Universidad de Deusto
Biblioteca

S. Buenaventura Opusculorum Theologicorum I

1572

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

223.107

Seraphici Doctoris

S. PATRIS IOANNIS EVSTACHII BONAVENTVRAE ORDINIS MINORVM,

Episcopi Albanensis, & S. R. E. olim Cardinalis, Opusculorum Theologicorum,

TOMVS PRIMVS.

Accesserunt nunc eiusdem S. Patris aliqui miræ eruditionis, ac sanctitatis libelli, qui iam temporum iniuria penè interciderant.

Additæ sunt etiam marginales annotationes, quæ sententias illustrarent. Subduntur & totius operis, tum libellorum, & capitulorum; tum expositarum scripturæ auctoritatum; tum etiam sententiarum omnium alphabetico ordine digestarum copiosissimi indices.

Omnia iussu R. P. F. Francisci Zamoræ, eiusdem ordinis Generalis Ministri, à mendis innumeris, quibus hucusque scatebant, summa diligentia, atque vigilantia repurgata, & in lucem edita.

Quæ in hoc primo Tomo continentur, sequens facies indicabit.

Coll. Mutin. Soc.
Acm. Cath. vol. 1639

VENETIIS,
APVD HIERONYMVM SCOTVM.
M D LXXII.

22176
238
Bibliot.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIBRORVM HOC PRIMO TOMO CONTENTORVM INDEX.

1 *JSAGOGE in sacras scripturas, quam principium auctor vocat.* fol. 1

2 *Liber de quinque visionibus, aut aliàs, Ecclesiæ luminaria in Genesim.* fol. 9

3 *In quatuor Libros Sententiarum, libellus carmine digestus.* fol. 76

4 *De reductione artium ad Theologiam, Liber vnus.* fol. 93

5 *Breuiloquij Theologici, Libri septem.* fol. 97

6 *Centiloquij Theologici, siue Theologicæ Epitomes, Libri 4.* fol. 148

7 *De tribus ternarijs peccatorum, Liber vnus.* fol. 193

8 *De gradibus virtutum, Liber vnus.* fol. 198

9 *Confessionale, siuè de ratione administrandi sacramentum pœnitentiæ, Liber vnus.* fol. 205

10 *De irregularitatibus, & dispensationibus, Liber vnus.* fol. 220

11 *De ratione confitendi peccata, & puritate conscientiæ, Liber vnus.* fol. 224

12 *Pharetræ, siue locorum communium, tùm moralium, tùm Theologicorum, ex Sanctorum Patrum monumentis congestorum, Libri quatuor.* fol. 236

13 *De septem donis Spiritussancti, Libri duo.* fol. 334

14 *In regulam Fratrum Minorum, Liber vnus.* fol. 373

15 *In dubia quædam eiusdem regulæ, Liber vnus.* fol. 392

16 *Quare Fratres Minores prædicent, & confessiones audiant, Liber vnus.* fol. 402

17 *De paupertate Christi, Liber vnus.* fol. 409

18 *Quòd Christus, & Apostoli nudis pedibus incesserint, Epistola vna ad quendam qui contrarium docuerat.* fol. 430

19 *Apologiæ Euangelicæ paupertatis, Liber vnus.* fol. 433

20 *De non frequentandis quæstibus, cauendisq; discursibus, Epistola vna ad fratres.* fol. 485

21 *De reformandis Fratribus, ad Ministros Prouinciales, Epistola vna.* fol. 486

22 *De contemptu sæculi, libellus.* fol. 487

23 *Exercitiorum spiritualium, libellus.* fol. 488

SERAPICI

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRAE

PARVORVM OPVSCVLORVM PRIMÆ PARTIS LIBRI,

Sermones, Distinctiones, Sectiones, atque Capitula ordinatè subsequuntur.

PRincipium in libros sacræ scripturę, in quo ipsius sacræ paginæ nobilitatem, excellentiam, ac primatum, autor ipse appositissimis sentẽtijs probat. 1.col.1.

Liber super Genesim, qui luminaria ecclesiæ nũcupatur, siue illuminationes, siue de quinque visionibus, sermones.23.continens. 9.col.1

Quòd Ecclesia est rationalium, synagoga vero brutaliter viuentium congregatio, & quòd multiplex est medium. Sermo 1, ibidem

De ingressu ad sapientiam; & de sapientia, & sociebus eius; & eiusdem vtilitate, & de intellectu sacræ scripturæ. ser.2, fo.13, c.2

De dono intellectus. ser.3, fo.20, c.2

Quòd veritas est lux intellectus; & de eius speciebus; & de visione intelligẽtię per naturã inditæ; & de triplici veritate, consideratio prima. ser.4, fo.25, col.1

De medio, & virtutibus; & de radijs lucis veritatis; ac de triplici veritate, scilicet rerum, morum, & sermonum. ser.5, fo.27, c.2

De virtutibus Cardinalibus; & de virtutibus animi iã purgati. ser.6, fo.31, c.1

De virtutibus per charitatem informatis. ser.7, fol.33, colum.1

De fidei sublimitate; & quomodo firmamento cõparetur; ac de visione intelligentiæ per fidẽ subleuatæ; Consideratio secunda. ser.8, fo.35, c.1

De fidei altitudine, & firmitate. ser.9, fo.36, c.2

De fidei speciositate, qua cœlo comparatur. ser.10, fol.39, col.1

Qualiter Trinitas pulcherrimum speculum sit. ser.11, fol.40, col.1

Qualiter Deus exemplar sit omnium rerum; & quòd scriptura sacra os Dei dicatur. ser.12, fo.42, c.2

De multiplici sacræ scripturæ intelligentia; & de eius theorijs, & figuris; ac de diuisione intelligentiæ per scripturam eruditæ; Consideratio tertia, & bene notanda. ser.13, 44, col.1

De sacræ paginæ mysterio ante legem, sub lege, & post legem; & de ipsius sacræ scripturæ figuris. ser.14, 46, col.2

De sacræ scripturæ mysterio; de corpore Christi, & Antichristo. ser.15, 49, col.2

De statu Ecclesiæ, & ætatibus sex, cum quibus septima ætas currit; & de sacræ scripturæ theorijs. ser.16 fol.51, col.2

Quomodo sacra scriptura reficiat intellectum, & affectũ, & anima quasi in paradiso delectetur; & de ipsius sacræ paginæ theorijs. ser.17, 54, c.2

Qualiter intellectus ad affectum ordinetur, & de eorũ fructibus. ser.18, fo.57, col.1

De modo studendi in sacra scriptura, atq; proficiendi; & de ipsius sacræ scripturæ theorijs. ser.19, f.60, c.1

De contemplatione, quæ per modũ diuersum fit, vnde Soli, & Lunæ, & stellis comparatur; ac de visione intelligentiæ per contemplationem suspensæ; consideratio quarta. ser.20, fo.62, c.2

De personarum Trinitate, & de essentiæ vnitate, & appropriatis, & lege triplici; & de hierarchiarum ordinatione. ser.21, 65, col.2

De militantis Ecclesiæ statu, qualiter in suis ordinibus disposita sit, & supernæ Ierusalem conparetur. ser.22, 69, col.1

Quòd anima contemplatiua considerare debeat militantem, descendentem, & alcendentem Ecclesiam. ser.23, 72, col.2

Compendiosum principium in libros sententiarũ magistri Petri Lombardi. fo.76, col.1

Opus metricum in eosdem sentẽtiarum libros, in quo seraphicus doctor omnia in ipsis libris contẽta sufficienter prosequitur. Et sententiæ sententiarum sancti Bonauenturæ intitulatur: Et primo in primum librum. fol.77, col.1

Quòd res per signa nobis denotantur; & creatis vti, Creatore vero frui nobis conueni. dist.1, ibid.c.2

De mysterio Trinitatis, & vnitatis. dist.2, fo.77, c.2

Quomodo per creata Creator ipse agnosci possit. dist.3, ibidem

Vtrum concedendum sit, quòd Deus se genuerit. distin.4, ibidem

An Pater diuinam essentiam genuerit, vel ipsa filium; an essentia essentiam genuerit, vel ipsa nec genuerit, nec genita sit. dist.5, fo.78, c.1

Vtrum Pater volũtate filium genuerit, an necessitate; & an volens, vel nolens Deus sit. dist.6, ibidem

An Pater potuerit, vel voluerit gignere filium. distin.7, ibidem

De diuinæ essentiæ proprietate, & incõmutabili simplicitate. distin.8, ibidem

De personarum distinctione. dist.9, ibidem

De spiritu, sancto; & prius, quid sit Patris, & filij amor. dist.10, ibidem

Quòd Spũssctũs à Patre, & filio procedit. dist.11, ibid.

Vtrum Spũssanctus prius, vel plenius à Patre, quàm à filio procedat. dist.12, ibidem

Quare Spiritus sanctus, cum de Patris substantia sit, genitus non dicatur, vt filius, sed tantum procedere. dist.13, 78, col.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index in 1. To. S. Bonauenturæ.

Quod gemina sit Spiritus sancti processio. dist. 14, ibid.
Vtrum Spiritus sanctus à seipso detur. dist. 15, ibidem
De spiritus sancti missione, quæ duobus modis fit. distin. 16, ibidem
De spiritus sancti missione, qua inuisibiliter mittitur. dist. 17, ibidem
An concedendum sit, quòd per donum dětur dona. dist. 18, ibidem
De trium personarum qualitate. dist. 19, fo. 79, c. 1
Quod persona personam potentia non excedit. dist. 20, ibidem
Quomodo solus Pater, solus filius, vel solus spiritus sanctus dici possint. dist. 21. ibidem
De nominum differentia, quibus vtimur de Deo loquentes. dist. 22, ibidem
De hoc nomine, quod est persona. dist. 23, ibidem
Quid his nominibus significetur. Vnus, duo vel duæ, tres vel tria, &c. dist. 24, ibidem
Quid significetur, dum dicitur, duæ, vel tres personæ. dist. 25, ibidem col. 2
De personarů proprietatibus, & prius de nomine hypostasis. dist. 26, ibidem
An Pater, vel filius, vel ipsa Trinitas dici possit Spiritus sanctus. dist. 27, ibidem
Quòd non tantum tres prædictæ, sed & aliæ proprietates sunt in personis. dist. 28, ibidem
De principio, quod relatiuè dicitur, &c. dist. 29. ibid.
De ijs quæ temporaliter de Deo dicuntur, &c. dist. 30, ibidem
Quomodo filius Patri æqualis dicatur, vel similis. dist. 31, fo. 80, c. 1
Vtrum Pater, vel filius Spiritu sancto se diligant. distin. 32, ibidem
Vtrum personarum proprietates sint ipsæ personæ, & Deus. dist. 33, ibidem
Opinio quorundam circa personarum distinctionem. dist. 34, ibidem
De quibusdam, quæ secundum substantiam de Deo dicuntur. dist. 35, ibidem
Vtrum omnia sint in Dei essentia, vel in Deo per essentiam. dist. 36, ibidem
Quibus modis dicatur Deus in rebus esse. dist. 37. ibidem col. 2
An præscientia Dei rerum creatarum causa sit. dist. 38, ibidem
Vtrum Dei scientia augeri, vel minui, vel alio modo mutari possit. dist. 39, ibidem
An aliquis prædestinatorum damnari possit, vel conuerso. &c. dist. 40, ibidem
Vtrum aliquod sit obdurationis, vel misericordiæ meritum. dist. 41, ibidem
De Dei omnipotentia. dist. 42, ibidem
Erronea opinio quorundam, circa Dei potentiam. dist. 43, ibidem
An Deus aliquid melius quàm fecerit, facere possit. dist. 44, fo. 81, col. 1
De Dei voluntate, &c. dist. 45, ibidem
De Dei beneplacito, & permissione, &c. dist. 46, ibid.
De eodem Dei beneplacito; Et quòd aliquádo homo bona voluntate aliud vult, quàm Deus, & aliquando etiam mala, idem quod Deus bona voluntate vult. dist. 47, & 48, ibidem
In secundum sententiarum librum sentétiæ. Et primo. Vnum tantummodo esse principium ostendit; & non plura. dist. 1, fo. 81, c. 2
Quæ de Angelis consideranda sint. dist. 2, ibidem
Qualesfacti fuerint Angeli: & de quatuor eorum attributis. dist. 3, ibidem
An perfectos & beatos, an imperfectos & miseros eos Deus creauerit. dist. 4, ibidem
De stantium, & cadentium angelorů statu, & merito. dist. 5, ibidem
Quod de maioribus & minoribus ceciderunt, & de Lucifero. dist. 6, fo. 82, c. 1
De bonorum confirmatione in bono; & malorů obduratione in malo. dist. 7, ibidem
Vtrum omnes Angeli corporei sint. dist. 8, ibidem
De ordinum distinctione. dist. 9, ibidem
Vtrum omnes Angeli mittantur. dist. 10, ibidem
De tutelari Angelo bono ad custodiam, & malo ad exercitium dato. dist. 11, ibidem c. 1
De cæterarum rerum creatione, atque distinctione. dist. 12, ibidem
Quæ prima fuerit distinctionis operatio. distin. 13, ibidem
De opere secundæ, tertiæ, quartæ, & quintæ diei. dist. 14, ibidem
De opere sextæ diei. dist. 15, ibidem
De hominis creatione. dist. 16, fo. 83, col. 1
Quod corpus Adæ de limo, animam vero de nihilo fecit Deus: dist. 17, ibidem
De mulieris formatione. dist. 18, ibidem
De primo hominis statu ante peccatum. distinct. 19, ibidem
De modo procreationis filiorum si non peccassent. dist. 20, ibidem
De inuidia, & tentatione diaboli. dist. 21, ibidem
De origine illius peccati, & quodnam fuerit. dist. 22, colum. 2
Quare Deus hominem tentari permisit sciés eum casurum. dist. 23. ibidem
De gratia, & potentia hominis ante casum. dist. 24, ibidem
De liberi arbitrij definitione. dist. 25, ibidem
De gratia operante, & cooperante. dist. 26, ibidem
Quid sit virtus, & quid actus, vel opus virtutis. dist. 27, fol. 84, col. 1.
Iterum de gratia, & libero arbitrio, contra Pelagianos. dist. 28, ibidem
Vtrum homo ante peccatů gratia operante, & cooperante eguerit. dist. 29, ibidem
Quòd per Adam peccatum & pœna transijt in posteros. dist. 30, ibidem
Quomodo peccatum originale à parẽtibus transeat ad filios. dist. 31, ibidem
Quomodo originale peccatů dimittatur in baptismo, cum tamen postea concupiscentia, quæ originale peccatum dicitur, remaneat. dist. 32, ibidem
An peccatum omnium præcedentium parentum transeat ad filios originaliter. dist. 33, ibidem
Quæ de peccato actuali animaduertenda sint. dist. 34, colum. 2
Quid sit peccatum per eius notificationis ostenditur. dist. 35, ibidem
Quòd quædam simul sunt peccata, & pœna peccati; quædam peccata, & causa peccati, alia vero peccata, & causa, & pœna peccati. dist. 36, ibidem
Mali actus à Deo quomodo esse dicantur. dist. 37. ibid.
De voluntate, & eius fine, ex quo ipsa iudicatur. distin. 38, ibidem
Voluntas quare, & quomodo peccatum esse dicatur. dist. 39, ibidem
An ex fine omnes actus pensari debeant, vt simpliciter boni, vel mali dicantur. dist. 40, fo. 85, c. 1
An omnis intentio, & actio, quæ fide carent, sint mala. dist. 41. ibidem
An voluntas, & actio mala, in eodem homine, & circa eandem rem, sint vnum peccatum, vel plura. dist. 42, ibidem
De peccato in Spiritum sanctum. dist. 43, ibidem

De potentia

Index in 1. To. S. Bonauenturæ.

De potẽtia peccandi, an sit homini, vel diaboli a Deo data. dist. 44, ibidem
IN tertium sententiarum librum sententiæ. Et primo de incarnatione verbi. dist. 1, ibidem c. 2
Quare totam humanam naturam Dei filius accepit, &c. dist. 2, ibidem
De carne, quam Verbum ipsum assumpsit, qualis ante fuerit, & qualis assumpta. dist. 3, ibidem
Quare incarnatio Spiritui sancto tribuatur. distin. 4, ibidem
An persona personam, vel natura naturam assumpserit, & si natura Dei incarnata sit. distinct. 5, ibidem,
De intelligentia harum locutionum. Deus factus est homo: Deus est homo. dist. 6, fo. 86, c. 1
De eadem materia, & intelligentia. dist. 7, ibidem
An diuina natura dici debeat de Virgine nata. dist. 8, ibidem
De adoratione humanitatis Christi. dist. 9, ibidem
An Christus, secundum quòd homo est, sit persona, vel aliquid. dist. 10, ibidem
Vtrum Christus sit creatura, siue creatus &c. dist. 11, ibidem
Quomodo Christus semper fuerit vel esse cœperit. dist. 12, ibidem
An Christus, vt homo in sapientia, & gratia proficere potuerit, vel profecerit. dist. 13, ibidem
An anima Christi habuerit sapientiam parem cũ Deo dist. 14, ibidem
De omnibus defectibus, quos Christus in humana natura assumsit. dist. 15, ibidem
An in Christo patiendi, vel moriendi necessitas fuerit. dist. 16, col. 2
Vtrum omnis Christi oratio, vel voluntas impleta sit. dist. 17, ibidem
An Christus sibi, & nobis, & quid sibi, & quid nobis meruit. dist. 18, ibidem
Qualiter Christus per suam mortem nos à diabolo, & à peccato redemit. dist. 19, ibidem
Quòd alio modo Christus nos liberare potuit, & quare potius ito. dist. 20, ibidem
An in Christo diuisio fuerit animæ, vel carnis à verbo, vel amborum. dist. 21, ibidem
An Christus in morte fuerit homo. dist. 22. fo. 87. c. 1
An Christus fidem, & charitatem habuerit. dist. 23, ibidem
De fidei obiectio, atque materia. dist. 24, ibidem
De fide antiquorum. dist. 25, ibidem
De spe quid sit. dist. 26, ibidem
De charitate, qua Deus, & proximus diligitur, & quæ in Christo, vel etiam in nobis est. dist. 27, ibidem
An præcepto charitatis nobis præcipiatur totũ proximum, & nos totos diligere. dist. 28, ibidem
De ordine diligendi, quid prius, & quid posterius. dist. 29, ibidem.
An melius sit amicos, quàm inimicos diligere, & è cõuerso. dist. 30. ibidem
An charitas semel habita amittatur. dist. 31, ibidem
De charitate Dei. dist. 32, ibidem
De quatuor virtutibus principalibus. dist. 33. ibidem
De septem donis Spiritus sancti. dist. 34. ibidem
Quomodo sapientia, & scientia differant. distinct. 35. ibidem
De connexione virtutum quæ non separantur. d. 36, fol. 88, col. 1.
De decem præceptis, quomodo in duobus mandatis contineantur. dist. 37, ibidem
De triplici genere mendacij. dist. 38, ibidem
An periurium sit, vbi non est mendacium. distin. 39, ibidem
Qualiter vetus, & noua lex inter se differãt. di. 40, ibi.
IN quartum sententiarum librum sententiæ. Et primo de sacramentis in generali. dist. 1, ibidem
De sacramento nouæ legis. dist. 2, ibidem c. 2
Quid sit baptisma. dist. 3, ibidem
Quod alij suscipiunt sacramentum, & rem: alij sacramentum, & non rem. dist. 4, ibidem
Quòd baptismus à bono, vel à malo datus, æque sanctus est. dist. 5, ibidem
Quibus baptizare liceat. dist. 6, ibidem
De confirmatione. dist. 7, fo. 89, c. 1
De sacramento altaris. dist. 8, ibidem
De duobus modis manducandi hoc sacramentum. dist. 9, ibidem.
De errore eorum, qui dicunt corpus Christi non esse in altari, nisi in signo. dist. 10, ibidem
De modo conuersionis panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi. dist. 11, ibidem
Vbi illa accidentia fundentur. dist. 12, ibid. c. 2
An hæretici, vel excommunicati hoc sacramentũ conficiant. dist. 13, ibidem
De pœnitentia. dist. 14, ibidem
Quod pluribus irretitus peccatis non potest de vno vere pœnitere, nisi de omnibus pœniteat. dist. 15, ibidem
De tribus quæ in pœnitentia consideranda sunt. dist. 16, & 17, fo. 90, col. 1
De clauibus Ecclesiæ, & quibus eis vti liceat, &c. distin. 18, ibidem.
Quando hæ claues dentur, & quibus conferantur. dist. 19, ibidem
De ijs, qui in fine pœnitent. dist. 20, ibidem
De peccatis, quæ post hanc vitam dimittuntur. di. 21, ibidem
An peccata dimissa redeant. dist. 22, ibidem c. 2
De sacramento extremæ vnctionis. dist. 23, ibidem
De ordinibus ecclesiasticis. dist. 24, ibidem
De ordinatis ab hæreticis. dist. 25. ibidem
De sacramento matrimonij, cuius institutio, & causa ostenditur. dist. 26, fo. 91, c. 1
Quæ in matrimonio considerãda sint. dist. 27, ibidem
An consensus de futuro cum iuramento faciat matrimonium. dist. 28, ibidem
Quòd vbi est coactio, consensus legitimus non fit. dist. 29, ibidem
De errore, qui consensum euacuat. dist. 30, ibidem
De tribus coniugij bonis. dist. 31. ibidem c. 2
De carnalis debiti solutione. dist. 32, ibidem
De diuersis coniugij legibus. dist. 33. ibidem
De personis legitimis. dist. 34, ibidem
Quod eodem iure vtitur vir, & mulier. dist. 35. ibid.
An error conditionis matrimonium impediat, &c. dist. 36. fo. 92. c. 1
De impedimento sacri ordinis, & vxoricidij. dist. 37, ibidem
De impedimento voti priuati, vel solennis. dist. 38,
De disparis cultus impedimento. dist. 39, ibidem
De cognationis carnalis impedimento dist. 40, ibid.
De impedimento affinitatis. dist. 41, ibidem
De spiritualis cognationis impedimento. dist. 42, c. 2
De resurrectione, & iudicij conditione. dist. 43. ibid.
De ætate, & statura resurgentium. dist. 44, ibid.
De diuersis animarum receptaculis post mortem. dist. 45, ibidem
An valde malis aliqua pœnæ mitigatio concedatur. dist. 46, ibidem
De extremi iudicij sententia. dist. 47. ibidem
De forma iudicis. dist. 48, fo. 93, c. 1
De mansionum differentia in cælo, & inferno. dist. 49, ibidem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

An mali in inferno peccabunt. dist. 50, ibidem
SEraphici doctoris Sancti Bonauenturæ, de reductione artium ad theologiam libellus, in quo omne humanum, & diuinum studium, in quem finē sit referendum, copiosè ostendit. fo. 93, col. 2
Dilumus, & eximiæ æstimationis libellus breuiloquium dictus, de quo egregius vir magister Ioannes Gerson almæ vniuersitatis parisiēsis cancellarius, atque sacræ Theologię professor in apologetica sua ad quendā carthusiensem in hæc verba proloquitur. Nescio si præcipuus inter omnes numerandus sit Eustachius (ita enim nomen suum istud vulgatum Bonauentura videor posse tradere) Ille enim singulariter inter omnes doctores catholicos (pace omnium sālua) videtur idoneus, & securissimus ad illuminandum intellectū, & inflammandū affectum: cuius opuscula duo (vt lecturam, & alios tractatus eius interim prætereā) tāta sunt arte compendij diuinitus composita, vt supra ipsa nihil: breuiloquium noto, & itinerarium, in quibus processum est duabus vitijs cognoscendi Deum: primus nanque horum duorum tractatuum procedit à primo principio, quod Deus est, vsque ad alias veritates sub Deo creditas & habitas: alius econuerso progreditur à creaturis ad creatorem per sex gradus scalares vsque ad anagogicos excessus. Confitebor itaque & ego in insipientia mea, quòd à triginta annis & amplius citra volui habere familiares mihi prædictos tractatulos sæpe eos legendo, sæpe ruminando etiam vsque ad verba, ne dum sententias: & ecce hac ætate, hoc ocio, velut ad votum, vix peruenī ad initium gustus eorundem, qui & repetiti semper mihi noui fiunt, & placent. Hæc Gerson.
Et primo incipit eiusdem breuiloquij prologus, qui de sacræ scripturæ ortu, progressu, & statu pertractat. cap. 1, fol. 97, c. 1
De latitudine sacræ scripturæ. cap. 2, fo. ibid. c. 2
De longitudine sacræ scripturæ. cap. 3, fo. 98, c. 1
De sublimitate sacræ scripturæ. cap. 4, ibid. c. 2
De profunditate sacræ scripturæ. cap. 5, 99, c. 1
De modo procedendi ipsius sacræ scripturæ. cap. 6, fol. ibidem col. 2
De modo exponendi sacram scripturā. c. 7, f. 100, c. 1
BReuiloquij prima pars, in qua de Trinitate Dei agitur: Et primo de illis septē, de quibus est theologia in summa. cap. 1, fo. 101, c. 1
Quid tenendum sit de Trinitate personarum, & vnitate essentiæ, cap. 2, ibidem
De istius fidei sana intelligentia. cap. 3. ibidem c. 2
De istius fidei catholica expressione. c. 4, fo. 102, c. 2
De vnitate Diuinæ naturæ in multiformitate apparitionum. cap. 5, fo. 103, c. 1
De vnitate diuinæ naturæ in multiplicitate appropriatorum. cap. 6. ibidem c. 2
De omnipotentia Dei. cap. 7, fo. 104, c. 1
De Dei sapientia, prædestinatione, & præscientia. cap. 8, ibidem
De voluntate, & prouidentia Dei. c. 9, fo. 105, c. 1
BReuiloquij secunda pars, in qua de creatura mundi agitur; Et primo de productione mundi totalis. cap. 1, ibidem c. 2
De natura corporali, quantum ad fieri. cap. 2, fo. 106, colum. 1
De natura corporali, quantum ad esse. cap. 3, ibidem colum. 2
De natura corporali, quantum ad operari, & influere. cap. 4, fo. 107, c. 1
De modo describendi prædicta in sacra scriptura. c. 5, ibidem col. 2
De productione supernorum spirituum. cap. 6, fo. 108, col. 2
De apostasia dæmonum. cap. 7, ibidem
De confirmatione bonorum angelorum. cap. 8, fo. 109, c. 1
De productione hominis, quantum ad spiritum. c. 9, fol. ibidem c. 2
De productione hominis, quantum ad corpus. c. 10, fol. 110, col. 2
De productione hominis, quantum ad totum coniunctum. cap. 11, fo. 111, c. 1
De cōpletione, & ordinatione totius mundi consummati. cap. 12, ibidem c. 2
BReuiloqui tertia pars, in qua de corruptela peccati agitur; Et primo de origine mali in communi. cap. 1, 112, c. 1
De primorum parentum tentatione. cap. 2, ibidem colum. 2
De primorum parentum transgressione. c. 3, fo. 113, colum. 1
De primorum parentum punitione. cap. 4, ibidem colum. 2
De originalis peccati corruptione. cap. 5, ibidem
De originalis peccati transfusione. cap. 6, fol. 114, colum. 1
De originalis peccati curatione. cap. 7, ibid. c. 2
De origine peccatorum actualium. cap. 8, fo. 115, colum. 1
De origine, & distinctione capitalium peccatorum. cap. 9, fo. 116, c. 1
De origine, & qualitate pœnalium peccatorum. c. 10, fol. ibidem c. 2
De origine peccatorum finalium: quæ sunt peccata in Spiritum sanctum. cap. 11, fo. 117, c. 1
BReuiloquij quarta pars, in qua de incarnatione vbi agitur; Et primo de ratione, qua decuit verbū incarnari. cap. 1, ibidem c. 2
De incarnatione verbi quantum ad vnionem naturarum. cap. 2, fo. 118, c. 1
De incarnatione quantum ad modum. cap. 3, fo. 119, colum. 1
De incarnatione quantum ad plenitudinem temporum. cap. 4, ibidem c. 2
De plenitudine gratiæ Christi quantum ad charismata in effectu. cap 5, 120, c. 1
De plenitudine sapientiæ Christi in intellectu. cap. 6, fol. 121, col. 2
De plenitudine meriti Christi in effectu. cap. 7, ibidem col. 2
De passione Christi quantum ad suum statum patientis. cap. 8, fo. 122, c. 1
De passione Christi quantum ad modum patiendi. cap. 9, ibidem c. 2
De passione Christi quantum ad exitum passionis. cap. 10, fo. 123. c. 2
BReuiloquij quinta pars, in qua de gratia Spiritus sancti agitur; Et primo de gratia, inquantum est donum diuinitus datum. cap. 1, fo. 124, c. 2
De gratia, inquantum iuuat ad bonum meritorium. cap. 2, fo. 125, c. 1
De gratia inquantum est remedium contra peccatum. cap. 3, fo. 126, c. 1
De ramificatione gratiæ in habitus virtutum. cap. 4, fol. ibidem c. 2
De ramificatione gratiæ in habitus donorum. cap. 5, fol. 127. c. 1
De ramificatione gratiæ in habitus beatitudinum: & per consequens fructuum, & sensuum. cap. 6, fol. 128, col. 1
De exercitio gratiæ, respectu credendorum. cap. 7 fo. 129, col. 1
De exercitio gratiæ, respectu diligendorum. cap. 8, ibidem col. 2
De exercitio gratiæ, respectu agendorum præceptorum, & consiliorum. cap. 9, fo. 130, c. 1
De exercitio gratiæ, respectu petendorum, & orandorum. cap. 10, fo. 131, c. 1
BReuiloquij sexta pars, in qua de medicina sacramentali agitur; Et primo de sacramentali origine. cap. 1, Ibid. c. 2
De sacramentorum variatione. cap. 2, fo. 132, c. 2
De sacramentorum numero, & distinctione. cap. 3, fol. 133, col. 1
De sacramentorum institutione. cap. 4, ibid. c. 2
De sacramentorum dispensatione. cap. 5, fo. 134, c. 1
De sacramentorum iteratione. cap. 6, fo. 135, c. 1
De integritate baptismi. cap. 7, ibidem c. 2
De integritate confirmationis. cap. 8, fo. 136, c. 2
De integritate Eucharistiæ. cap. 9, fo. 137, c. 1
De integritate pœnitentiæ. cap. 10, fo. 138, c. 1
De integritaate vnctionis extremæ. cap. 11, fo. 139, c. 1
De integritate ordinis. cap. 12, ibidem c. 2
De integritate matrimonij. cap. 13, fo. 140, c. 2
BReuiloquij septima pars, in qua de iudicij finalis statu agitur; Et primo de iudicio in communi. c. 1. fol. 141, col. 2
De antecedentibus ad iudicium, cuiusmodi est pœna purgatoria. cap. 2, fo. 142, c. 1
De antecedentibus ad iudicium, cuiusmodi sunt suffragia ecclesiastica. cap. 3, fo. 143, c. 1
De concomitantibus iudicium, sicut est conflagratio ignis. cap. 4, ibidem c. 2
De concomitantibus iudicium, sicut est resurrectio corporum. cap. 5, fo. 144, c. 2
De consequentibus ad iudicium; scilicet de igne infernali. cap. 6, fo. 145, c. 1
De consequentibus ad iudicium; scilicet de gloria paradisi. cap. 7, fo. 146, c. 1
SEraphici doctoris sancti Bonauenturæ Centiloquij prima pars, qua. 33, sanctiones habet; Et primo eiusdem Prologus. fo. 148, c. 1
De malo culpæ in generali. se. 1, ibidem c. 2
De tentatione. se. 2, fo. 149. c. 1
De definitione peccati. se. 3, ibidem
De peccato originali. se. 4, fo. ibidem c. 2
De peccato actuali. se. 5, fo. 150, c. 1
De peccato veniali, & mortali. se. 6, 150, c. 2
De ignorantia. se. 7, 151, c. 2
De omissione, & negligentia. se. 8, ibidem
De commissione. se. 9, 152, c. 1
De errore, prauo iudicio, & personarum acceptione. se. 10, ibidem c. 2
De peccato consensus, & de peccato contra conscientiam, & de perplexitate. se. 11, 153, c. 1
De mendacio, periurio, & contentione. se. 12, ibid. 2
De adulatione, maledicto, & detractione. se. 13, 154, colum. 1
De peccato operis. se. 14, ibidem 2
De septem vitijs capitalibus in generali. se. 15, fo. 155, colum. 1
De differentia inter capitale vitium, initium peccati, & radicem malorum. se. 16, ibidem
De superbia. se. 17, ibidem c. 2
De inani gloria. se. 18. 156, c. 1
De inuidia. se. 19, ibidem c. 2
De ira. se. 20, ibidem
De acedia. se. 21, 157, c. 1
De auaritia. se. 22, ibidem c. 2
De gula. se 23, ibidem
De luxuria. se. 24, fo. 158, c. 1
De peccato ex infirmitate, & ignorantia, & industria. se. 25, ibidem c. 2
De idololatria, & hæresi. se. 26, 159, c. 1
De interdicto, & duabus speciebus excommunicationis. se. 27, ibidem c. 2
De duabus regulis generalibus circa excommunicationem. se. 28, 160, c. 1
De diuinatione. se. 29, ibidem c. 2
De hypocrisi, simonia, & sacrilegio. se. 30, fol. 161, colum. 1.
De rapina, furto, vsura, homicidio, & scandalo. se. 31. ibidem 2
De peccato luxuriæ, & gulæ. se. 32, ibidem
De passionibus, siue proprietatibus peccatorum. se. 33, fol. 162, col. 1

Sectiones secundæ partis.

DE vulneratione naturalium. se. 1, 163, c. 1
De spoliatione gratuitorum. se. 2, ibidem
De pœnis corporalibus. se. 3, ibidem c. 2
De locis pœnalibus. se. 4, ibidem
De apertione librorum. se. 5, 164, c. 1
De igne conflagrationis. se. 6, ibidem 2.
De cruciatibus inferorum. se. 7, ibidem

Sectiones tertiæ partis.

DE eo quod est frui, & vti. se. 1, 165, c. 1
Quid de Deo trino, & vno credendum est, & intelligendum, & exprimendum. se. 2, ibidem
Quòd Deus trinus & vnus manifestat se in effectibus creaturæ. se. 3, ibidem c. 2
De appropriatis Patris. se. 4, fo. 166, c. 1
De approriatis Filij. se. 5, ibidem
De appropriatis Spiritussancti. se. 6, ibidem c. 2
De quatuor simul creatis, & de mensuris durabilium. se. 7, ibidem
De veritate exprimenda cum conclusione erroris circa productionem mundi. se. 8, 167, c. 1
De triplici differentia creaturæ. se. 9, ibidem
De productione machinæ mundialis. se. 10. ibidem c. 2
De consistentia machinæ corporalis. se. 11, ibidem
De sufficientia cœlorum. se. 12, 168, c. 1
De quatuor attributis angelis cum conditione sui. se. 13, ibidem
De præuaricatione spirituum malignorum. se. 14. ibidem
De confirmatione spirituum bonorum. se. 15. fo. 169, colum. 1
De definitionibus angelici ordinis', & hierarchiæ. se. 16, ibidem
De triplici diuisione hierarchiæ. se. 17, ibidem c. 2
De custodia hominum per angelos. se. 18, 170, c. 1
De definitionibus animæ. se. 19, ibidem 2
De diuisionibus potentiarum animæ secundum magistros in quinque membra. se. 20, ibidem
De diuisione potentiarum secundum naturales in tria membra. se. 21, fo. 171, c. 1
De diuisione potentiarum secundum theologos, & naturales. se. 22, ibidem 2
De diuisione potentiarum secundum Augustinum. se. 23, fo. 172, c. 1
De quo est anima. se. 24, ibidem 2
De conditione humani corporis. se. 25, 173, c. 1
De toto homine ex corpore, & anima constituto. se. 26, ibidem c. 2
De vnione naturarum in Christo. se. 27. fol. 174, colum. 1
De perfectione gratiarum in Christo. se. 28, ibidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index in 1. To. S. Bonauenturæ.

De plenitudine sapientiæ in Christo. fe.29,ibidem colum.2
De plenitudine meriti in Christo. fe.30, fol.175,c.1
De tolerantia passionis Domini nostri Iesu Christi. fe.31,ibidem
De sacra scriptura quantum ad duo testamenta. fe.32, ibidem col.2
De præceptis decalogi. fe.33,fo.176,c.1
De præceptorum summa. fe.34,ibid.2
De gratia in se considerata,quo ad definitionẽ,& operationem. fe.35,ibidem
De gratia in cõparatione ad habitus gratuitos; vt sunt virtutes in generali. fe.36,177,c.2
De fide. fe.37,fo.178,c.1
De continentia symboli quantum ad articulos. fe.38, ibidem 2
De spe. fe.39,fo.179,c.1
De charitate. fe.40,ibidem 2
De prudentia. fe.41,fo.180,c.1
De temperantia. fe.42,ibidem
De fortitudine. fe.43,ibidem 2
De iustitia. fe.44,181,c.1
De septem donis Spiritussancti. fe.45,fo.182,c.1
De beatitudinibus; & vita actiua, cum operibus misericordiæ: & de vita contemplativa, cum oratione; & de duodecim fructibus, & quinque sensibus. fe.46,183,col.1
De sacramentis in generali. fe.47,fo.184,c.1
De baptismo. fe.48,ibidem 2
De confirmatione. fe.49,185,c.1
De Eucharistia. fe.50,ibidem 2
De pœnitentia. fe.51,186,c.2
De extrema vnctione. fe.52,187,c.1
De ordine. fe.53,ibidem 2
De matrimonio. fe.54,188,c.2
De impedimentis matrimonij in generali. fe.55, fol.189,col.1
De impedimento affinitatis,& cognationis in speciali: & primò de affinitate. fe.56,190,c.1
De cognatione triplici. fe.57,ibidem 2

Sectiones quartæ partis.

DE triplici differentia præmij. fe.1,191,c.1
De expedientia ad præmium. fe.2,192,c.1
De sufficientia gaudij. fe.3,ibidem c.2
Seraphici doctoris sancti Bonauenturæ,de tribus ternarijs peccatorum infamibus tractatus;Et primo de originali peccato. cap.1,193,c.1
De mortali peccato. cap.2,195,c.1
De peccato veniali. cap.3,ibidem c.2
EIusdem doctoris in formulã aureã de gradibus virtutum,præfatiuncula. 198,col.2
De gradibus charitatis. cap.1,ibidem
Gradus obedientiæ. cap.2,199,c.1
Gradus humilitatis. cap.3,ibidem
Gradus castitatis. cap.4,ibidem 2
Gradus patientiæ. cap.5,ibidem
Gradus misericordiæ. cap.6,200,c.1
Gradus veritatis. cap.7,ibidem
Gradus paupertatis. cap.8.ibidem c.2
Gradus prudentiæ. cap.9,ibidem
Gradus fortitudinis. cap.10,201,c.1
Gradus iustitiæ. cap.11,ibidem
Gradus temperantiæ. cap.12,ibidem
Gradus pacis. cap.13,ibidem c.2
Gradus constantiæ. cap.14,ibidem
Gradus largitatis. cap.15,202,c.1
Gradus compassionis. cap.16,ibidem
Gradus congratulationis. cap.17,ibidem 2
Gradus abstinentiæ. cap.18,ibidem
Gradus concordiæ. cap.19,ibidem
Gradus gratitudinis. cap.20,203,c.1
Gradus religionis. cap.21,ibidem
Gradus contritionis. cap.22,ibidem
Gradus confessionis. cap.23,ibidem 2
Gradus satisfactionis. cap.24,ibidem
Gradus contemplationis. cap.25,204.c.1
Gradus discretionis. cap.26,ibidem
Gradus spei. cap.27,ibidem
Gradus timoris. cap.28.ibidem
Gradus doloris. cap.29,ibidem 2
Gradus gaudij. cap.30,ibidem
EIusdem seraphici doctoris in tractatum de instructione simplicis sacerdotis in confessionibus audiendis. Procœmium. fo.205,c.1
Qualiter sacerdos confessor habere se debeat in confessionibus audiendis.Et de loco confessionis. Cap. primi.Particula.1,ibidem 2
Qualiter sacerdos cauere debeat ab illicita delectatione. par.2,ibidem
Quòd confessor non respiciat faciem confitentis. par.3,ibidem
Quòd confessor peccata penitentium non abhorreat. par.4,ibidem
Qualiter sacerdos alloqui debeat pœnitentem. par.5, fol.206,col.1
Sacerdos non sit acceptator personarum. par.6,ibid.
DE interrogationibus faciendis in confessione; Et primo qualiter interrogationes sint faciendæ in generali. cap.2,par.1,ibidem c.2
Qualiter, & de quibus interrogandum est in speciali; Et primo de superbia. par.2,ibidem
De inuidia. par.3,fo.207,c.2
De ira. par.4,ibidem
De acedia. par.5,ibidem
De auaritia. par.6,ibidem
De gula. par.7,ibidem
De luxuria. par.8,ibidem
De primo præcepto decalogi; de septem sacramentis; & de articulis fidei. par.9,ibidem
De secundo præcepto. par.10,208,c.1
De tertio præcepto. par.11,ibidem
De quarto præcepto. par.12,ibidem
De quinto præcepto. par.13,ibidem
De sexto præcepto. par.14,ibidem
De septimo præcepto. par.15,ibicem 2
De octauo præcepto. par.16,ibidem
De nono præcepto. par.17,ibidem
De decimo præcepto. par.18,ibidem
De nouem modis currendi cum fure. par.19,ibid.
De circunstantijs peccatorũ,& quinq; sensibus,& affectionibus,& 24.peccatis linguæ. par.20,ibidem
DE pœnitentijs iniungendis,secundũ canones pœnitentiales; Et primo qp pœnitentiæ sunt arbitrariæ;& vtrum sacerdos teneatur scire canones pœnitentiales. cap.3,par.1,205,c.1
De pœnitentia presbyteri fornicantis. par.2,ibid.c.2
De pœnitentia sacerdotis fornicantis cum filia spirituali. par.3,fo.210,c.1
De pœnitentia eius, qui peccauit contra naturam. par.4,ibidem
De pœnitentia sacerdotem clandestinas desponsationes non prohibentium, aut eisdem interesse præsumentium. par.5,ibidem
De pœnitentia eius, qui post votum simplex contrahit. par.6,ibidem c.2
De pœnitentia sacerdotum in excommunicatione celebrantium. par.7,ibidem
De pœnitentia illius, qui accusat alium ad mortem. par.8,ibidem

De pœnitentia

Index in 1. To. S. Bonauenturæ.

De pœnitentia illius, qui filiam suam spiritualem carnali filio tradit. par.9,ibid.
De pœnitentia illius, qui contrahit cum sponsa alterius. par.10,ibid.
De pœnitentia patris, & filij, vel duorum fratrum cũ vna muliere concũbentium; aut si quis cum matre & filia, aut cum duabus sororibus, aut cum duabus commatribus concubuerit. par.11,ibid.
De pœnitentia sacerdotis homicidæ. par.12,ibid.
De pœnitentia mulieris,quæ occidit ancillã,& de pœnitentia homicidæ voluntarij. par.13,ibid.
De pœnitentia pro homicidio necessitatis euitabilis; & de pœnitentia eius, qui occidit latronem; & de pœnitentia intuitu disciplinæ occidentis, vel ligatũ latronem interficientis. par.14,fol.211,c.1
De pœnitentia matricidæ. par.15,ibid.
De pœnitentia vxoricidæ. par.16,ibid.c.2
De pœnitentia eorum,qui occidunt filios. par.17, fol. 212.col.1
De pœnitentia periuri. par.18,ibid.
De pœnitentia eius,qui per capillũ Dei iurauit. par.19, ibid. c.2
De pœnitentia pro falsa mensura. par.20,ibid.
De pœnitentia eius, qui post solennem pœnitentiam ad vomitum rediit. par.21,ibid.
De pœnitentia eius,qui deuotam, seu sanctimonialem cognoscit. par.22,ibid.
De pœnitentia eius,qui cantat missam, & non communicat. par.23,f.213.c.1
De pœnitentia sacerdotis, qui mortuum clericum inuoluit in palla altaris. par.24,ibid.
De pœnitentia illius, qui committit sacrilegium violando Ecclesiam,vel aliquid enormiter committendo in Ecclesia. par.25,ibid.
De pœnitentia parentum, qui frangunt sponsalia filiorum post annos septem. par.26,ibid.c.2
De pœnitentia illius,qui ducit in matrimonium quam polluit per adulterium. par.27,ibid.
De pœnitentia maledici. par.28,ibid.
De pœnitentia sacerdotis reuelantis confessionem. par.29, ibid.
De pœnitentia eius,qui compulsus cõditionaliter periurat. par.30,f.214,c.1
De pœnitentia eius, qui periurat in manibus Episcopi, vel in Cruce sacrata. par.31,ibid.
De pœnitentia eius, qui coactus periurat pro vita redimenda. par.32, ibid.
De pœnitentia eius,qui scienter falsum iurat, vel aliud iurare compellit. par.33,ibid.
De pœnitentia eius,qui in dicendis horis, vel officijs diuinis à metropolitanæ consuetudine discrepat. Ecclesiæ. par.34,ibid.
De pœnitentia Episcopi, qui correctionem de symoniaca venditione dissimulat. par.35,ibid.
De pœnitentia Episcopi, qui ordinat clericum inuitũ. par.36, ibid.c.2
De pœnitentia sacrilegorum. par.37,ibid.
De pœnitentia eius,qui videt in astrolabio. partic.38, ibidem,
De pœnitentia eius, cui per negligentiã aliquid de sanguine stillauerit. par.39,ibid.
De pœnitentia eius,qui sacrificium euomit. partic.40, ibidem,
De pœnitentia eius,qui presbyterum interficit.par.41, fol. 215,c.1
De pœnitentia beneficiati ab Ecclesia, qui rectorem, vel clericum alium ipsius Ecclesiæ interficit.par.42, ibidem,
De pœnitentia incendiariorum. par.43,ibid.
De pœnitentia communicantis cum hæretico.par.44, ibidem, c.2
De pœnitentia eius,qui cognoscit duas sorores, vel matrem & filiam,amitam,vel neptem. par.45,ibid.
De pœnitentia eius,qui cum brutis coierit,vbi nota rationem septennis pœnitentiæ pro maioribus criminibus iniungendæ. par.46,ibid.
De pœnitentia patroni, qui dilapidat res Ecclesiæ. par.47, f.216,c.1
De pœnitentia eius,qui domum suam cum magicis, & incantationibus lustrat. par.48,ibid.
De pœnitentia Episcopi,vel clerici magos, vel auruspices consulentis. par.49,ibid.
De pœnitentia sacerdotis, cuius negligentia corpus Christi à bruto comeditur. par.50,ibid.
De pœnitentia sacerdotis, qui incautè Eucharistiam dimisit. par.51,ibid.
De pœnitentia iurantis non facere pacem cum proximo. par.52,ibid.
De pœnitentia scienter rebaptizati, & bis confirmati. par.53, ibid.c.2
De pœnitentia raptoris. par.54,ibid.
De pœnitentia propter necessitatẽ famis furtis committentis. par.55,ibid.
De pœnitentia eius,qui stuprauit virginem. par.56, fol. 217,c.1
De pœnitentia adulteri,vel adulteræ. par.57,ibid.
De pœnitentia medicorum corporum, medicos animarum non vocantium. par.58,ibid.
De pœnitentia,& pœna negligentium confessionem & communionem, & peccata in confessione detecta reuelantium. par.59,ibid.c.2
De vsu clauium; Et primo de quatuor casibus,in quibus sacerdos non potest absoluere: Et quòd falsa pœnitentia,& proprius sacerdos sex modis dicitur. capit.4, par.1,ibid.
Quibus sacerdos possit, vel non possit iniungere pœnitentias vtiles ad salutem, vbi inuenies de forma pœnitentiæ solennis. par.2,f.218,c.2
De quatuor regulis seruandis in pœnitentijs iniungendis. par.3,f.219,c.1
De irregularitatibus, & dispensationibus cum 58.par. cap.5, f.220,c.1 cum seq.
EIusdem Seraphici Doctoris tractatus de modo confitendi, & de puritate conscientiæ, & primo quòd pœnitentia debet esse pura, vera, & integra. cap.1, f.224,c.2
De peccatorum circunstantijs. cap.2,f.225,c.1
De motibus inanis gloriæ. cap.3,f.226,c.1
De intentione habita in peccatis. cap.4,f.227,c.1
De occasione peccandi. cap.5,ibid.
De occasionibus,quæ dantur alijs in peccando. cap.6, fol. 228,c.1
De pollutione. cap.7,ibid.
De causis pollutionis. cap.8,ibid.c.2
Qualiter post pollutionem licet, vel non licet accedere ad diuina. cap.9,f.229,c.1
De fluxu libidinis. cap.10,ibid.c.2
De complacentia habita in memoria peccati. cap.11, fol. 230,c.1
Qualiter cogitationes inhonestæ sint confitendæ.capit.12, ibid.c.2
De motibus carnis. cap.13,f.231,c.1
De periculo familiaritatis dominarum. capitu.14, ibidem,
De verbis vitiosis. cap.15,f.232,c.2
Eruditio vtilis ad omnia supradicta. capitu.16,f.233, col.2
Modus cognoscendi seipsum. cap.17,f.234,c.1
Peccatorum origo. cap.18,ibid.c.2
Peccatum in Spiritum sanctum. cap.19,ibid.

Peccati

Universidad de Deusto
Biblioteca

Peccati descriptio. cap.20,f.235,c.1
Confessio, siue humiliatio sui ipsius. capitu.21.ibid. col.2

EIusdem Seraphici Doctoris, in librum primum pharetræ, in quo de personarum varietate tractatur, Prologus. f.236,c.1
De Deo. cap.1,f.237,c.1
De Christo. cap.2,ibid.c.2
De Eucharistia. cap.3,f.239,c.2
De cruce. cap.4,f.240,c.1
De Beata Maria. cap.5,ibid.c.2
De Angelis. cap.6,f.242,c.1
De homine. cap.7,f.243,c.1
De muliere. cap.8,ibid.c.2
De Christianis bonis. cap.9,f.244,c.1
De Christianis malis. cap.10,ibid.c.2
De prælatis bonis cap.11,f.245,c.1
De prælatis malis cap.12,f.246,c.1
De subditis cap.13,ibid.c.2
De prædicatoribus bonis cap.14,f.247,c.1
De prædicatoribus malis. cap.15,ibid.
De prædicationem vsurpantibus. capit.16,ibid. col.2
De negligentibus prædicationem. capi.17,f.248, col.1
De auditoribus verbi cap.18,ibid.
De episcopis cap.19,ibid.c.2
De sacerdotibus bonis cap.20,f.249,c.1
De sacerdotibus malis cap.21,ibid.c.2
De clericis cap.22,f.250,c.1
De beneficiatis cap.23,ibid.c.2
De ambitiosis cap.24,f.251,c.1
De studentibus cap.25,ibid.c.2
De aduocatis cap.26,f.252,c.2
De religiosis bonis cap.27,ibid.
De religiosis malis cap.28,f.253,c.1
De nouitijs cap.29,f.254,c.1
De iuuenibus cap.30,ibid.
De monachis bonis cap.31,ibid.c.2
De monachis malis cap.32,f.255,c.1
De incipientibus cap.33,ibid.c.2
De proficientibus cap.34,f.256,c.1
De perfectis cap.35,ibid.
De tribus prædictis statibus. cap.36,ibid.c.2
De monialibus cap.37,ibid.
De virginibus cap.38,f.257,c.2
De viduis cap.39,f.258,c.2
De coniugatis cap.40,ibid.
De tribus statibus prædictis. cap.41,f.259,c.2
De pauperibus cap.42,f.260,c.1
De diuitibus cap.43,ibid.c.2
De potentibus cap.44,f.261,c.1
De iudicibus cap.45,ibid.c.2
De nobilibus cap.46,ibid.
De militibus cap.47,f.262,c.1
De negociatoribus cap.48,ibid.
De fœneratoribus cap.49,ibid.c.2
De dæmonibus cap.50,ibid.

Capitula libri secundi, in quo de principalium vitiorum, & virtutum multiplicitate agitur.

DE tentatione Cap.1,f.263,c.2
De cogitatione cap.2,f.264,c.1
De delectatione cap.3,ibid.
De consensu cap.4,ibid.c.2
De peccato cap.5,ibid.
De superbia. cap.6,f.265,c.2
De vana gloria cap.7,f.266,c.1
De inuidia cap.8,ibid.c.2
De ira cap.9,f.267,c.1
De acedia cap.10,ibid.c.2
De auaritia cap.11,f.268,c.1
De gula cap.12,ibid.c.2
De luxuria cap.13,ibid.
De perplexitate cap.14,f.269,c.1
De conflictu vitiorum, & virtutum cap.15,ibid.c.2
De gratia cap.16,f.271,c.1
De pœnitentia cap.17,ibid.c.2
De contritione cap.18,f.272,c.1
De confessione cap.19,f.273,c.1
De satisfactione cap.20,ibid.c.2
De virtute cap.21,f.274,c.1
De tribus virtutibus Theologicis. cap.22,ibid.c.2
De fide cap.23,ibid.
De spe cap.24,f.275,c.1
De charitate cap.25,ibid.c.2
De quatuor virtutibus cardinalibus. capit.26,fol.277, col.2
De prudentia cap.27,f.278,c.1
De memoria cap.28,ibid.c.2
De intelligentia cap.29,f.279,c.1
De prouidentia cap.30,ibid.c.2
De fortitudine cap.31,f.280,c.1
De constantia cap.32,ibid,c.2
De patientia cap.33,f.281,c.1
De perseuerantia cap.34,ibid.c.2
De temperantia cap.35,f.288,c.1
De continentia gustus cap.36,ibid.c.2
De continentia tactus cap.37,f.283,c.1
De continentia visus cap.38,ibid.c.2
De continentia auditus cap.39,ibid.
De clementia cap.40,f.284,c.1
De modestia cap.41,ibid.
De iustitia cap.42,ibid.c.2
De obedientia bona cap.43,ibid.
De obedientia inaccepta cap.44,f.285,c.2
De oratione accepta cap.45,f.286,c.1
De oratione inaccepta cap.46,f.287,c.1
De donis cap.47,ibid.c.2
De beatitudine cap.48,ibid.
De eleemosina accepta cap.49,f.288,c.2
De eleemosina inaccepta cap.50,f.289,c.1

Capitula libri tertij, in quo de periculosis agitur.

DE voluntate Cap.1,ibid.c.2
De remorsu conscientiæ cap.2,f.290,c.1
De stultiloquio, & alijs peccatis linguæ, capitu.3, ibid.c.2
De occupatione cap.4,f.293,c.2
De mutabilitate cap.5,f.294,c.1
De vagatione cap.6,ibid.
De curiositate cap.7,ibid.
De negligentia cap.8,ibid.c.2
De securitate cap.9,f.295,c.1
De dijudicatione cap.10,ibid.c.2
De recidiuatione cap.11,ibid.
De consuetudine cap.12,f.296,c.1
De obstinatione cap.13,ibid.c.2
De desperatione cap.14,ibid.
De dilatione cap.15,f.297,c.1
De voluptate cap.16,ibid.
De carnalitate cap.17,ibid.c.2
De prosperitate cap.18,f.298,c.1
De consolatione cap.19,ibid.c.2

De or-

De ornatu. cap.20,ibid.
De ingratitudine cap.21,f.299,c.1
De discordia cap.22,ibid.c.2
De malitia cap.23,f.300,c.1
De crudelitate cap.24,ibid.
De simulatione cap.25,ibid.c.2
De familiaritate cap.26,f.301,c.1
De propinquitate cap.27,ibid.c.2
De oblitione cap.28,f.302,c.1
De ignorantia cap.29,ibid.c.2
De stultitia cap.30,f.303,c.1
De credulitate cap.31,ibid.
De sapientia cap.32,ibid.c.2
De doctrina cap.33,f.304,c.1
De honore cap.34,ibid.
De zelo cap.35,ibid.c.2
De argutione cap.36,ibid.
De remissione cap.37,f.305,c.1
De acceptione personæ cap.38,ibid.c.2
De scandalo cap.39,ibid.
De infamia cap.40,f.306,c.1
De affectionibus cap.41,ibid,c.2
De timore cap.42,ibid.
De dolore cap.43,f.307,c.1
De confidentia cap.44,ibid.
De lætitia cap.45,ibid.c.2
De vita cap.46,ibid.
De miseria cap.47,f.308,c.1
De morte cap.48,f.ibid.
De iudicio cap.49,f.ibid.c.2
De damnatione cap.50,f.309,c.1

Capitula libri quarti, in quo de gratiosis agitur.

DE voluntate Cap.1,f.310,c.1
De tranquilitate cap.2,ibid.
De taciturnitate cap.3,ibid.c.2
De exercitio cap.4,f.311,c.1
De innocentia cap.5,ibid.c.2
De excussatione cap.6,f.312,c.1
De discussione cap.7,ibid,
De mortificatione cap.8,ibid.c.2
De disciplina cap.9,f.313,c.1
De cruce spirituali cap.10,ibid.
De certamine cap.11,ibid.c.2
De humilitate cap.12,f.314,c.1
De simplicitate cap.13,f.315,c.1
De verecundia cap.14,ibid.c.2
De amicitia cap.15,f.316,c.1
De concordia cap.16,ibid.c.2
De renuntiatione cap.17,f.317,c.1
De solitudine cap.18,f.ibid.c.2
De religione cap.19,ibid.
De sufficientia cap.20,f.318,c.2
De communitate cap.21,ibid.
De societate cap.22,319,c.1
De bonitate cap.23,ibid.c.2
De desiderio cap.24,f.320,c.1
De seruore cap.25,ibid.c.2
De meditatione cap.26,ibid.
De ascensione spirituali cap.27,f.321,c.1
De contemplatione cap.28,ibid.c.2
De gustu cap.29,f.322,c.1
De consolatione cap.30,ibid.c.2
De gratiarum actione cap.31,f.323,c.1
De lectione cap.32,ibid.c.2
De sapientia cap.33,f.324,c.1
De doctrina cap.34, ibid.c.2
De dignitate cap.35,f.325,c.1
De zelo cap.36,ibid.c.2
De solicitudine cap.37,f.226,c.1
De correptione cap.38,ibid.
De æquitate cap.39,ibid.c.2
De quatuor affectionibus cap.40,f.327,c.1
De timore cap.41,ibid.c.2
De dolore cap.42,f.328,c.1
De confidentia cap.43,ibid.
De lætitia cap.44,ibid.c.2
De connexione cap.45,f.329,c.1
De exemplo cap.46,f.332,c.1
De fama cap.47,ibid.
De aduersitate cap.48,ibid.c.2
De martyrio cap.49,f.333,c.1
De gloria cap.50,ibid.c.2

EIusdem Seraphici Doctoris tractatus de septē donis Spiritussancti. Cap.1,f.334,c.2
Quot sint dona Spiritussancti. cap.2,f.335,c.2
Qualiter hæc dona ab alijs habitibus distinguantur. cap.3, f.336,c.2
Quę vtilitates in his donis conferatur. cap.4,f.338,c.2
Qui & quales istorum donorum capaces efficiantur, & qualiter illa obtineantur. cap.5,f.339,c.2
Qualiter dona descendendo ordinantur. capitu.6, fol. 340,c.2

De donis Spiritussancti in speciali, & primo de timore.

QVid sit timor, & qualiter secundum inordinatos amores multiplicatur, & deordinatur. Capit.1, f.341,c.2
Quis timor à regno animæ per charitatem perfectam expellatur, & quem secum compatiatur. capitu. 2, fol. 342,c.2
Qualiter à timore Dei in anima dies clara oriatur. capitu.3, f.345,c.1
Qualiter à dono timoris animæ conuiuium præparetur. cap.4,ibid.c.2

De dono pietatis.

QVid donum pietatis dicatur, & qualiter a pietate naturali, & acquisita distinguatur. Capitu.1, fol. 345,c.1
Qualiter per donū pietatis dies spiritualis oriatur proficiat, & perficiatur. cap.2,ibid.c.2
Qualiter per donum pietatis menti conuiuium præparetur. cap.3,f.347,c.1

De dono scientiæ.

QVæ scientia donum Spiritussancti dicatur. Capit.1, f.348,c.1
Qualiter per donum scientiæ in anima dies oriatur. cap.2,ibid.
Qualiter per donum scientiæ menti conuiuium præparetur. cap.3,f.349,c.2
De mensa diuinæ scientiæ. cap.4,f.350,c.2

De dono fortitudinis.

QVæ fortitudo donum Spiritussancti dicatur. Capitu.1, f.351,c.2
Qualiter per hoc donum dies spiritualis in anima oriatur. cap.2,f.352,c.1
Quale conuiuium per hoc donum in anima oriatur. cap.3, f.353.

De do-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index in 1. To. S. Bonauenturæ.

De dono consilij.

Quid consilium sit, & quid donum consilij dicatur. Cap.1,f.354,c.1
Quid sit necessitas huius doni consilij.ca.2, ibid.
Quæ differentia sit inter consilia diuina, & propria. cap.3, ibid.c.2
Qualiter per donum consilij dies spiritualis in anima oriatur. cap.4,f.355,c.2
Qualiter conuiuium per donũ consilij in anima præparetur. Et qualiter familia mentis ordinetur in cõuiuio animę,& de ciuibus supremis.cap.5,f.356,c.2
De ciuibus medijs. cap.6,f.358,c.1
De ciuibus infimis. cap.7,ibid.c.2

De dono intellectus.

Quare donum intellectus præcedentia dona sequatur. Cap.1,f.359,c.1
Quid sit donum intellectus,vel quid dicatur, capitu.2, ibid.c.2
Quæ sit necessitas huius doni, vel quæ vtilitas in eo conferatur. cap.3,f.360,c.1
Qualiter donum intellectus facit nos penetrare velamina scripturarum. cap.4,ibid.c.2
Qualiter donum intellectus facit nos penetrare velamina veritatum diuinorum sacramentorum. cap.5, fol. 361,c.1
Qualiter ex eo dies spiritualis in anima oriatur.cap.6, fol. 362,c.1
Qualiter conuiuium animæ ex eo præparetur. cap.7, fol. 363,c.1

De dono sapientiæ.

Quid sit sapientia, & quod sit donum sapientiæ. Cap.1, f.364,c.1
Quæ sit necessitas,& vtilitas doni sapientiæ. capitu.2, ibid.c.2
Donum sapientiæ est pretiosissimus thesaurus. cap.3, fol. 365,c.1
Qualiter ex dono sapientiæ in mente humana dies spiritualis oriatur. cap.4,ibid.c.2
Qualiter per donum sapientiæ conuiuium menti preparetur. cap.5,f.366,c.2
De his,quæ apponuntur in hoc cõuiuio. ca.6,367,c.2
Qui admittantur ad hoc conuiuium adhuc in hac vita positi. cap.7,f.368,c.1
De conuiuio animæ separatæ à corpore.ca.8, ibid.c.2,
De conuiuio regnantium. cap.9,f.369,c.2
Qui sint inuitati ad illud conuiuium.cap.10, f.370,c.1
De conuiuantium in hoc conuiuio beatitudine. capitu.11, ibid.c.2

Eiusdem Seraphici Doctoris in regulã Fratrũ Minorum expositio. f.373,c.2
Determinatio 27.quæstionum circa regulam Fratrum Minorum. f.392,c.2
Eiusdem tractatus,quare Fratres Minores prædicent, & confessiones audiant. f.402.c,2
Eiusdem tractatus de paupertate Christi contra magistrum Guilhelmum. f.409,c.1
Epistola de eo, q̃ Christus, & Apostoli discalciati incesserunt. f.430,c.2
Tractatus,qui dicitur Apologia pauperum cõtra Gyraldum de Abbatis Villa Doctorẽ Parisien.In quoquidem tractatu euãgelicæ paupertatis sublimitas, veritas, meritum, & vtilitas patenter enucleantur, & luce clariùs Fratrum Minorũ status securus, meritorius,& Deo gratus probatur. f.433,c.1
Primæ responsionis prima particula, in qua calumniatoris peruersa intentio detegitur, & veræ condescensionis Christi sublimis perfectio declaratur. Artic.1.cum seq. ibid.c.2
Primæ responsionis secunda particula,in qua capitalis error circa notificationem perfectionis & imperfectionis eliditur, & veræ perfectionis exemplaritas, & differentia ipsius ad imperfectionem referatur.Arti.1.cum seq. f.436,c.1
Primæ responsionis tertia particula,in quà euangelicæ perfectionis integritas panditur, eiusq; status sublimis,& gradus multiformis aperitur. Artic.1.cũ sequen. f.439,c.1
Secundæ responsionis prima particula, in qua appetitus martyrij de se perfectus ostenditur, & contrà fuga de se imperfecta monstratur.Artic.1. cum seq. fol. 443,c.1
Secundæ responsionis secunda particula, in qua abstinentię laus, & perfectio declaratur & eiusdem impugnatio calumniosa refellitur.Artic.1.cum sequen. fol. 444,c.1
Secundæ respõsionis tertia particula, in qua ieiunij arctitudo, vt consona perfectioni defenditur, & eius multiplex commendatio subinfertur. Artic.1.cum sequen. f.449,c.2
Tertiæ responsionis prima particula, in qua voluntaria,& penuriosa paupertas fundamentum Euangelicæ perfectionis astruitur, & quæ huic videri possunt contraria dissoluũtur.Art.1.cum seq.f.452, c.2
Tertiæ responsionis secunda particula, in qua possessionum Leuiticarum,& ecclesiasticarum affluẽtia monstratur, perfectioni paupertatis non esse cõtraria, sed & commendatio diuitiarum ostenditur nõ esse secura.Art.1,cum seq. f.460,c.1
Tertiæ responsionis tertia particula, in qua abrenuntiationis ratio falsa eliditur, & penuriosæ paupertatis duodenaria prærogatiua monstratur. Artic.1. cum seq. f.465,c.1
Quartæ responsionis prima particula, in qua Religio carẽtium loculis,ab errore defenditur, & verum ius possessionis ecclesiasticæ declaratur.Arti.1.cum sequen. f.470,c.2
Quartæ responsionis secunda particula,in qua professio Fratrum Minorum veraciter carere ostenditur, & appropriatione rerum immobilium, siue mobilium,& proprietate pecuniarũ,tàm in proprio, quã in communi.Arti.1.cum seq. f.474,c.1
Quartæ responsionis tertia particula, in qua Euangelizantium pauperũ fructificatio multiformis ostenditur, eorumq; status à multiplicibus cauillationũ versutijs defensantur.Arti.1.cum seq. f.477,c.2
Duæ epistolæ.S.Bonauenturę, ad reformationem ordinis, & eius obseruantiam fratres inducentes. fol. 485, col.1
Eiusdem S.Bonauenturæ de contemptu mundi.Collatio. f.487,c.1
Exercitia quædam spiritualia eiusdem. f.488,c.2

Paruorum Opusculorum.S.Bonauenturæ,Primæ partis Lib.Sermo.Distinct. Sectionum,atque Capitulorum, Index terminatur.

SACRAE SCRIPTVRAE
LOCI PER SANCTVM PATREM,
ATQVE SERAPHICVM DOCTOREM BONAVENTVRAM, in vtroque suorum Opusculorum volumine, cum ex sua, tum ex aliorum Sanctorum Doctorum sententia, expositi.

GENESIS.

C.1. IN principio Deus creauit cęlum, & terrã,&c. to.1, fol.108,col.1
1 Vidit Deus lucẽ, quòd esset bona;& diuisit lucem à tenebris. to.1, fo.25,col.1,& 29,co.2, & 31.co.1,& 34,col.1,
1 Fiat firmamentũ in medio aquarum,& diuidat aquas,&c.to.2, f.503,c.2,& 508,c.1
1 Vocauitq; Deus firmamentum cœlum.to.1, fol. 35,col.1,& to.2, f.508,c.1
1 Congregentur aquæ,quæ sub cœlo sunt in locum vnum & appareat arida &c.to.1, f.44,c.1
1 Germinet terra herbam virentem, & facientẽ semẽ,&c.to.1,f.46.c.2,& 50,c.1, & to.2,103,c.2,
1 Dixit autem Deus, fiant luminaria in firmamento cœli & diuidant diem,ac noctem; & sint in signa,& tempora,& dies,& annos,&c.to.1, f.62, col.2,& 107, c.1
1 Viditq; Deus cuncta quæ fecerat,&c.to.2, f.599, col.2
2 Plantauerat autem Dominus Deus paradisum voluptatis &c.& seq.produxitq; Dominus Deus de humo omne lignum pulchrũ visu, & ad vescendum suaue,&c.to.1,f.55,c.1,& to.2, f.217,c.1,
2 Lignum etiam vitis in medio paradisi,lignumque scientiæ boni,& mali: & fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum,qui inde diuiditur in quatuor capita.to.1,f.4,c.1, & 10, col.2
3 Domine audiui vocem tuam,& timui.to.1,f.341, col.2
3 Ipsa conteret caput tuum.to.1, f.241,c.1
4 Quare iratus es? to.1, f.156,c.2
4 Consurrexit Cain aduersus fratrem suum Abel, & interfecit eum.to.2, f.232,c.1
4 Quicunque inuenerit me,occidet me.to.2,f.195, col.2
4 Egressusq; Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra,&c.to.1, f.294,c.1
8 At illa venit ad eum ad vesperam portans ramum oliuæ,&c.to.2, f.205,c.1
17 Super Ismael quoq; exaudiui te, &c.Et seq. Duodecim duces generabit.to.2, f.198,c.1
22 Nunc cognoui,quòd timeas Deum, &c.to.2,fol. 600, col.1
27 Ecce odor filij mei,sicut odor agri pleni, &c.to.2, fol.278,c.1,& 289, col.2
28 Viditq; in somnis scalam stantem super terrã, &c. to.2, f.486,c.1,& 510,c.2
29 Puteus grandi lapide claudebatur.to.2, f.232,c.2
32 Dimitte me, iam enim ascendit aurora, &c.to.2, fol.284, c.1
32 Et benedixit ei in eodem loco,&c.to.2, f.287,c.2
32 Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea.to.2, f.395,c.2
34 Die tertia quando grauissimus dolor vulnerũ erat &c.to.2, f.194,c.2
36 Iste est Ana, qui inuenit aquas calidas in solitudine.to.2, f.201,c.1
37 Vidi per somnium Solem, & Lunã, & stellas vndecim adorare me.to.1, f.42,c.1
37 Vide vtrum tunica filij tui sit,an non.to.2, f.361, col.2
38 Atque in ipsa effusione infantium, vnus pertulit manum,in qua obstetrix ligauit coccinum. to.1, fol. 52,c.1
44 Inuenit scyphum in sacco Beniamin. to.2, f.507, col.1
49 Lauabit in vino stolam suam,&c.to.2,fol.599,c.1
49 Fiat Dan Coluber in via, Cerastis in semita, &c. to.1,fol.49, col.2

EXODI.

C.3. ET videbat,quòd rubus arderet, & non combureretur.to.2, f.283,c.1
3 Solue calceamentum de pedibus tuis.to. 1, fol.472,c.1,& to.2, f.409,c.1
3 Ego sum qui sum.to.2,f.363,c.1,& 410,c.1, & 2, fol. 411,c.2
5 Quare Moyses, & Aaron solicitatis populum ab operibus suis?to.1, f.428,c.1
7 Sed ego indurabo cor eius.to.2, f.600,c.1
13 Mementote diei huius, in qua egressi estis de Aegypto.to.2, f.78,c.2
16 In die autem sexta collegerũt cibos duplices, &c. to.2, f.106,c.2
17 Cumq; leuaret Moyses manus, vincebat Israel, &c.to.2, f.95,c.1
19 Vos ipsi vidistis quid fecerim Aegyptijs,quomodo portauerim vos super alas aquilarum, &c. Et sequitur. Vos eritis mihi regnũ sacerdotale, &c. to.2, f.246,c.1
20 Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti,&c.to.2, f.616,c.1,& 2,
20 Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. to.2, f.619,c.2
20 Memento,vt diem sabbati sanctifices.to.2, f.620, col.1,& 2,
20 Honora Patrem tuum,& Matrem tuã, &c. to.2, fol. 621,c.2
20 Non occides; non mœchaberis,nõ furtum facies, non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non loqueris cõtra proximum tuum falsum testimonium, non domum proximi tui, nec desiderabis vxorem eius.to.2,fo.623:c.2,& inde per totum,& f.625,c.1,cum seq:
20 Non ascendes per gradus ad altare meum. to.2, fol. 330,c.2
24 Sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphyri. to.2, fol. 599,c.1
25 Facies quoq; vectes, &c. qui semper erunt in circulis,&c.to.1, f.479,c.2
25 Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est.to.1,fo.438,c.1, & to.2, fol. 370,c.2
27.& 38. Non solidum,sed inane,& cauum intrinsecus facies illud.to.1,fol.205,c.2, & fol.228, col.2
28 Sumesque duos lapides onichinos, & sculpes in eis nomina filiorum Israel,&c.to.1, f.36,c.2
25 Duos quoque Cherubin aureos,&c.respiciantque se mutuo versis vultibus in propitiatorium. to.1, fol.23,col.1,& to.2, fol.364,c.2
28 Rationale quoque iudicij facies,&c.Ponesq; in ea quatuor ordines lapidum,&c.to.2, f.645,c.2
30 Sume tibi aromata primæ myrrhæ,& electæ,&c. to.2, f.234,c.2
32 Aut dimitte noxam hanc populo tuo, aut si nõ facis,dele me,&c.to.2, f.277,c.2
33 Non videbit me homo,& viuit.to.2, f.397,c.1
33 Mittam præcursorem tui Angeli, &c.to.2,f.485, col.1
33 Posteriora mea videbis,&c.to.2, f.598,c.1
37 Corona aurea per gyrum.to.1, f.76,c.2

LEVITICI.

C.2. IN omni oblatione offeres sal.to.2,fol.95,c.2, & fol.645, col.2
6 Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos,&c.to.2,fol.126,c.1,& fol.142,c.2 & fol.649, c.1
11 Omne quod habet pennulas, & squamas tam in mari, quàm in fluminibus & stagnis comedetis. to.1, f.351,c.1
18 Quando ingressi fueritis terram, & plantaueritis in ea pomifera ligna,&c.to.2, f.64,c.2
24 Sumetisque die primo fructus arboris pulcherrimæ.to.2, fol.294,c.1
25 Dabo vobis benedictionem meam anno sexto,& faciet fructus trium annorum.to.2, f.295,c.1
26 Si non audieritis vocem meã,& non feceritis omnia mandata mea,&c.to.2, fol.614,c.2

NVMERORVM.

C.4. AAron,& filij eius intrabunt,&c.to.2, f.645, col.2
4 Sed & altare mundabunt cinere, & inuoluẽt illud purpuro vestimento.to.2, fol.498,c.1
6 Tunc radetur Nazareus ante ostium tabernaculi, &c.to.1, f.458,c.1
9 Si quis autem & mundus est, & in itinere nõ fuit, & tamen non fecit Phase.&c.to.2, f.301,c.2
17 Inuenit germinasse virgã Aaron, &c.to.2, f.286, col.2
19 Vas quod non habuerit operculum, vel ligaturam desuper,immundum erit.to.2, f.101,c.2
20 Ingressusq; Moyses,& Aaron,dimissa multitudine,in tabernaculum fœderis,&c.to.1, f.357,c.1

DEVTERONOMII.

C.1. NOn accipietis cuiusquàm personam. to.2, fol. 187,c.2
6 Audi igitur Itrael: Deus tuus,Deus vnus est.to.2, fol. 363,c.2
9 Deditq; mihi Dominus duos tabulas lapideas scriptas digito Dei.to.2, f.208,c.1
10 En Domini Dei tui cœlum est, & cœlum cœli. to.2, f.500,c.2
11 Omnis locus, quem calcauerit pes vester, vester erit.to.2,fol.215,c.1,& f.452, c.1
11 En propono in conspectu vestro hodie benedictionem,& maledictionem,&c.to.2, f.614,c.2
14 Te elegit,vt sis ei in populum peculiarem de cunctis gentibus,&c.to.2, f.494,c.1
15 Omnino indigens, & mendicus nõ erit inter vos. to.1, f.419,c.2
15 Non operaberis in primogenito bouis,& nõ tondebis,&c.to.2, f.547,c.2
18 Perfectus eris, & absq; macula cũ Domino Deo tuo.to.1, f.342,c.2
23 Non abominaberis Idumæũ, quia frater tuus est, nec Aegyptium,&c.to.1, f.206,c.1
24 Non accipies loco pignoris inferiorem, & superiorem molam.to.2, f.222,c.1
24 Cum repetes à proximo tuo rem aliquã,&c.to.1, fol. 206,c.2
30 Considera, quòd proposuerim in conspectu tuo vitam,& bonum,&c.to.2, f.625,c.1
33 De benedictione Domini terra eius,de pomis cœli,& rore,atque abysso subiacente,de pomis fructuum Solis, & Lunæ, de vertice antiquorum montium,&c.to.1, f.57,c.2
33 Immolabunt victimas iustitiæ, qui inundationẽ maris,quasi lac sugent. to.2, f.114,c.1
33 Cœliq; caligabunt rore.to.2, f.501,c.2

IVDICVM.

C.2. DEdit ergo ei Caleb irriguum superius,& irriguum inferius.to.2, f.291,c.2
5 Stellæ manentes in ordine, & cursu suo, aduersus Sisaram pugnauerunt. to.1, f.65, col.1, & to.2,fol.65.col.1,& f.282, c.2
5 Benedicta inter mulieres Iahel.to.2, f.277,c.1
6 Extendit Angelus Domini summitatem virgæ, &c.to.2, f.485,c.2
7 Qui manu,& lingua lambuerint aquas, sicut solẽt canes lambere,&c.to.1, fo.61,c.2
9 Ecce vna mulier fragmẽ molę desuper iaciens, illisit caput Abimelech.to.2, f.200,c.1
15 Benedixerunt eam omnes vna voce dicentes: Tu gloria Hierusalem.to.2,fol.291,col.1,& fol.293, col.1

RVTH.

C.1. NOn vocetis me Noemi,sed vocate me Maria,&c.to.2, f.268,c.1
2 Inueni gratiam apud oculos tuos Domine mi.to.2,fol.273,c.2,& f.275, c.1
3 Benedicta es à Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti.to.2,fol.280,c.2,& fol.290, c.1

PRIMI REGVM.

C.11. IN hoc feriam vobiscum fœdus,vt eruam omnium vestrum oculos dextros.to.2, fol.219, col.2
15 Pœnitet me,quòd constituerim Saul regem.to.2, fol.600, c.1
17 Percussit Philistęum in frõte eius, &c.to.2, f.442, col.2
25 Benedictum eloquium tuum,& benedicta tu,quę prohibuisti me,ne irem hodie, &c.to.2, f.290, col.1,& f.292. col.1

Ecce

25 Ecce famula tua sit in ancillam, vt lauet pedes seruorum Domini mei.to.2, fol.282,c.1

SECVNDI REGVM.

C.6. ET habitauit arca Domini in domo Obededon, &c. &benedixit Dominus,&c.to.2, fol. 289,c.2
23 Sicut lux auroræ, oriente Sole mane absque nubibus rutilat.to.2, f.283,c.1

TERTII REGVM.

C.1. QVæramus Domino nostro regi adolescentulam virginem.to.2, f.253,c.2
6 Salomõ fecit in ingressu oraculi duo ostiola de oliuis.to.2, f.233,c.2
10 Et ingressa Hierusalem multo cum comitatu &c. to.2, f.287,c.1,& 2
10 Videns autem Regina Sabba omnem sapientiam Salomonis,& domum,quam ędificauerat, & cibos mensæ eius,&c.to.1, f.372,c.2
10 Non habebat vltra spiritum.to.2, f.375,c.2
20 Fecit etiam Rex Salomon thronũ de ebore grande.to.2, f.491,c.2,& f.510,c.1
10 Non est factum tale opus in vniuersis regnis.to.2, fol. 200,c.2
18 Viuit Dominus, in cuius conspectu sto. to.2, fol. 644,c.2
18 Cecidit autem ignis Domini,& vorauit holocaustum,& ligna,&c.to.2, f.502,c.2

QVARTI REGVM.

C.2. ET pallio Eliæ, quod ceciderat ei, percussit aquas.to.2, f.507,c.1
3 Iuit itaque mulier, & clausit ostium super se,& super filios suos,&c.to.2, f.277,c.2
5 Lauare septies in Iordane,to.2, f.234,c.1
6 Et quarta pars cabi stercoris columbarum quinq; argenteis.to.2, f.201,c.1
18 Trãsferam vos in terram fructiferam, & fertilem vini, terram panis,&c. to.2,f.298,c.2
19 Quodcunq; reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radices deorsum, & faciet fructum sursum. to.2, f.295,c.2
25 Et muros Hierusalem in circuitu destruxit. to.2, fol. 637,c.1

PRIMI PARALIPO.

C.16 TOnet mare,& plenitudo eius. to.2, f.277, col.1
28 Aurum purissimum dedi,vt fieret ex eo similitudo Cherubin.to.2, f.490,c.1

SECVNDI PARALIPO.

C.15 ET non dissoluantur manus vestræ, &c. to.2, f.643,c.2
28 Vocauerunt locum illũ vallem benedictionis.to.2, fol.291,c.2

ESDRAE.

C.2. NOs ipsi faciamus opus, & media pars nostrum teneat lanceas ab ascẽsu auroræ,donec egrediantur castra.to.2, f.281,c.2

TOBIAE.

C.6. EXentera hunc piscem, & cor eius, & fel, & iecur repone tibi.to.2, f.498,c.2
13 Et per vicos eius alleluia cantabitur.to.1,fol. 373. c.1

ESTHER.

C.1. FEcit Rex regum conuiuium in vestibulo, horti consiti ad modum densi nemoris. to.2, fol. 511,c.2
2 Adamauit eam Rex plusquam omnes mulieres, &c. Et posuit diadema regni in capite eius, &c. to.2,fol.273,c.2,& f.276, c.1
10 Fons paruus creuit in fluuium maximum, & in lucem,&c.to.1, f.44,c.2
15 Assumpsit duas famulas, & super vnam quidẽ innitebatur,&c.to.2,f.269,c.2,& f.285, c.2

IOB.

C.1. ERat vir simplex & rectus,&c.to.2, fol.381, col.1
1 Ibant filij eius septem, & faciebant conuiuium per domos.to.1, f.335,c.2
1 Et benedixerũt Deo in cordibus suis. to.1,f.293, col.2,
1 Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos. to.1,fol.480, c.1
3 Obtenebrentur stellæ caligine eius, expectet lucem & non videat, nec ortum surgentis auroræ. to.2,f.282,c.2,& f.503, c.1
3 Antequam comedam suspiro.to.2, f.346, c.2, & fol. 402,c.2
4 Porrò dictum est ad me verbum absconditum, &c.to.2, f.383,c.2
5 Visitans speciem tuam non peccabis. to.2, f.230, col.2
6 Vtinam appenderentur peccata mea,quibus iram merui,&c.to.2, f.574,c.1
6 Inuolutæ sunt lemitæ gressuum eorum, &c.to.1, fol.289, c.2
7 Si dormiero,dico,quando consurgam?& rursum, &c.to.2, f.548,c.2
7 Suspendium elegit anima mea; & mortẽ ossa mea. to.2,f.365,c.2,& f.369,c.1,& f.388,c.2,& f.389, col.2
10 Tædet animam meam vitæ meæ,dimittam aduersum me eloquiũ meum, loquar in amaritudine, &c.to.2,f.384,c.2,& f.402, c.2
11 Excelsior cœlo est,& quid facies? profundior inferno,&c.to.2, f.597,c.2
12 Deridetur enim iusti simplicitas: lampas contempta apud cogitationes diuitum. &c. to.1, f.468, col.2
12 Auris verba dijudicat, & fames comedentis saporem.to.1,f.343,c.2,& to.2, f.416,c.2
14 Putas ne mortuus homo rursum viuat? to.1, fol. 279,c.2
18 Consumat brachia illius primogenita mors. to.2, fol.195, c.1
18 Attenuetur fame robur eius, & inedia inuadat costas illius.to.2, f.415,c.1
20 Gaudium hypocritæ instar puncti. to.2, fol.237, c.1,& 345, c.1
20 Caput aspidum suget,& occidet eum lingua viperæ.to.1, 205,c.2
20 Non videat riuulos fluminis, torrentes mellis, & butyri.to.2, f.415,c.1
24 Perfodiam in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerunt lucem, si subito apparuerit, aurora, arbitrantur vmbram mortis. to.2, f.284,c.2
25 Nunquid est numerus militum eius? to.1, f.370, col.1
26 Et appendit terram super nihilum. to.2, fol.228, col.2

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

26 Spiritus eius ornauit cœlos.to.2,f.501, c.2,& fol. 507, c.2
29 In nidulo meo moriar,& sicut palma multiplicabo dies.to.2, f.454,c.1
30 De conuallibus ista rapientes, cum singula reperissent,&c.to.1, f.252,c.2
31 Semper creuit mecũ miseratio,& ab vtero egressa est mecum. to.2,fo.460,c.1
32 Videbit faciem eius in iubilo. to.2,fo.415,c.2
35 Suspice cœlum,& intuere,& contemplare æthera, &c.to.2, fo.501,c.1,&2
36 Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ. tom.1, fo.278,col.2
38 Nunquid post ortum tuum præcepisti diluculo, & ostendisti aurorę locum suum? tom.2,fo.383. colum. 2
38 Nunquid coniungere valebis micantes stellas Pleiadas?&c. to.1,fo.77.col.1
38 Nonquid nosti ordinem cœli, & pones rationem eius in terra? to.2.fo.487,c.2,& 501,c.2
39 Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum? vbicunq; fuerit cadauer,statim adest. to.1,fo.25,c.1
40 Ecce absorbebit fluuium,& non mirabitur,& habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius. to.2, fo.194,c.1,& 447,c.1
41 Per gyrum dentium eius formido. to.1,fo.76,c.2
41 Halitus eius prunas ardere facit. to.2,fo.93,c.2
41 Et sternet sibi aurum quasi lutum. to.2,f.447,c.1

PSALMORVM.

C.1. ET erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum. to.2,fo.399,c.1
4 In cubilibus vestris compungimini. to.2,fo.636, colum. 2
4 A fructu frumẽti,vini,& olei sui multiplicati sunt. tom.2, fol.294,c.2
7 Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit arcũ suum tetendit,&c. to.1,fo.56,c.1
8 Domine Dominus noster, quã admirabile est nõmen tuum in vniuersa terra. to.1,fo.35,c.2
9 In laqueo isto,quem absconderunt,comprehensus est pes eorum. to.2,fo.379,c.2
9 Sedet in insidijs cum diuitibus in occultis, &c. tom.2, fol.648,c.1
9 Oblitus est Deus,auertit faciem suam, &c. to.2, fol. 600,col.1
15 Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellẽctum. to.1,fo.20,c.2
15 Prouidebam,Dominus in conspectu meo semper quoniam a dextris,&c.to,2,f.540,c.2,& 649,c.2
17 Inclinauit cœlos, & descendit, &c. to.2,fo.509 c.2,& 599,col. 2
17 Volauit super pennas ventorum. to.2,fo.499,c.2
17 Et posuit tenebras latibulum suum. tom.1,fo.63, colum. 2
17 Cum sancto sanctus eris, &c. tom.1,fol.319, col. 1,& 393,col.1
17 Quoniã in te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum,&c.& seq.Qui perfecit pedes meos, tanquam ceruorum. tom.2,fo,376, colum. 1,& 386,c.2
18 Non est qui se abscondat à calore eius.to.2,fo.541 colum. 1
19 Apud Dominum misericordia,& copiosa apud eũ redemptio. to.2,fo.611,c.2
20 Posuisti Domine in capite eius coronam de lapide pretioso. to.2,fo.253,c.1
22 Parasti in conspectu meo mẽsam aduersus eos, qui tribulant me,&c. to.1,fo.363,c.2
30 Quam magna multitudo dulcedinis tuę Domine, quam abscondisti timentibus te. tom.1,fo.343 colum.2, & to.2,fo.225,c.1
30 Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum. to.2,fo.397,c.1
31 Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino. to.2,fo.203,c.2
31 Nolite fieri sicut equus, & mulus, &c. tom.1. fol. 358.col.2
32 Verbo Dñi cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. to.1,fo.36,c.2
32 Congregans,sicut in vtre, aquas maris. tom.1, fol 44,col.2
33 Accedite ad eum,& illuminamini, & facies vestræ non confundẽtur. to.1.fo.198.col.2.& 358.col.2 & to.2, fo.453,c.1,& fo.552,c.2
33 Gustate,& videte,quoniam suauis est Dominus. tom.2, fo.227,c.1,& fo.394,c.2,& fo.465,c.2
33 Non est inopia timentibus eum,&c. to.1,fo.418 colum. 1
36 Delectare in Domino,& dabit tibi petitiones cordis tui. tom.2,fo.541.c.1
36 Non vidi iustum derelictum nec semen eius quærens panem to.1,fo.418.c.1,& to.2.f.91.c.2
36 Declina à malo,& fac bonum. to.2,fo.367,c.1
36 Os iusti meditabitur sapientiam,& lingua,eius loquetur iudicium. to.2,fo.253,c.1
37 Putruerũt,& corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. to.1,fo.155,c.2
37 Cor meum conturbatum est in me, &c. tom.2, fol. 100,col.1
37 Quoniã ego in flagella paratus sum,& dolor meus in conspectu meo semper. to.2,fo.260,c.1
38 In meditatione mea exardescet ignis. to.2,fo.382 c.2,387,c.1,448, col.2
38 Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. to.2,fo.92,c.2
38 Veruntamen in imagine pertransit homo. to.1, fol. 369,col.1
39 Ego autem mendicus sum, & pauper. tom.1, fol. 415,col.2
40 Beatus vir, qui intelligit super egenum, & pauperem. to.1,fo.289,c.1
43 Exurge,quare obdormis Domine. tom.2,fo.600, colum. 2
44 Eructauit cor meum verbum bonum. tom.2, fol. 598,c.2
44 Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. tom.2, to.1,fo.1,c.2,& to.2,fo.598,c.1
44 Diffusa est gratia in labijs tuis. tom.2,fo.274,c.1 & 289,col. 1
44 Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime. to.2,fo.525,c.1
44 Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, &c. to.2, fol.640,c.1
44 Obliuiscere populum tuum,& domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum. tom.2,f.529, colum. 1
45 Venite & videte opera Domini quæ posuit prodigia super terram,auferens bella, &c. to.2,f.120, colum. 2
46 Deus sedet super sedem sanctam suam. tom.2, fol. 599,col.2
48 Homo cum in honore esset,non intellexit, &c. to m.2, fol.601,c.1
52 Deus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent. to.2,fo.69,c.1
54 Ecce elongaui fugiens,& mansi in solitudine. to.2 fol. 386,c.2,& 550,c.1

Index auctorit. Sacræ Scripturę.

57 Manus suas lauabit in sanguine peccatoris.tom.2, fol. 543,c.2
57 Si vtiq; est fructus iusto,vtiq; est Deus iudicãs eos in terra.to.2, fo.298.c.1
59 Commouisti terram,& conturbasti eam,sana contritiones eius,&c.to.1, fo.187, c.1
62 Sitiuit in te anima mea,quàm multipliciter tibi caro mea.to.2, fo.450,c.1
62 Contribulasti capita draconum in aquis. to.2,fol. 232, col.2
64 Benedices coronæ anni benignitatis tuæ. to.2,fol. 290, col.2
65 Qui dominatur in virtute sua in æternum. to.1, fol.2, c.2
65 Transiuimus per ignem,& aquam. to.2, fol.246, col.2
67 Cœli distillauerunt à facie Dei Sinai, &c.to.2,fol. 503, c.1
67 Si dormiatis inter medios cleros. to.2, f.129,c.1
67 Ascendisti in altum,cæpisti captiuitatem.to.2, fol. 599, c.1
67 Viderunt ingressus tuos Deus. &c.to.2, f.599,c.1
71 Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam.to.2, f.494,c.2
72 Fui flagellatus tota die.to.2, f.143,c.2
72 Velut somnium surgentium Domine, imaginem ipsorum ad nihilum rediges,to.2, f.92,c.2
72 Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.to.1, f.347,c.2
73 Rex noster ante sęcula operatus est salutem in medio terræ.to.1, fol.11,col.1
73 Tuus est dies, & tua est nox;tu fabricatus es Auroram,& Solem,&c.to.2, f.284,c.1
75 Factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion.to.2, f.288,c.2
75 Vbi diuitiarum.to.2, f.197,c.2
75 Cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem festũ agent tibi.to.2,f.369,c.1
75 Vouete,& reddite.to.2, f.189,c.2
76 Renuit consolati anima mea, memor fui Dei, & delectatus sum,&c.to.1,fol.352,c.1, & f.357,c.2 & to.2,f.417,c.1,& f.461, c.1
76 Meditatus sum nocte cum corde meo, & excitabar,&c.to.2, f.387,c.1
77 Et recordatus est, quia caro sunt, spiritus vadens, & non rediens to.1,f.195,c.1, & to.2, f.230,c.2
79 Ostende nobis faciem tuam,&c.to.2, f.598,c.1
81 Ego dixi,dij estis,& filij excelsi omnes.to.2, fol. 241, c.2
83 Etenim passer inuenit sibi domũ,& turtur nidum sibi vbi ponat pullos suos.to.2, f.412,c.2
83 Ibunt de virtute in virtutem, &c.to.2,f.390, c.1
83 Melior est dies vna in atrijs tuis,super millia. to.2, fol.354,c.2, f.456,c.1
84 Auchã quid loquatur in me Dominus Deus. to.2, f.132,c.1,& f.383,c.1,& f.386, c.1
84 Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.to.2, f.293,c.2
85 Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua.to.2, fol.356,c.2
86 Gloriosa dicta sunt,de te ciuitas Dei. to.1, f.338, col.2,& to.2, f.242,c.2
87 Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. to.2, f.523,c.1
88 Confitebuntur cœli mirabilia tua Domine, to.2, fol.503, c.2
88 Iustitia,& iudicium præparatio sedis tuæ.to.2,fol. 439, c.2
88 Beatus populus qui scit iubilationẽ.to.2,f.346,c.1
89 Thronus eius,sicut sol,in conspectu meo, & sicut luna perfecta,&c.to.2, f.498,c.1
89 Anni nostri sicut aranea meditabuntur.to.2, fol. 202, col.2
90 Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis.to.2, f.244,c.2
90 Cum ipso sum in tribulatione.to.2, f.540,c.1
91 Iustus,vt palma florebit.to.2, f.252,c.2
91 Et bene patientes erunt, vt annuncient.to.2, fol. 507, c.1
92 Parata sedes tua ex tunc.to.2, f.510,c.1
92 Domum tuam decet sanctitudo Domine, &c. to.2, f.281,c.1
93 Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.to.2, fol.137,c.1
95 Confessio, & pulchritudo in conspectu eius, &c. to.1, f.273,c.2
95 Moueatur mater,& plenitudo eius.to.2, f.277,c.1
103 Extendens cœlum sicut pellem.to.2,f.507,col.2, & fol.534, col.2
103 Qui ponis nubem ascensum tuum, qui ambulas super pennas ventorum.to.2, f.579,c.1
103 De medio petrarum dabunt voces.to 1, f.38,c.1
103 De fructu operum tuorum satiabitur terra. to.2, f.295, col.1
103 Petra refugium herinacijs,to.2, f.573,c.1
103 Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperam.to.1, f.349,c.1
106 Qui descendunt mare in nauibus, faciẽtes operationem in aquis multis.to.1,f.44,c.2, & to.2, fol. 99, c.1
107 In Idumæam extendam calceamentum meum, &c.to.2, f.599,c.2
108 Persecutus est hominem inopem,& mendicum, &c.to.1, f.186,c.2
109 Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion, &c.to.2, f.270,c.1
109 Ex vtero ante Luciferum genui te.to.2,f.600,c.1
109 Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum. to.2, fol. 600,c.1
110 Initium sapientiæ timor Domini. to.2, f.224,c.1
110 Intellectus bonus omnibus facientibus eum.to.2, fol. 227,c.2
113 Montes exultauerunt, vt arietes, & colles sicut agni ouium.to.2, f.389,c.2
115 Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.to.2, f.369,c.1
115 Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.to.2, f.463,c.1
117 Dextera Domini fecit virtutem.to.2, f.598,c.2
118 Bonitatem,& disciplinam; & scientiam doce me. to.1, f.17,c.2
118 Ordinatione tua pseuerat dies,& c.to.2,f.546,c.2
118 Super omnes docentes me intellexi, &c.to.1, fol.279, col.2
118 A mandatis tuis intellexi.to.2, f.547,c.1
118 Os meum aperui,& attraxi spiritũ. to.2,f.142,c.1
120 Leuaui oculos meos in montes,vnde veniet auxilium mihi.to.2, f.457,c.1
123 Anima mea,sicut passer,erepta est de laqueo venãtium.to.2, f.549,c.2
124 Magnificauit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes.to.1, f.553,c.2
126 Ecce hæreditas Domini,filij merces, fructus ventris.to.2,f.294,c.2,& f.296, c.1
129 Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.to.2, f.573,c.1
130 Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me.to.2, f.16,c.1
131 Surge domine in requiem tuam, tu, & arca sanctificationis tuæ.to.2, f.267,c.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index auctor. Sacræ Scripturæ.

132 Sicut vnguẽtum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron, &c. to. 1, f. 99, c. 1
132 Sicut ros Hermon, qui descendit in mõtem Sion. to. 2, f. 477, c. 2
135 Fecit Solem in potestatem diei, Lunam, & stellas in potestatem noctis. to. 2, f. 496, c. 2
137 Super flumina Babilonis, illic sedimus, & fleuimus, &c. to. 2, f. 232, c. 1
138 Nox illuminatio mea in delitijs meis. to. 2, f. 442, col. 2, & f. 458, col. 1

PROVERBIORVM.

C. 1. FRustra iacitur rete ante oculos pennatorum. to. 2, f. 452, c. 1
2 Si quæsieris sapientiam quasi pecuniam, & sicut Thesauros effoderis eam, tunc intelliges timorem Domini, &c. to. 1, f. 365, c. 2
3 Omnes semitæ illius pacificæ. to. 2, f. 235, c. 1
4 Arripe illam, & exaltabit te, glorificaberis ab ea, cũ illam fueris amplexatus, &c. to. 2, f. 306, c. 1
4 Iustorum autem semita, quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem. to. 1, fol. 346, col. 1
4 Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos. to. 2, f. 423, col. 2
5 Sit vena tua benedicta. to. 2, f. 292, c. 2
7 Non est enim vir in domo sua, abijt via longissima, &c. to. 2, f. 276, c. 2
7 Ignorans quòd ad vincula stultus trahatur. to. 2, fol. 194, col. 2
8 Ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum. to. 2, f. 451, c. 2
9 Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem. to. 1, f. 16, c. 2
9 Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis, &c. to. 1, f. 367, c. 1
9 Da occasionem sapienti, & addetur ei sapientia. to. 2, f. 638, c. 2
11 Mulier gratiosa inueniet gloriam. to. 2, fol. 273, col. 2
11 Qui conturbat domum suam, possidebit ventos. to. 2, f. 643, c. 1
11 Fructus iusti, lignum vitæ. to. 2, fol. 294, col. 2, & fol. 299, c. 2
12 De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis. to. 2, fol. 297, c. 1, & f. 298, col. 2
12 Non contristabit iustũ, quicquid ei acciderit. to. 2, fol. 543, c. 2
13 Qui parcit virgæ, odit filium. to. 2, f. 645, c. 1
15 Responsio mollis frangit iram. to. 2, f. 643, c. 1
16 Diuinatio in labijs eius. to. 2, f. 598, c. 2
16 Melior est patiẽs viro forti; & qui dominatur animo suo, &c. to. 2, f. 524, c. 2
19 Qui negligit vitam suam, mortificabitur. to. 2, fol. 189, c. 2
20 Pondus, & pondus; mensura, & mensura; vtrumque abominabile, &c. to. 1, f. 288, c. 2
22 Ecce descripsi eam tibi tripliciter in cogitationibus, & scientia, &c. to. 1, f. 148, c. 1, & to. 2, 366, c. 1
24 Septies enim in die cadet iustus, & resurget. to. 2, fol. 243, c. 2
24 Per agrum hominis pigri transiui, & ecce totũ repleuerant vrticæ. to. 2, f. 198, c. 2
25 Auser rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum. to. 2, f. 287, c. 1
25 Mel inuenisti, comede quod tibi sufficit, ne forte satiatus euomas, illud. to. 1, f. 62, c. 1
25 Cœlum sursum, & terra deorsum, sic cor regũ inscrutabile. to. 2, f. 504, c. 1
26 Vidisti hominem sapientem sibi videri, magis illo spẽ habebit stultus. to. 2, f. 648, c. 1
28 Beatus homo, qui semper est pauidus. to. 1, f. 327, col. 2, & to. 2, f. 224, c. 2, & f. 553, c. 1
29 Qui delicatè nutrit seruum suum ab adolescentia sua, postea illum sentiet contumacem. to. 2, f. 97. c. 1, & f. 103, c. 2
30 Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum. to. 1, f. 16, c. 1
30 Omnis sermo Domini ignitus, clypeus est, &c. tom. 2, f. 506, c. 1
30 Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi, &c. to. 1, f. 467, c. 2, & fo. 480, c. 2, & f. 482, c. 1
30 Sanguis sugæ duæ sunt filiæ: dicentes: affer, affer. to. 2, f. 199, c. 2
30 Tria mihi difficilia sunt, & quartum penitus ignoro: Viam aquilæ in cœlo; viam colubri super petram; viam nauis in medio mari; & viam viri in adolescentia. f. 35, c. 2
30 Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapiẽtiora sapientibus, &c. to. 2, f. 222, c. 1
31 De fructu manuum suarum plantauit vineam, to. 2, f. 299, c. 1
31 Byssus, & purpura indumentum eius to. 2, f. 222, col. 2
31 Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu supergressa es vniuersas. to. 2, f. 267. c. 2, & f. 279, col. 2, & f. 288, col. 2

ECCLESIASTES.

C. 1. ORitur Sol, & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibiq; renascens gyrat iustrans vniuersa in circuitu, &c. to. 1, f. 73, c. 2, & f. 77, col. 1, & to. 2, f. 502, c. 2, & f. 508, c. 2
1 Omnia flumina intrant in mare, &c. to. 2, f. 268, c. 1
2 Sapientis oculi in capite eius. to. 2, f. 67, c. 1
7 Vilior est sapientia cum diuitijs, & magis prodest videntibus Solem. to. 1, f. 480, c. 2
7 Noli esse iustus multum. to. 1, f. 330, c. 1, & tom. 2, fol. 548, c. 1
7 Qui timet Deum, nihil negligit. to. 1, f. 338, c. 2, & to. 2, f. 99, c. 2
10 Si spiritus potestatem habentis ascẽderit super te, locum tuum nè dimiseris. to. 2, f. 487, c. 1
12 Deum time, & mãdata eius obserua, hoc est enim omnis homo. to. 2, f. 656, c.

CANTICORVM.

C. 1. OSculetur me osculo oris sui. to. 1, f. 362, c. 2
1 Oleum effusum nomen tuum. to. 2, f. 581, col. 2
1 Curremus in odorem vnguẽtorum tuorum. to. 2, fol. 380, c. 2, & f. 416, c. 1, & f. 469, c. 1
1 Introduxit me rex in cellaria sua. to. 2, f. 346, c. 2
1 Filij matris meæ pugnauerunt contra me. tom. 2, fol. f. 404, c. 1
1 Indica migi quem diligit anima mea, vbi pascas, &c. to. 1, 350, c. 1
1 Si ignoras te, ò pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi, &c. to. 2, f. 357, c. 1
1 Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis: collum tuũ, sicut monilia. to. 1, f. 10, c. 1
1 Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, &c. to. 2, fol. 385, c. 2, & f. 473, c. 1, & f. 551, c. 1
1 Lectulus noster floridus. to. 2, f. 286, c. 1, & f. 394, c. 1, & f. 547, c. 2
2 Ego flos campi. to. 2, f. 286, c. 2
2 Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. to. 2, f. 202, c. 1, & f. 215, c. 2, & f. 253, c. 2

Index auctorit. Sacræ Scripturę.

2 Fructus eius dulcis gutturi meo. to. 2, fol. 413, c. 2
2 Introduxit me rex in cellam vinariam; ordinauit in me charitatem, &c. to. 1, fol. 198, c. 2, & f. 367, col. 2, & f. 368, c. 1, & to. 2, fol. 188, c. 1, & fol. 396, col. 1
2 Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. to. 2, fol. 108, col. 2, & f. 443, col. 2, & fol. 556, col. 2
2 Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. to. 2, f. 416, c. 2
2 Surge propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni, &c. to. 2, fol. 378, c. 2, & f. 381, c. 2, & fol. 387, c. 1; & fol. 397, c. 1, & f. 408, c. 2, & fol. 412, c. 2, & f. 417, c. 1, & fol. 421, col. 1
2 Flores apparuerunt in terra nostra. to. 2, fol. 286, col. 1
2 Ficus pertulit grossos suos. to. 2, f. 417, c. 1
2 Columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ. to. 2, f. 550, c. 2
2 Sonet vox tua in auribus meis: Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. to. 2, fo. 384, c. 1, & f. 441, c. 1, & fol. 459, c. 1, & f. 550, col. 2
3 In lectulo meo per noctes quæsiui quẽ diligit anima mea, &c. to. 1, fol. 354, c. 2, & to. 2, f. 445, c. 2
3 Surgam, & circuibo ciuitatem; per vicos, & plateas quæram, &c. to. 1, fol. 262, col. 1, & to. 2, fol. 403, col. 2
3 Inueni eum, nec dimittam, donec introducam illum, &c. to. 1, f. 348, c. 1
3 Adiuro vos filiæ Hierusalem, per capreas, &c. to. 2, fol. 395, c. 2, & fol. 550, col. 1
3 Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut vngula fumi? &c. to. 2, fol. 285, col. 1
4 Veni de libano sponsa mea, veni de libano, veni, &c. to. 2, f. 421, c. 2
4 Vulnerasti cor meum sorór mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. to. 1, fol. 20, c. 2, & to. 2, f. 388, c. 2, & f. 397, c. 1, & f. 404, c. 1, & f. 460, c. 2
4 Fauus distillans labia tua sponsa, mel & lac sub lingua tua, &c. to. 2, f. 281, c. 2
4 Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus cõclusus; fons signatus, &c. to. 1, fol. 55, c. 1, & f. 74, c. 1 & to. 2, fol. 216, c. 1, & f. 446, col. 1
4 Emissiones tuæ paradisus. to. 2, f. 511, c. 2
4 Surge Aquilo, & veni Auster. to. 2, fol. 326, c. 1, & fol. 422, c. 1
5 Comedi fauum cum melle meo. to. 2, fol. 374, c. 1, & fol. 415, col. 1
5 Bibi vinum cum lacte meo. to. 1, fol. 368, col. 2, & to. 2, f. 237, c. 2
5 Ego dormio, & cor meum vigilat. to. 1, & f. 20, c. 1 & fol. 350, c. 1, & f. 362, col. 2, & to. 2, f. 129, c. 1, & fol. 396, c. 1
5 Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore, &c. to. 2, f. 396, c. 1 & fol. 415, c. 2, & f. 446, col. 1
5 Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? to. 2, fol. 376, c. 1, & f. 409, col. 1
5 Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. to. 1, fol. 357, c. 2
5 Adiuro vos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectũ meũ, vt annuntietis ei, quia amore langueo, &c. to. 1, f. 341, c. 2, & f. 368, c. 1, & to. 2, f. 402, c. 2, & fol. 405, c. 1
6 Pulchra es amica mea, suauis, & decora sicut Hierusalem Terribilis, vt castrorum acies ordinata. to. 1, fol. 65, col. 1, & f. 71, c. 1, & fol. 133, col. 2, & fol. 184, col. 2
6 Auerte à me oculos tuos, ipsi me auolare fecerunt. to. 1, f. 20, c. 2
6 Quæ est ista, quæ progreditur, quasi aurora cõsurgens, &c. to. 1, fol. 65, col. 1, & to. 2, f. 282, c. 2, & fol. 283, c. 1, & f. 287, c. 2, & f. 446, c. 1, & fol. 511, col. 1
6 Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. to. 1, fol. 366, col. 2, & f. 368, col. 1
6 Reuertere reuertere Sunamitis, &c. to. 2, f. 194, c. 1 & fol. 341, c. 2
7 Quid videtis in Sunamite, nisi choros castrorum? to. 1, f. 64, c. 2
7 Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia Principis? to. 2, f. 380, c. 2
7 Quàm pulchra es, & quàm decora charissima in delitijs, &c. to. 1, f. 368, c. 1
7 Ascendam ad palmam, &c. to. 2, f. 401, c. 2
8 Dabo tibi poculum ex vino condito. to. 1, f. 367, col. 2, & to. 2, f. 236, c. 2
8 Pone me vt signaculum super cor tuum, &c. to. 2, fol. 582, c. 1
8 Fortis est vt mors dilectio. to. 1, f. 20, c. 1, & to. 2, fol. 218, c. 1
8 Vir affert pro fructu eius mille argenteos. to. 2, fo. 298, col. 2

SAPIENTIAE.

C. 1. IN maleuolam animam non introibit sapientia, &c. to. 2, f. 300, c. 2
3 Iustorum autem animæ in manu Dei sunt, &c. to. 2, f. 253, c. 1
3 Et non tanget illos tormẽtum mortis. to. 1, f. 196, col. 2
4 O quàm pulchra est casta generatio cum claritate. Aliàs cum charitate. to. 1, f. 330, c. 2, & to. 2, f. 246, col. 2, & f. 253, c. 2
5 Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis, &c. to. 1, f. 497, c. 1
6 Potentes potenter tormenta patiẽtur. to. 2, f. 538, col. 1
7 Inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ, &c. to. 1, 366, c. 1
7 Venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa. to. 2, f. 454, c. 2
7 Vapor est enim virtutis Dei; & emanatio quędam est claritatis omnipotentis Dei syncera, &c. Candor est enim lucis æternæ, &c. to. 1, fol. 12, c. 2, & f. 31, c. 2, & f. 438, col. 1
7 Est enim hæc speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum. to. 1, f. 46, c. 1, & to. 2, fol. 268, c. 2
9 Sapientia tua constituisti hominem, vt dominaretur creaturæ, &c. to. 2, f. 493, c. 2
9 Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio, &c. to. 2; f. 446, c. 2
9 Quæ in prospectu sunt, inuenimus cum labore, &c. to. 2, f. 505, c. 1
10 Et dedit illi scientiam sanctorum. to. 1, f. 348, c. 1
11 Omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti. to. 1, f. 197, c. 2
13 A magnitudine enim speciei, & creaturæ, cognoscibiliter poterit horum creator videri. to. 2, fol. 357, c. 2, & f. 484, col. 2
16 Iustum deduxit Dominus per vias, rectas, &c. to. 2, f. 253, c. 2
18 In veste enim ponderis quam habebat, totus erat orbis terrarum, & parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, &c. to. 1, fol. 48, c. 1, & fol. 373, col. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Auctor. Sacræ Scripturæ.

ECCLESIASTICI.

C.1. Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est?to.1, fol.35,col.1,& to.2, f.272,c.2
1 Initium sapientiæ timor Domini.to.1, f.342, c.1 & fol.344, col.2
1 Timor Domini expellit peccatum.to.1, fol.354, colum.1
6 Fili audi,& accipe consilium meum,& ne abijcias illud,&c.to.1, f.356,c.1
12 Benefac humili,& ne dederis impio. to.2, f.207, colum.2
13 Qui tetigerit picē,inquinabitur ab ea.to.1, f.464 colum.2
15 In medio Ecclesiæ aperiet os eius, & adimplebit illum spiritu sapientiæ.to.1, f.9,c.1
18 Qui vivit in æternum, creauit omnia simul.to.1, fol. 108,c.1
18 Ante orationem præpara animam tuā, & noli esse,quasi homo, qui tentat Deum. to.2,fol.72,c.2
19 Qui spernit modica,paulatim decidet. to.2, f.99, colum.2
19 In omni sapientia dispositio legis.to.1, fol.6,colum.1
21 In corde sapientium os illorum.to.2, fol.101,c.2
22 In lapide luteo lapidabitur piger. to.2, fol.214, colum.1
24 Ego in altissimis habitaui,& thronus meus in columna nubis.to.1,f.35,c.2,& f.44, c.2
24 Gyrum cœli circuiui sola.to.1, f.76,c.1
24 Omnium excellentium,& humilium corda virtute calcaui.to.2, f.462,c.2
24 In Hierusalem potestas mea.to.2, f.279,c.1
24 In plenitudine sanctorum detentio mea. to.2, fol.278, c.1
24 Sicut cinnamomum, & balsamum aromatizans, &c.to.2,f.278,c.1,& f.289, c.2
24 Et quasi Libanus non incilus euaporaui,&c.to.2, fol. 510.c.1
24 Ego quasi terebynthus extendi ramos meos, &c. to.2, f.272,c.2
24 Ego quasi vitis fructificaui suauitatē odoris. to.2, fol. 294,c.2
24 In me gratia omnis vitæ,& veritatis.to.2, f.274, col.1
24 Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, &c. to.1, f.60,c.1
24 Spiritus enim meus super mel dulcis.to.2,fol.228, col.1,
24 Qui edunt me adhuc esurient.to.1, fol.322,c.2
26 Gratia mulieris sedulæ delectabit virum suum, &c.to.2, f.273,c.2
26 Gratia super gratiam mulier pudorata, & sancta. to.2, f.273,c.2
26 Sicut Sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus eius. to.1, f.64,c.1
27 In monte sublimi Israel plantabo illud, & erumpet vt germen,&c.to.2, f.299,c.1
30 Miserere animæ tuæ placens Deo. to.2, fol.208, col.1,
31 In operibus tuis esto velox.to.2, f.50,c.1
32 Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum,&c.to.2, f.101,c.2
32 Sine consilio nihil facias, &c.to.1, fol. 226,c.1
33 Panis,& disciplina,& opus seruo.to.2, fol.91, c.1
34 Ipse est firmamentum virtutis, tegimen ardoris, & vmbraculum,&c.to.2, f.509,c.1
36 Vbi non est sepes,diripietur possessio. to.2,f.201, col.2
38 Sapientiam scribe in tempore vacuitatis,& qui minoratur actu,sapientiam percipiet. to.2, fol.540, c.2,& f.554, c.1
40 Gratia sicut paradisus in benedictione.to.2,f.217 col.1,& f.288,c.2,& f.292, col.2
40 Vinum,& musica lætificant cor,& super vtraque dilectio sapientiæ.to.1, f.16,c.2
40 Fili in tempore vitæ tuæ ne indigeas.to.1, fol.418, col.1
42 Melior est enim iniquitas viri, quàm mulier benefaciens.to.1,f.75,c.1,& f.312, c.1, & to.2,fol. 63, col.2
42 Sol illuminans per omnia respexit, & gloria Domini plenum est opus eius.to.1,f.46,c.1, & to.2, f.268,c.1,& f.278, col.1
43 Sol in aspectu annuntians, in exitu vas admirabile,opus excelsi,in meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris eius, quis poterit sustinere? & quæ sequuntur.to.1, f.63,c.2, & to.2, f.230, c.1, & f.278, col.2
43 Tripliciter Sol exurens montes, &c.to.1, fol.25, col.2,& f.68,c.1,& f.335,c.1,& f.352, c.2
43 Luna in omnibus in tempore suo,ostensio temporis,& signum æui,à Luna signum diei festi, luminare quod minuitur in cōsummatione, &c.to.1, fol.64, col.1
43 Gyrauit cœlum in circuitu gloriæ suæ, &c.to.1, fol. 76,c.2
44 Laudemus viros glorioſos, & parentes nostros in generatione sua.to.2, f.19,c.2
45 Corona aurea super mitram eius. to.2, fol.241, col.2
50 Quasi stella matutina in medio nebulæ, & quasi Luna plena.to.1, f.65,c.1

ISAIAE.

C.1. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui.to.1,f.51, c.1
1 Vinum tuum mistum est aqua.to.2, f.109. col.1
2 Ingredere in petram, absconde in fossa humo, &c.to.2, f.550,c.2
4 Erit germen Domini in magnificentia, & gloria, &c.to.2, f.294,c.1
6 Vidi Dominum sedentem super solium, &c. vsq; ibi.Plena est in omnis terra gloria eius.to.1,fol.2, col.2,& to.2,f.247,c.1,& f.260,c.1,& f.489,c.1, & f.510,c.2,& f.650, c.2
6 Volauit ad me vnus de Seraphin. to.2, fol.488, col.1
7 Si non credideritis, non permanebitis.to.2, f.414, col.2
7 Butyrum,& mel comedet,vt sciat reprobare malum,& eligere bonum.to.2, f.517,c.2
8 Pro eo quòd abiecit populus iste aquas Siloē, quæ currunt cum silentio,&c.to.1, f.61,c.1
9 Et vocabitur nomen eius, admirabilis consiliarius,&c.to.1, f.23,c.1
10 Assur virga furoris Domini.to.2, fol.96, columna 2.
11 Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, &c.to.2, fol.285,col.1,& fol.286, colum.1
11 Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ,& intellectus,&c.to.1, fol.127, col.1,& fol. 182,c.1
11 Repleta est terra scientia Domini,sicut aquæ maris operientes,&c.to.1, f.44,c.2
12 Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. to.2, f.142,c.2

14 Erunt

Index auctorit. Sacræ Scripturę.

14 Erunt capientes eos,qui se oppriment,subijcient exactores suos.to.2, f.101,c.1
14 Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.to.2, f.538,c.1
16 Præparabitur in misericordia solium eius. to.2, fol. 280,c.1
19 In die illa erunt quinque ciuitates in terra Aegypti loquentes lingua Chanaan, &c.to.1, fol. 70, col.1
19 Erit Israel tertius Aegyptio, & Assyrio; benedictio in medio terræ,cui benedixit Dominus, &c. to.2, f.290,c.1
24 Sicut emens, sic ille qui vendit. to.2, fol. 194, col.2
25 Os Domini locutum est.to.2, f.598,c.1
26 Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. to.2, fol. 459,c.1
27 Ite omnis fructus,vt auferatur peccatū eius. to.2, fol. 297,c.2
28 Quem docebit scientiam, & quem intelliget? auditum? ablactatos à lacte,auulsos ab vberibus.to.1, f.11,c.1
31 Qui ambulatis,vt descendatis in Aegyptum,& os meum non interrogastis.to.1, f.44,c.1
31 Sicut aues volantes, sic proteget Dominus exercituum Hierusalem protegens, & liberans, transiens,& saluans.to.1,f.177,c.1 & to.2, f.247, c.2
32 Erit opus iustitiæ pax,& cultus iustitiæ silentium. to.2, f.140,c.2
33 Væ qui spernis, nonne & ipse sperneris? to.2, fol. 648,c.1
35 Exultabit solitudo,& florebit quasi lilium. to.2, fol. 286,c.1
38 Reuersus est Sol decem lineis p gradus, quos descenderat,&c.to.2, f.626,c.2
38 Ego dixi in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.to.2, f.244,c.2
38 Meditabor vt columba.to.2, f.587,c.1
38 Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.to.2, f.202,c.1
40 Quis mensus est pugillo aquas: & cœlos palmo ponderauit? quis appendit tribus digitis molem terræ? to.1, f.36,c.2
45 Aperiatur terra, & germinet Saluatorem. to.2, fol. 277,c.1
45 Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Saluator.to.2, f.329,c.2
48 Elegi te in camino paupertatis. to.1, fol.467, col.1
50 Induam cœlos tenebris, & ponam sacrum operimentum eorum.to.2, f.507,c.1
51 Brachia mea populos iudicabunt. to.2, fol. 598, col.2
52 Mundamini qui fertis vasa Domini.to.2, fol.45, col.2
53 In humilitate iudicium eius sublatum est. Actorum.8.aliàs. De angustia, & de iudicio sublatus est.to.2, f.138,c.2
57 Creauit fructum labiorum pacem. to.2, fol.297, col.2
59 Non est iudicium in gressibus eorum.to.2,fol.50, col.2
60 Tunc videbis,& affluues,& mirabitur, & dilatabitur cor tuum.to.1, f.24,c.2
63 Quis est iste, qui venit de Edon tinctis vestibus, &c.to.2, f.599,c.1
63 Quare ergo rubrum est indumentum tuum? to.2, fol. 243,c.2
66 Vermis eorum non morietur, &c.to.2, fol.459, col.1

HIEREMIAE.

C.2. Arguet te malitia tua,& auersio tua increpabit te,scito, & vide, quia malum & amarū est,&c.to.2, f.447,c.2
4 Iurabis in nomine Domini in veritate, & iudicio, & iustitia.to.2, f.619,c.1
23 Faciet iudicium,& iustitiam in terra,&c.to.2, fol. 247, col.1
31 Benedicat tibi Dominus pulchritudo iustitiæ, mons sanctus.to.2, f.289,c.1
31 Dabo legem meam in visceribus eorum,& in corde eorum scribam eam.to.1,f.43,c.1,& to.2, fol. 208, col.1
46 Polite lanceas,induite vos loricis.to.2, f.284,c.2, & f.286, c.1

THRENORVM.

C.1. Viæ Sion lugent, eo quòd non sit qui veniat ad solennitatem.to.2, f.438,c.1
1 Dederunt pretiosa quæque pro cibo. to.2, fol. 434,c.2
1 De excelso misit ignem in ossibus meis, &c.to.2, fol.502, c.1
1 Posuit me,quasi desolatam,tota die mœrore confectam.to.2, f.632,c.1
2 Consurge laude in nocte, in principio vigiliarum tuarum.to.2, f.540,c.2
2 Effunde sicut aquam cor tuum. to.2, fol.202, col.2
3 Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuabit se supra se.to.2, f.141,c.1

BARVCH.

C.3. Stellæ dederunt lucem in custodijs suis,& lętatę sunt, vocatæ sunt,& dixerunt, adsumus, & luxerunt cum iucunditate. to.1, fol.6, colum.2

EZECHIELIS.

C.1. Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone,& nubes magna, & ignis involuens,& splendor in circuitu eius; & de medio eius quasi species electri: id est, de medio ignis; & ex medio eius similitudo quatuor animalium: & hic aspectus eorum: similitudo hominis in eis.to.1, f.133,c.1
1 Similitudo autem vultus eorum facies hominis, & facies leonis.to.1,f.43,c.2,& fol.97, c.2
1 Vbi erat impetus spiritus,illuc gradiebantur, &c. to.2, f.407,c.2
1 Ibant,& reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis.to.2,f.501,c.1, & f.502, c.2
1 Et similitudo super capita animalium, firmamenti,quasi aspectu crystalli.to.2,f.501,c.1, & f.502, c.1,& f.508,c.1
1 Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum,quasi aspectus lapidis sapphyri similitudo throni,&c.to.2,fol.288, c.1, & f.491, c.2, & fol.504,c.1,& f.508,c.1
1 Et vidi quasi speciem electri.&c.to.2, f.509,c.1
2 Et ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber,& expandit illum coram me, qui erat scriptus intus,& foris.to.1, f.43,c.2
3 Quodcunque inueneris comede, comede volumen illud,&c.to.1, f.6,c.2
3 Et factum est in ore meo sicut mel dulce. to.1, fol.363, c.2
3 Vt adamantem,& vt silicem dedi faciem tuam,ne timeas eos.to.2, f.494,c.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index Auctor. Sacræ Scripturæ.

3 Benedicta gloria Domini de loco suo. to.2, f.290, col.2
9 Ecce sex viri veniebant de via portæ superioris. to.2, f.197,c.1
10 Cherubin autem stabant à dextris domus, &c. to.2, f.491,c.1
10 Cumq; ambularēt Cherubin, ibant pariter, & rotæ, &c.to.2, f.491,c.1
13 Dic ad eos, qui liniunt absq; temperatura, cp casurus sit.to.2, f.645,c.1
14 Si fuerint in ciuitate hi tres viri (hoc est Daniel, Noe, & Iob) num liberabunt animas suas? &c. to.2, fol.487,c.2
23 Duæ mulieres filiæ vnius matris fuerunt .to.2, fol. 196,c.1
26 Comportabis aggerem in gyro.to.1, f.77,c.1
42 Gazophylacia templi fuerunt in superioribus humiliora.to.1, f.373,c.2
44 Porta hæc clausa erit, & non aperietur, &c.to.1, fol. 373,c.2

DANIELIS.

C.2. ABscissus est lapis de mōte sine manibus, &c. to.2, 283,c.2
3 Angelus Domini descendit in fornacem. to.2, 486,c.1
7 Et ecce alia quasi Pardus, & alas habebat quasi auis, quatuor super se.to.1, f.161,c.1
7 Et antiquus dierum sedit, &c.to.2, f.598,c.1
7 Thronus eius flammæ ignis.to.2, f.491,c.2
10 Et ecce vir vnus vestitus lineis, & renes eius accincti, &c.to.2, f.498,c.2, & f.500, c.1

OSEAE.

C.2. DVcam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius.to.2, f.385,c.1
Ipsi regnauerunt, & non ex me, &c.to.1, fol. 251,c.1
9 Facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt. to.1, f.196,c.2
11 In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis.to.2, f.404,c.2

IOEL.

C.1. COmputruerunt iumenta in stercore suo. to.2, f.200,c.2
2 Nolite timere animalia regionis, quia germinauerunt speciosa deserti, & liguū attulit fructum suum.to.2, f.298,c.1

MICHAEAE.

C.6. INdicabo tibi homo quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te, &c.to.2, fol. 367, col.1
6 Humiliatio tua in medio tui.to.1, f.199,c.2

HABACVC.

C.3. STetit, & mensus est terram.to.2, f.599,c.2
Incuruati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius.to.2, f.378,c.2
3 Ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ. to.2, fol.502, c.1

SOPHONIAE.

C.1. HIerusalem scrutabitur in lucernis.to.2, f.479, col.

ZACHARIAE.

C.1. VInea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum, & cœli dabunt rorem suum, &c.to.2, fol.503,c.1
11 Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant, occidebant, &c.to.2, f.104,c.2
12 Ponam duces Iuda, sicut caminum ignis in lignis. &c.to.2, 502,c.1

MALACHIAE.

C.3. EGo Dominus, & non mutor.to.2, fol. 597, col.2

PRIMI MACHABAEORVM.

C.6. ET vt refulsit sol in clypeos aureos & æreos, splenduerunt montes ab eis, & resplenduerunt, sicut lampades ignis.to.1, f.63,c.2

MATTHAEI.

C.3. SIc enim decet nos implere omnem iustitiam. to.1,fol.199,c.1,& f.247,c.1, & to.2, f.228, c.2,& f.526, c.2
4 Cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, &c.to.1, fol.451,c.1
5 Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites, &c. Beati qui lugent, &c.to.1,fol.183,c.1, & f.288,c.1, & f.322, c.2,& f.440,c.1,& to.2,f.105,& f.231,c.2, & fol. 236,col.1
5 Vos estis sal terræ. &c. Vos estis lux mundi, &c. to.2, f.246,c.2
5 Non veni soluere legem, sed adimplere. to.1, f.3, col.2
5 Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.to.2, f.13,c.2
5 Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proijce abs te.to.2, f.259,c.1
5 Ego autem dico vobis, non iurare omnino. to.2, fol.619, c.2
5 Qui Solem suum oriri facit super bonos, & malos, &c.to.2, f.447,c.2
6 Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, &c.to.2, f.380,c.2
6 Tu autem cum oraueris, intra in cubiculum tuū, &c.to.2, f.142,c.1
6 Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, &c. Et ne nos inducas in tentationem: sed libera nos à malo.to.2,f.101,c.2, & f.365,c.2,& f.264,c.2,& fol.443, c.1
6 Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. to.2, f.402,c.2
6 Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.to.2,f.637,c.2,& f.647, c.2
6 Respicite volatilia cœli, &c.to.1, f.410,c.1
6 Et hæc omnia adijcientur vobis.to.1, f.448,c.1
6 Nolite ergo soliciti esse in crastinum.to.1, f.395, col.1
7 Nolite iudicare, & non iudicabimini. to.1, f.153, col.2
7 In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini. to.1, fol. 253,col.1
7 Nolite sanctum dare canibus.to.1, f.220,c.1
7 Arcta via est, quæ ducit ad vitam. to.1, f.354,c.2
7 Non potest arbor bona fructus malos facere, &c. to.2,f.102,c.2,& f.176, c.1
7 Nunquam noui vos.to.2,f.600, c.1

Index auctorit. Sacræ Scripturæ.

9 Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? &c. tom.2, fo.533,c.1
9 Si tetigero tantum vestimentum eius, salua ero. to.2, fo.533,c.2
10 Gratis accepistis, gratis date. to.1,115,c.1
10 Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam, &c. to.1,fo.381,col.2,& 453,c.2
10 Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. to.2, fo.252,c.2
10 Estote ergo prudentes sicut serpentes.to.2,fo.232 col.2, & 252,c.2
10 Qui potum dederit vni ex minimis istis. &c. to.1, fo.457,c.1, & 484,c.1
11 Ecce ego mitto Angelum meum, &c. tom.2, fol. 485,c.2
11 Qui habet aures audiendi, audiat. to.1.fo.355,c.2 & to.2, fo.383,c.1,& 415,c.2
11 Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. to.1,fo.437,c.1
11 Nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius, &c. to.1,fo.9,c.2
11 Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, &c.To.2, fo.256,c.1,& 446,c.2
11 Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. to.2, fo.447,c.1,& 483,c.2
12 Non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro. to.2,fo.190,c.2,& 196,c.1
12 Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, &c. to.2,fo.101,c.2,& 141,c.1
12 Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, &c. to.2,fo.223,c.1
15 Non quod intrat in os, coinquinat hominem. to.2, fo.16,c.2
15 Et ecce mulier Chananæa, &c. tom.2,fol.541, colum. 1
16 Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. to.2, fo.238,c.2
16 Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, &c.to.1,fo.374,c.2, & to.2,115,c.2
18 Quicunq; ergo humiliauerit se, sicut paruulus iste, hic est maior in regno cœlorum. to.1,fo.467,c.1
18 Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris, &c. to.2,fo.486,c.1
18 Si autem peccauerit in te frater tuus. to.1,fo.305, c.2, & to.2,fo.180,c.2
19 Si autem vis ad vitam ingredi, serua mandata.to.2, fol. 613,c.2
19 Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, &c. to.1, fol.455,c.1, & to.2,fo.115,c.2
19 Diues difficile intrabit in regnum cœlorum. to.1, fol. 441,c.1
19 Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. to.2, fol.542,c.1
20 Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exijt primo mane conducere operarios in vineam suam, &c. To.1,fo.50,c.2
22 Omnia parata, venite ad nuptias. to.2,f.144,c.2
22 Et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali. to.2,fo.218,c.2
22 Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. to.2,fo.144,c.2,& 601,c.2,& 615,c.1
23 Nolite vocari rabbi, vnus est enim magister vester, &c. to.2,fo.262,c.2
24 Vbicunque fuerit corpus, illic congregabuntur & Aquilæ. to.2,fo.327,c.2
25 Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis, &c. to.2,fo.233,c.2
26 Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. to.1, fol. 219,col.2
26 Si possibile est, transeat à me calix iste. tom.1, fol. 435,c.2
26 Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. to.1,fo.122,c.1, & to.2,fo.565.c.1,2
26 Discipuli, relicto eo, fugerunt. to.1,fo.443,c.2

MARCI.

C.4, IN qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. to.2,fo.108,c.1,& 2
8 Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me. to.2,fo.536,c.2
10 Difficile qui pecunias habent in regnum Dei introibunt. to.1,fo.457,c.1
13 Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, vadit.&c. to.2, fol. 456.c.1
14 Reiecta syndone, nudus profugit ab eis. to.2, fol. 443,c.4
16 Linguis loquentur nouis, serpentes tollent, &c. tom. 2,fol.22,c.1

LVCAE.

C.1, NOmen Virginis Maria. to.2,fo.268,c.1
1 Dominus tecum. to.2,fo.278,c.2
1 Inuenisti enim gratiam apud Deum. to.2,f.271, colum. 2
1 Ecce ancilla Domini, &c. tom.2,fo.270,c.2 & 281,col.2
1 Exurgens autem Maria abijt in Montana cum festinatione, &c. to.2,fo.270,c.2
1 Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? &c. to.2,fo.281,c.2
1 Ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, &c. to.2,fo.515,c.2
2 Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. to.2,fo.637,c.2
2 Vocatum est nomen eius Iesus, &c. tom.2, fol. 481.col.1
2 Et in signum, cui contradicetur, &c. tom.2, fol. 215,col.1
2 Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. to.2, fol. 271,col.1
3 Facite fructus dignos pœnitentiæ. to.2,fo.636,c.2
5 Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. tom.1,404,c.1, & to.2,fo.11,c.1
6 Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & super effluentem dabunt in sinum vestrum. tom. 2,fo,454.c.2
8 Vobis datum est nosce mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis. to.1,fo.437,c.1
9 Nihil tuleritis in via, neque virgam, &c. tom.1, fol. 415,c.1,& 481,c.2
9 Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, &c. tom.2, fo.76,c.2
10 In eadem autem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt. tom.1,fol.445,c.1, & 456,col.2
10 Dignus est enim operarius mercede sua. tom.1, fol. 385,col.1
10 Veruntamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subijciuntur. to.2,fo.25,c.2
10 Et ipse intrauit in quoddam castellum, & mulier quædam, &c. to.2,fol.546,c.2,& 552,c.2
10 Martha Martha solicita es, & turbaris erga plurima, &c. to.2,fo.395,c.1
10 Porrò vnum est necessarium. tom.1,fol.363,c.2, & 371,col.2,& to.2, fo.381,c.2
10 Maria optimam partem elegit, &c. tom.2,fo.555, c.2.& 637, col.2
11 Amice commoda mihi tres panes.to.2.fo.264.c.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

11 Si in digito Dei eijcio dæmonia. to.2,fol.598,c.2
11 Cum fortis armatus custodit atrium suum.tom.2, fol. 206,c.1
11 Decimatis mentam,& rutã,& omne olus,& pereritis iudicium,&c. to.2,fo.640.c.2
12 Destruam horrea mea,& maiora faciam. tom.2, fol. 116,c.2
12 Ignem veni mittere in terram,&c. to.1,f.335,c.1 & to.2, fol.219,c.1
14 Et cæperunt simul omnes excusare, primus dixit ei:Villam emi,&c. to.2,fo.215,c.1
14 Compelle intrare. to.2.fo.87,c.2,& 236.c.1
14 Si quis venit ad me,& non odit patrem suum,&c. tom.2, fol.622,c.2
14 Qui non renuntiat omnibus,quæ possidet,&c. to.1, fol.409,c.2,& 465,c.1
15 Quæ mulier habens dragmas decem, si perdiderit dragmam vnam,&c. to.2,fo.205,c.1
16 Facite vobis amicos de mammona iniquitatis,&c. to.1, fol.415,c.1,& 461,c.1
17 Regnum Dei intra vos est. to.1,fo.544,c.1,360, c.1,& to.2, fo.418,c.2
17 Duo in lecto vno; vnus assumetur, & alter relinquetur:duæ erunt,&c. to.2,fol.470,c.1,& 488, colum. 1
18 Quoniam oportet semper orare, & non deficere. to.1, fol.391.c.1,& to.2,fo.72,c.2,& 538,c.2
21 Attendite autem vobis, ne forte grauentur corda vestra in crapula,&c. to.2,fo.637,c.1
21 In patientia vestra possidebitis animas vestras. to.1, fo.344.c.2,& 353,c.2
22 Hoc facite in meam commemorationem. to.2, fol. 471,c.1
22 Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis,& ego disponо vobis,&c. to.1,fo.369, c.2,370,c.2,& to.2, fol.152,c.2
22 Sed nũc qui habet sæculum,tollat similiter & peram,&c. to.1,fo.383,c.1,& 2,& 412,c.2,& 460, colum. 1
24 Nonne cor nostrum ardens erat in nobis?&c.to.2, fol. 396,c.1
24 Tunc aperuit illis sensum,vt intelligerent scripturas. to.1,fo.355,col.2.& to.2,413,c.2

IOHANNIS.

C.1. ERat lux vera,quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. to.2,f.383,c.1
1 Non sum dignus,vt soluam eius corrigiam calceamenti. to.432,c.1,& 461.c.1
2 Quid mihi, & tibi est mulier? to.2,fo.245,c.2, & 531. col.2
2 Implete hydrias aqua. to.1,fo.61,c.1
2 Omnis homo primum bonum vinum ponit, &c. to.2, fo.109,c.1
3 Qui enim de terra est,de terra loquitur. tom.2, fol. 385,c.2
4 Fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem. to.2, fol. 535,c.2
4 Qui biberit ex hac aqua,sitiet iterum,qui verò biberit ex aqua,quam ego dabo ei,&c. to.1,fo.57, colum. 1
4 Aqua,quam ego dabo ei,fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. to.2,fo.387,c.2
4 Spiritus est Deus,& eos,qui adorant eum,in spiritu,& veritate oportet adorare. to.2,fo.374,c.2
5 Vis sanus fieri? to.2,fo.543,c.1
6 Operamini nõ cibum,qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. to.1,fo.358,c.2
6 Eum qui venit ad me,non eijciam foras. tom.2, fol 377,c.2
6 Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. to.2,fo.455,c.1
8 Inclinans se deorsum,digito scribebat in terra.to.2 fol. 560,c.1
8 Vade,& amplius noli peccare. tom.1, fol. 219,c.2
8 Si ergo filius vos liberauerit,verè liberi eritis. to.2, fol. 455,c.2
8 Qui ex Deo est,verba Dei audit,&c.to.1.fol.355, colum. 1
8 Antequam Abraham fieret,ego sum. to.2,fo.410, colum. 1
9 Fecit lutum ex sputo,& liniuit lutum super oculos eius. to.2,fo.111,c.1
9 Vade,laua in natatoria siloe,&c. to.1,fo.57,c.1
9 Peccatores Deus non audit. to.2,fo.22,c.1
10 Ego sum ostium, per me si quis introierit,saluabitur,&c. to.1.362,c.1,& to.2,fo.373,c.2,& 414, colum. 2
10 Et ingredietur,& egredietur,& Pasqua inueniet. to.2, fo.600,c.2
11 Domine quem amas,infirmatur. to.2,fo.559,c.1
12 Sed quia fur erat,& loculos habens. to.1,fo.459, colum. 2
12 Sed quia fur erat,& loculos habens.tom.1,fo.459, colum. 2
12 Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israel. to.1,fo.466,c.2
12 Qui amat animam suam, perdit eam. tom.2, fol. 399,c.1
12 Si quis mihi ministrat,me sequatur. to.1.fol.454, colum. 1
13 Si non lauero te,non habebis partẽ mecum. to.1, fol. 229,c.1
13 Qui lotus est,non indiget,nisi vt pedes lauet.to.2, fol. 376,c.1
13 21.Domine quis est qui tradet te? to.2,fo.562, colum. 2
14 In domo Patris mei mansiones multæ sunt. to.1, fol. 370,c.1
14 Ego sum via veritas,& vita. to.2,fo.422,c.1
14 Spiritum veritatis,quem mundus non potest accipere,&c. to.1,fo.339,c.2
14 Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, &c. to.1,fo.356,c.1, & to.2,fo.401,c.1
14 Venit enim Princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. to.1,fo.72,c.1
15 Hoc est præceptum meum,vt diligatis inuicem,sicut dilexi vos. to.2,fo.252,c.2
15 Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis,&c. tom.1,fol.442,col.2, & to.2, fo.252,c.1
16 Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. to.1,fo.361,c.1
16 Modicum, & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me. to.2,fo.537,c.1
16 Hæc locutus sum vobis,vt in me pacem habeatis, in mundo præsuram habebitis. tom.2,fol.455, colum. 2
17 Ego te clarificaui super terram. to.1.fo.361,c.2
17 Vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te,&c. to.1,fo.130,c.1
19 Consummatum est. to.2,fo.631,c.2
20 Noli me tangere. to.2,fo.575,c.1
21 Dixit eis Simon Petrus,Vado piscari.to.1,fo.458, colum. 2
21 Simon Petrus cum audisset,quia Dominus est,tunica succinxit se. Alij autem discipuli nauigio venerunt. to.1,fo.373,c.2
21 Sic eum

21 Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere,&c. to.2,fo.395.c.2

ACTORVM.

C.1. IN omni tẽpore,quo intrauit, & exiuit inter nos Dominus Iesus. to.2,fo.644,c.1
4 Sed erant illis omnia communia. to.1,fo.458,c.2
12 Petrus ad se reuersus dixit. to.2,fo.375,c.2
17 In Deo enim viuimus,& mouemur, & sumus. tom.1, fo.22,c.1
20 Beatius est magis dare,quàm accipere. to.1,f.418, c.1, & 483,c.1

EPISTOLAE AD ROMA.

C.1. INuisibilia enim Dei à creatura mũdi per ea quę facta sunt,intellecta conspiciuntur,&c. tom.1, fol.22,c.2,& to.2,fol.227,c.1,& 393,c.2,& 484, colum. 2
5 Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem. tom.1, fol. 179,c.2
6 Si autem mortui sumus cum Christo, credimus, quòd simul etiam viuemus cum Christo.tom.2, fol. 250,c.2
6 Habetis fructum nostrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam. to.2,fo.250,c.2
7 Nam velle adiacet mihi:perficere autem bonũ non inuenio. to.1,fo.398,c.2
7 Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. to.1,fo.194,c.1
8 Si enim secundum carnem vixeritis,moriemini,si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. to.2,fo.250,c.2,& 381,c.1
8 Existimo enim, quòd non sunt condignæ passiones huius temporis,&c. to.2,fo.250,c.1,& 351, colum. 1
8 Quid oremus sicut oportet,nescimus. tom.1, fol. 153,c.2
8 Scimus autem, quoniã diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. to.2,fo.543,c.2
8 Quos autem prædestinauit,hos & vocauit,& quos vocauit, hos & iustificauit. to.2.fo.254,c.1
9 Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. to.2,fo.122,c.1
11 Ex ipso,& per ipsum,& ipso sunt omnia. tom.1, fol. 10,c.1
12 Vt probetis quæ sit voluntas Dei bona,& benepla cens,& perfecta. to.2,fo.72,c.1
12 Non plus sapere,quàm oportet sapere,&c. to.2, fol. 248,c.1
12 Odientes malum, adhærentes bono, &c. tom.2, fol. 248,c.1
12 Non vosmetipsos defendentes charissimi, &c. tom.2, fo.248,c.1
13 Nemini quicquam debeatis,nisi vt inuicem diligatis. tom.1,fo.420,c.2,& to.2.fo.623,c.1
13 Qui enim diligit proximum,legẽ impleuit. to.2, fol. 248,c.1
13 Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis,&c. to.2,fo.247,c.2
14 Tu quis es, qui alienum seruum iudicas? tom.1, fol. 153,c.1
14 Non est enim regnum Dei esca,& potus:sed iustitia, & pax, & gaudium in spiritu sancto. tom.1, fol. 344,c.1,& 357.c.1
14 Omne quod non est ex fide, peccatum est. to.1, fol. 153,c.2
15 Deus autem spei repleat nos omni gaudio, &c. tom.2, fol.247,c.2

PRIMAE AD CORIN.

C.1. COnfirmabit vos vsque in finem sine crimine. to.2, fo.251,c.2
2 Spiritualis autem iudicat omnia. to.2,fo.173,c.1
3 Vnusquisque autem propriam mercedẽ accipiet secundum suum laborem to.2,fo.644,c.1
3 Sapientia enim huius mũdi stultitia est apud Deũ. tom.1, fo.364,c.1
4 Nolite ante tempus iudicare,&c. to.2,fo.247,c.2
4 Spectaculum facti sumus mũdo, & Angelis,& hominibus. to.1,fo.306,c.1
6 Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. to.2, fo.101,c.2
6 Qui autem adhæret Domino, vnus spiritus est. to.2, fo.478,c.1
6 Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. to.1, fo.269,c.1
9 Nescitis,quoniam qui in sacrario operãtur,quæ de sacrario sunt,edunt? to.1,fo.427,c.1
9 Dispensatio mihi credita est. to.1,fo.420,c.2
9 Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci,&c. to.1,fo.417,c.2
9 Sic currite,vt comprehendatis. to.2,fo.248,c.2
10 Vt non simus concupiscentes malorum. tom.2, fol. 250,c.2
10 Tentatio vos non apprehendat,nisi humana.to.1, fol. 149,c.1
11 Imitatores mei estote,sicut & ego Christi. tom.2, fol. 645,c.1
11 Caput vero Christi Deus. to.1,fo.111,c.1
11 Quicunque manducauerit panem hunc,vel biberit calicem Domini indignè,&c.to.1,fo.219,c.2, & 229, col.1
12 Diuisiones ministrationum sunt,idem autem Dominus. to.2,fo.250,c.2
12 Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos,&c. exinde gratias curationum opitulationes,&c. to.1,fo.422,c.1
13 Charitatem autem non habuero,nihil sum. to.1, fol. 277,c.2
13 Charitas patiens est,benigna est,&c. to.2,fo.108, c.1,2, & 248,c.2
13 Non quærit quæ sua sunt.to.1.fo.319,c.1,& to.2, fol. 61,c.2
13 Charitas nunquam excidit. to.2,fo.377,c.2
13 Cum autem venerit quod perfectum est,euacuabitur quod ex parte est. to.2,fo.128,c.2
13 Videmus nunc per speculum in ænigmate, &c. tom.1, fo.224,c.1
13 Nunc cognosco ex parte,&c. to.2,fo.552,c.1
13 Maior autem horum est charitas. to.2,fo,411,c.1
15 Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit. to.2,fo.251,c.1

SECVNDAE AD CORIN.

C.3. SVfficientia nostra ex Deo est. tom.2,fol.251, colum. 1
3 Nos verò omnes, reuelata facie gloriam Domini speculantes,&c. to.1,fo.40,c.1,& to.2,478,c.1
4 Aporiamur,sed non destituimur. to.1,fol.413, colum. 1
5 Siue mente excedimus Deo,&c. to.2,fo.463,c.1
6 Adiuuãtes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis,&c. to.1,fo.113,c.2
6 Vt castigati,& non mortificati. to.2,fo.248,c.2
6 Quoniam inhabitabo mitis,& inambulabo. to.2, fol. 599,c.2
7 Sæculi autem tristitia mortem operatur. tom.2, fol. 90,c.1

11 Ipse

Universidad de Deusto
Biblioteca

11 Ipse enim Sathanas transfigurat se in Angelum lucis. to.2,fo.80,c.1
11 Initineribus sepe,periculis fluminum,periculis latronum. to.1,fo.459,c.1
12 Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, siue in corpore nescio, siue extra corpus, &c.to.1, fo.37,c.2
12 Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, &c.to.2, fo.248,c.2,& 541,c.2
12 Quando enim infirmor,tunc fortior sum. tom.2, fol. 420,c.2

AD GALATAS.

C.1. SI adhuc hominibus placerem, Christi seruus nõ essem. to.1,fo.153,c.2
2 Viuo ego,iam non ego,viuit verò in me Christus. to.1, fo.344,c.1,& to.2,fo.403,c.1
3 Lex propter transgressores posita est. tom.2,fol. 251,col. 1
4 Misit Deus filium suum factum ex muliere, factũ sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret. to.1, fo.3,c.2
4 Itaque iam non est seruus,sed filius,&c. tom.2,fo. 247,col. 2
4 Eijce ancillam,& filium eius. to.2,fo.249,c.1
5 Vos enim in libertatem vocati estis fratres.tom.2, fol. 174,c.2
5 Caro concupiscit aduersus spiritum,spiritus autem aduersus carnem. to.2,fo.252,c.1
5 Fructus autem spiritus est,charitas, gaudium,pax, patientia,benignitas,&c. to.1,fo.59,c.2
5 Qui autem sunt Christi,carnẽ suam crucifixerunt cum vitijs,& concupiscentijs. tom.1,fo.313, colum. 1
6 Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, &c.to.2, fo.646,c.1
6 Alter alterius onera portate,& sic adimplebitis legem Christi. to.2,fo.251,c.1
6 Si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. to.2.fo.524,c,2
6 Mihi mundus crucifixus est,& ego mundo. to.2, fol. 397,c.1

AD EPHESIOS.

C.3. MIhi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti abscõditi à seculis in Deo, qui omnia creauit, vt innotescat principibus, & potestatibus, in cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei. to.1,fo.18,c.2
3 Flecto genua mea ad Patrem domini nostri Iesu Christi,ex quo,&c. to.1,fo.97,c.1,& tom.2,fol. 337,col. 1
3 In charitate radicati,& fundati. to.2,fo.251,c.2
3 Vt possis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo,&c. to.1,fo.322,c.1
4 Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. to.2, fo.251,c.1
4 Qui descendit,ipse est & qui ascendit,&c. tom.2, fol. 538,c.1
4 Qui furabatur,iam non furetur,magis autem laboret. to.2,fo.251,c.2
5 Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos,&c. to.2,fo.248,c.2
5 Omnis fornicator,aut immũdus,aut auarus(quod est idolorum seruitus). to.1,fo.157,c.2
5 Nolite inebriari vino,in quo est luxuria. tom.2, fol. 251,c.2
6 State ergo succincti lũbos vestros in veritate, &c. to.2, fo.251,c.2
6 Et calciati pedes in præparationem Euangelij pacis. to.1,fo.431,c.1

AD PHILIPPENSES.

C.1. REpleti fructu iustitiæ per Iesum Christum in gloriam,& laudem Dei,&c. to.2,fo.251,c.2
1 Cupio dissolui,& esse cum Christo.tom.1,fol.443, colum. 1
2 Humiliauit semetipsum factus obediens,&c.to.2, fol. 249,c.1
3 Quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, &c. tom.1,fo,195,c.1,& to.2, fo.252, colum. 1
3 Nostra autem conuersatio in cœlis est. tom.2,fol. 375,col. 1
4 Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. to.2, fo.247,c.2,& 260,c.2
4 Non quia quæro datum,sed requiro fructũ abundantem,&c. to.1,fo.418,c.2

AD COLOSSENSES.

C.1. IN omni tempore bono fructificantes. tom.2, fol. 252,c.1
3 Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt sapite,non quæ super terram. to.1, fol.16,c.1
3 Et pax Christi exultet in cordibus vestris,&c.to.2 fol. 248,c.1
3 Patres nolite ad indignationem prouocare filios vestros,&c. to.2,fo.642,c.1

PRIMAE AD THESSALONIC.

C.2. QVæ est enim nostra spes,aut gaudiũ,aut corona gloriæ?nonne vos?&c. to.1,fo.17,c.2
4 Hæc est voluntas Dei,sanctificatio vestra. tom.2, fol. 248,c.2
4 Nullius aliquid desideretis.to.1,fo.418,c.2,& 482 colum. 1
5 Omnia probate,quod bonum est,tenete,&c.tom. 2,fol. 644,c.2

SECVNDAE AD THESSALON.

C.3. SI quis non vult operari,nec manducet. tom.1, fol. 419,c.1
3 Audiuimus enim inter vos, quosdam ambulantes inquietè, nihil operantes, &c.to.1,fo.424,col.2, & 429, col.1

PRIMAE AD TIMO.

C.1. FInis autem præcepti est charitas de corde puro,&c. to.1,fo.179,c.2,& 439,c.1,fol.244, colum. 1
1 Regi autem sæculorum immortali, inuisibili, soli Deo honor,&c. to.2,fo.247,c.1
4 Corporalis exercitatio ad modicum vtilis est, pietas autem ad omnia vtilis est. tom.1,fo.345,c.2, 346,c.1, & to.2,fo.82,c.1
6 Nihil enim intulimus in hunc mundum,&c. to.1, fol. 260,c.2
6 Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. to.1,fo.481,c.1

SECVNDAE

SECVNDAE AD TIMO.

C.2. NEmo militans Deo,implicat se negotijs secularibus. to.2,fo.256,c.1
2 Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. to.1,fo.421,c.1
3 Instabunt tempora periculosa. tom.1,fol.404, colum. 1
4 Reposita est mihi corona iustitiæ. tom.2, fol. 224,colum. 1

AD TITVM.

C.2. IN omnibus te ipsum præbe exemplum bonorũ operum,&c. to.2,fo.644,c.2
2 Vt abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè,& iustè,& piè viuamus. tom.1,fo.66,c.1, & tom.2, fol.260,c.2

AD HEBRAEOS.

C.1. QVi cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius. to.1,fo.438,c.1
1 Et adorent eum omnes angeli Dei.tom.2,fo.517, colum. 2
1 Nonne omnes sunt administratorij ipsius in ministerium missi,propter eos,&c. tom.1,fo.170, colum. 2
2 Sancti per fidem vicerunt regna. tom.2,fo.253, colum. 1
4 Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. to.2,fo.375,c.1
5 Didicit ex ijs,quæ passus est,obedientiam.tom.1, fol. 174,c.2
7 Assimilatus autẽ filio Dei, manet sacerdos in perpetuum. to.2,fo.253,c.1
7 Si ergo consummatio per sacerdotium Leuiticum erat,&c. to.1,fo.461,c.1
9 In qua vrna aurea habens manna; & virga Aaron, &c.to.1, fo.330,c.1
9 Per proprium sanguinem introiuit semel in sancta. to.2,fo.249,c.1
10 Voluntariè enim peccantibus nobis, post acceptã notitiam veritatis,iam nõ relinquitur nostra pro peccatis. to.1,fo.219,c.2

IACOBI.

C.1. SI quis autem vestrum indiget sapientia, postulet à Deo,qui dat omnibus affluenter, tom.1, fol. 365,c.2
1 Vnusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus: deinde concupiscentia, cum conceperit,parit peccatum, &c. tom.1,fol. 115,colum. 1
1 Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descẽdens à patre luminum, &c.tom.1, fol.14,colum.1,& 93,col.2,& 334, colum. 2
1 Sit autem omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum, &c. tom.2,fol.249, colum. 2
1 Estote autem factores verbi,& non auditores tantum, fallentes vosmetipsos. tom.2, fol.614, colum. 1
1 Religio munda,& immaculata apud Deum,& patrem,hæc est, visitare pupillos, &c. tom.2,fol. 249.colum. 2
2 Quicunque autem totam legem seruauerit,offendit autem in vno, factus est omnium reus. to.1, fo.217,c.2, & to.2,fo.623,c.2

PRIMAE PETRI.

C.2. VOs autem genus electum,regale sacerdotium, gens sancta, &c. tom.2,fol.246,c.2,& fol. 494,colum. 1
2 Obsecro vos,tanquam aduenas,& peregrinos,&c. tom.2, fo.249,c.2
2 Christus passus est pro nobis,vobis relinquẽs exẽplum,&c. to.2,fo.249,c.1
3 Si quid patimini propter iustitiam,beati,tom.2,fo. 250,colum. 1
4 Si quis ministrat,tanquam ex virtute,quam administrat Deus. to.2,fo.249,c.2
5 Humiliamini sub potenti manu Dei,&c. to.2,fol. 250,colum. 1

PRIMAE IOAN.

C.2. OMne quod est in mundo, aut concupiscentia carnis,&c. to.2,fo.84,c.2
3 Qui odit fratrem suum homicida est. tom.2,fol. 250,col. 1
4 Qui manet in charitate,in Deo manet,& Deus in eo. to.2,fo.451,c.1
4 Perfecta charitas foras mittit timorem. tom.1, fol.342,c.1,2, & to.2,fo.402,c.1
4 Hoc mandatũ habemus à Deo,vt qui diligit Deũ, diligat & fratrem suum.to.2,fol.108,c.2,& 250, colum. 1
5 Mandata eius grauia non sunt. tom.2,fo.614, colum. 2
5 Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. to.2,fol.249,c.1
5 Tres sunt, qui testimoniũ dant in cœlo;Pater, Verbum,& Spiritus sanctus;& hi tres,vnum sunt:Et tres sunt qui testimonium dant in terra; Spiritus, aqua, & sanguis. tom.1,fol.35,c.2,tom.2. fol. 343,c.2

SECVNDAE IOAN.

C.1. VIdete vosmetipsos, ne perdatis quæ operati estis. to.2,fo.647,c.2

APOCALYPSIS.

C.1.21, & 22, EGo sum α. & ω. principium,& finis. tom.2, fol. 635,c.2
1 Fui in spiritu in dominica die. to.2,fo.376,c.2
1 Et in medio septem candelabrorum aureorum, similem filio hominis,&c. tom.2,fol.234,c.1
2 Habeo aduersum te pauca,quòd charitatem tuam primam reliquisti. to.2,fo.78,c.2
3 Qui habet clauem Dauid,qui aperit,& nemo claudit,claudit & nemo aperit. tom.1,fol.324,c.1 & 25, c.1
3 Quia dicis,quod diues sum,& locupletatus,& nullius egeo,&c. to.2,fo.197,c.2
3 Suadeo tibi emere à me aurum ignitum,&c. to.2, fol. 384,c.1
3 Collyrio inunge oculos tuos, vt videas. tom.2, fol. 232,c.1
4 Sedes posita erat in cœlo, &c. Et qui sedebat, similis erat aspectu lapidis, &c. tom.2,fol.491, colum. 2
4 Et in medio sedis,& in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante, & retro, &c. tom.1,fol. 45,colum. 2

5 Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 Et vidi in dextera sedentis super thronum librum scriptum intus, & foris. to.1,fo.111,c.1
5 Ecce vidit Leo de tribu Iuda,radix Dauid,aperite librum,& soluere septem signacula eius. Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum Agnum stantem, tãquam occisum, habentem cornua septem,& oculos septem,qui sunt septem spiritus Dei missi in omnẽ terram. to.1,fo.112,c.1,& 16,c.1
5 Dignus es Domine accipere librum & aperire signacula eius,quoniam occisus est,&c. to.2,fol. 246,c.1, & 371,c.1,& 474,c.1
6 Sol factus est niger tanquam saccus cilicinus. to.2, fol. 424,c.2
6 Et cœlum recessit,sicut liber inuolutus; & omnis mons,& insulę,&c. to.2,fo.506,c.2
7 Vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei viui, &c. tom.1,fol.73, c.1. & 74,c.2
7 Benedictio,& claritas,& sapientia,&c. tom.2,fol. 245,colum. 2
8 Væ,vę,væ habitantibus in terra. tom.2,fol.266, c.2, & 267,c.1
12 Signum magnum apparuit in cœlo; mulier amicta Sole,& Luna sub pedibus eius,&c. tom.1,fol.65, c.2,& 69,c.1,& 72,c.2, & tom.2,fol.350,c.1,& 510,col. 2
14 Nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia,&c.to.2,fol.247,c.1
14 Opera enim illorum sequuntur illos. tom.2,fol. 420,col. 2
16 Vidi de ore Draconis, & de ore bestiæ, & de ore pseudoprophetæ, &c. to.2,fo.618,c.2
17 Vidi turbam magnam, quã dinumerare nemo poterat,&c. to.2,fo.245,c.1
18 Vidi angelum alium descendentem de cælo,habentem potestatem magnam,&c. to.2,fo.269,c.1
20 Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ. to.1,fo.43,c.1
21 Vidi sanctam ciuitatem Ierusalem nouam, &c. to.2, fo.242,c.2
21 Sustulit me in spiritu,&c.Et duodecim portæ,duodecim margaritæ sunt per singulas,&c. tom.1, fol. 39,c.1
22 Et ostendit mihi fluuium aquæ viuæ splendidum, &c.to.1,fo.1.c.1.& to.2, fo.501,c.1
22 Lignum vitæ afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium. tom.1,fol.60,c.1,& to.2, fol. 298,c.1
22 Beati qui lauant stolas suas in sanguine Agni,vt sit potestas eorum,&c. to.2,fo.356,c.1

INDEX AVCTORITATVM SACRAE PAGINAE per seraphicum Doctorem,S. Bonauenturam,in vtroque suorum opusculorum volumine expositarum finitur.

IN D. BONAVENTVRAE DOCTORIS SERAPHICI, OPVSCVLA OMNIA; *RERVM ATQVE VERBORVM INSIGNIVM, INDEX COPIOSISSIMVS.*

ADNOTATIO.

Ne in immensum Index hic progrederetur, benigne lector, sub eadem voce atque casu, omnes quoad licuit, sententias complexi sumus: insuper cum in eodem folio siue capite multa notatu digna viderentur, eandem rem contuentia, vnam aut binas elegimus sententias, quibus te illuc mitteremus, satis existimantes, locum indicasse, id genus materiæ continentem. Cæterum cum multa eiusdem Tomi sese comitantur loca, semel tantum Tomum adnotauimus, ne idem frustra pluries repeteretur. Porrò solius quandoque folij, numerum posuimus ob id quod vel per totum illa de re solium agitur, aut certè quòd facile ex capitis inscriptione queat inueniri quod citamus. Contrà verò columnam duntaxat recensemus, quoties eiusdem folij contexitur sententia.

Aaron & filij,vinum bibere minimè soliti cum domino ministrarent,tom.primo fol. 447.c.2.
Abbas erga subditos vti pater se gerat,to.1.255. col.1.doctrina polleat. ibidem
Abbatissa qualis sit oportet to.1.256.co.2.
Abigail B. Mariam præfiguratse, tom. 2. fol. 190.col.1. & 590 col.2.
Abimelech antichristum egit, tom. primo 49.col.2. luxuriosum refert, tom. 2. fol. 200 col.1
Abnegare semet,trifariam contingit, to.1. fol. 374 col.2
Abrahamo promisit Deus dare terram quã olim Sem filius Noe possederat, tom.2. fol. 85 col.1
Abrenuntiare omnibus, perfectionis euangelicæ esse,tom.1. 411 col.1 non esse Deum tentare, 413 col.1
Abrenuntiationis perfectæ forma, tom.1. fol. 455 col.2
Absoluere quãdo haud possit sacerdos,to.1. fol. 217 col.2
Absolutio Papæ reseruata, quib. casibus ab alio impendi potest,to.1. 160.col.2 quib.denegãda. 218 col.1
Abstinentia necessaria ad perfectionem, & ad multa vtilis,tom.1. 421 col.1 443 col.3 & 445 col.2 eleemosynam ascisciscit, 529 col.2 orationem iuuat, ibidem Religiosis amica sit, to.2. 74 col.2 sit discreta, 545 col.2 primatum inter virtutes obtinet, ibidem
Abstinentiæ gradus,to.1. 202 col.2 authoritates doctorum. 282 col.2
Abstinere à carnib. ciuq; vesci, perfectè imperfectèq; quid sit,to.1. 445 col.1
Abstinent à licitis duab.de causis viri perfecti,to.1. 448 col.2
Abusus virtutum, to.1. 255 col.2 vxoris adulterium æstimatur, 259 col.2
Abutentes confessione sacramentali,vt puniendi,to.1. 217 col.2
Accedere ad Deum quid sit,to.1. 198 col.2
Acceptio munerum an sit peccatum, to.2. 183 colum.2. triplex vitanda iudicibus, tom.1. 261 col.2.
Acceptio personarum quid sit, tom.1. 153 colum.1. in confessione cauenda, 206 col.1.iudicium peruertit, 305 colum. 2. vt sit peccatum, to.2. 187 col.2.
Accidentia cur sine subiecto in Eucharistiæ maneant sacramento,to.1. 137 col.2.
Accipere beatius quandoque, quàm dare, to.1. 483 col.2.
Accusans aliquem ad mortem, vt pœnitebit,to.1. 210 col.2.
Accusare vitia propria iustorum esse, to.1. 291 col.2.
Accusare nosmet debemus,to.2. 553 col 1.
Acedia quid to.1. 116 col.1. qui committatur, 207 col.1.triplex, to.2. 90 col.1. remedia, col.2. vt sit lethalis 189 col.1. quibus rebus adsimiletur, 198 col.1. quæ damna inferat, ibidem.
Acediæ diffinitio species,atq; proles,to.1. 157 colum.1. authoritates doctorum, 267 col.2.
Achior qui, & Achan Antichristi figura, tom.1.49 col.2.
Actio ois quid habere debeat, t 1.95 col.2. bona conscientiã lætificat,to.2.69 col.1.
Actionis & contemplationis vicissitudines, tom.2. 548 colum.2.
Actionum vbique comitatur aliqua passio, tom. 1.116 colum.2.
Actio principij perfectissimi qualis sit, tom.1. 106 colum.1.
Actiua vita contemplatiuæ miscenda,to.1. 154 col.2. ad æternam patriam tendit, 420 colum.2.geminas habet partes, 547 colum.1.præcedit contemplatiuam,ibid. in quo consistat,552 col.2.
Actiuæ vitæ opera,tom.1.321 col.1.merita magna. 331 colum.1.
Actiui & contemplatiui in cœlo, & in terra,tom. 1.68 col.1.
Actus addit super potentiã to.1. 26 col.1.
Actus Hierarchici,to.1.68 col.2.170 col.1. ad perfectionem diuersi 450 col.2. qua dupliciter differentes,tom.2.176 col.2.
Actus multiplices & varij in Christo, to.1. fol. 438 col.1.
Actus coniugalis vt licitus vel illicitus sit, tom.1. 161 col.2. & 258 col.2.
Actus vt sua arcingane obiecta.tom.2.413 colum.1.
Adam gustauit de ligno scię, & perdidit lignum vitæ,to.1. 10 col.2. & hinc qualia Diabolo argumento decepti fuere 11 col.2.vt lapsus fuerit 113 col.1. & 2. veniale ratus est futurus deliquium suum, ibid.si flesisset corpus sibi paruisset, 114 col.1. quam habuerit rerum cognitionem,& vnde 118 colum.2.
Adam lapsus vti acciderit,to.1. 113 col.1. 2.peccatũ vt cæteris maius sit,150 col.2. funiculi siue vincula quænam, to.2. 404 col.2.408 col.2.
Adamo quæ fuerit pœna inflicta transgressionis ergo, tom.1.113 col.2. 163 col.2. mulieris peccatum imputatur.113 col.1.
Adamum vt imitentur omnes qui peccant, to.1.116 col.1.
Adiutorii multifariam homini a Deo collatum,to.1. 111 col.2.
Adolescens verecundus,pulcherrima gemma,to.2. 226 col.1.
Adoratio latrica, qui Christo conueniat, to.1.120 col.2.duplex,tom.2.619 col.1.
Adorare Deũ & sanctos vt debeamus, to.1. 346 col.2.
Adoratores veri qui sint,tom.2. 384 col.1.
Aduentus filij Dei in mundum cur tandiu dilatus,& quãm congruentissimè venerit, tom.1.117 col.2.& inde.meditatio,237 colum.2.
Aduersa libenter ferre, charitatis maximæ indicium esse, to.2. 401 col.2.
Aduersarium vincere sine dei gratia nequimus,to.2.254 col.2.
Aduersitatem, præcedit aut sequitur prosperitas,to.2. 521 colum.1.
Aduersitates vt sint salubres electionisque signa,to.1.332 col.2.
Aduersis reb.prudenter vtendum,to.2. 92 colum.2.
Adulatio quid & quotuplex, tom.1. 154 col.1. quantum noceat. 292 colum.2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adulator quis sit, tom. 1. 292 col. 2.
Adulterium quid, tom. 1. 158 col. 1.
Adulter quam agat pœnitentiam, tom. 1. fol. 217 col. 1.
Aduocatio iniusta peccatum, tom. 2. 184 col. 2.
Aduocatus iustus iniustusue quis sit, tom. 1. fol. 252 col. 2.
Aedificia magna cõstituentes religiosi multipliciter peccant, tom. 1. 345 col. 2.
Aegypti tenebræ errores Ethnicorum, to. 2. 31 col. 1. Idola prostrata sunt, puero Iesu eam ingrediente regionem, tom. 2. 521 colum. 2.
Aequitas iustitiæ vt seruanda, tom. 1. 326 colum. 2.
Aestimatio sui propria ruina, tom. 1. 266 col. 2.
Aetas nulla fera est, ad discendum, tom. 1. fol. 331 col. 2.
Aetates ecclesiæ, tom. 1. 50 col. 1.
Aetates mundi, & hominis referuntur ad septem primordiales dies, to. 1. 98 col. 2.
Aeternitas ignota philosophis, tom. 1. 33 colum. 2. quid sit. 167 colum. 1. tom. 2. 373 col. 2. & 378 col. 1. noua incarnatio verbi Dei, 424 col. 1.
Affectiua potentia animæ, to. 1. 110 col. 1.
Affectus præsentis seculi, tom. 1. 158 col. 2.
Affectus animæ omnium sunt vitiorum atque virtutum cõmunis materia & principium, tom. 1. 327 colum. 1.
Affectus dilectionis cur hominiinsitus, to. 2. 86 col. 1.
Affectus varij trahunt ad sacram communionem, tom. 2. 135 col. 1. & 471 col. 2.
Affectus expurgandus, tom. 2. 349 col. 2. & 551 colum. 1. quintuplex. 399 col. 1.
Affectus angelicus circularis, tom. 2. 501 colum. 1.
Affinitas & consanguinitas qui differant, to. 1. 190 colum. 1. qui contrahatur, & quot genera sint affinitatis, ibidem
Afflictio in prosperis proximi, inuidiæ germen, tom. 1. 156 colum. 2.
Afflictiones externæ, quàm sint viles, to. 2. fol. 162 col. 2.
Agens cõ potentius agit, quò formã agẽdi perfectius possidetur, tom. 1. 2 col. 2.
Agnus cur Christvs dicatur tom. 2. fol. 333 colum. 2.
Alæ duodecim fidei articuli sunt, tom. 1. 36 colum. 2. seraphin quid designent, to. 2. 635 colum. 2. cum sequentib.
Allegoria duplex, to. 1. 18 colum. 2. & 45 colum. 1. & 148 col. 1. haud vbique requirenda. 99 colum. 1.
Alexander Alensis doctor approbatus, to. 2. fol. 30 colum. 1.
Alienatio mentis, tribus de causis cõtingit, tom. 2. 142 colum. 1.
Alimentum medicamenti instar sumendum, tom. 1. 282 colum. 2.
Allocutio diuina à quibus audiatur, tom. 2. 382 colum. 2. animæ ad Deum. 384 col. 1. vt multipliciter a meditatione distinguatur, 385 col. 1.
Alphabetum parvum, tom. 2. 436 colu. 2. Religiosorum. 437 colum. 2.
Altaris ministerium vt reuerenter agendũ. tom. 2. 45 col. 2.
Altitudo & sublimitas scripturæ sacræ, to. 1. fol. 1. 2. 3. 4. fidei 35 col. 2.
Altissimè de Deo sentiendum, tom. 2. 259 colum. 2.
Aman, vt Antichristum præsignarit. to. 1. fol. 50 colum. 1.
Amator mundi à Deo derelinquitur, to. 1. fol. 497 col. 1.
Amator verus quid sit, tom. 2. 403 col. 2.
Ambitio crux diaboli, vile vitium, radix iniquitatis, pestis simulatoria, tom. 1. 251 col. 1. & 2, multorum malorum origo, tom. 2. 537 col. 2.
Ambitiosus antichristi discipulus, tom. 1. fol. 251 colum. 1.
Ambitiosi audaces sunt, tom. 1. 246 col. 1. repellendi ab ecclesia. 251 col. 1.
Amen quid significet, & quotupliciter accipi soleat, tom. 2. 265 col. 1.
Amicitia spiritualium fœminarum perniciosissima, to. 1. 231 col. 2. vera qui probetur, 316 col. 1. eius gradus. ibidem.
Amor perfectè vnit animam Deo, tom. 1. 20 col. 1. pondus est mentis, omniumq; affectionum origo, 130 col. 1. triplex, 158 col. 2. diu latere non potest, ibidem. vt à dilectione & charitate differat. 179 col. 2. transformat amãtem in amatum, 194 col. 2. cuiuslibet personæ ac rei pellendus a corde 232 col. 2. to. 2. 367 col. 2. timorem comitatur, tom. 1. 329 col. 1. vt sit acutus & penetratiuus. 348 col. 1. vt vino adsimiletur, 351 colum. 2. ardor & languor vt dulcent, 368 col. 1. tom. 2. 402 col. 1. leuia facit onera, tom. 1. 369 col. 1. perfectus vnum quærit, in quo & quiescat 371 col. 2. moti appetit pro amato. 443 col. 2. intensus impedit sensus, to. 2. 156 col. 2. est pes animæ, 379 col. 2. vis quædã est vnitiua. 398 col. 1. quintuplex est, 399 col. 1. difficilè agnoscitur diuinus ne an naturalis sit, colum. 2. verus qualis sit 600 col. 2. & inde plurium societate erescit. 604 colum. 1.
Amor Dei mẽtem inebriat, to. 2. 129 col. 1. & 171 col. 1. omnium est bonarum affectionũ condimentũ, 130 col. 2. vt in nobis accendi queat, 159 col. 1. & 448 col. 2. est ignis, lux, vinum, & mel, to. 1. 548 col. 1. tom. 2. 400 col. 1. transformat amantem quantum potest, to. 2. 402 col. 1. languorem inducit col. 2. impatiens est, ibidem vulnerat, 404 col. 1. nititur amatum intrare, & idem esse cum amato, 408 col. 2. omne malum remouet, 410 col. 2. penetrat ibi scientia foris remanet. 411 col. 2. Deum extra se ponit, ibidem. facit suaue iugum Christi, 447 col. 1. 2. iam Deo vnit. 450 col. 1. vt excitetur. 457 col. 1. solus Deũ quærit inuenit atque tenet 403 col. 2. leuia reddit onera, 404 colum. 1. de Deo triumphat. 455 col. 1.
Amor Christi maximus erga homines to. 2. 161 col. 1. Dei ad homines qualis. 613 col. 1.
Amor seraphicus qualis sit, to. 2. 407 col. 2. Extaticus quis & quid in anima efficiat, to. 1. 20 col. 1. & 368 col 1.
Amor inordinatus oium peccatorũ radix, to. 1. 116 col. 1. to. 2. 185 carnalis se mẽtitur spiritualem, tom. 2. 93 col. 1. vt diffeernatur, 109 col. 1 & 2.
Amor sui omnium malorum radix, tom. 1. 196 col. 1. falsa charitas est 297 col. 2. omnium peccatorum causa 350 col. 2.
Amor & timor, radices sapientiæ, tom. 1. 48 colum. 1.
Amor, charitas, & dilectio, sæpius pro eodẽ sumuntur, tom. 2. 398 col. 1.
Amoris diuini affectus quatuor, tom. 1. 77 col. 1. item quinque, tom. 2. 399 col. 1. signa extrinseca, 401 col. 2. intrinseca, 402 col. 2. gradus, 403 colum. 1. priuatio omnium malorum occasio. 445 col. 1.
Amoris feruor vt spiritum supra seipsum ferat, to. 2. 275 col. 2.
Amoris differentiæ, to. 2. 398 col. 1.
Amoris violenti gradus, to. 2. 404 col. 1.
Amoris seraphici gradus, to. 2. 406 col. 1.
Amore nihil velocius, acutius, ac subtilius esse, tom. 2. 402 col. 2.
Amore facilius Deũ apprehendimus quàm speculatione, tom. 2. 605 col. 2.
Anagogia duplex, tom. 1. 18 col. 2. quid sit, 44 colum. 2. & 148 col. 1. triplex, tom. 2. 442 col. 2.
Anachoritæ vinum minimè bibere soliti, tom. 1. 443 col. 3.
Angelus non est omnino simplex, tom. 1. 26 col. 1. vt sit arbitrio liber 109 col. 1. 168 col. 2. simul in culpam & pœnam lapsus est, 109 colum. 1. incarnationis verbi apertus nuntius, 129 colum. 1. qui dissimiatur, 170 colum. 2. vt circulariter moueatur, tom. 2. 501 colum. 1. quid sit diffinitiue to. 2. 399 co. 1. ibid. & 599 col. 2.
Angeli nomen multis conuenit, tom. 2. 485 col. 1.
Angeli superiores nisi influerent in inferioribus, clauderent diuini influxus sibi venam clauderent, tom. 1. 15 colum. 1. sunt lumina atque specula, 30 colum. 1. vt infloant, ac moueant, ibidem. Mosis legem scripsere, 73 colum. 2. boni creati, sed mutabiles. 109 colum. 1. confirmati, quid sint adepti. ibidem. & 169 colum. 1. semper intra Deum currunt, quocunque mittantur, 109 colum. 2. & 169 col. 1. aguntur, & agunt, 109 colum. 2. per habitum infusum, rerum in proprio genere sunt notitiam adepti, 121 colum. 1. duplici vi pollent, contemplatiua & negociatiua, 169 col. 1. vt de conuersione peccatorum gaudeant, & eorum distinctio. 242 col. 1. 2. visitant & consolantur existentes in purgatorio, 369 column. 2. cœli appellantur, tom. 2. 500 column. 2. soliciti pro hominum salute interpellant, 512 colum. 2. qualem cibum, & vnde Christo deuicto tentatore administrarint, 529 colum. 2. quàm fideliter nobis seruiant, 541 col. 2.
Angelorum ordines vt personis diuinis adsimilentur, tom. 1. 67 colum. 2. creatio atque lapsus, cur in scriptura reticentur, 108 colum. 2. cognitio matutina, & vespertina, 109 colum. 1 & 169 colum. 1. Hierarchiæ. 109 col. 1. 2. 169 colum. 2. officia, ibidem. custodia erga homines, 170 colum. 1. ministerium & distinctio, 242 numerus soli deo cognitus, 350 column. 2. cibus vt sit etiam hominum, tom. 2. 302 colum. 1. conuiuium quale, 352 colum. 1. triplex officium, 439 col. 2.
Angelis a primordio quę fuerint collata, tom. 1. 108 col. 2. 168 col. 2. adsimilantur homines, 242 colum. 2. tom. 2. 484 & sequen. quantam debeamus reuerentiam, 542 col. 1.
Angelos vt laudare, & honorare debeamus, to. 2. 542 col. 1.
Anima Christi semper diuinati vnita etiam in sepulchro, tom. 1. 123 col. 2.
Anima rationalis capax infiniti, tom. 1. 5 col. 1. est creata in Orizonte æternitatis. 10 colum. 2. vt pulcherrimum speculum fiat, 30 col. 1. tres influxus suscipit a deo, 38 colum. 2. quid sit. 109 col. 1. 172 col. 2. tom. 2. 595 colum. 2. multifariam diffinitur, tom. 1. 170 col. 2. tom. 2. 595 colum. 2. varie distinguitur, tom. 1. 171 vnica est in homine quolibet, ibidem. per peccatum in naturalibus vulnerata fuit, 163 col. 1. gratuitis spoliata, ibidem. sit deformis, tom. 2. fol. 337 colum. 1. per peccati cognitionem extimulatur ad expurgationem, 366 colum. 1.

Anima

Anima rationalis libera sit oportet, tom. 1. 109 colum. 2. 173 colum. 2. cur corpori sit coniuncta, 110 columna. 2. Dei imago, 19 colum. 2. & 43 colum. 2. & 110 col. 2. & 206 col. 1. immortalis, 109 colum. 1. & 173 colum. 2. vt discernatur à spiritu in homine, to. 2. 375 col. 1
Anima vt domus Dei fiat, tom. 1. 316 col. 2.
Ciuitas Dei, 338 col. 2. domus est summi patris familias, tom. 2. 418 colum. 2.
Anima vt diuersis depingatur cogitationibus virtutum ac vitiorum, tom. 2. 104 colum. prima. vt fiat similis paradiso, vel inferno, 217 colum. 2. vt per naturales potentias deum attingat. 360 col. 1. 2.
Anima contemplatiua' vt' sit Paradisus, tom. 1. 55 colum. 1. tom. 2. 418 column. 2. sit hierarchica, tom. 1. 73 colum. 2. & 71 colum. 1. & 65 colu. 1. & tom. 2. 346 colum. 2. in contemplatione dormit simul & vigilat, tom. 1. 20 colum. 1. & 263 column. 1. amore languet, 194 column. 2. vt liquefiat, 358 colum. 1. vt inebrietur, tom. 2. 170 colum. 2. in excessu mentis requiem habet, & verum sabbatis mun. 365 col. 1. qualiter Deum in meditatione alloquatur, 384 colum. 1. qui contemplationis perfectionem nancisci queat, 386 col. 2. contemplando illuminatur & decoratur, 395 colum. 2. multipliciter reficitur, 396 colum. 1. à labore releuatur, in cœloque commoratur, column. 2. mundo moritur vt Deo viuat, ibidem. semper per amorem Deo adhærere valet, 408 colum. 2. suauiter disponitur ad omnes scientias atque virtutes, 449 & inde qui spiritualiter Iesum concipere & parere dicatur, 479 & inde. vt cum Magis eum quærat, 484 col. 1. eum in templo spiritualiter offert, ibidem. qualiter deputatur in meditationibus & cõtemplationibus, 553 col. 1.
Anima separata potatur vino cũ lacte misto, tom. 1. 368 colum. 2. in cœlo alium habet modum intelligendi ac in via, tom. 2. 353 colum. 2. corpori reuniri appetit, ibidem.
Animæ vires in cõtemplatione relinquendæ, tom. 1. 20 colum. 1. potentiæ tres, tom. 1. 29 colum. 2. & 176 colum. 1. & 243 colum. 2. quot, & quid sint 110 col. 1. & 171 colum. 1. operationes tres 22 col. 1. 2. 72 colum. 1. gemina portio, 171 colum. 1. & tom. 1. 595 colum. 2. vires tres, tom. 1. 172 col. 1. capacitas, 197 col. 2. summa dignitas, to. 2. 82 col. 1. & 336 colum. 1. hostis pessimus est caro, 338 colum. 2. Diabolus, 339 col. 1.
Animæ gloria qualis & quanta, tom. 1. 145 146 & 334 colum. 1. dotes tres ibidem. separatæ inest ad corpus appetitus, to. 1. 369 col. 1.
Animæ quantitas est ipsa charitas, tom. 1. 277 colum. 2. potentiæ vt perficiantur, 335 colum. 1. & seq. qui corrumpantur, tom. 2. 99 col. 2.
Animæ quid semper meditandum, to. 1. 72 col. 1. & 75 col. 1. 2. cibus. 322 colum. 1. & 357 col. 2. affectus omnium vitiorum materiam & principium esse, 327 col. 1. pabulum lectio sacra, tom. 2. 43 col. 1. speculum oratio, 125 col. 2. vt sit necessarius cibus corporis Christi 302 colum. 1. capacitatem solus Deus implere potest, 336 col. 2.
Animæ vt omnia deseruiant, tom. 2. 336 column. 2. gressus pulchri, 381 col. 1. verba desideria sunt, 384 colum. 2. motus, sunt nuncij ad Deum, 385 col. 2. oculus qualis esse oporteat, 388 col. 2.
Animæ consuerrectio mystica, tom. 2. 449 colum. 2. dignitas & trinitas & imago in quibus consistat, 601 colum. 1. 2. vita duplex, ibidem.
Animarum zelus sacrificium deo gratissimum, tom. 1. 325 col. 2.
Animalia Ezechielis quid mysticè significent, tom. 1. 13 col. 1.
Animalis spiritus vndè oriatur, tom. 1. 11 col. 1. & 171 col. 1.
Animi motio à Deo sit an à Dæmone qui sciri possit, to. 2. 386 colum. 1.
Annus benignitatis, tom. 2. fol. 290 col. 2.
Anni nostri in pœnitentia præmeditandi, to. 2. 202 col. 2.
Antichristus qualis futurus sit, & quibus typis designatus in scripturis, tom. 1. 49 col. 2.
Apes vt sint imitandæ, tom. 2. fol. 296 col. 2.
Apostasia dæmonum vndè orta, tom. 1. 109 column. 1. quid sit. fol. 159 col. 2.
Apostoli fundamenta, sunt ciuitatis Dei, tom. 1. 37 column. 1. cùm piscatum iere, nondum prædicationis officium auspicati fuerant, 418 colum. 2. duplicem à Christo potestatem nacti fuere, 422 col. 1. discalceati incesserunt, 430 col. 2. cœli nuncupantur, tom. 2. 501 col 2. nihil proprium possidebant, tom. 1. 458 col. 2.
Apostolum vocationes, tom. 2. 530 colu. 2.
Apostolis in ecclesia succedunt Episcopi, & in quibus, tom. 1. 383 column. 2. cur pecuniæ vsus sit interdictus, 381 columna 2. vt præscripta fuerit paupertatis forma, 453 & 454 nequid in via tollerent cur præceptum, 456 colum. 2. cum sequen.
Apostolici symboli expositio, tom. 2. 220 col. 2.
Apostolus quibus manuum laborem iungat, atque percipiat, tom. 1. 438 col. 1.
Apparitio vel missio diuina quid, to. 1. 103 colum. 1.
Apparitiones Domini post resurrectionem to. 2. 574 col. 1.
Appetibile triplex, tom. 1. fol. 113 col. 1.
Appetitus concupiscibilis & irrascibilis vt quid innato nobis, tom. 2. fol. 83 colum. 1.
Appetitus honoris cur insit homini, tom. 2. 83 colum. 2. commodi vel delectationis. 84 col. 2.
Apprehensiuæ potentiæ animæ quæ, tom. 1. 110 col. 1.
Appropriata diuina perbellè conferuntur ad solem, & quæ sint, tom. 1. fol. 66 column. 1. & 103 col. 2.
Aquæ defontibus Saluatoris, spiritus sancti doua, tom. primo. fol. 57 colum. 1.
Aquæ supercœlestes quænam sint, tom. 1. 108 col. 1. & 168 colum. 1.
Aquæ in vinum conuersio, per Christvm vt facta, to. 1. 531 colum. 1.
Arbitrium liberum omnes rationales animæ potentias comprehendit, tom. 1. 110 colum. 2. quid sit, 111 column. 2. cooperando gratiæ, quod est gratiæ suum facit, 125 column. 2.
Arbitrij libertas, vt stet cum infallibili Dei præscientia, tom. 1. 104 column. 2. meriti siue demeriti est principium, 110 col. 2. soli Deo seruit. 107 col. 2.
Arbor vitæ gratia est, tom. 1. 15 colum. 2. Christvs, to. 2. 627
Arbor mortis peccatum, tom. primo. 15 column. 2.
Arbor mala peccatum producit, to. 2. 176 col. 1.
Arbor vnius speciei, cur non producit fructus alterius speciei, tom. 1. 198 col. 1.
Arbor vt sit B. Maria, tom. 2. fol. 294 colum. 1.
Arca Noæ B. Maria, tom. 2. fol. 589 colum. 1.
Archangeli, qui dicantur in ecclesiastica hierarchia, tom. secundo. fol. 498 colum. 1.
Arguitio, siue fraterna reprehensio qualis esse debet, tom. primo. fol. 304 column. 2.
Argumentum Christi, tom. 1. 13 colum. 1.
Argumentum duplex Christi & Diaboli, quale, to. 1. 11 col. 2.
Argumenta Arrhij hæretici vt dissoluantur, to. 1. 42 col. 1.
Aristoteles in mare se sumersit, tom. 1. 35 colum. 1. Ideas execratur, sed perperam, 31 col. 1. nil de virtutibus Cardinalibus egit, column. 2. excusatur, 33 colum. 1. Ideas negans, Dei prædestinationem tollit, 43 colum. 1.
Arithmetices mysteria in numeris sacrarum scripturarum, tom. 1. 7 col. 1.
Arrogantia quid, tom. primo. fol. 155 colum. 2.
Arrogantiæ signa, tom. primo. fol. 265 colum. 2.
Ars patris filius est, tom. 1. 43 colum. 1. & 96 colu. 1.
Ars amandi, non disputando, sed orando, & operando, addiscitur, tom. 2. 365 colum. 2.
Ars mechanica verbi diuini generationem ostendit, tom. primo. 95 columna prima.
Artes mechanicæ quæ, & quot sint, tom. 1. 93 col. 2.
Artium ad theologiam reductio, tom. 1. 93 & sequen.
Articuli fidei exponuntur tom. primo. 36 colum. 2. & 129 colum. 1. & 208 colum. 1.
Ascensus ad orationis perfectionem, quibus gradibus fiat, tom. primo. fol. 321 column. 1. spiritualis qui fiat, ibidem. & 339 colum. 1. & 341 colum. 1. charitatem, 59 col. 2.
Ascensus in Deum quibus gradibus perficiatur, tom. primo. 20 column. 2. & tom. secundo. 357 column. 1. & 393 colum. 1.
Ascensionis dominicæ solennitas cæteras omne præcellit, tom. secundo. 580 colum. 1.
Ascensiones in corde disponamus oportet, vt sapientiam attingamus, tom. 1. 341 colum. 1.
Ascensionis gradus, tom. 2. fol. 357 colum. 1.
Assiduitas studij ad profectum necessaria est, tom. 1. 61 col. 2.
Assuefactio orationis necessaria ad amorem vnitiuum, tom. 2. 457 col. 1.
Assurgere ignotè siue per ignorantiam, quid sit, tom. 2. 460 col. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index.

Astronomia iudiciaria periculosa, tom. 1. 56 col. 2.
Astutia diaboli ad tentandum, tom. 2. 94 col. 1.
Astutiæ serpentis prudentiam docet, to. 2. 538 col. 1.
Auaritia clericorum sacrilegium est [to. 1. 250 col. 1.
Auaritia omnium malorum radix, tom. 1. 298 col. 1. quot anxietates adducat. tom. 2. 104 colum. 2.
Auaritia vbi non est, perennis est requies. tom. 1. 318 col. 2. vitium contra naturam vt sit, tom. 2. 91 col. 1. eius remedia ibidem. qui committatur & vt sit læthalis, 182 col. 1. quibus rebus similis sit. 197 col. 1. quæ damna irroget col. 2.
Auaritiæ diffinitio, species, atque germina, tom. 1. 157 colum. 2. & 268 col. 1. gradus tres, 2 07 col. 2.
Auaritiam mortis meditatio comprimit. to. 1. 321 col. 1.
Auaritia sancta quæ nam sit, tom. 2. fol. 85 col. 2.
Audacia ambitiosorum, to. 1. 246 col. 1.
Auditor scripturæ sacræ qualis esse debet, tom. 1. 99 col. 1.
Auditor verbi Dei bonus malus vt quisnã sit, to. 1. 248 colum. 1.
Auditorum qualirati sermo coaptandus. to. 1. 304 col. 1.
Auerrois errores, totam peruertunt sacram scripturam, to. 2. 617 col. 2.
Augustini visio de psalmo beati immaculati, tom. 1. 56 col. 1.
Aureola quid sit & quibus detur, to. 1. 146 col. 1. & 147 col. 1. & 191 col. 2. & to. 2. 216 col. 1.
Aures audiendi quisnam habere dicatur, tom. 2. 183 col. 1.
Aures spirituales quæ sint, tom. 2. 415 col. 2.
Author libri sapientiæ Philo Iudæus asseritur, tom. 1. 31 col. 2.
Authoritas imperij in anima, tom. 1. 71 col. 1.
Authoritatis pondus in legislatore diuino necessarius, tom. 1. 2 col. 1.
Authoris virtus & authoritatis pondus semper æquantur, tom. 1. 3 colum. 1.
Authoritas, vt fide fulciatur, tom. 1. 129 col. 2.

B

Baculus pastoralis quid designat, tom. 1. 249 col. 1.
Balaam antichristi typus extitit, tom. 1. 49 col. 2.
Baptismus extra ecclesiã & si sit sacramentum gratiam tamen non operatur. to. 1. 135 col. 1. quid sit, 184 colum. 2. triplex est, ibidem. cur iterari haud possit, 135 col. 2. tanua est omnium sacramẽtorum ibidem. 185 colum. 1. forma, eius atque integritas, quæ requirat, 135 col. 1. effectus 136 col. 1. & 185 colum. 1.
Baptismus trinitatis ac passionis CHRISTI mysterium amplectitur, tom. 1. 136 col. 1. CHRISTI multa mysteria complexus est, to. 2. 526 colum. 2.
Baptismus sanguinis, & lachrimarum, to. 1. 333 col. 1.
Baptismus vocitatur monastica professio, tom. 1. 440 col. 2.
Bartholomæus Apostolus testatus est D. Mariam primam omnium virginitatem Deo vouisse, tom. 1. fol. 241 colum. 1.
Beatificare nobilius esse quàm creare, to. 1. 68 col. 1.
Beatitudo minimè sine meritis acquiritur, tom. 1. 110 colum. 1. naturę limites excellit, 124 colum. 2. dispositiue in intellectu consumatiue vero est in voluntate, 20 col. 1. duobus constat, 335 col. 2.
Beatitudinis ratio & magnitudo, tom. 1. 333 col. 2. partes. 334 col. 1. continuium, 370 colum. 2. vbertas quanta sit, 371 col. 1.
Beatitudines euangelicæ quid efficiant & qualiter animam perficiant, tom. 1. 183 colum. 1. & 288 colum. 1. & 337 col. 2.
Beatius est dare quàm accipere quomodo intelligendum sit, tom. 1. 418 col. 1. & 483 colum. 2.
Beatus vere quis sit, tom. 1. fol. 288 col. 1. 2.
Beati de quibus gaudeant, tom. 2. 350 col. 2. scinuicem omnes agnoscent, 351 colum. 2. non sunt omnes æquales in gloria, 360 col. 1.
Beatorum gloria in corpore & anima qualis, tom. 1. 186 col. 1. cognitio & visio, 333 col. 2. gaudium plenum, 334 conuiuium quale. 370 col. 2. & 371 col. 1. corona 372 colum. 1.
Bellum multiplex vt nobis immineat in presenti vita, tom. 1. 56 col. 1.
Bellum iustum quæ requirat, tom. 2. 181 colum. 1.
Benedictus sanctus vaticinatus est beatum Gregorium futurum ecclesiæ antistitem maximum, tom. 1. 53 colum. 1. totum mundum vidit in solis radio, 63 col. 1.
Beneficia Dei vt recolenda, tom. 1. 278 colum. 2. quàm sint preciosa & nobilia, tom. 2. 99 col. 2. & 122 col. 2. vt sint iugiter refricanda, 440 colum. 1. & 470 col. 2.
Beneficia Dei recompensare nequimus, tom. 2. 369 col. 2.
Beneficium iustificationis prægrande, to. 2. 341 col 2.
Beneficij subtractio auaritiæ species, to. 1. 157 col. 2.
Beneficiorum ecclesiasticorum pluralitas detestandi. to. 1. 250 col. 2.
Beneficiorum CHRISTI recognitio, tom. 2. 156 col. 2. & 340 colum. 2. & 610 col. 1.
Beneficio passionis CHRISTI indignum se homo exilimet, tom. 2. fol. 149 colum. 2.
Beneficiorum Dei tria sunt genera. tom. 2. 367 colum. 1. & 603 colum. 1. & 605 col. 1. breuis recapitulatio, 612 col. 2.
Beneficiati vt res ecclesiæ administrare debeant, to. 1. 250 colum. 2.
Bene loquendi ratio, tom. 2. 101 col. 2.
Bene viuentes per paucos esse, tom. 2. 173 col. 2.
Beneuolentia Dei in creaturis relucet, to. 2. 357 col. 2.
Beneuolentia erga Deum, tom. 2. 368 col. 2.
Benignitas quid sit, tom. 1. 28 colum. 2. & tom. 2. 367 col. 1. eius species, 170 col. 1.
Benignitas Dei vt CHRISTI passione claruerit. tom. 1. 123 col. 1.
Benignitatem quatuor pariunt, tom. 2. 238 colum. 1.
Binarius mysticus numerus, tom. 1. 51 col. 1. & 52 col. 1.
Blasfemia quid sit, tom. 1. 157 col. 1. & 293 colum. 2. grauissimum peccatum, tom. secundo fol. 209 colum. 2.
Blasfemię tentatio vt vinci queat. tom. 2. 80 colum. 1.
Blasfemus vt pœnitere debet, tom. 1. 213 col. 2.
Bonauentura D. fuit septimus Generalis post S. Franciscum, to. 2. 9 col. 1. & 356 colum. 1. Episcopatum instanter recusauit, 14 col. 2. Doctor copiosus est atque Seraphicus, 31 colum. 2.
Bonauenturæ D. parentes quinam & vnde oriundi, to. 2. 4 col. 2.
Bonauenturæ festum inter festa sacri palatij assumptum, tom. 2. fol. 35 col. 1.
Bonauenturæ Seraphici mira humilitas, tom. 1. 205 colum. 1. prudentia to. 2. 15 col. 2.
Bonauenturæ commissa vt fuerit summi Pontificis electio, tom. 2. fol. 31 colum. 2.
Bonus quis verè sit, tom. 1. fol. 319 colum. 2.
Boni nihil habent in mundo, ceu mali nihil in cœlo, to. 1. 244 col. 2.
Bonitas diuina erga homines quanta, to. 2. 155 col. 2.
Bonitas de quibus prædicetur, tom. 2. 238 col. 1.
Bonitas de quibus prædicetur, tom. 2. 238 col. 1.
Bonum est duplex, tom. 1. fol. 151 colum. 2.
Bonum & malum, trifariam dici, to. 1. 435 colum. 1.
Bonum facere sine CHRISTO haud possumus, tom. 1. 66 col. 1.
Bona gratię naturæ & fortunæ quæ, tom. 2. 84 colum. 1.
Bona omnia Dei mala verò nostra esse, tom. 2. 88 colu. 2.
Butyrum quid in CHRISTO significet, to. 2. 415 col. 1.

C

Cacitas triplex, to. 1. 31 colum. 2. & 33 colum. 1. & 138 col. 2.
Calceamenta prohibuit CHRISTVS Apostolis, non sandalia, tom. primo. 378 colum. 2. non ferre, ad literam Apostolis præceptum, 471 col. 2.
Caliga quid sit, & vnde dicatur, to. 1. 472 colum. 1.
Calumnia vt sit culpa mortalis, tom. 2. 180 colum. 2.
Canones pœnitentiales, tom. fol. 209 & sequen.
Canonizare sanctos quid sit, tom. 2. 9 colum. 2. ad solum Papam pertinere, 10 colum. 2. quæ ad eam requirantur ibidem. & in sec.
Canonizatio quo ordine celebretur, tom. 2. 26 colum. 1. & 27 colum. 1. est vna de maximis causis fidei, 11 col. 1. & 32 col. 2.
Cantandi debitus modus quis sit, tom. 2. 44 col. 1.
Canticum beatorum, tom. 2. 350 colum. 2. & 351 col. 2.
Capitalia peccata septem, tom. 1. 116 colum. 1.
Carentia diuinæ visionis maxima damnatorum pœna, tom. 2. 348 col. 2.
Carmen pulcherrimum lamentum damnatorum, tom. primo. fol. 13 columna 1.
Carnalis delectatio impedit spiritus sancti dona, tom. primo. fol. 21 colum. 1.
Carnalitatis spiritus legi Dei aduersatur, tom. 1. 9 col. 2.
Carnis spiritus quid suggerat, tom. 1. 357 col. 2.

Carnium

Carnium abstinentia laudabilis, tom. 1. 421 col. 1.
Carmen suauiter nutrire spiritum extinguere est, to. 1. 297 col. 2. mortificare debemus, 312 col 2.
Carnes comedere perfectum esse ex circustantia, tom 1. 445 col. 1.
Carnes & vinum impudicitiæ occasionem præbent, tom. 1. 446 col. 2.
Caro nostra hostis animæ pessimus, tom. 2. 338 col. 2.
Carnis munditia qui obtineatur, tom. 2. 637 col. 1.
Carolus Magnus Imperator, literarum instaurator. to. 1. 54 col. 2. Ecclesiam exaltauit ibidem.
Castitas quibus foueatur, tom. 1. 199 col. 2. est Angelica virtus, 283 col. 1. abstinentia adiuuatur, 310 col. 2. & inde sine charitate est lampas sine oleo, 330 col. 2. quàm sit vilis, tom. 2. 119 col 1. vt comparari possit & proficere, col. 2. rebus pulcherrimis adsimilatur, 215 colum. 2.
Castitas & humilitas pediseque quæ sapientiæ, to. 1. 16 col. 2.
Castitatis gradus, to. 1. 199 col. 2. fructus & præmium, 226 col. 2. certamen cum luxuria, 270 col. 2.
Casus in quibus non incidit quis in excommunicationẽ percutiens clericum, to. 1. 260 col. 1. in quibus percussor remittitur ad sed. Apostolicam, col 2. in quibus pœnitens remittitur ad superiorem. 187 col. 1. casus in quibus non tenetur quis proprio sacerdoti confiteri. 405 col. 2. casus in quibus excommunicatio non ligat, 407 col. 1.
De casu suo nemini desperandum nec de statu præsumendum, to. 1. 58 col. 2.
Cathechismus cur in baptismo fiat. tom. 1. 135 col. 2.
Catholicæ fidei expressio, to. 1. 102 col. 2.
Causales rationes in mundo architypo, to. 1. 52 colum. 2.
Causa peccandi etiam iustos sæpe decepit, tom. 1. 330 col 1.
Causa & regula totius rectitudinis est diuina voluntas, tom. 1. 104 col. 1.
Causa peccati originarij vt sit carnis libido, tom. 1. 114 colum. 2.
Causæ eiusdem cur effectus contrarij fiant, to. 1. 22 col. 2.
Causæ defectus, & lapsus religionum, to. 1. 399 col. 1.
Cauenda religiosis frequentia discursuum ac importunitas quæstuum, tom. 1. 485 col. 1.
Cauté interpretandæ scripturæ, to. 1. 100 col. 2.
Cautelæ aduersus Diaboli tentamẽta, to. 2. 36 col. 1.
Celebrare negligens vt delinquat, tom. 2. 301 col. 1. qua intentione debet offerre celebrans, 302 col. 2.
Census non est in culpa sed affectus, tom. 1. 456 cum sequen.
Censura Ecclesiastica, tom. 1. 159 col. 2.
Centenarius numerus quibus competat, tom. 2. 247 colum. 1.
Centuplum à CHRISTO, promissum, quid nam sit, to. 2. 542 col. 1.
Centurionis seruus sanatur, tom. 2. 532 col. 2.
Certamen Christiani hominis describitur, tom. 1. 314 col. 1.
Certamina generalia contra capitalia vitia, to. 2. 474 col. 2.
Certitudo authoritatis in scripturis diuinis quanta sit, to. 1. 100 col. 1.
Character quid sit & qui imprimatur, to. 1. 135 colum. 2. 185 colum. 1. 188 col. 1.
Chrismatum spiritus sancti, varia distributio vt fiat, tom. 1. 124 col. 1.
Charitas est finis sacræ scripturæ, tom. 1. 4 col. 2. animæ morbos curat 34 col. 1. omnium est virtutum forma ac finis ibidem ad eam duodecim gradibus ascenditur, 59 col. 2. vnguentum est, ibidem. vt spiritui sancto tribuatur, 102 col. 1.
CHRISTI mysticum corpus, in vnũ quantum vis distantes loco, tempore{q; coniungit, 120 col. 2. quid sit & quæ ex ea diligenda sint, 179 col. 2. 275 colum. 1. facit sanctum, 776 colum. 1. omnium virtutum habet effectus, 277 columna prima. perfecta, est velle pro CHRISTO mori, 442 colum. 2. pundus est voluntatis, & animæ quantitas, 276 colu. 2. 277 bona mater vt sit colum. 2. curis terrenis labefactatur, 293 colum. 2. falsa est proprius amor, 297 column. 2. præferenda scientiæ, 331 column. 2. quem timorem foras mittat quem ve admittat, 312 columna secunda. erescit per recte facta, 366 columna secunda. cæteras virtutes quò virtutes sint informat, tom. 2. fol. 106 & inde patientiam generat, 112 columna prima. quò magis augetur eò cæteri affectus magis purificantur, 128 col. 2. qualis esse debeat quibus de rebus administrer, 218 & sequent. & 244 col. 1. est vestis nuptialis ibidem. hac sine nihil ad salutem fides valet. 342 column. 2. facit iugum suaue & onus leue, 343 columna prima. diffinitur. 400 colum. 1. parua non sufficit ad magna mandata implenda, 401 colum. 2. sex gradibus perficitur, 369 colum. 1. vt perpetuetur. 377 colum. 1. gratuita qualiter ab aliis affectibus dilectionis distet, 399 column. 2. perfecta dupliciter dicitur, 401 colum. 2. in hac vita consummari non potest vt in patria, ibidem est ignis, lux, vinum, ac mel. 400 col. 1. vulnerat, ligat, langorem inducit, atque deficere facit. 404 colum. 1. pacem inter Deum & peccatorem conciliat, 534 columna. 1. quàm necessaria, quàmque vtilis sit colum. 2. de alieno bono vti de proprio gloriatur, 604 colu. 1. perfecta tria requirit, 621 colum. 1. ordinata, 623 col. 1.
Charitatis habitus vnus duplex præceptum continet, tom. 1. 130 colum. 1. ordo qualis, ibidem. & 1. 9 colum. 2. & 276 colum. 1. gradus, 198 colum. 2. & 276 colum. 2. authoritates doctorum ibidem. perfectio gemina, 342 colum. 2. actus siue status tres, 439 column. 1. fructus innumeri, 353 colum. 1. gradus varij, tom. 2. 108 col. 1. 2. encomium, contemplationis excessus, & spiritus 129 col. 2. ordo, 188 col. 1. dulcor quibus gradibus acquiratur, 371 col. 2. perfectæ signa quæ. 401 col. 2. perfectio duplex ibid. affectuosæ gradus, 403 col. 1. & in seq. vincula quæ. 404 col. 2.
Charitatem habenti facile esse Dei præcepta seruare non habenti difficile, tom. 2. 61 colum. 2.
Charitas, dilectio, & amor, frequenter pro eodem sumuntur, tom. 2. 398 colum. 1.
Charitas B. Mariæ, tom. 2. 270 colum. 2. & 292 col. 1. & 293 col. 1.
Charitatiua affectio contemplatione sequitur, to. 2. 397 col. 2. quot habeat gradus, 403 col. 1.
Cherubin quid sit & quod eius officium, tom. 1. 67 col. 1. 2. 68 col. 1. viros perfectos designat. to. 2 490 col. 1.
Chorea cœlestis qualis, tom. 2. 245 col. 1.
Choreæ sint ne licitæ nec ne, tom. 2. 186 col. 2.
Chrisma sacramentale quibus conficiatur, & quid designet. tom. 1. 136 colum. 2.
Christiana metaphysica. to. 1. 10 col. 2.
Physica, 11 col. 1. mathematica. ibidem.
Dialectica, col. 2.
Christianus perfectus qualis, tom. 1. 244 col. 1. nihil habet in mundo, ibid. col. 2. malus, ibidem. illustrior in pauperie quã in diuitijs vt sit, 467 col 2.
CHRISTVS legem impleuit & qualiter, tom. 1. 3 col. 2. medium septiforme vt sit, 7 col. 2. & 10 col 1. in omnibus Ver. inst. libris pulcherrimè demonstratus, col. 2. vt sit caput & mediũ, 11 col. 1. medium in omni scientia vt sit, 7. 8. & inde sedẽs in Cælo docet hominem in cœnis, 30 columna. 2 & 22 col. 1. 2. mundanam sapientiam euertit, 16 col. 1. stultos reputatus est, ibidem. hierarcha admirabilis. to. 1. 23 col. 1. triplicem habet sapientiam col. 2. triplicem gratiam ibidem. victor ac triumphator, finis, ac forma virtutum 34 col. 2. fundamentum quale sit 36 col. 2. Idololatriam solus penitus explantauit. 38 col. 1. sol dictus 46 col. 1. finis, ac fructus, scripturæ sacræ. 47 col. 1. quàm plurimis typis designatus ibidem. omnium bonarum cogitationum, principium est, atque finis. 58 col. 1. quadruplicem gratiam influit. col. 2. virtutum omnium exemplar qui sit, ibidem. finis atque origo legis. 97 col. 1. principium reparatiuum. 107 col. 2. liber scriptus intus & foris. 111 col. 1. quàm apte sit medium ac mediator noster factus. 118 col. 2. & 120 col. 1. & 122 colum. 1. cur de spiritu sancto conceptus referatur 119 col. 1. cur nõ statim à principio carnem induerit 120 col. 1. vt fuerit plenus gratia ibidem. & 174 colu. 2. plenus sapientia, ibidem. quid, quibus, & quo modo meruerit. 121 col. 2. caput nostrum vt gratiam in nos suæ membra influat ibidem. 174 col 2. vt simul comprehensor & viator fuerit ab instanti conceptionis. 121 col. 1. & 122 col. 1. quos humanos defectus ac pœnalitates assumpserit. 122 colum. 1. 175 colum. 1. 237 de omni statu aliquid assumpsisse probatur. 123 colum. 1. nihil inuitè pati potuit etiam si minimè extitisset beatus. 122 col. 2. 175 colum. 1. qualiter passus fit mortem pro nobis. 121 col. 2. 175 col. 1. 237 quæ & quanta 238 post resurrectionem primò Mariæ matri apparuit 240 col. 2. quàm efficax nobis exemplum præstiterit in passione. 123 col. 1. 237 vt iustitiæ Dei satisfecerit. 123 col. 1. in triduo passionis homo minimè fuit 123 col. 2. vt nos orare docuerit. 131 col. 1. sacramentorum author fons & origo. 132 col. 1. vnctus, qualiter in alios vnctionem transfundat 138 col. 2. omnes iudicabit & qui fiet iudicij. 141 col. 2. & 142 col. 1. ter cur orauerit. 287 colu. 1. medicus optimus vt fuerit. 237 col. 2. nobis vt sit omnia, vtque tentatis assistat. 238 col. 2. erit omnis in omnibus 370 col. 1. sine calceamentis incessit. 378 col. 2 loculos cur habuerit. 382 col. 2. 412 col 2. 459 col. 1. pauper fuit & si loculos habuerit. 412 col. 2. mendicus fuit. 386 col. 2. 415 col. 2. 422 colum. 2. 453 colum. 2. discalceatus incessit. 430 colum. 2. personam infirmorum suscepit. 434 colum. 2. exemplar virtutum

Universidad de Deusto – Biblioteca

duplìciter. 438 col. 1. perfectissimus exlsicus, diuersa diuersis præbuit virtutum exempla. 449 col. 2. ieiunandi formam dedit 451 column. 1. fundamentum religionis Christianæ. 452 col. 2. nihil proprium habere voluit. 453 col. 2. sic pauperum tenuit statum, vt diuites minimè damnarit. 460 col. 1. omnes ad se vocat tom. 2. 256 col. 2. Sol, ignis, & lapis nuncupatur. 283 col. 1. agnus cur vocitetur, 333 col. 2. vt factus sit pax nostra. 297 col. 2. cur sub panis & vini speciebus, cōtineatur in sacramento. 300 col. 1. cur se velatum dare voluit. col. 2. 329 colum. 2. traditus à patre, à Spiritusancto, & à semetipso vt dicatur. 328 col. 1. pro nobis orat in cœlo. col. 1. vt diligendus dulciter, prudenter, ac fortiter. 342 col. 2. summus hierachia, purgans, illuminans, atque perficiens. 362 colum. 1. propitiatorium nostrum. 365 col. 1. via, veritas, & vita. 373 col. 2. legis abstulit velamen. 411 col. 1. est turtur. 412 col. 2. Angelus dictus, 485 col. 1. firmamentum cœli. 508. & inde. quandoque prospera in hac vita suscepit quandoq; aduersa. 520 col. 2. qualia virtutum exempla præstiterit. 524 ter fleuisse legitur. 561 col. 1. quæ docuerit & fecerit in cœna. 563 cur & qualiter, in horto orauerit 564 columna secunda. humillimè, cum humilibus conuersabatur. 576 colum. 2. cur cicatrices reseruarit in suo corpore glorioso. 577 col. 1.
Christi sylogismus perfectiuus. tom. 1. 11 col. 2. iustitia 24 colum. 1. verba ab eo prolata, maioris erant virtutis, quàm sint scripta. 42 col. 2. passio, remedium conuenientissimum fuit. 123 colum. 1. charitas quanta. 198 colum. 2. dolor vt fuerit intensus. fol. 123 colum. 2. mors vt apertè ostendatur 124 columna 1. mortem, qualis subsecutus sit fructus. 123 col. 2. corpus veraciter in sacramento Eucharistiæ, totum sub vtrauis specie contineri 137 col. 1. cur non videatur. 137 col. 2. non esse ibi circumscriptiuè, vel localiter, nec diuidi posse ibidem misericordia, in sacramēto pænitētiæ agnoscitur, 138 colum. 1. prudentia atque iustitia: vt in sacramento pænitentiæ pateant. 138 colum. 2. humilitas. 199 colum. 1. & tom. 2. fol. 576 colum. 2. castitas ibidem. patientia. tom. 1. fol. 199 colum. 2. misericordia, veritas 200 colum. 1. paupertas. colum. 2. fortitudo, iustitia 201 col. 1. pax, constantia. col. 2. largitas, compassio 202 colum. 1. dolor 204 col. 2. sitis ibidem opera interna & externa perfectissima fuere. 435 exemplum in omnibus sequendum. tom. 2. fol. 65 colum. 1. passio meditata deuotionem nutrit 143 col. 1. paupertas extrema. 139 col. 2. amor erga homines maximus. 161 col. 1. sanguis effusus vt totum lauerit orbem; tom. 1. fol. 239 col. 2. corpus, anima, atque diuinitas sub vtraque specie contineri in Eucharistia. to. 2. 300 colum. 1. corpus, cibus animæ necessarius. 302 colum. 2. cur in Missa eleuetur. 329 col. 2. imitatio ad veritatis splendorem ducit 370 col. 2. iugum, amore suaue redditur. 447 col. 1. vita semper meditanda. 512 col. 1. natiuitas multa mysteria complectitur. 516 col. 2. circuncisio. 518 col. 1. paupertas vt à nostra distet. 544 col. 1. vita fundamentum est spiritualis ædificij 581 col. 1. passio quam acerba fuerit. 6.. col. 1.
Christo crucifixo, vt sit compatiendum. to. 2. fol. 148 col. 2. regius honor, exibitus quid designauit to. 1. 466 col. 2. de ipso authoritates docto. 236 ab eo nulla creatura separare potest perfectos to. 2. 377 col. 1.
Christum omnia sacrificia portendebant. to. 1. 8 col. 1. antiqui patres præfigurabant. ibidem. tria mouerunt, vt spontè mortem subiret. 127 col. 2. in quibus debemus imitari 438 col. 1.
Chrystalli virtutes & proprietates. tom. 1. fol. 5 col. 1.
Cibus cœlestis, non est dimittendus pro cibo Aegypti. to. 1. 9 col. 2. vt sit sacra scriptura. 351 colum. 1. spiritualis quis 322 col. 1. 367 colum. 1. Angelis & hominibus communis, sacramentū Eucharistiæ. tom. 2. 302 col. 1. spiritualis à corporali vt discriminetur ibidem. corporis Christi, quantæ sit virtutis. 135 colum. 1.
Cibus simplex & frugalis, ab initio fuit hominibus to. 1. 444 col. 4. non est in vitio sed appetitus. ibidem.
Ciborum curiosam præparationem, Apostoli spernendam docuere. tom. 2. 144 colum. 1.
Circuncisio spiritualis, qualis. tom. 2. 518 colum. 2.
Circunstantiæ peccatorum. tom. 1. 162 col. 2. 208 col. 2. 225 col. 1. & tom. 2. 176 col. 2. bonæ locutionis tom. 1. 279 col. 2. confessionis priuatæ tom. 2. 41 col. 2. confitendæ 636 col. 1.
Citharæ instar, est scriptura sacra. tom. 1. fol. 61 col. 1.
Ciuitas Dei anima vt sit. to. 1. 338 col. 2. 356 col. 2. to. 2. 418 col. 2.
Ciuitas superna quadrata pulcherrimè describitur to. 2. 242 colu. 2.
Clamor, superbiæ germen. tom. 1. 157 colum. 1.
Clamor magnus, ingens desiderium. to. 2. fol. 384 col. 2.
Clauis cœlestium contemplationum triplex. to. 1. 22 col. 1.
Claues Ecclesiæ sint, & quis earum vsus. to. 1. 158 col. 2.
Clerici vt ordinandi, vtque viuere debeant to. 1. 250 col. 1. necessarijs contenti sint col. 2. cur odio prosequantur religiosos. 402 col. 2.
Clericorum auaritia, execranda. to. 1. 250 col. 1. bona, pauperum esse. col. 2.
Cœlestia, vt influant in hæc inferiora. to. 1. 107 col. 1. 168 col. 1. haud influunt, in liberum arbitrium nec sunt signa certa futurorum contingentium ibidem.
Cœlum vnde dicatur & quid designet. to. 1. 35 col. 1. 39 col. 1. gyrum eius 76 col. 1. empyrium. 106 col. 2. 107 col. 1. crystallinum. 107 col. 1. 108 colum. 1. 168 col. 1. si staret, quas operationes exerceret spiritus humanus. tom. 2. 378 col. 2. excellit alia, ob tria, quæ haber. 443 col. 2. nuncupantur iusti, in scripturis. fol. 445 col. 1.
Cœli quot, & qualiter situati sint. tom. 1. 106 colum. 2. 168 col. 1. qui soluentur 144 col. 1.
Cœli nomine intelliguntur iusti. tom. 2. 445 col. 1. varia significantur 500 col. 2.
Cæna siue simul creata, quatuor asseruntur. tom. 1. 166 col. 2.
Cogitatio morosa, quando sit mortale peccatum. tom. 1. 225 colum. 2. 235 col. 1. vt confitenda. 230 col. 1. inhonesta qui confitenda. 230 col. 2.
Cogitationes prauæ ac vagæ pellendę. tom. 2. 69 col. 2. frenandæ ne insolescant. 71 col. 1. vt ordinandæ quò semper Deus præ occulis habeatur. 169 col. 2. instar ancillarū rationi subijciantur. 389 col. 1.
Cogitationum vicissitudines, atque pugnæ tom. 1. 264 col. 1.
Cognatio spiritualis, vel legalis. tom. 1. 190 col. 2.
Cognitio multiplex tom. 1. 93 col. 2. sensitiua circa naturalia. 94 col. 1. Physica de causis rerum ibidem sacræ scripturæ. col. 2. sensitiua, qui doceat æternam verbi Dei generationem. 95 col. 1. matutina & vespertina quid. 109 col. 2. 169 colum. 1.
Cognitio & scientia Dei, multis nominibus explicatur. tom. 1. 104 colum. 2. & 166 colum. 1.
Cognitio sui, à spiritu sancto est: & multa bona efficit. to. 1. 360 col. 1. Perfecta, vt acquiratur to. 2. 137 col. 2. maxima philosophiæ pars. 336 col. 1.
Cognitio sui defectus, profectus initium est tom. 2. 35 col. 2.
Cognitio diuinorum triplex. tom. 2. 460 col. 2. mystica, sensus & intellectum trāscendit, & derelinquit. fol. 461 colum. 1. & sequen
Cognitio Dei, & sui ipsius, quàm sit necessaria. tom. 1. 279 col. 2. 302 col. 2.
Cognitio beatorum ad damnatorum qualis tom. 1. 333 col. 2.
Cognitiuæ potentiæ animæ. tom. 1. 267 col. 1.
Coitus coniugalis vt licitus vel illicitus sit. to. 1. 161 col. 2. 258 col. 2.
Collatio veteris ac noui testamenti. to. 1. 51 col. 1. maioris ac minoris mundi. 52 colum. 1.
Columba quid mysticè designet. to. 2. 387 colum. 1.
Columnę sapientię septem. tom. 1. 16 colum. 2.
Collum sponsæ laudatur. tom. 1. fol. 19 col. 1.
Comes orationis sit gemitus. tom. 2. 42 col. 1.
Comestionis disciplina. to. 2. 48 col. 1.
Commissio peccatum quid. tom. 1. 152 colum. 2.
Commissum quid sit, in ratione peccati. tom. 2. 596 col. 1.
Communicandum ne sit frequentius, an rarius to. 2. 134 col. 2. quibus affectibus accedendum. 135 col. 2.
Communicatio idiomatum in Christo. tom. 1. 118 col. 2.
Communionem sacram tradens hæretico, vt pænitentiam aget tom. 1. 215 col. 2.
Communionem deuotè & purè recipere debemus tom. 2. 74 col. 1.
Cōmunitas rerum temporalium quadruplex to. 1. 473 col. 2.
Communitas & societas amandæ tom. 1. 318 col. 2.
Cōparatio statuum religionis ad inuicem & ad statum prælationis tom. 1. 441 col. 2. & inde perfectionis vnius status ad perfectionem alterius. ibidem.
Compassio peccantibus habenda tom. 2. 70 col. 1.
Compassionis gradus tom. 1. 202 col. 1.
Complacentia in peccati memoria confitenda vt sit. tom. 1. 230 col. 1.
Compositio membrorum honesta habeatur in choro. to. 2. 44 col. 1.
Compunctio spiritualis quotuplex, & vnde oriatur. tom. 2. 130 colum. 2. 636 col. 1.

Concordiæ medium vt sit CHRISTVS. to. 1. 9 col. 2. 13 col. 1.
Concordiæ gradus tom. 1. 202 col. 2. authoritates doctorum. 316 col. 1.
Concionator bonus, quis nam sit tom. 1. 247. col. 1. malus cur parum prosit. ibidem.
Concionatoris boni, energia tom. 1. 247 col. 1. cum vita lingua consentiat col. 2. Aetas ibidem. officium. 324 col. 2.
Concubitus illicitus vt prohibeatur. to. 2. fol. 210 col. 2.
Concupiscentia, omnium malorum radix tom. 1. 66 col. 2. carnis, an sit peccatum, 115 colum. 2. Triplex. colum. 116 col. 1. duplex 66 col. 2. quale malum sit. 194 col. 1. quando in religioso vigeat tom. 2. 137 col. 2. duplex in lege prohibetur. 111 col. 2. 625 col. 2.
Concupiscibilis appetitus vt quid in sit nobis tom. 2. 83 col. 1.
Cōdimentum monachorū quale sit to. 2. fol. 545 col. 2.
Confessarius de quibus pœnitentem interrogare debet tom. 1. 207 cum sequent. qualis sit oporteat. 233 col. 2. to. 2. 429 col. 1.
Confessio fidei qualis esse debet tom. 1. fol. 136 col. 2.
Confessio sacramentalis tom. 1. 138 col. 2. 187 col. 1. eius conditiones. fol. 224 col. 2. vitiosa quæ sit. 232 col. 1. simulata. 156 col. 1. vera qualis. 273 col. 1. priuata vel publica qualis esse debet tom. 2. 41 col. 2. 203 col. 1. 635 col. 2. cautè à sacerdote audiatur to. 1. 205 col. 2. vt ad multa vtilis sit. 206. columna prima. quando sit iteranda. 186 col. 2. proprio cur sacerdoti facienda. 403 col. 2. triplex tom. 2. 203. col. 2. duplex. 635 col. 2.
Confessione sacramentali abutentes, vt mulctandi. tom. 1 217 col. 2.
Confessionis gradus. tom. 1. 203 col. 2. optima praxis. 224 & per totum tractatum, forma pulcherrima tom. 2. 74 col. 1.
Confessiones cur audiant fratres minores tom. 1. 393 col. 2. 402 col. 2.
Confidentia vana. tom. 1. 307 col. 1. bona & vtilis vnde nascatur. 173 col. 1.
Confirmationis sacramētum, quid requirat, & quis eius effectus, ac minister. to. 1. 135 col. 2. & 185 col. 1.
Confiteri non proprio sacerdoti, quando liceat. tom. 1. 406 colum. 1. laico non licet, etiam in necessitatis articulo. 408 col. 2.
Conflagratio mundi cur iudicium præcedet to. 1. 143 col. 2. & 164 col. 2.
Conflictus vitiorum atque virtutum to. 1. fol. 269 col. 2.
Congratulationis gradus. tom. 1. 202 col. 2.
Coniecturæ quibus scimus nō esse in gratia, tom. 2. 400 col. 1.
Coniugij bona, to. 1. 259 col. 1.
Consanguinitas, & affinitas, vt differant, tom. 1. 190 col. 1.
Conscientia quotuplex sit, & qui liget, to. 1. 153 col. 1. bona expellit tristitiam, 290 col. 1. cōtra malum semper remunerat ibid. bona, magna supellex. 310 col. 2. erronea, tom. 2. 190 col. 2. purganda ante omnia. 547 col. 2. quid sit. 596 col. 1.
Conscientiæ stimulus, animā purgat, to. 2. 366 col. 1. discussio ante sacram communionem qualis haberi debeat, 300 col. 2.
Cōscientiarum libri, in iudicio aperiendi qui sint, tom. 2. 239 col. 2.
Consensus vt lethalem efficiat culpam, to. 1. 113 col. 2. 115 col. 2. 150 col. 1. 2. 153 col. 1. & 264 col. 2. duplex in peccato, tom. 2. 176 col. 2. in cogitationem lasciuam vt sit mortale peccatum, 188 col. 1.
Cōsentire voluntati diuinæ nolentes, inexcusabiles esse, tom. 2. 543 col. 1.
consideratio theorica, to. 1. 50 col. 1.
consideratio sui, quibus integratur, to. 1. fol. 278 col. 1.
consideranda iugiter quæ sint, tom. 1. 278 col. 1. 2. 279 col. 2.
cōsilium quid sit, & quā necessarium, to. 1. fol. 354 col. 1.
consilium proprium, lepra cordis est, to. 1. fol. 355 col. 1.
cōsilia spiritus sancti, vt à nostris proprijs differant, to. 1. 354 col. 2. vt sint audienda, 355 col. 2.
consilium spiritus sancti donum vt à prudentia differat, & quæ doceat, to. 2. 226 col. 2. vt necessarium, tom. 1. 354 col. 1.
cōsilia venenata esse, quæ pęnitentiæ opera dissuadent, to. 2. 479 col. 2.
consolatio spiritualis in quibus consistat, to. 2. 96 col. 1. vt & cur subtrahatur, 97 col. 1.
consolatio temporalis, spirituali aduersatur, to. 1. 298 col. 2. spiritualis vnde nascatur, 322 col. 2. cur subtrahatur, to. 2. 133 col. 2. quid sit 345 col. 2.
consolationem, aut præcedit aut subsequitur aduersitas, to. 2. 521 col. 1.
consolationes sensibiles, qui discernendæ, to. 2. 133 col. 1.
consortium suspectum, quid sit, tom. 1. 391 col. 2.
constantiæ gradus, to. 1. 281 col. 2. authoritates sanctorum. 280 col. 2.
constantes, vt fuerint sancti, tom. 1. 280 col. 2.
consuetudo quid sit, & qui liget. to. 1. 152 col. 2. peccandi, 155 colum. 2. peccatum immedicabile, vt reddat, 296 colum. 1. consurrectio animæ mystica, to. 2. 449 col. 2. qui fiat ignotè siue per ignorantiam, 460 col. 2. & seq.
contemplatio triplex, to. 1. 24 col. 2. circa quantitatem. 26 col. 2. circa proprietates rerum, ibidem. circa tria præcipuè versatur soliq; ac Lunæ comparatur, 62 col. 2. 63 col. 1. simul cum actione in cœlo vt habeatur. 68 col. 1. & 2. vt diffiniatur ac diuidatur. 183 col. 1. ad sapientiam, qualiter deducat, to. 2. 370 col. 1. passionis CHRISTI, 371 col. 1. quid sit, 388 col. 1. vt a cogitatione, meditatione, speculationeque, distinguatur, 389 col. 1. vt sit deifica similitudo, 396 col. 1. de incarnatione verbi diuini, 424 col. 2. duplex, 466 col. 1. cœlestis curiæ, 550 col. 2. maiestatis Dei, 551 col. 2. quibus causis licitè omittatur, 556 col. 1.
contemplatione vis maxima, to. 1. fol. 20 col. 1. finis, & gustus extaticus, 75 col. 1. & 322 col. 2. gradus. 205 col. 1. & to. 2. 390 col. 1. & 477 col. 2. genera quatuor, siue species, to. 1. 321 col. 2. tom. 2. 552 col. 2. Item tria. 550 colum. 1. radius ad quæ præcipuè debet conuerti. 336 col. 1. necessitas. 388 col. 1. actus duo includit. 398 colum. 1. hierarchiæ tres, 389 col. 2. vtilitates, 385 col. 1.
contemplationis & actionis vicissitudines, tom. 2. 548 col. 2.
contemplationem tria possidere faciunt. tom. 2. 167 col. 2.
contemplationes per hebdomadam, to. 2. 581 colum. 2. de septem verbis domini, 585
contemplatiuus haud cæteros spernat, to. 2. 172 col. 1.
contemplatiuorum ordines tres, tom. 1. 70 col. 2. casus duplex, 72 col. 2.
contemplatiua vita præ actiua eligenda, to. 2. 159 col. 1. præcellit actiuam, mista vtranque, tom. 1. fol. 331 colum. 1. quæ bona conferat, tom. 2. 395 colum. 1. ad æternam patriam tendit, 420 col. 2. vt præcedat actiuam, 547 columna secunda. vt præferatur eidem, 555 col. 2. quod sit eius exercitium, 544 columna secunda. quis in ea viuendi modus, 553 col. 2.
contemplantium diuersæ mansiones, to. 2. fol. 374 col. 1.
contemnere minima: haud minimum esse, to. 2. 35 col. 2.
contemptus Dei & proximi, ex superbia nascitur, tom. 2. 177 colum. 2. rerum mundanarū Euangelium dilatauit maxime, to. 1. 469 col. 1.
contentio quid, to. 1. 291 col. 2.
continentia triplex, tom. 1. 158 colum. 1. gustus, 281 tactus & visus atque auditus, 283 docet vitia nescire. 330 colum. prima. sine verecundia & charitate nihil valet, ibidem. humilitate fulciatur. col. 2. criminosa, peior adulterio, 205 columna secunda. eius soror verecundia est 330 columna prima. qui seruari possit, tom. primo. fol. 423 colum. 2.
cōtingentia in rebus, qui stare potest, cum Dei infallibili præscientia, tom. 1. 104 colum. 2.
contrahens matrimonium, cum ea quàm polluit adulterio, vt penitere debet, to. 1. 213 col. 2.
contritio quid, tom. 1. fol. 72 colum. 1. 186 columna secunda. 219 columm. 2. eius gradus. 203 columna prima. vera vel ficta quæ sit. 272 column. 1. qualis esse debet, to. 2. 203 col. 1.
contritus verè quis dicatur, tom. 1. 217 colum. 2.
contumelia quid, tom. 1. 157 col. 1. 292. colum. 1. vt sit mortale vitium, tom. 2. 182 col. 1.
contumelias ferre patienter martyrij genus est, to. 1. 332 col. 2.
conuersatio suspecta cauenda, tom. 1. 532 column. 2. quæ mala non est per lasciuiam, haud fiat mala per negligentiam, ibidem. Religiosa qualis, tom. 2. 53 col. 1. 2.
conuitium quid, to. 1. 292 col. 1.
conuiuia quæ spiritus sanctus in anima facit, timoris, tom. 1. 343 columna secunda. pietatis, 347 colum. 1. scientiæ, 349 col. 2. fortitudinis, 353 columm. 1. consilij 356 col. 2. intellectus, 363 col. 2. sapientiæ 366 colum. 2. omnia simul, to. 2. 417 col. 2.
conuiuium beatorum quale, to. 1. 370 col. 2. to. 2. 351. col. 2. & inde.
cor est principium vniuersalis influentiæ, to. 1. 11 col. 1.
cor nostrum cur deo præbere debeamus, to. 2. 154 col. 1. quandiu inquietum sit, 378 col. 1.
cordis peccatū quod, to. 1. 152 col. 2. pax, duobus perficitur, to. 2. 104 col. 1. ariditas vnde perueniat. 133 col. 2. munditiam tria faciunt. 234 col. 1. puritas vt obtineri possit. 528 col. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cor B. Mariæ hortus fuit Paradisi, tom. 1, fol. 266 col. 2.
Correctio sui ipsius grande bonum, to. 2, fol. 71 col. 2.
Correctio qualis erit, vt fructuosa sit. to. 1, fol. 326 col. 1. manifestò de publicis peccatis fiat, col. 2. vt sit omnibus in præcepto to. 2, 188 col. 1.
Corona sanctorum quadruplex, to. 2. 338 col. 1. item duplex, 241 col. 3. item triplex, 421 colum. 2, qualis, tom. 1, fol. 372 col. 1.
Corona æternitatem significat, tom. 2, fol. 421 col. 2.
Corporalis natura vt distincta fuerit à principio, to. 1. 106 col. 1.
Corpus primi hominis quale formatum fuerit, to. 1. 110 col. 2. 172 col. 2. qualem ad animam habeat proportionem, ibid. post lapsum quale factũ sit, 113 col. 2.
Corpus haud delicatè nutriendum, tom. 2. fol. 94 col. 1.
Corporis beati gloria qualis & quanta, to. 1. 146. 147 dotes quatuor, ibid. sensus in cœlo, actus proprios exercebunt, to. 2. 353 col. 1.
Corpus gloriosum, erit subtile atque palpabile, to. 1. 333 col. 2.
Corpora resurgentium qualia sint futura, to. 1. 144 col. 2.
Corpus Christi, & sanguis, veraciter cõtineri in sacramento Eucharistiæ, tom. 1. 137 col. 1. 185 col. 2. vt accedendum ad illud, 138 col. 2. 186 col. 1. 329 col. 1. 340 col. 1.
Corpus Christi, anima, & diuinitas, vt veraciter sub vtraque specie sacramenti contineantur, to. 2. 300 col. 1.
Creatura omnis, vt sit mendacium, tom. 1, 23 col. 1. vt deum esse astruat 39 col. 2, ad creatorem est ceu pũctus ad lineam, 41 col. 1. per artem egreditur à creatore, non per naturam, 42 col. 2. viuit in formis æternis, 43 col. 1. intellectualis, lumen est, col. 2. cultrix est pietatis, 66 col. 2. vti se ad Deum habere debeat, ibid. effectus est trinitatis triplici causalitatis genere, 106 col. 1. 148 col. 2. 167 col. 1. trinitatis vestigium, vt sit 106 col. 1. 167 col. 1. quæliber ternario consistit, 195 col. 2. rationalis ad quid facta sit. to. 2. 373 col. 1. & 418 col. 1. & 607, col. 1.
Creaturæ speculum sunt, in quo relucet creator, to. 2. 317 col. 1.
Credendo & operando cœlum petimus, to. 1. 99 col. 2.
Credibilium sufficientia, to. 1. 39 col. 1.
Crimina, criminibus vindicari, to. 1. 116 col. 1. grauiora tardè credenda, citò verò punienda sunt, 327 col. 1.
Cruciatus inferorum quot, & quales, to. 1, fol. 143 col. 2. 164 col. 1.
Crudelitas quid, & quàm mala, tom. 1. fol. 300 col. 1.
Crux omne bonum Christianorum, to. 1, 240 spiritualis baiulanda, 313. col. 1, arbor afferens fructus duodecim, to. 2. 342 col. 1. Christi duplex, 333 col. 1.
Crucis mysteria atque figuræ, to. 2. 328 col. 1. laudissimus, 334 col. 1.
Crucem B. Mariæ, prima omnium adorauit, to. 2. 571 col. 1.
Culpa originaria vt ad nos trãsfundatur, to. 1. 114 col. 1. 2. vt remittatur, ibid. vt eam mox, pœna subsecuta sit 113 col. 2. naturam vt inficiat, 159 col. 2. multifariam diffinitur, 149 col. 2. humanum genus, multipliciter corrumpit, ibidem. vt euretur 150 col. 1. quot nomina habeat ibidem.
Culpa si non præcessisset nequaquam miseria subsecuta fuisset, to. 1. 114 col. 1, pulcherrimè ordinatur per pœnam fol. 113 col. 2.
Culpa mortalis, vt infinitatem induat, & cur infinita multa plectatur, to. 1. 145 col. 2. & 164 col. 2. quid boni, corrumpat in anima. 148 col. 2.
Culpa nulla est à Deo, tom. 1. 116 col. 2.
Cultus Dei pietas est, to. 1. 29 col. 1. in fide fundatur, 101 col. 2. vt à sanctorum veneratione, differat. 346 col. 2.
Cupiditas leprosum fecit Giesi. tom. 1, fol. 28 col. 1. omnium radix est malorum, 66 col. 2.
Cupiditatis abdicatio, perfectio est præceptorum Dei. ibidem
Cura pastoralis non est dominium, sed dispensatio & officium, tom. 1. fol. 388 col. 2.
Curiositas vbique taxatur, to. 1. 155 col. 2. 293 col. 1. 2.
Curiositatis studium reprehenditur, to 1. fol. 57 col. 2. 60. col. 2.
Curiosi proprietates, to. 2. 60 col. 1.

D

Dæmon omnia perperàm agit, to. 1. 109 col. 1.
Dæmonis semina, eradicanda, to. 1. 72 col. 1. superbia quanta, fol. 109 col. 2. versutia aduersus contemplatiuos, to. 2. 157 col. 2.
Dæmones ob superbiam vt dij coli auent. to. 1. 29 col. 1.
Dæmonum apostasia vnde & quomodo nata, to. 1. fol. 109 col. 1. & 168. col. 2. voluntas in malo obfirmata. 169 col. 1. natura, inuidia, atque malignitas 163 col. 1. & 293 col. 2.
dæmonibus, inimica humilitas, to. 1. 231 col. 1.
damnati ante iudicium, iustos aliquos in requie intuentur, to. 1. fol. 333 col. 2.
damnatorum pœnæ quæ, & quales, & cur æternæ. to. 1. 145 col. 2. 195 col. 2. incomparabiles, 309 col. 2.
damnificatio vt sit mortalis, to. 2, fol. 181 col. 1.
damna inuidiæ quot, to. 2, 195 col. 2. iræ 196 col. 2.
Dan antichristum præfigurauit, tom. 1, fol. 49 col. 2.
datio, datum, & donum qui differant, to. 1, fol. 336 col. 1.
debitum coniugale quando cum peccato vel sine exigatur, to 1. 162 col. 1. & 258 col. 2.
deceptio Adæ & Euæ qualiter facta, to. 1, fol. 11 col. 2.
decimæ de omnibus soluendæ, tom. 1. fol. 289 col. 1.
defectus quadruplex, to. 2. 85 col. 1.
defensio peccatorum, to. 1. 156 col 1.
defunctis prodesse sacrificia, & orationes viuorum, to. 2. 331 col. 1.
delectatio carnalis, vt impediat donum spiritus sancti, to. 1. 21 col. 1. vt moderanda sit, 264 col. 1.
delectatio ex auditu sermonis diuini, conjectura est gratiæ Dei assistentis, tom. 2. fol. 394 col. 2.
delictũ in ratione peccati, quid sit, & quot eius differentiæ, to. 1. 115 col. 2. & 151 col. 2. to. 2. 596 col. 1.
desiderium bonum vt Deo placeat nosq; deceat. to. 1. 320 col. 1. magnum, est clamor magnus, to. 2. 384 col. 2.
desideria sunt verba animæ, tom. 2. 384 colum. 2. amantium, viæ appellantur, fol. 438 col. 1.
desperatio quid, to. 1. 157 col. 1. & 158 col. 2. ex præsumptione nascitur, 296. col. 2. malorum vnde, 307 col. 1.
detractio quid, tom. 1. 154 col. 2. & 156 col. 2. quando sit mortale peccatum, 390 col. 2. to. 2. 180 col. 1. cum fraterna correctione decertat, tom. 1. 290 col. 1. vt serenda religioso. to. 2. 71 col. 1.
detractor multos vnico verbo inficit, to. 1, fol. 293 col. 1.
deuotio magis est affectus, quàm intellectus, tom. 2. 130 colum. 2. triplex fol. 649 col. 1.
deuotionis spiritus, qui excitetur, tom. 2, fol. 43 col. 1. gratia, cur subtrahatur, 133 col. 2. notulæ. 425 col. 2. studium fulcimentum est veræ religionis, 640 col. 2. multiplex fructus siue vtilitas, fol. 648 col. 2.
deuotorum tentationes, tom. 2. fol. 134 col. 1.
deuoti quadrupliciter extolluntur, tom. 2. fol. 134 col. 1.
Deus vnde dicatur, tom. 1. fol. 2 col. 1. non incepit esse nec aliquid habere ibidem. dicitur rex regum & quare col. 2. volens homine liberare hominis sordes tetigit, fol. 6 colum. 2. habet triplex esse 10 colum. 1. omnia in pondere, numero, & mensura fecit, 19 col. 2. vnissimus cum sit qui multiformia producat, 22 colum. 2. per creaturas agnoscitur. 30 colum. 2. & 39 col. 2. omnium rerum exemplaria continet, fol. 31 colum. 2. medicus verus, 34 colum. 1. vt se variè diffundat ad intra. 41 colum. 1. est exemplar æternum, 42 colum. 1. in eo res perfectius quàm in se ipsis videntur, ibidem. cur liber vitæ, exemplar ac speculum dicatur, 58 colum. 2. ab æterno prædestinauit, vnde non potest diligere quos scit tales, 63 columna 1. vt sit summè vnus ibidem. si non haberet potentiam, sapientiam, & voluntatem non esset Deus, 66. columna prima secunda. sui ipsius pius cultor est, 66 columna secunda. dat leges non voluntate sola sed maxima ratione, ibidem est summus, secundum nouem sibi soli propria, 67 col. prima. Monarcha qualis sit, 66, 67 quale sit principium 66 colum. prima, & 73 columna secunda. & 101 colum. prima. est sphera cuius centrum vbique est, 76 columna prima. & verbis & factis loquitur. 99 columna prima. de eo omnia quæ perfectionis sunt, dicuntur 102 columna prima. vt in omnibus sit per essentiam præsentiam, atque potentiam, 103 colum. prima, & 165 columna secunda. omniporens est verè ac propriè tam & si impossibilia facere minimè possit, 104 columna prima, & 166 columna prima. cognoscit contingentia infallibiliter, mutabilia immutabiliter, futura præsentialiter, temporalia æternaliter, 104 columna secunda. omnia in se ipso agnoscit, & per se ipsum ibidem. in eo, idem est voluntas, virtus, veritas, atq; potestas 105 colum. 1. iustè permittit cadere liberum arbitrium, columna secunda. mundum ex nihilo creauit, ibidem. & 166 col. 2. trinus & vnus, produxit mundum, triplici causalitatis genere, 106 colum. 1. & 167 colum. 1. vt mundum ordinatè gubernet, 108 col. 1. quæ homini contulerit, tulerit in creatione 111 col. 2. cur hominem tentari permiserit, 112 col. 2. ex malis vt bona eliciat, ibidem. author est pœnæ, culpæ verò minimè. 116 col. 2. non statim à principio incarnari debuit. 119 col. 2. dona sua coronat cum rectè facta remunerat, 126 col. 2 vt diligendus. 377 col. 1 in spiritu quærendus, col. 2 quò magis videtur amplius à beatis diligitur, 333 col. 2. exorari vult quò causam habeat largiendi, to. 2. fol. 125 col. 1. factus est homo vt totum hominem beatificaret, to. 1, 338 col. 1. vt in iustis habitet, 103 col. 1. & 165 col. 2. vt in sanctis sedeat, 165 colũ. 2. sufficere debet iustis, 298 col. 1. semper quærendus, 237 c. 2. erit omnia in omnibus, 369 col. 2. & homo socij sũt in opere bono & quę vtriusque sint partes, to. 2, fol. 252 col. 1. de eo vti sit altissimè, pijssimè, atque sanctissimè sentiendum, 259 col. 2. quid sit & vt sententiam mutet non consilium, to. 1, fol. 237. cur electos suos tentari permittat, to. 1, fol. 263 col. 2, nihil odit, aut punit, nisi propriam voluntatem, 355 col. 1. laudandus in prosperis, & aduersis, to. 2, fol. 57 col. 1, vt multipliciter se habeat erga orantes, 125, colũ. 2. sæpè ex misericordia denegat deprecantibus petita, 84 col. 1, & 123 col. 1. cur tot bona hominibus contulerit, 86 col. 1. orationes nostras cur exigat, 125 col. 1. vt odio ab impijs habeatur, 178 colũ. 1. vt sit toto corde, tota anima, &c. diligendus, to. 2, fol. 144. c. 2. & 215 col. 2. qui audiatur, videatur, & complexetur ab anima, to. 1, fo. 335 col. 1. pater vt trifariam nuncupetur, to. 2, fol. 144 col. 2. semper præ oculis habendus, 169 col. 2. magnã inuidio irrogaret iniuriam si in Paradisum eũ admitteret, 195 col. 2. vt peccatũ odiat, 193 col. 2 nihil nos habere voluit quin per manus B. Mariæ transiret, 269. co. 2, vt sit omnium Dominus, 279 col. 1. matrem matrem deiferam Mariam facere nequiuit, 281 colũ. 2. quantum & quo modo diligendus, 342 col. 2. cur exaudire differat vota nostra, 349 colũ. 2. in creaturis vt agnoscatur, 357 c. 1. & 358 co. 1. vt omnia in omnibus operetur, 362 col. 1. inuocandus in omnis boni operis initio, to. 2, 335 col. 1. naturaliter diligitur eum esse, 363 col. 1, & 2, duplici via agnoscitur, 372 colũ. 2. sine fine amandus, & quærendus, 381 col. 2. qualiter loquatur ad spiritũ multipliciter, 383 co. 1. quia pulcher est, omniũ ad se trahit desideria, 390 co. 1. semper secretò loquitur, 409 col. 2. factus est homo vt hominem beatum faceret, 413 col. 1. vt in omnibus spirituum choris sit & operetur, 419 col. 1. vt commendandus, 441. col. 1. citius exaudit eum qui pro omnibus quã, pro vno vel pro paucis deprecatur, ibid. est causa mundi multipliciter, to. 2, 595 columna 1, quid sit 597 colum. 2. humana membra cur habere dicatur, 597 col. 2. vt pœnitere asseratur, 600 col. 1. qui corda quorundam obduret, ibidem. ob quæ amandus, 601. col. 1. vt sine modo diligendus, 605. col. 1. cur homo factus, colũ. 2. vt gratis saluet hominem, 607. col. 1, nequit facere vt mendacium non sit peccatum, 625 col. 2.
Dei nomen maximum tetragrammatum ineffabile tria comprehendit, to. 1, 2 c. 1. lex qualiter nobis tradita sit, 3 col. 1. esse triplex, 10 col. 1. opus trifarium, 19. col. 2. notitia per obstractionem nobilissima, 20 col. 1. cultus est pietas, 29 col. 1, esse, primũ quod menti occurrit, 39 co. 2. nomen primariũ est ipsum esse, ibid. to. 2. fo. 363 c. 1, esse notissimũ, to. 1, f. 39. c. 2. nomen rebus omnibus inscriptũ, 40 c. 1. dictiones siue proprietates duodecim ibid. productio vt ostendatur, 41 colũ. 1. os, lingua, calamus, atque liber, est sacra scriptura, 44 col. 1. & 45 col. 2. manifestatio per creaturas triplex, 45 col. 1. præcepta perfectius obseruabuntur in patria, ac in hac vita, 45 colũ. 2. proprietates duodecim ad tres & tandem ad vnam præcipuam reducuntur, 101 colũ. 2. filius, cur verbum, & imago nuncupetur, 102 co. 2. cognitio, præscientia, sapientia, prædestinatio, 104 voluntas recta, atque efficax, 105 col. 1. voluntas multipliciter innotescit, ibid. prouidentia quid sit, ibidem. veritas, virtus, atque potestas idem sunt, ibidem. misericordia, iustitiam haud excludit, 105 colũ. 2. comperatione nihil bonum, nihilq; pulchrum, to. 1, fol. 237. col. 1. cultus per fidem inchoatur, 101 colũ. 2. sapientia in rerum dispositione splendescit, 108 col. 1. iustitia ostendit resurrectionem futuram, 144 col. 2. iustitia quem ordinem habeat, 150. co. 2. pietas erga prædestinatos, 205 colũ. 1. proprietas est hominem illuminare, 198 col. 2. coadiutores sumus, 271 colũ. 1. speculatio in uestigijs suis, to. 2. fol. 258. col. 1. item in sua imagine, naturalibus potentijs insignitam, 360 col. 1. item doni gratuitis reformatam, 361 col. 2. per eius primarium nomen quod est esse, 362 col. 2. & 410 col. 2. dilectio perfecta sex gradibus completur, 369 co. 1. membra quid sint & multa alia de eo. 597 cum sequen. vestimentum, locutio, ibid. benignitas ac pietas quanta. 601 col. 1. opera septem cætera omnia complectentia, 123 colũ. 2. amor vt animam vulneret. 404. col. 1
Deo quinque vltima prædicamenta impropriè tribuuntur, to. 1, fo. 102. co. 1. immo omnia, 237 co. 2. quoduis in conueniẽs, est impossibile, 104 co. 1. 166 col. 1. minimè imputanda est infectio animę per originale peccatum corruptæ. 104 c. 1. vt congruebat carnem assumere. 117 colum. 2. iugiter inhærere, qui possimus, to. 2, 329 col. 1
Deo gratias gratitudinis pensum à B. Maria inuentum, & ab ea in ecclesia susceptum, to. 2, 514. col. 1
De deo vt sentiendum pijssimè atque sanctissimè, to. 1, fol. 38 col. 1, & 2. & 101 col. 2. in eo exemplaria omnium rerum vt sint, 31 col. 2. in Deo idem est veritas, virtus, siue potestas. 105. col. 1
Deum venamur per creaturas, to. 1, fol. 30 col. 2. & 39 col. 2. Deum esse, omnis creatura ostendit, 39 col. 2. & 101 c. 2. vt sacramenta instituere decuerit, 184 colum. 1. colimus, & ipse colit nos, 346 col. 1. Deum esse naturaliter deduci, to. 2, fo. 363 col. 1, & 2. anima in meditationibus, qui alloquatur, 384 col. 1. oportuit hominem fieri ex genere Adami, & nasci de virgine, 605 co. 2, & 607. co. 2.
Deiformes qui simus, to. 2. fol. 419 co. 2.
Dex tera & læua, quid designent, to. 2, folio. 416. col. 2
Diabolica sapientia quæ nã, to. 1, f. 16. c. 1
Diabolus vt sit inermis, to. 2. f. 79. co. 2. vt viros spirituales deludat, 172 col. 2. homicida est, & fur, 284 col. 2, vt nomen B. Mariæ timeat, ibid. Christum tentat & vincitur, 529 col. 1. in studio mandatorum Dei aduersetur. 615 col. 1
Diaboli calliditas ad illudendam Euã. to. 1, f. 113. c. 2. potestas semper est bona, ceu voluntas semper mala, 263. col. 1. studium in tentando, 165. colũ. 1. & 293 col. 2. tentatio gemina, to. 2. f. 79. col. 1. damnatio vt iustis operetur in bonum. folio, 543. col. 2
Diabolo de prædestinatione tentanti vt respondendum, to. 2. fol. 136 col. 2. quantum placeat peccatum. 194 col. 1. resistere atque eum vincere quid sit. folio. 254. col. 2
Dialectica Christiana quę, to. 1. f. 121. co. 2 diaboli ad decipiendum. ibid.
Dialectica cæteræq; humanæ scientiæ à sceptris sanctis habuerunt initium, to. 1, fol. 6. col. 1
Dialecticum medium, Christus vt sit. to. 1. fol. 7. col. 2, & 113, co. 2
Dictamen naturę, to. 1, fo. 152 c. 2
Diductio septennarij peccatorum capitalium, to. 1, fol. 116 col. 1, & 155. co. 1
Dies intellectualis qualiter fiat, tom. 1. folio. 40. col. 1
Dies sex priores mundi mysticè exponitur. to. 1, 14. col. 2
Dies in mẽte fit, cum nox est in corpore & contra, to. 1, 343 co. 1
Dies festiui vt reuerenter colendi sint. to. 2, fol. 40 col. 2
Diem, vt in anima faciat spiritus sanctus, per timorem, to. 1, fo. 344 col. 1. per pietatem. 346 colũ. 1. per scientiam, 349 col. 1. per fortitudinem, 352 col. 2. per consilium, 356. col. 1. per intellectum, 362. col. 1. per sapientiam, 365. c. 2
Dies iudicij incerta, terribilisque, tom. 1, fol. 308 col. 2
Dies sabbatinus cur Diuæ Virginis Mariæ dicatus sit, to. 2, fo. 572 col. 1
Differentia causę & causati, tom. 1, folio, 50. col. 1
Differentiæ gaudij spiritualis à mundano, to. 2, fo. 236 co. 2
Diffidentia duplex describitur, tom. 1, folio, 481 col. 2
Diffusio varia in Deo, tom. 1, fol. 41 c. 1
Digiti tres in manu Dei, to. 1, fo. 37 c. 1
Dignitas conditionis humanæ quanta sit, to. 2, fol. 600 col. 2. animę quanta, to. 2 fol. 336 col. 1
Dignitatis gradus in ecclesia, tom. 1. folio 134 col. 2
Dignitates binæ in ecclesia, sunt duo luminaria magna, to. 1, fo. 475 c. 2
Dignitates & prælaturę cur institutæ, & qualiter appetendę ac fugiendæ, tom. 1, fol. 325 co. 1
Dijudicatio quid sit, & qualiter in æternam ducat veritatem, to. 2, fo. 359 co. 1
Dilatio restitutionis quando sit peccatum, to. 2, fol. 185 col. 1. emendationis multos fallit, to. 1, fol. 297 col. 1
Dilectio in diuinis multiplex, to. 1, fol. 41 colum. 2
Dilectio per rectè facta crescit, to. 1, fo. 366 col. 2. mutua beatorum, 271 col. 1. proximi, ex Dei dilectione nascitur, tom. 2, fol. 108 col. 2. multiplex 109 colum. 1. Dei perfecta, sex gradibus integratur. to. 2, 269. charitas & amor idem sunt communiter, 398 col. 1. intrat scientia foris agente, 411 col, 2. mutua qui conseruetur, 476 col. 1. perfecta tria requirit, 621 col. 1. vt ordinetur, 623 co. 1. proximi, quę habere debeat, 638. col. 2 Dei qualis ibidem. vt sit animæ vita, folio, 601 col. 2
Dilectionis, & odij certamen, to. 1, fol. 270 col. 1. proximi, gradus. to. 2, fo. 110. c. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diligendi Deum modus quis sit, tom. 1. fol. 277 col. 1
Diligendi sunt omnes æqualiter, haud eamẽ honorandi, to. 1, fo. 401 co. 1
Diligentia in opere qui agaoscatur, to. 2, fol. 49 col. 2. secularium, religiosos arguit negligentes, to. 1, fo. 253 col. 2. decet religiosum, to. 2, fo. 439 co. 1
Diluuium cur per aquam factum fuit, to. 1, fol. 144 col. 1, & 164 co. 2
Diocletianus per augurium imperator electus fuit, to. 1, 29 col. 1
Disciplina duplex, to. 1, fol. 17 col. 2. quid & quàm vtilis, 181 co. 2. & 313 col. 1. to. 2, fol. 41 col. 1. confessionis, col. 2. in choro seruanda, 41 col. 2. extra chorũ, 44 col. 2. gestus, 47 col. 1. comestionis, 48 col. 1. incessus, 50. col. 2. membrorũ, 51 col. 1. habitus, col. 2. locutionis, 55 colũ. 2. conuersationis cum secularibus eod. per totum, vbiq; seruanda, 65 co. 1. morum generalis, 102 col. 1
Discipulus sit primùm, qui cupit magister fieri, to. 1, f. 252 col. 1
Discordia quid sit, & vnde oriatur, to. 1, fol. 156. col. 1, scandala parturit, 299 co. 2, quando sit lethalis, to. 2, fo. 181. co. 1
Discretio quid, to. 1, fo. 19 colum. 1. ipsius gradus, 204 col. 1, perfectionis consummationem omnium quæ virtutum genitrix. to. 2, fo. 2, 546 col. 1. virtutum omnium condimentũ vt sit, 645 col. 1
Discrimen legis & Euangelij, to. 1, fo. 130 col. 2, & 176 col. 2
Disfrutere atq; examinare nosmet, vt debeamus, to. 2, 138. co. 1
Discussio quotidiana quàm vtilis, to. 1, fol. 312 co. 1, sui frequens, to. 2, fol. 71 colum. 2. conscientiæ ante sacram communionem. 300 col. 2
Dispensatio sacramentorum, to. 1, 134 c. 2. fidelis quænam sit, 319 col. 1
Dispensare super irregularitates, quis & quando possit, to. 1, fol. 220 colum. 1, & 223 col. 1
Dispositio præceptorum diuinorum, to. 1, 66 col. 1
Distantiæ medium vt sit Christus, tom. 1, fol. 7 col. 2, & 11 co. 1
Diu viuere non esse appetendum, tom. 2, fol. 347 col. 2
Diuina sapientia inaccessa superbis, to. 1, fol. 19 col. 1. prouidentia irreprehensibilis, 105 col. 1. nomina & reliquiæ sanctorum deferri ex deuotione possunt, to. 2, fol. 11 col. 1
Diuinę atque humanæ scientiæ antithesis, to. 1, fol. 4 col. 1
Diuinæ sapientiæ speculum, ipsum vniuersum esse, to. 1, fol. 19 col. 2, voluntatis signa. 105 col. 2
diuinatio quid & quot eius species, & vt prohibita sit, to. 1, fol. 160 colũ. 2. & 161. col. 1
diuinitatis lex qualis, to. 1, fo. 109 co. 2
diuini verbi generatio, docetur ex sensibus, ex mechanicis, & alijs artibus, tom. 1, fol. 94 col. 1
diuinus radius in diuersis creaturis varie se habet, to. 1. 43. co. 2
diuisio sacræ scripturę, to. 1, 97 col. 2
diuisio entis sextuplex, to. 1, f. 25 co. 2
diuitiæ malæ non sunt, sed earum cupiditas, to. 1, fol. 418 colum. 2. ex se imperfectũ non faciunt, periculum tamen habent annexũ, 462, & inde nihil adminiculi præstant ad beatam vitam. 462 col. 1. spinis comparantur, 457 col. 2 contemnendę vt sint. 298 col. 1, to. 2, 115 col. 2
diuites, præ pauperibus honorandi sunt, to. 1, fo. 401 col. 1, timeant. 260. col. 2, deterrendi vt sint. 298 col. 2
diuortium quibus casibus fieri queat. to 1, fol. 188 col. 2
durationis mensurę tres, to. 1. 167 c. 1
doctor præsumptuosus quis sit, t. 1, 341 c. 1
doctoris peruersi mores, à lingua discrepãt, to. 1, fol. 247 col. 2
doctoris officium appetunt, qui vim ignitudinis illius ignorant, tom. 1, fol. 324 col. 2, & 331 col. 2,
doctores cœlix similis esse, to. 2, fol. 506 colum. 2,
doctrina scripturę sacræ triplex, tom. 2, fol. 18 col. 2
doctrina tumorem parit, tom. 1, fol. 304 sine charitate arrogantem reddit, folio, 331 co. 2
doctrinæ medium Christus, to. 1, fol. 7 col. 2, & 11 col. 2
doctrinæ seculares sunt cibi Aegypti, to. 1, fol. 61 col. 2
documenta sex assidue recolenda, to. 2, 77 col. 2, spiritualis profectus. 166 co. 1
documentis moralibus intendẽdum, to. 2, fol. 38 col. 2
dolor Christi in passione quàm intẽsus fuerit, to. 1, fol. 123 col. 2
dolor inutilis quis, tom. 1, fol. 307 colũ. 1. pius & salubris. 328 col. 1, animi duos habeat comites, to. 2, fol. 259 col. 2. præteritæ culpæ signum gratiæ inhabitantis est, fol. 400 co. 1
doloris gradus, to. 1, fo. 204 col. 1
dominationis prælatos ecclesiæ referant, to. 2, fol. 493 col. 1
dominium abusus, vt distingui, ac separari queat, to. 1, fol. 475 col. 2
dominici diei obseruatio, iuris diuini est, to. 2, fol. 182 col. 2
dominicis diebus, & festis à quibus abstinendum, to. 2, fo. 49 col. 2. quibus vacandum. 209 col. 2
domus sapientiæ, tom. 1, fol. 13 colum. 2 & 16 col. 2,
donum dici, spiritui sancto vt conueniat, to. 1, fol. 102 col. 1
donum intellectus à spiritu sancto, tom. 1, fol. 21 colum. 1. & sequen. ad id triplex dispositio ibidem. tria præcipuè docet, colum. 2.
dona spiritus sancti septem quid agant in animam, tom. 1. fol. 127 colũ. 1, 2, 182 col. 1. 287. col. 2. 335. col. 2: & inde plura cornua & oculi nuncupantur. 16 c. 1. vt à cęteris virtutibus distinguantur. 336 col. 2, vt ordinẽtur. 340. c. 2, ad perfectionem vt perueniãt. 337. col. 2. radij ignei cur dicantur. 335 col. 2
donorum spiritussancti vtilitates, to. 1. 183 col. 2. qui sint capaces, 185 co. 1
dona naturalia optima, gratuita vero perfecta appellantur, to. 1, f. 336 co. 1
dotes animę, arq; corporis beatorum to. 1. fol. 146 col. 1. 147. c. 1. 192. col. 2.
dotes beatorum excellenter. B. Maria obtinet, to. 2, fol. 275 co. 2
dubia in meliorem partem interpretanda, to. 1, fol. 312 col. 1
dubia præcepti interpretatio periculosa, to. 2, fol. 102 co. 2
duellum haud esse licitum, to. 2, 181. c. 2
dulcedo Dei qualis & quanta, to. 1, fol. 488 col. 2. qui obtineri queat, to. 2. 346. c. 1
dulia veneratio sanctis exhibenda, to. 2, fo. 303 col. 1, & 618 col. 2.
duo Cherubim quid designẽt, to. 2. 490 c. 1
duodenarius virtutum, multiplex, to. 1, fo. 34 colum. 2. perfectionem designat, to 2, fol. 421 co. 2.

B

EBrietas bona, tom. 1, fol. 368 co. 1, 372 col. 1. amoris diuini, to. 2, fo. 170 col. 2, & inde spiritualis. 229. col. 2.
Ebrietas quando sit mortalis, to. 2, fol. 186 col. 1, quanta mala causet, 637 co. 1
Ecclesia columna est & firmamentum, to. 1. fol. 9. col. 1. suas habet gratas 50. co. 1. Lunæ comparatur, 64. colum. 1. Triumphans, cur militantis mater dicatur, 69, col. 1. tres habet gradus, 69 col. 1. vt hierarchię consideretur, 72, col. 1. vnum habet caput, & cibum vnum, ibid. diuersos dignitatis gradus, 134. c. 2. vt maior diuitijs esse cœpit, virtutibus minor effecta est. 462. co. 1. dominum habet non solum vsum in prędijs & possessionibus. 472 col. 2. in sanctorum canonizatione errare non potest. to. 2. fu. 28. col. 1. pro defunctis orat, sciẽs illis sacrificium prodesse, 331. col. 1. cur à simplicioribus sinitium sumpserit, 531 col. 1
Ecclesiæ fides, in concussa, licet vexata, to. 1. 37. col. 1, ptimordia qualia fuerint. 53 col. 2. caput vnum, & vnum corpus. 73. colũ. 1. gradus varij. 134 c. 2. claues quibus cõmissę. 138. co. 2. quis earũ vsus ibid. gladius. ibidem. Thesaurus à quibus dispensari possit ibid. bona fidelium nota esse. 459. col. 2, & 483 col. 2, expedit facultates possidere. 481. co. 1. suffragia defunctis prodesse. 143. col. 1. & 192 c. 1. primi prædicatores quales. 303. co. 2 merita & thesaurus ab Episcopo dispensati qucũt. 138. c. 2. facultates nec minuũt nec augent euangelicam perfectionem, fol. 461. col. 2. & 462. co. 1.
Ecclesiæ violator vt aget pœnitentiam, to. 1, fol. 213. col. 1
Extra ecclesiam, vera sacramenta haberi possunt, sed non salubria, tom. 1. fol. 134. colum. 2
Ecclesiam loculos habituram, Christus prodocuit, to. 1. fol. 458. Carolus Magnus Imper. exaltauit. 54, col. 2
Ecclesiam catholicam, eucharistiæ sacramentum stabilit, atque confirmat, to. 2. fol. 300. col. 2
Eclipsis Lunæ vt fiat, to. 1, 72. col. 2
Ectasis quid sit, to. 2. fo. 403. col. 1, contẽplationis gradus est, to. 2, 478. col. 1
Edere de ligno vitæ, quid sit, to. 1. 57. c. 2
Egestas non est in culpa, sed in patientia egestatis. to. 1. 418. col. 2
Effectus cur causæ contrarij sint. tom. 1, fol, 22. col. 2
Effectus passionis Christi. to. 1. 124. c. 1
Effectus multiplices spiritussancti, tom. 1, fol. 339. col. 2
Effectus humilitatis, benignitatis, & maturitatis, to. 2, 102. col. 1
Electio summi Pont. commissa fuit D. Bonauenturæ, to. 2, 31. co. 2
Eleemosyna Episcopis amica esse debet, to. 1, fo. 248. col. 2. vt & quibus & danda. 288. c. 2. in accepta, 289. col. 1. ieiunium sequatur. 329. col. 2. cui largienda 417. col. 1. & 2. quàm sit vtilis. 288. c. 2. quibus rebus adsimiletur, to. 2, fol. 206 col. 2. quibus danda, 207. co. 1
Eleemosynę vtilitates, & circunstantiæ, to. 1, fol. 288. col. 2
Eleemosynarum tria genera, fratribus minoribus contingere possunt, tom. 2, fol. 432. col. 2
Elementum quodliber binas habet qualitates, to. 1, 106. co. 1
Elementa quot sint, & qualiter ordinata. ibid. aute iudiciũ qui soluentur. 144. c. 1

Eligendum

Eligendum minus malum è duobus, to. 1, fol. 269 col. 1
Eloquentia sacrarum scripturarum omnes præcellit artes, to. 1. f. 6 col. 1. Inuenilis & senilis qualis ibid. personæ conuenire debet, ibidem
Emanationes in diuinis binæ, to. 1. fol. 102 col. 1, & 165 colũ 2.
Empyrium cœlum Angelorum puritatem referre, to. 2. 500 col. 2
Ens vt multipliciter consideretur, tom. 2. fol. 360 col. 2, eius diuisio sextuplex, tom. 1, fol. 25 col. 2
Episcopus quibus casibus super irregularitates nõ valeat dispensare, to. 1, fol. 223 col. 2. qualis esse debet, 248 colum. 2. Simoniacus vt pœnitebit, to. 1, fo. 214 colum. 1.
Episcopi in quibus Apostoli succedunt, to. 1 fol. 381 col. 2. vt religiosorum adiutorio indigeant, 478 colum. 2. obignorantiam maximè culpabiles sunt, 151 col. 2. officio nihil difficilius ac periculosius, to. 2, fol. 15 col. 1
Epiphaniæ dies festum esse ecclesiæ peculiare, to. 2, 518 col. 2
Error asserentium omnia esse vnum, improbatur, to. 1, fol. 26 col. 1
Error quid sit & quotuplex, to. 1, fo. 152 colum. 2.
Errores tres cauendi in scientia, to. 1, fol. 22 col. 1. circa mundi creationem, 167 col. 1. & hæreses vnde oriantur. tom. 2, fol. 617. col. 2
Erubescere ob quę debeat Religiosus, to. 2, fol. 69 col. 2
Esse triplex in Deo, to. 1, f. 10 co. 1. ab alio, non dicit compositionem, 19 colum. 2. Dei, primum in mentem venit. 39 co. 2. primum Dei nomen, ibid. triplex in rebus, 121 col. 1. simplicissimum, & æternum, naturaliter arguitur esse Deum, to. 2, 363 col. 1, & 2
Essentia in diuinis ad aliud minimè refertur, tom. 1. 102 col. 2. & 165 col. 2. quid, & vt de ea sentiendum sit, 38 col. 2. vt sit summè vna & simplex, & multa de ea. to. 2, fo. 594 col. 1. eius duodecim nobilitates altissimę, to. 1. f. 101 col. 2
Essentiæ medium est Christus. to. 1, fo. 7 col. 2 & 10 col. 1.
Esther B. Mariam Deiparam præsignauit. to. 2. fol. 590 col. 2
Ethica illustratio, tom. 1, 27 col. 2
Ethicarum scientiarum partes & finis, to. 1, fol, 5 col. 1
Ethicus vt vitium consideret, to. 1. 15 c. 1
Ethicum medium Christus, to. 1, fol. 7 c. 2 & 11 col. 2
Ethnicorum errores Aegypti tenebrę. to. 1 fol. 31 col. 1
Euangelica perfectio quid sit, to. 1, f. 439 col. 2. paupertas vt dominium reijciat rerum vsum minimè, 453 col. 1. nouæ legis est prærogatiua. 461 col. 1
Euangelicę perfectionis est abrenuntiare omnibus, to. 1, fol. 411 col. 1. mendicare col. 2. fundamentum & radix paupertas, fol. 421 col. 1, & 453 col. 1
Euangelium, paupertatem benedicit quam lex maledicebat, tom. 1. fo. 412, colũ. 1. paupertas maximè fecit credibile, 468 col. 2. quare magistros vocari inhibeat, to. 2, fo. 262 col. 2
Euangelij ac legis distantia, to. 1, fol. 130 col. 2. perfectio in quo consistat, ibidem. quàm astutè deceperit diabolus, tom. 1, fol. 112 col. 2
Eucharistia, vt sit sacramentum, sacrificiũ, atque viaticum, to. 1, fol. 137 col. 1. & 181 col. 2, eius effectus, 186 column. 1. est vnum sacramentum. ibid. vt accedendum sit ad eam, 138 colum. 1, & 186 col. 1. & 229 col. 1. & 246. col. 1. si tollatur ab ecclesia, populus Christianus futurus est vt grex porcorum, to. 2. fol. 300 colũ 2. cibus est Angelis & hominibus communis, 302 col. 1. animã reficit omnesq; sensus interiores excitat. 415. co. 2
Eucharistię sacramentum ecclesiam catholicam sustentat atque corroborat, to. 2, fol. 300. col. 2
Eucharistiæ meditatio, & præparatio ad cõmunionem, to. 2, fol. 471 col. 1
Eucharistiam uomens, quam aget pœnitentiam, to. 1, 214 co. 2
Euthiches hæreticus à magno Gregorio victus fuit, tom. 1, 54 col. 1
Examen præcedat confessionem peccatorum, tom. 1, fo. 225, col. 1. quotidie semel saltem fiat. 233 col. 2, & 312 col. 1, sui qualiter fieri debeat, to. 2. f. 138. c. 1 septies in die consulitur faciendum, 258 col. 2. conscientiæ circa quæ versetur, 366 col. 1 frequens, signum est gratiæ robustę. 401 col. 1
Examinanda quotidie vita, to. 2, fo. 336 col. 1,
Examinandi sępius actus & mores, to. 2, 41 colum. 1. forma ad id pulcherrima, fol. 138 col. 1
Examinare nos ipsos mane ac sero debemus, to. 2, fol. 553 col. 1
Excessus mentis, requiem præstat intellectui, to. 2. fo. 365 col. 1. charitatis perfectæ indicium est, 403 col. 1
Excommunicatio, & regulę duæ circa eam, to. 1, fol. 160 col. 1. quibus casibus non liget. 407. col. 1
Excommunicationem quã do non incurrat percussor clerici, to. 1. 160 col. 1.
Excusatio peruersa quę nam sit, to. 1. f. 291 co. 1. in dubijs adhibenda, 312 col. 1
Exemplar virtutum omnium Christus est, to. 1. fol. 58. col. 1. omnium rerum vt sit Dei verbum, 43, col. 1
Exemplaria omnium rerum in Deo, to. 1, fol. 31 co. 2.
Exemplar effectiuum vt sit Deus, tom. 1, fol. 101 col. 1
Exemplum efficacissimũ nobis dedit Christus in passione, to. 1, fo. 123 col. 1, Christi in omnibus habendum. to. 2, f. 66. c. 1
Exemplum taciturnitatis B. Mariæ sœminis præbuit, to. 2, fol. 514 col. 2
Exemplum culpę præbens, erit & pœnæ, to. 2, 488 col. 2
Exemplum cuiusdam literati à Dæmone illuso, to. 2, fol. 617 col. 2. eius qui matrem honorauit, 623. col. 1. eius qui patrem suum inhonorauit, ibi. eius qui à Dæmone illusus ob pollutionem damnatus est, fol. 624 col. 2
Exempla virtutum omnium in scripturis sacris haberi, to. 1. fo, 4. colum. 2. sanctorum per multum iuuant, 58. colũ. 2. pigros extimulant, 315. col. 2. cæteris norma viuendi sunt, 332 col. 1, qualia Christus in vita præbuit, to. 2, 525
Exempla mala pastorum oues inficiunt, & occidunt, to. 1, 246 col. 1
Exemplis magis, quàm argumentis moueri soliti summus, to. 1, fo. 99. col. 2. docemus proximos, 332 col. 1
Exercitatio sensuum interiorum, arguit gratiam proficientem, & charitatem, to. 2, 400 col. 2
Exercitatio circa passionem Domini generalis, to. 2. 319 & 474
Exercitia serui Dei, to. 1. fo. 267, col. 2. & 311. col. 1, præcipua volentibus in virtute proficere, 488. col. 2, to. 2, fo. 256. & sequen. spiritualia impigrè prosequẽda, 103 colũ. 1. ad spiritum vitæ consequendum, 260 col. 1. quatuor præcipua, in quibus ingiter occupari nos conuenit. 334 colũ. 2. spiritualia, ordinem requirunt. 460 col. 1. vitę coatemplatiuę. 540 c. 2. corporalia, propter spiritualia esse, non contrà. 555 col. 1
Exercitia vitę B. Mariæ, to. 2, 513 c. 2
Existimare se cunctis viliorem perfectu humilitatis esse, tom. 2, 170 col. 1, & 2, & 172 col. 2
Experientia est mater intelligentię. to. 2, 380. col. 1, quid sit, 413 col. 1
Experimentum ex multis memorijs fieri, to. 1, 21. col. 1
Expositio scripturarum qualis, & regulæ ad eam, to, 1, 100 col. 1.
Expugnare vitia quid sit, to. 2. 85 col. 1
Exultatio in aduersis proxima, inuidię germen, to. 1, 156 col. 2

F

FAcere quid in se est dupliciter. capi, to. 2, 255 col. 2
Fallicia Dei qualis sit, to. 1. 157 c. 2
Falsum testimonium prohibetur, to. 2. 211 col. 1
Fama bona quantum prosit, & vt seruanda sit, to. 1, 306 col. 1, & 332 co. 1, & to. 2, fol. 30 col. 2. sic seruanda est, vt minimè intendamus, 332 col. 1, pudicitia in fœminis quasi flos pulcherrimus citò marcescit. 332 col. 2. bona, requiritur vt quis in sanctorum numero referatur. tom. 2, fol. 20 co. 2
Fama vulgarium multa sæpe mentitur, to. 1, fol. 332 co. 2
Familiaritas mulierum quàm periculosa sit, to. 1, fo. 231 co. 1, & 2, & 231 col. 2. gluttinum est malorum, & viscus toxicatus, 301 col. 2
Fasciculi circa Christi passionem meditandi, to. 2, 473 col. 2
Fercula quę in conuitio timoris exhibet spiritus sanctus, to. 1. 344 co. 2. pietatis, 348 colũ. 1. scientiæ, 349 colũ. 2. fortitudinis, 353 colum. 1. consilij, 358 col. 1. intellectus, 363 col. 1, & 2, sapientiæ, 366 & 367
Feruor religionis non tepescat, to. 2, 68. c. 2 nouitiatus, 93 colũ. 2. continuè crescat oportet, to. 1, 320 col. 2
Festum diui Bonauenturę inter festa sacri Palatij adnumeratur, to. 2, 35 col. 1
Festi dies reuerentiæ colendi, to. 2, 40 co. 2 & 209 co. 2.
Festis & dominicis diebus, à quibus abstinendum, to. 2, fo. 49 colũ. 2. quibus vacandum. 209 col. 2
Festum Epiphaniæ. vt sit proprium ecclesiæ to. 2, fol. 518 col. 2
Ficus quid allegoricè significet, tom. 2, folio, 356 col. 1
Fides fundamentum ac medium virtutis, to. 1, fo. 12 col. 1. vt necessaria, 34 c. 1. errorũ tenebras purgat, ibid. sanat. ibid. per firmamentum datur intelligi, 35 col. 1. quodammodo videt, quodammodo non, ibid. est certissima, 36. col. 2. ad eam promissionibus, homo trahitur. 47 col. 2. instituit authoritati, intelligentiæ, rationi 101 col. 1. principium cultus dei, & fundamentum pietatis, ibidem. eandem in antiquis patribus & in nobis, 120 col. 2, & 129 colũ. 2, vna atque eadem semper, licet effecta sit lucidior, & magis explicita, ibid. assentitur veritati, ibidẽ. sine operibus mortua est, 275 col. 1. omnia pe-

Universidad de Deusto Biblioteca

nia penetrat, omnia cōprehendit, 347 col. 2, per dilectionem operans, neminē, pente finit. 452 colū. 2. quid sit & quot modis accipiatur, 178 col. 1. est adhibenda cronicis, to. 2. fo. 27 col. 2, quibus adsimiletur reb. 219 col. 2 quæ debeat habere, 220 colū. 1. & 2. comparatur rebus aptissimis, 243 col. 1. & 238 col. 2. sine charitate non saluat, 342, c. 2 vt spiritum nostrum stabiliat, 376 c. 2,
Fidei altitudo, sublimitas, ac profundum, to. 1. fol. 35 col. 2. articuli. 36 colum. 2, & 207 col. 2. firmitas, quibus testibus roboretur, 41 col. 1, trinitatis, intelligentia sana, 101. col. 2, catholica expressio, quę sit, 102 col. 1. articuli vt sint duodecim, siue quatuordecim, 129 col. 1. & 178 col. 2. triplex officium, 275 col. 1, status triplex, 135 col. 2. confessio, qualis sit oporteat, 136 col. 2. opus & actus triplex, 178, col. 1, Symbola tria, col. 2, tentatio vt vincatur, to. 2, f. 80 col. 1, articuli duodecim, lapidibus pretiosis designantur, 243 col. 1. meritum magnum, fol. 533 col. 1
Figuræ atque mysteria crucis, tom. 2, fol. 328 col. 1.
Figuræ multiplices designantes B. Mariam, to. 2, fol. 589 & seq.
Filius Dei quam similitudinem referat, to. 1. fo. 102 c. 1. cur tam diu aduentum suū distulerit, 119 col. 1. incarnari debuit, nō pater, atque spiritus sanctus, tom. 2, folio, 607 col. 2
Filio dei, appropriatur veritas, species, ratio & omnis scientia, to. 1, fo. 103 col. 2 & 166 col. 1,
Filij Dei qui agnoscantur, to. 2, 296 c. 1
Filiæ quatuor magnę misericordiæ Dei, t. 1, folio, 237 col. 2
Filiorum occisor quam aget pœnitentiam, tom. 1, fol. 212 col. 1
Finis sacrarum scripturarum, tom. 1, fo. 1 col. 2, & 4. co. 2. & 8 colu. 1, legis Christus & origo, 97 colū 1
Finis in omnibus spectādus, to. 1, 21 co. 2
Finis religionis est mentis puritas. tom. 2, fol. 61 col. 2
Firmamentum veritatis vt sit ecclesia, to. 1 fol. 9 col. 1
Firmamentum cęli fidem significat, to. 1, fol. 35 col. 1 quid significet, quibusque eius proprietates conueniant, tom. 2, fol. 507 col. 2
Flagella bonorum vitia purgant, aut deuitant, to. 1, fo. 332 col. 2
Flendum esse in hac vita, infantes in ipsa natiuitate pręmonent, to. 1. 243 c. 1
Fletus multiplex & eius incitamenta, to. 2 fol. 247 col. 2
Flos virginitatis fructum protulit salut. to. 2, fo. 286 col. 1
Flores varij vt sint in ecclesia, tom. 2, 397 colum. 1.
Flumina paradisi quatuor virtutes designant, to. 1, 34 c. 2
Fluuius sacrę scripturæ qualis, to. 1, fol. 3 col. 2, & sequ. mundanę scientię qualis, ibid. paradisi, sacra scriptura, 4. col. 1, sacræ scripturæ, vt actus sit. 97 col. 2
Fluuij inferorum qui, & quot, to. 1. f. 4 c. 2
Fœcunditas scripturæ sacrę immensę, to. 1 fol. 45 col. 1
Fœlicitas, perfecta scopus scripturæ sacræ. tom. 1, fol. 97 colū. 2. inde gloria, gaudium, Beatitudo.
Fęlicitate peccantium nihil infœlicius, to. 2, fo. 345 col. 2
Fœlix vt sit, qui mundum contemnit, to. 1 fol. 497 col. 1
Fœmina imperfectum animal ad malum pronun. to. 1, fo. 244 col. 1
Feminarum familiaritas, longe periculosissima, to. 1, fol. 231 col. 1, 232 col. 2, & 301 col. 1,
Fœnus, ac fœnerator execrabilis res, to. 1. fol. 262 col. 2
Fomentum omnis peccati triplex, to. 1, fol. 116 col. 1
Fons sapientiæ diuinæ, to. 1. f. 4 col. 1, & fluuius script. sacræ, 44 col. 2
Fons est & origo totius efficaciæ diuina voluntas, tom. 1, fol. 105 col. 1
Fons paradisi B. Maria, to. 2, f. 589 c. 1
Fontes gratitudinis quinque, to. 1, f. 21 c. 1
Forma sanctarum scripturarum, to. 1, fol. 5 col. 1. & 2.
Forma sapientiæ admirabilis. to. 1, f. 18 c. 1
Forma vltima non additur materiæ primæ. to. 1. fo. 26 col. 1
Forma qui sit plena virtute, to. 2, f. 358 c. 1
Formæ Ideales vt sint in Deo, to. 1, f. 43 c. 1
Forma viuendi optima, to. 2, fol. 37 col. 2 orationis pulcherrima. 42 col. 2
Fornicatio quid, to. 1, fo. 158 col. 1
Fornicator presbyter qualiter pęnitebit canonicē, to. 1, fol. 269 col. 2
Fortis vt mors dilectio, to. 1, f. 275 c. 2
Fortis quis dicatur, to. 1, fol. 280 co. 1
Franciscus sanctus primum Ioannes nuncupatus fuit, to. 1, fo. 371 colū. 2. sacerdotium ex humilitate fugijt, 387 colum. 2 cur fratribus suis pecunię vsum interdixerit. 477 col. 1
Francisci pugna cum quinque milibus demonibus, to. 1, fol. 59 col. 1, prædicatio apud Sultānum, 61, col. 2, sententia, cur aliqui nunquam ad contemplationem perueniant, 64 col. 2
Fratres minores cur sic appellati, tom. 1. fol. 374 colum. 1, sandalijs vti possunt, 378 col. 2. pecuniā non debent recipere, cum pro suis necessitatibus iuxtā dantis voluntatem expenditur, 344, col. 1, & 2, vsum rerum pauperum habere debent, 386 c. 1. prædicare possunt authoritate episcopi inuitis parochijs, 388 colum. 2 ex sua professione, & regula debent vacare literis, & prędicare. 389 col. 2, cur prædicent, & confessiones audiant, 393 co. 1, & 403 co. 1. & 404. cur literis incumbāt, col. 2, cur ciuitatibus propinqui magis quàm hæremo, 394 col. 1. ędificia sumptuosa erigentes vt peccent, 395 col. 1, non omnes recipere debent ad ordinem, 396 col. 2, non coguntur manibus laborare, ibidem. to. 2, fol. 262 col. 1. habent vsum simplicem, non dominiū, in ijs quæ contractant, tom. 1, fo. 475. col. 1, & 2, emere possunt res necessarias, & præsentare aliquem qui pecuniam recipiat, & nomine dantis expendat. 401 colū. 1, & 476 col. 2. tom. 2, fol. 261 col. 2. quæ in primis cauere debeant, tom. 1, fo. 485 col. 1, & 486 col. 1. qui cogantur laborare, to. 2, fo. 262 col. 1. quibus, & qualiter literarum studium interdictum sit, col. 2 Philosophiæ studio vacare possunt, 263 colū. 1. legata qualiter recipere valeant. 431 co. 1. qualiter res alienare valeant sine regulę transgressione. 432 col. 1
Fratrum minorum regula, autentica & obseruabilis, to. 1, fol. 374 col. 1. mutationes crebræ, cur fiant, to. 2, fo. 430 col. 1. fratribus minoribus, cur pecuniæ vsus interdictus, to. 1, fol. 477 co. 1
Fraus quid, to. 1, fol. 157 colum. 2, in contractibus, vt sit peccatum, to. 2, f. 340 c. 2
Fructus gratiæ, to. 1, fol. 13 col. 2 & 15 c. 1 script. sacræ, & finis Christus, 47 col. 2, triplex, ex horto scripturarum 47 col. 2 quadruplex gratiæ à Christo, 58 col. 2, iustitię, ibidē. scientiarum omnium, 96 col. 2, passionis Christi, 123 col. 2, spiritus duodecim, 128 col. 2, & 338 colū. 1, crucis duodecim, to. 2, fol. 242 col. 2, gloriæ duodecim, col. 2, vitæ, Christus Iesus, to. 2, fol. 627
Fructus ventris virginalis qualis sit, to. 2, fol. 293 col. 2, quàm vtilis, 297 col. 2
Frui quid sit, & quibus fruendum, to. 1, fol. 59 col. 2, & 162, col. 1,
Frugalitas laudatur in milite, t. 1, f. 262 c. 1
Fucus, ornatusque mulierum, quàm repræhensibilis sit, to. 1, fol. 278 col. 2
Fuga domini Iesu in Aegyptū, cur, & quid mysterij habeat, to. 2. fo. 520 co. 2
Fugere mortem ex se imperfectionis esse, to. 1, fol. 442 col. 2
Fugit gloria mundi, to. 1, fo. 497 co. 2
Fundamentum, Christus quale sit, tom. 1, fol. 37 col. 1
Fundamenta ciuitatis Dei Apostoli, to. 1, fol. 37 col. 1
Fundamenta præcipua fidei, t. 2, f. 66 c. 2
Furtum quid, to. 1, fo. 157 col. 2, & 161 c. 2 quando sit mortale, to. 2, fol. 182 col. 2, multiplici lege vetitum, 211 col. 1. multipliciter fit. 625 col. 2

G

Gabriel Archan. cuius ordinis sit, to. 1, fo. 67 co. 2, & 170 co. 1
Gaudium beatorum quale ac quantum, to. 1, fol. 147 col. 1. & 333 col. 2, & 354 col. 1, & 371 col. 1, in spiritu sancto, vnde generatur, 344 col. 2, vetum quodnā sit quibus ve tribuatur, 328 colum. 2. timori mixtum esse conuenit, 329 col. 1. duobus perficitur. 335 col. 2. nō de creatura, sed de creatore habeatur, 370 col. 1. spirituale à mundano qui discriminetur, & distet. to. 2. 236 co. 2, vnde oriatur, 237 col. 1. mundi, vt contemnendum, 345 col. 1. beatorum, 349 c. 2 ex quibus generetur, 354 co. 1
Gaudij affectus cur homini datus, to. 1, f. 92 col. 2, gradus, 204 col. 2
Gemitus sit orationis comes indiuiduus, to. 2, fo. 42 col. 2
Genæ sponsę laudantur, to. 1, fol. 19 c. 2
Generare sibi simile, cuilibet creaturæ proprium, tom. 1, fol. 42 col. 1
Generatio æterna, vt in creaturis appareat, to. 1, fo. 41 col. 2. in cognitione sensitiua ostenditur. 94 col. 2
Generatiuæ potentię, quæ, to. 1, f. 110 c. 1
Genus causalitatis, trifarium in Deo, to. 1, fol. 106 col. 1
Gestus disciplinatus & religiosus, tom. 2, folio, 47 col. 1
Giezi leprosus effectus ob cupiditatē, quos referat in ecclesia, to. 1, fo. 28 col. 1
Gladius ecclesiasticus qualis, to. 1, 144 c. 2
Gloria Paradisi, to. 1, fo. 146 colum. 1, & 2, to. 2, f. 242 col. 2. corporis gloriosi & animæ, to. 1. fol. 146 colum. 1. 147 & 363, beatorum largiss. Dei remunerationē ostendit laudabilē, to. 2. fol. 124 co. 1
Glorię cœlestis conuiuium, tom. 1, fo. 370 col. 2. fructus duodecim, to. 2, f. 239 co. 2 generalis meditatio, 470 col. 2
Gloria mundi quàm fugax sit, tom. 1, fol. 497 col. 2.
Gradus ad charitatem duodecim, to. 1, fol. 59. col. 2. tres in Ecclesia, 70 col. 1. industrię, 71 colū. 1, dignitatis in Ecclesia varij, 134 col. 2. ordinis septem, 139 c. 2 quinque ad sapientiam, 172. col. 1, consanguinitatis vt agnoscantur, 190 col. 2. charitatis, 198 co. 2. obedientiæ humilitatis

tatis

tatis castitatis, & patientiæ, 199 col. 1. & 2, misericordiæ, veritatis, 200 colū. 1, paupertatis, prudentiæ, col. 2, fortitudinis iustitiæ, & temperantiæ, 201 col. 1, pacis, & constantiæ, col. 2. largitatis compassionis, 202 col. 1. congratulationis abstinentiæ, concordiæ, gratitudinis, religionis, contritionis, confesionis, sanctificationis, 202. contemplationis, 203. discretionis, spei, timoris, doloris, gaudij, 204. illuminationum sex, to. 2, fol. 357 col. 1, contemplationis, 390 col. 1, & 391 co. 2, charitatis affectuosę, to. 2, fol. 403 col. 1, amoris violenti, 404 col. 1, amoris Seraphici. 406 col. 1
Græcorum traditio de septem gētibus quas dominus deleri præcepit de terra, to. 2, fol. 85 col. 1
Gratia, hominem fortiorem reddit, to. 1, f. 14 co. 2. liberat à seruitute diaboli. 15 col. 1. implet, ibid. est arbor vitæ, col. 2, triplex, ibid. 23 col. 2. est medicina peccati, 34 col. 1, & misericordia non excludit iustitiā Dei, 105 col. 2. nomine aquæ intelligitur, 108 col. 1, duplex vt naturā perficiat, 111 col. 2, & 185 co. 2. vnionis singularis & capitis in Christo. 120 co. 1, 2. 174 col. 1. hominem deiformem reddit, 120 col. 2. quid sit, 124 col. 2. vt animam eleuet atque exornet, 124 col. 2. & 177 col. 1. trifariam capitur, 125 col. 1, & 177 c. 1. haud cadit sub merito, quin imò ipsa inchoat meritum, 125 colū. 1. & 2. vsu augescit atq; perficitur c. 2. adultis sine assensu lib. arb. nequaquā tribuit, 126 col. 1. haud lib. arb. cogit, imò verò excitat, atq; iuuat, colum. 2. vt se ad lib. arb. habeat, ibid. petentibus præsto adest, ibidē. vna vt multas virtutes germinet, 127 col. 1. & 177 col. 2, & 337 col. 1. disponit ad obtemperandum Deo. 130 c. 2 sacramentalis, 132 col. 1. curatiua, elatis atq; incredulis denegatur, humilibus confertur, ibid. nomine angeli intelligitur, to. 2, fo. 486, col. 2. multiplex. 596 c. 2
Gratię ortus, vsus, ac fructus, to. 1, 13 col. 2 & seq. descriptio. 15 col. 2. & 177 col. 1, effectus communis toti trinitati, 103 c. 1 plenitudo in Christo, 120 c. 1, & 174 c. 1. effectus, 124 col. 1, 177 col. 1, & 271 c. 2, diuisiones, 177 co. 1. authoritates doctorum, 270 co. 2, totum opus bonum, item lib. arb. vasa sacramenta qui dicātur. 132 colum. 1. & legis discrimen, 271 co. 2, plenitudo in B. Maria, to. 2, f. 272 col. 2, quā vtilis fuerit, 273 col. 1, inexistentis signa & coniecturæ, 400 colum. 1. agendæ semper Deo, to. 2, 341 col. 2
Gratię fraternę inuidia, vt sit peccatum in spiritum sanctum, to. 1, 117 col. 1
Gratiam infundit Christus in sua membra, to. 1, fo. 120 col. 1 & 174 col. 2
Gratiarum actio semper in omnibus fiat, tom. 1, fo. 323 col. 1. septem in ea consideranda, tom. 2. fo. 122 c. 2 & 341 c. 2
Gratitudinis fontes quinq., to. 1. fol. 21 c. 1, gradus, 203 col. 1. authoritates sanctorum, 313 col. 1. gratus in modico maiora percipiet. 299 col. 2
Grammatica indicat conceptus, tom. 1, folio, 27 col. 1
Grammaticus esse nemo potest, nisi res cognoscat, ibidem.
Gregorius sanctus à D. Benedicto propheticē predictus est Pontifex futurus, to. 1, fol. 53 col. 1. vt ante studij sacri inchoationem solitus fuerit orare, tom. 2, folio, 615 col. 2
Gregorius magnus Euticheiem hæreticū vicit, to. 1, 54 col. 1
Gressus animæ qui sint, to. 2. fol. 381 c. 1
Gubernat Deus vniuersum ordinatissimē, to. 1, fo. 108 col. 1
Gula quando sit lethale delictum, to. 2, 185 column. 1, quibus rebus adsimiletur, 199 col. 1. damna quę inferat, col. 2. frenanda, 544 col. 2
Gulæ diffinitio, species, atq; germina, to. 1, fol. 157 col. 2, & 268 col. 2. gradus, 207 co. 2. species, to. 2, fo. 91 colum. 2. remedia. ibidem. cum parcimonia conflictus, to. 1, fol. 270 col. 2, remedium & certamen contra eam, tom. 2, fo. 474 col. 2
Gustus extaticus contēplationis finis, to. 1, 75 col. 1, spiritualis, 322 col. 1. experimentalis, perfectissimorū est, to. 2, f. 413 col. 1. æternorum, qualiter fiat, 414 c. 1. est in voluntate, 417 colū. 2, contemplationis, 478 col. 2
Gustus si desit cæteri sensus languescunt, to. 2, 394 col. 2
Gyrum cœli quid sit. tom. 1. fo. 76 co. 1

H

Habitatur Deus in nobis, qualiter dicatur, to. 1, fol. 43 col. 1
Habitus monachalis, qualis sit reprehensibilis, to. 1, fo. 251 col. 1. honestus in conuentu habeatur, to. 2, fo. 39 col. 2, disciplina ipsius, 51 col. 2. inhonestus quis, 186, col. 2. religionis exterior quid designet, 106 col. 1
Habitus super naturales, diuersos homini dari, to. 2, 411 col. 1
Hæresis & hereticus quid, tom. 1, fol. 159 col. 1. & 2, to. 2, 178 col. 2
Hæretici miracula non habent, to. 1, fol. 38 col. 1, vera sacramenta, & si habeant salutem siue gratiam, nequaquam suscipiunt, 134 col. 2, id tandem efficiunt, vt multa clarius intelligantur, 279 col. 1, diuinis scripturis propelluntur. 362 c. 2
Hæreticorum intentio præcipuā, est clerū spernere, atque ecclesiam labefactore, to. 1, fol. 427 col. 1
Harmonia vete. ac noui testamenti, to. 1, fol 38 col. 1
Hebetudo mentis, vnde oriatur, to. 1, folio, 158 col. 1
Hierarchia quid sit, to. 1, fo. 67 col. 1. adsimilatur trinitati, col. 2. triplex, ibid. 169 col. 2, duplex nomine cœli ac terrę intelligitur, 108 colū. 2. & 109 colū. 1, & 2, & 169 col. 2. diuina angel. atq; ecclesiastica, to. 2, 595 col. 1
Hierarchiarum concordia, to. 1, 68 co. 1
Hierarchici actus, to. 1. 68 col. 2
Hodie quid in oratione dominica sibi velit, tom. 2, 445 col. 2
Homicidæ pœnitentia canonica, tom. 1, fol. 210 col. 2
Homicidium geminum esse, to. 1. f. 161 c. 1, multipliciter perpetratur, to. 2. f. 210 c. 1. vt sit mortale peccatum. 624 col. 1
Homo triplicem passus est indigentiā, to. 1. 47, col. 1, promissionibus ad fidem tractus, col. 2. ternos spiritualiter oculos habet, 112. co. 1. ad quid teneatur, vel obligetur, 152 col. 1, imago Dei quid sit, 243 col. 2. & 360 col. 1, semper ordinatus sit, & in quibus, to. 2, fo, 164 col. 1. pacificus, rex est triplici titulo, to. 2, fo. 236 co. 1, sine gratia Dei haud potis est resurgere à peccato, nec aduersarium vincere, nec tentationibus resistere valet, nec se sufficienter quit ad gratiam disponere, nec precepta diuina salubriter implere, 254 & 255 factus est vt operetur, quò sic finē suum consequatur, 418 colū. 1, quę per peccatum Deo auferat, 606 co. 1. in seculo viuens, vix iustitiam potest seruare, aut tenere vsq; in finem. 344 col. 1
Homo, cur Deus factus sit. to. 2. f. 605 c. 2
Hominis ętates conferuntur ad mūdi ętates, & ad septem primordiales dies, to. 1, fo. 98 colū. 2, lapsus, vt sit patratus, 112 col. 2. corpus quale antē lapsum, & quale post factum sit. 113 col. 2, anima vnica est, 110 col. 1. & 171 col. 1. iusti est, zelare iustitiam. 130 col. 2. ius quoddam sit, 198 co. 2. dignitas ac miseria, 243 col. 1, & 360 colū. 2. dignitas, & honor, to. 2, fo. 601. col. 2, in Deo transformatio, 163, col. 1. summa perfectio in præsenti, 129 col. 2. ieiuni sputum, serpentes interimit, tom. 1, fo. 282. col. 2. figura, mansuetudinem indicat, to. 2, fo. 200 col. 1. interioris ordinatio necessaria, 391 col. 1, impotentia minimè excusationi esse, 606 col. 2
Homini, vt mundus seruiat, tom. 1, fol. 45 col. 1. cęco stellæ vt inseruiunt, 67 co. 2, in Paradiso collocato, quæ bona tributa sint, to. 1, fol. 111 col. 1. & 173 col. 2. duplex motus datus, 111 col. 2. & 173 to. 2 multifariàm à Deo adiutorium collatū, 111 col. 2. & 173 col. 2. duplicem habuię rectitudinem, ibid. antē lapsum sufficiebat creaturarum legere librum, 112 c. 1. vnde potentia peccandi, 196 col. 2. diuersi habitus super naturales infunduntur, to. 2, fol. 411 col. 1
Hominem rectum fecit Deus, to. 1, fo. 110 col. 2. cur tentari permiserit, sciens, eum casurum, 112, col. 2, esse in gratia, quib. queat coniecturis agnosci, to. 2, fol. 400 colum. 1,
Homine orante, nihil potentius, tom. 1, fol. 329 col. 2
Homines, vt angelis per imitationem adsimilentur, tom. 1, fol. 242 col. 2, deos participationes fieri, 334 col. 2. mali, cur viuant, to. 2. fol. 604 col. 1
Hominum variæ, noxięque inclinationes, to. 1. fo. 231 co. 1. iudicia temeraria, 293 col. 1. ordines tres disposuit Deus in hoc mundo, 480 col. 1
Honestas, sensuum ornamentum est, to. 2, fol: 75 col. 2
Honestum quid sit, & quid respiciat, to. 1, fol. 152 col. 2
Honor, & principatus potius onus dicendus est, to. 1, fol. 304 col. 1. laqueus est, multumque periculi habet, tom. 2, fol. 537 colum. 2. parentibus exhibendus triplex, 622 col. 2
Honores mutant mores, to. 1, f. 304 c. 2
Honorandi vt sint prælati, to. 2, f. 62 c. 2
Hora mortis semper suspecta habēda, to. 2, fol. 469 col. 1
Hortus diuinæ plantationis sacra scriptura. to. 1, f. 4 col. 1
Hostiæ laudis, & gratiarum actionis, concinnē offerendę, to. 1, 323 col. 2
Hostis pessimus animæ, caro nostra, to. 2, fol. 338 col. 2, diabolus. 339 col. 1
Hostium in nos rabies nunquam cessat, to. 2, 120 col. 1
Humanæ atque diuinæ scientiæ antithesis, to. 1, fo. 4 col. 1
Humanis scientijs sobriè vtendum, to. 1, fol. 57 col. 1
Humani corporis pulchritudo, & proportio, to. 1. f. 110 co. 2
Humiliare, qualiter se coram Deo peccator debeat, to. 2, fo. 440 co. 2
Humilis, verus, seu falsus quis, to. 1, fo. 314 col. 2, humilitas virtutum atq; gratiarū conseruatrix, to. 1, fol. 14 colū 2, & 214 col. 1. continentiæ inuitatur, 332 col. 2. conscientia seruanda, ibid. Dæmonibus inimica,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Inimica, 231 col. 1. boni subditi insigne, 246 col. 2. falsa, superbiam parit, 267 c. 2 in oratione seruanda, 286 colū. 2. vera quę, 300 col. 2, est sapientia, 214 col. 1. continentiæ innitatur, ibid. cum scientia seruanda. ibid. ornamentum sublimium, 374 co. 1. quid sit, 382 colū. 1. ad disciplinæ susceptionem necessaria, to. 2, fo. 136 col. 2. summa religiosorum virtus, 360 col. 2. ad nos ipsos ad proximū & ad Deum, 111 col. 1, & 2. patientiā parit, 112 colū. 1, quibus gradibus ad eam ascendatur, 138 col. 1, quām Deo sit grata. col. 2. vera, vt acquiratur, 169 co. 2. falsa, 179 col. 1, quibus rebus similis sit, fol. 128 col. 1, & 230 co. 1.
Humilitatis multa exempla, tom. 1, fol. 56 co. 1. semitæ ternæ, 148 col. 2. actus quaterni, 156 col. 1. cum superbia cōflictus, 269 col. 2. authoritates doctorum, 314 col. 1. diffinitio, 381 col. 1. commendatio, 477 co. 1. effectus, to. 2, fo. 102 c. 1. gradus, to. 1, fo. 199 col. 1. & 314 col. 2, to. 2, fo. 111, col. 1. & 231 col. 1, & 326 col. 2, & 327 col. 2.
Humilitatem docuit Christus in sua natiuitate, to. 2, fo. 517 col. 2, in vita, 128 c. 1. in baptismo, 526 col. 2, & 527 co. 2, quin que considerationes pariunt. 230 c. 2
Humiliras B. Mariæ, to. 2, fol. 270 col. 2, & 291 col. 2, & 517 colum. 2.
Humilitas mira Seraphici doctoris Bonauenturę, to. 1. fol. 205 col. 1. 235 col. 2. 5. col. 1, & 13 col. 2.
Hyems in anima quid, & quando sit, to. 2, fol. 382 col. 1
Hylaritas spiritualis vnde proficiscatur, to. 2, 130 col. 1
Hypocrisis quid, & quotuplex sit, to. 1, fol. 160 col. 1. to. 2, fo. 596 col. 1
Hypocrita homines fallere quit, Deum verò minimè, to. 1, 255 col. 1
Hypocritarum simulatio varia, furtum est, to. 1, fol. 233 col. 1, & 300 col. 2
Hypostases Diuinæ, ternæ, to. 1, fol. 102 colum. 1,

I

IActantia quid, tom. 1, fo. 155 colum. 2. virtutes eneruat, 291 col. 1, quando sit mortale peccatum, to. 2. fol. 179 colum. 1
Ianua sapientiæ, quæ, tom. 1, fol. 13 col. 2 & 17 col. 2,
Idea quid sit, to. 1, fo. 105 col. 1
Ideæ omnium rerum sunt in Deo vnum cū ipso, to. 1, fol. 31 colū. 2. & 33 colū. 2. & 43 colum. 1, & 104 col. 2.
Ideas Aristoteles execratus est perperàm, tom. 1. fo. 31 col. 1. qui negant, prædestinationem negare conuincuntur, 43 c. 1
Idem manens idem non producere, nisi idem, falsum esse, to. 1, fo. 22 col. 2
Idiomatum cōmunicatio in Christo, to. 1, fol. 118 col. 2
Idololatria prohibetur, to. 1, fol. 159 col. 2 & 176 col. 1. triplex, to. 2, fo. 617 col. 1, & 618 col. 1.
Idolalatriam Christus solus extinxit, to. 1, fol. 38 col. 1
Ieiunare docuit Christus, to. 1, 451 col. 2
Ieiunium ex circunstantia laudabile, to. 1, fol. 449 col. 2. eleemosynæ iunctum, Deo charum, 329 colum. 2, sine caritate nihil prodesse. ibidē, vt obseruandum to. 2, fo. 185 col. 2, quibus rebus adsimiletur, 205 col. 2. improbandum, quodnam sit, 206 col. 1. commendabile, col. 2
Ieiunij encomium, eiusque vtilitates, to. 1, fol. 461 col. 2
Iesus nomen oleo adsimilari, to. 1. fo. 238, est nomen virtuosum, gratiosum, &c. to. 2, f. 481 vt spiritualiter concipiatur, & nascatur in nobis, 479, & sequen. multis quæsitus, 482 col. 1. Aegypti idola cuncta destruxit, illo puerulus aduectus, 521 col. 2. quid vsque ad annum duodecimū puer egerit, 523 col. 1, vt in Hierusalem remanserit, col. 2. quid inde ad trigesimū annum fecerit, 524, qualia in vita virtutum exempla præbuerit, ibid. tentatur à Diabolo, 529 col. 1. in nuptijs in humiliori loco sedit, 531 col. 1. quæ miracula egerit, 537. & seq. fugit eum vellēt eum facere reget. 537. qualia & quanta passus sit. fol 611 col. 1
Igniculus sapientiæ, vt accendendus, to. 2, fol, 367 col. 2
Inis proprietates, to. 2, f. 406 col. 2, contemplationis. 478 col. 2
Ignis purgatorius qualis est, quos purget & qualiter, to. 1, f. 142 co. 1, & 2, & 163 c. 2
Ignis conflagrationis mundum expurgabit ante iudicium. 1, to. 1, fol. 143 col. 2, & 164 col. 2
Ignis infernalis qualis, & qui in spiritus aget, to. 1, f. 145 col. 2, & 164 col. 1, & 2
Ignorantia animæ vulnus vt sit, to. 1. f. 194 colū. 2. vt excusabilis necne, 302 col. 2, multiplex, tom. 1, fol. 190 col. 1, & 596 colum. 1.
Ignorantia quadruplex diuisio, & multa de ea, to. 1, ful. 155 col. 2
Illicitum quid dicatur, to. 2, f. 101 c. 1
Illuminatio in scientijs sermocinalibus qualis, to. 1, fol. 26 col. 2
Illustratio circa ethicam, to. 1. f. 27 col. 2, circa intellectualia, 28 col. 2. circa moralia, 29 col. 2
Illustratio multiplex in scripturis diuinis, to. 1, fo. 55. & 56
Imaginatio, vis animæ quid sit, to. 1, to 171 col. 1, quæ ad ea spectent, 172 col. 2, duplex, tom. 2, fo. 392 co. 1
Imago Dei, vt filius dicatur, to. 1, fo. 41 c. 2 quid denotat in eo, 102 colum. 1. anima rationalis, ibidē. triplex in homine, 174 colum. 1, creationis, & recreationis quid tom. 2, fo. 595 col. 2. in quo consistat, fol. 601 col. 2
Imaginis atque similitudinis ratio in quibus sit, to. 1. fol. 111 col. 2, vt differant. fol. 172 col. 2
Imaginem Trinitatis, vt deturpet peccatū. to. 1, fol. 117 col. 1
Imagines indoctorum esse lectiones, to. 1, f. 323 col. 2. vt sint venerandæ, 346 co. 2 tom. 2, 618 col. 2
Imber quid spiritualiter significet in anima, to. 2, fo. 387 co. 2
Imitatio Christi, ad veritatis splendorem ducit, to. 2, fo. 370 col. 2
Immunditia quid sit, & quod eius species, to. 1, fo. 156 col. 2
Imperij authoritas in anima, to. 1. fol. 71 colum. 1,
Imperfectio, & perfectio vt differant, to. 1, fol. 438 col. 2
Impij sacrę scripturæ detrahunt, to. 1, fo. 5. colū 1. & 2
Impœnitentia finalis, peccatum in spiritū sanctum esse, to. 1. fo. 117 col. 1
Impugnatio veritatis agnitæ, peccatum in spiritum sanctum. ibid.
Inanis gloria compescenda, bonum autem opus minimè dimittendum, to. 2, fo. 84 col. 2, ex superbia nascitur. 178 c. 2
Inanis gloriæ, à superbia differimen, to. 1, fo. 55 col. 1. diffinitio, species, atq; filiæ, fo. 156 colū. 1, atque timoris contentio, 269 col. 2
Incarnatio verbi Dei, vt fuerit cōgruentissimè facta, to, 1, fol. 117 col. 2, vt fuerit opus totius Trinitatis, 118 col. 1, & 2, & 119 col. 1. to. 2, fo. 515 col. 1
Incarnationis verbi Dei opus, cur spiritui sancto præcipuè tribuatur, to. 1, fol. 119 col. 1, tempus, cur tàm diu dilatum fuit, fol. 120 col. 1
Incendiarij pœnitentia canonica, to. 1, fo. 215 col. 1, ad Episcopum pto absolutione mittendi, 219 c. 1
Incessus, luxurię species, to, 1, 158 c. 2
Incipientes, cautè proficere studeant, to. 2, fol. 78 col. 1, quę caucre debeant, to. 1, fo. 255 col. 2. magistro indigent, to. 2 fo lio, 638 col. 2
Inconsideratio quid, to. 1. 158 co. 2
Inconstantia quid, to. 1, ibid.
Incontinentia quid, to. 1, fo. 156 co. 1
Inconueniens, licet minimum, impossibile esse apud Deum, to. 1, fol. 104 col. 1, & 166 col. 1
Indigentia triplex in homine, tom. 1. folio 47 col. 2
Indignatio quid, to. 1, fol. 157 col. 1
Indulgentiæ ab episcopis concedi possunt, to. 1, 138 col. 2
Indulgentiæ in festo D. Bonauenturæ concessæ, to. 2, fol. 37 col. 1
Indumenta sacerdotalia quid significent, to. 2, fo. 323 col. 1
Industria, vt ad virtutes acquirendas valeat, to. 2. 87 col. 2, multiplex, vnitiuum excitat amorem, 457 col. 1
Industriæ gradus tres, to. 1, f. 71 col. 1
Inepta lætitia quid, to. 1. f. 156 col. 1, & 158 colum. 1,
Infamia quantum malum, to. 1, fo. 306 c. 1
Infernus non esset, ni propria esset voluntas, to. 1, fo. 355 co. 1
Inferni ignis qualis, & qui cruciabit, to. 1, fo. 309 col. 2. & 145 col. 2, & inde. suppliciu cur æterna, to. 2. f. 348 col. 2. de eo generalis meditatio. 240 & 469 col. 2
Infirmitas triplex, to. 1. f. 193 colū. 1. vt sit animæ vulnus, 194 col. 2
Infirmitates corporales ob peccata infligi, to. 2, 533 col. 1
Infirmi corpore vt curandi, to. 2. f. 641 c. 2, mente, 642 col. 1
Infirmis seruiens non minus meretur, ac si ipsi Christo seruiret, to, 2, f. 155 c. 1
Influentię cęlestes, quid in hęc inferiora agant, to. 1, 107 col. 1
Influxus gratiarum à Christo, to. 1, f. 11 c. 1 & 14 co. 2. & 174 col. 2,
Ingenium quid sit, to. 1, f. 172 col. 1
Ingratitudo, gratię inimica, to. 1. f. 299 c. 1, vt animæ obsitet profectui, co. 2, meretur amittere q; habet, to. 2. f. 123 col. 1. quàm sit graue peccatum, 341 col. 1
Ingratus, ineptus efficitur ad maiora dona suscipienda, to. 2, 36 col. 2
Ingrato quidquid collatum fuerit, perit, to. 1, fo. 299 col. 2
Inimicus odio habendus quis sit, tom. 2, fol. 513 col. 2
Inimici nos quandoq; ruina iustè lætificat, to. 1, 299 col. 2
Inimici, vt diligendi, to. 1, 276 co. 2
Inimicis nostris quasi terroribus vtitur Deus, to. 2. 92 col. 2
Inimicos diligere, perfectæ charitatis est, to. 2, 401 col. 2
Initium omnium peccatorum superbia, to. 1, fo. 116. col. 1, peccati, multipliciter dicitur. 155 col. 2
Injuria proximi tribus inhibetur præceptis, to. 2, 623 col. 2
Iniustitia, vt in contractibus committatur, to. 2,

to. 2, fol. 184 col. 1
Inobedientia quid sit, to. 1, fol. 156 col. 1
Innocentem esse, quid sit, to. 1, f. 311 c. 2
Innocētia qd. t. 1. 181 c. 2, vt sernā. 312 c. 1
Inopia, duplex est, to. 1, fo. 412 c. 2, 418 c. 1 spūalibus, non est timētib. Deū. 418 c. 1
Inquietudo mentis, to. 1, 157 col. 2
Insomniū quid, & eius species, to. 1. fo. 172 col. 2. to. 2, 595 col. 2
Inspiratio diuina, nuntius bonus, tom. 1, folio, 341 col. 1
Intellectus, donum spūs sancti, t. 1, f. 21 c. 1 triformis, ibid. tria docet, c. 2, trib. acquiritur, 22 c. 1, triplex contēplationū cęlestiū clauis, ibid. trifariā accipitur, 359 c. 2 vt animā illustret, 360 c. 1, vt à sapientia differat, 364 col. 1, & to. 2, 227 co. 1
Intellectus duplex, to. 1, 41, co. 1. practicus, & speculatiuus, 110, c. 1. animæ potētia, 171 c. 1, vnde dicatur, 238 co. 2. à quibus expurgandus, to. 2, f. 550 col. 2, & seq. vt operetur circa res, 360 c. 2. pes aīæ appellatur, 375 c. 2. multrifariā capitur. 393 c. 2
Intellectus refectio, to. 1, f. 55 col. 1, multiplex illustratio, ibid. 57 col. 1
Intelligentia sextuplex, to. 1, fo. 24 c. 2, per raptū, vt fiat, ibid. scripturarum, circa tria versāt, 44 c. 1. rectā, atq; pfectā, 179 c. 1
Intelligentiæ radius, in via illuminatiua triplex, to. 2, fo. 367 col. 1
Intelligēda præcipuè quæ sint, t. 1. f. 279 c. 2
Intentio, vt aggrauet peccatum, & vt conferenda, to. 1, fol. 227 col. 1
Intentio multifariā mouetur, to. 2, f. 120 c. 2, ęternorū, vt necessariò habenda, vtq; actionē dirigat, 379 c. 1. actū meritorium efficit, c. 2. Actualis maior habituali. 380 c. 1. recta & simplex deifica, ac deiformis, c. 2. simplex, ac pura qualis sit, 637. 2. in tētionis rectæ ac simplicis signa. 380 c. 2
Intentioni duo esse necessaria, to. 2, 382 c. 1
Intentiones diuersę, vt sint, to. 2. f. 380 c. 1
Interdictum quid, to. 1, fo. 159 col. 1
Interpretari in malā partē, quę fieri possūt bona intētione, temerariū cē, c. 2. 435 c. 1
Interrogationes, & modus interrogādi per confessarium, tom. 1. fo. 207 & seq.
Intrinsecum secretum in Christo quid sit, to. 2, fol. 436 col. 1
Inuerecundia vnde oriatur, to. 2, f. 186 c. 2
Inuestigatio Dei per creaturas, tom. 2, fol. 30 col. 2, & 39 col. 2
Inuidia fraternę gratię, vt sit peccatū in spiritū sanctū, t. 1, f. 117 c. 1, quadrupliciter denominatur, 156 c. 2, suppliciū acerbū, 267 c. 1. scīā quæ, t. 2, f. 85. c. 1, triplex, 88 c. 2. medi 2, 89 c. 1. qñ sit lethalis, 179 c. 2 quibus rebus adsimiletur, 195 col. 2
Inuidiæ species, atq; proles, to. 1, f. 156 co. 2 natura, ortus, atq; remedia, to. 2, f. 475 c. 2 damna, 196 col. 1
Inuido Deus magnā irrogaret iniuriā, si eū ad Paradi. admitteret, to. 2. f. 195 c. 2
Inuidorum studium, to. 2, fo. 291 c. 2
Ioannes Baptista, magnus ob'vitę rigorem prædicatur, to. 2, fol. 444 col. 2. locustis vescebatur, 448 col. 1
Iesum vidit ex Aegypto redeuntem, to. 2, folio, 523 col. 1
In carcerē trusus, obtrūcatur capite, 535 c. 1
Ioannes Euangelista vocatus à Domino è nuptijs, to. 2, fo. 531 col. 2
Iocis dediti, bonis spiritualibus priuantur, & vix pœnitent, to. 1, fo. 307 col. 2
Iordanis qui in ox Dęmonum influat, to. 2 fol. 447 col. 1
Ioseph Patriarcha Typus Christi, to. 1, fol. 48 col. 2, & 58 col. 2. fidelis domino suo vt fuerit. 58 col. 2
Ioseph spōsus B. Mariæ magis castitati Marię credebat, quàm vtero eius, to. 2, 297 co. 1. in somnis admonetur, ne sponsam dimittat. 516 c. 1, iuxta magna ex Euangelio colligitur, ibid.
Ira quid, & vt moderanda, to. 1, fo. 267 c. 2 sanctæ, quæ, to. 2, f. 85 c. 2. duplex, & quando sit lethale peccatum, to. 2. f. 180 col. 2 quibus rebus similis sit, 196 col. 1, quæ damna inferat, col. 2.
Irę diffinitio, species, ac germina, t. 1, f. 156 c. 2, & 267 c. 1, gradus tres, 267 col. 1, tria genera, t. 1. f. 89 c. 2. quinq; remedia. ibid.
Iracendo nihil proficimus, quinimò malū duplicamus, to. 2. f. 90 col. 1
Irasci proximo, an sit lethalis culpa nec ne, tom. 2, fol. 623 col. 2
Irascibilis appetitus cur homini datus, to. 2, fol. 83 col. 1
Irrationale, & rationale essentialiter differre, to. 1, 26 col. 1
Irregularitates à iure, tom. 1, f. 220 c. 1
Irregulares ad Episcopum pto absolutione mittendi, to. 1, 229 col. 1
Irreuerentia duplex, t. 2, fo. 396 c. 2. ex superbia oritur, 177 col. 2
Isaac Christi typus. to. 1. fo. 48 col. 2
Iter intentionis qualiter fiat, to. 2, fo. 379 & seq. meditationis, 382, c. 2. contemplationis, 388
Itinera septē ęternitatis, quę & spiritus, to. 2, fo. 378 col. 1. & 2
Iubilus spiritualis quid, to. 2, 129 co. 2
Iucunditas spiritualis, quid, & vnde oriatur, to. 2, fol. 130 col. 1
Iudæus, haud valens intelligere Isaiam imprecatus est illi malum, to. 1, 61 c. 1
Iudaica duritia. to. 1, fol. 2 col. 1
Iudaicus populus, sanguinarius, Caimi sequax, to. 1, 53 col. 2
Iudices Israelis, Christi gestere typum, t. 1, fol. 8 col. 1
Iudex maturē, haud temere iudicet, tom. 1, fol. 17 col. 1
Iudices quales esse debeant, to. 1, fol. 261 co. 2, iniqui qui sint, 305 c. 2, equitatem seruēt, 326 c. 2, virtutibus Angelicis conueniunt, to. 1, fol. 494 col. 2
Iudicis officium quale sit, to. 2, 428 c. 2
Iudicare proximum, vt sit stultum, tom. 2, fol. 158 col. 1, alios, minimè contemplatiuo conuenire. 172 col. 1
Iudicium temerarium, to. 1, fo. 152 colū. 2 & 295 col. 2
Iudicium diuinum, tom. 1, fo. 55 col. 1, tremendum, to. 2. fol. 348 col. 1
Iudicium vniuersale cur fiet, to. 1. f. 141 c. 2 quis erit Iudex, & qualis, 308 c. 2, qui libri tunc aperientur, ibid. qua forma iudicabit, ibid. præcedentia, 143 c. 1, cōcomitantia. 143, & 144, subsequēta 145, 146 & 308 col. 2 to. 2. fo. 293 col. 1
Iudicij extremi generalis meditatio, to. 2, fol. 470 col. 1
Iudicium falsum, suspicio, & timor vt distēt, to. 1, fol. 152 col. 2. tom. 2, fol. 79 col. 1,
Iudith B. Mariam figurat. to. 2, fo. 190 co. 2
Iugū Christi, amore sit suaue, t. 2. f. 447 c. 1
Iuramentum, vt licitum sit, to. 1. f. 154 c. 1 quando exigi possit à confitente, 209 c. 1 nullū securū, 293 c. 1. duplex, t. 2, 184 c. 1 & 619 c. 1, falsum quā graue peccatum. 209 c. 2. tres comites habeat, 619 col. 2
Iurans falsō, quàm aget pœnitentiam, t. 1. fol. 214 col. 1
Iurare, qui liceat, to. 2. fo. 184 col. 1, periculosum, ac pernitiosum esse, 619 col. 2
Ius ciuile vt regulandum sit, to, 1. f. 5 co. 2
Iustificatio impij, quæ requirat, to. 2, f. 126 col. 1. 187 col. 1. Dei benignitatem & sustinentiam notam efficit, to. 2, f. 123 c. 2 magnum vt sit beneficium, 341 col. 2
Iustitia, quadrupiex, to. 1, fo. 12 col. 2, Christi, 24 col. 1, moralis, 31 co. 2, & 32 c. 2, quid sit, 32 co. 2, 127 col. 1, & 137 col. 2, Dei, 105 col. 2, & 144 col. 2, & 145 col. 2 Christi, sacramento pœnitentię splendescit, 140 col. 1, laudabilis, vt appareat, t. 2, f. 114 col. 1. quadruplex. 420 c. 1, & 424, col. 1. misericordia continenda, to. 1, 330 col. 1. duplex, in lege, t. 2, 615 c. 1, & 2, quibus rebus adsimiletur, 223 col. 2, lapidibus pretiosis confertur, 244 col. 2
Iustitiæ legalis commendatio, to. 1, f. 5 c. 2 mediū, Christus, 7. c. 2, & 12 c. 2, pulchritudo, vniuersum decorat, 13 co. 1. fructus, 59 col. 1, ordo, 151 col. 1, regulæ, 130 c. 2 diffinitio, species, & actus, 181 col. 1, gradus, 201 col. 1, authoritates doctorū, 284 c. 2, similitudines, t. 2. f. 223 c. 2. & 244 c. 2 partes binę, 621 col. 2
Iustitia originalis, to. 1. f. 113 col. 2, & 194 col. 1. effectus eius, ibidem
Iusti vbiq; locorum, quocunq; tempore vixerint, vnum efficiunt Christi mysticum corpus, to. 1, f. 44 col. 1. cœli nomine intelliguntur, to. 2, f. 445 col. 1, Angeli nuncupantur, 485 co. 2
Iustorum mors optima, peccatorum verò pessima, to. 2, fo. 347 c. 2
Iustis omnia in bonum cooperantur, necnon & diaboli interitur, t. 2, f. 543 c. 2
Iusto quid timendū sit, to. 1, f. 327 c. 2
Iusti homis est, zelare iustitiam nedum in se verumetiā in alieno, to. 1. f. 130 c. 2
Iuuenis haud temerè promouendi ad ordines sacros, to. 1, fo. 254 col. 1, quibus exornari decet virtutib. to. 2, fo. 166 col. 2

L

LAbor manualis ad otiū virandū præceptus est, t. 1. f. 425 c. 1. c. 2. 95 c. 2
Labori manuum vt insistendum sit, to. 2, fol. 48 col. 2
Labores amantiū minimè onerosi, tom. 1, fol. 369 col. 1
Labor & pugna tentationum, t. 2, f. 100 c. 2
Laborare manibus, vt omnes teneantur, t. 1 385 c. 1. nō cogūtur religiosi, qui in spūalibus occupantur, 396 c. 2, & 480 c. 1
Lachrymæ pœnitentium vnum Angelorū, to. 1, 242 c. 2. fœlices sunt. 272 col. 2. & deuotionis vtilissimæ, t. 2, f. 32 col. 2. impetrant, ibid. lauant, 334 col. 1
Lętitia modestè sumenda, to. 1, f. 307 col. 2 vera, vnde oriatur, 328 col. 2. spiritualis, duplex, to. 2, fol. 130 c. 2
Laico non debet quis confiteri, etiā in necessitatis articulo, to. 1, fo. 408 co. 1
Lamech, Antichristi typum gessit, tom. 1. folio, 49 col. 2
Lamentum damnatorum erit pulchrum carmen, to. 1, 13 col. 1
Languor, animæ infirmitas, to. 1, 194 c. 2
Lapides duo insuper humerale Aaronis. qd mysterij contineant, to. 1. f. 36 co. 2
Lapides duodecim, fidei articulos significarunt, to. 2, f. 243 col. 1
Lapsus Protoplasti, vt acciderit, t. 1. 112 c. 2
Largitatis gradus, to. 1. fo. 202 col. 1
Latitudo sacrę scripturę, to. 1, 97 c. 2
Latria quid, to. 1, f. 120 c. 1. 2. 181 c. 2 soli Deo exhibenda, 346 c. 2. to. 2, f. 303 col. 1. vt, & quib. 368 c. 2. 618 c. 2
Latriæ virtutis est, nouere, to. 2, 12 c. 1
Laudandum parcè, vituperandum parcius esse, to. 2, fol 423 col. 1
Laudādus in omnibus operibus suis Deus, to. 2, 123 col. 1
Laudes sacrarū scripturarū, t. 1, f. 6 c. 2
Laudes Dei attentissimè persoluendæ, t. 1, fol, 323 col. 2

Universidad de Deusto Biblioteca

Laudes B. Mariæ rithmicè, to.2, f.589
Laudismus sanctæ crucis, to. 2, f.334 c.1
Laus propria iustos cruciat, iniquos exaltat, to.1, f.332 c.1. pessima, quæ cum alterius iniuria fit, to.2, 55 col.2
Lectio, & oratio Christiani exercitatio est, to.1, f.324 co.1, sacra vt animæ pabulum sit, to.2, fo.42 c.2, seu semen est bonæ cogitationis, 69 col.1
Lectione, atque meditatione proficimus, to. 1, f. 321 col.1
Legendi modus debitus quis sit, t.2, f.44 c.1
Lepra cordis gemini, to.1, fo.355 c.1
Leua, & dextra quid significet, t.2, f.416 c.2
Leuitas mentis, quid, to.1, fo.155 c.2
Lex quid sit per diffinitionẽ, t.1. f.1. c.1. perfectissima quibus integratur, ibid. diuina omniũ vt sit perfectissima, ibid. Dei, qualiter per Angelicũ ministerium tradita, 3 c.1. & 37 c.2. vt de sede Dei procedat, ibi. quæ diuino iuri aduersatur, abroganda 5. c.2, cõtra bonos mores, vel Ecclesiã, nullius est roboris, ibi. diuina, & Ecclesiastica ius ciuile regulare debet, ibid. Dei, colũna fidelium, 9 c.1. ad gratiã qualiter se habeat, 13 c.2, pręcipit bonũ cõe, & spũale, 9 c.1. in patria perfectius, q̃ in hac vita obseruabit, 45 c.2. Mosis, maioris vt fuerit trãsgressionis occasio, 47 c.2, triplex, tribus diuinis appropriatur personis, 66 c.1, diuinitatis, qualis sit, 109 c.1, naturalis, 152 c.2, nulla seruãda, quæ sit charitati cõtraria, 407 c.1. Dei est charitas, 371 c.1, vetus, paupertatẽ contẽnebat, Euangelica, laudat, 412 c.2. diuina, quid summatim doceat, t.2, f.137 c.1, omnis, nihil iubet nisi iustitiam, 615 co.1
Legis cõsumatio per Christũ, to.1. f.3 c.2 lator haud est legi obnoxius, ibid. atque Euangelij discrimẽ, 130 c.1, & 175 c.2, & 271 c.2, origo ac finis Christus, 97 co.1, velamẽ, per Christũ ablatũ, t.2, f.411 c.1
Legi Dei aduersatur spũs carnalitatis & malignitatis, to.1.9 c.1. In legem committere, quid sit, 152 col.2
Leges non voluntate sola, sed maxima ratione à Deo latæ sunt, to.1, 66 c.2. binę à Deo datę, 130 c.2. infallibiles, & æternæ sin quas verè indicamus, to.2, 359 c.1
Legum diuinarum regulæ immutabiles, to.1, 18 col.1
Liber vitæ quid, to.1, f.43 c.1, & 104 col. 2, 142 c.1, & 164 c.1, cõsciẽtię, 43 c.1, 142 c.1. 164 c.1. creaturarũ, 43 c.2, & 45 c.1, scripturæ sacræ necessarius, 45 co.2, intus & foris scriptus Christus, 111 c.1. est mũdus, in quo cõditoris apparet perfectio, co.2. creaturarum, sufficiebat in statu innocentiæ, ibid. vitæ in iudicio aperietur, to. 2, fol.239 col.2
Liber Iob in Arca testamenti olim ob eius authoritatẽ repositũ fuit, to.1, f.48 c.2
Libri, qui in iudicio aperientur, to.1, f.142 c.1. & 164 c.1. bini, æterna Dei ars, & hic mũdus homini legẽdi, 111 c.1.2. consciẽtiarum in iudicio patescent, t.2, f.239 c.2 bini iugiter legendi, 227 col.1
Libri Vet. ac noui instrumenti, qui, to.1, f.8 co.1, & 175 co.2, vt sibi inuicem respondeant, 97 col.2
Libros philosophiæ comburebãt in primitiua Ecclesia, to.1, 61 col.2
Liberalis gratiæ vsus, to.1. fo.15 col.1
Liberalitas Deiparæ Mariæ. to.2, 292 c.2
Libertas peccandi, to.1, fo.136 co.1
Libertas quid sit, to.1, fo.109 col.2
Libertas arbitrij qui stet cum infallibili Dei pręscientia, to.1, f.104 c.2, principium vt sit meriti, vel demeriti, 110 c.2. primò homini data, vt per eam cœlum sibi asscisceret, 243 co.1, quid sit, to.2, fo.595 co.2
Libertas mala quàm noxia in religione. to. 1. f.68 c.2 vera quænam, 174 col.2
Liberum arbitrium quid sit, t.1. f. 112 c.2. 172 c.2. vt iustè Deus cadere in malum pmittat, 105 c.2, nemini seruit, nisi Deo, cæteris dñatur, 107 col.2, oẽs rationales potentias cõpræhẽdit, 110 c.2. nec summè malũ est nec summe bonũ, 112 co.1. cooperãdo gratię, quod est gratiæ suũ facit, 125 c.2, habuerũt Angeli, 109 c.1, per se quidẽ labiĩ, ruit, nequit aũt assurgere, 127 c.1. vt per peccatum eneruetur. ibid. qui sit inexcusabile, etiam in his quę minimè agere valet, c. 2, quid possit aut nõ possit, to.2, 255 col.1
Liberi arbitrij vis atque potestas ad quæ se extẽdat, t. 1. f.125 c.2. est totũ opus bonũ, totum idem gratię, 126 col.1
Libido qui sit originarij peccati causa, to.1, 114 c.2. triplex penitus eneruãda, 72 c.1
Licitæ, vel illicitæ scientię, quæ, t.1, f.4 c.2
Lignũ vitæ Christus est, t.1, f.7. c.2 & 10 c.2 quos fructus proferat, to.2, 627 c.1
Lignum scientiæ intuendum, non gustandum, to.1, 53 co.2
de Ligno vitæ edere quid sit, to.1, 57 c.1
Linea consanguinitatis, to.1, 190 c.2
Lingua, ac liber Dei, scriptura sacra est, t.1 fol. 44 col.1
Lingua, vt frenanda, to.1, f.290 c.2. omniũ malorum instrumentum, to.2, f.140 c.2 animæ, qualis, 384 col.1
Linguæ officium, to.1. f.325 col.1. peccata quot sint, to.2, 211 col.1
Liquefactio diuinæ consolationis, to.1, 317 co.2. spiritualis, to.2, fo.130 co.2
Literæ apertæ etiam iuuentę legendæ haud sunt, to.2, fol. 60 col.1
Lites cur hodie immortales sint, t.1. 29 c.2
Locus ab authoritate, licet inartificialis validis. tamen est nonnunquam, to.1.2. c.1
Locus purgatorij communi lege, vbi sit, to. 1, fol. 163 co.2
Locus secretus orationi aptus, t.2. f.458 c.2
Loci mutatio ad animæ, quandoq; salutem conducit, to.2, 36 col.2
Locustæ quibus Ioannes Bapt. vescebatur, quęnam fuerint, to.1, 448 col.1
Locutio disciplinata & religiosa qualis, to. 2. fol. 47 c.2, & 101 c.2
Locutionis præsumptuosę notæ, to.2. f.39 c.1. rectæ circunstantię, to.1, fo. 279 c.2 ratio quadruplex, 290 co.2. fructus, 324 c.2. abusus duplex, 290 col.2
Longanimitas, vt à patientia differat, to.1, fol. 59 c.2
Longitudo scripturæ sacrę. to.1, 98 c.1
Loquitur Deus multipliciter ad spiritũ in meditationibus, to.2, f.382 c.1. & 2
Loqui nefas nouitijs sine licẽtia, t.2, 37 c.2
Lucia nũcupabatur mulier Samaritana cũ qua dñus ad puteũ loquutus ẽ, t.2, 535 c.2
Lodus à diabolo inuectus, t.1, f.307 c.2, qñ sit mortale peccatum, to.2, 183 c.2
Lumen sextuplex vt aĩam disponat, t.1, 25 c.2. vt sit spiritualis creatura, 43 c.2, multiplex, 93 c.2, cognitionis sensitiuę, 123 c.2. naturale ab increata luce accenditur, t.2. f.360 c.2. speculationis qd, 389 c.2
Lumina diuinæ sapientiæ replent orbẽ. t.1, f.19 c.2. nouem animæ, 29 col.2
Lumine & motu in hęc inferiora cœlestia agere, to. 1, fo.107 col.1
Luminaria magna duo esse testamenta, t.1 f.46 c.2, binæ ecclesię dignitates, 476 c.1
Luna, & Sol mysticè exponũtur, t.1, 64 c.1
Lunæ ecclipsis, vt fiat, & quid designet, to.1, fol. 72 col.2
Lux cœlestis sapientia, to.1, f.16 c.2. animæ veritas est, 25 c.1 & 27 c.2, magna clara bonaq; ibid. à tenebris segregata mysticè, 29 col.2
Luxuria, quanta mala causet, t.2, f.194 c.2 quarum rerũ similitudinem referat, 200 c.1, damna quæ inferat, c.2, Diaboli proles vt sit, 210 col.2
Luxuriæ germina, malaq; to.1. f.268 col.2 gradus, 207 col.2, differentię septẽ. 208 c.1, certamen cum castitate, 270 c.2, remedia, to.2, f.93 c.1, & 2, & natura, & certamen aduersus eam, 535 col.2

M

Magister qui esse cupit, fiat antea discipulus, to.1, 250 c.2, nuncupari, an sit contra Euangelium, to.2, 262 col.2
Magistro indigent incipientes, t.2, 638 c.2
Magnanimitas quid, to.1, 28 col.2
Magnificentia quid, to.1, 353 col.1
Magnitudo rerum Deum ostẽdit omnipotentem sapientemq;, &c. t.2, f.358 c.1
Maledictio, grauis culpa, to.1. f.292 c.1. qñ sit mortalis, to.2, fo.182 col.1
Maledictum quid sit, to.1, f. 154 c.2, graue peccatum. 292 col.1
Malignitatis spiritus, lege Dei aduersatur, to. 1, fol.9 col.2
Militia quid, to.1, f.157 c.1, animæ vulnus vt sit, 194 c.2, bona proximi obnubilat, 300 c.1, radix omnium malorum, ibid.
Malum quid sit, t.1, f.148 c.2, geminũ, 116 c.2. 148 c.2, vt corrumpat naturã, ibid. triplex, 183 c.2, to.2, f.549 col.1, multiplex, 596 col.1
Mali nihil habent in cœlo, veluti boni nihil in mundo, to.1. f.144 col.2
Malæ spẽs atq; suspicio cauẽda, t.1. f.105 c.2
Mãdata Dei an sine eius gratia implere possimus, t.2, f.255 c.2, quæ nos seruare monẽt, 613 c.1, habenti charitatẽ, obseruatu facillima, non habenti verò difficillima esse. 614 c.2. cur breuissimè clarissimeque tradita, 615 col. 2. plenè explanantur. 616 col.1
Mandatorum Dei obseruantia charitatem in omnem proficientem indicat, to.2, fo. 400 c.2, quæ requirat, 616 col.2
Manducãdæ eucharistiæ praxis, t.1, 186 c.1
Manducare sacramentum corporis Christi, quid sit, to.2. 415 col.1
Mansiones multæ, vt sint in cœlo, to.1. fol. 370 col.1, diuersę ac variæ contemplantium, to.2, 374 co.1
Mansuetudo sæueritatem tẽperat, to.1, fol. 330 c.1. vt Deo sit amica, quibus quæ rebus similis, to.2, fo.231 col.1
Mansueti quæ bona cõsequãtur. t.2, 238 c.2
Manũ labori, vt insistẽdũ sit, t.2, f.49 c.2
Manus stillantes myrrhã, quę, t.2. f.421 c.1
Mare scriptura sacra dicitur, to.1, 44 c.1
Mare amarũ B. Maria interpretatur, to.2. fol. 268 col.1
Margaritæ duodecim quid mysticæ significarint, to. 1. 39 c.1 & 40 c.1
Maria Magdalena dixit, non quæro Angelos, sed eum qui fecit me, & Angelos. t.1, f.202 c.2, de cõtẽplationis electione laudatur, 331 col.1. eius conuersio, feruor & amor, to.2, f.533 c.2, vitam cõtemplatiuam refert. 547 col.1
Maria B. Apostolorum doctrix. t.1, f.37 c.2 in scripturis sanctis multa de se dicta habet, 46 c.1. omni caruit cõcupiscentiæ labe, 115 c.1. quãta nituerit puritate, ibid. vt verè mater Dei dicatur, & sit, [illegible] mater & ancilla Dei nostrũq; [illegible] arbor est vitę, 240 & inde. virginitatem prima omnium vouerat, ibid. [illegible] nisi Christũ post resurrectionẽ vidit, [illegible] gilui

nihil vnquàm sinistri passa est, laudibus efferenda figuris pręostensa, ibid. vt humilitate Deo placuerit, to.2, f.139 co.1, vt imploranda, ac immitanda, 157 co.2. verborum fuit parcissima. 141 co.1, summę venerationis affectu veneranda, 257 c.2. quàm cõgruè ab Angelo salutara sit, 266 colũ.1. ab omni peccato immunis vt fuerit, col.2, vt interpretetur, 268 colũ. 1, Stella maris, co.2, domina totius mundi, 269 colũ.2, virga Aaronis florida, 270 colũ.1, gratiam qui apud Deum inuenerit, 272 col. 1, est cœlum terraq;, col.2, therebyntus, 273 colũ.1, virga Isay, 274 col.1, & 285 col.1, domus Dei. 274 co.1 Luna perfecta, 277 col. 1, plena misericordia, colũ. 2, omnium vt perfectiones habuerit, 278 co.1, vas admirabile, co.2 potentissima. sapientissimaq;, 279 col.1, opulentissima. ibidẽ. indeficiens, colũ.2, pientissima, 280 col 1, fidelissima, col.2, nominatissima, ibid. electa vt sol, 281 c.1 Dei. necnon fidelium omniũ mater, c.2, Ancilla Domini, 282 col.1, Aurora co.2, & 283 co.2, mediatrix Dei, & hominum pacificatrix ac defensatrix, 284 col.1, Illuminatrix, col.2, regina, 287 col. 1, vt fuerit benedicta, 288 col.2, & sequen. vallis, 291 co.2, virtutibus referta, ibid. arbor, 294 col.1, terra, 298 col.1, ager plenus, col.2, Laudanda ac veneranda, 306 col.1, Inuocanda pro gratiæ adeptione, 441 co.2, cœlo simillima, 509 co.2, Salomonis thronus, 510 co.1, Aurora, 511 col.1, quæ exercitia in vita sua frequentarit, 513 col.2, vt ad Angeli vocem turbata fuerit, 524 col.2, taciturnitatis fœminis exemplum prębuit, ibid. Elisabethã visitans quæ, gesserit, 514 c.2, cur desponsata fuerit. ibid. Aurũ a magis oblatum, pauperibus largita est, 519 col.2, in nuptijs ministra fuit, 531 col.1, prima omnium Crucem adorauit, deposito filij corpore, 571 co.1, per fontem Paradisi, perq; ipsum Paradisum figuratur, per Archam Noe, per scalam Iacob, rubũ Mosaicum, per vas manna plenum, per virgam Aaronis 589. per Stellam Balahami, concam Gedeonis domum Domini, per Abigailem, Iudıtham atque Estheram, 590 per columbam, ac portam clausam, per mulierem Stellis duodenis coronatam, 591
Marię Virginis B. laudes, figuræ atque virtutes, to.1, fol.240 & inde. plãctus iuxta Crucem, to.2, fo.150 col.1, cor Peradisi hortus fuit, 266 col. 2, corpus incorruptum suscitatum, 286 col.2, humilitas, 270 col.2, charitas, ibid. mansuetudo, patientia, 275 col.2, paupertas, 276 col.1, sobrietas, virginitas, ibid. gratiæ plenitudo, 272 & seq. priuilegia dotes corporis, & animæ, 275 pulchritudo, 281 co.2, humilitas, 291 col.2, charitas mansuetudo, 292 liberalitas, temperantia, col.2, castitas, 293 col.1, fructus qualis, col.2. Psalterium ipsius, 306 litaniæ, 317 laudes rhitmice, 589
Mariæ B. dies sabbati cur dicatus, to.2, fo. 562 co.1,
Mariam Deiparam vt nullus dignè laudare sufficiat, nihilominus omnes cõpellimur, to. 2, f.265 col.1, & 2. contemnentes grauissimè peccant, 292 colum.2, maiorem Deus facere haud potuit, 281 co.2, timẽt Dæmones, 284 col.2. In Maria flos multiplex, 286 co. 1. Cũ Maria vt dominus fuerit, 279 col.1
Martha creditur fuisse à sanguinis profluuio curata, ad fimbrię Christi contactum, to.2, f.533 col. 2, vt actiuæ vitę figuram gerat, 547 col.1
Marthę humilis cõuersatio magni fuit meriti, to.1, f.331 co.1
Martialis sanctus cœnæ domini minister fuit, to.2, fo. 562 col.1
Martinus episcopus sanctus vinum monachis interdixit, to.1, fo.444 col.2, latronẽ conuertit, to.2, fo. 53 col.2
Martirij bina genera, to.1, f.333 col.1, appetitus perfectionis est, 443 col.2
Martyrij appetitus perfectionis est, to.1. f.443 c.2,
Martyrse cur in tormẽtis tripudiabant, t.1, fol. 333 col.1
Materia sacrarum scripturarum, to.1, fo.4 col.1, & seq.
Materia prima vltimæ formę nequaquam coniungitur, to.1, f.26 c.1, plena formis vt sit, to.2, 358 col.1
Mathematicę scientię parum proficuæ, to. 2, 5 col.1
Mathematica Christiana, to.1, 11 c.1
Mathematicum medium sit Christus, to.1, fol. 7 col.2
Matricida vt pœnitebit, to.1, 211 c.1
Matrimonium quid sit, t.1, f.142 c.2, quando institutum, quid significet, quid requirat, & quę sint eius impedimẽta, 141 c.1, & 188 co.2, tria bona habet, 189 co.1, vt dirimi ab Ecclesia possit, ibid. clandestinum prohibitum, 210 col.1
Maturitas mores exornat, to.2, 105 c.1
Mediator ac medium decẽtissimum, quàm decenter factus sit filius Dei, to.1, fo.118 co.2, 120, col.1, & 122 col.1
Medicus magnus vt Deus sit, tom.1, fol. 6 col.2, & 34 col. 1,
Meditatio, vitæ ac passionis Christi, to.1, f. 238 col. 1, quid, & quàm proficua sit. 320 c.2, vt sit mensa spiritualis, 350 c.2, passionis quàm vtilis sit. to.2, f. 142 co.2, & seq. quid sit, & qualiter à cogitatione differat, 382 c.2, vt sit cordis os, 384 c.1, qui ab allocutione diuina distinguatur, 385 col.2, vt a contemplatione differat, 389 col.1, passionis dominicæ vt incipientibus in primis assumenda sit, 458 col.2. mortis ac pœnarum inferni vt iugiter refricanda, 469 col.1.2, iudicij ac gloriæ cœlestis item. 470 col.1.2, generalis beneficiorum Dei, 47 col.2, cœnæ dominicæ atque Eucharistiæ atque passionis domini, 471, co.1, 562 col.1. vitæ Christi quanta bona præstet, 512 col.1 incarnationis, 514 natiuitatis, 516 circuncisionis, 518.
Meditationis forma, tom.2. fol. 366. col.1.2 omnis circa quę versari debeat. 368. co.1 iter vt necessarium, 382 c.1. studiũ quodnam sit, ibid. qualiter fiat, co.2, solitudo vbi sit, 386. c.2.
Meditationi haud omnia conuenire, & quę potissimum sint meditanda, t.2, 468 c.2
Meditationes ante & post sacram communionem habendę, to.2, fo.302 &. seq. variandæ ne fastidiãt, 458 co.2, passionis Christi ad singulas diei horas, in quibus est passus. 564 co.2. Resurrectionis eius, fol. 574 col.1
Meditandum quid sit singulis diebus, to.1, f.489 in oratione, to.2. 141 co.2
Meditanda iugiter quæ, to.1, f.280 col.1, in Missa. to.2, 369 co.2
Medium septiforme Christus, to.1, 7 co.2, & 10 col.1, & seq. virtutis fides & eadem fundamentum, 12 col.1, virtutis in quo consistat, ibid. diuersimodè consideratur, fol. 470 col.1, & 2
Media septem in Christi resurrectione, to. 1, 12 col.1
Mel quid in Christo denotet, to.2, 415 c.1
Membra humana cur Deo tribuantur, to.2, fol. 597 co.2
Membrorũ honesta cõpositio, to.2, 44 c.1
Memoranda vt sint bona, malave nostra, to.1, 278 col.2
Memoria ex multis sensibus fit, to.1, 22 c.1 peccatorum vt refricanda, to.2, 469 c.1
Memoriæ reformatio, to.2, 83 c.1, operatio qualis, 360 co.1
Mendacium quid & quotuplex, to.1, f.153 c.2, quanta mala faciat, 293 c.1, triplex, to.2, 184 co.1, multipliciter sit & qui sit peccatum, 625 col.2
Mendacia confitenda esse, to.1, 243 c.1
Mendicare vt sit perfectionis Euangelicę, to. 1 414 col.1
Mendacitas honesta atque laudabilis, to.1, 415 col.2, triplex, 416 c.2, quintuplex, fol. 482 co.1
Mendicus fuit Christus, to. 1, fo.415 col.2 & 422 col.2
Mendicus vnde sit dictus, to.1, 482 col.1
Mendici validi & otiosi reprehensibiles, t.1, 417 c.1, propter Christum, vel Euangelium vt sint perfecti, ibidem
Mens humana inualida sensibilibus manuductionibus indiget ad diuina capescẽda, to.1. f.1, c.1. Paradisus vt fiat, to.2, 418 c.2. semper ad Deũ suspensa sit, 105 c.1, vt ad sapientiam execratur, 120 c.2
Mentis ascensus in Deum, qui fiat, to.1, fo. 20 colũ.2, euagatio, corpus non patitur quietum esse, 294 col.1. puritas religionis finis est, to. 2, 61 c.2, constantia necessaria contra tentationes, 36 co. 1, affectiones quot sint, 105 c.2, alienatio tripliciter contingit, 142 c.1, excessus intellectui requiem pręstat, 365 colũ. 1, puritas quibus consistat, 637 c.2
Mentis verbum quodnam, to.1, 22 c.2
Mensa ęternarum epularum script. sacræ, to.1, f.4 col.1, sacræ scripturæ, to.1, 350 c.1. & 2, cœlestis qualis. 371 c.1
Mensura in rebus creatis quid sit, to.2, 357 c.2, bona cõferta, siue super effluens quæ dicatur, 454 col.2
Mensuras falsans, quam aget pœnitentiam, to. 1, 212 col.2
Mereri tribus contingit modis, to.1, f.121 col.2, & 175 col. 1,
Meritum Christi quantum, to.1, 121 c.1, 175 c.1, omne fundatur ac radicatur in gratia, 125 c.2, in operis difficultate consistere minimè. 441 c.1. infirmis deseruiẽtium, to.2, 155 colũ.1, vt perficiatur in æternitatis itinere, 418 col.1
Meriti vel demeriti principium, arb. libertas, to.1, 110 col.1
Merita nostra omnia in Christi merito radicem habere, to.1, fo. 120 col.2, & 175 colum.1,
Meritorum retributio Deum laudabilem predicat, to.2, 124 col.1
Metaphysica scientia insipida, to.1, f.6 co.1 Christiana qualis, 10 col.2
Metaphysicus aliter quàm Theologus de Deo differit, to.1, 7 c.2, & 10 c.1, quibus gradibus ascendit, 15 c.1
Metaphysicum medium vt sit Christus, to. 1, 7 c.2
Metus duplex homini inesse, to.1, fol. 111 colũ.2, qualis impediat matrimonium, fol. 190 col.1
Michael Archangelus, to.1, f.170 col.1, dominum in horto confortauit, to. 2, fol. 565 col.1
Millenarius numerus quid designet, to. 2, fo. 43 col.1, & 247 c.1,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index.

Miseria laudabilis seu vituperabilis qui sit, to.1, fo.262 col.1
Ministerium Angelorum, to.1, 242 co.1
Ministerium altaris vt reuerenter peragendum, to.2, 45 col.2
Miraculum miraculorum quodnam fuerit, to.1, f.23 col.2. quid sit, 178 col.2, quid ad illum requiratur, to.2, f.251 co.1, & 2, qui comprobetur, 24 co.1, an in instanti fieri sit necessum, 25 col.1
Miracula in veteri lege facta, to.1. 37 co.2, hæretici habent minimè, 38 c.1. Dei vt à Magorũ atque Dæmonum impostoris & prestigijs discerni queat, 169 col.1, post mortem alicuius facta, vt ad eius canonizationem sufficiant, to.2, fo.23 colum. ad inuocationem D. Bonaventuræ facta, 6. 8. & 32
Miseria ni culpa præcessisset minimè esset to.1, f.114 c.1, vitæ præsentis quanta sit 308 col.1, eius partes, 309 co.2
Misericordia Dei quanta, to.1, f.105 col.2, quid sit, 181 co.2, eius opera, 183 col.1, eius gradus, 200 co.1, vera quænam, 288 col.2, & 345 col.2, iustitiæ comes sit, 330 col.1, quibus adsimiletur rebus, to.2. fol. 233 col.2, opera eius spiritualia & corporalia, 234 co.1, septuplex à Domino, fol. 342 col.1
Misericordiæ atque veritatis admodum pia contentio super redimendo humano genere, to.2, 513 col.1
Misericordes Angelis adsimilari, tom.2, fo.499 col.1
Missæ cæremoniæ exponuntur, 186 co.1, minister quantum mereatur, to.2, 64 co.1, ob negligentiam celebrationem intermittens vt malè faciat, quantum boni amittat, 301 col.1, mysteria exponuntur, 325 col.1
Missam celebraturus vt se probare atque præparare debeat, to.2, f.300 col.1. qua intentione debeat accedere, 302 colũ.2, sex consideret, 304 col.1, quę in ea meditanda, 369 col.2
Mittere in diuinis quid sit & cui conueniat, to.1, fo.103 c.2, 166 c.1
Modestia moralis virtus, to.1, fo.27 c.1, & colum.2. sapientiæ, fol.16. D. Bonauenturę admirabilis, 205 co.1, & 235 co.2, eius proprietates, 284 co.1
Modus tractandi sacræ scripturę, to.1, fo.6, col.1, nanciscendę sapientię, 17 col.2. & species in rebus quid, 19 col.2, studendi optimus, 60 col.2, procedendi sacrę scripturæ, 99 col.2, exponendi eandem. 100 colũ.1, incarnationis verbi Dei maximè congruus fuit, 117 c.2, & inde. passionis Christi perpulchr e describitur. 122 c.2, & inde, canendi atq; legendi debitus, t.2, 44 c.1, conuersandi religiosius, 53 col.1, vitæ Christi meditandę perpulcher. 378
Modi prædicandi, supponendi, ac significandi, atq; differendi, qui & quot in diuinis, to.1, 102 co.1
Modi orandi tres, to.2, 121 c.1
Monachus quis sit, to.2, f.426 col.2, quæ nã facere, sine licentia possit, necne, 37 c.2
Monachi boni vel mali qui sint, to.1, f.254 co.2, & inde.
Monachorum insignia, to.1, f.155 co.1, superbia qui agnoscatur, 265 col.2, abstinentia, 444 col.1
Moniales bonę vel malæ, quæ, to.1, fo.256 col.2. recipientes pecuniam pro ingressu alicuius ad monasterium an simoniam committant, to.2, 434 co.1
Monarcha qualis sit Deus, 40, 1, 67 c.1
Monilia sponsæ qualia, to.1, 196 co.1
Monstrum quid sit, to.2, f.21 co.2
Mora in turpi cogitatione vt sit mortalis, to.1. f.225 col.2, vt conficenda, 230 c.1
Morbus peccati, to.1, fo.33 co.2
Mori pro proximo perfectę charitatis esse to.1, fol.413 col.1
Mors Christi vt clarè patuerit, to.1, 8 c.1
Mors vbiq; nobis expectãda est, to.1, f.308 col.2, triplex, ibid, vt omnia mundi bona conteněda ostendat, 497 co.2. bona esse non potest, quam mala vita præcessit, 488 c.2, iugiter meditanda, to.2, 347 col.2, iustorum pretiosa, peccatorum pessima, ibid. fugiet à damnatis, 348 co.2
Mors Christi iugiter meditata deuotionem nutrit, to.2, fo.143 col.1
Mortis meditatio auaritiam restinguit, t.1, 320 c.1, memoria longe vtilissima, to.2, 229 c.1, hora suspecta sit semper, 469 c.1 generalis meditatio, ibid.
Mortem fugere ex se imperfectionem arguit, to.1, 443 col.2
Mortuis ecclesię suffragia valere, to.1, 143 col.1,
Mortificatio carnis spiritum subleuat, to.1, fo. 312 co.2
Moses qualis propheta sit, to.1, f.37 col.2, qui de libro deleri voluerit, to.2, fo.122 colũ.1, & 126 col.1
Mosis lex ab Angelis scripta. to.1, fo.37 c.2 quid ad timorem incutiendum cõtineat, 130 co.2. binæ Tabulæ geminã docuere iustitiam, to.2, 615 col.1
Mosi omnium quę in Deo sunt creaturarũ rationes Ideales reuelatę fuere. tom.2, fol. 412 col.1
Motus naturalis cur in fine, quàm in principio fortior sit, to.1, 196 col.2
Motus carnis vnde oriatur, & quando sit confitendum huiusmodi, to.1, 231 c.1
Motus animæ ad bonum creati quasi nuncij sunt inter Deum, & animam, to.2, fol. 385 col.2
Mulier vt callidè à Diabolo decepta, to.1, f.11 col.2. & 112 c.2, quas ob peccatum pœnas luerit, 113 c.2, & 163 co.2, pudica non saltare, sed orare filios docet, 244 c.1 adultera basiliseo similis, to.2, 210 c.2
Mulierum familiaritas periculosa, t.1, 231 col.1. & 2, laus, ac vituperium, 244 co.1, ornatus ac fucus, 298 co.2, & 315 co.2, viscus toxicarus, 301 col.2. consortium, fugiendum, to.2, fo.54 col.1, amicus, vix Dei erit amicus, 61 col.1, familiaritas vitanda, 67 col.2
Mulieribus asperè breuiterq; respondendũ, to.2, 76 co.2
Mulier Samaritana Lucia vocitabatur, to.2, 535 col.2
Mulier Chananeæ tres præcipuè virtutes habuit, to.2, fo.541 col.2
Multiloquium vitandũ, to.1, f.356 c.2, mentis dissipatio est, 290 co.2
Multitudo rerum, Dei immensitatem ostendit, to.2, fol.357 col.2
Munditia cordis tribus acquiritur, to.2, fo. 234 col.1, Angelis hominem adsimilat. fol. 354 col.1
Mundus diuinæ sapiętię luminibus plenus, to.1, fo.19 col.2, trifariam consideratur, 25 col.2, vt in maligno positus sit, 28 c.2, homini qui seruiat, 45 col.1, archetypus causales rationes complectitur, 52 co.2, nihilo creatus in tempore, 105 col.2, & 166 col.2, sex diebus distinctus, ibid. innouandus circa iudicium, 144 co.1, & 2, igne expurgandus, ibid. & 164 col.2, contemnendus multipliciter docetur, 317 col.1, & 497 col.1, spirirum sanctum recipere cur haud possit, 339 col.2, bifariam tentat, t.2, 79 c.2, magnus qui ad paruũ accedat, inque eum ingrediatur, 358 c.2
Mundi æternitatem vnde philosophi opinati sunt, tom.1, fol.10 colũ.2, maioris ac minoris analogia, 52 co.1, atque hominis ætates ad septẽ primordiales dies adaptantur, 98 co.2, spiritus quid suggerat, 357 col.2, gloria fugax, 497 col.2, familiaritas vitanda religiosis, to.2, fol. 76 col.2, bona contemnenda, 104 co.1, prosperitas quàm sit vana & instabilis, 343 c.2, gaudium spernendum, f.345 c.1
Mundo hoc vtendum vt sit, to.1, 298 c.1
Mundum ponere æternum, est totã eorum pere sacram scripturam, to.2, 617 c.2
Mundanæ scientiæ huius qualis sit, to.1. fo lio, 4 col.1
Munus triplex, to.2, f.184 c.2, accipere an sit peccatum, 183 col.2
Murmurare de Prælatis graue flagitium, to.2, fo.174 col.1
Murmuratio quãdo lethale peccatum, to.1, fo. 390 col.2, & to.2, 178 co.1
Murmurator Dei regnum haud possidebit, to.1, 291 co.2
Mutabilia qui possint à Deo maximè immutabili manare, ac prouenire, t.1, 223 c.2
Mutabilitas rerum ac hominum notatur, to.1, fo.294 col.1
Myrrhæ fasciculus quid designet, to.2, fol. 385 col.2
Mysteria Christi ante legem & sub lege, to.1, f.48 c.2, Crucis & figuræ, to.2, 328 col.1, Arithmetices in scrip. diuinis, to.1, fol. 7 col.1
Mysticus sensus haud vbique requirendus, to.1, 200 col.1
Mystica Theologia sapientiæ finis, to.1, fo, 20 col.1.

N

NAtiuitas Christi multa docet, quę imitemur, to.2, 516 col.2
Natura corporalis vt distincta, t.1, f.106 co.2, elementaris, vt discreta, ibid. & 168 colũ.1, cœlestis triplex, fol. 167 col.2
Naturę mediũ Christus, vt sit, to.1, fol.7 col.2, & 10 col.1
Naturæ humanæ quæ sint in sui conditione tributa, & quę superaddita, to. 111 co.2 dictamen quale, 152 col.2
Naturalis spiritus quis, & vndè oriatur, to.1, fo.11 co.1
Necessitas duplex, to.2, fo.298 col.2
Nectar quid sit, to.2, fo. 236 col.2, triplex est, 237 col.2
Negligentia quid, & quotuplex sit, tom.1, fo.152 col.1, vt noxia, 292 col.2, prælatorum reprehẽsibilis, t.2, 68 c.2, vt lethalis sit, 189 c.2, vt reprehensibilis. 198 c.2
Negocia secularia religioso fugienda, to.2, fol. 54 col.2
Negotiatio, vt periculosa sit, to.1, 162 c.1
Nicolaus sanctus Nicæno interfuit cõcilio, to.1, 38 col.1
Nihil non pulchrum in orbe, to.1. 198 c.1
Nihil in inferno nisi propria voluntas ardet, to.2, f.77 col.1
Nihil infœlicius peccãtum fœlicitate, to.2, fol. 345 col.1
Nobilitas alicuius scientiæ in quibus constat, to 1, fo.1 co.2
Nobilitates omnium causarũ diuina scientia aggregat, ibid.
Nobilitas mentis, generis potior nobilitate, to. 261 col.2
Nobilitates 12 essentiæ diuinæ, t.1, 101 c.2
Nomen Dei authoritatem innuit, to.1, f.2, colũ.1, quanrę apud Hębreos veneratio nis extiterit, ibid. terragramaton tria mysteria continet, ibid. primum ac præcipuum

Index.

ępuum est ipsum esse. 39 col.2, & bonũ, to.2, f.363 co.1, & 364 co.1, & 410 co.2
cunctis inscriptum rebus, tom.1, fol.30 colũ.1. Trinitatis, quid comprehendat, 102 colũ.1. in scriptura triplici Deorum epithero, to.2, f.264 col.2, vt sit sanctificandum, 444 col.2, sanctum est atq; terribile, 609 co.2, vt in vanũ multifariam assumatur, 619 col.2
Nomen Iesus oleo persimile, t.1, f.2 39 c.1 virtuosum, gratiosumq;, to.2, 481 c.1
Nomẽ B. Mariæ quid significet, t.2, 268 c.2
Nomen Angelus multis aptatur, to.2, fol. 485 col.1,
Nomine vnius tunicæ quid intelligatur in Euangelio, to.1, 377 col.2
Nomine cęli multa significari, t.2, f.300 c.2
Nõtitia suæ scientia Dei vt varia in scripturis diuinis sortiatur nomina cum sit vnica, to.1, 104 col.2, & 166 co.1
Nottitia experimentalis perfectissimorum est, to.2, fo. 413 co.1
Notiones diuinæ quinq;, to.1, 102 c.1
Nouem soli Deo appropriata, to.1, 67 c.1
Nouenarius per vnitatem completur, to.1 fol. 67 col.1
Nouitatum præsumptio superbię germen, to.1, 156 col.1
Nouitiatus bini sunt, to.2, 78 col.1
Nouitiatus feruor, to.2, 95 col.2
Nouitij, vt instituendi sint, to.1, 254 co.1, nec literas conscribant, nec recipiant sine magistri assensu, to.2, fo.37 col.2, & sequdẽtiores æquo haud in religione perseuerabant, 59 col.1
Nouitiorum differentię, to.2, f.59 co.2, informatio, 68 col.1, & 78 col.1
Noui ac veteris instrumenti concordia, to.1, 38 col.2
Nox in anima est, cum corpori dies adest, & contra, to.1, 343 co.1
Noctu sponsum quærere quid, to.2, 445 c.2
Nugarum genitrix ociositas, t.1, f.291 c.1
Numeri in sacris literis mysteria continẽt, to.1, fo.7 col.1
Numerorum proportiones, 52 col.1, gemina septem, to.2, 359 col.2
Numerus cubicus, quisnam, to.1, f.8 col.2, & 26 c.2, ternarij, 50 co.2, quindenarius mysterium habet, ibid. decursum huius mundi continet, 52 co.1, Iubilei, 53 c.1, nouenarius, 66 col.1, septenarius multiplex, 131 col.2, sacramentorum nouę legis, 133 co.1, senarius perfectionem denotat, 140, col.1, octonarius est numerus iustitiæ, 380 col.1, abundans quis & quid designet, to.2, f.243 co.1, millenarius quid significet, ibid. centenarius quibus competat, 247 co.1, quadragenarius, ibid. in creaturis quid, 357 colũ.2, vt sit præcipuus in conditoris animo, 359 columna 2,
Nuncius diuina est inspiratio, t.1, 341 c.1
Nuncij inter Deum & animam qui sint, t.2 f.383 col.2, boni sint, an mali qui agnoscantur. 386 col.1

O

OBedientes quibus adsimilentur, to.2, fo.496 co.2
Obedientia pura qualis, to.1, f.111 col.2, boni subditi insigne, 246 co.2, authoritates doctorum de ea, 284 inacceptæ, 285 colũ.2, sacrificium Deo gratis, ibid. Holocaustum præcipuum, 375 col.1, non est æqualis in omnibus religionibus, ibid. vt Deo grata, to.2, fo.37 col.1, perfecta, indiscreta sit oportet, 59 col.1, nouitiorum 62 col.1, tutior salutis via, 76 c.2, vnde oriatur, 114 c.1, triplex est, co.2, perijt ferè à religiosis, 173 co.2 est schola Saluatoris, palma triumphalis, schala Paradisi, 213 co.2, & seq. legitima & vera, 425 col.1,
Obedientiæ descriptiones, to.1, f.181 col.2 gradus, 199 col.1, & 375 co.1, duo genera, to.2, fo.37 col.1, optima, ibid. profectus & gradus, 115 col.1, effectus, 174 c.1 præconia, & gradus septem, 213 col.2, & sequen.
Obduratio mentis quid, to.1, 157 col.1, vnde oriatur, 130 co.2
Obiecta sensuum, quæ, to.1, 176 co.1
Obligatio multiplex, to.1, 152 co.1
Obliuio suæ saluti maxima stultitia, to.1, fol. 302 col.1, sui propter Deum laudabilis, ibid. duplex, vt peccatum sit, to.2, fol. 190 co.2
Obseruatio mandatorum Dei, indicium est charitatis proficientis, to.2, 401 c.1
Obstinatio, peccatum in spiritum sanctum. to.1, 115 col.2
Occasiones peccatorum vitandæ vt sint & qui confitenda, to.1, fo.225 col.2, & 228 col.1. & 231 col.2, etiam iustos decipiunt, 330 co.1
Occisor presbyteri qualiter pœnitebit, t.1, fo. 215 co.1
Ocio sitas nugarum mater, nouerca virtutum, to, 1, 291 col.1
Ociosum verbum quodnam dicatur, to.2, fol. 101 col.2, & 141 col.1
Ocium cunctorum est malorum principium fugiendum, to.1, f.311 co.1 & 385 col.1, to.2, f.69 c.1, & 75 c.2, & 94 col.2, mors animæ vt sit, 418 col.1
Oculus, animi nuncius est, to.2, fo.188 c.2, scandalizans, vt reuendus sit, 259 col.1, triplex, 388 c.2, spiritualis per eucharistiæ sacramentum excitatur, 415 c.2,
Oculos ternos accepit homo, to.1, 112 c.1
Occupatio amplectenda, fugiendaque, to.1, fol. 293 col.2
Octonarius, primus numerus cubicus, to.1, fol. 8 col.2
Odire se ipsum, qui perfectè fiat, tom.2, fol. 161 col.2
Odium quid, & vndè, to.1, f.156 c.2, & 158 col.2, nemini habendum, etiam malo, to.2, 71 col.1
Odiũ sui ipsius, ad perfectam dilectionem Dei necessarium, to.2, 161 c.1
Officium Pastoris non propter ipsum sed propter oues institutum, tom.1, fo.245 col.1, Monachi, 254 co.2, plebanorum, 403 co.1, Episcopi quouis alio multo periculosius, to.2, f.15 c.1, iudicis, 428 c.1, Angelorum, 439 col.2
Officium diuinum nouitijs addiscendum, to.2, f.43 col.1, in choro vt persoluendũ, col.2, extra chorum, item, 44 co.1, & 72 co.1, quas ob causas in Ecclesia institutum, 649 col.1
Officium passionis Dominicæ à D. Bonaventura editum habetur, to.2, f.319
Olfactus spiritualis qui excitetur, to.2, fo. 416 col.1
Omnia numero, pondere, & mensura facta, to.1, fo.19 col.1, ternario consistere, fol. 195 col.2
Omissio quid, & vt sit peccatum, tom.1, fol. 151 col.2
Opera satisfactoria, quę defunctis suffragentur, to.1, 143 col.2
Opera misericordiæ, quot, to.1, f.183 col.1 to.2, 234 col.1
Opera Christi interna, externaq; perfectissima, to.1, 435 col.2
Operando, atq; credendo, cœlum adipiscimur, to.1, 99 col.2
Operari cibum qui perit, quid, tom.1, fol. 358 colum.2,
Operari trifariam contigere, to.1, 428 c.1
Operari hominem oportere, quò finem suũ consequatur, to.1, 418 col.1
Operatio bona, testis est scientiæ & charitatis, to.1, f.331 c.2, memoriæ, to.2, f.360 co.1, intellectus, co.2
Operationes animę tres, to.1, f.22 col.1. & 71 c.2, religiosorum duplices esse, to.2, 37 col.2, Deiformes, quæ sint, 419 c.1
Opus Dei triplex, to.1, 19 c.2, incarnationis verbi Dei, totius vt sit trinitatis, 118 c.1, & 119 c.1, & 174 c.1, to.2, f.14 co.2. cur præcipuè spiritui sancto tribuatur, fo. 119 col.1
Opus virtutis, ac perfectionis omnitti potest salua virtute, to.1, 450 co.2, triplex est, 428 c.1, factum est voto perfectius esse, eo quòd extra votum sit, 440 c.1, to.2, f.12 c.1, prædicationis Deo maximè gratum, to.1, 479 c.1, trifariam bonum dici, to.2, 255 col.1
Oraculum quid sit, to.1, fo. 172 co.2 to.2, fol. 595 col.2
Orare sine intermissione quid sit, to.1, 391 c.1, vocaliter, an mentaliter magis expediat, to.2, 127 co.2
Orari vult Deus, quòd largiendi occasionem habeat, to.1, 131 col.1
Orandi modus à Christo præscriptus, to.1, 131 c.1, sunt sancti, quò facilius impetremus, ibid. modi tres, to.2, 121 c.1, & 126 c.2, varius modus, 457 co.2
Orandum in principio cuiuslibet operis, ac exercitij, to.1, f.488 co.2, to.2, f.57 c.1, semper, quid sit. 72 co.2, & 126 co.1, minimè pro sanctis, 10 c.1, pro Ecclesia Romana, quotidiè, 73 col.2. pro quibus in Missa, 303 col.2, & 328 col.2. pro defunctis, haud tamen pro damnatis, 331 c.1, iugiter, donec animę sponsus adueniat, 457 colum.1
Oratio quid sit, to.1, f.183 col.2. accepta, & inacceptа, 286 continua, est bonum desiderium, 320 c.1, qui ad eam ascendamus, 321 c.1, quibus virtutibus fulciatur, 329 c.2, sine ieiunio nihil roboris habet, ibid. Deũ vt multipliciter delectet, to.2, f.126 col.1, animæ vt sit speculum, 125 co.2, perfectа, tria requirit, 141 c.2, thuri adsimilatur, & aliis rebus, 204 col.2, mater vt sit, atque origo sursum erectionum in Deum, 356 c.2, quos habeat gradus, siue partes, 368 c.1, potus animæ, fol. 548 col.1
Orationis Dominicę pulcherrima resolutio, to.1. 131 co.2, & 183 c.2, cõpendiosa & pulchra expositio, to.2, 263 Anagogica expositio, 443 c.1, & 448 col.2
Orationis putæ effectus, to.1, f. 231 c.2, & 286 c.2, methodus, ac pulcherrima forma, to.2, f. 42 col.2, & 72 c.2, alæ binæ, 42 co.2. vis atq; vtilitates, 43 c.1, scopus, 128 c.1, perfectio, 129 c.2, multiplex fiatur, 125 colũ.2, studium & virtus, 141 colum.1
Orationi tempus deputandum, to.2, f. 458 c.1. nocturnum tempus aptum, c.2, locus conueniens, col.2
Orationes antè ac post communionem dicendę, to.2, 302 & seq.
Orationibus nostris Deum haud mutari, nec tamen ociosè ipsum exoramus, t.2, fol. 125 col.1
Orantis actus, & officia, to.1. fo.131 co.1, affectus varij, tom.2, fol. 126 col.1, affectus, & gestus vt variandi, fol. 412 columna 1,
Oranti, multifariam se Deum ipsum habere videtur, to.2, 110 col.1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index.

Orantes, cur minimè exaudiantur. tom. 2, fol. 127 col. 2
Orbes cœlestes, atque elementares quot, to. 1, 106 col. 2
Ordinatio vitæ religiosæ ad Deum, tom. 2, fol. 57 co. 1, ad se, 58 co. 1, ad proximum, colum. 2,
Ordinatio hominis interioris vt necessaria, to. 2, fo. 391 col. 1
Ordo, & species in rebus, to. 1, f. 19 col. 2, vi uendi, vnde habeatur, to. 1, f. 95 col. 1, natur, sapientiæ, &c. 108 col. 1, charitatis, qualis, 130 co. 1, to. 2, f. 188 c. 1, sacer, 139 c. 2, quot eius gradus, à quib. integratur, 140 c. 1, & 187 col. 2, & seq. iustitiæ Dei, 150 col. 2, fratrum minorũ, cur nihil proprium possideat, 394 col. 1, in canonizatione seruandus, to. 2, fo. 26 col. 1, & 27 colũ. 1, rerum agendarum quanti sit ponderis, 336 co. 1, rerum multiplicitèr Deũ prædicat, 358 col. 1, requiritur in spiritualibus exercitijs, 460 co. 1
Ordines spirituum beatorum, diuinis personis adsimilãtur, to. 1, f. 67 col. 2, contemplatiuorum, tres, 74 col. 2, Ecclesiastici, & saluandorum, 188 co. 2
Organa sensuum, quæ, to. 1, 171 co. 1
Originale peccatum, quid sit, to. 1, fo. 112 & 114. in nos libido transfundit, ibidem. effectus eius, 194 co. 1, curatur, & remanet, 114 col. 2
Originalis iustitia, to. 1, f. 114 co. 1, & 194 col. 1, effectus eius, ibidem.
Origo primi peccati, tom. 1, fo. 113 col. 1, actualium peccatorum, 115 col. 1, & 116 col. 1, & 218 colũ. 1, penalium peccatorum, 116 col. 2
Origo rerum, Dei potentiam, sapientiam, atq; bonitatẽ ostendit, to. 2, 357 c. 1
Ornamenta tabernaculi, quid mysticè designarint, to. 1, f. 34 col. 2
Ornamenta curiosa facientes, vel his vtentes, vt peccent, to. 2, 322 col. 1
Ornatus mollis, ac delicatus taxatur, to. 1, fo. 298 col. 2, & 315 col. 1. Christianus, qualis, 315 col. 1, Religiosus, 330 col. 2, to. 2, 605 col. 1
Os Dei, sacra scriptura, tom. 1, 44 co. 1, cordis, siuè animæ est ipsa meditatio, to. 2, fol. 384 col. 1
Ostentatio vana haud decet religiosum, to. 2, 69 co. 2
Ostentum, monstrum, & prodigium, vt distent, to. 2, 21 col. 2

P

Pacificus, multifariam quis esse dicitur, to. 1, f. 344 col. 2, vt sit Rex tri plici titulo, to. 2, 236 col. 1
Panis supersubstantialis, quis sit, to. 1, 350 co. 2, & 367 col. 1, est corpus Christi, to. 2, 416 col. 2
Panis animæ, vt sit verè, to. 1, f. 357 co. 2
Gloriæ cœlestis, 363 col. 2, Angelorum, vt sit cibus hominũ, to. 2, f. 302 col. 1, spiritualis vt sit animę necessarius, c. 2, quotidianus, quis sit, 264 col. 2
Papa, potestatem habet de thesauris Ecclesię fidelibus impartiendi, to. 1, f. 138 co. 2
Pater patrum est, fons, atq. origo cũctorum principatuum, 140 col. 1, est totius vniuersi Episcopus, 373 col. 2, plenitudinem habet potestatis in omnes Ecclesias, 403 col. 2, solus, non quiuis alius potest canonizare sanctos, to. 2, f. 10 col. 2, & nemine iudicandus, tolius Dei iudicio refertur, 404 col. 1, orandum pro eo specialiter in Missa, 328 col. 2
Papę authoritas in Ecclesia, maxima, to. 1, fol. 70 col. 1, & 138 col. 2
Paradisus, vt sit iusti hominis anima, to. 1, f. 55 col. 1, vitius, to. 2, 217 col. 1
Paralogysmus Diaboli quo Euam decepit, to. 1, 11 col. 1
Paraliticus sanatur à Domino, dimissis primò peccatis, to. 2, 532 col. 2
Paramenta sacerdotalia quid significent, to. 2, fo. 325 col. 1
Parentes, auaros reddit fœcunditas prolis, to. 1, f. 301 col. 2, vt diligendi sint, ibid. vt sæpe filiorum aduersentur saluti, 302 c. 1 triplici ratione venerandi, to. 2, fol. 210 colũ. 1, propter Christum relinquendi, fol. 344 col. 2
Parentes D. Bonauenturæ, quinam fuerint, to. 2, f. 4 col. 2
Parentum percussio, graue flagitium, to. 2 fol. 81 col. 1
Parentibus, quis, qualisve honor exhibendus sit, to. 2, 621 col. 2
Participare cum excommunicatis, quibus liceat, to. 1, 160 col. 1
Paruuli sine baptismo descendentes, puniantur, to. 1, 309 col. 2
Passio omnis, actionem sequitur, to. 1, fol. 116 col. 2
Passio Christi, vt fuerit conuenientissima, remedium, to. 1, fol. 123 col. 1, vt iugiter meditanda, to. 2, fol. 143 c. 1, & 146, & seq. qualiter, 564 col. 1
Passionis Christi modus, to. 1, f. 123 col. 1, & 175 col. 1, meditatio, 238 col. 2, to. 2, fo. 340 co. 2, Philomena, 586, acerbitas, 612 col. 1, meditatio præcipua, 458 co. 2, generalis, 472 col. 1
Passiones & penalitates, cur, & quas Christus assumpserit, to. 2, fol. 122 col. 1, & 175 col. 1
Pastor gregis speculum siat, to. 1, fol. 245 col. 1, qualis esse debet in vita, colũ. 2, vt pascere debeat oues. ibid. & 325 col. 2, vt corrigere, 326 colũ. 1, æquitatem teneat, col. 2, malus se pascit, non oues, 246 colum. 1, negligens arguitur, 302 colum. 1,
Pastoris sententia iusta iniustave timenda, to. 2, 246 col. 2. excessus per zelum, venia dignus, 304 col. 2, lingua, & officium, fol. 324 col. 2
Pater diuinus, principium influentiarum, to. 1, fo. 23 c. 1, & 24 c. 1, & 335 c. 1, largissimus, vt sit, 24 col. 1
Pater, anagogicè quid, to. 2, 443 col. 1
Pater, quis dicitur multiplici titulo, to. 2, fo. 622 col. 2
Patris verbum, exprimit patrem vt principium trifariam, to. 1, 23 col. 1
Patri appropriatur vnitas, æternitas, &c. to. 1, f. 103 col. 2, & 166 col. 1
Patientia, to. 1, f. 58 col. 2, & 59 col. 2. vincit aduersa, 353 col. 2, vt comprobetur, to. 2, 112 col. 2
Patientiæ gradus, to. 1, f. 199 col. 2. authoritates, 281 co. 1, radices, to. 2, f. 112 c. 1, gradus, 113 col. 2, laudes, actus, siuè prorietates, 235 co. 2
Paulus vti fuerit illustratus, to. 1, f. 24 c. 2, quas habuerit visiones, 37 c. 2, quomodò anathema esse obtarit, to. 2, 121 c. 1
Pauli raptus ad tertium cœlũ, quid innuat, to. 1, 37 col. 2
Paupertas, vt sit laudabilis, to. 1, 28 col. 1, perfectionis basis, 128 col. 2. haud contemnenda, 260 col. 1, melior eleemosyna, ibidem. perfectissima, quæ nam sit, 411 co. 2, duplex, 412 co. 1, Euangelicę perfectionis radix, 453 c. 1. cum sequentibus. Euangelica, non vsum, sed rerum dominium vetat habere, 458 col. 1, falsa, quę sit 288 col. 1, vt sit Euangelicæ perfectionis fundamentum, 421 col. 1, in veteri test. contemptibilis, & maledicta: in nouo autem benedicta, & honorabilis est 467 co. 2, non est extremum, sed mediũ virtutis perfectissimę, 480 col. 2, & 481 col. 1. vt diuitem faciat super omnes diuitias, to. 2, f. 61 col. 1. spiritualis ædificij primarium fundamentum: 77 col. 1, & 532 col. 1, qui sit Christi exemplo amplectenda, 139 col. 2. quibus adsimiletur rebus, & quę bona gignat 214 colum. 2, & inde cordis, & affectionis, non vsus aut vocis laudabilis, 544 col. 1, Christi, & nostra, vt distent, ibid. Christi, in ipsius passione, 612 col. 1
Paupertas fratrum minorum altissima, to. 1, 385 & 386
Paupertatis gradus, to. 1, f. 200 col. 2, species tres, 260 col. 1, perfectio, nouę legi propria, 461 col. 1, & seq. vtilitates plurimę, 467 & inde, laudes, to. 2, f. 140 c. 1, fructus multiplex, 517 col. 1
Paupertatem Euãgeliũ prædicat, quam lex horrebat. t. 1, f. 412 c. 2. Christus suo exẽplo diligendam docet, to. 2. 139 c. 2
Pauperes consolandi, to. 1, f. 298 c. 2, qui laborare cogãtur, 428 co. 1, spiritu, thronis Angelicis cõparantur, to. 2, 492 c. 1
Pax esse nequit, vbi diuinæ legis obseruatio abest. to. 1, f. 9 col. 1, diffipat malum cauet diffidium, 16 col. 2, testamentum hęreditatis Dei, vt sit, 316 col. 2. magnũ bonum, 338 col. 1, quotuplex sit, 344 c. 2, cum prælatis habenda, to. 2, fo. 62 col. 2, cordis, 104 c. 1, bona triplex. 235 col. 1, maia triplex, 235 col. 2, nostra, vt factus sit Christus, 297 col. 2
Pacis gradus, to. 1, f. 201 c. 2, & 344 c. 2, pręconia, to. 2, f. 235 c. 1. supor quibus gradibus attingatur, 370 col. 2
Pacem iustitia præcedat, oportet, to. 1. 328 col. 2,
Peccatores, terra nuncupantur, to. 2, f. 445 colum. 1,
Peccatum, est fur thesauri cœlestis, to. 1. 14, col. 2, haud habet causam efficientẽ, 112 co. 1, vnde oriatur, 115 c. 1, in ipsa est voluntate, 112 c. 2, & 290 c. 1, lethale seu veniale vt agnoscatur, ibid. & 235 co. 1, omne primorum parentum, peccato adsimilari, 116 col. 1, quid sit, & vndè oriatur, 112 co. 1, & 115 col 2, & 149 co. 1, vt sit contra Deum, trinum, & vnum, 117 c. 1, vt trinitatis imaginem deformat, ibidẽ. liberum arbitrium corrumpit, & multa mala inducit. 116 col. 1, multipliciter diffinitur, atq; diuiditur, 149 c. 1, & 2, & 151 c. 1, & 195 col. 2, qui inchoetur, & perficiatur, 159 co. 2, animam vulnerat, & expoliat, 163 co. 1, & 2. tripliciter commit titur, 265 col. 1, defendere pessimum esse, 291 col. 2, omne peccatum trifariam committi, to. 2, fol. 191 colũ. 2, quibus adsimiletur rebus, 193 col. 2, Deo displicet, diabolo placet, ibidem, dum animam premit, haud agnoscitur, 339 colum. 1, vt hominem ignominiosè subijciat seruituti, 492 col. 2, multiplex, 596 colum. 2, quinque fieri modis, 621 columna 2,
Peccatum originale quid, & vndè oriatur, to. 1, f. 114 c. 2, personam pariter, & naturam inficit, 115 c. 1, libido, nõ propagatio in nos trãsmittit, ibid. diffinitur multipliciter, 149 c. 2. & corrumpit genus humanum, ibid. quot habeat nomina, 150 c. 1, & vt ab alijs differat, 193 c. 1, vt sit natura, c. 2, quos effectus habeat, 194 c. 1
Peccatum actuale, vndè oriatur, to. 1, fo. 115 col. 1, quid sit, 150 c. 1, qui perpetrẽtur, ibidem
Peccatum

Index.

Peccatum veniale quid sit, to. 1. f. 115 col. 2 & 151 co. 1, triplex est, ibid. qui fiat mortale, ibid. remedia contra id. ibid. quot modis dicatur, qui expietur, 195 col. 2, & inde, & 235 col. 1, nullus sine eo viuit in hac vita, ibid.
Peccatum mortale, quid sit, tom. 1, fo. 151 co. 1. cur mortale dictum, & qui curetur, ibid. personę esse, non naturæ, 193 co. 2 quæ causet mala, 195 col. 1, qui agnoscatur, 197 co. 1. tollit animę pulchritudinem, & corrumpit intellectum, 198 c. 1, consuetudine fit immedicabile, 296 c. 1
Peccatum cordis, quid, & quot eius differentiæ, to. 1, fo. 152 col. 2, Oris, 153 col. 2, operis, 154 col. 2, contra naturam, 158 col. 2, ex infirmitate, ex industria, ex ignorantia, ibid. in Deum, in proximum, in se ipsum, 159 col. 1
Peccatum aliquod dicitur alio maius 12 modis, to. 1, fo. 150 col. 2, item tribus modis, 154 col. 2
Peccatum in spiritum sanctum, quid, & cur irremissibile dicatur, & quot eius sint species, to. 1, fol. 117 co. 1, & 158 col. 2, 159 col. 1, & 235 c. 1, & 265, col. 1, to. 2. 190 col. 2, & 225 col. 1,
Peccati languor, ignotus Philosophis, to. 1, fo. 33 co. 2, primi, origo, 113 col. 1, radix, initium, & caput, vti differant, 155 col. 2 & 234 col. 2, purgatio, qualiter exercenda, to. 2, 366 col. 1
Peccata capitalia septem, to. 1, fo. 116 col. 1, & 155 c. 1, quæ peccatorum pœnæ dicantur, co. 2, vt sint connexa, & quàm male tractent hominem, vtque à spiritu sancto eijciantur, 337 col. 1, omnia ex vno fonte scaturiunt, perq; duos diffunduntur riuulos, to. 2, fol. 84 col. 2, trifariam committi, 137 col. 2, linguæ, quot, 211 col. 1, vt sint in oratione refricanda, 439 col. 2,
Peccatorum omnium genitrix superbia, to. 1, 116 col. 1, & 155 col. 1, circumstantiæ, 162 c. 1, & 2, 208 c. 2, & 225 col. 1, sectiones treis generales, 193 c. 1, principia & communis materia, 327 col. 1, causæ, & occasiones vitandę, tom. 2, fo. 413 col. 1, memoria qualiter fieri debeat, 469 col. 1
Peccantium fœlicitas infœlicissima, to. 1, fol. 305 col. 1
Peccantibus, vti compatiendum sit, to. 2, fol. 70 col. 1
Peccatorum mors, pessima, to. 2, f. 348 c. 1
Pecunia, cur Apostolis interdicta, to. 1, fol. 381 c. 2, bifariam accipitur, ibid. mala non est, tamen multas ad malum occasiones præbet, 457 co. 1,
Pecunias habere, aut amare, vt differat, to. 1, fo. 455 c. 1
Perfectio gemina, superaddita naturę humanę, to. 1, fo. 111 col. 2, cuiuslibet rei creatæ, quę sit. 336 col. 2, duplex, to. 2, fol. 255 col. 2
Perfectio Euangelij, supra legem, to. 1. fo. 330 co. 2, duplex, 375 co. 2, in quo consistat, 436 col. 1, vt ab imperfectione distet, 438 c. 2, triplex est, 439 co. 1
Perfectio hominis, summa in hac vita, to. 2, fol. 129 co. 2, orationis, ibid. charitatis, 401 col. 2
Perfecti qui sint, to. 1, 256 col. 1
Perfectum, & imperfectum tripliciter dici, to. 1, 435 col. 1
Pericula, quot in mundo, to. 1, 497 c. 2
Periurium, quid, tom. 1, fol. 154 colũ. 1, & 157 col. 2, vt sit grauissimum peccatum, to. 2, 209 co. 2
Perplexitas triplex dissoluitur, to. 1, fo. 253 col. 2, & 289 colum. 1
Perseuerantia, coronam meretur, t. 1. f. 281 col. 2, & 373 c. 2, qui acquiratur, 488 c. 2 vt sit necessaria, to. 2, fol. 145 col. 1, quæ facit bona, 238 co. 1
Perseuerantiæ encomium, to. 1, 281 c. 2
Persona, vt essentiam diuinam significet, to. 1, f. 102 c. 2, vna refertur ad alteram, ibid. vna sine altera haud inhabitat hominem, 103 c. 1, diuina in humanitate latet, to. 2, 373 col. 2
Personæ diuinę, tres, to. 1, fol. 101 c. 2, & ap propriata illarum, to. 2, 371 col. 2
Personarum acceptio, quid, to. 1, f. 153 c. 1 in confessionibus audiendis, cauẽda, 206 c. 1, peruertit iudicium, 305 co. 2
Pertinacia, quid, t. 1, f. 156 c. 1, & 2, f. 178 c. 1
peruersi, nec volũt corrigi, nec alios meliores fieri patiuntur, to. 2, fo. 68 co. 2
pedes mystice, to. 2, 375 col. 2
petitiones orationis dominicæ exponitur, to. 1, fol. 131 col. 2
petrus Apostolus, ordinariam super alios potestatem accepit, to. 1, f. 373 co. 2, pastor vniuersi gregis, 403 col. 1
phantasma, quid, to. 2, fo. 595 c. 2
philo Iudęus, author libri sapientiæ, to. 1, fol. 31 col. 2
philosophia omnis, in sacris literis reperitur, to. 1, fol. 6, co. 1. studium eius haud aspernendum, to. 2, fol. 263 c. 1, eius generalis diuisio, 361 c. 1. Deum trinum, & vnum edocet, col. 2,
philosophus, omnia per motum considerat, to. 1, fo. 26 col. 2
philosophi vnde opinati sint mũdum æternum, to. 1, f. 10 co. 2, veri, omnes vnum Deum coluere, 29 co. 1, ad virtutes conuersi, 30 co. 2. etiam summi, tenebras passi sunt, peccati morbum haud agnouere, 33 col. 2,
philosophorum falsa sententia, quod idem manens idem, non est natum facere nisi idem, to. 1, f. 22 c. 2, scientia imperfecta, 25 c. 1. Peripateticorum errores, 31 c. 1, virtutes nudę, 34 c. 2, nullus idolatriam sostulit, 38 col. 1, dicta, haud commendanda, 61 col. 1. inanis de virtutibus disputatio, 238 col. 2
philosophis veritatis ostium clausum, to. 1, f. 22 c. 2, datum est, veritates aliquas repetire, 349 c. 1, & 364 co. 2
physica Christiana, to. 1. f. 11 c. 1, scientia, de quibus agat, 94 c. 1, & 98 c. 2
physicæ scientię partes quot, to. 1, f. 5 c. 1
physicus quid consideret, & quo ordine, to. 1, 11 col. 1
physicum medium, vt sit Christus, tom. 1, fol. 7 col. 2
picturæ, ignarorum, atque simplicium libri sunt, to. 1, fo. 323 col. 2, & 346 c. 2,
pietas, est Dei cultus, to. 1, fo. 29 co. 1, inest omni creaturæ, 66 co. 2, Bonum spiritus sancti, 181 co. 2, & 214 col. 1, spiritus sancti donum, 345 col. 1. innata, triplex. c. 2, quid sit, to. 2, fo. 15 col. 1
pietatis principium ac fundamentum fides est, to. 1, f. 101 c. 2, studium quod sit, 252 c. 2, conuiuium à spiritu sancto in anima celebratur, 347 col. 1
pigritia, decem casibus reprehensibili, to. 2 fol. 198 co. 2
pijssimè de Deo sentiendum, to. 2, fol. 259 colum. 2
planctus B. Mariæ iuxta crucem, tom. 2, fol. 150 col. 1
planetæ quot sint, to. 1, f. 106 c. 2, inter superiora atq; inferiora quasi vinculum sunt, & iunctura quædam. 107 c. 1
Plato, animum factori commendauit, to. 1, fol. 38 col. 2
plebanis suis ad quid populus teneatur, t. 1, fol. 403 col. 1
Plebanus bonus, vel non bonus quis, to. 1, fol. 405 col. 1
Plenitudo gratiæ in Christo, sapientiæ, ac meriti quanta, 120 121, & 174
plenitudo rerum Deum trinum, & vnum ostendit, to. 2, 357 col. 2
Plotini platonici vera sententia, to. 1, f. 31 col. 2, & 33 co. 2,
pœna primordialis peccati, to. 1, f. 113 c. 2, Adamo ob peccatum inflicta, ibid. culpã ordinat, 123, col. 1, peccati mortalis cur infinita, 145 col. 2, & 151 col. 1, triplex, 163 co. 2, sextuplex, ibid. temporalis, vt sit proficua. 332 col. 2
pœnæ author est Deus, culpæ nequaquam, to. 1, fo. 116 c. 2, & 163 c. 2
Pœnæ infernales vt finibiles, & infinibiles, to. 1, fol. 195 col. 2, incomparabiles, fo. 308 col. 1
Pœnarum infernalium descriptio, & considerationes, to. 1, fol. 145 co. 2, & inde. to. 2, 240 c. 1, & 348 c. 2
pœnitentia est sacramentũ, & secunda post naufragium tabula, to. 1, f. 138 c. 1. quid sit 186 col. 2, quid vtilitatis conferat, & quando iteretur, ibid. & 271 col. 2, quælis pro vnoquoque peccato, 209 cum sequen. falsa multipliciter, 218 colũ. 1, salutaris, quibus iniungi nequeat, columna 2,
pœnitentiæ effectus, ac laudes, to. 1, fo. 272 col. 1, similitudines, to. 2, 201 co. 1
pœnitere, quid sit, t. 1. f. 217 c. 2. & 219 c. 2, vt Deus dicatur, to. 2, 600 col. 1
politicum medium, qui sit Christus, to. 1, fol. 7 co. 2 & 10 co. 1
pollutio nocturna, quando sit peccatum necne, vt confitenda, vtque ob eam à cõmunione abstinendum, to. 1, fo. 227 c. 1, 229 c. 1, & 249 c. 1, to. 2, f. 188 c. 2, contra naturam grauissimum crimen. 624 colum. 2,
pondus in creatura quid sit to. 1, 105 c. 2
pondera & mensuras falsificaos, vt pgnitet, bit, to. 2, fo. 112 col. 2,
pontificis summi authoritas, to. 1, fol. 70 colum. 1
populus Iudaicus sanguinarius, instar Christi, to. 1, 53 col. 2
populi ruina, sacerdotes nequam, to. 1, fo lio 249 col. 2
porta semper clausa B. Mariæ, to. 2, 593 c. 1
portæ duodecim supernæ ciuitatis, tom. 1. fol. 40 col. 1
potentia Diuina qualis, to. 1, fo. 104 c. 1, & 166 c. 1, vt in creaturis splendeat, to. 2, fol. 357 col. 1
potentia completa, vel incõpleta, quæ nam. to. 1, fol. 104 col. 1, to. 2, fo. 595 c. 1
potentiæ animæ tres, to. 1, fo. 29 c. 2, & 171 c. 1, & 243 c. 2, sensitiuæ, generatiuæ, &c. 310 c. 1, superior & inferior. ibid. & 171 c. 1. vt perficiantur. 172 c. 1 qui corrumpantur. to. 2. fo. 99 col. 2
potentes, vt se gerere debent. to. 1. fo. 261 colum. 1
potestas triplex, to. 1. f. 68 c. 2. ligandi aeq; soluendi, vt exercẽda, 245 c. 1. & 246 c. 2. gemina, Apostolis cõcessa, 422 c. 1. spiritualis, tẽporali præstat. to. 2. f. 494 c. 1
potestas Diaboli semper est iusta, veluti eius voluntas iniqua. to. 1. 263 c. 1
potus est scriptura sacra. tom. 1. fol. 351 colum. 1
præceptum duplex in paradiso homini datum, to. 1. fol. 111 col. 1. contra charitatem haud seruandum. 407 col. 1. af-

Universidad de Deusto
Biblioteca

firmatiuum, ac negatiuum quid, tom.2, fol. 596 col.1
Præcepta diuina, maximi ponderis, tom.1, fo.2,co.1, expertia rationis impijs videntur, ibid. in patria perfectius seruabãtur quàm in via, 45 col. 2, vti disponantur, 66 col.2, & 176 col. 1, cur homini data, 111 col.1, vt hominẽ ordinent, 130 co.2, quę nos obseruare extimulẽt, t.2, f.208, col.1, indelebilia vt sint, ibid. sub triplici pœna inducuntur seruanda, 112 co.1, an sine gratia impleri possint, 255 co.2, quæ nos moneant seruare, 613 co.2, primę tabulę ad trinitatẽ referuntur, 615 c.1, & 618 col.1, negatiua affirmationem includunt, & cont:2, 626 col.1
Præceptorum diuinorum perfectio, & consummatio, to.1, f.66 col.2. diuersitas in lege, atq; Euãgelio, 130 c.1, & 2, diuisiones, 176 c.2, transgressores vt puniẽtur, to.2, 112 col.1, studiosa obseruantia, charitatis proficientis indicium est, 409 co.2 obseruatio, quę requirat, 616 col.2
Præcepta regulæ fratrum minorum, vt obligẽt: & an prælati ordinis possint super ea dispensare, to.1, fo.391 col.1
Præcinatio, quid, to.1, 158 col.2
Prædestinatio quid, to.1, 104 c.1, & 2
Prædestinationis rationes æternę, to.1, 63 co.1, & 2, tentatio, & vincatur, to.2, f.136 col.2, gratia, 254 col.1
Prædestinationem Dei negãt, qui Ideas esse inficiantur, to.1, 43 co.1
Prædestinati aut non eadunt, aut antè vitę terminum resurgunt, to.1, 281 co.2
Prædestinatis, vt sit pius Deus, to.1, 205 c.1
Prædicator, quid in sua cautione proponere debeat, to.1.f.148 col.1, sermonẽ audituribus coaptet, 304 col.1. bonus quis, 247 col.1, malus, cur parum prosit, ibid. quid timere debet, 327 col.2, vita, & doctrina polleat, 331 col. 2. fiduciam in Deo habeat, 415 col.1, & 454 col.2. Euangelij, haud astringitur ad laborandum manibus. 418 col. 2, non repræhendat prælatos coram populo, 485 col.1, maximam ijs quos docet, misericordiam facit, to.2, fol. 193 col.1, septem habere debet, antè quam alios docere præsumat, fo. 548 colum.2
Prædicatoris boni energia, tom. 1, fol.247 col.1. cum lingua vita concordet, col. 2, ætas, ibid. officium, 324 co.2, gaudium, & tristitia vnde oriatur, 328 col.1, studiũ 331 c.2, munus, to.2.fo.428 col 2, conditiones, 429 col.1
Prædicatores, cur parum proficiant, to. 1, fo.55 colũ. 1, primi ecclesiæ, quales fuerint, 303 colum.2, veri, vel falsi qui, 410 col.2, pauperes, vehementer persuadent, 468 col.2, quando negligentię arguendi veniant, to.2, fo.434 col.2, vitia generatim taxent, to.2, fo.428 col.2
Prædicatoribus Euangelij temporalia subsidia debentur, to.1, fo.417 c.2
Prædicationis opus, vt sit Deo acceptum, to.1, 479 col.1
Prædicationem vsurpantes, to.1, f.247 c.2, negligenter, 248 col.1, audientes, vt ęa habere debent, col.1, & 2, ibid.
Prędicent cur, fratres minoritę, to.1, fol. 402 col.2,
Prædicamenta quinq; posteriora, impropriè Deo tribuuntur. t.1.f.192. c.1 quæ, & qui in ipso sint, to.2, 594 col.1
Præesse nemo securè appetit, to.1, f.442 c.2
Prælatus qualis esse debet, tom.1, fol. 27 col.2, Soli, Lunæq; adsimilatur, 46 colum. 2, negligens, plus nocet, quàm tigidus, 75 col.1, bonus quis, 245 colũ. 1, malus, 246 col. 1, vt se erga subditos habebit. 282 col.1, negligens taxatur, 302 col.1, & 304 col.2, malus, ecclesiæ pernicies est, 305 c.2, quid considerare debet, 325 col. 1, & 2, cum æquitate corrigat, 326 col.1, quid timere debet, 327 col.2, ad quid teneatur, 442 col.2, quæ habere debeat, to.2, fol.429 col.2, quas habere debet virtutes, 639 col.2, de quibus Deo rationem redditurus sit, 641 colum.1, sit pius erga iusimos maximè, col. 2, patiens, 642 col. 2. iniuriarum haud memor, 643 col. 1, iracundus, ac furiosus turbat conuentum, & domum murmure replet, ibidẽ, vitę sit exemplar, 644 col. 1. humilis, maturus, atque honestus, 645 col. 2, discretus, ac prouidus, col.1. quę principaliter intẽdere debeat, 646 col.2. benignus sit, & amabilis, 647 col. 2, non sit sapiens in oculis suis: nec proprio inuitatur sensui, ibid. sit Deo deuotus, 648 col.1
Prælati zelantis excessus, venia dignus censetur, to. 1, 304 co.2
Prælati in dubijs diuinam legem consulãt, tom.1. f.357 colũ. 2. sunt in statu perfectioni, sed periculosiori, 442 col.2. Dei vices agunt, to. to.2, f.497 col. 1, cœlis adæmulantur, 502 col.2
Prælatorum incuria sæpe subditi efficiuntur proprietarij, to.1, fol. 399 co.2. coadiutores sunt religiosi, 404 col.1, nequitia, nihil ecclesię nocentius, 305 colũ. 2, negligentia, ordines religionum lapsi, to. 2, 68 col.2
Prælatis, licet ecclesiastica bona habere, to. 1, fo. 384 col.1, conueniunt thesaurorum proprietates, tom. 2, fol. 491 col.1, officia, & virtutes mediæ hierarchiæ, 493 colum.1,
Prælatura & si iustè teneatur, iniustè tamen appetitur, to.2, 14 col.2
Præmium suę meritò habere, haud esset gloriosum, to.1, f.110 col.1, triplex, 191 col.1, 193 col.1, multiplex, to. 2, f. 597 colum. 2,
Præparatio ad missam, to. 2, f.300 co.1, ad sacramenti sumptionem, 471 co.1
Præscientia Dei, infallibilis, to.1, fol. 104 col. 1, & 2
Præsumptio, peccatum in spiritum sanctũ, to.1, f.117 c.1, quid & vndè oriatur, 140 col.1, & 2, illustrorum est, 142 c.1. superbię ramus, 188 col.2, vel in re, vel in signo cauendo, to. 2, 38 col.2
Præsumptionis spiritus excęcat hominem, to.1, fo.9 co.2, superbia, iudicia, & gestus, to.2, 30 col.2
Præsumptuosæ locutionis notæ, to.2, fol. 39 col.1,
Princeps, vt se gerere debeat, tom.1, 29 colum.1
Principes seculares angelicis potestatibus conferuntur, to. 2, 495 col.2
Principatus onus est, to.1, 304 col.1
Principium quale Deus sit, to.1, fo 66 c.1 & 73 colũ.2, simplicissimum vt sit, 102 col.1, infinitum, ac perfectissimum, 105 col.1, primum, qualiter agat, 106 col.1, effectiuum, qui sit, 107 colũ. 2, reparatiuum, Christus, ibid. meriti, vel de meriti, vt sit libertas hominis arbitrium, 110 col.2
Priuilegia Parisiensibus concessa ob D. Bonauenturæ merita, to.2, 35 col.1
Processiones in diuinis binæ, to.1, 102 c.1
Prodigalitas quid, to.1, 413 col.2
Prodigium, & portentum quid sint, to. 2, fol. 21 col.2
proditio quid, to.1, fo.157 col.2
productio vt in diuinis arguatur, tom. 1, fol. 41 col.1
profanę scientiæ quæ, & quot earum genera, to.1, fo.4 col.2, & inde.
profectus spiritualis qui fiat, tom. 2, fol. 166 col.1,
profectum tria impediunt, tom.2, fol. 127 colum.1,
professio monastica vt sit alter baptismus, to. 1, 440 col.2
proficientes vt se habere debeant, tom. 1, fol. 256 col.1
Promissum, vt obliget, to.2, 189 c.2
Promptitudo boni operis gratiæ præsentis est signum, to.2, 400 col.2
Prophetia quid, to.1, 37 col.2
Propitiatorium, Christum præsignabat, fol. 364 col.2
Proportio animę ad corpus, to.1, 110 c.2
Proportio & proportionalitas omnis, est secundum rationem tetrarij, to. 1, fol. 52 col.1
proportionalitas tristariam attenditur, t.2 2, fol. 358 col.2
Propositum firmum cauendi peccata, signum est gratiæ inexistentis, tom. 2, fol. 400 col.1
Proposita bona sępius renouanda, tom.1, fol. 488 col.2
Proprietas religiosorum arguitur, tom. 1, fol. 255 col.1
Proprietas, dominiũ, & vsus, qui distinguantur, to. 1, 475 col.1
Proprietates diuinę duodecim ad tres, & tandem ad vnam præcipuam reducì, to.1, 101 co.1, & 2
Proprium quid dicatur, to.2, 38 col.2
Prosperitas magnum habet dispendiũ. to.1, 298 col.1, mundi fallax, 317 col.1,
Protoplasti lapsus vt sit inductus, to.1, fo. 112 col.2.
Prouidentia Dei quid sit, to.1, f.105 c.1, vt sit irreprehensibilis, ibid.
Prouidentia humana, to.1, 279 col.2
Proximus, vt diligendus, to.2, f.163 c.2
Proximi correctio vt præcipiatur omnibus, to.2, 188 col.1
Proximo vt compati debeamus, to.2, fol. 163 col.2
Proximum iudicare periculosum, ac stultũ esse, to.2, 158 col.1, & 2
Prudens nunquam ociosus, to.2, fol.423 colum.1
Prudentia Christi, vt in pœnitentię sacramento appareat, to. 1, fol. 8, col.2, quadruplex, 12 col.2, auriga virtutum, 32 col.1, & 127 col.1, sanctorum, 311 co.1 quibus rebus adsimiletur, tom.2, fol.222 col. 2, quadruplex, 419 col.2, & 423 columna 1
Prudentię diffinitio, species & actus, to.1, fol.180 col.1, & 278 col.1, gradus, 200 col.2, partes, 278 colũ.2, authoritates Doctorum, 278 col. 1, actus, to. 2, fol. 15 col.2. partes, 423 col.2
Psalterium B. Mariæ, to.2, 306
Psalmi, vt attente dicendi, to.1, fol. 323 col.1
Pudicitia carnis sapientiæ columna, to. 1, fol.16 col.2, eius laudes, 283 col.1, fama tenera res, 332 col.2
Pudor superfluus non admittendus, to.2, f.69 c.2, cor hominis datus sit, 86 c.2, ad ducens peccatum, vel gloriã, 558 c.1
Pulchritudo quid sit, to.1, f.31 co.2, rerum Deum, trinum, & vnum ostendit, tom.2, fo.511 c.1, & 512.c.1
Pulchra vt appeti possunt, to.1.f.197.c.1
Punctus, est creatura collata creatori, to.1 fo.41.c.1

Pugna

Pugna cogitationum inevitabilis, tom.1. 264 col.1. contra vitia, to.2. 474 col.2
Purgare sensus exteriores, q d sit, t.1.358 c.2
Purgatio peccati, qualiter exerceri debeat, to.2, 366 col.1
Purgatorius ignis qualis sit, & qualiter agat in spiritum, to.1. 142 col.2
Purgatorium asserendum esse, tom.1. 142 col.2, & 163 col.2
Purificatio B. Mariæ, quæ mysteria contineat, to.2, 520 col.1.
Puritas cordis, qui obtineri queat, tom.2. 528 col.2. quibus constet, 637 col.2.
Pusillanimitas, quid, to.1. 157 col.1. quando sit peccatum, to.2. 189 col.1.

Q

QVadragenarius numerus, quibus conueniat, tom.2.247 col.1. & 357 col.2. & 359 col.2
Qualitates elementorum, to. 1, fol. 106 col.1.
Quaternarius virtutum, varius, to.1.34 c.2 corpori respondet. 52 col.2. quibus competat, to.2. 247 col.1
Quærendi de Deo modi quinq;, t.1.102 c.2
Quærere sponsum per noctes, quid sit, to.2, fol. 445 col.2.
Quæstiones in regula fratrum minorum, to.1.393 & seq. & to.2.428 & seq.
Quicquid est in Deo, est ipsemet Deus, t.1. fol. 102 col.2
Quies contemplationis, tom.2. 395 col.2. & 478 col.2.
Quinarius, to.1. 51 col.2. & 52 col.1
Quinquagintaj & quinquagenarius, quid significent, to.2. 243 col.1.
Quodlibet inconueniens, apud Deum impossibile esse, to.1. 104 col.1

R

RAdius thearchicus, t.1.25 c.1. diuinus diuersimodè se habet, 43 c.2 contemplationis, circa quæ versari debet, t.2.336 c.1. Illuminationis, triplex, 367 c.1. diuinus, tristariam suscipitur, 442 col.1.
Radix omnium malorum concupiscentia, t.1.66 c.2. t.2. 176 c.2. amor sui, t.1. 196 c.1. auaritia, 268 c.1. omnis meriti, vt sit gratia, 125 c.2. perfectionis Euangelicæ paupertas spiritus, 453 co.1. perfectionis charitas est, 439 c.1 oium bonorũ charitas veluti malorũ cupiditas, t.2.400 c.1.
Radices actualium peccatorum binæ, to.1. 116 c.1. 234 c.2. & t.2.625 c.2. patientiæ charitas, & humilitas, to.2. 112 col.1.
Rami superbiæ præcipui tres, to.2.177 c.2.
Rancor quid, & vndè oriatur, to.1.157 c.1.
an sit mortale peccatum, to.2.180 col.2.
Raphael angelus quid hominibus beneficij conferat, to.1. 179 col.1
Rapina, quid sit, to.1. 157 c.2. 161 col.2. quando sit læthalis, to.2. 183 col.1.
Raptoris pœnitẽtia canonica, t.1.216 col.2
Raptus contemplationis, to. 1. 24 col.2
Ratio superior & inferior animæ, to.1.119 c.1. vestigij, imaginis, atque similitudinis, in quibus reperiatur, 111 c.1. animæ vis est, 171 c.1. tres actus habet, 172 col.1. regula humanorum actuum, 197 col.2. vsque quo pertingat, 336 col.2. seminalis, causalis, & primordialis, 173 col.2
Rationes causales, atq; seminales in mũdo archetypo esse, to.1. 43 c.2. & 52 c.2. 595 col.2, ratiocinatio triplex, to.1.30 col.1.
Rationale, & irrationale, essentialiter differunt, to.1. 26 col.1.
Rebellio quid, & vndè oriatur, t.1.155 co.2
Reciduum q̃ periculosum sit, t.1.295 col.2
Recte loquendi ratio, to.1. 110 col.1.
Recte viuentes perpaucos esse, t.2. 173 c.2.
Rectitudo voluntatis gemina, t.1. 105 c.2. duplex homini collata, 102 col.1.
Redemptio generis humani, Dei laudes ab homine extorquet, to.2. 111 col.2.
Reductio omnium scientiarum ad theologiam, to.1, 93 col.2
Refectio intellectus, qualis sit, t.1. 55 col.1
Reformatio animæ, ac vitium eius, to.2. 82 col.2. & sequen.
Regnum Dei multipliciter dici, t.2.264 c.1 qualiter intra nos sit, 418 col.2. quando in animam veniat, 444 col.2.
Regula theologica, de modis prædicandi in diuinis, to.1.102 c.1. & 365 c.2. de modis supponendi, ibid. rectitudinis, diuina voluntas, vt sit 105 col.1. agẽtis increati, est forma idealis, 193 c.2. agentis creati, est forma naturalis, ibid. humanorũ actuum, quæ sit, 197 col.2. vndè dicta, 374 col.1.
Regula obedientiæ qualis sit, t.1.285 col.1
Regulæ diuinarũ legũ, t.1.18 c.1. interpręandi sacrã scripturã, 100 co.1. iustitiæ in præceptis tabularum, 130 c.2. binæ circa excommunicationem, 159 col.2. duę circa scãdalum, 161 col.2. quatuor pro pœnitentijs iniungendis, 219 col.1.
Regula fratrum minorũ authenuica, & catholica est, to.1.373 c.1. de fonte trahitur Euãgelicæ puritatis, 374 c.2. haud vetat studiũ litterarũ, sed laicis, to.2.262 col.2
Regulæ fratrũ minorum præcepta vt obligent & an prælati dispensare super eam possint, to.1.392 col.1.
Regulã fratrum minorum inobseruabilem esse asserentes impij, ac hęretici censendi, to.1. 374 col.1.
Rhetorica, inflatrix scię, t.1.5 c.1. scripturis diuinis sũpsit exordiũ, sicuti & cęteræ humanę scię, 6 c.1. cõsideratio qualis, 276 c.1
Relatio, duplicem habet comparationẽ, t.1. 102 c.2. in diuinis transit, & manet, ibid.
Relationes diuinæ quatuor to.1.102 col.1.
Relapsus, post solemnem pœnitentiam, vt plectetur, to.1.212 col.2.
Religio vndè dicta, & q̃ bonũ sit in ea benè viuere, t.1.318 c.1. schola est virtutũ, 398 c.1. status maioris perfectionis, vt sit, 441 c.2. fœda est, quę fœditati innitit, t.2. 52 c.2. vera nõ est, vbi oibus oia patẽt. 53 c.1.
Religionis gradus, t.1.203 c.1. vereq; cũ hypocrisi certamẽ, 269 c.2. alter baptismus est, 440 c.2. status, cæteris securior, 442 c.2. finis, mẽtis puritas est, t.2.61 c.2. cõfusio, & dissipatio vndè oriat, 68 c.1. feruor, c.2. laudes, & similitudines, 185 c.1. veræ fulcimentũ, studiũ deuotionis est, 649 c.2
Religionẽ nullus intret iniurius, t.1.376 c.1
Religionũ defectus, vnde orianẽ t.1.399 c.1
Religiosus, quẽnã facere põt, aut non põt sine prælati licẽtia, t.2.37 c.2. qualiter in choro, & in capitulo se gerere debeat. 63 c.1. in mẽsa. c.2. seniori se submittat, quò proficiat, 68 c.1. circa quid occupari debeat, 69 c.1. quæ debeat erubescere, sibiq; vilescere c.2. hominibus placere, minimè studeat. 70 col.2. qualis sit oporteat. 212 c.2. & seq. negligens, & tepidus semper in angustijs, & tribulationibus futurus est, 426 col.2. bonus, quis sit col.2.
Religiosi boni, maliq; qui sint, t.1. 252 c.2. & 253 c.1. nunqua sine pugna sunt. 296 c.1. magna ædificia erigẽtes vt delinquat, 395 c.1. multi cur minus probi sint, 398 c.2. bona sua abscondũt, 400 c.2. coadiutores sunt prælatis, atq; plebanis, 404 c.1 & 422 c.1. haud manibus laborare coguntur, 479 c.2. negligẽtes quibus rebus adsimilentur, t.2. 126 c.2. Boni Seraphicis spiritibus qui similes sint, 488 co.1. item, comparantur, cœlis. 504 col.1.
Religiosorũ tria gña, t.1.253 c.2. negligentia, vt digna reprehẽsione, ibid. operationes duplices, t.2.37 c.2. cõuersatio inter seculares qualis esse debeat, 53 co.1. gña terna, 80 col.2. studia, 133 c.1. defectuum remedia, 135 c.2. Alphabetum, 437 c.2. bonorum genera quatuor, 639 col.2.
Religiosos seculares tristariam iudicant, t.1. 400 c.2. odiunt clerici aliqui. 402 c.2. vtilissimos esse in ecclesia, 404 col.1. & 422 col.1. to.2.436 col.1.
Relinquere omnia, & renuntiare omnibus, vt differant, to.1.465 col.1.
Reliquiæ sanctorum vt venerandæ, t.1.346 c.2. ex deuotione ad collum deferri possunt, to.2.10 col.2.
Remedia, cõtra peccatorũ veniale, to.1.196 c.1. & 151 c.1. contra mortale, 151 c.1.
Remedia gñalia cõtra vitia, t.2.88 c.1. 101 c.1. cõtra superbiã, 88 c.2. inuidiã, 89 c.1. irã, c.2. accediã, 90 c.2. tristitiã, ibid. auaritiã, 91 c.1. ad oẽs voluptates, ac tentationes, 92 c.1. defectuũ religiosorũ, 135 c.2.
Remissus prælatus, vt peccet, t.1.305 co.1.
Renuntiare omnibus perfectè, indicium est charitatis, to.2.402 col.1.
Requies aĩo tribuenda, qualis, t.2.423 co.1.
Res tristarium esse habere, to.1. 121 col.1.
Rerum tpalium quadruplex cõitas, t.1.473 c.1. circa eas quatuor cõsiderãda, 475 c.1. receptio, distributio, & vsus in religione, qualiter faciendus, to.2. 38 col.1.
Resistere tentationibus, vt debeamus, to.2, 100 co.2. sine Dei gratia haud valemus, 254 col.2.
Restitutionis dilatio, quando sit peccatum, to.2. 185 col.1.
Resurrectio vniuersalis, qui fiet, to.1. 144 col.2. & 192 col.1.
Resurgentiũ corpa bonorũ, siue malorum qualia futura sunt, t.1. 144 c.2. 192 c.1.
Resurgere a peccato, non potest quis, sine Dei gratia, to.2. 254 col.2.
Retributio meritorum, resurrectionem futuram arguit, to.1.144 col.2. Deum laudabilem ostendit, to.2.124 col.1.
Retributio sequentiũ Christũ, t.2. 542 c.1.
Reuelatio, B. Augustino facta super Psalmum B. immaculati, to.1. 56 col.1.
Reuelatio, æternorum occulta, t.2.409 c.2. sensibilis bifariam fit, 410 c.1. intellectualis, genii 12, c.2. sup intellectualis, 411 c.1
Reuelationes, cautè discernendæ, to.2. 133 col.1. diuinas triplices esse. 304 col.2.
Reuelationum genera, atque modi, tom.2. fol. 131 col.1. & 132 col.1.
Reuerentia maioribus exhibenda, to.2. 39 col.2. exterior qualis. 43 co.2. Deo exhibenda species latriæ, 368 col.2.
Rex Regum, & Dominus dominantium Cur Deus dicatur, to.1. 2 col.1.
Regis boni ac principis officiũ, t.1.261 c.1.
Reges, & Reginę futuri omnes in cęlo, t.1. fol. 372 col.2.
Reges qui Christum adoratũ venere quid mysticè doceant faciendum, t.2.519 c.2.
Rixa quid, & vndè oriatur, to.1. 157 col.1.
Romanã eccl:siã quãti fecerit diuus Bonauentura, in eius cõfessione patet qua in eam peccasse se fatebatur, t.2.305 col.2.
Romanorũ ritus, fuit post cognitã vxoré lanari, ante ecclesiæ ingressũ, t.1.282 co.1.
Rubus, vt sit vir spiritualis, to.2. 486 col.1.
Rubus ardens incombustus, B. Mariæ, to.2. fol. 589 col.2.
Ruina sunt populi sacerdotes mali. tom.1. fol. 249 col.2.

S

SAbbati violatio, quale peccatum sit, t.2. fol. 182 col.2

Sabbati

Universidad de Deusto Biblioteca

Sabbati sanctificatio, qui fiat, to.2. 620 c.2.

Sabbatismus aiæ contẽplatiuæ.t.2. 365 c.1

Sabbatinus dies, cur D. Mariæ dicatus sit, to.2. 572 col.1.

Sacerdos clandestino matrimonio interueniens, vt pęnitebit.t.1.210 c.1.homicida, item, 210 c.2.cõfessionẽ reuelans, vt puniendus Canonicè, 213 c.2.confessiones qualiter, quouè loco audire debet, 205 c.2.& inde nõ accipiat personas, nec corrũpat iudiciũ, 206 c.1. an scire teneaẽ canones pœnitẽtiales, 209 c.1.qñ nõ possit absoluere aliquẽ, 217 co.2.proprius quis sit, 218 c.1. 403 c.2. vti se habere debeat circa pœnitentes in extremis, 219 col.2.

Sacerdos ex negligentia non celebrans, vt peccet, to.2. 301 col.1.

Sacerdotes boni, vel mali qui nam sint, t.1. fol. 249 col. 1.2.

Sacerdotibus veteris legis vinũ interdictũ, dum Dño ministrarent, to.1. 447 col.2.

Sacerdotiũ Leuiticũ figurale erat.t.1.461 c.1

Sacerdotales vestes, quid misterij habeant. to.2. 325 col 1

Sacramentum, quid sit, to.1. 131 col.2. 184 col.1.vnum, vt alterum præcellat, col.2.

Sacrm Eucharistiæ, cur sub panis & vini spẽbus cõtineaẽ, t.2.300 c.2.ecclesiã catholicã stabilit, atq; sustẽtat, ibid. si ab ecclesia, tollaẽ, erit populus Christianus vt grex porcorũ, ibid. vt dignè sumatur, 301 c.1.

Sacramẽti Eucaristiæ admirabiles effectus, tom.2. 135 col.1.

Sacramẽta cur, & à quo instituta, to.1. 132 c.1. & 184 c.1. vt gratiam conferãt, ibid. tpum successu inueterata, vt meliora succederent, 132 c.2.quot sint, qui differant, 133 c.1.cum seq. 184 c 2. qui cum virtutibus principalibus conferantur, 133 c 1. & 184 c.2.quæ, & cur non iterentur, 135 colum.1. & 184 col.2.

Sacramenta vera, mali, siuè peccatores dispensant, tom.1. 134 col.2.

Sacramẽta extra ecclesiam vera quidẽ, non autem salutaria esse queunt, t.1. 134 c.2.

Sacramenta quibus perficiantur, & integra sint, to.1.134 & inde plura.

Sacramentorũ nouæ legis dignitas, t.1.133 c.1.& 184 c.1. effectus quot sint, ibidem.

Sacrificiũ, vt quid sit introductũ, t.1.133 c.1.

Sacrificiũ est eucharistia, t.1.137 c.1.239 c.2

Sacrificium Deo gratissimum, obedientia, tom. 1. 284 col. 2.

Sacrificia vetera omnia Christum designabant, tom.1. 8 col. 1.

Sacrilegiũ, quid sit, t.1.158 c.1.161 c.1. t.2. 583 c.1.clericorũ, est auaritia, t.1.250 c.1

Salomon, Christum in quibus præsignarit, to.1. 49 col.1.

Saltat impudica mulier, to.1. 244 col. 1.

Saluandorum ordines terni, to.2.487 col.2

Salus hominum per Christum cur tandiù dilata, to.1. 47 col.2.

Ad salutem duo præcipuè necessaria, to.1. fol. 13 col.2

Salutis schala quænam sit, to.2. 256 col.2.

Salus haud sine consensu liberi arbitrij habetur, tom.2. 543 col.1.

Salutatio Angelica quàm mira de B. Maria contineat, to.2. 266 col.1.

Samaritana mulier, à qua Dominus potum petijt, Lucia vocitabatur, to.2.535 col.2.

Samson, vt Christi typũ gesserit, t.1.49 c.1.

Sanctus Nicolaus, concilio Niceno interfuit, tom.1. 38 col.1.

Sanctus Franciscus primũ Ioañes nuncupatus fuit, t.1. 375 c.2, cur sacerdotiũ fugijt, 388 c.1.cur pecuniæ contractum, & vsum fratribus suis prohibuerit. 477 c.1.

Sanctus Martialis ministrauit Domino Iesu in vltima cœna, tom.2. 562 colum. 1.

Sanctus, sanctus, sanctus, sæpius dicendũ ob ingentẽ eius cantici virtutẽ, t.2. 247 c.1.

Sanctus aliquis peculiaris habẽdus, qui pro se intercedat, to.2. 457 col. 1.

Sancti omnes veteris testamenti Christum signarunt, to.1. 49 colum.1.

Sancti, multa beneficia viuis, atque defunctis impetrant, to.1. 128 col.2.exorandi à nobis. 131 colum.1.

Sancti cœli appellantur quadruplici ratione, to.2 263 colum.2.

Sancti omnes vt dici martyres possint, t.2. fol. 21 col.1.

Sanctorum vita, nobis sit norma viuendi. to.1. 332 col.1.

Sanctorũ, exempla quantum valeant, to.1. 58 col.2.corona quadruplex, tom.2.238 col.1.item duplex, 241 co.2.reliquiæ venerandæ, to 1. 346 col.2.

Sanctitas quid sit, tom.1. 17 colum.2.

Sanctos canonizare quid sit, to.2. 9 col.2.

Sanctissimè de Deo sentiendũ, t.2.259 c.2.

Sanguis Christi vt totum lauerit orbẽ, t.1. fol. 239 col.2.

Sanguinẽ Christi sua negligentia fundens, quam aget pœnitentiam, t.1. 214 col.2.

Sanitas perfecta quibus constet, to.1. 139 col.1. to.2. 101 col.1. cordis. 102 col.2.

Sapientia oĩs, & veritas in scripturis sacris reperiẽ, t.1.6 c.1.duplex.16 c.1.lux est cœlestis, c.2.robur præstat ingẽtissimũ, ibid. multiformis. 18 c.2.vbiq; tñ haud oĩbus est pura, 19 c.1. Dei in rerũ dispõne agnoscitur, 108 col.1.vt disponat ad pacẽ. 128 c.2 q d, & vndè dicaẽ, & quænam vera sit, 324 c.1.mũdi stultitia est apud Deũ. 364 c.1.increata, Dei verbũ. ibid. Philosophorũ, qualis ibid. creata, qualis, ibid dicitur à sapore, & gustu. 364 c.2. diuina, desursum plena fructibus bonis, 365 c.1.spũs sancti, donum, 364.c.1. vt à Deo quærẽda, & postulãda sit. 365 c.1.inuitat ad mãducandum, & bibendũ. 367 c.1.donũ spũs sancti aptissimè rebus pulcherrimis cõferẽ, t.2. 227 c.2.Dei, in creaturis relucet, 357 c.1 mystica, à Deo doceẽ, 438 co.2. in quo ab alijs scientijs discriminẽ, 439 c.1. q d sit. 449 c.2.vt appetenda. 453 co.1.certificat fidem, corroborat spem, & charitatem accendit. 451 co.1.2.qui obtineri possit. 456 c.2.qualis sit. 460 co.1.vt multis nominibus explicetur. 595 col.1.

Sapientia Christi triplex.t.1.23 c.2. quanta sit. 121 col.1. & 174 col.2.

Sapientia B. Francisci, to. 1. 75 col. 1.

Sapientiæ ortus, porta, & domus. t. 1.13 c.2. & 16 c.2 mũdanæ euersio p Christũ, ibid. forma admirabilis 18 c.1.cõsumatio mystica. 20 c.1.radices, amor, & timor. 48 c. 1.fructus, quadruplex. 59 c.1.studiũ, quæ requirat. 62 co.1.discrimẽ, à sciã. 60 c.2. acquirẽdæ, gradus quinq; 172 c.1.authoritates Doctorũ. 324 c.1.actus. 364 co.1. sapiens verus quis sit. 324 col.1.

Sapiẽtiæ humanæ perniciosę t.2.458 col.1

Satisfactio, quibus potissimè operibus fiat. t.1.142 c.2. & inde perfecta, septẽ habet conditiones. tom. 2.203 col.2.quid sit, & qualis esse debet. 636 col.2.

Satisfactionis partes. t.1.187 col.1.authoritates Doctorum. 273 col.2.

Satisfacere pro peccatis, vt sit necesse, & qualiter, fiat. t.2. 606 col.1.& 636 col.2.

Schala ad sapientiam. to.1. 21 col.1. Paradysi obiecta. to.2. 213 colum. 2.

Schala salutis quænam to.2. 256 col. 2

Schala Iacob mystica. to.1. 129 col.1.

Schala Iacob B. Maria. to.2. 589 col. 2.

Scandalum quid, & regulæ geminæ ad id obseruandæ. tom.1. 161 col.2. vitandum pro viril. 305 col.2. to.2. 179 colum.2.

Scandalum prauorum minimè formidandum, to.2. 542 col.1.

Schisma, quid. to.1. 159 col.2.

Schismaticus, quis dicatur, to.2. 178 col.2.

Sciẽtia intellectus tribus acquiritur, t 1.22 c.1. in scientia tres cauendi errores. ibid. Philosophorum, imperfecta. 25 c.1 humilitatem seruet, 331 c.1.sine charitate, inflat col.2.cibus est indigestus, ibidem.

Scientia Dei, siuè cognitio qualis sit. to.1. 104 c.2.multis noĩbus vocatur. 166 c.1.

Scientia donũ spiritus sancti, to.1. 348 c.2.

Sciã iuris ciuil. vt luxuriata sit, to.1. 29 c.2.

Scientiæ diuinæ, atque humanæ antithesis, to. 1. 4 col.1.Physicæ partes. 5 col.1.

Scientiæ profanæ quę sint, tom.1. 4 col.2.

Superstitiosæ, quę, ibid. 160 col.2.licitæ vel illicitę quę, ibid.

Scientię humanæ omnes è sacris literis ortę, to.1. 6 col. 1.scientijs humanis sobriè vtendum. 57 col.1.

Scientię omnes, atque artes vt ad theologiam reducantur, tom.1.93 col.2.& seq.

Sciæ humanę tenebris pmistæ, t.1. 349 c.1

Sciarum profanarũ proprietates, t.1. 4 c.2.

Sciarum oĩum fructus quis sit, t.1. 96 co.2.

Sciæ oẽs continent sacrę literę. to.1.6 c.1.

Scire quid sit, & q nihil scitur, nisi per Christum, to.1. 10 col.1.

Schola Saluatoris, obedientia, t.2. 213 c.2.

Scriptura sacra, rebus pulcherrimis assimilatur, t.1. 1 c.1. oẽs alias sciãs pręcellit, c.2.& 349 c.1. oĩum cãrum perfectiones continet, ibid. est fluuius Paradysi, 4 co.1. & 2.mensa ęternarum epularum, ibid. & 350 c.1.& 2. ortus diuinę plãtationis, & alimentũ perfectũ, ibid. potus tẽperatus, 6 c.2.honestè turpia narrat, ibid. nihil superfluũ continet, 7 c.1.nihil non mysticũ continet, ibid. dicitur os, lingua, calamus, & liber Dei, 44 c.1. & 45 c.2. mare nuncupatur, 44 c.1.fons, ac fluuius, c.2.& 45 c.2.terra germinans, 46 co.2. cur tradita sit, 47 c.2.oĩa conclusit sub peccato ibid. dicitur terra, producens lignum pulchrũ visu, & ad vescendum suaue, 55 c.1.oĩum virtutũ pręberet exempla, c.2.est instar cytharę, 61 c.1. tria pręcipua docet 94 c.2. non vti alia scia procedit, 97 co.1. fluuio assimilatur, c.2.vetustissima est, 99 co.1. vt boni simus, & saluemur, tradita est, ibid. cibus, & potus, vt sit, 351 c.1.quõ interpretari debeat, 100 c.1 bifariã quid intelligi põt, 471 cur multa reticeat de natura corporali. 107 c.2.trifariã exponẽda 148 co.1.tota, vt anagogicè põt exponi, t.2.448 c.2 cœlũ nũcupatur, 505 & seq.

Scripturę sacrę perfectio pulcherrimo discursu ostẽditur, t.1.1 c.1.sbm, quodnã sit, c.2.mira profunditas, 3 c.2.& 4 c.1. finis est charitas, 4 c.2.formaq; tractãdi 5 c.1 certitudo infallibilis, methodus, siue modus tractandi, 6 c.1.sermo castissimus, c.2.laudes, ibidem libri quot sint & quid in Christo designẽt, 7 c.2. doctrina triplex, 18 co.2.immensa fœcunditas, 44 co.1.2. phrasis, 47 c.1. fructus, ac finis Christus est, ibid. ortus, progressus, & status est, 97 c.1 latitudo 97 co.2.longitudo. 98 co.1. sublimitas, c.2.auditor, qualis esse debet, 99 c.1.author spiritus sanctus, 100 col.1.

Scripturę sacrę impij detrahunt, t.1. 5 c.2.

Scripturæ sacrę vt sint incontaminatę, t.1. 6 c.2.in his omniũ est salus reposita, ibi.

Scripturarũ sacrarũ cõcordia, t.1.38 c.1.intelligentia circa tria versaẽ. 44 c.1. cautè interpretãdę, 100 c.2.ostiũ sunt, oues custodiũt, hęreticis introitũ pcludũt, 362 c.2.

Scutum

Scutũ patientiæ quadratũ est, to.2.135 c.2.

Scutum militare cur tres habeat angulos, & in sinistra parte teneatur, to.2. 238 col.2

Secretum intrinsecum in Christo quid, t.2. fol, 373 col.2

Seculares doctrinæ cibis Aegypti comparantur, t.1. 62 col. 1.

Seculares ob tria iudicant religiosos, to.1. fol. 400 col. 2.

Secularium diligentia religiosorum negligentia damnat, to.1. 253 col.2.

Securus nemo in hac vita, nec iustus quidem, to.1. 295 col.1.

Seminales rationes mysticè ad scripturam intelligendam, to.2. 50.51

Semina Dęmonis eradicanda, t.1. 72 co.1.

Semina sunt bona studia, bona opera lachrymæ, tom.2 549 col.1.

Seminare ad iustitiã, quid sit, to.2. 549 c.1.

Semper mobilis seraphicus amor vt sit, t.2. fol. 406 col. 2.

Senarius, tom.1. 52 col.1

Sensatio perfecta quæ requirat, t.1. 171 c.1.

Sensus mysticus haud vbique quærendus. tom.1. 100 c.2.

Sensus spirituales, t.1.128 c.2.& 184 col.1.

Sensus & sensualitas quid, to.1. 170 col.2.

Sensus corporales atque spirituales, to.1. 338 col.1. & 365 col.1.& to.2.413 co.1.

Sensus corporei in cœlo habituri sunt actus suos. tom.2. 353 col.1.

Sensus interiores qualiter reparentur & excitentur, t.2.383 col.1.qui reficiuntur in cœlo, 413 col.1.& 415 col.2.

Sensus vt frenandi, ne violescant, t.2.71 c.2

Sensuum spiritualium exercitatio ostendit gratiam proficere in homine, to.2. 400 col.2.impedimenta. 413 col.2.

Sententia pastoris iusta iniustauè timenda, to.1. 246 col.2.

Sentire ac loqui de Deo qualiter debeamus, to.1. 38 col.1.2.& 103 col.1.

Sensitiuæ potentiæ quæ, to.1. 110 col.1.

Septem sigilla libri Apocalypsis, t.1.12 c.1.

Septem media in Christi resurrectione, t.1. fol. 12 col.1.

Septem columnæ sapientiæ, t.1. 16 col.2.

Septem itinera æternitatis, to.2.378 col.2. cum seq.

Septem numerorum species, to.2. 359 c.2.

Septem contẽplationis gradus, t.2.477 c.2.

Septenarius multiplex, t.1. 8,9,10 in anno Iubilei, 16 c.1.virtutum 34 col.2. vniuersitatis numerus qui sit, 52 co.1.magnum mysterium habet, ibid. petitionum quibus respondeat, 131 col. 2

Septenarij peccatorum pulchra deductio, t.1. 116 col.1.

Septenæ septem in scripturis propositæ. t.1. 131 col.2.

Septenæ variæ contra septem vitia capitalia, to.1. 116 col.1.

Seraphini bini vt in nobis sint, to.1.36 co.1.

Seraphim quid sit, & quod eius officiũ, t.1. 67 c.2.68 c.1.2.qui interpretentur, to.2. 406 co.1. religiosos referunt. 488 col.1.

Seraphici amoris gradus, to.2. 406 col.1.

Sermo auditoribus aptus sit, to.1. 304 c.1.

Sermo prudentis viri qualis, t.2. 419 col.1.

Serpẽtis astutia prudẽtiã docet, t.2.222 c.1.

Seruus Dei in quibus debet exercere seipsum, t.2. 90 col.2.

Seruire ignominiosè est peccare, t.2.492 c.2

Sæueritas paterna sit non tyrannica, to.1. 330 col.1.

Sæueritas quid sit, to.2. 367 c.1.

Sex dies mundanæ generationis sextuplex intelligentia, to. 1. 24 col.2.

Sex gradus illuminationum, to.2. 356 c.2.

Signa per quæ conijcimus nos esse in gratia, tom.2. 400 c.1.& 426 co.1.

Signa gratiæ ac charitatis proficientis, t. 2. 400 col.2. perfectæ, 401 col.2.

Signa intrinseca charitatis perfectæ, to.2. 402 col.1.

Signa generale iudicium præcedentia quæ, to.2. 239 col.1.

Signa diuinæ voluntatis, tom.1. 105 col.2.

Signacula septem per Christi passionẽ reserata, t.2. 371 c.1.& 474 c.1.

Silentium vt sit murus inimicos repellens, to.2. 77 col.2. quàm religioso necessarium & vtile sit, 140 c.2.

Silentij laudes & vtilitates. t.2. 425 col.2

Similitudo & imago qui differant, to.1.111 col.2.& 172 col.2.

Similitudo Dei in anima in quo consistat, to.2.601 col.2.

Simonia quid, to.1. 15 col.1. & 28 col.1.& 157 col.2. & 161 col.1. vt commutatur, 184 col.2.

Simonia qui cõmittitur in receptione monialium, to.2. 434 col.1.

Simplicitas vt amplectenda, t.1. 315 co.1.

Simplicissimus cum sit Deus, qui composita producat, to.1. 22 col.2.

Simulata confessio, to.1. 156 c.1.

Simulatio hypocritarum varia, tom.1.233 c.1.& 300 col.2.

Singularitas superbiæ germen, to.1.155 c.2 quale peccatum, to.2.179 col.1.

Singularitas vitæ singularem efficit sanctum, t.2. 68 col.2.

Sobrietate omnia carnis vitia restinguuntur to.2. 56 c.1.

Sobrietas quintuplex, to.2. 117 col.2.

Sobrietatis gradus, t.2. 117 c.2. & 475 c.1.

Societas & communitas prosequenda, t.1. 318 c.2.& 319 col.1.

Societas malorum, bonorum purgatio est, t.1. 312 col.2.

Societas sanctorum in cœlesti patria, to.2. 245 co.1.

Socrates vnum Deum coluit, to.1. 29 c.1.

Socratis philosophia, t.1. 30 col.2

Sol intellectualis qualem in nobis diem faciat, t.1. 39 co.1.40 co.1.

Sol medius planetarum maximæ diffusionis, t.1. 10 col.2.

Sol multa significat, to.1. 46 col. 1.

Sol, & Luna mysticè, to.1. 63,64

Sol æternus Deus trinus & vnus, t.1 66 c.1.

Solicitudinem non prouisionem prohibet Euangelium, to.1. 395 col.1.

Solicitudo Prælatorum qualis laudanda to.1. 326 co.1.

Solicitos qui non esse oporteat, t.1.326 c.1.

Solitudo vt apperenda, t.1.317 c.2.t.2.529 co.1.vt per meditationẽ acquiratur, 348 col.1.mentis vtilissima, 426 col.1.

Somnium quid sit, to.2. 595 col.2.

Somnij species, to.1. 172 col.2.

Somnus spiritualis vt accidat, to.2.129 c.1. contemplationis, tom.2. 395 co.2.

Sordes à quibus per Christum liberati sumus, quę, to.1. 6 col.2.

Sortilegium quid, q quot eius species, t.2. 178 co.2.

Sortilegus qualiter pœnitere debet, tom.1. 214 co.2.

Species & modus in reb. quid, to.1.19 co.2.

Speculatio intellectualis quintuplex, to.1. fol. 28 col.2.

Speculatio spiritualis vbi incipiat, & vbi finiatur, to.1. 128 col.2.

Speculatio Dei in vestigijs mũdi sensibilis, t.2.358 c.2.in sua imagine per naturales potẽtias, 360 c.1. per dona gratuita, 361 co.2. diuinæ vnitatis per primarium Dei nomen quod est esse, 36 c.2. B. Trinitatis in eus nomine, q est bonum, 364 c.1

Speculatio & meditatio qualiter distent, to.2. 389 col.2.

Speculatio mystica quę reijciat, t.2.462 c.1

Speculationis atque contemplationis gradus, t.2. 478 col.1.

Speculum pulcherrimum vt fiat anima, t.1. fol. 28 col.1.

Speculum trinitatis duplex, to.1.40 col.2. vt sit creaturę intellectualis, 43 col. 2.

Speculum diuinę sapientiæ totus est orbis, to.1. 19 col.2.

Speculum gregis sit pastor, to.1. 245 col.1.

Specula spiritualia qualiter recipiant radios diuinos, to.2. 389 col.2.

Spes quid sit, & quot modis accipiatur, to.1. 179 c.1.& 275 co.1.vana vt decipiat, 297 col.1. bonorum vndè oriatur, 307 col.1. timori misceatur, ibid. laborem minuit vires auget 328 col. 1. cur homini data sit, t.2. 86 c.2. quibus rebus assimiletur, 221 col.2.triplex, 243 col.2.

Spei gradus, to.1. 204 col.1.

Spinę qui sint diuitiæ, to.1. 457 col.2

Spiritus triplex, to.1. 11 co.1. & 264 col.2.

Spiritus carnalitatis, malignitatis, & presumptionis contra legem Dei insurgũt, t.1. 9 co.2.

Spiritus sanctus à patre filioque procedit, to.1. 36 col.1

Spiritus sanctus omnium est charismatum origo, t.1. 124 c.1. donũ perfectũ dicitur, 334 c.2.ignis, ibid. animę potentias perficit, ibid. contra oĩa tentamẽta mentem vt muniat, 339 c.1.vt moneat, doceat, ac moueat, 340 c.1.vt ad vsum, admiraculũ, salutemq; tribuaẽ, 339 c.2. effectus multiplices causat in hoĩe, ibid. nec minimã patitur in anima maculam, 340 co.1.per donũ intellectus oẽm aperit veritatẽ, 360 c.2.diem facit septuplicem in aĩa per donũ timoris, 344 c.1.pietatis, 346 c.1, sciæ 349 col.1. fortitudinis, ibid. consilij, 356 col. 1.intellectus, 362 co.1.sapientia 365 c.2.vt sit in donis multiplex, t.2 541 c.1.

Spiritus sancti dona, cornua, & oculi nũcupãtur, t.1.16 c.1.proprietates, 102 c.1. & 166 co.1.varia charismatum distributio, 124 c.1.dona septẽ vt aĩam perficiãt, 127 c.1.2.& 182 c.1. 287 c.2. radij ignei cur dicanẽ, & quid in aĩa efficiant, 335 c.2.& inde, peccata expellunt, virtutes introducunt, 337 co.2.vt à cæteris virtutibus distinguantur, 338 c.1.vt ordinentur, 340 c.2.quibus tribuantur, 339 c.2.340 co.1. conuiuia quæ per sua dona facit in aĩa videlicet timoris, 343 c.2.pietatis, 347 c.1. sciæ, 349 col.2.fortitudinis, 353 c.1.consilij. 356 col.2.intellectus, 363 c.1.sapientię, 366 col.2.omnia simul, t.2. 417 c.2.

Spiritui sancto quę appropientur, tom.1. 103 col. 2. cur incarnationis verbi Dei opus tribuatur, 119 col.1

Spiritum sanctum cur mundus nequit accipere, to.1. 340 col.1

Spiritus deuotionis qũo excitẽ, t.2.43 co.1

Spiritus rationalis sapientia mystica illustratus, suauiter respectu omnium disponitur, to.2.449 col.1.& seq.

Spiritus ab anima vti distinguatur in homine, to.2.375 col.1

Spiritus vt in spiritum & supra spiritum ferri dicatur, t.2.375 c.1.vt deficere, c.2. pedes qui sint, ibid. vt multipliciter intrinsecum secretum diuinũ ingrediaẽ, 376 c.2 qui stabiliaẽ in illo 377 c.1.quibus itineribus ad spiritualẽ mansionẽ perueniat, c.2.contẽplationis liber qui sit, 388 c.1.

Spiritus mundi ac carnis minimè audiendi, to.1. 357 col. 1. 2.

Spirituales

Universidad de Deusto
Biblioteca

Index.

Spirituales viri moralibus intendunt documentis,to.2. 35 co.2.
Sponsa commendatur à sponso trifariam, to.1. 18 col.2.
Sponsæ collum, genæ, atque monilia qualia, ibid.
Sponsa quando teneant & quot modis fiãt, quotue modis soluantur,to.1.188 col.2.
Sponsalia infringentes,vt pœnitere debent to.1. 113 col.2.
Sponsus per noctes qualiter quæratur,to.2. fol. 445 col.2.
Status saluandorum tres, to.2. 487co.2.
Status prælationis perfectior, at religionis tutior est,to.1. 442 col.2.
Statum prælaturæ nemo tuto affectat,ibid.
Stella maris vt sit B.Maria,to.2.268 col.2.
Stellæ duodecim quid designent, to.1. 39 col.1. 40 c.2.
Stimulus conscientiæ iugiter exercendus ad purgandam animam,to.2. 366 col.1.
Stoliditatis notæ,tom.2. 40 col.2.
Studium curiositatis reprehensibile,to.1. 56 col.2.& 57 col.2.
Studiũ laudabile,t.1.60 c.1. & seq.251 c.2.
Studij assiduitas,to.1. 61 col.2.
Studium sanctitatis sit in religioso iuge,t.2. fol. 68 col.2.
Studia religiosorum,to.2. 133 col.1.
Studium deuotionis fulcimentum esse verę religionis,to.2. 640 col.2
Studendi modus optimus,tom.1.60 col.2. & 252 col.1.
Stultiloquium vt vitandum t.1.290 col.2.
Stultitia optima quæ omnis est rationis, & prudentiæ causa,to.2. 468 col.1.
Stultus vt Christus reputatus fit.t.1.16 c.1.
Stultus est, qui de æterna vita non prouidet,to.1. 303 col.1.
Stultorum præsumptio,to.2. 86 col.2.
Stuprum quid,to.1. 158 col.1.
Stuprator virgines qualiter pœnitebit,t.1. fol. 217 col.1.
Strennitas quid,to.2. 367co.1.
Subditus superbus, factus Prælatus humiliari non adiscet,t.1. 304 col.1.
Subditi boni insignia,to.1. 246 col.2.
Subditi ad quid plebanis suis teneantur,t.1. fol. 403 col.1.
Subditorũ vitia vt sint dissimulãda, tollerãda,perferendã siue increpãda.t.1.327 c.1
Subiectum sacræ scripturæ quod, t.1. 1 c.1.
Substantia diuina bifariam significatur,t.1. fol. 102 col.2.
Suffragia ecclesiæ,vt & quibus valeant,t.1. 143 col.1.& 192 c.1.
Suggestio peccati,to.1. 115 col.1.
Sui ipsius cognitio qualiter habeatur,to.2. fol. 137 c.1.
Summum bonum nequit intelligi sine personarum emanatione, to.2. 364 c.1.
Superbia humana in sordibus,to.1. 6 co.2.
Superbia peccatorum omnium genitrix, to.1.116 col.1.& 155 col.2. vt ab inani gloria distet, ibid. authoritates Doctorũ 265 col.2. difficilis cognitu, ibid.in benefactis metuenda, 390 col.2. vernis diuitiarum.457 c.2.triplex,to.2.87 col.2.& 87 c.1.quibus remedijs curetur,88 co.2. qualiter vincenda, 138 co.2. tres ramos habet principales, 172 c.2. quibus rebus assimiletur,& quę damna inferat. 194 col.2.& seq.
Superbis velatur diuina sapiẽtia,t.1.19 c.1.
Superbiæ differentiæ species atque gradus, tom.1.155 co.2. cum humilitate conflictus. 269 col.2.
Superbię atque præsumptionis indicia,t.2. 39 c.1.detestatio,168 c.1.remedia & methodus pugnandi aduersus eam, 477 c.1.
Superborum signa. t.1. 265 co.2.
Superbus sapiens & perfectus sibi esse videtur,to.2.60 c.2.quadrupliciter decipitur, fol. 87 col.1.
Super fetuidus cur dicat seraphicus amor, to.2. 408 col.1.
Superstitiosę scientiæ,quæ,to.1. 4 col.2.
Superstitionis species quod, quámque execrandæ,t.1. 160 c.2.& to.2.596 col.2.
Superstitionibus vtens vt ager pœnitentiam,to.1. 214 col.2.
Suspectũ consortium quid sit.to.1.391 c.2.
Suspiria intima charitatis perfectæ indicia sunt,to.2 402 col.1.
Suspitio mali vbique cauenda,t.1.205 c.2.
Suspitio, timor, & falsum iudicium quid differunt,to.2. 79 col.1.
Susurratio quid,to.1. 156 col.2.
Susurium diuinum quod,tom.2.383 col.2.
animæ quod, 385 c.1.
Syllogysmus Christi reparatiuus,t.1.11 c.2
Syllogismus resolutorius, to.1. 27 col.1.
Symbola fidei tria,t.1. 178 co.2
Symboli Apostolici expositio,t.2.220 c.2.
Syntheresis quid sit, t.1.153 col.1.quò pertingat, 336 col.1.

T

TAbernaculum mystice in corde erigendum,to.1. 48 col.2.
Tabulæ legis binę hominis vitam qui instituant,t.1.130 c.2.duplicem iustitiam docent,t.2. 615 co.1.
Tacendum esse in mensa, to.2. 56 c.2.
Taciturnitas haud vulgaris est virtus, to.1. fol. 310 c.2.
Tactus minus pudici vt sint peccatata, t.2. fol. 188 c.2.
Temerarium esse male interpretari, quod bene fieri potest,t.2. 435 col.1.
Temperantia quadruplex,to.1.12 co.2.28 c.1.& 32 c.1.& 126 co.2.t.2.420 co.1.& 423 col.2. quibus rebus ad similetur. 222 col.2.
Temperantia B. Mariæ, to.2. 292 col.2
Temperantiæ diffinitio species & actus,t.1. 180 co.1. gradus,201 col.1.actus & officium, 282 col.1. partes, to.2.423 col.2.
Templum spiritus sancti vt sit anima,to.2. fol. 418 col.2
Tempus incarnationis verbi Diuini vt plenitudinis tempus fuerit,to.1. 120 col.1
Tempus nocturnum orationi aptissimum to.2. 458 col.1.
Temporum distinctiones variæ,tom.1. 52 53,54,& 73 col.1.
Tenebræ Aegypti ethnicorum errores,t.1. fol. 31 col.2.
Tentare Deum quid sit, to.2. 162 col.1
Tentari cur nos Deus permittat, tom.1. fol. 257 col.2
Tentatis adest Deus,vt eos eruat,tom.1. fol. 238 col.2.
Tentatio quid sit & quotuplex,t.1. 149 c.1 qui sit necessaria,263 c.2. vtilis,to.2.96 col.2. de prædestinatione vt refellenda, 136 co.2. non omnis à Dæmone, 79 c.2. falsę suspitionis quę, 80 col.1. de fide ac blasphemia qui vincatur,ibidem multiplex.264 col.2
Tentationes aut fugiendo, aut resistendo vinci.t.2.80 col.1.meritorum effectrices quę sint, ibidem.vtiles esse. 100 col.1. & 169 col.1.
Tentationum remedia,t.2.76 c.1. quadruplex genus,79 col.1.species sex,97 col.2. & sequen.
Tentationibus vt resistendum, t.2.100 c.1. sine Dei gratia resistere minimè valet homo, 254 col.2
Terra germinans scriptura sacra vt sit,to.1. fol. 46 col.2.& 55 col.1.
Terra vt sint peccatores,to.2. 445 col.1.
Terrena bona ob cœlestium gustum contemnenda,to.2, 154 col.2.
Ternarius primus perfectus numerus,to.1. 50 c.2. & 52 col.2. spiritui sancto vt respondeat,52 col.2.
Ternario consistere vniuersa,to.1.195 co.2
Testamentum vetus vbique Christum redolet, to.1. 8 col.1. nouum vt sit æternum, 52 col.1. vetus cur nouum præcesserit,8 c.1. & 48 co.1.
Testamenta bina duo magna luminaria, t.1.46 col.2.geminas habent promissiones, 47 col.2
Testamentorum veteris ac noui libri, to.1. 8 co.1.& 175 c.2.vt sibi inuicem respondeant,97 co.2. eorum collatio,51 col.1.
Testes qualiter sint examinandi,t.2.23 c.2
Testium sacræ scripturæ qualitates,tom.1. fol. 37 col.2
Testimonia sacræ scripturæ bifariam intelligi posse.to.1. 471 col.1.
Theologia cęteras scientias sibi substernit, to.1.98 c.2.septem præcipuè complectitur.101 co.1. sufficientissimè cuncta necessaria docet,ibid. qualis scientia sit, 97 col.2.& 101 col.1.triplex,t.2.357 c.1.ad eam omnes artes atque scientię vt reducantur,to.1. 95 col.2.& seq.
Theologia mystica plenitudo est sapientiæ, tu.1.20 col.1.qualis sit,to 2 460 & seq.
Theologiæ subiectum, to.1. 101 col.1
Theologicum medium Christus, tom.1. 7 col.2. & 13 col.1.
Theologica regula de modis prædicandi in diuinis,tom.1.102 col.2.& 165 col.2.de modis supponendi, 102 col.2.
Theologus aliter quàm metaphysicus de Deo differit,to.1. 10 col.1.de animę salute agit,13 col.1.quid in peccato attendat,15 col.1. aliquando vt arithmeticus se habet, aliquando vt astrologus, quandoque vt geometer,17 col.
Theorica consideratio,to.1. 50 col.1
Thesaurus sapientię & scię Dei,t.2.376 c.2
Thronorum proprietates Prælatis conuenire,to.2. 491 col.2
Timendum esse,vbique,cum vbique peccatum committi possit, to.1. 62 col.1
Timor & amor sapientię radices esse, to.1. fol. 48 col.1
Timor vt sit omnium peccatorum radix, to.1.116 c.1.triplex,158 c.2. & 327 c.2. sextuplex, 182 c.2. vt ex amore oriatur, 306 c.2. vitę emẽdationẽ impedit, ibid. bonus quæ bona efficiat,327 col.2. spei, gaudio, atq; amori admixtus vt sit, 329 c.1.dulcem in anima sapotem immittit, 344 c.1.qui iustificet,ibid.quid sit, & vnde oriatur,341 col.2.à suspitione & falso iudicio qui differat,to.2.79 c.1.facit solicitum, 107 col.1. sextuplex. 225 col.2. quibus rebus sit similis, 224 quàm sit ad gratiam efficax,425 col.1
Timoris gradus,to.1. 204 col.1. conflictus cum inani gloria, 269 c.2. spei amorisq; connexio,329 col.1. spes quinque, 342 col.1.coniugium, 343 col.2.
Tolleramia in aduersis iustitiæ fructus, t.1. fol. 59 col.1
Tonsura clericalis quid designet, tom.1. fol. 140 col.1
Torpor quid & quotuplex,to.1. 152 col.1. & 157 col.1. vt sit peccatum,tom.2. 189 col.2
Transformatio hominis in Deum,tom.2. fol. 163 col.1
Tres potissime Dei proprietates esse ad quas cęterę reducuntur,to.1. 101 col.2

Tribulari

Index.

Tribulari cum Iesu satius esse, quàm epulari & regnare sine eo, to.1. 343 col.1.
Tribulatio desiderium erigit.to.1. 332 c.2.
Tribulationem præcedit, haud subsequitur consolatio, to.2, 521 col.1. vtilem esse, 540 col.1.
Tribulationum vtilitates, to.2. 92 col.2
Trinitas sol æternus,to.1 66 col.1.multiplex principium,ibid. & 70 col.2. personarum haud excludit ab essentia diuina summam vnitatem aut simplicitatem quin potius includit fœcunditatem, & charitatem,101 c.2.& 165 co.1.creatrix triplici causalitatis genere qui sit, 106 col.2.vt in creaturarum libro legatur,& agnoscat.112 c.1.& 165 c.2.& 167 co.2
Trinitatis vestigium in rebus vniuersis,t.1. 19 c.1 mysterium 26 c.2.notitia, 35 c.2. ostensio,40 col.1.& 101 c.2.& 108 c.1.2 speculum,40 col.2.similitudo in Sole,46 col.1 & 66 col.1 intelligentia sana, 101 c.2.& 165 c.1. nomẽ quid cõprehendat, 102 c.1.in imaginem vt peccatum fœdet, 117 co.1.totius vt sit opus incarnationis verbi,118 c.1.& 119 c.1.mysteriis in baptismo exprimi,135 c.1. deductio ex potentiarum aiæ origine,t.2.361 co.1.speculatio & deductio ex Dei notę primario quod est ipsum bonum, 364 col.1
Trinitati hierarchia adsimilatur,t.1.67 c.2. toti cõmunis est gratiæ effectus,103 c.1.
Trisagium quod seraphim decantarunt à morte & fulgure & cunctis tribulationibus liberat,tom.2.247 col.1.
Tristitia quadrupliciter capitur, to.1. 156 col.2. pia & salubris quæ, 328 col.1. & to.2.85 col.2.
Tristitiæ remedia,to.2. 90 col.2.
Tropologia duplex,to.1. 19 co.1. & 45 c.1. quid sit, 99 col.2. & 148 c.1.
Tumor mentis vnde oriatur,to,1. 157 c.1.
Tunica vilis seculi contemptum indicat, to.1. 378 col.1
Tunicæ vnius nomine quid intelligatur in Euangelio,to.1 378 col.1
Turbata vt fuerit B.Maria in sermone Angelico, om.2. 514 col.2
Turtur, vt sit Christus. to.2. 412 col.2.
Typus Christi in oĩbus vet. instrumenti libris pulchrè ostẽditur,t.1.8 c.1.2.& ind.
Typi quàm plures de Christo,t.1.48 col.2
Tyrannus quis sit,to.1. 29 col.1.

V

VAgatio mentis acediæ germẽ,t.1. 157 col.1. ab instabili mente profluit,294 col.1.
Vana gloria compescenda nec tamen bonum opus dimittendũ,t.2.84 c.2
Vanitas omne bonum impedit,to.1.60 c.1.
mundi,261 col.1. vestium, 298 col.2. temporalium,mundum contemnendum docet, 497 col.1.
Vanum quid dicatur.to.1. 5 col.1
Vasa gratiæ sacramẽta qui sint,t 1.132 c.1
Vbertas sacræ scripturæ terræ promissionis similis est tom,1. 47 col.1. beatitudinis quanta sit, 321 col.1.
Velamen legis Christus abstulit quo patrem reuelare,t.2.411 col.1
Velamina sacratum literarum qualia,to.1. fol. 18 col.2
Venæ susurij diuini quæ sint, & qui suscipiantur,to 2. 383 col.2
Veniale peccatũ quid sit,to.1.115 c.1.2.qui fiat mortale,ibid.& 151 c.1. triplex,ibid. quod modis dicatur & qui expieẽ,196 c.1
Verbum D i dicitur verbum veritatis, sapientiæ,virtutis,potentiæ,vitæ,& gratiæ, to.1. 3 c.1.incarnandũ in vet. testamento præfigurabatur & promittebatur, 8 col.1.est finale ac formale obiectum, 10 col.2. quæ & qualia pro homine assumpserit,12 col.1.informat.ad gratiam, 13 col.2.mentis quid sit,22 col.2.patris,trifariam patrem exprimit, 23 col.1. omnium rerum exemplar æternum, 43 c.1. quid in filio denotet,102 col.1.diuinum decuit carnem assumere,117 co.2. patris dicitur datum optimum,335 col.1. caro factum vt cibus Angelorum fieret hominum,to.2.383 col.2.mirabilis & longè vtilissima incarnatio,424 co.2. oportuit incarnari,605 co.2.& seq.
Verbum Dei vt audiendum,t.1. 248 col.1.
Verbum otiosum quid, to.1. 290 col.2
Verbi Dei æterna generatio in cognitione sensitiva qui appareat,to.1. 95 col.1
Verba Christi ab eo prolata potioris fuere virtutis quàm nũc sint scripta, t.1.42 c.2
Verba vitiosa & murmuratoria confitenda esse,t.1. 233 col.1.
Verba ad quid instituta sint,t.1.293 col.1. aiæ quæ cum Deo loquitur,t.2.384 co.2.
Verborum disciplina religioso,t.2.53 col.2
Verecundia pulcherrima virtus,t.1.315 c.2 pudicitiæ comes sit, 330 c.1. maximus in religioso decor, t.2. 65 c.1. pulcherrima gemma,425 col.2
Veritas æterna & immutabilis quæ doceat, to.1.10 col.2. increata animam replet, 16 c.2.quid sit,23 col.1.triplex,25 col.1. & 27 col.2.& 29 col.2.& 94 c.1.fidei triplici testimonio expressa, 36 col.2. panis mentis qui sit,200 co.1.haud relinquenda ob scandalum vitandum, 305 col.2
Veritatis omne genus in scripturis sacris reperitur,to.1.6 c.1. ostium philosophis clausum,22 c.2. agnitæ impugnatio peccatum in spiritum sanctum,117 c.1.gradus,200 col.1. splendor quibus gradibus consequi possit,t.2.370 col.2.
Veritati credendum esse, & summæ maximè,to.1. 129 col.1
Veritatem humano metu occultare iniquũ esse,to.1. 306 col.2.
Veritatem minimè agnoscet nequiret viuens,to.1. 411 col.2.
Veritates occultæ per donum intellectus manifestantur,to.1. 360 co.2.
Vermis diuitiarum superbia est,t.1.457 c.2
Verum Christi corpus sub vtraque specie contineri, to.2. 300 col.1.
Vesparum instar iadeuoti & curiosi habentur,to.1. 9 col.2.
Vestigium quid dicatur,tom.1. 19 col.1. & 106 co.2.generationis eternę,41 c.2. Dei in creaturis,to.2.357 col.2.
Vestigij vel imaginis ratio in quibus sit, t.1. 111 col.2
Vestis nuptialis charitatem designat, to.2. fol. 319 co.1.
Vestis Aaron totum continebat orbem, to.1. 48 col.1.
Vestes religiosorum ac monachorũ vt reprehensibiles sint,to.1.255 col.2. Christiani simplicitatem præferant, 315 co.1. triplices esse,ibidem sacerdotales quid significent,to.2.325 col.1. curiosas facere vel habere quàm malum sit, 522 col.1.
Vetus instrumentum quadripartitum, t.1. 8 co.1.& 175 co.2.
Veteris ac noui instrumenti harmonia atque concordia,to.1.38 col.1.collatio, 51 c.1.libri sibi inuicem respondent,97 c.2. & 173 col.2.
Vetustatis' depositio necessaria religionem ingressis,to.2. 36 c.1.
Vexatio proximi quando sit mortale peccatum,tom.2. 181 col.1
Via arcta quę ducit ad patriam,quę sit, t.1. fol. 354 col.2.
Via purgatiua qualiter fiat,t.2.366 co.1.& 439 col.1.vt sit necessaria,col.2. qui fiat ibid.illuminatiua,367 col.1.& 441 co.2. vnitiua & perfectiua.367 c.2.& 448 c.2. triplex ad perfectam sapientiam, 438 col.2.& 453 col.1.
Vię dicuntur amantiũ desideria,t.2.438 c.1
Viator simul & comprehensor vt fuerit Christus,to.1. 120 col.1.& 122 co.1.
Viduę honestę sint, to.1. 258 col.2. triplices esse, ibidem.
Vincere aduersarium absque Dei adiutorio nequit homo,to.2. 254 col.2
Vincula charitatis quę sint,to.2. 404 co.2. & 408 col.2.
Vineę florẽtes quid designent, t.2. 421 c.2
Vindicta magna est,ignoscere,t.2. 424 c.1.
Vinum & mulieres apostatare faciunt hominem,to.1.16 col.2. mundi in obliuionem sapientię adducit,ibid.& carnes immunditię occasionem præstant, 446 c.2. sapientię suauissimum. 367 col.2.cum lacte mixtum 368 c.2. beatorum perfecta charitas est, 171 co.2. diligendo nunquàm virtutibus ditabitur,to.2.56 co.2. conditum Christus propinat suis. 236 col.1. conditum triplex spiritualis homo bibit, 237 col.2
Vinum Anachoritę bebere minimè soliti erant,to.1. 444 col.2
Violentia quid,to.1. 157 col.2
Viri ac vxoris sancta coniunctio, to.1.244 co.1.& 258 col.2
Viri perfecti duobus à licitis abstinent modis.to.1. 448 col.2
Virga Aaronis Mariam virginem designat, to.2. 590 col.1
Virginitas sine verecundia esse nequit,to.1. fol. 330 col.2
Virginitatis præconium,tom.1.257 col.1. & 2. præcellentia, 259 col.2
Vires naturales qui sint deformatę,tom.2. fol. 83 col.1.
Viridem reddit gratia hominem.to.1.4 c.2
Virtus authoris & authoritatis pondus æquè æquantur,to.1.3 c.1.vera sine fide haud est.33 c.2. cuiuslibet rei non est accidentalis substantię, 19 col.2. diffinitur, 17 col.2. est allicitis abstinuisse bonis. 202 per contradictionem comprobatur atq; perficitur. 244 col.2. in naturalibus est determinata. 197 col.2. quibus comparetur,to.2.217 col.1. Angeli nomen sibi vendicat.486 col.2.
Virtutis medium,to.1.18 co.1.opus omitti potest seruata virtute, 450 col.2. præmium 274 col.1. authoritates doctorũ, ibid.nobilitas & pulchritudo.t.2. 217 c.1
Virtutes quadruplices esse,to.1. 12 col.1. 2.& seq Cardinales,31 col.2. & 177 c.2. affectus qui rectificent, 23 col.2. nudę ac vestite,34 co,1.quatuor Paradysi flumina vt sint, ibid. theologicæ atque cardinales.127 co.1.& 177 col.2.& 274 c.2. & 277 col.2.& 319 col.1.& 337 co.1.vt sint connexæ, 31 col.2. & 127 col.1.sequitur gloria,ceu vmbra corpus.470 c.1. in medio consistere vitia ad extrema deflecti,to.1. 118 co.1.per quæ infundantur,87 col.2.connexæ qui sint,107 co.2. cardinales,aiæ vires vt rectificẽt.422 c.2. sursum actiuæ,quæ sint.478 c.1.quinque exẽplariter in cæna Christus docuit. 563 col.1.prælatorum.639 col.2.& in seq.
Virtutum omnium, atq; scientiarum origo Christus,to.1. 11 co.1.& 13 c.2 14 c.2. optima analogia.32 c.1.forma Christus. 34 co.2.septenæ,ibid.duodenarius multiplex. ibid.ternarius varius, ibid. omniũ ac forma

exempla è scriptura sacra petēda, 55 c.2. exēplar Christus. 58 co.2. omnium finis, ac forma charitas. 34 col.1. & 126 co.2. abusus 255 col.2. effectus. 274 co.2. exercitium. 468 col.1. genera quatuor, to.2. 419 col.2. & 422 col.2. Angelicarum officia iudices tenent. 494 col.2.
Virtutibus homo ad Deum ad seipsum, & ad proximum qui ordinetur, to.2. 19 c.2. & 423 col.1
Visio triplex, to.1. 24 col.2. sextuplex, ibid. Item triplex per tertium cœlum intellecta. 37 col.2. per somnium & cæteras somniorum species. 172 col.2
Visio B. Augustini de Psalmo B. immaculati, tom.1. 56 col.1
Visiones cautè discernantur, to.2. 133 co.1
Visionum genera quatuor, to.2. 131 co.1.
Visus, vt cohibendus. to.1. 283 col.2. cautè seruandus. 311 col.2
Vita duplex actiua & contemplatiua in cęlo, & in terra, to.1. 68 col.1. & 183 col.1. contemplatiua actiuæ iungatur, t.2. 154 col.2. & 419 c.1. & 420 c.2. vt differant, & per quas mulieres figurantur. 395 c.1. 2. actiua binas habet partes, 547 col.1. præcedit contemplatiuam. ibidem.
Vita actiua, & contemplatiua in religione, to.1. 318 co.1. mixta vtrasque pręcellit. 331 c.1. contemplatiua hic incipit, sed in patria perficitur, 368 co.2. contēplatiua, vt præcedat actiuam, to.2. 547 col.1
Vita B. Mariæ qualis fuerit, to.2. 513 col.2
Vita diui Bonauenturæ cum miraculis describitur, tom.2. 45 & sequen.
Vita prælatorum qualis esse debet, tom.2. fol. 501 col.2. & seq.
Vita hæc præsens continuus transitus est, to.1. 307 col.2. crux qui sit, 313 col.2. ad mortem cursus, vt sit. 488 col.1
Vita Christi vt sit totius spiritualis ædificij fundamentum, to.2. 581 col.1.
Vita bona quænam dicenda sit, t.2. 549 c.1
Vita simul & fama, vt custodienda, tom.1. 306 col.1. & 332 col.1.
Vitæ liber, tom.1. 43 col.1.
Vitæ humanæ miseria, tom.1. 307 col.2. actiuæ opera quæ. 311 col.1.
Vitæ religiosæ ordinatio ad Deū, t.2. 57 c.1. ad se ipsam, 58 col.1. ad proximum, co.2
Vitalis spiritus vndè oriatur, to.1. 11 col.1. & 171 col.2
Vitia communia hominibus terna, to.2. 70 c.1. quando in religioso vigere dicantur, 137 c.2. per quæ expellant, 87 c.1. quandoque se virtutes mentiuntur, 118 co.2. subditorum vt dissimulanda, toleranda, siue increpanda sint, tom.1. 327 col.1.
Vitiorum atque virtutum conflictus, to.1. 269 col.2. principia quęnam sint. 327 col.1. origo qualis, to.2. 83 col.1
Viuendi ordinem sensus edocent, t.1. 95 c.1. forma optima eligenda. to.2. 35 col.2.
Viuere nihil aliud esse quàm diu torqueri, to.1. 488 co.1. diu non esse appetendum. to 2. 347 col.2
Viuentes rectè per paucos esse. t.2. 173 c.1
Vnctio extrema, ecclesiæ sacramentum, t.1. 139 col.1. & 187 co.1. quis eius minister & quæ eius efficacia. 139 col.1. & 185 col.1. triplex. 187 col.2.
Vnctio contēplationis gradus to.2. 477 c.2
Vnguentum vt sit charitas, to.1. 58 col.1. sacerdotale ex quibus confectum, to.2. 234 co.2.
Vnio, & concordia, to.1. 9 c.1. verbi diuini cum natura humana. 118 c.1. & 174 c.1. humanitatis, atq; diuinitatis in Christo inseparabilis etiam in morte. 123 col.2
Vniuersale ex multis cōflatur, experimentis, to.1. 22 col.1. multiplex. 26 col.1.
Vnitas multiplex, to.1. 40 col.2
Vnitatis mysteria, to.1. 51 col.1.
Vnum, verum, bonum, in Deo summe reperiuntur, to.1. 103 c.2. & 167 c.2. non contrahunt ens secundum supposita sed secundum rationem, ibidem.
Vocationes Apostolorum, to.2. 530 col.2.
Voluntas Dei recta atque efficax, to.1. 105 c.1. prima & summa omnium causa, ibid. vna vt multipliciter innotescat, ibid. virtus veritas atque potestas in Deo, ibid. quadruplex in Christo, to.2. 565 col.2.
Voluntas naturalis atque electiua, t.1. 110 col.2. peccans modum, speciem, ordinem in se corrūpit. 112 c.2. vt sit peccati causa atque subiectum 113 c.2. pēsatur à Deo, 290 co.1. bona vt sit tria habeat oportet. 148 c.2. propria lepra est cordis. 355 c.1. facit vt bona non sint bona, ibid. quid sit. 172 c.1. pro facto reputat. 290 co.1. propria vt captiuanda, to.2. 37 col.1. efficit. vt bona minimè bona sint. ibid. & 77 c.1 vt reformetur. 82 co.2. instrumentum est seipsum & alia mouens. 379 col.2.
Voluntas vitiosa multiplex, to.1. 289 co.2. propria, omnis perditionis causa 290 col.1. pro facto reputatur coram Deo, 310 col.1
Voluntas Diaboli in malo obfirmata, to.1. fol. 169 col.1
Voluntati Diuinæ haud consentientes inexcusabiles esse to.2. 543 col.1.
Voluntate mala solaque miser quisque efficitur, to.1. 290 col.1.
Voluntates variæ, sed concordes in Christo, to.1. 122 col.2.
Voluntarium vbi non est peccandi potentia, non esse, to.1. 196 col.2
Voluptas haud satiat & tristem exitum habet, to.1. 297 col.1
Votum quid sit, vtq; matrimoniū impediat t.1. 189 c.2. infringens, vt pœnitebit, 210 col.2. vt solennizetur. 276 co.2. meritum auget in opere. 440 co.2. & to.2. 12 co.1.
Vota quędam omnibus communia esse. to.1. 374 col.2
Vouere est opus virtutis latrię. t.2. 12 c.2.
Vriel Angelus quid significet, t.1. 170 col.1
Vsura quid, tom.1. 157 col.2. & 161 col.2. vt sit execranda. 262 col.2. & tom.2. 183 col.2
Vsus gratię quis, to.1. 14 col.2
Vsus pecunię cur Apostolis fuerit interdictus, to.1. 381 col.2. vt à dominio separetur. 475 col.1.2
Vti debemus mundo hoc, quasi non vtamur, to.1. 298 col.1
Vtendum quibus sit rebus, to.1. 165 col.1
Vtile nihil esse, nisi ad æternam prosit vitam, to.1. 462 col.2
Vxor cur ducatur, to.1. 259 col.2
Vxoris abusus ęquipollet adulterio, tom.1. fol. 259 col.1
Vxoricida vt pœnitebit, to.1. 212 col.2

Z

Zelare iustitiam iusti hominis proprium est, to.1. 304 col.2
Zelantis pręlati excessus venia dignus censetur, to.1. 304 col.2
Zeli defectus quantum Heli nocuerit, t.1. fol. 305 col.1
Zelus animarum gratissimum Deo sacrificium, to.1. 325 col.2
Zelus bonus quib. virtutibus fulciri debet, to.1. 326 col.1
Zelus iustitiæ boni prælati ala est, tom.2. fol. 639 col.2
Zelus iustitiæ vti coccus bis tinctus rutilat, to.2. 640 col.1

F I N I S.

SERAPHICI DOCTORIS

D. BONAVENTVRAE PARVORVM OPVSCVLORVM PARS PRIMA.

ET PRIVS IN SACRÆ SCRIPTVRÆ LIBROS PRINCIPIVM.

Sacræ paginæ nobilitatem, excellentiam, atque primatum appositißimis sententijs probat.

Apoc. 22.

OSTENDIT mihi dominus fluuium aquæ viuę, splendidum tanquam crystallum, in medio plateæ Hierusalem, procedentem de sede Dei & agni; Et ex vtraq; parte fluminis lignum vitæ, afferēs fructus duodecim. Probatissimę perfectissimæq; legis integritas circunstantionatur ex multitaria nobilitate causarum, quas sanctus enumerat Isid. sic inquiens. Erit lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, & secundum consuetudinem patriæ, loco temporique conueniens, necessaria, vtilis, manifesta, † ne aliquid per obscuritatem incautum captione contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium vtilitate conscripta. Istis conditionibus legem legum, quæ à rege regum instituta est, esse præeminentissimè venustatam, sacram, scilicet scripturam, Beatus Ioannes Apostolus & Euangelista & Propheta asserit, sibi diuinitus esse reuelatam, cum dicit. Ostendit mihi Dominus, &c. Quoniam autem in descriptione rerum excellentissimarum mentis humanę acies inualida; quæ (vt dicit Augu.) in excellenti luce non figitur; vtitur sensibili manuductione rerum naturalium, pro eo quòd se habet intellectus noster ad manifestissima naturæ, sicut oculus noctuæ ad lucem solis: vt philosophus dicit in primo, primæ philosophiæ libro: Hinc est quod Propheta lucem diuinę sapientiæ contemperat obtutibus nostris, notificando eam transumptione symbolica, seu sub metaphora, vtitur senario rerum numero ad insinuādam eius perfectionem, comparando eam rebus.

Ethym. li. 5. c. 21. Distin. 4. erit autē lex. † Videlicet, ne alicui per eius obscuritatem laqueus paret.

De Trin. lib. 1. c. 2.

Scripturę Sacrę perfectio sex rebus cōparatur.

Eminentissimis.	Efficacissimis.
Affluentissimis.	Speciosissimis.
Perspicuissimis.	Communissimis.

Eminentissimis, propter altitudinem dignitatis:
Quid diuino solio eminentius?
Affluentissimis, propter plenitudinem bonitatis:
Quid fluuio affluentius?
Perspicuissimis, propter certitudinem veritatis:
Quid aqua viua clarius, & crystallo translucentius?
Efficacissimis, propter magnitudinem virtutis, vel potestatis: Quid ligno vitæ efficacius?
Speciosissimis, propter pulchritudinem claritatis.
Quid splendore speciosius?
Communissimis, propter amplitudinem charitatis:
Quid medio plateæ communius?

Est enim scripturæ sacræ.

Inattingibilis altitudo, propter auctoritatem inuiolabilem.
Inexhaustibilis plenitudo, propter profunditatem imperscrutabilem.
Infallibilis certitudo, propter processum irrefellibilē.
Impretiabilis valetudo, propter fructū inæstimabilē.
Incontaminabilis pulchritudo, propter puritatem impermixtibilem.
Incoarctibilis amplitudo, propter diffusionem irrestringibilem.
Inattingibilis altitudo auctoritatis inuiolabilis, commendat efficientem.
Inexhaustibilis plenitudo profunditatis imperscrutabilis, extollit materiam.
Infallibilis certitudo processu irrefellibilis, vel inconsutabilis, commendat formam.
Impretiabilis valetudo fructus inæstimabilis, commendat finem extra.
Incontaminabilis pulchritudo ascensus interminabilis, commendat finem suprà.
Incoarctabilis amplitudo diffusionis vniuersalis, commendat finem intrà.

Vt scientijs sæcularibus, inflatricibus cordium, obductricibus intellectuū, nulla supersit occasio gloriandi aduersus scripturam sacram, cum ab ea excedantur in omnium nobilitate causarum. Nam subiectum sanctarum scripturarum est subiectum increatum, agens increatum, finis increatus. Forma, quæ est modus agendi, est stylus Spiritus sancti, stylus inspiratus. Calamus scribæ velociter, &c. Et si, quæ sunt nobilitates degeneres, vt antiphrasice loquar, in mundanis scientijs, non collectim, sed sparsim reperiuntur in singulis. Nam metaphysicam inquiunt mundi sapiētes, esse scientiarum suarū nobilissimā, propter vniuersalitatem subiecti. Nam est de ente secundum, quod ens. i. de ente secundum omnem entis differentiam, quæ est substantia, accidens, idem, & diuersum, actus, & potentia, vnum, & multa. Ens enim primum in prima philosophia subiectum esse nō potest, qui à philosopho primo ens primum inquiritur. De subiecto autem in scientia pręcognoscendum est, & quid est, quod dicitur per nomen, &

Oēs aliæ sciētias excellit sacra scripturas omniumque causarum perfectiones in se aggregat.
2. Pet. 1.
Psal. 44.

quia eſt, & nullo modo debet inquiri, vt philoſophus dicit. Scientiam mathematicam dicunt eſſe nobiliſsimam, propter certitudinem modi. Scientiā de anima, propter nobilitatem ſubiecti. Moralem propter vtilitatem finis, qui eſt beatitudo creata, ideſt miſera, quam dicit ille, eſſe actum perfectum ſecundum virtutem.

Sed omnium nobilitates cauſarum aggregantur in diuina ſcientia.

Nam in quantum eſt progreſsio quædam, & ſcaturigo fontis ęterni, habet ex efficiente nobiliſsimo auctoritatem inuiolabilem. Et hoc notatur cum dicitur procedere de ſede Dei, & agni.

Inquantum vero eſt fluuius aquę viuę, habet ex ſubiecto nobiliſsimo profunditatem imperſcrutabilem.
Inquantum verò oſtenſus, reuelatus, & inſpiratus, habet ex nobiliſsimo modo proceſſum inconfutabilē.
Inquantū ſplendidus, habet certitudinem infallibilē.
Inquantū cryſtallinus, pulchritudinē incōtaminabilē.
Inquantum lignum vitæ afferens fructus duodecim, habet ex fine nobiliſsimo fructum deſiderabilem.
Inquantum in medio plateæ Hieruſalem, habet amplitudinem incoarctabilem.

Quantum neceſſe fuerit in ędítione legis inattingibilis, altitudo auctoritatis inuiolabilis, liquet interius perſcrutanti. Si.n.in cognoſcibilibus, ſeu opinabilibus illud, ꝙ auctoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, qua probatur, vt Hierony. dicit: Niſi fuerit euidenti ratione ſuffultum, hoc multo magis poſſet in agendis accidere: maximè cum ſenſus, & cogitatio humani cordis prona in malum ab adoleſcentia ſua, ſemper nitatur in vetitum, & repugnet his etiam, ad quæ rationis naturalis inſtinctus inclinat. Licet autem locus ab auctoritate concludens, infirmus, & inartificialis appelletur, pro eo, ꝙ non proprio argumento, ſed aliūde parato teſtimonio vtatur, qui arguit, vt Boetius docet, plerunq; tamē auctoritate proborum, ratio ſuę credulitatis aſſenſum citius exhibet, quā diſputatione cōmuni, vt pulcherrimè docet Tul. Et hoc quidem in notitia fidei manifeſtum eſt, vbi cum ratio veriſsima, licet profundiſsima lateat, ſecundū Ricar. ipſa tamen vis auctoritatis ad aſſentiendū inclinat: quia, ꝙ ſcimus, & intelligimus rationi, ꝙ verò credimus, debemus autoritati. dicit Auguſt. Sic etiam in operabilibus conſueuit accidere, vt pondus auctoritatis inclinet ad actum, præcipuè ſi graue ſit, quod præcipitur, vel ratio, pręcepti legis occulta, aut cū voluntas informandi per legem, eſt à legis manuductione remota. Et certe legis diuinę præcepta erant maximi ponderis, & vſq; adeo latentia, ꝙ in pleriſq; locis veteris teſtamenti videbantur expertia rationis. Tanta inſuper erat cordiū Iudaicorum duritia, tanta perfidia, ꝙ neceſſe fuit, pōdus auctoritatis adhiberi, ꝙ corda obdurata, & obſtirmata cōfringeret. Et huius inuiolabilis auctoritatis pondus inſinuatur, cum diuina lex dicitur ab arce deitatis. i. à ſede Dei, & agni procedere. Oſtēdit mihi fluuium, procedentem de ſede Dei, & agni. Nomen.n.Dei ſecundum formalem nominis impoſitionem, ſignat auctoritatis præſidentiam. † Dicitur enim græcæ ſecundū Damaſc. à theyn, vel thetyn, vel theathæ ſeu theaſaſtay, ꝙ ſonat videre, conſiderare, circuire, circumfouere. Et hoc quidē ex hebraica veritate manifeſtius eſt: Nam quādo debebat inſinuari inexcogitabilis ſuperexcellentia auctoritatis diuinæ eſſentiæ, quæ nihil eſt eorum, quæ ſunt, vt Dionyſius dicit: ſed ſuperexiſtēs, & ſuperdea. Hoc nomen Deus, nequaquam communibus literis ſcribebatur, ſed exarabatur illis caracteribus, quæ nomen magnum Dei tetragrammaton efficiunt; vt docet Origenes. Quòd nomen tantæ auctoritatis: tanteque venerationis erat apud hebræos, ꝙ ipſum nomen ineffabile dicebatur. non, quòd ſenſibilibus verbis exprimi nō poſſet, ſed quia ſenſu, & intellectu creaturæ, ſignificatum eius diffiniri non poterat, ſecundum Bedam. Iſtius ſanctiſsimi nominis ſignificatum incomprehenſibile, tria comprehendit, in quibus ſuperexceſsiua Dei dignitas omnem auctoritatem excedit. ſcilicet.

Hieron.in Matth.
Gene.8.
lib.2. Topic.c.5.
lib.2. Retho.de Tr. lib.1.
Lib. 1. ortho.fidei.
†Tex.Damasceni ſic habet, Deus dicitur θεὸς à θέειν, i. currere, & diſponere vniuerſa, vel ab αἴθειν, i. vrere, vel à θεᾶσθαι, i. ab intuendo omnia.
De Diui. nomi.
Super lib. num.c.11.
Sup ex. cap.13.

Primitatem inanteibilem.
Vniuerſalitatem illimitabilem, ſiue poteſtatem.
Aequitatem inobliquabilem.

Tria De nomen cō prehēdit.

Si enim omnipotens Deus, à cuius fonte manat fluuius ſcripturarum, nō haberet primitatem in eſſendo, & principalitatem in dominando, inciperet vtiq; tàm eſſe, quàm habere. Omne autem, quod incipit, incipit per motum, vel mutationē, vt probatur in 8. phyſicorum. Deus autem eſt mouens immobile omnino, vt vult philoſophus in eodem, ergo non incipit, nec eſſe, nec habere. Habet igitur primitatem omnino imprincipiabilem.

Probatur: Omne illud in cuius ſubſtantia admiſcetur potentia, ſecundum id quod habet de potentia, poteſt non eſſe, quia quod poteſt eſſe, poteſt non eſſe, vt philoſophus probat & Damaſce. Deus autem non poteſt non eſſe. In Deo igitur non eſt potentia ad eſſe, non igitur incipit eſſe, nec per motum, nec per mutationem, quia motus eſt actus entis in potentia ſecundum quòd huiuſmodi. Hinc eſt, quòd propheta Dauid Spiritu ſancto afflatus, vidēs in Deo auctoritatem inuiolabilem, propter primitatem imprincipiabilem dicebat. Deus qui dominatur in virtute ſua in æternū. Si enim eſſentia & virtus ab eſſentia fluens, comparantur ad idem principium, & ad eandem cauſam, quia quod eſt cauſa eſſentiæ, eſt cauſa virtutis, & quod eſt cauſa virtutis, eſt etiam eſſentiæ, vt dicit Damaſcen. et philoſophus: Conſequens eſt, vt qui dominatur virtute ſua, & non aliena, ſit etiam virtute ſua. Propterea frequentiſsimè in ſcriptura ad inſinuandam Dei primitatem, dicitur: Deus Deorū, rex regum, dominus dominantium. Includit etiam nomen Dei, non tantum primitatem imprincipiabilem, verū etiam poteſtatem, ſiue vniuerſalitatē illimitabilem, per quam eui dens efficitur inuiolabilis diuinę maieſtatis auctoritas. Hæc autem Dei poteſtas eſt illimitabilis, & incoarctabilis. Incoarctabilis quidē, quia vniuerſitatem creatorum includit. Illimitabilis verò, quia terminū durationis excludit. Nam in Iudith legitur. Deus cœlorum: Creator aquarum, & Dn̄s vniuerſæ creaturæ. Quantū ad vniuerſitatis ſubiectorum incluſionem. Et in Exo. Dominus regnabit in æternum & vltra. Quantum ad termini durationis excluſionem. Cum.n.in omnibus agentibus hoc ſit vniuerſaliter verum, ꝙ quanto agēs perfectius habet formam qua agit, tanto ipſum eſt potentius in agendo, vt quanto aliquid eſt calidius, tanto potentius eſt in calefaciendo. Et ſi calor eſſet infinitus in calido, haberet vtique calidum potētiam infinitam ad calefaciēdum, ex quo diuina eſſentia per quam intelligimus Deum agere, eſt infinita, neceſſe eſt, potentiam eſſe infinitam. Omnes philoſophi attribuerunt infinitum principio, vt dicit Ariſtot.

9. Metaphy.
Pſal.65.
Deute.10.
1.Thi.6.
Apoc.19.
Iudith.9.
Exo.15.
Phyſi.3.

Comprehendit tertio incomprehenſibile nomen Dei inobliquabilem æquitatem, per quam oſtenditur immobilis, & inflexibilis diuinæ auctoritatis iuſtitia. Si enim formali ꝓbatione Deus eſt veritas per eſſentiā, vt in Io. dicitur. Ego ſum via veritas & vita, & nomina in abſtracto eſſentiam ſignificantia dicant impoſsibilitatem permixtionis oppoſitorū, nihil eſt cōuenientius, quàm vt rectitudo diuinę iuſtitiæ reprehendi nō poſsit. Fouet autem diuina iuſtitia & approbat bona: delet & ordinat mala, ſecundum ꝙ Moyſes teſtatur. Deus magne, miſericors & clemens; patiens & multæ miſerationis & verax; qui cuſtodis miſericordiam in millia;

Ioā.14.
Exod.34.

in millia, & auferas iniquitatem, ſcelera atq; peccata, nullusq; apud te per ſe innocens eſt. Et Sap. 12. Cum iuſtus ſis; iuſtè omnia diſponis: virtus.n.tua iuſtitiæ initium eſt. Has excellentiſsimas auctoritates conditiones ſoli Deo proprias; ſuccincto & ſubtili ſermone complectitur Dionyſius: ſic inquiēs. Dominatio Dei non ſubditorum excellentia tantum eſt, ſed bonorum & optimorum perfectiſsima, & omnimoda poſſeſsio; vera & immutabilis firmitas.

Sap.12.
De diuin. nominib. cap.12.

Vera & immutabilis firmitas, arguit ęquitatem inobliquabilem.
Omnimoda poſſeſsio, vniuerſalitatem illimitabilem.
Perfectiſsima vero dominatio, primitatem imprincipiabilem;

De his conditionibus Moyſes ait. En domini Dei tui cœlum eſt, & cœlū cœli, terra & omnia quæ in ea ſunt. Ecce poteſtas vniuerſalis. Dominus De⁹ noſter, ipſe eſt Deus deorum, & dominus dominantium. Ecce imprincipialis primitas. Qui perſonam nō accipit, nec munera. Ecce inobliquabilis æquitas. Ex iam dictis elucet inuiolabilis diuinæ maieſtatis auctoritas. Nam virtus auctoris, & pondus auctoritatis ſemper æquantur. Vnde diuina auctoritas, vendicat ſibi infinitam abſolutionem, & abſolutam infinitatem. Propter quod dicit Auguſtinus, ꝙ maior eſt diuinæ legis auctoritas, quàm humani ingenij perſpicacitas: cum tamen anima rationalis capax ſit infiniti obiectiuè, non tantum in affectu per dilectionem, ſed etiam in aſpectu per apprehenſionem.

Deu.10.c.
Super Ge. Lib.2.c.1.

Quamuis aūt lex omnis ordinata, cauſam efficientem & exemplarē habeat Deum, qui eſt ars plena omnium rationum viuentiū, vt dicit Augu. Nam æterna & ſumma lex eſt, à qua omnis lex inferior, quæ iuſtitiam habet, emanat: vt docet idem Augu. lib. 1. de libero arbit. Et ſecundū illud Prou. 8. Per me reges regnāt & legū conditores iuſta decernūt. Lex tamē ſacræ ſcripturæ peculiariſsimo nomine, & prærogatiua ſpecialiſſima, dicitur procedere de ſede Dei. Oſtēdit (inquit) mihi fluuium procedentem de ſede Dei. Eſt enim

6 de Trin.
Prouer.8.

Per verbum increatum edita & inſtituta.
Per verbum inſpiratum recitata.
Per verbum incarnatum conſummata.
Per verbum autenticatum promulgata.

Lex Dei qualiter nobis tradita ſit.
Eccleſ.1. & 37.

Dicitur enim verbum Dei, verbum verbi incarnati.
Verbum veritatis & ſapientiæ.
Verbum virtutis & potentiæ.
Verbum vitæ. & Verbum gratiæ.

Heb. 1.
Ioan.1.
Luc. 4.

Cum.n.lex humana ſit conſtitutio populi, quā maiores natu ſanxerunt cum plebibus: ſecundum Iſidor. Legem ſcripturæ ſacræ ſapientia Dei ſolius inſtituit, nihil adinuentionis humanæ permixto, populi tm̄ hebraici de ſuſcipienda lege requiſito conſenſu, ipſius legis imponēdæ non expreſsis articulis, vt patet in Exo. Et quod plus eſt, lex Moſaica quò ad principaliorem eius partem, a Deo per angelicū miniſterium, toti populo ſenſibilibus verbis expreſſa, donec ad vocē domini territus populus rogaret, vt ab ore Moyſi reſiduū legis audiret, ſecundum, ꝙ patet in Exod. Quæ tandē ob perpetuitatem memoriæ in tabulis lapideis legitur fuiſſe conſcripta digito Dei viui.

Li.6.ethy. 610.
Exo. 19.
Exod. 20. 32.& 34.

Fuit tertiò, verbo virtutis, ſignis & prodigijs confirmata. Signis.
Legem precedentibus. Legem concomitātibus.
Legem ſubſequentibus.

Signa legem præcedentia præſagiebant legis approbationem.
Signa legem concomitantia, ſanciebant legis inſtitutionem.
Signa legem ſubſequentia conferebant ad legis inſtitutæ, & approbatę promulgationem, ſicut habetur in Exodo diffuse per totum.

Fuit quartò per verbum incarnatum conſummata, & verbo verbi incarnati promulgata, in conſummatione plenitudinis temporū, Chriſto moralia legis exequente, iudicialia temperante, cœremonialium veritatem exhibente; figuralium veritatē elucidante. Et hoc quādo miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret. Similem namq; non habens in legiſlatoribus Deus; ſupra debitum ſe legi ſponte ſubdidit, non tantum quantum ad moralium pręceptorum executionem, verum etiam ad quorundam figuraliū ſuſceptionē: circūciſionem namq; ſuſcepit, & ſecundū legem Moyſi cū typico ſacrificio præſentatus fuit in templo.

Legis conſumatio, atq; perfectio per Chriſtū.
Ad Gal.4.
Iob.36.
Luc.2.

Et quamuis legamus in veteribus hiſtorijs, quoſdā legibus ſe proprijs ſubdidiſſe, vt ad inſtitutæ legis obſeruantiam ſubditos vinculo fortiori conſtringerent, cum tamen de lege commuui conſtiterit, legiſlatores & principes non eſſe legibus proprijs de neceſsitate ſubiectos: Hoc tamen nullo modo, facto Chriſti comparabile eſt, quia illi delinquere poterant, ac per hoc correctione legis egebant, & honeſtum eſt, vt lator legis præ cæteris ſecundum leges viuat. Chriſtus autem, qui legi ſeſe ſubdidit, in deitate ſummè bonus, in humanitate, ſecundum capacitatem creaturæ, ſummè perfectus, nec ad malum poterat declinare, nec ſecundum virtutem intenſionem quo ad ipſum in gratiæ bono proficere. Propter quod regimine nullius legis egebat, vnitum ſibi perſonaliter habens ius diuinum, vel legis æterne, & ius natutale virtutum omniū vltima completione firmatum. Aliter autem Chriſtus moralia legis impleuit, conſilia perfectionis addendo, & ſupplendo, quæ non exprimebantur in lege, ſcilicet paupertatis, caſtitatis, &c.

25.q.1.ca. ideo.§. his ita.
25.q.1.ca. condidimus.

Qualiter autem Chriſtus iudicialia temperauerit, & per conſequens amplioris charitatis oſtenſione perfecerit, patet in Matthæo, vbi de lege talionis faciens mētionem, tam in damno rerum, quàm corporū, docet non vinci à malo, ſed vincere in bono malum. Cæremonialia & figuralia Chriſtus adimpleuit euacuando, & euacuauit adimplendo, quando ſignificati ſui veritatem exhibuit, & abſcondita produxit in lucem. Propter quod dicit Auguſt. Verum Dei verbum omnia gentis illius promiſſa, omnes prophetiæ, ſacrificia, ſacerdotia, & cuncta omnino ſacramenta ſonuerunt, venit Chriſtus, & adimpleta ſunt omnia. Et idem ait. Hoc ſacramentum, hoc ſacrificium, hic ſacerdos, hic Deus, antequam veniret factus ex fœmina.

Matth.5.
Epiſto. ad Voluſi.3.
4. de Trin.

De omnibus his modis adimpletiōnis, & conſummationis legis à Chriſto loquitur idē Saluator, in Mattheo, dicens. Non veni legem ſoluere, ſed adimplere. Ibi.n.lex accipitur pro omnibus, quæ in veteri teſtamento contenta ſunt, vt Origenes dicit.

Matth.5.

Veriſsimè ergo fluuius ſacræ ſcripturæ dicitur procedere de ſede Dei. Vnde Rab. Hæc (inquit) ſola eſt, quæ vocatur lex Dei. Quæ enim ſunt præter illam, opera ſunt humanarum adinuentionum. Sic ergo deſcribitur origo ſcripturę ſub metaphora rerum eminentiſsimarum, propter altitudinem dignitatis: cuius eſt inattingibilis altitudo, propter auctoritatem inuiolabilem, ex qua miro modo commendatur efficiens.

Super lib. nume. 18.

Secundo tranſumitur ſcripturæ ſacræ materia ſub metaphora rerum affluentiſsimarum, propter plenitudinē bonitatis. Eſt.n.eius inexhauſtibilis plenitudo, propter profunditatem imperſcrutabilē. Vnde & fluuius aquæ viuæ dicitur. Oſtendit (inquit) mihi dominus fluuiū, &c. Licet aūt abyſſalis profunditas ſanctarū ſcripturarum nobis inſcrutabilis ſit, diſpenſatiuè tamen à ſpiritu ſancto actū eſt, vt in fluuijs ſcripturarū agnus peditet, & elephas natet, ſecundum Grego.

Scripturę ſacrę mira profunditas.
In prolo. morali.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

Est autem iste fluuius.

Voluptuosissimus, propter dulcores suauissimarum delectationum.

Luminosissimus, propter fulgores limpidissimarum speculationum.

Diuinę & prophanę sciẽtię antithesis.

Ignitissimus, propter feruores ardentissimarum inflammationum.

Impetuosissimus, propter vigores sublimissimarum eleuationum.

Et hinc est, ꝙ in scriptura dicitur. Fluuius voluptatis, fluuius veritatis, fluuius charitatis, seu igneus, & fluuius rapidus.

Econtrà fluuius mundanæ scientiæ est,

Fluuius torridus, exsiccans flumina gratiarum.

Fluuius turbidus, obfuscans splendores intellectuũ.

Fluuius tepidus, tepefaciens amoret affectuum.

Fluuius turgidus, tumefaciens expræssiones affatuum.

Lib. de sacrę script. institutione.

Qu-m mulcebres, & quàm dulces suauitates hic fluuius effluat, docet Cassiodorus, sic inquiens. Intuemini sodales egregij. Quàm mirabilis, quàm dulcis sit sapor diuinarum scripturarum, desiderium ad cœlestia semper erigens, satietas sine fine, esuries gloriosa bonorum: Quid enim in illis literis suauitatis pariter, & vtilitatis non inuenietis, si intendatis in eis purissimo lumine varietatis? Modò siquidem charitatem Dei, & proximi monet: Modò vt sœculi peritura contemnas insinuat: Modò vt illam patriam recorderis, in qua es perpetuo mensuras infundit, patientiã prædicat, spem tribuit, humilitatem proficuam laudat, superbiam semper ruinosam accusat: Modò eleemosynas creberrimè fieri persuadet. Quot sunt ibi verba, tot pręmia: Hæc Cassiodorus. Hic est ille fluuius, qui egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum, & fidelis animæ, & militãtis ecclesiæ: Quid inde diuiditur in quatuor capita, scilicet.

Gene. 2. Scripturarũ fluuius, 4. cap. haber.

Riuos historiarum. Anagogiarum.
Allegoriarum. & Tropologiarum.

Riui Historiarum, retrahũt animam à terrestribus.

Riui Anagogiarum, refouent animã in cœlestibus.

Riui Allegoriarum, dirigunt animam in credendis, seu credibilibus.

Riui Tropologiarũ, ordinant animam in agendis, seu agilibus, ita vt verissimè dictum sit per Ecclesiast. (Eccles.39.) Benedictio illius, scilicet sacrę scripturæ, quasi fluuius inundans. (Sap.16.) Hæc est mensa æternarum epularum. Vbi si quæras, quis cibus? Panis, habens in se omne delectamentum, & omnis saporis suauitatem. (Psal.36.) Si quæras, quis potus? Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Hic est ortus plãtationis diuinæ. (Eccles.24.) Rigabo ortum plantationis meæ, & inebriabo partus mei fructum. Propter quod Dionysius scribens ad Titum dicit. Scriptura sacra alimentum perfectum est eorum, quæ aluntur indigentiam adimplens, infirmum curans, reflorere faciens, & renouans bonum, affectum donans, à tristitia liberans, & letitiam largiens.

Est etiam fluuius sanctarum scripturarum tam luminosus, & fulgidus, vt contentiuus sit clarissimarum speculationum, quod admirans August. (August. de ciuita. Dei lib.22.) Quàm certa dicit ipse, & quàm speciosa omnium rerum scientia, vbi Dei sapientia de ipso suo fonte potatur. In scriptura enim vir sapiens profunda fluuiorum perscrutatur, & abscondita producit in lucem. (Iob.28.) Huic scientię nullã scientiam aliam esse comparabilem ostendit Augustinus scribens ad Volusia. dicens: Tanta est christianarum profunditas literarum, vt in eis quotidie proficerem, si eas solas ab incunte ętate, vel pueritia, vsque ad decrepitam senectutem, maximo ocio, meliori ingenio conarer addidiscere, non quòd ad ea, quæ necessaria sunt tanta in eis perueniatur difficultate, sed cum quisq; fide tenuerit, sine qua piè rectèq; non viuitur, tàm multa, tàm multiplicibus mysteriorum vmbraculis opacata intelligenda proficientibus restant, tantaq; in eis lucet altitudo sapientiæ, vt annosissimis, acutissimis, fragrantissimis cupiditate discendi, hoc cõgruat quod eiusdem scripturæ quodam loco habetur, cum consummauerit homo, tunc incipiet. (Eccles.18.) Iste est.n. fons paruus, qui creuit in fluuium, et in lucem, solemq; conuersus est, & in aquas plurimas redundauit. (Hester.10) Vnde Gregor. super Ezechielem, ait. Sacra eloquia visioni maris simillima narrantur, quia in eis sunt magna volumina sententiarum, & cumuli sensũum: Nisi enim eam similem mari propheta cerneret, non diceret. Repleta est tarra scientia domini, sicut aquæ maris opulentes. Et Augustinus. (Lib. 3. de Doct. christiana.c.4.) Quanto minor est auri argentiq; copia, quam de Aegypto secum ille populus abstulit, (Exod. 12.) comparatione diuitiarum, quas postea in Hierusalem consecutus est, quæ maxime in rege Salomone ostenduntur, (3.Reg.10.) tanta sit cũcta scientia collecta de libris gentilium, si diuinarum scripturarum scientię cõpararetur.

Est etiam fluuius sacrarum scripturarum, fluuius ignitissimus, propter feruores ardentissimarum inflãmationum. Vnde & dicitur fluuius charitatis. Hunc fluuium viderat Daniel egredi à facie domini, cum diceret. (Daniel.7.) Fluuius igneus rapidusque egrediebatur à facie eius, id est antiqui dierum. Huius fluuij finis est amor diuinus, quia finis præcepti est charitas, dicit Apostolus. (1. Tim. 1.) Vnde August. lib. de doctrina christiana, non præcipit (inquit) scriptura nisi charitatem, non culpat nisi cupiditatem. (De doctr. christiana cap. 4.) Ad istum charitatis paradisum nos excitat Damasc. sic inquiens. Pulsemus in paradiso scripturarum. (Damasc. 4 lib.)

Qui odoriferus est.

Dulcissimus, & speciosissimus.

Qui intellectualium volucrum cantibus amœnissimus, circumsonat aures nostras, qui tangit cor nostrũ, (Psal.67.) & contristatum consolatur, sicut columba deargentata, cuius posteriora in pallore auri.

Est etiam fluuius impetuosissimus, propter vigores sublimissimarum eleuationum: De quo fluuio dicit Iob. Fluuius subuertit fundamenta impiorum. (Iob.22.) Fluminis impetus, &c. (Psal.45.) Fons ortorum, puteus aquarum viuentium, quę fluunt impetu de libano. (Cant.4.)

Quàm torridi, & quàm tepidi, ꝗ turbidi, & quàm turgidi sint fluuij arescentes mundanarum scientiarũ, liquet ex eo, ꝙ Hugo libro didascalicon, diuidit prima diuisione scientias, in scientias sacras, & scientias ethnicas. (Profanarũ scientiarũ proprietates.) Scientia ethnica, in scientiam superstitiosam, & illicitam, & scientiam licitam. Scientiarum superstitiosarum, quales sunt magicæ.

Alia est Pyromantia. Alia Hydromantia.
Alia Aeromantia. Alia Geomantia.
Et id genus reliqua.

Quarum sciẽtiarum professores nefandi anathematizati, & excommunicati à iure canonico, & à iudice Deo, sunt instrumẽta diaboli, demergentes, & animas suas, & animas proximorum in barathrum infernale, eo quòd perquirant augurijs, auspicijs, & profanis sortilegijs, ea quæ contraria sunt, & diuinis pręceptis, & diuinijs consilijs.

Istarum quatuor non scientiarũ, sed insaniarum, fluuij infernales sunt, stix, lethes, Cocytus, Phlegeton. (Inferni fluuij.) Stix, odium, lethes, obliuio, flegethon, ardẽs: cocytus, luctus. Et illæ insaniæ ducunt in obliuionem diuinorum beneficiorum, & præceptorum. In ardores prurientium concupiscentiarum: In algores odiorum: Et in luctus æternorum suppliciorum.

Scientiarum autem ethnicarum licitarum, sunt.

Logica, Physica, Ethica,

Secundum

Secundum Hieronymum, & secundum Augustinum ad Volusianum.

Scientia Logica cum sit scientia de sermone. Alia Grãmatica. Alia Dialectica. Alia rethorica. Harum duæ absq; dubitatione, cũ plus sint modi scientiarum, ꝗ scientiæ, fundamentaliter faciũt ad intelligentiã diuinorũ. Tertia vero Rhetorica cũ buccis tumentibus, plus est inflatrix intellectuum, quàm illuminatrix.

Scientia verò physica extenso nomine.

Alia est Metaphysica. Alia Mathematica.
Alia Naturalis.

Scientia metaphysica cũ consideratione quidditatum nudissimarũ, & abstractissimarum, ac per hoc & insipidissimarum, nullum saporem dat affectui.

Scientia verò mathematica cum cõsideratione magnitudinum, quæ abstrahunt à materia, & à motu, nec sensum deuotionis, nec motu bonæ operationis dat affectui.

Scientia verò naturalis, quæ motum concernit, & materiam, & sua obscuritate obfuscat intellectum, & propter dubietatem causarum naturaliũ penè in omnibus naturalibus contristat affectum. Vnde & Aristoteles harum scientiarum, vel inuentor, vel professor præcipuus, propter latentiam causæ fluxus, & refluxus maris, in profundum maris (vt de eo legimus) se submersit.

Scientia verò ethica.

Alia est Monastica. Alia Oeconomica.
Alia Politica.

Et istarum scientiarũ vnus est finis. s. beatitudo creata plena miserijs, quę quidem beatitudo non est status omnium bonorum aggregatione perfectus, sed econtrà, est motus omnis veri boni consolatione priuatus. (Hier.c.2.) Cõtra istorum vnumquemq; inuehit Hieremias propheta. Et quid tibi (inquit) vis in via hac, vt bibas aquã turbidam. Vnde Augustinus de vera religione. Omissis (ait) & repudiatis nugis theatricis, & poeticis diuinarum scripturarum cõsideratione pascamus animũ, atque potemus vanæ curiositatis famæ & siti fessum, & æstuantem, & phantasmatibus, tanquam pictis epulis, refici, satiariq; cupientem. (Eccles.24.) Transite (inquit) ad me omnes, qui cõcupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Nulla.n. scientia mũdana adimplere potest animam, quia in eis docetur tantum veritas creata. (Roma.8.) Omnis autem creatura vanitati subiecta est. Vanũ autẽ est, quod non confert ad plenitudinem continenti. Et hæc de materia scripturæ sacræ dicta sufficiant.

Comparatur tertiò forma sanctarum scripturarũ rebus perspicuissimis, propter certitudinem veritatis, & rebus speciosissimis propter pulchritudinẽ claritatis:

Est.n. sacræ scripturę infallibilis certitudo, propter processum inconfutabilem: Et incontaminabilis pulchritudo, propter lucem inobfuscabilem. Et hoc notatur, cum dicitur. Splendidum tanquam crystallum. Dicitur autem forma, quæ est modus agendi, forma crystallina, quia secundum Isidorum crystallus oppositus, solis radijs, adeo rapit flammam, vt aridis fungis ignem præbeat: (Ethy.16.) & stilus Spiritus Sancti in traditione scripturarum succendit corda torpentia, vel tepentia, Virtus etiam crystalli, est contra sitim & ardorem, & stilus scripturarum, refocillat corda arentia: Crystallus insuper tritus, & melle potatus, lacte replet vbera: Et stilus Spiritus sancti melle deuotionis imbibitus, lacte gratię replet mentis vbera, id est intellectum & affectum. Per puritatem autem & paruietatem crystallinam, congrue transsumitur forma scripturarum, quia sicut illa omnem impuritatem excludit, ita forma sacræ scripturæ omnes repræhensiones elidit, & ipsos repræhensores refellit.

Impij sacrę scripturę detrahere solent.

Solent autem in scripturam sacram quatuor genera defectum homines infœlices impingere. s. Iniustitiæ, insipientiæ, inhonestatis, & superfluitatis.

De primo errore fuerunt quidam professores veteris testamenti, secundum ꝙ in Ezec. scriptum est. (Ezech.18.) Patres comederunt vuam acerbam, et dentes filiorũ obstupescunt: non est æqua via Domini. Huius erroris ex lege diuina sumebatur occasio, Deo dicẽte in Exo. (Exod.20.) Ego sum Dominus Deus tuus fortis, & zelotis, vindicãs iniquitatem patrum in filios, vsq; in tertiã, & quartam generationem. Propter hæc & similia quidam legem Mosaycam opinantur iniustã, & à Deo bono & iusto minime datam fuisse, mẽtiuntur, vt Marchionistæ, & Cerdoniani, secundum ꝙ recitat Damasc. (Lib. de hęresi.) Hũc errorem diffuse pertractat August. contra Faustum. & contra aduersarium legis, & prophetarum. Legis autem iustitia, tam in nouo, quàm in veteri testamento commendatur. In Ecclesiastico quippe scriptum est. (Eccle.24.) Legem mandauit Moyses in præceptis iustitiarũ. Et Sapientię 6. nominatur lex iustitię. De ipsa etiam dicit Apostolus. (Rom. 7.) Itaq; Lex quidẽ sanctam, & mandatũ sanctum, & iustum, & bonum. Legis etiam diuinæ iustitia velut à populi ore probatur, per humanarum rerũ iustitiam, quæ à diuina lege deriuantur, secundum ꝙ aperte docet Origenes. Adducitur etiam ad hoc idem pro signo. (Lib. Numerorum cap.27.) Quod nonnullę leges veteris testamẽti tanguntur in iure ciuili. Cum tamen leges Romanorum cæperint à Numa Põpilio, qui successerat Romulo, secundum Isidorum. lib.5. in principio. Hic Romulus mille annis fuisse probatur posterior Moyse, vt dicit idem Isidorus lib.5. in fin. (Attamen secundum veriorem chronographiam septingentis annis ferè probatur posterior.) Cõcordat autem isti sententiæ, ꝙ veterum legum, in quibus multa legi Dei fuere contraria, iam nullus vsus est à tempore Cõstantini Imperatoris Christiani, nouis incipiẽtibus, & postea per Theodosium Imperatorum etiam Christianum; ad ordinem conuenientẽ redactis, secundum ꝙ docet Isidorus eodẽ lib. quo supra. Hæc ergo omnimoda signa sunt, ꝙ ius ciuile secundũ legem diuinam regulatur, & ordinatur, quamuis adhuc aliqua reperiãtur in eo, quæ à iure diuino discordent, sicut de vsuris, et concubinis, (Ius ciuile per legem diuinã regulandũ.) & quibusdam alijs paucis, secundum ꝙ patet in canone, quæ omnino, vel abrogata sunt, vel abrogãda, quia lex, quæ obuiat sacre scripturæ, & decretis Papæ, & moribus bonis, nullius debet esse momenti. (Dist.10.c. lege Imperatorum. Distinct.12. Non licet) Alij sunt, qui insipientiam in sacram scripturam impingũt, secundum quòd insinuat Apostolus. (1.Cor.1.) Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt. Impingunt autem insipientiam, rei, verbi, & modi. Rei, quoniam de rebus humilibus videtur agere, vtpote de iugulatione pecorum, de lepra domorũ, vel vestium, de contextione genealogiarum, (Leuit. 5. Ibidẽ.14.) & quibusdã alijs, quæ parum, aut nihil ad sapientiam animi, vel bonitatem coferre videntur, cum tam ars, quàm virtus, cõsistant circa arduum, & difficile. Talem se fuisse confitetur Aug. ante suam plenam conuersionem ad Christum, dicens. (Augus.3. conf.) Itaq; institui animum meum intendere in scripturas sacras, vt viderẽ quales essent. Et ecce video rem non compertam superbis, neq; nudatam pueris, sed incessu humilem, successu excelsam, & velatam mysterijs. Et non eram ego talis, vt intrare possem in eam, aut ceruicem inclinare ad eius ingressum. Sed visa est mihi indigna, cum dignitati Tullianæ compararem, tumor enim meus refugiebat modum illius, & acies mea, non penetrabat interiora eius. Veruntamen illa erat, quæ cresceret cum paruulis, sed ego dedignabar esse paruulus.

Simplicitatis, & insipientiæ verbi, lex diuina frequenter arguitur, sed ab illis, qui post quarundam literarum sæculariũ verbosam potius, quàm fructuosam eloquentiam, ad sacram scripturam recenter accedũt secundũ ꝙ de seipso beatus Hie. scribit ad Eustochiũ. (Hie. in epi. de custodia virgi. ad Eust.)

Universidad de Deusto Biblioteca

Itaq; miser ego lecturus Tullium ieiunabam, & post crebras vigilias Plato sumebatur in manibus. Si quãdo in memetipsum conuersus, prophetas legere voluissẽ, sermo horrebat incultus, & quia lumẽ cæcis oculis nõ videbã, non oculorum putabam culpam esse, sed solis.

Rab.c.94.

Modum aũt tractandi, quò sacra scriptura contexitur, repræhendunt indocti, secundũ Rabanum. Procedit.n.narrando, præcipiendo, prohibendo, comminando, promittẽdo, qui modus potius ad legem pertinet, quam ad artẽ quæ procedit per modum quæstionis, responsionis, oppositionis, solutionis, nunc diffiniens, nunc diuidens, nunc arguens, nunc concludens.

Methodus procedẽdi sacrę scripturę.

Confutantur impiorum errores prętacti.

Erroris primi, & tertij destructio, est, quia scriptura sacra est de Deo tanquã de subiecto nobilissimo & arduissimo, vnde theologia dicitur. Destruitur etiam per hoc, ꝙ omne genus veritatis & sapiẽtiæ in scriptura sacra reperire contingit, secundum Augu. Ait.n.sic. Quicquid homo extra sacrã scripturã didicerit, si noxium est ibi dãnatur, si vtile ibi inuenitur. Et cum ibi quis inuenerit omnia, quæ vtiliter alibi didicerit, multo abundantius ibi inueniet ea, quæ nusquã alibi, sed illarum tantũmodo scripturarum mirabili altitudine, & mirabili humilitate discuntur. Idem etiam epistola 3. ad Volusianum, ꝙ in ipsa omnis philosophia reperitur, logica, physica, ethica. Isidorus etiam de libris exẽplificat in quibus specialiter prædicta tractantur, dicens. In his tribus generibus philosophiæ, logicæ, physicæ, ethicæ, etiam eloquia diuina cõsistunt. Nam aut de natura disputari solet, vt in Genesi & Ecclesiaste, aut quantum ad rerum naturalium generationem, & corruptionem, & alterationem: Aut de moribus, vt in Prouerbijs, & omnibus sapientialibus libris: Aut de logica, pro qua nostri Rethoricam, sibi vendicant, vt in Canticis & Euangelijs. Cassiodorus super Psalm. Ad veritates in speciali descendit, ostendens, ex quibus locis scripturarum sacrarum philosophi veritates libris suis insertas acceperunt, nunc de topic. Aristot. nunc de geometria Euclidis, nunc de alijs philosophis faciens mentionem. Vnde libro de sacræ scripturæ institutione sic dicit in prologo. Constat quidem in origine spiritalis sapientiæ, scilicet scripturę sacræ, aut disciplinarum, aut artium liberalium initia seu indicia fuisse seminata, quæ postea doctores secularium literarum, ad suas literas prudentissimè transtulerunt. Quod apto loco in expositione psalterij fortasse declarabimus. Rectè ergo dicitur in Ecclesiastico. In omni sapientia dispositio legis. Et non immerito, quia in dispositione Angelorum data est. Actuum. 7. De libro Iob sic dicit Hierony. ꝙ omnes leges dialecticæ, propositione, assumptione, confirmatione determinat, cuius verbi Cassiodorus, vbi prius faciens mentionem, sic ait. Si ita est, immo quia aliter esse non potest, quod tanti viri probat auctoritas. Vbi sunt qui dicunt artem dialecticam à scripturis sanctissimis nõ incepisse. Contra istos loquitur Basilius. Nullus argumentationem illorum qui de cœlo disputant, disputationi spiritualium velit cõferri sermonum, quantum enim caste viuentium mulierum pulchritudo, meretriciæ formositati præponitur, tantum noster sermo dignoscitur prælatus esse illorum doctrinæ. Vnde in libro Sapientiæ dicitur. Candor est lucis æternæ, & cętera.

De doctr. christ.li.2. — Isid. Ethi. li.2. c. 24. — Cassiodo. in psalm. — Idem Cassiodorus. — Eccle.19. — Hier. epistola. 3. — In Exameron ho. 3. — Sap.7.

Contra secundos scripturam arguentes de simplicitate dicendi, & defectu eloquentiæ loquitur August. Vbi literarum sacrarum auctores intelligo, non solum nihil eis sapientius, verum etiam nihil eloquentius mihi videri potest. Et audeo dicere, omnes qui rectè intelligunt, quod illi loquuntur, simul intelligere, non aliter eos loqui debuisse. Sicut enim est quędam eloquentia, quæ magis ætatem iuuenilem decet, est quæ senilem, nec iam dicenda est eloquẽtia si personæ non conueniat eloquẽtis: ita est, quæ viros summa auctoritate dignissimos planeque diuinos decet. Hac illi locuti sunt, nec ipsos decet alia, nec alios ipsa. Possem quidem si vacaret, omnes virtutes, & ornamenta eloquentiæ, de quibus inflãtur illi, qui linguam suam auctorum nostrorum linguæ præponunt, in literis diuinis ostendere.

Aug. 4. de doctrina Chris.c.1.

Tertium genus maculę quod in sacram scripturam impingunt, est inhonestas, secundum quòd patet per August. Dicebat enim Faustus, ꝙ Hebreorum scriptores tanquam lepram, aut scabiem, abominanda, & turpissima præcepta scilicet verbis Dei, commiscebant in lege. Et est erroris huius occasio, quòd tam de corporalibus immundicijs, quàm spiritualibus, mentio fit in lege diuina. Hunc errorem tangit Rab. nobilis expositor super Leuitic. vbi de prædictis immundicijs diffuse tractatur, sic inquiens. Multi cum in scripturis sacris talia audiunt, abominantur, auertunt auditum, & penè si audiant legem diuinam, ꝙ in ea, talia scripta sunt, repręhendere nituntur. Contra quos idẽ alibi inuehitur. Vt quid nos terminaria presumptione arguimus lucem, quæ nosipsos nobis ostendit, arguimus verbum Dei, quod sine vitio vitia nostra reprehendit. Quid agis humana superbia? tantæ sunt sordes tuæ, in has feces deuoluta es, vt sermo Dei qui curam tui suscepit, non aliter tibi subuenire posit, nisi in stercora tua quodammodo manus mitteret, vt tibi sordes detrahat: si dici fas est ipse contrahat. Sicut tamen radius solis incontaminatus cloacas penetrat: Sic stilus Spiritus sancti attingit vbique propter sui munditiam, & nihil inquinatum incurrit in illum. Scriptura sacra quasi tibi potio temperata est. Si eius amaritudo palatum tuum contristat, quid accusas medicum? Deus magnus medicus, magnũ suscepit egrotum vniuersum genus humanum. Huic languido, quia diuersi sunt mores, variæ egritudines, varias in verbo suo temperauit confectiones, quod non prodest tibi, prodest alteri. Neque enim tuum tantummodo in scriptura sacra geritur negotium. Omnium est ibi salus reposita. Si igitur sentis te talem non esse, qualem scriptura describit, gratias age Deo, qui à talibus te seruauit. Alijs tamen adhunc languentibus, ne velis subtrahi medicinam. Omnia ergo, quæ in volumine legis inuenis, comede, secundum quòd in Ezechiele scriptum est. Nil ducas spernendum, nil æstimes abijciendum. Ex hoc enim quòd sacra scriptura detestando narrat enormia; non solum non vituperari, verum etiam extolli meretur: secundum Augustinum, qui de speculo, & luce ponit ad idem exemplum, sic dicens. Peccatũ Loth, cui perhibitum est antequam peccaret iustitię testimonium; non modò non decolorat deitatem Dei, vel scripturæ illius veritatem, verum etiam laudandum, diligendumque commendat, quòd tanquam speculi fidelis nitor admotarum sibi personarum, non solum, quæ pulchra, atque integra, sed etiam, quæ deformia sunt, atque vitiosa indicat. Nunquid cuiusquam membra distorta deprauant lucem? sic nec cuiuspiam maledicta malam scripturam faciunt, qua prodente legentibus innotescunt. Veruntamen non semper cum turpium facit mentionem, verbis vtitur manifeste turpibus, sed iuxta periphrasim loqui consueuit, quæ figura circuitu, & circumlocutione verborum fœditatem euitet, secundum Isidorum. Vnde & Rabanus sic ait. capitulo. de materia. Loquela Hebræa vocata fuit loquela sanctitatis, illud autem non putes, quòd fuerit, propter electionem nostram, sed rectè vocatum fuit hoc linguagium. In ipso nanque non inuenies nomen vnum proprium fornicationis, nec

inuenies

Contra Fau.22.c. — Raba.sup Leui.c. — Lib.16.c. — Ezech.3. — Contra Fau.li.2. — Scriptura sacra honestè turpia narrat. — Ethymol. lib.14.

inuenies nomen impositum alicui membro, ꝙ turpe est nominare, sed loquuntur de eis per verba transumpta, & accõmodata. Merito ergo vocatur lex disciplinæ in Ecclesiast. ac sanctissima, & grauissima in Mach.

Eccles.45. 2. Macha. cap.6.

Tertius error circa modum procedendi, destruitur à Cassiodoro super Psalm. in principio. Scriptura multis modis genera suæ locutionis exercet, diffinitionibus succincta, schematibus decora, verborum proprietate signata, syllogismorum complexionibus expedita, disciplinis irrutilans. Hæc propriè relucent in scriptura, & ab alijs sanctis vsurpantur, vt cunctis appareat prius ad exprimendam veritatem, iustis mẽtibus datum, quod postea gentiles humanæ sapientiæ aptandum putauerunt. Vnde Isidorus dicit, ꝙ Apostolus sæpe proponit, assumit, confirmat, atque concludit.

Ethymol. lib.2.c.3.

Sed præter illum modum tractandi scientialem habet scriptura modum sibi proprium, quẽ beatus Gregor. eleganter describit, sic inquiens. Quamuis omnem scientiam, atque doctrinam scriptura sacra absque vlla comparatione transcendat, vt taceam, quòd vera prædicat, ꝙ ad cœlestem patriam vocat, quòd à terrenis desiderijs ad superna amplectenda cor legentis immutat, quòd dictis obscurioribus exercet fortes, paruulis humili sermone blanditur, quòd nec sic clausa, vt pauesci debeat, nec sic aperta, vt vilescat, ꝙ vsu fastidium tollit, quòd legentis animum humilibus verbis adiuuat, sublimibus sensibus leuat. Quòd aliquo modo cum legentibus crescit, quòd à rudibus lectoribus semper quasi vetus recognoscitur, & tamen doctis semper noua reperitur. Vt ergo de rerum pondere taceam, scientias omnes atque doctrinas ipso locutionis suæ more transcendit, quia vno eodemque sermone dum narrat textum, prodit misteriũ, & sic scit præterita dicere, vt eo ipso nouerit futura prædicare. Propterea dicit August. ꝙ sacra scriptura sic loquitur, vt altitudine sua, superbos irrideat. profunditate, attentos terreat: veritate, magnos pascat: affabilitate, paruulos nutriat.

20.li.mo. — In Genes. lib.5.

Quartus defectus, quem errantes in scripturam solent impingere, est superfluitas: dicunt enim, ꝙ genealogias superfluas texit, & historias productas ponit, & multa inutiliter repetit.

In Genes. cap.171.

Hunc errorem tangit, & reprobat Rabanus, dicens. Verba quędam de archanis legis sunt, in quibus errauerunt multi. Hęc autem sunt historiæ, & narrationes, quæ repetuntur in lege, & rememoratio generationum filiorum Noæ. Et subiungit in fine. cap. Sed scito, quòd cuiuscunque rei rationem non aduertis in lege, res illa causam habet fortem, secundum ꝙ dixerunt sapientes, nõ est aliquid frustra in nobis.i. in sapiẽtia tradita nobis, ꝙ si frustra est, ex nobis est, id est, ex defectu scientiæ nostræ. Nam iniustis, sacra scriptura videtur iniusta. Insipientibus, stulta. Obscenis, immunda. Vanis, superflua. Sic è contra, sapientibus videtur omnis sapientiæ contentiua. Propter quod Gregorius comparat eam mannæ.

Moral.31.

Quòd verò aliena sit à scriptura superfluitas omnis, manifestum est testimonio Saluatoris cum dicit. Amen quippe dico vobis, iota vnum, aut vnum apex non præteribit à lege, donec omnia fiant, &c. Non solum ergo minima littera iota superfluit, sed nec littera minor apex, qui litterarum ambiguitatem distinguit, quanto magis nulla scripturæ sacræ syllaba, vel dictio, vel sentẽtia superfluere potest? Propter quod de libris illis, qui maxime videntur narrare superflua, Dicit Hierony. In Leuitico. Singula sacrificia, immo singulę penè syllabę, plenæ sunt sensibus. Numeri vero nonne totius arithmeticæ mysteria continent? Liber Paralippomenon tantus est, quòd sine eo scientia scripturarum siquis voluerit sibi arrogare, seipsum irrideat. Per singula quoq; nomina, iuncturasq; verborum, & prętermissæ in lib. Regum narrantur historię, & innumerabiles explicantur Euangelij quæstiones. Vnde Cassiodorus. In scripturis sanctis nimietas non arguitur, sed magis importunitas crebra laudatur: Et meritò, quia quantò notitia rerum salutarium plus discitur, tantò amplius credentibus atq; operãtibus æterna vita præstatur, præterita, sine falsitate describuntur, præsentia, priusquam videantur, ostenduntur. Futura, quasi perfecta narrantur. Vbiq; in eis veritas regnat. Vbique diuina virtus irradiat.
Vbiq; panduntur humano generi profutura.

Matth.5. Nihil in diuinis literis superfluum. — Epist.33. — Lib. de sacre script. instit.

Comparatur ergo scripturam sacrarum origo, rebus eminentissimis, propter altitudinem dignitatis. Est enim eius inattingibilis altitudo, propter auctoritatem inuiolabilem.

Comparatur scripturarum sacrarum materia, rebus affluentissimis propter plenitudinem bonitatis. Est enim eius inexhaustibilis plenitudo, propter profunditatem imperscrutabilem.

Comparatur scripturarum sacrarũ forma, siue modus agendi, rebus perspicuissimis, propter certitudinẽ veritatis. Est.n.eius infallibilis certitudo, propter processum inconfutabilem.

Comparatur scripturarũ sacrarũ forma (que est modus loquendi) rebus speciosissimus, propter pulchritudinem honestatis. Est enim eius incontaminabilis pulchritudo, propter claritatem inobfuscabilem.

Cõparatur scripturarũ sacrarũ finis, rebus efficacissimis, propter magnitudinem virtutis. Est.n.eius impretiabilis valetudo, propter fructum inæstibilẽ. Et ex vtraq; parte fluminis lignum vitæ, &c.

Comparatur scripturarum sacrarum finis extrinsecus rebus cõmunissimis, propter amplitudinem charitatis. Est.n.communissima habitudo, propter cõmunicationem interminabilem.

Notatur aũt mirabilis vtilitas, tã in fructu ligni vitæ, q̃ etiã in numero fructuũ. Lignum illud ex vtraq; fluminis parte plantatum, Christus est, qui est finis noui, & veteris testamenti, quia finis legis Christus est ad iustitiam omni credenti. Lignum vitæ legitur plantatum in medio paradisi, in principio canonis.

Christus autem fuit medium septiforme.

Christus nobis multiplex medium.

Medium essentiæ, quod est de consideratione metaphysici.
Medium naturę, quod est de consideratione physici.
Medium distantię, quod est de consideratione mathematici.
Mediũ doctrinę, quod est de cõsideratione dialectici.
Mediũ modestiæ, quod est de consideratione ethici.
Medium iustitiæ, quod est de consideratione pollitici.
Medium concordiæ, quod est de consideratione theologi.
Medium essentiæ, est Christus origine primarium.
Medium naturæ, virtuali connexione perualidum.
Medium distantiæ, centrali infinitate profundum.
Mediũ doctrinę, rationabili manifestatione clarissimi.
Medium modestiæ, discreta electione præcipuum.
Medium iustitiæ iudiciali seueritate præcelsum.
Medium concordiæ, perfecta conciliatione pacatum.
Primum medium essentiæ, est Christus æterna generatione.
Medium naturæ, in incarnatione.
Medium distantiæ, in passione.
Medium doctrinæ, in resurrectione.
Medium modestiæ, in ascensione.
Medium iustitię, in iudicij examine.
Medium concordiæ, in sempiterna beatitudine.

De isto ligno benedicto domino Iesu Christo, est tota scriptura sub ratione medij septiformis. Nam de

Universidad de Deusto Biblioteca

Cur vetus testam. nouum precesserit.

Deo, seu verbo incarnando est vetus testamētum, de Deo incarnato, totum nouum testamentum, ita ꝙ in veteri testamento verbum Dei erat medium naturarum vniendarum, scilicet diuinæ & humanæ. In nouo est medium naturarũ iam vnitarum. Sed quoniam in vno quoq; , prius quod carnale est, deinde quod spirituale, ideo vetus testamentum præmittitur.

Verbum Dei in veteri testamento humanandum.

Præfigurabatur, Præmonstrabatur.
Promittebatur, Prædocebatur. &
Prophetabatur.

Præsagiebatur figuris. Premonstrabatur exēplis. Promittebatur patribus. Prædocebatur sapientialibus documentis. Prophetabatur oraculis.

Vetus testam. quadripartitum. Lib. Geneseos figurę.

Idcirco vetus testamentum quadripartitum est, in libros legales, historiales, vel exemplares, prophetales, sapientiales. Præfigurabatur autem verbum Dei incarnandum, seu humanandum in legalibus figuris remotis, remotioribus, remotissimis. In Gen. quidem figuris remotissimis presagiebatur, ortus, occasus, triũphus, cultus. Ortus in ligno vitæ plantato in medio paradisi. i. verbo Dei, diuinæ & humanæ naturis inserto, in medio militantis ecclesiæ secundũ Glo. occasus passionis in Abel, triũphus resurrectionis in Noæ, cultus pietatis in Abraam, Aug. in quodã sermone. Adam dixit illud verbum post soporē, benedicta filia tuà dño.

Lib. exodi figurę.

In Exodo vero figuris remotioribus præfigurabat verbum humanãdum nasciturum in Mose, natum occultandum, propter Pharaonem, sic CHRISTVS propter Herodem reuelandum, ad populi captiuati liberationem, populi captiuantis interemptionem, liberati instructionem per legem, vt exercitatus in lege veteri, assuefieret ad legem Euangelij. Varietas sacrificiorum libri Leuitici secundum Origenem, vnum verum sacrificium quod offerendũ in fine tēporum, premōstrabat, scilicet, CHRISTVM, qui est sacerdos, & hostia.

Oĩa vetera sacrificia portendebant Christũ.

Liber vero Numerorum ordinem, & cōnexionem membrorũ Corporis CHRISTI mystici subtilitate mirabili prefigurabatur, & ordinē ecclesiasticæ hierarchiæ proficiscentis in via, & peruenientis ad patriam.

In Deuteronomio, ꝙ est denua legis repetitio, ad memoriam reducuntur beneficia Dei omnipotentis, vt arctius infigatur memorię incarnatio verbi, quę est beneficium beneficiorũ, vbi de semine Iudæ Prophetam suscitandum commemorat, sicut Iacob in suis benedictionibus commemorat. Iosuæ CHRISTVM, & re præsignat, & nomine: præcipuè quantum ad distributionem terræ, quam funiculo distributionis distributurus est CHRISTVS, qui cōstitutus est à Deo iudex viuorum, & mortuorum. Multitudo iudicium sibi inuicem succedentium, vnum verum iudicē præsagiebat CHRISTVM, potissimè quantum ad triumphum resurrectionis. Nam Samson maximus iudicum, primò clausus, & obsessus à Philisteis, qui nocte media victis hostibus portas confregit, figurat CHRISTVM, qui nocte media cum descendisset in infernũ, liberatis patribus, portas inferni cōfregit: cuius etiam incontaminata mater & virgo, significabatur in vellere Gedeonis.

Genes. 49.
Act. 10.
Iudices Israel, Christi Typum gerebant. Iudic. 16.

Copula maritalis Booz Israelitæ, & Ruth alienigenæ, signat coniunctionem CHRISTI, & Ecclesiæ, de gentibus quam discalciatus ille contempserat. Liber regum illum significat, in cuius femore scriptum erat, & est. Rex regum, & dominus dominantium. Qui cum sit res & sacerdos, in primò libro præsignatur, vt euacuaturus sacerdotium legale in dispositione seu extinctione Heli, & substiturus sacerdotium nouum in substitutione Samuelis qui non fuit de stirpe Aaron, translaturus etiam regnum ab Israel in reprobatione Saulis & confirmatione Dauid. In libro secundò promittitur CHRISTVS de semine Dauitico nasciturus. In tertiò libro in figura pacifici Salomonis, præfiguratur CHRISTVS, qui est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, cuius etiam corporis mystici typus, fuit materiale templum Salomonis. In quartò libro Regum præfiguratur CHRISTVS, vt euacuaturus omnem gētilitatis ritum in interemptione pseudo prophetarum per Eliã, & vt suscitaturus mortuos in Eliseos, vt confecturus Eucharistiæ Sacramentum in pane sub cinericio, vt assensurus in cœlum in translatione Heliæ in curru igneo. In libro Paralip. in confirmatione repetitur in primò translatio sacerdotij. In secundò translatio regni. Liber Esdrę & Nehemiæ CHRISTVM præfigurant quãtum ad feruorem zeli quo CHRISTVS inardescebat ad reædificationē templi veri, quod sumus nos. In libro Iob præmonstrabatur CHRISTVS, vt exemplar summæ patientiæ. In Thobia, vt exemplar summæ modestiæ. In Iudith, vt exemplar summę pudicitiæ. In Hester, vt exemplar summæ clemētiæ. In Machabeorum, summæ constantiæ.

In libris Regum. Adumbratus Christus.
Pulcher ex cursu[s]

Libri sapientiales CHRISTVM redolent, vt doctorem vniuersalem, sicut liber Ecclesiasticus, vt doctorem specialem ad virtutis initiationem, in Prouer. Ad contemptum vanitatis in ecclesiaste. Ad gustum suauitatis, & amplexum charitatis, in canticis. Ad speculamina veritatis, in sapientia. In Prophetis Christus prænũciabatur, & postulabatur. Postulabatur quidem, per orationis instantiam in prophetia, Psal. Dauid. Prænunciabat Isaias incarnationis mysterium. Hieremias, appropriatè loquendo, passionis remedium. Ezechiel, resurrectionis trophæum. Daniel retributionis iudicium. Duodecim Prophetæ, in angustia vnius voluminis coarctati CHRISTVM præsagierunt, sicut ipsum duodecim Apostoli prædicauerunt, vt numerus testium esset non tantũ sufficiēs, sed abundans. Nouum testamentum quia continetur in veteri sicut rota in rota. Nihil enim est aliud nouum testamentum, quàm vetus spiritualiter expositum, diuiditur conformiter veteri testamento. Continet. n. seu agit de verbo incarnato CHRISTO, qui est gigas geminæ substantiæ quantum ad naturam. Geminæ potentiæ, quantum ad efficaciam seu officium, scilicet Deus, homo, rex, sacerdos.

Libri sapientiales Christum vbique redolent.
Prophetę eundē promittunt.
Nouũ testamētum eundē exhibent.

Primum est Euangelium secundum Mattheum, in quo agitur de verbi incarnati humanitate.

Secundum est Euangelium secundum Marcum, in quo agitur de eius regia potestate.

Tertium secundum Lucam, in quo agitur de eius Sacerdotali dignitate.

Quartum secũdum Ioannē, in quo de eius Deitate. De CHRISTO autem quo ad iudicij districtionem, & sempiternam beatificationem, agitur in Apocalipsi, qui est liber propheticus.

De CHRISTO quantum ad corporis sui mystici tribulationem, in actibus. Quantum ad corporis mystici totius eruditionem vniuersalem, in canonicis epistolis. Quantum ad corporis mystici membrorum eruditionem specialem, in epistolis Pauli.

Sunt libri no. testam. si partiales epistolæ numerentur insolidum lib. 27. qui numerus est secundus cubitus ter, tria, ter.

Aliter sunt octo. Et quanto amor est perfectior timore, & paucitas amabilior multitudine, tanto nouum testamentum perfectius, & amabilius veteri testamento.

Quio[...]narius est primus cubicus.

Finis principij Seraphici. D. Bonauenturæ, in libros sacræ scripturæ.

DOCTORIS SERAPHICI SANCTI BONAVENTVRAE,

Ordinis Minorum, sanctę Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, & Episcopi Albanen.

Super Gene. liber, qui luminaria Ecclesiæ intitulatur, siue illuminationes, siue de quinque visionibus.

Sermo primus, quòd Ecclesia est congregatio rationalium. Synagoga verò brutaliter viuentium, & quòd multiplex est medium.

Eccle. 15.

IN medio Ecclesię aperiet os eius, & impleuit eum Dominus spiritu sapientiæ, & intellectus, &c. In verbis istis docet sapiens prudentem, quibus debet sermonem depromere. Vnde incipere. Vbi terminare.

Matth. 7.

Primò, quibus debet loqui, quia Ecclesię, non enim dandum est sanctum canibus, nec margaritæ spargendæ sunt inter porcos.

Secundò, vbi debet incipere, quia à medio, quod est CHRISTVS, quod mediũ si negligatur, nihil habetur.

Tertiò vbi terminare, quia in plenitudine, seu ad impletionē spiritus scientiæ, & intellectus.

Sed primò loquendum est de nobisipsis, & videndum quales esse debemus. Si enim oculo infirmo exponatur radius, potius excecatur, quàm illuminatur. Loquendum est ergo Ecclesiæ, quæ quidem est conuocatio rationalium. Synagoga autem est congregatio gregum, & hominum brutaliter viuentium. Ecclesiæ loquendum est, quę quidem est vnio rationalium vniformiter, & concorditer vnitorum.

Per concordē, & vniformem custodiã diuinę legis.
Per vnionē, & concordē cohærētiam diuinæ pacis.
Per vniformem, & concordem consonantiam diuinæ laudis.

Hęc autem ordinata sunt, quia laus esse non potest, vbi non est pax, nec diuina pax, vbi non est obseruatio diuinæ legis.

De concordi, & vniformi custodia diuinæ legis scribitur, primò ad Thimoth. 3. Vbi dicitur.

Hæc scribo tibi fili Thimotheę, vt scias, quomodo oporteat cōuersari in domo Dei, quæ est ecclesia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis. Ecclesia dicitur columna, & firmamentum, & quia mētis illustramentum, & quia virtutis stabilimentum, quia venientes ad eam illustrantur per fidē, & stabiliuntur per virtutis constantiam. Et hæc duo facit lex diuina. Vnde est columna filiorum Israel, per cuius motũ apparent omnia, quomodo agendum, & quomodo quiescendũ. In hoc. n. omnes ecclesiæ concordant, vt custodiant legem Dei, vt olim totus populus motum nubis aspiciebat. Qui ad hanc non aspicit semper, non est de vnitate ecclesiæ, vt si non eam intelligas, & si intelligas, & non sequaris.

Lex Dei ē colũna fidelium.

Iterum loquendum est ecclesiæ rationalium vnitorum per conformem, & concordem cohærentiam diuinæ pacis. Vnde dicitur in ecclesiastico; Filij sapientiæ, ecclesia iustorum, & natio illorum obedientia, & dilectio. Ecclesia. n. ratio diligens se est. Dilectio. n. nascitur ex legis impletione. Lex. n. præcipit dilectionē, dicente Apostolo. Finis præcepti est charitas, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Et alibi. Qui diligit proximum legem impleuit. Et probatur per verbum Saluatoris, dicentis. In his vniuersa lex pendet, & prophetæ. Oportet ergo, vt legis obseruatores sint amatores, dicentem Ioann. In hoc cognoscent omnes, quòd discipuli mei eritis, si dilectionem habueritis ad inuicem, & Apostolus. Non est Deus dissensionis, sed pacis.

Ecclesi. 3.
1. ad Thimot. 1.
Roma. 13.
Matth. 22.
Ioan. 13.
1. Cor. 14.

Item, loquendum est ecclesiæ rationalium vnitorum, per vniformem, & concordem consonantiam diuinæ laudis, vt in Psalmo. Apud te laus mea in ecclesia magna. Sicut ex multitudine vocum vnitarum (secundum quãdam proportionem, & armoniam) dulcedo fit cantus, sic ex multorum affectione, armonia spiritualis, placens Deo altissimo, auctore psalmographo. In ecclesijs benedicite Deo domino de fontibus Israel. Qui autem sunt obseruatores diuinæ legis, sunt amatores diuinæ pacis, & persolutores diuinæ laudis. His debet fieri sermo.

Psal. 21.
Psal. 67.

Qui autem rapitur à gratia, est extra ecclesiam, & illi sermo non debet. Rapitur autem spiritus carnalitatis, & cupiditatis, cōtrà primũ. Hi duo spiritus auertũt hominem à lege Dei, & excecant duos oculos mētis. Lex. n. Dei præcipit bonum cōmune, & bonum spirituale, & retrahit ab amore fædo, qui est carnalis, & ab amore priuato, qui est cupiditatis. Lex quippe odiosa est, & carnalitatis, & cupido, nec vterque vnquam audire vult. Sunt enim sicut canis, & porcus: Canis semper cupidus, & nunquã communicare volens. Porcus autem in loco semper esse vult immundo.

Item contra coherentiam pacis, spiritus malignitatis, & crudelitatis, inuidus, & iracundus. Et hi duo totum peruertũt. Inuidus omne bonum cōuertit in malum. Iracundus omne malum in bonum, etiam ipsam redditionem mali reputat bonum. Et ideo dicit Isaias. Ponunt tenebras lucem, vel lucem tenebras. Vnde nō sunt idonei ad audiendum legem Dei.

Isa. 5.

Iterum contra consonantiam diuinæ laudis spiritus præsumptionis, & curiositatis, ita ꝙ præsumptuosus Deum non magnificat, sed se laudat. Curiosus autem deuotionem non habet. Vnde multi sunt tales, qui vacui sunt laude, & deuotione, & si habeant splendores scientiarum. Faciunt. n. tales more vesparũ, quæ non habent fauum mellis, sicut apes, quæ mellificant. Talibus. n. iam dictis nō est faciendus sermo, quia sunt domus exasperans. Et aliquando propter in dispositionē auditorũ, facit dominus linguã adhærere doctorũ palato. Sed loquendum est, vt fratribus. Narrabo nomen tuum fratribus meis in medio ecclesiæ laudabo te. Et vt viris spiritualibus, vt à sapientia mũdana trahantur ad sapientiam christianã. Præcessit. n. impugnatio vitæ CHRISTI in moribus per malos theologos, et doctrinæ Christi, per falsas opiniones, & per argumēta Aris. Non. n. redeundum est in Aegyptum, per desiderium vilium ciborum, alliorum, porrorum, peponum, & dimittendus cibus cœlestis. Et sic patet primum.

Psal. 21.

Circa secundum nota, ꝙ incipiendum est à medio, quod est CHRISTVS. Ipse est. n. mediator Dei, & hominum, tenens medium in omnibus. Vnde à CHRISTO incipiendũ est, vt veniatur ad sapientiam Christianã. Cuius probatio est, quia nemo nouit filium nisi pater, neq; patrē quis nouit nisi filius, &c. Sicut ergo species ducit in cognitionem obiecti, ita verbum, seu filius, qui est species patris, ducit in patris cognitionem. Vnde signantissime dicebat Philippus. Ostende nobis patrem, & sufficit nobis.

Matth. 11.
Ioan. 14.

Alia ratio est, quia ab illo incipiendũ est, à quo duo maximi inceperunt Moses diuinæ sapientiæ inchoator; Ioannes diuinæ sapientiæ terminator. Moses dixit. In principio creauit Deus cœlum, & terram. i. in filio secundum Augustin. Ioannes verò intonuit. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deũ, & Deus erat verbum, & hoc erat in principio apud

Gen. 1.
Ioan. 1.

Deum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deum,omnia per ipſum facta ſunt. Si ergo ad notitiã
Eccleſ.37. Col.2. creaturæ peruenire non poteſt, niſi per id quod facta
eſt, neceſſe eſt, vt ante omnia verbũ verax præcedat te.
Tertia ratio eſt,quia in Chriſto ſunt omnes theſau
ri ſapientiæ,& ſcientiæ Dei abſconditi.Ergo Chriſtus
Chriſtus ſeptiformè medium. eſt medium omnium ſcientiarum.

Eſt autem ſeptiforme medium.

Eſſentiæ,quod eſt metaphyſicum,& æternali origina
tione primarium.
Naturæ, quod eſt phyſicum, & eſt virtuali diffuſione
perualidum.
Diſtantiæ,quod eſt mathematicũ, & eſt centrali pro-
fuſione profundum.
Doctrinę,quod eſt logicum,& eſt rationabili manife-
ſtatione præclarum.
Modeſtię, quod eſt ethicum, & eſt morali electione
præcipuum.
Iuſtitiæ, quod eſt politicum, & eſt iudiciali examina-
tione præcelſum.
Concordiæ,quod eſt theologicum,& eſt vtili concilia
tione pacatum.
Medium eſſentię fuit Chriſtus,in æterna gñatione.
Medium natura fuit Chriſtus,in incarnatione.
Medium diſtantiæ fuit Chriſtus,in paſſione.
Medium doctrinę fuit Chriſtus, in reſurrectione.
Medium modeſtiæ, fuit Chriſtus in aſcenſione.
Medium iuſtitiæ, erit Chriſtus in futuro examine.
Medium cõcordiæ,erit Chriſtus in ſempiterna bea
tificatione.

Primum ergo medium eſt eſſentiæ, æternali gene-
ratione primarium. Eſſe autem conuenit primò enti
ſecundum rationem triformem.
Habet.n.primum ens. Eſſe ex ſe ipſo,ꝙ eſt in ra
tione principij originantis: Pater eſt huiuſmodi.
Habet eſſe ſecundum ſeipſum, quod eſt in ratione
medij exemplantis: Verbum eſt huiuſmodi.
Habet etiã eſſe propter ſeipſum, quod eſt in ratio-
ne termini quietantis:Spiritus ſanctus eſt huiuſmodi.
Ad Ro.11. Hunc tripharium modum eſſendi tangit Apoſtolus,
cũ dicit. Ex ipſo, & per ipſum,& in ipſo ſunt omnia.
Hæ tres perſonæ æqualiſsimæ nobilitatis ſunt, quia
ęquæ nobilitatis eſt Spiritui ſancto perſonas termina-
re, ſicut in patre perſonas originare, & in filio omnia
Aliter Metaphyſicꝰ aliter Theologus, de Deo diſſerit. præſentare. Licet aũt metaphyſicus ex cõſideratione
principiorũ ſubſtantiæ particularis,& creatę ad eſſen-
tiã vniuerſalẽ, & increatam aſſurgat, vt habet rationẽ
principij ſummi,& finis vltimi, non tamen in ratione
patris,& filij,& ſpiritus ſancti.Metaphyſic.n.aſſurgit,
ad illud eſſe conſiderandũ in ratione principij omnia
originãtis.Et in hoc cõuenit cũ phyſico, qui origines
rerũ conſiderat.Aſſurgit etiã ad æternũ ens cõſideran
dum,ratione vltimi finis.Et in hoc cõuenit cũ morali,
ſiue ethico, qui reducit omnia in vnũ finem, ſiue vnũ
ſummũ bonum, conſiderando fœlicitatẽ practicam,
ſeu ſpeculatiuam,& ſic conſiderat fœlicitatem, ſicut ſi
nem vltimũ,licet veram fœlicitatem nõ nouerit. Sed
inquantũ metaphyſicus conſiderat primũ ens, in ra-
tione omnia exẽplantis,cũ nullo cõmunicat,& eſt ve-
rus metaphyſicus. Pater.n.ab æterno dixit ſe, & di-
cendo ſe, genuit ſpeciẽ ſimillimã ſibi. Et hæc ſpecies
eſt expreſſa à patre,& expreſsiua totius paternæ ſcię,
& potentiæ. Iſtud eſt mediũ,in quo relucent omnia:
Species,forma,exẽplar,verbũ,imago, ſimilitudo, ars,
6. De Tri. c.27. filius.Ars plena omniũ rõnum viuentium.Dicit Aug.
Iſtud eſt mediũ,quod eſt veritas, liber lucis illius, quæ
veritas dicẽtur. Vnde Chriſtus habens cathedrã in cę
lo,docet interius in animo.Nec aliquo modo aliqua ve
ritas ſciri poteſt,niſi per inſplendentiã æternæ verita-
tis. Huius quidem prima ratio eſt, quia eadẽ ſunt prin
cipia eſſendi,& cognoſcẽdi.Secũda ratio eſt,quia ſcibi
le eſt æternũ ſecundum philoſophũ,& nihil ſcitur,niſi
immutabile.Neceſſe eſt ergo,vt ſciatur per veritatem
immutabilem,incuſſam,& incoangũſtatam. Iſtud eſt
medium perſonarum neceſſario, quia ſi perſona eſt,
quæ producit,& non producitur, & perſona quæ pro
ducititur,& non producit, neceſſaria eſt perſona,quæ
producitur, & producit.

Hæc eſt ergo veritas ſola mẽte perceptibilis, in qua
addiſcunt angeli, prophetæ, philoſophi, quæ vera di-
cũt de iſto medio. De iſto medio legitur in Gene.Pro Gene.c.2.
duxit dñs Deus de humo omne lignũ pulchrum viſu,
& ad veſcendũ ſuaue, lignum etiã vitæ in medio para-
diſi. Docet Aug.ꝙ de omnibus productis dictũ eſt,
fiat,fecit,factũ eſt, præterquã de luce. Ratio autẽ eſt,
quia primò producta ſunt ab æterno,in arte ęterna.Se
cundo in creatura intellectuali.Tertiò in mundo ſenſi
bili.Hoc eſt cõtra errores gentilium,qui credũt mun- Philoſophi vnde opinati ſunt mũdi ęternitatem.
dum productũ ab æterno,quia.n.mẽtes noſtræ cogna
tæ ſunt æternis luminibus, putant, vt ſicut res produ-
ctæ ſunt in arte æterna, ab æterno,ſic etiam ab ęterno
creatæ ſunt in mũdo iſto. Et ſicut mundus ab æterno
ſcriptus eſt in arte æterna,ſic deſcriptum putãt in ma-
teria. Intelligitur autem præſignata auctoritas de pa
radiſo terreſtri,de intellectu angelico,de intellectu hu
mano,de intellectu diuino. Paternus.n.intellectus di-
cendo ſe, genuit verbum omnium expreſsiuũ, quod
eſt ſimile ſibi, imò ſimilitudo ſua. Quod quidem ex-
primit ipſum patrem,& res quæ per ipſum factę ſunt,
& fiendæ, & factibiles, & eſt principaliter ductiuũ ad Gene.2.
patris vnitatẽ ſontaliſsimam. Et ſecundum hoc,filius
Dei eſt lignum vitæ plantatũ in medio paradiſi. Quia
per hoc medium reddimus,& viuificamur in fonte vi
tæ. Si vero curioſitate temeraria trinitatem immen-
ſam ſecundum rerum naturalium experientiã metia-
mur, ſi altiora nobis quæſierimus, ſi ſcrutemur maie-
ſtatẽ, opprimemur à gloria. Tunc guſtamus de ligno Prouer.3.
vetito,ligno ſcilicet ſcientiæ boni & mali. Hoc modo Ligni vetiti guſtus. curioſa inueſtigatio myſteriorum fidei.
guſtauit lucifer de vetito. Si.n.lucifer contẽplando il-
lam veritatem, de notitia creaturę, reductus fuiſſet ad
patris vnitatẽ,feciſſet de veſpere mane diei, & guſtaſ-
ſet de ligno vitæ. Sed quia cecidit in delectationem,&
appetitum excellentiæ, fecit de mane veſpere. Simili
modo,Adam miſit manũ ad lignum ſcientię,& amiſit
lignum vitæ. Verbum Dei eſt medium faciens ſcire,
quia eſt veritas per eſſentiam,& eſt lignũ vitę. Verita
tes autẽ vaniſsimæ interdum ſunt occaſiones mortis,
quando impellũt hominem in amorẽ pulchritudinis
creaturę. Ve eis,qui nutus tuos pro te amant, & ober In li.cõf.
rant in veſtigijs tuis,ait Auguſt. Prima veritas,quę eſt
verbum Dei, eſt finaliſsimum, & formaliſsimum co- Verbum diuinũ finale,& formale noſtrę cognitionis obiectum.
gnitionis obiectum, & eſt ratio ducens in cognitionẽ.
Vnde dominus dicit apud Ioã. 16. Exiui à patre, & ve
ni in mundum,iterum relinquo mundum, & vado ad
patrem. Et verus Metaphyſicus dicit. Exiui à te do-
mino, cauſa prima, & ſumma, & venio ad te cauſam
ſummã,per te cauſam ſummã.Hæc eſt tota noſtra me Metaphyſica chriſtiana.
taphyſica,de emanatione,de exẽplatione, de conſum
matione. Igitur radijs ſolis æterni illumineris,& red-
ducaris ad ſummum,& eris verus metaphyſicus. Se-
cundum medium eſt medium naturę,virtuali diffuſio
ne perualidum. Et iſtud eſt de conſideratione phyſi-
ci, qui cõſiderat mobile, & generationem, ſecundum
influentiam corporum cœleſtium in elementa. Et ſe
cũdum ordinationem elementorum ad formam mix
tioni. Et ſecundum ordinem formæ mixtionis,ad for
mã complexionis. Et ordinem formæ complexio-
nis, ad animam vegetabilem. Et ordinẽ animæ vege-
tabilis,ad ſenſibilem. Et ordinem animæ ſenſibilis,ad
rationalem, & ibi eſt finis, quia anima rationalis crea-
ta eſt in orizonte æternitatis & temporis. Conſiderat

autem

Phyſica chriſtiana. autem phyſicus duplex medium.ſ.medium minoris
mundi,& mediũ maioris mundi. Mediũ maioris mun
di,eſt ſol.Mediũ minoris mundi,eſt cor. Sol eſt in me-
dio planetarum, & eſt maximè diffuſionis, exufflãs &
porrigẽs radios ad omnem poſitionis differentiam.Se
cundum huius ſolis allationẽ in obliquo circulo, fiunt
generationes,& regulat phyſicus generationẽ. Simili
modo,cor eſt in medio animalis à quo eſt,et deriuatur
Spiritꝰ triplex vitalis animalis naturalis,& vnde hi originẽ trahunt. vniuerſalis influentia,quicquid medici fabulentur:Nã
ſpiritus vitalis,à corde diffunditur per arteras. Spiritꝰ
autem animalis à corde diffunditur per neruos, licet
complementum recipiat in cerebro. Spiritus autem
naturalis à corde diffunditur per venas, licet comple-
mentum recipiat in epate. Tale medium fuit Chriſtus
in incarnatione. De hoc naturæ medio dicebat Ioan
Ioan.1. nes. Medius veſtrum ſtetit quem vos neſcitis. Et ſe-
quitur. Qui miſit me baptizare, ille mihi dixit. Super
quem videris Spiritum ſanctum deſcendentem ſicut
columbam,hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Scri-
ptura quandoque dicit Chriſtum medium, quandoq;
Chriſtus eſt caput, & mediũ. caput: Caput dicit, quia ab eo deriuatur omnis ſenſus
deuotionis,& omnis motus ſanctæ operationis,& flu
unt ab eo omnia charismata gratiarum. Influit autem
Chriſtus caput,meritoriè, ſecundũ ꝙ vnitum eſt mẽ-
bris per conformitatem naturæ: influit etiã Chriſtus,
1.Cor.11. effectiuè,ſecundum ꝙ Deus. Caput.n. Chriſti Deus.
Similiter Chriſtus caput,ſecundum ꝙ Deus et homo.
Diffundit ergo ſpiritum in mẽbra eccleſiæ ſibi vnita,
non ſeparata. Vnde ſicut in corpore phyſico non eſt
diffuſio à capite in membra, niſi ſint vnita, ſic in cor-
pore myſtico. Dicit etiam ſcriptura Chriſtum me-
dium. Eſt autem Chriſtus medium, vt cor. Vnde di-
Abac.3. cebat Abacuc. In medio duũm animalium cognoſce-
ris. Eſt etiam Chriſtus medium vt ſol. Vnde ſecun-
dum aliam tranſlationem dicitur.In medio annorum.
Totum enim tempus eccleſiæ decurrit, ſecundum
quòd iſte ſol deſcendit per decem gradus in horolo-
gio Achaz. Chriſtus ergo eſt in medio animalium,&
quæ præibant,& quæ ſequebantur ſecundum ſeptua-
ginta tranſlationem.

Chriſtiana Mathematica. Tertium medium eſt medium diſtantiæ, quod eſt
centrali poſitione profundum. Et hoc medium eſt de
conſideratione mathematici. Cuius quidem,licet pri-
ma conſideratio ſit circa menſurã terræ,vltima tamen
eius conſideratio eſt circa motus corporum ſuperio-
rum, quæ habent diſponere hęc inferiora ſecundũ in-
fluentiam.Hoc medium diſtantiæ,fuit Chriſtus in cru
Pſal. 73. cifixione. Vnde propheta dicebat. Rex noſter ante
ſæcula operatus eſt ſalutem in medio terræ. Terra.n.
ſphærica eſt, infima eſt, quia in centro eſt, reſpectu
circunferentię modica eſt propter ſphæricitatem,infi
mitatem,modicitatem,recipit omnium corporum cę
leſtium influentias. Et inde accidit, quòd fiunt mira-
biles pullulationes terræ naſcentium,mirabiles gene-
rationes corporum homœometerorum.Sic filius Dei
ſphæricus paupertate, infimus humilitate, modicus
humanitate, limum noſtrum ſuſcipiens, de humo fa-
ctus,non ſolum venit ad ſuperficiem terræ,ſed in pro
fundo centri, & in ventre ceti, in corde terrę ſalutem
operatus eſt, quia per crucifixionem anima ſua ad in-
fernum deſcendit, & reſtaurauit cœleſtium ſedium
vacationes. In hoc profundo medio ſalus eſt, quia
Luc.22. recedens à medio humilitatis,damnatur. Vnde Chri-
ſtus dicebat. Ego in medio veſtrum ſum, ſicut qui
Matth.18. miniſtrat. Et in Euangelio ſecundum Metth. Niſi
conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non in-
trabitis in regnum cœlorum. In medio nempe humi
litatis crucis Chriſtus ſalutem operatus eſt. Sed proh
dolor, caligo ſubintrauit, quia chriſtiani locum extre-
mum eligunt, & medium relinquunt. Quid eſt im-
pugnatiuum ſalutis humanæ? neſcire ſe metiri. Sed Cognitio ſui, ſaluris initiũ eſt.
quid prodeſt homini, ſcire metiri alia, & neſcire meti
ri ſeipſum? Si quis intrans per portam caput erigat,lę-
ditur, vt dicit Bernardus: Qui autem ſe inclinauerit,
non læditur. Reſponſum fuit Antonio, ꝙ ſolus hu-
milis erat euaſor laqueorum hoſtis antiqui. Sed quid
eſt,quòd humilitas non habetur,nec lumen ſapientię?
quia ignis non cuſtoditur in medio cinerum, ſed later
na noſtra exponitur omni vento,& extinguitur lucer
na. Oſtentare ſtatim volumus, ſi quid boni in nobis
eſt. Sed mirabilis fuit diuina ſapientia, quæ per cine-
rem humilitatis operata eſt ſalutem. Medium cum
amiſſum fuerit in circulo, re inuenitur per duas lineas
ſe orthogonaliter interſecantes.

Quartum medium eſt, medium doctrinæ, quod Dialectica chriſtiana.
eſt rationabili manifeſtatione præclarum. Et eſt de
cõſideratione dialectici. Ad hoc ordinatur omnis ſer
mo rationalis,vt per ipſum tanquam per medium ex-
primamus quod eſt apud nos. Vnde Plato dicit,quod Plato.in Thimeo.
ſermo datus eſt, vt fiant præſto mutuæ voluntatis
indicia. Igitur ſermo ordinatur ad ſimplicem oratio-
nem. Oratio autem ordinatur ad argumentationem
ſecundum ſpecies ſuas. Argumentatio ad ſyllogiſmũ.
Syllogiſmus ad perſuadendum. Medium ergo per
ſuam euidentiam & conuenientiam cum extremis,
compellit rationem ad aſſentiẽdum, vt quia prius ex-
trema conueniebant inter ſe realiter,manifeſtè per vir
tutem medij cum vtroque extremo conuenientis, in-
ter ſe conueniunt. Hoc medium fuit Chriſtus in re-
ſurrectione,quam probauit multis argumentis. Eſt au Duplex argumẽtum Chriſti, & Diaboli.
tem quoddam argumẽtum Chriſti, & quoddam argu
mentum diaboli. Argumentum diaboli eſt paralogiſ-
mus deſtructiuus,ducens ad infernum.Argumentum
Chriſti,eſt ſyllogiſmus conſtructiuus, & reparatiuus.
Hoſtis antiquus paralogizans primum hominem, ſup
poſuit quandam propoſitionẽ in corde eius, quaſi per
ſe notam,quæ eſt. Creatura rationalis debet appetere
ſimilitudinem creatoris,quia eſt creatoris imago. Vn
de in damnatis erit maxima pœna,quia cum imago ſit
animæ eſſentialis,talis appetitus erit eſſentialis in dam
natis.Appetitus inquam explebilis habitu, inexplebi-
lis potentia. Minor propoſitio erat iſta. Si comederis,
aſsimilaberis,ergo bonum eſt commedere de vetito,
vt aſsimileris.Per iſtum paralogiſmum peccãt omnes,
quia vt dicit Dionyſ. Nullus malum facit, ad malum
aſpiciens,fallitur autem homo,quia falſam ſimilitudi-
nem boni acipit,pro vera. Per iſtum paralogiſmũ ho-
ſtis antiqui, introduxit hominem in paſsibilitatem na
turæ:In neceſsitatem impotentiæ,in mortalitatem vi
tæ. Econtra, argumentum Chriſti fuit ſaluatiuum &
conſtructiuum ſalutis, & deſtructiuum damnationis.
Hoſtis antiquus hominem diſsimulauerat, quẽ aſsimi
lare promiſerat. Neceſſe igitur fuit verbum Dei ſimi-
le eſſe, vt hominem Deo aſsimilaret. Chriſtus ergo
habuit inquantum Deus cum patre cõformitatem na
turæ, æqualitatem potentiæ, immortalitatem vitæ.
In his ergo tribus coniunctus fuit patri. Neceſſe eſt
ergo his trib.oppoſitis coniungi homini. Aſſumpſit
ergo verbũ dei paſsibilitatẽ naturæ, neceſsitatẽ penu-
riæ,mortalitatẽ vitæ.Prima tria habuit verbũ Dei per
eſſentiam,tria aſsumpſit. Oportuit ergo vt tria vince-
rentur à trib.Sed vita per eſſentiam ſuperari nõ potuit
a morte,nec infinita potentia à penuria, nec immate-
rialis impaſsibilitas à paſsibilitate. Neceſſe ergo fuit
vt homo tranſiret a mortalitate in immortalitatem, à
defectu in opulentiam, de paſsibilitate ad coronam.
Maior propoſitio in argumento Chriſti fuit ab æter-
no. Nam ab ęterno fuit verbum Dei conforme pa-
tri in potentia & natura. Aſsumpta vero fuit in cru-
ce, videlicet penuria, paſsibilitas, & mors.

Concluſio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Conclusio fuit in resurrectione. Iudæi credebant Christum confudisse, & sibi improperabant. Si filius Matt.27. Dei est, descendat de cruce. Christus vero dicebat. Si nite me pœnam assumere, & alteri extremitati veraci ter copulari. s. pati & mori. Et tunc sequitur conclu sio. s. impassibilitas passibilis: Immortalitas mortalis: Opulentia inops. Ista sunt argumenta quibus Chri stus vtebatur, per quadraginta dies apparens eis. Nõne oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suã? Luc.24. Luc. 24. De hoc medio dicit Ioan. Cum esset sabba- Ioan.20. tum die illo, stetit Iesus in medio discipulorum, & ait illis. Pax vobis. Duo ostendit Euangelista. s. gloriæ su blimitatem, eo q̃ impassibilis & immortalis clausis ia nuis intrauit tanquã Deus. Post ostendit eis manus & latus, & confessionem extorsit à Thoma. Dominus meus & Deus meus. Vide processum mirabilem. Pri mò intrat vt Deus, & hæc fuit propositio maior. De inde ostendit eis manus & latus, & hæc fuit assumpta minor. Tertiò conclusionem extorsit. Dominus Apoc.5. meus & Deus meus. Non sine causa signatur liber se ptem sigillis. Ecce vicit leo de tribu Iuda, aperire li brum & soluere septem signacula eius.

Ista sunt septem media in Christi resurrectione.
Primum medium est reseractio sepulchri: Et hæc si gnificat apertionem libri.
Secundum est remotio linteaminum: Et signat reuo lationem mysteriorum.
Tertium est testimonium Angelorum sedentium in dextera.
Quartum est resurrectio sanctorum, qui introierunt in sanctam ciuitatem.
Quintum est terrificus pauor custodum.
Sextum est malitiosa corruptio iudæorum.
Septimum continet in se denarium apparitionum.

Hic debet esse logica nostra & nostra ratiocinatio contra hostem antiquum, qui quotidie contra nos di sputat. Sed nota, q̃ tota vis constituenda est in assũ- ptione minoris. Sed nos nolumus crucifigi & pati, in quo consistebat minor propositio. Et tamen ad hoc tota nostra ratio ordinatur, vt assimilemur in hoc deo.

Hostis antiquus parũ reputabat argumentum Chri sti, cum videbat eum patientem. Sed in passione Chri stus illusit ei. Nunquid illudes Leuiathan quasi aui, Iob.40. aut ligabis eum ancillis tuis? Ego si exaltatus fuero à Ioan.12. terra, omnia traham ad meipsum.

Quintum medium est medium modestiæ, morali electione præcipuum. Modestia virtus est. Virtus au tem consistit in medio. Tale medium considerat ethi Exod.24. cus. Medium modestiæ fuit Christus in ascensione, iuxta quod in Exod. scriptum est. Ingressus Moses mediũ nebulæ fuit ibi. 40. diebus, & 40. noctibus. Et hoc fuit Christus in ascensione, quãdo nubes susceptt eum ab oculis eorum. Cõformiter christianus debet ascẽdere de virtute in virtutẽ, non statuendo terminũ Fides fun- virtutis, quia sic desineret esse virtuosus. Fundamen- damẽtum tum aũt virtutis fides est. Fidẽ ponimus vt fundamen ac mediũ tum: & vt mediũ. Nam mediũ est, vt recta ratio deter virtutis. minat, dicit ethicus. Fides est stella matutina in medio nebulæ. Ad huius mediũ nebulæ ascẽdit Moses. i. chri stianus assumptus de aquis baptismi, et intrat caliginẽ, quæ quidẽ caligo fides est, cum luminæ & enigmate. Hoc fundamentum est, per quod fundatur in nobis Christus. Per fidem proficit anima ad virtutes politi Exod.24. cas. Et hoc est ad radices montis ascẽdere, vbi Moses fecit 12. holocausta. 12. articulos significantia. Dein de per fidẽ proficit anima ad virtutes purgatiuas, quasi ad medium montis. Deinde per fidem proficit anima ad virtutes purgati iam animi, quasi ad supercilium montis, vbi aptus est homo ad cõtemplandas & exer- cendas virtutes, quarum fontalis origo est sapientia.

Est.n. vapor omnipotentis Dei & emanatio sincera, quantum ad munditiam. Candor lucis æternę, & spe culum, quantum ad prudentiam. Attingens a fine vsq; ad finem fortiter, propter fortitudinẽ. Disponens om nia, propter iustitiam. Nota tamen ad intelligentiam virtutum purgatoriarum, quod est. Sap. 7. Quadru- plex pru- dentia.

Quædam prudentia politica.
Quædam prudentia purgatoria.
Quædam prudentia purgati animi.
Quædam prudentia exemplaris.

Prudentia politica est ad rationis normam, quæ co gitat, queq; agit vniuersa dirigere, ac nihil præter rectũ velle vel facere, humanisque actib. tanquam arbitris prouidere. Hæc prudentia fuit in Ietro.

Prudentia purgatoria est mundum istum, & omnia quæ in eo sunt, diuinorum contemplatione despicere, omnemque animi cogitationẽ in sola diuina dirigere. Hæc prudentia fuit in Apostolis. vt in Matth. dicitur. Estote prudentes sicut serpentes. Matt.10.

Prudentia purgati animi est diuina, non quasi in ele ctione præferre, sed sola nosse. Et hęc tanquam nihil aliud sit intueri. Hæc prudentia fuit præcipuè in Apo stolo Paulo & Beato Francisco.

Prudentia exemplaris, est ipsa mens diuina, ipsa sa pientia increata, perpetua, mundũ ratione gubernans, terrarum, cœliq; fatrix.

Nota insuper, q̃ conformiter est accipere.
Fortitudinem politicam. Quadru- plex forti tudo.
Fortitudinem purgatoriam.
Fortitudinem purgati animi.
Fortitudinem exemplarem.

Fortitudo politica est, animum supra periculi metũ agere, nihilque nisi turpia timere, tolerare fortiter, vel prospera, vel aduersa. Hæc fortitudo fuit in Eleazaro 2.Mach.6 sene, 2. Mach. & potissimè in martyribus Christi.

Fortitudo purgatoria est, non terreri animam a cor pore, quodammodo ductu philosophiæ recedentem, nec altitudinẽ profectę ad superna conscensionis hor rere. Hæc fortitudo fuit in Daniele propheta, & Ioã. Euang. in Apocalypsi.

Fortitudo purgati animi est, passionis per impassibi litatem ignorare, non modo vincere, vt nesciat irasci, cupiatq; nihil. Hæc fortitudo fuit præcipuè in virgine glorioſa, & virginibus martirybusque sacris Agnete, Agatha, Lucia, Cecilia, Catherina, Prisca, Chrisliana.

Fortitudo exemplaris est virtus infinita, quæ sem- per est eadem, nec aliquando mutatur.

Inuenimus etiam.
Temperantiam politicam. Tempera- tia qua- druplex.
Temperantiam purgatoriam.
Temperantiam purgati animi.
Temperantiam exemplarem.

Temperantiam politica est, nihil appetere penitẽ- dum, in nullo moderationis legem excedere, sub iugo rationis cupiditatem domare. Hæc temperantia fuit in Ozia, qui cõtinentiæ propositum tenuit in iudaismo, corpusq; & animã tradere cõtentus pro perseuerãtia.

Temperantia purgatoria est, omnia relinquere (in- quantum natura patitur) quæ corporis vsus requirit, vt patet in Antonio, & Paulo primo heremita.

Temperantia purgati animi est, terrenas cupidita- tes, non reprimere, sed penitus obliuisci. i. non sentire, vt patet in contemplatiuo fratre Aegidio.

Temperantia exemplaris est, quæ in seipsa, perpe- tua intentione conuersa est. Et hæc est sola diuina.

Simili modo est accipere.
Iustitiam politicam. Iustitiam purgatoriam. Iustitia quadru- plex.
Iustitiam purgati animi. Iustitiam exemplarem.

Iustitia politica est, seruare vnicuiq; quod suum est.
Iustitia purgatoria est, ad vnam sibi huius propositi viam

viam consentire vniuscuiusq; virtutis obsequium.

Iustitia purgati animi est, ita cum supera diuina mẽ- te superare, vt seruet perpetuum cum ea fœdus imi- tandum.

Iustitia exemplaris est, quæ perhẽni lege à sempiter na operis sui continuatione non flectitur.

Sextum medium est medium iustitiæ, iudiciali re- compensatione pulchrum seu præcelsum. Hoc me- dium considerat politicus siue iurista, vt fiat retributio secundum merita. Medium iustitiæ erit Christus Pulchritu- do iustitię vniuersũ decorat. in iudicio. Hæc iustitia totum vniuersum pulchrificat. Nam primò, iustitia deformia facit pulchriformia. Secundò, iustitia pulchra, facit pulchriformia. Tertiò, iustitia pulchriformiora facit pulchriformissima. Vnde secundum Augustinus. Lamentum damnato- rum in inferno erit pulcherrimum carmen, propter decorem iustitiæ, ordinantis in culpa dedecus culpæ. De hoc iustitię medio prophetauit Ezechiel. cap. 1. sic Ezech.1. inquiens. Vidi & ecce vẽtus turbinis veniebat ab aqui lone, & nubes magna, & ignis voluens, & splendor in circuitu eius, & de medio eius quasi species electri. i. de medio ignis, & ex medio eius similitudo quatuor ani- malium. Vide miram extremi examinis descriptionẽ, quantum ad dualitatem naturarũ in iudicante, In elec- tro ex auro diuinitatis, & humanitatis argento.

Comminationem terrificarum impressionum, per ventum, turbinem, & nubem.

Conflagrationem elementorum, per ignem inuol- uentem.

Examinationem, & denudationem conscientia- rum per splendorem.

Animalia Exeg. quid designent. Confessionem assistentium per quatuor animalia. In quatuor enim animalibus, intelligũtur, quatuor or dines assistentium: in leone, ordo martyrum: in bo- ue, ordo confessorum, in homine, ordo virginum: & in aquila, ordo doctorum, propter contemplationis acumen. Sic in iudicio fiet separatio puri ab impuro, agnorum ab hædis.

Septimum medium est medium concordiæ, vni- uersali cõciliatione pacatum. De hoc medio agit theo logus, qui considerat, q̃ mundus creatur à Deo sicut à principio, reducitur in Deum sicut in finem. Licet enim agat theologus de operibus conditionis, princi- paliter agit tamen de operibus reconciliationis. Agit ergo theologus de salutæ animę, quomodo inchoatur Apoc.7. in fide. Promouet in virtutibus. Consummatur in do tibus. De hoc medio scriptum est. Non esurient neq; sitient amplius, quoniam agnus (qui est in medio thro ni reget eos) & deducet eos ad vitæ fontes aquarum. Vidit etiam Ioannes fluuium in medio plateæ proce- Ibid.22. dentem à sede Dei, & agni. Agnus enim Dei deducet nos, vt videntes corpus, & animam, & diuinitatẽ, pas- cua inueniamus siue ingrediendo, siue egrediendo. Hic scilicet agnus est super corpus, & animam mediũ Psal.45. beatificans. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Procedens à sede Dei, & agni, scilicet Spiritus sancti. Et nullus defectus interior erit, quia non esurient, ne- que sitient, per defectum pabuli, per quem deficit vi ta. Neque cadet super illos Sol, per extrinsecam per- Apoc.1. turbationem. Ista septem media sunt septem cande- labra, in quorum candelabrorum medio est Christus. Ista septem media sunt septem illustrationes sapien- Ibid.5. tiales, scilicet metaphysica, &c. Ista septem media sunt septem oculi agni. Ista septẽ media sunt septem Zach.3. oculi super lapidem vnum. Ista septem media sunt se Gen.1. ptem dies, quos fecit prima lux.

Finis Seraphici D. Bonauenturæ super li- brum Gene. qui luminaria Ec- clesiæ dicitur.

SERMO SECVNDVS
DE INGRESSV AD SAPIENTIAM:
Et de sapientia, & faciebus eius, et eius vtilitate, & intelle- ctu Scripturæ.

IN MEDIO Ecclesiæ aperuit os eius, &c. Hic incipit secunda col Eccles.15. latio. Ostensum est supra, quibus debet doctor sermonem depro- mere: ostensum est à quo medio debet incipere: ostendendum est modò, vbi debet doctor sermonẽ terminare. Debet autem terminare sermonem in ple nitudine sapientiæ.

De sapientia autem nota quatuor.
Quis ortus. Quæ porta
Quæ domus. Quæ forma,

De duobus primis etiam dicitur in collationibus do Sapientia. norum, vbi habetur q̃ sapientia est lux descendens à patre luminum, & radians in animã, facit eam deifor- mem, & domum Dei. Illustrat. n. intellectiuã, inflam- mat vel lætificat affectiuam, & roborat operatiuam. Verum quia origo sapientiæ est à gratia, Apostolus ad 2. Cor. 6. gratiam hortatur, sic inquiens. Hortamur vos, ne in va Gratia. cuum gratiam Dei recipiatis.

Dirigamus igitur sermonem ad Christum dicẽtes. Diffusa est gratia in labijs tuis. Sicut. n. ex precedenti- Psal.44. bus & subsequentibus liquet, sermonem hũc prophe- ta dirigit ad Christum. Antecedenter. n. dicitur. Spe- ciosus forma præ filijs hominum. Consequenter anne ctitur. Sedes tua deus in sæculum sæculi. Verum qui- dem est, quod in Ioanne scribitur Lex per Mosen da Ioan.1. ta est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

Ad salutem duo sunt necessaria. Ad salutẽ duo præci puè neces saria.
Cognitio veritatis. Hęc habetur per legem.
Exercitatio virtutis. Hæc habetur per gra- tiam, quia virtus est bona qualitas mentis.

Lex se habet ad gratiam dupliciter.

Quemadmodum virtus apprehensiua ad motiuã. Videns cœlum, sine virtute alarum non potest pertin gere ad cœlum.

Quemadmodum instrumẽtum ad virtutem opera tiuam. Artifex habens instrumentum, & non habens vim operatiuam, non agit. O iudęe perfide, legẽ habes in manu, nisi habeas vim motiuam, quę est à gratia, nõ salvaberis per legẽ. Supplico q̃ verba mea gratiæ de- seruiant, & intentio mentis meæ (si gratiam habeat) corroboretur in verbis, vnde Apostolus dicit. Horta 2.Cor.6. mur vos, &c. Apostolus in hoc breui verbo excitat.

Ad diuinã gratiam suscipiendã, Recipiatis inquit.
Ad susceptam custodiendam, Ne in vacũ inquit.
Ad custoditam multiplicandã, Ait. n. tempore, &c.

Vt autem hæc exhortatio impleatur in nobis, tria sunt circa gratiam consideranda.

Quis sit gratiæ ortus. Quis sit gratiæ vsus.
Quis sit gratiæ fructus.

Si igitur consideremus ortum gratiæ & eius origi- Gratię or nale principium, dico ex canonica Iaco. ponens maio tus & de- scensus. rem vniuersalem. Omne datum optimum & omne Iaco.1. donum perfectum, desursum est, descendẽs à patre lu minum, apud quem non est transmutatio, nec vicissi- tudinis obumbratio.

Minorem probandam assumo. Gratia est datum optimum, & donum perfectum. Concludo. Ergo gra- tia de-

tia desursum est, descendens à patre luminum. Sed per quam viam spargitur lux gratiæ, diuiditur æstus amoris super terram.

Descendit gratia sup mẽtes rationales via triformi. Per verbum incarnatum. Per verbum inspiratũ. Per verbum crucifixum.

Iaco.1. Huius probatio est: quia secundum Iaco. Voluntariè genuit nos verbo veritatis, vt simus initiũ aliquod creaturæ eius. Quod autẽ per verbum incarnatũ descendat in nos copia gratiarũ, ostendit Ioã. sic inquiẽs. Ioan.1. Verbum caro factum est, & sequitur. De plenitudine eius omnes accepimus gratiã pro gratia. Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ. Certum est, ꝙ originale gratię principiũ, quod Deus est, quãdo creauit hominẽ in statu innocẽtiæ ad imaginem & similitudinẽ suam, creauit ipsum ita propinquum, ꝙ homo per verbum increatum erat informabilis ad gratiã. Post lapsum vero vsus est Deus via dignatiuæ condescensionis. Et per verbũ incarnatum aptauit hominẽ ad gratiam. Verum quia verbum car-Luc.1. nem sumpsit in vterò Virginis gloriose, dictum est ei. Aue gratia plena dñs tecum. Paulus etiã suadet volen-Heb.4. tibus gratiam, Verginem adire. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Ecce occurrit nobis pater misericordiarum cum gratia. Mater misericordiarum cum gratia. Filius qui est lux misericordiarum cum gratia. Ergo prima originatio gratiæ in nobis fit per verbum incarnatum. Infelices qui ignorant verbum, & ignorant gratiam. Benedictus pater. Benedicta mater. Benedictus filius. Benedicti qui hoc cognoscunt. Benedicta gratia, quæ est datum optimum, & donum perfectum.

Secundò, descendit gratia in nos per verbum crucifixum. Non.n.tantummodo eramus inepti ad gratiã propter ignorantiam diuinorum pręceptorũ, verumetiam propter nostram infirmissimam impotentiam. Vt ergo saluberrimis vnguentis sanarentur languores nostri, descendit diuina gratia in nos per verbem cru-Isai.53. cifixum, vnde Isaias dicit. Vere dolores nostros ipse tulit, & languores nostros ipse portauit. Et Apostolus Ephe.2. scribit. Deus, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, quą dilexit nos, cum essemus mortui peccati, cõuiuificauit nos in Christo, cuius gratia saluati sumus. Nam Christus de morte triumphauit per mortem, quia non potuit mors absorbere vitã, Oseę.13. sed fons vitæ absorbuit mortẽ. Vnde Oseæ dicitur. O mors ero mors tua: morsus tuus ero inferne. Et Apo-Gal.2. stolus dicit. Non abijcio gratiam Dei. Si.n.ex lege iustitia: ergo Christus gratis mortuus est. Mortuus ergo Christus, vt mortuos suscitaret, & participes faceret vitæ gratiosæ. Ergo gratia influitur in nos, per verbum crucifixum: de cuius latere exijt profluuium gra-Eccles.24. tiarum habens vim sanatiuam. Ego quasi fluuius dorix exiui de paradiso.

Tertiò datur gratia per verbum inspiratum. Misit quidem Deus filium suum in carnem.. Verum nisi credideris ipsum crucifixum, non consequeris gratiã. Vn-1.Timo.3. de Apostolus dicit. Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quẽ effudit in nobis abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrum, vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. Spiritus sanctus, qui est dator formarũ, & distributor charismatum, amor est procedens à patre, & filio. Quicquid igitur agat pater: quicquid patiatur filius, nõ proficit ad salutem sine Spiritus sancto. Secundò Spiritus sanctus est nexus patris, & filij, nectẽs nos patri, & fi-1.Cor.13. lio. Vnde Apostolus dicit. Gratia domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vobis, amen. Si igitur vis habere amorem paternalis principij, & amorem verbi prolati à principio, & amorẽ Spiritus Sancti spirati à duobus vno principio, habet gratiam. Vnde igitur oritur gratia? Certè per verbum incarnatum, per verbum crucifixum & per verbum inspiratum. Nobilis influentia, quæ à verbo incarnato habet originem. Custodi igitur temet ipsum, & animam tuam solicitè. Abij- Deut.4. citur gratia (quæ est vita animæ) de medio per peccatum. Peccatum est fur sponte introductus in thalamum animæ: prætiosum gratiæ thesaurum exhauriens. Cum quis per gratiam dignus effectus est vita æterna, efficitur per peccatum dignus morte æterna. Vnde Apostolus dicit. Irritã quis faciens legẽ Moysi Heb.10. sine vlla miseratione sub duobus, aut tribus testib⁹ moritur: quanto deteriora putatis mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinũ testamenti pollutum duxerit, & spiritui gratiæ cõtumeliam fecerit? Et sequitur. Rursus crucifigẽtes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes. Pro toto vniuerso non deberet Nota. homo peccatũ mortale cõmittere peremptiuũ nobilissimæ vitæ. Voluit filius Dei tentari, vt doceret vias repulsiuas peccatorum. Vnde Eccles. dicit. Quasi à Eccles.21. facie colubri fuge peccata, & si accesseris ad illa, apprehendent te. Vidisti ergo quis sit ortus gratiæ, vide quis sit vsus gratiæ. Vsus autem gratiæ est promoti- Gratię vsus. uus in profectum meritoriarum operationum. Requiritur autem ad huiusmodi promotionem, quòd vsus gratiæ sit.

Fidelis respectu domini, virilis in se, & liberalis in proximum.

Debet igitur vsus gratiæ fidelis esse respectu Domini. Vnde Apostolus dicit. Cum placuit ei qui me se- Galat.1. gregauit ex vterò matris meæ, & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret filium suum in me, vt euangelizarẽ illum in gentibus, continuò non acquieui carni, & sanguini. Quando quæris aliquid præter Deum quod nõ quæris propter Deum: non es fidelis Deo. Vnde Aug. in lib. confessio. ait. Minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. Ideo dicit Apostolus. Vbi supra. Non acquieui carni, & sanguini. i. non quęsiui humanã gloriam, sed diuinam. Perspectiui dicunt, ꝙ si radius perpẽdicularis cadat super corpus tersum, & politum, necesse est, ꝙ per eandem viam, & per eundem incessum reflectatur in suum principium, non sic de radio incidentiæ. Influxus gratię gratis datæ, est sicut radius incidentiæ. Influxus gratiæ gratum facientis, est sicut radius perpendicularis. Qui gratiam Dei suscipit, ne- Nota. cesse est, vt Deo gratiam, & gloriam reddat. origo fontium mare: Origo virtutum, & scientiarum est Christus, ait Bern. Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur, vt iterum fluant, inquit Eccles. Sicut fons non Eccles.1. habet durationem, nisi habeat continuam coniunctionem cum sua origine, sic nec lux gratiæ potest vigere in anima, nisi per reuersionem in suũ originale principium. Hanc reuersionem, & coniunctionẽ conseruat humilitas, & dissoluit superbia, quia Deus superbis resistit, humilibus aũt dat gratiam. Humilis omnia bona Iaco.4. attribuit suo originali principio, Superbus attribuit sibi: Humilis cõtinuatur cũ sua origine, superbus discontinuatur. Lucifer recedens à suo originali principio, tenebrifer factus est. Christũ, qui semper se reduxit per humilitatẽ in suum originale principiũ, clarificauit pater. Quãto maior es, humilia te in omnibus, & coram Eccles.3. Deo inuenies gratiam, dicit Eccles. Si rex ditasset aliquem, & ille nollet recognoscere, infidelissimus, & ingratissimus esset. Aliqui exaltati per Deum eriguntur contra Deum, dicentes. Manus nostra excelsa, & non Deut.32. Dominns fecit hęc omnia.

Gratiarum atq; scientiarum origo ẽ Christus.

Secunda

Secunda differentia vsus gratiæ est, quia debet esse virilis in se. Optimũ est gratia stabilire cor, non escis, Hebr.13. quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Qui vult habere brachia fortia, oportet ꝙ exerceat se in operibus 1.Cor.15. virtutum. Vnde Apostolus, sic inquit. Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit. Sequitur, abundantius omnibus laboraui, non ego, sed gratia Iudic.16. Dei mecum. Vide quàm virtuosos facit gratia Spiritus sancti. Samson capillatus fortissimus fuit: In septẽ capillis fortitudo eius. i. in septiformi gratia Spiritus sancti: Quando verò attonsus est per Dalidam: factus est imbecillis, sicut ceteri homines. Des vnum sine gratia qui posit sustinere quod Laurentius sustinuit? ni-Ioan.16. hil possumus facere sine gratia, nihil ita durum, quod non possimus sustinere cum gratia. Sine me nihil potestis facere, dicit Christus. Omnia possum in eo, qui Philip.4. me confortat, dicit Apostolus.

Matth.10. Gratis impartiẽdũ, quod gratis acceptum est.

Tertiò vsus gratiæ debet esse liberalis in proximũ. Gratis accepistis, gratis date, ait Dominus. Quare non vendis ò Sol lucem tuam? Gratis accepi, gratis communico. Quare non vendis Rhene aquam tuã? Gratis accepi, gratis fundo. Solus miser homo vendit gratiam sibi collatam. Venit autem hæc venditio primò à Simone mago. Heu Simon mage, verticem Act.8. Apostolorum Petrum voluisti facere simoniacum, pecunia tua tecũ sit in perditionem, quia existimasti do-Petri.4. num Dei pecunia possideri. Petrus dicit. Vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Diony. determinat vsum gratiæ in Angelica hierarchia, dicens, ꝙ si superiores Angeli nollent influere in inferiores, clauderent sibi via influentiæ à supe-Ioan.3. riori. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

Triplex, gratię fructus.

Habet autem gratia fructum triformem.

Primus fructus est remissio culpę.

Secundus fructus est plenitudo iustitiæ.

Tertius fructus est perpetuatio vitæ beatæ.

Rom.5. Primus ergo fructus gratiæ est remissio culpæ. Vnde Apostolus. Iustificati per fidem pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, per quem accessum habemus ad Deum, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Dicunt philosophi, quòd non mutatur, quis de vitio ad virtutem, nisi per assuefactionem ad contrarium habitum. Ita nec remittitur culpa in æternum, nisi per gratiam. Nota tamen, ꝙ ethicus considerat vitium, secundum ꝙ dicit de ordinatione circa personam singularem, vel circa rem familiarem, vel circa rem ciuilem. Theologus considerat in peccato diuinam offensam. Tu ergo qui per præuaricationem legis Deum inhonoras, subiacebis seueritati vltricis pœnæ, quia non est dedecus culpæ sine decore iustitiæ. Verum culpa est infinita, quia tanta est offensa, quantus is, qui offenditur. Infinite inquam non intensiuè, sed processiuè, necesse est igitur pœnam esse æternam, quòd si remittatur æternitas pœnæ, hoc erit per influentiam gratiæ. Igitur gratia liberat à seruitute peccati, & diaboli.

Secundus fructus gratiæ est plenitudo iustitiæ. Trifurcatur autem iustitia, secundum quod homo est iustus in se. Iustus quò ad Deum. Et iustus quò ad pro-August. ximum. Sunt autem (vt docet. August.) duæ partes iustitiæ, declinare à malo, & facere bonum. De hac Tit.2. iustitia, quæ est fructus gratiæ dicit Apostolus. Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobriè, iustè, & piè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem, & aduentum glorię magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi. Hæc est gratia, quæ cuncta mala pellit, cuncta bona tribuit. Igitur in gratia est plenitudo iustitiæ. Vnde sapientia in- Eccles.24. creata dicit. Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei. In me omnis gratia vitæ, & veritatis, in me omnis spes vitæ, & virtutis. Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Qui volunt esse pleni gratia, transeant ad Christum. Transire autem nõ possunt nisi insurgant contra se, & eleuentur supra se, & diligant Deum super omnia, & inimicum sicut se ipsos. Hoc autem esse non potest sine gratia vitæ, & virtutis. Diligere solum amicum non est virtus gratiæ. Nam si diligitis eos, qui vos diligunt, quę gratia? &c.

Tertius fructus gratię, est assecutio fœlicitatis eternæ. Nam stipendia peccati mors, gratia autem Dei Rom.6. vita æterna. Peccatum est arbor mortis. Gratia est arbor vitæ. Stultus esset, qui in orto suo plantaret arborẽ mortis, in qua deberet suspendi. Peccatum est arbor, in qua debet peccator suspendi.

Notandum ergo, ꝙ secundum triplicem fructum gratiæ, distinguitur triplex gratia. Gratia triplex.

Gratia curans, quę datur in septem sacramẽtis, contra septemplicem morbum.

Gratia corroborans, quæ custoditur in iustis per exercitia iustitiæ, de quibus agitur in septem pœnitentialibus psalmis.

Gratia consummans, quæ perficitur in septem dotibus, & septem beatitudinibus.

Gratia curans initiatur in sacramentis, perficitur in septem operibus misericordiæ.

Gratia corroborans per modum rectificantis, est in septem virtutibus. Per modum expedientis, est in septem donis Spiritus sancti.

Gratia consummans consummatione viæ consistit in septem beatitudinibus, consummatione patriæ in septem dotibus, quarum tres sunt in anima. Visio. Tentio. & Fruitio, quæ respondent tribus virtutibus theologicis, quatuor in corpore, quæ respondent quatuor virtutibus Cardinalibus. Claritas respondet prudentiæ, quia clara est, & quæ nunquam marcescit sapientia. Subtilitas temperantiæ. Agilitas fortitudi- Sap 6. ni. Impassibilitas iustitiæ, quia iustitia perpetua est, & Sap.1. immortalis. Igitur audi tacens, & accedet tibi bona Eccles.32. gratia. Non gratia gratis data, quæ stat cum crimine. Nam fallax gratia, & vana est pulchritudo. Sed gratia Prou.31. gratum faciens, quæ non patitur crimen.

Hanc gratiam descripsi tripliciter quantum ad ortum. Est.n.datum optimum, & donum perfectum, Iaco.1. descendens à patre luminum, per verbum.

Incarnatum, Crucifixum, & inspiratum.

Per hoc verbum reducimur in primum principiũ, quod notat Dionysius tractans hoc verbum. Omne datum optimum, dicens. Omnis à Patre manifestationum processus, in nobis largè ac benè prouenien s, vnica virtus nos replet, & conuertit nos in patrem luminum.

Gratiam descripsi tripliciter quãtum ad vsum qui debet esse, Fidelis, virilis, & liberalis.

Gratiam descripsi tripliciter quantum ad fructum, qui est, Remissio culpæ. Plenitudo iustitię. & Assecutio fœlicitatis æternæ.

Ex his colligitur descriptio gratiæ talis.

Gratia est datum optimum, & donum perfectum, descendens à patre luminum per verbum incarnatũ, crucifixum, & inspiratum. Gratię diffinitio.

Curans à malo, confirmans in bono, consummans in optimo.

Gratia curans datur in septem exercitijs iustitiæ, &

septem

Universidad de Deusto Biblioteca

ſeptem operibus miſericordiæ.

Gratia corroborans datur in ſeptem habitibus virtutum, & ſeptem doni Spiritus ſancti.

Gratia conſummans datur in ſeptem beatitudinibus, & ſeptem dotibus.

Iſti ſunt ſeptennarij, qui ſunt in anno iubilei.

[Iſai.ca.11. Apo. c.5.] Septem dona Spiritus ſancti enumerat Iſaias. Ioannes etiam in Apocalypſi vidit in medio throni, & quatuor animalium ſeptem cornua, & ſeptem oculos, qui ſunt ſeptem Spiritus Dei miſsi in omnem terram. Dona ſancti Spiritus dicuntur cornua ventilantia peccata, dicuntur oculi habentes vim expeditiuam ad bona.

[Col.3.] Verum quia donum ſapientiæ eſt præcipuitate primum, occurrit verbum apoſtolicum. Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: Quæ ſurſum ſunt ſapite: non quæ ſuper terram.

Hortatur ergo nos Apoſtolus in verbo propoſito.

Ad acquirendam ſapientiam veram.
Quæ ſurſum ſunt ſapite.
Ad reliquendam ſapientiam vanam.
Non quæ ſuper terram.
Ad imitandam ſapientiam primam.
Si conſurrexiſtis cum Chriſto.
Ad exercendam ſapientiam rectam.
Quæ ſurſum ſunt quærite.

Inſinuat Apoſtolus duplicem animæ aſpectum.

Aſpectum ad æterna, & inuiſibilia, qui dicitur intellectus, vel intelligentia.

Aſpectum ad temporalia, & corruptibilia, qui dicitur ratio.

Secundum duplicem aſpectum eſt duplex animæ affectus, ex quo naſcitur duplex ſapientia.

Affectus æternorum: Ex quo oritur ſapientia, quę deſurſum eſt.

Affectus terrenorum, Ex quo oritur ſapientia, quæ de deorſum eſt.

[Iacob.3.] Sapientiam, quæ de deorſum eſt, deſcribit Iacobus, ſic inquiens. Nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem: Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, & diabolica.

Inquantum eſt cum affluētia tēporalium, terrena eſt.
Inquātum eſt cum dilectatione nepharia animalis eſt.
Inquantum eſt cum ambitione ſuperba, diabolica eſt.

[Iſai.29. & 33. Hierem.4. Sapientię mundanę euerſio p Chriſtum. 1.Cor. 1.] Iſti ſapientiæ comminatur dominus per prophetam ſic inquiens. Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Et Hierem. dicit. Sapientes ſunt, vt faciant mala, bene autem facere neſcierunt. Ad ſapientiam mundi perdendam aporiatus eſt Chriſtus: Humiliatus eſt Chriſtus: Crucifixus eſt Chriſtus. Nonne ſtultam facit Deus ſapientiam huius mundi? Elegit Chriſtus in cruce contraria ſapientiæ mundi. Tu magnipendis temporalium ſuauitates, Amaricatus eſt Chriſtus: Tu magnipendis honores, Viliſicatus eſt Chriſtus. Vicit tamen Chriſtus, quia quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus. [Prou.30. 9.30. 2.Cor.1.] Vnde ſcriptum eſt. Stultiſsimus ſum virorum: & ſapientia hominum non eſt mecum. Stultus reputatus fuit Chriſtus, quando receſsit ab appetitu aliorū: Stultior quando voluit affligi: Stultiſsimus, quando voluit crucifigi: Et tamen hæc eſt ſapientia ſanctorū. Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quia non in ſapientia carnali, ſed in ſapientia Dei conuerſati ſumus in hoc mundo. [1.Cor.1. Philip.3.] Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens, Multi ambulant quos ſæpe dicebam vobis, nunc autem, & flens dico, inimicos crucis Chriſti, Quorum Deus venter eſt, quorum finis interitus, & gloria in confuſione eorū, [1.Cor.1.] qui terrena ſapiunt. Non in ſapientia verbi, vt non euacuetur crux Chriſti.

[Eccleſ.] De ſapientia autem, quæ deſurſum eſt dicit Eccleſiaſtes, ꝙ tantum differt ſapientia à ſtultitia, quantum differt lux à tenebris. [Sapientia cęleſtis lux eſt, ... tentias radians.] In hoc. inſinuatur ortus ſapientiæ, quia lux eſt, Lux inquam deſcendens à patre luminum, à quo eſt omne datum optimum, & omne donū perfectum. Deſcendit autem hæc lux ſapientiæ radio triformi, ſecundum triformem affluentiam.

Ad potentiam intellectiuam illuminandam, deſcendit à ſummo Deo in intellectum.

Ad potentiam amatiuam lætificandam, deſcendit ab intellectu in affectum.

Ad potentiam operatiuam fortificandam, deſcēdit ab affectu in effectum.

De deſcenſu lucis ſapientiæ in intellectum ſcribitur in ſapientia. Candor eſt lucis æternę, & ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius, per nationes in animas ſanctas ſe trāsfert, amicos Dei, & prophetas conſtituit.

[Eccleſ.40.] De deſcenſu lucis ſapientię in affectum, ſcribitur in Eccleſiaſtico. Vinum, & muſica lætificant cor: & ſuper vtraque dilectio ſapientiæ. Vinum, & muſica ſignificant ſpecies impreſſas, quæ non ſunt veritas, ſed ſimilitudo veritatis. Iſte non verè, ſed phantaſticè lętificant animam. Veritas autem increata replet animam. [Sap.8.] Hanc amaui, & exquiſiui à iuuentute mea, & præpoſui illam regnis, & ſedibus, & diuitias nihil eſſe dixi in comparatione illius. Super ſalutem, & pulchritudinem dilexi eam. Inæſtimabilis eſt dilectatio ſapientiæ.

[Eccleſ.7.] De deſcenſu lucis ſapientiæ in effectum in Eccleſ. dicitur. Sapientia confortabit ſapientem ſuper decem principes ciuitatis. Nulla virtus, nec angelica, nec humana tantum fortificat, vt ſapientia. [Sap.10. d.c.] Sapientia intrauit in animam viri iuſti, & ſtetit contra reges horrendos inſignis, & portentis, et dedit illi certamen forte, vt vinceret, & ſciret, quoniam omnium potentior eſt ſapientia. Hæc ſapientia diſponit, vt anima ſit domus Dei.

[Matth.7. Domus ſapientię quę.] Videamus igitur, quę ſit domus ſapientiæ, Chriſtus dicebat, qui audit verba mea, & facit ea, ſimilis erit viro, qui ędificauit domum ſuam ſupra petram. Hæc domus principaliter ædificatur à ſapientia, quia deliciæ ſapientię ſunt eſſe cum filijs hominum. [Prou.8.] In prouerbijs quoq; legitur. Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem. Has ſeptem columnas numerat [Iaco.3.] Iacob. ſic inquiens. Sapientia, quę deſurſum eſt, primū quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, bonis conſentiens, plena miſericordia, & fructibus bonis, iudicans ſine ſimulatione.

[Domus ſapientię ſeptem fulcitur columnis.] Igitur domus ſapientię.

Prima columna eſt, pudicitia in carne.
Secunda columna eſt, ſimplicitas in mente.
Tertia columna eſt, modeſtia in ſermone.
Quarta columna eſt, ſuadibilitas in affectu.
Quinta columna eſt, liberalitas in effectu.
Sexta columna eſt, maturitas in iudicio.
Septima columna eſt, ſanctitas in intentione.

[Sap.1.] Prima ergo columna, per quam ſtabilitur domus ſapientiæ, eſt pudicitia in carne. Nam in maliuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. [Greg. Nazan.] Caſtitas, & humilitas, ſunt pediſſequæ ſapientiæ, iuxta viſionem Gregorij Nazanzeni. Si vis me, quæ ſum ſapientia, ſerua pediſſequas meas. Munditia ergo cum humilitate eſt principalis columna ſapientiæ. [Prou.20.] Vnde luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas, quicunq; his delectatur, non erit ſapiens. [Eccleſ.19.] Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapiētes. Diuina permiſsione apoſtatauit Salomon vſq; ad idolatriam propter mulieres. In taberna mundi venditur vinum, quod hominem ducit in obliuionem ſapientiæ.

Secunda

Secunda columna ſapientiæ eſt ſimplex innoſcentia in mente, quod notatur cum dicitur, deinde pacifica. Auguſt. dicit, quòd pax eſt tranquillitas ordinis. Vnde quando quis reuerenter ſe ſubijcit ſuperiori, æquanimiter ſe habet ad parem, diſcrete regit inferiorem, talia pax diſsipat omne malum, cauet omne diſsidium. [Prou.14. Iaco.3] Qui patiens eſt, multa gubernatur prudentia, qui autem impatiens eſt, exaltat ſtultitiam ſuam. Quis ſapiens, & diſciplinatus inter vos, oſtendat ex bona conuerſatione operationem ſuam, in manſuetudine ſapientiæ.

Tertia columna ſapientiæ eſt modeſtia in ſermone, & hoc notatur cum dicitur, Modeſtia. Sapiens expectabit vſque ad tempus, ſtultus autem, & imprudens non expectabit tempus. Summa inſipientia eſt, eodem detractionis gladio ſeipſum tranſuerberare, & proximū. Tanta quoque eſt vicinitas taciturnitatis, & ſapientiæ, quòd ſtultus quoque ſi tacuerit ſapiens reputabitur. [Prou.17.] Verba oris ſapientis gratia. Omnis ſermo malus de ore veſtro non procedat, ſed ſi quis bonus eſt, vt præſtet ædificationem audienti. Sermo veſter in gratia ſemper ſale ſit conditus. Sedetur ad menſam, hoſtis antiquus nititur paſcere veneno. Mors, & vita in manibus linguæ.

Quarta columna domus ſapientiæ eſt ſuadibilitas in affectu, quod notatur cum dicitur. Suadibilis, bonis conſentiens. [Sap.1.] Nullus eſt ſuadibilis in bono, niſi benignus. Vnde dicitur. Benignus eſt ſpiritus ſapientiæ. Quantò homo ſapientior, tanto ſuadibilior in bono. Inauris aurea, & margarita fulgens, qui arguit ſapientem, & au- [Prou.25.] rem obedientem. Sicut inauris ornat aurem: Margarita in corona ornat faciem, ſic verbum bonum ornat ſapientem. Quando ſapientis diſciplina corrigeris, ornaris ornamento pulcherrimo: Quando diſciplinam [Prou.9.] contemnis, margaritam conculcas. Noli arguere deriſorem, ne odorit te: argue ſapientem, & diliget te.

Quinta columna eſt liberalitas in effectu. Sapientia vult habere miſericordiam, non ſolum in affectu, ſed etiam in effectu. Et notatur ibi, plena miſericordia, [Matth.7.] & fructibus bonis. A fructibus eorum cognoſcetis [Prou.30.] eos. Os ſuum aperuit ſapientiæ, & aperuit manum ſuam inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem. Vult ſapientia, quòd homo faciat opera non lubrica; [Sap.3. Act.6.] ſed fructuoſa. Bonorum laborum glorioſus eſt fructus. Conſiderate viros boni teſtimonij, & ſapientiæ, quos conſtituamus ſuper hoc opus diſpenſandum. Sicut miſericordia eſt amica ſapientiæ, ſic im- [Gal.5. Iob.31.] miſericordia inimica. Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet. Si terra mea contra me clamat, & pro ea ſulci eius defluent. Contra auarum diſpenſatorem terra clamat.

[Eccleſ.10.] Sexta columna eſt maturitas in iudicio, quod notatur ibi. Iudicans ſine ſimulatione. Iudex ſapiens iudicabit populum ſuum. Suum inquam, ſuper quem habet auctoritatem. Quia ſi auctoritatem tranſcendat, non eſt iudex ſapiens. Debet autem iudex non temerè iudicare, ſed habeat in iudicio.

Rectitudinis æquitatem, Notitiæ claritatem.

[Pſal. Prou.15. 20.] Propter æquiſsime rectitudinis zelum dicit propheta. Os iuſti meditabitur ſapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Iudex recto zelo motus reprobat mala, approbat bona. Rex qui ſedet in ſolio iudicij diſsipat omne malum intuitu ſuo. Illum quem odis, iudicare non potes, quia oculus odientis obductus [Laertius in Platōe.] tenebra odij, tenebroſa reputat opera exoſi. Iratus Plato ſuſpenſo flagello, non præſumpſit iudicare ſeruum.

Debet autem iudex habere notitiæ claritatem. Cauſam quam neſciebam diligentiſsime inueſtigabā. Amici Iob arguebant eum dicentes. Deus iuſtum non punit: te autem punit: Ergo tu non iuſtus. Iob reſpōdebat. Conuertimini ad me omnes, & venite, & non inueniā in vobis vllum ſapientem. Apoſtolus dicit. Nolite iudicare, & non iudicabimini: Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum.

Septima columna ſapientiæ eſt ſancta ſimplicitas in intentione, iudicans ſine ſimulatione. [2.Paral.9.] Rex Salomon fecit thronum grandem, ad quem aſcendebatur ſex gradibus. Vltimus gradus ſeptennarij columnarum ſapientiæ eſt ſanctitas ſimplicitatis in intentione. Hoc gradu attingitur culmen cœli, propter quod dicitur. [Col.3.] Quæ ſurſum ſunt ſapite, &c. Quid habet amplius ſtulto ſapiens, niſi vt pergat illuc, vbi eſt vita? [Eccleſiaſt. 6.] Huius ſapientiæ Chriſtus fuit fundator, & conſummator. [1.Cor.3.] Vt ſapiens architectus fundamentum poſuit. Fundamentum autem aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Et in Chriſto ſunt omnes [Eph.1.] theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi. Oculi ſapientis in capite eius, id eſt in Chriſto, quia hæc eſt vita ęterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

[Ianua ſapientię.] Viſo ſapientiæ ortu, viſa ſapientiæ domo, videnda eſt ſapientiæ ianua. Eſt autem ſapientiæ porta concupiſcentia eius, & vehemens deſiderium. [Pſal.80.] Aperi os tuum, & ego adimplebo illud. Per attractum deſiderij, deſcendit in me ſapientia. Per iter deſiderij, pergo ad ſapientiam. [2.Ioan.4.] Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Vbi vera ſapientia, ibi vera complacentia. Vbi autem ſumma complacentia, ibi neceſſariò præcedet ſumma concupiſcentia. Fili concupiſcens ſapientiam, conſerua iuſtitiam, & Deus præbebit illam tibi. Obſeruantia iuſtitiæ diſponit ad ſapientiam, ſicut appetitus materiæ, ad introductionem formæ. Inclinat enim appetitus, vt in vniatur forma materiæ mediantibus diſpoſitionibus, non quòd illæ diſpoſitiones permittantur, ſed magis perficiantur. Quis eſt ergo modus adipiſcendi ſa- [Sap.7.] pientiam? Reſpondetur. Initium enim illius veriſsima eſt diſciplinæ concupiſcentia, cuſtodia diſciplinæ dilectio eſt, & dilectio cuſtodia legum illius eſt, cuſtodia autem legum, conſummatio eſt incorruptionis. Incorruptio autem, facit eſſe proximum Deo. Concupiſcentia autem ſapientiæ, deducet ad regnum perpetuum. Concupiſcentia ergo ſapientiæ, generat con- [Diſciplina duplex.] cupiſcentiam diſciplinæ. Diſciplina autem duplex eſt, ſcilicet ſcholaſtica, monaſtica. Neutra ſufficit ad perfectam ſapientiam, quia non audiendo ſolum, ſed obſeruando fit homo ſapiens. [Pſal.118.] Vnde Dauid dicebat. Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me, quia ſcientia non habetur, niſi præcedat diſciplina, nec diſciplina, niſi præcedat bonitas, & ſic per bonitatem, & diſciplinam, ineſt nobis ſcientia. Aegrotus etiam non ſenatur, audiendo medicum, ſed præcepta eius ſeruando. Quia ergo pauci vadunt per iſtam viam ſapientiæ, ideo pauci perueniunt ad veram ſapientiam. Concupiſcentia enim diſciplinæ vbi eſt, parit dilectionem: dilectio, virtutem, quæ ſit liberalis, non ſeruilis, ex amore, non timore: ſic autem cum diligis bonum, legem [1.Thim.1] cuſtodis, vt dictum eſt, quia finis præcepti eſt charitas de corde puro. Quando autem cuſtodis legem, ſanctificaris, & efficeris plenus ſpiritu ſancto, quia per dilectionem Dei abſtrahitur homo ab omni amore, qui Deus non eſt: Et ſic ſanctificatur homo, quia ſanctitas eſt ab omni labe libera, & perfecta, & omnino immaculata munditia: vt ait Dionyſius. [Lib. de diuin. nomi. c.12.] Sanctitas facit hominem deiformem. Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum. Vnde & ſpiritus ſeraphici clamant. Sanctus, ſanctus, ſanctus. Homo ſanctus in ſapiētia manet, ſicut ſol.

Et ſic patet quomodo ſetuplex eſt ianua ſapientiæ, ſcilicet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Concupiscentia. Disciplina. Bonitas.
Scientia. Dilectio. Oratio.

De ianua inuocationis, siue orationis scriptum est.

Prou.8. Optaui, & datus est mihi sensus, inuocaui & venit in me spiritus sapientiæ. Salomon postulauit sapientiam, & venit in eum, sed non nisi, quia amauit, & optauit eam quia enim summè bonum est, summè amanda est, & quia commune bonum est, vniuersaliter appetenda est. Quod patet exemplo Salomonis, qui non petiuit aurum, & argentum, sed cor docile, & venit in

Iacob.1. eum. Vnde Iacobus ait. Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, &

Sapien. 8. non improperat, & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans. Hanc amaui, & exquisiui à iuuentute mea, & quæsiui eam mihi sponsam assumere, & amator factus sum formæ illius.

Hæc est ergo porta orationis.

Forma ergo sapientiæ est mirabilis, & nullus eam aspicit sine admiratione, & extasi: vt ostendit Esther.

3.Reg.10 Et ideo mirabilis, quia est de eo cuius facies plena est gratiarum. Vniuersa terra desiderabat videre vultum Salomonis. Et Regina Sabauenit à finibus terræ audire

Matth.12. sapiẽtiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic. Christum habemus intra nos, & nolumus eum audire. Proh dolor, filia regis pulcherrima offertur nobis in sponsam, & magis eligimus copulari meretriculis scænicis, scilicet humanæ, & mundanæ philosophiæ, & volumus reuerti in Aegyptum ad cibum vilissimum, dimittendo cibum cœlestem.

Forma ergo sapientia mirabilis est.

Nam diuina sapientia est,

Mirabiles sapiẽ. pro prietates. Modò vniformis, In regulis diuinarum legum,

Modò multiformis, In mysterijs diuinarum scripturatum.

Modò omniformis, In vestigijs diuinorum operum.

Modò nulliformis, In suspendijs diuinorum excessiuum.

Est ergo sapientia modò vniformis in regulis diuina

Iacob.1. rum legum. Apud sapientiam increatam non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Clara est, &

Sapien. 6. quæ nunquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his, qui diligunt eam, & inuenitur ab his, qui quærunt illam. Præoccupat qui se concupiscunt, vt se illis prior ostendat. Vide immutabilitatem in regulis diuinarum legum, quæ nos ligant, & necessitant intellectum. Regulæ istæ mentibus rationalibus insplendentes, sunt omnes illi modi, per quos ratio dignoscit, & iudicat id quod est necessarium, & aliter esse non potest, vt potè: Quod summè primum, summè venerandum. Quod summè verum, summè credendum, & assentiendum. Quod summè bonum, summè desiderandum, & diligendum. Hæ diuinarum legum impressiones, descriptæ fuerunt in prima tabula secundum ternarium præceptorum. Docet autem Augustinus. quòd hæ regulæ sunt

Lib.de vera relig. insallibiles, indubitabiles, iniudicabiles. Iudicamus enim per illas, non de illis. Et ideo ista sapientia clara est. Sunt etiam incommutabiles, incoarctabiles, indeterminabiles. Et ideo hæc sapientia nunquam marcescet. Hæ regulæ intantum certæ sunt, vt nullo modo sit eis contradicere ad interius rationem. Radicant autem in luce æterna, & ducunt in eam. Non est autem verum, quòd fundentur in lumine creatæ intelligentiæ, quæ illuminet mentes, quia cum illæ regulæ sint incoarctabiles, quia mentibus omnium se offerunt, tunc sequeretur, quòd intelligentia esset incoarctabilis, & creatura esset actus purus. Et qui hoc dicit eneruat fontem sapientiæ, & facit idolum Deum. Sed hæc sapientia radiat super animam, quæ assistit præsoribus.

Modò apparet sapiẽtia multiformis in mysterijs diuinarum scripturarum. Hanc multiformitatem mysteriorum ostẽdit Apostolus, sic inquiens. Mihi omnium

Ephe.4. sanctorum minimo, data est hæc gratia in gentibus, euangelizare inuestigabiles diuitias Christi & illumina re omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in Deo, qui omnia creauit, vt innotescat principibus, & potestatibus in cœlestibus per ecclesiã multiformis sapientia Dei. Innotescere autem est angelorum ministerio clarescere, & nobis illucescere, sicut dicitur, lex data per angelos, hoc est, ministerio angelorum. Necesse autem fuit, diuinarum scripturarum sapientiam esse multiformem in multitudine figurarum, varietate sacramentorum, pluralitate signorum, vt veletur superbis, reueletur humilibus. Hæc velamina claudunt Christum, occultant sapientiam sapientibus, &

Matth.11 immundis. Vnde dicit Saluator. Confiteor tibi pater domine cœli, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Optimè ergo dicit Paulus. Mihi omnium sanctorũ minimo, &c. Sed quæritur quomodo Paulus euangelizat inuestigabiles diuitias gratiæ Christi? Respondeo. Ipse dicit. Ma-

1.Cor.13 nent fides, spes, charitas, tria hæc. Triplex autem refulget intelligentia in scripturis.

Triplex doctrina scripturæ sacræ. Prima docet quid credendum, quantum ad fidem:
Secunda docet quid expectandum, quantum ad spẽ:
Tertia docet quid operandum, quantum ad charitatem, quæ operatur magna, si est, vt dicit Greg. & Ioan. Si quis diligit me ser. me ser.

Ioan.16. Refulgentia quantum ad fidem est, allegoria, quæ bifurcata est sed secũdum iunctũram capitis, & corporis. Allegoria spectans ad caput Christum, fertur ad ipsum natum, passum, & mortuum. Allegoria spectans ad corpus, fertur ad ecclesiam secundum statum primitiuum, mediatiuum, & finitiuum. Nam & his modis tribus cõmendat sponsus sponsam in cant.

Allegoria duplex. Quæ est ista inquit, quæ ascendit, quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol &c.

Cant.6. Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuersi? &c.

Triformis commẽdatio sponsi à sponso. Quæ est ista, quæ ascendit de deserto delicijs affluens, & innixa super dilectum suum?

Cant.5. Insuper de Christo capite dicit Paulus. Nolo vos ignoCant.8. rare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fue

1.Cor.10. runt, & omnes mare transierũt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari, & omnes eandem escã spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra, petra autem erat Christus. De allegoria pertinente ad corpus Christi mysticum dicit idem. Scriptum est, quoniam Abraham duos filios

Gal.4. habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera: Sed qui de ancilla secundum carnem natus est, qui autem de libera per repromissionem, quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta, non oportuit, vt amplius explanaret, quia per illam intelliguntur duo populi. Iuxta intelligentiam, quæ declarat quid est expectandum per spem, sumitur Anagogia. Est autem duplex

Anagogia duplex. Anagogia, scilicet cœlestis, & super cœlestis. Anagogia cœlestis, vt quando dictum est Abrahæ. Suspice cælum, & numera stellas si potes ideſt cœlestes intelligen

Gen.19. tias. Nunquid nosti ordinem cœli, aut rationem eius

Iob.33. pones in terra? Anagogia super cœlestis est, quando Abraham tres vidit, & vnum adorauit. Est etiã in duobus angelis missis ad subuersionem sodomorum. Hi angeli sunt filius, & spiritussanctus, qui mittuntur: Pater aũt non mittitur, & hinc est, ꝙ solũ duo angeli nominã tur, eo ꝙ pater nusquã missus legitur. Quia verò apparuit, vt docet Hugo. Hinc est, ꝙ in visione Abrahæ dr. Tres vidit, &c. Iuxta tertiã intelligentiã, quæ declarat quid

Tropologia duplex. quid agendum per charitetem, sumitur Tropologia. Est autem Trophologia duplex, vna quæ spectat ad actiuam, scilicet quæ docet quid agendum: Alia spectat ad contemplatiuam, quæ docet quomodo contemplandum, quomodo anima feratur in Deum, nec tamen est Anagogia, quia Anagogia est sursum actio animæ in Deum: Sed Tropologia contemplatiua facit, quod feratur, & docet modum ferendi. Hæc sapien

Diuina sapientia superbis est inaccessa. tia est velata superbis, qui nequeunt scripturas intelligere quarum mysteria intelligi non possunt, nisi sciantur volumina decursuum vniuersi, & dispositio eius per antitheta. Vide pulcherrimam sapientiam in mysterijs, & plus quàm primo modo. Si enim laudo sponsam, quòd verax est, & pulchra, non afficitur animus.

Can.4. Sed dum dicit scriptura. Pulchræ sunt genæ tuæ, sicut turturis, collum tuum, sicus monilia: commendat castam, & honestam, & dat causam castitatis, quia propter amorem sponsi. Turtur. enim auis est amorosa, & casta, & propter amorem comparis nulli coniungitur, nec in vita eius, nec post mortem. Sponsa igitur honesta non est, quia casta, sed quia honesta propter amorem sponsi. Igitur pulcherrimæ sunt genæ tuæ, quæ sunt prominentes in quibus primitus apparet pulchritudo:

Collum, per quod vox emittitur veritas est:

Monilia, quæ ornant pectus, & stringunt, discretio est: quia siquis dicat veritatem, non quando debet, vel vt non debet, vel vbi non debet, vel quibus non debet,

Exo.30. non seruatæ circunstantiæ, verum loquendi. Hæc sapientia surgit ex multis mysterijs, sicut ex multis speculis fiunt multiplicationes radiorum, & ignium:

2.Cor.3. Hæc sunt specula mulierũ, ex quibus fit labiũ æneum: Hæc est scriptura, vt reuelata facie gloriam domini speculantes, in eandem imaginem transformemur à claritate in claritatem tanquam à domini spiritu. A claritate Allegoriæ in claritatem Anagogiæ, & Tropologiæ. Hæc sapientia tribuitur secundum mensuram fidei, quia secundum gradus captiuationum intellectualium, est gradus effusionum spiritualium, & sapientialium. Huius sapientiæ Paulus se profitetur pro-

1.Tim.2. fessorem, quando dicitur in Euangelio. Positus sum prædicator, & magister gentium: Moses autem posuit figura nubilosas, & ideo habuit faciem cornutam, sed Apostolus reuelatam.

Eccles.1. Tertia facies, & forma sapientiæ est omniformis in vestigijs diuinorum operum. Vnde Eccles. dicit. Radix sapientiæ cui reuelata est, & manifestata, & ingressus illius quis agnouit? Vnus est altissimus creator omnipotens: Ipse creauit illam in spiritussancto, & vidit,

Sapientia vbiq; sed non omnibus per via. Prou.1. & dinumerauit, & dimensus est, & effudit illam super omnia opera sua. Hæc sapientia ideo manifestata est, quia sapientia clamitat, in plateis dat vocem suam. Et tamen nos non inuenimus eam, sicut laicus tenens librum, & nesciens literas, non curat de eo, vnde scriptura est nobis græca, barbara, & hebræa. Hæc sapientia diffusa est in omni re, quia res omnis secundum omnem sui proprietatem habet regulam sapientiæ, & ostendit sapientiam diuinam, & qui sciret omnes proprietates, manifestè videret illam sapientiam. Ad harum rerum proprietates considerandas, cor suum dederunt philosophi, & etiam ipse Salomon: Sed, quia

Eccles.7. curiosè scrutabatur: ideo dixit: Cuncta lustraui in sapientia, dixi, sapiens factus sum, & ipsa longius recessit à me.

Dicitur autem opus Dei tripliciter.

Primò modò dicitur essentia, quæcunque sit illa, siue in genere substantiæ, siue accidentis.

Secundò modò dicitur res ex suis completa principijs, sicut substantia.

Tertiò modò dicitur opus Dei creatura ad imaginem Dei facta. Super hoc triplex opus effundit

Sapiẽ. 11. altissimus sapientiam suam. Deus enim creat omnem essentiam in mensura, numero, & pondere. Et dando ei hæc, dat modum, speciem, & ordinem. Mo-

Mod⁹ spẽs & ordo. quid in rebus. dum quo constat: Speciem, qua discernitur: Ordinem, quo congruit. Non enim est aliqua essentia, quæ non habeat mensuram, numerum, & inclinationem: Et in his attenditur vestigium. Hoc vestigium ducit in illam sapientiam, in qua est modus, sine modo numerus, sine numero, ordo, sine ordine. In substantia est altius vestigium sapientiæ, & diuinæ essentiæ. Habet enim omnis substantia, materiam, formam, compositionem: Habet substantia originale principium, formale complementum, glutinum: Habet res omnis completa, substantiam, virtutem, & operationem: Et in his repræsentatur mysterium trinitatis.

Pater, origo: Filius, virtus & forma: Spiritussanctus, vnio & compago. Verè autem originale principium à formali complemento distinguitur, non quid est distinctione hypostatica, qualis est in diuinis, nec accidentalis, sed reali distinctione principiorum, quorum vnum actiuum, alterum passiuum. Et hoc tollere à creatura, est tollere ab ea repræsentationem trinitatis. Nec valet, quod dicunt falso philosophantes, quòd angelus, & anima idcircò composita dicuntur, quia sunt ab alio. Nam esse ab alio, non facit compositionem: tunc enim filius, cum sit à patre, esset compositus, & spiritussanctus, qui est ab vtroque. Igitur solum esse diuinum, est simplex, in quo non differt esse, bene esse, & sic esse. Et hæc est ratio quare esse, est nomen Dei, quia esse Dei, est omne illud, quod in Deo est. In creatura autem differt esse, bene esse, & sic esse. Vestigium huius sapientiæ est substantia, virtus, & operatio: Nam virtus est à substantia, operatio verò à substantia mediante virtute, sicut filius à parte, spiritussanctus à parte mediante filio. Res substantifica à substantia habet esse, à virtute habet tangere, & agere: ab operatione, habet efficere. Nota etiam, quòd virtus

In prædicamentis. non videtur accidentalis substantiæ: Licet enim philosophus dicat, quòd naturalis potentia sit qualitas, tamen loquitur secundum, quòd naturalis potentia, dicit modum consequentem substantiam, sicut apparet in duro, & molli, sanatiuo & ægrotatiuo. Est etiam reperire creaturam rationalem ad imaginem Dei factã. Et hæc habet imaginem naturalem, quæ consistit in memoria, intelligentia, & voluntate, in quibus reluceat trinitas. Hac autem imagine trinitatis sigillatur anima: Et in hac sigillatione recipit:

Immortalitatem, secundum quòd in memoria tenetur æternitas.

Sapientialitatem, secundum quòd intelligentia refulget veritas.

Iucunditatem, secundum quòd in voluntate delectat bonitas.

Habet etiam anima imaginem quãdam gratuitam, quæ consistit in fide, spe, & charitate. Et hæc solum reperitur in substantijs reformatis. Igitur totum vniuersum est speculum plenum luminibus repræsentantibus diuinam sapientiam, & est sicut carbo ignitus effundens lucem.

Quarta facies & quarta forma sapientiæ est difficillima, quia est nulliformis: Sed hoc videtur destructiuum præcedentiũ, non tñ est. Dicit enim Apostolus. Loquimur sapientiam in mysterio absconditam, quam nec

1. Cor. 2. oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit, nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum. Spiritus autem omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Hanc sapientiam docuit Paulus Dionysium & Timotheum. Oportet ergo nos perfectos esse, vt ad

Philosophi 3. hanc sapientiam veniamus. Quæ retrò sunt (inquit)

Universidad de Deusto Biblioteca

obliuiscens, ad anteriora me extendo, si quomodo comprehendam. Sed quomodo sapientia comprehendetur, si in cor hoīs non ascendit, & est nulliformis? Respondeo. Hic est status & finis sapientiæ christianę.

Mystica Theologia, cōsummatio est sapientię.

Vnde cum Diony. multos libros fecisset, consumauit hanc sapientiam in mystica theologia, vbi dicit. Tu autem (o Timotee amice) circa mysticas visiones forti actione, & contritione sensus derelinque, vult enim dicere, quòd oportet, legētem esse solutum ab omnibus, quę sibi inimicantur, & omnia dimittat, quia ille, quem vult intelligere, est super omnem substantiam, & cognitionem. Ibi enim est operatio secretissima trāscendens intellectum, quam nemo scit nisi qui experitur. In anima sunt multæ virtutes appræhensiuæ, sensitiua, imaginatiua, æstimatiua, intellectiua, omnes has oportet relinquere, sed in vertice est acies amoris transcendens omnes.

Contemplationis vis.

Est ergo beatitudo dispositiuè & materialiter in intellectiua, libatiuè & consumatiuè in amatiua. Hęc contemplatio fit per gratiam, tamen ad hoc iuuat industria, vt separetur homo ab omni eo, quod Deus non est, & etiam à seipso. Hæc est suprema vnitio per amorem.

Ephe.3.

Quòd autem solum per amorem fiat, dicit Apostolus. In charitate radicati & fundati: vt posſitis compræhendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum. Iste amor transcendit omnem intellectum & scientiam. Sed contra, si scientiam transcendit, quomodo potest ista sapientia comprahendi? Responsio. Propter hoc addit Apostolus, ei autem qui potens est facere supra quàm petimus, aut intelligimus, &c. Nullius est appræhensio istius sapientiæ nisi Deus reueler. Vnde Apostolus dicit.

1.Cor.2.

Nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum. Cum vero mens in illa vnitione commendata fuerit Deo, dormit quidem vno modo, & alio modo vigilat.

Can.5.

Ego dormio, & cor meum vigilat. Sola affectiua tunc vigilat, & silentium omnibus alijs potentijs imponit, & tunc homo alienatus est à sensibus, & in extasi positus, & audit verba, quæ non licet homini loqui, quia tantum est in affectum. Vide rationem. Exprimi non potest si quod concipitur. Concipi non potest, nisi quod intelligitur. Igitur quod supra intellectum est, exprimi non potest. Verum quia ad hanc sapientiam nō peruenitur nisi per gratiam, vt dicit sapiens.

Sapien.7.

Quæcunque sunt absconsa, & improuisa didici, omnium enim artifex docuit me sapiētia. Est enim in illa spiritus multiplex, vnicus, subtilis. Iste spiritus sublimat animam, & vngit eam. Hic spiritus est digitus Dei, ad quem Magi Pharaonis, id est intellectus nostri non possunt attingere. Nota tamen quòd iste amor extaticus est.

Amoris extatici proprietates.

Sequestratus ab omni adulterino affectu, propter sponsi affectum vnicum.

Soporatiuus, propter quietationem omnium potentiarum.

Sursum actiuus, propter anagogias cœlestium desideriorum.

Interemptiuus, propter iugulationes carnalium impedimentorum.

Exod.33. Can.8.

Non enim videbit me homo, & viuet. Fortis est vt mors dilectio. In tali amore virtus animæ in vnum colligitur & vnitur, omnis autem virtus vnita plus est infinita. Et sic intrat anima in suum intimum, per hoc in suum summum ascendit, quia idem est summum & intimum in anima, dicit August.

Can.2.

De hoc dulci sopore mulcebris quietis dicit spōsus in Canti. Adiuro vos filiæ Hierusalem per capreas ceruosque camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Ad istum soporem iuuat superferri omnibus sensibilibus, omnibus operationibus intellectualibus, quæ sunt cum phantasmatibus, transire etiam angelicas intelligentias, vt posſit sponsa dicere.

Can.3.

Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem, paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea.

Lib. de mystica theolo.

Sic docet Diony. relinquere sensibilia, intellectualia entia, & non entia. Vocat autem non entia temporalia, quæ sunt in continua variatione. Docet insuper intrare radium tenebrarum. Vocat autem diuinam intelligentiam tenebram propter incompræhensibilitatem: Vocat autem eam radiosam, quia anima intuens eam summè illustratur. Et quia hoc non habetur nisi per orationē, ideo Dion. incipit ab oratione, & dicit etiam quòd trinitas est supersubstantialis, & superdea, & superbonitas intellige: respectu nostri intellectus, quia magis substantia, magis Deus, magis bonitas, quam intellectus capiat. Addit etiā quòd debemus habere mentes non habentes oculos: quia mens oculis intellectualibus diuinam essentiam aspicere non potest, & ideo ammouendi sunt.

Can.6.

Iuxta illud quod scribitur in Can. Auerte à me oculos tuos, ipsi me auolare fecerunt. Tunc Christus recedit, quando mens oculis intellectualibus nititur supernam sapientiam aspicere. Non enim intrat ad illam intellectus, sed affectus.

Can.4.

Vnde in Canti. scribitur, Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum, & in vno crine colli tui. Oculus iste est affectus penetrans vsque ad profundum: Crinis est eleuatio mentalium considerationum. Fit autem iste ascensus per vigorem, & commotionem fortissimam spiritussancti, sicut de Helya dicitur.

3.Reg.19.

Ecce spiritus conterens petras & montes. Ignis iste nō est in potestate nostra, sed si Deus dat, sacerdotum est nutrire ignē, & subijcere ligna per orationem. Igitur ascensus iste fit.

Ascensus mentis in Deū, quibus instrumētis fiat.

Per fortissimam commotionem, secundum quòd dictum est.

Per astructiuam affirmationem, à summo vsque ad infimum.

Per destructiuam ablationem, ab infimo vsque ad summum.

Est autē modus ablatiuus congruentissimus ad ascendendum in Deum ascensu inquisitiuo. Vt verbi gratia. Non est Deus hoc, nec est illud, nec aufertur à Deo quod suum est, sed attribuitur ei nobiliori modo quod suum est, quam intellectus intelligat. Sequitur autem amor, & ascensus ablationem.

Exod.19.

Vnde Moses primo à senioribus sequestratur; Secundo ascendit in montem. Tertio intrat caliginem. Exemplum optimum ponitur in sculptura. In figura incisionis sculpens nihil ponit, sed remouet, & tamen relinquit formam nobilissimam. Ita notitia Dei per ablationem relinquit in nobis nobilissimam dispositionem in intellectu. Transitum ad istud summū significat transitus mortis Christi; transitus maris rubri, transitus in terram promissionis.

Exod.3.

Vnde ignis spiritussancti duxit Mosen ad interiora deserti: Et inde accepit illustrationes mentales. Ista est ergo forma sapientiæ. Isti sunt sublimes excessus.

Sermo Tertius, de dono intellectus.

Eccle.15.

IN medio Ecclesiæ aperuit os eius, & impleuit eum Dominus spiritu sapientiæ & intellectus. Dictum est de dono sapientiæ, dicamus modo de dono intellectus, de quo dicetur in collationibus donorum. Loquitur autem pulchrè Dauid de dono intellectus sic inquies.

Psal.15.

Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum. Explicat autem donum intellectus à spiritu sancto infusum, quantum ad.

Suscipientis gratitudinem humilem, &

Largientis diffusionem liberalem.

Suscipientis humilis gratitudo notatur, cum dicitur: Qui tribuit mihi intellectum. Donum datum, requirit hominem Deo esse gratum.

Consistit

Consistit autem gratitudo.

Gratitudinis fontes.5.

In cognoscēdo seipsum, sicut miserum, & incapacē.

In cognoscendo Deum, & hoc gratias agendo ei.

In cognoscendo donum, refundendo pulchritudinē doni in auctorem doni.

In cognoscendo doni principium, & hoc fit quando non impugnatur dans donum.

In cognoscendo doni finem vltimū, & hoc fit quando scitur ad quid distribuitur donum.

Ad Donū intellectus triplex dispositio.

Disponimur autem ad donum intellectus.

Syncerrimè viuendo.

Intelligentiam captiuando.

Isa.17.

De synceritate vitæ disponentis ad intellectū. dicit Isa. Quem docet scientiam, & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus. Lac signat ducedinem illecebrarum, quibus pascuntur, qui sequuntur motus infantiles. Danieli, & synceribus socijs dedit Deus intelligentiam. Delectatio circa tactum maximè impugnat donum intellectus: ebrietas ex parte anteriori, & luxuria ex parte posteriori.

Eccle.5.

Secūdo disponitur homo ad donum intellectus per mitissimæ mansuetudinis tractabilitatem. Vnde in Ecclesiastico dicitur. Esto mansuetus ad audiendum verbum Dei, vt intelligas. Concupiscentia obnubilat intellectum, furor impedit intelligentiam, quia impedit ira animum, ne posſit cernere verum. Quando aqua quieta est, videt homo clarè faciem suam, turbati minus videre solent. In huius signum legislator fuit mitissimus.

Isa.28.

Sed quid est quod dicit Isa. Sola vexatio dabit intellectum auditui? Responsio. Ex multiplicatis vexationibus mundi cognoscimus, quòd non est in mundo requies. Ex tortura conscientiæ nouimus, quòd non est pax impijs. Igitur vexatio disponit ad intellectum ad cognoscendum, quia ita est. Mititas disponit ad cognoscendū propter quid ita est. Vexatio disponit ad intellectum, sicut syllogismus ducens ad impossibile. Mititas sicut syllogismus ostensiuus.

Isa.7. 2.Cor.10.

Tertiò disponitur homo ad domum intellectus dignè recipiendum per intelligentiæ captiuationem. Vnde Isa. dicit. Nisi credideritis non intelligetis. Et Apostolus dicit. Captiuantes omnem intellectum in obsequium Christi. Qui secundum lumen intelligentiæ suæ scripturam sacram indagant, incidunt in abyssum errorum, paruuli sumus, & oportet ad discentem credere, quia est. Primus Angelus præsumens errauit. Liberalitas ex parte dantis tangitur cum dicitur. Qui tribuit mihi intellectum, omnis enim radiositas intelligentiæ, à fonte, qui est essentialiter intellectus, deriuatur. Est autem radiositas multiformis, vt dicebatur in collationibus donorum.

Donum intellectus triformiter explicatur.

Intellectus est regula circonspectionum moralium.

Intellectus est ianua considerationum scientialium.

Intellectus est clauis contemplationum cœlestium.

Iste triformis intellectus est propriè donum spiritussancti. Igitur ab intellectu inchoemus, vt ad sapientiam veniamus. Is enim est ordo. In sapientia legimus. Cibauit illum Dominus pane, vitæ, & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris putauit illum.

Scala ad sapientiā.

A cibo incipiendum est, non à potu. Nisi enim homo exerceatur in dono intellectus, non proficit in potu sapientiæ, quæ potata ab anima effundit flumina in eam, & fit ei fons aquæ salientis in vitam æternam.

Nota.

Donum intellectus est solidus cibus, vt panis, qui, vt dicebat beatus Frācifcus, multis laboribus habetur. Primò enim granum seritur. Secundò satum, moritur. Tertiò mortuum, germinat. Quartò germinans, nutritur. Quintò nutritum augetur. Sextò auctum, in aristis protenditur. Septimò in tecis, maturatur. Octauò maturatum, metitur. Nonò messum, excutitur. Decimò excussum, ventilatur. Vndecimò ventilatum, molitur. Vltimo in massam panis compingitur.

Simili modo est de dono intellectus. Nam intellectus est regula circunspectionum moralium.

Psal.31.

Vnde dicebat Deus ad Dauid intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos, Noli ergo fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus. Deus intellectum promittit, recipiendi modum ostendit, quando dicit, firmabo super te oculos meos. Diuina complacentia accepta quod facimus approbando in præsenti, & remunerando in futuro. Si vis ergo regulari secundum regulam intellectus, non sis bestialis, sed regularis, non dirigaris secundum impetum sensus, sed secundum iudicium rationis, alioquin accidet tibi quod accidit Adæ, quæ contempta regula veritatis, secutus est instinctum mulieris, & mulier instinctum serpentis.

Psal.48.

Homo cum in honore esset non intellexit. Intellectus prudentialis instruit hominem secundum dictamen diuiuæ legis in tribus.

Domū intellectus tria præcipua docet

Quid euitandum, quai omne malum.

Quid exequendum, quia omne bonum.

Quid expectandum, quia summum bonum.

Primò intellectus prudentialis docet quid euitandum, quia omne malum. Vnde dicit sapiens.

Sapien.1.

Si inclinaueris cor tuum prudentiæ, & quasi pecuniam quæsieris illā, & effoderis quasi thesaurū, tunc intelliges timorē Domini, & scientiam Dei inuenies.

Qui intellectum istum vult habere, debet quærere cum desiderio cordis, & cum studio operis. Tunc inueniet homo timorem Domini, & scientiam Dei: Omnis homo, qui vult in bonum dirigi, debet timere Deum, vt vitet malum, quia sanctum, & terribile nomen eius, initium sapientiæ timor Domini.

Psal.110.

Intellectus bonus omnibus facientibus eum. Ecce timor Domini ipse est sapientia, & recedere à malo intelligentia. Igitur intellectus prudentialis, docet quid vitandum, quia omne malum.

Secundò intellectus prudentialis, docet quid agengum, quia omne bonum, secundum viam interioris cogitatus, & exterioris actus, & labilioris affectus. Scriptū est, non declines à lege, vt intelligas cuncta, quæ agis.

Prou.14. Eccle.5. Sapien.1.

Callidi est intelligere viam suam. Si est tibi intellectus, responde proximo tuo, Sin autem, sit manus tua super os tuum. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferre se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, Ambrosius dicit, quòd nihil debemus loqui, vel agere, de quo non posſimus reddere rationem.

Tertiò instruit intellectus prudentialis, quid expectandum, quia summum bonum. In prouerbijs legitur.

Pro.17.

Gemma gratissima expectatio præstolantis, quocunque se verterit prudenter intelliget.

Finis in oibus spectandus.

In omnibus agēdis, & imitandis debet homo vti consilio finis. Grata, immo gratissimò gemma, est bonum ęternum.

Baruch.3. Deut.32.

In Baruch legitur. Disce vbi sit prudentia, vbi sit intellectus, vt scias vbi sit lumen oculorum, & pax. Quo contra dicitur in Deu. Gens absque consilio est, & sine prudentia, vt inam saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Tangit triplicem speciem intelligentiæ. Intellectus iste regula est circumspectionum moralium, vt homo cum desiderio cordis, & prosecutione operis consideret quid vitandum, quid agendū, quid expectandum.

Psal.31.

Iste intellectus est donum spiritussancti, huic dicit. Psal. Intellectum tibi dabo, & instruam te, &c. Alius est intellectus, qui est ianua considerationum scientialiū.

Eccle.1.

Scribitur in Ecclesiastico. In thesauris sapientiæ intellectus disciplinæ, hoc est dicere, quòd thesauri absconditi, vel consistunt in cognitione causarum altissimarū, vel conclusionum, vel principiorum. Oportet ergo hominem per studium veritatis fodere, vt ad thesaurum sapientiæ perueniat. Iste intellectus, qui est ianua considerationum scientialium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Intellectus ſcientialis ex tribus acquiritur.

Partim eſt à dictamine naturæ, ſiue à lumine interiori.

Partim ex certitudine experientiæ ſiue à lumine exteriori.

Partim ex illuſtratione lucis æterne, ſiue à lumine ſuperiori.

Quod ſi partim ex dictamine naturæ, patet in Eccleſiaſtico. Vbi dicitur. Deus de terra creauit hominem, & ad imaginem ſuam fecit illum: creauit ex ipſo adiutorium ſimile ſibi, & cor ad cogitandum dedit illi
Eccle. 17. diſciplina, & intelligentia impleuit illum. Docet Eccleſiaſticus, quòd anima rationalis tres habet operationes. Vnam qua propter immunitatem à materia eſt reflexiua ſui ſuper ſe. Secundam, qua propter naturam perfectionis, & formæ, eſt conuerſiua ſui ſupra corpus adminiſtrandum. Tertiam, qua, tranſcendens copus, & ſe, eſt elcuatiua ſui ad Deum contemplandum. Eſt autem hic intellectus ſecundum dictamẽ naturæ, quod patet in Adam, qui omnibus rebus ſecundum ſpecificas differentias nomina impoſuit. Anima autem noſtra habet ſupra ſe quoddam lumen naturæ ſignatum, per quod habilis eſt ad cognoſcendum principium, & illa ſemiplenè, quia principia cognoſcimus inquantum
Eccle. 34. terminos cognoſcimus. Secundò intellectus iſte eſt à frequentia experientiæ. In prouerbijs legitur. Vir in multis expertus multa recognoſcit. Et Philoſophus docet, quòd ex multis ſenſibus fit vna memoria, & ex multis memorijs, vnum experimentum, & ex multis experimentis, vnum vniuerſale, quod eſt principium artis, & ſcientiæ. Tertiò iſte intellectus eſt ab illuſtratione lucis æternæ. In Dan. legitur, Dat ſapientiam
Dan.2. Ioan.1. ſapientibus, & ſcientiam intelligentibus diſciplinam. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem. Quærit Auguſt. vbi ſcriptæ ſunt leges iuſtitiæ, ſecundum quas iudicat impius? Et reſpondet, quòd ſcriptæ ſunt in libro lucis æternæ, quæ deſcendunt in animam non migrando, ſed imprimendo, ſicut imago anuli ceræ imprimitur, & anulum non relinquit. Homo & Angelus docent miniſterialiter, & adminiculatiuè, ſicut, qui feneſtram aperit, dicitur domum illuminare. Solus Deus docet effectiuè, ſolus cathedram habet in cœlis, qui docet hominem in terris. In Deo viuimus, mouemur, & ſumus. Dicit Auguſt. quòd Apoſtolus loquitur non tantum de vita temporali, ſed intellectuali, ſecundum quòd Deus eſt omnibus cauſa eſſendi, ratio intelligendi, & ordo viuendi. Circa hæc tria, tres cauendi ſunt errores in ſcientijs. Vnus eſt contra cauſam creandi, ſecundus eſt contra rationem intelligendi, tertius eſt contra ordinem viuendi. Primus eſt de æternitate mundi, ſecundus de neceſſitate fatali, tertius de vnitate intellectus humani. Iſti errores ſignificantur in
Apo.c.13. Apoc. in numero nominum beſtiæ, quæ ſunt 666. Primi fundunt ſe ſuper circulum motus & temporis, ſecundi ſupra motum ſyderum, tertij ſupra intelligentiam vnam copus ingredientem, & egredientem. Primus error refellitur per id quod ſcriptum eſt. In principio creauit Deus, &c. aut enim ſentis, Deum eſſe cauſam omnium ſecundum totum, aut ſecundum partem. Si ſecundum partem, ergo aufers à Deo principalitatem cauſandi. Si ſecundum totum, ergo creat de nihilo. Dixit ſancta mulier. Reſpice omnia, quia
2.Maca.7. de nihilo creauit illa Deus. Secundus error refellitur, quia ſi neceſsitas fatalis eſt, liberum arbitrium non eſt. Tertius error refellitur, quia ſi homo aliquid diſtinctum eſt, habet principia eſſentiæ ſuæ propria, & diſtincta.

Intellectus triplex reſpectu cœleſtium.

Tertiò intellectus eſt clauis contemplationum cœleſtium. Eſt autem iſte intellectus triplex, ſcilicet.

Intellectus verbi increati, per quod omnia creantur.

Intellectus verbi incarnati, per quod oĩa reparantur.

Intellectus verbi inſpirati, per quod omnia reuelantur.

Niſi enim quis poſsit conſiderare à quo res oriantur & qualiter in finem reducantur, & qualiter in eis Deus reluceat, intelligentiam habere non poteſt. De
Rom.1 primo dicitur ad Rom. Inuiſibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius, & diuinitas. Sempiterna quoque virtus Dei per effectum intelligitur, quia eſt cauſa omnium. Hoc eſt contra philoſophos, qui dicunt, quòd idem manens idem, non eſt natum facere, niſi idem. Nam ab vniſsimo Deo manant multiformia, ab æterno temporalia, ab actualiſsimo poſsibilia; à ſtabiliſsimo mutabilia, à ſimpliciſsimo compoſita, à ſub
Queſtio. limiſsimo infima. Sed hic eſt quæſtio, cum effectus debeat aſsimilari cauſæ, quid eſt, quòd cauſa contrariatur
Reſpõſio. effectibus in prædictis conditionibus? Sed nota, quòd horum oſtium eſt intellectus verbi increati, quod eſt radix intelligentiæ. Qui non habet oſtium, intrare non poteſt. Philoſophi habent pro impoſsibilibus, quæ ſunt ſummè vera, quia oſtium eis clauſum eſt. Quomodo
Heb.11 autem prædicta intelligantur docet Paulus, dicens. Fide intelligimus aptata ſæcula verbo Dei, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent. Summus ſpiritus cum ſit purus actus, & ſit non tantum intelligens, ſed & intellectus, non poteſt ſe non intelligere. Cum igitur intellectum æquetur intelligenti, intelligit quicquid eſt, & quicquid poteſt, ergo, & ratio intelligenti, æquatur intellectui, quia ſimilitudo eius eſt. Hæc autem ſimilitudo verbum eſt, quia ſecundum Auguſt. & Anſel. Similitudo mentis conuertentis ſe ſuper ſe, quæ in acie mentis eſt, verbum eſt. Si ergo hæc ſimilitudo æqualis eſt, Deus eſt. Igitur ſpecies originata repræſentat originantem, ſecundum omne quod eſt, & ſecundum omne quod poteſt ergo repræſentat multa. Item, cum virtutem patris repræſenter, repræſentat virtutem immenſiſsimam. Hæc autem virtus quanto magis vnita, tanto plus infinita, ergo illa ſimilitudo repræſentat infinita, Igitur in ea ſunt omnia intelligibilia, & factibilia, ergo neceſſe eſt, quòd ab vno ſint multa. Si ergo verbum intelligis omnia factibilia, ideo Iudeus non poteſt intelligere. Hoc eſt, quod dicit ſcriptura, dixit Deus, fiat, & factum eſt ideſt verbum genuit, in quo omnia diſpoſuit, & diſponendo fecit. Verbo tuo tibi coæterno facis, quæcunque facis, nec aliter quàm dicendo facis, non tamen ſempiternè faeis, quæ ſempiternè dicis. Ait Auguſt. Si vnitas haberet vim cogno-
Lib.cõfeſ. ſcitiuam totius ſui poſſe, cognoſceret omnes numeros, & punctus in centro, omnes lineas, vnitas tamen, cum ſit eſſentialis numero, pars numeri, plus eſt principium, quàm punctus. Punctus enim eſt principium, ſed non pars, neutrum tamen eſt actiuum principium. Igitur cum ſummus intellectus ſit actiuum principium, in ſimilitudine ſua omnia diſponit, omnia exprimit, omnia agit.

Vidiſti, quomodo ab vno ſunt multiformia, vide quo modo ab æterno producuntur temporalia. Quæ enim à patre procedunt, ordinatè procedunt, & vnum eſt cauſa alterius ordine naturæ, & temporis. ergo verbum ſic repræſentat res, ſicut producũtur in eſſe, quia in prouidentia mea poſſunt eſſe multa futura, quorum vnum diſtantius eſt alio, & in memoria mea multa præterita, quorum vnum magis diſtans quàm aliud, nec tamen, ſequitur, quòd cum eueniunt ſit mutatio in memoria, vel in prouidentia. Sic in verbo Dei non eſt mutatio cum ab æterno dicat, & ex tempore creet. Sicut ſi velle meum eſſet poſſe, ſi vellem modo, creaſſem fieri, nõ eſſet mutatio in me ſi fieret, eſſet autem mutatio ſi de non volente, fierem volens. Iterum ab actualiſsimo fiunt poſsibilia, ſiue materialia.

Pater

Triplex ratio principiandi, eſt in patre.

Pater intelligitur principium principians de ſe.

Pater intelligitur principium principians de nihilo.

Pater intelligitur principium principians de aliquo materiali.

Verbum patris exprimit patrem, vt principiũ principians de ſe, & hoc modo eſt repræſentans productionem æternorum, ſcilicet ſpiritusſancti, & ſuam.

Verbum patris exprimit patrem, vt principium principians aliquid de nihilo, & ſic repræſentat productionem ſpirtualium creatorum æuiternorum, vt angelorum, & animarum.

Verbum patris exprimit patrem, vt principium principiãs aliquid de aliquo materiali, & ſic repræſentat productionẽ corporalium diſtinctorum. Illud.n. quod ſit de alio, prius erat in potentia, quàm fieret: ergo de neceſsitate, repreſentat poſsibilia. Ab actualiſsimo ergo fiunt poſsibilia. Hęc ſimilitudo ſiue verbum eſt veritas, quæ quidem veritas eſt adæquatio intellectus, & rei illius intellectus dico, qui eſt cauſa rei, non mei, qui non
Quid ſit veritas. eſt cauſa rei. Tunc eſt vera adęquatio, quando eſt res ſecundum hanc ſubſtantiam, tanta, talis, ordinata, agens, patiens, ſituata ſecundum differentias prędicamentorum, tunc enim veræ res ſunt, quando ſunt in re, vel in vniuerſo, ſicut ſunta inarte æterna, vel ſicut ibi exprimuntur.

Res autẽ vera eſt ſecundum q̃ adęquatur intellectui cauſanti. Quia verò perfectè non æquatur, ſed adæquatur rationi, quæ exprimit eam, quam tñ non adæquat: ideo omnis creatura mendacium eſt, ſecnndũ Auguſt.
Oẽ creatum mendacium. Res aũt adæquata non eſt ſua adæquatio, ergo neceſſe eſt, vt in verbo Dei, quod eſt adęquatio, ſit veritas creaturæ, & in creatura ſimilitudo veritatis. Vnde licet Angelus magis participet verbo in conditionibus nobilibus, tñ quantum ad rationem exemplaritatis, ſiue expri mentem, nõ excedit Angelus vermiculum. Ita.n. ratio vermiculi exprimit vermiculum, ſicut ratio Angeli Angelum. Vides ergo qũo ab actualiſsimo ſunt poſsibilia, à ſtabiliſsimo mutabilia, à ſublimiſsimo infima. Et ſicut lux facit multiformitatem colorum, ita verbũ multiplicitatnem rerum, & varietatem, ideo non contingit
Augu. lib. de Tri. intelligere, niſi per verbum. Hæc clauis animæ purgatę per fidem neceſſaria eſt, quia mentis humanæ acies inualida, in tam excellenti luce non ſigitur, niſi per iuſtiam fidei emundetur, Vnde omnes, qui non habent fidem, habent manum amputatam. Vnde Pſal. Ipſe dixit, & facta ſunt, &c.

Secunda clauis eſt intellectus verbi incarnati, per qđ
Luc. vlt. omnia reparãtur. Vnde Chriſtus dicebat. Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum vobis, cum adhuc eſſem vobiſcũ, qm̃ oportet impleri, quæ ſcripta ſunt in lege, & prophe
Ioan.1. tis, & pſalmis de me. tunc aperuit illis ſenſum. vt intelligerent ſcripturas, loquitur verbũ Dei, de quo dicit Io. Verbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis. Vbi oſtẽdit duas naturas in vna perſona. Hanc ſcripturarum im
Rom. 10. pletionẽ docet Paulus, quando dicit. Finis legis eſt Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. In lege ſcriptum eſt,
Exod. 25. quòd duo Cherubin verſis vultibus in propitiatorium ſe reſpiciebant. Duo Cherubin duo teſtamenta, quorum aſpectus erit in Chriſtum. Per hanc clauem verbi incarnati ſcripturæ habent intelligi, quæ ſunt principaliter de operibus reparationis. Niſi enim ligas originem & ordinem reparationis, ſcripturam intelligere
Iſa.9. non potes. Nomen autem reparatoris eſt verbum Dei; quod deſcribit Iſaias ſic inquiens. Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, cuius imperium ſuper humerum eius: & vocabitur nomen eius admirabilis con
Admirabilis hierarcha eſt Chriſtus. ſiliarius: Deus fortis, Pater futuri ſæculi, princípes pacis. Iſte puer reparauit hierarchiam cœleſtem, & ſubcœleſtem, quæ tota corruerat. Ergo neceſſe fuit vt tangeret cœlum, & tangeret terram. Iſte hierarcha debet eſſe præcelſus, qui ſolus poſsit ſaluare. Vnde dicitur admira-
Heb. 1. bilis. Multipharię enim olim Deus loquens patribus in prophetis, nouiſsimè diebus iſtis locutus eſt nobis in filio, qui cum ſit ſplendor gloriæ &c. vſque purgationem peccatorum faciens, &c. Ab iſto admirabili procedunt mirabilia. Vnde & in ſuæ temporalis natiuitatis exordio, fecit miraculum miraculorum, quod omMiraculũ miraculorum, quod nia alia miracula reſpiciunt. Habuit enim naturam corpoream, & naturam incorpoream, naturam diuinam, naturam humanam, naturam temporalem, naturam æternam. Matrem, & virginem. Vnitum eſt primum vltimo, ſummum immo, deus limo. Vide arcum, qui
Eccle.43 habet multiformitatem colorum & naturarum, & benedic, qui fecit illum, quia valde ſpecioſus eſt in ſplendore ſuo. Hic eſt ſol, qui diſcendit per nouem gradus in
Iſa.38. horologio Achaz, ideſt verbum incarnatum, per nouem ordines Angelorum vſque ad hominem, qui decimus computatur. In hoc miraculorum miraculo, ſcilicet quòd Deus eſt homo, fides accipit vires ſuas. Vnde Moyſ. poſtquam minauit gregem ad interiora deſerti, vidit rubum, qui ardebat, & non comburebatur. Va
Exod.3. dam (inquit) & videbo viſionem hanc magnam. Et ibi fuit illuſtratus. Rubus ſpinoſa, paſsibilitas carnis, flama, anima Chriſti plena luminibus, & igne charitatis: Lux, diuinitas, lux coniuncta rubo mediante flamma, eſt diuinitas coniuncta carni mediante anima. Vt ergo poſsit hierarcha de mortuis facere viuos: de hominibus Dei filios, neceſſe eſt, vt ſit præcelſus, & admirabilis. Secundò neceſſe eſt, vt hierarcha noſter ſit ſenſatus, iuxta triplicem ſapientiam.

Triplex ſapientia in Chriſto.

Sapientiam innatam, quam habuerunt Angeli, & primus homo, & per hanc ſcit omnia, quæ poſſumus per habitum ſcire.

Sapientiam infuſam, per quam compræhendit glorioſa, & infinita, quia ſapientiæ eius non eſt numerus.

Sapientiam æternam, per qua m comprehendit omnia, tam poſsibilia fieri, quam diſpoſita.

Decebat enim, vt qui reparaturus erat vniuerſum, ſciret vniuerſum. Viuus eſt ſermo Dei, & efficax. Se-
Heb.4. quitur. Omnia nuda & apetta ſunt oculis eius, ad quem nobis ſermo. Sed quæritur, quæ neceſsitas fuit, vt habere ret ſapientiam niſi diuinam? Reſpondeo, vt quæ nouerat per ſcientiam, ſciret per experientiam. Non enim habemus pontificem, qui non poſsit compati infirmitatibus noſtris: tentatum autem per omnia pro ſimilitudine, abſque peccato. Vnde eſt ſimul aduocatus pro nobis, & iudex contra nos. Iſte conſiliarius adeo fuit ſapiens, quòd omnes ſcripturæ ſapientes non fuerunt niſi ſimulachra huius ſapientis. Adhunc referuntur omnia eloquia ſapientiæ. Vnde de Chriſto intelligitur. Spe-
Pſal.44. cioſus forma præ filijs hominum, licet Iudæi accipiant de Salomone, ſimiliter & illud de Chriſto intelligitur.
Pſal.71. Sit nomen eius benedictum in ſæcula: & ideo dicit: eon filiarius, & ideo dicit, Deus. Tertiò neceſſe fuit, vt hierarcha noſter eſſet acceptiſsimus Deo. Talis decebat,
Heb.7. vt eſſet nobis pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus. Vi-
Ioan.1. dimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ.

Habuit autem gratiam triformem.

Triplex gratia in Chriſto.

Gratiam ſingularis perſonæ, per quam ille homo gratus fuit.

Gratiam capitis, per quam influit.

Gratiam vnionis, quæ ex vna parte infinita fuit. Fuit ergo acceptiſsimus, non ſolum, quia dei formis, ſed quia Deus. Et ſicut à ſapientiſsimo fluxerunt documenta certiſsima, ita à Deo exempla ſanctiſsima. Vnde emanationes, & flumina paradiſi, & ſcaturitiones fontium hunc Deum de Deo ſunt exprimentia.

Chriſtus triũphus.

Quartò neceſſe fuit, quòd hierarcha noſter eſſet vi-

curiosissimus. Expolians enim principatus, & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso. Christus autem vicit mundum. Vnde Psal. dicit. Attollite portas principes vestras, &c.

Col.2. Psal.23.

Spoliauit infernum. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis, & potens. Dominus potens in prælio.

Restaurauit paradisum. Quis est iste Rex glorię? Dominus virtutum, ipse est Rex gloriæ.

Phil.2. Isa.63.

Necesse est ergo, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestium, & infernorum. Quis est iste, qui venit de Edom tinctis vestibus de Bosra? Ego, qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandũ. Et ideo dicitur fortis, à quo manant fortia præsidia. Vnde montes in circuitu eius, & omnia bella scripturarum referũtur ad victoriam Christi. Quintò oportet, quòd hierarcha noster sit largifluus, propter magnitudinem influentiæ. Vnde ad Ephe. scribitur. Vnicuiq; nostrum data est gratia, propter quod dicit. Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem. Vnde sicut nubes ascendit, vt postmodum pluat, sic Christus, vt dona sua mittat. Existens enim in terra, dedit spiritum sanctum occultè, ascendens, manifestè.

Ephe.4.

Fuit autem Christus per missionem spiritussancti:

Act.2.

Hierarcha purgans. Factus est repente de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, ecce purgatio.

Hierarcha illuminãs. Apparuerunt illis dispertitæ linguæ, tanquam ignis, ecce illuminatio.

Hierarcha consumans. Seditque super singulos eorum, ecce perfectio.

Ab hoc largitore manant dona gratuita, & quicquid inuenitur in scriptura diffusionis in sole, vel alijs, referũtur ad largitorem huius spiritus, qui spiritussanctus dicitur spiritus, quia purgans, spiritus, quia instruens, speciei domus diuidere spolia. Et Isa. dicit. Letabuntur coram te, sicut exultant victores capta præda, qñ diuidunt spolia. Alij datur per spiritum gratiam sermonũ, alij genera linguarum. Vnde dicit Pater futuri sæculi. Pater est principium influentiarũ per quas viuimus in futuro sęculo, quia omne datum optimum, & omne domũ perfectum desursum est descendens à Patre luminum. Sequitur. voluntariè genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliquod creaturæ eius. Modò sumus initium creaturæ, tunc erimus simplex creatura.

Isa.9. Iaco.1.

Iste Pater est largissimus. Amen dico vobis. Si quid petieritis Patrem in nomine meo, &c. Aperis tu manum tuam, &c. Homines, & iumenta saluabis. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. &c. Sextò debet hierarcha noster esse summe iustus propter multitudinem iustitiæ, & æquitatis,

Christi iustitia.

Infallibiliter inquirentis.
Irrepræhensibiliter discutientis.
Irreuocabiliter sententiantis.

Isa.11.

Isa. dicit. Erit iustitia cingulum lumborum eius, non secundum visionem oculorum iudicabit, &c. Ergo est Deus, quia purus homo non iudicat, nisi secundum audita. Ad istum iudicem referunt omnia iudicia scripturarum. Et ideo dicitur princeps pacis. Vnde ab eo manãt iusta iustitia. Christus est Dauid, qui habens clauem aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Clauis ista est mysterium vnionis. Tertia clauis est intellectus verbi inspirati, non enim fit reuelatio, nisi per verbũ inspiratum. Danieli reuelauit Deus sermonem, & intelligentia opus est inuisione. Nisi enim verbũ inspiratũ sonet in aure cordis, nisi splendor verbi luceat in oculo mentis, nisi vapor, & emanatio omnipotentis Dei instillet gustum suauitatis, nisi sempiternitas impleat animam, non est homo aptus ad intelligentiam visionum. Sed Danieli dedit Deus intelligentiam omnium visionum, & somniorum, per verbum inspiratum.

Apoc.3. Dan.1. Viso trifaria.

Visio autem triplex est, scilicet

Dan.5.

Corporalis, quæ sine intellectuali non profuit Balthasar in inscriptione manus.

Gen.41.

Imaginaria, quæ sine intellectuali non profuit Pharaoni in spicis, & bobus.

Intellectualis, hæc profuit Daniel, & Ioseph. Ioanni respondet Ioseph. Daniel Paulo.

Itẽ visio sex tuplex.

Præter has visiones fit visio sex modis, quæ respondet operibus sex dierum, quibus perficitur minor mundus, sicut maior mundus perfectus est.

Prima est visio intelligentiæ per naturam inditæ.
Secunda est visio intelligentiæ per fidem eleuatæ.

Hæ sunt multorum.

Tertia est visio intelligentię per scripturam ærudite.
Quarta est visio intelligentię per contemplationem suspensæ.

Hæ sunt paucorum.

Quinta est visio intelligẽtię per prophetiã illustratę.
Sexta est visio intelligentiæ per raptum in Deum absorptæ.

Hæ sunt paucissimorum.

Ad has sequitur visio animæ beatificatæ, quas omnes habuit Paulus.

Intelligentiæ indita, quæ non excedit limites rationis, intelligitur per primam diem in qua facta est lux. Hæc est lux, de qua dicit Propheta. Signatum est super nos lumine vultus tui Domine. Sine lumine indito nõ habetur fides, non habetur gratia, non habetur sapientia. Et ita prima die diuisa est lux à tenebris.

Psal.4.

Intelligentia sublimata per fidem intelligitur per secundam diem, qua factum est firmamentum in medio aquarum. Hoc firmamentum est fides, quæ est origo sapientiæ, & origo scientiæ. Et siue sit de temporalibus, siue de æternis, fides non discordat à scientia.

Intelligentia per scripturam erudita, intelligitur per diem tertiam, qua congregatæ sunt aquę, & apparuit arida, terra est scripura habens intelligẽtias spirituales, quę mirabilibus expositionibus pullulant, & in his proditur herba virens, & lignum paradisi.

Intelligentia per contemplationem suspensa, intelligitur in opere quartæ diei, quando facta sunt sol, & luna, & stellæ. Qui non habet contemplationem, non habet ornamentum solis, lunæ, & stellarum. Debet anima sunamitis amiciri sole, luna, & stellis.

In sole, intelligitur contemplatio hierarchiæ supercœlestis.

Contemplatio triplex.

In luna, intelligitur contemplatio hierachię sub cœlestis.

In stellis, intelligitur contemplatio hierarchiæ cœlestis.

Vnde Isa. Tunc videbis, & affluens, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum. In quo notatur, quòd species contemplationis sunt tres, scilicet.

Isa.60.

Admiratio. Mirabitur, inquit.

Dilatatio. Dilatabitur inquit. Comederunt, & biberunt, & viderunt Deum Israel.

Alienatio. Affluens inquit.

Intelligentia per prophetam illustrata intelligitur in opere quinte diei. Vident Prophetæ prophetata in speculo æternitatis. Et licet prohpetatum sit contingens, tamen prophetia est infallibilis, propter veritatis æternæ infallibilitatem. Isti sunt pisces, qui propter multitudinem pennularum feruntur in verbo.

Intelligentia per raptum in Deum absorpta respondet sextæ diei. De hoc raptu dicit Apostolus. Scio hominem ante annos 14. siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit raptum huiusmodi. Hic raptus facit animam simillimam Deo, quantũ esse potest in statu viæ. Rapti autem non habent habitum gloriæ, sed actum. Et sicut raptus est in confinio viæ, & patriæ, ita est in

Intelligẽtia per raptum. 2.Cor.12.

est in confinio vnionis, & separationis à corpore. Ideo dicit Apostolus. Siue in corpore, siue extra corpus, nescio. Vnde ergo præsumit alius determinare, quod Paulus nesciuit. Tunc adimpletur, quod scribitur. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, quia talis dignus est, vt præsit volatilibus, & piscibus maris. Quantò enim quis eleuatior, tantò humilior fit, vt Paulus post raptum, qui etiã cubile matrimonij determinandum descẽdebat per humilitatem. Vnde dicitur in Iob. Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur Aquila, & in arduis ponet nidum suum, vbicunq; fuerit cadauer, statim adest. Mirabilia primo dixerat de Aquila, & postea humilia, sic est de raptu, ille enim qui in raptu fuit maior, magis est humilis, & sic necesse est, quia si superbiret posset amittere, gratiam, & cadere in reprobum sensum, & vix vnquam surgeret, quia quanto magis nouit, tanto magis sciret soluere omnia, quæ dicerentur sibi, & ideo non sine causa fuit datus Apostolo stimulus carnis. Ne magnitudo (inquit) reuelationum extollat me. Ille (inquam) qui ad talem statum peruenit, potest alios ordinare, & regere, vt Paulus fecit, qui ordinauit ecclesiam secundum exemplar, quod sibi monstrabatur. Septimus dies est absolutio à corpore. De qua die Salua. ait. Hodie mecum eris in paradiso. Quæ dies non habet vesperam. Et post sequitur octaua dies, quæ non est alia à præcedẽtibus, sed reiteratio primæ diei, quãdo anima resumpserit corpus suum. Hæc est ergo clauis Dauid, quæ docet verbum inspiratum, illud (inquam) verbum, quod est in sinu patris increatum, incarnatum in vtero virginis, inspiratũ in corde tuô, vbi habitat per fidem, illabitur mentes angelicas, & humanas intrans, in eis facit intelligere has visiones, quia est intellectus purus, sed alio & alio modo, quia sunt maiores profundationes secundum, ꝙ anima intimè inducitur, vel meditatur in se, & hoc fit ꝑ diuinum radiũ, vt dicit Diony. de Angelica hierarchia. Ergo Iesum inuocantes primũ lumen, &c. Et sicut dicit Diony. de Ecclesiastica hierarchia. Lex diuinitatis est, infima ꝑ media ad suprema reducere. Ille thearchichus radius descendens in cœlestẽ hierarchiã, illã illuminat, & per illã Ecclesiasticã, vel sub cœlestẽ, totum tamen facit radius, quia Angeli ibi nihil faciunt nisi occasionaliter. Sicut si aliquis vellet, ꝙ radius illuminaret multas domos, aperiret fenestras, & tamẽ radius omnes partes domus illuminaret, & sicut si quis præpararet multa specula ad recipiendum lumen. Deinde ordine resolutorio ille radius nos reducit in contemplationẽ cœlestium: deinde supercœlestium.

Iob.39. 2.Cor.12. Luc.23. Apoc.3. Dionys.

Sermo Quartus, quòd veritas lux est intellectus, & eius speciebus, & de visione intelligentiæ per naturam inditæ, & de triplici veritate.

Consideratio prima.

VIDIT Deus lucem, ꝙ esset bona, & diuisit lucẽ à tenebris, &c. In omnibus operibus sex dierũ præterquam secundæ, dictũ est. Vidit Deus, ꝙ est bonum, & in fine dicit, vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Videre dicitur Deus, quia videre nos facit. Prima visio animæ, est per naturam intelligentiæ inditæ. Vnde dicit Psal. Signatũ est super nos lumẽ vultus tui Domine. Et hic possunt explicari omnes difficultates philosophiæ. Philosophi dixerunt nouẽ scientias, & polliciti sunt dare decimam, scilicet contemplationem, sed multi Philosophi dum se voluerunt diuidere à tenebris erroris, magis se erroribus immiscuerunt: dicentes enim se sapientes, stulti facti sunt, superbientes de sua scientia luciferiani facti. Apud Aegyptios densissimæ tenebræ erant, sed sanctis tuis maxima erat lux. Omnes, qui fuerunt in lege naturæ, vt Patriarchæ, Prophetæ, Philosophi, filij lucis fuerunt. Lux animæ veritas est. Hæc lux nescit occasum, ita enim fortiter irradiat super animam, vt etiam non posset cogitare nõ esse, nec exprimi quare homo sibi contradicat, quia si veritas nõ est, verum est veritatem non esse, ergo aliquid est verũ, & si aliquid verum est, verum est veritatem esse, ergo si veritas non est, veritas est. Super omnia enim præualet veritas. Emittit autem hæc lux tres radios primos. Vnde in Ecclesi. scriptum est. Tripliciter sol exurens montes. Est enim veritas rerum, veritas signorum, seu vocũ, & veritas morum. Veritas rerum, est indiuisio entis, & esse, veritas sermonũ, est adequatio vocis, & intellectus, veritas morum, est certitudo viuendi. Et istæ sunt tres partes philosophiæ, quas philosophi non inuenerunt, vt essent, sed quia iam secundum veritatem essent omnino aduerterunt, secundum Augu. Hæc triplex veritas consideratur ex parte principij originantis, ex parte subiecti suscipientis, & ex parte obiecti terminantis. Respicit autem originans principiũ in ratione triplicis causæ, originantis, exemplantis, & terminantis. Nam ex ipso, per ipsum, & in ipso sunt omnia, ergo veritas indicat ꝙ mẽs nostra fertur naturali inclinatione ad veritatem, secundum quod est causa essendi, ratio intelligendi, & ordo viuendi. Secundum causam essendi, veritas rerum: secundũ rationem intelligendi, veritas vocum: secundũ ordinem viuendi, veritas morum. Ex parte autem animæ omnis irradiatio veritatis super intelligentiam nostram, aut fit super ipsam absolutè, & sic pertinet ad notitiam rerum speculandarum, aut in comparatione ad interpretatiuam, & sic est veritas vocum, aut in cõparatione ad affectiuam, & motiuam, & sic est veritas operabilium. Ex parte obiecti sic. Omne quod est, aut est à natura, aut à ratione, aut à voluntate. Secundum primam, est notitia, quæ est de rebus, secundò modo de sermonibus, tertiò modo de moribus. Ergo secundum principium, subiectum, & obiectum, est triplex radius veritatis in anima, per quem posit anima non solum eleuari ad perpetua, sed etiam in causas omnium, sed si addatur condimẽtum fidei, tũc potest eò facilius, vt causa essendi attribuatur patri, ratio intelligendi filio, ordo viuendi spiritui sancto. Visio ergo intelligentiæ per naturam inditæ, vt conuertitur ad res, est veritas. Vult autem anima totũ mundum describi in se. Mundus consideratur tripliciter quãtum ad essentiam, naturam, & figuram. Iste autem radius dirigit ad quiditatũ differentias occultas considerandas, ad figurarũ proportiones manifestas, ad naturarum proprietates ex vtroq; permixtas. Naturalis permixta cõsideratio, est quia modo de causis, quæ sunt occultæ, vt qualiter ignis calidus, qualiter herba calida, quia hoc habent à specie sua, quæ occulta est, modò de quantitate, & influentia corporum. Et sic de quantitate secundum quiditatum differentias occultas, fit entis diuisio sex modis ad præsens, in substantiam, & accidens, in vniuersale, & particulare, in potentiam, & actum: in vnum, & multa: in simplex, & compositum: in causam, & in causatum.

Gen.1. Psal.4. Philosophorum scientia imperfecta valde. Exo.10. 2.Esdr.3. Eccl.43. Rom.11. Considerãdus mũdus tripl.

Hæc sunt sex lumina, quæ disponunt animã ad sciendum, & benefaciendum, vel sentiendum. Diuisio substantiæ, & accidentis patet, sed quædam sunt, quæ reducuntur ad istam, & in his est maximus error. Dicit ille. Creatio non est, quare, quia impossibile est accidens præcedere substantiam. Creatio accidens est. Dico creatio, quæ est passio, accidens non est, quia relatio creaturæ ad creatorem non est accidentalis, sed essentialis, similiter potentia materiæ non est accidens materiæ sed essentialis, quia hoc ipso, quòd est, ad alterum est, similiter differentiæ ad genus reducuntur, vt meræ priuationes ad suos habitus. Secunda diuisio est in vniuersale, & particulare, & circa hoc magnus fuit error. Aliqui dicunt, quòd vniuersale nihil est, nisi in anima. Plato posuit solum in Deo,

Sex diuisiones. Secunda diuisio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deo, alij, quòd ſolum in anima. Iſti nimis abſtrahunt. Dico, quòd eſt vniuerſale vnum ad multa, vnum in multis, vnum præter multa. Vnum ad multa eſt in potentia materiæ, quod non eſt completum, vnum in multis partibus, & vnum præter multa in anima: vnum autem ad multa, & vnum in multis, & vnum præter multa, in arte ætertia ſunt, per illam enim artem, & rationem conſiſtit in re, planum eſt enim, quòd duo homines aſſimilantur, & non homo, & aſinus. Ergo neceſſe eſt, vt illa ſimilitudo fundetur, & ſtabiliatur in aliqua forma ſtabili, non quæ eſt in altero, quia illa particularis, eſt ergo in ali qua vniuerſali, ratio autem vniuerſalis, non eſt tota in anima, ſed in re ſecundum proceſſum generis ad ſpeciẽ, vbi conuenimus primò in ſubſtantia, vt in generaliſſimo, deinde in alijs, vſque ad formam hominis vltimatam. Tertia diuiſio eſt potentiæ, & actus, & in hoc ſunt multi errores. Dicunt quidam, quòd actus nihil addat ſu per potentiam, niſi modum eſſendi, ſecundum completum, & incompletum. Non loquimur de potentia purè paſsiua, ſed de illa, quæ producitur ad actum. Neceſſe eſt enim cum in omni creatura potentia actiua coniuncta ſit potentiæ paſsiuæ, quòd illæ duæ potentiæ fundentur ſuper diuerſa principia rei. De potentia, quæ eſt ratio ſeminalis hæc eſt vis, quia potentia talis ſuper actum alicubi addit partem eſſendi, vel eſſentiæ, vt ſuper rationem corporis addit animatum ſecundum rem, & ſuper animatum addit ſenſibile ordinatum, tamen ad ſenſibile, & ſic vſque ad hominem. Sic ſimiliter de potentijs animæ, quòd ſicut tetragonus addit vnum angulum ad trigonum, & pentagonus ad tetragonum, ſic ſenſitiuum ad vegetatiuum, & rationale ad ſenſitiuum. Aliquando autem addit ſolum modum eſſendi, vt de vno in potentia, fiat vnum in actu, addit ſolum modum eſſendi, quia vnum non coniungitur materiæ ſimpliciter, ſed materiæ habenti vitam in potentia radicali: vnde inſanũ eſt dicere, quòd vltima forma addatur materiæ primæ, ſine aliquo, vel quòd ſit eius diſpoſitio, vel in potentia ad illam, vel nulla forma interiecta. Quarta diuiſio eſt in vnum, & multa, & de illa multi ſunt errores. Quidam dixerunt, quòd omnia ſunt vnum, vt ſicut vna eſt materia, ita vna forma radicalis, & poſt modum multiplicatur, & ſecundum modum eſſendi variatur, & hoc nihil aliud eſt dicere, quàm quòd illa propoſitio, homo eſt aſinus, ſit vera per ſe, falſa per accidens. Vnde intellige, quòd rationabile, & irrationale non ſolum differunt per accidens, ſed etiam eſſentialiter. Quinta diuiſio eſt in ſimplex, & compoſitum, & de hac ſunt etiam multi errores. Quidam dicunt, quòd aliqua creatura ſit ſimplex, & tunc ſequitur, quòd eſt purus actus, quod eſt ſolius Dei, & attribuere, quod eſt Dei creaturæ, periculoſum eſt. Minus ergo eſt periculoſum dicere, quòd Angelus ſit compoſitus, etiam ſi verum non ſit, quàm quòd ſit ſimplex, quia hoc ego attribuo Angelo, nolens attribuere, quod eſt Dei, propter pietatem, quam habeo ad reuerentiam Dei, ſed ſecundum veritatem ſic videtur, quia dicit Boetius. Forma ſimplex ſubiectum eſſe non poteſt: ergo Angelo nihil accideret tunc, nec lætitia, nec triſtitia. Sexta diuiſio eſt in cauſam, & cauſatum, & de hac ſunt multi errores. Quidam enim dicunt mundum ab æterno fuiſſe, quia in hoc cõueniunt ſapientes, quòd non poſsit aliquid fieri de nihilo, & eſſe ab æterno, quia neceſſe eſt, quòd ſicut, quando res redit in nihilum, eſſe deſinit, ſic quando ſit de nihilo, incipit eſſe. Sed aliqui videntur poſuiſſe materiam ingenitam, & ſic ſequitur, ꝙ Deus nihil facit, quia materiam non facit, quia ingenita, nec formam, quia aut fit de nihilo, aut ſit de aliquo, non de materia, quia eſſentia formæ non poteſt fieri de eſſentia materiæ, nec de nihilo, vt ſupponnnt, eò quòd Deus nihil poteſt facere de nihilo, ſed abſit, quòd potẽtia Dei ſulciatur ſece materiæ: hæc ſunt fundamenta fidei, quæ omnia examinat. Secunda irradiatio intelligentiæ per naturam inditæ, eſt ad conſiderandas quantitatum proportiones manifeſtas, & illæ ſunt valde manifeſtæ, quia offerunt ſe ſenſui, & libenter homo negociatur circa iſta, quæ cadunt in imaginatione, quia imaginatio eſt fortis in nobis, & ratio obſcuratur, & ideo homo multum in his detinetur, & iſta ſciẽtia certiſsima eſt, quia ad oculum patet. Vnde omnes aliæ ſcientiæ, præter iſtam, quaſi ſunt occultæ. Hæc conſideratio mathematica eſt circa ſex, vt circa numeros in ſua puritate, & ſic eſt arithmetica, aut circa numeros prout conſiderantur in ſonis, & ſic muſica, aut in quantitate continua, & circa proportiones dimenſiuas generaliter, & ſic geometria, aut per additionem de linea viſuali, & ſic perſpectiua, aut ſecundum quantitatem vtranque & ſecundum diſcretiones numerales, & ſubſtantiales, vel continuas, & diſcretas, & ſic aſtronomia, & illa eſt duplex, vna de corporibus regulatis per motum: & ſic aſtronomia, alia de influentia, & hæc partim ſecuta eſt, & partim periculoſa, & hæc aſtrologia periculoſa, eſt propter iudicia, quæ ſequuntur, & ab hac fluunt geomantia, vel chiromantia, & cæteræ ſpecies diuinationis. Hæ ſcientiæ diſponunt ad intellectum ſcripturæ, vt patet de numeris perfectis, de vnitate excreſcente, vt pater de perfectione ſenarij, qui de ſe perfectus eſt. Non enim (vt dicit Auguſt.) ſenarius ideo perfectus, quia in eo numero Deus fecit mundum, ſed ideo fecit Deus mundum in illo numero, quia perfectus eſt. Similiter de duobus numeris cubicis primis, ſcilicet. 8. & 27. quia bis, duo bis, octo faciunt, ter tria ter, ſunt. 27. qui ligari non poſſunt minus quàm per duos numeros quadratos, ſcilicet. 12. & 18. Sic enim ſe habent. 12. ad 18. vt 18. ad 27. quia in ſex qui altera proportione quæ tenet totum, & eius medietatem. Similiter patet de triangulo, quando ducit in cognitionem trinitatis. Certum eſt enim quòd quantus eſt Filius, tantus eſt Pater: & quantus eſt Pater, tantus eſt Spiritusſanctus, & Filius. Et inde triangulum conſidera, cuius quilibet angulus totam ſuperficiem includit. Similiter perſpectiua de radio directo, qui fortior eſt, ſicut ſitu projcias directè deorſum lapidem magnum, ſonum facit, ſi autem ex obliquo, non tantum. Reflexus radius eſt à corpore terſo, & polito, virtute terſionis, & ibi accipit ſpeciem, radius fractus eſt in introitu alterius perſpicui. Tertio irradiatio animæ, ſeu intelligentiæ per naturam inuitæ, eſt ad inueſtigandum naturarum permixtas proprietates, ſcilicet partim occultas, & partim manifeſtas. Philoſophus enim conſiderat omnia per motum, conſiderat enim de motu de principijs motus, & cauſis, vt locum, & tempus, conſiderat autem naturas corporum cœleſtium, ſiue corpora ætheralia, metheoricalia, elementaria, vegetabilia, ſenſibilia, rationabilia. Cœleſtia in lib. de cœlo, & mundo, vbi reducit omnem motum ad motum perfectum, ſcilicet localem, iſte autem localis eſt triplex, aut circa medium, vbi non eſt contrarietas, & ſic circularis, aut à medio, & ſic leuium motus, aut ad medium, & ſic motus grauium, ſiue motus rectus. Menibus, & mineralibus. De elementaribus, vt de generabiles conſiderationes, aut ſenſibilibus, vt in lib. de animalibus quem totum non habemus, aut de rationalibus, vt in lib. de anima cum ſuis appenditijs, ſcilicet de ſenſu, & ſenſato, & de memoria, & reminiſcentia, de ſpiritu, & anima, de ſomno & vigilia, de morte & vita. Secundus radius veritatis informat ad conſiderationem locutionum, & argumentationum, perſuaſionum rationabilium, vt homo habeat triplicem artem per eum, ad locutiones congruè indicantes mentis conceptus, ad argumentationes trahentes omnes mentis aſſenſus, ad perſuaſiones inclinantes omnes mẽtis affectus. Ratio enim cogitat

Vniuerſale multiplex.

Tertia diuiſio.

Quarta diuiſio.

Quinta diuiſio.

Sexta diuiſio.

Contemplatio circa quantitatem.

Aſtronomia iudiciaria periculoſa.

Auguſt.

Numerus cubicus.

Trinitatis myſterium.

Triangulus.

Contemplatio circa proprietates rerũ.

Illuminatio in ſcientijs ſermocinalibus.

cogitat facere quicquid in ſe eſt, in alio, & quicquid eſt in alio, facere in ſe: hoc autem non fit niſi per ſermonem. Quicquid ergo eſt in anima, aut eſt per modum conceptus, aut per modum aſſenſus, aut per modum affectus. Ad indicandum conceptum eſt grammatica, ad indicandum aſſenſum, eſt logica, ad inclinandum affectum eſt rethorica. Secundum grammaticum omnis pars orationis ſignificat mentis conceptum, habet enim partem ſignificantem ſubſtantiam, & qualitatem, & ſic eſt nomen, habet partem ſignificantem motum, & ſic eſt verbum, quod dicit inclinationes, vt indicatiuus, qui habet modum ſignificandi, vt in rationali, imperatiuus, vt in iraſcibili, optatiuus, vt in concupiſcibili, ſubiunctius partim vtrunque infinitiuus quaſi materialis. Et ad has differentias omnes reducuntur ſecundum Priſcianum. Similiter determinant de litera, de ſyllaba, de dictione, de oratione. Quia enim varij ſunt modi ſignificandi, & terminandi ſecundum diuerſas linguas, vt terminatum in a, fœminini generis, vt in pluribus in vs, maſculini generis, & ſic de alijs. De litera determinat, ſed ad hanc non poteſt deſcendere niſi per ſyllabam. Vltimo conſiderat de connexione dictionum, ſed poſtea determinat de proſodia ſimiliter, & dyaſinthetica. Exprimit autem omnia per octo partes orationis. Ad literam autem deſcendit per ſyllabam, & poſtea de proſodia, & metrica, & huiuſmodi referuntur ad primum. Conſiderat ſimiliter modos, vt accidentia, vt in quibus accidentibus nominatiuus conſtruatur cum verbo ſingularis numeri, vt non dicatur homo currunt, quia ab vna ſubſtantia non egreditur niſi vnus actus. Similiter, vt poſt verbum tranſitiuum non ponatur nominatiuus, ſed accuſatiuus, qui dicit terminum, non principium actus, vt nominatiuus. Vnde grammatica à rebus naturam trahit, nec poteſt eſſe bonus grammaticus, niſi ſciat res. Alia directio eſt, quæ illuſtrat ad argumentationes inducentes ad mentis aſſenſum, quod fit per ſolidam argumentationem, vtquæcunque vni, & eidem ſunt, &c. Hæc argumentatio habet formam grammaticalem, & ſpecialem in materia neceſſaria, ſolida, & ideo eſt prima analiſis, & ſecundæ analiſis de ſyllogiſmo. De ſyllogiſmo neceſſario, id eſt, reſolutorio in cauſam inferendi, vt in prima analiſi, id eſt, reſolutione, & ſecunda analiſi, id eſtſ, reſolutione in cauſam inferendi, & eſſendi, & quia ſemper non poteſt eſſe inductio per neceſſariam argumentationem, ideo inueniuntur loci, & habitudo localis, quæ procedit per probabilia, vt loci topici, & quia in his cadit deceptio, adduntur loci ſophiſtici, vt ſciat homo diſſoluere. Vnde diſſoluens non eſt ſophiſticus, ſed verus reſpondens, quia & iſti modi trahunt originem à natura rerum, vt patet, fumus eſt, ergo ignis fuit, locus ab effectu. Ideo adducuntur decem prædicamenta, adduntur etiam per enunciationes. Tertius radius, in quo mens illuſtratur ad perſuadendum, vel inclinandum animum, hoc fit per rhetoricam. Vnde rhetor oportet, vt prouideat ciuili vtilitati, vbi poteſt eſſe periculum propter diſſenſionem animorum. Procedit autem ſecundum tria attributa, & triplex genus cauſæ, ſcilicet demoſtratiuum, & deliberatiuum, & iudiciale. Demoſtratiuum perſonæ, vt ad laudem, vel vituperium, ergo, vel eſt laus quantum ad bona animæ, quæ ſunt tria, ſcilicet virtus, ſcientia, veritas, vel eſt laus quantum ad corpus, ſcilicet pulchritudo, fortitudo, &c. vel de bonis fortunæ, vt diuitiæ, parentela, patria. Deliberatiuum eſt reſpectu rei fiendæ, & tunc perſuadetur. ſi adeſt ſecuritas, vtilitas, honeſtas, vel perſuadetur non fieri, ſi ſequitur damnum, periculum, inhoneſtas. Genus iudiciale reſpondet rei factæ, quæ habet conſtitutionem coniecturarum, dubitationem legitimam. Iuriſdicialis conſtitutio eſt, feciſti, non feci, quæ apud alios litis conteſtatio vocatur. Coniecturalis, cum aliquid producitur ad probandum, legitima dubitatio iuriſdicialis, eſt deſcriptio iuriſdicialis, quando factum conceditur, ſed defendit ſe quòd non ſit reus, vel quia potuit facere de mãdato Domini, vel quia debuit. Ad hoc autem, quòd ſit porens orator, neceſſe eſt, quòd habeat exordium ad captandũ beneuolentiam non nimis prolixum, non nimis obſcurum, non nimis exquiſitum, quòd habeat rationem, vt factum narret; poſtea vt negocium diſtinguat, & caueat multitudinem partium, poſtea partem ſuam confirmet per rationes, poſtea aduerſarium confutet, & rationes ſuas oſtendat friuolas, poſtea cõcludat. Item neceſſe eſt, vt habeat inuẽtionem, diſpoſitionem, elocutionem, memoriam, & pronunciationem.

Conſideratio circa rethoricam.

Sermo Quintus. De medio, & virtutibus, & de radijs lucis veritatis, ac de triplici veritate, ſcilicet rerum, morum, & ſermonum.

VIDIT Deus lucem, quòd eſſet bona, & diuiſit lucem à tenebris. Dictum eſt quòd intellectualis lux eſt veritas, quæ eſt radians ſuper intelligentiam, ſiue humanam, ſiue angelicam, quæ inextinguibiliter irradiat, quia non poteſt cogitari non eſſe. Irradiat autem aliquid tripliciter. Vt veritas rerum, vt veritas uocum, vt veritas morum, vt veritas rerum eſt inchoatio entis, & eſſe, vt veritas vocum, eſt adæquatio vocis, & intellectus, vt veritas morum eſt rectitudo viuendi, quod patet ex parte principij, quod irradiat ex parte ſubiecti, quod irradiationem ſuſcipit, ex parte obiecti ad quod irradiat. Inquantum eſt hæc lux cauſa eſſendi eſt lux magna, inquantum eſt ratio intelligendi eſt lux clara, inquantum eſt ordo viuendi eſt lux bona. Gen. 1.

Veritatis ſubtilis digeſtio.

Vidit (inquit) Deus lucem, quòd eſſet bona. Vt lux magna irradiat, ad comprehenſionem ſubſtantiarum, ſiue eſſentiarum, figurarum, & naturarum mundialium: vt lux clara, ad comprehenſionem locutionum, comprehenſionum, argumentationum, perſuaſionum rationabilium: vt lux bona irradiat ſuper intelligentia, vel illuſtrat, ad comprehenſionem modeſtiarum, induſtriarum, iuſtitiarum.

Ad comprehenſionem modeſtiarum, quantum ad exercitationes conſuetudinales.

Ad comprehenſionem induſtriarum, quantũ ad ſpeculationes intellectuales.

Ad comprehenſionem iuſtitiarum, quantum ad leges politicas.

Primò habenda eſt modeſtia, ſecundò induſtria inquirenda, tertiò exercenda iuſtitia. Et hic oſtenditur prælatus qualis eſſe debet, ſcilicet perfectus in actione, & contemplatione, accipere debet leges. Vbi? In monte contemplationis cum Moſe, vt ſit modeſtus, & induſtrioſus, non beſtialis, quia in montem talis aſcendere non poteſt, Beſtia enim, quæ tetigerit montem lapidabitur.

Qualis debeat eſſe Prælatus.

Primò igitur irradiat ſiue illuſtrat ad apprehenſionem, quantum ad exercitationem conſuetudinalium virtutum. Vnde Philoſophus ponit duodecim mediates in lib. 4. Ethicorum. Fortitudinem circa timores, & audacias, temperantiam circa delectationes, & triſtitias, liberalitatem circa dona mediocria, magnificentiam circa dona magna, magnanimitatem circa appetitum honoris, philotomiam circa amicitias, manſuetudinem circa iras, veritatem circa locutionem, eutropologiam circa ludum, delectationem, & amicitiam circa duo media paſsionum, vt verecundia, & nemeſis, quæ eſt nulli obeſſe, & alicui prodeſſe. De his autem ſex eligemus præcipuas, ſcilicet primò temperantiam, ſecundò magnificentiam, tertiò fortitudinem, quartò manſuetudinem, quintò benignitatem, ſextò magnanimitatem. Primo incipiendum à temperantia. Hæc neceſſaria eſt in primis,

Exod. 19.

Illuſtratio circa ethicam.

Tẽperantia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

io primi, non enim ſtatim temperatur homo à timore mortis, ſed ſtatim, quando natus eſt delectionem requirit ſecundum guſtum, vnde puer appetit dulce ſecundũ guſtum, & poſtea delectabile ſecundum tactum quando magnus eſt, hanc paſsionem contemporaneam nobis, quæ incipit in pueris, & terminatur in ſænibus, oportet primò domare, iſta eſt concupiſcentia, alia eſt cupiditas. Puer enim. Primo appetit manducare, & poſtea pecuniam. Vnde mirabiliter delectatur in illa, & ſi puero offeras panem, & denarium, accipit denarium, & relinquit panem, hoc inficit homines. Concupiſcunt enim habere, & retinere. Appretiari hæc, vt fœliciſsima, malitia eſt, aſpernari, vt execrabilia, malum eſt, dicunt quidam, totaliter pauperes non tenent medium. Reſpondeo: immo vero tenent medium. Hæc enim medietas non eſt circa res, ſed circa appetitũ animæ, ſi enim appetis hæc, vt ſuſtenteris tuis, vel alienis, medietatem tenes, ſi appretiaris, vt fœlicitas ſit in eis, vnum extremum eſt, ſi aſpernaris, vt profanum, alterum extremum eſt, ſicut Manichæi profanũ putant cum muliere iacere, vel vxore, ſiue cum alia, ſimiliter dixerunt, quòd nihil poteſt homo habere. Et dicit Auguſt. quòd hoc non fuit præceptum, licet Apoſtolis dixerat Dominus. Nihil tuleritis in via. Medium eſt ergo ſuſtentari ſiue ſuis, ſiue alienis. Et dicebat beatus Franciſcus, quòd pauper magis poteſt eſſe largus, quàm diues, quia diues ſi dat quicquid habet deficiet, & confuſus eſt, ſi verò non dat cum habeat, licet vellet dare, ſi ſibi non deficeret, voluntas bona eſt, ſed non reputatur pro facto ſibi, quia adhuc habet ſubſtantiam, ſed pauper, qui nihil habet, qui vellet dare pauperi, & nihil habet quod det, & vellet ædificare hoſpitalia, non tamen habet: vnde voluntas pro facto reputatur. Quod autem dicunt, quòd nimis pauperes non tenent medium, ſimile eſt illi quod dicebat quidam medicus Federici, quòd ille qui abſtineret ab omni muliere, nec erat virtuoſus, nec tenebat medium: Et ad hoc ſequitur, quòd ſi omnem mulierem cognoſcere, & cognoſcere nullam extrema ſunt, ergo medietatem omnium mulierum cognoſcere medium eſt. Hæc cupiditas domari debet per munificentiam, quæ comprehendit in ſe largitatem, & magnificentiam. Iſte eſt fons, qui aquas reſundit. Fons non retinet in ſe aquas ſecundum philoſophum. Difficile eſt ab hac perfectè curari, quia hoc valde delectabile eſt, quia per hanc reputat ſe homo magnum, & alij reputant. Si homo luxuriatur, dolet cerebrum, ſed in diuitijs homo delectatur, quia eſt ibi præſumptio, & delectatio, & reputatio. Vnde hæc cupiditas, infecit Giezi, & leproſus factus eſt, quia cucurrit poſt Naaman. Iſti ſimoniaci hodie reputant magnam curialitatem. Venit Simon magus dixit Petro. Accipe de pecunia, & da mihi, vt per impoſitionem manus poſſim dare ſpiritum ſanctum, ſed Petrus non reputauit curialitatem, nec habuit patientiam. Pecunia tua (inquit) tecum ſit in perditionem. Tertia medietas eſt fortitudo, quæ eſt circa timores, & audacias, hæc eſt neceſſaria homini, vt non puſillanimis, neque temerarius ſit, ſed ſuſtinendo terribilia, etiam ſi paratus mori: aliquando enim cadunt in ignauiam, & puſillanimitatem. Vnde Iob dicebat. Nũquid fortitudo lapidum fortitudo mea, aut caro mea ænea eſt. Fortitudo enim in anima eſt, non in carne. Melior eſt ſapiens, arrogante, & vir patiens, expugnatore vrbium. Vnde ſpiritualis homo multum debet cauere de mæſtitia. Hæc virtus facit animam nobilem, quia fortis aliquando dedignatur contra aliquos, ideo neceſſaria eſt manſuetudo, quæ eſt quarta medietas, & eſt contra irafcibilitates, & iracundias, non vt penitus homo non irafcatur, ſed vbi debet, & quando debet: Vnde debet habere, & faciem hominis, & faciem leonis. Vnde putant aliquando hominem manſuetum, qui tacet alio peccante, hæc non eſt manſuetudo. Quid igi-

Paupertas laudabiles.

Luc. 9.

4. Reg. 5.

Act. 8.

Iob. 6.

Prou. 16.

Ioan. 11.

Ioan. 2.

tur dicitur de Ieſu, qui turbavit ſemetipſum, & fecit flagellum de funiculis. Vnde in lib. Macha. ſcriptum eſt. Væ mihi, vt quid natus ſum videre mala gentis meæ, & ſanctorum? Vnde Chriſtus eſt agnus, & leo. Quinta me dietas eſt benignitas, ſiue nemeſis, ſiue amicitia, quæ nihil habet malignitatis, ſed homo vult bonum alij homini, & oportet quòd hæc ratio hominem dirigat. Et ſi dicat philoſophus, quòd oportet amicis beneſacere, inimicis maleſacere: Chriſtus tamen dicit, vt omnis homo diligatur, vt conferat vtilia, & non nociua. Si ergo te diligo, & do tibi, vel dignitatem vel libertatẽ, & tu male vteris ea, ſi dem tibi, benignus non ſum, ſed magis malignus: Vnde nõ dabo tibi, vt ſim benignus, habeo amicum, habeo inimicum, amicus male vtitur aliqua prælatione, vel dignitate ad damnum ſuum, & reipublicæ, ſi dem ſibi, benignus non ſum: Inimicus meus vtitur ecõtrario, ſibi dabo, & faciam bonum meum de malo ſuo. Pater non blanditur filio, nec dicit verbum dilectæ filiæ, ne ſuperbiat. Mundus hodie ignorat iſtam benignitatem: vnde totus mundus in maligno poſitus eſt, quia homo non diligit, niſi bonum priuatum. Sexta medietas eſt magnanimitas, vt appretietur magna, & deſpiciatur vilia: Hæc eſt humilitas, quæ deſpicit apparentia magna, & appretiatur ea, quæ videntur eſſe parua, ſunt tamẽ magna verè. Notandum quòd philoſophus dicit, quòd magnanimus eſt in appetitu honoris, quicquid dicat ipſe, hoc non docet veritas, niſi cum honor eſt æternorum. Sed econtrà, quidam appretiatur vnam viliſsimam laudem alicuius, cum tamen veritas dicat in mente ſibi, ꝙ eſt ipſe peſsimus, & nequam, & tamẽ ipſe effert ſe. Hæc ſex medietates ſufficiunt. Aliæ enim quædam innominatæ ſunt: Has autem philoſophus manifeſtè ponit: & in his ratio veritati ſubſternitur fidei. Hæ enim medietates remouent vitia, ſiue carnalia, ſiue ſpiritualia: vt temperantia gulam, & luxuriam: munificentia auaritiam, cupiditatem, & rapacitatem: fortitudo accidiam, ignauiam, pigritiam: manſuetudo iracundiam, odium impatientiã: benignitas inuidiam: magnanimitas ſuperbiam, arrogantiam, vanitatem, iactantiam. Secundus veritatis radius illuſtrat ad apprehenſionem induſtriarum ſecundũ ſpeculationes intellectuales. Hæ ſunt quinque, ſcilicet ſciẽtia, ars, prudentia, ſapientia, intelligentia. Speculatio autem conſiſtens in ſe, aut tranſit in effectum, aut affectũ. Primus modus non pertinet ad moralem, ſed magis logici eſt: ſecundus autem ſpectat, quia virtuoſus, & ideo quia faciliter ſpeculatiuus fit practicus: ideo facilè ex ſpeculatiuo fit virtuoſus. Notitia autem tranſiens in affectũ eſt ſapientia, quæ eſt cognitio cauſarum altiſsimarum, & per cauſas altiſsimas: notitia autem trãſiens in effectum extrinſecum, eſt ars, quæ eſt habitus cum ratione factiuus, & hac iungitur notitia cum faciente, præuia tamen affectione: Medium inter hæc eſt electio, quæ iungitur affectui, & ordinatur ad opus. Quod enim quis eligit, amat, & dirigit ad opus: & hæc eſt prudentia, quæ eſt media inter ſapientiam, & artem, intelligentia autem eſt in aſcendendo à prudentia ad ſapientiam, quæ eſt cognitio principiorum, & regularum certarum: neceſſe eſt ſimiliter deſcendere ad artem per ſcientiam. Chirurgicus, niſi habeat regulam medici, interficit hominem, vt aliquis inciditur, & ille eſt diſpoſitus ad febrem. Dicebatur etiã de quodam mathematico, qui faciebat optimas campanas, & illas faciebat ſecundum proportiones muſicales, tamen ille habuit à quodam muſico, qui dederat ſibi formam longitudinis, & ſpiſsitudinis, & martellum proportionatum ad pulſandum. Neceſſe eſt intelligendum propter hoc, quòd dicitur, quòd virtutes quædam ſunt intellectuales, quædam conſuetudinariæ, ꝙ propter hoc virtutes ſint in parte aliqua, niſi in rationali, quia eſſentia omnis virtutis eſt in rationali: ſed quædam ſunt in rationali ſecundum ſe, & ſecundum quòd eſt ſpeculatrix, quædam

1. Macha.

Benignitas.

Magnanimitas.

Virtutum aſſiduitate expellitur vitia.

Illuſtratio circa intellectualia.

Illuſtratio circa moralia.

Ionę. 1.

Socratis mos laudabilis.

De regimine Principum.

Cultus Dei.

Gene.

Ratio iudicandi.

quædam ſecundum quòd eſt exterioris hominis gubernatrix. Tertius radius veritatis illuſtrat ad morales iuſtitias ſecundum dictamen legum politicarum. Hic non debeo loqui, vt theologus, nec ſicut iuriſta, ſed ſicut philoſophus loquitur. Hæc autem eſt circa quatuor. Nullus autem philoſophorum dedit hanc, ſed ſi fuerit collectũ aliquid ex multis proueniet. Attenditur autem quantum ad ritum colendi, quantum ad formã conuiuendi, quantum ad normam præſidendi, quantum ad cenſuram iudicandi. Ad cenſuram iudicandi non peruenitur, niſi per normam præſidendi, nec ad normam præſidendi, niſi per formam conuiuendi, nec ad iſtam, niſi per primam. Omnes veri philoſophi vnum Deum coluerunt. Vnde etiam Socrates, eò ꝙ prohibebat ſacrificium fieri Apollini, interfectus fuit, cum coleret vnum Deum. Verum eſt, quòd Plato ſuaſit ſibi fugam. Abſit (inquit) Socrates, vt negem veritatem, quam aſſerui: & ideo Plato nõ interfuit morti eius, erubeſcens, quòd ſuaſiſſet ſibi fugam. Cultus Dei pietas eſt fidei: Vnde dicit Tullius, ꝙ pietas conſiſtit in cultu Deorum. Non placet, quòd dicit Deorum. Scriptura nunqam dicit angelos Deos, ne venerentur ſicut Dij, ſed homines vocantur Dij. Vnde. Pſalmus. Deus ſtetit in ſynagoga Deorum. 1. hominũ, non angelorum. Cultus autem Dei conſiſtit in laude, & ſacrificio. Quomodo autem ſacrificium introductum ſit, videtur quòd per fidem Abel obtulit ſacrificium, & Noè de quo dicitur. Odoratus eſt dominus odorẽ ſuauitatis. Et figurabant hæc ſacrificia ſacrificium Chriſti, quod in cruce fecit: & ideo dicitur Dominus odorare, vt Dominus placaretur per mortem vnigeniti. Dæmones autem propter ſuperbiam ſuam volũt coli, vt Deus, vt habeant in terra, quod non habere potuerunt in cœlo. Et quia maximè alienantur homines à Deo, ſanguinem Dei offert, qui facit talia ſacrificia, eò quòd effuſus fuit ad placandum patrem: ſacrificium autem laudis in corde, naturale iudicatorium dictat, & eſt dictamen naturæ: & in hoc conſenſerunt omnes veri philoſophi: vnde dicit ille, quòd qui dubitat vtrum parentes honorandi ſint, & Deus venerandus, pœna dignus eſt. Secundus modus eſt forma conuiuendi, vt quod tibi non vis fieri, non facias alteri. Hoc in corde ſcriptum eſt per legem æternam. Ex hac naturali lege emanant leges, & canones pullulationes pulchræ. Sed ſi arguitur. Tu non vis ſuſpendi, ergo latronem ſuſpendere non debes. Dicendum, quòd latro prius debet ſuſpendi, quàm vt reſpublica lædatur: & ideo Ionas contra ſe dedit ſententiam, vt proijceretur in mare. Tertia eſt norma præſidendi qualiter princeps ad populum, & econuerſo ſe debet habere: & hæc emanat à veritate prima, quia populus debet aſsiſtere præſidenti, & punienti. Princeps non debet ſuã vtilitatem quærere, ſed reipublicæ. Philoſophus. 5. Ethi. dicit, ꝙ differt tyrannus, & princeps: quia tyrãnus quærit propriam vtilitatem, ſicut Herodes, qui timens priuari regno ſuo, ſæuit in pueros: Princeps autem communem intendit vtilitatem. Vnde hodie magna abominatio eſt in his, qui præſunt, quia in naui non ponitur rector, niſi habeat artem gubernandi: Quomodo ergo in republica ponitur ille, qui neſcit? Vnde quando per ſucceſsionem præſunt, male regitur reſpublica. Dauid fuit ſanctiſsimus: Salomon, & ſi lubriciſsimus, tamen ſapientiſsimus? Roboam ſtultus, quia diuiſit regnum: Romani elegerunt Diocletianum per artem diuinationis, ſiue Diaboli. Debebant eligere comedentem ſuper mẽſam ferream, & inuenerunt comedentem illum ſuper vomerem, qui poſtmodum multa mala fecit: Vnde quandiu Romani illos, qui præeſſent elegerunt ſapientiſsimos, tunc bene gubernata fuit reſpublica, ſed vbi poſt ad ſucceſsionem venerunt, totum fuit deſtructum. Vltimum eſt cenſura iudicandi, vt homo ſciat quid de quacunque re ſit iudicandum, quod ſpectat ad perſonas, ad res, ad modum agendi. Hæc omnia manant à veritate prima. Sed in his omnibus luxuriata eſt ratio, luxuriata eſt mathematica, quia quidam poſuerunt mundum æternum, quia ſi cauſa æterna, effectus æternus eſt: & iſti malè ſenſerunt de cauſa prima. Similiter mathematici primo poſuerunt numeros, & poſtea ad influentias, & ſecreta cordium peruenerunt. Naturales ſciunt, & de corporalibus, & mineralibus, & dixerunt. Ars imitatur naturam, & nos ſcimus ſecreta naturæ, ergo nos faciemus aurum, & argentum. Similiter grãmatici poeſibus, & fabulis ſuis tenuerunt totum mundum, quouſque venerunt ſancti contra eos. Similiter logici cum ſuis ſophiſmatibus, & ſuis falſis poſitionibus fecerunt mundum inſanire. Similiter rethores adeo delectabantur in colore ſermonis: vt non aliud regnum dicerent Dei: tamen ſublata eſt modo de medio. Ars moralis, non ita luxuriata eſt, quia nõ in ſola ſpeculatione ſtat: ſed ſcientia iuris multum luxuriata eſt propter lucrum, & cauſæ, quæ deberent terminari per ius modo per allegationes, & ſubtilitatem iuris fiunt immortales, cum tamen intentio iuris ſit cauſas reſcindere. Hæc ſunt nouem lumina illuſtratiua animarũ, ſcilicet veritas rerum, vocum, & morum. Rerum ſcilicet eſſentiarum, figurarum, naturarũ, quantum ad quiditates occultas, quantum ad quantitatum proportiones manifeſtas, quantum ad naturarum proprietates miſtas. Primò metaphyſica: ſecundò mathematica: tertiò naturalis, ſeu phyſica. Veritas vocum triplex. Primò quantum ad locutiones, argumentationes, perſuaſiones: primò iudicantes mentis conceptus: ſecundò quantum ad argumentationes trahentes omnes mentis aſſenſus: tertiò quantum ad perſuaſiones inclinantes mentis affectus: primò grammatica, ſecundò logica, tertiò rethorica. Veritas morum triplex: quantum ad modeſtias, induſtrias, iuſtitias. Modeſtias quantum ad exercitationes conſuetudinales: induſtrias quantum ad ſpeculationes intellectuales: iuſtitias quantum ad leges politicas. Primò virtus conſuetudinalis: ſecundò virtus intellectualis: tertiò virtus iuſtitialis. Has nouas ſcientias dederũt philoſophi, & illuſtrati ſunt. Deus enim illis reuelauit: Poſtmodum voluerunt ad ſapientiam peruenire, & veritas trahebat eos, & promiſerunt dare ſapientiam, hoc eſt beatitudinem, hoc eſt intellectum adeptum, promiſerunt inquam diſcipulis ſuis.

Epilogus dictorum.

Quarta ergo conſideratio eſt, quomodo venerunt ad hoc, in quo lux ſeparata eſt à tenebris, ſeparãdo enim ſe à tenebris, conuerterunt ſe ad lucem. Sed hoc fit vt anima conuertat ſe ſuper ſe primò. Secundò ſuper intelligentias ſpirituales. Tertiò ſuper rationes æternales. Primò ergo oportet ſe conſiderare, non ſicut oculus carnis, qui non videt ſe, niſi per quandam reflexionem à ſpeculo, ſed ſicut oculus mentis, qui primo videt ſe, & poſtmodum alia. Sed adhuc oportet, vt conuertat ſe ſuper potentias, & ſuper actus. Habet enim anima tres potentias. Animalem, intellectiuam, & diuinam, ſecundum triplicem oculum, carnis, rationis, contemplationis. Primus videt, ſecundus caligat, tertius excæcatus eſt. Potentia animalis duplex eſt, vel in obiecta ſenſuum particularium, vel ſenſus communis, ſiue in phantaſmata ſenſibilium. Et ſic ſenſus eſt imaginatio. Intellectualis autem eſt duplex, aut vt conſiderat vniuerſales rationes abſtractas, vt abſtrahit à loco, à tempore, & à manſione. Secundò vt eleuatur ad ſubſtantias ſpirituales ſeparatas, & ſic ſunt duæ potentiæ, ſcilicet ratio, & intellectus, per rationem confert, per intellectum cognoſcit ſe, & ſubſtantias ſpirituales, & tunc ingerit ſe intelligentijs, vt tunc intret æuiternum earum. Similiter operatio, vel potentia diuina duplex eſt. Vna, quæ ſe conuertit adtuenda diuina ſpectacula. Alia, quę ſe conuertit ad deguſtanda diuina ſolatia. Primum fit per intelligentiam. Secundum fit per vim vnituam, quæ ſecreta

Separatio lucis à tenebris miſtica.

Tres animę potentię.

Universidad de Deusto
Biblioteca

crea est, de qua parum, vel nihil nouerunt. Ergo triplex est potentia, & sex operationes, & quando hæc omnia obiecta videt anima sic rediens super se, fit speculum quoddam pulcherrimum tersum, in quo videt quicquid est fulgoris, & pulchritudinis, sicut in speculo polito videtur imago. Sed adhuc requiritur opacitas naturalis, vel artificialis. Naturalis, vt in speculo de calibe. Artificialis, vt in plumbo superpositio vitro. Postea requiritur politio, per quam, formam vel imaginem recipit. Tertiò requiritur splendor, quia in nocte nihil reddit. Similiter in anima sunt virtutes inferiores tenentes lumen ne defluat. Mediæ sunt sicut politiones. Supremæ sunt, sicut splendores superuenientes, & sic est anima speculum. Sed oportet vt habeamus secundum gradum, quòd apponatur pulchris formis, sicut luminibus cœlicis sibi proportionatis, vt Angelis, quia si statim eleuaret se ad diuinos fulgores, reuerberaretur. Angeli autem sunt & lumina, & specula, ad quos contemplandos tripliciter eleuatur anima. Habent enim Angeli virtutes infimas, per quas regulant motus nobilium corporum, & influunt in mundialia. Et hoc est positio philosophorum. Constat enim quòd causa nobilior est suo effectu. Et constat, quòd ad influentiam corporum cœlestium fit, vel generatur viuũ, & animatum, ergo anima. Si ergo animatum nobilius est non animato, ergo necesse est, vt habeat aliam causam quàm illa corpora. Et illa est influentia Angelica cum influentia corporum cœlestium. Vnde per regimen substantiæ intellectualis influentis super motum orbis, quem regit sit hoc. Alij posuerunt, quòd Angeli essent numerati secundum numerum motuũ, propter inclinationem naturalem ad motum. Alij posuerunt. 10. intelligentias solum considerantes earum influentias, & fecerunt insanias, & contentiones. Angelus bene potest esse sine motu. Item sunt virtutes in Angelis ad animas rationales, per quas regunt homines. Sunt enim delatores luminum, & eleuatores intellectuum ad suscipiendas illuminationes. Est ergo in eis virtus delatiua, quia sunt lumina quædam, & quoddam peruium, & contemperant in se nobis diuinum radium, vt proportionetur nobis. Secundò modò est in eis virtus eleuatiua, per quam nos aptant per condescensionem, & eleuationem ad illum radium suscipiendum nõ tanquam perficientes. Item est in eis virtus supræma, qua se ad Deum conuertunt in susceptione splendorum æternæ lucis, quam amant, & omnia reducunt ad ipsam, vt tendant in Deum per amorem, & laudem. Vnde in Iob dicitur. Vbi eras cum me laudarent astra matutina, & iubilarent omnes fi. Dei? Et hoc totum senserunt philosophi. Item Angeli sunt ex hoc gratiarum actionem facturi siue acturi, quando hoc viderit. anima, ingerit se Angelis, & intrat speculum ipsorum. Tertius gradus est, quòd ipse intellectus considerans conditiones entis secundum relationem causæ ad causatum, transfert se ab effectu ad causas, & transit ad rationes æternas. Differt causa à causatis, quia prima causa est est ens primum, & à se causatum productum. Causa prima est ens simplex. Causatum ens compositum. Causa prima ens purum. Causatum ens proximum. Causa prima ens fixum, causatum ens variatum. Causa prima ens absolutum, & causatum ens alligatum. Causa prima ens perfectum, causatum diminutum. Hæc sunt certissima. Intelligentia fertur in hanc lucem tripliciter: Ratiocinando, experiendo, intelligendo, rationabiliter, experimentaliter, intelligentialiter. Per viam rationis sic. Si est ens productum, ergo est ens primum, quia effectus ponit causam. Si enim est ens ab alio sed aliud, & propter aliud, ergo est ens à se, secundum se, & propter se.

Angeli morores cœlorum.

Iob. 38.

Consideratio causę & causati.

Triplex modus ratiocinandę.

Item si est compositum, oportet esse simplex, à quo habet esse, quia omne quod recedit à simplicitate, cadit in compositum. Item si est ens permixtum, necesse est esse ens purum, creatura autem nulla pura. Item si est ens secundum se variatum, necesse est esse fixum, quia mobile reducitur ad immobile. Mota enim manu stat cubitus, & moto cubito, stat humerus. Et sic per quod mouetur, mouebitur per aliquod fixum. Item si dare est alligatum, ergo absolutum. Omnis creatura alligata est alicui generi prædicamentorum. Sed quod alligatum est non mutuum dat alteri esse, ergo necesse est absolutum esse, à quo recipiet esse. Item si est ens diminutum, necesse est esse ens perfectum. Et hac via procedit philosophus ad ostendendum mundum, æternum, quia omnem motum, & motionem præcedit motus localis circulariter, quia perfectus est. Sed respondendum, quòd verum est, quòd perfectus est ante diminutum, loquendo de perfecto simpliciter, sednon de perfecto in genere, qualis est motus localis. Et sic fertur intelligentia ratiocinando, fertur similiter experiendo. Sic productum respectu primi defectiuum est: Similiter compositum respectu simplicis: Similiter permixtum respectu puri, & sic de alijs, ergo dicunt priuationes: Sed priuationes non cognoscuntur, nisi per habitus suos. Iudex est enim rectus sui, & obliqui: Et si omnis cognitio sit ex præexistenti cognitione: Ergo necessariò intelligentia experitur in se, quòd habeat aliquod lumen, per quod cognoscat primum esse. Sic igitur his præsuppositis, intellectus intelligit, & dicit, primum esse nulli verè esse conuenit, nisi primò esse, & ab ipso omnia habent esse, quia nulli inest, nisi primo esse: similiter simplex esse est simpliciter perfectum: Ergo est quod nihil intelligitur melius. Vnde Deus non potest cogitari non esse, vt probat Ansel. Quando anima videt hoc, est familiaris. Primò ratiocinando: Secundò experiendo: Tertiò intelligendo ibi potest quiescere. Vnde ratiocinando infert per oppositum: Si est posterius, est prius: Si est compositum, est simplex. Experimentaliter, quia priuationes non cognoscuntur, nisi impositione causæ, & illa videntur per modum defectus, & priuationis. Intellectualiter, quia non possunt latere animam, vbi primum esse est simplex esse. Item considerat illud esse, vt habet virtutem, substantiam, & operationem, vt purissimam, simplicissimam, & sic de alijs sex. Vt est in eo, vnitas, bonitas, & veritas, vt pura, vt purissima, vt absolutissima, & sic de alijs sex. Vt habeat speciositatem, infirmitatem, & bonitatem, vt puram, purissimam. Vt habet memoriam, intelligentiam, voluntatem, secundum illa sex. Vt habet vitam, sapientiam, iucunditatem, secundum illa sex, & tunc intelligit bonum per essentiam. Et omnia per illud deificantur, & ideò summè appetibilis, & summè debet appeti, & hoc faciendo conquiescit.

Inuestigatio Dei p creaturas.

Primò ergo anima videt se, sicut speculum, deinde angelos, siue intelligẽtias, sicut lumina, & sicut medium delatiuum, siue videt se, sicut in speculo. In intelligentia, sicut in medio delatiuo lucis æternæ, & contemperatiuo, deinde in luce æterna tanquam in obiecto fontano, quantum ad illas sex conditiones dictas, & rationabiliter, & experimentaliter, & intelligibiliter, vel intelligentialiter. Dum hæc ergo percipit, consurgit ad diuinum contuitum, & dicit se habere intellectum adeptum, quem promiserunt philosophi, & ad hoc veritas trahit. Sed tamen per virtutes oportet deuenire, sicut venerunt philosophi, quando viderunt, quòd tam altè non possent peruenire, nisi per virtutes, conuerterunt se ad docendum illas, vt fecit Socrates. Vnde reputatur minus bene dixisse, eo quòd tantum de illis dixit, sed hoc fecit, quia videbat, quòd ad illum intellectum non posset peruenire, nisi anima sit purgata.

Epilogus dictorum.

Sermo

Sermo sextus, de virtutibus Cardinalibus, & de virtutibus animi iam purgati.

Gen. 1. VIDIT Deus lucem, quòd esset bona, & diuisit lucem à tenebris &c. Propter primam visionem intelligentię per naturam inditæ sumptum est verbum illud. Vidit Deus, &c. id est, videre fecit. De hoc suprà in duabus collationibus, & per considerationem scientialem. Vt veritas rerum, vt veritas vocum, & vt veritas morum: Et fuerunt distinctæ nouem partes doctrinæ partiales, quarum tres principales sunt radij, & sunt ex dictamine lucis æternæ secundum Ansel. vel Aug. Item quòd vidit, id est, videre fecit per contemplationem sapientialem, illuminando animam in se tanquam in speculo: In intelligentia, tanquam in medio delatiuo: In lucem increatam, tanquam in obiecto fontano. Secundum illas sex conditiones quas imprimit menti, & secundum has consurgit anima in illam lucem. Ratiocinando, Experiendo, Intelligendo, vt dictum est. Et ad hoc venerunt philosophi, & nobiles eorum, & antiqui quòd esset principium, & finis, & ratio exemplaris. Diuisit tamen lucem à tenebris: vt sicut dictum est de angelo, dicatur de philosophis. Sed vnde aliqui tenebras consecuti sunt? ex hoc, quia licet viderint omnes primam causam, omnium principium, omnium finem, in medio tamen diuersificati sunt. Nam aliqui negauerunt in ipsa esse exemplaria rerum, quorum princeps videtur esse Aristo. qui & in principio metaphysicæ, & in fine, & in multis alijs locis execratur ideas Platonis. Vnde dicit, quòd solum nouit se, & non indiget notitia aliculus alterius rei, & mouet vt desideratum, & amatum: Ex hoc posuit quòd nihil, vel nullum particulare cognoscit. Vnde illas ideas principaliter præcipuus impugnat Aristo. in Ethic. Vbi dicit, quòd summum bonum non potest esse idea, & nihil valent rationes suæ, & commentator soluit eas. Ex isto errore sequitur alius error, quòd Deus non habet præscientiam, nec prouidentiam, ex quo non habet rationes rerum in se per quas cognoscat. Dicunt etiã, quòd nulla veritas de futuro est, nisi veritas necessario rum, & veritas contingentium non est veritas: Et ex hoc sequitur, quòd omnia fiant à casu: Ideo inducunt necessitatem fatalem arabes, scilicet quòd illæ substantiæ mouentes orbem sunt causæ omnium necessariæ: Ex quo sequitur veritas occultata, scilicet dispositio mundialium secundum pœnam, & gloriam. Si enim illæ substantiæ mouent non errantes, nihil ponitur de inferno, nec quòd sit dæmon, nec Arist. vnquam posuit dęmonem, nec beatitud. nem post hanc vitam, vt videtur. Iste est ergo triplex error, scilicet occultatio exemplaritatis, diuinæ prouidẽtiæ, dispositionis mundanæ. Ex quo sequitur talis cæcitas, vel caligo, scilicet de æternitate mundi, vt videtur dicere Arist. secundum omnes doct. Græcos, vt Gregor. Nyssenũ, Grego. Nazanzenum, Damascenum, Basilium, & cõmentatores omnium Arabũ, qui dicunt, quòd Arist. hic sensit, & verba sua sonare videntur. Nunquam inuenies, q̃ ipse dixerit, vel dicat, quòd mundus habeat principium, vel initium: Immo redarguit Platonem, qui solus videtur posuisse tempus incœpisse: & illud repugnat lumini veritatis. Ex isto sequitur alia cæcitas de vnitate intellectus, quia si ponitur mundus æternus, necessariò aliquod illorum sequitur, vel quòd animæ sunt infinitæ, cum homines fuerint infiniti, uel quòd anima est corporalis, vel quòd est transitio de corpore in corpus, vel quòd intellectus sit vnus in omnibus, qui error attribuitur Aristo. Ex his duobus sequitur, quòd post hanc vitam non est fœlicitas, nec pœna. Hi ergo ceciderunt in errores, nec fuerunt diuisi à tenebris, & isti sunt pessimi errores. Nec adhuc clausæ sunt claues putei abyssalis. Hæ sunt tenebræ Aegypti: licet enim magna lux videretur in eis ex præcedentibus scientijs, tamen omnino extinguitur per errores prædictos. Et alij videntes, quòd tantus fuit in alijs, & ita dixerit veritatem, credere non possunt, quin & in istis dixerit. Dico ergo, quòd illa lux æterna est exemplar omnium, & q̃ mens eleuata, vt mens aliorum nobilium philosopho rum antiquorum ad hoc peruenit. In illa ergo primò occurrunt animæ exemplaria virtutum. Absurdum est enim secundum quòd dicit Plotinus, quòd exemplaria aliarum rerum sint in Deo, & non exemplaria virtutum: Apparent ergo primò in luce æterna virtutes exemplares, siue exemplaria virtutum, scilicet celsitudo puritatis, pulchritudo claritatis, fortitudo virtutis, & rectitudo diffusionis. De quibus Philo. disertissimus iudæorum loquens in lib. Sapientiæ, vt Philo sophus, sic inquit. Vapor est enim virtutis Dei. & emanatio est claritatis syncera, & ideo nihil inquinatum in illam incurrit: Ecce celsitudo puritatis. Candor est lucis æternæ, & speculum sine macula diuinæ maiestatis illius, & imago bonitatis illius: Est enim speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum luci comparata inuenitur prior: Ecce pulchritudo claritatis. Vbi enim est speculum, & imago, & candor, necessariò est repræsentatio. Pulchritudo nihil aliud est quàm æqualitas numerosa: Ibi enim sunt rationes numerosæ ad vnum reductæ: Et quia speciosissima, ideo attingit vbique propter sui munditiam: Ex quo sequitur, quòd sit fortissima. Ideo dicitur: Sapientiam nõ vincit malitia. Attingit à fine vsque in finem fortiter: Ecce fortitudo virtutis, attingit à summo, vel supremò vsque ad infimum, ab intrinseco vsq; ad extrinsecum, à principio vsque ad vltimum, quia vbique est centrum suæ potentiæ, ideo virtus eius est infinita: Ex hoc habet rectitudinem diffusionis, ecce iustitia: Et ideo dicit. Disponit omnia suauiter. Et quia loquitur, vt philosophus, vt amator sapientiæ: Ideo dicit. Hanc amaui, & exquisiui, &c. non solum propter se, sed quia ab illa immediatè consequenter fluunt tales consimiles proprietates: Vnde post statim sequitur. Sobrietatem enim & prudentiam, & iustitiam, & virtutem docet, quibus nihil est vtilius in vita hominibus. Hæ imprimuntur in anima per illam lucem exemplarem, & descendunt in cognitiuam, & affectiuam, & in operatiuam. Ex celsitudine puritatis imprimitur synceritas temperantiæ: Ex pulchritudine claritatis serenitas prudentiæ: Ex fortitudine virtutum stabilitas constantiæ: Ex rectitudine diffusionis suauitas iustitiæ: Hæ sunt quatuor virtutes Cardinales, de quibus tota sacra scriptura agit, & Aristo. nihil de eis sensit, sed antiqui, & nobiles philosophi.

Exo. 10.

Conclusio catholica.

Sapien. 7.

Sapien. 7. & 8.

Aristoteles execratur ideas Platonis.

Errores philosophorum.

Tenebræ Ethnicorum.

Cardinales dicuntur tripliciter, vel quia per ipsas est ingressus ad acquirẽdum omnes virtutes, vel quia sunt principia in quibus integratur omnis virtus, vel quia omnis ratio vitæ humanæ habet dirigi, & regulari per eas in quatuor cardinibus mundi minoris ad similitudinem mundi maioris, quantum ad actiuam, & contemplatiuam. Philosophus dicit, quòd virtus est medium duarum extremitatum, secundum quòd sapiens determinabit: Est enim immediate cõsistens: Virtus enim secundum Augu. in lib. de modo, non est aliud quàm modus. Hunc modum prudentia inuenit, vt in omnibus non excedas, sed circa centrum consistas, Vnde prudentia auriga est virtutum: Vnde dicit prudentia, Ego inueni modum: Et temperantia custodit, & dicit, & hoc volebam ego: Iustitia describit, vt non tantum velit sibi, sed alteri, & quia

Vnde dicantur. 4. virtutes Cardinales.

postmodum

Universidad de Deusto
Biblioteca

postmodum multas aduersitates eueniunt, fortitudo defendit, ne perdatur modus. Item secundò dicuntur Cardinales, quia secundum actus accipiuntur integrantes virtutes, qui sunt quatuor: Modificare per appositionem circunstantiarum, rectificare. (Est enim recta ratio ducens in finem) coequans legibus, ordinare, stabilire. Ab hoc dicitur virtus, quia est robur mentis ad bonum faciendum, & malum euitandum. Temperantia modificat: Prudentia rectificat: & Iustitia ordinat: Fortitudo stabilit, & omnes se circumincedunt. Oportet enim, quòd temperantia sit prudens: Iustitia fortis. Item quòd prudentia sit sobria: Fortitudo iusta, Greg. Quomodo potest esse fortis, nisi prudens sit? fortis temerarius est, quomodo aggreditur virtuosè si suprà virtutes est, & ideo virtutes sunt connexæ?

Optima Analogia de virtutibus.

Item tertiò modo dicuntur Cardinales, quia omnis vita hominis his quatuor gubernatur, sicut sol habet quatuor aspectus ad quatuor partes mundi, scilicet Orientem, Meridiem, Aquilonem, & Occidentem, in quibus habet quatuor proprietates, à sole autem omnis vita: In Oriente purificatur, In meridie illuminatur, In Aquilone stabilitur, In Occidente conciliatur, Sic sol prius in Oriente mentis ponit syncritatem temperantiæ, In meridie claritatem prudentiæ, In Aquilone virtutem constantiæ, In Occidente suauitatem iustitiæ: Et hoc modo in Apoc. Ioan. describit quatuor latera ciuitatis, secundum quatuor virtutes Cardinales: Et ordinatur quatuor tribus iuxta tabernaculum. Temperantia sic describitur à Tullio. Temperantia quæ est in Oriente, est in libidinem aliosque animi motus non rectos firma, & moderata dominatio, Partes illius sunt. Sobrietas in gustu, Castitas in tactu, Modestia in cæteris sensibus, quàm modestiam vocant theologi disciplinã. Serenitas prudentiæ à meridie, quæ sic describitur. Prudentia est bonorum, & malorum scientia, & vtrobique discretio, cuius partes sunt memoria, intelligentia, prouidentia, de præsentibus, præteritis, & futuris. Fortitudo ab Aquilone, quæ sic describitur. Fortitudo est aggressio periculorum, vel susceptio, & eorundem, & constans, & laboriosa perpessio, Cuius partes sunt, Fiducia, Patientia, Perseuerantia, Fiducia in agendo, Patientia in sustinendo, Perseuerantia in perseuerando. Item in occidente suauitas iustitiæ, quæ suauitas est in exhibitione pietatis. Volunt enim penas leges mitigare. Vnde finis iustitiæ non est seueritas, sed benignitas, quæ sic describitur. Iustitia est habitus communi vtilitate seruata, suam vnicuique tribuens dignitatem. Partes eius secundum Tullium sunt ex lege à natura, ex consuetudine secundum nos, vna ordinat ad superiores, alia ad inferiores, tertia ad pares. Hoc totum est per regulam rationis, & sicut sol transiens per 12. signa dat vitam, sic sol sapientialis in nostræ mentis hemisphærio correspondet simile, radians, & transiens per has 12. partes virtutum ordinat vitam nostram, & quantumcunque homo habeat alias scientias, nisi habeat virtutes, non habet vitam. Sicut quantumcunque habeas stellas, nisi habeas solem in 12. signis, nunquam habebis diem. Hæ sunt tantæ nobilitatis, quòd dispositio mundi his correspondet. Virtutes enim configurantur quatuor lucis influentijs, quatuor elementorum proprietatibus, quatuor causarum efficacijs, quatuor vitæ salubritatibus. Primò quatuor lucis principalibus influentijs lux purgat, illuminat, perficit, & stabilit. Temperantia purgat: Prudentia illuminat: Iustitia conciliat: Fortitudo roborat. Item quatuor elementorum proprietatibus. In terra est arriditas cum adornatione: In aqua perspicuitas cum intensione lucis: In aere subtilitas cum mulcebritate: In igne virtuositas in actione. Prima est temperantia quæ aridum reddit, & tamen ornat, & uestit terram floribus: Prudentia respondet aquæ perspicuitati, quæ quasi incorporata est luci: Iustitia respondet mulcebritati aeris, Aer enim ascendit, & descendit, ad dextram, & sinistram mouetur: Fortitudo respondet vigori ignis. Vnde ille loquens de fortitudine dicit. Fortis est, vt mors dilectio, lampans ignis atque flammarum. Cant. 8.

Hemisphærio.

Apoc. 21.

Effectus virtutum.

Item quatuor causarum efficacijs, efficiens, forma, finis, & materia integrant rem. Fortitudo debetur efficienti: Prudentia formæ: Iustitia fini, quæ regulat: Temperantia materiæ, ne defluat. Item quatuor vitæ salubritatibus: Subtilitati spirituum temperantia: Viuacitati sensuum prudẽtia: Robori virium fortitudo: Coæquationi qualitatum iustitia. Hæ virtutes fluunt à luce æterna in Hemisphærium nostræ mentis, & reducunt animam in suum originem, sicut radius perpendiculariter, vel directus eadem via reuertitur, qua incessit. Et hæc est beatitudo. Vnde primo sunt politicæ, secundò purgatoriæ, tertiò animi iam purgati. Politicæ sunt in actione: Purgatoriæ in contemplatione: Animi iam purgati in lucis visione. Et de his agit Salomon (vt dicit Origenes) De politicis in prouerbijs: De purgatorijs in Eccles. De animi iam purgati in canticis canticorum: Et in notitia istarum venerunt nobiles philosophi. Vnde Macrobius narrans sententiam Plotini dicit sic. Qui æstimantur nullis, nisi philosophantibus inesse virtutes, nullos præter philosophos bonos pronunciant. Agnitionem enim rerum diuinarum sapientiam proprie vocantes, eos tantummodo dicunt sapientes, qui superna acie mentis requirunt, & quærendi sagaci diligentia comprehendunt, & quantum viuendi perspicuitas præstat imitari, & in hoc solo dicunt esse exercitium virtutum. Quarum sic officia dispensant. Prudentiæ est, mundum istum, & omnia quæ in mundo sunt diuinorum contemplatione despicere, omnem animi cognitionẽ in sola diuina dirigere: Temperantiæ, omnia relinquere inquãtum natura patiatur, quæ corporis vsus requirit: Fortitudinis, non terreri animam à corpore quodammodo ductu philosophiæ recedentem, nec aritudinem perfectè ad superna ascensionis horrore: Iustitiæ, ad vnam huius propositi viam consentire, vniuscuiusque virtutis obsequium seruare, atque ita fit, vt secundum hæc tam rigidæ diffinitionis abruptum, alij rerum publicarũ rectores boni omnino esse non possunt: Sed Plotinus inter philosophiæ professores cum Platone princeps in li. de virtutibus gradus earum vera, & naturali diuisione, & ratione cõpositas per ordinem dirigit. Quatuor (inquit) sunt quaternarum generum virtutum ex his primæ, politicæ vocantur, secundæ purgatoriæ, tertiæ animi iam purgati, quartæ exẽplares. Et sunt politicæ hominis, quia sociale animal est, his boni viri reipub. consulunt, vrbes tuentur: his parentes venerantur, liberos amant, proximos diligunt, his ciuium salutem gubernant: his socios circunspecta prouidentia protegunt, iusta liberalitate deuincunt hisque sui memores alios fecere merendo. Et est politici prudentia ad rationis normam, quæ cogitat quæcunque agit vniuersa dirigere, ac nihil præter rectum facere, humanisq; actibus, tanquam diuinis arbitris, prouidere. Prudentiæ insunt, ratio, intellectus, circunspectio, prouidentia, docilitas, cautio. Fortitudinis est animum supra periculi metum agere, nihilq; nisi turpia timere, tolerare fortiter, vel prospera, vel aduersa. Fortitudo præstat magnanimitatem, fiduciam, securitatem, magnificentiam, constantiam, tolerantiam, firmitatem: Temperantiæ est nihil appetere dimittendum, in nullo legem moderationis excedere, sub iugo rationis cupiditatem domare: Temperãtiam sequitur modestia, verecundia, abstinentia, castitas, honestas, mo derantia, Macrobius. Plotinus philosophus. Quatuor genera virtutum.

moderantia, vel moderatio, parcitas, sobrietas, pudicitia. Iustitiæ est, seruare vnicuique quod suum est. Et de iustitia venit innocentia, amicitia, concordia, pietas, religio, affectus, humanitas. His virtutibus vir bonus primum sui, atq; deinde reipublicæ rector efficitur, iustè ac prouidè gubernans, humana non deserẽs. Secundæ, quas purgatorias vocant, hominis sunt, qui diuini capax est, solumq; animum eius expediunt, qui decreuit se à corporis contagione purgare, & quadam humanarũ fuga solis inhærere diuinis: Hæ sunt ociosorum. qui à rerum publicarum actibus se sequestrãt, Harum quid singulæ velint superius expressimus, cũ de virtutibus philosophantium diceremus. quas solas quidam æstimauerunt esse virtutes. Tertiæ sunt purgati iam defæcatiq; animi, & ab omni huius mundi aspergine pressè, pureq; detersi. Illic prudentia est diuina, non quasi in electione præferre, sed sola nosse, & hæc tanquã nihil aliud sit intueri. Tẽperantiæ est terrenas cupiditates non reprimere, sed pœnitus obliuisci. Fortitudinis est, passiones ignorare, non modo vincere, vt nesciat irasci, cupiatq; nihil. Iustitiæ est ita cũ superna, & diuina mente sociari, vt seruet cũ ea perpetuum fœdus, imitando. Quartæ sunt, quæ in ipsa diuina mente consistunt, quas diximus noy m vocari, ad quarum exemplar reliquæ omnes per ordinẽ defluũt. Nam si rerum aliarum, multo magis virtutũ ideæ esse in mente diuina creduntur. Illic prudẽtia, est ipsa mẽs diuina. Tẽperantia, ꝙ in se perpetua intẽtione cõuersa est. Fortitudo, ꝙ semper idẽ est, nec aliquando mutatur. Iustitia autẽ, ꝙ perhenni lege à sempiterna operis sui continuatione non flectatur. Hæc sunt quatuor genera virtutum, quæ præter cætera, maximã in passionibus habent differentiam sui, vsque ad explicandum posse intelligentiæ. Hucusque Plotinus.

Recapitulatio dictorum.

Sermo Septimus. De virtutibus informatis per charitatem.

Gen. 1.

VIDIT Deus lucem, ꝙ esset bona, & diuisit lucem à tenebris, &c. Ad explicandũ visionẽ intelligentiæ, secundũ naturã inditę, sumptũ est verbum hoc, & quantũ ad hoc ꝙ est bona, nos videre fecit, & per considerationem scientialẽ & contẽplationem sapientialẽ. Per considerationẽ scientialẽ inquantum illustrat, vt lux, vt veritas rerũ, vt veritas vocũ, & vt veritas morũ. Per cõsiderationẽ sapientialẽ inquantum illustrat per influxum radij à luce æterna in animam, vt videat illã lucẽ in se, vt in speculo. In intelligẽtia separata, vt in medio quodã delatiuo. In luce æterna, vt in obiecto fontano. Dictum etiã fuit, ꝙ diuisit lucẽ à tenebris, ꝙ quidam ideas impugnauerũt ex quo triplex intelligentia veritatis occultatur, scilicet. Veritas artis æternæ veritas diuinæ prouidentiæ, & veritas ruinæ angelicæ. Quod sequitur si Angelus perfectionem suam nõ haberet nisi per motum. Ex quo sequitur triplex cæcitas, s. de æternitate mundi, de vnitate intellectus, de pœna, & gloria. Primum videtur pone re Aristo, vltimã etiam quia non inuenitur, ꝙ ponat fœlicitatẽ post hanc vitã. De media autẽ dicit cõmentator, quia ipse hoc sensit. De eternitate mundi excusari posset, ꝙ intellexit, vt philosophus loquẽs, vt naturalis, s. ꝙ per naturã non potuit incipere. Quòd intelligentiæ habent perfectionẽ per motũ, idcirco potuit dicere hoc, quia nõ sunt ociosæ, quia nihil ociosum in fundamento naturæ. Itẽ ꝙ posuit fœlicitatem in hac vita, quia licet sentiret æternam, de illa se non intromisit, quia fortè non erat de consideratione sua. De vnitate intellectus Dei posset dici, ꝙ intellexit, ꝙ est vnus intellectus ratione lucis influentis, nõ ratione sui, quia numeratur secundum subiectum. Sed, quicquid sense rit, alij philosophi illuminati posuerunt ideas, qui fuerunt cultores vnius Dei, qui omnia bona posuerunt in optimo Deo, qui posuerunt virtutes exẽplares, à quibus fluunt virtutes cardinales, primò in vim cognitiuam, & per illam in affectiuam, deinde in operatiuam secundum illud Scire, & velle, impermutabiliter operari, sicut posuit nobilissimus Plotinus de secta Platonis, & Tullius secta Academicæ. Et ita isti videbãtur illuminati, & sentire hominem posse habere fœlicitatem per se. Sed adhuc isti in tenebris fuerunt, quia nõ habuerunt lucem fidei, nos autem habemus lucem fidei. Vnde nobis ait Pe. Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, vt virtutes annuncietis eius, qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumen suum. Illi autem præcipui philosophi posuerunt, sic etiam illuminati (tamen sine fide) per defluxum in nostram cognitionem, virtutes cardinales. Quæ primo dicuntur politicæ, inquantum docent conseruationem in mundo. Secundò purgatiuæ quantum ad solitariam contemplationẽ. Tertiò purgati animi, vt animam quietant in exemplari. Dixerunt ergo per has virtutes animam modificari, purgari, & reformari. Sed adhuc in tenebris sunt quia necesse est, vt hæ virtutes prius habeant tres operationes, scilicet animam ordinare in finem, secundò rectificare affectus animæ, tertiò ꝙ sanentur morbidi. Has autem operationes non habuerunt in ipsis. Probatio. Dicit Augu. in lib. de Tri. ꝙ vera virtus non est, quæ non dirigit intentionem ad Deum fontem, vt & ibi quiescat æternitate certa, & per pacem perfectã. Certa æternitas esse non potest, quæ amitti potest, perfecta pax non est nisi in reunione corporis, & animæ, & hoc est certum. Si enim anima essentialem inclinationem habet ad corpus nunquam anima plenè quietatur, nisi sibi corpus reddatur. Philosophi autẽ ignorauerunt certam eternitatem. Posuerunt enim & ipsi, ꝙ anima ascendebat per capricornũ, & descendebat per cancrum, deinde transiens per lacteum circulum quẽ nos galaxiam vocamus, obliuiscebatur, quæ superius fiebant, & vniebatur corpori misero sibi aptato, quousque iterum superius rediret. Hæc autẽ est falsa beatitudo, scilicet ꝙ anima esset in beatitudine, & postea reuerteretur. Pacem etiam perfectã nõ cognouerunt, quia non cognouerunt, ꝙ mundus haberet finem, & ꝙ corpora puluerizata resurgant. Nec mirum, quia cũ inuestigatores essent secundum potentiam rationis, ratio autem non potest ad hoc peruenire, vt corpora resurgant, vt elementa contraria possint conciliata sic in cœlo sine reflexione permanere. Non referebant ergo ad illam vitam, sed in abeuntem quandam circulationem ponebant animam. Ignorabant ergo fidẽ, sine qua virtutes non valent, vt dicit Aug. in lib. de Tri. Se cũdo oportet affectus ordinatos rectificare per virtutes istas. Affectus autẽ quatuor sunt, scilicet timor, dolor, lætitia, & fiducia. Isti autẽ non rectificantur nisi sit timor sanctus, dolor iustus, lætitia vera, fiducia certa. Si autẽ sit timor superbus, dolor iniustus, lætitia inepta, fiducia præsumptuosa, tunc affectus sunt obliqui. Virtutes autem istæ per se rectificari non possunt. Fiducia enim siue spes est de hoc, quod non videtur, vt de beata vita. Beata autem vita non datur, nisi dignis, dignus autem nullus est, nisi habeat merita sufficientia. Hæc per vires liberi arbitrij haberi nõ possunt nisi per condescensionem Dei per gratiam. Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam. inquit Apostolus. Tertio oportet affectus sanari, vt rectificentur. Non sanatur autẽ aliquis, nisi cognoscat morbum, & causam, medicum, & medicinam. Morbus autem est deprauatio affectus. Hic est autem quadruplex, quia contrahit anima ex coniunctione animæ

Philosophi etiam summi, tenebras passi sunt.

1. Pet. 2.

Aeternitas ignota philosophis.

1. 1. 14. c. 1.

Affectũ habenę virtutes.

Rom. 7.

Morbus peccati ignotus philosophis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad corpus,infirmitatem,ignorantiam,malitiã,& concupiſcentiam. Ex quibus inficitur intellectiua,amatiua,operatiua:& tunc infecta eſt tota anima. Has omnino non ignorauerunt, nec ſciuerunt omnino, videbant hos defectus, ſed credebant eos eſſe in phantaſia, non in potentijs interioribus. Credebant enim ꝙ ſicut ſphera mouetur contra ſpherã,ſic phantaſia moueret,& inclinaret ad exteriora,ſed intellectus naturaliter ad ſuperiora: & tamen decepti fuerunt, quia hæ infirmitates in parte intellectuali ſunt,non ſolũ in ſenſitiua, intellectiua, amatiua, idcirco ſunt infectæ vſque ad medullam. Morbum neſcierunt, quia cauſam ignorauerunt. Secundum enim vt dicunt philoſophi. Anima naturaliter vnitur corpori, & non contrahit morbum. Aliter Deus res diſiſparet,non conſeruaret, hoc tamen fit per culpam à principio,ſcilicet originali Adam. Hoc autem, ſcilicet quòd Adam comedit lignum vetitum per rationem ſciri non poteſt, niſi per auditum,& ideo fides neceſſaria eſt. Ad cauſam ergo morbi non venerunt, quia prophetis nõ crediderunt, vt dicit Auguſt. Illi genium philoſophi præcipui, qui

de Ciuit. li.13.c.19. inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt,intellecta conſpicere potuerunt,tamen quia ſine mediatore,id eſt,ſine homine Chriſto philoſophati ſunt, quem nec venturum prophetis,nec veniſſe Apoſtolis crediderunt,veritatem detinuerunt. Item medicum non cognouerunt,cum enim morbus fuerit ex crimine læſæ maieſtatis,punitio debuit eſſe grauiſſima. Nullus ergo potuit ſanare,niſi eſſet Deus,& homo, qui poſsit ſatisfacere,in quo nec fuit concupiſcentia, nec natus per legem naturæ,ſed de virgine. Quod autem ille eſſet medicus,oſtendit per exempla virtutis,per documẽta veritatis,per incitamẽta amoris per remedia ſalutis. Iſte

Sap.16. medicus ſanat omnia. Nec herba, nec malagma ſanauit eos, ſed ſermo tuus verbum incarnatum, crucifixum,paſſum,& poſt miſit ſpiritum ſanctum,qui illabi tur cordibus noſtris. Hæc eſt ergo medicina, gratia ſpi

Philoſophi nec medicum, nec medicinam cognouerũt. rituſſancti. Hunc medicum, & hanc gratiam philoſophi non poſſunt attingere. Quid ergo gloriaris, qui ne ſcis per ſcientiam tuam, nec infirmitatem tuam, nec eius cauſam, nec medicum, nec medicinam? Iſti philoſophi habuerunt pennas ſtruthionum, quia affectus non erant ſanati,nec ordinati,nec rectificati, quia non fit hoc niſi per fidem. Vnde primo poſuerunt falſam beatitudinis circulationem. Secundò falſam præſentium meritorum ſufficientiam. Tertiò internarum virium perpetuam incolumitatem. In has tres tenebras inciderunt.ergo fides purgat has tenebras, docet morbum,ſanat animam,ponendo meritorum radices in Deo cui placeat,& ſic proficit per fidẽ in ſpem certam per meritum Chriſti non præſumptuoſe. Sanat

Fides ſanat intellectum. ergo,rectificat,& ordinat, & hoc modo poteſt anima modificari,rectificari,& ordinari. Has radices ignorauerunt philoſophi. Fides ergo ſola diuiſit lucem à tenebris. Vnde Apoſtolus.

Eph.5. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Fides enim habens ſpem,& charitatem cum operibus, ſanat animam, & ipſam ſanatam purificat,eleuat,& deiformitat. Modo ſumus in vera luce,non ſicut illi,qui ſomniant,qui accipiunt falſa pro veris,vt idolum pro Deo. Notandum autem,quòd ſola charitas ſanat affectum. Amor enim (ſecundum Augu. de Ciui. Dei) radix eſt omnium affectionũ,ergo neceſſe eſt, vt amor ſit ſanatiuus, alioquin omnes affectus ſunt obliqui. Non ſanantur autẽ niſi per diuinum amorem,qui amor diuinus eſt purus, prouidus,pius,& perpetuus. Purus reſpectu temperantiæ,prouidus reſpectu prudentiæ, pius reſpectu iuſtitiæ,& perpetuus reſpectu fortitudinis. Charitas ergo

1.Tim.1. eſt finis,& forma omnium virtutum, & fundatur ſuper ſpem de corde puro,& fide non ficta. Hæ ergo virtutes informes,& nudæ ſunt philoſophorum, veſtitæ autem ſunt noſtrę. Veſtiri autem debent auro amoris, quia omnes parietes templi veſtiti erant auro, ſimiliter oleo vnctionis,qa omnia vaſa oleo vnctionis ſanctificata erant,& ſic non diuiduntur. Nox præceſsit, dies autem appropinquabit induamur arma lucis, ſcilicet quatuor virtutes, fide originatas, ſpe ſubleuatas, & charitate completas. Hæ quatuor virtutes ſic veſtitæ,deſignantur per quatuor flumina paradiſi,per quatuor latera ciuitatis,p quatuor ornamẽta tabernaculi, & hoc,vt ſunt originatæ,informatæ, & ſtabilitæ. Per quatuor flumina paradiſi,inquantum originantur à fide. Flumen eſt gratia ſpiritusſancti, diffuſi in has quatuor virtutes. Phiſon reſpondet temperantiæ. Gion prudentiæ. Tigris fortitudini. Eufrates iuſtitiæ. Phiſon reſpondet rationali, Gion concupiſcibili, Tigris iraſcibili,Eufrates toti animæ. Item inquantum informantur charitate, deſignantur per quatuor ornamenta tabernaculi,quæ erant quatuor cortinæ, pelles hyacinthinæ,ſaga cilicina,& pelles arietũ rubricatæ. Cortina reſpondet temperantiæ,pelles hyacinthinæ cœleſtis coloris,prudentiæ,ſaga cilicina,iuſtitiæ, pelles arietum rubricatæ fortitudini. Vel ſicut in ornamẽto templi fuerunt quatuor colores, byſsinus in quo temperantia,hyacinthinus,in quo prudentia,purpureus, inmentum regale,iuſtitia,coccineus, hoc eſt flammeus, fortitudo. Ornant ergo domum per quatuor latera: Item ſtabiliunt,& introducunt per portam, per quatuor latera ciuitatis ſtabilitæ per ſpem ad normam æqualem. Adiunctis ergo tribus virtutibus,ſcilicet fide, ſpe,& charitate, conſurgunt in ſeptenarium deſignatum per ſeptem ſtellas,per ſeptem mulieres, & per ſeptem panes euangelicos, & hoc inquantum ſunt fulgidæ,fæcunde,vigoroſæ. Inquantum ſunt fulgidæ, per ſeptem ſtellas. Vnde dicitur in Iob. Nunquid coniungere valebis micantes ſtellas pleiades, aut gyrum Arcturi diſsipare? Pleiades ſunt illæ ſeptem ſtellæ coniunctæ quas vulgo gallinam cum pullis vocant. Hæ virtutes faciunt gyrum imperturbabilem. Secundò, vt fœcundæ, per ſeptem mulieres. Vnde in Iſa. dicitur. Apprehendent ſeptem mulieres virum vnum, &c. Virum, quia faciunt hominem virilem, & vnũ, quia non diuidunt eum, ſed ſtabile faciunt, & fœcundum. Tertiò,inquantum vigoroſæ, deſignantur per ſeptem panes euangelicos, ex quibus paſcitur vniuerſitas electorum: In philoſophis hæ quatuor virtutes ſunt lapides, ſed modo ſunt ſeptem panes vitæ. Panes Moyſi fuerunt quinque ordeacei, ſed ſeptem frumenti in doctrina euangelica ex adipe frumenti. Item quatuor cardinales ducas in tres theologicas, & ſic ſunt duodecim, quia prudentia debet eſſe fidelis, amans, & ſic de alijs. Et deſignantur per duodecim fontes,per duodecim lapides præcioſos in veſtimento pontificis,per duodecim portas ciuitatis, & hoc inquantum inchoant,promouent,& perducunt. Primò per duodecim fontes, quia vt ſe circumincedant, faciunt animam mundam. Secundò per duodecim lapides,quia ornant animam in omni virtute, in pectore, ſicut illi lapides in pectore pontificis. Tertiò per 12. portas,inquantum introducunt,nam ad Orientẽ ſyncerita temperantiæ, ad Meridiem ſerenitas prudentiæ,ad Aquilonem ſtabilitas conſtantiæ, ad Occidentem ſuauitas iuſtitiæ. Vlterius iſtæ virtutes 12.geminatæ in proſperis,& aduerſis, deſignantur per 24.horas 12.in nocte aduerſitatis,& 12.in die proſperitatis. Item per actiuam,& contemplatiuam. Et ſic per 24. ſeniores, qui modo voluuntur ad actionem modo ad contemplationem,quia faciunt ſenſatum, & maturũ. Item per contemplatiuam practicam, & ſpeculatiuã, & ſic per 24.alas quatuor animalium.

Christus eſt finis, & forma virtutum. Rom.13.

Quatuor virtutes, ſunt quatuor flumina.

Ornamẽta tabernacu. uli.

Septenaria virtutum.

Duodenarius virtutum.

Iob.38.

Iſa.4.

Sermo

Sermo Octauus. De ſublimitate fidei,& quomodo comparatur firmamento. Ac de viſione intelligentiæ per fidem ſubleuatæ.

Conſideratio ſecunda.

Gen.1. VOCAVIT Deus firmamentum cœlũ, &c. Sequitur opus ſecundæ diei, quæ eſt ſecunda viſio intelligentiæ per fidem ſubleuatæ,& de ea non dicitur vidit,ſed vocauit. Ad literam hoc cœlũ eſt ſublime,ſtabile,& ſpectabile. Sublime,quantum ad

Cœli proprietates. ſitum:ſtabile,quantũ ad formam:& ſpectabile, quantum ad claritatem. De primo dicitur in Pro. Cœlũ ſurſum,terra deorſum,hoc ipſo, ꝙ cœlũ eſt nobile in ordine vniuerſi,ſuperiorem locum obtinet, & terra infimum. Eſt etiam ſtabile quantũ ad formã, quia mouetur non mutãdo locũ,ſed in loco, & circa medium.

Prou.25.

Iob.37. Vnde in Iob dicebatur. Tu forſitan cum eo fabricatus es Cœlos,qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt? Eſt etiã

Iob.26. Eccle.43. ſpectabile, quantũ ad multitudinem ornatuũ, ſicut in eodem dicitur. Spiritus eius ornauit cœlos. Et in Eccleſiaſtico. Species cœli,gloria ſtellarum. †Ab iſta conditione vltima denominatur cœlum à cœlãdo,non ab abſcondendo,ſed à ſculpẽdo, quia ſcribitur per œ diphtongum,quia ornatũ, vel ſculptũ luminaribus. Per firmamentum autẽ intelligitur viſio fidei. Fides enim reddit ſublimẽ animã intellectiuam, quia tranſcendit omnẽ rationem,& inueſtigationẽ rationis,reddit ſtabilem,quia excludit dubitationẽ, & vacillationẽ, reddit ſpectabilem,quia multiformem oſtendit claritatẽ. Vocatur ergo fidei firmitas cœlũ,quia ſicit intelligentiam ſublimẽ per inueſtigationem, ſtabilem dum ſtabilit in veritate: ſpectabilem dum replet eã multiformi lumine. Nam ait Dan. Qui docti fuerint fulgebũt quaſi ſplendor firmamenti, ſed nemo doctus eſt, niſi doceatur à Deo,quia nemo venit ad Patrem, niſi per me,ait Saluator. Et iterum dicit apud Ioan. Erunt omnes docibiles Dei. Ad fidẽ nullus doceẽ, niſi per Deũ, & quia venit à Deo,ideo dicitur. Vocauit Deus firmamentum cœlum. Vnde non dicit vidit Deus, ſed vocauit Deus, quia firmitas fidei magis eſt in credulitate, quàm in contemplatione. Credulitas autem per auditũ,quia fides eſt ex auditu,ſicut ait Apoſto. Corde creditur ad iuſtitiam. Fides autem magis eſt in cõfeſsione veritatis,quàm in cõmunicatione lucis. Vnde Ore fit confeſsio ad ſalutem. Vnde fides quodam modo videt,quodammodo non videt, vnde non videre eſt fidei meritum,credere autem fidei lumen. Eſt ergo firmamentum cœlum, quia ſubſtantia ſperandarum rerum,& eſt lumen, quia argumentum, vnde habet lumen,& habet nubem. Vocauit ergo firmamentũ cœlum. Nam in Eccleſiaſtico ſcriptum eſt. Altitudinis firmamentum ſpecies cœli in viſione gloriæ. Et hæc tria tangit hic, ſcilicet ſublimitatem, ſtabilitatem, & ſpecioſitatẽ. Eſt enim hæc viſio fidei,alta,firma,& ſpecioſa. Hæc fides nobiliſsima eſt,firmiſsima,& ſpecioſiſsima. Multi tamen habent hanc fidẽ,& eam non cognoſcunt, quia fides habet faciem velatam. Vnde habet quoddam velamẽ nigrum ante faciem. Facit enim de turpibus animabus altiſsimas, & ſpecioſiſsimas. Fide

Act.15. purificãs corda eorũ. Altitudo autem fidei in duobus eſt. In altitudine ſublimitatis,& in altitudine profundi

Eccle.1. tatis. De primo Eccleſiaſticus dicit. Altitudinem cœli,& latitudinẽ terræ, & profunditatẽ abyſsi, quis dimenſus eſt? quaſi diceret, ſuper omnẽ humanã rationẽ eſt noſſe ſublimitatẽ fidei,dilationẽ charitatis, veneratione Diuini timoris. De ſecundo, in eodẽ loco dicit.

Eccle.7. Eſt alta profunditas, quis inuenit eam,i. per rationem tranſcendit enim inueſtigationẽ noſtrã. Et licet altitudo,& profunditas in corporibus idẽ ſint, diſtinguũtur tamen per rationẽ. Et Apoſtolus diſtinguit,cũ dicit,vt poſsitis comprehendere,quæ ſit lõgitudo, ſublimitas, & profundum. De his duobus Eccl. dicit. Ego in altiſſimis habito,& Thronus meus in columna nubis. Alti

Altitudo fidei, latitudo, ſublimitas, & profundum. tudo fidei conſiſtit in cognitione æterni Dei. Profundum autem in cognitione Dei humanati. De primo ſcriptum eſt. Excelſior cœlo eſt,& quid facies? Profunditas,ſ. Dei humanati,quę tanta eſt,ꝙ ratio deficit. Altitudo inueſtigabilis eſt. Vnde Pſal. Mirabilis facta eſt

Pſal.138. ſcientia tua ex me,cõfortata eſt, & non potero ad eã. Item in altiſsimis dicit:inquantum fides,docet Deum æternum,& Thronus eius in col.nu.dicit: inquantum docet Dei humanitatẽ. De his duobus ad Rom. Apo.

Rom.11. di. O altitudo diuitiarũ ſapientiæ,& ſcientiæ Dei, &c. Sapientia quantũ ad notitiã Dei æterni. Scientia quantum ad notitiã Dei humanati. Vnde firmamentum factum eſt in medio aquarũ,hoc eſt fides cognoſcat anima quæ ſuper firmamentũ,& ſub firmamẽto ſunt, & hæc ſapientia notitia eſt diuinarum rerũ,& ſcientia humanarũ. Incõprehenſibilis eſt ſapientia, per quã iudicat omnia, ſed maximè incõprehenſibilis, quæ facit vias incõprehenſibiles,& inueſtigabiles. De primo,in

Prou.30. Prou.dicitur. Tria mihi difficilia ſunt, & quartũ pœnitus ignoro. Viam Aquilæ in cœlo, viam colubri ſupra

Quatuor difficilia. †Alias in adoleſcẽtula. petram,viã nauis medio mari, & viã viri † in adoleſcẽtia ſua. Via Aquilæ in cœlo, fuit Chriſtus in aſcẽſione: Via colubri,in reſurrectione, quia coluber in petra renouatur,vbi dimittit vetuſtã pellẽ: Via nauis in mari, in paſsione: Via viri in adoleſcentia in incarnatione, quã pœnitus ſe dicit ignorare, & verum eſt ſecundum humanam rationẽ, ſed per fidẽ credimus. Eſt ergo du-

Duplex altitudo firmamenti. plex altitudo firmamenti, vna per quã ſuprema reſpicit, altera per quã infima. Vna per quam docet cognoſcere Deum trinum:altera, Deũ incarnatum. De his duobus dicitur in Iſa. In viſione, quæ omniũ viſionũ

Iſa.6. ſuarũ fuit radix,inquit. Vidi Dominũ ſedentẽ, &c. vſque ibi,plena eſt omnis terra. Et ſtatim ſequitur excæcatio Iudæorum,& illuminatio gentium. Vnde dicit Ioan. Hæc dicit Iſa. quando vidit Dominũ. Et ſequit. Excæca cor populi huius,& aures aggraua. Vnde illuminatio gentiũ,fuit excæcatio Iudæorum. Et de hoc

Rom.11. exclamat Apoſtolus. O altitudo diuitiarũ,&c. Ego vidi,ſ. viſionẽ intelligẽtiæ,per fidẽ ſubleuatæ,& ſtabilitæ in ſublimitate ſapiẽtiæ æternæ,p quã eſt duplex lumẽ, inflãmatiuũ, & ſeraphicũ, quod quidẽ ſeraphicũ facit clamare tripliciter, & facit fides duplici ſeraphicatione animã ſeraphicã,& facit mẽtes alatas ſenis alis. In-

Duo Seraphin in nobis. tellectus enim noſter ſecundũ fide illuminatus clamat tripliciter ſanctus,ſanctus,ſanctus. Sunt enim duo Seraphin in nobis ſtabiliti per fidẽ, & quodlibet clamat triplici exclamatione:tamẽ, nõ niſi ſemel Dñs Deus. Notitia enim Dei,eſt notitia trium perſonarũ cũ vnitate eſſentiæ. Vnde tres ſunt, qui teſtimoniũ dãt in cœ

1 Ioã.12. lo,Pater,Verbũ, & Spiritusſanctus & hi tres vnũ ſunt.

Intellectus ergo Seraphicus, id eſt, illuminatus, & inflammatus per fidẽ clamat ter ſanctus. Alter Seraph

Clamor triſagij. reſpondet,ſanctus,ſanctus,ſanctus, quia ſicut in Deo æterno eſt trinitas perſonarũ cum vnitate eſſentiæ,ita etiã in Deo humanato ſunt tres naturæ cũ vnitate perſonæ,& iſti ſunt tres radices fidei,quas qui ignorat vix credit,vt corpus,anima,deitas:ſanctus Chriſtus, ſanctũ habet corpus:ſanctus Chriſtus, ſanctã hẽt animã: ſanctus Chriſtus ſanctã habet diuinitatẽ. Sanctus interius,ſanctus exterius,ſanctus iferius, ſanctus ſuperius. Hæ ſunt duæ cognitiones fidei illuminãtes, & ardẽtes triformiter ad vnitatem reductæ. Clamare autẽ dicuntur propter admirationem,quia vtrunq; eſt admirabile. Vnde dicit Pſal. Domine Dominus noſter quã ad-

Pſal.8. mirabile, &c. Et minuiſti eum paulominus ab Angelis. Et verè admirabile nomen, quantum ad Deum

Universidad de Deusto
Biblioteca

trinum, quia ibi eſt vera diſtinctio perſonarum cũ vnitate eſſentiæ, per quã ſunt ſummæ coæquales coæterni, conſubſtantiales, coeſſentiales. Item eſt admirabile, quoniam tres naturæ coniunctæ ſunt, ſupremũ cũ infimo fine depreſsione, primum cum vltimo ſine innouatione, ſimplex cum compoſito ſine compoſitione. In his tribus omnia mirabilia radicant, & ſunt iuncta cognitio diuinitatis, & humanitatis, quia incarnatio non cognoſcitur, niſi cognoſcatur diſtinctio perſonarum. Si nó cognoſcas Trinitatis diſtinctionẽ, ita bene Pater incarnatus eſt, vt Filius, & Pater paſſus eſt, vt Filius, & es Sabellianus, & Patripaſſarius. Item ſi ponis trinitatem, & non incarnationem, teſtimoniũ habes in cœlo, & non accipis in terra: cũ tamen tres ſint, qui teſtimoniũ dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis. In ſpiritu diuinitas, in aqua humanitas, in ſanguine verò eſt vita. Anima per ſanguinem intelligitur. Per ſanguinem enim Chriſti ſpiritus aquæ iungitur, quia mediante anima diuinitas coniungitur humanitati. Habemus ergo duos Seraphin clamantes & admirantes. Reſtat quare ſex alas habent, & tunc videtur fides. Fides enim eſt in Deum æternum, & humanatum. Fides in Deum trinum eſt vna illuſtratio ſenarum alarum, & hoc dupliciter, aut quantum ad diſtinctionem perſonarum, aut quantum ad diffuſionem trinitatis in creaturam ſecundum eſſentiam, virtutem, & operationẽ. Primo modo ſunt tres articuli, ſcilicet Patris ingeniti, Filij vnigeniti à ſolo patre, Spirituſſancti ab vtroque ſpirati. Iſti ſunt tres alæ in latere dextro, ſcilicet in æternitate, & non poteſt addi, nec minui ad emanationẽ, vt ſcilicet producens tantũ, & non productum, quia ſic eſſet infinitas ex parte ante, nec ſit productum tantum, & non producens, quia ſic eſſet infinitas ex parte poſt: ergo neceſſe eſt ponere producens, & productũ. Similiter, vt ad inuicem cohæreant, aliter in diuinis eſſet diſtinctio ſine ordine, diſtinctio autem ſine ordine confuſio eſt. Vnde neceſſe eſt, q̃ ſpirituſſanctus procedat ab vtroque, & hoc dicunt omnes Sapientes Græci, nec eſt controuerſia, niſi de nomine, & per cõſequens iſte ſit error in fatuis Græcis. Similiter in ſiniſtra ſunt tres alæ, inquantum ab vna eſſentia, virtute, & operatione eſt diffuſio in creaturam. Et ſecundum hoc eſt triplex operatio. Inquantum vnus Deus eſt creator, ſanctificator, præmiator, quia omne quod ab ipſo emanat, aut eſt natura, aut gratia, aut gloria. Et ſic Pater, & Filius, & Spirituſſanctus vnus creator per naturam, unus ſanctificator per gratiam, vnus præmiator per gloriam. Primum autem eſt ante tempus, ſecundum in tempore, tertium poſt omne tempus. Primum eſt in initio temporis ſecundum in decurſu, vltimum in conſummatione. Eſt etiam creatio animæ in decurſu temporis, quia Pater meus vſq; modo operatur, & ego operor, ait Saluator. Præmiatio etiam fit in medio temporis, vt ſanctificatio animarum, ſed poſt fiet perfecta. Item creatio attribuitur Patri, quia potens, & ſanctificatio ſpiritui ſancto, quia bonus, præmiatio Filio, quia iudicabit, & Rex apparebit.

Sed quomodo reſpondebit ala alæ. Dicendũ q̃ ſanctificatio, aut conſideratur quantum ad veniam, quæ quidem fit per redemptionem, & ſic attribuitur Filio, aut quantum ad gratiam, & ſic Spiritui ſancto. Similiter præmiatio conſideratur ſecundum iudicium ſententiantis, & ſic attribuitur filio, aut quantum ad amorem præmiantis, & ſic ſpiritui ſancto. Media autem operatio peruenit ad vltimum, ſic tres alæ diſponunt.

Alter Seraph propinquior eſt nobis, & habet ſimiliter ſex alas, tres ſecundum deſcenſum, & tres ſecundum aſcenſum, veniendo ab ala ſuper caput, per medium, ad alam ſuper pedes. Hi ſunt tres articuli ſecundum incarnationem, crucifixionem, & deſcenſum ad inferos ſecundum animã. Incœpit à ſummo, quia neceſſe fuit, vt vniret ſibi naturam, in qua appareret, & per quam deſcẽderet: quia ipſe de ſe immutabilis eſt, deinde venit ad crucem, deinde ad infernum. Hæ alæ in ſiniſtro, Similiter tres ſupra aſcendendo. Prima de inferis in mundum aſcenſio, de mundo in cœlum, & poſt iudicium, ab Eccleſia militante in triumphãtem, & ſpoliatio inferni in reſurrectione, apertio paradiſi in aſcenſione, conſummatio regni in iudicio, his nihil certius. Hæ ſex alæ primæ, ſex conſiderationes ſunt perfectæ Dei in tribus perſonis, & tribus operibus. Sex alæ aliæ ſecundę ſex conſiderationes ſunt Dei incarnati. In his ergo. 12. eſt fides, cuius prædicatores ſunt 12. Apoſtoli. Alia enim ſubleuat ad volandũ, quia eorum conſideratio tranſcendit omnem humanã rationem. Sine hac duplici conſideratione nullus eſt cultor Dei. In cuius deſignatione pontifex in ſuperhumerali habebat lapides duos, vnum in dextero latere, & alterum in ſiniſtro. Et in illis ſcripta erant. 12. nomina filiorum Iſrael, ſex nomina in lapide vno, & ſex in altero, & erant in lapide onichino lucido & ardenti, in quo fides humanitatis, & diuinitatis exprimitur, quæ ſimiliter exprimuntur in ſymbolo à 12. Apoſtolis cõpoſito, & in fide hac ſacrificium placet Deo. In lapidibus ordinabantur nomina ſecundum natiuitatem eorum, in ſymbolo ſecundum dicta Apoſtolorum. Vnde. Credo in Deum patrem omnipotentem creatorem, &c. Ecce vnus articulus Patris ingeniti. Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum Dominum noſtrum. Ecce ſecundus, filij geniti à Patre. Deinde ſequuntur ſex ad humanitatem pertinentes. Qui conceptus eſt de ſpirituſſancto, natus ex Maria virgine, tertius articulus. Paſſus ſub pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus, quartus articulus. Deſcendit ad inferna, quintus. Tertia die reſurrexit à mortuis, ſextus. Aſcendit ad cœlos ſedet ad dextrã Dei Patris omnipotentis, ſeptimus. Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos, octauus. Credo in ſpiritum ſanctum, nonus. Sanctam Eccleſiam catholicam, decimus. Sanctorum communionem remiſsionem peccatorum, vndecimus. Carnis reſurrectionem, & vitam eternam, duodecimus. Amen. Et hæc ſecundum q̃ ſpirituſſanctus inſtituit, vnit, purificat quantum ad tres vltimas operationes propter vltimum ſequitur.

1.Ioan.5.

Sex alæ Seraphin

Reſpondentia vnius alæ ad alterã.

Ioan.5.

Sermo Nonus. De fidei altitudine, & firmitate.

VOCAVIT Deus firmamentum cœlũ, &c. Dictum eſt ſupra, q̃ altitudo fidei in duobus cõſiſtit. In altitudine ſublimitatis, & in altitudine profunditatis. De altitudine fidei dictum eſt, nũc dicendũ eſt de eius firmitate. Sed ſi alta, quomodo certa? quia res quanto altior, tanto minus nota, & quanto minus nota, tanto magis dubitabilis. Ideo intelligendum, quòd huius fidei firmitas eſt triplex. Prima eſt ex teſtimonio veritatis expreſſe per verbũ increatũ. Secunda ex teſtimonio veritatis expreſſe per verbum incarnatum. Tertia ex teſtimonio veritatis expreſſe per verbum inſpiratũ. De primò dicit Ioan. Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spirituſſanctus, & hi tres vnum ſunt. A tribus datur teſtimoniũ, ſed exprimitur per Verbum, quia Verbum, & Patrẽ, & ſeipſum exprimit, & omnia alia dicente Dauid. Verbo Domini cœli firmati ſunt. Cœli, id eſt, cœleſtes per fidem, verbo Dei firmati ſunt. Et iſto verbo firmanẽ & cęleſtes, & ſub cęleſtes. Vnde dicit. Et ſpiritu oris eius omnis virtus eorũ. Vnde ſcriptura explicãs myſteriũ hierarchiæ cęleſtis, & ſubcęleſtis, in alio loco dicit. In æternũ Dñe verbũ tuũ permanet in cœlo. ſ. trinitatis. Sup hoc verbũ fundata eſt eccleſia. ſ. terra. Vnde dr̃ in Iſa. Quis mẽſus eſt pugillo aquas,

Gen.1. Duodecim alę ſunt duodecim articuli fidei.

Exod.28. Fides eſt altiſſima, & certiſſima.

1.Ioan.5. Pſal.32. Pſal.118. Iſa.40.

aquas, & cœlos palmo ponderauit? Quis appendit tribus digitis molem terrę? Hoc facit verbum, per quod facta ſunt omnia. Manus eius per quam cuncta creantur, formantur, ſeu diſtinguuntur, & ornantur, tribus digitis leuat, & ſuſpendit terram, ſcilicet eccleſiaſticam hierarchiam quam creat, diſtinguit, ornat. Hæc manus metitur aquas, & omnia tenet in manu, ſicut in pugillo res tenetur. Hæc eſt manus verbi æterni, hoc teſtimoniũ tranſcendit nos. Vnde animalia volatila demittebãt alas ſuas, cum fieret vox ſuper firmamentũ. Quomodo nos audiemus tonitruum, ſi ſermonis eius ſcintillam vix apprehendimus? Condeſcendit autẽ nobis, quia ſe exprimit per verbũ incarnatum, & ſecundũ teſtimoniũ Ioannis. Qui de terra eſt, de terra loquitur: qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt. Teſtimoniũ Chriſti, maius teſtimonio Ioannis fuit, quia non alio ſupponente loquitur, quia anima eius omnia vidit, & qui de cœlo eſt, cœleſtia narrare poteſt. Vnde dixit Nicodemo. Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo ſi dixero vobis cœleſtia, credetis? Huic filio pater teſtatur in voce, ſpirituſſanctus in columbe ſpecie, vt teſtimonium eius ſit ſoliditiſsimum, quia pater quod dedit mihi, maius eſt omnibus his. Huius autẽ fidei Chriſtus eſt fundamentum, & nemo poteſt aliud fundamẽtum ponere, præter id quod poſitum eſt Chriſtus Ieſus. Ille eſt lapis angularis, de quo facit Iſa. & Petrus mentionẽ. Ecce ponam in fundamẽtis Syon lapidem angularẽ, probatum, ſpecioſum. Et Apoſtolus. Super ædificti ſupra fundamentũ Apoſtolorum, id eſt, ſupra Chriſtum. Tertia firmitas eſt ex teſtimonio veritatis expreſſæ per verbum inſpiratum, & hoc fuit in omnibus prophetis. Et nos audiuimus hoc verbum, quo ſpirituſſanctus teſtificatur, quoniã Chriſtus eſt veritas. Aliqui viderunt eum in carne. Vnde dicitur in Luca. Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Dico vobis, q̃ multi Reges, & Prophetæ voluerunt videre, quę vos videtis, & non viderunt. Radiauit autem ſpirituſſanctus in cordibus omnium prædicatoribus ad omnem veritatem, prædicandam, & ſcribendam, dicente Apoſtolo. Multipharie multisq; modis olim Deus loquẽs patribus, & poſtea dicitur. Si enim qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt, &c. & ſequitur, qui cum initium accepiſſet enarrari per Deum, concedente Deo in ſignis. Et exemplificatur hic triplex firmitas fidei Prima, vt expreſſa per verbũ increatũ, ibi multipharię, & qui cum ſit ſplendor gloriæ. Secundò, vt p verbum incarnatũ, ibi purgationẽ peccatorũ faciens. Tertiò, vt per verbũ inſpiratum, qui cũ initium accepiſſet enarrari per Deũ. Hic ſpirituſſanctus mentibus electorum facit ſcripturas, & dat firmitatẽ fidei Chriſtianæ. Et, quia ſpecialiter in Apoſtolis, ideo dicuntur 12. fundamenta ciuitatis. Vidi ciuitatẽ de cœlo. &c. & dicitur, q̃ in fundamẽto. 12. nomina Apoſtolorũ fuerunt ſcripta. Non tantũ autem teſtimonium Apoſtolorum, ſed varia teſtimonia ſpirituſſancti in multis, in quibus ſunt 12. rationes firmitatis fidei, quæ ſunt 12. fundamenta, per concurſum diuerſorũ teſtimoniorum ſpirituſſancti fidem formauit in concuſſam licet vexata fuerit hęc firmitas, in principio eccleſiæ, vbi cruciabantur martyres ab idolatris. Similiter fuit vexata in medio tempore diuerſis hæreſibus, vexabitur maxime in fine eccleſiæ per tormẽta, per argumenta, per miracula. Vnde ve prægnãtibus in his diebus, hoc eſt, ve teneribus in fide. Oportet ergo, q̃ fides firmetur per verbũ inſpiratũ. Conſurgit autem hæc firmitas ex quatuor, quaſi ex quatuor lateribus ciuitatis, ex teſtificantium notitia certa, ex teſtificantiũ fama præclara, ex teſtificantium concordia plena, & ex teſtificantiũ ſententia firma. Quia ſi ſit notitia certa, non ſit autem fama bona, non credimus ſibi, ſed quãdo bonus eſt homo, ſcitur, q̃ veritatẽ dicit, & ſi habet certam notitiã, & famam claram, ſed ſibi multi contradicunt, adhuc poteſt eſſe dubitatio. Si autem hæc tria habeat, & notitiã, & famã, & concordiam, & tamen non habet ſentẽtiam firmam, dubitatio eſſe poteſt. De notitia certa dicitur. Scio hominem raptum vſque ad tertiũ cœlum, & audi. arch. hoc eſt, certa notitia, per aſcenſum vſq; ad tertium cœlũ, & iterum per deſcenſum vſque ad tertiũ cœlũ, & per illuſtrationes omniũ cęlorũ Vnde in Eccle. dicit. Ego feci, vt oriretur in cęlis lumẽ indeficiẽs, id eſt, in cœleſtibus viris lumẽ fidei firmũ. Per triplex cœlũ, triplex viſio intelligit, nẽpe, intellectualis pura, intellectualis adiuncta cũ viſione imaginaria, & intellectualis cũ viſione corporali manifeſta. Prima inuenitur in mentibus Angelicis. Secunda in mentibus propheticis. Tertia in mentibus Apoſtolicis. Harũ viſionum concurſus eſt certitudo ſcripturæ. Viſio intellectualis pura in mentibus Angelicis eſt in legislatore. Lex enim per Angelos ordinata eſt. Angeli eam dederunt, Angeli eam ſcripſerunt, qui puram veritatem videbant in luce æterna. Ad hanc viſionem fuit Moyſes ſubleuatus vltra omnes prophetas, quia ſcriptũ eſt. Si fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſeruus meus Moyſes, palam, & non per ænigmata Deum videt, & ore ad os loquor ei. Et in ſignum huius ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Qui etiam vidit Angelum, qui in rubo apparuit ei. Et exponit Beatus Stephanus, quia non fuit ibi Dominus, niſi per ſubiectam creaturam, ſed Angelus fuit. Secunda certitudo fuit in mentibus prophetici, habentes firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis, attendentes quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris. Hoc primum intellligentes, quòd omnis prophetia ſcripturæ propria interpretatione nõ fit. Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia ſed ſpiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines. Viſiones enim prophetarum fuerũt imaginariæ, vt Iſaiæ, Danielis. Tertia eſt certitudo ex viſione intellectuali iuncta cum corporali. Hæc fuit in mentibus Apoſtolicis dicente Ioan. Quod fuit ab initio, quod vidimus, & manus noſtræ cõtrectauerũt de verbo vitæ, & non aliud, quàm quod vidimus, annunciamus vobis. Vnde Thomas tãgere voluit. Quia vidiſti me Thoma credidiſti, & alibi. Qui vidit, teſtimonium perhibuit. Et in actibus, præcepit nobis teſtificari. Et Beata virgo Maria doctrix Apoſtolorum, & Euangeliſtarum contrectauit hoc verbum in vtero, & in ſinu. Hæ tres viſiones ſiue certitudines concurrentes, Angelicæ, propheticæ, Apoſtolicæ, dant certitudinem fidei, & ſcripturæ, Has tres Paulus habuit, quando Chriſtum corporaliter vidit. Nouiſsimè inquit tanquam abortiuo viſus eſt, & mihi. Qui etiam ad ſupremam viſionem fuit ſublimatus, tãdem ad intellectualem. Bene ergo dictum eſt. Ego feci in cœlis, vt oriretur lumen indeficiens. Secunda firmitas eſt ex teſtificantium fama præclara.

Hæc in tribus conſiſtit.

In præclaritate meritorum, miraculorum, & martyriorum, præclaritas meritorum fuit in Patriarchis. Vnde. Laudemus viros glorioſos. Patriarchæ miracula non fecerunt, ſed famoſi fuerunt in meritis. Hi fuerunt initium ſcripturæ, quia agit de apparitionibus illis factis. Præclaritas meritorum, & miraculorum fuit in legislatore. Vide magna miracula, in flagellatione Aegypti, in tranſitu maris, in deſerto, vt per, qui quadraginta annos non ſunt attrita calciamenta, nec veſtimenta, manna de cœlo pluit illis, vide Ioſuæ, qui ſolem fecit ſtare, qui aquas diuiſit

2.Cor.12. Ecclę.24. Triplex viſio ſiue certitudo myſteriorum fidei. Gal.3. Num.12. Exo. Act.7. 2.Viſio. 2.Pet.1. 3.Viſio. 1.Ioan.1. Ioan.20. Ioan.19. Act.10. 1.Cor.15. Eccl.24. Teſtium ſcript. ſacrę pręclara merita & fama. Eccle.44.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uisit in ingressu terræ promissionis, & aquæ reuersæ sunt in suam originem. Adiunge his Eliam, & Elisæum. Qui Elias cœlum claudebat, pluuiam dabat, cibum augmentabat, qui in curru igneo ascendit cœlum. Eliseus, qui viuens, mortuum suscitauit, qui mortuus, etiam mortuum suscitauit, qui homines cupiebat ante legem, ergo, & post legem. Et in datione legis facta sunt miracula, & non nisi in hoc populo. Ex quo sequitur, q̃ isti viri amãtissimi, & chari Deo, fuerunt in veritate fundati. Hæc est ergo certitudo fidei.

Tertia præclaritas est miraculorum, & martyriorum. Et hæc certitudo veritatis apparet, quãdo homo vult mori pro veritate, quam prædicat, vt Isa. & alij prophetæ. Quem prophetarum non persecuti sunt patres vestri? Si dicant hæretici, quod ipsi pro veritate moriuntur, & habent merita, tertium tamen, non habent miracula, scilicet. Nunquam auditum est, quòd hæreticus vel ante, vel post mortem faceret miracula. De istis cœlis legitur. Quoniam videbo cœlos tuos o. d. tuorum, scilicet viros cœlestes, in quibus videmus hanc triplicem claritatem, quæ sunt opera digitorum Dei. In isto digito tertio miraculi, scilicet deficiunt magis Pharaonis. Tertia firmitas fidei est ex testificantium concordia plena, quæ est in tribus, in eloquijs scripturarum, in decretis consiliorum, in documentis sanctorum. De primò legitur. De medio petrarum dabunt voces, hoc est de medio duorum Cherubin, de quibus loquebatur Dominus, siue de quorum medio, scilicet de medio duorum testamentorum, Isa. dicit. Ecce virgo cõcipiet. Alius dixit. Morietur Christus, & Euangelista, occiditur. Quicquid ergo dictum est per prophetas, impletum est per Christum, & Isa. dicit. Ascendet Dominus super nubem leuem, & ingredietur Aegyptum, & mouebuntur simulachra, hoc factum est per Christum. Nunquam inuentus est aliquis propheta, vel philosophus, qui idolatriam potuit remouere, quod tamen Christus fecit per Apostolos, vbique terrarum. Hi vero testes sunt scripturæ, prophetæ, & Apostoli. Nec potest dici, quòd Apostoli subordinauerunt prophetas, vt sic dicerent, sicut euenit in Christo. Si enim eodem tempore fuissent, posset haberi suspicio, sed illi præcesserunt. Veritas ergo ista est infallibilis. Si enim contingens dicatur firmiter esse futurum, & cognoscatur certitudinaliter, impossibile est, quòd videatur aliter, nisi in veritate certa. Vetus ergo testamentum, & nouum in magna consonantia, & harmonia conueniunt, & sunt sicut 24. seniores circa thronum Christi, vt nulla sit dubitatio. Secunda firmitas est in decretis conciliorum, quia illa, quæ in dubium veniebant, ibi confirmata sunt. Arrius dicebat, quòd pater maior erat filio, secundum essentiam, & per hoc nitebatur ostendere, non esse filium æqualem Patri. Et in primo concilio, vbi fuerunt viri sanctissimi. Beatus Nicolaus fuit ibi, vbi dico fuerunt. 318. Episcopi, vbi fides confirmata est catholica, scilicet vniuersalis. Et factũ est auctoritate Petri, & aliorum Patrum. Vnde quatuor concilia principalia fuerunt, quæ dant testimonia huic fidei. Tertia est in documentis doctorum, & sapientũ, in mundana sapientia, & diuina, vt Diony. Greg. Nazanz. Greg. Nisse. Damasc. Basil. Ansel. Chrysost. Latinisimiliter, Hilar. Greg. Aug. Amb. Hiero. Documenta istorum concordant, & idem dicunt, idem sapiunt. De his dicit Iob. Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentũ cœli quis dormire faciet? Hæc est concordia scripturarũ, conciliorum, & doctorum. Quarta ratio firmitatis fidei, est ex testificantium sententia firmat, quæ firmitas habetur ex hoc, quòd consentit rationi, quia ratio non potest contradicere fidei. Iudicium enim rationis illustratæ est, quòd de Deo summè est sentiendum, & altissimè. Hoc autem tripliciter sentiendũ de Deo est. Altissimè, & pijssimè. Altissimè, & verissimè. Altissimè, & optimè. Ratio ergo dictat, quòd de Deo altissimo est sentiendum, altissimè, & pijssimè, quòd illa essentia nobilis est nobilissimo modo. Cum enim forma vniuersalis nobilior sit particulari, quia in multis. Particularis autem nobilior vniuersali, quia particularis in vno non numerata, sed vniuersalis in multis est numerata, ergo essentia diuina habere debet, quod nobilitatis est in creatura, vt sit vna in multis non numerata. Sentiendum est etiam pijssimè, quòd illa essentia est origo omnium creaturarum, creans omnes res, & quòd immediatè ab ipsa omnes res procedunt. Nisi tu sentias, quòd totalitas rei ab ipsa procedit, non sentis de Deo pijssimè. Plato commendauit animam suam factori: Sed Petrus commendauit animam suã creatori. Secundò est sentiendum de Deo altissimè, & verissimè, quia ipse est veritas, omnia gubernans, omnia illustrans, omnia rectificans, omnes disponens, dicẽte Dauit. Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Non ergo gubernatio est attribuenda astris. Tertiò sentiendum est de Deo altissimè, & optimè, quòd sit optimus, ex quo se summè diffundit, & diligit. Vnde proprio filio non pepercit, & donando nobis illum, dedit quicquid sciuit, quicquid potuit. Omnia (inquit filius) quæcunque pater habet, mea sunt. Dedit autem pater nobis filium natum, dedit nobis passum pro nobis, resuscitatum propter nos, quia propter nimiam charitatem qua dilexit, &c. Vnde per viscera misericordiæ Dei nostri. Intima Dei bonitas facit, quòd summè diligat, summè misereatur. Hæc omnia apparebunt in resurrectione, quia per summã pietatem, qua omnia creauit, omnia restaurauit per summam veritatem, omnia iudicabit, per summam benignitatem omnia glorificabit. Ex hoc sensu nascitur in anima triplex influxus ab illa luce, per quam stabilitur anima in Deum, primus est robur virtutis, secundus, est zelus veritatis, tertius excessus amoris. Robur virtutum est primus, quia nihil difficile est animæ habẽti fidem inconcussam, quia si potest credere, omnia possibilia sunt credẽti, q̃a paratus est sustinere omnia propter Deum, quia per fidem, & virtutem stabilitur. Secundus influxus est veritatis zelus, vt homo indignetur contra omne malum, & afficiatur statim ad omne bonum, dedignetur omne malum, sicut Elias, qui prophetauerat de Achab, & Iezabel, quòd comederent ex eis canes dixit Achab. Nunquid inuenisti me inimicum tibi? Respondit Elias. Inueni, quia venundatus es, vt faceres malum in conspectu Dei, quasi diceret, quicunque est contrarius Deo, est contrarius mihi. Tertius influxus est incessus amoris, quando anima in vituperijs, & tribulationibus, semper sentit iucunditatem amoris, hoc maximè est, quando ardẽs sentit, quòd Dominus facit gustare panem Angelorum. Et hunc reputant omnes stultum, & ipse reputat omnes stultos, & secũdum veritatem sunt. Et hoc est summum fidei, & apex, vt per experientiam inebrietur, & iam nil curet de mundo. Hæc enim defendet tempore Antichristi. Vnde mittet illis Deus operationem erroris. De apice fidei, quæ amor est, Apostolus dicit. Quis nos separabit à charitate Christi? vsque huc, qui erat in Christo Iesu, & alibi. In charitate radicati, & fundati hoc firmamentũ cęli. Vnde Psalmista dicit. Confitebuntur cœli mirabilia tua, scilicet animæ mirabilia, quæ in sẽsentiunt. Hæ enim experientię, faciunt fidem stabilissimam. Quando ergo homo sentit de altissimo pijssimè, verissimè, & optimè, tunc zelo, & excessu amoris rapitur anima ad tertium cœlum, & si non ita excellenter, vt Paulus, & tunc domus fundatur supra firmam Petram.

Act. 7.
Psal. 8.
Exo. 8.
Testificantium fidẽ concordia
Psal. 103.
Isa. 7.
Dan. 9.
Isa. 19.
Iob. 38.
Firmitas testium.
In Concilio Nicęno interfuit Beatus Nicolaus.
Doctorũ cæterua.
Ioan. 16.
Ex zelo bono in anima ns scitur triplex influxus.
3. Reg. 21.
2. The. 2. Rom. 8. Ephe. 3.
Psal. 88.

Sermo

Sermo Decimus. De fidei speciositate, quæ cœlo comparatur.

Gen. 1. VOCAVIT Deus firmamẽtum cœlum, &c. De altitudine fidei, & eius firmitate dictũ est. Nunc de speciositate dicendum. Dicitur enim cœlum, quasi cœlatum, id est, sculptũ luminibus. Quo modo speciosa sit hæc fides dicitur in Gene. Suspice cœlum, & numera stellas, si potes, sic erit semen tuum. Pollicitatio seminis carnalis facta est ad Abraam, quia sic erit semen tuum, pollicitatio similiter seminis spiritualis ei facta est, eo q̃ Pater multarum gentium per fidem futurus erat. Caro Abraam generauit semen, & multiplicatum est multiformiter eius generatio spiritualis fuit, & generauit spiritualiter mente fœcundata pullulationes speculationum orientium ex fide, transcendentes claritatem, syderum. Vnde. Sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & vidi Hierusalem descendentem. Et q̃ habebat duodecim portas, & super quamlibet portam margarita vna, & portæ ex singulis margaritis. Hæ speculationes fidei, comparantur syderibus, & comparantur duodecim margaritis. Licet enim sint stellæ illæ innumerabiles, tamen sunt duodecim signa, per quæ Sol currit. Ista duodecim signa nihil aliud sunt, nisi, q̃ stellæ secundum varias figuras, & varietatem luminum habent diuersas influentias, & sol illius cõiunctus, temporibus varijs, secundum diuersas influentias, habet vitam ministrare in mundo. Hæ autem (vt dictum est) orientes speculationes ex fide comparantur claritati margaritarũ, quia sunt fulgidæ, viuicæ, iucundæ, ad modum margaritæ, quæ habet fulgorem, siue fulget, cõfortat per efficaciam, cor iucundat. Secundum hoc igitur ingrediuntur ad contemplationem, nec potest ad visiones Apocalypsis homo nudus accedere, nisi intelligat ista. Cum igitur sit alia claritas, solis, alia stellarum, nos sublimati per fidem transformamur à claritate in claritatem, & hoc reuelata facie, vt similes simus duodecim stellis, & duodecim margaritis. Duodecim speculationes sunt, quas habemus ex fide. Credere Deum primum, Deum trinum, & vnum, & exemplar rerum, vt creantem mundum, vt formantem animam, dantem spiritum, Deum carni vnitum, Deum crucifixum, me delam mentium, vitale pabulum, vitorem scelerum, præmium æternum. Nota etiam, q̃ quædam sunt credibilia, siue intelligibilia per rationem, vt Abraam genuit Isaac, siue facta particularia, quædam autem credibilia, non sunt intelligibilia, & quando intelliguntur rationes solidas habent. Ad sufficiẽtiam horum duodecim, Nota, q̃ claritas fidei speculanda est, vt veritatis præexistentis, vt veritatis efficientis, vt veritatis resicientis, vt veritatis perficientis. Vt veritatis præexistentis, tripliciter, vel quantum ad essentiam, vel quantum ad excellentiam, vel quantum ad refulgentiam. Esse enim Dei, primum est, quod venit in mente. Vnde dicitur Moysi quærenti, quod nomen Dei esset. Respondit. Ego sum, qui sum. Et in hoc cõprehendit, quicquid est siue bonum, siue potens. Secundò quantũ ad excellentiam, vt Deus vnus, trinus, & verus. Tertiò quantum ad refulgentiam, vt exemplar rerum. Si autem consideratur, vt claritas efficiens, hoc est tripliciter, aut in quantum inchoat naturam, siue mundum, illustrat industriam, inspirat gratiam. Inchoat naturã, siue mundum, quod non solũ est credibile, sed etiam intelligibile, vt illustrat industriam, & sic format animam secundum intellectum humanum, & Angelicũ, & sic Deus est obiectum intellectus, & hinc est, q̃ habet rationẽ perpetui, quantũ ad imaginẽ creationis, reparationis, similitudinis, quia imago est essentialis dependentia, & relatio, Vt inspirat gratiam hic est consummatio, & hoc est credibile, & intelligibile. Voluntas enim nõ perficitur, nisi per donũ spiritussancti infusum. Si autem claritas veritatis consideratur, vt reficiens, similiter triplex claritas refulget in anima, aut quantum ad humanæ, & Angelicæ reparationis principium, vel quantum ad præcium, vel quantũ ad effectum. Primum est speculari Deum carni vnitũ, quod est credibile, & intelligibile, si vt præcium sic cruci affixum, si vt effectus, sic Deus medicina est animæ. Est ergo principium nostræ creationis, reparationis, præmiationis. Si vt confirmans, siue perficiens, sic triplici ter, vt vitale pabulũ Ecclesiæ militantis, & triumphantis, vt vltorem scelerum, vt finale præmium. Oportet Deum esse præmium, ergo est credibile, & intelligibile, & hoc secundum influentiam, secundum legem iustitiæ, clementiæ, & concordiæ. Secundũ primum, vt virtus, secundum secundum vt veritas, secundum tertium, vt influentia. Hæ sunt 12. portæ, de quibus dicit Psalmista. Aperite mihi portas iustitiæ. Iusti intrabunt in eam, quia iustus ex fide viuit. Primũ speculabile circa Deum est, q̃ primũ nomen Dei est esse, quod manifestissimum, & perfectissimum, ideo nihil manifestius, nihil perfectius, quia quicquid de Deo dicitur, reducitur ad esse, hoc est propriè proprium nomen Dei. Deus non dixisset Moysi, siue latori legis. Ego sum, qui sum, nisi esset primus, postea dixit, Deus Abraã, Deus Isaac, Deus Iacob, in quo mysterium Trinitatis expresit. Tertiò dixit, qui fecit os hominis, & linguã, in quo explicauit, se esse exemplar. Deum esse primũ, manifestissimũ est, quia ex omni propositione sequitur esse Deũ, etiam si Deus non est, Deus est, quia omnis propositio infert se affirmatiuam, vel negatiuam, vt si sortes non currit, verum est sortem non currere. Consideratur etiam hæc veritas quasi in speculo quodam, quod confortat, & dat visum. Omnis enim creatura concurrit ad hoc speculum faciendum, & iungitur in hoc speculo, secundũ viã ordinis, originis, cõpletionis. Primò tripliciter, secundum rationẽ posteriorisad prius, in inferioris ad superius, & tẽporis ad æuũ, & æui ad æternitatẽ. Manifestũ enim est, si est posterius, est prius, ergo & primum, ergo in isto ordine per posteriora ad priora, & ad primũ peruenit. Omnia enim vel sunt posteriora, vel media, vel prima. Secundò est ordo inferioris ad superius, & superioris ad summum, quæ habent essentialem ordinem, & dependentiã, secundum ordinẽ naturæ: Et non dicitur hic superius, & inferius secundũ lineam prędicamentalẽ, sed secundũ magis nobile, & minus. Tertiò est ordo temporis ad æuum, & æui ad ęternitatẽ, quia si est aliquid propter aliud creatum, & illud creatũ erit, propter increatũ, & increatũ erit propter se, vt si est res tẽporalis, propter animã, & anima propter Deũ, necessario ergo Deus p se est, secundũ ordinẽ, ergo causalitatis, dignitatis, finis, omnia declarant esse primum, & vltimum in ratione producendi, sed vltimũ in ratione faciendi, hoc ergo secundũ rationẽ ordinis. Alio modo creatura dicit Deũ esse secundũ rationẽ originis, vt si est ens creatũ, est ens increatũ, & si est ens per participationẽ, est ens per essentiã. Si est ens per cõpositionẽ, est ens per simplicitatẽ. Et si est ens per multiformitatem, est ens per vniformitatẽ, vel identitatẽ. Primò dicendũ, q̃ omne creatũ ponit causam, & vniuersitas causatorum ponit causam primã vniuersalem. Tunc quæro de causa illa, aut est creata, aut non, si sic, est abire in infinitũ, si non, habeo propositũ. Item ens per participationẽ ab eo habet esse, quod est ens per essentiã, quia fluit ab eo. Similiter omne cõpositum est à componentibus, similiter, & partes cum sint dependentes, sunt ab aliquo simplicissimo absoluto, similiter de multiformitate,

Gen. 15.
Apoc. 21.
Credibilium differentia.
Sufficientia credibilii duodecim probatur.
Exod. 3.
Psal. 117. Primum nomen Dei est esse.
Exo. 3.
Creatura vt creatura clamat Deũ esse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſi enim eſt ens per multi formitatem, eſt ens per vniformitatem, vt in numeris, quia neceſſe eſt deuenire ad vnitatem. Hoc ergo ratione originis. Tertiò modo ratione completionis, ſi eſt eſſe potentiale, eſt eſſe actuale. ſi eſt eſſe mutabile, eſt eſſe immutabile. Si eſt eſſe ſecundum quid, eſt eſſe ſimpliciter. Si eſt eſſe dependens, eſt eſſe abſolutum. Si eſt eſſe in genere, eſt eſſe extra genus. Ens autem potentiale venit ex actuali eſſe neceſſario in diuerſum, ſed in eodem eſſe potentiale præcedit eſſe actuale. Similiter mutabile, eſt fluēs ab immutabili fixo. Similiter creatura eſſentialiter dependens à primò, & materia, & forma, & etiam accidens magis dependent à Deo, quam à ſuo ſubiecto, quia Deus poteſt facere, vt ſit ſine ſubiecto, vt in ſacramento altaris, ſed non, quòd non dependeat ab eo. Similiter ſi eſt ens ſecundum quid, erit ens ſimpliciter. In his quæ nata ſunt eſſe ſimpliciter, vt ſi eſt ſapiens ſecundum quid, eſt ſapiens ſimpliciter. Similiter, vt remoueatur inſtantia. Eſt albus dētes, ergo eſt albus ſimpliciter. Si eſt ens in genere, eſt ens extra genus. Ens enim in genere habet differentias coarctantes, & tale nō habet poſſe eſſe, & agere vniverſaliter. Vnde Deus eſt ens extra genus, & ſupra genus. Hæ igitur ſpeculationes ordinis, originis, & completionis, dicunt ad illud eſſe primum, quod repreſentant omnes creaturæ. Hoc enim nomen ſcriptum eſt in omnibus rebus. Et ſunt hæ conditiones entis, ſuper quas fundantur certiſsimè illationes. Vnde dixit auctor lib. de cauſis, prima rerum creatarum omnium eſt eſſe, ſed ego dico, prima rerum intelligentiarum eſt eſſe primum.

Nomen Dei ſcriptum in omnibus rebus.

Sermo Vndecimus. Qualiter Trinitas ſpeculum eſt pulcherrimum.

2.Cor.3. NOS autem reuelata facie gloriā Domini ſpeculantes, &c. Dictum eſt de ſecunda viſione, ſcilicet intelligentiæ per fidem eleuatæ, quæ intelligitur per cœlum vel firmamentum, quod eſt altum, firmum, ſpecioſum. Dictum eſt de duobus primis, & inceptum de tertiò, ſcilicet ſpecioſitate, quæ eſt multiformis ſpeculatio fidei. De qua dictum eſt Abrahæ hoc eſt credenti. Suſpice cœlum, & numera ſtellas ſi potes. Dictum eſt à Ioan. Suſtulit me in mōtem, & per duodecim ſigna per quæ currit ſol intellectualis in Hemiſpherio noſtræ intelligentiæ, & facit dies, & annum fidei. Et per duodecim portas ex ſingulis margaritis, intelliguntur 12. ſpeculationes principales ad quas aliæ reducuntur, & ſecundum quas aliæ regulantur, & diriguntur. Et illæ ſunt fulgidæ, viuificæ, iucundæ. Prima erat, ſpeculari Deum eſſe primū. Secunda Deum eſſe trinum, & vnum. Circa has procedunt ſancti, & doctores, ſed ſancti per viam ſpeculationis, doctores per viam inueſtigationis. Dictum eſt ergo de primo ſpeculo, ſcilicet quòd eſſe eſt nomen Dei manifeſtiſsimum, & perfectiſsimum, quia omnia quæ ſunt Dei comprehēduntur in hoc nomine. Ego ſum, qui ſum. Hoc nomen Dei, eſt propriè proprium, de quo dictum eſt, quoniam res omnes repreſentant ipſum per viam originis. Hoc ſpeculum componitur ex omnibus creaturis, vt patuit. Hoc nomen in anima ſcriptum, illuſtrat eam. Augu. enim ſic explanat. Nos aut reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes, non à prope, ſed de longe, ſcilicet à ſpeculo, ſed hoc ſpeculū eſt cum ænigmate adhuc, quia ſi videretur ſine ænigmate, eſſet homo beatus. Hoc ſpeculum format Aug. qui volens oſtendere vnitatem & trinitatem Dei. dicit ſic. Neque enim diuinorū librorum auctoritas tantummodo prædicat, eſſe Deū verum, ſed omnis quæ nos circunſtat, ad quam nos etiam pertinemus, vniuerſa rerum natura proclamat, ſe habere præſtantiſsimū conditorem, qui nobis mētem rationemq; dedit, qua viuentibus non viuentibus, ſenſu prædita non ſentientibus, intelligētia non intelligētibus, immortalia mortalibus, impotentia potentibus, iniuſtis iuſta, ſpecioſa deformibus, bona malis, incorruptibilia corruptibilibus, beata miſeris, præſerenda videamus. Et per hoc quoniam rebus creatis creatorē ſine dubitatione præponimus, oportet vt eum, & ſummè viuere, & cuncta ſentire, atque intelligere, & mori, & corrumpi, mutariq; non poſſe, nec corpus eſſe, ſed ſpiritum omnipotētiſsimum, & ſpecioſissimum, & optimū, veriſsimumq; fateamur. Duodecim ponit conditiones, æternus, immortalis, incorruptibilis, immutabilis, ecce quatuor. Item viuus, ſapiens, potēs, ſpecioſus, & ecce quatuor. Item iuſtus, bonus, beatus, ſanctus ſpiritus, ecce quatuor. De primo quaternario accipiatur vnum nomen, ſcilicet æternus, quod alia tria comprehendit, quia ſi eſt æternus, eoipſo eſt immortalis, & ſi immortalis, eo ipſo incorruptibilis, & ſi incorruptibilis, eoipſo immutabilis. De ſecundo quaternario accipiatur ſapiens, ergo viuus, ſi viuus ergo potens, ſi potens, ergo ſpecioſus, quia ſapientia eſt forma pulcherrima. Vnde ſapiēs dicit. Amator factus ſum formæ illius. De tertiò quaternario accipiatur illud nomen beatus, quod comprehendit alia tria, quia ſi beatus, ergo bonus, ergo iuſtus, ergo ſanctus ſpiritus. In his ergo tribus, ſcilicet æternitate, ſapientia, & beatitudine, vna relucet trinitas, æternitas Patri, ſapientia Filio, beatitudo Spirituiſanctō. Adhuc etiam redigit ad vnum hæc tria, & accipit ſapientiam, & oſtendit trinitatem, quia neceſſe eſt, ſi eſt ſapientia, vt ſit mens, quæ cognoſcat ſe, & diligat ſe, & alia. Nec tamen intelligendum, q̄ ità ſit Pater mēs, q̄ filius non ſit, immo eſt inſania, immo quia Pater mens, Filius eſt mens, Spirituſſanctus eſt mens. Itē Filius notitia, Pater notitia, Spirituſſanctus notitia, & ſic de alijs. Hoc autem anima non eſt, quia mens non eſt notitia. Sapientia ergo in cognitione eſt, vbi ergo eſt cognitio, neceſſe eſt, vt ſit emanatio, ſiue generatio verbi: ex qua generatione ſequitur productio amoris nectentis. Et ſi producens, eſt Pater, verbum, eſt Filius, nexus Spirituſſanctus, in quibus eſt trinitas vere diſtincta, vt in ſapientia, & in mente ſi eſt in anima, hoc eſt ex veritate ſapientiæ. Et hoc dicit Anſelmus Monologion. Ex hoc enim q̄ Summus ſpiritus ſe intelligit, Filius generatur, Spirituſſanctus ſpiratur. Hoc eſt ſpeculum trinitatis: vnde Aug. Sed nos cum Ruth colligamus ſpicas ſecundum doctores noſtros. Eſt autem duplex ſpeculum trinitatis, vnum intellectuale, quod facit intelligere nomina dicta de Deo intellectualia, ſecundum eſt magis materiale, quod ſit per nomina tranſumptiua. Prima ſpeculatio eſt, q̄ intelligentia per fidem eleuata, dicit Deum eſſe trinum, & vnū propter q̄natuor, quæ ſunt in diuino eſſe, ſcilicet propter conditionem perfectionis, propter conditionem productionis, productiuæ diffuſionis, diffuſiuæ dilectionis, & vnum ſequitur ex altero. Eſt enim ibi ſuprema perfectio ex qua ſic primum principiū habet perfectionem orignis, ordinis, indiuiſionis. Eſt autem origo originans, perfectior quàm non originans, & perfectior eſt origo originans originantē, quàm originās non originantē. Ergo ſi ibi eſt perfecta origo, neceſſe eſt eſſe Patrē, producentē Filiū, originantē, & Spiritū ſanctum originatum. Item à parte ordinis ſic. Vbi eſt perfectus ordo, ibi eſt ratio principij, medij, & vltimi, alioquin inordinatio accideret in diuinis, ſicut ſupra dictū eſt. Oportet ergo per rationē ordinis, vt ſicut ibi tres perſonæ ſunt ex parte indiuiſionis, ſic neceſſe eſt, ibi eſſe indiuiſionem, alioquin reduceretur à perfectione, & ab vnitate. Eſt enim indiuiſio vnitas. Vnitas autem eſt in principijs', & principiatis, in vniuerſalibus, & particularibus, in voluntate, & natura. Vnitas in principijs eſt ſimplicitatis, in compoſitis, ſiue principiatis, totalitatis ſeu plenitudinis, in vniuerſalibus conformitatis, in particularibus innumeroſitatis, in voluntate vnanimitatis, in natura inſeparabilitatis. Vnitas ſimplicitatis in principijs eſt defectiua, qa licet quodlibet principium ſit ſimplex, non tamen de ſe ſufficiens eſt ad aliud producendum, ſine alio principio.

Epilogus dictorum.

Gen.15. Apoc.21.

15.lib.de Trini.c.4.

12.conditiones Dei iuxta Auguſtinum.

Trinitatis ſpeculum duplex.

Vnitas multiplex

Item vnitas totalitatis, ſiue plenitudinis in principiatis deficit, quia non eſt ex ſe, nec ſimplex.

Item vnitas totalitatis, ſiue plenitudinis in principiatis deficit, quia non eſt ex ſe, nec ſimplex.

Item vnitas in vniuerſalibus deficit, ſcilicet cōformitatis, quia numeratur cum alia. Et licet eſſentia vniuerſalis ſit in pluribus, numeratur tamen in illis.

Item vnitas in indiuiduis deficit, quia cum materia numeratur forma. Item vnitas voluntatis deficit, quia non ita coniunguntur animi, quin ſeparari poſſunt per diſcordiam. Item vnitas inſeparabilitatis in natura in Deo ponenda eſt. Item in primo eſſe, eſt ratio perfectæ productionis, & productio ſimilis, & diſſimilis, æqualis, & inæqualis, conſubſtantialis, & eſſentialiter differentis. De neceſsitate ſi eſt productio diſſimilis, præintelligitur productio ſimilis, quod ſic patet. Simile habet ſe ad diſſimile, ſicut idem ad diuerſum, ſicut vnum ad multa, de neceſsitate tamen idem præcedit diuerſum, & vnum multa, ergo productio ſimilis præcedit productionem diſſimilis. Sed creatura producitur à primo ineſſe, & eſt diſſimilis, ergo de neceſsitate producitur ſimile, quod eſt Deus. Item ſecundum Boethium inæqualitates oriuntur ab æqualitatibus. Si ergo producitur à Deo, quod eſt inæquale, ſcilicet creatura, neceſſario procedit productio æqualis, quod eſt Deus.

Item ſi producitur à Deo eſſentialiter differens, neceſſario producitur ſubſtantialiter idem. Quia autem aliquando extrinſecum eſt intrinſecum, in illis, quæ habent intrinſecum, & extrinſecum, vt patet, quia verbum dicentis extrinſecum, præcedit mentis conceptus intrinſecus, ergo ſimiliter à ſubſtantia æterna differens non manat, niſi producatur ſubſtantialiter idem. Ergo in Deo prius eſt productio ſimilis, æqualis, conſubſtantialis, quàm diſſimilis, inæqualis, eſſentialiter differentis. Sed quid dices? Nunquid intelligendo primum eſſe vnum ſuppoſitum, vt gentiles, adhuc intelligunt ſubſtantiam, virtutem, & operationem, ergo ſi ita eſt, non intellecta trinitate, vel emanatione, eſt intelligere productionem? Reſpondeo. Intellectus duplex eſt, perfectus, & plenus, & plenè reſoluens. Et tali intellectu nō eſt intelligere. Secundus eſt ſemiplenus, ſic intelligere ſemiplene poteſt intellectus creatus, ſic quòd reſoluat in plura, quæ in Deo ſunt vnum, aliter non.

Itē tertia ratio ſpeculi eſt, quia in Deo eſt ratio productiuè diffuſionis. Sic illud eſſe ſummè bonum eſt, ergo ſummè diffundit ſe, ſcilicet tripliciter, diffuſione actualiſsima, integerrima vltimata vel vltimatiſsima. Quia actualiſsima ſemper eſt, ſemper fuit, ſemper erit, ſemper genuit, ſemper generat, ſemper generabit. Hoc non poteſt habere creatura, quòd ſemper ſit, ſemper fuerit, & ſemper futura ſit, ergo neceſſe eſt, vt emanet æternus. Item integerrima non eſt hæc diffuſio in creatura, quia Deus non creat totum decorem exemplaris creaturæ. Vnde hoc non dat, niſi generando filium. Vnde omnia (inquit filius) quæ habet pater, mea ſunt, hoc non dicit aliqua creatura.

Ioan.16.

Itē hæc diffuſio eſt vltimata, vt det producens quicquid poteſt. Creatura autem recipere non poteſt, quicquid Deus dare poteſt. Vnde ſicut punctus ad lineam nihil addit, non etiam mille millia punctorum. Sic bonitas creaturæ bonitati Creatoris nihil addit, quia finitum infinito nihil addit. Ergo neceſſe eſt, vt hæc diffuſio ſecundū totum poſſe ſit ab aliquo, quod omni creatura maius cogitari poteſt, & etiam ipſa creatura maior ſe cogitari poteſt. Sed in Filio productio eſt, ſicut in Patre eſt. Si ergo Patre nihil maius cogitari poteſt, ergo nec Filio. Si pater etiam vltimata diffuſione non ſe diffunderet, perfectus non eſſet. Quarta diffuſio eſt per rationem dilectionis, neceſſario oportet, quòd vbi beatitudo eſt, quòd ibi ſumma ſit dilectio. Eſt autem dilectio reflexa, cōnexiua, charitatiua. Connexiua dilectio perfectior eſt, qua alterū diligo, quàm reflexa qua me diligo. Charitatiua autem perfectior cæteris eſt, quæ habet dilectum, & condilectum, ergo hæc eſt in diuinis. Hac ergo dilectione Pater diligit Filium, & eſt infinitus ardor. Item eſt ibi dilectio gratuita, debita, permixta. Item eſt ibi dilectio pura, plena, perfecta, vt effluens, & effluxa in Filio, vt refluxa in Spirituſſancto. Ex iſtis rationibus omnibus ſit ſpeculum nobile. Eſt autē aliud ſpeculum congregatum ex paruis. Vnde nota, quòd licet tota trinitas ſit lumen intelligendi verbum, tamen naturaliter habet rationem exprimendi. Omnis autem creatura clamat generationem æternam, & hanc exprimunt, & repræſentant. 12. generationes. Eſt enim primus modus per diffuſionem, ſecundus per expreſsionem, tertius per propagationem. Per diffuſionē vt ſplēdoris à luce, vel caloris ab igne, vt fluuius à fonte, vt imbris à nube plena, ſiue rorida. In prima diffuſione deficit æqualitas, quia ſplendor non æquatur luci. In ſecunda deficit intimitas, quia calor non eſt intimus igni, ſiue vt informati, ſiue vt originanti, eſt enim accidens. In tertia deficit ſi multas, quia fons diffundit ſe per partes, non totus inſimul. In quarta deficit integritas, quia non tota pluuia excutitur à nube, immo per guttas. Iungas has quatuor conditiones, ad vnam diffuſionem, quæ ſit ſplendoris, habentis æqualitatem caloris, habentis intimitatem, & ſubſtantialitatem riuuli, ſiue fontis habentis ſimultatem imbris habentis integritatem. Et ſic habes veſtigium generationis æternæ. Vnde filius aliquando comparatur ſplendo ri, dicente Pau. Qui cum ſit ſplendor gloriæ. Aliquando flammæ in rubo Moyſi, vbi fuit expreſſa perſona filij. Aliquando fluuio, vel fonti, vt Gene. fons aſcendebat de terra, & fluuius egrediebatur de loco. Aliquando imbri, & in Eſaia. Quomodo deſcendit imber de cœlo, & illic vltra non reuertitur, ſed inebriat eam, & ſequitur; ſic erit verbum quod egreditur de ore meo, ſcilicet de corde patris. Secūdus modus eſt per modum expreſsionis, vt ſpeciei ab obiecto, vt imaginis à ſigillo, vt ſermonis à loquente, vt cogitatus à mente, & hic eſt defectus. In prima deficit rei veritas, quia ſpecies in oculo, vel in anima non eſt veritas rei. In ſecūda deficit ſimplicitas, quia imago ſiue figura non eſt in punćto, vel in ſimplici, ſed partes habet. In tertia vero deficit ſtabilitas, quia ſermo tranſit, & non manet. In quarta deficit ſubſtantialitas, quia conceptus mentis non eſt ſubſtātia, vel hypoſtaſis. Auferas hos defectus, & pone expreſsionem, quæ ſit ſpetiei ab obiecto, habentis veritatem, vt imaginis à ſigillo, habentis ſimplicitatem, vt ſermonis à loquente, habentis ſtabilitatem, vt conceptus à mente, habentis conſubſtantialitatem. Et tunc haberes alterā partem ſpeculi. De primo dicit Pſalm. Eructauit cor meū verbū bonum, ſequitur. Speciosus forma præ filijs hominum. De ſecundo dicit ſapiens. Candor eſt lucis aternæ, & ſpeculum ſine macula, & imago bonitatis illius. Et Apoſtolus. Qui eſt imago viſibilis Dei. De tertio, Iob, Semelloquitur Deus, & id ipſum non repetit. Vnde pone in filio, q̄ ſemper ſit, & non deficit, nec reuertitur. Quarto pone ſtabilitatem, conceptus enim mentis æternæ eſt hypoſtaſis conceptus nobiliſsimus, mentalis perfectiſsimus. Vnde in Prouer. Nondū erant abyſſi, & ego iam concepta eram. Aliquando ergo vocatur filius

Dilectio in diuinis.

Generatio ęterna repreſentatur in creaturis.

Pſal.44.

Sapien.7. Col.1.

Iob.33.

Prouer.8.

Sicut punctus ad lineam ita creatura ad Creatorem.

Universidad de Deusto Biblioteca

filius species,imago,verbum manens in ęternum,conceptus vero non inhęrens, sed substantialis, & hypostasis.Sic ergo habes quatuor. Tertia generatio est per probationem, & hoc quadrupliciter, vt germinis à semine, vt arboris à radice, vt prolis conceptæ à ventre,vel vtero materno, vt filij à patre principiante. In prima generatione deficit formositas, quia in semine est forma confusa,& occulta,sed non sic filius.In secunda deficit conformitas, licet enim sit vna radix, tamen differt in forma à ramis,licet vnam arborem faciat. In tertia deficit actualitas, quia mater est principium, & si aliquo modo actiuum prolis, potissimè tamen passiuum. In quarta deficit coæuitas. Aufer ergo hos defectus,& pone primò formositatem. Vnde Esaia.

Esa.4.

Erit germen Domini in magnificentia, & gloria,& fructus terræ sublimis. Secundò pone conformitatem, sic filius est conformis patri, vt lignum vitæ in medio paradisi.

Prouer. 3.

Vnde dicitur. Lignum vitæ est his,qui apprehenderint eam. Tertio pone actualitatem. Vnde Psalmus.

Psal. 109.

Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum, &c. Ex vtero dicit, vbi est ratio fouendi in sinu patris,à quo non recessit. Quartò pone coæuitatem. Psalmus.

Psal.2.

Ego hodie genui te, & hoc in æterni tate,hoc est in meo hodie æterno.Has duodecim conditiones aggrega,& habebis speculum ad contuendum exemplar diuinum,siue verbum quod oĩa repręsentat, vt splendor procedens à luce cum perfectione æqualitatis,& sic de alijs.Per has cõditiones soluuntur omnia argumenta Arrij, per quæ arguit à generationibus imperfectis.

Gen.37.

De his 12.dicitur in Gen. Vidi per somnium solem,& lunam,& stellas 11.adorare me.Iste est ille Ioseph pulcherrimus, quem adorant omnes, & clamant temporalia per lunam, spiritualia per solẽ, & vndecim stellæ generationes creaturarum sunt secundũ 11.conditiones deficiente 12.quæ est in generatione filij Dei, ideo ponuntur hic vndecim stellæ in numero deficiente à duodenario, qui est numerus excrescens,quia respectu illius generationis habent defectum, & inclinant omnia ad generationem verbi. Omnia enim indicant generationem verbi. Vnde quando videtur splendor à luce transferenda, est mens ad considerandam generationem æternam, & sic de alijs. Et ibi est magna delectatio dicente Daud.

Psal.91.

Delectasti me Domine in.&c. Dicit ergo nos reuelata facie gloriam Domini speculantes. Alio modo sic, & magis proprie est generatio per diffusionem, vt splendoris, vel luminis à luce, & ibi est coæuitas, deficit tamen æqualitas, quia splendor nõ æquatur luci. Item est diffusio, vt ignis ab igne, ibi est æqualitas, vt patet quando vna candela inceditur ab alia, quòd tãtum est lumen in vna sicut in alia, & quotquot accẽdantur,deficit tamen cõsubstantialitas. Item est diffusio riui à fonte,& hæc est consubstantialitas, & intimitas,quia eadem aqua,quæ est in fonte,est in riuo, sed deficit nobilitatis ortus, quia in riuo per quosdam meatus,& colationem, de aqua salsa fit dulcis. Item est diffusio imbris à nube, & ibi est nobilitas ortus, quia habet virtutes cœli, per quas infundit in imbrem nubes, deficit tamen formæ decor, quia videtur nubes cœlum obscurare, & deturpare. Iunge, quod nobilitatis est,vt coæuitatem, æqualitatem consubstantialitatem,formæ decorem, & homines vnam partem speculi.Item est generatio per expressionem, vt speciei ab obiecto,& hic est formæ decor,quod deficiebat in generatione imbris,& hoc est mirabile quomodo species generatur,quia non de materia aeris, quia cum non dicat essentiã sed modũ essendi,sufficit, vt habeat principium originatiuũ, medium inter principiũ materiale, & principiũ effectiuũ.Vnde Deus dedit virtutẽ cuilibet rei, vt gigneret similitudinẽ suam ex naturali fœcunditate. Vnde secũdum, ꝙ obiectum gignit similitudinem

Quęlibet Ex naturali fœcunditate producit sui speciem.

suam, sic representat generationem æternam, secundum, quòd intentio animæ eam oculo vnit, sic representat incarnationem verbi.Hæc generatio speciei deficit, quia non est ibi formæ fixio, sed vario modo habet generari,secundum,quòd patet in speculis,& diuersimode habet representare prope, vel longe. Item est generatio per expressionem, vt figuræ sigillo, & hoc est formæ fixio, quod deficit in præcedenti, deficit tamen vitæ vigor. Item generatio sermonis à dicente, vbi est vitæ vigor, quia sermo quandam vim vitæ secum habet, vt patet, quòd duobus dicentibus eandem veritatem,vnus melius exprimit alio,& imprimit. Vnde Hiero.

In prolog. Biblię.

Habet nescio quid latentis energiæ viuæ vocis actus, &c. Vnde verba Christi non dubium, quòd prolata,& audita de ore ius maioris virtutis,& potestatis erant,quàm scripta. Hic tamen deficit vitæ mansio, quia sermo transit.Item est generatio conceptus à mente,& ibi est, vitę mansio, quia omnes cogitatus in memoria manent. Sed ibi deficit consubstantialis fœcunditatis virtus,quia ille cogitatus non est consubstantialis virtus. Hęc quatuor iungantur, scilicet, formę decor,formę fixio, vitę vigor, vitę mansio,& habes secundam partem speculi. Item est generatio per propagationem,vt germinis à semine,& hoc est virtus substantialis, in qua deficit vltimum, similiter deficit vitę robur. Item est generatio,vt surculi à radice,& hęc est vitę robur, sed deficit viuax sensus, non enim sentit, vel producens productum, vel productum suam originem. Item est generatio, vt fœtus à ventre, vel vtero, hic est viuax sensus,sed deficit virtus actiua,quia neutrum est actiuum,sed receptaculum potius, quàm actiuum. Itẽ est generatio,vt filij à patre,& ibi sunt omnes dictę cõditiones pręter vnam, scilicet lucis, quę est coęuitas, quę est ponenda in generatione filij Dei, & ab illa vltima generatione,scilicet filij à patre denominatur generatio ęterna. Et hęc ratificauit Christus cum dixit.

Matt.28.

Ite, docete omnes gentens, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritusancti, non dixit in nomine lucis, & splendoris. Hę sunt vndecim stellę adorantes filium pulcherrimum, scilicet vndecim conditiones nobiles, iam dictę, quarum duodecima, scilicet coęuitas, est in filio Dei.

Sermo 12.Qualiter Deus exemplar est omnium rerum:& quòd scriptura dicitur os Dei

NOs autem reuelata facie gloriam Domini speculantes,&c.Dictum est de altitudine fidei,quia excedit inuestigationẽ rationis,vt patet ex duodecim articulis signatis per duodecim stellas,& per duodecim alas Seraphin. Dictum est de firmitate eius, de signata per duodecim fundamenta ciuitatis. Item de speciositate designata per duodecim portas ciuitatis, & per duodecim margaritas,quę sunt speculationes fidei, & sunt fulgidę, & viuificę, & iucundę, quantum ad duas portas orientales,scilicet speculari diuinum esse purissimum, secundo Deum trinum, & vnum. Sequitur de tertia porta, quòd sit exemplar omnium rerum.

2.Cor.3. Tertia porta, siue speculatio.

Supponendum enim est per fidem, quòd sit conditor omnium rerum, gubernator actuum, doctor intellectuum,iudex meritorum. Et ex hoc intelligitur,quòd est causa causarum,& ars pręstantissima originans, dux prouidissimè gubernans,lux manifestissimè declarans, vel repręsentans,ius rectissimè prętmians. Et primum ostenditur sic. Creatura egreditur à creatore, sed non per naturam, quia alterius naturę est, ergo per artem, cum non sit alius modus emanandi nobilis, quàm per naturam, vel per artem, siue ex voluntate, & ars illa non est extra ipsum; ergo est agens per artem, & volens, ergo necesse est, vt habeat rationes expressiuas.

Si enim

Si enim dat formã huic rei, per quam distinguitur ab alia re,vel proprietatem per quam distinguitur, necesse est, vt habeat formam idealem, immo formas ideales. Sic enim in plurali vocantur à sanctis. Item quia est causa conseruans, est dux gubernans. Præest enim ad dirigendum omnes actus, secundum quòd gubernabiles sunt, non sicut artifex domum dimittit, sed res conseruat,& dirigit. Ideo habet apud se normas directissimas. Nec est idem modus, vt creatura manat à creatore secundum formas expressiuas, & secundum quòd à mente diuina emanant regulæ,secundum directionem æternarum regularum. Item quia doctor est, ipse docet infallibiliter, & certificat, sic quòd impossibile est aliter se habere, secundum sententiam omnium doctorum. Christus est doctor internus, nec scitur aliqua veritas,nisi per ipsum, non loquendo sicut nos, sed interius illustrando, & ideo necesse est, vt habeat clarissimas species apud se,non tamen ab alio accipit. Ipse enim intimus est omni animæ, & suis speciebus clarissimis refulget super species intellectus nostri tenebrosas,& sic illustrantur species ille obtenebratæ, admixte, obscuritate fantasmatum, vt intellectus intelligat. Si enim scire,est cognoscere rem aliter impossibile se habere, necessarium est, vt ille solus scire faciat, qui veritatem nouit, & habet in se veritatem. Item est ius rectissimè remunerationis per leges iustissimas. Si ergo iuste præmiat, necesse est, vt habeat leges iustissimas.

Ioan.

Loquitur ergo scriptura de ipso,vt est exemplar,vt omnis creatura viuit in formis æternis: vnde Ioan.Quod factum est, in ipso vita erat. Viuit autem per cognitionem, & amorem, & qui hoc negat, negat prædestinationem æternam. Nam ab æterno nouit Deus creaturam,& amat eam, quia præparauit eam gloriæ, & gratiæ. Item habet normas directissimas: vnde Apostolus,& Hiere.

Hebre.8. Hiere.31.

Dabo leges meas in visceribus eorum, & in corde super scribam eas. Superscribit enim primò in natura. Secundò in industria,seu in progressu. Tertiò in gratia: Quartò in gloria. In quocunque statu dat normas suas,ergo necesse est, vt in se habeat eas. Item quia est lux illustrans sapientia, est enim speciosior sole, quia licet sol habeat rationem radiandi: non tamen species in se descriptas habet,& ideo illud exemplar est pulchrius, quia cum hoc quòd lucet, habet species claras.

Apoc.20.

Item est ius per se iudicans:vt in Apocal.Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, scilicet liber vitæ, & liber conscientiæ.Per librum vitæ habet anima viuere, & iudicare,& si liber conscientiæ concordat cum libro vitæ, approbatur, si autem discordat, reprobatur: vnde Psal.

Psal. 138.

Imperfectum meũ viderunt oculi tui, & in libro tuo oẽs scribentur idest manifestabũtur, scripti nõ de nouo scribuntur. In hoc libro scribentur omnes leges æternæ. Deus ergo est exemplar æternum, & hæc est fides,quę credit Deum esse conditorem rerum,&c. Et super hoc fertur speculatio,vt sit ars præstantissimæ repræsentans. Hæc autem ars,& est vna,& multiplex, quomodo autem hoc esse potest? videri non potest, nisi veniat illuminatio à montibus æternis, & tunc turbabuntur insipientes corde, & stulti. Oportet enim altè sentire de Deo.

Perfectius res videntur in Deo quàm in se ipsa.

Est autem multiformis,quia multa repræsentat, & certitudinaliter. Vnde melius video me in Deo, quàm in meipso. Est tamen summè vna. Ad hoc notandum,quòd causa prima est prima, & immediata,quia prima ideo nihil habet ab alio,sed omnia ab ea. Et est immediata, quia causa immediata nobilior est mediata. Quia ergo prima,ideo potentissima, ergo multa potest. Item quia immediata, ideo est actualissima, quia causa immediata in actu est, etiam actualissima, eo quòd immediata, quia actus immediator quàm potentia, non autem est actualissima secundum efficientiam, siue secundum actum extrinsecum, quia non statim facit, quicquid potest, ergo est actualissima secundum actum intrinsecum, quasi est dicere. Vnde ab æterno dixit hoc faciendum, & hoc in tempore fit, hæc causa est, quia est vna, & summè simplex, & in eo quòd summè simplex, est infinita, quia virtus, vel causa quanto magis vnita, & simplex, tanto magis infinita, non quidem distensione molis, sed virtutis. Hæc est lux inaccessibilis, & tamen proxima est animæ, summè etiam plusquam ipsa sibi est. Est etiam inalligibilis, & tamen summè intima. Hoc autem videre non est, nisi hominis suspensi vltra se in alia visione, & quia volumus videre simplici intuitu, quomodo illa ars est vna,& tamen multiplex,quia immiscet se fantasia cogitare non possumus,quomodo infinita sit,nisi per distensionem,& ideo videre non possumus simplici intuitu, nisi ratiocinando, quia ergo illa ars est causa,sequitur,quòd in illa arte est repræsentatio causabilium causaliter, quia rationes illæ causæ sunt. Ideo sunt in causante,& hinc est,quòd causæ sunt contingentium infallibiliter. Quod enim contingens est, infallibiliter repræsentat, exprimit enim modum, qui accidit infallibiliter in re, quia secundum quòd in se, & apud se est, exprimit. Vera enim est contingentia à parte rei, & ita & infallibilitas ex parte Dei. Item mutabilium immutabiliter, materialium immaterialiter, quia illæ rationes non sunt materiales, possibiliũ actualiter, partibilium impartitè, quia non est maior ratio montis quàm milij,nec etiam in anima nostra,accidentium substantialiter, sed illæ rationes sunt in Deo, substantia est Deus, corporalium spiritualiter, temporalium sempiternè, distantium indistanter, etiam in anima, dissonantium indissonanter, vt ratio albi, & nigri, deficientium indeficienter, quia quicquid est ibi, vita viuit. Ad hos splendores exemplares ratio duxit, & fides. Sed vlterius triplex est adiutorium ad consurgendum ad exemplares rationes, creaturæ scilicet sensibilis, creaturæ spiritualis, & scripturæ sacramentalis, quæ continet mysteria. Quantum ad primum totus mundus est vmbra via, vestigium, & est liber scriptus forinsecus. In qualibet enim creatura est refulgentia diuini exemplaris,sed cum tenebris permixta.

Similitudo diuinę influẽtię.

Vnde sicut quædam opacitas admixta lumini est via, intantum est via ducens in exemplar, sicut tu vides, quòd radius intrans per fenestram diuersimode coloratur, secundum colores diuersos diuersarum partium vitri, sic radius diuinus in singulis creaturis diuersimodè, & in diuersis proprietatibus refulget. Vnde scriptum est.

Sapien.5.

In vijs suis ostendit se. Item est vestigium sapientiæ Dei. Vnde creatura non est nisi quoddam simulachrum sapientiæ Dei, & quoddam sculptile.

Liber foris scriptus.

Et ex his omnibus est quidam liber scriptus foris, quando ergo anima videt hæc, videtur sibi, quòd deberet transire ab vmbra ad lucem, à via ad terminum à vestigio ad veritatem, à libro ad scientiam veram, quæ est in Deo. Hunc librum legere est altissimorum contemplatiuorum,non naturalium philosophorum,quia solum sciũt naturam rerum, non vt vestigium. Aliud adiutorium est spiritualis creaturæ, quæ est vt lumen, vt speculum, vt imago,vt liber scriptus intus. Omnis substantia spiritualis lumen est. Vnde Psalmus.

Psal.4. Substãtia spũalis lumen est.

Signatum est super nos lumen vultus tui domines. Simul etiam cum hoc est speculum, quod recipit omnia, & repræsentat, & habet naturam luminis, vt iudicet de rebus. Totus etiam mundus describitur in anima, & etiam est imago, quia ergo est lumen, & speculum habens rerum imagines, ideò est imago, ex hoc est liber scriptus intus. Vnde ad intimum animæ nullius potest intrare, licet sit simplex, hoc autem est intrare ad potentias, quia secundum August. Intimum animæ est eius summum, quanto potentia intimior, tanto sublimior.

Hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc duo habent magi Pharaonis. Sed tertium adiutorium eſt ſcripturæ ſacramentalis. Eſt autem omnis ſcriptura cor Dei, os Dei, lingua Dei, calamus Dei, liber ſcriptus foris, & intus: vnde Pſalmus. Eructauit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribẽtis. Cor Deus, Os Pater, Lingua Filius, Calamus Spiritusſanctus. Pater enim loquitur per verbum ſeu linguam, ſed qui complet, & memoriæ commendat, eſt calamus ſcribæ.

Scriptura ſcilicet os Dei. &c. Pſal. 44.

Eſa. 31.

Scriptura ergo eſt os Dei. Vnde Eſaia. Ve qui deſcenditis in Aegyptum, ſcilicet ad ſæculares ſcientias, & os domini non interrogaſtis, ſcilicet ſacram ſcripturam. Non enim debet ad ſcientias alias deſcendere, vt ſciat certitudinem, niſi habeat teſtimonium in monte, ſcilicet Chriſti, Helie, Moyſi, hoc eſt noui teſtamenti, prophetarũ, & legis. Itẽ eſt lingua: vnde Mel & lac ſub lingua eius. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua Hæc lingua cibos ſaporat. Vnde ſcriptura comparatur panibus, qui habent ſaporem, & reficiunt. Item eſt calamus Dei, & hoc eſt ſpiritusſanctus, ſcilicet ſicut ſcribens poteſt præſentialiter ſcribere præterita, præſentia, futura. Vnde eſt liber ſcriptus foris, quia habet pulchras hiſtorias, docet etiam rerum proprietates. Scriptus eſt intus, quia habet myſteria, & intelligentias diuerſas.

Pſal. 118.

Sermo. 13. De multiplici intelligentia ſacræ ſcripturæ, & de eius theorijs, & figuris. Ac de diuiſione intelligentiæ per ſcripturam eruditæ. Conſideratio tertia, & bene notanda.

Gen. 1.

CONGREGENTVR aquæ, quæ ſub cœlo ſunt, & appareat arida. Factumque eſt ita, & vocauit Deus aridam terram, congregationesque aquarum appellauit maria, & vidit Deus, quòd eſſet bonum, & ait. Germinet terra herbam virentem, & facientem ſemen, lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus ſuum, cuius ſemen in ſemetipſo ſit ſuper terram, &c. Hæc eſt viſio tertia intelligentia per ſcripturam eruditæ, quæ intelligitur in operæ tertiæ diei. Et ſicut in operibus diei eſt additio ſecundæ ad primã, & tertiæ ad vtranque, ſic ex prima, & ſecunda viſione oritur tertia. Iſta viſio eſt nobilior, & maior præcedentibus. Et licet videatur inconueniens adaptatio, & correſpondentia cum opere tertiæ diei, pro eo quòd terra eſt infimum elementorum, optimè tamen aſſignatur, quia quicquid cœlum continet in quadam excellentia, terra tenet, & ſuſpicit, vel habet in quadam viuacitate. Vnde ſuſcipit cœli influentias, & facit pulcherrimas pullulationes. Conſiſtit autem hæc viſio circa tria, ſcilicet ſpirituales intelligentias ſenſuum, ſiue ſenſus. Circa ſacramentales figuras. Circa multiformes theorias inde elicitas, Ad hæc tria omnis ſcriptura reducitur. Primæ dantur intelligi per congregationes aquarum, ſcilicet ſpirituales intelligentiæ. Secundæ ſcilicet ſacramentales figuræ per pullulationes terræ, ibi. Vidit Deus, quòd eſſet bonum, & ait. Tertiæ ſcilicet multiformes theoriæ intelliguntur per ſemina, ibi. Cuius ſemen ſit in ſemetipſo, &c. Quis poteſt ſcire infinitatem ſeminum, cum tamen in vno ſunt ſiluæ ſiluarum, & poſtea infinita ſemina, ſic ex ſcripturis elici poſſunt infinitæ theoriæ, quas nullus poteſt cõprehendere, niſi ſolus Deus. Sicut etiam ex plantis noua ſemina, ſic ex ſcripturis nouæ theoriæ, & noui ſenſus, & ideo ſcriptura ſacra diſtinguitur. Vnde ſicut ſi vna gutta de mari extrahatur, ſic ſunt omnes theoriæ, quæ eliciuntur, reſpectu illarum, quæ poſſunt elici. Primò ergo dicendum de intelligentijs ſpiritualibus, & poſtea de ſignis, & poſtea de theorijs, quia ſigna nil valent, niſi res intelligantur. Sic ergo primò congregauit aquas, deinde produxit arbores, deinde ſemina. De congregatione maris, dicit Pſalmus. Congregans ſicut in vtre aquas maris. In vtre congregauit aquas maris, quando in corio ſcripturæ congregauit vniuerſalitatem intelligentiarum ſpiritualium. Quæ bene comparantur mari propter tres rationes ſcilicet propter ſpiritualium intelligentiarum præeminentium primitiuam originationem. Propter intelligentiarum ſpiritualium profundiſsimam altitudinem. Propter intelligentiarum ſpiritualium profluentiſsimam multiformitatem. De primò. Omnia flumina intrant inmare & mare non redundat, ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant. Sic omnes intelligentiæ ſpirituales dicuntur flumina, & viri intelligentes, quia originem habent à ſcriptura, & per ſcripturam confirmantur, & per illas aliæ intelligentiæ habentur: vnde dicitur: Eleuauerunt flumina Domine, eleuauerunt flumina vocem ſuam. Eleuauerunt flumina fluctus ſuos à vocibus aquarum multarum, quare mirabiles elationes maris? quia mirabilis in altis Dominus. Vox Dei debuit eſſe magna. Secunda ratio propter profundiſsimam altitudinem: dicente Pſal. Qui deſcendunt mare in nauibus, facientes operationes in aquis multis. Ille deſcendit cum nauibus in mari, qui cum ſpiritu ſummæ reuerentiæ accedit ad exponendum ſcripturas. In nauibus deſcendunt, qui habens manuductionem lignum crucis, quia qui ſine iſto ligno vult intrare mare ſcripturæ, ſubmergitur, in maximos errores cadens. Niſi enim ſit Petrus, demergitur. Alta profunditas, quis inueniet eam? ſapientia gloriatur, quæ profundum abyſsi penetrauit, & vidit mirabilia Dei in profundo: vnde dicitur Eccleſ. Ego in altiſsimis habito, & thronus meus in columna nubis. Gyrum cœli circuiui ſola, & in profundum abyſſi penetraui. Hæc dicit ſapientia incarnata. Ego in altiſsimis habitaui, in creatione, & thronus meus in columna nubis, in incarnatione, & in fluctibus maris ambulaui in paſsione, Profundum abyſsi penetraui, in penetratione ſcripturarum, quia aperuit illis ſenſum poſt reſurrectionem, vt intelligerent ſcripturas. Propter fidem crucis Petrus ſuper mare ambulauit. Tertia ratio eſt, propter profluentiſsimam multiformitatem materiæ. Profluentia eſt ab aquis, à fluminibus, à fontibus, & à mari, omnia ſunt. Si quæris quomodo per varios meatus, & per varios motus, ſic reſpondet nubes, ſic fluuius, ſic fons: vnde Eſa. Repleta eſt terra ſcientia Domini, ſicut aquæ maris operientes. Et procedit. Non occident, nec nocebunt in monte ſancto meo. Et hoc potiſsimè refertur ad tempus noui teſtamenti, quando ſcriptura manifeſtata eſt, & maximè in fine, quando ſcripturæ intelligentur, quæ modo nõ intelliguntur. Tunc erit mons ſcilicet. Eccleſia contemplatiua, & tunc non nocebunt, quando fugient monſtra hæreſum ſapientiæ vſum. Sed hodie mons Syon propter vulpes diſperijt, ideſt propter expoſitores prauos, doloſos, & fœtidos. De iſto tertio Eſther dicitur. Fons paruus, creuit in fluuium maximum, & in lucem ſolemque conuerſus eſt, & in aquas plurimas redundauit. Scriptura fuit fons paruus in legis datione, quia paruus eſt liber legis præceptorum, ſed poſt creuit influuium magnum in libro Ioſuæ, Iudicum, Regum, Eſdræ, Iudith, Thobiæ, Eſther, Machabeorum. Et poſt conuerſus eſt in lucem prophetarum. Nam prophetia lux eſt, & poſt in Solem, ſcilicet in Euangelio. Et multæ intelligentiæ poſtea elicita ſunt, & in aquas plurimas redundauit. Iſtam multiformitatem vidit Ezechiel clarius, qui vidit. In medio (inquit) ſimilitudo quatuor animalium, & primum animal habebat faciem hominis, & ſecundum faciem leonis,

Intelligẽtia ſcripturarum circa tria verſatur.

Immenſa fœcunditas ſcripturę.

Pſal. 32.

Eccleſ. 24.

Eſa. 11.

Eſther. 10.

Ezechiel.

leonis, tertium faciem bouis, & quartum faciem aquilæ. Et vnumquodque quatuor facies habebat. Et poſt apparuit rota in medio rotæ, & poſtea dicit, quòd aſpectus rotarum, & opus quaſi viſio maris, & quòd rota erat in rota. Et poſtea dicit, ſe auidiſſe ſonum alarum, quaſi ſonum aquarum multarum, & quaſi ſonus ſublimis Dei. Per quatuor animalia ſecundum omnes, intelliguntur ſcriptores ſcripturæ ſacræ, maximè prophetæ, & euangeliſtæ, ſecundum Gregorium, per rotas duas habentes quatuor facies, hæc ſunt ſcriptura habens vetus, & nouum teſtamentum, & quatuor facies, ſunt quatuor intelligentiæ principales, ſcilicet Literalis, Allegorica, Moralis, Anagogica. Aſpectus autem quaſi viſio maris propter profunditatem myſteriorum ſpiritualium, & volatus audiuntur, quando mentes excitantur, & fit ſonus ſublimis Dei, quia omnia ſunt à Deo: vnde dicitur. Et vox quam audiui, ſicut vox aquarum multarum propter multitudinem intelligentiarum, vox cytharedorum, proprer concordantiam illarum intelligentiarum, quia miro modo concordant, & mira eſt harmonia. Habet autem ſcriptura multos intellectus, quia talis debet eſſe vox Dei, vt ſit ſublimis. Cæteræ ſcientiæ ſint contentæ ſub vno ſenſu, ſed in hac eſt multiformis. Et in hac ſignant voces, & res, in alijs autem ſolæ voces, quia vnaquæque doctrina determinatur per ſigna ſibi conuenientia. Vnde literæ, & voces ſunt ſigna intellectuum. Et quia intellectus proportionati, & determinati ſunt, ideo nomine ſemel poſito, non eſt vtendum æquiuocè.

Apoc. 14.

Sacra ſcriptura fœcunda ſenſibus.

Deus autem cauſa eſt, & animarum, & vocum formatarum ab anima, & rerum quarum ſunt voces. Ideo primus ſenſus literalis, deinde quia res ſignificant, ſunt tres ſenſus. Deus enim manifeſtat ſe in qualibet creatura tripliciter, ſecundum ſubſtantiam, & operationem, & virtutem. Et omnis creatura repræſentat eum, qui eſt trinitas, & qualiter peruenitur ad Deum. Et quia per fidem, ſpem, & charitatem peruenitur ad Deum, ideo omnis creatura inſinuat quid credendum, quid expectandum, quid operandum. Et ſecundum hoc eſt triplex intelligentia ſpiritualis. Allegorica, quid credendum: Anagogica quid expectandum: Tropologica quid operandum: Charitas facit operari. Intelligentia literalis eſt quaſi facies naturalis ſcilicet hominis. Aliæ ſunt facies miſticæ. Per leonem qui habet magnificentiam allegoria, ſiue quid credendum. Per faciem bouis qui trahit aratrum, & ſulcat terram ad fructificandum, tropologia, ſiue moralis. Per aquilam, quæ in altum volat, Anagogia. Prima facies ſcilicet literalis aperta eſt. Secunda allegoria magnificentiæ altæ leuatæ. Tertia Tropologia eſt fructuoſa. Quarta irreuerberatis oculis Solem intuetur. Hæ quatuor ſunt viſio maris propter ſpiritualium intelligentiarum primitiuam originationem, profundiſsimam altitudinem, & profluentiſsimam multiſomitatem. Vnde ſicut ſunt tres perſonæ in vna eſſentia, ſic tres intelligentiæ in vna ſuperficie literæ.

Triplex manifeſtatio Dei per creaturas.

Notandum autem, quòd mundus ſi ſeruit homini quantum ad corpus, potiſsime quantum ad animam, & ſi ſeruit quantum ad vitam, potiſsimè quantum ad ſapientiam. Certum eſt, quòd homo ſtans habuit cognitionem creaturarum, & per illarum repræſentationem ferebatur in Deum, ad ipſum laudandum, venerandum, amandum, & ad hoc ſunt creaturæ, & reducuntur in Deum. Cadente autem homine, cum amiſerit cognitionem, non erat qui reduceret eum in Deũ. Vnde iſte liber, ſcilicet mundus quaſi mortuus, & deletus erat. Neceſſarius autem fuit alius liber, per quem iſte illuminaretur, vt acciperet methaphoras rerum. Hic autem liber eſt ſcripturæ, qui ponit ſimilitudines, proprietates, & methaphoras rerum in libro mundi ſcriptarum. Liber ergo ſcripturæ reparatiuus eſt totius mundi, ad Deum cognoſcendum, laudandum, amandum. Vnde ſi quæras, quid tibi valet ſerpens, de quo tibi ſeruit? Plus valet tibi quam totus mundus, quia docet te prudentiam: vnde Salomon. Vade ad formicam ô piger, & diſce ſapientiam. Item Dominus. Eſtote prudentes, ſicut ſerpentes. Hæc quatuor intelligentiæ, ſunt quatuor flumina maris ſcripturæ, à qua deriuantur, oriuntur, & reuertuntur. Vnde ſacra ſcriptura eſt illuminatiua omnium, & reductiua in Deũ, ſicut prius fuit creatura. Sed quomodo habet qua tuor facies quælibet intelligentia dicta, quia dicitur, quòd vnumquodque quatuor facies habeat. Interrogemus amicum ſponſi ſcilicet. Ioannem, & dixit hic iſte, ſcilicet iſtius ordinis ſpecialiter in Apoc. Quod qua tuor animalia erant circa thronum Dei, & quòd animal primum habebat faciem leonis, ſecundum faciem bouis, tertium faciem hominis, quartum faciem aquilæ, & non dixit, quòd vnumquodque haberet quatuor facies. Ezechiel dicit, quòd animalia ibant, & iſte, quòd ſtabant. Ezechiel dicit, quòd animal primum habebat faciem hominis. Iſte quòd faciem leonis. Item iſte dicit, quòd clamabant ſanctus, vnde videtur comprehendere viſionem literæ. Eſa. & Ezech. Ad hoc notandum, quòd Ezechiel intendit deſcribere intelligentias iſtas per ordinem principalem, ideo incipit à naturali facie hominis, quæ ſignat intellectum literalem. Ioannes intendit deſcribere quatuor intelligentias non principales, ſecundum quatuor facies, quæ ſunt quatuor intelligentiæ, ſcilicet literalis, allegorica, tropologica, & anagogica, cuiuſlibet quatuor. Omnis doctrina veteris teſtamenti, aut eſt legalis, vt in Moyſe, aut hiſtorialis, vt in libris hiſtorialibus, aut ſapientialis, vt in libris ſapientialibus, aut prophetalis, vt in Pſalmis, & in 12. prophetis minoribus, & quatuor maioribus. Noui teſtamenti ſcriptura ſimiliter, aut eſt legalis, vt in Euangelio, vbi ponuntur præcepta, aut hiſtorialis, vt in actibus Apoſtolorum, aut ſapientialis, vt in epiſtolis Pauli coaiunctis canonicis, aut prophetalis, vt in Apocalyp. quanquam epiſtolæ ponantur poſt euangelia, tamen actus Apoſtolorum ſequuntur Euangelium. Primum quidem ſermonem feci de omnibus, quæ cœpit Ieſus facere, & docere. Legalis reſpondet leoni propter magnificentiam, & auctoritatem. Hyſtorialis boui, qui trahit aratrum propter ſimplicitatem, & quia terram ſulcat. Sapientialis reſpondet homini. Prophetalis reſpondet faciei aquilæ. Intendit enim ſcriptura reducere ad originale principium per reformationem. Aut ergo deſcribit æterna, quæ ſunt leges, & Euangelia: vnde Pſalmus. Præceptum poſuit Dominus, quod non præteribit, & ſic eſt fundata ſupra firmam petram mulieris. Hæc mulier eſt eccleſia. Non enim intelligendum eſt, quòd lex tranſeat, ſiue præcepta, immo melius ſeruabuntur in patria. Non enim eodem modo ſeruantur in lege veteri, & noua, ſed melius in noua, completius in patria. Deus enim viuit ſecundum leges quas dedit. Si autem ſcriptura agat de temporalibus, aut ergo de præteritis, & ſic eſt hiſtoria, aut de præſentibus, & ſic ſunt ſapientialia, aut de futuris, & ſic prophetalia. Sunt ergo mandata exempla, documenta, reuelationes. Hæc prima intelligentia quatuor habet facies, ſi ordinemus ſecundum ordinem Ezechielis. Tunc habetur rectus ordo in ſe, ſed nos debemus ſecundum naturam ferre oculum ad æterna, quæ principalia ſunt. Anagogia autem eſt de ſupernis. Allegoria autem eſt de his, quæ facta ſunt. Tropologia de his, quæ fienda ſunt. Anagogia etiam eſt pars allegoriæ ſecundum Hugonem, quæ eſt de credendis. In ſenſu autem Anagogico quatuor ſunt facies, ſcilicet æterna Dei trinitas, exemplaris ſapientia,

Mundus ſeruit homini non ſolũ quo ad corpus, ſed magis quo ad animam.

Deut. 6.

Matt. 10.

Scriptura & illuminat, & reducit in Deum.

Apoc. 4.

Veteris teſtamenti diuiſio.

Itẽ noui teſtãmẽti.

Act. 1.

Pſal. 148.

Præcepta magis ſeruanda in patria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sapientia, angelica sublimitas, ecclesia triumphans.
Quando ergo scriptura loquitur de illis, hoc pertinet ad Anagogiam. In Allegorico sensu sunt quatuor, scilicet humanitas assumpta, quantum ad natiuitatem & passionem, quæ sunt principales Allegoriæ. Secunda est mater Dei Maria, quia mira dicuntur de ipsa in scripturis, quia in omnibus scripturis refertur relatione ad filium. Et quod dicunt aliqui, quære ita pauca dicuntur de beata Virgine? nihil est, quia multa dicuntur de ea, quia vbique de ipsa, & plus dicitur de ipsa, quàm si vnus tractatus fieret. Tertia est ecclesia militans, vel mater ecclesia, quæ miras laudes habet in scriptura.
Quarta est sacra scriptura, quæ de se multa dicit, vtpatet de rotis, patet de micis, patet de menta, patet de can-
Sensus tropologicus delabro, patet de Cherubin. In sensu tropologico similiter quatuor facies habet. Prima est spiritualis gratia, & virtus, & omnis intellectus influentia. Secunda spiritualis vita, in actiua, & contemplatiua, & omnis modus viuendi. Tertia spiritualis cathedra, vt magistralis, prælationis, pontificalis. Quarta spiritualis pugna, quomodo sit pugnandũ contra dæmones, mundum, & carnem. Ite sunt quatuor facies, quadruplicatæ, in quolibet sensu. Ponamus exemplum in vno vestigio de omnibus his, in sole scilicet per quem aliquando Trinitas, aliquando sapientia exemplaris, aliquando angelica dispositio, aliquando Ecclesia triumphans signatur. De Trinitate dicitur. Sol illuminans per omnia respicit, & gloria Domini plenum est
Eccle.42. opus eius. Sol habet substantiam, splendorem, & calorem. Sic Deus habet principium originans patrem, splendorem filium, calorem spiritussanctum. Idem Sol in cœlo quantum ad substantiam, idem in oculo quantum ad lumen, idem in corpore quantum ad calorem. Sicut persuadebatur cuidam cæco, qui aliquando viderat solem, & stabat ad solem, nec poterat intelligere, nec credere Trinitatem. De secunda anagogia ideſt de exemplari sapientia, dicitur.
Sap.7. Est enim speciosior sole, & super omnem stellarum dispositionem, &c. Est enim speciosa sapientia, quia lux, sed speciosior sole, quia sol intra se radium suum generare non potest. Sol autem æternus intra se radium generat pulcherrimum. Quidam autem fatuus dixit, quòd sol erat radius solis. Quidam astrologi dicunt, quòd omnes stellæ, & luna recipiunt lumen à sole, & veritatem
Nota de Sole, & alijs astris istius quæstionis nullus scit. Veruntamen tam stellæ, quàm luna aliquod lumen habent, & stellæ, non sic obumbrantur, vt luna, quia hoc habet luna per vi-
Eccle.11. cinitatem ad nos, & motum suum, sic in anima influit æterna sapientia. Vnde dicitur. Dulce est lumen, & delectabile est oculis videre solem. Tertia anagogia,
Eccle.43. quia per solem intelligitur Angelica sublimitas. Tripliciter sol exurens montes, radios igneos exufflans, quia radius diuinus vnus idemque triformiter susceptus tres hierarchias facit. Quarta anagogia est de Ecclesia triumphante, quæ etiam intelligitur per solem.
Abac.3. Vnde. Sol, & luna steterunt in habitaculo suo, quando anima, & corpus glorificantur, & tunc vadunt in luce sagittarum multarum propter subitas operationes suas in virtute Dei fugida, & subita. In allegoria similiter per solem intelligitur Christus. Oritur sol, &
Eccle.1. occidit. Oritur in natiuitate, occidit in morte. Gyrans per meridiem in ascensione, flectitur ad aquilonem in iudicio. De primò. Orietur enim vobis, &c.
Mal.4. Amos.8. De secundò dicitur. Occidit eis sol in meridie. In meridie sol occidit Iudæis. Quando enim Christus fuit in maiori sua virtute scilicet post resurrectionem, & ascensionem. Iudæi fuerunt excæcati. De iudi-
Iaco.1. cio dicit Iacob. Exortus est sol cum ardore, & cecidit flos, & fœnum aruit. Secunda allegoria de beata
Psal.18. Maria, dicitur in Psal. In sole posuit tabernaculum suum. Vnde est pulchra, vt luna, electa, vt sol, terribilis, vt castrorum acies ordinata. Vnde est vas luminis susceptiuum, sicut sol vas admirabile opus excelsi Dei de cœlo. Tertia allegoria de Ecclesia. dicitur in Ec-
Ecclesiast. clesiast. Sicut sol oriens in mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus suæ.
Ita est Ecclesia. Hæc est Ecclesia contemplatiua, & actiua, quæ circa multa occupatur. Quarta allegoria est de sacra scriptura. De qua dicitur. Fecit Deus
Gen.1. duo luminaria magna, luminare minus, vt præesset nocti scilicet vetus testamentum, & luminare maius vt præesset diei scilicet nouum testamentum. Sicut luna lumen habet à sole, sic vetus à nouo. Quando ergo sol stat in oriente, & luna oppolita sibi in occidente (Sol inquit Iosuæ ne mouearis contra Gabaa, &
Iosue.10. luna contra vallem Hailon) Tunc vetus testamentum illuminatur, aliter intelligi non potest nisi per nouum. In tropologia similiter intelliguntur quatuor facies. Primò spiritussancti gratia, vt habetur. Sol or-
Esther.1. tus est, & humiles exaltati sunt scilicet quando Deus per gratiam habitat in nobis. Vnde sicut sol continuè illuminat, sic anima continuè debet recipere illuminationes à gratia spiritussancti. Secundò per solem
Eccle.1.6. intelligitur spiritualis vita. Vnde dicitur. Homo sensatus in sapientia manet, vt sol. Nam stultus, vt luna mutatur, sicut sol vadit directè per eclipticam, nec retrogadus, nec stationarius est. Tertiò intelligitur spiritualis cathedra, siue doctrinæ, siue prælationis, siue
Psal.88. iudiciaria. Vnde dicitur. Iustitia eius, sicut sol in conspectu meo semper, & sicut luna perfecta. Prælatus
Prælatus assimilat Soli, & Lunæ. est sicut sol quantum ad documenta veritatis, luna quantum ad exemplar virtutis, Vel sol sapientiæ, luna scientiæ, vel sol in quantum iudicat, luna inquantum misereatur. Quartò per solem intelligitur spiritualis
Matt.24. pugna. De quo, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum. Quando pugna inter Christum, & Antichristum erit, quando inter doctrinam veritatis pu-
Apoc.88. gna erit, & doctrinam falsitatis, tunc sol erit sicut saccus cilicinus, & ars doctorum veritatis, vel prælatus secundum veritatem obscurabitur per errorem. Alij autem stabunt fortissimi, & si videantur obscuri quantum ad reputationem. Hæ sunt quatuor facies animalium, & duodecim lumina, ad quæ reducuntur omnia, quæ in scriptura continentur.

Sermo Decimus quartus. De mysterio sacræ scripturæ ante legem sub lege; & post legem, & de figuris sacræ scripturæ.

Germinet terra herbam virentem faciem semen, &c. Dictum est qualiter per con-
Gen.1. gregationes aquarum intelliguntur spirituales intelligentiæ scripturæ. Modo dicendum, qualiter per germinationem terræ intelliguntur figuræ sacramentales. Non enim sine ratione per germinationem terræ intelligitur scriptura sacra, secundum quòd habet figuras multipliciter germinantes, & producentes pulIulationes in anima. Germinatio enim terræ est vi-
Germinatio terræ propriè, tes mysticæ in scriptura reperiuntur uida, vberrima, venusta, viuida, & vigorem habentis. Ideo germinauit terra habeam virentem, & in hoc ostenditur, quòd sacramenta scripturæ, quæ exterius videntur arida, intus sunt viua. Et hoc dixit Saluator Iudæis. Scrutamini scripturas, in quibus vos pu-
Ioan.5. Psal.118. Ioan.6. tatis vitam habere. Nulla alia scriptura vitam dat nisi hæc. Vnde. Viuifica me secundum eloquium tuum. Et Petrus. Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes. Vnde non sunt figuræ aridæ, quia in nobis sunt per eas germinationes viuæ. Et in Eccle.
Eccle.40. Gratiam, & speciem desiderabit oculus tuus, & super ho-

Psal.64. hoc virides sationes. Item germinatio est vberrima. Visitasti terram, & inebriasti eam, &c. Flumen Dei repletum est aquis, &c. & valles abundabunt frumento. Hæc terra viuit, viget abundat. Vberrima est sacra scriptura, per hoc quòd Deus visitat eam sua in-
Deut.11. fluentia, producens pullulationes vberrimas. Terram quam intrabis possidendam non est sicut terra Aegypti, quæ irrigatur, sed de cælo, &c. Non enim est sicut cæteræ scientiæ, sed eam Deus visitat. Attende cœ-
Deut.32. lum, & audiat terra, concrescat, vt pluuia doctrina mea, fluat, vt ros eloquium meum. Quasi imber super herbam, &c. Rectè iste est ros influentia gratiæ spiritussancti, qui visitet scripturam, & in qua inuenies fru-
Gene.27. ctum. Vnde dicitur. Ecce odor filij mei sicut odor
Idem. agri pleni. Item det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine tertæ abundantiam. Iacob dixit. Ille vir spiritualis est doctus in scriptura, ex quo odor procedit, qui per scripturam abundat cuilibet intellectui. Fructificat, quantum ad allegoriam, vini, quantum ad tropologiam, olei, quantum ad anagogiam, frumenti. Item hæc est germinatio venusta. Verum est quòd ipsa
Gen.2. scabrositas exterior facit eam reputari deformem, & tamen ex hoc est pulcherrima, & speciosa. Nigra sum, sed formosa. Vnde dicitur in Gen. Plantauerat Deus paradisum volup. à principio, in quo posuit hominem, quem formauit. Produxitque Dominus Deus omne lignum pulcherrimum visu, & ad vescendum suaue. Lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignum etiam scientiæ boni, & mali. Per ligna suauia, & pulchra intelliguntur sacramenta scripturarum, quæ magnam habent pulchritudinem, tamen non apparent pulchra, nisi ex conformitate repræsentantis ad representata, tamen ista ligna sunt pulchra, & etiam ordinata. Putant aliqui, quòd ista sacramenta, & hæc scriptura, ita sit posita, vt homo ponit sententiam, post sententiam, qui literas facit. Non est ita quia est ordinantissima, & ordo eius consimilis est ordini naturæ, in germinatione terræ. Ibi enim est primò fixio radicum. Secundò productio viridantium foliorum. Tertiò pullulatio vernantium florum. Quartò plenitudo reficientium fructuum. Sic in scriptura primò est fixio radicalium virtutum, vt in patriarchis, qui sunt quasi radices, omnium quæ dicuntur in scriptura. Vnde in electione eorum est plantatio prima, sed postea in institutione præceptorum, & sacrificiorum est productio viridantium foliorum. Vitis frondosa Israel. Postea in manifestatione visionum prophetalium, est pullulatio florum. Postmodum in diffusione charismatum spiritualium est plenitudo reficientium fructuum. Vnde primò fuit vnus patriarcha sicut radix scilicet. Abraham, postea alter, vt Isaac, postea Iacob, & ille duodecim patriarchas generauit, & ab illis duodecim tribus. Post hanc plantationem secuta est lex, vt productio virida foliorum, quæ vmbram habebat. Et quia non semper debet durare folium, sed venire flos, ideo subsecuta est prophetia cum odore, & pulchritudine. Et quia oportuit, quòd cœli rorarent, ideo quartò subsecutus est fructus in Christo quia
Christus fructus legis. Ecclc.24. Christus fructus est legis, & consumatio. De primò dicit pater ad sapientiam incarnatam. In electis meis mitte radices, & radicaui in populo honorificato. Hæc
Isaiæ.24 est productio ligni, quod est ad vescendum, suaue. De
3.Reg.4. secunda productione foliorum, dicitur. Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & valles nemorosæ, quæ sunt scilicet mysteria sacræ scripturæ. Quis potest cogitare amenitatem mysteriorum sacræ scripturæ, de quibus dicitur. Sedebat vnusquisque sub ficu sua, & sub vite sua. Vnde pulchra est arbor, sed sterilis, palus serpentis erectio, & vmbra, sed arbor crucis est fructuosa. Tertia est productio prophetarum pullula-
Lege alia est phrasis sacræ scripturæ, & prophanæ
tione florum. De quibus dicitur. Flores apparuerunt in terra nostra, & vox turturis audita est. Flores apparuerunt, quando ille dixit. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. Sed vox turturis audita est, quando dictum est. Quomodo sedet sola ciuitas, &c. Turtur gemitum habet pro cantu. Quartò plenitudo reficientium fructuum, vnde legitur. Erit germen Domini in magnificentia, & gloria, & fructus terræ sublimis. Et hoc fuit, quando illa dixit. Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui. Terra fructificat primo herbam, secundò spicam, tertiò granum. Hoc est tempus ante legem sub lege, post legem. Hunc ordinem sequitur scriptura. Ad hoc sciendum est, quòd propter quatuor traditur scriptura. Primò ad gratiam commendandam. Secundò ad introducendam fidem. Tertiò ad referandam sapientiam, quæ solum est in ista. Vnde in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Quartò ad restaurandum salutem, quæ in illa solummodo est, & in nulla alia scientia est falsus. Et propter illud quartum est principaliter. Salus enim non est nisi per sapientiam, vnde dicitur. Et neque herba, neque malagma, sed sermo tuus, &c. Sapientia diuina non refertur, nec habetur nisi per fidem, quia non plus sapere, quàm oportet sapere, & vnicuique sicut diuisit Deus mensuram fidei. Fides autem non habetur nisi per gratiam spiritussancti. Traditur autem ad commendandum gratiam spiritussancti. Gratia autem spiritussancti non est nisi in homine grato. Gratus autem esse non potest, nisi cognoscat suam indigentiam. Indigentia autem est in nobis triplex scilicet virtutis cognitiuæ, amatiuæ, operatiuæ, quia cæci sumus, infirmi, maligni.
Oportet ergo, vt homo primo cognosceret cecitatem, infirmitatem, malignitatem, quàm salus fieret, & gratia daretur, ergo fuit tempus, in quo fuit cæcitas, vt in tempore ante legem, vbi non cognoscebat quis Deũ, immo lapides, & opera manuum suarum, pro Deo colebant, & ideo necesse fuit, quòd homo conuinceretur de ignorantia, postea data fuit lex illuminans, & tamen sunt multiplicatæ infirmitates eorum, & occasio fuit lex maioris transgressionis, quia occasione accepta, peccatum per mandatum operatum est concupiscentiam, & ideo conuinci debebant de infirmitate siue impotentia. Ideo fuit tempus prophetarum, qui eis manifeste ostendebant non posse saluari per legem,
Isa.1. vnde. Solennitates vestras odiuit anima mea. Holocausta arietum, & adipem pinguium, & thaurorum, & hiorçorum nolui. Et ipsi eos interficiebant, & non solum ipsos sed ipsis adhærentes, & Prophetas falsos recipiebant, & in hoc apparuit eorum malitia. Et sic
Scriptura omnia sub peccato dit sub peccato. conclusit scriptura omnia sub peccato, quia primò per ignoratiam, secundò per infirmitatem, tertiò per malitiam, vt Christus veniens omnium misereretur, &
Rom.3.& Psal 13. hoc etiam admiratur Apostolus, & allegat auctoritate Psalm. Omnes declinauerunt, &c. Secundò scriptura traditur ad introducendum fidem, quæ est credulitas rerum arduissimarum, & difficillimarũ, ideo oportuit, quòd promissa miracula, & signa multiformia præmitteret, sicut materia primò adaptatur, secundò introducitur forma, sic primò aliqua facilia Patriarchis fecit, vt promissa, vt quòd Abrahæ filius nasceretur, & quòd etiam gentes sibi obedirent, quòd crederet, quòd filius si interficerentur, quòd posset resurgere, & quòd Deus posset eum resuscitare. Vnde ibi per promissa ductus est homo ad fidem. Post per mysteria,
Homo p promissiones addictus est ad fidem. & miracula in deserto, & per signa maxima, vt patet in transitu maris, & flagellatione Aegypti. Post per oracula prophetarum, qui prædicabãt eis ventura, vt de
Cant.11. Isa.11. Treu.1. Isa.42 Luc.1. Propter.q traditur scriptura.
Christi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi resurrectione,& passione,& ipsi eis credebant. Quia ex quo videbant, quòd eis eueniebant, quæ eis prophetabant, & de Christo venturo, eis credebant, homo sic dispositus est ad fidem recipiendam. Vnde si primo dixisset Christus. Venite, & credite in me, ego sum Christus, quia respondissent, non possumus credere, ideo sic manducendi erant. Tertiò scriptura data est ad referandam sapientiam, quæ habet duas radices scilicet, timorem, & amorem. Prima radix timor, quia prius est homo animalis, postea spiritualis, & quando per timorem est affectus, tunc fit spiritualis. Et ideo secundum has duas radices sunt duo testamenta. Vnum vetus in seruitutem generans. Alterum nouum in amorem generans. Testamentum vetus in seruitutem generans, promittit temporalia, timorem,incutiens,per pœnam. Necesse autem fuit, vt in veteri testamento esset promissum, quia si semper homo plecteretur pœna, & nihil sibi promitteretur, fugeret, ideo adiuncta est promissio repromissionis terræ. Testamentum autem nouum promittit spiritualia, scilicet vitam æternam. Vnde timor non potuit incuti, nec aliquod temporale promitti nisi genti iam multiplicatæ, ideo ante legem oportuit esse tempus naturæ. Lex similiter in infirmitatem generabat promittens temporalia, & quia non est facilis transitus à temporali ad æterna, ab animali ad spirituale. Ideo medium fuit tempus prophetarum, ad aptandum homines ad spirituale testamentum. Ad hoc ergo quòd homo haberet veram sapientiam, necesse erat, vt testamentum vetus præcederet nouum. Et Patriarcharum tempus præcederet legem, & sic est in quolibet homine. Primò est sensibilis totus deditus sensibus, vt puerulus, deinde fit animalis cum incipit loqui, & fantasmata incipiunt eum occupare, deinde rationalis cum incipit legere, & considerare, deinde intellectualis,cum fit sapiens. Quartum est ad restaurandum salutem, quæ non nisi per Christum restauratur. Non enim restauratur nisi sit desiderata, amata, custodita. Ideo dilata est, vt custodiretur, & desideraretur, quia secundum August. ideo fit dilatio sponsæ, vt charior habeatur.Similiter salus promissa est in Patriarchis,figurata in lege, prænunciata à prophetis, persoluta à Christo. Vnde oportuit, vt prius fieret Patriarcharum fixio. Deinde legalium productio. Tertiò prophetarum pullulatio. Vltimò fructus Euangelij, & salutis per Christum plenitudo. Secundum hoc ergo nota, quòd in ornamento summi pontificis quatuor erant ordines lapidum. In veste (inquit) poderis,totus erat orbis terrarum,& parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta, & in illis sunt quadriformes ordines mysteriorum, quibus plantatæ sunt scripturæ. Et in primo ordine,seu tempore,tria sunt mysteria, scilicet conditionis rerum, purgationis scelerum, vocationis patrum. Conditio rerum respondet prudentiæ patris, purgatio scelerum sapientiæ filij,qua iudicat,vocatio patrum bonitatis spiritussancti. Similiter sub lege tria sunt mysteria, scilicet mysterium lationis legum in quatuor libris Moysi, scilicet tribus, in quibus describitur latio legis, & in quarto est reparatio legis. Gene.autem datur temporinaturæ, vbi, & in quo sunt magna mysteria, quia vberrimus est mysterijs. Mysterium secundum est prostrationis hostium in Iosue. Tertium est promotio iudicium, vt in libro iudicum, & Ruth. Primum mysterium respondet patri, ratione auctoritatis. Secundum filio, quia est verbum mundans, & purgans. Tertium spirituisancto ratione gratiæ. Hoc tempus dicitur legis, quia adhuc Prophetæ non apparuerunt. Tempus prophetiæ à Samuele incepit, quod habet similiter tria mysteria. Primum inunctionis regum, vt in lib. Regum, & Para. Secundum fuit reuelationis Prophetarum, vt in Psal.& 12. Prophetis minoribus, & quatuor maioribus. Tertium restaurationis principum, & sacerdotum, & illud est Esdræ, Neemiæ, & Mach. In quarto tempore sunt tria mysteria, primum redemptionis hominum in Euangelio, secundum diffusionis charismatum in actibus Apostolorum, & epistolis Pauli, & canonicis, vbi ostenduntur septem dona spiritussancti. Tertium reserationis scripturarum in Apoc. Post quod non potest esse aliud. In his duodecim misterijs est tota sacra scriptura. Iob autem, & Ester, Thobias, Iudith, cohærentes sunt alijs, quia Iob cohæret legi, & Prophetis. Alij tres cohærent libris restaurationis. Vnde dixit Hierony. aliquando, quòd lib. Iob tantæ auctoritatis fuit apud Iudæos,vt poneretur in archa cum virga,hæc sunt 22. ligna pullulantia in paradiso, in quolibet istorum sunt 12. lumina trium intellectuentiarium scripturarum scilicet allegoria, anagogia, & tropologia, & 12.duodecies sunt.144. & resultat numerus signatorum, & numerus ciuitatis. Vnde dicitur. Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. De his lignis volo ædificare, & erigere tabernaculum in corde. In paradiso fuit lignum vitæ,& lignum, scientiæ boni,& mali,quia in omnibus mysterijs explicatur Christus cum corpore suo,& Antichristus cum corpore suo, & diabolus. Et hoc modo August. fecit librum de Ciui. Dei, vbi incipit à Cain, & Abel.In primis quatuor libris agit de deo, & reprobat idolatriam. Et in quatuor alijs de initio Ecclesiæ. In alijs quatuor de progressu. In vltimis quatuor de Ecclesiæ consummatione. Omnes enim sancti præsignauerunt Christum tam facto, quàm verbo, vt Iob etiam magis facto, quàm verbo, vt dicit Greg. Dicamus de Christo quòd est lignum vitæ in medio paradisi, qui signatur in quatuor, quæ sunt in primo mysterio ab illo loco,in principio creauit, vsque ibi, corrupta est. Signatur igitur per luminare maius, per lignum vitæ, per Adæ connubium, maxime per Abel occisum, quia Christus interfectus est à fratribus suis,& signum positum est Iudeis, vt nõ interficiantur, sed sint vagi, & profugi super terram. In secundo mysterio scilicet purgationis scelerum signatur per Noe iercarcham,qui habuit tres filios, & signat Christum, qui habuit tres filios scilicet Græcos, Iudæos,& Latinos,quia scriptus erat titulus literis Græcis, Hebraicis, & Latinis. Signatur etiam per archam fabricatam, quę respondet corpori Christi principaliter secundario Ecclesię, signatur per arcum in nubibus, qui est signum fœderis, signatur per Noe nudatum iacentem in tabernaculo ebrium, inebriatus fuit Christus amore sponsę suę, & nudatus in cruce,quem derisit ille pessimus Cham, in mysterio vocationis signatur per quatuor. Per sacrificium Isaac, quia proprie per Abraham Deus pater signatur.Per Isaac filius, qui sicut ligna in collo portauit sic lignum crucis Christus signatur per Iacob fœcundantem vxores. Per Iudam,qui habuit duos filios, Zaram, & Phares, de quo multa dicuntur in benedictionibus scilicet Catulus leonis Iuda, &c. Vnde etiam legislator interseruit figuram illam de duobus filijs Iuda de Thamar, signatur etiam per Ioseph rectissimè,qui venditus à suis, exaltatus fuit inter alienos. Hę sunt duodecim mysteria principalia ante tempus legis Moysi. Sub lege in mysterio lationis legis signatur per virgam Moysi, per quam flagellatur Aegyptus,qui sicauit maria, quę est virga virtutis. Signatur per archam testamenti,per multa in ea recondita, signatur per ornatum pontificis mitram, super humerale in cuius mortem debebant redire ad propria. Signatur etiam per ritum sacrificij,per agnum,arietem,vitulum,quę oĩa referũtur in Christum.

Timor, & amor radices sapientię.

Oportuit testamentum verus pcederet nouum.

Nota figuram.

Sap.18.

Nota de ordine librorũ veteris test.

Hieronym.

Psal.118.

Tabernaculũ mysticé erigendũ in corde.

Can.6.

Ezechiæ 38.

Oēs sancti signauerunt Christum & factis, & verbis. 3.Morali.

Typi de Christo.

Mysteria in nouo testamento.

Mysteria tẽpore legis.

CHRISTVM. In mysterio prostrationis hostium similiter CHRISTVS signatur per Iosuæ ingressum, qui diuisit Iordanem, vbi datur forma baptismi, & aquas quæ descendebant in mare mortuum fecit redire in suam originem, hoc est, animas, signatur per suum conflictum, signatur per suum triumphum, qui destruxit Hierico,suspendit reges, & post funiculis terram diuisit, & est introductor in terram promissionis. Ita CHRISTVS introducit nos in cœlum per suum introitum. In mysterio promotionis iudicum signatur per Caleb, cui virtus durauit, qui exploratur terræ fuit de tribu Iuda. Per Othoniel, qui propter victoriam Axẽ,habuit vxorem. Per Gedeon,de quo Isa.dicitur. Sicut in die Madian,per Samplon, qui in omnibus refertur ad CHRISTVM, per interfectionem leonis,per portas asportatas, qui etiam plures interfecit in morte,quàm viuus. Per amissionem capillorũ signare nõ potest CHRISTVM, sed signat Christianum, qui amittit septiformem gratiam spiritussancti. Vnde quando non potest aliquid mysticari in capite,transferendum est ad membra.In mysterio inunctionis regum signatur per Dauid, per Salomonem, per Ezechiam, per Iosiam. Per Dauid signatus est in multis. Salomon signat CHRISTVM præterquam in mulieribus, in quibus nullum bonum significare potest. Vnde in Can.vbi dicitur. Sexaginta sunt Reginæ,& octoginta concubinę,& adolescentularum,&c. De vxoribus non loquitur ad literam, immo mysterialiter ponuntur ibi, in quibus signantur animæ perfectæ,& imperfectæ. Signatur per Ezechiam. Ego (inquit)dixi, in dimidio dierum meorum vadam,&c. Iosias etiam signat CHRISTVM, de cuius morte factæ sunt lamentationes. Quomodo sedet sola ciuitas,&c. Melius autem dicitur sic,quia Christus ostenditur per visum, per signum, per factum. Per visum sicut vidit Hieremias ollam succensam,& sic de alijs. Per signum,sicut de Heliseo,& Giez,qui portauit baculum super puerum,& non reuixit, & postea ipse incubuit super ipsum,& secundum Gregorium signat legem,& CHRISTVM. Per verbum quod audiebant, & non videbant, sicut dicebant, verbum quod locutus est Dominus, &c. Per factum vt Ionas. In mysterio reuelationis Prophetarum signatur per cantum armoniæ. Etiam in Psalterio decacordo, vbi Dauid addiscit prophetare. Per lumen sapientiæ in libris sapientialibus. Per canticum lætitiæ, quod est sponsæ CHRISTI in Can.Per visum Prophetiæ, quod est diuersimode.Vnde sicut virgam vigilantem vidit Christum. Alius super Solium excelsum. Alius vestitum. In mysterio restaurationis, primum signatur per Esdram,qui scripturam,& literas reparauit. Per Neemiam,qui ciuitatem reparauit. Per Zorobabel,qui templum reparauit. Per Iesum filium Iosedech,qui ritum colendi reparauit. In mysterio redemptionis hominum signatur Christus, vt homo mansuetus Matthæus. Vt Leo triumphans Marcus. Vt vitulus occisus Lucas Vnde fuit in diebus Herodis sacerdos, & oculum habet ad passionem. Vt Aquila volans ad diuinitatem, Ioan. In mysterio diffusionis signatur per Ioannem vt doctor, vt diffusor largus in actibus cum dedit spiritum sanctũ,vt diffusor pius,vt in Paulo,in quo consumatur actus Apostolorum. Vnde Lucas pauca dicit de alijs Apostolis,& statim transit ad Paulum,qui dedit spiritum sanctum, sicut patet de illis duodecim, qui baptizati erant in baptismo.Ioan. nec mirum quia ipse Beniamin, vt lupus rapax vltimus Apostolorum, per quem signatur ordo futurus. Signatur,vt diffusor prudens in canonicis, vt diffusor sapiens in epistolis Pauli.In mysterio reserationis scripturæ, signatur per modum præsidentis, vt patet per filiũ hominis in medio candelabrorum, qui habebat septem stellas, & septem Ecclesias. Per modum præliantis, vt agnus cum bestia,cum dracone. Per modum triũphantis,quia habebat gladium,& falcem acutam.Per modum beatificantis,quia vidit cœlum nouum, & terrã nouam.Hæc sunt mysteria circa lignum vitæ.s.scripturæ,quæ,incipit ab æternitate,& terminata est ad æternitatem. In principio creauit Deus cœlum,& terram.In fine vidit Deus cœlum nouum,& terram nouam.Hęc 48.tabulæ tabernaculi 20.in vno latere,& 20.in alio, in posteriori octo, in quibus ponitur archa.s. Christus, continens in se omnes thesauros sapientiæ, & scientiæ, in quem Cherubin respiciunt. Hæc sunt duodecim ligna circa lignum vitæ,

Isa.9.

Gen.1.

Exo.36.

Sermo.15. De mysterio scripturæ, & corpore Christi, & de Antichristo.

PRotulit terra herbam virentem. Dictum est, q̃ in 12. mysterijs principalibus ostenditur Christus,per oppositum ostẽditur Antichristus, q̃ sic manifestatur. Primum mysterium est conditionis rerum, & ibi ostenditur per Lamech, qui primus introduxit bigamiam, & fuit transgressor legis naturæ, & fuit luxuriosissimus,& inde videntes filij Dei filias hominum,q̃ essent pulchre,&c.propter,quod inductum fuit diluuium. Et inde colligitur,qualis erit Antichristus,quia immundissimus, & inde ostenditur eius significatio, quia interficiet illum in quo positum est signum,scilicet inter Iudæos qui per Cain significantur. Et ideo de Lamech vltio dabitur septuagies septies, quia maius erit peccatum eius,quàm Iudæorum.In secundò mysterio.s. punitionis scelerum signatur in Nẽroth,qui primus se fecit Imperatorem,cuius auctoritate ædita est turris,quæ tangeret cœlum, per quod intelligitur q̃ Antichristus erit superbissimus, ita vt extollatur, super omne quod dicitur Deus. In tertio mysterio:s.vocationis, vel electionis patrum signatur per Dan.Et aliqui volunt dicere, q̃ ad literam erit de tribu Dan.Vtrum autem ita sit, non auderem affirmare, attamen in Apo. nõ signatur tribu Dan. De isto Dan dicitur in Gene. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita,qui abscondit se in zabulo, vt capiat aues circauolantes,& in hoc ostenditur, q̃ erit fraudulentissimus. Mordet autem vngulas equorum, vt cadat ascensor eius retrorsum.Certum est,q̃ per equum signatur prędicator veritatis. Per vngulam perfectio euangelica, quam Antichristus impugnabit.Equus.n.si non habet fixionem vngulæ,non valet. Ioseph enim erat cum filijs ancillarum, qui vendiderunt fratrem suum. Dan autem primogenitus fuit ancillarum. In quarto.s.mysterio lationis legis,signatur per Balaam,qui dedit pessimum cõsilium,qui fuit idolatra,licet multa bona diceret, tamen aras ædificabat & auguria quærebat, & in hoc signatur,q̃ erit pessimus idolatra, & inuocator dœmonum, nec Deum magnũ adorabit in loco suo. In quinto mysterio, scilicet prostrationis hostium signatur per Achior,qui suratus fuit de anathemate, & mortuus excommunicatus, & in hoc signatur, quòd erit auarissimus.In sexto mysterio,scilicet constitutionis, vel promotionis iudicum signatur per Abimelech, qui septuaginta fratres meliores se interfecit, & in hoc signatur,q̃ erit crudelissimus. In septimò mysterio, scilicet vnctionis regum signatur per Goliam armatum, qui exprobrabat agminibus filiorum Israel.Erit.n, magnificus ĩ exterioribus,loquetur blasphemiam contra populum Dei. In octauò mysterio, scilicet reuelationis prophetarum, per regem imprudentem, quia sciet argumenta, & rationes vltra humanum modum, & erit intelligens propositio-

Gen.1.

Gen.4.

Antichristus qualis futurus sit.

Apoc.7.

Gene.49.

Num.23.

Ioseę.7.

Iudic ũ.9.

1.Reg.17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes,& astutissimus. In nonò mysterio, scilicet restaurationis principum, signatur per Antiochium, qui in terprætatur silentium paupertatis, qui destruxit omnes leges volens vnam facere, qui illos septem fratres
1. Mac. 7. interfecit. Fecit enim, quòd facere nullus ausus fuit, scilicet deponere legem Iudæorum. Verum est, quòd Aman attemptauit Iudæos disperdere, sed non prævaluit. In decimò mysterio, scilicet redemptionis hominum, signatur per Iudam proditorem. Erit enim malignissimus. In mysterio vndecimò, scilicet diffusionis charismatum, signatur per Symonem Magum, qui voluit emere spiritum sanctum, & in altum ascendit, & corruit quia dæmones inuocauit.

Act. 8 Erit enim mendacissimus, vt veniat in signis, & prodigijs mendacibus, &c. In mysterio duodecimo, scilicet reserationis scripturarum, signatur per bestiam abyssalem, siue ascendentem de abysso, quæ omnia conculcat. Erit enim confirmatus in omni malitia. Habebit enim septem capita, id est omnia
Iob 40. genera tentandi, & omnes modos, nunc per diuitias, nunc per falsa miracula, nunc per metum. Vnde Iob dicitur. Itrinxit caudam quasi cedrum, quia in eo conflabuntur omnes malitiæ, & sicut CHRISTVS habuit omnia charismata, vt natura assumpta potuit accipere, sic illæ omnes malitias, sic ergo scriptura explicat paulatim procedendo, quomodo Antichristus primò erit immundissimus. Vnde iuxta lignum vitæ erit lignum scientiæ boni, & mali, quia promittet bona, & dabit mala. Vnde efficitur serpens draco, & bestia. In omnibus enim mysterijs correspondentia est patri, & filio, & spiritui sancto, quia Trinitas debet maxime resulgere in operibus horum mysteriorum. Sequitur de seminibus, & fru-
De seminibus, & fructibus. ctibus. Protulit terra, &c. Sicut enim in congregatione aquarum signatur multiformitas intelligentiarum, & in germinatione terræ multiformitas sacramentalium figurarum, sic in seminibus ostendit se habere in finitatem quandam cœlestium theoriarum, quæ signãtur per semina. Intelligentiæ enim principales, & figuræ in quodam numero certo sunt, sed theoriæ quasi infinitæ, quia sicut resulsio radij, & imaginis à speculo fit modis quasi infinitis, sic à speculo scripturæ, quis potest scire, quot sunt media inter angulũ rectũ & obtusum, & inter angulũ obtusum, & acutum? Sicut .n. in
Dan. 12. seminibus est multiplicatioin infinitum, sic multiplicantur theoriæ. Vnde legitur. Pertransibũt plurimi, & multiplex erit scientia, quia varie inspicit hic, & ille in
Consideratio theorica, vbi fit. speculo. Hæc cõsideratio theoriarũ, inter duo specula duorũ Cherubin, i. duorũ testamentorũ, quę resulgent in inuicẽ, vt transformetur homo in à claritate in claritatem: Hæc autem germinatio seminum, dat intelligere secundum diuersas temporum coaptationes, diuersas theorias, & qui ipsa ignorat, istas scire non potest. Non enim scire potest futura, qui præterita ignorat. Si enim nõ cognosco cuius arboris semen est, non possum cognoscere, quæ arbor debet inde esse. Sed cognitio futurorum, dependet ex cognitione præteritorum. Moyses enim prophetans de futuris narrauit præterita per reuelationem.

Ecclesia suas habet ætates. Notandum autem, quòd sicut Deus sex diebus mundum fecit, & in septimo requieuit, ita corpus CHRISTI mysticum sex habet ætates, & septimam, & octauam quæ currit cum sexta. Hæ sunt rationes seminales, ad cognoscendum scripturas.

Prima ætas quasi infantia ab Adam vsque ad Noe. Deus enim in principio quasi in semine posuit, quod postea pullulauit in facto mystico, vel opere.

Deductio ætatũ Ecclesię. Prima dies signat primum tempus, quo datur homini lux, & cognitio, & hæc est infantia, quæ obliuione deletur, sic quicquid actum est vsque ad tempus, quo per diluuium deletum est omne animal, præter illa, quæ fuerunt cum Noe. Secundum tempus respondet secundæ diei, vt ætati pueritiæ, quia tunc factum est firmamentum in medio aquarum, & in tempore illo factum est fœdus per archam ne homines deleantur per aquas inferiores, & per arcum ne vlterius per diluuium perirent. Et sicut in pueritia pueri loquuntur, & discunt loqui, sic in tempore secundo diuisæ sunt linguæ. Et hæc ætas durat à Noe vsque ad Abraham. In tertia die terra germinauit, & in tertia ætate, scilicet adolescentia homo potens est generare.

Et in tertia ætate, quæ durat ab Abraam vsque ad Dauid, tunc cœpit Synagoga in Abraam, & per circuncisionem factam in carne eius florere. In quarta die facta sunt luminaria cœli, & adornatum est cœlum, & respondet quartæ ætati, scilicet iuuentuti, quia illa ætas apta est sapientię, & in quarta ætate, quæ durat à Dauid vsque ad trasmigrationem Babylonis, viguit & floruit regnũ, & sacerdotium, quasi duo luminaria, & stellæ fuerunt prophetæ.

Quinta die facti fuerunt pisces, & respondet senectuti, vbi iam incipit calor diminui, & in quinta ętate, scilicet, à transmigratione Babylonis vsq; ad Christum, tunc Synagoga incœpit deficere, & senuit, & perdidit auctoritatem. Sexta die factus est homo princeps bestiarum, & respondet senio, quæ ætas est matura, & apta sapientiæ, & respondet sextę ætati, quæ durat à CHRISTO, vsque ad finem mundi, & in sexta ętate CHRISTVS natus est, & sexta die crucifixus, sexto mense conceptus post conceptionem Ioannis, septimo mense natus. Sapientia ergo sexta ætate est incarnata. Septima ætas currit cum sexta, scilicet requies animarum post CHRISTI passionem. Ad has sequitur octaua ætas, scilicet resurrectio mortuorum, de qua Psalmista ait. Ma-
Psal. 5. ne astabo tibi, & videbo, &c. Et est reditus ad primum, quia post septimam diem regressus est ad primum. Hæc sunt semina iactata ad intelligentiam scripturarum, quæ producuntur de illis arboribus secundum expositionem communem aliquorum; & sic tempus diuiditur in octo ætates. Secundum alios re-
Aliter cõputantur grates. Matth. 1. ducitur tempus ad quinque, & hoc ponit CHRISTVS, qui ponit quinque vocationes. Simile est regnum cœlorum patrifamilias, qui exijt conducere operarios suos in vineam suam hora prima scilicet, mane, tertia, sexta, nona, vndecima. Mane fuit initium creaturæ, quia vocauit Deus hominem de paradiso, & præcepit, vt operaretur, & custodiret illum.

Tertia cõputatio. Adhuc tamen lignum non habebat furculum, de lignis tamen facere poterat, quæ sibi obediebant. Secunda vocatio fuit per flagellum, quod prædicabat sub Noe, vt cauerent à peccato. Tertiam sub Abraham, qui fuit cultor Dei, & erector altarium, & hoc vsque ad Moysen. Quarta sub Moyse per legem, & miracula, & hoc vsque ad CHRISTVM. Quinta sub CHRISTO, & per CHRISTVM per pœnitentiam ad quam nos vocauit, & ad nuptias. Secundum sanctos modernos, & antiquos distinguuntur tria tempora, scilicet legis naturæ, legis scriptæ, & legis gratiæ. Septenarius appropriatur spiritui sancto propter charismata gratiarum septem. Quinarius filio propter quinque sensus spirituales. In huius signum Cherubin ala, habebat quinque cubitos. Ternarius patri, quia ternarius est principium numerorum perfectorum. Item omnis probatio necessario à ternario incipit, & est prima. Item pater tres habet notiones, est enim generans, innascibilis, spirans. Triplex est lex, intra scripta, vt conscientiæ, extra proposita, vt legis scripturæ, desuper infusa, vt gratia. Hæc sunt semi-

naria

naria, quæ qui ignorat, scilicet hæc tempora, nõ potest venire ad mysterium scripturarum. Iunge septem ætates quinque vocationes, tria tempora, & habes quindecim, qui numerus mysterium habet, vt ostendit Hieronym. per descensum spiritus sancti super centum viginti credentes. Per istos quindecim gradus habet sol intelligentiæ ascendere super nostrum hemisphęrium in vna hora, quia si dies naturalis vigintiquatuor horas habet, & quodlibet signum triginta gradus, & quolibet die voluuntur duodecim signa, necesse est, vt in hora vna eleuetur sol super hemisphęrium nostrum quindecim gradibus, & illud est mane resurrectionis, quando erimus in fine sæculi. Psalm. Mane astabo tibi, & videbo. Hæc seminaria absolute considerata sunt.

Item comparatur, quod oritur ad semen de quo oritur & ad arborem de qua semen oritur. Si comparatur nouum testamentum ad vetus, vt arbor ad arborem, & litera ad literam, & semen ad semen. Et sicut arbor de
Psal. 5. Collatio seminum ad sua principia. arbore, & semen de semine, sic litera de litera, & testamentum de testamento. Secundum hoc assignatur conuenientia duorum testamentorum sex modis, secundum differentiam vnitatis, dualitatis, ternarij, qua-
Prima collatio noui ac veteris. ternarij, quinarij, & senarij, & addita vnitate secũdum rationem vnitatis, duo sunt testamenta, vnum in seruitutem generans, alterum in libertatem. Vnum secundum amorem, alterum secundum timorem. Vnũ secundum literam, alterum secundum spiritum. Vnũ secundum figuram, alterum secundum veritatem. Sic distinguuntur ista duo tempora, vt dies, & nox. Vnde
Psal. 8. Psalm. Dies diei eructat verbum, & nox nocti, &c. In nocte illa lex fuit, vt luna, & patres, vt stellæ secũdum Greg. Sed cum venit sol id est nouum testamentum, tunc fuit clara dies. Alia distinctio est secundum ra-
Secunda collatio. tionem dualitatis. Vetus testamentum habet duo tẽpora, tempus ante legem, & tempus sub lege. Sic nouo testamento respondet duplex tempus, tempus vocationis gentium, quod respondet primò, & tempus vocationis Iudeorum, quod respondet secundo. Hoc tempus erit, & nondum est, quia tunc implebitur illud Isa-
Psal. 5. iæ. Non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur vltra ad prælium, quia hoc nondum adimpletum est, cum adhuc vigeat vterque gladius. Adhuc enim sunt disceptationes hæreses. Iudæi enim,
Isa. 2. quia hoc sperant, credunt nondum venisse Christum. Quod autem Iudæi conuertantur certum est per Isaiam, & per Apostolum, qui eius allegat auctoritatem. Si fuerit numerus filiorum Israel, & addit idem Apo-
Isa. 10. stolus. Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium subintraret. Et hoc ostendit Isa. dicens Verbum misit Dominus in Iacob, &c. Verbum
Rom. 9. missum in Iacob, est filius Dei naturæ assumptæ de Ia-
Rom. 11. cob, vnitus, quia fuit de eius semine, sed cecidit in Is-
Isa. 9. rael verbum spirituale. Nos sumus filij Israel, & filij Abraham secũdum repromissionem, quia sumus imitatores fidei Abrahæ. Vnde dicitur. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui. Israel autem, &c. Bos ordo Apostolicus. Vnde Paulus
Isa. 1. dicit se Hebræum ex Hebræis. Isti fuerunt Boues, proscindentes terram tam scripturæ, quàm cordis nostri: Asinus fuit populus Gentilis. Et Isa. Venite ascendamus in montem Domini, & ad Domum Dei
Phil. 3. Iacob, sequitur. Non leuabit gens contra gentem. Contradicunt Iudæi, quoniam nondum hoc impletum est. Sed propheta non loquitur de primò aduen-
Isa. 2. tu, vel prima vocatione, sed pro vltima, quãdo dies Domini erit super omnem arrogantem, nec est intelligendum, quòd illos sic dimittat Deus. Tertia comparatio veteris, & noui testamenti est secundum rationem ternarij, quia est tempore Synagogæ initiatę, promotæ, deficientis. Sic in nouo testamento est Ecclesię ini-

tiatæ, Ecclesię primitiuæ, dilatatæ, consumatæ. Vnde in Can. tripliciter laudatur Ecclesia, nec sunt nec possunt esse plures. Laus Ecclesiæ initiatæ. Quæ est ista, quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi? Secundò Ecclesiæ dilatatæ. Quæ est ista, quę progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa, vt sol? Tertiò Ecclesiæ consumatæ. Vnde dicitur. Quę est ista, quæ ascendit de deserto, delitijs affluens, innixa super dilectum suum? Necesse est enim quòd Rachael pariat filios in finali Ecclesia. Vnde in Apoc. Manasses ponitur ante patrem, & sexto loco, & Ioseph vndecimò, vltimo Beniamin, & non sine causa. Quarta comparatio veteris, & noui testamẽti secundum coaptationes temporum est, quia quatuor tempora in veteri testamento respondẽt quatuor ordinibus circa tabernaculum duodecimo tribuum. Respondet etiam quatuor lateribus ciuitatis, & hoc quatuor animalibus circa sedem Dei. Primum tempus est vocationis patriarcharum. Secundum institutionis Iudicum. Tertium inuncti onis regum. Quartum illustrationis prophetarum. Et his quatuor in nouo testamento respondet tempus Apostolorum, martyrum, confessorum, virginum. Quinta comparatio est secundum rationem quinarij, vt sit manus dextra, & sinistra habẽs quinque digitos. Primum tempus est conditionis naturarum. Secundum inspirationis patriarcharum. Tertium institutionis legalium. Quartum illustrationis prophetarum. Quintum restaurationis misericordiarum. In nouo testamento respondet mane, tertia, sexta, nona, vndecima. Mane respondet conditioni, naturæ. Vnde. Posuit Deus Adam in paradiso, vt operaretur, & custodiret illum. Primum tempus in nouo testamento est diffusionis charismatum, quod respondet esse creaturæ. Secundum vocationis gentium, quod respondet secundo. Tertium institutionis Ecclesiarum secundum leges, quod respondet tertio. Quartum religionum multitudinis, quod respondet quarto, maxime Rechabitis, qui morabantur circa Iordanem, qui pauperes erant. Quintum in fine restaurationis collapsorum. Oportet, quòd veniat Helias, qui restituet. Bestia autem vincet illos duos testes. Vnde necesse est, vt prius ruant, & fiat ruina, & postea restauratio, tandem erit tribulatio, vt in errores inducantur, si fieri potest etiam electi.

Tertia collatio vet, & noui testamenti.

Triplex cõmedatio Ecclesię.

Cant. 3.

Cant. 6.

Cant. 8.

Apoc. 7. Quarta collatio vet. & no. testaméti.

Apoc. 7.

Quinta collatio vet. & no. testaméti.

Hier. 35.

Sermo 16. De statu Ecclesiæ, & ætatibus sex cum quibus currit septima ætas, & de theorijs sacræ scripturæ.

PROTVLIT terra herbam virentem, & afferentem semen iuxta genus suum, lignumq; pomiferum, & habens fructum vnumquodque secundum speciem suam, &c. Dictum est circa visionem intelligentiæ per scripturam eruditæ, de intelligẽtia spirituali, quę intelligebatur per congregationem aquarum. Item sacramentali figura, quę intelligebatur per germinationẽ terre. Dictum est etiam de theorijs, quæ intelliguntur per semen, & per fructum. Habent enim theoriæ sementinam multitudinem, & refectiuam sustentationem. Ideo intelliguntur partim per semen, partim per germinationem fructuum, quantum ad semen consistunt in coaptationibus temporum, secundum, quòd ipsa sibi inuicem succedunt, quantum ad arboris fructum, secundum quòd tempora correspondent secundum comparationem arboris, vel seminis, tempora sibi mutuo succedunt, secũdum comparationem germinis ad germinans mutuo sibi correspondent, vt iam patebit. Distinguntur autem tempora secũdum rationem ter-

Universidad de Deusto
Biblioteca

narij. videlicet secundum tres leges, intra scriptam, exterius dispositam superius infusam secundum rationem quinarij. Manè, tertiæ, sextæ, nonæ, vndecimæ quæ sunt sex vocationes, vsque ad finem mundi. Et secundum hæc distinguuntur sex ætates, septima autem currit secundum omnes cum sexta. Post nouum testamentum non erit aliud, nec aliquod semen nouæ legis subtrahi potest, & ideo testamentum æternum est, ipsa tempora sibi mtuuo succedunt, & multa est in eis correspondentia, & sunt sicut germinatio seminis ex semine, vt de semine arbor, & de arbore semen. Assignantur autem tempora, vt sibi mutuo correspondent. Primò secundum rationem vnitatis, vt comparatur vnum tempus noui testamenti, ad vnum tempus veteris testamenti, secundum correspondentiam literæ, & spiritus, promissionis, solutionis, figuræ, & veritatis, promissionis, terrenæ, & cœlestis timoris, & amoris. Item duo tempora ad duo in veteri testamento, tempus ante legem, & tempus sub lege. In nouo ante tempus vocationis gentium, & Iudæorum quæ erit in fine. Et ista signata est in duobus filijs Iudæ, scilicet Zaram, & Phares. Zaram primo extendit manum, & obstetrix ligat coccinum, & postea retrahit manum, & exiuit Phares, qui diuisit maceriam. Iudæi primo crediderunt, & statim manum retraxerunt, in prima Ecclesia, sed post quam plenitudo gentium subintrauerit, tunc. Zaram exibit, & populus Iudæorum conuerretur. Item triũ temporum ad tria, vt Synagogæ promotæ, initiatæ, & vltimatæ. Et in Ecclesia tempus Ecclesiæ initiatę, dilatatæ, & consumatæ. Vnde in canticis tres sunt admirationes. Quæ est ista, &c. Et econtrario tres deplorationes in lamentationibus. Vnde non sine causa totiens repetitur alphabetum. Item quatuor ad quatuor, vt posui supra in precedenti collatione. Item quinque digitorum ad quinque in veter. testamen. conditionis naturarum inspirationum Patriarcharum, institutionis legalium illustrationum prophetalium, & restaurationum ruinarum. In nouo testamento donationis charismatum, vocationis gentium. Institutionis Ecclesiarum, multitudinis religionum, restaurationis omnium collapsorum. De quo dicitur, quòd Helias dum venerit, restituet omnia. Sequitur de comparatione senarij addita vnitate. Et sic accipitur mensura illius, qui habebat calamum habentem sex cubitos, & palmam ad mensurandum templum. Septenarius secundum Grego. est numerus vniuersitatis in maiori mundo, & in minori, & in Deo. Iste enim mundus sensibilis, constat ex quatuor elementis susceptiuis influentiarum cœlestium, in tribus orbibus influxiuis, & motiuis. Minor mundus constat ex quatuor elemẽtis, quatuor humoribus, quatuor complexionibus, quatuor qualitatibus, & tribus viribus vitalibus perfectiuis, scilicet vegetabili, sensibili, rationali. Vnde illa, quæ sunt in mundo sensibili in minori mundo, colliguntur in quadam puritate. Vnde secundum aliquos (& non irrationabiliter) dictum est, quòd orbis sydereus disponit ad susceptionem vegetabilis, Orbis chrystallinus ad susceptionem sensibilis. Orbis empyreus ad susceptionem rationalis. Et secundum Hugonem, quaternarius correspondet corpori. Ternarius autem spiritui. Septenarius autem magnum mysterium habet. Omnis autem proportio, & proportionalitas est secũdum rationem ternarij, & quaternarij, quia necesse est, vbi est proportionalitas, vt sit in quatuor terminis, vel secundum rem vel secundum rationem. Vnde Augustinus ostendit, proportionem ascendere vsque ad quatuor, quæ ex partibus quaternarij generatur. Iste autem septenarius siue in mundo sensibili, siue in mundo minori ortum habet à mundo archethipo, vbi sunt rationes causales secundum rationem septenarij. Deus enim habet rationem triformis causæ, originantis, exemplantis, finientis, nec potest esse pluribus modis. Vnde Apostolus. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ratio autem causandi est secundum quatuor, sublimitatem potentiæ, profunditatem sapientię latitudinem beneuolentiæ, longitudinem æternitatis. Vt positis (inquit Apostolus) comprehendere cum omnibus sanctis, quę sit longitudo, &c. Potentia creat, sapientia gubernat benuolentia perficit, æternitas conseruat. Iste numerus vniuersitatis in mundo, in homine, in Deo est mysterialis. Secundum hunc numerum facit Deus currere mundum istum, & scriptura, quę explicat decursum mundi secundum hunc numerum, tradi debuit explicatiuè. Distinguit ergo scriptura tempora originalia, figuralia, gratiosa, seu salutifera. Tempora originalia consistunt in primis septem diebus. Figuralia, ab initio mundi vsque ad CHRISTVM. Vbi nouum tempus incipit, licet Salomon dicat nihil nouum sub sole, verum est secundum naturam, sed hoc est super naturam. Et post sunt tempora gratiosa. A temporibus originalibus incœpit Moyses, & ita debuit facere, quia scriptura debuit facere seminaria tanquam terra germinans, & post arbores figurarum, & postea fructum, ponuntur ergo septem dies, vt tempore originalia. Primus dies lucis formatæ. Secundus dies aquæ diuisę. Tertius dies terræ fœcundandæ. Quartus lucis sidereæ. Quintus motiuę vitę. Sextus humanæ formę. Septimus quietis primę. Septem autem sunt tempora figuralia. Tempus naturę conditæ, purgandæ culpę, gentis electę, legis statutę, regalis glorię, vocis propheticæ, quietis medię. In nouo testamento similiter sunt septem tempora gratiosa. Tempus collatę gratię baptismi in sanguine, normę fidei catholicę, normę legis iustitię, sublimis cathedrę, clarę doctrinę, pacis postremę. Accipe correspondentiam. Formatio lucis est seminarium formationis naturę, & formatio naturę collationis gratię. Tempus aquę diuisę respondet tempori purgationis culpę, baptismi in sanguine. Quia sicut diuiditur aqua ab aquis, sic purgatio in aqua facta formam baptismi gerit secundum beatum Petrum, tam baptismi sanguinis, quàm fluminis, quàm flaminis. Dies terrę fœcundę, tempus gentis electæ, normæ fidei catholicæ. Terra germinauit Abraham, & Abraham Isaac genuit, & Isaac Iacob, &c. Et Ecclesia normam fidei statuit, secundum quam succedunt fideles fidelibus. Dies lucis sydereæ, tempus legis statutę, tempus normæ iustitiæ. Ex enim distincta fuit per solem, lunam, & stellas, hoc est secundum ritum Dei colendi ceremoniam, censuram iudicandi, formam viuendi, siue secundum moralia, iudicialia, ceremonialia, sic in Ecclesia canones, deinde leges per Iustinianum in vnũ corpus redactæ, quę primo erant paganorum, factæ sunt Christianorum, & regulæ monasticæ, vt beati Benedicti. Canones respondent cæremonialibus, leges iudicialibus, monastica moralibus. Dies vitæ motiuæ, tempus regalis gloriæ, tempus sublimis cathedræ, respondent. Sicut enim vna pars vitæ motiuæ fuit repentium, altera volatilium. Sic in Ecclesia vna pars est Regum, & Pontificum, alia subditorum. Dies humanæ formæ, tempus vocis propheticæ, tempus claræ doctrinæ, in quo esset vita prophetica respondent. Et necesse fuit, vt in hoc tempore veniret, &c. vnus ordo, scilicet habitus propheticus similis ordini Iesu Christi, cuius caput esset Angelus, ascendens ab ortu Solis conformis Christo. Et dixit, quòd iam venerat dies quietis sabbati, tempus quietis mediæ,

Nouũ testamentũ æternũ, & æternum.

Collationes temporum.

Gen. 38.

Mat. 17.

Ezech. 49.

Collatio maioris, & minoris mundi.

Lib. 6. mutationes.

Mundus archetypus, vbi sunt rationes causales.

Rom. 11.

Ephe. 3.

Distinctio temporũ quadruplex.

Eccle. 1.

7. tempora gratiosa in nouo testamento.

mediæ, tempus quietis siue pacis postremę. Tempus quietis mediæ fuit, quando Prophetæ nihil scripserũt, & tunc fuit silentium Prophetarum, medium inter primam quietem, & vltimam. Fuit etiam tempus quietum, quia tunc in maxima pace fuit mundus totus, vnde, & per duodecim annos templum Romæ iam clausum fuit ante aduentum Christi (quod tempore belli semper apertum fuit, & tempore pacis clausum.) Vnde etiam portæ ruinosæ factæ sunt. Vnde & imperator describi fecit mundum, & Deus ponebat hoc in corde Pagani, vt describeretur mundus, vt virgo iret in Bethleem, & ibi pareret in diuersorio. Et frequentissimè inculcabam, quòd non sunt à casu, & à fortuna ista, & consimilia posita in scriptura, sed maxima ratione, & maximo mysterio, sed qui non considerat, nihil intelligit. Fuit etiam nox in suo cursu, quia tunc erat summa idolatria. Secundum hoc ergo tempus naturæ conditæ, durat ab Adam, vsque ad Noe. Tempus culpæ purgandæ, à Noe, vsque ad Abraam. Tempus gentis electæ, ab Abraham, vsque ad Mosen. Elegit enim Deus Abraham, non Loth, Isaac, non Ismael, Iacob, non Esau, & Iudam, de quo natus est Christus, non fratres alios. Tempus legis statutæ à Moyse, vsque ad Samuelem, qui vnum Regem reprobum, & alium electum inunxerat. Tempus Regalis gloriæ, à Dauid, vsque ad Ezechiam, in quo transmigratio decem tribuum facta est. Tempus vocis propheticæ ab Ezechia stricte loquendo, large ab Ozia, qui fuit leprosus, vsque ad Zorobabel. Sub Ezechia factum est illud miraculum, quòd dies habuit triginta duas horas per reuersionem solis. Tempus pacis, & quietis à Zorobabel, vsque ad Christum. In nouo testamento tempus collatæ gratiæ, à Christo, & Apostolis comprehendendo mortem Ioannis vsq; ad Clementem Papam. Tempus baptisimi in sanguine, à Clemente vsq; ad Sylueſtrum, quia sub Clemente incœpit magna persecutio, quando Iudæi venditi fuerunt, & expulsi de Hierusalem, & Clemens missus est Cersonam cum populo in exilium in Græciam. Et in illo tempore medio à Clemente, vsque ad Sylueſtrum fuerũt decem maxime persecutiones. Tempus normæ catholicę à Sylueſtro, vsque ad Leonem primum, sub quo datum est symbolum. Tempus legis iustitiæ à Leone, vsque ad Gregorium doctorem, in quo statutæ sunt leges iustitiæ, & canones, & regulæ catholicæ, & monasticæ, in quo beatus benedictus fuit, qui etiam prophetauit de beato Gregorio, & benedixit matrem prægnantem. Tempus sublimis cathedræ, à Gregorio, vsque ad Adrianum sub quo mutatum est Imperium ad Alemanos, & diuisum in Constantinum, Carolus in Ecclesia Rex Siciliæ fuit primus Imperator, & Rex Italiæ de Francia, quia cum insultum alienarum gentium non polsent sustinere fecerunt eum Regem Italiæ, & pugnauit contra Regem Longobardorum, & preualuit. Tẽ pus clarę doctrinę ab Adriano. Sed quãtũ durabit, quis potest dicere? Certũ est, q; in illo sumus. Certũ est etiã, q; durabit vsq; ad deiectionẽ bestiæ ascẽdẽtis de abysso, quando cõfundetur Babylon, & deijcietur, & post dabitur pax. Primum tamen necesse est, vt veniat tribulatio, & non est ponendus terminus, quia nullus scit, quantum tempus illud pacis duret, quia cum dixerint pax, & securitas, repente veniet super eos interitus. Tempus autem septimum, scilicet, vltimæ quietis incipit à clamore Angeli, qui iurabit per viuentem in sæcula sęculorum, quòd tempus amplius non erit, sed in diebus septimi Angeli consumetur. Sed hæc tempora septem Ioan. in Apoc. comprendit in septem visionibus, & quęlibet illarum est septiformis, & consurgit ad numerum iubilei. Hæc septem tempora clauduntur in Psalterio, vbi sunt tres quinquagenę. Accipe ad hęc correspondentiam temporis figuralis, & salutis. In tempore naturæ conditę tria fuerunt. Primò formatio hominis de terra. Secundò tentatio transgressio, nudatio, tertium ejectio. Vnus enim filius interfecit alium, & ideo omnes filij qui nati sunt de Cain malefecerunt, & omnes perierunt.

In nouo testamento post scripturam prophetalem, & temporum cursus, formatus est CHRISTVS, sicut homo sexta die qui præsit volatilibus cœli, & piscibus maris. Sicut dicitur in Psal. Quid est homo quòd memor es eius, aut filius hominis quoniam visitas eum? Minuisti eum paulominus ab angelis, gloria & honore coronasti eum. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues vniuersos, insuper & pecora campi. Volucres cœli & pisces maris, &c. Et quòd intelligatur de CHRISTO, Apostolus dicit. Eum qui paulominus ab angelis gloria & hono. &c. Homo deductus de terra virginea, quæ nondum sanguinem susceperat, signat CHRISTVM de virgine natum. Sicut Eua de latere Adę formata est, sic Ecclesia de CHRISTI latere. Sed cum CHRISTVS nunquam preuaricatus fuerit quomodo sibi correspondet transgressio Adæ? hoc transferri debet à capite ad membra. Notandum, quòd ecclesia posita fuit in paradiso quasi primus homo, vt operaretur cum nullus aliquis suum esse dicebat. Incepit enim in magna perfectione quod modo in religiosis cõseruatur, quia amor CHRISTI adhuc recens erat, & multa turba sacerdotum obediebat fidei. Hæc Ecclesia, scilicet quæ incepit in iudeis, quia conuertebantur modo quatuor milia, modo quinque milia, habuit lignum vitæ, lignum scientiæ. Lignum vitę, scilicet fidem, quia iustus ex fide sua viuit. Habuit lignum scientiæ, scilicet legem quæ remansit sibi ad videndum, & legendum, non ad vescendum, immo in quo die comederis, morte morieris. Vnde lignum scientię potes videre, non manducare, quia destrueres, quicquid CHRISTVS secit, & necesse esset subintrare mortem, quia litera occidit. Vnde Paulus dixit. Ego Paulus dico, quòd si circuncidimini, CHRISTVS nil vobis proderit. Doctores autem illi signantur per Adam fœcundantem, qui iucumbentes super legem, quasi amantes vxorem, comederunt de ligno scientiæ, vt legem obseruarent, & consenserunt serpenti, qui suadebat legem obseruandam, & inde orta est hæresis Ebionitarum, qui dixit, quòd lex obseruanda cum euangelio esset, & fuit tantus zelus legis, quòd Petrus iret in illam simulationem, sed gratia Dei ipsum liberauit, & inde sequitur eiectio, quòd Deus ab eis recesit, & dispersi sunt, & maledicti in opere suo, & quasi à duobus vrsis Tyto, & Vespasiano deuorati sunt. Et sic Cain, scilicet populus iudeorum occisor fratris sui signum habuit. In tempore culpæ purgarę similiter fuerunt tria, fabricatio archę, ostensio arcus, diuisio linguarum. Noæ per centum annos fabricauit archam, in qua Noæ cum septem animabus saluatus est. Cuius typum gerit baptismus, secundum quòd dicit beatus Pe. & fluminis, & flaminis, & sanguinis. In nouo autem testamentò Clemens in archa collocatus est, quia præparatum est sibi templum marmoreum, angelicis manibus, & alij submersi sunt. Vnde fuit, magnum miraculum, quòd per tot annos aperiebatur mare, donec pyratæ & latrones asportauerunt corpus eius. Aliud fuit ostensio arcus. Et tunc eduxit deus Noę, & pepigit cum eo fœdus. Et in nouo testamento decem tribulationes fuerunt. Vnde Christiani poterant dicere. Domine salua nos perimus. Et tunc eductus est Constantinus, & ostensum est sibi lugnum crucis in cœlo, in quo vincere debebat, & tunc pepigit

Cur per Augustũ descriptus est mundus.

Dies. 32. horarum sub Ezechia rege. Computatio temporum in nouo testamento.

Pontificatus B. Gregorij prędictus fuit per Benedictum. Nota historiam.

Apoc 17.

Non est temere ꝓnũciandũ de fine mundi.

Apoc. 10.

Nota correspondẽtiã duorũ temporũ.

Psal. 8.

Hebr. 2.

Ecclesia in statu primi hominis posita fuit in paradiso.

Act. 6.

Lignũ scięti, i. legẽ veterẽ, videre oportet, nõ vesci.

Gal. 5.

Cain populus iudaicus sanguinarius Tẽpus culpę purgatę.

1. Pet. 3.

Matth: 24.

Universidad de Deusto Biblioteca

fœdus, quòd nunquam Romanum Imperium persequeretur Christianos. Tunc imperium Nembroth dissipatum est, & turris Babylonis, scilicet Romani ad quam tunc omnes aspiciebant. Roma autem in scripturis Babylon dicta est. Facta est etiam linguarum diuisio, & lingua hæbræa remansit in domo hebræa, & remansit confessio Christi in populo christiano. [Tẽpus gẽtis electę.] In tempore gẽtis electæ tria facta sunt, generatio Patriarcharum, descensus Patriarchalis, seminis in Aegyptũ, afflictio populi & liberatio eius. In nouo testamento similiter Pontifici Romano datum est semen doctorũ altissimorũ in græca & latina lingua, quasi patriarchę. 12. Gręci. Epiphanius, Basilius, Gregorius Nazázenus, Gregorius Nysenus, Athanasius, Chrysostomus, Latini. Hieronymus, Augustinus, Hylarius, Ambrosius, Orosius. Gregorius. Post Imperator descendit Constantinopolim, & alij post eum, & ibi obtinuerũt bona queque. Mortuo Constantino, surrexit Constantius, qui ignorabat Ioseph pessimus Arrianus, & post Valentinianus, & Iulianus apostata pessimus, & afflixerunt populũ Dei per hęreses vsq; ad tempus Theodosij, qui natus est in Occidente, qui fuit christianissimus: qui deiecit, & extirpauit Arrianos, & Ecclesiam exaltauit. [Tempus legis statutę.] In tempore quarto, scilicet legis statutæ fuit latio legis, prostratio hostium, distributio & vendicatio hæreditatum. In nouo testamento à Leone vsque ad Gregorium: lata est lex canonica, politica, monastica. Leo enim partim ex quatuor concilijs partim ipse canones ordinauit. Item prostratio hostium similiter per Iustinianum, qui Vandalos, Gothos, Guisatas, Longobardos, qui illas partes Italiæ inuaserunt: superauit. Item distributio hæreditatis: quando Gallia, Britannia, Germania, conuersa est ad fidem in plenitudine & dilatata est Ecclesia in Occidẽte, licet adhuc esset idolorum templa in Francia, sed dilatatio fuit in terra promissionis non in Aegypto, non circa græcos, sed circa latinos. [Tẽpus regalis glorię.] In quinto tempore regalis gloriæ fuerunt tria, scilicet deiectio superbi Regis. Ampliatio cultus diuini. Diuisio decem tribuum à duobus. [Concertatio constãtinopolitanę Ecclesię contra Romanam.] In nouo testamento tempore sublimis cathedrę, à Gregorio vsque ad Adrianum Patriarcha Constantinopolitanus contendebat cum Romano Pontefice: & dicebat se Patriarcham catholicum, id est vniuersalem, & fuit excommunicatus & humiliatus, & thronus Dauid exaltatus fuit, sicut Petro promiserat dominus. [Gregorius magnus figuratus in Dauid.] Similiter Gregorius adhuc iuuenis, & nondum pontifex, pugnauit cum Eutice, qui negauit resurrectionem, & deuicit eum in conspectu populi, vt Dauid Goliath. Sicut etiam Dauid ampliauit cultum, sic iste ordinauit officium. Et sicut Dauid ducebat archam cum septem choris, sic iste fecit processionem cum septẽ choris. Et sicut Dauid vidit angelum percutientem super Hierusalem, & promeruit vt cessaret, sicq; factum est, quòd græci videntes ecclesiã Romanam exaltari, diuisi sunt, & ceciderunt in hæresim Euticiani, & hoc tempore Eraclij, qui primo fuit bonus, & postea cecidit in hæresim. Post illum nunquam fuit Imperator in oriente. Sicut etiam Assyrij vastauerunt iudæos, sic Saraceni occupauerunt ecclesiam Antiochænam, Hierosolymitanam, Alexãdrinam, Constantinopolitanam, vsq; in Siciliam. [Nota analogiam.] Sicut ille decem tribus ceciderunt, & recesserunt à domo Dauid, sic illę ecclesiæ, quia ceciderunt, & recesserunt à Petro, cui dictum erat. Tibi dabo claues regni, inciderunt in lupos. [6. tempus tria continet.] In sexto tempore facta sunt tria. Præclaritas victoriæ, præclaritas doctrinæ, præclaritas vitæ propheticæ, [4.Ro. 19.] præclaritas victorię in Sennacherib, qui venit contra Hierusalem, & angelus domini interfecit 185. milia. Et Ezechias contra naturam sanatus est, & sol retrocessit. Similiter in tempore Adriani per Karolum qui miraculose fecit triumphos, quasi missus angelus à domino, & Sol id est æstus tribulationis abijt retro, & facta est pax ecclesiæ, vt postea constitueret Archiepiscopos, Episcopos, & cœnobia. [Carolus magnus literarũ restaurator.] Hoc tempore fuit claritas doctrinæ, quia Karolus vocauit clericos & scripsit libros, vt in sancto Dionysio bibliam & in multis locis, & inceperunt legere, & prosperari, religiosos etiam collocauit. Hoc tempore oportuit venire vitam per ordinem, qui haberet vitam propheticam, hoc autem tempus est gemituum, id est, sicut in passione domini fuit primo lux, deinde tenebra, postea lux, sic necesse est, vt primo sit lux doctrinæ & succedat Iosias Ezechiæ. Postquàm facta est tribulatio iudæorum per captiuitatem, necesse est, vt surgat vnus princeps zelator ecclesiæ, qui est, vel erit, vel iam fuit (Et additur vtinam iam non fuerit) priusquam sit obscuritas tribulationum. [Carolus exaltauit ecclesiam.] Similiter Karolus exaltauit ecclesiam, qui videban tur Petri successores, oppugnauerunt eam. Nam tempore Henrici quarti fuerunt duo Papæ. Similiter tempore Federici magni, duo. Et certum est, quòd aliquis inter eos voluit exterminare ecclesiam, sed angelus ascendens ab ortu solis, clamauit quatuor angelis. [Apoc. 7.] Nolite nocere terræ, & mari, quousque signemus seruos dei nostri, &c. Vnde adhuc restat ecclesiæ segregatio seu tribulatio. Et dictum est angelo philadelphiæ, qui sextus est. [Apoc. 3.] Hæc dicit sanctus & verus qui habet clauem Dauid, qui aperuit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Scio opera tua, quia ecce dedi coram te hostium apertum, & dixit, quòd adhuc intelligentia scripturæ daretur, vel reuelatio vel clauis Dauid personæ vel multitudini, & magis credo quòd multitudini. [7. tẽpore tria facta notanda.] In septimo tempore scimus quòd hæc facta sunt, reædificatio templi, restauratio cultus, & pax data est. In tempore septimo futuro, erit reparatio diuini cultus, cum replebitur phophetia Ezechielis. Quando descendit de cœlo ciuitas, non quidem illa quæ sursum est, sed illa quæ deorsum est, scilicet militans, quando erit conformis triumphanti, secundum quòd possibile est in via, tunc ærit ædificatio ciuitatis, & restauratio sicut à principio, & tunc pax erit. Quantum autem durabit illa pax deus nouit. Igitur cũ sint septem tẽpora, & in veteri testamento & in nouo, & in quolibet triforme, vel in quolibet tria sint septenarius multiplicatus per ternarium bis. 42. facit, & illæ sunt quadraginta duę mãsiones, quibus peruenitur ad terram promissionis. Et sic patet, quo modo scriptura describit successiones temporũ, & non sunt à casu & fortuna, sed multa lux est in eis intelligẽtiæ spiritualis.

Sermo decimusseptimus. Quomodo scriptura reficit intellectum & affectum, & anima quasi in paradiso delectatur, & de theoriys sacrę scripturę.

PRotulit terra herbam virentem, &c. [Gen. 1] Dictum est ꝙ visio intelligentię per scripturam eruditę versatur circa tria. Circa intelligentias spirituales, quæ intelliguntur per congregationes aquarum: Circa figuras sacramentales, per germinationem herbarum, vel arborum: Circa theorias multiformes, per multiplicationem seminum, & refectionum herbarum. Istę theoriæ consistunt in considerationibus temporum sibi succedentium, quæ sunt seminaria quædam, & in correspondentia earundem: Alię theorię consistunt [Deu. 8.] in considerationibus salutarium refectionum, quia non in solo pane viuit homo, considerare debet homo, ex quo pascatur, quia eloquio scripturę: Vnde est lignum faciens fructum: Indiget enim intellectus

refectio

refectione: [2.Tim.2.] Indiget & affectus. Primò dicendum de refectione intellectus. Sed (sicut dicit apostolus) Laborantem agricolam oportet prius edere de fructibus, quia oportet quòd prædicator sit imbutus & dulcoratus in se, & post alijs proponat. Multi tamen volunt videri prophetæ, & audiri tanquam prophetæ, & panis eorum insipidus est, vel male coctus & frigidus, & populum detinent, & parum proficiunt. [Nota pro prędicatoribus simile.] Notandum quòd sicut fructus oblectat visum & gustum in fame, maximè tamen principalius visum oblectat sua pulchritudine & decore, gustum verum dulcore & suauitate: Sic illæ theoriæ reficiunt intellectum suo decore, & affectum sua suauitate. [Gen. 1.] Hoc innuit scriptura dicens. Plantauerat autem dominus deus paradisum voluptatis à principio, in quo posuit homiminem, &c. Hoc dictum est per recapitulationem, post septimam diem, quia ista plantatio fuit tertia die. Sequitur. Produxitque omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue: Lignum vitę in medio paradisi: lignum sciẽtiæ boni & mali, vt intellectum suo decore reficeret, & affectum suauitate. Conseruatio autem erat in ligno vitæ, si lignum scientiæ caueretur. [Terra est scriptura.] Terra ergo est scriptura quæ produxit omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue, scilicet multiformes theorias oblectantes & reficientes: In paradiso autem cœlesti non est plantatio nisi rationum æternarũ. Et licet ibi sit refectio de prædestinationibus omnium sanctorum, potissimè tamen gaudebo de mea [Luc. 10.] prædestinatione, & hoc innuit Saluator. Gaudete, inquit, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Paulus potuit loqui de paradiso cœlesti, qui raptus fuit vsque ad tertium cœlum. Nos autem nescimus, sed loquemur de terrestri. [Anima est paradisus. Cant. 4.] Est autẽ anima paradisus in qua plantata est scriptura, & habet innumerabiles suauitates & decores. Vnde scriptum est. Hortus conclusus soror mea sponsa: Hortus in quo sunt sacramentalia mysteria, & spirituales intelligentiæ, Vbi scaturit fons spiritualium emissionum: Sed cõclusus est hortus, & fons [2.Tim.2.] signatus, quia non patet immundis, sed illis, de quibus nouit deus qui sunt eius. [Eccle. 24.] Hunc ortum æterna sapientia diligit, & circa eum versatur, vnde in Eccl. dicitur. Ego sicut fluuius dorix exiui de paradiso. Item hunc hortũ rigauit illæ qui omnes plantat. Quam enim plantationem ipse non plantat, illa eradicabitur. Omnis plantatio (inquit ille) quam non plantauit patrem. &c. [Math. 15.] Sequitur. Dixi, rigabo & inebriabo hortũ, &c. Rigat autem sanguine, quo aspersus est liber, & omnis populus. Rigat affluentia spiritussancti manantis ab ipso, quam scriptura habet, & quam inuenimus in scriptura: Hæc sunt ergo ligna pulchra visu &c. ratione fructuum pulchrorum & dulcium. [Refectio intellectus.] De refectione intellectus dicendum. Sicut enim corpus sine cibo perdit virtutem, decorem, & sanitatem, sic intelligentia veritatis sine suo cibo tenebrescit, infirma, deformis, & instabilis fit in omnibus, oportet ergo refici. Hinc est quòd mens vagabunda non habens cibum, discurrit, [Tren. 1.] & est instabilis. Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est, & ideo eiecta de paradiso vagatur, & dat quæque præciosa ad refocillandum animam. Vnde hæc est passio miserrima: Vnde nihil sanius, nisi vt restringantur cogitationes, ne vagentur in [Nota exemplum.] malum. Vnde Ioannes cassianus venit cum multis ad quendam sanctum patrem: & conquestus est de instabilitate cogitationis, & quòd in nullo poterat firmare intellectum. Et ille respondit, si illa quæ nunquam versata fuerant in corde, tunc cogitabant. Responderunt, quòd in tantum quòd vix de aliquo alio cogitare poterant, dormiendo etiam, dixit quòd illud erat propter consuetudinem. Vnde oportet assuescere circa rem alquam: quæ cum in mentem venerit, non sit mala. Hęc autem est scriptura, vbi non vnum sed multa inueniuntur, in quibus est delectatio spiritualis, & sic non exhibimus hortum paradisi: Sed est anima vt operãs, & custodiens, & facit sibi ex ea hortum paruum ẽin mte deliciosum. In hac sola scientia est delectatio, non in alijs. Philosophus dicit, quòd magna delectatio est scire, ꝙ diameter costæ est assymeter: hæc delectatio fit si suo modo comedat illam. [Fœtus scripturę, lux quędam perficiens intellectũ.] Egreditur autẽ de scriptura quædam lux seu illustratio in intellectum iunctum imaginationi, vt non pateat egressus sapienti, & hoc aspicienti intra, extra, infra, supra. Proponit ergo scriptura suis pullulationibus spectacula nobilia, vt ab intra, extra, infra, supra, ante, retrò, dextrorsum, sinistrosum, ex opposito, in gyro, è longinquo, è vicino illustrat, quæ sunt radicalia fidei. [Triplex illuminatio à scriptu.] Illuminat ab intra per interna spectacula, quæ sunt rationabilia fidei & radicalia: Spectacula ab extra, per exempla extrinseca, de quibus tota scriptura est plena. Si vis exemplum patientiæ, respice Iob & Thobiam. Si magnanimitatis, respice Dauid contra Goliath, & Iudam machabæum. Si fidei exemplum, Abraham, & Mariam, cuius fides transcendit fidem Abrahę, Abraham credidit posse se habere filium de sterili sene, sed Maria quòd virgo conciperet de spiritu sancto, neque concepisset nisi credidisset: [Exo 32.] Si exemplum charitatis vide Moysen, qui dixit. Aut dimitte eis noxam: aut dele me de li. & c. Si exemplum misericordiæ, lege in Eccle. vbi scriptum est. [Eccl. 44.] Hi sunt viri misericordiæ, &c. Si de iustitia, fortitudine, prudentia, munditia, de omni virtute honesta proponit tibi exempla, quia virtus consistit circa operationes particulares. Ideo non sufficit regula interius directiua nisi exemplum adsit particulare: Et ideo scriptura vtrunque ponit, & de vtroque dedit regulam, vnde in Prouer. dicitur. [Proue. 15.] Responsio mollis frangit iram, vide exemplum de Abigail quæ fregit iram Dauid. [Illustratio que ad cęlestia.] Item illustrat à suprà, docet enim scriptura de his quæ sunt supra: Vnde Apostolus. [2.Cor.5.] Scimus quòd si domus nostra terrena dissoluatur, habitationem non manufactam &c. [Ioan. 14.] Et in domo patris mei mansiones multæ sunt, ait Saluator, [Psal. 35.] & in Psalm. dicitur. Filij hominum sub vmbra alarum tuarum sperabunt. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torre. volup. tu. pota. eos: quoniam apud te est fons vitæ. Et alibi dicitur, delectationes in dextera tua vsque in finem: proponit ergo nobis diuina promissa. [Illustratio quo ad inferna.] Item illustrat ab infra, proponendo inferni tormenta. Psalm. enim dicit. [Psal. 10.] Pluet supra peccatores laqueos, ignis, & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum. Et pars eorum in stagno ignis & sulphuris. Et ascendit fumus tormentorum in sæcula sæculorum. Hæc proponit scriptura à principio, vbi dictum est, quòd tenebræ erant super faciem abyssi vsque ad finęm. Proponit ergo interna spectacula, extrinseca exempla, cœlestia promissa, inferni supplicia. Si ista tibi non sufficiunt, si vis exire, & alibi quærere refectionem intellectus, adhuc dicitur tibi habeo alias arbores, alios fructus, in quibus potes refici. [Illustratio quo ad pręcepta quo ad iudicia. &c.] Illustrat antorsum, per præceptum directiua, Retrorsum, per districta iudicia, Dextrorsum, per seuera solatia: Sinistrorsum, per dulcia seu benigna flagella. Oportet enim lumen habere ante se. Mandatum enim lucerna est, lex lux, hoc dirigit in cœlum. [Math. 19.] Vnde si vis ad vitam ingredi serua mandata, quibus adduntur consilia: hæc proponit nobis scriptura vbique. [Psal. 118.] Vnde in illo Psalmo. Beati immaculati, & Legem pone mihi dominie viam iust. tua. &c. [Nota.] in omni versu fit mentio de mandatis, vel sub ratione legis, vel noĩe legis, vel testimonij, vel eloquij, vel alicuius nominis. Vnde etiam apud Hæbræos: omnis versus vnius octonarij ab eadem litera incipit, quod non potuit seruari apud nos, vt 22. literæ respondeant 22. octo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

narijs, & quilibet habet octo verſus. Vnde Auguſti. turbatus fuit circa tantam identitatem: quod tamen eſt magna ſententia, & mira varietas. Vnde Auguſtinus Reuelatio facta b. Auguſtino. ſemel vidit vnam arborem pulcherrimam habentem 22. ramos, & quilibet habebat octo ramunculos: & de illis guttæ dulciſsimè rorabant. Et intellexit, quòd illa arbor eſſet. Pſalmus. Beati immaculati in via. Vnde meditatio legis ſummè neceſſaria eſt, vnde Pſalm. dicitur. Beatus vir qui non abijt in conſilio impiorum: ſed in lege domini fuit voluntas eius. Et erit tanquam lignum quod plantatum eſt, &c. & in Eccle. In multis operibus eius ne fueris curioſus: ſed quæ præcepta ſunt tibi: illa cuſtodi ſemper. Item illuſtrat retrorſum per diſtricta iudicia. Semper enim fecit deus diſtricta iudicia de tranſgreſsionibus præceptorum, vt de angelo, de Adam, de vxore ſua, de Cayn, de illis luxurioſis, ſuper quos diluium venit, de ſuperbis, qui ædificauerunt turrim; de chananæis, de Iſrael. Similiter nouum teſtamentum plenum eſt iudicijs. Iudicium autem eſt retrò: præceptum ante. Iudicium reſpicit præceptum. Si tranſgrediaris, puniberis, niſi ſequaris, lucem dirigentem, gladius percutiet te, vnde dicit Pſalm. Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit, arcum ſuum tetendit, & parauit illum. Et in eo parauit vaſa mortis, ſagittas ſuas ardentes effecit. Arcus iudicium ſcripturæ, duritia ligni, vetus teſtamentum, corda quæ lignum flectit nouum teſtamẽtum, Iudicia duriora & leuiora, ſunt ſagittæ, vnde dicit Pſal. Lex domini immaculata conuertens animas teſtimonium domini fidele ſapientiam præſtans paruulis. Iudicia domini vera iuſtificata in ſemetipſa. &c.

Pſal. 7. 4. Al. ardẽtibus. Arcus ſignãs iudicium.

Item dextrorſum illuſtrat per ſeuera ſolatia. Nec ſine cauſa dicũtur ſolatia ſeuera & flagella benigna, quia ſolatia ſunt periculoſa. Vide Adã, Saul, Salomon. Hieroboam idolatram, & primum angelum, quibus omnibus ſolatia temporalium, & excellentiæ fuerunt occaſio ruinæ. Sunt autem occaſio ruinæ quando placent: quando autem non placent, non ſe ingerit homo. Vnde Chriſtus noluit habere ſolatium temporale: quia cadent à latere tuo mille & decem milia à dexteris tuis, Pſal. 90. ait Pſalm. Plus debet quis velle eſſe in iſta parte in qua pauciores cadunt.

Item ſiniſtrorſum per benigna flagella illuſtrat. Vnde dominus permiſit Abel iuſtiſsimum interfici: vide Noe qui cum centum annis fabricauit archam, & ponebat ibi quicquid habebat, & tunc totus mundus ipſum deſpiciebat. Et dico hoc quòd rex Franciæ non poſſet hodie talem facere, qui conſiderat eam ſecũdum menſuram cubitorum geometricorum. De Abraham ſimiliter Iſaach, & Iacob qui peregrinati fuerunt, & Ioſeph qui exaltari non poterat, niſi præceſsiſſet venditio, incarceratio, & humiliatio. Vide Moyſen, quem deus debebat preponere toti mũdo, quomodo fuit humiliatus, paſcebat oues per 40. annos vnius ſacerdotis. Similiter Dauid quandiu fuit in tribulatione optimus paſtor, & ad regnum venit per tribulationes. Et poſtquam fuit in proſperitate multa peccata commiſit. Similiter Ezechias de in infirmitate valde humilis fuit, ſed poſtea ſuperbus in aduentu nunciorum babylonio rum. Vide Heliam pauperculum, qui non habebat ad comedendum, niſi quod coruus ſibi miniſtrabat, & illa paupercula, qui tamen cœlum claudebat. Vide ſanctum Ioannem baptiſtam qui ſeptem annorum exiſtens, intrauit deſertum, & ibi ſuper lapides iacebat. Similiter de Chriſto, & de Apoſtolis. Vnde dicit Paul. Lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, &c. Flagella ergo ſunt ſuauiſsima: Aut ergo dominus flagellat, aut non. Flagellat autem omnem filium quem recipit: Probatum eſt hoc per particularia, ergo debet inferri vniuerſaliter. Adhuc etiam habet ſcriptura arbores ad reſi-

Arca Noe mirę magnitudinis. Heb. 11.

ciendum. Illuſtrat autem ex his quæ ſunt ex oppoſito. Oſtendit enim nobis acies infinitas contra nos, modo per ſeptem duces, modo vnum bellum, modo multa, illud bellum eſt ab illo die quo Michael & angeli eius prælabantur cum dracone. Imminet autem nobis triplex bellum. Bellum domeſticum, bellum ciuile, & bellum campeſtre. Primum cum carne, quæ habet mu tas acies. Hæc ancilla ſemper parata eſt apparere ſi cut Eua. Vnde dicit Mich. Ab ea quæ dormit in ſinu tuo cuſtodi clauſtra oris tui. Item bellum ciuile eſt tentatio mundi. Omnis enim creatura eſt in muſcipula, quia creaturę pulchritudo trahit homines, vnde Eccle. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quid habet homo de vniuerſo labore quo laborat, &c. vane & fruſtra fit, de quo nihil relinquitur, ſed nihil relinquitur homini in morte, & ideo cuncta vanitas vt in Pſalmo dicitur. Auerte oculos meos ne videant vanitatem. Item eſt bellum campeſtre hoſtile cum dæmonibus, qui die ac nocte inſeitant. Modo magnificant, vt præſumamus, modo per conſiderationem ſcientiæ, modò per conſiderationem ſanitatis, modò faciunt hominem iracundum, & ſic diabolicum, & ſic adimpletum ſpiritu malignitatis, & faciunt eum cadere in triſtitiam & deſperationem, & ſic de alijs. Hęc docet fugere ſcriptura. Quæ enim ſcientia docet fugere contrarias poteſtates? nulla. Item illuſtrat in gyro, vt non eſſe fugiendum, quia vndique præſidia habemus. Habemus, enim ipſum dominum & angelos circa nos, vnde Pſal. Montes in circuitu populi ſui. Vnde puero Eliſei clamante propter latrones Syriæ qui volebãt eum capere dixit Eliſeus. Domine aperi oculos pueri huius, & aperuit Dominus. Et ecce mons plenus quadrigis in circuitu Eliſei. Iacob etiam timens fratrem ſuum, vidit angelos. Vnde dixit. Caſtra Dei ſunt hæc, vnde Pſalmus dicit. Dominus illuminatio mea, & ſalus mea quem timebo? & alibi. Niſi quia Dominus erat in nobis: dicat nunc Iſrael, &c. vſque in finem. Item illuſtrat è longinquo per figurarum ſigna: Facit autem figuras de omnibus: Omnia autem quæ ſunt in mundo reducuntur ad duodecim, quibus vtitur ſcriptura, quę ſunt ſigna longin qua in ſcriptura. Cœleſtes formę elementares, metherologicæ, minerales, naturæ germinum, natatilium, volatilium, greſsibilium, humana organa, humanæ vires, humana opera, humanæque artes. Primum ergo eſt forma cœleſtis. Vtitur enim ſcriptura omnibus cœlis & ſtellis, vnde Pſalmus dicit. Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum. & Eccleſiaſticus. Altitudinis firmamentum ſpecies cœli in viſione gloriæ. Formæ elementares, ignea, aerea, aquea, terrea. Omnibus vtitur ſcriptura naturæ: vt nube, pluuia, rore, niue, & cœtera. Et luminibus apparentibus in cœlo, fluminibus, ſtagnis, quibus omnibus vtitur. Naturæ etiam ſunt minerales, vt ſeptem metalla principalia, vt lapis præcioſus, vt lapis onychinus: & deinde naſcitur aurum, & aurum terræ illius optimum eſt. Item etiam naturæ germinatio arborum, herbarum, plantarum, fructuum, de germinibus tractat, de terræ naſcentibus. Sunt etiam naturæ natatilium, vt de Leuiathan, & piſcibus. Sunt naturæ volatilium, vt de accipitre, de aquila, de columba, de paſſere. Et eſt magnum myſterium, quia tantum tria genera volatilium ponuntur in ſacrificio. Loquitur etiam de auibus lucifugis, & de auibus lucis. Item nec ſine myſterio tria genera valatilium offerebantur. Item de animali greſsibili, de ſerpente, de colubro. Quaſi à facie colubri fuge peccatum. Qualiter permiſit deus tentationem fieri per ſerpentem. Item de vulpibus, de capra, de porcis, de ceruo, de hinnulo, de bobus. Nec ſine myſterio etiam tria genera greſsibilium offerebantur & ſacrificabantur.

Triplex bellũ nobis immin. Mich. 7. Eccl. 1. Pſal. 118. Pſal. 18. Eccle. 43. Tria volatilium genera aptã ad ſacrificium. Eccl. 21.

Item

Item de natura hominis & eius partibus ſcriptura partim ad Deũ tranſlatis, partim ad angelos. Vnde Dionyſius oſtendit quid ſignant membra humana in angelis. Item vires vegetabiles: vires ſenſibiles rationales, quibus omnibus ſcriptura per totum vtitur. Item de operibus humanis, vt conſtructione domorum, agrorum, mercatura, & de omnibus artibus liberalibus, mechanicis. Theologus enim modò vtitur vt arithmeticus, modò vt aſtrologus, modo vt geometer: Videbis modò eum rectorem, modo medicũ. In hac decima conſideratione eſt periculum, quia periculum eſt nimis longe recedere à ſcripturæ domo: Puer enim nunquam vult multum recedere à domo, ſic periculum eſt in ſcientijs, quòd tantum diffundat ſe homo per conſiderationes harum ſcientiarum, vt poſtea ad domum ſcripturæ redire non poſsit: melius enim eſt tenere veritatem, quàm figuram. Sicut ſi viderem faciem tuam, & rogarem te, vt apportares ſpeculũ clarum, vt ibi viderem faciem tuam, ſtulta eſſet iſta petitio. Sic de ſcripturis ſanctis, & figuris aliarum ſcientiarum. Item illuſtrat per gratiarum dona è vicino, quæ ſupplent omnia: quæ non habet induſtria. Multi enim venerunt hoſpites ad domum noſtram, id eſt, ad noſtram induſtriam. Sed in his debet induſtria ponere terminum. Vnde illuſtrat è vicino; vnde non oportet lõgè ire pro re, quæ prope eſt. Deſcribit enim Spiritusſancti dona ſcriptura per totum, vnde in Ioanne dicit. Ieſus fatigatus ex itinere ſedebat ſic ſuper fontẽ. Sequiſ. Qui biberit ex aqua quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam, aqua eſt notitia veritatis, quæ ſitim extinguit. Vnde duplex aqua deſcribitur, ſcilicet duplex notitia. Vna exterior, de qua qui bibet plus ſitit: Hæc eſt notitia, quæ tantum quærit, vt ſciat, & ibi ſiſtit: Alia interior, quæ ad guſtum procedit, & interius per gratiarum dona reficit, de qua. Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: Hoc dixit de Spiritu ſancto quem accepturi erant credentes in eum. Iſte ſunt aquæ de fontibus Saluatoris, ſcilicet notitiæ gratiarum reficientes animas. Iuxta hæc myſteria, eſt myſterium ligni vitæ, & myſterium ligni ſcientiæ boni, & mali. Qui enim tantum quærit notitiam: guſtat de ligno boni, & mali. Et hoc ſignatum eſt Iſaiæ dicens. Pro eo quòd abiecit populus ille aquas ſyloe quæ currunt cum ſilentio: adducet Dominus ſuper eos raſin, & cætera. Vnde dicit Hieronymus. Aquæ Syloe currunt cum magno murmure. Ergo videtur quòd intellectus alius ibi eſt. Aquæ currentes cum ſilentio ſunt ſacræ ſcripturæ, quæ niſi in ſilentio addiſci non poſſunt, & ibi fit illuminatio. In ſignum huius dictum eſt cæco. Vade, laua in natatoria ſyloe, quod interpretatur miſſus. Aquæ enim iltæ per reuelationem ſunt: Sed oportet prius linire oculos luto & ſputo ex puluere facto: ſaliua ſapiẽtia puluis caro Chriſti: lutum fides de myſterio incarnationis. Qui autem quærunt raſin, & ſilium Romeliæ: ſunt qui quærunt exteriores ſcientias. Et ideo Princeps Aſiriorum dominabitur eis, quia dominus voluit. Et hoc notãdum eſt q̃ filij Iſrael habuerunt vaſa argentea Aegypti: ſed poſtea nunquã voluit dominus q̃ reuerterent Aegyptum. Hæ ſunt illuminationes duodecim intellectuales in paradiſo mentis humanæ, ita q̃ vndecima eſt lignum ſcientiæ boni & mali, duodecima autem eſt lignum vitæ.

Humanis ſcientijs ſobrie vtendum. Illuſtratio per gratiarũ dona. Ioan. 4. Duplex aqua. Ioan. 7. Iſaię. 8. Ioan. 9.

Sermo decimusoctauus. Qualiter intellectus ordinatur ad affectum, & de fructibus eorum, &c.

Gen. 1.

PROTVLIT terra herbam virentem &c. Dictum eſt ſupra quòd illæ theoriæ reducuntur ad conſiderationem duplicem, ad conſiderationem ſucceſſuum temporum, & ſibi mutuo correſpondentium in gubernatione mundi, & ſic intelliguntur per ſemina. Conſiſtunt etiam circa conſiderationem ſalubrium circunſpectionum, vel refectionum, quibus anima reficitur: & ſic intelliguntur per fructus: & ſic ille fructus eſt decorus, ſecundum quòd ipſo reficitur intellectus, & eſt ſapidus, ſecundum quòd ipſo reficitur affectus: ſed hæc refectio adhuc ad aliud ordinatur. Dictum eſt autem, quoniam intellectus illuſtratur per has theorias, vt vltra procedatur ad guſtãdum eius fructum. Et hoc neceſſe eſt. Qui enim ad hoc tantum laborat vt ſciat quid, & quomodo loquatur, interius vacuus remanet (vt dicit Gregorius) ab interna deuotione: quia ſecundum Apoſtolum fiunt velut æs ſonans, aut cimbalum tinniens. Illuſtratur autem intellectus duodecim modis vt dictum eſt. Sed in quatuor modis vltimis melius dicetur quàm dicebatur prius, vt idem quod ponebatur in vndecimo loco, ponatur in duodecimo. Illa ergo quatuor, quibus vtitur ſcriptura, & illuſtratur anima, ſunt quatuor ciuiũ præſidia: qui ſunt ſpiritus hierarchici è directo. Item hoſtium certamina ex obliquo: vt patet de tribus hoſtibus, gratiarum dona, è vicino, figurarum figura, è longinquo. Hæc eſt illuſtratio vltima, quia per hanc vltimam præcedentes intrant: Ad quam concurrunt formæ cœleſtes, elementares, metherologicæ, minerales: Naturæ greſsibilium, natatilium, volatilium, humana membra, humanæ vires, humana facta, humanæ artes, ex quibus anima aſſurgit in laudem Dei. Et iſte actus eſt affectus qui habet rectificare intellectum. Verum eſt, quòd circa iſta incidit periculũ ligni ſcientiæ boni & mali, vt dimiſſo ligno vitæ, ſcilicet ſuauitate affectus, anima euagetur circa ſcientias alias, & in tantum elongetur, ne redire poſsit, & excluditur à delicijs paradiſi, & non guſtet de ligno vitæ. Edere de ligno vitæ, his illuſtrationibus eſt refici, vt homo nihil quærat, niſi intellectum veritatis, affectum pietatis, delectationem ſuauitatis, & ſolatium contemplationis. Sed quando homo horum obliuiſcitur, & delectatur in ſtudio curioſitatis, vult ſcire tantum, & ex hoc naſcitur ſupercilium vanitatis cum alios deſpicit, ex quo ſequitur litigium contentionis, quia reputat ſe deſpectum quando quis reſpondet ei, Et ſemper paratus eſt contra illos qui reſiſtunt ei. Et per hoc auertur homini vera vita & quieta, ſicut Adam, vel potius mulier curioſa fuit, & voluit eſſe ſicut Deus, & ideo conſuerunt ſibi perizomata, & refuderunt culpam in alium: vt Adam in Deum, quia vxorem talem dederat ſibi: mulier autem in ſerpentem. Debent ergo ille illuſtrationes intrare in affectum, vt intellectus reficiatur, & rectificẽ. In hoc horto multa de ambulatio eſt, quia ſi non placet ſtare in primo, vade ad ſecundum, & ſic de alijs. Et ſic ſtipatus eſt malis, vnde in Cant. dicitur. Fulcite me floribus, ſtipate me malis, & Pſalm. Scuto circundabit te veritas eius. Sicut intellectus ergo ordinatur ad affectum, & fides eſt via ad charitatem, ſic iſtę illuſtrationes tranſire debent in affectum, vt intellectus ſpeculatiuus fiat practicus. Oritur autem ex his quaternarijs fructus triplex. Ex primis quatuor oritur fructus gratiæ. Ex medijs, fructus iuſtitiæ. Ex vltimis fructus ſapientiæ. De his fructibus in Deuteron. dicitur. De benedictione domini terra eius, &c. dicitur de Ioſeph, de pomis cœli, & rore, atque abyſſo ſubijciente, de pomis fructuum ſolis & lunæ, de vertice antiquorum montium, de pomis collium æternorum, de fructibus terræ, & de plenitudine eius. Tangit iſtũ triplicem fructum ſiue iſtas illuſtrationes, ſecundum quòd generant poma refectiua, ſecundum quòd iſte triplex fructus eſt à Chriſto, vnde in Can. Sicut malus inter

1. Cor. 13. Aliter explicantur predictę illuſtrationes. Cant. 2. Pſal. 90. Edere de ligno vitę quid ſit. Ex predictis illuſtrationibus triplex fructus. Deut. 33. Cant. 8.

Universidad de Deusto Biblioteca

inter ligna siluarum, sic dilectus meus inter filios. Sub vmbra illius, quem desiderabam, sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.

Psal.84.

De fructu gratiæ scriptum est. Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. De fructu iustitiæ in Cant. suprà, de fructu sapientiæ, in Prouer. dicitur. primi & purissimi fructus eius.

Prouer. 3.

Isti ergo fructus oriuntur à Christo, à Ioseph benedicto, qui producit poma de cœlo, rore, abysso, subijciente, scilicet charismata gratiarum per modum roris in corda humilia. Per poma solis, & lunæ, & vertice montium intelligitur exercitium perfectæ iustitiæ, quæ est in hoc quòd homo se exerceat ad mandata Dei implenda secundum statum subiectionis, prælationis, contemplationis.

Exercitiũ perfectę iustitię.

De pomis solis, intelligitur quantum ad meritum iustitiæ præsidentis, de pomis lunæ, quantum ad meritum iustitiæ subiacentis, de pomis & vertice montium, per hoc intelligitur sublimitas apostolicorum virorum, qui tenent vitam, quam Deus dedit in paradiso: Nam si homo non peccasset, nulla fuisset agrorum diuisio, sed omnia communia: Per poma collium æternorum, intelligitur sapientia, vel fructus sapientiæ, quæ est in contemplatione æternarum rationum, & in consideratione cœlestium spirituum sublimatorum, hinc in Psal. dicitur.

Psal.75.

Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis &c. De fructibus terræ, quantum ad considerationem diuinarum condescẽsionum in ordinibus ecclesiasticorum. De plenitudine eius, quantum ad coniunctionẽ vtriusque ecclesiæ militantis, & triumphantis, quomodo Deus posuit finem eius pacem: quod declarabit sicut flumen. Sic ergo iste fructus est à Christo triplex: quia Iesus Christus filius Dei, quia Iesus ab ipso fructus gratiæ, quia Christus fructus iustitiæ, quia filius Dei fructus sapientiæ.

Christus princium & finis omnium bonarum cogitationum.

Omnes enim considerationes à Christo sunt, & ad Christum reducuntur. Si considetas interna spectacula luminum, ad Christum reducunt te: Si venis ad exempla, summum exemplar omnium virtutum inuenies in Christi: Si patientiã consideras Iob, maior est Christi patientia.

Iac.5.

Patientiam Iob audistis, & finem domini vidistis (dicit ille) Stellæ enim nihil sunt in comparatione solis: Si ad præmia æterna, hæc nõ habebimus nisi per Christum, qui ait.

Ioan.17.

Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum &c. Si de tormentis. Nisi manus domini te teneat: non liberaberis. Puer enim si timeat cadere in præcipitium: optimè se tenet ad matrem: nisi enim per Christi sanguinem liberatus fueris, non poteris saluari: Si consideras præcepta. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem: Si de iudicio: Christus iudicare habet, & hunc libenter debemus velle habere iudicem, quia nos diligit, vnde debemus sibi dicere. Domine debes nos iudicare, sed fac vt sanguis tuus satisfaciat pro nobis: Si consideras solatia seuera in Christo, non videntur per illum modum sicut in alijs: sed per alium, quia sibi nunquam periculosa fuerunt, nec temporalia solatia habuit:

Nota.

Miscuit enim cum solatijs amaritudinem, cum fruitione pœnam: anima enim eius, quæ vnita est semper diuinitati, summè delectatur: & tamen ipse miscuit amaritudinem, paupertatem, crucem, & è conuerso miscuit solatia in flagellis, in quibus summè delectabatur: Vnde hoc exemplo, in consolatione iungendus est timor, & in tristitia iungendum est solatium, exemplo Beati Francisci, qui quando offerebatur sibi honor, dicebat socio suo, quòd ibi erant nil lucrati, sed quando recipiebat vituperia, tunc lucrabatu. Si consideres è directo ad ciuium præsidia, hierarca principalis Christus est, Si de pugna & angeli, & sancti iuuant.

Psal.120.

Vnde Psal. Leuaui oculos meos in montes &c. Principalis tamen pugnator Iesus est, vnde alibi dicitur.

Psal.15.

Prouidebam dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear. Item in Act. video cœlos apertos &c.

Act.7.

Si autem consideras hæc omnia, veniunt de sede Dei & agni. Vidi (inquit Ioan. in Apoc.) fluuium procedentem de sede &c.

Apoc.22.

Si consideres figurarum signa, omnia referuntur ad Christum, & etiam sunt obscura, nisi soluantur per Christum: Vnde omnes considerationes remittunt ad Christum. A Christo ergo est fructus gratiæ quadruplicis.

A Christo quadruplicis gratię fructus.

Stabilire animam per fidem, sanctificare per diuinũ amorem, sursum ferre per spem, inclinare per diuinum timorem. De primo Apostolus. Optimum est gratia stabilire cor, non escis. Iudæi stabiliebant se super escas.

Heb.13.

De secũdo Petrus di. Propter quod succincti lumbos mentis vestræ sobrij, perfectè sperate in eam, quæ offertur vobis gratiam, &c.

1.Pet.1.

Sanctificatio enim est in eo, quòd virtutes cognitiuæ & amatiuæ (quæ sunt lumbi mentis) transferuntur in Deum. De tertio ad Tytum dicitur. Iustificati gratia ipsius, hæredes sumus secundum spem vitæ æternæ. Et 1. Pet. 1. Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem viuam.

Tit.3.

De quarto dicitur Eccle. Quanto maior es, humilia te in omnibus.

Eccle.3.

Per interna spectacula disponitur anima ad primum actum gratię. Quanto enim plus intelligitur in scriptura, tanto augetur fides &c. & sic est vna refectio affectus. Sanctorum exempla disponunt ad sanctificationem animæ ad secundum actum gratiæ.

Sanctorũ exempla per multorum iuuant.

Inter omnia quę de Ioseph leguntur, placet illud, quòd sic fidelitatem seruauerit domino suo, cum domina sua pulcherrima esset, & non commiscebatur sibi:

Gen.39.

Dauid similiter cum multa fecerit, quæ mouent ad imitationem: illud potissimè placet, quòd Saul cum potuisset interficere, noluit:

1. Reg. 24.

Qui tamen vt dicit Augustinus, nec Deum nec hominem timebat: Hominem non, quia sopor venerat in omnes: Deum non, quia ille reprobatus fuit, & Dauid, secundum veritatem, rex erat, & tamen ex charitate eum dimisit, & sic in omnibus patribus fuit hæc charitas, qui tamen, si aliquando ceciderunt, pœnituerunt: Vnde si displicet tibi casus Dauid, placeat eius pœnitentia, vt dicit Hieronymus. Vnde de casu suo nullus desperet, & de statu suo nullus præsumat. Gratia autem sursum agens habetur per spem. Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum, (ait propheta) & alibi di. Dixi, tu es spes mea, portio mea in terra viuentium, &c. vt vel totum reseruetur in aliam patriam, Ideo quod momentaneum est, & leue tribulationis: ęternum pondus gloriæ operatur. Dominus enim delectationes habet in dextera, vnde Psal. Delectationes in dextera tua vsque in finem.

Psal.15.

Sinistra habet diuitias, & gloriam, & consolationes temporales. Debemus autem adhærere dexteræ: vnde Psal. Me suscepit dextera tua domine:

Psal.62.

Igitur præmia disponunt ad tertium actum gratiæ. Quarto considerationes tormentorum inclinant animam ad diuinum timorem: quia sicut crescente spe, crescit gratia sursum ferens, sic crescente timore, crescit gratia inclinans deorsum. Sequitur de secundo fructu, scilicet iustitiæ, qui similiter habet quatuor actus Primus est facere bona, secundus fugere mala, tertius formidare prospera, quartus ferre aduersa. De primis duobus dicitur Psalm. Declina à malo, & fac bonum, & di. Psalm. Oculi domini super iustos: Similiter iustus semper est pauidus in prosperis.

Psal 33. Prou.24.

Vnde iustus deprecatur ne ruat: & si ruat vt resurgat: quia septies in die cadit iustus, & resurgit. De quarto Prouerb. di. Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Et ibidem. Iustus quasi leo confidens absque terrore erit.

Prou.12. Ibidẽ.28.

Et Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Et

Math.5.

pro

pro iustitia agonizi vsque ad mortem. Isti fructus oriuntur ex quatuor medijs considerationibus: scilicet antrorsum, retrorsum, dextrorsum, sinistrorsum, vt secundum Dionysium anima moueatur circulariter, rectè, & circunflexè. Et dicit Richar. quòd quædam aues sursum volant, quædam deorsum, quædam circulariter, quædam ante &c. sic anima per istas considerationes. Ex prima consideratione habetur primus actus, scilicet facere bonum, per directionẽ præceptorum. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata:

Math.19.

Consideratio enim mandatorum Dei facit bonum: præceptum domini rectum est in se. Iustitia enim nihil aliud est, quàm rectitudo: Rectitudo autem per se est in lege: per participationem in seruante. Oportet ergo præcepta diuina considerare, acceptare, amare, (si sic fecisset Adam, non cecidisset) & fit tranformis per amorem. Ex secunda consideratione oritur fructus iustitiæ, scilicet fugere mala, vt per iudicia discreta. vnde Eccl. Ne semines mala in sulcis iniustitiæ: & non metes ea in se ptuplum.

Eccl.7.

Nullus enim vult metere zizaniam vel lolium. Iuxta modum culpæ, erit & plagarum modus.

Deu.25.

Consideratio iudiciorum facit fugere mala. Ex consideratione tertia per seuera solatia oritur fructus iustitiæ, scilicet formidare prospera: Oblatis enim honoribus fugit homo, quia timet in culpam incidere: Ista vitia generant vermes: quia in quolibet grano est vermis. In grano honoris elatio. In grano diuitiarum auaritia. In grano deliciarum concupiscentia: Fructus enim quidã sunt qui incipiunt statim vermiculari, vt cerasa in Italia: Quidam sunt qui apparent optimi, & tamen vermis est intus: Econtra, per dulcia flagella oriuntur fructus iustitiæ.

Tolerantia in aduersis, fructus iustitię.

Quartus actus iustitiæ est patienter ferre aduersa: vide Iacobum, Paulum: Laurentium, Similiter sapientiæ fructus ex quatuor vltimis antithetis nascitur. Huius sunt quatuor actus, quia sapientia est confortans, colluctans, contemplans, collaudans. Cõfortans in bono, vnde Eccle. Sapientia confortauit sapientem super decem principes ciuitatis.

Eccl.7.

Est etiam colluctans contra malum vnde dicitur. Melior est sapientia, quàm arma bellica, & Sap. Certamen forte dedit illi, vt vinceret, & sciret, quoniam omnium potentior est sapientia.

Eccl.9. Sap.10.

Est etiam contemplans rectum, vel summum bonum sapientia. Est enim speciosior sole. Facit enim animam gustare, & vniri: Est etiam collaudans ex omnibus Deum. Hic fructus est coniunctus gloriæ, hoc opus, hoc munus, hoc fructus. Primum iustitiæ, secundum gratiæ, tertium sapientiæ. Hæc (inquam) videbimus, amabimus, laudabimus: Hi quatuor fructus sapientiæ per ordinem oriuntur è directo. Primo per ciuium præsidia disponitur ad primum actum sapientiæ: in acie terribilium: in choris castrorum: Secundo per hostiũ certamina ex aduerso oritur secundus fructus, scilicet colluctari contra hostes. Quia homo quando habet hostes, tunc satis sagaciter gerit se, & & imminens bellum facit hominem sagacem, & fortem, & sapientem: Sicut inclusi multas inueniunt vias ad euadendum: vnde tentatio iminens, quasi ex obliquo fortiorem reddit. Sicut radius super corpus opacum, densum, solidum, postea reflexus, maius lumen, & calorem generat, vt patet à speculo ferreo.

Nota egregiam pugnam Beatum Francisci 5000. demonibus.

Similiter magis castus quis efficitur, cum diabolus fortiter vult trahere ad luxuriam: Vnde mulier quædam habuit filiam dæmoniacam, quæ vilia loquebatur, & dixit: quòd Franciscus magnum malum faciebat eis, & quòd bene erant contra ipsum cõgregati quinque millia ad ipsum decipiendum: & frater qui audiuit dixit Beato Francisco: tunc ipse surrexit, & dixit, modo fortior sum. Tertius fructus sapientiæ est contemplari summum bonum, quod oritur ex consideratione è vicino per gratiarum dona: Tanta enim posset gratia, quòd homo existens hic, esset in paradiso. Videtur enim vicinus fuisse, sicut Beatus Paulus, qui dicit. Sapientiam loquimur inter perfectos. & post. Nobis autem reuelauit Deus per spiritum sanctum: Sicut enim nemo scit quæ sunt hominis, nisi spiritus qui in illo est: ita & quæ Dei sunt non scimus, nisi spiritus Dei intret in nos. De quartò è longinquo nobis innascitur collaudatio Dei in omnibus. Omnes enim creaturæ efferunt Deum. Quid faciam? Cantabo cum omnibus. Grossa corda in cythara non bene sonat. sed cum alijs est consonantia. Figurarum signa ab omnibus creaturis accipiuntur in scriptura ad laudandum Deũ: vt patet in Psal. Laudate dominum de cœlis: & in psal. Benedicite omnia opera domini domino, à summo vsque deorsum: sicut homo Deum videns, in omnibus Deum gustans, in omnibus tribus viribus suis. vnde Psal. Iocundum sit ei eloquium meum: ego vero delectabor in domino. & alibi. Delectasti me domine in factura tua, & magnificabo eum in laude:

Psal. 103. Psal.91.

sic in omnibus habet gustum & refectionem intellectus, & affectus. Ex his omnibus fructibus surgat fructus amoris, & charitatis, quæ intẽditur in omnibus. Omnis enim scriptura ordinatur ad charitatem. Hi xij. fructus ordinantur, & ascendunt ad charitatem.

Ascensus ad charitatem per duodecim gradus.

Descendendo autem à charitate fluunt charismata. xij. quæ sunt fructus spiritus, quos ponit Apostolus Gal. di. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.

Gal.5.

Gratia enim, & iustitia, & sapientia non possunt esse sine charitate vera: Fructus dicitur à frui: Frui autem est inhærere alicui rei propter seipsam. Vnde nec iustitia, nec nunciare futura, nec scire mysteria sine charitate prosunt: Et hoc sentiunt omnes doctores & sancti. Sed ecce vna vetula, quæ habet modicum hortũ: & quia solam charitatem habet, meliorem fructũ habet, quàm vnus magnus magister, qui habet maximum ortum, & scit mysteria, & naturas rerum sine charitate.

Sufficientia. 12. fructuum ostenditur.

Sufficientia enim horũ duodecim sumitur per hunc modum. Quatuor sunt diligenda in charitate, quibus fruimur, Deo, meipso in Deo, proximo in Deo, corpore meo in Deo. Deo autem fruor quando in Deo conquiesco per amorem, delector per gaudiũ, vnior per pacem. Et hoc tria ordinata sunt, quia vbi est pax, necesse est, vt sit gaudiũ, & vbi gaudium, necesse est, vt sit quies. Secundo fruor meipso in Deo. Anima autem mea fruor quando illã possideo, quia si transit res in possessionem alterius, fructũ nõ habeo.

Luc.21.

Tunc autẽ possideo, quando patienter possum ferre aduersa. Vnde Saluator ait. In patientia vestra, possidebitis animas vestras. Patienter autem ferre aduersa non debet esse à casu, vel fortuna, sed intuitu mercedis, & hoc est expectare mercedem per longanimitatem. Et tertiũ est condonare iniuriã & offensam per bonitatem. Et sic hæc tria sunt per patientiam, longanimitatem, bonitatem.

Patientia, & longanimitas differunt.

Patientia est aduersa tolerando. Longanimitas expectando mercedem ex omnibus tribulationibus. Bonitas liberaliter condonando. Quando est charitas patiens, longanimis, bona, tunc inundationes maris quasi lac sugit. Sicut Laurentius carbonibus, quasi floribus &c. Hi fructus sunt in spiritu, non in carne. Vnde Iacobus. Omne gaudium existimate, &c.

Iac.1.

Tertiò proximo fruimur in Deo, quãdo habemus charitatem ad proximum. Et hoc tripliciter. Benignè in anima, & in corde. Mansuetè in contubernio. Fideliter in verbo, vel signo. Cor benignum habeo, quando quicquid boni habet proximus, in meum bonum refero. Similiter mansuetudo est, quæ hominem facit familiarẽ & socialem. Aliqui homines valde sunt boni, & tamen

valde

Universidad de Deusto
Biblioteca

valde sunt duri in signis, quòd homo non auderet eis apparere, sed quando homo familiarem se reddit; tũc est mansuetus. Similiter fidelitas multum facit amabilem, quia continuat amicitiam. Et hæc facit cõfidere de homine magis in verbo, quàm in corde, quia affectus est variabilis. Quartò fruor corpore meo in Deo, & hoc quando mundum seruo corpus meum, & est quando seruatur modestia in gustu, continentia in tactu, castitas in omnibus sensibus. In gustu principaliter notatur modestia, &c. Corpora luxuriosorum, gulosorum, in continentium, non sunt in pace sepulta. Sic ergo descendendo ex charitate, quæ est vnguentum fluens à capite in barbam. A barba vsque ad orã vestimenti, fit fruitio Dei. Sicut ergo sunt duodecim illustrationes ascendendo ad charitatem, sic sunt duo-
Apoc. 22. decim fructus descendendo à charitate. Hoc est illud quòd dicitur, ex vtraque parte fluminis esse lignũ vitæ afferens fructus duodecim per duodecim menses. Ab vna parte fluminis fructus intellectuales, ab altera affectuales. Ab vna parte fructus ascendentes, ab altera fructus descendentes. Iste ergo est fructus scripturarum, scilicet charitas. Per hanc sunt mysteria in-
Apoc. 22. telligentiæ theoriæ. Vnde Apoc. Beati qui lauant vestimenta sua, vt intrent per portam ciuitatis. Foris autem canes, & venefici, scilicet à contemplatione scripturæ alieni. Et dicebat. Imaginor illas duodecim illustrationes primas ascendentes quæ fluunt à Deo, & ad Deum terminantur, & currunt per totam scripturam, sicut duodecim circulos, vt in quancunque animam intret, inueniat siluam arborum, & amænitatem fructuum.

Sermo decimus nonus. De modo studendi in sacra scriptura, & proficiendi, & de theorijs sacræ scripturæ.

Gen. 1. PROTVLIT terra herbam, &c. Dictum est de fructibus sacræ scripturæ. Et ad hos fructus
Eccl. 24. inuitat nos sapientia æterna dñ. Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris, & flores mei fructus honoris, & gratiæ. Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Si voluerimus transire, oportet nos esse filios Israel, qui transierunt Aegyptum, sed Aegyptij etiam transierunt, & submersi sunt. Illi autem transeunt Aegyptum verè, qui totum suum studium ponunt qualiter à vanitatibus transeant in regionem veritatis. A veritate in vanitatem transiuit Adam, vnde Psal. dici-
Psal. 38. tur. Veruntamen in imagine pertransit homo, sed & frustra conturbatur. Thesaurizat & igno, &c. Mane sicut herba transeat, mane floreat, & transeat, vespere decidat, induret, & arescat. Quando ergo amatur commutabile bonum, transitorium, vanum, tunc homo transit &c. Et hunc transitum reprobat sapientia.
Isa. 14. Hic transitus facit omne malum. Sic transiuit Lucifer, cui dictum est. Veruntamen ad infernum detraheris. Ad quem primo projectus est per culpam. Secundo per iudicium. Sic etiam fecit Adam postquam deseruerat lignum vitæ abscondit se. Vidit enim se nudum ab omnibus habitibus bonis, propter quod abiectus est de paradiso. Sapientia ergo, & charitas sunt principales fructus, quibus principaliter est contraria
Vanitas omnis boni impeditiua. Eccle. 1. vanitas. In canticis exprimitur sapientia amorosa. Nõ enim potest quis discedere à falso, & accedere ad verum ex amore, nisi elongetur à vanitate. Et ideo Ecclesiastes, præcedit hunc librum, vbi ostendit vanitatem cum dicit. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Hæc propositio vera est, & probatur in toto libro. Oportet ergo transire ab omnibus vanitatibus ad veritatem, vt non sit delectatio, nisi in solo Deo. Quomodo autem transeundum est? volunt omnes esse, & sapientes, & scientes. Sed scio quòd mulier decipit virum. Sapientia autem est supra tanquam nobilis, sed scientia infra. Et videtur homini pulchra, & ideo volunt sibi eam coniungi, & inclinatur anima ad scibilia, & sensibilia, & vult eam cognoscere, & cogitare, & experiri, & per consequens vniri. Et ita euanescit, vt Salomon, qui voluit omnia scire, & disputauit à cedro, quæ est in libano, vsque ad hyssopum, & oblitus est principijs, & ideo est factus vanus, & oblitus est sui. Non simus in hac parte socij Salomonis, sed Da-
3. Reg. 4. uid patris sui, quia non est securus transitus à scientia, ad sapientiam, oportet ergo medium ponere, scilicet sanctitatem. Transitus autem est exercitium, exercitatio à studio scientiæ ad studium sanctitatis, & à studio sanctitatis ad studium sapientiæ. De quibus ait
Psal. 118. Propheta. Bonitatem, & disciplinam, & scientiam do ce me. Incipit à summo, quia vellet gustare quàm bonus, & suauis est Dominus. Ad sapientiam autem peruenire non potest, nisi per disciplinam. Non est ergo præferendum vltimum primo. Malus esset mercator qui stannum præeligeret auro. Qui non præfert scien
August. tiæ sanctitatem, nunquam prosperabitur. August. dicit de ciuit. Dei, quòd angeli boni sunt spiritus. Hi enim dicunt angeli, scilicet nuncij, quia de humilitate gaudent. Spiritus nequam vocantur dæmones, id est, scientes, quia ab illius statu volunt nominari. Sed verendum est quod dicit Iob de Behemoth. Sternet sibi
Iob. 40. aurum quasi lutum. Per scientiam enim est tentatio facilis ad ruinam. vnde. Eritis sicut Dij scientes bonum & malum, dicitur serpens. Vnde quidam suprema naturæ volunt perscrutari sicut de contingentibus. Beatus Ber. dicit de gradibus superbiæ, quòd primum vi-
Bernar. tium est curiositas per quod Lucifer cecidit. Per hoc etiam Adam cecidit. Appetitus igitur scientiæ modificandus est, & præferenda est ei sapientia, & sanctitas. Qualiter ergo studendum est scientiæ, & sanctitati, & sapientiæ? Oportet scire, vt de fructibus sapientiæ habeatur, & per portas ciuitatis possimus introire. Nã
Eccl. 10. scriptum est. Labor stultorum perdet eos qui nesciunt in vrbem pergere, hoc est, qui nesciunt studere in qui-
Gen. 2. bus oporter. In Genesi dicitur, quòd creauit Deus hominem, & posuit in paradiso, vt operaretur, & custodiret illum. Oportet operari in sacra scriptura, & exercitari intellectum. Sed multos inueni exercitantes corpus, paucos ingenium. Hæc exercitatio est spiritus ad
Prou. 24 pietatem. Vnde in Prouerb. dicitur. Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam, & ecce totum repleuerant vrticæ, & spinæ. Hoc fit quando homo habet bonam dispositionem, & non exercet eam, sed crescunt ibi vrticæ malignitatis, spinæ cupiditatis. Macerialapidum virtutum destruitur propter dissipationẽ cogitationum. Et hinc dicitur in Prouerb. Præpara fo-
Prou. 24 ris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum.

Optimus studendi modus. Modus studendi debet habere quatuor conditiones, scilicet. Ordinem. Assiduitatem. Complacentiam. Commensurationem. Ordo diuersimodè traditur à diuersis, sed ordinatè procedere, non vt de primo faciant posterius, vel è conuerso, sunt ergo quatuor genera scripturarum circa quæ oportet ordinatè procedere, & exerceri. Primi libri sunt sacræ scriptu-
4. librorũ genera. ræ. In testamento veteri secundum Hieronymum. 22. libri. In nouo testamento octo sunt, secundi libri sunt originalia sanctorũ. Tertij sententiæ magistrorũ. Quarti doctrinarum mundialium, siue philosophorum. Qui ergo vult discere quærat scientiam in fonte, quia apud philosophos non est scientia ad dandum remissionem peccatorum, nec apud summas magistrorum, quia illi ab originalibus extraxerunt. Originalia autem à sacra scriptura. Vnde dicit August. quòd ipse

Dionys. ipse decipi potest, & alij. Sed ibi est fides danda, vbi non potest esse deceptio. Et hoc dicit Dionysius de diuinis nominibus quòd nihil assumendum est, nisi quod ex eloquijs, &c. Studere debet Christi discipulus in sacra scriptura, sicut pueri primo addiscunt, a, b, c, d, &c. & postea syllabicare, & postea legere, & postea quid significet pars. Similiter in sacra scriptura, sæpe primò quis debet studere in textu, & ipsum habere in promptu, & intelligere quod dicitur per nomen, non solum sicut Iudæus, qui semper tendit ad literalem sensum. Tota scriptura est quasi vna cythara. Et sicuti corda per se non facit armoniam, sed cum
Ioan. 2. alijs, similiter vnus locus scripturæ dependet ab alio, immo vnum locum respiciunt mille loca. Notandum ℣ quando Christus fecit miraculũ de conuersione aquæ in vinum, non statim dixit, fiat vinum, vel fecit de nihilo, sed voluit vt ministri implerent hydrias aqua, vt dicit Greg ad literam. Quare sic fecit, ratio non potest reddi. Sed secundum spiritualem intelligentiam reddi potest ratio, quia spiritussanctus non dat spiritualem intelligentiam, nisi homo impleat hydrias, scilicet capacitatem suam, aqua, scilicet notitia literalis sensus, & inde esse potest quòd Deus conuertit aquam (sensus literalis) in vinum spiritualis intelligentiæ, propter hoc Paulus fuit altus, quia ipse didicerat legem ad pedes Gamalielis. Vnde qui scriptu-
Nota. ram habet, potens est cum eloquijs & etiam in venusto sermone. Vnde Beatus Bern. parum sciebat, sed quia in scriptura multum studuit, ideo locutus est elegantissimè. Primum igitur est, quòd homo habeat
Isa. 53. scripturam non sicut Iudæus, qui solum vult corticẽ. Vnde quidam Iudæus semel legit illud capitulum Isa. Domine quis credidit auditui nostro, &c. & legebat ad literam, & non potuit habere concordantiam, vt sensum faceret, & ideo proiecit librum ad terrã, imprecans, vt Deus confunderet Isaiam, quia non poterat stare quod dicebat. Ad hanc autem intelligentiam non potest homo peruenire per se, sed per alios, quibus Deus reuelauit, scilicet per originalia sanctorum, vt August. Hieron. &c. Oportet ergo currere ad originalia sanctorum. Sed quia ista sunt difficillima, ideo necesse sunt summæ magistrorum, in quibus elucidantur difficultates. Sed cauendum est de multitudine scriptorum. Sed quia ista scripta adducunt philosophorum verba, necesse est quod homo sciat, vel supponat. Est ergo periculum descendere ad originalia, quia pulcher sermo est originalium. Sermo autem scripturæ non ponit sermonem ita pulchrum. Vn
Nota scholastice. de Augusti. Si tu dimittis scripturam, & in libris suis studeas, pro bono non habet, sic nec Paulus nomen illorum, qui nomine Pauli baptizantur. Sacra scriptura in magna cautela legenda est. Maius autem periculum est descendere ad summas magistrorum, quia ali quando magnus est in eis error, & credunt se habere, & intelligere originalia, & non intelligunt, immo eis contradicunt. Vnde sicut fatuus esset qui vellet semper immorari circa tractatus, & nunquam accedere ad textum, sic est de summis magistrorum. In his autem homo debet cauere, vt semper adhæreat
Isa. 8. viæ magis communi. Descendere autem ad philosophiam est maximum periculum. Vnde Isa. dicitur. Pro eo quòd abiecit populus iste aquas Syloë, quæ currunt cum silentio, assumpsit magis Rasin, & Romeliæ, &c. Non amplius reuertendum est in Aegyptum. Notandum de Hierony. qui post studium Ciceronis non habebat saporem, ideo flagellatus fuit ante tribunal, hoc autem propter nos factum est, vt magistri cauere debeant, ne nimis commendent, & appretientur dicta philosophorum. Ne hac ratione populus reuertatur in Aegyptum, vt exemplo eorum dimittant aquas Syloë, in quibus est summa perfectio, & vadant ad aquas philosophorum, in quibus est periculosa deceptio. Signatum fuit hoc in Gedeone, vbi illi qui probati fuerant ad aquas, qui, scilicet lambuerunt sicut canes, pugnauerunt, & vicerunt, & illi qui flexo poplite, & curuati biberunt; reuersi sunt. Sed vincentibus datæ sunt tubæ, & lagenæ, ac lucernæ. Cum clangore buccinæ, & complosione lagenarum vicerunt. Isti sunt prædicatores, qui clangunt in prædicatione buccina. Lagenæ sunt exempla, lampades sunt miracula. Qui enim pro veritate sunt mortui miraculis corruscauerunt, & superauerunt hostes. Isti autem qui bibunt lingua, & lambunt attrahendo sicut canes, qui lingua aquam hauriunt, isti sunt qui de philosophia parum sumunt, sed isti sunt qui flexo poplite bibunt, qui totaliter se ibi incuruant, & illi curuantur ad errores infinitos, & inde souetur fomentum erroris. Vnde Osee dicitur. Quieuit ciuitas do-
Osee. 7. Isa. 59. nec fermentaretur totum. Et fouet oua aspidum, & quod confotum fuerit erumpat in regulam. Nota de Beato Francisco qui prædicabat Soldano. Cui dixit Soldanus, quòd disputaret cum sacerdotibus suis. Et ille dixit, quòd secundum rationem de fide disputari non poterat, quia supra rationem est, nec per scriptura, quia illam non reciperent illi, sed fieret ignis, & se, & illi intrarent. Non enim tantum miscendum est de aqua philosophiæ in vinum sacræ scripturæ quòd vinum fiat aqua, hoc enim pessimum miraculum esset. Et legimus quòd Christus de aqua fecit vinum, sed non è conuerso. In ecclesia primitiua etiam libros philosophiæ comburebant, vt Dionys. Non enim panes in lapides commutari dicunt. Est ergo ordo vt prius studeat homo in scriptura sacra quantum ad literalem sensum, post, in originalibus, & ista subijciat sacræ scripturæ, similiter in scriptis magistrorum, & in scripturis philosophorum, sed transeundo, & furando, quasi ibi non permanendum. Quid lu-
Figura. Gen. 31. crata fuit Rachel, quòd furata fuit idola? tantum fuit lucrata, quòd mentita fuit, & simulauit infirmitatem, & sedit desuper, sic quando quaterni philosophorum absconduntur. Aquæ enim nostræ non debent descendere ad mare mortuum, sed in suam primam originem. Secundò oportet habere assiduitatem. Im-
Assiduitas in studendo. pedimentum enim maximũ lectio vagabunda, quasi placens modo hoc, modo illud, modo legere, modo aliud facere. Vagatio exterior signum est vagationis animæ, & ideo talis non potest proficere, quia non figitur in memoria, sicut ponit exemplum Greg. Quan-
Simile. do homo vidit faciem hominis semel non ita perfectè postea cognoscit, sed quando frequenter vidit, postea cognoscet. Sic de sacra scriptura, quia primò faciem obscuram habet, postea quando frequenter videtur, efficitur familiaris. Tertiò oportet habere complacentiam, sicut enim Deus proportionauit gustum, & cibum, quia cibus dat saporem gustui, qui habet vim discretiuam, & ex his duobus cibus incorporatur, sic primò oportet sumere scripturam, postea mas-
Hier. 2. ticare, deinde incorporare. Ad quid homo bibet aquam turbidam? Quid tibi in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam? sed bibe aquam salutarem sapientiæ. Nota quòd animal qnod non ruminat; immundum est. Ruminatio enim fit in eo quòd animal habet duos ventres, accipit cibum ad os, & totum ruminat, & protritum in alium ventrem vlteriorem proijcit. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super
Psal. 118. melori meo, dicebat Pro. Non diligas meretricem, ne dimittas sponsam tuam. Vnde Sap. dicitur. Hanc
Sap. 8. amaui, & exquisiui eam. Non accipias glandes, & siliquas porcorum, & suspendaris cum Absalon per capillos, scilicet affectus tuos. Doctrinæ sæculares sunt
Doctrinę seculares. quercus

Universidad de Deusto
Biblioteca

quercus altæ, proceres, inflexibiles. Noli comedere pepones Aegypti, & porros, & allea, sed manna de cœlo. Sed non nauseas super cibo isto, non sis carnalis sicut filij Israel, & hi non inueniebant nisi vnum saporem, sed alij spirituales inueniebant omnem saporem suauitatis. Quartum est commensuratio, vel nõ plus sapere, quàm oportet. Vnde ait sapiens. Mel inuenisti, comede quod tibi sufficit, ne forte satiatus, euomas illud. Ne plus te extendas quàm ingenium tuum potest ascendere, nec infra maneas. Videtur in designationibus huius (vt dicit Dyonisius) quòd Seraph medijs volabant alis, vt nec sistat homo infra quàm potest, nec ascendat supra illud quod potest. Sicut illi qui cantant vltra vires nunquam bonam faciunt harmoniam, vt dicit August. Illi qui non ordinant studium, sunt sicut pulli equorum, qui modo currunt huc, modo illuc, sed iumentum plano passu vadit. Tantum proficit vnus durus, dummodo ordinaret studium suum, sicut ingeniosus, & inordinatè studens. Qui autem vult in hoc studio proficere, oportet quòd habeat sanctitatem, vt possit studere ad vitam timoratam, impollutam, religiosam, ædificatoriam. Primò hæc est vita sanctorũ timorata, vt in his quæ agit sem per timeat, siue vadens ad missas, siue ad mensam, siue stans, siue sedens, quia in omnibus potest esse peccatum. Verebar omnia opera mea, sciens quòd non parceres delinquenti. Optimum signum est timor, & pessimum est audacia, quia talis nunquam corrigitur. Secundò vita impolluta, quòd totum faciat propter amorem Dei, non propter amorem alicuius rei, quia omnis amor suspectus est, nisi verbi Dei. Vnde dicit Aug. & Bernar. in quadam epistola ad quendam monachum, quod dilectio Apostolorum in corpore Christi impediebat aduentum spiritussancti, quid vero de amore creaturarum? Ideo dicit Psal. Renuit consolari anima mea, &c. Custodi me Domine vt pupillam oculi. Pupilla non bene custoditur munda, quando est vapor, vel puluis, vel humor in ea. Tertiò quòd sit vita religiosa clausa, sicut maceria vineæ, sic oportet quòd homo faciat sibi refectionem gustui linguæ. Sanè si quis putat se religiosum esse non refrenans linguam suam, &c. Sepi aures tuas spinis. Vita nostra non debet esse data loquelis, sed lachrymis. Quartò ꝙ sit vita ædificatoria proximi, vt sit paratus omnes ædificare, & doleat si quis ex ipso scandalizatur, & debet cauere damna alterius, quia si ego solus bene comederem, & alij ieiunarent, male factum esset. Et iste est fructus aliorum. Item sequitur ex his scilicet ex scientia, & sanctitate studium sapientiæ, quod consistit in quatuor, quæ sunt necessaria, scilicet recognitio internorum, & externorum defectuum. Vnde in fronte Apollinis scriptum erat. Recognosce teipsum, quia sine hoc impossibile est deuenire ad sapientiam. Vnde quanto sapiens plus proficit, tanto plus se despicit. Vnde malus mercator est qui se decipit, quod facit qui se appretiatur plusquam valet, sed alios appretiari, & se despicere hoc est principalissimum studium sapientiæ, vt sibi persuadeat homo suos defectus, & fiat humilis in oculis suis. Secundum studium est castigatio passionum, quæ sunt septem affectiones animæ, quatuor principales, & tres annexæ, scilicet timor, dolor, spes, gaudium, desiderium, verecundia, odium. In omnibus his contingit excedere. Puer enim quando nimis clamat compescitur, sic homo censura quadam iudiciali debet domare, & restringere huiusmodi passiones. Vt quando venit dolor dicatur sibi, sta in pace, & sic de alijs, & præsertim debet deserere istas principales & pueriles affectiones. Pueri enim insectores sunt passionum. Maledictus enim puer centũ annorum. Tertium studium est ordinatio cogitationum. Vnde scriptum est, quòd stultus per fenestram prospicit in domum proximi. Et hæc est maior difficultas ordinare phantasmata nostra, vt quando sumus in ecclesia, nil cogitemus nisi de officio nostro, & sic de alijs, & necessario oportet ordinare has cogitationes ad hoc quòd spiritussanctus intret per sapientiam, quia spiritus sapientiæ disciplinæ effugiet fictũ, & aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Ideo oportet habere certas materias, circa quas nos exerceamus. Quartum studium est desiderij sursum actio, hoc facit alia studia valere, & posteriora obliuisci. Extendamus nos, &c. Sapientis oculi in capite eius. Cor sapientis in dextera eius. Hoc studium sapientis, vt non declinet studium nostrũ, nisi ad Deũ, qui est totus desiderabilis. Hæc quatuor sunt difficillima, nisi habeantur prima studia, & cum his sunt facillima. Vnde facile est tunc habere dominiũ supra passiones. Vnde dicitur de quodam philosopho, qui dixit seruo suo, quoniam te affligerem, si non essem iratus.

Num. 11.
Sap. 16.
Prou. 25.
Isa. 6.
Studiosi volétisque proficere cõditionis.
Iob. 9.
Psal. 76.
Studium sapientiæ 4. requirit.
7. affectiones animę moderandę.
Isa. 65.
Eccle. 21.
Sap. 1.
Eccles. 3.
Ibidē. 10.
Hic fuit Architas Tarentinus; vt refert Plutarchus qui similē etiam narrat de Platone.

Sermo xx. De contemplatione, quæ fit per modum diuersum, ideo Soli, & Lunæ, & Stellis comparatur. Ac de visione intelligentiæ per contemplationem suspensæ. Consideratio quarta.

DIXIT quoque Deus, fiant luminaria infirmamento cœli, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos, & diuidãt diem, ac noctem. Et fecit Deus duo magna luminaria. Luminare maius, vt præesset diei, & luminare minus, vt præesset nocti, & stellas. Et posuit illas in firmamento, & vidit Deus quòd esset bonum, & factũ est vespere, & mane dies quartus. Dictum est supra, quòd Deus dedit Danieli intelligentiam omnium visionum. Ex occasione huius distinctæ, sex visiones correspondent operibus sex dierum. Nunc dicendum est de quarta, scilicet specie intelligentiæ, siue visione per contemplationem suspensæ. Sed intelligendum, quòd hanc visionem nullus habet, nisi sit vir desideriorum, nec potest eam habere, nisi per magnum desiderium. Vnde ait Propheta. Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus. Primò dicit, gustate. Gustus enim suauis non est, nisi præcedat appetitus gustabilis ad gustabile suscipiendum. Hæc autem intelligentia suspensa debet intelligi per opus quartæ diei, in qua luminaria facta sunt. Anima autem illa sola per contemplationem suspensa est, quæ habet Solem, & Lunam, & Stellas in firmamento suo. Considera. Si modo non esset Sol, & Luna, & Stellæ in firmamento, quid esset mundus, non esset nisi quædam massa tenebrosa, & horribilis. Sic est de anima. Quæ non habens gratiam contemplationis, est sicut firmamentum sine luminaribus, sed quæ habet, est firmamentum ornatum luminibus. Et sicut differt cœlum non habens lumina à cœlo habente, sic anima non habens, ab anima disposita ad hoc, vnde differt sicut angelus à bestia. Bestialis est homo carens his, & habens faciem ad terrã sicut animal. Sed plenus luminibus est totus angelicus. In quarto die fecit Deus Solem, & Lunam, & Stellas. Et hæc visio est principaliter circa tria. Circa luculentam considerationem cœlestis monarchiæ. Circa luculentam considerationem militantis ecclesiæ. Circa luculentam considerationem mentis humanæ hierarchizatæ. Nisi enim speculetur summam monarchiam, & contueatur descensum ecclesiæ militãtis ab ea, & suam ipsius hierarchiæ adornationem nunquam erit contemplatiua. Et tunc habebit lucem solarem, lunarem, stellarem. Prima consideratio comparatur luci solari. Secunda luci lunari. Tertia stellari.

Gen. 1.
Dan. 1.
Visio per contemplationẽ ex desiderio nascitur.
Psal. 33.
Qualis est anima suspensa per contemplationem.
Eccl. 42.
De anima Beati Benedicti.
Sap. 11.
Sap. 7.
Circa tria specialiter versatur contemplatio.

Hæc

Lux solatij. Hæc anima est fœlix, quæ se conuertet ornatam, & conformem illi Hierusalem, & hierarchiam illustratam, scilicet angelicam, & hierarchiam illustrantem, scilicet diuinum principatum, personarum luculentam distinctionem. Ergo consideratio cœlestis monarchiæ assimilatur luci solari, propter triplicem rationem, propter fulgorem puritatis præcipuæ, propter fulgorem limpiditatis preclaræ, propter fulgorem inflammationis viuificæ. Hæc tria habet illa consideratio ratione primæ, & est summæ dignitatis, & excellentiæ, quæ habet puritatem, & elongatur ab omni fece corruptionis. De illa puritate, scriptum est. Sapiẽtia. Sicut Sol Oriens in altissimis Dei, sic mulieris bonę, species in ornamentum domus suæ. Hæc conuenit æternæ sapientiæ, & menti æterna sapientia illustratæ. Est enim sicut Sol pura, quia Sol non est altior omnibus planetis localiter, sed Sol dicitur altissimus ratione altissimæ puritatis, actiuitatis, & luminositatis. Vnde est secundum Isidorum Sol quasi solus lucens. Hæc sapientia est æterna, quę vbique attingit propter suam munditiam. Comparatur autem mulieri bonæ, non propter aliquod fœdum, sed ratione fœcunditatis ad concipiendum, producendum, pariendũ, quicquid est de vniuersitate legum, & exemplarium. Omnes enim rationes concipiuntur ab æterno in vulua æternæ sapientiæ, seu vtero, & maximè prædestinationis. Vnde, quia ab æterno rationes prædestinationis concepit, non potest nos non diligere, & sicut ab æterno concepit, sic in tempore produxit, siue peperit, & postea in carne patiendo parturiuit. Et qui potest hoc intelligere, intelligit, & habet altissimam contemplationem. Est ergo hæc consideratio illius esse purissimi, purissimum autem, quia simplicissimũ, simplicissimum autem quia summæ vnum. Ideo dicitur Israel viro contemplatiuo. Audi Israel, Dominus Deus tuus vnus est. Similiter anima contemplatiua intelligitur per mulierem illam. Et dicuntur animæ contemplatiuæ filiæ Hierusalem, quia formosæ, & fœcundæ. Et formositas est fœcunditas, quia quanto plus concipiunt lumina, tanto formosiores sunt. Vnde Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Vnde per puritatem, non rationem, oportet nos introire in contemplationem. Et ideo cum simplicibus fermocinatio eius, qui habent mentes puras, non excæcatas propter malitiam superuenientẽ. Animæ ergo quæ sunt formosæ, & fœcundæ, dicuntur filiæ Hierusalem, & intelliguntur per Solem ratione formositatis, per mulierem ratione fœcunditatis. Secundo Soli comparatur, propter fulgorem limpiditatis præclaræ, vbi maior fulgor, ibi maior claritas, & limpiditas. Vnde in Eccle. dicitur. Sol illuminans per omnia respexit, & gloria Domini plenum est opus eius. Vnde Grego. Quid est quod non videant, qui videntem omnia vident. Anima Beati Benedicti bene fuit contemplatiua, qui totum mundum vidit in vno radio Solis. Non multum studuerat ipse, nec libros habebat, quia ipse 13. anno mundum dimiserat, & latitabat inter fruteta cum illis bestijs, sicut vna fera. Vnde etiam pastores cognouerunt eum feram. Et dicit Grego. Mundus non fuit coangustatus in vno radio Solis, sed eius animus dilatatus, quia vidit omnia in illo cuius magnitudine omnis creatura angusta est, & parua, & modica. Sic enim ait Sap. Momentum stateræ est ante te orbis, & sicut gutta roris antelucani, & alibi. De hac præclaritate dicitur. Est enim speciosior Sole, & super omnem dispositionem Stellarum, luci comparata inuenitur purior. Considera quòd in anima contemplatiua describitur vniuersus orbis, & quilibet spiritus cœlestis, qui in se habet descriptum totum orbem. Describitur etiam radius superstantialis, qui & vniuersum orbem, & vniuersum spiritum continet. Ergo in anima contemplatiua mira sunt lumina, & multa pulchritudo. Sic ergo mundus pulcher est à summo ad imum, ab initio ad finem. Descriptus in anima facit speculum, & quilibet spiritus est speculum, & sic in anima est mira numerositas, summus ordo, summa proportionalitas. Pulchra ergo est numerositas spirituum, quia quoties in anima sic relucet cognitio orbis terrarum, & spirituum bonorum, & radij supersubstantialis, toties in ea est mira resulgentia. Et ex hoc est speciosior Sole. Rursus radius, qui continet omnem dispositionem, & representat vel continet omnes theorias est in anima, & in illo anima absorbetur per mentis transformationem in Deum. Et ideo est anima super omnem dispositionem Stellarum. Tertiò hæc consideratio comparatur luci solari, propter fulgorem inflammationis viuificantem mirificè. Est enim radius Solis ad viuificandum, non ad consumendum, nisi per accidens ex quibusdam dispositionibus. De hoc calore inflammante. Scriptum est. Sol in aspectu annuncians, in exitu vas admirabile, opus excelsi. In meridiano exurit terram, & in terram, & in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere? Tripliciter Sol exurens montes, radios igneos exufflans, & resulgẽs, radijs suis excæcat oculos. Vult dicere, quòd quando Sol aspicitur, quòd ipse Sol sic annunciat, quæ sunt apud se, & in se, & oritur super hemisphærio mentis, quòd in meridiano exurit, & in conspectu ardoris eius, non potest aliquis sustinere. Animæ enim non subleuatæ sunt quasi in hyeme. Sed quæ sunt eleuatæ ad mediocrem contemplationem, sunt quasi in vere. Sed quæ eleuatæ sunt, ad excessus sunt, sicut in æstate, & percipiunt fructus autumnales, quia quiescunt. Tunc enim in autumno colligunt fructus, & faciunt, & celebrant solennitates in autumno, sed vbi exurit in meridie, quando in maxima virtute est, hoc est in cœlo. Ibi enim perfecta est contemplatio, & illos inflammantes ardores, quos emittit in animas illas, quæ habent excessus mentales, nullus potest explicare. Si enim secundum Apostolum gemitus sunt inexplicabiles, quibus postulat pro nobis spiritus, quot sunt excessus? quot ardores? Vnde quis ex vobis poterit habitare, cum ardoribus sempiternis? Et tamen Sol exurit tripliciter, quia Sol æternus terram illam hierarchicam, & istam humanam irradiat, & inflammat, triplici, & triformi amore, & sursum agit in Deum, vt quòd illam tentionem visionem & fruitionem, hanc charitatem de corde puro, conscientia bona, fide non ficta, hierarchiam dico, secundum trinas hierarchias collocatam. Sed quid est quòd iste radius excæcat, cum potius deberet illuminare? Sed ista excæcatio est summa illuminatio, quia est in sublimitate mentis, vltra humani intellectus inuestigationem. Ibi intellectus caligat, quia ibi non potest inuestigare, quia transcendit omnem potentiam inuestigatiuam. Ergo est ibi caligo inaccessibilis, quæ tamen illuminat mentes, quæ perdiderunt inuestigationes curiosas. Et hoc est quòd dicitur, Dominus inhabitare in nebula. Et posuit tenebras latibulum suũ. Hæc est ergo consideratio luculenta, cœlestis hierarchiæ propter hæc ergo tria dicitur Sol, & de hoc potest accipi quod scribitur. Refulsit Sol in clipeos aureos, & resplenduerunt montes ab eis, sicut lampades ignis. Clipei sunt rationes æternæ, prædestinationum æternarum, quæ habent rationem armaturæ, & rationem fulgoris incomparabilis. Sol æternus, scilicet sapientia æterna, refulget in clipeis, quando sublimat Deus mentem contemplatiuam, ad percipiendum fulgorem veritatis æternæ. Illarum rationum etiam montes resplendent, quia Sol iste per istas rationes, quasi

Deus sum nẽ vnus. Deut. 6.
Matth. 5.
Eccl. 43.
Subtilis expositio.
Psal. 17.
2. Macha. 6.
Notabilis expositio.

Universidad de Deusto Biblioteca

quasi per clipeos aureos,illuminat mentes, hoc est spiritus in æternitate firmatos, & sublimatos, qui respiciunt primo,orientales radios primaria visione.Meridionales,perfecta illustratione.Occidentales, postrema tentione. Hi radij tripliciter oriuntur à Sole, & splendent sicut lampades ignis, quia est ibi inflammatio permaxima.Et hoc est tota causa inflammationis, contemplationis, quia nunquam venit ad contemplationem,radius splendoris,quin etiam inflammans. Et ideo in canticis loquitur Salomon, per modum amoris, & per modum cantus, quia ad illos fulgores non potest perueniri nisi per amorem. Item contemplatio consistit in consideratione luculenta,militantis ecclesiæ.Hęc consideratio intelligitur,per lucem lunarem, qui non nouit hanc, non potest quicquam comprehendere. Vnde non est ornatum cœlum, nisi habeat luminare maius,& luminare minus. Vnde Ioan.dicit.

Apoc.21. Vidi ciuitatem Hierusalem non solum stantem, immo etiam descendentem à Deo,formatam, & ornatam.Sicut enim radius Solis per Lunam illuminat noctem,sic radius diuinus per ecclesiam, illuminat ipsam animam contemplatiuã.Radius enim diuinus, in cœlesti hierarchia vmbram non habet, sicut lux Solis nõ habet tenebrositatem in se,siue in suo fonte,sed in Luna quæ habet obscuritatem, & non est simpliciter clara.Sic in ecclesia militante, in qua est radius in figuris, & in ænigmatibus.Comparatur ecclesia militans Lunæ,propter refulgẽtiam obscuram, siue simbolicam, propter refulgentiam excessiuam, siue extaticam, & propter refulgentiam ordinatam.Prima ergo refulgentia in ecclesia, est obscura, & simbolica sacramentorum,& figurarum,per quæ decurrit ecclesia, à principio vsque ad finem.

Eccl. 23. De hoc dicitur. Luna in omnibus in tempore suo,ostensio temporis, & signum æui. Duo dicit,quòd Luna est manifestatio tempororum, & per modum signationis, & hoc est in ecclesia per simbola,quia aliter non est possibile, nobis lucere diuinum radium, nisi anagogice circumueletur, secundum

De Ang. Hierar. Diony.Vnde Lunam videre possumus,non Solem, quia radius Solis contemperatur nobis per Lunam.Sic radius æternus, non potest aspici in se, sed si nos aspicimus illum radium, vt est in ecclesia, velatus per sacramenta & figuras,possumus aspicere, qui nobis ostendit quæ sunt facta,& fienda,quæ in æternitate,quæ sunt facta p allegoriã,quæ sunt facienda p tropologiam,quæ in æternitate per anagogiam. Intelligimus enim aliquo modo figurarum doctrinam, quibus testamentum vetus,& nouum plenum est, vt patet per Apostolum,q passio Christi, & veritas fuit,& figura,similiter resurrectio, & ideo figuræ nondũ explanatæ sunt,sed quando Luna erit plena, tunc erit apertio scripturarum, & libri aperientur, & septem sigilla soluentur, quæ adhuc non sunt aperta.

Futura reuelatio. Apoc.5. Credite mihi,tunc videbimus,quasi per pleni lunium,quando noster Rex Leo de Tribu Iuda, surget, & aperiet librum quando cõsumabuntur passiones Christi, quas corpus Christi patietur.Oportet enim surgere Herodem,sub quo deludatur Christus, & Petrus incarceretur. Item secundo comparatur Lunæ propter refulgentiam excessiuam,siue extaticam.

Eccl. 43. Vnde in Eccl.dicitur.A Luna signum diei festi,luminare quod minuitur in consummatione mensis,secundum nomen eius est,crescens mirabiliter in consummatione. Duo dicit de Luna, & quòd mirabiliter crescit in consummatione, & mirabiliter diminuitur. Et hoc verum est, siue in consummatione in coniunctione eius cum Sole,siue in oppositione. Quando enim est in plena oppositione ad Solem, tunc distat ab eo magis quàm potest,& tunc minus illuminatur secundum veritatem,quàm in alio tẽpore.Quod sic probatur. Regula est in perspectiua, quòd quando corpus sphericũ luminosum est maius, quàm corpus opacum sphericum,quod illuminat. Quãto magis appropinquat corpus ad corpus, tanto magis illuminatur corpus opacũ, quia basis corporis luminosi est maius, & angulus radiorum maior,quãdo vero distat, angulus minor est, & basis minus de corpore opaci attingit. Sed quando est in plena oppositione, est ibi in maxima distantia, ergo tunc minus illuminatur secundum veritatem, & plus secundum apparentiam, quia tunc vocatur Luna plena.Item apud coniunctionem est econuerso, quia tunc illuminatur magis secundum veritatem, & minus secundum apparentiam nostram, quia tunc nihil videmus de Luna. Ergo siue consummatio intelligatur, vel quantum ad oppositionem,vel quantũ ad coniunctionem,vtrunque verum est, & q mirabiliter crescit,& q mirabiliter minuitur,in cõsummatione. (Crementũ, & decrementũ Lunę q.) Luna quæ crescit, & minuitur, signat hominem in vita actiua,& contemplatiua,sicut Stella matutina, quæ aliquando præcedit Solem, & tunc signat contemplatiuam,& aliquando sequitur, & tunc signat actiuam vitam.Hæc Luna est ecclesia,vacans, & contemplationi,& actioni.Quando vacat contẽplationi, tunc summæ illuminatur fulgoribus cœlestibus. Quando verò actioni vacat,tunc minus illuminatur.Et non viuit homo,qui non minuatur quando dat se actioni, excepto Christo qui fuit perfectus,in actione,& contemplatione. Vnde nullus homo sapiens vnquam descendit ad actionem, maxime præsidentium, nisi quadam necessitate,quia secundum Greg.in pastoral. (Nota ambitiosi, & caue.) Pollens virtutibus inuitus accedit, carens virtutibus accedit non coactus,quia ex hoc minuitur lumen id,quod est maxime illuminationis,scilicet contemplationis.Sed ecõtra,sicut sponsa desiderat sponsum, & materia formã, & turpe bonum, ita anima appetit vniri per excessum contemplationis,& tunc quando hemisphærium animæ,totũ luminibus plenũ est, tunc homo exterius fit totus deformis,tunc homo fit sine loquela. Vnde tũc habet veritatem illud in Cant. (Cant. 1.) Nolite me considerare,q fusca sim,quia decolorauit me Sol, quia tunc maxime coniungitur luminibus interioribus.Vnde dicitur. (Exodi. 4.) Ex quo locutus es ad seruum tuum, impeditioris, & tardioris linguæ factus sum. (Gen. 32.) Similiter Iacob Israel vir fortis in vita,fortificatus fuit in luctu angeli, emarcuit tamen neruus femoris eius, & factus est claudus. Quia hæc contemplatio, facit nigram animam apparere hominibus,quando summo Soli cõiungitur.Hęc est sicut Esther,quæ non quærit mundum muliebrẽ, (Esther. 2.) sed contenta est naturali pulchritudine, nec quærit istos ornatus meretricios. Nam dicebat Beatus Franciscus, (Sententia B. Francisci.) quia dico vobis quòd nunquam qui vult apparere, potest venire ad contemplationem. Tertiò comparatur Lunæ, propter refulgentiam ordinatam. Vnde dicitur. (Eccle. 43.) Vas castrorum infirmamento cœli resplendet. Dicitur de Luna. Omnia enim quæ sunt in ecclesia, sunt secundum rationem ordinis ordinatione, robusta, pulchra, iucunda. Propter primum dicitur. (Can. 7.) Vas castrorum,acies ordinata. Quid videtis in sunamite, nisi choros castrorum, quia illeordo totus est ad pugnandum, contra vniuersitatem hostium. Item habet iucunditatem, ideo dicit. Resplendet. Et hæc est gloria, quæ est formositas cum iucunditate. Vnde & diuites,ostendunt gloriam suam, incedendo, in gloria vestium,& lætitiam sicut in nuptijs, & festis. Hæc est secunda pars contemplationis, considerare, scilicet ecclesiam,secundum quod est superuestita, figuris, & theorijs, & secundum quòd illustrata à Sole, & secundum quòd est ordinata ad pugnandum, & sic est Luna in firmamento animæ, vt consideratur per theoriam symbolicam, per theoriam propriè dictam,

dictam. Tertia pars contemplationis, est in consideratione luculẽta,mẽtis humanę hierarchizarę, & hęc intelligitur,per Stellas,siue per lucem stellarum, quæ quidem habet radiationem mãsiuam,decoram,& iucundam.

Quando anima fit hierarchizata. Anima quæ habet hæc tria,est hierarchizata. De radiatione mansiua,quæ est in anima hierarchica, dicitur in lib.Iudic.

Iud. 5. Stellæ manentes in ordine,& cursu suo,pugnauerunt contra Sisaram.Sicut.n.Stellæ sũt fixæ in cœlo,sic oportet, q contemplatiuus sit fixus, & mansiuus,non vacillans, non habens oculos tremulos,sed aquilinos. Vnde Diony.Habens oculos,scilicet inuestigationis rõnis,debet esse fixus fixione syderæ manens. Non manet autem, nisi habeat cursum,& ordinem.s.hierarchicorum graduum, & virtutum,& postmodum currat incessanter, per illos,de virtute in virtutem,& hoc est pugnare,contra diabolum. Mens enim fixa in stabilitate, graduum, hierarchicorum, & virtutum hierarchicorum,non est tediosa,sed dormit homo exterius,& vigilat interius, hoc autem est hominum viuacium,stabilitorum infatigabiliter. Hę cõsiderationes,faciunt animas robustas. Item habet radiationem decoram.

Eccle. 43. Vnde Eccl.dicit.Species cœli gloria Stellarum. Cœli sunt animæ cœlestes speciosæ,decoræ,sed in gloria Stellarum.s. in gloriosa refulgentia, quæ consistit in consideratione decora.Vnde debet esse manens in Deo, crescens de virtute in virtutem:vt attentissime attẽdat,ad illos fulgores, vt non dormiat cor suum,sed vigilet perspicaciter. Multi.n.sunt,qui amant pulchritudinem.Pulchritudo autem, nõ est in

Baruc. 3. exterioribus,sed effigies. Vera autem pulchritudo,est in illa pulchritudine sapientię. Tertiò assimilatur luci stellarum,propter radiationem iucundam. Baruch dicit. Stellæ dederunt lucem in custodijs suis, & lætatæ sunt, vocatæ sunt,& dixerunt,assumus, & luxerũt cũ iucunditate,ei qui fecit illas. His anima comparatur, qñ vocatur à Deo, per inspirationẽ, & ipsa currit per

Psal. 121. desiderium sicut habetur in Psal. Lætatus sum in his, quę dicta sum mihi,in domum Domini ibimus.& in

Matth. 5. Matth. Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in

Psal. 8. cœlis. Quia ex gaudijs illis luminibus nascitur lumen indeficiens.vt in Psal. Ex ore infantium,& lactentiũ perfecisti laudem. Qñ videbo cœlos tuos,opera digitos tuorum,Lunam,& Stellas,quę tu fundasti. Quæ radiantur,radiatione mansiua,contemplatiua, & hierarchica.Sed deberẽt esse,cum virtute, & decora cum

Can. 6. iucunditate.Vnde in Can. dicit.Pulchra es amica mea suauis,& decora,quia iucunda,ideo suauis, quia decora,ideo pulchra,quia mansiua,ideo terribilis,vt castrorum acies ordinata. Fecit ergo Deus, die quarto Solẽ, & Lunam, & Stellas, quia dedit Deus animæ, vt habeat cõsideratione suipsius, & ecclesiæ militantis, & cœlestis monarchiæ. Vnde quæ est ista quę ascendit, quasi aurora cõsurgẽs,pulchra,vt Luna,electa, vt Sol, terribilis,vt castrorũ acies ordinata. Aurora est,qñ cõsurgit in considerationem sui,Luna in consideratione ecclesiæ militantis,Sol qñ in Deum absorbetur, & ex his est terribilis,vt castrorum acies ordinata. De viro

Eccle. 50. contẽplatiuo dicitur in laudem Symonis Oniæ filij. Quasi stella matutina,in medio nebulæ, & quasi Luna plena,in diebus suis lucet,& quasi Sol refulgens,sic ille refulsit in tẽplo Dei,quasi arcus refulgẽs,inter nebulas gloriæ. Stella est in consideratione proprij ador natus,sed in medio nebulæ,propter humilitatem,quę

Psal. 17. est necessaria viro contemplatiuo, non vt Lucifer,sed vt magis dicat. Quoniam tu illuminans lucernam meam Domine,Deus meus illumina tenebras meas. Quasi Luna per considerationem ecclesię militantis, considerando eius principium,medium,& finem.Vnde non habetur illuminatio, nisi quando ecclesia consideratur,secundum sua tempora.Rachel parturiet,& Beniamin nascetur. Sicut Sol resulsit, quando scilicet eleuata est in contemplatione, & tunc est Luna plena,quando illos splendores pulcherrimos, præclaros ab illa præclara luce suscipit,& tunc talis anima sit sicut arcus,quia conciliatrix Dei,& hominis,sicut lumina apportabat Moyses à Deo ad populũ. De quo Ioan.dicit. (Apoc.12.) Vidit signum magnum in cœlo. Mulier amicta Sole,& Luna sub pedibus eius, & in ea est corona duodecim stellarum. Prima visio est de cãdelabris,& filio hominis,& septem stellis. (Apoc.1.5.8.11.12.) Secunda de septem sigillis. Tertia de angelis,tuba canentibus.Quarta quãdo apertum est templum, & signum magnum apparuit de muliere amicta.In prima manifestatur fulgor,ordinis præsidentium. In secunda pugnantium, vt martyrum. In tertia fulgor docentium, per clangorem tubæ. In quarta fulgor contemplantium,qui habent Solem,& Lunam,& Stellas.Ex consideratione cœlestis monarchię est amicta Sole, quia est consideratio,secundum principale. Sed quando descendit anima,ad considerationem ecclesiæ militantis,habet Lunam sub pedibus non ad conculcandum, sed quia se fundat,& sustentat super ecclesiam. Non enim est anima contemplatiua, nisi per ecclesiam sustẽtetur,quasi super basim. Post considerationem hierarchicarum illuminationum, est quasi habens stellas duodecim. Stellæ sunt duodecim mysteria referanda, quę per duodecim significationes in futuro signantur,quę sunt significationes electorum. Nota quòd duodecim significationes, sunt sub sexto sigillo, & sub sexto angelo, & mensuratio ciuitatis, & ostensio ciuitatis,& apertio libri,& sexto angelo, scilicet philadelphę,quæ interpretatur,conseruans hæreditatem. (Sub sexto sigillo duodecim mysteria.)

Dictum est de claue Dauid,de quo dicitur, qui vicerit,scribam super eum nomen meum, & nomen ciuitatis noue Hierusalem, hoc est dabo notitiam scripturarum, isti sexto angelo, sed amaricabitur venter eius,& in ore eius erit dulce tanquam mel, & iste ordo intelligitur per Ioannem, de quo dictum est. (Dicta B. Patris nostri Francisci.) (Ioan.21.) Sic eum volo manere donec veniam, & dicebat,quòd in cunctis obtrectatoribus,necesse est impleri in hoc sexto tempore,in quo fecit Deus hominem, ad imaginem,& similitudinem suam,& addebat. Videte vocationem vestram,quia magna est, & dicebat,quòd volentibus ipsis, iudicium Deus pauperibus tribuet, vt sint iudicantes duodecim tribus Israel,& in hac vita talibus debetur contemplatio. Contemplatio enim non potest esse,nisi in summa simplicitate, & summa simplicitas, non potest esse nisi in maxima paupertate, & hoc est huius ordinis, cuius intentio est habere summam paupertatem. Et dicebat, quoniam multum retrocessimus à statu nostro, & permittit nos Deus affligi, vt per hoc perducamur ad statum, qui debet habere terram promissionis. Magna promisit Deus Israeli, & magni ex illis electi sunt, vt Apostoli sui. Iudæi fuerunt excæcati, isti illustrati.

Sed illi dederunt se carni, qui volunt dare loculos CHRISTO. Nota etiam, quòd pauci intrauerunt terram promissionis. Et illi qui dissoluerunt cor populi,non intrauerunt.

Sermo. vigesimo primo. De personarum trinitate,& de essentiæ vnitate,& appropriatis,& lege triplici,& de hierarchiarum ordinatione.

FEcit Deus duo magna luminaria, &c. (Gen.1.) Dictum est quòd cœlestis contemplatio,consistit in luculenta consideratione, cœlestis monarchię. In luculenta consideratione,militantis ecclesiæ. In consideratione luculenta, mentis humanæ hierarchizare

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sol æternus pater, filius, & ſpiritusſanctus.

ſiue hierarchicè ordinatæ. Prime intelligitur per Solé. Secũda per Lunã. Tertia per Stellas. Primò dicendũ de Sole. Sol æternus, pater, & filius, & ſpũſanctus. Pater ſ. ſumme vigens, filius ſumme fulgens, ſpũſanctus ſũme calens. Pater lux ingentiſsima. Filius, ſplendor, pulcherrimus, & fulgentiſsimus. Spũſanctus, amor ardẽtiſsimus. Sicut iſte Sol cuncta viuificat, cũcta illuſtrat, cuncta caleſacit. Et ſicut iſta tria, vigor, ſpiẽdor, calor, ſunt vnus Sol, & tamen habent diſtinctionẽ, nec ſunt tres Soles. Sic pater, filius, ſpũſanctus, ſũt vnus Deus. Et ſicut vigor eſt ſplẽdens, & calens, in iſto Sole viſibili, ſplendor eſt, vigens, & calens, calor vigens, & ſplendens. Sic pater eſt in ſeipſo, & in filio, & in ſpũſancto. Et filius eſt in patre, & in ſe, & in ſpirituſancto. Et ſpirituſanctus, eſt in patre, & in filio, & in ſeipſo. Secundum rationem .n. circumincelſionis, quæ notat identitatem, cũ diſtinctione. In hac conſideratione, eſt quædam rõ exemplaritatis diuinæ, reſpectu oĩum illuminationũ. Sed quedam illuminatio, rndet patri ſecũdum ꝙ eſt in ſeipſo, & alia vt eſt in filio, & alia vt eſt in ſpũſancto. Et alia eſt filij, vt eſt in ſeipſo, alia vt eſt in patre, & alia vt eſt in ſpũſancto. Et alia eſt ſpirituſancti, vt eſt in ſe, & alia vt eſt in patre, & alia vt eſt in filio. Et ſecundũ hunc nouenariũ, habent illuminationes eſſe. Hæ illuminationes, hñt eſſe dupliciter. Primo accipiẽdo abſolute perſonas in ſeipſis, vt pater in ſe, filius in ſe, ſpũſanctus in ſe, & ſic ſunt tres illuminationes. Secundo modo ſunt ſex, in cõparatione perſonarum ad inuicem, propter quod ſexies in Geneſi dicitur. Dixit Deus fiat, & ſactum eſt, in operibus ſex dierum. Intelligendum ergo, ꝙ in Deo, trino, & vno, ſiunt appropriationes, proprietatum eſſentialium, ſecundũ hunc numerũ nouenariũ. Quedam reſpiciunt trinitatem, vt originãs principium. Quædã vt gubernans medium. Quædam vt finale complemẽtum. Vt beatificans oĩa. ſ. beatificalia. Vnde trinitas eſt Sol vniuerſorum, principium originatiuum, gubernatiuum, conſummatiuũ, vel beatificatiuũ. Secũdum ꝙ eſt origo originans, ſic ſunt tria appropriata. ſ. potentia, ſapiẽtia, voluntas. Hæc tria ſunt neceſſaria, principio originanti. Sapientia.n. & bonitas, fundantur in aliqua potẽtia. Si.n. potentiam non haberet, nihil poſſet producere, ſi haberet potentiam, & ſapiam, non haberet, non produceret ſapienter. Quia potentia ſine ſapiẽtia, prẽceps eſt. Itẽ ſi haberet potentiam, & ſapiam, & nollet, tũc aut nihil produceret, aut inuidus eſſet, & ſic eſſet miſer. Et ſic patet, ꝙ voluntas, redu cit principium in actum. Et quia in his ẽt eſt rõ principiationis æternæ, & appropriantur hec tria ipſis, non ſolũ vt principiũ originans aliorũ, ſed ẽt reſpectu perſonarum. Secunda appropriatio, eſt ſoli ęterno, ſecundum ꝙ eſt medium cuncta gubernans, & ſecundum hoc ſunt tria appropriata. ſ. pietas, veritas, ſanctitas. Quia oĩs gubernatio, & oĩs legiſlatio (dicẽte Apoſtolo) eſt pia, vera, ſancta. Itaq; lex ſcã, & mãdatũ ſanctum, & iuſtũ, & bonũ. Ab his.n. tribus manãt tres leges, nec poſſunt eſſe plures. ſ. naturę, ſcripturę, & gr̃æ. Lex naturę, appropriatur patri. Lex ſcripta verbo. Lex gratiæ ſpirituſancto. Lex naturæ, eſt lex pietatis. Pietatis videtur ineſſe oĩ creaturæ, naturę ẽt inſenſibili. Radix.n. totum quicquid recipit, mittit ad ramos. Fons quicquid haurit, mittit ad riuulos. Similiter in beſtijs, pietas videtur eſſe, patris ad prolem, & quicquid guſtant, & ſummunt præter neceſſarium, & etiã de neceſſario, in hac conuertunt, in nutrimentum prolis. Lex ſcripturę eſt lex veritatis quia eſt in quadam vera promiſsionis, prænunciatione. Lex ſanctitatis, ait Apoſtolus, eſt gratiæ. Lex ſpiritus liberabit me. Per hæc tria. Deus trinitas, ſcilicet Pater, & Filius, & Spirituſanctus, eſt pius, verus ſanctus. Dans legem piam naturæ, legem veram ſcripturæ, legem ſanctam gratię. Per has tres gubernat mundum, & ſecundum hæc tria imprimit leges in mente rationali..

Rom. 7.

Triplicis legis appropriatio.

Rom. 8.

Omnis enim moralis lex eſt ſecundum hęc tria, ſiue ſecundum has tres. Sed in lege naturæ, ſunt minus diſtinctæ, & explicitæ. In lege ſcripta, magis explicitæ, & perfectæ, vnde dicit Dominus. Non veni ſoluere legem, ſed adimplere. Et ſecundum hæc tria, Deus eſt pius cultor ſui, verus profeſſor ſui, ſanctus amator ſui, & quelibet perſona habet ſe ad ſe, piè, verè, ſanctè, & ad alteram, vt Pater piè ad ſe, piè ad Filiũ, pie ad Spiritumſanctum. Similiter verè, & ſanctè, & ſic de alijs. Et ex hoc, ꝙ eſt ſui pius cultor, ſui verus profeſſor ſui ſanctus amator, deſcendit de cœlis, radius in mentem ſecundum tria mandata primę tabulæ. Creatura debet ſe habere ad Deum, piè, verè, ſanctè. Piè Deum colere, & ſic eſt primum præceptum. Non adorabis Deos alienos, ſed vnum ſolum. Verè Deum profiteri. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum. Sanctè Deũ amare. Memento vt diem ſabbati ſantifices. Hæc tria, imprimit Sol in ſuprema partem animę, & quia inferior formatur ex ſuperiori, & datur ſibi adiutorium: Ideo neceſſe eſt, vt inferior habeat præcepta, per quæ conformetur ſuperiori, vt piè, verè, ſanctè ſe habeat. Piè ad ſuperiores, maximè ad parentes, & ſic honora patrem tuum, & matrem. Vere & iuſtè ad pares, & ſic non occidas, vbi prohibetur omnis inimicitia. Sanctè ad inferiores, & ſic non adulterabis, vbi prohibetur, omnis actus impudicitiæ. Hæc autem tria, non poſſumus habere ad alterum, niſi prius habeamus apud nos. Ideo ſunt alia tria præcepta. Vnum quod rectificat omnes actus. Aliud quod rectificat omnes ſermones. Aliud quod rectificat, omnes affectiones. Quod rectificat actus, & ſic. Non furtum facies. Vbi ſcilicet nõ ſolum prohibetur alienum, immo præcipitur, vt de ſuo det. Et ſic accipitur, quod dicit Apoſtolus. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret manibus ſuis, vt habeat vnde tribuat neceſsitatem patienti. Quod autem rectificat ſermones ſic. Nõ falſum teſtimoniũ dices, vbi prohibetur omnis falſitas, ſiue in ſe, ſiue in alio. Loquimini veritatem, vnuſquiſq; cum proximo ſuo. Quod rectificat omnes affectiones eſt. Non cõcupiſces vxorem, &c. Auguſtinus. Bona eſt lex, quæ dum concupiſcentiam prohibet, omnia mala prohibet. Concupiſcentia autem duplex eſt, carnalitatis, & cupiditatis. Et hæc vltima eſt radix omnium malorũ. Vnde legiſlator in hoc præcepto deſcendit ad particularia, vt ad aſinum, ſeruum, ancillam. Et in hoc præcepto eſt conſummatio præceptorum Dei, velit, nolit mundus: ſic enim affirmabat (ſcilicet in abdicatione omnis cupiditatis.) Vnde ſicut nouenarius complẽtur, & perficitur, per additionem vnitatis, ſic nouem præcepta per abdicationem cupiditatis, qui eſt amor priuatus, repugnans bono communi. Et iterum, ſicut charitas eſt finis, & perfectio præceptorum: Sic abdicatio cupiditatis (quę charitati opponitur) perfectio eſt præceptorum. Et illa tria oſtendit Apoſtolus ad Titum. Sobrię, pię, & iuſtè, viuamus in hoc ſeculo. Sobriè ſcilicet ſanctè, piè ſcilicet benignè, iuſtè ſcilicet verè. Deus ergo dat leges non voluntate, ſed maxima ratione.

Matth. 5.

Qualiter creatura debet colere Deũ.

Exo. 20.

Ibidem.

Exo. 20.

Diſpoſitio præceptorum ſecũdũ tabulę.

Ephe. 4.

1. Tim. 6.

Videlicet ipſe legiſlator.

Tit. 2.

Tertia appropriatio, eſt Deo, vt eſt in ratione beatificantis. Et ſecundum hæc ſunt tria, ſcilicet ęternitas, formoſitas, iucunditas. Aeternitas in Patre. Formoſitas in prole. Iucunditas nexus vtriuſque.

Secundum appropriationem Hilarij. Aeternitas in Patre, ſpecies in imagine, vſus in munere. Anima igitur efficitur beata, dum fit particeps æternitatis, qñ in memoria Deum habet per tentionem, formoſitatis per viſionem, iucunditatis per fruitionem.

Hæc

Nouẽ conſiderationes ſoli Deo propię.

Hæc appropriata reſpiciunt Deum, non ſolum in ſe, ſed vt eſt principium & origo originans, gubernas, beatificans. Ex primis luminibus æternitatis ſecundũ ꝙ eſt in ſeipſa, & ad alias perſonas, accipiũtur nouem conſiderationes, quæ ſunt in primo Monarcha, & in nullo alio inueniuntur oẽs. Iſte ergo, qui eſt ſumme vigens, ſumme fulgẽs, ſumme calẽs, iſte ſolus eſt princeps æternitatis, qui eſt principium in producendo, medium in gubernando, finis in beatificando, in omnibus primatum tenens. Ad hoc autem, ꝙ ſit verus Monarcha, debet eſſe ſumma celſitudine pollens ſumma fortitudine præſidens, ſumma dulcedine paſcens. Primum patri, ſecundũ filio, tertium ſpũſancto. Sũma.n. celſitudine, pollens Pater in ſe, ſumma celſitudine, pollet in Filio, ſimiliter in Spũſancto. Idem de fortitudine, & ſumma dulcedine. Habemus ergo Monarcham ſumme pollentem, ſiue preſidentem, & dulciſsime paſcentem. Ad hoc autem, ꝙ ſit ſumme pollens neceſſe eſt, vt ſit ſumme ſanctus, ſumme ſapiens, & ſũme potens. Summe ſanctus in diligendo bona. Summe ſapiens in diſcernendo vera. Summe potẽs, ſeu ſtabilis, in exequendo iuſta. Summa ſtabilitas, conuenit Patri, ſecundum ꝙ eſt ſumme in ſe. Sapientia ſumma, ſecundum ꝙ eſt in filio. Sũma ſanctitas, ſecundũ ꝙ eſt in ſpũſancto. Ad hoc aũt ꝙ ſit ſumma fortitudine prẽ fidens, neceſſe eſt ꝙ ſit Monarcha, ſumme autenticus in præcipiendo, prævalidus in proſequendo, inuictus in triũphando. Autenticus inſtituẽdo leges, prævalidus, vel verilis in miniſtrando vires, inuictus in ſuperando hoſtes. Nobilitatis eſt, ꝙ Deus habeat hoſtes, vbi appareat victorioſus. Auctoritas conuenit Filio, ſecundum ꝙ eſt Filius in Patre, virilitas in ſeipſo, triũphus, vt in ſpũſancto. Et in his cõſiſtit media Monarchia Angelica, quæ appropriatur Filio, vt patebit. Tertiò ꝙ ſit ſumme potens, neceſſe eſt, vt ſit ſumme ſtrẽnuus, in ducẽdo, vel prẽeundo, vel manuducendo, ſũme ſagax in erudiẽdo, ſumme ſedulus in cuſtodiẽdo. Vt ſic ſtrenue prẽcedat, ſagaciter doceat, ſolicite cuſtodiat. Deducat per exempla. Erudiat per documẽta. Cuſtodiat per adiutorium. Et ſic educit, ſecundũ ꝙ eſt in Patre. Erudit, vt eſt in Filio. Cuſtodit, vt eſt in ſeipſo. Ad hũc ſolẽ aſpiciunt oẽs ſpiritus cœleſtes, & ſubcœleſtes. In his nouẽ, creatura aſsimulatur, vt poteſt creatori. Et has illuminationes, primi recipiunt mentes hierarchicæ, per gloriam, vt Angeli, & aĩæ beatæ, quia ille ſol primo illuminat illos, & per illos nos, quia ordo eſt, vt illuſtratio fiat primò eorum, quæ ſunt ſibi ſimiliora, & propinquiora. Vnde, & locus ſupræmus, datus eſt eis. Illi aũt, qui rebelles ſunt, his luminibus corruũt. Et ex hoc ꝙ Angeli primò recipiunt conſigurationẽ deiformẽ, & hierarchicam, & ſacrũ obtinẽt principatum, & per illos hierarchia Eccleſiaſtica. Vnde diſſinitur hierarchia ſecundum Dionyſiũ. Eſt aũt hierarchia ſecundum eum. Ordo diuinus, ſcientia, & actio ad deiformẽ, quantum poſsibile eſt aſsimilata, & ad inditas ei illuminationes, proportionaliter in Dei ſimilitudinem aſcendens. Ordo reſpondet Patri, ſciẽtia ſacra Filio, operatio Spiritui ſancto. Vnde hierarchia dicit potentiã, ſciam, actionẽ. Potentia.n. ſine ſcia hebes eſt, ſcia ſine actiõe infructuoſa eſt. Ex hoc.n. ꝙ appropinquat ſoli æterno, oportet quòd ſit ſacra ordinatio, & per hoc ſequitur ꝙ ſit deiformis, quia formatur eam in ſui creaturam, partim per naturam, partim per gratiam, partim per gloriam, per imaginationem, per ſimilitudinem, per deiformitatem, & ideo aſcendit ad inditas illuminationes, aſcendens per influentiã. Hæc autem influentia nõ ſimpliciter, quid increatum, nec ex hoc ſequitur ꝙ influentiæ ſit influentia, quia hæc influentia reducitur in Deum. Dicit enim continuationem cum primo principio, & reductionem in ipſum, nõ ſicut res diſtans. Vnde vera eſt influentia, quę egreditur, & regreditur, & Filius exiuit à Patre, & venit in mundum. Vnde dicit, quòd eſt aſsimilata in ſacra ordinatione, ſcientia, & actione per hoc ꝙ eſt ad deiformẽ, quantum poſsibile eſt, aſcendes partim per naturam imaginis, partim per naturam ſimilitudinis ſcilicet gratiæ, partim per naturam deiformitatis gloriæ, & proportionaliter, quia ſecundum plus, & ſecundum minus, vt capax eſt, & eſt in ſimilitudinem reducta, & ex hoc hierarchia diſponit per tres hierarchias, vt tripliciter illuſtrata. Et neceſſe eſt, ꝙ quælibet habeat tres ordines. Et prima hierarchia appropriatur Patri, ſecunda Filio, tertia Spirituiſancto. Et ꝙ prima hierarchia aſsimiletur Patri in tribus, & ſecunda in tribus filio, & in tribus Spirituiſancto, ſicut patebit. Sufficientia autem, horum tripliciter accipitur. Prima ex rõne exemplaritatis ęternę. Secũda ex integritate hierarchiæ. Tertia ſecũdũ diſpoſitionem cœleſtis monarchiæ. Nota ſicut homini cęco ſeruiunt ſtellę oẽs, ſic homini ſeruiunt Angeli, ſecundum ꝙ mittunt mirabiles illuſtrationes. Vnde peccator reprehendendus eſt, qui negligit iſta, & adiutoria eorũ. In prima hierarchia, ſunt noũa iſta, Throni, Cherubin, Seraphin. In ſecunda dominationes, Virtutes, Poteſtates. In tertia Principatus, Archangeli, Angeli. Et diſtinguntur ſecũdum exẽplar ęternum quod eſt vigens, fulgens, calẽs. Deus trinitas Pater, Filius, & Spirituſanctus, & tota eſſentia Patris in ipſo, tota in Filio, tota in Spirituſancto. Et tota eſſentia Filij in ipſo, tota in Patre, tota in Spirituſancto. Et tota eſſentia Spirituſanctí in Patre, tota in Filio, tota in ipſo. Si ergo hierarchia debet aſsimilari trinitati, oportet ꝙ ſit ordo, qui reſpondeat Patri, ſecundum ꝙ eſt in ſeipſo, & ſecundum ꝙ eſt in Filio, & ſecũdum ꝙ eſt in Spirituſancto. Similiter oportet ꝙ ſit ordo, qui reſpõdęat Filio, ſecundum ꝙ eſt in Patre, & in ſeipſo, & in Spirituſancto. Et idem eſt de Spirituſancto. Ille.n. ſol ſibi proximo, ſimilitudine, & expreſsione, imprimit. Ordo Patri reſpondens ſecundum ꝙ eſt in ſeipſo, eſt ordo Thronorum. Ordo reſpondens Patri ſecundum ꝙ eſt Filio, eſt ordo Cherubin: Ordo reſpondens Patri ſecundum ꝙ eſt in Spirituſancto, eſt ordo Seraphin: Ordo reſpondens Filio, ſecundum ꝙ eſt in Patre, eſt ordo Dominationum, cuius eſt imperare: Ordo ſecundum ꝙ Filius eſt in ſe ipſo eſt ordo virtutum: Ordo ſecundũ ꝙ eſt Filius in Spũſancto, eſt ordo poteſtatum: Ordo Spirituſanctí ſecundum quòd eſt in Patre, eſt ordo principatuum, ſecundum ꝙ eſt in Filio eſt ordo Archangelorũ, quorum eſt ſecreta reuelare, ſecundum ꝙ eſt ſpirituſanctus in ſeipſo, eſt ordo angelorum. Item dicebat, ꝙ ſe mel conferebat cum vno, de quo ordine fuiſſet Gabriel. Et dicebat ille, ꝙ ſibi reuelatũ fuerat, ꝙ erat de media hierarchia, & de medio ordine. ſ. virtutum. Et hoc videtur valde congruum, vt ille qui erat nuncius conceptionis filij Dei, de illo ordine mitteretur, qui filio appropriatur. Item quia erat nuncius mediatoris, congruum fuit, vt de medio ordine mitteretur. Hoc dictum eſt ſecundum probabilitatem. Vnde etiam Gabriel vocatus eſt fortitudo Dei, & venit ad confortandum virginem. Item quia debebat mitti communis perſona. Sic ergo patet, ꝙ quælibet hierarchia reſpondet patri, & filio & ſpirituſancto.

Ioan. 16.

Sufficientia prędictorum.

Tres hierarchię.

Nępe, Dionyſ. ipſe, de quo ſuprà.

Hierarchię definitio, ſm Dion.

Per influẽtiam quid intelligit.

Nota etiam quòd prima hierarchia, non originatur, nec illuminatur, niſi à ſolo Deo. Media originatur, & illuminatur, à Deo, & à ſuprema. Infima autẽ originatur, & illuminatur, à Deo, & à ſuprema, & à media. Eccleſiaſtica autem ab omnibus. Vnde radius Solis æterni, primo illuminat hierarchiam ſibi propinquam, & ſecũdũ ſimilitudinẽ ad ſuam hierarchiã. Deinde per illam venit in mediã, & per illam in infi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mã,& per oẽs in eccleſiaſticam. Nec tñ intelligendum ꝙ angelus creat angelum. Secundũ aũt,ꝙ primũ principium,ſe habet in rõne originantis,gubernantis,beatificantis,

Cõcordia hierarchiarum.

Sic eſt cõcordãtia hierarchiarum. Nobilius enim eſt beatificare, ꝗ creare, vel gubernare,& nobilius eſt creare, vbi datur eſſe,ꝗ gubernare vbi conſeruatur,quod datũ eſt. Summo principio in rõne beatificantis,reſpõdet ſuprema hierarchia, in rõne creantis, rñdet media,in rõne gubernantis, reſpõdet vltima. Suprema ſummè inflãmat. Media ſummè vigorat. Infima ſummè reducit.

Hierarchiarũ officia.

In rõne beatificantis erant tria appropriata.ſ.æternitas, formoſitas, iucunditas,& ſecundum has correſpondẽt ordines primæ hierarchię. Aeternitas reſpondet patri, cui reſpondẽt Throni in quibus Deus ſedere dicitur,quia Deũ habent. Formoſitas filio,cui Cherubim. Iucunditas ſpũiſancto, cui Seraphim ardor. Itẽ ſunt alia tria appropriata.ſ. potentia,ſapientia,voluntas,vt eſt in rõne principij. Potentia patri,& reſpõdent dñationes quarum eſt imperare. Sapientia filio,& reſpõdent virtutes. Voluntas ſpũiſancto,& reſpõdent poteſtates, in quibus deſtruuntur aduerſæ poteſtates. In rõne gubernantis, ſunt tria appropriata,pietas,veritas,ſanctitas. Pietas eſt in angelis. Veritas in archangelis. Sanctitas competit maximè principatibus. Oportet ergo, ꝙ hierarchia,ſecundũ ꝙ eſt reducta in Deũ,habeat expreſſam ſimilitudinẽ, quam vnus non potuit explicare. Tertia cõſideratio eſt,ſecũdum illud principium,tenet principiũ monarchiæ. Illę.n.monarcha eſt ſumma celſitudine pollẽs, quia ſũmè ſapiens,in diſcernendo vera. Summè ſanctus, in diligendo bona. Summè ſtabilis,in exequendo iuſta. Seraphim reſpõdet ſummè ſanctitati in quibus eſt amor ſanctus.

Eſa.6.

Vnde clamant,ſanctus,ſanctus, ſanctus. Sapiẽtiæ reſpondẽt Cherubim,in quibus eſt plenitudo ſciẽtię. Stabilitati rñdent Throni, in quibus eſt ſedes alta, patula ad ſuſcipiẽdũ. Secũdò monarcha, vt eſt ſumma fortitudine præſidens, eſt autenticus in ſtatuendo leges,prevalidus in miniſtrando vires. Inuictus, in ſuperando hoſtes. Inſtituendo leges, habet ordinem dominationum,quarũ eſt imperare,& formare imperium. In miniſtrãdo vires,ſic eſt ordo virtutum quarum eſt miracula facere,& proſequi quod imperatum eſt. In ſuperando hoſtes,eſt ordo poteſtatum,quarum eſt oẽ inordinatum repellere, & oẽ ordinatum promouere. Tertiò monarcha,eſt ſumma dulcedine paſcens, ſummè ſtrenuus in manu ducendo, ſummè ſagax in erudiendo,ſummè ſedulus in cuſtodiendo. Primum eſt principatus, quorum eſt roborare. Secundũ archangelorum,quorum eſt ſecreta reuelare. Tertium angelorum,quibus congruit ſedula cuſtoditio. Iſtæ ſunt tres hierarchiæ, quas illuminat iſte Sol.

Eccl. 43.

Vnde,tripliciter Sol exurens montes,iſti ſunt montes Bethel. Similis eſt dilectus meus capreæ hynnuloq; ceruorum ſuper

Cant. 1.

montes Bethel. Super iſtos montes iſte Sol, immittit primas illuminationes.

Alia diſtinctio.

Alia eſt diſtinctio ſecũdum integritatem hierarchicam,ad quam requiritur,ſacra poteſtas,vel ſacra ordinatio, ſcientia ſacra, vel operatio. Triplex.n.eſt genus vitæ,in cœlo,& in terra.ſ.actuoſæ,& ocioſæ,& ex vtraq; permixtæ. Actuoſa, reſpondet operationi. Ocioſa,ſciẽtiæ. Permixta ordini. Ideo ſunt actiui,contemplatiui, ex vtroq; permixti. Sciẽtia reſpõdet,ſupremæ hierarchię. Actio infimæ. Ordo ſiue poteſtas mediæ. Scientia autem ſurſum actiua,reducens in originem. Speculatiua,ſuſcipiens lumina. Diſcretiua ſiue ſeruatiua,decernens iudicia. Prima eſt in Seraphim,ſecunda in Cherubim,tertia in Thronis. Et quia ſcientia,vt eſt ſpeculatiua, conuenit medio ordini,ideo tenuit nomẽ ſcientiæ, alij duo addunt ſurſum actionem, & diſcretionem, vel decorationem, ideo denominantur à ſuperadditis. Scientia enim habet rationem ſpeculationis. Secundò de ſacra poteſtate, eſt triplex poteſtas,ſublimis,vniuerſalis,& triumphalis. Primę poteſtati,reſpondet ordo dominationum. Secundę ordo virtutum. Tertię,ordo poteſtatũ. Et quia poteſtatis eſt propriè hoſtes ſuperare, ideo ordo poteſtatum retinuit ſibi nomen. Attenditur etiam diſtinctio,ſecundum actionẽ,quę eſt in infima, in qua ſunt oẽs ſpũs,in mineſterium miſſi, quia ſupremi ab infimis nunquàm recedunt. Vnde de Seraphim miſſo ad

Eſa.6.

Iſaiam,mouet quæſtionem Diynoſius, & non ſoluit eam,magis tñ videtur ſentire,ꝙ fuit angelus alius, accipiens inflammationem, ab angelo iſtius ordinis, & ſic denominatur ab illo. Huius actionis triplex eſt actus,illuminare,perficere,purgare.

Actus hierarchici tres.

Maior eſt perfectio quàm illuminatio,& hæc maior quàm purgatio. Primum archangelis,ſecundum angelis, tertium principatibus. Quarta diſtinctio eſt ſecundum aſpectus ſuper cœleſtis monarchię,vel hierarchię. Et iſte eſt aſpectus ad ſupremam,ad infimam,ad ſeipſam,ſicut prę latus bene ordinatus.ſ.qui eſt ſubiectus ſuperiori, ordinatus reſpectu ſui, & tunc bene præſidet inferioribus. Lucifer non ſeruauit hũc ordinẽ,ideo de ordine eſt proiectus. Primò voluit pręeſſe, & tamen plus tenebatur Deo quàm ſibi. Iſte aſpectus eſt ſecundum rõnem ſuſceptionis,ſpeculationis, vnitionis. Memoria ſuſcipit. Intelligentia ſpeculatur. Voluntas vnitur. Per has vires, & non per alias, eſt conuerſio ad Deũ. Plus autẽ eſt vniri,ꝗ ſuſcipere, vel ſpeculari, ideo vnitioni,reſpondet Seraphim,ſpeculationi Cherubim,reſpondet Thronis ſuſceptio patula,tranquilla. Secundum rationem ordinis, vel aſpectus in ſeipſo, non eſt niſi ſecundum poteſtatem ordinatam,quãtum ad tria. Aut imperat, quod eſt faciendum. Aut proſequitur, imperatum. Aut defendit quod factum eſt,& in hoc aſſiſtũt ſibi ſpiritus,quia vnus imperat, alius proſequitur,alius defendit,ſicut in collegijs. Niſi ſit ordinata ſuſceptio, virtutum communicatio, communicantis defenſio,non eſt ordo. Primus eſt dominationẽ,ſecũdus virtutum,tertius poteſtatum. Et dixit,ꝙ non bene poſuerat in alio loco, poteſtates, aut virtutes, nec bene tũc viderat. In aſpectu aũt ad nos,ſic tria ab eis recipimus beneficia, quid agere, quid pręeligere, quid proſequi. Quid agere,docent angeli. Quid præeligere archangeli. Quid proſequi principatus.

Nota ſententiam Dionyſij.

Ex verbis Dionyſij de angelica hierarchia.ca.7.extrahitur, ꝙ amor Seraphim eſt continuus, ſummè intenſus,ſummè penetratiuus vſq; ad cor,vſq; ad intima, ex intimis autẽ procedens, & ponit proprietates ignis ſemper mobilis. Et loquitur iſto modo de igne large,vt extendatur ad quamlibet eſſentiam. Et in hoc ordinatur amor cõtinuus,ſuperferuidus.ſ.intenſus,ſuperacutus.ſ.penetratiuus. De Cherubim dicit,ꝙ ſuſcipit copioſè,ſpeculatur pręclarè,perfruitur iucũdè illo lumine. De Thronis,ꝙ ſedes eſt electa,ꝙ eſt firma, ſtabilis, pręclara,patula ad ſuſcipiendum lumen. Throni dicuntur à iudicando,ꝙ illis ſedet Deus,quia diuiniſſimi ſunt, & rõnabiliter manifeſtãs conſiliũ ſuũ per iudiciũ. Conſiliũ enim occultum eſt,ſed manifeſtatur per iudicium. Illis autem manifeſtat,conſilium ſuum. De dominationibus ſignat quandam excellentiam in quadam libertate,& cum his ſignat quandam pręſidentiam, reſpectu animarum, & non appetitum habent inordinati dominij.

Virtus eſt vltimũ eſt potentia.

De virtutibus enim virtus eſt vltimũ de potentia, vnde non dicitur quæcunque potentia virtus, ſed quæ eſt vltimata, nec quęcunq; res dicitur virtuoſa, ſed quę habet ſtabilitatem in durando, fortitudinem in reſiſtendo. Item quòd ſit fortis, nunquàm ſubijcibiliter infirmetur,influetur,quando Deus vult influere in eam,& in maxima electione,recipere illuminationes. Item quòd habeat ſublimitatem,ꝙ ſemper

per

per ad diuina feratur. De poteſtatibus,vt dominationum imperare virtutum proſequi, poteſtatum ordinare,vt nihil ſint contrarium, vnde dicit vim repulſiuam. Item principatus deducere, Archangelorum reuelare, Annunciare angelorum.

Sermo 22.de ſtatu eccleſiæ militantis, qualiter in ſuis ordinibus eſt diſpoſita. Et ſupernæ Hieruſalem comparatur.

Apoc.12.

SIgnum magnum apparuit in cœlo;mulier amicta Sole, &c. Apocalyp. Dictum eſt conſideratione cœleſtis monarchiæ, quæ intelligitur per lucem ſolarem,vt eſt Sol vigens, fulgens, calens, ſecundũ ꝙ conſurgunt in anima,nouem lumina ſecundum conſiderationes diuinæ excellentiæ,diuinæ influentiæ,diuinæ præſidentiæ, & quomodo cœleſtis hierarchia, ab illo Sole hierarchizatur propter cõformitatem ad Solem,propter diſpoſitionem integritatis hierarchię, & propter multiformitatem aſpectuum. Reſtat ergo de Luna. Sicut enim anima contemplatiua, eſt mulier bona amicta Sole, ita Luna eſt ſub pedibus eius,nõ ad conculcandum, ſed ad ſtabiliendum, ſcilicet militans eccleſia. Philoſophi multa cõſiderauerũt de Sole eterno,ſed nihil eis valuit, quia nõ fuit Luna ſub pedibus. Vnde ſicut luna eſt filia Solis,& recipit lumen ab eo,ſimiliter,militans eccleſia à ſuperna Hieruſalem. Vnde dicit eam apoſtolus matrem noſtram, quia eſt mater influentiarũ,quibus efficimur filij Dei. Cœleſtis hierarchia eſt illuſtratiua militantis eccleſię.

Eccleſia militans ẽ filia triumphantis.

Oportet ergo ꝙ eccleſia militans,habeat ordines correſpondentes,hierarchiæ illuſtranti. Diſtinguũtur autem tripliciter. Vno modo ſecundum rõnem proceſſuum. Alio modo ſecundum rõnem aſcenſuum. Tertiò modo ſecũdum rõnem exertiorum. Primò ergo ſecundum rationem proceſſuum, quia in tempore naſcitur & procedit. Nõ ſicut angeli,qui ſubito creati ſunt,& ſimul firmati. Sicut.n.Luna plus & plus recipit lumen à Sole,quouſq; veniat ad complementum, ſic eccleſia. Habet ergo tres ordines.ſ.fundamentales,qui reſpondent ſupremæ hierarchiæ,promouentes, qui reſpondent mediæ. Confirmantes, qui reſpondent infimæ. Fundamentales,ergo reſpondent ſupremæ,quia in ſpiritualibus,fundamenta ſunt altiſſima. In corporalibus verò,quia res deſcendunt ad infimum,ideo fundamẽtum eſt infimum. Sed in ſpiritualibus fundamẽtum eſt

Fundamẽtum in ſpiritualib.

ſupremũ,vnde & homo habet caput erectum ad cœlum,quod eſt ſicut radix. Vnde ſicut arboribus, per radicem eſt deriuatio, & attractio ad ramos,ſic in homine quicquid eſt in homine, deriuatur à capite,licet aliud membrum ſit principalius, vt cor ſecundum philoſophũ. Chriſtus autem, qui eſt caput habet locũ ſupremum in hierarchia. Sunt ergo tres ordines,fundamentales reſpõdentes patri, promouentes filio,cõſumantes ſpirituiſancto. Sunt ergo in eccleſia tres ordines fundamentales,ſcilicet ordo Prophetalis, Patriarchalis,Apoſtolicus,ait. Iam non eſtis hoſpites,& aduenæ.

Eph.2.

Sequitur. Super ædificati ſupra fundamentũ Apoſtolorum,& Prophetarum. Patriarchę fuerunt patres Apoſtolorum,ſecundum carnem, & ſecundum promiſſionem. Iſte ordo,reſpondet patri,vt eſt in ſeipſo, prophetalis reſpondet patri,vt eſt in verbo. Apoſtolicus reſpondet patri,vt eſt in ſpirituſancto. Iſti Apoſtoli ſunt filij excuſſorum. Sicut ſagittę(inquit)in manu

Pſal. 126.

potentis ita filij excuſſorũ. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij. Ordo patriarchalis reſpondet Thronis. Ordo prophetalis reſpondet Cherubim. Ordo Apoſtolicus Seraphim. In Patriarchis fuit ſtabilitas fidei. In Prophetis limpiditas cognitionis. In Apoſtolis feruor caritatis. Si ergo genitura noui teſtamenti fuit à nobiliſſimo principio,debuit eſſe à nobiliſſimis principiantibus. Et ideo Apoſtoli reſpõdent Seraphim,quia Apoſtoli fuerũt conformes Chriſto, & ante illum ordo ſtabilis,ſcilicet Patriarchalis.

Noui teſt genitura.

Sunt autem tres ordines promotiui,per quos Eccleſia ſtabilitur. In ordinibus martyrum,virginum, & confeſſorum. Ordo martyrum reſpondet filio,vt eſt in Patre, quia in Martyribus fuit maxima potentiã. Ordo confeſſorum reſpõdet filio,vt eſt in ſemetipſo ſcilicet ratione doctrinæ. Ordo virginum reſpõdet filio, vt eſt in ſpirituſancto. Per viros iſtos dilatata eſt Eccleſia,in qua ſunt exempla virtutis. In ordine martyrum documenta veritatis. In ordine confeſſorum,priuilegia ſanctitatis fulgẽt in ordine virginum,priuilegia caſtitatis.

Quid per virgines intelligantur in Eccleſia.

Per virgines intelliguntur,non ſolum paſſę pro Chriſto, ſed omnes,qui zelo caſtitatis ſequeſtrauerunt ſe à mundo, vt Hylarion,Paulus primus heremita. Martyres reſpondent dominationibus, cõfeſſores virtutibus, virgines poteſtatibus, vbi remouetur omnis deordinatio. In martyribus Eccleſia aliquando fuit obſcurata,quia luna apparuit ſicut ſanguis, ſed reparata eſt, & redijt ad maiorem dilatationem. Vnde per ſanguinem Martyrum dilatata eſt Eccleſia. Sub tempore confeſſorum per hereticis impugnata eſt, ſed poſt hæreſis deſtructa eſt in concilijs, & magis eſt Eccleſiæ fides explicata. Sub tempore virginum,quando homines ad Chriſtum conuertebantur,magis eſt illuminata. Excitauit enim ſpirituſſanctus, mentes quorundam, vt caſtitatem amarent,& ſeruarent. Tertiò eſt ordo conſummantium,& ſunt tres ſcilicet pręſidentium,magiſtratuum,regulantium. Ordo præſidentium,reſpondet ſpirituiſancto, vt eſt in Patre. Ordo magiſtratuum, reſpondet eidem,vt eſt in filio. Ordo regulantium,reſpondet eidem,vt eſt in ſeipſo. Primò Eccleſia fuit fundata,in primis tribus. Secundò in tribus medijs creuit. Tertiò oportet,ꝙ ſit ordinata in tota ſua vniuerſitate,& compleatur per ſpiritum ſanctum. Sunt ergo in Eccleſia pręſidentes,& ſubditi, docentes,& diſciplinati,regulãtes,& regulati. Et intelligo magiſtros ſiue doctores,vel philoſophiã,vel ius,vel theologiã, vel ciuitatem,vel quicquid ſit, per, quod promoueatur Eccleſia. Sub ordine præſidentium, intelliguntur prælati,cuiuſcunq; auctoritatis. Per ordinem regulantium,& regulatorum,comprehenditur vita monaſtica,& iſti ſunt vltimi, quia oportet mundum conſummari in caſtitate,quia vltimi non generabunt. Conſiſtit ergo,in hoc conſummatio Eccleſiæ,vt regatur ſecundum rationem pręlationis, ſecundum rationem illuſtrationis,ſecundum rationem à carne abſtrationis. Ordo præſidentium reſpondet principatibus. Ordo magiſtratuum reſpondet Archangelis. Ordo regularium,Angelis,qui habent officium humilitatis. Debent enim plus eſſe ſubiecti regulares quàm diſcipuli magiſtro,quàm ſubiecti pręſidenti, quia ſic decet nos implere omnem iuſtitiam. Vnde ille,qui magis eſt humilis,maior eſt apud Deum. Alia eſt diſtinctio ſecundum rationem aſcenſuum, & graduũ Eccleſiæ. Oportet autem eam ordinari, tribus ordinibus lapidum.

Tres gradus in Eccleſia,purgatiuus, illuminatiuus,perfectiuus.

Sunt autem gradus purgatiui,illuminatiui,perfectiui. Purgatio autem triplex eſt. Purgatur homo à conſortio fœdorum,à nubilo, ignorantiarum,ab infeſtatione demonum. His reſpondet ordo hoſtiariorum,lectorum,exorciſtarum. Ordo hoſtiariorum, vt excludantur immundi,excommunicati, energumini, cathecumini,& non fundati in fide. Et iſta fiebant in Eccleſia primitiua,quãdo Eccleſia optime erat diſpoſita,ſed modo porcus,& canis intrat. Ordo lectorum eſt, vt purgetur à nubilo ignorantiarum per auditũ lectionis vt homo ſciat hiſtoriam eorum, quæ leguntur, & ſic informetur. Vnde etiam in primitiua Eccleſia,quia tunc quaſi omnes erant literati, legebatur eis lectio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tertia purgatio, ab infestationibus demonum, per ordinem exorcistarum. Ordo primus respondet Angelis, secundus Archangelis, tertius principatibus. Item est ordo graduum, ad illuminandum, per ordinē acolytorum, subdiaconorum, leuitarū. Acolytorum est ferre lumina, subdiaconorum legere Epistolam Pauli, diaconorū legere Euangelium. Omnes.n. ministrāt vasa, sed diuersimode, quia acolytus ampullam, subdiaconus parat calicem, diaconus offert. Vnde etiam aliquando ministrauit sanguinem, quando ministrabatur sanguis alijs. Sunt ergo isti ordines illuminatiui. Illustratio autem quædam est per exempla exteriora, quædam per documenta mediocria, quædam per documenta suprema. Primi portant cereos, vt acolyti. Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes. Secundi illuminant, verbo, & exemplo, vt sitis sinceres, inter vos lucetis, sicut luminaria in mundo, verba vitæ continentes, vt subdiaconi, qui cōtinent, vt subdiaconi, qui continent verbum epistolarum. Sed per documenta altissima, sententiæ Euangeliorum, & sic diaconi. Vnde etiam solebant predicare, vt Stephanus, Laurentius, Vincentius. Vnde dicit. Angelus ad pastores ait. Annūcio vobis gaudium magnum, &c. Ille Angelus est diaconus. Ordo acolytorum, respondet Potestatibus, ordo subdiaconorum, Virtutibus, ordo diaconorum dominationibus. Est autem ordo perfectiuus, & ille est triplex. Sacerdotū, Episcopalis, & Patriarchalis. Consummatio enim est secundum triplicem modum. Vna est in administratione communi sacramentorum, sine quibus non est salus, vt baptismo, pœnitentia, eucharistia, vnctione extrema. Primum est via per quam introducitur homo in ecclesiam. Secundum per quod homo reducitur, in gradum pristinum. Tertium per quod homo introducitur, in cœlum. Primum est ad deletionem originalis. Secundum ad deletionem mortalis. Tertium ad deletionem omnis venialis, & quia in his nō est perfectio nisi in Christo, ideo sacramentum eucharistiæ committitur sacerdoti specialiter. Secunda est in administratione ordinum priuilegiatorum, vt sacri ordinis, & confirmationis. Hæc est Episcoporum non aliorum, qui sunt sacerdotibus perfectiores, non in ipsis debet esse altior perfectio ad dandum spiritū sanctum, qui nō nisi per Apostolos dabatur, ideo etiā locum tenent Apostolorum, super Apostolos autem est Christus, & post Petrus. Oportet ergo esse, patrem patrum, quem nos Papam vocamus, qui tamen propter humilitatem quatuor habet patriarchas. Constātinopolitanum, Alexandrinum, Hierosolymitanum, Antiochenum. Et de his loquitur Esaias. Erant quinque ciuitates loquētes lingua Cananea. Roma autem vniuersalis est. Ideo ciuitas solis vocabitur vna. Quia & si aliæ quatuor sedes, plenam auctoritatem habent super ecclesijs partialibus, illis tamen Roma habet vniuersaliter, sicut sol, habet plenitudinem potestatis. Et secundum hoc sunt tres ordines, non quidem propter nouū caracteris impressionem, quia vltra sacerdotium non est gradus, sed propter eminentiā, & potestatem. Primus respōdet thronis, secundus Cherubim, tertius Seraphim. Quia oportet Episcopū esse amplectētem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonē. Papa autem debet esse perfectissimus inter omnes. Si autem sic esset ordinatio interius, sicut exterius, tunc optimē esset. Tertia ordinatio est secundum rationem exercitiorum, quæ sunt tria scilicet actuosum, otiosum, & ex vtroque permixtum, vita actiua, vita contemplatiua, & ex vtroq; permixta. Et licet ordo prælatorum secundum ordinem ascensuum ponatur in summo, tamen secundum istum processum ponitur in medio, ex quo permixtus est ergo ordo actiuorum in infimo. Ordo prælatorum in medio. Ordo contemplatiuorum in summo. Ordo actiuorum respondet patri, cui competit productio. Ordo prælatorum filio. Ordo contemplatiuorum spiritui sancto. Quia in ecclesia sunt tres ordines, scilicet Monasticus qui est productus tantum. Laicus qui est producens tantum. Clericalis qui est productus, & producens. Nam ex laico fit clericus, & non econuerso, si iam habet ordinem sacrum, nec aliquo modo fieri debet. Ex clerico fit religiosus, & non econuerso. In ordine laicorum est triplex ordo, scilicet sacrarum plebium, sacrorum consulum, sacrorum principum. Restituam (inquit) iudices tuos sicut à principio. Boni enim principes habent bonos consiliarios. Et boni consules, habent bonas plebes, quia erudiunt illas. Econtrà, mali principes habent malos consiliarios, & per consequēs male instruūt plebes. Malæ plebes, eligunt malos principes. Primus ordo, scilicet plebium respondet angelis. Ordo consulum archāgelis. Ordo principum principatibus. Modo autem non est ita, sicut quando Constantinus regnabat. Qualis consiliarius fuit Ambrosius, qui adhuc Sarracenus, scilicet cathecuminus virgo fuit. Sed modo principes sunt socij furum, & consiliarij in munere consulunt. Secundus ordo clericalis actiuus, & contemplatiuus, qui & pascere dēt, & contemplari, vt sit medium inter Deum, & plebem. Omnis enim pontifex ex hominibus assumptus, &c. Et hi sunt tres ordines ministrabilis scilicet, sacerdotalis, pōtificalis. Ad hos reducuntur omnes, quia omnes aut sunt ministrantes, & sunt primi sex, aut sunt sanctificantes per verba, aut sunt regentes per eminentiam. Primus ordo, scilicet ministralis respondet ptātibus. Ordo sacerdotalis, in quo est efficacia sacri, est ordo virtutum. Ordo pontificum respondet dominationi, qui habet iubere. In ordine contemplatiuorum, sunt tres ordines, respondentes supremę hierarchiæ, quorū est diuinis vacare tripliciter, quidam per modum supplicatorium, quidam per modum speculatiuum, quidam per modum sursum actiuum. Primo modo sunt illi, qui se totos dedicant, orationi, & deuotioni, & diuinę laudi, nisi aliquando quando intendunt operi manuali, seu labori, ad sustentationem suam, & aliorum, vt sunt ordo monasticus, siue albus, siue niger, vt Cistercien. Premonstraten. Cartusien. Grandimotur, Canonici regulares. Omnibus istis date sunt possessiones, vt orent pro illis, qui dederunt. Huic respondent Throni. Secundi sunt illi, qui intendunt per modum speculatorum, vt illi qui vacant speculationis scripturæ, quæ non intelligitur, nisi ab animis mundis. Nota quia non potest nosse verba Pauli, nisi habeat spiritum Pauli. Ideo necesse est, vt sit sequestratus in deserto cum, Mose, & ascendat in montem. Huic respondet Cherubim. Hi sunt prædicatores, & minores. Alij principaliter intendunt speculationi à quo etiam nomē acceperunt, & postea vnctioni. Alij principaliter vnctioni, & postea speculationi, & vtinam amor, vel vnctio non recedat à Cherubim. Et addebat, quòd beatus Franciscus dixerat, quòd volebat, quòd fratres sui studerent dummodo facerent prius quàm docerent. Multa enim scire, & non gustare quid valet? Tertius ordo est vacantium Deo, per modum sursum actiuum, scilicet excedentium. Et dicebat. Quis enim iste est? Iste est ordo seraphicus. De isto videtur fuisse Franciscus, & dicebat, quòd antequàm habuerat habitum raptus fuit, & inuentus est iuxta quandam sepem. Hic enim est maxima difficultas, scilicet in sursum actione, quia totū corpus eneruatur, & nisi esset aliqua consolatio spiritus non sustineret. Et in his consumabitur ecclesia. Quis autem iste ordo, sit futurus, vel iam sit, non est facile sci-

Luc. 12. — Luc. 2. — Sūmi pontificis i Ecclesia dignit. 5. — Esa. 19. — Hoc dicit secundum vnam opinionem. — Tres ordines contēplatiorū. — Esa. 1. — Exo. 19. & Deuter. 5. — Tertius ordo Seraphicus.

le scire. Primus ordo respondet Thronis. Secundus Cherubim. Tertius Seraphim. Et isti sunt propinqui Hierusalem, & non habent nisi euolare. Iste ordo nō florebit, nisi Christus appareat, & patiatur in corpore suo mystico. Et dicebat, quòd illa apparitio Seraphim beato Francisco, quæ fuit expressa, & impressa, ostendebat q̄ ille ordo illi respondere debebat, sed tamen ad hoc venire per tribulationes. Et in illa apparitione magna mysteria erunt. Sic ergo distinguuntur isti ordines, secundum maiorem, & minorem perfectionē, comparati secundum status, non secundum personas, quia vna persona laica aliquando perfectior est quàm religiosa. Sequitur de luce stellari, per quā anima hierarchica itelligitur. Necesse est enim, vt anima quę est hierarchica habeat tres correspondentes supernæ hierusalem. Grādis res est, anima potest describi totus orbis. Pulchra dicitur, sicut Hierusalem, quia assimilatur Hierusalem per dispositionē graduum hierarchicorū. Disponuntur autem in anima gradus tripliciter, secūdum ascensum, secundum descensum, & secundum regressum in Deum, vt lex diuina, & tunc anima videt angelos Dei ascendentes, & descendentes per scalam, vt vidit Iacob, & in mente sua. Abbas Vercellen. assignauit tres gradus, scilicet naturæ, industrię, & gratiæ. Sed non videtur quòd aliquo modo per naturam anima possit hierarchizari. Ideo nos debemus attribuere industriæ cum natura, industriæ cum gratia, & gratiæ super naturam, & industriam. Tres autem sunt gradus industriæ cum natura, siue actus. s. nunciatio, dictatio, ductio. Nunciatio respondet angelis. Dictatio archangelis. Ductio principatibus. Industria enim primo percipit quod quilibet sensus nunciat. Visus, & auditus multa nunciauerunt, sed auditus plura, vt illa quę Romæ fiunt, gustus odoratus, & tactus nō vadunt longe, & ideo tardi sunt. Cauere autem debet industria, vt non permittat omnem nuncium intrare, vt mulieris videre. Industria enim debet discernere inter nunciata, vtrum sint respuenda, vel eligenda. Deinde necesse est deliberatio, quæ est dictatio vtrum liceat, & si liceat, vtrum deceat, & si deceat, vtrū expediat. Nil enim expedit, nisi liceat, & deceat. Deinde necessaria est ductio, vt prosequatur. Prosequi autem est assumere in facultatē voluntatis, & est principatuum. Multi enim sunt Angeli, & Archangeli, scilicet perspicientes, & deliberantes quid expedit, sed non sunt prosequentes, vt principatus. Secundus, est gradus industriæ cum gratia. Et sunt tres actus. Primus vt propter Deum fiat quod deliberatum est. Vnde prima ordinatio est in Deum, quæ est potestatum, scilicet in finem ordinare, & quicquid deordinatū est remouere, & hoc est difficile, ideo necessaria est roboratio, quæ est virtutū, & quia in fine ordinare est difficile, & roborare, ideo sequitur imperatio, quæ est dominationum. Tertia hierarchizatio est gratiæ super naturam & industriam, quando scilicet supra se anima eleuata est, & deserta, & susципit diuinas illuminationes, & supra se speculatur, quod sibi datum est, & ex hoc surgit in diuina, siue sursum agitur. Ista tria sunt susceptio, reuelatio, vnio, vltra quam non procedit mens. Et in istis consistit canticorum totum. i. castis susceptionibus, castioribus, speculationibus, castissimis vnitionibus, & tunc poterit dicere illud Can. Osculetur me osculo oris sui. Susceptio respondet thronis, reuelatio Cherubim, vnio Seraphim. Et hæc hierarchia est secundum ascensum.

Item est hierarchia animæ secundum modum descendendi. Oportet enim vt vnguentum capitis hierarchiæ supremæ cadat in barbam mediam hierarchiā & in vestimenta, in infimam. Hæc autem fit secundum virtutes animæ, quæ sunt tres secundum Dionysium, scilicet susceptiuæ, custoditiuæ, distributiuę, vt copiosè susципiat, studiosè custodiat, liberaliter refundat. Vnde Gratis accepistis gratis date. Ad hoc autem, quòd anima recipiat illa lumina, requiritur viuacitas desiderij, perspicacitas scrutinij, tranquillitas. Qualis debet cē aia. iudicij. Non enim est contemplatiua anima sine desiderio innato, & viuaci. Qui hoc non habet, nil de contemplatione habet, quia origo luminum est à summis ad infima non econuerso. Primus respondet Seraphim, qui est ardens, sicut ignis. Vnde ignis maximam figuram habet in scripturis. Ad istum ignem ardentem in vertice montis ascendit Moses, & tamen illum ignem prius vidit, in pede montis. Non enim Exo. 19. Moses descenderet ad erudiēdum populum, nisi prius ad ignem ascendisset. Desiderium ergo disponit animā, ad susципiendum lumen. Secundò oportet, q̄ anima perspicaciter aduertat, vel percipiat, quæ data sunt sibi à Deo, & vt nō habeat fantasmata, vel occupationes quin possit occupari, vel ferri in illa lumina, & illud respondet Cherubim. Tertium est, quòd habeat tranquillitatem iudicij, quia dona Dei non debent in vacuum recipere, vt non peruertatur iudicium in aliqua passione, quia si amo, iudiciū peruertitur, si odio, similiter si spero, & sic de alijs passionibus, & hoc respondit thronis. Ex his sequitur auctoritas imperij. Ex quo enim desiderio susципitur, & illud perspicaciter Auctoritas imperij in anima. percipit, & tranquille faciendum iudicat, & ex quo Deus vult, tunc anima imperat fieri, & respondet dñationibus. Sed imperare parum valet, nisi faciat, ideo oportet, quòd sit virilitas propositi exercitati, quod respondet virtutibus, vt propter nullam tribulationē dimittat bonum, quod scit Deum velle. Post quod venit nobilitas triumphi propter impedimenta, quæ occurrunt, postquàm recipitur aliquid à Deo, & illud respondet potestatibus, scilicet de omnibus triumphare. Hæc tria faciunt mediam hierarchiam animæ.

Tertium est custodita distributio, & in hoc sunt tria, vel tripliciter contingit, scilicet per claritatem exempli, per veritatem eloquij, per humilitatem obsequij. Sic debemus vitam dare proximo, scilicet per exempla, scientiam, & substantiam. Prælaritas exempli, Quę debemus proximo ex charitate. respondet principatibus, quorum est ducere. Veritas eloquij Archangelis. Humilitas obsequij Angelis. Sic ergo est consummatio, in humilitate secundū descensum. Et inceptio in charitate, ascendendo ecō trario. Sic ergo descēdere incipimus à viuacitate desiderij ad humilitatem obsequij. Vnde Christus venit ad humilitatem obsequij nostri. Sicut ergo anima habet angelos ascendentes, sic debet habere descendentes. Vnde Ioan. dicit. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo. Tertio modo, modus distinguendi in anima secundum regressum est, secundum triplicem gradum contemplationis. Gregorius super Ezechielem, ponit tres gradus. Aut enim quod venit in conlideratione nostram est extra nos, aut intra nos aut supra nos. Vnde Deus contemplatur, aut in his quæ sunt intra nos, aut extra nos, aut supra nos secundum tres potentias scilicet interiores, exteriores, superiores, siue ampræhensiuas, amatiuas, operatiuas. Et secundum philosophum omnis anima rationalis tres habet operationes scilicet animalem ab extra, intellectualem ab intra, diuinam ad supra. Oportet ergo, quòd anima habeat hierarchiam secundum has potētias. i. primo secūdum virtutes exteriores. Circa quas sunt tria. i. discreta perlustratio, discreta prælectio, discreta prosecutio. Primò ergo debet esse discreta perlustratio, vt discrete consideretur mundus ab anima. Nam in aīa est sicut quædā manus scribens. Sensus.n. percipit exteriora, & sensus communis, & deinde imaginatio, & rō cōsiderat, & ponit in memoria. Oportet

Ioan. 3. — Grego. — Tres operationes aię iuxta Philosophum.

Esa. 1. — Anīa hierarchica qualis est. — Cant. 6. — Tres gradus in aia. — Gen. 28. — Tres gradus industrię. — Can. 1. — Matth. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo, quòd sit magna discretio ad custodiendã domũ ne oẽs intrent ad has vires, & nihil nũcietur Regi, & Regine, quod sit inutile Latro.n. introduci non debet coram Rege nisi forte, vt condemnetur. Eua.n. ſmisera, & captiua introduxit eloqniũ Serpentis, & dubitauit, & illo eloquio hodie multi corrũpuntur, nil ergo debet intrare per portas immundũ. Foras canes, & venefici, & impudici. Secũdũ est discreta prælectio, ex quo apparet, q̃ si quid pcipitur, restat, vt bonum, vel melius prælegatur, qa ĩ bonis est electio ordinata, nõ enim primũ manducandum q̃ celebrandũ. Et hoc respondet Archangelis. Et discreta perlustratio conuenit angelis, postea sequitur iudicium, & istud est principatus, quod est in prosecutione. Ex quo bonũ percipit, & præeligit faciendũ bonũ, sequi debet iudiciũ ad prosequendũ. Hęc aũt omnia operatur gratia, nõ industria sola siue natura, vt dicebatur primo. Secũda hierarchizatio mentis est ad potẽtias interiores, quod est magis difficile q̃ primum. Hæc autem consistit in tribus, quæ sunt Discreta castigatio, Discreta confortatio, Discreta conuocatio, quæ interius hierarchicã faciunt animã. Primò, q̃ castigentur radices passionũ, & amputentur, & eneruentur contrariæ potestates. Venit.n. princeps mundi huius, & in me non habet quic quàm. Quamdiu.n. passiones illæ dominantur homini. Diabolus habet de suo in homine. Ad hoc aũt faciẽdum, necesse est, vt eradicetur triplex libido, s. libido, principiãdi, libido delectãdi, & libido possidẽdi. Quia hæc triplex libido inducit diabolum in aĩam. Hæc autem hierarchia respondet potestatibus. Non põt autẽ anima potestatiua esse quandiu diabolus habet ius suũ in anima. Oportet ergo, vt homo habet tria opposita, vt homo sit subiectus, castus, & pauper, & sic amputãtur radices passionum cum tempus putationis aduenit, quia quælibet die pullulant. Secunda est discreta confortatio. Sicut enim triplex libido facit pronitatẽ ac malum, sic triplex infirmitas, facit difficultatem ad bonum. Hæc autẽ est infirmitas. s. negligentiæ, impacientię, dissidentiæ. Quidã ita sunt negligentes, vt durum sit eis facere bonum. Secundi, vt cito sint impatientes. Tertij, vt si ambo habent, tñ dissidunt. Oportet ergo per mentis violentiam, tollerantiam, confidentiam, animam reformari, & huic respondet ordo virtutum. Sequitur discreta conuocatio, quando mẽs est ordinata, sicut Ecclesia, quando habet potestatem supra se, tunc est templum Dei, q̃n dominatur, & imperat omnibus viribus, tũc respondet eius hierarchia dominationibus, quando virtutes vocantur ad opera sua, & dicet huic fac tu hoc, & illi, fac tu illud. Ad hoc aũt faciendum necesse est, vt dominetur appetitibus, fantasmatibus, & occupationibus, & tunc est anima domina sui quando concupiscibili aufertur concupiscentia triplex. Irascibili aufertur infirmitas triplex. Rationali aufertur error triplex tunc anima habet imperium in regno suo, & tunc non expellitur extra domũ suam, quando illæ passiones sunt amputatæ, & in tali anima Deus habitat, nõ in furiosã concupiscentia, &c. Diabolus libenter imprimit, quod in se habet, quę sũt furor, error, amens concupiscentia, fantasia proterua. Sequitur qualiter anima hierarchicatur quãtum ad virtutes superiores. Quando enim anima facit quod potest, tunc gratia facile leuat animam, & Deus ibi operatur, & fit digna superna admissio digna inspectio, digna inductio. Dignã admissio diuinorum, respondet thronis. Et ita intelligitur illud quod loquit in Threnis. Consurge in principio vigiliarum, effunde sicut aquã cor tuum, scilicet, cor pone ante Deum. Psalmista. Domine ante te omne desiderium meum, &c. Et post q̃n eleuatur non debet esse ociosa, & debet circunspicere. Vnde in Isa. dicitur Hierusalem consurge, & sta in excelso, & tunc videbis, & affluues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum. Tunc enim debet anima esse fixa, & stans, & expectare. Post sequitur digna inductio, quãdo facta est diuina admissio, & facta prostratio tunc rapitur in Deũ, siue in dilectum. Vnde dicitur. Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabit me. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia, quia iam sensit vnctionem, & vnus spiritus est cũ Deo. Vnde dicitur. Qui adhęret Deo, vnus spiritus est, & hoc est supræmũ in anima, quod animã facit esse in cœlo. Et istis per ordinẽ respõdẽt ordines supremę hierarchię. Et sic est aĩa mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & ĩ capite eius corona duodecim stellarum, quia est plena luminibus, & nunquam oculum diuertit à lumine. Ideo anima habet duodecim materias, sicut duodecim lumina, circa quę semp moueatur velut in quodã circulo, sicut sol percurrit duodecim constellationes, scilicet per duodecim signa, & nunquam exit. Hæ autem considerationes ornant animam, ideo sunt sicut cornua, quæ sunt. Consideratio corporalium naturarum, spiritualium substantiarum, intellectualium scientiarum, affectualium virtutum, institutarum diuinitus, legum, iusũrum diuinitus gratiarum, irreuocabilium iudiciorum, incomprehensibilium misericordiarum, remunerabilium meritorum, prẽmiantium præmiorum, temporalium decursuum, ęternalium rationum. Debet anima contemplatiua versari semper in aliquo istorum luminũ, sicut sol semper est in aliquo signorum. Et nota, q̃ luna patitur eclipsim in capite, vel cauda draconis. Sũt autem duæ intersectiones in cœlo super eclipticam, per quam transit luna, quæ vocantur caput, & cauda draconis. Draco vocatur propter circulum, quasi tenens caudam in ore. Illa intersectio, quæ est versus aquilonem, vocatur caput quia sol magis lædit nos quando est ibi, quia magis ibi diametraliter vrit nos, sicut draco capite. Cauda autem est versus meridiem, & minus lædit nos sol, quando est in parte illa, quia magis à nobis elogantur. Et quando sol in vna parte est, & luna in puncto alio, sibi opponitur, vt in plenilunio, tunc luna eclipsatur. Similiter vir contemplatiuus eclipsatur dupliciter, & cadit turpiter, & multum periculosæ, eo, quòd non resurgit, nec mirum, quia de alto cadit. Cadit enim per errorem, & per præsumptionem. Videt enim se illuminatum, & præsumitur, & fit Luciferianus, & cadit à luce intenebras. Cadit similiter per errorem æstimationis, quæ oritur expresumptione, quando credit se habere omnia per reuelationem, semper tamen debet esse regulata reuelatio. Vnde dicebat, q̃ multi decipiuntur, qui credunt se habere omnia per reuelationem. Vnde in illa visione, & apparitione, quę est regula omnium apparitionum Domini, in monte apparuit Christus, Moses, & Helias vt nihil credatur verum, vel reuelatum, nisi, quod consonet Legi. Prophetis, & Euãgelio. Debet ergo contemplatiuus esse humilis, & circunspectus, vt non ad caput draconis veniat per presumptionem, vel in cauda inuoluatur, per errorem. Hæc mulier, scilicet anima hierarchica, videt duas visiones, scilicet Archam & ciuitatem.

Apoc.22. 1. hierarchizatio. Ioan.14. Triplex libido pœnitus erriticãda ab aia. Tres virtutes oppositę. Discreta cõuocatio. Semina demonis. Triplex aĩę eleuatęope ratio. Thren.2. Psal.37. Is.60. Cant.2. 1.Cor.6. Apoc.12. Eclipsis lunę quid. Duplex casus contẽplatiuorũ.

Sermo 13. Quod anima contemplatiua debet considerare Ecclesiam, militantem, descendentem, & ascendentem.

Fecit Deus duo luminaria, &c. Dictum est, quomodo anima hierarchicatur in consideratione lucis solaris, secundum, q̃ sol est vigens, splẽdens, calẽs. Pater, & filius, & spũsanctus, est origo omniũ illuminationũ, vel irradiationũ, in rõne exiltentię & ex- Gen.1. Epilogus dictorum.

& excellentiæ influentiæ, præsidentiæ, & quòd illa assimilatur soli secundum conformitatem, & propter integritatem hierarchicæ dispositionis, & propter triformem aspectum. Et sunt sex considerationes, hierarchiæ. In consideratione militantis Ecclesiæ in qua est distinctio secundum processũs, ascensus, & exercitiorum. Et sic consideratur Ecclesia, & non aliter, in qua est vnum caput, & vnum corpus, vnus cibus. De qua Paulus loquitur, qui multum exercitatus erat in ea consideratione. Similiter Psalterium multũ loquitur de hac, & aliquando in persona talis modo in persona alterius. Vnde Psalmista. Dominus regnauit decorẽ indutus est. Tangit caput Ecclesiæ, & quatuor ordines eius. Postea dictum est, quomodo anima hierarchizatur in contemplatione sui, secundum ascensum, & descensum. Et quãdo anima habet, hæc sunt, & fiunt in ea mirabiles theoriæ. Habet enim duodecim nouenarios, tres exemplares in sole, tres exemplatas in cœlesti hierarchia, & tres sunt sub cœlesti, & tres in seipsa. Quæ sunt duodecim illuminatiões, quibus adduntur duodecim considerationes, quasi duodecim stellæ, scilicet corporalium naturarum, &c. ita, q̃ semper anima sit in lumine, quia si non potest stare in vno, stet in alio, & in vltima est quies, scilicet in ratione exemplaris in patria. Hæc autẽ non sunt simul in via, sed in patria, vno aspectu videbuntur omnia. Sunt autem literæ istæ duodecim considerationes, & habet ramos infinitos, de quibus fieret liber magnus. Si autem ducantur duodecim, per duodecim, erunt 144. numerus scilicet ciuitatis Hierusalem. Anima.n. sic hierarchizata, est ciuitas, in uua Deus habitat, & vidi ciuitatem. Et ibidem dicit, q̃ mensus est duodecim milia stadiorum. Et post, quòd longitudo, & latitudo, & altitudo æqualia sunt, & mensura murorũ centum quadragintaquatuor cubitorũ, quomodo potest hoc esse? Vide illud quod dictum est in fine Apocalip. Circa medium autẽ dictum est. Vidi supra montem Sion agnum stantem, & cum eo centum quadragintaquatuor milia, habentes nomen eius, & nomen patris eius scriptum in frontibus suis. In apertione autem sexti sigilli dictum est in Apoca. Vidi alterum Angelum ascendẽtem ab ortu solis, habentem signũ Dei viui, & clamauit quatuor Angelis, quibus datũ est nocere terræ, & mari, dicens. Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quousq; signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum. Et audiui numerum signatorum, centum quadragintaquatuor milia signati ex omni tribu filiorum Israel. Ex tribu Iuda, duodecim milia signati, &c. Tribus autem Dan, nõ ponitur, sed Manasses ponitur pro Dan & Ioseph, pro Effraim. In Deuteronomio non ponitur Simeon. Primò ergo ponit signatos, qui erant supra montem Sion, & post q̃ Angelus vnus debet effundere phialas, & oportet, q̃ sint sex, post ostendit ciuitatem, cuius mensura cẽtumquadragintaquatuor cubitorum erat. Circa principium Apocalip. dicitur, sexto Angelo Philadelphiæ. Qui vicerit, faciam illum collumnam in templo meo & scribam super eum nomen meum, & nomen ciuitatis nouæ Hierusalem, de qua locutus non fuit, nisi in fine. Sex sunt tempora, quorum sextum, tempus, habet sex tempora, cum quiete. Et sicut Christus in sexto tempore venit, ita oportet, quòd in fine genere tur Ecclesia contemplatiua. Ecclesia enim cõtemplatiua, & anima, non differunt, nisi, q̃ anima totum habet in se, quod Ecclesia in multis. Quælibet enim anima contemplatiua habet quandam perfectionem, vt videat visiones Dei. Sustollitur autem, vt videat Hierusalem, tripliciter. In cœlo consistentem. De cœlo descendentem. Ad cœlum conscendentem. Aliter nõ est anima contemplatiua. De primo dicitur. Surge illuminare Hierusalem, & post. Non occidet tibi amplius sol ad lucendum, & splendor lunæ non illustrabit te, sed erit Deus tuus tibi in lucem sempiternam. Quando enim anima leuatur per influxum sibi vigorem, splendorem, ardorem, piè veneratur, clarè contẽplatur, sanctęq; perfruitur. Ac per hoc comprehendit secundum modum suum, longum æternitatem, latam charitatem, sublimem potentiam, profundam sapientiam. Primum circa quod debet versari, vt sit Rachel, primo, scilicet visum principium, quando hæc considerat, tunc ciuitas est, habens quatuor latera ciuitatis. Considerando quomodo istud principium omnia originat per sublimem potentiam, Omn a gubernat, per profundam sapientiam. Omnia reparat, per latam charitatem, siue beneuolentiam. Omnia remunerat, per longam æternitatem. Sic intelligit ipsum solẽ, secundum substantiam, potentiam, & operationem. Et videt omnia reducta ad legẽ sempiternaliter existentem. Secundò, eleuatur ad contuendum ciuitatẽ de cęlo descendentem, hoc est, assumptam humanitatem. Filius enim Dei descendit ad nostram humanitatem, & hoc est descendere Hierusalem. Animę enim non descendunt. Ego sum (inquit) panis, viuus, qui de cęlo descendi, & cum ipso omnia charismata gratiarum. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. Quando ergo anima eleuatur per influxum sibi diuinitus vigorem, splẽdorem, ardorem, piè colit, clarem speculatur, sanctęq; perfruitur, & per hæc comprehẽdit assumptæ humanitatis mirabilem exortum, mirabilem occasum, mirabilem ascensum, vel conscensum, mirabilem regressum. Tunc habet quatuor latera ciuitatis de cœlo descendentis. Mirabilem (iuquam) exortum, in natiuitate. Occasum, in crucifixione. Conscensum, in resurrectione. Ascensum, in ascensione. Regressum, ad iudicium. Hæc quatuor ostendit. Eccle. dicens. Oritur sol, & occidit, & ad locum suum reuertitur, ibiq; renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonẽ. Mirabilis fuit exortus, quia radios super substantialis vnitur humanitati in vtero, & quoniam conuersatus est in mundo, vigens, lucens inflammatus. In morte quoniam dignatus est mori, & post, de inferis ascendit ad corpus, & post in cęlũ. Et quoniam regredietur ad iudicandum. Mira longitudo æternitatis, fuit in vnione diuinitatis ad humanitatem. Nam separatio diuinitatis, & humanitatis, fuit maias impossibile, q̃ ens creatum totaliter nihil esse. Latitudo charitatis, fuit in morte. Mira sublimitas potentiæ, in ascensione. Mira profunditas sapientiæ, erit in iudicio. Hæc sunt mirabilia, quibus anima ponitur extra se. Tertiò ad hoc q̃ fit hierarchica, necesse est, ut videat ciuitatem in cęlũ ascendentem. Et hoc est quãdo per infusum sibi diuinitus vigorem, splendorem, ardorem à sole æterno, piè veneratur, clarè speculatur, sanctè perfruitur. Ac per hoc comprehendit diuinæ charitatis indissolubile vinculum, diuinæ charitatis incoarctabile donum, diuinæ charitatis insuperabile incendium, diuinæ charitatis incomprehensibile solatium. Tunc videt ciuitatem Dei. scilicet sapientiam. Et habet quatuor latera, de quibus Apostolus dicit. In charitate radicati, & fundati, &c. Non es enim adhuc ciuitas Dei, nec signatus, nisi signeris, spiritu-sancto, ad piè venerandum. Et per hoc comprehẽdas quæ sunt in Deo, & per Deum, & apud Deum. Indissolubile vinculum imprædestinationis ratione, qua diligit semper, & semper dilexit, & diligit semper prædestinatos æterna charitate, nisi comprehendas incoarctationis donum, in vniuersarum rerum conditione, quas libere condidit, & ornauit. Et cuilibet dedit, modum speciem. & ordinem. Tertiò insuperabile charitatis

sex considerationes hierarchię. Psal.92. 12. nouenarijpuos habet anima cõtemplatiua. Apoc.21. Apoc.7. Apoc.7. Apoc.1. Is.60. Suo modo anima spiritualis induit diuinas proprietates. Ioan.6. Sap.7. Ecclę.1. Quid anima sentiat in contemplatione Christi ascẽtis. Ephe.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

charitatis incendium in filij traditione. Quartò incomprehensibile solatium in animarum remuneratione, quando considerat, quòd Deus glorificabit corpus & animam, vt absorbeantur, & inebrientur à rore cœli. Sed oportet, q̃ signum veritatis imprimitur in anima, per quod etiam anima sit hortus cõclusus, fons signatus. Primum est signum, vt habeat charitatis indissolubile vinculum. Sed quando anima sic diligit, vt dicat. Quis nos separabit à charitate Dei, tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, &c. Non, quin homo possit cadere à caritate. Sed q̃ sic est, vt nũquã regnet peccatũ. Secundo, vt habeat diuinæ charitatis incoarctabile donum, vt diligat oſa, quæ diligit Deus, amicos, & inimicos, & extraneos. Vnde charitas Dei diffusa est in cordibus nostris. Per hanc enim anima se diffundit ad diligendum omne bonum, & solum bonum. Vlterius, hæc charitas dat animæ insuperabile incendium. Vnde dicitur. Pone me sicut signaculum super cor tuum, quia fortis est, vt mors dilectio tua. Quando sic diligit vt in summe desiderabile totaliter feraſ, & quòd pro nihilo prospera, pro nihilo habet aduersa, vt sint omnia quasi festuca vna in fornace. Si deerit homo omnem substantiam, &c. Quarta consideratio est in hoc, q̃ anima sentiat incomprehensibile solatium, q̃ taliter delectetur in se, q̃ nec ipsa possit compræhẽdere, nec alijs explicare. De quo dicitur. Comedite amici, & inebriamini charissimi. Hæc inebriata dicit. Introduxit me Rex in cellam vinariam. Et post. Introduxit me in cellaria sua. Quando alienatur, sicut homo ebrius, qui nescit, quid faciat. Vnde Paulus nesciuit vtrum esset in corpore, siue extra corpus. Et Psalm. dicit. Fac mecum signum in bono, &c. De isto signo Paul. Signati estis spũ adoptionis. Per hoc signum distinguuntur amici ab inimicis, liberi à seruis, cœlestes à terrestribus. Hoc signum imprimitur animæ, contemplatiuæ in fronte, & in frontibus electorum. Hoc signum fuit in signatis, super montem Sion, etiam tunc firmum fundamentũ, stat, & hoc est signum, quia nouit Dominus, qui sunt eius. Nouit per signum expressum, per quod inuocat nomen Domini ab intimis. Sic anima contemplatiua signatur à Deo.

Can.4

Rom.8.

Can.8.

Can.5.

2.Cor.12.

Psal.85.

Rom.3.

2.Thi.2.

Quid sit Angelus, habens signum Dei viui.

Vnde sub sexto Angelo dicitur, q̃ apparuit Angelus habens signum Dei viui, hoc fuit in assignatione, Hierusalem, vt in cœlo conscendentis. Huic Angelo apparuit signum expressiuum quemadmodum viuẽti consonum illi signo, q̃ signatur ex tribu Iuda duo decim milia signati, &c. Et hoc est, qui habet hanc triplicem lucem eleuãtem tripliciter, oportet, q̃ habeat perfectionem correspõdentem charitati. Vnde signati hoc modo, est per professionem ad hoc alligare, & signum imprimere, vt respondeat illi signo charitatis. Hæc autem perfectio consistit in descriptione ciuitatis, scilicet quòd anima habeat in se diuinum cultum, diuinum Dei nexum, diuinum Dei zelum, diuinum Dei sensum. Cultus Dei est in Oriente, nexus in Meridie, zelus in Septentrione. Sensus in Occidente. Et sunt tres partes ad Orientem, tres ad Occidentem, tres ad Meridiem, tres ad Septentrionem.

12000. signati.

Ex 12. tribu

Cultus habet duos comites, vnum ascendentem, alterum subsequentem.

Ad perfectum cultum tria sunt necessaria, scilicet, æternæ veritatis veridica professio.

Supernę maiestatis humilis veneratio.

Internæ sanctitatis virilis custoditio.

Vnde ponuntur tria secundum tres infra signatos. Ex tribu Iuda duodecim millia signati. Ista enim ordinãtur, non secundum carnalem generationem, quia Iudas non fuit primus filius, sed ordinantur secundum spiritualem. Iudas interpretatur confessio, & est fundamentum, quia spirituale fundamentum fides est, super quam fundatur Ecclesia. Hoc est ergo primum, vt apud te sit integra confessio veritatis. Perfecta credulitas, & ascensus.

bub. quid signent.

Secundò sequitur supernæ maiestatis humilis veneratio. Et est, quando homo considerat proprij sceleris immanitatem, & diuinæ seueritatis immẽsitatem. Et ideo sequitur. Ex tribu Ruben duodecim milia signati. Ruben interprætatur filius visionis.

Apoc.7.

Tertio requiritur internæ sanctitatis virilis, custoditio, vt sic sit homo precinctus, & accinctus, contra omnia, restrictor omnium defluxionum. Vnde etiã sacerdotes prohibebantur bibere vinum, & omne, q̃ inebriare poterat, quando intrabãt in templum ad ministrandum. Patet etim de præsumptione munditiæ. Ista autem munditia, est cordis. Et ideo sequitur. Ex tribu Gad duodecim milia signati. Gad interpretatur accinctus. Non sufficit verus cultus, nisi sit perfectus, nexus, quia charitas docet Deum colere, & amare, & hoc est, quando anima infima cõtemnit suprema, seu summa appetit. In medio delectatur, ita quòd in supremo, habet sublimationem. In imo, sequestrationẽ. In medio, delectationem. Et hoc est sempiternæ beatitudinis appetitus præcipuus, supernæ delectationis affectus dilatatus mũdanę prosperitatis, vel possessionis contemptus perfectiuus. Hæc tria intelliguntur, per tres signatos sequentes. Necesse est ergo, vt in anima sit contemptus verus, vt sit primò beatitudinis appetitus. Et ideo sequitur. Ex tribu Aser. duodecim milia signati. Aser interprętatur beatus, siue pinguis panis, præbens delitias Regibus. Beatus autem est, qui in beatitudine summo amore transfertur. Deinde sequitur superna dilatatio. Et ideo sequitur Neptalim, duodecim milia signati. Neptalim interprætatur latitudo, & signat, q̃ quicunq; vult habere charitatis nexum, quòd habeat ordinatum affectũ ad omnes, sed hoc non potest esse, si fuerint priuati boni amatores. Ideo oportet, quòd sit contemptus omnium. Etiõ sequitur. Ex tribu Manasses, duodecim millia signati. Manasses interprætatur obliuio. Aliqui enim despiciunt mundialia, sed non deserunt. Alij deserunt, sed non despiciunt. Alij despiciunt, & deserunt, sed non obliuiscuntur, quando ergo anima dimittit, & obliuiscitur, tunc est perfectio, & ista collocatur in sexto loco. Vnde Psal. dicit. Obliuiscere populum tuũ, & domum patris tui. Augsit. Minus te amat, qui tecũ aliquid amat, quod propter te non amat. Manasses ergo ponitur sexto loco, qui fuit filius Ioseph, qui fuit vndecimus filius Iacob. Vnde non sine mysterio ponitur sexto loco. Tertio in anima contemplatiua oportet q̃ sit perfectus zelus, vt sic amet, quod omne malum repellat. Duo autem sunt comites, charitatis. scilicet pietas præcedens & patientia subsequens, quia ali qui sunt pij zelatores, & postea conuertuntur, in furorẽ impatientiæ. Et tuncerunt tres portę ad Aquilonẽ, scilicet benignę miserationis affectuosa condescensio seueræ distributionis æmulatoria rectitudo, acerbæ, vel humanę tribulationis victoriosa perpessio. Et sic est contra Aquilonem ciuitas munita. Et ideo sequũtur tres signati. Primus. Ex tribu Simeon duodecim millia signati. Simeon interprætatur audiens meroré & signat miserationem ad proximum. Iste Simeõ est iustus, & timoratus, recipiens Christum inter brachia. Nisi enim homo sit misericors, non est dignus suscipere illum, qui propter misericordiam de cœlo descẽdit. Deinde quia misericordia sine rectitudine æmulatoria nihil valet. Sequitur. Ex tribu Leui, duodecim milia signati. Leui interprætatur additus. Leui enim accepit sacerdotium propter zelum. Vnde interfecerunt fratres suos idolatras. Phinees similiter adeptus, est sa-

In hac columna, quot sunt verba, tot sunt mysteria.

Psal.44. Lib. Conf.

est sacerdotium propter zelum. Et Mathatias, & filij eius propter zelum adepti sunt sacerdotiũ, & principatum. Et durauerunt vsque ad Herodem. Leui signat prælatos, qui debent habere spiritum seueritatis, & pietatis, vt Moses, qui cum esset mitissimus, confregit tabulas. E contra Heli, qui quia fuit remissus, ipse mortuus est, & filij eius. Vnde plus nocet prælatus, misericors, & abijciens rigorẽ disciplinæ, quam prælatus rigidus sine misericordia. Et ita intelligitur illud Ecclesiastici. Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier. Tertiò, q̃ sit mundanæ tribulationis victoriosa perpessio. Qui enim corripit, debet se præparare ad patientiam. Vnde Christus subuertit mensas in zelo, & post, quando quærebant eum, exhibuit se. Vnde in prou. dicitur. Qui patiẽs ẽ multa gubernat sapientia. Vnde non est dubium, quòd illi quorum mensas subuerterat, postea clamauerunt. Crucifige eum. Ideo sequitur. Ex tribu Isachar duodecim, duodecim milia signati. Isachar interprætatur asinus fortis. Ad literam asinus crucem habet in scapulis. Homo crucem ferre, debet semper esse Paratus. Non est autem eius interprætatio asinus fortis ad literam, sed merces. Et signat virum, qui amore mercedis est armatus. Vnde apud Matthæum. Cum vos odierint homines, &c. Gaudete, & exultate, quia merces vestra, copiosa est in cœlis. Et beatus Pater noster FRANCISCVS dicebat, q̃ semel loquebatur cum Fratre Fratre Egidio, qui dicebat sibi, q̃ non sumus sapiẽtes, Franciscus sapiens fuit mercator, licet nos dissipantes, sapientiam, quia debemus dare vnum denariũ, vt homo daret vnam alapam, sed Franciscus habuit sapientiam asini, qui portat sarcinam suam, & quando plus percutietur, & plura sibi vituperia dicuntur, tãto me lius portat. Sic homo obediens nullum bonum debet dimittere, immo melius facere propter quacunq; tribulationem, nec aliter est contemplactiuus. Ex parte occidentis est perfectus omnis sensus, & hic sensus facit nos contemplari, & comites habet statum quietũ, & excessum iucundum. In quiete enim potest esse status cogitandi, & contemplandi in occidente. scilicet, vbi est, quies conciliatio, & castigatio siue introitus, in caliginem. Ad istum sensum requiritur sublimis, mansionis status pacificus, sagacis discretionis perspicuus conspectus, vel contuitus, suauis consolationis, extaticus excessus. Oportet habere signum Zabulon quod est habitaculum fortitudinis, qui habet statum primum iuxta illud Dauid. Quoniam tu es, Domine spes mea. Vnde dicitur. Turris fortissima nomen Domini, ad illam confugiet iustus. Ille solus est pacatus, qui figet se in illo, in quo confunditur. Secundò, oportet habere sagacis desiderij perspicuum cõtuitum, vt sicut columba videt super aquas residens auem rapacem, sic homo videat inscripturis. Et hoc pertinet ad Ioseph, qui interpretatur accrescens. Filius accrescens Ioseph, pulcherrimus saluator Aegypti, princeps fratrum, signat discretionem, per quam homo est aliorũ rector, & ministrator, & hoc sagacitatis est. Et est in vndecimo loco, vt fruméta colligat, non folia sed documenta veritatis inscripturis sacris, & postea refundat ad salutem populi. Hic est Angelus sextus Phyladelphiæ soluans hæreditatem. Hic prouidet fruméta, contra famem futuram.

Plus nocet prælatus negligens, quã rigidus.

Eccle.42.

Qui corripit, patiẽtia indigit

Eccl.14.

Matt.5.

Sapientia diuina beati Francisci.

Vltimò est suauis contemplationis gustus extaticus. Ex tribu (inquit) Beniamin. Filius dextræ Beniamin filius doloris, in cuius partu mortua est Rachel, & tamen Beniamin amantissimus Domini, tota die, quasi in thalamo morabitur. Et signat extaticum excessum contemplationis. Vltra hunc non nascitur filius Iacob. Hic est sapor cum excessu. Ad hanc signationem nullus venit nisi transeat omnes præcedentes

Gustus extaticus finis contẽplationis.

Deut.33.

Hæ significationes consistunt ex duplici perfectione scilicet duodenarij, qui numerus abundans est, & ex mille, qui consurgit ex denario in se triplicato, replicatione perfecta, quia decies decem, sunt centum, & decies centum, sunt mille. Hanc signationem nemo accipit, nisi ille qui habet calculum, in quo est nomen, quod nemo scit, nisi qui accipit. Hoc est lignum vitę, hoc fruitur homo in hac vita. Vnde dicitur. Beati, qui lauant vestimenta sua, & intrant per portas ciuitatis, vt sit potestas eorum in ligno vitę. Et dicebat Ad hoc lignum vitæ volui, vos ducere ferculum fecit Salomon de lignis libani, columnas fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum. Reclinatorium aureum est sapientia contẽplatiua. Hanc nullus habet, nisi, qui habet columnas argenteas, quę sunt virtutes stabilientes animam. Ascensus purpureus est charitas, quæ facit ascendere ad superiora, & descendere ad inferiora.

Apoc.22

Can.3.

Notandum, est quòd antequam sanctus Bonauentura compleuisset visionem quintæ dei, fuit à Papa Clemẽte electus ad archiepiscopatum Eboracensem, ideo de Parisijs se contulit ad præsentiam Domini Papæ, & sic librum incompletum dimisit, & tamen tanto gradu cessit propter quod ad præsentiam Domini Papæ se contulerit.

Additiones ad Luminaria.

ADhuc super est visio quinta in principio operis proposita. scilicet visio intelligentiæ per spiritum prophetiæ sublimatę, quibus exercitijs, contemplationis, quibus virtutibus, quibusq; scripturæ sacrę documentis, anima humana in via illustretur vt per sapientiam increatam nouo, & singulari inhabitandi genere, quæ omnibus mobilibus mobilior est illustraretur illustratione gratuita, ad prædicendum futura ad dicendum longe distantia, ad aperiendum cordium secreta, pro quanto sibi Dominus huius incerta, & occulta diuinæ sapientiæ dignabitur cõmunicare, sicut multis sibi charissimis aperire dignatus est, ut patet de multis, tam in nouo, quam in veteri testamẽto. Nam & hæc visio non minima pars est vitæ spiritualis. Superest etiam visio sexta in principio proposita scilicet visio intelligentiæ per raptũ mentis in Deũ absorptę, videlicet, quibus exercitijs, & donis anima contemplantis appropinquat ad mentis excessum extaticum, quæ etiam reuelationes fiunt animę raptæ, & dulcedines, quantum sacræ scripturæ auctoritas & mysteria innuunt. Et hæc est vltima pars vitæ spiritualis in via. Et fit hac sexta visione homo formatus in animã viuẽtem, postquam vltimatè quieſcit Deus in anima contemplantis, cessans à nouorum donorũ, collatione, ipsaq; aĩa prout status viæ patitur, in Deo quieſcit, cessans à nouis vitæ humanę exercitijs in statu viæ. Superest etiam vltima visio, scilicet visio intelligentię per statum gloriæ consumatę, quando fit reuersio animæ ad corpus. quæ & qualiter, in illo statu gloriæ videbit. Et hæc visio est post hanc vitam. Istę autem tres vltimæ visiones adhuc plus continerent, quam quatuor prædictæ.

Sed heu, heu, heu superueniente statu excelsiori, & vitæ excessu Domini, & magistri huius operis, prosecutionem prosecuturi non acceperunt. Hæc autem quæ de quatuor visionibus notaui, talia sunt, qualia de ore loquentis rapere poteram in quaternum. Alij quidem duo socij mecum notabant, sed eorum notulæ præ nimia Cõfusione, & illegibilitate, nulli fuerũt vtiles, nisi forte sibi correcto, aut meo exẽplari quod legi poterat ab auditorum aliquibus. Ipse doctor operis de ipso meo exemplari, & quamplures, alij rescripserunt, qui pro eo, mihi debent grates. Elapsis autẽ

diebus

Universidad de Deusto
Biblioteca

diebus multis, concedente mihi copiam temporis, & libri Reuerendo Patre Fratre Th. ministro Alemaniæ superioris, rursum respexi, quæ scripseram loci manu, & visus sum, recolligere ordinatè, cooperante mihi memorię, quo loquentis vocem audieram, audituꝫ & visu quo recordabar gestuum loquentis, quæ solent memoria cooperari, secundum Philosophum, in libro de memoria & reminiscentia. Nec tamen apposui quicquam, quod ipse nondixerat, nisi vbi distinctionem librorum Aristotelis localiter amplius quam ipse dixerat, distinxi. Alia autem non apposui, nisi, qꝫ etiam loca auctoritatum aliquarum assignaui. Legebatur, & componebatur hoc opusculum Parisijs. Anno Domini MCCLXXIIII. à Pascha vsque ad Penthecosten, præsentibus aliquibus magistris, & baccalaurejs theologiæ, & alijs fratribus centũ sexaginta.

DOCTORIS SERAPHICI SANCTI BONAVENTVRAE, COMPENDIORVM PRINCIPIVM

Super libros Sententiarum, ædítum in promotione sua ad baccalaureatum.

Eccle. 24.

YRVM cœli circuiui sola, &c. Quàm sit libri sententiarum in accessibilis celsitudo. Quàm sit libri Sententiarum perplexa nodose profunditatis indago. Quã sit libri Sententiarum perfecta, cognitionis, & increati cognoscibilis plenitudo. Quàm sit hebes cæcutientis intellectus caligo, ostendit increata sapientia in verbo proposito. Gyrum cœli circuiui sola, & cætera.

Libri sententiarum inaccessibilis celsitudo tangitur, quando dicitur. Cœli, vt verè possimus dicere cũ Iob. Suspice cœlum, & intuere ęthera, qꝫ altior te sit. Iob. 35.

Perplexa nodosæ profunditatis indago notatur cũ dicitur. Circuiui. Anfractus. n. labyrinthi est inquirere Trinitatem per cognitionem creaturarum.

Consummata cognitionis, & increati cognoscibilis plenitudo, notatur nomine gyri.

Hebes cæcutientis intellectus caligo, notatur, quãdo dicitur. Sola. Si enim sola increata sapientia circuit gyrum cœli humana ratio non attingit. Vnde & Augustꝰ. dicit. Mentis humanæ acies inualida, in tam excellenti luce non figitur. Dicit ergo. Gyrum cęli circuiui sola, &c. De trin. cap. 2.

Gyrus cęli habet quadriformem intelligentiam, quatuor libris Sententiarum proportionaliter respondentem. Gyrus cœli quadrupliciter.

Gyrus cœli dicitur spheralis ambitus cœli, id est conuexa superficies spheræ cęli.

Gyrus cœli dicitur maior circulus spheræ cęli, quo non est aliquis maior in sphera cœli, & transit per cẽtrum terræ, quod est centrum cęli. Vnde æquinoctialis dicitur gyrus cęli, qui dicitur cingulum orbis, & vterque colurus potest dici gyrus cœli.

Gyrus cœli, dicitur regiratio primi in vltimum, & vltimi in primum. Et hoc modo Zodiacus dicitur gyrus cęli, quia in eo rotatur Sol ab Oriente in Oriẽs per Occidens.

Gyrus cœli dicitur reuolutio epta siderea circa Polum. Materia. 1. lib. Sent.

Gyrus cœli, qui est specialis ambitus cœli materiã designat primi libri Sententiarum, qui agit de Deo. Agitur autem in primo Sententiarum de Deo, secundum trifarium gyrum. Est enim Deus sphera intelligibilis, cuius cæntrum vbique & circumferentia nusquam, vt dicit Hermes Trimegistus. Agitur enim in primo libro de Deo, secundum gyrum vnitatis essentiæ in tribus personis, vsque dist. 31.

Agitur secundò de Deo, quantum ad gyrum circumincessionis personarum in inuicem à dist. 31. vsque ad 35.

Agitur tertio de Deo, quantũ ad gyrũ appropriatorum, à 35. dist. vsque in finem. De gyro vnitatis essentiæ in personis potest intelligi, quod scriptum est. Corona aurea per gyrum. Cum enim caput Christi sit Deus, vt dicit Apostolus, & in Cantic. legamus. Caput eius aurum optimum. Corona aurea per gyrum, est vnitas diuinitatis in tribus personis, vt ita dixerim regyrata, non numerata. Exo. 37. Can. 5.

De gyro circumincessionis, personarum in inuicem potest intelligi, quod scriptũ est Eccle. Gyrauit cœlum in circuitu gloriæ. Eccle. 43.

Arcus ille, est verbum increatum, & incarnatum, radius solis, ingeniti exceptus in nube cõcaua humanitatis assumptæ. Ille arcus idest istud verbum Dei, gyrat cœlum Trinitatis, sic enim tertium cœlum vocat Augustꝰ. 2. super Gen. in circuitu gloriæ, quia & Verbum in Patre, & Pater in Verbo est, & Pater, & Verbum in Spiritu sancto, & Spiritus sanctus in Patre & Verbo est. Eccle. 24.

De circuitu appropriatorum, idest potentiæ, & aliorum, intelligi potest, quod scriptum est Potentes gyrans migrare fecit. Hoc est labium æneum, quod Deus præcepit fieri in gyro. Labium enim quandam protẽsionem, & prominentia habet, & significat diuinam essentiam per appropriata ad creaturas comparatam. Istud labium est in gyro, quia potentia, sapientia, & iustitia sunt idem in Deo, licet non sint eadem connotata. Materia. 2. lib. Sent.

Secundò gyrus spheræ, qui est maior circulus sphęræ, transiens per centrum spheræ, signat materiam secundi libri Sententiarum, in quo agitur de creatione mundi. Nã & omnia corpora mundi principalia, sunt spherica. Figura enim spherica corporib. homogeneis maxime aptatur. Primò propter primjtatem, nam & de prima figurarum multilaterarum probatur prima passio per circulum, per illam propositionem Euclidis super datam lineam, triangulum æquilaterum, collocare. Secundò, propter capacitatem, nam plus capit circunscriptio superficiei sphericæ, quàm si eadem comprimatur in cubum. Tertiò, propter perfectionem, quia in ea primum coniungitur vltimò.

Agitur in secundò libro de triplici gyro, de gyro, creationis, & productionis rerum à principio vsque ad distinctionem. 21. de gyro tentatoris, & circumuẽtoris potissime rei in dist. 21. Videns igitur diabolus, vsque ad dist. 30. de gyro præuaricationis & inuolutionis peccati, à dist. 30. vsque ad finem. De gyro creationis, & productionis rerum gyratarum, intelligi potest, quod dicit sapientia. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquã faceret à principio, ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequã terra fieret. Quando pręparabat cęlos aderam, quando certa lege, & gyro vallabat abyssos. Prouer. 8.

De gyro tentatoris, & circunuentoris potissimæ rei, idest hominis, scribitur in Iob. Obsederunt in gyro tabernaculum eius, spiritus scilicet. Iob. 39.

Quantum ad gyrum pręuaricationis, & inuolutionis peccatorum, scribitur de eodem hoste maligno. Per gyrum dentium eius formido. Iob. 41.

Gyri dentiũ, sunt in volucra peccatorum, quibus peccator glutitur, & traijcitur in corpus diaboli.

Gyrus, qui est reuolutio quæcunque siue sit circulus obliquus siue rectus, significat congruisimè materiam, 3. lib. Sententiarum, in quo quidem agitur de triplici gyro. Primò de gyro incarnationis, in qua primum coniunctum est vltimo. Secundò, de gyro passionis, & redemptionis, per quam vltimum reunitũ, Materia 3. lib. Sent.

est

est primo, tertio de gyro gratuitæ reformationis, per virtutes, dona, & beatitudines, quæ sunt media, quibus infimum fruitur summo. Hunc triplicem gyrũ, subtiliter tangit Eccle. quando dicit. Oritur Sol, vide gyrum incarnationis. Et occidit, vide gyrum passionis, & in circulos suos reuertitur, vide gyrum resurrectionis. Gyrat per Meridiem, vide gyrum gratuite reformationis. Flectitur ad Aquilonẽ, ecce gyrus estiuæ fruitionis, nam quando Sol est in signis Aquilonaribus, æstas est, Gyrus cœli dicitur reuolutio eptà siderea circa Polum, & hoc signat conuenientissime, materiam quarti libri Sententiarum, de quo mystice dicit Iob. Nunquid plicare poteris micantes stellas pleiadas, aut gyrum arcturi poteris dissipare? Gyrus arcturi est signum septem stellarum, vt docet Ilido. indesinenter regyratarum circa Polum. Et est istud signum post caudam maioris vrsæ. Iste gyrus septẽ stellarum, gyrum signat septem sacramentorum, quæ gyrantur continue circa polum, quia sacramenta totam efficaciam suam à polo passionis Christi Iesu sortiuntur. Dicitur autem gyrus, quia & abluendi ad sacramenta confugimus, & abluti, ad sacramentum accedimus. Agitur enim in quarto libro de triplici gyro. Primò de gyro sacramentalis expiationis, de qua dictum est. Nunquid gyrum arcturi poteris dissipare. Secundò de gyro resurrectionis, de qua dicitur in Ezech. Comportabis aggerem in gyro? in gyro aggerem cõportare est cineres, in quos resolutum est corpus humanum, in idem numero corpus humanum reformare, & eidem animã reunire. Et hoc facit Magister sententiarum, quãdo tractat de resurrectione. De hoc gyro potest intelligi, quod etiam in Ezech. scriptum est Circunduxit me per ossa, in gyro, & dixit mihi. Fili hominis putas ne viuent ossa ista? Tertiò, de gyro iudiciariæ examinationis agitur circa finem quarti. Et quantum ad iudicium condemnationis reproborum, & quantum ad iudicium glorificationis electorum. De gyro condemnationis reproborum, intelligitur. qꝫ in Threnis scriptum est. Hammæ deuoranerũt eã in gyro. Animæ vero beatæ sunt in medio siliarũ Palestinarum, quæ ambulant per gyrum, circa qꝫ dicitur in Iudith. Omnes enim accensis luminaribus, gyrant circa eam, idest circa animam beatam. Ecclꝰ. 51. Materia. 4. lib. Sen. Iob. 38. Iob. 38. Ezech. 26. Dist. 43. Ezech. 37. Thre. 1. Iudith. 13.

Incipit Prologus in opus notabile, (quod dicitur) Sententiæ Sententiarum, Beati Bonauenturæ, dictũ per uersus,

Super quatuor libros Sententiarum, ſcontinentes eorum sententiam generalem, de quibus in sacra pagina pertractatur.

FONS splendoris, vas dulcoris, sed amoris
Nexus, spes floris, dos roris dogma saporis.
Verum, vita, via, mihi da, quod philosophia.
Tradit sanctorum, votis præstare tuorum.

Liber Primus.

Quid continea, & cui assimiletur.
In primis aquilæ primus liber assimilatur.
Quo de diuina natura notificatur.
Et de personis distinctè clarificatur,

Liber Secundus.

De quo differat cui ue similis sit.
Humana specie reliquus liber effigiatur.
Quo cœlum, terra, cunctorum forma creatur.
Hinc homo plasmatur, cui totum subijciatur.
Eiusdem lapsus, & peccatum replicatur.

Liber Tertius.

Quid tractet cuiusq; gerat similitudinem.
Tertius in vitulo perpulchre significatur.
Cuius conspersus homo sanguine viuificatur.
Sumpsit ob hoc carnem, disponens, quod patiatur.
Vt genus humanum lapsum per eum redimatur.
Præcipit, & donat, beat, ornat gratificatur.

Liber Quartus.

De quibus agat cuiq; sit similis.
Aduenit in quarto leo de Iuda dominatur.
Per sacramenta sibi mundus reconciliatur.
Et seruis eius mundus seruire paratur.
Quæ fuerat cæca iam dudum gens oculatur.
Eius rugita mundus trepidus agitatur.
Defuncti surgunt, & iudicium celebratur.
Inde coronatur iustus, reus igne crematur.
Gloria seu pœna per sæcula perpetuatur.

INCIPIVNT VERSVS IN PRIMVM SENTENTIARVM,

Distincti secundum distinctiones communes, in quibus Magistri sententia non ponitur, vbi cõmuniter non tenetur, sed exprimitur quod cõmuniter non tenetur à Magistris.

Distinctio prima.

VEteris ac nouæ legis, &c. continentiam, &c.
In res, & signa doctrinam crede secari.
Et dic per signa, nobis res significari.
Signum dicatur, per quod res significatur.
Res nil signabit, signum rem significabit.
Factis vteris, summo factore frueris.
Nunc in spe fruimur, sed re plenecq; fruemur.
Cum requiem summam gustantes experiemur.
Dic, quod non homine, sic nec virtute fruendum:
Est tamen vtendum, sic creditur esse tenendum,
Vtitur ipse Deus nobis propria bonitate,
Vtitur & nobis pro nostra commoditate.
Sed non credatur, qꝫ nobis ipse fruatur.

Distinctio. ij.

De mysterio Trinitatis & vnitatis.
Hoc itaque vera, ac pia fide tenendum est, &c.
Lex noua cum veteri probat ista, iubetq; teneri.
Quod tres personæ, Deus est vnus ratione.

Distinctio. iij.

Quomodo per creata poterit creator cognosci.
Apostolus nanq; ait, &c.
Summus plasmator partim per plasma videtur.
In quo cuncti potens, bonus sapiens perhibetur.
Sunt etenim res, quæ pondus retinent speciesq;
Ergo creatura licet imperfecta figura,
Lumen diuinum, docet vnum credere trinum.
Mens meminit, scit, amat, trinũq; per hec tria clamat.

Distinctio. iiij.

Hic quærit vtrũ concedendũ sit qꝫ Deus se genuerit.
Hic oritur quæstio, satis necessaria. &c.
Quod Deus ipse Deum genuit, sanè teneamus.
Sed qꝫ genuit alium ve Deum, reprobamus.
A Patre filius est, alter si discutietur,
Ast à Patre Deo, genitus non alter habetur.
Sunt tres personæ, Deus vnicus, & Deus vnus.
Est tres personæ, sic credas ex ratione.
Patrem non alium genuisse Deum, referamus,
Personam genuit aliam, non hoc dubitamus.

Distin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Distinctio. v.

Hic quæritur an Pater genuit diuinam essentiam, vel ipsa Filium, an essentia essetiam genuit vel ipsa nec genuit, nec genita est.
Post hæc quæritur, vtrum concedendum sit. &c.
Essentiam diuinam Patrem genuisse negamus.
Et quod, d, natum genuit, vel se, reprobamus,
Per, d, diuinam naturam significamus.

Distinctio. vi.

Vtrum Pater genuerit voluntate Filium, an necessitate, & an volens, vel nolens sit Deus.
Præterea quæri solet, quod Pater genuerit, &c.
Dic genuisse Patrem, nullo sibi vim faciente
Nec præeunte, tamen sibi velle, vel adueniente.

Distinctio. vij.

Hic quæritur an pater potuerit, vel voluerit gignere filium.
De his quæri solet, à quibusdam, &c.
Et voluit Pater, & potuit natum generare.
Nec voluit, sed nec potuit natus generare.
Altera proprietas sic, & vnica parq; potestas.
Qua generare potest Pater & natus generatur.
Nec pater hoc maior, natus ve minor referatur.

Distinctio. viij.

De proprietate, & incommutabili simplicitate diuinæ essentiæ.
Nunc de veritate, siue proprietate, &c.
A, per se stando, Deus est substantia verè,
Non à substando, cum nullo possit egere.
Non permiscetur, hinc summè verus habetur.
Cum nec mutetur, immobilis esse probetur.
Simplicitas summa, soli summo proprietur,
De quo non propriæ dicentur cathegoriæ,
Temporibus verbi duratio significatur,
Quæ non incepit, & semper continuatur.
Nam simplex est, sic idē quod habet, quod & hoc est.
Nec pater. differtur, ad Patrem vero refertur.

Distinctio. ix.

De distinctione personarum.
Nunc ad distinctionem personarum, &c,
Est alius flatus, alius Pater, & generatur.
Sed si dicetur aliud Pater, hoc reprobetur.
Per neutrum, natura tribus communis habetur.
Per neutrumq; genus, essentia significatur.
Quodq; coæterne sint personę referetur.
Filius est natus semper cum perficiatur.
Nascitur, & semper, quoniam durare probatur.

Distinctio. x.

Hic de Spiritu sancto agitur, & prius quòd sit amor, Patris, & filij dicitur.
Nunc vero post Filij æternitatem, &c.
Vt propriè natus, sapientia summa vocatur.
Ingenito simul, & genito communis habetur,
Spiritus hinc meritò, dilectio summa vocetur.

Distinctio. xi.

Quod Spiritus sanctus procedit à Patre, & Filio.
Hic dicendum, Spiritum sanctum, &c.
Flamen ab ingenito procedere non dubitetur,
Et simul à genito, licet à Græcis reprobetur.

Distinctio. xij.

Vtrum Spiritussanctus prius, vel plenius procedat à Patre, quàm à Filio.
Item quæritur cum spiritussanctus procedat, &c.
Ne prius à Patre, procedere pneuma putetur.
Quam primogenito, seu plenius hæc remouetur,
Tempore, vel causa, vel origine susçipietur.
Hac in parte prius aliter Pater auctor habetur.
Equè pneuma quoq; sit procedens ab vtroq;.

Distinctio. xiij.

Quare Spiritussanctus cum sit de substantia Patris, nō dicatur genitus, vel Filius, sed tantū procedere.
Post hæc considerandum, est quantum. &c.
Ingenitum flatum non dices, aut generatum
Nam patrem geminum faceres, natum quoq; binū,
Et non est natus, procedens à Patre flatus.
Nam si sic esset, amborum Filius esset.
Et si sic fieret, Patrem, matremq; teneret.
Spiritus ingenitus, quia non genitus referatur.
Et priuatiuè purè tunc accipiatur.
Omne, vel ingenitum, vel factum, vel generatum,
De facto nato distinguas, atq; renato,
Et de non nato, non facto, mente notato.

Distinctio. xiiij.

Quod gemina est processio Spiritussancti.
Præterea diligenter notandum est, &c.
Sacri pneumatis, hic processus congeminatur,
Aeternus prior est, reliquo pia mens habitatur,
Tempore spiratur, cum iustus sanctificatur,
Pneuma sacrum ve dare Sancti nunquā potuere,
Sed dare dicetur, faciens id per quod habetur.

Distinctio. xv.

Vtrum Spiritussanctus à seipso detur.
Hic considerandū est cū Spiritussanctus detur, &c.
Spiritus vt Deus est, se dat, donumq; vocatur.
Ex hoc donatur, à se prodire feratur.
A se pneuma datur à se mittiq; probatur.
Hoc concedatur de nato, seu referatur.
Est missus, natus, semel in terris generatus.
Mitti dicatur, cum menti notificatur,
Sed q̄ mittatur, generans non adstipulatur.
Quamuis credatur, q̄ menti notificatur.

Distinctio. xvi.

De missione Spiritussancti, quæ fit duobus modis, vi sibiliter, & inuisibiliter.
Nunc de Spiritu sctō videndū est præter illā. &c.
Misso signetur, tibi flaminis, & geminetur.
Vna videtur, & hoc perhibetur in igne colūba
Altera signetur cum menti notificetur.
Per primam vero tibi postera significetur.
Filius in carne, Patre seq; minorificatur.
Vnio causa datur, à pneumate, q̄ retrahatur.

Distinctio. xvij.

De missione spiritussancti, qua inuisibiliter mittit
Iam nunc accedamus, ad assignandum, &c.
Dicas, q̄ pneuma sit amor, quo frater amatur,
Et Deus ànobis, hoc à plerisq; negatur.
Mitti dicatur in nos, cum sic operatur,
Quod Deus à nobis, & in ipso frater amatur.
Nobis augetur, non in se nec variatur,
Si quo diligimus formaliter accipiatur.
Est animi motus, necnon in mente creatur,
Informans habitus, animam, quo frater amatur.
Ipse magister in hoc nunc defecisse probatur,
Si sic sumatur, amor augeri referatur,
Sed non dicatur proprie, q̄ diminuatur.

Distinctio. xviij.

An concedendū sit, q̄ per donū dentur dona.
Hic quæritur, cum Spiritussancti, &c.
Dono dona dari, dicas donumq; vocari.
Pneuma simulq; datū, donum tamen esto vocatum,
Aeternæ flatum: donatum tempore gratum,
Donum dicatur, quoniam donabilis esse,
Non genito ve patri: sed nobis, esse probatur.

Filius

Filius, vt donum procedit, & vt generatus,
Vt donum flatus procedit, non generatus.
Nascendo natus accepit, & vt generatus.
Et substantia sic, vt donum pneuma sacrum sit,
Et substantia sic, hoc procedendo recepit.
Vt donum simul adq; patrem natumq; feratur,
Vtq; datum simul ad dantem quibus & tribuatur.
Sic impendentis dicetur, & accipientis.
Filius dicitur noster quia panis noster, & redemptor & huiusmodi.
Vt datus est natus noster, non vt generatus,
Et sic est noster, quasi panis, non quasi natus.

Distinctio. xix.

Hic quæstio non soluitur, sed differtur in sequentib.
Hic de qualitate trium personarum.
Nunc postquam cœternitatem trium, &c.
In verbo totus Pater est, ac in patre totus
Filius, æquales summæ sunt, nam deitatis,
Et maiestatis eiusdem sic teneatis.
Pars, & materia, genus, & species retrahuntur
Hic à diuinis, nec in eis inueniuntur.
Trinus dicetur Deus, & triplex reticetur.

Distinctio. xx.

Ostenso, q̄ aliqua personarum aliam nō superat magnitudine, nunc ostendit, q̄ non excedit aliā potētia.
Nunc ostendere stat quomodo, &c.
Sunt tres personæ veraciter æquipotentes.
Hinc Maximini falsi, sunt falsa loquentes.

Distinctio. xxi.

Quæritur quomodo possit dici solus Pater, vel solus Filius, vel solus Spiritussanctus, cū sint inseparabiles.
Hic oritur quæstio, trahens originem, &c.
Solus Pater, est pater proprietate sua.
Dicas q̄ solus Pater est à proprietate,
Sed nunquam solus Pater est patria potestate.

Distinctio. xxij.

De nominū differētia, quib. vtimur loquētes de Deo.
Post prędicta nobis differendum, &c.
In sex scinduntur partes, quæ de deitate
Nomina dicuntur, seruata proprietate.
Quæ singillatim personis appropriantur.
Illa relatiua, non substantiua vocantur,
Sed substantiuum nomen rectè referatur,
Per quod natura communis significatur.
Non tamen in summa pluraliter accipiatur,
Nam si dicatur sunt tres summi, reprobatur.

Distinctio. xxij.

De hoc nomine, quod est persona, quod cum secundum substantiam dicatur, tantum pluraliter nō singulariter in summa accipitur.
Prædictis tamen adjciendum est, &c.
Quanquam persona substantiuum similatur,
In summa semper pluraliter accipiatur,
Vt dinoscamus ad quid tres, quid referamus,
Personas semper in summa plurificamus,
Lex prohibet verè, tres esse Deos perhibere,
Vt non diuersum, sed simplex esse sciatur.
Vsias dici tres, à sanctis reprobatur.

Distinctio. xxiij.

Quid significetur his nominibus, vnus, duo, vel duæ tres, vel tria, trinus, vel trinitas: plures, vel pluralitas, distinctio, vel distinctè, cur his vtimur, de Deo loquentes.
Hic diligenter inquiri, oportet, &c.
Cum de diuinis vnus duo tres referemus,
Nil tunc ponentes excludimus, & remouemus.
Hoc confirmatum, verbis auctoris habemus.
Nunc priuatiuè non ponas, sed positiuè,
Simpliciter numerus a diuinis remouetur,
Sed personarum numerus bene susçipietur.

Distinctio. xxv.

Quid significetur cum dicitur pluraliter tres personæ vel duæ personæ.
Præterea considerandum est, &c.
Persona est sentiam, & proprietatem designat.
Si discernatur, personæ voce notatur.
Essentia proprietas hypostasis associatur:
Dictum posterius, vsu potiore probatur.

Distinctio. xxvi.

De proprietatibus personarum, & prius de hoc nomine hypostasis.
Nunc de proprietatibus personarum, &c.
Vere res fore tres dicas tres hypostaseos tres.
Est proprium Patris generare, velut generari,
Nati, spirari, dic, spiritui propriari.
Notio proprietas est, atq; relatio, quare.
Si conuertatur, poteris sic esse probare.
Aut substantiue pia nomina susçipiantur,
Siue relatiuè quæ diuinis propriantur.
Vnus natura genitus sit munere plures,
Vnus est Filius naturalis, plures adoptiui.
Sint vel factura, dubium sic soluere cures.
Spiritui sancto donum nunc appropriatur.
Spiritus & sanctus, genitor, gemitusq; vocatur,
Et substantiuè, sed de flatu referatur.

Distinctio. xxvij.

An pater, vel filius, vel trinitas ipsa, possit dici spiritussanctus.
Hic quæri potest, vtrum proprietates, &c.
Sacri doctores eadem sunt appropriantes.
In re personis, ratione modi variantes
Si concretiue sumas, substant referuntur.
Aft abstractiuè subsistunt, non referuntur.
In patre signate prædicta, paterq; nitate.
Vt pater, & natus, genitor sic, & generatus.
Propria signantur personis, & referantur.
Verbum filius est, & patris imago vocatur.
Aft essentia sit sapientia, nec referatur.
Vt Deus & lumen sapientia conijciuntur.
Quę pro personis persæpius accipiuntur,
Sine relatiuis, nec ob hoc proprie referuntur.

Distinctio. xxviij.

Quod non tantum tres proprietates prædictæ sunt in personis, sed etiam aliæ, quę alijs signantur nominibus, vt ingenitus.
Præterea considerari oportet, &c.
Ingenitus proprie patri dic appropriari.
Verum non genitus quit, sacrum pneuma vocari
Voce, sed ingeniti, non vult Ambrosius vti.
Hinc genitor sit idem cum nato, non tamen idem,
Cum verbum patris, sapientia nata vocatur.
Nata refert, essentia sub sapiente notatur,
Sapientia diuina capitur essentialiter, & notionaliter.
Essen. diuinam sapientia significabit.
Porrò personam supponit, & appropriabit,
Impropriè. d. nunc hoc nomen imago notabit.

Distinctio. xxix.

De principio, quod relatiuè dicitur, & multiplicem, notat relationem.
Est præterea aliud & nomen, &c.
Principium geniti, pater, & fons, esse probatur,
Principium geniti fontale, pater perhibetur.
Pneumatis ambo sunt, nec principium geminetur.
Vnum principium sunt, vna proprietate.
Principiumq; rei tantum sit pneuma creatæ.

Distinctio. xxx.

De his quæ temporaliter de Deo dicuntur, & relatiue secundum accidens quod non Deo, sed creaturis accidit.
Sunt enim quædam, quæ ex tempore, &c.

Ex æuo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ex uno quæd. m, referuntur de deitate.
Est Dominus Deus. absq; sui mutab litate,
Et cum pneuma datur, sumens non dans variatur.

Distinctio. xxxi.

Quomodo dicatur filius æqualis patri, an secundum substantiam, an secundum relationem, ita, & similis.

Præterea considerari oportet, &c.
Aequalis, similis, in diuinis positiuè.
Atque relatiue sumuntur, & inueniuntur.
Vt substantiuè, causaliter, sicq; loquuntur.
Vna facit forma personas æquiparari.
Aeternum species debent vsusq; notari.
Hæc ait Hilarius personis appropriari.
Ast Augustinus patri dat monaditatem.
Nexum spiritui sancto, genito paritatem.

Distinctio. xxxij.

Vtrum pater, vel filius spiritui sancto se diligant, cum diligere Deo, idem sit quod esse.

Hic oritur quęstio ex prędictis &c.
Pneumate se, pater, & genitus dicuntur amare,
Nutionaliter hoc debetis, amare locare.
Quod sapiens, genita pater est propono negare,
Per se, non à se, dicis genitum sapientem.
Sic ipsum per se non à se, dicis agentem.
Vna patris tantum sapientia connumeratur.
Vna dicta modo non est, amor hic sociatur.

Distinctio. xxxij.

Vtrum proprietates personarum, sint ipsæ personæ, & Deus, qui est diuina essentia.

Post supradicta vlterius considerari, &c.
Proprietatis, dic in personis residere.
Quæ sunt personæ, necnon essentia vere.
Hæretici nolunt hoc pura mente tenere.

Distinctio. xxxiij.

Opinio quorundam asserentium. non idem esse personam, & eandem essentiam non posse esse patris, & filij, & Spiritus sancti, sine personarum confusione.

Prędictis adijciendum est, q. quidam, &c.
Esse sciamus idem personas cum deitate.
Haud dixeris Catholicè, vnũ Deũ, trium personarum, nec treis, personas, vnius esse Dei.
Arguis hinc hæresim, de stulta simplicitate.
Vt tres personas, vnius non recitamus.
Vnum sicq; trium personarum caueamus.
Posse patri, scire genito, velut appropriamus,
Sancto spiritui, bonitatem sic tribuamus.
Istud nomen homousion bene suscipiamus,
Ad diuina pie, quędam translata sciamus.

Distinctio. xxxv.

De quibusdam, quæ secundum substantiam, de Deo dicuntur, quæ specialem efflagitant tractatum, scilicet de scientia, & præscientia, prouidentia, & dispositione, prædestinatione, & voluntate, & potentia.

Cumq; supra diximus, &c.
Scit Deus, & præscit, quæcunq; fuere videnda.
Porrò disponit, quæ tantum sunt facienda.
Sed prædestinat, hęc quæ sunt ad summa trahenda.
Nomina prædicta substant, & sunt referenda,
Sicq; creatio, siue creator sunt capienda,
Præscius nullius non esset, quando futura
Nulla forent, sed & hæc cautè distinguere cura.
Actu præterita præsentia, siue futura
Aeternus nouit. in quo sunt omnia cura.

Distinctio. xxxvi.

Vtrum concedendum sit omnia esse in Dei essentia, vel in Deo per essentiam, vt omnia dicãtur in Dei cognitione, vel præscientia.

Solet hic quæri cum omnia dicantur esse, &c.
Omnia sunt in eo, semper velut ipsa sciente.
Necnon sunt in eo, velut ipsa creare potente.
Nec probat ipse mala, nec in ipso sunt vt agente.
Ex ipso, sic per ipsum, res sunt, & in ipso.
Omne quod ex ipso, fore non dicitur ipso,
De præit ex sequitur, conuerti non reperitur.

Distinctio. xxxvij.

Quibus modis dicatur Deus esse in rebus.

Et quoniam demonstratum est ex parte, &c.
Tripliciter Deus est in cunctis, ast habitare,
Dicitur in sanctis, quos nouit gratificare.
Cum sit vbiq; Deus, nequit à rebus maculari,
Cuncta mouet stabilis, locat, & nequit ipse locari.
Quodam scito modo, naturas spirituales
Circumscriptibiles. necnon has esse locales.
Tempore mutantur, affectu non variantur.

Distinctio. xxxviij.

Hic reddit ad propositum, repetens superius dicta, & quærit, An præscientia Dei, sit causa rerum creatarum.

Nunc ergo ad propositum reuertentes, &c.
Hinc præscire Dei, proprie non esse futurę,
Causam, scito rei, tibi si conuertere curæ.
Scit bona laudando, mala prę scit, sed reprobando.
Est impossibile præscire Dei variari.
Iunctim dic verum, diuisim falsificari.

Distinctio. xxxix.

Vtrum Dei scientia possit augeri, vel minui, vel alio modo mutari, vtrunq; videtur posse probari. Ideſt in ſua compoſito verum & in ſenſu diuiſo falſum.

Præterea solet quæri, vtrum scientia Dei, &c.
Scire Dei, minui nequit augeri, variari,
Sed res prę scita, minui quit, & euacuari,
Plura potest scire, quàm scit, si discutiatur.
Quod prę scire modis, à sanctis accipiatur,
Non tamen ipse sciens, sed quod scitur variatur.
Curam de de brutis habet ipse Deus generalem,
De rationali curam retinet specialem.
Cunctorumq; simul rationem scit numeralem.
Hos quos elegit, ipsos prędestq; tinauit.
Porrò quos præsciuit reliquos, hoc est reprobauit.

Distinctio. xl.

An aliquis prædestinatorum possit damnari, vel reproborum saluari. Et quid est prædestinatio.

Prædestinatio vero est de bonis, &c.
Vt præscitorum nullus quit glorificari.
Sic electorum, nemo poterit reprobari,
Iunctim dic verum, disiunctim falsificari. Expoſitio vt ſupra.
Est indurare, prauum non gratificare.

Distinctio. xli.

Vtrum aliquod sit meritum obdurationis, vel misericordiæ.

Si autem querimus meritum obdurationis, &c.
Non cadit in merito prædestinat, aut reprobare,
Si vis simpliciter, signatum considerare.
Cessat præscire prælentia, non ea scire.

Distinctio. xlij.

De omnipotentia Dei, vbi prius consideratur, quare dicatur omnipotens.

Nunc autem de omnipotentia Dei, &c.
Omnipotens Deus est, quia cuncta potest operari.
Per se defectus ab eo debent resecari.

Distinctio. xliij.

Error quorundam dicentium, Deum nil posse, nisi quod facit.

Quidam

Quidam tamen de sito sensu gloriantes, &c.
Summum nil posse, nisi quod facit asseruerunt
Quidam, sed sancti bene verum diseruerunt,
Et q. plura potest quã vult, vel agi posuerunt.

Distinctio. lxiij.

An Deus possit facere aliquid melius quàm fecit.

Nunc illud restat discutiendum, &c
Quæ fecit facere meliora Deus potuisset,
Et melius, concernendo rem, si voluisset,
Quodq; semel potuit, hoc semper posse negatur.
Ipse magister in hoc non consentire probatur.
Et q. mutatur in se Deus adstipulatur.

Distinctio. xcv.

De voluntate Dei, quæ essentia Dei dicitur, quòd vna sit, & æterna, & de signis eius.

Iam de voluntate Dei, aliquid pro sensus. &c.
Velle Dei Deus est, sed quæ vult esse negatur.
Cum fers vult Deus hoc essentia résq; notatur.
Esse Dei velle cunctorum causa probatur.
Inde voluntatis eius, nec causa petatur.
Signa voluntatis diuinæ sunt prohibere,
Consulit, atq; iubet, permittit, iunge placere.

Distinctio. xcvi.

Illi sententiæ qua dictum est Dei voluntatem, non posse cassari, quæ ipse est, quidam videntur obuiare.

Vult Deus mala, non vt mala, sed vt bona. Hic oritur quæstio dictum est eum, &c.
Velle bene placiti quòd semper perficiatur.
Nullus saluatur, ab eo nisi suscipiatur.
Quod mala vult fieri culpæ, ratione negatur.
Esse bonum, fieri mala simpliciter reprobatur.
Sed concedatur, si iunxeris eliciatur,
Præcipit & prohibet, permittit, consulit, implet,
Quodq; mali pœnæ Deus est auctor referatur.
Et q. permittit fieri mala sustineatur.

Distinctio. xcvij.

Quod voluntas Dei semper impletur de homine quocunque se uertat, quę sanè voluntas beneplaciti nuncupatur.

Voluntas quippe Dei, semper efficax est, &c.
Vertat placitum verè, cum possis signa mouere,
Signa voluntatis absolutæ situantur.
Conditionalis mutari signa probantur:

Distinctio. xcviij.

Quòd aliquando homo bona voluntate aliud vult, quam Deus, & aliquando etiam mala, idem quod Deus bona voluntate vult.

Sciendum quoq; est quod aliquando, &c.
Non vult sæpe Deus, quod hõ bene velle probatur,
Viuere cum patrem vult quis, Deus, ut moriatur.
Quodq; Deus bñ vult, aliquis male velle putatur.
Recta voluntas est, si recto fine regatur.
Quod bene vult, sepe Deus implet velle malorum,
Hoc in morte Iesu patet, & factis reproborum.
Velle pati Christum, q. mundus, eo redimatur,
Approbo, sed reprobo, cũ quis vult vt moriatur.
Sanctum velle pati, q. sanctus glorificetur,
Vel q. sacra fides, per eum magis applicetur.
Comprobo, sed reprobo cum quis vt crucietur.

IN SECVNDVM SENTENTIARVM LIBRVM SENTENTIAE.

Distinctio Prima.

Vnum esse rerum principium ostendit, non plura, vt quidam putauerunt.

Creationem rerum, &c.

Hic nequit errare, dans vnum cuncta creare.
De nihilo facere quid dicas, esse creare.
Est ego facere de materia præeunte.
Sed creat ipse Deus, non materia subeunte
Pro facio, clare reperitur, sæpe creare,
Condo, creo, facio, vel ago, diuersificantur,
Actio displicuit, passio grata fuit,
Quando creatori, vel nobis, associantur.
Est Domino facere, q. res noua prodit inesse,
Cuncta creata, rata sunt diuina bonitate,
Necnon condita sunt ipsorum commoditate,
Vniri voluit animas Deus, vt referetur.
Vnio, qua Domino mens in cælis societur.
Corporibus dantur, esiam quòd plus mereantur,
Angelici casus ipsis etiam reparantur,
Est homo factus ob hoc, vt rege Deo frueretur.
Qui si seruiret, si mundus subijceretur.

Distinctio. ij.

Quæ consideranda sint de angelis.

De angelica, itaq; natura, &c.
Angelus empyrium, tempusq; coeua fuerunt. Ideſt materia prima.
Vt Beda testatur, dictis sociatur.
Tu teneas verè, simul ista coeua manere
Angelus empyrium cęlum sic tempus, & hyle,
Empyrio cęlo, tunc Lucifer ipse creatus.
Est deprauatus, sed mox cecidit reprobatus,
Est Domini paritas cęlum, quod Lucifer optas.

Distinctio. iij.

Quales facti fuerint angeli, & quod quatuor eis attributa sunt in ipso initio suæ conditionis.

Ecce ostensum est vbi angeli fuerint, &c
Est rationalis, personalisq; creatus.
Angelus & simplex, sed libertate probatus,
Spiritus angelicus bonus à dominante creatus,
Post deprauatus, statim cecidit reprobatus.
Qui permanserunt, confirmari meruerunt.
Cum quibus aut à quo sint facti seq; sciebant.
Naturalis amor inerat, reliquoq; carebant,
Idcirco meritis nullis tunc proficiebant.

Distinctio. iiij.

An perfectos, & beatos creauit Deus angelos, an miseros, & imperfectos.

Post hæc videndum est, vtrum perfectos, &c.
Cœlestes vigiles, non crede fuisse creatos.
Ex toto miseros, aut omni parte beatos,
Sicut nec misera, sic nec perfecte beata,
Dicitur angelica natura fuisse creata.
Tempore perfecti, non naturaq; fuerunt.
Atq; suum casum prænoscere non potuerunt
Nec præsciuerunt stantes, quod post habuerunt.

Distinctio. v.

De confirmatione. & conuersione stantium, & auersione, & lapsu cadentium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Post hęc consideratio adducit inquirere,&c.
Auersi quidam,mox,de cœlo ceciderunt.
Conuersi vero,confirmari meruerunt
Libertate sua discernere,sic voluerunt.
Qui confirmantur,stantes in amore beantur.
Multi testantur, ꝙ nunc illud mereantur.
Quidam dixerunt,ꝙ tunc simul hoc meruerunt.

Distinctio. vi.

Quod de maioribus,& minoribus quidam ceciderũt inter quos vnus fuit celsior Lucifer.
Præterea sciri oportet, quoniam sicut, &c.
Inter maiores,multi cecidere minores.
Dicas quamplures ab vtroque gradu cecidisse.
Luciferum tunc præcipuum pariterq; ruisse.
Aere nimboso nunc sunt,sed post tenebroso,
Carcere claudentur, vbi perpetuo patientur.
Præsunt maiores,vt minent inferiores
Quidam descendunt. vbi Lucifer.esse putatur,
Vinctus,vt inferius ab eis reus afficiatur
Lucifer in finem gentes tentare sinetur,
Nutu diuino,tentare modo prohibetur,
Illum non iterum,dæmon tentare probabit,
De vitio,de quo qui tentatur superabit.

Distinctio. vij.

Quod boni angeli adeò sunt confirmati per gratiam, vt peccare non possint, & mali ita obdurati in malo, vt bene viuere nequeant.
Supradictum est,quod Angeli,&c.
Vt nequeunt ruere,qui firmari meruerunt,
Surgere sic nequeunt,qui de cœlo ceciderunt.
Arbitrio tamen hi proprio nunquam caruerunt.
Antiqui quia sunt,& subtiles operantur,
Magica peruersi,gentes vt decipiantur,
Permittit Dominus, vt iusti plus mereantur.
Iusti siue mali de semine materiali,
Plura queunt facere,nequnt tamen ipsa creare.
Magorum species,possunt hæc significare.
Multo maiora facerent, & deteriora
Praui si sineret Deus,aut hos non cohiberet.

Distinctio. viij.

Vtrum omnes angeli corporei sint quod quibusdam visum est,quibus Augustin.consentire videtur dicens angelos omnes ante casum habuisse corpora, tenuia,& spiritualia,sed in casu mutata in deterius malorum corpora,vt in eis possint pati.
Solet etiam in quæstione versari,&c.
Corporei non sunt,formare tamen sibi possunt.
Corpora,quæ rursus deponant,& remouebunt,
Quando complebunt, Dominũ quæ velle videbũt,
Quamuis non possit, in se Deus ipse videri,
Hunc tamen in specie sancti potuere tueri.
Non animam poterit intrare quis,aut habitare,
Excepto summo,qui cuncta potest penetrare.

Distinctio. ix.

De ordinum distinctione,& quot sint,& qui.
Post prædicta,supereſt cognoscere,&c.
Ordo spirituum iustorum,ter triplicatur.
Vnus plus alio dono proprio, phaleratur,
Quilibet à dono quo præeminet intitulatur.
Ascendunt homines, ad sedes quas habuissent,
Deiecti vigiles,nisi per culpam cecidissent.

Distinctio. x.

Vtrum omnes spiritus cœlestes mittantur, & ponit duas opiniones,& auctoritates quibus innituntur.
Hoc etiam inuestigandum, est,&c.
Mitti maiores dicuntur ad interiora,
Ac alij mitti dicuntur ad exteriora.
Raro maiores mittuntur,sæpe minores.
Nomen naturæ,sit species officiantis.
Angelus hoc nomen à causa participantis.

Distinctio. xi.

Quod queq; anima,angelum bonum ad sui custodiã, delegatum habet, & malum ad exercitium.
Illud quoq; sciendum est,quod Angeli,&c.
Est homini duplex datus angelus,vnus iniqua
Suggerit.ac alius monet,aliud ad sectanda pudica.
Vsq; diem finis.plus noscunt plusq; merentur.
Ciues celestes,quod plures nolle videntur.
Multi mysterium crucis à sanctis didicerunt,
Cuius notitia plena primo caruerunt.

Distinctio. xij.

Post cognitionem de angelis habitam, agitur de aliarum rerum creatione,& præcipue de opere quinque dierum distinctione.
Hæc de angelicæ naturæ conditione.&c
Spiritus angelicus,per cœlum significatur.
Hyle per terram velut inspeciosa notatur.
Et quia confusa per abyssum notificatur.
Cum sit possibilis,ad formas nuda vocatur.
Quæ tunc ante,dies,quasi non formata creatur,
Aer obscurus,tenebræ quandoq; vocatur.
In forma non disposita,sunt cuncta creata,
Primo simul,sed post distincte sunt phalerata
Nunc vbi consistit fuit hyle primo creata
Omnia per verbum diuinum credo patrata.
Verbo disposuit,sed in hyle cuncta creauit.
Distinxit species,vim seminibus sociauit.

Distinctio. xiij.

Quæ fuit prima distinctionis operatio.
Prima autem distinctionis operatio fuit,&c.
Lex cum formatur,mox à tenebris separatur.
Tunc tenebræ nox,luxq; dies,profecto vocatur.
Lux corporalis fertur,vel spiritualis.
Facta fuit lux,nunc vbi Sol lucere probatur.
Nec mirum si lux in aquis lucere putatur.
Diuersisq; modis prescripta dies habeatur.
Prima dies sola sine mane fuisse probatur.
Si vis ipsa dies moraliter accipiatur,
Vtrum de luce sit Sol facto dubitamus.
Solem cum stellis factum de luce putamus.
Dixit,idest, verbum,pater æternus genera uit,
In quo vel per quem,velut auctor cuncta creauit.

Distinctio. xiiij.

De opere secundę diei, qua factum est firmamentum.
Dixit quoq; Deus,fiat firmamentum,&c.
Fit firmamentum,de aquis factum reputatur.
Tunc aqua subterior,ab aqua summa separatur.
Quę veluti glacies seu crystallus solidatur.
Inter aquas illas firmamentum situatur.
Tertia iungit aquas,herbisq; solum reparatur.
Cœlum luminibus,quartaq; die renouatur.
Quinta dedit pisces,aer auibus populatur.

Distinctio. xv.

De opere sextæ diei, quando creata sunt animalia, & reptilia terræ.
Sequitur,dixit Deus,producant aquæ,&c.
Sexta dies animal cunctum,produxit inesse.
Hinc fit homo,cunctis debens de iure præesse.
Qui nisi peccasset,animal sibi non nocuisset,
Sed sibi subiectum diuina lege fuisset.

Septima

Septima nempe dies est recte sanctificata,
Qua consummata,vidit Deus ipsa creata.
In qua plasmator,vidit bene cuncta patrata.

Distinctio. xvi.

De hominis creatione.Vbi considerandum est quare creatus sit homo, & qualiter sit institutus, quæ verò supra tractata sunt,& qualiter factus,& qualiter lapsus, postremò quomodo sit reparatus, quæ discutienda sunt.
His excursis,quæ supra de hominis,&c.
Sic homo plasmatur, vt imago Dei referatur,
Et vultu recto cœlestis contueatur.

Distinctio. xvij.

Vtrùm anima de aliquo facta sit,vel non, & quando facta, & quam gratiam habuit in creatione.
Hic de origine animæ,plura quæri solent,&c.
De limo corpus Adæ Deus ipse parauit.
Cui cura ætatem prouectam mox cumulauit.
Ac insufflauit animam tibi siue creauit.
Hunc in terrestri Paradiso,postquam locauit.
Quam Deus vsq; globum Lunæ plantando, leuauit.
Ligno notitiæ,vitæ lignum solidauit.
Et duplici ligno,duo tunc præcepta ligauit.
Duplex præceptum ligno duplici sociauit.

Distinctio. xviij.

De formatione mulieris.
In eodem quoq; Paradiso,mulierem,&c.
Sicut principium Deus vnde cuncta creauit,
Vnus sit Adam cunctos homines generauit.
Ne minor, aut maior Adæ,sed par videatur,
Euam de latere sumi ratione probatur.
Nos Christi latere redimendos significatur.
Eua sit ex costa sola,sed multiplicatur.
Non sic natura,si discernas operatur.
Vere dic animas,ex traduce non generari,
Imo corporibus,simul infundendo creari.

Distinctio. xix.

De primo hominis, statu ante peccatum,scilicet qualis fuerit secundum corpus, & secundum animam.
Solent quæri plura de hominis statu,&c.
Factus Adam sic est in prima conditione.
Vt vitare queat mortem propria ratione.
Sed pomo vetito.mulieris voce potito,
Per nullam sortem potuit compescere mortem.
Quando resurgemus, vitam sine morte sciemus.

Distinctio. xx.

De modo procreationis filiorum si non peccassent, & quales nascerentur filij.
Post hoc videndum est,qualiter primi,&c.
Si non peccassent,coitu licito generassent.
Vsus membrorum,fortasis mox habuissent.
Hinc profecissent,paulatim cognitione.
Hos ignorantes,non dicimus hac ratione.
Atq; cibos vellent,naturæ conditione.
Cum peccauerunt,mox expelli meruerunt,
Ac in terrestri Paradiso,non coierunt.
Post sine morte Deus hos duceret ad meliora.
Si simul hoc fieret,aut qua nasceretur in hora.

Distinctio. xxi.

De inuidia diaboli,quæ ad hominem tẽtandũ accessit.
Videns igitur diabolus hominem,&c.
Inuidus ille Sathan hominis de prosperitate
Tentat,Euam superat serpentis calliditate.
Exterius non interius primus stimulatur,
Et quia succumbit, culpa maiore ligatur.
Sed quoniam cecidit ipso Sathana stimulante,
Adueniam potuit transire Deo mediante.
Per se deijcitur Sathanas.ideo reprobatur.
Vt nunquam surgat,nec surgere promereatur.
Vt nunquam surgat,sed perpetuo patiatur.
Euæ mandatum,per Adam dic esse relatum.
Constat ob hoc vere,quòd possint verba referre.

Distinctio. xxij.

De origine illius peccati, & quodnam fuerit.
Hic videtur diligenter inuestigandum esse, &c.
Eua virum tentat, Domino vult æquiparari.
Peccatum fore,scit præceptum præuaricari.
Debet ob hoc eius crimen maius reputari.
Euæ consensit Adam credens veniale,
Seu leue peccatum.quod erat morti sociale.
Qui potuit,sed non voluit rem scire, videtur
Quod sit ignorans, peccati lege ligetur.
Qui vult, nec potuit immunis talis habetur.
Qui quasi simpliciter nescit,mortem patietur.
Sic excusari nullatenus Eua meretur.
Primum peccatum non est sine velle patratum.

Distinctio. xxiij.

Quare Deus permisit hominem tentari sciens eum casurum.
Præterea quęri solet,cur Deus hominem,&c.
Tentari patitur hominem Deus,vt mereatur.
Fit malus hoc ipso,iustis meritum cumulatur.
Quare permisit Deus,à nobis dubitatur.
Contulit huic Dominus præclaram cognitionem.
Sed casus proprij nescivit conditionem.

Distinctio. xxiij.

De gratia hominis, & potentia ante casum.
Nunc diligenter inuestigans oportet,&c.
Stare per arbitrium proprium,primus potuisset.
Sed vitando malum, tunc quicquam non meruisset,
Nam quid ad hoc traheret, pro certo non habuisset,
Cum nunc tenteris,mala nunc vitando mereris.
Infima pars animæ,nobis serpente notatur.
Altera sit mulier,sed vir suprema vocatur.
Triplex pars animæ tribus his tibi significatur.
Scito q; tribus his peccatum perficiatur.
Serpens delectat, mulier vult,vir vitiatur.

Distinctio. xxv.

Reddit ad liberi arbitrij considerationem,& ponitur diffinitio liberi arbitrij.
Iam vero ad propositum reddeamus.&c.
Prauis,siue bonis,vos arbitrium teneatis.
Esse voluntatis consensum,seu rationis.
De contingenti solum sit & aduenienti,
Non de præsenti,vel præterito remanenti.
Factus homo cecidit,reparatur glorificatur,
Ex his arbitrium,distincte quadruplicatur.
Atque modis alijs si discernas variatur.
Sed per peccatum valide modo debilitatur.
Ad mala quotidie cum pronior efficiatur.

Distinctio. xxvi.

De gratia operante & cooperante.
Hæc est gratia operans. & cooperans,&c.
Gratia præueniens, in te bene velle lucratur.
Datq; subsequitur,volitum quod perficiatur.
Sic nostrum velle diuino rore rigatur.
Velle quod in nobis,ad velle bonum moueatur.
Gratis prima datur gratum facit illa vocatur.
Qua formata fides in nobis inueniatur.
Quod præit,& sequitur vnum donum reputatur.
Sed duplex actus,duplici sub voce notatur.
Esse bonum, magnum minimum,mediumq; sciatur
Sub medio vero, libertas contineatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Distinctio. xxvij.

quid sit virtus,& quid sit actus,vel opus.
Hic considerandum est cum prædictum sic.&c.
Virtus informat animam, Deus hanc operatur,
Et iuuat arbitrium,bonus actus,vt eliciatur,
Ex quibus adiunctis,bonus effectus generatur.
Gratia non meritum fertur,licet hac generetur.
Nemo fide,fidei tamen actu quisq; meretur.
A multis virtus,animi motus perhibetur.

Distinctio. xxviij.

Prædicta repetit, vt alia addat, definitiuam assignationem ponens, de gratia & libero arbitrio, contra Pelagianos.
Id vero inconcusse, & incunctanter,&c.
Gratia non proprijs meritis datur,aut adhibetur,
Quæ nisi præcedat,nullus pro posse meretur.

Distinctio. xxix.

Vtrum homo ante peccatum egerit gratia operante, & cooperante.
Post hæc considerandum est vtrum homo, &c.
Gratia si desit nec Adam quicquam meruisset,
Ante tuum lapsum,cum virtutes habuisset,
Hic vbi peccauit, virtutibus expoliatur.
Et mox de dulcis Paradisi sede fugatur.
Huius in introitu,Cherubim gladiusq; locatur,
His amor, & præsens tribulatio significetur,
Absq; quibus quisquam requiem non ingredietur.
Vsi si ligno vitæ persæpe fuissent,
Viribus,& vita longeua plus viguissent,
Raro sumpserunt,citiusq; mori potuerunt.

Distinctio.xxx.

Quod per Adam peccatum & pena, transijt in posteros.
In superioribus insinuatum est,licet,&c.
Adæ peccato genus humanum maculatur.
Culpaq; dicatur,lex carnis, & ipsa vocatur.
Illa resurget,& in cælis caro glorificatur,
Quæ nobis ab Adam solum transfusa probatur.
Non quæ quotidie refluit, fluit & vegetatur.
Hoc tamen à multis recta ratione negatur.
De nutrimento transfuse quid solidatur.

Distinctio.xxxj.

Quomodo peccatum originale à parētibus transeat ad filios, an secundum animam, an secundum carnem an secundum vtrunq;.
Nunc superest inuestigare qualiter illud, &c.
Per coitum caro non licitum prorsus generatur.
Adueniens anima,carnis vitio vitiatur.
Sic vase malo,vinum purum maculatur.
Per baptisma patrum,proles non mundificatur.

Distinctio xxxij.

Quomodo originale peccatum dimittatur in baptismo, cum & post illa concupiscentia, quæ dicitur originale peccatum.
Quoniam supradictum est originale,&c.
Cum baptizatur homo,fomes debilitatur,
Spiritus interior à culpa mundificatur.
Est fomes pœna,cuius Deus auctor habetur.
Auctor vt est culpa,dæmon,vel homo retinetur,
Ipse Deus animas mundas creat & pretiosas.
Per carnis libitum,sese reddunt vitiosas.
Dic alias alijs natura plus speciosas

Distinctio. xxxij.

An peccatum omniū præcedentium parentum transeat ad filios originaliter.
Prædictis adijciendum videtur,&c.
Si sine baptismo,quis paruulus,hic morietur.
Pro solius Adæ vitio, leniter patietur.
In lumbis Adæ corruptis prorsus eramus.
Eius ob hoc massam corruptam participamus.
Facta patris praua,si filius ipse sequetur,
Pro patre tunc merito puniri nempe meretur.
Tempore punitur quis pro patre sic reperitur.

Distinctio. xxxiij.

Quæ de peccato actuali animaduertenda sint.
Post prædicta de peccato actuali,&c.
Res bona causa fuit radix, & origo malorum.
Praua voluntas est nunc causa sequens vitiorum.
In re nempe bona,concedo malum situari.
Verum philosophi credunt hęc euacuari.
Est natura bonum,corruptio vero probatur
Esse malum,qua quis prauus,quandoq; vocatur.

Distinctio.xxxv.

Exponit quid sit peccatum,per eius notificationes.
Post hæc videndum quid sit peccatum,&c.
Sit tibi peccare, legem Domini violare
Vt malus interior, actus scelus esse probatur.
Sic malus exterior actus primo sociatur.
Si modus ac actus sapienter discutiatur.
Actus laudatur,modus in facto reprobatur.
Non locus à primo distare facit scelus,imo.
Cui sit dissimilis,quando sit crimine vilis.
Dic nihil esse malum,si per se consideratur.
Porrò substrati ratione quid esse probatur.
Hoc animæ facies vitiatur, & obtenebratur.
Peccatum priuat,effectus pœna vocatur.

Distinctio.xxxvj.

Quod quædam simul sunt peccata & pœna peccati, quædam peccata & causa peccati, alia vero peccata, & causa & pœna peccati.
Sciendum est tamen quædam sic esse,&c.
Sunt quędam scelera,scelus & pęna reputanda.
Vt timor,inuidia,quis plura sunt socianda.
Sunt peccatorum causæ,peccata locanda.
Et peccatorum pœnæ peccata notanda.
Deformans pęna,vel deficiens remouetur
A Domino quæ ponit & ordinat huic tribuetur.
Vitas mortale vitare nequis veniale.
Quæ bona sunt genere per finem discutiuntur.
Quæ bona simpliciter,bona simpliciter metiuntur.

Distinctio.xxxvij.

Aliorum ponit sententiam,qui dicunt, malos actus, nullo modo esse à Deo,nec esse bonos, siue in eo q̄ sunt,siue alio modo.
Sunt autem, & alij plurimi longe aliter,&c.
Esse malum duplex,culpæ pœnæq; notetur
Pœnæ,non culpæ,vere Deus actor habetur.
Mortem non fecit, Deus,hoc sic accipiatur,
Culpam non fecit, qua mors inflicta probatur.

Distinctio.xxxviij.

De voluntate,& eius fine,ex quo ipse iudicatur.
Post prædicta de voluntate eiusq; fine,&c.
In cunctis factus finis Deus instituatur.
Velle voluntatis,hoc vere rectificatur.
Præcepti finis amor est, si continuatur.
Velle volutatem finem,volitumq; notabit.
Nunc hoc,nunc illud,intentio significabit.
Propter quid volo quid,intentio notificabit.
Atq; voluntates in hnem rectificabit.
Has vt sint vna, finis ratione ligabit.

Distinctio xxxix.

Dū voluntas sit de his, quæ naturaliter homo,potest quare peccatum fore dicatur,cum nullum aliud naturale peccatum sit.
Hic oritur quæstio satis necessaria, &c.
Vis naturalis motus malus esse videtur,
Peccatum sed vis in se bona semper habetur.
Quidam de motu dixerunt, q̄ geminatur.
Vnus laudatur,alter vero reprobatur.
Gratia præueniens iuuat hunc, aliusq; fugatur.
Vtrum sint vnus motus tantum,dubitatur.
Syderesis nequit extingui,licet impediatur.

Distinctio. xl.

An ex fine omnes actus pensari debeant, vt simplicī boni, vel mali dicantur.
Post hæc de actibus,adijciendum videtur,&c.
Quidam laudantur actus, alij reprobantur,
Simpliciter quidam duplici facie variantur.
Affectus sine directus,opus pretiosum
Reddit,si desit vnum,fiet vitiosum.
Absq; bonis,fieri mala plures inficiantur.
Porrò nequaquam bona sunt, quāquā videantur.

Distinctio.xli.

An omnis intentio, & actio, quæ fide carent, sint mala.
Cumq; intentio,vt supradictum est bonum,&c.
Absq; fide,bona non fieri,quidam posuerunt.
Aſt alij fieri bona,non bene,disseruerunt.
Distinguunt alij bona,quàm plures operari,
Absq; fide nequeunt cum ipsis regna lucrari.
Absq; voluntate quenquam peccare negato.
Ipsa voluntas est,qua vitam rectificamus.
Et qua peccamus,si legem discutiamus,

Distinctio. xlij.

An voluntas, & actio mala,in eodem homine, & circa eandem rem, sint vnum peccatum,vel plura.
Cum autem voluntas mala, & operatio,&c.
Praua voluntas cum facto duplex reputatur.
Crimen,& ab alijs vnum nunc esse probatur.
Si scelus est actu,constat scelus esse reatu.
Si doleas actu transit,remanetq; reatu.
Nunc duplicem pœnam,nunc culpa sume reatu.
Multiplices species,peccatorum numerentur.
Inter quæ, septem capitalia commemorentur.
Mortem mortale parit,& veniam veniale.
Est accusandum damnandum criq; minale.
Pellico dum pecco,deliquo,recta relinquo,
Fons est cunctorum tumor,atq; cupido malorum.

Distinctio. xliij.

De peccato in spiritum sanctum,quod dicitur etiam peccatum ad mortem.
Est præterea quoddam peccati genus,&c.
Sanctus spiritus est amor,in quē quisquis amorem
Peccat,committit culpam,culpis grauiorem.
Vt qui desperat,aut induratus oberrat.
Vix sunt contriti,vix hinc sibi credo remitti.
De nullo tamen,ob hoc desperare velimus,
Nam pius est Dominus, velut exemplis reperimus.

Distinctio. lxiiij.

De potentia peccandi, an sit homini vel diabolo data à Deo.
Post prædicta consideratione dignum,&c.
A summo Rege fluit omnis vera potestas,
Sed cum peccare, priuatio sit, vel ægestas,
Posse Deo detur priuatio subripietur.
Si quid præcipiat princeps,non præcipiendum,
Per quod præceptū Domini sit transgrediendum,
Quod iubet illicite,constet nnn esse tenendum.
Quod ius dictabit licitè,sibi nemo negabit.

IN TERTIVM SENTENTIARVM LIBRVM SENTENTIAE.

Distinctio.prima

De incarnatione verbi

Cum venit igitur plenito temporis, &c.

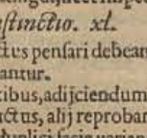

ONSTAT q̄ gratum tempus, tunc exoriatur.
Cum verbum patris, carnem vestire probatur.
Mitti dicatur,de virgine cum generatur.
Est incarnatum,solum verbum generatum,
Vt nomen geniti sibi soli sit propriatum.
Nam per quem fecit Deus omnia iure refecit.
Quanquam perfectè,pariter tres operatur.
Non se sed genitum carne vestire probantur.
Dicas quòd pariter incarnari potuerunt,
Sed tamen in verbo concorditer hoc voluerunt,

Distinctio.ij.

Quare totam humanam naturā accepit, & quid nō humanitatis,vel humanę naturæ intelligendū sit.
Et quia in nomine tota humana natura,&c.
Aeternum verbum,sibi totam consociauit.
Nostram naturam,sapienter & hanc reparauit.
Hanc simul assumpsit,simul & sibi concihauit.
Concipitur,capitur,mox vnitur caro,verbo.
Sic simul inseritur,homo verbo,nec mora scitur.

Distinctio. iij.

De carne quam verbum assumpsit qualis ante fuerit, & qualis assumpta.
Quæritur etiam de carne verbi,&c.
Quam verbum patris sumpsit,caro sanctificata.
Et mundata fuit culpæ prius obq; ligata.
Mater mundatur,fomes tunc euacuatur.
Et miro,more,per eam verbum generatur.
Adam peccante,sumus omnes commaculati.
Sunt Abraham dante decimas,nati decimati.
Nam coitu carnis omes suimus generati.
Nequaquam legi tali Christus generatur.
Ergo nec in patribus peccauit,nec decimatur,
Mox cum concipitur Deus, ac homo mox reperitur
Corpus maiori post quantitate potitur.
Assumpsit gratis pœnam,culpam moueatis.

Distinctio.iiij.

Quare tribuatur incarnatio spiritui sancto, quæ est, opus totius trinitatis, & de ipso etiam conceptus, & natus dicatur.
Cum vero incarnatio verbi,&c.
Pneumate diuina dilectio significatur.
Causa mouens fuit hæc q̄ homo verbo sociatur.
Pneumate Christus ob hoc,cōceptus cōmemoratur
Hac ratione tamen pater eius non referatur,
Sicut nec crinis,pater est homo nec reputatur.
Ex Dauid Paulus hunc factum testificatur.

Distinctio.v.

Si persona personam, vel natura naturam assumpsit, & si natura Dei incarnata sit.
Præterea inquiri oportet cum ex premissis,&c.
Personam bene naturam sumpsisse probatur.
Sed quia personam sumpsit natura negatur.
Et q̄ natura naturam sustineatur.
Hinc incarnata natura piè refutatur.

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

Sed ꝙ si nata, vel facta caro caueatur.
Per se non anima.propriè persona vocatur.
Ipse magister in hoc non consentire probatur.

Distinctio. vi.

De intelligentia harum locutionum. Deus factus est homo, Deus est homo.an his locutionib. dicatur Deus factus esse aliquid, vel esse aliquid vel non.
Ex præmissis autem emergit quæstio, &c.
Hæc concedatur, Deus est homo, discutiatur,
Factus homo Deus est, habitus necnon variatur.

Distinctio. vij.

Pe sitis sententijs prolatisq; testimonijs, intelligentia rũ propositarum, locutionum, exequitur, secundũ singulas sententias, & prius secundum primam.
Secundum primam, verò dicitur Deus, &c.
Christus vt est homo sit natus, prædesq; tinatus
Ac humanatus Deus est diuinificatus,
Non homo dicetur à sanctis sic perhibetur.

Distinctio. viij.

An diuina natura debeat dici nata de virgine.
Post prædicta inquiri debet vtrum, &c.
Personam natam concedimus, & generatam,
Christum bis natum, dici non est reprobatum.

Distinctio. ix.

De adoratione humanitatis Christi, an eadẽ adoratio humanitati, & deitati, sit exhibenda.
Præterea inuestigari oportet vtrum caro, &c.
Est vno cultu, caro cum verbo veneranda.
Sicut adoranda, præ cunctis, est & amanda.

Distinctio. x.

An Christus secundum quòd homo est, sit persona, vel aliquid.
Solet etiam inquiri à quibusdam, &c.
Christus adoptiuus, sanè non est reputandus,
Ac vt homo solum, non est persona vocandus.

Distinctio. xi.

Vtrũ Christus sit creatura, siue creatus, vel factus.
Deinde si quæritur prædestinatio, &c.
Christum simpliciter, non dicas esse creatum.
Sed iungas hominem, concedas ante negatum.

Distinctio. xij.

An homo ille, semper fuerit, vel ceperit.
Solet etiam quæri vtrum Deus alium, &c.
Incepit Christus hominem si conspiciamus,
Sed si personam, tunc incepisse negamus.
Insertus verbo Christus peccare nequiuit.
Si non insertum, donas delinquere quiuit.
Sumere de nihilo, carnem verbum potuisse,
Ac etiam sexum muliebrem si licuisset.

Distinctio. xiij.

Si Christus secundum naturam hominis in sapientia, gratia proficere potuit, uel profecit.
Præterea sciendum est, Christum, &c.
In membris Christus, non in se proficiebat,
Eius virtutem, populus cum percipiebat.

Distinctio. xiiij.

Si anima Christi habuerit sapientiam parem cũ Deo, & si omnia scit, quæ Deus scit, nec ne?
Hic queri opus est, cum anima Christi, &c.
Concedas animam Christi, fore cuncta scientem.
Porrò non ipsam concedas, omnipotentem.

Distinctio. xv.

De omnibus defectibus, quos assumpsit Christus, in humana natura.
Illud quoq; prætermittendum non est, &c.
Defectus nostros sumpsit, qui conueniebant,
Et libertati nostræ, tunc expediebant.
Tristatur, timet, & turbatur, pars rationis.
Infima, sed nunquam pars excellens rationis.
Passio, siue dolor, à Christo non remouetur
Causam seu meritum, tolli solum perhibetur.

Distinctio. xvi.

An in Christo fuerit necessitas patiendi, vel mori, qui est defectus generalis.
Verum tamen magis mouetur, &c.
Sponte necesse pati, sibi Christus confociauit,
Quatuor ex statibus aliquid sibi conciliauit.

Distinctio. xasij.

Si omnis Christo oratio, vel voluntas impleta sit.
Post prędicta considerari oportet, &c
In Christo natura duplex si discutiatur.
Ex hoc velle duplex in Christo significatur.
Diuersisq; modis volitum diuersificatur.

Distinctio. xvij.

Si Christus meruerit sibi & nobis, & quid sibi, & quid nobis.
De merito etiã Christi, prætermittendum, &c.
Morte sibi quidam Christum dicunt meruisse.
Non nu, sed mero meritorum proq; fuisse.
Non est plus anima Christi dicenda beata
Post mortem, sed in hoc ꝙ non tolerat tolerata,
Dicitur esse datum nomen, super omne leuatum,
Christo per mortem, quia tunc est notificatum,
Non natura dedit Christo, se gratia verè
Quod nomen sublime, Dei potuisset habere.
Ipse sibi meruit, etiam si non pateretur.
Mortem sustinuit, vt nobis vita daretur.
Quanquam nos aliter saluare Deus potuisset.
Per Christum decuit, vt regnum sic patuisset.

Christus profectu merito nõ quantum ad virtutẽ meriti, sed quantum ad numerum meritorum.

Distinctio. xix.

Hic qualiter à diabolo, & à peccato redemit ꝑ mortẽ
Nunc quæramus quomodo per mortem, &c.
Per mortem Christi, mundus tunc iustificatur,
Intus dum per eam dilectio multiplicatur,
Atque fidem mortis eius credens meditatur.
Factus homo moritur, vt homo de morte trahatur.
Nil debens moritur, vt debitor eripiatur.
Ergo pater, quod homo per eum iuste redimatur.
Ipse reformator pacis, verus mediator.
Nos enim Dauid patriq; reconciliauit.
Sed post baptismum, nos vita sequens maculauit.

Distinctio. xx.

Quod alio modo potuit liberare: & quare potius isto
Si vero quæritur, vtrum alio mõ posset deus. &c.
Verè nos aliter saluare Deus potuisset:
Sed modus hic licuit, vt cunctis forma fuisse.
Cum fuit oblatus pius agnus & immaculatus.
Seq; dedit prætium pro cunctis sufficienter,
Electis verè pretium fuit efficienter.
Et pater, & genitus & Iudas traditione.
Christi conueniunt, discouueniunt ratione.

Distinctio. xxi.

Si in Christo diuisio fuit animæ, vel carnis, à verbo vel amborum.
Post prędicta, considerandũ est vtrũ, in mor. &c.
Expositus morti. diuisus nempe videtur.
Exterius Christus, vnitus & intus habetur.
Spiritus à carne per mortem dissociatur
A deitate tamen neutrum vere separatur.
cum caro mortalis, sed non deitas patiatur.

Distin-

Distinctio. xxij.

Si Christus in morte fuit homo.
Hic queritur, vtrum in illo triduo mortis. &c.
Vnitus verbo Christus semper perhibetur.
Hinc ꝙ homo fuit in triduo plerisque videtur.
A multis aliter, recta ratione tenetur.
Christus vbique fuit homo, si persona notetur.
Sed si naturas distinguas hoc reprobetur.
Sic si descendit de cœlo discutietur.

Distinctio. xxij.

Si Christus habuit fidem spem & charitatem. (&c.
Cũ vero supra habitũ sit, Christum plenũ gratia.
Virtus qua credis non visa fides habetur.
Quo credis vel quod, si discernas variatur.
Credo Deo, credoq; Deum, licet inueniatur.
Si non credis in hunc, vere totum nihilatur.
Formatamq; fidem dilectio concomitatur.
Informis fiet, si dulcis amor retrahatur.
Vt Deus est vnus, vnum baptisma probatur.
Vna fide genere, qua creditur accipiatur.
Vera fides rebus, non visis appropriatur.
Primo fides veluti fundamentum situatur.
Credere, sperare præcedit sicut amare.
Vt tamen est virtus, neutrum poteris separare.

Distinctio. xxiij.

Quomodo intelligitur quod scriptũ est, cũ factum fuerit credatis, & de fidei obiecto atq; materia.
Hic quæritur, si fides tantum de non visis est, &c.
Thomas tangebat carnem, quam conspiciebat.
Sed Deus interius in Christi carne latebat.
In quem credebat, visis inuisa videbat.
Sic etiam Petrus, Christum sub carne latentem:
Credidit esse Deum, quem cernebat patientem,
Est ex auditu si percipis interiori.
Ipsa fides proprie, sed non ex exteriori.
Quædam non credis siue viuaci ratione,
Et quædam credas sine certa cognitione.

Distinctio. xxv.

De fide antiquorum.
Prædictis adijciendum est de sufficientia fi. &c.
Et præcedentes aduentum, siue sequentes.
Non sunt saluati, nisi pro sanguine nati.
Christum venturum, Christum necnon moriturum
Inde resurgentem, post in fine venientem.
Credebant certe tunc implicite vel aperte.
Qui sunt saluati pretioso sanguine nati.
Christi Baptista, profecto non dubitauit.
Immo velut dubitans dubitantes certificauit.
In Christum credis Corneli, sed quia natum
Nescis per Petrum tibi sit baptisma relatum.
Virtutum radix, amor est, non euacuatur.
Speq; fide, maior, amor hac ratione vocatur.

Distinctio. xxvi.

De spe quid sit.
Est aũt spes virtus qua spiritualia & æterna, &c.
Per spem speramus, quæ nunc bona desideramus.
Esse futurarum rerum, spem credo bonarum.
Sitq; fides rerum sanctarum siue malarum.
Dictas virtutes nequaquam Christus habebat.
Sicut nec sancti: nam clarè cuncta videbat.
Sanctibus in limbo spes atq; fides remanebat,

Distinctio. xxvij.

De charitate, qua diligitur Deus, & proximus quæ in Christo, vel etiam in nobis est.
Cum aũt Christus, fidem & spẽ non habuerit. &c.
Christus syncera fuit & dilectio vera
Primo Deus in se: post ipsum frater ametur.
Hic amor vnus erat, sed præceptum geminatur.
In patria primum complete perficietur.
Ex motu duplici deus, & post frater ametur.

Distinctio. xxviij.

Si illo præcepto iubemur, diligere totum proximum, & nos totos.
Hic quæri potest, vtrum ille mandato, &c.
Es tibi tu totus, & frater totus amandus.
Angelus obsequio, tibi proximus est, & amandus.
Spe conuertendi naturæ conditione,
Proximus est, sic obsequio cognaq; tione.

Distinctio. xxix.

De ordine diligendi, quid prius, quid post.
Post prædicta, de ordine charitatis, &c.
Sunt in amore, gradus si certè conspiciatur.
Nam plus affinis, quàm non affinis amatur.
Affectuq; pari non omnes prorsus amamus.
Præmia cum cunctis, eadem pariter cupiamus.
Cum tamen id brauium, cunctis æque cupiamus
Naturam sed non vitium, peccantis amemus.
Hic amor incipiet, crescet, post perficiemus.

Distinctio. xxx.

Si melius est diligere amicos, quàm inimicos, & à conuerso.
Hic solet quæri, quod patris sit, &c.
Est magis intentus, in amicum, motus amoris
Ex hoc, talis amor, fertur meriti potioris.

Distinctio. xxxi.

Si charitas semel habita amittatur.
Illud quoq; non est prætereundum, &c.
Nunc perdi quid amor, in cœlis perpetuatur.
Ipsa fides, & spes, in cœlis euacuatur.
Ipse modus, qui nunc scitur, tunc adnihilatur.
Electos solum sicut se Christus amauit.
Hic amor est patriæ, quem Christus significauit.

Distinctio. xxxij.

De charitate Dei.
Præmisisis, adijciendum est, de dilectione, &c.
Nil Deus odisti, rerum quibus esse dedisti.
Prædilexisti tamen illum quem genuisti.
Hinc in amore patris, effectus & esse notatur.
Primum mutatur, reliquum nunquam variatur.
Simpliciter dominus, electos semper amauit.
Similiter reprobos odiuit & reprobauit.

Distinctio. xxxij.

De quatuor virtutibus principalibus.
Post prædicta, de quatuor vitutibus, &c.
Prudentes, sobrij, iusti, fortesq; vocantur.
Virtutes cardinales, quos concomitantur.
Quæ non tollentur, sed vere perficientur.
Harum mutantur vsus, non euacuantur.

Distinctio. xxxiij.

De septem donis spiritus sancti,
Nunc de septem donis spiritus sancti. &c.
In patria dona septem, non euacuantur.
In Christo Iesu, prædicta fuisse probantur.
Vsus quorundam, si discernas, variantur.
Nam patriæ moræ, reuereris Christe timore:
Dat naturalem, solum natura timorem.
Hunc habuit Christus mortis metuendo dolorem,
Ipsa libido parit, humanum nempe dolorem.
Et post mundanum, prę cunctis deteriorem.
Seruilem, post initialem, tiq; lialem.
Gratia præstabit, ipsam si quis triplicabit.

Distinctio. xxxv.

Quomodo differant, sapientia & scientia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Post præmissa.diligenter considerandum est,&c.
Aeternum sapiens mundana sciens meditatur.
Ast intellectus, animæ motus,speculatur.

Distinctio. xxxvi.

De connexione virtutum,quæ non sæparantur.
Solet etiam quæri,vtrum virtutes,&c.
Virtutes vbi sunt,omnes sunt atq; pares sunt.
Connexe sibi sunt,tamen vsu dissimiles sunt.
A vitijs vere totum debes remouere.
Crimina dic vere nexu,paritate carere.
Si præcepta Dei,finaliter accipiuntur.
Omnia claudit amor,& ob ipsum præcipiuntur.

Distinctio. xxxvij.

De decē preceptis quō cōtineantur in duob.mādatis.
Sed iam distributio decalogi,quæ in duob.&c.
Sunt præcepta decem,tria respiciunt deitatem.
Sed septem spectant,ad fratrum commoditatem.
Idola non sunt,si formaliter accipiatur.
Nam deitas in eis non est,quod gens veneratur.
Aegyptus per præceptum Dei spoliatur,
Hinc exculatur plebs. nec furtum reputatur.
Aegyptus domini iussu,quoniam spoliatur.
Plebs excusatur,furtum fore nec reputatur.

Distinctio. xxxviij.

De triplici generi mendacij.
Sciendumtamen tria esse genera,&c.
Delectant homines mendacia dicta iocosa.
Quæ prosunt,sed non obsunt,dic officiosa,
Obsunt nec prosunt,mendacia pernicioſa,
Mortem postrema duo,perfectis operantur.
Predictæ species,in plures ramificantur.
Sunt obstetrices mentitæ,cum pictate.
Cum propriæ vitæ seruandæ solicitatæ.
Mysterium Iacob excusat,nam quod faciebat,
Et quod dicebat,hoc sacrum pneuma docebat,

Distinctio.xxxix

An periurium sit,vbi non est mendacium.
Nunc de periurio videamus.&c.
Si large sumpta mendacia consideremus:
Semper mentitur,quem periurare videmus.
Si stricte sumas,præconcessum reprobemus:
Qui falsum dicet huc priuare sciemus.
Et qui mentitur iurans,huic associemus.
Compulso pro re licita, iurare licebit.
Sic iuramentum,quis acceptare valebit:
Sic compellaris,verum iurare licebit.
Sic & iurare permittere quisque valebit.
Si male iuratur, iuramentum nihilatur.
Nec iuramento,iurans de iure ligatur.

Distinctio. xl.

De distinctione duorū de cōcupiscentia mandatorū.
Sextum præceptum est.&c.
Differt à veteri,noua lex,nam prima timoris
Est, sed dulcoris extat noua lex,sed amoris.
Præceptis & promissis differre probantur,
Et sacramentis,si leges discutiantur.

IN QVARTVM SENTENTIARVM LIBRVM SENTENTIAE.

Distinctio prima.

De sacramentis in generali.

Amaritanus enim,vulnerato appropriās.
Sacrū signatū, sacra signās siue sacratum.
Secretum, sacramentū dic esse vocatum.
Signorū,quædam data naturalia quędam
Quædam signa data,sunt sacramenta vocata.
Vt meritum fidei crescat,fastusq; fugetur.
Ocia ne regnent,sunt sacramenta statuta.
Prima sacramenta,nobis noua significabant.
Et non saluabant,sed circuncisio vere.
Vim baptismalem,tunc credebatur habere.
Ex verbis pariter,& rebus conficiuntur.
Erudiunt reprimunt,exercent, hic statuuntur.
Est circumcisus Abrabam, proles sociatur.
Vt distinguatur,credat,placeat,redimatur.
Octauaq; die præputia petra secabat.
Quæ petra,Christum neutrum,significabat.
Ante dies octo,puerum si mors rapiebat,
Ipsa paterna fides.prædicto sufficiebat.
Lex naturalis pueris sic subueniebat.
Per domini cultus,tunc saluabatur adultus.

Distinctio. ij.

De sacramento nouæ legis.
Iam ad sacramenta nouæ legis accedamus.&c.
Baptizat.iungit,firmat,cibat,ordinat iungit.
Pœnitet: hęc Christi,pia sacramenta petisti.
Totam virtutem,sumpserunt,de cruce Christi.
Deuictis primis, q̄ lex non saluificauit,
Aduenit Christus,cruce mundum,qui reparauit.
In precursoris baptismate nulla dabatur
Gratia:qua propterea sanctis post iteratur.
Cum baptizabat,venturum significabat.

Distinctio. iij.

Quid sit baptisma.
Post hæc videndum est,quid sit baptismus, &c.
Fit sacramentum,cum tangit vox elementum.
Christi formata data,sit semper mente notata.
Nec corrumpantur nostri species caueatur.
Quæ si mutatur,certè totum mihilatur.
Et si mutatur baptismus nec reputatur.
Seruabis breuiter morem,mergens semel aut ter.
O pia mors Christi legalia tu tumulasti.
Et portas cœli nobis ex tunc reseraſti.

Distinctio. iiij.

Quod alij suscipiunt sacramentum & rem, allij sacramentum & non rem.
Hic dicendum aliquos suscipere.&c.
Subiectos fidei, cum re protestor habere
Baptismum: fictos re prorsus dico carere,
Passi pro Christo,lauacro non re caruere.
Cum baptizari,contriti non potuere.
Qui baptizantur,Christum vestire probantur,
Sed iusti plenè,ficti quoque non ita plenè.
Sancti qui lauacrum contingere non potuerunt,
Sanguine siue fide, baptizari meruerunt.
Si quis mundatus,non est baptisma paratus,
Per baptisma datur,vt mundior efficiatur.
Virtus augetur,fomes multum reprimetur.

Distinctio. v.

Quod baptismus æquè sanctus est à bono, vel à malo datus.
Post hæc sciendum est,sacramentum baptismi &c
Vita ministrorum,quanquam vitijs maculetur,
Vis baptismalis,ex hoc non concutietur,
Si tamen intendas,hæresim nil conficietur.
Nulli nempe datur,vt sit baptismus in eius
Nomine,ne domini spes in seruo staruatur.
Ipse Deus solus dimittit crimina verè,
Quanquam ministerium clauis tu possis habere,

Distinctio. vj.

Quibus liceat baptizare.
Nunc quibus liceat baptizare,&c.

A quo-

A quocunque datur baptismus,non iteratur.
Si tamen intendat.quod ab ecclesia celebratur.
Præsbyterum queret,primò si possit habere,
Qui non est natus,non est profecto renatus.
Quisquis non nasci potuit, nec posse renasci.
Primò quàm nati sunt Hiere.Io.sanctificati,
Dic patrias sanctas,bene baptizare probaris.
Sed si discordet intentio, nil operaris,
Si prorsus ludendo datur, tunc annihilatur.
Si tamen intendat dare ludens, non reprobatur.
Si baptizatur adolescens,ipse loquatur.
Infans vel mutus patrini voce ligatur.
Hinc exorcismi fiunt, post hos cathecismi,
Hinc baptizatur infans,cum fonte lauatur.

Distinctio.vij.

De confirmatione.
Nunc de sacramento confirmationis,&c.
Præsul confirmat, dum frontem chrismate firmat,
Quo confirmatur, vt Christum confiteatur.
A maiore datur, & gratia corroboratur.
Baptismo maius,dicta ratione probatur.
Ieiune detur,si edatur,non iteretur.

Distinctio.viij.

De sacramento altaris,& Eucharistiæ.
Post sacramentum baptismi,&c.
Baptismus mundat, ęstus reprimens vitiorum.
Euchariton solidans,reficit pia corda bonorum,
Eucharíton bona gratia sit,quam virgo Maria
Concepit,peperit, portauit, lacte cibauit,
Manna figurauit, & Melchisedech reseruauit.
Agnus promebat, mare cum Baptista tegebat,
Post agnum typicum,datur agnus non maculatus.
Nam passo Christo,prior est agnus tumulatus,
Christum sumetis ieiuni,uosq; paretis.
Formam signetis,propriam qua conficietis.
Christus contenta res est,ac significata,
Tantum signata,sed non contenta fideles.
Signa sunt species, rem tantum dico fideles
Vt corpus verum est Christi, res est specierum
Ecclesiæ dignum sic credas hęc duo signum.

Distinctio.ix.

De duobus modis manducandi.
Et sicut duæ sunt res illius sacramenti, &c.
Sumere crede malos corpus Christi præciosum
Hisq; salutiferum non est,sed pernicioſum,
Digne sumentes,sunt fructum percipientes,
Spiritualiter hi,sacramentaliter illi,
Est sacramentalis modus vnus, spiritualis
Est melior:sine quo præsumens sumere peco.

Distinctio.x.

De hęresi aliorum, qui dicunt corpus Christi non esse in altari, nisi in signo.
Sunt item alij præcedentium insaniam, &c.
Nam cœlis corpus Christi,nunquam separatur,
In terris quanquam sit,nam Deus hoc operatur.
Quod simul, hic & ibi, Iesus integer inueniatur,
Panis mutatur in eum, hoc hic variatur.
Et q̄ sit totum,specie sub vtraq; sciatur.

Distinctio.xj.

De modo conuersionis.
Si autem quæritur qualis sit illa conuersio,&c.
Totus,& in totum transit, species remouere
Debes, & Christum sub eisdem crede latere.
Panis mutatur in eum,non adnihilatur.
Sumitur occultè Christus, ne sit tibi stulte,
Horror seu risus, sitq; lucrosa fides.
Ne reprehendaris,horrescas, sed merearis.
Credens ipse Iesum, sub velo sumis in esum,
Vino dic animam,sed corpus pane vocari,
Hac duplici specie dic nobis significari,
Totam naturam nostram Christo reparari,
Quam vere sumpsit sibi,nec debet dubitari.
Vino iungatur aqua, qua plebs significatur.
Si non addatur,constat q̄ conficiatur,
Sed qui sacrificat.hinc dire corripiatur.
Panis triticeus & vinum sacrificantur.
Omniā nullantur, hę si species variantur,
Panis triticeum, cum vino sacrificabis.
Frustra libabis,species has si variabis.

Distinctio.xij.

Vbi illa accidentia fundentur.
Si autem queritur, de accidentibus,&c.
Dic species verè,sine subiecto manere,
Ipse franguntur,tricantur,& aspiciuntur.
Christus velatur in eis, vt homo mereatur,
Ambulat in terris Christus,surgit,tumulatur.
Hostia partita,docet hoc si discutiatur.
Pugnant,purgantur, alij iam glorificantur.
Et per tres partes diuisa significantur.
Vt te mundabis frater, sic participabis.

Distinctio. xiij.

Si hęretici vel excommunicati hoc sacramentum,conficiant.
Solet etiam queri vtrum praui sacerdotes, &c.
Si bene seruetur intentio,forma,potestas,
Conficit hæreticus,precisus non remouetur.
Siquis conatur,peruersum dogma tueri,
Et quod ab ecclesia nouit prorsus prohiberi,
Hic hęresis sautor debet de iure caueri,
Dicitur hinc hęresis doctrina falsa poetis.

Distinctio.xiiij.

De pœnitentia.
Post hęc de pœnitentia agendum est, &c.
Post lapsum primam tabulam baptisma vocamus,
Cum cadimus reliquam capimus, si pœniteamus.
Pœna resumetur,baptismus non iteretur,
Pœna sacramentum, nec non virtus reseratur.
Porrò baptismus, virtus non esse probatur.
Crimina deflere,post committenda cauere,
Signabit verè deplangere,pœq; nitere,
Verum qui flebit, sed post peccare placebit,
Dissimulat verè, vel nescit pœq; nitere.
Vt te peccante rursus reus es velut ante,
Sicut vt deflebis,bona perdita rursus habebis.
Hæc bona sunt verè, quæ primo vitia fuere.
Quorundam more solennis non iteratur.
In multis tamen Ecclesijs hoc adhnihilatur.
Quandocunq; dolet peccator suscipiatur.
Vt patet in Dauid, semper dominus miseratur.

Pœna,id est pœnitentia.

Distinctio.xv.

Quòd pluribus irretitus peccatis, non pōt de vno pœnitere verè,nisi & de omnibus pœniteat.
Et sicut supradictis auctoritatibus,&c.
Vnum deleri nequit, ac aliud retineri,
Mortis peccatum teneas sic esse probatum.
Vtq; flagelleris,purgeris siue proberis,
Aut conseruerīs,pœnam domini patieris,
Nec non pœna datur qua Christus glorificatur.
Consule,castiga, solare,fer, ora,remitte,
Visito,poto,cibo,redimo,tego,collido,condo.
Interius mundet eleemosina spiritualis.
Ad vitam,sine qua,tibi nil prodest manualis.
Bis non punitur qui pœna iusficienti,
Hic in presenti bene correctus reperitur.
Quæ bona mortua sunt ad vitam nil tibi prosunt.

Nil

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nil ex condigno, sed congruitate meretur,
Si quis seclusus, ab amoris laude probetur.

Distinctio. 16. & 17.

De tribus quę in pœnitentia considerandа sunt.
In perfectione autem pœnitentiæ tria sunt, &c.
Crimen deletur, si cor, manus, os comitetur.
Istis peccamus, ipsisq; sacrificamus.
Hunc de peccatis perfectè credo dolere,
Qui fructus dignos faciens, vult sponte carere,
Officijs, quæ vix sine culpa quid retinere.
Pœna reor sanctè post baptismum sit & ante,
Crebra medela datur, per qua veniale lauatur.

Distinctio. 18.

Tria proponuntur quærenda, primum an sine confessione dimittatur peccatum.
Hic oritur quæstio multiplex, &c.
Claues carnales non sunt, sed spirituales,
Prima potestatis tenet arcem nobilitatis.
Officium reliquæ discernendum tribuatis.
His non vtetur, quisquis prępcisus habetur,
Incurrens hæresim damnatam connumeretur.
Nec non astrictus anathemate consocietur.
Absoluit summus culpam pœnam remouendo.
Presbyter absoluit, hoc ecclesiæ referendo,
Nec non absoluit, de pœna quid minuendo.
Si disponatur is, qui sibi confiteatur:
Si quis stringatur anathemate nempe ligatur:
Quisquis labitur in peccatum, tenebratur,
Luceq; priuatur, cum gratia grata trahatur.

Distinctio. 19.

Quando hę claues dantur & quibus.
Postquam ostensum est quæ sunt claues, &c.
Cum sacer ordo datur, hunc clauis concomitatur.
Prauos presbyteros, claues tibi constet habere,
Recto iudicio multos decerno carere,
Clauibus vtetur digne qui iusta sequetur.
Petri viuentes sanctæ, legemq; tenentes,
In quibus est Christus plenè benedicere tales
Præsbyteri possunt, quoniam sunt spirituales.
Prauus spe lucri prauos homines benedicit.
Hinc Propheta refert, q̃ eis dominus maledicit

Distinctio. 20.

De his qui in fine pœnitent.
Sciendum est etiam quòd tempus pœniten. &c.
Huic indulgebit, fons immensus pietatis,
Qui de peccatis saltem moriendo dolebit.
Quę non perfectè viuens peccata lauabis,
Ignis purgabit, & sic ad regna volabit,
Si lamenteris faciens velut ipse mereris,
De te vindictam, post mortem nil patieris.
Pœnam vi iuris non impones morituris.
Presulis assensu, viduam dic posse sacrare,
Tantum presbyterum, sic quosdam conciliare,
Si subito iustus inconfessus moriatur.
Securè talis oblatio suscipiatur.
Quisquis in articulo veniam non despiciatur.

Distinctio. 21.

De peccatis quæ post hanc vitam dimittantur.
Solet etiam queri vtrum post hanc vitam, &c.
Constat post mortem, venialia sępe remitti:
Et sic admitti, promissam visere sortem:
In stipula: ligno: sœno: venialia signo.
Pro grauibus culpis, confessio sit specialis.
Olitas culpasq; leues delet generalis.
Crimina vel saltem semel vni confitearis.
Te sic accuses ne mendax inueniaris.
Deponi debet vt iuris regula præbet.
Quisquis non celat immo confessa reuelat.
Pastor vitetur proprius, si prorsus habetur
Inscius, aut hęresis sectam sentire probetur,
Nec non vitiatur anathemate quando ligatur.
Non alias debet vitari ius ita prębet.

Distinctio. 22.

Si peccata dimissa redeant.
Cumq; multis auctoritatibus supra sit, &c.
Quæ iam deleta primo peccata fuerunt,
Non iterum redeunt, hoc plures non tenuerunt.
In culpam rediens, ingratus quippe probatur,
Hinc reus vt primo, dicta ratione putatur
Vt dolor exterior, pro signo prorsus habetur,
Sic dolor interior pro signo req; tenetur,
Tantum res horum dimissio fit vitiorum.

Distinctio. 23.

De sacramento vnctionis extremæ.
Prętер præmissa, est etiam aliud sacramentum, &c.
Aeger inungatur oleo quod sanctificatur,
Pontificis dextra, tamen vnctio sic triplicatur,
In baptismalem, finalem, pontificalem,
Vnctio mundabit animam, morbum remouebit.
Si summus Physicus hoc necesse videbit,
Intus res, signum foris, vnctio quit replicari,
Quam si contemnas in damnum dic reputari,
Et sacramenta quædam poterunt iterari.
Qui post vxorem primam sibi posteriorem,
Ducet non debet benedici, ius ita prębet.

Distinctio. 24.

De ordinibus ecclesiasticis quot sint.
Nunc ad considerationem, sacræ ordina. &c.
Septem sacrorum, species sunt officiorum,
His gradibus septem dignè domino famulantur.
Qui septem donis septempliciter decorantur.
Clericus à cleros, fortitus sorte vocatur,
Atq; coronatur, quia regere se tenearur,
Ac alios veluti rex, regere regna probatur,
Ostia seruabit primus de iure minister.
Eijciensq; malos, dignis templum reserabit,
Hæc dominus fecit, cum vendentes & ementes,
De templo iecit, templum minime reuerentes.
Lectores legere debent, populumq; monere,
Doctor doctorum, legit turbę seniorum,
Inuisos hostes, bonus exorcista fugabit,
Quos abiurabit sic obsessos releuabit,
Ferre sed acolyti debent candelabra niti.
Leuitis subleuitæ seruire parentur,
Sistere presbyteris, leuitæ, sicq; iubentur.
In sacris dandis iploq; iuuare tenentur:
Leuitæ debent euangelium recitare.
Præsbyteri soli, debent oblata sacrare.
Dicta mysteria dudum sunt significata,
Per Iesum Christum, sunt nobis corroborata,
Inde per Ecclesiam distinctè sunt celebrata,
Est ordo quædam promotio magna bonorum,
Sed tantum sacri tres sunt nihilominus horum.
Officij nomen dignum sit pontificatus.
Ordo pontificum signetur quadruplicatus.
Cantor dicatur in cantu qui moderatur.
Voce, sed missa sonat ad deum quasi missa.

Distinctio. 25.

De ordinatis ab hęreticis.
Solet etiam queri, si hæretici ab ecclesia præ. &c.
Qui deprauantur hæresi, vel ab ecclesia resecantur,
Possunt sacra dare, sacros necnon celebrare,
Verum lucrosè non dant sed perniciosè,

Cumq;

Cumq; semel dentur nequaquàm post iterentur.
Multi vendentes cum Simone sunt & ementes,
Sacramentales res verè spirituales,
Talis ab officio suscepto iure ligatur,
Quisquis in ordinibus cum Simone simoniatur.
Si dispensatur cum tali tunc reuocatur.
Aetatem licitam, qua quisquis promoueatur,
Canon declarat, nisi vita magis mereatur.

Distinctio. 26.

De sacramento coniugij, cuius institutio & causa, ostenditur.
Cum alia sacramenta post peccatum, &c.
Instituit prius, vt decuit, pius ille creator,
Coniugium sed in officium nunc est mediator,
Tunc præceptiuè, connubia sacra dabantur,
Aſt indultiuè, nunc à nobis celebrantur,
Nunc indulgetur, conceduntur, tolerantur,
Quod bona sint Christi pia dogmata testificantur.
Ecclesiæ Christi coniunctus significatur
Sacro coniugio, res hinc sacrata vocatur.
Idq; figuratur plenè, si plenè sequatur,
Vnio carnalis, necnon & spiritualis.
Vxorem Ioseph, Mariam crede fuisse,
Non tamen hanc carnis consensum dic habuisse,

Distinctio. 27.

Quę sunt considerandа in coniugio.
Post hæc aduertendum est, quid sit coniu. &c.
Quisq; semel per coniugium legale ligantur,
Non nisi per casus certos licitè separantur:
Si claustrum petere, consenserit alter eorum,
Non poterit, nisi conueniat, consensus vtrorum.
Coniugium faciens, est acceptatio præsens,
Si sit verborum consensus, vt est animorum,
Quanquam post actum, nunquam veniatur ad actũ,
Sponsus dicetur, tantum spondendi futurus;
Si nunc spondetur, sponsus coniunxq; vocetur.
Qui cuiquam de præsenti, per verba ligatur,
Ex hinc cum reliqua si contrahat adnihilatur,
Inter eos quamuis, carnalis culpa sequatur.
Primum coniugium sic semper fortificatur.

Distinctio. 28.

Si consensus de futuro cum iuramento faciat coniugium.
Hic quæri debet, vtrum consensus de futuro, &c.
Quanquam iurando firmaturus verba futuri,
Post resilire potes, sed peccas hoc violando.
Contrahe clam verè contractum crede manere,
Sed nequit ecclesia, si discedat prohibere,
Cum desint testes, quibus hos possit cohibere.
Consensus coniugalis, contracta valere
Cogit coniugia, carnalis non ita verè.

Distinctio. 29.

Quod non est consensus legitimus vbi est coactio.
Oportet autem, consensum coniugalem liberũ, &c.
Si quis cogatur nec consensus tribuatur,
Coniugium tale frustratur & annihilatur.
Si post coniuat, tunc consentire probatur,

Distinctio. 30.

De errore qui euacuat consensum.
Nec solum coactio, impedit vel excludit, &c.
Error fortunę, velut error, quaq; litatis
Coniugium nunquam dirimunt, sic esse sciatis,
Virgo Ioseph verè nupsit, sed vterq; manere,
Virgo censebat, vt sacrum pneuma monebat,
Cura gignendæ prolis, necnon fugiendæ
Luxuriæ, licitè sunt vxores adhibendę,
Causæ non æquę species sunt diuitięq;.
Ioseph virgo datur, vt eo virgo foueatur,
Et ne suspecta, virgo clemens habeatur.
Mysteriumq; sacrum quasi signatum teneatur.

Distinctio. 31.

De tribus bonis coniugij.
Post hoc de bonis coniugij quæ sint, &c.
Proles, atq; fides, sacramentumq; notentur,
Quæ tria coniugij bona sunt duo sępe mouentur.
Postremo latum semper manet inuiolatum,
Et si qui steriles sese reddunt studiosè,
Non hoc coniugium propriè voco, sed vitiosè.
Ex quo formatur fœtus necnon animatur;
Quo procreatur sibi mors homicida vocatur.
Si non ardore coeas, sed prolis amore,
Debita seu dederis, non peccas immo mereris,
Est tamen in coitu mala delectatio verè,
Idq; malo culpæ, non pœnæ credo carere:

Distinctio. 32.

De solutione carnalis debiti.
Sciendum etiam est, quia cum nominibus, &c.
Vir mulierq; pares sunt iuris redditione.
In cunctis alijs est vir caput ex ratione.
Si contradicat in voto vir mulieri
Sine viro mulier pro nullo debet haberi:
Ad ius reddendum, dicas vtrumq; teneri.
Concedente viro, si coniux polliceatur,
Hinc habitum mutet, votum nunquam reuocatur
Si vir concedat vxori posse vouere,
Ac habitum muter, post non poterit prohibere.
Menstrua quando fluunt reddi tibi iura scienter
Si petis offendis: porrò ius redde dolenter.
Præcipuis festis offendis iura petendo,
Sed non reddendo, si reddis mente dolendo.
In festis petere, ius nulli credo licere,
Hos ius disiungit, quos septuagesima iungit.

Distinctio. 33.

De diuersis legibus coniugij.
Quæritur hic de antiquis patribus, &c.
Plures vxores patres habuere priores,
Nec delinquebant causa prolis faciebant,
Sunt idcirco pares, Abraam vir, virgo Ioannes.
Integritas mentis, carnis præit integritatem.
Coniugium patrum, præcellit virginitatem,
Si distinguantur leges, quibus hæc variantur.
Non Loth, sed natę mortem sibi sunt operatæ.

Distinctio. 34.

De personis legitimis.
Nunc super est attendere, &c.
Votum, ius, crimen, cum cultus disparitate.
Error conditio, triplici cum proximitate:
Ordo, ligamentum, coeundi præpedimentum,:
Hæc socianda negant connubia, iuncta religant.
Actu non habitu, si quemquam concomitatur,
Nubentem furia: contractus hic annihilatur,
Coniugium macula membrorum non separatnr.
Vxoris propriè soror à te si violatur,
Hæc non priuatur proprio quin iure fruatur.
Quærere non poteris, sed reddere iura teneris,
Nubere non poteris, vxor quit, si morieris.

Distinctio. 35.

Eodem iure vtitur vir, & mulier.
Hoc etiam notandum, quod dominus, &c.
Si vir mechatur coniunxq; virum comitatur,
Peccant lege pari, nequeunt ideo separari:

Qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui non mæchatur, si vult, licitè segregatur:
Sed redeat vel contineat quisquis separatur.
Quæ non à scelere cessat noli retinere:
A non mechante mæchus poterit reuocari:
Possunt quando volunt sic disiuncti sociari:
Pontificis nutu diuortia dic celebrari,
Siue viuente viro sè mæcho mecha vouebit,
Siue viri proprij mortem pro posse mouebit,
Nubere nequaquam mæcho prædicta valebit,
Hanc legem pariter cum mæcha mechus habebit.

Distinctio. 36.

An error conditionis impediat matrimonium, vir separari ab vxore, & econuerso.

Nunc de conditione, videamus, &c.
Si seruæ nubas deceptus conditione,
Et resilire velis, poteris iuris ratione.
Vnius seruæ si seruus nubit alius,
Coniugium cum seruitio perstabit vtrius.
Cum sit coniugium seruorum sæpe duorum,
Coniugium stabit cum seruitio dominorum,
Qui se seruificat vt coniugium dirimatur,
Nec facit vxorem seruam, nec ab hac separatur.
Certum tempus habet sponsalia, coniugiumq;.
Quod nisi seruetur, reuocari posset vtrumq;.

Distinctio. 37.

In quo ordine nequeat fieri coniugium.

Sunt igitur quidam ordines in quibus, &c.
Impedit ordo sacer connubia iuncta retractat,
Non aliam ducet vxorem, qui sibi mactat.

Idest qui vxorẽ occidit.

Distinctio. 38.

De votis.

Nunc de voto inspiciamus, &c.
Coniugium voto priuato prepedietur.
Sed per solenne iam contractum dirimetur.
Si mulier nubit, redit, & vir qui perhibetur.
Mortuus vxor ad hunc rediens rea non repetetur.

Distinctio. 39.

De dispari cultu.

Post hęc de dispari cultu, uidendum est, &c.
Disparium cultu nunc coniugium dirimetur;
A blasphemante, non blasphemans separetur,
Alterius fidei licitè quicunq; ligantur
Legitime tales tunc contraxisse probantur.
Conuerso reliquo simul hi, potuere morari;
Quando ruina patet, conuersus quid separari.

Distinctio. 40.

De cognatione, & prius de carnali.

Nunc superest, de cognatione aliquid, &c.
Si distinguatur cognatio sic geminatur;
Quędam carnalis est, altera spiritualis.
Nubere non poteris consanguineę mulieri,
Ante gradum quartum constet tibi sic prohiberi:
Ante gradum quartum consanguineę sociari,
Non licet affinis, hac debet lege ligari.

Distinctio. 41.

De affinitatis gradibus.

Nunc de affinitate, videndum est, &c.
Affines fiunt carnali proximitate,
Adnumeresq; gradus velut in consanguinitate.
Si præit impediet, & coniugium malesiet.
Fornicor est propriè meretricis, vel viduarum;
Stuprum virginis, incestus consanguinearum;
Sed fit adulterium nuptarum pestiferarum.

Distinctio. 42.

De spirituali cognatione.

De parentalium graduum, famosa quæstione, &c.
Quisquis de fonte natum leuat vt separetur,
Pœna plactetur, nec coniugium dirimetur.
Ducere commatrem vel natas spirituales
Nemo potest, si fit debes disiungere tales.
Nati carnales non ducent spirituales:
Vir nequit vxoris conmatri consociari,
Non à coniugibus debet quis sonte leuari,
Coniugium sæpe licitè poterit celebrari,
Et sacra coniugia licitè possunt iterari.

Distinctio. 43.

De resurrectione, & iudicij conditione.

Postremo de conditione resurrectionis, &c.
Voce iubente dei surgent qui tunc morientur;
Et iam defuncti cunctorum facta scientur.
Quod de nocte Iesus, sit venturus perhibetur.
Aut insperatum tempus sub nocte notetur;
Vel subitum tempus per noctem significetur.

Distinctio. 44.

De ætate & statuta resurgentium.

Solent autem nonnulli percontari & quærere, &c.
Aetatem Christi iuuenilem suscipiemus,
Quando resurgemus, sed staturam variamus.
Nil de materia carnis cuiusq; peribit:
Nam de pulueribus dispersis tota redibit.
Nil deforme bonis inerit, sed perficietur.
Quod deforme fuit, hoc prauis non tribuetur,
Corporeis flammis, semper reus afficietur,
Nec consumetur, & dęmon in his patietur.
Sentiet has anima, cp eis sine sine cremetur,
Sicut abortiua quæ primo viua fuere
Surgent completè, sic de monstris puto vere.

Distinctio. 45.

De diuersis animarum receptaculis post mortem.

Pręterea sciendũ, quod omnes animæ, &c.
Gloria, seu pœna, duplex locus est animarum:
Sumptis corporibus, augetur pœna malorum.
Illis proficiunt suffragia qui meruerunt,
His quoq; plus prosunt qui meritis viguerunt
Si communia sint, specialia plus valuerunt,
Illis, pro quibus hic suffragia facta fuerunt,
Orant pro nobis sancti, bona nostra volendo,
Atq; preces nostras, summo domino referendo.

Distinctio. 46.

Si valde malis aliqua detur mitigatio pœnæ?

Sed quæritur hic, de valde malis vtrum, &c.
Nulli damnato, saluando deus miseretur.
Et miserans, quoniam non punit, vt ipse meretur,
Est iudex iustus deus, est miserans misereatur,
Actus, sed non res, in eo diuersificatur;
Ipsum iustitia necnon pietas comitatur.

Distinctio. 47.

De sententia iudicij.

Idẽ est in Deo, misericordia, & iustitia, sed effectus varij

Solet etiam quæri qualiter dabitur, &c.
Vtrum iudicij sententia, voce feratur,
Aut ipsam dicet et sibi, conscia mens dubitatur.
Sed cp vocalis erit à multis reputatur,
Iudex Christus erit, per quem decreta ferentur,
Assistent Christo, qui Christi iussa sequentur.
Cuncta relinquentes, vt Christum testificentur.
Ordine quadruplici, cuncti tunc instituentur.
Duplex sanctorum, duplex erit & reproborum,
Angelicus chorus trahit ad pœnam sceleratos,
Colliget electos ducens ad summa beatos.
Ignis præcedens, electos purificabit.
Et post iudicium mundi faciem renouabit,
Demum damnatos, diuina lege cremabit.
Tunc prælatus erit, Deus vnus, & euacuabit
Prælatos alios, cum sanctos glorificabit.

Distinctio. 48.

De forma iudicis.

Solet etiam quæri, in qua forma Christus, &c.
Christus homo cunctis patebit glorificatus.
Stigmata respiciet tam iustus, quam sceleratus.
Si quæras cur Christus homo potius perhibetur
Iudex sit ratio, cp ab omnibus inspicietur,
Quòd de diuina natura non referetur.
Quòd Iesus Iosaphat, plerisq; videtur.
Aere vel terra si iudicium celebretur;
Et quòd portetur ibi crux tunc conuicietur;
Sed quòd in aere sit magis ex ratione tenetur.
Sol stellæ luna tunc ecclypsim patientur.
Sed post iudicium maiore luce fruentur.
Angelici chori, mirantes hoc reuerentur.
Cœli fulgebunt, & motus lege carebunt,
Cuncta quietata persistent, & renouata,
Seu meliorata vita veniente beata.

Distinctio. 49.

De differentia mansionum in cœlo & in inferno.

Post resurrectionem vero, facto vniuerso, &c.
Hierusalem ciues fiunt in fine beati.
Inferni ciues damnati, seu reprobati,
Illi gaudebunt, isti sine fine dolebunt.
In donis pœnisq; gradus distanter habebunt
Scitur & appetitur à cunctis vita beata.
Esurit hic anima, ied habens hanc fit satiata.
Nam bene vult, & habet quod vult iam glorificata,
Non omnes æquè, cognoscent siue fruentur,
Vna tamen merces est, quam mirando tuentur.
Ast extensiue gaudentes æquiparantur.
Sic cum corporibus, animæ plus glorificantur:
Corpus carnale surget tunc spirituale.

Distinctio. 50.

Si mali in inferno peccabunt.

Hic oritur quæstio, ex præmissis ducens, &c.
Nil in damnatis, peruersum velle meretur,
Nam meriti tempus nunc est, sed tunc remouetur,
Per tenebras illas priuatio plena notetur.
Aeternæ lucis, quam perpetuo patientur.
Noscere damnati poterunt, hic si quid agatur
Coniecturando, vel si sibi significatur:
Necnon dilectis damnatus compatietur:
Exemplum præsens in diuite suscipietur:
Ne sanctos videant, post iudicium remouetur:
Semper erunt sancti damnatos inspicientes,
Ex hoc gaudentes, nihil ipsis compatientes.

Id est nihil indecorũ minuetur gloria.

Plasmator rerum, lumen de lumine verum,
Da veniam scelerum, cernam speciem specierum.
Laus sanctorum, flos florum, spes miserorum.
O lux cæcorum, dux morum, stella polorum,
Tu pia, tu venia, via, gloria, virgo Maria,
Voto syncero te desidero, volo, quæro.
O contemplator crucis, & pacis reparator;
Legis zelator, & paupertatis amator;
Sic dilexisti feruenter vulnera Christi,
Stigmatibus Christi signari quòd meruisti;
Hinc rogo me signa Francisce per hæc tua signa.
Amen.

SERAPHICI DOCTORIS SANCTI BONAVENTVRAE, DE REDVCTIONE ARTIVM AD Theologiam libellus.

Iaco. 1.

MNE datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens à patre luminum, inquit Iacobus. In hoc verbo tangitur origo omnis illuminationis & simul cũ hoc insinuatur, multiplicis luminis, ab illa fontali luce, liberalis emanatio. Licet autẽ omnis illuminatio interna, fit cognitione, possumus tamen rationabiliter distinguere, vt dicamus, cp est lumen exterius, scilumen artis mæchanicæ: lumen inferius, slumẽ cognitiõis sensitiuę: lumẽ interius, slumẽ cognitionis philosophicæ: lumen superius, scilicet lumen gratiæ & sacræ scripturæ. Primum illuminat respectu formæ artificialis; secundum respectu formæ naturalis, tertiũ respectu veritatis intellectualis, quartum & vltimum respectu veritatis salutaris. Primum ergo lumen quod illuminat ad figuras artificiales, quę quasi exterius sunt, & propter supplendam corporis indigentiæ reperte: dicitur lumẽ artis męchanicę: quę quia quodammodo seruilis est, & degenerat à cognitione philosophiæ: rectè ideo potest dici exterius. Et illud septuplicatur, secũdum. 7. artes mechanicas: quas assignat Hugo de sancto Victore, in Didascolicõ, quę sunt, scilicet Lanificium, Armatura, Agricultura, Venatio, Nauigatio, Theatrica, Medicina. Quarum sufficientia sic accipitur. Quoniam omnis ars mechanica, aut est ad solatium, siue fit ad excludẽdam tristitiam, siue indigentiam, aut est ad cõmodum, siue illud prodest, aut delectat, secundum illud Horatij. Aut prodesse volunt, aut delectare poetæ. Et iterum. Omne tulit punctum, qui miscuit dulci. Si est ad solatium & delectationem, sic est Theatrica, quę est ars ludorum, omnem modum ludendi continens, siue sit in cantibus, siue in organis, siue in figmentis, siue in gesticulationibus corporis. Si vero ordinatur ad commodum siue profectum, secundum exteriorẽ hominem, hoc potest esse, aut quantum ad operimentum, aut quantum ad alimentum, aut quantum ad vtriusq; adminiculum. Si quantum ad operimentum, aut illud est de materia molli & leni, sic est lanificium, aut est de materia dura & forti, & sic est armatura siue ars fabrilis, quæ continet omnem armaturam fabricatam, siue ex ferro, siue ex quocunq; metallo, siue ex lapide, siue ex ligno. Si vero iuuat quantum ad alimentum, hoc põt esse dupliciter, quia cibamur vegetabilibus, & sensibilibus. Si quantum ad vegetabilia, sic est agricultura. Si quantum ad sensibilia, sic est venatio. Vel aliter, quia iuuare quantum ad cibum, potest esse dupliciter. Aut quantum ad ciborum genituram, & multiplicationẽ, & sic est agricultura, aut quantum ad ciborum multiplicatorum præparationem: & sic est venatio, quę cõtinet omne genus præparandi cibos, & potus, & sapores, quod pertinet ad pistores, cocos, & caupones. Denominatur autem ab vnius parte solum propter quandam excellentiam, & comparabilitatem. Si autem ad vtriusq; adminiculum, hoc est dupliciter, aut defectũ supplendo, & sic est nauigatio, sub qua cõtinetur omnis mercatio, siue pertinentium ad operimentum, siue ad alimentum, aut remouendo impedimẽtum, aut nocumentum, & sic est medicina, siue quæ consistit in confectione electuariorum, siue potionũ, siue vnguentorum, siue curatione vulnerum, siue decisione membro-

Quadruplex lumen siue cognitio.

Artes mechanicę.

Universidad de Deusto
Biblioteca

membrorum, sicut chirurgia, theatrica autem est vnica. Et sic patet sufficientia. Secundum lumen quod illuminat nos ad formas naturales apprehendendas, est lumen cognitionis sensitiuæ, quod rectè dicitur inferius, quia cognitio sensitiua ab inferiori incipit, & fit beneficio lucis corporalis. Et hoc quintuplicatur secundum quinq; sensus. Quorũ sufficientiam sumit Aug. secundam naturam luminis elementorum in quarto super Geneſi, hoc modo. Quia lumen, siue lux, faciens ad distinctionem rerum corporearum, aut est in suæ proprietatis eminentia, & quadam puritate, & sic est sensus visus, aut commiscetur aeri, & sic est auditus, aut vapori, & sic est odoratus, aut humori, & sic est gustus, aut terreæ grosiciei, & sic est tactus. Spiritus enim sensibilis naturam luminis habet, & in neruis vige, quorũ natura est clara, & peruia, & in istis quinq; sensibus multiplicatur, secundum maiorem, & minorem deputationem. Itaq; cum quinq; sint corpora mundi simplicia. s. quatuor elemẽta, & quinta essentia, vt homo omnes formas corporeas posset percipere, quinque sensus habet illis correspondentes, quia nulla fit apprehensio, nisi per aliquam similitudinem, & conuenientiam organi, & obiecti, pro eo q̃ natura sensus determinata est. Est & alius modus sufficientiam sensuum sumendi, sed hanc approbat Aug. & rationabilis videtur, quia ad hanc sufficientiam, simul concurunt, correspondentia ex parte organi, medij, & obiecti. Tertium lumen quod illuminat, ad veritates intelligibiles perscrutandas, est lumen cognitionis philosophicæ, quod ideo interius dicitur, quia interiores causas, & latentes requirit, & hoc per principia disciplinarum, & veritatis naturalis, quæ homini naturaliter sunt inserta. Et hoc tripliciter, in rationalem, naturalem, & moralem. Et sufficientia potest sumi sic. Est enim veritas sermonum, veritas rerum, & veritas morum. Rationalis veritatem sermonum considerat, naturalis veritatem rerum, moralis veritatẽ morum. Vel aliter, sicut in summo Deo est considerare rationem causæ efficientis, formalis, & exemplaris, quia est causa subsistendi, ratio intelligendi, & ordo viuendi: sic in ipsa illuminatione philosophiæ, quoniam aut illuminat ad cognoscendas causas essendi, & sic est physica, aut rationes intelligendi, & sic est logica, aut ordinem viuendi, & sic est moralis.

Cognitio sensitiua circa res naturales

Cognitio physica, de causis rerum.

Tertio modo sic, quia lumen cognitionis philosophicæ, illuminat ipsam intelligẽtiam, hoc autem potest esse tripliciter. Aut inquantum regit motiuam, & sic est moralis, aut inquantum regit interpretatiuam, & sic est sermocinalis, vt sic illuminetur homo ad veritatem vitę, ad veritatem sciẽtiæ, & ad veritatem doctrinæ. Et q̃n tripliciter potest aliquis, per sermonem quem habet apud se interpretari, vt. s. vel notum faciat mentis suæ conceptum, vel vt amplius moueat ad credendum, vel vt moueat ad amorem, vel odium, ideo sermocinalis, siue rationalis philosophia triplicatur. s. in Grammaticam, Logicam, & Rhetoricam. Quarum prima est ad exprimendum, secunda ad docendum, tertia ad mouẽdum. Prima respicit rationem, vt apprehensiuam, secũda vt iudicatiuam, tertia vt motiuam. Et quia ratio apprehendit per sermonem congruum, iudicat per verũ mouet per sermonẽ ornatum, hinc est, q̃ hæc triplex scientia has tres passiones circa sermonem considerat. Rursus quoniam intellectus noster, dirigi habet in iudicando, secundum rõnes formales, & hę tripliciter cõsiderari, vel in comparatione ad materiam, & sic dicuntur rationes formales, vel in comparatione ad animã, & sic dicuntur intellectuales, vel in comparatione ad diuinam sapientiam, & sic dicuntur ideales, ideo naturalis philosophia triplicatur. s. in physicam proprie dictam, in mathematicam, & in metaphysicã, ita quòd physica consideratio est circa rerum generationem, & corruptionem, secundum virtutes naturales & rationes seminales. Mathematica est, circa considerationem formarum abstractibilium, secundum rationes intelligibiles. Metaphysica, circa cognitionem omniũ entium, quæ reducit ad vnum primum principium, à quo exierunt secũdum rationes ideales, siue ad Deum quantum principiũ finis, & exemplar. Licet inter metaphysicos, de huiusmodi rationibus idealibus, nõnulla fuit controuersia. Postremò, quia regimen virtutis motiuæ, tripliciter habet attendi. s. respectu vitæ propriæ, respectu familiæ, & respectu multitudinis subiectæ, ideo moralis philosophia triplicatur. s. in monasticam, œconomicam, & politicam, quæ distinguntur secundum triplicem modum prædictum, sicut apparet ex ipsis nominibus. Quartum lumen, quod illuminat ad veritatem salutarem, est lumen sacræ scripturę, quod ideo dicitur superius, quia ad superiora ducit manifestando ea, quæ sunt supra rationem. Et etiam quia non per inuentionem, sed per inspirationem, à Patre luminum descendit. Quod licet vnum sit secundum intellectum literalem, est tamen triplex secundũ sensum mysticũ & spiritualem. In omnibus. n. sacræ scripturæ libris, præter literalem sensum quem exterius verba sonant, concipitur triplex sensus spiritualis. s. allegoricus quo docetur quid credẽdum, de diuinitate, & humanitate sit. Moralis, quo docetur, quomodo viuendum sit. Et anagogicus, quo docetur, qualiter est Deo adhærendum. Vnde tota sacra scriptura hæc tria docet, scilicet Christi æternam generationem, & incarnationem, viuendi ordinem, & Dei, & animæ vnionem. Primum respicit fidem, secundum mores, tertiũ finem vtriusq;. Circa primum insudare dẽt studium doctorum, circa secũdum studium prædicatorum, circa tertium studium contemplatiuorum. Primum maxime docet Augustinus, secundũ maxime docet Gregorius, tertium vero docet Dionysius. Anselmus sequitur Augustinum. Bernardus sequitur Gregorium. Richardus sequitur Dionysium. Quia Anselmus in ratiocinatione. Bernardus in prędicatione. Richardus in contemplatione. Hugo vero omnia hæc. i. omnes tres sequitur. Ex prædictis colligitur, q̃ licet ex prima diuisione, quadruplex sit lumen deorsum descendens, sunt tamen sex eius differentiæ. s. lumẽ sacræ scripturæ, lumen cognitionis sensitiuæ, lumen artis mechanicæ, lumen philosophiæ rationalis, lumen philosophiæ naturalis, & lumen philosophiæ moralis. Et ideo sex illuminationes sunt in vita ista, & habent vesperam, quia omnis hæc scientia destruetur. Et ideo succedit eis septima dies requietionis, quæ vesperam non habet. s. illuminatio gloriæ. Vnde valde aperte, possunt reduci sex istæ illuminationes, ad senarij formationum siue illuminationum, in quibus factus est mundus, vt cognitio sacræ scripturę, primę formationi. s. formationi lucis respõdeat, & sic de inceps per ordinem. Et sicut omnes illæ ab vna luce habebant originem, sic omnes istæ cognitiones, ad cognitionem sacræ scripturæ ordinantur, in ea clauduntur, & in illa perficiuntur, & mediante illa ad æternam illuminationem ordinantur. Vnde omnis nostra cognitio, in cognitione sacræ scripturæ debet habere statum, & maxime quantum ad intellectum anagogiæ, per quem illuminatio nostra fertur in Deum, vnde habuit ortũ. Et ideo ibi completus est circulus, completus est senarius, & proportio status. Videamus ergo, qualiter aliæ illuminationes cognitionum, reduci habent ad lumen sacræ scripturæ. Et primo videamus, de illuminatione cognitionis sensitiuæ, quæ tota versatur circa cognitionem sensibilium, vbi tria est considerare, videlicet cognoscendi medium, cognoscendi exercitium, cognoscendi

Cognitio sacrę scripturę.

Tria principalia docet scriptura sacra.

Doctores prędicatores, & contemplatiui, quibus intendere debent

Oẽs alię speculationes ad cognitionẽ sacrę scripturę.

gnoscendi oblectamentum. Si consideremus medium cognoscendi, intuebimur ibi verbum æternaliter generatum, & ex tempore incarnatum. Nullũ enim sensibile mouet potentiã, nisi mediante similitudine, quæ egreditur ab obiecto, sicut proles à parente, & hoc generaliter, realiter, & exẽplariter, est necesse esse in omni sensu. Illa autem similitudo non facit completionẽ in actu sentiendi, nisi vniatur cum organo, & virtute. Et cum vnitur, noua sit perceptio, & per illam perceptionẽ fit reductio, mediante illa similitudine in obiectum. Et licet non semper ita obiectum sentiatur, sem per tñ, quãtum est de se, gignit similitudinem, cum est in sua completione. Per hũc etiam modum intelligo, q̃ à summa mente, quæ cognoscibilis est in interioribus sensibus mentis nostræ, æternaliter emanauit similitudo, imago, & proles, & ille postmodum, q̃n venit plenitudo temporis, vnitus est menti, & carni idest homini quem formauerat, qui nunquam fuerat prius, & per illum oẽs mentes nostræ reducuntur in Deũ, quæ illam similitudinem Patris per fidem in corde suscipiunt. Si vero consideremus sensuum exercitium, intuebimur ibi ordinem viuendi, vnusquisq; enim sensus se exercet circa proprium obiectũ, refugit sibi nociuum, & non vsurpat alienum. Per hunc modum tũc sensus cordis ordinatè viuit, dũ seipsum exercet ad id, ad quod est contra negligentiam, dum refugit sibi nociuum, contra concupiscentiam, & dum non vsurpat sibi alienum, contra superbiam. Omnis. n. inordinatio, aut venit ex negligentia, aut ex concupiscentia, aut ex superbia. Ille. n. ordinatè viuit, qui viuit prudenter, tẽperanter, & obtemperanter, vt refugiat negligentiã in operabilibus, concupiscentiam in appetibilibus, superbiam in excellentibus siue sublimibus. Si aũt consideremus oblectamentũ, intuebimur Dei, & aiæ vnionẽ. Omnis. n. sensus suum sensibile conueniens quærit cũ desiderio, inuenit cũ gaudio, repetit sine fastidio, quia non satiatur oculus visu, nec auris auditu impletur. Per hunc etiã modum, sensus cordis nostri siue pulchrũ, siue consonũ, siue odoriferum, siue dulce, siue mulcebre, debet desideranter quærere, gaudenter inuenire. incessanter repetere. Ecce qũo in cognitione sensitiua continetur occulte diuina sapientia. Et quàm mira est contemplatio quinq; sensuum spiritualium, secũdum conformitatẽ ad sensus corporales. Per huuc modũ est reperire in illuminatione artis mechanicæ, cuius tota intentio versatur, circa artificialiũ productionẽ. In qua ista tria possumus intueri. s. verbi generationẽ, & incarnationẽ, viuendi ordinem, & Dei, & aiæ fœderationẽ. Et hoc si consideremus. s. egressum, effectum fructũ. Vel sic. Artẽ operandi, qualitatẽ effecti artificij, & vtilitatẽ fructus eliciti. Si consideremus egressum, videbimus q̃ effectus artificialis, exit ab artifice, mediante similitudine existente in mente, per quã artifex excogitat antequã producat, & inde producit, sicut disposuit. Producit aũt artifex exterius, opus assimilatũ exẽplari interiori eatenus, quo pôt melius. Et si talẽ effectũ posset producere, qui ipsum amaret, & cognosceret, vtiq; faceret. Et si effectus ille cognosceret suũ opificẽ, hoc esset mediante similitudine, secundũ quam ab artifice processit. Et si haberet obtenebratos oculos cognitionis, vt non posset supra se eleuari, necesse esset ad hoc, vt ad cognitionem sui opificis duceretur, q̃ similitudo per quã productus esset effectus, condescenderet vsq; ad illam naturã, quæ ab eo posset capi & cognosci. Per hunc modũ intellige q̃ à summo opifice nulla creatura processit, nisi per verbũ æternum, in quo oĩa disposuit, & per quod oĩa produxit, non solum creaturas habentes rõnem vestigij, sed etiam imaginis, vt eidẽ assimilari possint, per cognitionem, & amorem. Et q̃n per peccatum, rationalis creatura oculum contemplationis obnubilatum habuit, decentissimũ fuit, vt æternum, & inuisibile fieret visibile, & assumeret carnem, vt nos ad Patrem reduceret. Et hoc est, quod dicitur. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Et Patrem nemo nouit nisi Filius; & cui voluerit Filius reuelare. Et ideo dicitur. Verbum caro factum. Considerantes igitur illuminationem artis mechanicæ, quantum ad operis egressum, intuebimur ibi Verbũ generatũ, & incarnatum, idest diuinitatem, & humanitatem, & totius fidei integitatem. Si vero consideremus effectum, intuebimur viuendi ordinem. Omnis enim artifex intendit producere opus pulchrum, & vtile, & stabile, & tunc est charum, & acceptabile opus, cũ habet ista: tres conditiones. Iuxta hæc tria necesse est, reperiri tria in ordine viuendi scilicet scire, velle, & impermutabiliter operari, siue perseueranter. Scientia reddit opus pulchrũ, voluntas reddit vtile, perseuerantia reddit stabile. Primum est in rationali, secundum in concupiscibili, tertium in irascibili. Si consideremus fructum, inueniemus Dei, & animæ vnionem. Omnis enim artifex qui aliquid opus facit, aut facit, vt per illud laudetur, aut, vt per illud aliquid sibi operetur, vel lucretur, aut, vt in illo delectetur, secundum tria quæ sunt inappetibilibus scilicet bonum, honestum, conferens, & delectabile. Propter hæc tria, fecit Deus animam rationalẽ, vt ipsa eum laudaret, & vt ipsa illi seruiret, & vt ipsa in eo delectaretur, & quiesceret. Et hoc est per charitatem, in qua qui manet in Deo manet, & Deus in eo, ita quòd est ibi quædam mirabilis vnio, & in vnione mirabilis delectatio. Quoniam ipse loquitur. Deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Ecce quomodo illuminatio artis mechanicæ, via est, ad illuminationem sacrę scripturę, & nihil est in ea, quod non prædicet veram sapientiã. Et ideo sacra scriptura, frequenter talibus similitudinibus, vtitur satis rectè. Iuxta hunc etiam modum, est reperire in illuminatione rationalis philosophiæ, cuius principalis intentio, versatur circa sermonem. In quo est tria considerare, secundum triplicem ipsius sermonis considerationem scilicet respectu proferentis, ratione prolationis, & respectu audientis, siue ratione finis. Si sermonem consideremus in respectu ad loquentem, sic videbimus quomodo omnis sermo significat mentis conceptum, & ille conceptus interior, est verbum mentis, & eius proles, quę nota est etiam ipsi concipienti. Sed ad hoc quòd fiat nota audienti, induit formam vocis, & verbum intelligibile, mediante illo indumento, fit sensibile, & auditur exterius, & suscipitur in aure cordis audientis, & tamen non recedit à mente proferentis. Iuxta hunc modum, videmus in verbo æterno, quòd Pater æternaliter ipsum concepit generando, secundum illud. Nondum erant abyssi, & ego iam concepta eram. Sed ad hoc quòd homini sensibili fieret cognoscibile, induit formam carnis. Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & tamen remanst in sinu patris. Si vero consideremus sermonem ratione sui, sic intuebimur in eo viuendi ordinem. Ad cõplementum enim sermonis, necessario ista tria concurrunt secundum. s. congruitas, veritas, & ornatus. Et iuxta hæc tria, omnis actio nostra debet habere modum, speciem, & ordinem, vt sit modificata per modestiam in exteriori opere, speciosa per mundiciam in affectione ordinata in intẽtione. Tunc. n. rectè & ordinatè viuitur, cũ intentio recta, affectio mũda, & operatio modesta. Si vero cõsideremus sermonem ratione finis, sic est ad exprimendum, ad erudiendum, & ad mouendũ, sed nunquam exprimit aliquis, nisi mediante specie, nunquam docet nisi mediante lumine arguente, nunquam mouet nisi mediante virtute. Et sic constat, q̃ hoc non sit nisi per speciem, & lumen, & virtutem intrinsecam, intrinsecus animæ vnitã. Et ideo concludit Aug.

Ioan. c. 14 Mat. c. 11.

Tria in ordine viuẽdi necessaria.

1. Ioan. 4.

Prouer. 8. cap.

Scientię rationalis reductio.

Prouer. 8.

De ratiõe sermonis tria.

Rõ vnde videndi.

Finis sermonis.

Ordinate viuere.

Reductio artis mechanicę ad cognitionem diuinam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aug. quòd ille solus est verus Doctor, qui potest speciem imprimere, & lumen infundere, & virtutem dare cordi audientis. Et hinc est, quòd cathedram habet in cœlo, qui intus corda docet. Sicut ergo nihil cognoscitur per sermonẽ perfectè, nisi mediante virtute, lumine, & specie vnitis animæ, sic ad hoc quòd anima eruditur ad Dei cognitionem, per ipsius internam locutionem, necesse est, ꝙ vniatur ei qui est splẽdor glorię, & figura substantiæ eius, portans omnia verbo virtutis suæ. Ex quo patet quàm mira est hæc cõtemplatio, per quam Augustinus in multis libris manuduxit, ad diuinam sapientiam. Secundum etiam hũc modum est reperire, in illuminatione naturalis philosophiæ, cuius principalis intẽtio, versatur circa rationes formales, in materia, in anima, & in diuina sapientia. Quas tripliciter contingit cõsiderare scilicet secundum habitudinẽ proportionis, secundum effectum causalitatis, & secũdum medium vnionis. Et secundum hæc tria, est reperire tria præmissa. Si consideremus eas, secundum habitudinem proportionis, videbimus in eis verbum æternum, & verbum incarnatum. Rationes intellectuales, & abstractæ, quasi medie sunt inter seminales, & ideales. Sed rationes seminales, non possunt esse in materia, quin sit in ea generatio, & productio formæ. Similiter vero in anima, non sunt rõnes intellectuales, quin sit generatio verbi in mente, ergo nec idealis in Deo, quin sit productio verbi, à Patre secũdũ rectã proportionem, hoc.n. est dignitatis, & sic conuenit creaturæ, multo fortius inferri potest de Creatore, propter quod dixit Augustinus, ꝙ filius Dei est ars patris. Rursus appetitus, qui est in materia, ordinatur ad rationes intellectuales, vt nullo modo perfecta sit generatio, nisi anima rationalis, vniatur materiæ corporali. Per consimilem igitur rationem potest argui, ꝙ summa perfectio, & nobilissima in vniuerso, esse non potest nisi natura, in qua sunt rõnes seminales, & natura, in qua sunt rationes intellectuales, & natura, in qua sunt rationes ideales, simul concurrant in vnitatẽ personæ, quod factum est in filij Dei incarnatione. Prædicat igitur tota naturalis philosophia, per habitudinem proportionis Dei verbum natum, & incarnatum, vt idem sit Alpha & Omega, natum scilicet in principio, & ante tempora, incarnatum verò in fine seculorum. Si verò consideremus rationes istas, secundum effectũ causalitatis, perpendimus ordinem viuẽdi. Quoniã generatio non potest fieri, in materia generabili, & corruptibili, secundũ rationes seminales, nisi beneficio luminis corporũ supercœlestium, quæ elongantur à generatione, & corruptione scilicet à Sole, Luna, & stellis. Per hũc etiam modum anima, non potest opera vitæ facere, nisi suscipiat à Sole, ideſt à Christo gratuiti luminis beneficiũ, & nisi consequatur ipsius lunæ ideſt. Virginis Mariæ matris Christi patrocinium, & nisi imitetur aliorum sanctorum exempla, ex quorum concursu congregẽ in ipso opus vnum atque perfectum. Vnde ordo viuendi pendet in his tribus. Si autem cõsideremus istas rationes secundum vnionis medium, intelligemus per quem modum fiat vnio animæ ad Deum. Nam natura corporalis animæ, non potest uniri, nisi mediante humore, mediante spiritu, & mediante calore: quæ tria disponunt carnem, vt vitam suscipiat ab anima. Secundum hoc etiam intelligitur, quòd Deus non præstat vitam animæ, nec ei etiam vnitur, nisi sit humida per gemitum compunctionis, & pietatis, & nisi sit spiritualis, per contemptum omnis terrenitatis, & nisi sit calida per desiderium ipsius dilecti, & patriæ cœlestis. Ecce qualiter in philosophia naturaliter latet sapientia Dei. Penes modos prædictos, est reperire in illuminatione philosophiæ moralis lumen sacræ scripturæ. Quoniam intentio moralis philosophiæ, principaliter versatur circa rectitudinem: versatur enim circa iustitiam generalem, quæ (vt dicit Ansel.) est rectitudo voluntatis. Rectum autem habet tripliciter, notificari, & secundum hoc, tria præmissa relucent in consideratione rectitudinis. Vno modo dicitur rectum, cuius medium non exit ab extremis. Si ergo in Deo est summa rectitudo, & secundum se, & inquantum est principium, & inquantum est finis omnium, necesse est in Deo ponere mediam personam secundum se, vt vna sit tantum producens, alia tantum producta; media vero producens & producta. Necesse est etiam ponere medium, in egressu, & regressu rerũ, sed medium in egressu, necesse est, quòd plus teneat se à patre producentis, medium vero in regressu, plus à parte reeuntis. Sicut ergo res exierunt à Deo per verbum Dei, sic ad completum reditum, necesse est mediatorem Dei & hominum, non tantum Deum esse, sed etiã hoiem, vt homines reducat ad Deum. Alio modo dicitur rectum, quod dirigenti se conformatur. Et secundum hoc, in consideratione rectitudinis conspicitur ordo viuendi. Ille enim rectè viuit, qui dirigitur secundum regulas iuris diuini. Et hoc est, quando voluntas hominis assentit præceptis necessarijs, monitis salutiferis, cõsilijs perfectis, vt probet homo quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Et tunc rectus ordo viuendi dicitur, in quo nulla obliquitas potest reperiri. Tertio modo dicitur rectum, cuius summitas est sursum erecta, sicut homo habet staturam rectam. Et secundum hoc, in consideratione rectitudinis, manifestatur Dei, & animæ vnio. Cum enim Deus sit sursum, necesse est, quòd apex ipsius mentis sursum erigatur. Hoc autem est cum rationalis assentit primæ veritati propter se, & super omnia, cũ irascibilis innititur summè largitati, & cum concupiscibilis adhæret bonitati, tunc qui hoc modo adhæret, vnus spiritus est cum Deo. Et sic patet, quomodo multiformis sapientia Dei quæ lucidè traditur in sacra scriptura, occultatur in omni cognitione, & in omni natura. Patet etiam, quomodo omnes cognitiones famulantur theologiæ. Et ideo ipsa assumit exempla, & vtitur vocabulis pertinentibus ad omne genus cognitionis. Patet etiam, quàm ampla sit via illuminativa, & quomodo in omni re quæ sentitur, siue quæ cognoscitur, interius lateat ipse Deus. Et hoc est fructus omnium scientiarum, vt in omnibus ædificetur fides, honorificetur Deus componãtur mores, hauriantur consolationes, quę sunt in vnione sponsi, & sponsę: quę quidem vnio fit per charitatem, ad quam terminatur tota intentio sacræ scripturę, & per consequens, omnis illuminatio desursum descendens, & sine qua, omnis cognitio vana est, quia nunquam peruenitur ad filium, nisi per Spiritũ sanctum, qui docet nos omnem veritatem, qui est benedictus in sęcula sęculorum, Amen.

Hebr. 1. — Naturalis philosophię reductio. — Filius Dei est ars Patris. — Christus omnia. — Tria requsita ad vnionem. — Reductio philosophię moralis. — Rectè viuere ad regulas iuris diuini. — Fructus scientiarum quis sit.

Finis Seraphici D. Bonauenturę, De reductione artium ad Theologiam Libellus.

SERAFICI

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRAE. ORD. MI. BREVILOQVIVM,

Et primo incipit prologus.

Eph. 3. —

Flecto genua mea ad Patrẽ dñi nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur, vt det vobis secũdũ diuitias gloriæ suę, virtutem corroborari per spiritũ eius in interiori hoie, habitare Christum per fidẽ in cordibus vestris, in charitate radicati, & fundati, vt possitis cõprehẽdere cum oĩbus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo sublimitas, & profundum. Scire etiã supereminentẽ sciẽtiæ charitatem Christi, vt impleamini in oẽm plenitudinem Dei. Magnus Doctor gentiũ, & prędicator veritatis, diuino repletus spiritu, tanquã vas electum, & sanctificatum, in hoc verbo aperit sacrę scripturæ (quę theologia dicitur) ortũ, progressum, & statum: Insinuans ortũ scripturæ, attendi secundũ influentiam beatissimæ Trinitatis. Progressum aũt secundum exigentiã humanæ capacitatis, statum verò siue fructũ secundum super abundantiã super plenissimè sœlicitatis. Ortus namq; non est per humanã inuestigationem, sed per diuinã reuelationẽ, quæ fluit à patre luminum, ex quo oĩs paternitas in cęlo & in terra noĩatur, à quo per filium eius Iesum Christum manat in nos Spiritussanctũs, & per Spiritũ diuidentẽ, & distribuentẽ dona singulis sicut vult, datur fides, & per fidẽ habitat Christus in cordibus nostris. Hæc est notitia Iesu Christi, ex qua originaliter manat firmitas, & intelligentia totius scripturę sacræ. Vnde & impossibile est, ꝙ aliquis in ipsam ingrediatur agnoscendã, nisi prius Christi fidẽ habeat, sibi infusam tãquam ipsius totius scripturæ lucernã, ianuam, & etiã fundamnetũ. Est.n. ipsa fides oĩum supernaturaliũ illuminationũ, quãdiu peregrinamur à dño, & fundamentũ stabiliens, & lucerna dirigens, & ianua introducẽs, secundum cuius etiã mensurã, necesse est, mẽsurari sapiam, nobis diuinitus datã ne quis sapiat, plusquã oportet sapere, sed sapiat ad sobrietatẽ, & vnicuiq; sicut Deus diuisit mensurã fidei. Mediante igitur hac fide, datur nobis notitia sacræ scripturæ, secundũ influentiã beatisimę Trinitatis: iuxta quod expresse insinuat Apostolus in prima parte auctoritatis prius inductę. Progressus aũt sacræ scripturæ non est coarctatus ad leges ratiocinationũ, diffinitionũ, & diuisionum, iuxta morẽ aliarum scĩarum, & non est coarctatus ad Patrẽ vniuersitatis, sed potius cũ secundũ lumen supernaturale procedat, ad dandã hoĩ viatori notitiã rerũ sufficiẽtem, secũdum ꝙ expedit ei ad salutẽ, partim per plana verba, partim per mystica, describit totius vniuersi continentiam, quasi in quadã summa, in quo attẽditur latitudo. Describit decursum, in quo attenditur longitudo. Describit excellentiã finaliter saluandorum, in quo attenditur sublimitas. Describit, & miseriã damnatorũ, in profunditas consistit, non solũ ipsius vniuersi, verum etiã diuini iudicij, & sic describit totũ vniuersum quãtum expedit, de ipso habere notitiã, ad salutem, secundum ipsius latitudinẽ, longitudinem, altitudinẽ, & profunditatem. Ipsa etiã habet in suo progressu, hæc quatuor secundũ ꝙ posterius declarabitur, quia sic exigebat conditio capacitatis humanæ, quę magna, & multa nata est magnifice, & multipliciter capere, tãquã speculũ quoddã nobilissimum, in quo nata est describi, nõ solum naturaliter, verũ etiam supernaturaliter, rerum vniuersitas mundanarũ, vt sic progressu sacræ scripturæ attendatur secundũ exigentiã capacitatis humanæ. Status vero siue fructus sacræ scripturæ, nõ est quicunque sed plenitudo æternæ fœlicitatis. Nam hęc est scriptura, in qua verba sunt vitæ æternæ, quæ ideo scripta est non solũ, vt credamus, verum etiã, vt vitã possideamus eternã. In qua quidẽ videbimus, amabimus, & vniuersaliter, oĩa desideria nostra implebũtur. Quibus impletis, verè tunc sciemus, super eminentẽ scientię charitatẽ, & ita impleti erimus, in oẽm plenitudinẽ Dei. Ad quã quidem plenitudinẽ, conatur nos diuina introducere scriptura, iuxta prædictæ snĩæ Apostolicę veritatẽ. Hoc igitur fine, hac etiã intentione, sacra scriptura perscrutanda est, & docenda, & etiã audienda. Et vt ad istum fructũ, & terminum, recto perueniamus progressu, per viã recti itineris scripturarũ, inchoandũ est ab exordio. Hoc est, vt cũ mera fide, ad Patrẽ luminũ accedamus, flectendo genua cordis nostri, vt ipsi per Filium suum, in Spiritussanctũ, det nobis verã notitiã Iesu Christi, & cũ notitia amorẽ ipsius, vt sic ipsum cognoscentes, & amantes, & tanquã in fide solidati, & in charitate radicati, possimus ipsius sacræ scripturæ nosse latitudinẽ, longitudinem, altitudinẽ, & profunditatem, & per hanc notitiã peruenire ad plenissimã notitiam, & excellentissimũ, & excessiuum amorẽ beatissimę Trinitatis, quo Sanctorum tendunt desideria, in quo est status, & complementum omnis veri, & boni.

Perfecta fœlicitas scopus scripturæ facr. — Quo aĩa scrutãda, docenda, & audienda facr. scrip.

Scripturę sacrę ortus, progressus, & status. — Finis legis Christus, idem ea origo. — Scriptura sacra non procedit ad modũ aliarũ scięs tiarum. — Rom. 12. — 1. Cor. 6.

De latitudine sacræ scripturæ.

HVius sacrę scripturę fine concupito, & intẽto, & principio credito simul, & inuocato, videndus est progressus, quantum ad ipsius latitudinem, longitudinem, sublimitatem, & profunditatem, secundum viam, & ordinem Apostolici documenti. Consistit aũt ipsius latitudo, in multitudine suarũ partium. Longitudo verò, in descriptione, temporum, & ætatum. Altitudo in descriptione, hierarchiarum, gradatim ordinatarũ. Profunditas in multitudine mystico rũ sensuũ, & intelligentiarũ. Si igitur velimus latitudinẽ sacræ scripturę speculari, prima fronte occurrit nobis sacra scriptura, secanda in duo testamẽta, Lin vetus, & nouũ. Vetus aũt occurrit cũ multitudine librorum. Habet.n. libros legales, hystoriales, sapientiales, & prophetales, ita ꝙ primi sunt quinq;, secundi decẽ, tertij quinque, quarti sunt sex, ac per hoc in vniuerso viginti sex Nouũ similiter tellũ, habet libros his correspõdẽtes, secundũ quadruplicẽ formam. Nam legalibus correspondẽt libri euangelici, historialibus actus Apostolici, sapientialibus Epistolę Apostolorum, & maxime Pauli, prophetalibus correspõdet liber Apocalypsim, vt sic mira sit conformitas, inter vetus, & nouũ tellũ, non solũ in continentia sensuum, verum etiã in quadriformitate partiũ. In cuius figuram, & configurationem vidit Ezechiel rotã quatuor facierum, & rotam in medio rote, quia vetus est in nouo, & econuerso. Nam in libris legalibus, & Euangelicis, est facies leonis, propter excellentiã autoritatis. In historialibus est facies bouis, propter exẽpla virtutis. In sapiẽtialibus, est facies hoĩs propter prudentiã sagacem. In libris prophetalibus est facies aquile propter intelligentiã perspicacẽ. Rectè aũt sacra scriptura diuiditur, in vetus, & nouum tellũ, & non in theoricam, & practicã, sicut philosopia, quia cũ sacra scriptura fundet propriè, super cognitionẽ fidei, quæ virtus est, & fundamentũ morũ, & iustitię, & totius rectę vitę, non põt in ea sequestrari notitia rerũ siue credendorũ à notitia morũ. Secus aũt est de philosophia, quę non tm de veritate morũ, verum etiã agit de vero nuda speculatione considerato. Quoniam igitur scriptura sacra est notitia mouens ad bonum, & reuocans à malo, & hoc est per timorem, & amorem, ideo diuiditur in duo testamena, quorum breuis diffe-

Veteris, ac noui test. libri sibi inuicem correspondent. — Ezech. 1. — Inuenta est diuisio scripturæ. in theoricã, & practicam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rentia est timor, & amor. Et quia quadrupliciter potest quis moueri ad bonum, & reuocari à malo scilicet per præcepta potentissimæ maiestatis, vel per documenta sapientissimæ bonitatis, vel per exempla, & beneficia innocentissimæ bonitatis, vel ex his omnibus in vnũ collectis, ideo tã in nouo, quàm in veteri testamento, sunt quadriformiter traditi libri continentes sacram scripturam, secundum correspondentiã ad quatuor præmissa. Nam libri legales mouẽt per præcepta maiestatis omnipotentissimę. Historiales per exempla bonitatis innocentissimæ. Sapientiales, per documenta veritatis sapientissimæ. Prophetales mouent, ex omnium prædictorum aggregatione, sicut in eis manifestissimè apparet. Vnde ipsi sunt quasi rememoratiui, totius legalis sapientiæ, & doctrinæ. Est igitur scriptura sacra, similis fluuio latissimo, qui ex concursu aquarum multarum aggregatur, magis ac magis secũdum quòd longius decurrit. Nam cum primo in scriptura essent libri legales, postea superuenit aqua sapientiæ historialium librorum, tertio vero superaduenit doctrina sapientissimi Salomonis, post hoc etiam doctrina sancto rum prophetarum, & tandem doctrina euangelica, reuelata per os carnis Christi prolata, per euangelistas cõscripta, per sanctos Apostolos diuulgatas, additis etiam documentis, quæ spiritussanctus super eos veniens, docuit nos per eos, vt sic omnem veritatem, per Spiritum sanctũ iuxta diuinũ promissum edocti, omnis veritatis salutaris doctrinam ecclesię Christi darent, & sacrã scripturam consumando veritatis notitiam dilatarent. Ioan. 16.

De longitudine sacræ scripturæ.

HAbet etiam hæc sacra scriptura longitudinem, quæ consistit in descriptione tam temporum, quam ætatum, à principio scilicet mundi, vsque ad diem iudicij. Describit enim per tria tempora mundum decurrere scilicet per tempus legis naturæ, legis scriptæ, & legis gratiæ, & in his tribus temporibus septem distinguit ętates. Quarum prima est ab Adam vsque ad Noe, secunda à Noe vsque ad Abraam, tertia ab Abraam vsque ad Dauid, quarta à Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis, quinta à transmigratione Babylonis, vsque ad Christum, sexta à Christo, vsq; ad finem mundi, septima decurrit cum sexta, quæ incipit à quiete Christi in sepulchro vsque ad resurrectionem vniuersalem, quando incipiet resurrectionis octaua, & sic scriptura est longissima, quia in tractando incipit à mundi, & temporis exordio, in principio Genesis, & peruenit vsque ad finem mundi, & temporis. s. in fine Apocalypsis. Rectè autem vniuersum tempus quod decurrit secundum triplicem legem scilicet inditam interius, datam exterius, & desuper in fusam, decurrit per septem ætates, & consumatur in fine sextæ, vt sic mundi decursus respondeat mundi exordio, & maioris mundi decursus correspondeat decursui vitæ minoris mundi scilicet hominis, propter quem etiam factus est. Nam prima ætas mundi in qua facta est ipsius mundi formatio, casus Dæmonum, & cõfirmatio angelorum, rectè respondet primæ diei, in qua facta est lux, & diuisa à tenebris. Secũda in qua per arcam, & diluuium saluati sunt boni, & deleti mali, respondet secundæ diei, in qua per firmamẽtum facta est distinctio aquarũ ab aquis. Tertia in qua vocatus est Abrahã, & inchoata synagoga, quæ fructificare, & generare debebat prolem ad Dei cultum, correspondet diei tertię, in qua apparuit terra, & protulit herbã virentẽ. Quarta in qua viguit regnũ, & sacerdotium, quia Dauid rex ampliauit cultum diuinũ, correspondet quartæ diei, in qua facta est formatio luminarium, & stellarum. Quinta in qua transmigrantes inter populos multos versati sunt, & tribulati, correspõdet diei quintæ, in qua facta est formatio piscium ex aquis. Sexta ætas in qua natus est Christus in effigie hoïs, qui verè est imago Dei, cor respõdet sextę diei, in qua formatus est homo primus. Septima in qua est quis animarum non habens finẽ, correspondet septimæ diei, in qua requicuit Deus ab omni opere quod patrarat. Et sic distinguuntur hæ septem ætates, propter insignia facta, quæ fuerunt in earũ exordijs, ratione quorũ correspondent diebus formationis mundi. Vocatur aũt prima ætas infans, quia sicut infantia tota obliuione delet, sic illa prima ætas per diluuium est consumpta. Secunda pueritia, sicut. n. in pueritia loqui incipimus, sic in secũda ætate facta est distinctio linguarum. Tertia dicitur adolescentia, quia sicut vis generatiua tunc incipit in actum suum exire, sicut tunc vocatus est Abraam, & data est ei circuncisio, & facta est ei promissio de semine. Quarta dicitur iuuentus, quia sicut in iuuentute floret hoïs ætas, sic in quarta ętate sub regibus floruit synagoga. Quinta dicitur senectus, quia sicut in senectute vires minuuntur, & decidit pulchritudo, sic & in transmigratione factum est de iudæorum sacerdotio. Sexta ætas dicitur seniũ, quia sicut illa est quæ copulatur cum morte, habens tã magnam lucem sapientiæ, sic sexta ætas mũdi terminatur cum die iudicij, & in ea viget sapientia per doctrinam Christi. Sic igitur totus ille mundus ordinatissimo de cursu, à scriptura sacra describitur, procedere à principio vsque ad finem, ad modum cuiusdam pulcherrimi carminis ordinati, vbi potest quis speculari, secundum de cursum temporis veritatem, & multiplicitatem, & equitatem, ordinem, rectitudinem, & pulchritudinem multorum diuinorum iudiciorum, procedentiũ à sapientia Dei gubernante mundũ. Vnde sicut nullus potest videre pulchritudinem carminis, nisi aspectus eius feratur super totum versum, sic nullus videt pulchritudinem ordinationis, & regiminis vniuersi, nisi eam totam speculetur. Et quia nullus homo tam lógæuus est, quòd totam possit videre oculis carnis suæ, nec futura potest per se prævidere, prouidit nobis Spiritussanctus librum scripturæ sacræ, cuius longitudo commetitur se, decursui regiminis vniuersi. Distinctio ętatum.

De sublimitate sacræ scripturæ.

HAbet nihilominus scriptura sacra, in suo processu sublimitatem, quæ consistit in descriptione hierarchiarum gradatim ordinatarũ, quæ sunt, hierarchia ecclesiastica, angelica, & diuina, seu sub cœlestis, cœlestis, & super cęlestis, ita q̃ primam describit patenter, secundam aliquantulum magis occultè, & tertiam adhuc magis occultè. Ex descriptione ecclesiasticæ hierachiæ est alta, Ex descriptione angelicæ altior, Ex descriptione diuine altissima, ita vt possimus dicere illud prophetę. Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, & non potero ad eam. Et hoc quidẽ satis rectè. Nam cum res habeant esse in materia, vel natura, habeant etiam esse in anima per notitiam acquisitam, habeant etiam esse in ea per gratiam, habeant etiã esse in ea per gloriam, & habeant etiam esse in arte eterna. Philosophia quidem agit de rebus, vt sunt in natura seu in anima secundum notitiam naturaliter in sitam, vel etiam acquisitam, sed theologia, tanquã scientia super fidem fundata, & per Spiritum sanctũ reuelata, agit & de eis quæ spectant ad gratiam, & gloriam, & etiã ad sapientiam ęternam. Vnde ipsa subsernens sibi philosophicam cognitionem, & assumens de naturis rerum, quantum sibi opus est ad fabricandum speculum, per quod fiat representatio diuinorum, quasi scalam erigit, quę in sui infimo tãgit terrã, & in suo cacumine tangit cęlum, & hoc totum per illum vnum hierarchã Iesum Christum, qui non tm ratione naturę humanę assumptę, est hierarcha in ecclesiastica hierarhia, verumetiã in angelica, & est media persona in illa supercelesti hierarchia beatissimę Trinitatis, ita q̃ per ipsum à summo Psal. 138. Scriptura sacra figuratur per scalam.

Col. 1.

mo capite Deo descendit vnctionis gratia, non solũ in barbam verumetiã in oram vestimẽti, quia non tm in Hierusalem supernam, verumetiam vsque in ecclesiam militantem. Est enim pulchritudo magna in machina mundana, sed longè maior in ecclesia pulchritudine sanctorum charismatum adornata, maxima autem in Hierusalem superna, supermaxima autem in illa Trinitate summa, & beatissima. Ideo ipsa scriptura sacra, non tantum habet altissimam materiam per quam delectat, & per quam in altrum leuat intelligentiam mentis, verumetiam ipsa est venustissima, & miro quodammodo intellectum nostrum delectat, & sic magis, ac magis delectando assuefacit ad diuinorũ spectaculorum contuitus, & anagogias. Scriptura sacra, non solum altissima, sed & venustissima.

De profunditate sacræ scripturæ.

HAbet postremò ipsa sacra scriptura profunditatem, quæ consistit in multiplicitate mysticarum intelligentiarum. Nam præter literalem sensum habet in diuersis locis exponi tripliciter scilicet allegorice, moraliter, & anagogice. Est autem allegoria, quando per vnum factum indicatur aliud factum, secundum quod credendum est. Tropologia siue moralitas est, quando per id quod factum est datur intelligi aliud, quod faciundum est. Anagogia quasi sursum ductio est, quando datur intelligi illud quod desiderandum est scilicet æterna fœlicitas beatorum. Decentia 4. sensuũ sacræ scripturę.

Rectè autem hic triplex sensus, debet esse in sacra scriptura præter intelligentiam literalem, quia sic competit ipsius scripturæ subiecto, ipsius auditori seu discipulo, ipsius origini, ipsius etiam fini. Subiecto inquam competit, quia ipsa est doctrina, quæ est de Deo, de Christo, de operibus reparationis, & de credibili. Subiectum enim illius, quo ad substantiã Deus, quo ad veritatem Christus, quo ad operationem reparationis opus, quo ad omnia hæc, est ipsum credibile. Deus autem est trinus, & vnus, in essentia vnus, in personis trinis. Ideo scriptura, quæ est de ipso, habet in vnitate literæ triformitatem intelligentiæ. Christus etiam cum sit vnum verbum, omnia per ipsum facta dicuntur, & in ipso relucent, ita quòd eius sapientia est multiformis, & vna. Opera reparationis cum sint multa, omnia ad Christi oblationem principaliter habent aspectum. Credibile autem vt credibile, diuersimode relucet secundum diuersum statum credentium. Ideo propter conformitatem ad omnia præmissa, sacra scriptura in vna litera, multiformem parit intelligentiam. Competit etiam hoc auditori, quia nullus conueniens est eius auditor, nisi humilis, mundus, fidelis, & studiosus. Ideo sub cortice literæ, apertè occultatur mystica, & profunda intelligentia, ad comprimendum superbiam, vt ipsius profonditate in humilitate litere latente, & superbi comprimantur, & immundi repellantur, & fraudulenti declinentur, & negligentes excitentur, ad intelligentiam mysteriorum. Et quia auditor doctrinę illius non est vnius generis; sed cuiuslibet (omnes enim saluandos oportet aliqua doctrina hac scire) ideo ipsa multiformem habet intelligentiam, vt sic omnem intellectum capiat, & omni intellectui condescendat, omnem intellectum super excedat, & omnem intellectum sibi diligenter intendentem, multitudinem radiositatis suæ illuminet pariter, & accendat. Competit etiam principio à quo est, quia est à Deo per Christum, & Spiritum sanctum, loquentem per ora prophetarum, & aliorum, qui hanc doctrinam scripserunt. Quoniam autem Deus non tantum loquitur per verba, verumetiam per facta, quia ipsius dicere facere est, & ipsius facere dicere, & omnia creata tanquam Dei effectus innuũt suam causam, ideo in scriptura diuinitus tradita non tantum debent significare verba, verumetiam facta. Christus etiam doctor licet esset humilis in carne, altus tamen erat in deitate, ideo decebat ipsum, & eius doctrinam habere humilitatem in sermone, cum profunditate sententiæ, vt sicut Christus fuit panniculis inuolutus, ita sapientia Dei in scriptura figuris quibusdam humilibus inuoluretur. Spiritus etiam sanctus diuersimode illustrabat, & reuelationes faciebat in cordibus prophetarum, ipsum etiam nullus latere potest intellectus, qui missus erat omnem docere veritatem, ideo competebat eius doctrinæ, vt in vno sermone multiplices laterent intelligentiæ. Competit nihilominus ipsi fini, quia scriptura data est, vt per ipsam dirigatur homo in cognoscendis, & agendis, vt tandem perueniat ad optata. Et quia omnes creaturæ ad hoc factæ sunt, vt seruiant homini tendenti, ad supernam patriam, ideo scriptura assumit ipsarum creaturarum species diuersas, vt sic per ipsas doceat nos sapientiam dirigentem nos ad æterna. Et quia homo non dirigitur ad æterna, nisi cognitiua agnoscat, verum credendum, & operatiua faciat bonum operandum, & affectiua suspiret ad Deum videndum, & amandum, & perfruendum, hinc est, quòd scriptura sacra per Spiritum sanctum data; assumit librum creaturæ referendo in finem secundum triplicem modum intentligentiæ, vt sic per tropologiam habeamus notitiam agendorum moraliter, per allegoriam credendorum veraciter, per anagogiam desideran dorum delectabiliter, vt sic purgati per virtuosam operationem, illuminati per radiolam fidem, & perfecti per ardentissimam charitatem, perueniamus tandem ad brauium fœlicitatis æternæ. Credẽdo, & operando ad cœlum tendimus.

De modo procedẽdi ipsius sacræ scripturæ.

IN tanta igitur multiformitate sapientæ, quæ in ipsius sacræ scripturæ continetur, latitudine, longitudine, altitudine, & profundo, vnus est communis modus procedẽdi autenticus, videlicet intra quem continetur modus narratiuus, præceptorius, prohibitiuus, exhortatiuus, prædictiuus, comminatorius, promissiuus, deprecatorius, & laudatiuus. Et omnes hi modi sub vno modo authentico reponuntur, & hoc quidem satis recte. Quia enim hæc doctrina est, vt boni fiamus & saluemur, & hoc non fit per nudã considerationem, sed potius per inclinationem voluntatis, ideo scriptura diuina eo modo debuit tradi, quo modo magis possemus inclinari. Et quia magis mouetur affectus ad exempla, quàm ad argumenta, magis ad promissiones, quàm ad ratiocinationes, magis per deuotiones, quàm per diffinitiones, ideo scriptura ista non debuit habere modum diffinitiuum diuisiuum, & collectiuum ad probandum passiones aliquas de subiecto ad modum aliarum scientiarum, sed oportuit quòd haberet modos proprios secundum varias inclinationes animorum, diuersimodè animos inclinantes, vt si quis non mouetur per præcepta, & prohibita, saltem moueatur per exempla narrata, si quis non per hæc mouetur, moueatur per beneficia sibi ostenia, si quis nec per hæc mouetur, moueatur per moniones sagaces, per promissiones veraces, per comminationes terribiles, vt sic saltem excitetur ad deuotionem, & Dei laudem, in qua percipiat gratiam, per quam dirigatur circa opera virtuosa. Quoniam igitur hi modi narratiui non possunt fieri per viam certitudinis rationum, quia particularia gesta probari non possunt, ideo ne scriptura ista tanquam dubia vacillaret, ac per hoc minus moueret loco certitudinis rationis, prouidit Deus huic scripturæ certitudinem auctoritatis, quæ adeò magna est, quòd omnem perspicuitatem humani ingenij superexcellit. Et quia non est certa auctoritas eius, qui potest fallere, & falli, nullus autem sit, qui falli non possit, & fallere nesciat, nisi Deus, Auditor scripture quales debet esse. Magis exẽplis quàm argumentis moueri solemus. Non en certa auctoritas quę falli, vel fallere potest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deus, & Spiritussanctus, hinc est quòd ad hoc quòd scriptura sacra modo sibi debito esset perfectè autentica, non per humanam inuestigationem est tradita, sed per reuelationé diuinam, ideo nihil in ipsa contemnendum tanquam inutile, nihil respiendum tanquam falsum, nihil repudiandum tanquam iniquum, pro eo q. Spiritussanctus eius autor perfectissimus nihil potuit dicere falsum, nihil superfluum, nihil diminutum, & propter ea cœlum, & terra transibunt, verba scripturæ sacræ non præteribunt, quin impleatur, donec enim cœlum, & terra transeat, iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege donec omnia fiant, Saluatore testante. Qui ergo soluerit ea, quæ scriptura docet, & docuerit sic homines, hic minimus vocabitur in regno cœlorum, qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.

Matt. 5.

Idem. 5.

De modo exponendi sacram scripturam.

QVEMADMODVM autem scriptura hæc, specialem habet modum procedendi, sic iuxta suum procedendi modum, speciali suo modo debet intelligi, & exponi. Cum enim ipsa sub vna litera, multiplicem tegat intelligentiam, expositor debet abscondita producere in lucem, & illam eductam manifestare, per aliam scripturam magis patentem, sicut si exponerem illud Psalm. Apprehende arma, & scutum, & exurge in adiutorium mihi, & velim explicare, quę sint arma diuina, dicam quòd eius veritas, & bona voluntas, & quòd ita probatur per scripturam apertam. Nam & scribitur alibi. Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. Et iterum. Scuto circundabit te veritas eius. Ad, quod non potest quis de facili pertingere, nisi per assuefactionem lectionis textum, & literam Bibliæ commendet memoriæ, alioquin in expositione scripturarum, nunquam poterit esse potens. Vnde sicut, qui dedignatur prima ediscere elementa, ex quibus dictio integratur, nunquam potest cognoscere, nec dictionum significatum, nec rectam legem constructionum, sic qui literam sacræ scripturæ spernit, ad spirituales eius intelligentias nunquam assurget. Attendat autem expositor quòd non vbique requirenda est allegoria, nec omnia sunt mystice exponenda. Propter quod notandum est, quòd scriptura sacra quatuor habet partes. Vna est in qua secundum literam agit de mundanis naturis, & per illas significat reparationem nostram sicut apparet in descriptione formationis mundi. Alia est, in qua agit de actibus, & processibus illius populi Israelitici, & per illos significat reparationem generis humani. Tertia est in qua nudis verbis significat, & exprimit ea, quæ pertinent ad nostram salutem quantum ad fidem, vel mores. Quarta est, in qua pronunciat nostræ salutis mysterium, partim verbis nudis, partim ænigmaticis, & obscuris. Et propterea scriptura in his locis varijs, non est vniformiter exponenda. Debet autem expositor dirigi in expositione sacræ scripture, secundum triplicem regulam, quæ trahi potest de verbis beati Augustí. Prima est hæc. Vbicunque in hac scriptura prima verborum significatio significat res creationis, siue singulares actus humanæ conuersationis, ibidem res significatæ per verba primo significantur, deinde nostræ reparationis mysteria. Vbi vera prima significatio verborum exprimit fidem, siue charitatem, ibi nulla est allegoria quærenda. Secunda regula est ista. Vbi verba huius scriptuę significant res creationis, aut conuersationis populi Israelitici, ibi quærat ex alio scripturæ loco quid queliber res significet, & deinde significationem suam eliciat per verba, nude significantia fidei veritatem, vel morum etiam honestatem, vt potè si dicatur, oues pariunt gemellos fœtus ostendat quòd oues significant ibi homines, & geminus fœtus geminam charitatem. Tertia regula est ista. Quando aliqua scriptura habet aliquem intellectum literalem, & spiritualem, debet discutere expositor vtrum illa attributio conueniat hystorico, an spirituali significatio: si forte vtrique non poterit conuenire, si autem vtrique competit, tunc literaliter, & spiritualiter debet affirmari. Si vero altero modo tantum, tunc spiritualiter solum debet intelligi, sicut sabbatum legis esse perpetuum, sacerdotium æternum possessionem terræ æternam, & pactum circuncisionis esse æternum, quæ omnia ad spirituále significatum referenda sunt. Ad hoc autem quòd per sacrarum scripturarum syluam, quis secure incidendo, & exponendo incedat, opus est, vt prius nouerit ipsius sacræ scripturæ veritatem per verba explicita, videlicet, vt atten dat quomodo scriptura describat initium, progressum, & consummationem duplicis corporis quasi ex oppositio se respicientium, bonorum, scilicet, qui hic se humiliant, vt exaltentur sempiternaliter, in futuro, & malorum, qui hic se exaltant, vt æternaliter deprimantur. Vnde ipsa agit de toto vniuerso quantum, ad summum & imum, primum & vltimum, & quantum ad decursum inter medium sub forma cuiusdam crucis intelligibilis, in qua describi habet, & quodammodo videri lumine mentis, tota machina vniuersi, ad quam quidem intelligendam oportet nosse rerum principium, scilicet Deum, ipsarum rerum creationem, lapsum, redemptionem per sanguinem Iesu Christi, reformationem per gratiam, curationem per sacramenta, & tandem retributionem per pœnam, & gloriam sempiternam. Et quia hæc doctrina tam in scriptis Sanctorum, quàm etiam Doctorum sic diffuse tradita est, vt ab accedentibus ad scripturam sacram audiendam, non possit per longa tempora videri, nec audiri, propter quod etiam noui theologi frequenter ipsam scripturam sacram exhorrent, tanquam incertam, & inordinatam, & tanquam syluam opacam. Rogatus à socijs, vt paupere portuncula scientiolæ nostræ aliquid breue in summa dicerem de veritate theologię, eorumque precibus deuictus assensi, breuiloquium quoddam facere, in quo summatim non omnia, sed aliqua magis opportuna ad tenendum, breuiter tangerentur, addens simul cum hoc rationem aliquam, ad intelligendum secundum quòd occurrebat pro tempore. Quia vero theologia sermo est de Deo, & de primo principio, vtpote, quia ipsa tanquam scientia, & doctrina altissima, omnia resoluit in Deum tanquam in principium primum, & summum, ideo in assignatione rationum, in omnibus, quæ in hoc toto opusculo, vel tractatulo continetur, conatus sum rationem sumerem à primo principio, vt sic ostenderem veritatem sacræ scripturę esse à Deo, & de Deo, & secundum Deum, & propter Deum, vt meritò ista scientia appareat, vna esse, & ordinata, & theologia, non immerito nuncupata. Si quid igitur imperfectum, vel obscurum, vel superfluum, vel minus rectum ibi fuerit, venia occupationi, & breuitati temporis, & pauperculę scientię concedatur, si quid vero rectum, soli Deo honor, & gloria referatur. Vt autem sequentia clarius elucescant, titulos particulares capitulorum premittere curaui, ad faciliorem memoriam, & lucidiorem contuitum dicendorum, quę septem partitionibus, & septua ginta duobus capitulis distinguuntur.

Cant. 4.

Mod⁹ interpretandi scriptur. primus est locū vnū per alium planioré explicare. Psal. 34. Psal. 5. Idem. 90.

Scriptu. sacrę. 4. partes.

Tres regulę Augustin. de doctrin. Christ.

Cauta procedēdū in expositione scripturę.

Ratio scribendi, vel dictandi, hoc breue loquium.

DOCTORIS

DOCTORIS SERAPHICI S. BONAVENTVRAE.

BREVILOQVII PRIMA PARS IN QVA DE TRINITATE DEI AGITVR.

De illis septem, de quibus est Theologia, in summa Cap. 1.

IN principio intelligendū est q. sacra doctrina, s. Theologia, quę principaliter agit de primo principio, de Deo trino & vno, de septé agit in vniuerso. s. de Trinitate Dei, de creatura mundi, de corruptela peccati, de incarnatione verbi, de gratia spiritus sancti, de medicina sacramentali, & de statu finalis iudicij. Ratio aūt ad intelligentiā huius veritatis hæc est. Quia cū sacra scriptura siue theologia, sit scia dans sufficienté notitiam, de primo principio secundū statum vię, secūdū quod necessarium est ad salutem, & Deus non tm̄ sit rerum principium, & exemplar effectiuū in creatione, sed etiā refectiuū in redemptione, & perfectiuum in retributione, ideo non tm̄ agit de Deo creatore, sed etiā de creatore, & creatura. Et quia creatura rationalis, quę est quodammodo finis oīum non stetit, sed suo casu indiguit reparari, ideo agit de corruptela peccati, medico, sanitate, & medicina, & tandé de curatione perfecta, quę erit in gloria, impijs proiectis in pœnam, ideo ipsa sola est scia perfecta, qm̄ incipit à primo, quod est primum principium, & peruenit ad vltimū, quod est præmiū æternū, incipit à summo, quod est Deus altissimus creator omniū, & peruenit ad infimū, quod est infernale supplicium. Ipsa etiā sola est sapia perfecta, quæ incipit à causa summa, vt est principiū causatorū, vbi terminatur cognitio philosophica, & transit per eā, vt est remedium peccatorum, & reducit in eam, vt est præmiū meritorū, & finis desideriorū. Et in hac cognitione est sapor perfectus, vita, & salus aīarum. Et ideo ad eam addiscēdam inflāmari debet desiderū oīum christianorū. Ex his patet q. licet theologia sit de tot, & tam varijs, est tamen scientia vna, cuius subiectum, vt à quo omnia, est Deus, vt per, quod, omnia, Christus, vt ad quod omnia, opus reparationis, vt circa quod oīa vnicū charitatis vinculū, quo cœlestia, & terrestria connectuntur, vt de quo omnia in libris canonicis comprehensa, credibile, vt credibile, de quo omnia in libris expositorum, credibile, vt intelligibile. Secundum Augu. in lib. de Vtili. credendi. Quod credimus, debemus auctoritate, quod intelligimus rationi.

Theologię veritas ab vnitate subiecti. 1. Dei.

Quid tenendum de Trinitate personarum, & vnitate essentiæ. Cap. 2.

PRimò igitur de Trinitate Dei sunt tria considerranda, scilicet qualiter vnitas substantiæ, & naturę simul stet, cum pluralitate personarum, secundò qualiter cum pluralitate apparitionum, tertio qualiter cum pluralitate appropriatorum. De pluralitate ergo personarum in vnitate naturæ, hoc dictat regula fides esse tenendum scilicet quòd in vnitate naturæ, sunt tres personæ scilicet Pater, & Filius, & Spiritussanctus. Quarum prima à nulla est, secunda est à sola prima per generationem, tertia vero est à prima, & secunda per spirationem, siue processionem, ita quòd Trinitas personarum non excludit ab essentia diuina summam vnitatem, simplicitatem, immensitatem, æternitatem, incommutabilitatem, necessitatem, & etiā primitatem, quin potius includit summam fœcunditatē, charitatem, liberalitatem, æqualitatem, germanitatē, conformitatem, & inseperabilitatem, quæ omnia sana fides intelligit esse in beata Trinitate. Ratio autem huius veritatis hæc est. Quia fides cum sit principiū cultus Dei, & fundamentum eius, quæ secundum pietatem est, doctrinæ, dictat de Deo esse sentiendum altissimè, & pissimè. Non autem sentiret altissimè, si nō crederet quòd Deus posset se summe communicare, non sentire pijssimè, si crederet quòd posset, & nollet, & ideo vt altissimè, & pijssimè sentiat, dicit Deum se summè communicare, æternaliter habendo dilectum, & condilectum, ac per hoc Deum vnum, & Trinum. Hinc autem fidei inquantum dictat de Deo pijssimè sentiendum esse attestatur tota sacra scriptura, quæ dicitur doctrina secundum pietatem, quia Deum fatetur habere prolem, quam summè diligit, verbum sibi coæquale, quod ab æterno genuit, in quo cuncta disposuit, per quod cuncta produxit, & gubernat, per quod etiam carnem factum pro summa benignitate hominem redemit, pretiosissimò eius sanguine, redēptumq; cibauit, per quod etiam in fine mundi summam misericordiam impartiendo, ab omni miseria liberabit, & per Christum omnes electi sunt filij summi patris, in quo erit omnis pietatis consummatio, & Dei ad nos, & è conuerso. Inquantum autem fides dictat de Deo sentiendum altissimè, non tantum attestatur ei sacra scriptura, verum etiam omnis creatura, iuxta quod dicit Augustí. Neque enim diuinorum librorum tantum modo auctoritas prædicat esse Deum, sed omnis, quæ nos circunstat creatura, ad quam nos etiam pertinemus; vniuersa ipsa rerum natura proclamat habere se præstantissimum conditorem, qui nobis mentem, rationemque dedit, qua viuentia cum viuentibus, sensu prædita non sentientibus, intelligentia non intelligentibus, immortalia mortalibus, potentia impotentibus, iusta iniustis, speciosa deformibus, bona malis, incorruptibilia corruptibilibus, immutabilia mutabilibus, inuisibilia visibilibus, inconporalis corporalibus, beata miseris, præferenda iudicamus, ac per hoc, quoniam rebus creatis creatorem sine dubitatione præponimus, oportet vt eum & summè viuere, & cuncta sentire, atque intelligere. mori autem, & corrumpi, mutarique non posse, nec corpus esse, sed spiritum omnipotentissimum, iustissimum, speciosissimum, optimum, beatissimumque fateamur. Ecce in his duodecim includuntur altissimæ nobilitates essentiæ diuinę. Sed post vt ipse ostendit hæc 12. reducuntur ad tria scilicet ad æternitatem, sapientiam, & beatitudinem, & hæc tria ad vnum scilicet ad sapientiam, in qua includuntur mens generans, verbū nascens, & amor vtrunque nectens, in quibus fides dictat beatissimam consistere Trinitatem. Et quoniam summa sapientia ponit Trinitatem, ponit etiam nihilominus, omnes prius habitas nobilissimas conditiones, videlicet vnitatem, simplicitatem, & cæteras sequentes, necesse est omnes prædictas nobilitates diuini esse, simul stare cum beatissima Trinitate.

Altissimè & pijssimè sentiendū est de Deo.

15. De Trinita. c. 4.

De istius fidei intelligentia sana. Cap. 3.

ADistius aūt fidei intelligentiam sanā docet doctrina sacra, q. in diuinis sunt duæ emanationes, tres hypostases, quatuor relationes quinq; notiones, & ex his tantū tres proprietates personales. Ratio autem ad prædictorum intelligentiam hæc est, quia cum primum, & summum principium, hoc ipso q. primum, sit simplicissimum, hoc ipso q. summum, sit perfectissimū, ideo perfectissimè se cōicat, quia per

Collectio eorū, quę in diuinis esse prædicat theologia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fectissimũ,& indiuisionem oĩmodam seruat hoc ipso, q̃ simplicissimum, & ideo, salua vnitate naturæ, sunt ibi modi emanandi perfecti. Modi autem emanandi perfecti sunt duo tantũm.s.per modum naturæ,& per modum voluntatis.Primus est generatio,secũdus spiratio,siue processio, & ideo hi sunt ibi. Et quia duabus emanationibus substantificis, necesse est emanare duas hypostases, necesse est etiam ponere hypostasim primo producentem ab alio non emanare,ne sit in infinitum abire,& ideo sunt ibi tres hypostases. Et quia cuilibet emanationi rñdet duplex habitando relatiua, ideo sunt ibi quatuor relationes.s.paternitas, filiatio, spiratio, & processio. Et quia per has habitudines innotescunt nobis diuinæ hypostases,& præter hoc etiã hypostasis illa,in qua est prima ratio principiandi innotescit nobis,quia non producitur,nam hoc est nobilitatis ipsa,ideoq; sunt quinq; notiones.s.quatuor relationes prædictæ cum innascibilitate.Et quia quelibet persona rum vnam habet proprietatem per quam principaliter innotescit, ideo tantum tres sunt proprietates personales,quę his nominibus exprimuntur,propriè, & principaliter.s. Pater, & Filius, & Spiritussanctus.

Emanationum,altera permodum naturę, altera per modũ voluntatis.

Cum.n.proprium sit Patris esse innascibilem, siue ingenitum,esse principium non de principio,& esse Patrem, innascibilitas notificat ipsum per modum negationis, licet ex consequenti per modũ positionis, quia innascibilitas in Patre ponit fontalem plenitudinem, principium non de principio, per modum positionis, cum negatione, esse Patrem per modum positionis,& habitudinis,propriè completè,& determinatè.Similiter cum filius sit imago,verbum,& filius,imago nominat illam personam, vt similitudinem expressam, verbum vt similitudinem expressiuã,filius,vt similitudinem hypostaticã.Rursus imago,vt similitudinẽ conformem,verbum,vt similitudinem intellectualem,filius,vt similitudinem conaturalem. Per hunc modum cum proprium sit spiritussancti esse donum, esse nexum seu charitatem amborum, esse etiam Spiritũsanctum,donum nominat ipsum,vt datum voluntarium, charitas siue nexus, vt datum voluntarium, & præcipuum. Spiritussanctus, vt datum voluntarium præcipuum,& hypostaticum. Hinc est q̃ tria nomina,quæ sunt Pater,& Filius,& Spiritussanctus,trium,personanam proprietates personales insinuãtur. Hæc igitur tenenda sunt,ad fidei Trinitatis intelligentiam sanam.

De istius fidei expressione catholica. Cap. 4.

Duo modi prędicãdi in diuinis, &c.

ADistius etiam fidei expresionem catholicam, tenendum est, secundum sacrorum Doctorũ documẽta, quòd in diuinis sunt duo modi prædicandi.s.per modũ substantiæ,& relationis. Tres modi supponendi.s.essentiæ,personę,notionis. Quatuor modi significandi substantiam,s.nominæ essentiæ,substãtiæ,personæ, & hypostasis. Quinq; modi dicendi, s.quis,qui, quæ, quòd, & quid. Tres modi differendi, scilicet secundum differentem modũ existendi,secundum differentem modũ se habendi,& secundum differentem modum intelligendi. Ratio aũt ad intelligentiam prædictorum hæc est quia cum primũ principiũ sit perfectissimum simul, & simplicissimum, oĩa,quæ perfectionis sunt de ipso dicũtur propriè,& verè,quæ aũt imperfectionis sunt,aut non dicuntur,aut si dicuntur,secundum assumptionem humanæ naturæ dicuntur,vel transumptiuè. Cum igitur decẽ sint prædicamenta.s.substantia, quantitas, relatio, qualitas, actio, passio,vbi,q̃n,situs,& habitus, quinq; vltima spectant proprie ad corporalia,seu mutabilia,ideo non attribuũtur Deo,nisi transumptiuo modo,& figuratiuo. Alia vero quinq; præcedentia Deo attribuuntur secũdum id q̃ completionem dicunt,ita tñ q̃ diuinam simplicitatem non impediat. Oĩa ergo hæc prædicta prædicamenta sunt idipsum, quod est illud, de quo prædicantur:& ita per cõparationem ad subiectum,in quo sunt oĩa,dicuntur transire in substantiam, relatione tñ excepta,quæ cum duplicẽ habeat comparationẽ.s.ad subiectum in quo,& ad terminũ ad quẽ,primo modo transit ne faciat compositionem, sed secundo modo manet,vt faciat distinctionem. Et hinc est, q̃ substantia continet vnitatem, & relatio multiplicat trinitatẽ, & ideo manent ibi hi tñ duo modi prædicant differentes,de quibus talis datur regula. Quæ dicuntur secundum substantiam, de oĩbus dicuntur, & singilatim,& simul,& singulariter. Quæ vero secundũ relationem, aut non de oĩbus dicuntur, aut si de pluribus, pluraliter,vt relati,distincti,similes,æquales, propter relationem intrinsecam. Nomen aũt Trinitatis,comprehendit vtrũq;. Et q̃n plures possunt esse relationes in vna persona, sicut sunt plures personæ in vna natura, ideo distinctio in notione non infert diuersificationẽ personæ,nec distinctio personæ plurificationẽ naturæ, & propterea non quicquid conuenit essentię,cõuenit notioni vel personę,nec ẽ cõuerso,& hinc est, q̃ sunt ibi tres modi supponendi, de quibus talis cõsueuit dari regula.Suppolita essentia,non supponitur notio,nec persona,& suppolita notione,nõ supponitur essentia,nec persona, & suppolita persona non supponitur essentia, nec notio,sicut patet per exempla. Et q̃n vera distinctio est in suppositis substantiæ manente essentia vna, ideo necesse est ibi multipliciter significari substãtia.s. vt communicabilem,& incommunicabilem. Vt communicabilẽ per modum abstractionis, per nomen essentiæ,& per modũ concretionis,per nomen substantiæ.Vt incõicabilem verò,vel vt distinguibilẽ per nomẽ hypostasis, vel vt distinctã per nomẽ personæ, vel aliter.s.vel vt distinctam qualitercunq;, & sic hypostasis,vel notabiliter,& perfectè,& sic persona. Exempla horum quatuor sunt in creatura,humanitas,homo,aliquis homo,Petrus.Primum essentiã secundũ substantiam,tertium hypostasim,quartum personam dicit.Et quia in persona,quæ distinguitur,non solũ est considerare eũ, qui distinguitur, sed illud quo distinguitur, & hoc est proprietas,siue notio,ideo necesse est,q̃ in diuinis sint quinq; modi dicendi, pariter & quærendi.s. quis rõne personę,qui rõne hypostasis, quia dicit suppositum substantiæ indistinctæ, quę, ratione notionis, quod, ratione substantię, quod, siue quo, ratione essentiæ. Et quoniam omnes hi modi in vnitate essentię radicantur, quia quicquid est in Deo, est ipse Deus,vnitus,& solus,ideo non ponunt ibi differentiam,nec secundum essentiam,nec secundũ esse,& propterea sunt ibi tantum tres modi differendi.s.secundũ modos essendi, siue emanandi, sicut differt persona à persona,secundum modos se habendi, sicut differt persona,& essentia, quia vna persona ad alteram refert,& ideo distinguitur, essentia vero non refertur ad alterã, & ideo non distinguitur secundum modos etiam intelligendi,sicut differt vna proprietas substantialis ab altera, vt bonitas, & sapientia. Prima differentia est perfectissima,& summa, quę possit reperiri in diuinis. Est enim in suppositis, ita quòd vnum non dicitur de altero.Secunda differentia est minor, quia est in attributis, licet enim vnum possit dici de altero,vt persona de essentia, aliquid tamen dicitur de vno, quod non de altero,vt persona distinguitur & referẽ,essentia vero non. Tertia vero differentia minima est,quia est in connotatis,licet.n.vnum de altero dicatur adinuicem, & idem possit dici de vtrisq;,non tamen idẽ connotatur vtrobique, nec per idem intelligi datur vtrunq;. Ex primo modo differendi, oritur pluralitas personarum, ex secundo

Relatio in diuiduis quodammodo trãsit,a lio modo manet.

Regula theologica.

Quicqd est in Deo est ipse Deus.

Gradus differentiarum.

cundum modo, pluralitas prædicationum substantialium, & relatiuarum: ex tertio pluralitas proprietatum essentialium,& notionum,siue ab æterno,siue ex tempore, siue proprie, siue transumptiue, siue communiter, siue appropriate. Dictorum exempla manifesta sunt. His intellectis claret satis, & quid sentiendum & qualiter loquendum sit de summa Trinitate diuinarum personarum.

De vnitate diuinæ naturæ in multiformitate apparitionum. Cap. 5.

SEcundò autem de pluralitate apparitionum docet diuina doctrina, hoc esse tenendum. Cum Deus sit incircumscriptibilis, inuisibilis,& in commutabilis,nihilominus tamen habitat in sanctis viris,specialiter apparuit Patriarchis,& Prophetis,descendit de cœlis,milit etiam Filium,& Spiritum sanctum,ad salutem humani generis. Et licet in Deo sint indiuisa, natura, virtus,& operatio Trinitatis,missio tamen,vel apparitio vnius personę,non est missio,vel apparitio alterius. Licet etiam sit ibi, summa æqualitas, solius tamen est Patris mittere, & non mitti, Spiritussancti est tantummodo,mitti, respectu diuinarum personarum, nisi forte dicatur mittere hominem assumptum,filij autem est mittere,& mitti,sicut ex scripturis potest colligi. Intelligentia autem & ratio prædictorum hæc est. Quia licet primum principium sit immensum, & incircunscriptibile,sit incorporeum,& inuisibile sit eternum,& incommutabile: principium tamen est rerum spiritualium, & corporalium, naturalium, & gratuitarum, ac per hoc rerum etiam mutabilium, sensibilium, & circumscriptarum,per quas licet ipse sit immutabilis,insensibilis, incircunscriptibilis, seipsum reddit manifestum,& notum. Reddit autem se manifestum,& notũ, generaliter per vniuersitatem suorum effectuũ ab ipso emanantium, in quibus dicitur esse per essentiam, potentiam,& præsentiã,quòd se extendit ad omnia creata. Reddit etiam se spiritualiter notum, per aliquos effectus, qui in ipsum specialiter ducunt, ratione quorum dicitur habitare, apparere, descendere, mitti, & mittere. Habitare namque,dicit effectum spiritualem, & specialem, cum acceptatione, sicut est effectus gratiæ gratum facientis,quæ est deiformis,& in Deum reducit, & Deum facit nos habere, & haberi à nobis, ac per hoc & inhabitare in nobis. Et quia gratiæ effectus communis est omnibus personis, ideo vna persona nõ habitat sine alia, immo simul tota Trinitas. Apparere verò,dicit effectum sensibilem,cum expressa significatione,sicut Spiritussanctus apparuit in colũba. Et quoniam sicut personæ diuinæ, distinctæ sunt, sic distincte significari possunt,& signis,& nominibus,ideo quę libet persona, potest per se apparere, & apparitio potest omnibus competere,siue insimul, siue cuilibet personæ per se. Vnde quòd Spiritussanctus dicitur in linguis igneis,& columba apparuisse, hoc non est propter nouum vinculum,vel effectum specialem,sed propter vnionem, quæ est inter signum, & signatum sibi specialiter, & modo, & origine deputatum. Descendere autem dicit vtrumlibet effectuum prædictorum, cum inchoatione. Deus enim beatissimis Angelis semper est præsens in cœlis,quia in eis semper habitat, & apparet. Peccatoribus autem, in terris est modò, vt absens, & quantum ad gratiam, & quantum ad notitiam, ideo cum incipit apparere,vel inhabitare,de præsente. cœlis, & quasi absente nobis fit præsens terris, & ideo licet in se non mutetur,tamen dicitur descendere nobis. Mitti vero dicit effectus prædictos, cum æterna productione. Tunc enim pater mittit filium, cum faciendo eum nobis præsentem, per notitiam, vel gratiam, insinuat quòd ab ipso procedit. Et quia pater à nullo procedit, ideo nusquam dicitur mitti. Quia vero filius,& producit,& producitur, ideo mittit, & mittitur. Quia verò spiritussanctus æternaliter producitur,sed non producit nisi ex tempore,ideo ipsius est propriè mitti,& non mittere, nisi respectu creaturæ. Ex quo apparet quòd hæ sunt impropriæ,& exponendæ, spiritussanctus mittit se,spiritussanctus mittit filium,filius mittit seipsum, nisi intelligatur inquantum est de virgine natus. Patet etiam quare mittere, & mitti non competit omnibus, quia licet dicat effectum in creatura, dicit tamen relationem intrinsecam, ita quòd mittere dicit authoritatem,mitti sub authoritatem,ratione productionis æternæ,interius importatæ.

Deus est in oĩbus per essentiam, potentiam, & præsentiam.

Ioan.1.

Personę, vt sunt distincte,ita & distincte significari possunt.

Quid sit personam mitti.

Mittere, & mitti non conuenit omnibus personis.

De vnitate diuinæ naturæ,in multiplicitate appropriatorum. Cap. 6.

TErtiò vero de pluralitate appropriatorum, hoc docet sacra scriptura esse tenendum, quòdlicet omnia essentialia omnibus personis, æqualiter, & indifferenter conueniant, tamen Patri dicitur appropriari vnitas, Filio veritas Spiritussancto bonitas. Et iuxta hanc sumitur secunda appropriatio Hilarij scilicet æternitas in Patre,ipecies in imagine,& vsus in munere.Et iuxta hanc sumitur tertia scilicet in Patre ratio principiandi,in Filio ratio exemplandi, in Spiritussancto ratio finiendi. Et iuxta hanc sumitur quarta scilicet omnipotentia Patri, omni scientia Filio, voluntas seu beniuolentia Spiritui sancto. Hæc autem dicuntur appropriari, non quia fiant propria, cum semper sint communia,sed quia ducunt ad intelligentiam, & notitiam propriorum scilicet trium personarum. Intelligentia autem, & ratio prædictorum hæc est. Quia enim primum principium est nobilissimum,& perfectissimum, ideo conditiones entis nobilissimæ, & generalissimæ in eo reperiuntur in summo. Hæ autem sunt vnum, verum,bonum,quæ non contrahunt ens secundum suppolita,sed secundum rationem. Nam vnũ nominat ens,vt connumerabile, & hoc habet per indiuisionem sui in se. Verum,secundum quòd cognoscibile, & hoc habet per indiuisionem sui à propria specie. Bonum, secundum quòd communicabile,& hoc habet per indiuisionẽ sui à propria operatione. Et quia hæc triplex indiuisio,se habet secundum ordinẽ quantum ad rationem intelligendi, ita quòd verum præsupponit vnum,& bonum præsupponit verum,& vnum, hinc est quòd hæc attribuũtur primo principio in summo,quia perfecta,& generalia, & appropriantur tribus personis quia ordinata, & ideo summè vnũ Patri,qui est origo personarum, summè verum Filio, qui est à Patre, vt verbum, summè bonum Spiritui sancto, qui est ab vtroq; vt amor,& donum. Et quia summè vnũ, est summè primũ,quia caret omni inceptione,& quia summè verũ,& summè æquale,& pulchrũ,& quia summè bonũ,& summè vtile,& proficuum.Hinc oritur secunda appropriatio Hillarij,quę est æternitas in patre, quia non habet principium, sed est oĩno primum,species in imagine,idest in verbo,quia summè pulchrum, vsus in munere, idest in spũsancto, quia summè proficuum,& cõicatiuum. Quod per alia verba sic insinuat Aug. In patre vnitas, in filio æqualitas in spiritusancto vnitatis,æqualitatisq; concordia. Rursus,quia summè vnum & primum,tenet rationem principiandi,& originandi,quia summè pulchrum,& speciosum, tenet rationẽ exprimendi,& exẽplandi,quia summè proficuũ, & bonũ,tenet rõnem finiendi, quia bonũ,& finis idẽ. Hinc oritur tertia ratio appropriandi efficientiam patri,exemplaritatem filio,finalitatẽ spirituisancto. Rursus, quia à primo & summo principio fluit cẽ posse,

Vnum verum bonũ summè reperiuntur in Deo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

à primo & summo exemplari fluit omne scire, & ad summum finẽ tendit omne velle, ideo necesse est primum, esse omnipotentissimum, omnisapientissimũ, & beneuolentissimum. Vnitas autẽ prima & summa, rediens supra seipsam reditione completa, & perfecta, est omnipotentissima, sic & veritas sapiẽtissima, & bonitas, beneuolentissima, & hæc appropriantur, quia ordinẽ insinuat. Voluntas enim dat præintelligere cognitionem, & voluntas & cognitio presupponunt potentiam, & virtutem, quia posse scire, est aliquid posse. Ex his apparet, quæ sint appropriata, & quibus, & qua de causa. Hæc tamen vltima scilicet potentia, & sapientia, & voluntas, sunt potissimè illa, ex quibus in scripturis laudatur Trinitas summa. Et ideo de his aliquid dicendum est breuiter, & summatim.

De omnipotentia Dei. Cap. 7.

IGitur de omnipotentia Dei secũdum doctrinam sacram, hæc tenenda sunt: videlicet, quòd Deus est omnipotens, ita tamen quòd ei non attribuantur actus culpabiles, vt pote mẽtiri, & male velle, nec actus pœnales, vt metuere, & dolore, nec actus corporales, siue materiales, vt dormire, & ambulare, nisi forte transumptiuè, nec actus inconuenientes, vtpote posse facere maiorem se, vel alium Deum sibi æqualem, vel infinitum actu, & consimilia, quia (vt dicit Anselmus) quodlibet inconueniens, etiam minimum, apud Deũ est impossibile. Licet autem, hoc non possit, est tamen omnipotens verè, & propriè, & perfectè. Intelligentia autem, & ratio prædictorum hæc est. Qua primũ principium est potens potentia, quę est potentia simpliciter, & ideo distributio addita ei, distribuit pro his, quæ posse, est posse simpliciter. Hæc autem sunt, quæ egrediuntur à potentia completa & ordinata. Potentiam autem completam dico, quæ non potest deficere, nec potest succumbere, nec potest indigere. Potentia autem in completa in peccando deficit, in patiendo succumbit, in corporalibus actionibus indigentiam includit. Diuina autem potentia, quia est potẽtia summa, & perfectissima, ideo nec est de nihilo, nec est sub aliquo, nec eget aliquo alio, ac per hoc, nec culpabilia, nec pœnalia, nec materialia potest, & hoc quia omnipotẽs est potentia completa. Potentiam autem ordinatam contingit tripliciter dici, vel secundum actum, vel secundũ aptitudinem ex parte creaturæ, vel secundum aptitudinem ex parte solus virtutis increatæ. Quod possibile est potentiæ primo modo dictæ, est non tantum possibile, sed etiam actuale. Quod secundo modo, & non primo, est possibile simpliciter, licet nõ actuale. Quod autem tertio modo, & non primo modo, vel secundo, est possibile Deo, sed impossibile creaturæ. Quod autem nullo prædictorum modorum est possibile, sicut illud, quod directe repugnat ordini secũdum rationes, & causas primordiales, & æternas, simpliciter est impossibile, sicut quòd Deus faciat aliquod actu infinitũ, quòd simul faciat aliquod esse, & nullo modo est, ꝙ faciat id quod fuit non fuisse, & cætera talia, quæ posse, est contra ordinem & complementum diuinę potentiæ. Ex his patet, respectu quorum est diuina potentia. Patet etiam, quæ debent dici simpliciter possibilia, & quæ simpliciter impossibilia, & quòd aliquorum impossibilitas simul stet, cum vera omnipotentia.

De Dei sapientia, prædestinatione, & præscientia. Cap. 8.

DE sapientia vero Dei hæc tenenda sunt scilicet quòd ipsa diuina sapientia limpidissimè cognoscit omnia bona, & mala, præterita, presentia, & futura, actualia & potentialia, ac per hoc incomprehensibilia nobis, & infinita, ita tamen quòd ipsa in se, nullo modo diuersificatur, licet diuersa nomina sortiatur. Inquantũ enim est cognoscitiua omnium possibilium, dicitur scientia, siue cognitio. Inquantum est cognoscitiua omnium quæ in vniuerso fiunt, dicitur visio. Inquantum est cognoscitiua omnium, quæ bene fiunt, dicitur approbatio, Inquantum est cognoscitiua eorum quæ futura sunt, dicitur præscientia siue præuisio. Inquantum est cognoscitiua eorũ quę ab ipso Deo fienda sunt, dicitur dispositio. Inquantum est cognoscitiua eorum, quę premianda sunt, dicitur prędestinatio. Inquantum vero est cognoscitiua eorum, quę damnanda sunt, dicitur reprobatio. Et quia ipsa non tãtum est cognoscitiua, sed est etiam ratio cognoscendi omnia, ideo inquantum est ratio cognoscendi omnia cognita, dicitur lux: inquantum ratio cognoscendi visa, & approbata, dicitur speculum: inquantum est ratio cognoscendi preuisa, & dispositа, dicitur exemplar: inquãtum est ratio cognoscendi prędistinata, & reprobata, dicitur liber vitę. Est igitur liber vitę respectu rerum, vt redeuntium, exemplar, vt exeuntium, speculũ, vt euntium. Lux vero respectu omnium. Ad exemplar autem spectat ideo, verbum, ars, & ratio. Idea, secundum actum prouidendi. Verbum secundum actum proponendi. Ars secundum actum prosequendi. Ratio, secundum actum perficiendi, quia superaddit intentionem finis. Quia vero hęc omnia vnũ sunt in Deo, ideo frequenter accipitur vnum pro alio. Et licet diuina sapientia, ratione diuersitatis scitorum, & connotatorum diuersa sortiatur vocabula, non tamen diuersificatur, secundum rationem intrinsecam. Cognoscit enim contingẽtia infallibiliter, mutabilia immutabiliter, futura prętentialiter, temporalia ęternaliter, dependentia indepẽdenter, creata increatè, alia à se, in se, per se & cũ in fallibiliter contingentia cognoscat, simul stat libertas, & vertibilitas voluntatis, cum prędestinatione, & præscientia. Intelligentia autem, & ratio prædictorum hęc est. Quoniam primum principium, hoc ipso quòd primum est & summum, cognitionem habet simul simplicissimã, & perfectissimam. Quia perfectissimã, ideo cognoscit omnia distinctissime, sub omnibus conditionibus, quas res habent, vel habere possunt, & propterea futura scit esse futura, & presentia presentia, & bona scit approbanda, mala reprobanda. Hinc est quòd diuersa sortitur vocabula, secundum quòd dictum est supra. Sed quia simul stat, perfectio sapiẽtię, cum summa simplicitate, hinc est quòd omnia alia à se cognoscit, in se, & per se. Ex quo sequitur secundum, quòd creata cognoscit increatè. Ex quo sequitur tertium, quòd dependentia cognoscit indepẽdẽter. Ex quo oritur quartum, quòd temporalia cognoscit ęternaliter. Ex quo sequitur quintum, quòd futura cognoscit prętentialiter. Ex quo oritur sextum, quòd mutabilia cognoscit immutabiliter. Ex quo sequitur septimum, ꝙ contingentia cognoscit infallibiliter, & ita contingentia manentia, contingentia sunt diuinę sapientię prorsus infallibilia, tam in contingẽtibus, quę subiacent naturę, ꝙ libertati voluntatis humanę. Vnde qui vult hoc verũ intelligere, qũo simul stet libertas volũtatis creatę cũ in fallibilitate prędestinationis ęternę, resoluendo ab hoc vltimo, procedat per illos septem gradus vsque ad primum, quod primum principium perfectissimè cognoscit omnia per seipsum, quòd est verum certissimũ ex quo cętera prędicta ratiocinando infallibiliter concludunt. Sicut aũt diuinę cognitionis certitudo, simul stat cum contingentia rerum cognitarum, quia simul est simplicissima, & perfectissima diuina sapia, sic vnitas simul stat cum multiformitate rationum, & idearũ ex eadem causa. Quia. n. perfectissima est, ideo distinctissimè,

Iuxta diuersitatẽ obiectorũ cognoscibiliũ, varie appellatur cognitio Dei.

Idea quid dicatur.

Cur Deus dicatur liber vitę, exemplar, & speculum.

Cognitio diuina in se perfecta, immutabilis.

Voluntas Dei vna efficax, recta.

Quũ stat cõtingentia in rebus cum infallibili præscientia Dei.

sime, & perfectissimè cognoscit vniuersa & singula, & illa omnia distinctissime, & perfectissimè representat, & ideo singulorũ dicitur habere rationes, & ideas, tanquam rerum similitudines perfectissimè expressiuas. Quia vero simplicissima est, ideo omnes similitudines illę sunt vnum in ipsa. Vnde sicut Deus vna virtute omnia producit ex tempore secundum omnimodam rerum integritatem, sic vna virtute omnia exprimit sempiternaliter. Et sicut est in Deo altissimo, operatio actiua secundum rem dicuntur tamen, plures rerum productiones ratione pluralitatis productorum, sic vna est veritas vnius actus intelligentię in Deo, dicuntur tamen plures similitudines, ideæ, & rationes, ratione pluralitatis ideatorum, vel existentiũ, vel futurorum, vel possibilium, Hæ autem rationes, vel ideæ, licet sint vna veritas, & lux in essentia, non tamen dicuntur esse vna ratio, vel idea. Ratio enim, vel idea dicitur, vt ad alterum, secundum rationem intelligendi. Nominat enim similitudinẽ cogniti, quæ realiter tenet se ex parte Dei, licet secundum rationẽ intelligendi, dicere videatur aliquid ex parte ideati. Si autem huius simile, in creatura requiratur, dicendum quòd hoc est ipsius exemplaris proprium, quia sicut, dictum est, simul est simplex, & infinitũ, & perfectissimum, quo præintellecto, cætera consequenter innotescunt. Quia enim exemplar illud est simplicissimũ & perfectissimum ideo, actus purus. Quia vero infinitum, & immensum, ideo extra omne genus. Et hinc est quòd exiitens vnum, potest esse similitudo, expressiua multorum.

De voluntate Dei, & prouidentia. Cap. 9.

DE voluntate Dei, hęc tenenda sunt, quòd ipsa, sic est recta, quòd nullo modo possit obliquari sic est, efficax, vt nullo modo possit impediri, est vna, vt tamen multiformiter habeat significari. Significatur enim diuina voluntas, quæ est voluntas beneplaciti, per voluntatem signi, secundum quinq; differentias signorum, quę sunt præceptio, prohibitio, consilium, impletio, permissio, secundum quæ disponuntur à voluntate, beneplaciti quæcunq; in vniuerso fiunt. Est enim voluntas Dei prima & summa causa, omnium specierum, & motionum. Nihil enim fit visibile, aut intelligibile in ista totius creaturæ, amplissima quadam vniuersaq; republica, quod non de illa imperiali aula, summi imperatoris, aut iubeatur, aut permittatur, secundum ineffabilem iustitiam, præmiorum, atq; pœnarum, retributionum, & gratiarum. Et quia ista voluntas, ratione regulata dicitur prouidentia hinc est quòd omnia, quæ in vniuerso fiunt, agunter, & reguntur diuina prouidẽtia, quę per omnia est irreprehensibilis, quæ nihil præcipit, prohibet, vel cõsulit, nisi iuste. nihil agit, nisi bene, nihil permittit iniustè. Intelligentia autem, & ratio prædictorum hæc est. Primum principium cum sit summè nobile, & voluntatem habet, & nobili modo habet. Cum igitur voluntas de se dicat illud, secundum quod in agentibus à proposito, attenditur regula rectitudinis, & efficacia operationis, necesse, est quòd voluntas in Deo, sit rectissima, & efficacissima. Ideo autem rectissima quia idem est in Deo voluntas, & veritas. Ideo efficacissima, quia idem prorsus in Deo est voluntas, & virtus, siue potestas. Et quia non potest diuina voluntas carere veritate, ideo non tantum est recta, verum etiam regula rectitudinis. Quia vero nullo modo potest carere virtute ideo non tantum est efficax, verum etiam, fons & origo, totius efficaciæ, ita vt nihil sine illa possit effici, nihil contra illam possit fieri, nihil etiã sit à quo valeat ipediri. Et quia rectissima ẽ, nullus pôt esse rectus, nisi cõformetur ei. Nullus aũt pôt ei cõformari, nisi volũtas illa inotescat sibi. Oportuit ergo voluntatem diuinam, vt regulam rectitudinis, notificari nobis? Rectitudo autem quædam est necessitatis, & hęc est in faciendo bonum necessarium, & declinando malum, quædam autem est perfectionis, & hęc est in supererogando vltra debitum, & secundum hoc innotescit nobis per triplex signum, scilicet præceptionem, prohibitionem, & consilium, ꝙ quidem significat diuinum beneplacitum acceptare, tanquam iustum, quod fit secundum diuinum præceptum, quod declinatur secundum diuinam prohibitionem, & adimpletur secundum diuinum consiliũ. Signa vero hæc infallibilia signa sunt diuinæ voluntatis, vt est regula rectitudinis. Rursus quia efficacissima est, nullo modo potest aliquis aliquid efficere, nisi ipsa cooperante, & coefficiente, nullus deficere, vel peccare potest, nisi ipsa iuste deserente. Et secundum hoc duo sunt signa eius, scilicet impletio, quod est signum voluntatis, vt efficientis, & permissio, quod est signum voluntatis iustè deserentis. Iustè autem deserit, quia iustum est, vt sic administret res quas condidit, vt non infringat leges quas indidit, & sic coopetetur rebus, quas creauit, vt tamen eas agere proprios motus sinat. Et ideo si liberum arbitrium, ad vtrunque vertibile de lege naturæ, in malum dimittat cadere, hoc non permittit nisi iustè. Rursus, & si per gratiam præueniat, & sustentet nulli iniuriam facit, ideo non agit iniustè, nec omnino iustè secundum exigentiam meritorum, quia merita ad hoc non sufficiunt, sed gratis, & misericorditer, & quoddammodo iustè, quantum est concedentia bonitatis suæ. Cum ergo damnat, & reprobat, operatur, secundum iustitiam. Quando vero prædestinat, secundum gratiam, & misericordiam quæ non excludit iustitiam. Quia ergo omnes secundum ꝙ de massa perditionis erant, debebant damnari, ideo plures reprobantur, quam eligantur, vt ostendatur, ꝙ saluatio est secundum gratia speciale, sed damnatio secundum iustitiam communẽ. Nullus ergo potest cõqueri de diuina voluntate, quia omnia agit rectissimè, immo in omnibus debemus, gratias agere, & honorificare regimen diuinæ prouidentiæ. Si quis autem quærat, quare magis vni peccatori gratiam largiatur, quam alteri, hic oportet silẽtiũ imponere humanæ loquacitati, & exclamare cum Apostolo. O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis eius consiliarius fuit, aut quis prior dedit illi, & retribuetur? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ipsi gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Voluntas diuina regula rectitudinis.

Nota de iustitia, & misericordia, Dei.

Rom. 11.

Quid sit diuina prouidentia.

BREVILOQVII
PARS SECVNDA,
IN QVA DE CREATVRA MVNDI AGITVR.

De productione mundi totalis. Cap. 1.

EIs summatim præintellectis de Trinitate Dei, dicenda sunt aliqua de creatura mundi. Circa quam hęc tenenda sunt in summa: videlicet, ꝙ vniuersitas machinæ mundialis, producta est in esse ex tẽpore, & de nihilo, ab vno primo principio solo, & sũmo, cuius potentia licet sit immensa, dispositum tamen omnia in certo pondere, numero, & mensura. Hæc generaliter intelligenda sunt circa rerum productionẽ, ex quibus, & veritas colligitur, & error repudiatur.

Per

Mundus incepit esse à Deo per creationẽ.

Sap. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Per hoc enim quòd dicitur ex tempore, excluditur error ponentium mundum esse æternum. Per hoc, ꝙ dicitur de nihilo, excluditur error ponentium æternitatem circa principium materiale, Per hoc quòd dicitur ab vno principio, excluditur, error Manichæorũ, ponentium pluralitatem principiorum. Per hoc ꝙ dicitur solo, & summo excluditur error, ponentium, Deum produxisse inferiores creaturas per ministeriũ intelligentiarum. Per hoc quòd additur, in certo pondere, numero, & mensura, ostenditur ꝙ creatura est effectus Trinitatis creantis, sub triplici genere causalitatis. Efficientis, à quo est in creatura vnitas modus, & mensura. Exemplaris à quo est in creatura veritas, species, & numerus,. Finalis. à qno est in creatura bonitas, ordo, pondus. Quæ quidem reperiuntur in omnibus creaturis, tãquam vestigium creatoris, siue corporalibus siue spiritualibus, siue ex vtriusq; compositis. Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc est, quia ad hoc quòd sit ordo perfectus, & status in rebus, necesse est, quòd omnia reducãtur ad vnum principium, quod quidem sit primum. vt det cæteris statum, & perfectissimum, vt det cæteris omnibus complementum. Quoniam igitur primum principium, in quo est, status, non potest esse nisi vnum solum, si mundum producit, cum non posit ipsum producere de se ipso, necesse est, quòd producat ipsum ex nihilo Et quia productio ex nihilo, ponit esse post non esse, ex parte producti, & immensitatem in virtute producente ex parte principij, cum hoc sit solius Dei, necesse est, quòd creatura mundi sit producta ex tempore ab ipsa virtute immensa, agente, per se, & immediate. Rursus quoniam principium perfectissimum, à quo manat perfectio vniuersorum, necesse est agere à se, & secundum se, & propter se, & quia nullo in agendo indiget extra se, necesse est, quòd habeat intẽtionem, triplicis causæ, respectu cuiuslibet creaturæ, scilicet, efficientis, exemplaris, & finalis. Necesse est etiam, omnem creaturam secundum hanc triplicem habitudinem comparari ad causam primam. Omnis enim creatura constituitur in esse ab efficiente. & conformatur ad exemplar, & ordinatur ad finem, ac per hoc est vna, vera, bona, modificata, speciosa, ordinata, mensurata, discreta, & ponderata : est enim pondus inclinatio ordinatiua. Et hæc quidẽ generaliter dicta sunt de omni creatura, siue corporea, siue incorporea, siue ex vtriusq; constituta, sicut est natura humana.

Actio principii perfectissimi.

De natura corporali quantũ ad fieri. Cap. 2.

Fieri esse & operari insunt creaturę. Gen. 1.

NAtura vero corporea nobis cõsideranda est quãtum ad fieri, & quantum ad esse, & quantum ad operari. De natura vero corporea quantum ad fieri, hæc specialiter tenẽda sunt scilicet, quòd sex diebus sit in esse producta, ita quod in prjncipio, ante omnem diem creauit Deus cœlum & terram. Prima vero die formata est lux, secunda firmamentum factũ est in medio aquarum, tertia die separatæ sunt aquæ à terra, & congregatæ in locum vnum, quarta vero die cœlum ornatum est luminaribus, quinta aer, & aqua volatilibus, & piscibus, sexta terra animalibus, & hominibus, septima vero die requieuit Deus, non à labore, nec ab opere cum vsq; nunc operetur, sed à nouarum specierũ conditione quia omnia fecerat, vel in simili, sicut illa quæ propagãtur, vel in seminali ratione, sicut illa, quæ alijs modis introducuntur in esse. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hęc est. Quia enim res manãt à primo principio, & perfectissimo. tale autem est omnipotentissimum, sapientissimum, & beneuolẽtissimum. Ideo oportuit, quòd sic producerentur in esse, vt in earum productione reluceret triplex nobilitas prædicta, & excellentia. Et iõ triformis fuit operatio diuina, ad mundanam machinam producendam. scilicet creatio, quæ appropriatẽ respondet omnipotentie, distinctio, quæ respondet, sapientiæ, ornatus, qui respondet bonitati largissimẽ. Et quoniam creatio est de nihilo, ideo fuit in principio ante omnem diem. tanquam omnium rerum, & temporum fundamentum, Rursus, quia distinctio, corporum mundi attenditur secundum triplicẽ modum, ideo facta fuit per triduum. Est enim distinctio naturæ luminosę à perspicua, & opaca, & hæc facta, est in prima die in diuisione lucis à tenebris. Et est distinctio naturæ perspicuæ, à perspicua, & hęc facta, est secunda die, in diuisione aquarũ ab aquis. Et hęc est distinctio naturę perspicuę ab opaca, & hæc facta est tertia die in, diuisione aquarum à terris. In his autem implicitè datur intelligi distinctio cœlestium, & elementarium, secundum, quòd post declarabitur. Sic igitur distinctio fieri debuit per triduum, Et quia ornatus correspondet distinctioni, ideo similiter tribus diebus debuit consumari. Est enim ornatus naturæ luminosæ, & hic factus est quarta die in formatiõe stellarum, & solis, & lunæ. Et est ornatus naturę perspicuæ, & hic factus est quinta die in qua ex aquis facti, sunt pisces, & aues ad ornatum aeris, & aquæ. Et est ornatus naturę, opacæ, scilicet terræ, & hic factus est sexta die, in quo factæ sunt bestiæ, facta sunt, & reptilia, facta est etiam ad consummationem omnium natura humana. Hæc autem omnia, licet potuerit Deus facere in instanti, maluit tamen per successionem temporum, tum propter distinctam, & claram repræsentationem, potentię, sapientiæ, & bonitatis, tum propter conuenientem correspondentiam dierum siue temporum, & operationum, tum etiam, vt sicut in prima mundi conditione fieri debebant seminaria operum fiendorum, sic fierent & prefigurationes temporum, futurorum. Vnde in illis septem diebus, quasi semina liter præcesit distinctio omnium temporum, quæ explicantur per decursum septem ætatum. Et hinc est, quòd sex dieb. operum, additur septimus quietis, qui dies non scribitur habere vesperam, non quia non habuit dies illa noctem succedentem, sed ad præfigurandum animarum quietem, quæ nunquam habebit finem. Si autem diceretur alio modo quòd omnia essẽt simul facta, tunc omnes hi septem dies ad considerationem Angelicam referentur. Veruntamen primus modus dicendi, est magis scripturæ, consonus, & autoritatibus, sanctorum, & qui præcesserunt, & etiã qui secuti sunt beatum Augustinum.

Distinctio partium mundi.

In 7 dieb. originalibus omne tempus significatum, fuit.

De natura corporali, quantum ad esse. Cap. 3.

Gen. 1.

DE natura vero corporea quantum ad esse, tenendum est, quòd corporalis mundi machina tota, consistit in natura cœlesti, & elementari, ita ꝙ cœlestis distincta est in tres cœlos principales. scilicet empyreum crystallinum, & firmamentum. Intra firmamentum autem, quod est cœlum stellatum continentur septem orbes, septem planetarum, qui sunt, Saturnus Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna. Natura vero elementaris, in quatuor, sphæras distinguitur scilicet, Ignis. Aeris, Aquę, & Terræ, & sic procedendo à summo cardine cœli vsque ad centrum terræ decem cõcurrunt orbes cœlestes, & quatuor sphęre elementares, ex quibus integratur, & constituitur, tota machina mundi sensibilis, distinctè, perfectè, & ordinate. Rõ autem ad intelligentiã predictorũ hęc est, quia cum natura corporalis ad perfectionem sui, & expresionem sapientiæ, multiformis primi principij, requirat multiformitatẽ formarũ, sicut apparet in mineralib. plantis, & animalib. necesse fuit, ponere aliqua corpora simplicia, quę multiformiter possunt mi

De natura elementari

sceri, ad introductionem formarum multiformium, & talis est natura subiecta contrarietati, & hæc est elementaris. Necesse etiam fuit fieri naturam, per quã haberent hæc contraria, in mixto conciliari, & talis, est natura elongata, à contrarietate cuiusmodi est natura lucis, & corporis super cęlestis. Et quoniam mixtio fieri non potest, nisi per contraria agentia, & patiẽtia, ideo necesse fuit duplicem contrarietatem fieri in elementis, scilicet quantum ad qualitates actiuas, quæ sunt calidum, & frigidum, & quãtum ad passiuas, que sunt humidum, & siccum. Et quia quodlibet elemẽtum agit, & patitur, ideo quodlibet habet duas qualitates, vnam actiuam, & aliam passiuam, ita tamen, ꝙ vnam principalem, & propriam, ac per hoc necesse ẽ, tantum quatuor esse elementa secũdum quatuor qualitates prædictas, quadrupliciter concubinatus. Natura autem cœlestis aut est vniformis & immobilis, & hæc est empyrium, quia lux pura, aut mobilis & multiformis. & sic est firmamentum, aut mobilis vniformis, & sic cœlum medium inter empyriuw & stellatum. quod est cœlum crystallinum. Quartum membrum, scilicet quòd sit multiforme & immobile, non potest stare, quia multiformitas disponit ad motus varietatem, nõ ad vniformem quietem. Sunt igitur tres cœli, quorum primum per totum est luminosum, scilicet empyrium, secundum per totum perspicuum, scrystallinum tertium, ex vtroq; coniunctum, s. firmamentum. Cum igitur tres sint cæli incorruptibiles, & quatuor elementa variabilia, vt fiat debita connexio, concordia, & correspondentia, disposuit Deus septẽ orbes planetarum, qui sua varietate motuum & incorruptibilitate, formarum quasi quoddam vinculum esſent, & iunctura inferiorum elementarium orbium, & superiorum cælestium ad perficiendum, & decorandum vniuersum, quod secundum numerales proportiones, ordinatum dicitur & connexum, denario cœlestium orbium, & quaternario elementorum, redentibus ipsum proportionaliter tam pulchrum, quã perfectum, & ordinatum, vt suo modo suum representet principium.

Lumen & motus instrumenta influentiarum cœlestium.

De natura corporali quantum ad operari, & influere. Cap. 4.

DE natura corporali quantum ad operari, hoc tenendũ est, s. quòd cœlestia influunt in terrestria, & elementaria. quantum ad distinctiuam significationem temporum. s. dierum, mensium, & annorũ. Sic. n. dicit scriptura, ꝙ sint in signa, & tempora, & dies, & annos. Influunt etiam quantum ad effectiuè productionem, rerum generabilium & corruptibilium. s. mineralium, vegetabilium, sensibilium, & corporum humanorũ. Sic tamen sunt in signa temporum & regimen operationum, vt non sint certa signa futurorum contingentium, nec influant super liberum arbitrium per vim constellationum, quam dixerunt aliqui philosophi esse fatum. Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc est. Quia cum in corporibus cælestibus propter proximitatem ad primũ, principium sit lux, motus, calor, & virtus. Lux ratione suæ formæ & speciei. Motus respectu superioris, influentis. Calor respectu inferioris naturæ susciptibilis. Virtus vero omnibus modis prędictis. Cum inquã ita sit cælestia corpora per lumen & motũ sunt in distinctiones temporum, s. diei secundũ lucem solis, & motũ firmamenti mensis secundũ motũ lunæ in circulo obliquo anni secundũ motũ solis in codẽ circulo, temporũ vero, secundũ variũ planetarũ motũ, distantiã, & concursum, ascensum & descensum, retrogradationẽ & statũ, ex quibus oritur diuersitas in tẽporibus. Per virtutẽ autẽ, & calorẽ, influunt ad productionẽ eorũ, quę elementis generantur, excitãdo, promouendo, cõciliando, ita ꝙ secundum conciliationẽ contrariorum, ab æqualitate remotam, influunt in mineralia, secundum conciliationẽ ab æqualitate minus longinquã, in vegetabilia, secundũ conciliationẽ equalitati proximantẽ, in sensibilia, secundũ vero conciliationẽ æqualẽ, in corpora humana, quæ disposita sunt ad nobilissimã formã, quæ est aĩa rõnalis, ad quã ordinatur & terminatur appetitus omnis naturæ sensibilis & corporalis, vt per ea quæ est forma ens, viuens, sentiẽs. & intelligens, quasi ad modum circuli intelligibilis reducatur ad suum principium, in quo perficiatur, & beatificetur. Et quoniam in illud tendit per liberum arbitrium, iõ quantum ad arbirrij libertatem, præcellit omnem virtutem corporalẽ, ac per hoc cũcta. nata sunt sibi seruire nihil aũt sibi dominari habet nisi solus Deus, non fatum siue vis positionis syderum Et propterea indubitanter verum est, ꝙ sumus, finis omnium eorum quæ sunt, & omnia corporalia facta sunt ad humanum obsequium, vt ex illis omnibus accendatur homo ad laudandum & amandum factorem vniuersorum, cuius prouidentia cuncta disponuntur. Hæc autem sensibilis corporalium machina, est tanquam quædam domus à summo opifice homini fabricata, donec ad domum veniat non manufactam, in cœlis, vt sicut anima modo ratione corporis, & status meriti, nunc est in terris, sic aliquãdo corpus ratione animæ, & status præmij sit in cælis.

Lib. arbitrium omnibus dominatur.

De modo describendi prædicta in sacra scriptura. Cap. 5.

Scriptura sacra multa reticet, pertinentia ad cognitionem rerum ¡naturalium.

EX iam dictis colligitur, ꝙ sicut Deus res ordinatè condidit, quantum ad tempus, & ordinatè disposuit quantum ad situm, sic etiam ordinatè gubernat quantum ad influentiam & scriptura ordinatè narrat quantum ad doctrinæ sufficientiam, licet non ita explicitè describat distinctionem orbiũ, nec cœlestium, nec elementarium, & parum aut nihil dicat de motibus, & virtutibus, corporum superiorum, & de mixtionibus elementorum & elementatorum, & ꝙ plus est, nihil explicitè narrat de conditione superno rum spirituum, maximè cum describit istud vniuersum in esse productum. Ratio aũt ad intelligentiã prę dictorum hæc est. Quia cum principiũ, reddat se nobis cognoscibile & per scripturã & per creatura, & per librũ creaturę se manifestat vt principiũ effectiuũ, per librum scripturę, vt principiũ reparatiuum, & principiũ reparatiuum nõ potest cognosci nisi cognoscatur & effectiuum, ideo sacra scriptura, licet principaliter agat de operibus reparationis, debet nihilominus agere de opere conditionis, inquantum tũ ducit in cognitionẽ primi principij efficientis & reficientis, & iõ ipsa est cognitio sublimis & salutaris. Sublimis, quia de primo principio effectiuo, quod est Deus creator. Salutaris, quia de primo principio reparatiuo, quod est, Christus saluator & mediator. Rursus quia sublimis, est vt pote quia agit de primo principio & ente summo, iõ non descendit ad describendas speciales entiũ, naturas motus virtutes, & differentias, sed stat in quadam generalitate, in qua implicantur, specialia, describẽdo. s. conditionẽ mundi quantũ ad dispositionem, & influentiam, quo ad naturã luminosam opacam, & per uiam in generalitate quadã. Et quoniã primũ principiũ de quo agit, habet in se ordinẽ naturæ in existẽdo, ordinem sapientiæ in disponendo ordinẽ bonitatis in influendo, ita ꝙ ordo naturę habet in se simultatẽ & æqualitatem, ordo sapientiæ considerat priori tatẽ & posteritatem, ordo influentię superioritatem, & inferioritatẽ. Iõ ad insinuandum ordinem naturæ determinat scriptura iuxta quod Deum operari decebat

Opus reparationis nõ potest cognosci sine opere creationis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cebat, q̄ in principio ante temporis decursum fuerit, illa triplex natura de non esse, in esse producta, cū dicit. In principio creauit Deus cælum & terram, & spiritus Dei ferebatur super aquas. Vbi nomine cæli insinuatur natura luminosa, nomine terræ, natura opaca, nomine aquæ, natura peruia, siue perspicua, siue contrarietati subiecta, siue supra contrarietatem eleuata. Vbi etiam insinuatur trinitas æterna, scilicet, pater in nominæ Dei creantis, filius, in nomine principij, spiritus sanctus, in nomine spiritus Dei. Et sic intelligendum est illud quod dicitur. Qui viuit in ęternum creauit omnia simul: non quia ea creauit in chaos omnimodè confusionis, secundum, q̄ finxerunt Poetæ, cū produxerit hanc triplicem naturam, summam, in summo mediam in medio, & infimam in infimo, nec etiā creauit in esse in omnimode distinctionis, cum cœlū in esset perfectum, & terra incomposita, natura vero media, quasi medium tenens, nondum esset ad perfectam distinctionem deducta. Ad insinuandum autē ordinem sapientiæ in disponendo, determinat quòd hæc triplex natura non simul fuit distincta & ornata sed iuxta triplicis naturæ creatæ exigentiam per triduum distincta, & per triduum aliud ornata, vt sicut Deus in principio triplicem naturam simul creauit in primordio temporis, sic successione temporis in triplici mensura temporis, scilicet triplicis diei, triplicē faceret distinctionem naturæ triplicis creatæ. Et rursus in alio triduo, triplicem ornatum triplicis naturæ, distincte. Ad insinuandum vero ordinem bonitatis, influendo, determinat q̄ hæc triplex natura collocata est, in mundo, secundum sub, medium, & supra, iuxta suam dignitatem & influentiam. Et quia luminosum plurimum habet de specie, ideo sibi debetur circumferentia. Quia vero opacum, minimum habet de specie ideo sibi debetur centrum. Sed quia natura per via tenet medium, ideo medium sortita est situm. Et quoniam natura corporis peruij & perspicui, communis est naturæ cœlesti & elementari, & rursus luminosa vtrique conuenit, ideo rectè dicitur firmamentum factum in medio aquarum non quia aquæ super cœlos sint aquæ fluxibiles, frigidæ, graues, & corruptibiles, sed quia subtiles, & incorruptibiles, & peruiæ & super omnem contrarietatē sublimatæ, ac per hoc celestis naturæ, & in celestibus, collocādę ratione nobilitatis formæ collocantur etiam ratione virtutis, & influentiæ. Quia enim omnis actio corporalis in rebus inferioribus, regulam, originem, & vigorem sumit à natura cælesti, cum duæ sint qualitates actiuæ, scilicet calidum & frigidum, & aliquod sit cœlū principaliter influens in calidum, sicut cœlum sydereum ratione luminositatis, congruum fuit, quòd aliquod influeret super frigidum, & sic crystallinum. Et sicut cælum sydereum, licet influat ad calorem, non tamē est formaliter calidum sic etiam cœlum quod dicitur aqueum siue crystallinum, non est essentialiter, frigidum. Vnde quòd sancti dicunt, q̄ aquę sunt sibi constitutæ ad reprimendum calorem superiorum corporum, & cætera consimilia, non secundum formalem prędicationem. sed secundum efficientiam, & influentiam sunt intelligenda. Competit ergo conditio creaturæ secundum ordinem prædictum, & ordini creatricis sapientiæ, & diuinæ scripturæ quæ est scientia sublimis, Rursus, quia ipsa est scientia salutaris, ideo non determinat de opere conditionis, nisi propter opus reparationis, Et quoniam angeli, sic conditi sunt, vt labentes nullatenus reparentur, sicut apparebit, in sequentibus, ideo tacetur secundum literam exteriorem angelus lapsus & conditio, quia non debebat sub sequi reparatio. Quia vero sublimitatem sacræ scripturæ non decebat prorsus reticere, de cōditione sublimissimæ, creaturæ, ideo sic sacra scriptura describit rerum conditiones, iuxta quod exigit, scientia sublimis, & salutaris, vt tamen secundum spiritualem, intelligentiam, tota conditio, literaliter descripta, spiritualiter referatur, ad describendam hierarchiam, & angelicam, & ecclesiasticam, ideo secundum spiritualē, intellectum, describitur in illis tribus naturis, primo productis, hierarchia angelica nominæ cœli, & ecclesiastica nomine terræ, & gratia per quā irrigatur vtraque nomine aquæ. Rursus per septenarium numerū, dierum, intelligitur septiformis, ecclesiæ status, secundum decursum septem ætatum. Per eundem etiā septenarium intelligitur septiformis conuersio angelorum à creatura ad Deum. Et sic ex prædictis apparet, sufficientia, & veritas scripturæ in diuersis opinionib. sanctorum. s. Augustini, & aliorum, qui sibi non contradicunt, cum veræ sint, si rectè intelligantur.

Gen. 1. exponitur

Ecclę. 18.

Sapientia Dei relucet in dispositione, terum.

Videlicet de forma.

Descriptio conditionis ordinatur ad opus reparationis.

De productione supernorum spirituum. Cap. 6.

COnsequenter vero agendum est de natura spirituali & incorporea, cuiusmodi est, angelica, de qua considerari oportet, quantum ad conditionem supernorum spirituum, quantum ad ruinā dæmonum, & quantum ad confirmationem bonorum angelorū. Sciendū est igitur q̄ Angelis à primordio, sue conditionis quatuor sunt attributa, s. simplicitas essentiæ, personalis discretio propter rationem insitam memoria, intelligentia, & voluntas, & libertas arbitrij ad eligenda bona, & respuenda mala. Hæc autem quatuor attributa principalia, alia quatuor comitantur, s. virtuositas in operando, officiositas in ministrā do, perspicacitas in cognoscendo, & immutabilitas, post electionem, siue in bono siue in malo. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia primum principium hoc ipso q̄ primum, omnia de nihilo produxit, ideo nō tm prope nihil, sed etiā prope se, non tm substantiam à se longinquam, s. naturā, corpoream producere debuit, verum etiam propinquam, & hæc est substantia intellectualis & incorporea, quæ hoc ipso q̄ Deo simillima est, simplicitatem habet naturæ, & discretionem personalem, vt Deo assimiletur ex parte substātiæ siue communis siue indiuiduæ. Habet etiam in mente imaginem trinitatis secundum memoriam, intelligentiam, & voluntatem. Habet etiam voluntatis libertatem, vt assimiletur, Deo ex parte potentiæ siue naturalis, siue electiue, ut sic potentia naturalis insignita sint Dei imagine, electiua vero arbitrij libertate. Nequaquam enim perueniret meritorie ad premium gloriosum, quod facit quenquam beatum, nisi haberet liberum voluntatis, arbitrium, hoc autem esse non potest nisi in substantia rationali, quam comitatur memoria, intelligentia, & voluntas. Vbi autem est ratio, oportet, q̄ sit rationalis naturæ substantia indiuidua, necesse est etiam q̄ sit substantia spiritualis, & incorporea, ac per hoc simplex, carens omni diuisione quantitatiua. Talis autē substantia hoc ipso q̄ simplex est virtuosa est in operando, hoc ipso, quod virtuosa est, & personaliter discreta, competit ei distinctio officij in ministrando, hoc ipso quòd simplex, & virtuosa, competit ei perspicacitas, in discernendo, hoc ipso autem perspicax, & simplex est habens intellectum deiformē ió stabilitatē habet post electionē in electo, siue in bono siue siue in malo. Et hæ conditiones ipsam generalem cō ditionē, supernorum spirituū generaliter comitantur.

Triplex cō sideratio de natura angelica.

De apostasia dæmonum. Capit.

DE apostasia vero dęmonum, hoc est tenendū, s. q̄ Deus Angelos omnes fecit bonos, tamen medios

dios inter se summum bonum & commutabile bonū quod est creatum, ita q̄ si conuerterentur ad amandum quod est supra, ascenderent ad statum gratiæ, & gloriæ. Si vero ad bonum commutabile, quod est infra, hoc ipso ruerent in malum culpæ, & pœnæ, quia non est dedecus peccati sine decore iustitiæ. Primus, autem Lucifer inter angelos, præsumens de priuato, bono, priuatam appetijt excellentiam, volens alijs superferri, & ió cecidit cum cæteris consentientibus sibi. Cadens autem factus est impœnitens, obstinatus, & excecatus, & exclusus à Dei contemplatione, & de ordinatus in operatione, toto nitens conamine ad subuertendum hominem per tentationem multiplicem Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia cum primum principium sit summe bonum, nihil facit, nisi quod sit bonum, quia à bono nō procedit nisi bonum, quòd tame sit ab ipso, hoc ipso minus est eo, & ideo non potest esse summum bonum. Fuit igitur Angelus à Deo conditus, bonus quidem, sed non summus perficiendus tamen si affectu tenderet in summum. Et q̄m per liberum arbitrium voluntatis, poterat tendere in bonum summum, vel cōuerti ad bonum priuatum, Lucifer suæ pulchritudinis, & altitudinis consideratione, excitatus ad se diligendū, & suum priuatum bonum præsumpsit de altitudine habita, & ambiuit excellentiam propriam, non tamē obtentam, ac per hoc præsumendo, constituit se sibi principium summum, in seipso gloriando, & ambiendo, constituit se sibi summum bonum in seipso quiescendo. Cum autem ipse esset summum principium, nec summū bonū, necesse fuit vt inordinato ascensu, appetito, defectu rueret, pari ratione & omnes in hoc consentientes. Et quia non est dedecus peccati sine decore iustitiæ, ideo statim cum cecidit in peccatum, cum cęteris adhærentib. sibi perdidit locum summū s. cœlū, empyreum, descendens ad imum. s. caliginosum aerē vel infernum, ita quod lapsus in culpā, fuit per liberū arbitrium, lapsus vero in pœnā, per diuinū iudiciū. Et quia immutabilitatem habuit post electionē, ió statim obstinatus est in malo, & per hoc excæcatus à vero deordinatus est in operatione, & infirmatus in virtute, ió voluntas eius impia, & actio auersa à Deo, conuersa est ad hominis odium & inuidiam, & perspicacitas rōnis à vero lumine excæcata, conuersa est ad deceptiones per diuinationes & cautelas, & officiositas in ministrando à vero ministerio amota, cō uersa est ad tentamenta, & virtuositas īmutata. & coarctata, quantū permittitur, conuertitur ad miracula, facienda per transmutationes repēti nas quas facit circa corporeas creaturas. Et quia hæc oīa fuerunt deordinata per voluntatem, deprauata per superbiam, ió hæc oīa conuertit ad fomentum suæ superbiæ, quærens ab hominibus coli, & honorari, adorari ad modū Dei. Hinc est q̄ oīa male agit, quod tm iusto iudicio, Deus permittit, ad vindictā malefactorū, laudem vero bonorum, sicut apparebit per finale iudicium.

Et auersione adeo & conuersione ad creaturā est apostasia dęmonum.

Angelus simul lapsus est in culpam & in pœnam.

De confirmatione bonorum Angelorum. Cap. 8.

DE confirmatione vero bonorum angelorum, tenendum est, q̄ sicut Angeli à Deo auersi, statim sunt obstinati per impœnitentiam, sic angeli ad deum conuersi, statim fuerunt cōfirmati per gratiam, & gloriā in voluntate perfecte illuminati in rōne secundum cognitionē matutinam & vespertinā, perfecte fortificati in virtute, siue motiua, siue operatiua, perfecte ordinati in operatione, siue contemplatiua, siue ministratiua, & hoc secundum triplicē hierarchiam. s. suprēmā, mediā & infimam. Ad suprēmā, autem spectant Throni, Cherubim, & Seraphin, Ad media aūt dominationes, virtutes, potestates, Ad infimam vero Principatus, Archangeli, Angeli, ex quib. plurimi sunt in ministeriū missi, & ad custodiam hominum deputati, quibus ministrant purgando, illuminando, perficiendo, secundū imperiū voluntatis Dei Ratio autem ad intelligentiam prędictorum hæc est Quia cum angeli propter expressam similitudinem, & propinquitatem ad primū & summum principiū, habeant intellectū deiformē, & immutabilitatē, post consensum ex libertate arbitrij, diuina superueniente gratia ad summū bonū cōuersi, cum totaliter in Deū tenderent, per gloriā fuerunt cōfirmati, pariter & perfecti, ió quantū ad voluntatē, fuerūt stabiles & fœlices, quantū ad rationē, perspicaces, itavt nō tm cognoscerent, res in proprio genere, sed etiam in ipsa arte ęterna, ac per hoc non tm haberent cognitionē vespertinā, sed etiam matutinam, vel etiā diurnam, propter illius lucis plenitudinē & omnimodā puritatē, respectu cuius oī creatura merito potest dici tenebra. Quātum aūt ad virtuositatē perfecte fortificati, siue in perando, siue in exequendo, siue in contemplando, vel assumpto corpore, vel etiam non assumpto. Quātum vero ad operationē perfectissimē ordinati, vt iā non possint deordinari, nec ascendendo ad cōtemplationē Dei, nec descendendo ad ministrandum homini, quia cum Deum facie ad faciem contemplentur, quocunq; mittantur intra Deum currunt. Aguntur enim & agunt secundum ordinem hierarchicū in eis initiatum per naturā, & consummatū per gloriā quę stabiliendo liberi arbitrij vertibilitatē, illustrauit per spicacitatem, ordinauit officiositatē, & roborauit virtutem, secundū quatuor attibuta superius nominata, Perspicacitas autem rationis in contēplando aut principaliter respicit ad maiestatem diuinam venerandam aut ad veritatem intelligendam, aut ad bonitatem desiderandam, & secundum hoc sunt tres ordines in prima hierarchia, s. throni, ad quos spectat reuerentia: Cherubin, ad quos sapientia, & Seraphin, ad quos spectat beniuolentia. Ad perfectam aūt virtuositatē, spectat virtus executiua, & virtus expeditiua. Prima ad dominationes, secunda ad virtutes, tertia vero ad potestas spectat, quarū est arcere potestates contrarias. Ad perfectam vero officiositatē, spectat regere, reuelare & reuelare. Primum est Principatuum, secundū Archangelorum, tertium Angelorum, quia custodiūt ne stantes cadant, & cadentes adiuuant, vt resurgant. Et sic patet q̄ hæc oīa sunt in beatis angelis, secundū plus & minus gradatim à superioribus descendendo, vsq; ad ima. Ordo autē denominari debet ab eo quod excellentius accipit in munere.

Heb. 1.

Angeli agūtur, & agūt secundum ordinem hierarchicum.

Angeli boni in ipsa sua ad deū conuersione fuerūt, in bono cōfirmati.

De productione hominis quantum ad spiritum. Cap. 9.

POst naturam vero corpoream, & incorpoream dicenda sunt aliqua de natura ex vtriusque composita. Primo ex parte mentis, secundo ex parte carnis, tertio ex parte totius hominis. De anima igitur rationali hæc in summa tenenda sunt, secundum sacrā doctrinā, s. q̄ ipsa est forma, ens, viuens, intelligens, & libertate vtens. Forma quidem ens, non à se ipsa, nec de diuina natura, sed à Deo de nihilo per creationem in esse deducta. Forma aūt viuens, non ex natura extrinseca, sed seipsa, non vita mortali, sed vita perpetua. Forma vero intelligens non tantum creatā, sed etiam creatrice essentiā ad cuius imaginem facta, est per memoriam intelligentiam, & voluntatē. Forma libertate vtens quia semper est libera à coactione A miseria vero & coactione, libera fuit in statu innocentiæ, licet non in statu naturæ lapsæ. Hæc libertas, à coactione, nihil aliud est quam facultas voluntatis, & ratio-

Doctrina, de anima rationali.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& rationis, quæ sunt potentiæ animæ principales. Ratio autem ad intelligẽtiam prædictorũ hæc est. Quia cum primum principium sit beatissimum & benevolentissimũ, iõ sua summa benivolentia, & beatitudinẽ suam communicat creaturę, non tantum spirituali, proximè, sed etiam corporali & longinquæ. Corpora li tñ & longinquæ communicat mediate, quia lex divinitatis hæc est, vt infima per media reducantur ad summa. Et ideo non tantum spiritũ angelicũ & separatum fecit beatificabilem, sed etiam spiritum coniũctum, s. humanum. Est igitur anima rationalis forma, beatificabilis. Et quia ad beatitudinis præmiũ peruenire non est gloriosum, nisi per meritum, nec mereri, cõtingit, nisi in eo quod voluntarie & libere fit, ideo

Non est, gloriosum præmium sine merito.

animę rationali libertatem arbitrij dari oportuit, per remotionẽ omnis coactionis, quia hoc est de natura voluntatis, vt nullatenus possit cogi, licet per culpã, misera efficiatur, & serua peccati. Rursus quia forma beatificabilis est capax Dei per memoriam, intelligẽtiam, & voluntatem, & hoc est esse ad imaginem trinitatis, propter vnitatem in essentia, & trinitatem in potentijs, ideo animã hominis necesse fuit esse intelligentẽ Deũ & omnia, ac per hoc imagine Dei insignitam. Et quia nihil beatũ potest beatitudinem amittere, nihil poterat esse beatificabile, nisi esset incorrupti

Anima, imago, dei.

bile & immortale, necesse igitur fuit animam rationalem immortali, vita de fui natura esse viuentem. Postremò quia omne quod ab alio beatificabile est, & immortale, est mutabile secundum bene esse, & incorruptibile secundũ esse, ideo anima nec à se est, nec de diuina natura, quia mutabilis, nec producta de aliquo nec per naturam generata, quia est immortalis, & incorruptibilis, & ita hæc forma non potest per generationem in esse introduci, quia omne naturaliter generabile, est naturaliter corruptibile. Ex his apparet, qualiter finis beatitudinis necessitatem imponit prædictarum conditionum ipsi animæ ad beatitudinem, ordinatæ. Quoniam aũt, vt beatificabilis, est immortalis, ideo cum vnitur corpori mortali, potest ab eo se parari, ac per hoc nõ tñ forma est, verũ ẽt hoc aliquid & iõ non tñ vnitur corpori, vt perfectio verum etiã vt motor, & sic perficit per essentiã, quia mouet pariter, per potẽtiam. Et quoniã ipsa non tantum dat esse, verum ẽt viuere, & sentire, & intelligere iõ potentiam habet vegetatiuam, & sensitiuam, & intellectiuam, ita quod per potentiam vegetatiuam generat, nutrit, & augmentat, generat vt quid, nutrit vt quale, augmentat vt quantum. Per sensitiuã vero apprehendit sensibilia, retinet apprehensa componit, & diuidit retenta. Apprehendit quidem per sensitiuam exterorem quinq; partitã, secundum correspondentiam, ad quinq; mundi corpora principalia, retinet per memoriam, componit & diuidit per phantasiam, quę est prima virtus, col latiua. Per intellectiuam autem discernit verum, refugit malum, & appettit bonum. Verũ quidem discernit per rationalem, malum repellit per irrascibilem, bonum appetit per concupiscibilẽ. Rursus, quia discretio est veri cognitio, & fuga & appetitus est affectio, iõ tota anima diuiditur in cognitiuã,

Cognitio & affectio, proprietates animę.

& affectiuam. Amplius, quoniam cognitio veri est, duplex, vel veri vt veri, vel veri, vt boni, & hoc, vel æterni, quod est supra animam, vel temporalis, quod est infra, hinc est, q̃ potentia cognitiua vt pote intellectus & ratio diuiduntur, ita quod intellectus in speculatiuum, & practicum, ratio in superiorem portionẽ, & inferiorem, quæ potius nominant diuersa officia, quam diuersas potentias. Postremò, q̃m appetitus dupliciter potest ad aliquid ferri, s. secundum naturalem

Voluntas naturalis, & electiua.

naturalem, & voluntatem electiuam, quę propriè voluntas dicitur. Et quoniam talis electio indifferẽs est, ad vtranq; partẽ iõ est à libero arbitrio. Et q̃m hæc indifferẽtia consurgit ex deliberatione præambula, & voluntate adũcta, hinc est, q̃ liberũ arbitrium est facultas rõnis, & voluntatis, ita q̃ sicut dicit Augu. oẽs prædictas rationales potentias comprehendit. Ait. n. Cum de libero arbitrio loquimur, non de parte aiæ, loquimur, sed certe de tota anima. Et concursus nanque illarum potentiarum rõnis supra seipsam redeuntis, & voluntatis concomitãtis, consurgit integritas libertatis, quæ est principium meriti, vel demeriti, secundum electionẽ boni, vel mali.

De productione hominis quantum ad corpus. Cap. 10.

DE corpore aũt humano in statu primæ conditionis tenenda sunt hæc secundũ doctrinã fidei orthodoxæ, videlicet q̃ corpus primi hominis sic conditũ fuit, & de limo terræ formatũ, vt tñ esset aĩę subiectum, & suo mõ proportionabile, proportionabile (inquam) quantũ ad complexionẽ æqualẽ quantum ad organizationem pulcherrimã, & multiformẽ & quantũ ad staturæ rectitudinẽ. Subiectũ aũt, vt esset obtẽperans sine rebellione: esset ẽt propagans, & propagabile, sine libidine, esset vegetabile, sine defectione, esset & immutabile, ad oĩmodã incorruptionem nõ interueniente morte, & secundum hoc datus est sibi locus paradisi terrestris in habitationẽ tranquillam, formata est mulier de latere viri, in consortiũ & adiutorium ad progationem immaculatã, datũ est lignũ vitæ ad vegetationem continuã, & tandẽ ad immutationẽm perfectam per ĩmortalitatẽ perpetuam. Rõ aũt ad intelligentiam prædictorũ hæc est. Quia cum primũ principiũ sit in producendo potẽtissimũ sapientissimũ, & optimũ, & in omnibus effectibus, suis hoc aliquo modo manifestet, potissime debuit, hoc manifestare in vltimo effectu, & nobilissimo, cuiusmodi est hõ, quẽ inter cęteras creaturas. produxit, vltimo, vt in hoc potissimè appareret, & reluceret diuinorum operum cõsummatio. Vt igitur in homine manifestaretur Dei potentia, iõ fecit cũ ex naturis maximè distantib. cõiunctis in vnã personam & naturã, cuiusmodi sunt corpus & anima, quarũ vnum s. corpus, est substantia corporea, alterum vero, s. aĩa substãtia spiritualis & incorporea, quæ distant maximè, in genere substantiæ. Vt vero ibidẽ manifestaretur Dei sapientia, fecit tale corpus quod proportionẽ suo mõ haberet ad aĩam. Q̃m ergo corpus vnitur animę, vt perficienti & mouenti, & ad beatitudinẽ sursum tendenti, iõ vt conformaretur animæ viuificanti, habuit, complexionem æqualẽ, nõ à pondere vel molle, sed ab æqualitate naturalis iustitię, quę disponit ad nobilissimum modum vitæ. Vt autem conformaretur mouenti per multiformitatem potentiarum, habuit multiformitatem organorum, cum summa venustate, & artificiositate, & ductibilitate, sicut prtet in facie, & in manu, quę est organum organorum. Vt autem conformaretur animæ sursum, tendenti ad cœlum, habuit rectitudinem staturę, & sursum erectũ caput, vt sic corporalis rectitudo attestaretur rectitudini mentali. Postremo, vt in hoie manifestaretur Dei bonitas, & benevolentia, iõ fecit hominẽ absq; oĩ macula & culpa, & absq; oĩ pœna, siue miseria. Cum. n. primũ principiũ simul sit optimum & iustissimũ, quia optimũ nõ debuit facere hominẽ, nisi bonũ, ac per hoc innocentẽ & rectũ. Quod vero iustissimũ, non debuit infligere pœnã, ei qui nullum oĩno habebat peccatum, ac per hoc illi animæ rationali tale corpus constituit, quod sibi esset ita obtẽperans

Præparatio corporis ad animam rationalem.

Deus fecit hominem rectum, &c.

perans, vt nulla esset in eo pugna rebellionis, nulla pronitas libidinis, nulla imminutio vigoris, nulla corruptio mortis. Ita etiam esset animę conforme, vt sicut anima erat innocens, & tamen poterat cadere in culpã, sic corpus esset impassibile, & tñ posset cadere in pœnã, & iõ poterat non mori, & poterat mori, poterat habere sufficientiam, & poterat habere indigentiam, poterat obtemperare, & poterat habere rebellionem, & pugnam. Et propterea in statu illo corpus, erat tale, vt ab eo fieret decisio seminalis ad propagationem prolis. per adminiculum sexum muliebris, pariter & conprincipiantis. Fieret etiam humoris nutrimentalis consumptio, per actionẽ caloris. Fieret nihilominus restauratio per alimentum lignorum paradisi, restaurato seu præseruato per lignũ vitæ humido radicali, quod quidem lignũ hanc virtutẽ habuit, ob quam (vt dicit Augu.) fuit nõ solũ in cibum, verũ ẽt in sacramentum. Incorruptio igitur & ĩmortalitas corporis Adæ principaliter veniebat ab anima, sicut à continente, & influente, à corporis bonæ, & æquali cõplexione, sicut à disponente, & suscipiente, à ligno aũt vitæ, sicut à vegetante, & adminiculante, à regimine vero diuinæ prouidentiæ, sicut interius cõseruante & exterius protegente.

De productione hominis quantum ad totum coniunctum. Cap. 11.

DE toto aũt homine in paradiso collocato, hæc tenenda sunt, videlicet, q̃ datus est ei duplex, sensus. s. interior & exterior, s. mentis, & carnis. Datus est ei duplex motus. s. imperatiuus in voluntate, & executiuus in corpore. Datum est ei duplex bonum, vnum visibile, & alterum inuisibile. Datum est ei duplex præceptum, s. naturę, & disciplinæ. Præceptum naturæ. Crescite & multiplicamini. Præceptũ disciplinæ. De ligno scientiæ boni & mali ne comedas. Iuxta quæ datum est sibi quadruplex adiutorium s. scientiæ, conscientię, synderesis, & gratiæ, ex quib. sufficienter habuit vt posset stare in bono, & proficere, & à malo cauere, & declinare. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hęc est. Quia primũ principium fecit mundũ istũ sensibilem, ad declarandum se ipsum, videlicet homo per illum, tanquam per speculum & vestigium, reduceretur in Deum artificem, amandum, & laudandum, & secundum hoc duplex, est liber, vnus. s. scriptus intus, qui est Dei eterna ars, & sapientia, & alius scriptus foris, s. mundus sensibilis. Cum igitur esset vna creatura, quæ sensum habeat intus ad cognitionem libri interioris, vt angelus, & alia quæ totũ sensum habebat foris, vt quodlibet animal brutum, ad perfectionem vniuersitatis debuit fieri creatura, quæ hoc sensu duplici esset prædita, ad cognitionem libri scripti intus, & foris, i. sapientię, & sui operis. Et quia in Christo simul concurrit æterna sapientia, & eius opus in vna persona, iõ dicitur liber scriptus intus & foris, ad reparationẽ generis humani. Et quia cuilibet sensui correspõdet motus, iõ duplex, est homini datus motus. Vnus secundum instinctum rationis in mente, alius secundum instinctum sensualitatis in carne. Primi est imperare, secundi vero est, obtemperare secundum rectũ ordinẽ. Quando aũt fuerit conuersio, tunc rectitudo & regimen aiæ, præcipiatur de statu suo. Et quia cuilibet motui & sensui, respondet appetitus ad aliquod bonum, ideo duplex bonum præparatum est homini, vnum, s. visibile, & alterum inuisibile, vnum temporale, & aliud æternũ, vnum carni, & alterũ spiritui. Ex his aũt bonis Deus vnum dedit, alterum promisit vt vnum gratis possideretur, alterum vero per meritum acquireretur. Et quia fruitra bonũ datur. nisi custodiatur, fruſtra promittitur nisi ad ipsum perueniatur, iõ duplex fuit præceptum homini datum, s. vnum naturæ ad custodiẽdũ bonũ datũ, aliud disciplinę ad promerendũ bonũ, promissum, quod nullo mõ poterat mereri, melius, quam per merã obedientiã. Obedientia aũt mera est, quando præceptum ex se solo obligat, non ex aliqua cã alia, & tale dicitur præceptum disciplinæ, quia per ipsum discitur quanta sit virtus obedientię quæ suo merito ducit ad cœlũ, suo aũt demerito præcipitat in infernum. Non ergo datum est illud mandatũ homini propter indigentiam aliquã quàm Deus haberet de humano obsequio, sed ad dandã viã merẽdi coronã, per merã & voluntariã obedientiã. Et q̃m homo ratione naturæ defectiuæ ex nihilo formatę, nec per gloriam confirmatæ, poterat cadere, benignissimus Deus quadruplex contulit ei adiutoriũ, s. duplex naturæ, & duplex gratiæ, Duplicem. n. indidit rectitudinem ipsi naturæ, videlicet vnam ad recte iudicandum, & hæc est rectitudo conscientiæ. Aliam ad recte volendum, & hæc est rectitudo synderesis, cuius est remurmurare contra malum, & stimulare ad bonum. Duplicem etiã superaddidit perfectionem gratiæ, vnam gratiæ gratis datæ, quæ fuit scientia illuminans intellectum ad cognoscendum seipsum, & Deũ suum, & mundum istum, qui factus fuerat propter, ipsum. Aliam vero gratiæ gratum facientis, quæ fuit charitas habilitans affectum ad diligendũ Deum super oĩa & proximum sicut se ipsum. Et sic ante lapsũ homo perfecta habuit naturalia, superuestita nihilominus gratia diuina. Ex quo manifestè colligitur, q̃ si cecidit, non alium de fuit, nisi ex sua culpa, quia obedire contempsit.

Obedientia mera.

Multiplex adiutoriũ collocatum homini, à Deo.

De completione & ordinatione totius mundi consumati. Cap. 12

EX prædictis colligi potest, q̃ creatura mundi, est quasi quidam liber, in quo relucet, representatur, & legitur trinitas fabricatrix secundum triplicem gradũ expressionis, s. per modum vestigij, imaginis, & similitudinis, ita q̃ ratio vestigij reperitur in creaturis omnibus, rõ imaginis solum in intellectualibus siue spiritibus rationalibus, & ratio similitudinis in solis Dei formibus, ex quib. quasi per quosdam scalares gradus, natus est intellectus humanus gradatim ascendere in summum principium, quod est, deus. Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc est. Quia cum omnes creaturę respectum habeant & dependentiã ad suum creatorem tripliciter possunt, comparari ad ipsum, s. aut sicut ad principium creatiuum, aut sicut ad obiectum motiuũ, aut sicut ad donum inhabitatiuum. Primo mõ comparatur ad ipsũ, omnis eius effectus, secundo mõ omnis intellectus, tertio modo omnis spus iustus, & Deo acceptus. Omnis. n. effectus quantumcunque parum habens de esse habet Deũ sicut principium. Omnis intellectus quãtuncunq; parũ habens de lumine, natus est per cognitionem & amorem deum capere. Omnis spiritus iustus, & sanctus, habet douum spiritus sancti insusum sibi. Et quoniam creatura habere non potest deũ sicut principium, quin configuretur ei secundum vnitatem, veritatẽ, & bonitatẽ, nec Deũ sicut obiectũ, quin eum capiat per memoriam, intelligentiam, & voluntatem, nec Deum sicut donũ insusum, quin configuretur ei per fidẽ, spem, & charitatẽ, siue per triplicem dotem & prima conformitas est longinqua, secunda propinqua, tertia proxima hinc est, q̃ prima dicitur, vestigium trinitatis, secunda imago, tertia similitudo. Est igitur spũs ratiõalis medius inter primã & vltimã ita q̃ primam hẽt inferius, secundã interius tertiã superius. Et iõ in statu innocentię cum imago nõ erat, vitiata

Mundus hic est instar libri, in quo legi, & cognosci, potest, perfectio conditoris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uitiata, sed deformis per gratiam effecta, sufficiebat, liber creaturæ, in quo seipsum exercet hō ad cōtuē dū lumē diuinæ sapiētiæ vt sic sapiens, esset cū vniuersas res videret in se, videret in proprio genere, videret in arte secundum q̄ tripliciter habet esse res, s. in materia, vel in natura propria, in intelligentia creata, & in arte æterna. Secundum quē tria dicit scriptura, dixit Deus, fiat, fecit, & factū est ita. Propter quā ēt triplicē visionem accepit hō triplicē oculum, sicut dicit Hugo de sancto Victore, s. carnis, rationis, & contēplationis. Carnis, quo videret mundū, & ea quę sunt in mū do. Oculū rōnis, quo videret aīum, & ea quæ sunt in aīo. Oculum cōtemplationis, quo videret Deum, & ea quæ sunt in deo. Et sic oculo carnis videret hō ea, quæ sunt extra se, oculo rationis, ea quæ sunt intra se oculo contēplationis, ea quæ sunt supra se. Qui quidem oculus contemplationis actū suū non habet perfectū, nisi per gloriam, quam amisit per culpam, recuperat aūt per gratiam, & fidem, & scripturarum intelligentiam, quibus mens humana purgatur, illuminatur. & perficitur ad cœlestia contemplanda, ad quæ lapsus homo peruenire non potest, nisi priusdefectus & tenebras proprias recognoscat, quod non facit, nisi ruinā humanę naturæ diligenter cōsideret, & attēdat.

Triplex hominis, oculus.

BREVILOQVII PARS TERTIA, IN QVA DE CORRVPTELA PECCATI AGITVR.

De origine mali in commune. Cap. 1.

PRAedeterminatis igitur breuiter, aliquibus de trinitate Dei, & creatura mundi: restat nunc aliqua breuiter tangere de corruptela peccati. De qua tenendum est in summā, q̄ peccatum nō est essentia aliqua sed defectus, & corruptela, qua, s. corrumpitur modus, species, & ordo, in voluntate creata, ac per hoc peccati corruptio est contraria ipsi bono non tū habet esse, nisi in bono, nec ortum trahit, nisi à bono. Quod quidem bonum, est liberum arbitriū voluntatis. Et ipsum. nec est summe malū, cū posit velle bonum, nec summe bonū, cum posit declinare in malum. Ratio autem ad intelligentiam prędictorum hæc est. Quia primum principiū, sit ens. à seipso, non ab alio, necesse est. q̄ sit ens propter seipsum, ac per hoc summē bonum, nullum prorsus habens defectum. Non est igitur aliquid, nec esse potest, quod sit primum & summe malum, quia principium primum dicit summum complementum, & summē malum, dicit defectum per maximum. Quoniam ergo primū principium, vt summe ens, & completum, nec in essendo, nec in operando deficere potest, nec summē malum est, nec aliquid malū est, nec aliquo modo malum principiare potest, quia tū omnipotēs est, potest bonum de non esse, in esse deducere, etiam sine adminiculo alicuius materiæ. Quod & fecit, cū creatura finxit. cui dedit esse, viuere, intellige re, & velle. Quæ quidem quia à summo bono fuit secundū triplicis causæ habitudinem, oportuit, q̄ haberet in sui substantia & voluntate modum, speciem, & ordinē. Nata ergo fuit agere opera sua à Deo, secundum Deum, & propter Deū, & hoc secundum modum speciē, & ordinem sibi insitum. Sed quia de nihilo fuit & defectiua potuit deficere ab agēdo propter Deū, vt s. aliquid faceret propter se, nō propter Deū, ac per hoc nec à Deo, nec secundū Deū, nec per Deū & hoc est peccatū, quod est modi, speciei, & ordinis corruptiuum. Quod quia defectus est nō habet cām efficientem, sed deficientē, videlicet defectū voluntatis creatæ. Quia vero corruptio est, & nō nisi boni & omnis corruptio in re corruptibili est, iō nō nisi in bono, est ac per hoc cum voluntas libera corrumpat, in seipsa modū, spēm, & ordinē, deficiendo à vero bono, pēt in oēinquantum hmōi est à voluntate, sicut à prima origine, & est in voluntate sicut in proprio subiecto, quod quidē facit voluntas, qm̄ sua defectibilitate. mutabilitate, & vertibilitate, spreto bono indeficiente & incommutabili, inhæret bono commutabili. Ex quibus colligitur, q̄ pēm nō est appetitio malū rerum, sed delertio meliorum, & ideo in appetitu voluntatis est modi speciei, & ordinis corruptiuū, ac per hoc adeo voluntariū, q̄ si non est voluntariū, iam non est peccatum. His aūt præintellectis, manifestē cadit impietas manichæorum, ponentiū summū, malum oīū malorū principium primū. Apparet etiā quæ sit mali origo, & quid mali subiectū.

Peccatum ex libero, arbitrio nihil positiuum est.

Voluntas peccās corrumpitur in se modum speciem, & ordinem.

De primorum parentum tentatione. Cap. 2.

AD intelligendū aūt qualiter corruptela peccati intrauit in mundum, considerare oportet lapsum primi parentis, traductionem culpæ originalis, & ortum siue radicem peccati actualis. Circa lapsum igitur primi parentis hæc tria nobis occurrūt cōsideranda, s. tentatio diabolica, culpa cōmissa, & pœna inflicta. Hec igitur de tentatione sunt tenenda, videlicet, q̄ cū Deus hoīem condidisset in scelicitate paradisi in sexu duplici, s. virili, & muliebri, diabolus inuidens homini, assumpta specie serpentina aggressus est mulierem, primo quærendo, cur præcipit vobis, Deus ne comederetis, secundo asserendo, dicens, Ne quaquam morieminimitertio promittendo, Eritis sicut dij, scientes bonum, & malum, volens ista tentatione deijcere mulierem, infirmiorem, & per illam postea prosternere sexum virilem, quod & fecit, domino permittente. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est. Quia sicut primum principiū, est potentissimum in operādo, siue producendo, sic etiā est rectissimum ingubernando, & ideo sic res quas condidit administrat, vt eas agere proprios motus sinat. Qm̄ igit homo sic factus erat, vt per victoriā pugnę peruenire ad præmiū quietis æternæ, licet Deus sciret hominem tentationi succumbere, debuit tū hominem permittere tentari, ab eo qui sciret, posset, & vellet. Qm̄ ergo diabolus qui prius erat sciens, & rectus, per superbiam cadendo, factus est versutus & inuidus, ideo per inuidiam tentare volebat, & per astutiam sciebat, & ideo tentauit iuxta q̄ potuit, & Deus permisit. Quod igitur intentando speciem serpentinā assumpsit, hoc dispensationis diuinæ fuit, vt non solum deprehendi eius versutią posset, verū etiāvt ex illa effigiæ versutia diabolica in tentando cunctis filijs Adæ innotescere posset. Rursus quia tentauit de præcepto disciplinæ, hoc similiter fuit dispensationis diuinæ, vt siue vinceretur, siue vinceret, cunctis innotesceret meritum obedientiæ, siue demeritum in obedientiæ. Quod aūt incœpit à muliere hoc fuit versutiæ suæ, quia facilius est deijcete minus fortē. Vnde & versutia hostis, ex infirmiori parte aggreditur ciuitatē Similiter modus, quo in tentatione processit maximē versutiæ fuit, quia experiendo, impellendo, & allicien do processit. Experientiā. n. sumpsit in interrogatione, impulit in assecuratione, allexit aūt in promissiōe. Primo. n. interrogauit de cā mandati, vt rationē duceret in dubiū. Secundo aūt dubitatione habita, ne morte moriamur assecurauit, vt irascibilē duceret in contemptum. Tertio promisit vt concupiscibilē duceret in appetitum, & sic his tribus modis libertatem arbitrij,

Ex omni malo elicet bonum.

allexit mulierem per triplex appetibile. s. per scientiā, quæ est appetibilis rationali: per excellentiam ad modum Dei, quæ est appetibilis irascibili, per suauitatem ligni, quæ est appetibilis concupiscibili, & sic tentauit omne quod erat in muliere tentabile, per omne illud quod poterat in tentationem induci, quod est triplex appetibile, mundi, s. secundum concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiā vitæ secundum quę tria attenditur omnis tentationis origo, siue à mundo, siue à carne, siue à diabolo.

1.Io.2.

De primorum parentum transgressione. C.3.

DE culpa vero primorū parentum sunt hic tenēda, s. q̄ mulier assentiens tentationi diabolicæ, appetijt scientiam, & excellentiam ad modum Dei. Appetijt nihilominus experiri suauitatem ligni vetiti, & tandem incidit in transgressionem mandati. Nec his contenta offerendo fructum ligni vetiti in duxit virum, qui nolens suas delicias contristare mulierem, non corripuit, sed potius consensum præbuit male suadenti, & oblatū pomum gustando effectus, est transgressor diuini præcepti. Ratio aūt ad intelligentiam prædictorū hæc est: Quia cum à primo principio (vt prædictum fuit) datus esset homini duplex, sensus & appetitus respectu duplicis libri, & respectu duplicis boni, vt secundum libertatem arbitrij, hō posset ad vtrunq; cōuerti, mulier audita suggestione serpentis exteriori, non recurrit ad librum interiorē, qui legibilem se præbet rectō iudicio rationis, sed potius sensum suum circa exteriorem librum tenuit, & circa exterius bonum negotiari cepit. Et quia sensus eius non accessit vsque ad verum infallibile, appetitus eius conuerti cœpit ad bonum commutabile. Appetijt igitur quod diabolus promisit & ideo consensit, vt faceret quod suggessit, Appetendo igitur excellentem scientiam, erecta est in superbiam, & erecta in superbiam, hoc ipso illecta est ad gulam, ac per hoc tertio prostrata est per inobedientiam. Primū fuit, in mente, secundum in sensualitate, tertium in opere, & sicut tentatio ab inferiori incipiens peruenit, vsq; ad summum; quia ab auditu per appetitum peruenit, ad consensum, sic econuerso, deordinatio à superiori incipiens, peruenit vsque ad imum, & fecit vnū peccatum cōsummatum, quod in humana natura est omnis peccati initium & origo malorum. Nam mulier illecta illexit virū, qui similiter ad librum exteriorē conuersus, & ad bonum commutabile, nimis appreciando mulieris consortium, & suæ societatis solatiū nec mulierem voluit corripere, nec proprias delicias contristare. Et qm̄ debuit eā corripere, & non corripuit, idcirco imputatur ei pēm mulieris. Quia vero noluit suas delicias contristare à se repellendo mulierem) incepit nimium diligere seipsum, ac per hoc recedens à diuina amicitia, incidit in gulam, & inobedientiam. Fuit ergo transgressio præcepti vtriq; communis, licet ex alia, & alia causa, quia non vir, sed mulier fuit seducta, in vtroq; tñ, s. viro & muliere fuit de ordinatio à summo vsq; ad imū, quia primo in mente fuit siue in ratione, deinde in sensualitate, & postremo in opere, Ideo. n. vterq; prostratus fuit per inobedientiam, & intellectus per gulam, quia vterque erectus fuit in superbiam. Mulier quidem appetendo, & ambiendo quod nondum acceperat, vir autem nimis amando, & appretiando quod iam habebat, vnde mulier manducando. credidit sublimari; Adam vero existimans se aliquid magnum & Deo charū, minus graiter credidit se puniendū. Nōtū. n. expertus fuerat rigorē diuinæ iustitiæ & seueritatis. Et sic vterq; dū in ordinate erexit se supra se, cecidit miserabiliter, ītra se à statu. s. innocentiæ, & grę, ad statū culpæ & miserię.

Origo primi peccati.

De primorum parentum punitione. Cap. 4.

DE pena vero primorū parentū, hoc est renendū videlicet q̄ vir & mulier statim post culpā senserunt pœnam rebellionis & erubescentiæ, in carne, & iō ad cooperiendum verenda, fecerunt sibi perizomata. Postea vero diuino iudicio, vir incurrit pœnam laboris & angustiæ, pœnam famis, & indigētiæ, pœnam mortis & resolutionis in cinerem. Iuxta quod dicit in scriptura. Maledicta terra in opere tuo, &c. Mulieri vero duplicata est pœna, quia inflicta est ei penalitas multiplicium ærumnarum in conceptu, pena doloris, in partu, pena subiectionis ad virum in cōuictu, ac per hoc secundū, q̄ apparet satis grauiter punitum fuit peccatum illud, s. ligni vetiti esus, licet fuerit faciliter perpetratū. Rō aūt ad intelligentiā prędictorum hæc est. Quia cum primum principium sit prouidentissimum, in gubernando & rectissimum in præfidendo, nihil prorsus inordinatum dimittit, in vniuerso, & quia culpa recte ordinatur, in pœna (conuenientius. n. iniustus dolet in supplicio, quām lætatus est in delicto, qm̄ melius est dolere damnum salutis, quam lætari in damno æquitatis) iō statim in primis parentibus dedecus peccati subsecutum est decus iudicij, vt quod inordinatum fuit cadendo ab ordine naturæ, caderet statim in ordinem iustitiæ. Hic. n. duplex ordo sic cuncta complectitur, vt quod ab vno, ceciderit, statim in alteram differentiam relabatur. Quoniam ergo vterq; parens superbiendo in mente & gustando in carne inobediens fuit suo superiori, iusto dei iudicio factum est, vt sibi fieret inobediēs suū inferius, & maximē, q̄nantum ad partes illas, secundū quas est coniunctio vtriusq; sexus, que sunt membra virtuti generatiuæ deseruientia. Et quia hocinerat eis non ex natura, sed ex propria culpa, ideo erubescebāt, & cooperiebant se. Rursus quia vir spreto summo delectabili quæsiuit in carne delectari, ideo iusto Dei iudicio, inflictus est ei labor, & defectus famis, & sitis, Postremò quia propter bonum carnis, separari elegit à bono mentis, ideo iusto dei iudicio, anima inuita seperatur à carne per mortem & incinerationem, ac per hoc sicut Deus dederat homini secundum ordinem, naturæ corpus subiectum animæ propagabile sine libidine, vegetabile sine defectione immutabile, sine morte interueniente, sic homine peccāte, secundum ordinem iustitię factū est, vt subtraheret cætera prædicta. & infligeret opposita, vt sic culpa non remaneret impunita & inordinata, quod nequaquam pati debet diuina prouidentia. Et quoniam peccatum à muliere exordium sumpsit, ideo pena eius debuit duplicari. Quia igitur in mente superbiens fuit, subiectionem incurrit. Quia lignum ad vescendum suaue vidit & appetijt, dolorem incurrit. Postremò, quia fregit iugum obedientiæ, incurrit vinculum, & pondus multiplicis ærumnæ, & sic patet quanto ordine diuinæ prouidentiæ, inflictæ, sunt viro penæ multiplices & duplicatę in muliere, vt sic dedecus peccati, nō esset sine decore iustitiæ, tanta est. n. beatitudo iustitiæ, vt nemo ab ea nisi ad miseriam posit abscedere.

Originalē, culpa mox sequuta est pœna.

Quod excidit ab ordine naturę, incidit in ordinem iustitię.

De originalis peccati corruptione. Cap. 5.

POst lapsum primi parentis, dicenda sunt aliqua de traductiōe peccati originalis. Circa quod primo considerandus est modus corruptionis, secundo modus traductionis, tertio modus curationis, Modus autem quo genus humanū per originale peccatum corrumpitur hic est. Nā quilibet per concubitum generatus nascitur natura filius iræ, quia priuatus rectitudine originalis iustitię, propter cujus absentiā incurrimus quantum ad animā, quadruplicē pœnā

Mala peccatum originale, sequentia.

Universidad de Deusto Biblioteca

scilicet infirmitatem,ignorantiam, malitiam, & concupiscentiam,quæ quatuor inflicta sunt propter originale peccatum,quas sanè pænas spirituales,comitatur in corpore multiplex pęnalitas, multiplex defectus,multiplex labor, multiplex morbus, & multiplex dolor. Ad has quoq; pœnas, subsequitur pena mortis,& in cinerationis,pœna carentiæ visionis Dei & amissionis gloriæ cælestis,non solum in adultis verum etiam in paruulis non baptizatis, qui quidē paruuli,pæna mitissima inter cęteros puniuntur,quia solam pænam damni habent,sine pęna sensus.Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia cum primum principium omnia agat, à se, & secundum se,propter se,necesse est esse optimum, & rectissimū,ac per hoc pijssimum & iustissimū, & inde est, ꝙ vniuersæ viæ eius misericordia, & veritas,siue iudicium.Si enim Deus à principio hominem in tantis miserijs condidisset,nec pietas esset,nec iustitia,ꝙ tanta opus suum opprimeret miseria, nulla pręcedente, culpa. Similiter si tantis miseriis nos repleret, vel repleri permitteret sine culpa, nec piè, nec iuste gubernaret nos diuina prouidentia. Si ergo certissimum est primum principium, & in producendo, & in prouidendo,rectissimum, & clementissimum esse necesse est,quod genus humanum taliter fecerit,vt à principio nulla esset in eo culpa,nec miseria.Necesse est etiam ꝙ taliter administret,vt non permittat in nobis esse miseriam,nisi propter aliquam culpam pręambulam.

Non esset miseria, si non pręcessisset culpa.

Quoniam igitur certissimum est, ꝙ à nostra origine multiplicem contrahimus miseriam pænæ, certum est, ꝙ omnes nascimur natura filij iræ,ac per hoc priuati rectitudine originalis iustitię,quā priuationem vocamus originalem culpam,Et quia omnis culpa dicit recessum à bono incommutabili,& accessum ad bonum commutabile, & recedere à bono incommutabili est recedere à summa virtute, & bonitate,accedere autem ad bonum commutabile, est plus debito in illud per amorem tendere, hinc est, ꝙ perdens originalem iustitiam incurrit infirmitatem, ignorantiam,malitiam,& concupiscentiam. Rursus, quia deserens bonum incommutabile,propter bonū commutabile,efficitur,indignus vtroq;,hinc est ꝙ ratione carentiæ originalis iustitiæ perdit anima quietē temporalem in corpore,per multiplicem corruptionem,& mortem, & tandem separatur à visione lucis æternæ,amittendo fęlicitatem gloriæ, tam in anima, quàm in corpore.Postremò quia carentia huius iustitiæ in nascentibus,nō est per modum voluntatis propriè,nec per actualem delectationem,hinc est ꝙ originali peccato post hanc vitam,nō debetur pæna sensus in gehenna,pro eo quòd non supra condignum, sed citra punit diuina iustitia,quam semper comitatur superabundans misericordia. Hoc credendum est sensisse beatum Aug.licet verba ipsius, exterius propter detestationem erroris pelagianorum (qui aliqualem fęlicitatem eis concedebant) aliud sentire videantur, vt enim melius eos reduceret ad medium, abundantius, declinauit ad extremum.

De originalis peccati transfusione. Ca.6.

Modus autem traductionis culpæ originalis hic est.Quia licet anima non sit ex traduce, originalis tamen culpæ ab anima Adæ transit ad animas posterorum mediante carne per concupiscentiā, generata,ita ꝙ sicut ab anima peccante infecta fuit caro Adæ, & prona effecta ad libidinem,sic caro per libidinē seminata,& secū trahens infectionem vitiosā, inficit,& vitiat animam,quæ quidem infectio vitiosa in aīa non tm̄ est pęna,sed etiam culpa, & sic persona, corrumpit naturā, & natura corrupta corrumpit personā,salua in omnibus diuina iustitia,cui nullo modo potest imputari infectio aīæ,licet eam creando infundat, & infundendo vniat cum carne infecta.

Primo persona corrumpit naturam nūc natura corrumpit personam.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est.Quia cū primum principium fecerit hominem ad imaginem suam propter suipsius expressionem,sic eum condidit ex parte corporis,vt omnes homines propagarentur à primo homine tanquam ab vno radicali principio,sic ex parte animæ vt propter expressam similitudinem tam in essendo, & durando, quàm intelligendo & amando, immediate emanarent omnes spūs rationales ab ipso Deo,tanquam à primo principio,& immediato.Et qm̄ spūs tanquam excellentior,magis accedit ad primum principium,sic condidit Deus hominem,vt spiritus præesset corpori, & corpus subesse spiritui creato,quandiu ille subesset spiritui increato,& econtra si spiritus non obediret Deo,iusto Dei iudicio,corpus suum inciperet sibi rebellare. Quod, & factum est cum Adam peccauit.Sicut igitur si Adā stetisset,corpus suum spiritui obediens, esset, & tale, ad posteros transmitteret.& Deus illi animam infunderet,ita ꝙ vnita corpori immortali, & sibi obedienti,haberet ordinem iustitiæ, & immunitatem omnis pęnę,sic ex quo Adam peccauit,& caro facta est rebellis spiritui,oportet ꝙ talem ad posteros transmittat, & quòd Deus secundum institutionem primariam animam infundat, anima vero cum vnitur,carni rebelli, incurrit defectum ordinis, naturalis iustitiæ,quo debebat omnibus inferioribus imperare. Et quia anima carni vnita est,oportet,ꝙ ipsam trahat, & trahatur ab ipsa, & quia ipsam non potest trahere tanquam rebellem,necesse est, vt ab ipsa trahatur, & incurrat morbū concupiscentiæ, & sic incurrit simul, carentiam debitæ iustitiæ, & morbum concupiscentiæ,ex quibus duobus tanquam ex auersione, & conuersione dicitur integrari secundum Augustinum,& Anselmum peccatum originale.

Ex carentia iustitię, & morbo concupiscentię integratur pec. origi.

Quoniā igitur ordinatissimū fuit,ꝙ natura humana ita conderetur, & ꝙ cōdita sic propagaretur,& ꝙ peccans ita puniretur,sicut prædictum est prius,ita ꝙ in conditione seruatur ordo sapientiæ,in propagatione,ordo naturę,in punitione ordo iustitię,patet quòd non est contra diuinā, iustitiā,si ad posteros trāsmittitur culpa. Rursus quia culpa originalis peccati in animam transfundi nō posset,nisi pœna rebellionis in carne præcederet,& pœna non esset,nisi culpa præcessisset nec culpa pręcessit à voluntate ordinata,sed inordinata ac per hoc nō à voluntate,diuina,sed à voluntate humana, patet, ꝙ originalis culpę transfusio est à peccato primi hominis,nō à Deo,non à natura condita,sed vitio perpetrato.Et sic verū est,quod dicit Aug. quod pctm̄ originale non,transmittit,ad posteros propagatio,sed libido.

De originalis peccati curatione. Ca. 7.

Postremo diligenter attende,quòd modus curationis culpæ originalis est ille,scilicet ꝙ sic curatur culpa originalis quòd remanet pœna temporalis, sicut patet in paruulis baptizatis.Sic curatur quā tum ad reatū pænæ æternæ,ꝙ remanet quantum ad actum,& motum concupiscentiæ. Sic curatur in parente,ꝙ nihilominus ab eo qui curatus est per baptismum transmittitur in prolem originale peccatū. Sic tollitur originalis, peccati macula,ꝙ remanet sequela cum qua oportet pugnare quandiu viuimus in hac vita,quia in nullo prorsus extinguitur concupiscentia per gratiam cōem, quod dico propter virginem, beatissimam Mariam,in qua in conceptione filij Dei extincta fuit per gratiam singularem.

Culpa origi. curatur quantum, ad reatum, remanet quantū ad actum.

Ratio aūt ad intelligentiam prædictorū,hæc est.Quia sicut infectio deriuatur in oēs à principio creato,à quo sit propagatio corporum, & hoc à patre inferiori.s.carnis, sic curatio fieri habet à principio increato, à quo sit infusio animarum, & hoc à parte superiori scilicet mentis. Quoniam igitur ex parte mentis distinctio est in hominibus,ita ꝙ secundum illam vnus non propagatur ab altero,sed immediate exit à Deo, gratia curatiua menti nostræ à Deo infusa, respicit vnumquenq; inquantum tenet rationem personę singularis, & indiuiduæ,non inquantum tenet rationem productiui secundum virtutem naturę.

Culpa origi. inficit personam & naturā.

Quoniam igitur originale peccatum est morbus, inficiens personam pariter & naturam, personam in voluntate,naturam, in carne,ideo sic curatur macula originalis in mente, ꝙ remanet infectio,& sequela in carne. Et quia homo generat,non secundum ꝙ curatus est in mente, sed secundum ꝙ corruptus in carne, non secundum quòd spiritualis, sed secundum quòd carnalis, hinc est, quòd quamuis sic baptizatus sit ab orginali mundatus in se,transmittit tn̄ in prolem originale. Rursus, quia reatus pœnæ æternę respicit deformitatem mētis,& personæ; actus autem siue motus respicit inclinationem carnis, & naturæ, ide transit originale per baptismum quantum ad reatum, & remanet quantū ad actum. Postremò quia afflictio temporalis conditionem respicit ex parte carnis, cum caro remaneat, semper subiecta cuidam infectioni,remanere debet, semper subiecta, pœnalitati, & ideo sicut pœnalitas, & corruptio,per gratiam non aufertur à carne, sic sequela illa, siue concupiscentiā, & languor membrorum,simul stare potest cum gratia curatiua, & ideo quamuis paulatim minuatur,quia tamen radix, non tollitur,nunquam omnino aufertur in viatore,nisi in beata virgine per gratiam singularem.Quia.n. virgo concepit eum,qui erat expiatio omnis culpæ,ideo data fuit sibi gratia singularis,qua extincta fuit in ea radicitus omnis concupiscentia, ad concipiendum Dei filium absque omnis peccati labe, & corruptela. Nēpe decens erat, vt ea puritate qua maior sub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret,cui Deus pater vnicū filium(quem de corde suo genitum sibi æqualem , tā quam seipsum diligebat) ita dare disponebat,vt naturaliter esset vnus,idemq; communis Dei patris, & virginis filius, & quam ipse filius specialiter facere sibi, matrem eligebat, & de qua spiritussanctus volebat, & operaturus erat, vt conciperetur, & nasceretur ille de quo ipse procedebat.

Imò nunquam fuit in ea concupiscentia, quę extinguetur, infuisset, tamen, si preseruata non esset.

De origine peccatorum actualium. Ca.8.

Peccatum actuale ex libero cōflatur arbitrio.

Postquam autem dictum est de traductione peccati originali,dicenda sunt aliqua de origine peccati actualis.De ortu igitur peccati actualis,hæc tenenda sunt in summa,videlicet, ꝙ peccatum actuale originem trahit à libera voluntate vniuscuiusque per suggestionem,delectationem, consensum & operationem. Iuxta quod dicit scriptura. Vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus,deinde concupiscentia, cum conceperit,peccatum parit,peccatum vero cum consummatum fuerit,generat mortem.

Iac.1.

Si autem suggestio & delectatio sistat citra consensum,est veniale peccatum. Si verò consequatur consensus & opus, in his quæ diuina lege prohibita sunt,peccatum est mortale consummatum. Quod si medio modo fit,vt consensus sine opere sit, aut quia vult in opus procedere.sed non potest tunc voluntas pro facto reputatur,nec minus culpabilis est,quàm si in ipso facto deprehēderetur , aut quia non vult in opus procedere,sed vult interius voluptari in delectatione,& tunc manducat mulier, sed non vir.Et licet non sit peccatum plene consummatum, est tn̄ inter mortalia computandum,quia muliere mā ducante,totus hō damnari meretur,quod maxime intelligi habet in peccatis carnalibus.

No.

Ratio autem ad intelligentiā prædictorum hæc. Cum peccatum dicat, recessum voluntatis à primò principio, inquantum ipsa voluntas nata est agi ab ipso, & secundum ipsum & propter ipsum,omne peccatū est inordinatio mentis siue voluntatis,circa quam nata sunt esse virtus,& vitium,peccatum igitur actuale,est actualis inordinatio voluntatis. Inordinatio autem ista,aut est, tanta, ꝙ ordinem iustitiæ exterminat, & hoc modo dicitur mortale peccatum,quia natum est auferre vitam, separando ipsam à Deo, per quem uiuificatur anima iusta. Aut est tam modica,ꝙ ordinē illum, non perimit,sed tm̄ in aliquo perturbat, & tunc dicitur veniale peccatum,quia de ipso adipisci possumus cito veniam pro eo ꝙ gratia non tollitur per ipsum,nec inimicitia diuina incurritur.

Culpa venialis, & mortalis, quo modo dinoscenda

Est autem ordo iustitiæ, vt bonum incommutabile, præferatur commutabili,vt bonum honestum,prȩferatur vtili,& voluntas Dei,prȩferatur voluntati nostræ,vt iudicium rationis, rectæ præsit sensualitati humanæ. Et quoniam lex Dei istū ordinem præcipit,& vetat oppositum,quando bonū cōmutabile prȩfertur æterno, & bonum vtile præfertur honesto,& voluntas nostra præfertur diuinę voluntati, & sensualis appetitus præfertur rationi rectę tunc committitur mortale peccatum. De quo dicit, Ambrosius,ꝙ est præuaricatio legis diuinæ, & cœlestium inobedientia pręceptorum, vel mandatorum. Hæc aute committitur,siue omittatur quod lex diuina pręcipit,siue fiat id quod prohibet.Ex quo duplex genus peccati oritur, delictum.s.& comissum. Quando vero bonum commutabile plus debito diligitur, sed non præfertur incommutabili,& vtilitas non prȩfertur honestati,& voluntas nostra plus debito amatur,ita tn̄ ꝙ non præfertur diuinæ, & caro concupiscit,non tn̄ præfertur iudicio rationis rectę,tunc non est mortale,sed veniale,quia licet hoc sit præter legē, non tamen directè est contra legem.Sensualis autem appetitus rationi rectę non prefertur, nisi quando ei ratio consensit, & ideo peccatum mortale,citra cōsensum non committitur,si tn̄ sensualitas inordinatè moueatur cum illa ordinatio ad malum incliner, licet rō non consentiat pecatum est aliquod,quia aliquo modo lædit ordinem iustitiæ.

Consummatio, in peccati consensu.

Et quia in statu innocentiæ non mouebatur sensualitas,nisi secundum rationis motum,ideo stante homine,non poterat ibi esse, veniale peccatum. Nunc autem quia rationi repugnat sensualitas,velimus,nolimus, ideo necesse habemus, committere aliquod veniale peccatum per primos, motus,qui & si particulariter, & singilatim possint declinari oēs tn̄ nullo modo possunt caueri,qui sic sunt peccata,ꝙ sunt etiam pęnæ peccati, & ideo meritò dicuntur venialia,quia hoc ipso digna sunt venia. Verū quia ratio his consentire non compellitur,si post consensum delectationis consentiatur in opus, tunc est, plenus consensus,ac per hoc peccatum consummaatum, quia peruenit vsq; ad virum.i.vsque ad partem supremam rōnis ex qua pendet plenitudo consensus Quia vero non solum in opus,verum etiam in delectationem est consensus,in quo inferior portio sequitur sensualitatem,ideo si in delectatione sensuali ratio sensualitati, succumbat, & mulier serpenti obedit, ac per hoc sit subuersio recti ordinis,& ita subuersio iustitiæ, & propter hoc committitur mortale peccatum,licet minus graue quod non solum imputatur mulieri,verum etiam viro à quo mulier compesci debuit,& cohiberi, ne obtemperaret serpenti. Et sic patet ꝙ in perpetratione omnis peccati actualis, sit aliqualis imitatio primi peccati,secūdum explanationē, doctoris præcipui Augustini. 11.de ciuitate Dei.

Universidad de Deusto Biblioteca

De origine, & distinctione capitalium peccatorum. *Cap. 9.*

In peccatis, aliud initium, aliud radix, aliud fomentũ, aliud caput.

Eccle. 10.

1.Ioan. 2.

Consequenter descendendum est ad ortum peccatorum in speciali, inter quæ quædam sunt capitalia, quædam pœnalia, quædam finalia, siue irremissibilia, quasi prima, media, & postrema. Circa ortum vero peccatorum capitalium, hoc est in summa tenendum, videlicet ꝙ peccatorum actualium, vnum est initium, duplex radix. triplex fomentum, septiforme caput, siue capitale peccatum. Vnum inquam est capitale initiale, initiũ.s.superbia, iuxta quod dicit scriptura. Initium omnis peccati superbia. Duplex radix.s.timor male humilians, & amor male accedens. Triplex fomentum, secundum tria quæ sunt in mundo.scilicet concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Septiforme vero caput s.superbia, inuidia, ira, accidia, auaritia, gula, & luxuria. Inter quæ quinq; precedentia, sunt peccata spiritualia, duo vero vltima, sunt carnalia. Ratio autem ad intelligentiam horum hæc est. Quia cum peccatũ mortale, sit actualis à primo principio recessus, recessus autem à primo principio, non potest esse nisi per contemptum ipsius, vel in seipso, vel in suo præcepto. Contemptus autem primi principij cum sit superbia, necesse est ꝙ omnis mortalis peccati culpa, siue offensa, initium sumat à superbia. Quia vero nullus contemnit primum, & summum principium, vel eius preceptum per se, nisi per hoc ꝙ aliquid aliud ab ipso, vel vult acquirere, vel timet perdere, hinc est ꝙ necesse est, omne peccatũ actuale, originem trahere, à duplici radice, s. timore, & amore, qui radices sunt malorum, licet non equæ primæ. Nam omnis timor ortum habet ab amore nullus enim timet aliquid perdere, nisi quia amat illud habere, & ideo per ea habet, foueri timor, per quæ fouetur, & amor. Amor autem inordinatus est, respectu commutabilis boni. Et quoniam illud est triplex. s. interius excellentia, exterius, pœcunia, inferius, carnalis lasciuia, hinc est ꝙ necesse est esse tria peccatorum actualium radicalia fomenta, quæ superius sunt prætacta, ad quæ dum aĩa inordinate fertur omnia peccata actualia oriũtur. Et quia hoc fit secũdum septiformem modum, ideo septem sunt, peccata capitalia, ex quibus generatur, vniuersitas vitiorum. Voluntas enim. nostra, aut deordinatur, quia appetit quod non est appetendum, aut quia refugit, ꝙ non est refugiendum. Si quia appetit, quod non est appetendum, vt pote bonum, vt nunc, siue commutabile, siue apparens bonum, aut est interius, & sic est priuata excellentia, quam amat superbia, aut exterius, & sic est sufficientia, quam amat auaritia, aut inferius, & sic aut delectabile, quia ad conseruationem indiuidui, & sic alimentum quod est delectabile secundum gustum, & appetitus à gula, aut quia ad conseruationem speciei, & sic coitus qui est delectabilis secundum tactum, & appetitur à luxuria. Si autem voluntas deordinatur, quia refugitur quod non est refugiendum, hoc potest esse tripliciter, secundum triplicem modum refugiendi. Aut enim refugit secundum peruersum instinctum ipsius rationalis, & sic est inuidia. Aut secundum instinctum irascibilis; & sic ira. Aut secundum instinctum, concupiscibilis, & sic est accidia. Vnde quia quatuor sunt principalia appetibilia, & tres vires, secundum quarũ instinctum est fuga, ideo tñ septẽ sunt capitalia peccata. Rursus, quia sensus appetibilis est cum delectatione, sensus autem rei fugiẽdæ est cum dolore, hinc est, ꝙ quatuor habẽt coniunctam lætitiam, tria vero alia habent adiunctã, tristitiam, & pœnã, omnia tñ dicuntur capitalia, quia deordinationes sunt principales, & multarum aliarũ, deordinationũ sunt principia suo modo influentia. Vnde licet quædam ex his principaliter fugam respiciant, habent tamen ex ipsa delectabilia sua. Nam inuidia, vult priuatum bonum possidere, sine socio, & ita integraliter. Ita sine contrario, & ita imperturbabiliter. Accidia sine labore aliquo, & ita infatigabiliter. Et quia hæc non de facili obtinentur, ideo magnum exercitum vitiorum secum trahunt ad huiusmodi, quæ appetunt exequẽda, vel ad ea quæ respuũt declinanda, respectu quorũ dicuntur capitalia peccata, quasi capita, ex quib. manant alia quamplurima.

Deductio, septenarii capitaliũ, peccatorum.

De origine, & qualitate pænalium peccatorum. *Cap. 10.*

Quędam peccata, sunt etiam pœna peccati.

De peccatis pœnalib. hoc tenendum est, ꝙ licet malum culpæ, & malum pœnæ, sint diuersæ malorum differentiæ, quædam tamen sic sunt, peccata, quòd etiam sunt pęnæ peccati. Speciali nanq; modo, peccata & pęnæ peccati dicuntur illa, quæ habent adiunctum dolorem, & mœstitiam, sicut accidia, inuidia, & consimilia. Minus specialiter dicuntur illa, quæ habent adiunctam vel meram deprauationẽ naturæ, vel ignominiam, vel ignorantiam, sicut sunt illa, propter quæ dicitur, peccator in reprobum sensum tradi. Generaliter autem peccata, quæ sunt inter primam apostasiam, & vltimam gehennæ pœnam, & peccata possunt dici, & pænæ peccati, iuxta quod dicit Greg. Crimina criminibus vindicari. Licet autem idem dicatur peccatum, & pœna peccati, tenendum, tamen est, ꝙ oĩs pæna inquantum pęna iusta est, & à Deo nulla vero culpa iusta est, nec à Deo sed tantum à libere voluntatis, arbitrio. Pæna vero, quæ merè est pęna, à Deo est inflicta, quæ vero est culpa, vel inclinans ad culpam, est contracta, vel acta. Ratio autẽ ad intelligentiam prædictorum, hæc est. Quia cum malum dicat recessum à primo principio, per hoc ꝙ nõ nocet bono, non autem nocet bono, nisi aliquid adimendo de bono bonum autem consistit in modo specie, & ordine, nullum est malum, quod non sit modi, speciei, & ordinis corruptiuum. Ordo autem duplex est. s. ordo naturæ, & ordo iustitiæ. Oordo autem naturæ est in bono naturali, ordo iustitiæ in bono morali. Et quia bonum naturale in omni natura, bonum morale in voluntate habet consistere, ideo ordo naturæ est in omni natura, ordo autem iustitię in voluntate electiua habet consistere. Et quia voluntas est instrumentum seipsum mouens, natura vero non, hinc est, ꝙ ordo iustitiæ est ordo non tantum factus, sed etiam factiuus, ordo autem naturæ, est ordo factus. Quoniam ergo malum potest priuare ordinẽ iustitię, & ordinem naturæ, hinc est, ꝙ duplex est malum. s. culpæ, & pęnę. Rursus quia ordo iustitiæ, est ordo voluntarius, hinc est, ꝙ malum culpæ est affectio voluntaria, malum autem pænæ, est affectio inuoluntaria. Postremo quia ordo iustitiæ, qui inest voluntati, est ordo factiuus, ideo malum culpæ quod est eius priuatio est malum quod facimus, & malum pęnæ, est malum quod patimur. Et quia non est passio nisi naturaliter præcedat actio, nec est actio ad quam non sequatur aliqua passio, hinc est, ꝙ nulla est pæna sine præcedente merito culpæ, nulla est & culpa quin comitetur aliqua pæna. Et quoniam quod facimus à nobis, est, quod nos vero patimur, ptõ esse à nobis, & ab alijs, vtpote à causa superiori, vel inferiori, iõ licet oĩs culpa sit à nobis, nõ tñ oĩs pęna est à nobis, imò quædã est à nobis, acta, quędã inflicta, quædã cõtracta. Et quia eũ qui facit, quod non debet, iustum est pati quod debet iõ oĩs pæna inquantum pęna, iusta est, & à diuina prouidentia. quia est ad culpam ordinata, & ipsius culpæ, ordinatiua. Quia vero passio illa, põt esse per adeptio

Omnis culpa à nobis, non omnis pœna à nobis.

nem

nẽ boni naturalis, vel boni moralis cũ naturali, hinc ẽ ꝙ quædã pęna ẽ mere pœna, quædã vero est pæna, & culpa, quia bonũ morale ꝙ est iustitia nõ adimiẽ, nisi per iniustitiã, ꝗ est culpa. Prima igiẽ pęna, ẽ à Deo & secũm ꝙ pœna & secũm id quod est, à Deo inquã nõ instituente, sed iudicãte, sed vindicante. Secunda vero cum sit culpa, secundum id quod culpa est à Deo, nõ est nisi solum quantum ad ordinem, ipsa vero vel est acta si sequatur ad actuale, vel est contracta, si sequatur ad originale. Si igitur proprie accipiatur malum, secundum ꝙ est priuatio boni naturalis, & affectio inuoluntaria, & malum quod patimur, sic non coincidit cum malo culpę in idem licet sit annexum eidem Si vero accipiatur large, vt dicatur malum quod patimur, siue à nobis, siue aliunde, siue in natura, siue in voluntate, sic coincidunt in idem, sed nõ ad idem, vel secundũ idẽ, quia ꝙ est in se culpa, diciẽ respectu præcedentis culpæ pœna, vel culpa rõne, actiõis, pœna dicitur esse rõne passionis. Et sic patet qũo, pro quanto, & quare aliquid simul dicaẽ esse pctm̃, & pœna pcti.

De origine peccatorum finalium, quæ sunt peccata in spiritum sanctum. *Cap. 11.*

Quare peccatum in spiritũ, scilicet dicatur irremissibile.

De peccatis autem finalibus, siue irremissibilibus cuiusmodi sunt peccata in spiritumsanctũ, hoc est tenendum, ꝙ licet omne peccatum generaliter sit contra Deum, trinum, & vnum, appropriate, tamen dicitur, aliquod peccatum esse in patrem, aliquod in filium, aliquod in spiritumsanctum. Hoc autem peccatum in spiritumsanctum irremissibile dicitur in hoc seculo, & in futuro, non quia in hoc seculo non possit dimitti, sed quia raro dimittitur, aut vix in hoc sæculo, quantum ad culpam modicum aũt, & quasi nihil fiet remissio sibi in futuro quantum ad pœnã. Huius autem peccati sex sunt differentię. s. inuidia fraternæ gratiæ, impugnatio veritatis agnitæ, desperatio præsumptio, obstinatio mentis, & impœnitentia finalis. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est. Quia cum peccatum dicat recessum à primo principio trino, & vno, omne peccatum imaginem trinitatis deformat, & ipsam animam fœdat, quantum ad triplicem potentiam. s. irascibilem, rationalem, & concupiscibilem, & à libero arbitrio procedit, quod gerit in se insigne trinitatis. s. patris ratione facultatis, filij ratione rationis, spiritussancti rõne voluntatis. Licet autem hæc tria concurrant simul ad oẽm culpam, quælibet tñ harum per suum defectum, potest esse ratio deordinandi alias. Defectus autem circa facultatem est impotentia, circa rationem est ignorantia, circa voluntatem est malitia. Et hinc est, ꝙ cum quædam sint peccata ex impotentia, quædã ex ignorantia, quædam ex malitia & potentia attribuitur patri, sapientia filio, & voluntas spirituisancto, ꝙ quædam dicuntur esse in patrem, quædam in filium, quædam in spiritumsanctum. Et quoniam nihil magis est est in voluntate, quàm ipsa voluntas, & voluntas ipsa est origo peccati, nullum peccatum est adeo voluntarium, & mere sicut est illud quod prouenit ex corruptione existente in voluntate. Cum enim dupliciter dicatur inuoluntarium. s. per violentiam, & per ignorantiam, primum per defectum potentiæ, secundum per defectum scientiæ qñ voluntas sola corruptione sua, licet possit resistere, & sciat hoc malum esse, aliquid eligit, tunc dicitur peccare ex certa malitia & tale peccatum, merè procedit ex improbitate voluntatis liberi arbitrij, & directe impugnat gratiam spiritusancti, per quam fit remissio peccati. Et quia merè procedit ex libertate arbitrij, ideo non habet colorem excusationis & propterea modicum, & quasi nihil debet ei, qui punitur de pœna relaxari. Quia vero directe impugnat gratiam spiritus sancti, per quã fit remissio peccati, ideo dicitur irremissibile, nõ quia nullo modo possit remitti, sed quia quantum est, de se, directe est impugnatiuũ medicamenti & remedij per quod fieri habet remissio peccati. Et quoniam peccati remissio fit à Deo per gratiam pœnitentialẽ, intra ecclesiasticam vnitatem, ideo differentiæ huius peccati accipiuntur secundum ꝙ directe impugnant illa tria, Aut enim impugnant ipsam gratiam pœnitẽtialem in se. Aut in comparatione ad Deum, à quo datur. Aut in comparatione ad ecclesiam in qua suscipitur. Si in comparatione ad vnitatem ecclesiæ, sic quia vnitas ecclesiæ consistit in fide, & charitate, siue in gratia, & veritate, sic est duplex, peccatum. s. inuidia fraternæ gratiæ, & impugnatio veritatis agnitæ. Si in comparatione ad Deum dantem, quia vniuersæ viæ, eius quantum ad iustificationẽ, maximè sunt misericordia, & veritas, sic est duplex peccatum, vnũ quod impugnat misericordiam, & hoc est desperatio, aliud quod impugnat iustitiam, & hoc est impunitatis pręsumptio. Si vero impugnat ipsam gratiã pœnitentialẽ in se, vel secundum se, sic est duplex, quia gratia pœnitentialis facit resilire à peccatis commissis, & præcauere à committendis. Contra primum est obstinatio mentis, contra secundum est impœnitentia finalis, secundum ꝙ finalis, impœnitentia, dicitur propositum non pœnitendi, sic, n. est species peccati in spiritumsactum. Secundum aũt ꝙ finalis impœnitentia, dicit continuationem peccati vsque in finem, sic est sequela omnium mortalium, quæ in hac vita non remittuntur, & maximè oĩum mortaliũ, quæ in hac vita non remittuntur, & maximè oĩum specierum, peccati, in spiritumsanctum. Et sic oẽ peccatum initium sumit à superbia, & consummationẽ, siue finẽ habet ĩ finali impœnitentia, in quã qui peruenerit, corruit in gehẽnã, à qua q̃dẽ ĩpęnitẽtia finali, nullus peccãs mortaliter põt liberari, nisi interueniat gratia mediatoris Chr̃i, & iõ ĩcarnatiõẽ ipsius d̃siderabat vniuersitas saluãdorũ, cui est honor & gloria in sæcula seculor. Am̃.

BREVILOQVII PARS QVARTA,

In qua de Incarnatione verbi agitur.

De ratione qua decuit verbum Dei incarnari. *Cap. 1.*

Prima ratio ad incarnatiõis mysterium declarantur.

POSTQVAM prædicta sunt aliqua, de trinitate Dei, de creatura mundi, & corruptela peccati, restat nunc aliqua breuiter dicere de incarnatione verbi, per quod quidem verbum incarnatum facta est salus, & reparatio generis humani, non quia aliter Deus humanũ genus saluare, vel liberare non potuerit, sed quia nullus alius modus ita cõgruus, & cõueniens erat ipsi reparatori, & reparabili, & reparationi. Ratio autem ad intelligentiã prædictorũ hæc est. Quia cũ primum principiũ effectiuũ rerũ, nõ poterat, nec decuit esse nisi Deũ, & nõ minus sit res conditas reparare quam in esse producere, sicut nõ minus est bene esse quàm simpliciter esse, decentissimũ fuit rerum principium reparatiuum esse Deũ summum, vt sicut oĩa creauerat Deus per verbum increatum, sic omnia repararet, per verbũ incarnatum. Qm̃ ergo Deus oĩa fecit potẽter, & sapienter, & optime siue beneuolenter, decuit vt sic repararet reparanda, ꝙ suam potentiam, sapientiam, & beneuolentiam ostenderet. Quid autem potentius quã coniungere extrema summè distantia, in vnam personam? Quid

Universidad de Deusto
Biblioteca

sapientius, & congruentius, quàm q̃ ad perfectionẽ, totius vniuersi fieret coniunctio primi, & vltimi, verbi. s. Dei, quod est oĩum principium & humanæ naturæ quæ sint vltima oĩum creaturarum? Quid beneuolentius quã q̃ Dñs propter serui salutẽ, accipiat serui formam, immo hoc tanto benignitatis, est vt nihil clementius, nihil amicabilius, nihil benignius cogitari possit. Conuenientissimus ergo erat hic modus Deo reparatoris, propter commendandam diuinam potentiam, sapientiam, & beneuolentiam. Rursus, quia homo cadens in culpam, auerterat se, & recessarat à principio potentissimo, sapientissimo, & beneuolentissimo, ideo corruerat in infirmitatem, ignorantiã, & malignitatem, ac per hoc de spirituali effectus carnalis, animalis & sensualis, & ideo ineptus erat ad diuinam, virtutem imitandam, ad lucem cognoscendam ad bonitatem diligendam. Ad hoc igitur q̃ hõ ab ipso statu repararetur, congruentissimum fuit, vt ei condescẽderet primum principium, reddendo se illi noscibile, amabile, & imitabile. Et quia hõ carnalis, animalis, & sensualis. non nouerat, nec amabat, nec sequebatur, nisi sibi proportionalia, & consimilia, ideo ad eripiendum hominem de hoc statu, verbum caro factum est vt ab homine qui caro erat, & cognosci posset, & amari, & imitari ac per hoc & homo Deum cognoscens, & amans & imitans remediaretur à morbo peccati.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Poſtremò, quia hõ perfectè reparari non poterat, nisi recuperaret mentis innocentiam, Dei amicitiam, & suam excellentiam, qua soli Deo suberat, & hoc non potuit fieri nisi per Deum in forma serui, ideo congruum fuit verbum incarnari. Excellentiam, nanque recuperare non poterat, nisi reparator esset Deus, quã si mera creatura, tunc hõ esset subiectus meræ creaturæ, & sic non recuperaret statum prioris excellentiæ Amicitiam quoq; Dei, recuperare non poterat, nisi per mediatorem conuenientem, qui manum posset, ponere in vtrunque, & vtrique parti conformis, esset, & vtrique amicus, & ideo sicut similis Deo, per diuinitatem sic similis homini per humanitatem. Innocentia vero mentis recuperare non poterat, nisi dimissa culpa, quam dimittere non decebat diuinam iustitiam nisi per satisfactionem condignam, & quia satisfacere non poterat, nisi Deus pro toto humano genere, nec debebat nisi homo, qui peccauerat, ideo congruentissimum fuit, humanum genus reparari, per Deum hominem natũ de genere Adæ Quoniam ergo excellentia recuperari non poterat nisi per reparatorem excellẽtissimum, nec amicitia reformari poterat nisi per mediatorem amicabilissimum, nec innocentia reacquiri poterat, nisi per satisfactorem, sufficientissimum, excellentissimus autem reparator non est nisi sit Deus, amicabilissimus mediator non est, nisi sit homo, sufficientissimus satisfactor non est, nisi sit Deus pariter, & homo, cõgruissima fuit nostræ reparationi, incarnatio, verbi, vt sicut genus humanũ in esse exierat per verbum increatum, & in culpam, ceciderat per verbum inspiratum, sic à culpa resurgeret per verbum incarnatum.

De incarnatione verbi, quantum ad vnionem naturarum Cap. 2.

CIrca ipsum igitur verbum incarnatum, tria nobis consideranda occurrunt. s. vnio naturarum, plenitudo charismatum, & perpessio passionũ, propter redimendum genus humanum. Circa naturarum vnionẽ hæc tria cõsideranda sunt ad intelligendum incarnationis mysterium. scilicet opus, modus, & tempus. De opere autem incarnationis, hæc tenẽda sunt secundum fidem christianam. scilicet, quòd incarnatio est opus Trinitatis per quam sit assumptio carnis à diuinitate, & vnio diuinitatis cum carne, ita quòd assumptio, non tantum est carnis sensibilis, sed etiam spiritus rationalis secundum potentiam vegetandi, sentiendi, & intelligendi, ita etiam quòd vnio non sit in vnitate naturæ, sed personæ non humanę, sed diuinæ, non assumptæ, sed assumentis, non personę cuiuslibet, sed personæ solius verbi, in qua tanta fuit vnio, vt quicquid dicitur, de filio Dei, dicatur de filio hominis, & econuerso, his tamen exceptis, in quibus exprimitur vnio, vel clauditur, negatio. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hęc est Quia incarnationis, opus non solum est à primo, principio inquantum est effectiuum in producendo, verum etiam inquantum reparatiuum remediando, satisfaciendo, & reconciliando. Quoniam ergo incarnatio, inquantum dicit aliquem effectum est à primo principio, quod omnia facit ratione, summe virtutis & substantia, virtus, & operatio vnita est, & indiuisa omnimode in tribus personis, hinc est, quòd necesse est incarnationis operationem, à tota trinitate emanare. Quia vero est à primo principio inquantum est reparatiuum remediando, & totum genus humanum lapsum fuerat, & vitiatum, non solum ratione animę, verum etiam, & carnis, hinc est quòd necesse fuit, quòd totum assumeretur, vt totum curaretur. Et quoniam nobis, magis nota est pars carnis & magis à Deo distat, vt expressior fiat nominatio, & maior exprimatur humiliatio & profundior explicetur dignatio, hic est, quòd opus istud non inanimatio, sed incarnatio nominatur. Rursus, quia cum sit à primo principio inquantum est reparatiuum satisfaciendo, & satisfactio non fit, nisi ab eo qui debet & potest, & non debet nisi homo, nec potest nisi Deus, oportuit, q̃ in satisfactione simul esset concursus vtriusque naturæ, diuinæ, scilicet, & humanæ. Et quia impossibile est quod diuina natura cõcurrat cum alia, sicut pars, ad constitutionem tertij, nec quòd ipsa transeat in aliã naturam, nec alia natura trãseat in ipsam, propter simplicitatem, & immutabilitatem ipsius perfectissimã, hinc est quòd deitas, & humanitas non vniuntur, in vnitate naturæ, nec accusantur igitur in vnitate personę, & hypostasis. Et quoniam diuina natura in nullo supposito potest subsistere, præterquã in propria hypostasi, ideo vnio illa non potest esse in hypostasi. seu persona hominis sed Dei, ac per hoc illam vnionem, primum principium in una suarum hypostasum fecit seipsum suppositum humanæ naturæ, & ita vna tã tum est ibi personalitas, & vnitas personalis. ex parte scilicet assumentis. Postremo, quia est à primo principio vt est reparatiuum reconciliando, & reconcilians est mediator, mediatio autem proprie conuenit Dei filio, ideo & incarnatio. Mediatoris nanque est, esse medium inter hominem & Deum, ad reducendum, hominem ad diuinam cognitionem, ad diuinam conformitatem, & ad diuinam filiationem. Nullum autem decet magis esse medium quàm personam, quæ producit, & producitur, quę est media trium personarum. Nullumq; magis decet reducere hominem ad diuinam cognitionem quàm uerbum, quo se pater, declarat, quod est unibile carni sicut & uerbum uoci, Nullumq; magis decet reducere ad diuinam conformitatem, quàm eum qui est imago patris. Nullumq; magis decet ad filiationem adoptiuam reducere quã filium naturalem; ac per hoc nullum magis decet fieri filium hominis, quam ipsum filium Dei. Quoniam igitur, idem omnino est filius hominis, & Dei ratione incarnationis, & quęcunque vni, & eidem sunt eadem, inter se sunt eadem. Hinc est, q̃ necessario fit communicatio idiomatum, nisi sit vocabulum in quo aliqua repugnantia includatur, sicut sunt

Opus modus, & tempus incarnationis Domini, &c.

Nec debuit nisi homo, nec potuit nisi Deus, nos redimere.

sunt illa in quib. includitur respectus, vnionis vnius naturæ ad alteram, sicut vnire, incarnari, assumere, & assumi, vel negatio alicuius, cuius oppositum, alteri. competit sicut incipere esse crear, & consimilia, in quibus instantia fertur contra regulam prẽhabitam, propter causam prædictam.

De incarnatione, quantum ad modum. Cap. 3.

DE modo incarnationis hoc tenendum est, quòd Angelo nunciante virgini mysterium incarnationis perficiendum in ipsa, virgo credidit, appetijt, & consensit, spiritus sanctus in eam superuenit ad sanctificandum, & fœcundandũ, cuius virtute virgo concepit Dei filium. quem virgo peperit, & post partum virgo permansit. Concepit autem non solũ, carnem, verum etiam carnem animatam, & verbo, vnitam, nulli peccato obnoxiam, sed omnino sanctã, & immaculatam, ratione cuius mater Dei dicitur, & est dulcissima virgo Maria. Ratio autem ad intelligẽtiam prædictorũ. hæc est. Quia incarnatio, est opus, manans à primo principio, inquantum est, reparatiuum, modo congruentissimo, modo communissimo & modo completissimo. Decet enim eius sapientiam operari congrue, decet eius largitatem operari communiter, & virtutem, operari perfecte. Quoniam ergo incarnatio est à primo principio reparante, modo congruentissimo, & congruus modus, est q̃ medicina ex opposito respondeat morbo, & reparatio lapsui, & remedium nocumento. Cum ergo genus humanum lapsum fuerit per diabolicam sugestionem, & per consensum mulieris deceptæ, & generationẽ, concupiscentialem transfundentem originale in prolem, oportuit, quòd e contrario hoc hoc esset Angelus bonus suadens, bonum, & virgo credens, & consentiens in bonum suasum, & charitas spiritus sancti, sanctificans, & fœcundans ad conceptum immaculatum, vt sic contraria contrarijs curarentur. Ac per hoc sicut mulier per diabolum decepta. & per virum concupiscibiliter cognita, & corrupta, transfudit, in omnes culpam, morbum, & mortem, sic mulier, per Angelum erudita, & per spiritum sanctum sanctificata, & fœcundata, absque omni corruptione, tam mentis, quàm corporis prolem generaret, quæ omnibus, ad ipsam venientibus, daret gratiam, sanitatem, & vitam. Rursus quia incarnatio est à primo principio reparante modo communissimo. Nam per verbum incarnatum reparatur lapsus hominum, & angelorum, vt pote cœlestium, & terrestrium, & homminum lapsus reparatur secundum vtrunque Sexũm, vt medicamentum sit commune omnibus. decentissimum, fuit, quòd ad incarnationis mysterium, fieret concursus Angeli, mulieris, & viri. Angeli, vt denuntiantis mulieris virginis, vt concipientis, viri, vero, vt concepte prolis, vt sic Angelus Gabriel esset nuncius patris ęterni virgo immaculata, esset templũ spiritus sancti, proles concepta, esset ipsa persona verbi, ac per hoc in communi reparatione omnium, communis fieret concursus trium de triplici hierarchia. scilicet diuina, angelica, & humana, ad insinuandum nõ solum, trinitatem Dei, verum etiam generalitatem beneficij, & liberalitatem reparatoris summi. Et quoniam liberalitas spiritus sancto appropriatur, & sanctificatio virginis in qua peracta fuit verbi cõceptio, hinc est quòd licet opus illud sit à tota trinitate, per appropriationem tamen dicitur virgo concepisse de spiritu sancto. Postremò quoniam est à primo principio, reparante modo completissimo, hinc est, quòd in conceptiõe, cõpletio debita fuit in prole, fuit in cõceptu, fuit, & in virtute concipiente. Et quia comp'etio debita debuit esse in prole, hinc est, quòd in instanti conceptionis, non tantum fuit seminis decisio, verum etiam consolidatio, configuratio, viuificatio per animam, & deificatio, per deitatem vnitam, vt sic virgo Dei filium vere conciperet per vnionẽ carnis ad deitatem, mediante spiritu rationali, per quem tanquam per medium congruentiæ, caro erat idonea ad vnionem. Quia vero completio debita debuit esse in conceptu, cum ex quatuor modis, tres modi producendi hominem præcessissent, primus nec de viro. nec de muliere, sicut in Adam, secundus de viro sine muliere, sicut in Eua, tertius de muliere, & viro, sicut in omnibus concupiscibiliter natis decuit ad complementum vniuersi, quartum modum introduci, qui. s. esset de muliere, sine semine virili, per virtutem summi operatoris. Quia vero completio debita, debuit esse in virtute, hinc est q̃ in conceptione filij Dei, si mul concurrit virtus innata, virtus infusa, & virtus increata. Virtus innata materiam præparauit, virtus infusa purificando segregauit, virtus increata subito perfecit quod non poterat à virtute creata, nisi successiue fieri. Et sic beatissima virgo Maria mater fuit, completissimo modo, ipsum Dei filium concipiendo absque viro fœcundante spiritu sancto. Et quia in mente virginis amor spiritus sancti singulariter ardebat, ideo, in carne eius, virtus spiritus sancti miracula faciebat, gratia. s. partim excitante, & partim adiuuante, & partim eleuante naturam, iuxta quod conceptus ille mirabilis exigebat.

Que concurrerunt ad opus incarnationis.

Angelus, debuit an nunciare.

Angelus, mulier, & vir simul.

In primo instanti incarnationis multa mysteria celebrantur.

Nota.

De incarnatione quantum ad plenitudinem, temporum. Cap. 4.

DE tempore vero incarnationis hoc tenendum, est quod licet Deus in principio potuerit incarnari, noluit tamen nisi in fine seculorum, precedente lege naturæ, & lege figuræ, post Patriarchas & Prophetas, quibus, & per quos fuit incarnatio repromissa, post quos incarnari dignatus est tanquam in fine temporum, & plenitudine, iuxta quod dicit, apostolus. At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret. Ratio autem ad intelligentiam horum, hęc est. Quia incarnatio est opus primi principij reparantis, iuxta quod decet, & conuenit secundum libertatem arbitrij, secundum sublimitatem, remedij, & secundum integritatem vniuersi. Nam sapientissimus artifex, in agendo, omnia hæc attendit. Quoniam ergo libertas arbitrij hoc requirit vt ad nihil trahatur inuita, sic debuit Deus, genus humanum reparare, vt salutem inueniret, qui vellet quærere saluatorem, qui vero nollet quærere, saluatorem, nec salutem per consequens inueniret. Nullus autem quærit medicũ, nisi recognoscat morbum, nullus quærit doctorẽ, nisi recognoscat se ignorantem, nullus querit adiutorẽ, nisi recognoscat se impotentem. Quia igitur homo in principio sui lapsus, adhuc superbiebat de scientia, & virtute, ideo præmisit Deus tempus legis naturę, in quo conuinceretur, de ignorantia. Et post cognita ignorantia, sed permanente superbia de virtute qua dicebant, non deest, qui faciat, sed deest qui iubeat, addidit legem præceptis moralibus erudientem, & cæremonialibus aggrauantem, vt habita scientia, & cognita impotentia, confugeret homo ad diuinam misericordiam, & gratiam postulandam, quę data est nobis in aduentu, Christi, ideo post legem naturæ, & scripturæ, subsequi debuit, incarnatio verbi. Rursus quoniã sublimitas remedij requirit, vt credatur, fide firmissima, &

Galat. 4.

Ratio prima, cur Deus tandiu distulerit in carnari.

Universidad de Deusto
Biblioteca

amictur charitate ardentissime, tanquam mysterium, secretissimum, & saluberrimum, ideo congruentissime fuit vt ante Christi aduentum præirent multa testimonia prophetarum, tam explicita in verbis, quàm implicita in figuris, vt multis, & firmis testimonijs, q̃ erat secretum, fieret certum, & indubitabile ad credẽdum. Præirent etiam multiplicia promissa, & ardentissima desideria, vt promissum beneficium expectaretur, expectatũ differretur, dilatum amplius desideraretur. & diu desideratũ, seruentius amaretur, & gratiosius susciperetur, & susceptum sollicitus seruaret. Tertia, & potissima ratio. Postremò qm integritas, & perfectio vniuersi requirit, vt vniuersa sint ordinata quantum ad loca, & quãtum ad tempora, & hoc opus, s. incarnationis erat perfectissimum inter oĩa opera diuina, & processus debet esse ab imperfecto ad perfectum, & non e conuerso, hinc est q̃ opus illud debuit fieri in fine temporum, vt sicut primus homo, qui erat totius mundi sensibilis ornamentum, vltimo fuerat conditus, s. sexto die, ad totius complectionem, sic secundus homo totius mundi reparati complementum, in quo primũ principium coniungitur cum vltimo, scilicet Deus cum limo, fieret in fine temporum, hoc est in sexta ætate, quæ est ætas apta ad exercitium sapientiæ, & ad enerationem concupiscentiæ, & ad transitum à statu turbinis ad quietem, quæ omnia competunt sextæ ætati decursus mũdi propter incarnationem filij Dei. Qm ergo aduentus Christi, fuit in tempore legis & gratiæ & in exhibitione misericordię repromissæ, & in principio ætatis, sextæ, & hæc omnia dicunt plenitudinẽ, quia lex gratiæ implet legem scripturæ, & solutio promissi implet promisionem, & sexta ætas ratione perfectionis senarij, sonat in plenitudinem, hinc est q̃ in aduentu filij Dei dicitur esse plenitudo temporum, non propter hoc q̃ in eius aduentu tempus finiatur, sed quia temporalia misteria impleantur. Sicut autem Christus non debuit venire in principio temporis, quia aduẽtus eius nimis fuisset festinus, sic nec debuit differre vsq; in finem vltimum, quia tunc nimium esset tardus. Decebat enim Saluatorẽ inter tempus morbi, & tempus iudicij, introducere tempus remedij. Optimę decentię. Decebat mediatorem quędam suorum membrorum præcedere, quædam sequi. Decebat ductorem perfectum, tunc se ostendere cum esset opportunitas currendi ad brauium, & hoc est in fine temporum, & citra terminum, & in approximatione ad finale iudiciũ vt per timorem iudicij stimulati, & per spem præmii attracti, & per perfectionem exempli animati vigorosẽ, & perfectè sequamur ducem de virtute in virtutẽ, vsq; quo perueniamus ad brauiũ fœlicitatis æternæ.

De plenitudine gratiæ Christi, quantum ad charismata in effectu. Cap. 5.

POstquam innotuit nobis verbum incarnatum, quantum ad vnionem naturarum, considerandum est, quantum ad plenitudinem charismatum spiritualium. Circa quę primo consideranda est, plenitudo gratiæ in affectu, deinde plenitudo, sapientiæ in intellectu, & postremo plenitudo meriti in opere. & effectu. De plenitudine igit gratiæ in effectu, in Christo hoc tenendum est q̃ in Christo à sui conceptione, fuit plenitudo omnis gratiæ quantũ ad gratiam singularis personæ, quantum ad gratiam capitis, & quantum ad gratiam vnionis. Ita q̃ per gratiam, singularis personæ habuit omnes culpę immunitatẽ, & quantum ad actum, & quantum ad posse, quia nec peccauit, nec peccatum potuit habere. Per gratiam, vnionis dignus est, non tantum fœlicitate gloriæ, verum etiam adoratione latriæ, quę est cultus reuerentiæ soli Deo debitæ. Per gratiam vero capitis, influit, motum, & sensum in vniuersos, qui ad eum accedunt vel per fidem rectam, vel per fidei sacramenta, siue ad uentum eius præcesserint, siue fuerint subsecuti. Nam & qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, osãna filio Dauid. Matt. 21. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia reparatio est operatio, primi principij, ita quod ab ipso manat secundum liberalitatem, & ad ipsum reducit secundum conformitatem ideo oportet q̃ fiat per gratiam, & deiformitatem. Gratiam. n. & manat à Deo liberaliter, & reddit hominem deiform. Quoniam ergo reparatiuum principium per gratiam reparat, & omnis res plenius, & perfectius est in suo fonte, & origine quàm alibi, necesse est q̃ in principio nostro reparatiuo. s. Christo Dño fuerit omnis gratiæ plenitudo. De triplici gratia in Christo. Et quoniam reparatiuum principium in reparando non tantum tenet rationem principij, verum etiam medij & extremi, extremi, quidem in satisfaciendo, medij reconciliando, & principij, in superinfluendo, ideo necesse est q̃ in Christo fuerit plenitudo gratiæ ratione extremi satisfacientis, medij reconciliantis, & principij superinfluentis. Quoniam igitur extremum ad satisfaciendum idoneum, necesse est esse Deo placẽs, ac per hoc ab omni peccato perfectè immune, & hoc non potest esse nisi per donum diuinę gratiæ in aliquo homine, necesse fuit ponere in Christo gratiam ipsam sanctificantem, & confirmantem, quàm vocamus gratiã singularis personæ. Rursus Quoniam medium ad reconciliandum conueniens non est, nisi habeat in se vtranque naturam superiorem & inferiorem, s. adorabilem, & adorantem, & hoc nullo modo fieri potest, nisi per summe dignatiuam, & gratuitam vnionem ideo necesse est in Christo ponere gratiam, Gratia Vnionis, est summa. super omnem gratiam, & omnimoda reuerentia venerandam, quam vocamus gratiam vnionis, ratione cuius Christus homo est super omnia benedictus Deus & ideo cultu latrię venerandus Postremo principio, influendum, efficax non est, nisi habeat nihi in se plenitudinem fontalem, & originalem, quę non tantum est plenitudo sufficientiæ, sed etiam superabundantię ideo necesse est verbum incarnatum esse plenum gratiæ, & veritatis, ita quod de plenitudine eius accipere valeant vniuersi iusti, sicut vniuersa membra à capite recipiunt influentiam motus & sensus. Et propter hoc vocatur hæc gratia, gratia capitis pro eo, q̃ sicut caput habet in se sensuum plenitudinem, & cæteris, membris est conforme, cæterisque præsidet, ac ceteris beneficium præstat influentiæ, quæ ipsi capiti, connectuntur. sic Christus habens in se gratiam superabundantem, & nobis consimilis in natura. præ cæteris sanctus & iustus, cæteris qui ad ipsum accedũt præstat beneficium gratiæ, & spiritus, per quæ fit sensus & motus in spiritualibus. Et quoniam ad ipsum accedere est per fidem, vel per fidei sacramentum, & fides Christi eadem est in præteritis, præsentibus, & futuris, ideo ratio influendi in Christo ponitur respectu omnium tam præteritorum, quàm presentium, quã etiam futurorum in Christum credentiũ, & in Christo renatorum, qui per fidem copulantur Christo, & per gratiam influentem fiunt mẽbra Christi, & templa Spiritus sancti, ac per hoc filij Dei patris connexi, ad inuicẽ per indissolubile vinculũ charitatis. Quòd sicut distantia locorum non diuiditur, sic nec diuturnitate temporum separatur, ac per hoc omnes iusti, vbicunque sint, & quandocunque fuerint, unum efficiunt corpus Christi mysticum, sensum & motum susciendo ab vno capite influente, secundum fontalem, radicalem, & originalem plenitudinem omnis gratię in Christo habitantis sicut in fonte.

Fides eadem, in præteritis, præsentibus, & futuris, ideo respectu omnium, vnus, est Christus.

De ple-

De plenitudine sapientiæ Christi in intellectu. Cap. 6.

DE plenitudine vero sapientiæ Christi in intellectu, hoc tenẽdum est, quòd in vero incarnato, Christo scilicet Domino nostro, fuit omnis sapientię plenitudo, non solum quantum ad cognita, verum etiam quo ad cognoscendi modos, & differentias. Plenitudo sapientię triplex in Christo. In Christo namque fuit cognitio sempiternalis ex parte deitatis, cognitio sensibilis ex parte sensualitatis, & carnis, cognitio scientialis ex parte mentis, & spiritus. Et hæc fuit triplex, quædam scilicet per naturam, quæ dam per gratiam, & quędam per gloriam. Vnde sapientiam habuit, & vt Deus & vt homo, & vt comprehensor, & vt viator, & vt illuminatus per gratiam, & vt recte formatus per naturam, & ita in vniuerso fuerunt in Christo quinque modi cognoscendi. Quinque modi cognoscendi in Christo. Primus est secundum diuinam naturã, & hoc modo cognouit omnia actualia, & potentialia, finita & infinita, cognitione actuali, & comprehensiua. Secundus est per gloriã, & hoc modo cognouit omnia actualia, & finita, cognitione actuali, & comprehensiua, infinita vero, cognitione habituali, vel excessiua. Tertius per gratiam, & hoc modo, cognouit omnia spectantia ad humani generis redemptionem. Quartus est secundum naturam integram, cuiusmodi fuit in Adam, & hoc modo cognouit omnia, quæ spectant ad vniuersi cognitionem. Quintus est secundum sensibilem experientiam, & hoc modo cognouit omnia, quæ veniunt ad organa sensuum, secundum quæ modum dicitur, quòd didicit ex his, quæ passus est obedientiam. Heb. 5. Ratio aũt adintelligentiam prædictorũ hæc est. Quia sicut reparatiui principij est nos reparare per liberalissimã gratiã, sic et per prouidentissimã sapientiã. Quod. n. secundum ordinẽ sapientiæ conditũ fuerat, non pót ablq; luce, & ordine sapiẽtiæ reparari, & ideo sicut Christus debuit esse immunis ab omni culpa, sic elongatus debuit esse ab omni ignorantia, ac totaliter repletus supernæ sapientiæ luce, & circunfulgentia. Quapropter cognitionem perfectam habuit secundum vtranque naturam, & potentiam cognoscitiuam, & secũdum omnium rerum existentiam. Quelibet res habet triplex eẽ. Quia ergo res habent esse in æterna arte, & in humana mente, & in proprio genere, necesse fuit Christum habere hanc triformem rerum cognitionẽ. Quia vero res dupliciter potest cognosci in arte, scilicet vel ab ipso artifice, vel ab alio contemplante artem, similiter habet dupliciter cognosci in mente, etiã præter acquisitionem, quæ Christo non competit propter imperfectionem, scilicet vel secundum habitum innatum, vel secundum habitum infusum, hinc est, quòd necessarium fuit ad perfectam sapientiam plenitudinem, quinque modos prædictos reperiri in Christo Deo, & homine, vt in arte æterna cognosceret res, & per naturam deitatis, & per gloriam comprehensionis, in mente autem sua per habitum naturalem, & innatum, sicut cognouerunt Adam & Eua, & angeli, & per habitum gratuitũ, & infusum, sicut sancti Dei per Spiritum sanctum illuminati, in proprio vero genere cognosceret via sensus, & memoriæ, & experientiæ, quæ in nobis facit rem incognitam cognosci, in Christo vero rem cognitam, secundum vnum modum, cognosci fecit secundum alium modum. Nota. Quoniam autem diuina substantia virtus, & operatio est immensa, hinc est, quòd secundum primum modum qui est per naturam deitatis, infinita actualiter comprehendit, quod enim ineffabili modo summè infinito, omnis infinitas est finita. Quia vero creaturæ quantuncunque sublimatæ finita est substantia, virtus, & operatio, ita tamen quòd mens humana non quiescit, nisi in bono infinito, nec tamen illud proprie comprehendit, quia infinitum non comprehenditur à finito, accepta comprehensione proprie, hinc est, quòd quantum ad secundum modum cognoscendi, anima Christi per gloriam comprehensionis, capit quantumcunque potest capere natura finita, per bonum infinitum beatificata, cui est summè vnita, ac per hoc ad finita se extendit actualiter comprehendendo, ad infinita vero habitualiter, vel etiam excedendo, non. n. potest aĩa Christi æquari verbo, nec in sciẽtia nec in aliquo alio. Rursus, q̃ gratia maximè respicit opus reparationis, hinc est, quòd secundum tertium modum cognoscendi per gratiam perfectissimam, cognouit Christus omnia, quæ spectant ad reparationem nostram, longe excellentius, & melius, quàm aliquis prophetarum, vel etiam angelorum. Amplius, quia natura hominis bene instituta, nata erat omnibus creaturis præesse, & ipsas nosse tanquam eas, quæ debeant sibi seruire, sicut patuit in primi hominis conditione, hinc est, quòd quantum ad quartum modum cognoscendi, cognouit Christus omnia, quæ spectant ad mundanam machrinam construendam, longe excellentius quàm Adam. Postrẽ quia sensus non est perceptiuus rerum, nisi ad obiecti præsentiam, hinc est, quòd secundum cognitionẽ sensitiuam non simul cognoscebat omnia, sed modo hæc, modo illa, iuxta quòd oportunum erat ad reparationem humani generis faciendam.

De plenitudine meriti Christi in effectu. Cap. 7.

DE plenitudine autem meriti Christi hoc tenendum est, quòd in Christo Domino fuit omnis meriti perfectio & plenitudo. Septẽ modi merẽdi in Christo. Primò quantum ad eum qui merebatur, quia non tantum fuit homo, verumetiam Deus. Secundò quantum ad tempus in quo merebatur, quia ab instanti conceptionis suæ vsque ad horam mortis suę. Tertiò quantum ad id per quod merebatur, quia per perfectissimum habitũ charitatis, & perfectissimum exercitium virtutis in orando, in agendo, & in patiendo. Quartò quãtum ad eum cui merebatur, quia non tantum sibi, verumetiam nobis, immo omnibus iustis. Quintò quantum ad illud quod merebatur nobis, quia non tantum gloriam, verumetiam gratiam, & veniam, & non tantum gloriam spiritus, sed etiam stolam carnis, & apertionem ianuæ cœlestis. Sextò quantum ad id quod merebatur sibi, quia licet non mereretur sibi, glorificationem mentis quam iam habebat, merebatur tamen glorificationem corporis, & accelerationem resurrectionis, & clarificationem sui nominis, & dignitatem iudiciariæ potestatis. Septimò quantum ad modum quo merebatur. Cũ n. tripliciter dicatur aliquis mereri, vel de indebito faciẽdo debitũ, vel de debito faciendo magis debitũ, vel de debito vno modo, faciendo debitũ alio modo, omnibus his modis meruit nobis, tertio tantum modo meruit sibi faciente hoc plenitudine gratiæ Spiritus sancti, per quam Christus simul erat beatus, & in statu merendi, ita quòd super eius meritum, omnia merita nostra habent fundari. Ratio autem ad intelligentiam horum hæc est. Quia cum in principio reparatiuo, Christo scilicet Domino nostro necessaria fuerit plenitudo gratiæ & sapientiæ, quę sunt nobis origo rectè, & sanctè viuendi, necesse est, quòd in Christo fuerit plenitudo, & perfectio omnis meriti, secũdum omnem modum plenitudinis. Quia enim in Christo fuit plenitudo gratiæ vnionis, per quam erat Deus ab instanti conceptionis, habens gloriam comprehensionis, & motum liberi arbitrij, hinc est, q̃ necessario fuit in Christo perfectio meriti, & quantum ad excellentissimam dignitatem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem merentis, & quantum ad celerrimam oportunitatem temporis. Rursus quia fuit in eo plenitudo gratiæ singularis personæ, per quam habuit firmam charitatem, & omnes virtutes perfectas, quantum ad habitus, & exercitio, necesse fuit, quòd in eo esset plenitudo meriti, quantum ad id per quod contingit mereri, cuiusmodi est radix charitatis, & actus multiplicis virtutis. Amplius, quia fuit in eo plenitudo gratiæ capitis, per quam plenissimam habuit influentiam in membra sua, hinc est, quòd plenitudinem habuit meriti, non tantum respectu sui, sed etiam respectu nostri, quibus sicut omnia spiritualia, quæ habemus influit ratione deitatis, sic meruit ratione assumptæ humanitatis, siue sint bona status præsentis, siue æternæ fœlicitatis. Postremò, quia tantorum charismatum plenitudo, necessario ponebat in Christo summam, & perfectam fœlicitatem, secundum sui partem superiorem, licet dispensatiuè propter nos esset in statu viæ, hinc est, quòd perfectionem habuit meriti, quantum ad id quod meruit sibi, quia non gloriam & beatitudinem animæ concreatam, quæ naturaliter in ipso omne meritum ante ibat, sed solum illa cum quibus status vitæ stare non poterat, sicut stolam carnis cum glorificatione sue excellentissimę dignitatis. hinc est, quòd perfectionē habuit meriti quantum ad modum merendi. Quia enim in ipso ab instanti conceptionis fuit perfectissima plenitudo, statim omnia meruit, quæ potuit mereri respectu sui, ac per hoc de debito vno modo, facere potuit debitum alio modo, de indebito autem debitū, vel de debito, magis debitum facere non potuit sibi, quia nullo modo potuit in sanctitate proficere, cum à principio esset sanctissimus, fecit tamen hoc nobis, quòd merito ipsius iustificamur per gratiam, & proficimus in iustitia, & per eternam gloriam coronamur. Ac per hoc, in merito Christi radicata sunt omnia merita nostra, siue satisfactoria pœnæ, siue meritoria vitæ æternæ, quia nec ab offensa summi boni digni summus absolui, nec immēsitatem æterni præmij, quæ Deus est, digni sumus lucrari, nisi per meritum hominis Dei, qui dicere possumus, & debemus. Omnia opera nostra operatus es, in nobis Domine. Ipse inquam est Dominus cui propheta dixit.

Nota.

Omnia merita nostra radicata in merito Christi.

Isa. 26.

Dixi domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

Psal. 15.

De passione Christi quantum ad statum patientis. Cap. 8.

POstquam circa verbum incarnatum considerata est vnio naturarum, considerata est nihilominus plenitudo charismatum, deinde considerandus est tolerātia passionum. Circa quam considerandus est status patientis, & modus patiendi, & exitus passionis. De statu vero patientis hęc tenenda sunt, scilicet quòd Christus assumpsit non tantum humanam naturā, sed etiam defectus circa naturam. Assumpsit enim pœnalitates corporales, vt famem, sitim, & lassitudinem. Assumpsit & spirituales, vt tristitiam, gemitum & timorem. Nec tamen omnes corporales assumpsit, sicut sunt defectus ægritudinum corporalium multiformium. Nec omnes spirituales, sicut sunt ignorantia, & rebelliones carnis ad spiritum. Nec qualitercunq;, quia sic necessitatem patiendi suscepit, vt tamen nihil pati posset inuitè, nec secundum voluntatem diuinitatis, nec secundum voluntatem rationis, licet passio fuerit contra voluntatem sensualitatis, & carnis, sicut exprimit oratio Saluatoris, quæ dicit. Non sicut ego volo, sed sicut tu vis.

Tria considerāda in passiōe Christi.

Matt. 26.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorū hæc est. Quia cum principium reparatiuum in reconciliando, necessario habeat mediatoris officiū, ideo necesse est, quòd habeat conuenientiam cum vtroque extremorum, non solum quantum ad naturam, verumetiam quantum ad ea quæ sunt circa naturam, quoniam ergo Deus est iustus, & beatus, impassibilis, & immortalis, homo vero lapsus est peccator, & miser, passibilis, & mortalis, necesse fuit mediatorem Dei, & hominum, vt posset hominem reducere ad Deum, cum Deo cōmunicare in iustitia, & beatitudine, cum homine vero in passibilitate, & mortalitate, vt sic habendo mortalitatem transeuntem, & beatitudinem permanentem, hominem reduceret de præsenti miseria, ad vitam beatam. Sicut econtra, angelus malus habendo immortalitatem cum miseria & iniustitia, fuit mediator faciens cadere in culpam, & miseriam per suggestionem suam. Quoniam ergo Christus mediator debuit habere innocentiam, & beatitudinem fruitionis, cum mortalitate, & passibilitate, hinc est, quòd simul debuit esse viator, & comprehensor. De omni enim statu aliquid habuit in se, secundum quòd dicitur, assumpsisse de statu innocentiæ peccati immunitatem, de statu naturæ lapsæ, mortalitatem, de statu vero gloriæ, beatitudinem fruitionis perfectę.

Innocentem inuitum pati est contra ordinem diuinę iustitię.

Rursus quoniam pœnalitates viciosæ, sicut sunt illa quatuor propter peccatum mortale inflicta, scilicet ignorantia, infirmitas, malicia, & concupiscentia stare non possunt, cum perfectissima innocentia, hinc est, quòd has nec assumere debuit, nec assumpsit. Quia vero pœnæ, quæ sunt exercitiuæ virtutis perfectæ, & testificatiuæ humanitatis veræ non simulatę, potissimę illę sunt, quę respiciunt nostram naturam in communi, sicut fames, & sitis, in absentia alimenti, tristitia, & timor, in præsentia nocumenti, hinc est, quòd illas debuit assumere, & assumpsit. Postremò quia nullus innocens debet inuitus aliquam pœnam substinere, quia hoc esset contra ordinē diuinę iustitię, nullus etiā mortalis vult, mori, & pati, secundum appetitum naturę, quia naturaliter refugit mortem, hinc est, quòd Christus debuit habere huiusmodi pœnalitates, sic tamen vt nihil posset pati inuitè secundum rationem, non solum propter beatitudinem, & deitatem omnipotentē sibi vnitam, per quam poterat repellere omnia, sed etiā propter perfectissimam innocentiam, qua secundum ordinem naturalis iustitię, nihil permittitur pati inuite, sic etiam pateretur, vt etiam hoc esset contra naturalē inclinationem, & appetitum naturę, qui est in sensualitate, & carne. Et hinc est, quòd Christus orans secundum rationem, voluntatem carnis exprimebat, quę passionem refugiebat cum dicebat, Transeat à me calix iste, voluntatem rationis voluntati patris conformabat, & appetitui carnis pręponebat cum dicebat, Non mea voluntas, sed tua fiat. Et sic vna voluntas, non erat alteri contraria, quia secundum voluntatem diuinam, quod iustum erat voluit, secundum voluntatem rationis iustitię consensit, sed secundum voluntatem carnis pœnam recusauit, sed temen iustitiam non accusauit. Et sic vnaquęque voluntas, quod suum erat operabatur, & quod ad se pertinebat sequebatur, voluntas scilicet diuina iustitiam, voluntas rationalis obedientiam, voluntas carnis naturam, ac per hoc non erat in Christo colluctatio, & pugna, sed pacata ordinatio, & tranquilitas ordinata.

Duę voluntates in Christo cōformes.

De passione Christi quantum ad modum patiendi. Cap. 9.

DE modo autem patiendi hoc tenendum est, q Christus passus est passione generalissima, passione acerbissima, passione ignominiosissima, passione interemptoria, sed viuificatiua. Passione inquā generalissima, quantum ad naturam humanam, non solum secūdum omnia membra corporis principalia, verumetiam secundum omnem animę potentiā, licet nihil pati posset secundum diuinam naturam. Passus est etiam passione acerbissima, quia non solum dolendo, vt patiens per vulnera, sed etiam condolendo, vt compatiens propter nostra delicta. Passus est etiam passione ignominiosissima, & propter patibulum crucis, quæ erat supplicium pessimorum, & propter consortium iniquorum, videlicet latronum, cum quibus fuit deputatus. Passus est etiam passione interemptoria per separationem animæ à corpore, salua tamen vnione vtriusque cū deitate. Anathemà enim est, qui dicit Dei filium naturam quam semel assumpsit, aliquando reliquisse. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia reparatiuum principium, sicut ordinatè produxit, sic & ordinatè reparare debuit genus humanum. Sic igitur reparare debet, vt salua sit libertas arbitrij, saluus sit nihilominus honor Dei, saluus sit etiam ordo regiminis vniuersi. Quia ergo reparare debuit salua libertate arbitij, reparauit dādo exēplum efficacissimum. Exemplum autem illud efficacissimum est, quod inuitat, & informat hominem ad culmen virtutum. Nihil autem magis informat hominem ad virtutem, quàm exemplum tolerandi mortem, propter iustitiam, & obedientiam diuinam, mortem (inquam) non quancunque, sed pœnalissimam. Nihil vero magis incitat, quàm tanta benignitas, qua pro nobis altissimus Dei filius absque nostris meritis, immo cum multis nostris demeritis, posuit animam suam, quæ benignitas tanto maior osteuditur, quanto pro nobis grauiora, & abiectiora pati voluit Deus. Qui enim proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Ex quo inuitamur ad ipsum amandum, & amatum imitandum. Rursus quia reparare debuit saluo honore Dei, ideo reparauit offerendo obsequium satisfactiuum. Est autem satisfacere, honorem Deo debitum reppendere. Honor autem Deo subtractus per superbiam, & inobedientiam, respectu rei ad quam homo astringitur, nullo modo melius restituitur, quàm per humiliationem, & obedientiam, ad eam rem ad quam nullatenus tenebatur. Quoniam ergo Christus Iesus, inquantum Deus, æqualis erat Patri in forma Dei, inquantū homo innocens nullatenus erat debitor mortis, dum semetipsum exinanuit, & factus est obediens vsque ad mortem, exoluit Deo, quæ non rapuit per oblequuium satisfactionis pefectę, & otulit sacrificium suauitatis summę pro perfecta Dei placatione. Postremò quia reparare debuit, saluo ordine regiminis vniuersi, ideo remedium conuenientissimum reparauit. Couenientissimum autem est, vt contraria contrarijs curentur.

Isa. 53.

Exemplū Christi efficacissimum in passione.

Quomodo Christus satisfecit iustitię Dei Patris.

Passio Christi remedium cōuenientissimum.

Quia ergo homo volens esse sapiens, vt Deus, peccauit in ligno vetito volens delectari, ita quòd inclinatus est ad libidinem, erectus in præsumptione, ac per hoc totum genus humanum infectum est, & perdidit immortalitatem, & incurrit debitam mortē, hinc est, quòd ad hoc, quòd homo repararetur conuenienti remedio, Deus factus homo, voluit humiliari, & in ligno pati, & contra vniuersalem infectionem pati passione generalissima, contra libidinem passione acerbissima, contra presumptionem passionem ignominiosissima, contra mortem debitam, & inuitam, pati voluit mortem non inuitam, sed voluntariam.

Pro generalitate corruptionis fuit generalitas passionis.

Quia ergo generalitas corruptionis in nobis infecerat non solum corpus, & animam, sed etiam omnem corporis partem, & omnem animæ potentiam, hinc est, quòd Christus passus est in omni corporis parte, & in omni potentia animæ, & in superiori portione rationis, quæ summè in Deo delectabatur, vt ratio, & propter vnionem sui ad superius, & summè patiebatur vt natura, & propter coniunctionem ad inferius, quia Christus erat viator, & comprehensor simul.

Rursus, quia libido vehementer infecerat in nobis animam, & carnem, & quantum ad carnalia, & quantum ad spiritualia peccata, hinc est, quòd Christus, & acerbissima passione passus est in carne, & amarissima compassus est in anima. Et quia in carne erat maxima æqualitas complexionis, & perfecta viuacitas sensuū, in anima vero summa charitas ad Deū, & summa pietas ad proximum, hinc est, quòd vterque dolor fuit intensissimus. Amplius quia tumor superbiæ aliquando consurgit interius ex præsumptione, aliquando exterius ex ostentatione, & aliena laude, ideo ad remediandum omnem superbiam, Christus passus est vtrunque genus ignominiæ, & in se patiente, & in comitatu quē habuit in passione. Postremò quia hæc omnia non attingebant diuinam naturam impassibilem, sed solum humanam, hinc est quòd in morte Christi sic facta est diuisio animæ à carne, vt tamen salua esset vnitas personæ, & vnio tam carnis quàm animæ cum deitate. Et quia vnio animæ cum corpore facit hominem, & facit viuum, hinc est, quòd Christus non fuit homo in illo triduo, licet anima, & caro essent vnitæ cum verbo. Vnde quia mors in humana natura, non potuit mortem inducere in personam, quæ semper fuit viua, ideo mortua est mors in vita, & per Christi mortem absorpta est mors in victoria, & deuictus princeps mortis, ac per hoc homo à morte, & causa mortis, per meritum mortis Christi tanquam per medium efficacissimum liberatus.

Christus non fuit homo in triduo mortis.

De passione Christi quantum ad exitum passionis. Cap. 10.

DE exitu autem passionis Christi, & fructu hæc indubitanter tenenda sunt, quòd anima Christi post passionem descendit ad infernum, siue ad limbum, ad liberationem non omnium, sed eorum qui inter membra Christi decessertū, per fidem viuā, vel per fidei sacramenta. Post hæc tertia die resurrexit à mortuis resumendo corpus, quod primo viuificauerat, sed non tale quale prius fuerat, quia prius fuerat passibile, & mortale, postea autem resurrexit impassibile, & immortale viuens perpetuo. Deinde post 40. dies ascendit ad cœlos, vbi super omnem creaturam exaltatus sedet ad dexteram Dei patris. Quod dictum intelligitur non quantum ad situm, qui non competit Deo Patri, sed quantum ad excellentiam bonorum, quia scilicet residet in potioribus bonis patris. Postremò interiectis. 10. diebus misit in Apostolos promissum Spiritum sanctum, per quem congregata est ecclesia gentium, & ordinata secundum diuersas distributiones officiorum, & gratiarum.

Effectus siue fructus passionis Christi.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia sicut Christus inquantum verbum increatū, perfectissime omnia formauit, sic inquantum incarnatum, omnia perfectissime reformare debuit. Decet enim perfectissimum principium, opus non dimittere citra perfectum. Decuit ergo reparatorium principiū redemptionis humanæ, remedium perducere ad perfectum. Ad hoc autem quòd esset perfectissimum, oportuit quòd esset sufficientissimum, & efficacissimum. Qui sufficientissimum, ideo se extendit ad cœlestia, terrestria, & infernalia. Quia ergo per Christum sunt infernalia recuperata, terrestria remediata, cœlestia re integrata: ita quòd primum horum fecit per veniam, secundum per gratiam, & tertium per gloriam: ideo post passionem anima descendit ad inferos, ad liberandum in inferno detentos, deinde resurrexit à mortuis ad viuificandum in peccatis mortuos, ascendit ad cœlos reducendo captiuitatem, ad reintegrandum Hierusalem

Perfectissimū opificē, perfectissimum opus decet.

Nota.

Universidad de Deusto Biblioteca

ruſalem cœleſtem, miſit Spiritumſanctum ad ędificandum Hieruſalem terreſtrem. Quæ omnia neceſſario conſequuntur, & exiguntur ad ſufficientiam reparationis humanæ. Rurſus quia remedium illud fuit efficaciſsimum, tam in eos, qui Chriſti aduentum præceſſerunt, quàm in eos, qui ſequuntur, qui tamen ad ipſum Chriſtum acceſſerunt, & accedunt, & eius membra fidem, ſpem, & charitatem, ideo remedium illud habe fuerunt, & ſunt, tales autem ſunt qui hdhærent ei per re debuit efficaciam, primo in eos, qui in Chriſtum crediderunt, credendo ſperauerunt, & ſperando amauerunt, ac per hoc ſtatim debuit ad inferos deſcendere ad ipſorum liberationem. Vnde aperta ianua cœli per Chriſti paſsionem, qui ſatisfaciendo amouerat rompheam, mutando ſententiam diuinam, eripuit de inferno omnia membra ſua. Debuit etiam habere efficaciam præcipuam in eos, qui Chriſti aduentum ſequuntur, vt attrahendo ad fidem, ſpem, & charitatem, tandem ad gloriam perduceret cœleſtem.

Veritas mortis, & ſepultura probatur.

Vt igitur ædificaret ad fidem qua credimus Chriſtũ verum hominem, & verum Deum, qua etiam credimus eum voluiſſe nos redimere per mortem, & ad vitam nos reducere poſſe per reſurrectionem, ideo voluit reſurgere ad vitam immortalem, interiecto tamen ſpacio temporis debito, ſcilicet 36. horarum, in quo oſtenditur, quòd vere mortuus fuit, nec magis accelerare debuit, ne ſi citius reſurgeret crederetur, quòd nõ vere mortuus fuiſſet, ſed ſe mortuum finxiſſet, nec amplius differre, ne ſi ſemper iaceret in morte; crederetur impotens, & quòd nullos poſſet ad vitam reuocare, ideoque reſurrexit tertia die. Amplius vt erigeret ad ſpem, ad cœleſtem aſcendit gloriam quam ſperamus. Sed quia ſpes non oritur, niſi ex fide immortalitatis futuræ, & ideo non ſtatim aſcendit, ſed ſpacio quadraginta dierum interiecto, in quo per multa ſigna, & argumenta veram oſtenderet reſurrectionem, per quam animus ſolidaretur in fide, & ſubleuaretur ad ſperandum gloriam cœleſtem. Poſtremò vt inflammaret ad charitatem, miſit ignem Spiritusſancti in die Pentecoſtes. Et quia nullus hoc igne repletur, niſi qui petit, quærit, & pulſat, cum inſtanti, & importuno ſpei deſiderio, ideo non ſtatim poſt aſcenſionem miſit, ſed decem dierum ſpacio interiecto, in quo diſcipuli ieiunantes, orantes, & gementes diſpoſuerunt ſe, ad Spiritusſancti ſuſceptionem. Ac per hoc ſicut debitam ſeruauit horam in patiendo, ſic in reſurgendo, ſic in aſcendendo in cœlum, ſic in mittendo Spiritumſanctum, & propter fundationem trium virtutum prædictarũ, & propter multa myſteria, quæ in his temporibus implicantur. Et quoniam Spiritusſanctus, qui charitas eſt, & per charitatem habetur, eſt omnium origo chariſmatum, ideo cum deſcendit Spiritusſanctus, effuſa eſt plenitudo chariſmatum ad corpus Chriſti myſticum conſummandum. Et, quia diuerſa membra debent eſſe in corpore perfecto, & diuerſorum membrorum diuerſa officia, & exercitia, & diuerſorum officiorum diuerſa chariſmata, hinc eſt, quòd vni datur per Spiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſciẽtiæ, alij fides, alij gratia ſanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituũ, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum, quę omnia operatur vnus, atque idem ſpiritus, diuidẽs ſingulis prout vult, ſecundum ſuam liberaliſsimam prouidentiam, & prouidentiſsimam largitatem.

Obſeruatio temporum in myſterijs Chriſti.

BREVILOQVII. PARS QVINTA, IN QVA DE GRATIA SPIRITVS SANCTI AGITVR.

De gratia inquantum eſt donum, diuinitus datum Cap. 1.

POſt tractatũ de incarnatione Verbi, quod eſt origo, & fons omnis doni gratuiti, dicenda ſunt aliqua de gratia Spiritusſancti, quæ nobis quadrupliciter conſiderãda occurrit. Primò in quantum eſt donum diuinitus datum. Secundò in comparatione ad liberum arbitrium. Tertiò in comparatione ad habitus virtutum. Quartò in comparatione ad exercitia meritorum. De gratia igitur inquantum eſt donum diuinitus datum hæc tenenda ſunt ſcilicet quòd ipſa eſt donum, quod à Deo immediate donatur, & infunditur. Etenim cum ipſa, & in ipſa datur Spiritusſanctus, qui eſt donum increatum optimum, & perfectum, quod deſcendit à Patre luminum per Verbum incarnatum, ſecundum quod Ioannes in Apoc. vidit fluuium ſplendidum ad modum cryſtalli procedere de ſede Dei, & agni. Ipſa nihilominus eſt donum, per quod anima efficitur ſponſa Chriſti, Filia Patris æterni, & templum Spiritusſancti, quod nullo modo fit niſi ex dignatiua condeſcenſione, & condeſcenſiua dignatione maieſtatis æternæ per donum gratiæ ſuæ. Ipſa denique eſt donum, quod animam purgat, illuminat, & perficit, viuificat, reformat, & ſtabilit, eleuat, aſsimilat, & Deo iungit, ac per hoc acceptabilem facit, propter quod, donum huiuſmodi, gratia gratum faciens rectè dicitur, & debuit appellari.

Grę Spiritusſancti quadruplex conſideratio.

Apoc. 22.

Grã gratũ faciẽs

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt. Quia cum primum principium productiuum pro ſua ſumma beneuolentia fecit ſpiritum rationalem capacem beatitudinis æternæ, & reparatiuum principiũ capacitatem illam infirmatam per peccatum, reparauit ad ſalutem, & beatitudo æterna conſiſtit in habendo ſummum bonum, & hoc eſt Deus, & bonum excellens improportionabiliter, omnẽ humani obſequij dignitatem, nullus omnino ad illud ſummum bonum dignus eſt, peruenire cum ſit omnino ſupra omnes limites naturæ, niſi à Deo condeſcendente ſibi eleuetur ipſe ſupra ſe. Deus autem non condeſcendit, per ſui eſſentiam incommutabilem, ſed per ſuam influentiam ab ipſo manantem, nec Spiritus eleuatur ſupra ſe per ſitum localem, ſed per habitum deiformem. Neceſſe eſt igitur Spiritui rationali, vt dignus fiat eternæ beatitudinis, quòd particeps fiat influentiæ deiformis hæc autem influentia deiformis, quia eſt à Deo, & ſecundũ Deum, & propter Deum, ideo reddit immaginem noſtræ mentis conformem beatitudine beatiſsimę Trinitati, non tantum ſecundum ordinem originis, verum etiam ſecundum rectitudinem electionis, & ſecundum quietudinem fruitionis. Et quoniam, qui hoc habet immediate ad Deum reducitur, ſicut immediate ei conformatur, ideo donum illud immediate donatur à Deo, tanquam à principio influxiuo, vt ſicut immediate emanat à Deo Dei imago, ſic immediate manat ab ipſo Dei ſimilitudo, quæ eſt diuinæ imaginis perfectio deiformis, & ideo dicitur imago recreationis. Rurſus quoniam, qui fruitur Deo Deum habet, ideo cum gratia, quę ſua deiformitate, diſponit ad Dei fruitionem, datur donum increatum, quod eſt ſpiritusſanctus,

Gratia excedit oẽs limites naturę. Quomodo Deus condeſcẽdit, & nos per gratiã eleuamur.

Pij, atque mirabiles diuinę gratię effectus.

ctus, quod qui habet, habet Deum. Et quoniã nullus Deum habet quin ab ipſo ſpecialiter habeatur, nullus habet & habetur à Deo, quin ipſum præcipuè, & incomparabiliter diligat, & diligatur ab eo, ſicut ſponſa à ſponſo, nullus ſic diligitur quin ad æternam beatitudinis hęreditatem adoptetur pro Filio, hinc eſt, quòd gratia gratum faciens facit animam templum Dei, ſponſam Chriſti, & filiam Patris æterni. Et quia hoc non poteſt eſſe niſi ex ſumma dignatione, & condeſcenſione Dei, ideo illud non poteſt eſſe per habitum aliquem naturaliter inſertum, ſed ſolum per donum diuinitus gratis infuſum, quod expreſsè apparet, ſi quis ponderet quantum eſt, eſſe Dei templum, Dei Filium, Deo nihilominus indiſſolubilter, & quaſi matrimonialiter, per amoris, & gratię vinculum copulatum. Poſtremò, quia mens noſtra non efficitur conformis beatiſsimæ Trinitati, ſecundum rectitudinem electionis, niſi per vigorẽ virtutis, ſplendorẽ veritatis, & feruorẽ charitatis, & vigor virtutis animam purgat, ſtabilit, & eleuat, ſplendor veritatis animam illuminat, reformat, & Deo aſsimilat, feruor charitatis animam perficit, viuificat, & Deo coniungit, & ex his omnibus homo Deo placens, & acceptus exiſtit, hinc eſt, quòd illa influentia deiformis, dicitur habere omnes decem actus prædictos, ita tamen quòd denominatur ab vltimo, ſicut à completiſsimo. Dicitur enim gratia gratum faciens, quia habentem facit Deo gratum, cum non ſolum gratis detur à Deo, verumetiam ſit ſecundum Deum, & propter Deum, cum ad hoc ſit, vt per ipſam opus manans à Deo reuertatur in Deum, in quo ad modum circuli intelligibilis, conſiſtit omnium ſpirituum rationalium complementum.

De gratia inquantum iuuat ad bonum meritorium. Cap. 2.

SEcundò de ſpiritusſancti gratia, occurrit nobis cõſiderandum in comparatione ad liberum arbitriũ, & hoc ſecundum duplicem modum. Primò ſcilicet inquantum ipſa eſt adiutorium ad meritum. Secundò vero inquantum eſt remedium contra peccatum. De gratia ergo Dei inquantum eſt adiutorium ad merendum, hæc tenenda ſunt, quòd cum gratia dicatur generaliter, ſpecialiter, & propriè. Generaliter, dicitur adiutorium diuinum, creaturæ liberaliter, & gratis impenſum, & indifferenter ad quemcunque actum, & ſine huiuſmodi adiutorio gratiæ, nec poſſumus aliquid efficere, nec durare in eſſe, Specialiter vero, dicitur gratia adiutorium diuinitus datum, vt quis præparet ſe ad ſuſcipiendum Spiritusſancti donum, quo perueniat ad meriti ſtatum, & talis dicitur gratia gratis data, & ſine hac nullus ſufficienter facit quod in ſe eſt, vt ſe præparet ad ſalutem. Propriè vero, gratia dicitur adiutoriũ datum diuinitus ad merendum, quod quidem dicitur donum gratię gratum facientis, ſine quo nullus poteſt mereri, nec in bono proficere, nec ad æternam peruenire ſalutem. Ipſa enim tanquam radix merendi omnia merita antecedit, propter quod dictum eſt, quòd præuenit voluntatem vt velit, ſubſequitur autem ne fruſtra velit. Vnde nullus ipſam mereri poteſt, merito condigni, ſed ipſa meretur augeri à Deo in via, vt aucta, mereatur & perfici in patria, & gloria ſempiterna, ab ipſo Deo, cuius eſt gratiam infundere, augere, & perficere, ſecundum cooperationem voluntatis noſtrę, & ſecundum propoſitum ſiue beneplacitum prędeſtinationis æternę. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hęc eſt. Quia cum primum principiũ ſua omnipotenti virtute, & benigniſsima largitate, creaturam omnem de nihilo produxit ad eſſe, ac per hoc creatura de ſe non habeat eſſe, totum autem eſſe habeat aliunde, ſic facta fuit vt ipſa pro ſua defectibilitate ſemper ſuo principio indigeret, & primum principiũ pro ſua benignitate influere non ceſſaret. Cum ergo ſpiritus rationalis hoc ipſo, ꝙ de nihilo eſt, ſit in ſe defectiuus, hoc ipſo, ꝙ natura limitat, & ægena, ſit in ſe recuruus, amans proprium bonum, hoc ipſo, quòd totus à Deo, ſit totaliter Deo obnoxius. Et quia defectiuus eſt, de ſe tendit in non eſſe, quia recuruus, per ſe non aſſurgit ad rectitudinem perfectæ iuſtitiæ, quia totaliter Deo obnoxius, & Deus bonis eius non indiget, nihil poteſt facere de ſe, & propria virtute, propter quod Deum ſibi conſtituat debitorem, & maximè mercedis æternæ, quæ Deus eſt, niſi per diuinã condeſcenſionem, hinc eſt quòd ad hoc, quòd ſaluetur in eſſe, cum ſit defectiuus indiget ſemper adiutorio diuinæ præſentiæ, manutenentiæ, & influentiæ, per quam manuteneatur in eſſe, quæ quamuis ſit vniuerſalis in creaturas omnes, nominatur tamen nomine gratiæ, quia non ex debito procedit, ſed ex libertate bonitatis diuinæ. Hinc eſt etiam, quòd ad hoc vt ſe præparet ad donum ſupernæ gratiæ, cum ſit recuruus, indiget dono alterius gratiæ gratis datæ, maximè poſt naturam lapſam, per quã habilis efficiatur ad bona moralia, quæ ſunt bona ex circunſtantia, quæ nullo modo poſſunt dici bona, niſi procedant ex intentione recta, videlicet quòd non propter nos, ſed propter ſummum bonum fiant, ad quod non aſſurgit ſpiritus noſter recuruus, niſi præueniatur à Deo per aliquam gratiam gratis datã. Hinc nihilominus eſt, quòd ad hoc, quòd faciat bona opera, meritoria mercedis æternæ, cum totaliter ſit Deo obnoxius, & debitor ſui totius, indiget dono gratiæ gratũ facientis, per quam Deus ſibi condeſcendat, prius acceptans ſuam imaginem, & voluntatem, quàm operationem ex eo manantem, quia cum cauſa nobilior ſit ſuo effectu, nullus poteſt ſe facere meliorem, nec facere opus Deo placens, niſi prius placeat ipſe, vt Deus prius ipſum reſpiciat quàm ad munera eius, & ideo omnis radix merendi fundatur in gratia gratum faciente, cuius eſt facere hominem Deo dignum, propter quod nullus poteſt eam mereri merito condigni, ſed ſolum merito congrui. Ipſa autẽ habita mereretur ſui ipſius augmentum in ſtatu viæ, per bonũ eius vſum merito condigni. Nam cum ſolus Deus ſit ipſius gratiæ fontale principium influendi, ipſe ſolus eſt principiũ augmentandi, per modum infundentis, & gratia per modum meriti, & dignitatis, & liberum arbitrium pro modum cooperantis, & merentis, pro eo, quòd liberum arbitrium cooperatur gratiæ, & quod eſt gratiæ ſuum facit, & ideo non tantum liberum arbitrium per gratiã meretur gratię augmentum, in ſtatu viæ merito digni, verumetiam complementum in ſtatu patriæ merito condigni, tùm propter ſublimitatem doni Spiritusſancti, in merito cooperantis, tum propter veracitatẽ Dei promittentis, tùm propter vertibilitatem liberi arbitrij conſentienti, & finaliter perſeuerantis, tum propter difficultatem ſtatus merendi, tum propter dignitatem Chriſti noſtri capitis interuenientis, quod debet glorificari cum ſuis membris, tum etiam propter liberalitatem Dei tribuentis, quem non decet parua reddere, propter obſequium ſibi fideliter obtemperantis, tum propter nobilitatem operis, quod ex charitate procedit, quod tantum ponderat in conſpectu iudicis; quantum amor ex quo procedit, qui Deum incomparabiliter præponit omnibus creaturis, & ideo non ſufficienter, & competenter poteſt niſi in Deo, & ſummo bono remunerari, ex quibus omnibus tanquam ex ſeptem rationibus, gloriam æternam merito non tantum congrui, ſed etiam condigni, mereri facit gratia ſeptiformis.

Gratia nõ cadit ſub merito de cõdigno.

Creaturę rationalis indigẽtia multiplex.

Exemplũ eſt i Abel de quo in Gene. ſcriptum eſt Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera eius.

Gratia vſu creſcit.

Libe. arbitriũ cooperatur gratię.

Rões cõdignatis meriti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De gratia, inquantum est remedium peccati. Cap. 3.

Homo p se cadit, non per se surgit.

DE gratia vero inquantum est remedium contra peccatum, hæc tenenda sunt scilicet quòd liberum arbitrium licet sit sub Deo potentissimum, potest tamen per se in peccatum corruere, sed nullatenus potest resurgere sine adiutorio diuinæ gratiæ, quæ dicitur gratia gratum faciens. Illa autem gratia licet sit sufficiens remedium contra peccatum, non tamen infunditur adulto, nisi adsit liberi arbitrij consensus. Ex quo colligitur, quòd ad iustificationem impij quatuor concurrunt scilicet infusio gratiæ, expulsio culpę, contritio, & motus liberi arbitrij. Expellitur ergo culpa à Dei dono, non à libero arbitrio, non tamen sine libero arbitrio. Nam gratiæ gratis datæ est liberum arbitrium reuocare à malo, & excitare ad bonum, & liberi arbitrij est consentire, vel dissentire, & consentientis est gratiam suscipere, & suscipientis cooperari eidem, vt tandem perueniat ad salutem. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia cum primum principium hoc ipso quòd primum, & potétissimum sit causatiuum omnium, quæ fiunt in vniuersò præter quàm peccatorum, quæ sunt transgressionis legis diuinæ, & cœlestium inobedientiæ mandatorum, nihil habet sibi rebelle iniuriosum, & offensiuum nisi peccatum, quod contemnendo Dei præceptum, & auertédo nos à bono incommutabili, offendit Deum, deformat liberum arbitrium, perimit donum gratuitú, & obligat ad supplicium æternum. Cum igitur deformatio imaginis, & peremptio gratiæ sit quasi annihilatio, in esse moris, & vitæ gratuitæ, cum offensa Dei sit tantum ponderanda, quantus est ipse, cum reatus pœnæ eternę rõnem teneat infiniti, impossibile est q̃ homo resurgat à culpa nisi recreetur in vita gratuita, nisi remittatur offensat, & pœna relaxetur æterna. Solus igitur, qui fuit principium creatiuum est, & principiũ recreatiuum, & reparatiuum, Verbum scilicet Patris æternum, quod est Iesus Christus mediator Dei, & hominum, quod quia omnia de nihilo creat, ideo creat seipso solo sine aliquo intermedio. Quia vero recreat de formatum per vitium culpæ, reformando per habitum gratiæ, & iustitiæ obligatum ad pœnam, absoluendo per satisfactionem condignam, hinc est, quòd nos reparat substituendo pro nobis pœnam in natura assumpta, & infundendo gratiam reformatiuã, quę quoniam continuat nos suæ origini, facit nos mẽbra Christi, ac per hoc animam peccatricem, quæ fuerat inimica Dei, prostibulũ Diaboli, & serua peccati facit sponsam Christi, templum Spiritussancti, & filiam Patris æterni, quod totum fit per gratuitam, & condescensiuam infusionem doni gratuiti. Rursus quoniam Deus sic reformat, q̃ leges naturæ inditas non infirmat, ideo sic hanc gratiam tribuit libero arbitrio, vt tamẽ ipsum non cogat, sed eius consensus liber maneat, & ideo ad hoc, q̃ culpa expellatur, non solũ necesse est quòd gratia introducatur, verum etiam q̃ liberum arbitrium in adultis (in adultis dico, quia in paruulis sufficit fides Ecclesiæ, & meritum Christi, & excusat impotentia sui) necesse est (inquam) q̃ conformet se expulsioni culpę, per detestationem oĩum peccatorum, quam vocamus contritionem. Est etiam necesse, q̃ conformet se introductioni gratiæ per complacentiam, & acceptationẽ doni diuini, quam vocamus motum liberi arbitrij. Et sic necesse est, ista quatuor concurrere ad iustificationem impij. Postremò quia prædispositio ad formam completiuam, debet esse ei conformis, ad hoc, q̃ liberum arbitrium se disponat ad gratiam gratum faciẽtem, indiget adminiculo gratiæ gratis datæ, & quia gratiæ est liberum arbitrium nõ cogere, sed præuenire, & simul vtriusq; est in actum prodire, hinc est, q̃ in nra iustificatione concurrit actus liberi arbitrij, & gratiæ consonæ quidẽ, & ordinatæ, ita q̃ gratię gratis datę est exercitare liberum arbitrium: libri arbitrij aũt est huiusmodi excitationi consentire, vel dissentire, & cõsentientis est ad gratiam gratum facientem se præparare, quia hoc est facere quod in se est, & sic dispositio gratia gratum faciens habet infundi, cui liberum arbitriũ potest cooperari si vult, & tunc meretur, vel contraria per peccatum, & tunc demeretur. Si ergo cooperetur ei vsq; in finem, meretur peruenire ad æternam salutẽ. Verum est igitur quod dicit Augustinus, q̃ qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Verum est etiã q̃ non est volentis, neq; cutentis, sed Dei miserentis. Verum est etiã q̃ nullus potest superbire de meritis, quia nihil in nobis Deus præter sua dona coronat. Reseruauit. n. sibi Deus munera gratiæ liberaliter largienda, vt discat homo non esse ingratus, nec in se quasi nõ acceperit, sed in Domino gloriari. Verum est etiam q̃ licet liberum arbitrium per se legem implere nõ possit, nec gratiam in se efficere, inexcusabile tamen est, si non facit quod potest, quia gratia gratis data semper est præstò ad communitionẽ, cuius adminiculo facere potest, quod in se est, quo facto, habet gratiam gratum faciẽtem, qua obtenta, diuinam impleat legem, & faciat voluntatem, qua facta, tãdem ad beatitudinem perueniat sempiternam propter opera meritoria, quæ totaliter sunt à gratia, totaliter etiam à libero arbitrio, licet principalius à gratia, quia vt dicit Augustinus, gratia cooperatur ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum, qui quidem sessor liberum arbitriũ dirigit, deducit, & perducit ad portum æternæ fœlicitatis exercendo nos in operibus perfectæ virtutis secundum donũ ipsius gratiæ septiformis.

Sicut solus Deus creat, ita solus ipse recreat.

De iustificatione impij, ad quã quatuor concurrunt.

Iustificatio impij quatuor requirit.

Quantũ sit malum peccatũ.

De ramificatione gratiæ in habitus virtutum. Cap. 4.

TErtiò restat agere de gratia in comparatione ad habitus virtutum, circa quam consideranda sunt tria. Primum est qualiter gratia vna ramificatur in habitus virtutum. Secundum qualiter ramificatur in habitus donorum. Tertiũ qualiter remificatur in habitus beatitudinum. De ramification e igitur gratiæ in habitus virtutum hæc tenenda sunt q̃ cum vna sit gratia gratificans animam, septem tamen sunt virtutes gratuitæ, quibus regitur vita humana, tres quidem theologicæ. f. fides, spes, & charitas, & quatuor cardinales. f. prudentia, temperantia, fortitudo, & iustitia, q̃ę vno modo est virtus communis, & generalis, alio modo specialis, & propria. Hæc aũt septem virtutes, licet sint distinctæ, & proprias excellentias habentes, sunt tamen connexæ, & æqualem ad inuicem in eodẽ, & licet sint gratuitè per gratiam informatæ, possunt tamen fieri informes per culpam, sola charitate excepta, & iterum reformari per pœnitentiam aduenientę gratia, quę est habituum virtualium origo, finis, & forma. Ratio aũt ad intelligentiam prędictorum hęc est. Quia sicut principium productiuũ sua summa perfectione in dando vitam naturę, non tantum dat viuere quantum ad actũ primum, verum etiam quantum ad actum secundum, qui est operari, sic necesse est q̃ principium reparatiuũ vitam tribuat spiritui in esse gratuito, q̃ quantũ ad esse & quantum ad operari. Et quoniam vnius viuentis secundum vnam vitam primam, membrorum multę sunt operationes vitales ad illius vitę perfectam manifestationem, cum actus diuersificentur per obiecta, & diuersitas actuum requirat diuersitatẽ, siue distinctionem habituum, hinc est q̃ licet vna sit gratia viuificans ramificari tñ necessario habet in varios habitus propter varias operationes. Et qm̃ quędam sunt opera moralia primaria, sicut credere, quædam media, sicut intelligere credita, quædam vero postrema, sicut videre intellecta, & in primis anima rectificatur, in secundis expeditur, in tertijs perficitur, ideo gratia gratum faciens ramificatur in habitus virtutum, quorum est animã rectificare, in habitus donorum, quorum est animã expedire, & in habitus beatitudinum quorum est animam perficere. Rursus qm̃ rectitudo animæ perfecta requirit q̃ ipsa rectificetur secundum duplicem faciem. f. superiorem, & inferiorem, & respectu finis, & respectu eorum, quę sunt ad finem, ideo necesse est animã quantum ad superiorem faciem in qua consistit imago Trinitatis ęternę rectificari per tres theologicas virtutes, vt sicut imago creationis consistit in Trinitate potentiarũ cum vnitate essentiæ, sic imago recreationis consistit in Trinitate habituum cum vnitate gratiæ, per quos anima fertur rectè in summam Trinitatẽ secundum tria appropriata tribus personis, ita q̃ fides dirigit, in summè verum credendo, & assentiendo, spes in summè arduum imitando, & expectando, charitas in summè bonum desiderando, & diligendo. Necesse est etiam quantum ad inferiorem faciem, animam rectificari per quatuor cardinales virtutes. Nam prudẽtia rectificat rationalem, fortiudo irascibilem, temperantia concupiscibilem, iustitia vero rectificat omnes has vires in comparatione ad alterum. Et quia illud alterum determinatè potest esse proximus, potest etiam idem homo comparari ad seipsum, vt ad alterum, potest etiã esse ipse Deus, hinc est, q̃ iustitia circumire dicitur omnes vires. Dicitur etiam non tantum virtus cardinalis, verum etiam generalis comprendens totius animæ rectitudinem, cum ipsa dicatur rectitudo voluntatis. Vnde ipsa non tantum comprehendit virtutes ordinantes ad proximum, sicut est æquitas, libertas, verum etiã ad seipsum, sicut est pœnitentia, & innocentia, necnon ad Deum, sicut est latria, pietas, & obedientia. Postremo, quia omnis rectitudo virtutum secundũ esse gratuitum manat à gratia tanquam ab origine, & radice, & secundum esse meritorium comparatur ad charitatem sicut ad originem, formam, & finem, hinc est, q̃ cæteræ virtutes gratuitæ quo ad habitus sunt connexæ, & quo ad actus meritorios sunt æquales. Hinc est etiam, q̃ cęteri habitus virtutum possiunt esse informes, sola charitate excepta, quæ est virtutum forma. Cum enim habẽtur sine gratia, & charitate, in quibus cõsistituita virtutum, tunc sunt in formes. Cum autẽ superinfunditur gratia, tunc formantur, & decorantur, & Deo acceptabiles fiunt, sicut, & colores absque luce sunt inuisibiles, superueniente autem lumine fiũt lucidi, pulchri, & aspectui complacentes. Vnde quemadmodum ex luce, & coloribus fit vnũ in ratione motiui, & vna lux sufficit ad multos colores illuminãdos, sic ex gratia, & habitibus informibus cum formantur fit vnum, secundum rationem meritorij, & gratuiti, & vna nihilominus gratia sufficit ad informationem gratificationem habituum diuersorum.

De gratia triplex ad fideratio.

Cum vna sit gratia 7. sunt virtutes gratuitę.

Virtutũ, donorum, & beatitudinum officium.

Necessitas gręvirtutum in reformatione hominis.

Vnde homo sit inexcusabilis à peccato.

Charitas nunquam excidit. non potest esse informis.

De ramificatione gratiæ in habitus donorum. Cap. 5.

DE ramificatione autem gratiæ in habitus donorum hęc tenenda sunt, q̃ licet plurima sint dona gratię gratis datæ, & generaliter oẽs habitus diuinitus dati, dona Dei non absurde dici possint, specialiter tñ, & appropriatè septem sunt dona Spiritussancti, quæ enumerat, & nominat Isaias loquens de flore, qui processit de radice Iesse, id est, Christo, de quo dicit q̃ requieuit super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ, & intellectus. Spiritus consilij, & fortitudinis. Spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Dñi. In hac autem enumeratione descendẽdo procedit à summo, & cõbinando, vt simul ostendatur donorum distinctio, connexio, origo, & ordo. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hęc est. Quia cum principium reparatiuum per summam liberalitatem, non tm̃ det gratiam, ad rectificandum contra obliquitates vitiorum per habitus virtutum, verũ etiam ad expediendum contra impedimenta synthomatum per habitus donorum, ideo plurificari debent dona gratuita, secundum q̃ necessarium est ad expeditionis sufficientiam. Qm̃ igitur anima nostra indiget septiformiter expediri, hinc est, q̃ ex septiformi causa necesse est Spiritussancti dona esse septiformia. Indiget nanq; expediri contra viciorum obliquitates, quantũ ad vires naturales, quo ad super additas virtutes, in patiendo, in agendo, in contemplando, & vtroq; modo. Primò igitur propter viciorum obliquitates expeditissimè repellendas, septem sunt dona Spiritussancti, vt potè timor contra superbiam, pietas contra inuidiam, scientia contra iram, quæ quasi est quædam insania, fortitudo contra accidiam, quæ mentem reddit ad bona inualidam, consilium contra auaritiam, intellectus contra gulam, & sapientia contra luxuram. Secundò propter expediendas vires naturales, debẽt septẽ dona Spiritussancti esse. Nam irascibilis indiget expediri ad bona tã in prosperis, quàm in aduersis, in prosperis expeditur per timorem, in aduersis per fortitudinem. Concupiscibilis aũt indiget expediri quantũ ad affectionẽ respectu proximi, & hoc fit per pietatem, & quantum ad affectum respectu Dei, & hoc fit per gustum sapiẽtię. Rationalis vero indiget expediri, in veritatis speculatione, electione, & executione, per donum autem intellectus expeditur, ad verum speculandum, per donũ consilij ad verum eligendũ, per donum scientiæ, ad electum exequendum. per donum. n. scientiæ rectè conuersamur in medio nationis prauæ, & peruersę. Tertiò propter expedienda septem virtutum officia, septẽ debẽt esse Spiritussancti dona. Nam timor expedit ad temperantiam, timor. n. carnes cõfigit. Vnde. Confige timore tuo carnes meas, pietas ad veram iustitiã, scientia ad prudentiã, fortitudo ad fortitudinem, seu patientiam, consilium ad spem, intellectus ad fidem sapientia ad charitatem. Vnde sicut charitas est mater, & consumatio oĩum virtutum, sic sapiẽtia omnium donorum, ita, vt verè dicat Sapiens. Venerunt mihi oĩa bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius. Quartò propter expeditionem in patiendo conformiter ad Christum septem sunt habitus donorum. Christum autem ad patiendum mouit paterna voluntas, humana necessitas, & virtutis strenuitas. Paterna quidem volũtas mouit, vt cognita per intellectum, vt amata per sapientiam, vt in reuerentia habita per timorem. Mouit etiam nostra necessitas ad quam cognoscendam necessaria est scientia, ad quam miserandã superadditur pietas. Mouit nihilominus virtutis strenuitas, vt prouida in eligendo per consilium, vt vigorosa in perferendo per fortitudinem. Et sic dona debent esse septem. Quintò propter expeditionem in agendo septem dona dantur à Spiritussancto. Nam ad actionẽ expediendã necesse habemus expediri ad declinãdum à malo, quod fit per timorem. Necesse etiam habemus expediri, ad proficiendum in bono duplici, vel necessitatis, vel supererogationis. Circa primũ expedimur, per scientiam & pietatem, ita q̃ vnum est dirigens, & aliud exequens. Circa secundum expedimur per consilium dirigens, & fortitudinẽ exequentem. Necesse etiã habemus quiescere in optimo, & hoc quãtũ ad intellectum veri; & quantũ ad affectum boni, primũ fit per donum intellectus, secundũ per donum sapientiæ, in quo est quies. Sextò ad expeditionẽ in contemplãdo, dona Spiritussancti in septenario numero sunt. Nã ad vitam

Septẽ dona Spũssci Isa. 11.

Septuplex indigentia hominis.

Psal. 118

Sap. 17.

Motiua passionis Christi tria.

Tres actus Hierarchici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vitam hierarchicam, & cõtemplatiuum necessariũ est aĩam purgari, illuminari, & perfici. Purgari autẽ oportet à concupiscentia, à malitia, ab ignorantia, ab infirmitate, seu impotentia, primum facit timor, secundũ pietas, tertiũ scientia, quartum fortitudo. Illuminari aũt in digestus, in operibus reparationis, & primariæ conditionis, primum dat consiliũ, secundũ, intellectus. Perfici aũt habemus per accessum ad summũ quod consistit in vno, & hoc per donũ sapiẽę, & sic archanũ contemplationis à lato consummatur quasi in cubico. Septimò ad expeditionem in actione, & contẽplatione, septẽ debent esse dona Spiritussancti. Nam contemplatiua propter conuersionem ad Trinitatem, tria debet habere dona expedientia. s. quantũ ad reuerentiá maiestatis timorem, quantum ad intelligentiá veritatis intellectũ, quantum vero ad sapiam, siue gustum bonitatis, sapiam. Actiua vero, quæ versatur in agendis, & sustinendis debet habere quatuor. s. pietatem ad agendũ, & fortitudinẽ ad sustinẽdum, & directiua horum duorum. s. scientiam, & consilium. Vnde quia ad expeditionem necessaria est directio, ideo fit donorum combinatio, & plurima sunt dona ad intellectum spectantia, quia lux cognitionis vehementer expedit ad dirigendos pedes in viam rectam, & pacis.

De ramificatione gratiæ in habitus beatitudinum, & per consequens fructuum, & sensuum. Cap. 6.

De beatitudinibus, fructibus, & sensibus earũ.

DE ramificatione aũt gratiæ in habitus beatitudinum hæc tenenda sunt. s. q septem sunt beatitudines, quas Saluator enumerat in sermone de monte. s. paupertas spiritus, mititas, luctus, esuries iustitiæ, misericordia, mundicia cordis, & pax. Ad has vero beatitudines propter sui perfectionẽ, & plenitudinem duodecim fructus Spiritus, & quinq; spirituales sensus consequuntur, qui non dicunt nouos habitus, sed status delectationum, & vsus spiritualium speculationũ, quibus replentur, & consolantur spiritus virorum iustorum. Ratio aũt ad intelligentiá prædictorũ hæc est. Quia cum reparatiuum principiũ sit perfectissimum, & perfectissimè reparatiuũ, & reformatiuum per donum gratuitum, ideo gratiæ donũ ab ipso manans, liberaliter, & abundẽ, ramificari debet vsq; ad habitus perfectionum, qui cum fini approximent, tecto vocabulo nuncupantur ex nomine beatitudinum, quarum sufficientia, numerus, & ordo colligitur, ex integritate perfectionis, & ex modis perfectionum, & ex dispositionibus ad perfectionem. Primò igitur ad integritatem perfectionis, requiritur necessario perfectus recessus à malo, perfectus processus in bono, & perfectus status in optimo. Q̃m autem malum aut procedit ex tumore superbiæ, aut ex rancore malicię, aut ex languore concupiscentiæ, ideo ad perfectè elongandum, ab hoc triplici genere mali tres sunt necessariæ beatitudines. s. paupertas spiritus elongãs à malo timoris, mititas elongans à malo rancoris, & luctus elongans à malo libidinis, & languoris concupiscẽtialis. Quia vero perfectus processus in bono attenditur secundũ diuinam imitationem, & vniuersæ viæ Dñi misericordia, & veritas, hinc est, q duplex est beatitudo, secũdũ has duas vias. s. esuries, siue zelus iustitiæ, & affectus misericordiæ. Q̃m autem status in optimo, est vel per limpidam cognitionem, vel per tranquillam affectionem, hinc est, q sunt duæ vltimæ beatitudines. s. munditia cordis ad Deum videndum, & pax mentis ad perfectè fruendũ. Secundò etiam si modi perfectionum attendatur, debent esse septem habitus beatitudinum. Nam est perfectio religionis, prælationis, & internæ sanctitudinis. Ad perfectionem aũt religionis necessario requiritur abdicatio boni priuati acceptatio boni fraterni, & appetitio boni æterni. Primũ fit per paupertatẽ spiritus, secundũ per mitatem affectus, tertiũ per amaritudinẽ luctus. Ad perfectionẽ vero prælationis duo necessario requirũtur, s. zelus iustitiæ, & affectus misericordię, misericordia. n. & veritas custodiunt regem. Secundũ hęc duo disponi debet regimen prælationis in Ecclesia militante. Ad perfectionem aũt internę sanctitudinis, necessario requiritur puritas conscientiæ, & tranquillitas totius animæ per pacem Dei oẽm humanum sensum exuparantem. Tertiò si attendantur dispositiones præambulæ, septem debent esse beatitudines. Timor. n. facit recedere à malo, & à mali occasione, & quia radix malorum omnium est cupiditas, ideo timor disponit ad spiritus paupertatem, in qua simul iungitur humilitas cum paupertate, vt sic elõgetur vir perfectus à fonte oĩs culpæ, s. à superbia, & cupiditate. Et hinc est, q paupertas spiritus est fundamentum totius perfectionis euangelicæ. Vnde primò oportet hoc fundamentũ sternere, qui vult ad culmen perfections peruenire, secũdum illud. Si vis perfectus esse, vade & vẽde omnia quæ habes, &c. Ecce perfecta paupertas, quæ nihil sibi prorsus retinet, & sequere me, ecce humilitas, quæ facit q homo abnegando seipsum, tollat crucem suam & sequatur Christum, qui est totius perfectionis principalissimum fundamentum. Disponit ergo timor ad spiritus paupertatem. Pietas aũt ad mititatem. Nam qui pie ad aliquem afficitur, nec illum irritat, nec ab illo irritatur. Scientia vero disponit ad luctum, q̃m per scientiam cognoscimus nos, à statu beatitudinis, relegatos in hanc vallem miseriæ, & lachrymarum. Fortitudo autẽ disponit ad esuriem iustitiæ. Qui. n. fortis est tam auidẽ se tenet cum iustitia, vt malit à vita corporali, quàm à iustitia separari. Consilium vero disponit ad misericordiam. Nihil. n. Deus magis consulit in scriptura, quàm facere misericordiam, quod super oĩa reputat holocausta. Intellectus aũt disponit ad cordis munditiam, nam speculatio veritatis mundat cor nostrum, ab oĩbus fantasijs. Sapientia vero disponit ad pacem. Nam sapiẽtia iungit nos summo vero, & bono, in quo est finis, & tranquillitas totius nostri rationalis appetitus. Quia pace adepta, necessario sequitur superabundans delectatio spiritualis, quę in duodenario fructũ Spiritus continetur, ad insinuandam superabundantiam delectationum. Est. n. duodenarius numerus abũdans, in quo insinuatur, spiritualium charismatum exuberãtia, quibus fruitur, & delectatur aĩa sancta, & tunc est homo ad cõtemplationẽ idoneus, & ad aspectus, & amplexus sponsi, & sponsæ, qui fieri habẽt secundũ sensus spirituales, quibus videtur Christi sponsi summa pulchritudo, sub ratione splendoris, auditur summa harmonia, sub ratione verbi, gustatur summa dulcedo, sub ratione sapientiæ, comprehendentis vtrunq; verbum. s. & splendorem, odoratur summa fragrantia, sub ratione verbi inspirati in corde, astringitur summa suauitas, sub ratione verbi incarnati inter nos habitantis corporaliter, & redemptis se nobis palpabile, osculabile, amplexabile, per ardentissimam charitatem, quæ mentem nostram per extasim, & raptum transire facit ex hoc mundo ad Patrem. Ex dictis igitur manifestè colligitur, q habitus virtutum ad exercitiũ principaliter disponunt acti ue. Habitus vero donorum ad actum contemplatiuæ. Habitus aũt beatitudinum ad perfectionem vtriusq; Fructus vero Spiritus, qui sunt charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas, dicunt delectationes consequentes opera perfecta. Sensus vero Spirituales, dicunt perceptiones mentales, circa veritatem contemplandam, quæ quidem contemplatio fuit in prophetis, per reuelationem quantum ad triplicem

Integritas perfectionis, quibus consistit. Tres beatitudines cõtra triplex malum. Psal. 24.

Perfectio triplex.

Pro. 20.

Phil. 4.

Paupertas spiritus fundamentũ perfectionis. Matth. 19

Sapientia disponit ad pacem.

Tranquillitas contemplationis quibus contingat.

Fructus spiritus. 12. q sunt. Gal. 5.

Spirituales sensus qui.

cem visionem, scilicet corporalem, imaginatiuam, & intellectualem. In alijs vero iustis reperitur per speculationem, quæ incipit à sensu & peruenit vsque ad imaginationem, & de imaginatione ad rationem, de ratione ad intellectum, de intellectu ad intelligentiam, de intelligentia vero ad sapientiam, siue notitiam excelsiuam, quæ incipit hic in via, sed consummatur in gloria sempiterna. Ex his gradibus consistit scala Iacob, cuius cacumen attingit cęlum, & thronus salomonis in quo residet rex sapientissimus, & vere pacificus, & amorosus, vt sponsus speciosissimus, & desiderabilis totus, in quem desiderant Angeli prospicere, & ad quem suspirat desiderium sanctarum animarum, sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum. quo quidem desiderio feruentissimo, ad modum ignis, spiritus noster non solũ efficitur agilis ad ascensum, verum etiam quadã ignorantia docta, supra se ipsum rapitur, in caliginẽ, & excessum, vt non solum cum sponsa dicat, in odorem vnguentorum tuorum curremus, sed etiam cum Prophe ta psallat, & nox illuminatio mea in delicijs meis. quã nocturnam, & deliciosam illuminationem, nemo nouit nisi, qui probat, nemo autem probat nisi per gratiam diuinitus datam, quæ quia nemini datur, nisi ei, qui se exercet ad illam, ideo deinceps consideranda sunt exercitia meritorum.

Scala Iacob anagogice. Gene. 28. 3. Reg. 10. 1. Pet. 1. Psal. 41.

Docta ignorãtia Cant. 41. Psal. 148.

De exercitio gratiæ respectu credendorum. Cap. 8.

Circa quatuor exercenda est virtus.

QVartò igitur restat considerare gratiam, quantum ad exercitia meritorum. Circa quod, considerãda sunt quatuor. Primò de exercitatione gratiæ in credendis, cuiusmodi sunt articuli fidei. Secundò in diligendis, cuiusmodi sunt illa, quæ spectant ad ordinem diligendi. Tertiò in exequendis, cuiusmodi sunt præcepta legis diuinæ. Quartò in postulandis cuiusmodi sunt petitiones orationis Dominicę. De credendis autem, hæc tenenda sunt, quòd licet per fidem astringamur credere plurima, quæ sunt supra rationem, & generaliter omnia quæ continentur, & asseruntur in canone sacræ scripturæ, specialiter tamen, & propriæ articuli fidei dicuntur illi, qui continentur in serie symboli Apostolici, qui quidem vno modo sunt duodecim si habeatur respectus ad eos, qui symbolũ ediderunt, alio modo quatuordecim, si consideremus, quæ radicaliter sunt credenda, tanquam oĩum credendorum fundamenta. Ratio autem ad intelligentiá prędictorum hæc est. Quia cum primum principium in seipso sit summè verum, & bonum, in opere vero suo sit summè iustũ, & misericors, & summe vero debeatur firma assensio, summo bono fruens dilectio, summè iusto, vniuersalis subiectio, summè misericordi, fiducialis inuocatio, & gratia sit ordinatiua mentis nostræ, ad primi principij culturam debitam, hinc est, q ipsa dirigit, & regulat ad debita, & meritoria exercitia, in credendis amandis, exequẽdis, & postulandis, secundum q requirit summa veritas, bonitas, iustitia, & misericoria in Trinitate beata. Quoniã igitur veritati est credendum, & maiori veritati magis est credendum, & summè veritati per consequens summè est credendũ, & veritas primi principij, in infinitum maior est omni veritate creata, & luminosior omni lumine intellectus nostri, hinc est, quòd ad hoc q intellectus noster, sit rectè ordinatus in credendis, necesse est q plus credat summè veritati, quàm sibi, & quòd se redigat in obsequium Christi, ac per hoc quòd non solum credat, quæ sunt secundum rationem, verum etiam quæ sunt supra rationem, & contra sensuũ experientiam, quod si recusat non exhibet summè veritati debitã reuerentiam, dum iudicium industriæ propriæ, præfert dictamini lucis æternæ, quod esse non potest absq; tumore superbiæ, & elationis improbandæ. Rursus, quia veritas supra rationem, siue prẽter rationem, est veritas nõ visa, nec apparens, sed magis occulta, & ad credendum difficillima, ideo ad hoc q firmiter credatur, necessaria est illustratio veritatis aĩam eleuans, necessaria est etiã testificatio auctoritatis aĩam firmãs, primum fit per fidem infusam, secundum per scripturam autenticam, quorum vtrunq; est à veritate summa per Iesum Christum qui est splendor, & verbum, & per Spiritumsanctum, qui veritatem ostendit, & dicit, & nihilominus credere facit. Hinc est, q autoritas præbet fulcimẽtum fidei, & fides assentit autoritati. Et qui autoritas principaliter residet in sacra scriptura, quæ per Spiritumsanctum est condita tota, ad dirigendam fidem catholicã, hinc est, q vera fides à scriptura non dissonat, sed ei assentit assensione non ficta. Postremò, quia veritas ad quam credendam arctamur per fidem, & de qua sacra scriptura agit principaliter, non est veritas quæcunq;, sed veritas diuina, vel vt est in natura propria, vel vt est in natura assumpta. Nã in huius veritatis cognitione consistit, & præmium patriæ, & meritum viæ. hinc est, q articuli fidei, qui sunt fidei fundamenta, aut spectant ad diuinitatem, aut ad humanitatem. Et quoniã diuinitas habet considerari in tribus personis, scilicet in Patre generante, Filio genito, & Spiritusancto procedente, & quadriformi operatione, scilicet creatione in esse naturæ, recreatione in esse gratiæ, resuscitatione in reparatione vitæ, & glorificatione in collatione gloriæ, hinc est, quòd articuli spectantes ad deitatem sunt septem. Similiter, quia humanitas Christi habet considerari, vt concepta de Spiritusancto, vt nata de Virgine, vt patiens in cruce, descendens ad infernum, vt resurgens à morte, vt ascendens in cœlum, vt veniens ad finale iudicium, hinc est, quòd septem sunt articuli spectantes ad humanitatem, & sic sunt in vniuerso quatuordecim, ad modum septem stellarum, septem candelabrorum aureorum, in quorum medio Filius hominis ambulabat. Quoniam ergo vnus est Christus, in natura diuina & humana, & vna tantum est veritas summa, quæ est ratio credendi, vna prima summa, & sola, quę non mutatur per tempora, hinc est, q de omnibus prędictis articulis vna tantum est fides, & eadem, non mutata, tam in præsentibus, quàm in præteritis, quàm in futuris, licet magis clara sit, & explicita in eis, qui Christum sequuntur quàm in eis, qui prœcesserũt eius aduentum, sicut nouum testamẽtum clarius est quàm vetus, in quibus prædicti articuli continentur. Et quia Spiritussanctus hos articulos fidei in scripturarum profunditate contentos, in vnum compegit per duodecim Apostolos, tanquam per testes firmissimos, hinc est, quòd prædicti articuli in vnum symbolum Apostolorum collecti fuerunt. Et ideo secundum Apostolos componentes duodecim articuli dici possunt, quia qui libet Apostolus in ædificationem fidei posuit vnũ articulum quasi lapidem vnum vnum, quod Spiritussanctus rectè prefiguauit in duodecim viris, qui duodecim lapides, de Iordanis alueo extraxerunt, ad altare Dominicum construendum.

Fides summę veritati innititur.

Ad firmiter credẽdum duo sunt necessaria.

Distinctio credendorum.

Apoc. 2.

Vnitatis fidei ratio

Iosuę. 4

De exercitio gratiæ respectu diligendorum. Cap. 8.

DE diligendis autem hæc tenenda sunt, quòd licet omnia opera diuina sint valde bona, quatuor tamen propriè sunt ex charitate diligenda scilicet Deus ęternus, quod nos sumus, proximus noster, & corpus nostrum. In quorum dilectione seruandus est ordo, & modus, vt Deus diligaẽ primò, & super oĩa, & propter se, secundò qđ nos sumus sub Deo, & pro Deo, tertiò proximus noster, sicut & nos,

Que sunt charitatis dilegẽda.

quartò corpus nostrum infrans, & infra proximum, tanquam bonum minus precipuum. Ad hoc aũt exequendũ datur vnus charitatis habitus, & duplex mandatum, in quo pendet vniuersitas legis, & prophetarũ, non solum quantum ad vetus testamentũ, verum etiã quantum ad nouum. Ratio aũt ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia primum principium hoc ipso q̃ primum est summum, & hoc ipso q̃ summum, est summè bonum, & hoc ipso q̃ summè bonum, est summè beatum, & summè beatificatiuum, & hoc ipso q̃ summè beatificatiuũ, est ipso summè fruẽdum, & hoc ipso q̃ est eo summè fruendum, summè est ei inhærendum per amorẽ, & in eo quiescendum tãquam in fine. Q̃m ergo amor rectus, & ordinatus, qui charitas appellatur, principaliter fertur in illud bonũ quo fruitur, & in quo quiescit, & hoc ipsum est ratio diligendi, hinc est, q̃ illud precipuè diligit tanquam beatificatiuum, & cætera per consequens, quæ per illud idonea sunt beatificari. Q̃m igitur nobiscum ad beatitudinẽ natus est proximus peruenire, natum est etiã peruenire, & corpus nostrum tanquam beatificabile cum Spiritu, hinc est, quòd quatuor tanquam ex charitate diligenda esse dicuntur. s. Deus, & proximus, Spiritus noster, & corpus nostrum. Rursus q̃m Deus est supra nos tanquam bonum supremum, Spiritus noster intra nos tanquam bonum intrinsecum, & proximus noster iuxta nos tãquam bonum cognatum, corpus vero nostrum infra nos tanquam bonum subiectum, hinc est, q̃ hic debet seruari ordo in diligendo, vt primo Deus diligatur super omnia, & propter seipsum: secundò spiritus noster sub Deo supra omne bonum caducum, tertiò proximus noster iuxta nos ad consimile bonum, quartò corpus nostrum infra nos sicut bonum infimum, & in eo dẽ gradu contineri debet corpus proximi, quia vtrunque tenet rationẽ inferioris boni respectu spiritus nostri. Postremò, quia amor est pondus mentis, & origo omnis affectionis mentalis, qui de facili reflectitur in se, & difficulter tendit in proximum, & difficilius eleuatur in Deum, hinc est, q̃ licet quatuor sint diligenda ex charitate, duplex tñ datur mandatum, vnũ quod dirigit in Deũ, aliud quod dirigit in proximũ. Et quia oĩa præcepta, vel ad Deum referuntur tanquã in finẽ, vel ad proximum tanquam in illud, quod est ad finem, hinc est, q̃ in his duobus mandatis clauditur collectio mãdatorum, & comprehensio oĩum scripturarum, & charitas ipsa est radix, forma, & finis virtutum, quę iungit oẽs cum vltimo fine, & ligat oĩa ad inuicem simul, & ordinat, ac per hoc ipsa est pondus inclinationis ordinatæ, & vinculum colligationis perfectæ, ordinẽ quidem seruans respectu diligẽdorum diuersorum, quantum ad affectum pariter, & effectum, vnitatem autem habens in habitu quantũ ad vnum finem, & vnũ principale dilectum, quod est ratio diligẽdi respectu oĩum aliorum dilectorũ, quæ per amoris vinculũ nata sunt colligari in vnũ Christum quantũ ad caput & corpus, quod vnitatem continet in se saluãdorum, quæ vnitas nunc inchoatur in vita, sed cõsummatur in æterna gloria iuxta quod Dñs orat, vt sint vnum, sicut & nos vnũ sumus, & ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnum, qua vnitate consummata per vinculum charitatis, erit Deus omnia in omnibus, æternitate certa & pace perfecta, eruntq́ue omnia per amorem communia cõmunione ordinata, & ordinatione connexa, & connexione indissolubiliter alligata.

Matth. 22 Ratio charitatis in proximo.

Ordo seruandus in dilectione.

Ioan. 17.

Finis charitatis.

De exercitio gratiæ respectu agendorum, præceptorum & consiliorum. Cap. 9

Præceptorum diuersitas.

DE præceptis autem legis diuinæ hoc tenendũ est, q̃ in lege mosayca sunt præcepta iudicialia, figuralia, & moralia, vt potest decem præcepta decalogi in duabus tabulis conscripta digito Dei. Lex autẽ Euangelica, iudicialia temperat auferẽdo, figuralia euacuat adimplendo, moralia consummat adijciẽdo. Adijcit aũt documenta instruentia, promissa excitantia, & consilia perficientia, cuiusmodi sunt consilium paupertatis, consilium obedientiæ, & consilium castitatis, ad quæ implenda inuitat Dñs noster Iesus Christus eum, qui vult esse perfectus. Ratio aũt ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia primum principium, sicut est summè bonum in seipso, sic est summè iustum in opere suo, & in vniuerso regiminæ disponendo. Q̃m ergo summè iusti est zelare iustitiam, non tantum in se, verum etiã in altero, iustitia aũt consistit, in conformando se regulis iuris, hinc est, q̃ diuinæ iustitię est regulas iustitiæ homini imprimere & exprimere, non tm̃ dictando per modum veritatis erudientis, sed etiã præciendo, & obligando, per modum voluntatis imperantis. Et q̃m gratia facit voluntatem nostrã voluntati diuinæ conformẽ, ipsius est disponere nos ad obtemperandum, & subiacendum illis regulis iustitiæ, secundũ dictamen legis diuinitus datæ. Rursus q̃m diuinis imperijs dupliciter obtemperare contingit, videlicet ex timore pœnę, vel ex amore iustitiæ, & primũ est imperfectorum, secundum aũt perfectorum, ideo duplicem Deus homini contulit legẽ, vnam timoris, & alteram amoris, vnam in seruitutẽ generantem, & alteram in adoptionem filiorũ Dei transferentẽ. Ac per hoc, quia timentibus & imperfectis cõpetit, vt terreantur per iuditia, & manuducantur per signa, & dirigantur nihilominus per præcepta, hinc est, q̃ lex mosayca quæ est lex timoris, continet iudicialia, & figuralia, & moralia. Perfectis aũt & amãtibus competit aperta instructio documentorũ, larga promissio præmiorũ, & alta perfectio consiliorum, hinc est, q̃ lex euangelica continet ista tria. Et ideo dicitur lex mosayca differre ab euangelica, quia illa figuræ, hęc veritatis, illa lex pœnę, hæc gratiæ, illa literalis, & ista spiritualis, illa occidens, & ista viuificans, illa timoris, & ista amoris, illa seruitutis, & ista libertatis, illa oneris, & ista facilitatis. Postremò q̃m regulæ spectantes ad iustitiæ necessitatem continẽtur in diuinis præceptis, & iustitiæ est ius suũ vnicuiq; reddere, necesse est, q̃ præcepta moralia quędã sint, quę ordinent nos ad Deum, quędã ad proximum secundũ duplex charitatis præceptũ, quod Spiritussanctus voluit insinuare per duarum misteriũ tabularum, & ideo digito Dei scriptæ dicuntur. Et quia Deus est trinus, Pater. s. & Filius, & Spiritussanctus, cui competit summa maiestas adoranda, veritas profitenda, & charitas acceptanda, secundũ vim irascibilem, rationalem, & concupiscibilem, per actũ operis, oris, & cordis, ideo triplex est mandatũ primæ tabulę, correspondens tribus præmissis, s. adorationis subiectiuę, iurationis veridice, & sabbattizationis sacratę. Quia vero ꝓximus est imago Trinitatis, & ei quantum prę̃fert imaginem Patris debetur pietas, inquantum imaginem Filij debetur veracitas, inquantum imaginẽ Spiriussanctii debetur benignitas, hinc est, quòd septem sunt mandata, quę ad secundam tabulam spectant. Nam pœnes pietatem duo sunt, vnum, quod pietatem mãdat, scilicet de Patre honorando, alterum, quod impietatem vetat, scilicet de non occidendo. Penes veracitatem vero quę principaliter consistit in verbo, accipitur vnum, scilicet de falso testimonio non ferendo. Penes benignitatem vero cui opponitur cupiditas, & concupiscentia, quarum vtraque potest esse in opere, vel in corde, accipiuntur quatuor, scilicet non mechaberis, non concupisces vxorem, non furtum facies, & non concupisces rem alienam. Et habent hæc ordinari, secundum maiora, vel minora nocumenta, per quæ infringi potest iustitia. Et sic regulæ spectãtes ad iustitiæ necessitatem, debent

Perfectio legis euangelicę.

Præceptorum sufficientia.

bent contineri in decem præceptis. Quoniam autem iustitia ad perfectionẽ peruenit, dum perfectè se elongat à malo, & quantum ad culpam, & quantum ad cautam, & omnem malum oritur ex triplici radice, scilicet concupiscentiæ carnis, & concupiscentiæ oculorum, & superbiæ vitæ, hinc est, quòd tria sunt consilia Euangelica, perfectè nos elongantia à triplici radice prædicta. Quæ ideo sunt consilia, quia vt perfectè faciant recedere à malo, non solum separant ab illicitis, verum etiam à licitis, & concessis, quæ possunt esse occasio mali, ac per hoc non solum iustitiam continent sufficientem, verum etiam superabundantem, secundũ quòd competit perfectioni Euangelicæ legis, & exercitationi gratiæ perficientis.

1. Ioan. 2.

De exercitio gratiæ respectu petendorum, & orandorum. Cap. 10.

Cur Deus à nobis requirat orandi assiduitatẽ.

DE petitionibus autem orationis Dominicę hoc tenendũ est, quòd licet Deus sit liberalissimus, & promptior ad dandũ, quàm nos ad accipiendum, tamen à nobis vult orari, vt occasionem habeat, largiendi dona gratiæ Spiritussancti. Vult autem orari, non solum orationem mentali, quæ est ascensus intellectus in Deum, verum etiam vocali, quæ est petitio decentium à Deo, non solum per nosipsos, verumetiã per Sanctos, tanquam per adiutores nobis diuinitus datos, vt quod minus digni sumus impetrare per nos, impetrare valeamus per Sanctos. Et quia quid oremus secundum quòd oportet nescimus, ne vagaremur incerti, formã nobis tribuit Dominus, & Deus noster Christus in oratione quam composuit, in qua sub septenario petitionum numero vniuersitas comprehenditur petendorum. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia primum principium sicut est summè verum & bonum in seipso, sic misericors & iustum in opere suo. Et quia misericordissimum est, ideo libentissime condescendit humanæ miseriæ per infusionem gratiæ suæ. Quia vero simul cum hoc iustum est, ideo donũ perfectum non dat, nisi desideranti, non dat gratiam, nisi regratianti, non impedit misericordiam, nisi miseriam cognoscenti, vt salua sit libertas arbitrij, & non vilescat nobilitas doni, & integer perseueret cultus honoris diuini. Quoniam ergo orantis est affectare subsidium, proprium allegare defectum, & gratias agere propter beneficiũ gratis datum, hinc est, q̃ oratio disponit ad susceptionem diuinorum charismatum, & Deus orari vult ad hoc, vt munera largiatur. Rursus quia ad hoc q̃ desideriũ efficaciter sursum tendat ad impetrandum dona diuina, necesse est, quod affectio nostra sit feruida, & cogitatio in vnum collecta, & expectatio nostra sit certa, & firma, & quia cor nostrum frequenter est tepidum, frequẽter dispersum, frequenter etiam pauidũ propter peccati remorsum, nec audens per seipsum comparere ante Dei conspectum, hinc est, quòd Dominus voluit nos non tantum orare mentaliter, verum etiam vocaliter, ad nostri affectus excitationem per verba, & ad recollectionem cogitationum per sensum verborum. Voluit etiã nos orare per sanctos, & sanctos pro nobis, ad dandam fiduciã pauidis, vt q̃ non audent vel non possunt impetrare per se, per idoneos impetratores obtineãt, ac per hoc in orantibus humilitas conseruetur, in sanctis intercedentibus dignitas declaretur, in oĩbus etiam Christi membris charitas, & vnitas ostendatur, qua, quæ inferiora sunt ad superiora fiducialiter, racurrant, & superiora in ferioribus liberaliter cõdescẽdat. Postremò q̃ Deus iustus, & misericors exaudire nõdebet nisi in his, quę spectant ad suum honorem, & ad nostram salutem, huiusmodi autem sunt, quæ, spectant ad præmium patrię, & ad viaticum viæ, & prima sunt tria, & sequentia quatuor, hinc est quòd petitiones Dominicæ orationis, quæ docent quid petere vtiliter debeamus sunt septem. Quæ enim spectant ad diuinum honorem, & præmium patriæ sunt tria, scilicet intelligentia veritatis, reuerentia maiestatis, & concordia voluntatis. Siue per alia verba. Vel est visio summi veri, quod non videtur, nisi à mundis, & à sanctis, & hæc petitur cum dicitur. Sanctificetur nomen tuum idest tui nominis notitia perfectis sanctis, & mundis donetur. Vel est tentio summi ardui, quæ reges facit, & per quam regnum habetur, & hæc petitur cum dicitur. Adueniat regnum tuum. Vel est fruitio summi boni, quæ non datur, nisi his, qui voluntates suas habent diuinæ voluntati conformes, & hæc petitur cum dicitur. Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terra. Quæ autem spectant ad transitum viæ, aut respiciunt collationem boni conferentis, aut amotionem mali nocentis. Collatio autem boni conferentis petitur in pane cotidiano, siue supersubstantiali, in quo petitur quicquid necessarium est ad conseruationem vitæ presentis, siue secundum spiritum, siue secundum corpus. Amotio autem mali nocentis petitur in tribus petitionibus vltimis, quia omne malum aut tenet rationem præteriti, aut futuri, aut præsentis. Vel aliter, aut tenet rationem mali culpæ, aut pugnę, aut pœnæ. Primum petitur amoueri in dimissione debitorem, secundum in victoria tentationum, tertium, & vltimum in liberatione ab oppressione malorum. Et sic septem in vniuerso sunt petitiones in quibus vniuersaliter petitur quicquid petendum est. Et hoc quidem satis rectè, vt fœptenarius petitionum, respondeat septenario diuinorum charismatum, & donorum gratiæ septiformis. Propter quod notandum est, quòd septiformem septenarium, proponit nobis sacra scriptura considerandum, scilicet vitiorum capitalium, sacramentorum, vitutum, donorum, beatitudinum, petitionum, & dotum gloriosarũ, trium, scilicet spiritualium, & quatuor corporalium, vt inferius apparebit. Proponit ergo septenarium vitiorũ tanquam primum, à quo debemus recedere, septenarium sacramentorum secundum, per quem debemus incedere, septenarium dotum vltimum, quem debemus appetere, septẽnarium petitionum penultimum, quo debemus petere, septenarium autẽ virtutum, donorum & beatitudinum, triplicem intermedium, per quem, debemus transire vt hic septies in die laudantes nomen domini & orantes, impetremus gratiam septiformem virtutum, donorum, & beatitudinũ, qua vincamus septiformem pugnam vitiorum capitalium, & perueniamus ad septiformem coronam dotum gloriosarum, adiuuãte nihilominus septiformi medicina sacramentorum, diuinitus ad reparationem humani generis statutorum.

Conditiones orantis.

Sanctorũ inuocatio

Quid oratione petendum.

Orationis Dominicæ breuissima resolutio.

7. septena rijex sacra scriptura.

BREVILOQVII
PARS SEXTA,
IN QVA DE MEDICINA SACRAMENTALI AGITVR.

De sacramentali origine. Cap. 1.

POst quam actum est de Trinitate Dei, de creatura mundi, de corrupteia peccati, de incarnatione verbi, & de gratia Spiritussancti, iam nunc sexto agendum est de medicina sacramentali. Circa quàm considerandi sunt septem. Agendum est enim de sacramentorum origine, variatione, distinctione, institutione, dispensatione, iteratione, & vniustuiusque integritate. De origine igitur

Universidad de Piura Biblioteca

Institutio diuina sacramentorum.

ne igitur sacramentorum hoc tenendum est, quòd sacramẽta sunt signa sensibilia diuinitus instituta tanquã medicamenta, in quibus sub tegumento rerum sensibilium diuina virtus secretius operatur, ita quòd ipsa ex similitudine naturali representant, ex institutione significant, ex sanctificatione conferunt aliquam spiritualem gratiam, per quam anima curatur ab infirmitatibus vitiorum, & ad hoc principaliter ordinantur tanquam ad finem vltimum. valent tamen ad humiliationẽ, eruditionem, & exercitationẽ, sicut ad tunẽ, qui est sub fine. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia principium reparatiuum, quod est Christus crucifixus, verbum, scilicet incarnatum, quod sapientissimè dispensat omnia, quia diuinum, & clementissimè curat, quia diuinitus incarnatum, sic debet reparare, sanare, & saluare humanum genus ægrotum, secundum quòd competit ipsi ægrotanti, ægritudini, & occasioni ægrotandi, & ipsius ægritudinis curationis. Ipse autem medicus est verbum incarnatum,

Cur sacramentum sit signum sensibile.

Deus, scilicet inuisibilis in natura visibili. Homo egrotans est non tantum Spiritus, nec tantum caro, sed Spiritus in carne mortali. Morbus autem est originali culpa, quæ per ignorantiam inficit mentem, & per concupiscentiam inficit carnem. Origo autem huius culpæ, licet principaliter fuerit ex consensu rationis, occasionem tamen sumpsit à sensibus carnis. Ad hoc ergo quòd medicina correspondens esset omnibus supradictis, oportuit, quòd non tantum esset spiritualis, verumetiam aliquid haberet de sensibilibus signis, vt sicut hæc sensibilia fuerunt animæ, occasio labendi, ita essent ei occasio resurgendi. Quoniam igitur signa sensibilia, quantum est de se, non habent efficacem ordinationem ad gratiam, licet habeant longinquam representationem de sui natura, hinc est, quòd oportuit, quòd ab auctore gratiæ instituerentur ad significandũ, & benedicerentur ad sanctificandum, vt sic essent ex naturali similitudine repræsentantia, ex adiuncta institutione significantia, ex superaddita benedictione sanctificantia, & ad gratiam præparantia, per quam curarentur, & sanarentur omnia nostra. Rursus, quoniam gratia curatiua non datur elatis, incredulis, & saltidiosis, ideo oportuit hæc signa sensibilia diuinitus dari, quæ non solum sanctificarent, & gratiam conferrent, ac per hoc sanarent, verumetiam significatione erudirent, & susceptione humiliarent, & diuersificatione exercitarent, vt sic per exercitationem excluſa, accidia, à concupiscibili, per eruditionem excluſa ignorantia à rationali, per humiliationem excluſa superbia ab irascibili tota anima curabilis fieret à gratia Spiritusſãcti, quæ reformat nos secundum has tres potentias, ad imaginem Trinitatis, & Christi. Postremò quoniam per huiusmodi signa sensibilia diuinitus institutа, gratia Spiritusſancti susciptur, & in eis ab accedentibus inuenitur, hinc est, quòd huiusmodi sacramenta dicuntur gratiæ vasa, & causa, non quia gratia in eis substantialiter contineatur, vel causaliter efficiatur, cum in sola anima habeat collocari, & à solo Deo habeat infundi, sed quia in illis, & per illa gratia curationis à summo medico Christo ex diuino decreto oportet hauriri, licet Deus non alligauerit suam gratiã sacramentis. Ex præmissis igitur apparet non solum, quis sit sacramentorũ ortus, verũ etiam quis vsus, & quis fructus.

Quomodo sacramenta eſferant gratiam.

Nã ortus eorum est Christus Dominus. Vsus aũt est actus exercitatiuus, eruditiuus, & humiliatiuus. Fructus autem est hominum cura, & salus. Patet etiam quæ sit causa efficiens sacramentorum, quia diuina institutio. Quæ materialis, quia signi sensibilis repræsentatio. Quæ formalis, quia gratuita sanctificatio. Quæ finalis, quia hominum medicinalis curatio. Et quia denominatio fit à forma, & fine, hinc est, quòd dicuntur sacramenta quasi medicamenta sanctificantia. Per hæc enim anima à fœditate vitiorum reducitur ad sanctificationem perfectam. Et ideo licet sint corporalia, & sensibilia, sunt tamen medicinalia, & ob hoc veneranda tanquam sancta, quia sacra significant mysteria, ad sacra præparant charismata, à sacratissimo Deo data, sacra institutione, & benedictione diuinitus consecrata, ad cultum sacratissimum Dei in sacra Ecclesia constituta, ita, vt merito dici debeant sacramenta.

De sacramentorum variatione. Cap. 2.

Pro variatate temporũ, varia sacramenta.

DE variatione autem sacramentorum hoc tenendum est quòd sacramenta ab initio ad curationem hominis sunt instituta, & semper cũ morbo hominis cucurrerunt, & vsque in finem seculi perdurabunt, sed alia fuerunt in lege naturæ, alia sub lege scripta, alia sub lege gratiæ. Et in his omnibus illa quæ posteriora sunt significatione, sunt euidentiora, & effectu gratiæ digniora. In lege enim naturæ fuerunt oblationes, sacrificia, & decimationes. In lege autem scripta introducta est circuncisio, & adiuncta est expiatio, & superaddita est oblationũ, decimationum, & sacrificiorum, multiformis distinctio. In lege autem noua statuta sunt sacramenta numero pauciora, vtilitate potiora, virtute efficaciora, & præeminentia digniora, in quibus est impletio simul, & euacuatio sacramentorum omnium prædictorum. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est, quia verbum incarnatũ, quod est reparationis nostræ principium, & fons, & origo, sacramentorum, cum sit clementissimum, & sapientissimum, eo quòd clementissimum est, non permisit quòd curreret morbus peccati sine remedio sacramenti, eo vero quòd sapientissimum est, ideo iuxta dictamen suæ immutabilis sapientiæ cuncta ordinatissimè gubernantis, diuersa adhibuit medicamenta, & varia secundum mutationem variam temporum diuersorum. Quoniam ergo ab initio præcurrente tempore, & aduentu saluatoris magis ac magis appropinquante, semper magis ac magis effectus salutis creuit, & cognitio veritatis, congruum fuit, & ipsa signa salutis per successionem temporum alia post alia variari, vt effectus gratiæ diuinæ in salutem cresceret, simulque, & ipsa significatio in ipsis signis visibilibus euidentior appareret. Et ideo primum per oblationes, postea per circuncisionem, ad vltimum per baptismalem ablutionem, expiationis, & iustificationis, sacramẽtum formaliter institutum est, quia eiusdem mundationis forma, & similitudo in oblatione quidem occultè inuenitur, in circuncisione vero euidentius exprimitur, per baptismum autem manifestius declaratur. Et hinc est, quòd illa primi temporis sacramenta (sicut dicit Hugo) fuerunt sicut veritatis vmbra, medij temporis sicut figura, seu imago, postremi, scilicet gratiæ sicut corpus, quia intra se veritatem, & gratiam curatricem continent quam præsentant, & præsentialiter conferunt quod promittunt. Rursus quoniam præsentia veritatis, & gratiæ, quæ in lege gratiæ exhibetur ratione suæ excellentiæ, & multiformitatis in opere & virtute, per vnum signum exprimi non poterat, vt decebat, hinc est, quòd in omni tempore, & lege plura fuerunt sacramenta data, ad illam veritatem, & gratiam exprimendam, sed præcipuè in tempore legis figuræ, cuius est figurare multa signa, & varia præcesserunt, quæ sua varietate Christi gratiam multipliciter exprimerẽnt, & excellentius commendarẽt, & multipliciter commendando nutrirent paruulos, exercerent imperfectos,

imperfectos, & duros onerando frangerent, & ad iugum gratiæ domarent, & quodammodo emollirent. Postremò quoniam superueniente veritate cessat vmbra, & figura prænuncians sortitur finem intentum, quo habito cessare debet eius vsus, & actus, hinc est, quòd gratia superueniente, vetera sacramenta & signa impleta sunt pariter & sublata, quia signa erant prænostica futurorum, & quasi prænunciantia de longinquo, & noua nihilominus instituta tanquam demonstratiua præsentis gratiæ, & rememoratiua quodammodo passionis dominicæ, quæ fons est, & origo gratiæ curatiuæ, siue in nobis, siue in his qui præcesserunt Christi aduentum, sed in his qui præcesserunt, tanquã pretium promissum, in his qui sequuntur, tanquam pretium persolutum. Et quoniam non debetur gratia promissioni pretij, nisi ratione persolutionis, & abundantior debetur persoluto pretio, quàm promisso, hinc est, quòd passio Christi immediatius sanctificat sacramenta temporis legis nouæ, & pleniori gratia in eis redundat. Propter quod illa præparauerunt, & perduxerunt ad hęc, licut via ad terminum, sicut signũ ad signatum, sicut figura ad veritatem, & sicut imperfectum reducit, & præparat ad perfectum.

Dignitas sacramentorum noue legis.

De sacramentorum numero, & distinctione. Cap. 3.

DE distinctione autem, & numero sacramentorum nouæ legis, hoc tenendum est, quòd ipsa sunt septem, secundum correspondentiam ad gratiam septiformem, quæ per septennarium temporis nos reducit ad principium, quietem, & circulum æternitatis, sicut ad octauam resurrectionis vniuersalis. Horum autem sacramentorum ianua est baptismus, deinde confirmatio, eucharistia, pœnitentia, vnctio extrema, ordo, & matrimonium, quod licet vltimo collocetur propter morbum concupiscentiæ annexum, ipsum tamen fuit ante omnia introductum in Paradiso, etiam ante peccatum. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hęc est. Quia principium nostrum reparatiuum, & curatiuum nostrorum morborum Christus Dominus, verbum incarnatum, cum sit Dei virtus, & sapientia, & misericordia nostra sic potenter, sic sapienter, sic clementer, sic decenter sua debet instituere sacramẽta in lege gratiæ, vt nihil prorsus desit curationi nostræ quantum competit statui vitæ presentis. Ad perfectam autem curationem ægritudinis concurrunt hæc tria scilicet expulsio ægritudinis, introductio sanitatis, & conseruatio introductæ salutis. Primum igitur quoniam ad perfectam curationem, perfecta & vniuersalis requiritur morbi expulsio, & morbus est septiformis, triplex culpabilis scilicet culpa originalis, mortalis, & venialis, & quadruplex pœnalis, scilicet ignorantia, malitia, infirmitas, & concupiscentia, & non sanat oculum, quod sanat calcaneum, sicut dicit Hieron. hinc est, quòd oportuit ad hiberi, contra hæc septennarium medicamentorum, ad hunc septiformem morbum plenius expellendum, scilicet contra originalem, baptismum: contra mortalem, pœnitentiam: contra venialem, vnctionem extremam: contra ignorantiam, ordinem: contra malitiam, eucharistiam: contra infirmitatem, confirmationem: & contra concupiscentiam, matrimonium, quod eam temperat, & excusat. Rursus, quia perfecta curatio non potest esse sine restitutione integræ sanitatis, & sanitas animæ integra consistit in vsu septem virtutum, trium scilicet theologicarum, & quatuor Cardinalium, hinc est, quod ad harum vsum sanum restituendum, institui oportuit septiforme sacramentum. Nam baptismus sanando disponit ad fidem, confirmatio ad spem, eucharistia ad charitatem, pœnitentia ad iustitiam, vnctio extrema ad perseuerantiam, quæ est fortitudinis complementum, & summa, ordo ad prudentiam, matrimonium ad temperantiam conseruandam, quam maxime persequitur infirmitas carnis, sed honestas remediat nuptiarum. Postremò quoniam perfecta curatio esse non potest, sine conseruatione salutis introductæ, & salus introducta conseruari non potest in conflictu certaminis, nisi in acie ecclesiæ, quę est terribilis, vt castrorum acies ordinata, & hoc quidem fit per septiformis gratiæ armaturam, hinc est, quòd necesse est, septem esse sacramenta. Nam vt hæc acies sit perfectè, & continue communita, cum constet ex partibus corruptibilibus, indiget sacramentis munientibus, releuantibus, & renouantibus, munientibus pugnantes, releuantibus cadentes, & renouantibus morientes. Sacramentum autem muniens, aut munit ingredientes, & sic est baptismus, aut stantes, & sic est confirmatio, aut exeuntes, & sic est extrema vnctio. Sacramentum autem releuans, aut releuat à casu veniali, & sic est eucharistia, aut à mortali, & sic est pœnitentia. Sacramentum autem renouans, aut renouat in esse spirituali, & sic est ordo, cuius est administrare sacramẽta, aut in esse naturali, & sic est matrimonum, quod quia renouat multitudinem in esse naturę, quod est omnium fundamentum, ideo primo fuit ante omnia institutum, siue introductum, licet propter morbum concupiscentiæ annexum. Et quia minimè est sanctificatiuum, quamuis significatione sit sacramentum magnum, inter medicamenta spiritualia vltimo collocatur, & locum sortitur extremum. Vnde quia baptismus est ingredientium, confirmatio pugnantiũ, eucharistia vires resumentium, pœnitentia resurgentium, extrema vnctio exeuntium, ordo nouos milites introducentium, matrimonium nouos milites preparantiũ, patet ex his sufficientia, & ordo medicamentorum sacramentalium, & armorum.

Collatio sacramentorum, & virtutum.

De sacramentorum institutione. Cap. 4.

DE institutione autem sacramentorum hoc tenendum est, quòd septem sacramenta legis gratiæ Christus instituit, tanquam noui testamenti mediator, & precipuus lator legis, in qua vocauit ad promissa æterna, dedit præcepta dirigentia, & instituit sacramentia sanctificantia. Instituit verò ea, in verbis, & elementis, ad euidentiam significationis, & efficaciã sanctificationis, ita quòd semper habent significãtiam veritatis, sed non semper efficaciam curationis, non propter defectum à parte sui, sed à parte suscipientis. Instituit aũté predicta sacramenta diuersimode. Quędam scilicet ex eis confirmando, approbando, & consummando, vt matrimonium, & pœnitentiam. Quædam autem insinuando, & initiando, vt confirmationem, & vnctionem extremam. Quędam vero initiando, & consummando, & in semetipso suscipiendo, & vt sacramẽtum baptismi, Eucharistię, & ordinis. Hęc enim tria, & plene instituit, & etiam primus suscepit. Ratio autem ad intelligentiam prędictorum, hęc est. Quia principium reparatiuum nostrum est Christus crucifixus, verbum scilicet incarnatum, quod quia verbum est patri coęquale, & consubstantiale, est verbum summę virtutis, summę veritatis, & summę bonitatis, ac per hoc, & summæ auctoritatis, & ideo ipsius est proprie nouum testamentum introducere, ipsius est etiam dare legem integram, & sufficientem secundum exigentiam summæ virtutis, & veritatis, ac bonitatis suę. Ratione igitur summę bonitatis, promissa proposuit beatificantia, ratione autem summæ veritatis, præcepta dedit dirigẽtia, ratione verò summę virtutis, sacramenta statuit adminiculantia, vt sic per sacramenta virtus repararetur, ad implenda præcepta

Cant. 6.

Institutionis sacramentorũ modus diuersus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dirigentia, & per præcepta directiua peruenireturad promissa æterna, faciente hoc verbo æterno, Christo scilicet. Domino in lege euangelica, inquãtum est via, veritas, & vita. Rursus quoniam reparatiuum principium non solum est verbum, inquãtum verbum, sed etiam inquantum incarnatum, quod hoc ipso, quòd incarnatum omnibus se offert quantum ad notitiam veritatis, & omnibus digne accedentibus se exhibet ad gratiam curationis, hinc est, quòd tanquam plenum gratiæ, & vertatis ad maiorem euidentiam significandi, & efficaciam sanctificandi, sacramenta instituit in elementis simul, & verbis, vt dum elementa oculis, & verba auribus se offerrent, qui sunt duo sensus maxime cognoscitiui, euidentiam darent significationis expressæ, deinde etiam verba sanctificarent elementa, vt plenior fieret efficacia curationis humanæ, quæ quoniam nulli datur repugnãti, & impugnãti fontem gratiæ interius in corde, ideo sic instituta sunt, vt significarent semper, & vniuersaliter, non autem sanctificarent, nisi accedentes dignè, absque omni fictione. Postremò, quoniam & si verbum incarnatum sit fons gratiæ sacramentalis, aliqua tamen gratia sacramentalis fuit ante incarnationem, aliqua vero non nisi post spiritussancti missionem, quædam autem medio modo se habens, hinc est, quòd oportuit sacramenta instituiuersimodè. Nam ante incarnationem necessaria fuit compunctio pœnitentialis, & generatio matrimonialis, ideo hæc duo sacramenta non de nouo instituit, sed iam à se instituta, & naturali dictamini quodammodo impressa consummauit, & confirmauit in lege euangelica, dum pœnitentiam prædicauit, & nuptijs interfuit, & legem coniugij approbauit, secundum quod colligitur ex diuersis euangelij locis. Ante vero spiritussancti missionem, nec fuit plena spiritussancti donatio ad confirmationem, & nominis Christi publicam confessionem, nec vnctio mentis plenaria ad euolationem, ideo hæc duo sacramenta, scilicet confirmationem, & extremam vnctionem Christus solum initiauit, & insinuauit, confirmationem manum paruulis imponendo, & predicendo discipulos baptizandos spiritusancto: vnctionem vero extremam discipulos ad curandum mittendo, qui infirmos vngebant oleo, sicut dicitur in Marco. Medio autem tempore, & fuit regeneratio, & ecclesiæ ordinatio, & spiritualis cibatio, ideo Christus hęc tria sacramenta, s. baptismi, eucharistię, & ordinis, & cõplere & clarè instituit. Primò baptismũ suscipiendo, deinde formam dando, & ceteris publicando. Ordinẽ vero dando primò potestatem ligandi, & soluendi peccata humani generis, & potestatem conficiendi sacramentum altaris. Eucharistiam vero comparando se grano frumenti, & conficiendo, & dando discipulis imminẽte passione sacramentum corporis, & sanguinis sui. Et ideo hæc tria sacramenta per Christum distincte, & integrè, debuerunt institui, & in lege veteri multipliciter figurari, tanquam sacramenta substantialia noui testamenti, & propria legislatoris, verbi scilicet incarnati.

Marci. 6.

De sacramentorum dispensatione.
Cap. 5.

DE dispensatione verò sacramentorum hoc tenendum est, quòd potestas dispensationis sacramentorum, regulariter spectat ad solum genus humanum. In omnibus autem sacramentis dispensandis, necessaria est in dispensantie intentio. In aliquibus etiam necessariò cum intentione requiritur ordo sacerdotalis, vel pontificalis. Pontificalis inquam necessarius est, dispensationi confirmationis, & ordinis. Sacerdotalis vero dispensationi eucharistiæ, pœnitentiæ, & vnctionis extremæ. Baptismus autem & matrimonium, licet ad sacerdotes spectent, possunt tamen præter ordinem sacerdotalem dispensari de facto, maxime in articulo necessitatis. His autem existentibus, sacramenta dispensari possunt à bonis, & malis, à fidelibus, & hæreticis, intra ecclesiam, & extra, sed intra secundum veritatem, & ad vtilitatem, extra vero non ad vtilitatem, licet dispensentur secundum veritatem. Ratio autem ad intelligentiam prędictorum, hęc est. Quia reparatiuum principium nostrũ, verbum scilicet incarnatum, inquantum Deus & homo, sacramenta instituit ad salutem hominum, ordinauit sicut & congruum fuit, vt hominibus dispensarentur per ministerium hominum, propter seruãdam conformitatem dispensatoris ad Saluatorem Christũ, & ad ipsum hominem saluandum. Quoniam ergo Saluator Christus humanum genus saluauit, secundum quòd exigebat equitas iuris, dignitas ordinis, & securitas salutis, operatus est enim salutem nostram modo recto, ordinato, & certo, hinc est, quòd secundum horum trium exigentiam, sacramenta commisit hominibus dispensanda. Primò igitur, quia rectitudo iuris exigit, vt opera hominibus secundum quòd homo nõ fiant præcipitanter, & opera hominis, vt ministri Christi aliquo modo referantur ad Christum, & opera hominis, vt ministri salutis aliquo modo referantur ad salutem, vel in generali, vel in speciali, & dispensatio sacramentorum est opus hominis, vt rationalis, vt ministri Christi, & vt ministri salutis, hinc est, quòd necesse est, quòd fiat ex intentione, qua quis intendat facere quod Christus instituit ad humanam salutem, vel saltem facere, quod facit ecclesia, in quo clauditur in generali intentio prædicta, quia ipsa ecclesia sicut sacramenta à Christo accepit, sic ad fidelium salutem dispensat. Rursus, quia ordo dignitatis exigit, vt maiora maioribus, minora minoribus, & media mediis cõmittantur, & quædam sunt sacramenta, quæ præcipuè respiciunt excellentiam virtutis, siue dignitatis, vt sacramentum confirmationis, & ordinis, quædam quę respiciunt indigentiam necessitatis, vt baptismus & matrimonium, quorum vnum generat, alterum regenerat ad existentiam debitam, quędam autem media, vt eucharistia, pœnitentia, & vnctio extrema, hinc est, quòd prima tanquam suprema, non possunt dispensari nisi ab Episcopis, & Pontificibus, quantum est de iure commnni, alia vero tanquam infima, dispensari possunt à quibuscunque ordinibus, & personis inferioribus, maxime in articulo necessitatis, quod dico ratione baptismi, media vero à solis sacerdotibus, qui inter Episcopos, & inferiores personas, sunt quasi in medio constituti. Postremò, quia securitas salutis exigit, vt res sic fiat, vt in dubio non cadat, & nullus est, qui certus sit de bonitate, & credulitate dispensatoris, & idem ipse non est certus de se, vtrum odio vel amore dignus sit: ideo si sacramenta dispensari solum possent à bonis, nullus esset certus de susceptione sacramenti, & sic oporteret semper iterari, & sic malitia vnius, preiudicaret alienę saluti. Nulla etiam esset stabilitas in gradibus hierarchię ecclesię militantis, quę maxime consistit in sacramentis dispensandis, & ideo congruum fuit, vt sacramentorum dispensatio committeretur homini, non ratione sanctitatis, quę variatur secundum voluntatem, sed ratione auctoritatis, quę semper manet quantum est de sẽ, ac per hoc oportuit, ꝙ sic extenderet ad bonos, & ad malos, ad eos qui sunt intra, & ad eos qui sunt extra ecclesiam. Verum, quia extra vnitatem fidei, & charitatis, quę facit nos filios ecclesiæ, & membra, nullus potest saluari: ideo si sacramenta extra recipiantur, non ad salutem recipiuntur, quamuis vera sint sacramenta, sed vtilia possunt

Congrua dispositio sacramentorum dispẽsandorum.

Gradus dignitatis in Ecclesia diuersis.

Quare nõ solis bonis, nec à solis bonis dispensentur sacramẽta.

De ministris sacramentorũ.

possunt fieri, si quis redeat ad sanctam matrem ecclesiam vnicam Christi sponsam, cuius filius tantum Christus sponsus reputat dignos hæreditate æterna. Vnde Augu. contra Donatistas. Ecclesia Paradiso comparata, indicat nobis posse quidem baptismum eius homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem, vel percipere, vel tenere. Nam & flumina de fonte Paradisi, sicut scriptura testatur, etiam foras largiter manauerunt, nominatim quippe commemorantur, & per quas terras fluant, & quòd extra Paradisum constitutæ sint, omnibus notum est, nec tamen in Mesopotamia, vel in Aegypto, quo illa flumina perueniunt, est fœlicitas vitæ, quæ in Paradiso commemoratur, ita fit, vt cum Paradisi aqua sit extra Paradisum, beatitudo tamen non sit nisi intra Paradisum. Sic ergo baptismus potest esse extra ecclesiam, munus autem beatæ vitæ non nisi intra ecclesiam reperitur, quæ supra petram etiam fundata est, quæ ligandi, & soluendi claues accepit. Hæc est vna, quæ tenet, & possidet omnem sponsi sui & Domini potestatem, per quam coniugalem potestatem, etiam de ancillis parere filios potest, qui si non superbiant in sortem hæreditatis vocabuntur, si vero superbiant, extra remanebunt. Magis ergo, quia pro ecclesiæ honore atque vnitate pugnamus, non tribuamus hæreticis, quicquid apud eos eiusmodi cognoscimus, sed eos arguentes doceamus, quod extra vnitatem habent non valere ad salutem, nisi ad eundem venerint vnitatem.

Simile. Gen. 2.

Matth. 16.

De sacramentorum iteratione.
Cap. 6.

DE iteratione autem sacramentorum, hoc tenendum est, quòd licet commune sit omnibus sacramentis non iterari super eandem personam, & materiam, & ex eadem causa, ne fiat contumelia sacramento, specialiter tamen tria sunt sacramenta, quæ non sunt aliquatenus iteranda scilicet baptismus, confirmatio, & ordo. In his namque tribus imprimitur triplex caracter interior, qui nõ deletur, inter quos, caracter baptismalis retinet fundamentum, nec alij possunt imprimi, nisi ille primitus imprimatur. Vnde si quis ordinatur non baptizatus, nihil prorsus efficitur, sed est totum de nouo faciendum, quia non intelligitur iteratum, quod constat non fuisse factum. Ratio autem ad intelligentiam præmissorum, hæc est. Quia principium nostrum reparatiuum, verbum scilicet incarnatum, licet ratione suæ summæ virtutis, & sapientiæ, & bonitatis nihil agat inefficaciter, nihil inepte, nihil infructuosè, potissimè tamen hoc obseruare debet in nobilissimis operibus suis, cuiusmodi sunt illa per quæ reparatur genus humanum. Quoniam ergo sacramenta sunt de genere huiusmodi operum diuinorum, hinc est, quòd contumelia quodammodo fit eis, quando super eandem materiam, & personam, & ex eadem causa iterantur, quia ex hoc ostenditur, quòd prius dispensata fuerunt inefficacia, inepta, & infructuosa, contra id quod exigebat ipsius reparatiui principij virtus, & sapientia, & bonitas summa, quæ semper assistit ad operandum in illis, & per illa sacramenta. Rursus quoniam inter hæc sacramenta reparantia, in quibus est generaliter efficacia diuinæ virtutis ad reparationem humani generis, quædam sunt, quæ tãtum introducta sunt propter remedia morborum, quædam etiam non solum ad hoc, sed ad statuendum, discernendum, & ordinandum in ecclesia hierarchicos gradus, & morbi possunt variari, expelli, & iterum introduci, gradus autem ecclesiæ debent esse firmi, solidi, & inconcussi, hinc est, quòd sacramẽta quæ respiciunt morbos iterabiles, habent effectus transeuntes, ac per hoc, & iterabiles ratione nouæ causæ, sacramenta vero illa quæ respiciunt gradus hierarchicos, & status fidei determinatos, necesse est, quòd præter effectus remedian tes aliquos effectus, tribuant permanentes, ad graduũ, & statuum ecclesiæ distinctionem, fixam, & stabilem. Et quoniam hoc nõ potest fieri per data naturalia, vel dona gratuita, gratum facientia, necesse est, quòd fiat per aliqua singa substantiæ incorruptibili scilicet animæ incorruptibili, à principio incorruptibili, secundũ conformitatem ad incorruptibile indelebiliter, & gratis impressa, quæ caracteres appellantur, qui quoniam nunquam delentur, ideo nec iterari possunt, nec illa sacramenta in quibus huiusmodi caracteres imprimuntur. Postremò, quoniam triplex est status fidei, secundum quem habet fieri distinctio in populo christiano in acie ecclesiasticæ hierarchiæ scilicet status fidei genitæ, roboratæ, & multiplicatę. Secundum primum fit distinctio fidelium ab incredulis, per secundum fit distinctio fortium ab infirmis, & debilibus, secũdum tertium fit distinctio clericorum à laicis, hinc est, quòd illa sacramenta quæ respiciunt triplicem fidei statim prędictum, caracteres imprimunt, per quos indelebiliter impressos semper distinguunt, ac per hoc nunquam iterari possunt. Quoniam ergo baptismus respicit statũ fidei genitæ, in quo populus Dei distinguitur ab incredulis, vt Israelitæ ab Aegyptijs, & confirmatio respicit statum fidei roboratæ, in quo distinguitur populus fortis ab infirmis, sicut pugiles ab his, qui ad pugnam nõ sunt idonei, & ordo respicit statum fidei multiplicatę, in quo distinguitur clerus à laicis, sicut leuitæ ab alijs tribubus, hinc est, quòd in his tantum tribus sacramentis caracteres imprimuntur. Quia vero distinctio populi à non populo prima est, & radicalis, hinc est, quòd caracter baptismalis est fundamentum omnium aliorum caracterum, & ideo illo non substrato, nihil potest superædificari, ac per hoc oportet, de nouo fieri: si autem ille substernatur, alij imprimi possunt, nec vnquam vlterius iterandi sunt, nec sacramenta tria prędicta quę hos imprimunt, ex causa aliqua iterãtur, & gratuis de facto iterantibus debet pœna imponi, propter diuini contumeliam sacramenti, licet alia quatuor ex causis diuersis possint sine sui contumelia iterari.

Quare tria sint pœnitus iterabilia.

Triplex status fidei.

De integritate baptismi. Cap. 7.

IAm nunc septimo loco restat videre de integritate vniuscuiusque sacramenti, quæ cum sint in numero septiformi, primo dicendũ est de baptismi integritate, quod est ianua omnium aliorum sacramentorum. De integritate igitur sacramenti baptismi, hoc tenendum est, quòd ad hoc quòd aliquis baptizetur verè, & plenè, requiritur expressio formæ vocalis à Domino institutæ, quæ est hæc. Ego te baptizo in nomine patris, & filij, & spiritussancti, amen: absque omissione vocabuli, & sine interpositione vocabuli, absque præposterationeordinis supradicti, & sine commutatione nominis prænotati. Requiritur etiam mersio, vel ablutio per elementum aquę in toto corpore, vel saltem in digniori parte, ita quòd expressio, & mersio fiat ab vno, & eodem & in eodem tempore, quibus concurrentibus, si non fit fictio in baptizando, datur ei gratia regenerans, rectificans, & purificans ab omni culpa. Quod vt efficacius fiat cathechismus & exorcismus, tanquam prępreparatorij prę mittuntur tam in paruulis, quàm in adultis, ita tamen quòd in adultis requiritur fides propria, in paruulis sufficit fides aliena. Ratio autem ad intelligentiam prędictorũ, hæc est. Quia cum principium noitrũ reparatiuum, verbum s. incarnatum, tanquam perfectissimum, & sufficientissimum

Forma baptismi.

Catechismus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

principium reparare habeat genus humanum per medicamenta sacramentorum, ita quòd nihil sit in eis superfluum, nihil inordinatum, nihil etiam diminutum, ita disponere debuit, quòd sacramentum baptismi, & alia integrarentur secundum quòd exigebat sua virtus, nostra salus, & etiam noster morbus. Quoniam ergo virtus nos reparans, est virtus totius trinitatis, quam sancta mater ecclesia credit in animo, cõfitetur in verbo, & profitetur in signo, sub trium personarum distinctione, & proprietate, ordine, & origine naturali, est etiam virtus passionis Christi, qui mortuus, & sepultus fuit, & die tertia resurrexit, hinc est, ꝙ ad horũ expressionem in sacramento quod primum oĩum sacramentorum est, & in quo primò & principaliter hęc virtus operatur, debuit fieri expressio trinitatis distincta, propria, & ordinata nominatione, quantum est de forma cõi, licet in tempore primitiuæ ecclesiæ potuerit fieri in nomine Christi, in quo intellectus clauditur totius trinitatis. Debuit etiam fieri propria, & ordinata nominatio verbi baptizandi, cum trina mersione, ad expressionem mortis Christi, & sepulturæ, & resurrectionis post triduum factæ, quantum est de congruitate. Et quia simul operaf vtraq; virtus, & in vno Christo Saluatore, vtrunq; horum debet fieri ab vno, & eodem simul, & eodem tempore, propter seruandã vnitatem in sacramento, & significandam vnitatem in nostro mediatore. Rursus quoniam salus nostra requirebat inchoari per regenerationem, seu renouationem in esse gratiæ conferentis spirituale esse, abstergẽdo immunditiam, effugando tenebras, & refrigerando concupiscentiam, quæ vniuersaliter labefactat, omnem hominem descendentem seminaliter ab Adam, hinc est, ꝙ sacramentum primum, quod est regeneratiuum, debuit fieri in elemento, quod haberet cõformitatem ex naturali repræsentatione, ad triplicem effectum prædictum gratiæ inchoantis nostram salutem. Quoniã ergo aqua sua puritate mundat, sua peruietate, seu diaphaneitate luminis est delatiua, sua frigiditate refrigerat, & maxime communis est omnibus inter omnia liquida, hinc est, ꝙ sacramentum regenerationis nostræ perfici debuit in elemento aquæ indifferenter, quia omnia aqua, omni aquæ est eadem specie, & etiam ne aliquis propter defectum elementi periculum salutis incurrere posset. Postremò, quoniam moribus noster, contra quem principaliter est baptismus, est originale peccatum, quod animam priuat vita gratiæ, & omnium virtutum rectitudine habilitante, & pronum quodã modo reddit ad omne genus culpæ, & traducitur aliunde, & paruulum facit concupiscibilem, & adultũ actu concupiscentem, redigit etiam in diabolicam seruitutem, & in potestatem principia tenebrarum, hinc est, ꝙ ad hoc, ꝙ per illud sacramentum per contrarium sufficiẽs adhibeatur remedij medicamẽtum, congruit in eo dari gratiam regenerantem contra priuationem vitæ gratuitæ, gratiam rectificantem in septiformi virtute contra priuationem virtutis habilitatiuæ, gratiam purificantem ab omni culpa contra pronitatem ad omnem deordinationem vitiosam. Et quoniam originale peccatum, trahitur aliunde, & paruulum facit concupiscibilem, & adultum actu concupiscentem, necessaria est adulto fides propria, & pœnitentia, sed paruulo sufficit aliena, quæ scilicet est in vniuersali ecclesia. Quia vero baptismus debet eruere à seruitute diaboli, & de potestate principis tenebrarum, tam paruulos, quàm adultos, hinc est, ꝙ vtrique exorcizari debent ad expulsionem potestatis contrariæ, vtrique etiam cathezizari, adulti vt expulsa caligine erroris informentur ad fidẽ, paruuli vero vt sciant patrini quid eos debeant edocere, ne pro humano defectu impediatur baptismatis sacramentum, quo minus habeat finem suum.

Trinitatis atiq; passio nis xpi mysteriũ, in baptismo exprimitur.

Effectus baptismi.

De integritate confirmationis. Cap. 8.

DE sacramento confirmationis hoc tenendum est quòd ad ipsius integritatem requiritur forma vocalis, quæ secundum morem magis communem, hæc est. Signo te signo crucis, confirmo te chrismate salutis, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, amen. Requiritur etiam chrisma, quod conficitur ex oleo oliuarum, & balsamum, de quo cum per manus Episcopi, signum crucis fronti imprimitur, sub prædicta forma verborum, confirmationis suscipitur sacramentum, per quod confirmatur homo, vt pugil ad nomen Christi audactẽr, & publice confitendum. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est, Quia reparatiuum principium nostrum, verbum scilicet incarnatum, sicut æternaliter conceptum est in corde patris, & temporaliter in carne sensibiliter apparuit homini, sic neminem reparat, nisi ipsum, & cor de credendo concipiat, & creditum exterius confitendo depromat confessione debita, cuiusmodi est confessio veridica, veritate plena, quæ non tantum est veritas speculatiua, verumetiam practica. Hæc autem est in qua, non tantum est adæquatio intellectus sermonis, & rei, verumetiam in qua totus homo veritati conformatur secundum intelligentiam rationis, secũdum complacentiam voluntatis, & secundum adhærentiam virtutis, vt sit ex toto corde, tota anima, & tota mente, sit ex corde puro, conscientia bona, & fide nõ ficta, & talis est confessio integra, placida, & intrepida, vt sit ex integra ratione eius de quo est, placida ratione eius coram quo sit, intrepida ratione eius, à quo heri habet illa confessio. Quoniam ergo ad hoc homo pusillanimis non est idoneus, nisi per manum supernæ gratiæ confirmetur, ideo ad hoc, sacramentum confirmationis fuit diuinitus institutum, tanquam immediate sequens baptismum. Quia verò finis imponit necessitatem his quæ sunt ad finem, ideo integrari debet hoc sacramentum secundum exigentia confessionis prædictæ, & suarum conditionum, trium videlicet prædictarum. Primò ergo quoniam confessio hæc debet esse integra, & integritas confessionis non est, nisi quis confiteatur Christum verum hominem pro hominibus crucifixum, eundemq́ue verum Dei filium incarnatum, in trinitate patri, & spiritui sancto per omnia coæqualem, hinc est, quòd in forma vocali non tantum fit expressio actus confirmandi, verumetiam ipsius signi crucis, & nominis beatissimæ trinitatis. Amplius, quia confessio debet esse placida ratione eius coram quo fit, & fieri habet coram Deo, & hominibus, & Deo non potest placere nisi adsit lumen intelligentiæ, & nitor conscientæ, nec proximis, nisi adsit odor bonæ famæ, & vitæ honestæ, ideo ad horum designationem in elemento exteriori commiscetur oleum olinarum, quod est nitidum, & balsamum, quod est odoriferum, vt per hoc significetur quòd confessio, ad quã hoc sacramentum ordinat, & disponit, coniunctum debet habere nitorem conscientiæ, & intelligentiæ, cum suaui odore, tam vitæ, quàm famę, ne contrarietas aliqua sit inter linguam, & conscientiam, vel inter linguam, & famam, propter quam talis confessio non acceptetur ab homine, nec approbetur à Christo. Postremo quoniam talis confessio debet esse intrepida, vt nec pudore, nec timore dimittat quis dicere veritatem, & tempore persecutionis ignominiosam mortem Christi in cruce, confiteri publice formidat quis, & erubescit, præcipue horrens incidere in consimilẽ, pœnam, & ignominiam passionis, & huiusmodi, timor, & pudor potissimè apparet in facie, & maximè in fronte, ideo ad omnem verecundiam, & formidinem propulsandam, & manus potestatiua imponitur, quæ confirmet

Confessio vere Christiana.

Intrepida sit confessio.

confirmet, & crux fronti imprimitur, vt non erubescat, eam publice confiteri nec formet pro confessione nominis Christi, (si opus fuerit,) quantamcunque pœnam, vel ignominiam sustinere, tanquam verus pugil vnctus ad prælium, & tanquam strenuus miles ferens in fronte Regis sui signum, & crucis eius triumphale vexillum, cum quo paratus sit penetrare hostiũ cuneos securus. Non enim potest crucis gloria libere prædicari, si crucis pœna, & ignominia formidetur, iuxta, quod sanctus dicebat Andreas. Ego si crucem expauescerem, gloriã crucis minime prædicarem.

Doctrina, vere catholica de Eucharistia

De integritate Eucharistiæ. Cap. 9.

DE sacramento eucharistiæ hoc tenendum est, ꝙ in hoc sacramento verum Christi corpus, & verus sanguis, non tantum significatur verum etiã veraciter continetur sub duplici specie, panis. s. & vini tanquam sub vno, & non sub duplici sacramento, hoc autem est post consecrationem sacerdotalem, quæ fit in prolatione vocalis formæ à Domino instituty super panem. s. hoc est corpus meum, super vinum vero, hic est calix sanguinis mei, quibus verbis cum intentione conficiendi, à sacerdote prolatis, transsubstantiatur, vtrunq; elementum secundum substantiam, in corpus, & sanguinem Iesu Christi remanentibus specieb. sensibilibus, in quarum vtraq; continetur totaliter, nõ circumscriptibiliter, nec localiter, sed sacramentaliter, totus Christus. In quibus etiam proponitur nobis, vt cibus, quem, qui digne accipit, non solum sacramentaliter, verum etiam per fidem, & charitatem spiritualiter manducãdo, corpori Christi mystico magis incorporatur, & in seipso reficitur, & purgatur, qui vero in digne accedit iudicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans sanctissimum corpus Christi. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est. Quia principiũ nostrum reparatiuum, verbum. s. incarnatum, & sufficientissimum est in virtute, & sapientissimũ est in sensu, ideo sic nobis contulit sacramenta secundum, ꝙ exigit sapientia, & efficientia sua. Et quia sufficientissimum est, ideo largiendo medicamenta morborum, & charismata gratiarum, non tantum instituit sacramentum quod nos in esse gratię generaret vt baptismus, & genitos augmentaret, & roboraret vt confirmatio, verũ etiãquod genitos, & augmentatos enutriret, vt sacramentum eucharistiæ, propter quod hæc tria sacramenta omnibus dantur, qui accedunt ad fidem. Quoniam ergo nutrimentum nostrum quantum ad esse gratuitũ attenditur in vnoquoque fidelium per conseruationẽ deuotionis ad Deum dilectionis ad proximum, & delectationis intra seipsum, & deuotio ad Deum exercetur per sacrificij oblationem, dilectio ad proximum per vnius sacramenti communionem, & delectatio intra seipsum per viatici refectionem, hinc est, ꝙ principium nostrum reparatiuum istud sacramentum eucharistiæ dedit in sacrificium oblationis, & sacramentum communiõis, & viaticum refectionis. Quia vero principium nostrum reparatiuum non tantum est sufficientissimum, verum etiam sapientissimum, cui est omnia agere ordinate, ideo sic dedit & disposuit nobis sacrificium sacramentum, & viaticum exhibere, secundum ꝙ competit tempore gratiæ reuelatæ; statui viæ, & capacitati nostræ. Primo igitur quoniam tempus, gratiæ reuelatæ requirit, quòd iam non obliteratur oblatio qualitcunque, sed pura, placida, & plenaria, & nullalia oblatio est talis, nisi illa quæ in cruce fuit oblata, s. Christi corpus, & sanguis, hinc est, quòd necessario, oportet in hoc sacramento non tantum figuratiue, verum etiam veraciter corpus Christi, tanquam obationem huic tempori debitam, contineri. Similiter quia tempori gratiæ consonat, quòd sacramentum communionis, & dilectionis, non tantum sit communionem & dilectionem significans, verum etiam ad illam inflammans, vt efficiat, quod figurat, & quod maximè nos inflammat ad dilectionem mutuam, & maximè vnit membra, est vnitas capitis, à quo per vim amoris diffusiuam, vnitiuam, & transformatiuam, manat in nos dilectio mutua, hinc est, quòd in hoc sacramento continetur verum Christi corpus, & caro immaculata, vt se nobis diffundens, & nos inuicem vniens, & in se transformans per ardẽtissimam charitatem, per quã se nobis dedit, se pro nobis obtulit, & se nobis reddidit, & nobiscum existit vsque ad finem mundi. Per hunc etiam modum refectio competens statui gratiæ est refectio spiritualis, cõmunis, & salutaris. Reiectio autem spiritus est verbũ vitæ, ac per hoc refectio spiritualis ipsius spiritus in carne, est verbum incarnatũ, seu caro verbi, quæ cibus est communis, & salutaris. quia licet sit vna, omnes tamen saluantur per ipsam. Quia ergo non est dare alium cibum spiritualem communem, & salutiferum, nisi ipsum verum corpus Christi, hinc est, quod necesse est, ipsum in hoc sacramento veraciter esse contentum, exigente, hoc perfectione sacrificij placatiui, sacramenti vnitiui, & viatici refectiui, quæ debent esse in tempore noui testamenti, & gratiæ, reuelatæ, & veritatis Christi. Rursus, quia statui vię non competit Christum aperte videre, proter velamen enigmatis, & propter meritum fidei, nec conuenit, Christi carnem dentibus attrectare, & propter horrorem cruditatis, & propter immortalitatem ipsius corporis, ideo necesse fuit, corpus & sanguinem Christi tradi velatum sacratissimis symbolis, & similitudinibus, congruis, & expressis. Et quoniã nihil magis idoneum est ad refectionem, quàm cibus panis, & potus vini, nihil est etiam magis idoneum ad significationem vnitatis corporis, Christi veri, & mystici, quã panis factus, de mundissimis granis, & vinum expressum de purissimis acini in vnũ collectis, ideo sub his speciebus magis quam sub alijs debuit hoc sacramentum exhiberi. Et quia Christus sub illis speciebus esse debebat, non secundum mutationem factam in ipso, sed potius in eis, ideo ad prolationẽ duplicis verbi prædicti, in qua insinuatur, existentia Christi sub speciebus illis fit conuersio substantiæ, vtriusque in corpus, & sanguinem remanentibus solis accidentibus, tãquã signis ipsius corporis contentiuis, & etiam expressiuis Quia vero corpus Christi beatum & gloriosum non potest, diuidi in partes suas, nec separari ab anima, neque à diuinitate summa, ideo sub vtraque specie est vnus Christus, & totus & indiuisus, scilicet corpus, & anima, & Deus, ac per hoc vtrobiq; est vnum, & simplicissimum, sacramentum continens totum Christũ Et quoniã quælibet pars speciei significat corpus Christi, hinc est, quòd totum sic est in tota specie, quòd in qualibet eius parte siue sit integra, siue diuisa, ac per hoc non est ibi, vt circumscriptum, vt occupans, locum, vel habẽs situm, vt perceptibile per aliquem sensum corporeum, & humanum, sed omnem latens sensum, vt fides habeat locum, & meritum. Propter quod etiam vt non deprehendatur, accidentia illa habẽt omnem operationem, quam etiam habebant prius, licet, sint præter subiectum quandiu cõtinent intra se Christi corpus, quod quidẽ est quandiu durant in suis proprietatibus naturalibus, & sunt idoneæ ad cibandum. Postremo quoniam capacitas nostra ad Christum esti caciter suscipiẽdum non est in carne, sed in spiritu, non in ventre, sed in mente, & mens Christum non attingit, nisi per cognitionem, & amorem, per fidem, & charitatem, ita quòd fides illuminat ad recognitionem vel recordationem, & charitas inflammat ad deuotionem, ideo, ad hoc quod aliquis, digne accedat, oportet

les effectus.

Mira sapiẽtia Christi, Eucharistiã instituẽtis.

Sacrificium sacramentum, & viaticum, est Eucharistia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo quis digne accedat

tet quod spiritualiter comedat, vt sic Christum per recordationem fidei masticet, & per deuotionem amoris suscipiat, per quæ non in se transformet Christum sed ipse potius traijciatur in eius mysticũ corpus. Propter quod manifeste colligitur, quòe qui tepidè, indeuotè, & inconsideratè, accedit, iudicium sibi manducat, & bibit, quia tanto sacramento contumeliam facit. Et ideo consilium est his qui se sentiunt minus mundos mente, vel carne, vel etiam indeuotos, vt differat quousque parati ad esum veri agni, mundi, deuoti, & circumspecti accedant. Propter quod etiam hoc sacramentum præceptum est celebrari cũ solennitate præcipua, tam quantum ad locum, quam etiam ad tempus & quantum ad verba, & orationes, & quantum ad vestimenta in celebratione missarum, vt tàm ipsi sacerdotes conficientes, quàm etiã suscipientes præcipiant gratiæ donum, per quam purgentur, illuminentur, perficiantur, reficiantur, viuificentur, & in ipsum Christum per excelsiuũ amorẽ ardentissimè transferantur.

Solenniter celebrari debet Eucharistia.

De integritate pœnitentiæ. Cap. 10.

DE sacramento pœnitentiæ hoc tenendum est, quod ipsa est secunda tabula post naufragium, ad quam naufragans per mortale peccatum recurrere potest, quandiu est in statu præsentis vitæ, quã docunque, & quotiescunq; diuinam clementiam voluerit implorare. Ipsius autem partes integrales, sunt contritio in animo, confessio in verbo, & satisfactio, in facto, ex quibus tunc pœnitentia integratur cũ peccator omnem mortalem culpam perpetratam, & facto deserit, & verbo accusat, & animo detestatur, proponens nunquam iterare peccatum. His autẽ debito modo cõcurrentibus cum ablolutione facta ab eo, in quo est ordo, clauis, & iurisdictio, absoluitur, homo à peccato, & reunitur ecclesiæ, & recõciliatur à Christo mediante claue sacerdotali, per cuius etiam iudicium non tantum fieri habet ablolutio, verum etiam excommunicatio, & relaxatio, quæ proprie habet fieri ab Episcopo tanquam ab ecclesiæ sponso. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est. Quia principium nostrum reparatiuum, verbũ, scilicet incarnatum, eo ipso quod verbum, est fons veritatis, & sapientiæ, eo ipso quòd incarnatum, fons est pietatis, & indulgentiæ, ideo reparare debet genus humanum per medicamenta sacramentorum, & præcipue contra morbum præcipuum: qui scilicet est mortale peccatum, iuxta quod docet Pontificem Pium, medicum peritum, & iudicẽ æquum, vt sic in curatione nostra appareat verbi incarnati summa clementia, & summa prudentia, & summa iustitia. Primum igitur, quoniam in curatione nostra à mortali culpa per pœnitentiã, apparere debet ipsius Christi Pontificis pijssimi summa clementia, & summa clementia Pontificis superexcedit omnia peccata humana, qualiacunque, & quantacunque sint, & quotienscunque fuerint perpetrata: hinc est quòd peccantes suscipere ad veniam, est ipsius Pontificis clementissimi, non solum semel nec bis sed quotienscunq; suppliciter implorauerint clementiam Dei, Et quia diuina clementia tunc verè, & suppliciter imploratur, quãdo interuenit pœnitentię lamentum, & ad hoc potest homo se conuertere, quandiu est in statu præsentis vitæ, quia conuertibilis est in bonum, & in malum hinc est quòd quantumcunque, & quandocunque, & quotienscunque peccator, peccauerit, ad sacramentum pœnitentiæ potest habere refugium, per quod sibi fiat remissio peccatorum. Rursus, quia in curatiõe nostra, debet apparere, & manifestari ipsius Christi medici perititissimi summa prudentia, & prudentia medici esse in adhibendo remedia contraria, per quæ non tantum, morbus auferatur, verum etiam præscindatur causa, & cum peccetur in Deum delectatione, consensu, & perpetratione, scilicet in corde, ore, & opere, hinc est, quòd prudentissimus medicus instituit, vt contra deordinationem peccatoris secundum triplicem uim, s. affectiuam, interpretatiuam, & operatiuam, quæ fit, per delectationis complacẽtiam occultam, esset reformatio pœnitentis secundum triplicem vim prædictã, per dolorem pœnitentiæ conceptum in corde per cõpunctionem, expressam in ore, per confessionem, consummatam in opere per satisfactionem. Et quia omnia peccata mortalia ab vno Deo auertunt, & vni gratiæ opponuntur, & vnam principalem hominis rectitudinem peruertunt, hinc est quòd ad hoc quòd pœnitentiæ medicamentum sit sufficienter ex suis partibus integratum, necesse est quòd pœnitentia habeatur de omnibus peccatis, & quantum ad præteritum, per displicentiam de perpetratis, & quantum ad pñs, per cessationem de perpetrandis, & quantum ad futurum, per propositum nunquam recidiuãdi, vel in idem, vel in aliud genus peccati, vt sic totaliter recedendo à culpa per pœnitẽtiam, diuina gratia suscipiatur, per quam obtineatur, venia omnium peccatorum. Postremò quoniam in curatione nostra manifestari debet ipsius Christi iudicis recta iustitia, & ipsius in propria persona non est iudicare ante iudicium vltimum, & finale, ideo ad particularia iudicia ante finem, iudices debuit constituere, & quia iudices isti inter Deum offensum & hominem offendentem, sunt, quasi intermedij, vt proximi Christo, præpositi populo, Domino autem illi præcipue sunt proximi & familiares ratione officii qui sunt eius præcipue ministerio consecrati scilicet sacerdotes, ideo omnibus in sacerdotali ordine constitutis, & solis datur potestas duplicis clauis, scilicet clauis scientię ad discernendum, & clauis quæ est potestas ligandi, & soluendi, ad diiudicandum, & absolutionis, beneficium impendendum. Quia verò propter confusionem vitandam non quiliber, cuilibet est prælatus in ecclesia militante, cum ipsa ecclesiastica hierarchia debeat esse, secundum potestatem iudiciariam ordinata, ideo hæc potestas ligandi, & soluendi concessa est primo vni primo, & summo sacerdoti, cui collata est tãquam summo capiti potestas vniuersalis, & deinde secundum particulares ecclesias diuiditur in partes, ita q̃ primo in Episcopos, deinde in Presbyteros descendit à capite vno. Ideo licet vnusquisque sacerdos, habeat ordinem, & clauem, ad eos tamen vsus clauis tantum se extendit, qui sibi ordinariè sunt subiecti, nisi sibi ab eo, qui habet iurisdictionem ordinariam committatur. Cum vero illa iurisdictio sit principaliter in capite summo & deinde in Episcopo, & postremo in sacerdote curato, potest quidem à quolibet eorum cõmitti alteri sufficienter quidem ab infimo, magis à medio, & maximè à supremo. Et quia in Pontifice summo, & etiam in Episcopis est huiusmodi iurisdictio, non tantum ad iudicandum inter Deum, & hominẽ, in occulto, verum etiam ad iudicandum inter hominem, & hominem in aperto, tanquam in illis quibus cõmissum est ecclesiæ regimen, & custodia, sicut spõso committitur sponsa, hinc est, q̃ gladium habent prælati, quo possunt percutere ad iuris defensionem, in excommunicatione, & potestatem largiẽdi de thesauris meritorum ecclesiæ, quos habent repositos, & commendatos, tam à capite, quam à membris, & hoc in relaxatione, vt sic tanquam veri Dei iudices ligãdi, & soluendi integram possideant potestatem, per quã impœnitentes seriant, & compescant, rebelles, & nihilominus absoluant, & reconcilient Deo, & sanctæ matri ecclesiæ veraciter pœnitentes.

In pœnitẽtia ostenditur Christi clementia.

Ostenditur Christi sũma prudentia.

Contritio, confessio satisfactio, requiritur.

Iurisdictionis potestas qualiter sit collata, & distributa in Ecclesia.

De in-

De integritate vnctionis extremæ. Cap. 11.

DE sacramento extremæ vnctionis, hoc in summa tenendum est, quod ipsa est sacramentum, exeuntium ex hac vita, præparans, & disponens ad sanitatem perfectam. Valet etiam ad delenda venialia. & ad recuperandam sanitatem præsentem, si infirmo expediat: Ad huius autem sacramenti integritatẽ, requiritur oleum simplex, sed consecratũ, vocalis expræsio orationum, nunctio infirmi in septem partibus determinatis scilicet in oculis, auribus, naribus, labijs, manibus, pedibus, & lumbis. Nec debet illud sacramentum, dari nisi adultis, & postulantibus, imminente periculo mortis, & hoc permanum & ministerium sacerdotis. Ex quo colligitur quod inter hoc sacramentum, & confirmationem est differentia septiformis, scilicet in efficacia, in materia, in forma, in suscipiente, in dante, in loco & in tempore. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est. Quia principiũ nostrum reparatiuum, verbum. Incarnatum, nos reparat inquantum mediator Dei, & hominum homo, Christus Iesus, & inquantum Iesus habet saluare, inquantum autem Christus, vnctus, habet vnctionis, gratiam in alios deriuare, hinc est. q̃ ipsius est in sacramentis suis vnctionem membris suis tribuere salutarem. Quoniam autem anima ad hoc q̃ perfectè sanetur indiget triplici genere sanitatis scilicet ad strenuitatem actionis, ad suauitatem contemplationis, & ad fœlicitatem comprehensionis, & prima est intrantiũ in aciem ecclesiæ, secunda est prælidentium in eandẽ, quorum est alios erudire, & tertia est exeuntium de ea dem per mortem, hinc est, q̃ non solum vnctionem, sacramentalem instituit dominus in cõfirmatione, verum etiam mediam in ordine pontificali, & extremá imminente periculo mortis. Quoniam ergo finis imponit necessitatem his quæ sunt ad finem, hinc est, q̃ secundum exigentiam huius finis debet hoc sacramentum operari, debet etiam integrari, suscipi, & dispensari. Primum igitur quia huius sacramenti operatio debet regulari à fine, & finis est quia introductum est ad salutem fœlicitatis perpetuæ facilius & expeditius consequendam, & hoc fit per deuotionem sursum leuantem, & per exonerationem à culpis venialibus, & alijs sequelis quæ deorsum deprimunt: hinc est, q̃ sacramẽtum istud efficaciam habet & ad deuotionem excitandam, & ad venialia dimittenda, & ad peccatorum scoriam facilius abolendam. Et quia plurimis infirmis expedit ad huc viuere ad suorum cumulum meritorum hinc est, q̃ sacramentum istud & animam vigorando, in bono, & exonerando à malo, frequenter etiam alleuiat à morbo. Et hinc est, q̃ dicit beatus Iaco. q̃ oratio fidei saluabit infirmum, & si in peccatis fuerit dimittentur ei. Rursus quia huius sacramenti institutio debet esse secundum exigentiam finis, & hoc est acquisitio spiritualis salutis per remissionem culparum, & hæc salus respicit sanitatem & munditiam conscientiæ interioris secundum quam iudicat ille iudex cœlestis, hinc est, q̃ in isto sacramento, debet esse oleum, simplex & consecratum, quia sanctitatem, & nitorẽ, designat in habitaculo conscientiæ. Quia verò super istam salutem mortalis homo non habet potestatem, hinc est, q̃ oratio & forma vocalis exprimitur per verbum deprecatiuum, ad impetrandum gratiæ donum. Et quoniam anima infirmitates spirituales contrahit, in corpore secundum quatuor virtutes ipsius corporis regitiuas scilicet sensitiuam, interpretatiuam, generatiuam, & progressiuam, hinc est, q̃ membra his virtutibus deseruientia sunt inungenda. Quia igitur quinque sunt membra deseruientia quinque sensibus, scilicet oculi visui, aures, auditui, nares, olfactui, manus tactui, & os gustui, etiam alij virtuti, scilicet, interpretatiue, & pedes deseruiunt progressui, & lumbi generationi, quia genitalia indignum, & pudendum est contrectari, & etiam nominari, hinc est, quod inunctio, debet fieri in septem locis prædictis, vt sic disponatur homo per hoc sacramentum ad plenitudinem sanitatis per deletionem omnis venialis peccati. Postremo quia istius sacramenti susceptio, à fine dependet, & finis est velocior transitus ad cœlum, per depositionẽ, omnium venialium & conuersionem mentis ad Deũ, ideo non debet dari nisi adultis, qui venialiter peccant nec aliquibus nisi petentibus, qui deuotione sursum, eriguntur, nec aliquibus nisi in periculo institutis, & quasi in transitu ad alium statum. Et quia hoc sacramẽtum est periclitantium, & tamen habet materiam sacram, scilicet oleum consecratum, hinc est, q̃ propter periculum euitandum communiter committi debet, Sacerdotibus, & propter consecrationem olei non est nisi à contectatis manibus contrectandum. Ex variatione igitur finis in confirmatione, & vnctione extrema, oritur diuersitas in efficacia, in materia, & in forma, in loco, & in tempore, in suscipiente, & in dispensante. In efficacia, quia illud sacramentum disponit ad melius agonizandum, hoc ad celerius euolandum. In materia quia illud in oleo permixto balsamo, hoc vero in oleo puro. In forma, quia illud in indicatiua, hoc vero in deprecatiua. In loco, quia illud in fronte, hoc vero in multiplici parte. In tempore, quia illud in sanitate, hoc vero in ægritudine. In suscipiente, quia illud non solum adultis, verum etiam paruulis, hoc verò tantum adultis. In dante, quia illud ab Episcopis, hoc autem à Sacerdotibus quibuscunque. Et hęc omnis diuersitas, à fine procedit, quia sicut claruit diuersitas in finib. proximis, diuersitatem introducit in his, quæ ad fines illos habent finaliter ordinari.

Differiũ, inter extremam, vnctionẽ, & confirmationẽ.

Perfecta, sanitas, quib. conferat.

Recta Christi iustitia, manifestatur.

Efficacia, extremę, vnctionis.

Iac. 5.

De particularibus vnctionib.

Quare non nisi adultis conferendum.

Solus sacerdos est minister.

De integritate ordinis. Cap. 12.

DE sacramento ordinis, hæc in summa tenenda, sunt, q̃ ordo est signaculum quoddam, quo spiritualis potestas traditur ordinato. Licet autem ordo sit vnum de septem sacramentis, septiformis, tamen est ordini gradus. Primus est in hostiarijs, secundus in lectoribus, tertius in exorcistis, quartus in acolitis, quintus in subdiacõis, sextus, in diaconis, septimus in sacerdotibus. His autem quasi per modum cuiusdã præparatorij supponitur clericalis tonsura, & etiam psalmistatus, per modum autem complementi superponitur, Episcopatus, Patriarchatus, & etiam Papatus, à quibus manant ordines, & dispensari debent sub debitis, lignis, tam ex parte visus, quam ex parte auditus, solennitate debita nihilominus obseruata, quantum ad tempus, locum, officium, & personam. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia principium nostrum reparatiuũ verbum, Incarnatũ, quia vt Deus & homo sacramentorum medicamenta ad salutem hominum instituit ordinatè discretè, & potestatiuè, secundum exigentiam suæ bonitatis, & sapientiæ & virtutis, hinc est, q̃ ipsa medicamenta sacramentorum commisit hominib. dispensanda, non qua litercunq; sed eo modo quo exigebat ordo, discretio & potestas. Oportuit ergo aliquas personas ad huiusmodi officium exequendum distingui, & segregari quib. ordinario iure potestas huiusmodi committeretur. Et quia huiusmodi discretio non debuit fieri nisi per signa sacra, cuiusmodi sunt sacramenta, hinc est, quòd debuit esse aliquod sacramentum, quod esset sacrum signaculum, ordinatiuum, distinctiuum, & potestatiuũ ad sacramenta cætera dispensanda modo distinctiuo, potestatiuo, & ordinatiuo. Et ideo ordo diffinitur signaculum, quoddam, in quo spiritualis, potestas traditur

Vnius sacramenti ordinis, 7. sunt gradus.

Quid sit ordinis sacramentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditur ordinato, ita q; simul in eius notificatione clauduntur tria prædicta, ex quibus colligi possunt in summa, quæ ad integritatem ordinis exiguntur. Primum igitur quoniam ordo est signaculum distinctiuum, & sequestratiuū ab omni populo, vt quis totaliter diuino sit cultui mancipatus, ideo ordines præcedit distinctio quædam in tonsura & corona, per quam intelligi tur ad petitum temporalium resecatio, & mentis elevatio ad æterna, vt totus ostendatur clericus deputatus esse ad diuinum cultum, & ideo dicit in susceptione, corōæ, dominus pars hæreditatis meæ. Et quia talis debet esse instructus in diuinis laudib., quæ maximè cō sistunt in Psalmis, ideo Psalmistatus, tanquam præambulans cæteros ordines antecedit, quem tamen largo, modo Isidorus inter ordines numerauit. Secundo vero, quia ordo est signaculū ordinatiuū, & in seipso ēt est ordinatum, & ordo consistit in graduum disparitate, & distinctione completa secundum q; exigit septiformis gratia, ad cuius dispensationem sacramentum, ordinis principaliter ordinatur, hinc est q; septem sunt ordines gradatim ordinati, vsquead sacerdotium, in quo status est ordinum, quia ipsius est consecrare sacramentum corporis Christi, in quo est plenitudo omniū gratiarum, vnde alij sex sunt tanquam subministratiui & quasi gradus, quidam per quos ascenditur, ad thronum Salomonis. Qui & sex sunt propter numeri perfectionem, quia senarius est primus numerus, perfectus, & propter hoc quòd sic exigit perfectio & sufficientia officij ministrandi. Nam oportet aliquos ministrare quasi à remotiori. aliquos à propinquiori & aliquos à proximo, vt nihil desit ministerio ordinato. Et quia quodlibet istorum ministeriorum geminatur secundum actum purgandi & illuminandi, hinc est, quòd sex sunt ordines ministeriales, & septimus omnium perfectissimus, in quo altaris conficitur sacramentum, qui consummatur in ordine vno tā quam in termino vltimo & completo. Postremò quia ordo est signaculum potestatiuum non tantum respectu aliorum sacramentorum dispensandorum, verūēt respectu sui, & potestas super potestatem est potestas, excellens, ideo sibi non tātum competit potestas, simplex, cuiusmodi est in ordine simplici, verumetiam, eminentia potestatis, cuiusmodi est in his, quorum est ordinis ordinare & dispensare. Et quia excellentia quā to magis descendit, tanto magis dilatatur, & quanto magis ascendit, tanto magis vnitur, hinc est, q; plures sunt Episcopi, pauciores Archiepiscopi, paucissimi patriarchæ, & vnus pater patrum, qui Papa merito appellatur, tanquam vnus primus, & summus pater spiritualis omnium patrum, immo, omnium fidelium, & hierarcha præcipuus spōsus vnicus, caput indiuisum, Pōtifex summus, Christi vicarius, fons, & origo, regula, cunctorum principatuum ecclesiasticorum, à quo tanquam à summo deriuatur ordinata potestas, vsque ad infima Ecclesiæ membra, secundum quòd exigit præcellens dignitas in ecclesiastica hierarchia. Et quia hec dignitas præcipue manet in ordine, ideo hoc sacramē tū non debet dispensari, nisi cum magna discretione, & solennitate, ac per hoc non à quolibet, nec cuilibet nec in quolibet loco, ncc quolibet tempore, sed personis literatis honestatis, & à cunctis irregularitatibus, alienis. ieiuno stomacho, loco sacro, tempore missæ, & temporibus ab ecclesiastico iure statutis debent huiusmodi ordines dispensari, & hoc ab Episcopis, quib. propter sui eminentiam reseruatur dispensatio ordinum, confirmatio per impositionem, manum, consecratio monialium & abbatum, & dedicatio Ecclesiarum, quæ propter sui celebritatem non debent dispensari, nisi ab his qui habent præeminentiam potestatis.

De prima institutione & psalmistatu. Psal. 15.

Hierarchiæ ecclesiasticæ ordinatio.

Primatus, summi pōtificis.

De integritate matrimonij. Cap. 13.

Matrimonij definitio.

DE sacramento matrimonij hæc in summa tenēda sunt, q; matrimonium, est coniunctio legitima maris, & fœminæ, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Hæc autem coniunctio non solū, fuit post peccatum, verumetiam ante peccatum, sed prius institutum sui sacramentum coniugij in officiū non autem non solum in officium verum etiam in re medium contra libidinis morbum. Prius significabat, coniunctionem Dei, & animæ, nunc autem præter hoc, significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ, & duarum naturarum in vnitate personæ. Introducitur autem hæc coniunctio in esse per liberum consensum animorum ex parte vtriusque personæ, exterius expressum in aliquo signo sensibili, consummari autem habet in copula carnali. Nam per verba de futuro dicitur matrimonium initiari, per verba de præsenti ratificari, sed per carnalem copulam habet consummari. Huius autem sacramenti tria sunt bona, scilicet fides proles, & sacramentum, & duodecim impedimenta, quæ impediunt contrahendum, & dirimunt iam cōtractum, quæ in his versibus, continentur. Error, conditio, votum, & cognatio, crimen. Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas. Si sis affinis, si forte coire nequibis. Hæc socianda vetant coniugia, iuncta retractant. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc est. Quia principium nostrum reparatiuum, verbum s. incarnatum, eo ipso q; verbum Dei, est fons sapientiæ in excelsis, eo ipso quòd incarnatum, est clementiæ fons in terris, & ideo eo ipso q; verbum increatum, est humani generis formatiuum ex summa, sapientia, eo ipso quod incarnatum, est ipsius reformatiuum ex summa clementia. ideo enim humanum genus reparat per clementiam, quia prius reparabile fecit ex sapientia, quæ pro suo summo ordine exigebat, q; genus humanum faceret, potens, stare, potens labi, potens etiam reparari, sicut in præcedentibus ostensum fuit. Quoniam ergo verbum Dei in sua sapientia hominem fecit, sicut & congruum fuit potentem, stare, cadere, & surgere, hinc est, q; genus humanum, eo modo propagandum ordinauit, q; ex ipso modo, propagandi haberet, q; manduceret ipsum ad standū, haberet etiam q; manuduceret ad remedium, sicut ēt in propagatione illa est aliquid per peccatum, scilicet, libido quod traducit morbum. Et quia status hominis erat ex coniunctione ipsius animæ ad Deū per amorem vnitiuū modo castissimo singulari, & indiui duo remedium veniebat ex coniunctione diuinæ naturæ & humanæ in vnitatem hypostasi, & personæ, vnitatē (inquam) diuina gratia introductam, vt singularem & indiuiduam. Hinc est q; Deus ab initio instituit, vt propagatio fieret per coniunctionē maris, & fœminæ, indiuiduam & singularem, quę figuraret ante peccatum coniunctionem Dei & animę, seu Dei, & sub cælestis hierarchiæ, post peccatum vero coniunctionem Christi & humanæ naturæ seu Christi, & Ecclesię, & ideo vtrobique est sacramentum scilicet, ante & post, licet alio & alio modo, quantum ad significationem & vsum. Cū. n. esset sacramentū, antequam superueniret morbus, libido quæ superuenit per peccatum potius habet per matrimonium excusari, quā ipsum, valeat viciare, quia non morbus medicamentū corrumpit: sed medicamentum habet curare morbū Ex quo manifeste apparet, quid sit matrimonium, & qualiter diuinitus sit introductum in esse. Rursus quia quælibet predictarum spiritualium vnionum in sacramēto matrimonij significatarum est vnio vnius sicut agentis & influentis, alterius sicut patientis, & susci-

Tria bona,

12. impedimenta absoluta.

Sapientissime deus ab initio matrimonium instituit.

Potestas Ecclesię, ad moderanda matrimonij, iura.

pientis, & hoc faciente amoris vinculo, qui ex mera, voluntate

Distinctio sexuum.

voluntate, procedit, hinc est q; matrimonium debet, esse coniunctio duplicis personæ, differentis secundū rationem agentis & patientis, scilicet virilis sexus, & muliebris, & hoc ex mero consensu voluntatis. Et quia voluntas exterius nō apparet, nisi per signa ipsam exprimentia, hinc est q; necesse est, vt consensus, mutuus exterius exprimatur. Quia vero consensus vt de futuro non est proprie consensus, sed ipsius promissio consensus vero ante commixtionem non facit plenariam vnionem, quia nondum sunt vna caro, hinc est, q; per verba de futuro dicitur matrimonium esse initiatum, de præsenti ratum vel confirmatum, sed in carnali copula consummatum, quia tunc sunt vna caro, & vnum corpus fiunt, ac per hoc plenè significat unionem illam quæ est inter nos & Christum. tunc enim plene traducitur corpus vnius in corpus alterius secundum sui comparis potestatem ad procreandam prolē. Et ideo ipsius matrimonij sunt tria, scilicet sacramentum, propter vinculum insolubile, fides propter, debiti solutionem, proles vero, sicut effectus consequens ad vtrunque. Postremò quia dicta coniunctio, matrimonialis debet esse ex libero consensu, procedēs ad copulationem personarum distantium in vnam matrimonij legem, & hoc potest duodecim modis impediri, hinc est q; 12. sunt impedimenta matrimonij. Quod patet sic. Ad matrimonialem nanque consensum requiritur libertas iu consensu, & libertas in consentiente, & idoneitas ad coniunctionem. Sed libertas in consensu tollitur, per duo, secundum duas partes in uoluntarij, scilicet, per ignorantiā, & per violentiam. Et sic sunt duo impedimenta, scilicet error, & violentia. Libertas autem in consentiente, tollitur, per hoc, q; quis est alligatus alteri, & hoc vel deo vel homini. Si deo, hoc est vel per votum expressum, vel per aliquid quod habet votum annexum. Primum est in voto, secundum in ordine. Si autem homini, hoc est dupliciter, aut per ligamen existens, aut per ligamen præcedens. Primum est in ligamine quo quis ligatus est, vxori, secundum est in crimine, quando mechus, vel mecha machinatus est in mortem coniugis, vel ipso viuente fidem de contrahendo dedit. Et sic sunt quatuor impedimenta, scilicet votum, ordo, ligamen, & crimen. Idoneitas autem ad vnionem est distantia personarum conueniens, quæ tollitur per nimiam proximitatem, vel per nimiam elongationem. Nimia autē proximitas venit siue per generationem, siue per aliquid simile generationi, vt est cognatio legalis, aut spiritualis, aut venit per commixtionem sexuum, aut per contractionem sponsalium. Et sic sunt tria impedimēta, scilicet cognatio, affinitas & publice iustitię honestas. Nimia autem distantia aut attenditur quantum ad ea quę sunt naturæ, vt cum non possunt cōmiscerī carnaliter, aut quantum ad ea quæ sunt fortunæ quæ non sunt in nostra potestate, vt patet cum est vnus seruus, & alter liber, aut quantum ad ea, quæ sunt religionis christianæ, vt cum vnus est baptizatus, alter vero minimè. Et sic sunt tria impedimenta, scilicet impotentia coeundi, error conditionis, & disparitas religionis, ac per hoc sunt in vniuerso duodecim impedimenta, quæ spiritu sancto dictante introducta sunt in Ecclesia Dei. Cui scilicet Ecclesiæ & si omnia sacramenta sunt commissa, potissime coniugij, sacramentum commissum est regulandum propter varietates quæ circa hoc sacramentum incidere possunt, & propter morbum annexum qui est maxime infectiuus & minime tenens modum, & ideo ipsius Ecclesiæ est gradus cognationum limitare, sicut pro tempore expedire videt, & personas legitimas vel illegitimas iudicare, & diuortia facere, Sed nunquam debet nec potest matrimonium quod legitimè introductum est annullare,

Iponsalia de futuro.

In matrimonij cōtractu liber consensus requiritur.

Impedimentorū, sufficientia.

quia quos Deus coniunxit, non potest homo quantuncunque sit magnæ potentiæ, separare, cum ipsius Dei iudicio iudicandi remaneant vniuersi. Matt. 19 & Marc. 10.

BREVILOQVII

PARS QVARTA,

IN QVA TRACTATVR, DE STATV FINALIS IVDICII.

De iudicio communi. Cap. 1.

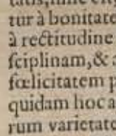

POstquam aliqua breuiter dicta sunt, de Trinitate Dei, de creatura mundi, de corruptela peccari, de incarnatione verbi, de gratia spiritus sancti, & de medicina sacramentali, restat nunc septimò, & vltimò aliqua breuiter tangere de statu finalis iudicj. De quo in summa tenendum est, q; sine dubio iudicium vniuersorum futurum est, in quo Deus pater per Dominum nostrum Iesum Christum iudicabit, viuos & mortuos, bonos, & malos, reddendo, vnicuique secundum exigentiam ritorum. In hoc autem iudicio fiet apertio librorum, s. conscientiarum, quibus merita & demerita vniuersorum sibiipsis, & cæteris innotescent, faciente hoc virtute illius libri, vitæ, verbi, scilicet incarnati, qui in forma diuinitatis, non videbitur, nisi à bonis in forma vero humanitas, in qua & sententiam promulgabit, videbitur tam à bonis quàm à malis, licet terribilis in eadem forma appareat reprobis, & blandus iustis. Ratio autem ad intelligentiam prædictorū hæc est. Quia primum principium cum hoc ipso quòd primum sit à seipso, secundum seipsum, & propter seipsum, hoc ipsum est efficiens, forma, & finis, vniuersa, producens, regens, & perficiens, ita q; sicut producit, secundum, altitudinē summæ virtutis, sic etiam regit secundum rectitudinem, veritatis, & consumat secundum plenitudinem bonitatis. Quoniam ergo altitudo summæ virtutis requirebat, vt non tantum esset productio creaturę ad vestigium, verum etiam ad imaginem non solum creaturæ irrationalis, verum rationalis, non solum creaturæ, quæ mouetur secundum impetum naturalem, verumetiam secundum libertatem voluntatis, & creatura quę est ad imaginem quia capax est Dei est beatificabilis, creatura rationalis est disciplinabilis, creatura, habens libertatem voluntatis est secundum legem iustitię ordinabilis, & deordinabilis, hinc est, q; rectitudo veritatis, legem homini imponere debuit, in qua ad beatitudinem inuitaret & ad veritatem erudiret, & ad iustitiam obligaret, ita tamen q; libertatem voluntatis non cogeret, quin pro suo libito voluntatis iustitiam relinquere posset & sequi, cum sic res quas condidit administrat, vt eas agere proprios motus sinat. Et quia plenitudo bonitatis in consummando operatur, secundum q; exigit altitudo virtutis & rectitudo veritatis, hinc est, quod consummatio beatitudinis nō datur à bonitate summa nisi his qui seruauerunt iustitiā, à rectitudine veritatis impositam, qui susceperunt disciplinam, & amauerunt illam summam & perpetuam fœlicitatem plus quàm bona transitoria. Et quoniam quidam hoc agunt, quidam autem oppositum, pro suarum varietate voluntatum, quæ interius occultantur, & in statu viæ secundum suum arbitriū currunt, hinc est, q; manifestationem altitudinis virtutis rectitudinis veritatis, & plenitudinis bonitatis, necesse est vniuersale iudicium sequi, in quo fiant iuste retributiones præmiorum, aperte declarationes meritorum, & irre

Ratio futuri vniuersalis iudicij.

uocabiles

Universidad de Deusto
Biblioteca

uocabiles, lationes ſententiarum, vt in iuſtis retributionibus ſtipendiorum ſummę bonitatis appareat plenitudo, in apertius declarationibus meritorum, veritatis appareat rectitudo, & irreuocabilibus lationibus, ſententiarum ſummæ virtutis & poteſtatis appareat, altitudo. Primum igitur quoniam iuſta retributio reſpicit culpam, cui debetur pœna, vel iuſtitiam cui debetur gloria, & vniuerſi filij Adæ habent hanc vel illã hinc eſt, quòd neceſſe eſt iudicio retributionis omnes iudicari vt boni glorificentur, & impij condemnẽtur. Rurſus quia aperta declaratio meritorum requirit ꝙ ſimul appareat quid agendum eſt, & quid actum eſt, vel omiſſum à libertate voluntatis humanæ, ſecundũ varietatem circunſtantiarum, hinc eſt, quòd & libri conſcientiarum aperientur, vt appareant merita, & liber vitæ vt appareat ipſa iuſtitia ſecundum quam approbanda vel reprobanda ſunt merita illa. Et quoniã ille liber vitæ eſt liber in quo ſcripta ſunt omnia ſimul & lucidiſimè, & in conſcientijs ſcribuntur veraciter, ideo ex cõcurſu apertionis horum librorum fiet aperta declaratio omnium meritorũ, ita quòd occulta cordis cuiuslibet & ſibi & cæteris innoteſcant. Vnde vult Augu. liber ille eſt vis qua fiet vt ad memoriam cuiuſlibet cuncta mirabiliter reuocentur vt lucide appareat æquitas diuinorum iudiciorum in apertiſsimo lumine veritatis. Poſtremò quia irreuocabilis latio ſententiarum debet fieri ab eo qui poſsit audiri, & uideri, & à quo non poſsit appellari, & videri ab vniuerſis nõ poteſt ſumma lux, quam tenebroſi oculi videre non poſſent, pro eo quòd facie ad faciem videri non poteſt ſine deiformitate mentis, & iocunditate cordis, neceſſe eſt quòd iudex appareat in effigie creaturæ. Quia vero pura creatura auctoritatem non habet ſummam à qua appellari nõ poſsit hinc oportet quòd iudex noſter & Deus ſit vt iudicet per auctoritatem ſummam, & homo ſit vt videatur & diſceptet cum peccatorib. in effigie humana. Et quia vna vox diſceptationis terret culpabiles, & aſſecurat innocentes, hinc eſt quòd vna eius effigies iuſtos letificabit, & econtrario impios deterrebit.

Forma iudicij celebrandi.

Liber vitę in iudicio quid.

De antecedentibus ad iudicium, cuiuſmodi eſt pœna purgatoria. Cap. 2.

DEinde in ſpeciali circa ſtatum finalis iudicij conſideranda ſunt quędam, ſicut præambula, quædam ſicut concomitantia, & quędam ſicut conſequentia. Præambula autem ſunt duo, ſcilicet pœna purgatorij, & ſuffragia eccleſiaſtica. Primò igitur de pœna purgatorij hoc tenendum eſt, quòd ignis purgatorius eſt ignis corporalis, quo tãtum ſpiritus iuſtorũ qui in hac vita non impleuerunt pœnitentiam & ſatisfactionem condignam, affliguntur ſecundum plus, & minus, ſecundum quòd plus vel minus de cremabili ſecum ex hac vita traxerunt, affliguntur, autem minus, grauiter quam in inferno, & grauius quàm in hoc mũdo, non tamẽ ita grauiter, quin ſemper ſperent, & ſciãt ſe in inferno non eſſe licet forte prõ pœnarum magnitudine hoc aliquotiens non aduertant. Hac autem afflictione ab igne corporali inflicta, purgantur ſpiritus à reatibus & ſcorijs & etiam reliquijs peccatorum quibus ſufficienter expurgatis immediate euolant, & introducuntur in gloriã paradiſi. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt. Quia cum primum principium eo ipſo quòd primum ſit optimum, & perfectiſsimum & eo ipſo ꝙ optimum ſit ſumme amatiuum boni, & ſummè deteſtatiuum mali, ſicut ſumma bonitas non patitur, quòd bonum maneat irremuneratum, ſic etiam non debet pati, quòd malum remaneat impunitum. Quoniam ergo viri iuſti aliquando decedunt qui in hac vita non totaliter pœnitentiam impleuerunt, cum meritum vitæ æternæ in eis, non poſsit remanere irremuneratum, & vicium culpæ non poſsit remanere impunitum, ne perturbetur, pulchritudo ordinis vniuerſi, neceſſe eſt, quòd ipſi finaliter præmientur, neceſſe eſt etiam, quòd ijdem tẽporaliter puniãtur ſecundum ſuarum culparum exigentiam & reatum. Et quia culpa commiſsiua & offenſiua fuit maieſtatis diuinæ, & damnificatiua Eccleſiæ, & deformatiua imaginis diuinæ menti noſtræ, impreſſæ, maximè ſi fuit culpa mortalis, & venialis, etiam diſponit ad hoc, & de offenſa requiritur punitio, de damno vero agenda eſt ſatisfactio, & de deformatione requirenda eſt expurgatio, hinc eſt, quòd neceſſe eſt quòd pœna illa ſit iuſtè punitiua, digne ſatisfactoria, & ſufficienter expurgatiua. Primum igitur quoniam pœna iſta debet eſſe iuſtè punitiua, & ſpiritus qui contempto bono æterno & ſummo ſe ſubiecit infimo, iuſtè debet inferiori ſubijci, vt ab eis ſuſcipiat pœnam ex quorum occaſione perpetrauit culpã, & ratione quorum & Deum contemplit, & ſeipſum vilem fecit: hinc eſt, quòd ordo diuinæ iuſtitiæ, exigit, vt ſpiritus ab igne materiali habeat puniri, vt ſicut ſecundum ordinem naturæ animæ vnitus corpori, vt influat vitam ipſi corpori, ſic vniatur igni materiali ſecundum ordinem iuſtitiæ, vt punibile puniẽti, à quo ſuſcipiat pœnam. Et quia viri iuſti qui ſunt, in gratia non ſunt digni niſi pœna tranſitoria, & tanto maiori digni ſunt pœna, quanto maiora commiſerunt peccata, & minorem egerunt pœnitentiam, hinc eſt quòd ab igne materiali puniuntur tẽporaliter, quidam tamen diutius, quidam vero breuius, quidam acerbius, quidam læuius, ſecundum quòd reatus exigit offentarum. Neceſſe enim eſt, vt dicit egregius doctor Auguſtin. quòd tantum vrat dolor, quantum hæſerat amor. Tanto enim difficilius quis purgatur, quanto medullis cordis eius intimius amor inhæſerat mundanorum. Amplius quoniam pœna illa debet eſſe ſatisfactoria, & ſatisfactio reſpicit libertatem voluntatis, & ſtatum viæ, potiſsimè cum ibi iam non ſit ſtatus merendi, & pœnæ illæ minime teneant rationẽ voluntarij, neceſſe eſt, ꝙ illud quod defecit ex parte libertatis in voluntate ſuſtinente, ſuppleatur in acerbitate ex parte pœnæ. Quia vero gratiam habent qui purgantur, quam quidem vltra perdere non poſſunt, hinc eſt, quòd nec à triſtitia penitus abſorberi, nec in deſperationem incidere, nec in blaſphemiam poſſent nec volunt aliquatenus proſilire, ac per hoc licet grauiter puniantur, longe tamen aliter & mitius, quam in inferno, & ſtatum etiam illum indubitanter ſciunt, alium eſſe quàm iſtum in quo ſunt illi qui in inferno, irremediabiliter cruciantur. Poſtremò quia pœna illa debet eſſe expurgatoria, & purgatio illa ſpiritualis, neceſſe eſt vel quòd ignis ille ſpiritualem habeat virtutem diuinitus ſibi datam, vel vt magis credo, ipſa virtus gratiæ interius habitantis adiuta à pœna extrinſeca ipſam animam iam pro offenſis punitam, & à reatuũ onere alleuiatam purget purgatione ſufficienti, vt iam nulla remaneat diſsimilitudo ad gloriam. Et quoniam tales ſpiritus diſpoſiti ſunt in ſummo, ad deiformitatem gloriæ ſuſcipiendam in ſe, cũ ianua ſit aperta, & purgatio conſummata, neceſſe eſt illos ſpiritus euolare, in quibus charitatis ignis ſurſum leuans, & nihil retradans ex parte impuritatis animæ, vel reatus. Nec enim decet diuinam miſericordiam, ſeu iuſtitiam, vt amplius differat gloriam, cum inueniat receptaculum idoneum, & magna ſit pœna in dilatione præmiorum, nec amplius puniri debeat ſpiritus iam purgatus.

Summaria doctrina, de purgatorio.

Ratio inſtituti purgatorij.

Nota.

Ratio grauitatis pœnę.

Opera ſatisfactoria ſuffraganur defunctis.

Quo pacto ſpiritus ab igne materiali patitur ex diuina iuſtitia.

Animę purgatę ſtatim euolant ad gloriam.

In inferno non eſt ſuffragiorum locus.

De antecedentibus ad iudicium, cuiuſmodi ſunt ſuffragia Eccleſiaſtica. Cap. 3.

DE ſuffragijs autem Eccleſiaſticis hoc tenendum eſt, ꝙ ſuffragia Eccleſiæ profunt mortuis ſuffragia dico, quæ pro mortuis Eccleſia facit, ſicut ſunt ſacrificia, ieiunia, eleemoſinæ & aliæ orationes, & pœnæ voluntariæ aſſumptæ pro eorum culpis celerius & facilius expiandis. Profunt autem mortuis non quibuſcunque, ſed mediocriter bonis vt pote illis qui ſunt in purgatorio. Non valde malis, ſcilicet illis qui ſunt in inferno, nec valde bonis, ſcilicet his qui ſunt in cœlo, quin potius, econuerſo eorum merita & orationes ſuffragantur. Eccleſiæ militanti, cuius membris multa beneficia impetrant beati. Profunt autem ſecundum magis & minus, vel pro diuerſitate meritorum in mortuis, vel pro charitate viuorum, quæ magis ſolicitatur pro aliquibus quam pro alijs, & hoc vel ad pœnarum mitigationem, vel celeriorem liberationem, ſecundum quòd ſupernæ prouidentiæ diſpẽſatio melius eis viderit expedire. Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc eſt. Quoniam primum principium cum ſit optimum, ac per hoc ſummæ veritatis contra malum debet pariter ſummæ ſuauitatis eſſe ad bonum, & ideo cum ratione ſeueritatis iuſtitiæ, iuſti in quibus eſt reatus culpæ, debeant poſt hanc vitam in purgatorio tormentari, debent etiam ratione, ſuauitatis miſericordiæ releuari, & habere auxilium, & munimen, maxime quia in miſeria ſunt conſtituti, & ſuis operibus & meritis non poſſunt amplius ſe iuuare. Diſponere igitur debuit regimen diuinæ prouidentiæ, ſuffragia eis conferri, ab eis, qui poſſunt, ſalua tamen rectitudine iuſtitiæ à qua nec debet, nec poteſt dulcedo miſericordiæ diſſentire, nec aliquatenus ſeparari. Quoniam igitur rectitudo iuſtitiæ exigit conſeruationem honoris diuini, regiminis vniuerſi, & qualitates meriti humani, ideo ſuperni, & primi principij prouidentia ſumma diſpoſuit, hæc ſuffragia valere defunctis ſecundum dulcedinem miſericordię, & rectitudinem iuſtitiæ, ſeruantis honoris diuini dignitatem, vniuerſi regimen, & humani meriti qualitatẽ. Primò igitur quoniam in huiuſmodi ſuffragijs ſeruari debet iuſtitia quę diuini præcipue eſt conſeruatiua honoris, & honor diuinus nihilominus exigit opera ſatisfactoria & pœnalia ſibi perſolui pro culpis, hinc eſt quòd per illa opera habent ſuffragia fieri, per quæ potiſsime ſit ſatisfactio, & honor recompenſatur Deo. Quoniam igitur huiuſmodi ſunt tres partes ſatisfactionis, ieiunium oratio, & eleemoſyna & altaris ſacrificium, in quo maxime redditur honor debitus propter placentiam illius qui in ſacrificio illo offertur, hinc eſt ꝙ ſuffragia Eccleſiæ conſiſtunt in huiuſmodi operibus ſatisfactorijs, & maxime in miſſis celebrandis, ſecundum quòd Grego. in 4. dialog. inſinuat aliquos, propter miſſarum beneficia de pœnis magnis celerrime liberatos, & per hoc pompa exequiarum, & accuratio funeris & huiuſmodi non debent inter ſuffragia Eccleſiæ computari. Propter quod & ſanctus Augu. dicit in lib. de cura pro mortuis agenda, ꝙ curatio funeris, conditio ſepulturæ, & pompa exequiarum, magis ſunt ſolacia viuorum, quam ſubſidia mortuorum. Amplius quia debet ibi ſeruari iuſtitia conſeruatiua ordinis, & regiminis vniuerſi, & hęc exigit vt in communicatione influentiarum ſaluetur ordo & ſymbolum, inter ea in quibus & in quæ influentiæ illę manant, ac per hoc inferius non debeat influere in illud quod eſt ſupra, neque in id quod eſt per omnimodam diſtantiam elongatum hinc eſt quòd ſuffragia eccleſiæ non poſſunt valere his qui ſunt in inferno, quia ſunt à corpore Chriſti myſtico penitus ſeparati: vnde nulla ſpiritualis influentia capitis ad eos peruenit nec eis prodeſt, ſicut nec influẽtia capitis. prodeſt mẽbris à corpore amputatis. Hinc eſt etiã, ꝙ non profunt beatis, quia ſunt oĩno ſuperiores ſecundũ ſtatum, & iã in termino exiſtẽtes nõ poſſunt ad altiora cõſcẽdere, ſed magis econuerſo ipſi profunt nobis & eorũ oꝛones, nã & hoc meruerũt in carne, ideo diſpoſuit ordo diuinus vt ẽt ipſis ſanctis Dei orationes offerantur vt & ipſi ſuffragẽtur, nobis ad diuina beneficia impetranda. Non profunt, ergo eis Eccleſiaſtica ſuffragia, ſed magis nobis proſũt ſua. Reſtat igitur ꝙ profunt ſolis iuſtis, qui ſunt in pœnis purgatorij. Nam ibi ratione pœnæ & impotentiæ, ſe iuuandi ſunt viuis inferiores, ratione vero iuſtitiæ cæteris membris Eccleſiæ ſunt coniuncti, ita vt meri to eis Eccleſiæ ſanctæ merita poſsint, propter ſymbolum & ordinem ſuffragari. Poſtremò quoniam debet, in his ſeruari iuſtitia, quæ penſat exigentiam meritorum hinc eſt, ꝙ ſuffragia illa quæ communiter fiunt, pro defunctis, licet omnibus bonis valeant pro modulo ſuo, his tamen amplius valent, qui magis meruerũt vt ſibi valerent, & prodeſſent, dum erant in ſtatu viæ Illa vero quæ ſpecialiter fiunt pro aliquibus, quia intentio facientis, eſt recta & ſecundum Deum procedit, & Eccleſiaſtica inſtitutio abſque dubio non eſt, caſſa, ideo, plus valent illis pro quib. determinate fiũt licet etiam alijs aliquo modo communicentur. Nec tamen poſſent ita alijs ſubuenire, ſicut illi principali perſonę, pro eo ꝙ licet ſint ſpiritualia, tamẽ diuina iuſtitia pro maiori culpa maiorem exigit emendam, & pro pluribus culpis plures emendas. Vnde exemplum, de lumine quod æqualiter illuminat ad vnam menſam ſedentes, non placet, quia huiuſmodi ſuffragia potius aſſimilari habent prætijs redemptiuis, quam, huiuſmodi influentijs diffuſiuis. Quantum autem cuilibet determinate valeant, illæ circunſtudinaliter, diffinire habet cuius eſt in reatibus & pœnis, & ſuffragijs attendere pondus, numerum, & menſuram.

Eccleſię ſuffragia quibus magis proſunt.

Simile.

De concomitantibus iudicium, ſicut eſt conflagratio ignium. Cap. 4.

DEinde aliquid dicendum eſt de concomitantib. iudicium, quæ ſunt duo, ſ. conflagratio ignium mundanorum, & reſurrectio corporum. De conflagratione igitur hoc tenendum eſt, ꝙ ignis prę cedet faciem iudicis, quo terræ facies exuretur, ita, ꝙ figura huius mundi mundanorum ignium & conflagratione peribit, ſicut factum eſt aquaruminnundatione tempore diluuij. Dicitur autem tranſire figura huius mundi, non quantum ad deſtructionem totalem, huius mundi ſenſibilis, ſed quia per actionẽ illius ignis omnia elementaria inflammantis conſumentur vegetabilia, & animalia purgabuntur, & innouabuntur elementa, maxime aer & terra purgabuntur iuſti, & adurentur reprobi, quibus factis ceſſabit etiam motus cęli, vt ſic completo numero electorum, fiat quodammodo innouatio & præmiatio corporum mundanorum. Ratio autem ad intelligentiam prædictorũ hæc eſt. Quia principium rerum vniuerſale cum ſit ſapiẽtiſsimum, & ſi in omnibus quę agit, attendit ordinem ſapientiæ, potiſsime tamen in his debet attendere, quę ſpectant ad conſummationem, vt ſic non diſcordet, primum à medio, nec medium à poſtremo, ſed in cũctis cõgruẽtiſsimè ordinatis appareat illius primi principij ſapientia ordinans, & bonitas, & altitudo. Cũ ergo Deus ſecundum ſapientiã ſuam ordinatiſsimam, cunctum mundũ iſtum ſenſibilẽ & maiorẽ fecit propter mundũ minorẽ, ſ. hominẽ, qui inter Deũ & res, iſtas inferiores in medio collocatus eſt, hinc eſt, ꝙ vt omnia ſibi inuicẽ cõgruant, & habitatio cũ habitatore habeat armoniã, hoĩe bene inſtituto, debuit mundus,

iſte in bono & quieto ſtatu inſtitui, homine labente, debuit & mundus iſte deteriorari, homine perturbato debuit perturbari, homine expurgato debuit expurgari, homine innouato debuit innouari, & homine conſumato, debuit quietari. Primò ergo q̃n mundus ille perturbari debet homine perturbato, ſicut ſtetit cum ſtante, & quodammodo cecidit cum labente, & in futuro iudicio propter ſeueritatem iudicis oſtendendã, neceſſe eſt omnium corda terreri, & peccatorum maximè, qui vniuerſorum dominum, contempſerunt, vt ſic omnis creatura diuinum accipiat zelum, & conformetur actori, conformetur etiam habitatori, neceſſe eſt totius orbis cardines horribiliſsime commoueri. Et quia nihil intenſius & velocius inhorribilius in agendo commouet alia elementa, quam ignis hincinde ex omni parte concurrens, hinc eſt, q̃ neceſſe eſt, q̃ ipſius iudicis faciem ignis præcedat, non ex vna parte tantũ ſed ex omni parte mundi, vt ſit ibi concurſus, ignis elementaris & terreſtris ignis purgatorij, & etiã infernalis, vt per infernalem reprobi adurãtur, per purgatorium iuſti purgentur, per terreſtrem hæc terrena ſcentia conſumatur, per elementarem elementa ſubtilientur, & ad innouationis faciem diſponantur, & ſimul cum hoc cætera conturbentur, vt non ſolum homines & dæmones. verum etiam angeli videntes tereantur. Rurſus q̃n mundus iſtæ purgari debet cum homine expurgato, & homo in ſtatu finalis temporis indiget purgari à ſcoria auaritiæ & malitiæ, ſicut in primo tempore à fece luxuriæ, indiget etiam purgari, & velociter & intimè & perfectè, hinc eſt, q̃ ſicut mũdus prius deletus eſt, & quodammodo purgatus, per elementum aquæ, quod eſt frigidum cõtra ardorem, & fætorem luxuriæ, ſic finalis mundus per ignẽ propter refrigerium charitatis, & frigus malitiæ & auaritiæ quæ regnabunt in fine quaſi in ipſius mundi ſenectute, quæ quia maxime ſunt adhærentiæ, neceſſe eſt, q̃ purgans ſit actionis intimæ, violentæ, & acceleratæ quod non contingit reperiri in elemento alio, quam in igne, & ideo ſicut factum eſt aquarum innundatione diluuium, ſic per actionem ignis huius mundi ſenſibilis facies exuretur. Amplius quoniam mundus ille innouari debet cum homine innouato, nec innouari, poteſt aliquid in nouam formam, niſi perdat vetuſtã, & quodammodo diſponatur diſpoſitione noua ſuper inducta, hinc eſt, q̃ cum ignis maximè habeat virtutem expulſiuam formæ extraneæ, habeat etiam vim ſubtiliatiuam, & cœleſti naturæ cognatam, ideo, per ipſum debet fieri purgatio ſimul & innouatio, ita q̃ cum geminam habeat efficaciam, quantum ad aliquã, iudicis aduentum præcedit quantum autem ad reliquam habet ſequi. Et cum innouatio ſit ad nouitatem quæ amplius non redit ad vetuſtatẽ, ac perhoc ad nouitatẽ incorruptibilẽ, quam dare non eſt in potẽtia alicuius creaturæ, hinc eſt, q̃ licet in illa purgatione & innouatione ignis aliquid agat, per naturalem virtutem vt inflammare, purgare rarefacere, & ſubtiliare, tamẽ neceſſe eſt q̃ cũ illa virtute naturali ſit virtus operans ſupra naturam, cuius imperio fiet conflagrationis initium, & cuius ẽt virtute fiet nihilominus cõplementũ Poſtremò q̃n mundus ille debet conſũmari, hoſie cõſummato, & tunc eſt hõ conſummatus, q̃n in gloria cõpletus erit numerus electorũ, ad quẽ quidẽ ſtatum, oĩa tendunt, ſicut ad finem vltimũ & cõpletum, neceſſe eſt facta cõpletione illius numeri terminari, & quietari motus naturæ cœleſtis, neceſſe ẽt, terminari tranſmutationes elementares, neceſſe eſt ẽt pro cõſequens terminari generationem, quæ eſt in aĩalibus & in plãtis. Cũ n. oĩa iſta ordinẽtur ad formã nobiliſsimã quæ quidẽ eſt aĩa rationalis poſito ſtatu in aĩalibus, neceſſe eſt & ſtatũ & cõplemẽtũ poni in cæteris præcedẽtib.

Et iõ corpora cęleſtia habita quiete & luminis plenitudine, dñr remunerar. Elemẽta vero quæ amplius nõ habent vim multiplicandi per tranſmutationem mutuã, dñr interire, non qnantũ ad ſubſtantiã, ſed quantũ ad actionem & paſsionem mutuã, & hoc maxime, quantum ad qualitates actiuas. Vegetabilia vero, & ſenſibilia, quia non habent poteſtatẽ & vitã perpetuã, & durationem ſempiternã, qualis cõpetit ſtatui illius nobilitatis, neceſſe eſt, in propria natura conſumi, ita tũ q̃ ſaluentur in principijs, & quodãmodo in ſimili videlicet in hoĩe, qui ſimilitudinẽ habet cũ oĩ genere, creaturæ, & iõ in ipſius innouatione & glorificatione poſſunt dici omnia ĩnouari, & quodãmodo prẽmiari.

Commotio totius creaturę.

Senectus mundi.

Mundus nouus.

Quo pacto tã hominis quã mundi totius conſummatio & perfectio fiet.

De concomitantibus iudicium, ſicut eſt reſurrectio corporum. Cap. 5.

DE reſurrectione autem corporũ hoc tenendum eſt, q̃ oĩum corpora hominũ in generali reſurrectione reſurgent, nulla in eis exiſtente diſtantia quantũ ad ordinationẽ temporis ſed magis quantũ ad ordinationẽ dignitatis. Nam mali ſurgent cũ ſuis deformitatibus, & pœnalitatib. miſerijs, & defectibus, quos habuerant in ſtatu viæ. In bonis autẽ natura ſerũabitur, & vitia detrahentur, & oẽs reſurgent integro corpore, & plena ætate, & debita menſura membrorum, vt ſic oẽs ſctî occurrant in virũ perfectũ, in mãſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Surgẽt aũt tam in bonis, quam in malis corpora eadẽ numero, quæ prius & ex eiſdem partibus conſtituta, ſalua totius veritate naturæ, non ſolũ quantũ ad membra principalia & humiditatem radicalem, verum etiam ſaluis capillis, & cæteris membris, quæ faciunt ad decentiam corporis, ita q̃ in quaſcunque auras vel ſinus naturæ, puluis humani corporis cedat, ad eam aĩam redibit, quæ ipſum, primitus vt viueret & creſceret, animauit. Ratio autem ad intelligentiã prædictorũ hęc eſt. Quia primũ, principium eo ipſo, q̃ primũ & ſummum, eſt, vniuerſaliſsimum, & ſufficientiſsimum, ac per hoc principiũ eſt naturarũ, gratiarũ, & præmiorum, principium ẽt potentiſsimũ clementiſsimũ, & iuſtiſsimũ, & licet ſecundum quandã appropriationẽ ſit potentiſsimum in conſtitutione naturarũ & clementiſsimũ in collatione gratiarũ, & iuſtiſsimũ in retributione ſtipendiorum, tñ ſingillatim ſingula ſunt in ſingulis, quia ſumma potentia, clementia, & iuſtitia, nullatenus poſſunt abinuicẽ ſeparari, & iõ in opere retributionis neceſſe eſt, q̃ ipſa fiat ſecundũ q̃ exigit rectitudo iuſtitię, & reformatio gratiæ, & cõpletio naturæ. Q̃n ergo iuſtitia neceſſariò requirit, vt homo qui meruit, vel demeruit nõ in aĩa ſolum, nec in corpore ſolũ, ſed in anima ſimul & corpore puniatur vel prẽmietur in vtroque: reformatio aũt gratię & requirit, vt totũ corpus aſſimiletur Chriſto capiti, cuius corpus mortuũ neceſſariũ fuit reſurgere cũ vnitũ eſſet inſeparabiliter deitati, cõpletio vero naturę requirit vt hõ conſtet ſimul ex corpore, & aĩa, tanquã ex materia & forma quæ mutuũ habent appetitũ & inclinationẽ mutuã, neceſſe ẽ, reſurrectionẽ eſſa futurã, exigente hac conſtitutione, naturę infuſione gratiæ & retributione iuſtitiæ, ſecundũ quas tota vniuerſitas hẽt regi. Et iõ ex his tribus, oĩa clamãt hoĩem ſuſcitandũ, vt oĩs tollatur excuſatio illis qui contra hãc veritatẽ fidei obſurdeſcunt, & merito contra tales vniuerſus pugnet orbis terrarũ. Primò igitur, q̃n reſurrectio debet eſſe ſecundũ exigentiã ordinis diuinæ iuſtitiæ, & diuina iuſtitia reddit vnicuiq; quod ſuũ eſt pro loco & tẽpore & oĩs aĩa corpori ſemel & ad punctũ temporis vnita, vel habet in eo culpã vel gratiã, neceſſe eſt q̃ oẽs reſurgãt. Et quia diſtinctus debet eſſe ſtatus retributionis à ſtatu, viæ, & reſurrectio ſpectat ad ſtatum retributionis, vt nõ confundatur

Valor reſurrectionis Sanctas &c.

Sap. 5. Ratio iuſtitię Dei.

Chriſtus, Maria v. à lege communi exẽpti.

Ratio ex lege gratię.

Ratio ex conditione naturę.

De pœna, infernali, optima reſolutio.

ſundatur ordo vniuerſi & vt fides habeat meritum, quæ credit quod non videt, & vt certius & clarius appareat æquitas diuinæ iuſtitiæ, & vt ſimul fiat conſummatio & retributio finalis in angelis & hominibus requirit hoc diuina iuſtia, vt omnes reſurgant ſimul quã tũ eſt de lege cõi. Quod dico propter Chriſtũ & eius beatiſsimã matrem gloriоſam virginem Mariã. Quia vero malis debetur pœnã & miſeria, & bonis gloria, iõ etſi ſimul reſurgant in tempore, valde tamen diſſimiles erunt in conditione. Nã quia malis reſurrectio non eſt ad vitam ſed ad ſupplicium, neceſſe eſt q̃ ipſi cum infirmitatibus, & deformitatibus, & defectibus ſuſcitentur. Rurſus quia reſurrectio debet eſſe ſecundũ exigentiam conſumationis gratiæ, & perfecta gratia facit nos conformes Chriſto capiti noſtro, in quo nullus fuit defectus membrorum, ſed perfecta ætas, & ſtatura debita, & effigies formoſa, opportunum eſt, q̃ boni ſuſcitentur in optimis conditionibus, ac per hoc neceſſe eſt, q̃ in eis vicia detrahantur, & natura ſeruetur. Opportunum etiam eſt, vt ſi aliquod membrum, deerat, ſuppleatur, ſi aliqua erat ſuperfluitas, auferatur ſi aliqua membrorum deordinatio, corrigatur, ſi paruulus erat ad quantitatem ætatis Chriſti, quam habebat in reſurrectione (licet non in mole) diuina virtute deducatur, ſi decrepitus, ad eandem ætatem reducatur, ſi gigas, ſi gnanus ad menſuram congruam limitetur, vt ſic oẽs integri, & perfecti occurrant in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Poſtremò quia reſurrectio debet eſſe ſecundum exigentiã perfectionis naturæ, & natura ſpiritus rationalis exigit, q̃ viuificet corpus proprium, quia proprius actus in propria materia habet fieri, neceſſe eſt, q̃ idẽ corpus numero reſurgat, alioquin non eſſet reſurrectio vera. Requirit etiam natura animæ rationalis, & immortalis q̃ ſicut habet eſſe perpetuũ, ſic corpus habeat cui perpetuo influat, vitã, ac per hoc corpus quod animæ vnitur, ex ipſa vnione ordinationẽ habet ad in corruptionẽ perpetuã, ita tamen q̃ illud in quo conſiſtit ſubſtantia totius corporis, ſicut ſunt membra principalia & etiam humiditas radicalis & caro ſecundum ſpeciem habeat ordinationẽ neceſſariam, alia vero, ſci licet caro ſecundum materiam, & partes quæ ſunt de bene eſſe corporis habeant ordinationem de cõgruo & ideò primæ partes ſunt ordinatæ ad reſurrectionẽ, ſecundũ ordinem neceſsitatis, aliæ verò omnes ſecundum ordinem congruitatis. Quem quidem ordinem, quia Deus impreſsit naturæ, & natura non poteſt perficere, quia non poteſt mortuum ſuſcitare, & ipſa diuina prouidentia nihil debuit facere fruſtra, neceſſe eſt q̃ ipſius virtute reparetur corpus idem numero, & immortale, & ex omnibus partibus conſtitutum, & ſalua tamen veritate humanæ naturæ. Cum autem hæc natura non habeat in poteſtate, ſed ſolũ in appetitu, quia nec idem corpus numero deſtructũ reparare poteſt, cum non poſsit in totam rei ſubſtantiam, nec corpus immortale poſsit efficere, cum omne per naturã, generabile ſit corruptibile, nec diſperſa colligere poteſt, neceſſe eſt, q̃ reſurrectio non ſeminalibus nec naturalib. cauſis, ſed primordialibus attribuatur, vt fiat ſecundum curſum mirabilem & ſupernaturalem, & ſecundum diuinæ imperium voluntatis.

De conſequentibus ad iudicium, ſcilicet de igne infernali. Cap. 6.

CONſequenter de conſequentibus ad iudiciũ eſt dicendũ, quæ ſunt duo, ſ. pœna infernalis, & gloria cœleſtis. De pœna igitur infernali hoctenendum eſt, q̃ pœna infernalis, eſt in loco corporali deorſum, in quo æternaliter affligentur oẽs reprobi tã homines q̃ ſpiritus mali. Affligentur autẽ eodẽ igne corporali, qui cõcremabit & affliget ſpiritus, & etiam corpora nec tñ corpora illa cõſumet, ſed ſemp affliget alios plus, alios minus ſecũm exigẽtiã meritorũ. Huiuſmodi autem afflictioni ignis, coniuncta erit afflictio ſecundum oẽs ſenſus, coniuncta erit pœna vermis, & carentia viſionis Dei, ita q̃ in his pœnis erit varietas, & cum varietate acerbitas, & cum acerbitate interminabilitas, vt ad reproborum ſupplicium tormentorũ, ſumus aſcendat in ſecula ſeculorum.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum, hæc eſt. Quia cum primum principium ſummum ſit, quic quid habet, habet in ſummo, ideo neceſſe eſt ipſum, eſſe rectiſsimum. Cum ergo in retribuendo agat ſecũdum rectitudinem, ſicut contra ſe facere non poteſt, nec ſe negare, nec ſuam iuſtitiam impugnare, ſic neceſſariò ſua rectitudine exigente oportet, q̃ peccatũ puniatur, ſecundũ quantitatẽ culpæ, in his maximè, qui legem miſericordię contemnentes, per impœnitentiã impegerunt in ſeueritatem iuſtitiæ. Quoniam ergo ſeueritatis iuſtitiæ eſt conſiderare, culpam, non ſolùm quantum ad radicem verumetiam quantum ad circunſtantias aggrauantes. congruiſsimum eſt, vt iudex iuſtus pœnas debitas ab impijs exigat vſq; ad vltimum, quadrantem, vt ſic non remaneat dedecus peccati ſine decore iuſtitię, & ſicut manifeſta eſt poteſtas in creando, & ſapientia in gubernando, & clementia in reparando, ſic manifeſtetur ſumma iuſtitia in puniendo.

Apoc. 14.

Diuinę iuſtitię ſeueritas.

Quoniam ergo diuina iuſtitia, peccatorem impium, debet punire ſecundum exigentiam culpæ, & culpa mortalis, ad quam ſuccedit finalis impœnitentia, ipſa habet rationem deordinationis perpetuę, deordinationis libidinoſæ, deordinationis multimodæ, neceſſe eſt, q̃ ipſa puniatur pœnarũ æternitate, acerbitate, & multiformitate. Primò igitur deordinationis perpetuę, pœna debet eſſe perpetua, quia peccatum quod quis committit, & de quo nunquam pœnitet, perpetuo in animo durat, & à vita perpetua, ſ. Deo ſeparat, & à voluntate procedit, quæ in peccato vellet perpetuò delectari. Et licet delectatio illa tranſiens ſit momentanea, quia tñ deordinatio tenet rationem perpetuitatis, pœna deordinationi reſpondens, debet habere carentiam finis, vt ſicut homo in ſuo perpetuo finem non appoſuit à peccato recedendo, ſic Deus in ſuo perpetuo nõ deſiſtat à puniendo, & ſicut homo contra infinitum peccauit, ſic pœnam habeat infinitam. Et quia non poteſt habere pœnam infinitam intenſiue, habeat ſaltem durationẽ. Et ſicut voluntas eius poſt mortem ſemper malo adhæret ſine ſuſceptione pœnitẽtiæ, ſic Deus ſemper affligat ſine immutatione ſententiæ, requirente hoc perpetuitate deordinationis, in impijs dãnatis. Rurſus quoniam deordinationis libidinoſæ pœna dẽt eſſe afflictiua, quia delectatio punitur per triſtitiam cõtrariam, & ſpiritus rationalis in peccando conuertit, ſe ad bonum proprium, & vt nunc, & partiale libidinosè amandum, & ex hoc contemnit diuinum imperium & dominium, hinc eſt, q̃ ad hoc, q̃ illa delectatio improba perfectè puniatur, in qua ſimul eſt delectatio cum contemptu, neceſſe eſt, q̃ ad punitionem illius contemptus & delectationis, peccator ſiue ſit homo, ſiue ſpiritus præcipitetur in locum infimũ, & maximè à ſtatu gloriæ longinquum, hoc eſt in profundiſsimũ infernũ. Neceſſe eſt etiam q̃ ibi exponatur aſſiligendus infimæ naturæ, ac per hoc non à ſubſtantia ſpirituali patiatur, ſed à corporali, & infima, hoc eſt à fœcibus corporum mundanorum, vt vt in fecibus defigatur, & igne, & ſulphure, concremetur. Et quoniam ſpiritus, qui per naturam præponitur, corpori, & in corpus habet influere, & ipſum mouere, dignitatem naturæ per culpam peruertit, & ſe ſubijcit, quodammodo vilitati

Perpetua, & imparia dãnatorum tormenta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& nihilitati peccati, hinc est q̄ secundū ordinē iustitię debet ordinari, vt tā peccator spiritus, quā hō, igni corporeo alligetur, nō vt in illum influat vitam, sed vt diuino decreto suscipiat pœnā. Cum.n. rei quam horret per timorem diuinitus immissum, & quam sentit per vim naturalis, sensus, sit inseparabiliter, alligatus, necesse est, q̄ acriter tormentetur. Et quia ille ignis nō agit nisi per dispositionē peccati, & reatus, & maculæ, ex improbitate, libidinis procedentis, & hæc non sest æqualiter in oībus, hinc est, q̄ ab eodē igne alij cremantur plus alij vero minus, sicut ab eodē igne aliter vritur palea, & aliter comburitur lignum. Q̄n autem illa peccati distinctio & reatus secundum quā actio ignis moderatur est in eodem vniformis, & nunquam crescit, nec decrescit nec mutatur hinc est, q̄ diuino imperio ordinante, ignis ille sic agit, q̄ semper vrit, & non consumit, semper affligit, & non interimit, quia non agit ad suæ formæ multiplicationem, sed ad pacis animæ, in corpore perturbationem, siue ipsius spiritus in seipso, vnde non fit noua ademptio, sed ademptæ pacis, continuatio, vt sic in eadē pœna, nec acerbitas æternitatem, nec æternitas tollat acerbitatem. Postremò q̄n deordinatiōis multimodæ, pœna debet esse multimoda, & in omni peccato actuali mortali, est deordinata auersio à summa luce & bonitate, & inordinata conuersio ad bonum commutabile, & deordinatio voluntatis contra dictamen rationis rectæ, hinc est, q̄ oēs actualiter peccantes, qui erunt damnati, punientur pena triplici, propter auersionem, carentia visionis Dei, propter conuersionem, pœna incendij materialis, propter pugnam voluntatis, & rationis, pœna vermis, vt sic ex hac multiplicitate pœnarum afflicti, & variè, & Apoc.14. acerbè, & æternaliter crucientur, & tormentorum summus ascendat in secula seculorum. Amen.

De consequentibus ad iudicium, scilicet gloria paradisi. Cap. 7.

Præmium beatorum triplex.

DE gloria autem cœlesti hoc in summa tenendū est, q̄ in ipsa est præmium substantiale, consubstantiale, & accidentale, Præmium (inquam) substantiale consistit in visione, fruitione & tentione vnius summi boni, scilicet Dei quem beati videbunt, facie ad faciem hoc est nudè, & sine velamine, quo fruentur auidè & delectabiliter, quem etiam tenebūt, sempiternaliter, vt sic verificetur illud Bernardi, quòd Deus futurus est rationi, plenitudo lucis, voluntati multitudo pacis, & memoriæ, continuatio æternitatis. Præmium vero consubstantiale, consistit in gloria corporis, quæ secunda stola dicitur, qua resumpta, perfectius anima beata tendit in summam cęlum. Et hæc stola consistit in quadruplici dote corporis, scilicet, in dote claritatis, subtilitatis, agilitatis, & impassibilitatis quæ erunt secundum plus & minus in diuersis, secundum maioritatem, & minoritatem prius habitæ charitatis. Præmium autem accidentale, consistit in quodam decore speciali super adiecto, qui quidem aureola nuncupatur, & secundum doctorum sententiam, debetur triplici generi operum, scilicet martyrio, prædicationi, & continentiæ virginali. Et in omnib. prædictis seruabitur gradus, & diffinctio, secundum exigentiam meritorum.

Aureola.

Beatitudinis nostrę ratio.

Ratio autem ad intelligentiam prædictorum hæc est. Quia primum principium hoc ipso, q̄ primum, habet summam vnitatem, veritatem, & bonitatem, & hoc ipso in eo etiam est ponere summam potentiā, sapientiā, clementiā, & iustitiam. Quoniam autē hæc inuisibilia Dei manifestari, decet per opera, iō Deus mundum istum sensibilem principians sic produxit, sic gubernat sic reparat, sic remunerat, & consummat, q̄ in productione manifestetur summa potentia in gubernatione summa sapientia, in reparatione summa clementia, & in remuneratione iustitia consummata. Vt ergo manifestaretur potentia ad suiipsius laudem, & gloriam, & honorem, omnia produxit de nihilo, faciens aliquid prope nihil, scilicet materiam corporalem, & aliquid pro se, scilicet substantiam spiritualem, & simul hæc iungens in vno homine, in vnitate naturæ, & personæ, scilicet rationalem animam, & materiam corporalem. Vt manifestaretur, sapientia, ipse quidem prouidentissime omnia gubernat, & ordinate. Nam ipse suprenum hominis, regit per seipsum, mentem scilicet, quam illustrat, & infimum, scilicet corpus per liberum arbitrium voluntatis, vt sic corpus & corporalia quo ad regimen subiaceant, spiritui spiritus vero Deo. Vt manifestaretur clementia lapsum hominem reparauit, assumendo hominis, naturam, suscipiendo pœnalitates, & tandem perferēdo pœnam, vt sic summa misericordia misero misericordem faceret esse conformem ad releuationem miseriæ, non solum in dignitate naturæ conditæ, verum etiam in defectibus naturæ in miseria constitutæ. Vt tandem manifestetur iustitia, retribuet vnicuique secundum exigentiam meritorum, non solum malis pœnam, verumetiam iustis gloriam sempiternam. Sic.n. exigit retributio æqua, & reparatio gratuita, & gubernatio ordinata, & productio virtuosa. Nam omnium horum consummatio est in fine.

Iusta, & congrua retributio, tam quo ad corpus, quam quo ad animam.

Primum igitur quoniam omnium iustorum præmiatio, fieri debet secundum q̄ exigit retributio iusta & etiam productio virtuosa, & productio Dei fecit, rationalem spiritum propè Deum, capacem Dei, capacem scilicet secundum vim inditæ imaginis ipsius, beatissimę Trinitatis, cui in iustis totus hominis spiritus, secundum integritatem imaginis deseruiuit, hinc est q̄ à nullo minus Deo, potest rationalis spiritus præmiari, nec impleri, nec eius capacitas terminari, ideo in præmium datur ei deiformitas gloriæ, per quam Deo effectus conformis, & ratione ipsum videat clare, & voluntate diligat plenè, & memoria retineat in æternum, vt sic anima tota viuat, tota dotetur in trib. animæ viribus, tota Deo configuretur, tota illi vniatur, tota in illo requiescat, in ipso sicut in omni bono inueniens pacem, lucem, & sufficientiam sempiternam, per quam in statu omnium bonorum congregatione perfecto constituta, & eterna vita viuens dicatur beata, & etiam glorioſa. Rursus quoniam retributio illa debet fieri secūdū q̄ exigit, nō solum retributio iusta, & productio virtuosa, verumetiam gubernatio ordinata, & Deus in productione, corpus animæ alligauit, & naturali, & mutuo appetitu inuicem copulauit, ad gubernationem vero subiecit, & in statu meriti fecit, vt spiritus condescenderet, & intenderet corpori, gubernando propter exercitium in merēdo, nec naturalis appetitus patitur q̄ anima] sit plenè, beata, nisi restituatur ei corpus, ad quod resumendum habet inclinationem naturaliter insertam, nec regimis ordo sustinet, q̄ restituatur corpus spiritui beato, nisi per omnia illi conforme, & subiectum, quantum potest corpus spiritui conformari. Quoniam ergo spiritus est visione lucis eternæ clarificatus, ideo debet, in eius corpore claritas lucis p̄ maximè resultare Quia vero dilectione illius summi spiritus, est summè spiritualis effectus, iō in corpore habere debet correspondentē subtilitatē & spiritualitatē. Quia tentione æternitatis factus est oīno impassibilis, iō in corpore eius, debet esse impassibilitas omnimoda, tam intra quàm extra. Quia verò ex his omnibus, spiritus promptissimus est ad tendēdum in Deum, ideo in corpore glorioso debet summa agilitas reperiri. Quoniam igitur per has quatuor proprietates fit corpus spiritui cō forme

forme, & etiam subiectum, hinc est q̄ in his quatuor præcipuè dotari dicitur ratione quorum idoneitatem habet sequi spiritum, & locari in regione cœlesti, quæ est regio beatorum. In istis enim proprietatibus, cœlestibus corporibus assimilatur per quas quasi gradatim distat corpus cœleste à quatuor elementis, & sic dos, corporum quadruplicata, & corpus in se perfectum, reddit, & conforme habitationi cœlesti, & spiritui, beato, per quem à summo capite Deo vsque in oram vestimenti, scilicet corporis plenitudo dulcedinis, & beatitudinis ebrietas redundat, & quantum est possibile deriuatur. Postremò quoniā illa præmiatio debet fieri secundū q̄ exigit retributio iusta, & productio, virtuosa, & gubernatio ordinata & etiam reparatio, glorioſa, & in diuersis Christi membris diuersa sunt charismata gratiarum, non solùm quantum ad interiora dona, verumetiam quantum ad exercitia exteriora, non solùm quo ad habitus, verumetiam quo ad status non solum, quo ad perfectionem charitatis in mente, verumetiam quo ad perfectionis decorem & pulchritudinem in opere corporali. hinc est q̄ aliquibus mēbris, non solùm stola animæ cum tribus eius dotibus, & stola corporis cum quatuor, verumetiam excellentia quædam decoris & gaudij debetur, propter excellētiam perfectionis, & decoris habiti in corpore virtuoso. Quoniam igitur triplex est genus operis præcellentis, perfectum, & pulchrum, & spirituali formositate formosum, secundum triplicem vim animæ secundū rationalem prædicatio veritatis perducens alios ad salutem, secundum concupiscibilem, perfectadeclinatio concupiscentiarum, per integritatem perpetuam continentiæ virginalis, secundum irascibilem perpessio, mortis ad honorem Christi, hinc est, q̄ his tribus generibus iustorū. s. prædicatoribus, Virginibus, & martyribus, debetur illa excellentia premij accidentalis, quod aureola nuncupatur, quod ad decorem facit, nō solùm animæ, verumetiam corporis, quia nō redditur voluntati tantum sed operi extrinseco, substernens, sibi meritum, & præmium charitatis, quod consistit, in septiformi dote, triplici animæ, & quadruplici corporis, in quibus clauditur consummatio, integritas, & plenitudo omnium bonorum spectantium ad gloriæ, complementum. Qualia autem & quanta sint illa, nō verba mea, sed beati Anselmi ponantur. Ait.n. in fine prosolo. Excitare nunc anima mea, & erige totum, intellectum tuum, & cogita quantum potes. Si.n. singula bona delectabilia sunt, cogita intentè, quam delectabile sit illud bonum, quale & quantum sit illud bonum quod continet iucunditatem omnium bonorū, non quale in concreatis rebus sumus experti, sed tanto differenter quanto differt creator, à creatura. Si. n. bona est vita creata quàm bona est vita creatrix? Si iucundò est salus facta, quàm iucunda est salus, qui fecit omnem salutem? Si amabilis est sapientia in cognitione rerum conditarum, quàm amabilis est sapientia, quæ omnia condit ex nihilo? Denique si multæ, & magnæ delectationes sunt in reb. & delectabilib. qualis, & quanta est delectatio in illo, qui fecit ipsa delectabilia? O qui hoc bono fruetur, quid illi erit, & quid illi non erit? Certè quicquid volet erit, & quod nolet esse nō erit. Ibi quippe erunt bona corporis & aīæ, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec cor hominis cogitauit. Cur ergo per multa vagaris homuncio, quærendo bona aīæ tuæ & corporis tui? ama vnū bonum in quo sunt oīa bona & sufficit, desidera simplex bonū, quod est oē bonū, & satis est. Quid.n. amas caro mea, quid desideras aīa mea? Ibi é quicquid amatis, quicquid desideratis. Si delectat pulchritudo, fulgebunt iusti sicut Sol. Si velocitas, aut fortitudo, aut libertas corporis tui, vt nihil obsistere possit: erunt similes Angelis

Quib. aureola reddenda.

Nec omnibus meritō cōtemplandę.

1. Cor. 2.

Sap. 3.

Dei, quia seminatur corpus animale, & resurget corpus spirituale, potestate vtique non natura. Si longa, & salubris vita, ibi erit sana æternitas, & æterna sanitas, quia iusti in perpetuū viuent, & salus iustorum à Domino. Si satietas satiabuntur, cum apparuerit gloria Dei. Si ebrietas, inebriabuntur ab vbertate domus, Dei. Si melodia, ibi Angelorum chori concinunt sine fine Deum laudantes. Si quælibet non immunda, sed munda voluptas torrente voluptatis tuæ, potabit eos Deus. Si sapientia, ipsa Dei sapientia ostendet eis seipsam. Si amicitia, diligent Deum plus, quam seipsos, & inuicem tanquam seipsos, & Deus illos plus quam illi seipsos, quia illi illum, & se inuicem per illum, & ille se, & illos per seipsum. Si concordia, omnibus illis, erit vna voluntas, quia nulla illis erit nisi Dei voluntas. Si potestas omnipotentes erunt suæ voluntatis, vt Deus suæ. Nam sicut poterit Deus quod volet per seipsum, ita poterunt illi, per illum quod volent, quia sicut illi non aliud volent, quam quod ille, ita ille volet quicquid illi volent, & quod ille volet, non poterit nō esse. Si honor & diuitiæ, Deus suos seruos bonos, & fideles supra multa constituet, immo filij Dei, & Dei vocabuntur, & erunt, & vbi erit filius Dei, ibi erunt, & illi, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Si vera securitas, certe ita certi erunt nunquam, & nullatenus ista, vel potius illud bonum sibi defuturū sicut certi erunt se non sua sponte illud amissuros, nec dilectorem Deum, illud dilectoribus suis inuitis ablaturum, nec aliquid Deo potentius, inuitos Deum, & illos seperaturum. Gaudium verò quale, aut quantū est, vbi tale, ac tantum bonum est. Cor humanum, cor indigens, cor expertum erumnas immo obrutum erūnis, quantum gaude res si his omnibus abundares. Interroga intima tua, si capere possunt gaudium suum de tanta beatitudine sua. Sed certè si quis alius, quem omnino sicut te ipsum diligeres, eandem beatitudinē haberet, duplicaretur gaudium tuum, quia non minus gauderes pro eo, quàm pro te ipso. Si verò duo, vel tres, vel multo plures idipsum haberent, tantundem, pro singulis, quantum pro te ipso gauderes, si singulos sicut te ipsum amares. Ergo in illa perfecta charitate, & innumerabilium Angelorum, & hominum beatorum, vbi nullus minus alium, quàm seipsum diligit, non aliter gaudebit quisque pro singulis alijs, quàm pro seipso. Si ergo cor hominis de tāto suo bono uix capiet suum gaudium, quomodo capax erit tot, & tantorum gaudiorum? Et vtique quia quantum quisque diligit aliquem, tantum de bono eius gaudet, sicut in illa perfecta fœlicitate vnusquisque plus amabit, sine comparatione Deum quàm se, & omnes alios secum, ita gaudebit plus ab iq; æstimatione de fœlicitate Dei, quàm de sua, & omnium aliorum secum. Sed si Deum sic diligent toto corde, tota mente, tota anima, vt tamen totum cor, tota mens, tota anima non sufficiat dignitati dilectionis, profectò sic gaudebunt toto corde tota mente, tota anima, vt tamen totum cor, tota mēs tota anima non sufficiat plenitudini gaudij. Nondum ergo Dñe dixi aut cognoui, quantum gaudebunt, illi beati tui, vtiq; tantum gaudebunt, quantum amabūt, tantum amabunt, quantum cognoscent te. Quantum cognoscent te & quantum amabunt te, certe nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit in hac vita, quantum te cognoscēt, & amabunt in illa vita. Oro Deus cognoscam te, amem te, vt gaudeā de te, & si non possum ad plenū in hac vita. vel proficiā indies, vsq; dum veniat illud ad plenū, proficiat, hic in mente notitia tui, & ibi fiat plena, crescat hic amor tuus, & ibi fiat plenus, vt hic gaudiū meū sit in spe magnū, & ibi sit in te in re plenū. Dñe per filium, tuum iubes, imò consulis petere, & promittis accipere

Matt. 22. 1. Cor. 5. Sap. 5. Psal. 36. Psal. 16. Idem 35. Ibidem.

Rom. 8.

vt gaudium noſtrum plenum ſit. Deus verax peto, ac cipiam vt gaudium meum, plenum ſit. Peto Domine quod per admirabilem conſiliarium noſtrum conſulis, accipiam quod promittis per veritatem tuam, vt gaudium meũ plenũ ſit, meditetur interim inde mẽs mea, loquatur inde lingua mea, amet illud cor meum, ſermocinetur, os meum, eſuriat illud anima mea, ſitiat caro mea, deſideret tota ſubſtantia mea, donec intrẽ in gaudiũ Domini mei, qui eſt trinus & vnus Deus benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Ioan. 16.

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRAE.

Centiloquium, quod Compendium Theologiæ dicitur.

Prou. 22.

Prefatio, auctoris.

CCCS deſcripſi eam tibi tripliciter in cogitationibus, & ſcientia vt oſtenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis, reſpondere, ex his, illis qui miſerunt te. Informans Sapiens in his verbis eũ qui intendit ad prædicationis officium promoueri, quatuor innuit ſtudioſo diſcipulo videnda. ſ. in quo eſt ſtudendũ quia in trina traditione, cum dicit. Ecce deſcripſi eã, ſcilicet doctrinam ſacram tripliciter, quia ad diſcretionem boni, & mali, informaui rationalem, ad reiectionem mali, animaui iraſcibilem, ad dilectionem boni, excitaui concupiſcibilem. Item tripliciter doctrina ſacri canonis eſt deſcripta, quia præter literalem ſenſum tribus modis traditur exponenda. ſ. moraliter, ſiue tropologice, allegorice, & anagogice. Tropologia ſiue moralitas eſt, quando per illud quod factum eſt, datur intelligi quod faciendum eſt. Allegoria eſt quando, per illud quod factum eſt, indicatur illud quod credendũ, eſt. Anagogia eſt quaſi ſurſum ductio, quando per vnum factum intelligendum eſt illud, quod deſiderandum eſt, ſcilicet eterna fœlicitas beatorum. Secundò, de quo eſt conferendum, quia de audita lectione, cum addit. in cogitationibus & ſcientia, ideſt vt cogites quę audiſti, & intellectum frequenter cogas circa ruminationem, vt ſcias vbi audita, & ruminata comprehendas per cognitionem. Tertiò quid proponendum in prædicatione, quia præcepta moralia quæ ſub lege naturæ, ſcripturæ, & gratiæ, firma & immobilia perman ſerunt, & euãgelia præcipuæ quæ ex ore altiſſimo prodierunt cum dicit, vt oſtenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis. Quartò per quid reſpondendum in interrogatione, quia per ea quę ſunt ex lectione percepta, in ratione collecta, & predicatione concepta, cũ ſubiungit, reſpondere ex his, ideſt examinatoribus illis qui miſerunt, ideſt miſſi ſunt, quomodo examinẽte. In amminiculum itaque paruulorum, rudis rogatus à rudibus, rudem tractatum rudibus compilaui, in quo rudium ruditas, circa generalia theologię, ſaltẽ ruditer poterit erudiri, & ex lacte infantiæ ad cibum, ſolidum præuia Dei gratia, cum ſenſus induſtria præparari. Collegi autem hoc ex dictis proborum, quæ hinc inde decerpens, in vnius opuſculi anguſtiam coarctari. Quod cum & centum recipiat ſectiones, centiloquium poterit appellari. Cuius continentia, vt facilius pateat requirenti, premittuntur centum tituli ſectionum, quæ ex quatuor partibus diſtinguuntur.

Intentio, auctoris.

Materia, tractanda

In vniuerſo. n. agitur de quatuor in præſenti opuſculo Primò, ſcilicet de malo, ſub ratione culpæ. Secundò de malo ſub ratione pœnæ. Tertiò de bono ſub ratione pœnæ. Quartò de bono ſub ratione gloriæ.

CENTILOQVII

PRIMA PARS,

Quæ habet XXXIII. Sectiones.

De malo culpæ in general.. Sectio. 1.

ALVM conſiderare occurrit quantũ ad diffinitionem. Quod diffiniens. Auguſt. ait. Malum eſt priuatio modi, ſpeciei, & ordinis. Ad cuius intelligentiã, eſt notandum, q̃ creatura quælibet, quantumcunq; modica comparari habet ad Deum ſecundum triplex genus cauſæ. ſ. efficientis formalis, & finalis, & ſic habet modum, ſpeciem, & ordinem. Creatura vero rationalis non ſolum habet modum, ſpeciem, & ordinem, prout eſt natura quædam, ſicut cæteræ creaturæ, verumetiã prout eſt, voluntate, libera. Voluntas aũt noſtra qñ habet modum, ſpeciem, & ordinem, tunc eſt bona. Tunc autẽ habet hæc tria quando in operando continuatur virtuti diuinę, vt principio mouenti conformatur ei, vt regulę dirigenti, vnitur ei, vt fini quietanti. In primo, eſt modus, in ſecundo eſt ſpecies, in tertio ordo attenditur ſecundum triplex genus cauſæ. Quandocunq; verò quis peccat mortaliter, diſcontinuatur neceſſario à Deo tanquam à principio mouente, quia Deus nunquam mouet ad peccatũ, diſcordat à Deo tãquam à regula dirigente, elongatur & deordinatur à Deo, tanquam à fine quietante ponẽs creaturam finem ſui. Et ſic malum culpæ priuat, & corrumpit hæc tria inſeparabiliter, & æqualiter, non tamen totaliter in rationali creatura, inquantum eſt agens voluntariè, & liberè, vltra alias creaturas. Malum vero pœnæ corrumpit, hæc tria prædicta, prout cum alijs creaturis conuenit, in naturam. Item conſideratur malum quantum ad diſtinctionem. Diſtinguitur. n. malum per triplicem differentiam, ſ. in malum culpæ, ſiue tranſgreſſionis, malum pugnæ, ſiue tentationis, malum pœnæ ſiue punitionis. Malum culpę, idem eſt quod iniuſtitia generalis ſiue abſentia debitæ honeſtatis, vel paſſio voluntaria. Malum pœnę, eſt abſentia debitæ delectationis, cum ſenſu, ſui contrarij, ſiue paſſio inuoluntaria. Malum pugnæ tenet medium inter iſta, nam Diabolo eſt culpa in inſtigando, iuſto eſt pœna in reluctando. Quãtum ad ſubdiuiſionem. Subdiuiditur. n. malum, in malum culpę, ſecundum ſe, & per ſe, quod nullo modo, poteſt bene fieri, vt odire Deum, & blaſphemare Deũ In malum in ſe, ſiue in genere, vt occidere, quod poteſt bene fieri propter iuſtitiam. In malum ex circunſtantia, vt dare elemoſinam propter vanam gloriam. Item conſideratur quantum ad introductionem. Et ſic malum originatur, à bono ideſt à voluntate & libero arbitrio non efficiente, ſed deficiente. Subſtantificatur in bono non. n. eſt eſſentia aliqua vel natura, ſed corruptio boni, quæ non poteſt eſſe, niſi in bono, quod corrumpitur, ideſt in libera voluntate. Contratur bono. Ad quod intelligendum nota, quòd malum corrumpit & perimit iuſtitiam, ideſt rectitudinem voluntatis. Tria enim circa rectitudinem animæ attenduntur, ſcilicet potentia rectificabilis, hanc non corrumpit, habitus rectificans, hunc priuat ſimpliciter, & corrumpit, ſcilicet, gratiam, & virtutes, habilitas, media, & hanc diminuit, dum minus redditur, homo habilis ad bonum per peccatum, non tamen tollit eã. Non. n. opponitur malum illi habilitati

Malũ quid.

Modus ſpecies, & ordo in anima.

Malum triplex.

ratione

ratione, naturæ, cuius eſt, ſed ratione gratiæ, & virtutis, ſiue finis, ad quę eſt.

De tentatione. Sectio. 2.

Tentationis diffinitio.

MAlum tentationis ſiue pugnæ, notificatur per diffinitionem Hugonis de ſancto victore. Tẽtare eſt callide experiri, & quaſi quibuſdã blãdis conatibus probare. Anſelmus Omnis tentatio probatio eſt. Caſsiodorus. Tentatio Diaboli eſt aſsimilatio apparentis boni ad fallendum. Sic etiam aliter diffinitur. Tentatio adpulſatio ex intentione, vel propoſito ad declarandum bonum hominis ſiue malum. Multiplicatur per diuiſionem. Poteſt enim tentatio conſiderari quantum ad motiuum, & ſic diuiditur tentatio in eam, quę eſt ab hoſte, à carne, & à mundo. Iuxta illud. Mundus caro, demonia, diuerſa mouẽt prælia. Item in eam, quæ eſt tentatio, alia ab hoſte, alia à carne, prima generaliter, ſecunda ſpecialiter. Diuiditur etiam quantum ad inſtrumentum, & ſic generaliter eſt illa diuiſio Gregorij. Eſt quædam tentatio per vitia, quædam per flagella. Specialiter, & ſic eſt illa ſuper pſalmos. Omnem eſcam abominata eſt anima eorum. Multiplex eſt tentatio, quarum prima eſt error, ſiue neſcientia viæ veritatis, ſecunda difficultas vincendarum concupiſcentiarum, tertia tedium boni, quarta tempeſtas ſeculi. Quantum ad effectum, & ſic generaliter eſt illa, de qua dicitur. Tentatio vos non apprehẽdat niſi humana. Tentatio alia diabolica, alia humana. Diabolica malum habet exitum, quia terminatur, in mortali. Humana non habet periculoſum exitũ, quia vel ibi eſt peccatum veniale, vel nulla eſt ibi culpa. Specialiter, & ſic eſt illa de doctrina chriſtiana. Diabolus tentat aut vexando carnem, aut vulnerando naturalia, aut expoliando gratuita. Quantum ad gradum, & ſic generaliter eſt illa, tentatio alia exterior, alia interior. Specialiter, & ſic eſt illa Gregor. Tentatio tribus modis perficitur, ſcilicet ſuggeſtione, delectatione, & cõſenſu. Quantum ad tentandi modum. Et ſic eſt illa, generaliter & implicitè ſuper pſalm. Qui habitat in adiutorio. Quædam tentatio eſt leuis, & occulta, quædam grauis, & occulta, quædam leuis, & manifeſta, quædam grauis. & manifeſta. Generaliter, & explicitè, ſic eſt illa Bernardi, per ſeptem membra. Prima eſt importuna, quæ pertinaciter inſiſtit, ſecunda eſt dubia quæ animum dubietatis nebula inuoluit, tertia eſt ſubita, quæ iudicium rationis præuenit, quarta occulta, quæ deliberationis ordinẽ præterfugit, quinta eſt violenta, quæ vires noſtras tranſcendit, ſexta fraudulenta quæ animum ſeducit, ſeptima perplexa, quæ varijs vitiis impetit. Si ſpecialiter & implicitè, ſic eſt Aug. Diabolus tentat vt leo, tentat vt draco. Si ſpecialiter & explicitè, ſic eſt illa Gregor. ſuper Iob. Diabolus præmendo rapit, inſidiando circunuenit, minando terret, ſuadendo blanditur, deſperando frangit, promittendo decipit. Diuerſificatur autem per intentionem. Nam tentat Deus vt erudiat Diabolus, vt decipiat, mundus vt alliciat, homo vt conijciat, caro vt inficiat.

Diuiſio.

1. Cor. 10.

De diffinitione peccati. Sectio. 3.

VIſo de malo culpæ in generali, & de malo pugnæ quod impellit ad culpam, deſcendendum eſt ad peccatum in ſpeciali. Circa quod tria cõſiderare debemus, ſcilicet modum diuiſiuum, modum diffinitiuum, modum punitiuum. Poteſt autem peccatum conſiderari formaliter prout dicit, priuationem, & materialiter prout ſubſternit ſibi aliquam actionem. Habet ergo formales, diffinitiones, prout dicit priuationem per hunc modum. Nam aut dicit receſſum à bono, & ſic tribus diffinitionib. quaſi idem circunloquentibus diffinitur. Prima in libr. de Ci. Dei hæc eſt, Peccatum eſt abſentia boni. Vbi debet eſſe. Secunda in li. de Chriſtiana religione. Peccatũ eſt appetitio non naturarum malarum, ſed deſertio meliorum. Tertia in libro de natura boni. Peccatum eſt corruptio ſpeciei, modi, & ordinis. Aut dicit receſſum à naturę rectitudine, & ſic triplex diffinitio idem cir cumloquens inuenitur. Prima eſt Damaſceni. Peccatum eſt ab eo, quod ſecundum naturam, in id, quod eſt præter naturam conuerſio. Secunda eſt Anſelmi, Peccatum eſt carentia debitæ iuſtitiæ. Tertia eſt, Auguſtini. Peccatum eſt defectus quidam à luce veritatis, natura non perimens, ſed obſcurans. Aut dicit receſſum ab omnis boni complemento, & perfectione, & ſic tripliciter diffinitur. Primò ab Auguſtino in libro de libero arbitrio. Peccatum eſt auerſio à bono, incommutabili. Secundò ab eodem in lib. de Chriſtiana religione. Peccatum eſt carere bonis incõmutabilibus, quibus fruendum eſt. Tertiòetiam ab eodem. Peccatum eſt tenebra intellectus, Habet quoque peccatum materiales diffinitiones, prout ſubſternit, ſibi actum & ſecundum hæc poteſt tripliciter comparari. Aut ad Deum quem offendit. Et ſic tripliciter diffinitur. Primò ab Auguſtino contra Manicheos. Peccatum eſt in præceptis veritatis vel in ipſa veritate errare. Secundò ab Ambro. in lib. de paradiſo. Peccatum eſt præuaricatio legis diuinæ, & cœleſtium inobedientia mandatorum, vel præceptorum. Tertiò ab Augu. Peccatum eſt dictum vel factum, vel concupitum cõtra legem Dei. Aut ad virtutem quam excludit. Et ſic triplex datur diffinitio de peccato. Prima eſt Baſilij. Peccatum eſt diſpoſitio animę, contrariæ ſe habens ad virtutem. Secunda Auguſt. in lib. de Duabus animabus, Peccatum eſt voluntas retinendi, vel aſſequendi quod iuſtitia vetat. Tertia eſt Auguſtini in lib. de Vera religione. Peccatum eſt appetere quæ Chriſtus contemplit, vel contemnere, quæ Chriſtus appetijt. Aut ad bonum quod prætendit. Et ſic tripliciter diſſinitur Primò ab Auguſt. in lib. de Ciuit. Dei. Peccatum eſt male, vti bono. Secundò ab eodem, in lib. de Trinit. Peccatum eſt vti fruendis, & frui vtendis. Similiter in lib. 83. quæſtionum. Tertiò in libro de libero arbitrio Peccatum eſt ſpreto bono incommutabili, rebus commutabilibus adhærere. Duę autem inueniuntur diffinitiones peccati. Vna eſt hæc. Peccatum eſt actus incidens ex defectu boni. Secunda eſt hæc. Peccatũ eſt demeritum pœnæ æternæ.

De peccato originali. Sectio. 4.

VIſo de peccati diffinitione, ſequitur videre de diuiſione. Diuiditur autem peccatum in originale & actuale, veniale & mortale delictum, & commiſſum. Et hæ diuiſiones ſumuntur penès cauſam formalem. Item in peccatum cordis, oris, & operis. Item in peccatum ſuperbiæ ſiue inanis gloriæ, inuidiæ, iræ, accidiæ, auaritiæ, gulæ, luxuriæ. In concupiſcentiam, carnis, in concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ. In peccatum cogitationis, delectationis, conſenſus operis, & conſuetudinis. Et hæ ſumuntur pœnès cauſam materialem. Item peccatum aliud ex ignorantia, aliud ex infirmitate, aliud ex certa malitia perpetratur. Item peccatum aliud ex timore male humiliãte, aliud ex amore, male accendente. Et hæ ſumuntur pœnes, conditiones peccantis. Itẽ peccatũ aliud in Deũ, aliud in ſe, aliud in proximũ. Et hę ſumuntur pœnes circunſtantias eius, in quẽ peccatur. Primã diuiſionem proſequamur. Primò quantũ ad peccatum originale. Circa quod ſunt quatuor attendenda diffinitio, corruptio, curatio, & nominatio. Diffinitur autem peccatũ originale ab Anſelm. ſic. Peccatum originale eſt carentia ſiue nuditas debitæ iuſtitię p inobediẽtiã Adde facta, q̃ comitatur carẽtia viſionis Dei. Iſta diffinitio eſt for-

Peccati diuiſiones.

Peccatum originale.

malis, indicans huius peccati essentiam, causam, & pœnam. Item aliter diffinitur sic. Peccatum originale, est vitium ex qualitate seminis in humana natura natum Ista est materialis, ostendens originalis peccati effectū, & originem. Item diffinitur tertio ab August. sic. Peccatum originale est concupiscentia, vel concupiscibilitas, quæ paruulum facit concupiscibilem, adultum cō cupiscentem. Corrumpitur autem genus humanum, per originale peccatum, quia licet anima non fit ex traduce, originalis tamen culpa transit ab anima Adę, ad animas posterorum: mediante carne infecta, tanquā per concupiscentiam generata, & per libidinem seminata, quæ infectionem secum trahens, animā sibi vni tam inficit, & vitiat, non tantum pœna, sed & culpa, Et sic homo per concubitum generatus nascitur natura filius iræ, quia priuatus est rectitudine diuinæ iustitiæ, propter cuius absentiam incurrit quantum ad animam, infirmitatem, ignorantiam, malitiam, & concupiscentiam quantum vero ad corpus penalitates, labores, dolores, defectus, morbos multiplices, & præter, hæc pœnam mortis, & incinerationis, pœnam carentiæ visionis Dei, & amissionis gloriæ cœlestis, tam in paruulis, quàm in adultis. Curatur autē originale peccatum per baptismum, sicquantum ad culpam, ꝙ tamen remanet quātum ad temporalem pœnam, sic curatur quantum ad reatum pœnæ æternæ, ꝙ remanet, quantum ad actum, & motum concupiscentiæ, sic curatur in parente, ꝙ nihilominus à curato parente trāsmittitur in generatam prolem, sic tollitur originalis, culpæ macula, ꝙ remanet sequela, cum qua oportet nos pugnare, quandiu viuimus in hac vita. Nominatur autem originale diuersis vocabulis, tam ex parte, culpæ quam ex parte pœnæ. Comparatum. n. ad animam dicitur infirmitas, quia reddit animam impotentem resistere motibus. Dicitur sœditas, quia secundum eam anima ratione corporis coinquinatur. Dicitur pronitas, propter inclinationem appetitus ad malum. Dicitur corruptio, quia ducit ad nihilum. scilicet ad peccatum. Dicitur vicium, quia diminuit naturales virtutes. Dicitur languor naturæ propter diminutionem boni naturalis & delectabilis. Comparatum, vero ad corpus, dicitur lex carnis, quia est pœna à lege iustitiæ naturaliter inflicta. Dicitur lex membrorum, quia præstat aptitudinem ad faciēdum opera mala. Dicitur tyrannus, propter dominationē quasi violentiam in concupiscentijs. Dicitur fomes, quia est cā materialis cōseruandi peccatum in carne. Ambrosius diffiniens fomitem dicit sic. Fomes est morbidus quidam affectus qui commouet ad illicitum desiderium, quantum ad actum generatiuæ, & nutritiuæ. Comparatum ad actus delectabiles illicitos, dicitur concupiscentia, vel concupiscibilitas. Differunt tamen, quia concupiscibilitas, dicit potentiam, concupiscentia vero actum. Dicitur etiam libido, quia sequitur quicquid libet, scilicet voluptuosas delectationes in sensu Comparatum vero ad pœnam ad quam obligat, dicitur peccatum originale, quia est carentia, vel nuditas, debitę, & originalis iustitiæ.

Qualiter cō. trahatur.

Quomodo curetur.

Quod nominibus, exprimatur.

De peccato actuali. Sectio. 5.

SEquitur videre de peccato actuali. Circa quod quatuor videamus, scilicet diffinitionem essentia lem, originalitatem, differentiam materialem, & maioritatem. Diffinitur autem peccatum actuale sic. Peccatum actuale est carentia debitæ iustitæ, facta per inobedientiam propriæ voluntatis, vel est auersio ab incommutabili bono, & ad bonum commutabile cōuersio. Trahit aūt peccatū actuale originē à libera voluntate vniuscuiusque per suggestionem, & delectationem, consensum, & operationem. Si autem suggestio, & delectatio sistant citra consensum, peccatum est veniale, si autem sequatur consensus, & opus in his, quæ diuina lege prohibentur, peccatū est mortale consummatum. Si autem medio modo fiat, vt sit consensus sine opere, hoc potest esse dupliciter. Quia aut homo vult in opus procedere, sed non potest, & tunc voluntas pro facto reputatur, nec minus culpabilis est, quam si in ipso facto deprehenderetur. Aut nō vult in opus procedere, sed vult interius voluptati in delectatione, & tunc licet non sit peccatum plenariæ consummatum, est tamen inter mortalia reputandum quod maximè de peccatis carnalibus habet intelligi. Differentię materiales actualis peccati sunt duæ. s. peccatum angeli & hominis. Peccatum angeli inchoatum est in præsumptione, statim. n. vt vidit suam pulchritudinem præsumpsit, & consummatum est in ambitione, quia præsumēs de se appetijt quod erat supra se atque confirmatum est in inuidiæ & odij auersione, quia, ex quo non potuit hoc obtinere quod appetijt, cepit odio, & inuidia contraire. Et sic in peccato Lucifer, superbia præsumptionis fuit prima generatione, superbia ambitionis fuit prima consummatione. Peccatum vero hominis fuit inobedientia, ad quam præcipitauit Diabolus hominem per triplex appetibile naturale, s. per bonum gloriosum, copiosum, & deliciosum, Tetigit enim de excellentia, sufficientia, experientia, siue demulcentia. Diabolus. n. per mulierem, volens deijcere hominem, promisit mulieri dignitatis excellentiam dicens. Eritis sicut dij. Deinde subiūxit cognitionis abundantiam dicens. Scientes bonum & malum. Tertio prætendit suauitatis experientiam, cum ostendit ei lignum pulchrum visu, & ad vescendum suaue. Vnde peccatum mulieris inchoatum fuit in superbia, progressum habuit, in auaritia, quia nō in rebus solum, sed etiam in scientia inuenitur auaritia, consummatum fuit in gula. Et sic deordinatum fuit, quantum ad irascibilem, appetendo alta, quantum ad rationalem, appetendo scire occulta, quantum ad concupiscibilem, volendo gustare suauia. Peccatum maius vnum altero, dicitur duodecim modis. Primò causalitate, & sic peccatum Diaboli dicitur maius esse, quia eius inuidia mors intrauit in orbem terrarum. Secundò generalitate, & sic peccatum primi parentis fuit maius, quia se per totum genus humanum diffudit. Tertiò enormitate, & sic peccatum Iudæ fuit maximum, quia tradidit Dominum saluatorem. Quartò ingratitudine, & sic eius peccatum dicitur esse maius, qui plura gratiarum dona percepit. Quintò periculositate, & sic peccatum ignorantiæ dicitur esse grauius, quia periculosius. Sextò inseparabilitate, & sic peccatum cupiditatis dicitur esse maius, quia cum cætera vitia cum homine cōsenescant, sola auaritia iuuenescit Septimò importunitate, & sic superbia dicitur esse maximum peccatum, quia etiam ex bonis operibus generatur. Octauò pronitate, & sic luxuria dicitur esse grauius, ad quam homines pronius inclinantur. Nonò maioris gratiæ impugnatione, & sic peccatum in Spiritum sanctum dicitur esse grauius. Decimò ratione maioris offensę, & sic peccatum idolatrię dicitur esse maius. Vndecimò ratione maioris facilitatis resistendi, & sic peccatū Adę fuit grauissimū. Duodecimò ratione maioris improbitatis & libidinis, & sic peccatum cuiuslibet generis potest fieri maius altero.

Peccatum actuale, quid

Quomodo perpetretur.

Peccatum Angeli.

Peccatum hominem

Excessus peccati ad peccatū dicitur. 12. modis.

De peccato venali & mortali. Sectio. 6.

SEquitur videre de diuisioue peccati, in veniale, & mortale. Ad cuius euidentiam tria sunt breuiter, attendenda, scilicet ordo diuinæ iustitiæ, qui imponitur, peccatum veniale quod contrahitur & peccatum mortale quod incurritur, Ordo autem diuinæ iustitiæ ad quē Dominus hominem obligauit est, vt bonum iucommutabile præferatur bono commutabili, vt bonum honestum præferatur bono vtili, & voluntas Dei præferatur voluntati nostræ, & indiciū rōnis rectè præferatur, & præsit sensualitati humanæ Peccatum vero actuale, est inordinatio actualis volūtatis. Ista autem inordinatio si est tam modica, ꝙ ordinem istum non exterminat quamuis in aliquo pertur bet, tunc peccatū est veniale. Quod habemus pertractare breuiter quantū ad diffinitionē, distinctionē & curationem. Diffinitur aūt sic. Pctm̄ veniale, est libido siue amor voluptatis in creatura citra Deum.

Veniale, quid, & quotuplex.

Remedia, 1. contra veniale.

Distinguitur autem veniale tripliciter. Nā quoddā est veniale ex surreptione, & ideo veniale est, quia nō potest vitari tunc, & quia committitur præter ratioā nem semper est veniale. Quoddam est veniale ex cogitatione sine consensu, & ideo veniale, quia non plene consentitur, vt in cogitatione, & delectatione, de muliere, citra consensum in delectatione, & ideo veniale fit mortale per complacentiam & consensum. Quoddam est veniale cum delectatione & consensu, & ideo veniale est, quia non est deordinatio cōtra præceptum, vt ebrietas & mendacium iocosum, & illud cum sit veniale propter delectationem, quæ est citra Deum, tamen potest fieri mortale propter nimiam libidinem & contemptum. Non tamen intelligendum est ꝙ aliquod veniale per essentiam fiat mortale, sed quia de veniali fit transitus ad mortale, per complacētiam & consensum, siue per libidinem, & contemptū Curatur autem peccatum veniale, per actus in quib. est aliqua humiliatio, & deuotio, qui quidē actus gratia informati repugnant veniali, & sic ad actum curationis, & deletionis venialium, gratiam gratum facientem coadiuuant & vigorant. Huiusmodi remedia his versibus continentur. Confiteor, tundo, resper go, conteror, oro. Signor, edo, dono, per quæ venialia pono: Vnctio, pœna leuis, compassio quæ fit egenis. Hæc enim remedia sunt. Generalis confessio, pectoris tunsio, aquæ benedictæ aspersio, cordis contritio, dominica oratio, signatio ab Episcopo, eucharistię sumptio offensæ condonatio, extrema vnctio, leuis, pœnitentia, compassio fraterna. Si autem est tanta de ordinatio voluntatis, ꝙ ordinem exterminat supradictum, tunc mortale est peccatum, quod potest considerari quantum ad diffinitionem, punitionem, & remissionem. Diffinitur autem ab Ambrol. sic. Peccatum mortale est præuaricatio legis diuinæ, & cœlestium inobedientia mandatorum, vel præceptorum. Pœna peccati mortalis, est æterna damnatio. Dicitur enim mortale, quia per ipsum vita gratiæ perditur in præsenti, & vita gloriæ in futuro. Et sic contrahitur, mors culpæ & infligitur mors gehennæ. Iustè autem propter mortale in quo quis finaliter perseuerat, sempiternaliter cruciatur. Vnde secundum Gregorium, quia peccator peccat in suo æterno, æternaliter est cruciandus. Secundum August. vero, quia peccat contra bonum æternum, & infinitum, ęternaliter punietur. Curatur autem siue remittitur mortale peccatum per septiforme remedium, scilicet per baptismum, eleemosynam, martyrium, conuersionem proximorum, dimissionem iniuriæ, fletum pœnitentię, & per dignā eucharistię, sumptionem. Attende tamen quòd baptismus, & pœnitentia, non solum valent contra pœnā, peccati, verumetiam contra culpam, cætera vero valent contra pœnam tantum. Vnde versus. Sunt septem delere quibus mortalia possis. Fons, eleemosyna, martyrium conuersio fratrum. In te peccanti dimittere, flere reatum. Sangnis & carnis Christi perceptio digna.

Mortale, quid.

Remedia, 7. contra mortale.

De ignorantia. Sectio. 7.

SEquitur videre de diuisione peccati, in delictum, & commissum. Præuaricatio præceptorum, est delictum, hoc est transgressio præceptorum affirmatiuorum. Præuaricatio prohibitionum, est cō missum, hoc est transgressio præceptorum. negatiuorum. Differentiæ delicti, sunt ignorantia, omissio, negligentiam. Delictum dicitur quasi derelictum. i. boni desertio. Bonum est duplex, scilicet sciendum, cuius desertio dicitur ignorantia, & faciendum ad quod duo requiruntur, scilicet ꝙ fiat bonus actus, cuius desertio dicitur omissio, & ꝙ bene fiat, idest cum debitis circunstantijs, quarum desertio dicitur negligentia. Circa ignorantiam quadruplex diuisio est attendenda Prima est hęc. Ignorantia alia negationis, alia priuationis, alia prauæ dispositionis. Ignorantia negationis, est in paruulis, quæ non est culpa neque pœna, vsque ad præfinitum tempus. Ignorantia priuationis, est in adultis, qui tempore determinato ignorant, quę possent scire, vel obliti sunt, quæ aliquando dicerunt. Ignorantia prauæ dispositionis, est qua quis opinatur contraria fidei, quæ potest erronea dici, & est in hęreticis. Prima excusat à toto, secunda à parte non à toto, tertia accusat in toto, quia peruersam sequitur voluntatem. Secunda diuisio est hæc. Ignorantia alia facti, alia iuris. Iuris, aut iuris naturalis, & hæc non excusat cū sit scriptum in corde hominis, vel iuris diuini, vt leges prophetarum, euangelij, & doctrinæ Apostolicę, & ista accusat sicut de magno, & mortali delicto prelatos maxime Episcopos & Metropolitanos, qui tenentur, de fide, & ipe reddere rationem. Accusat autem sicut de veniali clericos simplices, & illiteratos, qui cum potuissent discere noluerunt. Laicos. vero in nullo accusat, quia ad ipsos non pertinet dummodo, non contemnant. Si est iuris positiui, vt legem, & decretorum solos iudices accusat. Si est ignorantia iuris cōtinentis, morales constitutiones Ecclesiasticas, ad discernenda peccata, accusat sacerdotes, & confessores. Si verò est ignorantia facti, aut indifferentis, sic sufficienter excusat, aut necessarij ad salutem & sic aut non potest vitari sicut in amente, qui à natiuitate caruit iudicio rationis & hęc excusat, aut potest vitari, sicut in in Iudæis, & Paganis qui potuerunt scire Christū passum fuisse pro salute hominum, & hæc non excusat. Tertia diuisio, ignorantię est quia alia est simplex vt quando aliquis nescit, quæ tenetur scire, lacit tū aliquid sed non plene vt illa sciat, hæc excusat à tanto sed non à toto. Alia est crassa siue supina, vt qñ quis negligit scire, quę tenetur & tñ non est determinatum ei ꝙ teneatur, scire illa, hæc minus excusat, non excusat à toto, sed à tanto. Alia est affectata siue affectiua, vt quando aliquis negligit scire, quæ tenetur scire, scum ei sit determinati, ꝙ tenetur scire illa, hęc accusat potius quam excusat, Quarta diuisio est. Ignorantia alia vincibilis, alia inuincibilis. Vincibilis, alia potest remoueri, cum magna difficultate, vt in valde hebetibus, hęc excusat à tanto non à toto si est de necessarijs ad salutē. Alia potest remoueri cum facilitate, vt in ingeniosis, hęc non excusat. Inuincibilis, alia est inuincibilis per naturam, vt in puero, qui nō vtitur rōne, & in decrepito, qui non discernit, & in eo, qui nascitur amēs, hęc excusat à toto. Alia est inuincibilis per culpā, vt in eo qui per culpā efficitur furiosus, & secundū quoddā non excusat à toto.

Delictum, & commissum.

Ignorantia quadruplex.

1. Per. 3.

De omissione, & negligentia. Sectio. 8.

VIso de ignorantia, quę est desertio debitę scientiæ, sequitur videre, de omissione, & negligentia, quæ dicunt desertionem rei debitæ, faciendæ. Omissio, est desertio actus debiti in tempore

Omissio quid.

tempore determinato. Et dicitur actus debitus quē tenemur facere. Circa omissionem autem habemus videre quatuor actus debitos. Tentionē. Distinctionem Descriptionem. Absolutionem. Dicitur aūt omissio, derelictio actus non circunstantiæ, actus principalis, nō annexi, præcepti affirmatiui, non negatiui. Est autē triplex tentio quam omittere non debemus. Quædā est ratione diuinæ obligationis, & hæc est duplex, vna ad agendum, vt in preceptis affirmatiuis, vt honora patrem tuum, alia ad nō agendū, vt in præceptis negatiuis, siue prohibitionib. vt nō occides. Prima obligat, semper, sed nō ad semper nisi pro loco, & tempore. Secunda obligat semper, & ad semper. Quædam est ratione spontaneæ consensionis, vt in contractibus, votis, iuramentis, promissis, & obligatione, quam facit conscientia. Quædam ratione culpabilis offensionis. Nam propter culpam mortalem, obligatur homo siue tenetur ad pœnam æternalem, propter venialem vero ad pœnā temporalem. Describitur autem tentio sic Tentio est alieni precepti, vel prohibitionis, uel proprię, assensus, vel culpæ ad agendum, vel non agendū, vel patiendū obligatio. Ad agendum quantum ad precepta affirmatiua, ad non agendum, quantum ad præcepta negatiua, & prohibitiones, ad patiendum quantum ad culpam. Triplex est autem absolutio prædictæ triplicis tentionis. s. impossibilitas, dispensatio, q̄ pœnitentia. Negligentia est debitæ circunstantiæ derelictio in bono opere faciendo. Circa quam breuiter sunt videnda tria. s. eius originatio, denominatio, concomitatio. Oritur autem negligentia ex torpore, Vnde dicit, Gregorius. Duo sunt in bonis operibus timenda, desidia. s. & fraus. Desidiam facit minor amor Dei. Fraudē maior amor sui. Item desidia per torporem nascitur, Fraus per priuatam dilectionem. Fraus ista sic notificatur. Fraudem in opere Dei perpetrat qui se inordinate diligens, ad remunerationis transitoriæ bona festinat. Tripliciter autem fraus ista cōmittitur, aut cum cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut cum quælibet res exterior desideratur. Vt n. bonū opus bene fiat requiritur, bonus finis, quem qui omittit, si fraudatur Requiruntur, & aliæ circunstantiæ, vt locus, tempus, modus, quas qui omittit, vtiq; negligit. Nominatur autem duplici vocabulo. s. negligentia, & desidia, quę si large accipiantur, communia sunt ad quamcunq; omissionem, tam actus debiti, quam circunstantiæ. Si verō accipiantur stricte per omissionem circunstantiæ, tunc desidia magis respicit communem significationem. Desidia dicitur quasi desistentia, negligentia, vero magis respicit significationem propriā, s. omisionem circunstantiæ debitæ, quasi non diligentia, quæ diligentia, circunstantias diligēter prosequitur. Sunt autem comites negligentiæ, torpor, & pigritia, quę quāuis sint idem, tñ pigritia dicitur, eo q̄ pigeat difficultas laboris. Torpor vero aspicit appetitum quietis. Triplex est aūt torpor siue pigritia. Infirmitatis naturalis, sicut in flegmaticis, & est pœna, & non culpa. Et est torpor infirmitatis acquisitæ ex culpa precedente, vt inebriosis, & gulosis, & talis non excusat, secundum quosdam. Et est torpor libidinosus, & dicitur torpor, captatus, & ille torpor est voluntas recusans facere bonum difficile, eo q̄ difficile. Et talis torpor siue pigritia cum sit peccatum, reprehenditur in scripturis.

Obligatio multiplex.

Negligentia quid.

Fraus.

Desidia.

Torpor.

De commissione. Sectio. 9.

SEquitur videre de cōmisso. De quo est breuiter videndum, & adiungendum, q̄ est transgressio legis, diuinæ prohibentis quantū ad præcepta negatiua. Pōt autē aliquid committi contra naturam. Et hoc dupliciter, s. contra naturam cōem hominib. & brutis, vt q̄ masculus pro fœmina sit. Et hoc est peccatū sodomiticū. Aut contra naturam particularē, vt in natura angelica, aut humana, & hoc est naturale iudicatoriū, dictans malum esse fugiendum, & bonum faciendū, Ista natura dictat q̄ debemus Deo obedire, Deum colere, & diligere. Dictat etiam q̄ proximo debemus facer, quod nobis volumus fieri ab eodem. Et quod nobis nolumus fieri, alij non debemus irrogare. Sic largo modo, omne peccatum, quod cōmittitur est cōtra naturam. Potest etiam aliquid contra legem committi. Et hoc dupliciter variatur, nam lex prohibet, aliquid quantū ad oē tempus, & hoc est prohibitū, quia est malum, & sic sunt prohibitiones decalogi. Prohibet etiam aliquid non simpliciter, sed ad tempus, & sic sunt prohibitiones cerimonialium, & hoc est malum, quia prohibitum. Committi potest etiam aliquid contra consuetudinem, & hoc est, quod committitur contra mores. Propriè autem loquendo mos non scriptus dicitur consuetudo mos vero scriptus constitutio nominatur. Nota tū q̄ facere contra consuetudinem conseruatiuā honesti est peccatum, facere contra consuetudinem destructiuā honesti, sanctum est facere contra consuetudinem indifferentem malum non est. Honestum autem est, quod sua vi nos trahit, & sua dignitate nos allicit. Item nota, q̄ lex respicit honestum, consuetudo siue constitutio respicit vtile, quod est conseruatiuum honesti.

Peccatum contra natura.

Contra legem.

Contra cōsuetudinē.

De errore, prauo iudicio, & personarum, acceptione. Sectio. 10.

SEquitur de diuisione peccati, in peccatum cordis, oris, & operis. Et primò aliquid de peccato cordis, breuiter videamus, & primò de eius diffinitione, postea de differentijs. Peccatum cordis sic diffinitur. Peccatum cordis est transgressio legis diuine per inordinationem intrinseci motus mentis. Differentię autem eius sunt peccatum cogitationis, delectationis, & consensus. De peccato delectationis visum est supra, cum de peccato actuali ageretur. Ad peccatum cogitationis pertinet error, prauum iudicium, & acceptio personarum. Ad peccatum consensus reducitur peccatum conscientiæ. Quantum ad peccatum cogitationis primò videndum est de ipsa, deinde de prauo iudicio, postremò de personarum acceptione. Cogitationum alia speculatiua pure, & ista non est peccatum, alia practica siue affectiua. Prima est in conspectu mentis, & est inuoluntaria, quantum est de se. Secunda in aspectu cum affectu, & est voluntaria, & ideo potest esse peccatum. Error quidam est infirmantis, qualis est in febricitantibus, quibus dulcia videntur amara. Quidā est infirmitatis naturalis originalis, quo corrumpitur ratio in iudicijs, & frequenter deuiat. Iste error, quia non est voluntarius, non est peccatum, sed pœna peccati. Quidam est error peruersæ voluntatis cuius est, habere falsa pro veris. Talis autem error aut est contra fidem, vel bonos mores, & ille semper est peccatū Si non est contra fidem, vel bonos mores, tunc aut accidit in his quæ sunt supra iudicium humanum, vt iudicare de intentionibus cordium, & sic semper est peccatum, quia tunc vsurpatur, quod solius Dei est. Aut accidit in his, quę subsunt iudicio humano, vt errare, in logicis naturalibus, & mathematicis, & tunc non est peccatum. Prauum iudicium, recipit diffinitionē, & distinctionem. Diffinitur autem sic. Prauum iudicium, est ex errore proueniens temeraria sententia vel suspitio mali de occultis aliorum. Error est habere ignota pro notis. Sentētia est in asserentia, vel diffiniendo q̄ ita est. Suspitio est in opinādo cū dubitatiōe temeraria, & sentētiādo q̄ ad ipsū nō pertinēt. Distinguit aūt humanū iudiciū sc̄m hūc modū. Iudiciū aliud est certitudinis, aliud temeritatis, aliud suspitiōis.

Diuisio alia generalis, peccati. Peccatum cordis quid

Error.

Prauum iudicium.

Primum. s. iudicium certitudinis non est peccatū, quia de manifestis licite iudicamus. Secundum iudicium temeritatis est triplex, videlicet diffinitionis, argutionis, assertionis. Diffinitionis cum quis de futuris male iudicat. Nam de alicuius correctione desperare, & eū tanquam abiectum reprehendere, qui nūc apparet malus cum nesciamus qualis futuris sit, temerarium iudiciū est. Argutionis, cum quis iudicat de his, quæ ad eum Rom. 14. non pertinent, de quo Paulus dicit. Tu quis es, qui alienum seruum iudicas? Assertionis cum quis iudicat de occultis. Glosa super prædictum locum. De quibus in Matth. 7. certum est quo animo fiant, sine periculo nemo iudicat. Aug. vel Beda super illud dictum Christi. Nolite iudicare, dicit, hoc loco nihil aliud nobis præcipi, nisi vt ea facta, quæ dubium est quo animo fiant in meliorem partem interpretemnr. Primum est pernicioſum, secundum præsumptuosum, tertiū superstitioſum. Tertium iudicium. s. suspitionis est triplex. s. suspitionis violentæ, qñ omnia signa apparent mali, nulla, vel pauca boni. Temerarię, quando multa boni, pauca mali. Leuis, qñ multa mali, pauca boni. Primò modo nō est peccatum, secundò veniali graue, tertiò veniale patuum. Nota q̄ iudiciū certitudinis, nec veniale est, nec mortale. Iudicium temeritatis mensuratur iuxta illud Salvatoris. In quo iudicio iudicaueritis iudicabimini. Glo. Si quem iudicaueris temerarie damnatione veniali, ve nialiter condēnaberis, si damnatione mortali, moraliter coindemnaberis. Et hoc intellige sine præiudicio. Iudicum suspitionis, quandiu manet in suspitione, nō est mortale, nisi veniat in assertionis iudicii. Circa personarum acceptionem, attendendum est quantum ad diffinitionem, & differentiam triplicem. Diffinitur autem sic. Personarum acceptio est iniustitia qua præfertur persona personæ, propter causam indebitam. Differentiæ acceptionis personarum sunt tres. Vna committitur in honoris exhibitione. De qua Iaco. dicit. Fratres mei, nolite habere fidem Ielu Christi in personarū acceptione. Alia est in iudicij executione. De qua in Deut. Non accipies personam in iudicio. Alia in promotione ad dignitates, quę prohibetur in electione Da uid, cui nō prætulit Dominus fratres suos, propter uultus pulchritudinem, seu propter altitudinem staturæ.

Matth. 7.

Personarum acceptio.

Iacob. 2.

Deut. 16.

1. Reg. 16.

De peccato consensus, & de peccato contra conscientiam, & de perplexitate. Sectio. 11.

SEquitur videre de peccato consensus, vbi primo videndum est de ipso consensu, quid est. Secundò de peccato contra conscientiam. Tertiò de differentijs perplexitatis. Consensus diffinitur sic. Consensus est nutus voluntatis spōtaneus, vel motus animi liber sui. Et cū nihil ita sit in potestate nostra, sicut consentire, vel dissentire, hinc est, q̄ consummatur ibi omne peccatum. Initiatur enim in cogitatione, crescit in delectatione, perficitur vero in consensu. Ad intelligendum quomodo peccatur, quādo agitur contra conscientiā, multiplicitas conscientiæ attendenda est. Conscientia enim vno modo dicitur superior pars rationis, quam Græci synderesim vocant, & apud nos, scintilla conscientiæ potest dici. Hæc diffinitur à Basilio sic. Conscientia est naturale iudicatorium faciendi, vel non faciendi. Differunt tamen secundum rationem, synderesis, & conscientia. Nam synderesis indicat faciendum, idest dignum fieri. Conscientia vero iudicat faciēdum idest debitum fieri. Alio modo dicitur conscientia habitus naturalis dictandi bonum, vel malum, & sic diffinitur à Damasceno. Conscientia est lex intellectus nostri naturalis, apposita peccato. Et secundum hoc, conscientia nunquam, errat. Tertiò dicitur conscientia opinio habita de agendis, vel non agēdis, idest debitus fieri, vel non fieri formata. De qua Apostolus. Quidam cum conscientia vsque nunc idōli, quasi idolothytum manducant, & alibi Omne quod non est ex fide, peccatum est, Glo. 1. omne quod est contra conscientiam. Isto tertio modo, conscientia est habitus acquisitus, frequenter erroneus in iudicando esse faciendum, quod non est faciendum, & econuerso. Potest autem dictare conscientia tertio modo dicta, aliquid secundum legem Dei, præter legem Dei, contra legem Dei. Et est hic sermo de dictamine conscientiæ per modum præcepti siue prohibitionis, non per modum consilij, vel persuasionis. Primò modo conscientia ligat simpliciter, & vniuersaliter, quia legi Dei concordat, qua conscientia ostendit esse ligatum. Secundò modo conscientia ligat quandiu manet, vnde tenetur homo, vel eam deponere, vel quod dictat opere adimplere, vt pote si dictat conscientia, q̄ leuare festucam de terra, est necessarium ad salutem. Tertio modo conscientia non ligat ad faciendum, vel non faciendum, sed potius ad se deponendum, quia cum talis conscientia sit erronea, & error ille repugnet legi diuinę, necessariò quandiu durat ponit hominem extra statū salutis, vt pote si dicat peccatrix alicui, moriar si non cognoscas me, & ille incipiat habere conscientiam de mortali, si non cognouerit peccatricem, non est in statu salutis ipsa conscientia perdurante, quia si non cognoscit eam peccat mortaliter contemnendo Deum, cum dictet conscientia hoc Domino displicere, si cognoscit eam facit contra præceptum Domini. Perplexitas nascitur ex errore cōscientię. Est autem triplex perplexitas. Prima est intelligentię verborum sacræ scripturæ, quæ videntur sibi repugnare. Secunda est intelligentiæ faciendorum, de qua Paulus. Quid oremus nescimus, &c. Tertia est inequitabilitas peccandi. Prima dissoluitur per distinctionem, & considerationem causarum dicendi vtrunque Secunda dissoluitur per inspirationem Spiritus sancti, quæ est vnctio docens de omnibus per meritum orationis, de qua Iacob. dicit. Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, &c. Et in Paralip. dicitur. Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. Tertia dissoluitur per depositionem erroneæ conscientiæ.

1. Cor. 8.

Rom. 14.

Cōscientia erronea.

Perplexitas triplex

Rom. 8.

Iacob. 1. 2. Para. 20.

Consensus quid.

Conscientia.

De mendacio, periurio, & contentione. Sectio. 12.

SEquitur videre de peccato oris, quod pluribus differentijs variatur. Peccata enim oris sunt mendacium, in quo veritas destruitur, periurium, in quo veritas contemnitur, contentio, in quo veritas impugnatur. Est enim contentio, veritatis impugnatio cum confidentia clamoris. Hæc tria præcipue sunt contra veritatem. Ista vero contra bonitatem sunt, scurrilitas, quæ est contra honestatem, vaniloquium, siue multiloquium, quod est contra vtilitatem. Adulatio, quæ est contra rectitudinem in laude aliena. Iactantia, quę est contra rectitudinem in laude propria. Blasphemia, quę est contra rectitudinem in vituperium Dei. Maledictum, quod est contra rectitudinem in vitupериū proximi quantum ad pœnam. Contumelia, quæ est contra rectitudinem in vituperium proximi, quantum ad culpam apertam, quę improperatur. Detractio, quę est contra rectitudinem in vituperium proximi quātum ad occultam culpam. De mendacio, est videre quantū ad diffinitionem, & diuisionem. Diffinitur autem ab Augustino sic. Mendacium est falsa signatio vocis, cū intentione fallendi. Et nota quòd cum mentiri, sit contra mentem ire, potest homo mentiri dicendo falsitatē ex certa scientia. Item potest homo mentiri dicendo veritatem, quia quāuis sit verum quod loquitur, tamen

Peccatum oris.

Mendaciū quid, & quocuplex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliud sentit in conscientia. Item potest homo dicere sal
sum non mentiendo, nec peccando, vt quando fallitur,
adhibita tamen debita diligentia. Deuiditur autē men-
dacium diuisione trimembri scilicet in mendaciū of-
ficiosum, perniciosum, iocosum. Officiosum est quod
iuuat. Perniciosum quod nocet. Iocosum quod dele-
ctat. Diuiditur autem diuisione octimembri sic. Octo
sunt genera mendaciorum. Primum, quod fit in doctri
na religionis, vt dicere Christum non esse de virgine
Maria natum. Secundum, quod nulli prodest, & alicui
obest, vt mendacium detractionis, & si quis est testis
falsus in causa criminali. Tertium, quod alicui obest, vt
prosit alij, vt quod aliquis sit testis falsus in causa pecu-
niaria. Quartum, quod sit solum mentiendi libidine.
Quintum, quod fit cupiditate placendi aut delectandi
suaui eloquio, vt mēdacium adulationis. Sextum, quo
quis mentitur, pro conseruanda pecunia alicuius. Septi
mum, quo quis mentitur, pro conseruanda vita alte-
rius. Octauum, quo quis mentitur, pro conseruanda ca
stitate alterius. Nullo horum mendaciorum est men-
tiendum. Dat autem talem regulam. Augu. quòd quan
to aliquid mendacium magis accedat ad primum, tan-
to maius est peccatum, & quanto magis recedit à pri-
mo mendacio, tanto minus est peccatum. Post menda
cium quo veritas destruitur, sequitur periurium quo
Iuramen- veritas contemnitur. Sed quia periurium est violatio
tum. iuramenti, prius videndum est de iuramento quātum
ad essentiam, & sic iurare est inuocare Deum in testē
suæ locutionis. Quantum ad licentiam, & sic iurare li-
cet, ꝓpter pacem, & iustitiam conseruandā, vel ami-
citiam confirmandam. Propter veritatem astruēdam,
& sic Paulus frequenter iurabat. Propter calumniā vi-
tandam, sicut iurant actor, & reus. Propter fidelitatem
seruandam, sic iurant principes regi. Quantum ad for-
mam, & sic est forma concessa, vt iurare per Deum. Et
hæc variatur. Nam in veteri testamento dicebatur vi-
uit Dominus, idest per Deum viuum. In Ecclesia pri-
mitiua dicebatur, testis est mihi Deus, idest testē Deū
inuoco. Modo vero dicitur, per Deum. Et est forma
non concessa, vt iurare per idola. Quantum ad comi-
tes, & sic dicitur quòd iuramentum tres debet comi-
tes habere scilicet veritatē, quæ debet esse in conscien-
tia, vt nouerit ita esse. Iudicium, vt discrete iuret, & cū
deliberatione. Iustitiam, vt quod iuratur sit licitum, &
honestum. Quantum ad differentias, quæ sunt duæ scili-
cet iuramentum assertorium, vt quando iuratur, vel
de præsenti, vel de præterito ita esse, vel fuisse. Promis-
sorium, vt cum iurat aliquis de futuro aliquid se factu-
Periuriū. rum. Modo videri potest periurij diffinitio, quæ est ta
lis. Periurium est mendacium iuramento firmatum.
Potest etiam videri distinctio, quæ est hæc. Periurium
dicitur falsa iuratio. Itē peruersa iuratio, quod fit quan-
do est illicitum, quod iuratur. Tertiò dicitur trāsgres-
sio iuramenti.

De adulatione, maledicto, & detra-ctione. Sectio. 13.

Adulatio quid. SEquitur videre de adulatione, maledicto, & detra-
ctione, quæ contra rectitudinem laudis & vitupe-
rij committuntur. Adulatio autem diffinitur sic.
Adulatio est sermo laudis alicui exibitus intentione
placendi. Distinguitur autem sic. Est enim quædā adu-
latio, quæ bonum non habitum attribuit, quędam quę
habitum extollit dicendo maius esse, quàm sit. Quæ-
Psal. 9. dam est, quæ malum nutrit laudando malum, & dicen
do esse bonum, & licitum. Vnde in Psal. dicitur Lauda-
tur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus bene-
Gal 1. dicitur. Quædam est qua homo homini vult placere,
non propter Deum, laude tamen vera, de qua Paulus.
Si adhuc hominibus placerem, ideſt placere vellem, nō
propter Deum, Christi seruus non essem. Maledictum
quadrupliciter variatur. Est enim maledictum surre-
ptionis, de quo dicit August. Si enim cum omni facili-
tate, & temeritate maledixerimus, ad minima pertri-
net peccata. Lasciuiæ est cum alicui non ex animo ma
ledicimus, de quo dicit Hieronymus. Qui negligit
oris maledici resecare consuetudinem, & si non corde
maledicat, immundiciam tamen labiorum & oris in-
quinamentum incurrit. Est & maledictum odij, quod
ex malo corde procedit zelo vindictæ. Quartum est
maledictum iustitiæ, quod ex charitate procedit scili-
cet cum alicui amico nostro maledicimus ad eius cor-
rectionem. De his duobus vltimis dicit Greg. Scriptu-
ra sacra duobus modis maledictum cōmemorat, aliud
quod approbat, aliud quod condemnat. Aliter enim
profertur amore iustitiæ, aliter amore vindictæ. De-
tractio sic diffinitur. Detractio est alienæ famæ deni-
gratio. Committitur autem sex modis scilicet cum bo
num negamus quod nouimus esse factum, vel cum ta-
cemus ne fiat alijs manifestum, vel cum peruertimus,
dicendo illud mala intentione esse factum. Item ma-
lum occultū reuelando, in casu non concesso, vel aug-
mētando dicendo maius esse, quàm sit, vel adinuenien
do mendaciter malum, quod factum non fuit. Tene-
tur autem detractor ad restitutionem bonæ famæ,
quàm abstulit. Maius enim bonum aufert detractor,
quàm raptor, & non dimittitur peccatum nisi restī-
tuatur ablatum.

Maledictū quadrū-plex.

Detractio multiplex.

De peccato operis. Sectio. 14.

DE peccato operis breuiter est videndum, quan-
tum ad diffinitionem, & distinctionem ab of-
fensa voluntatis, & superradditionem ad mali-
ciam voluntatis. Est autem peccatum operis, trans-
gressio legis diuinæ, per inordinationem extrinseci
motus mentis. Ad peccatum operis reducitur pecca-
tum consuetudinis. Peccamus enim cogitatione, de-
lectatione, consensu, verbo, opere, & consuetudine.
Peccatum autem operis comparari habet ad peccatum
voluntatis interioris, prout sunt coniuncta, & sic sunt
vnum peccatum, pro eo quòd est ibi vnus contem-
ptus, & vna auersio. Vnum inquam sunt loquendo
formaliter, cū sit ibi vna deordinatio præuia. Loquen-
do tamen materialiter plura sunt peccata, quia plura
sunt deordinata scilicet voluntas interior, & actus ex-
terior. Si autem hic duo ad inuicem comparentur tan-
quam disiuncta, ita quòd vnus peccet voluntate tan-
tum alius voluntate, & opere, tunc diuersa sunt pecca-
ta, non solum materialiter, sed etiam formaliter. Super
addit vero malitia operis, super malitiam voluntatis,
quando voluntas mala non vult opus procedere, quia
tunc non est omnino plenus consensus. Nam si actus
operis subsequatur contemptum, auersio, & conuer-
sio consummantur. Si autem voluntas mala vult in
opus malum procedere, sed non potest, tunc distin-
guendum est. Nam vnum peccatum maius altero, tri-
pliciter iudicatur scilicet aut ratione maioris contem-
ptus Dei, & sic opus non addit iniquitatem voluntā-
tis. Aut ratione maioris delectationis, & libidinis, &
sic opus aggrauat, maximè quantum ad genus carna-
lis peccati, quo peccat quis in seipso. Aut ratione ma-
ioris damnificationis, & sic opus addit ad malum vo-
luntatem, maximè quantum ad genus peccati, quo
quis peccat in proximum. Quantumcunque enim ve-
lit quis fornicari, non tantum delectatur in voluntā-
te, quantum in opere. Et quantumcunque velit, quis
occidere, non tantum nocet volendo, quantum actua
liter occidendo.

Peccatum operis, & consuetudinis.

De septem

De septem vitijs capitalibus in ge-nerali. Sectio. 15.

De vitijs capitalibus varia doctorum sententia.

SEquitur videre de diuisione peccati in septem vi-
tia capitalia, quæ sunt. Superbia, inuidia, ira, accidia,
auaritia, gula, luxuria. De quibus primo videndum
est in generali, deinde de singulis in speciali. In genera-
li tria sunt in vitijs capitalibus attendenda. s. diuersa no
minatio, connexiua ordinatio, sufficiens assignatio. A
beato Grego. & alijs doctoribus, sic nominatur. Super
bia, inuidia, ira, accidia, auaritia, gula, luxuria. Ab Isid.
sic. Castrimorgia, fornicatio, philargiria, tristitia, acci-
dia, cenedoxia, superbia. Item superbiam quidam, & ce
nedoxiam, siue vanā gloriā distinxit Isido. Sed Greg.
coniunxit, quia dicitur idem sunt in re, differentes tm
ratione. Superbia. n. dicitur, qñ aliquis sibi magnus ap-
paret intra animū, vana gloria est, qñ aliquis nititur ma
gnus apparere per laudem in facie aliorum. Similiter
Isido. distinxit accidiam, & tristitiam. Sed Greg. coni-
unxit quia idem sunt in re, sed differunt ratione. Idem
n. motus est in accidia, & tristitia, differens ratione ter
minorum. Nam secūdum auersionem, & recessum ab
arduo grauī dicitur tristitia, secūdum vero accessum, &
conuersionem ad leuia dicitur accidia, vt quia isti est
graue surgere ad matutinas, tristis auertit se. Quia vero
leue est ei quiescere, accidiosus conuertit se. Ordinan-
tur autem vitia capitalia secūdum connexionem, qua
sit, vt vnum ex altero proferatur. Nam superbus non
vult subesse maioribus, vult præferri æqualibus, vult
conculcare minores. Et si non potest, inuidet maiori-
bus, quia principantur, æqualibus, quia prosperantur,
minoribus, quia exaltantur. Et cum sic nihil proficiat,
concipit iram de facili ad maiores, mediocres, & mino
res. Deinde decidit in accidiam, qua mentis tranquilli-
tas perturbatur. Et tunc cum interiorem consolationē
amiserit, ad exteriorem per auaritiam se cōuertit, & sic
factus opulentus immoderate per ingluviē farcit ven-
trem, & postremò ad luxuriam resoluit carnem, à sum
mo rationis vertice, vsque ad carnis infimum deprau
tus. Sic patet ꝙ quinq; prima sunt spiritualia, duo vero
vltima sunt carnalia. Accipitur autem sufficientia se-
ptem capitalium vitiorum, pœnes pronitatem ad appa
rens, bonum. Hæc autem pronitas si est respectu bo-
ni, quod respicit spiritum secundum se potest esse qua-
druplex, secundum quatuor cōditiones boni, ad quod
appetitus hominis inclinatur. Appetit enim, quis bonū
sub ratione dignitatis, & sic est superbia. Aut sub ratio-
ne proprietatis, & sic est inuidia. Aut sub ratione secu-
ritatis, & sic est ira. Aut sub ratione quietis, & tranquil
litatis, & sic est accidia. Si vero sit pronitas respectu bo
ni, quod respicit carnem siue spiritum in carne, sic po-
test esse tripliciter. Nam spiritus carnalis appetit bo-
num sub ratione sufficientis, & sic est auaritia, aut sub
ratione demulcentis, & sic est luxuria, aut sub ratione
reficientis, & sic est gula. Et ex hoc patet numerus, &
sufficientia vitiorum capitalium.

Sufficiens commune ratio pec-catorum.

De differentia inter capitale vitium ini-tium peccati, & radicem malo-rum. Sectio. 16.

caput pec cati.

ATtendenda est differentia inter capitale vitiū,
peccati initium, & radicem malorum. Capita-
le vitium dicitur, quia sicut caput est membrū
principale, & completum, & aliorum membrorum
principium quantum ad motum, & sensum, sic vitium
quod dicitur capitale, nominat peccatum completū, à
quo alia vitia oriuntur. Initium vero, nominat proprie
illud, in quo actus inchoatur. Radix autem, illud à quo
nutrimentum trahitur, & fomentum. Vnde cum pec-
catum nutrimentum trahat ex parte appetibilis, & di-
cat recessum à Deo, hinc est, ꝙ initium peccati attendi
tur ex parte auersionis, radix vero, ex parte conuersio-
nis. Et sic auersio est ratione contēptus, conuersio ve-
ro est ratione cupiditatis, & libidinis. Et ideo superbia Initium.
dicitur initium omnis peccati, cupiditas radix omniū
malorum. Dicitur autem initiū peccati tripliciter, siue
nominatur, aut prout dicit recessum liberi arbitrij à le
ge maiestatis, & sic superbia siue contemptus Dei dici
tur initium peccati, quia per præceptum transgreditur
creatoris, à superbia incipit & contemptu. Aut à lege
veritatis, & sic error dicitur initium peccati, quia sicut
dicit Sapiens. Omnis malus ignorans. Et verē ab igno
rantia incipit & errore, quia æterna descerit pro terre-
nis. Aut à lege bonitatis, & sic insipientia dicitur ini-
tium peccati. Vnde Chrysost. super illud Psal. A facie Psal. 37.
insipientiæ meæ, dicit, ꝙ omnis peccati initium, insi-
pientia est. Insipientia. n. est contraria sapientiæ, in qua
diuina bonitas præguſtat. Merito ergo ab insipiditate
dicitur inchoare, qui potius in malitia peccati, quàm in
suauitate Dei elegit delectari. Radix etiā peccati, siue Radix.
mali, quæ circa peccatum dicit libidinis pronitatem,
tripliciter potest sumi, scilicet generalissimè, cum dici-
tur, cupiditas, siue libido est radix omnium malorum.
Generaliter, vt cum dicitur, duplex est radix malorū,
s. amor male accendens, & timor male humilians, siue
deijciēs. Amor est respectu boni, timor respectu mali. 1. Ioan. 2.
Minus generaliter, vt cum dicitur, ꝙ triplex est radix
peccati. s. concupiscentia carnis, concupiscentia oculo-
rum, & superbia vitæ. Et sic patet ex prædictis, quomo
do accipiatur vitium capitale. Patet etiam, ꝙ initiū di-
citur aliquando de superbia, aliquādo de errore, aliquan
do de insipientia. Patet nihilominus, ꝙ aliquando dici-
tur vna radix, aliquando duæ, aliquando tres.

De superbia. Sectio. 17.

IAm de singulis vitijs capitalibus est videndum. Et
Primo de superbia. Circa quam tria sunt attenden-
da, scilicet diffinitio, differentia, & gradus. Superbia Superbię diffinitio.
diffinitur sic à Bernardo. Superbia est propriæ excel-
lentiæ appetitus. Sic ab August. lib. de Innocentia. Su-
perbia est amor propriæ excellentiæ. Item ab eodem
in lib. de Ciuit. Dei. Superbia est peruersæ celsitudinis
appetitus. Superbia secundum Gregor. habet quatuor Differen-tię.
differentias. Prima est quando homo attribuit sibi bo-
num, quod habet. Secunda est quando, & si non sibi, ta
men suis meritis. Tertia est quando iactat se habere
quod non habet. Quarta est quando se existimat alijs
preualere. Vnde Versus. A se pro meritis, falsò plus om
nibus inflat. Secundum Anselm. libro de Similitudini
bus, quatuor sunt exaltationis species. Quædā est exal-
tatio in opinione, quædam in voluntate, quædā in ser-
mone, quædam in opere. Exaltatio in opinione, est cū
quis reputat se dignum episcopatu, vel aliqua dignita-
te, tamen nollet eam habere. Exaltatio in voluntate, est
cum quis vellet habere Episcopatum, tamen non re-
putat se dignum, vel etiam opinatur. Exaltatio in ser-
mone, est qñ nec se dignum reputat, nec vellet habe-
re, tamen loquitur ampullosā de aliqua scientia, vt ma-
gis appareat. Exaltatio in opere, est qñ aliquis nec se di
gnum reputat, nec vellet habere, nec loquitur magna,
tamen exaltatur in opere, vt qñ vocatur ad consilia, &
huiusmodi. Gradus superbiæ secundum Ber. sunt duo Gradus duodecim
decim. s. curiositas, leuitas mentis, inepta lætitia, iactan-
tia, singularitas, arrogantia, præsumptio, defensio pecca
torum, simulata confessio, rebellio, libertas peccandi,
consuetudo. His quasi quibusdā passibus, superbus dili
genter ad finem quem intēdit peruenit. Curiositas, est
qñ superbus diligenter inquirit rumores. s. quid de ipso
dicatur. Leuitas mētis, est qñ leuiter aliquis mutatur de

delectatione

Universidad de Deusto
Biblioteca

delectatione ex verbis laudis,in triſtitiam propter verba vituperij. Inepta lætitia eſt,quando lætatur eſt defectibus,& criminibus aliorũ. Iactantia eſt, quando narrat ea,quæ habet,vt laudetur. Singularitas,eſt quando præter conſuetudinem aliqua ſingulariter operatur,vt ſolus appareat,& laudetur. Arrogantia,eſt quando iactat ſe habere,quod non habet. Præſumptio,eſt qñ ingerit ſe ad faciendum,quod ad eum non pertinet. Deſenſio peccati,eſt quando peccatum ſuum,& errorem defendit,& excuſat quis manifeſtè,& apertè. Simulata confeſsio eſt,quando peccatum ſuum excuſat occultè. Rebellio,quando diſsidet.ſ.ſuperioribus,paribus,& inferioribus, ſuperioribus obuiat, inferiores opprimit, pares moleſtat,& perturbat,tunc libertas peccandi ſuccedit, quia nec Deum timens, nec homines reuerens, peccat libere, conſuetus ad mala, in profundum decidens peccatorum.

De inani gloria. Sectio. 18.

Inanis gloriæ diffinitio.

SEquitur videre de inania gloria, quæ idẽ eſt,quod ſuperbia ſecundum rem,ab eadem differens ratione. Circa quam breuiter videnda ſunt quatuor.ſ. diffinitio,oppoſitio differentiæ, & filiæ. Inanis gloria ſic diffinitur.Inanis gloria eſt amor laudis propriæ,propter excellentiam apparentem.Inanis gloria ad humilitatem opponi. Humilitas autẽ quatuor habet actus, & ſic habet quatuor oppoſitiones. Primus actus, eſt velle ſubijci, & ſic opponitur ſuperbiæ large ſumptæ. Secundus,eſt de ſe parua ſentire. Vnde.Aug.dicit.Humilitas eſt ſenſus propriæ paruitatis, & ſic opponitur tumori,vel elationi. Tertius,eſt velle ſubeſſe omnibus ſcilicet ſuperioribus,paribus, & inferioribus,& ſic opponitur ſuperbiæ ſtrictè ſumptę,quę eſt amor propriæ excellentiæ. Quartus,eſt de ſe,velle parua dici,ſic opponitur inani gloriæ.Habet inanis gloria duas differentias formales.ſappetitum fauoris,& appetitum laudis. Fauor eſt excellentia alicuius in corde,laus in ore. Tres autem habet differentias materiales, quæ ponuntur in Hiere.vbi dicit.Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, nec fortis in fortitudine ſua, nec diues in diuitijs ſuis, ſed in hoc glorietur, qui gloriaẽ, ſcire & noſſe me dicit Dñs.Cũ gloria ſit beatiſsimæ Trinitatis propria, non eſt gloriandũ in ſapiẽtia, quæ attribuit Filio,nec in fortitudine,quæ attribuitur Patri, nec in diuitijs tam temporalibus, quàm ſpiritualibus, quæ attribuuntur Spirituiſancto.Inanis gloriæ ſecundum beatum Greg.ſeptem ſunt filij,ſcilicet inobedientia,iactãtia, hypochriſis,incontinentia,pertinacia,diſcordia,nouitatum præſumptio.Inobedientia,eſt voluntas fugiens minorationem poteſtatis, nolens ſubiacere ſuperioribus in debitis.Iactantia,eſt voluntas propter apparentem poteſtatem propriam ſe oſtentans. Hypochriſis,eſt voluntas per ſpeciem ſanctitatis ſe ſimulans fallaciter in aperto, & vtiliter agens in occulto,ſiue intentione,ſiue opere. Incontinentia, eſt voluntas per cõformationem ſui ab his,qui mali ſunt laudari appetẽs.Pertinacia,eſt voluntas fugiens minorationẽ probitatis, dicta vel facta ſua irreuocabiliter defendens. Diſcordia,eſt voluntas fugiens minorationem ſapientiæ, ab his, quæ ab alijs dicuntur diſſentiens. Nouitatum præſumptio, eſt voluntas excedens qualitatem ſui ordinis, propter apparentem nouitatem ſcientiæ, vel ſapientiæ oſtentari cupiens. Iſidorus vero diſtinguens inter ſuperbiam, & inanem gloriam, propter differentiam rationis dicit, quòd de ſuperbia oriuntur contẽptus, inuidia, inobedientia, blaſphemia, murmuratio, detractio, & plura alia. De inani gloria vero ſecundum eundem, oriuntur contentiones, hæreſes, iactantia, & præſumptio nouitatum.

Differentię.

Filę ſeptẽ

Iſidorus aliter.

De inuidia. Sectio. 19.

Inuidię noiatio.

SEquitur videre de inuidia quantum ad quinque.ſ. quantum ad diuerſam nominationẽ,diuerſam diffinitionem,oppoſitionem,differentias,& filias.Inuidia dicitur aliquando nomine irę,vt dicitur in Geneſi, quare iraſceris,Glo.i.liuore torqueris. Aliquando nomine odij,vt habetur in eodem.Oderãt eum fratres.i. inuidebant.Aliquando nomine emulationis,ſicut conſtat ex primo Regum. Affligebat eam emula eius. Tamen emulatio,quatuor habet ſignificationes hoc verſiculo compræhenſas.Emulor,inflatur,amat, inuidet, ac imitatur.Aliquando nomine proprio. Et ſic Damaſcenus dicit ꝙ quatuor ſunt ſpecies triſtitiæ.ſ.accidia, quæ eſt triſtitia aggrauans.Achos,quæ eſt triſtitia voce auferens.Miſericordia,quæ eſt triſtitia de alieno malo.Inuidia, quæ eſt triſtitia de alieno bono. Diffinitur autem ſic inuidia ab Auguſtino.Inuidia eſt odium fœlicitatis alienæ.A Remigio ſic. Inuidia eſt dolor de alieno bono. A Damaſceno. Inuidia eſt triſtitia de alienis bonis. A Philoſopho. Inuidia eſt triſtitia in apparenti fœlicitate alicuius inimicorum.Item aliter. Inuidia eſt diſſenſio ab alieno bono,extimato diminuere proprium. Differentiæ inuidiæ materialiter aſsignatæ ſecundum Augu.ſunt tres.ſ.inuidere ſuperioribus, paribus,& minoribus, ſiue inferioribus. Inuidet.n.homo ſuperioribus,quia eis non æquatur.Paribus,quia in meiius proſperantur.Inferioribus,ne ei æquantur.Opponitur autem timor Domini ſuperbiæ, ratione humilitatis quam generat,& pietas inuidiæ,ratione charitatis ex qua generatur. Prima enim,& potiſsima filia charitatis eſt pietas,quæ ad omnia valet.Filiæ inuidiæ ſecundum beatum Greg.ſunt quinque.ſ.odium, ſuſurratio, detractio,exultatio in aduerſis proximi,afflictio in proſperis ipſius. Odium, eſt voluntas affectans proximo malum,vt careat contriſtante bono.Suſurratio,eſt voluntas loquendi ſeminãs diſcordias inter fratres,vt perſequatur proximum propter ipſius bonum contriſtãs. Detractatio,eſt voluntas famam proximorum per verba denigrans, vt deſtruat in aliorum opinione contriſtans bonum. Exultatio in aduerſis proximorum, eſt voluntas procurata in proximi aduerſitate delectans. Afflictio in bonis proximi,eſt voluntas procurans malum ſuo deſiderio, per euentum proſperitatis contrariæ defraudata.

Diffinitio.

Differentię.

Filię ſept.

De ira. Sectio. 20.

Ire diffinitio.

SEquitur videre de ira quantũ ad quatuor.ſ.quantum ad diffinitionem,oppoſitionem,differẽtias, & filias. Diffinitur autẽ ira à Caſsiodoro ſic. Ira eſt animi motus concitatus ad pœnam prouocans inferendam.A Rabano.Ira eſt omnis malus motus ad nocendum. Ab Auguſtino, Ira eſt triſtitia ex impotentia vlciſcendi. A Damaſceno. Ira eſt feruor eius,qui circa cor eſt ſanguinis,ex euaporatione fellis, vel returbatione fiens. Item ab eodem ſic. Ira eſt id quod eſt audax mentis vindex concupiſcentia. Item ab eodem.Ira eſt deſiderium repunitionis.A Philoſopho. Ira eſt appetitus contrarij doloris propter apparentem examinationem, & appetitus inferendi dolorem ſibi aduerſanti propter illam injuriam apparentem,quæ quodammodo examinat,per hoc ꝙ debito ordine hominem quantum ad iudicium aĩæ priuat.Habet aũt ira oppoſitionẽ ad manſuetudinem ratione ſui initij,quia manſuetus ẽt nunquam vult incipere iraſci.Ad iram per zelum,rõne materiæ.Sunt.n.circa eandem materiam.ſ.circa perſonam ira per vitium,& ira per zelum, quam vtraq; vult puniri. Sed ira per vitium, vult ꝙ perſona puniatur, vt ſic ſatietur vindicta perſonæ. Ira vero per zelum,appetit punitionẽ perſonę,vt deſtruatur vitium in perſona.

Breuiter

Breuiter ira per zelum,vult punitionem perſonæ cum debitis circunſtãtijs.Ira per vitium cum indebitis. Ad patientiam vero habet ira oppoſitionem ratione finis, quia patientia extinguit irã,ne procedat. Nam qui patiẽs eſt,iras mitigat ſuſcitatas,vt teſtatur Salomon. Species, ſiue differentiæ iræ ſunt tres ſecundum Damaſcenum.ſ.fel,mania,cotus.Fel ſiue fellea,paſsio dicitur ſubitus animi motus impatiẽs læſionis. Et accidit ex parte corporis, ex commotione fellis, & ex parte animæ, ex corruptione vis iraſcibilis,& tũc mouetur fel ad vindictam,vt expellatur triſtitia.De qua dicit Aug.Ira eſt commotio paſsionis illatæ.hæc ira cito tranſit.Mania, dicitur manens ira, & memoriæ tradita. Cotus, eſt ira obſeruans tempus ad vindictam. Filiæ iræ, ſecundum beatum Gregoriũ ſunt ſex.ſ.rixa,tumor mentis, contumelia,clamor,indignatio, blaſphemia. Rixa,eſt audax vindicandi voluntas, in iniuriam facti procedens. Tumor mentis,eſt voluntas vindicãdi,fugiens aduerſantem,propter eſtimatas inimicitias. Contumelia,eſt voluntas vindicans per exprobationem malorum.Clamor eſt voluntas ſe vindicans in exaltãdo vocem, per vituperium,ad aliorum aures peruenies. Indignatio, eſt voluntas ſe vindicans per ſignum moleſtię exterius declaratum. Blaſphemia, eſt voluntas ſe vindicans per opprobrium Deo, vel ſanctis illatum. Secundum Iſidorum ſunt tres filiæ iræ.ſ.homicidium, clamor,indignatio. Quæ ſic diſtinguuntur. Nam vindicta infertur homicidio per manum,clamore,per os,indignatione,per ſignum.

Pro.15. Differẽtię

Filię ſex.

Iſidorus aliter.ꝙ

De accidia. Sectio. 21.

Accidię diffinitio.

SEquitur videre de accidia quantum ad tria.ſ.quantum ad diffinitionem,oppoſitionem, & filias.Diffinitur autem ſic ab Auguſtino. Accidia eſt tædiũ interni boni.A Richardo. Accidia eſt torpor animi,bonum inchoare negligentis. A Damaſceno. Accidia eſt triſtitia aggrauans. A magiſtris. Accidia,eſt diffidentia de proprijs viribus, & auxilio Dei implẽdi ardua,ſiue mandata. Opponitur autem accidia inquantum eſt diffidentia implendi præcepta,,virtuti ſpei,cuius eſt confidere. In quantum eſt tædium interni boni, ex quo generatur puſillanimitas, opponitur virtuti fortitudinis. Inquantum vero quod eſt facile reputat difficile,opponitur virtuti charitatis,quæ omnia etiam difficilia facit facilia reputari.Quantum vero ad ſuam eſſentiam,quę eſt triſtitia,opponitur gaudio ſpiritus.Accidia ſecundũ beatum Greg.habet ſex filias,quę ſunt videlicet,malitia,rancore,puſillanimitas, deſperatio,torpor, vagatio mentis circa illicita.Malitia,eſt volũtas grauedinis impatiens,machinas malum illius,quem eſtimat inferentem. Rancor, eſt voluntas ex impotentia repellendæ grauedinis amaricata,amaritudinem intus clauſam per ſignum exterius manifeſtans.Puſillanimitas,eſt voluntas immoderate metuens grauedinẽ in aggreſſu agendorum, ſiue de proprijs viribus immoderate diffidẽs. Deſperatio, eſt voluntas grauedinem reprimens, de adiutorio ad perficienda agenda diffidens, ſiue de remuneratione diuina propter ſuſtinentiam grauedinis, quæ eſt implendis præceptis diffidens. Torpor,eſt voluntas grauedinis impatiens,tepida,vel pigra ad expletionem agendorum inchoatorum.Vagatio mentis circa illicita, eſt voluntas interno gaudio deſtituta, in rebus exterioribus illicitis quietem, vel conſolationem quærens. Secundum Iſido.aliæ ſunt filiæ triſtitiæ,aliæ accidiæ. Ipſe enim triſtitiam vocat voluntatem, inquantum à grani debito ſe auertit. Accidiam vero vocat voluntatem, inquantum ſe ad quietem in debitam conuertit.Dicit ergo. De triſtitia exeunt rancor,puſillanimitas,amaritudo,deſperatio. De accidia ſecundum ipſum oriuntur ocioſitas ſomnolentia, importunitas, inquietudo mentis, corporis inſtabilitas, verboſitas, curioſitas.

Filię ſex.

Iſidorus aliter.

De auaritia. Sectio. 22.

Auaritię diffinitio.

SEquitur videre de auaritia, quantum ad quinque, ſcilicet quantum ad diffinitionem,comparationẽ, oppoſitionem,differentias,& filias. Auguſt.ſuper Gene.ad literam,diffinit ſic auaritiam.Auaritia,eſt appetitus non ſolum pecuniæ, ſed etiam altitudinis, & ſcientiæ. Idem in lib.de Ciuit. Dei.Auaritia eſt libido habendi pecuniam. Idem alibi. Auaritia eſt immoderata habendi cupiditas. Item. Tullius diſſinit eam ſic. Auaritia eſt amor immoderatus habendi.Comparatur autem auaritia idolatriæ. Vnde ſæpe dicitur idolorum ſeruitus in ſcriptura. Hoc autem dicitur, quia cultor Dei ad Deum tripliciter comparatur ſcilicet diligendo,honorando,& in ipſo confidendo,quæ tria in auaro reſpectu pecuniæ inueniuntur,& reperiuutur,propter quod auaritia non immerito dicit ſeruitus idolorum. Duplex eſt etiam actus auaritiæ, ſcilicet diligere pecuniam, & retinere, ſiue non dare. Ratione primi actus,auaritia opponitur charitati, quæ bonum diligit incommutabile. Ratione verò ſecundi actus,opponitur largitati, ſiue liberalitati, quæ dat danda, & retinet retinenda. Duplex quidem eſt actus largitatis,ſcilicet dare danda,& retinere retinenda.Cuius duplex eſt extremitas vitioſa,ſcilicet prodigalitas,quæ dat non danda,& auaritia,quæ retinet non retinenda.Largitas,ſiue parcitas quod idem eſt,eſt virtus, tamen ratione actuũ differens erit medietas. Si autem attendatur oppoſitio,ſecundum actum dandi,prodigalitas eſt ſuperfluitas, quæ dat non danda. Auaritia eſt diminutio, quæ nihil dat. Largitas eſt medietas. Si vero ordinatur ſecundum actum retinendi. Auaritia eſt ſuperfluitas, quæ retinet retinenda, & non retinenda, prodigalitas eſt diminutio, quæ nihil retinet, parcitas vero eſt medietas. Differentiæ auaritiæ ſunt quinque, ſcilicet beneficij ſubtractio,furtum,rapina,vſura,ſymonia.Subtractio beneficij eſt auaritia, retinẽs beneficium,quod tenetur dare pauperibus in tempore neceſsitatis,vt diues indigenti. Furtum eſt auaritia,retinens rem alienã inuito Domino.Rapina eſt auaritia,per vim occupans rem alienam. Vſura eſt auaritia,acquirẽs per mutuum aliquid præter ſortem. Symonia eſt auaritia, ſtudioſe appetens vendere, vel emere ſpiritualia, vel ſpirituali annexum.Filiæ auaritiæ,ſecundum Grego.ſunt ſeptẽ, ſcilicet proditio, fraus, fallacia, periurium, inquietudo mentis,violentia, obduratio mentis contra miſericordiam. Proditio,eſt voluntas per deceptionem domeſticorum acquirendis inhians.Fraus,eſt voluntas perfectum proximi decipiens, propter terrenum emolumentum.Fallacia,eſt voluntas per verba decipiẽs proximum cauſa lucrandi. Periurium,eſt voluntas violãs ſacramentum,& iuramentum. Inquietudo mentis,eſt voluntas cogitare non ceſſans, qualiter poſsit diuitias congregare. Violentia, eſt voluntas per vim aliorum bona rapiens. Obduratio mentis contra miſericordiã, eſt voluntas concitata aduerſus poſtulationem indigẽtis ex nimio ardore pecuniæ retinendæ. Secũdum Iſidorũ octo ſunt filię auaritię, ſcilicet mendaciũ, fraus, furtum,turpis lucri appetitus,falſa teſtimonia, violentia,inhumanitas,& rapacitas.

Differẽtię

Filię ſeptẽ

Iſidorus alitei.

De gula. Sectio. 23.

Gulę diffinitio.

SEquitur videre de gula quantum ad quatuor, ſcilicet quantum ad diffinitionem, oppoſitionem, differentias, & filias. Diffinitur autem gula quantum ad exceſſum in cibo ſic. Gula eſt immoderatus amor edendi. Quantum vero ad exceſſum in potu dicitur ebrietas, quam diffinit. Seneca ſic. Nihil

aliud

Universidad de Deusto Biblioteca

aliud diffinitio ebrietatem, quàm insanam volũtariam. Quantũ vero ad excessum cibi, & potus sic potest diffiniri. Gula est immoderatus amor alimenti. Item sic. Gula est immoderatus amor delectationis eius, quæ est circa, vel secundum gustum. Secundum hoc gula potest sumi strictè pro immoderantia in cibo. Et sic opponitur ei parsimonia. Vel largè potest accipi pro immoderantia in cibo & potu pariter. Et sic opponitur ei sobrietas, quæ modum seruat in vtroque. Differentiæ siue conditiones gulæ secundum Isido. sunt quatuor, scilicet quid, quantum, quando, quomodo, Quid, ad ipsam rem pertinet. Quando, si ante legitimum tempus appetat. Quantum, ad immoderantiam refertur. Quomodo, si nimis ardenter appetat. Secundum beatum Greg. sunt quinque differentiæ hoc versu cõprehensæ. Præproperè, lautè, nimis, ardenter, studiosè. Præproperè, pertinet ad sumptionem cibi ante tempus. Lautè, pertinet ad cibi substantiam, cum, scilicet ex se preciosus & delicatus est. Nimis, ad cibi quantitatem, Ardenter, attenditur ex parte affectiuæ. Studiose, ex parte cognitiuæ. Duas istas vltimas differentias secundum beatum Gregorium, sub illa quæ est quarto modo apprehendit Isido. Quinque sunt filiæ gulæ secundum Grego. scilicet inepta letitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo mentis, vel sensus circa intelligentiam. Inepta letitia, est voluntas per exteriores lusus excitans libidinem in gustu, & ex ipsa post modum excitata. Scurrilitas, est voluntas per verba carnalia libidinem gustum commouens, & ex ipsa post modum commota. Immunditia, est voluntas per nimiam cibi sumptionem, libidinem in gustu continuare desiderans. Multiloquium, est voluntas per multiplicationem verborum, intendens in gustu conserua re libidinem. Hebetudo mentis, est voluntas libidinis conseruandæ propriæ carnis abscorpta, intelligere spiritualia fastidiens. Secundum Isido. duæ sunt filiæ gulæ, scilicet commesatio, & ebrietas, quarum vna in cibo attenditur, alia in potu.

Gulę diffinitio.

Differentię.

Filię quinque.

Isidorus aliter,

De luxuria Sectio. 24.

SEquitur videre de luxuria quantum ad diffinitionem, oppositionem, tentationem, differentias, & filias. Diffinitur sic. Luxuria est libidinosæ voluptatis appetitus. Item sic. Luxuria est concupiscentia nimia experiendæ voluptatis. Item sic. Luxuria est inordinatus appetitus illius delectationis, quæ est secundum coitum. Opponitur autem luxuria continentiæ. Cuius triplex est differentia. Est enim continentia coniugalis, vidualis, & virginalis. Quintuplex autem tentatio est luxuriæ, secundum quòd in hoc versu continetur. Visus, & alloquium, contactus, & oscula, factum. Hoc quippe ordine tentatio luxuriæ consumatur. Primò enim inchoatur in visu exteriori, siue interiori, vt in cogitatione. Deinde venitur ad alloquiũ, postea transitur ad contactum, deinde prorumpitur ad osculum, postea consummatur per factum. Differentiæ luxuriæ sunt sex, scilicet fornicatio, adulterium, stuprum, sacrilegium, incęstus, peccatum contra naturã. Fornicatio, est luxuria qua solutus cognoscit solutam naturali vsu. Et intelligitur & solutus & soluta à vinculo coniugij, consanguinitatis, affinitatis, ordinis, & religionis, vel voti continentiæ. Adulterium, est luxuria qua coniugalis thorus violatur. Stuprum, est luxuria qua virginalis incorruptio violatur, seu defloratur. Sacrilegium, hic appellatur sacræ personæ læsio, per vitium luxuriæ. Et melius luxuria sacrilega diceretur. Hæc est luxuria qua votum continentiæ violatur, & hoc in se, vel quando in sacris ordinibus constitutus, vel religiosus aliquis fornicatur, cum aliqua soluta, vel soluta aliqua, cum religioso, vel sacerdote. Incęstus, est coitus contra consanguinitatem, affinitatem, vel compaternitatem commissus. Peccatum contra naturam, est luxuria qua naturalis vsus coeundi maris & fœminæ dissipatur. Filiæ luxuriæ secundum Greg. sunt octo. scilicet cęcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, horror, siue desperatio futuri seculi. Cœcitas mentis, est voluntas fastidiens, & despiciens superiora & spiritualia. Incõsideratio, est voluntas præuidere renuens agenda inferiora. Inconstantia, est voluntas libidine carnis confracta, statum suum tenere non valens. Præcipitatio, est voluntas ad aggredi quælibet impetuose. Amor sui, est voluntas affectione carnis imbuta. sibi propter se super omnia adhærens, Odium Dei, est voluntas, Deum tanquam impedimentum propriè voluntatis carnalis, vel voluptatis detestans. Affectus præsentis sæculi, est voluntas præsens sęculum semper manere desiderans, propter fruitionem voluptatis carnis. Desperatio, siue horror futuri sæculi, est voluntas voluptate præsenti cecata, de æterna iocunditate desperans. Secundum Isido. quatuor sunt filiæ fornicationis, scilicet turpiloquia, scurrilia, ludicra, stultiloquia. Sapientiæ in sermone, opponuntur stultiloquia. Bonitati in sermone, opponuntur alia tria. Nam cum triplex sit bonitas, scilicet vtilitas, delectatio licita, & honestas, sermoni vtili, opponuntur ludicra, sermoni delectabili licito, opponuntur scurrilia, sermoni honesto, opponuntur turpiloquia.

Luxurię diffinitio.

Tentationes.

Differentię.

Filię. 8.

Isidorus aliter.

De peccato ex infirmitate, & ignorantia, & industria. Sectio. 25.

SEquitur videre de diuisione peccati trimembri, quæ est. Peccatum aliud ex infirmitate, aliud ex ignorantia, aliud ex certa malitia siue industria perpetratur. Quod alijs verbis dicitur in Euangelio. Est peccatum in patrem, peccatum in filium, peccatum in spiritum sanctum. In patrem cui attribuitur potentia, peccare dicitur, quando quis peccat ex infirmitate. In filium, cui attribuitur sapientia, qui peccat ex ignorantia. In spiritum sanctum, cui attribuitur bonitas, qui peccat ex industria, siue ex certa malitia. Primò videndum est de peccato ex infirmitate, quod est auersio voluntatis malè humiliatæ, vel malè accensæ ab infirma creatura, à Deo omnipotente. Duæ sunt differentiæ huius peccati effectiuæ, timor malè humilians, & amor malè accedens. Tripliciter autem distinguitur amor, scilicet amor gratuitus, libidinosus, & naturalis. Gratuitus, habet finem principalem summum bonum, scilicet incomutabilem Deum. Libidinosus, habet finem voluptatem, siue delectationem in creatura. Naturalis, habet finem necessitatem, siue vtilitatem propriam. Primus est laudabilis, quia virtus, secundus vituperabilis, quia peccatũ, tertius nec laudabilis nec vituperabilis, quia naturalis est. Similiter distinguitur triplex timor, scilicet naturalis, gratuitus, libidinosus. Naturalis est passio, idest primus motus, & in testimonium humanitatis verę fuit in domino Iesu Christo. Gratuitus multiplicatur in seruilem, initialẽ, & filialem, de quibus alibi dicetur, scilicet in libro de donis. Libidinosus, diuiditur in humanum, quo quis eligit peccare, ne lędatur in corpore, & mũdanum quo quis elegit peccatum, ne lędatur in possessionem. Timore libidinoso, homo male humiliatur, timore gratuito, bene, timore naturali, nec laudabiliter, nec vituperabiliter. Itẽ amore libidinoso, homo malè accenditur, amore gratuito, benè, amore naturali, indifferẽter.

Peccatum

Alia generalis diuisio pecti. Math. 12. & Mar. 13.

Amor triplex.

Timor triplex.

Peccatum ex ignorantia, est auersio voluntatis ignorantis & perpetrantis quod malum est ab omniscienti Deo. Nota tamen, quòd aliud est peccatum ex ignorantia, aliud peccatum ignorantiæ. Peccatum ignorantiæ, est omssio debitæ scientiæ. Peccatum ex ignorantia, est peccatum quod committitur ignoranter. Est ignorantia iuris, & ignorantia facti. Ignorantia facti duplex, aut adhibita debita diligentia, & hoc excusat à toto, aut non adbibita debita diligentia, & hoc excusat à tanto, & non à toto. Ignorantia iuris, quædam est vincibilis, quæ est culpa, hoc autem aut est vero consensu, vt ignorantia affectata, & ista sic ex vna parte excusat, & alia magis aggrauat. Aut est ex negligentia, & ignauia, sicut ignorantia crassa & supina, & ista & si aliquo modo excusat, non tamen sic excusat, quin ęterno igne ardeat, sicut dicit August. Sic & ignorantia iuris inuincibilis potest esse duplex. Aut enim est introducta per præambulam culpam, aut præter omnem culpam. Si præter omnem culpam, aut simpliciter priuat cognitionem iuris, sicut in infantibus, & furiosis, qui omnino carent vsu rationis, & hæc excusat à toto. Vnde dicit Ber. quòd paruulis, infantibus, & dormientibus, nihil imputatur, quod faciunt. Aut non tollit omnino vsum rationis, sed semiplenum, & tunc non excusat à toto, sed à tanto, sicut in his qui non plenè sunt furiosi, sed habet aliquo modo aliqua interualla lucida, & in pueris qui sunt aliquo modo capaces præcepti, licet non plenè. Si autem ignorantia est introducta per præambulam culpam, sicut in ebrio, & furioso, quorum vterque præcipitauit se in hoc per culpam suam, sic non excusat à toto, sed vt dicit Philosophus. Ebrius habet duplices maledictiones, vnam pro culpa præcedenti, aliam pro culpa sequenti. Non tamen proprie loquendo est dicendum, quòd ebrius aliquid perpetrans nouam culpam committat, sed ex consequenti culpa, aggrauatur prima, vt videtur magis peritis, quamuis aliqui dixerunt, quòd præter culpam primã in ebrietate commissam, secundo committat nouam. Peccatum ex industria, siue in spiritumsanctum, est auersio voluntatis malignãtis à summè clemẽte Deo. Cuius sunt sex differentiæ, scilicet desperatio, pręsumptio, impugnatio veritatis agnitæ, inuidentia fraternæ gratiæ, obstinatio mentis, finalis impœnitentia. Quarum sufficientia accipitur sic. Istud peccatum impugnat gratiam pœnitentialem, per quã fit remissio peccati à Deo intra Ecclesiasticam vnitatem. Potest ergo impugnare pœnitentiam in se, & sic sunt duæ species, quia penitentia facit resilire à commissis, contra quod est obstinatio mentis, facit etiam præcauere à committendis, contra quod est finalis in penitentia, idest propositum nunquam finaliter pœnitendi. Si autem impugnat gratiam pœnitentialem in comparatione ad Deum à quo datur, sic est duplex species. Nam vniuersæ viæ domini, misericordia, & veritas, siue iustitia. Misericordiam, impugnat desperatio, iustitiam, impugnat præsumptio. Si autem impugnat gratiam penitentialem in comparatione ad vnitatem Ecclesiæ in qua recipitur, sic est duplex peccatum. Nam vnitas Ecclesiæ maximè consistit in duobus, scilicet in fide, siue veritate, contra quam est impugnatio veritatis agnitæ. Et in gratia siue charitate, contra quam est inuidentia fraternę gratię.

Nota.

Ebrius peccans, bis peccat.

Peccatũ in spiritum sanctum, sex spe.

De idolatria, & hæresi. Sectio. 26.

SEquitur videre de diuisione peccati, quę est peccatum aliud in Deum, aliud in proximum, aliud in seipsum. Peccatũ in Deum, dicitur impietas. Peccatum in proximum, iniquitas. Peccatum in seipsum, impuritas. Primò videndum est de peccatis quibus inhonoratur diuinę maiestatis omnipotentia, superstitione colendi, quę sunt idolatria, ritus iudaicus, ritus saracenicus, apostasia, schisma, heresis. Idolatria, est falsi & superstitiosa protestatio maiestatis diuinę in idolo. Idolatrię duę sunt species. Vna in rebus naturalibus, alia est in rebus artificialibus, sicut ostenditur in lib. Sapientię. Committitur autem tripliciter, scilicet protestatione cordis, vt credere de creatura, quòd sit omnipotẽs, quod est proprium creatoris. Confessione oris, vt est non solum credere, sed etiam verbis exprimere. Exhibitione operis, vt fit in reuerentia, & in sacrificijs. Triplex est apostasia, scilicet perfidię, cum quis recedit à fide, vt Iulianus apostata. Inobedientię, cum quis recedit à pręceptis Ecclesię, & sic initium superbiæ hominis est apostatare à Deo. Irregularitatis, cũ quis recedit à religione claustrali vel clericali. Apostasia sic potest describi. Apostasia, est temerarius à statu fidei, vel obedientię, vel religionis recessus. Schisma, est illicita dissensio eorum, inter quos vnitas esse debet, vel illicitus ab vnitate dissensus. Omnis hęresis est schisma, sed nõ conuertitur. Hęresis, est recessus à fidei veritate. Item differunt schisma, & hęresis. Nam hęresis addit prauũ dogma. Schisma in fine configit aliquam hęresim. Post recessum enim ab vnitate Ecclesię, sequitur inobediẽtia in mandatis Ecclesię, in fine verò sequitur assertio, quòd non est obediendum Ecclesię. Hęresis idem est quòd diuisio, & sic dicitur hęresis proprijssimè recessus à fide, propriè, falsa interpretatio scripturarum, minus propriè, excommunicatio. Secundum hoc hæreticus dicitur multipliciter. Vno modo secundum Augu. hereticus est, qui alicuius temporalis lucri & maximè glorię principatusque sui gratia, falsas opiniones de fide, ac nouas gignit, aut sequitur. Gignit, vt heresiarchę, Sabellius, & Arrius, sequitur vt Sabelliani, & Arriani decepti per tales. Secundum Hierony. potest hereticus appellari, licet ab Ecclesia non decesserit, qui aliter intelligit scripturam, quàm sensus spiritusancti expostulat. Tertiò dicitur hęreticus quicunq; à sacramẽtis Ecclesię vel communione fidelium est diuisus, vt excõmunicatus, seu subuersor Ecclesię, seu lubrisor sacramentorũ, vnde symoniacus hęreticus reputatur.

Alia distinctio generalis peccati.

Idolatria.

Sapia. 13.

Apostasia.

Schisma.

Hęresis.

Hęreticus quis dicatur.

De interdicto, & duabus speciebus excommunicationis. Sectio. 27.

SEquitur de hęresi, quę est excommunicatio, diffusus videre in spirituali. Et primo de interdicto, quod est excommunicationis initium. Ad quod notandum, quòd nomine censurę Ecclesiasticę, intelligitur sententia interdicti, excommunicationis, & suspensionis. Propriè autem excommunicatur persona, à communione sacramentorum, & fidelium separata. Suspenditur etiam persona, quandoque ab officio, quandoque à beneficio, quandoque ab vtroque. Interdicitur locus, vtputa ciuitas, villa, vel castrum. In generali interdicto, debent ista conferri ab Ecclesia. Baptismus paruulorũ, morientibus pœnitentia, peregrinis crucem accipientibus, ob reuerentiã crucifixi, non est pœnitentia deneganda. Potest Episcopus, baptizatos paruulos confirmare, semel in mense, vel septimana, populum interdictum causa prędicationis ad Ecclesiam conuocare. Item morientibus, si dignè pœniteãt, potest eucharistia ministrari. Clerici decedentes, sine pulsatione campanarum, cessantibus solennitatibus, cũ silentio in cemiterio sepeliri possunt, si bene seruauerunt interdictum. In conuentualibus Ecclesijs, bini, vel tres simul oras canonicas possunt legere, non cantare, ianuis clausis, & interdictis exclusis. Et hoc ita de missę, ꝙ exterius nõ possint audiri. Ex quo colligitur,

quòd

Interdictum.

Universidad de Deusto Biblioteca

quòd interdicti,& multo fortius excommunicati,non debent horas extra Ecclesiam auscultare. Plerisque tamen religiosis in dultum est, vt ianuis clausis, & interdictis exclusis,posint simul celebrare diuina, quod hodie ad Episcopos extenditur, nisi specialiter eis prohibeatur. Excommunicatio verò,est animaduersione gladij spiritualis Ecclesiæ à communione sacramentorũ, & fidelium separatio. Excõmunicationis duæ sunt species. Vna quæ dicitur maior, excludens à sacramentis, & legitimis actibus fidelium, hoc versiculo compræhensis. Os,orare,vale,communio,mensa negatur. Alia quæ dicitur minor,separans à sacramentis. Item excõmunicatio quædam infligitur à iure. Et hæc est conseruatiua. Quia licet videatur esse ad libertatem Ecclesiæ conseruandam, principalius tamen est ad culpam præcauendam. Quædam infligitur à iudice. Et hæc est curatiua. Nam licet videatur esse propter emendam faciendam,principalius tamen est propter contumaciam confringendam. Pœna sustinentis excommunicationem est multiplex,quæ in hoc versu continetur. Gratia subtrahitur, magis ac magis obice rupto. De vitio cadit in vitium, suffragia perdit. Ecclesiæ sathanæ vexandus traditur ille. Quem ligat ex proprijs anathematis vltio culpis. Circunstantia verò præseruans personam participantem cum excommunicato, ne excommmunicationis vinculo inuoluatur, est multiplex, vt his versibus continetur. Vtile,lex,humile,res ignorata, necesse. Hæc anathema quidem faciunt ne posit obesse. Vtilitas communicantis,vt quando petit quod sibi debetur,excommunicati vt quando secum tractat de correctione. Lex matrimonij, quæ ligat virum & vxorem. Humile,vt filij non emancipati,serui,ancillæ, rustici,mancipijs,& alijs obnoxijs astricti. Res ignorata,vt quando nescitur esse excommunicatus,cum quo participatur. Necesse,vt peregrini & pauperes,ac cęteri viatores.

Excõicatio.

Indénis participatio.

De duabus regulis generalibus circa excommunicationem. Sectio. 28.

CIrca excõmunicationẽ nota duas regulas generales. Prima est hæc. Quicunq; in clericum vel in personam ecclesiasticam,manus inijcit temere violentas,excommunicatus est. Hoc fallit in 14.casibus. Primus est in apostata percusso qui clericus ignoratur. Secundus est in apostata ammonito se non corrigente. Tertius est in eo qui gerit procuratorem,& ad ministrationem sæcularium personarum. Quartus est, in eo qui ex ioco inijcit manus in clericum. Quintus in magistro qui causa disciplinæ verberat clericũ Sextus in eo,qui vim sibi illatam à clerico vi repellit. Septimus in eo, qui clericum deprehendit cum vxore, matre,vel sorore,aut filia commisceri. Octauus in eo,qui auctoritate suæ prælationis, vel de mandato prælati, manus inijcit in clericum. Nonus in senioribus Ecclesiæ. Decimus in dominis. Vndecimus in patribusfamilias. Duodecimus in propinquis. Tertiusdecimus in eo, qui manus in clericum inijcit depositum, & curæ traditum. Quartusdecimus cum clericus transfert se ad vitam clericatui prorsus contrariam, vt quando fit miles,vel contrahit bigamiam. Secunda regula est hec. Quicunque est excommunicatus propter manus iniectas in clericum violentas, pro absolutione ad sedem apostolicam est mittendus. Hoc autem fallit in 15.casibus. Primus est quando percussor est in mortis articulo constitutus. Secundus casus est in eo qui iustam excusationem habet, vt inimicitias capitales. Tertius est in hostiario, qui necessitate officij sui aliquem clericum non enormiter percusserit. Quartus in infirmo, Quintus in paupere. Sextus in senectute depresso. Septimus in claustrali, qui enormem non intulit læsionem. Octauus in muliere. Nonus in eis qui sui iuris nõ sunt. Decimus in his qui sunt magnæ potentiæ & nimium delicati, ita vt laborem in eundo ad curiam non possunt sustinere. Vndecimus in his qui non grauem læsionem, sed leuem, vel modicam iniuriam intulerunt clericis. Duodecimus in impubere,siue ante pubertatem, siue post postulet se absolui. Tertiusdecimus in seruo,de cuius absentia dominus nimium grauaretur, vel cum ipse seruus verberaret clericum, vt materiam habeat euadendi. Quartusdecimus de monialibus. Quintusdecimus in omnibus communiter viuentibus.

Casus ab excõicatione excepti i clerici percusione.

Casus in quibus percussor, sed. Apo. adire non tenetur.

De diuinatione. Sectio. 29.

SEquitur videre de peccatis quibus in honoratur diuinæ sapientiæ altitudo, superstitione sciendi, quæ sunt sortilegium, & diuinatio. Ad cuins mali notitiam est videndum quid sit diuinatio, quæ sunt eius species, vtrum omnis diuinatio sit prohibita. Diuinatio sic describitur. Diuinatio est superstitiosa inuestigatio præscientiæ futurorum. Cuius quinque sunt species,scilicet mantia, maleficium, sortilegium, augurium, præstigium. Mantia,dicta est à mante,quæ in ea præualuit. Et hæc habet quinque species, scilicet necromantiam, quæ est diuinatio facta in cadaueribus mortuorum,à necron,quod est mortuus,& mantia, diuinatio. Geomantiam, quæ est diuinatio facta in terra, à Gea quod est terra, vt in circulo. Hydromantiam, quæ est diuinatio facta in aqua, ab hydros, quod est aqua, vt in aqua pluuiali. Aeromantiam, quæ est diuinatio facta in aere, vt in contemplatiuis circulis. Pyromantiam, quæ est diuinatio facta in igne, à pyr, quod est ignis. Iste sunt species mantiæ. Maleficium, est peritia per quam mulieres faciunt aliquas ligaturas in damnum vel incomodum alicuius,vt de crista galli,& de rana, & de imagine cum eis. Sortilegium, est ratio diuinandi per sortes. Vsus huius diuinationis fuit in veteri testamento. Sorte etiam vsi sunt Apostoli, ante spiritussancti plenitudinem. Augurium,est ratio diuinandi per garritus auium vel gestus, vt per volatum. Præstigium, est per quod diabolicis illusionibus oculi hominum perstringuntur, ne posint cernere quod verum est, sed fantastica figmenta,vt faciunt incantatores. Præter hos modos,sunt alij multi & plures, qui quotidie per diabolum adinueniuntur. Est etiam diuinatio facta in varia inspectione psalterij, & euangelij. Est & diuinatio, quæ futura prędicit in fatis, & constellationibus,dicta matehsis media producta. Est & diuinatio facta per aurarum,vel astrorum inspectionem,dies,& horas custodiens in agendis, & dicitur aurispicium. Est quę exta, vel intestina pecudum inspicit. Est quę in aris idolorũ à dęmonibus responsa accipit. Dicitur autem ariolus diuinator in aris. Est quę somnia obseruat. Coniecturator, dicitur obseruator in somnijs. Augur, in garritu auium. Maleficus immolans dęmonibus pueros,vel saltem lustrans magus alio nomine dictus. Incantator est prestigiosus fallens oculos intuentium. Phito est ventriloquus per spiritum malignũ loquens, à Phitone,vel Phitio, idest Apolline dictus. Diuinus, idest auruspex, idest inspector astrorum. Auspex, qui volatus auium aspicit. Augur, qui voces audit auium. Estipex, qui exta, idest intestina pecudum inspicit. Astrologus, qui in astris auguratur. Genitaliacus, qui mores hominum prædicere conatur, secundum

Diuinatio quid, & quotuplex.

secundum signa sub quibus homines nascuntur. Hic vulgo mathematicus vocatur, cuius superstitio cõstellatio dicitur à latinis. Horoscopus, qui per horas natiuitatem hominum speculatur diuerso & disimili facto. Sortilegus,est qui sub nomine fictæ religionis, diuinationis scientiam profitetur,vel ex inspectione aliquarum scripturarum prædicit futura. Saliator, qui dũ quæcunque pars membrorum ei salierit, exinde aliquid prosperum vel triste significari prædicit. Est autẽ omnis diuinatio deceptio, & delusio diabolica, ideo maledicta à Deo,& ab Ecclesia interdicta. Nec potest ea ex voluntario commertio quisquam vti sine peccato. Aut enim est ibi peccatum infidelitatis, dum aliquid diuinum diabolo attribuitũr, quod Dei est. Aut est peccatum idolatriæ, vtpote in oblationibus & sacrificijs. Aut est peccatum inobedientiæ,quia fit contra prohibitionem Dei & Ecclesiæ. Talis autem prohibitio est sancta,quia talis peccat in seipsum,dum discrimini se committit: Peccat in maiestatem diuinã, dum recurrit ad diabolum, quasi non sit omnipotens, omnisciens,benignus Deus christianorum: Peccat in Ecclesiam,cum cõmertium habeat cum illo,qui omnino præcisus est ab Ecclesia,& eidem aduersatur.

Omnis diuinatio dãnabilis.

De hipochrisi, simonia, & sacrilegio. Sectio. 30.

SEquitur videre de peccatis, quibus vilipenditur sanctitas bonitatis diuinæ peruersitate vtendi, quod fit tripliciter, s.apparentis sanctitatis simulatione, vt in hypocrisi, abusione doni gratuiti, vt in symonia, violatione loci sacri, vt in sacrilegio. Primo de hypocrisi sunt videndæ notificationes & differentiæ. Hypocrisis sic diffinitur a Rabano. Hypocrita est qui vult videri quod nõ est, s.bonus quasi alterius personæ representator. Item aliter diffinitur. Hypocrita est,qui vult videri bonus,cum non sit. Item aliter. Hypocrisis est vitium clausum, simulatione virtutis palliatum. Potest etiam hoc modo diffiniri. Hypocrisis est vitium quo quis vult videri bonus inordinate: Species hypocrisis secundum Richardum sunt quatuor, s.affectatio dignitatis,affectatio libertatis, affectatio auctoritatis,affectatio potestatis. Secundum Grego. Pardus in Daniele habens quatuor alas, est hypocrita habens quatuor species. Prima est iactantia de bono manifesto. Secunda simulatio de bono occulto. Tertia excusatio de malo manifesto. Quarta disimulatio de malo occulto. Symonia, est studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquod spirituale,vel spirituali annexũ. Hęc autem contrahitur tripliciter secundum Gregorium, scilicet munere à manu,quod est pecunia. Munere ab obsequio,quod est seruitus indebita impensa. Munere lingua,quod est fauor. Tres autem sunt differentiæ materiales symoniæ. Prima est quando venditur spirituale,sicut sunt Ecclesiæ sacraméta. Secunda est quando venditur annexum spirituali, vt est præbenda quæ ratione consanguinitatis siue pretij vel fauoris datur, & obtinetur indigne. Tertia est, quando venditur spirituale & annexum spirituali,vt est prædicatio. Sacrilegium, est sacræ rei violatio, vel eiusdem vsurpatio, quasi sacrilædium. Committitur autem sacrilegiũ aliquando ratione personæ, vt cum religiosus vel clericus verberatur. Quandoque ratione loci,vt quando Ecclesiæ,vel cemiterij immunitas violatur. Quandoque ratione rei, vt quando res sacra vel sacro vsui deputata vsurpatur. Circa quod est distinguendum, quia sacrilegium committitur aut auferendo sacrum de sacro, aut sacrum de non sacro, aut non sacrum dę sacro.

Hypocrisis quid, & quotuplex.

Dan. 7.

Symonia.

Sacrilegium.

De rapina, furto, vsura, homicidio, & scandalo. Sectio. 31.

SEquitur videre de peccatis quæ committuntur in proximum,quorum tria sunt genera. Quibusdam enim læditur proximus in possessione, quæ sunt rapina,furtũ,vsura. Rapina, est manifesta & violenta alienæ rei cõtrectatio. Furtũ,est occulta & ignorante domino & inuito,alienæ rei contrectatio. Vsura,est sub specie negociationis domino sciente, alienæ rei contrectatio. Quibusdam etiam læditur in persona,vt in homicidio,& in bello. Est autem homicidiũ, hominis occisio ab homine facta. Duplex est autem homicidium,s.spirituale,& corporale. Spirituale, est quo quis occiditur spiritualiter, quod fit duobus modis,scilicet odiendo,nam qui odit fratrem suum, homicida est. Et detrahendo: Lingua enim detractoris est gladius acutus, Corporale vero homicidiũ, est quo quis corporaliter occiditur, quod etiã fit duobus modis,scilicet lingua & opere. Lingua tripliciter, scilicet præcipiendo,consulendo,& non defendendo. Opere quadrupliciter,scilicet iustitia,casu,necessitate, & voluntate. Quibusdam verò lęditur in mente proximus, vt sunt scandala. Est autem scandalum, dictum vel factum minus rectum,præbens alijs occasionem ruinę. Scandalon græcè,latinè, obex. Sicut ad obicem in via positum læditur pes euntis, sic dictum vel factum minus rectum,est obex infirmis in via morum. Scandalum aliquando dicitur obex,scilicet dictum, vel factũ minus rectum. Aliquando dicitur actio siue impactio illius qui scandalizat. Aliquando dicitur casus & ruina illius qui scandalizatur. Vnde Versus. Scandalum ęquiuocat,obex,impactio,casus. Est autem duplex differentia scandali. Est enim scandalum actiuum, & passiuum. Actiuum, quo quis alij dat occasionem ruinæ spiritualis. Passiuum,est ipsa ruina facta ad obicem mali exempli alterius, vt cum fornicatur quis exemplo alterius. Ad sciendum autem quæ sunt propter scandalum omittenda,duæ regulæ sunt notãdæ. Vna est Bernardi,alia Hieronymi. Regula Bernardi est hæc. Peccamus ex infirmitate,vel ignorantia, ex certa etiã interdum malitia: cauendum est,ne quid faciamus quod sit in scandalum alicuius. De talibus dicit dominus Petro. Ne autem scandalizemus eos &c. In tertio vero casu cum scandalũ procedit ex certa malitia,non propterea est omittendum opus vel ab ope desistendum. Vnde dicit dominus de Phariseis scandalizatis ex malitia. Sinite eos,ceci sunt, &c. Regula Hieronymi est talis. Omne quod potest fieri vel non fieri salua triplici veritate,omittendum est propter scandalum. Non est autem omittenda veritas vitæ, doctrinæ, iustitiæ, propter scandalum euitandum. Veritas vitæ, pertinet ad omnes,comprehendens præcepta,prohibita, & cõsilia. Veritas doctrinæ, pertinet ad prædicatores, & magistros. Veritas iustitiæ,pertinet ad prælatos comprehendens duas partes iustitiæ,scilicet seueritatem in puniendo malos & reos, & liberalitatem in sustinendo iustos.

Tripliciter in proximũ peccamus.

1. Ioan. 3.

Scandalũ.

Circa scãdalum duę regulę obseruandę.

Matth. 17.

Matth. 15.

De peccato luxuriæ, & gulæ. Sectio. 32.

SEquitur videre de peccatis quibus peccat quis in seipsum,quæ sunt duo, scilicet peccatum luxuriæ deordinans generatiuam, & peccatum gulæ deordinans nutritiuam. Peccata quæ accidunt ex deordinatione generatiuæ sunt ista, scilicet pollutio nocturna,luxuria in propria vxore, fornicatio simplex, meretricium, raptus, adulterium, incestus, vitium contra naturam. Peccata ex deordinatione nutritiuæ dupli-

Dupliciter in nosipsos peccamus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dupliciter committuntur,manducando, & sic dicitur gulositas,& bibendo,& sic dicitur ebrietas. Quod fit quinq; differentijs,vt supra dictum est,hoc versu cõprehensis. Præproperè,lautè,nimis,ardenter studiosè: Supposito quòd coitus coniugalis possit esse peccatũ, videndum est per distinctionem, quis coitus coniugalis est peccatum, & quis non, & quis venialis & quis mortalis. Nota ergo, quòd coitus coniugalis, alius est licitus,alius est fragilis,alius est impetuosus.Licitus est triplex.Quidam fit causa prolis generandæ ad cultum diuinũ,& hoc est theosebiæ virtutis, quæ dicitur pietas.Quidam causa reddendi debitum, & hic est iustitiæ.Quidã causa fornicationis vitandæ,& hic est cautelæ, De quo Apostolus. Vnusquisque habeat suã vxo-

1.Cor.7.

rem propter fornicationem vitandam,supple:Fragilis ex fragilitate proueniens, cum quis in vxore quærit coniugalem delectationem, non causa prolis habendæ,nec debiti reddendi,nec fornicationis vitãdæ, sed causa delectationis in coniuge.Et distinguitur,aut illa delectatio amatur citra Deum, & tunc culpa est venialis. Vel amatur plusquam Deus, vel æque vt Deus, & tunc peccatum est mortale.Impetuosus est, qui ex libidine sola proueniens,metas honestatis, & rationis excedit.Et ideo mortalis est quinque modis. Primo quando fit propter satiandam libidinem, per blandicias meretricias. Secundo quando fit præter naturalẽ modum. Tertiò quando fit in tẽpore prohibito. Quarto cum fit in loco prohibito. Quintò cum accedit vir ad prægnantem mulierem vicinam partui, aut in fluxu menstruo laborantem. Simplex fornicatio est luxuria,qua solutus cum soluta naturali vsu fœminæ cõmiscetur,ita quòd solutus excludit vinculũ matrimonij,consanguinitatis,affinitatis,ordinis, voti, religionis,& hoc cum muliere soluta quæ vnius vel paucorũ libidini se exponit.Meretricium,est commertium nefarium cum muliere quæ multorum paret libidini.Nã meretrix proprie dicta est mulier, quæ multorum libidini se exponit.Adulterium, est alterius thori violatio.Incestus, est lubricum carnis contra consanguinitatem,affinitatem,votum commissum, de quibus supradictum est.

De passionibus siue proprietatibus peccatorum. Sectio. 33.

Peccatorum circunstantię.

AD clariorem expeditionem prędictorum,postremò videndum est de passionibus,siue proprietatibus peccatorum.Sciendum est ergo, ꝙ ad peccatum quædam sunt antecedentia,quædam circunstantia, & quædam subsequentia. Antecedentia quædam sunt ex parte auersionis, quædam ex parte conuersionis.Ex parte auersionis à Deo,sunt contemptus,omissio,ingratitudo,inobedientia, & præuaricatio,Ex parte conuersionis ad creaturam sunt, libido, concupiscentia,delectatio, consensus in peccatum,& praua intentio. Subsequentia sunt macula, & reatus. Circunstantia sunt illa, quæ circunstantias nominamus. Aduersionem à Deo comitantur, contemptus, omissio, ingratitudo, inobedientia, & præuaricatio. Nam voluntas ad Deum conuersa,& Deo cõformis, vult quod Deus vult, & non vult quòd Deus nõ vult, & hoc debet fieri. Tum quia volũtas Dei superior est simpliciter, volũtas rationalis creaturæ inferior, & ideo tenetur sequi superiorem,quod si non facit,dicitur contemnere. Tùm quia dignum est facere, quicquid Deus vult fieri,& ideo cum auertimur, dicimur omittere. Tùm quia iustum est, propter accepta beneficia, obsequium impendere. Vnde cum auertimur à Deo, dicimur ingrati. Tmù quia ipse est dominus, & nos serui, ideo tenemur facere quicquid nouimus ipsum velle,quod cum non facimus, dicimur inobedientes, & præuaricatores,sed inobedientes, quia auertimur à voluntate Dei,præuaricatores, quia transgredimur legem eius. Et nota ꝙ in voluntate auertente se à Deo contemptus, omissio,ingratitudo,inobediẽtia,& pręuaricatio,idem sunt secundum rem, differunt autem secundum rationem.Nam contẽptus respicit Dei potentiam,omissio sapientiam,ingratitudo beneficium, inobedientia præceptum,præuaricatio legẽ. Et sic secundum ista, recessus est in frequẽti auersione à Deo.

Quę peccatũ pręueniant.

Elongatio vero est in obduratione.Conuersionem autem voluntatis ad creaturam, comitatur libido, quæ est improbitas voluntatis, bonum creatum præeligẽs, & deserens increatum.Quam sequitur concupiscentia, quæ est primus motus ex fomite proueniens in sensualitatem,tendens ad delectationem illicitã.Tunc sequitur delectatio,cum inferior pars rationis condelectatur.Tertiò est consensus,cum superior pars rationis non contradicit,sed assentit.Iste triplex status,designatus est in prima tentatione, per serpentem mulierem & virum.Deinde restat operis consummatio,vel adhuc est praua intentio.Nam intentio est ad opus.Et

Quę circunsten.

sic ex parte conuersionis, actuale peccatum antecedit libido,concupiscentia delectatio, consensus in peccatum,& praua intentio. Circunstantiæ verò dicuntur, quæ peccatum circunstant, quæ nos circunstãtias appellamus.Est autem circunstantia,proprietas personę, vel negocij,ex se pertinens ad laudem, vel vituperiũ, vel diminuendo,vel augendo, vel in aliud genus peccati trahendo.Proprietas personæ est, vt quia pulcher est homo,sapiens,bonus,& cætera huiusmodi. Et talis proprietas respondet,ad quęstionẽ factam per quis. Proprietas negocij est,quæ pertinet ad opus,& est genus operis,vt quia fecit hoc,vbi fecit, quare fecit, quo tempore fecit,& quomodo fecit.Quæ in hoc versiculo continenẽ.Quis,quid,vbi,quibus auxilijs,cur,quomodo,quando.Quæ possunt in 14. differentias explicari,his versibus comprehensas. Aggrauat ordo, locus,persona,scientia,tempus. Etas, conditio,numerus,mora,copia,causa.Et modus in culpa, status altus, lucta pusilla. Ex his autem quinque respiciunt personam,scilicet sciẽtia,etas,conditio,ordo,& status. Tres respiciunt crimẽ,scilicet copia,causa lucta pusilla.Duę sunt adiacentes,scilicet locus, & tempus. Ad peccatũ

Quę sequantur.

verò sequentia sunt macula,& reatus. Anima enim ad creaturam conuertitur, secundum Augustinum, obtenebratur,peiuratur, & destruitur. Ista autem obtenebratio,peioratio,& destructio,idem sunt quod deformitas imaginis Dei, siue diminutio naturalis boni, siue macula, quia ex contrctu spirituali inferiorum,qui est per amorem inordinatum, sordidatur imago Dei in nobis, & polluitur. Reatus verbò sequitur peccatũ, ratione auersionis, quia tantũ bonum est Deus, sicut dicit Augu. vt nulli bene sit, qui ab eo recedit. Sicut ergo ex conuersione ad creaturam est macula, sic ex auersione à Deo est reatus, qui est obligatio ad pœnam. Peccatũ quippe transit actu, sed remanet reatu, peccatum scilicet actuale.

CEN-

CENTILOQVII SECVNDA PARS.

Quæ recipit 7. Sectiones.

De vulneratione naturalium. Sectio. I.

Peccati pœna.

POSTQVAM visum est de malo,prout tenet rationem culpæ, videndum est de malo, inquantũ tenet rationem pœnæ. Est ergo notandum, ꝙ malum,siue peccatum, punitur pœna multiplici in præsenti,& etiã in futuro. In præsenti autem punitur,quantũ ad animã,& quantum ad corpus.

Accidentia quatuor.

Quantum ad animã punitur in vulneratione naturalium,& expoliatione gratuitorũ. Vulnera quibus vulnerata est anima propter peccatũ, sunt quatuor secundum Bedam. Dicit enim ꝙ quatuor sunt nobis inflicta propter peccatũ Adæ,s.infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiscentia ex his contracta, & conflata. Quorum sufficientia accipitur. Anima sicut dicit Augu.est media inter Deum & creaturas. Deus autẽ est omnipotens,omnisciens,summè bonus, essentia, indiuisus.Potentia attribuitur patri,sapientia,filio,bonitas spirituisancto.Indiuisio ad patris & filij & spiritussancti pertinet vnitatem.

Nota.

Aduertens ergo se à Deo anima,& ad creaturas transiens, per amorem deserendo potentiam,qua potest,quicquid potest, incurrit infirmitatem. Deserendo sapientiã,qua scit, quicquid scit, incurrit ignorantiam.Deserendo bonitatem, qua valet,quicquid valet,incurrit malitiam. Deserendo subsubstantiam indiuisam,incurrit concupiscentiam,qua homo diuiditur in seipso, & à seipso,intantum vt voluntas sensualitatis, voluntati non subiaceat rationis. Non enim quod volumus,hoc facimus bonum, cum caro aduersus spiritum concupiscat. Est autẽ infirmitas ex desertione omnipotentiæ, impotententia resistendi malis,vel difficultas in agendis bonis.Ignorantia,ex desertione summæ sapiẽtiæ, est habitudo ad cognoscendum ea,quæ sunt necessaria ad salutem.Malitia ex desertione summæ bonitatis, est pronitas, vel inclinatio ad malum. Cõcupiscentia ex desertione indiuisæ substantiæ,est corruptio diuidens appetitus, vt appetitus sensualitatis, ab appetitu ratione dissentiat. Peccauit si quidem per rationalem primus parens,sciẽtiam indebitam appetendo, & ideo in rationali potentia est punitus per ignorantiam. Peccauit in concupiscibili,appetendo cibum vetitum,& ideo in concupiscibili est punitus per casum in malitiam, quæ dicitur pronitas ad malum. Peccauit in irascibili, appetendo indebitam potestatem, & ideo in irascibili est punitus,cadendo in infirmitatem.Ex tribus autem prædictis,concupiscentia est conflata. Hæc autem quadruplex pœna vulnerans animam, per originale peccatũ ad posteros est transmissa.

De spoliatione gratuitorum. Sectio. 2.

SEquitur videre de spoliatione gratuitorum, qua punitur anima propter peccatum. Est autem spoliatio gratuitorum, subtractio gratiæ gratum facientis,mortificatio meriti præcedentis,frustratio sanguinis redimentis,iniuria angeli promouentis, inimicitia domini præsidentis, deformatio diuinæ imaginis,honoratio dæmonis,seruitus peccati, reatus æterni supplicij,debilitatio liberi arbitrij, elongatio superni beneficij,& prouocatio omnis creaturæ Dei,in vltionem inimicorum creatoris sui.Et quia teste Augu. nunquam est dedecus culpæ,sine decore iustitiæ, nec est culpa commissa, sine pœna permixta, ideo nota, ꝙ quædam sunt sic peccata, ꝙ etiam sunt pœna peccati. Speciali modo sunt illa peccata, & pœna peccati, quæ habent ad iunctam mestitiam & dolorem, sicut sunt,inuidia, ira,gula,& accidia.

Aliquod peccatum est pœna peccati.

Minus specialiter dicuntur illa peccata,& pœna peccati, quæ habẽt adiunctam meram deprauationem naturæ, vel ignominiã, sicut sunt illa peccata,propter quæ dicitur homo, tradi in reprobum sensum. Generaliter verò, peccata & pęna peccati,dici possunt omnia peccata,quæ sunt inter primam apostasiam,& vltimam gehennæ pęnam. Dicit enim Beatus Greg.ꝙ crimina criminibus vindicantur.Et peccatum quod per pœnitẽtiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Licet autem idẽ dicatur peccatũ,& pœna peccati, nota tamen, ꝙ omnis pœna inquantum pœna,iusta est,& à Deo est. Nulla autem culpa iusta est,nec à Deo est,sed tantum à liberæ voluntatis arbitrio. Pœna verò, quæ merè pœna est,à Deo est inflicta,quæ vero culpa est, vel ad culpam inclinans,est contracta, vel acta.Et sic collige breuiter,ꝙ triplex est pœna,s.acta, inflicta, & contracta.

Pœna triplex.

Acta est,quæ sequitur ad peccatum actuale, nam qui culpam mortalem committit, pœnam damni facit sibi,qui gratiam Dei perdit.Pœna inflicta est,quã Deus non statuendo,sed iudicando,vel vindicando peccatori infligit.Pœna contracta est, quæ sequitur ad peccatum originale.

De pœnis corporalibus. Sectio. 3.

SEquitur videre de pœnis quãtum ad corpus quas homines propter peccata patiuntur. Patiuntur autem homines propter culpam pœnas naturales,de quibus dicit Beatus Greg.ꝙ septem sunt sagittæ naturam hominum molestantes,s.frigus,calor, fames,sitis, labor,morbus,mors,Hæ sunt pœnæ naturales, & generales,quę à primis parentibus ad posteros sunt trãsmissæ, & in ipsis progenitoribus inchoatæ. Nam primi parentes,statim post culpam senserunt pęnam rebellionis,& erubescentiæ in carne, & post diuino iudicio vir incurrit pœnam laboris & angustiæ,pœnam famis,& indigentiæ, pœnam mortis, & incinerationis. Mulieri autem duplicata est pœna, quia inflicta est ei pœnalitas multiplicium ærumnarum in conceptu, pœna doloris,in partu,pœna subiectionis ad virũ in conuictu:patiuntur etiam pœnas personales cõplures. Plurimi enim filiorum Adam patiuntur in membris diminutionem,quidam superfluitatem,quidam intrinsecam corruptionem, quidam extrinsecam deformitatem,quidam sunt paralitici, quidam epilentici, & alij sunt diuersis infirmitatibus,& egritudinibus, & specialibus morbis oppressi,alij leprosi, alij à dęmonibus obsessi.Patiuntur quoque pœnas temporales. Nam teste Orosio,ab Adam vsque ad nos sunt sæcula transacta, nunc bellis grauia,nunc morbis corrupta, nunc fame tristia,nunc terrarum motibus terribilia, nunc inundationibus aquarum insolita,nunc eruptionibus ignium metuenda,nunc ictibus fluminum,plagisq; grandinũ seua,nunc parricidijs flagitijsq; misera.

De locis pœnalibus. Sectio. 4.

SEquitur videre, de pœna qua punitur quis, post hanc vitam. Ad cuius rei notitiam, sunt quatuor attendenda,s.distinctio locorum,apertio librorũ, conflagratio ignium mundanorum,& triplicatio cruciatuum inflictorum. Triplex autem locus est,siue receptaculum, post hanc vitam ad peccata hominũ punienda,secundum triplex genus peccati. Est enim locus purgatorius,& hoc debeẽ peccato veniali. Est limbus,& hic debetur peccato originali. Est infernus, & hic debetur peccato mortali.Et creduntur esse sub terra gradatim posita ista loca, q̃ aliter distingui possunt,

Triplex receptaculum puniendarũ culparũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum differẽtiam quadrimembrẽ. Pœnalis enim locus dicitur alicui deputatus, aut secundũ pœnã damni, & sic est limbus, aut secundum pœnam sensus, & sic est infernus. Vtrunq; autẽ membrorũ in duo diuiditur. Nam qui pœna damni puniuntur, aut simpliciter & æternaliter puniuntur, & hi sunt in inferiori parte loci illius, qui dicitur limbus, aut puniuntur non æternaliter, sed ad tempus, & hi erant in superiori parte eiusdẽ loci, qui dicebatur Abrahæ sinus. Similiter qui pœna sensus puniuntur, aut simpliciter & æternaliter puniuntur, & isti sunt in inferno propriè dicto. Aut ad tẽpus puniuntur, & isti sunt in purgatorio. Determinatur autem locus purgatorius secundum legem communẽ, & sic credendum est, esse inferius, non superius, sicut creditur de limbo. Determinatur etiam secundum dispositionem diuinã, & sic diuersis diuersa cõcessa sunt loca, vel propter eorũ celeriorem liberationẽ, vt possint alijs suam indigentiam reuelare, vel propter nostrã instructionem, vt cogitemus post hanc vitã, quàm magnum restare peccantibus cruciatum vel propter alicuius sancti imperationẽ, sicut legitur, sanctus Patricius cuidam in quodam loco purgationem à Deo impetrasse. Locus vero infernalis absq; dubio, est sub terra deorsum, in quo omnes reprobi æternaliter affligũtur, tam homines, quàm spiritus mali, sub eodem igne materiali, qui semper affliget damnatos, nec cõsumet, secundum exigentiã meritorũ excrucians omnes sensus. Nec solus ignis reprobos inflammabit, sed & cætera elementa confusa, & permixta, in reprobos cõuertentur, ita q̃ erit ibi ignis ardens, aqua congelans, aër inquietus, & perturbatus, & terræ fætor. Vnde Gregorius. In inferno erit frigus importabile, ignis inextinguibilis, fætor intollerabilis.

De apertione librorum. Sectio. 5.

In iudicio finali quo modo, & cur acta omnia singulis patebunt.

SEquitur videre, de apertione librorum, id est, conscientiarum quę fiet in iudicio. De qua apertione tenendum est, q̃ in iudicio singulis aderit vis diuina, qua fiet, vt omnia merita vel demerita sibijpsis & alijs innotescant. Sibijpsis autem innotescent propria, vt in promptu habeãt singuli cogitationes accusantes, vel etiam defendentes. Reducẽtur etiã ad memoriam singulorum cogitationes, affectiones, operationes, & intentiones, ad ostensionem diuinæ iustitiæ secũdum statum illum, & ad ostensionẽ diuinæ misericordiæ secundum statum transactum, vel præteritũ. Ad ostensionem diuinæ iustitiæ in retribuendo singulis, ad memoriam reducentur bona vel mala, in quibus finaliter permanserunt, quia illa sola digna sunt retributione æterna. Ad ostensionẽ diuinæ misericordiæ, de præterito rememorabuntur mala bonorũ, à quibus sunt misericorditer liberati, & bona malorum, quæ eis dominus misericorditer operatus est. Non solum autẽ sibijpsis, verum etiã singulis singulorũ, singula innotescẽt gesta, & cogitata bona & mala, & ex tunc nota erũt & aperta omnibus. Et hoc ad certam liberationem meritorũ, quæ scitur in omnium actuum bonorũ & malorum recognitione, ita vt singuli de singulis meritis aliorum, valeant iudicare. Ostensio quippe malorũ in bonis, erit ad manifestationem diuinæ misericordiæ, prius sibi factæ. Ostensio bonorum in eisdẽ erit ad manifestationem iustitiæ, qua dignè à Deo præmiantur. Ostensio autem bonorũ in malis, erit ad manifestationem diuinæ misericordiæ, in hoc, sæculo sibi factæ. Ostensio vero malorum in eis erit ad manifestationẽ iustitiæ, qua digne à domino condemnãtur. Aperietur nihilominus alius liber, qui est liber vitæ, verbum, scilicet incarnatũ, cuius virtute omnia ista fient, qui in forma deitatis non videbitur nisi à bonis. In forma humanitatis in qua sententiam promulgabit, videbitur tã à malis, quàm à bonis, licet in eadem forma appareat terribilis reprobis, blandus iustis.

De igne conflagrationis. Sectio. 6.

Diluuij, & conflagrationis ratio.

DE igne conflagrationis iam modo est agendũ. De hoc breuiter est tenendum, q̃ ignis præcedet faciem iudicis, quo terræ facies exuretur, ita q̃ figura huius mundi ignium cõflagratione peribit, sicut factum est aquarum inundatione diluuium. Sicut enim prius mundus deletus est per aquã, quæ est frigida, & purgatiua, contra ardorem, & fetorem luxuriæ, qua illud sæculum inficiebatur, sic finalis mundus, per ignem qui calidus est, & consumptiuus finiri debet, contra toperem charitatis, & algorem, siue frigus auaritiæ, quæ maximè regnabit in sæculi senectute. Et quia tũc hominis iniquitas punietur, necesse erit, terreri corda omnium peccatorum, qui vniuersorum Dominum contempserunt. Et quia habitaculum debet cõformari suo habitatori, tunc totus mundus perturbabitur, homine perturbato, sicut stetit cũ ipso stante, & quodammodo cecidit cum labente. Quia etiam tunc iudicis seueritas ostenditur, diuinum zelum accipiet omnis creatura, vt suo conformetur auctori, & ideo necesse erit, totius orbis cardines commoueri. Et quia nihil est intẽsius, & velocius, & horribilius in agẽdo, & commouendo cætera elementa, quàm ignis, ex omni parte concurrens, hinc est, q̃ ipsius iudicis faciẽ præcedet ignis, non ex vtraque parte tantũ, sed ex omni parte mundi, ita q̃ ibi erit concursus ignis elementaris, terrestris, purgatorij, & infernalis, & tunc per infernalem reprobi adurentur, per purgatoriũ, iusti purgabuntur, per terrestrem terræ nascentia consummentur, vtpote vegetabilia, & animalia, per elementarem omnia subtilia buntur, & ad innouationis faciem dispo nentur, & etiam cum hoc non solũ homines, sed etiã dæmones turbabuntur, & tandẽ homines reprobi, & spiritus mali cum infernali igne in baratrũ intrudent.

De cruciatibus inferorum. Sectio. 7.

Damnatorum pœna triplex.

SEquitur videre iam septimõ, de tribulatione cruciatuum inferorum. Ad cuius rei notitiam est tenendum, quòd omnes actualiter peccantes, & in peccatis finaliter perdurantes, pœna triplici apud inferos punientur, secundum quòd multimoda deordinatio est in mortali, & actuali peccato. In omni quippe mortali peccato est deordinata auersio à summa luce, & bonitate, & huic debetur carentia visionis Dei. Est etiam deordinata conuersio ad bonum commutabile, & huic debetur pœna materialis incendij. Est etiam tertio deordinatio voluntatis libere, contra dictamen rectæ rationis, & huic debetur vermis intrinsecus. Punietur etiam pœna æterna, secundum quòd deordinatio in mortali peccato est perpetua. Peccatum enim quod quis committit, & de quo nunquam pœnitet, perpetuò in anima perdurat, & à vita perpetua, scilicet Deo, perpetuo separat, & à voluntate procedit, quæ vellet in peccato perpetuò delectari. Et licet illa delectatio transiens, sit momentanea, deordinatio tamen tenet rationem perpetuitatis, ideo pœna deordinationi respondens, debet habere carentiam finis, vt sicut homo in suo perpetuo, non apposuit finem à peccato recedendo, sic Deus in suo perpetuo, non desistat à puniendo, & sicut contra infinitum peccauit, sic pœnam habeat infinitam. Et quia infinitam pœnam non potest habere intensiue, saltem infinitam pœnam habeat duratione. Et sicut voluntas

Peccatum post mortem perpetuum.

luntas post mortem, malo adhæret sine susceptione pœnitentiæ, sic Deus semper affligat sine sententię mutatione. Punietur nihilominus pœna acerba, secundum q̃ deordinatio in peccato fuit libidinosa. Delectatio enim libidinosa, puniri debet per pœnam afflictiuam. Et quia peccatores delectabiliter creaturę adhęserunt, & creatorem contumaciter cõtempserunt, ideo præcipitabuntur in locũ infimum, & maximè à statu gloriæ longinquum, s. in profundissimum infernum, vbi exponentur affligendi infimæ naturæ, s. fæcibus corporũ mundanorũ igne sumoso, & sulphureo concremandi, in illo igne inseparabiliter alligandi, & ab eodẽ secundũ exigentiã meriti æternaliter crucian di, nunquam tamen substantialiter consumendi. Et sic patet, quòd in pœnis damnatorum erit varietas, & cũ varietate æternitas, & cum æternitate acerbitas.

CENTILOQVII TERTIA PARS.

Quæ habet 57. Sectiones.

De eo quod est frui, & vti. Sectio. 1.

Bonum triplex.

DIcto de malo culpæ, quod est fugiendum, & de malo pœnæ, quod est pertimescendum, videndum est de bono, & hoc dupliciter. Primò sub ratione meriti in viatoribus. Secundò sub ratione præmij in cõpræhẽsoribus. Ad meritũ viatorũ spectat, cognoscere, & discernere triplex bonũ, s. bonum increatũ, quod est Deus: procreatum, quod est mundus: coniugatũ quod est Christus. Deus est creator, mundus creatura: Christus creator, & creatura. Deo est fruendum, mundo est vtendum, Christi Dei fœlicitate est fruendum: Christi hominis conformitate est vtendum. Sunt ergo res quibus est fruendum, vt increatæ: sunt quibus est vtendum, vt procreatæ: sunt quæ fruuntur & vtuntur, vt Angeli & homines. Res quibus est fruendum, faciunt nos beatos: res quibus est vtendum ad beatitudinem, adiuuant viatores: res quæ fruuntur & vtuntur, habent Christum Deũ & hominem, vt contẽplentur delectabiliter eius diuinitatem, & imitentur exemplariter eius humanitatẽ. Deitas Christi maximè beatificat Angelos, & Sãctos etiam compræhensores: humanitas verò eius, maximè lætificat, & ædificat homines, adhuc viatores. Est autẽ frui, alicui rei amore inhærere, propter seipsam. Vti verò, est id quod in vsum venerit, referre ad obtinendum illud, quod fruendũ est. Item fruimur cognitis, in quibus ipsis voluntas delectata, conquiescit. Vtimur vero eis, quæ ad illud referimus, quo fruendũ est. Item aliter accipit hæc duo Aug. dicens. Vti, est assumere aliquid in facultatem voluntatis. Frui, est vti cũ gaudio, non adhuc spei, sed iam rei. Videndum est ergo per ordinem de his tribus. Et primo, de Deo trino, & vno. Secundo, de mundo ex creatura triplici cõstituto. Tertio, de Christo, & triplici eius beneficio, s. doctrina, vel scriptura sacra, gratia virtutum, & medicina sacramentali.

Quid de Deo trino, & vno credendum est, & intelligendum, & exprimendum. Sectio. 2.

DE Deo trino, & vno secundum fidem rectam, habemus credere, intelligere, & exprimere. Credere de pluralitate personarum in vnitate, naturæ, hoc est, quòd in diuinis est vna natura, & tres personæ, s. pater, & filius, & spiritussanctus, quarũ prima à nulla est, secunda à prima sola est per eternam generationem, tertia à prima, & secunda est, per communem spirationem: ita q̃ personarum trinitas, non præiudicat vnitati, nec essentiæ vnitas præiudicat trinitati. Habemus quoque intelligere, q̃ in diuinis, sunt duæ emanationes: vna per modum naturæ, qua generatur filius: alia per modum voluntatis, qua spiratur, & procedit spiritussanctus. Tres hypostases, vna patris, vna filij, vna spiritussancti. Quatuor relationes, s. paternitas, filiatio, spiratio, & processio. Quinque notiones, s. quatuor prædictæ relationes, & innascibilitas est quinta, ita q̃ innascibilitas priuatiuè, & paternitas positiuè, sunt duæ patris notiones. Filiatio est notio filij, spiratio actiua est communis notio patris, & filij: processio est notio spiritussancti. Tres sunt etiã proprietates personales, quę his vocabulis exprimunt, s. pater, & filius, & spiritussanctus. Habemus tertiò, mysterium diuinitatis beatè exprimere, sed duos modos prædicãdi, s. per modum substantię, & per modum relationis. Omnia enim prædicamenta dicta de Deo, transeunt in substantiam, excepta relatione, quę ratione subiecti in quo est, transit in substantiam, ne faciat compositionem, ratione vero termini ad quem est, manet, vt faciat distinctionem, secundum tres modos supponendi, s. secundum modum substantiæ, notionis, & personæ, de quibus datur talis regula. Quod supposita essentia, non supponitur notio, vel persona, & suppositа notione, non supponitur persona, vel essentia: & suppositа persona, non supponitur notio, vel essentia, secundum quatuor modos significandi substantiam. s. nomine essentiæ, substantiæ, hypostasis, & personæ. Horũ quatuor exempla in creaturis sunt, humanitas quæ essentiam, homo qui substantiam, aliquis homo qui significat hypostasim, siue suppositum, Petrus qui dicit personam, secundũ quinque modos dicẽdi, siue quærendi, s. per quis, qui, quæ, quod, & quid. Quis ratione substantiæ: qui, ratione hypostasis: quæ, ratione notionis: quod, ratione substantiæ: quid, ratione essentiæ. Secundum tres modos differendi. s. secundum differentem modũ existendi, siue emanandi, sicut differt persona, à persona. Secundum modum differentem se habendi: sicut differt persona, & essentia, quia persona vna refertur ad aliam, sed de essentia non refertur. Secundum modum intelligendi, sicut differt vna proprietas substantialis ab alia, vt bonitas, & sapientia.

Duo modi prædicandi in diuinis.

Qualiter Deus trinus, & vnus manifestat se in effectibus creaturæ. Sectio. 3.

DE Deo trino, & vno, secundũ fidem catholicã, est tenendum, q̃ licet sit incommutabilis, insensibilis, incircumscriptibilis, reddit tamen se per creaturas diuersas, id est, per effectus multiplices, manifestum, ita, q̃ in creaturis omnibus dicitur Deus esse, quantum ad naturam, & hoc tripliciter, s. per essentiam, præsentiam, & potentiam, ita, q̃ extra immensitatem diuinæ essentiæ nihil manet, propter limpiditatẽ diuinæ præsentiæ nihil latet, contra infinitatẽ diuinæ potentiæ nihil valet, & sic esse cõpetit beatissimæ trinitati. Dicitur habitare in iustis, quantũ ad gratiam, quæ est effectus beatissimę trinitatis, ad Deũ reducẽs, & faciens, nos habere Deum, & Deũ haberi à nobis, ac per hoc Deus trinitas, in nobis dicitur habitare. Dicitur sedere in beatis, quantum ad gloriam, ratione cuius, Deus trinus in beatorum mentibus quietatur, in quorum protestatiua, sedet vt æquitas: in cognitiua, lucet vt veritas: in affectiua, ardet vt charitas. Dicitur apparere sensibiliter cum expressa

Deus in iustis habitat.

Sedet.

Apparet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

significatione, sicut spiritus sanctus in specie columbæ apparuit super Christū, & in linguis igneis super Apostolos. Et quia personæ distinctæ sunt, distinctis possunt signari signis, ita, quòd tres simul personæ, (licut Abraham in tribus Angelis dicitur apparuisse) trinitas personarum possunt etiam duæ apparere, & quælibet singillatim dicitur, descendere de cœlis, & hoc cum effectus, tam spiritualis, quàm sensibilis inchoatione, qui quamuis in se immutabilis perseueret, tamen de absente, dicitur fieri nobis præsens, quando in nobis incipit habitare per donum gratuitum, quod non videmus, sicut accidebat frequenter in ecclesia primitiua. Dicitur mittere, siue mitti, cū æterna productione. Pater siquidem mittit filium, quādo insinuat, quòd procedit ab ipso per æternam generationem, pater & filius mittunt spiritum sanctum, cum insinuant, quòd procedit ab ambobus per communem spirationem. Pater non mittitur, quia à nullo procedit. Spiritus sanctus non mittit personam, sed mittitur, quia non producit, sed producitur. Filius vero mittitur, & mittit: quia producitur, & producit. Dicitur incarnari, per cōmertium diuinæ naturæ, & humanæ in personæ vnione, quæ vnio, facta est tantum in persona filij, quam tamen est tota trinitas operata.

Mitti, & mittere quid.

De appropriatis patri. Sectio. 4.

DE Deo trino, & vno secundum fidem catholicam, est tenendum, quòd licet omnia essentialia tribus personis æqualiter, & indifferenter conueniant, tamen patri dicitur appropriari vnitas, æternitas, ratio principiandi, & omnipotētia. Hæc autem quatuor dicuntur appropriari patri, non quia fiant propria, cum omnibus personis sint communia, sed quia ducunt in cognitionem personæ patris, quæ est origo personarum in trinitate, non habens principiū, sed principians, à qua etiam fluit omne posse. Est autē Dei potentia completa, non posse deficere, cum nō sit de nihilo, non potens succumbere, cum non sit de aliquo, non potens indigere, cum nunquam careat aliquo bono. Potentia vero hominis in peccando deficit: in patiendo succumbit: in corporalibus actionibus indigentiam includit. Est igitur Deus omnipotēs, ita tamen quòd eis non attribuuntur actus culpabiles, vt posse mentiri, & malum facere, nec actus pœnales, vt posse metuere, & dolere, nec actus materiales, siue corporales, vt posse currere, & ambulare. Est etiā Dei potentia ordinata, ita ꝙ ei nō attribuuntur actus inconuenientes, vt posse facere maiorem se, vel alium Deum æqualem sibi, vel creaturam infinitatem actu. Quia sicut dicit Anselmus, quodlibet inconueniens (etiam minimum) est impossibile apud Deum.

De appropriatis filio. Sectio. 5.

FILIO appropriatur veritas, species, ratio exemplandi, & omnis scientia. Hæc autem quatuor dicuntur appropriari filio, non quia fiant propria, cum tribus personis sint communia, sed quia ducunt in cognitionem filij personæ quæ est à patre, vt verbum, quod est patri æquale, & ideo summè pulchrum, in quo omnia præuisa, & disposita exemplantur, à quo tanquam primo & summo exemplari fluit omne scire. Cognoscit autem Dei sapientia limpidè omnia bona, & mala, præterita, præsentia, & futura, actualia, & possibilia, incomprehensibilia à nobis, & infinita. Ita tamen ꝙ in se nullo modo diuersificatur, licet diuersa vocabula sortiatur. Nam inquantum ipsa sapientia Dei est cognoscitiua omnium possibilium, dicitur scientia, siue cognitio. Inquantum est cognoscitiua omniū quæ fiunt in vniuerso, dicitur visio. Inquantum est cognoscitiua omnium quæ bene fiunt, dicitur approbatio. Inquantum est cognoscitiua omnium quæ futura sunt, dicitur præscientia, siue præuisio. Inquātum est cognoscitiua eorū quæ ab ipso Deo fienda sunt, dicitur dispositio. Inquantum eorum quæ præmianda sunt, dicitur prædestinatio. Inquantum eorum quæ damnanda sunt, dicitur reprobatio. Possunt autem ad tria reduci vocabula iita septem, scilicet ad notitiam simplicis cognitionis, qua cognoscit Deus bona, & mala, quæ sunt, fuerunt, & futura sunt, & quæ possunt esse, & nunquam erunt. Ad notitiam visionis, qua cognoscit Deus omnia bona, & mala, quæ sunt, fuerunt, & futura sunt. Ad notitiam approbationis, qua cognoscit Deus, quæ sunt, fuerunt, & futura sunt tantum bona.

Dei sapiētia diuersimodè appellatur.

De appropriatis spiritui sancto. Sectio. 6.

SPiritui sancto appropriatur bonitas, vsus, ratio fruendi, & voluntas, siue beneuolentia. Hæc autē quatuor appropriantur spiritui sancto, non quia fiant propria, cum tribus personis sint communia, sed quia ducunt in cognitionem personæ spiritus sancti, quæ est à patre, & filio, vt amor, & donum summè proficuum, & communicatiuū, omnis nostri desiderij finitiuum, ad quod bonum, tanquam ad finē summum, tendit omne velle rationabiliter ordinatum, & inclinatum. Est autem voluntas Dei sic recta, ꝙ nullo modo potest obliquari: sic efficax, ꝙ nullo modo potest retardari: sic vnica, ꝙ tamen quinque signis habet significari: quæ hoc versiculo continentur. Imperat, & prohibet, permittit, consulit, implet. Dicitur autem voluntas Dei ratione regulata prouidentia, qua omnia quæ in vniuerso fiunt, irreprehensibiliter gubernantur, cum nihil præcipiat, prohibeat, & consulat, nisi rectè: nihil agat, nisi benè: nihil permittat fieri, nisi iustè. Cum autem voluntas Dei sit rectissima, nullus potest esse rectus, nisi conformetur ei, & nemo potest ei conformari, nisi sibi signis aliquibus innotescat, tanquam regula rectitudinis prosequendæ. Est autem duplex rectitudo, quædam necessitatis, quæ consistit in faciendo bonum, ad quod est præceptum, & in declinando malum, propter quod est prohibitio, quædā est perfectionis in supererogando vltra debitum, ad quod est consilium. Est etiam voluntas Dei efficacissima, ita ꝙ nullus potest aliquid efficere, nisi ipsa coefficiente, & sic est impletio in signum voluntatis efficientis. Item, nullus potest deficere, vel peccare, nisi ipsa iustè, & meritò deserente, & sic est permissio, vt signum voluntatis diuinæ iustitiæ deserentis.

Diuinæ voluntatis signa.

Rectitudo duplex.

De quatuor simul creatis, & de mensuris durabilium. Sectio. 7.

POstquam vidimus de bono increato, quod est Deus, videndū est de bono creato, quod est mundus. Circa productionem autem mundialis machinæ, primò explicare creaturæ summitatem. Et sic dicit Beda, ꝙ quatuor fuerunt primò creata, quę dicuntur esse coeua, vel fuisse, scilicet natura angelica, cęlum empyreum, materia quatuor elementorum, & tempus. Quorum sufficientia sic accipitur. Primò debuerunt creari aliqua prima in quolibet genere creaturæ, scilicet respectu creaturarum spiritualium, & corporalium, actiuarum, & corporalium passiuarū, & etiam respectu mensurarum. Respectu creaturarum spiritualium primo creata est natura angelica, respectu creaturarum corporalium actiuarum, est primò creatum cœlum empyreum, de quo dicit Damasce. quòd est continentia omnium corporalium, & spiritualium creaturarum. Respectu creaturarum corporalium passiuarum, primò creata est materia quatuor

tuor elementorum. Respectu mensurarum primò creatum est tempus, quod generaliter accipitur, pro mensura cuiuslibet durationis habentis initiū, siue finem habeat, siue non. Ad cuius rei notitiam sciendū, ꝙ tres sunt mensurabiliū, siue durabiliū mensuræ principales, sæternitas, æuiternitas, & tempus proprie dictum. Aeternitas est diuinarū personarū duratio, quæ non habet principium, neque finē, de qua dicit Boetius, ꝙ est interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio. Aeuiternitas, est mensura eorū, quæ habent principiū, sed non finē, sicut sunt Angeli, animæ, cœlestis natura, & materia quatuor elementorū. Hæc mensura aliquando dicitur æuum, aliquando æternitas creata. Sed quia æternitas propriè dicitur de diuinis, æuum vero aliquando pro tēpore inuenitur, ideo ex his duobus æuiternitas nominatur. Tempus autē propriè dictum est mensura eorum, quæ habent principiū, atq; finem, sicut sunt generabilia, atq; corruptibilia, quæ secundum motū primi mobilis variantur, vsq; ad cōplionē numeri quatuor elementorū. Quarta vero differentia non potest esse, quę careat principio, habēs finē.

Tres durationis mensuræ.

De veritate exprimenda cum exclusione erroris circa productionem mundi. Sectio. 8.

SEcundo habemus errorem extinguere, & exprimere veritatem. Propter quod tenendum est, ꝙ vniuersitas machinæ mundialis est producta in esse ex tempore, in quo excluditur error ponentium mundum æternū. Ex nihilo, in quo excluditur error ponentium æternitatē circa materiale principiū. Ab vno principio, in quo excluditur error Manichæorū, ponentium pluralitatem principiorū. Solo & summo, in quo excluditur error ponentiū, Deū produxisse inferiores creaturas per ministerium intelligentiarum. In certo pondere, numero, & mensura: in quo ostenditur, ꝙ creatura est effectus trinitatis, creantis sub triplici genere causalitatis, scilicet efficientis, ratione cuius est in creatura vnitas, modus, & mensura, exemplaris, ratione cuius, est in creatura veritas, species, & numerus finalis, ratione cuius in creatura est bonitas, ordo, & pondus. Omnis quippe creatura constituitur in esse, ab efficiente: formatur ad exemplar: ordinatur ad finē, ac per hoc est vna, vera, & bona, modificata, speciosa, & ordinata, mensurata, discreta, & ponderata. Alijs etiam vocabulis prædictus ternarius nominatur ab Aug. in lib. de anima, & spiritu. Dicitur essentia, species, & vsus. A Dionysio: armonia, species, & cōmensuratio. Item ab eodem, substantia, virtus, & operatio. Ex vna ergo parte cadunt vnitas, modus, essentia, substantia, mensura, & commensuratio. Ex vna veritas, numerus, species, virtus, & harmonia. Ex vna bonitas, ordo, vsus, pondus, & operatio. De primo autem ternario nota, ꝙ vnū nominat ens cōmutabile, connumerabile, & hoc propter indiuisionem sui in se, verū nominat ens cognoscibile, & hoc habet per indiuisionē sui, à propria specie, bonū, nominat ens cōmunicabile, & hoc habet ꝑ indiuisionē sui à ꝓpria operatione.

In quo, creatura trinitatis effectus ostenditur.

Rectitudo duplex.

De triplici differentia creaturæ. Sectio. 9.

TErtio circa productionem mundi, habemus attendere creaturę triformitatem. Produxit enim Deus trinus, & vnus differentiā triplicem creaturæ. Nam produxit creaturam purè corporalē, vt est mundialis machina, creaturam purè spiritualem, vt est natura angelica, creaturam ex vtraque compositam, vt est natura humana. Sic enim decuit, Deum producere varia, & diuersa, vt multiplicitas creaturæ, faceret ad perfectionem vniuersi, quę consistit in amplitudine ambitus, in sufficientia ordinis, & influentia bonitatis, ex quibus etiam diuina potentia, sapientia, & bonitas innotescit. Decuit namq; Deum, sic res producere, vt essent ad manifestationē suæ potentiæ, quæ quidem apparuit, in productione creaturarū summè distā tium, & earundē coniunctione, vt patet in natura humana, in qua corporeum, & incorporeū vniuntur. Ité decuit Deum, sic res producere, vt essent in manifestationem suæ sapiētiæ, quæ maximè ex perfectione ordinis declaratur, qui quidem ordo, necessariò tria requirit, scilicet infimum, medium, & supremum, infimum fuit natura corporalis, supremū natura spiritualis, medium natura composita ex vtraq;. Item decuit Deum, sic res producere, vt essent in manifestationē suæ bonitatis, & beneuolentiæ, quæ maximè consistit in diffusione, & communicatione in alterum. Si ergo diuina bonitas communicauit actum nobilissimū, qui est viuere, & intelligere, vt non tantum daret alij potē tiam viuendi, & intelligendi, sed etiam potentiā se cō municandi alij, quod factum est in homine, in quo spiritualis vita, & intellectiua perficit corporalem.

Potentia, sapientia, & bonitas Dei per creata patet.

De productione machinæ mundialis. Sectio. 10.

DE his tribus differentijs videndum est per ordinem, & primò de natura purè corporali, cuius modi est machina mundialis, quæ sex diebus fuit in esse producta, ita ꝙ in principio ante omnē diem creauit Deus cœlum, & terram. Prima vero die formata est lux: secunda, factum est firmamentum in medio aquarum: tertia die, separatæ sunt aquæ à terra, & congregatæ in vnum locum: quarta die, ornatum est cœlum luminaribus: quinta die, aer, & aqua ornati sunt piscibus, & auibus: sexta die, ornata est terra animalibus, & hominibus: septima die, requieuit Deus à nouarum specierum productione, quoniam omnia fecerat, vel in simili, sicut illa quæ propagantur: vel in ratione seminali, sicut illa quæ alijs modis introducuntur ineſſe. Et sic colligitur ex prædictis, quòd triplex fuit operatio diuina, in mundi machina producenda, scilicet creatio, distinctio, & adornatio. Prima operatio appropriatur patri: secunda filio: tertia spiritui sancto. Creatio fuit ex nihilo, ideo fuit in principio ante omnem diem, tanquam rerum omnium, & temporum fundamentum. Distinctio vero corporum mundanorum, fuit modo triplici, ideo per triduum fuit facta, ita ꝙ prima die fuit facta distinctio naturæ luminosæ à perspicua, & opaca cum lux à tenebris est distincta. Secunda die est facta distinctio naturæ perspicuæ à perspicua, cum aquæ inferiores à superioribus sunt diuisæ. Tertia die, facta est distinctio naturæ perspicuæ ab opaca, cum diuisæ sunt aquæ à terra. Ornatus autem qui distinctioni corporum correspondet, est etiam in triduo cōsummatus. Ita quòd ornatus naturæ luminosæ est factus quarta die, in formatione stellarum, & solis, & lunæ. Ornatus naturæ perspicuæ factus est quinta die, in qua facti sunt pisces, & aues, in aquæ, & aeris ornamentum. Sexta die est factus ornatus naturæ opacæ, quando factæ sunt bestiæ de terra, facta sunt reptilia, facta est humana natura, ad consummationem omnium prædictorum.

Nota.

De consistentia machinæ corporalis. Sectio. 11.

CONSISTIT autem tota natura corporea, maximè in duobus, scilicet in natura elementari, & cœlesti. Cœlestis distinguit in tres cœlos principales, s. empyreum, crystallinum, & firmamentum.

Natura cę lestis triplex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentum. In firmamento autem quod est cœlum, continentur septem orbes, septem planetarum, qui sunt, Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, & Luna. Natura vero elementaris, distinguitur in quatuor sphæras, scilicet. Ignis, Aeris, Aquæ, & Terræ. Et sic procedendo à summo cœli cardine, vsque ad cētrum terræ, occurrunt nobis decem orbes cœlestes, & quatuor sphæræ elementares, ex quibus tota mundi sensibilis machina integratur, ita ꝙ cœlestia, influunt in terrestria, & elementaria, quātum ad distinctiuam significationē temporum, dierum, mensium, & annorum, dicēte scriptura. Sint in signa, & tempora, & dies, & annos. Influunt etiam quātum ad effectiuam productionem rerum generabilium, & corruptibilium, & corporum humanorum. Sic tamen sunt in signa tēporum, rerum, & operationum, per lucem, calorem, motum, & virtutem, vt non sint certa signa contingentium futurorum, nec influant super liberum arbitrium per vim constellationum, quam dixerunt aliqui, Fatum esse. Et sic colligitur ex prædictis, ꝙ Deus ordinatè res condidit, quantum ad tempus, ordinatè disposuit, quantum ad situm, ordinatè gubernat, quantum ad influentiam. In scriptura sacra ordinatè narrat, quantum ad doctrinæ sacræ sufficientiam, quæ in principio sui insinuat naturam luminosam, nomine cœli, naturam opacam, nomine terræ, naturam perspicuam, nomine aquæ. Insinuat & beatissimam trinitatem, patrem, in nomine Dei creantis: filium, in nomine principij: spiritum sanctū, in nomine spiritus Dei. Insinuat etiam nobis appropriata trium personarum, scilicet omnipotentiam patris in producendo, omniscientiam filij in distinguendo, beneuolentiam spiritus sancti in influendo.

Natura elementaris quadruplex.

Gen. 1.

De sufficientia cælorum. Sectio. 12.

DE natura cœlesti specialiter est videndū. Cœlum quidem secundum communē acceptionem, nominat naturam perspicuam contentiuam. Secundum vero propriam acceptionem, nominat naturam perspicuam contentiuam, nulli contrarie tati subiectam. Secundum primam acceptionem, septem cœli à Rabano distinguuntur, scilicet celum aereum, æthereum, olympum, igneum, sydereū, aqueū, empyreum. Quorum sufficientia sic sumitur. Cœlum enim natura perspicua, & contentiua, aut est datiua luminis, aut receptiua. Si est datiua, aut est vniformis nō mota, & sic est cœlum empyreum, autem multiformis & mota, & sic est sydereum, autem vniformis & mota, & sic est crystallinum: quarta differentia non habetur, scilicet multiformis, & nō mota. Si autem natura perspicua est luminis receptiua, aut est receptiua separabiliter, aut inseparabiliter. Si inseparabiliter, aut secundum superioris superficiei circulum, & sic est olympum, quod monti appropinquat olympo. Si vero separabiliter, aut secundum superiorem partem, & sic est æthereum, aut secundum inferiorem, & sic est aereum. Si autem dicatur cœlum natura perspicua contentiua nulli cōtraria, sic à quibusdam octo orbes distinguuntur, scilicet septem planetarum cum octaua sphæra. A quibusdam amplius eruditis, nouem. Ab alijs vero vlterius illustratis, decem. Horum autē sufficientia sic potest accipi. Distinctio enim cœlorum, aut est per primam diuersitatē formarum, aut est per dispositiones motuum, & luminarium contentorum. Si per diuersitatem formarum, sic distinguuntur tres cœli. Aut enim in cœlo viget natura perfectæ lumino sitatis, & sic est habile ad statum gloriæ, & quietum, sic est empyreū, aut viget in eo natura perfectæ perspicacitatis, & effectiuæ frigiditatis, & sic est aqueum, siue crystallinum, quod facit ad conseruationem rerum corruptibilium, ideo est habile ad motum, aut viget in eo natura perfectæ perspicuitatis simul, & luminositatis, & effectiuæ caliditatis, & sic est sydereū, quod facit transmutationem inferiorum, ideo est multiforme habile ad motum. Si vero cœli penes contenta luminaria distinguuntur, sic est orbium distinctio attendenda. Aut enim orbis continet sydera multitudinem, & sic est cœlum sydereum, siue stellatum. Aut continet vnitatem, & sic septem planetæ, septem orbibus sunt distincti, quibus regitur vniuersitas temporum, dierum septenario dispensata.

Cælorum numerus diuersimo dē computatur.

De quatuor attributis Angelis, cum conditione sui. Sectio. 13.

DE natura pure spirituali cuiusmodi est angelica, sex per ordinem sunt videnda, s. conditio angelorum omnium, prēuaricatio malignorum dæmonū, confirmatio beatorum spirituum, diffinitio aliquorum nominū communiū, non omniū, diuisio hierarchiarū diuersorū statuum, custoditio commissorum hominum. De conditione supernorum spirituum est tenendū, ꝙ Angelis à primordio suæ conditionis sunt quatuor attributa, s. simplicitas essentiæ, distinctio personalis propter rationē naturaliter insitā, memoria, intelligentia, & voluntas, & libertas arbitrij ad eligendum bonū, & respuendum malum. Hæc autē quatuor principalia attributa, alia quatuor comitātur, scilicet virtuositas in operando, officiositas in ministrando, perspicacitas in cognoscendo, & immutabilitas in eligendo. Immutabilitas (inquam) post electionem, siue in bono, siue in malo. Substantia quippe spiritualis, & incorporea, simplex, & omni carens diuisione quantitatis, cuiusmodi est natura angelica, hoc ipso ꝙ est simplex, est virtuosa in operando, hoc ipso ꝙ est virtuosa, & personaliter discreta, competit ei distinctio officij in ministrando, hoc ipso ꝙ est simplex & virtuosa, competit ei perspicacitas in discernēdo, hoc ipso ꝙ est perspicax & simplex, & habēs intellectum deiformem, habet post electionem stabilitatem in electo, siue bonum fuerit, siue malum. Sufficientia horū quatuor sic accipitur. Angelus potest cōsiderari quadrupliciter, scilicet in se, & sic est essentiæ simplicitas, ad alterum Angelū, & sic est distinctio personalis, ad Deum, & sic est memoria, intelligentia, & voluntas, in quibus consistit ratio imaginis ad ea, quæ eius regimini sunt subiecta, & sic est libertas liberi arbitrij.

De prævaricatione spirituum malignorum. Sectio. 14.

DE prævaricatione damnatorū spirituū est tenendum, ꝙ lucifer primus inter Angelos præsumens de bono priuato appetijt priuatā excellentiam, volens alijs superferri, ideo cum omnibus adhærentibus sibi, perdidit locū summū, s. cœlū empyreum, descendens in locū imum, s. caliginosum aereū, vel infernū. Cecidit autē in culpā per liberū arbitriū, lapsus vero in pœnā per diuinum iudiciū. Cadens autem factus est immutabilis post ruinam. Ideo statim fuit obstinatus in malo, excæcatus à vero, deordinatus in operatione, infirmatus in virtute. Voluntas diaboli obstinata, habet deformitatem in qua est continuatio, naturæ variatio, decisio siue minoratio ratione primæ maculæ, à cuius adhæsione, nullatenus separatur. Habet pronitatem in qua est continuatio, quantum ad actum peccandi, tamen interuenit variatio, quantum ad genus peccati. Ratio vero in diabolo est excæcata. Prædicit aliquando futura, quod dicit Aug. fieri quatuor modis. s. sensus vel ingenij acrimonia, longa temporum experientia, dolosa cautela, quia proponit aliquādo facere quę prædicit, aliena doctrina,

Status, & voluntas diaboli post casum.

trina, cū ab Angelis aliquid didicit, iusto Dei iudicio permittente. Ministerialis diaboli operatio, est hominibus interdicta, tum propter peccatū infidelitatis, ne attribuatur diabolo quod est Dei, tū propter peccatū idolatriæ, quia desiderat diabolus aliquid sibi immolari, tum propter peccatum inobidientiæ, quia voluntarium commertium cum diabolo præciso tam à Deo quàm ab Ecclesia prohibetur. Virtus diaboli peccati merito coarctata, quando permittitur, vertitur ad miracula facienda, propter trāsmutationes repentinas circa corporeas creaturas. Possunt discerni diaboli miracula, à miraculis Dei veris quatuor modis. s. ex parte principalis agētis. Nā in miraculis Dei operatur virtus potentiæ infinitæ, in miraculis diaboli, virtus creaturę. Ex parte ministri, quia miracula Dei fiunt per publicā iustitiam. s. per fidem iustificantem, quæ publice prædicatur, vel signa publicè iustitiæ, vt in peccatoribus qui per fidem aliquando sunt miracula operati. Miracula diaboli fiunt per priuatos contractus, & arcana quædam, quia sic inuentores artis magicæ cum dæmonibus pepigerunt. Ex parte finis, quia miracula Dei fiunt ad hominum vtilitatem, & Dei gloriam. Miracula dæmonum, & magorum, ad deceptionem & fraudem. Ex parte facti, quia miracula Dei sunt excellentia, vt suscitare mortuos, illuminare cæcos, & similia. Miracula diaboli sunt vilia, vt facere mulcas, bufones, & serpentes.

Cur ministerijs diaboli homines interdictū.

Miracula diaboli, à miraculis Dei in quibus differant.

De confirmatione spiritum bonorum. Sectio. 15.

SEQVITVR videre de confirmatione spirituum beatorum, de quibus tenendum est, ꝙ alijs apostatantibus ipsi immobiliter Domino adhæserūt, ita ꝙ alijs per malitiam irreuocabiliter obstinatis, ipsi sunt per gratiam, & gloriam, in voluntate perfectè cōfirmati. Simul. n. tempore non natura, gratiam & gloriam cōuersionis, & adhæsionis ad Deum merito perceperunt, ratione cuius, fuerunt quantum ad voluntatem stabiles, & fœlices. In ratione sunt perfectè illuminati, secundum cognitionem matutinam, & vespertinam. Lux quippe diuina, Angelum illuminans ad cognitionem Dei, Angelum facit lucem. Cognitio autē Dei in se dicitur dies, quia pure est lux tanquam cognitio, & ratio cognoscendi. Lux autem angelica diuinitus illustrata, habet cognoscere creaturam, quæ respectu Dei, tenebra reputatur, ideo eius cognitio dicitur vespertina. prout cognoscitur in seipsa, dicitur matutina, prout ex illa cognitione consurgit mens angelica in laudem Dei, cognitionem illam referens ad cognitionem quā habet in verbo, & virtute. In virtute sunt perfectè fortificati, siue in operando, siue in exequendo, & hoc siue assumpto corpore. In operatione sunt perfectè ordinati, siue contemplatiua, siue administratiua. Duplex est enim vis angelica, contemplatiua, qua contemplantur Deum, & negociatiua, siue administratiua, qua negociātur circa salutem hominum. Non possunt autem deordinari ascendendo ad contemplationem Dei, nec descendendo in administrando homini, quia quocunque mittuntur, semper currunt, & militant intra Deum.

Angelorū vis duplex

De diffinitionibus Angeli, ordinis, & hierarchiæ. Sectio. 16.

SEQVITVR videre de diffinitionibus trium vocabulorum, quæ faciunt ad notitiam Angelorum, quæ sunt Angelus ordo, hierarchia. Ex multis nēpe Angelis, ordo consurgit. Ex pluribus ordinibus saltem tribus, constituitur angelica hierarchia. Angelus diffinitor à Damasceno sic. Angelus, est tubstantia intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo ministrans, secūdum gratiam, non naturam, immortalitatem suscipiens. Ordo sic diffinitur à Grego. Est multitudo cœlestium spirituum, qui inter se in aliquo munere gratiæ similantur, sicut & in naturaliū datorum munere conueniunt. Triplex autem inuenitur diffinitio hierarchię, secundum ꝙ triplex est differēria hierarchiæ. s. diuina angelica, & ecclesiastica. Diuina sic diffinitur à Dionysio. Hierarchia est diuina pulchritudo vt simpla, vt optima, vt consummatiua. Angelica sic diffinitur ab eodem. Hierarchia est ordo diuinus, scientia, & actio, deiforme quantum possibile est similans, & ad inditas ei diuinitus illuminationes, proportionabiliter in Dei similitudinem ascendens. Ecclesiastica magistraliter sic diffinitur. Hierarchia est rerum, sacrarum, & rationabilium, ordinata potestas, debitum in subditis obtinens principatum. Hæc autem diffinitio, potest etiam conuenire angelicæ hierarchiæ. A Damasceno diffinitur Angelus quantum ad substantiam cum dicit. Angelus est substantia incorporea. Quantum ad virtutem cum dicit, intellectualis semper mobilis, arbitrio libera. Vbi tangitur triplex virtus angelica. s. cognitiua, cum dicit, intellectualis, operatiua, cum dicit, semper mobilis, quia in fatigabiliter operatur, imperatiua, cū dicit, arbitrio libera. Operatio tangitur, cum dicitur, Deo seruiens. Duratio, cū dicitur, gratia non natura immortalitatem suscipiens. Ordo notificatur quantum ad fundamentum cum dicitur. Ordo, est cœlestium spirituum multitudo, & quātum ad complementum cum dicitur, qui inter se in aliquo munere gratiæ similantur, & quantum ad dispositionem, quæ inter hæc medium tenet locum, cum dicitur, sicut in naturalium donorum participatione conueniunt. Diffinitio angelicæ hierarchiæ, notificat ipsam egredientem à Deo per modum imaginis, cum dicit. Hierarchia est ordo diuinus, scientia, & actio, vt ordo. i. ordinata potestas respondeat patri, scientia filio: actio, spiritui sancto: secundum memoriam, intelligentiam, & voluntatem. Secundò describitur vt egrediens per modum similitudinis, cum dicitur: deiforme quantum possibile est similans, quantum ad habitum, & ad inditas Dei diuinitus illuminationes, proportionabiliter in Dei similitudinem ascendens, quātum ad actū. In diffinitione hierarchiæ increatæ, ostēditur esse vnitas in trinitate cum dicitur, diuina pulchritudo. Pulchritudo enim ex pluralitate, & æqualitate constat. Vt autem ostendatur ꝙ pluralitas non præiudicat vnitati, dicitur vt simpla, ꝙ vnitas pluralitati, dicitur vt optima, ꝙ vnitas spectat ad perfectionem pluralitatis, & è conuerso subiungitur, vt consummatiua.

Hierarchię triplex definitio.

Angelus quid.

De triplici diuisione hierarchiæ. Sectio. 17.

SEQVITVR videre de tribus diuisionibus hierarchiæ. Prima hæc est. Hierarchiarum alia super cœlestis. i. diuina, alia cœlestis. i. angelica, alia subcœlestis. i. ecclesiastica, vel humana. Omissa ecclesiastica, & diuina, subdiuiditur angelica hierarchia, in supremam, mediam, & infimam, siue per alia vocabula: in epiphaniam, hyperphaniam, & hypophaniam. Epiphania, est incalescentis actionis incendio, altioris intellectus fastigio, iudicijq; libera resultatio distributa. Hyperphania, est diuina illuminatio sui particeps interscalari reuerentia insigniens, vsum edocens dominandi, arcensq; contrarium. Hypophania, est diuinum participium legibus naturæ occurrens, arcana referans pro capacitate discreta. Tertia diuisio est hæc. In suprema hierarchia quæ dicitur epiphania, sunt Seraphin, Cherubin, & Throni. In media siue hyperphania, sunt dominationes, virtutes, & potestates. In infima, siue hypophania, sunt principatus, Angeli, & Archangeli. Agūntur quidem, & agunt Angeli, secundum ordinem hierarchi-

Angelorū mutua actio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rarchicum in eis initiatum per naturam, consummatũ per gloriam, quæ in eis stabiliuit liberi arbitrij vertibilitatem: illustrauit perspicacitatem, roborauit virtuositatem, & ordinauit officiositatem. Perspicacitas rationis in contemplando, aut respicit bonitatem desideraudam, sic sunt Seraphin, aut veritatem intelligendam, sic sunt Cherubin, aut maiestatem venerandam: sic sunt Throni. Ad Thronos spectat reuerentia: ad Cherubin sapientia: ad Seraphin, benevolétia. Ad perfectam virtuositatem, spectat virtus imperatiua, quæ est in dominationibus, virtus executiua, quæ est in virtutibus: virtus expeditiua, quæ est in potestatibus, quarum est arcere contrarias potestates. Ad perfectam officiositatem, spectat regere, quod faciunt principatus: dirigere, quod faciunt Archangeli: releuare, quod faciunt Angeli.

De custodia hominum per Angelos.

Sectio. 18.

IAm sextò, & vltimò, circa naturam angelicam, de custodia hominum suo regimini commissorum, est videndum. Ad cuius notitiam est notandum, q̃ Angeli habent ab hominibus defectum quadrupli cem relcuare. s. pronitatem ad malum, difficultatem ad bonum. longinquitatem à Domino, & tepiditatem à mente. Ad quæ quatuor designanda, quatuor nomina Angelorum, & non plura, sunt in scriptura hominibus reuelata. s. Raphael, qui interpretatur, medicina Dei, siue sanans Dominus: hic est missus curare Tobiam à cæcitate oculorum, & Saram ab improperio de occisione virorum. Et hoc contra duo, quæ ex originali contraximus, quæ sunt ignorantia rerum agendarum, & concupiscentia noxiarũ, quæ duo, reddimur ad malum labiles. Item Gabriel, qui interpretatur, fortitudo Dei, qua fortificamur, & confortamur, ad obtemperantiam præceptorum Dei, & ad impletionem consiliorũ. In signum primi, missus est annunciare ortum precursoris de coniugatis. In signum secundi, missus est annunciare hortum Saluatoris de Virgine. Per Ioannis exemplum, reddimur fortes ad expugnandũ malum, per CHRISTI beneficium, & exemplum, reddimur dispositi & faciles ab bonum. Item Michael, qui interpretatur, quis vt Deus, qui dicitur animas in cœlo Domino præsentare, propter quas de manu diaboli eruendas, commisit prelium cum dracone. Huius duas solennitates solenniter celebramus. s. apparitionis, & dedicationis. In signum, q̃ ipse pro nobis est dũ viuimus in hoc sæculo, & dum educimur de exilio. Item Vriel, qui interpretatur lucens Deo, siue apparés Deo, vel ignis Dei, aut incendium Dei, quæ duplex interpretatio innuit, q̃ per eius ministerium illustramur in veritate, inflammamur in charitate. Mittitur enim Angeli, ad illuminandum nostrum intellectum, & in flammandum nostrum affectum, & si non effectiuè, saltem dispositiuè. De hoc nomine, Vriel, legitur in tertio Esdræ, quia missus est iste Angelus, ad consolationem populi Dei, qui ab alienigenis premebatur. Habent etiam Angeli circa hominem actum triplicẽ frequẽtare. s. purgare, illuminare, perficere. Primus actus, ordinatur ad amotionem impedimentorum: secundus actus, ad cognitionem verorum: tertius, ad dilectionẽ bonorum. Habent tertiò, in hominibus effectum duplicem procreate. Vnum. s. respectu boni, vel conseruandi, vel acquirendi, vel augmentandi. Alium respectu mali, vel deserendi, vel vitandi, vel minuendi. Habent nihilominus omnes propter ministerium humani generis militare. Quidam enim mittuntur ad nos missione exteriori, quidam mittuntur ad Angelos propter nos missione interiori, sicut illa superna agmina, quæ præeminent, quę vsum exterioris officij nunquã habent, tamen ad nos, vel popter nos mittuntur: secũdum q̃ dicit Apostolus, quòd omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Habent quoque Angeli, ad custodiam hominum deputati, ab infusione animę vsque ad egressionem de corpore, conatum diaboli contra hominem refrenare. Vnde dicit Beatus Hieron y. Magna est dignitas animarum, vt vnaquæq; habeat ab ortu natiuitatis suæ, in custodiam Angelum delegatum. Et beatus Grego. dicit, q̃ vnusquisq; habet vnum bonum Angelum sibi ad custodiã, & vnũ malum ad exercitium deputatum.

Officia Angelorũ erga homines.

Heb. 1.

De diffinitionibus animæ. Sectio. 19.

RESTAT videre de tertia differentia creaturæ, quæ composita est ex spirituali, & corporali, cuiusmodi est humana. Et primò, quantum ad animam: secundò quãtum ad corpus: tertiò quantum ad coniunctum. De anima humana duo sunt principaliter videnda. s. diffinitio, & potentiarum diuisio. Anima, septem diffinitionibus diffinitur. Prima est in lib. de Motu cordis. Anima, est substantia incorporea, intellectualis, illuminationum quę sunt à prima, & vltima relatione præceptiua. Secunda est, Remigij. Anima, est substantia incorporea, regens corpus. Tertia est Arist. in lib. de Anima. Anima, est actus primus corporis organici physici, potentia vitam habentis. Quarta est Aug. Anima, est similitudo omnium. Quinta est similiter Aug. Anima, est substantia quædam, rationis particeps, regendo corpori accommodata. Sexta sumitur ex Genesi. Anima, est deiforme spiraculum vitæ. Septima est Senecæ. Anima, est spiritus intellectualis, in se, & in corpore ad beatitudinem ordinatus. Per primam diffinitionem, notificatur anima rationalis prout est spiritus: per secundam, & tertiam, prout est anima. Copulatur enim anima, & vnitur corpori, vt motor mobili, & sic est secunda: & vt perfectio perfectibili, & sic est tertia. Per alias vero quatuor, quæ sequuntur, diffinitur vt anima, & spiritus: ita quòd quarta est per comparationem ad creaturas generaliter: quinta per comparationem ad corpus quod perficit: sexta per comparationem ad Deum tanquam ad suam causam efficientem: septima per comparationem ad Deum, vt finem vltimum: citra quem non potest rationalis anima quietari.

Aĩa hois quid, & qualis.

De diuisione potentiarum animæ, secundum magistros in quinque membra. Sectio. 20.

SEQVITVR videre diuisionem potẽtiarum animę. Ad quarum notitiam habendam, quadruplex est diuisio percurrẽda. Vna diuisio secundum magistros est in quinq; membra. s. in sensualitatem, sensum, imaginationem, rationem, & intellectum. Sensualitas secundum magistros, est illa potentia, que sensificat corpus & mouet, & appetit ea quæ sunt delectabilia corpori, & refugit nociua. Sensus, est illa vis animæ, qua homo cognoscit res corporales presentes. Imaginatio, est illa vis animæ, quæ intuetur res corporales absentes. Ratio, est illa vis animæ, qua anima inter bonum & malum, inter verum & falsum discernit infra se. Intellectus, est illa vis animę qua anima apprehendit res immateriales, & intelligibiles, vt animam, angelum, & Deum. Istorum quinque membrorum sufficientia, sic potest sumi. Anima, est quasi duo, sicut dicit Aug. Est anima, & spiritus. Anima, inquantum corpus perficit & viuificat, spiritus inquãtum sine corpore consideratur, & separata perdurat. Secundum verò, quòd est anima, comparatur ad corpus, & corpus ad animam: & sic congruit anima corpori, & aptatur ei vt influat ei vitam, & sensum. Et hæc potentia animæ dicitur sensualitas. Congruit etiam corpus animæ & aptatur ei, vt per corpus perficiatur quantum ad viram inferiorem. Et hæc potentia dicitur sensus. Sensus autem est duplex. s. interior, qui dicitur imaginatio, & exterior qui cõmuniter dicitur sensus: vt visus qui fit per oculum, & auditus per aurem, & sic de alijs. Ipsa vero anima inquantum spiritus dicitur, duplicem habere aspectum. Vnum respectu inferiorum, & vnum respectu superiorum, secũdum, quòd dicit Aug. q̃ anima duas habet partes. s. vnam ad superiora respiciẽtem & aliam ad inferiora. Inferiorem, magistri appellant rationem, superiorem vero intellectum.

Duplex aię portio.

De potentijs optima resolutio.

De diuisione potentiarum secundum naturales, in tria membra. Sectio. 21.

SEGVNDA vero diuisio secundum naturales, est in tria membra. Secundum. n. quòd anima cõparatur ad actus, tres sunt animæ potẽtiæ, ad actum triplicem ordinatæ. Tres quidem sunt actus animæ primi scilicet vegetare, sentire, & ratiocinari. Et secundum hoc distinguitur triplex animę potentia scilicet, vegetabilis, sensibilis, & rationalis. Nota tamen quòd vegetabilis est anima in plantis. Sensibilis est anima in brutis. Rationalis est anima in hominibus. In homine autem non sunt tres animæ, sed tres potentiæ sunt dicendæ in vna anima. Vegetabilis, appetit esse, sensibilis, bene esse rationalis, optime esse. Vegetabilis, subdiuiditur in generatiuam & nutritiuam. Generatiua, est ad conseruationem esse vniuersalis. s. speciei. Nutritiua, est ad conseruationem esse singularis. s. individui. Nutritiuæ duplex est actus. s. nutrire, & iste actus semper est necessarius, augmentare, & iste solum est necessarius vsque ad rei completionem. Vnde nutriuntur semper animalia, non autem semper augmentantur. Vis sensibilis, diuiditur in apprehensiuam, & motiuam. Apprehensiua, diuiditur in sensum particularem, & sensum communem, siue in sensum exteriorem, & interiorem. Sensus particularis siue exterior, diuiditur in quinq; sensus, scilicet visum, auditum, gustũ, odoratum, & tactum.

In homine eadem est aia vegetatiua sensitiua, & rõnalis.

Ad perfectam sensationẽ. 3. requiruntur.

Circa istos quinq; sensus, tria necessario requiruntur, scilicet bonitas organi, dispositio medij, & presentia obiecti. Organum visus, sunt pupillæ oculorum, organum odoratus, sunt nares, organum auditus, sunt aures, organum gustus, lingua, & palatum, organum tactus, sunt nerui totius corporis. Ista organa, descendũt ab interiori parte cerebri. In qua quidẽ est neruus qui dicitur obticus, & descendit ad pupillas, & ramificatur in duas partes. Alius descendit ad nares, alius ad aures, quidam alius ad linguam, & palatum, quidam multipliciter ramificatus, est organum tactus in toto corpore. Obiecta vero sensuum sunt hæc. Obiectum visus est color, & eius differentiæ. Obiectum odoratus, est odor & eius differentiæ. Obiectum gustus, est sapor & eius differentię. Obiectum auditus, est sonus & eius differentiæ. Obiectum tactus, sunt elementares qualitates, vt calidum, humidum, frigidum, siccum, rarum, & densum, leue, & graue, asperum, & lene. Media sensuum sunt hæc, aer, & aqua, & quodlibet corpus dyaphanum, & transparẽs illuminatum, est medium in visu. Aer exterior, & interior, est medium in auditu. Auris. n. concaua, in concauitate habet aerem intrinsecũ sibi cõnaturalem. Vapor per aerem delatus, est mediũ in odoratu. Res enim odorifera quasi fumum sensibilem euaporat, ex quo immutatur aer deferens odoratui odoratum. Humor saliualis, est medium in gustu. Caro, est medium in tactu. Interior sensus diuiditur in tres partes, secundum tres partes cerebri, quæ sunt, anterior in qua est imaginatio, media in qua est æstimatiua, postrema in qua est memoria. Imaginatio aliquando dicitur sensus cõis, aliqñ imaginatio, aliqñ fantasia. Sensus cõis, dicitur inquantum ibi concurrunt sensus particulares quinque, tanquàm lineæ ad centrũ, ibiq; ligantur. Imaginatio dicitur, inquantum repræsentat formas prius receptas à particularibus sensibus, quàmuis absentes. Fantasia, inquantum potest componere formas nouas, secundum similitudines eorum, quę per cepit per sensus particulares. Aestimatiua, est illa vis secundum quam dicimus sagacitatem vel prudentiam in brutis, vt in vuulpe siue in alijs, in appetendis delectationibus, & refugiendis nociuis. Memoria, est vis illa quæ conseruat siue retinet formas sensibilium specierum. Vis sensibilis motiua, est motiuum secundum motum mouens vniuersaliter membra corporis, vt caput, brachia, & armos. Motiua pedum, dicitur gressibilis, quia secundum eam mouetur animal motu progressiuo. Vis rationis, diuiditur in intellectum speculatiuum, qui exercetur in contemplatione veri, & practicum, qui in operatione boni. Secũdum hanc duplicem radicem intellectuum, dicuntur vita actiua, & contemplatiua.

De diuisione potentiarum secundum theologos & naturales. Sectio 22.

Vis anima lis, vitalis, & naturalis.

TERTIA diuisio secundum theologos & naturales est hæc. Potẽtiarum, alia corporalis. i. corporis regitiua, alia spiritualis. Corporis regitiua distinguitur in animalem, vitalem, & naturalem. Secundum has vires anima regit corpus. Vis animalis secundum medicos, est in cerebro, vitalis in corde, naturalis in epate. Vis animalis, diuiditur in cognitiuam, & motiuã. De cognitiua dictum est supra. Motiua, diuiditur in irascibilem, & cõcupiscibilem. Motus. n. animalis aut est à malo nociuo, & dicitur motus fugæ, qui est ab irascibili. Aut est ad bonum delectabile, & talis motus est à concupiscibili. Vis vitalis, est vis motiua aeris in corpore animalis, per arterias, vnde est pulsus. Tanti enim caloris est cor, q̃ nisi refrigeraretur aere attracto per inspirationem, & emisso per respirationẽ, animal moreretur. Hęc eadem vis est motiua ad vocem formandam, eo modo quo formatur vox irrationalis, vt vox auium, & animalium. Vis naturalis compræhẽdit nutritiuam, & generatiuam. Sed nutritiua est ad cõseruationem naturæ singularis, generatiua est ad conseruationem naturæ vniuersalis. Nutritiuæ virtuti alię quatuor deseruiunt. s. appetitiua, quæ appetit nutrimẽtum, digestiua, quæ separat conueniens, & non conueniens in alimento, retentiua, quæ transmittit ad singulas partes corporis, quod conueniens est in nutrimento, vt facta deperditio restauretur, expulsiua, quæ expellit, quod in nutrimento fuit inconueniens, & nociuum. Spiritualis autem. i. spiritus regitiua, diuiditur aliquando secundum naturam intellectiuam, & affectiuam, Aliquando secundum officia, vt cum diuiditur ratio in superiorem, & inferiorem. Aliquando secundum status, vt cum diuiditur, in intellectum speculatiuum, & practicum. Speculatiuus intellectus, extensione fit practicus, dum coniungitur voluntati, & operi. Aliquando secũdum aspectus, vt cum diuiditur cognitiua in rationem, quæ aspicit ad inferior, & intellectũ, qui aspicit ad par, & intelligentiam, quæ aspicit ad superius. Aliquando, secundum actus, vt cum fit diuisio in inuentiuam, & diudicatiuam. Inuenire. n. & iudicare, sunt actus potentiæ cognitiuæ ad inuicem ordinati. Aliquando secundum differentias, vt cum diuiditur intellectus, in agentem, & posibilem. Nam prima differentia intellectus, vtitur anima ad abstrahendũ, secũda vero ad recipiendum. Aliquando secundum diuer-

Nutritiuę quatuor vires deseruiunt,

Intellectiua, & affectiua,

Actus hierarchici Angelorũ ab hoies.

Universidad de Deusto Biblioteca

ſos modos mouendi, & ſic eſt diuiſio voluntatis, ſiue appetitus, in naturalem, & deliberatiuam. Prima eſt diuiſio principalis in intellectum, & affectum, ſiue cognitiuam, & affectiuam, ſiue in rationem, & voluntatem. Voluntas dicitur potentia. Et ſic diffinitur ab Anſelmo. Voluntas eſt, inſtrumentum per ſeipſum mouens. Dicitur actus ſiue motus potentiæ, & ſic diffinitur ab Augu. in lib. 83. quæſtionum. Voluntas eſt animi motus, cogẽte nullo, ad aliquid admittendum, vel non admittendum, vel adipiſcendum, vel non adipiſcendum. Dicitur etiam volitum, vt cum dicit aliquis, hæc eſt mea voluntas. Sex ſunt actus ad voluntatem liberam pertinentes ſecundum Damaſcenum. ſ. conſilium, iudicium, ſententia, electio, operatio, & vſus. Liberum arbitrium vult, ecce voluntas. Inquirit & ſcrutatur, ecce conſilium, iudicat, ecce iudicium; diſponit, ecce ſententia: eligit, ecce electio, quæ eſt duobus placentibus alterum præoptare, impetum facit, ecce operatio: agit, ecce vſus. Ratio autem habet quinque actus, duos per quos dirigitur in finem veri, quorum vnus præcedit cognoſcere, & dicitur ratiocinatio, quæ ſic ab Aug. diffinitur. Ratiocinatio, eſt rationis inquiſitio. Huic ratiocinationi eſt inſitum ingenium, quod diffinitur ab Augu. Ingenium, eſt illa vis animæ, ſiue intentio, qua ſe extendit anima, & exercet ad incognitorum cognitionem. Alius actus eſt ipſum cognoſcere, quod eſt aſpectus veri. Et ſecundum hoc diffinitur ratio ab Aug. Ratio eſt animi aſpectus, quo per ſeipſũ verum intuetur. Habet etiam ratio tres actus, per quos dirigitur in finem boni. Primus eſt boni & mali diſcretio, ſiue boni & melioris. Secundus eſt diſcretione facta, boni ſiue melioris electio. Tertius eſt dilectio. De his tribus dicit Auguſt. Ratio eſt animæ aſpectus, quo bonum & malum diſcernit, virtutes eligit Deum diligit.

Voluntas quid.

Ingenium quid.

De diuiſione potentiarum, ſecundum Auguſtinum. Sectio. 23.

QVARTA diuiſio potentiarum, ponitur ab Augu. in libro de Spiritu, & anima, quæ facit ad maiorem euidentiam prædictorum. Diſtinguit autem vires animæ, in rationalem, concupiſcibilem, & iraſcibilem. Per rationalem, eſt anima habilis ad cognoſcendum aliquid infra ſe, ſupra ſe, in ſe, & iuxta ſe, cognoſcit ſiquidem Deum ſupra ſe, in ſe, & & iuxta ſe, cognoſcit itidem Deum ſupra ſe, ſe, in ſe, Angelum iuxta ſe, & quicquid cœli continetur ambitu infra ſe. De rationalitate, omnis ſenſus animę naſciſcitur, de concupiſcibilitate, omnis affectus. Affectus quadripartitus eſſe dinoſcitur, dum de eo, quod amamus iam gaudemus, vel gaudendum ſperamus, vel cũ de eo quod odimus iam dolemus, vel dolendum metuimus. Vnde de concupiſcibilitate, gaudium & ſpes, de iraſcibilitate, dolor & metus oriuntur. Qui quidem quatuor effectus animæ, omnium ſunt vitiorum, atq; virtutum, quaſi quædam principia, & communis materia. Affectus quidem omni operi nomen imponit. Notandum vero, ꝙ ſenſus animæ virtutes apprahenſiue vocãtur, ſiue cognitiuę, quę à rationabilitate oriũtur. Quinque autem ſunt progreſſus ad ſapientiam, ſenſus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia. Senſus, eſt ea vis animæ, quæ rerum corporearum corporeas recipit formas, ſed præſentes. Imaginatio, eſt ea vis animæ, quę rerum corporearum, corporeas recipit formas, ſed abſentes. Senſus nanque formas accipit in materia, imaginatio, extra materiã. Et ea vis exterius formata, ſenſus dicitur, & eadem vſq; ad intimum traducta, vocatur imaginatio, quæ de ſenſu oritur. Ratio, eſt ea vis animæ, quę rerum corporearum formas, naturas, differentias, propria, & accidentia omnia percipit incorporea, ſed non extra corporea niſi ratione exiſtentia. Abſtrahit enim in corporibus, quæ fundãtur à corporalibus, non actione, ſed conſideratione. Intellectus, eſt ea vis animæ, quæ inuiſibilia percipit, vt Angelos, dæmones, animas, & omnem ſpiritum creatum. Intelligentia eſt, ea vis animę, quę immediate ſupponitur Deo. Cernit quidem ipſum ſummum verum, & verè immutabile. Sic ergo anima, ſenſu, percipit corporea: imaginatione, corporum ſimilitudines: ratione, corporum naturas: intellectu, ſpiritum creatum: intelligentia, ſpiritum increatum. Ad imaginationem quæ dicitur ſenſus communis, & etiam phãtaſia, pertinent ea quæ vident in ſomnis dormientis, de quibus dicit Augu. ꝙ omnium quæ ſibi videntur videre dormientes, quinq; ſunt genera ſcilicet oraculum, viſio, ſomnium, inſomnium, phantaſma. Oraculum, eſt cum in ſomnis parens, vel aliqua grauis perſona, ſeu ſacerdos, vel etiam Deus aliquid euenturum apertè, vel non euenturum, faciendum, vel vitandum denuntiat. Viſio, eſt cum id quis videt, quod eodem modo quo apparuerat eueniet. Somnium, eſt figũris tectum, & ſine interpretatione intelligi, non poteſt. Inſomnium, eſt quando id quod vigilantem fatigauerat, ſe ingerit dormienti, ſicut eſt cibi cura, vel potus, vel aliqua ſtudia, vel artes, vel infirmitates. Iuxta infirmitates enim diuerſi diuerſa accipiũt ſomnia. Alia enim vident ſanguinei, alia colerici, alia melãcholici, alia flegmatici. Iſti enim vident rubra, & varia: illi nigra, & alba. Fantaſma, eſt quando vix dormire cęperit quis, & vigilare ſe exiſtimat, & videtur aſpicere irruentes in ſe, vel paſſim vagantes formas diſcrepantes, & varias, lætas, & turbulentas. In hoc genere eſt ephialtes, quem opinãtur vulgares, inuadere dormiẽtes, & opprimere quieſcentes, quod non eſt niſi fumoſitas, conſcendens ad cerebrum à ſtomacho, vel à corde, vim comprimens animalem.

Tres vires animę.

Ad ſapiẽtiã quinq; gradus.

De quo eſt anima. Sectio. 24.

POTEST colligi ex prædictis, quòd anima eſt ens viuens, intelligens, ac libertate vtens. Forma quidem eſt anima, non à ſeipſa nec de diuina natura, ſed à Deo per creationem de nihilo in eſſe deducta. Forma autem viuens eſt non ex natura extrinſeca, ſed ex ſeipſa, non vita mortali, ſed perpetua. Forma vero intelligens, non tantum creata, ſed etiam creatricẽ eſſentiam, ad cuius imaginem, & ſimilitudinem facta eſt. Imago autem, nominat conformitatem in quantitate, ſimilitudo verò, conuenientiam in qualitate. Imago nanque, dicit quãdam configurationem, & illa importat figuram, quæ eſt quantitas in qualitate, & qualitas in quantitate. Similitudo verò, dicitur rerum differentium eadem qualitas. Ex hac primaria differentia, triplex modus diſtinguendi inter imaginem, & ſimilitudinem aſsignatur, ſecundum Hugo. Imago reſpicit figuram, ſimilitudo naturam. Alius eſt modus diſtinguendi, ꝙ imago eſt in naturalibus, ſimilitudo in gratuitis. Tertius modus ſecundum Auguſt. eſt, ꝙ imago eſt in potentia cognoſcendi, ſimilitudo, in potentia diligendi. Hæc vltima eſt per appropriationem, pro eo ꝙ in imagine, quæ eſt per creationem, duæ ſunt potẽtiæ ex parte cognitiuæ. ſ. memoria, & intelligentia: & vna ex parte affectiuæ. ſ. voluntas. Econtrariò autem in ſimilitudine, quæ eſt per recreationem ſiue iuſtificationem, duæ ſunt virtutes ex parte affectiuæ. ſ. ſpes, & charitas, & vna ex parte cognitiuæ. ſ. fides. Et propterea ponit imago in potẽtia cognitiua, ſimilitudo in potẽtia affectiua. Diſtinitur aũt imago ab Hylario in lib. de ſynodis ſic. Imago, eſt eius rei ad quam imaginamur ſpecies in differentijs. Eſt etiam anima forma libertate vtens, quia ſemper eſt libera à coactione. Hęc autem libertas à coctione, nihil aliud eſt quàm facultas rationis & voluntatis, quæ ſunt potentiæ animæ principales. Hæc autem libertas, conſurgit ex deliberatione præambula, & voluntate adiuncta, & communiter liberum arbitrium appellatur. De quo libero arbitrio videndum eſt, quantum ad diuerſam diffinitionẽ, & quantum ad variam denominationem. Liberum arbitrium à philoſopho ſic diffinitur. Liberum arbitriũ, eſt à volũtate iudicium. A Bernardo ſic in libro de libero arbitrio. Liberum arbitrium, eſt conſenſus ob voluntatis inamiſcibilem libertatem, & rationis indeclinabile iudicium. Ab Aug. ſic. Liberum arbitrium, eſt facultas rationis & voluntatis, qua bonum eligitur gratia aſsiſtente, vel malum eadem deſiſtente. Ab Anſelmo in lib. de libero arbitrio ſic. Liberũ arbitrium, eſt poteſtas ſeruandi rectitudinẽ propter ſeipſam. Poteſt enim liberum arbitrium cõſiderari quantum ad actũ, & ſic diffinitur à Bernardo. Quantum ad actum, & obiectum, & ſic ab Anſelmo. Quantum ad actum, & obiectum, & finem vltimum, & ſic ab Aug. Denominatur autem iſta potentia à magiſtro ſententiarum, libertas à coactione, ſiue neceſsitate, à culpa, & à miſeria. A Bernardo verò, libertas arbitrij, conſilij, & complaciti. A magiſtro ſententiarum priuatiuè: A Bernardo poſitiuè. Conſiderari enim poteſt libertas iſta quantum ad eſſe, & ſic dicitur à magiſtro libertas à coactione priuatiuè. A Bernardo, libertas arbitrij poſitiuè. Itẽ quantum ad bene eſſe, ad quod requiritur duplex bonum ſcilicet bonum rectificans, ſiue ordinans, & bonum delectans, ſiue quietans. Et excluditur duplex malum, ſcilicet malum deformans, & malum affligẽs. Reſpectu mali deformantis, dicitur à magiſtro libertas à culpa priuatiuè. Reſpectu boni rectificantis, dicitur à Bernardo libertas conſilij poſitiuè. Reſpectu mali affligentis, dicitur à magiſtro libertas à miſeria priuatiuè. Reſpectu boni quietantis, dicitur à Bernardo, libertas complaciti poſitiuè.

Animę deſcriptio.

Imago & ſimilitudo differunt.

Liberum arbitrium quid, & quale.

De conditione humani corporis. Sectio. 25.

SEQVITVR videre de natura compoſita, hoc eſt humana natura quantum ad corpus. Fuit enim corpus primi hominis de limo terræ conditum, & formatum, animæ ſubiectum, & proportionabile ſuo modo. Proportionabile (inquàm) fuit, quantũ ad æqualẽ complexionem, & quantum ad pulcherrimam & multiformem organizationem, & quantum ad ſtaturæ rectitudinem. Quamuis enim corpus & anima multum diſtent, tamen infimum ſpiritus, & ſupremum corporis, ſunt vnibilia miro modo. Spiritus enim animalis ſiue rationalis, habet potentiam viuificandi, potentiam vegetandi, & potentiam ſentiendi. Corpus vero, habet complexionis æqualitatem, organorum multiformitatem, & ſpirituum ſubtilitatem ſecundum triplicẽ differentiam. Habet namq; ſpiritum vitalem, ſpiritum naturalem, & ſpiritum animalem. Comparando igitur complexionis æqualitatem, ad potentiam viuificatiuam, per medium ſiue vinculum ſpiritus vitalis, optimus eſt nexus. Similiter comparando non ſolum complexionem æqualem, verumetiam organizationis perfectionem, ad potentiam vegetatiuam, & ſenſitiuam, mediante ſpiritu naturali, & animali, optima eſt proportio, & mirabilis nexus. Vnde ſicut terra & ignis, quàmuis multum diſtent, duplici tamen medio connectuntur, vno quod magis communicat cum igne, alio quod magis communicat cum terra, ſic eſt in propoſito intelligendum. Rurſus quoniam anima, tanquàm ab beatitudinẽ ordinata, & habilis, tendit ſurſum, corpus habet ſtaturæ rectitudinem, & caput ſurſum erectum, vt ſic rectitudini ſpiritus atteſtetur. Fuit etiam corpus animæ ſubijcibile & ſubiectum, ita ꝙ eſſet obtemperans, ſine rebellione: vegetabile, ſine defectione, propagabile, ſine libidine. Vnde datus eſt ſibi paradiſi terreſtris locus, in tranquillam habitationem, datum eſt ei lignum vitæ, ad continuam vegetationem formata eſt ei mulier de latere viri, in conſortium & adiutorium, ad immaculatam propagationem. Et quia homo ex homine (ſicut eſt in cæteris) ſeminaliter propagatur, de ratione ſeminali eſt aliquid adiungendum. Ad quod notadum eſt, ꝙ cauſa & cauſalis ratio cõmunis eſt ad principium extrinſecum, & intrinſecum, quantum eſt de vi nominis. Semen vero, & ratio ſeminalis, reſpicit principium intrinſecum. Poſſunt tamẽ diſtingui, vt cauſa & ratio cauſalis, accipiatur quãtum ad principium increatum ſemen, & ratio ſeminalis, quantum ad principium creatum. Differunt tamen cauſa, & ratio cauſalis, quia cauſa, dicit principium productiuum, ratio vero cauſalis, dicit regulam dirigentẽ illud principium in operatione ſua. Similiter etiam differunt ſemen, & ratio ſeminalis. Regula autem agentis increati, eſt forma exemplaris vel idealis. Regula agentis creati, eſt forma naturalis. Et ita rationes cauſales ſunt formæ ideales, vel exemplares, rationes vero ſeminales, ſunt formæ naturales. Et ſecundum hoc patet, ꝙ rationes cauſales & primordiales, ſunt idem re, differentes ſolum ratione. Primordiales dicuntur, per priuationem prioris, cauſales, per poſitionem poſterioris. Et primordiales reſpiciunt Deum, & primum principium, cauſales reſpiciunt Deum, & vltimum finem, qui eſt cauſa cauſarum. Similiter naturales rationes, & ſeminales, idem ſunt re, ſed differunt ratione, quia ſemen dicit vt ex quo, natura vt à quo, ratio ſeminalis, attenditur inquantum dicit potentiam, natura, vt ex aliquo aliquid fiat. Vel ſeminalis ratio, reſpicit inclinationem, & virtutem intrinſecam, quæ mouet & operatur ad effectus productionem, naturalis vero ratio, concernit producentis ad productum aſsimilationem & modi agendi aſſuetudinem.

Quo modo corpus & anima rationalis inter ſe longiſsimè diſtantia, in hæc connectãtur.

Ratio ſeminalis.

Rationes cauſales, & primordiales.

De toto homine, ex corpore, & anima conſtituto. Sectio. 26.

IAM tertio eſt videndum de toto homine, ex anima & corpore cõſtituto. De quo doctrinaliter eſt tenendũ, ꝙ homini datus eſt duplex ſenſus. ſ. interior ſiue mentis, & exterior ſiue carnis. Datus eſt ei duplex motus ſcilicet imperans in voluntate, & exequẽs in corpore. Datum eſt ei duplex bonum, vnum viſibile, alterum inuiſibile. Datum eſt ei duplex preceptum. ſ. naturæ, & diſciplinæ. Præceptum naturæ: Creſcite & multiplicamini. Præceptum diſciplinæ: De ligno ſcientiæ boni & mali, ne comedas. Datum eſt ei quadruplex adiutorium. ſ. ſcientiæ, & conſcientię, ſynderesis, & gratiæ. Et ſic poteſt colligi ex prædictis, quòd creatura mundi, eſt quaſi quidam liber in quo relucet repręſentatur, & legitur trinitas fabricatrix ſecundum triplicem modũ expreſsionis. ſ. per modum veſtigij, per modum imaginis, & per modum ſimilitudinis: ita quòd ratio veſtigij inuenitur in creaturis omnibus, ratio imaginis, in ſolis intellectualibus ſiue rationalibus: ratio ſimilitudinis, in ſolis deiformibus. Omnis enim creatura Deum habens vt principium, configuratur ei per vnitatem, veritatem, & bonitatem, & hoc eſt veſtigium habens Deum, vt obiectum, ipſum capit per memoriam, intelligentiam, & voluntatẽ, hæc eſt imago habens Deum, vt donum infuſum, configuratur ei per fidem, ſpem, & charitatem, ſiue per viſionum, tentionem, & perfectam dilectionem, in hoc eſt ſimilitudo. Et quia imago eſt expreſſa ſimilitudo. & hæc in creatura rationali, ſecundum gradum triplicem inuenitur, ampliato nomine, poteſt diſtingui triplex imago in creatura rationali, qua repræſentatur expreſſe trinitas

Quibus prędit' fuerit hõ à principio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

trinitas fabricatrix. Est enim imago creationis, quę cõsistit in tribus potentijs, & in vnitate substantiæ, ita q̃ memoria, repræsentat Patrem, intelligentia, Filium, & voluntans, Spiritum sanctum. Substantia vero animæ cũ sit vna, repræsentat diuinæ essentiæ vnitatem. Est etiam imago recreationis, quæ consistit in tribus virtutibus theologicis, & vnitate gratiæ gratum facientis, ita q̃ fides, repræsentat Filium, spes, Patrem, & charitas, Spiritum sanctum. Vnitas vero gratiæ gratum faciẽtis, repræsentat essentiæ vnitatem. Est & imago glorificationis, quæ consistit in tribus dotibus gloriosis, & vnitate gloriæ, ita quòd aperta visio, repræsentat Filiũ secura tentio, repræsentat Patrem, perfecta dilectio, Spiritum sanctum, vnitas vero gloriæ, repræsentat vnitatem essentiæ. Prima imago, est animarum à Deo exeuntium per creationem. Secunda, est ad Deum reduẽtium per iustificationem. Tertia, est ad Deum peruenientium per glorificationem. Prima, dicitur proprie imago naturę, & est angelorum omnium, & omnium rationalium animarum. Secunda, dicitur similitudo gratiæ, & est Angelorum conuersorum & animarum iustarum, non autem Dæmonum, nec hominum peccatorum. Tertia, dicitur deiformitas gloriæ, & est Angelorum Sanctorum, & Beatarum animarũ. Hæc autem tria, operatur tribus vicibus, per singulos hominum beatorum benignitas Saluatoris.

Imago triplex.

De vnione naturarũ in Christo. Sectio. 27.

POSTQVAM vidimus de bono increato, quod est Deus, & de bono creato, quod est mundus. Videndum est aliquid de bono ex vtroq; coniugato quod est Christus. De quo breuiter tria sunt videnda scilicet naturarum sociatio, gratiarum exuberatio, & pœnarum toleratio. Quantum ad naturarum vnionẽ in Christo, tenere debemus, quòd in fine sæculorum, quando venit plenitudo temporis, post legem naturæ, & scripturæ, post Patriarchas, & Prophetas, quibus, & per quos fuit incarnatio repromissa, digna tus est filius Dei incarnari, propter homines redimendos, & tunc Angelo nunciante virgini Mariæ incarnationis mysterium perficiendum in ipsa, virgo credidit, appetijt, & consensit, & descendit Spiritus sanctus super eam, ad sanctificandum, & fœcundandum, cuius virtute, virgo concepit Dei filium, quem virgo peperit, & post partum virgo permansit. Concepit non solum carnem, verumetiam carnem anima tam, & verbo vnitam, & nulli peccato obnoxiam, sed omnino sanctam & immaculatam, ratione cuius dicitur mater Dei, & virgo Maria. Hanc autem incarnationem, fuit tota Trinitas operata. Per quam quidem incarnationem, facta est assumptio carnis à diuinitate, & vnio diuinitatis cum carne viuifica spiritu rationali, secundum potentiam vegetandi, sentiendi, & intelligendi. In hac autem incarnatione, non est facta vnio in vnitate naturæ, sed personæ, non humanæ, sed diuinæ, non assumptę, sed assumentis, non personæ cuiuslibet, sed personæ solius verbi. Hæc vero vnio tanta fuit, vt faceret Deum hominem, & hominem Deum, ita quòd quicquid dicitur de filio Dei per naturam, dicitur de filio hominis per gratiam, & econtra, exceptis his, in quibus exprimitur vnio, & includitur negatio. Non.n. potest dici, q̃ humana natura diuinam naturam assumpserit, vel sibi vnierit, sed q̃ assumpta fuerit, & vnita. Similiter nõ potest dici, q̃ filius Dei inceperit esse. Hoc enim negatur de assumente, sed vere dicitur de assumpto.

De perfectione gratiarum in Christo. Sectio. 28.

SEQVITVR videre de perfectione gratiarum, quæ fuerunt in Domino Iesu Christo, de quibus tenendum est, quòd in Christo à sui conceptione, fuit plenitudo omnis gratiæ, & quantum ad gratiam singularis personæ, & quantum ad gratiam capitis, & quantum ad gratiam vnionis, ita quòd per gratiam singularis personæ habuit omnis peccati immunitatẽ, & quãtum ad actum, & quantum ad posse, quia nec peccauit nec peccare potuit. Quantum ad gratiam vnionis, dignus est non solum scelicitate gloriæ, verumetiam adoratione latriæ, quæ est cultus reuerentiæ soli Deo debitus. Per gratiam vero capitis, innuit motum & sensum in vniuersos, qui ad eum accedunt per fidem rectam, vel per fidei sacramenta, siue aduẽtum eius precesserint, siue fuerint subsecuti. Christo enim considerato in se quantum est singulare, siue indiuiduum, competit gratia ipsum sanctificans, & confirmans, quam vocamus gram singularis personæ. In comparatione ad verbum vnitum, competit ei gratia vnionis, ratione cuius habuit superiorem naturam, & inferiorem, diuinam & humanam, adorabilem, & adorantem. In cõparatione vero ad corpus mysticum, competit ei gratia capitis, hac ratione, quia sicut caput habent in se sensuum plenitudinem, & cæteris membris est conforme, cæteris membris præsidet, cæteris præstat beneficiũ influentiæ, quæ ipsi capiti connectuntur: sic Christus habens in se gratiæ superabundantiam, nobis consimilis in natura, præ cæteris sanctis, & sanctus, & iustus, cæteris, qui ad ipsum accedunt, præstat beneficiũ gratiæ, & spiritus per quem fit sensus, & motus in Spiritualibus, sensus (inquam) cognitionis, & veritatis, motus dilectionis, & charitatis.

Quinque modi sciẽdi in Christo.

De plenitudine sapientiæ in Christo. Sectio. 29.

VIDIMVS de plenitudine gratiæ, quam habuit Christus in affectu, videamus subsequenter de plenitudine sapientiæ, quam habuit in intellectu. Et sic tenendum est quòd in verbo incarnato fuit omnis sapientiæ plenitudo, non solum ad cognita, verumetiam quantum ad modos, & differentias cognoscendi. Fuit namq; in Christo cognitio sempiternalis, ex parte diuinitatis, cognitio sensibilis, ex parte sensualitatis, & carnis, cognitio scientialis, ex parte mentis, & spiritus. Et hæc fuit triplex, quædam per naturam, quę dam per gratiam, quædam per gloriam. Vnde sapientiam habuit, vt Deus & homo, vt comprehensor, & viator, vt perfecte illuminatus per gratiam, & vt recte formatus per naturam. Et ita in vniuerso, fuerunt in Christo quinque modi sciendi, siue cognoscendi. Primus, secundum diuinam naturam, & secundum hoc, cognouit omnia actualia & possibilia, finita & infinita, cognitione actuali & comprehensiua. Secundus, per gloriam, & hoc modo cognouit omnia actualia & finita, cognitione actuali, infinita vero, cognitione habituali. Tertius, per gratiam, & hoc modo cognouit omnia spectantia ad humani generis redemptionem, longe excellentius, & melius, quàm aliquis Prophetarum, & Angelorum. Quartus, secundum naturam integram, cuiusmodi fuit in Adam, & hoc modo cognouit, quæ spectant ad mundanam machinam construẽdam, excellentius, & melius quàm ipse Adam. Quintus, secundum sensibilem experientiam, & hoc modo cognouit omnia, quæ veniunt ad organa sensuum, secundum quem modum dicitur, q̃ didicit ex his quæ passus est obedientiam. Debuit quidem in Christo esse quintuplex iste modus. Nam res habent esse in æterna arte, in humana mente, & in proprio genere. In arte cognouit res per naturam diuinitatis, & per gloriã comprehensionis. In mente per habitum naturalem siue innatum, sicut cognouerunt angeli, per habitum gratuitum, & infusum, sicut cognouerunt sancti Dei, per Spiritum sanctum illuminati. In proprio genere, cognouit via sensus, memoriæ, & experientiæ, quæ in nobis facit rem incognitam cognosci, in Christo autẽ rem cognitam secũdum vnum modum, fecit per modum alium esse notam.

Heb. 5.

Tribus modis meruit nobis Christus.

De plenitudine meriti Christi. Sectio. 30.

SEquitur videre de plenitudine meriti, quam Christus habuit in opere, & effectu. Et sic est tenendũ, quòd in Christo domino fuit omnis meriti perfectio, & plenitudo. Primò, quantum ad eum qui merebatur, quia non tantum erat homo verumetiã Deus. Secundò, quantum ad tempus in quo merebatur, quia ab instanti conceptionis, vsq; ad horam mortis. Tertiò, quantum ad id quo merebatur, propter perfectissimum habitum charitatis, & perfectissimum exercitium virtutis in agendo, orando, & patiendo.

Quartò, quantum ad eum cui merebatur, quia non tantum sibi, sed etiam nobis, immo omnibus iustis. Quintò, quantum ad id quod merebatur nobis, quia non tantum gloriam, verumetiam gratiam, & veniam. Non tantum gloriam spiritus verumetiam stolam carnis, & apertionem ianuæ cœlestis. Sextò, quantum ad id quod merebatur sibi, quia licet non mereretur glorificationem mentis quam iam habebat, merebatur tamen accelerationem resurrectionis, & glorificationem sui nominis, & dignitatem iudiciariæ potestatis. Septimò, quantum ad modum quo merebatur. Cum.n. dicatur tripliciter quis mereri. s. vel de indebito facere debitum, vel de debito facere magis debitum, vel de debito vno modo, facere debitum alio modo. Omnibus his modis meruit nobis. Tertiò, tãtum modo meruit sibi faciente ad hoc plenitudine Spiritus sancti, per quam Christus simul erat beatus & in statu merẽdi, ita quòd supra eius meritum, omnia nostra merita habent fundari. Cum in Christo si quidem fuerit plenitudo gratię in affectu, & plenitudo sapientiæ in intellectu, necesse fuit quòd in ipso esset plenitudo, & perfectio meriti, secundum omnem modum plenitudinis.

Magnitudo passionis Christi declarãtur.

De tolerantia passionis Domini nostri Iesu Christi. Sectio. 31.

SEquitur videre de tolerantia passionis, circa dominum Saluatorem. Sciẽdum est, quòd Christus assumpsit non tantum naturam humanam, sed ẽt defectus circa naturam humanam. Assumpsit.n. pœnalitates corporales, vt famem, sitim, & lassitudinem. Assumpsit & spirituales, vt tristitiam, gemitum timorem, & dolorem. Nec tamen omnes corporales assumpsit, sicut sunt defectus ægritudinum multiformium. Nec omnes spirituales, sicut sunt ignorantia, & rebellio carnis ad spiritum, & econtra. Nec eas qualitercunq; assumpsit, quia sic necessitatem patiendi assumpsit, vt nihil pati posset inuitè, nec secundum diuinitatis voluntatem, nec secundum voluntatem rationis, licet passio fuerit contra voluntatem sensualitatis & carnis. In natura passibili sic assumpta passus est passione generalissima, quantum ad naturam humanam, quia non solum secundum omnia membra corporis principalia, verumetiam secundum omnem animæ potentiam, licet nihil pati posset secundum naturam diuinam. Passus est passione acerbissima, tùm propter complexionis æqualitatem, tùm propter sensuum viuacitatem, tùm propter suspendij cõtinuitatem, tùm quia doluit propter vulnera vt patiens, tùm quia doluit propter nostra delicta vt compatiens. Passus est passione ignominiosissima, propter patibuli crucis, quod erat supplicium latronum, & pessimorum, & propter consortium iniquorum latronum. Cum quibus reputatus est. Passus est tandem passione interẽptoria, per separationem animæ à corpore, salua tamẽ vnione vtriusq; cum diuinitate. Anathema enim est, qui dicit filium Dei naturam quam semel assumpsit reliquisse. Peracto autem mysterio passionis, descendit anima Christi ad deliberationẽ eorum, qui inter mẽbra sua decesserant, per fidem rectam vel per fidei sacramẽta, tertia die rediens ab inferis, corpus quod pri⁹ viuificauerat, factum immortale & impassibile reassumpsit, post 40. dies cœlos ascendit, & interiectis decem diebus, Spiritum sanctum misit.

Qualẽ assumpserit verbũ humanã naturam.

De sacra scriptura, quantum ad duo testamenta. Sectio. 32.

SEquitur videre de triplici beneficio Christi, & primo de doctrina sacra, ratione cuius dicitur plenus veritatis ad homines discendisse. Doctrinam ergo sacram, siue scripturam diuinã habemus cõsiderare quantum ad diuersitatem testamentorum, quantum ad generalitatem contentorum, & quantum ad specialitatem præceptorũ. Et sic scriptura sacra in duo diuiditur testamenta, vetus scilicet & nouum. Vetus habet multitudinem librorum. Habet enim libros legales quinque scilicet Genesim, Exodum, Leuiticum, Numeri, Deuteronomium, Habet hystoriales decẽ, qui sunt, Iosue, Iudicum, libri regum quatuor, libri Paralippomenon duo, libri Esdre tres, libri Thobiæ, Iudith, Ester, Iob, & libri Machabeorum duo, Sapientiales sunt quinque, Parabolæ, Ecclesiastes, Cantica, liber Sapientiæ, & Ecclesiasticus, Prophetales sunt sex, scilicet Isaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, liber Psalmorum, & libri duodecim prophetarũ, qui sunt Oseæ, Iohel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naũ, Abacuch, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias, Nouum testamentũ habet etiam libros multos. s. euangelia quatuor, primum secũdum Matthæum, secundũ secundũ Marcũ, Tertium secũdum Lucam, quartũ secundum Ioannẽ. Habet actus apostolorũ. Habet epistolas Pauli quatuordecim, ad Romanos vnam, ad Corinthios duas, ad Galathas vnã, ad Ephesios vnam ad Philippenses vnam, ad Collossienses vnã, ad Thessalonicẽses duas, ad Tytum vnam, ad Philemonem vnam, ad Timotheum duas, ad Hæbræos vnam. Et septem canonicas, scilicet vnam Iacobi, duas Petri, tres Iohannis, vnam Iudę. Habet etiam librum Apocalip. Nouum testamentum, & maxime quatuor euangelia, quatuor qualitatibus secundum Hierony. contexũtur, quę sũt præcepta, mandata, testimonia, & exempla. Præcepta sunt ad declinandum à malis, mandata ad faciendum bona, testimonia ad credendum, vera exempla ad imitandum, & explendum honesta. Timor incutitur præceptis, fides roboratur testimonijs, spes erigitur exemplis, charitas consummatur mandatis. Assignatur autẽ differentia inter legem Mosaicam, & Euangelicam in hunc modum, quia lex Moysi dicitur lex figuræ, lex pœnæ, lex literalis, lex occidens, lex timoris, lex seruitutis, lex oneris. Lex autem euangelica, dicitur lex veritatis, lex gratię, lex spiritualis, lex viuificans, lex amoris, lex libertatis, lex facilitatis. In lege quippe euangelica, quatuor conditiones nobilissimę sunt adiectæ, scilicet documenta instruentia, promissa incitantia, sacramenta adiuuantia, & consilia perficientia, quæ sunt cõsilium paupertatis altissimæ, castitatis mundissimæ, & obediẽtiæ siue humilitatis subiectissimę. Agitur enim de septem in vniuerso in sacra scriptura tã noui quàm veteris testamenti, scilicet de Trinitate Dei, & de creatura mundi, de corruptela peccati, de incarnatione verbi, de gratia Spiritus sancti, de medicina sacramentali, de statu finalis iudicij. Sunt specialiter in scriptura quatuor genera præceptorum, scilicet quædam ceremonialia

Scriptura sacra tripliciter consideranda.

In euãgelio contẽta.

Legis euãgelicę à Mosaica differẽtia.

Res de quibus scriptura, s. agit.

Præceptorũ. 4. genera.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nialia, vt non arabis in boue & asino, quædam sacramentalia, vt de vitula rufa, & alijs sacrificijs, & de circuncisione, quædam iudicialia, vt oculum pro oculo, dentem pro dente, quædam moralia, vt decem præcepta decalogi.

De præceptis decalogi. Sectio. 33.

Salus hominis fide & moribus constat.

PRæcepta decalogi sunt specialiter declaranda, quę dicuntur moralia, quia cum fide sunt ad salutē hominum necessaria. In fide enim & moribus, est salus hominum constituta. Fuerunt autem conscripta digito Dei in duabus tabulis lapideis, in signum geminæ charitatis, diuinæ scilicet & humanæ. De quibus breuiter duo sunt videnda, scilicet ordinatio, & numeri siue sufficientiæ assignatio. Ordinantur autem à Iosepho historiographo, secundum ordinem rei gestæ quinq; in prima tabula, & quinque in secunda. Secundum eundem ordinem, ab August. tria in prima tabula, & septem in secunda. Origines considerans materiā eorum, quæ ordinantur, distinguit primum in duo, scilicet non habebis Deos alienos præter me, & non facies tibi sculptile. In quorum primo, prohibetur adoratio statuæ nihil habentis simile in naturis, secundo prohibetur adoratio statuę habentis similitudinem cū aliqua creatura. Duo vero vltima secundæ tabulæ nō distinguit, reputans ea esse vnum, s.non concupisces vxorem proximi tui, & non desiderabis rem eius. August. vero, considerans finem ad quem præcepta decalogi ordinantur, primum non distinguit, quia vtrobiq; secundum intentionem idolatria prohibetur. Et sic ponit tantum tria in prima tabula. Præceptum vero de concupiscentia vxoris, & possessionis alienæ, distinguit in duo, quia alio fine concupiscitur vxor ad vsum voluptatis, alio fine concupiscitur possessio ad vsum cupiditatis, & sic septem ponit in secunda. Augu. ergo sequentes (quia tria ponit in prima tabula, & septem in secunda) sufficientiam numeri assignemus. In prima tabula tria fuerunt præcepta ordinantia ad Deū, quorum sufficiētia potest sumi penes subiectum, quod est triplex in nobis, scilicet potentia irascibilis, quæ ordinatur per præceptum de prostratione veritatis, potentia concupiscibilis, quæ ordinatur per præceptum de sabbatizatione mentis, potentia rationalis, quæ ordinatur per præceptum de ordinatione maiestatis. Potest etiam sumi penes obiectum, quod est triplex in diuinis. s.summa maiestas reuerenda, respectu cuius est primum, summa veritas profitenda, respectu cuius est secundum, summa bonitas diligenda, respectu cuius est tertium. Potest sumi nihilominus penes actum inter medium, qui est triplex. s. actus operis, qui exercetur in primo mandato, per actualem adorationem, actus oris, qui exercetur in secundo per sermocinalem prolationem, actus cordis, qui exercetur in tertio, per affectualem dilectionem. Non potest bene sabbathum, id est quietem mentis celebrare, qui per quietem continuam, non studet omne peccatum mortale declinare. In secunda tabula, septem fuerunt præcepta ad proximum ordinantia. Quorum sufficientia sic accipitur. Ad proximum habemus dupliciter ordinari. I. per beneficientiam, & sic est primum. s. honora patrem & matrem tuam, per innocentiam, & sic possumus nocere proximo tripliciter actu operis, actu oris, & actu cordis. Actu operis, tribus modis, scilicet in propria persona, & sic dicitur. Non occides. In persona coniuncta, & sic dicitur. Non mechaberis. In possessione sua, & sic dicitur. Non furaberis. In actu oris, possumus nocere proximo falsum testificando, & sic dicitur. Non loqueris falsum testimonium cōtra proximum tuum. In actu cordis, possumus nocere ei dupliciter, scilicet affectu carnalitatis, & sic dicitur. Non cōcupisces vxorem proximi tui, & affectu cupiditatis, & sic dicitur. Non desiderabis rem eius. Decem præcepta per ordinem his versibus continentur. Sperne deos, fugito per iuria, sabbata serua. Sit tibi Patris honor, sit tibi matris amor. Non sis occisor, mechus, fur, testis iniquus. Vicinię; thorum, resq; caueto suas.

Sufficientia. 10. præceptorū.

De præceptorum summa. Sectio. 34.

AD maiorem notitiam præceptorum est attendēdum, q̄ est præceptum naturæ, disciplinæ, & scripturę. Præceptum naturę, est duplex innatum, & datum. Innatum est duplex, quoddam respectu Dei, quoddam respectu proximi. Respectu Dei est illud Deut. videlicet. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota fortitudine tua. Respectu proximi est duplex, vnum per beneficentiam, de quo Saluator. Quecunq; vultis, vt faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. Aliud est de innocentia in Tob. Quod ab alio oderis tibi fieri, vide ne alteri aliquando tu facias. Datum est duplex præceptum. Vnum ad conseruationem indiuidui in Gene. Ex omni ligno paradiso comede. Aliud est ad conseruationem speciei, ibidem in Gene. Crescite, & multiplicamini. Præceptum disciplinæ est duplex. Quoddā ad probationem obedientiæ. De ligno scientię boni, & mali ne comedas. Quoddam ad probationem fidei. Gene. Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis. Isaac, & offeres eum mihi. Præcepta scripturæ sunt in quatuor generibus comprehensa, sicut supradictū est. Quædam sunt ceremonialia, quædam sacramentalia, quædā iudicialia & moralia. Hæc quatuor genera præceptorum, fuerunt in vetari testamento, tanto multiplicato numero, vt quasi non essent plures dies in anno, nec ossa in homine, quàm præcepta data Dei populo. Lex autem euangelica superueniens, tanquam abbreuians, & consumans, ceremonialia, & sacramentalia euacuauit adimplendo, iudicialia temperauit auferendo, moralia consummauit, consilia salutifera adijciendo. Possunt autem omnia præcepta, quæ legimus in scriptura, reduci ad tres differentias, siue membra, vt dicamus q̄ præceptum aliud executionis, sicut est illud q̄ implere tenetur ex Domini voluntate. Aliud probationis, sicut fuit præceptum quod Abrahæ, vt immolaret filiū, in quo requirebat Deus non opus, sed promptitudinē voluntatis. Aliud instructionis, sicut quādoque curabat Dominus aliquos, & mandabat curatis, ne eum in populo diuulgarent. Non enim obligabat Dominus curatos, vt tacerēt, sed instruebat, vt de magnis operibus laudes non captemus.

Præceptorum tria genera. Deut. 6.

Matth. 7.

Tob. 4.

Gen. 2.

Ibidem.

Gene. 22.

Alia diuisio præceptorum.

De gratia in se considerata, quo ad diffinitionem, diuisionem, & operationem. Sectio. 35.

SEquitur videre de secundo beneficio Iesu Christi quod est gratia, ratione cuius, plenus gratia dicitur aduenisse. Est autem considerare gratiam in se, & in comparatione ad habitus virtuales. In se habet considerari gratia, quantum ad diuersitatē diffinitionis, diuisionis, nominationis, & operationis. Diffinitur autē gratia multipliciter, secūdū q̄ multipliciter cōparatur. Comparatur aūt ad suum principiū, & sic diffinitur ab Isidoro. Gratia, est diuinæ misericordiæ donum, per quod bonæ voluntatis est exitus. Ad suū subiectū, & sic est illa super Psal. vt exhilaret faciem in oleo. Gratia, est quidam nitor aīæ, ad consiliandū sanctum amorem ad suum oppositum, & sic est, quæ datur in Glo. super Psal. Gratia est iustificatio, & recisio peccatorū. Ad suum effectum, & sic est illa Chryso. Gratia est sanitas mentis, dilectio cordis. Potest quinto comparari ad

Psal. 103.

ad suū præmiū. & sic est illa. Gra est similitudo glorię. Secūdū has oēs cōparationes, assignat diffinito magistralis, quæ talis est. Gra est forma à Deo data grata siue meritis gratū faciēs hītē, & opus eius bonū reddēs. Inuenitur, & alia notificatio, quæ cōpetit gratiæ gratis datæ. Gratia est manifestatio spūs ad vtilitatem spūs, sumpta ab Apostolo. Diuiditur etiam gratia multipliciter secūdū q̄ multipliciter comparatur. Cōparata. n. ad suum principium à quo est, diuiditur in gratiā prædestinationis, vocationis, iustificationis, & magnificationis. Primo. n. Deus gratiam præparat, secūdo affert, tertio consert, quarto complet. Comparata ad suum subiectum, in quo est, diuiditur in gratiā cognitionis, voluntatis, & perfectionis, secūdum triplicem potentiā. scilicēt intellectiuam, affectiuam, & operatiuā. Et sumitur à Bernardo in lib. de Libero arbitrio. Cōparata ad oppositū contra quod est, diuiditur in gratiam protectionis, liberationis, & saluationis, cōtra quadruplex malum. s. pugnæ, siue temptationis, miseriæ, siue persecutionis, culpæ, siue infectionis, & sequelæ, siue damnationis, à primo protegit, à secundo liberat, à tertio extrahit, à quarto saluat. Et sumitur de Ila. Proteget Dñs exercitum Hierusalem, protegens, & liberans, transiens, & saluans. Comparata ad effectum ad quem est, diuiditur in gratiā præuenientem, & subsequentē, siue operantem, & cooperantem, quæ sunt duæ differentiæ gratiæ secundū effectus, quos habet in voluntate. Dicitur. n. gratia præueniens, quia non est à libero arbitrio, sed infunditur ab ipso Deo. Subsequens vero dicitur, vel cooperans, inquantum adiuuat liberum arbitrium, respectu boni operis eliciendi. Exprimitur aūt gratia diuersis vocabulis, secundum diuersas intentiones nominantium. Dicitur. n. gratia gratis data, & gratia gratum faciens dicitur gratia operans, & cooperans, siue gratia præueniens & gratia subsequens. Accipitur. n. gratia largissime, & sic comprehendit dona naturalia, & dona gratuita. Accipitur minus cōmuniter, & sic cōprehendit gratiam gratis datam, & gratiā gratum facientem. Et sic dicit beatus Bernar. q̄ quædā gratia seminat cogitatum, & hęc est gratia pręueniēs. quædam perficit bonum, & hæc est gratia subsequens. Dicit. n. in lib. de Libero arbitrio, q̄ Deus operatur in nobis, cogitare, velle, & perficere. Primum sine nobis, secundum nobiscum, tertium per nos. Et nota q̄ gratia gratis data, communiter à Theologis dicitur gratia quæ bonis, & malis potest esse cōmunis, & plurificatur in homine secūdum munificentiā largitoris. Gratia vero gratum faciens solis iustis conuenit, qui sunt prediti charitate. Est in vno hoīe vna sola, tùm ratione vnius principij effectiui cui assimilat, tùm rōne vnius subiecti perceptiui, quod viuificat, tùm rōne vnius finis vltimi completiui, ad quem gradatim ordinat. Nam totum ordinem acceptum Deo reddit, opus à libero arbitrio egrediens meritorium facit, & ad vnum summum bonum perducit. Accipitur tertiò gratia strictē, & sic comprehendit gratiam gratū facientem, & gloriam, & tū gratia præueniens est ipsa gratia, gratia subsequens est gloria. Et secūdum hoc dicit Aug. in libro de gratia, & natura: Gratia prævenit, vt pie viuamus, subsequitur, vt cum illa viuamus. Accipitur etiam magis strictè, & sic nominat tantum gratiam gratum facientem, & tunc præueniens, dicit effectū contra malum, subsequens ad bonum, vel ad bonum tantum, ita q̄ præueniens dicitur secundum q̄ informat, subsequens secundum q̄ mouet, vel monet. Est duplex esse ctus gratiæ, vnus in gressu, alius in profectu. Et sic exponit August. in libr. de Natura, & gratia. Hæc autem gratia cum sit vna, tamen multa in vna operatur. Ipsa enim animā efficit sponsam Christi, filiam Patris eterni, & templum Spiritussancti. Ipsam animam purgat, illuminat, p̄ficit, viuificat, reformat, & stabilit, eleuat, assimilat, Deo cōiungit, ac per hoc acceptabilem Deo facit, propter, quod tale donum gratia gratum faciens non immerito debuit appellari.

Gratie duplex diuisio. 1. Cor. 12.

Varia gratie denominatio.

August.

De gratia in comparatione ad habitus gratuitos, vt sunt virtutes in generali. Sectio. 37.

SEquitur videre de gratia in comparatione ad habitus virtuales, in quibus ramificatur, qui sunt in triplici differentia. Sunt. n. habitus virtutum, donorū, & beatitudinum. Primi sunt ad primos motus animæ, secūdi ad medios, tertij ad perfectos. Sunt. n. quędā opera moralia primitiua, sicut credere, quędam media, sicut credita intelligere, quędam postrema, sicut intellecta videre. Itē primi, sunt respectu incipientiū, secūdi, respectu proficientiū, tertij, respectu perfectorū. Item primi, sunt ad potentias animæ rectificādas, secūdi, ad expediēdas, tertij, ad perficiēdas. Primò de virtutibus aliquid videamus breuiter. De quibus in generali tria sunt simpliciter referenda. s. diffinitio, & distinctio, & cōnexio. Multiplex virtutis diffinitio inuenitur. Nam virtus accipitur cōiter, proprie, & magis proprie. Cōiter accepta virtus, comprehendit virtutem moralem, & naturalem. Et secundum hoc comparata ad actum diffinitur à Philosopho de cœlo, & mundo sic. Virtus, est vltimū potētię de re. Comparata ad actū, & finem vltimum, diffinitur ab eodem in 7. Ethi. sic. Virtus, est dispositio perfecti ad optimum. Accepta verò propriè comprehendit moralem tantum, ad Politicam & gratuitam se extendens, & secundum hoc comparata ad actum diffinitur à Philosopho in Ethicis sic. Virtus, est habitus, qui perficit habētem, & opus eius bonum reddit. Comparata ad principium directiuum, diffinitur ab eodem ibidem sic. Virtus, est habitus voluntarius in mente consistens, recta ratione determinatus, prout sapiens determinauit. Secundum hoc diffinitur à Tullio. Virtus est habitus mentis bene compositæ. Item ab Augu. in lib. de Quantitate animæ. Virtus est qualitas animæ seu vitæ, rationi vndique consentiens. Accepta magis proprie, cōprehendit virtutem gratuitam. Et secundum hoc comparata ad finem, diffinitur ab August. in Soliloquijs. Virtus, est habitus ratione recta, ad suum finem perueniens. Comparata ad suum subiectum, quod informat, diffinitur ab eodem in lib. de Ciui. Dei. Virtus, est bona voluntas. Ad actum proprium, siue complementum, diffinitur in lib. de Moribus Ecclesiæ. Virtus est ordo amoris, siue amor ordinatus. Comparata ad suum principium effectiuum, diffinitur ab Aug. sic. Virtus est bona qualitas mentis, qua recte viuitur, qua nemo male vtitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur. Sunt aūt septē virtutes, quibus vita regitur Christiana, tres Theologicæ, scilicet fides, spes, & charitas; quatuor Cardinales scilicet prudētia, iustitia, temperantia, & fortitudo. Quarum sufficientia sic accipitur. Duplex est facies animæ, scilicet superior, quæ est respectu finis, & inferior, quæ est respectu eorum, quæ sunt ad finem. Superior habet rectificari per Theologicas, & quātum ad triplex obiectum, quod est in diuinis, & quantum ad triplex subiectum, quod est in nobis. In diuinis, est summa veritas, in quam nos dirigit fides in credendo, & assentiendo, summa maiestas, siue largitas, in quam erigit spes in laudando, & expectando, summa bonitas, cum qua vnit charitas in complectendo, & diligendo. Triplex etiam subiectum in nobis est scilicet potentia rationalis, quæ ordinatur, siue rectificatur per fidem, irascibilis, quæ per spem, concupiscibilis, quæ per charitatem. Inferior vero faciens animę, habet rectificari per quatuor

Virtus quid.

Virtutes septem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sufficientia virtutū septem

tuor Cardinales. Nam prudẽtia rectificat rationalem, fortitudo irascibilem, temperantia concupiscibilem, iustitia rectificat omnes vires, siue virtutes, in comparatione ad alterum. In comparatione (inquam) ad proximum, rectificans omnes vires, dicitur iustitia Cardinalis. In comparatione vero ad proximum, ad ipsum, & ad Deum, non solum Cardinalis dicitur, sed generalis iustitia, totius animæ rectitudinem cõprehendens. Potest & aliter sufficientia Cardinalium assignari per subiecta. Nam rationalis rectificari habet respectu sui, & sic indiget prudentia, respectu proximi, & sic indiget iustitia. Irascibilis habet rectificari contra aduersa, & sic indiget fortitudine, concupiscibilis contra prospera, & sic indiget temperantia. Habent autem virtutes esse gratuitum à gratia, tanquam ab origine, & radice, & esse meritorium à charitate, tanquam à motore, forma, & fine. Et ideo omnes virtutes quo ad habitus sunt connexæ, quo ad habitus meritorios sunt æquales.

De fide. *Sectio.* 37.

SEquitur videre de singulis virtutibus in speciali, & primò de fide. Et primò quantum ad eius essentiam. Secundò quantum ad symboli continentiam. In se possumus considerare fidem quantum ad diffinitionem, æquiuocationem, actus diuersificationem, & effectus impetrationem. Diffinitur autem fides multipliciter. Quantum ad genus proprium diffinitur Ab Aug. Fides est virtus, qua creduntur ea, quæ non videntur. Quantum ad finem vltimum ab Apostolo. Fides est substantia rerum sperandarum argumẽtum non apparẽtium A Damasceno. Fides est eorum, quæ sperantur hypostasis, rerum, quæ non videntur redargutio. Quantum ad obiectum, & primum motiuum ab Augult. Fides est illuminatio mentis ad summam veritatem. Quantum ad actum proprium à Damasceno. Fides est non inquisitus consensus. In ordine ad subiectum à Dionysio. Fides est vnicum credentiũ fundamentum eos collocans veritati. In comparatione ad alios habitus, & modum asserendi, ab Hugone sic. Fides est volũtaria quædam certitudo de rebus absentibus supra opinionem, & infra scientiam constituta. Accipitur autem nomen fidei decem modis. Aliquãdo enim accipitur pro spõsione, primæ ad Timotheũ. Primam fidem irritam fecerunt. Aliquando pro fidelitate. Perijt fides, & sanctus de terra. Aliquando pro cõscientia. Omne quod non est ex fide peccatum est. Aliquando pro sacramento fidei. Vnde dicit Aug. Paruulos habere fidem, non est aliud, quàm fidei habere sacramentum. Aliquando pro acceptione conclusionis, per rationem probatę. Et sic dicit Boetius. Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem. Aliquando pro cognitione cõprehensiõis, & sic accipitur ab Apostolo. Iustitia Dei reuelabitur ex fide in fidem, Glosa in fidem speciei, quæ fides dicitur, quia fidẽtissima, & certissima est. Aliquando pro habitu fidei informis à Iacobo. Fides sine operibus mortua est. Aliquãdo pro habitu fidei formatæ. Iustus ex fide viuit. Aliquando pro actu fidei. Et sic dicit Aug. Fides est credere, quod non vides. Aliquando pro obiecto fidei. Vnde dicitur in Symbolo. Hęc est fides catholica. Diuersificatur autem actus fidei, qui est credere, per credere Deum, credere Deo, credere in Deum. Credere Deum, & credere Deo possunt esse actus informis fidei, & formatæ. Possunt autem ad eundem actum secundum ordinem pertinere. Nam credere Deum, respicit diuinam veritatem, vt obiectum, credere Deo, vt motiuum, credere in Deum, vt finem vltimum. Istum vltimum actũ, multiplicat, & exponit Ansel. sic. Credere in Deum est credendo eum amare, credendo in eum ire, ei adhærere, & credendo eius mẽbris incorporari. Ad hoc enim q̃ fides perfecte tendat in Deũ, requiritur adiũctio charitatis, quæ ordinat ad amorem Dei, & sic est prima differentia, ad operationem boni, & sic est secũda, ad percussionem mali, & sic est tertia, ad dilectionẽ proximi, & sic est quarta. Fidei attribuitur operatio miraculorum. Ipsa est enim prima virtus, que supra se eleuat intellectũ, captiuans eum in obsequiũ Dñi nr̃i Iesu Christi, & ideo meretur de congruo apud Deũ opus arduũ impetrare, ad quod se nõ extẽdit possibilitas admirantis. Et hoc est, q̃ tangitur in diffinitione miraculi. Miraculum est opus arduum, & insolitum, supra spẽ & facultatem admirantis consiltens.

Acceptio multiplex 1. Tim. 5. Ierem. 7. Rom. 14.

Rom. 1.

Iacob. 2.

Rom. 1.

Actus diuersus.

Impetratio.

Miraculũ quid dicatur.

De continentia Symboli quantum ad articulos. *Sectio.* 38.

SEquitur de continentia symboli, circa quod tria sunt breuiter attendenda. s. differentia symbolorum, sufficientia credendorum, & essentia articulorum. Tria sunt symbola fidei Christianæ. s. symbolũ Apostolorum, symbolum Nyceni concilij, quod 318. Episcopi condiderunt, & symbolum Athanasij. Causa principalis conditionis primi fuit certa fidei traditio. Causa secundi, fuit veritatis traditę certa probatio, vel propalatio. Causa tertij, fuit errorum pullulantium exterminatio. Primum dicitur maius, non numerositate contentorum, sed maioritate conditorum, vel auctorum. Et dicitur submissa voce, quia fuit conditum tempore veritatis nondum propalatæ, vel prolatæ, vel quia est ad proprie conscientiæ securitatem. Dicitur ẽt in diei principio, & fine. s. in prima & in completorio, propter duplicem confessionem fidei necessariam. s. in principio Ecclesiæ, & in fine, vel in principio regenerationis baptismalis, & vltimo defunctionis corporalis, in testimonium conseruationis triumphalis, vel in prosperis, & aduersis, vel in agendo, & patiendo, vel q̃ fides est scutum contra tentationes diurnas, & contra tentationes nocturnas Secundũ, quia æditum est propter veritatem traditam propalandam in diebus Dominicis, & festis solemnibus, propter maiorem conuẽtum populi, alta voce cantatur, & hoc post Euangeliũ, quia est eius breuis collectio, & ante communionem, quia est ad ipsam digna præparatio. Tertium dicitur nocte finita prima diei hora, quia fuit ẽditum tempore veritatis concussæ per hæreticos, prævalentis finaliter contra eos. Sufficientia articulorum in Symbolo Apostolico contentorum, potest dupliciter assignari. s. ex parte causæ efficientis. s. Apostolorum, qui ad cõdendum Symbolum singuli singulas particulas posuerunt. Petrus dicit. Credo in Deum Patrem, omnipotẽtem, creatorem cœli, & terrę. Andreas subiunxit. Et in Iesum Christum filium eius, Dominum nostrum. Deinde Ioannes. Qui conceptus est de Spũssancto, natus ex Maria virgine. Deinde Iacobus Maior. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Deinde Thomas. Descendit ad inferna, tertia die resurrexit à mortuis. Deinde Iacobus Minor. Ascendit ad cœlos sedet ad dexterã Dei Patris oĩpotentis. Deinde Philippus. Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos. Deinde Bartholomæus. Credo in spũsanctũ. Deinde Matheus. Sanctam Ecclesiam catholicã. Et est sensus. Credo in Spũsanctum, sanctificantem vniuersalem Ecclesiam. Deinde Simon Chananæus, Sanctorum cõiõnẽ, remissionem peccatorum. Est est sensus, q̃ remissio peccatorum fit in cõione viuorum, vel sacramentorũ. Deinde Iudas Thadæus. Carnis resurrectionẽ. Et est sensus. Credo q̃ Deus resuscitabit carnẽ. Deinde Matthias. Vitam æternam amen. Potest etiam sufficientia assignari ex parte causæ materialis. s. ipsorũ articulorũ. Oẽs articuli sunt de Deo, vel secũdũ naturã, in qua cõfiitit

Tria symbola fidei.

Symbolũ Apostolorum.

Sufficẽtia articulorũ ex cõmunitate.

fistit, vel secundum naturam quam assumpsit. Et sic quidam articuli spectant ad diuinitatẽ, quidam ad humanitatem. Qui ad diuinitatem, aut respiciunt diuinã naturam in se, & sic est primus de singularitate cũ dicitur. Credo in Deum, & non in Deos. Aut respiciunt diuinę essentię tres personas, & sic respectu patris est, Credo in patrem omnipotentem. Respectu Filij est. Credo in Iesum Christum filium eius, vnicum Dominum nostrũ. Respectu Spũssancti est. Credo in Spiritum sanctum. Aut respiciunt diuinæ essentiæ operationes, quarũ vna est in collatione naturæ, & hoc est creatio habens suum articulum. Credo in creatorem cœli & terræ. Alia est in collatione gratiæ, & hæc est sanctificatio habẽs suũ articulũ. Sãctã Ecclesiã catholicã, sanctorum, cõmunionẽ, remissionẽ, peccatorum. Et est sensus. Credo q̃ remissio peccatorum, fiat in Ecclesia Catholica, vbi est communio sanctorum masculinè, vel sanctorum neutraliter. i. sacramẽtorum. Alia est in collatione gloriæ, & hæc est gloriosa resuscitatio, habens suum articulum. Carnis resurrectionem, & vitam æternam amen. Septem sunt ergo articuli respectu diuinitatis accepti. Accipiũtur etiam septem respectu humanitatis Christi, iuxta septem actus principales, quos ad reparationem nostram Dñs Deus ordinauit. Primus fuit incarnati, habens suum articulum, qui conceptus est de Spũsancto. Secundus fuit nasci habens suum articulum. Natus ex Maria virgine. Tertius fuit præcium pro nobis soluere, habens suum articulum. Passus sub pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Quartus fuit inferos visitare, habens suum articulum. Descendit ad inferna. Quintus fuit infernũ spoliare, habens suum articulum. Tertia die resurrexit à mortuis. Sextus fuit cœlestia transcendere, habens suum articulum. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexterã Dei Patris omnipotentis. Septimus erit venire ad iudicium, habens suum articulum. Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos. Et sic sunt septem articuli respectu humanitatis Christi. Diffinitur aũt à Richardo articulus sic. Articulus, est indiuisibilis veritas de Deo arctans nos ad credendum. Ab Isido. vero sic. Articulus, est perceptio veritatis diuinæ tendẽs in ipsam. Prima diffinitio, non tantum conuenit articulo formato, sed etiam informi.

Articulus quid.

De spe. *Sectio.* 39.

SEquitur videre de spe. Circa quam possumus cõsiderare quatuor. s. diffinitionem, æquiuocationem, actus excellentiam, & cũ side differentiam. Spes inquantum est nomẽ affectionis diffinitur à Philosopho. Spes, est suspitio futuri boni. Inquantum est nomen virtutis, tribus diffinitionibus notificatur. Prima est hæc. Spes, est virtus qua spiritualia, & æterna bona sperantur. i. cum fiducia expectantur. Ista spiritualia bono, possunt intelligi venia peccatorum, gratia meritorum, & gloria præmiorum, vt dicatur quędam spes veniæ, quædam gratiæ, quædam gloriæ. Secunda hæc est. Spes, est certa expectatio futuræ beatitudinis, veniens ex Dei gratia, & meritis præcedentibus. Tertia est Aug. hæc. Spes, est virtus qua quis se ad illud, q̃ credit per venturum præsumit. Accipitur autem multiformiter nomen spei. Aliquãdo. n. nominat affectionem secundum q̃ dicit Boetius. Gaudia pelle, pelle timorem spemq; fugato. Nec dolor adsit. Aliquando nominat habitum virtutis, & tunc spes nõ habet ortum ex meritis, sed ex ea, merita oriuntur. Aliquando nominat virtutis actũ, & tunc spes oritur ex intuitu meritorum. Nemo. n. recte se sperat ad beatitudinem perueniturum, nisi qui Deo seruit, vel seruire proponit. Aliquando nominat virtutis statum, & tunc spes ex meritis concomitantibus habet ortũ, iuxta illud Pauli.

Spei diffinitio.

Nominatio.

Probatio operatur spem. i. certitudinẽ secundum Glo. ad quam certitudinẽ per bona opera, & maxime per aduersorum tolerantiam peruenitur. Aliquando nominat virtutis terminum, siue obiectum. i. rem speratam. s. beatitudinem sempiternam, & tunc spes ex gratia, & meritis præcedentibus habet ortum. Et sic spes virtus, secundũ primã acceptationem sui præcedit merita, secundum vltimã, sequitur, secundum duas intermedias, sequitur, & præcedit. Habet aũt spes excellẽtiam in actu suo. Nam habens potentiam irascibilem pro subiecto, virtutum habitus præsupponit, quibus supeminet, vt regina. Habet. n. irascibilis detestari mala culpę tolerare mala pœnę, aggredi terribilia, erigi ad ardua. Ad detestationem culpæ alienæ, requirit irã per zelum. Ad detestationem culpæ propriæ, requirit pœnitentiam. Ad perpessionem malorum pœnæ, requirit patientiam. Ad aggressionem terribiliũ, habet fortitudinem, & tunc ad expectationem æternæ beatitudinis, per spem erigitur à Deo liberaliter repromissæ. Assignatur aũt inter fidem, & spem differẽtia, per hũc modum. Nam fides est bonarum rerum, & malarum, spes tantum bonarum. Est etiam fides rerum prætetitarum, præsentium, & futurarum, spes tantum futurarum. Item fides est rerum propriarum, & alienarum, spes est solummodo propriarum.

Rom. 5.

Subiectũ.

Obiectũ.

De charitate. *Sectio.* 40.

SEequitur videre de charitate. Circa quam debes cõsiderare diffinitionẽ, distinctionẽ, perfectionem, diligibilium sufficientiam, & ordinis exigentiam. Charitas tripliciter diffinitur. Nam comparata ad obiectum, diffinitur in sententijs à magistro. Charitas, est dilectio qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum. Comparata ad actum propriũ, qui est viuere, & adhærere diffinitur ab Aug. sic. Charitas est rectissima aĩ, affectio coniũgens nos Deo, vel Charitas, est virtus, qua Deum videmus eo, quod frui desideramus, vel Charitas, est vita copulans amantẽ cũ amato. Comparata ad habitũ sibi iunctũ diffinitur ab Apostolo. Charitas est finis præcepti, de corde puro, & conscientia bona, & fide nõ ficta. Distinguitur. n. inter amorẽ, dilectionẽ, & charitatẽ. Nam amor, cõpetit rõnalibus, & irrõnalibus creaturis. Dilectio vero, & charitas, tantũ rõnalibus dicitur conuenire. Item inter dilectionẽ, & charitatẽ, differentia inuenitur. Nam dilectio quasi de diuersis electio, rõnalibus cõuenit siue iustis, siue iniustis, charitas vero solũ est iustorum. Est aũt in charitate præceteris virtutibus, perfectio, & dignitas specialis. Nã cũ sit forma virtutũ, non põt esse informis triplici rõne. Vna ex parte obiecti. Idẽ. n. habet pro obiecto, & q̃ fine. Inseparabilis. n. est à fine, rõne, cuius est perfectio quãtũ ad meritũ in virtute. Alia ex parte subiecti. Ipsa. n. est regula rectificãs voluntatẽ, qua rectificat a, tota anima recte viuit. Tertia est ex parte causę, hẽt. n. similitudinẽ cũ spũsancto, à quo est, qui eitã charitas dicitur siue amor, à quo inseparabilis est, & ideo esse informis oĩno nõ põt. Quatuor aũt sũt ex charitate diligenda secũdũ Aug. Vnũ, quod est supra nos. s. Deus. Alterũ, quod nos sumus. Tertiũ, quod iuxta nos. s. proximus. Quartũ, quod ĩtra nos est. s. humanũ corpus. Horum quatuor sufficiẽtia sic accipitur. Ex charitate diligere, est summũ bonum optare dilecto. Qui ergo ex charitate diligit, aut optat summũ bonũ ipsi Deo, & sic est primũ mẽbrũ, aut sibi ipsi, & sic est secundũ membrũ, aut sibi simili, & sic est tertiũ, aut sibi inhęrenti, & sic est quartũ. Est aũt Deus diligendus primo super omnia propter se, nos secundo, pro Deo, & sub Deo, proximus noster tertio, sicut nos, & ex, quo nos, quia affectu, & effectu, ad quod nos, quia ad gratiã in præsenti, & ad gloriam in futuro, in quo nos, quia

1. Tim. 1.

Amor dilectio, & charitas differunt.

Quatuor ex charitate sunt diligenda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in bono, propter quod nos, quia propter Deum. Quarto corpus nostrum infra nos, & proximum tanquam bonum minus præcipuum. Ad hæc autem exequēda datur nobis vnius charitatis habitus, & duplex manda tum, in quo pendet vniuersitas noui, & veteris testamē ti. Assignat autem Ambrosius præter supradictum, alium ordinem diligendi, vt primo Deum, secūdo nos metipsos, tertio parentes, deinde filios, & fratres, postea domesticos, demum inimicos diligamus.

De prudetia. Sectio. 41.

SEquitur videre de virtutibus cardinalibus, & primo de prudentia. Circa quam tria sunt breuiter videnda, scilicet diffinitio, specierum collectio, & actuum variatio. Prudentia diffinitur, siue describitur ab Aug. in li. de Moribus Ecclesiæ. Prudentia est amor, ea, quibus adiuuatur in Deum, ab his quibus impeditur, sagaciter discernens. A Gregorio sic. Prudētia, est cognitio vitandarum rerum, & appetendarum. A Tullio in rethoricis sic. Prudentia, est rerum bonarum, & malarum, & vtrarumque scientia. Ab eodem de Officijs. Prudentia est cognitio imitandarum fugiendarumque scientia rerum. Ab eodem in libro de requie mentis sic. Prudentia est rerum bonarum, & malarum, cum alterarum dilectione, & reliquarum detestatione scientia. Partes siue species prudentiæ secundum Tullium in rethoricis sunt tres, scilicet memoria, intelligentia, & prouidentia. Memoria, est per quam, animus aspicit ea, quæ fuerunt. Intelligentia, est per quam, perspicit ea, quæ sunt. Prouidentia, est per quam, futurum aliquid videtur antequàm factum sit. Seneca videtur concordare Tullio in his tribus dicens. Si prudens es, animus tuus tribus temporibus dispensetur. Præsentia ordina, futura prouide, & præterita recordare. Secundum dogma Philosophorum prudentia diuiditur in quatuor species, scilicet prouidē tiam, circunspectionem, cautionem, & docilitatem. Prouidentia, est presens notio, futurorum pertractans euentum. Circūspectio, est contrariorum vitiorum cautela. cautior, est discernere à virtutibus vitia, virtutum speciem præferentia. Docilitas, est prudentia erudiendi imperitos. Secundum August. in libro de Spiritu, & anima, habet prudentia plures actus. Nam prudentia scit quid debeat facere, prudentia est scire quid possit, prudentia est in eligendis, prudentia est nihil pœnitendum appetere, & nihil præter iustum velle facere. Secundum Macrobium, prudentia est mundum iustum, & omnia, quæ in mundo sunt diuinorum contemplatione despicere, & omnem animi cogitationē, in sola diuina dirigere. Prudentia, est ad rationis normam, quæ cogitat, quæque agit, vniuersa dirigere, & nihil præter rectum velle facere, humanisque actibus tanquàm rationis arbitrio, prouidere. Prudentiæ insunt ratio, intellectus, circunspectio, prouidentia, docilitas, agnitio. Item prudentia in homine iam purgato, est diuina nō quasi in electione præferre, sed sola nosse. Officium etiam prudentiæ est, ex præteritis, & presentibus futura perpendere. Vnde dicit Boetius in libro de Consolatione Philosophiæ. Non quod ante oculos est situm sufficit intueri, rerum exitus prudentia metitur. Circumspectionis officium, est per diligentem considerationem, inter contraria vitia medium tenere.

Prudētię diffinitio.

Species.

Actus.

Officium Tempecātię.

De temperantia. Sectio. 42.

SEquitur videre de temperantia quantum ad tria scilicet quantum ad diffinitionem, specierum assignationem, & actuum variationem. Temperātia describitur à Tullio in prima rethorica. Temperantia est, rationis in libidinem atq; in alios non rectos impetus animi, firma & moderata. Dominatio. Item ab eōdem in libro de Officijs. Temperantia est dominium rationis in libidinem, & in motus alios importunos. Ab August. in libro de Moribus Ecclesiæ. Temperantia est amor Deo sese integrum incorruptumq; conseruans. A Macrobio. Temperantia est, nihil appetere pœnitendum, in nullo legem moderationis excedere, sub iugo rationis cupiditatem domare. Ab August. in libro de Libero arbitrio. Temperantia est affectio coercens, & cohibens appetitum ab his rebus, quę turpiter appetuntur. Partes temperantiæ secundum Tullium in prima rethorica sunt tres, scilicet continentia, clementia, & modestia. Continentia est, per quam cupiditas consilij gubernatione regitur. Clementia, est virtus per quam animus in odium alicuius temere cōcitatus, benignitate remittitur. Hæc secundum Tullium. Secundum Senecam vero. Clementia, est temperantia animi in potestate vlciscendi, vel superioris lenitas aduersus inferiorem in pœnis constituēdis. Modestia secundum Tullium est per quam pudor honestatis, puram, & stabilem comparat auctoritatem. Auctoritas in hac descriptione stabilis, appellatur grauitas perseuerans. Secundum dogma Philosophorū, partes tēperantię sunt, quę fœdis motibus dominātur, quę sunt modestia, verecundia, abstinentia, castitas, honestas, moderantia, parcitas, sobrietas, pudicitia. Modestia est quę facit, cultum, & motum, & omnem nostram occupationem, vltra defectum, & citra excessū sistere. Verecundia, est in gestu, & verbo honestatem seruare. Abstinentia, & honestas, moderantia & parcitas, & sobrietas edulij, cohibent nutrimenta. Abstinētia, est statutum terminum prandendi non præuenire. Honestas est, nec lautiores cibos quærere, nec in apparatu operam dare. Moderantia est nimium ciborum appetitum, rationis imperio reuocare. Parcitas est, mē suram refectionis non excedere. Sobrietas est, excessum in potu cohibere. Huius officium est, arcere mala ebrietatis. Castitas est abstinentia ab omni coitu illicito, quæ est triplex, scilicet coniugalis, vidualis, virginalis. Virginitas est secundum August. in carne corrupti bili, perpetuæ incorruptionis meditatio. Pudicitia est, moderamine rationis petulantiam domare. Actus tēperantiæ secundum August. sunt contra prospera non presumere, quod nō possit exerci in vtēdis, terrenas cupiditates non tantum reprimere, sed pœnitus obliuisci. Secundum Macrobium, temperantia est omnia relinquire, inquantum natura patitur, quæ corporis vsus requirit.

Tēperātię Diffinitio

Species

De fortitudine. Sectio. 43.

SEquitur videre de fortitudine quantum ad diffinitionem specierum assignationem, & actuum variationem. Fortitudo sic describitur à Tullio in prima Rhetorica. Fortitudo est considerata periculorum susceptio, & laborum perpessio. Item ab eodem in secunda Rethorica. Fortitudo est magnarum rerum appetitio, & humilium contemptio, & cum ratione vtilitatis laborum perpessio. Item ab eodem. Fortitudo est rationalis aggressio terribilium, cum constanti eorum perpessione. Secundum Arist. Fortitudo est virtus, difficilimorum in passionibus operatiua gratia boni. August. de moribus Ecclesiæ. Fortitudo est amor facile omnia tolerans, propter id quod amatur. Fortitudo etiam aliter describitur. Fortitudo est firmitas animi contra molestias sæculi. Et sumitur de Matth. quatuor milia, &c. Partes fortitudinis, siue species, secundum Tullium sunt quatuor scilicet magnificentia, fidentia, patientia, & perseuerantia. Macrobius septem ponit partes fortitudinis scilicet magnanimitatem, fiduciam, securitatem, magnificentiā, constantiā, patientiam,

Fortitudinis diuisiones.

Matth. 14.

Fortitudinis species.

patientiam, firmitatem. Secūdum dogma aliquorum. Fortitudo est virtus restringens impetus aduersitatis. Huius partes sunt quæcunq; hæc efficiunt, quæ sunt magnanimitas, fiducia, securitas, magnificentia, constantia, patientia, fidentia, & perseuerantia. Magnanimitas est, difficilium spontanea, & rationabilis aggressio. Fiducia, est certa spes animi, perducendi ad finem rem inchoatam. Securitas est habitus, secundum quē imminentes incommoditates, & res inchoatæ affines non formidantur. Magnificentia, secundum Tullium est, rerum magnarum, & excelsarum cum animi ampla quadam, & splēdissima propositione cogitatio atq; adminustratio. Secundum Macrobium. Magnificentia, est difficilium, & præclarorū consummatio. Cōstātia est stabilitas animi firma, & in proposito perseuerans. Patientia est virtus contumeliarum, & omnis aduersitatis æquanimiter mala portans. Item aliter. Patientia est æquanimis malorum illatorum tolerantia Greg. Vera patientia est, aliena mala æquanimiter perpeti, & contra eum qui mala irrogat, nullo animi dolore moueri. Item aliter diffinitur. Patientia est omnium molestiarum aliunde illatarum, victoriosa perpessio. Fidentia est virtus, per quam magnis, & honestis in rebus, multum ipse animus se in fiducia collocauit. Perseuerantia secundum Tullium, est ratione bene cō siderata stabilis, & perpetua permansio. Magistraliter sic describitur. Perseuerantia, est permanentia in bono, diuturna siue finalis. Nota quòd constantia est permanentia in proposito. Perseuerantia est permanentia in bono, siue continuatio boni. Constantia cauet leuem transitum à proposito in propositum: perseuerantia vero, discontinuationem, vel imperfectionem, respectu debiti finis. Secundum Augu. Actus fortitudinis est contra aduersa facere, quod possit, constans in tolerādis, nihil nisi turpia timere, & quicquid agimus, vel cogitamus, ad rationis normam dirigere.

Magnificentia.

Perseuerantia.

De iustitia. Sectio. 64.

SEquitur videre de iustitia, quantum ad diffinitionem, specierum assignationem, & actionum progressionum. Iustitia diffinitur sic à Tullio in prima rethorica. Iustitia est habitus animi communi vtilitate seruata, suam vnicuique tribuens dignitatem. Macrobius. Iustitia est vnicuique seruare, quod suū est. August. libro de libero arbi. Iustitiam quid dicam esse, nisi virtutem, qua sua cuique tribuuntur? Super Matth. 5. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam. Iustitia est sua cuique tribuere, sibi, proximo, & Deo. Seneca. Quid est iustitia nisi naturæ tacita conuentio, in adiutorium multorum inuenta. Idem. Iustitia diuina lex est, & vinculum societatis humanæ. Isidorus. Iustitia est ordo, & æquitas, qua homo cum vnaquaq; re bene ordinatur. Anselmus. Iustitia est rectitudo voluntatis propter se seruata, propter se rectitudinem. scilicet. Item aliter diffinitur sic. Iustitia est virtus, conseruatrix humanæ societatis, & vitæ communitatis. August. de Moribus Ecclesiæ. Iustitia est, amor soli amato seruiens, & propterea rectè dominans cæteris, quæ homini subiecta sunt. A magistris sic. Iustitia est constans, & perpetua voluntas, ius suum vnicuique tribuens. Iustitia secundum quosdam diuiditur, in seueritatem, & liberalitatem. Seueritas est virtus, debito supplicio coercens iniuriam. Liberalitas est virtus beneficiorum erogatrix, quæ pro affectu benignitas, pro effectu benificientia nominatur. Et consistit hæc virtus, tota in tribuendo. Benignitatem vero diuidunt in septem partes, scilicet religionem, pietatem, innocentiam, amicitiam, reuerentiam, concordiam, misericordiam. Alij diuidunt innocentiam, amicitiam, concordiam, pietatem, religionem, affectum, & humanitatem. Secundum Tullium in prima rethorica. Ad iustitiam pertinet religio, pietas, gratia, vindicatio, obseruantia, & veritas, addo pronunc discipliam, & obedientiam. Religio est virtus, quæ superioris cuiusdam naturæ, quam diuinam vocant, curam cerimoniaque affert. Hæc Græcè dicitur latria, quæ sic describitur. Latria est, cultus Deo debitus, & exhibitus. Vel. Latria, est voluntas impendendi Deo cultum debitum. Impenditur autē cultus debitus Deo, corde per fidem, spem, & charitatem, ore per adorationem, laudationem, benedictionem, & gratiarum actionem, opere per oblationem, thurificationem, & geniculationem. Huius primum officium, est perpetrati sceleris pœnitere. Secundum est, temporalium mutabilitatem paruipendere. Tertium vitam nostram ex toto, Deo committere. Quartum veritatem seruare. Nota tamen, quòd dulia aliquando idem est, q latria. Strictè tamen & propriè accipitur, pro reuerentia sanctis, siue personis sublimibus exhibenda, & sic describitur. Dulia est seruitus, vel cultus, creaturæ debitus, & exhibitus. Et videtur idem esse cū reuerentia, posita in prima diuisione iustitiæ, quæ sic describitur. Reuerētia, est virtus personis grauibus, vel aliqua prælatione sublimatis, debitè honorificationis cultum exhibens. Deo autem debetur latria, sanctis dulia, beate virgini Mariæ hyperdulia. Pietas, est virtus, per quam sanguine coniunctis, patriæque benevolis, officium, & diligens tribuitur cultus. Gratia, est virtus, in qua amicitiarum, & beneficiorum alterius, memoria, & remunerandi voluntas continetur. Vindicatio, est virtus per quam vis aut iniuria, & omnino omne quod obfuturum est, defendendo aut vlciscendo propulsatur. Obseruantia, est virtus, per quam homines in aliqua dignitate, cultu quodam, & honore dignantur. Veritas, est virtus, per quam immutata ea quæ sunt, aut quæ ante fuerunt, aut futura sunt, dicuntur. Innocentia, est puritas animi, iniuriæ omnem illationem abhorrens. Hac virtute Dij placantur. Amicitia est voluntas bona erga aliquem, causa illius, qui diligitur, cum eius pari intentione à quo diligitur. Huius primum officium est, idem velle, & idem nolle, alterum secreto admonere, & palam laudare. Concordia, est virtus, conciues, & compatriotas, in eodem iure, & cohabitatione, spontaneè metiens. Misericordia, est virtus, per quā animus super calamitate afflictorum mouetur. Hæc virtus nihil humanum à se alienum putat, aliorum damna, vel commoda, sua æstimat. Disciplina (secundum Cyprianum) est morum ordinata correctio, & maiorum præcedentium patrum, regularis obseruatio. Secundum Hugonem de sancto victore. Disciplina, est conseruatio bona & honesta, cuiparum est non malum facere, sed studet in his, quę bene agit, per cuncta irreprehensibilis apparere. Idem. disciplina, est omnium membrorum motus ordinatus, & dispositio decens, in omni habitu, & actione. Bern. Disciplina ceruicem submittit, deponit supercilia, vultum componit, ligat oculos, cachinnos cohibet, moderatur linguam, gulam frenat, iram sedat, formatincessum. Obedientia sic describitur. Obedientia est voluntas faciendi præceptum, vel mandatum superiorem. Item sic. Obedientia, est obtemperatio, secundū regulam sacræ scripturæ maioribus quibuscunq; debita. Vel sic. Obedientia, est spontaneū, & rōnabile, propriæ voluntatis sacrificium. Vel sic. Obedientia, est pio studio proprię volūtatis abnegatio. Augu. Citius exauditur vna obediētis oratio, q̄ decem milia cōtemptoris. Aequitas, est amor æqualitatis, in his, in quibus debet esse æqualitas. De iustitia, dicit Prosper. Iustitia, est quędā animi nobilitas, suam cuiq; tribuēs dignitatē, superioribꝰ reuerētiā, paribus cōcordiā.

Iustitię descriptiones.

Seueritas & liberalitas quid.

Benignitatis species.

Latria.

Pietas.

Innocentia.

Misericordia.

Disciplina.

Obediētia.

Iustitia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inferioribus disciplinam, Deo obedientiam, sibiipsi sanctimoniam, inimico patientia, & misero compassionē Secundum Augu. Actus iustitiæ est, scire quid debeat reddere, non velle plus quàm possit distribuere, omnē animi cogitationem ad solum Deum dirigere, & erigere, eumque, tanquam nihil aliud sit, sola mentis acie intueri. Secundum alios autem est etiam actus iustitię ad vnam consentire viam, vniuscuiusq; virtutis obsequium seruare, vnicuiq; quod suum est reddere. Item cum superna, & diuina mente sociari, vt seruet cum ea perpetuum fœdus imitando.

De septem donis Spiritussancti. Sectio. 45.

Isa. 11. SEptē sunt dona Spiritussancti, quæ enumerat Isa. scilicet donum sapientiæ, & intellectus, donum cōsilij, & fortitudinis, donum scientiæ, & pietatis, & donum timoris Domini. Habemus autem videre de donis diuinis, quæ Spiritussancto attribuuntur tria. s. specialem sufficientiam, singularem consistentiam, & generalem, differentiam. Specialis sufficientia habituū prædictorum, sic accipitur. Dona Spiritussancti specialiter sunt, vel principaliter ad expediendas potentias animæ in agendo. Habemus autem expediri quātum ad declinationem mali, & sic est donum timoris. Item quantum ad operationem boni, & hoc dupliciter. Nā aut est bonū necessitatis, ad quod expedimur per donum pietatis, cuius regimen directiuum, est donum scientiæ. Aut est bonum supererogationis, ad quod expedimur per donum fortitudinis, cuius regimē est donum consilij. Ad maiorem horum donorum euidentiam, attendenda est, consistentia actuum singulorum. Nota ergo primò, quòd sapiētia communiter accepta dicit cognitionem generalem, rerum diuinarum, & humanarum secundum Augu. & Philosophum, qui dicit quòd sapiēs est, qui omnia nouit. Minus communiter dicit cognitionem rerum æternarum. i. Alij datur sermo sapientiæ, id est cognitio æternorum. Propriè dicit cognitionem, qua colitur Deus fide, spe, & charitate. Vnde Iob. Pietas ipla est sapientia. Magis propriè nominat cognitionem Dei experimentalem, & sic est vnum de septem donis Spiritussancti, cuius actus consistit in degustando suauitatem Dei. Qui quidē actus partim est cognitiuus, partim affectiuus, ita quòd in cognitione inchoatur, & in affectione consummatur. Item habemus quiescere in optimo, per intelligētiam virtutis, & sic est donum intellectus, & per affectionē bonitatis, & sic est donum sapientiæ. Scientia etiam dicitur tribus modis. Quædam enim est scientia, consistēs in intellectu pure speculatiuo, fundata super principia rationis, vt est scientia acquisita, siue humana philosophia. Quædam est, consistens in intellectu inclinato ab affectu, fundata super principia iuris naturalis, ordinans ad rectam, & honestam vitam, vt est scientia prudentiæ virtutis. Quædam est consistens in intellectu inclinato à fide, & inclinante ad operationem bonam, fundata super principia fidei, habens ortum à donis spiritualis gratię, vt est donum scientiæ, cuius actus præcipuus est, dirigere in agendis secundum exigentiam regulæ fidei, & imitationem Christi. De dono intellectus tene, quòd eius actus consistit in contemplatione, non solū creatricis essentiæ, verum etiam in contemplatione spiritualis creaturæ. Habetur quidem cognitio de Deo suo ratione veri tripliciter. s. per simplicem assensum, & sic est fides faciens assentire, per rationis adminiculū, & sic est intellectus donum, cuius est credita per rationem intelligere, per simplicem cōtuitum, & sic est mundicia cordis, cuius est videre Deum. Etenim ad intelligendum credita, non adiuuatur homo per rationes sumptas à conditionibus. De dono consilij tene, quòd cōsilium aliquando dicit actum consiliandi, aliquando dicit illud, ad quod terminatur ille actus, aliquando dicit habitum, qui expedit, & dirigit animam, ad eligendum prosequenda, & vitandū fugienda. Habitus autem dirigens, si sit respectu eligibilium, quæ sunt necessitatis, est prudentiæ, quę dirigit ad talia, licet minus excellenter, quàm scientia, quę est donum. Si autem eligibilia sint, arduitatis, & difficultatis, est donum consilij. Potest quippe homo dirigi in electione, vel secundum regulam iuris naturalis & sic est prudentia, vel secundum regulam iuris diuini, & sic est donum consilij, cuius est dirigere in electionem prosequendorum, & fugam vitandorum. De dono fortitudinis est tenendum, quòd eius actus consistit in sustinentia passionum, & aggressione arduorum. Aggredi autem ardua, siue perpeti passiones, potest homo dupliciter, vel propter iustitiæ, & honestatis conseruationem, & sic respicit virtutem fortitudinis, vel propter Christi perfectam imitationem, & sic respicit donum fortitudinis. Primum est de dictamine iuris naturalis. Secundum de dictamine iuris diuini. Actus ergo doni fortitudinis, attenditur pœnes prōptam, & expeditam tolerantiam passionum. De dono pietatis tene, q̄ pietas attenditur erga Deum, & est idem quod latria, erga parentes, & est pars iustitiæ, secundum regulam iuris naturalis, & secundum obligationem necessitatis. Attenditur etiam erga proximum Dei imagine insignitum, & sic est Spiritussancti donū. Sed nota quòd misericordiæ virtus, attendit in proximo, conformitatē in natura, & necessitatem in miseria, præuio dictamine iuris naturalis, secundum regulam prudentiæ. Pietas verò attendit in proximo, diuinam imaginem, præuio dictamine iuris diuini, secundum regulam doni scientiæ. Ex dono ergo pietatis est, homo beniuolus, cuilibet creaturæ Dei imagine insignitæ. Talis autem beneuolentia pro loco, & tempore, exit aliquando in cō passionis affectum, aliquando in operis beneficium. Actus ergo pietatis præcipuus est, facere hominem beneuolum respectu cuiuslibet proximi, inquantum gerit imaginē creatoris. De dono timoris tene, quòd eius actus generalis est resilire ab arduo. Et potest diffiniri communiter omnis timor sic. Timor est resilitio ab aliquo arduo, vel excellente. Si autem illud arduum est in genere boni, tunc est resilitio cum reuerentia. Si autem in genere mali, tunc est resilitio cum fuga. Damascenus dicit timorem esse, expectatorem futuri mali. Augustinus diffiniens timorem dicit. Timor est fuga animi, ne amittat id, quod habet. Timoris donum tria intuetur, scilicet pœnam, vt eam fugiat, & sic est timor seruilis. Offensam, vt eam caueat, & sic est timor initialis, qui vnum habet oculum ad pœnam, & vnum ad offensam. Maiestatem summam, vt ei reuerenter subiaceat, & sic est timor filialis, cui duplex respectus est, vnus in refugiendo offensam ne separetur à Deo, alius est principalior in reuerēdo Deum, & iste permanet in beatis. Distinguuntur autem sex timoris differentiæ, secundum quòd à triplici principio habet ortum. Habet enim ortum à natura, & sic est timor naturalis, à libidine, siue concupiscentia, & hoc vel ex nimio amore sui, & sic est timor humanus, vel ex nimio amore suorum, & sic est timor mundanus. A gratia & hoc vel à gratia gratis data, & sic est timor seruilis, vel à gratia gratum faciente, scilicet inchoata, & sic est timor initialis, aut à gratia perfecta, & sic est timor filialis, & iste dicitur amicabilis, vel amicialis quia timet voluntatum dissensionem. Castus, quia timet spō si cōplexus separationē. Filialis, quia timet Patris indignationē. Sāctus, quia timet in oībus iniquinationem.

De Spiritussancti donis nota differētiā generalem. Nā quoddā donū est à Spūsancto, nunquā cū Spūsancto, sic est timor seruilis, in quo viget voluntas peccā di si impunitas speraretur. Quoddam à Spiritussancto, & nunquam, sine Spiritussancto, & sic est donum charitatis, & gratiæ gratum facientis. Quoddam est à Spiritussancto, & potest esse cū Spiritussancto, & sine Spiritussancto, vt est donum scientiæ, & donum prophetiæ, ceteraq; gratiæ gratis datæ.

Septē donorum, triplex consideratio.

Singulorum dono rum, proprij actus.

1. Cor. 12.

Iob. 15.

Scientia pluribus modis dicitur.

Intellectus.

Consiliū.

Fortitudo

Pietas.

Timor.

Timoris species.

Nota.

De beatitudinibus, & vita actiua, cum operibus misericordiæ, & de vita contemplatiua cū oratione, & duodecim fructibus, & quinque sensibus. Sectio. 46.

Matth. 5. Septē beatitudinū enumeratio.

SEptem sunt beatitudines, quas enumerat Saluator in sermone in monte. s. paupertas Spiritus mititas, luctus, esuries iustitię, affectus misericordię munditia cordis, & pax. Circa beatitudines, habemus videre numerum, sufficientiam, vitæ duplicis excellentiam, vsus duplicis consequentiam. Sunt autem beatitudines numero septem, quarum ratio, & sufficientia sic accipitur. Beatitudines sunt ad potentias animæ perficiendas. Ad integram autem perfectionem tria præcipua requiruntur scilicet perfectus recessus à malo, perfectus profectus in bono, & perfectus status in optimo. Malum autem procedit, aut à tumore superbiæ, à quo elongamur per paupertatem spiritus, aut ex rancore malitiæ, à quo elongamur per mititatem, aut ex languore concupiscentiæ, à quo elongamur per luctum. Perfectus autem profectus, vel processus in bono, est secundum imitationem diuinam. Vniuersæ autem vię Domini sunt misericordia, & veritas, quę pro iustitia ponitur. Deum iustum, per esuriem iustitię imitamur. Deo misericordi, per affectū misericordiæ cōformamur. Perfectus status in optimo est, per limpidam cognitionem in vero, & sic est munditia cordis, ad videndum Deum, & per tranquillam affectionem in bono, & sic est pax mentis ad fruendum Deo. Habitus virtutum disponunt, ad exercitium vitæ actiuæ. Habitus donorum, ad ocium vitæ contemplatiuæ. Habitus beatitudinum, ad perfectionem, faciunt vtriusq;. De his duabus vitis, signatis per Liam, & Rachael, per Petrum, & Ioannem, per Martham, & Mariam dicit Beda. Actiua panem comporalem esurięti, vel panem doctrinæ ignoranti porrigit, errantem corrigit, superbum ad humilitatem reuocat, quæ singulis expediunt dispensat. Contemplatiua, charitate Dei, & proximi retinet, sed ab exteriori operatione quiescit, soli conditoris, desiderio inheret, & calcatis omnibus curis, ad videndum faciem creatoris inardescit, & desiderat misceri, supernis ciuibus, de æterna Domini incorruptione gaudentibus. Est autem triplex proprietas in vtraq; secundum quas mutuo se excedunt. Prima proprietas actiuæ est, diligentia vtilitatis, & necessitatis publicæ, respectu rationalis. Secunda est charitas erga proximū cum compassione respectu concupiscibilis. Tertia est fœcunditas bonorum operum, in agendo cum perfectione patientiæ, respectu irascibilis. In his contemplatiua exceditur ab actiua. Prima proprietas contemplatiuæ est, contuitus pulchritudinis summæ maiestatis, cū delectatione respectu rationalis. Secūda est quies, cum securitate respectu irascibilis. Tertia est munditia cordis, cum bonitate respectu concupiscibilis. In his contemplatiua excedit actiuam. Ad actiuam pertinent opera misericordiæ, tam corporalia, quàm spiritualia. Corporalia sunt septem, hoc versiculo comprehensa. Vnde versus. Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo. Quorum sufficientia sic accipitur. Homo est substantia animata, per hoc tangitur vegetabilis, quæ indiget reparatione calidi, & sicci, & hoc per cibū, & frigidi, & humidi, & hoc per potū sensibilis, & huic est necessarium duplex operimentum, propter exteriora nociua, remotum, & est hospicium, propinquum, & hoc est vestimentum, rationalis, & sic est substantia libera nata habere libertatem à carcere, vel ab infirmitate, & sic est contra intrusionē in carcere, vel in lecto visitatio, & à seruitute, & contra hanc est redemptio mortalis, & sic inest ei mors, propter quam siue post quam indiget sepultura. Spiritualia quoque sunt septem, hoc versiculo comprehensa. Instrue, consule, castiga, solare, remitte, fer ora. Quorum sufficientia sic accipitur. Defectus spiritualis in proximo, si non potest releuari nisi per Deum, tunc adhibenda est oratio. Si potest releuari per hominem, & est cognitiuæ, vt ignorantia cognoscendorum, tunc est instructio. Si est ignorantia agendorum, tunc est consilium. Si vero est affectiuæ, aut est culpa commissa in te, & sic est remissio, aut in alios, & sic est correctio. Si est pœna, aut est relauandus verbo, & sic est cosolatio, aut facto, & sic est supportatio. Ad contemplatiuam pertinet oratio. Vnde de contemplatiua videndum est quantum ad diffinitionem, graduum distinctionem, & contenta sub ea orationem. Contemplatio diffinitur. Contemplatio, est verus certusque intuitus de quacunque re. A Richardo sic. Contemplatio est libera mentis perspicacia in sapientiæ, spectacula cum admiratione suspensa. Vel sic. Contemplatio est perspicax & liber animi intuitus, in res perspiciendas vsque quaque diffusus. Bernardus ponit sex gradus contemplationis, qui sunt vacatio, intuitio, admiratio, dilectio, delectatio, anhelatio. Augustinus de quantitate animæ, ponit septem gradus, siue actus.

Primus dicitur animatio, secundus sensus, tertius ars, quartus virtus, quintus tranquillitas, sextus ingressio, septimus contemplatio. De oratione videndum est, quantum ad diffinitionem in generali, & quantum ad assignationem petitionum orationis Dominicæ in speciali. Oratio sic describitur ab Augustino. Oratio est pius mentis affectus in Deum directus. A Ioanne Damasceno sic. Oratio est ascensus intellectus in Deum. Idem. Oratio est expressio desiderij directi in Deum propter bonum adipiscendum, vel malum remouendum formata per verbum interius, & exterius. Et magistraliter sic.

Oratio est ostensio voluntatis nostræ, ei à quo impetrare speramus, id quod desideramus. Gregorius. Veraciter orare est, in compunctione amoris gemitus, & non composita verba resonare. Iam descendendum est, ad orationem quam Dominus composuit, in qua sub septenario petitionum, compræhenditur vniuersitas petendorum, & quātum ad ea quę spectāt ad præmium patriæ, & quantum ad ea quæ spectant ad meritum viæ. Quæ spectant ad præmium patriæ, sunt intelligentia veritatis, siue aperta visio veri, quæ petitur ibi. Sanctificetur nomen tuum, id est notitia tui nominis, personis sanctis & mundis donetur. Reuerentia maiestatis, siue secura tētio summi ardui, quæ reges facit, & per quam habetur regnum, quæ petitur ibi. Adueniat regnum tuum. Concordia voluntatis, siue perfecta fruitio summi boni, quę petitur ibi. Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. Quæ spectant ad meritum siue transitum viæ, aut respiciunt collationem boni, aut amotionem mali. Collatio boni petitur in pane quotidiano siue super substantiali, in quo petitur, quicquid necessarium est ad conseruationem vitæ presentis, tam secundum spiritum, quam secundum corpus. Amotio mali petitur in tribus sequentibus. Est autem malum triplex.

Quoddam tenet rationem præteriti, quoddam presentis, & quoddam futuri. Siue quoddam

Virtutū, donorum & beatitudinū officia.

De actiua & contemplatiua vita

Opera misericordię corporalia.

Opera misericordię spūalia.

Oratio quid.

Oratio Dominica.

Triplex malum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est malum culpæ, siue transgressionis, quoddam est malum pugnæ, siue tentationis, quoddam est malum pœnæ, siue tribulationis. Primum petitur amoueri in dimissione debitorum, secundum in victoria tentatio num tertium, in liberatione ab oppressione aduersorum. Perfectionem beatitudinum cõ sequitur duplex vsus, scilicet quinque sensuum spiritalium, & duodecim fructuum spiritus. Sensus spirituales sunt, visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Visu videtur sponsi Christi, summa pulchritudo, sub ratione splẽdoris. Auditu auditur Christi summa armonia, sub ratione verbi: Gustu gustatur Christi summa dulcedo, sub ratione sapientiæ, compræhendentis verbum, & splendorem. Odoratu odoratur CHRISTI summa fragrantia, sub ratione verbi inspirati in corde. Tactu astringitur, & palpatur CHRISTI summa suauitas, sub ratione verbi incarnati, inter homines habitantis. Fructus vero spiritus sunt, charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, fides mansuetudo, modestia, continentia & castitas. Non sunt autem sensus, neque fructus, per se habitus, sed fructus dicunt, affectuales delectationes, circa bonitatem spõsi degustandum. Sensus autem dicunt, intellectuales perceptiones, circa veritatem sponsi contemplãdam. Quæ contemplatio fuit in prophetis per reuelationẽ quantum ad triplicem visionem, scilicet corporalem, imaginariam, siue spiritualem, & intellectualem. In alijs vero iustis reperitur, per speculationem, quæ incipit à sensu, & peruenit ad imaginationem, de imaginatione ad rationem, de ratione ad intellectum, de intellectu, ad intelligentiam, de intelligentia, ad sapientiam, siue notitiam excessiuam, & sic assistitur vero Salomoni.

De. 5. sensibus & 12 fructibus.

De Sacrameutis in generali. Sectio. 47.

IAm videndum est de tertio beneficio Iesu Christi, quod est sacramentalis medicina. De sacramentis ergo primò videamus in generali, postea de singulis in speciali. In generali habemus videre, de sacramẽtorum institutione, diffinitione, ordinatione, iteratione, sufficientia, & præcellentia. Institutio sacramentorum Deum decuit, & nobis expediens fuit. Decuit quidem diuinam misericordiam, nobis prouidere remedia, non solum quæ faciunt ad remissionem culpæ, sed etiam pœnæ. Decuit diuinam iustitiam, quæ à nobis exigit aliquam humiliationem, quam exhibemus per signorum sensibilium obseruationem. Decuit diuinam sapientiam, quæ in sensibilibus decreuit remedia inuenire, ex quibus contingit naturam hominis in interire. Nobis expediẽs fuit. Quoniã enim eramus cẽci quo ad rationalem, ideo data sunt sacramenta sensibilia, ad eruditionem. Quoniam eramus elati quo ad irascibilem, ideo data sunt sacramenta corporalia, ad humiliationem. Quoniam eramus proni ad malum, quo ad concupiscibilẽ, ideo data sunt sacramenta plura, ad exercitationem. Sacramentum sic diffinitur in sententijs. Sacramentum, est inuisibilis gratiæ visibilis forma, cuius similitudinem gerit & causa existit. Hugo de sancto Victore sic diffinit. Sacramentum, est materiale elementum subiectum oculis, similitudine repræsentans institutione significans, significatione gratiam conferens. Ordinantur autem sacramenta sic. Baptismus, confirmatio, Eucharistia, pœnitentia, extrema vnctio, ordo, & matrimonium.

Quinque prima respiciunt personam. Ordo & matrimonium ecclesiam. Ordo patet sic. Nam baptismus est ad vulnerum curationem. Confirmatio, ad curationis habitæ conseruationem. Eucharistia, ad habitæ & conseruatæ promotionem. Pœnitentia, ad curationis perditæ reparationem. Extrema vnctio, ad veniam expiationem, quo ad culpam & pœnæ debitæ partem remmittendam. Ordo, est respectu personarum generantium spiritualiter. Matrimonium est generantium corporaliter. Et vtraque generatio, est Ecclesiæ necessaria, ne deficiat in gratia & natura. Quatuor autem sunt sacramẽta quæ possunt iterari, vel potius frequentari, scilicet Eucharistia, pœnitantia, extrema vnctio, & matrimonium. Baptismus autem, & cõfirmatio, & ordo, non iterantur, quia in eis tres characteres indelebiles imprimuntur, quibus secundum diuersos status fidei, homines ab hominibus distinguũtur. Nam secundum statum fidei iam multiplicatæ, est character baptismalis, secundum quòd fideles ab infidelibus distinguuntur. Secundum statum fidei roboratæ, est character confirmationis distinctiuus fortium ab infirmis. Secundum statum fidei iam multiplicatæ, est character ordinis quo clerici à laicis distinguuntur. Sufficientia sacramentorum sic accipitur. Sacramenta sunt medicamenta contra morbum. Morbus autem est duplex, scilicet morbus culpæ, & morbus pœnæ. Morbus culpæ est duplex, scilicet originalis, culpæ, cõtra quam est baptismus & actualis culpæ, quæ etiam geminatur. Nam quædam est culpa actualis mortalis, contra quam est pœnitentia, quædam actualis venialis, contra quam est extrema vnctio. Morbus pœnæ est quadruplex, scilicet ignorantia, contra quam est ordo: malitia, contra quam est Eucharistia: infirmitas, contra quam est confirmatio: concupiscentia, contra quam est matrimonium. Sacramenta sunt etiam adiuamenta, quia sunt in adiutorium septem virtutum. In adiutorium fidei, est baptismus. In adiutoriũ spei, est extrema vnctio. In adiutorium charitatis, Eucharistia. In auxilium prudentiæ, ordo. In auxilium temperantiæ, matrimonium. In auxilium fortitudinis, confirmatio. In auxilium iustitiæ, pœnitentia. Sunt quoque sacramenta, armamenta Ecclesię militantis, quæ in Canticis dicitur. Terribilis vt castrorum acies ordinata. Est quidem terribilis, quia fortis & munita per sacramentum confirmationis, acies, quia coniuncta & vnita per sacramentum Eucharistiæ, ordinata, per ordinem. Ex hac acie quidam subtrahuntur per mortem, ad hos restaurandos est matrimonium, quidam prosternuntur per culpam, ad hos releuandos est pœnitentia. Hanc aciem quidam ingrediuntur, vt præmiantur, & hoc per baptismum, quidam egrediuntur, vt coronentur, & hoc per extremam vnctionem. Dicitur autem vnum sacramentum, aliud præcellere, quinque modis: scilicet propter significationem, sic matrimonium præcellit, quia significat vnionem naturarum in Christo, propter continentiam, & sic excedit Eucharistia, propter efficaciam, & sic excedit baptismus, propter dignitatem dispensatiuam, & sic cõfirmatio, quæ à solis Pontificibus dispensatur, propter maiorem, digniorem, & nobiliorem gradum in quo ponit, & sic dicitur ordo maior. Vnde versus. Maior in effectu baptismus, corpus in esse. Coniugium signo maiori chrisma ministro. Nobiliore gradu præcelliere dicitur ordo.

Sacramẽtorum differimen.

Sacramenta sunt aliquo pharmaca

Cant. 6.

5. modis, vnum sacramentũ excedit alterum.

De Baptismo. Sectio. 48.

NVNC de sacramentis singulis est videndum. Et primo de baptismo, quantum ad diffinitionem, significationem, formæ expræsionem, nominis distinctionem, & operis completionem. Baptismus secundum quòd est nomen elementi significantis, & sanctificantis virtute verbi, diffinitur ab Hugone sic. Baptismus, est aqua diluendis criminibus sanctificata. Secundum verò quod est actus, vel vsus elementi, diffinitur à magistro in sententijs. Baptismus est iunctio corporis exterior, facta sub forma verbo-

Baptismus quid.

rum præscripta. Secundum autem quòd accipitur pro sacramento & re sacramenti, quæ est character, diffinitur à Damasceno. Baptismus est vitæ spiritualis principium, sigillum & custodia, & illuminatio mentis. Et tangitur hic quadruplex conditio characteris, quia enim præparat ad gratiam Dei, dicitur vitæ spiritualis principium, quia distinguit gregem domini, dicitur sigillum, & quia indelebiliter perseuerat, dicitur custodia: quia spiritualiter disponit ad fidem, dicitur illuminatio mentis. Secundum quòd accipitur pro sacramento, diffinitur à Dionysio. Baptismus est regenerationis sacramentum, secundum quòd prius subsistit in anima, animales spiritualiter formans motus, ad operationem diuinorum eloquiorum & actionum, & cœlestis quietis anagogem iter faciens. In hac diffinitione tangitur res sacramenti, quæ est gratia vnificans animam, cum dicitur, secundum quòd prius subsistit in anima. Tangitur habilitatio potentiarũ per virtutem, primò quantum ad actiuam, cum dicitur, formans animales motus. Secundò quo ad contemplatiuam cum dicitur, & cœlestis quietis anagogen. Quãtum ad significationem nota, quòd in baptismo sicut in cæteris sacramentis est aliquid, quod est tantum sacramentum, siue signum significans, vt elementum visibile, aliquid est res tantum significata, vt gratia curans, aliquid quod est sacramentũ & res signata, vt character. Forma quando puer immergitur exprimenda est hæc. Ego baptizo te, in nomine patris, & filij, & spiritussancti, amen. Hæc forma debet exprimi sine omissione vocali, sine intermissione vocabuli, sine prę posteratione ordinis supradicti, & sine commutatione nominis prænominati. Effectus autem qui recipitur in baptismo, ab homine humiliter accedente, est characteris impressio, gratiæ infusio, & innocẽtiæ restitutio, cœli apertio. Gratia (inquam) infunditur regenerans, rectificans, & purificans, ab omni culpa originali, & actuali, tam mortali quàm veniali, absoluens nihilominus à pœna æternali, & ab omni pœna satisfactoria temporali. Distinguitur autẽ triplex baptismus, scilicet flaminis, fluminis, & sanguinis. In baptismo flaminis, qui est per pœnitentiam & spiritussancti gratiam, purificamur à culpa. In baptismo fluminis, purificamur à culpa, & à satisfactoria pœna. In baptismo sanguinis, purificamur ab omni miseria. Non sunt autem baptismus flaminis, & sanguinis, sacramenta. cum in eis deficiant, quæ conueniunt sacramento, scilicet repræsentatio ex similitudine, significatio ex institutione, & sanctificatio ex verbi prolatione. Quãtum ad integritatem sacramenti, sufficiunt verbum & elementum. Quantum ad solennitatem, præmittuntur tanquam præparatoria, catechismus & exorcismus in paruulis & adultis, ita tamen quòd in adultis requiritur fides propria, in paruulis sufficit aliena. Quantum ad veritatem, requiritur baptizantis recta intentio. Et quantum ad vtilitatem, baptizati fictionis depositio.

Triplex Baptismus.

De confirmatione. Sectio. 49.

SEquitur videre de confirmatione, quantũ ad formam, quantum ad materiam, quantũ ad dispensationem, quantum ad gratiæ collationẽ, & quantum ad significationem. Forma in confirmatione seruanda est hæc. Signo te, signo crucis, & confirmo te, chrismate salutis, in nomine patris, & filij, & spiritussancti amen. In hac forma exprimitur duplex actus, quia in hoc sacramento datur gratia, ad robur fidei quantum ad confirmationem in corde, & quantum ad liberam confessionem in ore. Vnus actus respicit liberam crucifixi confessionem, quasi semper ferendam in fronte, alter respicit firmam stabilitatẽ in cor-

de. Materia in hoc sacramento, est chrisma cõfectum ex oleo oliuarum, & balsamo. Oleum propter nitorem, significat fidem interiorem ex bona conscientia. Balsamum propter odorem, significat dignam & laudabilem confessionem in euidentia, & hoc secundum correspondentiam ad duplicem actum, in forma expressum. Illud autem sacramentum à solis Episcopis dispensatur, quòd si alij præsumunt, nihil faciũt. Quia enim tam in cõfirmatione, quàm in ordine, datur gratiæ plenitudo, propter hoc, hæc duo sacramenta per eos solummodo dispensantur, qui gerunt auctoritatis plenitudinem. Gratia quæ confertur in confirmatione, est gratia gratum faciens. Gratia autem gratum faciens, dicitur dupliciter, aut gratum faciens de non grato, & talis est gratia baptismalis, & pœnitentialis, aut est magis gratum faciens, de iam grato, & talis gratia datur in confirmatione, quæ gratiam prius receptam ampliat, & confirmat. In isto sacramento aliud est, quod est tantum signum, vt est forma audibilis, & materia visibilis, aliud est, quod est tantum res, vt est gratia corroborans & confirmans, aliud est, quod est res & signum, vt est character.

Minister confir. episcopus.

De Eucharistia. Sectio. 50.

SEquitur videre de Eucharistia, & hoc quantum ad integritatem, significationem, repræsentationem, manducationem, & operationem. De integritate & necessitate huius sacramenti, sunt quatuor, scilicet ordo sacerdotalis, intentio consecrandi, materia debita, & forma verborum præscripta. Materia huius sacramenti est panis de frumento, & vinum de vite. Ille enim cibus, inter omnes cibos & inter omnes potus, est conuenientior, communior, efficacior, & sanior. Ideo dominus se comparauit grano frumenti, & ligno vitiæ. Et ideo in his duabus speciebus confecit, & conficiendum constituit, ad inueniẽdum, quòd corpus suum sub hoc sacramento cõtentum vt cibus, non est cibus qualiscunque, sed cibus conueniens, cibus communis, cibus efficax, cibus sanus. Vino miscetur aqua, quæ significat populum, & per coniunctionem sui cum vino, significat membrorum cũ capite vnitatem. Per vinum autem, significatur vnio membrorum ad inuicem. Forma super panẽ est hæc. Hoc est enim corpus meum. Super vinum vero est hæc. Hic est calix sanguinis mei. Huius autem formæ positio, est singularis. Est enim verbum operatiuum, non operatione successiua, sed instantanea, & operatiuum non alicuius rei nouæ, vel non existẽtis, sed terminus eius est quod ens actu completum & non mutatum, & ad id terminatum, vt est alterius signum, id est, corporis Christi mystici, & hoc totum fit virtute verbi increati, adiuncto ministro circa materiam nihil agente. Quia ergo hic sermo est conuersiuus, & operatiuus, operatur circa substantiã panis, ideo pronomen demonstrat substantiam panis sub accidentibus, quæ aspici possunt oculis, & tangitur id quod cõuertitur per subiectum, sicut in id, in quod conuertitur per prædicatum. Quia vero terminus operationis est ens actu non innouatum, debet ibi poni verbum essendi, non fiendi. Quia vero subito fit conuersio, ita quòd simul est fieri, & factum esse, ideo præsens verbum instantaneum non futurum ibi ponitur, est, scilicet, & non erit. Quia vera operatio terminatur ad corpus verum, vt est signum corporis mystici, in quo est diuersitas operationum, dicitur corpus & non caro, quia corpus est ætherogeneum, & non Homogeneum, caro vero homogenea. Quia verò hæc operatio fit virtute verbi increati adiuncta, & vt coniuncta, dicitur meũ, non in persona sacerdotis, sed Christi verbi, scilicet incarnati. Quoniam autem minister, nihil

Eucharistię integritas.

Forma consecrationis. vtriusque speciei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil operatur circa materiam, nec immutat, ideo nihil plus est de forma. Vnde si minister nec tangat, nec frangat, dummodo consecrare intendat, & verba dicat, confectum est. Quantum ad significationem tene, quòd in hoc sacramento est aliud tantum signum, vt species visibilis panis, & vini, aliud tantum res, vt corpus Christi mysticum, aliud res, & signum, vt corpus Christi verum, quod est res signata per panem ex diuersis granis confectum, & sanguis per vinum ex diuersis racemis expressum, & est signum corporis mystici. Quia enim corpus partes habet ætherogeneas, diuersas operationes, in Ecclesia significat. In hoc sacramento fit representatio dominicæ passionis. Vnde fiunt signationes septem vicibus, propter passionem domini exprimendam. Prima vice fiunt tres, propter trinam Christi traditionem, scilicet à Deo, Iuda, & Iudæo. In secunda vice fiunt quinque, propter quinque personas quæ in traditione fuerunt, quæ fuerunt, persona traditi, persona tradentis Iudæ, personæ ementium, quæ fuerunt tres, scilicet Pontifices, Scribæ, & Pharisei. In tertia vice duæ, propter duplicem cõuersionem duplicis elemẽti, scilicet panis & vini. In quarta vice fiunt quinque, propter quinque plagas. In quinta vice fiunt duæ propter vincula quibus fuit ligatum corpus, & propter flagella quibus vsque ad sanguinẽ, fuit flagellatum. In sexta vice fiunt tres, propter crucifixionem factam linguis Iudæorum, quando ter clamauerunt. Crucifige. In septima vice fiunt tres cruces de corpore super calicem, propter tres cruciatus, scilicet propositionis, passionis, & compassionis, & duæ alteræ propter aquam & sanguinem qui de Christi latere profluxerunt. Duo autem sunt modi mandu candi illud sacramentum, scilicet sacramentalis, & spiritualis, quorum distinctio oritur à triplici principio. Primo à dispositione sumentium. Quidam enim accedunt male dispositi, & hi manducant sacramentaliter. Quidam bene, & hi spiritualiter, & sacramentaliter. Secundò à modo sumendi. Quidam enim sumunt ore carnis, & hi sacramentaliter. Quidam ore cordis, & hi spiritualiter. Vnde duplex os, duplex manducatio. Tertio à duplici re huius sacramenti. Duæ quippe sunt essentiæ huius sacramenti, scilicet corpus Christi verum, & gratia in corpore mystico faciens vnionem, quarum vna sine altera sumi potest. Mandu care autem sacramentaliter, est manducare sacramentum, vt sacramentum. Ad quod quatuor requiruntur, cibi existentia, eius ad cibatum naturalis conuenientia, vt scilicet sumatur ab homine non à mure, intentio, & illius intentionis regulatio per fidem. Spiritualis manducatio habet duo, scilicet suo modo masticationem, quæ consistit in recogitatione cibi, scilicet carnis Christi pro nobis expositæ, in pretium redemptionis, & cibum refectionis. Habet etiam incorporationem, quæ consurgit ex tali recogitatione, dum recogitans ardore afficitur charitatis, & ei de quo recogitat iungitur, & sic incorporatur, & dum incorporatur reficitur, & magis assimilatur. Spiritalis autem operatio, siue efficacia huius sacramenti, est vnire non de nouo, sed iam vnitos per gratiam, magis vnire. Dignè enim accedentem reddit feruentiorem, vt carbo ignitus, & fortiorem vt bonus cibus. Et vt istam efficaciam, habeat in sumente, primò oportet ipsum sumentem, cibum istum ab alijs discernere, per fidem. Secundò hospitium præparare, per sui probationem. Tertiò in hospitium paratum recipere, cum honore & deuotione. Et talis dicitur dignè accedere. Nota de hostiæ fractione versus. Hostia diuiditur in partes, tincta beatos. Plenè sicca notat viuos, seruata sepultos. Fractio est passio, partes fractæ tres iustorum differentiæ. Quidam regnant in cœlo, hi per tinctam. Quidam securi expectant in sepulchris, hi per eam quæ antiquitus seruabatur. Quidam pugnant in mundo, hi per siccam partem hostiæ figurantur.

De ceremonijs Missę.

Duo modi sumendi Eucharistiam.

Fructus Eucharistię.

De pœnitentia. Sectio. 51.

SEquitur videre de pœnitentia, quantum ad diuersam diffinitionem, diuersam nominationem, integrationem, iustificationem, & significationẽ. Pœnitentia quantum ad actum principalem sic diffinitur. Pœnitentia est prima virtus, perimens veterem hominem. Ambrosius. Pœnitentia est dolor & amaritudo animæ, pro peccatis quæ quisque comisit. Augu. Pœnitentia est, quædam dolentis vindicta, semper puniens in se, quod dolet commisisse. Item diffinitur, quantum ad actum annexum sic ab Ambro. Pœnitentia est præterita mala plangere, & plangenda iterum non committere. Gregorius. Pœnitentia est ante acta mala deflere, & flenda non committere. Item sic. Pœnitentia est virtus vel gratia, qua commissa mala cum emendationis proposito plangimus & odimus, & plãgenda vlterius committere nolumus. Diffinitur etiã quantum ad effectum à Damasceno sic. Pœnitentia est ab eo quod est præter naturam, in id quod est secundum naturam cõuersio. Item super illud Matth. 3. Pœnitentiam agite. Pœnitentia est, correctio male mentis. Augu. Pœnitentia est quædam res, optima & perfecta, omnes defectus reuocans ad perfectum. Pœnitentia diuersis vocabulis nominatur, secũdum quòd diuersa contra peccati maculam operatur. Expellit enim peccati actualis maculam, quæ animam deformat, potentiam ad malum inclinat, siue debahilitat, naturam vulnerat, actu liberæ voluntatis committitur, cum delectatione & libidine perpetratur. Delere autem culpam vt deformantem, est gratiæ reformantis, vt debahilitantem est virtutis habilitãtis, vt vulnerantem est sacramenti curantis, vt actu voluntatis commissam, per actum similiter voluntaris, vt cum delectatione & libidine perpetratam, cum passione contraria. Ideo pœnitentia recte dicitur gratia, virtus, sacramentum, actus, & passio. Partes pœnitentiæ integrantes, siue integrales sunt, cordis contritio, oris confessio, & operis satisfactio. Cordis contritio est dolor voluntarie pro peccatis assumptus. Oris confessio debito modo facta, debet habere. 16. conditiones his versibus comprehensas. Sit simplex, humilis, confessio pura, fidelis. Sitq; frequens, nuda, discreta, libens, verecundia. Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata. Fortis, & accusans, & sit parere, parata. In quatuor casibus secundum magistros, est confessio iteranda. Duo sunt ex parte sacerdotis, quorum primus est propter enormitatem sceleris, ob quam est confitens, ad superiorẽ remittendus, ab eo si voluerit iterum audiendus. Secundus est propter ignorantiam sacerdotis, quia tunc est quærendus peritus, sciens soluere & ligare: cui sunt iterum peccata detegenda. Duo verò sunt ex parte cõfitentis. Quorum primus est propter malitiam fictionis, vt si accesit cum voluntate peccandi, vel aliquod peccatum scienter in conscientia reseruauit. Secundus est propter contemptum satisfactionis, vt quando satisfacere negligit, & contemnit. In duobus vltimis casibus, si vadit ad alium sacerdotem, vel eundem interiectu temporis iam oblitum, debet homo mala sua iterum confiteri. Et sic ex parte sacerdotis, est duplex defectus, scilicet, quia non potest absoluere, vel quia nescit. Ex parte etiam confitentis est duplex defectus, scilicet, quia cotemnit sacerdotis absolutionem, aut ligatione. Sunt alij duo casus, de quibus est controuersia inter doctores, vnus est de peccati alicuius oblitione, alius de recidiuatione. Sed potest dici quòd in his duobus casibus iterum omnia peccata confiteri sit consilium

Pœnitentia quid.

Actus pœnitentiæ.

Cur, & quando sit iteranda confessio.

Remissio pœnitentiæ ad superiorẽ.

Satisfactionis partes.

Iustificationẽ impij, quæ perficit.

Psal. 59.

Signum & res.

Iacob. vltimo.

lium non præceptum. Quinque autem sunt casus, in quibus est confitens ad episcopum mittendus, vel super eo Episcopus consulendus. Primus est de pœnitentia solenni, quæ ab ipso debet imponi, & per eum pœnitens reconciliari. Secundus est de excommunicatis, quos non potest sacerdos aliquando absoluere. Tertius est cum inuenerit sacerdotem, irregularitate contracta, propter quam debet ad Episcopum mittere confitentem, qui si potest eum absoluat, vel cum literis suis ad Papam mittat. Quartus est de incendiarijs. Quintus est si sit consuetudo, in aliquo Episcopatu, quòd certa crimina ad Episcopum mittantur, vt homicidium, & sacrilegium, & iste casus nõ est generalis. Satisfacere vt dicit August. est peccatorum causas excludere, & eorum sugestionibus, aditum non indulgere. Anselmus vero dicit. Satisfacere est debitum Deo reddere. Partes autem satisfactionis, tres communiter assignantur, scilicet ieiuniũ eleemosyna, & oratio. Ieiunium est contra carnis concupiscentiam. Eleemosyna contra cupiditatem oculorum. Oratio est contra superbiam vitæ. Item ieiunium ordinat nos ad nosipsos. Eleemosyna ad proximos. Oratio vero ad Deum. Item per orationem reconciliamur Deo, cui secundum Augu. per ieiuniũ, & eleemosynam facimus duas alas. Quatuor autem ad iustificationem impij requiruntur, duo ex parte Dei, scilicet gratiæ infusio, & culpæ expulsio. Et duo ex parte impij, scilicet motus liberi arbitrij, consonãs gratiæ aduenienti, & cordis contritio concordans gratiæ culpam expellenti. Hæc autem quatuor præcedit attritio, scilicet ad iustificationem præparatio, quæ est motus fidei & doloris, quamuis longo tempore semiplenus. Tanguntur autem hæc quatuor supradicta in illo versu. Cõmouisti terram & conturbasti eam, sana contritiones eius quia cõmota est. Gratia quippe aduenies in animam, commouet rationem, secundum quòd est potestas vel potentia liberi arbitrij, & conturbat voluntatem, per contritionem, & postmodum sanat per peccati expulsionem. Et horum redditur duplex ratio, scilicet commotio rationis, & conturbatio mentis, quæ præcesit, vnde subditur, quia commota est. Vnde cõmotio dicitur à con, quod est simul, quia tunc omnes vires super se pũguntur, & mouentur ad bonum. In sacramento pœnitentiæ est aliquod, quod est tantum signum, vt exterior pœnitentia secundum institutionem Ecclesiæ, in qua est sacerdotis absolutio tanquam formale, & confitentis humiliatio, siue quantum ad actum contritionis, siue quantum ad verbum accusationis, siue quantũ ad pœnam satisfactionis tanquam materiale. Aliud quod est tantum res, vt peccati remissio perfecta. Aliud quod est res & signũ, vt plenitudo interior.

De vnctione extrema. Sectio. 52.

SEquitur de vnctione extrema. Circa quam septem breuiter, sunt videnda, scilicet, quæ materia, quæ forma, quis dispensator, quis susceptor, quæ efficacia, quæ ad confirmationem differentia, & quæ significationis conuenientia. Materia huius sacramenti est, oleum simplex, sed consecratum ab Episcopo. Forma verò est vocalis expresio, oratio in ordinarijs contentarum. Huius sacramenti dispensatio, sacerdotibus competit ex officio, & hoc confirmat authoritas & ratio. Authoritas dicente Iacob. Quis infirmatur, inducat præsbyteros. Ratio etiam hoc confirmat, quia cum materia huius sacramẽti sit, oleum ab Episcopo consecratũ, consecratis debet manibus contrectari. Et sic cum sit medicina periclitantium, non ad solos Episcopos pertinet. Oleum autem consecratum, non ad aliquos laicos se extendit. Debent autem illud sacramentum suscipere, soli infirmi ratione vtentes, qui, scilicet potuerunt peccare veniaIiter, vel etiam peccauerunt, & hoc in mortis articulo existentes. Et sic patet quòd nec infantibus, nec naturaliter stultis, debet extrema vnctio dispensari, nec intrantibus iustum bellum, quia sacramenta Ecclesiæ non sequuntur fortunam, sed respiciunt naturam, nec etiam per sententiam condemnatis, quia tales, qualitercunque damnati, in Ecclesiæ facie sunt infames, nec mediocriter infirmantibus, quia adhuc possunt venialia iterare. Est autem huiusmodi sacramentum, tã finaliter quàm efficaciter contra venialia ordinatum, & quantum ad remissionem culpæ, & quantum ad dimissionem partis pœnæ. Valet etiam consequenter, ad recuperandam corporis sanitatem, si expediat infirmanti. Et quia venialia efficaciter tunc curantur, quando sic delentur, quod non amplius iterantur, tũc debet adhiberi ista medicina quando desperatur, de infirmantis vita. Si tamen contingat eum restitui sanitati, potest & debet propter venialia iterata medicina venialium iterari. Et quia venialia peccata per organa sensuum maximè contrahuntur, ideo partes tribus potentijs seruientes, inunguntur. Est enim triplex potentia, secundum quam anima regit corpus, & etiã contrahit iustum morbum, scilicet sensitiua, generatiua, & progressiua. Sensitiuæ deseruiunt os, oculi, nares, aures, & manus, generatiuæ lumbi, progressiuæ pedes. Et secundum hoc est infirmus in septem corporis partibus, inungendus, scilicet in labijs, in oculis, in manibus, in auribus, in naribus, in lumbis, & pedibus. Ex prędictis colligitur quòd inter hoc sacramentum, & sacramentum confirmationis, est differentia septiformis, scilicet in efficacia, in materia, in forma, in susciPiente, in dante, in loco, & in tempore. Nota tamen quòd vnctio quæ fit, in chrismate dicitur vnctio principalis, quadruplici ratione, scilicet ratione loci, quia fit in fronte, ratione ministri, quia ab episcopo, ratione elementi, quia de oleo mixto cum balsamo, ratione effectus propter abundãtiam gratiæ, quia ibi datur paracletus in magna abundantia. Iuxta quod nota quòd Chrismate, inunguntur baptizati in vertice, confirmandi in fronte, Pontifices in capite, reges vt dicitur in scapulis. In sacramento extremæ vnctionis, secundum exigentiam sacramentalis significationis, est aliquid quod est tantum signum, vt exterior vnctio. Aliud quod est tantum res, vt venialis morbi curatio. Aliud quod est res & signum, vt ipsa deuotionis excitatio in anima, quæ non est aliud, nisi quædam spiritalis vnctio.

Qui, & quando extremam vnctionem sint recepturi.

Effectus sacramenti.

7. Discrimina huius, à confirmatione.

Prima tonsura.

De ordine. Sectio. 53.

SEquitur videre de sacramento ordinis, quantum ad præparationem consignationis, quantum ad ordinis diffinitionem, quantum ad characteris impressionem, quantum ad debitam dispensationem, quantum ad rectam susceptionem, quantum ad significationem, & quantum ad status consummationem. Qui sunt ad ordines Ecclesiasticos assumendi, primo assignantur signaculo diuino, distinctiuo & instructiuo. Nam tondẽtur in capite, quod est membrum præcæteris nobile, & quia tonsura tam superius quàm inferiùs facta, formam habet coronæ, quæ est signum dignitatis Regiæ, innuitur quòd qui taliter ab alijs distinguuntur, ad officium nobile, scilicet ad regale sacerdotium assumuntur. Non tantum autem tale signum est signum distinctionis, sed etiam instructionis. In tali enim tonsura est superfluitatis amotio, in quo instruuntur clerici quid vitandum, quia superfluitas terrenorum. Est etiam summitatis capitis denudatio, in quo instruuntur quid amandum, quia fœlicitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

citas supernorum. Est figuræ orbicularis impressio in quo instruuntur quomodo conseruandum est, quia figura orbicularis est simplicissima, capacissima, & pulcherrima, ad inuenendum quòd taliter coronati, dicunt simplificari in intentione, amplificari in dilectione, pulchrificari in castificatione. Ordo sic diffinitur. Ordo est signaculum, in quo spiritalis potestas, traditur ordinato. Cum enim septem sint ordines, scilicet ordo ianitorũ, lectorum, exorcistarum, acolytorum, subdiaconorum, diaconorum, & sacerdotum. In ordine sacerdotali datur potestas, conficiendi corpus Christi verum, & absoluendi corpus Christi mysticũ, & hic ordo tanquam nobilissimus, debet habere alios sibi administrantes, respectu duplicis potestatis. In cõficiendo corpus Christi verum, sibi seruiunt subdiaconi, & diaconi, ita quòd potestas, & officium subdiaconi, est in accipiendo hostias à plebe. Potestas & officium diaconi, est eisdem à subdiacono susceptas sacerdoti offerre. In absoluendo autem corpus Christi mysticum, quatuor minores subseruiunt sacerdoti. Ita quòd potestas & officium ianitorum, est ad locum sacrum admittere. Lectorum est, documentum præbere. Exorcistarum est, auxilium præstare. Acolytorum est exempla monstrare. Hoc officio septiformi, dominus vsus fuit. Fuit nanque hostiarius, quando facto flagello eiecit negociantes de templo. Fuit lector, quando legit in synagoga, assumpto libro. Fuit exorcista, quando saliua sua tetigit linguam surdi & muti. Ostendit se acholytum quando dicit, Ego sum lux mundi. Fuit subdiaconus quando lauit pedes discipulorum, & linteo se præcinxit. Fuit diaconus quando post cœnam corpus & sanguinem suum, discipulis dispensauit. Fuit sacerdos dum seipsum in ara crucis obtulit, idem sacerdos & hostia. Et etiam quando in cœna, panem in corpus, & vinum in sanguinem commutauit. Character cum sit signaculum impressum, distinctiuum perpetuum Christo configuratiuum, imprimitur in quolibet ordine, non idem sed diuersus, ordine congruo non necessario, cum vnus possit recipi quamuis indebitè, alio prætermisso, ita quòd cum peruentum fuerit gradatim ad ordinem sacerdotis, in quo est status, quamuis septem sint gradus, vnus est tantum ordinis sacramẽtum, sicut vnam dicimus epistolam, quamuis habeat multas partes. In quolibet autem ordine, character imprimitur in eo signo, quod maiorem habet similitudinem ad signatum, & in quo principalis potestas, quam ordo respicit, significatur tradi ordinato. Ad quam significandum duo concurrunt exterius, scilicet traditio alicuius instrumenti, & expressio vocalis verbi, vt in signo visibili simul & audibili significetur dari, & hæc duo sunt essentialia, & intrinseca ordinis sacramento. Debet autem dispensari hoc sacramentum, cum magna discretione & solennitate, ac per hoc non à quolibet nec cuilibet, nec in quolibet loco, nec quolibet tempore, sed sub debitis signis, tam ex parte visus, quàm ex parte auditus: vt dictum est: solennitate nihilominus obseruata quantum ad tempus, & locum, officium, & personam. Requiritur autem multiplex conditio, vt dignè & debitè suscipiatur ordinis sacramentum, scilicet ex parte originis, vt non sit filius sacerdotis, vel spurius, vel etiam solenniter pœnitens. A corporis parte vt non sit corpore viciatus, demoniacus, epilepticus, à parte actionis, vt non sit homicida, vel aliter enormis peccator, à parte conditionis, vt non sit seruus, à parte conuersationis vt non sit curialis, à parte coniugationis vt non sit bigamus, à parte sexus, vt non sit mulier quæ non potest ordinari, nec de iure nec de facto, à parte sensus, vt non sit infantulus, in quo nondum viget iudicium rationis. In hoc sacramento est aliud, quod est tantum signum, vt exterior operatio in traditione alicuius instrumenti, & expressione verbi. Aliud quod est tantum res, vt spiritalis potestatis, collatio. Aliud quod est res & signum, vt interior characteris impressio. Colligex prædictis, quòd septẽ sunt ordines & non plures, quatuor sunt minores, qui dicuntur non sacri, quia post eorum susceptionem, potest clericus coniugari. Tres maiores, scilicet subdiaconatus, diaconatus, & præsbyteratus, in quo est status ordinum, hi dicuntur sacri, quia post eorum susceptionem non licet ordinatis, carnali operi deseruire, cum sint totaliter diuino cultui dedicati. Et sic patet quòd psalmistatus non est ordo, sed officium annexum ordini. Nec episcopatus est ordo, sed dignitatis nomen & officij. Colligas in vnum, nomina tam ordinum, quàm officiorũ, & dignitatum, vt deuenias ad vnum hierarcham Ecclesiasticæ hierarchiæ, & sic procede, psalmista, hostiarius, lector, exorcista, acolytus, subdiaconus, diaconus, præsbyter, archipræsbyter, episcopus, archiepiscopus, patriarcha, Pontifex summus.

Ordinis descriptio.

7. Ordinum actus in Christo. Ioan. 2. Mach. 21. Luc. 4. Mar. 7. Ioan. 8. Ioan. 13.

Character impressus.

Nemini manus cito imponenda.

Conditionis dignè suscipientis.

Gradatio ordinum.

De matrimonio. Sectio. 54.

SEquitur videre de sacramento matrimonij, quantum ad diffinitionem, quantum ad institutionem, & quantum ad contractionem, quantum ad diuisionem, quantum ad significationem, quantum ad bonum proueniens, & quantum ad impedimentum prohibens. Matrimonium diffinitur sic. Matrimonium est viri mulierisque coniunctio maritalis, inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens. Est autem institutum matrimonium à Deo in officium, in remedium, & in sacramentum, vel signum. In officium (inquam) procreandæ prolis, etiam in statu naturæ institutæ. In remedium, contra impulsum libidinis, in statu naturæ lapsæ. In sacramentum, siue signum, insolubilis cõiunctionis naturarum in Christo, diuinæ, scilicet & humanæ. Circa contractionem matrimonij nota, quòd per sponsalia de futuro initiatur, per mutuum consensum inter legitimas personas, per verba de præsenti expressum ratificatur, per carnalem copulam subsequentem consummatur. Circa sponsalia, nota, quòd ante septennium contracta de iure non valent, post septennium vero tenent. Et hæc quatuor modis contrahuntur, scilicet simplici promissione, fidei datione, siue iuramenti, interpositione, datis arrhis sponsalicijs & annuli subarrhatiõe. Sic autem contracta octo modis soluuntur. Primus est, voto solenni superueniente, vt si alter sponsorum, intret religionem. Secundus est superueniente matrimonio, vt si cum alia contrahat de præsenti. Tertius est superueniente affinitate, vt si cognoscat aliam consanguineam sponsæ suæ, & hoc possit fama vel facto probari. Quartus est incurabili infirmitate superueniente, puta lepræ, vel mutilatione alicuius membri. Quintus est altero se absentante, vt cum vadit in regionem longinquam, sine licentia alterius. Sextus est altero fornicante. Septimus est vtroque volente, scilicet cum ambo consentiunt, & mutuo se absoluunt. Octauus est minore petente, vt quando contractæ sunt sponsalia inter duos, quorum vnus est in ætate debita, alter non. Duobus primis modis soluuntur sponsalia ipso facto. Consequentibus vero per iudicium Ecclesiæ, Duplex est autem effectus sponsalium contractorum. Vnus est obligatio propter promissionẽ, vnde tales compellendi sunt ad matrimonium contrahendum, nisi timeatur vxoricidium, vel interueniat aliquis casuum prædictorum. Alius effectus est publicæ honestatis iustitia, quæ est quòd nullus consanguineorum sponsi potest contrahere cum sponsa, vel econuerso. Coniuncti matrimonialiter per Ecclesiam

Matrimonij descriptio.

Contractus matrimonij.

Impedimenta sponsaliũ.

Triplex modus separandi coniuges.

siam tripliciter separantur; aut simpliciter quantum ad vinculum cum ostenditur propter impedimẽtum, legitimum non fuisse coniugium inter eos, aut separantur ad tempus ad pœnitentiam faciendam, vt quando contra interdictum Ecclesiæ contraxerunt, aut separantur simpliciter quantum ad tempus in pœnam, propter aliquod crimen contra substantiam matrimonij perpetratum, vt quando alter coniugum fornicatur, tunc si petat innocens cum probatione adulterij absoluitur per Ecclesiam, à mutua cohabitatione vxoris, & debiti redditione. Sunt autem septem casus, in quibus potest adultera excipere contra petentem diuortium. Primus est si fornicari conuincitur. Secundus est si eam prostituat. Tertius cum credebat virum in bello esse defunctum, & nupsit alteri. Quartus si cognita est ab altero latẽter, quem credebat esse virum suum. Quintus est, si fuit vi oppressa. Sextus est, quando post adulterium reconciliauit eam sibi, & petijt debitum. Septimus est rarior casus, vt si infidelis repudiauit vxorem, & illa nuber alteri, si veniat ad fidem, debet eam recipere non obstante quòd fuit fornicata. In matrimonio ratificatio est aliquod, quod est tantũ signum, vt consensus exterior per verba, aut nutus expressus. Aliud quod est tantum res, vt vnio Dei, & animæ per gratiam, quæ tamen est separabilis per peccatum mortalis transgressionem, sicut illud matrimonium est separabile, per ingressum in religione. Aliud quod est res & signum, vt consensus interior animorum. In matrimonio consummato, est tantum signum consensus exterior, tantum res vnio naturarum inseparabilis in Christo, res & signum consensus mutuus animorũ.

Tria bona coniugij.

Tria sunt bona coniugij, scilicet bonum fidei, bonum prolis, bonum sacramenti. Fides est quòd suam cognoscat & non aliam, & hoc est bonum moris cadens in genere honesti. Bonum prolis cadit in genere conferentis, confert enim proles ad speciei cõseruationem, & ad numeri perfectionem. Bonum sacramenti, cadit in genere delectabilis. Tãta est enim ibi vnio, vt propter vxorem relinquat homo patrem, & matrem. Et sic patet quòd tria sunt in electione secundum philosophum, scilicet honestum, conferens, & delectabile. In hoc triplici genere sunt bona coniugij distributa, & sunt hæc bona numero tria, quia ad hoc quòd matrimonium sit completum tria potissimè requiruntur, scilicet institutio, vsus, & fructus. Ratione institutionis, est bonum sacramenti, ratione vsus debiti, est bonum fidei, ratione fructus conferentis, est bonum prolis.

De impedimentis matrimonij in generali. Sectio. 55.

CIrca impedimenta matrimonij, quia frequenter occurrunt est specialiter insistendum. De quibus est tenendum, quòd quædam sunt quę impediunt ex congruitate, sicut Ecclesiæ interdictũ, & feriarum tempus. Et ista dicuntur impedire contrahendum, sed non dirimere iam contractum. Quædam impediunt de necessitate, quia non stat cum eis matrimonij sacramentum. Vnde sic impediunt matrimonium contrahendum, quòd etiam dirimunt iam contractum. Hæc autem sunt numero duodecim, quæ versibus istis continentur. Error, conditio, votum cognatio, crimen, Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas. Si sis affinis, si forte coire nequibis. Hęc locianda vetant connubia, iuncta retractant. Tria sunt ex parte causæ efficientis, quæ est consensus, ad quem concurrit ratio & voluntas. Contra actum rationis est error, contra actum voluntatis est, vis siue violentia. Contra actum vtriusque, est conditio seruitutis, quæ impedit partim propter defectum libertatis, partim propter errorem. Tria ex parte causæ materialis. Nam matrimonium est, coniunctio voluntariè introducta, inter personas antea non coniunctas. Vnde coniuncti in proximitate, ad matrimoniũ sunt inepti. Coniunguntur autem quidam consanguinitate, quidam affinitate, quidam publicæ iustitiæ honestate, quæ contrahitur ex sponsalibus per verba de præsenti. Et sic sunt tria impedimenta, scilicet cognatio, affinitas & honestas. Tria sunt ex parte causæ formalis, quia matrimonium est vinculum, in quo est mutua potestas viri & vxoris. Hæc autem potestas impeditur, quãdo alter tradit potestatem corporis sui alij adhuc vjuente proprio, & sic est ligamen, aut quia dedicauit se Deo, & sic est ordo, aut quia mancipauit se Deo & prælato, & sic est votum. Tria autem vltima, sunt ex parte causæ finalis. Nam matrimoniũ est ad procreandam prolem ad cultum Dei, vel saltem in remedium tempestatis. Contra rationem generandi, vel remedii est impotentia coeundi. Contra cultum Dei qui est in fide, est cultus disparitas. Contra cultum Dei qui est in moribus, est criminis enormitas. Circa impedimentum quod prouenit ex errore, attendendum est quòd error potest esse circa personã, & circa proprietates personæ. Error circa personam consensum tollit, & matrimonium impedit, vt si credit consentire in Mariam de qua cogitat sensu interiori, consentit in margaretam, quæ offertur sensui exteriori. Si autem sit error circa proprietates personæ, non propter hoc matrimonium impeditur, vt si credat accipere diuitem & nobilem, quam postea deprehendit ignobilem, & pauperem. De proprietatibus autem personæ excipitur conditio seruitutis, quæ impedit matrimoniũ contrahendum, & dirimit iam contractum. Circa quod nota, quòd triplex potest esse error conditionis, scilicet pars vt cũ seruus credit accipere liberam & accipit ancillam, talis error non impedit. Aut conditionis melioris, vt cũ, scilicet credit accipere ancillam & accipit liberam, nec iste error impedit. Aut conditionis deterioris, vt cum credit accipere liberam cum sit liber, & accipit ancillam, talis impedit contrahendum & dirimit iam contractum, nisi velit in eam libere consentire. Circa votum nota diffinitionem Hugonis. Votum est testificatio promissionis factæ spontaneæ, quæ Deo & de his quæ Deo pertinent fieri debet. Item aliter diffinitur. Votum est melioris boni conceptio, cum deliberatione formata. Est autem duplex votum, simplex, & solenne. Simplex est, in quo non est in prælatum, translata potestas, impedit contrahendum, sed non dirimit iam contractum. Solenne votum est, quod solennizatur ordinis sacri susceptione, professionis emissione, habitus professorum assumptione, cũ alijs quæ ostendunt hominem professum impedit contrahendum, dirimit iam contractum. Circa crimen nota, quòd in septem generibus criminum, denegatur connubium. Primum est adulterium, cum occisione mulieris seu vxoris, scilicet fidei datione de ducenda vxore adultera, propria defuncta vel cum contractione de facto. Secundum est incestus. Tertium est raptus sponsæ alterius. Quartum est de eo qui insidians matrimonio, filium suum de sacro fonte leuauit. Quintum est de eo, qui occidit præsbyterum. Sextum est de eo qui occidit propriam vxorem, siue persequendo culpã adulterij, siue persequendo personam ratione odij. Septimum est solenniter pœnitens. In omnibus istis dispensatur præterquam in primo, quod respicit determinatam personam. Nam adulterium, cum vxoricidio, vel cum fideidatione, vel contractione de facto, respectu illius personæ, impedit contrahendum, & dirimit iam contractum. Item impotentia naturalis coeundi,

Error.

Cõditio.

Crimen.

si est

Universidad de Deusto
Biblioteca

si est temporalis non impedit. Si est perpetua impedit, & dirimit, si præcedit matrimonium. Si autem sequatur matrimonium non dirimit. Sic etiam de sectis dicitur. Ordo sacer triplex impedit contrahendum, & dirimit iam contractum. Minores ordines neutro modo, si voluerit ordinatus Ecclesiæ deseruire. De cultus disparitate nota, quòd infidelis dicitur aliquando, quia caret fide, non tamen fidei sacramento, vt hæretica baptizata, talis disparitas impedit contrahendum, & non dirimit iam contractum. Aut est infidelis carens fidei sacramento, & talis disparitas impedit & dirimit, etiam si mulier sit fidelis, quia caret baptismo, quia est ianua sacramentorum. Circa vim siue violentiam tene, quòd coactio potest fieri, vi siue metu. Vis est maior rei impetus qui repelli non potest, vt cum quis capitur, trahitur, ligatur, talis vis impedit, & dirimit. Metus est instantis periculi, trepidatio. Metus autem est duplex, scilicet leuis & iustus. Leuis est qui non cadit in constantem virum, vt quando parua est comminatio, vel per hominem parua potentem. Coactio per hunc modum siue metus non dirimit, nec impedit. Iustus metus est qui potest cadere in constantem virum, vt quando verisimile est, quòd malum inferet qui minatur, & talis coactio tollit consensum, & secundum iura impedit matrimonium, & dirimit iam contractum. Circa ligamen nota, quòd quantumcunque fiat diuortium inter coniuges, propter crimen adulterij, quantum ad thorum & cohabitationem manent personæ sic separatæ innubiles cum alijs, cum inter eos quandiu vixerint ambo, permaneat indissolubile vinculum & ligamen. Circa honestatem publicæ iustitiæ nota, quòd qui contrahit sponsilia cum aliqua post septennium, & decedit ante consummatum matrimonium, ex tali honestate retrahuntur consanguinei sponsi defuncti, à contractione matrimonij cum relicta, & hæc honestas impedit contrahendum & dirimit iam contractum.

Ordo.

Cultus disparitas.

Vis.

Ligamen.

Honestas.

De impedimentis affinitatis, & cognationis in speciali, & primo de affinitate. Sectio. 16.

Affinitas, & consanguinitas differunt.

DE duobus impedimentis, quæ restant, speciali ter est videndum, scilicet de affinitate & cognatione. Et primo de affinitate. Circa quam primo est, notanda triplex differentia. Secundo notanda est, triplex notula. Differt ergo primo inter esse affinem, & consanguineum. Consanguinitas enim venit carnis propagatione. Affinitas autem ex carnali cõmixtione, præsupposita consanguinitate quæ diffinitur sic. Affinitas est proximitas personarum, ex carnali copula prouenies omni carens parentela, quantum est de se, supple. Vnde si quis cognoscit mulierem efficitur affinis omnibus consanguineis mulieris, & econtra. Secundo differt inter affinitatem, genus & gradus. Nam genus attenditur, penes plurificationem commixtionem carnis. Gradus verò ex parte sanguinis, & propagationis. Propter quod dicebatur antiquitus. Mutat nupta genus, sed generata gradum. Erant enim quondam, tria genera affinitatis. Primum erat ex consanguinitate, & prima carnis commixtione. Verbi gratia. Si frater tuus contraxit cum Maria, illa erat tibi affinis in primo genere. Secundum erat ex affinitate & secunda carnis commixtione, vt si Maria mortuo fratre tuo contraxit cum Martino, ipse erat tibi affinis in secundo gẽnere. Tertium erat ex secunda affinitate & tertia carnis cõmixtione, vt si Martinus defuncta Maria contraxit cum Guillota, ipsa Guillota erat ibi affinis in tertio genere. Et sic nupta mutabat genus, generata vero siue propagata mutabat gradum. Nam si Maria mortuo fratre tuo ex Martino filiam genera sset, & illa filia fuisset tibi affinis in secundo gradu quasi neptis, & non in secundo genere. Hodie verò cessant illa tria genera præter primum, & filia generata ex cognata tua ex alio viro nihil dicetur tibi attinere. Et sic tertio differt vtrũ mulier affinis genere ex consanguineo vel extraneo. Nam si generet ex consanguineo proles genita attinet tibi, gradu consanguinitatis. Si vero ex extraneo, attinet tibi proles genita gradu affinitatis, vt dictum est secundum iura antiqua. Secundum vero iura moderna, nihil tibi attinet proles illa. His visis, tres notulæ sunt ponendæ. Quarum prima est quòd in primo genere affinitatis, non licet contrahere vsque ad quartum gradum inclusiue, sicut & de consanguinitate dicitur. Si autem quartum gradum velis agnoscere, recurre ad personam mediante qua affinitas est contracta, & quoto gradu distat ab illa, tanto gradu distat à persona, cui est affinis, vt si contraxisti cum muliere factus es affinis consanguineis mulieris, & quoto gradu aliquis est consanguineus mulieris tuę, toto gradu est tibi affinis, & si attinet sibi in quarto gradu consanguinitatis, attinet tibi in quarto gradu affinitatis. Et sicut non licet vxori tuæ contrahere cum tali, ita nec tibi. Secunda est, quòd ex quo affinitas est cõtracta, mortua persona mediante qua est contracta, nihilominus manet, quia sicut vinculum consanguinitatis est perpetuum, sic etiã affinitatis. Tertia est, quòd affinitas non solum contrahitur, per coitum coniugalem, sed etiam per fornicatorium.

De cognatione triplici. Sectio. 17.

Consanguinitatis descriptio.

SEquitur videre de cognatione, quæ distinguitur triplex, scilicet carnalis, spiritualis, & legalis. De singulis videndum est per ordinem. Et primo de carnali. Circa quam primo ponenda est triplex diffinitio. Ergo videndum est quid sit cõsanguinitas, & quomodo diffinitur. Secundo adiungenda est triplex notula. Primo consanguinitas est, vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. Secundo videndum est quid sit linea. Linea est ordinata collectio personarum, consanguinitate coniunctarum, ab eodem stipite descendentiũ, diuersos gradus continens. Et quia ordo potest attendi quantum ad id quod est supra, vel ad id quod est infra, vel ad id quod est iuxta, tres lineæ assignantur. Quædam ascendentium, in qua sunt gradus isti, pater & mater, auus & auia, proauus & proauia, ab auus & ab auia, atauus & atauia. Quædam est descendentium, in qua sunt, filius & filia, nepos & neptis, pronepos & proneptis, abnepos & abneptis, atnepos, & atneptis. Quædam est transuersalium, in qua sunt duo fratres, filij duorum fratrum, nepotes duorum fratrum. Tertio videndum est quid sit gradus. Gradus est habitudo personarum distantium, qua cognoscitur quota generis differentia, duæ personæ differunt seu distant inter se. Nunc ponendæ sunt tres notulæ. Quarum prima est, quòd non licet contrahere cum aliqua consanguinea, vsque ad quartum gradum inclusiuæ. Secunda est quòd toto gradu, personæ descendentes à stipite, distant à seinuicem quoto distant à stipite. Tertia est, quòd quando personæ inæqualiter distant à stipite, vtpote vna in secundo gradu, alia in quinto, quòd linea consanguinitatis & gradus, computari debet secundum differentiam personæ magis remotæ. Circa cognationem spiritualem, primo videndum est quid sit. Est autem cognatio spiritualis propinquitas, siue proximitas, prouenies ex sacramentali donatione, vel ad id tentione. Secundo videndæ sunt eius differentiæ, quæ sunt tres. Cõpaternitas, quæ est inter patrem spiritualem

Gradus quid.

Cognatio spiritualis.

ritualem & patrem carnalem: Paternitas, quæ est inter patrem, qui suscipit, & eum quòd suscipitur, siue sit masculus siue fœmina. Fraternitas, quæ est inter filium spiritualem & filium carnalem, vniuersaliter & præcisè, non enim se extendit nisi ad eum qui suscipitur. Tertiò videndum est, quot modis contrahitur, quia dupliciter, scilicet indirectè, vt cum alter coniugum fit compater alicuius per actum coniugis. Directè vt cum aliquis fit compater alicuius per actũ proprium, vt quando ipse personaliter, de fonte suscipit filium alicuius. Secundum istum duplicem modum, intellige istos versus. Quæ mihi, vel cuius mea natum de fonte leuauit. Hæc mea commater fieri mea nequit vxor. Si qua meæ natum non ex me fonte leuauit. Hanc post functam meam nón inde vetabor habere. Contrahitur autem hæc cognatio per catechismum, baptismum, & confirmationem. Sed per catechismum adeò exiliter, vt vix impediat matrimonium contrahendum, non autem dirimit iam contractum. Per baptismum verò & confirmationem, contracta cognatio spiritualis, secundum triplicem differentiam supradictam, impedit contrahendum & dirimit iam contractum. Modo videndum est breuiter de cognatione legali, quæ sic describitur. Cognatio legalis est, proximitas prouenies ex adoptione. Triplex autem oritur cognatio, per adoptionem. Vna est quasi descendentium, quæ attenditur inter adoptantem, & filiam, vel neptem adoptatam, & inter ipsos non potest contrahi matrimonium. Alia est quasi à latere, quę attenditur inter filium naturalem, & filiam adoptiuã, & isti quandiu sunt in potestate patris, non possunt matrimonio cõiungi, emancipati vero possunt matrimonio copulari. Alia est quasi affinitas quædam, quæ attenditur inter adoptatum & vxorem adoptantis, vel inter adoptantem & vxorem adoptati. Inter istas non potest matrimonium celebrari. Nota quòd carnalis cognatio, sumitur penès legem naturalem, spiritualis penès diuinam, legalis penès legem humanam. Prima respicit bonum naturæ. Secunda bonum gratiæ. Tertia bonum fortunæ. Prima corpus, secunda animam, tertia coniunctum.

Cognatio legalis.

Præmiorum bonorum triplex.

CENTILOQVII QVARTA PARS.

Quæ 3. Sectionibus est contenta.

De triplici differentia præmij. Sectio. I.

POSTQVAM visum est de bono inquantum tenet rationem meriti, videndum est iam vltimo de bono inquantum tenet rationem præmij. Circa quod breuiter sunt tria videnda, scilicet triplicis præmij differentia, viæ expedientia, & gaudij sufficientia. Quantum ad primum tenendum est, quòd triplex præmium legitur in scriptura, scilicet præmium quod dicitur aureola, & præmium quod dicitur fructus, & præmium quod dicitur aurea. Aurea est merces incorruptibilis, & æterna veritate & bonitate. Comparatur autem talis merces aureæ propter tria. Aurea enim est corona de auro. Corona autem debetur filio regis. In qua etiam quantum est in se, non est reperire principium neque finem. Et materia de qua est, scilicet aurum est inter cætera metalla maximè incorruptibile. Præmio ergo quod dicitur aurea præmiantur, qui transeunt ad regni hæreditatem, ad Dei æternitatem, ad sui soliditatem siue incorruptibilitatem. Hoc autem præmium debetur cuilibet virtuti, & præcipue redditur charitati, & alijs virtutibus gratia charitatis. Nam si finalis charitas amittatur, illud præmium nulli datur. Et quia est bonũ increatum, de quo percipitur ista merces, dicitur autem nunc aurea, nunc præmium substantiale, nunc bonum essentiale. Aureola vero est gloria incorruptionis, secundum profectum trium virium animæ, vel in carne operantium. Tres quippe naturales potentiæ, scilicet rationalis, irascibilis, concupiscibilis in actus perfectissimos, egrediuntur respectu carnis, tribus virtutibus informatæ, scilicet prudentia, temperantia, & fortitudine. Temperantia habet suum perfectissimum actũ, & difficillimum, qui est semper seruare carnem suam integram, absque omni contagione venereæ actionis, quod faciũt virgines, ratione cuius debetur eis aureola virginum. Fortitudo habet suum actum difficillimum, quem in carne transfigit, & exercet mediante carne, vti est sustinere mortem pro iustitia, & veritate, quod faciunt martyres, ratione cuius debetur eis aureola martyrum. Prudentia quoque habet actum sũ difficillimum, quem transfigit & exercet in carne quæ aggrauat animam, & hic est docere alios in fide, & moribus, quod faciunt doctores, ratione cuius debetur eis aureola prædicatorũ. Aureola igitur virginum est gloria de incorruptione carnis, attestante incorruptione mentis. Aureola martyrum est, gloria de inuicta sustinentia mortis, vsquequo aliquis perseuerauerit vsque ad mortem, pro fide, & iustitia patientes. Aureola prædicatorum est gloria, de incorruptione doctrinæ ad alterum prolatæ, verbo, & mente, & exemplo. De hac aureola prædicatorum dicitur. Quæ est mea spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Deũ? In signum huius triplicis aureolæ debitæ tribus generibus saluandorum, præmittuntur in aliquibus Ecclesijs antiphonis beatæ Mariæ versiculi, in signum aureolæ virginum. Antiphonis Beati Pauli Apostoli, pro prædicatoribus. Antiphonis Beati Laurentij martyris pro martyribus. Et nota quòd pro quatuor datis maximis, quæ dat homo iustus Deo, ab eo recipit quatuor dona maxima. Nam pro bona voluntate informata charitate recipit aureã. Pro bona doctrina fidei & morum, recipiunt prædicatores aureolam. Pro sustinentia mortis, recipiunt martyres suam. Pro incorruptione carnis, virgines habent suam aureolam. Præmium quod dicitur fructus, attenditur secundum vnum prædictorum, scilicet secundum continentiam virginalem. Et diuersificatur fructus, secundum quòd diuersificatur continentia. Est enim continentia coniugalis abstinens se, ab omni coitu illicito, non tamen ab omni coitu. Huic respondet fructus tricesimus, in quo est denarius, qui æterna significat, & ternarius triũ bonorum coniugij, scilicet prolis, fidei, & sacramenti, quæ ad denarium referuntur. Est continentia vidualis abstinens se, ab omni coitu in carne corrupta respectũ temporis, & personæ à posteriori tantum, cui respondet fructus sexagesimus. In quo etiam denarius æterna significans, & senarius operum, in quibus propter denarium æternorum debent viduæ exerceri secundum Apostolum. Quorum operum primum est reddere parentibus vicem. Secundum est instare obseruationibus, & orationibus. Tertium est filios educare. Quartum pauperes hospitio recipere. Quintum sanctorum pedes lauare. Sextum tribulationem patientibus subministrare. Est tertio continentia virginalis, abstinens se in carne incorrupta respectu cuiuslibet temporis, & personæ ab omni coitu, cui respondet fructus centesimus, qui constat ex denario in se ducto. Iste quidem competit virginibus, quæ in terra manentes angelicam ducunt vitam, & tantum interius sibi va-

Aureola triplex.

Præmium fructus.

1. Thes. 2.

1. Thi. 5. 6. opera vidualis castitatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bi vacant propter æternum bonum, quod est denarium in se ducere. Castitas coniugalis bene excolit terram suam, vidualis melius, virginalis optimè. Et nota quòd cum virginitas sit in carne corruptibili, perpetuæ incorruptionis meditatio, virginitas tria dicit. Primum est abstinentia ab omni coitu illicito. Secundum est abstinentia ab omni coitu licito. Tertium est integritas mentis & carnis. Quantum ad primum dicit habitum virtutis, huic debetur aurea, quantum ad secundum dicit virtutis statum, huic debetur fructus centesimus, quantum ad tertium dicit decorem, huic debetur aureola. Fructus autem in virginibus determinat ante se aureolam. Aureola vero præsupponit auream. Voluntati enim continendi propter Deũ debetur aurea, sed cum additur in carne incorrupta, superadditur ei aureola, quia sic est cõtinentia in suo summo. Vlterius cum additur, respectu cuiuslibet temporis & personæ, debetur ei fructus centesimus.

De expedientia ad præmium. Sectio. 2.

SEquitur videre de his, quæ animam expediunt ad gloriæ supplementum. Retardatur enim anima exuta, quamuis gratia finali informata dupliciter, ne totaliter feratur in Deum, scilicet propter cremabile quod secum traxit, & propter corpus suum socium quod dimisit. Contra primum, expeditur per Ecclesiæ orationes, & suffragia viatorum. Contra secundũ, expeditur per consummationem iustitiæ siue per remunerationem corporum resumptorum. Primo ergo videamus qualiter animabus in purgatorio retardatis, valeant suffragia viatorum. Et post de resurrectione mortuorum. Prosunt autem Ecclesiæ suffragia defunctis, non quibuscunque, sed mediocriter bonis, vtpote illis qui sunt in purgatorio, non valde malis, vt illis qui sunt in inferno, nec valde bonis, vt illis qui sunt in paradiso, sed potius eorum orationes & merita militanti Ecclesiæ suffragantur, quia nobis adhuc miseris, multa per eos beneficia impetrantur. Prosunt autem suffragia sic impensa secundum magis & minus, vel pro diuersitate meritorum in mortuis, vel pro solicitudine charitatis in viuis. Prosunt inquam ad pœnarum mitigationem, vel ad celeriorem liberationẽ, prout diuina prouidentia voluerit dispensare. Suffragia autem quæ valent præcipue in remedium defunctorum, his versibus continentur. Missa frequens, crebræq; preces, ieiunia sacra. Prosunt defunctis, prodest eleemosyna sancta. Cum autem per diuina munera & propria merita, necnon & aliena suffragia, animæ ad gloriam tranlierint angelorum, adhuc tamen secundũ sanctos propter naturalem inclinationem ad corpus, à contemplatione plena, & fruitione perfecta retardantur. Vnde videndum est de resurrectione, de qua secundum fidem catholicam est tenendum, quòd omnia corpora hominum resurgent in generali iudicio, non existente in eis distantia quantum ad ordinẽ temporis, sed potius quantum ad ordinem dignitatis. Mali enim non in melius mutabuntur, sed in bonis natura seruabitur, & vitia atque defectus detrahentur. Omnes quippe resurgent in integro corpore, plena ætate, & debita mensura membrorum, in eisdem corporibus numero, & eisdem partibus constitutis, salua totius veritate naturæ, non solum quantum ad membra principalia & humiditatem radicalem, verum etiam saluis capillis & membris cæteris, quæ ad corpus decentiã pertinebunt, ita quòd in quascunque auras pulueris humani corporis dispersus fuerit, ad eandem redibit animam, quæ hominem prius vt viueret & crescere animauit. Et quia electi debent esse conformes primogenito mortuorũ, id est, domino nostro Iesu Christo, in quo nullus fuit omnino defectus, necesse erit, vt si aliquod membrorum deerat, suppleatur, & si aliqua superfluitas inerat, auferatur, si aliqua membrorum inordinatio, corrigatur. Si paruus erat, ad quantitatem ætatis Christi, quã habebat paruulus, in ratione quamuis non in mole, virtute diuina deducatur. Si decrepitus, ad eandem ætatem deueniet. Si gigas, ad eandem, si nanus deficiens, ad mensuram congruam limitetur, vt sic omnes sancti integri & perfecti, occurrant in virum perfectum, in mensurã ætatis plenitudinis Christi. Eph. 4. Erunt autem in corporibus electorũ, quatuor conditiones nobilissimæ, quæ dotes dicuntur, in quibus cætera bona includuntur. 4. dotes beatorum corporũ. Quæ quidem dotes sunt claritas, agilitas, impassibilitas, & subtilitas, quæ sic corpus perficiunt, quòd ordinãt ad animæ actionem, quæ duplex est, scilicet cognitio, & dilectio. Claritas habet ordinem ad cognitionem, aliæ tres dotes, ad dilectionem. Consistit autem dilectio, quæ est delectatio magna, in coniunctione conuenientis cum conuenienti. Est itaque agilitas, vt coniugatur anima Deo, impassibilitas, vt non retrahatur, subtilitas, vt nihil interponatur inter diligens & dilectum. Potest autem sumi sufficientia harum dotium, penes causam materialem sic. Corpus humanum quatuor habet defectus, ex quatuor elementis quibus componitur & subsistit. Ab aqua habet passibilitatem, quæ est elementum fluuidum. Contra hanc defectum habet impassibilitatem. A terra, habet opacitatem, contra quam habet claritatem. Ab igne, qui consumit, habet animalitatem, secundum quam alimonijs reddit ponderosum, contra quem defectum habet agilitatem. Ab aere, qui cedit cuilibet impellenti, habet infirmitatem, contra quam habet subtilitatem siue penetrabilitatem, per quã corpori glorioso erit peruium omne durum.

Suffragia pro defunctis.

Effectus suffragiorum.

Resurrectio generalis.

De sufficientia gaudij. Sectio. 3.

IAm ad gaudij sufficientiam est tertiò, siue vltimò transeundum. Tres dotes animæ gloriosæ. Circa quam breuiter est attendendum, quòd gaudium sufficiens, perficitur & completur in tribus dotibus animæ, quæ sunt aperta visio summi veri, certa tentio summi ardui, perfecta dilectio summi boni. In primo perficitur rationalis, in secundo irascibilis, in tertio concupiscibilis. Primum est præmium fidei, secundum præmiũ spei, tertium præmium charitatis. Sunt autem quidam ternarij in superiori facie animæ, quibus ab imò sui vsque ad summũ Dei peruenit, & quiescit. Sunt tria subiecta, scilicet tres potentiæ naturales, rationalis, irascibilis, & concupiscibilis, quæ tanquã fundamenta bonis spiritualibus substituuntur. Sunt tres habitus virtutum theologicarum, scilicet fidei, spei, & charitatis, quæ à Deo gratis ad informationem trium virium prædictarum infunduntur, & quibus ipse potentiæ diriguntur. Sunt tres actus qui à prædictis potentijs, mediantibus tribus habitibus supradictis, scilicet tribus virtutibus theologicis eliciuntur, scilicet credere, assentiendo summæ veritati propter se, & super omnia. Sperare, intendendo summæ largitati propter se, & super omnia. Diligere, complectendo summam bonitatem propter se, & super omnia. Sunt tria obiecta, ad quæ tres actus egredientes à tribus potentijs virtute trium habituum terminantur. Ista autem obiecta sunt veritas increata, maiestas increata, & bonitas, ita quòd summum verum est obiectum fidei, summum arduum est obiectum spei, summum bonum est obiectum charitatis. Verum (inquam) sub ratione veri, arduum sub ratione ardui, bonum sub ratione boni. Et respiciunt hæc omnia, statum & meritum viatorum. Sunt etiam tria præmia, scilicet cognitio siue intelligentia veritatis infallibilis, possessio siue permanentia dignitatis inamissibilis, dilectio siue complacentia boni infatigabilis. Et sic potest

Præmium trilex.

test colligi ex prædictis, ꝙ in gloria cœlesti erit præmium substantiale, consubstantiale, & accidentale. Substantiale & ex parte animæ, consistit in Dei visione aperta, Dei tentione secura, Dei dilectione perfecta, & hæc est prima stola. Cõsubstantiale ex parte corporis, consistit in claritate, impassilitate, agilitate, & subtilitate, & hæc est secunda stola. Accidentale consistit in tribus aureolis, quæ non sunt omnium saluandorum.

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRAE.

De tribus ternarijs peccatorum infamibus tractatus.

Tres peccatorum generales diuisiones.

RES sunt ternarij peccatorum infames. In primo est peccatum originale, mortale, & veniale, ad quæ omnia alia peccata reducuntur. In secundo est peccatũ cordis, oris, & operis. Et his tribus modis omnia peccata committuntur. In tertio est concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Et ab his tribus omnia peccata oriuntur. Quantum autem ad primum nota, quòd illa tria possunt distingui secundum naturã corporalis infirmitatis. Est enim quædam infirmitas, quæ cum natura producitur, sicut podagra. Est quædam per quam tota vita destruitur, sicut febris continua. Et est quædam per quam natura debilitatur, sicut febris discrasia. Secundum hunc modum, ista tria peccata distinguuntur. Nam peccatum originale est illud, quod cum natura traducitur. Et ideo dicitur. Omnes nascimur filij iræ. Peccatum mortale est illud per quod tota vita spiritualis destruitur, vel consumitur. De quo dicitur. Anima quæ peccauerit ipsa morietur. Peccatum veniale est illud, per quod natura debilitatur. Et ista duo sic differunt. Nam peccatũ veniale est in anima, sicut pũctura pulicis in corpore, quæ modicum lædit, sed peccatũ mortale est in anima, sicut morsus serpentis in corpore, qui veneno hominẽ interficit. Vel aliter potest patere sub tali exemplo. Peccatum mortale opponitur charitati, sed veniale opponitur feruori charitatis. Vnde sicut homo quãdo proijcit in ollam feruentem modicum aquæ frigidæ, impedit feruorem, sed non tollit caliditatem, ita peccatum veniale impedit feruorem charitatis, quia ex hoc efficitur homo tepidus, sed non tollit charitatem, quia compatiuntur se ad inuicem in eodem subiecto, sed mortale destruit totum, sicut si homo proijceret in ollam feruentem aquam frigidam in maxima copia, & feruorem impediret, & caliditatem extingueret. Sic ergo differunt mortale, & veniale.

Eph. 2.

Ezech. 18.

Simile.

Simile.

De originali peccato.

Peccatũ originale qualiter ab alijs differat.

CIrca originale nota, ꝙ ab alijs in quatuor distinguitur, quia habet vnitatem, communitatem, æqualitatem, & differentem, qualitatem. Primo vnitatem habet, quia est vnum in omnibus: nam in vno homine, est vnũ numero, in omnibus, est vnũ proportione respectu ad vnum principium. Alia autẽ peccata sunt varia diuersa. Quod autem peccatum originale sit vnum, patet ex ipsa natura cum qua traducitur, quia sicut humana natura est vna, ita infectio naturæ est vna. Et hoc potest patere multis exemplis. Videmus enim quòd arbor vnius naturæ multa folia habet, & tamen omnia folia eandem figuram habent. Et arbor vna multos fructus producit, qui similem saporem habent. Simile est in proposito, quia ab vno homine omnes homines producuntur. Et quia ipse primus homo peccatum originale commisit, ideo in omnes posteros transmisit. Ideo dicitur. Sicut per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mundum. Rom. 5. Secundò habet communitatem, quod de alijs non contingit. Peccatum enim mortale non est in omnibus, quia non fuit in Ioanne Baptista, Ieremia, & multis alijs, & etiam veniale, quia non fuit in Beata Virgine. Aug. Cũ de peccatis agitur, nolo de virgine fieri mentionem. Sed originale omnibus est commune, qui per carnalẽ originem descenderunt. Et quia Christus non descendit ab Adam per originem carnalem vel seminalem, ideo peccatum originale non contraxit. Et ideo dicit Augu. ꝙ esse sine peccato, solius est redemptoris, qui fuit sine peccato contracto & commisso. Et si aliquis alius miraculosè ex carne humana formaretur, peccatum originale non haberet, quia ab Adam secundum legem communem, scilicet concupiscentiæ non descenderet. Cum autem omnes ab eo secundum legem prædictam descendant, id est secundum seminalem rationem, omnes contrahunt originale peccatum, cuius signum est mors, quæ est stipendium originalis. Vnde Paulus. Stipendia peccati mors. Vnde sicut omnes morimur, ita omnes originale contrahimus, sed si aliquis non contraheret, redemptione facta per Christum nó indigeret, quod est hæreticum, & à fide catholica alienum. Tertiò habet æqualitatem. In alijs peccatis magna diuersitas est, quia homicidium est maius peccatum quàm furtum, & adulterium quàm fornicatio, & sic de alijs. Et in venialibus sunt etiam gradus penes illa tria, quæ dicit Apostolus, id est Lignum, fenum, stipulam, sed peccatum originale æquale est in omnibus, quia est à principio naturæ, quæ æqualiter est in omnibus. Quartò habet differentem qualitatem, quia reliqua peccata ideo sunt peccata, quia voluntaria, & si non essent voluntaria, non essent peccata, sed peccatũ originale non est voluntarium voluntate contrahentis, sed tantum voluntate primi originantis. Alia etiam peccata non traducuntur in filios à parentibus, sed originale traducitur. Et ratio huius est, quia in quolibet homine duo sunt natura, & persona. Ea quæ sunt personæ, non traducuntur à parentibus in filios. Non enim pater traducit in filios virtutes & sciẽtiam, quas proprio studio acquisiuit, nec peccata, quæ proprio actu commisit, sed ea, quæ pertinent ad naturam speciei à parentibus in filios traducuntur, nisi aliquod eueniat impedimentum. Vnde oculatus, generat oculatũ. Et sic cum originale peccatum sit naturę, à parentibus in filios traducitur. Sed peccatum mortale cũ sit peccatum personæ, in filios non traducitur. Huius exemplum, scilicet peccati originalis in rebus sensibilibus apparet. Si aliquis vellet haurire de fonte aquam, quæ esset turbida, & corrupta, hauriendo aquam, hauriret corruptionem. Simile est in proposito, quia cum tota natura sit corrupta per peccatum originale, ꝙnicunque recipit naturam, simul recipit & peccatum. Item alio modo. Omnes homines qui nascuntur ex Adam, possunt considerari vt vnus homo, inquantum conueniunt in natura, quam à primo parente accipiunt, & sic multi homines ab Adam deriuati, sunt tanquam multa membra vnius corporis. Actus autem vnius membri corporalis, non est voluntarius voluntate ipsius manus, sed voluntate ipsius animæ, quæ primò mouet membra.

1. Cor. 3.

Peccatũ originale est peccatum naturę. Exemplũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde homicidium quod manus committit, non imputatur manui ad peccatum secundum se, vt diuisa à corpore, sed imputatur ei, inquantum est hominis aliquid, per quod mouetur, quia à principio hominis est motio. Sed inordinatio quæ est in homine isto, non est voluntaria voluntate, scilicet ipsius hominis, sed voluntate primi parentis. Vnde inordinatio Adæ, in qua omnes originaliter fuimus, redundat in omnes. Sic calefactio epatis redundat in faciem. Videmus enim, quòd illi qui habent epar calefactum, habent vultum croceum, propter colligationem membrorum ad vnum principium.

Quid sit originale pecca.

NVnc autem videndū est, quid sit originale peccatum. Circa quod sciendum, ꝙ sicut quilibet artifex opus suum ordinat & disponit, vt possit consequi debitum finem, ita Deus hominem ordinauit, vt posset peruenire ad vltimum finem. Cum igitur finis humanæ naturæ, omnis naturæ facultatem excedat, non poterat homo ad prædictum finem peruenire, & ideo Deus addidit humanæ naturæ donum iustitiæ naturalis, quæ quidem iustitia in hoc consistebat, ꝙ quandiu fuit anima Deo subiecta, ipsi animæ subijciebantur omnes vires corporis, & ipsum corpus, ita ꝙ nullus motus poterat esse in corpore, sine imperio rationis. Vnde in elementis ex quibus corpus componitur, non fuisset aliqua pugna, nec in humoribus aliqua discrasia, si anima Deo perfectè subiecta fuisset. In viribus etiam corporis & animæ non fuisset motus contra imperium rationis, quia nec concupiscentia tetendisset effrenatè in delectabile præter regulas rationis, potentias animæ & vires corporis regulantes, quantū ad obiecta & actus earum. Et ideo statim amoto primo ordine, etiam secundus ordo est rationabiliter mutatus, quia quācito anima fuit inobediens Deo, & corpus fuit inobediens animæ. De qua inobedientia dicitur. Video aliam legem in membris meis, repugnantē legi mentis meæ, &c. Illud ergo quod hunc ordinē priuat, dicitur peccatum originale, id est priuatio originalis iustitiæ. Quod tali patet exemplo. Corpus in statu innocentiæ erat sicut equus infrenatus, qui ducitur secundum voluntatem sessoris, sed postquam frenū deponitur, inordinatè mouetur. Ita enim Deus in primo statu infrenabat corpus, quod moueri non poterat, nisi secundum regiminis rationis, sed postquam homo peccauit, Deus frenum deposuit, & subtraxit, & sic effrenatè effertur contra imperium rationis. Hoc est, quod dicitur. Caro concupiscit aduersus spiritū. Ex isto peccato multi defectus sunt in homine, sicut ex graui infirmitate corporali relinquūtur reliquiæ infirmitatis pręteritæ, scilicet debilitas in operando, alteratio gustus in appetēdo, visus in respiciēdo, gressus in ambulādo. Sic ex originali peccato quædam reliquiæ relinquuntur, quæ vulnera appellantur. Quod sic patet. Quandiu fuit anima Deo subiecta, nihil inordinatum contingebat in carne, nec in viribus animæ. Nam desiderium ordinatè ferebatur in suum delectabile, & animus in aggressibile, & intellectus in intelligibile, & voluntas in appetibile. Ex quo autē anima recessit à Dei imperio, statim inordinatio, & contradictio in omnibus accessit. Et sic desiderium vulneratum concupiscentia, animum discrasia, intellectum ignorantia, voluntatē malitia habuit. Sunt ergo ista quatuor vulnera ex primo peccato inflicta. Quorum primum, scilicet concupiscentia, est quasi vulnus insanabile, vnde miro modo inimicatur animæ, ideo assimilatur cuidam animali, quod vocatur hydrus, quod mirabiliter inimicatur cocodrillo. Cum enim sit animal venenosum inuoluit se in herba, quam cocodrillus deglutiens, ex veneno moritur, & hydrus de ventre eius exit illæsus, sic concupiscentia inuoluit se delectationibus, & homo deglutiens mundi delectabilia, deglutit concupiscentiā, qua anima venenatur, & priuatur vita gratiæ. Hæc est ergo plaga insanabilis, quæ quanto magis degustatur, tanto magis degustans famelicus redditur, vel efficitur. Et ideo dicitur in Prouerbio, & habetur 7. Ethi. Quid oportet bibere eum, quem aqua suffocat? Quasi diceret. Sicut aqua suffocat non satiat, ita concupiscentiæ deditum, nihil est quod satiet. Hæc est plaga, quæ omne bonum eradicat spirituale, ideo dixit Daniel seni, qui in concupiscentiam Susannæ exarserat. Concupiscentia subuertit cor tuum. A corde siquidem procedunt sensus, & motus, & corporales actus. Vnde destructo corde, omnia illa destruuntur. Et sic concupiscentia cum cor subuertit, omnia alia bona consumit. Secunda plaga est ignorantia, quæ vulnerat intellectum. Psalmus. Lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum. Sed amisso visu, amittitur omne gaudium, secundum illud. Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cęli non video? Et hoc ideo, Quia dulce lumen & delectabile est oculis, videre solem. Et ratio huius est, quia vt dicit sapiens, inter omnes sensus visus est diligibilior. Sed si hoc est de visu corporali, multo magis de visu spirituali. Hæc ergo plaga ex primo peccato est, quia omnes inuoluimur tenebris, vt dicitur in Iob. Tertia plaga est passionis vel impotentiæ discrasia, quæ potest dici infirmitas in anima ad similitudinem infirmitatis corporalis. Dicitur autē corpus infirmum, quando debilitatur vel in executione propriæ operationis, vel impeditur propter aliquā inordinationem partium corporis, ita humores & mēbra non subduntur virtuti regitiuæ corporis, sicut oculus dicitur infirmus, quando non potest clarè videre, sic infirmitas animæ dicitur, quando ipsa impeditur in propria operatione, eo quòd partes eius non subduntur regimini rationis. Vnde Philosophus in 1. Ethi. cō parat incontinentem paralytico, cuius partes mouentur in contrarium eius quod ipse disponit. Ideo clamat Apostolus. Non quod volo bonum hoc ago, sed quod odi malum illud facio. Inter omnes autem passiones quæ debilitant animam, nulla ita debilitat vt amor carnalis. Vnde anima propter amorem languet. Languor autem est infirmitas animæ, vt dicit Tullius. Et ratio huius est, quia tunc anima infirmatur & languet, quando à propria & naturali forma discedit, hoc autem facit amor qui transformat amantem in amatum, ita ꝙ amans iam non agit secundum suam formam, sed secundum formam amati. Ideo dicebat sponsa in Can. Nunciate dilecto meo, quia amore langueo. Quando autem passio amoris multum intenditur, amittit rationis vsum, quia multi propter abundātiam amoris, versi sunt in insaniam. Amor autem nihil aliud est, quàm complacentia alicuius rei conuenientis, acceptæ per sensus. Et ex hoc amore procedit concupiscentia, quæ tendit in rem amatam, nec potest quietari, donec perueniat, & cum peruenerit, delectatur, quia delectatio nihil aliud est, quàm quietatio in re adepta. Hic plura dicta sunt, quæ possunt conuenire primo vulneri. Quarta plaga est malitia, quæ vulnerat voluntatem. Sed videtur, quòd voluntas nullum peccatum committit ex propria malitia, quia sicut dicit Diony. in lib. de di. no. Nullus ad malum respiciens operatur. Ad quod dicendum, quòd malum non potest esse secundum se intentum, sicut vsurarius extorquendo vsuram, non intendit offensam diuinam, sed intendit multiplicare pecuniam. Vnde bene vellet si posset, absque offensa Dei habere pecuniam, sed duobus propositis, offensam Dei negligit, & acquirit pecuniam. Et sic est de omnibus alijs.

Rom. 7.

Iustitię origi. effectus.

Gal. 5.

Peccati origi. effectus.

Concupiscentia.

Dan. 13.

Ignorantia.

Thob. 5.

Iob. 37.

Infirmitas.

Malicia.

De

De mortali peccato.

DIcto de originali peccato, dicendum est de mortali. Et quæritur. Vtrum aliquid possit esse mortale peccatum. Et videtur ꝙ non, quia mortale dicitur, quod mortem infert, sed non potest inferri animæ mors, cum sit immortalis, ergo nullum peccatum est mortale. Item, mors propria operatione hominem priuat, vnde homo mortuus nihil potest operari, sed peccatores in peccato existentes, multa strenue operātur, & perspicuè intelligunt, & sic videtur, ꝙ nullum sit peccatum mortale. Et dicendum, ꝙ multa sunt peccata mortalia, & verè aliquis actus humanus habet rationem peccati mortalis. Est enim peccatū mortale, quod corrumpit vitam, tollit efficaciam, dimittit viā, & obligat ad gehennam. Vita autem spiritualis consistit in calore, sicut vita corporalis. Vnde defectus caloris est defectus vitę. Sicut videmus in morientibus, ꝙ paulatim calor deficit in extremitatibus corporis, quæ prius infrigidantur, & calor ad principiū vitæ, id est ad cor recolligitur, qui cum ex toto deficit ibidem, vita totaliter perit. Huius exemplū videmus in lucerna, in qua quandiu est calor, vel humor, vel liquor, tandiu est ibi splendor luminis, & deficiente calore, deficit lumen, sic vita spiritualis nō est aliud nisi quidam calor, i. amor diuinus, qui quidem duplicem faciem habet, secundum duplicem aspectum, vnam quæ respicit Deum, aliam quæ respicit proximum, quia charitas nihil aliud est, quàm dilectio qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum. Illud ergo quod istum amorē corrumpit est peccatum mortale, sicut blasphemia, periurium, hæresis, & huiusmodi, quæ charitatē corrūpunt, quam habemus ad Deum, falsum testimonium, furtū, & huiusmodi, quæ contrariantur charitati, quam habemus ad proximum, & omnia quæ præceptis decalogi prohibentur, peccata mortalia iudicātur. Secundò tollit virtutis efficaciam. Ex quo enim homo in mortale se præcipitauit, iā non potest per se resurgere, nisi gratia saluatoris mediante, Ideo dicitur in Psalm. ꝙ homo est spiritus vadens, & non rediens, id est per se in peccatum vadens, sed non per se resurgēs, sicut per se potest se proijcere in profundum lacum, vel lutum, sed nō potest per se exire. Et ideo per se homo ad mortē vadit, sed nō per se redit nisi miraculosè, quia nō est regressus de priuatione ad habitum secundum naturam. Tertiò dimittit viam. Omnis enim via ducit ad aliquē finem, sicut omnes viæ contra ciuitatem ducunt ad ciuitatem. Vltimus autem finis omnium est vnus, scilicet Deus. Nam sicut ipse est vnum principium & vniuersale, ita est vnus finis & vltimus omnium. Quando autem alius constituitur, diligitur, & eligitur, recedit ab hoc fine vltimo. Et cum finis sit maxime diligibilis, ille finis constitutus, diligitur plus quàm Deus, qui est vltimus finis. Hoc autem nō potest sine mortali accidere, sicut patet in gulosis, qui ventrem pro Deo colunt. De quibus Paulus. Quorum Deus venter est. Et hoc sic patet. Si proponatur gulosō Deus ex vna parte, & cibus delectabilis ex alia parte, ipse, spreto Deo incommutabili bono, per amorem cibo inhæret, tanquā vltimo fini. Et si luxuriosō ex vna parte proponatur adulterium prout est delectabile, & ex alia parte Deus prohibens, contemnit Dei prohibitionem, & se adulterinæ delectationi immergit, & deuiat à fine. Et hæc est differentia peccati mortalis à veniali. Quia mortale totaliter elongat à via, & retrorsum graditur, & ideo quanto magis à via deuiat, tanto magis à fine recedit, & eō gatur, iuxta illud Psal. Longe à peccatoribus salus. Veniale autem à via non abducit, nec ab vltimo fine separat. Quarto obligat ad gehennam, quod non contingit de veniali vel originali. Sed videtur inconueniens, ꝙ pro modica delectatione quis adiudicet æternæ damnationi. Est dicendum, ꝙ pœna cōmēsuratur, secundum conditionem illius in quem peccatur. Vnde magis peccat, qui percutit militem, quàm qui rusticum, & magis qui regem offendit, quàm qui militem, & sic de alijs secundum gradum nobilitatis. Qui ergo offendit Deum, qui est infinitum bonum, meritō pœnam incurrit infinitam, propter contemptum maiestatis diuinæ, & infinitatę culpæ respondet infinitas pœnæ in damnatione. Vnde pœna damnatorum est infinita, & est finita. Finita est in acerbitate, & hoc respondet delectationi, quæ fuit in actu peccati. Infinita est in duratione, & hoc propter contemptum Dei qui est infinitus. Ad illud quod obijcitur, quod animæ non potest inferri mors. Dicendum est, ꝙ duplex est mors, scilicet naturæ & culpæ. Quo ad mortem naturæ anima dicitur immortalis, sed quo ad mortē culpæ moritur. Quia sicut dicit Aug. in lib. de mendacio. Sicut corpus viuit ex anima, ita anima viuit ex Deo, sed anima separata à corpore moritur corpus, ergo cum Deus separatur ab anima, moritur anima, sed non separatur nisi per peccatum mortale, ergo &c. Ad aliud quòd mors priuat ab operatione. Dicendum, quòd quicquid peccator operatur, mortuum dicitur, nec tamen debet cessare à bonis operibus, sicut infirmus, si vratur malis cibis, leuiter moritur, si autem bonis, paulatim ad sanitatem reducitur.

ad gehennam.

Mortale peccatū quid sit.

Simile.

Corrumpit vitam.

Tollit efficaciam.

Pśal. 77.

Dimittit viam.

Cant. 5.

Philip. 3.

Pśal. 118.

Obligat

Pœna dānatorum infinibilis.

De veniali peccato.

POst mortale & originale, dicendum est de veniali. Circa quod quatuor quærenda sunt, scilicet de ipsius essentia, efficacia, sufficientia, & indulgentia. Quantum ad primum, peccatū, veniale dicitur tripliciter, scilicet ab euentu, à causa, & sua natura. Ab euentu, quia omne mortale dicitur veniale per pœnitentiam, vt dicit Ambro. A causa, quando in natura sua habet, vt veniam mereatur, sicut peccatum, quod fit ex infirmitate vel ignorantia, habet in se causam veniæ. Nam qui ex infirmitate frangit ieiunium, non incurrit peccatum. Et si ex ignorātia aliquis faciat, quod non credat peccatum, veniam meretur. A sua natura & à suo genere, vt verbum ociosum, ridere, & huiusmodi. Quo ad sufficientiam licet peccata venialia non sint determinata in aliquo modo, possūt tamen reduci ad certum numerum, scilicet ad ternarium, scilicet lignum, fœnum, & stipulam. Et ratio huius est, quia veniale dicitur quod de facili purgatur & consumitur, & ideo per hæc tria designatur, quia ab igne de facili comburuntur. Per lignum quidem, peccata venialia grauiora designantur, per stipulam leuiora, per fœnum mediocria designantur. Et huius ratio est, quia omnia ternario consistunt. Vnde quælibet creatura habet suum ternarium, scilicet essentiam, virtutem, & operationem. Et quælibet operatio consistit in ternario, scilicet in principio, medio, & in fine. Et anima in sua natura habet ternarium, scilicet memoriam, intellectum, & voluntatem. Item peccata mortalia per tria distinguuntur, sicut dicit glo. super epistolam. 1. ad Corinth. 3. scilicet per ferrum, æs, & plumbum. Quo ad efficientiam, nota, quòd homo potest esse sine peccato mortali, sed non sine veniali. Et ratio huius, quia homo dum vnum veniale vitat, aliud incurrit. Vnde dicunt doctores, quòd homo potest vitare quodlibet veniale in particulari, sed non in vniuersali. Et est exemplum de naui, in qua sunt multa foramina, quorum quodlibet in particulari nauta opilare potest, sed non omnia simul, & ideo sine veniali vix homo esse potest, dicente Ioan. Si dixerimus,

Quot mōdis dicatur veniale.

Venialiū ties differentię.

Sine veniali peccato homo esse non potest.

Universidad de Deusto Biblioteca

1.Ioan.1. quòd peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Quo ad indulgentiam, nota, quòd sicut veniale multipliciter incurritur, ita multipliciter purgatur.

Veniale multipliciter expiatur.

Modi autem purgationis his versibus continentur. Confiteor, tundo, conspergo, conteror, oro. Signor, edo, dono, per hæc venialia pono, id est depono & tollo. Remittuntur ergo per generalem confessionem, per pectoris tunsionem, per aquæ benedictæ aspersionem, per cordis contritionẽ, per dominicam orationem, per confirmationẽ, ac episcopalem benedictionem, eucharistiæ sumptionẽ, offensæ condonationem, extremam vnctionem, leuem pœnitentiam, compassionem fraternã, vt patet in hoc versiculo. Vnctio, pœna leuis, compassio quæ fit egenis. Vide in centiloquio de peccato veniali latius.

NVnc dicendum est de radice peccatorum, quæ radix dicitur amor sui. Sed videtur, ꝙ non. Illud enim quod est causa omnis boni, non potest esse causa omnis mali.

Amor proprius radix omnium peccatorum. 1.Cor.13.

Sed Apostolus cum dicit: Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habuero, &c. probat charitatem esse causam omnis boni, ergo omnia bona sunt ab amore & charitate. Item ab eodem canali non potest exire dulcis & amara aqua, nec ab eadem arbore fructus bonus & malus. Et ita videtur, ꝙ nec ab amore, bonum meriti, & malum peccati. Et dicendũ, ꝙ ab amore procedit omne meritum & demeritum, & omne bonum & malũ, quia ab amore casto & diuino procedit omne bonum, sed ab amore carnali procedit omne malum, non potest autem procedere ab eodem canali numero, simul & semel bonum & malum, &c. Sicut enim ab eodem foramine non fluit dulcis & amara aqua, sic nec ab eodem amore bonum & malum. Dicendum est ergo, ꝙ amor sui est causa omnis mali, & peccati. Et ratione cõuersionis, & ratione appropriationis, & ratione reflexionis. Ratione conuersionis, quia homini propositũ est duplex bonum, scilicet incommutabile, & æternũ, & commutabile, & transitorium. Sed peccatum nihil aliud est, nisi spreto incommutabili bono, inhærere alicui commutabili, & temporali bono. Hoc autem non procedit, nisi ex aliquo inordinato appetitu, alicuius boni tẽporalis, sed ꝙ aliquis appetat inordinate, amat seipsum, quia amare aliquem non est, nisi velle ei bonum. Et est intantum ꝙ inordinatus amor sui, est causa omnis peccati. Quod patet in multis exemplis, tum ex parte passionis animæ, tum ex parte peccatorũ. Ex parte passionis animæ, quia amor est causa desiderij, & delectationis, homo enim propter hoc desiderat aliquam rem, quia eam amat, & si non amaret non desideraret. Item delectatio ex amore causatur, quia vt dicit August. amor inhians habere, quod amat est cupiditas, eoq; fruens est lætitia. Item ab amore procedit tristitia, quia homo tristatur de re amissa, quia illam amat. Item ab eo procedit gaudium, & odiũ, ideo enim aliquid odio habetur, quia est impedimentum eius quod amatur. Ex parte etiam peccatorum, quia ex amore sui procedit superbia. Nam superbia est amor propriæ excellentiæ. Item inuidia, quæ est dolor, de bono alterius, inquantum est diminutiuum proprij. Item accidia, quæ est tristitia de bono spirituali, inquantum per ipsum impeditur bonum temporale, vel corporale. Item ira, ideo enim quis accenditur ad vindictã, quia honor proprius nimis amatur. Item gula, & luxuria, quæ propter corporalem delectationem appetuntur. Et sic omnes malæ passiones, & vitia capitalia, ex amore inordinato tanquam à radice procedunt. Secundò ratione appropriationis, bonum enim commune melius est particulari. qui ergo appropriat sibi, quod commune est, peccatum incurrit, sicut vsurarius, qui vendit tempus, quod omnibus commune est, & omnibus communius. Cum igitur amor sit cõmunius omnibus creaturis, & terrenis, & spiritualibus, & cœlestibus est, super omnia diffusiuus, & ideo peccatum graue est ꝙ vni soli approprietur. Tertiò ratione reflexionis. Est enim duplex amor, scilicet concupiscentiæ, & amicitiæ. Ex amore amicitiæ procedit bonum, quia talis amor diligit amicum, eo quia amicus. Sed amor concupiscentiæ super seipsum reflectitur, sicut homo diligit vinum non propter vinum, sed propter seipsum, quia sibi sapit. Et iste amor est, qui est causa omnis peccati.

Potentia peccandi in homine vnde.

Potest autẽ quæri quare homo potest peccare, & nulla alia creatura sub cœlo. Ratio huius est, quia vbi non est voluntarium ibi non est peccatum, & ideo nec in brutis, nec in alijs creaturis potest esse peccatum, sed quia in homine est liberum arbitrium, ideo peccatum committitur ab eodem. Quod potest ostendi quadruplici ratione, scilicet ratione domicilij, ratione consortij, ratione iudicij, & ratione oppositi. Primò ratione domicilij, siue ratione loci, quia vt dicit sapiens, locus est cõseruatiuus locati, vnde res extra locum suum diu conseruari non potest. Et sicut est in corporalibus, ita est in spiritualibus. Si enim piscis extrahatur de mari, & ponatur in terra, post modicum moritur, quia est extra locum suum. Et si homo ponatur in mari moritur, quia mare non est locus eius proprius. Et rosa quandiu est in spina recens conseruatur, quando autem à spina decerpitur, & in manu tenetur, corrumpitur, & marcescit, quia manus non est locus eius. Et hæc est causa quare leuia tendunt sursum, & grauia deorsum, quia, s. vadunt ad locum proprium vbi conseruantur. Et tanta est virtus loci, ꝙ quanto magis res appropinquat ad locum proprium, tanto fortius mouetur in ipsum. Vnde motus naturalis est in principio debilis, & fortis in fine. Et secundum hunc modum, quia anima est extra locum suum, nõ potest esse quin in peccatum labatur. Ideo dicitur in Cano. Ioan. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. 1.Ioan.1. Locus animarum Deus est, secundũ illud August. Circuiui in mente mea, &c. Et ideo animæ sanctorum, quæ sunt in Deo, sicut in loco proprio, peccare non possunt, de quibus Sapiens. Iustorum animæ Sap.3. in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ, id est peccatum, in quo anima tormentatur, sicut ostendit Aug. dicens. Iussisti Domine, & sic est, vt pœna sibi sit omnis inordinatus animus. Et ideo valde miserabile est, ꝙ homo animam suam ponat in loco immundo in hoc terrenitatis cœno. Ibi enim ponis animam tuam, vbi ponis amorem tuum. Amor enim applicat amantẽ cum amato, & ideo anima terrenis applicata, maculatur, & inficitur, vt dicitur in Oseæ. Facti Oseæ.9. sunt abhominales, sicut ea, quæ dilexerunt. Secundò ratione consortij. Eccl.13. Psal.17. Nam propter malum consortium inducitur ad peccandũ, quia qui tangit picem inquinabitur, &c. Psal. Et cum sancto sanctus eris. Et anima consortium habet ad carnem, ideo frequenter peccatũ incurrit. Huius exemplũ videmus in mari. Nã aqua maris in profundo vbi à terra elongatur habet dulcedinẽ, sed superius vbi ei admiscetur vapor terrestris à sole combustus, contrahit amaritudinẽ. Sic anima propter consortiũ ad terrã, contrahit peccatũ, quod est amarissimũ, vt habetur in Ieremia. Ierem.2. Vide quã malũ, & amarũ est te dereliquisse Dominũ Deũ tuũ, &c. Sicut.n. ex cõiunctione ad Deũ, causat̃ summa delectatio, & dulcedo, ita ex separatione summa amaritudo. Tanto autem quis à diuino cõsortio auertit̃, quãto inferius delectat̃, vt Greg. Tertiò ratione iudicij. Anima.n. in operãdo quodã vtit̃ silogismo. Nã ratio superior proponit omne malũ vitandum. Inferior subiungit, fornicatio est malum, sensualitas adiungit. Accedere ad hanc est delectabile. Si ergo volũtas sit fortis, & aspiciat ad hoc ꝙ fornicatio

fornicatio

fornicatio sit malum, eliget non peccare. Si autem respiciat inferius ad hoc, quod est delectabile, eliget fornicari, & sic incurret peccatum, quia de agendis male iudicat. Vnde ita facit caro animæ, sicut quædam herba posita in igne, quæ trabes domus facit apparere serpentes. Caro enim continuò firmans, ita obũbrat aspectum intellectus, vt illud quod est amarum, faciat videri dulce, & bonum malum, &c. Quartò ratione oppositi, quia quælibet res habet diuersas conditiones, & secundum vnam est appetenda, & secundum aliã est fugienda, sicut patet in pulchritudine. Pulchritudo enim potest appeti inquantum est quædam resultatio diuini decoris, & secũdum hoc bonum est respicere pulchrũ. Psal.91. Et secundum hunc modum loquitur Psal. Delectasti me Domine in factura tua. Sed quia aspectus pulchri incitat ad cõcupiscentiam, ideo aspicere pulchrum est Prou.vlti. malum. Vnde dicit Salomon. Fallax gratia & vana est pulchritudo. Sic ergo res quæ sensui obijcitur propter Similia. diuersas conditiones, ducit hominem in errorem, dum vnam considerat, & aliam negligit. Sicut patet de medico, qui iudicat aliquid esse expediens vni ægro, considerata vna eius infirmitate, quod tamen non est sibi expediens simpliciter propter aliam ægritudinem quã non considerat: quæ ex curatione alterius augmentatur. Exemplum horum videmus in piscibus, qui videntes escam, & non aduertentes hamum sub ea latẽtem: volentes capere escam capiuntur ab hamo. Similiter aues videntes virgulas, & non aduertentes viscum, dũ in virgulis resident capiuntur à visco. Hoc etiam patet in his qui propinant venenũ, homo enim considerans poculum, & non attendens venenum, bibens poculũ à veneno occiditur. Sic peccator considerans rem delectabilem apparentem, & non attendens amaritudinẽ latentem, incidit in peccatũ. Et huius signum est, quia vt dicit sapiens. Praui replentur plenitudine, quia dum sentiunt amaritudinem pœnitent, quia conscientiæ eorum remurmurant de peccato. Sic ergo patet, ꝙ peccatũ potest esse hominibus, & non in alijs sensibilibus.

Cognitio peccati tripliciter ex opere.

QVæritur quare peccatum non vitatur, nisi prius cognoscatur. Ad quod dicendum, ꝙ peccatũ cognoscitur tripliciter. Primò ex opere, quia sicut dicit Augu. contra Faustum. Peccatum est dictũ, vel factum, vel concupitum contra legem Dei. In dicto peccatum est, quia cum locutio inuenta sit ad exprimendum conceptum cordis vel conceptionẽ, quandocunque quis loquitur quod in corde non habet, discordat à lege æterna, quæ est regula humanorũ actuũ. Leu.19. Ideo præcipitur in Leuit. Non periurabis. In quo prohibetur mendacium. Item consistit in facto, cuius ratio est, quia cum manus sit ministra rationis, vt dicit sapiens. Conceptiones enim rationis per manus explicãtur, quandocunque manuale opus discordat à lege diuina, quæ dicit: Non occides, Non furaberis, peccatum incurritur. Item consistit in desiderio & concupiscentia. Concupiscentia enim præter rationis regulam est peccatum, quia quilibet debet esse contentus suis terminis, & ideo hoc prohibetur lege diuina, quæ dicit. Ex fine. Non concupisces rem proximi tui. Secundò cognoscit̃ ex fine. Et ideo dicit Aug. in lib. de libe. arbitrio, ꝙ peccatum nihil aliud est, quàm neglectis regulis æternis, tẽporalia sectari. Et in lib. 83. quæstionum dicit, ꝙ omnis humana peruersitas est vti fruendis, & frui vtendis. Et ratio huius est, quia cum omnis res ordinetur ad finem debitum: quando à fine deuiat incurrit peccatũ, sicut patet in operibus naturæ. Homo enim generans, intendit generare sibi simile, secundum omniũ membrorum proportionem. Quando vero conceptum generatur cum duobus capitibus, vel duobus digitis, dicitur esse peccatum naturæ, quia deuiat à debito fine. Et secundum hũc modum, cum homo sit ordinatus tanquam ad debitum finem ad diligendũ æterna, ideo natura dedit homini oculos sursum, vt respiciat quod diligere debeat. Quia dicitur in æthicis. Nullus diligit aliquid, nisi prædelectatione visus, sicut patet in amore carnali, quia homo videns rem pulchram & delectabilem, incipit eam ex eius visione diligere, & diligendo desiderare, & desiderando apprehendere: & cum adeptus fuerit, tunc in bono conuenienti incipit delectari. Sic debet homo sursum oculos dirigere, & cœlestia cõtemplari, quia ex hoc generabitur amor, & ex amore desiderium, & ex desiderio acquirendi, studium. Sed quia peccatores, vt dicitur in Psalm. Statuerunt oculos Psal.16. suos declinare in terram, ideo terrã diligunt, & sic deuiant à recto fine, ex quo incurrunt peccatum.

Ex ratione. Ratio est regula humanorum actuum.

Tertiò cognoscitur ex ratione, quia vt dicit Dionysius, malũ hominis est cõtra rationẽ. Et quia ratio, est regula proxima humanorum actuum: ideo si volumus videre vtrum aliquis humanus actus sit rectus vel viciosus, inspiciamus regulam rationis, sicut patet in artificialibus, quia tunc lignum cernitur rectum vel obliquum, si apponatur regulæ rectæ. Rectum enim est iudex sui & obliqui. Et hoc patet in actu comestionis. Cũ enim in homine sit regula rationis, & concupiscentia carnis, si homo sumat cibum existimans sibi necessarium, secundum quod ratio dictat, non incurrit peccatum, etiam si quantitatem excedat. Si autem propter concupiscentiam sumat, vel propter delectationem solum, pertinet ad gulæ peccatum. Et sic patet, ꝙ ratio est recta mensura & regula actuum humanorum, quantum ad bonitatem moralem, & si ab hac discordatur, incurritur peccatũ.

Ex priuatione. Sap.11.

Quartò cognoscitur ex priuatione, quia secundum Augustinum, in lib. de natura boni. Peccatũ est priuatio speciei, & modi, & ordinis. Secundum quę tria dicitur. Omnia constituisti in numero, pondere, & mensura: ita quòd pondus referatur ad ordinem, mensura ad modum, & numerus ad speciẽ, quia vnaquæq; res dicitur mẽsurata: pulchra, & ordinata natura.

Tria immensurabilia.

Quælibet enim res mẽsuratur his tribus duntaxat exceptis, scilicet gratia Christi, charitate Dei, luce cœli. Gratia Christi mensuram non habet. Nã Deus omnibus sanctis gratiam mensuratam dedit, filio autem dedit spiritum non ad mensuram, vt dicitur in Ioanne. Ioan.3. Et ratio huius est, quia ipse fuit fontale principiũ, à quo est omnis gratiarũ influxus, propter quod ipse dicit. Qui credit in me, de ventre eius fluent aquæ viuæ. Idem.7. Item charitas non habet mensuram respectu Dei, quia cum charitas eius non sit, nisi respectu boni, & vbi est maius bonũ ibi sit maior amor, sicut homo magis diligit aurum quàm argentum, quia vbi maius bonũ inuenitur, illud magis diligitur, & Deus est infinitum bonum, intantum ꝙ quanto plus diligitur Deus, tanto diligibilior inuenitur. Ideo dicit. Bern. Modus diligendi Deũ, est sine modo diligere. Item lux cœli non habet mensuram respectu sensibilium, quia cum sensibilia habeãt virtutem determinatam, & mẽsuratam, vt patet in arboribus. Nam arbor vnius speciei non extendit se ad producendum fructus alterius speciei, vel arboris, sicut siculnea non facit vuas. Lux autem ad omnia se extendit. Vnde dicit Dionysius, loquens de radio solari, ꝙ ad sensibilium generationem confert, & ad vitã mouet, nutrit, perficit, & auget. Aliæ verò res, habent determinatam mensuram in augmento & diminutione. Vnde sapiens dicit. Quod omnium natura constantium, terminus est & ratio magnitudinis & augmenti, sicut patet in natura humana. Nã est terminus aliquis in augmento, vt in gigantibus, & in diminutione vt in pigmeis, & sic est de singulis rebus, quia secundum rerum diuersitatem, est diuersitas mensurarum.

Animę quantitas.

Anima etiam rationalis habet hanc mensuram, quia potest capere omnes scientias & virtutes, & potest esse habitaculum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Creatoris. Illud autem quod hanc mensuram minuit & destruit est peccatum, quod animam ita astringit, ꝙ Deus in ea habitare non possit. Exemplum huius patet in materialibus. Peccatū enim facit in anima quod frigus in aqua, aqua enim antequàm congeletur, est receptiua corporum, quę imittuntur: postquàm autem per frigus congelatur, ita constringitur, quòd nihil in ea recipitur, nisi resoluatur per calorem. Sic anima per peccatum tantum constringitur, quòd nulla virtus in ea recipitur: & Deus inde recedit, nisi calore gratiæ resoluatur. Et sic patet, quòd peccatum corrumpit animæ mensuram. Item quæliber res est suo modo pulchra, licet aliquando videatur deformis, quia secundum diuersitatem rerum, est diuersitas pulchritudinis: quia quod est pulchrum in homine, nō est pulchrum in æquo. Et secundum hunc modum dicit Dionysius, ꝙ illud quod est laudabile ī vno, est vituperabile in alio: sicut esse furibundum est laudabile in cane, & vituperabile in homine. Et esse mansuetum, est laudabile in homine, & vituperabile in cane. Et sic est de pulchritudine, quia videmus, quòd rubedo est pulchritudo in rosa, & albedo in lilio, & nigredo est pulchritudo in æquo, & turpitudo in homine: licet apud Aethiopes quanto quis nigrior tanto pulchrior reputetur. Vnde dicitur, quòd apud eos imago Christi colore nigro depingitur, & Diaboli albo. Sic anima habet suam pulchritudinem, scilicet claritatem, quia anima est splendor diuinæ lucis, de quo Psalmus. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Nihil autem tollit illi pulchritudinem, nisi peccatum, quia pecatū est quoddam obstaculum, quod interponitur inter animam, & Deum, siue lucem diuinam. Vnde sicut videmus, ꝙ quando arbor, vel turris opponitur radijs solis, ex opposito facit vmbram: ita peccatum quod interponitur inter lucem diuinam & animam, facit vmbram in anima, & sic anima peccatoris remanet vmbrosa & tenebrosa, & amittit nitorem & pulchritudinem suam. Et hoc deplorat Hierem. Quomodo obscuratum est aurum. Sic ergo peccatum est corruptio speciei. Itē quælibet creatura est ordinata. Ordinatur autem ad duo, scilicet ad operationem, & operatio ad delectationem. Operatio autem hominis est duplex, scilicet intelligere veritatem, & diligere bonitatem. Illud autem quod corrumpit intellectum, non est nisi peccatum. Vnde primus homo licet fuerit mente prædituus, tamen per peccatum fuit obtenebratus, & per consequens totum genus humanum fuit tenebris inuolutū. Et ideo quantumcunque studeant homines, non possunt peruenire ad cognoscendum plenè veritatem, licet quilibet apponat aliquid: ad istam quoque cognitionem det operam studio veritatis, sicut patet de philosophis & doctoribus sacræ scripturæ. Et sic ex omnibus congregatis licet cognitio veritatis aliquod magnum augmentum recipiat, tamen adhuc pro maiori parte remanet veritas incognita: quia quandiu sumus in præsenti vita, non possumus cogitare primam veritatem. Et hoc est in nobis valde miserabile, quia illud quod valde lucet, non possumus respicere scilicet Deum & substantias separatas. Vnde exemplum ponitur à sapiente, ꝙ sicut oculus noctuæ non potest respicere lucem Solis, sic nos non possumus respicere lucem Creatoris. Et huius exemplum videmus in naturalibus. Illud enim quod maculat oculum, impedit oculi visionem. Vnde oculus maculosus non potest clare videre, sic cum peccatum maculat animam impedit intellectualem eius visionem, ideo diminutæ sunt veritates à filijs hominum. Item operatio ordinatur ad delectationem, quęlibet enim propria hominis operatio habet annexam delectationem. Et virtus etiam facit delectabiliter operari, quia in modum naturæ inclinat, vt dicit Tullius. Ideo dicitur. 2. Ethi. Signum autem generati habitus, oportet accipere in operatione delectationem. Illud autem quod impedit delectationē est peccatum, quia licet luxuriosus faciat aliquando casta opera, nō tamen facit vt castus, quia castus talia delectabiliter operatur, & luxuriosus cum tristitia, & sic de similibus: & sic peccatum priuat delectationem ad quam operatio ordinatur. Et sic patet, ꝙ peccatum priuat modum, speciem, & ordinem. Huius exemplum habetur in infirmitate corporali, quæ priuat à corpore modum, quia totum attenuatur, speciem, quia totaliter deformatur, & humorum ordinem ex quibus componitur, &c.

Nulla est res, quę non suam habeat pulchritudinem.

Pſal. 4.

Simile.

Tren 4.

Ordo in omnibus.

Simile.

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRAE.

Formula aurea de gradibus virtutum.

CEDITE ad Dominum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur dicebat Dauid. Ius hominis est ad Deum accedere. Ius Dei accedentem ad ipsum illuminare. Ad deū spiritualiter accedit, qui affectiones suas ad Deum dirigit, qui sperat Dei laudem, qui timet Dei contumeliam, qui lætatur de omnibus, quæ Deo placent, qui tristatur de omnibus, quæ Deo displicent, qui diligit virtutes, & opera virtutum, qui odit vitia, & opera vitiorum, qui erubescit iniqua, & opera iniquitatum, & occasiones, iniquitatū. Deus lux vera illuminat accedentem, ad cognoscendum virtutes, & gradus virtutū, quę sunt certissima via ad regnum cœlorum. Si aliquis calumniatur gradus, qui ponuntur, & scit meliores gradus ponere, quàm hic ponuntur, non est contra me, nec propter hoc volo litem subire. Et sciendum quòd gradus in plerisque ordinantur, secundum raritatē vel secundum perfectionem, tamen diuersis respectibus se excedunt.

Pſal. 33.

Quid sit Deum accedere, & ab eo illuminari.

De gradibus charitatis. Cap. 1.

Can. 2. Graduum charitatis primus ordo.

PRimum autem notandum est de gradibus charitatis. Nam dicit sponsa in Canticis. Ordinauit in me charitatem. Infimus gradus charitatis est, diligere amicum à quo homo diligitur, honoratur, fouetur, & in omnibus adiuuatur, qui hoc non curat facere, contra naturam nititur laborare. Diligere enim amantem, naturæ est, vt dicit Chrisо. Altior gradus diligere inimicum ex corde propter Deum, qui eum ad imaginem suam creauit, & corpore suo refecit, & sanguine suo redemit, quia diligere non amantem gratiæ est, vt dicit Chrisost. qui hoc facere non curat, filius Dei esse recusat, qui facit solem suum oriri super bonos, & malos. Altissimus gradus charitatis est inimicos benificijs ad amorem trahere. Vnde super illud. Vt sitis filij Patris vestri, dicit Glosa. Cumulus perfectionis est inimicos diligere, & pro ipsis diligenter orare, sicut fecit Christus, & alia Glosa super illud. Benefacite, &c. dicit. Non tantum ad amicos, sed etiam ad inimicos extendire opera charitatis, vt amici esse incipiāt. In primo gradu stant ethnici, & publicani, qui diligunt eos, qui se diligunt. In secundo stant perfecti Christiani, qui maledicentibus benedicunt. In tertio stant perfectissimi religiosi, immo Christus, qui Iudā ad amorē suū traxit, benignissimè osculādo, pedes lauādo, sua carne cibādo, & in cruce pro persecutoribus orando.

Matth. 5.

Luc. 5.

Infimus gradus dilectionis amicos diligere.

Secundus. orando. Itē altus gradus charitatis est, cu aliquis vtilitatem amici sui cum proprio lucro quærit. Altior cū aliquis commodum amici sui, cum damno rerum suarū quærit. Altissimus cum aliquis bonum amici sui, cum propria morte quærit. Vnde dicitur. Maiorem charitatem, &c. Ergo maximam charitatem habet, qui animam suam pro amicis ponit. In illo gradu stetit Christus quando pauper factus est cū esset diues, vt nos inopia sua diuites essemus, vt dicit Apost. Cum per suam contumeliam, nobis obtinuit æternam gloriam. Cum per sua vulnera, nobis exhibuit medicinam. Cum per suam mortem turpissimam, nobis comparauit vitam eternam. Item altus gradus charitatis est, cum quis diligit auferentem sibi res temporales. Altior cum diligit auferentem sibi honorē. Adhuc altior cum diligit auferentem sibi corpus, vel mēbra corporis. Altissimus cum diligit auferentem sibi virtutes, & dona spiritualia, siue ipsum Deum, ad peccatum quacunq; occasione inducendo, vel à virtuosis operibus retrahendo.

Ioan. 15.

2. Cor. 8.

Tertius.

Graduum obedientię primus ordo.

Gradus obedientiæ. Cap. 2.

OBedientiæ altus gradus est obedire creatori, redemptori, remuneratori nostro, qui vult commune bonum nostrum in presenti, & in futuro, cui obediendum est meritò in omnibus præceptis, & prohibitionibus, quia nihil præcipit, nisi ducat nos ad summū bonum, & nihil prohibet, nisi abducat nos à summo bono. Altior videtur gradus obediētiæ quodammodo esse, cū obedimus homini in persona Dei, quasi obediremus ipsi Deo, quia Deo tenemur obedire propter prædicta, sed non homini tenemur nisi propter Deū. Cum obedimus (inquam) homini perfecto, & discreto, qui omnia cum discretione, & deliberatione imperat. Altissimus autem videtur gradus obedientiæ cum obedimus homini indiscreto, & discolo, & despecto, in persona Dei, qui multa imperat cum impetu, & sine discretione, & deliberatione. Vnde Petrus. Serui obedite Dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discolis. Hæc est enim gratia apud Deum. q. d. non est meritum magnum bonis, & modestis obedire, tamen caute videatur ne obediatur contra salutem. Item aliqualis gradus est obedientię in eo, quod homini suaue est, & leue. Altior est obedire in eo, quod graue est, & ad breue tempus. Altissimus obedire in eo, quod graue est ad longum tempus, vel vsque ad mortem. In hoc gradu stetit Christus, cū obediuit Patri suo, vsque ad mortem, à principio vitæ turpissima sustinendo. Item aliqualis est gradus obedientiæ, obedire propter timorem pœnæ inferendæ propter inobedientiā, sicut sæpe contingit. Altior est obedire propter spem gratiæ in præsenti, & propter amorem gloriæ in futuro, quod etiam sæpe contingit. Altissimus est obedire propter neutrum horum, sed pure propter Deum, quia Deus, Dominus noster est, & nos serui eius. Item altus gradus est obedientiæ implere verbum prælati, propter Deum. Altior implere nutū. Altissimus implere voluntatem, sicut dixit Christus. Non veni fa. volun. &c. Et iterum. Si fieri potest transeat, &c. Item aliqualis gradus est cum mandatum differtur & tamē impletur. Altior cum statim perficitur, sed tamen cum murmure & inuoluntariè. Altissimus cum statim perficitur, spōte, & cum magno desiderio.

2. Per. 2.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

Ioan. 6. Marc. 4. Quintus.

Graduum humilitatis primus ordo.

Humilitatis. Cap. 3.

HVmilitatis altus gradus est, cum aliquis sponte subijcit se maiori, hæc est debita. Altior cum subijcit se pari, hæc abundans est. Altissimus cum subijcit se minori, hæc superabundans est. In hoc vltimo gradu fuit Christus, cum veniēs ad Iordanem subiecit se Ioanni, dicēs. Sine modo, sic enim decet nos adimplere omnem iustitiam, id est humilitatē superabundantem, vt dicit Glos. Item altus gradus est, cum aliquis habet humilitatem in verbis. Altior cum in factis. Altissimus cum habet humilitatem in corde. Ibi enim est virtus, sed non in verbis vel factis. Quandoque enim est, qui se nequiter humilitas, verbi, vel factis, vel gestibus, vel vestitu, vel incessu. Christus vero fuit humilis in corde cum diceret. Discite à me, &c. Humilis in verbis, cum diceret. Ego sum vermis, & non homo. Et mea doctrina non est mea, &c. Et verba quæ ego loquor, à meipso non loquor. Humilis in factis, cum se inclinauit ante pedes Apostolorū in lotura. Item altus gradus humilitatis est, humiliare se propter magnitudinem, & multitudinē defectuum, iuxta illud prophetæ. Humiliatio tua in medio tui, id est materia humiliationis, sit in corde tuo, scilicet defectus tui. Altior est humiliare se, propter abundantiam virtutum, & donorum spiritualium, sicut arbor nobilis inclinatur ex abundantia fructuum. Vnde dicitur. Quāto maior es, humilia te in omnibus. Altissimus propter imitationem exempli humilitatis Christi. Item altus gradus est humiliare se de omnibus malis commissis. Altior de omnibus bonis omissis. Adhuc altior de omnibus deturpatis. Altissimus de omnibus bonis inuacuum perceptis. Iste ordo sumitur ex raritate. Quanto enim gradus est rarior, tanto videtur altior. In nullo istorum fuit Christus, quia nihil mali commisit, & nihil boni obmisit, & nihil boni deturpauit, nihil boni inuacuum recepit. Item altus gradus est tam vilem se reputare, sicut vere est in oculis Dei. Altior sicut vilis esse potuit coràm Deo, si Dominus non cauisset. Altissimus sicut vilis adhuc fieri posset, si Dominus à tēptationibus non custodierit.

Matth. 11. Pſal. 21. Ioan. 7. Idem. 14. Tertius.

Micheę. 6.

Eccleſ. 3.

Ioan. 13. Quartus.

Castitatis. Cap. 4.

CAstitatis altus gradus est castitas coniugalis. Altior vidualis. Altissimus virginalis. Hoc patet per fructus, qui eis debentur, scilicet tricesimus, sexagesimus, centesimus. In hoc vltimo gradu fuit Christus, & beata virgo mater eius. Damaicenus etiā dicit. A nuptijs abstinentia est angelorum imitatio. Itē altus gradus est detestari gestus & tactus impudicos. Altior detestari verba impudica. Adhuc altior detestari voluntatem, vel concupiscentiam impudicam, sicut Sara dixit. Nunquam cōcupiui virum, &c. Altissimus, detestari cogitationem impudicam, sicut dicit Iob. Pepigi fœdus cum oculis, &c. Item multum quandoque periclitatur castitas ex auditu impudico. Magis quandoque ex visu vt in Dauid, & in senibus in Daniele. Sed maximè quandoq; ex tactu impudico. Item maximè adiuuatur castitas si homo vitat locum suspectū. Magis si vitat homines suspectos. Multo amplius si vitat familiaritates suspectas, & ea quæ prouocant familiaritates suspectas, vt sunt dulces literæ, dulces salutationes, dulces respectus, dulcia verba, & blanda, & crebra munuscula, de quibus Hierony. dicit, Crebra munuscula, & dulces literas, & sudariola, & cibos prægustatos, sanctus amor non habet. Item altus gradus castitatis est, esse castum per mundiciā carnis. Altior per mundiciam mentis, quia per impudicitiam maculatur corpus & anima, vt dicit Apostolus, Quodcunq; peccatum fecerit homo, &c. Altissimus per imitationem exempli castitatis Christi.

Graduum castitatis primus ordo.

Secundus.

Iob. 31.

Tertius.

2. Reg. 11. Dan. 13.

1. Cor. 6.

Gradus patientiæ. Cap. 5.

PAtientiæ altus gradus est patiēter sustinere amissionem rerum, vt Iob. Altiōr patienter sufferre amissionem honoris, vt Dauid cum improperia Semei sustinuit. Altissimus est patienter sufferre mutilationem membrorum, vel ablationem vitæ corporalis. In hoc gradu fuit Christus, cū sponte pro nobis animam suā posuit. Itē altus gradus est patientiæ tolerare

Graduum patientię ordines. 7.

Iob. 1. 2. Reg. 16.

afflictionem, quam homo pro peccatis meruit. Vnde
1.Pet.2. Petrus. Si peccantes & coalphizati suffertis, &c. Altior patienter sufferre afflictionem, quam innocenter susti
net pro iustitia. Vnde. Siquid patimini propter iustitiã,
Psal.68. beati. Altissimus est feruenter appetere afflictionem. In hoc gradu fuit Christus, cum dicebat. Improperiũ expect. &c. Item altus gradus patientię est non vindicare verbo. Altissimus est non habere vindictã in desiderio. Item altam habet patientiam, qui non indicat impatientiam in verbo. Altior qui nõ indicat vultu. Altissimam, qui non portat impatientiam in corde suo. Item altum gradum patientiæ habet, qui non vindicat iniuriam suam, cum vindicare potest, licet nõ sine damno. Altiorem, qui non vindicat cum vindicare
Tob.11. potest sine damno. Altissimus est, cum gratias agit pro afflictione, vt Tobias, cum dixit. Gratias ago tibi Domine, quia castigasti & sanasti me. Item altus gradus
Prou.27. patientiæ est, cum aliquis patienter sustinet aduersitates, vt à peccatis suis purgetur, iuxta illud. In fornace
Matth.5. probatur argentum: Altior vt in cœlo gloriosè remuneretur, iuxta illud Matth. Beati eritis cum vos odehó. &c. Altissimus vt Christo vicem rependat, iuxta illud Hieronym. Fœlix est anima quæ pro Christi nomine tanta voluerit sustinere, quanta ille pro nobis passus est. Item altus gradus patientiæ est, de iniuria nunquam quærimoniam facere. Altior nunquam iniuriam propriam excusare. Altissimus est iniuriã propriam, nunquam alicui ad vindicandum significare.

Gradus misericordiæ. Cap. 6.

Graduum misericordię ordines sex. Luc. 6. Iob. 31. Idem. 29. Eccle. 20. Iob. 19.

MIsericordiæ altus gradus est misereri proximi, iuxta illud. Estote misericordes. Et Iob. Si negaui quod volebant pauperes, &c. Et iterum. Oculus fui cæco & pes claudo. Altior misereri fui, secundum illud. Miserere animæ tuæ placens Deo. Altissimus misereri Dei, sicut ipse petit in Iob. Miseremini mei, miseremini mei, sal. vos, &c. Item altus gradus est misereri consanguineis afflictis. Altior gradus, misereri extraneis afflictis. Altissimus misereri inimicis afflictis. In hoc vltimo gradu fuit Christus cum dixit.
Mar.8. Misereor super turbam. Et iterum. Pater ignosce illis, &c.
Luc.23. Item altus gradus est misereri viuis in afflictione corporis. Altior misereri viuis in afflictione spiritus. Altissimus misereri mortuis in purgatorio. Item altus gradus est misereri sanis in necessitate. Altior misereri infirmis non decumbentibus in necessitate. Altissimus misereri infirmis decumbentibus in necessitate. Item altus gradus misericordiæ consistit in dando temporalia, sicut fecit Abraham, qui nulli negauit hospicium. Altior in condonando iniurias, sicut fecit Dauid Sauli, & Semei. Altissimus pro iniuriantibus supplicando fideliter, sicut Christus & Beatus Stephanus. Item in alto gradu misericordiæ consistit, quem ad miserendum inducit natura suadendo. In altiori, quem inducit homo præcipiendo, vel ammonendo. In altissimo, quem inducit Deus inspirando.

Gradus veritatis. Cap. 7.

Graduum veritatis obseruandę ordines. 4.

VEritatis altus gradus est libenter cogitare veritatem, & libenter cogitare de veritate. Altior est libenter loqui veritatem, & libenter loqui de veritate. Altissimus est libenter viuere secundum veritatem, & alios ad hoc inducere. Item altus gradus est cognoscere veritatem. Altior amare veritatem. Altissimus seipsum, & alios iudicare secundum veritatem. In omnibus istis gradibus fuit Christus. Item altus gradus est liberè, & absque adulatione, & sine pallio pronunciare veritatem, quando liberè pronunciare oportet. Altior liberè defendere veritatem, quando defendere conuenit. Sed qui hoc faciunt sæpe amaritudinibus replentur, quia veritas res amara est. Dicit Sanctus Bernar. Melius est tamẽ pro veritate pati supplicium, quàm pro adulatione pati beneficium. Altissimus est liberè defendere veritatem coràm inimicis. Item altus gradus est propter veritatem res temporales in periculo ponere. Altior honorem imponere. Altissimus corpus in periculo ponere. Et hoc merito faciendum est, quia Christus veritas est.

Gradus paupertatis. Cap. 8.

Graduum paupertatis perfectę ordines. 5.

PAupertatis quæ est vna de octo beatitudinibus, altus gradus, est relinquere res temporales. Altior relinquere amicos seculares, & spirituales. Altissimus relinquere seipsum, id est singularem sensum, amorem priuatum, propriam voluntatem. In omnibus istis gradibus fuit Christus, qui reliquit seipsum, sua, suos. Item altus gradus est pro transitorijs non laborare, nec solicitari. Altior transitoria non apperere. Altissimus oblata respuere. In secundo fuit Apostolus cum dixit. Argentum & aurum, aut vestẽ nullius concupiui. In vltimo fuit Daniel Propheta, qui contempsit munera Balthasar, quia scriptura reprehendit munuscula dare, & accipere. Item altus gradus est nolle habere certum hospitium, sicut Christo non fuit locus in diuersorio. Altior non habere certum victum & vestitum tempore sanitatis. Altissimus nolle habere certum victum & vestitum tempore infirmitatis. In hoc vltimo gradu fuit Christus, cum non habuit vbi caput suum reclinaret, nec hausti aquæ, nec vestem, sed nudus ante crucem stetit. Item in alto gradu paupertatis est, qui propter hoc eligit paupertatem, vt à transitorijs solicitudinibus eruatur. In altiori est, qui propter hoc eligit paupertatem, vt in virtutibus & donis spiritualibus detetur. In altissimo, qui propter hoc eligit paupertatem, vt in sessione sua apud Christum in iudicio Deus glorificetur. In alto gradu est, qui nihil habet proprium in speciali, sicut multi religiosi. In altiori, qui nihil habet proprium in communi ad annum, vel ad longum tempus, sicut pauci religiosi. In altissimo est, qui nihil habet proprium in communi nec ad septimanam, vel ad diem, vt Fratres minores.

Gradus prudentiæ. Cap. 9.

Graduum prudẽtię vere, & christianę ordines. 6.

PRudentiæ altus gradus est, cognoscere Deũ per creaturas, sicut dicit Apostolus. Inuisibilia Dei, &c. Altior per scripturas. Altissimus per fidem. Item altus gradus est prudentiæ, ordinare mores exteriores secundum voluntatem Dei. Altior ordinare affectiones interiores. Altissimus ordinare vires animæ secundum placitum Dei. Item altus gradus est, ordinare vitam interius & exterius secundum exempla sanctorum. Altior secundum exempla Christi. Altissimus secundum mores Christi. Item in alto gradu est, qui considerat amaritudinem animæ cum separatur à corpore. In altiori, qui considerat amaritudinem animæ cum separatur à familiaritate Dei ad breue tempus. Vnde Bern. Quæ anima semel accepit, &c. In altissimo, qui considerat amaritudinẽ animæ, cum æternaliter separatur à fruitione Dei. Itẽ in alto gradu est, qui considerat iucunditatem animæ, cum vnitur Deo ad breue tempus. In altiori est, qui considerat iucunditatem animæ cum vnitur Deo ad longum tempus. In altissimo est, qui considerat iucunditatem animæ cum vnitur Deo æternaliter. Item in alto gradu est, qui considerat, quomodo dat se Deus in bonis temporalibus. In altiori qui considerat, quomodo dat se Deus in bonis spiritualibus. In altissimo est, qui considerat, quomodo dat se Deus totum, in omni quod est ipse in diuina, & humana natura.

Gradus

Gradus fortitudinis. Cap. 10.

Graduum vere, atq; christianę fortitudinis ordines quatuor. Iud. 3.

FOrtitudinis est altus gradus vincere mundum & delitias eius contemnendo, sicut dicit Apostolus. Omnia inquit arbi. sum vt ster. &c. Altior est vincere carnẽ, & concupiscentias eius restringere vt Apostolus. Castigo inquit cor. me. Altissimus vincere se ipsum, simpliciter & sponte vsq; ab mortem obediendo, sicut in omnibus istis fuit Christus. Item altus gradus est fortiter resistere peccatis corporalibus, vt sunt luxuria, gula, &c. Altior resistere peccatis spiritualibus vt sunt placentia propria, displicentia aliena, hypocrisis, personarum acceptio, ingratitudo. Altissimus est resistere occasionibus, tam corporalium quàm spiritualium peccatorum, vt munuscula, & familiaritates, verba blanda, &c. Item altus gradus est, non consentire peccatis operationis. Altior non consentire peccatis locutionis. Altissimus non consentire peccatis cogitationis. In his omnibus fuit CHRISTVS. Item altus gradus est fortiter laborare in hoc mundo pro sancta vita, quæ consistit in bona conscientia, & in bonis operibus, & moribus. Altior laborare pro societate angelica. Altissimus laborare pro vnione Dei in vita æterna.

Gradus iustitiæ. Cap. 11.

Graduum christianę iustitię ordines quatuor.

IVstitiæ altus gradus est reddere proximo ius suũ scilicet congratulationem in prosperitate, & compassionem in aduersitate, iuxta illud. Gaudere cum gauden. &c. Et altior reddere sibimet ius suum. s. dolorem de malis cõmissis, iuxta illud propheticum. Dole quasi parturiens, & cauterlam contra mala committẽda, iuxta illud. Non solum à malo, sed ab omni specie mala abstinete vos. Altissimus reddere Deo ius suum. scilicet timorem, quia Dominus iustus est: & amorẽ, quia Pater bonus est. Vnde Dominus dicit. Si ego Dominus, vbi timor meus? si Pater, vbi amor meus? Item altus gradus est, reddere vnicuique bonum pro bono. Altior reddere bonum pro malo. Altissimus reddere optimum pro pessimo. Hoc fecit Christus, quando dedit corpus suum sanctissimum Iudæ pessimo traditori. Item altus gradus est iustificare omnes operatiões, vt Deo placeant. Altior iustificare omnes locutiones.
Ioan.8. Altissimus iustificare omnes voluntates. In istis gradibus fuit Christus cum dicit. Quæ placita sunt ei facio semper. Item altus gradus est, discere iudicare omnia opera sua, qua intentione, & ad quem finem fiant. Altior iudicare verba, vtrum sint vtilia vel nociua. Altissimus iudicare conscientiam, vtrum recta vel erronea sit, & omnes affectiones, vtrum ordinatæ vel inordinatæ sint. Item altus gradus est, exhibere naturalem iu
Matth.7. stitiã omnibus viuis, s. quod oderis tibi fieri. & Quæcunq; vultis vt faciant vobis homines. Altior exhibere iustitiam omnibus mortuis consanguineis in eleemosynis, orationibus, & maximè in testamentis eorum distribuendis, secundum ordinationem ipsorum, & in omnibus, quę ipsis fideliter commiserunt. Altissimus iustitiam exhibere mortuis extraneis, sicut eis commiserunt, & confidunt.

Gradus temperantiæ. Cap. 12.

Graduum christianę temperantię ordines quatuor.

TEmperantię altus gradus est moderare se in omnibus exterioribus, scilicet in victu, habitu, somno, in incessu, verbis, factis, & moribus, vt omnia ordinatè, & modestè fiant secũdum Deum. Altior est temperare se in motibus, & affectionibus interioribus, ne nimis circa transitoria occupetur. Altissimus tẽperare cogitationes, ne nimis extra Deum euagentur. Item altus gradus est, restringere se ab illicitis interioribus, & exterioribus. Altior refrenare se à licitis exterioribus & interioribus ad tempus. Altissimus est abstrahere à licitis exterioribus, & interioribus vsq; ad mortem, iuxta illud. Virtus est, licitis abstinuisse bonis ille enim solus ad illicita non cadit qui se cautè restringit à licitis, dicit g'o. super Iob. Qui enim non vult detrahere, & mentiri, & similia, restringat se à licitis verbis, quia auctore Salomone, In multiloquio peccatũ non deerit. Item aliqualis altus gradus est, moderare loqui de defectibus hominum in præsentia eorum. Altior temperare loqui de defectibus viuorum, & mortuorum in absentia ipsorum, sed tanquàm præsentes essent. Altissimus, excessus tam viuorum quàm mortuorum absentium excusare fideliter, quia locum excusationis non habent. Item Chrys. ponit gradus de tẽperantia cibi, & potus dicens. Nihil sic ægritudinẽ fugat, sicut moderata refectio, ecce altus gradus. Nihil sic sanitatem seruat, ecce altior. Nihil sic acumen sensuum operatur, ecce altissimus.

Gradus pacis. Cap. 13.

Graduum christianę pacis ordines. 4.

PAcis altus gradus est cum caro subijcitur spiritui, siue rationi, difficilem se reddens ad omnia mala perpetranda. Altior cum subijcitur caro spiritui, promptam se exhibens ad omnia bona facienda. Altissimus est cum spiritus subijcitur Deo, omnem ordinationem tam in exterioribus, quàm in interioribus animæ viribus pœnitus obseruando. Iste vltimus gradus seruatur in cœlo. Itẽ altus gradus est inferioribus parcere, si in aliquo excesserunt, eosq; benigne consolari, si in aliquam afflictionem inciderint. Altior est cũ paribus benigne conseruari, ita q; facit eis bonũ, quod sibi iustè vult fieri, nec inferat malum aliquod, quod sibi iustè non vult fieri. Altissimus, volũtatem suam voluntati superiorum in omnibus conformare. Item altus gradus, nullum turbare factis. Altior est, nullũ turbare verbis, vel facie, vel in verbis post tergum. Altissimus est, nullam dare occasionem iniustã alicuius tur
Ioan.6. bationis, signo, nutu. In omnibus istis gradibus fuit CHRISTVS, secundum illud. Non veni facere voluntatem meam, &c. In altum gradum pacis ascendit, qui mala proximorum non publicat. In altiorem gradum, qui bona proximorum non minuit, nec denigrat, nec inuertit, sed extollit. In altissimum ascendit, qui defectibus eorum compatitur, & profectibus eorum ex corde congratulatur. In isto gradu fuit CHRISTVS.

Gradus constantiæ. Cap. 14.

Graduum Christianę constiã tię ordies quatuor.

COnstantiæ altus gradus est, cum homo tantum vnitur Deo, q̃ non potest induci ad aliquod malũ quod Deo displicet, nec abduci ab aliquo bono, quod Deo placet, per amissionem rerum temporalium. sicut Tobias, Matthias. Altior cum homo non
2.Mac.7. potest cogi per mutilationem membrorum, sicut illi
Actu.21. septem, de quibus legitur in lib. Machab. Altissimus, cum non potest cogi per ablationem vitæ temporalis, sicut Paulus cum dixit. Non solum alligari, sed etiam mori paratus sum, propter nomen Domini Iesu Christi. Item in altum constantiæ gradum ascendit, qui nõ recedit à Deo in prosperitate, sicut Dauid. In altiorem ascendit, qui non recedit à Deo in aduersitate illata ab inimicis, vt Stephanus. In altissimum, qui non recedit
Iob.27. à Deo in aduersitate illata ab amicis, vt Iob, qui dixit amicis. Iustificationem quam tenere cepi, non deseram. Item in alto gradu constantiæ est, qui non consentit tentationibus peccatorum carnalium, sed tamẽ suffert. In altiori est, qui non consentit tentationibus peccatorum spiritualium, sed tamen suffert. Vnde Iac. di-
Iacob.1. citur. Beatus vir qui suffert tentationem, &c. In altissimo est, qui extirpat à se etiam occasiones tẽtationum carnalium, & spiritualium peccatorum. In isto gradu fuit Christus. Item in altum ascendit, qui non mouetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur à sancta conuersatione, vel à bono opere, vel proposito bono, irrisione, vel vituperatione, vt Dauid, cui Michol irrisit, & contempsit, & improperauit, ꝙ saltasset, sicut scurra nudus coram ancillis. In altiorem, qui non mouetur adulatione, vel laude histrionum, & malorum hominum. In altissimum ascendit, qui non mouetur adulatione, vel laude bonorum hominum.

2.Reg.6.

Gradus largitatis. Cap. 15.

Graduum Christianę largitatis, seu liberalitatis ordines quatuor.

LArgitatis altus gradus est, hilariter dare temporalia sicut fecit Abraham, qui nulli negauit hospicium. Altior est hilariter dare spiritualia, sicut Apostolus fecit dicens. Sapientibus, & insipientibus debitor sum. Item si vobis spiritualia seminamus, &c. Altissimus est sponte, & hilariter dare corpus suum, sicut fecit Christus qui dicit per Prophetam. Corpus meũ dedi percutientibus, & cum dixit. Comedite ex hoc omnes, hoc est, &c. Item in altum gradum largitatis ascendit, qui dat quicquid ab eo petitur, sicut Herodes fecit, qui filiæ dixit, quicquid petieris dabo tibi. In altiorem ascendit, qui dat plus, quàm petatur ab eo, sicut fecit Naamam Iezi seruo Elisei, petenti vnum talẽtum, dixit. Melius est, vt duo accipias. In altissimum ascendit, qui arguit non petentes, vt petant, sicut Christus. Vsquemodo non petistis, quicquam. Item in alto gradu stat, qui dat aliquid habens spem recuperandi, vel recompensationis, sicut ferè faciunt omnes homines, iuxta illud Isa. Omnes diligunt munera, &c. In altiori stat, qui dat aliquid, sine spe recompensationis, sicut Apostolus dedit spiritualia dicens. Non quæro vestra, sed vos. In altissimo stat, qui refert gratias accipiẽtibus dona, sicut Chryso. dicit de Christo. Pro omnibus, quæ tribuisti nobis ò Christe nihil petis, quàm saluari, hoc ipsum tribuens, & accipientibus gratias agẽs. In omnibus istis gradibus fuit Christus. Item in alto gradu stat, qui dat dona consanguineis indigentibus. In altiori stat, qui dat extraneis indigentibus. In altissimo, qui dat inimicis indigentibus, sicut Deus, qui facit solem suum oriri super bonos, & malos.

4 Reg.5. Ioan. 16. Isa.1. 2.Cor.11. Matth.5.

Gradus compassionis. Cap. 16.

Graduum cõpassionis Christianę ordines quinque.

COmpassionis altus gradus est, medullitus cõdolere amico afflicto. Altior condolere inimico afflicto. Altissimus condolere Deo de contumelia sibi illata. Item in alto gradu est compassionis, qui condolet sanis in afflictione ipsorum. In altiori est, qui condolet infirmis in infirmitate. In altissimo est, qui condolet purgandis in pœnis eorum in purgatorio. Item altum gradum ascendit, qui afflictis condolet in corde, sicut dicit Apostolus. Quis infirmatur, & ego non infir. &c. quis scandalizatur, aliqua molestia tribulationis, & ego non vror? dicit Glo. In altiorem ascendit, qui ore conquæritur incomodum afflictorum, sicut Dauid, mortem Saulis, & Ionathæ dicit. Quomodo ceciderunt fortes in prælio? In altissimum ascendit, qui plorat super afflictionem, sicut Dauid lugebat Absalonem inimicũ suum, & Iob. Flebam (inquit) quondam super eo, qui afflictus erat, & anima mea compatiebatur pauperi. In his gradibus fuit Christus, quando conquerendo fleuit super Hierusalem, dicens. Quia si cognouisses. Quædam Glo. dicit super Mar. Homo patitur, & ridet, Deus compatitur, & flet. Item, altus gradus condolere omnibus in afflictionibus corporalibus. Altior condolere in afflictionibus spiritualibus. Altissimus condolere in defectibus spiritualibus. Item altus gradus est condolere afflictis ad breue tempus. Altior condolere ad longum tempus. Altissimus condolere semper. In omnibus his gradibus fuit Christus.

2.Cor.11. 2.Reg.1. In eodem 18. Iob.30. Lucę. 19.

Gradus congratulationis. Cap. 17.

Graduum Christianę cõgratulationis ordines quinque.

COngratulationis altus gradus est congratulari omnibus hominibus ꝙ ad imaginem, & similitudinem Dei sunt facti, & cõgratulari eis in oĩbus bonis, quæ à Deo perceperunt. Altior est congratulari omnibus Angelis, ꝙ signaculum Dei sunt, & ꝙ nullam miseriam experti sunt, & semper in fruitione Dei fuerunt. Altissimus est congratulari Deo de æterna, & immensa beatitudine, quam habet à seipso per naturam. Item altus gradus est congratulari in omni beneplacito suo, quod perficitur in cœlo, & in terra ab hominibus. Altior est congratulari Deo in omni beneplacito suo in cœlo, quod perficitur ab Angelis. Altissimus congratulari singulis personis in omni beneplacito, quod perficitur vnicuiq; personæ à duabus personis. Item altus gradus est congratulari omnibus hominibus de omnibus bonis fortuitis. Altior congratulari in omnibus donis naturalibus in corpore, & anima. Altissimus in omnibus donis spiritualibus, & virtutibus in spiritu. Item altus gradus est congratulari omnibus consanguineis in omnibus bonis, & profectu. Altior est congratulari omnibus extraneis. Altissimus congratulari omnibus inimicis. Item altus gradus est congratulari cum ad congratulandum instigat natura. Altior cum scriptura. Altissimus cum inspiratio diuina. In omnibus his fuit Christus.

Gradus abstinentiæ. Cap. 18.

Graduum Christianę abstinentię ordines quatuor.

ABstinentiæ altus gradus est vitare super flua oblectamenta corporis in victu, & inuestitu, & in alijs commoditatibus. Altior vitare oblectamenta spiritus, quæ subito veniunt, & subito terminantur, vt cõtingit in luxuria, in Choreis, & cum aliquis delectabiliter audit, & loquitur mendacia, vel detractiones, & similia. Altissimus vitare delectabilia spiritus, quæ sæpe veniunt, & diu permanent, sicut est in ornatu superfluo, & amicitia carnali, & in gaudeo temporali. Item altus gradus est libenter vitare illicita oblectamenta, quæ homo non potest, vel difficulter habere potest. Altior est sponte vitare delectabilia, quæ habet, vel quæ habere potest. Altissimus, qui potest vitare licita delectabilia, quæ habere potest, & quibus meritorie vti potest, vnde illud. Virtus est licitis abstinuisse bonis. Item altus gradus est sponte vitare delectabilia in vilibus, & nociuis. Altior vitare delectabilia in raris, & caris ad tempus, & quæ fiunt cum multa diligentia, & magnis sumptibus comparantur. Altissimus vitare delectabilia in raris, & caris omni tempore. Item altus gradus est consolationem transitoriam nõ admittere in omnibus visibilibus, propter Deum. Altior est fugere consolationem trãsitoriam in Angelis, & inuisibilibus propter Deum, sicut Maria Magdalena dixit. Non quæro Angelos, sed eum, qui fecit me, & Angelos, &c. Altissimus vitare ad tempus consolationem, quæ potest haberi in ipso Creatore, propter salutem proximorum, sicut dixit Apostolus. Optabam anathema esse, pro fratribus. Et culpio dissolui, & esse cum Christo. In omnibus his fuit Christus.

Matth.5. Rom.& Phil.1.

Gradus concordiæ. Cap. 19.

Graduum Christianę cõcordię ordines quatuor.

COncordiæ altus gradus est cõcordare cum sanctis hominibus in sancta conuersatione. Altior concordare cum sanctis Angelis in cõtinua laude Dei. Altissimus concordare cum Deo in perfecta voluntate. Item altus gradus est concordare cum subditis, defectibus compatiendo. Altior cõcordare cum paribus, & socijs protectibus eorum congaudendo. Altissimus concordare cum prælatis voluntati eorum obediendo in omnibus. Item altus gradus est concordare cum perfectis, præcepta Dei seruando. Altior cõcordare cum perfectioribus, consilia Dei in scriptura perficiendo. Altissimus concordare cum perfectissimis, diuinis moribus se conformando. Item altus gradus est concordare cum omnibus hominibus quantũ in se est, vt omnis perturbatio caueatur. Altior est concordare cum omnibus hominibus, propter quietem propriam, ne homo in seipso affligatur. Altissimus est concordare cum omnibus hominibus ne propter inquietudinem cordis Deus ab ipso, vel ipse à Deo ad breue, vel ad longum tempus alienetur. In omnibus his fuit Christus.

Gradus gratitudinis. Cap. 20.

Graduum gratitudinis ordines quinque.

GRatitudinis altus gradus, est digne ponderare naturalia dona corporis. Altior digne ponderare natura dona animæ. s. memoriam, intelligentiam, & voluntatem. Altissimus digne ponderare gratuita dona animæ. s. dona Spiritussancti, & virtutes. Item altus gradus est ponderare dona temporalia à Deo collata. Altior ponderare dona spiritualia à Deo percepta. Altissimus ponderare dona æterna à Deo percipienda. Item altus gradus est gratias agere de scriptura. Altior est gratias agere de septem sacramentis. Altissimus est est gratias agere de sanctissimis exemplis Iesu Christi, & moribus diuinis. Item altus gradus est gratias agere de præceptis sacræ scripturæ. Altior de consolationibus. Altissimus de doctrinis Christi in Euangelio. Itẽ altus gradus est gratias agere de omnibus creaturis, quas habet homo in terra. Altior est gratias agere de omnibus Angelis, & sanctis quos homo habet in cœlo. Altissimus est gratias agere de omnibus bonis, quæ habet in ipso. In omnibus his gradibus fuit Christus, ipso teste. Quæ placita sunt ei facio semper.

Ioan.8.

Gradus religionis. Cap. 21.

Graduum religionis (vt est vitatis studium) ordines quinque.

REligionis altus gradus est cognoscere omnia impedimenta religionis, & ea odire, sicut est ociũ dissolutio, mala societas, curiositas, & nimia libertas. Altior est cognoscere omnia incitamenta religionis, & ea desiderare, vt est maturitas, solitudo, taciturnitas, bona societas, bona exempla. Altissimus, studiosè se exercitare in omnibus, quæ pertinent ad religionem, vt sunt virtutes, & opera virtuosa. Item altus gradus est diligenter seruare omnia præcepta religionis. Altior seruare omnia vota religionis, non solum maxima, sed, & minima. Qui enim minima negligit paulatim decidet. Altissimus imitari optimos in religione, & ipsis se conformare. Item altus gradus est, relinquere res temporales. Altior relinquere omnes amicos, tam carnales, quàm spirituales. Altissimus relinquere proprium sensum, & propriam voluntatem. Item altus gradus est, seruare religionem, & amare religionẽ, propter pœnam vitandam, quæ debetur irreligiosis. Altior propter spem in præcedenti, & gloriam in futuro, quæ debetur religiosis. Altissimus amare religionem purè, propter Deum. Item altus gradus est, semper niti ad proprios defectus vidẽdos, qui semper pullulant. Altior niti semper ad crescendum in virtutibus & spiritualibus donis, ad conformandũ se diuinis moribus. Altissimus semper dolere, ꝙ non potest omnes defectus diuincere, nec semper exercere vitutes. In multis his gradibus fuit Christus.

Gradus contritionis. Cap. 22.

Graduum contritionis ordines octo.

COntritionis altus gradus est, ex corde dolere ꝙ omnibus peccatis mortalibus. Altior pro omnibus peccatis venialibus magnis. Altissimus dolere pro omnibus peccatis venialibus minimis. Item altus gradus est, vehementer dolere pro peccatis operum. Altior dolere pro peccatis verborum. Altissimus dolere pro peccatis cogitationum, & affectionum. Itẽ altus gradus est, dolere pro commissis, omnium malorum, & altior pro omissis omnium bonorum. Altissimus pro deturpatione omnium bonorum per tædiũ, & teporem, & etiam impuram intentionem. Item altus gradus est, dolere pro omnibus malis, quæ homo commisit personaliter. Altior quorum occasio fuit scienter. Altissimus pro omnibus quorum occasio fuit ignoranter. Vnde illud. Ignorantias, &c. Item altus gradus est, dolere pro peccatis manifestis. Altior pro peccatis occultis, quæ homo solus scit coram Deo. Altissimus dolere pro peccatis, quæ solus Deus scit sine ipso in lumine suo, vnde Apostolus. Nihil mihi conscius fuum, &c. Item altus gradus est, dolere de damno quod sibi homo per peccatum intulit. Altior quod communitati intulit. Altissimus de contumelia quam Deo intulit. Item altus gradus est, cum in contritione deletur culpa tãtum. Altior cum deletur culpa, & pars pœnæ. Altissimus cum deletur culpa, & omnis pœnę. Item in alto gradu est, qui dolorem mentis indicat in ore purè confitendo. In altiori, qui dolorem indicat in oculis lachrymando. In altissimo, qui dolorem indicat in opere, ieiunijs, vigiliis, & disciplinis carnem suam affligendo.

Psal.24. 1.Cor.4.

Gradus confessionis. Cap. 23.

Graduum cõfessiõis sacramẽtalis ordines quatuor. Prou.24. Matth.8. Lucę. 17.

COnfessionis altus gradus est, declarare secundũ præceptum Apostolicum, semel in anno omnia peccata illius anni. Altior est confiteri singulis mensibus. Altissimus confiteri semel in septimana, cum scriptum sit. Septies in die cadit iustus, & resurgit per confessionem. Item altus gradus est, confiteri tantum vni sacerdoti iuxta illud. Vade ostende te Sacerdotibus. Altior est confiteri pluribus Sacerdotibus secularibus, iuxta illud. Ite ostendite vos sacerdotibus. Altissimus confiteri pluribus Sacerdotibus religiosis, qui diligentes sunt circa confessionem, & confitentes. Item in alto gradu est, quem ad confitendum mouet horror peccati, & fœtor. In altiori est; quem mouet ad confitendum desiderium regni cœlestis. In altissimo, quem mouet ad confitendum amor vnionis Dei. Itẽ in alto gradu est, qui confitetur, vt à maculis emundetur animæ. In altiori, qui ideo confitetur, vt Deo per mundiciam assimiletur. In altissimo est, qui ideo confitetur, vt Deo habitaculum in anima per munditiam præparetur. Sciendum quòd de singulis gradibus, de quibus est contritio, de eisdem debet etiam fieri confessio.

Gradus satisfactionis. Cap. 24.

Graduum satisfactionis, vt ad pœnã pertinet, ordines quinque.

SAtisfactionis altus gradus est, emẽdare dignè peccata propria. Altior bonorum hominum. Altissimus emẽdare peccata malorum hominum. Item altus gradus est, emendare peccata consanguineorum. Altior emendare peccata extraneorum. Altissimus emẽdare peccata inimicorum. Item altus gradus est, emendare peccata in propria domo. Altior emendare peccata in eremo. Altissimus emendare in clausto. Itẽ altus gradus est, emendare peccata in clausto rigido. Altior emendare in clausto rigidiori. Altissimus in rigidissimo clausto. Item altus gradus est, emendare peccata eleemosynis. Altior emendare bonis operibus corporis, ieiunijs, orationibus, peregrinationibus, & similibus. Altissimus emendare peccata pœnis corporis. flachrymis, disciplinis, cilicijs, & similibus. Perfectius est, aduersa tolerare patienter, quàm bonis operibus insudare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gradus contemplationis. Cap. 25.

Graduum contẽplatiõs ordies quatuor.

COntemplationis altus gradus est cognoscere Deum in creaturis. Altior cognoscere Deum in scripturis. Altissimus est cognoscere Deum in sua potentia, sapientia, &c. Item altus gradus est cognoscere Deum in hominibus, qui ad imaginem eius sunt creati. Altior cognoscere Deum in Angelis, qui sunt signaculum similitudinis Dei. Altissimus cognoscere Deum in sua substantia. Item altus gradus est cognoscere Deum in suis operibus. Altior cognoscere in suis moribus Deum. Altissimus cognoscere Deum in claritate sua, vnde in Ioann. Vt videant claritatem quam dedisti mihi. Item ad altum gradum contemplationis ascendit, qui abstrahit animam suam ab omnibus transitorijs, & colligit eam ad seipsam. Ad altiorem tendit, qui cognoscit qualis sit anima in se collecta super corpus, & sine corpore, & secundum quem, imaginata. Ad altissimum tendit, qui cognoscit Deũ ad cuius imaginem factus est, vt pro posse suo se illi conformet. In omnibus his fuit Christus.

Ioan. 17.

Gradus discretionis. Cap. 26.

Graduum discreptionis ordies quinque.

DIscreptionis altus gradus est secundum ordinẽ Dei vti donis temporalibus. Altior secundum ordinem Dei vti donis naturalibus in corpore, & in anima. Altissimus vti secundum ordinem Dei donis gratuitis in anima. Item altus gradus est seruare præcepta scripturæ. Altior seruare consilia scripturæ. Altissimus seruare doctrinas Iesu Christi. Item altus gradus est regere se secundum exempla sanctorum. Altior secundum exempla Christi. Altissimus secundum mores Dei. Item altus gradus est cogitare varia beneficia Dei. Altior de beneficijs collatis gratias agere. Altissimus laudare diuinam naturam, & bonitatem, quæ coegit dantibus. Item altus gradus est in omnibus cautum esse coram secularibus, ne scandalizentur. Altior cautum esse coram religiosis, vt edificẽtur. Altissimus coram Deo iudice cautum esse ne offendatur.

Gradus spei. Cap. 27.

Graduum Christianę spei ordines quatuor. Ephe. 1.

SPei altus gradus est, expectare cœlestem hæreditatem, quam daturum si Deus nobis per pignus obligauit. s. Spiritum sanctum in baptismo, qui est pignus hæreditatis nostræ, vt dicit Apostolus. Altior est expectare beatitudinis eandem hæreditatem, quã nobis se daturum iuramento firmauit, vnde. Iusiurandum, &c. Altissimus est, expectare eandem beatitudinem, quã nobis se daturum in lege, & Propheris promisit, vnde Apostolus. Quod oculus non vidit, &c. Item in alto gradu est, qui expectat æternam beatitudinem ex operibus misericordiæ, & iustitiæ, in quibus se diu exercuit. In altiori est, qui expectat eam ex passione Christi, qui nobis eam promeruit, vnde Bern. Peccanti mihi peccatum, &c. In altissimo, qui expectat eam ex mera bonitate, & misericordia Dei, qui nos ad ipsam creauit. Item in alto gradu est, quem certificat de æterna beatitudine bene discussa conscientia. In altiori est, quem certificat veteris, & nouæ legis scriptura. In altissimo est, quem certificat inspiratio diuina. Item altum gradum tenet, qui expectat æternam beatitudinem ex multiplici intercessione in via, & in patria. Altiorem qui eandem expectat ex diligenti custodia Angelorum. Altissimum qui eandem diligentissima custodia diuina expectat. Vnde Aug. Perfectioribus adest ipse Deus ad custodiam, imperfectioribus vero ipsi Angeli.

1. Cor. 2.

Gradus timoris. Cap. 28.

Graduum timoris ordines quatuor.

TImoris infimus gradus est, timere iudicem secularem. Altior est timere iudicem spiritualem. Altissimus timere iudicem sempiternum. Item altus gradus est, timere iudicem Deum, quia punire potest corpus in hoc mundo. Altior timere eundem, quia punire potest animam. Altissimus timere eundem, quia punire potest corpus, & animam in inferno. Item in alto gradu est, quem timor cogat fugere omnia, quæ elongant à familiaritate D i ad breue tẽpus. In altiori est, quem cogit timor fugere omnia, quæ separãt ab vnione de longo tempore. In altissimo est, quem cogit timor fugere omnia, quæ separant à fruitione Dei omni tempore. Item in alto gradu est, cui timor semper suadet requirere voluntatem Dei, iuxta illud. Qui timent Dominum inquiret, quæ placita sunt ei. In altiori gradu est, cui timor suadet semper perficere voluntatem Dei iuxta illud. Qui timet Deum ni. negli, & qui timet Deum faciet bona. In altissimo est, cui timor omnia bona conseruat, iuxta illud. Timor Domini omnibus super ponit quasi signaculum omnia conseruans.

Eccl. 2.

Eccle. 7.

Eccle. 15.

Ibidẽ. 25.

Gradus doloris. Cap. 29.

Graduum doloris, vt ad virtute spectãtes ordines quinque.

DOloris altus gradus est, tristari ex corde de omni incommodo proximorum corporali. Altior tristari de omni incommodo proximorum, spirituali. Altissimus tristari de omni contumelia Dei. Item altus gradus est, contristari ꝙ animę continuè in peccatis venialibus maculantur. Altior est, contristari ꝙ animæ frequenter peccatis mortalibus vulnerantur, iuxta illud Ber. Agnosce, homo, quàm aspera peccatorum vulnera, pro quibus oportebat Dominum Christũ vulnerari. Altissimus tristari, ꝙ vulnera Christi quotidie innouantur, cum peccati mortalis vulnere sauciantur, Item altus gradus tristari pronitate cadendi, in malum. Altior tristari de tarditate, & raritate surgendi à malo. Altissimus est, tristari de difficultate perseuerandi in bono. Item altus gradus est, tristari de debilitate perficiendi bonum. Altior de debilitate desistẽdi à malo. Altissimus de fortitudine consumandi malum. Item altus gradus est, tristari ꝙ tam parum curãtur exempla bonorum hominum in terra. Altior ꝙ tã modicum curantur exempla perfectiora in patria. Altissimus, quòd tam parum curantur exempla perfectissima IESV CHRISTI, per quatuor Euangelistas nobis testificata.

Gradus gaudij. Cap. 30.

Graduum gaudij spiritualis ordines quatuor.

GAudij altus gradus est, lætari hic, & in futuro, de æterna societate Angelorum inferiorum, & sanctorum. Altior est, lætari de ęterna societate supernorum Angelorum, & sanctorum, & præcipuè beatæ virginis Mariæ, quæ est super omnes Angelos, & sanctos. Altissimus lætari de æterna societate Dei. Itẽ altus gradus est, lætari de mundissima carne Christi, quam sibi assumpsit de mundissimis sanguinibus beatę virginis Mariæ, quàm homo videbit in æternum carnalibus oculis. Altior lætari de perfectissima anima sua in omnibus virtutibus, & donis spiritualibus, cuius anima non accepit Spiritum sanctum ad mensuram secundum ꝙ alij sancti. Altissimus est, lætari de diuinitate Christi, quam habet communem cum Patre, & Spiritu sancto æternaliter. Item altus gradus est, de omnibus volũtatibus meritorijs lætari. Altior lætari de omnibus meritorijs locutionibus. Altissimus lætari de omnibus meritorijs operationibus. Item altus gradus est, lætari hic, & in futuro, de exteriori sancta conuersatione. Altior lętari de interiorum affectionum ordinatione. Altissimus lætari de mentis securitate. Vnde illud, secura mens, quasi iuge conuiuium. Item altus gradus est, lætari de sanctæ Trinitatis visione, siue æterna cognitione. Altior lætari de eiusdem æterna visione. Altissimus lętari de eiusdem æterna fruitione.

Pro. 15.

Mitra modestia, ac humilitas auctoris.

Propterea

Augustini ad animã exhortatio.

Propterea nos hortatur Aug. dicens. O anima mirabilis creatura, quò te deijcis, terram amas, melior es, solem miraris, pulchrior es, cœlum cõtemplaris, altior es, solo creatore tuo inferior. Si vis ergo progredi in me, & ego transiens in te, exi totaliter de te, traham te in me, & introduc me, & sic nec in te, nec in vlla creaturarum, quicquid amabis præter me. Idem anima inter Deum, & creaturas media posita est, conuersione ad Deum illuminatur, melioratur, perficitur, conuersione autem ad creaturas obtenebratur, deterioratur, occiditur. Item. Deus intrabit in animam omni voluptate dulcior, omni luce clarior, omni honore sublimior, omni secreto interior. Greg. esse quidem sine delectatiõe anima nõ potest, aut enim delectatur in summis, aut in infimis, Glo. super Eccl. Fœlix anima, quæ quotidie mundat cor suum, vt recipiat habitatorem Deum, cuius possessor nullo eget bono, quia omnium bonorum actuorem in se habet. Aug. Magna Dei pietas, & ineffabilis bonitas, qui hominem ad vitam ęternam prædistinatum, mori non permittit, nisi in eo statu quo melior futurus nõ est, tollit etiam damnandos, cum nosci eos peiores futuros, vt sic minus puniãtur, & iusti eorum exemplo non corrumpantur.

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRE.

Tractatus, qui confessionale nuncupatur.

IN Dei tabernaculo, idest in Sancta Ecclesia positus, & si per doctrinæ sapientiam phialas exuberantis doctrinæ ad inebriandum mẽtes legentium ministrare non potui, in quantum pro diuina largita te suffeci, ciatum paruę, atq; angustæ, vel (vt verius dicam) penè nullius scientię præsens videlicet opusculum de informatione simplicium sacerdotum, inconfessionibus audiẽdis, compulsus per obedientiam compilaui. Cum secũdum. B. Gre. cir. prin. cura pastoralis sit ars artium, regimen animarum, & occultiora sunt vulnera cogitationum, quàm viscerum. Horrendum profectò est videre quosdam sacerdotes nostri temporis, qui sacram scripturam, in qua præfati regiminis ars sufficientissime traditur, & iura canonica, & scripta doctorum, in quibus plenissimè declaratur, vel per torporem legere negligunt, vel per ignorantiam nesciunt, & tamen cordis medicos in audiendis confessionibus, se profiteri impudenter non metuunt, quando qui pigmentorũ vim nesciunt, videri carni medici erubescunt. Talium ergo Deo odibili ignorantiæ, per obedientiam, vt dixi compulsus, subscripta informatione simplici studui, sicut potui, quamuis non, vt debui subuenire. In primo autem huius opusculi tituli capitulorum, & singularum particularum eorundem continentiæ præmittuntur, quibus ad legentis animam quasi quibusdã passibus facilius gradiatur. Porro particularum quinti capituli continentiæ non prænotãtur, quia sicut inspiciẽti patet per se possunt satis faciliter inueniri. Cæterum simplex simplicibus simplicia scribens simpliciter, particulas presentis opusculi secundũ ꝙ occurrerunt memoriæ magis, quàm secundum naturalem adinuicem cohærentiam ordinaui, omni qua possum humilitate ac deuotione supplicans, quatenus.

Sis mihi corrector resecando superflua lector.
Veraq; digneris, quæ desunt iungere veris.
Omnem defectum partim studio breuitatis.
Scribentis tribuas, partim vitio ruditatis.

SIMPLEX INFORMATIO Simplicium Sacerdotum, de Confessionibus audiendis, & primo.

Qualiter Sacerdos confessor, habere se debeat in confessione. Cap. 1. Particula. I.

QVi facit veritatem venit ad lucem, vt manifestentur eius opera, quia in Deo sunt facta. Ex hoc verbo Sacerdos, qui, Angelus Domini exercituum dicitur, intelligat vt non tenebrarum, sed lucis Angelum se ostendat, sedens pro confessionibus audiendis in loco manifesto, & omni suspitione carente, vbi videri possit ab omnibus, & non audiri. Quærendo enim latibula tenebrarum, male agere se ostenderet dicente Christo. Omnis enim qui male agit, odit lucem. (Qui est in intentione mali, & cui placet malũ. Hæc Glo.) & non venit ad lucem, vt non arguantur. opera eius. Caueto ait Hiero. Omnes suspitiones, & quicquid probabiliter fingi potest, ne fingatur ante de uita. Apostolus. Ab omni specie mala, id est, nõ solum ab eo, quod est malum, sed etiam ab omni quod speciẽ mali prætendit nos ammonet abstinere. Et quia secũdum Augu. lib. de Singularitate clericorum, bene post principium. Peius est, quàm mechia, continentiam ducere criminosam, & infamem facere sanctimoniam. Sacerdos audiens confessionem, fedeat, vt dictum est in loco publico, & honesto, ne (quod absit) adulterum se ostendat. Nam dicitur. Oculus adulteri obseruat caliginem. Veniens igitur ad manifestationis lucem faciat veritatem, vt dicitur Ioan. in Glo. i. bona opera, quæ veritas iubet.

Ioan. 4.

Malac. 2.

Ioan 3.

Hierony. ad Nepotianũ epistola. 2. Thes. 5.

Iob. 14. Ioan. 3.

Particula Secunda.

Sacerdos cõfessiões caute & cũ timore audiat.

SOlicitus etiam sit Sacerdos ne dum confitentem foris à sordibus purgat, ipse ex his, quę audit per voluntariam delectationem interius sordidetur. Debet enim esse, vt nobilis manus, quæ alium lauans lauatur, mundans mundatur, non vt lexiuia vilis, quæ alia mundificans inquinatur. Caueat ergo ne per volũtariam delectationem caput aspidis fugeat, & occidat eum lingua viperæ. Glo. Aspis est paruus serpens, vipera prolixioris est corporis, & sic nascitur, vt violenter exeat. Caput itaq; aspidis fugit, & occidit eum lingua viperæ, quia cum initium suggestionis occultæ libenter suscipit, violentis postmodum se tentationibus deuictus tradit, vel quia venenum aspidis concitè, vipere tardius occidit, per aspidem violenta, & subita, per viperam tentatio tardior significatur. Hæc Glo.

Iob. 20.

Particula Tertia.

In facie cõfitentis ne respiciat.

DEbet etiam cauere Sacerdos, ne vultum sibi cõfitentis maxime mulieris respiciat, ne confitens confundatur, & ne ipse delectatione illicita capiatur, vnde debet semper mulier sedere à latere confessoris, quia vt dicit Abac. Facies eius ventus vrens. Et Glo. Gre. super illo verbo Gen. Vidit igitur mulier, &c. Ne lubrica in cogitatione, verlemur, non debemus intueri, quod non licet concupisci, vt enim mũda mens in cogitatione seruetur, à lasciuia voluptatis reprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpã. Nõ. n. Eua lignũ contigisset, nisi prius incautè respexisset. Pensandum ergo quantum ab illicitis debeamus visum restringere, qui mortaliter viuimus si, & mater viuentium per oculos ad mortem venit. Hæc Glo.

Abac. 1. Gen. 3.

Particula Quarta.

Pœnitentiũ peccata non abhorreat.

NOn debet etiam confessor pœnitentis horrere peccata, quantumcunq; enormia, turpia, magna inaudita, vel inusitata sint, quia vt dicit Io. Qui sine peccato est vestrum, primus in illam mit. Aut. n. cor-

Ioan. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deut. 23. sessor fuit, vel est, vel erit, aut esse potuit, in similibus peccatis, vel maioribus. Vnde præcipit Deus. Nō abominaberis Idumæum. i. peccatorem rubore confusionis dignum, quia frater tuus est, vel Aegyptium. i. peccatorem peccatorum angustijs tribulatum. Idumæus namque rufus, vel rubens interprætatur. Aegyptius angustia, siue tribulatio.

Particula quinta.

Confessoris alloquiū prodest confitenti.

EXinde debet confessor, pio ac suaui alloquio, ipsum confitentem ad veram compunctionem, & ad nudam, & expressam confessionem inducere, non statim, ex abrutō si tempus sufficit, inferre, dic peccata tua, sed dulciter ei proponere aliqua de cō fessionis vtilitate, quæ valet ad septem. Valet. n. ad pec

Deut. 17. cati cognitionem propter institutionem Sacerdotis, vnde dicitur in Deut. Si difficile, & ambiguum iudicium apud te esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam, & non causam, lepram, & non leprā, & infra parum. Surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, & venies ad Sacerdotes Le

Psal. 31. uitici generis, quæ resq; ab eis. Psal. Dixi confitebor. &c. Si propositum valet, quanto magis ipsa confessio? Ad

Eccle. 4. cogniti, & contriti satisfactionem. vnde dicitur in Ecclesiastici. Est confusio adducens gloriā, & gratiam. Ad pœ-

Mat. 16. næ diminutionem, vi clauium de hoc Matth. Quodcunq; solueris super terram, &c. Ad Dei glorificationem, vnde Iosuę. Da gloriam Domino deo Israel, &

Iosuę. 7. confitere, atq; indica mihi quid feceris. Ad interessio

Iaco. vlti. rum multiplicationē, dicente Iaco. Confitemini alterutrum peccata vestra, & orare pro inuicem, vt saluemini. Ad conscientiæ assecurationem. Vnde Dauid statim cum dixit. Peccaui, audiuit. Dominus quoque transtulit peccatum tuū, non morieris. Et hoc est ma-

2. Reg. 12. 2. Cor. 1. gnum bonum, vt dicit Paulus. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Proponit etiam ei de peccatorum venia, de Dei misericordia, & suadeat, ei, ꝙ non verecundetur confiteri, sed nude, & expresse omnia confiteatur, quia non homini confitetur, sed Deo scienti omnia, qui se nude confiteatur, pro absoluto habetur, si vero scienter aliquid occultauerit, cōfessio nihil valebit, quia qui in hoc vno offendit, fa-

Iacob 2. ctus est omnium reus, inquit Iac. Si vero non vult cōfiteri proponat ei terrores iudicij, pœnas inferni, & quod multo melius est, erubescere hoc coram vno homine, quàm in die iudicij coram Deo, & omnibus Angelis, hominibus, & dęmonibus.

Particula sexta.

Confessor non accipiat personas, ne corrūpat iudicium

STudeat etiam confessor cauere ab acceptione personarum, ꝙ confessor in iudicio pœnitentiæ personam nō accipiat, quæ sic describitur à magistris. Acceptio personæ est iniustitia qua præfertur persona personæ propter causam indebitam. Attende diligenter ō iudex pœnitētialis, quod tibi dicitur. Non fa-

Leuit. 10. cies quod iniquū est, nec iniustè iudicabis. Nō cōsideres personam pauperis, nec honores vultum potentis. Ne videlicet declines à via iustitiæ, propter pauperis compassionem, vel propter potentis adulationem. At

Deut. 16. tende præterea, tibi dictum. Non accipias personam, nec munera, quia munera excecant oculus sapientum, & mutant verba iustorum. Attende nihilominus diligenter, & considera vniuersaliter omnibus confessoribus esse dictum. Audite illos, & quod iustum est iu-

Deut. 1. dicate, siue ciuis ille, siue peregrinus nulla erit distantiā personarum. Ita paruum audietis, vt magnum, non accipietis cuiusquam personam, quia Dei iudiciū est. Audite inquam, id est, diligenter intendite peccata, & peccatorum circunstantias examinando, & quod iustum est iudicate. Iustos videlicet, siue diuites, siue pauperes absoluēdo, & impios quamuis etiam potentes, & diuites condemnando, nec accipietis personam cuiusquam, pauperes indebitè exasperando, & diuitibus, & potentibus adulando. Non inquā accipias personam ne maledictione prophetica feriaris, qua dicitur. Væ qui iustificatis impium pro muneribus, & iu-

Isa. 5. stitiam iusti auferetis ab eo.

DE INTERROGATIONIbus faciendis in confessione, & primo.

Qualiter interrogationes sint faciendæ in generali Secundi Cap. Particula I.

Discretio in interrogando requiritur in confessore.

POst hæc Sacerdos incipiat audire confessionem ipsius. Interrogando, si peccator nesciat confiteri & adiuuando per inquisitionem, discretè tamen, ita ꝙ sollicitus sit vsitata peccata singulatim perquire re, inusitata vero per circunstantias generales, & valde remotas cautè inuestigare ne in expertis detur materia, vel occasio, quod ante nesciuerant perpetrandi, sicut ali quotiens contingit ex quorundam insipientium confessorum interrogationibus, taliter autem in discretè interrogantes non sunt vitiorum euulsores, & destructores, sed potius ædificatores, & plantatores. Ideo vt dictum est non debent de peccatis inusitatis expræssè interrogare, sed nec ad circunstantias speciales descendere, sed tantummodo in vniuersalibus stare, & sapienter valde à longe, & à remotis generalibus circunstantijs incipere querere, ita vt si fecit confitens statim cognoscat, si non fecit nesciat quid confessor dicat, verbi gratia. Si de incontinētia, quærat, & velit scire an in turpi vitio peccauit dicere potest, habuisti vnquam pollutionem dormiendo. Si dicat ꝙ sic, quærat, si vigilando, quia omnis pollutionis voluntariæ, procuratio, excepto fœdere matrimoniali, peccatum, mortale est. Si adhuc dicat ꝙ sic, posset quærere quomodo, caueat tamen ne vnquam quærat vtrum illo, vel illo modo speciali, sed quærendo generaliter modum, expectet ab illo determinationem in quo casu potest intelligi, quod percipit Dominus confessori sub typo

Deut. 24. creditoris in Deut. Cum repetes à proximo tuo rem aliquam quam debet tibi, non ingredieris domū eius id est, cor vel conscientiam eius, vt pignus auferas, sed stabis foris, & ille tibi proferet, quod habuerit, si verò dicat ꝙ non, taceat Sacerdos. Cauere enim debet ne lupum excitet dormientem, ne videlicet peccata nōua in animo hominis repræsentet. Similiter faciendū est in alijs peccatis inconsuetis. Si autem confitens etiā peccata consueta nesciat confiteri, vt ferè communiter omnes rurenses, potest, & debet confessor interro

Ezec. 8. gare, secundum illud. Ezec. Fili hominis fode parietē. Aug. de vera, & falsa pœnitentia cir. fi. Diligens igitur inquisitor subtilis inuestigator sapienter, & quasi astute intorreget à peccatore, quod forsitā ignorat, vel verecundè velit occultare. Cognito itaq; crimine, varietates eius non dubitet inuestigare, & locum, & tempus, & ea, quæ supradiximus in exponendo eorum qualitates, quibus cognitis ad sit beneuolus, paratus erigere, & secū onus portare. Habeat dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, discretionem in varietate personarum. Et infra, semper eum iuuet leniendo, spē promittendo, consolādo, & cum opus fuerit & increpādo, hæc Aug. Et introducitur hic auctoritas, & multa de ista materia de pœnitentia. d. 6. per totum.

De quibus in speciali interrogandū sit, & primo de superbia.

Particula secunda.

TAliter autem Sacerdos potest incedere, interrogando primò de superbia, & primò. Si ex tumore cordis cum deliberatiōe, superbiuit de bonis naturæ

naturæ alios contemnendo, vtpotè de ingenij naturalis subtilitate, de corporis fortitudine, pulchritudine, agilitate, & similibus, de omnibus donis, s. gratiæ gratis datæ, sicut de bona voce, de affabilitate, eloquentia, & similibus. Appetendo pro his inordinatè placere, vel eadem si non affuerint, culpabiliter affectando. Secundò de bonis fortunæ. Si se extulit de diuitijs, de parentū multitudine, nobilitate, & de propria dignitate potestate, de acquisita scientia, industria, experientia, de consilij excellētia, & similibus, vel si defuerunt, ea culpabiliter affectauit, quæret etiam si de præmissis omnibus, vel aliquibus, aliquando se iactauit forte etiam mendaciter, & de quatuor speciebus superbiæ, quæ cō tinentur in hoc versu. A se, pro meritis, falsō plus omnibus inflat. Tertiò de bonis gratiæ gratū facientis, vtpotè de deuotione, oratione, de lachrymis, ieiunio, silentiō, obedientia, humilitate, & similibus omnibus exercitijs quoquo modo ad gratiam gratū facientem pertinentibus. Quartò se extulit se de peccatis, vtpotè de luxuria, vel alijs quibuscunq; quia secundum beatum Grego. Omni culpa grauius est, quando de commisso vitio superbitur.

De inuidia.

Particula tertia.

QVærat etiam inuidia. Si lætatus est de proximi aduersitate qui eum lęsit, vel contristatus de prosperitate, quod est primus gradus inuidiæ, vel qui non lęsit, quod est secundus, vel qui bene sibi fecit, quod est tertius. Hic descendere poterit de diuersis aduersitatibus in speciali scilicet infirmitate corporis, labore, & dolore, vel cordis tribulatione, vel confusione, & similibus, secundum quòd pro varietate personarum viderit expedire.

De ira.

Particula quarta.

POstea quærat de ira secundum tres gradus iræ. Primus est, quādo homo irascitur, & maledicit, vel male facit conuicianti sibi, vel maleficiēti. Secūdus gradus est, quando ex amaritudine cordis sibi maledicit, vel malefacit se percutiendo, vel aliquid huiusmodi. Tertius gradus est, quando homo ex nimio furore, in ludo vel alibi, maledicit, Deo benedicto, vbi etiam quærat de peccatis, quæ proueniunt ex ira, scilicet de bellis, homicidijs, incendijs, & huiusmodi.

De accidia.

Particula quinta.

DEinde quærat de accidia. Primo si per tædium boni, ex consuetudine, & prauitate, & desiderio mali, quodcunq; malum faciendo lętatur, & bonum quodcunq; faciendo tristatur, vbi poterit descendere ad diuersa bona, & mala, secundum ꝙ exigit diuersitas personarum. secundò si non solū in bono tristatur, & malo lætatur, sed etiam aliquos deridendo, à bono retraxit, vel ad malum attraxit, verbis, gestibus, & exēplis. tertiò, si desperando, vel de misericordia Dei nimium præsumendo, omni stultitiæ & impudicitiæ se tradidit per ocium, à bona cogitatione, locutione, & opera tione cessando, concupiscentiæ carnis, oculorum, & superbiæ vitæ insistendo. Aut amore mali, aut tędio boni, malo per negligentiam non resistēdo, in dissolutione spectacula vana videndo, in fractione vocis, in leuitate mentis, in gestibus corporis lasciuiendo ineptè, & nimis ridendo, alios ad risum mouendo, fabulosa, & vana loquendo, vagus, & inconstans existendo, quod modo non vult, modo vult, quod nunc laudat, nunc vituperat, grauis ab bona, leuis ad mala gratia Dei repellendo, & si receperit expellēdo, tempus, horas, dies, & menses, & annos inutiliter expendendo, pœnitentias iniunctas indeuote perficiendo, vel imperfectas relinquendo, vel totaliter obmittendo.

Particula Sexta.

De auaritia.

QVærat etiā de auaritia, & tribus gradibus. Primus si sua non communicauit, vt debuit, vbi quærat de operibus misericordiæ si obmisit, & hoc tam de spiritualibus, quàm de corporalibus. Spiritualia sunt hæc, doctrina, cōsilium, iniuriarum remissio, correctio, cōsolatio, supportatio, & oratio, quæ præter primum cō tinetur in hoc versu. Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora. Corporalia continentur in hoc versu. Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo. Secundus gradus est, quando per fraudem acquirit, vbi quærat de diuersis modis illicitè acquirendi, de quibus postea tangetur. tertius gradus est, si non restituit illicitè acquisita, nec etiam operarios, vel seruientes sibi remunerauit, vt debuit.

Particula Septima.

De gulā.

QVærat etiam de gula, secundum tres gradus gulæ, primus si se repleuit frequenter, & præposuit epulas dilectioni, vel delectationi Dei, ita ꝙ nō delectaret eū quicquā boni agere. secūdus gradus est, qū quasi nullum vel paucos dies vult ieiunare, & si ieiunat, immūde ieiunat, bibendo vinum ante prādium in quadragesima, vel alijs diebus ieiuniorū. tertius gradus est, si comedat, aut bibat, vt fortior sit ad peccandum, quærat etiam de speciebus gulæ subscriptis prima si nimis sępe sumpsit cibum. secunda si varijs ferculis vsus sit. tertia si nouā cibaria requirat, & inconsueta. quarta si pręciosa, & sumptuosa requirat, non habito etiam respectu ꝙ magis sint saporosa, quærat etiam si propter delectationem comedit nociua corpori, & in infirmitate positus morbum potius cōfortauit, quàm naturam.

Particula Octaua.

De luxuria

QVerat etiam de luxuria, de tribus gradibus eius. primus, si peccauit solutus cum soluta, vel ecōtrario. secundus, si coniugatus cum coniugata, vel econtrario tertius, si vitio sodomitico, vbi cautissime procedat, sicut superius est expressum, quærat etiam cum consanguinea, vel affini.

Particula Nona.

De decem pręceptis.

POstea præcedere potest confessor si voluerit de decem præceptis, quæ continentur his versibus. Sperne Deos, vita periuria, sabbata serua. Non sis occisor, mœchus, fur, testis iniquus, sit tibi patris honor, sit tibi matris amor, nullius nuptam, vel rem cupies alienā.

De articulis fidei.

Circa primum præceptum sic quærat. Si aliquādo quatuordecim articulos fidei non credidit, tam de diuinitate, quàm humanitate Christi. Septem autem articuli pertinentes ad diuinatatem sic distinguuntur. Primus est de vnitate essentiæ. s. Credo in Deum, singulariter, non Deos, vt notet vnitatem essentiæ. Vnde in maiori Symbolo dicitur. Credo in Vnum Deum. Iste primus artic. s. Credo in Deū, debet retorqueri ad tres sequentes, qui sunt de tribus personis. Primus de Patre cum dicitur: Patrem omnipotentem. Secundus de Filio, cum dicitur: Et in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum. Tertius de Spiritusancto, cum dicitur: Credo in Spiritumsanctum. Est ergo sensus. Credo in Patrem omnipotentem Deum. Credo in Filium Dominum nostrū Deum. Credo in Spūmsanctū Deum. Ecce habemus quatuor articulos pertinentes ad diuinitatem in se, tres alij pertinent ad effectus. Primus indicat effectum creationis. s. Creatorem cœli, & terræ. Secundus, effectum recreationis. s. Sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum cōionem, remissionem peccatorum. Tertius, effectum resurrectionis. s. Carnis resurrectionem, & vitam æternam. Carnis resurrectionem pertinet ad corpus. Vita æterna, ad animam. Ecce tres articuli pertinentes ad effectus diuinitatis

Universidad de Deusto Biblioteca

uinitatis, quatuor ad diuinitatem in ſe conſideratã, & ſunt ſimul ſeptem. Septem pertinentes ad humanitatẽ ſunt iſti. Primus, ſ. Conceptus de Spirituſſancto. ſecũdus, natus ex Maria virgine. tertius, Crucifixus, mortuus, & ſepultus, quartus, Deſcendit ad inferos. quintus, Reſurrexit à mortuis. ſextus, Aſcendit ad cœlos, ſedet à dexterã Dei patris oĩpotentis, ſeptimus, inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos. (De ſacramentis.) Quærat etiã circa Eccleſiaſtica ſacramenta, quę continentur in hoc verſu. Abluo, firmo, cibo, dolet, vngo, ordinet, iungo. Quærat etiam, ſi aliquando voluntarie, & forte ex deliberatione, circa prædicta dubitauit. tertio ſi ſortilegijs, & diuinationibus corde credidit, vel ore docuit, vel talia in opere perpetrauit.

Particula Decima.

De 2. pręcepto.

QVærat etiam de ſecundo mandato. Si aliquãdo nomen Dei ſumpſit in vanum, ſine cauſa iurando iuramentum violando, votum tranſgrediendo, falſa iuratione affirmando, vel negando, inutiliter iurando, conſuetudinem incurrendo.

Particula Vndecima.

De 3. pręcepto.

QVærat etiam de tertio mãdato. Si ſolennitates pręcipuas, & dies Dominicos, feſtiuos violauit, opera ſeruilia faciendo, choreas ducẽdo, vel eas ducentibus intendendo, vel aliquos geſtibus, vel ornatu ad libidinem prouocando, peccata luxuriæ, vel alia committẽdo. In quibus omnibus poterit deſcendere ad multa ſpecialia, & ſingularia, ſecundum varias circunſtantias perſonarum.

Particula Duodecima.

De 4. pręcepto.

CIrca quartum pręceptum quærat, ſi ſpiritualem patrem, vel prælatum inhonorauit, eius præcepta cõtemnendo, excommunicationem incurrẽdo, vel quã incurrerat non curando, vel in ea exiſtens, diuinis officijs ſe ingerendo, vel prælato detrahendo, vel contẽtioſe contradicendo, vel corde, vel ore maledicendo, vel debita ſubtrahendo, ſimiliter de parentibus carnalibus, multa huiuſmodi quęrere poterit, iuxta ꝙ viderit expedire.

Particula Decimatertia.

De 5. pręcepto.

CIrca quintum præceptum quærat, ſi occiderit aliquid obmittendo, vt ſi in extrema, vel notabili neceſsitate poſito non ſubuenit. Item ſi occidit cõmittẽdo, vtpotè corde odiendo, ore detrahendo, malũ conſulendo, opere, vel malo exemplo aĩam alicuius interficiẽdo. Item ſi corporaliter occidit, & hoc tripliciter. Caſu, neceſsitate, vel voluntate, vbi etiam quęrat ſi circunſtantia perſonæ exigerit, ſi occidit, conceptũ præpediendo, vel aborſum procurando, licet fortaſsis effectus in huiuſmodi non fuerit ſubſecutus.

Particula Decimaquarta.

De 6. pręcepto.

CCirca ſextum præceptum quærat ſecundum ſeptẽ differentias luxuriæ, fornicationum, meretricium, adulterium, ſtuprum, ſacrilegium, quod eſt cõcubitus, prout hic ſumitur, quo continentia Deo ſacrata læditur, vel violatur, inceſtum, & peccatum ſodomiticum, poteſt etiam addi octaua differentia. ſ. libidinoſus coitus coniugalis, qui aliquando prouenit ex fragilitate, aliquando ex impetuoſitate, metas honeſtatis, & rõnis tranſcendens, & ideo ſemper eſt mortale peccatũ, quod fit quinq; modis. Primus cauſa faciandæ libidinis, & hoc per meretricias blandicias. ſecundus quando fit contra naturalem vſum. tertius cum fit in tempore prohibito. quartus cum in loco probibito. quintus cum acceditur ad vicinam, vel quæ eſt in fluxu mẽſtruo, hæc ſunt verba magiſtri Alexan. de quibus omnibus Confeſſor interrogando cautiſsimè procedat, ne efficiatur eis cauſa mortis, quibus oſtendere debuerat viam vitę.

Particula Decimaquinta.

De 7. præcepto.

CIrca ſeptimũ præceptũ, quærat de quinq; differẽtijs contrectationis rei alienæ, quæ ſunt: beneficij ſubtractio, rapina, furtum, vſura, ſymonia.

Particula Decimaſexta.

De 8. præcepto.

CIrca octauum præceptum quærat de octo generibus mẽdacij, quorum quinq; ſunt mortalia, & tria venialia, & continentur in his verſibus. Peruerſus doctor, detractor, teſtis iniquus. Mentiriq; libens, & qui mentitur adulans Res corpus, florem. ſiquis fallendo tuetur hæc tria ſunt veniæ, ſunt mortes cętera quinq;.

Particula Decimaſeptima.

De 9. præcepto.

CIrca nonum præceptum, quærat ſi libenter aliquãdo habuiſſet rem proximi, etiã iniuſte, ſed ſine conatu exteriori auferendi, vel aliquãdo cum conatu exteriori, ſed ſine effectu.

Particula Decimaoctaua.

De 10. præcepto.

CIrca decimum pręceptum, quærat. Si moroſas cõgitationes luxuriæ voluebat in corde, & ſine conſenſu operis, vel aliquando cum conſenſu, ſed ſine conatu exteriori directe, vel indirecte ſignis, nutibus, geſtibus, per ſe, vel per alios, perſonas aliquas ſolicitando vel etiam ſi cõcupiſci voluit cum conatu exteriori, vel ſine vt prius. Hic ſimiliter exprime diuerſos conatus, quibus tam mulieres, quàm viri prouocant perſonas, à quibus deſiderant concupiſci.

Particula Decimanona.

De 9. modis currendi cũ fure.

QVærat etiam de nouem modis currendi cum furę, quos ad multa alia præcepta poterit adaptare, qui continentur in his verſibus. Iuſſio cõnſilium, conſenſus, palpo, recurſus. Murus participans, non obſtãs, nõ manifeſtans. Iſta poſſunt applicari ad eos qui tenent iudæos, meretrices, Iuſores in domibus, & ad multa alia peccata.

Particula Vigeſima.

De circũſtãtijs peccatorũ.

QVærat etiam de circũſtantijs peccatorũ, quæ continentur in hoc verſu. Quis, quid, vbi, per quos quoties, cur, qũo, quando quilibet obſeruet aĩæ medicamina dãdo. De quibus circunſtãtijs loquitur Aug. in libr. de vera & falſa pœnitentia. ca. 10. & ponuntur de pœnitentia. di. 5. Conſideret, & in 4. lib. ſen. diſt. 16. circa princ. Poſt igitur illa tria quæ præ omnibus conuenit quæri, ſ. an fidem ſanctam firmiter teneat, extra de pœ. & re. Deus qui Eccleſiam in ſi. Si orationem dñicam ſciat. Si omnes homines in Eccleſia diligat, ac de prædictis circunſtantijs taliter quærat, primo quis ipſe fuerit cum peccauit cuius, ſcilicet conditionis, cuius gradus, eodem. n. genere peccati peccat grauius Sacerdos ꝙ̃ diaconus, diaconus, quàm ſubdiaconus, ſubdiaconus ꝙ̃ acolitus, acolitus ꝙ̃ laicus, religioſus ꝙ̃ ſecularis, quærat etiam quid fecit, ſcilicet periurium, fraudem, & huiuſmodi, quærat vbi peccauit in loco ſacro, vel publico. Quærat etiã cum quo, vel per quos, non de perſonis, ſed de conditionibus perſonarũ, vtrum, ſ. fuerint coniugatæ vel ſolutę, cognatę, vel affines, clerici, vel laici. Quærat ẽt quotiẽs, vt ſi ſciat numerũ peccatorũ dicat ſecundũ veritatem, vel ſaltẽ ſecũdum eſtimationem. Dicat etiã cum quot, & quandiu in peccato permanſerint. Quærat etiam cur, quia ſi grauiter Deum offendit, qui ex timore, vel coactione peccauit, grauius tamen, qui ex craſſa vel ſupina ignorantia, grauiſsimè qui ex pura malitia. Item ſi multum peccauit, qui ab alijs cogitur, multo plus, qui ſe cogit peccare, vt quidam luxurioſi, guloſi, malitioſi, deſperati. Quærat etiã quomodo, vtrum tali vel tali modo. Hanc tamen circunſtantiam

cunſtantiam nõ quærat de peccato luxuriæ, niſi à remotis vt prædixi. Quærat etiam qñ, vtrum in tempore feſtiuo, vel non feſtiuo. Itẽ cum quæritur quis fuerit, poteſt quærere de circunſtantijs ſui officij, v.g. Si eſt regularis, interrogetur de inobedientia, de proprietate, in continentia, de ſymonia, & alijs pertinentibus ad obſeruantiam regularem. Si eſt clericus, de ſymonia in ordinibus, & beneficijs, & huiuſmodi multis. Præmiſſæ ẽt circunſtantiæ, & quædã aliæ cõtinentur in verbis præſcriptis. Aggrauat ordo, locus, perſona, ſcientia, tempus, ætas, conditio, numerus, mora, copia, cauſa. Et modus in culpa, ſtatus altus, lucta puſilla. (Quãdo ſit exigendũ iuramẽtũ à cõfitẽte.) Super oĩa aũt attendat confeſſor, vt cõfitentem peccato faciat abrenunciare, nõ tamen iurare propter periculũ periurij, niſi in caſibus expreſsis in iure. primus quando quis excõicatus pro enormi crimine veniam poſtulat. 11. q. vlt. Cum aliquis, & extra de ſen. ex: ex tenore. Secundus. Quia ab hæretico reuertẽte requirit iuram. 1. q. 7. quotiens. Tertius ab incendiario, vt. 23. q. vlt. peſſimam. Similiter in quolibet horrẽdo crimine, iurabit pœnitẽs ſe nũquam ſimile cõmiſſurũ. 11. q. 2. de viro. Nõ tñ id faciendũ eſt de quolibet mortali, nec etiã de quolibet enormi, cũ periculũ timetur periurij. Ar. ex. de cohabi. cle. & muli. Clericos. (De 5. ſenſibus.) Quęrat etiã de quinq; ſenſibus, & affectionibus. 7. quæ ſunt, ſpes, timor, gaudium, meror, amor, & pudor, & odium. (24. peccata linguę.) Poterit etiam quærere cum oportunum fuerit de 24. peccatis linguę quæ ſunt hæc, blaſphemia, peccatum murmuris, peccati defenſio, periurium, mendaciũ, detractio, adulatio, maledictio, cõuitium, contentio, bonorũ deriſio, prauum conſiliũ, peccatum ſeminantiũ diſcordias, peccatum bilinguiũ, rumor, ſecreti reuelatio, iactantia, indiſcreta comminatio, promiſsio, ocioſum verbũ, multiloquium, turpiloquium, ſcurrilitas, idiſcreta taciturnitas. Attẽde tñ, ꝙ non oĩa quæ dicta ſunt de quolibet cõfitẽte ſunt inquirenda, ſed varijs varias morbis debes dare curas. (Hier. ſup Mar. 9.) Iuxta doc. Hiero. Hoc genus in nullo poteſt eijci, niſi in oratione & ieiunio vbi ait. Medicina cuiuſlibet vulneris, adhibenda eſt ei. Nõ ſanat oculum, quod calcaneum, ieiunio paſsiones corporis, oratione ſanantur peſtes mentis. Hæc canon.

DE POENITENTIIS INIVNgendis ſecundum Canones pœnitentiales. Et primo.

Quod pœnitentiæ ſunt arbitrariæ, & utrum Sacerdos teneatur ſcire canones pœnitentiales. Cap. 3. Particula I.

CIrca pœnitentias iniungendas hoc teneas, ꝙ oẽs pœnitentię arbitrarię ſunt, & arbitrio pœnitẽtialis iudicis relinquũtur. Et hoc probat Leo pa. 26. q. 7. tempora, & Nico. pa. ea. De his vero, & Cõcilium, Cartag. ea: pœnitentibus, & Hier. de pœ. d. 1. Menſurã. Et hanc opinionẽ approbat cõſuetudo, quia gñaliter hoc ſeruatur. Nec obſtat quod dicit Greg. de pñia di. 5. Falſas pñias dicimus, quæ nõ ſecundũ auctoritatem ſanctorũ patrũ, pro qualitate criminis imponuntur. Quia hoc verũ eſt, niſi ex cauſa cõſideratis circunſtãtijs, pñia tẽperetur. Nec illud Greg. Quod prolixior debeat eſſe pœnitẽtia ꝙ̃ fuerit culpa, de pœ. di. 3. productior, quia hoc intelligendũ eſt de interiori pœnitentia, vel poteſt intelligi, de pœna ꝙ̃ patimur propter peccatũ primi parentis. Quamuis aũt pœnitentię ſint arbitrariæ, ſemper tñ pro quolibet mortali peccato, ſeptẽnis pœnitẽtia eſt imponẽda. 33. q. 2. hoc ipſum & §. ſequẽti. 22. q. 1. prædicãdũ, niſi maior vel minor inueniat à cañ. expreſſa. In quo quidẽ caſu, ſi crimẽ publicũ ſit, publica nõ minor vel maior ꝙ̃ ſcripta ſit pœnitẽtia eſt imponenda, extra de pœ. & re. Qui ſint. Si occultũ tunc indiſtinctè arbitrariæ imponuntur, ſicut probãt concordantiæ iam ſignatæ. (Recta conſideratio ad bene arbitrandũ.) Certum eſt ẽt, ꝙ maior cã diſpenſandi in pœnitentia requiritur in publico quàm in occulto. In vtroq; tñ, ex cã minor pñia poteſt imponi conſideratis criminis quantitate, & qualitate, & perſonæ dignitate, cõditione, ſexu, officio, paupertate, debilitate, cõſuetudine, cõplexione, ſocietate, contritiõe, loci religionis, & tẽporis qualitate, cauſa, aĩo, volũtate, & alijs circũſtãtijs, quas ponit Aug. in lib. de vera & falſa pñia, & introducitur de pœ. di. 5. c. 1. Supradictis igitur conſideratis, alleuiabit vel aggrauabit Sacerdos diſcretus pœnas peccantiũ, de pœ. diſt. 1. In actiõne, & c. Iudicet, quia apud Deũ plus, videlicet mortificatio vitiorũ, ꝙ̃ abſtinentia ciborum, vt in præallegato. c. Mẽſuram. Vt autem ſacerdos circa pñias diſpenſando cautius arbitretur, nota caſus in quibus per canones certæ pœnæ ſeu pœnitentiæ imponuntur. Nã canones pœnitentiales tenetur ſcire ſacerdos. 38. di. Cęleſtinus pa. oĩbus orthodoxis epiſcopis. (Canones pœniales: ſcire debet confeſſor.) Nulli ſacerdoti liceat canones ignorare, & c. & c. ſequenti Aug. quæ ipſis ſacerdotibus neceſſaria ſunt ad diſcendum, i. ſacramentorũ liber (hoc eſt miſſale) lectionarius, antiphonarius, baptiſterium, cõputus, canones pñiales, ſpalteriũ. homeliæ per circulum anni diebus dominicis & ſingulis feſtiuitatibus aptæ, ex quibus oĩbus ſi vnũ defuerit, ſacerdotis nomen vix in eo conſtare poterit, quia valde periculoſæ Euangelicæ minæ ſunt quibus dicitur, Si cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt. (Matth. 15.)

Particula ſecunda.

Pœnĩa preſbyteri fornicantis.

PRrimus canon ex Concilio Gangren. 82. di. presbyter ſi fornicationem fecit quanq̃ ſecũdum canones Apoſtolorũ debeat deponi, tñ iuxta auctoritatem btĩ Sylue. pa. Si nõ in vitio perduret, ſi ſua ſponte confeſſus adiecit vt reſurgeret, decẽ annis in hunc modum pœniteat, tribus ſiquidẽ menſibus à cæteris remotus, pane, & aqua à veſpera in veſperã vtatur, diebus autem dñicis & pręcipuis feſtis, modico vino, & piſciculis, atque leguminibus recreetur, ſine carne, & ſagimine, & ouis, & caſeo, ſacco indutus, humo adhæreat, die ac nocte iugiter miſericordiam Dei omnipotentis imploret. Finitis tribus menſibus continuis exeat, tñ in publicum non procedat, ne grex fidelis in eo ſcandalum patiatur. Nec. n. debet ſacerdos publicè pœnitere ſicut laicus. Poſtea aliquãtis reſumptis viribus, annũ vnũ & dimidium in pane & aqua expleat, exceptis dominicis diebus, & præcipuis feſtiuitatibus, in quibus vino, & ſagimine, ouis, & caſeo iuxta canonicã menſurã vti poterit. Finito primo anno & dimidio, corporis & ſanguinis domini noſtri, ne indureſcat particeps fiat, & ad pacem veniat, pſalmos cum fratribus vltimus in choro canat, ad cornu altaris non accedat. Iuxta beati Clemẽtis vocem, minora gerat officia. Deinde verò vſq; ad expletionem ſeptimi anni, omni quidem tempore, exceptis paſcalibus diebus, tres legitimas ferias in vnaquaque hebdomada, in pane, & aqua ieiunet. Expleto anni ſeptimi circulo, ſi fratres apud quos pœnituit eius condignam pœnitentiam laudauerint, Epiſcopus in priſtinũ ordinẽ, iuxta beati Calixti pa. auctoritatẽ, eũ poterit reuocare. Sanè ſciẽdũ eſt, ꝙ ſecundũ feriã vnũ ſpalterium canendo, aut vnum denariũ pauperibus dãdo ſi opus eſt, redimere poteſt. Finitis ſeptem annis deinde vſque ad finem decimi anni, ſextam feriam nullam interueniente redemptione obſeruet, in pane & aqua. Eadem quoq; pœnitentia erit ſacerdoti, de omnibus alijs peccatis, & criminibus, qui cum in depoſitionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem adducunt. Neque hoc cuilibet videatur onerosum, si Sacerdos post lapsum, dignè vt supradictum est pœnitens, ad pristinos redeat honores. Hæc canon. Legitimas, scilicet secunda, quarta, & sexta feria. De secunda feria. 11.q.3. De illis. De quarta & sexta feria, de conse.di.3.ieiuna.

Particula tertia.

Pœnia sacerdotis fornicãtis cum filia spirituali.

SEcundus canon est Cælestini pa.30.q.1.si quis Sacerdos, cum filia sua spirituali fornicatus fuerit, sciat se adulterium commisisse. Idcirco fœmina si laica est, omnia relinquat, & res suas pauperibus tribuat, & conuersa in monasterio iugi pœnitẽtia Deo vsq; ad mortẽ seruiat. Sacerdos autẽ qui malũ exemplum dederit hominibus, ab oĩ officio deponatur, & peregrinãdo quindecim annis pœniteat, postea vero ad monasteriũ vadat, ibiq; diebus oĩbus vitæ suæ Deo seruiat. Hæc canon. Idem, non debet Episcopus, aut præsbyter, commisceri cum mulieribus, quæ ei sua confessæ fuerit peccata. Si forte (quod absit) hoc contigerit, sic pœniteat, quomodo de filia spirituali. Episcopus quindecim annis, præsbyter decem annis, & deponatur, tamen si in conscientia populi deuenerit. Hæc canon.

Particula quarta.

Pœnitentia pro peccato, cõtra naturã & iudicialiter probato.

TEertius canon est Concilij Lateranen. extra de excess. prælat. clerici. & infra. Quicunq; illam incontinentiam, quæ contra naturã est, propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, & quinque ciuitates igne cõsumpsit, deprehensi fuerint laborare, si clerici fuerint, deijciantur à clero, vel ad agendã pœnitentiam in monasterio detrudantur. Si laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium sint, vel fiant pœnitus alieni. Hæc canon. Hoc autem vitium maius est, quàm si matrem quis cognosceret. 32.q.7.adulterium.

Particula quinta.

Pœnia sacerdotis qui clãdestino matrimonio interſit.

QVartus canon est. Innocẽ.3.in Concilio generali, extra de clande.despon. Cum inhibitio copulæ cõiugalis, sit in vltimis tribus gradibus reuocata, eam in alijs volumus districtè seruari. Vnde prędecessorũ nostrorum vestigijs inhærendo, clandestina coniugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorundam locorum consuetudinem, ad alia generaliter prorogandam statuimus, vt cum matrimonia fuerint cõtrahenda, in Ecclesia per præsbyteros publicè proponatur, competenti termino præfinito, vt infra illũ qui voluerit, & valuerit legitimum impedimentum proponat, & ipsi præsbyteri nihilominus inuẽstigẽt, vtrũ aliquod impedimẽtum obsistat. Cum autem apparuerit probabilis coniectura circa copulam contrahẽdam contractus interdicatur expresè, donec quod fieri debeat super eo manifestis constiterit documẽtis. Si quis verò huiusmodi clandestina, vel interdicta cõiugia inire præsumpserit, in gradu prohibito etiam ignoranter soboles de tali coniunctione suscepta, prorsus illegitima censeatur, de parentũ ignorantia nullum habitura subsidium, cum illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantię videantur, pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserint. Sanè si parochialis sacerdos tales coniunctiones prohibere contempserit, aut quilibet regularis qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, grauius puniendus, si culpæ qualitas postulauerit. Sed his qui taliter præsumpserint etiã in gradu concesso, copulari, condigna pęnitentia iniungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam, malitiosè impedimentum obiecerit, canonicam non effugiet vltionem, hæc can. Ad alia, s. loca.

Particula sexta.

Pœnitẽtia prius votũ cõtrahẽtis.

QVuintus canon est Theodori. 27.di. Si vir habens votum virginitatis, adiungitur vxori, postea non dimittat vxorem, sed tribus an. pœniteat.

Particula septima.

Pœnia excõicatẽ celebrantis.

SExtus canon est Ioannis.8.11.q.3. de illis præsbyteris, qui tempore prædecessoris nostri, domini pa. Nicolai, excommunicati, sacrum mysterium contingere præsumpserũt, ipsi in se damnationis sicut canones statuerunt sententiam intulerunt, tamen quia miseratio Apostolica, veniam solet præstare correctis, ob multitudinem misericordiæ illius, hanc indulgentiam exhibemus, vt sancta communione saginati, studeant tribus continuis annis per hebdomadam omni quarta, & sexta feria, à vino & à carne penitus ieiunare, & vltra lugenda nequaquam committere, hæc canon. Saginati ap.i. refecti.

Particula octaua.

Pœnia accusantis aliquẽ ad mortem.

SEptimus can. brochardorum li.44. extra de accu. Accusasti aliquem, & per tuam accusationem occisus est, nisi pro pace. 40. dies in pane & aqua q carena vocatur, cum septem sequentibus annis, si autem per tuã delaturam debilitatus est, per tres debes quadragenas pœnitere, hæc canon. Pro pace, s. vt boni quiete viuãt. Debilitatus est, id est mutilatus.

Particula nona.

Pœnia tradẽtis filiã spũalẽ filio carnali.

OCtauus can. Zachariæ. Deusdedit 30.q.3. Nõ oportet filiam suam, quam de sacro fonte susceperit, aliquãdo filio in matrimonio tradere, quia in diuina sententia, germani esse inueniuntur. Si quis tali facinore commixtus, minimè restrinxerit frena luxuriæ, ab Ecclesia catholica abhominabitur, sed si conuersus fuerit post separationem septem annis pœnitentiam gerat. Conscijs simul, cum eo auctore sit ista conditio, id est simul cum cooperatoribus, & consentientibus pœniteat. Hæc canon.

Particula decima.

Pœnia cõtrahentis cum sponsa alterius.

NOnus can. extra de spon. duorum ex brochardorũ lib.30. Accepisti illam in vxorem tibi, quam alter habuerat sibi desponsatam, illam dimitte, quia nunquam potest tibi legitima fieri, & quadraginta dies in pane & aqua, quam carenam quidam vocant, cum septem sequentibus annis pœniteas. Hæc canon.

Particula decimaprima.

Pœnia eorũ qui gradus affinitatis violant.

DEcimus canon ex Concilio Calcedonen. 30.q.4. Si pater & filius, aut duo fratres cum vna muliere, aut cum matre & filia, aut cum duabus sororibus, aut cum duabus commatribus aliquis concubuerit, secundum antiquam & humaniorem diffinitionem, octo annis pœniteat, Hæc canon.

Particula decimasecunda.

Pœnia sacerdotis homicidę.

VNdecimus canon. l.di. Ioãnis octaui. Miror minus doctã sciam tuã sacerdotẽ putare, & post perpetratũ homicidiũ, posse in sacerdotio ministrare, imo qđ est ineptius, nobis suadere velle, vt ipsi tali præsumptioni pręberemus assensum. Quis. n. tã demens, tanquàm peruersi sensus, tale quid existimaret, vel post quantãcunq; pœnitentiam cõcedendum, cum omni sit canonicæ disciplinæ contrarium? Debet ergo sacerdotio priuatus, lachrymarum fonte, flagitium tam immane diluere, vt talibus saltem remedijs curatus, salutis possit inuenire suffragium. Hæc canon.

Particula decimatertia.

Pœnia homicidij voluntarij.

DVodecimus ca. l. di. ex Concilio Elibertano. Si qua fœmina furore zeli accensa flagellis verberauit ancillam

ancillam suam, ita vt infra tertium diem, cũ cruciatu animam emittat, eo q incertum sit an voluntate, an casu occiderit, si voluntate, post septem annos, si casu, post quinque annorum tempora acta legitima, ad communionem placuit admitti. Quod si infra tempora constituta, fuerit infirmata, accipiat communionem. Hæc canon. De eodem capitulo sequenti, ex concilio Martini papæ. Si quis voluntate homicidium commiserit, ad ianuam catholicæ Ecclesiæ semper iaceat, & communionem in exitu vitæ suæ suscipiat. Si autem non volũtate, sed casu aliquo, homicidium fecerit, prior canon septem annis pœnitentiam agere iussit, secũdus canõ quinque mandauit. Hæc canon.

Particula decimaquarta.

Pœnitentia eius q prętextu necessitatis vel alicuius pietate occidit.

TEertiusdecimus canon. l. di. ex Hylerdensi Concilio. De his clericis, q in obsidionis necessitate positi fuerint, id statutum est, vt qui altario seruiũt vel ministrant, & Christi corpus & sanguinem tradunt, vel sacra vasa officio deputata contrectant, ab omni humano sanguine etiam hostili se abstineant, q si in hoc inciderint, tam officio quàm cõmunione corporis Domini duobus annis priuentur, ita vt duobus annis, ieiunijs, vigilijs, orationibus, & elemosynis, pro viribus quas dominus donauerit expientur, & ita deinde officio & communioni reddantur, ea tamen ratione, ne vlterius ad officia potiora promoueantur. Quod si in definito tempores negligentiores circa suam salutem extiterint, protelandæ ipsius pœnitentiæ tempus, in potestate sacerdotis maneat. Hæc canon. Sed si esset ineuitabilis necessitas, in nullo imputaretur. l.di. Quia te. Quod verum est, quo ad peccatum, sed quo ad cautelam, & innocentiam suæ Ecclesiæ ostendendam, bonum est pœnitere, extra de homi.c.2. Ex pœnitentiali Romano. Interfecisti furem, aut latronem vbi comprehendi poterat absque occisione, quia ad imaginem Dei creatus est, quadraginta dies non intres Ecclesiã, & lanea veste indutus, ab escis & potibus qui interdicti sunt, & à thoro, & gladio, & equitatu, illos supradictos dies abstineas. In 3. autem & v. feria & sabbato, aliquo genere leguminum, vel oleribus, pomis, & paruis pisciculis, cum mediocri ceruisia, vtere temperate. Si autem sine odij meditatione, te tuaque liberando, huiusmodi diaboli membra interfecisti, secundum indulgentiam dico, propter imaginem Dei, si aliquid ieiunare volueris, bonum est tibi, & elemosynã fac largiter. Si præsbyter eadem fecerit, non deponatur, tamen quandiu viuit pœnitentiam agat, hæc canon. Interdicti sunt 4.d. Deniq; i. à carnibus, & ab omnibus quæ sementinam trahunt originem carnis, lacte videlicet, & caseo, & ouis, quia vt dicit sapiens quidam. Ouum est liquida carnis substantia, lac autem sanguis, colore mutato, caseus autem lac coagulatum. Siquis autem per insaniam committit homicidium, non imputatur. 3.q.9. Indicas. Qui vero etiam intuitu disciplinæ, incautè percutiendo occidit, deponatur, extra de homicidio præsbyterorum. Item qui ligatum latronem interfecerit, deponatur, extra de ho. Suscepimus.

Particula decimaquinta.

Pœnia matricidę.

QVartusdecimus canon. 30.q.2. Nicolaus papa. Latorem præsentium matricidam esse cognouimus cui præcipimus, vt sub iugo pœnitentiæ permaneat, ita vt per annum integrum, Ecclesiam non ingrediatur, sed ante fores basilicæ stans, orans, depræcans Deũ perseueret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo vero anni circulo, introeundi in Ecclesiam licentiam habeat, tamen inter audientes stet, & nondum communicet. Completis autem trium annorum circulis, sacræ communionis illi gratia concedatur. Oblationes vero non offerat, nisi prius aliorum septem an. curricula expleantur. In his autem omnibus annis atque temporibus, carnem non manducet, & nec vinum bibere præsumat, exceptis festiuis diebus atq; dominicis & à pascha vsq; Pentechos. & quocunq; ire voluerit, nullo vehiculo deducatur, sed pedibus proficiscatur, arma non sumat, nisi cõtra paganos. Ieiunet autem tribus diebus per hebdomadam, vsque ad vesperam. A propria ac legitima coniuge non separetur, ne in fornicationis voraginem corruat, quod ne fiat optamus. Si autem ante annorum trium cursum, finis vitæ illius appropinquauerit, corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, particeps fiat. Sin autem, vt supra statui efficiatur. Tamen si illius conuersationem, & lachrimarum fontẽ, in omnibus videritis floridis actionibus, & bonis operibus pullulare, humanius circa eũ sollicitudo peruigil appareat, mitisque omnibus demonstretur. Hæc canon. Inter audientes, id est inter laicos.

Particula decimasexta.

Pœnia vxoricidę.

STephanus papa. 5. Astulpho. 33.q.2. Admonere te cum lachrymis, & multo gemitu cordis curauimus fili Astulphe, sed non fili dici debes, quia tam crudeliter infelix homicidium perpetrasti. Nam occidisti vxorem tuam, partem corporis tui, legitimo tibi matrimonio sociatam, sine causa mortis non tibi resistente, non insidiante quoquomodo vitæ tuæ. Non inuenisti eam cum alio viro nephariam rem facientem, sed concitatus à diabolo, impio furore inflammatus, more latronũ atrocius eã gladio tuo, crudelior oĩ bestia interemisti, & nũc post mortem eius, addis iniquitatẽ, super iniquitatẽ filiorũ tuorum improbe prędo, qui non pepercisti matri, filios tuos orphanos fecisti, inducere super eam causam mortis post mortem, per vnum hominẽ homicidam, & reprobum testem, quoniam nec Euangelium, nec vlla diuina & humana lex, vnius testimonio etiam idoneo, quempiam condemnat, vel iustificat. Quanto magis per illum flagitiosissimum, & scelestum, nec illa viua debuit condemnari, nec post mortem eius accusari, prius causa criminis subtiliter inuestiganda erat, & tunc si ita fuisset inuenta, secundum legum tramitem debuit vindictam accipere vltionis. Nam si verum (quod absit) fuisset, sicut adulter mentitus est, post 7.an. pœnitentia peracta, dimittere eam per approbatam causam poteras, si voluisses, occidere tamen eam nullatenus debuisti. Non enim vult Deus mortem peccatoris, sed vt conuertatur ad pœnitentiã & viuat. (Ezech.18.) Idcirco placeat tibi consilium nostrum, & facias hoc quod melius & leuius videri tibi potest. Miserere animæ tuæ, vt non sis tuus tibimet ipsi homicida. Relinque quapropter te rogamus, hoc malum seculum, quod te traxit ad tam immanissimum peccati facinus. Ingredere monasterium, humiliare sub manu abbatis, multorum fratrum præcibus adiuutus, obserua cuncta animo, quę tibi fuerint imperata, si forte ignoscat infinita Dei bonitas peccatis tuis, & refrigeret animã tuam, priusquàm crucieris perpetuis flãmis. Hoc melius, & leuius tibi esse certissimè scias. Sin autem publicam pœnitentiam permanens in domo tua, vel in hoc mundo vis agere, quod tibi peius, & durius, & grauius esse non dubites, ita vt agere debeas exhortamur. Omnibus diebus quibus pœnitere debes, vinum & siceram non bibes, carnem nunquàm comedas vllo tempore, præterquam in Pascha, & in die Natalis domini. In pane, & aqua, & sale pœnitentiam age, in vigilijs, ieiunijs, orationibus, eleemosynis omni tempore perseuera, armis nunquàm cingere, nec in loco quolibet litigare præsumas, vxorẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunquàm ducere,concubinam non habere, nec adulteriũ committere audeas, in balneo nunq̃ lauaberis,in conuiuium letantium nunquàm te misceas, in Ecclesia segregatus ab alijs Christianis, post ostiũ & postes humiliter te repone,ingredictium & egredientiũ suppliciter orationibus commendare,& cõmunione corporis & sanguinis dñi,cunctis diebus vitæ tuæ indignũ te existimes, in vltimo tamen exitu vitæ tuæ si merueris,pro viatico,si sit qui tibi tribuat, tantummodo venialiter vt accipias tibi concedimus. Sunt & alia multa quæ tibi durius,& satis acrius,erant iuxta magnum põdus peccati,ò infelix adijcienda, sed si hæc omnia,quæ tibi misericorditer supradicta sunt,perfecto corde, domino auxiliante feceris,& custodieris, confidimus de immensa Dei clementia,remissionem tuorum te habiturum peccatorum, & secundum dictum iusti boniq; pastoris, resoluit te sancta Ecclesia ab hoc vinculo peccati in terris, vt per ipsius gratiam qui eã sanguine suo acquisiuit,solutus sis in cœlo.Si autem aliter feceris, & sanctæ matris Ecclesiæ tam salubrem ammonitionẽ despexeris,ipse sis tibi iudex,& in laqueo diaboli, quo irretitus teneris permanebis, sanguis tuus super caput tuum.Nos alieni consortio tuo, pro aliorum Dei filiorum salute ipso opitulante omni solicitudine nitimur desudare,& domini misericordiam quotidie attentius implorare.Hæc canon.

Particula decimaseptima.

Pœnia occidentium filios.

HVius sceleris pœna secũdum leges hæc est, vt parricida virgis sanguineis verberatus, in culeo.i.in sacco corij insuatur,cum cane, & gallo gallinaceo,& vipera,& simia,deinde in profundum maris iactetur,vel in amnem vt & cœlum,superstiti, & terra mortuo auferatur,sicut in institutis de publicis iudicijs.§.alia deinde lex.Sed secundum canones non sic, sed imponitur pœna inclusionis in monasterium, extra de his qui filios occiderunt.c.j.quod est Alexander tertius Veniẽs ad nos.M.mulier lachrymabili nobis confessione mõstrauit,ꝙ cum de quodam filium genuisset, & iste sibi sepe turgido vultu improperasset, ꝙ filius eius non esset, ipsa iracundiæ calore ducta, eundem filium interfecit,& infra. Mandamus quatenus eam labores inducere,vt ad aliquod monasterium transeat, in quo peccata sua perpetua pnĩa deploret. Si autem repugnante carnis suæ fragilitate, ad hoc induci noluerit, ei licẽtiã in domino nubendi tribuas, quia tutius nobis videtur vt in domino nubat vni soli, quàm inhonestè multos admittat.Hæc canon. Hanc tamen pnĩam iniungendam intelligas,si is qui filium occidit, coniugem & filios alios non habet, alias secus, vt in proximo.ca. seq. Cum vero in lectis parentum filij inueniuntur oppressi,pœnitentia imponatur, quæ continetur in eodem titu.c.vlt.cuius verba sunt hęc.De infantibus autem,qui mortui reperiuntur, cum patre & matre,& non apparet,vtrum à patre, vel matre oppressus sit ipse, vel suffocatus,vel propria morte defunctus,non debent inde securi esse parentes, nec etiam sine pœna, sed tamen consideratio debet esse pietatis, vbi non voluntas, sed euentus mortis causa fuit. Si autem eos non latet ipsos interfectores esse, scire debent se grauiter deliquisse. Quidam autem pœnitentiam trium annorum iudicãt esse debere, quorum vnum peragant in pane & aqua. Hæc canon.

Particula decimaoctaua.

Pœnia per iurij.

SExta q.1.Fabianus papa.Quicunque sciens periurauerit.40. dies in pane & aqua, & septem sequentes annos pœniteat,& nunquàm sit sine pœnitentia,& nũquam in testimonium recipiatur, communionem tamen post hæc recipiat. Hæc canon.

Particula decimanona.

Pęnia male iurãtis.

VIcesimasecunda.q.1.Pius papa.Si quis per capillum Dei,vel caput iurauerit, vel alio modo blasphemia contra Deum vsus fuerit,si ex Ecclesiastico ordine est deponatur,si laicus anathematizetur,& si quis per creaturas iurauerit accerrime castigetur, & iuxta hoc ꝙ synodus dijudicauerit pœniteat.Si quis autem talem hominem non manifestauerit,non est dubium,quin diuina condemnatione coerceatur, & si Episcopus ita emendare neglexerit, accerrimè corripiatur. Hæc canon.

Particula vigesima.

Pęnia falsę mensurantis.

EXtra de emptione, & venditione, ex concilio Moguntinen. vt mensuræ pondera iusta fiant, & infra. Si quis iustas mẽsuras,& iusta pondera, causa lucri mutare præsumpserit,triginta dies in pane,& aqua pœniteat. Hæc canon. Tales etiam varijs pœnis puniuntur secundum leges. Nam aliquando interdicitur negociatio, interdum relegantur, & humiliores ad opus publicum dantur, & insuper lege cornelia de falsis puniri debent.In titu. de ordinarijs criminibus.Annonam. circa finem.

Particula vigesimaprima.

Pęnia relabentis post solẽnẽ pęnit.

DE pœnitentia dist.5.ex Nicenò concilio. Si qui vero per Dei gratiam vocati, primo quidem ostenderunt fidẽ suam, deposito militiæ cingulo,post hoc autem ad proprium vomitum sunt reuersi, vt & pecunias darent,& ambirent rursus ad militiam.Isti decem annis sint inter pœnitentes, post primum triennium, quo fuerint inter audientes extra Ecclesiam,ab omnibus vero illud præcipuè obseruetur, vt animus eorum & fructus pœnitentiæ attendatur. Quicunque enim cum omni timore, & lachrymis perseuerantibus, & operibus bonis conseruationem suam non verbis solum, sed opere & veritate demonstrant, cum tempus statutum ab his fuerit impletum, & orationibus iam ceperit communicare, licebit episcopo humanius circa eos aliquid cogitare. Qui verò indifferenter habuerint lapsum, & sufficere sibi quòd Ecclesiam introierint arbitrantur, isti omnimodo statuta tempora implebunt.Hæc canon.Pecunias darent. Ad negociationem,vel ad mensuram.

Particula vigesimasecunda.

Pęnia monialis violatę, atque eam violãtis.

VIcesimaseptima.q.1. ex concilio Martini papæ.De filia episcopi,vel præsbyteri, siue diaconi,si deuota fuerit,& maritum duxerit, si eam pater, vel mater in affectum receperit, à communione habeantur alieni.Pater vero in concilio causas se nouerit præstaturũ. Mulier vero non admittatur ad communionem, nisi marito defuncto egerit pœnitentiam,si autem viuente eo secesserit, & pœnitentiam egerit,& petierit communionẽ,vltimo fine vitę suæ deficiens eam accipiat. Hæc canon.Item.c.sequenti ex Concilio Toletano.2. Deuotam peccantem non recipiendam esse in Ecclesia,nisi peccare desierit, & si desinens egerit pœnitentiam decem annis,recipiat communionem. Prius autẽ quàm in Ecclesia admittatur ad orationem, ad nullius conuiuium christianæ mulieris accedat ꝙ si admissa fuerit,& hæc quę eam acceperit, habeatur in absentia, corruptionem etiam par pœna cõstringat, quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, nisi aut viuente marito,viuere castè cœperit,aut postquam ipse decesserit.Hæc cano. In affectum receperit supple fouendo eam in errore. Causas,id est. Deuotam peccantem, id est fornicantem, habeatur in absentia, id est excommunicata minori excommunicatione.

Particula vigesimatertia.

Pœnia sacerdotis celebrãtis nõ cõicãtis.

DE consecra.distin.2.E: Concilio Toletano 12.Delatum nobis est,quosdam de Sacerdotibus, nõ tot vicibus communionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia in vno die videtur offerre, sed si in vno die plurima Deo offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus à communione suspendunt, & in sola tantum extrema sacrificij oblatione, communionis sanctæ gratiam sumunt, quasi non sit totiens illi vero & singulari sacrificio participiandum, quotiens corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi immolatio facta cõstiterit. 1.Cor.9. Nam ecce Apostolus dicit. Nonne qui edunt hostias,participes sunt altaris?Certum est,ꝙ hi qui sacrificantes non edunt, rei sunt dominici sacramenti. Quicunque ergo sacerdotum, deinceps diuina altaria sacrificium oblaturus accesserit, & se à communione suspenderit, ab ipsa qua se incedenter priuauit gratia communionis, anno vno repulsum se nouerit. Nam quale erit sacrificium,cui nec ipse sacrificans, princeps esse dinoscitur? ergo modis omnibus tenendum erit, vt quotiescunque sacrificans corpus, & sanguinem Domini nostri IESV CHRISTI in altari immolat, totiens perceptionis corporis & sanguinis Domini nostri IESV CHRISTI particeps esse debeat. Hæc canon.

Particula vigesimaquarta.

Pœnia abutentis palla altaris.

DE consecra.dist.1.Clemens papa.Nemo per ignorãtiam clericum mortuum credat ad voluendum, aut eius scapulas operire velit palla, quæ fuit in altari, aut certe quæ diacono data est in mensa Domini.Qui hæc fecerit,vel leuiter, vel quasi nihil & negligẽter habuerit,diaconus triennio sexq; mensibus, à dominico erit remotus altari, graui percussus anathemate, eo quòd clericum non admonuerit, præsbyter decem annis & quinque mensibus excommunicatus sit,propter quod de dominicis sacramentis,subiecta sibi non admonuerit ministeria,& postea cum grãdi humilitate,matri reconcilietur ecclesiæ.Hæc canon. Per ignorantiam, scilicet iuris. Subiecta sibi, id est, subiectos ministros.

Particula vigesimaquinta.

Pœnia violantis Ecclesiã.

DVodecima.q.2. Nicolaus papa. De viro nefando Burgãdo nomine,qui rabie insana commotus,diabolicis se laqueis irretire non dubitauit,atque gentiliũ more,per abrupta itinera, & compita,insidians vobis, in vestræ Ecclesiæ villa, vna cum clericis vestris manentibus, & populum salubribus instruere dogmatũ monitis decertantibus, paneq; spiritualis verbi, vacua hominum corda reficientibus, atque laudabile salutis propriæ desiderium habentibus, sanctorum Apostolorum Petri & Pauli limina visitare, collectis malitiæ suæ sequacibus,& iniquitatis complicibus, nefarias inuasiones,ad depredationes violentas inferre dęmoniaco ausu præsumpserit,& vt epistolæ vestrę textus eloquitur, sacrũ altare, sacraq; dominici corporis & sanguinis vasa, insuper & sanctum chrisma pollutis arripere manibus,quasi vilia, & ad visum cõmunem apta præsumpserit,dilectio nos vestra consuluit, si ipse,vel qui cum eo in tam impio & iniquo scelere fuerint, ad pœnitentiam quandoque gratia attracti diuina,venire voluerint, quo eos pœnitentiæ vinculo constringatis nostræ institutionis censuram exposcere curastis. De quibus si tamen ita est, iubemus cum ad pœnitentiam accelauerint, vno anno extra Ecclesiam Dei consistere,cuius sanctissima vasa,extra ritum fidei Christianæ diripiendo, auferre non dubitauerunt. Secundò vero anno,ante fores Ecclesiæ sine communione maneant, tertio vero anno,Ecclesiam Dei ingrediantur,& inter audientes astent sine oblatione,non manducantes carnem,neque bibentes vinum,pręter natalis & resurrectionis dominicæ dies. Quartò præterea anno,si his prioribus tribus eorum fructu osus fuerit pœnitentię labor communioni fidelium restituantur, totaq; mentis intentione spondentes,talia se vlterius nunquam facturos corpus & sanguinem domini suscipere mereãtur,& vsq; ad septimum annum,tribus in hebdomada diebus,sine esu carnium, & vini potione pœnitentes maneant.Hęc canon.Per abrupta,i.occulta compita,i. concursus viarum.Audientes,i.laicos.

Particula vigesimasexta.

Pœnia parentũ spõsalia infringentium.

TRicesima prima.q.3. Ex Elibertano concilio.Siqui parentes fidem fregerint sponsaliorum, triennij tempore à cõmunione abstineat.Si vero idem sponsus vel sponsa, in illo graui crimine non fuerint deprehensi, excusati erunt parentes, si vero in eodem vitio fuerint,& polluerint se consentiendo,superior sententia seruetur Hæc canon.Si quis parentes(Appa.)fregerint non copulando eos sic iurauerunt de consensu filiorum.Non fuerint Ap.quia copulari volunt inter se, non obstante voluntate parentum.Excusati(Apparatus)quo ad pœnam Ecclesiæ, non quo ad reatum, ex quo operam dederunt,ne filij copularentur, peccauerunt mortaliter.Hæc appa.

Particula vigesimaseptima.

Pœnia ducentis quã potuit adulterio.

TRricesimaprima.q.1. ex Concilio Elibertano. Si qua vidua fuerit mœchata, & eundem postea habuerit in maritum, post quinquennij tempus acta legitima pœnitentia,placuit eam ad communionem reconciliari.Hæc canon.

Particula vigesimaoctaua.

Pœnia blasfemantis vel maledici.

EXtra de maledictis. Grego.9. Statuimus vt siquis contra Deum vel aliquem sanctorum suorum & maxime beatam virginem, linguam in blasphemiam publicè relaxare præsumpserit, per episcopum suum, pœnæ subdatur inferius annotatę, vt videlicet septem diebus dominicis, præforibus Ecclesiæ in manifesto, dum aguntur missarum solẽnia blasphemus existens. Vltimò illorum die dominico, pallium,& calciamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum, septemq; præcedentibus sextis ferijs,ieiunet in pane & aqua,Ecclesiam nullatenus ingressurus, quolibet quoque prædictorum dierum,tres si poterit,alioquin duos reficiat pauperes,siue vnũ, & si nec ad hoc facultates eius suppetunt, id in pœnam commutetur aliam, cui etiam si renuerit recipere, ac peragere pœnitentiam supradictam,Ecclesiæ inter dicatur ingressus,& in obitu Ecclesiastica careat sepultura. Per temporalem præterea potestatem coactione,si necesse fuerit, episcopi diocesani adhibita contra eum. Blasphemus si diues fuerit quadraginta solidos. Aliqui triginta, siue viginti,& si ad id non sufficiat quinque solidos vsualis monetę, pęna mulctetur, nullam in hoc misericordiam habiturus,quod etiam inter alia communitatum statuta ponantur: Hæc canon.

Particula vigesimanona.

Pœnia sacerdotis reuelãtis cõfessionem.

DE pœnitentia dist.6. Creg. papa.Sacerdos ante omnia caueat, ne de his qui confitentur ei peccata sua, alicui recitet quòd ea confessus est, non propinquis, non extraneis, neque (quod absit) pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit deponatur & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat.Hæc canon.

Universidad de Deusto Biblioteca

Particula trigeſima.

Pœnia pe ierantis & compulſi.

VIceſimaſecunda.q.5.Pius pap.Qui compulſus à domino ſciens periurat,vtriq; ſunt periuri, & dominus & miles, dominus quia præcepit, miles quia plus dominum quàm animam dilexit. Si liber eſt,quadraginta dies in pane, & aqua pœniteat,& ſeptem ſequentes annos,ſi ſeruus eiuſdem, tres quadrageſimas,& legitimas ferias pęnat. Hæc canon.

Particula trigeſimaprima.

Pœnia pe ierantis.

VIceſimaſecunda. q.5. Qui periurat in manu epiſcopi, vel in cruce conſecrata, tres annos pœniteat. Qui autem coactus fuerit,& ignorans ſe periurauerit, & poſtea cognoſcit, tres quadrageſimas pœniteat. Hæc canon.

Particula trigeſimaſecunda.

Similis pœnia pe ierantis.

CApitulo ſequenti ex pœnitentiali Theodori. Siquis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet cauſa, vel neceſsitate periurat, quia plus corpus quàm animam dilexit, tres quadrageſimas pœniteat, alij iudicant tres annos, vnum ex his in pane & aqua.

Particula trigeſimatertia.

Pœniam peierantis vel ad periuriũ cõpellentis.

VIceſimaſecunda.q.5. Si quis conuictus fuerit,alios ad falſa teſtimonia, vel ad periuria attraxiſſe, vel quacunque corruptione ſollicitaſſe,ipſe quidem vſque ad exitum vitæ non communicet, hi vero qui periurio conſenſiſſe probantur, poſtea ab omni teſtimonio ſunt remouendi, & ſecundum legem infamia notabuntur. Hæc canon.(Teſtimonio.)ap. etiam poſt pœnitentiam priuatam, ſecundum quoſdam.6.q.prima.Quicunque.

Particula trigeſimaquarta.

Pœnia clerici officiũ innouantis diuinũ.

DVodecima diſt.ex Concilio Toletano.11. De his qui contra voluntatẽ apoſtoli, circunferuntur omni vento doctrinæ,placuit ſancto Concilio,vt metropolitanę ſedis auctoritate coacti, vniuſcuiuſque prouinciæ ciues,rectoresque Eccleſiæ, vnum eundemque impſallendo teneant modum,quem metropolitana ſede cognouerint inſtitutum, nec aliqua diuerſitate cuiuſque ordinis vel officij, à metropolitana ſede patiantur ſe diſiungi,ſic enim iuſtum eſt, vt inde vnuſquiſq; ſumat regulas magiſterij, vnde honoris conſecrationem accipit,vt iuxta maiorũ decreta,ſedes,quę vniuſcuiuſque ſacerdotalis dignitatis eſt mater, Eccleſiaſticæ dignitatis,vel rationis ſit magiſtra. Abbatibus ſanè indultis officijs, quæ iuxta voluntatem ſui epiſcopi regulariter illis implenda ſunt, cætera officia publica, id eſt,veſperã, matutinas, ſiue miſſas,aliter quàm in principali Eccleſia celebrare non liceat. Quiſquis autem horum decretorum violator extiterit ſex menſibus à communione priuatus, apud metropolitanum ſub pœnitentiæ cenſura maneat corrigendus, quatenus apud illum & præteritę tranſgreſsionis culpam lachrymis diluat, & neceſſariam officiorum doctrinam ſtudioſè addiſcat.Sub iſta ergo regula diſciplinæ,non ſolum metropolitanos totius prouinciæ ſuæ pontifices,vel ſacerdotes aſtringant, ſed etiam cæteri epiſcopi ſubiectos, ſibi Eccleſiarum rectores obtemperare inſtitutionibus cogant.Hæc canon. Publica appa.clericorum ſecularium,quorum officia publica ſunt.

Particula trigeſimaquinta.

Pœnia epiſcopi circa ſymoniã negligẽtis.

PRima.q.1.ex concilio Toletano 9. Quicunque inuiſibilis gratiæ conſolatione tribuitur,nunquã quęſtibus vel quibuſlibet præmijs venundari penitus debet,dicente domino,Quod gratis accepiſtis, gratis date,& ideo quicumq; deinceps in Eccleſiaſtico ordine (Matt. 10.) conſtitutus,aut pro baptizandis conſignandiſq; fidelibus chriſmate, vel promotionibus graduum, præmia quælibet vel prætia,niſi voluntariè oblata, pro huiuſmodi ambitione ſuſceperit,equidem ſi ſciente loci epiſcopo,tale quodcunque à ſubditis perpetratum fuerit, idem epiſcopus duobus menſibus excommunicationi ſubiaceat,pro eo quòd in conſcientia mala correxerit, & correctionem neceſſariam non acquiſiuerit. Si autem ſuorum quiſpiam,eodem neſciente, quicquam de ſupradictis capitulis accipiendum ſibi eſſe crediderit, ſi præsbyter eſt, quatuor menſium excommunicatione plectatur,ſi diaconus vero vel clericus,his cupiditatibus ſeruiens,competenti pœna,& debita excõmunicatione plectendus eſt.Hæc canon.

Particula trigeſimaſexta.

Pœnia epiſcopi inuitũ aliquẽ ordinãtis.

SEptuageſima diſt.ex cõcilio Aurelianen. Epiſcopus qui inuitum,aut reclamantem ordinare preſumpſerit,annuali pœnitentia ſubditus,miſſas facere non pręſumat. Inuitum ap.aliquo indicio alio quàm voce,voluntatem oſtendentem.

Particula trigeſimaſeptima.

Pœnia ſortilegij.

EXtra de ſortilegijs, ex pœnitentiali Theodori.In tabulis,vel codicibus,aut alijs,forte ſurta non ſunt requirenda, vel diuinationes aliquas in aliquibus rebus, quis obſeruare præſumat. Qui autem contra fecerit, quadraginta dies pœniteat.Hæc canon.

Particula trigeſimaoctaua.

Pœnia ſuperſtitionibus vtẽtis.

EXtra de ſortilegijs.Alex.3.Granden.patriarchę.Ex tuarum tenore literarum accepimus,quàm.v.pręſbyter,cum quodam infami, ad priuatum locum acceſſit, non ea intentione vt inuocaret demonium, ſed vt inſpectione aſtrolabij,furtum cuiuſdam Eccleſię poſſit recuperari. Verum licet, hoc ex bono zelo,& ſimplicitate ſe feciſſe proponat, id tamen grauiſsimum fuit,& non modicam inde peccati maculam cõtraxit, & infra.Manda.quat. talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam imponas, quòd per annum & amplius ſi tibi viſum fuerit, eũ ab altaris myniſterio præcipias abſtinere, & ex tunc liberum ſit ei exercere officium ſacerdotis.Hæc canon.Liberum.ap. hoc intelligedictum ex diſpenſatione, nam de iure communi, debuit remanere priuatus, & Epiſcopus iure contra illum proceſsit.26.q.5. Non oportet.Si quis epiſcopus.

Particula trigeſimanona.

Pœnia eius qui ſãguinẽ dñi negligenter tractat.

DE conſecra.diſt.2.ex decreto Pij Papæ. Si per negligentiam aliquid de ſanguine ſtillauerit in terram, lingua lambatur,tabula radatur, ſi non fuerit tabula,vt non conculcetur locus corrodatur, & igne conſumatur.& cinis intra altare condatur, & ſacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si ſuper altare ſtillauerit calix, ſorbeat miniſter ſtillam tribus vicibus, & tribus diebus pœniteat.Si ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla peruenerit,tribus diebus pœniteat. Si vſq; ad tertium, nouem diebus.Si vſq; ad quartum,viginti diebus pœniteat.& linteamina quæ tetigerit ſtilla, tribus vicibus miniſter abluat,calice ſubterpoſito, & aqua ablutionis ſumatur,& iuxta altare recondatur. Hæc canon.Pœniteat.ap.hæc pœnitẽtia erit,vt tot diebus ieiunet, & tot diebus abſtineat à perceptione ſacramentorum. Arti. 45.diſt. Quidam enim de Epiſcopis.

Particula quadrageſima.

Pœnia Euchariſtiã euomentis.

DE conſecra. diſtin.2. Ex pœnitentiali Bedæ præſbyteri.Si quis per ebrietatem,vel voracitatem Euchariſtiam euomuerit, quadraginta diebus pœniteat, clerici vel monachi,ſeu diaconi, præsbyteri,ſeptuaginta diebus pœniteat,Epiſcopi,octoginta. Si pro infirmitatis cauſa euomuerit, ſeptem diebus pœniteat.

Particula

Particula quadrageſimaprima.

Pœnitentia presbyterũ occidentis.

EXtra de pœni.& re. Ex concilio Moguntino. Qui presbyterum occiderit,duodecim annorum pœnitentia ei ſecundum canones imponatur, & infra.Conuictus vſque ad vltimum temporis vitæ ſuæ militiæ cingulo,careat, & abſq; ſpe cõiugij maneat. Hęc can.

Particula quadrageſimaſecunda.

Pœnia occidẽtis bñficiatũ ſuę Eccleſię.

EXtra de pœnis.Inno.3.In concilio generali hęc decretalis ſecundum quoſdam incipit ibi. In quibuſdã & pro vna computatur. Sacri nihilominus concilij approbatione ſtatuimus, quatenus ſi patroni,vel aduocati,aut ſeudatarij,ſeu vice domini, aut alij beneficiati alicuius Eccleſiæ,rectorem, vel clericum alium ipſius Eccleſiæ,vel per ſe, vel per alios, occidere,vel mutilare auſu neſando præſumpſerint,patroni illius patronũ, aduocati aduocatiam, feudatarij feudum,vicedomini, vice dominatum,& beneficiati beneficia prorſus amittant, & ne minus vindictæ ꝙ exceſſus memoria prorogetur,non ſolum de præmiſsis nihil perueniat ad hęredes,ſed etiam vſq; ad quartam generationem, poſteritate talium in clericorum collegium nullatenus admittantur,nec in domibus regularibus,alicuius prælationis aſſequantur honorem,niſi cum eis fuerit diſpenſatum.Hæc canon.Diſpenſatum.ap.ab Epiſcopo,licet honeſtum eſſet ꝙ fieret de licentia Papę.

Particula quadrageſimatertia.

Pœnia incendiariorum.

EXtra de iniurijs,ex pœnitentiali Romano. Si quis domum, vel aream cuiuſq; voluntarie incenderit, ſublata vel incenſa omnia reſtituat, & tres annos pœniteat. Hæc canon. Item alius canon de eodem.23.q.8.Inno.2.in vniuerſali concilio. Peſsimam ſi quidem, & depopulatricem, & horrendam incendiorum malitiam,auctoritate Dei,& beatorum apoſtolorum Petri & Pauli omnino deteſtatur, & interdicimus. Siquis igitur poſt huius noſtræ prohibitionis promulgationem,malo ſtudio,ſiue pro odio, ſiue pro vindicta, ignem appoſuerit, vel apponi fecerit, aut appoſitoribus conſilium vel auxilium ſcienter tribuerit,excommunicetur:& ſi mortuus fuerit incendarius, Chriſtianorum careat ſepultura,nec abſoluatur,niſi prius damno cui intulerit, ſecundum facultatem ſuam reſarcito: & iuret ſe ignem de cætero non appoſiturum. Pœnitentia autem ei detur,vt Hieroſolymis, aut in Hiſpania in ſeruicio Dei, per annum integrum permaneat. Siquis autem Archiepiſcopus, vel Epiſcopus hoc relaxauerit,dannum reſtituat, & per annum ab Epiſcopali officio abſtineat. Sanè regibus,& principibus, faciẽdæ iuſtitiæ facultatẽ conſultis Archiepiſcopis, & Epiſcopis non negamus.Hæc canon. Hodie poſtquam publicati ſunt,nõ poſſunt abſolui citra ſedem apoſtolicam, extra de ſenten.excommu. Tua nos. Appa. quia hæc non diſtinguitur, de omnibus intelligas. Tamen non credo,quòd omnes incẽdiarij generaliter ſunt ipſo iure excommunicati, niſi de incendiarijs Eccleſiarum, cum de alijs non inueniam,& per hanc decretalẽ probatur,quòd ipſo iure ſint excommunicati, ſed illis primo excommunicatis ab Epiſcopis ſubſecuta publicatione & denuntiatione, Papa per hanc decretalem,ſibi reſeruat eorum abſolutionem ad terrorem. Hæc ap.Raymundus,Redonenſe. tantum intelligunt de incẽdiarijs ſacrorũ locorũ. Gãfredus dicit, ꝙ Epiſcopus poteſt incendiarium excõmunicare,ſed non abſoluere poſtquam fuerit denunciatus, cum quo concordat textus.Hæc decretalis & apparatus,& copioſa,& ideo magis ei credo.

Particula quadrageſimaquarta.

Pœnia cõicãtis cum hęretico.

VIceſimaquarta.q.1.Iulius Papa. Siquis dederit, vel acceperit communionem de manu hæretici,& neſcit ꝙ Eccleſia catholica contradicit,poſtea intelligẽs, annum integrum peniteat.Si autem ſcit,& neglexit,& poſtea penitẽtiam egerit,decem annos pœniteat. Alij iudicant ſeptem,& quidam humanius, vt quinque annos pœniteat.Siquis permiſerit hęreticum miſſam ſuã celebrare in Eccleſia catholica, & neſcit, quadraginta dies pœniteat,ſi pro reuerentia eius,annum vnum pæniteat,ſi pro damnatione Eccleſiæ catholicæ, & conſuetudinis Romanorum, proijciatur ab Eccleſia ſic hæreticus, niſi habeat pœnitentiam:ſi habuerit pœnitentiam,decem annis pæniteat,ac ſi receſſerit ab Eccleſia catholica in congregatione hæreticorum, & alios perſuaſerit, & poſtea pœnitentiam egerit, duodecim annis pęniteat,tres intra Eccleſiam, ſeptem inter audientes,& duos ad hæc extra communionem. De his ita in canone dicitur,vt duodecimo anno,communionem ſiue oblationem percipiat.Hæc canon. Neſcit.ap pa.ignorantia iuris, vel ignorantia facti craſſa. Inter audientes: appella. cathecuminos, qui olim audiebant miſſam, vſque ad ſecretam miſſæ, & poſtea expellebantur, de conſecrat.diſtinctio.prima Epiſcopus nullum.

Particula quadrageſimaquinta.

Pœnia eius qui cognouit cõſanguineas vxoris,vel ſuas, & è conuerſo.

TRriceſima quinta.q.7.ex Mogorien. concilio. Si quis viduam vxorem duxerit, & poſtea cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit, ſeu cum duabus ſororibus, aut ſi qua cum duobus fratribus, ſeu cum patre & filio ſiquis relictam fratris, ſi quis nouercam aut neptam: aut nurum,aut conſobrinam, aut filiam auunculi, aut eius relictam, aut priuignam polluerit: eos diſiungi, & vlterius nunquam coniugio copulari præcipimus. Hæc canon.

Particula quadrageſimaſexta.

Pœnitẽtia eius qui cũ brutis coierit.

TRiceſimatertia.q.2.Iſidorus ad Maſonem Epiſcopum.Hoc peccatum,quod canonum cenſura,poſt ſeptem annos remeare penitentem in ſtatum priſtinũ præcepit,non electione proprij arbitrij ſancti patres, ſed potius ex ſententia diuini iudicis ſanxerunt. Nam legitur,quòd Maria ſoror Aaron prophetiſſa, cum detractionis aduerſum Moyſen incurriſſet delictum, illicò ſtigmate lepræ percuſſa eſt, cumq; peteret Moyſes vt emandaretur, præcepit eam Dominus extra caſtra ſeptem diebus egredi, & poſt emendationem rurſus eam in caſtra admitti. (Num. 12.) Maria verò ſoror Aaron,caro intelligitur ſacerdotis, quæ dum ſuperbiæ dedita, ſordidiſsimis cogitationum maculata contagijs, extra caſtra ſeptem diebus,id eſt,extra collegium ſanctę Eccleſiæ ſeptem annis proijciatur, vbi poſt emendationem vitiorum loci,vel priſtinæ dignitatis recipiet meritum,& poſt pauca. In fine autem epiſtolæ hoc adijciendum putaui, vt quotieſcunque in geſtis conciliorum diſcors ſententia inuenitur, illius magis ſententia teneatur, cuius antiquior, & potior extat auctoritas. Hoc quanquam de ſacerdotibus videatur ſpecialiter dictum, generaliter tamen de omnibus pęnitentibus oportet intelligi. Ad imitationem namque illius diuinæ ſententiæ, Dauid de adulterio, & homicidio repræhenſus, vnius hebdomadæ ieiunium in ſatisfactione admiſsi ſceleris, Deo legitur obtuliſſe. (2.Reg.12.) Hinc etiam eccleſiaſtica conſuetudine eſt vſurpatum, vt maiorum criminum pœnitentia ſeptem annorum ſpacio concludatur, niſi vel officij excellentia, vel criminum magnitudo, vulgarem conſuetudinem excedens, veluti dum contra naturam humanæ ſo-

cietatis, parẽtibus, vel liberis, vel alijs eiuſmodi perſonis impudicè cohęremus, vel dũ relicto naturali vſu, cõtra naturam more ſodomitico fornicamur, vel vſq; ad coitum brutorum animalium prolabimur, premiſſum ſpacium tranſcendere cogat. Hæc canon.

Pœnitẽtia patrõi res ecclẽſię di lapidatis.

Particula Quadrageſimaſeptima.

SEdecima.q.7. Filijs vel nepotibus, ac honeſtioribus propinquis, eius qui cõſtruxit, vel ditauit Eccleſiam, licitum ſit hanc habere ſolertiam, vt ſi ſacerdotes aliquid ex collatis rebus defraudare prẽſumerint, aut honeſta conuentione compeſcant, aut Epiſcopo, vel iudici corrigenda denuncient'. Quod ſi Epiſcopus talia agere tenter, Metropolitano eius hęc inſinuare procurent. Si autem Metropolitanus talia gerat, regis hoc auribus intimare non differant. Ipſis tamen heredibus in eiſdem rebus non liceat quaſi proprij iuris poteſtatẽ præferre, non rapinam & fraudem ingerere, non violentiam quãcunq; preſumere, ſed hoc ſolum in ſalutarem ſolicitudinem adhibere, ꝙ aut nullã noxam operatio attingat, aut multam, vel aliquam partem ſalutaris mercedis aſſumat. Si quis vero deinceps hæc monita temerare voluerit, & malè rapta cum confuſione reſtituet, & excommunicationis annuæ ſententiam ſuſtinebit. Hæc canon.

Particula quadrageſimaoctaua.

Pœnitentia domũ ſuã ſuperſtitioſe ſtrantis.

VIceſimaſexta.q.5. ex Ancyrano cõcilio. Qui diuinationes expetunt, etiam amorem gentilium ſubſequuntur, vel in domos ſuas huiuſmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte magica, aut expiandi cauſa, ſub regula quinquennij iaceant, vel gradus pœnitentiæ diffinitos. Hæc canon. In domos ſuas, appa. Secundum leges iſti concremantur, ſed ille in cuius domo hæc fiunt, poſt publicationem bonorum, in exiliũ mittitur, vt de maleficis. Nullus expiandi apparatus. Infirmitatis purgandæ.

Particula quadrageſimanona.

Pœnitentia Epiſcopi ſuperſtitioſos conſulentis.

VIceſimaſexta.q.5. concilio Toletan. 4. ca. 30. Si quis preſbyter, aut Epiſcopus, aut diaconus, aut quilibet de ordinibus clericorum, aruſpices, aut incantatores, aut ariolos, aut certè augures, vel ſortilegos, vel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum ſimilia exercentes, cõſuluiſſe deprehenſus fuerit: ab honore dignitatis ſuæ ſuſpenſus, monaſterij curam ſuſcipiat, ibiq; pœnitentiæ perpetuæ deditus, ſcelus admiſſum ſacrilegij ſoluat. Hæc canon.

Particula quinquageſima.

Pœnitentia ſacerdotis circa Euchariſtiã negligentis.

DE conſecratione diſt. 2. ex cõcilio Aurelianen. Qui bene non cuſtodierit ſacrificium, & mus, vel aliud aliquod animal illud comederit, quadraginta dies pœniteat. Qui autem perdiderit illud in Eccleſia, aut pars eius eciderit, & non inuenta fuerit, triginta dies pœniteat. Hæc canon.

Particula quinquageſimaprima.

EXtra de cuſtodia Euchariſtiæ. Inno. 3. In cõcilio generali ſtatuimus, vt in cunctis Eccleſijs chriſma, & Euchariſtia ſub fideli cuſtodia clauibus adhibitis conſeruentur, ne poſsit ad illa temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia exercenda. Si verò is ad quem ſpectat cuſtodia, ea incaute reliquerit, tribus menſibus ab officio ſuſpendatur, & ſi per eius in curiam aliquid nefandi inde contigerit, grauiori ſubiaceat vltioni. Hæc canon.

Particula quinquageſimaſecunda.

Pœnitentia iuratis de nõ faciẽda pace.

VIceſimaſecunda.q.4. ex concilio Hylerdenſi. Qui ſacramento ſe obligauerit, vt litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat, pro periurio, vno anno à communione corporis & ſanguinis Domini ſegregatus, reatum ſuum eleemoſynis, ſletibus, & quantis potuerit ieiunijs abſoluat, ad charitatẽ vero, quæ operit multitudinem peccatorum feſtinet. Hæc can.

Particula quinquageſimatertia.

Pœnitentia rebaptizati aut reconfirmati ſcienter.

EXtra de apoſtatis. Alex. 3. Ex literarum tuarum tenore perpendimus, ꝙ quidam ægritudine longa cõfectus, inſano ſortilegarum mulierum credens conſilio, vt ſanaretur, per iterationem ſecit iniuriam baptiſmatis ſacramento, & infra. Quia ergo nos tua duxit prudentia conſulendos, qualiter puniri debeat, acolytus quem minor ætas & intentio fraternæ ſalutis excuſare videtur, diſcretioni tuæ præſentibus literis reſpondemus, ꝙ ad ſuperiores ordines promoueri ſi publicũ eſt, quod proponitur non valebit, niſi ad religionẽ trãſire voluerit, vt fauore religionis ipſius, circa eum valeat diſpenſari. Si vero occultum fuerit, promoueri poterit, & exceſſum ſuum dignis pœnitentiæ fructibus expiare. Hæc canon. Idem de eodem de conſecra. diſt. 5. ex concilio Teraconenſe. ca. 6. Dictum eſt nobis, ꝙ quidam de plebe bis, vel ter, vel eo amplius Epiſcopis ignorantibus, tamen ab eiſdem Epiſcopis confirmentur. Vnde nobis viſum eſt, eandem confirmationem ſicut nec baptiſmum iterare minimè debere, quia bis, vel ter, vel amplius baptizatos, aut confirmatos, non ſeculo, ſed Deo ſoli, ſub habitu regulari, vel clericali religioſiſsimè famulari decretum eſt. Hæc canon.

Particula quinquageſimaquarta.

Pœnitentia raptoris.

EXtra de raptoribus. Eugenius. 3. ſtatuimus vt quicunq; ex his, qui violenter ſurrexerunt in rapinam, ſiue Eccleſiarum violationes manifeſtè deprehenſus fuerit, niſi prius ablata reſtituat ſi poterit, vel emendandi firmam & plenam ſecuritatem fecerit, pœnitentiæ beneficium ei penitus denegetur. Si vero vſq; ad obitum, in contumacia ſua duraverit, & in extremis poſitus remedium pœnitentiæ humiliter poſtulauerit, ſi emendationem, vel emendandi ſecuritatem præſtiterit, ei pœnitentia, & Eccleſiaſtica ſepultura concedantur. Qui autem in ſanitate obſtinata mente non pœnituerit, vel emendauerit', & in morte ſecuritatem præſtare nequiuerit, ſolennitas pœnitentiæ parum prodeſſe videtur ſicut credimus, ſed de peccato contrito via ticum non negetur, ita tamen vt nullus clericorum ſepulturæ illius interſit, nec eius eleemoſynam accipere præſumat. Quod ſiqui presbyterorum, vel clericorum, contra hoc in vita, vel in morte pœnitentias dare, aut ſepulturæ intereſſe, vel eorum eleemoſynas accipere attemptauerint, ſeu huiuſmodi rapinæ participes inuenti fuerint, ordinis ſui damnum irrecuperabiliter patiantur, & eccleſiaſtico beneficio careant. Hæc canon. Secundum Raymundum dicere potes, ꝙ hæc decretalis, eſt localis, vel quando illi non pœnituerant. Videtur enim, ꝙ ſi aliquis eſſet etiam pro huiuſmodi criminibus excommunicatus, & dum in extremis ageret pœnitentiam, iuxta formam Eccleſię abſolutus, nõ debet ei cimiterium, vel alia Eccleſiæ ſuffragia denegari, ſed eius hæredes, & propinqui, ad quos bona peruenerint ipſius, vt pro eo ſatisfaciant, ſunt cenſura Eccleſiaſtica compellendi, extra de ſepulturis. Parochiano §. parum prodeſſe, ap. quantum ad pœnam temporalem. Hæc canon.

Particula quinquageſimaquinta.

Pœnitentia furẽtis tẽpore neceſsitatis.

EXtra de furtis, ex pœnitentiali Theodori. Si quis per neceſsitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, veſtem, vel pecuniam, pœniteat hebdomadas tres, ſi reddiderit, non cogatur ieiunare. Hæc canon.

Particula

Particula quinquageſimaſexta.

Pœnitentia ſtupratoris virginis.

EXtra de adulterijs. Greg. Peruenit ad nos ꝙ Fœlix quandam virginem decepit ſtupro, ꝙ ſi verum eſt, quamuis eſſet de lege pœna plectendus, nos aliquatenus legũ duritiã molliẽtes, hoc modo diſponimus, vt, aut quam ſtuprauit vxorem habeat, aut ſi renuendum putauerit, corporaliter caſtigatus, excommunicatusq;, in monaſterio in quo agat pœnitentiam retrudatur, de quo nulla ſit ei egrediendi ſine præceptione licentia. Hæc canon.

Particula quinquageſimaſeptima.

Pœnitentia adulteri, vel adulterę.

EXtra de adulterijs. Alex. 3. Significaſti nobis, quendam præsbyterum cum alterius coniuge intra Eccleſiam dormiuiſſe, quæ ſe & illum cuidam ſacerdoti huiuſmodi delictum confeſſos fuiſſe publicè tibi detexit, & hoc ipſum ſacerdos nomen adulteri celans in tua præſentia dixit, ſuper quo quid fieri debeat, cum negante adultero, mulier in confeſsione perſiſtat, conſilium requiſiſti. Ideoq; mandamus, quatenus condignã pœnitentiam præfatæ imponens adulteræ, Eccleſiam per aſperſionem aquæ benedictæ reconciliare procures. Prædicto autem ſacerdoti, ne contra Apoſtolum, infirmorum corda, mala fama ipſius percutiantur, & ne vitupereturminiſterium noſtrum, neque præsbyteri ſecuriores exiſtentes, in peccatum licentius prolabantur, cum vicinis præsbyteris, quos ſe peierare nolle cognoueris, iuxta arbitrium tuum, purgationem iudica, ſi purgare ſe poterit, in officio ſuo miniſtrare permittas, alioquin ipſum ab officio ſuſpendere non poſtponas. Hæc canon. Pœna autem pro adulterio imponitur mortis, quaſi pro ſacrilegio. Nam ſacrilegos nuptiarum gladio puniri oportet, vt. C. de adulterijs. l. quamuis. Fœmina autem iure authenticorum, verberata in monaſterium retruditur, quam intra biennium viro recipere licet, biennio tranſacto, vel viro mortuo, antequam vxorem de monaſterio educat, adultera tonſa monaſtico habitu ſucepto, ibi dũ viuit permaneat, duabus partibus propriæ ſubſtantiæ liberis applicandis, tertia monaſterio. Si liberos non habeat, parẽtibus extantibus, huiuſmodi iniquitati non conſentiẽtibus, tertia pars applicatur, duæ monaſterio, quibus prædictis non extantibus, tota ſubſtantia monaſterio quæritur, pactis dotalium inſtrumentorum omni caſu ſeruandis. vt in auct. vt nulli iudicum. hæc ſunt verba Ganfredi.

Particula quinquageſimaoctaua.

Pœnitentia medicorum ca non negligẽtium.

EXtra de pœnitentijs & remiſsionibus. Inno. tertius. Cum infirmitas corporalis, nonnunquam perueniat ex peccato, dicente Domino languido quem ſanauerat: vade amplius. n. p. n. d. aliquid ſ. con. præſenti decreto ſtatuimus, & diſtrictè præcipimus medicis corporis, vt cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipſos ante moneant, & inducant, vt medicos aduocent animarum: vt poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute prouiſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubrius procedatur, cum cauſa ceſſante, ceſſet effectus. Hoc quidem inter alia, huic cauſam dedit edicto, ꝙ quidam in ægritudinis lecto iacentes, cum eis à medicis ſuadetur, vt de animarum ſalute diſponãt, in deſperationis articulũ incidunt, vnde facilius mortis periculum incurrunt. Si quis autem medicorum huiuſmodi noſtræ conſtitutionis, poſtquam per prælatos locorum fuerit publicata, tranſgreſſor extiterit, tandiu ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, donec pro tranſgreſsione huiuſmodi ſatisfecerit competenter. Cæterum cũ anima ſit multo præcioſior corpore, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali ſalute aliquid ægro ſuadeat, quod in periculum animæ conuertatur. Hæc can.

Particula quinquageſimanona.

Pœnitentia cõfeſsione ſacramenti abutentium.

EXtra de pœnitentijs & re. Inno. 3. Omnis vtriuſq; ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolus peccata, ſaltem ſemel in anno, fideliter confiteatur, propria ſacerdoti: & iniunctam ſibi pœnitentiam, proprijs viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reuerenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum: niſi forte de proprij ſacerdotis conſilio, ob aliquam rationabilem cauſam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abſtinendum. Alioquin viuẽs, ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur: & moriens, Chriſtiana careat ſepultura. Vnde hoc ſalutare ſtatum frequenter in Eccleſijs publicetur, ne quiſquam ex ignorantiæ cęcitate, velamen excuſationis aſſumat. Si quis tamen alieno ſacerdoti voluerit iuſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam primo poſtulet, & obtineat à proprio ſacerdote, cum aliter ipſe illum non poſsit abſoluere vel ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, vt more periti medici, ſuper infundat vinum & oleum vulneribus fauciati, diligenter inquirens, & peccatoris circunſtantias, & peccati, quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cuiuſmodi remedium adhibere, diuerſis experimentis vtendo, ad ſanandum ægrotum. Caueat autem omnino, ne verbo, aut ſigno, aut alio quouis modo, aliquatenus prodat peccatorem. Sed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque vlla expreſsione perſonæ cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio ſibi detectum, præſumpſerit reuelare, non ſolũ à ſacerdotali officio deponendum decernimus, verũ etiam ad agendũ pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum. Hæc canon.

De vſu clauium, & primo, in quibus ſacerdos abſoluere non valet, & de falſa pœnitentia, & proprio ſacerdote, Quarti capituli.

Particu. I.

Non eſt abſoluendus qui non eſt vere contritus, qui quatuor modis dicitur.

PRimus caſus in quo ſacerdos non poteſt conſitentem abſoluere eſt, cum quis non eſt vere contritus. Talis enim nec à ſummo Pontifice, poſſet abſolui à peccatis. Quatuor autem modis dicitur & eſt aliquis non verè contritus, ſed falsè, qui notãtur de pœnitentia diſtin. 5. & ſunt verba Grego. Falſas pœnitentias dicimus, quę non ſecundum auctoritatem ſanctorum patrum, pro qualitate criminum imponuntur, ideoq; miles, vel negociator, vel alicui officio deditus, quod ſine peccato exerceri non poſsit: ſi grauioribus culpis irretitus ad pœnitentiam venerit, vel qui bona alterius iniuſtè detinet, vel qui odium in corde tenuerit, recognoſcat ſe veram pœnitentiam non poſſe peragere, per quam ad vitam æternam valeat peruenire, niſi negociationem relinquat, vel officium deſerat, bona quidem quæ iniuſtè abſtulit reſtituat, & odium ex corde dimittat: arma deponat, vlteriusq; non ferat, niſi conſilio religioſorum Epiſcoporũ, pro defendẽda iuſtitia. Quintus modus, notatur eadem diſtinctione ex verbis Inno. 2. Fratres noſtros, & præsbyteros admonemus, ne falſis pœnitentijs laicorũ animas decipi, & in infernum detrahi patiantur, falſam autem pœnitentiam eſſe conſtat, cum ſpretis pluribus, de vno ſolo pœnitentia agitur, aut cum ſic agitur de vno, vt non diſcedatur ab alio. Vnde ſcriptum eſt. Qui totam legẽ obſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus, ſcilicet quantum ad vitam æternam. Sicut enim ſi peccatis omnibus eſſet inuolutus, ita & ſi in vno tantum Iacob. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tantum maneat, vitæ æternæ ianuam non intrabit. Falsa est etiam pœnitentia, cũ pœnitens absq; officio vel curiali, vel negociali non recedit, quod sine peccatis agi nullatenus prævalet, aut si odium in corde gesserit, aut si offensõ cuilibet non satisfacit, aut si offendenti offensus non indulgeat, aut si arma quis contra iustitiam ferat. Hæc canon. Ex his duobus capitulis colligitur, q̃ quinque modis falsa pœnitentia dicitur. Primus est, si confitens ex contemptu, & sine rationabili causa, pœnitentias secundum aucto. patrum taxatas, subire noluerit. Secundus si officium de quo viuit, non iustificauerit, vel si sine peccato exerceri non possit, non dimittit. Tertius si odiũ in corde tenuerit. Quartus si ablata non restituerit. Quintus si in voluntate peccandi remanserit. Sextus addi potest, si de peccatis præteritis sufficienter non doluerit, & hic sextus modus tãgitur ab August. cuius verba sunt hæc. Continuè enim dolẽdum est de peccato, quod declarat ipsa dictionis virtus, pœnitere enim est pœnam tenere, quapropter pœnitentia talium dicitur attritio non contritio. Secundus casus est, quando tam grauia quis commisit pecca ta, q̃ ad superiorem debeat confitens transmitti, quæ autem sint illa postea differetur. Tertius si maiori excommunicatione sit confitens innodatus, à qua nõ potest absolui, nisi per proprium sacerdotem. Quartus si confitens non est subditus confessoris, & confessor nõ sit eius sacerdos proprius. Quia vt dicit canon. 6.q.3. Scriptum ex Deutero. 23. Nemo debet falcẽ in messem alterius mittere & de pœn. dist. 6. Nemo Parrochianum alterius. iu. p. & ibidẽ dicit. Vrbanus. 2. qui cõtra hæc statuta facere tẽtauerit, gradus sui periculo subiacebit. & vt dicit Calixtus Papa. 9. q. 2. c. 1. Talis iudicatio nullas habet vires, quoniam nullius alterius iudicis nisi sui sententia tenebit. Si autem cogitas, quia tota die contrarium fieri videmus. Respon. tanto peius, & qui hos canones non seruant grauissimè peccant. Sciẽdum tamen, quòd proprius sacerdos alicuius sex modis efficitur. Vno modo per determinationem superioris, prout determinantur pastores, vel vicarij ab illis, quibus licet habere vicarios ex dispensatione superioris. Secundo modo per priuilegium aliquorum, vt quidam religiosi sunt. Sed talibus confessi, nisi legitimum impedimentum habeant, debent iterum sacerdoti proprio confiteri. Tertio per licentiam proprij sacerdotis, cum mittit subditos ad aliquos discretos. Illa tamen licentia non debet fieri generaliter ad omnes, sed ad illos, vel ad illum, quem scit esse discretum & notum. Quarto cum quis est vagabundus, & peruenit ad sacerdotem discretum & notum. Quinto, cum quis est in articulo extremæ necessitatis. In illa enim potest quilibet sacerdos, quemlibet verũ contritum absoluere, ab omni excommunicatione, & ab omni peccato, quantumcunque sit graue. Vnde Iulius Papa. 26. q. 6. Si præsbyter abnegauerit pœnitentiam morientibus, reus est animarum. Sexto propter nimium defectum sacerdotis. Quinque autem, faciunt nimium defectum in sacerdotibus. Vnum est, si sunt confessionis proditores, per hoc enim non solum damnantur æternaliter, sed vt dicitur in canonem etiam in præsenti puniuntur, per Beatum Greg. depositione, & perpetua peregrinatione, de pœn. distin. 6. Sacerdos. Per Innoc. 3. non solum depositione, sed etiam insuper arcta monasterij intrusione, extra de pœn. & re. Omnis vtriusque sexus. Item alius canon. 5. q. 6. Delatori, aut lingua capuletur, aut conuicto capita dãnetur, vel amputetur. Hæc canon. Capuletur, id est suspendatur caput, scilicet ciuile, non naturale, quod dicitur status hominis. Instit. de capite minuitur. Secundum si sunt notorij iuris, & vt credo facti fornicatores. Tertium si sunt iudicij confessionis peruersores, eo quòd sint de illis de quibus dicit Isa. Væ qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti aufertis ab eo. Quartum si sunt aliquarum personarum sollicitatores. Quintum si grauem & cæcam patiuntur ignorantiam, ne si cæcus cæcum ducat &c. Nam vt dicitur in senten. lib. 4. distin. 21. cap. vlt. & de pœn. distin. 6. quod autem dicitur. Aliud est fauore, vel odio, sacerdotem proprium contemnere, quod canones prohibent. Aliud cæcum vitare, quod Vrbanus facere monet. Ne si cæcus cæcum &c. Et in illis casibus, tunc efficitur subdito alius sacerdos proprius, non quilibet tamẽ, sed discretus, & notus ex ordine, vel persona. Dico autem notos, ne detur occasio declinandi ad hæreticos. Si verò prædictorum quatuor nihil impediat, potest confessor confitentem ab omnibus absoluere, cum distinctione prædicta, videlicet quòd confitens sit bene contritus, quòd non sit grauioribus criminibus irretitus, quòd non maiori excommunicatione innodatus quòd confessoris subditus, vno prædictorum sex modorum.

Falsa pœnitentia 6. modis.

Lib. de vera & falsa pœnitentia ca. 6.

Non est absoluendus qui superioris eget auctoritate. Non subditus absolui non potest.

Proprius sacerdos. 6. modis dicitur.

Defectus sacerdotum.

Isa. 5.

Particula secunda.

ATtendendum igitur, cum sint tria genera confitentium, q̃ secundum omnes doctores primis nulla potest iniungi pœnitentia vtilis ad salutẽ, nec per maiorem videlicet, nec per minorem. Horum autẽ sunt sex genera. Primi raptores, secundi vsurarij, tertij incendiarij, quarti fures, quinti simoniaci, sexti dolosi circumuentores, vt sunt peruersi iudices, aduocati iniqui, testes falsi, negotiatores fraudolenti, & huiusmodi, quibus omnibus, non potest alia à quocunque iniungi pœnitentia, nisi illa Euangelica. Redde quod debes, & illa apostolica. Reddite omnibus debita: & illud Eccle. 4. Redde debitum tuum. Quod si hanc acceptare noluerit confitens, nulla alia iniungi potest, quæ sibi valeat ad salutem. Quia vt dicit Aug. in epistola ad Macedonium. 14. q. 6. Si res aliena propter quam peccatum est, possit reddi & non redditur, pœnitentia non agitur, sed simulatur. Si autem pœnitentia veraciter agitur, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Septimi sunt quibus etiam à nullo iniungi potest pœnitentia, quicunque mortale peccatũ dimittere nolunt, de quibus tactum est supra, potest tamen eis dari consilium Beati Greg. dicentis de pœn. distin. 5. Falsas pœnitentias. distin. &c. Nec tamen desperet, sed faciat interim quicquid boni potest, vt Dominus illuminet cor eius ad pœnitentiã. Secũdi vero sunt quibus tantũ à maiore iniungi potest pœnitẽtia, quorum sunt quinque genera. Primi quibus solẽnis pœnitentia est iniungenda, non dico publica, sed solennis, quæ fit in capite quadragesimæ, cum solennitate illa, quæ traditur dist. 1. In capite, & est decretum illud Agathen. concilij, cuius verba sunt hæc. In capite quadragesimæ, omnes pœnitentes qui publicam suscipiunt pœnitentiam, ante fores Ecclesiæ se præsentent Episcopo ciuitatis, sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, reos seipsos habitu & vultu protestantes: ibi adesse debent decani. i. archipresbyteri parochiarum, & præsbyteri pœnitentium, qui eorum conuersationem diligenter inspicere debent, & secundum modum culpæ, pœnitentiam per præfatos gradus iniungere, post hoc eos in Ecclesiam introducant, & cũ omni clero, septem pœnitentiæ psalmos, in terra Pontifex prostratus cum lachrymis pro eorum absolutione decantet, tunc surgens ab oratione, iuxta quod canones iubent, manus eis imponat, aquam benedictam super eos spargat, cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eorũ cooperiat, & cum gemitu & crebris suspiriis denunciet eis, quòd sicut Adam proiectus est à Paradiso, ita & ipsi pro peccatis ab Ecclesia abijciuntur: postea iubeat ministris, quòd eos extra ianuam Ecclesiæ ex-

Quibus non potest fallacis pœnitentia iniungi.

Matt. 18. Rom. 13.

Qui sint ad superiorem remittendi.

Isa. 27.

pellant, clerus vero prosequatur eos cũ responsorio. In sudore vultus tui: &c. vt videtes sanctam Ecclesiam, pro facinoribus suis tremefactam, atque commotam, non paruipendantur pœnitentiam. In sacra autem domini cœna rursus ab eorum decanis, & eorum præsbyteris, Ecclesiæ liminibus præsententur. Hæc canon. Secundi, quando quis est excommunicatus à iure, vel à iudice, qui non debet absolui nisi à maiore salua distinctione iuris. Tertij, quando quis est in quacunque irregularritate, quia propter illam debet pœnitentem mittere ad Episcopum, vel ad eum qui possit dispensare. Quarti, sunt incendiarij satisfacere volentes, de quibus. 23. q. vlti. Euticianus Papa ca. si quis: & Innoc. 2. ca. sequenti. Pessimam. Nam talia maioribus reseruantur, propter quorundam sacerdotum simplicitatem. Iuxta verbum quod elici potest ex glosa Bedæ super illud. Confitemini alterutrum &c. maiora maioribus, minora minoribus confitenda sunt. Quintus casus, si sit consuetudo in aliquo Episcopatu, quòd aliqua certa, & grauia crimina ad Episcopum deferantur, quę sibi singulariter reseruauit, puta in quibusdam Ecclesijs homicidia, sacrilegia, peccata contra naturam notoriè facta, peccata falsariorum, & huiusmodi talia, si sit consuetudinis, vt maioribus reseruentur. Pro omnibus alijs, potest iniungi pœnitentia verè contrito etiam à minori, cum distinctione prædicta.

Irregulares remittendi sunt ad Episcopum: similiter incẽdiarij.

Iaco. 5.

In pœnitentijs iniungẽdis. 4. regulæ obseruandæ.

Particula tertia.

POst hoc, notandæ sunt quatuor regulæ, in iniunctione pœnitentiæ strictissimè obseruandæ. Prima est, vt secundum qualitatem culpæ, imponat qualitatem pœnitentiæ, videlicet pro occultis peccatis occultam, pro manifestis vero manifestam iniungat pœnitentiam, vt ait super Mar. 6. magna. glo. Bedæ. quę sic incipit, Christus tres mortuos. Notandum quoque, q̃ publica noxa, publico eget medicamento, leuia autem & secreta, possunt deleri pœnitentia leui & secreta. Hæc glo. Augu. Qui enim multos offendit peccando, multos oportet placare satisfaciendo. Item in homilia de pœn. 2. q. j. Si peccauerit. vbi contingit malum, ibi moriatur. Secunda regula, vt secundum quantitatem peccati, maior vel minor pœnitentia iniungatur, consideratis tamẽ diuersis statibus personarum, & circunstãtijs de quibus tactum est in cap. 3. partic. i. Sic enim præcipit Dominus. Iuxta mensuram peccati, erit & modus plagarum, ita tamen q̃ quadragenarium numerum non excedat, id est vires pœnitentis. Status enim pœnitentiæ, per quadragenarium numerum figuratur. Item. In mensura contra mensuram, cum abiecta fuerit iudicauit eam, scilicet culpam. Attendendum tamen, q̃ si minorem condigno iniungat sacerdos pœnitentiam, non est propter hoc pœnitens à pœna absolutus, sed quicquid purgandum remanserit, si decedit, proculdubio in igne purgatorij purgabitur, quia dicit Greg. de pœn. distinctio. 1. cap. Si peccatũ Dauid. Aut Deus punit, aut homo, & infra. Nequaquam igitur peccatori parcitur, quia nullatenus sine vindicta culpa laxatur. Hæc canon. Qualiter autem se habere debeat sacerdos circa infirmos, docetur in pœnitentiali à Theodoro Episcopo Cantaurienſi. 26. q. 7. cap. j. §. Ab infirmis: & lib. sententiarum. 4. dist. c. Solet quæri. Ab infirmis in periculo mortis positis, pura est peccatorum cõfessio inquirenda, non tamen illis est imponenda quantitas pœnitentiæ, sed innotescenda, & cum amicorum orationibus, & eleemosynarum studijs, pondus pœnitentiæ subleuandum, si forte migrauerint, ne obligati, & communione & consortio veniæ fiant alieni, à quo periculo si diuinitus ereptus conualuerit, pœnitentiæ modum, à sacerdote sibi impositum, diligenter obseruet. Et ideo secundum auctoritatem canonicam, ne illis ianua pietatis clausa videatur, orationibus & consolationibus ecclesiasticis, sacra olei inunctione inuncti, secundum statuta sanctorum communione viatici reficiantur. Hæc canon. Tertia regula est, vt iniungat toto tempore vitæ suæ, de peccatis præteritis pœnitere, & propositum habeat in futuris semper abstinendi, quia quamuis pœnitentia exterior iniungatur alicui ad tempus, debet tamen vsque ad finem vitæ suæ dolere, secundum quod dicit Augu. in lib. de vera & falsa pœnitentia, & introducitur de pœ. dist. 3. & superius tactũ est. Continuè dolendum est de peccato, quod declarat etiam ipsa dictionis virtus. Pœnitere enim est pœnam tenere, vt semper puniat in se vlciscendo, quod commisit peccando. Iste pœnam tenet, qui semper vindicat, quod commisisse se dolet, vbi dolor finitur, deficit & pœnitentia. Hæc Aug. Quarta regula est, vt sibi iniungat illud quod ait ipse Saluator. Vade & amplius noli peccare. Vnde Aug. Non dixit, ne pecces, sed nec voluntas peccandi in te oriatur. Quod, quomodo seruabitur, nisi dolor in pœnitentia continuè custodiatur? Sic igitur semper doleat, & de dolore gaudeat & non semper doluisse doleat. Hæc Augu. qui ergo in vno, vel in pluribus offendere vult, non debet tali siue sano, siue infirmo, siue literato, siue illiterato, religioso, vel seculari, veniam peccatorum sacerdos promittere, nec corpus Domini aliquatenus dare, vel licentiare, nisi semper de cætero desistere voluerit ab omni mortali, etiã si sit sacerdos, & instet festum quodcunque, etiã si vestitus missalibus indumentis, etiam si expectaret Papa, & Imperator, & totus mundus sacerdotem sic indutũ, etiam si post annum peccare vellet, & tibi cõfiteretur. Talis enim confessio est istorum, qualis erat confessio præsbyterorum de quibus legitur. Qui adinuicẽ confessi sunt concupiscentiam suam de Susanna, & quia tamen desistere noluerunt, propter iniquitatem suam perierunt. Similiter & isti peribunt in voluntate peccandi permanentes, quia vt Apostolus ait. Voluntariè nobis peccantibus, iam non relinquitur hostia pro peccato. Glo. In voluntate peccandi permanẽtibus. Quotiescunque autẽ sacerdos, in voluntate peccandi mortaliter permanentibus licentiat Corpus Christi, peccat mortaliter, quia Christũ cum Iuda tradit, vt secundario crucifigatur. Immo dicit Aug. in glo. super illud Psal. Et dederunt in escam meam fel. q̃ grauius peccat, qui contemnit regnantem in cœlo, quàm qui crucifixerunt ambulantem in terra. Hoc quidam pestiferi, & idiotæ non attendentes, dant largam licentiam communicandi luxuriosis, exactoribus, vsurarijs, concubinarijs, & huiusmodi monstruosis, ira & odio plẽnis. O magna & infœlix præsumptio, licentiare alijs tã ingens flagitium, quod sibi nullus hominum licentiare posset. Magna verò præsumptio simplicis sacerdotis, licentiare alijs, quod nec Papa, nec Angelus, nec Petrus, nec omnes Angelorum exercitus, possent licentiare. Cum sententiam iudicis Paulus voce præconia proclamauerit. Quicunq; manducauerit panem hunc, vel biberit calicem domini indigne, reus est corporis & sanguinis Domini. Glo. indignus est, qui aliter celebrat mysterium Eucharistiæ, quam à Christo traditũ est, & qui non deuota mente accedit ad Eucharistiam, vel in voluntate peccandi manens, & iste talis est reus corporis & sanguinis Domini, id est mortis Christi pœnas dabit, id est ac si Christum occiderit punietur. Hæc glo. continua. Tam graue peccatum est, Christũ indignis licentiando tradere, vt ipse iudex per se clamet. Væ autem homini illi, per quẽ filius hominis tradetur. Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. gl. Multo melius esset omnino non esse, quàm male esse. Ac si apertè dicat. Melius esset tali homini, quòd Christus nunquam fuisset incarnatus, nũquam natus, nunquam

Lib. de vera, & falsa Pœn. c. 10. 3. regula.

Deut 25.

3. regula.

4. regula. Ioan 8.

De vera, & falsa pœnitentia cap. 10.

Dani. 13.

Hebr. 10.

1. Cor. 11.

Matt. 26.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam passus, nunquam à morte resuscitatus, licet per hoc multos liberauerit, infernum spoliauerit, cœlos ditauerit, quia omnia hæc, tali nõ proficiunt ad salutem, sed ad acerbiorem damnationem, quia grauius peccãt qui contemnunt regnantem in cœlo, quàm qui crucifixerunt ambulantem in terra: vt dictum est. Vnde in nullo casu, sanis, nec ifirmis, nec sacerdotibus, nec alijs peccare volentibus, debet sacerdos corpus Christi licentiare, vel indulgere, quia præcipit Dominus. Nolite sanctum dare canibus, id est ad vomitum peccatorum redire volentibus. Sciat ergo confessor studiosus, q; si discretè in omnibus prædictis, se circa confitentẽ habuerit, non tantum saluat ipsum confitentem, sed etiam seipsum. Insuper & operit multitudinem peccatorum, ac ampliora gaudia vitę cœlestis sibi conquirit. Sicut Beatus Iacobus dicit. Qui cum disseruisset de sacerdotibus, & confessione, statim subintulit dicens. Scire debet, quoniam qui conuerterit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam suam à morte, & operit multitudinem peccatorum.

Matt. 7.

Iac. 5.

DE IRREGVLARITATIBVS & dispensationibus, quinti capituli.

Summarium irregularitatum ipso iure iniunctarum, quod quia ex se fatis constat, nihil annotandum fuit nobis.

Particula prima.

QVi adultus causa mortis baptizatur, non debet promoueri, vt d.l.7. Siquis. Potest tamen Episcopus dispensare cum eo, propter raritatem clericorum, si meruerit eius vita, vt in d.c. Siquis.

Particula secunda.

QVi scienter bis baptizatur, de consec. dist. 4. Qui bis. Vel bis confirmatur, de cõsecr. dist. 5. dictũ, & dist. l. præsbyteros. Cum his non dispensatur. Si verò ignoranter, Episcopus potest dispensare, vt in d.c. Qui bis. & in q. 4. Placuit.

Particula tertia.

QVi sine baptismo ordinatur, talem potest Episcopus baptizare, & iterum ordinare, extra eo. de præsbytero non baptizato. Siquis & c. veniens.

Particula quarta.

QVi bis ordinatur. j. q. 7. Saluberrimum. Cum hoc dispensat Episcopus, si ignoranter vt ibidẽ Alexan. Papa.

Particula quinta.

QVi per saltum ascendit ad ordinem prætermissum aliquem, potest ab Episcopo ordinari, interim ab executione suspensus, donec prætermissum suscipiat. dist. 48. Sicut, & distin. 52. Sollicitudo, extra de clerico per saltum promoto. c. vnico.

Particula sexta.

QVi furtiuè ab Episcopo suo ordinem recepit extra. eo. veniens. Cum H. Lator. Si talis intrauerit religionem, Episcopus vel prælatus suus potest cũ eo dispensare. Hoc intellige, si sententia excommunicationis lata non fuit, vt in dictis cap. & in ap.

Particula septima.

QVi ab alieno Episcopo, præter sui Episcopi licentiam ordinatur. 7. q. j. Episcopus in dioc. Cum hoc potest episcopus dispensare. 9. q. 2. Lugdunensis.

Particula octaua.

QVi extra tempora statuta ordinatur, extra de temporibus ordinandorum. Cum quidam. Cum hoc tolus Papa dispensat, vt dicitur ibidem.

Particula nona.

QVi ab Episcopo, qui cessit loco & ordini ordinatur, extra de ordinatis ab Episcopo, qui resignauit Episcopatui, vel excommunicato, requisiuit. Sed si ignoranter ad maiores à tali promouetur, Episcopus suus cum eo poterit dispensare, nisi crassa fuerit ignorantia, vt in dicto cap. Requisiuit. Appa. tamen. dicit, quòd etiam si probabilis sit ignorantia, necessaria est dispensatio.

Particula decima.

QVi ab excommunicato vel suspenso ordinatur, extra de ordinatis ab Episcopo, qui resignauit Episcopatui, vel excommunicato. Cum clericis. Sed Episcopus, vel Archiepiscopus potest cum eo dispensare, vt ibidem dicitur, si ignoranter recepit, quia si sciẽter non dispensaretur cum eo. 9. q. j. ordinationes.

Particula vndecima.

QVi suspensus vel excommunicatus ordinem recipit. Ar. extra de ætate, & qualitate ordinandorum. Cum bonæ, extra de clerico excõmunicato ministrãte. Postulasti. Cum hoc solus Papa dispensat, extra. eo. Clerici, in appa.

Particula duodecima.

QVi reijcit religionis habitũ, & in seculo in apostasia fuerit ordinatus, extra. e. consultationi. Cum hoc tolum Papa dispensat, vt ibidem dicitur, vbi nota quosdam speciales casus in quibus Papa dispensat, in appa.

Particula decimatertia.

QVi in quolibet mortali ordinatur. Ar. extra de'cohabitatione clericorum, & mulierum. Qui sint. distin. 25. primum, & 9. q. 2. Audi. Et licet talis indigeat dispensatione secundum Raymundum. Rodonen. tamen dicit hæc verba. Nõ credo q; indigeat dispensatione post pœnitentiam, si sit occultum. Ar. extra de tempo. ordi. Qui sint cui concordat Ber. in appa. ibidem. Item Rodonen. dicit, q; talis largè dicitur suspensus, non per modum sententiæ, sed per modum simplicis prohibitionis, contra quam prohibitionem, qui celebrat non incurrit irregularitatem, sicut incurrit qui celebrat suspensus per sententiam. De hac materia multa inuenies in summa Raymundi titu. de lapsis, & dis. §. contra prædictas tres regulas.

Particula decimaquarta.

QVi duos sacros ordines, vel minores cum subdiaconatu, aut diaconatu recipit vna die, extra de temporibus ordinan. Litteras, extrà e. cap. Dilectus, extra de eo, qui furtiue suscepit ordines. Cum. H. Lator. Innotuit. Cum huiusmodi potest Episcopus dispẽsare, in minoribus & maioribus, si intrauerit religionem, vel prælatus suus, potest vt in dicta decretali. Innotuit.

Particula decimaquinta.

QVi non habens ordines, diuinum exercet officiũ, vel habens aliquem ordinem, & alterius ordinis quem non habet officium exercet, hic per dispensationem Papæ in ordine quem habet toleratur, sed ad alium non promouebitur, vt 11. q. 3. priuilegium. 25. q. 2. Sic decet, extra. e. Siquis, & c. ex literis.

Particula decimasexta.

QVi excommunicatus, vel suspensus celebrat, vt extra de cler. ex mi. clerici. & c. Latores. & c. seq. & fraternitati & apostolicæ. Si minori.

Particula

Particula decimaseptima.

QVi in loco interdicto celebrauit, extra de cleri. excom. mi. Postulasti. In hoc casu, & in præcedenti dispensat Papa, vt dicitur in c. dictis, maximè. c. clerici. vbi hoc satis dicitur in appa.

Particula decimaoctaua.

QVi in hæresim lapsus, ab ea reuertitur. 1. q. 7. Saluberrimum, & c. conuenientibus. Hic ad maiores ordines nõ promouetur, sed in susceptis potest Episcopus dispensare cum eo, vt in d.c. Saluberrimum.

Particula decimanona.

QVi hæreticis ecclesiastica sacramenta distribuerit, vel eos sepulturæ tradiderit, vel oblationes eorum recepit, extra. e. excommunicamus, 1. §. Si vero clericus. Cum his dispensat solus Papa, vt ibidẽ dicitur.

Particula vigesima.

QVi hæreticis credentibus, fautoribus, & defensoribus eorum in aliquo præstiterit auxilium, consilium, & fauorem, & qui eis in causis, vel factis, vel alijs litigationibus, sub eorum examinatione patrocinium præbuerit, & pro eis publica instrumenta, vel scripta fecerit, perpetuò est ab officio suspensus, extra. e. Si aduersus nos.

Particula vigesimaprima.

QVi duas vxores simul, vel successiuè habuit, distinct. 34. Christiano. 30. q. 1. Quomodo. extra de diuor. Gaudemus.

Particula vigesimasecunda.

QVi contrahit cum corrupta, vel vidua, dist. 32. Seriatim, & dist. 34. curandum, & c. præcipimus, & extra de bigamis. cap. 1. & 2. Secundum Raymun. non potest Episcopus, cum bigamo dispensare. extra de big. Nuper. Ad idem facit extra de biga. Super eo. dist. l. Siquis viduam, sed hoc non tenet illud. c. d. 34. Lector. nisi fortè quo ad minores ordines, in quibus credo, q; Episcopus potest dispensare propter necessitatem, ar. di. 34. Subdiaconus, & in d.c. Lector, & distin. l. Placuit. Si tamen clericus in sacris ordinibus constitutus, qui nullam ante susceptionem ordinũ habuit vxorem, contraheret de facto matrimoniũ, & postea transiret ad religionem, in qua conuersaretur honestè, posset suus Episcopus dispensare, extra qui clerici vel vouhucusque Raymundus.

Particula vigesimatertia.

QVi duxit viduam à primo viro intactam, vel qui dubias vxores habuit prima incognita, si mortua fuerit, non est bigamus, extra. e. c. debitum, & dist. 34. c. vlt.

Particula vigesimaquarta.

QVi cum virgine contraxit, sed postea alterum cognouit 34. di. Si cuius vxorem, & ca. seq.

Particula vigesimaquinta.

QVi infra sacros ordines consistens, de facto contraxit, extra de bigamis, A nobis fuit.

Particula vigesimasexta.

QVi post votum castitatis emissum, professione regulari contempta, de facto contraxit matrimonium, 27. q. 1. Quotquot. In istis casibus. 5. bigamię, potest Episcopus dispensare in minoribus tantũ propter necessitatem, ar. 34. distin. Lector, & c. Subdiaconus, & dist. l. placuit.

Particula vigesimaseptima.

QVi clausura egrediens, phylicam, vel leges audit, extra ne cle. vel mo. super specula. Cum hoc solus Papa dispensat, vt dicitur ibidem.

Particula vigesimaoctaua.

QVi duxit leuem personam, vt puta ancillam iocu latricem, licet virginem, à promotione repellitur, 34. dist. fiquis viduam.

Particula vigesimanona.

QVi in duello pugnauit, extra. e. porrò. Cum hoc Episcopus dispensat, si mors, vel decisio membrorum non sit secuta, vt in d.c. porrò.

Particula trigesima.

QVi solennem egit pœnitentiam, dist. l. ex pœnitentibus. 35. dist. illiteratos, extra de bigamis. c. 1. Cum his dispensat Episcopus tantum in minoribus propter necessitatem ecclesiæ, vel vtilitatem, d.l. placuit, extra de sen. excom. Nuper.

Particula trigesimaprima.

QVi illegitimè natus est, extra de filijs præs. c. 1. extra de elect. Innotuit, extra qui fi. sint leg. per venerabilem. Si intrauerit religionem, poterunt promoueri, quia religio tollit hanc irregularitatem ad omnes ordines. Si remanserit in sęculo, potest Episcopus cum eo dispensare ad omnes ordines, extra. e. veniens. Solus autem Papa dispensat, vt habeat curam animarũ, vel prælationem habeat, extra. eo. Nimis in prouincia. 1. vbi de hoc plenè dicit in app.

Particula trigesimasecunda.

QVi contempto ecclesiastico iudicio, in casu non licito, vadit ad secularem iudicẽ. 3. q. 5. Si quis Episcopus. 11. q. 1. Continuam, in auct. Quomodo Apostolus. §. Non aliter.

Particula trigesimatertia.

QVi mutilatus est sponte sine causa, vel iusta causa, vel magno, vel paruo membro, repellitur à promotione, & deijcitur iam promotus, extra de corpore vitiatis. Significauit, & dist. 15. Si quis abscidit partem, & dist. 33. maritum.

Particula trigesimaquarta.

QVi iusta causa, vel propter lepræ periculum, amputare facit virilia, vel aliud paruum membrum, nõ repellitur, vel reijcitur. Idem intelligitur si sit causa fortuito mutilatus, vel in infantia sectus, nisi fuerit magnum membrum, quod deformitatem generet, vel scandalum, dist. 55. Siquis à medicis, & siqui per ægritudinem, & lator, extra. e. ex parte. M. & ex parte. B.

Particula trigesimaquinta.

SI membrum amisit, quod generet deformitatem, vel si amisit oculum, non potest sine dispensatione Papæ promoueri.

Particula trigesimasexta.

DEbilitatus, si sine baculo stare non poterit, ab altari repellitur. Ar. de consecr. dist. 1. Nullus. 44. dist. Disciplina. Si manum aridam habet. Si maculã in oculo, quæ generet deformitatem, extra. e. Quoniam tua. Si leprosus efficitur, extra de clerico ægrotante, de rectoribus, & c. tua nos. Si morbum caducũ patiatur. 7. q. 1. Illud, & q. 2. Nuper, & dist. 33. Maritum, & c. communiter, & c. 2. cletici. Idem est de furiosis, vt c. Maritum. Tales non amministratione, vel ordinem admittuntur, & suspensi sunt sine culpa, sed non sine causa, tamen à beneficio non remouentur. dist. 55. Si ecclesiastica. 7. q. 1. Cum percussor.

Particula trigesimaseptima.

QVi homicidium fecerit sine causa iusta, cum hoc non dispensatur. Si causa iustitiæ, cũ hoc non dispensatur, vt possit promoueri. Sed si sit promotus in

ipsis

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipsis ordinibus, cum ipso potest per Papam dispensari, dist. 51. Aliquantas. Aliàs si sponte fecerit homicidium, sine spe recuperationis, & dispensationis deponatur, dist. 50. Cleric. & c. Si quis viduam. Si necessitate cuitabili, similiter ad superiores ordines non potest ascendere, sed in susceptis, cum eo potest dispensari, licet non facilè dispensatur, & per Papam. Si incuitabili, datur consilium, vt non ministret homicida, etiam in susceptis ordinibus, di. 50. de his clericis, nõ tamen deponitur, sed in suo ordine toleratur, de iure absque dispensatione, secundum L. & Ra. extra de homicidio. c. 2. & secundum Bernar. in appara. super illud. c. extra. e. Sicut dignum. Si casu, cum culpa, & negligentia, ab ordine suscepto perpetuò cessabit, dist. 50. Hi qui arborem, & extra. e. præsbyterum. Episcopus tamen potest in minoribus, & in subdiaconatu iam suscepto dispensare, extra. e. continebatur. Si diaconus, vel sacerdos fuerit, ad Papam pertinet, vt in ipsis ordinibus, vel ministret, vel promoueatur ad ipsos, vt in d. c. Continebatur, & ca. lator præsentium. Secundum Ray. tamen, non potest dispensare Episcopus, distinctio. l. Miror, quod intelligunt quidam indistinctè, scilicet tã de voluntario, quàm de causah. Alij de homicida voluntario. Hæc Raymundus. Si sine culpa, & negligentia, in ordine suscepto poterit ministrare, & ad maiores promoueri, extra. eo. literis. Significasti, cap. Dilectus, cap. ex literis. Et dicunt quidam, q̃ non oportet cum eo dispensari, vt in dictis cap. apparet. Sed securius & tutius est, vt vel saltem Episcopus, cum eo dispenset distinctio. l. Clerico.

Particula trigesimaoctaua.

SVnt & alij casus, in quibus tenetur, reatu sanguinis, licet non occidat, vtpotè qui homini, vel mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, vt non possit generare, vel concipere, vel nasci soboles.

Particula trigesimanona.

QVi hominem cœperit, vel capi fecerit, vel consilium dederit, vel in pressionem miserit, si ex pressione, vel captione mors subsecuta fuerit, extra. e. Sicut dignum.

Particula quadragesima.

QVi consilium, vel mandatum, vel studium dederit, vt homo occidat, extra. e. Significasti 2. dist. 50. Siquis viduam, & de pœnitentia, dist. 1. Periculosè.

Particula quadragesimaprima.

QVicunq; in causa sanguinis est iudex, assessor, procurator, aduocatus, officialis, testis, notarius scribens sententiam, vel dictans, distinct. 51. Aliquantas. & c. Clericis.

Particula quadragesimasecunda.

QVi chirurgiæ curam adhibuerit, vel potionẽ dederit, vnde mors fuerit secuta, si per cupiditatẽ fecit, & in arte eadem expertus non extitit, nec diligentiam quam debuit adhibuit, tenetur vt de casuali homicidio, cum culpa, & negligentia, extra. e. Tua nos.

Particula quadragesimatertia.

QVi interest vbi vindicta sanguinis exercetur, extra. Ne clerici, vel monachi, sententiam sanguinis. Bernar. in appa. Si tantum interest, propter hoc nõ videtur irregularis effici, vel debere deponi, sed aliàs debet puniri, quia interfuit contra præceptum dicti canonis.

Particula quadragesimaquarta.

SI hi qui retinent beneficium, vel feudum de ecclesia, ipsi ecclesiæ personam occiderint, filij corũ vsque in quartam generationem in clericos non debent promoueri, extra de pœnis. In quibusdam. Bernar. in appa. dicit secundum Ioan. quod Episcopus potest, cũ talibus dispensare, honestè tamẽ esset, q̃ nullus Episcopus in hoc casu dispensaret, vt supra dictum est.

Particula quadragesimaquinta.

QVi pro ordinatione sua, promissionem, vel iramentum fecerit, ordinatori, vel præsentatori, q̃ eos super prouisione sua non inquietabit, cum eo non dispensat, nisi Papa, extra de Simo. Si quis ordinauit.

Particula quadragesimasexta.

QVi à simoniaco ordinatur Episcopo, siue tũc sciat esse simoniacum, siue non. j. q. j. Si qui à simoniacis. Sed in primo casu, sine misericordia deponitur. j. q. j. de cetero, nisi violenter attrahatur. j. q. j. Constat in secundo casu, dispensatio toleratur, vt in e. Si qui à simoniacis.

Particula quadragesimaseptima.

QVi ordinem, vel beneficium aliquod spirituale, ali quo dato, vel promisso, vel retento, vel in pactionem deducto, vel præcibus carnalibus, vel alienis receperit. j. q. j. ordinationes. Sunt nonnulli. Statuimus, decretum. Siqui à simoniacis.

Particula quadragesimaoctaua.

NOta q̃ simoniacus in ordine, siue sit occultum, siue manifestum, suspensus est, quo ad se, & quo ad alios. Similiter simoniacus in beneficio dando, vel recipiendo, vel in ordine confirmando, vel conferendo si sit notorium extra. e. Tanta si occultum, quo ad se tã tũ. extra. e. Ex tuæ fraternitatis. De hoc dicitur in app. extra. e. supra illud. c. Accusatum. Tales sine spe dispensationis, oportet renunciare ordini, & beneficio sic suscepto. j. q. j. Erga simoniacos, extra. e. Ex tuæ fraternitatis. & c. Matthæus. Potest tamen Papa cũ eis ex plenitudine potestatis dispensare, quamuis nõ sit in iure expressum. Episcopus vero dispensare non potest, nisi in casu. s. si crimen nesciẽtibus ordinato, & ordinatore cõmissum sit, & postquã simpliciter renunciauit ordini, vel beneficio sic susceptо, extra. e. de simoniacè ordinatis.

Particula quadragesimanona.

QVi Decanatum, vel Archidiaconatum, vel aliquã iurisdictionem ad agẽdas vices Episcoporum, sub annuo censu receperit, vt simoniacus est suspẽsus. j. q. 3. Ex multis. extra. e. Ne prælati vices suas sub annuo censu. c. Quoniam in quibusdam.

Particula quinquagesima.

SVnt & alij casus, in quibus suspenditur aliquis ipso iure, sed ipso facto non efficitur irregularis. Monitione competenti non præmissa, prælatus excommunicans aliquem, suspenditur ipso iure per vnum mensem ab introitu Ecclesiæ, extra de sentẽtia excommunicationis. Sacro approbante, & in noua constitutione. Cum medicinalis. Quando dicitur monitio competens, intelligitur trina. 24. q. 3. De illicita.

Particula quinquagesimaprima.

REctor Ecclesiæ, qui pro alienis debitis grauat Ecclesiam sibi commissam, vel literas alicui cõcedit, vel sigilla quibus Ecclesia possit obligari, suspenditur ipso iure, donec cum ipso dispensetur, extra de solutionibus. Si quorundam.

Particula quinquagesimasecunda.

ADulter manifestus, fornicator, vel testis falsus. Si crimina ipsa sint notoria, suspensi sunt quousque pœnitentiam egerint: extra de temporibus ordi. & qualitate ordin. Quæsitum est de sacerdotibus: extra de cohabitatione clericorum. Quæsitum.

Particula

Particula quinquagesimatertia.

SI ordinator ob ordinato acceperit iuramentum, vel promissionẽ, q̃ super prouisione eum non inquietet à collatione ordinum per triennium est suspensus, extra de simoniacis. Si quis ordinauerit.

Particula quinquagesimaquarta.

VSurarium manifestum, & in hoc decedentem, qui tradiderit sepulturæ Ecclesiasticæ, vel receperit oblationes eius, suspensus est vsque ad arbitrium Episcopi, extra de vsuris. Quia in omnibus.

Particula quinquagesimaquinta.

QVi eligunt in Episcopum personam patientẽ defectum in natalibus, ætate, & scientia. i. illegitimè natis, & infra trigesimum annum ætatis, vel non competentis literaturæ, triennio à beneficijs suspenduntur, extra de electione.

Particula quinquagesimasexta.

NOta q̃ capitulum, quandoque dispensat secundũ Raymundum extra de simoniacis. Ex insinuatione, extra de præbendis. Cum non ignores. vbi Bern. in appa. videtur sentire contrarium.

Augusti. sententia.

Particula quinquagesimaseptima.

ADpleniorem autem intelligentiam, omnium in in hoc vltimo capitulo prædictorum, nota verba Mat. 18. August. scribentis ad Bonifacium, quæ introducuntur. l. d. c. vt constitueretur. & sunt hæc. Vt constitueretur in Ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam, clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiq̃, sed rigore factum est disciplinæ, alioquin cõtra claues Ecclesiæ datas disputabitur, de quibus dictũ est. Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis. Sed ne fortè etiam de criminibus cæteris, spe honoris Ecclesiastici, animus intumescens superbè ageret pœnitentiam, seueriſsimè placuit, vt post actam pœnitentiam de damnabili crimine, nemo sit clericus, vt desperatione temporalis altitudinis, medicina maior, & verior esset humilitatis. Nam & sanctus Dauid, de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore suo perstitit, & beatissimus Petrus, quando amarissimas lachrymas fudit, vtiq; Deum negasse pœnituit, & tamen Apostolus permansit. Sed non ideo putanda est superuacua posteriorum diligentia, qui vbi saluti nihil detrahitur, humilitati addiderunt aliquid, quo solus tutius muniretur. Expertis credo aliquorum fictas pœnitentias, per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas inuenire medicinas multorum experimenta morborum. Verum in huiusmodi causis vbi per graues discensionum scissuras non huius, aut illius hominis periculum, sed populorum strages iacet, detrahendum est aliquid seueritati, vt maioribus malis sanandis charitas syncera subueniat. Hæc Augustinus.

Tres regulæ ex Augu.

Particula quinquagesimaoctaua.

EX his verbis August. colliguntur tres regulæ. Prima qui peccauit post baptismum, non potest promoueri. Secunda est, promotus qui mortale crimen committit, deijcitur. Tertia est, qui ab ordine deponitur, non potest restitui, vbicunque mitius agitur, dispensatio est. Contra prædictas tres regulas potest Papa dispensare in omni casu ex plenitudine potestatis, licet plures casus sint in quibus nullo modo dispensat, vt in homicidio voluntario. dist. l. Miror, in quatuor casibus, qui continentur in his versibus. Siue bis ordo datur, siue baptismus repetatur. Siue vt euertatur fidei status, ordo petatur. Vel si præstetur, vt vtrinque Simon operetur. Vt dispensetur spes irrita prorsus habetur. Baptismus repetatur, Siue ignoranter, siue scienter. Secus tamen est, si aliquis ad cautelam sub conditione se faciat baptizari, quia talis non incurrit irregularitatem. Euertatur, quando scilicet aliquis cum possit ordinari à catholico Episcopo, se facit ab hæretico ordinari. Vtrinque Simon, id est si simonia interueniat ex parte ordinati & ordinatoris. Sed circa Episcopos inferiores duplex est solennis opinio. Vna dicit, q̃ Episcopus potest dispensare contra duas regulas primas in adulterio, & minoribus criminibus, in maioribus adulterio nequaquàm, nisi in casibus à iure expressis, q̃ in eis possit Episcopus dispensare. Alia opinio dicit, q̃ potest Episcopus dispensare in omni crimine contra duas regulas primas, nisi expresse sibi prohibeatur à iure. Hoc probatur 82. dist. Præsbyter, & de pœnitentia dist. 6. c. 1. in fine. ver. Itaque Pontifex iustus atque discretus, nõ cogitur sacerdotes suos semper abijcere, nec mox restituere, nisi à Romano Pontifice fuerit statutum. Hanc secundam opinionem tenent Laurentius. Vincen. Tan. Ioan. Raymun. & Bern. vt notatur in appa. illius. c. extra de iudicijs. At si clerici, quibus, consentiẽdo dicatur, q̃ Episcopus contra primas regulas duas, nisi expresse sibi prohibeatur à iure, potest in omni crimine dispensare. Quando sit episcopis interdicta dispensatio.

Vnde sciendum, q̃ Episcopis in vigintiquinque casibus dispensare prohibetur. Primus de homicidio, distinctio. l. Miror, quod intelligunt quidam indistinctè tam de voluntario, quàm de casuali, quod etiam generali ecclesiæ consuetudine roboratur. Alij de homicida voluntario. Secundus casus de simoniaco, cum distinctionibus, quas require supra. c. e. particu. 48. Tertius casus de eo, qui excommunicatus maieri excommunicatione, vel per iudicium suspensus ab officio, celebrat officiando. 7. q. j. Si quis præsbyter. 11. q. 3. Si quis Episcopus, primo, extra de sent. excommunicat. Cum illorum ablolutio. Quidam dicunt contrarium in hoc casu, scilicet, q̃ posset Episcopus dispẽsare. Ar. 2. q. 4. Quæ de causa. Sed non tutum, nec consuetum, nisi in casu, scilicet si eos redderet ignorãtia facti probabiliter excusatos, extra de cleri. excommunicatio. mini. Apostolicæ. Quartus casus est, de clerico excommunicato in concilio, qui accedit ad iudicium principis in casu non concesso, contempto iudice ecclesiastico. 26. q. 5. Si quis Episcopus. Quintus casus est, de bigamo, extra de bigamis. Super eo. Nuper, & require supra. c. e. de bigamis. Sextus casus est, de duobus præsbyteris, vt præsint vni ecclesiæ æqualiter. 21. q. 2. c. penul. Septimus casus est de habendis duobus vel pluribus beneficijs, curam animarum habentibus, extra de cleric. Dudum. Octauus casus est, de eo qui constitutus est infra vigesimumquintum annum, quia non potest cum eo Episcopus dispensare, vt promoueatur ad honores, extra de elect. Cum in cunctis, extra de ætate, & qualitate ordin. Eam te. vbi præcipit Papa, q̃ nullus promoueatur, nisi sit ætatis legitimè, extra de elect. Nihil est. Nonus casus est de illegitimè nato, cum quo nõ potest Episcopus dispensare, vt promoueatur ad honores, extra de filijs præsbyter. c. pen. & vltimo, vbi dicit, q̃ cum illegitimè natis casus Papa dispẽsat. Quod autem tales prohibentur ab honoribus, dicitur in concilio Pictauien. extra de filijs præsbytero. c. 1. Decimus casus est, de eo, qui recipit ordinẽ scienter ab Episcopo, qui resignauit episcopatui, cum quo non dispensatur, nisi à Papa. Vndecimus casus est de eo, qui recipit ordinem scienter ab Episcopo excõmunicato, extra.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tra.c.2. Duodecimus casus est, de tertia regula supra dicta, contra quam non potest Episcopus, nec aliquis alius à Papa dispensare, dist.l.c.1.& 2.Et 2.q.6.Ideo.1. & 2.Et intelligas hoc de solenniter degradato.Bernar. in appara.illius,c.extra de clerico excommunicato ministrante.Clerici,dicit q; si Episcopus, cum alijs Episcopis ipsum sacerdotio tantum deposuit, potest eum recipere in inferioribus ordinibus, & sic de alijs ordinibus.Ar.15.q.8.Qui admiserit, & capit.Si quis presbyter. Si vero depositus est ab omni ordine, tunc solus Papa restituit.Hæc appa.& sunt verba.H.Quidam tamen dicunt, & male, quòd Episcopus potest depositum restituere, pro eis est.11.q.3.Episcopus, presbyter,sed illud potest intelligi, cum constabat depositionem nullam esse. Item pro eis esse videtur dist. 46. Clericus maledicus.Sed ibi expone, degradetur, id est suspendatur.Tredecimus, & Decimusquartus, Decimusquintus,& Decimussextus,continentur in his versibus.Siue bis ordo datur, siue baptismus reperatur. Siue vt euertatur fidei status,ordo petatur. Vel si præstetur,vt vtrinque Simon operetur. Vt dispensetur,&c. De primo,require huius ca.particulam.4.De secundo, require.c.particu.2.De tertio, habes.1.q.7.conuenientibus,§.Item Tharasius patriarcha. ver. Constantinus episcopus dixit.De quarto,require eiusdem. c.particulam.46. & 48. Decimusseptimus casus est, de eo qui extra tempora statuta ordinatur, de quo require huius.c.particulam.8.Decimumoctauum casum, require particula.8. Decimumnonum,require particula.11. Vicesimum, require particula.12. Vicesimumprimũ, require particula. 15. Vicesimumsecundum, require particula.17. Vicesimumtertiũ, require particula.19. Vicesimumquartum,require particula.27.Vicesimũquintum, require particula.35. Fortasis apparebunt & alij casus,sed de istis dixisse sufficiat, qui ad præsens memoriæ occurrerunt.Et quoniam.

Rebus in humanis,nihil omni parte beatum.
Quod Deus vnus habet, cui subiaceat oẽ creatum.
Plura quidem dicta,cum reor esse relicta.
Hæc quoq; cognosco, merito veniam mihi posco
Christe reum purga, fac dignum vera Sophia.
Lux,dux,vita,vero ser opem prece Virgo Maria.
Fac precibus gratum,culpæ soluendo reatum.
Fac cruce damnatum quondam,nunc clarificatum.
Virgo tuum natum,sine fine videre beatum.
Quem dilexisti,molli gremio tenuisti.
Vbere nutristi,cui lac sacrum tribuisti.
Fac faciem Christi cognoscere quem genuisti.

1.Cor.13. De qua facie loquitur Apostolus, cum dicit. Videmus nunc per speculum,& in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.,Hæc facies summè luminosa,est finis omnium studiorum. Summè gratiosa,finis omnium desideriorum.Summè virtuosa, finis omnium sacramentorum.Sufficientissimè copiosa,est finis omnium laborum & dolorum.De hac facie Augustin. ait. Facies Dei, manifestatio eius intelligenda est. Hanc optabat cognoscere ille mitissimus Moses, dicens. Si inueni gratiam in conspecto tuo, ostende mihi faciem tuam, vt sciam te. Ad hanc faciem peruenire,est finis sine fine. Ad quam finem omnia finientem, nos perducat bonitas infinita, Pater, & Filius,& Spiritu sanctus,Beata Trinitas vnus Deus. Qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

De cluit. lib.22. ca. 28.
Exo.33.

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRAE.

Tractatus de modo confitendi, & de puritate conscientiæ, de quo Cancellarius Parisien. in tractatu de cognitione castitatis mentionem facit.

De conditionibus ad confessionem requisitis. Cap. I.

Sanctitas pura cognitionem, & hęc puram confessionem requirit.

VONIAM fundamentũ & ianua virtutum,omnisq; gratię ac spiritualis consolationis principium, est conscientiæ puritas, ac cordis munditia, ad quam principaliter, & præcipuè, per purã, & veram,ac integram,& perfectam cõfessionem peccatorum acceditur:nobis qui vocati sumus ad statum gratiæ, & ad acquirendas virtutes,ac vitanda vitia, de sufficienti confessione,ac modo confitendi, vt decet viros ad statum perfectionis electos, cum summa diligẽtia & sollicitudine continua, præ cæteris mortalibus principaliter est videndum.

Confessio pura.

EST igitur primo videndum, q̃ confessio debet esse pura, quia peccata debent simpliciter dici absque duplicitate & excusatione, sicut homo credit ea manifesta esse coràm Deo,nec debent verba dici palliantia,aut cooperientia vel minuentia peccatum, sicut faciunt multi magnas philaterias & historias longas dicentes, antequàm peccatum explicent, vt sic per illas ostendant se minus culpabiles de peccato, quod quidẽ peccatum, in fine illorum verborum superfluorũ excludant. Vitanda sunt igitur superflua, & excusatoria verba,sed purè dic peccata tua,& simpliciter te accusa. Similiter non debet dici,quod cadat in infamiam alicuius,aut quod possit præbere confessori occasionem turbationis contra aliquem, aut materiam contẽnendi. Vnde si expediret nominare peccata alicuius confitendo propria,tunc taliter explicentur,q̃ confessor nullo modo possit intelligere personam, cum qua peccasti,nec possit venire in notitiam complicis in peccato. Sicut si dedisti Petro occasionẽ peccandi, cum peccauit,non debes nominare ipsum,sed sufficit tibi dicere. Fui causa committendi peccatũ tale cuidam personæ.

Nota personam cõplicis nullo modo in confessione reuelandam.

Vera.

CONfessio debet esse vera,ita q̃ nulla falsitas dicatur scienter,nec aliquod dubium affirmetur, sed certa vt certa, dubia vt dubia sunt dicenda. Et ideo cũ confiteris,non dicas, dico culpam meam, si feci tale quid, aut si dedi materiam turbationis tali, aut fecissem tale peccatum,si potuissem,sed dic simpliciter. Feci sic, & sic,& appetiui sic, & sic, & habui voluntatem deliberatam faciendi tale peccatum, & non dimisi, nisi quia non potui,vel quia nesciui, vel quia timui verecundiã, aut pœnam temporalem.Sunt tamen quidam, qui nescientes,aut verecundantes,aut non curantes specifica re peccata,apertè mentiuntur in confessione quam faciunt,dicendo quędam generalia ad quandã cautelam, quibus cõprehendant peccata omnia,quæ fecerũt. Dicunt.n.dico culpã meã,de quinque sensibus meis malè custoditis.i.visu,auditu,gustu, &c.& tamẽ,si interrogarentur de quolibet per se, inuenirentur nõ in quolibet offendisse præmissorum, maximè postquam confessi fuerint.Et sic dicũt etiam de septem vitijs capitalibus, cum tamen non offenderint in omnibus sicut sonant verba eorum. Talis ergo modus,maximè ab his,qui sępe confitentur est vitandus,sed dicant vera,& necessaria,& dimittant falsa,& superflua. Similiter ante confessionem diligenter seipsos examinent, & dicant primo omnia vitiosa, & grauia, quæ pro certò nouerint fecisse,ita quòd sub humilitatis specie,aut causa quacunque nullatenus mentiantur. Sed postea possunt dicere generalia, & leuia, quæ non possunt specialiter explicare,sicut sunt cogitationes ociosæ, verba ociosa, negligentia, pigritia circa orationem, amissio temporis, distractio cordis in dicendo horas,vel orando,ingratitudo beneficiorum Dei, superflua cura de corpore, & de rebus temporalibus, turbationes leues contra proximum, iudicium leue alieni cordis, despectio proximi quo ad personam,mores,siue vitam,non contentari de omnibus, quæ Deus fecit, aut facit, aut fieri permittit,& his similia, quæ cum sint ineuitabilia, ab anima infirma non possunt in numero declarari, sed potius expedit ea quotidie delere cum lachrymis, aut per ipsa infirmitatem animæ recognoscere,& in humilitate debita permanere.

Examen Principiũ.

Integra.

CONfessio debet esse integra,vt omnia peccata,quæ habes in memoria,aut quę oblitus fueras confiteri, & modo recordaris integrè confitearis, nec dicas partẽ vni confessori,& partem alteri,quia nulla modo debes diuidere confessionem.Hoc faciunt illi,qui timent despici à confessore,vel reputari minus boni,plus timentes humanam verecundiam,quàm diuinam offensam, & plus amantes laudem extrinsecam,quàm intrinsecã pacem mentis,& conscientiæ puritatẽ.Similiter si oblitus es, quãdo confiteris aliqua peccata, & postea die sequenti,vel alia recordaris,si potes debes recurrere ad eundem confessorem,vt confitearis si potes habere copiam,aut ad alium,alioquin sufficit tibi bona voluntas. Quod si non ex obliuione,sed ex malitia,ac verecundia,oblitus es,vel obmisisti confiteri aliquod peccatũ, teneris recurrere ad primum confessorem.Et si vis recurrere ad alium,teneris confiteri omnia peccata prius confessa,& illud quod prius obmiseras, & omnia,quæ postea commisisti à prima confessione facta,& teneris confiteri de mendacio, aut simulatione quam commisisti, quia dedisti intelligere confessori tuo, quod primo integrè confessus fuisti.

De peccatorum circunstantijs. Cap. 2.

Circunstãtię loci.

ITem confessio debet esse,plena,quia debet contine re circunstantias aggrauantes peccata, quæ sunt locus in quo peccas,quia grauius est peccare in Ecclesia,aut in loco sacro,quàm in domo, & grauius est cogitare aliquod inhoneſtum, quando dicis missam, vel officium,vel quãdo oras,quàm quando scribis.Et grauius est respicere,vel tangere animo impudico corpus hominis sub pannis,quàm manum,vel pedẽ,quia magis libidinosa delectatio est ibi, & sic facias differentiã inter locum,& locum.

Circunstãtię tẽporis.

TEmpus,in quo peccas,quia grauius est caueri à missa, vel ociari in die Dominico, vel festo solemni, quàm in die alio simplici. Et grauius est quodcunque peccatum in magna solennitate, quàm alio tempore. Et grauius est non vacare orationi, vel esse dissolutum in lingua, vel relaxatum in gula, quando homo debet communicare, & in die quo homo cõmunicat, quàm in alio tempore.

Præsentię & modi.

GRauius est dicere, & facere aliquod, coram eo, qui potest ex hoc sumere occasionem peccandi, quàm illud dicere, & facere occultè. Et grauius est simulare se esse patientem,habendo iram in corde, quàm ostendere se esse turbatum, sicut est, non dando tamẽ alicui per hoc turbationis, vel mali exempli occasionem, vt dicit Greg.Et ideo nõ sufficit dicere. Fui iratus de verbo mihi dicto, sed debet dicere, & addere. Simulaui me esse patientem in verbis, & signis exterioribus, vt reputarer humilis, vbi eram superbus, ita quòd cũ illa simulatione, addidi mendacium ad iram quam occultaui. Adhuc grauius est tãgere Bertã osculando, quàm ipsam in eodem loco tangere cum pede, quia iste modus tangendi est magis impudicus. Vnde non sufficit dicere. Tetigi bertam impudice,sed oportet te dicere locum corporis quem tetigisti, scilicet manum, vel pectus,supra pannos,vel ad nudum,& dicas modum,scilicet cum ore,manu,vel cum pede,&c.

Morę.

QVoniam ibi maius est peccatum, vbi maior mora trahitur, siue sit delectatio corporalis, siue mentalis, siue iram, siue odium teneas per mensem, aut annũ. Et diligenter est mora examinanda in peccato cognitionis,quia videndum est si in ipsa mora,ratio succumbat sensualitati,consentiendo in opus voluntatę delibe ata si posset,& tunc non est minor culpa,quàm si peccatum opere perfecisset,quia sic voluntas pro facto reputatur. Si autem succumbat ratio consentiendo in delectatione sensualitati tantum, ita quòd non vult in opus procedere, sed vult tantum interius in delectatione voluptuari, tunc licet ibi non sit plenus consensus,tamen est ibi peccatum mortale, sicus dicit Augu. sed est minus graue, quàm primum, vbi est consensus in delectationem,& in opus. Si vero in neutrum consentit,sed ibi facit moram inuitè,quia si nesciuit vel nõ potest expellere,tunc dicat occasionem datam. Quan uis hæc sententia satis dura locum habeat in peccatis carnalibus. Potest etiam notari in homicidio, & in alijs multis peccatis. Quicquid autem sit,expedit conscientiæ mundæ facere prædictam examinationem in quibuscunque cogitationibus vitiosis, morosè multum protractis.

Quoties.

NAm grauius est facere quodcunque peccatum cor de aut aliquo sensu corporis bis quàm semel. Et ideo si potes recordari, debes specificari vices cogitationum malarum, aut motus libidinosos in carne: & voluntatem faciendi aliquod peccatum, aut quotiens iteratis respicere in faciem alicuius propter delectationem visus,aut quotiens turbasti aliquem aut murmurasti, & sic de alijs. Quod si non es memor de numero dic bona fide,secundum quòd iudicas te totiens iterasse peccata. Et attende quòd cogitationes leues & leuia verba non sunt numero explicanda:nisi essent occasiones alicuius grauis peccati, vel vitij, aut essent de se in aliquo genere septem vitiorum capitalium. Si tamen propter aliquam cogitationem leuẽ haberes nimis longam distractionem mentis in oratione vel psalmodia: credo quòd bonum esset explicare si esses memor propter magnum dispendium quod facit. Si etiam propter aliquod verbum solatiosum, vel leuẽ aliquem turbaueris, aut oriretur aliqua mala suspitio, aut aliquod malum, tunc debet specificari, propter malum ipsius effectus, sic quòd talia ociosa & leuia sunt specificanda,quando propterea incurritur aliquod graue vitium vel delictum, aut daturalicui materia peccandi. Sufficit ergo dicere simul, omnes distractiones mentis habitas in oratione, & in officio propter cogitationes leues; sic dicendo. Dico meam culpam de nimia distractione, & mentis vagatione, quam habui in oratione, audiendo missam,& dicendo horas, propter cogitationes inutiles,& ociosas, in quibus cor meum nimis occupaui, sic quòd ibi nõ fui intentus, vt debui & potui. Cogitationes autem vitiosæ procurate,& cum delectatione receptæ, omnes sunt explicandæ quãtum potest homo,quantum ad qualitatem,morã,& vices,vt supra dictum est. Cogitationes vero quantumcunque malę & vitiosæ,si non sunt studiosè procurate,nec cũ delectatione

ctatione receptæ, nec cum mora seruatæ in corde, nec
dedisti occasionem veniendi, propter cibi, & potus in-
temperantiam, aut propter occasionem, sed subito ve-
nerunt & recesserunt, & displicentiam habuisti in illis,
& statim quando sensisti, vt potuisti, expulisti, aut ex-
pellere procurasti, occupando te in lectione, aut in me
ditatione sancta. Tales dico non sunt confitendæ, quia
non solum in istis homo non offendit, sed multū me-
retur, tanquā pugil, pugnator, & victor. Vnde Hier.
Ille prædicatur beatus, qui statim vt cepit cogitare, co
gitatus interficit, & allidit ad petram Christum. Sed ho
die quidam tales cogitationes confitētur potius ad lau-
dem, & vanam gloriam, vt confessor reputet ipsos spi-
rituales. Cū tamē talia essent occultanda, & etiā in con
fessione tacenda, quia solum confitens debet se osten-
dere simpliciter peccatorem. Vnde tales sunt thesauri
Dei latrones, quia vanæ gloriæ apparitores. Et ideo pœ
na latronum sunt puniendi. Nam de talibus cogitatio-
1. Cor. 10. nibus quibus sic resistitur, dicit Apostolus, quòd Deus
facit cum tentatione prouentum. Quod dicit, quia ho
mo talibus resistendo meretur, & ideo intelligo, quòd
digni sunt suspendio, quia sub specie charitatis, aut pe-
tendi consilij, aut alterius causæ coloratæ, quæ soli
Deo sunt aperta, manifestant, & aperiunt malitiosè,
& sub dolo.

De motu vanæ gloriæ. Cap. 3.

Peccatum vanę glorię cauē confitendum.

QVia grauius est habere vanam gloriam de gra-
tia spirituali à Deo recepta, quàm de opere ho
minis manuali. Vnde confiteri habes de vana
gloria, aut spirituali, aut corporali. Et grauius
est dolere de bono spirituali alterius, quàm de bono
corporali ipsius, quia primus dolor est de inuidia su-
pernæ gratiæ, quæ est peccatum in Spiritum sanctum,
quod est irremissibilè. Secundus dolor ex simplici pro
cedit inuidia, & ideo non sufficit dicere. Dolui de bo-
no alterius propter inuidiam, sed debes specificare si
de bono spirituali, vel temporali. Et eadē ratione, gra-
uius est gaudere de spirituali damno proximi, sicut de
peccato quod fecit, aut de ipsius infamia, aut quia ami-
sit Dei gratiam quam habebat, quàm gaudere de tem-
porali damno hominis. Cauendum tamen est, qualiter
confitearis peccatum prædictum vanæ gloriæ de gra-
tia spirituali, ne forte incurras maiorem gloriam vanā,
in confitendo primum defectum. Nam dando intelli-
gere confessori, quòd habuisti vanam gloriam, quia fui
sti visus orare, vel in missa plorare, vel laudatus, quòd
bene prædicaueras, ex hoc potes incurrere vanam glo-
riam, siue peccatum vanæ gloriæ, quòd confessor ex
hoc te reputet spiritualem. Debes igitur cautè explica
re tuo confessori, gratiam tibi à Deo datam in oratio-
ne, lachrymis & huiusmodi, potes tamē dicere. Dum
dicerem, vel audirem missam, vel prædicare, feci actū
aliquem, propter quem personę aliquæ me videntes,
cogitaui, quòd crederent me habere aliquam spiritua-
lem gratiam. Et quia in ipsa cogitatione habui compla
centiam, & consensum, nec dolui, ideo me accuso, vel
sic. Appetiui quòd aliqui crederent me habere, cum
non haberem. Et ad hoc credēdum, feci aliquos actus
simulatoriè. Et idem intelligas de alijs peccatis. Simili-
ter cautè confitearis vanam gloriam, quam habuisti
exercendo aliquos virtuosos. Sufficit enim tibi non ex
plicando dicere. Feci aliquem actum, propter quem ap
petiui non tantum laudem Dei, sed potius hominum,
quia non solum volui reputari ab illo cui feci, vel dixi
quoddam bonum, sed vt alijs publicaret. Et nota, quòd
cogitationes de vana gloria, non sunt confitendæ, nisi
quando est ibi complacentia, & consensus, & delecta-
tio morosa. Si autem statim quando veniunt, cogno-
scis ea non debere venire, & ex hoc statim displicet ti-
bi quòd veniunt, ac per hoc statim recurris ad Deum,
vt eas expellat, aut saltem te consentire non sinat, sis
certus, quòd in eis non peccas, sed potius per eas coro-
nam acquiris. Dic ergo statim in corde tuo, quando sen Nota.
tis eas. Deus in adiutorium meum intende, vel, Domi-
ne vim patior, responde pro me. Et caueas ne propter
huiusmodi tēpestuosas cogitationes, dimittas aliquod
bonum incipere, vel inceptū continuare, ex quo prin-
cipale motiuum est bonum, sicut hodie multi faciunt,
credentes spiritui diffidentiæ, qui facit eos credere, ꝙ
perdunt quicquid agunt, quia in bonis actibus suis, co
gitationes vanitatis contrahunt. Respondeas ergo tali
spiritui. Nec propter te facio, nec volo facere illud bo-
num, nec propter te dimittam. Vnde quantumcunque
habeas in istis cogitationibus aliquando complacen-
tiam, & consensum, doleas & purè confitearis, nec pro
pter hoc cesses à bono, propter Deum principaliter in
cepto, sed pugna viriliter, & constanter Deum oran-
do, vt custodiat suum opus. Si autem esses naturaliter
passionatus, & stimulatus de vana gloria, sicut sunt qui
dam, qui nihil boni quasi faciunt, aut dicunt sine ea.
Tunc consulo tibi, vt non delecteris in loquendo mul
tum de Deo, aut vita spirituali, docendo alios sub spe-
cie charitatis, quia pro certò, sub hoc velo charitatis,
latet dulcè venenum, sed puto esse securius & magis ex
pediens, humiliare se, & silere à bonis, ne fortè curan-
do infirmeris, quia mens tua adhuc eget custodia. Et
frenum est necessarium linguæ tuæ, donec illa pestis in
corde fluctuare non cessat, alioquin (sicut dixi) saluan
do aut sanando alios, tuam destruis sanitatem. Exper- Nota.
to crede. Nam docere & curare alios, est cibus perfe-
ctorum. Si verò necessitas ineuitabilis, vel magna, &
rationabilis congruentia loquendi occurrat, tunc lo-
quendum est taliter, quòd ita te sicut & alios, videaris
arguere, & docere. Et quia ibi etiam non deerit spiri-
tus vanæ gloriæ, cupiens quòd per hunc modum lo-
quendi, reputeris humilis, & discretus. Si etiam oc-
currit tibi vana gloria quando tacebis, vel quando de
locutione te humiliter excusabis, nescio tibi aliud re-
medium, nisi confessionem puram, & lachrymas ad-
hibere, contra hanc maledictam pestilentiam. Est au-
tem valde timendum, ne timore despectionis huma-
næ, totiens hoc vitium confiteri negligas, quotiens te
ab ipso noueris superari, nec vt minus verecunderis,
mutes sæpius confessionem, immo vt plus confunda-
ris, studeas eidem sæpius, & clarius solito confiteri. Sic
enim virtute humilis confessionis, spiritus ille citius ex
pelletur. Et si etiam tuæ confessioni se ingerat, vt de
humili & pura confessione appetas commendari. Cer
tè si te senseris vulneratum, non timeas in fine confes-
sionis detegere ipsum vulnus. Est enim sciendum,
quòd grauius est esse inobedientem, aut irreuerentem
patri, vel matri propriæ, quàm illi cui non sic teneris
obedientiam, vel reuerentiam exhibere. Et grauius est
turbare vnum sanctum hominē, aut deridere ipsum,
quàm vnum hominem vitiosum. Et grauius est, pro-
uocare vnam personam religiosam ad aliquod pecca-
tum, quod est contra professionem eius, quàm vnā per
sonam secularem, inducere ad idem peccatum. Et gra-
uius est, inspicere impudicè vnam iuuenem, & religio-
sam mulierem quàm secularem. Secundum beatum
Gregorium. Non licet intueri quod non licet concu-
pisci. Et ideo dico esse grauius illud vitiosè respicere
quod est grauius concupiscere vitiosè. Hoc idem in-
telligo de tactu, & quocunque actu & verbo impudi-
co. De consideratione personæ, cum qua peccasti suf-
ficit exemplum iam dictum. Non sis ergo contentus
dicere. Non bene custodiui visum meū, aut dicere. Ite-
raui pluries aspectum in faciem alicuius personæ, cum
complacētia, & imaginatione impudica, sed dic quali-
tatem

tatem & conditionem personæ. Et si de visu expedit
sic dicere, multo magis de verbo impudico dante pro-
uocationem ad peccatum, & de tactu aut commotio-
ne carnis libidinosa habita ex allocutione, vel appro-
pinquatione ad corpus alicuius.

De intentione habita in peccatis. Cap. 4.

Intentio praua confitenda.

GRauius est facere quodcunque peccatum, cum
intentione prouocādi aliquem ad simile, aut ad
aliquod peccatum, quàm ad satisfaciendum si-
bi ipsi tantum, vt si noueris defectum alicuius, facias ip-
sum despici, aut minus reputari propter inuidiam tuā,
vel aliam malitiam, aut si fecisti aliquem actum, cum
oculis, aut cum manibus versus aliquam personam, vt
prouocares eam ad malum, & sic de alijs peccatis stu-
diosè, non tantum in damnum faciētis, sed etiā in pro-
ximi detrimentum, quæ quidem peccata non sufficit
confiteri, nisi explicentur intentiones malitiosè. Tales
rectè assimilantur Demonibus, & sunt inimici crucis
Christi, quia student animas perdere pro quarum salu-
te Christus sanguinem suum effudit. Item descensus
de peccato in peccatum est diligenter perscrutandus.
Non est ita graue vnum peccatum simpliciter, sicut est
illud cuius occasione plura alia peccata sunt commissa.
Vnde si studiosè fecisti aliquem defectum tali modo
quòd alius fuit culpatus de hoc, & non excusasti inno-
centem, sed permisisti eum iniuste pati. Vel si pro de-
fensione vnius mendacij protulisti verba iniuriosa, aut
incurristi plura alia mēdacia, aut pro excusatione vnius
mendacij, vel peccati commisisti periurium, & ob hoc
fuit suspicio de alio, vel facta iniusta punitio super ali-
quem, aut ortum est odium, aut aliqua turbatio inter
aliquos. Omnia hæc, & consimilia, quæ ex primo pec-
cato sunt consecuta, debent cum primo peccato prin-
cipali, plenius explicari.

De peccati occasione. Cap. 5.

Occasiones peccādi explicare oportet.

SImiliter de circunstantijs peccatorum, non solū
circunstantias prædictas, vel similes, sed etiam oc
casiones, & causas peccatorum, propter quas in-
curristi ipsa peccata, videlicet, quia neglexisti ea vitare
sicut potuisti, & sciuisti. Huiusmodi autem causæ sunt
taliter dicendæ, ꝙ te cum ipsis accuses, & non excuses,
Gen. 3. sicut quidam faciunt, imponentes culpam diabolo, si-
cut. Eua quæ dixit. Serpens decepit me. Dicunt enim
Tātum me tentauit de tali peccato, quòd oportuit me
consentire, nec potui me defendere vllo modo. Sed il-
la non est confessio, nec expræssio causæ peccati, im-
mo est excusatio tui, & accusatio diaboli, qui forte nō
est culpabilis ibi. Non enim omne peccatum fit sem-
Iac. 1. per ex suggestione diaboli, nec omnis tentatio est à dę
mone, sed secundum beatum Iacobū. Vnusquisq; ten
tatur à concupiscentia sua, abstractus, & illectus. Mul
ti ergo mentiuntur dicentes. Dæmon seduxit me ad ta
le peccatum, quod sibi consensi, quia sola sua concupi-
scentia tentatus cecidit. Et ideo debet dicere. Cum sen-
tirem me stimulari ad tale peccatum perpetrādum, fui
negligens in euitando occasiones me incitātes ad hoc
scilicet locum, tempus, & personam, & fui negligēs in
addiuuando me cum ieiunio, & oratione, & alijs ne-
cessarijs, sicut sciui, & potui. Vnde propter negligen-
tiam, & malitiam meam, commisi ipsum peccatum, po
tius eligens seruire superbiæ, & carni meæ hoc sug-
gerenti, quàm Spirituisancto inspiranti mihi, ꝙ illud
Gene. vbi supra. non facerem. Reliqui vero imponunt culpam proxi-
mo, sicut fecit Adam, qui dixit Deo. Mulier quam dedi
sti mihi sociam dedit mihi de ligno, & comedi. Dicūt
enim. Quædam persona tantum institit me rogando,
& blandiendo, & aliqua dona dando, ꝙ nullus de mun
do potuisset se defendere, sic ꝙ oportuit me finaliter
consentire. aliqui dicunt. Quidam dixit mihi tantum
malum de quodam, quòd fecit me murmurare de illo,
& illum despicere. Sed hæc est vitiosa confessio. Dic Veræ, & sanctę cōfessionis praxis.
ergo sic de primo. Dum viderem expreßè, quòd locu-
tio, & conuersatio cum quadam persona, esset mihi in-
utilis, & periculosa, & sentirem affectum cordis mei ad
ipsam personam, aut ipsius ad me non esse purum, nec
secundum Deum, sed potius secundum carnem, & in
aspectu, & præsentia eiusdem haberem nimiam com
placentiam sensualem, & ex hoc semper haberem ima
ginationes impudicas de illa, cum libidinosis motibus
carnis, ita quòd propter hæc debebam fugere ipsam, ni
hilominus fui secutus voluptatem carnis, in tantum ꝙ
ad tale peccatum deueni cum ea, vnde me, & ipsam il-
laqueaui. De secundo dic sic. Audiens dici aliqua mala
de quadam persona, facilius ea credidi, quàm credidis-
sem bona si audiuissem, propter leuitatem cordis mei,
& defectum charitatis. Et quando debebam compati
murmuranti, & excusari in corde meo eum, de quo il-
le murmurabat, ego statim murmuraui cum illo, con-
firmando malum, de quo dicebat, vel addendo ad il-
lud, quod dicebat, ac per hoc dedi sibi occasionem ma
gis murmurandi. Et nota, quòd non debes quis mur-
murantem nominare, nec factū, de quo murmurauit,
quādo scilicet talis nominatio esset in excusationē tui,
vel in infamiam proximi. Item si te accuses de turbatio
ne proximi, aut de turbatione habita contra aliquem,
propter defectum eius principaliter, non debes expri-
mere illum defectum, ne per hoc ostendas te habuisse
rationabiles causas turbationis, & sic videaris minus
peccasse, aut motus zelo iustitiæ. Sunt enim qui dicūt
in confessione. Vidi fieri tale defectum, vel audiui di-
cere tale verbū, & de hoc fui valde turbatus, quia erat
contra honorem Dei, & contra bonos mores in malū
exemplum aliorum. O stulte hypocrita, quid dicis? Nā
te simpliciter laudas, & nihil pœnitus confiteris, taces
peccatum, tuum, quod fecisti videndo alienum defe-
ctum, quod forte fuit grauius, quàm defectus alterius,
quia despexisti peccantē, cui debebas compati, & men
tiris dicendo te fuisse turbatum propter amorem Dei,
& Christi, cum tamen fueris turbatus propter super-
biam tuam, & quia non habes charitatē proximi, quæ
nō permittit aliquem contra proximum turbari. Sic er
go dicas. Videns, vel audiens fieri, vel dici aliquid, quod
iudicaui esse malum, & forte peius, quàm fuit, propter
malitiam meam, quæ non permisit me excusare defe-
ctum, nec intentionem dicentis, vel facientis, sicut po-
teram, & debebam, non fui motus ad compatiendum
illi, vel ad orandum pro ipso, sicut debui ex charitate,
sed magis fui commotus ad iram contra ipsum, contē-
nendo, & iudicando ipsum, & appetendo statim puni-
tionem eius vel habere potestatem puniendi eum, &
hoc accidit mihi propter duritiam cordis mei, & quia
non recognosco patientiam Dei, quæ supportauit me
in grauioribus peccatis, absq; vlla punitione, & sic de
alijs. Sunt alij, qui se clarius laudant in confessione di-
centes. Per gratiā Dei, satis bene custodiui me tali tēpe,
vel citra, à tali, vel tali peccato. Nā bene continuaui offi
ciū, missas, & predicationes, & orationes meas. Faciāt,
qui volunt malè, quia ego intendo benè facere facta
mea, & me custodire à peccatis melius, quàm faciat
maior pars vicinorum meorum, & quia prius me per-
mitterem occidi, quàm facere tale peccatum, & in me
non sentio alium defectum, nisi quia sum ingratus de
beneficijs Dei, nec sum sufficiens ad grates agendum
Deo, qui me liberauit ab his peccatis, quę faciūt multi
alij. O Deus. Isti sunt similes Phariseo, qui ascendit in
templum, vt oraret, cuius oratio fuit tota sui exalta-
tio super alios. Sic, & isti, qui debent se simpliciter ac- Lucę. 18.
cusare in confessione, se super alios laudant, narrando,

Universidad de Deusto Biblioteca

bona, quæ faciunt, de superbia autẽ, & præsumptione, quæ latet interius, nihil dicunt. Sunt alij, qui confitendo peccata sua, totam culpam imponũt Deo. Sic enim dicunt. Deus dedit mihi naturam ita peruersam, & prõptam ad tale peccatũ, ꝙ non possum cauere. Isti dicũt cum Adam, qui dixit. Mulier quam dedisti mihi, &c. q.d. Si non dedisses mihi, non peccassem. Sed isti apertè mentiuntur. Nam secundum beatum. Greg. diabolus non potest vincere, nisi volentem, cum tamen de ipso
Iob.41. dicatur, ꝙ non sit potestas super terram, quæ illius potestati valeat comparari, ergo multo minus potest quis violentari à concupiscẽtia naturali. Sunt alij qui dicũt. Fui deceptus à tali tentatione, quia Deus noluit me adiuuare, cum tamẽ sæpe ieiunarem, & orarem, & ad ipsum recurrerem. Isti non accusant pigritiam suam, & negligentiam, qua noluerunt vitare occasionem peccandi, & perseuerare in oratione. Asserunt.n. Deũ im-
Psal.90. pium, & mendacem, qui tñ dicit in Psalmo. Clamabit
Mat.11. ad me, & ego exaudiã eum. Et alibi. Venite ad me om-
Luc.11. nes, qui laboratis. Et alibi. Petite & accipietis. Et Apo-
1.Cor.10. stolus dicit. Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari vltra illud, quod potestis, sed faciet cũ tentatione prouentum. Sciant ergo, ꝙ ideo relinquuntur à Deo, quia insipidè, & sine fide orant, nec volunt pugnare contra seipsos, nec perseuerare patienter postulantes auxilium Dei, sicut decet. Sed volũt habere gratiam statim, sine labore, petentes etiam illam à Deo non humiliter, sed præsumptuosè, tanquam non indigni, ac si esset Deus obligatus eis, orant ipsum cum securitate quadam, vt exaudiantur statim, vt ipsi volunt, & non, sicut ipse vult. sicque putantes ipsum ducere ad auxiliandum, potius prouocant ad derelinquendum, quia superbè, & præsumptuosè accedunt ad ipsum. Causa ergo lapsus eorum est superbia, & negligentia sua quã debent simpliciter accusare.

De occasionibus, quæ dantur alijs in peccando. Cap. 6.

SVnt etiam in confessione explicandæ occasiones datæ alijs ad peccandum, quia omnium peccatorũ homo est particeps, quibus occasione præbuit malitiosè, vel non malitiosè. Vnde confiteri debes si malitiosè, vel ignoranter dedisti alicui occasionẽ peccandi, nec nominare debes directè, vel indirectè personã cui dedisti causam, sed sola occasio est dicenda. Peccatum verò, quod factum est ab alio occasione tui, potest dici explicitè, quando est notum confessori, non illum, qui fecit, alioquin dic solum qualitatem delicti, sic dicendo. Feci fieri quoddam peccatũ mortale, vel graue, propter talia verba, quæ dixi, aut propter tale malũ exemplum quod dedi. Item si habuisti turbationẽ cum socio in itinere, vel in aliquo opere, aut propter sociũ dixisti malè officium, quia malè proferebat, non debes dicere. Socius meus me turbauit in tali facto, aut dixi malè officium meum propter defectũ socij mei, quia sic accusas socium, in cuius notitiam confessor posit venire, dic ergo. Habui turbationem cum aliquo propter meam superbiam, quia ipsi dixi verba iniuriosa, & ipsum prouocaui ad dicendum mihi. Et si est illius culpa, dic. Habui turbationem cum quodam, propter impatientiã meam, quia nolui supportare eũ in charitate, propter aliqua verba ab eo dicta, vel dixi malè officiũ cum aliquo in tali hora, & dictante mihi conscientia, vt redicerem propter pigritiam meam non redixi.

De pollutione. Cap. 7.

SI habuisti pollutionem carnis vigilando, dic causam expressè. Si dormiendo, dic causam quam dedisse te credis. Causæ possunt esse cibus, & potus, intemperantia diei præcedentis, aut alio modo, & si dicendo ipsam, dabis intelligere confessori vitium dierũ præteritorum, vt sunt cogitationes inhonestæ habitæ ante dormitionem, quas explicare debes, potissimè qñ somnias ea quæ præcogitasti. Nec sunt recitanda somnia vitiosa, vel inhonæsta, nisi ante cogitasses ea, aut post somnum cum delectatione, & mora, & motu carnis cogitasses, & hæc sunt dicenda magis, quia cogitata, quàm somniata. Si vero somniasti, habere aliquem actum impudicum, cum persona ad quam habes sensualem affectum, aut quã ante conspexisti oculo impudico, hoc debes exprimere, vt causam illius somnij, & quia homo plus in talibus delectaẽ, & multi post somnium gaudent se talia somniasse. Vbi vero nõ fuerit aliqua ex prædictis causis, vel similibus, nihil de somnio est dicendũ, quia nulla culpa est ibi, & tunc sufficit dolere in corde, & ad quietandum conscientiã potes dicere. Habui somnium inhonestum, cui si dedissem causam, quam nescio, tunc dico culpam meam.

De causis pollutionis. Cap. 8.

Tres causæ contingẽtis pollutionis nocturnæ.

SEcundum sanctos Patres, triplex est causa pollutionis nocturnæ. Prima prouenit ex voracitate gulæ, & superabundantia cibi, & potus, quæ est diligenter examinanda ab illis, qui vocati sunt ad spirituale exercitium. Nam quandoque accidit, aliquos relaxari in gula nimis aliquo tempore, & postea quando abstinent, polluuntur in somnis, credunt quòd hoc non accidat ex culpa immoderantiæ, sed potius ex debilitate, vel necessitate natuæ, sed errant, quia debent iudicare, & cauere, ne venerit exnimietate saturitatis præteritę. Quod enim per voracitatem, & ingluuiem congregatum fuerat in medullis, necesse est, vt aliquãdo per pruritum, vel per insensibilitatem corporis ieiunio afflicti, egerat. Propter quod, non solùm abstinendum est à delicatis cibis, verumetiam à vilibus, & cum æquali tẽperantia continẽdum est, immo panis, & aquæ facietas est timenda, vt posit in nobis acquisita puritas permanere. Isti ergo, qui nondum æqualis continentiæ, & moderantiæ gratiam sunt adepti, non minus præsatam pollutionem incidunt, quæ etiam hominibus abstinentibus sic accidit. Secunda causa est, quando per incuriam, & immunditiam mentis elabitur. Nam mẽs spiritualibus exercitij vacua, & disciplinis interioribus non intenta, sensu corporis, per vanas, & immundas cogitationes euagatur. Ex quibus merito culpæ eliciuntur humores, & ideo volentibus obuiare, necesse est priuare, & hanc causam eradicare, videlicet mentis torporem excutere, & sensus refrenare, nec mẽs ad vana, & noxia discurrat, & excessibus illis assuefacta, ad immundissima incitamenta luxuriæ somnians perturbetur. Prædicta ergo negligentia acquirendi munditiam, & euitandi immunditiam, in confessione pariter explicetur. Tertia causa potest esse, quando illudentis inimici inuidia pollutio procuratur. Dum eñim videt sanctum virum, qui per sollicitam victus moderationem, & integram, & perfectam, ac frequentem peccatorum confessionem, perpetuam munditiæ puritatem acquirere conatur, eius conscientiam perturbare nititur, maximè diebus illis, quibus desiderat diuino aspectu, cõplacere, fluxus illius emissione polluere procurat, vt sic à sancta communione retrahatur. Quibusdam vero contingere dicitur ex debilitate naturæ, quæ non est ita fortis, & valida, sicut antiquitus dicitur extitisse. Hanc causam potest quis in seipso aduertere, quando in illo turpi moderamine victus, frequẽtius solitò polluitur absque turpis somnij interuẽtu, sicut ego quosdam cognoui, hac peste certis temporibus ter, & quater in hebdomada sordidari, quamuis non minus prædictæ illusioni posis ascribi.

Qualiter post pollutionem licet, vel non licet accedere ad diuina. Cap. 9.

SEcundum sanctorum patrum scientiam, vigilanti circunspectione cauẽdum est, ad communionem salutaris conuiuij accedere, tempore quo sentimus nos somnij illusione pollutos. Sed si hostis inuidus, taliter menti nostræ illuserit, vt nobis cœlestis remedij subtrahat medicinam, dummodo nullus repræhensibilis interueniat pruritus, aut oblectationis assensus, si fluxus iste fuerit naturali necessitate profusus, aut impugnatione hostis antiqui procuratus, & absque sensu voluptatis adductus, debemus ad gratiam salutaris cibi nihilominus accedere confidenter. Quod si creditur euenisse occasione vitiosa, die illa debet se humiliter subtrahere ab altari, ne in nobis verificetur senten-
1.Cor.11. tia Apostoli. Qui manducat, & bibit indignè, iudiciũ sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini, id est non faciens differentiam inter perceptionem cibi cœlestis, & carnalis, nec iudicans ipsum corpus domini esse, quod tale non nisi pura mente, & carne liceat manducare. Et ideo subinfert idem Apostolo. Ideo inter vos multi infirmi, & imbeciles, & dormiunt multi. q.d. Multi ex hac præsumptione, & manducatione indigna spiritualiter infirmantur, & somno mortali dormiunt multi; per peccatum, quod ex ipsa indigna manducatione, & sumptione incurrunt. Probet ergo, id est examinet seipsum homo, antequam sacramentum percipiat, & diligenter se videat, vtrum sit mundus, vel immundus, vtrum deuotus, vel indeuotus, vtrum reuerens, vel irreuerens, vtrum timens, vel præsumens accedat, etiam si certus sit, vel certum se putet, ꝙ non sit vitiosè pollutus, vel aliquo modo, mortali peccato infectus. Non.n. debet volens illum cęlestẽ panẽ sumere, esse contentus se non habere peccatum mortale, neque præcedenti nocte vitiosa occasione fuisse pollutũ, quia licet hæc duo quemlibet reddant ipso cibo indi-
Nota modestiã Authoris. gnum, alia tamen plura sunt quibus se homo debet ab hoc cibo subtrahere reuerenter, quæ explicare non audeo, quia à sanctis, & doctoribus ipsa expræssa non reperi, atq; illustrationi gratiæ Dei, ea securius simpliciter relinquenda decreui. Id tamen quod pro meipso retineo, est verbum illius, qui hoc sacramẽtum instituit, quem non credo illud frustra protulisse. dixit.n. Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis. Ex quo quidem verbo arguo mihijpsi, ꝙ quoties volo id agere, quod ipse instituit, & modo prædicto reliquit, in meo nequaquam sine remorsu conscientiæ, ac præiudicio animæ ad illud posse accedere, nisi præmemorata ipsius instituentis charitate, ac eius passione, & morte, in cuius memoriam perpetue recolendam illud sacramentum debere confici, & percipi ipse præclarè asseruit, & iniunxit. Considerans insuper circa huius sacramenti primordia, lotionem pedum factã, non absq; mysterio, & sacramento, ibique dictum fuisse à Domi-
Ioan.13. no. Si non lauero te, non habebis partem mecũ. Agnosco per hoc, & iudico, non sine præsumptionis, & grauis offensæ periculo, aliquem velle habere partem secum ipsum sacramentum sumendo, non præhabita alicuius spiritualis gratiæ lotionem, non solum per compunctionis lachrymas puto fieri, verum etiam per interiorem mentis deuotionem, & fidem in qua ipse Dominus vocat, & inuitat animã, & trahit, & quodammodo cogit ad ipsum cibum Angelicum, & cœle-
Idem.13. stem. Vnde & ipse dixit illis, quos lauerat. Iam mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis. Nõ dixit, propter aquam, qua loti estis, sed propter sermo-
Rom.10. Actu.15. nem. Hic sermo est verbum fidei, quod prædicamus, secundum Apostolum. Vnde in actibus Apostolorum legitur. Fide purificans corda eorum. Hæc aũt deuotionem, & fidem celebrantis, seu sacramentum sumentis, credo esse illam, qua celebrat, & quæ facit ipsum sacramentum percipi cũ effectu, sicut & verba Christi sunt illa quibus consecratur, & transsubstantiatur panis, & vinum, in corpus Christi, & sanguinem. Quam quidẽ deuotionem, voco Dei gratiam, quæ præuenit, & disponit, subsequitur, & infundit. Ad hoc ergo sacramentum, cum instantia feruentis, & assiduę orationis, procuremus modo prædicto vocari à Domino, videlicet præhabita ipsius memoria, atq; compunctionis, & deuotionis, & fidei lotione, ad quæ præparari nos oportet, per mentis & corporis mũditiam, & per linguę, ac sensum refrenationem, & per nostrarum passionũ continentiam, & moderationem.

De fluxu libidinis. Cap. 10.

PRætermittendum quoq; non est, ꝙ quibusdam contingit interdum conscientiæ dubietas, & perturbatio magna, vnde ipsis vigilantibus absq; vlla cõmotione carnis, & cogitatione immunda, humor quidam per membrum secretum egreditur sine delectatione, & quasi insensibiliter, ita vt multi de hoc aliter non perpendunt, nisi cum pannos senserint madefactos. Cuius causam aliqui ignorantes turbantur, & errant, putantes se esse pollutos. Et ideo sciendum est, ꝙ illius humoris effusio non est pollutio, quia (vt dicunt Medici) sine libidinosa delectatione, & carnis motionẽ, nullus potest pollui vigilãdo. Ad ipsius tamen effusionẽ humoris videtur naturalis conditio causam exibere primariam, sed deinde id quod ad naturam disponit causa vitiosa, & euitabilis perficit, & cõsumat. Quibusdam hoc prouenire agnoui propter solam præsentiam, & allocutionem personæ alicuius, in cuius aspectu habuit complacentiam sensualem, & vanam, seu ad quam inordinato amore afficitur, aut per tactum impudicum leuem, aut imaginando aliquos actus impudicos fortiter, & morosè. In his.n. casibus, & similibus multi inueniuntur habere calefactiones, & commotiones carnis libidinosas, dictumq; humorem emittere, velint, nolint. Sed eas causas & similes quæ sunt euitabiles, debet quilibet fugere, & euitare pro posse, maximè, qui sentit de hoc se passionatum, seu ad hoc naturaliter inclinatum, siue ex vitio mentis, siue ex debilitate naturę, & qui occasiones huiusmodi non euitauerit iuxta posse, relinquendo amicitiam, & familiaritatem personarum, ad quas in ordinatè afficitur, fugiendo etiã allocutiones, & aspectum personarum, licet non credam ipsum per dictam effusionem peccare mortaliter, nisi forte aliter cõcupisceret, aut impudicè tãgeret personam, quæ est causa illius defectus, tamen credo eum grauiter peccare, & magno peccati mortalis periculo subiacere. Et ideo consilium do tibi, vel tali, quòd absque dilatione morosa ipse sibi violentiam faciat in hac parte fugiendo personas huiusmodi, atque cum eis omnem oportunitatem loci, & temporis euitet. Hic itaq; prædictus fluxus (qui à quibusdam vocatur libido) si potest euitari ipsius occasio, & studiosè non euitatur, est omnino confitendus cum suis occasionibus, & negligentia habita circa ipsas. Si verò contingat ex causa, quæ vitari non potest, sicut quando audiuntur verba impudica à casu, vel loquitur cum persona, vel sedet iuxta eam, de cuius præsentia habet complacentiam vanam, & ab ea separari non valet. In his & similibus credo sufficere, quòd tam de occasione habita, & impotentia vitandi, quàm de fluxu illius libidinis dolor est simpliciter habendus. Qui tamen dubitaret in talibus, quæ spectant ad conscientiæ puritatem, est quandoque valde proficuum, poteris hoc confiteri propter quietudinem mentis & pacem, quamuis expediens non credam.

Consulatur infirmos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De complacentia habita in memoria peccati. Cap. 11.

SCiendum est, quòd quando cogitas de iniurijs receptis, & in illa memoria turbaris intra tecum ali qua mora, & appetis vindictam fieri, aut factã esse, aut doles, quòd nõ fuit facta per te, aut per alium, aut imaginaris aliqua facere, aut aliquem motum tenere animo vindicatiuo. Hæc omnia sunt confitenda, & alia quæcunque similia in mente tua ratione istius iniuriæ. Si autem rememorando mala præterita, quæ fecisti, non haberes dolorem, sed potius delectationem in eis, & propter hanc delectationem facis moram ibidem, non credo expedire, quòd specifices ipsa peccata rememorata, si aliàs integrè confessus es. Et si non habuisti aliquam delectationem in mente, sufficit tibi dicere. Mihi venerunt ad memoriam quędam vindictę, vel iniuriæ quas feci, vel quædam peccata grauia quæ commisi, de quibus non solum non habui dolorem in tali cogitatione, sed de ipsis cum multa complacentia cogitaui. Et si aliud tibi occurrit in carne, vel in mente propter dictam complacentiam, quod tibi videtur aggrauare peccatum, ipsum etiam debes confiteri. Verbi gratia. Si de peccato luxuriæ per te facto habuisti memoriam, & de hoc habuisti motũ carnis, & pœnitudinem, quia ipsum peccatum non fecisti pluries, vel cum pluribus; tunc enim debes sic dicere. Ex imaginatione quam habui de quodam peccato luxuriæ, habui mõtum carnis, & complacentiam in mente, & appetiui illud fecisse multotiens, & cum multis personis. Et sic non oportet, te indicare confessori, te iam fecisse illud peccatum, nisi forte aliàs indicasses eidem, & nisi pro maiori humilitate, & merito velis ipsum ei simpliciter explicare. Si autem recordaris, te habuisse oportunitatem faciendi aliquod peccatum, quod non fecisti, & in ista recordatione nõ gaudes te euasisse illud peccatum, nec grates agis Deo, quia custodiuit te ab ipso, & abstulit oportunitatem, & voluntatem faciendi ipsum. Omnia ista sunt plenius reseranda. Videtur enim hæc magna ingratitudo, & peccati commissio voluntaria. Sed si in prædicta recordatione peccatorũ, & maxime carnalium, non posses vitare complacentiam, & motus carnis dum velles eam studiosè recolere, causa te ipsum excitandi ad compunctionem, & dolorẽ, consulo tibi, quòd non ea specialiter recolas, nec etiam alia peccata, quæ non potes, sine complacentia recolere, sicut est vindicta facta per te, vel per alium de inimico tuo, aut damnum, vel mors, quia aliquem occidisti. Debes ergo omnia peccata tua (si vis) confiteri generaliter, sub duobus scilicet superbia, & delectatione carnis confiteri, dicendo sic corde meditando, & ore proferendo. Dico meam culpam de superbia, quam habui cõtra Deũ, & proximum irascendo, inuidendo, alios prouocando, mundi gloriam appetendo, proximos iudicando, Dei creaturas contemnendo, meipsum bonum reputando, & alios vilificando, de Dei operibus, ac iudicijs & eius permissionibus murmurando, bonas eius inspirationes, & omnia eius beneficia negligendo, impetus vitiosos sectando, blasphemando, & nomen Dei in vanum proferendo, & linguam meam contra veritatem per mendacia, & simulationes, per duplicitates, & adulationes, per iuramenta, & multa alia verba vitiosa, loquendo ociosè, accidiosè viuendo, de me nimis contendendo, de fide dubitando, de occultis Dei operibus ratione præsumptuosè quærendo, plus quàm oportet sapere de Deo, & proximo, & de hoc sæculo multa scire cupiendo, gratiam Dei non humiliter affectando, dona Dei occultando, temerariè propalando, non in veritate, sed in hypocrisi, & falsitate coram Deo, & hominibus ambulando, & multa alia per superbiam mentaliter, & corporaliter exercendo. Postquam confessus es, dic animo tuo, maximè, quando vides te morti proximum. O anima mea egressus tuus appropinquat, & propè est terminus tuæ superbiæ, & propè est finis delectationis huius mundi, & miseriæ carnis tuæ quas delectationibus carnalibus pertulisti, plus ipsas amando, quàm Deum, plus sibi complacendo, quàm tibi, plus laborando pro ipsa, quàm pro te, plus obediendo eius concupiscentijs, quàm diuinis inspirationibus & consilijs scilicet dum contendisti satisfacere sibi in delectationibus gulę, & luxurię, multis & diuersis modis opere, & voluntate, atque satiare eius visum, auditum, gustum, tactum, & odoratum, quãtum & qualiter potuisti, consensisti amore ipsius carnis, amittere partem maximam tui tẽporis superfluè dormiendo, & quiescendo in multis operibus vitiosis, ac occupando in nimia cura, & solicitudine rerum temporalium, & corporalium te exercendo, plus propter auaritiam, & delectationem, quàm propter necessitatem, consensisti eius pigritiei, quam habuit semper ad operandum bonum, & eius solicitudini, quam habuit ad peragendum malum quod potuit. In his fuit vita mea. In his expendi tempus meum. Vbi ergo es ò vanitas mea, & superbia mea? quo perrexistis delectationes carnis meæ, quid mihi attulistis, qd mihi reliquistis, pro subiectione, & obedientia, qua vobis tot annis deseruiui? pro vobis cõmutaui vitam æternam, amisi Deum, acquisiui infernum, perdidi gaudia infinita, & lucratus sum lamenta æterna, priuatus sum societate sanctorum, & Angelorum, & merui fieri socius ciuium infernorum. Considera ergo ò anima mea qualem te fecit Deus, quia ad imaginem, & similitudinem suam, & modo sic es denigrata peccatis, nec aliquam virtutem in te agnoscis. Considera in te imaginem tentatoris tui, qui te depinxit colore superbiæ, gulæ, luxuriæ, auaritiæ, vanægloriæ, inuidiæ, accidiæ, & ingratitudinis, negligẽtię odij, & vindictæ, tibi suasit contemptum Dei, & apposuit amorẽ sęculi, te induxit contra proximum ad murmurandum, iudicandum, decipiendum, despiciendum, detrahendum, & aliorum defectus ponderandum, & tua grauia vitia non videndum. Non video igitur ò anima mea, nisi vt prouoceris ad gemitum, fletum, planctũ, tristitiam, & lamentum, & clames humiliter, & feruenter ad Dominum. Dñe ne in furore tuo arguas me, &c. Miserere mei Deus, &c.

Morosa cogitatio quando sit confitenda.

Pro morbũdis documentũ.

Compendiosa confessio.

Qualiter cogitationes inhonestæ sint confitendæ. Cap. 12.

PLeriq; dubitant, si cogitationes inhonestę, sint exterius explicãdę. Credo q; hoc sit puritatis, & perfectionis, & magni meriti, sed non credo esse necessitatis semper, nisi qñ ex nimia mora facta in cogitatione illa, homo sentiret se inclinari ad faciendũ, & perficiendum cogitatum, si haberet oportunitatem quam vellet, aut si polluereturex illa vehementi cogitatione morosa, aut si inordinatè afficeretur ad aliquam personam, & de ipsa multum molestaretur in cogitatione, habendo motus carnis, & imaginando habere aliquos actus impudicos cum ipsa persona. Hunc enim affectũ inordinatum debes exprimere. cum cogitationibus, & motibus carnis procedentibus ex ipso affectu, dicendo sic. Habui affectum sensualem, & inordinatũ ad quandam mulierem, vel quendam iuuenem talis conditionis, & hunc affectum concepi ex complacentia habita in aspectu, & collocutione, ac penitentia corporali ipsius de ipsa, vel de ipso tot vicibus. Habui etiam tot vicibus imaginationes turpes, respiciendo oculis corporeis, vel mentalibus, vel faciem, vel aliam partem corporis eius, & imaginando cum ipsa persona habere amplexus, & oscula, vel talem actum impudicum. Et in

Cogitationes inhonestę non sunt necessariò confitendę ex se.

Et in his feci moram per magnum spacium, habendo ibi motus carnis libidinosos, & specialiter mihi accidit in oratione, aut missa, & semper sui negligens laborare pro posse, ad expellendum talia per potentiam, propter nimiam delectationem quã habebam ibidẽ, nec curaui quantum potui, refrenare oculos ab aspectu illius personæ, quando fuit præsens. Quicunq; igitur tales, vel tali modo, cogitationes, & affectiones exprimeret vitiosas, ab eis citò liberaretur, dummodo cum tali confessione continuaret orationem, & custodiam sensuum, quia dæmon non potest sustinere humilitatem confessionis puræ, cum sit superbus, & immundus, & oĩs humilitatis, & mundiciæ inimicus. Et ideo, non est melior & facilior via, ad euadẽdũ tẽtationes luxurię, & superbiæ, q̃ oẽs cogitationes vitiosas, cũ suis circũstantijs cõcurrentibus in carne, vel mẽte sępe, & clarè detegere confessori, & toties exprimere, quoties renouant.

Quando tentatio carnis, cõfessioni sit obuoxia.

De motibus carnis. Cap. 13.

SCiendum est, quòd motus carnis, qui non prouenit ex cogitatione impudica absque voluntate, & sine causa. s. visus, vel auditus, sine aliqua causa extrinseca inhonesta, sine dubio prouenit ex nimia repletione prius facta in cibo, & potu. Quidam tamen putant, quòd prouenire ex nimia vigilia, quod potest esse, maximè quãdo constat eis, quòd non prouenit eis ex aliqua causa prædicta, & ideo oportet hominẽ esse parcum in dieta quo ad qualitatem, & quantitatẽ, quando de talibus molestatur contra voluntatem, & dilpicentiam suam. Nam intra corpus oritur causa. Quia secundum Hieron. Venter, & genitalia proxima sunt. Et hoc intelligo, quando non sunt à causa exteriori. Et tunc oportet cauere ipsum ab aspectibus, collocutione, & approximatione personarum, in quarũ præsentia sentit se sensualiter delectari, alioquin ille, qui videtur motus naturalis, fieret vitiosus. Et quamuis sit securum confiteri tales motus procedẽtes sine causa vitiosa, quorũ intemperantia videtur causa, dum tamen per ipsos non turbetur amor, & desiderium puritatis in corde, & corporalis castitas non maculetur in corpore. Si verò procedunt à causa vitiosa, confitendi sunt, & causa, locus, & tempus, & mora contracta in eis, & vices motuum, sicut supra de circunstantijs peccatorum dictum est. Non. n. sufficit generaliter dicere culpam de motibus, sed debes dicere sic. Dum essem in Ecclesia, vel oratione, vel missa, vel sermone, cogitaui talẽ actũ turpem, aut habui memoriam alicuius personæ, in cuius aspectu iam habui vanam complacentiam, aut inordinatum amorem, aut aspexi in Ecclesia talem personã cum complacentia impudica, cuius causa, habui motus carnis impudicos toties, & per tantam morã. Et si dixisti illi personæ tibi gratiosæ aliqua verba prolixè, aut fecisti aliquod seruitium malitiosè, vt. s. haberes complacentiam libidinosam, & motus carnales per maiorem moram, totum confiteri debes, nisi de ipsius præsentia delectationem non habuisses.

Spiritualis cautela

De periculo familiaritatis dominarum. Cap. 14.

Vaię, & noxię inclinationes hominum.

QVoniã multi videntur negligere, vt agnoscant affectiones suas vitiosas, & per consequens nõ curant confiteri, cũ tamen diligenter sint perscrutandę, & cum vitijs orientibus ex ipsis ex primendæ, ideo prętermittere non intendo. Quia multi afficiũtur nimis ad seipsos, quidam ad alias personas, quidam ad honores, quidam ad diuitias temporales. Et quia hæc sunt, sicut murus inter Deum, & animam, ideo nullus hominum habens aliquid de prædictis, potest in via Dei proficere, nec habere puram orationẽ, & maximè quando est carnalis affectio, ad personam. Et de hac intendo modo loqui. Nã talis affectio, multos spirituales sub specie amicitiæ spiritualis, à statu orationis impedit, & impediuit. Hæc est inquietudo mentis pestifera, orationem mentis, & oris inficiens, & dispergens, & affectus contrarios orationi in mente generat, & exercet. Nam sicut oratio pura mẽtem purificat, & illuminat, lætificat, fortificat, & impinguat, sic carnalis affectio, & immunda, mentem inficit, & obscurat, contristat, debilitat, & deficcat, & corpus eiusdem maledictionibus implicatur. Et quoniam spiritualibus loquor (propter quos illa scribo) nouerint ipsi, quòd licet carnalis affectio sit omnibus periculosa, & damnosa, ipsis tamen magis pernicios a, maximè quando conuersantur cum persona, quæ spiritualis videtur. Nam quãuis horum principium videatur esse purum, frequens tamen familiaritas, domesticum est periculum, delecta bile detrimentum, & malum occultum bono colore depictum. Quæ quidem familiaritas, quantò plus crescit, tãtò plus infirmatur principale motiuũ, & vtriusque puritas maculatur, non tamen de hoc statim perpendunt, quia sagittarius ille, à principio non mittit sagittas venenatas, sed solum aliqualiter vulnerantes, & amorem augmentantes. Ad tantum verò in breui deueniunt, vt iam non velut Angelos, sicut inceperant, se inuicem alloquantur, & videant, sed tanquam carne vestitos se mutuo intueantur, & fauciant mentes, quibusdam commendationibus, ac verbis blanditorijs, & adulatorijs, qui videntur ex prima deuotione procedere. Exinde, vnus incipit alterius appetere præsentiam corporalem, quia forma, vel species corporum in vtriusque mente concepta, incitat eos ad volendum præsentiam corporalem, quasi insit eis, præsentia mentalis, sicque spiritualis deuotio, paulatim conuertitur in corporalem, & carnalem, & sic ipsorum mentes, quæ solebant in oratione cum Deo absque intermedio loqui, tunc inter se, & Deum, alter alterius ponit corporalem effigiem, quam velant, & obtenebrant, ponentes sibijpsis faciem Dei cum facie creaturæ. Et non minus horrendum est, cum hij proprium errorem percipere, & emendare deberent, potius in nutrimentum erroris totum illud iudicant ex maxima charitate procedere, cuius meritò (puto) & sibi inuicem mentientes referunt, quòd in oratione vnus alteri præsentatur, quò oratio reddatur delectabilis, ac si pro se inuicem orare cogantur, gratia, & virtute diuina, ac per hoc consolationem simpliciter sensualem, quam habent in illa præsentatione de seipsis facta in oratione prædicta, æstimant, & affirmant, ac asserũt esse spiritualem gratiam, & diuinam. Quales autem illusiones recipiant à sagittario supradicto, specialiter mulieres, quæ citius fidem adhibent illusioni mentali, esset horribilè, & quasi impossibilè declarere. Sentiunt namque in oratione prædicta & præsentatione mentali, calorem quẽdam ignitum à sagittario illo iactatum, quem credunt, & dicũt, esse ignem charitatis, à Spiritusancto inmissum, volentem coniungere spiritum vnius spiritui alterius vinculo charitatis, cum tamen sit ignis libidinosi amoris, prout frequẽtia exempla manifestant, & inde deliberãt se tanquam spiritualiter vnitos, posse securius, prolixius, & sæpius simul loqui, atque in hoc tempus non perdere, sed lucrari, proinde modos mirabiles, & in solitos, & cautelas adinueniunt, quibus procurant simul colloquij, & frequenter allegantes vnus alteri causas vtilitate, & necessitate depictas, cum tamen in veritate nihil aliud sit causa, nisi onus, qui ratio succumbit. Sic itaque carnali concupiscentia excecati, tempus, quod olim in oratione consueuerant expendere, ac spiritualiter occupare, nunc in huiusmodi familiaritatibus, & colloquijs perdunt, & sic (quod dolendum est) allocutiones diuinas pro carnalibus commutantes. Ammodò igitur (nisi mora serotina cogente, aut alia

Universidad de Deusto
Biblioteca

ineuitabili causa) non possunt ab inuicem discedere, & tunc inuiti, & tristes discedunt. Hæc autem tristitia est certissimum indicium, quòd carnis vinculo sunt alligati, & per hoc visitationes, & consolationes diuinæ à carnalibus, & dyabolicis discernuntur. Deniq; quam uis se multis exponant periculis, & multa mala incurrant, dum eorum obtenebratis conscientijs iudicant quædam sibi tanquam spiritualibus esse licita, quę fieri nequeunt absque periculo, & peccato putaui, tamen melius esse non multa de hoc calamo exarare. Hæc tamen tacere non valeo, quin aliqualiter referam, maximè, quia non longe à temporibus istis similia contigerunt. Tandem spirituales prædicti, quandoque se deduci permittunt, vt se inuicem familiariter tangãt sub spe charitatis, referantes, sibi inuicem immensum cordis amorem, quod impudenter charitatem appellant. Sed in hac referatione amoris, est summũ periculum, quia ex hoc fabricantur sagittæ, quæ mentes eorum vulnerant mortaliter, ac venenant. Et quod super omnia videtur mihi horrendũ Deo, angelis, hoĩbus & dęmonibus, fuerũt iam aliquæ spirituales nomine, spiritu luxurioso imbutæ, quæ in excusationem suæ libidinis præsumpserunt dicere, se habuisse in illis actibus impudicis magna sentimenta de Deo, quod nihil aliud iudico, nisi quoddam incitamentum, & inductiuum ad similia securius iterandum, & peiora perpetrandũ. Dic mihi, qui talibus credis, & adhæres, si isti sunt verè spirituales (vt asseris) quid aliud loqui, aut facere deberẽt, nisi quod à Spiritusancto procedere potest, vel procedit? Ab illo autem nihil procedit noxium, sed solum quod est vtile & honestum. Quid enim ad Spiritumsanctum de talibus osculis, aut qualem honorem inde consequitur Deus, & quæ vtilitas, aut quæ necessitas tibi ad salutem, vel alteri, vt hos tactus facias, vel patiaris? Quæ conuentio spiritus, ad libidinem carnis? Quæ igitur præsumptio tua, vt hanc contumeliam inferas Spirituisancto scilicet attribuendo sibi, tuæ impudicitiæ fœtorem, quem vix dęmones patiuntur? Quæ inquam temeritas tua mulier hypocrita, à facie Dei proiecta, vt dicas delectationem carnis libidinosam, esse gratiam, & consolationem diuinam? Recede ergo sera pessima de finibus meis, quia dæmones nequeunt tuam præsentiam sustinere. Hæc itaque fratres charissimi, nõ incõgruè huic operi sunt inserta, vt sciat vnusquisque, quòd hæc venenosa affectio, sub colore spiritus acquisita, summè impedit puritatem confessionis, & cordis mũditiam, vt sic hanc fugiat tanquam vitiosam rubiginem, quę vix potest aboleri de mente, si alicui fuerit applicata, præcipuè, quia tales personæ quam diu sunt hac sagitta percussæ, quasi nunquam purè, & integrè confitentur, eo quòd ipsum morbum despicabilem in persona spirituali, verecundantur totiens detegere plenè, & integrè confessori, quia verentur exprimere aliquas circunstantias tali affectioni annexas, quas vel tacent, vel imperfectè exprimunt, vtentes verbis operientibus dictum morbum, sicut sunt occupatio mentis, quasi continua circa personam dilectam, & in oratione, & cunctis actibus suis, & imaginationes turpes de ipsa, vana complacentia cordis, & in memoria, & aspectu mentali ipsius, & negligentia in euitando eius præsentiam, & colloquium, & alia, quæ experiuntur ipsi: propter ea sæpe mutant confessorem, aut vellent mutare si possent. Sicque tristes sunt, & acedio si frequenter, tam rõne affectionis fluctuantis in mente, quàm ratione confessionis imperfectæ, de qua ipsimet non contentantur, sed quod peius est, cum ipsi deberent quærere medicos spirituales cautos, & peritos, ac expertos, qui scirent illam ægritudinem, & causas eius agnoscere, & congruum remedium adhibere, non solum non faciunt, sed potius si semel ad aliquem talem peruenerint, ipsum ex tunc fugiunt, nec reuertuntur ad ipsum. Quærunt ergo confessores idiotas, & simplices, qui nec morbũ intelligunt, nec causas eius agnoscunt, & ideo nec sciunt congruam adhibere medelã. Familiaritas fœminarum spiritualium maxime vitanda.

Tantum de hac materia dixisse sufficiat, vt per hoc confitentes animentur, per viam puram, & immaculatam incedere, & fugere periculosam pestem, familiaritatẽ mulierum spiritualium, quæ non melius, quàm fugiendo vitatur. Satis enim posset quis hac sagitta percussus, se ieiunijs, vigilijs, ac disciplinis affligere, & orare, quòd si non fugiat personam, & omnem occasionem despiciat, nunquam curabitur ab illo morbo, sed magis augebitur illud vulnus. Propter quod sequamur consiliũ beati. Hierony. dicentis. Fœminam quam vides benè conuersantem, mente dilige, non frequentia corporali, quia initium libidinis est in visitatione mulierum, & mundus cum mulieribus non melius vincitur, quàm, fugiendo, quia cum cęteris vitijs, & morbis quis potest resistere, huic tamen non potest, nisi per fugam. Et alibi. Si mulier potuit vincere eum, qui iam erat in paradiso, non est mirum, si eos impediat, qui nondum ad paradisum peruenerunt. Et iterum. Solus cum sola non sedeas in secreto, absque arbitro, & teste. Et idem. Ne sub eodem tecto solus cum muliere manseris, nec in præterita castitate confidas, quia nec tu Sansone fortior, nec Salomone sapientior. Si forte dicas. Iam corpus emortuum est, dico tibi, quoniam diabolus viuit, cuius flatus, prunas extinctas ardere facit. Idem dicit. Omnes virgines Christi, & puellas, aut æqualiter dilige, aut æqualiter ignora. Item Beatus Augustinus dicit. Sermo breuis, & rigidus, cum mulieribus est habendus, nec tamen quia sanctiores fuerint, ideo minus cauendæ. Quę enim sanctiores fuerint, eo magis alliciũt, & sub prætextu blandi sermonis, immiscent se vitijs impijssimæ libidinis. Crede mihi. Episcopus sum, in Christo loquor non mentior. Cedros libani, ideſt contemplationis altissimæ homines, & gregum arietes, ideſt magnos prelatos Ecclesię sub hac specie corruisse repperi, de quorum casu non magis præsumebam, q̃ Hieronymi, & Ambrosij. Sic ait Bernardus. ¶Quotidie conuersari vis cum muliere, & continens putaris? Esto q̃ sis, maculam tamen suspitionis portas. Scandalum mihi es, tolle materiam, & causam scandali, quia, Væ homini illi per quem scandalum venit.

De verbis vitiosis. Cap. 15.

De peccatis linguę

SCiendum, q̃ verba vitiosa, & grauia, distinctè sunt confitenda, secundum differentias suas, cum circunstantijs, & occasionibus earundem. De murmuratione, quæ fit quando narratur defectus personæ absentis, si confiteri habes, dic vtrum verè, vel falsè, & propter quam causam, scilicet propter odium, vel vindictam. Si induxisti, vel inducere cogitasti aliquem ad hoc, vel despexisti ex hoc, si alicui ex hoc nocuisti, vel alicui audienti generasti odium de illo, de quo dixisti, vel aliquid male accidit, aut accidere desiderasti. Non ergo sufficit dicere. Multotiens murmuraui, & de multis, nisi ista explices. Non tamen dicas defectũ, de quo murmurasti si est verus, nec nomen personę, & dicatur qualitas personæ aggrauantis peccatum, sicut si de patre tuo, de sancto viro, de prelato, & propter quam causam. Et si defectus est falsus, confitere defectum, & personam cui falsum imposuisti, & debes reuocare coram illis quibus propalasti, maxime si defectus esset grauis. Sunt tamen quidam, vt minus displiceant confessori, exprimũt personam cui fecerunt iniuriam, vel de qua murmurauerunt, quando ipsa persona mala reputatur, quasi ab omnibus, vel prę omnibus odiosa, vt per hoc iudicetur minus peccasse. Sed hoc est vitiose dictum, quia debent in cordibus suis reputare,

Pessimè detrahũ solet in confessione.

reputare, & per confessionem, ostendere, seipsos esse peiores, quàm illa persona sit, quam in sui excusationem nominare præsumunt. Quidam adhuc prius faciunt, quia vt placeant confessori, personam exprimũt de qua murmurauerunt, vel offenderunt, auferendo rem, vel impediendo eius bonum, quia sciunt illam personam displicibilem confessori. Isti grauius peccant, sic confitendo, quàm sit peccatum confessum, quia contra charitatem proximi, dupliciter peccant, quia faciunt confessorem de peccato gaudere, quod confitentur & iniuriam inferunt alteri, & sic non dolent de peccato confesso, sed potius gaudent, putantes per hoc captare beneuolentiam de detractione, quod grauius est, licet detractio sit quasi quoddam spirituale homicidium occultum, sicut quando aliquis audit, aliquem laudari, de aliqua virtute, & sufficientia, conatur auferre de corde laudantis, aut cuiusliber audientis illam bonam opinionem, quæ habetur de illo, negando illud, & potius defectum istius declarando, aut hypocritam appellando, quia dicit, q̃ quicquid facit, pro humana laude facit. Hoc autem vitium committitur propter inuidiam, aut vanam gloriam. Nam detractor quærit laudari super alios, & potissimè super illum cui detrahit, aut timet minus reputari, quàm ille, qui laudatur, & inde oritur graue peccatum, quia affectat mortem, aut expulsionem, aut tribulationem, aut casum illius de cuius laude tristatur, & statim sunt dispositi ad audiendum hoc de ipso cum gaudio. Quod vitium nonnullos spirituales, pulsat, qui nondum paracletum receperunt. Quidam autem ore non murmurant, nec detrahunt, ne & ipsi despiciantur, aut de ipsis murmurentur. Appetunt tamen illud fieri ab alijs. Et omnia talia cum motiuis, & causis, sunt integrè confitenda. De duplicitate, quæ mendacium dicitur, quæ est quando lingua, & intentio non concordat, quia facit intelligi, & credi, quod non est. Tales quandoque sunt duplicitates proditoriæ, sicut in Iuda quando dixit. Aue Rabi. Isti mel in ore gerunt, & retro pungere quærunt. Nam post osculum fecit capi Christum.

Varia hypocritarũ, simulatio.

De simulatione, quæ est in verbis, signis, & operibus exterioribus, cuius contrarium est in mente, hoc est, proprium hypocritarum. Est autem simulatio, falsitas veritate depicta. Vel est vitium, verbis, & actib. virtuosis opertum. Simulatio in verbis, est quando te dicis insipientem, & vitiosum, vt per hoc humilis reputeris, & humilia prælegis, vt non credatur, q̃ vir tuosus, & sufficiens reputari velis, si autem non virtuosus reputaris, tunc turbaris. Est ergo humilitas, in verbo, superbia in mente. Simulatio in opere, est quando fit actus virtuosus, vt solum fama acquiratur. Simulatio in signo, est quando prætenditur honestas in sensibus, & cor plenum est inhonestate, nec trahitur quis ab opere malo, nisi quia caret opportunitate quã vel let. Sic quidam religiosi de die quando videntur, vt putentur sancti, & honesti, sensus suos valde componũt & maximè in officio, & choro, inclinationes profundas & similia faciendo, sed de nocte nulla signa deuotionis ostendunt, dum non sentiunt, se videri. Sic quidam se macerant abstinendo, vt spirituales appareant, & iudicentur. Aliqui exterius apparẽt patientes subridendo. qui tñ pleni ira & tristitia dolent de iniuria eis, facta, & sic omnis hypocrita est simulator, duplex, & falsus, & per consequens inimicus & proditor veritatis. Et tñ quia huic vitio multa sunt annexa alia, cum diligenti examinatione, debent in confessione euomere virus suũ. Mendacia sunt secundũ species suas confitenda, quia quædã sunt alij noxia, & hæc sunt grauiora non noxijs quædam deliberate prolata, grauiora à casu prolatis, quædam iocosa ad gaudium prouocantia, quæ tamen à viris ¶perfectis sunt arcenda.

Mendacij

Qui verò dicunt mendacium per quandam inaduertentiam, sicut narrantes historias, aut multum aut prolixè loquentes, debent confiteri quæ nosc unt falsa. Qui verò in prędicationibus narrant miracula non vera, aut historias derisiuas seu fabulas, aut textum scripturæ sacræ trahunt indebitè vt coaptent, verba, malè faciunt, & debet cõfiteri, quia tot veritates sunt in scriptura quæ possunt dici, q̃ non oportet taliter facere, quoniam mendacijs non eget Deus. Adulatoria, vt sunt verba blanditoria ad complacendum, vel vt commendetur, vel vt beneuolus fiat, vel seruitium recipiat sunt confitenda tanquam mendacia, exprimendo intentionem quàm habuit in prædictis, & potissimè, qui adulantur gestibus corporis, & actibus manuum, & oculorum, vt ostendant affectionem, & compassionem ad aliquem, quia omnes tales sunt mendaces & falsi. dula Ario.

Eruditio vtilis ad omnia supradicta. Cap. 16.

VT autem scias melius confiteri, studeas saltem, semel in die examinare quomodo tempus expẽdisti, & discurre per singulas horas cogitando loca in quibus fuisti, cum quibus personis, quid cogitasti quid dixisti, quid audiuisti, quid fecisti, vt cognoscas, relaxationes linguæ, cordis, & sensuum, in quibus, & quotiens offendisti, aut dedisti alijs materiam offendẽdi, & sic ordina in mente tua sicut ea fueris memor cõmisisse, quia melius explicabis omnia quorum fueris, memor, & illa pluries pertracta, & ordinatè repete in mente tua, nec te pigeat, in tali examinatione exercere, quia pax, & lætitia mentis quam inde consequeris, superexcedit omne gaudium mundanum. Quod si absque difficultate magna, & cum magna tranquillitate animi, istum modum volueris obseruare, stude in paucis delinquere, vt pauca possis recolere & confiteri. Confessorem eligas compassiuum, probatum in tentationibus, & in via continentiæ se exercentem, cui sæpe confitearis, & aperias omnes defectus clarè & lucidè, & stimulos quibus molestaris. Sit ille discretus, charitatiuus, humilis, & intelligens, sic q̃ possis ad ipsum confidenter recurrere, & iciat tibi remedium adhibere. Aliter aũt si cæcus cęco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Ad ista melius obtinenda, necessaria est tibi solitudo, quę est via primaria ad cordis, munditiam, & tutela ad custodiam. Vnde si es religiosus, si pacem quæris hinc minimè egredieris. Versus. Cella quasi cœlum sit tibi, qua cœlica cernas. Hic legas, hic ores, mediteris, crimina plangas. Pax est in cella, foris autem plurima bella. Si autem es secularis, fuge consortium quantum potes nisi pro euidenti vtilitate aut necessitate. Expedit etiam, vt portes in corde propositum tibi cauendi proposse ab omni offensa Dei, & proximi, & debes te armare cum oratione dicendo Deus in adiutorium meum intende, &c. quia sine auxilio Dei, impossibile est te à quantumcunque minimo peccato liberari, Et quamuis Deus permittat (quãtumcunque ipsum rogaueris in oratione) vt in aliqua peccata incidas, non tamen propter hoc desistas à bono proposito benè operandi, quia hoc Deus permittit vt agnoscas te infirmum, & continuè diuino auxilio, te indigere, nihilq; boni per te ipsum posse perficere, quantumcunque cupias, & proponas, propter quod oportet semper orare & non deficere. Ille autem semper orat qui non cessat bene facere malè vitare desiderat. Si autem ab incepto opere bono deltiteris, eo q̃ in oratione non exaudiris, tunc est signum q̃ spiritualis, ædificij (quod est conscientiæ puritas) cares principio, cui est annexa cognitio proprię vilitatis, ad quod consequitur virtus humilitatis quæ mentem in bono confirmat,

Qualis debeat esse cõfessor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

confirmat, & facit hominem contentari, de omnibus iudicijs, & permissionibus diuinis, circa omnes creaturas & se. Dum enim in veritate teipsum agnoscis, omnibus compateris, nullum odis, nulli inimicaris, plus gaudes de passionibus, & pœnis corporalibus, quàm de consolationibus, carnalibus, quia te vides, ista mieruisse & esse vtilia hæc autem esse periculosa. Sic ergo omnia præter peccatum diligas, nihil te præter Deum alliciat, nihil te nisi culpa contristet. Et quoniã cognitio & accusatio sui ipsius, acquiritur per mentis munditiam, & solitudine & mentali oratione, necesse est, quisquis ad hanc puritatem peruenire affectat, solitudinem velut matrem orationis & munditiæ amplectatur, & ibi in lectione, & sui cordis scrutatione se quoti die sic exerceat, q̃ oĩ ociositate vitata, omniq; humana verecundia posĩ posita, & despecta, ad verã, & purã, & ĩtegrã, & plenã cõfessionẽ nunc sepræparet, & dispõat.

De modo cognoscendi seipsum. Cap. 17.

Ostremò qui vultad sui perfectam cognitionem citò & faciliter peruenire, ac perfectè pacem conscientiæ possidere. Primò cor suum spoliet omni amore & affectione sensuali à quacunq; persona & re temporali, sic q̃ inter Deum, & cor tuum, nullum sit medium, & nihil diligas extra Deum, nec præter Deum, & tunc talis affectio non erit medium, impediens, sed adiuuans & cooperans. Secundò exuat cor suum ab amore inordinatò ad seipsum, videlicet, q̃ non sit fur & latro honoris, & laudis, appetendo aliquid de his quæ debentur soli Deo simpliciter. Nihil etiam terrenum appetat, nisi pro Dei seruitio, & vtilitate animæ suæ, vel proximi, & abneget propriam, voluntatem, cupiat alienum, vel potiusquam suũ perficere, nec à voluntate Dei, ac eius permissiõe, animus tuus discordet. Tertiò ad suæ conscientiæ stimulum, frequenter se exerceat, memorando præterita delicta, seipsum arguendo de negligentia, concupiscentia, & nequitia. De negligentia quidem se arguat, si cor suum non bene custodiuit, si tempus inutiliter expendit, si opera sua in finem debitum nõ reduxit. Adhuc si fuit negligens in oratione, in lectione & boni operis executione, quorum vnum non sufficit sine altero. Adhuc si fuit negligens ad agendum pœnitentiam de cõmissis, ad resistendum tentationibus à Deo permissis, ad proficiendum in bonis sibi impensis. De concupiscentia autem se reprehendat, cogitando si in se viuit, aut vixit, concupiscentia & voluptas, appetendo dulcia, mollia, & cibaria sapida, vestimenta delitiosa, & ob lectamenta luxuriosa, quæ omnia in primo motu sunt fugienda. Item si viuit in se, vel vixit concupiscentia, curiositatis, appetendo scire occulta Dei, aut creaturarum, videre pulchra, habere prætiosa, & similia, quæ omnia procedunt, ex auaritia. Item si in se viuit, aut vixit concupiscentia vanitatis, appetendo humanum fauorem, vel honorem, laudem, & propriam gloriam. Hæc & omnia quæ faciunt hominem vanũ, sunt fugienda à quocunque & maximè religioso, qui debet, ambulare in veritate coram Deo, & hominibus, in cũctis bonis, operibus suis, & ordinare cor, verba, & opera in laudem Dei, & ædificationem proximi & vtilitatem sui, nihil extra Deum vllatenus appetendo. De nequitia verò se arguat, cogitando si in se viuat aut vixit iracundia, in verbo, vel animo, in exteriori signo, & si aliquem ad iracundiam prouocauit. Hoc autem vitium non potest corrigi, nisi per spiritum veritatis, vt.s. homo consideret quid meruit per peccatum mortale, ac per hoc bonitatem Dei attendat, & patientiam quæ ipsum sustinuit usque nunc. Nec adhuc eum dánare vult, cum iustè possit, ac poterit, quotiens mortaliter peccauerit. Cum ergo veritas ingreditur animã, & ibi permanet, omne cor impatiens, & furiosum, efficitur humile, & mansuetum, & omne cor durum, & impium, efficitur pium, & compassiuum. Hæc autem virtus, ingreditur solummodo in cor mundatum Item cogitet si in se viuit aut vixit nequitia inuidiæ, quæ de bono alterius contristatur, & de malo iocundatur, quod vitium directè contradicit spiritui sancto & ideo ex inuidia oritur, peccatum in spiritum sanctum, quod dicitur inuidentia fraternæ gratiæ, contra quod scriptum est in Matthæo. An oculus tuus ne qua est quia ego bonus sum. Et ideo hoc peccatum, non remittitur in hoc sæculo, nec in futuro. Item cogitet si in eo est, vel fuit nequitia accidiæ, quæ consurgit ex tædio boni, aut ex ociositate nimia, aut ex timore, vel dolore, alicuius mali. Et ex hoc oriuntur pessima, vide licet suspitiones, malignæ cogitationes, blasphemæ, diffidentia de Deo, & finalis desperatio, Ad hanc sepissi mè deueniunt insolertiæ dediti, & qui se negligunt in bonis exercere, & tempus suum vtiliter expendere, nec non qui nimis est ambitiosus appetendo excessiuè honorem, talis, qui appetit supra meritum suæ sufficientiæ, nunquam habet quod appetit, sed quod peius est, iusto Dei iudicio tanto magis ad ima trahuntur, quantò magis seipsos eleuauerũt, & procurauerunt per alios trahi iursũ. Qui ergo hoc vitium vitare desiderat, studeat otium euitare, ac mentis & corporis superare pigritiam, eorumq; occasionis præcidere, quæ sunt amor quietis, & immoderantia victus, propter has duas causas, peccata pessima sunt perpetrata. Ex his occasionaliter, venit ira Dei super Sodoma, & Gomorram. Idcircò sancti patres, fugientes de sæculo ad desertum, contra illud vitium accidiæ quæ inficit, & dissipat omne bonũ, statim armis tẽperantiæ, & occupationis, & continentiæ (vt ociositatẽ radicem omnis mali ineiderent) se principaliter muniebant.

De peccatorum origine. Cap. 18.

Omnium vitiorum capitalium, vnum est initiũ, s. ingratitudo. Duplex est enim radix. I. timor male humilians, & amor malè inflammans. Triplex fomentum est, concupiscentia carnis, & oculorũ & superbia vitæ. Septiformè caput est, superbia, ira, inuidia, accidia, auaritia, gula, luxuria. Inter quæ sunt quinque peccata spiritualia, & duo carnalia. Cùm tũ peccatũ mortale, non sit aliud quàm recessus à Deo, per ipsius contemptum in se, vel in suo præcepto. Cõ temptus, autem Dei fit superbia, igitur necesse est, vt omnis peccati mortalis culpa, sumat initium à superbia. Quia verò nullus contemnit Deum vel suũ præceptũ, nisi quia aliquid ab ipso timet perdere, aut vellet acquirere. Ideò oportet q̃ oẽ actuale peccatum, trahat originem ab hac duplici radice, aut amoris, aut timoris. Omnis autem timor habet ortum ab amore, quia nullus timet pdere nisi q̃ amat, ĩõ amor timor, ab eodem souentur. Et quia amor inordinatus est respectu boni temporalis, & illud est interius excellentia, & exterius pecunia, inferius lasciuia carnis. Iõ tria sunt fomenta vitiorum capitalium, & actualium, ad quæ dũ anima inordinatè fertur, omnia peccata actualia ordiuntur. Et quia hoc fit secundum septiformem modum, ideo sunt septem peccata capitalia, ex quibus generatur vniuersitas peccatorum.

De ingratitudine siue elatione.

De peccatum in spiritum sanctum. Cap. 19.

Quamuis omne peccatum sit contra Deum trinum & vnum, appropriatur tamẽ aliquod peccatum in patrem, aliquod in filium, aliquod in spiritũ sanctũ. Peccatũ aũt in spiritum sanctũ est irremissibile in hoc seculo & in futuro, nõ quia in hoc sæculo nõ possit remitti, sed quia nõ dimittitur nisi rarò aut vix in hoc seculò quantũ ad culpã, & modicũ in futuro quantum ad pœnã. Huius autem peccati sunt sex

sex differentiæ. Inuidia fraternæ gratiæ. Impugnatio, veritatis agnitę, desperatio, præsumptio, obstinatio, finalis, impœnitentia. Primum est contra charitatẽ Dei inquantũ dolet, q̃ Dñs Deus est bonus, qui ex bonitate sua dat gratiam, & etiam est contra charitatẽ proximi. Secundum est cõtra veritatem fidei, quę est fundamentum nostræ salutis. Tertium est contra misericordiam Dei, quia credit se plus peccasse, quam Deus possit parcere. Quartum est contra iustitiã Dei, quia tm̃ præsumit de misericordia Dei, q̃ credit se non debere puniri de peccatis, ac per hoc se relaxat ad peccandum, & pœnitere non curat. Quintum est contra gratiam pœnitentialem, quæ facit resilire à peccatis, commissis. Sextum est contra gratiam pœnitentialẽ, quæ facit præcauere à committendis, secundum q̃ ipsa finalis in pœnitentia dicitur propositum non pœnitendi. Sic.n. est species peccati in spiritum sanctũ. Secundum aũt q̃ dicit continuationem peccati vsque in finẽ sic est sequela omnium mortalium, quę in hac vita nõ remittuntur, & maximè omnium specierum peccati. in spiritum sanctum. Et sic omne peccatum initium, sumit ã superbia, & finem habet à finali impœnitentia in quam qui deuenit, punitur in gehenna, à qua finali impœnitentia nullus peccans mortaliter potest liberari, nisi interueniat gratia mediatoris Christi.

Peccati in spiritum, sanctũ. 6. differenę.

Peccati descriptio.

Cvm omne peccatum dicat recessum voluntatis à primò principio, inquantum ipsa voluntas nata est agi ab ipso, & secundum ipsum, & propter ipsum, ideo omne peccatum est inordinatio mẽtis vel voluntatis, circa quam nata sunt esse virtus, & vitium. Peccatum igitur actuale secundum Augu. est dictum vel factum, vel concupitum contra legẽ Dei. Vel est actualis in inordinatio voluntatis. Inordinatio autem ista, aut est tanta q̃ ordinem exterminat iustitiæ, & sic dicitur peccatum mortale, quod natum est auferre vitam ab anima, separando ipsam à Deo, per quem viuificatur anima iusti: aut est tam modica, q̃ ordinem istum non perimit, sed aliquantum perturbat, & sic dicitur veniale peccatum, quia de ipso citò, possumus veniam obtinere, pro eo q̃ ipsum non tollit gratiam, nec incurritur inimicitia Dei. Ordo autẽ iustitiæ est, vt bonum æternum præferatur temporali & bonum honestum vtili, & Dei voluntas, propriæ, & iudicium rationis præfit sensualitati humanæ. Et quia lex Dei præcipit hoc, & vetat oppositum iõ quãdo præfertur temporale æterno, vtile, honesto, sensualitas rationi, voluntas propria, diuinæ: tunc committitur peccatum mortale. De quo dicis Ambrosius q̃ est præuaricatio legis Dei, cœlestium inobedientia mandatorum. Hæc autem committitur, quando omittitur quod lex præcipit, siue fit quod lex vetat. Ex quo oritur duplex genus peccati, scilicet, delictum, & cõmissum. Quando vero bonum temporale plus debito diligitur, sed non præfertur æterno: & quando honesto præfertur vtile, & naturalis voluntas plus debito amatur. sic tamen q̃ non præfertur diuinæ, & caro cõcupiscit, non tamen præfertur iudicio rationis rectè, tunc est tantum peccatum veniale, quia licet hoc fit præter legem Dei, non tamen est directè contra eam. Sensualis autem appetitus non præfertur rectè rationi, nisi quando ratio ei consentit, ideo peccatum mortale non committitur sine consensu. Si autem sensualitas inordinatè moueatur, cum ista inordinatio ad malum declinet, & in hoc ratio non consentiat, non est aliquod peccatum, quia nec aliquo modo lædit ordinem iustitiæ. Et quia in statu innocentiæ non mouebatur sensualitas nisi secundum motum rationis, ideo stante hoc, non poterat ibi esse veniale peccatum. Nũc autem quia rationi repugnat sensualitas, velimus, nolimus, ideò necesse habemus, committere veniale peccatum, aliquod per primos motus. Et licet particulariter ac singillatim possint deuitari, omnia tamẽ nullo modo possunt caueri, quia sicut peccata sunt, ita & pœnæ peccati originalis vel actualis. Et ideò meritò dicuntur venialia, quia hoc ipso digna sunt venia. Verũ quia ratio his consentire non compellitur, si post consensum delectationis consentiatur in opus, tunc est, plenus consensus, ac per hoc est peccati consummatio quæ peruenit vsque ad supremam portionem rationis ex qua pendet plenitudò consensus. Quia verò nõ solum consensus in opus, verum etiam in delectatiõem est, in quo inferior pars sequitur sensualitatem, ideò si in delectationem sensualem, ratio sensualitati consentiat, & succumbat, propterea fit subuersio ordinis, recti & iustitiæ, propter quod committitur peccatum mortale, quamuis minus graue, quia non solum imputatur inferiori parti rationis, sed etiam superiori, qua debuit cõpescere, & cohibere inferiorẽ, ne consentiat.

Confessio siue humiliatio sui ipsius.

Ecce descripsi cor mundum, & conscientiam puram vir ego immundus & maculatus, multum me ostendere sciens, & meipsum nescíens, alienos defectus diiudicans, & meos non inspiciens, vitia & occasiones vitiorum vobis aperiens, & ipsa vitia in meipso corrigere negligens, festucam in oculo alieno prospiciens, & in meo trabem non considerãs, alienæ vitæ dux esse præsumens, & moderamina vitæ propriæ non tenens, omnium mores discutiens, & meos non deserens, erga meipsum cæcus permanens, & circa alios oculatus existens, fraterna tamen charitate coactus, quia omnium fratrum animos sincerè, amplector, eò maximè quò eos sentio perfectam cordis, affectare munditiam, mundamq; cor sollicitè ac studiosè perquirere. quo ipsam attingere valeatis (vt supra scriptum est) vestra charitatiua dilectio humiliter & benignè suscipiat, vbi sicut in speculo & exemplo, verissimo viam & ianuam per quam ingreditur anima in atrium domus Domini, (quod est conscientię puritas) diligentissimè speculetur, firmiter attendentes q̃ ad dictum atrium nullus vnquam in hac vita peruenit nisi modo prædicto seipsum agnoscere studeat, secundum notitiam sibi datam à Domino, suamq; conscię tiam mundam & immaculatam seruare, & hoc per confessionem puram veram & integram superius memoratam. Ipse nanq; modus confitendi super humilitate perfecta fundatur, procedens ex filiali, Dei timore, qui non patitur in corde habitare peccatum, nec circunstantias peccati, quibus putet Deum esse offensum dummodo statim euomat per confessionem, secundum sui possibilitatem, & notitiam habitam de peccato. Et huiusmodi solicitudo, seruandi cor mundum & conscientiam puram, est signum congruum & euidẽs q̃ quis inter electos Dei filios reputetur. Vnde talis anima securè potest dicere. Domine dilexi decorem domus tuę, idest munditiam animę meæ, & locum habitationis gloriæ tuæ, idest puritatem conscię tiæ meæ Et ratio. Quia in voluntate tua præstitisti decori puritatis meæ virtutẽ, & in iustitia apparebo purus & mũdus in conspectu tuo, & satiabor cum apparuerit gloria tua. Ad quam nos perducat ipse Deus, qui viuit, & regnat in secula seculorum. Amen.

Recognitio modestissima autoris.

SERA-

Universidad de Deusto
Biblioteca

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRAE. TRACTATVS, QVI PHARETRA NVNCVPATVR.

Præfatio.

IN Conuersionis' meæ primordio cum ob mentis recreationem auctoritates sanctorum legerem, legens varias corruptiones percipere placuit mihi, vt ad ipsum fontem orginalium recurrerem & ob maiorem certitudinē, ipsemet aliqua perciperem, quæ postmodum vt sciui ordinaui, vt quæ ad meditationem, prædicationem, disputationem ibidem essent vtilia, leuius repenirentur, Hoc autem sciat lector q̄ reperi aliquando diuersos, doctores vnum dixisse, aliquando eundem doctorem idem in diuersis libris. Distinxi autem opusculū istud per quatuor libros, vt dicatur liber primus de personarum varietate. Secundus, de principaliū vitiorum & virtutum multiplicitate. Tertius de pericu. Quartus de gratiosis. In vnoquoque libro posui quinquaginta cap. quia talis numerus iubilei est figuratiuus. Opusculum autem istud Pharetram appellaui, quia sicut in Pharetra iacula reponuntur quibus hostis hostē ferit, vulnerat, & deijcit, sic & hæc variæ auctoritates fide dignorum, quas si manu operationis tenemus, hostem antiquum deijciemus. Sciendum quoq; q̄ cum dico idem, non apponendo vbi intelligendum est in priori libro antea posito fore. Originalia ista subscripta ipse excepi.

De Beato Gregorio.

Moralia
Super Ezechielem
Registrum ideſt epistolas.
Homilias
Pastorale.
Dialogum.
Cantica.

De Beato Ambrosio.

De virginitate li.4.
De viduitate li.2.
De officijs lib.1.
De Patriarchis
De excessu fatyri
De fide resurrectionis.
De hexameron.
De figura seculi.
De obitu Theodosij.
Apologiam de Dauid
Pastorale.
Sermones.
Epistolas.
Super Lucam.
Super beati immaculati.

De Io. Chrysostomo.

Super Matthæum bis
Super Ioannem
De compunctione.
De militia spirituali.
De militia Christiana
De eo q̄ nō lesit homo, nisi à seipso.
Sermones.
Epistolam.

De Isidoro.

Ethymologias.
Synonyma.
De summo bono.
De ortu & obitu antiquorum.
De nouo testamento.

De Cipriano.

De 12. abusibus.

De Agustino.

De ciuitate Dei. 22. lib.
De Trinitate. lib. 15.
De doctrina Christ. lib. 4.
De vita Christiana. 1
De Disciplina Christiana.
De Agone Christiano. 1.
De confessionibus. 13.
De gratia noui testamēti
De moribus Ecclesiæ. 1.
De vera religione. 1.
De cōsensu quatuor Euāgelistarum, lib. 4.
De incarnatione verbi. 1.
De essentia diuinitatis.
De magistro. 1.
De ordine disciplinæ. 1.
De opere monachorū. 1.
De singularitate clericorum. 1.
De 83. quæstionibus. 1.
De sex questionibus contra paganos.
De questionib. noui & veteri testamenti. 1.
De quinq; respōsionib. 1
De ecclesiasticis dogmatibus. 1.
De decem cordis. 1,
De pastoribus. 1.
De ouibus. 1.
De catechizandis rudibus. 1.
De mirabilibus sacræ scripturæ.
De moribus Manichæorum. 1.
De diuinatione dæmonū
De soliloquijs. 2.
De meditationibus. 1.
De virginitate. 1.
De viduitate. 1.
De bono coniugali. 1.
De cōiugijs adulterinis. 2.
De quantitate animæ. 1.
De duabus animabus. 2.
De natura boni. 1.
De natura & gratia. 1.
De correctiōe & gratia. 1
De gratia & libero arbitrio. 1.
De libero arbitrio 3.
De spiritu & litera. v.
De vita bona. 1.
De perfectione iustitiæ. 1.
De prædestinatione diuina. 1.
De fide ad Petrum 1.
Ad Orosium. 1.
Ad bonifacium. 1.
De pœnitentia. 1.
De patientia. 1.
De perseuerantia. 1.
Regulam.
Enchiridion.
De cura pro mortuis. 1.
De symbolo 4.
De ieiunio sabbati. 1.
De vtilitate credendi. 1.
De laude charitatis. 1.
De vnico baptismo. 1.
De Baptismo parulorum. 3.
De sermone Domini in monte. 2.
De sententia Iacobi, ad Hieronymum.
De conflictu vitiorū.
Super Genesim ad literā, lib. 12.
Super Genesim cōtra Manichæos. li. 9.
Epistolas.
Sermones.
De mendacio. 1.
Contra mendacium.
Contra Iulianum 7.
Contra Adamantium. 1.
Contra quinq; hæreses. 1.
Contra donatistas.
Contra Epistolam fundamenti. 1.
Contra aduersarios legis, & Prophetarum. 2.

De Hieronymo.

Super Isaiam.
Super duodecim prophetas.
Epistolas.
Homilias.

De Beato Bernardo.

Super Cantica.
Super missus est.
Super Qui habitat.
Super Ecce nos.
De consideratione.
De præceptorum dispensatione.
De libero arbitrio.
De diligendo Deum.
De amore Dei.
De duodecim gradibus.
Epistolas.
Apologiam.
Meditationes.
Sermones.
Flores.

De Anselmo.

De similitudinibus.
Meditationes.

De Cassiodoro.

De anima.

Seneca.

Epistolas.
De copia verborum.
De clementia.
De liberalitate.
De spiritu, & anima.
Et aliqua de alijs libris & glosis.

PHARETRÆ LIB. I.

In quo de Personarum Varietate Tractatur.

De Deo. Cap. 1.

Dei ' (vt Deus est) multas, proprietates accumulat, ex varijs doctoribus.

REGORIVS in moralibus. Deus ipse manet intra omnia, ipse est extra omnia, ipse supra omnia ipse infra omnia, & superior est per potentiam, & inferior per sustentationem, & exterior per magnitudinem, & interior, per subtilitatem. Idem. Deus hoc est quod habet, æternitatem quippe habet & ipse est æternitas, lucem habet, & lux sua ipse est. Idem. Omnipotens Deus & si plerumq; mutat sententiam, consilium nunquam. Idem. Omnipotens Deus, quid nobis profuturum esse valeat, sciens dissimulat exaudire dolentium vocem, vt augeat vtilitatem, vt vita, per pœnam purgetur, & quietis tranquillitas quæ hic inueniri non valet, alibi quærat. Idem. Omnia humana, quæ iusta, quæ pulchra sunt, Dei iustitiæ & pulchritudini comparata, nec iusta, nec pulchra sunt, sed nec omnino sunt. Idem. Conditor noster mira dispēsatione consilij, & culpas nostras respicit, & viuendi, tempora impendit, vt longiora vitæ temporalis spatia aut conuersio fiant adiutorium muneris, aut non conuerso, augmentū damnationis. Idem in Homil. Vbiq; nobis occurrit superna medicina, quia Deus, & dedit homini præcepta ne peccet, & tamen peccanti, dedit remedia ne desperet. Idem super Ezech. Omni potēs Deus qui sibimet ipsi dissimilis nō est, ea virtute videt oīa, qua audit oīa, & ea virtute iudicat oīa, qua creauit omnia. Aug. ī epistola, Deus vbiq; presens ē & vbiq; totus præsens, nec tamen vbiq; habitans, sed in templo suo. Capitur autem habitans ab alijs plus, ab alijs minus. Idem. Deus totus oculus est, totus manus totus pes est. Totus oculus est, quia omnia videlicet, totus est manus, quia omnia operatur, totus pes, quia vbiq; est. Idem. Non tantummodo in hoc nos adiuuat Deus, vt sciamus quid agendum sit, verum etiā vt amando agamus, quod discendo iam scimus. Idem dicit Hierony. dixisse Videre Deum sicut est in natura sua, oculus hominis non potest, nec solum homo, sed nec Angeli, nec Throni, nec Potestates, nec Dominationes, sed nec omne quod nominatur. Idem de confessionibus. Pœnitet te Deus & non doles, irasceris & tranquillus es, opera mutas, nec mutas consiliū. Idem. O quam excelsus es Domine, sed humiles cor de sunt domus tuæ, tu enim erigis elisos & non cadūt quorum cellitudo tu es. Idem. Voluntas & potentia Dei, Deus ipse est. Idem. super Gen. contra Manich. Deum dicimus tantæ bonitatis esse, tantæ iustitiæ, tāq; incorruptionis, vt neque peccet, neque alicui noceat, qui peccare noluerit, nec ipsi aliquis, qui peccare voluerit. Idem in Soliloquijs. Constanter Deo crede eiq̄ue te totum committe quantum potes. Noli velle esse quasi proprius, & in tua potestate, sed eius clemētissimi, & vtilissimi Domini te seruum esse profitere, ita enim te ad se subleuare non desinet: nihilq; tibi euenire permittet: nisi quod tibi prosit: etiā si nescias, Idem de cōiugijs adulterinis. Absit vt catholicus quisquam dixerit: quando suadet spiritus sanctus, non Deum suadere, & cum ipse Deus sit, & in separabilia sint opera Trinitatis. Idem de ciuit. Dei. Patientia Dei ad pœnitentiam inuitat malos, sicut flagellū Dei ad patientiam erudit bonos. Ambro. super Lucam. Nihil præscriptum: nihil circumscriptum, nihil emēsum nihil dimensum Trinitas habet, non loco clauditur, nec opinione comprehenditur, non æstimatione concluditur, non ætate variatur. Isid. de sum. bo. Ille qui nos malos tolerat: non dubium est quin conuersis clementer. ignoscat. Idem. Cum de Deo nec secundum quantitatem, nec secundum qualitatem, nec secundum situm, nec secundum habitum, aut motum, aliquid dignè dicatur, ineſt tñ ei & quodammodo latitudo Charitatis, qua nos & ab errore colligit & continet in veritate. In est ei & longitudo, qua longanimiter, nos malos portat donec emendatos patriæ futurę restituat. Ineſt ei altitudo per quam omnē sensum, suæ, scientiæ immensitate exuperat. Ineſt ei & profundū, quo damnandos, inferius iuxta æquitatem disponens præordinat. Ioannes Chryso. super Matth. Deus inuitus compellitur, & cum magno dolore peccatores, damnare. Non enim sic dolet, quia & ipse ab eis oſtē ditur, sed quia quasi violenter cogitur perdere aliquē, qui omnes cupit saluare. Idem. Deus gaudet, non de suo lucro, sed de salute nostra, tristatur non de sua iniuria, sed de nostra perditione. Ber. in libr. de confide. Deus amat, vt charitas, nouit, vt veritas, sedet, vt equitas: dominatur, vt maiestas: regit, vt principium: tuetur vt salus, operatur, vt virtus: reuelat, vt lux, afficit, vt pietas. Idem. Deus non partibus constat, vt corpus non affectibus distat, vt anima: non formis subſtat, vt materia, non mutatur, vt omne quod factum est. Idē super Qui habitat. Vigilat super nos, indefessus & per uigil ille singularis clementiæ oculus, non dormit neque dormitat qui custodit Israel. Et id quidem necesse est, quia etiam non dormit. neque dormitat qui impugnat Israel. Idem in ser. 4. Quatuor filiæ magnæ, misericordiæ Dei sunt: immissio amaritudinis, subtractio opportunitatis, virtus resistendi, & sanitas affectus. Auctor de spiritu & anima. Nemo de Dei pietate diffidat, quoniam maior est eius misericordia quàm nostra miseria: & quisquis ad eum toto corde clamauerit exaudiet illum, quia misericors est. Tardius, siquidem ei videtur esse peccatori veniam dare, quam ipsi peccatori veniam accipere. Sic enim festinat Deus absoluere tormenta compassionis suæ, quasi plus cruciet eum compassio miseri, quàm ipsum miserum passio sui. Glo. Ioan. 5. Deus natura misericors paratus est, vt saluet per clementiam, quos saluare non potest per iustitiam.

Deus nulli sibi est præ dicamenta.

De Christo. Cap. 2.

GRego. in moral. Nuntiante angelo, & adueniente spiritusancto: mox verbum in vtero & mox, intra vterum verbum caro, & manente incommutabili essentia verbi quæ ei est & cum patre & cū spiritusancto coeterna: assumpsit intra virginea viscera matris, vt impassibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante secula temporalis posset esse in fine seculorum, vt per ineffabile sacramentum conceptu sancto: & partu inuiolabili secundum veritatem vtriusque naturæ, eadem virgo, & ancilla Domini esset, & mater. Idem. Ad hoc Dominus apparuit in carne, vt humanam vitam admonendo: exempla præbendo ac cenderet: moriendo redimeret, resurgendo repararet. Idem. In altitudine sua diuinitas à nobis, vt poteparuis apprehendi non potuit: sed strauit se hominibus, per humanitatem, & quasi in iacentem ascendimus, surrexit & leuati sumus. Idem. Qui nos existere fecit ex nihilo. etiam sine sua morte reuocare nos potuit à diabolica passione, sed vt quanta esset virtus compassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est, quod nos esse voluit, vt in semetipso temporaliter mortem susciperet,

Verbi incarnatio.

Cur incarnatum.

Cur passus Christus.

Universidad de Deusto Biblioteca

ſuſciperet,quàm à nobis in perpetuum fugaret. Idem Mos medicinæ eſt, vt aliquando ſimilia ſimilibus, aliquando contraria contrarijs curet.Nam ſæpe calida calidis, & frigida frigidis, ſæpe etiam calida frigidis,& frigida calidis ſanare conſueuit. Veniens ergo ad nos deſuper medicus noſter,& tantis nos inueniens languoribus oppreſſos,quiddam nobis ſimile, & quiddam nobis contrarium appoſuit, ad homines, quippe homo venit,ſed ad peccatores iuſtus. Idem. Is qui propter, nos minor angelis ſibi extitit: æquales nos angelis, virtute ſuæ minorationis fecit: vnde & moriendo docuit mortem, non metui: reſurgendo docuit de vita confidi,aſcendendo de cœleſtis patriæ hæreditate gloriari. Idem ſuper Ezech. Vt humanum genus à ſuo lãguore ſanaret: tunc magna apparuit potentia medici, cum languor creuit egroti. Idem in regiſtro, Ad hoc vnigenitus Dei filius formam infirmitatis noſtræ ſuſcepit,ad hoc inuiſibilis non ſolum viſibilis,ſed etiam deſpectus apparuit ad hoc contumeliarum ludibria,illuſionum proba,paſsionum tormenta tolerauit, vt ſuperbum non eſſe hominem doceret, humilis Deus.

De deſcenſu ad inferos,

Idem Deſcendens ad inferos Chriſtus ſolos illos, per ſuam gratiam liberauit,qui eum & venturum eſſe crediderunt, & præcepta eius viuendo tenuerunt. Idem in Homilia. Deus qui in vtero virginis incarnatus, in mundum ſine peccato venerat, nihil contradictionis,

Cur Deus homo.

in ſemetipſo tolerabat. Io. Chr.in ſer.Chriſtus viator factus eſt,vt te ſine labore faceret. Ex muliere natus, eſt,vt præuaricationem Euæ deleret, homo appellatus eſt vt te Deum vocaret.filius hominis dictus eſt, vt te in filium adoptaret Dei. Idem. O miſericordia Chriſti: ô Iudæ dementia. Ille enim triginta denarijs, paciſcebatur vt venderet: & Chriſtus ei ſanguinem, quem vendidit offerebat. Idem Nõ ſub tecto, ſed ſub cœlo Chriſtus immolabatur: vt vniuerſus aer in excelſo immolatæ ouis odore à tetro mundaretur. Sed & terra ſimile beneficium ſentiebat decurſi de latere, ſanguinis ſtillatione mundata. Ambroſius de virginitate.

Chriſtus nobis omnia.

Omnia Chriſtus eſt nobis: ſi vulnus curare deſideras,medicus eſt: ſi febribus eſtuas,fons eſt,ſi grauaris iniquitate,iuſtitia eſt, ſi auxilio indiges, virtus eſt, ſi mortem times,vita eſt: ſi cœlum deſideras,via eſt: ſi tenebras fugis,lux eſt,ſi cibum quæris,alimentum eſt. Guſtate igitur & videte quoniam Dominus ſuauis eſt Idem ſuper Lucam.Me illius infantiæ Chriſti vagientis abluunt fletus: ille lachrymæ mea delicta lauerũt Plus igitur Domine Ieſu debeo iniurijs tuis, quibus redemptus ſum,quam operibus tuis quib. creatus sũ, non prodeſſet naſci niſi redimi profuiſſet. Idem. Nõ ſolum fidem firmat, ſed & deuotionem acuit, ꝙ Chriſtus vulnera ſuſcepta pro nobis cœlo inferre voluit, abolere noluit, vt Deo patri noſtræ precia libertatis oſtẽderet. Aug.in meditationibus, Quid eſt Ieſus niſi

Ieſus ſaluator.

Saluator,ergo propter temetipſum eſto mihi Ieſus, noli Domine,noli ſic attendere malum meum vt obliuiſcaris bonum tuum: ô bone Domine ſi ego admiſi vnde me damnare potes,tu non admiſiſti vnde ſaluare ſoles.Idem de vera religione. Nullum peccatum committi poteſt,niſi cum appetuntur ea, quæ Chriſtus contempſit: aut fugiuntur,quæ ille ſuſtinuit:tota itaque vita eius in terris per hominem quem ſuſcipere dignatus eſt, diſciplina morum fuit. Idem contra Iulianum.Caro Chriſti mortalitatem de mortalitate materni corporis traxit, quia mortale corpus eius inuenit: contagium verò peccati originalis non contraxit,quia concumbentis concupiſcentiam non in-

Natiuitas, 11. ſpiritualis.

uenit. Idem. Chriſtus in carne quidem & de carne nõ tamen carnaliter.ſed ſpiritualiter natus eſt,natus eſt.n. de ſpirituſacto & Virgine Maria, de ſpirituſacto, vt non eſſet in illo caro peccati, ex virgine, autem Maria,vt eſſet in eo ſimilitudo carnis peccati. Idem contra quinque hæreſes, Fuſus eſt ſanguis medici, & factum eſt medicamentum frenetici. Idem in libro de paſtoribus.

Tẽtatis pręſto eſt Dominus.

Ab omnibus tentationibus te eruet Dominus: ſi ab illo non receſſerit cor tuum. Nam ad conſortandum cor tuum,venit ille pati,venit ille mori, venit ſputis illini,venit ſpinis coronari, venit opprobria ſufferre,venit poſtremo ligno configi,omnia hæc ille pro te: tu nihil pro illo ſed pro te. Idem de cathechiza.ru. Omnia bona terrena contempſit homo factus Dominus Ieſus, vt contemnenda monſtraret,& omnia terrena mala ſuſtinuit,quæ ſuſtinenda præcepit,vt neque in illis quæreretur felicitas,neque in iſtis infœlicitas timeretur. Idem de prædeſtinatione diuina.

Aduentus, Chriſti.

Venit filius Dei quærere quod perierat. ſanare, quod ægrotabat, exigere quod iacebat, poteſtatem habens dimittere peccata,quod non debebat donare, quod ei debebatur ignoſcere. Idem de ordine diſciplinæ. Quod hoc noſtri generis corpus tantus propter, nos Deus aſſumere atque agere dignatus eſt, quanto videtur vilius,tanto eſt clementia plenius, & à quadam ingenioſorum ſuperbia longè lateq; remotius. Idem in Epiſtola. Ipſa virtus per inuiolata matris virginea viſcera membra infantis eduxit,quæ poſtea,per oſtia clauſa membra iuuenis introduxit. Idem de verbis Domini.

Redemptio

Multos filios Dei fecit vnicus filius Dei: emit ſibi fratres ſanguine ſuo,probauit reprobatus,redemit venditus, honorificauit iniuriatus, viuificauit occiſus. Dubitas ꝙ dabit tibi bona ſua, qui non dedignatus eſt ſuſcipere mala tua. Idem in ſermone, Expalmatur,qui eſt vera palma victoriæ,ſpinis coronatur,qui ſpinas peccatorum venit confringere, ligatur, qui ſoluit compeditos.ligno ſuſpenditur,qui erigit eliſos,aceto potatur,fons vitæ,diſciplina ceditur magiſter aliorum,ſalus vulneratur,vita moritur,occidit ad tempus vitam mors,vt in perpetua vita occideretur, mors.Iſid.de ſum.bo,Chriſtus, ſicut peccatum quod pœna dignum eſt non admiſit,ita pœnam peccati noſtri ſuſcepit, vt per indebitam pœnam ſuam debitam aboleret culpam noſtram, vt per hoc amitteret diabolus quos reos tenebat,dum vnum interfecerat,qui nihil peccati admiſerat.Rabanus in libro de laude crucis

Paſsio Chriſti.

Paſsio Chriſti cælum ſuſtentat; mundum regit,tartarum perfodit in ea confirmãtur angeli, redimũtur populi,conteruntur inimici,ſtabiliuntur ſubſtinẽtia, animantur viuentia,conſeruantur ſentientia, illuſtrantur intelligentia. Inde timor ductus à pœna fideles liberat,triſtia ſalubris pœnitentes à peccatis mundat,concupiſcentia boni,virtutum fructus germinat, gaudiũ vitæ ſpe confidentes lætificat. Bern.ſuper cantica. In carne Chriſtus & per carnem potenter ac patenter operatus eſt mira,locutus ſalubria, paſſus indigna, per quæ euidenter oſtendit,quia ipſe ſit,qui potenter,ſed inuiſibiliter,omnia condidiſſet,ſapienter regeret :benignè protegeret.

Virtutũ diſputatio Philoſophorum inanis.

Idem.Fruſtra huius ſeculi ſapientes de quatuor virtutibus cardinalibus tam multa diſputauerunt,quas tamen apprehendere omnino nequiuerunt,cum illum neſcierunt qui factus à Deo eſt nobis ſapientia,docens prudentiam: & iuſtitiam,delicta donans, & ſanctificatio,in exemplum temperantiæ continenter viuens, & redemptio in exemplum patientiæ fortiter moriens.Idem Vtrumque es mihi Domine Ieſu,& ſpeculum patiendi, & prẽmium patientis: vtrunque fortiter prouocat ac vehementer accendit, Idem. An ignoras quia benignitas Dei ad pœnitentiã te adducit? ad hoc ſiquidem diu ſuſpendit ſententiã vltionis à contemnente,vt quandoq; exhibeat remiſſionis gratiam in pœnitente.Idem Chriſtus in carnis, aſſumptione condeſcendit mihi in culpæ vitatione cõſuluit ſibi, in mortis ſuſceptione, ſatisfecit patri, amicus

cus dulcis,conſiliarius prudens adiutor fortis huic ſecurus me credo, qui ſaluare me velit,nouerit, atq; poſſit.

Ieſus 8.

Idem Ieſus mel eſt in ore. melos in aure, iubilus, in corde. Idem. Eſt inter oleum & nomen Ieſus ſimilitudo in quibuſdam qualitatibus olei,quod lucet, ꝙ paſcit,quod vngit, fouet ignem,nutrit carnem, lenit dolorem,lux,cibus,medicina. Vide idem de hoc nomine Ieſu,lucet prædicatum, paſcit recogitatum, lenit & vngit inuocatum. Idem. Ego omnino fidenter,

Miſericordia Domini.

quod ex me mihi deeſt vſurpo mihi ex viſceribus Domini,quoniam miſericordia affluunt: nec deſunt foramina per quæ effluat,foderunt manus eius, & pedes, latusq; lancea perforauerunt,& per has rimas,licet mihi ſugere mel de petra, oleumq; de ſaxo duriſsimo.

Meditatio vitæ Chriſti.

Idem.Ego fratres ab ineunte mea conuerſione pro aceruo meritorum,quæ mihi deeſſe ſciebam, mihi faſciculum hunc colligare,& inter vbera mea collocare curaui,collectum ex omnibus anxietatibus, & amaritudinibus, Domini mei, primum,ſcilicet infantilium illatarum neceſsitatum, deinde laborum quos pertali in prædicando,fatigationum in diſcurrendo vigiliarũ in orando,tentationum in ieiunando, lachrymarum, in compatiendo,inſidiarum in colloquendo, poſtremò periculorum in falſis fratribus, conuitiorum,ſputorum, colaphorum, ſubſannationum, exprobrationum, clauorum, horumque ſimilium. Idem.Petra refugium herinacijs, & reuera refugium. Vbi enim eſt, tuta firmaq; requies infirmis, niſi in vulneribus Chriſti Saluatoris? Tanto illic ſecurior habito,quanto ille potentior ad ſaluandum,fremit mundus, præmit corpus inſidiatur diabolus,non cado,fundatus enim ſum ſupra petram. Idem. Apud Domiuum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio,prorſus copioſa quia non gutta ſanguinis,ſed vna largiter per quinque partes corporis emanauit. Quid tibi debuit facere & nõ fecit? illuminauit cæcum,ſoluit motum,reduxit erroneum,reconciliauit reum. Idem. Omninò propter manſuetudinem quæ in te prædicatur,currimus poſt te Domine Ieſu,audientes ꝙ non ſpernas pauperẽ peccatorem non horreas.Idem. Vult benignus dux deuoti militis vultum& oculos in ſua ſuſtolli vulnera, vt illius, ex hoc animum erigat, & exemplo, ſui reddat, ad tolerandum fortiorem: enim verò non ſentiet ſua

Sitis Chriſti.

dum illius vulnera intuebitur. Idem in floribus. Sitio inquit Dominus, Domine quid ſitis? ergo ne te plus cruciat ſitis, quàm Crux: de Cruce ſiles: & de ſiti clamas? Sitio quid? veſtram fidem,veſtram ſalutem, veſtrum gaudium, plus animarum veſtrarum quàm corporis mei cruciatus me tenet. Idem. Quid tibi reſpondeam Domine:quid loquar,aut quid retribuam? feciſti mihi de corpore tuo ſpeculum animæ meæ. Idem in ſermo. Exinaniuit Chriſtus ſemetipſum formam ſerui accipiens, filius erat & factus eſt tanquam ſeruus, nec ſolum formam ſerui accepit, vt ſub eſſet, ſed etiam mali ſerui, vt vapularet, & ſerui peccati, vt pœnam ſolueret, cum culpam non haberet.Idem In paſsione Domini tria ſpecialiter conuenit intueri, opus,modum,cauſam, Nam in opere quidem patientia: in modo humilitas,in cauſa charitas commenda-

Contemplãda in paſſione.

tur. Idem.Quàm dulciter Domine Ieſu Chriſte cum hominibus conuerſatus es: quàm abundanter multa, & magna bona hominibus largiri dignatus es: quàm fortiter tam indina,quàm aſpera pro hominibus paſſus es: ita vt liceat ſurgere mel de petra,oleumq; de ſa-

Supplicia. 11

xo duriſsimo: duro ad verba duriore ad verbera,duriſsimo ad horrenda crucis ſupplicia.Idem.Vide nunc opera Domini quæ poſuit prodigia ſuper terram,flagellis cæſus, ſpinis coronatus, clauis confoſſus,affixus patibulo, opprobrijs ſaturatus, omnium tamen dolorum immemor,ait, pater ignoſce illis. Idem. Videns Deus homines animo carnales effectos, tantum eis dulcedinis in carne exhibuit, vt duriſsimi cordis, ſit quiſquis eum toto affectu non diligit. Idem An trepidas ad Chriſtum accedere? frater tuus eſt; caro tua, per omnia tentatus abſq; peccato,vt miſericors fieret.

Aduentus, Domini.

Idem. Quis cogitare ſuffecerit, qualiter Dominus præuenit nos,venerit ad nos,ſubuenerit nobis? ſingularis illa maieſtas voluit mori,vt viueremus,ſeruire vt regnaremus,exulare vt repatriaremus, & vſque ad ſeruiliſsima opera inclinata eſt,vt conſtitueret nos ſuper omnia opera ſua. Anſel.in lib.Cur Deus homo.

Homo. 4. modis factus.

Quatuor modis poteſt Deus facere hominem: aut de viro & fæmina: ſicut aſsiduus demonſtrat vſus: aut nec de viro nec de fæmina:ſicut creauit Adam,aut de viro ſine fæmina:ſicut fecit Euam; aut de fœmina ſine viro, quod nondum fecit. Vt igitur hunc quoque modum probet ſuæ ſubiacere poteſtati, & hoc ad ipſum opus, dilatum eſſe nil conuenientius quam vt de fęmina ſine viro aſſumeret humanitatem. Vtrum autem de virgine aut de non virgine dignus hoc fiat, non eſt opus diſputare, ſed ſine omni dubitatione aſſerendum eſt, quia de virgine naſci Deum oportebat Bern. in Aduẽtu Domini. Si perſonam aduenientis, intueor: non capio excellentiam maieſtatis. Si attendam ad quos venerit,dignitatẽ magnitudinis expaueſco. Et ſequitur. Venit vniuerſitatis creator & Dominus ad homines, venit medicus ad egrotos, redemptor ad venditos, ad errantes via,ad mortuos vita, venit non perdere, ſed ſaluare,ſoluere non ligare. Idem. Priuſquam appareret Dei humanitas,latebat eius benignitas,apparuit.n. eius potentia in rerum creatione: apparebat autem ſapientia in earum gubernatione, ſed benignitas miſericordiæ maximè apparuit in humanitate, ad Tytum.

Humilitas, 11.

2. Apparuit gratia Dei Saluatoris. Nota. Quantumcũque te deieceris,humilior Chriſto non eris, eſto ꝙ pedibus incedas,fuſca tunica veſtiaris, pauperibus æqueris, cellam pauperum dignanter introeas: ſis cæcorum oculus,pes claudorum, manus debilium, aquam ipſe comportes,ligna conſcindas,focum extrahas,vbi vinculum? vbi ſputum? vbi alapæ? vbi flagellum? vbi patibulum? vbi mors?

De Euchariſtia. Cap. 3.

Euchariſtia eſt ſacrificium,

GRego. in moral. Singulariter ad abſolutionem, noſtram oblata cum lachrymis, & benignitate, mentis ſacri altaris hoſtia ſuffragatur, quia is qui in ſe ſurgens à mortuis iam non moritur, adhuc per hanc in ſuo miſterio pro nobis iterum immolatur. Item in dyalo.Quis fidelium habere dubium poſsit, in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis vocem cœlos aperire, in illo Ieſu Chriſti myſterio angelorum choros adeſſe,ſummis ima ſociari,terrena celeſtibus iungi,vnum quoddam ex viſibilibus & inuiſibilibus fieri Sed neceſſe eſt cum hæc agimus,noſmetipſos Deo in cordis contritione mactemus, Idem infra,capitulo de muliere.Nota duo. Idem etiam capillo de coniugatis, Si quis ſua. Ioan,Chryſo. ſuper Ioan. Vbicunque viderint ſanguinem dominicum fugiunt quidem dæmones,concurrunt autem Angeli,hic ſanguis effuſus,omnem orbem terrarum lauit. Idem in ſer.Indigna & fucata mentis myſteriorum celebrantibus ſecreta,, à diabolo præparantur inſidiæ,qui magis ac magis à ſe mutantur,qui non equo animo communicare feſtinant.

Indigne ſuſcipiens.

Idem.Sicut corporalis cibus cum ventrem inuenerit, aduerſis humoribus occupatum, amplius lædit, magis nocet,nullum præſtat auxilium, ita & ſpiritualis, cibus ſi aliquem reperit malignitate pollutum,magis, eum perdit non ſua natura,ſed accipientis vitio. Hiero. in Epiſtola.

Probat ſeipſum, homo,&c.

Vtinam omni tempore ieiunare poſſemus,quod in actibus Apoſtolorum diebus Pentecuſtes &

Universidad de Deusto Biblioteca

stes & die dominico Apostolum Paulum & cum eo credentes fecisse legimus, eucharistiam quoq; absque condemnatione nostri & pungente conscientia semper possemus accipere. Aug. de ecclesiasticis dogmatibus. Quotidie eucharistiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen dominicis, diebus communicandum hortor, si tamen mens in affectu peccandi non sit. Idem de Ciui. Dei. Corporis, & sanguinis Christi sacrificium successit omnibus illis sacrificijs veteris testamenti, quæ immolabantur, in vmbra futuri. Et post, pro illis omnibus sacrificijs, & oblationibus, Corpus Christi offertur, & participantibus ministratur. Bernar. in legenda sancti Malachiæ. Eucharistiæ planè sacramentum potens est, peccata consumere, debellare obuias potestates, inferre cœlis, reuertentes de terra.

De cruce. *Cap. 4.*

GRegorius super Ezechiel. Redemptor noster, ad passionem ductus, lignum sibi crucis ipse portauit, & sic in sacrificio pro nobis ex humanitate est mortuus, vt tamen immortalis maneret ex diuinitate.

Crux glorię christiani

Ambr. super beati immaculati. Crux est opprobrium perfidò, fideli autem gloria redemptio, resurrectio est, quia pro nobis passus est dominus, illo nos redemit sanguine illa ad paradisum resurrectione vocauit. Ioan. Chrys. in ser. Crux nobis totius beatitudinis causa est, hoc nos à cecitate liberauit erroris, hæc tenebris reddidit luci, hæc debellatis inimicis, quieti perpetuæ nos sociauit: hæc alienatos Deo coniunxit: hæc nos peregrinos existentes, cœlorum ciues ostendit.

Crux omne bonum.

Idem Crux spes Christianorum, crux resurrectio mortuorum, crux cæcorum dux, crux desperatorum vita, crux claudorum baculus, crux consolatio pauperum. Idem. Crux adolescentium pedagogus, crux sustentatio inopium, crux spes desperatorum, crux nauigantium gubernator crux periclitantiũ portus, crux obsessorum murus. Idem Crux insensatorũ sapientia cux libertas seruorum, crux imperitorum, Philosophia, crux lex impiorum, crux Prophetarum præconizatio, crux annunciatio Apostolorum, crux martyrum gloriatio, crux monachorum abstinentia, crux virginum castitas, crux gaudium Sacerdotum, crux Ecclesiæ fundamentum, Augu. in ser. Crux finita est in pœna, sed infinita semper manet in gloria, à locis suppliciorum fecit transitum ad frontes Imperatorum. Qui tantum honorem dedit pœnis suis quid seruat fidelibus suis? Isido. de sum. bon. Quocunq; o mens procellis mundi inuolueris, lignũ conscẽde crucis, vt à mari, idest, à tempestate huius seculi libereris

Cruxarbor vitę.

Bernar. in floribus. In cruce pendet omnis fructus vitæ, quia ipsa est arbor vitæ, quæ est in medio paradisi, ipsa est longitudo & latitudo, sublimitas & profundum. Ipsa bonos colligit & remunerat, ipsa malos dispergit. & condemnat ipsa est mœstorum consolatio, esurientium refectio, perfectorum gloriatio. Rabanus de laude crucis. In cruce insinuatur à morte redemptio, demonstratur sancta morum conuersatio intimatur omniũ virtutum perfectio, promittitur ad æternam vitam ingressio æternæ beatitudinis speratur adeptio, & veræ fœlicitatis acquisitio, Idem. In te crux sancta, angeli gaudia sua accumulata conspiciũt, in te homines iura salutis suæ cognoscunt. In te inferi iustam retributionem fraudis suę percipiunt omnibus es æqua, omnibus bona, omnibus iusta, præterita renouas, pœnitentia illustras, futura peæmonstras, perditis requiris quæsita inuenis, inuenta custodis. Idẽ Tu sancta crux peccatorũ remissio, pietatis exhibitio meritorum augmentatio, infirmorum remediũ laborantiũ auxilium, & lassorum refrigerium, sanorum incolumitas, quietorum serenitas, infortunatorum fœlicitas. Idem. Tu sancta crux cura egrotos medicans, tu gaudium męstos consolans, tu sanitas mœstos letificans, tu status credentium rectè, tu infirmitas operantium bene, tu beatitudo perseuerantium ritè, sancta, pia, bona, iusta, Cassiodorus super psalterium. Crux est humilium inuicta tuitio, superborum abiectio, victoria Christi, perditio diaboli. infernorum destructio, cœlestium reformatio, mors infidelium, vita iustorum.

De beata Maria *Cap. 5.*

Maria an[illegible]la & ma[illegible] Dei.

GRego. in regist. Dũ vnigenitus Dei existens ante secula, ex Mariæ vtero natus est homo, inuestigabili miraculo, facta est, & ancilla hominis, per diuinitatem, & mater verbi per carnem. Idem. in moralib. loquens de verbo illo. Luc. 1. virtus altissimi obumbrabit tibi. Quia vmbra non aliter exprimitur nisi per lumen & corpus, virtus altissimi obumbrabit Mariæ, quia in eius vtero lux incorporea corpus sumpsit, ex qua videlicet obumbratione, omne in se refrigerium mentis accepit. Idem Christus non operante coitu, sed spiritusancto superueniente, conceptus est, natus, aũt materna viscera & fœcunda exhibuit, & incorrupta seruauit. Amb. de virginibus. Talis fuit Maria vt eius vnius vita, oĩum disciplina sit. Idem. Quicunque sibi Mariæ exoptat præmium, eius immitetur exemplum.

Resurge[illegible] Christus primo M[illegible] rię matri apparuit.

Idem. Vidit Maria resurrectionem, domini, & prima vidit, & credidit, vidit & Maria Magdalena, quamuis adhuc ista nutaret. Idem. Virgo erat Maria non solum corpore, sed & mente, quę nullo doli ambitu sincerum adulteraret affectum. corde humilis, verbis, grauis, animo, prudens, loquendi parcior, legendi studiosor, nõ in incerto diuitiarum, sed in prece pauperum spem ponens, intenta operi, verecunda sermone. Idem. Qñ lesit Maria vultu parentes? quando dissensit à propinquis? qñ fastidiuit humilem? qñ derisit debilem? qñ vitauit inopem? eos solum solita erat cetus virorum inuisere, quos misericordia nõ erubesceret, non præteriret verecundia.

Iamaria [illegible] hil [illegible]

Idem. Nihil toruum in oculis Mariæ, nihil in verbis procax, nihil in actu verecundum, non gestus fractior, non incessus lasciuior, non vox petulantior, vt ipsa corporis species, simulacrum fuerit mentis figura probitatis Augu. cõtra quinque hæreses. Sicut in transitu Mariæ non est corrupta virginitas, sic in ea nõ est maculata maiestas, Idem. Vnde sordes in Maria, que nec concipiendo libidinem, nec pariendo passa est dolorem? vnde sordes in domo ad quam nullus habitator accessit? solus ad eã fabricator eius & dñs venit. Idẽ Eua inobediens meruit pœnã, Maria obediendo cõsecuta est gratiã, illam gustando prohibitum maledicta, hæc credendo angelo benedicta.

Fide prius quam car[illegible]ne verbum concepit.

Idẽ de virginitate. Beatior Maria percipiendo fidẽ Christi, q̃ concipiendo carnem Christi. Idẽ. Materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi fœlicius Christũ corde quàm carne gestasset. Ipsa quoq; virginitas iõ gratior, & acceptior, quia non eã conceptus Chistus viro violaturo quam conseruaret, ipse præripuit, sed priusquã conciperetur, iã Deo dicatã, de qua nasceretur elegit. Idẽ. Qũo, inquit, fiet istud? qm virum non cognosco? Quod profecto nõ diceret nisi Deo virginẽ se ante nouisset.

Virginita[illegible]tem Deo vouerat.

Sed quia hoc Israelitarũ mores adhuc recusabant, desponsata est viro iusto, non violenter ablaturo, sed potius contra violentos custodituro, quod illi iã nouerat. Idem in ser. Vera ratione censeo, confitendũ Mariã in Christo & apud Christũ esse. In Chisto, quia in ipso viuimus mouemur & sumus. Apud Christũ, gloriosæ ad æternitatis gaudia assumptam, benignitate Christi honoratius susceptã cæteris, atq; ad cõem vtilitatem non esse adductam post mortẽ, putredinis videlicet vermis & pulueris. Beatus Bartholomęus vt habetur in legẽda. Hæc prima inter fœminas hoc constituit in corde suo vt diceret Deo. Domine offero tibi virginitatem meam, cum hoc à nullo homine, nec verbo didicisset, nec exẽplo ad imitationem inuitata fuisset. Hiero. in ser. Sicut in comparatione Dei nemo bonus, ita etiam in comparatione matris domini nulla fœminarũ inuenitur perfecta, quamuis virtutibus eximia cõprobetur. Idem. Totam repleuerat spiritus sancti gratia, totam incanduerat diuinus amor, ita vt in ea nihil esset, quod mundanus violaret affectus, sed ardor continuus & ebrietas perfusi amoris. Idem. Quicquid in Maria gestũ est, totum puritas & simplicitas, totũ veritas & gratia fuit, totum misericordia, & iustitia quæ de cœlo prospexit.

Marię virgin. martyrium.

Idem. Maria quia mente passa est, plus quàm martyr fuit. Nimirũ quoniã eius dilectio amplius fortis quàm mors, quia mortem Christi suam fecit. Idem. Si spiritu Dei omnis virtus angelorum constat, Beatam & gloriosam Virginem, in quam superuenit spiritu sanctus & Deus totus (ita vt portaretur nouem mensibus in eius vtero) creditur ampliora promeruisse virtutũ priuilegia, & percepisse gratiam præ angelis. Idem. Si in domo patris mansiones multæ sunt, credimus splendidiorem domum matri filium præstitisse, quàm olim ædificauit sibi domũ subnixam columnis septẽ. Ioan. Chrys. super Matth. O inestimabilis laus Mariæ, magis credebat Ioseph castitati eius quàm vtero eius, & plus credidit gratiæ quàm naturæ. Conceptionem manifestam videbat, & fornicationem suspicari non poterat, possibilius esse credebat mulierem sine viro posse cõcipere, quàm Mariam posse peccare.

Modestia.

Idem. Comẽsatrix aut vinolenta nunquam Maria fuit, non leuis, nõ ociosa, non cantatrix, non turpium verborũ amatrix, sicut solent plerunq; puellæ, quæ libenter talia, aut loquuntur, aut audiunt, non super virum oculos suos extulit, aut infixit aspectum. Isido. de no. test. Maria quæ interpretatur domina siue illuminatrix, clara stirpe Dauid, virga iesse, ortus conclusus, fons signatus, mater domini, templum Dei viui, sacrarium spiritu sancti. Beda in homil. Iure angelico aspectu simul & affatu meruit perfrui, quæ angelicam vitam studuit imitari. Idẽ.

Humilitas.

Decebat vt sicut, per superbiam Euæ, mors intrauit, ita per humilitatem Mariæ, panderetur introitus vitæ. Ioan. Damas. in lib. su. Maria in domo Dei plantata, & impinguata spiritusancto, vt oliua fructifera omnis virtutis habitaculum facta est, ab omni vitæ huius vitio & carnali desiderio mente desistens, & ita virginem animam obseruans cum corpore, q decebat eam Deum in sinu suo suscipere. Bernar. super Cantica. Sagitta electa est amor Christi, quæ Mariæ animam non modo confixit, sed etiam totaliter pertransiuit, vt nullam in pectore virginali particulam vacuã amore reliquerat, sed toto corde, tota anima, tota virtute diligeret, & esset gratia plena.

Maria nostrum asilum.

Idem super Missus est. In periculis, in angustijs, in rebus dubijs, Mariam cogita, Mariam inuoca, non recedat ab ore, nõ recedat à cordẽ, & vt impetres orationis suffragium non deseras cõuersationis exemplum. Ipsam enim sequens non deuias, ipsam rogans non desperas, ipsam cogitans nõ erras, ipsa te tenente non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non fatigaris, ipsa propitia securus ad gratiam peruenis.

Pulchrę figurę virginis.

Idem. Quod Moysi monstratum est in rubo & igne. Aaron in virga & flore. Gedeon in vellere & rore, hoc aperte Salomõ præuidit in forti muliere & eius precio, apertius præsciuit Hieremias de fœmina & viro, apertissimè Isaias declarauit de virgine & Deo, & Gabriel tandem exhibuit ipsam virginem salutando.

Gen. 3.

Idem. ipsa conteret caput tuum, &c. Cui hæc victoria seruata est nisi Mariæ, ipsa proculdubio caput contriuit venenatum, quæ omnimodã maligni spiritus suggestionẽ tàm de carnis illecebra, quàm de mẽtis superbia deduxit ad nihilum. Idẽ. Audi filia & vide, &c. Inclinauit Maria aurem suam, videlicet ad obedientiam, & cor suum ad disciplinam, & oblita est populum suũ & domum patris sui, quia nec populum augere prolis successione, nec domui patris sui relinquere curauit hęredẽ, sed quicquid honoris in populo, quicquid de paterna domo rerum terrenarum habere potuisset, omnia arbitrata est quasi stercora, vt Christum lucrifaceret. Idem. Ipsa est nobilis illa stella ex Iacob orta, cuius radius vniuersum orbẽ illuminat, cuius splendor in supernis præfulget & inferos penetrat, terram etiã perlustrans, & calefaciens magis mentes quàm corpora, fouet mentes & excoquit vitia.

Marię sanctitas.

Idem in epistola. Fuit proculdubio mater domini ante sancta quã nata, nec fallitur omnino sancta Ecclesia sanctum reputans ipsum natiuitatis diem. Idem. Decuit regina virginũ singularis priuilegio sanctitatis absq; omni peccato ducere vitam, quæ dum peccati mortisq; pareret peremptorẽ, munus vitæ & iustitiæ omnibus obtineret. Idẽ. Si ante conceptum suum sanctificari minime potuit, quoniam non erat, sed nec ipso conceptu propter peccatum quod inerat, restat q post conceptum in vtero iam existens, sanctificationem accepisse credatur.

Misericordia.

Idẽ. in sermone. Sileat misericordiam tuam o beata virgo, si quis inuocatam eam in necessitatibus suis sibi meminerit defuisse. Nos quidem seruuli tui cæteris in virtutibus cõgaudemus tibi, sed in hac potius nobisipsis. Laudamus enim virginitatẽ tuam, & humilitatẽ miramur, sed misericordia miseris sapit dulcius, quia misericordiam cõplectimur charius, recordamur sæpius, & crebrius inuocamus. Hæc est enim illa quæ totius mundi reparationem obtinuit, & salutem omnibus impetrauit. Idem. Quis misericordiæ tuæ o benedicta, longitudinem, latitudinem, sublimitatẽ & profundũ queat inuestigare? Nam longitudo eius vsque ad nouissimũ diem inuocantibus eam subuenit vniuersis. Latitudo eius replet orbem terrarum, vt tua quoq; misericordia plena sit omnis terra. Sic & sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationem. Et profundum eius sedentibus in tenebris & in vmbra mortis obtinuit redemptionem. Idem. Maria omnibus omnia facta est, sapientibus & insipientibus copiosissima charitate debitricem se fecit, omnibus misericordiæ sinũ aperuit, vt de plenitudine illius accipiant vniuersi, captiuus redemptionem, eger curationem, tristis consolationem, peccator veniam, iustus gratiam, angelus lætitiam, denique tota trinitas gloriam, filij persona, carnis humanæ substantiam. Idem. Fuit beata virgo fortis in proposito, temperans in silentio, prudens in interrogatione, iusta in confessione.

Maria arbor vitę.

Idem. In te sola beata virgo rex ille diues & prædiues exinanitur, & excelsus humiliatur, & immensus abbreuiatur, & ab angelis minoratur, verus denique Deus & Dei filius incarnatur. Sed quo fructu? Nempe vt omnes eius paupertate locupletemur, eius humilitate subleuemur, eius minoratione magnificemur, eius incarnatione adhærentes Deo, incipiamus vnus esse spiritus cum eo. Idem. Mariam salutans angelus, non solum plenam gratia, sed etiam adhuc superuenturum in eam asserit spiritum sanctum. Ad quid nisi vt aduenientem iam spiritu plena sibi, eodem superueniente nobis quoque superplena & supereffluens fieret. Idem. Aduocatam præmisit peregrinatio nostra, quæ tanquam iudicis mater, & mater misericordiæ, suppliciter & efficaciter salutis nostræ negocia pertractabit. Idem. Filioli Maria peccatorum scala, Maria mea maxima fiducia est, hæc tota ratio spei mei. Quid enim? Potest ne filius aut repellere te, aut sustinere

Universidad de Deusto Biblioteca

repulsam non audire, aut non audiri filius? Neutrum planè. Inuenisti, ait angelus, gratiam, & sola est gratia qua egemus. Idem. Non in sola Mariæ taciturnitate cō mendatur eius humilitas, sed euidentius resonat in sermone. Audierat, quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei, & nihil aliud quàm ancillā eius se esse fatetur. Ansel. de conceptu virginali. Decebat enim vt illius hominis conceptio de matre purissima fieret, vt ea puritate quam maior sub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret, cui Deus pater vnicum filium quem de corde suo æqualem sibi genuit, & tanquam seipsum diligebat, ita dare disponebat. Idem in libro orationum. Sicut o beatissima omnis à te auersus & à te despectus necesse est vt intereat, ita ad te omnis conuersus & à te respectus impossibile est, vt pereat. Idem. O fœmina mirabiliter singularis, & singulariter mirabilis, per quā elementa renouantur, inferna remediantur, homines saluantur, angeli reintegrantur. O fœmina plena & super plena gratia, de cuius plenitudinis exundantia respersa sic reuirescit omnis creatura. O virgo benedicta per cuius benedictionem benedicitur omnis creatura, non solum creatura à creatore, sed etiam creator à creatura. Idem circa soliloqui. Loquar domina, beneficijs tuis plenum esse mundum, inferna penetrant, cœlos superāt, per plenitudinem enim gratiæ tuæ, & quæ in inferno erant se lætantur liberata, & quæ supra cœlum sunt, se gaudent restaurata.

Mariç innocentia.

De angelis. Cap. 6.

GRego. in moral. Nisi angeli quædam nobis interna nuntiantes ad tempus, ex aere corpora sumerent, exterioribus profectò nostris obtutibus non apparerent, nec cibos cum Abrahā caperent, nisi propter nos solidum aliquid ex cœlesti alimento gestarent. Idem. Diuinitatis celsitudinem quamuis subleuatæ videant, nec virtutes tamen angelicæ comprehendunt. Idem. Certa angelorum ministeria dispensandis quibusque gentibus sunt prælata. Idem. In hoc est nunc natura angelica à nostræ naturæ conditione disiuncta, ꝙ nos & loco circunscribimur, & cæcitatis ignorantia coarctamur, angelorum verò spiritus, loco quidem circunscripti sunt, sed tamen eorum scientiæ longe super nos incomparabiliter dilatantur, interius quippe exteriusq; sciendo distenti sunt, quia ipsum fontem scientiæ contemplantur. Idem in homil. In hominibus omne iudicium per angelos exhibetur. Aug. de ci. Dei. Sancti angeli quorū societati & congregationi in hac peregrinatione laboriosissima suspiramus, sicut habēt permanendi æternitatem, ita cognoscendi facilitatem, & requiescendi fœlicitatem. Ioan. Chryso. in sermone. Factum est vt moreretur mendicus, & deportaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Tantæ pœnæ pauperis sic repentè delitijs commutantur, vt portaretur ab angelis, & induceretur in paradisum, ne saltem ambulans pauper Lazarus laboraret, portatur post tantos labores, quia prius defecerat, & portatur ab angelis. non enim suffecerat ad portandum pauperi vnus angelus, & propterea plures veniunt vt chorum lætitiæ faciant. Idem super epistolam ad Heb. Intellige quantus honor nobis existit, vt ad nos sicut ad amicos ministros angelos suos destinet Deus, quamuis enim multum intersit inter angelos & homines, propinquos tamen nobis eos fecit Deus, quia nostræ saluti student, propter nos discurrunt, nobis suo funguntur officio. Isidorus de sum. bo. Inest angelis mutabilitas in natura, sed facit eos incorruptos charitas sempiterna. Idem. Inter angelos distantia potestatum est, & pro graduum dignitate ministeria eisdem sunt distributa, alijsq; alij præferuntur tam culmine potestatis quàm scientia veritatis.

Angeli in corporibus assumptis apparent.

Quomodo localiter sint.

Ministerium.

Gratia, & dignitatū gradus.

Hiero. infra in capitulo de homine. Magna dignitas. Bernar. super Cantica. Gaudent angeli in conuersione & pœnitentia peccatorum, salutem hominum sitientes, lachrymæq; pœnitentium vinum eorum. Idem. Non ambigo quin angeli gratanter in palatio colligant, quem tam gratanter in sterquilinio visitant. Denique lætati sunt in conuersione peccatorum, & in assumptione premiorum non agnoscent? Idem in epistola. O si quis haberet oculos apertos, quos orando, Propheta puero reuelauit, videret proculdubio quemadmodum præueniunt Principes coniuncti psallentibus, in medio iuuencularum tympanistriarum, videret (inquam) qua cura, quove tripudio, intersunt cantantibus, assunt orantibus, insunt meditantibus, supersunt quiescentibus, ordinantibus & procurātibus præsunt. Idem super Qui habitat. Quid sub tantis custodibus timeamus? nec enim superari, nec seduci, minus autem seducere possunt qui custodiunt nos in omnibus vijs nostris, fideles enim sunt, prudentes sunt, potentes sunt. Glo. Prouer. 25. Quotidie angeli de terra longinqua, id est de superna patria descendentes, in mundo iustos, vel inter tentationes spe cœlestium roborant, vel finito certamine ad palmam retributionis inducunt. Glo. Nume. 25. Adest vnicuique nostrum angelus bonus, qui regat, moneat, qui pro actibus nostris corrigendis, & miserationibus nostris exposcendis, quotidie videat faciem Dei. De distinctione nouem ordinum. Grego. in homil. Hi qui minima nunciant angeli, qui verò suprema annunciant archangeli vocantur, hinc est quod ad Mariam virginem non quilibet angelus, sed Gabriel archangelus mittitur. Virtutes vocantur hi nimirum spiritus per quos signa & miracula frequenter fiunt. Potestates vocantur hi qui hæc potentius in suo ordine perceperunt, vt eorum ditioni virtutes aduersæ subiectæ sint, quorum potestate refrenantur, ne corda hominum tantùm tentare præualeant quantùm valeant. Principatus quoque vocantur, qui & ipsis quoque bonis angelorum spiritus præsunt, qui subiectis alijs, dum quæcunq; sunt agenda disponunt, eis ad explenda diuina mysteria principantur. Dominationes vocantur, qui etiam potestates principatuum dissimilitudine alta transcendunt. Ea ergo angelorum agmina quæ mira potentia præeminent pro eo quòd eis cætera ad obediendum subiecta sunt, dominationes vocantur. Throni quoque illa agmina sunt vocata, quibus ad exercendum iudiciū, semper Deus omnipotens præsidet. Et sublimiora illa agmina ideo Cherubin vocata sunt, quia tanto perfectiori scientia plena sunt, quanto claritatem Dei vicinius contemplantur, vt secundum creaturæ modum eo plenius omnia sciant, quo visioni conditoris sui per meritum dignitatis appropinquant. Seraphin autem ardentes vel incendentes vocantur, quæ quia sic Deo coniuncta sunt, vt inter hæc, & Deum nulli alij spiritus medij intersint, tanto magis ardent, quanto hunc vicinius vident. Idem in ea homel. Distinctè conuersationes singulorum hominum distinctis ordinibus congruunt, & in eorum sortem vel ordinem per conuersationis similitudinem deputantur. Nam sunt plerique qui parua capiunt, sed tamē hæc eadem parua pie annunciare fratribus non desistunt. Isti itaque in angelorum numerum currunt. Et sunt nonnulli qui diuinæ largitatis munere refecti, secretorum cœlestium summa non solum capere præualent, sed etiam alijs nunciare. quo ergo isti, nisi in archangelorum numerum deputantur? Et sunt alij qui faciunt mira signa, valenter operantur, quo ergo isti nisi ad supernarum virtutum sortem, & numerum congruunt? Et sunt nonnulli, qui etiam de obsessis corporibus malignos spiritus fugant, eosque

tute

Gaudent angeli de conuersione nostra.

Ordinum distinctio.

Distinctio ministeriorū ad [illegible] cationem angelorum.

tute orationis & vi acceptæ potestatis eijciunt, quo itaque isti per meritum suum nisi inter potestatē cœlestium numerum sortem sortiuntur? Et sunt nonnulli qui acceptis virtutibus etiam electorum hominū merita trāscendunt, cunque & bonis meliores sint, electis quoque fratribus principantur, quomodo ergo isti sortem suam nisi inter principatuum numerum acceperunt? Et sunt nonnulli, qui sic in semetipsis cunctis vitijs omnibusq; desiderijs & illecebris dominantur, vt ipso iure munditiæ dij inter homines vocentur. Quo ergo isti nisi inter numerum dominationum currunt? Et sunt nonnulli qui dū sibimetipsis vigilanti cura dominantur, dum se sollicita intentione discutiunt, diuino timori semper inhærentes, hoc in munere virtutis accipiunt, vt iudicare & regere alios possint, quorum profectò mentibus diuina contemplatio præstò est, in his velut in throno suo dominus præsidens, aliorū facta examinat, & cuncta mirabiliter de sua sede dispensat. Quid ergo isti nisi throni sui conditoris sunt? Quia vero Cherubin plenitudo scientiæ dicitur, & Paulo dicente didicimus, quia plenitudo legis est charitas, omnes qui Dei ac proximi charitate cæteris amplius pleni sunt, meritorum suorum sortē inter Cherubin numeros perceperunt. Et sunt nonnulli, qui supernæ contemplationis amore accensi, in solo conditoris sui desiderio anhelant, nil iam in hoc mundo cupiunt, solo æternitatis amore pascuntur, terrena quoque abijciūt, cuncta temporalia mente transcendunt, amant & ardent, atque in ipso suo amore requiescūt, amādo, ardent, loquendo & alios accedunt, & quos verbo tangunt, ardere protinus in Dei amore faciunt. Quid ergo istos nisi Seraphin dixerim, quorum cor in ignem conuersum lucet & vrit?

De homine. Cap. 7.

Dignitas hominis.

GRego. in home. Curremus fratres charissimi, ne qua nos immunditia polluat, qui in æterna pœnitentia & Dei ciues & angelis æquales sumus, vendicemus moribus dignitatē nostrā. Idem in moral. Ad hoc in paradiso homo positus fuerat, vt si se ad cōditoris sui obedientiam vinculis charitatis astringeret, ad cœlestem patriam angelorum quandoque sine carnis morte transiret, sic nanq; immortalis est conditus, vt si non peccaret, etiam mori non potuisset, atque ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua vel peccare, vel mori nō potuisset. Idē. Homo ab humo appellatus est, & quomodo valet esse sine macula, qui sponte sua ad infirmitatem concidit factus de terra? Idem. Non se desperet humana fragilitas, vnigeniti sanguinē consideret, & in precio suo conspiciat, quàm magna est, quæ tanti valet. Augu. de adulterinis coniu. Indignantur viri si audiant adulteros viros pendere similes adulteris fœminis pœnas, cum tanto grauius eos puniri oportuit, quanto magis ad eos pertinet, & virtute vincere, & exemplo regere fœminas Christianas. Idem de trinitate. Iustitiam sibi dare non potest homo, quam perditam non habet, hanc enim cum homo conderetur accepit, & peccādo vtique perdidit. Idem de libero arbitrio. Ex quo incipit homo præcepti esse capax, ex illo incipit posse peccare. Duobus autem modis peccat, antequam fiat sapiēs, si aut non se accommodet ad accipiendum præceptū, aut cum acceperit non obseruet. Idem de ciui. Dei. Infantia quidem hominis non à risu, sed à fletu orditur hanc lucem, quid malorum ingressa sit nesciens, prophetat quodammodo. Idē. Puer a ploratu incipit, nec ridere potest, propheta calamitatis, lachrymæ sunt testes miseriæ, non adhuc loquitur & iā prophetat. Erubescant cantatrices ibi non flere, vbi infans qui non

L[illegible]tas.

Miseria à natiuitate.

est vnius diei prædicat esse flendum. Idem super Gen. contra Manichæos. Omnium animalium corpora, siue quæ in aquis, siue quæ in terra viuunt, inclinata sunt ad terram, & non sunt erecta sicut hominis corpus, quo signatur etiam animum nostrum in superna sua, id est, in æterna spiritualia erectum esse deberi. Glo. Hiero. Matthæi, 18. Magna dignitas animarū, vt vnaquæque habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui angelum delegatum. Ioan. Chryso. super Matth. in hoc sumus imago Dei, vt quod bonum ei videtur & apud nos sit bonum, & quod ei malum videtur, & apud nos sit malum. Idem in sermone. Comparatus est ait Propheta homo iumentis insipientibus, & similius factus est eis. Peius est comparari quàm nasci. Naturaliter non habere rationem tolerabile est, verum ratione decoratum, irrationali creaturæ comparari voluntatis est crimen, non naturæ. Bernar. in medita. Tria in mēte mea inuenio per quæ Deum recolo, aspicio, concupisco. Sunt autem hæc tria, memoria, intelligentia, voluntas. Idem de consideratione. Homo natus ad laborem, non ad honorem, homo natus de muliere, & ob hoc cum reatu breui viuens tempore, ideoq; cum metu repletur multis miserijs, & propterea cum fletu, & verè multis, quia corporis & animæ simul. Idem. Attende, quid fuisti ante ortum, & quid es ab ortu vsque ad occasum, ac quid eris post hanc vitam. De primo, versus. Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opesque. Surripuere tibi, nosse quid sit homo. Post hominē vermis, post vermem fœtor & horror. Sic in non hominem, vertitur omnis homo. Idem. Ad imaginem & similitudinem Dei factus est homo. In imagine arbitrij libertatem, virtutem habens in similitudine, & similitudo quidem perijt, veruntamen in imagine pertransit homo, imago siquidem in gehenna ipsa vri poterit, non exuri. Idem. Quotquot degimus in regione vmbræ mortis, in infirmitate corporis, in loco tentationis, si diligenter aduertimus, triplici hic incommodo miserabiliter laboramus. Nam & faciles sumus ad seducendum, & debiles ad operandum, & fragiles ad resistendum. Vnde idem Bernardus. Si discernere volumus inter bonum & malum, decipimur: si tentamus facere bonum, deficimus: si conamur resistere malo, deijcimur & superamur. Nec mirum, quia vt dicitur in Iob. Non est potestas super terram, quæ possit ei comparari, scilicet aduersarij nostri. Boetius infra in capitulo de ignorantia, humanæ naturæ. Auctor de spiritu & anima. Anima est rationalis, concupiscibilis, irascibilis, per rationabilitatem habilis est illuminari ad aliquid cognoscendum infra se, supra se, in se, iuxta se. Cognoscit siquidem Deum supra se: se in se: angelum iuxta se; quicquid cœli continetur ambitu, infra se: per concupiscibilitatem & irrascibilitatem habilis est affici ad aliquid appetendum vel fugiendum, amandum vel odiendum, & ideo de rationabilitate omnis sensus animæ oritur, & de alijs omnis affectus.

Tres potentiç animç.

Homo imago Dei.

Iob. 41.

Tres virtutes animç.

De muliere. Cap. 8.

GRegorius in registro. Si hora eadem qua genuerat actura gratias mulier intret Ecclesiam, nullo peccati pondere grauatur, voluptas enim carnis non dolor in culpa est, in carnis autem commixtione voluptas est. Nam in prolis prolatione gemitus: Idem. Menstrua consuetudo mulieribus non culpa est, videlicet, quia naturaliter accidit. Idem. Si in menstrua consuetudine ad sacramentum dominici corporis & sanguinis accedere mulieres non præsumant, de sua recta consideratione laudandę sunt: dum verò percipiendo ex religiosæ vitç consuetudine eiusdem mysterij amore rapiuntur, reprimendę non sunt.

Natura in muliere nō est culpabilis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Idem. In Syna mõte dominus ad populum locuturus, priusquam eundem populum abstinere à mulieribus præcepit, & sic illic vbi dominus per creaturam subditã hominibus loquebat, tanta prouisione est munditia corporis requisita, vt qui verba Dei perciperent mulieribus mixti non essent, quantò magis mulieres quæ corpus domini omnipotentis accipiunt, custodire in se munditiam carnis debent, ne ipsa inestimabilis mysterij magnitudine grauentur. Aug. de ci. Dei. Quod fœmina Adæ ex eius latere facta est, etiã hinc satis significatum est, quàm sacra mariti & vxoris debeat esse cõiunctio. Idem de patientia. Nõ diabolus vxorem Iob. cum etiam filios abstulisset, tanquam nocendi imperitus reliquerat, quæ quantumesset necessaria tentatori iam in Eua didicerat, sed modò alterum Adam quem per mulierem caperet non inuenerat, cautior fuit Iob in doloribus, quàm Adam in nemoribus. Idem de decem cordis. Illa est casta, & sancta fœmina, & verè Christiana, quæ dolet fornicantem virum, & non dolet propter carnem, sed dolet propter charitatem. Idẽ de verbis domini. Quod dolendum est, multi viri vincuntur à fœminis, seruant fœminæ castitatem, quã viri seruare nolunt. Amb. de virgi. Saltat, sed adulteræ filia, quæ verò pudica, q̃ casta est, filias suas religionẽ docet, non saltationem. Ioan. Chryso. super Matth. 19. in origi. Quid est mulier, nisi amicitiæ inimica, ineffugabilis pœna, notorium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, mali natura, boni colore depicta, ergo si dimittere illam peccatum est, tenere autem viro tormẽtum est, necesse est, vt aut dimittentes adulterium faciamus, aut tenentes, quotidianas pugnas & amaritudines habeamus. Idem. Sexus muliebris incautus & mollis est. Incautus quidem, quia non omnia quæ videt, aut audit, cum sapientia & ratione considerat. Mollis autem quia facile flectitur, vel de malo ad bonum, vel de bono ad malum. Idem in ser. Quid est speciosa mulier? sepulchrum dealbatum, nisi fuerit casta, sobria, & pudica, pulchritudo autem est sine his virtutibus præcipitium patens, venenum insipientibus compositum. Idem super Ioan. Nihil fortius muliere religiosa & prudente ad deliniẽdum virum, & informandum eius animum ad quodcunque voluerit. Hiero. in epistola ad Occeanum, Ianua diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussio, nociuumq; genus fœminarum est, cum proximat stipula incendit ignem, flãmigero igne percutit, fœmina conscientiam pariter habitantis exurit, fundamentaq; mẽtium. Seneca in Prouer. Malo in consilio vincunt fœminæ viros. Secũdus Philosophus. Mulier est hominis confusio, insaturabilis bestia, solicitudo continua, inde sinens pugna, quotidianum damnum, castitatis impedimentum, domus tempestatis, adulterij vas, viri & cõtinentiæ naufragium, præcipuum prælium, animal pessimum, pondus grauissimum, aspis insatiabilis, humanum mancipium.

Viri, & vxoris sancta cõiunctio.

Imperfectiones fœminei sexus.

De christianis bonis. Cap. 9.

Perfectus christianus qualis.

GRegorius in moral. Ecce veritas clamat, nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Perfectus igit̃ Christianus quomodo debet res terrenas iurgando defendere, quas nõ præcipitur possidere? Itaque cum res proprias amittimus, si perfectè Deum sequimur, in huius vitæ itinere à magno onere leuigati sumus. Idem in regis. Christianum decet vt nobilem plus benignum quàm rigidũ, plus misericordem esse quàm districtum, & lucrũ de dãno alterius non expectare, sed recepti præcij sit sorte contentus, quatenus quicquid cesit pauperi omnipotens ei Deus multiplicata sicut promisit restitutione compenset. Aug. de verbis domini. Cum Christianus cœperit bene viuere, ac feruere bonis operibus, mundumq; contemnere, statim in ipsa nouitate operum suorum paritur reprehensores & contradictores frigidos Christianos. Si autem perseuerauerit, & eos superauerit persecutando, & non defecerit à bonis operibus, in idipsum illi iam obsequuntur, quod ante prohibebant. Idem de vita christiana. Hoc est sacrificium quod Deus super omnes hostias quærit & diligit, vt per iustitiæ nostræ opera nomen suum vbique laudetur, & Deus verus esse seruorum suorum actu & opere comprobetur. Idem. Non solum hæc à christiano quæritur vt malo careat, sed vt bonum exerceat. Isid. de ery. Non se glorietur Christianum esse, qui nomen habet, & facta non habet, vbi autem nomen secutum fuerit opus, certissime ille est Christianus, qui se factis christianum ostendit, ambulãs sicut & ille ambulauit, à quo & nomen traxit. Amb. in epistola. Omnis qui Christum recipit, sapiens est, qui autem sapiens est, etiã liber est, omnis igitur christianus, & liber, & sapiens. Ioan. Chry. in epist. Vnum tantummodo Christianus iudicat malum, solumq; formidat domini cœlestis offensam. Ber. in epist. Quid prodest Christum sequi, nisi contingat & consequi? ideo Paulus agebat. Sic curite vt comprehendatis, ibi tu christiane fige tui cursus profectusq; metam, vbi Christus posuit suam, factus est inquit obediens vsque ad mortem. Glo. Bede. Iacobi primo. Ne indignemini si mali in mundo florent, si vos parimini. Quia non est christianæ dignitatis in temporalibus exaltari, sed potius deprimi, mali nihil habẽt in cælo, vos nihil in mũdo, sed spe illius boni ad quod tenditis, quicquid in via contingat gaudere debetis. Glo. Eccle. 4. Mansuetudo hominem supernit, humilitas in se omnibus subijcit, decet autẽ Christianum æqualibus & inferioribus affabilẽ esse & mitem, senioribus humilem.

Virtus in contradictione patefit.

Fides sine operibus mortua.

Christianus nihil habet in mundo.

De christianis malis. Cap. 10.

GRegor. in moral. Multos peste propriæ prauitatis obsessos, sub Christiano nomine ipsa tranquillitas ecclesiasticæ pacis abscondit, quos tamen si leuis persecutionis aura pulsauerit, mox extra aream velut paleas tollit. Idem in Regis. Si veraciter christianus esses, plus Dei iudicium, quàm voces hominis timeres. Hier. infra in capitulo, De stultiloquio. De turpiloquio. Nõ flagito. Aug. de decẽ cordis. Qui nõ de futuro seculo cogitat, nec propterea christianus est, vt id qđ in fine Deus promittit accipiat, nondũ christianus est. Idem de vita christiana. Christi ille nõ famulus sed subsanator & irrisor est, qui eius se seruum dicit cui seruire dissimulat. Idem. Nõ in hoc nobis nomen tantũ ꝙ Christiani dicimur blandiamur, sed propter hæc etiã nos iudicãdos credamus, si nomen nobis frustra vendicemus alienũ. Isido. de sum. bo. Christianus malus secundum Euangelij doctrinam non viuit, & ipsam fidẽ quã verbo colit, adorta tentatione facile perdit. Bernar. super Cantica. Intestina & insanabilis est plaga Ecclesię, & ideo in pace amaritudo eius amarissima, sed in qua pace, pax est & non est, pax à paganis, pax ab hæreticis, sed non profecto à filijs. Vox plangentis Ecclesiæ etiam rẽpore isto. Filios enutriui & exaltaui, ipsi autẽ spreuerunt me, spreuerunt & maculauerunt me. Idem in ser. Nũc frustra clamat Christus de leuitate oneris sui, sine causa iugum suum suaue prædicat, quandoquidẽ & ab ipsis qui Christiano censentur nomine, onus diaboli, & iugum carnis atque sæculi huius delectabilius reputatur. Idem. Sicut ipsi Christum persequuntur qui ab eo vtique christiani dicuntur, amici tui Deus & proximi aduersum te appropinquauerunt & steterũt, cõiurasse videtur contra te vniuersitas populi christiani à minimo vsque ad maximum.

Frustra christianus dicitur, qui Christum non imitatur.

De prælatis bonis. Cap. 11.

Signi pastoris boni.

GRegorius in mora. Pia pastorũ mens quia nõ propriam gloriã sed auctoris quærit, ab omnibus vult adiuuari. Idem. Nolenti mihi atque renitenti cum grauesset altaris mysterium, etiam pondus est curæ pastoralis iniunctum. Idem in dyalo. Petri vicẽ & ligando & soluendo obtinẽt, qui locum sancti regiminis fide & moribus tenent. Idẽ in pasto. Rector semper cogitatione sit mundus, quatenus hunc nulla immunditia polluat, qui hoc suscipit officium, vt in alienis quoque cordibus pollutionis maculas tergat. Isaia. 52. Mundamini &c. Idem. Sit rector actione præcipuus, vt viæ viam subditis viuendo denunciet, & grex, qui pastoris vocem moresq; sequitur, per exẽpla melius quàm per verba gradiatur. Leui. 7. Isa. 60. Super montem excelsum. glo. Idem. Sit rector discretus in silentio, vtilis in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorẽ protrahit, ita in discretum silentium hos qui erudiri poterant in errore derelinquit. De primo. Numeri 19. Vas quod nõ. De secundo. Isa. 56. Canes muti. Idem. Sit rector singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus, vt & per pietatis viscera in se infirmitatem cæterorum transferat, & per speculationis altitudinem semetipsum quoque inuisibilia appetendo transcendat. Genes. 28. de angelis ascendentibus & descendentibus. Idem. Sit rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum iustitiæ erectus, vt & bonis in nullo se præferat, & cum prauorum culpa exigit potestatem sui prioratus agnoscat. Heb. 11. dicitur q̃ tria erant in arca, scilicet manna dulcedinis, virga disciplinæ, & tabulæ scientiæ legis. Idem. Tales sese qui præsunt exhibeant, quibus vt eorum subiecti occulta quæque sua prodere non erubescant, vt cum tentationũ fluctus parui tolerant, ad pastoris sui mentem, quasi ad matris suæ sinum recurrãt. Nota glo. Grego. in re. 7. d. Idem in glo. Exo. 28. Debet rector subtili examine bona malaq; discernere, & quæ vel quibus quando & qualiter congruant studiosè cogitare, nil proprium quærere, sed sua commoda propinquiorum bona reputare. Idẽ glo. Canti. v. Qui ad solicitudinem regendarum animarum se accingit, restat, vt quibus æterna prædicat, ad prouidenda quoque eis temporalium necessitatum subsidia inuigilet. Idem in homel. Causæ pensandæ sunt, & tunc ligandi atque soluendi potestas exercenda, videdum, quæ culpa, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam, vt quos omnipotens Deus per compunctione gratiam visitat, illos pastoris sententia absoluat, tunc enim vera est absolutio præsidentis, cum interni arbitrium sequitur iudicis. Idem in regis. Prælatorum bonitas, subiectorum salubris est regula. Idem. Sic nos fidelibus subditis tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filijs solent, quos & pro culpis verberibus feriunt, & tamen ipsos quos doloribus affligunt, & habere hæredes quærunt. Augu. de pasto. Glorientur pastores, sed qui gloriatur in domino glorietur, hoc est Christum in subditis pascere, hoc est in Christo pascere, hoc est propter Christum & propter subditos sibi non parcere. Idem. De bonis ouibus fiunt boni pastores. Idem. Habemus duo quædam, vnum ꝙ Christiani sumus, alterum ꝙ præpositi sumus, illud quod christiani sumus, propter nos est, ꝙ propositi sumus, propter alios est, in eo quòd Christiani sumus, attenditur vtilitas nostra, in eo quòd præpositi sumus, non nisi aliena. Amb. in pasto. Quod sumus professione, actione potius, quàm nomine demonstremus, vt nomen congruat actioni, & actio respondeat nomini, ne sit nomen inane, & crimen immane, ne sit honor sublimis, & vita procliuis, ne sit deifica confessio, & illicita actio, ne sit religiosus amictus & irreligiosus profectus, ne sit gradus excelsus, & deformis excessus, ne habeatur in Ecclesia cathedra sublimior, & conscientia sacerdotis reperiatur humilior, ne locutionem simulemus columbinam, & mentem habeamus caninam, ne professionẽ monstremus ouinam & ferocitatem habeamus lupinam. Idem de offi. Decet omnes censura frugalitatis continentiæ auctoritas, & maximè eũ qui honore præstat, ne præminentem virũ thesauri possideant sui, & pecunijs seruiat, qui præest liberis. Idem. Quomodo potes eum. iudicare consilio superiorem, quem videas inferiorẽ moribus, supra me debet esse, cui me committere paro. Ioan. Chry. Super Matth. Vis apparere sanctus, circa tuam vitam esto austerus, circa aliorum benignus, audiant te homines parua mandantem, & grauia facientem. Idem. Si erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam dare rationem, quàm propter crudelitatẽ succumbere pœnitentem. Isido. in Syno. Talẽ te redde subditis vt magis ameris quàm timearis, reuerentia enim ex amore procedit, odium vero timor efficit. Bernar. in epistola. Nec præceps eris in sententia, nec vehemens in vindicta, non in corrigendis remissior, non in parcendis seuerior, non pusillanimis in expectãdis, non superfluus in victu, non notabilis in vestitu, non citus ad promittendum, non tardus ad reddendum, non prodigus dator, non tenax ad largiendum. Idem. Non vos ẽlices, quia præestis & non prodestis, immo si non prodestis, vos infœlices putate, vt autem secure præsse possitis, subesse & vos si cui debetis non indigne mini, indignatio quippe subiectionis, prælationis reddit in dignum. Idem. Si rebus rariras præciũ facit, nil in Ecclesia Dei præciosius, nil optabilius est, bono vtiliq; pastore, nempe rara auis est ista. In alto non altum sapere, sed humilibus consentire, nil Deo charius, nil rarius apud homines. Idem. Sciant boni fideles q̃; præpositi languẽtium sibi creditam curam animarum, nõ pompam rerũ secularium, cumq; internum murmur cuiuspiam illarũ querulę vocis indicio deprehendunt, & si etiam in ipsos vsque ad conuitia & cõtumelias prorumpẽtes, medicos se & non dominos agnoscentes, parant confestim aduersus frenesim animæ, non vindictam sed medicinam. Idem infra c. de fama. Validos & constantes. Idem de præcep. & disci. Ponant præpositi metã obedientiæ subditorũ ex votis labiorum suorũ, non suorum desideriorum, monentes eos, nõ cogentes ad celsiora, cõdescendentes eis cum necesse fuerit ad remissiora, non cadentes cum eis ad deteriora. Idem. Nil me prælatus prohibeat eorum quæ promisi, nec plus exigat quàm promisi, vota mea non augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate. Idem de cõside. Præsis vt prouideas, vt consules, vt procures, vt serues, præsis vt prosis, præsis vt fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ad quid, vt des illis escam in tempore, hoc est vt dispenses non imperes. Idem. Si te agnoscis sapientibus & insipientibus non dominatorem sed debitorem, conandum summopere tibi & tota vigilantia considerandum, quomodo & qui non sapiunt sapiant, & qui desipuere, resipiscant. Idem in secunda parte epistolarum. Pascere tripliciter debemus, exemplo conuersationis, verbo prædicationis, fructu orationis, & pascere ad mandatum CHRISTI, vt nemo sibi hunc sumat honorem, sed qui vocatus fuerit à Deo tanquam Aaron. Idem in sermone. Quotiens prælatus pro vno ex minimis Dei spirituale studium intermittit, totiens pro eo spiritualiter animam suam ponit. Idem multa infra

Iudicium recti pastoris.

Officium Pastoris non proprium.

Prodesse debet qui præest.

Pascere.

Universidad de Deusto Biblioteca

de temperantia, de dignitate bona, de zelo, de solicitudine, de correptione, de æquitate.

De prælatis malis. Cap. 12.

Superbia mali pastoris insigne.

GRegorius in moralis. Vnusquisq; superbus rector toties ad culpam apostasiæ dilabitur, quoties preesse hominibus delectatur, honoris sui singularitate lætatur. Idem infra in capitulo de stultiloquio. De conuitatione. Sæpe qui in potestate sunt. Idem. Cum maiores ipsi voluptati deseruiunt, nimirum minoribus lasciuiæ frena laxantur.

Pastoris & gregis connexio.

Idem Hypocrita assumpto sanctæ conuersationis habitu filiorum custodiam deserit, & temporalia quæq; defendere etiam iurgijs quærit. Idē in regist. Ita sibi regentium merita connectuntur, & plebium, vt sæpe ex culpa præsidentium deterior fiat vita subditorum, & sæpe ex demerito plebium delinquat vita pastorum. Idem. Quod dicere pudet, & grauè tacere est, regendi rectores, & qui docendi sunt doctores, nec erubescunt videri, nec metuunt, ducatum animarum impudenter assumunt, quibus via omnis ductoris est ignota, & quò vel ipsi gradiantur ignari sunt. Idem de quodam abbate malo. Qui tot discipulos per suam negligentiam ad infernum duxit, reliquis nunquam præponi debuit. Augu. in epist. Omnis qui malè viuit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantum in ipso est, omnes occidit. Idem de ciuitate Dei. Illo pacis ordine quo alij alijs subiecti sunt, sicut prodest humilitas seruientibus, ita nocet superbia dominantibus. Idem de pastoribus. Sunt pastores, qui pastorum audire nomina volunt, pastorū officium implere nolunt.

Malus pastor se pascit, non oues.

Idem, Quisquis ita præpositus est, vt in eo ꝙ præpositus est gaudeat, & honorem suum quærat, & commoda sua sola respiciat, se pascit non oues. Idē. Parum est malis pastoribus, ꝙ oues languentes, & infirmas, & errantes, & perditas, non curant, sed etiā ipsas fortes, & pingues, necant quantum in ipsis est, & si illæ viuunt, de misericordia Dei viuunt, tamen quantum ad pastores malos attinet, occidūt, quomodo (inquis) occidunt? malè viuendo, malum exemplū præbendo. Bern. de consideratione. Monstruosa res est, gradus summus, & animus infimus, status supremus, & gressus minimus, sedes prima, & vita ima, lingua magniloqua, & manus ociosa, sermo multus, & fructus nullus, vultus grauis, & actus leuis, ingens auctoritas, & nutans stabilitas. Idem. Simia in tecto, rex fatuus in solio suo sedens. Idem in epist. Si instar mei qui ouis sum, pastor meus & ipse curuus graditur, vultum gerēs deorsum, & terram semper respiciens, ventri solum (ment ieiunus) pabula terrena quęritans, in quo discernimur? ventri si venerit lupus non erit qui præuideat, qui occurrat, qui eripiat. Idem super Cantica. Innumeros cernes simpliciter, ac sine quærela inter fratres conuersari, quos si fratribus præesse feceris, non solum inutiliter, sed & insipienter, & nequiter agere videbis. Idem. Non est hoc tempore ornare sponsam, sed spoliare, non est custodire, sed perdere, non est defendere, sed exponere, non est instruere, sed prostituere, nō est pascere gregem, sed mactare, & deuorare, dicente de

Psal. 13.

prælatis Domino. Qui deuorant plebem meam, vt cibum panis. Idem. Quomodo in pascua diuinorū educet eloquiorum greges dominicos pastor idiota? sed & si doctus quidem fuerit, non sit autem bonus, verendum, ne non tam nutriat doctrina, quàm vita sterili noceat. Idem. Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi, ministri Christi sunt, & seruiunt Antichristo, honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt, inde is quem quotidie vides meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus in cibis, & potibus.

Mira audacia ambigiosorū.

Idem. Miror audaciam plurimorum, quos non videmus de suis vineis colligere, nisi spinas, & tribulos, vineis tamen dominicis etiam se ingerere non vereri, fures sunt & latrones, non custodes, neque cultores in illis. Idem. De eis dico, qui animas regere susceperunt, quod sine miserabili gemitu dicendum non est, Christi opprobria, sputa, flagella, clauos, lanceam, crucem, & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligant in acquisitione turpis quęstus. Idem. Animarum nec casus reputatur, nec salus, non sunt profectò matres, qui cum sint de crucifixi patrimonio nimium incrassati, impinguati, dilatati, non compatiuntur super contritione Ioseph. Idem. Parum est nobis, infra in capitulo de obliuione. Idem. Quem dabis mihi de numero præpositorum, qui non plus inuigilet subditorum vacuandis marsupijs, quàm vitijs extirpandis? vbi est qui orando flectat iram Dei, qui prædicet annum placabilem Deo? leuiora loquimur, grauiora grauius manet iudicium. Idem in sermone. Vtinam nostri quicunque videntur hodie Pharisæi (fortè enim aliqui sunt) etiam si non facerent, saltem, dicerent quod oportet, vtinam qui sine sumptu euangelium ponere nolunt, ponerent vel pro sumptu: vtinam vel euangelizarent, vt manducarent. Idem de contemptu. O terribilis Deus in consilijs super filios hominū, frustra incipient miseri Prælati dicere montibus: Cadite super nos, & collibus cooperite nos, venient ante tribunal Christi, audietur populorū quærela grauis, accusatio dura, quorū vixere stipēdijs, nec diluere peccata, quibus facti sunt duces cæci, mediatores fraudolenti. Idē in cap. de ignorantia. Quādo excusare poterit. Glo. Matt. 24. Quā rarus est Domino seruiēs, oues Christi nō ad lucrū, sed amore Christi pascēs. Multa infra lib. 3. in cap. de honore, de zelo, de doctrina, de correctione, de remissione, de acceptione personæ.

De subditis. Cap. 13.

Humilitas, & obedientia boni subditi insignia.

GRegorius in moral. Cum subiectorum corda superbia instigat, hoc summoperè agere nititur, vt sua acta considerare funditus negligant, & semper tacitis cogitationibus, rectoris sui iudices fiāt. Idem. Dum salua fide res agitur, virtutis est meritum, si quicquid superior præcipit humiliter toleratur: debet tamen humiliter suggeri, si fortè valeat quod displicet emendari. Idem in registro. Seruorum Dei humilitas, in afflictionis tēpore debet apparere: qui verò se contra præpositos suos erigunt, profectò ostēdunt, quia serui Dei esse contemnunt. Idem. Qui paternæ adhortationis verba libenti animo suscipit, & in sinu cordis amplectitur, emendatorem se vitiorum fore, proculdubio profitetur.

Sententia pastoris, iusta, vel iniusta timenda est.

Idem in homil. Vtrum iustè, aut iniustè obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est, ne is qui subest, & tamē iniustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam, ex alia culpa mereatur. Idem. Pastor vel absoluere indiscretè timeat, vel ligare: is autem, qui sub manu pastoris est, ligari timeat iustè, vel iniustè, nec pastores sui iudicium temerè reprehendat: ne & si iniustè ligatus est, ex ipsa tumidè reprehensionis superbia, culpa quæ non erat fiat. Idem infrà in capitulo de disciplina. Tanto apud Dominū, &c. Isidor. de sum. bo. Melior est subiecta seruitus, quàm elata libertas. Idem in syno. Potiori gradui competentem reuerentiam tribue, & iuxta dignitatem vnicuique redde honorem Hieron. in capitulo de obedientia. Seruias fratribus. &c. Augu. de natura boni. Iniustum non est, vt improbis accipientibus nocendi potestatem, & patientia bonorum probetur, & malorum iniquitas puniatur. Idem de ciui. Dei. Iustis quicquid malorum ab iniquis dominis irrogatur, non est pœna criminis, sed examen virtutis: proinde bonus etiam si seruiat, liber est, malus autem etiam si regnet, seruus est: nec vnus hominis, sed quod est grauius, tot dominorum

minorum quot vitiorū. Ioannes Chrysost. super Matthæ. Propter bonos sacerdotes etiam malos honorate, ne propter malos etiam bonos contemnatis. Bernard. super cantica. Parum est esse subiectum Deo, nisi sis & omni creaturæ propter Deum: siue Abbati tanquam præcellenti, siue Prioribus, tanquam ab eo constitutis. Ego plus dico, subdere paribus, subdere & minoribus:

Matth. 3.

sic enim decet nos (inquit) Dominus, omnem implere iustitiam. Glo. Can. 2. Si subditi aliquid peccāt, propter quod doctores à quiete surgere cogantur, non tantum pœnam peccati illius incurrunt, sed etiam puniuntur pro inquietudine doctorum. Idem. Qui doctores cœlestibus intentos inquietare præsumit, etiam virtutes quas credebat se habere, perdit.

De prædicatoribus bonis. Cap. 14.

Quo animo ineunda sit prędicatio, ad imitationem Christi.

GRegorius in moral. A bonis prædicatoribus non causa victus prædicatio impenditur, sed causa prædicationis victus accipitur: & quotiens prædicantibus necessaria ab audientibus conferuntur, non solum de rerum munere, sed de conferentium gaudent mercede. Idem. Ille apud Deum magis in amore eius est, qui ad eius amorem plurimos trahit. Idem. Humani generis redemptor per diem miracula in vrbibus exhibeat, & ad orationis studium in nocte pernoctabat: vt perfectis videlicet prædicatoribus innuat, quatenus, nec actiuam vitam amore speculationis funditus deserāt, nec cōtemplationis gaudia, operationis nimietate penitus contemnant, sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos, loquentes refundant.

Boni prędicatoris energia.

Hieron. in orig. super Isaiam. Ille est doctor ecclesiasticus, qui lachrimas non risum mouet, qui corripit peccatores, qui nullum beatum, nullum dicit esse fęlicem. Aug. de doctrina Christiana. Qui dicendo nititur persuadere quod bonum est, nihil horum trium spernens, vt scilicet doceat, vt delectet, vt flectat, oret atq; agat, vt intelligenter, libenter, obedienter audiatur. Idē. Habet vt obedienter audiatur, quantacunque granditate dictionis, maius pondus vita docentis. Nam qui sapienter, & eloquenter dicit, viuit autē nequiter, erudit quidem multos, discendi studiosos, quamuis animę suæ sit inutilis. Ambr. de virginibus. Debet is qui docet, supra eum qui docetur excellere. Isidorus de sum. bo.

Simile.

Prius debet iustus prædicator bene agere, vt consequenter possit benè docere. Sicut enim in nūmismate, metallum, & figura, & pondus, perquiritur: ita in omni doctore ecclesiastico, quem sequatur, quid doceat, quomodo viuat, inquirendum est. Per qualitatem igitur metalli doctrina, per figuram sollicitudo patrum, per pondus humilitas designatur: qui ergo ab his tribus discrepauerit, non metallū sed terra erit. Bern. super cantica. Est funiculus triplex, qui difficile rumpitur, ad extrahendas animas de carcere Diaboli, & trahendas post te ad cœlestia regna, si rectè sentias, si dignè proloquaris, & si viuendo confirmes. Seneca in epistola. Eligamus non eos, qui verba magna celeritate præcipitant, sed eos, qui vita docent, qui cum dixerint quid faciendum sit, probant hoc ipsum faciendo, quod docēt: quid vitandum sit, nec vnquam in eo, quod fugiendū dixerunt depræhenduntur. Eum elige doctorem, quē magis admireris cum videris, quàm cū audieris. Multa libro tertio de doctrina, de coniunctione vitæ, & doctrinæ.

De prædicatoribus malis. Cap. 15.

Cur parū profit vitiosus prędicator.

GRegorius in moral. Mens concupiscentijs exterioribus occupata, diuini amoris igne non calet, & idcirco ad supernum desiderium inflammare auditores suos nequeunt verba, quæ frigido corpore proferuntur. Idem. Qui mandata Dei in memoria retinet, sed nequaquam facit, is in doctrinæ suæ verbis sententias quibus damnetur, tenet. Idem super Ezec. Turpe est nimis ibi nos negligendo cadere, vnde prædicando conati sumus alios leuare. Idem. Non facile prædicatio prædicatoris accipitur, si leuis in moribus esse videatur, & nulla erit maturitatis ostensio, si contrā aduersa non affuerit operis fortitudo. Idem in capitulo de conscientia mala. Scriptura sacra, &c. Idem in regis. Nimis iniquum est, si hi qui prædicatores humilitatis facti sunt, de vani nominis elatione glorientur: cum verus prædicator dicat. Mihi autem absit gloriari, &c. Idem.

Gal. 5.

Quod per linguam prædicamus, per exempla destruimus, dum iniqua docemus operibus, & sola voce ea quæ sunt iusta prætendimus, ossa ieiunijs atterrimus, & mente turgemus, corpus despectis vestibus tegimus, & elatione cordis purpuram superamus, iacemus in cinere, & excelsa suspicimus, Doctores humilitatis, Duces superbiæ, ouina facie, lupinos dentes abscondimus. Hiero. in epistola. Delicatus est magister, qui pleno ventre de ieiunijs disputat, accusare auaritiam, & latro potest, sacerdotis Christi os cum mente cōcordet.

In omnibus commendatur ne vita prędicantium discordet à lingua.

Idem. Nec rusticus, nec simplex frater ideo se sanctū putet, si nihil nouerit, nec peritus, & eloquēs lingua existimet sanctitatē. Multoq; melius est, ex duobus imperfectis rusticitatem habere sanctam, quàm eloquentiam peccatricem. Idem in origin. super Michæam. An non confusionis, & ignominiæ est, Iesum crucifixum magistrum pauperem, atque esurientem farsis prædicare corporibus, & ieiuniorum doctrinam rubente bucca tumentiq; ore proferre? si in Apostolorum loco, & ordine sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed & conuersationem quoque, & abstinentiam. Idem rigida vita. Infra de adulatione. Isidor. de sum. bon. Ad maioris culpæ cumulum pertinet, scire quenquam quod sequi oporteat, & sequi nolle quod sciat. Idem. Qui non viuit, sicut docet, ipsam quam prædicat veritatem, contemptibilem facit. Ioan. Chrys. super Mar. Non poterit excusari Doctor, cuius verba aliud sonant, aliud facta demonstrant. Idem de compunctione cordis. Docere & non facere, non solum nihil lucri, sed etiam damni plurimum confert: grandis enim condemnatio est componenti quidē sermonem suum, vitam verò suam, atque operam negligenti. Augu. in epis. Exaudi teipsum durissime, immanissime, surdissime Doctor, quid mihi lingua aurea, & cor ferreum? Idem de damnatione Dæmonum. In hominibus etiam vitæ bonæ præcepta videmus, pariter à iustis peruersisq; doceri. Nec obesse aliquid, immò, & prodesse ad maiorem notitiam famamq; veritatis, cum de illa etiam hi quicquid nouerint dicunt, qui & peruersis moribus contradicunt. Ber. in ser. Beati inquit pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur, considerate diligenter non pacidicos, sed pacificos commendari, sunt enim qui dicunt, & non faciunt, sanè quemadmodum non auditores legis iusti sunt, sed factores, sic non annunciatores pacis, sed actores beatificantur. Seneca in epistola. Hoc turpissimum est, quod nobis obijci solet verba nos fari, non opera tractari.

De prædicationem vsurpantibus. Cap. 16.

GRegorius in pastoral. Sunt nonnulli, qui solerti cura spiritalia pręcepta perscrutantur, sed quæ intelligendo penetrant, viuendo cōculcant, repentè docent, quæ nō operæ, sed meditatione didicerūt, & quod verbis prædicant, moribus impugnant.

Ante tricesimum annum, primatura est prędicatio.

Idem. Redemptor noster, cum in cœlis sit conditor omnium, & ostensione suæ potentiæ sit Doctor Angelorum, ante tricēnale tēpus magister fieri noluit hominū, vt videlicet præcipitatis, & vsurpātibus viā saluberrimi timoris

Universidad de Deusto Biblioteca

infunderet,cum ipse etiam, qui labi non posset, perfectæ vitæ gratiam, non nisi in perfecta ætate prædicaret.Idem super Ezech.Cum prima sunt adolescentiæ, vel iuuentutis nostræ tempora, nobis adhuc à prædicatione cessandum est,vt vomer linguæ nostræ proscindere non audeat terram cordis alieni, cum non habeat duriciem,& aciem incidendi. Idem. Adhuc nobis in infirmitatis confusione iacentibus,præberi non debet auctoritas prædicationis, sed cum iam in bono operæ surgimus,cum iam recti stare cæperimus,dignum est, vt ad lucrandum alios cum prædicatione mitti debeamus.Idem in moral. Infirma ætas etiam cũ rectè sentit,ad prædicãdum nõ debet incautè prosilire. Idẽ.,qui mundũ deserunt ad exteriora officia prouehi non debent,nisi per humilitatem diutius in eiusdẽ mundi contemptu solidentur.Isidorus de sum.bon. Quadrimoda est dicendi ratio, qua aut benè sentiendo, quod benè profertur,aut nihil sentiendo nihil dicitur,aut parũ sentiendo loquacitas sola ostentatur, aut optimè sentiendo,non eleganter profertur quod intelligitur. Bernardus super Cantica. Canales hodie multos habemus in Ecclesia,conchas verò per paucas, tantæ enim charitatis sunt per quos nobis fluenta cœlestia manant, vt ante effundere,quàm infundi velint, loqui quàm audire,paratiores docere quod nõ didicerunt, & alijs præesse gestientes,qui seipsos regere nesciunt. Idem. Publicè prædicare, nec monacho conuenit, nec nouicio expedit, nec non misso licet. Idem. Quod tuum est spargis, & perdis, si prius quam infundaris, tu totus semiplenus festines effundere, contra legem arans in primogenito bouis, & ouis primogenitum tondens. Nimirum vita absque salute quam alteri das te fraudas, cum sana vacuus intentione gloriæ inanis vento inflaris. Idem. Multi puritate neglecta,ante loqui quàm audire conati sunt,& aut grauiter errauerunt nescientes de quibus loquerentur, neque de quibus affirmarent,aut turpiter viluerunt, dum qui alios docerent, seipsos prius non docuissent. Idem in epistola.Docere nec indocto est in promptu,nec monacho in ausu,nec peccanti in affectu.Glo. Ecclesiastici.5.super illud.Si est tibi intellectus, &c.Sicut peccat, qui scit, & non vult docere proximum suum, sic qui nescit,& vult magister esse.

De negligentibus prædicationem. Cap. 17.

Qui talentum abscõdit,pœnas luet.

GRegorius in past. Quo reatu astringantur aspiciãt, qui dum peccantibus fratribus verbum prædicationis subtrahunt, morientibus animabus vitæ remedia abscondunt. Idem in c.de consensu proximorum. Mala,&c.Idem.Exod.32. Siquis est Domini, iungatur mihi.Grego.in pasto. Si ille Dei dicitur, qui ad ferienda vitia zelo diuini amoris excitatur, profectò se Dei esse denegat,qui inquantum sufficit,increpare vitam carnalium recusat.Bernard.super Cantica. Rem profectò proximi retines,si plenus virtutibus cum sis, forisq; nihilominus donis scientiæ, & eloquentiæ adornatus,metu fortè,aut segnitie,aut minus discreta humilitate, verbum bonum, quod posset prodesse multis,inutili,imò & damnabili ligas silentio, certè maledictus,qui frumenta abscondit in populo.

De auditoribus verbi Dei. Cap. 18.

Documenta audientium.

GRegorius in morali.Verba sapientiæ, quæ reprobi audiunt,electi non solum audiunt, sed etiã degustant:vt eis in corde sapiat, quod reproborum non mentibus,sed solummodo auribus sonat. Idẽ. Plerunque discipuli incassum bona audiunt, cum ex magistri vita mala, & exemplo destruuntur. Idem in capitulo, de sciẽtia mala quisquis à præceptis. Idẽ super Ezech. Quidam verbum Dei audientes, non audiunt, quoniam aurem ad sacrum eloquium ponunt, sed cor à mundi desiderijs non euellunt.Idem.Gloria prædicatoris, est profectus auditoris. Idem in homil. Cibus mentis est sermo Dei, & quasi acceptus cibus stomacho languente reijcitur, quando auditus sermo in ventre memoriæ non tenetur, sed quisquis alimenta percepta non retinet,huius profectò vita desperatur. Per vocem auditus non instruimur,quando mens interius per spiritum non iungitur. Idem super Ezech. Tutius veritas auditur,quàm prædicatur:quoniam cum auditur, cordis humilitas custoditur, cum autem prædicatur, vix non surripit cuiq; hominum quãtulacunq; iactantia, in qua vtiq; pedes affectionis,vel intentionis aliquantulum inquinantur.Idem in registro. Vtilis est semper docti viri allocutio, quia aut discit audiens, quod nescire se nouerat: aut cognoscit, quod est amplius id quod se,& nesciuisse nesciebat. Augustinus de vita beata.Si vos inuitos,& fastidientes alere conabor, frustra operam insumam.Idem de verbis Domini.In doctore inhonesta est causa, non facere quod præcipit obseruare,in discẽte verò audire velle, quod nolit implere.Idem de doctrina Christiana. Fit vt homines cũ non obedienter audiant,qui seipsum non audit, & Dei verbum quod eis prædicatur simul cum ipso prædicatore contemnant.Idem in Epistola.Ego cum amatores sæculi intueor,nescio, quando posit esse ad eorum animos sanandos oportuna prædicatio: quando enim res huius mundi velut prosperas habent, fastu suo respuunt salubres monitiones, & quasi anilem reputant cantilenam:quando autem in aduersis anguntur, magis conantur euadere,vnde ad præsens angũtur, quàm capere vnde curentur.Idem in sermone. Non minus reus erit,qui verbum Dei negligenter audit, quàm illæ qui negligentia sua corpus Christi in terram cadere permiserit.Bernar.in ser.Benignè audiendum est, deuotè suscipiendum, solicitè conseruandum quicquid ad animarum salutem pertinet, & non sicut verbum hominum,sed sicut verè est Dei verbum, siue sit illud consolatorium,siue comminatorium, siue etiam increpatorium audiatur.Glo.be.Apocalip.1. Illi soli beati sunt qui audiunt,& mente recondunt,vt operæ compleant,& opere impleant, vt vitam æternã posideant.

Nota.

De Episcopis. Cap. 19.

Eleemosyna Episcopis amica esse debent.

GRegor.in regist.Episcopus, cum loco mutet mentem,non sibi credat solam lectionem,& orationẽ sufficere,vt remotus ab alijs studeat sedere, & de manu nihil fructificare, sed largam manum habeat, necessitatem patientibus occurrat,alienam inopiam,suã credat: quia si hoc non habet, vacuum Episcopi nomen tenet.Idem. Tota mente fraternitas vestra se exhibere festinet in prosperis humilem, & in aduersis si quando adueniunt cum iustitia erectam, amicam bonis,contrariam peruersis, nullius vnquam faciem pro veritate loquentem præmens, misericordiæ operibus iuxta posibilitatem substantiæ insistens,& eisdem insistere etiam supra posse cupiens, infirmis compatiẽs, beneuolentibus cõgaudens, aliena damna propria deputans,de alienis gaudijs tanquã de proprijs exultans, in corrigendis vitijs sæuiens,in fouendis virtutibus auditorum animum demulcens, in ira iudicium sine ira tenens,in tranquillitate autem seueritatis suæ sententiam non deferens.Idem. Valde periculosum est animæ,temerè cuiquam manum imponere. Idẽ in pasto. Tantum debet actionẽ populi actio trãscendere præsulis,quantũ distare solet à grege vita pastoris,oportet nanque vt metiri sese sollicitè studeat, quanta tenendæ rectitudinis necesitate constringatur, sub cuius æstimatione populus grex vocatur. Isidorus de sum. bo. Desinat locum docendi suscipere, qui nescit docere:

Episcoporum documenta.

Nota.

Baculus pastoralis quid.

ignorantia quippe præsulum, vitæ non congruit subiectorum.Idem. Agnoscat Episcopus seruum se esse plebis, nõ Dominum.Idem de offi.Episcopo,dum consecratur,baculus datur, vt eius inditio subditã plebem vel regat,vel corrigat,vel infirmitates infirmorũ sustineat.Aug.ad Orosium.Sciat se non esse Episcopũ, qui preesse desiderat, non prodesse. Idem de ciuitate Dei.Episcopus nomen est operis non honoris.Scopos enim Grecè,Latinè superintendere possumus dicere: vt intelligat nõ se esse Episcopũ,qui præesse dilexerit, nõ prodesse.Idẽ in Ser. Nõ est Episcopi seruare aurũ, & reuocare à se mendicantis manum. Ambr. in past. Quantum præceteris gradus Episcopalis altior est,tantò,si per negligentiam dilabatur,ruina grauior est.Hiero.in Orig.,super sophoniam. Qui Episcopatum (inquit)desiderat,bonum opus desiderat:videte quid dixerit,opus,non dignitatem, si autem solum aspexerit dignitatẽ,citò corruet. Bern.in Epistola. In omnibus exemplo Apostoli honorificabitis ministerium vestrum, ministerium(inquam)non dominiũ,ipsum quidem honorificabitis,non vos,nam,qui quærit,quę sua sunt,se cupit honorari non ministerium.Honorificabitis autem non cultu vestium, non fastu æquorum,non amplis edificijs,sed moribus ornatis, studijs spiritualibus,ac bonis operibus. Idem.In omnibus actibus suis vel dictis nihil suum quærat Episcopus: sed tantũ aut Dei honorem,aut salutem proximorum, aut vtrunq;. Idem de considera. Domum Episcopi decet sanctitudo,decet modestia,decet honestas,& morũ disciplina.

Episcopus nomẽ operis.

De Sacerdotibus bonis. Cap. 20.

GRegorius in regis. Officij sacerdotalis est, vt viduis,ac maritali regimine desolatis impartiri solatia debeant, vt vnde in hoc mundo humano adiutorio priuantur, Sacerdotali tuitione posint remedia rẽperire.Idem. Redemptor noster ad Sacerdotis officium non querit aurum,sed animas. Idem.Lux gregis est flamma pastoris, decet enim Dominicum Sacerdotem,moribus,& vita clarescere,quatenus in eo tanquã in vitæ suæ speculo plebs commissa posit, & eligere, quod sequatur,& videre,quod corrigat. Idem. Est in illusione nocturna valde necessaria discretio, qua subtiliter pensari debeat,ex qua re mẽti acciderit dormiẽtis.Aliquando.n.ex crapula,aliquando ex naturę superfluitate,vel infirmitate,aliquando ex pręcedenti cogitatione contingit.Et quidem cum ex naturæ superfluitate, vel infirmitate euenerit, omnimodo hæc illusio non est timenda,quia hanc animus pertulisse magis dolendus est,quàm fecisse. Cum verò vltra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula grauãtur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen vsq; ad prohibitionẽ percipiendi sancti mysterij, vel missarum solennia celebrandi,cum fortaisè,aut dies festus exigit,aut exhibere ministerium(pro eo ꝙ Sacerdos alius in loco deest) ipsa necesitas compellit.Nam si assunt alij,qui implere ministeriũ valeant, illusio per crapulam facta à perceptione sacri mysterij prohibere non debet, sed ab immolatione sacri mysterij(vt arbitror)subtrahere se humiliter debet, si tamen dormientis mentem turpi imagine non concusserit,& infra. Si verò ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormienti,patet animo suus reatus,videt enim à qua radice inquinatio illa processerit,quia quod cogitauit sciens, hoc pertulit nesciens.Sed pensandum est,ipsa cogitatio vtrum suggestione tantum,an delectatione,vel quod maius est,peccati consensu acciderit.Augu.de Pœnitentia.Sacerdos cui oĩs profitetur peccator, ante quẽ statuitur omnis languor,in nullo illorũ sit iudicandus, quod ipse in alijs iudicare est promptus.Iudicãs.n.alium, qui est ab alijs iudicandus,condemnat seipsum. Idem de singularitate clericorum.Contemplamini quid sit populo sancto præesse,& considerate quale sit diuinis sacramenti insistere,altario enim placere debent,qui altario viuunt, & talis conuenit cura synceritatis sacramentis, qualia sunt sacramenta ipsa, quibus exhibent officia seruitutis,ne contra Dominum offendant ipsi quem tractãt, aut contra populũ incipiant impedire, quod prædicãt. Ambros. super Lu. Religionis insignia,arma sunt sacerdotis.Idem in Epistola. Sobriam à turbis grauitatem,ac seriosam vitam,& singulare pondus conuersationis,dignitas sibi vendicat sacerdotalis. Quomodo enim potest in exemplum obseruari à populo, qui nihil habet discretum à populo? nihil dispar in moribus à multitudine? Quid enim in te miretur, si omnia tua facta bona,in semetipso recognoscat existere? si nil in te aspiciat, quod vltra se inueniat, si ea quæ in se erubescit?in te quem reuerendũ arbitratur ostẽdat? Idem de offi.Sacerdotis est,nulli nocere:prodesse velle omnibus:posse autem solius Dei est.Isido.de Sum.bo.Sacerdotis prædicatio operibus confirmanda est, ita vt quod docet verbo, instruat & exemplo. Glo. Amb. Nõ facilè accusanda est persona tàm alti ordinis, cum sit vice Christi.

De pollutione nocturna.

Sacerdos sine crimine sit.

De excellẽtia vitę Sacerdotalis super plebem.

1.Tim.5.

De Sacerdotibus malis. Cap. 21.

GRegorius in homil. Cui rei similes dixerim sacerdotes malos,nisi aquæ baptismatis,ꝙ peccata baptizatorum diluens,illos ad regnũ cœleste mittit, & ipsa in cloacas descendit?Idem in Pasto. Si homo apud hominem, de quo minimè præsumit fieri intercessor,erubescit:qua mente apud Dominum intercessoris locum pro populo arripit, qui familiarẽ se eius gratiæ esse per vitæ meritum nescit?aut ab eo, quomodo alijs veniam postulat,qui vtrum sibi sit placatus ignorat?Idem in Regis. Durum est, & proculdubio à sacerdotis officiò alienum, personam positam sub necesitate negligere,& studio congregandi,indecẽter inhiare pæcunijs.Idem.Causa sunt ruinæ populi sacerdotes mali: quis enim se pro populi peccatis intercessor obijciat,si sacerdos qui exorare debuerat, grauiora cõmittat?Idem. In contumeliam sacerdotum est,de diuinis cultibus admoneri,quod enim ipsi debent exigere,turpiter exiguntur.Ambrosius in Sermo. Mẽdacium est, Sacerdotem,vel clericum se profiteri, & cõtraria huic ordini operari. Idẽ super Luc. Nihil in sacerdote tàm periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, ꝙ quod sentiat, non liberè denuntiare.Ioa. Chrys. super Matth. Verè magna confusio est sacerdotum, & omnium clericorum, quando laici inueniuntur fideliores eis & iustiores,quomodo autem non sit confusio, esse illos inferiores laicis,quos etiam æquales esse confusio est? Isido.de sum. bo.Sacerdotes populorũ iniquitate damnantur,si eos aut ignorantes non erudiãt,aut peccantes non arguant.Idem.Multi sacerdotes metu potestatis veritatem occultant, & à bono opere, vel iustitiæ prædicatiõe,rei alicui formidine, aut potestatis terrenæ auertuntur: sed eò (proh dolor)inde mettuunt, quia uel amore rerum sæcularium implicãtur,vel quia aliquo facinoris opere confunduntur.Hierony.in epistola.Vinolentos sacerdotes,& Apostolus damnat, & vetus lex prohibet: qui enim altario seruiunt, vinum & siceram non bibant. Sicera Hebræo sermone omnis potio nuncupatur,quæ inebriare potest. Idem.Peccator homo si ceciderit, rogabit pro eo sacerdos: pro sacerdotis lapsu quis rogaturus est? Idẽ in originali super Malach. Ad sacerdotis pertinet disciplinam interrogatum respondere de lege: qui si non doceat, & respondeat,& resistentes non conuincat, frustra iactat sacerdotis dignitatem,cuius opera non exhibet.Bernar. in Epi-

Ruina populi Sacerdotes mali.

Turpis metus longè sit à sacerdotibus.

Legis sciẽtia à sacerdote requiritur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in epistola. Cernitur in nonnullis sacerdotibus vestiũ cultus plurimus, virtutum aut nullus, aut exiguus. Idẽ in ser. Egressa est iniquitas à senioribus iudicibus tuis Domine, qui videntur regere populum tuum, nõ est iam dicere, vt populus sic sacerdos, quia sic nec populus, vt sacerdos, heu heu Domine Deus, quia ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in ecclesia tua primatum diligere, & regere principatũ. Idem de cõtemptu. In multis multipliciter regnat fornicatio, qui puritatis auctori impuro corde & corpore ministrantes, non verentur stare ante Angelũ Dei, qui secet me dios, & disperdat: sed omnino audent Agni immaculati sacras contingere carnes, & intingere in sanguine Saluatoris manus nepharias, quibus paulò antè (proch dolor) meretrices attrectarunt, sic & altaria circuire, sic & ecclesias frequentare, spalmos decantare, cum & eiusmodi laus sit execrabilis, & oratio fiat in peccatum.

De clericis. Cap. 22.

Qualis sit ordinandus.

GRegorius in Homi. Clericus admonẽdus est, quatenus sic viuat, vt exemplũ vitæ sæcularibus præbeat. Idẽ in regis. Ne vnquã hi qui ordinati sunt pereant, prouideri debet quales ordinentur: vt prius aspiciatur si vita eorũ continens in annis plurimis fuit si studium lectionis, si elee mosynæ amorem habuerint. Idem. Proculdubio Deus offenditur, si ad sacros ordines quisquam non ex meritò, sed ex fauore (quod absit) aut ex venalitate prouehitur. Idem. Qui post acceptũ sacrũ ordinẽ lapsus in peccatũ carnis fuerit, sacro ordine ita careat, vt ad altaris ministeriũ vlterius non accedat. Isido. in libro ethymolog. Cleros Græcè, sors vel hæreditas dicitur: propterea ergo dicti sunt clerici, quia de sorte sunt Domini, vel quia Domini partẽ habent. Hieronym. in epistola. Clerici vita Christi debet ornari ecclesia. Idem. Negotiatorem clericum, & ex inope diuitem factum, ex ignobili glorioſum, qua si quandam pestem fuge. Idem. Procuratores atq; dispensatores domorum alienarũ, atq; villarum, quomodo possunt esse clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? Idem. Ita age & viue in monasterio, vt clericus esse merearis: vt adolescentiam tuam nulla sor de commacules, vt ad altare Christi quasi virgo de thalamo procedas, & habeas de foris bonum testimoniũ. Fœminæ quæ nomen tuum nouerint, vultum nesciãt. Ambrosius in epistola. Tu quicunq; in clero es, Domini portio es, & possessio eius, noli recedere de Domini tui possessione, vt dicas Domino, possedisti renes meos, suscepisti me de vtero matris meæ: & illæ tibi quasi bono seruo dicat, transi, & recumbe. Augusti. de singularitate cleric. Cum Christus agnus innocens, imò ipsa cœlestis innocentia (quod est verius) tantum se contempserit pro ecclesia, vt eam sine macula, vel vlla ruga redderet illibatam: qualis est illæ clericus, cui ad hoc sponsa Christi committitur, vt pro vnius fœminæ amore, culpari totam ecclesiam patiatur? Ioannes Chrysosto. super Matth. Laici delinquentes, facilè emendantur: clerici autem si semel euaserint, inemendabiles sunt Bernard. de contemptu. Ve ve in domo Dei horrendum videmus. Quid? Idolatras ministrantes. Mentior, si non idolorum seruitus auaritia est. Si non quibusdam etiã venter suus, factus est Deus suus. Quod enim quisq; præ cæteris colit, id sibi Deum cõstituisse perhibetur. Idem. Res pauperum, non pauperibus dare, par sacrilegio crimine esse dinoscitur. Sanè patrimonia pauperum facultates sunt ecclesiarum, & sacrilegia eis, cupiditate surripitur, quicquid sibi ministri, & dispensatores, non vtique Domini, vel possessores, vltra victum accipiunt, & vestitũ. Idem in sermo. Dilatata videtur ecclesia, & ipse clericalis sacratissimus ordo super numerum multiplicatus est, verùm, & si multiplicasti gentem Domine, non magnificasti lætitiam: dum nihil minus appareat defecisse meriti, quàm numeri accesisse. Multa infra libro tertio, in capitulo de familiaritate.

Obligatio prælati ad ecclesiam.

Nota.

Sacrilegiũ est clericorum auaritia.

De beneficiatis. Cap. 23.

A clericis charitas laudãda, auaritia fugienda est.

GRegorius in regis. Sicut Ecclesia proprias res admittere non debet, ita eam rapacitatis ardore alienas inuadere, non oportet. Idem. Laudabile studium, & conueniens est Clerico, & religioso, terrenis gratam Deo pacem præferre Compendijs, & ex rebus transitorijs mansura semper charitatis lucra mercari. Idem loquens de illo verbo Ioannis. 6. Amen amen dico vobis, quæritis me non quia vidistis signa, sed quia ex panibus meis manducastis, & saturati estis. Per eorum personam Dominus illos intra sanctam Ecclesiã detestatur, qui per sacros ordines ad Dominum propinquantes, nõ in eisdem ordinibus virtutum merita, sed subsidia vitæ præsentis exquirũt: nec cogitant quid bene viuendo imitari debeant, sed quæ cõcupiscendo compendia sortiantur. Augu. in epistola. Si priuatim, quæ nobis sufficiant possidemus, non sunt illa nostra sed pauperum: quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis vsurpatione damnabili vendicamus. Augustin. de verbis Domini. Clericus si non contentus stipendijs fuerit, quæ de altario Domino iubente consequitur, sed exercet mercimonia, intercessiones vendit, munera libenter amplectitur, hic negociator magis potest videri quàm clericus. Bernard. super Cantica. Timeant clerici, timeant ministri ecclesiarum Dei, qui in terris sanctorum quas possident tàm iniqua gerunt, vt stipendijs, quæ sufficere debeant, minimè contenti, superbia quibus egendi sustentandi sorent, impiè sacrilegeq; sibi retinent, & in vsus suæ superbiæ, atq; luxuriæ victum pauperum cõsumere non verentur: duplici profectò iniquitate peccantes, eo q; & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus, & turpitudinibus abutuntur. Idem in epistola. Honores & dignitates ecclesiasticas non ignoro debere his qui eas dignè, & secundum Deum administrare, & velint, & possint. Et infra. Nec cuiquàm vel adulto plures in pluribus Ecclesijs habere licet, nisi dispensatorie quidem ob magnam, vel ecclesiæ necessitatem, vel personæ vtilitatem. Idem. Quicquid præter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Idem. Conceditur tibi, vt si bene deseruis, de altario viuas, non autem vt de altario luxurieris, vt de altario superbias, vt inde compares tibi frena aurea, sellas dipictas, calcaria deaurata, varia grisea; pellicea. Idẽ de contẽptu. Vè uè tibi clerice, mors in olla, mors in ollis carnium, mors in delitijs est, non modo quia secus introitũ delectationis posita esse cognoscitur, sed ob id maximè, quia populi peccata constat esse quæ comedis, ac si propria tibi minus sufficere viderẽtur: sollicitus esto tanquàm redditurus rationem, dignos pro eis gemitus fundere, dignos agere pœnitentiæ fructus. Idem. Quãdo poterit necessarijs esse contentus, qui eo animo introuit, vt stipendia clerici in vsus voluptatis, curiositatis, & vanitatis congreget, seruet, & expendat? triplex est ergo funiculus, qui difficilè rumpitur, hominem miserum in perniciem trahit, qui impurè intrat, indignè ministrat, & ipso fructu abutitur tẽporali. Idem. Non ordinauit Deus his qui euangelio seruiũt, de euã gelio quærere delitias, vel ornatum: sed viuere vtait Paulus, ex eo vt videlicet sint contenti alimenta corporis, non gulæ irritamenta, vel incentiua libidinis habere: & quibus tegantur, non quibus ornentur accipere. Idem. De altario (inquit) Apostolus viuat, non superbiat

Pluralitas beneficiorum detestanda.

Attende & time.

Necessaria cõceditur clericis non superflua.

perbiat, non luxurietur, deniq; non ditetur, non contra sancti cuiusquàm planè dignam omni acceptione sententiam ex clericatu ditior fiat, non sibi de bonis ecclesiæ ampla palacia fabricet mutans quadrata rotundis, nec loculos inde congreget, nec in vanitate, aut superfluitate dispergat, non exrollat de facultatibus ecclesiæ consanguineos, aut neptes, ne filias dixerim.

Ambitiosi repellẽdi sunt ab ecclesia.

De ambitiosis. Cap. 24.

GRegorius in Regis. Sicut is qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admouendus sic qui vltrò ambit, vel importunũ se ingerit, est proculdubio repellendus. Idem. Verecundũ nobis est, & dicere pudet, quia sacerdotes sibi ducatũ arripiunt, qui exordium religiosæ militiæ non viderunt. Idem. Ordinatè ad ordines accedendum est: nam casum appetit, qui ad summa loci fastigia postpositis gradibus per abrupta ascensum quærit. Idem in pasto. Nulla ars doceri præsumitur, nisi prius intenta meditatione discatur: ab imperitis ergo pastorale magisterium qua te meritatè suscipitur, quãdo ars artium est regimen animarum. Idem. Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & nõ cognoui. Gregorius in pastora. Ex se namq; & non ex arbitrio summi Creatoris regnant hi, qui nullis fulti virtutibus nequaquàm diuinitus vocati, sed sua cupiditate accẽsi, culmen regiminis rapiunt potius quàm assequuntur. Idem. Sacrum officium non solum diligit omnino, sed nescit, qui ad culmen regiminis anhelans in occulta meditatione cogitationis ceterorum subiectione pascitur, laude propria lætatur, ad honorem cor eleuat, rerum affluentiũ abũdantia exultat, Idem. Nescit laudem cum suppetit fugere, qui ad hanc didicit, cum deesset anhelare. Idem. Quod dicere puder, suprà in capitulo de prælatis malis. Isido. de summ. bono. Qui regimen sacerdotum contendit appetere, ante se discutiat, si vita honori sit congrua, q; si non discrepat, humiliter ad id quod vocarur accedat: reatum quippe culpa geminat, si quis cũ culpa ad sacerdotale culmen aspirat. Idem. Qui ad hoc conuersionem sanctitatis prærendit, vt alijs quandoq; præesse posit, iste non discipulus Christi, sed prauitatis Antichristi sectator existit: quia non pro Deo, sed pro sæculi honore portare studet crucis Christi contumeliam & laborem. Augustinus de ciuitate Dei. Locus superior sine quo Regi populus non potest, etiam si teneatur, & administrerur, vt decer, tamen indecenter appetitur. Idem de Trinitate. Homines diabolum tanto magis imitantur, quanto magis (neglecta vel ẽt perosa iustitia) potentiæ student, eiusq; vel adeptione lætantur, vel inflammantur cupiditate. Ambro. super Lu. Si Dominus Iesus propria deseruit, tu aliena cur quæris? Si creator omnium sæculi gloriam subeundæ paupertatis virtute cõtempsit, cur tu fastidias ad quod natus es? appetas quod indebitum est? cur ea, quæ ad vsum tibi diuturna esse non possunt, ad suppliciũ diuturna depoſcas. Caue insidias, caue fraudes. Idem. Ordinatio mundi à Deo, opera mundi à diabolo, ita etiã à Deo potestatum ordinatio, à malo ambitio potestatis. Idem. Sæpe quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia subuertere, facit ambitio criminosos. habet enim forensem gratiam, domesticum scelus, & vt dominetur alijs, prius seruit. Bern. de cõsideratione. O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torques, omnibus places, nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamẽ apud miseros mortales celebrius negotijs eius. An non limina Apostolorum plus ambitio, quàm deuotio terit? Idem super missus. Quotiens hominibus præesse desidero, totiens Deum meum præiere contendo, & tunc verè non sapio ea, quæ Dei sunt. Idem. Videas homines pecuniosos ad honores quosq; Ecclesiasticos peruolare, moxq; applaudere sibi sanctitate, vestium duntaxat mutatione, non mentium, & dignos se æstimare dignitate, ad quam ambiendo peruenerunt, quodque (si audeo dicere) adepti sunt numis attribuere meritis. Idem super Canti. O vtinam prælati tam vigiles reperirentur ad curam, quàm alacres currunt ad Cathedrã. Idem. Non probe satis præesse affectas, quibus prodesse non curas, & quorum non zelas salutem, subiectionem nimis ambitiosè vendicas tibi. Idem in Epistola. Ambitio mater hypocrisis, latebras amat, & tenebras quærit, lucis impatiens. Ambitio spurcum vitium in immo iacet, videt tamen omne sublime, sed videri ipsa refugit, nec mirum, optato namque necesse est careat, nisi caueat arbitros. Idem. Curritur in clero passim ab omni ætate, & ordine à doctis pariter, & indoctis ad Ecclesiasticas curas, tanquàm sine curis quisq; victurus sit, cum ad curas peruenerit. Idem super. Qui habitat. Radix iniquitatis ambitio, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, liuoris parens, vitiorum origo, criminis fomes, virtutum erugo, tinea sanctitatis, excecatrix cordium, ex remedijs morbos creans, generans ex medicina lãguorem. Idem. Omnes, quæ sua sunt quærunt, nõ quę Iesu Christi, ipsa quoque Ecclesiasticæ dignitatis officia in turpem quæstum, & tenebrarum negocia transiere, nec in his animarum salus, sed luxus queritur diuitiarum, propter hoc tendentur, propter hoc frequẽtant Ecclesias, missas celebrãt, psalmos decantant, pro Episcopatibus, & Archidiaconatus hodie decertatur, vt Ecclesiarum redditus in superfluitatis, & vanitatis vsus dissipentur. Idem de contemptu. Alius vndique circuit sedulus explorator, blanditur, obsequitur, si mutat, & dissimulat, miseraque sibi suffragia mendicare erubescit, manibus, & pedibus repens: si quomodo tãdem se ingerere queat in patrimonium crucifixi, & bona Domini, quæ sola ex omnibus inueniũtur exposita, nimirum peregrè profectus est, sed in plenissimo die, vt sua districtè repetat, rediturus. Idem. Vniuersos in ordinibus Ecclesiasticis cæterisque ad sanctuarium pertinentibus honorem quærentes proprium, aut diuitias, seu corporis voluptatem, postremò, quę sua sũt, non quæ Iesu Christi, manifestè prorsus, & indubitanter non ea, quæ Deus est charitas, sed aliena à Deo, & omnium radix malorum cupiditas introducit. Idem. Potentes potenter tormenta patientur. Ascendat superbia tua semper: sequere regem tuum, omne sublime videant oculi tui, festina multiplicare præbendas, inde ad Archidiaconatum euola, deinde aspira ad Episcopatum, nec ibi quidem requiem habituros, quoniã sic itur ad astra. Idẽ in sermo. O peruersitas, ò abusio filiorum Adam, qui cum ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi & leuiter ascendunt, & descendunt difficilius, parati ad honores, ad celsitudines graduum Ecclesiasticorum ipsis etiam Angelicis humeris formidandos. Idem. Curritur passim ad sacros ordines, & reuerenda quoque ipsis spiritibus Angelicis mysteria homines apprehendunt sine reuerentia, sine consideratione, neque enim signum regni cœlestis occupare, aut illius timent Imperij gestare coronam, in quibus auaritia regnat, ambitio imperat, sedet iniquitas, luxuria dominatur, superbia principatur.

Ambitio vile vitiũ.

Ambitionis epitheta:

Ambitiosorum studia.

Temeritas ambitionis.

Ambitiosus Antichristi est discipulus.

Ambitio crux.

De studentibus. Cap. 25.

GRegorius in Moralis. Idcirco nonnunquam studiosus tarditate intelligẽtiæ præmitur, vt eo, maiora præmia retributionis inueniat, quo magis in studio inuentionis elaborat. Idem. A feruore mentis, vel inter spiritales inimicos, vel inter carnales quoſq; proximos,

Universidad de Deusto Biblioteca

proximos,ipsi aliquo modo viuẽdi vsu veterascimus, & assumptæ nouitatis speciem fuscamus, à qua tamen vetustatæ quotidie si studia circunspectionis inuigilẽt orando,legendo,bene viuendo, renouamur.Idem super Ezech. Qui idcirco in sacro eloquio ea, quæ dignitatis sunt contemplatur, vt per hoc quod intelligit occupari ad quæstiones posit,quia non dulcedine quæsitæ veritatis sanari appetit, sed doctus videri, iste nimirum intellectus sui pennas desuper non extendit.

Studentiũ aius ad Deum dirigendus.

Idem. In verbis sacri eloquij iste debet studij nostri ordo seruari,vt hæc ideo cognoscamus, quatenus de iniquitate nostra compuncti,& cognoscentes mala,quæ fecimus,ipsa vitemus,ne alia faciamus, & cum iam ex magno vsu lachrymarum de peccatorum remissione cœperit esse fiducia, per verba Dei quæ intelligimus, ad vitam quoq; & alios trahamus.Idem in pasto. Valde inter humana verba cor nostrum defluit, cumq; indubitanter constet, quòd exterius occupationem tumultibus impulsum à semetipso corruat,studere incessabiliter debet, vt per eruditionis studium resurgat. Idem in regis. Dum his quibus edificamur initimur, locum sine dubio deceptionis excludimus. Hiero.in origi.super miche. Non æstimes in eo te placere Deo, si sermones (id est, scripturas illius) legas,tunc enim scripturæ prosunt legenti, si quod legitur,opere compleatur.Isido.de sum. bo. Lector strennuus potius ad implendum,quæ lægit,quàm ad sciendum erit promptissimus, minus enim pœna est nescire,quod appetas quàm ea quæ noueris,non implere. Idem in Synodo.

Ne fias magister, antequã discipulus.

Disce quod nescis,ne doctor inutilis inueniaris,antea esto auditor,postea doctor.Idem.In disputatione tolle certamen,tolle pertinacem vincendi defensionem, cede cito veritati,non contradicas iustitiæ. Idem.Disputare stude,non superare,plus dilige audire,quàm dicere,plus auscultare,quàm loqui.August.sermo.Multos reperimus negligẽtissimos iustitiæ, & auidissimos sapientiæ, hos docet scriptura diuina; peruenire non posse ad id, quod appetunt, nisi seruando quod negligunt,fili(inquit)concupiscens sapientiam,conserua iustitiam, & Dominus prębebit illam tibi. Augu.de Ciui.Dei.Philosophiæ est finis boni, nulla est igitur causa philosophandi,nisi finis boni, quamobrem,quę nullum boni finem sectatur,nulla philosophię secta dicẽda est. Idem de Trini. Nec pigebit me sicubi hęsito,

Augustini mira modestia.

quærere,nec pudebit me,sicubi erro, discere. Idem. Quisquis hæc legit, vbi pariter certus est, pergat mecum, vbi pariter hęsitat, quęrat mecum, vbi errorem suum cognoscit, redeat ad me, vbi meum cognoscit, reuocet me,& post,& hoc placitum primum atque tutum corã Dño Deo nostro cum omnibus gratũ, quia ea,quæ scribo legunt, & in omnibus scriptis meis maximè in his vbi quæritur vnitas Trinitatis Patris, & Filij,& Spiritusancti, quia nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid quæritur, nec fructuosius aliquid inuenitur.Idem de opere mona. Quæ est ista peruersitas lectioni obtemperare nolle,dum vult ei vacare, & dum id quod bonum est, diutius legatur ideo facere nolle,quod legitur.Bernar.super cantica. Scias quo ordine,quo studio,quo fine quęq; nosse oporteat. Quo ordine,vt id prius addiscas,quod est maturius ad salutem. Quo studio,vt id ardentius,quod est vehementius ad amorẽ. Quo fine,vt nõ ad inanem gloriã, aut propter curiositatem,aut aliquid simile, sed tantũ ad tuam,& proximi ædificationem, & ad Dei gloriã. Idem.Sunt qui scire volunt eo fine tantum, vt sciant, & turpis curiositas est,& sunt,qui scire volunt, vt sciãtur ipsi,& turpis vanitas est,& sunt item, qui scire volunt,vt scientiam suam alijs vendant, verbi causa,pro pecunia, & honoribus, & turpis quæstus est, sed sunt quoq; qui scire volunt, vt alios ædificent, & charitas est,& item,qui scire volunt,vt ędificentur,& prudentia est.

Pietatis studiũ vbi quęrendũ.

Idem in epistola. Falleris,filijs falleris, si te putas inuenire apud mundi magistros scientiã, quam soli Chri Discipuli .i. mũdi cõtẽptores Dei munere assequuntur,non.n.hanc lectio docet,sed vnctio: non litera,sed spiritus:non eruditio, sed exercitatio in mandatis Dei.Idem. Non rectè proditur ad scientiæ limẽ, nisi iustitiæ germen præcedat ad animam,ex quo formetur granum vitæ,& non palea vanæglorię.Idem in sermo.Pessimus mons inflans scientia, in quem tamẽ vsque hodie tanta videas concupiscentia plurimos repere filiorum Adam,acsi non nouerint, quantum pater illorum illius montis ascensu descenderit, immò quàm grauiter ceciderit, quantum tota deiecta sit, & conquassata posteritas.Sene. in Epistola. Tamdiu discendum est,quemadmodum viuas,quandiu viuas.

De aduocatis. *Cap. 26.*

GRego. super Ezechiel. Iustus aduocatus iniustas causas nullo modo accipit, nec verba dare pro iniustitia consentit. Idem super illud Iob. De conuallibus ista rapientes,cum singula,repperissent ad ea cum clamore currebant.

Iob.30. Moral.

In valle repertis singulis cum clamore occurrere, est subortis causarũ occasionibus, etiam pro parua stipe litigare.August.de verbis Domini. Vsq; adeo cupiditatis inoleuit malum, vt iam ex cõsuetudine vendantur leges,corrumpantur iura,sententia ipsa venalis sit, & nulla iã causa posit esse sine causa.Bereñ.de consideratione. Quottidiè perstrepunt in palacio leges,sed Iustiniani,non Domini.Idem, Certè lex Domini immaculata, conuertens animas,hę autem non tã leges, quàm lites sunt, & cauillationes subuertentes iudicium. Idem.Miror, quemadmodum religiosæ aures tuæ audire sustinent huiusmodi disputationes aduocatorum,& pugnas verborum,quæ magis ad aduersionem, quàm ad inuentionem proficiunt veritatis.Corrige prauum morem, & præcide linguas vaniloquas,& labia dolosa claude. Idem. Aduocati sunt, qui docuerunt linguas suas loqui mendacium, diserti aduersus iustitiam,eruditi pro falsitate,sapientes sunt, vt faciant malum,eloquentes, vt impugnent verum. Idem.Iniqua omnis appellatio, ad quam iustitiæ inopia non coegit appellare,non vt graues, sed si graueris licet.Idem.Qui non grauatus appellat,liquet quia aut grauare intendit,aut tempus redimere.

De religiosis bonis. *Cap. 27.*

GRego.in Regi.Expedit paruo incõmodo,à strepitu causarum seruos Dei quietos existere, vt & vtilitates collectæ per negligentiam non pereant & seruorum Dei mentes ad opus diuinum liberiores existant.Idem. Sicut veraciter aduersus religiosos dicta crimina,digna sunt vltione plectenda, ita ab illatis nihilominus sunt absoluendi,quando nullus eos culpæ reatus astringit.Aug.in regula. Non debent velle omnes quòd paucos vident, amplius non quia honorantur,sed quia tolerantur accipere, ne contingat detestãda peruersitas,vt in monasterio,vbi quantum possunt fiunt diuetes laboriosi, fiant pauperes delicati.Idem de moribus Ecclesiasticis.

Religionis laus

Quis non illos miretur,& prædicet,qui contemptis,atque desertis mundi huius illecebris,in communem vitam sanctissimam,& castissimam congregati simul ætatem agunt, viuentes in orationibus,in lectionibus, in disputationibus,nulla superbia tumidi,nulla peruicacia turbulenti, nulla inuidentia liuidi:sed modesti, verecundi, placati, concordissimam vitam,& intentissimam,in Deum grauissimum munus ipsi offerunt, à quo ista posse facere meruerũt? Isido.in lib. Ethimo. Religiosus(ait Cicero) à relego est appellatus,quia retractat,& tanquam relegit ea,quę ad cultum diuinum pertineant.

Religiosus à religando dictus, eo quòd post baptismũ in sua professione, christianę perfectioni strictiori vinculo religatur. Religiosa opera.

Idem de Sum.bo.Sancti viri funditus sæculo renunciantes, ita huic mundo moriuntur, vt soli Deo viuere delectentur: quantoq; ab huius sæculi conuersatione se subtrahunt, tantò internæ mentis acie præsentiam Dei,& Angelicę societatis frequentiam contemplantur. Bern.super Canti. Omnis in vobis,qui cæterorum infirmitates tam corporum,quàm animorum non solum patienter supportat,sed insuper.s.si valet, iuuat obsequijs, confortat alloquijs, informat consilijs: & si hoc forsitan non potest propter disciplinam, sollicitis saltem orationibus solatiari non cessat infirmos: omnis(inquam)qui talia operatur in vobis, bonum omnino inter fratres spargit odorem. Idem. Optimũ in moribus dixerim,qui in nullo prorsus aut resistat prioribus,aut in videat paribus,aut subiectis,vel desit in cura, vel in superbia pręsit,prelatis obediens,socijs congruens,subditis vtiliter condescendens.Idem in Epistola. Conuersari simpliciter inter fratres.Deo deuotus, magistro subditus,senioribus obediens, iunioribus obtemperans, Angelis placens,verbo vtilis, humilis corde mansuetus ad omnes.Idem in ser. Tu qui in congregatione es, benè viuis,si viuis ordinabiliter,socialiter,& humiliter: ordinabiliter tibi,socialiter proximo, humiliter Deo. Idẽ. Certum triumphati mundi testimonium est,si corpus castigas, & subijcias seruituti, ne perniciosa libertate seruiat voluptati,si fletui præbeas oculos magis,quàm curiositati,si deniq; spirituali dilectione flagrans, nulli dederis animum vanitati. Idem. Quoniam spectaculum facti sumus,& Angelis,& hominibus,seminemus hominibus exemplum bonum per aperta opera bona seminemus Angelis gaudium,per occulta suspiria sancta.Idem in congregatione positus, voluntates aliorũ tuis voluntatibus anteponas,vt non solum sine quęrela, sed etiam cum gratia maneas inter fratres, portans omnes,orans pro omnibus, vt & de te quoq; dicatur,

Humilitas, & charitas in religione fugant dęmones.

hic est fratrum amator. Idem Parum timet Diabolus ieiunantes,vigilantes, continentes, quia tam de istis, q̃ de illis multos traxit in laqueum ruinę:sed concordes, & vnanimiter viuentes in domo Domini, coniuncti Deo,& sibi per vinculum charitatis,hi dolorem,hi timorem,hi liuorem Diabolo ingerunt.

De religiosis malis. *Cap. 28.*

GRego.in Mora.Ex actione sæcularium confunditur actio religiosorum,dum illi etiam promittendo non seruant, quæ in præceptis audiunt, & isti viuendo ea custodiunt, in quibus nequaquam legalibus mandatis astringuntur. Idem. Sæpe nonnulli prauitatis apertè vias deserũt, sanctitatis habitum sumũt moxq; vt prima limina benè viuendi contigerint,obliti quid fuerint, affligi iam per pœnitentiam de perpetratis nequitijs nolunt,laudari autem de inchoata iustitia appetunt,præesse cęteris melioribus concupiscunt, quos plerunq; dum iuxta votum præsens prosperitas sequitur multò, quam prius fuerant de sanctitatis habitu peiores fiunt. Idem. Praui homines cultum religionis assumunt, & bonorum vitam sub despectis vestibus iniquis moribus præmũt. Item super Ezechiel. Sæpe quosdam videmus ad vocem prædicationis quasi ex conuersione compunctos, habitum nõ animum mutasse:ita,vt religiosam vestem sumerẽt, sed ante acta vitia nõ calcarent.Aug.in ca.de Ira.Melior est,&c. Idem de opere mona. Qui veram ostendit corporis

Ocio annexa est detractio.

infirmitatem, humanè tractandus est: qui autem falsam prætendit, & conuinci non potest,Deo dimittendus est.Idem.Vtinam isti, qui vacare volunt manibus, omnino vacarẽt & linguis,neq;.n.tam multos ad imitationem inuitarent si eis non tantum exempla pigra, sed etiam muta proponerẽt.Idem in Epistola. Ex quo Deo seruire cæpi,quomodo difficilè sum expertus meliores: quàm qui in monasterijs profecerunt: ita non sum expertus peiores, quàm qui in monasterijs ceciderunt. Isido.de Sum. bono. Atrociter in discusione diuini iudicij arguendi sunt,qui quod professione spoponderunt, opere implere contempserunt.Bern.super Missus. Illam qua sæculum deseruimus humilitatem deserentes,dum post hoc cogimur inepta denuò sectari studia sæcularium, canes efficiuntur reuertentes ad vomitum.Idem. Video (quod magis doleo)post spretam sęculi pompam nõnullos in schola humilitatis superbiam magis addiscere, ac sub alis mitis humilisque magistri grauius insolescere, & impatiẽtes fieri in claustro amplius, quàm fuissent in sæculo. Quodq; magis peruersum est,pleriq; in domo Dei non patiuntur haberi se contemptui, qui in sua domo,non nisi contemptibiles esse potuerunt, vt quia videlicet vbi à pluribus honores appetuntur.i.in sæculo, ipsi locum habere nõ potuerunt,nec meruerunt,saltem ibi honorabiles videantur vbi ab omnibus honores contemnuntur.Idẽ in Apolo. Quid facit superbia sub pannis humilitatis tuæ Domine Iesu, nunquid non habet, quo se palliet humana malitia, nisi vnde inuoluta est Saluatoris infantia?Idem in Epistola.Iungant se animis, qui iuncti sunt institutis,inuicem se foueant,inuicem se defendãt Pro. 18. inuicem onera sua portent. Ait.n.sapiens.Frater adiuuans fratrem,ambo consolabuntur. Quod si alterutrũ (quod absit)se corroserint,& momorderint, non ne simul ambo desolabuntur?Idem. Qui debitorẽ,& procuratorem carnis se constituit,vt magis uentrem sterilem pascere,quàm animæ studeat benè facere nullum religionis iugum,quantumlibet leue,quantũlibet suaue videatur,ei tolerabile est, vnde contingit, vt neque hic,vbi sine murmure esse non potest,neq; in futuro, vbi pœnam murmurationis tolerare necesse est, pacẽ inueniat. vbi autem non est pax, ibi nec Deus, quia in pace factus est locus eius. Idem.in sermo. In omnibus ferè religiosis congregationibus sanè inuenire est homines pusillanimes, & remissos, deficiẽtes sub onere, virga,& calcaribus indigentes,quorum remissa lætitia pusillanimis tristitia est, quorum breuis, & rara compunctio, animalis cogitio, & tepida conuersatio est, quorum obedientia sine deuotione, sermo sine circunspectione,oratio sine cordis intẽtione, lectio sine ędificatione.

Tria genera hoium inter religiosos.

Idem.Sunt in nos tria genera hominum,ipsaq; satis incongrua, & ordini,& homini, qui hanc viã ingressus est. Sunt enim,qui benè inceperunt,sed defecerunt citò, & sunt, qui nunquam inceperunt, sed in sua mollicie permanserunt, & sunt,qui captantur spiritu leuitatis,tardi ad audiẽdũ,veloces ad loquẽdũ, paratissimi rursũ enumerare,quod faciũt. Sed quid faciunt tandẽ? Idẽ.Magna est cõfusio, & magna valde, q̃ ardẽtius sæculares perniciosa desiderant, quàm nos vtilia,

Diligẽtia sęculariũ nostrã dãnãt negligentiam.

citius illi ad mortem properant, quàm nos ad vitam. Idem.De eo qui habitum habet religionis,& non vitam,propheta(inquit).Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit.Exteriorem quippe superficiem intuẽs religiosus malus, salua sibi omnia suspicatur, non sentiens vermẽ occultum,qui oĩa interiora corrodit,manet tonsura,vestis necdum mutata est, ieiunorum regula custodit,statutis psallitur horis, sed cor eorũ longè est à me,dicit Dominus. Idem, in Epistola. Multo facilius reperies multos sæculares conuerti simpliciter ad bonum,quàm vnumquempiam de religiosis proficere de bono in melius. Rarissima enim auis in terris est,qui de gradu quem in religione semel attigerat modicum,vel parumper ascendit.

De no-

Universidad de Deusto Biblioteca

De nouitijs. Cap. 29.

Gregorius in Regis. Omnibus cuiuslibet ætatis, aut officij onerosa est nouitas. Idem. Quisquis diuina inspiratione compunctus, relictis sæculi huius actionibus ad Deum conuerti festinat, ita cum charitate suscipiendus est, & blandis per omnia consolationibus refouendus, vt in ea quam elegit (Deo adiuuante) delectetur modis omnibus conuersatione persistere.

Quales suscipiendi nouitij.

Idem super Ezech. Nullus, qui ad bonum propositum conuersus adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum ab herba incipit, vt granum fiat. Isidorus de Summo bo. Primordia conuersorum blandis refouenda sunt modis, ne si ab asperitate incipiant, exterriti ad priores lapsus recurrant: qui.n. conuersum sine lenitate erudit, exasperare potius, quàm corrigere nouit. Bern. de Amore Dei. Feruorem nouitiorum non decent illæ misericordes in se ipsos discretiones, & districtionum dispensationes, facilesq; indulgentiæ suo iudicio tribuendæ, non tamen recusandæ sunt alieno iudicio. Idem. A nouitio in seipsum rigida debet esse censura, & districta seueritas: ad regentem autem, vel consulentem spectat paterna, vel fraterna charitas, & pietas, si alterum horum desit, vel in deside, & tepido non spero cursus perseuerantiá vel in præcipiti timeo ruinam.

Conuersatio nouitiorú moderanda.

Idem. Animalem discretum, nouitium prudentem, incipientem sapienté, in cella diu posse consistere, in congregatione posse durare, impossibile est. Idem. Docendus est nouitius sic habere corpus suum, sicut ægrum commendatum, cui etiam multum volenti inutilia neganda sunt: vtilia verò etiam nolenti ingerendam, sic de corpore suo agere, sicut de non suo, sed eius à quo prætio magno empti sumus, vt glorificemus eum in corpore nostro. Idem super. Qui habitat: Obsecro vos nouellæ plantationes Dei, vos qui nondum exercitatos habetis sensus ad discretionem boni, & mali, nolite sequi cordis vestri iudicium, nolite abúdare in sensu vestro, ne vos tanquam rudes adhuc versutus ille venator decipiat. Idem super Cantica. Placent fateor in nouitijs, quantum ad ea, quæ in facie sunt, neglectior vtiq; is, qui foris apparet corporum cultus, & vestium minor cura, sermo rarior, vultus hylarior, aspectus verecundior, incessus maturior. Idem in Serm. Ante omnia timor nouitijs necessarius est, quo nimirum peccata præterita possint delere, cauere futura. Timor enim Domini, vt ait scriptura expellit peccatú, siue quod admissum est, siue quod tentat intrare, expellit hoc pœnitendo, illud resistendo.

Eccle. 1.

De iuuenibus. Cap. 30.

Gregorius in Regis. Esto sollicitus, vt pueri ad sacros ordines nullatenus admittantur, ne tantò periculosius cadant, quanto citius alta conscendere festinant. Idem in Moral. Immensa superbia iuuenum est à seniore sibi reuerentiam exigere, & silentium imperare meliori.

Nó temerè promouendi ad ordines.

Idem in Pasto. Iuuenes plerunq; seueritas admonitionis ad profectum dirigit: senes verò ad meliora opera depræcatio blanda componit. Idé supra in capitulo. de Vsurpantibus prędicationem. Ioan. Chrys. de Compunctione. Non canicies laudabilis, neq; iuuentus culpabilis existit, multi quippe, & in iuuentute philosophiam demonstrarunt, & in senectute lapsi sunt. Canicies sapientiæ, non capilli candidi cómendantur. Cyprianus de duodecim abusionibus. Sicut in senibus sobrietas, & morum perfectio requiritur, ita in adolescentibus, & iuuenibus, obsequium, & subiectio, & obedientia, ritè debetur.

Bonę indoles iuuenum.

Ambr. de Offic. Pulchra virtus adolescentium verecúdia, & suauis gratia, quę nó solum in factis, sed etiam in ipsis spectatur sermonibus. Idem. Vt in senibus grauitas, in iuuenibus alacritas, ita in adolescentibus verecundia velut quadam dote commendatur. Idem de Virginitate. Etiam cum fides tua tuta sit, iuuentus tamen suspecta est. Bernar. super Cantica. Quid amabilius verecundo adolescente, quàm pulchra hæc, & quàm splendida gémma morum in vita, & vultum adolescentis, quàm verè, & minimè dubia bona nuntia spei, bonæ indolis index. Idem de Consideratione. Verbosulum adolescentem, & studentem eloquentiæ, cum sapientiæ sit inanis, non aliud, quàm iustitię hostem reputes: & pro huiusmodi falsis fratribus dicit ille magister disciplinæ. Manus nemini citò imposueris.

1. Tim. 5.

Idem de Amore Dei. Sapientes latent, & delitescunt, pueri regnant, & principantur: & fiunt principes, qui manè comedunt, & vę terræ illi. Idem infra libro Tertiò in capitula de lætitia mala. Eia lætare. Ansel. de Similitu. In iuuene tria notantur, quibus ad probitatem venturus prænoscitur, hæc autem sunt taciturnitas, corporis continentia, & verecundia.

De Monachis bonis. Cap. 31.

Gregorius in Regis. ad quendam Abbatem. Huius te præcepti serie commonemus, vt neq; mulieres in monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas ascendere, neque monachos tuos sibi commatres facere.

Monasteria fratrú mulieribus interdicta.

Idem in Homil. Monachus reuerentiam sui habitus, in actu, in locutione, in cogitatione semper circunspiciat, & ea quæ mundi sunt, perfectè deserat: & quod ostendit humanis oculis habitu, hoc ante Dei oculos moribus prætendat. Isid. de Summo bono. Summa monachi virtus humilitas, summú vitium est superbia. Idem. Tunc autem se quisq; Monachum iudicet, quando se minimum omnium existimauerit, etiam si opera maiora virtutum gesserit. Ioannes Chrysost. de Compunctione. Monachus non solum propterea dicitur monachus, quia vxorem nó habet, sed quia religioni Dei, & seruitio ipsius mancipatus est; & cura illi est, quemadmodum Deo, non sæculo placeat, & qui magis eligit castitatem, quæ Deo cara est, & Spiritusancti habitatio. Hieronym. in Epistola. Humilitatem vestium tumenti animo non appetas, sæcularium & maximè potentum consortia deuita: quid tibi necesse est ea videre sæpius, quorum cótemptu monachus esse cœpisti? Idem. Monachus non docentis, sed plangentis habet officium, qui vel se monachum lugeat, & Domini sui semper pauidus præstolet aduentum, qui sciés imbecillitatem suam, & vas fragile quod portat, timet offendere ne impingat, & corruat, atq; frangatur.

Officium monachi lugere.

Vnde & mulierum maximè iuuécularum vitat aspectum, & intantum castigator sui est, vt etiam quæ tuta sunt perumescat. Bern. de præcep. & dispensa. Lego in regula, hæc: Consideratio pœnes Abbatem sit, & hoc vel illud esse in prouidentia, vel arbitrio, seu dispositione Abbatis, vt autem pro sua voluntate aliquid mutet de regula, me ibi legisse non recolo, quinimmo (inquit) omnes magistram regulá sequantur, nec ab ea temerè deuietur à quo quàm ergo nec etiam ab ipso Abbate, omnes (inquit) magistrá sequantur regulam, nemo igitur suam voluntatem. Idem. Super fratrum transgressiones, non super patrú traditiones constituitur, qui Abbas eligitur, mandatorum cultor, vltor vitiorum. Idem in Epistola. Ordo noster abiectio est, humilitas, voluntaria paupertas, obedientia, pax, gaudium in spiritusancto. Ordo noster est esse sub magistro, sub Abbate, sub regula, sub disciplina. Ordo noster est studere silétio, exerceri vigilijs, ieiunijs, ac orationibus, opere manuum, & super omnia excellentiorem viam tenere, quæ est charitas, porrò in oíbus his proficere de die in diem, & in ipsis perseuerare vsq; ad vltimum diem. Idem. Quoscunq; de tuis

Abbas erga subditos patres se gerat.

tuis inueneris tristes, pusillanimes, murmorosos, ipsorum te patrem, ipsorum te noueris esse Abbatem, cósolando, exhortando, increpando, tunc.n. agis opus tuú & portas onus tuum, & portando sanas, quos sanando portas. Siquis verò ita sanus est, vt magis iuuet te, q̃ iuuetur à te, huius te non patrem sed fratrem, comitem, non Abbatem esse cognoscas. Benedictus in regula. Magnopere debet solicitudiné gerere Abbas, & omni sagacitate, & industria curare, ne aliquam de ouibus sibi creditam perdat: nouerit. n. infirmarum se curá suscepisse animarum, nó super sanas tyrannidem. Idé Abbas non conturbet gregem sibi commissum, nec quasi libera vtens potestate iniustè disponat aliquid, sed cogitet semper, quia de omnibus iudicijs, & operibus suis redditurus est Deo rationem.

De doctrina præditus sit Abbas.

Idem. Oportet Abbatem esse doctum lege diuina, vt sciat, vnde proferat noua, & vetera, castum, sobrium, misericordem, vt superexaltet misericordia iudicium, vt ipse idem à Domino cósequatur, odiat quoq; vitia, diligat fratres. Idem. Abbas in ipsis imperijs suis sit prouidus, & consideratus, siue secundum Deum, siue secundum sæculum sit. Opera quæ iniungit discernat, & temperet, cogitet discretionem sancti Patriarchæ Iacob dicentis. Si greges meos plus in ambuládo fecero laborare, morientur cuncti vna die.

De Monachis malis. Cap. 32.

Greg. in Dialogo. Monachus qui in terra possessionem quærit, monachus nó est. Idem in regis. Si peculiaritas à monachis habetur, neq; concordia, neq; charitas in congregatione eadem poterit permanere.

Proprietas monachatui aduersatur.

Idem. Quid est habitus monachi, nisi despectus mundi? quomodo ergo mundum despiciunt, qui in monachali habitu positi, aurum quęrunt? Idem. Monachorum quidé species tenetur, multa verò sub sanctitatis habitu sæcularia aguntur. Idem. monachi mihi terrenæ mentis esse omnino apparuerunt, qui nimis terrenum hominem Abbatem habere quęsierunt. Isido. in ethi. Monachus Græca ethymologia vocatur, eo q; singularis sit. Monos. n. græcè singularis dicitur. Ergo si solitarius vel singularis interpretatur vocabulú monachi, quid facit in turba, qui solus esse debet? Idé de Summo bono. Multi monachorum amore parentú non solum terrenis curis, sed etiam forensibus iurgijs inuoluuntur, & pro suorum temporali salute amicorum suas animas perdunt. Idem. Maximè per cenodoxiam subijcit sibi Diabolus monachum, vt quem per sæculi amorem retinere non potuit, ab humilitatis culmine subtrahat, & per superbiæ tumorem subditum faciat.

Per crucé & angustá viá incedédú est monacho.

Ioannes Chryso. de Compunctione. Eos qui videntur sustulisse crucem suam, & sequi Christum, per latam, & spaciosam viá velle incedere, nonne tibi prodigiosum vident? Idem. Deniq; monachi cum de monasterijs requirunt, & de locis habitationem percunctantur, ante omnia requirunt, si requies sit in loco, si abundent omnia. Idem in capitulo de propinquitate. Dico tibi monache, &c. Hieronymus in epistola. Monachum, quem senseris tibi aut semper, aut crebro de nummis loquentem, excepta elemosyna, quæ indifferéter omnibus patet, institorem habeto potius, quàm monachum.

Monachorum insignia.

Bern. in Epistola. Labor, & latebræ, & voluntaria paupertas, hæc monachorum insigna, hæc vitam solent nobilitare, monasticam, vestri autem oculi omne sublime vident, vestri pedes omne forum circumeunt, vestræ linguæ in omnibus audiuntur consilijs, vestræ manus omne diripiút patrimonium. Idem super Cantica. Quale est hoc, vt in omnibus fluuijs, agris, hortis, cellarijs vè vix reperiri possit, q; comedas, vel bibas? memento te quęso monachum esse, non medicum, nec de cóplexione iudicandum, sed de professione. Parce, obsecro, primùm quidem quieti tuæ: parce deinde labori ministrantium tibi: parce grauamini domus: parce conscientiæ, conscientiæ dico, & si non tuæ, parce saltem conscientiæ alterius. Idem in Apolo. Miror vnde inter monachos tanta intemperátia in cibis, & potationibus, in vestimentis, & lectisternijs, æquitaturis, & construendis ædificijs inolescere potuit: quatenus vbi hæc studiosius, & voluptuosius, atq; effusius fuerint, ibi ordo melius obseruari dicatur, & maior putetur religio.

Abusus virtutum.

Idem. Ecce inter monachos parcitas putatur auaritia, sobrietas austeritas, silentium tristitia reputatur. Econtra, remissio discretio dicitur, effusio liberalitàs, loquacitas affabilitas, cachinnatio iucunditas, mollicies vestimentorum, & æquorum fastus, honestas: lectorum superfluus cultus munditia. Idem. Iam de aquæ potu quid dicam? q̃ñ, nec vllo quidé pacto vinú aquatum admittitur, oés nimirú ex quo monachi sumus, infirmos stomachos habemus: & tá necessarium Apostoli de vino vtendo consilium non negligimus, modico tamen (quod ille præmisit) nescio cur prætermisso.

Delitię in vestibus fugiendę.

Idem. Quæritur ad induendum, non quod vtilius, sed quod subtilius inueniatur: non quod repellat frigus, sed quod superbię competat: non deniq; iuxta regulam quod vtilius comparari potest, sed quod venustius immò vanius poterit ostentari. Heu me miserum qualemcunq; monachum, cur adhuc viuo, tędet aĩam videre ad hoc deuenisse ordinem nostrú sanctú. Idé. Habitus noster (quod & dolens dico) qui humilitatis solebat esse insigne, à monachis nostri temporis in signum gestatur superbiæ: vix iá in nostris prouincijs iuenitur, quo vestri dignemur: miles, & monachus ex eodé páno partiuntur sibi chlamydem, & cucullam. Quiuis de sæculo quantumlibet honoratus, etiam si Rex, etiam si Imperator ille fuerit non tamé nostra horrebit induméta, si sibi suo modo præparata fuerint, & aptata. Idem super missus. Ornari, non armari appetunt milites Christi, qui dum se pręparare ad prælium, & contra aereas potestates prætendere paupertatis insignè debuerant, quod vtiq; aduersarij multum formidant, in mollitiæ vestimentorum pacis potius q̃ belli præferentes inditium, vltrò se suis hostibus, sine sanguine tradunt inermes.

Vagatio religionis est pestis.

Idem. in cap. de Curiositate lib. 3. Monachus qui sui. Item in Lib. 2. in capi. de Superbia. Idem in Ser. Nihil turpius, quàm monachus per vrbes, & castella discurrens, nisi cú hoc charitas cogat, quæ operit multitudinem peccatorum. Ansel. de Similitu. Nec cuiquam prodest habitum monachi exteriorem habere, si non studuerit, & interiorem retinere.

De incipientibus. Cap. 33.

Gregor. in Pasto. Qui bona inchoata non consúmát, dum proposita nó perficiunt, & quæ fuerút cœpta conuellunt. Idem. Nec malos bona imperfecta adiuuant, nec bonos mala in cósumata códemnant. Idem. Via Dei, & inchoátibus angusta est, & perfectè iá viuentibus lata, & dura sunt, quæ cótra consuetudiné spiritaliter aío proponimus, & tñ onus Dei leue est, postquá hoc ferre cœperimus.

Disciplina in principio amaritudiné. in fine habet dulce dulcedinem.

Idem in Moral. Conuersorú initia bonis moribus malisq; permixta sunt, quia, & noua vita iam per intentionem agitur, & vetus adhuc ex vsu retinetur. Isido. de Sum. bo. Qui ex deteriore iam melior esse cœpit, caueat de acceptis extolli virtutibus, ne grauius per vaná gloriá corruat, q̃ prius per lapsum vitiorú iacebat. Idé. Valet interdú cóuersis pro animi salute mutatio loci, plurimú. n. dú mutatur locus, mutatur & métis affectus. Aug. super Gen. Nulla abstinentia fit à voluntate carnali, quæ non habeat in exordio dolorem, donec in meliorem partem cósuetudo flectitur. Cassio. super psalterium. Initium profe-

profectus est carnalia vitia relinquere, Domino supplicare. Bern. in ser. Solet inter primordia conuersionis acrius insurgere tentatio prauæ consuetudinis, & vix possunt extingui iacula ignita Diaboli.

De proficientibus. *Cap. 34.*

GRego. in mor. Omnipotẽs Deus interiora discernens, ipsis spiritualibus profectibus modũ ponit, vt ex hoc, homo quod apprehendere conatur, & nõ valet, in illis se nõ eleuet, quæ iã valet. Idẽ. Ad Deũ quasi tot gressibus mens accedit, quod bonis moribus proficit.

Spiritualis profectus, est se nihil perfecisse putare.

Idẽ. Nonnulli qui ætate crescunt ab innocentia decrescunt electis verò cũ foris ætas corporis, intus (si dici liceat) crescit ætas virtutis. Idem. Si lassescere ab inchoatis bonis nolumus, valde necesse est, vt inchoare nos quotidie credamus. Idem. Sancti viri quò altius apud Deum virtutum dignitate proficiunt, eò subtilius indignos se esse deprehendunt, quia dũ proximi lucis fiũt, quicquid eos in seipsis latebat inueniũt. Idem super Ezech. Quantò plus perficimus in cogitatione, tãtò nobis indignamur amplius de peruerso opere. Idem. Plerumq; qui plus in contẽplatione rapitur, contingit, vt amplius in tentatione fatigetur, sicut quibusdam benè proficiẽtibus contingere sæpe solet, quorum mentem, dum aut compunctio afficit, aut contẽplatio super semetipsam rapit, statim etiam tentatio sequitur, ne de his ad quæ rapta est extollatur. Idem in regi. Intantum proficies, quantum tibi non studueris derogando fratribus arrogare. Hiero. in epistola. Oblitus posteriorum semper priora sectaberis, nequaquã considerans, quid alij mali faciant, sed quid boni tu facere debeas: nec peccantium ducaris multitudine, sed sanctorum exempla potius imiteris. Idem. Crescat in te cum annis gratia, crescat cum ætate iustitia, & fides tua eò perfectior videatur, quò senior est. Augu. de verbis Apostoli. Semper tibi displiceat, quod es, si vis peruenire ad id, quod nondum es. Nam vbi tibi placuisti, ibi remansisti, si aũt dixisti sufficit, peristi. Idem. Semper adde, semper ambula, semp proffice, noli in via deficere, noli retroire, noli deuiare, remanet. n. qui non proficit, retrò redit, qui ad ea reuoluitur, vnde iam recesserat, deuiat, qui apostatat. Idem de prædestina. Cur non (inquit) Cyprianus properamus, & currimus, vt patriam nostram videre, vt parentes nostros salutare posimus? magnus illic nos charorum numerus expectat parentum, fratrum, filiorum frequens, & copiosa nos turba desiderat, iam de sua incolumitate se cura, adhuc de nostra salute solicita. Idem in cap, de oratione accepta. Qui didicerunt. Bern. in epistola. Aut ascẽdas necesse est, aut descendas, si attentas stare, ruas necesse est. Idem in cap. de verecundia lib. 4. Nolo repẽtè. Idẽ in ser. Ita nimirum diuina solet pietas conseruãdæ humilitatis gratia ordinare, vt quantò plus quisq; proficit, eò minus se reputet profecisse. Nam & vsque ad extremum spiritualis exercitij gradum, si quis tantum proficit, aliquid ei de primi gradus imperfectione relinquitur, vt adhuc vix sibi illum adeptus videatur. Idẽ. Vbi sanè in spirituali profeceris exercitio, erit nonnunquam rapi à tuo spiritu in diuinum, vt incipias gaudere de bonis Domini, qui propria ante mala lugebas. Idem. Minimè oportet gressum sistere, & respicere retrò multo minus expedit, sed currẽdum nobis, & properandũ, ne fortè egressus, vt gigas ad currẽdũ viã suã à nobis se Christus elonget, sed potius prouidẽtes eum in conspectu nostro semper, & in eius odore tracti, facilius citiusq; curramus. Auctor de spiritu, & anima per odium. Infrà lib. 4. in ca. de desiderio.

De perfectis. *Cap. 35.*

GRego. in mora. Magna est perfectio, suæ imperfectionis cognitio. Idem. Tantò quisq; perfectus est, quanto perfectè sentit dolores alienos. Idem. Valdè perfectorum est, sic de ostenso opere auctoris gloriam quærere, vt de oblata laude priuata nesciant exultatione gaudere.

Perfectionis insigni-

Idem. Perfectus quisq; cum in seipso vitia vicerit, statim mentem etiam contra vulnera passionis accingit. Idem. Ille verò perfectus est, qui ad imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienã imperfectionem ferre non valens, proximum deserit, ipse sibi testis est, ꝙ perfectè nodũ profecit. Idem. Perfecta vita, mortis est meditatio. Idẽ. Qui perfectè Deo placere desiderant, sibi de se nihil reliquãtur. Augu. de spiritu, & litera. Quantum mihi videtur in ea, quę perficienda est iustitia, multũ in hac vita ille profecit, qui quàm longè sit à perfectione iustitię, proficiendo cognouit. Idem. Hoc perfectorũ est. Infrà in lib. 4. in ca. de æquitate. Idem. Nullus perfectus. Infrà lib. 4. de sufficiẽtia. Isido. de sum bo. Sicut falsitatis crimen à proficientibus pertimescitur, ita otiosa verba à perfectis viris solicitè vitantur. Idem. Peccata quę incipientibus leuia sunt, perfectis viris grauia reputantur. Bern. in epistola. Nemo perfectus, qui perfectior esse nõ appetit. Idem. Proficiendi studium, & iugis conatus ad perfectionem, perfectio reputatur. Quod si studere perfectiorem esse, perfectũ est: nolle proficere, deficere est. Idem. In proposito perfectionis apparere imperfectũ, neuus est. Idẽ. Habes de iusto, ꝙ lex Dei in corde ipsius, & non in codice, nec perfectionis is gradus, perfectus carere, & necessarijs paratus est. Idẽ. super cant. Perfectus omnis reputatur, in cuius anima tria hęc cõgruentur, atq; opportunè concurrere videbuntur, vt. s. nouerit gemere pro se, & exultare in Deo, & proximorum vtilitatibus potens sit subuenire, placens Deo, cautus sibi, vtilis proximis.

Tria perfectorum officia.

De tribus prædictis statibus. *Cap. 36.*

GRego. in moral. Tres sunt modi cõuersorum. s. inchoatio, medietas, atque perfectio. In inchoatione aũt sunt blandimenta dulcedinis, in medio quoq; tempore sunt certamina tentationis, ad extremum verò perfectio victiosæ pulchritudinis. Idem super Ezech. Alia sunt virtutis exordia, aliud perfectio. Isid. de sum. bo. Tripartitus describitur esse vniuscuiusq; conuersi profectus. s. primus corrigendi à malo, secundus faciendi bonum, tertiùs consequendi boni operis præmium. Bern. in epistola. Incipientium status dici potest animalis, proficientium rationalis, perfectorum spiritualis. Idem super Cant. Sunt hi tres animarum affectus, siue profectus, expertis duntaxat satis noti, & manifesti. s. cum aut de actibus malis indulgentiam, aut de bonis agendis gratiam, aut ipsius etiã indultoris, & benefactoris sui pręsentiam (eo quidem modo quo in corpore fragili posibile est) obtinent intueri. Idem. Inuenit profectò apud Deum & verecũda confesio, quo se humiliando deijciat, & propera deuotio, vbi se innouando reficiat, & iucunda contemplatio, vbi se exercendo quiescat. Idem in serm. Alij vacent sanctę contemplationi, alij dediti sint fraternę administrationi, alij in amaritudine animæ suæ recolant annos suos, tanquã vulnerati dormiẽtes in sepulchris. Idem Sic planè sic opus est, vt Maria piè, & sublimiter sentiat de Deo suo: Martha misericorditer, & benignè de ꝓximo: Lazarus miserè, & humiliter de seipso.

De Montialibus. *Cap. 37.*

GReg. in regis: Iuuenculas Abbatissas vehemẽtissimè prohibemus. Ambr. de virgini. Aiunt plerique maturioris ætatis virgines esse velandas, neque ego abnuo sacerdotales cautiones esse debere, vt non temerè velentur. Spectet planè spectet ætatem sacerdos, sed fidei, vel pudoris, spectet maturitatem verecundiæ, examinet grauitatis canitiem, morum senectã pudicitię annos, animos charitatis. Aug. de bo. coniugali. Non nos in virginibus prędicamus, quòd virgines sunt, sed ꝙ Deo dicatæ pia continentia virgines.

Prę excellentia virginitatis.

Nam quod non temerè forsitan dixerim, fœlicior mihi videtur nupta mulier, quàm virgo nuptura. Idem in lib. de virginitate. Nulla carnis fœcunditas sanctæ virginitati comparari potest, neq; enim & ipsa quia virginitas est, sed quia Deo dicata est honoratur. Idem. In vita ęterna est quædam egregia gloria, non oĩbus in æternũ victuris, sed quibusdam ibi tribuenda, cui consequendæ parum est liberum esse à peccatis, nisi super hoc aliquid ipsi liberatori voueatur, ꝙ non sit criminis nõ vouisse, sed vouisse, ac reddidisse sit laudis & honoris. Idẽ. Pergite sancti pueri Dei, & puellæ, mares, & fœminæ, cœlibes, & innuptæ, pergite perseueranter in finem, & laudate Dominum dulcius, quem cogitatis vberius: sperate fœlicius, cui seruitis instantius: amate ardentius, cui placetis attentius: lumbis accinctis, & lucernis ardentibus expectate Dominum quando veniat à nuptijs.

Error Iouiniani.

Idem de eccle. dogm. Sacratæ Deo virginitati nuptias coequari, aut pro amore castigandi corporis abstinẽtibus à vino, vel carnibus nihil accrescere meriti credere, nõ hoc Christiani, sed Iouiniani est. Hiero. in epist. Agnosce virgo statũ tuum, agnosce locũ, agnosce propositum. Christi sponsa diceris, vide ne quid indignum ei cui desponsata diceris, admittas: cito rescribet repudium si in te viderit vel vnũ adulterium. Idẽ. Caue ne cui vel concupiscendi occasionẽ tribuas, quia sponsus tuus Deus zelans est: criminosior est. n. Christi adultera, q̃ mariti.

Seueritas in lasciuas virgines.

Idem. Romana ecclesia Apostolico sine dubio (cuius Sedem obtinet) spiritu animata, tam seueram statuit sententiam, vt vix vel pœnitentię dignam iudicaret, quæ sanctificatum Deo corpus libidinosa coinquinatione violasset. Anastasius in sermo. Nihil prodest corpus velare, & mẽtem vitiorum portentis maculare. Quid. n. prodest nigris vestibus indui, & à detractione linguam non cohibere?

Monialiũ exercitia.

Idem. In monasterio positæ non otio torpescant, non detractionibus, non obscœnis confabulationibus incumbãt, sed aut psalmorum modulationibus, aut manuum operationibus insistant, aut certè diuinis lectionibus aurem accommodẽt. Idem. Minores natu, eas quæ prouectæ sunt ætatis obsequio sanctitatis venerentur, prouectæ quoq; annis, iuniores dictis & exemplis ad benè viuẽdum informent. Nobiles genere nequaquam ignobilibus se præferant, scientes, quia personarum acceptor non est Deus.

Abbatissę vita, & exẽplum.

Idem. Vita Abbatissæ velut pennatum animal, ad altũ semper per desiderium euolet, per verba resonet, luceat per exemplum. Idem. Tales Abbatissæ regendarum animarum curam suscipere debent, quæ subditis verbis, & exemplis ducatum præbeant sanctæ religionis. Idem. Omnis actio Abbatissæ semper sit propter Deum, & de Deo, & cogitatio in Deũ, & exceptis vitijs, quibus non compasio, sed rectitudo debetur, omnibus eã cupio esse cõpasibilẽ, oĩbus gratam. Cæsarius in serm. Religiosam quampiam non oportet, non decet, non expedit parentum suorũ multis obligationibus implicari, aut quorũlibet extraneorum perniciosa familiaritate constringi. Idem. Põposa indumenta, quæ non vtilitati, sed vanitati seruiunt, fastidite, atq; contemnite virgines Christi sponsæ: multæ enim quod in moribus diligunt, hoc & in vestibus & in operibus suis ostendũt. Cypr. in serm. Non cõpulari iã poteris inter puellas & virgines Christi, quæ sic viuis & vadis, vt posis ab hoĩbus adamari. Bern. in episto. Vt quid hactenus monacha, & sanctimonialis vocata es, quæ sub sanctitatis nominibus non tñ sanctè conuersata es? cur velum in capite mentiebatur reuerẽtiã, & sub velo petulãs oculus exhibebat impudẽtiã? caput siquidẽ gerebas velatũ, sed elatum, sub signo verecundiæ sermo resonabat inuerecundus. Idem. Risus immoderatior, incessus lasciuior, vestitus ornatior vni inflatæ magis, quàm velatæ congruerent.

De virginibus. *Cap. 38.*

GReg. super Ezech. Cãdida vita est carnis incorruptio, & flos virginitatis. Idẽ in mora. Carnis virginitas nequaquã iussa est, sed tãtũmodo laudata. Nã si illa iuberetur, nimirũ iã coniugiũ in culpam verteretur, & tñ multi virtute virginitatis pollẽt, vt videlicet plus impendãt obsequio, q̃ acceperãt in precepto.

Virginitas consulta est, non pręcepta.

Aug. de virg. Profectò habebũt magnũ aliquid virgines præter cæteros in illa cõi sanctorũ immortalitate, qm̃ habẽt aliquid iã non carnis in carne.

Aureola virginum.

Idem. Non quærit in vobis amator vester pulchrã carnem, sed pulchrã mentẽ, & pulchros mores quibus frenatis & carnẽ. Idẽ. Toto nobis figatur in corde, qui pro nobis fixus est in cruce: totum ipse teneat in aĩo vestro, quicquid voluissetis occupati cõnubio. Idẽ. Virgines sunt, & sequuntur agnum quocunq; ierit. Quo ire putamus hũc agnũ? Certè quo nemò eũ sequi, vel audeat, vel valeat, nisi vos. Quo putamus eũ ire, in quo saltus, & prata? vbi credo gramina sunt gaudia, nõ gaudia huius sæculi vana, insani, & mendacis, nec gaudia, qualia in ipso regno Dei cæteris non virginibus, sed à cæterorũ oĩum sorte distincta. Idẽ. Gaudia virginũ Christi sunt, de Chřo, in Chřo, cũ Chřo, post Chřum, per Chřum, propter Chřm. Gaudia propria virginũ Chři, nõ sunt eadẽ nõ virginũ quãuis Chři. Nã sunt alijs alia, sed nullis talia. Idẽ. Sequimini agnum, & tenẽdo perseuerãter, quod vouistis ardẽter, facite quod potestis, ne virginitatis bonũ à vobis pereat, cui facere nihil potestis, vt redeat. Idem. Gaudeat magis puella nobilis genere, sed nobilior sanctitate, ꝙ sit per diuinũ consortiũ præcipuam in cœlis cõsecutura sublimitatẽ, q̃ si esset per humanũ cõnubiũ prolẽ in terra propagatura sublimem. Idẽ infra lib. 4. in ca. de meditatiõe. Virginalis integritas. Idẽ. In cõnexione virtutũ. s. cõtinẽtiæ, & castitatis, ibidẽ, inspicite vulnera. Idẽ. Illis virginibus in quibus est quidã placẽdi appetitus, aut elegãtiori vestitu, q̃ tãte professionis necessitas postulat, aut capitis ligamento notabili, siue tumidis vmbonibus capillorũ, siue tegminibus ita teneris, vt retiola subterposita appareant, his nõ de humilitate, sed de castitate ipsa, vel integritate pudicitiæ danda præcepta sunt. Idẽ. Bonũ est tibi ò aĩa virginalis, vt sic qñ virgo es, sic oĩno seruans in corde quod renata es, seruãs in carne ꝙ nata es, cõcipias cum timore Dñi, vt parturias spiritum salutis. Idẽ. Ille vnius sanctæ virginis partus oĩum sanctarũ virginũ est decus, & ipsę virgines cũ Maria virgine mr̃es Chři sunt, si patris eius voluntatem faciunt. Idem. Quis nesciat obedientem mulierem, inobedienti virgini præponẽdam. Idem. Virginitatis bonum quantum magnum video, tantò ei ne pereat furem superbiam pertimesco. Hiero. in epistola. Non proderit cæterorum sanctificatio membrorum, si inueniatur vel in vno corruptio. Idẽ. An tibi de virginitatis prærogatiua blandiris? Memẽto Adam, & Euam virgines deliquisse, nec integritatem corporis profuisse peccantibus. Idem. Cum vniuersos artus tuos mundaueris ab omni sorde peccati, & toto fueris sanctificata corpore, tunc tibi castitatem intelligas profuturam, & cum omni fiducia palmam virginitatis expecta.

Virginum mores.

Idem. Sit in te noua grauitas, honestas admirabilis, stupenda verecundia, mira patientia, virginalis incessus, & veræ pudicitiæ habitus, sermo semper modestus, & in suo tempore proferendus.

Virginis descriptio.

Idem. Virginis diffinitio est, sanctam esse corpore, & spiritu: quia nihil proficit carnem habere virginem, si mente quis nupserit. Idem. Audenter loquar, cum omnia posit Deus, suscitare nõ potest virginem post

Universidad de Deusto
Biblioteca

ruinam, valet quidem liberare de pœna, sed non vult coronare corruptam. Cypr. in epist. Si Christum continentia sequitur, & regno Dei virginitas destinatur, quid est virginibus Christi cum terreno cultu, & cum ornamentis, quibus dum hominibus placere gestiunt, Deum offendunt? Isido. de sum. bon. Omne peccatum per pœnitentiam recipit vulnerum sanitatem, virginitas autem si labitur, nullatenus reparatur. Idem. Virgo carne non mente, nullum præmium habet in repromissione. Ambros. de viduitate. Attende tibi virgo, vt & tu insistas orationi, & vultus tuus assidua pallescat obsecratione, sed ante omnem orationem prepara animam, vt non tu videaris tentare Deum cum deprecaris, vt id quod oras, mores tui loquantur, fides adiuuet, opera commendent. Idem. Nec liberiorem lætitiam in virginibus decet esse, quæ si non habent, quod defleant, fleant tamen sæculum, fleant lapsus peccātium, etenim, qui aliorum lapsus fleuerit, suos cauebit. fleant quòd à gaudijs paradisi longius euagantur, fleant quia nesciunt an ad illa debeant peruenire, fleāt postremò, vel ipsa contemplatione, vt hic flentes, illic accipiant consolationem. Idem. Custodi virgo vias tuas, vt non delinquas in lingua tua, etenim bona loqui plerumq; crimen est virgini. Idem. Ingreditur ò virgo mors per ostium tuum, si falsum loquaris, si turpiter, si procaciter, postremò si vbi non oportet loquaris, clausæ sint ergo fores labiorum tuorum, & obseratū maneat vocis vestibulum. Idem. Virgo quæ Christum requirit, non debet esse vulgaris, non debet esse in foro, non in plateis, voce querula, gressu lubrica, facilis auditu, vilis aspectu. Idem. Qui non nubunt, & vxores non ducunt, sicut Angeli in terris sunt, vt tribulationem carnis non sentiant, seruitutem ignorent, & mundanæ negociationis alleuientur contagio, diuinis rebus mente intendant, vt tanquam exuti corporis infirmitate, non quæ hominis sunt, sed quæ Dei cogitent. Idem. Virginitas adolescentiam decet, iuuentutem ornat, senectutem amplificat, omnicq; cuo habet iustitiæ suæ canos, maturitatem grauitatis, velamen pudoris, qui deuotionem non impediat, religionem augeat. Idem de virginitate. Quid est virginalis castitas, nisi expers contagionis integritas? Idē. Nec mirū ò virgines si pro vobis angeli militāt, quia angelorū moribus militatis. Meretur eorū præsidiū castitas virginalis, quorū meretur & vitā & mores. Idem. Rachel extorto obsculo fleuit & gemuit, nec flere desijsset, nisi proximum cognouisset. Idem. Considerate quia virgines præ Apostolis resurrectionem Domini videre meruerunt. Idem. Claudat ora virginis pudor, debilitatem corporis excludat religio, instituat consuetudo boni operis exercitium. Maturam igitur virginem mihi prius grauitas morum nuntiet pudore obuio, gressu sobrio, vultu modesto, & prænuntia integritatis, antecedant signa virtutis. Bern. super Missus est. Solent virgines quæ veræ virgines sunt, semper ad omnem viri afflatum pauere, & nunquam esse securæ, & vt caueant timenda, etiam tuta pertimescere, scientes se in vasis fictilibus thesaurum portare prætiosum, & nimis arduum esse viuere inter homines vt angelum, & in terris more cœlestium cōuersari. In dialogo sanctorum. Basilij & Ioannis. Virgo quæ arripuit prophetiam cœlestemq; conuersationem angelorum representare in terris spopondit, atq; in hac carne incorporeę naturæ aggressa est implere virtutem, neque superfluos gressus, neque vaniloquia vsurpare permittitur, maliloquij verò & adulationis etiam nomina ignorare debet. Glo. 3. Reg. 6. Altior professio virtutis, altiorem debet tenere viam viuendi. Qui enim abrenunciato coniugio virginitatem voto consecrant, oportet vt mores virginitati cōdignos ostendant, abstineant ab ociosis verbis, ira, rixa, detractione, habitu superfluo, & oculo impudico, comessationibus, potationibus, atq; huiusmodi, vigilijs & sanctis orationibus, lectionibus, eleemosynis & huiusmodi vacent.

Virginitas irreparabilis est.

Taciturnitas laus virgiais.

Verecundia.

Pudor.

De viduis. Cap. 39.

GRego. in regist. Quantò viduæ bene viuentes virorum sunt solatio destitutæ: tanto eis enixius ecclesiastica est impendenda tuitio. Idem in c. de sacerdotibus bonis. Officij sacerdotalis. Aug. in epistola. Quamuis ad omnia membra Christi, hoc est ad omnes qui in eum credunt, & eius corpori mystico sociantur, sicut docuit orare pertinear, specialiter tamē diligentior cura orationis scriptura, eius viduis inueniatur iniuncta. Idem de viduitate. Si nondum vouisses Deo continentiam vidualem, exhortaremur profecto vt voueres, quia verò iam vouisti, exhortamur vt perseueres. Idem. Agite cursum vestrum ò viduæ, & perseueranter currite vt comprehendatis, & exemplo vitæ exhortationisq; sermone rapite in eundem cursum vestrum quoscunq; potueritis. Idem. de vita Christiana. Tria esse viduarum genera non ignorare te credo. Vnūm quod perfectissimum est, cœlestiq; præmio destinatum, quod ritu illius de euangelio viduæ Deo orationibus & ieiunijs die noctuque deseruit. Aliud verò quod filiorum curam habet & domus, non tam dignum, nec tamen peccatis obnoxium. Tertium autem genus est, in epulis & delitijs, quod æternæ morti seruatur. Idem de virg. Multas viduarum reuocat à nubendo, non amor præclari propositi, sed aperti dedecoris timor, veniens & ipse de superbia, qua formidatur magis hominibus displicere quàm Deo. Hieron. in epistō. Vidua quæ marito placere desinit, & iuxta Apostolum verè vidua est, nihil habet necessarium nisi perseuerantiam. Meminit pristinæ voluptatis, scit quid amiserit, quo delectata sit. Ambro. de virginitate. Prope modum non inferioris virtutis est à coniugio abstinere, quod aliquando delectauerit, quam coniugij pœnitus delectamenta nescire. Idem. Virginitas in eo facilior est, quòd carnis incentiua non nouit, & viduitas in eo Solicitior quòd præteritas animo recolit voluptates. Idem de viduitate. Esto vidua temperans & casta. Tempera te primum à vino, vt possis casta esse ab adultero, nec te ille tentabit, si te vina non tentent. Nam si Iudith vidua vinum bibisset, cum adultero vtique dormisset. Idem de offic. Quid tam decorum quàm vt vidua defuncto coniugi fidem seruet? quid etiam hoc vtilius, quo regnum cœleste acquiritur? Sunt enim qui se castrauerunt propter regnum cœlorum. Idem de fide resurrectionis. Mulier satis piè virum luget, quæ seruat pudorem, non deserit fidem. Sic enim benè defunctis officia pendūtur, vt viuant in mentibus, & in affectibus perseuerent.

Viduæ oratio iuncta.

Tria viduarū genera.

De coniugatis. Cap. 40.

GRegorius in mora. Tunc solum coniuges in admixtione sine culpa sunt, cum non pro explenda libidine, sed pro suscipiēda prole miscentur. Idem in pasto. Necesse est vt coniuges crebris orationibus deleant, quod pulchræ copulæ speciem admixtis voluptatibus fædant. Idem. Admonendi sunt coniuges, vt ea in quibus sibi aliquando displicent, & patientes inuicem tolerent, & exhortantes se inuicem saluent. Idem in regist. Vir cum propria vxore dormiens, nisi lotus aqua Ecclesiam intrare non debet, sed neq; lotus intrare statim debet, & infra. Nec hoc dicentes, culpam putamus esse coniugum, sed quia ēt ipsa licita admixtio coniugum, sine voluptate carnis esse non potest, à sacri loci ingressu abstinendum est, quia voluptas ipsa sine culpa esse nullatenus potest. Idem. Si quis sua coniuge non cupidine voluptatis, sed solum procreandorum liberorum gratia vtitur, ille profectò siue de ingressu Ecclesiæ siue de sumēdo dominici corporis sanguinisque mysterio, suo est relinquendus iudicio, quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Idem. Cum boni coniuges aut meritum augere desiderant, aut, ante actæ vitæ culpas deflere, vt se ad continentiam astringant, & meliorem vitam appetant, licet, si verò continentiam, quam vir appetit, vxor non sequatur, aut quam vxor appetit, vir recusat, diuidi coniugium non licet, quia scriptum est. Quod Deus coiunxit, homo non separat. Et iterum. Mulier sui corporis potestatē non habet, sed vir. similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Aug. de bono coniugali. Concubitus necessarius causa generandi inculpabilis est, & solus ille nuptialis. Ille autem qui vltra necessitatem istam progreditur, iam nō rationi sed libidini obsequitur. Et hunc tamen non exigere, sed reddere coniugi, ne fornicando damnabiliter peccet, ad personam coniugalem pertinet. Si autem ambo tali concupiscibili subiugantur, rem faciunt non planè nuptiarum. Idem. Cum ille naturalis vsus, qui prolabitur vltra pacta nuptialia, id est vltra propagandi necessitatem, venialis sit in vxore, in meretrice damnabilis, ille qui est contra naturam execrabilis sit in meretrice, sed execrabilior sit in vxore. Idem. Bonæ sunt nuptiæ in quibus tantò meliores sunt coniugati, quantò castiores ac fideliores! Deum timent, maximè si filios quos carnaliter desiderant, spiritualiter nutriant. Idem in epistola. Mulierem coniugatam nō licet dicere, facio quod volo de meo, cum & ipsa non sit sua, sed capitis sui, id est viri. Idem super Gen. ad literam. Quod bonum habent nuptiæ, peccatum nunquam esse potest. Hoc autem tripartitum est, scilicet fides, proles, sacramentum. In fide attenditur, ne præter vinculum coniugale, cum altera vel cum altero cencubatur. In prole, vt amanter suscipiatur, benignè nutriatur, religiosè, educetur. In sacramento, vt coniugium non separetur, & dimissus aut dimissa nec causa prolis, alteri coniugatur. Idem contra Iulianum. Intemperans in coniugio, quid aliud nisi quidam adulter vxoris est? Omnis enim vehemens amator propriæ vxoris, adulter est. Idem. Sicut adulterium non potest esse sine bono naturæ, nec ideo est bonum, ita connubium non potest sine malo concupiscentiæ, nec ideo malum est. Idem. Coniuges benè vtentes malo concupiscentiæ, anteponuntur virginibus malè vtentibus bono continentiæ. Idem de viduitate. Nuptiarum bonum semper est bonum, sed in populo Dei fui fuit aliquando legis obsequium, nunc est infirmitatis remedium. Idem. Sicut manente in se sacramento regenerationis, excommunicatus quisq; reus criminis cuiuscunque, non illo sacramento caret, etiam si nunquam reconcilietur Deo, ita manente in se vinculo fœderis coniugalis, si vxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo fœderis, etiam si nunquam reconcilietur viro, carebit autem si mortuus fuerit vir eius. Idem. Indignanter viri. Supra in capitulo de homine. Ioannes Chrysost. super Matth. Abstine te à menstruata, abstine te è prægnante, erubesce te facere, quod animalia non faciunt. Et infra. Quando dies festus est & dies ieiunij, serua vt impleas apostolicum præceptum. Nolite fraudari inuicem, &c. Ambrosi. de vidui. Non prohibemus secundas nuptias, sed tamen non probamus sæpe repetitas. Idem. Bonum coniugium, sed tamen à iugo tractum, & mundi iugo, vt viro potius cupiat mulier placere quàm Deo. Idem de virginitate. Iactet licet de fœcunda nobili dotata partu, quo plures generauit, plus laborauit. Numerat solatia filiorū, sed numeret pariter & molestias. Nubit & plorat, qualia sunt vota quæ flentur. Idem. Prius vtiq; impedimentum fœcunditas carnis incipit afferre, quam fructum, parturit enim & ægrotat priusquā pariat, quàm dulce pignus quod à periculo incipit, & in periculis definit, prius dolori futurum quàm voluptati, periculis emitur, nec pro arbitrio possidetur. Idem. A coniugio illa nascuntur incentiua viciorum, vt quæ sitis coloribus ora depingant, dum viris displicere formidant & de adulterio vultus, meditantur adulterium castitatis. Isido. in ethymo. Tribus causis ducitur vxor. Prima est causa prolis, de qua legitur in Gen. Et benedixit eos dicens: Crescite & multiplicamini. Secunda causa adiutorij, de qua ibi in Gen. dicitur. Non est bonum esse hominem solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. Tertia causa incontinentiæ. Vnde dicit apostolus. Qui se non continat, nubat. Hieronym. in epistola. Non negamus viduas, non negamus maritatas, sanctas mulieres inueniri, sed quæ vxores esse desierunt, quæ in ipsa necessitate coniugij imitantur virginum castitatem. Idem. Vbi tympana sonant, tibia clamitat, lyra garrit, cymbala concrepant, quis ibi decimorum parasitus contumelijs gloriatur. Ingrediuntur expositæ libidini victimæ, & tenuitate vestiū nudæ impudicis oculis igeruntur, his infœlix vxor aut lætatur & perit, aut offenditur, & maritus in iurgia concitatur. Idem. Nupta ad speculum pingitur, & in cōtumeliam artificis conatur pulchrior esse quàm nata est. Idem in origi. super illud Ioel. Egrediatur sponsus de cubili suo, &c. Ergo qui in castigatione victus, & ieiunio, atque eleemosynis dicit se agere pœnitentiam, frustra agit pœnitentiam, qui non seruat castitatem, frustra hoc sermone promittit nisi egrediatur de cubiculo suo & sanctum purumque ieiunium pudica expleat pœnitentia. Gloss. 1. Petr. 3. Quotiens vxori debitū reddo, orare non possum. Quod si iuxta apostoli sermonem, sine intermissione orandum est, nunquam ergo mihi coniugio seruiendum, ne ab oratione (cui semper instare iubeor) vlla hora præpediat.

Tria bona coniugij.

Abusus vxoris pro adulterio reputatur.

Vinculū indissolubile.

Cōiugalis actus quādo laudabilis, & quādo culpabilis sit.

1. Cor. 7.

Nota.

Tribus de causis ducitur vxor Gen. 1. Ibidē. 2.

1. Cor. 7.

Contra fucos.

De tribus statibus prædictis. Cap. 41.

AVgustinus in lib. de bo. coniuga. Sicut bonū erat quod Martha faciebat occupata multum, circa ministerium sanctorum, sed melius quod Maria soror eius sedens ad pedes domini, & audiens verbum eius, cum eum ambæ hospitio recepissent: ita bonum Susannæ in coniugali castitate laudamus, sed tamen et bonum viduæ Annæ, ac multo magis Mariæ virginis anteponimus. Idem de virginitate. Certa ratione, & sanctarum scripturarum auctoritate, nec peccatum est nuptias inuenimus, sed tamen nec eas bono vel virginalis continentiæ, vel etiam vidualis abstinentiæ, æquamus. Idem contra Iulianum. Vera pudicitia, siue coniugalis, siue vidualis, siue virginalis, dicenda nō est, quæ non verę fidei mancipatur. Coniuges enim & virgines, & viduæ, possunt esse, & pudicę non esse, si contaminata voluntate mechantur. Hierony. in epistola. Cum in semente terræ bonæ centesimum, & sexagesimum, & tricesimum fructum Euangelia doceant: & centenarius pro virginitatis corona primum gradum teneat, sexagenarius pro labore viduarum in secundo sit numero, tricenarius fœdera nuptiarum ipsa digitorum coniunctione testetur? bigamia in quo erit numerotimmo extra numerum, certè in terra bona non oritur, sed in vepribus & spinetis vulpium, quæ Herodi impijssimo comparantur. Ambr. de viduitate. Docemur triplicem castitatis esse virtutem, vnam coniugalem, aliam viduitatis, tertiam virginitatis.

Status virginalis cęteris prę stātior est.

Matt. 13.

Luc. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De pauperibus. Cap. 42.

Paupertas non contemnēda.

GRegori.in homil. Pauper cum reprehensibilis cernitur, moneri debet, & despici non debet. Si verò reprehensionis nil habet, venerari sum mopere sicut interceſſor debet. Idem. Cum quoslibet pauperes,nonnulla reprehensibilia perpetrare conſpicitis, nolite deſpicere, nolite deſperare, quia fortaſſe quod ſuperfluitas tenuiſsimæ prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat. Idem. Quando ad fideī agonem venimus, luctamen contra malignos ſpiritus ſumimus,maligni autem ſpiritus nudi ſunt, quia nihil in hoc mundo proprium poſsident, nudi ergo cum nudis luctari debemus, nam ſi veſtitus quis cum nudo luctatur,citius ad terram deijcitur,quia habet, vnde teneatur.Idem in Dial. Paupertas mentibus bonis, eſſe ſolet cuſtos humilitatis. Idem ſuper Ezech. Paupertas in inopia mentis eſt, non in quantitate poſſeſsionis. Idem.Cum deeſt terrena ſubſtantia,de qua æterno iudici rationem ponemus,liberius ad patriam pergimus, quia quaſi in via pondere caremus.Idem. Mira ſecuritas eſt cordis,aliena non quærere, ſed vnuſcuiuſq; diei ſufficientia contentum manere.Infrà de ſufficientia li. 4.Idem.Quiſquis ſtimulo, &c.Infra lib.3. capitulo de iudicio. Auguſt. de Eccleſ.doc. Bonum eſt facultates cum diſpenſatione pauperibus erogare, melius pro intentione ſequendi dominum in ſinus pauperibus donare, & abſolutum ab omni ſolicitudine egere cum Chriſto,Idem in lib,de cura pro mortuis, & in libr.de ciui. Dei. Præclaras exequias in conſpectu hominum, exhibuit purpurato illi diuiti turba famulorū, ſed multo clariores in conſpectu Dei vlceroſo illi pauperi, miniſterium præbuit angelorum, qui cum non extulerūt in marmoreum tumulum,ſed in Abrahę ſinū. Idem, ſuper can.Iacobi.Magnæ fœlicitatis eſt conditio chriſtianorum,quibus claritudo regni in paupertate poſita eſt,poſsidere quod cum labore acquiritur, paucorum eſt,contemnere,quod cum fructu contemnas,omniū eſt. Fœlicitas ergo magna chriſtianorum quibus datū eſt, vt paupertate faciant prętium regni cœlorum.Idē. Non tibi diſpliceat paupertas tua, nihil.n,ea poteſt diu tius inueniri. Vis ſcire quàm locuples ſit paupertas,cœlum emit.Io.Chryſ.Non malum aliquod æſtimemus inopiam,etenim ſapientiæ & patientiæ,& omnis philoſophiæ,nobis magiſtra eſt inopia. Ambroſ.in hexameron.Iuſtus vir qui hic eguerit,illic abūdabit,& qui hic laborem toleraverit, illic conſolationem habebit, qui autem hic receperit bona, illic mercedem eorum ſperare non poterit, paupertas.n. mercedem ſuam reſeruat,cenſus abſumit. Hieronymus in epiſtola. Vacuus viator & nudus,latronis non timet inſidias,ſecurus à nocturnis furibus dormit pauper,etiam ſi clauſtra non muniat:diuiti verò ſuæ opes latronis imaginantur occurſum,& iugi ſolicitudine ſomnum adimunt. Idē. Socrates illæ Thæbanus quondam ditiſsimus,cum ad philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pōdus abiecit in mare,nec putauit ſe poſſe, & virtutes ſimul & diuitias poſsidere.Bernar. in epiſto.Volo te eſſe amicum pauperum,magis autem imitatorem:illæ gradus proficientium eſt,hic perfectorum.Amicitia nāq; pauperum,regis amicos conſtituit, ſed amor pauperta tis reges facit,regnum deniq; cœlorum pauperum eſt. Idem in ſermone. Cum tria ſint genera paupertatis, neceſſaria,voluntaria,& ſimulatoria,rectè diuidens & rectè offerens,reiecta ſimulatione, neceſſariā patiens, voluntariam amplectens, pauper efficitur ſpiritu.Idē. Fœlix paupertas voluntaria relinquentium omnia, & ſequentium te Domine Ieſu. Fœlix planè quæ tam ſecuros immo glorioſos faciat in illo ſingulari flagore clementorum, in illo tremendo examine meritorum,

Paupertas & humilitas germanę.

Paupertas melior q̄ eleemoſyna.

Status chriſtianiſmi in paupertate fundatus.

Paupertatis tres ſpecies.

in illo tanto diſcrimine iudiciorum.Seneca in epiſtola. Cui cum paupertate bene conuenit diues eſt. Idem. Non qui parum habet, ſed qui plus cupit, pauper eſt. Idem.Aude hoſpes contemnere opes, & te quoq; dignum finge Deo. Nemo alius eſt Deo dignus, quàm qui opes contempſit: quarum poſſeſsionem tibi non interdico,ſed hoc efficere volo, vt intrepidus eas poſsideas.Idem.Si vis vacare animo, aut pauper ſis oportet,aut pauperi ſimilis. Non poteſt ſalutare fieri ſtudiū ſiue frugalitatis cura.

De diuitibus. Cap. 43.

Timendū diuitibus etiam cū bene agūt.

GRegor, in homil. Quicunq; benè in hoc ſæculo habetis,cum vos bona egiſſe recolitis, valdè de ipſis pertimeſcite,ne conceſſa vobis proſperitas,eorumdem remuneratio ſit bonorum. Idem.Cū pauci ſint qui ſpiritalia dona percipiunt,& multi qui rebus temporalibus abundāt, per hoc ſe diuites virtutibus pauperum inſerunt, quòd eiſdem ſanctis pauperibus de ſuis diuitijs patiuntur.Idem. Plerumq; mali eò magis contra dominum ſuperbiūt,quò ab eius largita te & contra meritum ditantur,& qui prouocari bonis ad meliora debuerunt, & donis peiores fiunt.Augu.de ciui.Dei.Temporalibus magis vtendū eſt,quàm fruēdum,vt frui mereamur æternis,non ſicut peruerſi,qui frui volunt nummo,vti autem Deo,quoniam non nūmum propter Deum impendunt, ſed Deum propter nummum colunt. Idem.Præclaras exequias, &c.ſupra de pauperibus.Idem de verbis domini.Ecce recole diues primordia tua,dic rogo, quid attuleris?aut ſi dicere erubeſcis,audi apoſtolum dicentem. Nihil(inquit)intulimus in hūc mundum, vtiq; quando nati ſumus,ſed nec auferre quid poſſumus, vtiq; quando de mundo exibimus, nihil attuliſti, nihil auferes, quid te inflas contra pauperem? certè quando habito caſu vetera ſepulchra franguntur,oſſa diuitum ab oſsibus pauperum non agnoſcuntur. Idem. Vtere diues libr.2.de eleemoſyna.Ioan.Chryſo.ſuper Matth.Non propter hoc diues diuitias accepiſti, vt in laſciuia conſumas,ſed vt in eleemoſynam expendas,nunquid.n.tua ſunt quę habes?quę pauperum bona ſunt,tibi credita ſunt,etiam ſi ex laboribus iuſtis vel ex hæreditate paterna poſſeſſor factus fueris.Idem ſuper Ioan.Per innumeras mortes ſuorum, lætantur ſe cupidi ad pecuniæ ianuas peruenisſe, volutari namque in ſcœno eius tanquam ſues delectantur,& vt tauri ſtercus eius euoluere.Ambr.de offi. Iſti qui in delicijs, qui in luxuria,rapina,quæſtibus,honoribus,ſtudia ſua poſuerunt, ſpectatores magis ſunt,quàm prælatores:habent lucrum laboris, fructum virtutis non habent. Idem in exameron. Nudi omnes naſcimur, nudi morimur, nulla diſcretio inter cadauera mortuorum,niſi fortè quia grauius fœtent diuitum corpora diſtenta luxuria. Idem in ſermone. In commune omnibus diuitibus atque pauperibus terra fundata eſt,cur vobis ius proprium ſoli diuites arrogatis?neſcit natura diuites,quæ omnes pauperes generat. Idem. Quicunque patrimonio ſuo tanquam poſſeſſor non vtitur, qui largiri pauperi & diſpenſare non nouit, is ſuarum ſeruulus eſt, non dominus facultatum. Idem. Ipſum nomen conſidera, ditem dicunt Gentiles inferni prefulem, arbitrum mortis. Hieron. in origin. ſuper Abacuc.3. Pro iniquitate vidi tentoria Aethyopiæ omnes diues, aut iniquus, aut hæres iniqui. Seneca in epiſtola. Libera te prius metu mortis, ille nobis graue iugum imponit, deinde metu paupertatis. Si vis ſcire quàm nihil in illa mali ſit, compara inter ſe pauperum & diuitum vultus, ſæpius pauper & fidelis ridet. Idem. Horum qui fœlices vocantur, hylaritas ficta eſt, aut grauis & ſuperata triſtitia,

1.Tim.6.

Hęc cum te legēda.

triſtitia,eoq; grauior, quia interdum non licet eſſe miſeros,ſed inter erumnas, cor ipſum excedentes neceſſe eſt agere fœlicem.

De potentibus. Cap. 44.

Regis officium.

GRegorius in regiſtro. Qui poſt terrenam poteſtatem cœleſtis regni gloriam cupit acquirere, ad faciendum lucrum creatori ſuo debet enixius laborare, vt ad ea quæ deſiderat operationis ſuæ gradibus poſsit aſcendere. Idem. Summum in regibus bonum eſt,iuſtitiam colere, ac ſua vnicuiq; iura ſeruare, & in ſubiectos non ſinere quod poteſtatis eſt fieri, ſed quod ęquum eſt cuſtodiri.Idem. Tunc regnum benè regitur, cum regnandi gloria animo non dominatur. Idem. Reſtringenda ſub ratione poteſtas eſt,nec quicquam eſt agendum, priuſquam concitata ad tranquillitatem mens redeat: nam commotionis tempore iuſtum putat ira quod fecerit.Idem in paſtora.Contra Deum præſunt potentes, ſi eos quos per conditionem tenent ſubditos, æquales ſibi per naturæ conſortium non agnoſcunt.Idem in mora.Benè poteſtatem exercet,qui ſcit per illam ſuper culpas erigi,ſcit cum illa ceteris æqualitate componi, humana.n.mens plerumq; extollitur, etiam cum nulla poteſtate ſulcitur,quantò igitur magis ſe in altum erigit, cum ſe ei etiam poteſtas adiungit? Idem. Iuncta ſemper eſſe ſuperbia potentibus ſolet. Auguſt.de vita Chriſtiana.Quò poteſtas ſublimior eſt, tantò ad peccandum maior eſt auda cia,quia totum credit licere ſibi quod poteſt, & dū alterius iudicium non timent,qui alios iudicant, ad peccandum præcipites fiunt. Idem. Homines diabolum, ſupra de ambitioſis.Idem de mendacio.Nulli eſt iniuria per potentiam vel leuiter inferenda, vt ab alio grauior iniuria repellatur.Ambroſ.de offici.Laus domini ſibi munda poſſeſsio, & innocens familiæ diſciplina. Idē in Apolo.Peccauit Dauid vt ſolent Reges,ſed pœnitentiam geſsit, fleuit, & ingemuit,quòd non ſolent Reges. Iſidorus de ſum. bon. Qui rectè vtitur regni poteſtate,ita præſtare ſe omnibus debet,vt quantò magis honoris celſitudine claret,tantò ſemetipſum mente magis humiliet,prępones ſibi exemplum humilitatis Dauid,qui de ſuis meritis non tumidus, ſed humiliter ſeſe deijciens, dixit, vilior fiam plus quàm factus ſum,& ero humilis in oculis meis. Idem. Qui rectè vtitur regni poteſtate, formam iuſtitiæ, factis magis quam verbis inſtituit:ille namq;,nulla proſperitate eligitur, nulla aduerſitate turbatur, non nititur proprijs viribus nec à Deo recedit cor eius,regni quoque faſtigio humili præſidet animo, non eum delectat iniquitas,non inflammat cupiditas, ſine fraudatione alicuius ex paupere diuites facit, & quod iuſta poteſtate à populis extorque potuerat,hoc ſæpe miſericordi clemētia donat.Idem in Synon. Modica eſt huius ſeculi gloria, caduca eſt & fragilis temporalis potentia, dic vbi ſunt Reges,vbi Principes,vbi Imperatores, vbi locupletes rerum, vbi potentes ſæculi. vbi diuites mundi, quaſi vmbra tranſierunt,velut ſomnium euanuerunt. Bernardus in epiſtola. Principis error multos inuoluit,& tantis obeſt quantis præſt ipſe. Seneca in epiſtola. Nec promiſcuam habere, nec vulgarem clementiam principem decet. Nam tamen omnibus ignoſcere, quàm nulli, malum eſt. Idem. Sic cum inferiore vitas, quemadmodum tecum viuere ſuperiorem velis. Idem. Quoties in mentem tuam venerit quantum tibi in ſeruum tuum liceat, toties veniat etiam in mentem tuam tantundem in te domino tuo licere. At ego, inquis, nullum dominum habeo. Reſpondeo,bona forſitan eſt fortuna. Si neſcit qua ętate Hecuba ſeruire cœpit,qua Creſus,qua Darij mater.

Boni rectis ſtudū.

Vanitas mundi.

De iudicibus. Cap. 45.

GRegor.in homil. Durum eſt vt qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ,iudex fiat vitę alienę. Idem. Iudicare dignè in capit. de acceptatione perſonarum,lib.3. Idem in moral.Maiora crimina & tardè credenda ſunt cum audiuntur, & citius puniēda ſunt,cum veraciter agnoſcuntur.Idem. Tres ſunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude feſtinatur ad iudicium. Munus namque à corde,eſt captata gratia cogitatione. Munus ab ore, eſt gloria per fauorem. Munus à manu, eſt præmium per dationem. Idem. Boni te dulcem, in capitulo de æquitate lib.4.Ioannes Chryſoſt.ſuper Matth. Benigni & iuſti iudicis eſt ſuas iniurias contemnere,& aliorum iniurias iudicare. Idē. Facilè deuiat.In capitulo de timore, in lib.tertio.Iſidorus in Synon. Noli eſſe plus iuſtus, quàm iuſtum eſt, omne.n.quod nimis eſt,vitium eſt.Idem. Nullum iudices. Infra lib.3.capit. de ſtultiloquio in accuſatione. Idem de ſum.bo. Neminem ſtultorum vel improborum oportet iudicem eſſe. Nam ſtultus per ignauiam improbus per improbitatem corrumpit, quam didicit veritatem.Idem.Qui rectè iudicat,& præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deo perpetrat, quia iuſtitiam, quam gratis partiri debuit, acceptione pecuniæ vendit.Idem. Quatuor modis iudicium humanum peruertitur,timore, cupiditate, odio,amore. Timore,dum metu poteſtatis alicuius, veritate loqui pauēſcimus. Cupiditate,dum prædio muneris alicuius,corrumpimur.Odio dum cōtra quemlibet aduerſari molimur. Amore, dum amico vel propinquis obtemperare contendimus.Auguſt.in epiſtola,Iniquum eſt vt quiſque iudicare de alio velit, & iudicari de ſeipſo nolit. Idem. Imple chriſtiane iudex pij patris officium,ſic ſuccenſè doleas iniquitati, vt conſulere memineris humanitati.Idem in ſermone.Cum iudicaueris te ipſum ſine adulatione, iudica proximum cum dilectione.Idem contra donatiſtas. Non facile pro vno vel paucis, aduerſus innumerabiles religionis & vnitatis viros, & magno ingenio & vberi doctrina prædi tos, niſi pertractatis pro viribus atque bene perſpectis rebus,ferenda ſententia eſt.Idem.Sacerdos cui omnis, ſupra de ſacerdotibus bonis,li.1.Ambroſius in Apolo. Vnuſquiſq; de alio iudicaturus, de ſeipſo prius iudicet, nec minora in alio errata condemnet,cum ipſe grauiora commiſerit. Idem. Sæpe & in iudicando maius peccatum iudicij eſt, quàm peccatum ipſum de quo fuerit iudicatum.

Acceptio munerū triplex.

Affectus peruertit iudicium.

Iudex à ſeipſo incipere debet

De nobilibus. Cap. 46.

GRegorius in dial. Nonnullis ſolet nobilitas generis parere ignobilitatem mentis, vt minus ſe in hoc mundo deſpiciant, qui plus ſe cęteris aliquid eſſe vel fuiſſe meminerint. Hieronymus in epiſtola ad Cellantiam. Nulli te vnquam de generis nobilitate præponas, nec obſcuriores quaſque & humili loco natas, te inferiores putes, neſcit enim religio noſtra perſonas, nec conditiones hominum, ſed animas inſpicit. Idem. Sola apud Deum libertas eſt non ſeruire peccatis, ſumma eſt apud eum nobilitas, clarum eſſe virtutibus. Idem. Nobilitatis tuę tantum ad hoc memineris, vt cum claritate generis, morum ſanctitate contendas. Idem. Non eſt quod ſibi aliquis de generis nobilitate blandiatur, ſi ex meliori parte ſit ſeruus. Idem. Mundanam nobilitatem non naturæ æquitas præſtitit, ſed cupiditatis ambitio inuenit. Idem in homil. Ille apud Deum potior & nobilior eſt, non quem nobilitas generis aut dignitas ſæculi, ſed quem deuotio fidei Deo, & ſancta vita commendat. Ambroſius in

Melior nobilitas mētis, quàm generis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sermo. Nullum ad commendationem hominis conditio seruitutis affert impedimentum, nec dignitas prosapiæ meritum, sed fides affert, siue liber, siue seruus, omnes in Christo vnum sumus. Bernard.in epistola. Minimè quidem Deus est acceptor personarum, nescio tamen quo pacto virtus in nobili placet, an forte quia plus claret. Siquidem ignobilis cum caret gloria; non facile liquet vtrum quia nolit, aut quia non possit habere, laudo tamen factam de necessitate virtutem, sed plus illam quam elegit animi libertas, non inducit necessitas.

Virtus in nobili illustrior.

De militibus. Cap. 47.

GRego.in regist. Summa militiæ laus inter alia bona merita hæc est, obedientiam sanctæ reipublicæ vtilitatis causa exhibere, & quod sibi vtiliter imperatum fuerit, obtemperare. Ioan. Chrys. super Matth. Inhonestum est apud Deum opus negociationis siue dignitatis siue militiæ. Ambr. super illud Luc.3. Neminem concutiatis. Singulis generibus hominum tribuit sanctus Ioannes Baptista responsum, scilicet publicanis, ne vltra quàm præscriptum est eis exigant, militibus, ne calumniam faciant, prædam requirant, docens idcirco stipendia constituta militiæ, nedum sumptus quæritur, prædo grassetur. August. de verbis Domini. Nonnulli qui aut militiæ cingulo detinentur, aut in actu sunt publico constituti, cum peccant grauiter, assolent à peccatis suis prima se voce excusare, q̃ militant, & ne bene aliquando faciant, occupatos se malis actibus conqueruntur, Idem. Non est delictum militare, sed propter prædam militare, peccatum est. Nec rem publicam gerere criminosum est, sed ideo agere rempublicam, vt rem familiaré angeas potius, videtur esse damnabile. Idem in epistola ad Iulianum comitem. Hoc primum cogita quando armaris ad pugnã, quia virtus tua, & fortitudo corporalis, donum Dei est, sic enim cogitabis de dono Dei non facere quicquam contra Deum. Idem. Esto etiam bellando pacificus, vt eos quos expugnas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas. Beati enim pacifici (ait dominus,) quia filij Dei vocabũtur. Idem. Hostem pugnantem necessitas perimat non voluntas, & sicut bellanti & resistenti violentia redditur, ita victo vel capto misericordia iam debetur maximè in quo pacis perturbatio non timetur. Idem. Ornet mores tuos pudicitia cõiugalis, ornet sobrietas & frugalitas, valde enim turpe est, vt militem quem non vincit homo, vincat libido, vt obruatur vino, qui non vincitur ferro. Idem. Ex his quæ habes de militia gratias age Deo tanquam fonti bonitatis, vnde habes, atq; in omnibus bonis actibus tuis illi da claritatem, tibi autem humilitatem.

Status militaris periculosus.

Frugalitas etiã militibus commendabilis.

De negociatoribus. Cap. 48.

GRegor.in homil. Sunt pleraq; negotia quæ sine peccato exhiberi, aut vix, aut nullatenus possũt quæ ergo ad peccatum implicant, ad hoc necesse est vt post conuersionem animus non recurrat. Idẽ Negotium autem quod ante conuersionem sine peccato extitit, hoc etiam post conuersionem repetere culpa non fuit. Aug. Studium auaritiæ siue fraudis, proprium solet esse negociantium facinus. Idem super illud Psalm. Quoniam non cognoui literaturam, &c. alia litera, ngociationes. Nam auidus acquirendi pro damno blasphemat, pro prætijs rerum, mentitur & peierat. Ambro. de viduitate ponit talem literam. Can. 3. Circuibo ciuitatem in foro & in plateis, & quæram quem dilexit anima mea, nequaquam ibi quæramus Christum, vbi inuenire non possumus. non est Christus circumforaneus Christus enim pax est, in foro lites, Christus iustitia est, in foro iniquitas, Christus operator est, in foro otium manet. Christus charitas est, in foro residet obtrectatio, Christus fides est, ĩ foro fraus est, ac perfidia. Idem de offi. Mortificetur auaritia, moriatur concupiscentia, sanctus Dei negociationem coguouisse se negat, quia prętiorum captare incrementa, non simplicitatis, sed versutiæ est. Ioan. Chryso. super Matth. Fuge forum, vt nec patiaris fraudem, nec facias. Idem. Prima laus est christiani, alienum esse à foro, nullam causam habere cum illo. Idem. Homo mercator nũquàm potest placere Deo, & ideo nullus Christianus debet esse mercator, aut si voluerit esse, proijciatur ab Ecclesia Dei, dicente, Psalmo, quoniam non cognoui negotiationes, introibo in potentias domini. Quemadmodum qui ambulat inter duos inimicos, volens ambobus placere, & nolens se commendare, si ne maliloquio non potest esse. necesse est enim, vt & iste male loquatur de illo, & ille malè loquatur de isto, sic qui emit & vendit, sine mendacio & periurio esse non potest. Idem. Qui comparat rem, infra de fœneratoribus. Hieronymus. Negociatorem clericum, supra de clericis.

Dictũ cante legẽdi. Psal. 70.

De fœneratoribus. Cap. 49.

GRego.in regist. Nos amatoribus vsurarum nulla ratione manus imponimus. Ioan. Chryso. super Matth. Qui comparat rem, vt illam ipsam integram & immutatam dado lucretur, ille est mercator, qui de tẽplo Dei ejicitur. vnde super omnes mercatores plus maledictus vsurarius. Idem. Siquis rem comparatam vendidit, mercator est, & maledictus, quanto magis maledictior erit, qui non comparatam pecuniam, sed à Deo datam sibi, dat ad vsuram? Idem. Nihil vsura turpius, nihil crudelius, alienas enim hoc negociatur miserias, & lucrum alterius aduersitatem facit, & mercedem expetit misericordiæ, velut timẽs ne appareat misericors, & fictione misericordiæ profundiorem fodit loueam, in auxiliando conterens inopem, & in porrigendo manum expellens, & suscipiẽs quidem vt in portum naufragio, & submittens huuc in vadis & in antris. Ambro. in epistola. Non dabis pecuniam tuam ad vsuram, quoniam scriptum est, q̃ is qui non dedit pecuniam suam ad vsuram habitabit in tabernaculo Dei, nam ille supplantatur qui vsurarũ captat emolimentum. Itaq; vir christianus si habet, det pecuniam quasi non excepturus, aut terræ sortem, quã dedit, recepturus. Idem. Quid durius quàm vt des pecuniam tuam & ipse duplum exigas? qui simplum nõ habuit, quemadmodum duplum soluet? In vitis patrũ. Cui nocetur, aut iniuriatur, & voluntariè parcit proximo, hic secundum naturam Christi est, qui nec lædit nec lædítur, hic secundum naturam Adæ est. Qui vero nocet aut iniuriatur, aut calumniam ingerit, aut vsuras exigit, hic secundum diabolum est. Seneca in epistola. Quid fœnus, & calendarium, & vsura, nisi humanæ cupiditatis extra naturam quæsita nomina? o miserum si quem hæc delectant.

Vsurarius execrãdus.

De Dæmonibus. Cap. 50.

GRego.in moral. Hostis malignus quò sanctos vigilantes minimè superat, eò dormientes grauius impugnat, quem tamen hoc malignè agere superna dispensatio benignè permittit, ne in electorum cordibus ipse saltem somnus à probationis præmio vacet. Idem. Maligni spiritus certis quibusq; vitijs, singuli obsequi sunt credendi. Idem. Angelorum spiritus iccirco irremissibiliter peccauerunt, quia tanto robustius stare poterant, quanto eos carnis admixtio non tenebat, homo vero iccirco post culpam veniam meruit, quia per carnale corpus, aliquid quo semetipso minor esset, accepit. Idem. Angelus sua malitia cecidit, hominem vero aliena protrauit. Idem. Occultæ iustitiæ licentia malignis spiritibus

Sãcti etiã in somnijs impugnãtur.

bus datus, vt quos volentes in peccati laqueo strangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Idem. Ita Deus super omnia est, vt ipse sub nullo sit. Leuiathan vero eius celsitudinis culmen aspiciens, ius perversæ libertatis appetijt, vt præesset cæteris, & nulli subesset. Idem. Scimus quòd immundi spiritus qui è cœlo æthereo lapsi sunt, in hoc cœli terræq̃ medio vagantur, qui tanto magis corda hominum ascendere ad cœlestia inuident, quanto se à cœlestibus per elationis sui immunditiam proiectos vident. Idem. Alius lætis, alius tristibus, alius timidis, alius elatis moribus existit, quò ergo occultus aduersarius facilè capiat vicinis conspersionibus deceptiones parat. Idem. Sathanæ vo lúntas semper iniqua est, sed nunquam potestas iniusta, quia à semetipso voluntatem habet, sed à domino potestatem. Idem in homel. In bonis operibus intenti, nisi contra malignos spiritus sollicitè vigilemus, ipsos irrisores patimur in pœnis, quos ad malum persuasores habemus. Idem in regis. Tanto hostis callidus contra nos deceptionis molimina ardentius exquirit, quantò nos cœlesti patriæ feruentius inhiare cognoscit. Idem in dial. Malignus spiritus, cogitationi, locutioni, atq; operi nostro semper insistit, si fortasse quid inueniat vnde noster apud examen æterni iudicis accusator existat. Idem in pasto. Diabolus modo aliorũ facta grauiora, modò nihil esse, quod perpetratum est, modò misericordem Deum loquitur, modò adhuc tẽpus subsequens & sufficiens ad pœnitentiam pollicetur, vt dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione pœnitentię suspendatur, quatenus tũc bona nulla percipiat, quam nunc mala contristant. Augu. de Ciui. Dei. Credendum est, esse spiritus nocendi cupidissimos, à iustitia pœnitus alienos, superbia tumidos, inuidia liuidos, fallacia callidos, qui in hoc quidem aere habitant, quia de Cœli superioris sublimitate deiecti, merito irregressibilis trangressionis in hoc sibi congruo velut carcere damnati sunt. Idem. Sicut ipsi mali homines in terra, sic etiam dœmones, non omnia quę volunt facere possunt, nisi quantum illis ordinatione finitur illius, cuius iudicia plena nemo comprehendit, iustè nemo reprehendit. Idem. Mali angeli sua potestate potius delectati, velut suum bonum ipsi sibi essent, à superiore communi omnium beatifico bono ad propria defluxerunt, & habentes elationis fastum pro excellentissima æternitate, vanitatis astutiam pro certissima veritate, studia partium pro indiuidua charitate, superbi, fallaces, inuidi effecti sunt. Idem. Esse natura in qua nullum bonum sit, non potest, proinde nec ipsius diaboli natura inquantum natura est, malũ quid est. Idem. Auertat Deus lib. 2. de inuidia. Leo in sermone. Diabolus omnium discutit consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus, & ibi causas quærit nocendi, vbi quemque viderit studiosius occupari. Io. Chryso. in sermone, zelatur diabolus hominem, quia ipse de cœlo corruerat. Videbat enim Adam paradisi esse colonum, & inflatus inuidia, induit serpentis imaginem. Incorporalis enim cum esset, corporalibus loqui non poterat. Idem. Diabolus non aliunde talis factus est, nisi quia primò quidem post peccatum desperatione vsus est, postea verò ex desperatione in inuidiam incidit & superbiam. Cyprianus in epist. Lata & spaciosa itinera vitæ letalis, illic illecebræ & mortiferæ voluptates, illic diabolus blanditur vt fallat, arridet, vt noceat, illicit vt occidat. Ambro. in sermo. Pater diabolus nõ diligit filios suos, sed odit, sic amat diabolus filios suos, vt perdat, sicut amat gluto porcellũ, vt comedat. Isidorus in ethimol. Præsciunt dæmones futura multa, vnde & solẽt responsa aliqua dare. Inest enim illis cognitio rerum plus quàm infirmitati humanæ, partim subtilioris sensus acumine, partim experientia longissimę vitæ, partim per Dei iussum angelica reuelatione. Idem. Diabolus, hæbraice, dicitur, deorsum fluens, quia qui quietus in cœli culmine stare contemplit, superbiæ pondere deorsum corruens cecidit. Græcè vero diabolus, criminator dicitur. Idẽ de sum. bono. Diabolus non est immissor, sed incensor potius malarum cogitationum & omnium vitiorum, neque enim alibi concupiscentiæ fomenta incendit, nisi vbi prius prauæ cogitationes delectationes in spexerit. Idem. Tunc contra eum quem possidet diabolus, acrius sæuit quando se diuina virtute ab eo expellendum cognoscit. Bernar. in sermo. Ledit nos iniquitas diaboli atque versutia, sed multo amplius eum nostra simplicitas & misericordia torquet, humilitatẽ nostram non sustinet, vritur charitate nostra, mansuetudine & obedientia cruciatur.

Inuidia dęmonũ.

Potestas diaboli sẽper iusta.

Conditiones dęmonum.

Natura dęmonũ bona.

Affectio Diaboli erga suos.

Scia dęmonum. Seguius cõtra meliores agit diabolus.

DE PRINCIPALIVM vitiorum & virtutum multiplicitate.

LIBER SECVNDVS.

De tentatione. Cap. 1.

NIsi misericors Deus cum viribus tentamenta modificet, nullus profectò est qui malignorũ spirituum insidias, nõ corruens, portet. Idem. Sancta Ecclesia transire sine labore tentationis non potest tempora peregrinationis, quæ & si foris apertos hostes non habet, intus tamẽ tolerat fictos fratres. Idem. Plerumq; qui plus supra li. 1. de proficientibus, August. contra Iulianum. Quia in ista humana miseria peior hostis est cauenda superba, ideo nimirum non penitus extinguitur in carne sanctorum continẽtium ista carnalis concupiscentia, vt dum pugnatur aduersus eam, periculorum suorum animus admoneatur, ne securus de meritis per superbiam infletur. Idem. In nobismetipsis sola infirmitas est causa pugnandi, & rursus infirmitas est admonitio non superbiendi, proinde vt virtus qua hic superbiri potest non superbiatur, eadem virtus in infirmitate tentationis perficitur. Ifido. de sum. bo. Diabolus, serpens est lubricus, cuius si capiti, id est primæ suggestioni non resistitur, totus in interna cordis, dum non sentitur, illabitur Ambr. super Luc. Tentationem non vt iniquam timere debemus, est. n. causa victoriæ, materia triumphorum. Idem. Dimes ille qui tentationem nõ sensit in hoc seculo, raptus est ad inferos, & sepultus in inferno. Ioann. Chrysost. super Matth. In primis grauis & insuperabilis est impetus diaboli, quòd si quis forti animo sustinuerit eum, statim inueniet infirmiorem. Quãto enim plus repercussus fuerit, tanto magis torpescit & deficit. Idem. Qui murmurat de periculo tentationis, murmurat de præmio probationis, in nullo enim negocio potest requies inueniri, nisi præcesserit labor, quanto magis in spiritualibus rebus, nisi præcesserit tẽtatio, non potest esse probatio? Bernar. super Cantica. Impulsus euersus sum, vt caderem, & dominus suscepit me. Queris quis ille sit impulsor, non est vnus. Impulsor diabolus, impulsor mundus, impulsor homo. Quis ille homo sit quæris, quisque sui. Idem. Necesse est, vt veniant tentationes, quis enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit? aut quomodo certabunt, si desit qui impugnet? Tu verò accedens ad seruitutem Dei, sta in timore

Gregorius.

Ecclesia militans obnoxia est tentationibus.

Principijs obstandũ.

Debilis est hostis.

Necessaria est tẽtatio.

Universidad de Deusto Biblioteca

timore, & præpara animam tuam ad tentationem, certi nanque sint omnes, qui piè volunt viuere, in Christo persecutioné se passuros. Idem in sermo. Oramus quotidie vt Dei voluntas sicut in cœlestibus facta est creaturis, sic fiat & in terrenis, vt sic angelus, sic & homo adherens Deo, vnus spiritus cũ eo fit. Sed heu me, quot obstacula separant, quot prohibent impedimenta? Obijcit enim sese mediam, malitia nostra, infirmitas nostra, concupiscentia nostra, & ignorantia nostra. Idem. Heu me domine deus, quia vndiq; mihi bella, vndiq; tela volant, vndiq; pericula, vndiq; impedimenta. Quocunque vertam me, nullam vsquam securitas est, & quæ mulcent, & quæ molestãt timeo, & esuries, & refectio, & somnus, & vigiliæ, & labor, & requies militant contra me.

Maxima tẽtatio intra nos est

De cogitatione. Cap. 2.

GRego. super Ezech. Sic sæpe cogitationi bonæ cogitatio sinistra adiungitur, vt vix ipse, qui easdem cogitationes generat animus, agnoscat. Idem in moral. Tanto longius mens à necessarijs cessat, quanto inania latius cogitat. Idem. Sancti veri quantũ agere possunt ne exterius labantur in opere, tantum interius nequaquam agere possunt, ne vnquam labantur in cogitatione. Idem. Ante oculos Dei vacuæ non transuolant cogitationes nostræ, & nulla momenta temporis per animum transeunt preter retributionis actum. Idẽ in regist. Illud ab omnipotenti Deo pollutũ esse in opere ostenditur, quod ex pollutæ cogitationis radice generatur. Idem in pastora. Nihil in nobis est corde fugacius quod à nobis toties recedit, quoties per prauas cogitationes defluit. Isido. de sum. bo. Ferre cogitationes sine perfectione vitiorum non est ad damnationem, nec est occasio subeundi discriminis, sed potius augendæ virtutis. Idem. Non est peccatum quando nolentes imaginibus nocturnis illudimur, sed tũc est peccatum, si antequam illudamur, cogitationis affectibus præuenimur. Idem cogitatio praua delectationem. Infra li. 3. c. de consuetudine. Bernar. de conside. In acquisitione salutis nemo tibi germanior vnico matris tuæ, contra salutem propriam cogites nihil, minus dixi, quàm dixisse debueram, quicquid se cogitationi offerat, quod non quoquo modo ad tuam ipsius salutem pertineat, respuendum est.

Pugna cogitationũ ineuitabilis est.

Charitas à seipsa incipit.

De delectatione. Cap. 3.

GRego. in mora. Esse sine delectatione anima nũquam põt, nam aut in infimis delectatur, aut in summis, & quanto maiori studio exercetur ad summa, tanto maiori fastidio torpescit ad ima, quantoq; acriori cura inardescit ad infima, tãto torpore dãnabili frigescit à summis. Vtraq; enim simul & æqualiter amari non possunt. Qui ergo terrenarũ rerũ amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Idem. Deũ apprehendere nõ valet, qui adhuc in delectatione peccati iacet. Idem. Vnusquisq; superbus rector, supra lib. 1. de Prælatis malis. Idem. Mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cum pulsat, sed cum hanc sibi per delectationem subiugat. Idem. Cum culpa animũ tentat, necesse est vt breuitatem suæ delectationis aspiciat, ne ad æternam mortem iniquitas rapiat: cum cõstet quòd ad terminum citius mortalis vita percurrat. Idem. Sępe bono operi dum laus humana obuiat, mẽtem operantis immutat: quæ quamuis quæsita nõ fuerat, tamen oblata delectat: cuius delectatione dũ mens bene operantis resoluitur, ab omni intentione intimi vigoris quamtocius dissipatur. Idem. Quisquis in hoc mundo appetit prosperari, cæteros excedere, rebus & honoribus tumere, huic nimirum cura secularis in delectatione est, quies in labore. Isido. de summo bono. Cogitationes illicitas ingerere dęmonum est, cogitationibus oblectari peruersis nostrum est. Aug. de verbis Apostoli. Quicquid peccatorum in dictis, in factis, in cogitationibus est, non oritur nisi ex mala cupiditate, non imputatur nisi ex illicita delectatione. Huc igitur illicitæ delectationi si resistamus, non regnat peccatum in nostro mortali corpore. Idem. Mortua est vna delectatio, sed viuit altera, & illi dum non consentis eam mortificas, cum cœperit omnino non delectari mortificasti: hæc est actio nostra, hæc est militia nostra.

Aĩa ad delectationẽ semper aspirat.

De consensu. Cap. 4.

GRego. in moral. Concupiscentiæ carnalis ostia dum consensus noster aperit, ad innumera nos corruptionis mala pertrahit. Idem. Proximorum mala quæ quis corrigere non valet taceat: quæ cum corrigi loquendo possunt, silentium consensum esse pertimescat: & si ea quæ tacet tolerat non tamen in animo virus doloris occultet. Idem. Sciendum est aliud esse ꝙ animus de tentatione carnis, patitur, aliud verò dum per consensum delectationibus obligatur: plerumque enim cogitatione praua pulsatur, sed renititur, plerumque autem cum peruersum quid cõcipit, hoc intra semetipsũ per consensus desiderium doluit. Idem in homil. Ille verè Deum amat, cuius videlicet mentem delectatio praua ex consensu non superat, nam tanto quisque à superno amore disiungitur, quanto inferius delectatur. August. de mendacio. Tunc consentimus cum approbamus & volumus. Idem. Pudicitiam corporis, non consentiente aut non permittente anima, nemo violat. Quicquid enim nobis inuitis contingit in nostro corpore, nulla impudicitia est. Idem in epistola. Bene agere, & illicita non prohibere, consensus erroris est. Idem super Gene. contra Manichæos. Si ratio humana cõsentiat, vt quod libido commonuerit, faciendum esse decernat, ab omni vita bona tanquam de paradiso expellitur homo, & iam ei peccatum imputatur etiam si non sequatur factum, quæ rea tenetur in consensione conscientia. Bern. in medita. Dæmonum est malas suggestiones ingerere, nostrum est illis non consentire: nam quoties resistimus, diabolum superamus, angelos lætificamus, Deum honoramus. Idem in sermone. Si carnalibus distrahor desiderijs, & illis (quod absit) consensero quantum possum, etiam si non sequatur factum, in morte quidem sum mortuus, vtique & consequenter sepeliendus in infernum. Idem. Nulla est his qui sunt in CHRISTO IESV damnatio, si concupiscentiæ sensus sit absq; consensu. Idem. Peccatum in foribus est, nisi tuipse aperias non intrabit, appetitus in corde prurit, sed subter te est, nisi tu sponte cesseris nil nocebit. Audi consolationem, cõsensum cohibe, ne præualeat appetitus concupiscentię, & immaculatus eris. Idem. Potest inimicus excitare tentationis motum, sed in te est si volueris dare, vel negare consensum. Idem. Nemo fratres. Infra lib. 4. de correptione bona.

Cõsensus est animę ianitor.

Quando consentimus.

De peccato. Cap. 5.

GRego. super Ezech. Quoties actu, quoties verbo, quoties cogitatione delinquimus: Deum cõtra nos toties irritamus. Idem. Districta sunt omnipotentis Dei iudicia, & qui peccatorem diu expectat vt redeat, non redeuntem atq; contemnentem, grauius damnat. Idem: Peccatum quippe quod per pœnitentiam citius non deletur, aut peccatum est & causa peccati, aut peccatum & pœna peccati. aut peccatũ simul & causa & pœna peccati. Idem. Grauiores culpæ sunt, quæ superinducta specie virtutis, virtutes

se mentiuntur esse. Idem. In moral. Peccatũ quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. Idem. Tribus modis peccatum admittitur, scilicet ignorantia, infirmitate, & studio, & grauius quidẽ infirmitate quàm ignorãtia, sed multo grauis studio quã infirmitate peccatur. Idem. In grauibus peccatis quis positus cum suis præmitur, aliena non diluit. Idem in pasto. Nonnunquam in parua deterius, quàm in maiore culpa peccatur. Maior enim quò citius quia sit culpa agnoscitur, eò etiam celerius emendatur. Minor verò dum quasi nulla creditur, eò peius quo & securius in vsu retinetur. Idem in registro. Apud homines culpa & apud Deum pœna est, nolle quemquam bonum imitari quod placet. Idem. Plerumq; quod in laicis culpa est, hoc crimen est in sacro ordine cõstitutis. Idem. Nonnunquam Dominus. Infra lib. 4. de certamine. August. de confessione. Ibam ad inferos, portans omnia mala quæ cõmiseram, & in te, & in me, & in alios multos, & grauia super originalis peccati vinculum. Idem de ciui. Dei. Paucissimi sunt tantæ fœlicitatis, vt ab ipsa ineunte adolescentia, nulla damnabilia peccata committant. Idem. Quæ sunt ista peccata, quæ ita impediunt peruentionem ad regnum Dei, vt tamen sanctorum amicorum meritis impetrent indulgentiam, difficillimum esset inuenire, periculosissimum est diffinire. Idem. Nunc vsque adeò. Infra lib. 4. de voluntate mala. Idem de spiritu & litera. Sicut non impediunt à vita æterna iustum quædã peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur, sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillime vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur. Idẽ contra Iulianum. Diluuntur in baptismate cuncta peccata, & originaliter tracta, & ignoranter vel scienter adiecta. Idem. Cum non ad suum referuntur auctorẽ dona Dei, hoc ipso malè his vtentes efficiuntur iniusti. Idem ad Orosium. Malum, natura non est, sed priuatio boni, hoc nomen accepit. Idẽ de baptismo paruulorum. Sicut eorum per quos renascuntur paruuli iustitię spiritus responsione sua traijcit in eos fidem, quã voluntate propria nondum habere potuerunt: sic eorum per quos nascuntur caro peccati traijcit in eos noxam, quam nondum vita propria contraxerunt. Idem in meditationibus. Certè ò miser homo ipsa sola plus est vitanda peccati fœditas: quàm quælibet tormentorum immanitas. Idem in epistola. Quem non potest diabolus deuorare seductum ad nequitiam, famã ipsius inquinare conatur, vt si fieri potest, opprobrijs & malarum linguarum detractione deficiat, & sic in eius fauces ruat. Si autem nec famam innocentis maculare potuerit: hoc ei persuadere tentat, vt per maleuolas suspicationes de fratre suo iudicet, & sic ab illo implicatus absorbeatur. Idem de virginitate. Quia satagentibus vigilantibusq; ne peccent subrepunt quodãmodo ex humana fragilitate peccata, quamuis parua, quamuis pauca, non tamen nulla, eadem ipsa magna fiunt & grauia, si eis superbia incremẽtum & pondus adiecerit. Idem de patientia. Tãtò rectius maiori supplicio dignum iudicaueris animum, quantò magis vitijs subdit instrumenta virtutum. Idem de pœnitentia. Nullum peccatum adeò paruum, quod non crescat neglectum: non enim considerandum est quid fecerit, sed quem offenderit, quàm bonus est, quàm benignus, quàm pius. Idem. Qui peccat, & gratiam suã recuperare non amat, & nunquam curat ab eo diligi, qui totus est amor & charitas, nec ad illud tendit vnde sumpsit arram, in spiritum peccat: & nunquã post mortem, sicut nec viuens, consequetur veniam. Idem super canon. Ioannis. Ista quæ dicimus peccata leuia, noli contemnere: si contemnis, quando ponderas, expauesce, quando numeras, multa leuia faciunt vnum grande. Ad idem de decem chordis & super Ioan. Grego. in pasto. Isido. de sum. bo. Item Augu. Ex quo incipit homo supra de homine. Idem. Voluntas auersa. Infra lib. 3. de voluntate. Amb. de offi. Qui non repellit à socio suo iniuriam si potest tantum est in vitio, quàm ille qui facit. Idem in apolo. Peccatum donatur per gratiam, deletur per sanguinem crucis, tegitur per charitatem. Ioan. Chrys. super Ioan. Excogitate quantum est malum, nos ex hominibus, pares angelis, ad feras transponere. Ventri enim seruire, & pecuniarum concupiscentia detineri, & irasci, & mordere, & calcitrare, non hominum, sed ferarum est. Isid. de sum. bo. Si vnum vitium districtè iudicetur, & alia negligãtur, inanis est labor. Idem. Iudicio diuino in reatu nequiori labuntur, qui distinguere minora sua facta contemnunt. Idem. Maioris est culpæ, manifestæ, quàm occultè peccare. dupliciter enim reus est qui aperte delinquit, quia & agit malum, & docet malum facere. Vnde Isaias. Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt. Bernar. in sermo. Cauete ne quis parua reputet, quantumlibet parua scienter commissa: nemo dicat in corde suo, læuia sunt ista, non curo corrigere, non est magnum si in his maneam venialibus, minimisq; peccatis. Hæc est impœnitentia dilectissimi: hæc blasphemia in spiritum sanctum, blasphemia autẽ irremissibilis est. Ansel. de simil. Natura peccati est, vt non facilè videatur ab illo qui eo præmitur, sed mox vt cessauerit, & ab illo se alienauerit, tunc demum considerat in quanta fœditate & miseria iacuerat. Idem. Si hinc peccati pudorem. lib. 4. de innocentia.

Tripliciter peccatũ contingit.

Diaboli studiũ in tentando.

Peccatum in spiritũ sanctum.

Initium impœnitẽtię, parua contemnere peccata.

De superbia. Cap. 6.

GRego. in mora. Septem principalia vitia de superbiæ virulenta radice producuntur, scilicet inanis gloria, inuidia, ira, tristitia, auaritia, ventris ingluuies: luxuria. Idem. Scimus ꝙ aliquando minus est in corporis corruptione cadere, quàm cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare, sed tamen minus, superbia turpis, creditur, minus peccatum à simplicibus iudicatur: luxuriam vero eò magis erubescunt homines, quò simul omnes eam turpem esse nouerunt. Idem. Quisquis superbiæ. Infra lib. 3. de dijudicatione. Idem. Cunctis superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imaginatione, erectio in incessu, rancor in responsione. Horũ mens semper est ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad lacessendos verò alios importuna, ad ea quæ facere & debet, & præualet, ignaua. ad ea verò quæ facere non debet nec præualet, parata. Idẽ. Hoc proprium arrogantium esse vitium solet, vt & pauca credant quæ ipsi multa dixerunt, & multa credunt quæ ipsis pauca dicuntur, quia enim sua dicere semper volunt, aliena audire non possunt. Idem. Tolerabilius Deo est, vt in infirmitate atque ignorantia cũ humilitate quisquis iaceat, quàm cum elatione cordis alta compræhendat. Idem. Adiuuare imbecillem charitatis est, adiuuare vero velle potentem, elationis est. Idem. Per elationem plerumq; & vsque ad senium seruata virginitas vitiatur, quia enim negligitur humilitas cordis, rectus iudex despicit etiam integritatẽ corporis. Idem. Difficile in se quisque inueteratam superbiam deprehendit, quia nimirum hoc vitium quantò magis patimur, tantò minus videmus. Idem. Arrogantes sicut inflantur laudibus, ita correptionibus inflammantur, & à quolibet se vel iusso repræhendi despiciunt, moxq; in malis suis fomitem defensionis exquirunt. Idem. Omnino difficilè est: vt elatio quę regnat in corde,

Peccatorum initium superbia.

Superborũ signa.

Superbia difficilis cognitu.

Universidad de Piura Biblioteca

in corde, non erumpat in voce. Idem. Arrogantes grauе se damnum perpeti iudicant, si scientiam suam breuitate constringant. Tantò enim semetipsos credunt doctiores ostendere, quantò se poterunt multiplicatæ loquacitatis aperire. Hieron. in epistola. Initium omnis peccati superbia est, quæ natione cœlestis, sublimiũ mentes inhabitat, sub cinere & cilitio latitans. Idem. Nihil ita à pueritia vitare conatus sum, sicut tu mentem animum, & erectam ceruicem, Dei cõtra se odia prouocantem. Nouit enim magistrum & Dominum meum in carnis humilitate dixisse. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Augu. in regula. Alia quęcunque iniquitas in malis operibus exercetur vt fiant, superbia vero etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant. Idem de Virginitate. Mensura humilitatis cuiq; ex mensura ipsius magnitudinis data est, cui est valde periculosa superbia, quæ amplius ampliorib⁹ insidiatur. Idem. Quia satagentibus supra in cap. de peccato. Idem de gratia noui testamenti. Superbia odit consortium, & quantum in ipso est, solus cupit eminere omnis superbus. Idem de ciuit. Dei. An forte corrigi pudet? & hoc vitium non nisi superborum est. Idem. Superbia peruersè imitatur Deum. odit namq; cum socijs æqualitatem sub illo, sed imponere vult socijs dominationę suą pro illo. Idem. Facilius seruitur homini quàm libidini, cum sæuissimo dominatu vastet corda mortalium, vt alias omittam, libido ipsa dominandi hominibus alijs. Idem. Audeo dicere. Infra. lib. 3. de recidiuatione. Idem in Epistola. Fit miris modis in anima hominis, vt de falsa humilitate magis infletur, quasi apertus superbiret. Idem de confessi. Humiliasti tanquam vulneratum superbum, & tumore meo separabar abs te, & nimis inflata facies claudebat oculos meos. Idem. Plus hostis vincitur in eo quem plus tenet, & de quo plures tenet, plures autem superbos tenet nomine nobilitatis, & de his plures nomine auctoritatis. Ioan. Chrysost. super Ioa. Superbia in vobis existente, omnis nostra vita immunda fit. & si sobrietatem, & si virginitatem, & si ieiunium, & si orationes, & si eleemosynam, & si quodcunque aliud perficiemus. Isido. de sum. bon. Superbia sicut est origo omnium criminum, ita ruina cunctarum virtutum, ipsa enim est in peccato prima, in conflictu postrema. Idē. Omnis peccans superbus est, eo quòd faciendo vetita, cõtemptui habet diuina præcepta. Bernar. de. 12. grad. Gloriosa res humilitas, qua ipsa quoque superbia palliare se appetit, ne vilescat. Idem. Arrogans, de alia omni re plus sibi credit quàm alijs, de seipso plus alijs credit quàm sibi. Idem. Monachus præsumptuosus primus in conuentibus residet, in consilijs primus respondet, non vocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quicquid ipse non fecit, aut ordinauit, nec rectè factum, nec pulchrè æstimat ordinatum, iudicat iudicantes, præiudicat, iudicaturis. Si cum tempus aduenerit non promoueatur ad prioratum, abbatem aut inuidum iudicat, aut deceptum. Idem super Cantica. Argumentum superbiæ priuatio gratiæ est: humilibus enim dat Deus gratiam, sed superbis resistit. Idem. Pernitiosa paupertas, penuria meritorum, præsumptio autem spiritus, fallaces diuitiæ. & ideo diuitias, & paupertatem ne dederis mihi Domine.

De falsa humilitate superbire contingit.

Nota.

Signa superbi monachi.

Nota.

De vanagloria. Cap. 7.

GRego. in mora. Inobedientia, iactantia, hypocrisis, contentiones, pertinacia, discordiæ & nouitatum præsumptiones, oriuntur de inani gloria. Idem. Quatuor sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demonstratur, cum bonum aut à semetipsis habere se æstimant: aut si datum de super, credant pro suis se hoc accepisse meritis, aut certè cum iactãt se habere quod non habent, aut despectis cæteris, singulariter videri appetunt habere quod habent. Idem. Sæpe bono operi, supra cap. de delectatione. Idem. Qui accepta bona sibi arrogat, suis contra Deum donis pugnat. Idem. In cogitatione tumidi proprij fauores oriuntur, sibiq; de singularitate sapientiæ blanditur: ipsa fatuitas pensat ea quæ audierit, ac verba quæ profert, & miratur sua, & deridet aliena. Item. Cuncti vanæ gloriæ. Infra lib. 3. de dijudicatione. Idem. Sicut labor iustorũ est videre prauа nec corrigere: ita grauis est labor arrogantium, si quod sapiunt, non ostendunt. Idem. Quasi latrunculus est appetitus laudis humanæ, qui recto itinere gradientibus ex latere iungitur, vt ex occultis educto gladio, gradientium vita trucidetur. Idem. Agitur vt ante iusti iudicis oculos, fouea mentis fit memoria virtutis, quia reminiscendo quod gesit, dum se apud se erigit, apud humilitatis auctorem cadit. Isidor. Maximè per cenodoxiam. supra de monachis malis. Idem. Qui ex deteriore. supra de incipientibus. Ioan. Chrysost. super Ioa. Gloriam vanam cupere, ingloriatio est, gloria autem vera est hanc despicere, & nullam eius curam facere, sed ad id quod Deo placet, omnia & dicere & facere. Idem. Qui omnium contemptum pecuniarum habuerunt, & nulli huiusmodi imaginationi se immiscuerũt, & magis tyrannicas corporum concupiscentias domuerunt, hi multoties capti à vanagloria omnia perdiderunt. Idem. Si laudes amamus, eas quæ a Deo sunt diligentius quæramus. Nam, quæ quidem ab hominibus est laus, qualiscunque fuerit, simul vt apparuit, perijt. August. de confessione. Domine gloria nostra tu es, propter te amemur, & verbum tuum, & nomen tuum, timeamur in nobis, qui enim laudari vult ab hominibus vituperante te, nõ defendetur ab hominibus iudicante te, non eripietur damnante te. Amb. de offi. Fortitudo gloriæ caueat appetentiam, quæ frequenter nocuit immoderatius appetita. semper autem nocuit vsurpata. Ber. in epistola. O stulti filij Adam qui contemnentes pacem, & gloriam appetentes, & pacem perdunt & gloriam.

4. Signa arrogantię.

Aestimatio sui propria ruina.

De Inuidia. Cap. 8.

GRrego. in moral. De inuidia, odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, & afflictio in prosperis, nascitur. Idem. Qui post puniendi sunt retributionis supplicio, nunc semetipsos afficiunt inuidiæ tormento. Idem. Inuidia iram generat, quia quantò interno liuoris vulnere animus fauciatur. tantò etiã mansuetudo tranquillitatis amittitur. Idem. Dum electi proficiunt, reprobi ad rabiem furoris & inuidiæ excitantur, & bona nascentia quæ nolunt imitari, grauius persequuntur. Idem. Inuidi dum bonum. Infra lib. 3. de stultiloquio in accusatione. Idem. Antiquus hostis vnde bonos cernit per charitatẽ prouehi ad gloriam, inde peruersos per inuidiam rapit ad pœnam. Idem in homil. Quicquid in mundo concupiscimus, hoc proculdubio proximis inuidemus, videl. etenim quia nobis defit quòd alius assequitur. Ioan. Chryso. in sermone. O zelus, ò inuidia omni malitia cumulata. Inuidia ignis inextinguibilis est, etenim sicut tinea comedit vestimentum, sic & inuidia eum qui zelatur cõsumit, eum autem cui inuidet, clariorem reddit. Idem super Ioan. Inuidiæ passio, & fornicatione & adulterio multum est deterior. Idem. Inuidi oculus liquatur tristitia, inuidus cum morte viuit continua. Augu. de doctrina Christiana. Auertat Deus inuidiæ pestem ab animis omnium, nedum Christianorum. Vitiũ enim diabolicum est inuidia, quo solo diabolus reus est, & inexpiabiliter reus. Nõ enim dicitur diabolo vt damnetur, quia adulterium commisisti, furtum fecisti, villam alienam rapuisti, sed qui homini stanti, tu lapsus, continuo inuidisti. Idem de Virginitate. Superbiã sequitur inuidia, tanquam filia & pedissequa. Eam quippe superbia continuo parit, nec vnquam est superbia sine tali prole atque comite. Hieronym. in epistola. O inuidia primum mordax tui, ò sathanæ caliditas semper sancta persequens. Isid. in syno. Inuidia, cuncta bona, ardore pestifero deuorat. Inuidia, animæ tinea sensum comedit, pectus vrit, mentem afficit, cor hominis quasi quædam pestis depascit. Ansel. de similitud. Qui bonis alterius arridet sanctis consentit, qui verò inuidet diabolis similis est. Si quidem magis puto esse salutationem sperandam eius, qui parum boni facit, & factis aliorũ fauet, quàm illius qui multa, & inuidet alijs. Sene. in prouer. Nondum fœlix es, si nondum turba te derident. Nã & si nullos tibi inimicos facit iniuria: multos facit inuidia. Glosa super Psal. 123. Ira & inuidia iudicio carent.

Inuidia filia superbię.

Effectus inuidię.

Inuidia supplicij acerbum.

De Ira. Cap. 9.

GRego. in mora. De ira, rixæ: tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemiæ proferuntur. Idem. Plerumq; mentem sub obtentu iustitiæ, iræ immanitas vastat, & dum quasi sequit zelo rectitudinis, rabiem explet ira furoris. Idem. Qui humanorum actuum subtili examine gressus enumerat, iram sine voce iudicio, iram in voce concilio, iram vero in voce atque sermone, gehennæ ignibus mancipat. Idē. Plus semper ira in vindicta exigit, quam de iniuria accipit. Idem in dyal. Tantò metuenda est ira iustorum, quantò & constat, quia in eorum cordibus ille præsens est, qui ad inferendam vltionem quam voluerit, inualidus non est. Idem in regist. Ira etiam cum delinquentiũ culpas insequitur, non debet menti nostræ quasi domina præire, sed post rationis tergum quasi ancilla rationis subnixius famulari. Idem. Nemo potest diligere illum, quem ex ira vel odio non vult videre. Idem. Ira si semel mentem possidere cœperit, iustum esse deputat etiam illud, quod crudeliter facit. Idem in past. Illa quæ mater est omnium custosq; virtutum, per iræ vel impatientiæ vitium, virtus charitatis eneruatur. Hieronymus in otig. super Mich. Propemodũ naturale est, vt & nurus socrũ, & socrus oderit nurũ. Augu. in epist. Sicut acetum corrumpit vas si diutius ibi fuerit: sic ira corrumpit cor, si in alium diem durauerit. Idem. Multo melius nec iustè cuiquam irascimur, quam velut iustè irascendo, in alicuius odium ira & occulta facilitate dilabimur. Idem in sermone Domini in mõte. Si irasci non est fas fratri suo sine causa, aut dicere racha, aut dicere fatue, multo minus fas est animo tenere aliquid, vt in odium indignatio conuertatur. Idem. Odium est ira inueterata. Idem de ciuit. Dei. Iram nihil aliud esse quam vlciscendi libidinem, veteres diffinierunt. Idem in regula. Melior est qui quamuis ira sæpe tentatur, tamen impetrare festinat, vt sibi dimittat cui se fecisse agnoscit iniuriam, quam qui tardius irascitur, & ad veniam petendam tardius inclinatur. Qui autem nunquam petit veniam, aut non ex animo petit, sine causa est in monasterio, etiam si inde non proijciatur. Glo. Matth. 18. Si non dimiseritis ex corde quod in nos delinquitur, etiam hæc quod per pœnitentiam dimissum erat, à nobis exigitur. Glo. Cassio. Psal. 4. Venialis ira est, quæ non ducitur ad effectum. Ioan. Chryso. super Ioannem. Qui irascitur sine ratione, multis suppliciis dignus erit, voluntariè seipsum in barathra perditionis ferens, & ante futuram gehennam, hic iam vindictam soluens. Idem. Non iracundos tantum & illatæ malitiæ memores punit Deus tãquam reos, sed & eos, qui & irascentes aut offensos fratres placare negligũt, & contemnunt. Idem. Osculum pacis porrigere tempore quo sacramenta offeruntur, in vsu Ecclesiæ est: sed vereor ne plures ex nobis labijs tantum modo pacem faciant, cum tamen Christus non ex ore, sed ex corde desideret; & affectu velit proximum non labijs salutari. Idem. Si tantummodo non lædas eum qui te læsit, auertas autem te ab eo, nec libenter eum videas, manet sine dubio vulnus in pectore, & iræ dolor augescit in corde. Amb. de offic. Si irascimur quia affectus naturæ non est nostræ potestatis, malum sermonem non proferamus de ore nostro, ne in culpam ruamus. Idem. Is qui cito iniuria illata mouetur, facit se dignum iudicari contumelia, dum vult ea indignus haberi. Bern. in epistola. Non irasci vbi irascendum sit, nolle emendare peccatum est: prius verò irasci quam irascendum sit, peccatum peccato addere est.

Ira germina.

Moderanda est ira.

Similę.

Ira est vlciscendi libido.

De Accidia. Cap. 10.

GRego. in mora. De tristitia vel accidia nascitur malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis circa illicita. Idem. Humana anima quia ad Deum solum appetendum facta est, omne autem quod infra Deum appetit minus est, ideo ei iure non sufficit, omne quod Deus non est, hinc est, q⁹ huc illucq; spargitur, & ab vnaquaque re fastidio impellente remouetur. Idem in past. Plerumq; pigerdum necessaria agere negligit, quædam sibi difficilia opponit, quędam verò incautè formidat, & dum quasi inuenit quod velut iustè metuat, ostendit q⁹ in otio quasi non iustè torpescat. Idem. Si quod mortuum in nobis est ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur quod quasi adhuc viuum tenetur. Idem. Qui adhuc in peccatis est, conuersionis fiduciam non amittit: qui verò post conuersionem torpescit, etiam spem quæ potuit esse de peccatorum conuersione subtraxit. Augu. de conf. Palato non sano pœna est panis, qui sano est suauis: & oculis ægris odiosa est lux, quæ puris amabilis est: & iustitia tua Domine disciplicet tristibus & iniquis. Idem. Nullo modo decet &c. Infra lib. 4. de exercitio. Ioan. Chryso. de compunctione cordis. Nõ video q⁹ aliquis nostrum vera & perfecta cupidine cœlestiũ teneatur, alioquin omnia quæ videntur esse grauia, vmbras putaret & risum. Ambr. super Luc. Discerogare, quod cupis impetrare, fastidiosus viros cœlestium profectus munerum non sequuntur. Idem in epistola. Sicut Dominus non vult mortem peccatoris, tantum vt reuertatur & viuat, ita tepidos odit, & ei tò ei nauseam faciunt. Isid. de sum. bo. Tepidus in conuersatione, otiosa verba & vanas cogitationes, noxias esse non conspicit, q⁹ si à tempore mentis euigilauerit, ea quæ prius leuia æstimabat, confestim quasi horrenda atque atrocia pertimescit. Idem. Dei seruum sine intermissione legere, orare, & operari oportet, ne fortè mentem otio deditam, spiritus fornicationis furripiat. Cedit enim labori voluptas, animum autẽ vacantem citò præoccupat. Ber. in epistola. Pro vitãdo otio, otiosa sectari ridiculum est, otium autem est, quod vel nullam habet vtilitatem, vel vtilitatis intentionem. Idem. Miror q⁹ ad gustum cibi dulcissimi nauseas, si tamen gustasti quàm dulcis est Dominus, aut certè nondum gustasti, & nescis quid aut quomodo sapit Christus, ideoq; non appetis incognitum & inexpertum, aut si fortè gustasti & dulce non sapit, sanum non habes palatum. Idem super Cant. Doleo aliquos nostrum graui in sacris vigilijs deprimi somno, nec cœli ciues reuereri, sed in præsentia principum tanquam mortuos apparere, cum tamen ipsi nostra alacritate permoti, nostris interesse solennijs delectentur, vereor ne nostram desidiam aliquando abhominantes, cum indigna-

Accidię filię.

Simile.

Tepidus accidiosus est.

Exercitia ferui Dei.

Nota.

Universidad de Deusto
Biblioteca

indignatione recedant. Idem. Cum te tepore, accidia, vel tædio affici sentis, noli propterea diffidere, atque desistere à studio spirituali, sed iuuantis require manũ, trahi te obsecrans. Idem in ser. Tepescimus processu temporis à feruore conuersionis nostræ, paulatim refrigescit charitas, abundat iniquitas, vt heu consummemur in carne, qui spiritu cœperamus. Idem. Quid istud negligentiæ, quid pigritiæ, immo quid vecordiæ est, vt non crebris suspirijs & feruentissima affectione abrumpere hinc, & in illa tam fœlicia agmina iaculari animos studeamus? Væh nobis à duritia cordis nostri, væh nobis à peccato gentium, quas Apostolus sine affectione commemorat esse. Sene. in epistola. Cito inerti otio vita torpebit, si relinquendum est quicquid offendit. Idem. Otium sine literis mors est, & viui hominis sepultura.

De auaritia. Cap. 11.

Auaritiæ proles fecunda, sed pessima.

GRego. in mora. De auaritia, proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentiæ, & contra misericordiam obdurationes cordis oriuntur. Idem. Auaritia desideratis rebus habitis, non extinguitur, sed augetur. Nam more ignis cum ligna quæ consumat exceperit, magis excrescit. Ambr. in serm. Quosdam gradus cupiditas habet, quò plures ascendit, eò ad altiora festinat, vnde fit grauior ruina lapsoro. Idem. Ibi abundantia vbi facietas, vbi autem fames cupiditatum, vbi inexplebilis appetentia, ibi vtique paupertas. Augustin. in sermo. Non solum auarus est qui rapit aliena, sed & ille auarus est, qui cupidè seruat sua. Idem de verbis Domini. In explebilis est sola auaritia diuitũ, semper enim rapit, & nunquam satiatur, nec Deum timet, nec hominem reueretur, nec patri parcit, nec matrem agnoscit, nec fratri obtemperat, nec amico fidem seruat, viduã opprimit, pupillorum res inuadit, liberos in seruitium redigit, testimonium falsum profert, res mortui hominis occupantur, quasi non & ipsi, qui hoc faciunt moriantur. Idem. De libero arbitrio. Dictum est radicem omnium malorum esse auaritiam, hoc est plus velle quam satis est. Tantùm autem satis est, quantùm sibi exigit naturæ in suo genere conseruandæ modus. Idem de 10. chordis. Qua fronte vẽturus es ad filium tuum qui præcesserit, cui præcedenti non mittis partem suam in cœlum? Potes prorsus. Audi ipsum Dominum dicentem. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo. Isido. in etym. Auidus dictus est ab auendo, auere enim cupere est, hinc & auarus. Nam quid est auarum esse, nisi progredi vltra quam sufficit? Auarus enim dictus est, eo quòd sit auidus auri, & nunquam opibus expleatur. Idem de sum. bo. Qui bona mundi diligit, vel nolit, timoris & doloris pœnæ succumbit. Ioan. Chrysost. super Ioan. Quemadmodum in fontem mundum stercus quis immittens, totum eum immundum facit, ita & in diuitias iustas auaritia intrans, omnia spirare facit ab eo qui illic est auaritiæ fœtore. Idem: Non amabit proximum, qui aurum amat. Bernar. de contemptu mundi. Nunc trahit sua quemq; voluptas, odorem turpis lucri sectantes, quæstum æstimant pietatem, quorum certa damnatio est. Idem. Vtinam saperes miser & intelligeres cum thesauro pecuniæ, thesaurum iræ pariter cumulari, vtinam nouissima prouideres, animaduerteres non facilè perforamen acus transituros diuitiarum cumulos. Seneca in epistola. Vidisti aliquando canem, missa à Domino frusta panis ac carbis, aperto ore captantem, quicquid accipit protinus integrum deuorat, & semper ad spem venturi hiat. Idem. Euenit nobis quicquid expectantibus fortuna proiecit, id sine vlla voluptate dimittimus, statim ad rapinam alterius erecti & attoniti. Idem. Quisquis de accipiendo, &c. Infra lib. 4. de ingratitudine.

Auaritiæ duæ partes.

Radix omnium malorũ auaritia.

Matth. 6.

Auarum esse quid sit.

Simile.

De gula. Cap. 12.

GRego. in mora. De ventris ingluuiæ inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam oritur. Idem. Quinque nos modis gulæ vitium tentat. Aliquando namq; indigentiæ tempora præuenit. Aliquando verò tempus non præuenit, sed cibos lautiores quærit. Aliquando quælibet sumenda præparari accuratius expetit. Aliquando autem & qualitati ciborum & tempori congruit, sed in ipsa ciborum quantitate, sumendi mensuram refectionis excedit. Nonnunquam verò, & abiectum est, quod desiderat, & tamen ipso æstu immensi desiderij deterius peccat. Exemplum de primo in Ionatha. De secundo in Israeliticis. De tertio in filijs Heli. De quarto in Ezech. De quinto in Esau. Idem. Sæpe dum quasi concussi carni parcimus, ad prælium contra nos hostem nutrimus. Eisdem namq; alimentis vitia superbiunt, quibus nutritæ virtutes viuunt, & cum virtus alitur, plerumq; vires vitijs augentur. Idem in past. Gulæ deditos, superfluitas locutionis, leuitas operis atque luxuria, abstinentes verò sæpe impatientia atque tristitia, sæpe verò superbiæ culpa comittatur. Hiero. in epistola. Difficilè inter epulas seruatur pudicitia, nitens cutis sordidum ostentat animum. Idem. Nihil sollicitius, &c. Infra lib. 4. de lætitia. Isido. de sum. bo. Ebrietas perturbationem gignit mentis, furorem cordis, flamã libidinis: ebrietas ita mentem alienat, vt vbi iit, nesciat, vnde etiam & malũ non sentitur, quod per ebrietatem cõmittitur. Idem. Cui abstinentia non est epularum, ardentis diuitis attendat supplitium, cuius tanta in inferno inter ignes erat inopia, quanta hic fuerat epularum copia. Idem. Qui nimium cibis vtuntur, quanto magis ventrem pascunt, tanto amplius sensum mentis obtundunt. Nam Græci dixerunt, ex crasso ventre subtilem sensum gigni non posse. Aug. de doct. Christiana. Fieri potest, vt sine aliquo vitio crapulæ vel voracitatis præciosissimo cibo sapiens vtatur, insipiens autem fœditissima gulæ flamma, in cibum vilissimum ardescat. Basilius in regula. Sicut miles plurimo onere prægrauatus præpeditur, ita monachus, vel clericus impeditur ad vigilias, cum escarum plenitudine torpescit. Ber. in apolo. Sanius est modico vino vti propter infirmitatem, quam multa aqua ingurgitari per auiditatem. Legitur in scientia naturali, q̃ inter animalia magnorũ corporum, nulli dedit natura tam paruum os secundũ corporis quantitatem, sicut homini, quod factum est ad commendationem temperantiæ, & ad detestationem gulositatis. Gregor. Quantò corpus impletur, tantò anima minoratur. Vnde Hier. Qui luxuriatur, viuens mortuus est: & qui inebriatur, mortuus & sepultus. Sene. Ciborum copia, subtilitas impeditur. Idem. Ventri obedientes, loco animalium viuimus non hominum. Ber. Voluptas gutturis quæ tanti hodiæ æstimatur, vix duorum habet longitudinem digitorum, non durat nisi quantum durat transitus ille per gulam, & pro illo transitu vult domina gula, tot & tanta sibi præparari.

Quinque modi ingluuiei.

Similes.

De luxuria. Cap. 13.

GRego. in mora. De luxuria, cæcitas mentis, incõsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odiũ Dei, affectus præsentis sæculi, horror, vel desperatio futuri generatur. Idẽ. Nulla ante Dei oculos iustitiæ pietatisq; sunt opera, quæ corruptionis contagio monstrantur immunda. Idem in Dial. Carnalis delectatio, mentem

Genimina luxuriæ.

mentem quam inficit obscurat, vt videre veræ luminis claritatem non valeat, sed vnde inferius delectatur, inde caliginem ad superna patiatur. Augustin. de fide ad Petrum. Quia dum sibi inuicem vir mulierq; miscentur vt filios gignant, sine libidine non est parentũ concubitus, & ob hoc filiorum ex eorum carne nascentiũ non potest sine peccato esse conceptus, & peccatum in paruulos non transmittit propagatio, sed libido. Isido. de sum. bo. Luxuriæ imagines quas in veritate gestimus, sæpe dormientibus nobis in animo apparent, sed innoxiæ si non concupiscendo occurrunt, id est si non consentimus vigilantes. Idem. Qui nocturna illusione polluitur, & si extra memoriam turpium cogitationum sese præsentiat inquinatum, tamen hoc vt tenetur culpæ suæ tribuat, suamq; immunditiam statim fletibus tergat. Idem. Deus nonnunquam deijcit occultam mentis superbiam, per carnis manifestã ruinam. Idem. Inter septem vitia, fornicatio maximũ est scelus, quia per carnis immunditiam templũ Dei violat, & tollens membra Christi, facit membra meretricis. Ioan. Chrysost. super Mat. Vitium libidinis facilè ex vacãtia & otio nascitur. Nam diffinitio amoris hæc est, animæ vacantis passio. Idem. Per omnem actum carnalem homo animalibus similis inuenitur, maximè autem per vsum libidinis. Idem super Ioan. Porci sunt, qui vitam suam cœnosæ libidini & voluptatibus sæculi manciparunt. Hieron. in ori. super Ose. Sicut vinum & ebrietas eum qui biberit mentis suæ impotem facit, ita fornicatio ac voluptas peruertit sensum, animũque debilitat, & de rationali homine, brutũ efficit animal. Idem. Sicut gulæ seruientes habent ventrẽ Deũ, ita qui libidini seruiunt, habent Deum beelphegor. Idem in ori. super Naum. 3. Corruent in corporibus suis. 70. infirmabuntur in corporibus suis. Multi propter res venereas in corpore debilitati sunt, & cum per ditione animæ carnem quoque frangunt, cui seruiunt. Clo. prouer. 6. super illud prætium scorti. Breuis voluptas fornicationis, & perpetua pœna fornicationis. Interlinearis. Luc. 15. Luxuria consumit omnia bona gratiæ, & naturæ. Sene. in epistola. Luxuria, voluptas fragilis est, breuis, fastidio obiecta: quò auidius acta est, otius in contrarium recidens, cuius subinde necesse est, aut pœniteat, aut pudeat, in qua nihil est magnificum, aut q̃ naturam hominis dijs proximi deceat, res humilis membrorum turpium aut vilium ministerio exitu fœda. Idem. Nihil tam mortiferum ingenijs, quam Luxuria. Idem. Vis magna mentis blandusq; animi calor amor est, iuuenta gignitur, luxu & ocio nutritur, inter læta fortunæ bona: quem si fouere atque alere desistas, cadit, breuiq; vires perdit extinctus suas, illicita amantur, & excidit quicquid quisquis in primo obstitit, pepulitq; amorem tutus ac victor reddit, qui blandiendo dulce nutriuit malum, serò recusat ferre quod subijt iugum. Hieron. Appetitus fornicationis anxietas est, satietas pœnitentia. Et Paulus Apostol. ait. Qui fornicatur, in corpus suum peccat. Gl. In fornicationis opere totus homo absorbetur à carne qui fornicatur, vt iam homo non possit animus suus esse, sed simul totus homo possit dici caro. Et dicit quædam glo. super Leuit. q̃ cum Dæmones de omni peccato gaudeant, præcipuè tamen gaudent de fornicatione, quia ibi corpus & anima maculatur, & ideò maximè cauendum.

Nota.

Effectus libidinis.

1. Cor. 6.

De duobus malis minus eligendũ est.

De perplexitate. Cap. 14.

GRego. in mora. Cum mens inter minora & maxima peccata cõstringitur, si omnino nullus sine peccato euadendi aditus pateat, minora sem per eligantur. Idem. Cum in dubijs constringimur, vtiliter minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus. Isido. in syno. In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum. Idem de sum. bo. Argumenta machinationum malarumq; cogitationũ semina, quę in cordibus hominum diabolus fundit, ita sæpe captam implicant mentem, vt ex quacunq; parte euadere quisq; tentauerit, sine periculo non possit: veluti si iures hoc facere, quod si feceris pecces, si non feceris, reus periurij sis. In tanto ergo mali discrimine, vt euadendi aditus pateat, minora potius eligẽda sunt, vt maiora vitẽtur. Aug. de mendacio. Illa desinunt esse peccata, quæ propter grauiora vitanda suscipiuntur. Sicut enim in rebus vtilibus non vocatur damnũ, quod propter maius lucrum amittitur, sic & in rebus sacratis, non vocatur peccatum, quod admittitur, ne grauius admittatur. Amb. de offi. Si non potest alteri subueniri, nisi alter lædatur, commodius est, neutrum iuuari, quã grauari alterum.

De conflictu vitiorum, & virtutum. Cap. 15.

Cõflictus superbię, & humilitatis.

AVgust. in lib. de cõflictu. O quã amarus est superbię cõgressus, quę angelos de cœlo proiecit, hoẽs de paradiso minauit. Superbia dicit, certè multis imò pœnè omnibus meliores, verbo, sciẽtia, diuitijs, honoribus, & cunctis quæ carnalibus vel spiritalibus suppetunt charismatibus. Cunctos ergo despice, cunctis te ipsum superiorem attende. Humilitas respõdet. Memento quia puluis es, quia cinis es, quia putredo, & vermis es, quiq; etsi altus es, nisi tantò te humilies quantò magnus es, perdis omnino quod es. Nunquid tu altior es quàm primus angelus? nunquid splendidior in terra quam lucifer in cœlo? Quod si ille de tã ta sublimitate per superbiam cecidit, quomodo tu ad tantam celsitudinem superbiens, de imis ascendes? Inanis gloria dicit. Age bonum, quod vales, ostende bonũ cunctis quod agis, vt bonus à cunctis dicaris, vt sanctus & venerabilis ab hominibus prædiceris, vt Dei dilectus voceris, vt nemo te contemnat, nemo te despiciat, sed vniuersi debitum tibi honorem persoluant. Timor Dei respondet. Si boni aliquid agis, non protransitorijs sed pro æternis honoribus age, occulta quod agis in quantum vales, sit in animo tuo occultandi voluntas, & non erit de ostentatione vlla temeritas, nec criminis erit aliquando manifestare, quod semper vis celatum habere. Simulatio dicit, quia nihil boni in abscondito facis ne à cunctis cognitus detestabilis habearis: fingere foris esse, quod intra non appetis. Vera religio respondet. Immò magis satage esse, quàm ostẽtare q̃ non es. Nã hoc hominibus ostendere quod non es, quid aliud quàm damnatio est? Contemptus dicit. Quis tu vt tibi peioribus obtemperes, deterioribus famulatum exhibeas? te magis quàm illos decuerat imperare, qui tibi non possunt ingenio vel industria coæquari. Obtempera igitur solius Dei imperio, & non sit tibi cura de aliquo. Subiectio respondet. Si Dei obtemperandum est imperio, etiã humano subdi necesse est magisterio. Ipse enim dicit. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Ita (inquis) oporteret, si talis esset, qui loco Dei imperaret, sed non est talis, per quem Deus imperet. Sed audi Apostolum contradicentẽ tibi. Ait enim. Non est potestas nisi à Deo: quæ autem à Deo sunt, ordinata sunt. Quales enim esse debeant hi qui imperant, non est à subditis discutiendum. Inuidia dicit. In quo illo vel illo minor es? Cur ergo eis æqualis, vel superior non es? Quãta vales quæ ipsi non valent? Non ergo tibi aut superiores esse aut æquales debent. Concordia frarerna respondet. Si cæteros virtutibus antecellis, tutius in loco infimo q̃ in summo temetipsum conseruas, semper enim de alto peior fit ruina. Quod si tibi vt (asseris) quidam superiores vel æquales sunt, quid te lædit, quid te nocet? Cauе pror-

Inanisglorię & timoris Dei.

Hypocrisis, & veręreligionis certamen.

Contemptus, & subiectionis disceptatio. Luc. 10.

Rom. 13.

Inuidię, & concordię lis.

ue prorsus ne dum alijs locum celsitudinis inuides, illum imiteris,de quo scriptum est.Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, imitantur autem illũ qui sunt ex parte illius. Odium dicit. Absit vt illum ames, quem in omnibus contrarium habes,qui tibi derogat, qui tibi insultat,qui te conuitijs exasperat,qui tibi peccata tua improperat,qui, te dictis & operibus atq; honoribus semper præuenire festinat: nisi enim ipse tibi inuideret,nequaquã se tibi ita præferret. Dilectio vera respondet. Nunquid quia hæc quæ narras odio habenda sunt in homine, propterea non est amanda Dei imago in homine? sicut Christus qui in cruce positus inimicos suos dilexit,& ante crucis tormentum admonuit dicens.Diligite inimicos vestros &c. Omnẽ ergo amaritudinem cordis euome, & quo pacto valueris, charitatis,dulcedinẽ sume,nihil.n. illa suauius, nihil illa beatius. Detractio dicit. Quis potest sustinere? quis silentio valet tegere? quanta ille,vel illa praua committit,nisi fortè qui consentit. Libertas iustæ increpationis respondet. Nec tacenda sunt mala proximi, nec cõsentienda, sed charitate fraterna in faciem proximus est redarguendus. Et infra. Nonnunquam errata delinquentium ad tempus silentio tegenda sunt, vt aptiori tempore corrigantur. Ira dicit. Quæ erga te aguntur, æquanimiter ferri non possunt, immò hæc patiẽter tolerare peccatum est, quia etsi non eis cum magna exasperatione resistitur, contra te deinceps sine mensura cumulantur. Patientia respondet. Si passio redemptoris ad mentem reducitur, nil tam durum quod non æquo animo toleretur. Christus enim (vt ait Petrus) pro nobis passus est,vobis relinquens exemplũ, vt sequamini vestigia eius. Sed quanta sunt hæc, quæ patimur in comparatione illius. Ille enim opprobria, irrisiones,contumelias,alapas,sputa, flagella, spineam coronam,crucem quoq; sustinuit atque mortem, & nos miseri ad nostram confusionem vno sermone fatigamur,vno verbo deijcimur. Proteruia dicit. Nunquid stultis, nunquid insensatis ac brutis animalibus, leuia verba & non magis aspera vt tales decet,dũ delinquũt, obijcienda sunt? Mansuetudo respondet. Non tua in his persuasio,sed Apostoli sequenda est præceptio. Seniorem ne increpaueris. Et rursum. Seruum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes. Quod videlicet malũ proteruiæ, deterius adhuc subditis quam prælatis nocet. Sæpius enim contingit, vt leniter & cum charitatis dulcedinem prolatã correctionem subditi spernant,& contra humilitatis verba, despectionis iacula emittant. Tumor mentis dicit. Testẽ habes Deũ in cœlis,non tibi sit curæ quid de te suspicẽtur homines in terris. Satisfactio debita respondet. Nõ est danda detrahendi occasio, non susurrandi suspitio, sed si assunt quæ corrigantur, manifestanda: aut certè si desunt, humili protestatione negãda. Torpor & ignauia dicunt. Si lectioni continuato studio semper insistis,oculorũ caliginem incurris,si indesinenter lachrymas fundis,ipsos etiam oculos amittis, si protelatis vigilijs psalmorum censum persoluis, insaniã capitis acquiris,si quotidiano labore te conficis,ad opus spiritale quando consurges? Exercitium bonum respondet. Quid tibi ad hæc perferenda, tam lõga temporũ proponis spatia. Nunquid scis si die crastina viuas, immò si vel etiam vnam horam in hac vita facias. An fortè de tua mente excidit,quod Saluator in euangelio dicit, Vigilate,quia nescitis neque diem neque horã. Qua propter discute torporis inertiã,semperq; memento, quia regnũ cœlorũ non tepidi,non molles,non desides,sed violenti vimq; facientes diripiunt. Cupiditas siue auaritia dicit. Valde sine culpa es,ꝙ quædam habenda cõcupiscis,quia non multiplicare appetis, sed egere pertimescis:& quod malus alius malè retineret, ipse melius expendis. Mundi contemptus respõdet. Ista nec apud homines sæculares sine periculo procurantur, quia quãtò quis amplius habere cœperit tantò amplius habere concupiscit, fitq; vt modũ in concupiscendo non habeat, dum innumeris huius sæculi curis deseruire festinat. Si ergo sæcularibus viris ita est periculosa cupiditatis industria,quantò magis illis periculosior, qui iá habitu & conuersatione sæculares esse desierunt? qui totum quod viuunt Domino deuouerunt? Dicis fortè, ideo a sanctis religiosisq; viris plura habenda sunt, vt melius ab ipsis quam à popularibus erogentur Christi pauperibus. Et ego consentio,sed prælatis,non autem subiectis. Obduratio dicit. Si ea quę posśides egẽtibus tribuis,vnde subiectos absq; penuria nutris? Misericordia respondent. Memento quid purpurato diuiti contigerit,qui non ideo damnatus est,ꝙ aliena tulerit,sed ꝙ egenti pauperi sua non tribuerit, & in inferno positus ad petenda minima peruenerit,qui hæc parua negauit. Ventris ingluuies siue gula dicit. Ad esum Dominus omnia munda creauit,& qui saturari cibo respuit,quid aliud quàm muneri concesso contradicit? Ciborũ parsimonia respondet. Vnum horum quæ dicis verũ est. Ne enim homo fame moreretur, omnia ad esum Deus munda creauit,sed ne comedendi mensuram excederet,abstinentiam imperauit, atq; inter cætera sua mala saturitatem maximè panis Sodoma perijt. Quapropter sicut æger ad medicinam, sic ad sumendas dapes debet quisquam accedere, nequaquam,s.in illos voluptatem appetens,sed necessitati succurrens. Ille autem plenè huiusmodi vitium superat,qui in sumendis dapibus non solum parsimoniam tenet, vt,s.refectionem corporis semper esuries imperet, verũetiam accurationes simul,& lautiores epulas,excepta corporis infirmitate,& hospitum susceptione,contempsit. Inepta lætitia dicit. Vt quid animi gaudium intus abscondis? Egredere in publicũ lætus,dic aliquid foris, vnde vel tu vel proximi rideant. Fac eos lætos tua lætitia. Moderatus mœror respondet. Vnde tibi inest tanta lætitia? Nunquid iam Diabolum vicisti? nunquid iam de exilio ad patriam venisti? An fortè in obliuionẽ venit, quod Dominus dicit. Mundus gaudebit, vos autem contristabimini,sed tristitia vestra vertetur in gaudium? Conprime ergo inanem lætitiam, quia nondum euasisti pœnalem erumnam. Nonne apud omnes insanus iudicatur is,qui carceralibus tenebris reclusus, gaudere conatur? Multiloquium dicit. Non reus ille tenebitur, qui plura quidem sed bona loquitur, sed ille qui saltem rara, sed mala dicere probatur. Discreta taciturnitas respondet. Verum est quod dicis, sed dum multa bona proferri videntur,sæpe cõtingit, vt à bonis locutio inchoãs,ad praua deriuet: hoc ipsum sacra scriptura pronunciat,quia in multiloquio non deerit peccatum. Ac fortè inter innumera verba declinantur criminosa,sed nunquã declinari poterunt inutilia atq; otiosa, de quibus ratio erit in futuro reddenda: tenẽdus est ergo modus in loquendo, atq; ab ipsis nonnunquã vtilibus verbis parcendum. Luxuria dicit. Cur te in voluptate tua modo non dilatas,cum te quid sequatur ignoras? Acceptum tempus in desiderijs perdere nõ debes, quia quã citius pertranseat, nescis. Si enim Deus misceri hominem in voluptate carnis nollet,in ipso humani generis exordio masculum & fœminam non fecisset. Carnis munditia respondet. Nolo vt ignorare te fingas, quid post hanc vitam recipias. Si enim piè, & castè vixeris, sine fine gaudebis. Si autem impiè,& luxuriosè, æternis incendijs subiacebis. Inde autem magis castè viuere debes,vnde quàm citius tempus acceptum transeat, ignorare te dicis. Et infra. O quàm parua est concubitus hora,qua perditur vita futura. Isid.de sum.bo. Interdum vitia cum virtutibus ad vtilitatem confligunt, vt ipso certamine vel mens exerceatur, vel ab elatione concussus animus restringatur.

Sapien.2. — Odij, & dilectionis cõtensio. — Matth.5. — Detractionis & fraterne correctionis disputatio. — Irę,& patientię cõgressus. — 1.Pet.2. — Proteruię & mansuetudinis. — 1.Tim.5. — 2.Tim.2. — Tumoris, & satisfactionis. — Torporis, & strenuitatis. — Matt.25. — Cupiditatis & paupertatis. — Obdurationes,& misericordię. — Gulę,& parsimonię. — Vanę lętitię,& bonę mœroris. — Ioan.6. — Loquacitatis,& silentij. — Prou.10. — Luxurię & castitatis.

De gratia. Cap. 16.

GRego.in mora. Quia de gratia debemus superna præsumere, vt nõ simus negligentes in oratione, vel opere, voce veritatis exprimitur. Oportet semper orare,& non deficere. Petamus ergo orando,quæramus legendo, pulsemus operando. Idẽ. Quælibet occulta loca sine Dei gratia, animam saluare non possunt. Quod aliquando in ipsis quoque errantibus conspicimus electorum. Nam Loth in peruersa ciuitate iustus fuit,in monte peccauit. Idem in moral. Cum mentem nostrã elatio erigit, à nobis summi protinus compunctio amoris recedit,cũ verò superna nos gratis visitat, statim per lachrymas ad sua desideria instigat. Idem. Quantò quisq; se minus videt,tantò sibi minus displicet,& quantò maioris gratiæ lumen ꝑcipit,tantò amplius repræhensibilẽ se cognoscit. Idem. Iusti animam gratia vocat, tentatio interrogat. Idem. Quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperata desuper mensura proficimus, quantò in nobis quotidie de Dei spiritu virtus crescit,tãtò noster spiritus deficit. Idem. Vnumquenq; electum suum diuina gratia tunc magis erudiendo custodit,cum eum quasi percutiens deserit. Idem. Miles Dei supernæ gratiæ fretus auxilio,sic vulnera infirmitatis suæ curat, vt aliena nõ deserat. Idem. Bonum quod agimus,& Dei est, & nostrum. Dei per præuenientem gratiam. Nostrum per obsequentem liberam voluntatem. Idẽ super Ezech. Siue hi qui electi in testamento væteri fuerunt, siue hi qui in testamento nouo secuti sunt, nimirum constat, quia omnes ex amore trinitatis accẽsi sunt, neq; enim vnum Deum diligerent, si eiusdẽ trinitatis, quæ Deus est,gratiam non accepissent. Idem. Sunt quidã qui per donum gratiæ,& ipsa intelligunt, quæ exponi a doctoribus non audierunt. Isid.de sum.bo. Hominis meritũ superna gratia vt inueniat præuenit,& postquam præuenerit,perficit,atq; ad indignam mentem veniens, facit in ea meritum,quod remuneret,quem solum inuenerat,quod puniret. Idem in syn. In omni opere tuo Dei auxilium posce, omnia diuinæ gratiæ diuino dono ascribe, nihil meritis tuis tribuas, in virtute tua nihil præsumas. Augu.de confes. Gratiæ tuæ deputo, & misericordiæ tuæ domine, ꝙ peccata mea tanquã glaciẽ soluisti,gratiæ tuæ deputo, & quęcunq; nõ feci mala. Idẽ de natura, & gratia. Christi gratia, sine quanec infantes nec ętate grandes salui fieri possunt,non meritis redditur,sed gratis datur,propter quod gratia nominatur. Idẽ de correptione,& gratia. Desiderare auxiliũ gratiæ,initũ gratiæ est. Idem. Gratia sola homines liberantur à malo,sine qua nullum prorsus, siue cogitãdo, siue volendo,& amando,siue agendo, faciunt bonum. Idem. Voluntas humana non libertate cõsequitur gratiam,sed ex gratia potius libertatem, & vt perseueret, delectabilem perpetuitatem, & insuperabilem fortitudinem. Idem de quinque responsionibus. Opera liberi arbitrij bona, quæ vt fiant præparantur per gratiæ præuentum,nullis liberi arbitrij meritis,& ipsa faciente,gubernante,& perficiente, vt abundent in libero arbitrio,non damnamus, quia ex his vel huiusmodi homines Dei iustificati sunt,iustificantur, & iustificabuntur in Christo. Idem de gratia,& lib.arb. Charissimi vita nostra bona, nil est aliud, quam Dei gratia, & vita æterna quæ bonæ vitæ redditur, Dei gratia est, & ipsa enim gratis datur. Idem ibidem. Gratia Dei nos facit legis dilectores,lex vero ipsa sine gratia, non nisi præuaricatores. Idem contra Iulianum. Quia caro concupiscit aduersus spiritum, etiam baptizatis sanctis ingerit pugnandi necessitatem,contra quid, nisi contra malum, non contra substantiam, sed substantiæ vitium, Dei gratia regenerante non imputandum, Dei gratia adiuuante frenandum,Dei gratia remunerante, sanandum. Idẽ de quinq; quæstionibus. Salus religionis huius,per quam solam, salus vera veraciter promittitur, nulli vnquam defuit qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit,ab exordio nanq; propagationis humanæ vsq; in finem,quibusdam ad præmium, quibusdã ad iudicium prædicatur. Idem de spiritu,& litera. Per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum,per gratiam sanatio animæ, & abolitio peccati,per animæ sanitatem,libertas arbitrij,per liberum arbitrium iustitiæ dilectio,per iustitiæ dilectionem,legis operatio. Idem. Lex data est, vt gratia quæreretur,gratia autem data est, vt lex impleretur,neque enim suo vitio non implebatur lex, sed vitio prudentiæ carnis, quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanandum fuit. Idem de ciuit.Dei. Parit ciues terrenæ ciuitatis peccato vitiata natura,cœlestis vero ciuitatis ciues, parit à peccato naturam liberãs Dei gratia. Idem de pœnitentia. Præsto semper est gratia, quæ nunquam deficit,nisi prius expulsa fuerit. Continuè necessario, quod suum est inspirat, si est qui recipiat. Io.Chryso.super Mat. Gratia rectas mentes diligit,& sine fuco propositum. Idem super Mat. Debet voluntas præcedere,& sic sequitur gratia, nam nec gratia sine voluntate aliquid operatur, nec voluntas sine gratia potest. Nam,& terra non germinat nisi pluuiam susceperit,nec pluuia fructificat sine terra. Ambro.super Lucam. Nescit tarda molimina spiritussancti gratia. Auctor de spiritu,& anima. Animam, quam Dei pietas respicit, humilitas subijcit, pœnitentia reducit, iustitia deducit,obedientia cõducit, perseuerantia perducit,deuotio introducit,puritas iungit, charitas vnit. Idem. Facultates & quasi instrumenta cognoscendi & diligendi,habet anima ex natura, cognitionẽ verò veritatis, & ordinem dilectionis, nequaquam habet nisi ex gratia. Idem. Vasa quæ creatrix sapientia format vt sint,adiutrix gratia replet, ne vacua sint, si strennuum operarium inuenerit. Bern. super Canti. In veritate didici,nihil ęquè efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam,recuperandam, quàm si omni tẽpore inueniaris non altum sapere,sed timere.

Quomodo Dei gratia petenda. — Luc.18. — Dei coadiutores sumus. — Opera libera. — Gratia omnibus per via. — Gratię, & & legis discrimen. — Gratia effectus.

De pœnitentia. Cap. 17.

GRego.in homil. Pœnitentiam agere, est, & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, vt tamen alia committat,adhuc pœnitentiam agere, aut ignorat,aut dissimulat. Augu.de mirabilibus sacræ scripturæ. Qui per pœnitentiam peccata diluerit, angelicæ fœlicitatis consors in æternum erit. Idẽ in lib.de pœnitentia. Conuertitur,id est totus, & omnino vertitur, qui iam non pœnas tantum timet, sed ad bonum Deum redire festinat: quæ conuersio si cõtigerit alicui etiam in fine, desperandum nõ est de peccatorum suorum remissione, sed quoniam vix vel rarò est tam iusta conuersio,timẽdum est de serò pœnitente. Item. Pietas fidei expostulat credere, ꝙ omnes eleemosynæ totius Ecclesiæ, & orationes,& opera iustitiæ, & misericordiæ succurrãt, recognoscenti mortem suam ad conuersionem suam. Ideoq; nemo pœnitere dignè potest, quem non sustineat vnitas Ecclesiæ. Idem. Pœnitens omnes fructus suæ pœnitentiæ paruos habeat,nunquã sufficiat, semper doleat,semper coram Domino ante quem peccauit erubescat,& dolorem cum vita finiat. Idẽ. Vbi dolor finitur,deficit & pœnitentia. Idem. Pœnitens semper doleat,& de dolore gaudeat. Idem. Pœnitens consideret qualitatem,& quantitatem criminis,in loco,in tempore,in perseuerantia, in varietate, in conditione personæ,

Vera pęnitentia.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

perſonæ,& quaſi hoc fecerit tentatione, & ipſius vitij multiplici excuſatione.Idem.Nunquam Dominus aliquem ſanauit.Infra contritione.

Quid ſit pœnitentia iuxta Augu.

Idem.Pœnitentia, eſt quædā dolentis vindicta, puniens in ſe quod dolet cōmiſiſſe,qui autem dolet,quod detinetur in mortali corpore,deſiderat quod amat,plorat quod retardat.Idem. Qui me confeſſus fuerit corā hominibus, omnis quantumcunq;,& quotieſcunq; peccator, cuiuſcunq; ordinis,etiam ſi fuerit peccator ſacerdos,confitebor,& ego eum, nam qui inuocauerit nomen Domini,i.ſecundū q nominatur Dominus,i.qui vocauerit eum ad ſe,ſeruiendo, & non contradicendo, vt forſitan ſæpe fecit, omnis idem quicunq; ſit ille peccator,ſaluus erit. Idē. Pœnitentia languores ſanat,leproſos curat,mortuos ſuſcitat,ſanitatem auget,& cōſeruat,claudis greſſum,aridis copiā,cæcis reſtituit viſum,vitia fugat, virtutes exornat,mentem munit,& roborat. Idem de quinq; reſponſionibus.

Reſpexit Dominus Petrum, & fleuit amarè.

Petrum niſi Dominus reſpexiſſet, nunquā pœnitentia motus,amarè fleuiſſet. Pœnitentia ergo res eſt optima,& perfecta,quæ defectus reuocat ad perfectum.Idem in ſer. Si tunc vis agere penitentiam, quando iam peccare non potes,peccata te dimiſerunt, non tu illa.Idem in epiſt.Si res aliena, propter quā peccatum eſt,cum reddi poſsit,non agitur pœnitentia,ſed fingitur.Si autem veraciter agitur,non remittitur peccatum,niſi cum reſtituatur ablatū, ſi tamen reſtitui poteſt.Idem.Nemo vitam æternam. Infra lib.4.de deſiderio.Ambro.Facilius inueni.Infra libro.4. de innocētia.Iſido.in ethym.Pœnitentia appellata eſt, quaſi penitentio,eo q ipſæ homo in ſe pœnitēdo punit, quod malè admiſit. Nam nihil aliud agunt,qui veraciter penitent,niſi vt id quod male fecerint,impunitū eſſe non ſinant,eo quippe modo ſibi non parcentibus, illæ parcit, cuius altum iuſtumq; iudicium nullus contemptor euadit.

Effectus pœnitentię.

Idem de ſum.bo.Pœnitentia eſt medicamentū vulneris,ſpes ſalutis,per quam peccatores ſaluātur, per quam Deus ad miſericordiam prouocatur,quæ nō tēpore penſatur, ſed profunditate luctus & lachrymarū. Idem.Neque vnquam. Infra lib.3.de ſecuritate.Idem in ſyn.Inanis eſt pœnitentia, quam ſequens coinquinat culpa.Cyprianus in ſer. O pœnitentia quæ peccata miſerante Deo remittis, & paradiſum reſeras, quæ contritum ſanas, omnem triſtem exhilaras, vitam de interitu reuocas, ſtatum reſtauras, honorem renouas, fiduciam reformas, gratiamq; abundantiorem refundis.Idem.O pœnitentia,quid de te noui,referam, omnia ligata tu ſoluis,omnia ſoluta tu reſeras,omnia aduerſa tu mitigas,omnia contrita ſanas, omnia cōfuſa tu lucidas,omnia deſperata tu animas.Idem.Pœnitentia reſpuit auaritiam,horret luxuriam, fugat furorē, firmat amorem,calcat ſuperbiam,continet linguam, componit mores,odit malitiam,excludit inuidiam. Bernar.ſuper Cantica.Qui amat animam ſuam,perdet eam,ſiue ponendo vt martyr,ſiue affligendo vt pœnitens. Idē de 12.gradibus.Qui veraciter pœnitet, laborem penitentiæ non abhorret,ſed quicquid ſibi pro culpa quam odit iniungitur, tacita conſcientia patienter amplectitur.

Modus pęnitendi.

Idem in ſermo.Si vis agere pœnitentiam, oportet membra punire,corpus affligere,teipſum iudicareq; vt non incidas in manus Dei viuētis. Iuſtum id quidem, ſed ne quid nimis, alioquin reprimēdus eſt feruor immoderatus, ne noceat vnitati, ſeruiat indiſcretioni.

De contritione. *Cap. 18.*

Vera contritio.

GRego.in regiſ.Illum quē conſpicis delicta delere,in conſpectu diuinitatis non dubites miſericordiam conſequi, quia nullum peccantem reuerſum ad ſe deſpicit, qui peccatores redimere venit. Idem ſuper Ezech.Mala quæ nos egiſſe meminimus, fletibus puniamus, vt per lamenta pœnitentiæ perueniamus ad carmen vitæ, ne ſi affligi modò pœnitendo nolumus,poſtmodum ſine fine pœnalia ſentiamus.Idē in mor.Quò vberius culpa defletur, eò altior cognitio veritatis attingitur,quia ad videndū internū lumē,polluta dudum conſcientia, lachrymis baptizata renouatur.Idem. Quilibet peccator. Infra in cap.de iuſtitia. Idem. Si nos virtus compunctionis in intimis afficit, omnis ſtrepitus prauæ ſuggeſtionis obtumeſcit. Idem in paſt. Quaſi ſus in lutoſa aqua ſemetipſum voluit, qui dum fletibus ſuis vitæ munditiam ſubtrahit, ante Dei oculos ſordidas etiam ipſas lachrymas facit.

Ficta contritio.

Idem. Qui admiſſa plangit,nec tamen deſerit, tantò grauiori culpæ ſe ſubijcit, quantò & ipſam quam flendo impetrare potuit veniam,contemnit. Augu.de pœnitentia.

Lachrymis pœnitentię veritatem teſtamur.

Sicut comes pœnitentiæ dolor eſt, ita lachrymæ teſtes doloris.Idē.Qui ſe cognoſcunt, ſicut ſemper peccant,ita ſemper plorant,in tota vita ſua,quæ eſt tentatio ſuper terram,plorant totam vitam ſuā.Idem.Nunquam aliquem Dominus ſanauit, quē omnino non liberauit, totum enim hominē ſanauit in ſabbato, quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni peccati contagione, indicans, pœnitentem oportere ſimul de omni crimine dolere.Idem.Satis durus eſt, cuius mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare: ſed ſciat culpabiliter ſe durum, qui deflet damna corporis, vel mortem amici,& dolorē peccati non oſtendit lachrymis.Idem.Quem pœnitet,omnino pœniteat, & dolorem lachrymis oſtendat. Idem in lib. meditationum. Da mihi Domine in hoc exilio panē doloris & lachrymarum,quem eſurio ſuper omnem copiam delitiarū. Idē ſit pœnitentia continua,amara,comes ætatis meæ, continuus dolor, inſatiabilis terror vitæ meæ. Et infra.Si non ſum dignus oculos ad cęlum leuare orando, certè nō ſum indignus eos vel ſaltem excæcare plorando.Idem in confeſ. Amore amoris tui Domine facio iſtud, recolens vias meas nequiſsimas in amaritudine recogitationis meæ,vt tu dulceſcas mihi,dulcedo non fallax,dulcedo fœlix & ſecura,& colligens me à diſperſione in qua fruſtatim ſum diſciſſus,dū ab vno te auerſus,in multa euanui.Ioan.Chryſ.ſuper Matth.Nihil ita conglutinat & vnit Deo,vt pœnitētis lachrymæ. Idē. Quemadmodum quæ propter mundum eſt lætitia,triſtiam habet cohæredem: ita & quæ ſecundum Deum ſunt lachrymæ, lætitiam aſſumunt continuam & immarceſsibilem.Idem in ſer.Nemo ad Deum aliquando flens acceſsit,qui non quod poſtulauit accepit:nullus ab eo beneficia dolenter optauit,qui non impetraret quod voluit: ipſe enim eſt qui conſolatur flentes, curat dolentes,informat pœnitentes.Idem lib.de compunc.cor.

Simile.

Sicut impoſsibile eſt, vt ignis inflammetur in aqua,ita impoſsibile eſt,compunctionem vigere in delitijs,contraria enim hæc inuicē ſibi ſunt,& peremptoria.Illa enim mater fletus, hæ mater riſus: illa conſtringit,iſtæ diſſoluunt.

Vera compunctio.

Idem. Sola eſt cōpunctio, quæ facit hominē horreſcere purpurā, deſiderare cilicium,amare lachrymas,fugere riſum. Idē. Hæc eſt humiliati cordis vera compunctio,magna agere,& humilia loqui,iuſte operari,& ſuper peccatis timere, ac tremere.Iſido.de ſum.bon.Compunctio cordis eſt humilitas mentis cum lachrymis, exoriens de recordatione peccati,& timore iudicij.Idem.Qui nocturna illuſione ſupra de luxuria.Idem.Lachrymæ pœnitētiæ,apud Deum pro baptiſmate reputantur,vnde & quamlibet ſint magna delictaq; quantumuis grauia, non tamen in illis Domini miſericordia deſperanda. Ambro.de exceſſu Satyri.Non ſolus dolor lachrymas habet, habet & lætitia lachrymas ſuas,& pietas fletū excitat,& oratio ſtratū rigat.Ber.ſuper Canti. Alta ſuſpiria teſtantur triſtitiam animorum.Idem.Dies mei ſicut vmbra declinauerunt,& ſine fructu præterierūt,impoſsibile eſt vt re-

vt reuocem,placeat tibi Domine, vt recogitem eos in amaritudine animæ meæ.Idē. Abſcindatur ferro acutæ compunctionis vlcus inueteratæ cōſuetudinis.

Beati qui lugent.

Idē de contemptu mundi. Fœlices lachrymæ, quas benigna manus conditoris abſterget,& beati oculi, qui in tali liquefieri elegerunt magis, quàm in ſuperbiam eleuari,quàm omne ſublime videre,quàm auaritiæ, & petulantiæ famulari.Idem de 12.gradib.Quos veritas ſibi innoteſcere,ac per hoc vileſcere facit, neceſſe eſt vt cuncta quæ amare ſolebant,& ipſi ſibi amareſcant.Idē in ſer.Miſerere animæ tuæ,qui Deum tibi vis miſereri, laua per ſingulas noctes lectum tuū lachrymis tuis, ſtratum tuum rigare memento, ſi compateris tibijpſi, ſi laboras in gemitu pœnitentiæ (primus enim is gradus,miſericordiæ eſt) miſericordiam vtiq; conſequeris.Idem.Si non plangis, planè non ſentis animæ vulnera, conſcientiæ læſionem, ſed nec futura ſatis gaudia concupiſcis,ſi nō quotidie poſtulas ea cum lachrymis.Idem. Primum opus fidei per dilectionem operātis cordis cōpunctio eſt,in qua planè deintus ei jciūtur Dæmonia, cū ab affectu cordis eradicanť peccata.

De confeſſione. *Cap. 19.*

Vera confeſsio, ex humilitate procedit.

GRegor.in moral.Hæc ſunt veræ humilitatis teſtimonia,ſcilicet & iniquitatem ſuam corde cognoſcere, & cognitam voce confeſsionis integraliter aperire.Augu.in ſer. Vtiliter ac ſalubriter admonemur, vt peccata noſtra debeamus iugiter & humiliter,non ſolùm Deo,ſed etiam ſanctis & Deum timentibus confiteri.Idem de pœnitentia. Iſta aſsidua peccata,& quodammodo quaſi neceſſaria, aſsidua lauentur confeſsione, aſsidua reſtaurentur iubilatione. Idem.Fit veniale per confeſsionē,quod criminale erat in operatione.Idem. Quoniam verecundia magna eſt pœna,qui erubeſcit pro Chriſto, ſit dignus miſericordia. Vnde patet, quia quantò pluribus confitebitur in ſpe veniæ turpitudinem criminis,tantò facilius conſequetur gratiam remiſsionis.

Quærendus eſt ſacerdos idoneus.

Idem. Qui confiteri vult peccata,vt inueniat gratiam,quærat ſacerdotem ſcientem ligare & ſoluere,ne cum negligens circa ſe extiterit,negligatur ab illo,& ambo in foueam cadāt, quam ſtultus euitare noluit. Tanta itaq; vis confeſsionis eſt, vt ſi deeſt ſacerdos,confiteatur proximo. Idem. Qui omnino confitetur, ſacerdoti meliori quàm poteſt cōfiteatur.Idem.Ponat ſe pœnitens omnino in poteſtate iudicis.Infra de ſatisfactione.

Non eſt diuidenda confeſsio.

Idem.Cautus ſit pęnitēs, ne verecundia ductus diuidat apud ſe confeſsionem, vt diuerſa diuerſis velit ſacerdotibus manifeſtare. Quidā enim vni celant, quæ alij manifeſtanda conſeruant, quod eſt ſe laudare, & ad hypocriſim tendere. Idem. Neq; facilius ab inimico deijcimur, quàm cum eū ſuperbiendo imitamur, nec vehementius eum proſternimus,quàm cum humilitate Dominū ſequimur, nec acutiores ei dolores infigimus, quàm cū plagas peccatorum noſtrorum confitendo & pœnitendo ſanamus. Idem.Peccata ſiue parua ſiue magna ſint,impunita eſſe non poſſunt, quia vel homine pœnitente, vel Deo iudicante plectuntur,ceſſat aut vindicta diuina,ſi confeſsio præcurrat humana.Idem in li.cōfeſ.Tibi Domine cuius oculis nuda eſt abyſſus humanæ conſcientiæ, quid occultū eſſet in me,etiā ſi nollē confiteri tibi? Te enim abſconderem mihi,non me tibi.Idem. Obſecro te Deus meus,& meipſum mihi indica,vt cōfitear oraturis pro me fratribus meis, quod in me ſauciū cōpero.Amb.de pœnitentia.Qui iaces in tenebris cōſcientiæ,& delictorū tuorū ſordibus, quaſi in reorū carcere,exi foras, delictū propriū prode vt iuſtificeris, ore enim cōfeſsio fit ad ſalutē.Ioan.Chryſ.de cōpunc.cor. Habes accuſatorem acerbiſsimum & immitem, pręueni ergo eū,& obtura os eius impudentiſsimū, ꝓpria ſpontè cōtendo delicta.Iſid.in ethy. Cōfeſsio eſt erroris ꝓfeſsio deſinendi. Deſinēdū ergo à peccatis eſt, dū quis cōfeſſus eſt,cōfeſsio aūt antecedit, remiſsio ſequitur.Iſid.in ſyn.Cōfeſsio ſanat,cōfeſsio iuſtificat, confeſsio peccati veniā donat,oīs ſpes in confeſsione cōſiſtit,in cōfeſsione locus miſericordiæ eſt.Idē.Vitia cordis tui reuela,prauas cogitationes tuas illico manifeſta, peccatū enim tuū proditū,cito curať, crimen autē occultū tacēdo ampliať.Idem de ſum.bo.Seruo Dei tanta recordatio eſſe debet peccati,vt ea quæ geſsit ſemp lachrymans confiteať.Ber.in epiſto.Ama confeſsionē ſi affectas decorē,reuera vbi cōfeſsio, ibi pulchritudo, ibi decor,ſi peccata ſunt, in cōfeſsione lauanť. ſi bona opera,in cōfeſsione emendanť,cū mala tua cōfiteris,ſacrificiū eſt Deo ſpiritus cōtribulatus, cū Dei beneficia dicis,immolas Deo ſacrificiū laudis.Idē. Abſq; cōfeſſione iuſtus iudicať ingratus,& peccator mortuus reputatur,à mortuo quippe,tanq̄ qui nō eſt,perit cōfeſsio. Eccleſ.17.

Confeſsio debet eſſe accuſatio cum dolore.

Cōfeſsio igiť pctōris eſt vita,ſed iuſti gloria.Idē. Sūt q confitēdo ſicut fabulā pctōrū ſuorū narrant hiſtoriā,& ægritudines animæ ſuæ,ſine verecundia, & cōfuſione dinumerant,& penè ſine pœnitētia, & affectu doloris, & ideo nihil de cōſolatione reportāt.Ille verò citò lachrymas inuenit, & reſoluiť in gemitū cōpunctionis, qui habet ſenſum doloris.Idē ſuper Cant.Omne quod remordet conſcientiā,confitere humiliter,purè,fideliter.Glo.ſuper Mat.3.Confeſsio peccatorū,teſtimoniū eſt conſcientiæ timentis Deum, qui enim timet iudicium Dei,peccata non erubeſcit confiteri. Perfectus enim timor ſoluit omnem pudorem.Ibidem.Ideo iubemur confiteri peccata, vt erubeſcentiam patiamur pro pœna.Sene.in epiſtola. Somnium narrare vigilantis eſt,& vitia ſua cōfiteri,ſanitatis indiciū eſt: expergiſcamur ergo, vt errores noſtros redarguere poſsimus.

De ſatisfactione. *Cap. 20.*

Cur exigitur à nobis ſatisfactio.

GRego.in paſt. Neq; Deus noſtris cruciatibus paſcitur,ſed delictorū morbos medicamentis cōtrarijs medeť, vt qui voluptatibus delectati diſceſsimus,fletibus amaricati redeamus:& qui per illicita diffluēdo cecidimus, etiam à licitis,noſmetipſos reſtringēdo,ſurgamus. Idē in Homil. Dū à retributione vltionis vltimæ eſſe quædā tēporis ſecuritas videť, debemus pēſare malū qđ ſequiť,pēſantes gemere gemētes vitare ea,q̄ cōmiſimus:peccata indeſinenter aſpicere,aſpiciētes flere,flētes abſtergere.

Quis tenetur ſatisfacere.

Aug.in regula.Quicunq; cōuitio,vel maledicto,vel etiā criminis obiectu aliquē læſerit, meminerit ſatisfactione q̄ citius curare quod fecit,& illæ qui læſus eſt,ſine diſceptatione dimittere:ſi autem inuicem ſe læſerintq; inuicē ſibi debita relaxare debebunt.Idem de Eccleſ.dog. Pœnitentia vera eſt,pœnitenda non admittere,& admiſſa deflere:ſatisfactio pœnitentię eſt,cauſas peccatorū excidere, nec earū ſuggeſtionibus aditū præbere.Idē. Secreta ſatisfactione.Infra lib.4.de religione.

Modus ſatisfaciendi.

Idē de pęnitētia. Ponat ſe pœnitens omnino in poteſtate iudicis,in arbitrio ſacerdotis,nihil ſibi reſeruās ſui,ſed vt oīa eo iubēte paratus ſit facere pro recipienda vita animæ, quæcunq; faceret pro euitanda corporis morte.Idem. Qui multos offendit peccando,multos oportet placare ſatisfaciendo.Idem in Enchy. De quotidianis leuibuſq; peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatisfacit. Idem in epiſtola. Nihil aliud facit quem veraciter pœnitet, niſi vt id quod male fecerat, impunitum eſſe non ſinat. Ambroſ.ſuper Lucā. Nemo diffidat, nemo veterum conſcius delictorum præmia diuina deſperet, nouit enim Deus mutare ſententiam, ſi tu noueris emendare delictum. Idem ſuper Beati immaculati. Tanta vis emendatæ conuerſationis eſt, vt in quandam redeat pueri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiæ spiritalis ætatem, quæ vias erroris ignoret, & crimen etiam si velit non possit admittere, quæ definit vsum peccandi. Isido. in Syno. Cinis es, & in cinerē reuerteris: viuas ergo semper lugens, semper mœrens, semper suspiria cordis emittens. Isido. de sum. bon. Ille pœnitentiam dignè agit, qui reatum suum satisfactione legitima plangit. Idem. Quamuis per pœnitentiam propitiatio peccatorum sit, sine metu tamē homo esse non debet, quia pœnitentiæ satisfactio, diuino tantum pensatur iudicio, non humano. Bernar. super Can. Humilis & verecunda debet esse satisfactio, per quā emē datur superba trangressio. Glo. super Psal. 30. Est quædam confusio temporalis, quæ est ad horam, quæ quidē prodest, scilicet perturbatio animi respicientis peccata sua, & respectione horrentis, & horrore erubescē tis, & rubore corrigentis,

Non est impurabilis virtus.

De virtute. Cap. 21.

GRegor. in moral. Non res eadem semper est virtus, quia per momenta temporum sæpè merita mutantur actionum. Idem. Plerunq; virtus cùm indiscretè tenetur, amittitur: cum discretè intermittitur, plus tenetur. Idē. Omnes virtutes. Infra li. 4. de connexione. Augu. de ciuit. Dei. Mihi videtur. Infra de charitate. Idem. Virtutes quas sibi habere mens videtur, per quas imperat corpori & vitijs, ad quolibet adipiscendum vel tenendum retulerit, nisi ad Deum, etiam ipsæ vitia sunt potius quàm virtutes. Idem de libero arbitrio. Virtutes, quibus rectè viuitur, magna bona sunt, species autem quorumlibet corporum, sine quibus rectè viui potest, minima bona sunt, potentiæ verò animæ sine quibus rectè viui non potest, media bona sunt, virtutibus nemo malè vtitur, cæteris autem bonis. i. medijs, & minimis, non solum benè, sed etiam malè quisq; vti potest. Idem de 83. quæstio. Omnis ordinatio, quæ virtus etiam nominatur, est fruendis frui, & vtendis vti. Isido. de sum. bon. Prius vitia extirpanda sunt in homine, deinde inserendæ virtutes. Nā cohærere, & coniungi non potest veritas cum mēdacio, pudor cum petulantia, fides cum perfidia, castitas cum luxuria. Idē. Quisquis ex deteriori iam melior esse cœpit, caueat de acceptis extolli virtutibus, ne grauius per vanagloriam corruat, quàm prius ex lapsu vitiorū iacebat. Ioan. Chryf. super Io. Sicut malitia etiam ante gehennam eos qui hic ea participant, cruciare consueuit; ita virtus etiam ante regnum eos qui hic eam operantur, præparat voluptati, & cum spe optima & delectatione perpetua viuere facit. Ambro. super Luc. Non est virtus non posse peccare, sed nolle, atque ita tenere perseuerantiam voluntatis, vt voluntas infantiam, vsus imitetur naturam. Bern. super Canti. Medium vitiorū virtus tener, ac proinde sedula eget, non solum putatione, sed & circuncisione. Idem in epist. Virtus in pace acquiritur, in pressura probatur, in victoria approbatur. Seneca in epist. Virtus non aliud est quàm recta ratio. Idem. Cum virtus vtiq; medium & modus sit, æquè peccatum est quod excedit sicut quod deficit. Idē. Nulli præclusa est virtus, omnibus patet, omnes inuitat, omnes admittit, non eligit parentelā, non eligit domū, non censum, nudo homine contenta est. Idem. Virtus extollit hominē, & super omnia mortalibus chara collocat eum, nec ea quæ bona sunt, nec ea quæ mala vocantur, aut cupit nimis, aut expauescit. Idem. Omnia ista in quæ dominium casus & fortuna exercet, seruilia sunt, pecunia, & corpus, & honores, imbecillia, fluida, mortalia, possessiones incertæ, illa rursus, quæ virtutis sunt, libera sunt & inuicta. Idem. Quemadmodum minuta lumina claritas solis obscurat, sic dolores, & molestias, ac iniurias, virtus magnitudine sua elidit atq; opprimit, & quocunq; affulsit, ibi quicquid sine ea apparet, extinguitur. Nam non magis vllam portionem habent incommoda cum in virtute inciderunt, quàm in mari nimbus. Idem. Sola virtus præstat gaudiū perpetuum securum, etiam siquid obstat nubium, modo interuenit, quæ ita feruntur, nec vnquam vincunt diē. Tullius in rheto. Virtus est animi habitus, naturæ modo rationi consentaneus.

Virtute nemo malè vtitur.

Præmium virtutis etiam in præsenti.

Virtus res libera, cætera seruilia.

De tribus virtutibus theologicis. Cap. 22.

GRegorius in pasto. Cum districtus iudex venerit, qui se se nobis per naturæ nostræ consortiū coniunxit, ab eō proculdubio culpæ reatum non expetit, quem sub eius venia fides, spes, & charitas iam abscondit. Idem in mor. In corde nonnunquā per flagella turbatur charitas, per formidinem concuti tur spes, per quæstiones pulsatur fides, sed per Dei gratiam omnia tormentorum & insidiarum genera superantur. Idem. Bona summa sunt fides, spes, & charitas, quæ cum veraciter habentur, in malum inflecti non possunt. Idē super Ezech. Tres sunt virtutes, sine quibus is qui operari aliquid iam potest, saluari nō potest, videlicet. fides, spes, & charitas. Idem. Vnusquisq; qui in actiuæ vitæ exercitio versatur: tantum credit, quantum sperat, amat, & operatur, tantum sperat, quantum credit, operatur, & amat: tantum amat, quantum credit, sperat, & operatur: tantum operatur, quantum credit, amat, & sperat. Isido. in ethym. Tria sunt, quę in religionis cultu ad colendum Deum in hominibus perquiruntur. s. fides, spes, & charitas. Aug. de doctr. Christiana. Homo fide, spe, & charitate subnixus, & hęc tria inconcussè retinens, non indiget scripturis, nisi ad alios instruendos. Idem de tri. Vbi sunt illa tria propter quæ in animo ædificanda omnium diuinorum librorū machinamenta consurgunt. fides, spes, charitas: nisi in animo credente quod nondum videt, & sperante, atque amante quod credit. Amatur ergo quod ignoratur, sed tamen creditur. Idem in solilo. Deo nos fides excitat, spes erigit, charitas iungit. Idem. Sine tribus istis. s. fide, spe, & charitate, nulla anima satiatur, vt posit Deum suum videre, Ber. de amore Dei. Potest esse vt fides, & spes, sint sine charitate, vt autem charitas, fidē, & spem in se non contineat, non potest esse. Idem super. Qui habitat. Dicit fides, parata sunt magna, & inexcogitabilia bona à Deo fidelibus suis. Dicit spes, mihi illa seruātur, sed charitas ait. Curro velociter ad illa. Glosa. Fide, & spe, & charitate, verè colitur Deus, & ad contemplationem peruenitur, quæ est vita æterna.

Virtus inuicta manet.

Effectus virtutum.

Eccl. 2.

De fide. Cap. 23.

GRegorius in homil. Fides earum rerū argumentum est, quæ apparere nō possunt, quę etenim apparent, iam fidem non habent, sed agnitionem. Idem. Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Idem super Ezech. Nō virtutibus venitur ad fidem, sed fide pertingitur ad virtutes. Augu. in homil. de centum ouibus. Deus omnibus æqualiter adest, sed ille apud Deū plus habet loci, qui plus attulerit, non argenti, sed fidei. Idem contra Iulianum. Quando Deo adiuuante, ex vera viuitur fide, ipse Deus adest, & menti illuminandæ, & concupiscentiæ superandæ, & molestiæ perferendæ. Idem de verbis Domini. Nullæ maiores diuitiæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi huius maior est substantia, quā est fides catholica, quæ peccatores homines saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechumenos baptizat, impios iustificat, pœnitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat. Idem. Ille credit in Christum, qui & sperat in Christum, & diligit Christum, nam si fidem quis habet sine spe, ac sine dilectione, Christum

Qui vera fide vicit.

Fides mue operibus mortua est.

Christum esse credit, non in Christum credit. Isido. de sum. bo. Frustra libidinosus sibi de sola fide blanditur, si bonis moribus nō ornatur. Ioan. Chryf. super Matth. Virtus fidei in periculis secura est, & in securitate periclitatur. Idem. Fides nunquam. Infrà lib. 4. de religione. Idem super Ioan. Magnum bonum fides est, quando à calida fit mente, ab amore multo, & feruente ani ma, hæc Philosophos nos ostendit, hæc vtilitatem humanam conculcat. Idem sufficit fides in regnum indu cere, sed hæc maximè condemnare habet, eos, qui vitam malam demonstrant: qui enim sciuit voluntatem Domini sui, & non fecit, plagis verberabitur multis. Bern. in epistola. Multi ante Saluatoris aduētum Deū omnipotentem tenentes, & diligentes, suæ salutis gratissimum promissorem, credentes eundem in promissione fidelem, sperantes certissimum redemptorem, in hac fide, & expectatione saluati sunt, licet quando, & qualiter, & quo ordine salus repromissa fieret, ignorarent. Idem super Canti. Quid est quod nō inueniat fides? Fides enim falsi nescia, attingit in accessa, deprahē dit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, transcendit fines rationis humanæ, terminos experientiæ, ac vsum naturæ, ipsam deniq; æternitatē suo illo vastissimo sinu, quodammodo circumcludit. Idem in ser. Necesse est, primò credere omniū remissionem peccatorum habere non posse, nisi per indulgentiā Dei, deinde q̄ nihil prorsus habere queas operis boni, nisi etiam hoc dederit ipse, postremò q̄ vitā æternam promereri, nullus potest bonis operibus suis, sed q̄ gratis à Deo detur vita æterna. Idem. Est fides alia præceptorum, alia signorum, alia promissorū, qua credimus in Deum, qua credimus Deum, & qua credimus Deo. Per fidem enim præceptorum credimus in Deum, credere autem in Deum est, in eum sperare, & eum diligere. Per fidem autem signorum credimus Deum, qui talia potest, & omnia potest. Per fidem verò promissorum, credimus Deo, qui quicquid promittit, veraciter complet.

Luc. 12.

Fides omnia penetrat.

Fidei triplex officium.

De spe. Cap. 24.

GRegorius in mora. Spes in æternitatem animū erigit, & idcirco nulla mala quæ exterius tolerat, sentit. Idem. Tanto spes in Deum solidior surgit, quantò pro illo quisq; grauiora pertulerit, quia nequaquam retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hic prius pia tribulatione seminatur. Augustī. 10. lib. confess. Meritò mihi spes valida in illo est, q̄ sanabis omnes languores meos per eum, qui sedet ad dexteram tuam, & te interpellat pro nobis, alioquin desperarem, multi enim & magni sunt languores mei, sed amplior est medicina tua. Idem. Væh etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam, quia verò non exquiris delicta vehementer, fiducialiter speramus aliquem apud te locum inuenire indulgentiæ. Idem de gratia. no. test. Non iam desperandum est, participatione verbi, fieri posse homines filios Dei, quando filius Dei participatione carnis, factus est filius hominis. Isido. in ethymo. Spes vocata est, q̄ sit pes progrediendi, quasi pes. Ambro. Nemo diffidat. Supra de satisfactione. Ioan. Chryfost. in ser. Spes est in qua salus nostra consistit, & quæ de terris animas, velut quibusdam catenis cœlitus dependentibus, innexas euehit ad superna. Bernar. in sermo. Spes triplex est, nam de fide præceptorum oritur spes veniæ, de fide signorum spes gratiæ, & de fide promissorum spes gloriæ. Idem. Tria considero in quibus tota spes mea consistit, charitatem adoptionis, veritatē promissionis, & potestatem redditionis. Multa infra lib. 4. de confidentia.

Dei misericordiæ maximè est confidendum.

De charitate. Cap. 25.

GRegorius in regist. Credat mihi charitas tua, quia valdè contristatus sum de tristitia tua, ac si in te iniuriā ipsæ pertulissem. Dominicis enim mandatis præcipimur, proximos sicut nosmetipsos diligere, eorumq; languoribus, tanquam proprijs infirmitatibus condolere. Idē. O quàm bona est charitas, quæ absentia per imaginem, præsentia sibimetipsis exhibet per amorem, diuisa vnit, confusa ordinat, in æqualia sociat, & imperfecta consummat. Idem. Magistra bonorum omnium charitas, nihil sapit extraneū, nihil asperum, nihil confusum, ita exercet, corda, & corroborat, vt nihil graue, nihil difficile, sed fiat totum dulce quod agitur. Idem. Dum nos nobis per operationis opē coniungimur, quasi ambulantes per lubricū, vicissim manus nobis tenemus, sitq; ex magna prouisione charitatis, vt eò singulorū robustius charitas perfigatur, quò & alter altero magis innititur. Idem. Si me participem. Infra lib. 4. de communitate. Idem. Dum vnum in redemptoris nostri corpore membrū sumus, sicut in culpa tua dilaceror, ita quoque in bona actione lætificor. Idem. Inimici dilectio tunc veraciter custoditur, cum nec de eius profectu deijcimur, nec de ruina illius lætamur. Idem. Charitatem rectè prædicator egregius vinculum perfectionis vocat, quia virtutes quidem cæteræ perfectionem generant, sed tamen eas charitas ita ligat, vt ab amantis mente dissolui iam nequeant. Idē. Charitatis cum sit proprium nutrire concordiam, seruare composita, dissociata coniungere, praua corrigere, & virtutes cæteras perfectionis suæ munimine solidare, quisquis in eius radice se inseruerit, nec à viriditate deficit, nec à fructu inanescit. Idem. Nec abesse credendus est, qui per dilectionis vinculum animus inhæret. Idem in moral. Virtuti mortis dilectio comparatur, quia nimirum mentem quam semel cœperit, à dilectione mundi funditus occidit. Idem. Quod valde mens amat, etiam in sermone replicat. Idem. Probatio sanctitatis non est signa facere, sed vnumquemq; vt se diligere, de Deo autem vera cognoscere, de proximo verò meliora quàm de semetipso sentire. Idem. Per amorem Dei amor proximi gignitur, & per amorem proximi amor Dei nutritur. Idem in pastoral. Nostra sunt etiam illa bona, quæ imitari non possumus, sed in alijs amamus, & amantium sunt quæcunq; amantur in nobis. Hinc ergo pensent inuidi, charitas quāte virtutis est, quæ alieni laboris opera, nostra sine labore facit. Idem in Homil. Vis amoris hoc agere in animo solet, vt quem ipsæ semper cogitat, nullum alium credat ignorare. Idem. Minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in necessitate illius, etiā ea quæ sibi sunt necessaria, partitur. Idem. Illæ Deū suprà capitulo de consensu. Idem. Si quis quēlibet amat, sed propter Deum non amat, charitatem non habet, sed habere se simulat, siue putat. Charitas autem vera est, cū & in Deo diligitur amicus, & propter Deū diligitur inimicus. Idem de dilectione conditoris. Non lingua, sed mens, & vita requiratur. Idem. Nūquam est Dei amor otiosus, operatē etenim magna si est, si verò operari renuit, amor non est. Idem. Si quod impendi nobis rectè volumus, hoc alijs impartimur, & quod nobis fieri nolumus, hoc alijs facere deuitamus, tunc charitatis iura illæsa seruamus. Idem super Ezech. Tantū quisq; portat proximum, quantum amat, si enim amas, portas, si desisti amare, desisti tolerare. Idem super Cant. Charitas sancta cor pacificat, mentem in tentationibus roborat, & vt sedes sapiētiæ sit anima iusti, quietē tribuit, & locū præparat. Ambr. de offic. Nō minus vos diligo quos in euāgelio genui, quā si cōiugio suscepissem, nō

Charitatis est vnire.

Fortis est vt mors dilectio.

Charitatem qui habet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim vehementior est natura ad diligendũ, quã gratia. Idem. Plus certè diligere debemus quos perpetuò nobiscum putamus futuros, quàm quos tantũ in hoc sæculo. Isido. de sum. bo. Quãuis nonnulli fide, atq; operibus sanctitatis videantur esse participes, tamen quia priuantur charitate fraternæ dilectionis, nullum habẽt incrementũ virtutis. Hieron. in epistola. Nihil amantibus durum, nullum difficilis labor in amore, amemus & nos Christũ, & facile videbitur, omne difficile. Idẽ in serm. Hoc habet proprium impaties amor, vt quem desiderat, semper inuenire se credat, ignorat siquidem iudicium, ratione multotiens caret, nescit modum, nec aliud cogitare potest, quàm q̃ diligit, amor nõ accipit de impossibilitate solatium, neq; ex difficultate remedium. Augu. de doctrina Christiana. Quatuor sunt diligenda. Vnum quod supra nos est, alterũ quod nos sumus, tertiũ quod iuxta nos est, quartũ quod infrà nos est. Idem. Ille iustè & sanctè viuit, qui rerũ integer æstimator est, ipse autem est, qui ordinatam habet dilectionem, ne aut diligat quod non est diligendum, aut nõ diligat quod est diligẽdum, aut amplius diligat quod minus est diligendum, aut æquè diligat quod minus, vel amplius diligẽdum est, aut minus vel amplius, quod æquè diligendũ est. Idem omnis peccator, inquantũ peccator est, non est diligendus, & omnis homo inquantum homo, est diligendus propter Deum: Deus autem propter seipsum, etsi Deus omni homine amplius diligendus est, amplius quisq; Deum debet diligere, quàm seipsum. Idem. Omnes æquè diligendi sunt, sed cum omnibus prodesse non possis, his potissimum consulendum est, qui pro locorum, vel temporum vel quarumlibet rerũ opportunitatibus, constrictius tibi quasi quadam sorte iunguntur. Idem de cathe. rudi. Diligamus Deum, quoniam prior dilexit nos, & filio suo vnico non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum; si amare pigebat, saltem reamare nõ pigeat, nulla enim est maior ad amorem inuitatio, quàm preuenire amando, & nimis durus est animus, qui dilectionem si nolebat impendere, noluit rependere. Idem. Maximè propterea Christus aduenit, vt cognosceret homo quantũ Deus diligat eum, & ideo cognosceret, vt eius dilectione à quo prior dilectus est, inardesceret. Idem de perfectione iustitiæ. Perfecta charitas foras mittit timorẽ, & facit præcepti sarcinam onere, non solum non præmentem onere ponderum, verum etiam subleuantem vice pennarum. Idem de viduit. Nullo modo sunt onerosi labores amantium, sed etiam ipli delectant, sicut venantium, aucupantium, & piscantium. Idem. In eò quod amatur, aut non laboratur, aut etiam labor amatur. Idem de tri. Qui amat homines, aut quia iusti sunt, aut vt iusti sint amare debet: sic enim seipsum amare debet, aut quia iustus est, aut vt iustus sit; sic enim diligis proximum tanquã teipsum sine vllo periculo, Idẽ. Nemo aliquid volens facit, q̃ nõ in corde suo prius dixerit. Quod verbum amore concipitur siue creaturæ siue creatoris. Idem de moribus ecclesiæ. Nihil est tam durum, atq; ferreum quod non amoris igne vincatur, quo cum se anima rapit in Deum super omnẽ carnis naturam, libera, & admiranda volitabit pennis pulcherrimis, & integerrimis, quibus ad Dei amplexum amor castus innititur. Idem. Solus se nouit diligere, qui Deũ diligit. Idem. Qui diligit proximum agit quantũ potest, vt saluus corpore, saluusq; animo sit, sed cura corporis ad salutem animi referenda est. Idem de spiritu, & litera. Sciri aliquid, & credi, & tamen non diligi potest: diligi autem quod neq; scitur, neq; creditur, nõ potest. Idem de ciui. Dei. Perfectum odium debet malis, qui secundum Deum viuit, sic vt nec propter vitium oderit hominem, nec amet vitium propter hominẽ, sed oderit vitiũ, amet hominẽ. Idem. Mihi videtur q̃ diffinitio breuis, & vera, virtutis, est ordo amoris. Idẽ de coniug. adult. Multa sunt facienda nõ iubente lege, sed libera voluntate, & ea sunt in nostris officijs gratiora, quæ cum licerent nobis etiam non impendere: causa tamen dilectionis impendimus. Idem de solilo. Impatiens amor, nec lachrymis modus sit, nisi amori detur, quod amatur. Idem in lib. de dono perseue. Nihil sic probat amicum, quemadmodum oneris portatio. Idem super. 1. can. Io. Talis est quisq;, qualis eius, dilectio est; terram diligis, terra es, Deum diligis, quid dicã: Deus es. Ego (inquit) dixi Dij estis. Idem charitas vt perficiatur, nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur, cum fuerit roborata, perficitur, cum ad perfectũ venerit, quid dicit? mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Idem. Dilige, & quod vis fac, siue taceas, dilectione tace, siue clames, dilectione clama, siue emendes, dilectione emenda, siue parcas, dilectione parce. Idem in epistola. Diligentia charitatis, freneticũ castigare, lethargicũ stimulare, ambos amare, ambo offenduntur, sed ambo diliguntur, ambo mœstati, quandiu ægri sunt, indignantur, sed ambo sanati, gratulantur. Idem. Diliges dominum Deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & diliges proximum tuũ, sicut teipsum. Hic physica, quoniam omnes omnium naturarũ causæ, in Deo creatore sunt. Hic ethica, quoniam vita bona & honesta non aliunde formatur, quàm cum ea, quæ diligẽda sunt, quemadmodũ diligenda sunt, diliguntur: hoc est Deus, & proximus. Hic est logica, quoniam veritas lumenq; animæ rationalis, non nisi Deus est. Idẽ. In hac dilectione virtus non est, nisi diligere quod diligendũ est, id eligere, prudẽtia est, nullis inde auerti molestijs, fortitudo est, nullis illecebris, temperantia est, nulla superbia, iustitia est: quid autẽ eligamus, quod præcipuè diligamus, nisi quo nihil melius inuenimus, hoc est Deus, cui si aliquid diligendo vel præponimus, vel æquamus, nosipsos diligere nescimus. Idem. Tantò nobis melius est, quantò nos magis in illũ imus, quo nihil melius est: imus autẽ non ambulando, sed amãdo, quẽ tantò habebimus præsentiorem quãtò eundẽ amorẽ, quo in eum tendimus, poterimus habere puriorẽ. Idẽ. Non faciunt bonos, vel malos mores, nisi bonũ, vel malí amores. Idẽ. Debet homo proximũ diligere tanquã seipsum, vt quem poterit hominem, vel beneficentiæ consolatione, vel doctrinæ informatione, vel disciplinæ coertione, secũ ducat ad colendum Deũ. Idem in li. confessio. Minus Domine te amat, qui aliquid tecũ amat, quod non propter te amat. O amor qui super ardes, & nunquã extingueris, charitas Deus meus accende me, continentiã iubes, da quod iubes, & iube, quod vis. Idem. Domine amore tuo percussisti cor meũ, & amaui te, sed & cœlũ, & terra, & omnia quę in eis sunt, ecce vndiq; mihi dicũt, vt amen te, nec cessant dicere omnibus, vt inexcusabiles sint. Idẽ. Pondus nõ ad imatantum est, sed ad locũ suũ. Ignis enim sursum tendit, deorsum lapis, & infra. Minus ordinata inquieta sunt, ordinatè, & quiescunt. Pondus meũ amor meus, eo feror quocunq; feror, dono tuo accẽdimur, & sursum ferimur, inardescimus, & imus, ascẽdimus, ascẽsiones in corde, & cantamus canticũ graduum. Idem. x. lib. confessio. Deus meus, quid amo, cũ te amo. Non speciem corporis, non decus tẽporis, nec candorẽ lucis, non dulces melodias cãtilenarũ omnimodarũ, nõ florũ, & vnguentorũ, & aromatũ suauẽ olẽtiã, nõ mãna, & mella, nõ mẽbra carnis amplexibus acceptabilia, nõ hęc amo cũ amo Deũ meũ: & tamẽ amo quandã lucẽ, & quandã vocẽ, & quandã odorẽ, & quandã cibum, & quendam amplexũ: cum amo Deum meum, lucẽ, vocem, odorem, cibum, amplexum interioris hominis mei, vbi fulget animæ meæ, quod non capit locus, & vbi sonat, quod non capit tempus, & vbi olet, quod non spargit flatus, & vbi sapit, quod non minuit edacitas, & vbi hæret, quod nõ diuellit satietas. Idẽ de laude charitatis. Diuinarũ scripturarũ multiplicem abundantiã, latissimamq; doctrinam, sine vllo errore cõprehendit, & sine vllo labore custodit, cuius cor plenũ est charitate, dicente Apostolo, plenitudo legis est charitas. Idẽ. Ille tenet, & quod patet, & quod latet in diuinis sermonibus, qui charitatẽ, tenet in moribus. Idẽ. Fratres sectamini charitatem, dulce, & salubre vinculum mentium, sine qua diues pauper est, & cum, qua pauper diues est. Idẽ. Charitas in aduersitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tẽtatione tutissima, in hospitalitate latissima, inter veros fratres lætissima, inter falsos patientissima. Idem charitas casta fuit in Susanna erga virum, in Anna post virum, in Maria præter virum, libera in Paulo ad arguendum, humilis in Petro ad obediendum, humana in christianis ad confitendum, diuina in Christo ad ignoscendum. Idem charitas inter opprobria secura est, inter odia benefica, inter iras placida, inter insidias innocens, in iniquitate gemens, in veritate respirans, in virtute congratulans. Idem in medita. Nõ melius, nẽc decentius, quàm per dilectionem rependi potest, quod per dilectionem datum est. Idem miser ego quantum deberem diligere Deum meum, qui me fecit cum non eram, redemit cum perieram. non eram, & de nihilo me fecit, non lapidem, non arborem, non auẽ, aut aliquod de animalibus, sed voluit me esse hominem, dedit mihi viuere, sentire, discernere, & intelligere. Perieram, & ad mortalem descendit, mortalitatem suscepit, mortem sustinuit, morte vicit, & sic me restaurauit. Auctor de spiritu, & anima. Multa sunt in me, de quibus coram Deo erubesco, & pro quibus val de illi displicere timeo: nec pro omnibus his, quid illi impendam habeo, nisi tantum, vt diligam. Non enim melius, &c. vt supra. Idem. Amat Deus, vt ametur, & cũ amat nihil aliud vult quàm amari, sciens ipso amore bonos, qui se amauerint, per amorẽ venit ad homines, venit in homines, factus est homo, & delitiæ illius esse cum filijs hominũ. Ioan. Chryso. super Matth. Omnis species iustitiæ in malis inuenitur, sed sola gratia veræ charitatis non inuenitur, nisi in seruis Dei. Idẽ de compunc. cor. Hic amantium mos est, vt amorem suum silentio tegere nequeant, sed necessarijs suis, & charis efferunt, & produnt, & flammas amoris intra pectus cohibere non possunt. Idem super Ioan. Et si fratres insanabiliter egrotauerint, maneamus curantes, & portemus adinuicem onera, ita enim implebimus legem Christi, & promissis potiemur bonis. Idẽ. Vitam nihil ita facit clarã, vt amor. Ber. de amore Dei loquens de verbo illo Luca. Diliges Dominum, &c. Quatuor in Deum à nobis, & toti exiguntur affectus. In eo quod dicit, ex toto corde tuo, totam sibi vendicat voluntatem. In tota anima, totum amorem. In omnibus viribus, virtutem designat charitatis: In tota mẽte, fruitionem sapientiæ. Primum autem horum, f. voluntas, ad Deum animã mouet. Secundũ, f. amor promouet. Tertium, f. charitas, cõtemplatur. Quartum, f. sapientia, fruitur. Idem. Nihil aliud est amor, quàm vehemens, & bene ordinata volũtas. Idem. Te Domine velle, & vehementer velle, quod est te amare, & singulariter amare: qui amari non dignaris cum aliqua alia re, siue carnali, siue spirituali, siue terrestri, siue cœlesti, quæ non ametur propter te, hoc demum est non velle nisi bonum, hoc est habere quæcunq; vult, omnia habere, quia habet te quis, inquantum amat te. Idẽ de dili. Deo. Causa diligendi Deũ Deus est, modus est sine modo diligere. Idem. Vide quo modo, immo, quã sine modo à nobis Deus amari meruit, qui prior ipse dilexit nos, tantus, & tantum, & gratis, tãtilos & tales. Idem. Non sine præmio diligitur Deus. Etsi absq; præmij intuitu sit diligẽdus, vacua nanq; vera charitas esse non potest, nec tamen mercẽnaria est: quippe nõ quærit quæ sua sunt, affectus est non cõtractus. Idẽ. Quicquid propter aliud amare videaris, id planè amas, quo amoris finis protenditur, non per quod tendit. Idẽ iuper Canti. Quãtitas vniuscuiusq; animæ æstimator, ex mensura charitatis quam habet, vt v. g. quæ multũ charitatis habet magna sit, quæ parum parua, quæ verò nihil, nihil, dicente Apostolo. Si charitatem non habuero, nihil sum. Idem. Nec ignoro, quia honor regis iudicium diligit, sed præceps amor, nec iudicium præstolatur, nec consilio temperatur, nec pudore frenatur, nec ratione subijcitur, rogo, supplico, flagito osculetur me osculo oris sui. Idem. Vbi amor est, labor non est, sed sapor. Idem. Non abduci blandicijs, non seduci fallacijs, nec iniurijs frangi, toto corde, tota anima, tota virtute diligere est. Idem. Valdè mihi amandus est per quem sum, viuo, & sapio, si ingratus non sum, & indignus. Dignus planè est morte, qui tibi domine recusat viuere, & mortuus est, & qui tibi non sapit desipit, & qui curat esse, nisi propter te, pro nihilo est, & nihil est. Idem. Spiritus est Deus, & concupiscit decorẽ animæ illius quam fortè aduerterit in spiritu ambulantẽ, & curam carnis non perficientem in desiderio, præsertim cum sui amore flagrantem conspexerit. Idem. Fateor non sustinui pondus diei, & æstus, sed iugum suaue, & onus leue pro beneplacito patrifamiliàs porto, opus meum vix vnius horæ, & si plus præ amore non sentio. Idem de duodecim gradibus. Verè dulcis, & suauis cibus charitas, quæ fessos alleuiat, debiles roborat, mœstos lætificat, deniq; iugum veritatis facit suaue, & onus leue. Idem de præcep. & disci. Fons vitæ charitas est: nec viuere animam dixerim, quę de illo non hauserit. Haurire porrò quomodo potest, nisi fuerit præsens ipsi fonti qui charitas est, quæ Deus est, præsens ergo Deo est, qui amat Deum inquantũ amat. Idem. Bona mater charitas, quæ siue foueat infirmos, siue exerceat prouectos, siue arguat inquietos, diuersis diuersa exhibens, sicut filios diligit vniuersos. Idem. Seruite in charitate illa, quæ timorem expellit, labores nõ sentit, meritum non intuetur, præmium non requirit, & tamen plus omnibus vrget. Idem in apolo. O quanta fidutia charitatis, alius operatur non amans, & alius amat nihil operans, ille quidem opus suũ perdit, istius verò charitas nunquam excidit. Interl. ysa. xl. g. Omnia facilia amanti. Interl. Apoca. 6. Nullum permittit Deus cadere, qui ei seruit vero amore.

Charitas verè facit sanctum.

Ordo charitatis.

Labor charitate fit leuis.

Inimici diligendi.

Charitatis gradus. Psal 84.

Maximũ & primũ mandatũ. Luc. 10.

Charitas, siue amor est voluntatis potẽs.

Qui Deũ amat, omnia bona cumulatim amplectitur.

Rom. 18. Charitas omnium virtutum habet esse dicitur.

Amor diu latere nõ potest.

Quatuor amoris affectus in Deum.

Modus diligendi Deum est citra modum diligere.

Quãtitas animę, est charitas. 1. Cor. 13.

In spiritu quærẽdus Deus.

Bona mater charitas.

Quid quę que sit virtus.

De quatuor cardinalibus virtutibus. Cap. 26.

GRegor. in mortal. Prudentia, temperantia, fortitudo, atq; iustitia, tantò perfectè sunt singulæ, quantò vicissim sibimet iunctę. Idẽ super Ezechi. Vnusquisq; tantum prudens est, quantũ tẽperans, fortis, & iustus: tantũ tẽperans, quantũ prudens, fortis, & iustus: tantũ fortis, quantũ prudens, tẽperans, & iustus: tantũ iustus, quantũ prudens, temperans, & fortis. Aug. In hac dilectione. Supra de charitate. Idẽ de Trini. Illud quod agit iustitia in subueniẽdo miseris, quod prudentia in præcauendis insidijs, quod fortitudo in perferendis molestijs, quod temperantia in cohærcendis delectationibus prauis, non ibi erit, vbi nihil omnino mali erit. Idem de moribus ecclesiæ. Illas quatuor virtutes (quarum vtinam ita in mentibus vis, vt nomina in ore sunt omnium) sic etiam diffinire non dubitem, vt temperantia sit amor, integrum se præbens ei, quod amatur: fortitudo, amor facile tolerans omnia, propter id quod amatur: iustitia, amor soli

Universidad de Deusto Biblioteca

amato ſeruiens,& propterea rectè dominans: pruden
tia, amor ea à quibus adiuuatur, ab eis quibus impedi-
tur ſagaciter eligens. Vnde mihi videtur, ꝙ diffinitio
breuis,& vera virtutis eſt ordo amoris. Iſido.in ethy.
Prudentia eſt in rebus, qua à bonis mala diſcernuntur.
Fortitudo eſt,qua aduerſa æquanimiter tolerãtur.Tē-
perantia eſt,qua libido concupiſcentiaq; rerum refre-
natur.Iuſtitia,qua rectè iudicando, ſua cuiq; diſtribuũ
tur.Hiero.in epiſto. Vis ſcire quales quærat Dominus
ornatus? habeto iuſtitiam,prudentiam,temperãtiam,
fortitudinem:nihil hoc monili prætioſius, nihil hac gē
marum varietate diſtinctius.Idem in orig.ſuper. Naũ.
Ornatus animę. Quomodo quatuor, quibus pugnamus, & tegimur,
ſunt ſcuta virtutum, prudentia, iuſtitia, temperantia,
fortitudo,ita econtrario quatuor vitia ſunt,ſtultitia,ini
quitas,luxuria,formido, quibus ab hoſte percutimur.
Bern.de conſide.Iuſtitia quærit,prudentia inuenit,for
titudo vendicat,temperantia poſsidet.

De prudentia. *Cap.* 27.

GRego. in mo. Cum rectitudo ſanctos viros ad
libertatem vocis erigit,conſideratio infirmita-
tis propriæ in humilitate cuſtodit. Idem in ho-
mil.Cogitate quid facitis,recogitate,quid feciſtis, largi
tatem ſupernæ pietatis aſpicite, & ad miſericordiæ iu-
dicem dum adhuc expectat, cum lachrymis venite.
Idem in regiſt. Summis in rebus, citum non oportet
eſſe conſiliũ.Idem.Via eſt vita præſens, & tantò quiſ-
que neceſſe eſt, vt inſidiantes ſpiritus caueat, quantò
Non parum refert quo zelo quod quę fiat. maiora ſunt dona quæ portat.Idem ſuper Ezech. Re-
ſtat vt ſiue in verbi miniſterio fatigemur, ſeu indigen
tibus noſtra largiamus,ſeu per abſtinentiam carnē do-
memus,ſeu zelo moueamur, ſeu per patientiã aliquan-
do leuiter praua toleremus, vt ſummopere debeamus
in intentione noſtra diſcutere,quatenus omne quod fa
cimus,non noſtro ſed Domini zelo faciamus. Aug.de
ſolil.Cauendum eſt magnopere,dum hoc corpus agi-
mus,ne quo ſenſibilium viſco pennæ noſtræ impediã
tur,quibus integris perfectiſq; opus eſt,vt ad illam lu-
cem ab his tenebris euolemus. Idem de ſingularitate
clericorũ.Vtilius eſt, vt infirmum ſi homo cognoſcat,
& fortis exiſtat, quàm fortis videri velit, & infirmus
emergat.Iſid.de ethy.Prudens dicitur, quaſi porrò vi
dens, perſpicax eſt enim & incertorum præuidet ca-
ſus.Idem in ſyno. Quicquid boni cum diſcretione fe-
ceris,virtus eſt, quicquid ſine diſcretione geſſeris, vi-
tium eſt,virtus enim indiſcreta, pro vitio deputatur.
Diſcretio, eſt ſol virtutum. Idem.Nihil iuuat,&c.Infrà lib.4.de exercitio. Hiero.
Prudentia abſq; bonitate, &c. Infrà lib.3.de malitia.
Ambr.de offi.Sapiens vt loquatur multa,prius conſide
rat quid dicat,& cui dicat,quo in loco, & tēpore. Ber.
de conſid.Quantum ad conſiderationis attinet fructũ,
quatuor tibi conſideranda reor,te,quæ ſub te,quæ cir-
ca te,quæ ſupra te ſunt. A te tua conſideratio inchoet,
Quatuor maximè conſideranda. ne fruſtra extendaris in alia,te neglecto.Idem. Tui cō
ſideratio in tria quidem diuiditur, ſi conſideras quid,
quis,aut qualis ſis.Quid in natura,quis in perſona, qua
lis in moribus.Idem.Conſideratio mentem purificat,
regit deinde affectus,dirigit actus,corrigit exceſſus,cō
ponit mores,vitam honeſtat,& ordinat.Idem. Conſi-
deratio,confuſa determinat,hiantia comprimit,ſparſa
colligit,ſecreta rimatur,vera inueſtigat,veriſimilia exa
minat,ficta,& fucata explorat. Hæc eſt, quæ agenda
præordinat, recogitat acta, vt nihil in mente reſideat
incorrectum.Idem ſuper Cant.diſcretio eſt, non tam
virtus,quàm quędam moderatrix & auriga virtutum,
ordinatrixq; affectuum & morum doctrix,tolle hanc,
& virtus vitium erit.Idem. Anima quæ amat, vigilat,
& obſeruat,& beata quam Dominus inuenerit vigilã
tem,non tranſibit eam,nec præteribit ab ea,ſed ſtabit,
& loquetur ei,loqueturq; amatoria,loquetur ſiquidem
vt dilectus.Idem de duodecim gradi. Inquirimus veri
tatem in nobiſipſis,in proximis,in ſui natura: in nobis,
noſmetipſos dijudicando, in proximis, eorum malis
compatiendo,in ſui natura,mundo corde contemplan
do.Idem in ſer.Sedens, computa quid diebus ſingulis *Nota.*
acquirere valeas, certus equidem apud Deum nullum
eſſe bonum,omnino irremuneratum, nec aliquod ma
lum impunitum: & ſicut non capillũ de capite, ſic nec
momentum de tempore periturum. Tullius in rheto.
Prudētia eſt,rerum bonarum, & malarum vtrarumq;
ſcientia.Partes eius memoria,intelligentia, prouiden- *Partes prudentię.*
tia.Memoria eſt,per quã animus repetit illa, quæ fue-
runt.Intelligentia,per quã ea perſpicit,quæ ſunt. Pro
uidentia,per quam futurum aliquid videtur,antequam
factum ſit.

De memoria. *Cap.* 28.

GRegor.in homil.Cum bona fratres agitis, ſem- *Quemadmodum, aut bonorum aut malorum memores eſſe debeamus.*
per ad memoriam mala acta reuocate, vt dum
cautè culpa conſpicitur,nunquam de bono ope
re incautè animus lætetur.Idem in regiſt. Cogitationũ
illecebras,linguæ incontinentiam, delictorum opera,
ad memoriam reuocemus: & dum licet, & tēpus ha-
bemus,magno planctu, iniquitatum noſtrarum macu
las deleamus.Idem ſuper Ezech.Cum mala committi
mus,fruſtra tunc ad memoriam bona noſtra tranſacta
reuocamus,quoniam in perpetratione malorum nulla
debet eſſe fiducia bonorum præteritorum.Idem.Tūc
nobis miſericordiæ Dei miræ fiunt, cum nobis ad me
moriam miſeriæ noſtræ reuocantur. Idem in moral.
Patienter illatam iniuriam tolerat, qui piè meminit,
quod fortaſſe adhuc habeat,in quo debeat ipſe tolera-
ri.Idem.Cum voluptas lubrica tentat in proſperis,hęc
ipſa ſunt proſpera, aculeo tentationis opponēda, vt eò
erubeſcamus praua committere, quò nos à Deo me-
minimus gratuita bona percepiſſe.Idem. Quiſquis à
præceptis.Infrà lib.3.de remorſu conſcientiæ.Idem ſu
per illud Iob. Vbi eras,quando ponebam fundamenta *Iob.36. Vt nemo ſibi arroget quod Dei eſt.*
terrę,ac ſi iuſtificato peccatori apertè veritas dicat. Vir
tutes à me acceptas,tibi non tribuas. Noli contra me
de meo munere extolli, recole vbi te inueni, quando
meo te timore ſolidaui. Vt ergo ego in te non deſtruã
quod conſtruxi,ipſe non ceſſes conſiderare quod in te
repperi.Iſido.de ſum.bo. Quiſquis peccatorum me-
moria compungitur ad lamenta, tunc Dei ſe viſitari
ſciat pręſentia:quando ex eo quod ſe admiſiſſe recolit,
interius erubeſcit,ſuoq; ſe iudicio pœnitendo,iam pu-
nit Augu.de tri. Mihi vtilè eſt vt meminerim virium
mēarum,fratreſq; meos admoneã, vt meminerint ſua
rum, ne vltra quàm tutũ eſt progrediatur humana in-
firmitas.Ambr.in apol. Sapiens ſi epuletur, ſi cogitet,
ſi oret,ac deprǽcetur,ante oculos eius ſemper error eſt
proprius,& momentis omnibus pulſat culpa cōſcien-
tiã,nec quieſcere,nec obliuiſci ſinit.Hier. Nec Dauid,
&c.Infrà lib.3.de familiaritate.Io.Chry. Quãdo accu
bueris,&c.lib.4.de diſcuſsione.Idem ſuper epiſtolã ad
Heb. Nullum inuenitur delictorũ tale remediũ, ſicut
eorum continuata memoria.Ber.de conſid. Inter alia
conſideranda,qualis ſis,& qualis fueris, ad memoriam
reuocandũ eſt, conferenda ſunt enim poſteriora prio-
ribus,& priora ſequētibus,vtrum ne profeceris in vir-
tute,in ſapientia,in intellectu,in ſuauitate morum,aut
ab his fortè quod abſit defeceris.Idem.Tertia cōtem-
platio,&c.Infrà lib.4.de contemplatione. Idem in epi
ſtola. Iturus ad ſomnum, ſemper aliquid tecum defer
in memoria, vel cogitatione, in quo placidè obdor-
mias,quod nonnunquam etiam ſomniare iuuet. Idem
ſuper canti.Is qui Chriſto paſſo piè compatitur,com-
pungitur, & mouetur, facile ad memoriam eorum
quæ

quæ pertulit,atque iſtius ſuauitate deuotionis paſcitur,
& confortatur, ad quem ſalubria, honeſta, pia.Sene.in
epiſt.Aliquis vir bonus eligendus eſt,atque ſemper an
te oculos habendus,vt ſic, tanquam illo ſpectante, vi-
uamus,& omnia,tanquã illo vidente,faciamus. O fœ-
licem qui ſic aliquem vereri poteſt, vt ad memoriam
quoque eius,ſe componat,atque ordinet.

De intelligentia. *Cap.* 29.

GRego.in moral.Ne contra auctorem ſuum ho-
mo ſuperbiat,cōſideret,vnde huc venit, & in-
telligat quid ſit.Idem. Dum penſamus quales
erga aliquos fuimus,eſſe circa nos tales alios minus do-
lemus:quia aliena iniuſtitia in nobis vindicat, quod in
ſe iuſtè conſcientia noſtra accuſat.Idem. Qui pleniſsi-
mè intelligere appetit qualis eſt, talis nimirum debet
conſpicere,qualis non eſt, vt ex bonorum forma me-
De rectè intelligentibus. tiatur,quãtum ipſe,deſerto bono, deformis eſt.Idem.
Tunc vere cognoſcimus bona noſtra vnde ſunt, quan
do hæc quaſi amittendo ſentimus,quia à nobis ſeruari
non poſſunt.Idem. Sancti omnes quando in Dei viſio
ne proficiunt, quantò magis diuinitatis interna conſpi
ciunt, tantò magis ſe nihil eſſe cognoſcunt: vſquam
quippe legitur, quod Abraham cinerem, & puluerem
ſe eſſe profeſſus eſt,niſi cum habere meruerit Dei col-
loquium.Idem. Sancti viri ingenij virtutem ad agno-
ſcendam infirmitatem propriam dirigunt, atq; ex in-
firmitatis ſuæ melius cognitione conualeſcunt. Idem.
Nunquam Deus mentē deſerit, quæ in peccatis ſe ve-
raciter agnoſcit.Idē Sancti viri minimè. Infrà de exer
citio lib.4.Idem. Nemo fortitudinem ſuam, niſi cum
rectus eſſe cœperit,deprehendit.Nã qui omnino per-
uerſus eſt,neque hoc poteſt videre quod eſt.Idē.Nul-
la eſt cognitio repræhenſionis, ſi non ſequantur etiam
lamenta pœnitudinis.Idem. In hoc mundo dum viui-
mus,tunc perfectè quæ ſcienda ſunt ſcimus,cum profi
cientes per intelligentiam,nil nos perfectè ſcire cogno
Signum perfectę intelligentię. ſcimus.Idem. Vera ſcientia afficit,non extollit,nec ſu-
perbientes quos impleuerit,ſed lamentantes facit.Idē.
Sæpe dum quoſdam.Infrà lib.3.de diſcordia. Idem in
regiſ. Bonarum mentium eſt, etiam ibi aliquo modo
culpas ſuas agnoſcere, vbi culpa non eſt. Idem ſuper
Ezech.Rectè prophetia dicitur,non quia prędicit ven
tura,ſed quia prodit occulta.Idem.Spiritus prophetiæ,
nec ſemper,nec eodem modo, prophetæ animũ tan-
git.Nota.Idem. Aliquando prophetiæ ſpiritus prophe
tis deeſt,nec ſemper eorum mentibus præſtò eſt,qua-
tenus cum hunc non habent, ſe hunc agnoſcant ex do
Tria in vnoquoque ſpectanda. no habere,cum habent. Augu.de ciuit.Dei. Tria ſunt
quæ in vnoquoq; homine arteſice ſpectantur, vt ali-
quid efficiat,natura,doctrina,vſus. Natura ingenio,do
ctrina ſcientia,vſus fructu,dijudicandus eſt.Idē multa
ad fidem catholicam pertinentia, dum hæreticorum
callida inquietudine exagitãtur, vt aduerſus eos defen-
di poſsint,& conſiderantur intelligentius,& intelligun
tur clarius,& inſtantius prædicantur, & ab aduerſario
mota quæſtio,diſcendi nobis exiſtit occaſio. Idem de
83.quæſtionibus. nullum bonum perfectè noſcitur,
quod non perfectè amatur. Idem de doctrina Chri-
ſtiana.Diſputationis diſciplina, ad omnia genera quæ-
ſtionum,quæ in literis ſanctis ſunt, per intellectum pe
netranda,& diſſoluenda, plurimum valet: tantùm ibi
cauenda eſt libido rixandi.Idem. Bonorum ingeniorũ
inſignis eſt indoles,in verbis verum amare,non verba.
Idem de bono perſeue. Non ſimus in diſputationibus
prompti,& in orationibus pigri. Idem de trini. lib.4.
Scientiam terreſtrium cœleſtiumq; rerum,magni ęſti
mare ſolet genus humanum, in quo profectò melio-
res ſunt, qui huic ſcientiæ præponunt noſſe ſemetip-
ſos, laudabiliorq; eſt animus, cui nota eſt infirmitas
ſua,quàm qui ea non proſpecta,vias ſyderum, ſcrutat,
ignorans viam,qua ingrediatur ad cœlum.Iſid.de ſum.
bo.Nihil peius, quàm culpam agnoſcere,nec deflere.
Caſsiod.in lib.de anima. Nimia magnitudo eſt ſuã in-
telligere paruitatem,nec præualet hoc ipſum noſſe, ni
ſi cum cœperint diuina pateſcere. Bern.in medita. Ab
exterioribus ad interiora redeam, ab inferioribus ad
ſuperiora aſcēdam, vt poſsim cognoſcere vnde venio,
aut quo vado,quid ſim,vel vnde ſim,vt per cognitio-
nem mei,poſsim peruenire ad cognitionem Dei. Idē
in epiſtola.O vtinam ſaperes,& intelligeres,ac nouiſsi
ma prouideres.Saperes quæ Dei ſunt,intelligeres,quę
mundi ſunt,prouideres,quæ inferni ſunt,profectò in-
ferna horreres, ſuperna appeteres, quæ ſunt mundi
contemneres.Idem. Qui perfectè ſe examinando co-
gnoſcit,ſuo peccato nullius peccatũ per æſtimat,quod
non ſicut ſuum intelligit. Idem ſuper cãti. Eſt quidam *Quę ſint nobis prę cipuè intelligēda.*
(quantum in ſe eſt) omnis ſcientia bona,quæ tamē ve-
ritati ſubnixa ſit, ſed tu, qui cum timore & tremore
tuam ipſius operari ſalutem pro tēporis breuitate fœ-
ſtinas,ea ſcire prius ampliuſq; curato, quæ præſenſeris
viciniora ſaluti.Idem. An non inflationes, & torſiones
in conſcientia ſuſtinebit,qui huiuſmodi eſt, ſciens, vi-
delicet bonũ,& non faciens? an non reſponſum mor-
tis & damnationis toties in ſemet ipſo habebit, quo-
ties in mentem venerit ſermo quem dixit Deus, quia
ſeruus ſciens voluntatem Domini ſui & non faciens,
dignè vapulabit plagis multis? Idem in ſer. Super om- *Luc.12.*
nes docentes me intellexi. Quare inquam? nunquid
quia byſſo & purpura me indui? quia lautioribus epu-
lis abundaui? nunquid quia Platonis argutias, aut Ari-
ſtotelis verſutias intellexi? aut vt intelligerem labora-
ui? Abſit inquam. Sed quia teſtimonia tua exquiſiui.
Idem.Orans ſanctus quidam, Deus (inquit) nouerim *Nota.*
me,nouerim te,breuis oratio,ſed fidelis.Hęc eſt enim
vera philoſophia,& vtraq; cognito prorſus neceſſaria
ad ſalutem.Ex priori ſiquidē, timor concipitur & hu-
militas,ex poſteriore,ſpes & charitas generatur. Boe-
tius.Humanæ naturæ.Infrà lib.3.de ignorantia.Anſel.
Primus gradus lib.4. de humilitate. Glo. Luc.6. Vbi
maius donum ſcientiæ ibi tranſgreſſor maiori ſubiacet
culpæ.Sene.in epiſtola. Quare liberalibus ſtudijs filios
erudimus? non quia virtutem dare poſſunt, ſed quia
animum ad excipiendam virtutem præparant. Idem.
Si perpendere te voles,ſepone pecuniam,domum, di-
gnitatem, intus teipſum conſidera, nec qualis ſis alijs
crede.Idem.Initium ſalutis,eſt notitia peccati. Nam
qui peccare ſe neſcit,corrigi non vult.

De prouidentia. *Cap.* 30.

GRrego.in mora. Quod valde eſt importabile,
ex dolore oſtenditur conſideratione prouida,
& remuneratione leuigatur.Idem. Is qui cun- *Prouidentię eſt, futura prę uidere.*
cta priuſquam veniant conſpicit,nequaquam poſtquã
aliquid fecerit,pœnitendo reſipiſcit.Idem. Qui in di-
ctis ſuis reprobari metuit, ipſe prius debet examinare
quod dicit. Idem. Nil ſic ad edomandum deſideriorũ
carnalium appetitum valet,quam vt vnuſquiſque hoc
quod viuum diligit,mortuum penſet. Idem. In omni *Quę ſint in loquendo ſpectãda.*
quod dicitur,neceſſe eſt,vt cauſa, tempus, & perſona
penſetur,ſi verba ſententiæ veritas roborat, ſi hanc tē
pus congruum poſtulat, ſi veritatem ſententiæ & con
gruentia temporis,perſonæ qualitas nō impugnat. Idē
ſuper Ezech.Sanctorum actio ab omni parte,circum-
ſpecta eſt,bona deſiderabiliter prouidens, mala ſoler-
ter cauens,ſed hoc eſt laborioſos vbi ſanctorum mens
inuigilat,ne ſe ante eorum oculos mala ſub eorum ſpe
cie abſcondant. Idem in regiſ. Terribilem iudicem
venientem conſidera, & de aduentu illius tunc con-
ſcientia tua contremiſcat, ne tunc ſine cauſa iam

Universidad de Deusto
Biblioteca

timeat, cum coram illo cœlum & terra tremuerit. Isid. in Syno. Perspice quod cui aptũ sit tempori, quid, vbi, quando, quantum, quandiu facere debeas. Idem. Cum diu cogitaueris, tũc fac quod probaueris. Ambr. in epist. Mens bona, speculatrix consiliorum suorum est, prius examinat quid decorum atq; honestum. Hiero. Caueto omnes. Infra lib. 4. de fama. Augst. de singulare. Amator est salutis suæ, qui euitat alienæ mortis incursum: & ipse est prouidus, qui solicitus sit cladibus cæterorum. Bern. de conside. Non oportet vt vitia domus tuæ vltimus scias, quod quamplurimis nouimus contigisse, quapropter alius alia dispenset, de disciplina tu prouide. Idem. Spiritualis homo ille qui omnia diiudicat vt ipse à nemine iudicetur, omne opus suum terrena quadam consideratione præueniet, primum quidem an liceat, deinde an deceat, postremò an & expediat. Idem. Diligenter verò omne quod faciendũ erit, tracta apud te, & cum his qui te diligunt tracta ante factum, quia post factum sera tractatio. Idem in medita. Habes domum ò anima, sed citò casura est domus tua, tu quoq; nisi aliam prouideris, vento & pluuiæ exponenda. Idem in sermo. In omnibus operibus tuis memorare nouissima, horrorem mortis, iudicij tremendum discrimen, ardentis gehennæ metũ, ab oculis cordis tui nullatenus patiaris elongari. Idem. Cum indiciũ carnis ex anima pendeat, nihil carni potest vtilius quã salus animæ prouideri, vt videlicet in tempore sit respectus illius, & socia passionis, fœlicitatis quoque consortium mereamur.

Que meditatione continua versanda.

De fortitudine. Cap. 31.

GRegorius in mor. Iustorum fortitudo est carnẽ vincere, proprijs voluptatibus contraire, delectationẽ vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmijs amare, prosperitatis blãdimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. Idem. Qui in auctoris sui amore roborantur, quò magis in concupita Dei fortitudine conualescunt, eò à propria virtute deficiunt: & quò robustius æterna appetunt, eò fortiùs à tẽporalibus salubri defectione lassantur. Idem. Tantò se vnusquisq; ad fortitudinẽ profecisse verius demonstrat, quantò aliena mala æquanimius tolerat. Idem in regist. Mores meos benè habeo cognitos, quia diu porto, sed si semel deliberauero non portare, contra omnia pericula lætus vado. Hiero. in epist. Nihil eò fortius qui vincit diabolũ, nihil imbecillius, quam qui à carne superatur. Idem in orig. super Isa. Fortitudo atq; constantia via regia est, à qua declinat ad dexteram, qui temerarius est & pertinax, ad sinistram qui formidolosus est & pauidus. Aug. ad Hieron. de sententia Iacobi Apostoli. Qui vera virtute fortis est, nec temerè audet, nec inconsultè timet. Ambro. de offi.

Fortitudo sanctorũ.

Fortis quis dicatur.

Est fortis qui se in dolore aliquo consolatur, & reuera iure ea fortitudo vocatur, cum vnusquisq; seipsum vincit, tram cõtinet, nullis illecebris emollitur atq; inflectitur, non aduersis perturbatur, non extollitur secundis, & quasi vento quodam variarum rerũ circumfertur mutatione. Idem. Non in inferenda, sed depellenda iniuria lex virtutis est, qui enim non repellit à socio iniuriam si potest, tam est in vitio, quam ille qui facit. Idem. Fortitudo inuicta est ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, dura aduersus illecebras, quibus autẽ deferre nesciat, nec vt dicitur auedicat, pecuniam negligat, auaritiam fugiat tanquam labem quandam, quæ virtutem effœminet. Idem super Luc. Fortitudo animum corpus; confirmat, nec perturbare sinit timore aliquo vel dolore. Seneca in epist. Sapiens & fortis ad omnem incursum munitus, intentus, non si paupertas, non si luctus, non si ignominia, non si dolor impetum faciat, pedẽ referet intrepidus, & contra illa ibit, & inter illa stabit. Idem. Sapiens virtutem, si licebit, in diuitijs explicabit, sin minus in paupertate, in patria si poterit, sin minus in exilio, si poterit Imperator, sin minus miles, si poterit integer, sin minus debilis. Multa infra lib. 4. de certamine.

De constantia. Cap. 32.

GRegor. in homil. Non vos prospera eleuent, nõ aduersa perturbent, vt qui in soliditate fidei figi mur nequaquam rerum trãseuntium mutabilitate moueamur. Idem in mora. Sancti viri nec sustinere falsa per infirmitatem metuunt, nec læsi vnquam à veritate cõticescunt. Idem. Electi ipsa quæ fortiter tolerant supplicia, perhorrescũt, ita vt in eis vno eodemque tempore & constantia ex virtute sit, & pauor ex carne. Idem. Iusti viri securitas rectè leoni comparatur, quia dum contra se quoslibet insurgere conspicit, ad mentis suæ constantiam redit, & scit quia cunctos aduersantes superat, quia illum solum diligit, quem inuitus nullo modo amittit. Idem. Vir sanctus quò maiore persecutione præmitur, eò ad prædicandum veritatem acrius instigatur, & cum constanter persecutores tolerat, ardenter ad se auditores trahere festinat. Idem. Si semel in appetitu supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, minus rerum temporalium perturbatione vexatur. Idem super Ezech. Timeri ab omnibus homo debuerat, si ipse auctorem omnium, vt homo timuisset: nam qui rationis sensum ad timorem Dei nõ habet, tantò in nullo timendus est, quantò hoc quod ipse esse debuit, non est. Idem in regis. Hoc certissimè scito, quòd placere Deo, & prauis hominibus nullus potest: intantum ergo se existimet fraternitas tua omnipotenti Deo placuisse, quantò se peruersis hominibus displicuisse cognouerit. Idem. Nullius vos. Infrà lib. 4. de tranquillitate. Augst. in epist. Senti de Augustino quicquid libet, sola me in oculis Dei conscientia non accuset. Idem de ciuitate Dei. Virtutes habenti, magna virtus est contemnere gloriam. Idem. Qui contemnit iudicia laudantium, contemnit etiam suspicantium temeritatem, quorum tamen si verè bonus est, non contemnit salutem. Idem in ser. Nec valde gaudere debemus quando laudamur, nec contristari quando vituperamur, quia nec damnare iniuria, nec coronare potest laus falsa. Ambro. de offic. Benè sibi conscius, falsis non debet moueri, nec æstimari plus ponderis in alieno esse conuitio, quàm in suo testimonio. Ioann. Chrisost. in sermo. Quicquid terroris habet mundus contemno, quicquid delectabile habet rideo, diuitias non cupio, paupertatem non horresco, mortem non timeo. Hierony. in epistola. Vtinam ob Dei mei nomen, atque iustitiam, vniuersa me infidelium turba persequatur, & tribulet: vtinam in opprobrium meũ solidus exurgat hic mundus, tantum vt à Christo merear laudari, & suæ pollicitationis sperare mercedem. Idem. Gratias ago Deo meo, quòd dignus sum habitus, quem mundus oderit. Idem. Per bonam & malam famam, à dextris & à sinistris Christi miles graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur, non diuitijs tumet, non confunditur paupertate, & læta contemnit & tristia. Idem in prolog. super Hester. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expauescimus: Deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus, quoniam dissipat Deus ossa eorum, qui hominibus placere desiderant. Sene. in epistola. Honores & iniuriæ vulgi in promiscuo sunt habendæ, nec his gaudendum, nec illis dolendum. Idem. Animum excellentem, constantem, & moderatum, & omnia tanquam se minora transeuntem, quicquid timemus optamusque ridentem, cœlestis

Constantia in virtute, sanctis familiaris est.

Constantis animi in prosperis, & aduersis idẽ esse.

cœlestis potentia agitat: non potest res tanta sine adminiculo numinis stare. Idem. Vir bonus, quod honestè se facturum putauerit faciet: etiam si pecuniam auferet, si laboriosum erit, faciet etiã si periculosum erit, rursum quod turpe erit non faciet, etiam si pecuniam habebit, etiam si voluptatem, etiam si potentiam, & dignitatẽ ab honesto nulla re deterrebitur, ad turpia nulla re inuitabitur. Idem. Aequo animo audiẽda sunt imperitorum conuitia, & ad honesta vadenti contemnẽdus est ipse contemptus.

Patientia nõ nisi in tẽptatione cognoscitur.

Qui sui fiducia nõ est, patientiam colet.

Patientia nõ est sine charitate.

De patientia. Cap. 33.

GRegorius in mora. Nunquam est patientiæ virtus in prosperis, ille autem est verè patiens, qui rebus aduersis atteritur, & tamen à spei suę rectitudine non curuatur. Idem. Tunc verè ostendimus quæ accepta bona rectè tenuimus, cum profectò æquanimiter ad momẽtum sublata toleramus. Idem. Quos ad fortia trahere nitimur, eorum necesse est vt infirma toleremus, quia nec iacentem erigit, nisi qui status sui rectitudinẽ per cõpassionem flectit. Idẽ. Sancti viri patienter audiunt etiam quæ se nunquam fecisse meminerunt, quamuis ea mala quę sibi ingeri conspiciũt, ab ipsis suis criminatoribus nouerint perpetrata. Idẽ. Tunc illata conuitia benè toleramus, cum in secreto mentis ad malè perpetrata recurrimus: leue quippe videbitur, q; aliena iniuria percutimur, dũ in actione nostra conspicimus, quia peius est supplicium quod meremur. Idem super Ezech. Linguas detrahẽtium sicut nostro studio non debemus excitare, ne ipsi pereant, ita per suam malitiam excitatas, debemus æquanimiter tolerare, vt nobis meritum crescat. Idem. Patientia vera est, quæ etiam ipsum amat, quem portat. Nam tolerare & odisse, non est virtus patientiæ, & mansuetudinis, sed velamentum furoris. Idem in dialo. Ego virtutem patientiæ, & signis, & miraculis maiorẽ credo. Idem in homil. Tribus modis virtus patiẽtię exerceri solet, alia nanq; sunt quæ à Deo, alia quæ ab antiquo aduersario, alia quæ à proximo sustinemus. A proximo nanq; persecutiones, damna, & contumelias, ab antiquo aduersario tentamenta, à Deo flagella toleramus. Idem. Perfectè aduersarius vincitur, quando mẽs nostra, & inter tentamẽta Diaboli à delectatione, atq; consensu omnibus modis refrenatur, & inter contumelias proximi custoditur ab odio, & iter flagella Dei custoditur à murmuratione. Idem. Patientia est, aliena mala æquanimiter perpeti, contra eum quoque qui mala irrogat, nullo dolore morderi. Idem. Ille veraciter. Infra lib. 4. de lætitia. Ioan. Chryso. in orig. super illud Matth. Audistis quia dictum est: oculum pro oculo, &c. Primus gradus patientiæ est recipere iniuriam. Secũdus postquã recepta est, non velle vindicari. Tertius est, non facere vexãti hęc quæ passus est, sed quiescere. Quartus, tribuere seipsum in patiẽdo mala. Quintus, & amplius tribuere, quàm ipse vult, qui fecit. Sextus, non odio habere eum, qui operatur hæc. Septimus est, diligere. Octauus, est benefacere. Nonus, est Deũ pro ipso deprecari. Idem super Ioan. Non memoriam malorum habeamus in eos qui nos lædunt, sed redarguamus eos, & ploremus, ploratu enim digni sunt, nõ qui patiuntur, sed qui mala faciunt. Nam seipsos quidẽ maximè lædunt & amarus calumniator, & quicunq; alij aliquod malum facit: nobis autem prosunt maximè, nisi nosipsos vendicauerimus. Augst. super Ioan. Pro dilectione Dei debemus patienter persecutiones & mundi odia sustinere, necesse est enim vt nos oderit, quos cernit nolle, quod diligit. Idem in li. de patientia. Non sicut omnes qui sciunt, participes sunt scientiæ: ita nec omnes, qui patiuntur, sunt participes patientiæ, sed qui passione rectè vtuntur, hi patientię veritate laudantur, hi patientiæ munere coronantur. Idem. Inde est patientia iustorum vera, vnde est in eis charitas Dei vera: & inde est patientia iniquorum falsa, vnde est in eis cupiditas mundi peruersa. Idem. Patientia pauperum Christi, sed ditandorum hæredum Christi, non peribit in æternum: non quia illic patienter ferre debeamus, sed quia pro his quæ hic patienter pertulimus, illic æterna beatitudine perfruemur. Idem. Iob sustinens in carne dolores suos, in corde errores alienos, coniugis corripiebat insipientiam, amicos docebat sapientiam, & seruabat vbiq; patientiam. Idem de mori. ec. Perpetienda sunt vitia multitudinis vt curentur, & prius toleranda quàm sedanda est pestilentia. Idem in li. de ouibus. Tolera quia toleratus es, si semper bonus fuisti, habeto misericordiam, si aliquando malus fuisti, noli perdere memoriam, & quis est semper bonus? Si te Deus diligenter discutiat, facilius te inueniet etiam nunc malum, quàm tu te semper bonum, ergo toleranda sunt zizania inter frumentum. Idem. Vis desideriorum. Infra libr. 4. de desiderio. Ambr. super Luc. Christus voluit ab Apostolo suo tradi, vt ru à socio desertus, à seruo proditus, moderatè feras tuum errasse iudicium, perisse beneficium. Hiero. in epi. Libens nunc tormenta patiar, vt tunc futura mihi gloria eruetur. Non enim iudicabit Dominus bis in idipsum. Isid. de sum. bo. Aduersus conuitium linguæ fortitudo est adhibenda patientiæ, vt tentatio verbi quæ foris impugnat, tolerantiæ virtute victa discedat. Bern. in epist. Vera patientia est pati, vel agere contra quod libeat, sed non præter quod liceat. Idẽ in ser. Est homo pacatus, qui bona pro bonis reddẽs quantum in se est, nemini vult nocere. Est alius patiens, qui non reddens malum pro malo, etiam potes est sustinere nocentem. Est enim pacificus, qui bona pro malis reddẽs, in prõptu habet prodesse nocenti. Primus quidem paruulus est, & facilè scãdelizatur, nec facilè qui huiusmodi est, in hoc sæculo nequam & pleno scandalis poterit obtinere salutem. Secundus, vt scriptum est, in patiẽtia sua possidebit animã suam. Nam tertius quidem non modo suam possidet, sed & multorum animas lucrifacit. Tullius in rhet. Patiẽtia, est honestatis aut vtilitatis causa, rerum arduarum ac difficilium voluntaria ac diutur na perpessio.

Naum. 1.

Pacatus.

Patiens.

Pacificus.

Luc. 21.

Patientia quid.

Matth. 5. Gradus Patientię

De perseuerantia. Cap. 34.

GRego. in regis. Magna est contra peccatum virtus pœnitentię, si quis in eadem pœnitentia perseueret, Idẽ. Illa Deo nostro semper opera grata sunt, quæ à bonis quæ cœperint, non recedunt. Idẽ in mora. In cunctis vigilanter debet se mens circumspicere, atq; in ipsa circumspectionis suæ prouidentia perseuerare. Idem. Benè cepta cunctis diebus agenda sũt, vt cũ malũ pugnãdo, repellitur ipsa boni victoria, cõstãtiæ manu teneatur. Idem. Mirum non est, si quis bona inchoet, sed valde mirabile est, si intentione recta in bono opere perduret. Aug. de correptiõe & gratia. Prædestinatorum fides, quæ per dilectionem operatur, profectò aut omnino nõ deficiet, aut si qui sunt quorum deficit, reparatur antequam vita ista finiatur, & deleta quæ intercurrerat iniquitate, vsq; in finẽ perseuerantia deputatur. Idem de coniug. adul. Quæ rectissimè vouentur, cum homines vouerint nulla conditione rumpenda sunt, quæ sine vlla conditione vouerunt. Isid. de sum. bo. Tunc Deo placet nostra conuersatio, quando bonum quod inchoamus, perseuerãti fine complemus. Idem in syn. Salus incheantibus promittitur, præmium perseuerantibus datur, non est beatus qui bonum facit, sed qui incessabiliter facit, qui enim perseuerauerit vsq; in finem, saluus erit. Bern. in epist. Perseuerantia sola meretur viribus gloriam, virtutibus

Prædestinatorum stabilitas.

Vnus accipit brauiũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

titubus coronam, prorsus absq; perseuerantia nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor consequitur. Idem. Perseuerantia vigor virium, virtutum consummatio, est nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium, soror patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanctitatis. Idem. Tolle perseuerãtiam, nec obsequiũ mercedem habet, nec beneficium gloriam, nec laudẽ fortitudo. Deniq; non qui cœperit, sed qui perseuauerit vsq; in finem, saluus erit. Idem in serm. Non vi-
Matt. 10. uit qui superbia inflatur, qui luxuria inquinatur, qui cæteris quibuscunq; inficitur pestibus, quoniam non est hoc viuere, sed magis vitam confundere, & appropinquare vsq; ad portas mortis. Bonam autem vitam ego
Boua vita quę. puto, & mala pati, & bona facere, & sic perseuerare vsque ad mortem. Sene. in epist. Plus operis in eo, vt proposita custodias, quàm vt honesta proponas, perseuerandum est, & assiduo studio robur addendum, donec bona mens fit, quod bona voluntas est.

De temperantia. Cap. 35.

Necessaria pro Prælatis sententia. GRegorius in moral. Is qui præest, ea se circa subditos mensura moderetur, quatenus, & arridẽs timeri debeat, & iratus amari, vt eum nec nimia lætitia vilem reddat, nec immoderata seueritas odiosum. Idem. Nonnunquam dum nonnulla menti delectatio surripit, temperantia nostra marcet: inquãtum.n. ad delectationem ducimur, intãtum minus ab illicitis temperamur. Idẽ in homi. In talibus mentibus Dominus pascitur, quæ per respectum gratiæ tempe-
Romanorũ ritus laudabilis ratæ corporalibus desiderijs non vtuntur. Idem. In regi. Romanorum semper ab antiquioribus vsus fuit, post admixtionem propriæ coniugis lauari & purificationem quærere, & ab ingressu Ecclesiæ paululum reuerenter abstinere. Idem. Quoties ira animum inuadit, mentem edoma, vince teipsum, differt tempus furoris, cum tranquilla mens fuerit, quod placet iudica. Idem in past. Cum non malitia, sed sola ignorantia vel infirmitate delinquitur, profectò necesse est, vt magno moderamine ipsa delicti correptio temperetur. Aug. de lib. arb. Temperantia est afflictio coercens & cohibens appetitum ab his rebus, quę turpiter appetuntur. Idem de conf. De illecebra odorum non satago nimis, cum absunt non requiro, cum adsunt non respuo, sem per tamen carere paratus. Idem de opere monac. Tanto gloriosius mens ad superiora promouetur, quantò diligentius ab inferioribus concupiscentia cohibetur. Idem de singularitate clerico. Discę nunc temperantiæ modum, qui per licentiam quæris excessum: ama fœminas inter sacra solennia, & hodio habe in communione priuata. Idem de morib. Ecclesiæ. Omne of-
Officiũ tẽperantię. ficium temperantiæ est exuere veterem hominem, & in Deo renouari, id est, contemnere omnes corporeas illecebras, laudemque popularem, totumque amorem ad inuisibilia & diuina conferre. Idẽ. Curiosi esse prohibemur, quod magnæ tẽperãtiæ munus est. Isi. de sumbo. Quicquid nimis & vltra modum est, pernicioſum sit studiumq; suum in cõtrarium vertit. In omni ergo opere modum & temperamentum oportet habere. Idem in syn. In omni re tene temperamentum, nihil intemperantius agas, ne minus, ne nimium aliquid, ne vltra quàm oportet, ne infra, etiam in bonis moderatũ esse decet. Idem. Quę cum temperantia fiunt, salubria sunt, & bona quæuis etiam cum immoderato vsu, noxia efficiuntur. Nimietas enim omnis, in vitio deputatur. Bern. de consid. Non est temperantia in solis resecandis superfluis, est etiam in omittendis necessarijs. Tullius in rhe. Temperantia, est rationis in libidinem
Temperãtia quid. atque in alios non rectos impetus animi firma & moderata dñatio, eius partes cõtinẽtia, clemẽtia, modestia.

De continentia gustus. Cap. 36.

GReg. in mora. Per abstinentiam vitia sunt extinguenda, nõ caro: & tantò quisque sibimet debet moderamine præesse, vt & ad culpam caro non superbiat, & tamen ad effectum rectitudinis in opere subsistat. Idem. Virtus abstinentiæ aut omnino nulla est, si tantum quisq; corpus suum non edomat quantũ valet, aut valde inordinata est, si corpus atterit plus q̃ ferre valet. Idem in pasto. Incassum per abstinentiam corpus atteritur, si inordinatis dimissa motibus, mens vitijs dissipatur. Idem in homil. Qui à paradisi gaudijs per cibum cecidimus, ad hæc inquãtum possumus per abstinentiam resurgamus Augu. de conf. Hoc me do-
Alimenta instar medicamenti sumendi est. cuisti Domine, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam: sed cum ad quietem latietatis ex indigentiæ molestia transeo, in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentiæ. Idem de bono coniug. Ad hoc iusti cum opus est prandent, vt tanquam boni domini, quod bonum, & iustum, & æquum est, seruis suis, id est corporibus suis præbeant. Idem in ser. Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contribulatum & humiliatum, quod Deus non spernit. Idem in lib. de
Rom. 14. ieiunio sabba. Sicut quod ait Apostolus verum est, Malum est homini qui per offensionem mãducat, ita malum est homini qui per offensionem ieiunat. Io. Chry. super Ioan. Indigentia sicut sanitatis ita delectationis est mater. Idem super Matth. Qui ieiunat & peccat, non ad gloriam Dei ieiunat nec se humiliat, sub subtilitiæ suæ parcit. Idem. Per ieiunia cessat. Infra libr. 4. de connexione. Ambro. in exam. Ieiuni hominis sputum
Spurã ieiuni, serpẽs interimit. si serpens gustauerit, moritur. Vides quanta vis ieiunij sit, vt ex sputo suo ieiunus homo terrenum serpẽtem interficiat, quantò magis ergo serpentem spiritualem per ieiunij virtutem. Hiero. in epist. Modicus ac temperatus cibus, & carni & animæ vtilis est. Idem. Non
Castitas res est angelica. nulli pudicam vitam appetentes in medio itinere corruunt, dum solam abstinentiam carnium sufficere putant, & leguminibus onerant stomachum. Idem. Parcus cibus & venter semper esuriens triduanis ieiunijs præfertur, & multò melius est quotidie parum, quam raro satis sumere. Pluuia enim illa optima est, quæ sen-
Simile. sim descendit in terram, subitus autem & nimius imber in preceps arua subuertit. Isid. de sum. bo. Abstinẽtia & viuificat & occidit, viuificat animam, & corpus
Simile. necat. Idem. Ieiunia cum operibus bonis Deo accepta bilia sunt, qui à cibis abstinent, & praua agunt, dæmones imitantur, quibus esca non est, & nequitia semper adest. Idem. Spernitur à Deo ieiunium, quod in vesperum repletione ciborum reficitur, neque. n. reputanda est abstinentia, vbi fuerit ventris saturitas subsecuta. Bern. in epist. Obseruandus est sumendi modus & tẽpus, cibi quantitas, & qualitas: fugienda quoq; sunt superflua & adulterina condimenta. Obseruandus est modus vt non effundat qui comedit, animam suam super omnem cibum. Tempus, ne ante horam. Qualitas qualibus vtitur communitas fraternitatis, excepta causa manifestæ infirmitatis. Idem in ser. Si gula sola pec-
Omnia in nobis ieiunij legibus subiecta sunt. cauit, sola quoq; ieiunet, & sufficit, si verò peccauerũt & cętera membra, quare non ieiunent & ipsa? Ieiunet ergo oculus qui deprædatus est animam, ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa, suple à propria voluntate. Idem. Ieiunium non solum est abolitio peccatorum, sed extirpatio vitiorum, nec solum obtinet veniam, sed meretur, & gratiam, nec solum delet peccata præterita quæ commisimus, sed etiam repellit futura quæ committere poteramus.

De

De continentia tactus. Cap. 37.

Castitas præcipuè in anima. GReg. in mora. Nulla sunt cætera bona, si occulti iudicis oculis, castitatis testimonio non approbantur. Idem. Nulla est castitas carnis, quam nõ cõmendat suauitas mentis. Idem in pasto. Quos onus licitum coniugij non grauat, nequaquam pondus illici tum terrenæ solicitudinis præmat, sed tantò eos paratiores dies vltima quãtò expeditiores inueniat, ne quo meliora agere vacantes possunt, sed tamen negligunt, eò supplicia deteriora mereantur. Idem in regist. Custodienda est munditia corporis in studijs bonæ actionis. Ambro. de viduitate. Castitas solitudinem quærit, pudica secretum, impudica conuentum. Idem in epi. Prima castitatis victoria, est facultatũ cupiditatis vincere, quia lucri studium, tentatio pudoris est. Augu. de virgin. Sicut nemo impudicè vtitur corpore, nisi spiritu prius concepta nequitia, ita nemo pudicitiam seruat in corpore, nisi spiritui prius insita castitate. Idem de Eccle. doc. Melior est continentia nuptijs, sed non sibi sola sufficit ad beatitudinem, nisi pro solo amore pudicitiæ retineatur, sed etiam si cum affectu causa vacandi Domino eligitur, alioquin diuortium magis cõiugum videbitur esse, quam appetitus castitatis. Idem de sol. Quantum vxorem vellis pingere, atque cumulare bonis omnibus, nihil mihi tam fugiendũ quam cõcubitum esse decreui. Nihil enim sentio, quod magis exarce virtutis dejciat animum virilem, quam blandimẽta fœminea corporumq; ille contactus, sine quo vxor haberi non potest. Idem de ciuit. Dei. Ita non admittitur corporis sanctitas manente animi sanctitate, etiã corpore oppresso, sicut amittitur & corporis sanctitas, violata animi sanctitate, etiam corpore intacto. Idem in epist. Quicquid in carne nec commisit nec permisit libido patientis, solius erit culpa facientis, omnisque illa violẽtia non pro corruptionis turpitudine, sed pro passionis vulnere reputabitur. Idem. Pudicitiã, supra de consensu. Io. Chryst. super Matth. Omnes virtutes spirituales, res sunt angelicæ, præcipuè tamen castitas res est angelica, per hanc enim solum singulariter homines angelis similantur, & vincitur natura virtutibus. Idem. Illa est glorioſa continentia, non quam transgredi non potest necessitas vel debilitas corporis, sed quam complectitur voluntas sancti propositi. Hieron. y. in epist. Grandis virtutis est & solicitæ diligentiæ, superare q̃ nata sis in carne, non tamen carnaliter viuere, tecum pugnare quotidie & inclusum hostem Argi (vt fabulæ ferunt) centum oculis obseruare. Idem. Magnus est pudicitiæ labor, sed maius est præmium: temporalis custodia, sed remuneratio æterna Isid. de sum. bo. Amanda est pulchritudo castitatis, cuius degustata delectatio, dulcior inuenitur quam carnis. Castitas enim fructus est suauitatis, pulchritudo inuiolata sanctorum, castitas securitas mẽtis, sanitas corporis. Idem. Nequaquam in senectute. Infra li. 4. de certamine. Idem in ethy. Continens non solum in castitate dicitur, sed & in cibo, & in potu, in ira quoq; & vexatione mentis, & detrahendi libidine, nam continẽs dicitur q̃ se à multis abstineat. Cypria. de 12. abusi. Pudicitia nobilium ornamẽtum est, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulcritudo debilium, prosperitas laborantium, solamen mœstorum, augmentum omnis pulchritudinis, decus religionis, defensio criminũ, multiplicatio meritorum, Dei creatoris omnium amica. Ber. in epist. Quid castitate decorius? quæ mundum de immundo conceptum semine, de hoste domesticum, angelum denique de homine facit. Differunt quidem inter se, homo pudicus & angelus, sed fœlicitate non virtute, nam etsi castitas illius fœlicior, huius tamen cognoscitur esse fortior. Idẽ, sola est castitas quæ in hoc
Pudicitię laudes. mortalitatis & loco & tempore, statum quendam immortalis gloriæ repræsentat. Idem in serm. Continendum est in veritate, quidam enim continent ex necessitate, non habentes aut loci aut temporis aut instrumentorum oportunitatem: quidam ex vanitate, propter fauorem videlicet hominum, vel aliquod temporale commodum: quidam ex veritate, soli Deo placere cupientes.
Cõtinẽtiũ multiplex animus.

De continentia visus. Cap. 38.

GRego. in mora. Ne quædam lubrica in cogitatione versemus, prouidendum nobis est, q̃ intueri non debet, quod non licet concupisci. Idem: Sancti viri cum sinistra pulsari delectatione se sentiunt, ipsa per quæ formę species ad mentem ingrediuntur, disciplinæ magisterio lumina restringunt, ne praua cogitationi visio lenocinata famuletur. August. in regula. Oculi vestri & si iactantur in aliquam fœminã, in nulla figantur, neq; enim quando proceditis fœminas videre prohibemini, sed appetere, vel ab ipsis appeti vel le, criminosum est. Idem de conf. Resisto seductionibus oculorum meorum, ne implicẽtur pedes affectus mei, quibus ingredior viam tuam Deus meus: & erigo ad te inuisibiles oculos meos, vt tu euellas de laqueo pedes meos. Idem de pœnitentia. Cohibeat se à ludis, à spectaculis sæculi, qui perfectam vult consequi gratiam remissionis. Nam. Dina si se cohibuisset, si inter
Dina. suos remansisset, ab extraneo raptore corrupta non fuisset. Isido. in syno. Tolle occasionem peccandi, aufer materiam delinquendi, si vis esse à fornicatione tutus, esto corpore, & visione discretus. Idem. Peccati pudore oculos tuos attollere erubesce, incede abiecto vultu, humiliato ore, deposita facie. Ambr. de offi. Est in oculis verecundia, vt nec videre viros fœmina pudica, nec videri velit. Idem super Luc. Quod non videris, non amabis, sed vbi caro concupierit, compatientis quoq; animi constantia defatiscit, & mox consortio amoris inflectitur. Bernar. in epistola. Vt teipsum sem per aspicias, ab omnibus oculos auerte. Idẽ de 12. gra. Vt quid audes oculos leuare ad cœlum, qui peccasti in cœlum? Terram intuere, vt cognoscas teipsum, ipsa te ibi repræsentabit, quia terra es, & in terram ibis. Duabus tamen causis inculpabiliter oculos leuas: vt petas auxilium à Deo, vel impendas proximo. Senec. in epi
Visus maximè cohibendus. sto. Qui deponere vult desideria rerum omnium, quarum cupiditate flagrauerit: & oculos, & aures ab his quæ relinquit auertat.

De continentia auditus. Cap. 39.

GReg. in mora. Necesse est, vt nec ad aures vanitas veniat, & mens à cogitationis aditu vigilans repellat Aug. de 10. cordis. Cur ambulamus delecta ti vanis canticis, nulli rei profuturis, ad tempus dulcibus, in posterum amaris? Talibus. n. turpitudinibus cã tionum animi humani illecti eneruantur, & decidunt
A vanis cãtilenis abstinẽdũ. à virtute defluentes in turpitudinem: & propter ipsas turpitudines postea sentiunt dolores, & cum amaritudine digerunt, quod cum tẽporali delectatione, & dulcedine biberunt. Hieron. in prologo Iosue. Nos ad patriam festinantes, mortiferos firenarum cantus, surda debemus aure transire. Idem in epistola. Semper linguam tuam de bonis loqui assuesce, & auditũ tuum ad bonorum magis laudem, quam ad malorum vitupera tionem commoda. Idem. Non licet tibi alterius vituperationem patienter audire, quia nec ab alijs optas re cipi tuam. Isid. in syn. Nulla aures tuas sermonum impudicitia subrepat. Vanus sermo citò polluit mentem, & facilè agitur, quod libenter auditur. Ber. Verum scurrile. Infra lib. 3. de stultiloquio.

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De clementia. Cap. 40.

GReg.in mora.Minor est virtus certaminis, foris quempiam videre mala quę superet,& intus quod toleret non habere.Perfectæ autem mãsuetudinis,& clementiæ laus est, aduersa perpeti,& exterius fortiter,& interius clementer. Aug. in ser.domini in monte. Mitis est qui cedit improbitatibus,& nõ resistit in malo,sed vincit in bono malũ. Idem in epistola. Malis pace vir mitis & bone, & quantò melior es,tantò mitior esto,& quantò sis celsior potestate,tãtò humilior fias pietate.Io.Chrys.super Matth.Mansuetus neq; irritat malum,neq; irritatur à malo, neque aduersus eum prævalet causa peccati,neq; aduersus alterum aliquando ex illo nascitur causa peccandi: sed magis contentus est iniuriam pati,quam facere.Idem. Ille est verè mansuetus,qui cum nocitus fuerit ab alio, nec cogitat facere malum, nec facit. Idem super Ioan. Si cogitauerimus quoniam non ei qui contristauit,sed nobis ipsis largimur,citò dimittemus venenum iræ,& vindictæ.Ambr. in epist. Non habet vltionis studium perfecta virtus,nec vlla est iracũdia, vbi plenitudo est charitatis. Isid.in syno. Auser à corde fraternam offensionem,alienæ nequitiæ non ferues dolorem. Idem. Supplici oranti veniam deprecare, petenti quoque tibi veniam,libenter indulge.Beda in glo. Lu.9. Non semper in eos qui peccant est vindicandum, quia nonnunquam amplius prodest clementia tibi ad patientiã, lapso ad correctionem: Seneca in epistola. Verecundiam peccandi facit ipsa clementia regentis.Idem.Magnanimi proprium est, placidum esse tranquillumq;, & iniurias atq; offensiones spernere.Idem. Clementem vocabo nõ in alieno dolore facilem, sed eum qui cum suis stimulis exagitetur, non prosilit, qui intelligit magni animi esse iniurias in summa potentia pati, nec quicquam esse gloriosius principe impune læso. Idem. Nullum clementia ex omnibus magis quã principem decet,pestifera vis est,valere ad nocendum.

De modestia. Cap. 41.

GRego.in regi.Sic ea quæ sunt iustitiæ foris exequor,vt ea quę intus amoris, & dilectionis sunt minimè postponam.Idem.Omnia age blandè, & dulciter, vt & actio tua discreta sit, & lingua mitis. Idem.Cum curam rerũ nobis necessitas imponit, quidam dum eas rapiunt solummodo tolerandi sunt:quidam vero seruata charitate prohibendi sunt, nõ tamẽ sola cura debet esse.ne nostra subtrahant, sed ne rapiẽtes non sua,semetipsos perdant.Amb. de offi.Ne cursim ambulare honestum arbitror, nisi cum causa exigit alicuius periculi vel iusta necessitas. Idem.Magna virtus modestia,quæ cum sit etiam sui iuris remissior, nihil sibi vsurpans,nihil sibi vendicans,& quod modo intra suas vires contractior,dives est apud Deum.Idẽ. In modestia maximè tranquillitas animi, studium mãsuetudinis,moderationis gratia,honestatis cura,decoris consideratio spectatur,& quæritur. Aug. in regula. In incessu,statu,habitu,& in omnibus motibus vestris nihil fiat,quod cuiusquã offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem. Idem de vita beata. Modestia dicta est à modo, sicut à temperie temperantia, vbi autem modus est atq; temperies, nec plus est quicquam,nec minus.Idem.Illud præclarum est, & nõ imeritò diffamatur,ne quid minus, nec quid amplius, & hoc apprimè vtile est in vita.Isid.in syn.Professionem tuam & habitu & incessu demonstra,sit in gressu tuo simplicitas, in motu puritas, in gestu grauitas, in incessu honestas.Ber. super Cant. Honestũ in quo animę decorem locandum censuimus,distiniatur,mentis ingenuitas, solicita seruare cum conscientia bona famæ integritatem, vel iuxta Apostolum,prouidere bona non tantum coram Deo,sed etiam coram hominibus.Sene.in epist.Vita non est imperfecta,si est honesta.Idem. Nihil honestũ est, quod ab inuito coactoq; fit.Omne honestum,voluntarium est. Admisce illi pigritiam,querelam,tergiuersationem,metum quod habet in se optimum,perdit totum.Idem.Omne honestum,iniussum,incoactumque, est sincerum, & nullo modo mixtum.

Modestia proprietates.

2.Cor.8.

De iustitia. Cap. 42.

GReg. super Ezec. Quilibet peccator conuersus inflebibus,iam iustus esse inchoat, cum cœperit accusare quod fecit. Cur enim iustus nõ sit, qui contra suam iniustitiam iam per lachrymas sæuit?Idẽ. in registro. Turpè est defendere, quod mihi prius non constiterit iustum esse, quia ego homines propter iustitiam diligo, non autem iustitiam propter homines postpono. Idem. Iustum est,vt visitatores illic consequentur stipendium, quò pro Christo suum comodare reperiuntur obsequium.Idem in homil. Vera iustitia compassionem habet,falsa verò dedignationẽ, quamuis etiam iusti soleãt rectę peccatoribus indignari.Sed aliud est quod agitur typo superbiæ, aliud quod zelo disciplinæ.Augustin.de mirabili.sac.scrip. Perfecta iustitia hæc est, sacerdotium,uirginitas, & martyrium, quæ triplex iustitia in Abel primo fuit, qui & munera Deo placita obtulit, prosapiam sui generis in sæculo non ræliquit, & martyrij coronam sanguinis effusione promeruit.Idẽ.Quantũ mihi uidetur, Supra li.j.de perfectis.Idẽ de uera religione. Hæc est perfecta iustitia,qua potius potiora, & minus minora diligimus. Idẽ de ci. Dei. Hæc in unoquoq; iustitia est, ut Deus obedienti homini,animus corpori, rõ uitijs etiã repugnantibus imperet, uel subigendo uel resistendo, atq; ut ab ipso Deo petatur, & meriti gratia & uenia delictorũ,ac de exceptis donis gratiarum actio persoluatur.Amb.de uirgi.Iustitia in alto quodã secessu locata,uidet exploratque oĩa,quę aliis potius nota quàm sibi,non tam suas utilitates, quàm publica emolumenta rimatur.Ber.de consid.Iustitia nec factura est utiq; alteri quod sibi fieri nolit,nec quod sibi fieri uelit,alteri negatura:in his nempę duobus liquet integrum esse iustitiæ statum. Idem in epist. Nunquàm iustus arbitratur se comprehendisse, nec unquam dicit satis est, sed semper eſurit sititque iustitiam: ita ut si semper viueret,semper quantum in se est iustitior esse contẽderet,semperq; de bono in melius proficere, totis viribus suis conaretur.Idem de contempla.Panis animę iustitia est,& soli beati qui esuriunt illum, quoniam ili saturabuntur. Nimirum ad imaginem Dei facta est anima rationalis,& cæteris quidem omnibus rebus occupari potest,repleri omnino non potest.Idem in ser. Iustitia virtus est, quod suum est vnicuique tribuens. Tribue ergo tribus quæ sua sunt:redde superiori,redde inferiori,redde æquali cuique quod debes. Idem. Habemus enim ante nos priores, post nos iuniores,à dextris amicos,à sinistris inimicos. Reddamus ergo singulis quod suum est,prioribus obedientiam,iunioribus doctrinam,amicis lætitiam, inimicis patientiã. Glo.Matth.5.Iustitia est sua vnicuiq; reddere, sibi & proximis,& Deo. Tullius in rheto. Iustitia est habitus animi communi vtilitate conseruata, suam vnicuique tribuens dignitatem.

Defendi nõ debet quod iustum esse nõ cõstat.

Iusta subiectio.

Iustitia semper esurit.

De obedientia bona. Cap. 43.

GRreg. in mora. Sola obedientia est, quæ fidei meritum possidet, sine qua infidelis quisque cõuincitur,etiam si fidelis esse videatur. Idem. Per obedientiam voluntas propria mactatur,tantò igitur

Obedientia, est sacrificium proprię voluntatis,

tur quisq; Deum citius placat,quantò ante eius cõspectum (repressa arbitrij sui superbia) gladio præcepti se immolat. Idem. Nunquam per obedientiam malum fieri debet, aliquando autem debet per obedientiã bonum quod agitur intermitti, neq; enim mala in paradiso arbor extitit,quam Deus homini ne contingeret interdixit,sed vt in melius per obedientiæ meritum homo benè conditus creſceret,dignum fuerat,vt & hunc etiam à bono aliquo prohiberet, quatenus tãtò verius hoc quod ageret bonum esse cognosceret:quantò à bono cessans, auctori suo se subditum humilius exhiberet. Idem.Notandum quòd dicitur, ex omni ligno paradisi edite, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comederitis, qui enim ab vno bono subiectos vetat, necesse est multa concedat, ne obedientis mens funditus intereat, si à bonis omnibus omnino repulsa ieiunat.Idem.Obedientia sola virtus est, quæ virtutes cæteras menti inserit, insertasq; custodit. Idem.Si obediẽtiæ palmam apprehendere nitimur prosperis huius sęculi ex sola iussione,aduersis autem, ex deuotione militemus. Idem. Debet obedientia & in aduersis aliquid ex suo habere, & in prosperis aliquid ex suo omnino nõ habere,quatenus & in aduersis tantò sit gloriosior, quantò diuinæ ordinationi etiam ex desiderio sui iungitur,& in prosperis tantò sit verior,quantò à præsenti ipsa quam diuinitus percepit gloria funditus mente seperatur.Idem.Obedientia non seruili metu, sed charitatis affectu seruanda est,non timore pœnę, sed amore iustitiæ.Idem in regi.Pensate quantum cunctis expedit,ei quem nobis gratia diuina prætulit, integerrimam semper in omnibus obedientiam præbere. Idẽ. Vide vt omnia absq; imminutione custodias, quia de his quæ pro seruanda iustitia scribo,ego absoluor,& tu si negligis,obligaris. Idem. In obedientia valde est vtile,si id quod disciplinæ vigor imponit, nullo cogente humilitas laudando seruauerit.Idem super Ezech. Ille rectè loquitur,qui prius obediendo secerit,quæ loquẽdo admonet esse facienda. Idem. Mandata Dei per iussionem facere, seruientis & obedientis est, diligendo autem facere,obedientis & amantis est. Augustin. de ciuitate Dei. Pax hominis & Dei, est ordinata in fide sub æterna lege obedientia.Idem.Obedientia in creatura rationali, mater quodammodo est omnium custosq; virtutum.Idem de opere monachorum. Citius exauditur vna obedientis oratio, quam decem milia contemptorum.Isid. de sum. bo. Non erit caro subiecta animæ, nec vitia rationi, si animus non est subiectus conditori: tunc autem rectè subijciuntur nobis omnia,quæ sub nobis sunt, si nos subijcimur ei, à quo nobis illa subiecta sunt.Hieron.in epist.Bonũ est obedire maioribus,parere perfectis, & post regulas scripturarum, vitæ suæ tramitem ab alijs discere, nec præceptore vti pessimo,scilicet præsumptione sua. Idem. Seruias fratribus, hospitum pedes laues, passus iniuriã taceas,prępositum monasterij timeas vt dominum,diligas vt parentẽ, credas tibi salutare quicquid ille præciperit,nec de maioris sentẽtia iudices, cuius officium est obedire,& implere quæ iussa sunt. Amb. super Lu. Disce homo Deo esse subiectus, vt non quod ipse vis eligas,sed quod Deo scis esse placiturum. Cypria.de 12.abusionib.Obedientia, quæ omnium disciplinarũ mater est, magna exercitatione indiget, quæ sui normam studij à Christo Domino sumpsit, qui obediens patri vsq; ad mortem crucis, ignominiam libenter sustinuit.Bern.de prę.& dispen.Quicquid vice Dei præcipit homo(quod non scis tamẽ certũ displicere Deo) haud secus omnino accipiendum est quàm si præcipiat Deus.Idem.Generalis hæc regula teneatur,vt in difficilioribus quidem agendis, obedientia gratior, quàm grauior prævaricatio iudicetur: & in facilioribus minusq; onerosis,contemptus damnabilior,quàm actus laudabilior æstimetur.Idem.Nil me supra li.1.de prælatis bonis.Idem in epist.Hoc aduertendum quòd quędam sunt pura bona,quædam pura mala, & in his nullam deberi hominibus obedientiam quoniam nec illa omittenda sunt:etiam cum prohibentur, nec ista cum iubentur committenda. Porrò inter hæc sunt media quædam,quæ pro modo,loco, & tempore,vel persona,& mala possunt esse, & bona:& in his lex posita est obedientiæ, tanquàm in ligno scientiæ boni, & mali, quod erat in medio paradisi. In his profectò fas non est, nostrum sensum sententiæ præscribere magistrorum:in his omnino prælatorum nec iussio, nec prohibitio contemnenda.Idem. O manachum obedientissimum,qui ex quibuslibet seniorum verbulis ne vnũquidem iota præteruolat, non attendit quale sit quod præcipitur,contentus quia præcipitur,& hæc est obedientia sine mora.Idem de contem.mũdi.Age eia age, qui relinquere omnia disponis,te quoq; primum inter relinquenda numerare memento, immo verò maximè & principaliter abnega teipsum, si deliberas sequi eum,qui exinaniuit propter te semetipsum. Idem in ser.Obediẽtia quinquepartita est. Prima, opus rectum qui non est obedientia contra Deum. Secunda, voluntarium, quia quod fit ex necessitate, non est bonum. Tertia,purum,vt intentio pura sit, quia si oculus simplex est,totũ corpus lucidum est. Quarta,discretum, ne quid nimis,aut minus,qui enim rectè offert, si nõ rectè diuidat,peccat.Quinta,firmũ.i.perseuerans,quæ omnia claudit,& continet.Nullum enim bonum sine perseuerantia coronatur.Vt autem perseuerantiam habeat murus obedientiæ: inhærere sibi debent propugnacula patientiæ.Idem. Redde reuerentiam & obedientiam prælato, quarum altera cordis, altera corporis est, nec enim sufficit exterius obtemperare maioribus nostris, nisi ex intimo cordis affectu sublimiter sentiamus de eis.Benedictus in regula.Obediẽtia tunc acceptabilis erit Deo & dulcis hominibus, si quod iubetur non trepidè,non tardè, non tepidè, aut cum murmure, aut cum responso nolentis efficiatur, quia obedientia quæ maioribus præbetur, Deo exhiberur. Idem. Obedientiæ bonum non solum Abbati exhibendum est ab omnibus, sed etiam sibijnuicem obediant fratres, scientes per hanc obedientiæ viam se ituros ad Deum.Glo.Interl.Gen.17. Obediẽtia est complenda sine mora, & obseruanda.

Differimẽ eorũ quę imperãtur vt fiant.

Perfecta obediẽtia.

Quinteplex, est obediẽtia.

Benedictus in regula.

Non est creatura rationalis sine obediẽtia vnquã.

Obedientia studia.

Regula obedientię.

De obedientia inaccepta. Cap. 44.

GRego. in regis. Apud nolentis animum,quàmuis sit euidens ratio non parendi, tamen hoc ipsum quod non vult,obstaculum obedientiæ esse soleꝛ. Idem.in mor. Ille primus inobediens, mox vt superbiendo peccauit,pudenda contexit, quia enim contumeliam spiritus Deo intulit,mox contumeliam carnis inuenit.Idem.Cum huius mundi successus precipitur, cum locus superior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obediẽtiæ sibi virtutem euacuat,si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat.Idem.Ad detrimẽtum obedientia ducitur, cum mentem ad suscipienda probra huius sęculi, nequaquam ex parte aliqua etiam sua vota comitantur.Idem. Dignum profectò est, vt à Dei beneficijs sit extraneus, cuius nimirum iussionibus non vult esse subiectus.Io. Chry.super Ioh.Quanto leuiora sunt præcepta, tantò maius supplicium his qui non obediunt.Aug.de confes. Nemo inuitus bene facit, etiam si bonum est quod facit Bern.in epist.Facere malum,quolibet etiam iubente, constat non esse obedientiam,sed potius inhobedientiam. Idem. Extorta seu coacta licentia,licentia non est, sed violentia Idem.Non vos fœlices. Supra de prælatis bonis.Idẽ super

Prima inobediẽtia, mox supplicii reportauit.

Universidad de De[usto]
Biblioteca

per Cant. Non dabit inobedienti copiã sui, tantus obe-
dientiæ amator, vt mori, quàm non obedire maluerit,
sed neq; approbat tuæ contemplationis inane ocium,
qui dicit per prophetam. Laboraui sustinens. Idem. Si
in die ieiunij, lib. 3. de voluntate. Idem. A mandatis tuis
intellexi. Infra libr. 4. de gustu. Idem de præcept. & dis.
Imperfecti cordis & infirmæ prorsus voluntatis indi-
cium est, statuta seniorum studiosius discutere, hæsita-
re ad singula quę iniunguntur, exigere de quibusq; ra-
tionem, & malè suspicari de omni præcepto cuius cau-
sa latuerit, nec vnquàm libenter obedire, nisi cum au-
dire contigerit, quod fortè libuerit, aut cum non aliter
licere seu expedire monstrauerit, vel aperta ratio, vel
indubitata auctoritas. Si iubente seniore vt sileam, ver
bum mihi fortè per obliuionem elabitur, reum me fa-
teor inobedientiæ, sed venialiter. Si ex cõtemptu, sciẽs
& deliberans spontè in verba prorupero, & rupero si-
lentij legem, præuaricatorem me constituo, & crimi-
naliter, etsi impœnitẽs perseuero vsq; ad mortem, pec
caui etiam damnabiliter. Idem in ser. Sic profectò, sic

Peruersitas inobedientium.

multorum vsq; hodie pusillanimitas & peruersitas exi
git, vt ab eis quęri oporteat, quid vis vt faciam tibi? nõ
ipsi quærunt domine quid me vis facere? Considerare
nempe necesse habet minister & vicarius Christi, quid
sibi præcipi velint, non ipsi considerant quæ sit volun
tas præceptoris. Idem. Qui vel apertè vel occultè sata-
git, vt quod vult ipse, hoc ei prælatus iniungat, ipse se
seducit, & frustra sibi blanditur de obedientia, non. n.
in ea re ipse prælato, sed magis ei prælatus obedit. Se-
ne. in epist. Qui imperia libens excipit, partem acerbis
simam seruitutis effugit, scilicet facere q̄ nolit. Non
qui iussus aliquid facit miser est, sed qui inuitus facit.
Multa infra lib. 3. de stultiloquio in murmure.

De oratione accepta. Cap. 45.

Quę oratio impetrat, prędestinata fuerunt.

GRego. in dial. Obtineri per orationem nequaquã
possunt, quæ prædestinata nõ fuerunt, sed ea quæ
sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt,
vt præcibus obtineantur. Idem in regis. Dominico die
à labore terreno cessandum est, atq; omni modo ora-
tionibus insistendum, vt si quid negligentiæ per sex
Dies agitur, per diem septimum, qui est resurrectio-
nis Dominicæ, præcibus expietur. Idem in mora. Ve-
raciter orare, est, amaros in compunctione gemitus,
non composita verba, resonare. Idem. Differre solet.
Infra lib. 4. de desiderio. Idem. Virtus verè orationis
est, celsitudo charitatis, & tunc quisq; quod rectè pe-
tit, adipiscitur, cum eis animus in petitione, nec inimi
ci odio fuscatur. Augu. in epis. Absit ab oratione multa
locutio, sed non desit multa precatio, si feruẽs perseue-
rat intentio. Nam multum loqui in orando, est rem
necessariam superfluis agere verbis. Multum autem
precari, est ad Deum quem precamur, diuturna & pia
cordis excitatione pulsare. Nam plerumq; hoc nego-
tium plus gemitibus quàm sermonibus agitur, plus fle
tu quam affatu. Talis enim oratio ponit lachrymas in
conspectu Dei, & gemitus noster non est absconditus
ab eo. Idem. Qui omnia per verbum condidit, in ora-
tionibus etiam humana verba non quærit. Idem. Qui
didicerunt à Domino Iesu Christo mites esse & hu-
miles, corde plus cogitãdo & orando proficiũt, quàm

Oratione maximè profimus.

legendo & audiendo. Idem in sermone. Dicimus: pa-
nem nostrum quotidianum da nobis hodie, ò sapien-
tia vera, & diuina prouidentia, quæ docuit, & panem
solum petere, & hodie nominare: hoc enim dicto, &
auiditas cum auaritia tollitur, & humanæ vitæ insinua
tur incertum. Idem. Quid est oratio, nisi ascensio ani-
mæ de terrestribus ad cœlestia, inquisitio supernorum
inuisibilium desideriũ? Idem in medita. Obsecro Do-

Pia Augustini oratio.

mine, amaricatum est cor meum sua desolatione, in-
dulcora illud tua consolatione. Obsecro Domine, quo
niam esuriens incepi quærere te, non desinam ieiunus
ad te famelicus accessi, ne recedã impastus: pauper ve-
ni ad diuitem, miser ad misericordem, ne redeam va-
cuus & cõtemptus, & si antequam comedam suspiro,
da vel post suspiria, quod comedam. Idem de ciui. Dei.
Quantò est quisq; sanctior & desiderij sancti plenior,
tantò est eius in orando fletus vberior. Idem de Eccl.
dogma. Nullum credimus ad salutem nisi Deo inuitã-

Nota.

te venire, nullum inuitatum salutem suam nisi Deo
auxiliãte Deo operari, nullum nisi orantem auxilium
promereri. Ioan. Chrys. super Matth. Sicut thymiama-
ta benè confecta delectant hominem odorantem, sic
oratio iusta suauius est ante Deum. Vis autem scire di-
gnitatem eius: Mox vt de ore processerit, suscipiunt eã
angeli manibus suis, & offerunt ante Deum. Amb. su-

Ad imitatione Christi orãdũ.

per beati immaculati. Pernoctabat in oratione Domi
nus Iesus, non indigens precationis auxilio, sed statuẽs
tibi imitationis exẽplum. Idem. Media nocte ait pro-
pheta, surgebam ad confitendum tibi, super iudicia iu-
stificationis tuæ, & tu surge vel media nocte, si non po
tes tota nocte vigilare. Isid. in syn. Pernocta in oratio-
ne & prece, incumbe nocturnis vigilijs, ad modicum
clausis oculis, rursum ora. Idem. Omnibus malis prę
ualet oratio. Idem de sum. bo. Fidei Symbolũ, & Do-

Fidei symbolum, & oratio Dominica.

minica oratio pro tota lege paruulis Ecclesiæ ad cœlo
rum regna sufficit capescenda, omnis enim latitudo
scripturarum in eadem oratione Dominica, & symbo
li breuitate concluditur. Idem. Frequens oratio vitio-
rum impugnationem extinguit. Idem. Oratio cordis
est, non labiorum, neq; enim verba deprecantis Deus
intendit, sed orantis cor aspicit, q̄ si tacitè cor orat &
vox sileat, quàmuis homines lateat, Deum latere non
potest, qui præsens est. Idem. Nunquàm orandum est

Orare, & legere.

sine gemitu. Idem. Qui vult cum Deo semper esse, fre
quenter debeat orare, frequenter & legere. Nam cum
oramus, ipsi cum Deo loquimur: cum verò legimus,
Deus nobiscum loquitur. Idem. Oratio priuatis locis
oportunius funditur, magisq; obtentum impetrat, dũ
Deo tantum teste depromitur. Ioa. Damas. in lib. suo
Oratio est ascensus intellectus ad Deum, vel petitio
decentium à Deo. Bern. in episto. Oratio est hominis
Deo adhærentis affectio, & familiaris quædam & pia
allocutio; & statio illuminatæ mentis ad fruendũ Deo
quandiu licet. Idem. Dum manibus pectora, genibus
pauimenta tunduntur, votis & deuotis precibus alta-
ria cumulantur, dum sordent genę lachrymis, gemiti-
bus atq; suspirijs mugiunt colla, & pro forensibus cau
sis, canticis spiritualibus sacra tecta resultant, nil super-
nis ciuibus magis spectare libet, nil regi summo iucun
dius exhibetur. Idẽ. Et si vocis virtus sit opus, & operi
tamen & voci, & gratiam & efficaciã promeretur ora
tio. Idem super Cantica. Credimus angelos sanctos a-
stare orantibus, & offerre Deo preces & vota hoĩm,

Effectus orationis.

vbi tamen sine ira & disceptatione leuari puras manus
prospexerint. Idem. Orando bibitur vinum spirituale
lætificans cor hominis, viuũ. s. spiritussancti quod ine-
briat mentem, & carnalium voluptatum infundit obli
uionem humectans interiora arentis conscientiæ, es-
cas bonorum actuum digerit & deducit per quædam
animæ membra, fidem roborans, spem cõfortans, ve-
getans ordinansq; charitatem, & impinguans mores.
Idem. Vnicum in dubijs remedium seu refugium ora
tio est, & frequens gemitus ad Deum, & vt quid, quan
do, & qualiter, facere nos velit Deus, assiduè nobis mõ

Humilitas i oratione seruanda.

strare dignetur. Idem in ser. Millia millium ministra-
bant ei, & decies millies centena millia assistebant ei:
quanta ergo cum reuerentia, quanto timore, quanta il
luc humilitate debet accedere, à palude sua procedens
ranuncula? Idẽ. In omnibus actionibus nostris, & ob-
seruantijs

seruantijs, multa opus est animi vigilantia, sed præci-
puè in oratione. Idem. Licet omni hora, & omni loco,
oculi Dñi super nos speculentur, maximè tamẽ in ora

Oratio christi terna.

tione, licet. n. semper videamur, sed tũc etiam præsen-
tamus nos, & ostendimus quasi facie ad faciem, cũ Do
mino colloquentes. Glo. super illud Matth. 26. Et ora
uit tertiò eũdem sermonem, &c. Tribus vicibus Chri
stus orauit, vt & nos à peccatis præteritis veniam, & à
præsentibus malis tutelam, & futuris periculis cautelã
à Domino oremus. Sene. in epist. Sic viue cum homini
bus tanq̄ Deus videat, sic loquere cum Deo tanq̄ ho-
mines audiant. Idem. Audaciter roga Deum, nihil illũ
de alieno rogaturus es, roga bonam mentem, bonam
valetudinem animi, deinde tunc corporis. Multa infra
lib. 4. de desiderio, de laudatione.

De oratione inaccepta. Cap. 46.

Oratio actione, tegit.

GRegor. in moral. Graui mens nostra confusione,
orationis suæ tempore deprimitur, si hãc aut sua
operatio adhuc inquinat, aut alienæ malitiæ ser-
uatus dolor accusat. Idem in registro. Vt ad aures Dei
viam precibus faciatis, vigilantius studendum est, vt
vestræ voces actibus adiuuẽtur. Nam inanis fit oratio,
vbi praua est actio. Aug. in serm. Qua fronte postulas
quod promisit Deus, cum non facis quod iussit Deus?
Prius audi monitiones, & sic exige promissiones. Idẽ.
Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus
debitoribus nostris. Nec pro eis est efficax oratio, quo
rum fides sine operibus mortua est, sed pro eis quorũ
fides per dilectionem operatur. Isid. de sum. bon. Lon
gè à Deo est animus, qui in oratione cogitationibus sę
culi fuerit occupatus. Idem. Mens qualem se in oratio-
ne offert, talem post orationem conseruet. Nam nihil
proficit oratio, si denuo culpa committatur, vnde iam
venia postuletur. Hieronymus in epistola. Nescio qua
conscientia ea lingua quis Deum rogat, qua aut menti
tur, aut maledicit, aut detrahit: labia sancta exaudit
Deus, & ipsis citò annuit precibus, quas lingua imma-
culata pronunciat. Ioan. Chrysost. super Matth. Qui
orat & peccat, non orat Deum, sed illudit eum. Idem
in sermone. Tu non audis orationem tuam, & Deum
vis audire precem tuam? Flecto (inquis) genua, curua-
sti quidem genua intus, sed mens tua foris vagabatur,
corpus tuum intus in Ecclesia, sed animus tuus foras,
os quidem loquebatur, sed mens vsuras cogitabat. Be-
da in Homil. Est oratio quæ peccatum facit, sed qui be
nè orat, orando quærit Deum, hic à terrenis ad supe-
riora progrediens, verticem curiæ sublimi oris ascen-
dit, qui verò de diuitijs, aut honore sęculi, aut certè de
inimici morte solicitus obsecrat, ipse in infimis iacẽs,
viles ad Deum preces mittit. Bernar. super Cant. Quæ
rentes aliquid, frustrari solent, cum aut videlicet non
in tẽpore quærunt, aut non sicut oportet, aut vbi opor
tet. Idem. Oratio peccatoris. Infra lib. 3. de discordia.
Idem. Miror valdę impudentiam aliquorum qui inter
nos sunt, qui cum omnes nos sua singularitate turbaue
rint, sua impatientia irritauerint, sua inobedientia co-
inquinauerint: audent nihilominus ad tam fœdum cõ

Isa. 1.

sciẽtiæ suæ lectulum, cum orationum instantia, totius
puritatis Deum inuitare. Sed (sicut scriptum est) cum
extenderitis manus vestras auertam oculos meos, &
cum multiplicaueritis orationem non exaudiam. Idẽ

Triplex orãdi modus in efficaciter.

in ser. Timida oratio, cœlũ non penetrat, quia restrin-
git animum timor immoderatus, vt omnino non di-
co ascendere, sed nec procedere quæat. Tepida verò,
in ascensu languescit, & deficit, eo q̄ non habeat vigo-
rem. Temeraria ascendit quidem sed resilit, resistitur.
n. ei, nec tantum non obtinet gratiam, sed meretur of-
fensam. Quæ verò fidelis & humilis, & feruens oratio
fuerit, cœlũ sine dubio penetrabit, vnde certum est, q̄
vacua redire non possit. Senec. in episto. Tunc scito te
oĩbus cupiditatibus esse solutum, cum eo perueneris,
vt nihil Deum roges, nisi quod rogare palam possis.
Nunc autem quanta dementia est hominum, qui tur-
pissima vota dijs insusurrant, ita vt siquis aurum ad-
mouerit, statim conticescant: & q̄ scire hominem no
lunt, Deo narrant.

De donis. Cap. 47.

Septẽ dona spũs. cõtra septẽ capitalia.

GRego. in mora. Donum spiritus, quod in subie-
cta mente ante alia prudẽtiam, temperantiam,
fortitudinem, & iustitiam format, eandem mẽ-
tem vt contra singula quæque tentamenta erudiat, in
septem mox virtutibus temperat: vt contra stultitiam
sapientiam, contra hebetudinem intellectum, contra
præcipitationem consilium, contra timorem fortitu-
dinem, contra ignorantiam scientiam, contra duritiã
pietatem, contra superbiam det timorem. Idem. Orã-

De donorum vsu, & moderatione.

dum est ne sapientia eleuet, ne intellectus dum subtili
ter currit aberret, ne consilium dum se multiplicat cõ
fundat, ne fortitudo dum fiduciam præbet præcipitet,
ne scientia dum nouit & non diligit inflet, ne pietas dũ
extra rectitudinem inclinat intorqueat, ne timor dum
plus iusto trepidat in desperationis foueã mergat. Idẽ
super Ezech. Est timor in mente, sed qualis iste timor
est si cum eo pietas non est? qui enim misereri proxi-
mo ignorat, qui comparere eius tribulationi dissimu-
lat, huius timor ante omnipotentis Dei oculos nullus
est, quia non subleuatur ad pietatem. Sed sæpe pietas
per inordinatam misericordiam errare solet, si fortè
pepercit quæ parcenda non sunt, peccata enim, quæ fe
riri gehennæ ignibus possunt, disciplinæ sunt verbere
corrigenda. Vt ergo vera & ordinata sit pietas, ad gra-
dum est alium subleuanda, id est ad scientiam, vt sciat
quid ex iudicio puniat, vel quid ex misericordia dimit

Sępe pietas errat, dũ misereri, inordinate studet.

tat. Si quidem si sciat quid agere quisq; debeat, virtutẽ
verò agendi non habeat, nihil valet. Scientia ergo no-
stra crescat ad fortitudinem, vt cum viderit quid agen
dum sit, hoc agere per mentis fortitudinem possit. Sed
sæpe fortitudo si improuida fuerit & minus contra vi
tia circunspecta, ipsa sui præsumptione in cassum ruit.
Ascendat ergo ad consilium vt præuidendo præmu-
niat omne quod agere fortiter potest. Sed consilium
esse non potest si intellectus deest, quia qui non intelli
git malum quod agẽtem grauat, quomodo potest bo-
num dare consilium quod adiuuet? Itaq; à consilio ascẽ
damus ad intellectum. Sed quid si intellectus magno
quidem acumine viget, & moderari se nescit per ma-
turitatem? Ab intellectu ergo, ascendatur ad maturita-
tem. Ascendamus ergo per intellectum ad sapientiam
vt hoc quod accurratius intellectus inuenit, sapientia
maturè disponat. Idem. Per timorem Dei efficimur
humiles, per pietatis studium misericordes, per scien-
tiam discreti, per mentis fortitudinem liberi, per consi
lium cauti, per intellectum prouidi, per sapientiam ma
turi. August. super Matth. Spiritussanctus operatione
septenaria commendatur, vt sit in nobis spiritus sapiẽ-
tiæ, & intellectus, consilij, & fortitudinis, scientiæ, &

Duo septenaria opposita.

pietatis, & timoris Dei. Huic septenario bono, consti-
tue econtrario septenarium malum. s. spiritum stulti-
tiæ & erroris, spiritum temeritatis & ignauiæ, spiritũ
ignorantiæ & impietatis, & spiritum superbiæ contra
timorem Domini. Et ita alij septem nequiores. Infra
lib. 3. de simulatione.

De beatitudine. Cap. 48.

AVgustinus de morib. Eccl. Beatus quantum exi
stimo neq; ille dici potest, qui non habet quod
amat qualecunq; sit, neque qui non amat quod
habet etiam si optimum sit, nam & qui appetit & adi-
pisci non potest cruciatur, & qui adeptus est quod ap-
petendum

Universidad de Deusto Biblioteca

petendum non esset fallitur, & qui non appetit quod adipiscendum esset ęgrotat. Idem de libero arbitrio. Sicut tota vita corporis anima est, sic beata vita animæ Deus est. Isido. de sum. bo. Quia sine fide impossibile est Deo placere, verè beatus est qui & rectè credendo benè viuit, & benè uiuendo fidem rectam custodit.

Verè beatus est, qui rectè credit, & iustè operatur.

Idem. Salus perseuerantibus. Supra de perseuerantia. Idē in ety. Beatus dicitur quasi benè actus, scilicet ab habendo quod vellet, & non patiendo quod nollet. Ille autem uerè beatus est, qui & habet omnia quæ vult bona, & nihil vult malè, ex his enim duobus beatus homo efficitur.

Paup multipliciter.

Ambr. super Luc. Beatus pauper qui clamauit & Dominus exaudiuit eum, pauper à crimine pauper à vitijs, pauper in quo princeps mūdi huius nihil inuenit, pauper illius pauperis emulus qui cum diues esset, propter nos pauper factus est. Prima ergo beatitudo est cū deposuero omne peccatum, & exuero omnem malitiam, & simplicitate contentus fuero inops malorū. Super est igitur, ut mores meos tēperē, quid enim mihi prodest carere sceleribus, nisi fuero mitis atq; mansuetus: nam qui sequitur viam rectam, sequitur vtiq; illū qui ait. Discite à me quia mitis sum & humilis corde.

Matt. 11.

Et infra. Mitiga affectum tuum vt non irascaris, aut certè iratus ne peccaueris, iuxta quod scriptum est, irascimini & nolite peccare.

Psal. 4.

Præclarum est enim motum temperare, nec minoris virtutis dicitur cohibere iracundiam indignationemq́; compescere, quam omnino nō irasci, cum plerunq; illud lentius hoc fortius æstimetur. Cum autem hoc feceris, memēto quia peccator es & lugeto peccata tua, & lugeto delicta. Et benè tertia beatitudo est peccata deflētis, quia trinitas est quæ peccata condonat. Ablue igitur te lachrymis, laua fletibus, si tu te ipse fleueris alius non te flebit. Nā si Saul fleuisset peccata sua. Samuel eum non fleuisset.

1.Reg.15.

Depolui peccatum, temperaui mores, delicta defleui, iam nunc esurire incipio & sitire iustitiam. Aeger enim dum in graui morbo est, non esurit, quia ęgritudinis dolor excludit famem, qui est erit vtique viriū quærit augmētum. Quod autem est maius virtutis incrementum, quam norma iustitiæ? iustitiam sequitur misericordia. Vnde dictum est. Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum ſeculi.

Psal.111.

Sed qui misericordiam defert mercedem amittit, nisi mundo corde misereatur. Nam si iactantiam quærit, nullus est misericordię fructus. Emūda igitur interiora tuę mentis. Sed nisi prius tu interiora tua, vacuefeceris ab omni labe peccati, ne dissensiones contentionesq́;, ex affectu tuo prodeant, non potes alijs ferre medicinam. A temetipso igitur pacem incipe, vt cum fueris ipse pacificus, pacem alijs feras. Quomodo enim aliorum potes corda mundare, nisi tuum ante mundaueris? Et infra. Qui autem patitur persecutionem, in vltimo certamine constitutus probatur aduersis, vt cum legitimè certauerit coronetur.

Falsa paupertas.

Bern. in serm. Videmus pauperes, aliquos, qui si veram habuerint paupertatem, non adeò pusillanimes inuenirentur, vtpotè reges, & reges cœli. Sed hi sunt qui pauperes esse volunt, eo tamen pacto vt nihil eis desit, & sic diligunt paupertatem, vt nullam inopiam patiantur. Sunt & alij mites, sed quandiu nihil dicitur, vel agitur nisi pro eorum arbitrio. Patebit autem quam longè sint à māsuetudine, si leuis oriatur occasio turbationis. Hæc igitur mansuetudo quomodo hæreditabit terram promissionis? quæ ante hæreditatem deficit. Alios quoque lugentes video, sed si de corde puro, & conscientia non ficta, procederent illę lachrymæ: non tam facilè soluerentur in risum. Nunc autem cum abundantius otiosa & scurrilia verba profluant, quam prius lachrymæ, lachrymas huiusmodi de his esse non arbitror, quibus consolatio diuina promittitur, quando quidem post illas tam facilè consolatio vilis admittitur. Alij tam uehementer contra aliorum delicta zelātur, vt videri possint esurire, & sitire iustitiam, quod quidem verum esset, si esset apud eos de suis quoq; peccatis, idem iudicium. Sed nunc pondus, & pondus, vtrunq; abominatio est apud Deum,

Pro.20.

nam contra alios tam imprudenter, quàm immaniter æstuant, seipsos tā insipienter quàm inutiliter palpant. Sunt alij misericordes, de his quæ ad ipsos non pertinent, qui scandalizantur, ꝙ non datur omnibus abundanter, sic tamen vt ipsi nec in modico quidē grauentur, qui si verè misericordes essent, de suo facere deberent misericordiam.

Misericordia vera.

Et si non possent de terrena substantia, de voluntate saltem bona darent, his qui contra eos fortè peccare videntur indulgentiam, darent vtiq; dulce signum, verbum bonum. Sunt etiam qui peccata sua sic cōfitentur, vt videri possint ex desiderio mundi cordis id agere, omnia enim in confessione lauantur: nisi ꝙ ea quæ ipsi dicunt alijs, ab alijs audire patienter non possunt. Sunt etiam alij, qui si viderint quempiam, vel leuiter scandalizatū, valde soliciti sunt, quomodo in pacem eum reducere possint, & ob hoc viderentur pacifici, nisi quòd eorum cōmotio si fortè contra eos quicquam factum dictum ne videbitur, tardius vniuersis poterit difficiliusque sedari: qui nimirum si verè pacem diligerent, haud dubium quin eam primò quærerent sibijpsis. Seneca in epistola. Beatus non is est quem vulgus appellat, ad quem pecunia magna confluxit, sed illæ cui bonum omne in animo est, erectum & excisum, & mutabilia calcans.

Beatus quis.

De elemosyna accepta. *Cap.* 49.

GRegorius in homil. super illud Luc. 16. Facite vobis amicos, &c. Si cœleste patrimonium eleemosynis emitur, pauperes non sunt audiendi vt egeni, sed vt patroni exorandi. Idem. Ad tribuendum pigri cur estis? quando hoc quod iacenti in terra porrigitis, sedenti in cœlo datis? Dominus ait. Quandiu fecistis, vni de his fratribus meis minimis mihi fecistis.

Dās eleemosynam verius accipere quàm dare dicitur. Matt. 25.

Idem in moral. Tunc plena est nostri cordis compassio, cū malū inopiæ pro proximo suscipere nō metuimus, vt illum à passione liberemus. Idem. Rem quam libet plerunq; dat etiam qui non compatitur, nunquā autem qui verè compatitur, quod necessarium proximo conspicit negat. Idem in past. Nō nulli huius mūdi diuites, cum fame crucientur Christi pauperes, effusis largitatibus nutriunt histriones.

Christi pauperes egent histriones abundāt.

Qui verò indigenti, etiam peccatori, panem suum non quia peccator, sed quia homo est tribuit, nimirum non peccatorem, sed pauperem iustum nutrit. Isidor. de summo bo. Verum est ꝙ peccata omnia, misericordiæ operibus expurgentur, sed si iam caueat peccare qui misericordiam impartitur. Ioan. Chryso. in serm. Melius seruatur pecunia quæ in dextera pauperis collocatur, hanc mihi non calumniator extorquet, non inuidus criminatur, non latro auferet, non fur nocturnus deripiet, non seruus fugam meditans inuadet, sed semper est tuta, semper integra, semper salua. Idem. Mentem Deus misericordē requirit, non pecuniæ quantitatem. Idē super Ioannē.

Vtilitas eleemosynę.

Eleemosyna est, quæ est ab omni eruta iniustitia: hæc omnia facit munda, hæc & ieiunio melior, & terræ lectulo, & nimirum desiciliora illa & laboriosa, sed hęc lucrabiliter illuminat animam, & impinguat, & bonā, & speciosam facit.

Nota.

Idem, Da indigenti, & non da saltanti, vt non cum tuis pecunijs, & tuam animam & illius perdas: tu enim causa es perditionis, illius Amb. in epistola. Misericordia non de meritis iudicare consueuit, sed necessitatibus sub venire, iuuare pauperem, nō examinare iustitiam. Idem. Habe diues hypothecas inopum sinus, habeas hypothecas viduarum domos, habeas hypothecas ora infantium orphanorum, vt dicatur

catur tibi: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.

Psal. 8.

Idem de offi. Perfecta liberalitas fide, causa, loco, tempore, commendatur. Fide vt prius operis circa domesticos fidei. Idem. Non omnibus debemus misericordiam, sed quia pleriq; fraude eam quærunt & cōfingunt erumnam, ideo vbi causa manifestatur, persona cognoscitur tempus vrget, largius se debet profundere misericordia.

Eleemosynę circunstantię.

Idem. Affectus diuitem collatorem aut pauperem facit, & pretium rebus imponit. Idem. Si peregrinum sub tectum tuum inducas, si suscipias egentem ille tibi acquirit sanctorum amicitias, & ęterna tabernacula. Idem. Aurum Ecclesia habet, nō vt seruet, sed vt eroget, & subueniat in necessitatibus. Idem super Luc. Tu qui putas te manum habere sanam, caue ne auaritia, caue ne sacrilegio contrahatur, extende sæpius eam, extende eam ad illū pauperem, qui te obsecrat, extēde vt proximum iuues, vt viduæ feras prę sidium, eripias iniuriæ, quem vides iniustæ contumeliæ subiacere. Hiero. in epist. O quanta beatitudo pro paruis magna recipere, æterna pro breuibus, pro morituris semper viuentia, & habere Dominum Deum debitorem.

Eleemosyna liberat à periculis.

Aug. contra quinque hæreses. Obsecutus est Loth. Angelis, tanquam peregrinis consuetudine hospitalitatis, liberatus à periculo ciuitatis, & temporale euasit incendium, & æternum consecutus est prę mium. Discite ergo Christiani sine discretione exhibere hospitalitatem, ne si fortè, cui domum clauseritis cui humanitatem denegaueritis ipse sit Christus. Idē in episto. Vtilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quàm ei panis frangitur, vt iniustitiæ se ductus acquiescat. Idem in sermone. Redime te homo dum viuis, redime teipse dum potes, redime te inquam dum prætium in manibus habes redime te ne, dum te mors amara præuenerit, & vitam simul & prætiū perdas sine causa, hoc vis dimitere vxori, quæ forsitan alium habebit maritum. Idem. Qui sibi aut præmium temporale, aut peccatorum desiderat indulgētiam promereri, redditis decimis de nouē partibus studeat eleemosynā dare.

Decimę de oībus soluendę.

Idem. Si decimas non habes fructum terrenorum, quod habet agricola, quod te pascit ingenium Dei est: inde decimas expetit vnde viuis, de militia, de negocio, de artificio tuo, redde decimas, aliud.n. de terra rependimus, aliud de tōsura ouium, & de lacte. Idem. Da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: non sine thesauro remanebis, sed quod habes in terra solicitus: habebis in cœlo securus. Idem in enchiridion.

Eleemosynarū multa genera.

Multa sunt genera eleemosynarum, quas cum facimus adiuuamur, vt dimittantur peccata nostra: sed ea nihil est maius, qua ex corde dimittimus quod in nos quisq; peccauit. Leo Papa in sermo. Magna est eleemosyna, quæ ardentium criminum globos, beneuolentiæ suæ fonte refrigerat: & quodam irriguo largitatis, obruit incendia delictorum, vt quamuis offensus Deus, quamuis criminibus prouocatus, cogatur liberare eleemosynis, quem disposuerat punire peccatis.

Psal. 40.

Bernardus in epistola. Verè beatus, qui intelligit, non super cupidū, sed super egenum & pauperem: illum inquam pauperem, qui inuitè petit, & verecundè accipit, & accipiēs glorificat patrem suum, qui in cœlis est. Multa infrà libro quarto de connexione virtutum.

De eleemosyna inaccepta. *Cap.* 50.

GRego. in regist. Quicquid in Dei sacrificio, ex scelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracūdiam, sed irritat. Idem in moral. Quisquis super eam, cui aliquid tribuit fastu se elationis extollit, maiorem culpam intrinsecus superbiēdo peragit, quàm extrinsecus largiendo, mercedem acquirit. Isidor. in syno. Nihil proficit si alterum inde reficis, vnde alteri maciem facis, condemnat miseratio ista, non propiciatur. Idem de sum. bon. Non est eleemosyna, quæ glorię magis causa, quàm misericordia impatitur intuitu: quali enim intentione ab vnoquoque largitur, taliter & apud Deum recipitur.

Eleemosy propter misericordiam debeti fieri.

August. de ciuit. Dei. Sicut non fratri suo dicit fatuè, qui cum hoc dicit, non ipsi fraternitati, sed peccato eius infensus est, alioquin reus erit gehennæ ignis: ita econtrario, qui porrigit eleemosynam christiano, non Christiano porrigit si non in eo diligit Christum. Idem super Psal. Qui dat eleemosynam, vt careat tædio interpellantis, non vt reficiat viscera indigentis, & rem, & meritum perdit Ambrosius super Luc. Hospitalem esse propter remunerationem, effectus auaritiæ est. Idem. Qui misericordiam differt, &c. Supra de beatitudine. Ioa. Chrysost. super Matth. Non gaudent martyres, quando ex illis pecunijs, vel eleemosynis is honorātur, de quibus pauperes plorant. Idem. Qualis est iste iustitia munerare mortuos, & spoliare viuentes, de sanguine miserorum tollere, & Deo offerre, illud non est Deo offerre, sed violentiæ, suæ socium facere Deum, ac si Deus oblatam sibi pæcuniam de peccato, libenter accipiat, & consentiat, peccato.

Inepta iustitia.

Bernar. super Cantica. Non recipit Deus eleemosynam de manu raptoris, seu fœneratoris, sed nec de hypocritę quidem, qui cum facit eleemosynam, facit tuba cani ante se, vt glorificetur ab hominibus.

Matth.6.

PHARETRÆ

LIBER TERTIVS,

In quo de periculosis agitur.

De voluntate. *Cap.* 1.

GRegorius in mor. super illud Iob. Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum, &c. Reprobi recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta semper mala recurrunt. Et infrà. Bona quidem cupiunt, sed à malis nunquam recedunt. Esse quidem humiles, sed sine despectu, esse contēti proprijs, sed sine necessitate: pauperes esse volunt, sed sine defectu, esse casti, sed sine maceratione corporis, esse patientes, sed sine contumelijs volunt.

Mali bona quidē sed nō bene cupiūt. i. finē sine medijs.

Cumque adipisci quærunt virtutes, sed labores virtutum fugiunt: quid aliud quàm & belli certamina in campo nesciunt, & triumphare in vrbibus de bello concupiscunt? Idem. Nequaquam homo ad prauam delectationem rapitur, nisi prius per voluntarias mentis tenebras infirmetur. Idem. Cum quis adhuc ex timore bona agit, à malo pœnitus non recessit, quia eoipso peccat quo peccare vellet, si inultè potuisset.

Qui ex puro timore à malo abstinet nihilominus peccat.

Idem. Non intuetur Dominus quantum quisquam mali valeat facere, sed quantum velit, & cum deest potestas malefaciendi foris, apud se tamē tyrannus est cui iniquitas dominatur intus. Hieron. in epis. Tantum virtuti adijcies quantum proprię voluntati subtraxeris. Augusti. de libero arbitrio. Voluntas auersa ab incommutabili, & communi bono, & conuersa ad proprium bonum aut ad exterius, aut ad inferius peccat. Ad proprium bonum conuertitur cum suæ potestatis vult esse, ad exterius autem cum aliorum propria, vel quæcunque ad se non pertinent cognoscere studet, ad inferius cum vo-

Vitiosa voluntatis cōuersio multiplex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

luptatem corporis diligit, atque ita homo superbus, & curiosus, & lasciuus effectus, excipitur, ab illa vita, quæ in comparatione superioris vitæ mors est. Idem. Volũtas mala. Infra de quatuor affectionibus inordinatis. Idem de confes. Ex voluntate peruersa facta est libido & dũ seruitur libidini facta est cõsuetudo, & dũ cõsuetudini non resistitur facta est necessitas. Idem in epist. Nimis peruersè se amat qui alios vult errare, vt error suus lateat. Idẽde vera religione. Nũc vsq; adeo peccatum voluntarium malum est, vt nullo modo sit peccatum si non sit volũtarium. Idem de trinitate. Mala voluntate vel sola, miser quisq; efficitur, sed miserior potestate qua desiderium malæ voluntatis adimpletur. Idem de catezi. rud. In hac vita homines magnis laboribus requiem quærunt, & securitatem, sed prauis cupiditatibus seducti non inueniũt, volũt enim requiescere in rebus inquietis, nam si in diuitijs velit homo requiescere, magis superbus efficitur, quam securus. Idẽ de verbis domini. Deus amissus mors animæ est, anima amissa mors corporis est, mors corporis necessaria mors animæ voluntaria. Ioan. Chryso. de militia spirituali. Scito quia te non vincet natura corporis, neque strangulabit inuitum, neq; enim te obnoxium, & seruum faciet ex libero, nisi voluntaria tua declinatio. Idẽ super Ioa. Electionis, & propriæ voluntatis est omnis malitia hominis. Ber. super Canti. Si in die ieiunij mei inuenitur voluntas mea, non tale ieiunium elegit spõsus, nec sapit illi ieiunium meum, quod non lilium obedientię, sed vitium propriæ volũtatis decoxit. Ego ergo non solum de ieiunio, sed de silentio, de vigilijs, de oratione, de lectione, de opere manuum, postremo de omni obseruatione monachi, vbi inuenitur voluntas sua in ea, & non obedientia magistri idipsum sentio. Idem de libero arbitrio. Duo sunt quæ iniustam comprobant voluntatem, vel cum peccare, vel cum impune peccasse libet. Idem in sermo. Quid odit, aut quid punit Deus præter propriam voluntatem? cesset voluntas propria, & infernus iam nõ erit, in quem enim ignis ille desęuiet nisi in voluntatem propriam? Idem. Vnde sunt scãdala, & vnde perturbatio, nisi quòd propriam sequimur voluntatem, & tenere, quod voluerit ipsa, in corde nostro diffiniẽtes, si quomodo id proliberi contingat, continuo in impatientiam, & murmurationem, & scandalum proni sumus?

Cathena peccatorũ

Peccatum sempervoluntariũ.

Mors corporis necessaria, sed animę volũtaria.

Voluntas propria, omis pditionis causa.

De remorsu conscientiæ. Cap. 2.

GRegor. in moral. Dum nulla bonorum operum confidentia fulcitur, intueri summa mens trepidat, quia ipsam conscientia accusat. Idem. Quisquis à præceptis dominicis discordat opere, quoties ea audit, vel legit, corde suo reprehenditur atque confunditur, quia id quod non fecit memoratur. Nam in quo se errasse conliderat, ipsa se latenter conscientia accusat. Idem super Ezechielẽ. Scriptura sacra ei suauius est ad loquendum, cui interius impressa ad viuendum fuerit. Nam sermo dulcedinem non habet, quem vita reproba intra conscientiã remordet. Isido. in syn. Nulla pœna grauior mala conscientia, vis autem nunquam esse tristis bene viue. Idem de sum. bo. Omnia fugere poterit homo præter cor suum, non enim potest à se quisquam recedere, vbicunq; enim abierit, reatus sui conscientia illum non derelinquit. Idẽ. Abyssum abyssum inuocare est, de iudicio suæ conscientiæ, ire ad iudicium damnationis æternæ. Ambros. de offic. Quæ pœna grauior, quã interioris vulnus conscientiæ? Nõne hoc magis fugiendum quam mors? quam dispendium? quam exilium? quam debilitas? quam dolor est? Ber. de cõsid. Vitiosus vitioforũ cõsciẽtias nũ refugit, & vbi omnes sordent vnius fœtor, minimè sentitur. Idem. An non inflationes. Supra libr. 2. de intelligentia. Idem in sermo. Quis magis mortuus eo qui portat ignem in sinu, peccatum in conscientia, nec sentit, nec excutit, nec expauescit? Idem. Qui conscientias. Infra de mutabilitate. Sene. in epist. Quid prodest recondere se, & oculos hominum auresq; vitare? bona conscięntia turbam aduocat, mala etiã in solitudine anxia atq; solicita est, si honesta sunt quæ facis omnes sciant, si turpia quid refert neminem scire, cum tu scias, ò te miserum si contemnis hunc testem.

Cõsciẽtia cõtra malũ semper remurmurat.

Bona conscięntia expellit tristitiam.

De stultiloquio. Cap. 3.

GRegor. in moral. Stultè contra Deum loquitur, qui inter diuinæ animaduersionis flagella positus, iustificare semetipsum conatur. Idem duo sunt genera locutionum, importuna valde, & noxia generi humano. Vnum quod curat etiam peruersa lauda re, aliud quod studet semper, etiam recta corrigere. Idem. Sicut pleriq; reticẽt. Infra de crudelitate. Idem. Apud homines cor ex verbis, apud Deum vero verba pensantur ex corde. Idem. Qui verba sua metiri nesciunt, procul dubio ad ociosa dicta dilabuntur: in quibus si se minimè reprehendunt, statim ad noxia, & cõtumeliosa prosiliunt. Idem in dialogo. Ioquẽdo cum sæcularibus fit, vt ab ociosis ad noxia, à leuibus ad grauiora veniamus, & os nostrum ab omnipotenti Domino, tantò minus exaudiatur in prece, quantò amplius inquinatur stulta locutione. Isido. de sum. bo. Quadripartita est loquendi ratio, quia vel bonum benè, vel malum malè, seu bonum malè, seu malum benè, profertur. Bonum quippe benè loquitur, qui ea quæ recta sunt, humiliter annunciare videtur. Malum malè loquitur, qui quolibet flagitium persuadere conatur. Bonum malè loquitur, qui quodcunq; rectum arroganter prædicare sentitur. Malum benè loquitur, qui aliquod narrando vitium detestatur, vt ab eo homines auertãtur. Aug. super cano. Iacobi Lingua facilitatem habet motus, in vdo posita est, facilè in lubrico labitur: quantò illa citius, & facilius mouetur, tantò tu aduersus illam fixus esto.

Abusus duplex loquutionis

Quadruplex loquẽdi ratio.

Lingua valde lubrica.

De multiloquio.

GRego. in mora. Certum est quod verbosus vir, iustificari nequeat. Idem. Mentis iustitia desolatur, quando ab immoderata locutione non parcitur. Idem in pastor. Quia murum silentij non habet, patet inimici iaculis ciuitas mentis: & cum se per multa verba extra semetipsam eijcit, apertam se totam aduersario ostendit, quam ille tantò sine labore superat, quantò & hæc eadem quæ vincitur, contra semetipsam per multiloquium pugnat. In Prouerb. dicitur. Sicut vrbs patens, & absq; murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Idẽ super Ezech. Valde difficilè est, vt qui multa loquitur, non etiam mentiatur. Ifid. in syn. Loqui multum stultitia est, & vox insipientis in multiplicatione sermonis. Idem Multiloquium non declinat peccatum, fluuius enim exundans citò colligit lutum.

Prouerb.

Simile.

De nugis.

GRegori. in moral. Ociosum verbum est, quod aut ratione iustę necessitatis, aut intentione pię vtilitatis caret. Idem. Qui verba. Supra eodem. Ambros. super Beati immaculati. Non mediocre periculum est, cum habeas tanta eloquia Dei & opera quæ fecit in Gen. in Exodo, in Leuitico, Numeri, Deuteronomio, Iesu Naue. Iudicum. lib. Regum atq; Esdræ, & quæ dixit, & quæ fecit, in euãgelio, in actibus Apostolorum.

Verbum ociosum.

stolorum. si illis prætermisis loquaris quæ sæculi sunt, audias quæ vana sunt & ociosa. Isidor. in syno. Sermo vanus, vanæ conscientiæ iudex est. Mores enim hominis lingua pandit, & qualis sermo ostenditur, talis & animus comprobatur. Idem de sum. bo. Vani sermones in ore christiani, non debent inueniri. Nam sicut malos mores bona colloquia corrigunt, ita prauа colloquia, bonos mores corrumpunt. Ioa. Chrys. super Matth. Omnis sermo vanus qui dicitur, immundo spiritu dictante profertur. Hiero. in epist. Quicquid nõ ædificat audientes, in periculum vertitur loquentium. Bernardus in apol. Vobis conuenientibus in vnum (vt Apostoli verbis vtar) iam non est dominicam cænam manducare: panem quippe cœlestem nemo est qui requirat, nemo qui tribuat, nihil de scripturis sacris quisquam loquitur, nihil de salute agitur animarum, sed nugæ, & risus, & verba multa proferũtur in ventum. Idẽ de præcep. & dist. Stultiloquia, & vaniloquia, nunquã nisi contra mandata Dei vsurpantur, peccata quippe sunt, & Deus prohibet omne peccatum, & tamen venialia non criminalia reputantur, excepto q̃ cum per contemptum vertuntur in vsum, & consuetudinem, & tunc non peccati species, sed peccantis intentio pẽsatur. Idem de consider. Fugianda ociositas nugarum, nouerca virtutum. Inter sæculares quippe, nugæ sunt in ore sacerdotis blasphemiæ, interdum tamen si indicant ferendæ fortalsis, referendæ nunquam: magis interueniendum cautè, & prudenter nugacitati. Idẽ. Cõfecrasti os tuum Euangelio, nugis igitur iam os aperire illicitum est: assuescere verò nugas loqui, sacrilegum est. Labia sacerdotis (ait propheta custodiunt) scientiam, & ex ore eius requirunt legem, non nugas, aut fabulas. Idem. Verbum scurrile ab ore procul sit, & procul ab aure relegandum est. Fœdè. n. ad cachinnos moueris, sed fœdius alios moues.

Ociositas mater nugarum, nouerca virtutum.

Malac. 2.

De iactantia.

GRegorius in moral. Procaces quiq; etiam nota iactantes proferunt: vt loquentes docti videãtur. Idem. Eo ipso superbiens ab integritate salutis corruit, quò iactantia cuiuslibet virtutis intumescit. Idem. Arrogãtes si non inueniunt voces hominũ quas inhianter expectant, ipsi scientiam suam laudantes prędicant. Idem in past. Eligit patiens quilibet mala perpeti, q̃ per ostentationis vitium bona sua occulta foris publicè cognosci: at contra eligit arrogans, bona de se, vel falsa iactare, ne mala possit, vel minima ppeti. Isid. de sum. bo. Culpabiliter manus ad dominum expandit, qui facta sua iactanter prodit. Bern. de duodecim gradibus. Monachus iactator, aut loquatur aut rũpetur. Plenus est enim sermonibus, & coarctat eũ spiritus vteri sui, propterea sitit, & efficit auditores quibus suas iactet vanitates.

Iactantis animus se ipsum cõtinere nõ potest.

De excusatione.

GRegor. in homil. Sunt multi qui prauitatem suã ex alienis prauitatibus tuentur, qui enim alios talia fecisse considerant, eadem facere sibi licere putant. Idem in mora. Vsitatum humani generis vitiũ est, & libendo peccatum committere, & commissum negando abscondere, & conuitium defendendo multiplicare. Idem. Sunt nonnulli, qui nequaquam deflent quod faciunt, sed etiam laudare, & defendere non desistunt, & nimirum cum defenditur culpa geminatur. Idem. Superbiæ vitium est, vt quod de se fateri quisq; quasi spontè dignatur, hoc sibi dici ab alijs dedignetur. Hiero. in orig. super Oseę. Libenter vitijs nostris applaudimus, & superati voluptatibus, obtẽdimus carnis infirmitatem, aut dura maiorum imperia. Idem. Nihil oĩno agimus. Infra de cõsolatione mala. Isid. de sum. bo. Est quorundã excusatio peruersorum, qui dũ pro suis facinoribus arguuntur: verba iustorum pro cẽsura declinanda abijciunt, reseruantes se diuino iudicio, quo puniendi sunt durius, dum temporaliter contemnunt iudicari ab hominibus. Bernar. super cant. In animam peccat suam, qui excusat dum arguitur, repellens proinde à se indulgentiæ medicinam, & sic vitam sibi intercludens æternam. Idem de duodecim gradibus. Multis modis fiunt excusationes in peccatis, aut enim dicit, qui se excusat, non feci, aut feci quidem, sed benè feci, aut si malè, nõ multum malè, aut si multum malè, non mala intentione, si autem de illa velut Adã, & Eua conuincitur: aliena suasione excusare se nititur. Idem super qui habitat. Omnes aliquando cadere necesse est, dum in hoc sæculo detinentur, sed alij quidẽ colliduntur, alij non, quia Dominus supponit manum suam, verùm hoc interest inter eorum casus, q̃ iustus suscipitur à Domino, ideoq; resurgit fortior, iniustus autem cum ceciderit non adijciet vt resurgat: immò verò, aut in pudorem noxium, aut in impudentiam cadit, aut. n. excusat quod fecit, & hoc est pudor adducẽs peccatum, aut fit ei frõs meretricis, & iam nec Deum timet, nec hoĩes reueretur. Ambro. in apol. Aliqui homines cum à sacerdotibus corripiũtur, peccatũ suum aggrauant, dum negare cupiunt, aut defendere. Augu. Nonnulli. Supra li. 1. de militibus. Glo. Malum est peccare, peius est perseuerare, sed perniciosius est defendendo se in Deum culpam refundere.

Turpis excusatio est ex aliorũ vitijs.

Excusationes in peccatis.

Eorũ qui cadũt, alij colliduntur, alij non.

Gradus in peccando.

De accusatione.

GRegor. in moral. Inuidi dum bonum quod vident, accusare nequeunt, excæcati malitia, malum, quod nõ vident ad accusationem quærũt. Isid. in syno. Nullum iudices suspitionis arbitrio, ante proba, & sic iudica, nõ enim, qui accusatur, sed qui cõuincitur reus est. Augu. de sermone Domini in monte. Accusare vitia, officium est virorum bonorum, & beneuolorum.

Inuidorũ studium.

Iustus accusator est sui.

De murmuratione.

GRegorius in homil. Si iusta placere Deo scimus pati autem nulla, nisi quæ Domino placuerint possumus, iusta sunt cuncta quę patimur. Vnde valde iniustũ est, si de iusta passione & afflictione murmuramus. Idem. Qui contra superpositam sibi potestatem murmurat, liquet q̃ illum redarguit, qui eandẽ homini potestatem dedit. Idem in homil. Regnum cęlorum nullus murmurans accipit, nec vllus, qui accipit murmurare potest. Ioa. Chrys. in sermo. Qui murmurat de periculo tentationis, murmurat de præmio probationis. Bern. de considera. Si is qui murmurat secundum animam mortuus est, qui ad murmurandum instigat, quomodo viuit? Idem in serm. Nihil sic horrendum, vt murmur, & dissensio in congregatione monachorum. Idem. Si molestè cœperis sustinere, si iudicare prælatum, si murmurare in corde, etiã si exterius impleas quod iubetur, non est virtus patientiæ, sed velamẽ malitię. Propterea. Ignis iustæ vltionis in futuro illos excruciat, qui lingua inflammata, à gehenna murmurant, & detrahunt.

Nota.

Num. 11. vbi Glos.

De contentione.

GRego. in moral. Culpabiliores esse solent hi, qui in contentione inchoãr, q̃ qui respondent. Idẽ. Quisquis in seminãdo iurgia dilectionem proximorum perimit, hosti familiarius seruit. Idem. Hypochrita assumpto sancto conuersationis habitu filiorum suorum custodiam deserit, sed temporalia quæque defendere etiam iurgijs quærit. Augustin. in regula. Lites nullas habeatis, aut q̃ celerrimè finiatis, ne ira crescat in odium, & trabem faciat de festuca, & animã ta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciat homicidam,sicut.n.legiſt is,qui odit fratrem ſuum
1.Ioan.3. homicida eſt. Idem.Vobis à verbis durioribus parcite,quæ ſi emiſſa fuerint ex ore veſtro,non pigeat ex ipſo ore proferre medicamenta,vnde facta ſunt vulnera. Iſid.in ſyn.Contentio faces odiorum accendit, pacem cordis contentio extinguit, concordiam contentio rũpit.Sene.in epiſt. Rixa eſt inter competitores.

De conuiciatione.

GRegor.in moral.Sepe praui dum ſuę vitium fortitudinis ignorant, audenter aliorum rectitudinẽ lacerant, cumq; contra bonos ſibi auctoritatem increpationis arripiunt,aut ea bona proferunt,quæ nõ videndo, ſed audiendo didicerunt,aut mala alijs mentientes ingerunt, quæ ipſi commiſerũt.Idem.Sepe qui in poteſtate ſunt, ad ſubiectorum paſſim contumelias erũpunt, & hoc quod inuigilantes regimini ſeruiunt, per linguæ procacitatem perdunt, minori.ſ.rectitudine verba iudicis penſantes, quia qui ſine cauſa fratrem fatuum dixerit,gehænnæ ſe ignibus adijcit.Ioa.Chry. de compunct.cor.Siue fatuum quis dixerit, ſiue vanũ, ſiue latronem, ſiue quolibet alio nomine iniuriam,vel maledictum fratri ingeſſerit, ex quolibet horum vocabulo ſub maledicti titulo, gehænnæ ignis ſupplicijs condemnatur.Aug.Quicunq; conuitio. Supra in capi. de ſatisfactione.lib.2.Hiern.in epiſt. Nec ſibi quiſquã de corporis caſtitate ſupplaudat, cum de verbo ocioſo quodcunq; locuti fuerint homines, reddituri ſunt pro eo rationem in die iudicij, cum etiã homicidij ſit reatus conuicium in fratrem.Bern.in epiſt. Ego plagis cõ ſcientiæ meæ nullum iudico accommodatius medicamentum, probrijs & contumelijs: non eſt proinde quòd pro me mouear,homuncio omni opprobrio dignus,& deſpectione.

De deriſione.

GRegor.in mor.Timendum eſt ne etiam nobis cadentibus ſurgat, qui à nobis ſtantibus irridetur, quamuis ſtare iam non nouerit, qui non ſtantem nouerit irridere. Idem. Illũ facit humana deriſio Deo proximum, quem ab humanis prauitatibus,vitæ innocentia ſeruat alienum.

De maledictione.

Maledicta diuerſimo de proferuntur. GRegor.in moral. Aliter maledictum præfertur prætextu iuſtitiæ:aliter liuore vindictæ. Idem. Cum ſancti viri maledictionis ſententiam proferunt,nõ ad hanc ex voto vltionis:ſed ex iuſtitia examinis erumpunt. Idem. Qui maledictionibus inimicum impetunt,quid aliud in illo Deum facere volunt, niſi quod ipſi aut facere nequeunt, aut erubeſcunt?Idẽ in regiſtro ad quendam Archiepiſcopum.Nil te oſtendis de cœleſtibus cogitare, ſed terrenam te cogitationem habere ſignificas:dum pro vindicta propriæ iniuriæ, quod ſacris regulis prohibetur, maledictum anathematis inuexiſti.Idem in dial.ſuper illud. Neq; male
Abuſus anathematis.
1.Cor.6. dici regnum Dei poſſidebunt. Penſa quàm grauis eſt culpa,quæ ſeparat à regno vitę.Aug.de conflict.Quid de illis dicendum eſt,qui furore cæcitatis,vſq; ad verba prorumpunt maledictionis, niſi hoc quod Apoſto-
Prouc.26. ait:Neq; maledici regnum Dei poſſidebũt?Et in Pro. Maledictum fruſtra prolatum,in quempiam deuoluetur. Interl.in porferentem.Ibidem Glo. Eſt aliquod maledictum iuxta diuinam iuſtitiam,vt excommunicatio.Ioan.Chryſo. de compunct.Chriſtus orare nos pro calumniantibus iubet, nos autem inſidias, & dolos etiam amicis concinnamus. Chriſtus maledicentibus benedicere iubet, nos autem è contrario,aut prior es maledicimus,aut maledici alterius,multiplicata maledicta reſtituimus.

De detractione.

GRegorius ſuper Ezech. Peruerſorum derogatio,vitæ noſtræ approbatio eſt,quia iam oſtenditur aliquid iuſtitiæ nos habere, ſi illis diſplicere incipimus,qui non placent Deo.Idem.Ne immode ratis.Infra de infamia.Iſido.in ſyno. Detractio graue crimen eſt,detractio grauis damnatio eſt.Idem.Nunquam detrahes ſi te benè perſpexeris. Idem. Erit ille apud Deum.Infra de credulitate. Ioan.Chry.in ſerm. Ad commendandum cæteros,omne vitæ noſtræ tempus abſumimus:à quo vitio neq; ſęculi hominem,neque monachum vllum facilè inuenias liberum. Hieronymus in epiſt.Quia homines ſumus,& interdum cõtra annorum maturitatẽ, puerorum vicibus labimur. Si me vis corrigi delinquentem, apertè increpa tantũ, ne occultè mordeas.Bern.ſuper canti. Vnus eſt detractor qui loquitur, & vnum tantum verbum profert, & tamen illud vnum verbum,vno in momento,multitudinis audientium aures inficit, animas interficit. Idem de conſidera.Detrahere, an detrahentem audire,quid horum dãnabilius ſit,non facilè dixerim. Anſel.de ſimilit. Tria ſunt genera homicidij,quæ pari plectuntur pœna,interfectio hominum, detractio proximorum,odium fraternum. Idem.Detractio eſt,quoties quis aliquid ea intentione de aliquo dicit,vnde ipſe minus amari,vel appretiari poſsit.

Malorũ detractio bonorũ auditio eſt.

Et detrahere,& detrahentẽ audire, ęquè dãnabile eſt.

De adulatione.

GRegorius in Dialo. Moris eſt, vt occupato in multus animo, adulatio valde,ſurripiat,ſi ab ipſo cordis oſtio nequaquam fuerit citius repulſa. Idem in regiſtro. Nec nouum,nec reprehenſibile eſt in eligendo Epiſcopo, populi ſe vota in duas partes diuidere,ſed graue eſt quando in huiuſmodi cauſis, non ex iudicio,ſed ex ſolo fauore adulationis venit electio. Idem in homi.Vix pro culpa ſua quempiam aperta voce reprehendimus,& adhuc quod eſt grauius,aliquando ſi perſona in hoc mundo potens ſit, eius fortitian & errata laudantur,neſi auertatur per iracundiam,munus ſubtrahat,quod impendebat.Ambro.de offic.Non eſt vera amicitia,vbi eſt fallax adulatio.Idem. Proſpiciendum eſt, ne adulantibus aperiamus aurem, emolliri.n. adulatione non ſolum fortitudinis non eſſe,ſed etiam ignauiæ videtur. Auguſt. de quæſtio.veter.& nou.teſtam.Adulator eſt, qui ideo dat conſenſum, ne offendat eum, quem optat habere propitium. Idem de trini.Si inimicus inſultat,ferendus eſt,amicus autem ſi erat,docendus eſt, ſi docet audiendus:laudator verò,& errans confirmat errorem, & adulans illicit in errorem.Hierony.in Glo.Matth. Rigida vita,& prædicatio vera declinare debet mollium palatia, quæ frequentant mollibus induti adulantes, qui ponunt puluinaria ſub cubito, qui vitam palpant peccantium, non pungunt,vt vel ſic aliquid venentur.Bern. habet vera.Infra lib.4.de amicitia.Glo.ſuper Pſal. Plus nocet lingua adulatoris,quàm manus perſecutoris. Sene. in epi.Illud præcipuè nos impedit,q; citò nobis placemus ſi inuenimus qui nos bonos viros dicat,qui prudentes,qui ſanctos,& non ſumus.

Adulatio ab electione arcẽda.

Adulator quid.

Matt.23.

Pſal.69.

De ſuggeſtione.

GRego.ſuper Ezech. Hi qui & alios ad iniquitatem ſuadendo pertrahunt, in ſemetipſis miniſterium Dæmonum ſuſcipiunt.Hieron.in epiſt. Cum de aliquibus qui ſanctum nomẽ profitentur, aliquid criminis, vel falſi ſonuerit, vel veri patuerit, initãt mali,ſatagunt,ambiunt,vt de alijs oĩbus hoc credatur. Iſid.de ſum.bo. Deteriores ſunt qui ſine doctrinis, ſiue exemplis vitam moresq; bonorum corrumpũt, his qui ſubſtantias aliorum prædiaq; diripiunt.

De

De turpiloquio.

HIeronymus in epiſt.nõ ſtagito linguæ nitorem, ſed animæ puritatem, apud Chriſtianos enim, ſoloœciſmus eſt, & magnum vitium, turpe quid vel narrare,vel facere.Bern.in ſerm. Dum ocioſi tanquam minima ſpernimus,ad turpia interdum, & inhoneſta dilabimur.

De mendacio.

GRegorius in moral. Deus mendacio noſtro non geget,quia veritas, fuleiri non quærit auxilio falſitatis.Idem.Summopere cauendum eſt omne mẽdacium, quamuis nonnunquam ſit aliquod genus mẽdacij culpæ leuioris.ſ.ſi quiſquam beneficium præſtando mentiatur. Idem. Incautè ſunt humiles,qui ſe mendacio illaqueant,dum arrogantiam vitant,immò mentiendo ſuperbiunt, qui cõtra veritatem ſe erigunt quã relinquunt.Idem:quiſquis expoſitor.Infra lib.4.de doctrina.Iſid.in ſyno.Caue mendacium in omnibus, mẽdacio enim fides tollitur,error inducitur,veritas abolẽtur:nullum mendacium poteſt eſſe iuſtum. Idem de ſum.bo.Teſtis falſidicus,tribus eſt perſonis obnoxius, primum quidem Deo, quem periurando contemnit: conſequenter iudici, quem mentiẽdo fallit: poſtremò innocenti,quem mentiendo lædit.Idem.Nonnunquã peiùs eſt mendacium meditari quàm loqui, nam interdum quiſq; incautus ſolet ex præcipitatione loqui mẽdacium,meditari aũt non poteſt niſi per ſtudium.Auguſt.in enchy. Vtique verba propterea ſunt inſtituta, non per quæ inuicem ſe homines fallant, ſed per quæ in alterius quiſq; notitiam cogitationes ſuas perferat. Idem. Mihi videtur omne mendacium eſſe peccatum quidem, ſed multũ intereſſe quo animo, & de quibus rebus quiſq; mentiatur.Idem. Omne mẽdacium ideo dicendum eſt eſſe peccatum, quia homo non ſolum quando ſcit ipſe quid verum ſit,ſed & ſi quando errat, & fallitur ſicut homo,hoc debet loqui quod animo gerit:ſiue illud verum ſit,ſiue putet, & non ſit. Idem in lib.de mendacio.Mendaciũ eſt falſa ſignificatio vocis, cum intentione fallendi. Idem de vera religione. Ineſt omni mentienti voluntas fallendi, etiam ſi ei non credatur. Idem de doctrina chriſtiana. Nemo mentiens, in eo quod mentitur ſeruat fidem,nam hoc vult vtique,vt cui mentitur ſibi fidem adhibeat, quam tamen ei mentiendo non ſeruat, omnis autem fidei violator iniquus eſt.

Vſus vocis.

Mendaciũ quid.

De iuratione.

AVguſtinus de mendacio. Dico vobis non iurare omnino,ne.ſ. iurando ſemel ad facilitatem iurandi veniatur, ex facilitate ad cõſuetudinem, & ex conſuetudine in periurium decidatur. Idem ſuper canno.Iaco.Falſa iuratio exitioſa eſt, vera iuratio periculoſa,nulla ſecura.Idem. Quam graue peccatum eſt periurare,compendium tibi dedit ſcriptura dicens. Noli iurare.Idem.Periurium præcipitium eſt, qui iurat,iuxta eſt:qui non iurat, longe eſt, qui verum iurat non peccat, ſed prope eſt ad peccatum, ſed qui non iurat non peccat,& longè eſt à peccato.Idem.Qui iuramentum exigit ab alio, multum intereſt ſi neſcit illum falſum iuraturum:an ſcit.Si enim neſcit, & ideo dicit iura mihi,vt fides ei fiat, non audeo dicere eſſe peccatum, tamen humana tentatio eſt. Si autem ſcit & cogit eũ iurare,homicida eſt,ille.n.ſuo periurio ſe perimit.Idem. in epiſto.Sine dubio minus malum eſt per Deum falſum iurare veraciter, quàm per Deum verum iurare fallaciter, quantò enim per quod iuratur magis eſt ſanctum,tantò magis eſt pœnale periurium.

Nulla iuratio ſecura.

De blaſphemia.

GRegorius in moral. Filij in cordibus Deo maledicunt, cum recta noſtra opera à non rectis cogitationibus prodeunt, cum bona in aperto exerunt ſed noxia in occulto moliuntur. Idem ibidẽ.Deo quip pe maledicunt,cum ſe & ab illo accepiſſe vires intelligunt, ſed tamen de eius muneribus propriam laudem quærunt.Augu.de vera religione. Blaſphemia eſt cum aliqua mala dicũtur de bonis. Itaq; iam vulgo blaſphemia eſt,vbi mala verba de Deo.Glo.Auguſt.Blaſphemia eſt per quam de Deo ipſo falſa dicuntur, & ideo peius eſt blaſphamare q̃ peierare, quia peierando falſæ rei adhibetur teſtis Deus, blaſphemando de ipſo Deo falſa dicuntur.Idem ſuper Ioa. flagellatus eſt Chriſtus flagellis Iudæorum, ſed non minus flagellatur blaſphemijs falſorum Chriſtianorum. Ioan.Chryſ.ſuper Ioa. Glorificemus Deum,non per fidem ſolum, ſed etiam per vitam,quia aliter nequaquã erit gloria ſed blaſphemia,non enim ita blaſphematur Deus à Gentili exiſtẽte inquinato,vt à Chriſtiano corrupto.Bern.Fugienda ocioſitas.Supra de nugis. Idem. Cauete ne quis parua. Supra li.2.de peccato.Glo. Omne peccatum blaſphemiæ comparatum minus eſt.Glo.Grauius peccat contemptor ſedentis in cœlo maieſtatis,quàm crucifixor ambulantis in terra paupertatis.

Epiſt.4. Blaſphemia quid.

De occupatione. Cap. 4.

GReg.in dialo.Multum eſt q̃ vniuſcuiuſq; præſulis mentem curarum denſitas deuaſtat,cumq; animus diuiditur ad multa, ſit minor ad ſingula,tantoq; ei in vnaquaq; re ſurripitur, quantò latius in pluribus occùpatur. Idẽ in regiſt.Sicut toto deſiderio debemus curas, & occupationem huius mundi fugere, ita ſi deſit qui prædicet, occupationis onus libenti neceſſe eſt humero ſubire.Idem. Qui adhuc valetis huius mundi occupationes fugite, quia quantò quiſq; in eo profecerit: tantò vt video, ab amore Dei amplius deſcreſcit. Idem in homil. Vſu terrenæ curæ à cœleſti deſiderio obdureſcit animus,& dum ipſo Dei. ſuo vſu durus efficitur, per actionem ſæculi ad ea molliri non valet, quæ pertinent ad charitate Dei. Idem in moral. Male homo viuit, quando eum ſæcularium negociorum æſtus illudit,& inquietat.Idem.Plus in hoc mundo.Infra capitulo de honore. Idem ſuper Ezech.Quibuſdam prauis mentibus nihil laborioſius,q̃ ſi eis præcipiatur, vt in huius mundi actibus non laborent.Auguſt.de vera religione.Amici huius mundi,tam timẽt ab eius amplexu ſeparari, vt nihil ſit eis laborioſius,q̃ huius ſæculi curis non laborare.Iſid de ſum.bo.Quantò quiſq; curis mundi maioribus occupatur, tantò facilioribus vitijs præmitur.Idem, mundi amatores nõ ſolum ex eo rei ſunt, q̃ infima præ ſummis appetunt, verum etiam miſeri per hoc, q̃ cum graui erumna ad ipſa deſiderata pertingunt.Idem. Longè à Deo.Supra lib.2.de oratione inaccepta.Ambroſ.in ſermone.Excitat diuitem occupatum cupiditas, excitat cura peruigil aliena rapiendi, torquet inuidia.mora vexat, ſterilitas prouentuum infœcunda perturbat,ſollicitat abũdantia. Idem in epiſtola. Et ſi alij diues videtur,ſibi pauper eſt, qui non vtitur eo quod habet, qui adhuc alia rapit, alia deſiderat. Leo Papa. Diabolus omnium diſcutit conſuetudines, omnium ventilat curas, omnium ſcrutatur affectus: & ibi cauſas quærit nocendi, vbi quempiam viderit ſtudioſius occupari.Bernar.de contemptu. Sanè vt exercitij ſpiritualis,& puri cordis iudicium, euidens eſt contemptus exteriorum: ſic eorundem ſolicitudo, certum ſignum eſt mentis incultæ. Seneca in epiſtol. Quiſquis ſe fortuitis multum dedit, ingentem ſibi materiam perturbationis,

Curarum multitudine labefit charitas.

Leo Papa Diaboli ſtudiũ aduerſus bonos.

Universidad de Deusto Biblioteca

bationis,& inexplicabilem facit: vna hæc via est ad tuta vadenti, externa, siue fortuita despicere, & honesto contentum esse. Idem. Omnia impedimenta dimitte, & vaca bonæ menti, nemo.n. ad illam peruenit fortuitis occupatus.

De mutabilitate. *Cap. 5.*

Vanahoīs gloria.

GRegorius in registr. Si laudibus aliorū lætamur, & aliorum vituperationibus frangimur, gloriā nostram non in nobis, sed in aliorum ore posuimus. Idem in moral. Dum cor in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa, huc illucque quibusdam fluctibus voluitur: ac per modos varios rerū, alternantium mutabilitate versatur. August. de pastoribus. Hominum temerarijs iudicijs plena sunt oīa, de quo enim multum desperauimus subito conuertitur, & fit optimus: de quo præsumpseramus, subito deficit & fit pessimus. Nec timor ergo noster certus est, nec amor noster certus est, quis sit hodie quisq; vix nouit ipse homo, si autem vtcunq; nouit ipse quid sit hodie, quid autem cras erit, nec alius, nec ipse. Idem de medita. Heu me tantæ infœlicitatis, tantæ perditionis, dum enim quæ retro sunt obliuiscens, ad ea quæ ante sunt me extendere volo, subito nescio qua miseria me relabi ad inania, & noxia conspicio. Ber. in serm. Qui conscientias suas in alienis labijs ponūt, modò magni, modò parui sunt, modò nulli: secūdum quòd adulantium linguis, vel vituperare placuit, vel laudare. Sene. in episto. Hoc habent inter cętera boni mores, placent sibi, permanent: leuis est malitia, sæpe mutatur non in melius, sed in aliud.

Iudicia hoīum, vt plurimū temeraria sunt.

De vagatione. *Cap. 6.*

Exterior cōpositio ab interiori depēdet. Simile.

GRego. in pasto. Interior est custodia cordis, quę ordinata exterius seruat membra corporis, qui ergo statum mentis perdidit, subsequenter foras in inconstātiam motionis fluit: atq; exteriore mobilitate indicat, q nulla interius radice constantiæ subsistat. Hier. in epist. De agmine columbarum crebro accipiter vnam separat, quam statim inuadat, & laceret, in cuius carnibus & cruore satietur, & morbidæ oues suum relinquēt gregem, & luporum faucibus deuorantur. Idem super illud Gen. secundum aliam literam. Egressus Cain à facie Dñi habitabat in terra Naid, quod interprætatur fluctuatio: quicūq; enim à Domino recedit, statim sæculi fluctibus quatitur, & mouentur pedes eius. Aug. Cohibeat se lib. 2. de continentia visus. Bern. Nihil turpius lib. 1. de monachis malis. Sene. in episto. Frequens migratio corporis, instabilis animi proprium est, coalescere ocio nō potest, nisi desijt circunspicere, & errare. Idem. Vt animum possis continere, primo corporis tui fugā siste, deinde remedia continuata plurimum proficiunt. Idem. Sine discere oculos tuos, sine aures assuescere sanioribus verbis, quo cum processeris, in ipso transitu aliqua quæ renouent cupiditates tuas tibi occurrent. Idem. Primum argumentum compositæ vitæ existimo, posse consistere, & secum morari. Idem. Non conualescit planta, quæ sępe transfertur: nihil tam vtile est quod in transitu prosit. Idem. Auarior, ambitiosior, luxuriosior, immò verò crudelior, & inhumanior redeo, quia inter homines fui. Idem. Nusquam est qui vbiq; est. Idē. Vitam in peregrinatione agentibus hoc euenit, vt multa hospitia habeant, nullas amicitias.

Gen. 4.

De curiositate. *Cap. 7.*

Curiositas in alienam vitā vitiū est.

GRego. in regist. Dum incongrua dicentes audire non renuis, non solū opinionē tuam, sed grauas, & animā. Idem in homil. Grauæ curiositatis est vitiū, quæ dum cuiuslibet mentem ad inuestigandam vitā proximi exterius ducit, semper ei sua intima abscondit, vt aliena sciens se nesciat: & omnis curiosi animus, quantò peritus fuerit alieni meriti, tantò fit ignarus sui. Idem super Ezech. Sicut malus aer assiduo flatu tractus inficit corpus, ita peruersa locutio assiduè audita, infirmantiū inficit animū: vt tabescat delectatione praui operis, assiduitate curiosi sermonis. Idē in moral. Fit rectò retributionis examine, vt qui exteriori oculo negligenter vtitur, interiori cordis oculo, nō iniustè cęcetur. Idem. Plerunq; res. Infra lib. 4. de innocētia. Aug. in conf. Cum mihi accidit, vt me amplius cantus, q̄ res quæ cantatur moueat, pœnaliter me peccare confiteor, & tunc mallem non audire cantantem. Idē. Præter concupiscentiam carnis, quæ inest in delectatione oīum sensuum, & voluptatē cui seruientes depereunt qui lōgè se faciūt à te Dñe: inest aīæ per eosdem sensus corporis, quædā non se oblectādi in carne, sed experiēdi per carnē vana & curiosa cupiditas, nomine cognitionis, & sciētiæ palliata. Idē. Pulchras formas & varias, nitidos & amœnos colores amant oculi, nō teneant hæc animā meā, teneat eam Deus, qui fecit hęc bona valde, sed ipse est bonū meū, non hæc. Idem de vera religione. Miseri homines, quibus cognita vilescunt, & nouitatibus gaudent, libētius discūt q̄ norunt: cum tñ cognitio sit finis discendi. Io. Chry. in serm. In theatro nō solum vides res infaustas, sed & audis spurciloquia, & ex ipso incessu meretricis & habitu mollitis: vbi auditu, & cantu diabolico, læduntur aures tuæ, & vndiq; percutitur mens tua. Isid. in syn. Noli quærere quid quisq; dicat vel faciat, euita curiositatem, omitte curā quæ ad causam tuā non pertineat. Idem. Oculi prima tela libidinis, visio prima cōcupiscentia mulieris. Idem de sum. bo. Quidam curiosi delectantur audire quoslibet sapientes, non vt veritatē ab eis quærāt, sed vt facundiam sermonis eorū cognoscāt more poetarum, qui magis compositionē verborum, q̄ sententiam veritatis sequuntur. Bern. in medita. Multi multa sciunt, & se ipsos nesciunt, alios inspiciunt, & seipsos deserunt, Deum quærūt per ista exteriora, deserentes interiora sua, quibus interior est Deus. Idem de duodecim gradibus. O Dina quid necesse est, vt videas mulieres alienigenas? qua necessitate? qua vtilitate? tan sola curiositate, & si otiosè vides, non tñ otiosè videris. Idem. Serua cōmissum, caue prohibitū, ne perdas cōcessum, quid mulierē tuam mortē, tàm intentè intueris? quid illuc tàm crebro vagantia lumina iacis? Idem. Nisi mens minus se curiosè seruaret, tua curiositas tēpus vacuum nō haberet, & si culpa nō est, culpæ tamē occasio est, & indicium cōmissæ, & causa committendæ. Idem. Monachus qui sui negligens alios curiosè circunspicit, dum quosdam suscipit superiores, quosdā despicit inferiores, & in alijs quidem videt quod inuidet, in alijs quod irridet, inde fit vt pro mobilitate oculorum, leuigatus animus, nulla vtiq; sui cura grauatus, modò per superbiam ad alta se erigit, modo per inuidiam in ima se demergit. Idem. Ex insolenti corporis motu recens animæ morbus depræhenditur, quandiu enim à sui circunspectione curiosus torperscit incuriā sui curiosam in alios facit, qui enim seipsum ignorat, foras mittitur vt hædos pascat. Ansel. de similitu. Curiositas est studium perscrutandi ea, quæ scire nulla est vtilitas. Sene. in epist. Nil tam damnosum bonis moribus, quàm incurioso spectaculo residere, tūc enim per voluptatem facilius vitia surrepunt.

Simile.

De negligentia. *Cap. 8.*

GRegorius in moral. Si curare parua negligimus, insensibiliter seducti, statim audenter etiā maiora perpetramus. Idē. Plerūq; de bonis per incuriæ vitiū mala nascuntur. Idem. Iniquorum mentes, qui damna sua cōsiderare negligunt, integritatem suam quasi nescientes perdūt: amittunt namq; à corde innocētiam, ab ore veritatem, à carne cōtinentiam, & per accessum tēporis ab ætate vitam. Idem in registro. Dum diuina præcepta nos moneant, proximos sicut nosmetipsos diligere debere, non paruæ negligentiæ est præcepta Dei despicere, & quod sibi quis metuit, alij non timere. Idem in pastor. Si à circunspectionis solicitudine cor destituitur, vulneribus aperitur, quia hostis callidus, tantò liberius pectus percutit, quantò nudum à prouidentiæ lorica deprǽhendit. Aug. de verbis Dñi. Sic homines negligunt vitam suam, vt nolint habere malam rem nisi ipsam. Idem. Tu vulnus. Infra lib. 4. de taciturnitate. Idem de natura & gratia. Cum vbiq; sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi seruientem auersum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem adhortetur, conantē adiuuet, exaudiat deprǽcantem: nō tibi deputatur ad culpam, quod inuitus ignoras, sed quod negligis quærere quod ignoras, neq; illud q vulnerata membra non colligis, sed q volentem sanare contemnis. Io. Chrys. de compunct. cor. Si fortè in corpore parum aliquid morbi pulsauerit, statim & medicos adhibemus, & pecuniam profundimus, & omni obseruantia quæ cōpetūt gerimus, nec prius cessatur q̄ quę molesta sunt mitigētur: anima vero cum quotidie vulneretur, cum per singula lanietur, vratur, præcipitetur, & modis oībus pereat; nec parua quidem, pro ea nos cura sollicitat. Idē. Non anima pro corpore, sed corpus pro anima factum est, qui ergo quod primum, & melius est negligit, & quod inferius est extollit, vtrumq; corrumpit: Idem. Certum est q omnes pariter corrumpat, & absumat incuria, dum nemo est, qui vel opportuna prębeat, vel importuna prohibeat. Idem super Ioan. Omni rei magis parcere debes q̄ tempori, aurum enim si contempseris, poteris rursus vel idipsum, vel aliud recuperare, tempus verò si perdideris difficilè id resumes. Bern. in medit. Quantò diutius nos Deus expectat vt emendemur: tantò districtius iudicabit si neglexerimus. Idē de contemptu mundi. Nihil pretiosius tempore, sed heu nihil hodie vilius æstimatur, transeunt dies salutis, & nemo recogitat. Idem super canti. Non curant carnales quęrere quantum desiderant inuenire, cupientes consequi sed non exequi. Seneca in epist. Nemo se iudicat quicquam debere, qui tempus accepit, cum inter multa hoc vnum est, quod nec gratus quidem potest reddere.

Negligentia legis Dei.

Negligentia vitę propriæ.

Simile.

Temporis negligentia.

De securitate. *Cap. 9.*

Nec de bonis actis securi esse debemus.

GReg. in mora. Nonnunquā ipsis bonis quæ agimus ad deterius propinquamus, quia dum lętitiam menti pariūt, quandā etiā securitatem gignunt, dumq; mēs secura redditur in corpore laxatur. Idē. Sepe mens dū de virtutis suę securitate resoluitur, insidiāte aduersario, inopinatæ culpæ telo perforatur. Idē. Sæpe quē tentationis. Infra .ca. de remis. Idē. Sæpe nōnullis graue periculum incauta securitas fuit, vt callidi hostis insidias non tentati, sed iā prostrati cognoscerent. Idē. Fit plerunq;, infra li. 4. de innocentia. Idē. Nonnunquam in parua. Supra lib. 2. de peccato. Idem. Quia amoris intimi calorem mens non habet, frigida deorsum iacet, ac si miserando modo fit quotidie tantò securior quantò peior. Idem in regist. Mater negligentiæ solum esse securitas. Augu. de conflictu. Loth exercitio malorum probatus inter sodomitas sanctus fuit, in monte verò securitate corporis saluatus, cū filiabus peccauit. Ioa. Chrys. Virtus fidei. Supra lib. 2. de fide. Isid. de sum. bo. Neq; vnquam oportet pœnitentem habere de peccatis securitatem. Nam securitas negligentiam parit, negligentia autem sæpe incautos ad vitia transacta reducit.

Sāctitas, i exercitatione persequutorū conseruatur.

De dijudicatione. *Cap. 10.*

GReg. in regist. Graue est satis & indecens, vt in re dubia certa dicatur sententia. Idē in mor. Fit vt dū ad aliena dijudicāda mēs ducitur, proprij iudicij lumine priuetur: & eò durius contra aliena superbiat, quò sua negligenter ignorat. Idē hoc propriū. Supra lib. 2. de superbia. Idē. Quisquis superbiæ, vel inuidiæ in se tyrannidem captiua mente susceperit, hoc primum damnum patitur, q clauso cordis oculo, iudicij æquitatem perdit. Nam cuncta quæ ab alijs vel bene geruntur sibi displicent, & sola ea quæ ipse vel praue egerit sibi placent. Idem. Cuncti vanæ gloriæ sectatores, dum se hominibus præferūt, alios quidem de fatuis sensibus, alios autem de indignis meritis reprǽhēdunt, alios.n. censent nihil scire, alios non benè viuere. Idem. Sancti viri aliena opera etiam parua mirantur, sua verò etiam magna despiciunt. Reprobi verò sua, vel quę parua sunt admirantur, & plerūq; de suis malis bona ęstimant, de alienis autem bonis male sentire nō cessant. Idem. Stulti cum prudētium. Infra de obliuione. Hiero. in epist. Periculosum est de seruo alterius iudicare, & non facilis venia praua dixisse de rectis. Ioa. Chrys. de compunctione. In alienis delictis seueri & amarissimi iudices residemus, nostras autē trabes oculis infixas proprijs non videmus, qui aliena etiam minima solicitè perscrutamur. Idem. Iudicare de alterius mente, summa difficultas est. Aug. de sermone domini in monte. Maximè hi temerè iudicant de meritis alienis, & aliorum facta facilè reprǽhendunt, qui magis amant vituperare & damnare, q̄ emendare & corrigere. Quod quidem vitium, vel superbiæ est, vel inuidentiæ. Bern. de contemptu. Iudicent tunc, & pręiudicent superbiæ filij, & cum rege suo sedeant, qui sibi latera aquilonis elegit exaltentur, & eleuentur sicut cedrus libani, trāsibimus & ecce non erunt. Opprimant nunc quos possunt, blasphement, congerāt maledicta, veniant super nos opprobria exprobrātium Christo, quoniam merces nostra copiosa est in cœlo.

Iudicium passionibus perturbatur.

Sanctorū & malorū discrimē.

De reciduatione. *Cap. 11.*

GRegorius in moral. In vnoquoq; lapsu, à minimis semper incipitur, & succrescentibus defectibus ad grauiora peruenitur. Idem. Sæpe committunt homines mala quæ sciunt, & idcirco permittuntur decipi, vt cadant etiam in mala quæ nesciunt. Idē. Auget reatum culpæ sequentis, præconiū gloriæ præcedētis. Nam vniuscuiusq; casus, tantò maioris est criminis quātò prius q̄ caderet, maioris potuit esse virtutis. Idem. Incassum bonū agitur, si antę terminū vitę deseratur, quia & frustra currit, qui priusquam ad metas veniat deficit. Idem in pastora. Si quod videtur bonum gerendum solicita intentione non crescit, etiam quod fuerat bene gestum descrescit. Idem. Qui fortiori studio intēderit, retrospicere conuincitur, si relictis bonis amplioribus ad minima retorquetur. Idem super Ezechielem. Sicut qui à fide recedit apostata est, ita qui ad peruersum opus quod deseruerat redit, ab omnipotenti Deo absq; vlla dubietate apostata iudicatur, etiam si fidem tenere videatur. Idem in registr. Minoris excessus est veritatem nō cognoscere, quàm in ea agnita non manere. August. de ciui. Dei. Audeo dicere, superbis esse vtile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, vnde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus sibi displicuit quando fleuit, quàm sibi placuit quando præsumpsit. Idem in libr. de viduitate. In viduali & virginali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur, qua expetita, & electa, &

Qui minima spernit, paulatim decidet.

Voti obligatio.

Universidad de Granada
Biblioteca

vouendebito oblata iam non solum capescere nuptias, sed etsi nō nubatur, velle nubere dānabile est. Idē. Cū quisq; nō reddit, quod non imperio cōpulsus, sed consilio cōmonitus vouit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatē, quantò minus habuit nouendi necessitatē. Idem. Planè non dubitauerim dicere lapsas animas à castitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulteris esse peiores. Idem in lib. de verbis apostoli. Semper adde, semperambula, semper profice, noli in via retardare: noli retro redire, noli deuiare. Remanet enim qui non proficit, retrò redit qui ad ea relabitur vnde iam recesserat, deuiat qui apostatat. Hieronym. in epistola. De Dei virgine facta est corruptio sathanæ, de sponsa Christi facta est scortum execrabile, de templo Dei fanum immunditiæ: de habitaculo spūssancti tugurium Diaboli: quæ prius incedebas cū fiducia vt columba, nunc lates in tenebris vt stellio. Isid. de sum. bo. Quēad modū ad virtutem tendentes culmen non à summis incohoant, sed à modicis, vt sic sensim ad altiora pertingant: ita & qui dilabuntur ad vitia, nō statim à magnis criminibus incipiūt, sed à modicis assuescunt, & sic ad maxima proruunt. Idem. Multis argumentis insidiatur diabolus eis, qui renunciant sæculo, vt ei se iterum amore substernant, grauius autem illos concupiscentijs sæculi ferit, quos post renuntiationem ad mundi amorem reduxerit. Bern. in epist. Habet quidem Christus multos milites, qui fortissimè ceperunt, steterunt, vicerunt, paucos autem qui de fuga conuersi, rursus se periculo ingesserunt quod declinauerant, rursusq; fugarent hostes quos fugiebant. Idē. Beatus es si pugnādo moriaris, quia mortuus mox coronaberis: væ autē tibi declinando pugnam, perdis. n. victoriam simul & coronam. Idem. Si proficere currere est, vbi non proficere ibi & currere desinis, vbi verò non currere, ibi & deficere incipis: hinc planè colligitur, quia nolle proficere, non nisi deficere est. Idem super canti. Septies cadit iustus, & septies resurgit, si tamen cadit in die: vt se cadere videat, & cecidisse sciat, & resurgere cupiat, & requirat manum adiuuantis, & dicat. Domine in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem: auertisti faciē tuam à me, & factus sum conturbatus.

Insidiæ diaboli cōtra religiosos, quos à pugna nūquā desistere oportet.

Nolle proficere, deficere est.

Iustū cadere i die, quid sit.

De consuetudine. Cap. 12.

GRego. in homil. Vsitata culpa obligat mentem, vt nequaquā surgere possit ad rectitudinē, conatur enim, & labitur, quia vbi diu spontè persti-
tit, ibi etiam cū noluerit coacta cadit. Idem super Ezechi. Frontem cordis in impudentiam atterit culpa frequens, vt quò crebrius committitur, eò de illa committentis animus minus verecundetur. Idem in regis. Si prauæ rei aditus antequam diu patefcat non claditur, vsu fit latiōr, & erit consuetudine licitum, quod ratione & lege, constat esse prohibitum. Idem in Glo. Tren. 3. & Ioan. 11. Difficile surgit, quem moles malæ consuetudinis præmit. Isid. in syno. Assiduitas mores facit, & iugis vsus in naturam se vertit. Idem de sum. bo. Cogitatio praua delectationē parit, delectatio cōsensionem, consensio actionem, actio consuetudinē, & consuetudo necessitatem. Idem. Dum facta quædā non grauia liberè, ac sine metu committimus, ad peiora scelera, & horrenda, peccati consuetudine labimur. Augustē. de libero arbitrio. Ratio æstimat luce veritatis, vt recto iudicio subdat minora maioribus: vsus autem consuetudine commoditatis plerunq; inclinatur, vt ea pluris æstimet quę veritas minora conuincit. Idē contra Iulianum. Contra istam genitalium concupiscentiam, quæ ingenita nobis est per originale peccatū, vehemētius vidua quàm virgo, vehementis meretrix casta esse voluerit: quàm quę semper fuit casta cōfligit, & tantò amplius in ea superanda, voluntas laborabit, quantò maiores ei consuetudo vires dedit. Idem in Glo. super Psal. Facilius est retrahi ab ingressu, q̄ ab arrepto itinere prauæ cōsuetudinis reuocari. Io. Chrysost. de compunct. cor. Consuetudini contemnendi, dum de præteritis dolor nullus est, facilius superuenié tibus malis locum damus. Ambr. de offi. Vsus citò inflectit naturam. Seneca in epist. Mali mala sua (quod malorum vltimum est) amant, tunc autem consumma ta est infœlicitas, vbi turpia non solum delectant, sed etiam placent: & desinit esse remedio locus, vbi quæ fuerunt vitia mores fiunt.

Peccata, consuetudinarius difficilè relinquit.

Gradus ad peccatum.

Consummata infelicitas.

De obstinatione. Cap. 13.

GRego. in moral. Praui audire bona patiēter nequeunt, & cum vitæ emendationem negligūt, ad verba se obstinatæ responsionis accingunt. Idem. Quos reatus similis sociat, concordi pertinacia etiā defensio peruersa constipat, vt de facinoribus suis, alterna se inuicem defensione tueantur. Augu. de agone Christiano. Nolentes se si peccauerint corrigi, nihil aliud elegerunt, nisi cum hoc mundo damnari. Idem de vita Christiana. Fit vt qui homines non timent in delinquendo, in iudicio Deum iudicem sentiant & vltorem. Idem de fide ad Petrum. Obduratè viuit siue qui non conuertitur, desperans de indulgentia peccatorum suorum, siue qui sic de misericordia Dei sperat, vt vsq; in finem vitæ suæ in suorum criminum peruersitate permaneat. Io. Chryso. in sermo. Peccare humanum est, permanere autē in peccatis diabolicum est. Bern. de considera. Quid est cor durūtipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur, ingratum ad beneficia, ad consilia inuidum, ad iudicia sæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula. Idem de præcep. & dispen. Elatio contemnentis, & impœnitentis obstinatio, in minimis quoq; mandatis culpam facit non minimam: & conuertit in crimen grauis rebellionis, ventum leuem simplicis trangressionis. Idem. in epist. ad proprios parentes. O dira abusio, domus ardet, ignis instat à tergo, & fugiēti prohibetur egredi, euadēti suadetur regredi: & hoc ab his qui in ipso incendio positi sunt, & obstinatissima dementia, ac dementissima obstinatione fugere periculū nolunt: proh dolor si contemnitis mortem vestram, cur appetitis & meam? Idem in ser. Nonnulli dura ceruice, & attrita sunt fronte, vt quò magis eis compatimur, tantò magis nostra & compassione, & patientia abutantur. Idem. Putas ne filium Dei reputat Iesum, quisquis ille est homo, qui ipsius nec terretur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consilijs acquiescit, nonne is si fateatur se nosse Deum, factis eum negat? porrò fides sine operibus mortua est. Idem. Qui imperium dedit ne peccaremus, pœnitentibus statuit, vt confiterentur. Excluditur itaque dignè à regno Dei omnis qui peccat: sed qui post peccatum labitur in contemptum. Glo. Matthæ. 24. Carnale est cadere, sed lapideum est iacere.

Obstinati incorrigibiles.

Obduraticnis duplex ratio

Metapho ra.

Fidem facta sequū tur.

De desperatione. Cap. 14.

GRegor. in regis. Dissidentiæ quodāmodo genus est, contra hoc quod quisque prædicat, torqueri mœstitia. Idē in mor. Præsumptio virtutis proprię tātò grauius in desperatione est, quātò longius ab humilitate. Idē. Graui desperationis telo mens percutitur, cum supernæ iræ tribulationibus præmitur, & & linguarū foros opprobrijs vrgetur. Idē. Clausis oculis cordis, eò aīa præcipitatur in infimis, quò obscuratur à summis, & tātò securius mala tēporalia penetrat, quantò

Desperatio ex præsumptione nascitur.

quantò durius bona æterna desperat. Idem. Deus hominem quem benignè condidit, iniq; non spernit. Pensandum est igitur, quanti est periculi, transacta munera cernere, & futura desperare. Idem. Plerunq; congruit. Infra c. de argutione. Io. Chrys. in ser. Verunq; periculosum est, & confidentia peruersa, & desperatio. Nam confidentia nimia stantē euertit, & desperatio post lapsum, non permittit exurgere. Idē Diabolus non aliun de. Supra lib. 1. de Dæmonibus. Augustē. de pœnitentia. Qui de Deo non præsumit veniam, nō animaduertit, plus peccato suo posse Dei clementiam. Idem. Inter spem, & desperationem. Infra in c. de morte. Isid. in syno. Non desperes de salute, si ad meliora conuerteris, qui enim veniam de peccato desperat, plus se desperatione quàm commisso scelere dānat: desperatio nanq; auget peccatum, & peior est omni peccato.

Correctio aliquando charitatiue differtur.

Pœnitentię ignis purgatorius.

De dilatione. Cap. 15.

GRegor. in moral. Sæpe accelerandi boni tarditas cōsilium putatur, & cum expectatur vt extardartione proficiat, hoc insidiātis mora supplantat. Augustē. de confes. Nō erat quid responderem tibi Domine, dicenti mihi. Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus, & vndiq; ostē dentī te vera, non erat omnino quid responderem veritate conuictus, nisi tantùm verba lenta, & somno lenta. Ecce modo, sine modo, sine paululum, sed modo & modo, non habebat modum, & sine paululum in longum ibat. Idem de verbis Domini. Scio ego, & mecū omnis homo, qui paulo attentius considerauit, neminem Deum timentem, sub verbis eius non se corrigere, nisi qui putat quia plus habeat viuere, & hæc ipsa res est, quæ multos occidit, cum dicunt cras cras, & subito ostium claditur, remanebunt foris cum voce coruina, quia non habent gemitum columbinum. Cras cras vox corui est. Idem de ciuit. Dei. Si propterea quisque obiurgandis, & corripiendis, malè agētibus parcit, quia oportunius tempus inquirit, vel eisdem ipsis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur, vel ad bonam vitam & piam, erudiendos impediant alios infirmos, & præmant atq; auertant à fide: non videtur esse cupiditatis occasio, sed consilīū charitatis. Idē de pœnitentia. Quoniam multa sunt quæ impediunt languentem, & retrahunt, periculosum est, & interitui vicinum, ad mortē protrahere pœnitentiæ remedium. Idem. Purgandus est igne purgationis, qui in aliud sæculum distulit fructum conuersionis: hic autem ignis, & si æternus non sit, miro modo est grauis, excellit enim omnem pœnā, quam vnquā quis passus est in hac vita. Ber. super cant. Instar solis vrentis, desiderij ardor perigrinantē in corpore animam decolorat, dum vultui gloriæ inhiantem impatientem facit repulsa, & excruciat amantem dilatio. Idem de contemptu. Nunquid in die iudicij miseri dicere incipient, modo Domine, ecce modo, sine paulum? sic enim nunc dissimulant infœlices, & modo & modo non habent modum, & sine paululum in longum vadit. Idem. Clama ad Deum anima mea, trahe me post te, in odore vnguentorum tuorum curremus: alioquin quando eum remorando, tepescendo, & pausando consequi speras, exultabit vt gigas ad currendū viam. Hilarem sine dubio diligit secutorem.

Eph. 5.

Vana spes viuendi multos decipit.

De voluptate. Cap. 16.

GRegor. in mor. Qui nunc malè se in voluptatibus dilatat, cum post in supplicijs pœna angustat. Idem in registro. Si pro luxu animi, atq; voluptate carnis Dominico die quis lauari appetit, hoc fieri, ne reliquo quolibet die concedimus. Si autē pro necessitate corporis, hoc nec Dominico die prohibemus. Hiero. in epist. Miseriæ delitijs, & delitiæ miserijs commutantur, in nostro arbitrio est, vel diuitē sequi, vel Lazarum. Idem. Difficile immò impossibile est, vt præsentibus quis, & futuris fruatur bonis: vt hic ventrem, ibi mentē impleat: vt de delitijs transeat ad delitias: vt in vtroq; sæculo primus sit, vt in cęlo, & in terra appareat glorioſus. Bernard. de contemptu. Nunc & trahit sua quenq; voluptas, & odorem turpis lucri sectantes, quæstum æstimant pietatem, quorum damnatio certa est. Boetius de consola. Triste esse voluptatū exitus, quisquis reminisci libidinum suarum volet, intelliget, quæ si beatos explicare possent, nihil causę est, quin pecudes quoq; beatæ esse dicantur, quarum omnis ad explendam corporalem lasciuiam festinat intentio. Interl. Leuitici. 2. Nihil voluptuosum, nihil suaue placet Deo: sed quod habet aliquid mordacitatis, & seueritatis, vnde pascha cum amaritudinibus manducatur. Glo. Oseæ. 4. voluptas insatiabilis est, & habita, famem, non satietatem parit. Seneca in epistola. Voluptates præcipuè ex turba & iniustissimas habe, latronum more in hoc nos amplectuntur, vt stranguelent. Multa lib. 2. in c. de luxuria.

Hic & illic beatus esse nemo potest.

De carnalitate. Cap. 17.

GRegor. in homil. Vnde caro ad tempus suauiter viuit, inde spiritus in æternū interit. Io. Chrys. super Matth. Quid impinguas (dic mihi) corpus? nunquid enim immolare te habemus? nunquid apponere mensæ? Bern. de contemp. Nonnulli cum spiritu cœperint, heu carne consumantur. Idem. Hodie filij hominum animæ curam negligunt, curam autē carnis perficiūt in omni desiderio: neq; enim peccare metuunt, sed puniri, nec virtuti cordis datur opera, sed valetudini corporis, immò & voluptati. Idem super canti. Tu tibimetipsi dispensas misertus tui, suspecta est mihi (fateor) tua ipsius in te dispensatio, vereor tibi illudi sub tegmine, & nomine discretionis à carnis prudentia. Id re saltem volo admonitum esse, vt si tibi auctoritas Apostoli placet de bibendo vino modico, quod ille adiunxit non prętermittas. Idē in apol. Quid vos dicitis obseruatores ciborum, morum neglectores, & corruptores animorum? Hippocrates, & sequaces eius docēt animas saluas facere in hoc mūdo, Christus & eius discipuli perdere. Quem nam vos è duobus magistrum eligitis? Ac manifestum se facit qui sic disputat, hoc oculis, hoc capiti, illud pectori, vel stomacho nocet, profectò vnusquisq; quod à suo magistro didicit, hoc in medium profert. Idem. Ista charitas destruit charitatem, hæc discretio discretionem confundit, talis misericordia crudelitate plena est, qua videlicet ita corpori seruitur, vt anima iugulet. Quæ etenim charitas est carnem diligere, & negligere spiritū? quæ discretio totū dare corpori, & animæ nihil? qualis misericordiam ancillam reficere, & dominam interficere? nemo pro huiusmodi misericordia speret se consequi misericordiam. Idem in epistō. Quicunq; in carne sunt, siue præter habitum, siue in habitu religionis (si verax est, immò quia verax est Apostolus) Deo placere non possunt: multum enim citra perfectum proficit, immò infra imperfectum deficit, cuius gula Deus est. Idem. Qui debitorem. Supra lib. 1. de religiosis malis. Idem in ser. Filij hominum vsq; quo graui corde, & pingui corpore? vt quid diligitis vanitatem, & veritatē negligitis? pinguedo carnis, delitiæ corporis, saturitas ventris, aut ante mortem vos deserent, aut vos in morte illa deseretis, quoniam (inquit) sanctus, cum interierit homo, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius. Seneca in epist. Cū tibi fœliciter sagina cesserit, & tori creuerint, nec vires vnquam opimi bouis, nec pondus æquabis, adijce nunc, q̄ maiore farcina animus eliditur, & minus agilis est. Idē. Stringe corpus, & animo

Sua in se dispensatio suspecta est.

Falsa charitas amor proprius.

Pſal. 48.

Parcè sustentanda, non fouenda caro.

Universidad de Navarra Biblioteca

animo laxa locum, multa sequuntur incommoda corporis deditos curæ. Idem. Fateor insitã esse nobis corporis nostri charitatem, fateor nos huius gerere tutelam, non nego indulgendum illi, seruiẽdum nego: multis enim seruit, qui corpori seruit, qui pro illo nimium timet, qui ad illud omnia refert. Idem. Sic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus viuere debeamus, sed tanquam non possimus sine corpore.

Solus Deus sufficere potest bonis.

Nemo potest duobus Dominis seruire.

Nota.

Vtendum non fruendum est mundo.

Pſal. 61.

De prosperitate. Cap. 18.

GRegor. in moral. Sancti viri omnẽ præsentis vitæ copiam, inopiam deputãt, quia videlicet nil extra Deum sufficit menti, quæ veraciter Deũ quærit. Idem quamuis quolibet in loco positi, cogitando, loquendo, agendo peccemus, tunc tamen per tria hęc animus effrenatius rapitur, cum mundi huius sublimitate prosperitate. Idem. Non est cẽsus in crimine, sed affectus: cuncta enim quæ Deus condidit bona sunt. Idem. Solet rerum abundantia tãtò magis à diuino timore mentem soluere, quãtò magis hanc exigit diuersa cogitare. Nam dum foris per multa spargitur, stare in intimis fixa prohibetur. Idem. Qui transeuntia amplectitur, eoipso ad decursum ducitur, quo decurrentibus implicatur. Idem. Multos sua petus fœlicitas strauit, multos diuturna pax inertes reddidit, eoq; illos inopinatus hostis grauius perculit, quò longo quietis vsu negligentes inuenit. Idem super Ezech. Abundãtia superbiæ vicina est. Idem. Qui à Deo auertitur, & prosperatur, tantò perditioni fit proximus, quantò à zelo disciplinæ inuenitur alienus. Idem in regist. Liberè nobis non debet dari donum Dei, quod per delectationẽ sui, separat ab amore Dei: ne data danti præferamus, & dum bona percipimus etiã mali, vnde crescere in eius amore debuimus, inde à timore illius diffiungamur. Ioan. Chrysost. super Matth. Ipsa fœlicitas mundialiũ rerum, satis magnum impedimentum est an imę ad iustitiam faciendam. Idem. Qui vult Deum amare, necesse est, vt odiat diuitias, qui autem voluerit amare diuitias, necesse est, vt odiat Deum. Idem super Io. Non accuso domos habentes, & agros, & pecunias, & mancipia: sed cum cautela hæc possideri volo, & cũ decentia, quid est cum decentia, nisi vt more dominorum, & non seruorũ possideant ea, & non possideantur ab eis, vt vtantur eis, & non abutantur? Isid. in syno. Diuitiæ nunquam sine peccato acquiruntur, nullus res terrenas sine peccato administrat. Aug. in epist. Fallax in trãsitorijs suauitas, & infructuosus labor, & perpetuus timor, & periculosa sublimitas: initium sine prouidẽtia, & finis cum pœnitentia. Idem. Vtaris hoc mundo tãquam non vtens, vt ex bonis eius bona facias, & non malus fias, quia & ipsa bona sunt, & à Deo bona sunt, nec dantur hominibus nisi ab illo, qui habet omnium cęlestiũ, atq; terrestrium potestatẽ. Sed ne putentur mala, dantur & bonis, ne putentur magna, vel summa bona, dantur & malis. Itemq; auferuntur & ista bonis, vt probẽtur: & malis, vt crucientur. Idem super Luc. Amor rerum terrenarum viscus est pennarum spiritualium, & est Glo. super Psal. 120. Idem super cano. Iacobi. Aurũ materia laborum, periculũ possidentiũ, eneruatio virtutum, malus Dominus, proditor seruus, aurum nemo tutus habet, nisi qui semper absconditi, in perniciẽ Domini fulget, per tenebras quæritur, per tenebras custoditur. Idem. Aurum præbet misericordiæ materiam, apud bonos animos, & nouo genere lucri, tunc magis prodest, quando contemnitur, vt. s. ipsa sui cõditione tegitur, quoniam mala est eius rei possessio, cuius abdicatio fructuosa. Idẽ de moribus Eccleſiæ. Multò enim mirabilius non inhærere diuitijs quamuis possideas, ꝙ omnino eas non possidere. Ambro. in ser. Meritò clamat Propheta. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere, quid enim mihi prosunt si mecum esse post mortẽ non possunt? hic acquiruntur, hic relinquentur. Somnium igitur loquimur non patrimoniũ. Vnde bene ait Propheta. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarũ in manibus suis. Bern. in epist. Bona temporalia sunt si non amantur vt illicita, siue autem amentur, siue non amentur, non multũ expediunt: quia quadam sui dulcedine cor possidẽtis citò subuertunt. Idem in ser. Diuitiarum amor insatiabilis. Longè enim amplius desiderio torquet animã, quàm refrigeret vsu suo: vtpotè quarũ acquisitio quidem laboris, possessio verò timoris, amissio plena doloris inuenitur. Idem. Filij Adam genus auarum, & ambitio sum, audite, quid vobis cum terrenis diuitijs, & gloria temporali? quæ nec veræ, nec vestræ sunt? Aurũ enim & argentum nonne terra est rubra, & alba, quam solus error hominũ facit, aut magis reputat pretiosam? Deniq; si vestra sunt hæc, tollite ea vobiscum, sed homo cum interierit non sumet omnia, neq; descendet cum eo gloria eius. Idem. Fallax fœlicitas est maior infœlicitas. Seneca in epistо. Res est inquieta fœlicitas.

Pſal. 75.

Pſal. 48.

Prosperitatis periculum, atque dispẽdium.

De consolatione. Cap. 19.

GRegor. in pastor. Offerenda est eis consolatio, quos caminus pauperratis excoquit, atque illis inferendus est timor, quos consolatio gloriæ tẽporalis extollit. Idem. Habet hoc prauorũ. Infra. c. de malitia. Idem. Mens in qua. Infra lib. 4. de feruore. Hieron. y. in epist. Nihil omnino agimus, qui nos per multitudinis exempla defendimus, & ad consolationem nostram aliena sæpe numerantes vitia, deesse nobis dicimus quos sequi in virtutibus debeamus. Bernar. in epist. Si caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, carnalibus profectò consolationibus, spiritales sociari impossibile est. Idẽ. Funes ecciderunt. Infra lib. 4. ca. de gustu. Idem in apolo. Fusi sumus exterius & de regno Dei quod intra nos est, relictis veris, ac perennibus bonis, foris quęrimus vanam consolationẽ de vanitatibus, & infanijs falsis, ac iam religionis antiquæ non solum virtutem amisimus, sed nec speciẽ retinemus. Idem super Qui habitat. Si vis habere ministeriũ angelorum, fuge consolationes seculi, & tentationibus resiste diaboli, renuat consolari anima tua in alijs, si vis in Dei memoria delectari. Idem in ser. Vilis est & ad nihilum vtilis mundi consolatio, & quod magis est metuẽdum, etiam veræ, ac salubris consolationis est impedimentum. Idem. Cuius ad alias consolationes mens inhiat, & non pœnitus renuit consolari in caducis, & trãsitorijs; ipse sibi profectò cœlestis subtrahit gratiam cõsolationis, qui si digna deuotione, pleno affectu, desiderio vehementi peteret, quærere, pulsare satageret, sine dubio petens acciperet, quærens inueniret, pulsanti aperiretur. Idem. Alios quoq; lugentes. Supra lib. 2. in cap. de beatitudine.

Consolandi sunt pauperes deterrendi diuitijs.

Consolatio temporalis, spirituali aduersatur.

De ornatu. Cap. 20.

GRegorius in moral. Praui cũ tegendis membris vestimenta quærunt, non solũ quæ tegant, sed etiam quæ excolant expetunt, & contra torpentem frigoris non solũ quæ per pinguedinem muniant, sed etiam quæ per molliciem delectent, & non solum quæ per molliciem tactum mulceant, sed etiã quæ per colorẽ oculos seducant. Ioan. Chryso. de cõpunc. Nos omne tẽpus vitæ nostræ consumimus expoliantes dominam, & adornantes ancillam diuersis ornatibus. Augu. super Mat. Qui immoderato cultu corporis atq; vestitus, vel cæterarum rerum nitore præfulget, facilè cõuincitur rebus ipsis, pomparũ sæculi esse sectator. Idẽ de doctrina Christiana. Quem iudicem mulier melio rem requirimus deformitatis tuæ, quàm te ipsam quæ videri times? Sipulchra es, quid absconderis? si deformis?

Vanitas in vsu vestium.

In mulieres esse fucantes.

mis? cur te formosam esse mentiris? nec tuæ cõscientiæ, nec alieni gratiam oris habitura. Istud verbũ sumitur à beato Ambro. in lib. de virginibus. Idem. August. de doctrina Christiana. loquens. de fuco mulierum. Tolerabiliora propè modũ in adulterio crimina sunt, ibi enim pudicitia, hic natura adulteratur. Istud verbũ sumitur similiter à Beato Ambr. in lib. de virgi. Idem de doctr. Christiana. Monentis Apostoli vox est. Expurgate vetus fermentum, &c. in azimis sinceritatis, &c. Num sinceritas perseuerat & veritas, quando quæ sincera sunt polluuntur, & colorũ adulterinis fucis in mẽdacium vera mutantur? Istud verbum sumitur à Beato Cypriano. Idẽ de doctrina Christiana. Dominus tuus dixit, non potes facere capillum vnum album aut nigrum: & tu ad vincendam Domini tui vocem, vis te esse potiorem audaci conatu, & sacrilego contẽptu crines tuos inficis? malo præsagio futurorum capillos iam tibi flamineos auspicaris. Istud similiter sumitur à Beato Cypriano. Hiero. in epistola. Crimen est caput post chrysmatis santificationem, aut croci aut alterius pigmẽti fuco vel puluere fordidari, aut auro, vel gemmis, vel cuiuscunq; terrenæ creaturæ specie comi, quod iã cœlestis ornatus splendore refulget. Idem. Quid facit in facie Christiana purpurissus, & cerussa? quorum alterum ruborem genarum labiorumq; mẽtitur alterum candorem oris, & colliẽignis iuuenum, fomenta libidinum, impudicæ mentis indicia, & infra. Ornatus iste non Domini est, velamen istud Antichristi est. Idem. Qua fiducia erigit ad cœlum vultus, quos conditor nõ agnoscit? Ambro. Quæ vult audiri. Infra lib. 4. de simplicitate. Cyprianus in epistola. Fugiant castæ virgines & pudicæ incestarum cultus, & habitum impudicarũ, lupanarium insignia, ornamenta meretricũ: hæc Deus culpat, hæc denotat. Sericum & purpurã indutæ Christum induere non possunt: auro, & margaritis, & monilibus adornatæ, ornamenta cordis pectoris perdiderunt. Idem. Paré se in omnibus integritas virginea præstet, nec bonum cordis corporis cultus infamet. Quid enim ornata virgo, quid compta procedit, quasi maritum habeat aut quærat? Timeat potius placere si virgo est, nec periculum sui appetat, quæ ad meliora, & diuina se seruat. Bern. in epist. Filiæ Babylonis, qnarũ verè gloria in confusione, induuntur purpura, & byſſo, & subinde conscientia pannosa iacet: fulgent monilibus, & moribus sordent. Idem in apolog. Ex cordis thesauro sine dubio procedit, quicquid foris apparet vitiosum, vanum enim cor vanitatis notam ingerit corpori, & exterior superfluitas, interioris vanitatis indiciũ est. Mollia indumenta molliciem animi indicant non tantum curaret corporis cultus, nisi prius neglecta fuisset mens inculta virtutibus. Multa supra lib. 1. de monialibus, & coniugatis.

1. Cor. 5.

Matth. 5.

Exterior vanitas interioris rerum indiciũ est.

De ingratitudine. Cap. 21.

GRegor. in regiſ. De Imperatore Mauricio. Valde mihi durum videtur, vt ab eius seruitio milites suos prohibeat, qui & ei omnia tribuit: & dominari eum non solum militibus, sed etiam sacerdotibus concesit. Ioan. Chryſ. super Matth. Omne bonum quod nõ ex amore ipsius boni faciunt homines, ingratum est ante Deum. Augu. de viduitate. Multi habent multa dona, & Deũ nesciendo à quo habent, impia vanitate iactantur. Nemo autem est donis Dei Beatus, qui donanti extiterit ingratus. Idem de pœnitentia. Ingratus extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quisque peccator fit culpabilior, quo est Deo acceptior. Idem de spiritu, & litera. Erit anima ingrata si quod illi ex Deo est, sibi tribuit, præcipueq; iustitiam. Ber. super Qui habitat. Consiteti humiliter, & deuotè gratias agenti, nõ immeritò ampliora beneficia promittuntur. Nam qui fidelis inuenitur in modico, iure constituitur super multa. Sicut è cõtrario de accipiendis indignus est, qui fuerit de acceptis ingratus. Idem super cantica. Ingratus reputabitur cum discussio venerit, qui non poterit dicere cũ Dauid. Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ. Idem. Nunquid non perit quod datur ingrato? Ingratitudo enim inimica est gratię, perditio animæ, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, beneficiorum perditio. Idem ingratitudo vĕtus est vrens, fontem siccans pietatis, rorem misericordiæ, & fluenta omnis gratiæ. Idem. Quid est cor durum? cap. de obstinatione. Idem. Absq; confessione. Supra lib. 2. de cõfessione. Idem in sermone. Ingratitudo vias obstruit gratiæ, & vbi fuerit illa gratia accessum non inuenit, locum non habet. Hinc mihi charissimi dolor continuus est, multaq; tristitia cordi meo, ꝙ nonnullos tã pronos ad leuitatem, ad risum, ad verba ociosa & scurrilia video: vt pertimescam valde, ne fortè plus quàm expediat diuinæ misericordiæ immemores & ingrati super tam multis beneficijs suis, aliquando deserantur à gratia, quam non habent vt gratiam. Idem. Omnino nos sola à profectu conuersationis impedit ingratitudo nostra: dum quodammodo perditũ reputans qui dedit, quod ingratus accepit: cauet sibi de cætero ne tãtò plura ammitteret, quantò plura ingrato conferret. Seneca in epistо. Quisquis de accipiendo semper cogitat, oblitus accepti est, nec nullum habet malum cupiditas maius quàm ꝙ ingrata est.

In modico gratus, maiora percipiet.

Pſal. 118.

Perit collatum ingrato.

Animę profectu obstat ingratitudo.

De discordia. Cap. 22.

GRegor. in regiſt. Dubium non est bonos prauorũ odia sustinere, diuinisq; intentos operibus, peruersorum aduersitatibus lacerari. Idem. Quoties res aliqua pluribus agenda cõmittitur, dum quisq; dissentit ab altero, dispendijs potiusquàm vtilitatibus aditus referatur. Idem. Mihi inimicitiam facio, si fratrum meorum iura perturbo. Idẽ. Discordia consueuit scandala generare. Idem in moral. Solet inter fratres maior substantia, discordiæ fieri grauioris causa. Idem. Euenire plerunq; solet vt nõ amissa charitate, & inimici nos ruina lætificet, & rursum eius gloria sine inuidiæ culpa nos contristet: dum & ruente eo quosdam bene erigi credimus, & proficiente eo plerosq; iniustè opprimi formidamus. Idem in pasto. Discordes, & si boni operis fructus in suis actionibus proferunt, profectò nulli sunt, quia non ex vnitate charitatis oriuntur. Idem. Sæpe dum quosdam maior scientia erigit, à cæterorũ societate disiungit, & quasi quò plus sapiunt, eò à concordiæ virtute delipiunt. Idem in dyalo. Prauis moribus, semper grauis est vita bonorũ. Idem in homil. Quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam testis est, quia bonus non est. Abel enim esse renuit, quẽ Cain malitia non exercuit. Hier. in epist. Nihil tã contrarium, nihil tam execrabile Deo, quàm aliquem velle lædere, vel odisse: nihil tam probabile, quàm omnes publicè accusare. Idem in homil. Quomodo concordia paruæ res crescunt, sic discordia maximæ collabuntur. Simile in Glo. Eccle. 1. a. Idem in orig. super Mich. Vbiq; insidiæ, vbiq; fraudulentia, innoxius sanguis effunditur præ auaritia, & libidine germanitas ignoraꝛ. Augu. de verbis Domini. Non poterit habere concordiam cum Christo, qui discors voluerit esse cum Christiano. Idem. Quid tibi commune cum discordia christianę? quid simultates amas, quæ Deo tuo non placẽt. In initio nanq; inimicitias in protoplastum, dum serpens exerit interficitur: dum homini inuidet in se prosternitur, dum Adam cupit decipere ipse primitus iugulatur. Idẽ in epist. Facile est, atq; procliue malos odisse quia mali sunt, rarum autem & pium eosdem diligere quia

Inimici ruina nõnunquam placere potest, & debet.

Discordia à Christiano misso discordat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia homines, vt in vno eodemq; , simul & culpã improbes, & naturã probes. Idẽ de confessione. Sicut amici adulantes peruertunt, sic & inimici litigantes plerunque corrigunt. Ambr. de virgi. Quot homines, tot sententiæ. Hiid. in syno. Odium à regno Dei separat, à cœlo subtrahit, à paradiso eijcit, nec passione adimit, nec martyrio expiatur. Idẽ de sum. bo. Amicitia in rebus tantum bonis habenda est. Nam qui ea in malo vsuntur, non sibi amici, sed inimici existunt. Ioan. Chrys. in sermone, zelantur mansuetum inuidi, modestum superbi, probum improbi, mitem tumidi, inimica æmulatione lacessunt. Idem super Matth. Malos qui monet offendit, incurrit odium qui arguit criminosos. Idem. Inimicus manifestus. Infra de simulatione. Idem. Si inimicitiæ semel. Infra de credulitate. Ber. in epist. Veritas nonnunquam odium & discordiam parit. Idẽ super cantica. Oratio peccatoris execrabilis erit, frustra quoq; offeret munus suum ad altare, qui cõscius est sibi q̃ frater suus habet aliquid aduersum se. Deniq; nõ respexit Dominus ad Cain munera, eo q̃ nõ rectè ambularet cum fratre suo. Gil. 1. Io. 3. In perpetuum cum Cain damnabitur qui hoc genere homicidij tenetur, vt discordet à fratribus. Ibidem. Omnis homicida est qui vel ferro percutit, vel odio insequitur. Boet. de consolatio. Quem fœlicitas amicum fecit, infortunium faciet inimicum, quæ vero pestis efficacior ad nocendũ, quàm familiaris inimicus? Multa supra lib. 2. de ira.

De malitia. Cap. 23.

Malitia interior, radix omnis mali.

GRegor. in dyalo. Sunt nonnulli qui idcirco bona tacere student, vt gratiam alienæ operationis obnubilent, nec pascuntur bono quod faciunt, sed laude boni qua cæteros præmunt. Idem. Malitia remanentium meretur, vt hi qui prodesse poterãt festinè subtrahantur, & cum mũdi finis appropinquat electi tollantur ne deteriora videant. Idẽ in moral. Iniquorum hominum mentes cum quædam à proximis bene gesta conspiciunt, in extẽso liuoris sui aculeo torquentur, & grauem malitiæ suæ pœnam sustinent: cũ bona in alijs tabescendo vident. Idem. Ab omnipotente munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur. Idem. Habet hoc prauorũ malitia, vt cum vera in se flere mala renuit, fingat aliena. Nam quasi solatio facinoris vtitur, si falsis vocibus, & vita corripientis inquinetur. Idem. Mens praua semper in laboribus est, quia aut molitur praua quæ inferat aut metuit ne hæc sibi ab alijs inferantur. Idẽ in pasto. Frustra indignatio clamor & blasphemia ab exterioribus tollitur, si in interioribus vitiorũ mater malitia dominatur, & in cassum foras nequitiæ ramus incidit, si surrectura multiplicius intus in radice reseruatur. Ambr. de fuga sæculi. Vbi inimicitiæ sunt, discordia est nocendiq; studium: vbi nocendi studiũ, ibi ponitur malitia. Aug. in sermone. Benefacere Deus semper paratus est, sed hominũ malitia prohibetur: quæ à Domino Deo sibi dari vult omnia, & non vult de his quæ possidere videtur offerre. Hierony. in origi. super Oseæ. Prudentia absq; bonitate malitia est, & simplicitas absq; ratione stultitia nominat. Ber. de amore Dei.

Malorum diuersa genera.

Malitia est sapor mali. Idem in ser. Alius supra se ambulat in magnis & mirabilibus, alius extra se inutili curiositate vagat, alius sub se in carne ambulat, & nõ potest placere Deo, alius contra se diligens iniquitatẽ, & odio habens animam suam. Omnis enim qui sæuit in proximum, magis lædit seipsum: eo q̃ longè peius sit inferre violentiam, quàm sufferre.

De crudelitate. Cap. 24.

Indiscreta misericordia, crudelitas est.

GRego. in regis. Valde iniquum est, vt qui te plus amauerunt, ipsi te sine causa atrociorem contra se sentiant. Idem in moral. Plerunq; dissoluta remissio quasi mãsuetudo, ac pietas reputatur: & dum plus quàm decet delinquẽtibus temporaliter parcitur, ad æterna supplicia crudeliter reseruantur. Aug. in epist. Molestus est, & crudelis videtur medicus furenti frenetico, & pater indisciplinato filio, ille ligando ille cedendo, sed ambo diligendo. Si autem illos negligãt, & perire permittant, ista potius falsa mansuetudo vera crudelitas est. Idem. Vt constitueretur in Ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu remaneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore tactum est disciplinæ. Ioan. Chrysost. super Ioan. Sicut oleum non vtique parit lapis, ita nec crudelitas misericordiam: cum enim talem habuit radicem, non vltra eleemosyna est quod tale est. Idem. Cum nos ignoremus esurientem Christum, ignorabit nos & ipse misericordiam indigentes, & iustẽ, quia crudeles fuimus in idipsum. Bern. super Qui habitat. Quantum ego compatiar, & si quid solatij possem impendere quàm libenter id facerem, nouit ille quem nihil latet: veruntamen si de pœnarum diminutione solatium præbere voluero, crudelis, & immisericors ero: quantũ enim subtraham de pœna, tantum de corona furabor, tantum defrugabo fructus, quantum de semente subtraxero, siquidem modica seminis detractio, non modicum est messis detrimentum. Seneca in epistola. Quid opponitur clementiæ, nonne crudelitas? quæ nihil aliud est quàm atrocitas animi in pœnis exigẽdis, crudeles enim vocantur qui puniendi causam habent, modum non habent.

Similes.

Crudelitas quid.

De simulatione. Cap. 25.

Hypocrita fur est.

GRegor. in moral. Omnis hypocrita quia vitam iustitiæ simulans iustorum sibi laudem arripit, alienum est profectò quod tollit. Idem. Omnes hypocrite dum bonorum vitam simulant, imitationem sanctæ visionis habent: sed veritatem sanctæ actionis non habent. Idem in pastora. Inter hypocritas iure deputatur, qui ex simulatione disciplinæ ministerium regiminis vertit in vsum dominationis. Hieron. in epist. Fictam humilitatem fugiens illam sectare, quæ vera est, quam Christus docuit humilitatẽ, in qua non sit superbia inclusa. Multi enim huius virtutis vmbram, veritatem pauci sequuntur. Perfacile est aliquem vestem habere cõtemptam, salutare submissius, manus, & genua deosculari, inclinato in terram capite oculisq; deiectis humilitatem, ac mansuetudinem polliceri, lenta voce tenuiq; sermones infringere, suspirare crebrius, & ad omne verbum peccatorem, ac miserum se clamare. Sed si vel leui sermone offensus fuerit, continuò videbis attollere supercilium, leuare ceruicem, & delicatum illum oris sonum, insano clamore repente mutare. Idem. Sancta magis esse quàm videri studе, quia nihil prodest æstimari quod non sis, & duplicis peccati reatus est, non habere quod creditur, & quod nõ habeas simulare. Idem in origine super Mat. Nunc rara fides est, aliud in labijs, aliud in corde versatur, venenum animæ linguæ mella contegunt. Ioan. Chrysost. super Matth. Dic hypocrita si bonum est esse malum, vt quid non vis apparere quod es? Si autẽ melius est bonum esse, vt quid non vis esse quod vis apparere? Idem. Inimicus manifestus melior est, quàm amicus fictus, ille dum timetur facile vitatur, iste dum non cognoscitur, prævalet. Idem. Osculum pacis. Supra lib. 2. de ira. Isidor. de sum. bon. Sæpe per simulationem amicitia colitur, vt qui non potuit apertè decipere, decipiat fraudulenter. Idem per aduersa magis, quàm per prospera cõprobatur, si Deus & proximus verè diligatur, quia dum aduersa prouenerint, tunc amicus fraudulẽtus detegitur. Idem. Qui crucem portat.

Spiritus malus, & spiritus peior.

tat. Infra lib. 4. de cruce spirituali. August. de virgi. Simulatio humilitatis maior superbia est. Idem. Simulatio dicit. Supra lib. 2. de conflictu. Idem super Matth. Malus spiritus, spiritus stultitiæ, alter peior simulatio sapientiæ: spiritus malus, spiritus erroris; alter peior simulatio veritatis: spiritus malus, spiritus temeritatis, alter peior simulatio consilij: spiritus malus, spiritus ignauiæ, alter peior simulatio fortitudinis: spiritus malus spiritus ignorantiæ, alter peior simulatio scientiæ, spiritus malus spiritus impietatis, alter peior simulatio pietatis: spiritus malus spiritus elationis, alter peior simulatio timoris. Idem cautus sit pœnitens. Supra lib. 2. de confessione. Ber. super Cant. Intendere quasi in Deũ, sed non propter Deum, hypocritæ planè animæ est, cuius, & si vna facies decora videtur quòd ad Deum qualicunque intentione respiciat, ipsa tamen simulatio omne in ea decorum exterminat, & magis per totum ingerit fœditatem. Idem. Minus semper malitia palàm nocuit, nec vnquam bonus, nisi simulatione boni deceptus est. Idem in epistola. Nemo magis iram meretur, quàm amicum simulans inimicus. Idem de contemptu. Non dicet hypocrita, gula mea testimonium conscientiæ meæ, quia & si iudicantium secundum facie, verbo, vultu, & habitu simulatorio, eludat opinionem, sed non eius, qui scrutatur renes, & corda fallit, vel euadit iudicium. Glo. Ira iusta est. Infra lib. 4. de zelo bono. Sene. in epist. Omnia vitia in aperto leuiora sunt. morbi quoque tunc ad sanitatem inclinãt, cum ex abdito erumpunt, atque vim suam proferunt. Auaritiam itaque & ambitionem, & cætera mala mentis humanæ, tunc periculosissima scias esse, cum simulata sanctitate subsistunt.

Hypocrita homines fallere potest, Deum minime.

De familiaritate. Cap. 26.

Fœminarum familiaritas vitio caret inimica.

GRegor. in dyalo. Qui corpus suum continentiæ dedicant, habitare cum fœminis non præsumant: ne ruina menti tantò repentina subrepat, quantò ad hoc quod male concupiscitur, etiã præsentiæ concupitæ formæ famulatur. Idem in regist. Legitur, quòd Beatus Augu. nec cũ sorore habitare consenserit, dicẽs. Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Docti ergo viri cautela, magna debet nobis esse instructio: nam vitium præsumptionis est, quod fortis pauet, minus validum non timere. Idem super Ezech. Sicut perfecti viri peruersos proximos non debent fugere, quia & eos sæpe ad rectitudinem trahunt, & ipsi ad peruersitatem nunquam trahuntur: sic infirmi quique societatem debent declinare malorum, ne mala quæ frequenter aspiciunt, & corrigere non valent, delectentur imitari. Ambros. super Luc. Quàm religiosum videtur, vt commemorationem Christianæ fœminæ non recuses: sed crebra inde tentatio si attentos Deo viderit diabolus, suggerit, vt decipiat: sed tu quamuis de proposito presumas, caue tentationem, sciens naturam. Idem de virginibus. Teritur officijs pudor, audacia emicat, risus obrepit, modestia soluitur, dum affectatur vrbanitas. Isido. in syno. Sæpe familiaritas implicat, sæpe occasio peccandi voluntatem facit. Idem. Melius est habere malorum odium, quàm consortium. Idem. Sicut multa bona habet communis vita sanctorum, sic plurimum mali societas affert malorum. August. de singularitate clericorum. Diabolus sicut de simplici charitate amorem conflat illicitum, sic per societatem clerico, & mulieri inducit interitũ: cùm autem contentus est cedere, sic valet fortius occupare, & dum submissius patitur, semetipsum præbere deuictum, sic plenius deuincere gloriatur. Idem. De clericis familiaribus erga mulieres Apostolus ait, gloria in turpitudine eorum. Sed dilectio est inquiunt. O dilectio quæ inuadet sibi, o charitas quæ cupit se in vi-

Infirmi malorum consortia fugiant.

Insidiæ Diaboli.

tuperatione laudari, grande miraculum, vt virginum charitas virgines faciat velut coniuges credi, & coniugum charitas coniuges faciat velut virgines æstimari. Idem. Conuersatio parilitatis non nisi corruptionẽ seminat, vitia pullulat, lasciuiam pascit, cupidinem concipit, ignominiam parit, rabiem concitat, furiam porrigit, petulantiam nutrit, casus exaltat, ruinas ædificat. Idẽ. Semel dixerim, omnis inconueniens sodalitas mulierum, gluten est delictorum, & viscus toxicatus quo diabolus homines aucupatur. Hiero. in epist. Si pudicitiam seruare quæris, fœminam quam bene videris conuersantem mentem dilige, non corporali frequentia. Idem. Germinant fœminæ spinas cum viris habitantes, & archana mentium acuto mucrone percutiunt. Idem. Nec Dauid sanctior, nec Salomone potes esse sapientior, memento semper, q̃ paradisi colonũ de possessione sua mulier eiecerit. Idem. Ianua dyaboli. Supra de muliere lib. 1. Bern. super Cant. Cum fœmina semper esse, & non cognoscere fœminam, nonne plus est, quam mortuum suscitare? quod minus est non potes, & quod maius est vis credam tibi, quotidie latus tuum ad latus iuuenculæ in mensa, lectus tuus ad lectũ eius in camera, oculus tuus ad oculos eius in colloquio, manus tuæ ad manus ipsius in opere, & continẽs vis putari? festo vt fis, sed ego suspitione non careo.

Suspecte familiaritatis effectus.

Nota.

De propinquitate. Cap. 27.

Propinquorum consuetudinem fugere debet religiosus.

GRegor. in moral. Sæpe ad auaritiam cor parentis illicit fœcunditas prolis, eò enim ad ambitũ congregandæ hæreditatis accenditur, quò multis hæredibus fœcundatur. Idem. Ille scire Deum fami liarius appetit, qui præ amore pietatis, nescire desiderat, quos carnaliter sciuit. Idem. Graui damno scientia diuina minuitur, si cum carnis notitia partitur. Extra cognatos ergo quisque ac proximos debet fieri, si vult parenti omnium verius iungi. Hiero. in epistola. Licet sparso crine, & scissis vestibus, vbera quibus te nutrierat mater ostendat, licet in limine pater iaceat, percalcato patre perge, siccis oculis ad vexillum crucis euola, solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem, veniet postea dies ille, quo victor reuertaris in patriam. Idem in homil. Hic ordo in omni affectu necessarius est, ama post Deum patrem, ama matrem, ama filios. Si autem necessitas venerit, vt amor parẽtum ac filiorum, Dei amori comparetur, & non possit vterq; seruari, odium in suos, pietas in Deum est. Io. Chrys. de compunc. cor. Dico tibi monachæ, quid quæris matrem? aut Christiana est mater, aut non est Christiana, aut sancta est, aut peccatrix. Si sancta est, gaudet quia seruis Dominõ, si peccatrix, dimitte illam, quia mortua est. Idem. Qui habet Iesum habet & patrem, habet matrem, habet filios, habet omnem propinquitatem. Quid quæris mortuos sequere viuum, & dimitte mortuos, vt sepeliant mortuos suos? Hiido. de sum. bo. Multi dum propinquorum vtilitates procurant, à Dei amore se separant. Vir autem spiritualis, ita prodesse debet suæ propinquitati, vt dum illis gratiam carnis præstare studet, ipse à spirituali proposito nequaquam declinet. Idem. Multi monachorum. Supra lib. 1. de monachis malis. Idem. Noueris non prohiberi pietatis officium, sed negari carnalitatis affectum, proximis enim carnaliter præstatur, quod extraneis piè impenditur. August. in epist. Carnalem affectum, & in nobis, & in nostris militia Christiana, vt perimamus hortatur, nec tamen ita vt ingratus sit quisque parentibus, & eadem ipsa beneficia, quibus in hanc vitam editus, susceptus atque nutritus est, enumerata deridеat, seruet potius vbique pietatem, habent hæc locum, vbi maiora non vacant, mater Ecclesia, mater est etiam matris tuæ. Idẽ de vi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

de viduitate. Nec ideo laudãda es, quia filios habes, sed quia eos piè nutrire atque educare studes, vt enim tibi nascerentur, fœcunditatis, vt viuant fœlicitatis est, vt & instituantur sic, voluntatis est atque potestatis. Bern. in epist. Ecclesia iubetur, vt concupiscat rex, decorem eius, obliuiscipopulum suum & domũ patris sui, puer Iesus inter cognatos & notos quæritur, nec inuenitur, fuge fratres tuos. & tu si tuam vis inuenire salutem, fuge (inquam) de medio Babylonis fuge à facie gladij aquilonis. Idem. O dirum patrem, ò fœuam matrem, ò parentes crudeles & impios, immo non parentes sed peremptores, quorum dolor salus pignoris, quorũ consolatio mors filij est, qui me malunt perire cum eis, q̃ regnare sine eis. Idem. Configat carnes tuas diuinus timor, ne decipiat carnalis amor, blãditur sub lingua eius labor & dolor, lachrymatur, sed insidiatur, vt rapiat pauperem, rapere pauperem, dum attrahit eum. Idem. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, & si impiũ est contemnere matrem, contemnere propter Christum pijssimum est. Nam qui dixit. Honora patrem, & matrem, ipse etiam dixit. Qui amat patrem, & matrem plusquam me, non est me dignus. Glo. Math. 4. Perfecta est conuersio, vbi cum cupiditate rerũ, carnalis quoque rumpitur dilectio.

In parentes religionem prohibentes.

Exo. 20. Matt. 10.

De obliuione. Cap. 28.

GRegor. in homil. Nulla nos prosperitas blandiẽs seducat, q̃a stultus viator est, qui in itinere amœna prata conspiciens, obliuiscitur ire quo debet. Idem in moral. Stulti cum prudentium facta conspiciunt, hæc eis esse omnia reprehẽsibilia videntur, quia suæ imperitiæ, & infirmitatis obliti, tantò intensius de alienis iudicant, quantò sua profundius ignorant. Idẽ. In istis visibilibus quæ intuetur cor nostrum extra se spargitur, & quid de se intrinsecus agatur obliuiscitur, dum extrinsecus occupatur. Idem in regist. Sincera in dilectione, nec vires absentia, nec locũ habet obliuio. Idem in pastora. Sæpe nonnulli velut obliti, q̃ fratribus animarũ causa prælati sunt, toto cordis annisu sæcularibus causis inseruiunt. Idem. Ex se debet quisque colligere, qualiter alienæ oporteat imbecillitatis misereri, ne contra infirmitatem proximi, si ad increpationis vocem seruentius rapitur, oblitus sui esse videatur. Idem. Sæpe nonnulli. Supra lib. 1. de religiosis malis. Augustinus de libero arbitr. Melior est animus cum obliuiscitur sui, præ charitate incommutabilis Dei, vel seipsum penitus in illius comparatione contemnit? Idem de cõfes. Quis dabit Domine mihi vt venias in cor meum, & inebries illud, vt obliuiscar mala mea, vt vnum bonum meum amplectar te? Idem in sermone. Percutitur hac animaduersione peccatór, vt moriens obliuiscatur sui, qui dũ viueret oblitus est Dei. Idem. Væ qui derelinquunt te ducem. Infra capit. de sapientia mala. Ambros. in apol. Sentire vitalis vigoris ac muneris est, vnde & ille qui errorem suum non agnoscit, insanit, furit, desipit. Ber. super Missus est. Videas plerosq; in ecclesia Dei de ignobilibus nobiles, de pauperibus diuites factos subitò intumescere, pristinæ obliuisci abiectionis, genus quoque suum erubescere. Idẽ super canti. Parum est nostris vigilibus, q̃ non seruant nos nisi & perdant, alto quippe demersi obliuionis somno, ad nullum Dominicæ comminationis tonitruum expergiscuntur, vt suum ipsorum periculũ expauescant. Inde est, vt non parcant suis qui non parcũt sibi, perimentes pariter, & pereuntes. Idem in sermo. Quantos videmus quasi oblitos sui, & peccatorũ suorum: Dei quoque, & beneficiorum eius immemores, sic non redimere sed amittere tempus, vt de moribus, & affectionibus suis vltima apud ipsos vix mentio fiat.

Præsentium sollicitudo Dei obliuionem parit.

Qui alijs intendit, sui non obliuiscantur.

Obliuio sui propter Deũ laudabilis.

In negligentes pastores.

De ignorantia. Cap. 29.

GRegor. in moral. Nescire ignorãtia est, sed scire noluisse superbia. Idẽ. Quò nosipsos minus agnoscimus, eò illos quos repræhẽdere nitimur plus videmus. Cõmunia hæc mala sunt q̃ à subditis in prælatos, sæpe à prælatis in subditos committuntur. Idem. Nemo bene iudicat qui ignorat. Idem. Sæpe committunt. Supra de recidiuatione. Idem. Seclusum ab internis gaudijs genus humanum, exigente culpa mentis oculos perdidit, & quo meritorum pasibus gradiatur nescit: sæpe enim est donum gratiæ, quod iram deputat, & sæpe districtionis ira est, quod gratiam putat. Idem in regist. Quæ potest esse pastoris excusatio, si lupus oues comedit, & pastor nescit? Idem. Quotiescunque de baptismo aliquorum quàm de confirmatione, quam & de ecclesiarum consecratione dubium habetur: & nec scriptis nec testibus certa ratio habetur, vtrum baptizati, vel confirmati siue ecclesiæ consecratæ sint: baptizentur tales ac confirmentur, ac ecclesiæ canonicæ dedicentur, ne talis dubitatio ruina fidelibus fiat: quoniam non monstratur iteratum quod non certis indicijs, ostenditur ritè peractum. Ioan. Chrysost. super Matth. Nõ potest eis esse excusatio condẽnationis ignorantia veritatis, quibus fuit inueniendi facultas, si fuisset quærẽdi voluntas: nam si veritas salus est, & vita cognoscentium se, magis debet quæri quam quærere. Isido. in syno. Ignorantia mater errorum est, ignorantia vitiorum nutrix. Augu. super Matth. Melior est fidelis ignorantia, quam temeraria scientia. Idẽ. Cum vbiq; sit præsens. Supra de negligentia. Idem de gratia, & libero arbit. Ideo diuina præcepta data sunt, vt homo excusationem de ignorantia non haberet. Idem de trin. Error est pro alio, alterius approbatio. Idem. Rem prorsus ignotã amare, omnino nullus potest. Idem de vita beata. Rectè dicimus eorũ animos qui nullis disciplinis eruditi sunt, nihilq; bonarum artium hauserunt, ieiunos atque famelicos esse. Idem de coniug. adul. Sunt peccata ignorantium, quamuis minora peccatis scientium. Idem. Certè nullius crimẽ maculat nescientem, & est interl. Gen. 21. nesciui. Ber. de contemp. Quando excusare ignorantia possit hominem, qui se magistrum infantium, & doctorem insipientium profitetur. Ignorans vtique ignorabitur, & multos ignorare faciet, & ignorari. Idem super canti. Dico omnes ignorare Deum qui nolunt conuerti ad eum, neque enim ob aliud proculdubio renuunt, nisi quia grauem & seuerum imaginantur, qui pius est: durum & implacabilem, qui misericors est: ferum & terribilem, qui amabilis est, & mentitur iniquitas sibi. Idẽ de duodecim gradibus. Frustra sibi de infirmitate vel ignorantia blandiuntur, qui vt liberius peccent, libenter ignorant, vel infirmantur. Idem in epistola. Multa scienda nesciuntur, aut sciendi incuria, aut discendi desidia, aut verecundia inquirendi: & quidem huiusmodi ignorantia, non habet excusationem. Idem. Multi multa sciunt. Supra de curiositate. Idem de confidera. Noueris licet omnia mysteria, noueris lata terræ, alta cœli, profunda maris: si te nescieris, eris similis ædificanti sine fundamento ruinam non structuram. Boetius de consolatio. Humanæ naturæ ista conditio est, vt si se nosse desierit, infra bestias redigatur. Si verò cum cæteris rebus, semetipsum agnoscat excellat eadem, nam cæteris animantibus sese ignorare, natura est: hominibus vitio venit. Seneca in epist. Non est extrinsecus malum nostrum, sed intra nos est, in visceribus sedet: & ideo difficulter ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus.

Ignorantia affectata.

In dubia receptione sacramentorum quid agendum.

Quorum inexcusabilis ignorantia dicatur.

Summa, & necessaria sapientia seipsum cognoscere.

De

De stultitia: Cap. 30.

GRegor. in moral. Incautis sæpe ad peccatis finẽ vertitur, etiam hoc quod pro solo studio mercedis inchoatur. Idem. Quantalibet doctrina mẽs polleat, grauis eius imperitia est velle docere meliorẽ. Idem. Sæpe reprobi, per hoc q̃ vnum vel minimum bonum suum incautè conspiciunt, mala multa & grauia, in quibus dimersi sunt, nõ agnoscunt. Idem. Quia testante Paulo, sapientia huius mundi stultitia est apud Deum, tantò quisque amplius intus stultus sit, quantò conatur exterius sapiens videri. Idem in regist. Ego & minores meos quos ab illicitis prohibeo, in bonis imitari paratus sum, stultus enim est, qui in eò se primum æstimat, vt bona quæ videri discere contemnat. August. de libero arbitrio. Stultitia est, rerum appetendarũ & vitandarum non quælibet, sed vitiosa ignorantia. Idem. Si prudentes dicũtur, qui omnibus modis agũt, vt differant mortem, & viuant paucos dies: quàm stulti sic viuunt, vt perdant æternam vitam. Idem de 83. quæstionibus. Quicquid casu sit, temerè fit. Idem de vita beata. Maior & miserabilior egestas nulla est, quã egere sapientia, & qui sapientia non eget, nulla re omnino egere potest. Est ergo animi egestas, nihil aliud quam stultitia. Idem de ordine dis. Quisquis ea sola nouit, quæ corporis sensibus attingit, non solum cum Deo non esse mihi videtur, sed nec secum quidẽ. Isido. Neminem stultorum. Supra lib. 1. de iudicibus. Bern. de considera. In his stulto labore consumeris, quæ non sunt nisi afflictio spiritus, euisceratio mentis, euacuatio gratiæ. Idem super cantica. Stultus q̃ vixit, mortem potius quàm vitam esse censuerim quomodo vita cum sterilitate. Seneca in epist. Inter cætera mala hoc quoque habet stultitia proprium, semper incipit viuere: quid est autem turpius quam senex viuere incipiens? Idem. Omnis stultitia laborat fastidio sui. Idem. Nihil stultitia pacati habet, tam supernè illi metus est quàm infra, vtrunque trepidat latus, sequuntur pericula & occurrunt, ad omnia pauet, imparata est, & ipsis terreturauxilijs.

1. Cor. 3. Stultus efficitur qui sapiens videri vult.

Stultus qui de æterna vita non prouidet.

Stultus semper in spe viuet.

De credulitate. Cap. 31.

GRegor. in moral. Error cũ virtus creditur, difficilius emendatur. Idem. Sicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere se æstimant ex humilitate, ita nonnulli loquuntur per impatientiã elationis, & tamen loqui se credunt per libertatem rectitudinis. Idem. Maiora crimina. Infra lib. 4. de æquitate. Idem. Arrogantes graue se damnum perpeti iudicant, si scientiam suam loquendi breuitate constringunt, tantò enim semetipsos credunt doctiores ostendere, quantò se poterũt multiplicitate loquacitatis aperire. Idem in regist. Nos ignotis hominibus passim credere non debemus. Idem. Ex te aliorum causas æstima, & in quorundam falsis suspitionibus non ducaris. Isido. de sum. bo. Erit ille apud Deum condemnatus, qui aduersus innocentem, falsum testimouium vel dicit, vel dicentibus credit. Nam non solum reus est, qui falsum de aliquo confert, sed is qui cito aurem crimini bus præbet. Ioan. Chrysost. de compun. Si inimicitiæ semel occupauerint homines, omnia quæ fiunt, quæ dicuntur, quæ audiuntur, ita accipiuntur, & intelliguntur, vt ad maiores & longiores proficiant inimicitias. Si quid enim boni dicatur de inimico non creditur, si quid autem mali, hoc solum creditur, hoc confirmatur. Augu. de baptis. paruulorum. Si est vlla humanitas in rebus humanis, puto nos iustius posse repræhendi, si ignotos homines, quos criminantur inimici, nec eorũ crimen vlla testificatione demonstrant, nocentes potius quàm innocentes crediderimus. Bern. in epist. Error est humanæ mentis, non modo bonum putare malum, & malum bonum, aut verum falsum, & econuerso, sed etiam certa recipere pro dubijs, dubia pro certis. Idem de considera. Facilitas credulitatis est, cuius callidissimæ vulpeculæ magnorum neminem comperi satis cauisse versutias, inde ipsis pro nihilo iræ multę, inde innocentium frequens abdicatio, inde præiudicia in absentes. Idem. Arrogans de omni alia. Supra lib. 2. de superbia. Seneca in epist. Vtrunque vicium est & omnibus credere, & nulli: sed alterum honestius dixerim vitium, alterum tutius.

Arrogantis prolixiorem affectat sermonis.

Cito credens maledictionibus grauissimis peccat.

De sapientia. Cap. 32.

GRegor. in mora. Ad veram sapientiam venire nõ possunt, quj falsæ suæ sapientiæ fiducia decipiuntur. Idem. Valde difficile est, vt is qui se sapientem æstimat, mentem ad humilitatem reducat. Idem. Quia testante. Supra de stultitia. Idem. Sapientia huius mundi infidelis est, quia mansura post mortem nõ est. Idem in pasto. Quò quisque melius sapit, eò deterius delinquit, & iccirco inexcusabiliter meretur supplicium, quia prudenter si voluisset, potuit vitare peccatum. Idem. Sæpe dum. Supra de discordia. Idem in reg. de quodam monacho. Sunt bona quæ in eo placẽt, sed hoc est in illo vehemens vitium, quia valde sibi sapiẽs esse videtur. Augu. de liber. arb. Væh qui derelinquunt te ducem, & oberrant in vestigijs tuis, qui nutus tuos pro te amant, & obliuiscuntur quid innuas. O suauissima lux purgatæ mentis sapientia, non enim cessas innuere nobis, quæ & quanta sis, & nutus tui sunt omne creaturarum decus. Idem de quantitate animæ. Odoreac sapore mirè dijudicare pulmenta, & quo lacu piscis captus sit, vel quod tenuè vinum sit nosse dicere, quædam est miserãda peritia, & his artibus cum quasi creuisse anima videtur, quæ nec lata mente defluxit in sensus, nihil aliud quàm timuisse, vel etiam contabuisse iudicanda est. Idem de Ciuit. Dei. Philosophiam si verè ac fideliter amasses, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam cognouisses, nec ab eius saluberrima humilitate, tumore in flatus vanæ scientiæ resilisses. Idem. Ineruditos liberalibus disciplinis, & omnino quantum ad philosophorum attinet doctrinas impolitos, non peritos grammatica, non armatos dialectica, non rhetorica inflatos, piscatores cum retibus fidei, ad mare huius sæculi paucissimos misit: atque ita & ex omni genere tam multos pisces, & tantò mirabiliores quantò rariores, etiam ipsos philosophos cœpit. Idem de ordine dis. Astrologia est magnum religiosis argumentum, tormentumq; curiosis. Ambro. de virgi. Nemo potest vestitus amictu philosophiæ in habitu scilicet sapientiæ sæcularis, Christum videre. Hier. in originali super Isa. Omnis pompa structuraq; verborum, & argumenta dialetica redigentur ad nihilum. Idẽ in epist. Dæmonum cibus est, carmina poetarum, sæcularis sapientiæ vanitas, rhetoricorum pompa verborum, hæc sua omnes vanitate delectant, & dum aures versibus dulci modulatione currentibus capiunt, animam quoque penetrant, & peccatoris interna deuincunt. Ber. de 12. gradibus. Sapere malum sapere nõ est, sed desipere. Idem de contemp. mundi. Quãtos mundi sapientia maledicta supplantat, & conceptum in eis extinguit spiritum, quem voluerat vehementer Dominus accendi. Noli inquit præcipitanter agere, diu considera, diligenter intuere, magnum est quod proponis, & opus egens multa deliberatione experire quid possis, amicos consule, ne post factum pœnitere contigat. Idem. Sapientia mundi terrena animalis diabolica est, inimi a

Primi Ecclesię prędicatores quales.

Scientię sęcularis, cibus Dęmonum.

Universidad de Deusto Biblioteca

inimica salutis, suffocatrix vitæ, mater tepiditatis, eius quę Deo solet vomitum prouocare. Idem super canti. Philosophorum ventosa loquacitas non bonus est imber, qui sterilitatem magis intulit terris, quàm fertilitatem. Idem. Vinum sæcularis scientię inebriat quidem, sed curiositate non charitate, implens nō nutriens, inflans non ædificans, in gurgitans non confortans. Seneca in epistola. Liberalium artium ostentatio, molestos intempestiuos verbosos sibi placentes facit.

De doctrina. Cap. 33.

GRegor. in moral. Sæpe viri feruentes ingenio dū congrua inueniunt, arroganter intumescunt: & quod per elationis vitium plerunque contingit, eisdem acutis sensibus, quibus hostem feriunt prosternuntur, dum in his quæ rectè de Deo sentiunt, nō Dei sed suam gloriam quærunt. Idem. Peruersi cum vera sapiunt, recta quidem & rectis rationibus loquuntur, non vt alios audienter doceant, sed vt ipsi quanta doctrina polleant innotescant. Idem. Quantalibet doctrina. Supra de stultitia. Idem super Ezech. De prædicationis labore laudem transitoriam quærere, quid est aliud, quàm rem magnam vili pretio venūdare? Idem. Necesse est, vt semper sermo prædicantis cum auditorum debeat qualitate formari, ne aut verecundis aspera, aut impudentibus leuia loquatur. Ambro. super Lu. Vita verbum exigit, & acquirit: sermo autem sine vita non dicitur sermo. Aug. de vera religione. Quid adhuc oscitamus crapulam hesternam, & in mortuis pecudibus diuina eloquia perscrutamur? si quando ad disputationem venitur, Platonico nomine ora crepitantia, quàm pectus vero Deo plenum, magis habere gestimus. Ber. super canti. Væ qui bene de Deo, & sentire, & eloqui acceperunt, si quæstum æstiment pietatem, si conuertant ad inanem gloriam, quod ad lucra Dei acceperant erogandum, si alta sapientes humilibus non consentiant, paueant quod in propheta legitur dicente domino. Dedi enim aurum meum, &c.

Auditorū qualitati sermo coaptandus est.

Oseę. 2.

De honore. Cap. 34.

GRego. in moral. Plus in hoc mūdo honor, quàm despectio occupat: & magis prosperitatis sublimitas, quàm necessitatis aduersitas grauat. Idē. Transit quod extollitur, permanet quod punitur, & qui honoratur in via, in peruentione damnabitur, & quasi per amœna prata ad carcerem peruenit, qui per præsentis vitæ prospera, ad interitum tendit. Idem. Tantorum pondera vnusquisq; sustinere compellitur, quantis in hoc mundo principatur. Idem. Tumoris elatio, non ordo potestatis in crimine est, potentiam enim Deus tribuit, elationē verò potētiæ malitia nostræ mentis inuenit. Idem. Numerari culpæ nequeunt, quæ habendę potestatis amore perpetrant. Idem in pastora. Penset quisque quid subiectus ægerit, & repentè cognoscet si prælatus bona agere (quæ proposuerit) possit: quia nequaquam valet in culmine humilitatem discere, qui in imis positus non desijt superbire. Idem. Sæpe suscepta cura regiminis cor per diuersa diuerberat, & impar quisq; inuenitur ad singula, dū confusa mente diuiditur ad multa. Idem. Cum rerum necessitas. Infra lib. 4. de dignitate. Idem in regist. In alto loco positis, sæpe dum exterius ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis discerpētibus grauatur. Idem. Nec cuilibet fauente gratia, vltra quàm meretur impartior, nec vlli hoc quod sui iuris est ambitu stimulante denegabo: sed fratres meos honorare per omnia cupio, sicq; studeo honore singulos subuehi, dum non fit quod alteri iure ab altero possit opponi. Idem. Nec honorem reputo, in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Idem. Minorē maior præcedit, sicut honore, ita & crimine. Isidor. de sum. bon. Sæpe per honores quorundam mutantur & mores, & quos antè cōglutinatos charitate habuerūt, postquàm ad culmen honoris venerint, amicos habere despiciunt. Idem. Non debet honoris ducatum suscipere, qui nescit subditos tramite vitæ melioris præire, neque enim quisque ad hoc præficitur, vt subditorum culpas corrigat, & ipse vitijs seruiat. Idem. Qui regimen. Supra de ambitiosis lib. 1. Idem ibidem. Qui ad hoc conuersionem. Augu. in episto. Non cogito in ecclesiasticis honoribus tempora ventosa transigere, sed cogito me principi pastorum omnium, rationem de commissis ouibus redditurum. Idē de pasto. Quisquis ita præpositus est, vt in eo ꝙ præpositus est gaudeat, & honorem suum quærat, & commoda sua sola respiciat, se pascit non oues. Ber. super canti. Potestate accepta malè in malo quàm in bono vti, abuti est. Idē. Non dignum est, vt inde exigas honorem, vnde refugis laborem. Idem. Fratres reuereamur Episcopos, sed vereamur labores eorum, si labores pensamus, non affectamus honores. Idem. O peruersitas. Supra lib. 1. de ambitiosis. Glo. Psal. 36. Quantò gradus altior, tantò casus grauior.

Simile.

Principatus, onus est.

Qui subditus superbit, prelatus humiliari nequibit.

Honores mutant mores.

De zelo. Cap. 35.

GRegor. in moral. Apud misericordem iudicem nequaquam sine venia culpa relinquitur, cum per feruorem zeli, ex eius amore peccatur. Idē in pasto. Exasperatus rector, cum subditorum mētem plus se quàm debuit percussisse considerat, apud se ad pœnitentiam semper recurrat, vt per lamenta veniam in conspectu veritatis obtineat, ex eo etiam ꝙ per zeli eius studium peccat. Isido. de sum. bo. Nimia pietas dissolutionem disciplinæ parturit, & zeli studium dum plus est, quàm oportet, in iracundiæ vitium transit. Bernar. super canti. zelus minus absque scientia efficax, minusq; vtilis inuenitur, plerunque autem & perniciosus valde sentitur: quo igitur zelus feruidior, vehementior spiritus, profusiorq; charitas, eo vigilantiori opus est scientia, quæ zelum supprimat, spiritum temperet, ordinem charitatem. Idem de considera. Vides omnē ecclesiasticum zelum feruere sola pro dignitate tuenda, honoribus totum datur, sanctitati nihil. Idem. Alij tam vehementer. Supra lib. 2. de beatitudine.

Excessus prelati zelantis dignus est venia.

Nota.

De argutione. Cap. 36.

GRegor. in pastor. Correpti mens ad odium repentè proruit, si hanc immoderata increpatio plusquam debuit addicit. Idem. Plerunque contingit, vt dum culpa subditorum cum magna inuectione corripitur, magistri lingua vsque ad excessus verbi pertrahatur: cumq; increpatio immoderatè accenditur, corda delinquentium in desperationem deprimuntur. Idem in moral. Furentem qui per inuectionē corripit, quasi ei qui non sentiat ebrio plagas imponit. Idē. Iusto timendum non est. Infra lib. 4. de timore. Idem. Sæpe qui in potestate. Supra de stultiloquio, in conuiciatione. Idem. Qui semper increpare appetunt, & nunquam fouere, multa plerunque increpando mentiuntur. Isido. de sum. bon. Non debet vitia aliena corripere, qui adhuc vitiorum contagionibus inseruit: improbum est enim arguere quicquam in alio, quod adhuc repræhendit in semetipso. Aug. in episto. Obsecro te per mansuetudinem Christi, vt si læsi te, dimittas mihi, nec me vicissim lædendo malum pro malo reddas: lędes autem me si mihi tacueris errorem meū, quem fortè inueneris in factis vel dictis meis, nam si ea in

Seuera correptio odium in correpto parit.

Modestia Augustini.

ea in me repræhendis quæ repræhendenda non sunt, te lædis magis quàm me. Idem in regula. Quando necessitas disciplinæ in moribus corrigendis, dicere vos dura verba compellit, si etiam in ipsis modum vos excessisse sentitis, non à vobis exigitur, vt à vobis subditis veniam postuletis: ne apud eos quos oportet esse subiectos, dum nimium seruatur humilitas, regēdi frangatur auctoritas: sed petenda est venia ab omniū Domino, qui nouit eos quos plus iusto corripitis, quāta beneuolentia diligatis. Idem super illa verba. Si peccauerit in te frater tuus, &c. Quare illum corripis, quia doles ꝙ peccauerit in te? absit, si amore tuo id facis, nihil facis: si amore illius facis, optimè facis. Bernar. super Cant. Inhumanè eorum redarguitis opera, quorū onera refugitis, temerariè obiurgat virum de prælio reuertentem, mulier manens in domo.

Prelatus corripiendo excedens, non tenetur à subdito veniā petere.

Matt. 18. Ser. 16. de verbis domini.

De remissione. Cap. 37.

GRegor. in regist. Cum in subiecto peccatum non corrigitur, in eos qui præsunt sententia retorquetur. Idem. Qui emendare potest, & negligit, participem se proculdubio delicti constituit. Idem. Satis graue est, si illic contingat habere prauam actionē refugium, vnde disciplinæ decet prodire censuram. Idē. Consentire videtur erranti, qui corrigenda vt resecari debeant non occurrit. Idem in moral. Sępe quē tentationis certamen superare non valuit, sua deterius securitas strauit: nam dum lassum se, quisque in ocio remittit, dissolutam mentem corruptori prostituit. Idē. Zeli iram quia Heli non habuit, motum contra se implacabiliter supernæ vltionis excitauit. Idem. Plerunq; dissoluta. Supra de crudelitate. Idem. Dum moderari lingua otiosa verba negligit, moræ inolitæ remissionis capta, audax ad noxia prorumpit, & dum gulæ incumbitur, ad leuitatis protinus insaniam proditur. Idē in pastor. Si inchoata bona fortis operantis manus, ad perfectionem non subleuat, ipsa operandi remissio, cōtra hoc quod operatum est pugnat. Idem super Ezech. Super ea mala quæ propria habemus, alienas quoque mortes addimus: quia tot occidimus, quot ad mortem ire quotidie tepidi & tacentes videmus. Isido. de sum. bon. Multos remissa conuersio in pristinos errores reducit, ac viuendi tempore resoluit: horum ergo exempla quisq; conuersus euita, ne cū timorem Dei à tempore incipis, rursus mundanis erroribus immergaris. Augu. in ser. Qui errantem non corripuerit, de negligentia iudicabitur, qui autem clam pro eo non orauerit, de pernicie condemnabitur. Idem in regula. Magis innocentes non estis, si fratres vestros quos iudicādo corrigere potestis, tacēdo perire permittitis. Idem. Tu vulnus fratris contemnis, tu eum vides perire & negligis, peior es tacendo, quàm ille conuiciando. Idem in episto. Sicut non est beneficentiæ adiuuando efficere, vt bonum quod maius est amittatur, ita non est innocentiæ parcēdo sinere, vt in malum grauius incidatur. Idem. Nihil est infœlicius fœlicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboratur. Idem de ciui. Dei. Illud est culpabile, ꝙ hi qui dissimiliter viuūt, & à malorum factis abhorrent, parcunt tamen peccatis alienis, quæ dedocere aut obiurgare deberent. Amb. super Beati imma: Remissas excubias, callidus insidiator irrumpit. Ber. de consider. Mira res satis superq; Episcopi ad manū habent quibus animas credant, & cui suas cōmittant facultates non inueniunt, optimi videlicet æstimatores, qui magnam de minimis, paruam aut nullam de maximis curam gerant, sed vt liquidò datur intelligi, patientius ferimus Christi iacturam quàm nostrā. Idem. De pretio escarum & numero panum cum ministris quotidiana discussio est, rara admodum cum præsbyteris celebratur collatio de peccatis populorum, cadit asina, & est qui subleuet eam, perit anima, & nemo qui reputet: nec mirū cum nec nostros assiduos sentiamus defectus. Idem. Impunitas incuriæ soboles, insolētiæ mater, radix impudentiæ transgressionū est nutrix, & beatus si omni satagas cura malorum omnium primam parentem cauere incuriam. Idem. Impunitas ausum parit, ausus excessum.

Negligentia prelatorum.

Nota.

Ser. 16. de verb. Domini.

Peccantium fœlicitas, infœlicissima.

Incuria circa animę salutem.

De acceptione personæ. Cap. 38.

GRegor. in homil. Iudicare dignè de subditis nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia vel gratiam sequuntur. Idem in moral. Quia ab internis atque inuisibilibus oculos claudimus, & visibilibus pascimur, plerumq; hominē non ex eò quod ipse est, sed ex his quæ circa ipsum sunt veneramur, cū non intuemur quid ipse sit, sed quid possit, in acceptione personarum; non ex personis, sed ex rebus adiacentibus ducimur. Isido. de sum. bo. Iudices iniqui errant à veritate sententiæ, dum intendunt in qualitate personæ, & exulcerant sæpe iustos, dum improbè defendūt iniquos. Idem. Diues muneribus citò corrumpit iudicem, pauper autem dum non habet quod offerat, non solum audiri contemnitur, sed etiam cōtra veritatem opprimitur. Idem. Quatuor modis supra lib. 1. de iudicibus. Hiero. in glo. Malach. 2. Inter omnia peccata sacerdotum, quasi maximum notatur, ꝙ non causas sed personas considerant, & despecto iusto paupere, iniustos diuites honorant. Idē in glo. Isa. 3. super illud: quare atteritis. Nostri principes, cum pauperes delinquentes publicè arguant, & cōfundant, diuitibus peiora peccantibus nec nutum faciunt: in quorum domibus rapina pauperum, dum Ecclesiæ opes sibi thesaurizant, & in delitijs abutuntur; quæ ad sustentationem pauperū dantur, & sibi reseruant, vel propinquis distribuunt; & aliorum inopiam suas vel suorum diuitias faciunt. Idem in homil. super Amos. Quicunque aut consanguinitate aut amicitia, & econtrario, vel hostili odio, vel inimicitijs in iudicando ducitur, peruertit iudicium Christi, qui est iustitia. Ambro. de offi. Gratia absit causæ, merita discernantur, nihil sic opinionem immò fidem grauat, quàm si iniudicando potentiori dones causam inferioris, vel pauperem innocentem arguas, & diuitem excuses reum culpæ. Idem. Pronum genus hominum fauere honoratioribus. Bernar. de consider. Non parui te reum peccati æstimes, si facies peccatorum sumis, & non potius causas iudicas meritorum. Sene. in epistola. Hoc laboramus errore, sic nobis imponitur, ꝙ neminem æstimamus eò ꝙ est, sed etiam adijcimus illi, & ea quibus adornatus est, at qui cū voles veram hominis æstimationem inire, & scire qualis sit, nudum inspice, ponat patrimonium, ponat honores, & alia fortunæ mendacia, corpus ipsum exuat, animū intuere, qualis quantusq; sit alieno an suo magnus.

Iniqui iudices sunt, qui quę sua sunt, in iudicando quęrunt.

Iudicum huius temporis iniquitas.

De scandalo. Cap. 39.

GRegor. super Ezech. Inquantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus: si autem de veritate scandalum sumitur, vtilius permittitur nasci scandalum, quàm veritas relinquatur. Idem. Scire prelati debent, quia si peruersa vnquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Idem. Nemo amplius in Ecclesia nocet, quàm qui peruersè agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet, delinquentem namque hunc, redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia

Propter scandalū, veritas cōtemnenda non est.

Prelatorum nequitia nil Ecclesię nocentius.

Universidad de Deusto Biblioteca

ordinis peccator honoratur. Isido.de sum.bo. Deteriores sunt, qui siue doctrina siue exēplis vitam moresq; bonorum corrumpunt, his qui substantias aliorū prædiaq; diripiunt. Augu.de pasto. Parum est malis pastoribus supra lib.1.de prælatis mal. Idem. Qui in conspectu populi malè viuit, ꝗ in illo est, eum à quo attenditur occidit. Idem de singula. cle. Eleazarus maluit vitā suam tormentis obijcere, quàm cuiquā magister perditionis existere: & nos vbi nulla tormenta sunt, fluxibus solis nolumus anteponere fratres saluandos, nec cōtenti sumus sine vllis cruciatibus tàm nobis prodesse, quā cæteris. Idem. Cum Christus agnus supra lib.1.de cle. Idem. Sicut quod ait Apostolus supra lib.2. de continētia gustus. Ioan. Chrysost. super Ioan. Omnia agamus ne scandalizetur proximus, vita etenim etsi valdè recta fuerit, scandalum alijs præbens, omne perdit. Ber. in epist. Constat vbi veritas deest, & vbi veritas necessaria in causa non est, nec licitè scandalum quod à quolibet posse committi, nec iustè præcipi, nec innoxiè cōsentiri. Idem. Cum carpuntur vitia, & inde scandalum oritur, ipse sibi scandali causa est, qui fecit ꝙ argui debeat, non ille qui arguit. Idem. Libenter carebo quantolibet etiam spirituali quæstu, qui non possit acquiri, nisi cum scandalo: vbi enim scandalum, ibi proculdubio charitatis est detrimentū, vbi autē diminutio charitatis, miror quod vel quale possit spiritalis exercitij sperari lucrum. Idem in ser. Si Dominus proprium sanguinem dedit in pretium redemptionis animarum, nō tibi videtur, grauiorem sustinere ab eò persecutionē, qui suggestione mala, exemplo pernicioso, scādali occasione auertit ab eo animas, quas redemit, quàm ab illo qui sanguinem suum fudit? Idem. Is qui exēplo suo ad remissius agendum cæteros prouocat, aut singularitate turbat, aut inquietat curiositate, aut impatiētia sua, & murmuratione molestat, aut quocunq; modo cōtristat spiritum Dei qui est in eis, scandalizans vnū de minimis istis credentibus in eum, nonne & hic manifestè persequitur Christum?

Malum exemplū est Christi persecutio.

De infamia. Cap. 40.

GRegor. in regist. Habet hoc proprium antiqui hostis inuidia, vt quos in prauorum actuū perpetratione, Deo sibi resistente superare non valet, opiniones eorum falsa ad presens simulando dilaceret. Idē in moral. Sicut bonus odor ex virtute est, sic fœtor ex vitio. Idem. Grauis est iniquitas, quando is qui peruersus est, ostendere & alios peruersos molitur, vt inde & ipse quasi sanctus appareat, quò alios sanctos non esse docuerit. Idem. Ne immoderatis laudibus eleuemur, plerunq; miro redemptoris nostri moderamine, etiam detractionibus lacerari permittimur, vt cum nos vox laudantis eleuat, lingua detrahentis humiliat. Augu. de vita & mo.cle. Quærentes licentiā malè faciendi, quęrunt sibi exēpla malè viuentium, & multos infamant, vt socios inuenisse videantur. Idem. Quia vt ait Apostolus, spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus, qui nos amant, quærunt quid laudēt in nobis, qui autem nos oderunt detrahunt nobis. Nos autē in medio constituti, adiuuante domino Deo nostro, & vitam nostram & famā sic custodire debemus, vt non erubescant detractoribus laudatores. Idem de singu. cle. Peius est quàm mœchia, continentiam ducere criminosam, & in famem facere sanctimoniam, blasphemiam ingerit religioni. Ambr. super Luc. Iudicia hominum sæpè falluntur, vt & iniustis iustitiæ gratiā frequenter ascribant, & iustum aut odio persequātur, aut mendacio decolorent. Idem in episto. Quid est quod magis publicum sit, quàm offensa pudoris, & defloratio virginitatis? nihil profectò quod magis se prodat, quàm castitatis dispendium.

Nota.

1.Cor.4.

Vita, & fama custodienda.

De affectionibus. Cap. 41.

GRegor. in moral. Mens nostra à secreti interioris securo exclusa, modò spe decipitur, modò pauore vexatur, modò deficiendo dolore deijcitur, modò falsa hilaritate releuatur. Idem. Quāuis Trinitatis imaginem in natura seruemus, vanis tamen delectationis motibus perturbati in conuersatione nostra delinquimus, vt modis nos semper alternantibus cupido concutiat, metus frangat, lętitia mulceat, dolor affligat. Augu. de libe. arbi. Voluntas mala siue cupiditate rapiatur, siue timore reuocetur, siue lætitia diffundatur, siue tristitia contrahatur, atq; in his omnibus perturbationibus animi, quæcunq; sunt, alijs vel eo tēpore grauiora contemnat & perferat, potest etiam sine alterius spiritus instinctu seipsa decipere. Ambro. in episto. Sapiens non metu frangitur, nec potestate mutat, non attollit prosperis, nec tristibus mergitur, vbi enim sapientia, ibi virtus animi, ibi constantia, ibi fortitudo. Amb. de virginit. Sunt animæ velut quatuor equi, quatuor affectiones, ira, cupiditas, voluptas, timor, quibus furentibus cum cęperit agi, nequaquam se ipsa cognoscit. Hier. in orig. super Ioelem. Cauendum est, ne ægritudo quasi eruca nos comedat, ne locusta vastet gaudio huc illucq; volitans, & gestiens lætitia per diuersa se iactans, ne brucus, id est pauor & futurorum metus, radices sapientiæ deuoret, ne rubigo, scilicet desideriū futurorū, res inutiles cōcupiscat, & nos perferat ad ruinam. Boe. de conso. Viuere si vis tramite recto; gaudia pelle, pelle timorem, spemq; fugato, nec dolor adsit.

Quadriga affectionum.

De timore. Cap. 42.

GRegor. in moral. Sæpè nonnulli dum temporalia aduersa pertimescunt, districtionis æternæ animaduersionē abijciunt. Idem. Quisquis præsentem gloriam quærit, profectu despectum metuit, qui semper ad lucra inhiat, semper videlicet dāna formidat. Idem. Magna est securitas cordis, nil concupiscentiæ habere sæcularis. Nam si ad terrena concupiscenda cor inhiat, securū tranquillumq; esse nullatenus potest, quia aut non habita concupiscit vt habeat, aut habita metuit ne amittat. Idem. Multos sæpè vidimus vitam quidem sanctæ conuersationis appetere, sed ne hanc assequi valeant, modò irruētes casus, modò futura aduersa formidare, qui incerta mala dum quasi cauti conspiciunt, in peccatorum suorum vinculis incauti retinentur. Idem in pasto. Plerumq; vtilius apud pusillanimes proficimus, si & eorū benè gesta memoramus. Idem. Ignorat mens gratiam libertatis, quā ligat seruitus timoris. Aug. de liber. arbit. Nulla re fruitur anima cum libertate, nisi qua fruitur cum securitate. Nemo autem securus est in his bonis, quæ potest inuitus amittere. Ioan. Chrysost. de compunc. Multa inhonesta & indigna committere, non paupertas, sed pusillanimitas facit. Ioan. Chrysost. super Matth. Facilè deuiat à iustitia qui in causis non Deum, sed hominem formidat, hic peccandi differt facultatem, sed non aufert voluntatem. Isido. de sum. bo. Multi cupiunt conuolare ad gratiam Dei, sed timent carere oblectamētis mundi prouocat quidem eos amor Christi, sed reuocat eos cupiditas sæculi. Idem. Qui metu potestatis veritatem occultat, eiusdem veritatis iracundiam sibi cœlitus prouocat, quia plus pertimescit hominem, quàm diuinā metuat indignationē. Idem. Multi sacerdotes supra lib.1. de sacerdotibus malis. Cassiod. super illud Psal. Illic trepidauerunt timore. Sicut cautela est oportunè timere, ita ignauia est ineptè trepidare. Bernar. in epistola. Quæso te quod memoriale virtutis, quæ laus disciplinæ,

Timor, ex opposito amore nascitur.

Cur pauci sanctę conuersationis vitam accipiant.

Qui humano metu veritatem occultant.

disciplinæ, quis scientiæ profectus, vel artis fructus trepidare timore vbi non est timor, & timorem Domini derelinquere? quàm salubrius disceres, Dominum Iesum Christum & hunc crucifixum, quàm vtiq; scientiā haud facilè, nisi qui mūdo crucifixus est, appræhendit. Idem. Sicut sanctis & electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit, sic damnandis & reprobis, tribulatio parit è contrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem, & illa interimit. Idem de contemp. Vocat magni consilij angelus, quid opus est vt aliena consilia prætoleris? quis enim fidelior, quisve sapientior illo? seduc me Domine & seducar, fortior esto & inualesce. Idem. O si cognouissetis miseri & vos, Si non mutatis non effugitis pœnitentiam, nam malum impunitū esse non potest, quod non punitur hic propria voluntate, punietur alibi sine fine. Misera sanè & extremæ plena dementiæ commutatio, humanum declinare laborem, & paratū Diabolo stridorem eligere sempiternum. Idem. Videmus pauperes aliquos supra lib.2. de beatitudine. Sene. in episto. Plura sunt quæ nos terrent, quàm quæ præmunt: & sæpius opinione, quàm re laboramus. Idem. Expauescimus dubia pro certis, nō seruamus modum rerum, statim in timore venit scrupulus. Idem. Delicati timent mortem cui vitam suā fecere similē. Idem. Quencūq; ex illis fœlicibus elegeris, multa trahētibus multa portātibus, videbis illū comiti oneriq;, timētē.

Vnde spes bonorum & desperatio malorum.

Impœnitentium stultitia.

De dolore. Cap. 43.

GRegor. in moral. Sæpè grauitatem cordis, quasi subiuncta ex latere tristitia sequitur, atque omne opus quod mens bona intentione inchoat, hoc velamine meroris obumbrat. Idem. Fructum nō habent lamenta, quæ student cum gemitu desiderare peritura. Idem. Vnde ille lucet qui potestatem suscipit, inde peruersus quisq;, qui corrigi metuit, tenebrescit. Ioan. Chrysost. super Matth. Animal inuidia vulneratum non solum causa idonea, sed etiā leuis occasio excitat in dolorem. Bern. in epist. Non planè bonus color si sanctorum quispiam anxiè ferre abiectionem suā videatur, de qua etiam non gaudere, & nō gloriari minus est à perfecto. Idē in ser. Omnino quantū in se est, inhonorat eum à quo vocatus est, quisquis in eius seruitio in tristitia permanet, & rancore, ea dico tristitia quæ secundum sæculum est, & mortem operatur. Sene. in episto. Quædam nos magis torquent, quàm debent, quædam ante torquent quàm debēt, quædā torquent cum omnino non debent, sic aut augemur dolorem, aut præoccupamus, aut fingimus.

De confidentia. Cap. 44.

GRegor. in moral. Quasi in aquis defluentibus fundamentum ponere, est in rebus labentibus spei fiduciam velle solidare. Augu. de sing. cle. Aduersa est confidentia, quæ in periculis vitā suā quasi pro certo commendat, & lubrica spes est, quę inter fomenta peccati saluari se sperat. Isido. de sum. bon. Qui malè agere non desistunt, vana spe indulgentiā de Dei pietate requirunt, quam quidē rectè requirerent, si ab actione praua cessarent. Idem. Qui hic de bono laudē appetit, spem perdit, & gloriam mercedis in futuro nō recipit. Ber. super Qui habitat. Sunt qui sperant in Domino, sed frustra, quia sic de misericordia eius sibijpsis blandiuntur, vt à peccatis non emendent: vana est omnino spes ista, & hæc confundit, eò ꝙ charitas desit. Idem in ser. Est infidelis fiducia, solius vtiq; maledictionis capax, cum videlicet in spe peccamus. Sene. in episto. Vitate quæ vulgo placent, quæ casus tribuit, ad omne fortuitum bonum suspiciosi pauidiq; subsistitē, nam fera & piscis, spe aliqua oblectante decipitur.

Simile.

Vana confidentia stultorum.

De lætitia. Cap. 45.

GRegor. in moral. A veritatis pabulo ieiuni sunt, qui in hac peregrinationis inopia lætantur. Idē. Quisquis in se gaudere appetit, eò ipso iā in luctu est, quò à vera lætitia recessit. Idem. Sæpe se bono operi lætitia immoderata subiungit, cunq; plus mentē quàm decet hilarescere exigit, ab actione bona omne pondus grauitatis repellit. Idem. Prænuncia tribulationis, est lætitia satietatis. Idē in homil. Si qua est præsentis temporis, ita est agenda lætitia, vt nunquā amaritudo sequētis iudicij recedat à memoria. Idem. Nemo potest hæc gaudere cum sæculo, & illic regnare cū Domino. Augu. de conf. Volentes gaudere extrinsecus, facilè euanescunt, & offenduntur in ea quæ vident & tēporalia sunt, & imagines eorū famelica cogitatione lābunt, & ò si fatigent inedia & dicant, quis ostendet nobis bona. Idem. Quare ambularemus supra de cōtinentia auditus. lib.2. Idem in ser. Frequenter ridens æger, ploratur à sanis. Idem. Vt quid animi supra lib.2. de cōflictu. Idem super Lu. Seculi lætitia, est impunita nequitia. Io. Chrys. super Matth. Non dat Dominus ludere, sed Diabolus. Idem. En agon instat nobis difficilis, & ad inuisibiles nobis virtutes colluctatio instat, ad spiritualia nequitiæ est prælium, ad principatus & potestates est bellū, & admirabile est, studentes, & vigilātes, & erectos posse siluestrem illū exercitū sustinere, si ergo riserimus, & luserimus, & desides fuerimus ante certamen, à propria cademus pigritia. Basilius in regula. Iocus remissam efficit animam, & negligentem erga Dei præcepta, nec delicta sua potest ad memoriā reuocare, sed obliuiscens ea non se instigat ad pœnitētiam, & ita paulatim omnibus bonis priuat. Ber. de 12. gra. Ineptè lætum aut raro aut nunquam gementē audies, lachrymantem videbis, putes si attendas aut sui oblitū, à culpis insignis scurrilitas, in fronte hilaritas, vanitas apparet in incessu, pronus ad iocum, facilis ac promptus in risu. Idem in episto. Eia lætare iuuenis in adolescentia tua, vt decedente pariter cum ætate temporali lætitia, succedat quæ te absorbeat æterna tristitia. Idem. Patriæ est non exilij frequentia gaudiorum, & numerositas festiuitatum ciues decet, non exules. Sene. in episto. Hæc quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac profusoriam voluptatem, & quodcunque inuētitium gaudium est, fundamento caret.

Lętitia modestè vtendum.

Iocis deditis, vix possunt pœnitere.

Gaudium patrię est, non exilij.

De vita. Cap. 46.

GRegor. in mora. Hoc ipsum nostrū viuere quotidie à vita transire est, quia dū infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad iuuentutem, iuuentus ad senectutem, senectus trāsit ad mortem in cursu vitæ præsentis, ipsis suis augmētis ad detrimenta impellit. Idē. Carnales mentes idcirco præsentia diligūt, quia vita carnis quàm fugitiua sit, minimè perpendunt. Nā si velocitatē trāsitus eius aspicerent, hanc etiam prosperantē minimè amarent. Idē. Hi vitā carnis quasi permanentē diligunt, qui quāta sit vitæ sequentis æternitas non intendunt, dumq; soliditatem perennitatis non considerant, exiliū patriā, tenebras lumen, cursum stationē putant. Idem in regist. Vita nostra nauigāti similis est, is nanq; qui nauigat, stet, sedeat, iaceat, vadit quia impulsu nauis ducitur. Ita ergo & nos sumus, quia siue vigilantes, siue dormientes, siue iacentes, siue ambulantes, siue volentes, siue nolētes, per momenta temporū, quotidie ad finē ducimur. August. de verbis do. Scio ego supra cap. de dilatione. Idem super Psal. Omnis malus, aut ideo viuit vt corrigatur, aut ideo viuit, vt per illum bonus exerceatur. Idem de verbis Domini. Non sunt mali dies, quos agimus in corruptela huius carnis inter tantas difficultates, vbi falsa voluptas, nulla gaudij securitas,

Vita est continuus transitus.

Simile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mali dies vitę notæ.

timor torquens, cupiditas auida, triſtitia arida? Ecce q̃ mali dies, & tamẽ rogant Deũ homines, vt diu viuant. Quid eſt autem diu viuere niſi, diu torqueri? Idem. Dicimus panem ſupra lib. 2. de oratione accepta. Seneca in epiſto. Nemo quàm bene viuat, ſed quandiu curat: cum omnibus poſsit cõtingere, vt bene viuant, vt diu nulli. Idem. Non viuere bonũ eſt, ſed benè viuere, itaque ſapiens viuit quantùm debet, nõ quantùm poteſt, videbit vbi victurus ſit &c. Infra lib. 4. ca. de ſapientia.

De miſeria. Cap. 47.

Humanę vitę miſeria.

GRegor. in homil. Faſtidio noſtro tabeſcimus, & longa inediæ peſte fatigamur, & quia guſtare intus nolumus paratam dulcedinem, amamus foras miſeri famem noſtram. Idem in moral. O miſeri qui affectantes laudes hominum, in ſemetipſis diſſipant ſtructus laborum, dumq; ſe oſtendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. Idem. Quid hoc ni ſi humanæ vitæ miſeria eſt, q̃ amiſſa cœleſti patria repulſus homo delectatur exilio, grauatur curis, & tamẽ cogitare diſſimulat, quàm graue ſit, quia multa cogitãtur. Idem ſuper Ezech. Neceſſe eſt, vt peccantes tunc quoque conſideremus amplius miſeros, quando eos inſpicimus in culpa ſua ſine flagello derelictos. Augu. de liber. arbitr. Quid tàm opus habens miſericordia q̃ miſer, & quid tam indignũ miſericordia, quàm ſuperbus miſer. Idem de trini. Magna hominis miſeria eſt, cum illo non eſſe ſine quo non poteſt eſſe. Idem de Ciuit. Dei. Qui peruersè amat cuiuſlibet naturę bonum, etiam ſi adipiſcatur, ipſe ſit in bono malus, & miſer meliore priuatus. Iſido. Mundi amatores. Supra de occupatione. Hiero. Miſeriæ delicijs, Supra de voluptate. Ambro. de fide reſur. Quid nobis miſerius, qui tanquã ſpoliati & nudi proijcimur in hanc vitam corpore fragiles, corde lubrico, imbecillo animo, anxij ad ſolicitudines, deſidioſi ad labores, proni ad voluptates? Auctor de ſpiritu & anima. Iugi meditatione animũ noſtrum exerceamus, & cõſideremus miſerias & neceſsitates noſtras, labores & dolores, lugentes enim in hanc vitam intrauimus, cum labore viuimus, cũ dolore & timore exituri ſumus. Ber. de liber. arbi. Nulla verior miſeria, quàm falſa lætitia. Idem. Quotquot degimus. Supra lib. 1. de homine. Idẽ. Oramus vt Dei. Supra lib. 2. de tentatione. Sene. in epiſtola. Si cui ſua non videntur ampliſsima, licet totius mundi Dominus ſit, tamen miſer eſt. Idem. Quid eo miſerius cui beneficia excidũt, hęrent iniuriæ? Ioan. Chryſoſt. ſuper Matth. O miſerrimus mundus, & miſerrimi qui eum ſequuntur, ſemper homines mundialia opera excluſerunt à vita. Multa in cap. de renunciatione lib. 4.

Summa miſeria, ſine flagello peccantem derelinquit.

De morte. Cap. 48.

Cur mors nobis incerta.

GRegor. in homil. Horam vltimam dominus noſter idcirco nobis voluit eſſe incognitam, vt ſemper poſsit eſſe ſuſpecta, vt dum illam prævidere non poſſumus, ad illam ſine intermiſsione præparemur. Idẽ in moral. Nil ſic ad edomandum deſideriorum carnalium appetitũ valet, quàm vt vnuſquiſque hoc quod viuum diligit, mortuum penſet. Idem. Malitia remanentiũ ſuprà de malitia. Idẽ ſuper Ezech. Eſſe nobis conditor noſter diem mortis noſtræ incognitum voluit, vt dum ſemper ignoratur, ſemper eſſe proximus credatur, & tantò quiſque ſit feruentior in operatione, quantò & incertus eſt de vocatione. Ambroſ. de fide reſur. Vna eſt mors ſpiritalis, alia naturalis, tertia pœnalis. Aug. de ver. domi. Agnoſcat ſe homo mortalem, vt trangat elationem, cætera noſtra & bona & mala incerta ſunt, ſola mors certa eſt. Idem ſuper Ioan. Inter ſpem & deſperationem fluctuat anima, quid ergo egit Deus? cum periclitantibus vtroque morbo propter illos qui deſperatione periclitanẽ, poſuit indulgentiæ portum: propter illos qui ſpe periclitantur, fecit diem mortis incertum. Bern. in medit. Certum eſt q̃ morieris, & incertũ eſt quando, aut quo modo, aut vbi, quoniã vbiq; te mors expectat, tu quoque ſi ſapiens fueris, vbiq; eam expectabis. Idẽ in epiſto. O quàm beati mortui qui in Domino moriuntur, audientes a ſpiritu vt requieſcant iam à laboribus ſuis, non hoc ſolum autem, ſed ſuccedit iucunditas de nouitate, de æternitate ſecuritas. Idẽ. Bona mors iuſti propter requiem, melior propter nouitatem, optima propter ſecuritatem. Contra, mors peccatorum peſsima, & audi vnde peſsima, mala ſiquidẽ in amiſsione mundi, peior in ſeparatione carnis, peſsima in vermis igniſque duplici contritione. Idem. In hac vita quandiu durat, compara tibi illam quæ ſemper durat, dum viuis in carne morere mundo, vt poſt mortẽ Deo viuere incipias: quid enim ſi cõciderit mors ſaccum corporis tui, dum te ſubinde circundet lætitia? O quàm beati mortui qui in Domino moriũtur. Idem in ſer. Quid in rebus humanis certius morte? quid hora mortis ĩcertius inuenitur? non miſeratur inopiam, non reueretur diuitias, non generi cuiuſlibet, non moribus, non ipſi denique parcit ætati: vbiq; ſenibus eſt in ianuis, iuuenibus in inſidijs. Interl. Iob. 38. Non debet extolli in his quæ agit, qui neſcit quomodo huc venit, vel quãdo, & quo modo exibit. Sene. in epiſt. Iunior es, non refert, nõ dinumerantur anni, incertum eſt, quo te loco mors expectat, itaque tu illam omni loco expecta. Idem. Percepit ſapientiam, ſi quis tàm ſecurus moritur, quàm naſcitur, nunc verò trepidamus cum periculum acceſſerit, non animus nobis, non color conſtat, lachrymæ nihil profuturæ cadunt, quid eſt turpius, quàm in ipſo limine ſecuritatis eſſe ſolicitum, cauſa autem hæc eſt, q̃ inanes omnium bonorum ſumus.

Triplex mors.

Vbique & ſemper mors nobis expectanda.

Mors neminĩ parcit.

De iudicio. Cap. 49.

GRegor. in regiſ. Ecce mora non erit, & ardente cœlo, ardente terra, corruſcantibus elementis, cum angelis & archangelis, cum thronis & dominationibus, cum principatibus & poteſtatibus tremẽdus iudex apparebit. Idem ſuper Ezech. Quæ mẽs erit hominis, æterni iudicis ſententiam non formidatis? ibi enim tunc ſimul cuncta peccata ante oculos redeunt, ibi omnia quæ cũ delectatione acta ſunt, ad memoriam cũ pauore reuocanẽ. Idem. Redẽptor humani generis cum iudex apparuerit, & ſpecioſus iuſtis, & terribilis erit iniuſtis. quẽ enim manſuetũ aſpicient electi: hunc eundẽ pauendũ atq; terribilẽ conſpicient reprobi. Idem in mora. Ille poſt modum cũ Deo iudex veniet, qui hic ei modò in prece familiaris extiterit. Idẽ. Quiſquis ſtimulo diuini amoris excitatus, hic poſſeſſa reliquerit, in iudicio proculdubio culmen iudiciariæ poteſtatis obtinebit. Idẽ. Tunc cũ Deo iudices veniunt, qui nũc pro Deo iniuſtè iudicanẽ. Aug. in epiſt. Cũ venerit dñs, & illuminauerit abſcondita tenebrarũ, & manifeſtauerit cogitationes cordis, tunc nihil latebit proximũ in proximo, nec erit quod ſuis quiſque aperiat, & abſcondat alienis. Idem de ciuit. Dei. In illo iudicio, vel circa illud iudicium, has res didicimus eſſe venturas, Heliã resbitẽ fidem Iudæorũ, Antichriſtũ p ſecuturũ, Chriſtũ iudicaturũ, mortuorũ reſurrectionẽ, bonorũ malorũq; diſcretionẽ, mundi conflagrationẽ, eiuſdemq; renouationẽ. Idẽ de cathe. ru. Iubent ſet ui Chriſtiani & boni fideles, Dominis ſuis temporalibus æquanimiter fideliterq; ſeruire, quos iudicaturi ſunt, ſi vſq; in finem iniquos inuenerint: aut cũ quibus æqualiter regnaturi ſunt, ſi & illi ad verum Deum conuerſi fuerint Hier. in ori. ſup Ioel. 3. Mœrorem diei iudicij, & tormẽta pereuntiũ, ne Sol quidẽ & Luna aſtraque cętera poterũt intueri, ſed retrahẽt fulgorẽ ſuũ, & ſeueritatem

Iudex omnibus formidabilis.

Paupẽrum dignitas.

Quę circa iudicium.

Terribilis diei iudicij.

ſeueritatem iudicantis, reddentis vnicuiq; ſecundum opus ſuum, in caput ſuum aſpicere non audebunt. Nõ quò clementiora ſunt Dei iudicio, ſed quò omnis creatura in tormentis aliorum, de ſuo iudicio pertimeſcat. Idem. Etiam qui ſancti ſunt, præſentiã Dei abſq; formidine non videbunt. Ioan. Chryſoſt. ſuper Matth. In illo die nihil eſt quod reſpondeamus, vbi cœlũ & terra, aqua Sol & Luna, dies & noctes, & totus mundus ſtabit aduerſum nos in teſtimoniũ peccatorũ noſtrorum: & ſi omnia taceant, tamen ipſe cogitationes noſtræ, & ipſa opera ſpecialiter ſtabunt ante oculos noſtros, accuſantes nos ante Deũ: dicente apoſtolo cogitationibus inuicẽ accuſantibus, &c. Ambro. ſuper Lu. Væ mihi eſt, ſi nõ peccata mea deſleuero: væ mihi eſt, ſi non media nocte ſurrexero ad cõfitendũ tibi domine: væ mihi, ſi dolum proximo meo fecero, væ mihi, ſi non locutus fuero veritatem, ad radicẽ ſecuris poſita eſt, faciat fructum qui poteſt gratiæ, qui debet pœnitẽtiæ, adeſt dominus, qui fructũ requirat, fæcundos viuificet, ſteriles deprehendat. Iſido. de ſum. bo. Duæ ſunt differentiæ, vel ordines hominũ in iudicio, hoc eſt, electorũ & reproborũ, qui tamen diuiduntur in quatuor. Perfectorũ ordo vnus eſt, qui cum domino iudicat, & alius qui iudicatur, vtriq; tamen cũ Chriſto regnabũt. Similiter ordo reproborum partitur in duobus, ſũ qui intra Eccleſiã ſunt mali, iudicandi ſunt, & damnandi: qui verò extra Eccleſiã inueniendi ſunt, non ſunt iudicandi, ſed tantum damnandi. Ber. de contẽp. Nõ vnius ciuitatis, aut populi, aut regionis vnius, ſed vniuerſitatis iudices habent præſidere cũ Chriſto, non ſolum homines, ſed etiam ipſos angelos iudicabunt, qui parentẽ ad modicũ vaporem præſentis gloriæ dedignantes, & exufflantes imperiũ Chriſti, vniuerſis præpoſuerunt titulis dignitatum. Nolite timere puſillus grex, quoniam complacuit patri, dare vobis regnũ. Idem in epiſt. Veniet veniet dies iudicij, vbi & plus valebunt pura corda, quàm aſtuta verba, & conſcientia bona, quàm marſupia plena: quandoquidem iudex ille nec falletur verbis, nec flectetur donis. Idẽ ſuper canti. Quid in Babylone tutum, ſi Hieruſalẽ manet ſcrutiniũ? Idem de 12. gradibus. Cognoſcetur rectè dominus iuſtitiam faciẽs, qui nunc ignoratur miſericordiã quærens. Idem in ſermo. Nudi ſtabunt ante tribunal Chriſti, vt audiant vocem iudicij, qui ad vocẽ conſilijs obturauerunt aures ſuas. Quid enim loquitur Deus, agite pœnitentia (inquit.) Multi tamen diſſimulant, multi continent aures ſuas, & dicũt, durus eſt hic ſermo. Nõ ſic impij nõ ſic, cum intonuerit ſermo durus, & verbũ aſperũ. Ite maledicti in ignem æternum. Anſel. in lib. medita. O lignum aridũ & inutile, æternis ignibus dignũ, quid reſpondebis in illa die, cũ exigetur à te vſq; ad ictũ oculi, omne tẽpus viuendi tibi impenſum, qualiter fuerit à te expenſum? tunc quippè condẽnabitur quicquid fuerit inuentũ in te, operis vel ocij, ſermonis, & ſilentij, vſq; ad minimã cogitationẽ etiã q̃ vixiſti, ſi non fuerit ad voluntatẽ Dei directum. Idem. O anguſtia, hinc erunt accuſantia peccata, inde terrens iuſtitia, ſubtus patens horridũ chaos inferni, deſuper iratus iudex, intus vrẽs conſcientia, foris ardẽs mundus, etſi iuſtus vix ſaluabitur, peccator ſic depreſſus, in quam partẽ ſe præmet conſtrictus? vbi latebo? vbi apparebo? latere erit impoſsibile, apparere intolerabile. Idem. Dies iræ dies illa, &c. Quid dormitas anima tepida, & digna euomi? qui non expergiſcitur, qui non tremit ad tãtum tonitruum, non dormit, ſed mortuus eſt.

Nota.

In impœnitentes.

Ratio iuſta.

Pœna horribilis.

Recitatio vehemẽs.

De damnatione. Cap. 50.

GRegor. in moral. Fit miſeris mors ſine morte, finis ſine fine, defectus ſine defectu, quia & mors viuit, & finis ſemper incipit, & deficere defectus neſcit, mors perimit & nõ extinguit: dolor cruciat, ſed nullatenus pauorem fugat: flamma comburit, ſed nequaquàm tenebras diſcutit. Idem. In inferno ignis nõ lucet ad conſolationem, & tamen vt magis torqueat, ad aliquid lucet: nam ſequaces ſuos ſecũ in tormẽto reprobi flamma illuſtrante viſuri ſunt, quorum amore deliquerunt, quatenus qui eorum vitã carnaliter contra præcepta conditoris amarunt, ipſorum quoque interitus eos in augmentum ſuæ damnationis affligat. Idem. Sicut in domo patris mãſiones multæ ſunt pro diuerſitate virtutis, ſic damnatos diuerſo ſupplicio, gehennæ ignibus ſubijcit diſparilitas criminis. Idem in homil. Vt peccatores in ſupplicio amplius puniantur, & eorum vident gloriam quos contemplerunt, & de illorum etiam pœna torquentur, quos inutiliter amauerunt. Hierony. in origi. ſuper Iſa. In conſummatione mundi, præteritarum deliciarũ recordatio erit materia cruciatuum. Auguſt. in ſermo. Quare in inferno mors quæritur, & non inuenitur? quia quibus in hoc ſæculo vita offertur, & nolunt accipere, in inferno quę rent mortem, & non poterunt inuenire. Idem in enchiri. Mitiſsima ſanè omnium pœna erit eorũ, qui præter peccatum quod originale traxerunt, nullum inſuper addiderunt, & in cæteris qui addiderunt, tantò ibi quiſque tolerabiliorem habebit damnationem, quantò hic minorem habuit iniquitatem. Idem de cathe. ru. Sicut nullum gaudium rerum temporalium ex aliqua parte ſimile poteſt inueniri, gaudio vitæ æternæ, quam ſancti accepturi ſunt: ita nullus cruciatus pœnarum temporalium poteſt ſempiternis iniquorum cruciatibus comparari. Idem de natura boni. Peccantes in ſupplicijs ordinantur, quia ordinatio eorum naturæ non competit, ideo pœna eſt, ſed quia culpę competit, ideo iuſtitia eſt. Idẽ. Melius ordinatur natura, vt iuſtè doleat in ſupplicio, quã vt impunè gaudeat in peccato. Ioan. Chryſ. in ſer. Excludi à bonis æternis, & alienũ effici ab his quæ præparata ſunt ſanctis, tantum generat cruciatum, tantum dolorem, vt & ſi nulla extrinſecus pœna torqueret, hæc ſola ſufficeret. Idem. Nõ putemus, quia ſuppliciorum nimietas ipſa dabit finem dolorum, ſed peccata quidem pœnas accendent, incorruptio verò animæ, & corporis, nullum ſupplicijs termi num dabit. Iſido. in ſyno. Intende animo quaſcunque ſæculi pœnas, quoſcunque tormentorũ dolores, quaſcunque dolorum acerbitates, compara hoc totum gehennæ, & leue eſt omne quod pateris. Fulgẽtius in epiſto. Principalia ſunt duo tormẽta in inferno, ibi frigus intolerabile, & calor ignis extinguibilis. Vnde in euangelio legitur, illic erit fletus, & ſtridor dentium, fletus nanque in liquefactione oculorum de calore naſcitur, ſtridor verò dentium de frigore oritur. Bern. in epiſto. Ob hoc proculdubio inflexibilis, & obſtinatæ mentis, punitur æternaliter malum, licet temporaliter perpetratum, quia quod breue fuit tempore vel opere, longum eſſe conſtat in pertinaci voluntate. Idem in ſermone. Singulis excelſibus, ſingulis & membris, quę arma fuerant iniquitatis, ſua debetur pœna pro qualitate, vel quantitate commiſi. In quo autem membro creator amplius offenditur, peccator grauius torquebitur. Anſel. de ſimilitu. Partes miſeriæ ſunt turpitudo, ponderoſitas, imbecillitas, ſeruitus, infirmitas, anxietas, vitæ breuitas, inſipientia, diſcordia, dedecus, impotentia, timor, triſtitia. Auctor de ſpiritu & anima. Quædam animæ in eiſdem locis, in quibus culpam commiſerunt puniuntur, quædam vero abditis receptaculis, vſque ad vltimam reſurrectionem continentur, ſicut vnaquæque digna eſt, requie & miſeria.

Pœna parvulorum.

Pœna damnatorum incomparabiles.

Frigus, & ignis duo infernalia ſupplicia.

Miſerię partes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

PHARETRÆ LIBER QVARTVS,

In quo de gratiosis agitur.

De voluntate. Cap. 1.

Voluntas pro facto reputatur quo ad Deum.

REGOR. in homil. Ante Dei oculos nunquã est vacua manus à munerè, si fuerit arca cordis, repleta bona voluntate. Hier. in epist. Certè Christus pro animi voluntate, omnia in acceptũ refert, nemo Apostolis pauperior fuit, & nemo tãtum pro Domino dereliquit. Aug. de vera religione. Tales seruos suos meliores esse Deus iudicauit, si ei seruirent liberaliter, quod nullo modo fieri posset, si non voluntariè sed necesitate seruirent. Idem de spiritu & litera. Nemo habet in potestate quid ei veniat in mentem sed consentire, vel dissentire, propriæ voluntatis est. Idẽ contra. 5. hæreses. Ad compellendũ nõ potest esse molestus exactor, cum ad reddendum deuotus est debitor. Idem, Nemo aliquid. Supra lib. 2. de charitate. Idem de eccles siast. dog. Nullus sanctus & iustus caret peccato, nec tamen ex hoc desinit esse iustus vel sanctus, cum affectu teneat sanctitatem. Idem de viduitate. Nostrũ est velle, sed voluntas ipsa, & admonetur vt surgat, & sanatur vt valeat, & dilatatur vt capiat, & impletur vt habeat. Idem de sol. Quantò augetur spes videndæ, illius cui vehementer æstuo pulchritudinis, tantò ad illam totus amor voluntasq; conuertitur. Idem de agone christiano. Omnis creatura velit nolit, tamen Deo, & Domino suo subiecta est, sed hoc admonemur vt tota voluntate seruiamus Domino Deo nostro, quoniam iustus liberaliter seruit, iniustus autem compeditus seruit. Ioan. Chrys. super Matth. Voluntates bonæ sic suaues sunt apud Deum, quemadmodum apud homines odoriferi flores. Idem. Sicut peccatum opus sine voluntate non facit, ita & iustitia ex opere non consumatur, nisi & voluntas affuerit. Idem. Illa est gloriosa, supra lib. 2. de cõtinentia tactus. Idem. Debet volũtas supra lib. 2. de gratia. Ber. de lib. arbi. Ordinatio est omnimoda conuersio volũtatis ad Deum, & ex tota se voluntaria deuotaq; subiectio. Idẽ in epistо. Regnũ Dei intra nos est. Quid est hoc regnum, sana & libera voluntas hominis, ita se conformans voluntati Dei, vt nihil velit quod sciat ei displicere, nihil nolit quod sciat ei placere. Anſ. de similitu. Voluntas bona est quæ Dei voluntati subiecta est, quando id vult quod Deus vult illam velle debere, & iusta siue recta dicitur, quando id quod Deus vult illam velle debere amplectitur. Idem. Non semper velle debemus quod Deus vult, sed hoc velle debemus, quod Deus vult nos velle debere.

Voluntas libera.

Vitę ordinatio.

Regnum Dei quod intra nos.

De tranquilitate. Cap. 2.

Magna de fensio bona conscientia.

GRegor. in regist. Nullus vos ibi lingua implicet, vbi conscientia non accusat, quẽ enim conscientia defendit, & inter accusatores liber est, & liber vel sine accusatione esse non potest, si sola quæ interitus addicit cõscientia accusat. Idem in moral. Piorum conscientiæ grãde sibi conferri præmium credunt, cũ de quibusdam modo suis illicitis actionibus arguũtur, præponunt enim ante oculos cordis, quia districtum Dei iudicium tantò verius tunc super eos mitigabitur, quantò, nunc acrius homine arguente præuenitur. Augu. de cathe. ru. Tu qui veram requiem quæ post hanc vitam christianis promittitur quæris, etiam hic eã inter amarissimas vitę huius molestias suauem gustabis, si eius qui eam promisit præcepta dilexeris, citò enim senties dulciores esse fructus iustitiæ quàm iniquitatis, & verius atq; iocundius gaudebis de bona conscientia inter molestias, quàm de mala inter delicias. Idem super Gen. ad litteram. Etiam in ipso homine lætitia quædam bonæ conscientiæ paradisus est. Vnde & ecclesia in sanctis temperanter, & piè & iustè viuẽtibus paradisus recte dicitur, pollens affluentia gratiarũ castisq; delicijs. Ambro. Bene sibi conscius, supra lib. 2. de constantia. Isid. de sum. bo. Semper conscientia serui Dei, humilis esse debet & tristis, vt scilicet per humilitatem non superbiat, & per humilem merorẽ cor ad lasciuiam non dissoluat. Ber. super canti. Sufficit aduersum os loquentium iniqua, opinio bonorum cum testimonio conscientię. Idem. Omnis gloria sanctorum intus non foris est, hoc est, non in flore fœni, aut in ore vulgi, sed in Domino. Idem de cõsidera. Perfecta cuique, & absoluta excusatio est, testimonium conscientiæ suæ, mihi enim pro minimo est vt ab illis iudicer, qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Idem. Magnę diuitiæ bona conscientia, & reuera quid ditius in rebus, aut quid dulcius, quid in terra quietius atq; securius? Bona conscientia damna rerũ non metuit, non verborum contumelias, non corporis cruciatus, quippe quæ & morte ipsa magis erigitur quam deijcitur. Idem. Bona bonæ conscientiæ reuirescunt in laboribus, non arescunt, nec in morte, euanescunt, sed reflorescunt, lætificant viuentẽ, morientem consolantur, reficiunt mortuum, nec deficiunt in æternum. Sene. in epistо. Sapiens nunquam sine gaudio est, gaudium autem hoc non nascitur nisi ex virtutum conscientia.

Vera requies in legis Dei obseruatione.

Magna spellex bona conscientia.

De taciturnitate. Cap. 3.

Discretio in loquendo.

GRegor. in mora. Discretè vicissitudinũ pensanda sunt tempora, ne aut cum restringi debet, lingua per verba se inutiliter soluat, aut cum loqui vtiliter potest, semetipsam pigra restringat. Idem. Si ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos insurgere derisoris odia formidamus, non iã lucra Dei quærimus, sed nostra. Idem. Proximorũ mala supra lib. 2. de consensu. Idem. Quotiens auditores nostri nostra volunt quasi laudando cognoscere, nõ autem sua peruersa mutare, omnino taceamus, ne si ostẽtationis studio verbum Dei loquimur, & illorum culpa quæ erat esse non desinat, & nostra quæ non erat fiat. Idem in homil. Imitatione Dei, gloriosius est tacẽdo iniuriam fugere, quàm respõdẽdo superare. Idem super Ezech. Quasi quoddam nutrimentum verbi est censura silentij, & rectè per excrescentem quoq; gratiam sermonẽ accipit, qui ordinatè antea per humilitatem tacet. Idẽ. Sicut mali Deum exasperant, qui loquuntur & faciunt mala, ita nonnunquã boni exasperãt, qui reticẽt bona. Idem in pasto. Qui proximi mala respiciunt, & tamen silentio linguam præmunt, quasi conspectis vulneribus, vsum medicaminis subtrahunt, & eò mortis auctores fiunt, quominus quem poterant curare nolunt. Hiero. in epistola. Nunquã de mulierum formis disputes, nec quid in cuiusquam Domo agitur, alia domus per te nouerit. August. de mendacio. Licet vel disertori ac disputatori ac prædicatori rerum æternarũ, vel narratori atque pronunciatori rerum temporalium ad ædificandam religionem atque pietatem pertinentium, occultare in tempore quicquid occultandum videtur, mentiri autem nunquam. Idem de bap. paruu. Vbi de re obscurissima disputatur, non adiuuantibus diuinarum scripturarum certis clarisque documentis, cohibere se debet humana præsumptio, nihil faciens in partem alteram declinando. Idem. Magis innocentis supra lib. 3. de remissione.

Mentiri nunquam licet, tacere veritatem non nunquam licet.

Idem

Idem ibidem. Tu vulnus. Isid. in syno. Tempore congruo loquere, tempore congruo tace, non loquaris nisi interrogatus fueris, non dicas priusquàm audias. Idẽ. Ab ocioso sermone compesce linguam, caue fabulas ineptas, aniles fabulas non requiras, inania verba non garrias. Idem. Vis virtutes tuas augere, prodere noli. Idem. Fuge videri quod esse meruisti, quod manifestãdo potes amittere, tacendo custodi. Ambr. super Luc. Rarior tacendi virtus quàm loquendi. Idem de offic. Quamplures vidi loquendo in peccatum incidisse, vix quemquam tacendo, ideoq; tacere nosse, quam loqui difficilius est. Idem. Quando nobis aliquis cõuiciatur, lacessit, ad violentiam prouocat, ad iurgium vocat, tũc silentium exerceamus, tunc muti fieri non erubescamus. Ber. de conside. Vtilis semper custodiat oris, quæ tamen affabilitatis gratiã non excludat, ergo vbiq; frenanda lingua præceps, maximè autem in cõuiuio. Idẽ. Nemo fratres. Infra de correptione. Glo. Leui. 25. Quod gula peccauit, ieiunium corrigat, quod garrulitas admisit, silentium deleat, & similiter contrarijs curentur contraria.

Tacere multũ quã loqui difficilius est.

De exercitio. Cap. 4.

GRegor. in regist. Apud Dominum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur. Idem. Qui ecclesiasticis famulantur obsequijs, ecclesiastica (vt possibilitas exigit) debent adipisci subsidia. Idem. Iustitiam quam mẽte geritis, oportet coram hominibus luce operum demõstretis. Idem in moral. Cum opus crescit præmij, fiducia proficit, cũ verò opus torpuerit, spes à remuneratione lacescit. Idem. Iste in hac vita iustorum labor est, vt semetipsos inueniant, inuenientes flendo atq; corrigendo ad meliora perducant. Idem. Sicut malis securitas præsens labor est, ita boni præsens labor perpetuam securitatẽ parit. Idem. Sancti viri minimè exultant, cum cognoscunt quæ faciant, sed cum faciunt quæ cognouerunt, etsi intelligendo congaudent muneri largitoris, merẽtes tamen considerant debitum operis. Idem super Ezech. Actiua vita, est panem esurienti tribuere, verbum sapientiæ nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem proximum reuocare, infirmantis curã gerere, & commissi nobis qualiter subsistere valeant dispensare. Idem. Considerandũ nobis est, opus nostrum quale sit, quæ cogitatio in opere, quæ intẽtio in cogitatione. Idem. Quid iam de scriptura sacra didiceris, & quantum proximum tacitus ames, in latitudine boni operis ostendes. Idem in dyalo. Opus ex dono est, non donũ ex opere, omnes quippè opus dona præueniunt, quãuis ex subsequenti opere, ipsa etiam dona subcrescunt. Isido. in syno. Præcaue otium, non diligas otium, non ducas vitam in otio, fatiga corpus laboribus, exerce operis cuiuslibet studium. Idem. Grauius libido vrit, quem otiosum in venerit, cedet autem libido rebus, cedet operi, cedet industriæ & labori. Idem de sum. bo. Nihil iuuat, q̃ inter bonũ & malum sensu prudentiore discernimus, nisi opere, aut malè cogitata caueamus, aut bona inchoata faciamus. Idem. Dei seruum sine intermissione legere, orare, & operari oportet, ne fortè mentem otio deditam, spiritus fornicationis surripiat, cedit enim labori voluptas, animum autem vacantem citò præoccupat. Ioan. Chrysost. super Matth. Qui habent spiritum Dei, non sunt contenti sedere otiosi, sed ipse spiritus qui est in eis vrget eos, aliquod bonum apprehendere. Idem de compunct. Merces maior tibi augetur, quando non spe mercedis operaris, sed studio placendi. Aug. in sermone. Noli esse piger in opere cuius mercedem desideras, si quẽ & tu ipse mercennarium conduxisses, non ante mercedẽ numerares, quã in opere exerceres. Idẽ

Prudentia doctorũ.

Opera vitę actiuę.

Otium summopere fugiendum.

Spes Dei in nobis nunquam sit otiosa.

de bap. paruu. Propter hoc de paradiso emissus Adam contra Eden habitauit. i. contra sedem deliciarũ, vt significaret, q̃ in laboribus qui sunt, delitijs cõtrarij erudienda est caro peccati. Idem de opere mona. Nullo modo decet, vt in ea vita vbi senatores fiunt laboriosi, ibi fiant opifices ocioſi, & quò veniũt relictis delitijs, qui fuerunt prædiorum Domini, ibi sint rustici delicati. Idem in gl. super 1. Thim. 5. Qui ad pedes fratrum inclinatur, in corde, vel excitatur, vel si iã inerat, confirmatur humilitatis affectus. Idem. Vis desideriorum. Infra in c. de desiderio. Ber. de considera. Si labor torret, merces inuitet: vnusquisq; enim secundum suũ laborem mercedem accipiet. Idem in epistola. Nõ ex foliis, non ex floribus, sed ex fructu arbor bona malavè cognoscit, deniq; à fructibus eorum cognoscetis eos, opera ergo, & nõ verba discernũt inter filios Dei, & filios dissidentiæ. Idem de amore Dei. Quãuis adhuc non videat oculus, nõ cesset operari manus, vt qui proficere vult in magno, fidelis sit in minimo, & in eo quod ex conditoris largitate iam prærogatũ habet, vis potestatis officiũ exhibeat bonæ voluntatis. Idem. Miserere animæ. Supra lib. 2. de contritione. Seneca in epistо. Satis multum tẽporis sparsimus, incipiamus vasa in senectute colligere, in freto viximus, moriamur in portu.

Operum necesitas.

De innocentia. Cap. 5.

Respicere quam periculosum sit.

GRegor. in moral. Plerunq; res qualibet innocenti mente cõspicitur, sed ipso conspectu animus concupiscentiæ gladio confoditur. Non enim Dauid Vriæ coniugem ideo studiosè respexit, quia cõcupiuerat, sed ideo potius concupiuit, quia incautè respexit. Idem. Nil simplici corde fœlicius, quia quo innocẽtiam erga alios exhibet nihil est quod pati ab alijs formidet. Idem. Illum facit humana derisio Deo proximum, quem ab humanis prauitatibus vitę innocentia seruat alienum. Idem. Si mentis innocentia custoditur, & si qua foris infirma sunt, quandoq; roborant. Idem in regist. Sicut multorũ iam experimento didicimus, in damno expenditur, quicquid cũ peccato cõgregatur. Si igitur vultis nihil iniustè perdere, summopere studere de iniustitia nihil habere. In terrenis enim rebus, semper causa damni est origo peccati. Idem. Vosmetipsos ita ante conspectum omnipotentis Domini, in bonis operibus debetis exhibere, vt inueniri in vestra actione nequeat, quod ab eodẽ Deo iudice percuti, vel homine insidiante valeat accusari. Idem in pastora. Fit plerunq; Deo gratior amore ardens vita post culpam, quàm securitate torpens innocentia. Amb. de offi. Hoc est innocentẽ esse, ignorare quod noceat, etsi circumscribitur ab aliquo de omnibus, tamen benè iudicat, qui fidem esse in omnibus arbitratur. Idem. Beatam vitam efficiunt tranquillitas conscientiæ, & securitas innocentiæ. Idem de pœnitentia. Facilius inueni qui innocentiam seruauerint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam. Hiero. in epist. Malitiam, odium, atque inuidiam, quæ vel maxima vel sola femina sunt nocendi, Christiana à se animam propellat, neque manu tantum aut lingua, sed corde quoque custodiat innocentiam. Idem. Tum demum lætare de innocentiæ conscientia, si cum potes adiuuare, non desistas. Ioan. Chryso. in sermo. Gaude innocentia & exulta, gaude inquã, quia vbiq; illæsa es, vbiq; secura, si tentaris proficis, si humiliaris erigeris, si pugnas vincis, si occideris coronaris. August. super Psal. 100. Duobus modis nocet homo, si facit miserum, vel si deserit miserum, innocens verò est, qui nec sibi, nec alijs nocet. Idem de ciuita. Dei. Absit a mente Christiana quæ in Deo suo spe posita, cuius adiutorio innititur, vt mens talis cuiuslibet carnis voluptatibus ad consensum turpitudinis

Innocentem esse quid sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pitudinis cedat, quòd si illa concupiscentia, vel inobedientia, quæ in membris habitat, præter nostræ voluntatis legē quasi sua lege mouetur, quantò magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis? Idem. Pertinet ad innocentis officium, non solum nemini malum inferre, verum etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum, vt aut ipse qui plectitur corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo. Idem. Sicut non est beneficientiæ, supra de remissione. Idem ibidem. Magis innocentes. Idem de vita Christiana. Nihil Deo dignius, nihil charius esse potest, quàm vt innocentia tota obseruatione teneatur, licet enim quis in alijs operibus deuotus appareat, si illam non habuerit sibi frustra blanditur. Cassio. in lib. de anima. Vir fixus, purus, innocuus omnes laudat, se semper accusat, vt complaceat vniuersis, sibi soli displicet. Ber. de conside. Non eris innocens, si aut punias eum cui fortasse parcendum esset, aut parcas ei qui fuerat puniendus. Ans. de similit. Si hinc peccati pudorem, & illinc cernerem inferni horrorem, & necessariò vni eorum haberem immergi, prius me in infernum immergerem, quàm peccatum in me immitterē. Mallem enim purus à peccato, & innocens, gehennā intrare, quàm sorde pollutus cœlorum regna tenere: cum constet, solos malos in inferno torqueri, & solos bonos in cœlesti beatitudine foueri.

Innocentis partes.

Viri boni insignia.

De excusatione. Cap. 6.

GRegor. in moral. Iustus & si quid vnquam delinquendo loquitur, tamen dignum nō est, vt ab iustis, & prauè viuentibus iudicetur. Idem. Cum quoslibet, supra lib. 1. de pauperibus. August. in epist. Discamus in similitudine operum discernere animos operantium, ne clausis oculis calumniemur, & beneuolos pro nocentibus accusemus. Idem in sermone. Domini in monte. Ea facta quæ dubium est quo animo fiant, in melioré partem interpretemur. Idem. Non reprehendamus ea, quæ nescimus quo animo fiant, neq; ita repræhēdamus quæ manifesta sunt, vt desperemus sanitatem. Bern. super Cant. Caue alienæ conuersationis esse aut curiosus explorator, aut temerarius iudex, etiam si perperam actum quid deprehendas, nec sic iudices proximum, magis autem excusa intentionem si opus non potes, puta ignorātiam, puta subreptionem puta casum, ꝙ si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, & dicito apud teipsum, vehemens fuit tentatio, quid de me illa fecisset, si accepisset in me similiter potestatē. Idē. Si is qui de claustro est, cum qui versatur in populo interdū minus discretè sese agere deprehendat, v.g. in verbo, in cibo, in somno, in risu, in ira, in iudicio, non ad iudicandum confestim prosiliat, sed meminerit scriptum. Melior est iniquitas viri quàm benefaciens mulier. Nā tu quidem in tua custodia vigilans benefacis, sed qui iuuat multos, & melius facit & virilius, quod si implere non sufficit absq; aliqua iniquitate, id est absq; quadam inæqualitate vitæ & cōuersationis suæ, memento quia charitas operit multitudinem peccatorum. Sene. in epist. Sapiens non vertit omnia in peius, nihil quęrit cui imputet casum, & peccata ad fortunam potius refert, non calumniatur, nec verba nec vultus, quicquid accidit, benignè interpretando læuat. Idem. Semper quicquid dubium est, humanitas inclinet in melius.

Dubia in meliorem partem interpretanda sunt.

Eccle. 42. Nota.

De discussione. Cap. 7.

GRegor. in moral. Iusti viri cum districtionem venturi iudicis contemplantur, peccata sua ad memoriam reducunt, deflent quæ commiserunt, districtè se iudicant ne iudicentur. Idem. Dominum tantò quis securius expectat, quantò quotidiè vitam suam suspectus examinat. Idem. Electi intra sinum cordis aduersum se, quicquid se impugnat enumerant, ibi ante oculos suos omne quod desleant coaceruant, ibi quicquid per iram districti iudicis discerni possit intuentur, ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent, nec deest in hoc iudicio mente concepto omne ministerium, quod punire reos suos plenius debeat. Nā conscientia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor excruciat. Idem. Qui semetipsum prius non iudicat, quid in alio rectè iudicet ignorat. Ioan. Chrys. in ser. Quando accubueris super stratum tuum, & neminem infæstum pateris, antequam veniat tibi somnus, profer in medium codicem conscientiam tuam, & reminiscere peccata tua, si quid in verbo seu in facto vel in cogitatione peccasti. Augu. de vera relig. Spiritalis homo omnia iudicat, quia super omnia est, quādo cum Deo est, cum illo est autem quando purissimè intelligit, & tota charitate quod intelligit diligit. Idem. Nō facilè supra lib. 1. de iudicibus. Idē de verb. Domini. Nihil est quod sic quisq; cogitare debeat, nisi vt in semetipsum oculos conuertat, se discat, se discutiat, se inspiciat, se quærat, & se inueniat, quod displicet necet, & quod placet optet & plantet. Ber. super Cant. Spiritualis homo omnia dijudicat, & ipse à nemine iudicatur, iudicabo proinde mala, iudicabo & bona, mala melioribus curabo corrigere actibus diluere lachrymis, punire ieiunijs, cæterisq; sanctæ laboribus disciplinæ, in bonis de me sentiam humiliter, & iuxta præceptum Domini seruū me inutilem reputabo. Idem. Babyloniorum manifesta sunt peccata præcedentia iudicū, & non egent scrutinio sed supplicio, mea autem qui videor monachus & hierosolymita peccata certè occulta sunt, nomine & habitu monachali obūbrata, & idcirco necesse erit, subtili ea inuestigari discussione. Multa supra lib. 2. de prudentia, de intelligentia. Sene. in epist. Quod homines de alijs libentissimè faciunt de te apud te malè existima, assuesces & dicere verum & audire. Idē. Clamo mecum ipse, numera annos tuos, & pudebit eadē velle quæ volueras puer, hoc deniq; tibi circa mortis diē præsta, moriantur ante te vitia.

Quotidiana sanctorū discussio vtilis.

Spiritualis homo dijudicat omnia.

Nota. monachi.

De mortificatione. Cap. 8.

GRegor. in moral. Tantò mens melius ad superna appetenda componitur, quantò ab illicitis arctius corpus edomatur. Idem in homil. Nisi quisq; à semetipso deficiat, ad eū qui supra ipsum est, non appropinquat, nec valet appræhēdere quod supra ipsum est, qui nescit mactare quod est. Augu. in regu. Carnem vestrā domate ieiunijs, & abstinentia escæ & potus, quantum valetudo permittit: quādo autem aliquis non potest ieiunare, non tamen extra horā prandij aliquid alimentorum sumat, nisi cū ægrotat. Idē de vidui. Facilius cōcupiscentia refrenatur, quæ nulla expectatione succenditur. Idem de singu. cle. Amputanda sunt omnia nobis, quæcūq; igniferi somitis, sulphurantibus flammis scatens fornax, ebulliētis carnis exæstuat, ne vel tenuis quidē scintilla seruata maiora conflet incendia. Isid. de sum. bo. Mori oportet hominem in carne mundo, ne moriatur in anima Christo. Nam tunc quisq; viuere dicitur, si secundū sæculū moriens, in solo Deo viuere delectetur, Cassio. de anima. Væ carni quæ hæc superata non fuerit. Nā quæ in hac conuersatione vincitur, illic sine dubio coronabitur. Ber. in epist. Durius tractandum quidem est corpus ne rebellet, ne insolescat, sic tamen vt seruire sufficiat, quia ad seruiendum spiritui datum est: nec sic habēdum est, tanquam propter illud viuamus, sed tanquam sine quo viuere non possumus. Sene. in epist. Vetas me cœlo interesse, id est, iubes me viuere capite demisso. Maior sum & ad maiora genitus, quàm vt mancipium sim

Mortificatio carnis subleuatio est spiritus.

sim mei corporis, quod quidem non aliter aspicio, q̄ vinculum aliquod libertati meæ circundatum. Idem. Contemptus sui corporis, certa libertas est. Idem. Honestum ei vile est, cui corpus nimis clarum est, agatur eius diligentissimè cura, ita tamē vt cum exiget ratio cum dignitas, cum fides, mittēdum sit in ignis. Idem. Hanc sanam & salubrem formam vitæ tenete, vt corpori tantum indulgeatis, quantum bonè valetudini satis est, durius etiā tractandū est, ne animo malè pareat.

Nota. Disciplina exterior iuuat interiorē.

De disciplina. Cap. 9.

GRego. in regis. Cum sit proprium disciplinę abillicitis prohibere, & excessus culparum salubriter resecare, studiosè eius seruanda censura est. Nam si negligitur, cuncta in confusionem deueniunt dum vnus destruit, quicquid eam custodiendo alter ędificat. Idem. Sic vt nos supra libr. 1. de prælatis bonis. Idem in mora. Sancti viri cum hujus mundi potestate fulciuntur, tantò sub maiori mentis disciplina se rediguntur, quantò sibi per impatientiam potestatis suaderi illicita, quasi licentius sciunt. Idem. Solus in illicitis nō cadit, qui se aliquando & à licitis cautè restringit. Idē. Intentioni animæ si exterior euagatio clauditur, interior secessus aperitur. Nā quò extra se spargi, propter disciplinam mens non potest, eò super se intēdere per perfectum potest, quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos distendi prohibetur. Idem. Mēs mutabilitatis suæ pondere, ad aliud semper impellitur quàm est, & nisi in statu suo arcta custodiæ disciplina teneantur, semper in deteriora dilabitur. Idem. Sancti viri supra lib. 2. de continentia visus idem. Tantum apud Dominū obligatiores sumus, quātò apud homines inultè peccamus. Disciplina autē nostra, subditos diuino iudicio tantò liberiores reddit, quantò hic eorum culpas sua vindicta nō deserit. Idem. Peccata quę feriri supra li. 2. de donis. Amb. in epi. Non natura seruum facit, sed insipientia, nec manumissio liberū, sed disciplina. Idem. Si quęris viam sapientiæ & disciplinę, colere Deum, atq; ei subditum esse sapientia est, abstinere autem à peccato disciplina est. Idem de vidui. Prima institutionis est disciplina culpam auertere, & secūda virtutem infundere. Cypria. de 12. abusi. Disciplina est ordinata morum correctio, & maiorum præcedentium regularis obseruatio. Ber. in epi. O q̄ compositū reddit omnem puellaris corporis statum, nec non mentis habitum disciplina, ceruicem submittit, deponit supercilia, componit vultum, ligat oculos, cohibet chachinnos, moderatur linguam, frenat gulam, sedat iram, formatinceſſum, talibus decet pudicitiæ vestem distingui margaritis. Idem. non oportet supra de prouidentia lib. 2.

Disciplina quid.

De cruce spirituali. Cap. 10.

GRego. in homil. Crux à cruciatu dicitur, & duobus modis crucem Domini baiulamus, cū aut per abstinentiā carnē affligimus, aut per compassionem proximi, necessitatem illius nostram putamus. Idem in moral. Quia Paulus nec mundi gloriam quærebat, nec à mundi gloria ipse quærebatur, & se mundo, & mundum sibi, crucifixum esse gloriabatur. Idem. Cum vitijs & concupiscentijs carnem crucifigimus, & sic gulam restringimus, vt iam de mūdi gloria nil quæramus. Nam qui corpus macerat sed honoribus anhelat, crucem carni intulit, sed mundo per cōcupiscentiam peius viuit. August. in glo. Gal. 5. super illud. Qui Christi sunt. Congruit nostræ deuotioni, vt qui Domini crucifixi passionem celebramus, reprimē darum carnalium voluptatū, crucem nobis faciamus. Idem. in serm. Tota vita Christiani hominis si secundum euangelium viuat, crux atq; martyrium est. Hierony. Licet sparso crine supra lib. 3. de propinquitate. Ambr. super Luc. Non amanti diuitias, nō amanti honores, non amanti quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, non amanti quæ videntur, sed quæ non videntur, non cupido vitæ, sed ei qui festinat dissolui & cum Christo esse, crucifixus est mundus: hoc est enim crucem tollere, & sequi Christum, vt & nos commoriamur, & cōsepeliamur cum eo. Isid. de sum. bo. Qui crucem portat, debet & mundo mori, nam ferre crucem, mortificare seipsum est, ferre & non mori, simulatio hypocritarum est. Bern. de floribus. Mira res, nihil formidolosius homini, quàm crucem pati, sed quare timēt homines crucē, quia latrones sunt? si latrones nonessent, crucem non timerent. Idem. Circumire possum Domine cœlum & terram, mare & aridam, & nusquam te inueniam nisi tātum in cruce, ibi dormis, ibi pascis, ibi cubas in meridie. Crux enim tua fides est, cuius latitudo charitas, longitudo longanimitas, altitudo spes, profundum timor. In hac cruce te inuenit, quicunque te inuenit. In hac cruce anima suspenditur à terra, & dulcia poma de ligno vitæ decerpit. Idem in apolo. Væ portantibus crucem, non sicut Saluator suam, sed sicut ille Cyreneus alienam. Væ. citharedis citharizātibus, non vt illi de Apocalypsi in citharis suis, sed verè vt hypocrytæ in alienis. Idem. Væ semel & væ iterum pauperibus superbis, væ inquàm semel, & væ iterum portantibus crucem Christi, & non sequentibus Christum, quia nimirum cuius passionibus participant, humilitatem sectari negligunt, duplici quippè contritione conterentur, qui huiusmodi sunt, cum & hic pro temporali gloria se affligant, & in futuro pro interna superbia ad æterna supplicia pertrahentur. Idē in ser. Neminem audiamus fratres, non carnē & sanguinem, non spiritum quemlibet descensum à cruce suadentem, persiltamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur aliorum manibus, non nostra leuitate.

Vita Christiani crux

Christus nō nisi in cruce inuenitur.

Aliqui portant crucē Christi qui tamen nō sequūtur. Christū.

In cruce permanēdum.

De certamine. Cap. 11.

GReg. in dial. Sine laboris certamine, non est palma victoriæ. Idem. Nonnunquam Dominus eis etiā quibus magna dona tribuit, parua quædam repræhensibilia relinquit, vt semper habeant cōtra quod bella gerant, & deuictis magnis hostibus mētem non erigant, quando eos adhuc aduersarij etiam minimi fatigant. Idem. Vos qui viam. Infra de religione. Idem in mora. Semper est ad certamen aduersarij erigendus animus, semper contra occultas insidias cautela prouidenda. Idem. Scio quia per infirmitatis verecundiam plerunq; grauioris est certaminis commissa peccata prodere, q̄ non admissa vitare: & vnumquodque malum quāuis robustus videtur, tamen humilius proditur. Idē. Labor pertrahitur pugnæ, vt crescat corona victoriæ. Idem. Minor est supra lib. 2. de clemētia. Idem. In iniquitate concepti, & in delicto editi, per insitæ corruptionis molestias, pugnam nobiscum huc deferimus quam cum labore vincamus. Idem. Excitatur hostis in prouocationem certaminis, cum ius amiserit peruersæ damnationis. August. in epist. Non debet cum præliatur infringi, qui vult post prælium coronari: vires illo submittrante certantibus, qui præparat ineffabilia dona victoribus. Idem. Contra iltam genitalium supra lib. 3. de consuetudine. Idem de verbis Domini. Ecce baptizati sunt oēs, iustificati sunt à peccatis, restat tamen lucta, cum carne, cum mūdo, & cū Diabolo. Qui aūt luctatur aliqñ ferit, aliqñ percutitur, aliquādo vincit, aliquādo perimitur. Ioa. Chrys. de comp. Nostri agonis tempus, in quo ascripti videmur, pro risu pœnam habet, laudem verò pro luctu, & pro tribulationibus salutē confert. Idem super Matth. Incipe

Exercitiū iustorum

Confessio nis difficultas.

Gal. 5.

Agonis nostri tēpus pręsens.

Universidad de Deusto Biblioteca

Certaminis Christiani practica.

cipe resistere desiderijs tuis, & tunc intelliges q̃ fortes sunt spiritus desideriorum malorum, qui te per sequũtur: hæc est pugna periculosa, & hęc est gloriosa victoria, qui potuerit odisse quod amat, & amare quod odit. Ambr. super Lu. Corona proposita subeunda certamina sũt, nemo potest nisi vicerit coronari, nemo potest vincere nisi ante certauerit, ipsius quoq; coronæ maior est fructus, vbi maior est labor. Leo Papa in serm. Vim sibi factura est anima, vt palmam laborum quam sibi subtrahi multis inimicis aduersantibus sentit, viribus contendat eripere. Isido. de sum.bo. Nequaquam in senectute continentes vocandi sunt, qui in iuuentute luxuriosè vixerunt, tales non habent præmiũ, quia laboris certamen non habuerunt, eos enim expectat gloria, in quibus fuerunt laboriosa certamina. Hier. in episto. Quis sanctorum, sine certamine coronatus est? Solus in delitijs Salomon fuit, & ideo forsitan corruit. Bern. super canti. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras si vitia putas emortua, & nõ magis suppressa, velis nolis intra fines tuos habitat Iebusæus, subiugari potest, non exterminari. Idem. Solet inter primordia. supra li. 1. de incipientibus.

Vi premiũ obtinendum.

Veri continentes qui.

De humilitate. *Cap. 12.*

GRegor. in moral. Magna quę agimus quasi minima ducimus, cum fortiorum exempla pensamus, sed tunc apud Deum crescũt per meritũ, cum apud nosmetipsos per humilitatem decrescunt. Idem. Quia prima stultitia Angeli elatio cordis fuit, vera sapientia efficitur hominis humilitas suæ æstimationis, quam quisquis vel magna sapiendo deserit, & eoipso vehementer desipit, quo seipsum nescit. Idem. Electi ne inuitè curuentur in morte, spontè curuãtur in humilitate. Idem super Ezech. Ad hoc nobis cuncta de meritis nostris incerta sunt, vt vnam certam gratiam teneamus, humilitatem. Idem in homil. Miranda actio cum elatione non eleuat sed grauat, qui enim sine humilitate virtutes cõgregat, in vento puluerem portat, & vnde aliquid ferre cernitur, inde deterius cæcatur. Idem in dial. Mens quæ diuino spiritu impletur habet euidẽtissimè signa sua virtutes. s. & humilitatem quæ si vtraq; in vna mente perfectè cõueniunt, liquet quòd de pręsentia sancti spiritus testimonium ferunt. Idem. Qualis quisq;. Infra de lætitia. Idem in registr. Non grande est, his nos esse humiles à quibus honoramur, quia & hoc sæculares quilibet faciunt, sed his maximè esse humiles debemus, à quibus aliqua patimur. Psal. Vide humilitatem meam de inimicis meis. Idẽ. Ab omnibus corripi, ab omnibus emendari paratus sum, & solum mihi amicum ęstimo, per cuius linguam ante apparitionem districti iudicis meæ maculas mentis tergo. Idem Nolo dum in hac carne sum aliqua me dixisse, si cõtigerit ea facile hominibus innotesci. Idẽ. Omnes fratres sumus, Imperatoris potestate conditi & sanguine redempti, & idcirco fratres nostros quoslibet pauperes, & abiectos, in nullo despicere debemus. Hieron. in ori. super Isa. Non statim multitudinis acquiescamus iudicio, sed electi in principatum, nouerimus mensuram nostram, & humiliemur sub potenti manu Dei, quia Dominus superbis resistit, humilibus dat gratiam. Aug. de virgi. Humiliter ad humilem venite si amatis, & ne discedatis ab illo ne cadatis: qui. n. timet ab illo discedere, rogat & dicit, non veniat mihi pes superbiæ. Idem. Pergite viam humilitatis pede, ipse exaltat humiliter sequentes, quem descendere non piguit ad iacentes. Idem. Existimate aliquos in occulto superiores, quibus estis in manifesto meliores. Idẽ de ci. Dei. Qui vera pietate in Deum, quem diligit credit, & sperat, plus intendit in ea, in quibus sibi displicet, quàm in ea si qua in illo sunt, quæ non tam ipsi quàm veritati placent: neq; id tribuit vnde iam placere potest, nisi eius misericordiæ cui metuit displicere de his sanatis gratias agens, de illis sanandis preces fundens. Idem de conflictu. Christus humiliauit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortem, mortem autẽ crucis. Si ergo tãta humilitate se deprimit diuina maiestas, superbiræ in aliquo audet aut debet humana infirmitas. Idem in epist. Absit, vt nõ cum gratiarũ actione lucris meis deputem, si fuero te docente instrutus, aut emendante correctus. Idem de tri. Magis optabo à quolibet repræhendi, quàm siue ab errante, siue ab adulante laudari. Isid. de sum. bon. Superflua est humilitas eorum, qui se gessisse accusant, quod non admiserunt, qui verò sine arrogantia bona facta sua pronunciant, proculdubio nequaquam peccant. Idem in syn. Descende vt ascendas, humiliare vt exalteris, ne exaltatus humilieris, qui. n. extollitur humiliatur, qui exaltatur deijcitur, qui eleuatur prosternitur, qui inflatur alliditur. Idẽ. Esto paruus in oculis tuis, vt sis magnus in oculis Dei, tantò. n. eris apud Deũ preciosior, quãtò fueris ante oculos tuos despectior. Ioan. Chry. in epis. Humilitas non tantum illa laudatur, quæ de conscientia peccatorum euenit, sed & illa quæ ex virtute descẽdit, Deo chara est, & quia in ea requiescit Dominus, ideo omnibus, dominatur. Idem super Matth. Humilis à nulla capitur passione, non ira hunc molestare potest, non gloriæ cupido, non emulatio, non zelotypia. Idẽ de compunc. Hoc verè magnum & mirabile est, quia is qui verè magnus est, nihil de se magni sentit, aut loquitur, sed omnium se vltimum iudicat, & salutem de sola misericordia Dei sperat. Casiod. de anima. Ad te Domine sancte nemo se erigendo peruenit sed potius humiliatus ascendit, cum altissimus sis, proximior redderis supplicatione curuatis. Bern. super cã ti. Oportet humiliter sentire de se nitentem ad altiora, nedum supra se attollitur cadat. Idem. In anima nõ est plane timenda quãtalibet humiliatio: horrenda aũt nimiũq; pauenda, vel minimè temerè præsumpta erectio, quamobrẽ noli te homo comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vni. Idem. Appetere de humilitate laudem, humilitatis nõ est virtus, sed subuersio. Verus humilis vilis vult reputari, non humilis prædicari, gaudet contemptu sui, hoc solo planè superbus, q; laudes non contemnit. Idem in epist. Vt castitas siue charitas detur, humilitas meretur, quoniam humilibus Deus dat gratiam, seruat acceptas, quia nõ requiescit spũs, nisi super quietum & humilẽ, & seruatas consummat, nam virtus in infirmitate, hoc est in humilitate, perficitur, & inimicã gratiæ, omnisq; initiũ peccati, debellat superbiam. Idem. Humiliatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad pacẽ, sicut lectio ad scientiam, si virtutem appetis humilitatis, viam nõ refugias humiliationis. Nã si nõ pateris humiliari, non poteris ad humilitatẽ prouehi. Idem. Nescio quo pacto familiarius semper humilitati propinquare solet diuinitas, denique ipsã se induit, vt appareret hominibus, substãtiã, formã, habitumq; gestauit humilẽ, ipsius nobis cõmendans virtutis excellentiã, quã speciali sui voluit honorare pñtia. Idem. Sapientis est consilium, quantò magnus es, humilia te in oĩbus. Sapię verò prę ceptum, qui maior est vestrum, fiat sicut minor. Idem de 12. gra. Humilitatis est virtus, qua homo vera cognitiõe sui ipse sibi vilescit. Idem. Humilitatis primus gradus est, corde, & corpore semper humilitatem ostẽdere, defixis in terram aspectibus. Secundus, vt pauca, & rationabilia verba loquatur, non clamosa voce. Tertius, vt non sit facilis, aut promptus in risu. Quartus taciturnitas vsq; ad interrogationem. Quintus, tenere quod communis habet monasterij regula. Sextus, credere,

Humilitas vera est sapientia.

Virtutes siue humilitate eua nescunt & cum ea spũsancti pręsentiã indicant.

Humilitas oĩbus sed maximè monstrãda per secutoribus.

Optima de nobis ęstimatio quę.

Vera pietas ĩ Deũ.

Superflua humilitas.

Humiliatio quãtalibet non est timẽda.

Falsus, & verus humilis:

Via ad humilitatẽ.

Humilitatis descriptio, atq; gradus.

dere, & pronunciare se omnibus viliorem. Septimus, ad omnia indignum, & inutilem se confiteri, & credere. Octauus, cõfessio peccatorum. Nonus pro obediẽtia in duris, & asperis patientiam amplecti. Decimus, vt omni obedientia subdat se maiori. Vndecimus, vt voluntatem propriam non delectetur implere. Duodecimus, vt eum timeat, & memor sit omnium quæ præcepit. Ansel. de similit. Primus gradus humilitatis est quandoq; cognoscere contemptibilem se esse. Et quia sunt quidam qui contemptibiles se esse cognoscunt, sed inde non dolent. Secundus est dolere contẽptibilem se esse. Quia verò sunt alij, qui se contemptibiles dolent, sed confiteri nolunt. Tertius est confiteri se contemptibilem esse. At verò, quia rursus sunt alij, qui se contemptibiles confitentur, sed nolunt, vt ita credatur. Quartus est, persuadere contemptibilem se esse. Sed quia quidam contemptibiles, quidam volunt credi, sed hoc sibi nolũt dici. Quintus est patienter pati, vt contemptibilis dicatur. Sed quia quidam patiuntur, vt contemptibiles dicantur, sed tamen pati nolũt, vt contemptibiliter tractentur. Sextus est pati vt contemptibiliter tractetur. Sed quoniam & hoc quidam inuiti patiuntur. Septimus est amare, vt contemptibiliter tractetur, vbi postquàm quis ascenderit, clara est in luce. i. in perfecta sui cognitione. Idem. alterius virtutem. Infra de ascensione. Glo. Matth. 3. Perfecta humilitas habet tres gradus. Primus est subdere se maiori, & non præferre se æquali, hic vocatur sufficiens, quia sufficit aliquem sic humiliari, & iste gradus omni iusto est necessarius. Secundus gradus est subdere se æquali, nec præferre se minori, hic dicitur abundans, Tertius est subesse minori, in quo est omnis iustitia.

De simplicitate. *Cap. 13.*

GRegor. in homil. Si abiectio vilis indumenti virtus non esset, euãgelista vigilanter de Ioanne nõ diceret, erat indutus pilis camelorũ. Aug. in reg. Non sit notabilis habitus vester, nec affectetis vestibus placere, sed moribus. Idem. In incessu. supra lib. 2. de modestia. Idem super Matth. Resistit Deus superbis, & calamistratis, & pannosis, humilibus dat gratiã. Idem in epist. Verus ornatus maximè christianorum, & christianarum non tantum fucus mendax, verũ ne auri quidem vestisq; pompa, sed mores boni sunt. Idẽ. Auri circumpositio, & intorsio crinium, & cętera huiusmodi, quæ vel ad inanem pompam, vel ad illecebrã formæ adhiberi solent, meritò repræhensa sunt, sedẽ quidam pro modulo personę habitus matronalis à viduali veste distinctus, qui potest fidelibus coniugatis salua religionis obseruantia conuenire. Et infra. Quid n. est absurdius, q̃ mulierem de humili veste, viro prohibente, superbire? cui te potius expediret obtemperare, cãdidis moribus, q̃ nigellis vestibus repugnare? Idẽ de viduitate. Interiore pulchritudine Chr̃o placere, hanc pulchritudinem studiosa cura & solicita cogitatione cõponite, non amat ille fallaciarum fucos, veris veritas delectatur, & ille si quid legisti agnoscis, veritas vocatur. Ambr. de offic. Non sit affectatus decor corporis, sed naturalis, sed simplex, neglectus magis quàm expeditus, non prætiosis, & albentibus adiutus vestimẽtis, sed cõibus, vt honestati, vel vtilitati nihil desit, nihil accedat nitori. Idem in Gl. 1. Quæ vult audiri, inclinare se debet amota pompa, vt misericordiam Domini prouocet, habitus. n. superbus, nec impetrat, nec recta de se credi facit. Ioan. Chrys. super Matt. Omne vestimentũ ad tres pertinet cãs, aut ad spẽm visionis, aut ad delectationẽ corporis, aut ad tegumentũ nuditatis. Ad spẽm visionis habere vestimẽtũ, seruis Dei nõ conuenit, similiter ad delectamẽtũ corporis, Deo seruientibus non est aptũ, sed quod tm̃ ad tegumentũ nuditatis. Hier. in epi. Sordes vestium candidę mentis indicia sunt, vilis tunica contẽptum sæculi probat, ita dũtaxat vt aĩus non tumeat, nec habitus sermoq; dissentiat. Ber. in epis. Pauperior cultus in alijs frenat cõcupiscentiã, in alijs circa amorẽ paupertatis afficit conscientiam. Idem. Si dederit (inquit) Iacob, mihi Dominus panem ad manducandum, & vestimentum quo operiar. Nota, quo operiar. Sic ergo & nos contenti simus, vestimentis quibus operiamur, non quibus lasciuiamus, non quibus superbiamus, non quibus mulierculis similari, vel placere studeamus. Idem super canti. Simplicitas candor est, probamus à contrario, nã neuus duplicitas, parum dixi macula est.

Ornatus verè christianus.

Muliebris ornatus vanitas.

1. Tim. 5.

Vestiũ triplex differentia.

Gene. 23.

De verecundia. *Cap. 14.*

GRegor. in moral. Sæpè cum nos à sancti desiderij exercitatione, torpescere superna pietas cernit, exempla se sequentium nostris obtutibus obijcit vt mens per otiũ remissa quò in alijs vigilantiam profectus considerat, eò in se pigritudinem torporis erubescat. Idem. Nonnunquàm quidam in Dei seruitio ex anteacta acrius debilitate roborantur, eosq; ad custodienda mandata, & futurorum trahit desiderium, & impellit memoria præteritorum, vt hinc ad ventura amor prouocet, illinc de præteritis verecundiam infliget. Idem. Boni eò magis ignescunt ad desiderium requirendę pietatis Dei, quò magis erubescunt memoria iniquitatis suæ. Idem. Facilè culpa corrigitur, qua erubescitur. Idem. Cunctos vitia ad ima pertrahunt, sed tñ quidam eò ab his facilius redeunt, quò se in eis corruisse altius erubescunt. Idem. Qui adhuc actis carnalibus incubat, necesse est, vt instruere spũaliter proximorum mentes erubescat. Idem super Ezech. Erubescere malum sapiæ est: bonũ verò erubescere fatuitatis. Idem. Qui erubescit pœnitendo mala quæ fecit ad vitæ libertatẽ peruenit. Amb. in ser. Solet citius mereri indulgentiã, qui verecundius deprecatur. In omni ergo culpa ante flendum est, qui præcãdum. Idem. Pulchra virtus. supra lib. 1. de iuuenibus. Idem de offi. In ipso genere canendi, prima disciplina verecũdia est, immò etiam in omni vsu loquendi, vt sensim quis aut psallere, aut canere, aut postremò loqui incipiat, vt verecunda principia cõmendent processum. Idem. Est etiam in ipso motu, gestu, incessu, tenenda verecũdia, habitus. n. mentis in corporis statu cernitur. Isid. Peccati pudore, supra lib. 2. de continentia visus. Idẽ. Quisquis peccatorum. supra lib. 2. de memoria. Aug. de vita & mo. cle. Fateor vobis, de pretiosa veste erubesco, quia non decet hanc professionem. Idem. Quoniam verecũdia magna est pœna, qui erubescit pro Christo fit dignus misericordia, vt patet, quia quantò pluribus confitebitur in spe veniæ turpidinem criminis, tantò facilius consequetur gratiam remissionis. Hier. in epis. Ornet prudentiam verecũdia, & quod præcipuum in fœminis semper fuit, cunctas in te virtutes pudor superet. Idẽ. Omnino pudor. Infra de connexione. Ber. in epist. Nec sterilis verecundia grata est, nec humilitas præter veritatem laudabilis. Idem super canti. Verecundia specialis gloria conscientiæ est, famæ custos vitæ decus, virtutis sedes, virtutum primitiæ, naturæ laus, & insigne totius honestatis. Idem. Nolo repente fieri summus, paulatim proficere volo, quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tm̃ pœnitentis verecundia placet, citius placas eum si mensuram tuam seruaueris, & altiora te non quæsieris Idem. Quid amabilius. supra lib. 1. de iuuenibus. Idem. Humilis, & verecunda. supra lib. 2. de satisfac. Idem in ser. Credo considerantes, quanta sustinuit illa maiestas pro inutilibus seruis, erubescamus non sustinere vel parua pro nobis.

Glo.

Exempla sanctorũ, stimuli sũt pigris.

Verecundia laudabilis.

Verecundia fœminarum gẽma.

Verecundię bona à Bernardi modestia.

Universidad de Deusto Biblioteca

Glo.Apoc.3. Melius est hic erubescere coram paucis quàm in futuro coram omnibus. Glo.Est quædam supra lib.2.de satisfactione.

De amicitia. Cap. 15.

GRegor.in moral. Cum quis in prosperitate diligitur,incertum est valdè, vtrum prosperitas, an persona diligatur:amissio autem fœlicitatis interrogat vim dilectionis. Idem. Qui ex aduersitate proximum despicit, apertè conuincitur,q̃ hunc in prosperis non amauit.Idem in dial. Inter amantes se amicos, magnum charitatis familiaritas ausum præbet. Idem in pastor.Ab illo qui summè tectus est, eò ipso iam discrepat,quò peruersorum amicitijs vita nostra concordat.Idem in regi.Amicorum amissio nos tantò debet tolerabilius contristare, quantò amissuros nos illos cõditio mortalitatis exposcit. Idem. Vt aliquid sæcularis auctoritatis loquar, cum amicis omnia tractãda sunt, (Nota.) sed prius de ipsis.Idẽ.Nemo potest diligere, quos non vult videre.Isid.in etym.Amicus quasi animi vel amicitiæ custos per deriuationem, dictus autem propriè amicus ab hamo.i. à catena charitatis. Idem de sum. bo.Non sunt fideles in amicitia, quos munus non gratia copulat,hi citò deserũt,nisi semper acceperint.Dilectio enim quæ munere glutinatur, eo momento dissoluitur.Idem. Sæpe per honores supra lib.3.de honore.Aug. in epist. Nemo põt veraciter amicus esse hominis, nisi fuerit ipsius primitus veritatis,quod si gratis non facit,nullo fieri pacto põt. Idem de cathe.ru. (Amicitię conflatio.) Nulla est maior ad amorẽ inuitatio,q̃ præuenire amãdo,& nimis durus est animus, qui dilectionem si nolebat impendere noluit rependere.Idem in sol.Illã amicitiæ legem iustissimã esse arbitror, qua præscribitur, vt non minus ita nec plus quis amicum q̃ seipsum diligat.Idẽ. Tantò magis amo amicos meos, quantò magis benè vtuntur anima rõnali,& certè quantũ desiderant ea bene vti.Amb.de offic. (Amicitia custos pietatis.) Pietatis custos amicitia est,& æqualitatis magistra,vt superior inferiori se exhibeat æqualem,& inferior superiori fidelem. Idem. Amicitia nescit superbiam.Idem. Virtus est amicitia, non quæstus,non pecunia paratur sed gratia, non pollicitatione pretiorũ,sed concertatione beneuolentiæ. Io.Chrys.de compunct.Vbi amicitia permanet,nihil facilè creditur,nil facilè recipitur quod dissidium possit operari.Hier.in epist.In amicis nõ res quæritur sed voluntas, quia alterum & ab inimicis sæpe præbetur, alterum sola charitas tribuit.Idem. (Vera amicitia.) Vera illa necessitudo est, & Christi glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præsentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio, sed Dei timor, & diuinarum scripturarum studia conciliant.Idem.in ori.super Mich.Delicata est amicitia, quæ amicorum fœlicitatẽ & diuitias sequitur.Bern. in epist.Habet vera amicitia nonnunquàm obiurgationẽ, adulationẽ nunq̃. Glo. Ecclesiastici.6. Plena & perfecta amicitia,inter perfectos viros, eiusdẽq; virtutis perseuerare põt, & ad hãc quibusdã gradibus peruenitur. (Gradus ad veram & perfectam amicitiam.) Primus est mundanorum contemptus. Secundus, ne quis se sapientem & consultum iudicans, sibi q̃ amico credere malit. Tertius, vt omnia quæ vtilia & necessaria æstimat, bono charitatis & pacis proponat.Quartus,vt omnino desinat ab ira.Quintus, vt iram fratris etiã irrationabilem sedare cupiat, quia alterius tristitia pernitiosa est,sicut propria,nisi eã quantũ in te est, ẽt de fratris mente depellas.Postremus gradus, est oĩum vitiorũ peremptorius,vt de hoc mundo credas te quotidie migraturum. Sene. in epi. Qui vtilitatis causa assumptus est, tandiu placebit,quandiu vtilis erit, hac re florentes amicorũ turba circũsidet,circa euersos solitudo est, & inde amici fugiunt vbi probantur.Idem. Amicum paro vt habeam pro quo mori possim,vt habeam quem in exilium sequar,cuius me morti & opponam & impendã detrahit amicitiæ maiestatem suam,qui illam parat ad bonos casus. Idem. Amicos optimè res secundæ parant,aduersæ certissimè probant.

De concordia. Cap. 16.

GRegor.in registr. Quisquis patri hæres esse desiderat, filius existere pacem custodiendo non renuat. Nam qui locum præbet discordiæ,ipse profectò tanti se muneris extorrem esse constituit.Idem. Pacem tunc veraciter tenemus, cum superborum culpas charitate & iustitia simul insistente persequimur, cum eos diligimus,& eorum vitia odio habemus.Idẽ: Manifestum bonitatis esse liquet indicium, in vnius electione cunctorum conuenire consensum.Idẽ.Laudabile & studio est religioso conueniens, terrenis gratam Deo pacem præferre cõpendijs, & ex rebus trãsitorijs mansura charitatis semper lucra mercari. Idẽ in mora.Sicut noxium esse solet, si vnitas desit bonis, ita pernitiosum est si non desit malis. (Vnitas inter malos pernitiosa.) Peruersos quippe vnitas corroborat dum concordat,& tantò magis incorrigibiles,quantò vnanimes facit.Idẽ super Ezech.Ita bona facere opera debemus, vt per hæc quoq; cum his cum quibus viuimus vnanimitatem,inquantum rectè possumus conseruemus.August. de ver.do. Pax est serenitas mentis,tranquillitas animi,simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium charitatis. (Pax quid sit.) Idẽ.Pax cunctis est placida,nõ quærit alienũ,nihil deputat suum,docet amare quæ odisse non nouit, nescit inflari.Hanc ergo qui accepit teneat,qui perdidit repetat, qui amisit requirat:qm̃ qui in ea non fuerit inuentus abdicatur à patre, exhęredatur à filio,nihilominus à spũsancto efficitur alienus:respuit.n.munus oblatũ, qui datæ legis contẽpserit bonũ, nec poterit ad hæreditatem domini peruenire,qui testamentum noluerit obseruare.Idem de ouibus. (Testamentum & hęreditas Dei pax est.) Testamentum Dei & hæreditas pax est,vt à concordibus consortibus possideatur,non à litigantibus diuidatur.Idem de quæst.ve.& no.test.Qui pacem suscipit saluatoris, inimicitiam cõtrahit mundi,nisi.n.discordauerit à diabolo, pacẽ non habebit cum Christo.Idem de ciui.Dei. Tantum est pacis bonum, vt etiam in rebus terrenis atq; mortalibus,nihil gratius soleat audiri, nihil desiderabilius concupisci,nihil postremò possit melius inueniri. (Pax est finis belli.) Idẽ. Pacem constat belli esse optabilem finem.Ioa.Chrys.de compunct.Vbi pax est,ibi omnia prosperabuntur,vbi sobrietas lucet,vbi vnanimitas abstinentia coronatur. Idem super Io.Est & mala concordia, est & bona dissonantia.Ambr.super Lu.Fuge contentiones, dissensiones,strepitus,tumultus discordiæ, ne p portas mortis ingressus intereas.Idem. Sed nisi prius tu.supra lib. 2.de beatitudine.Isido.de sum.bon.Pax plebis sanitas, gloria sacerdotis,& patriæ lætitia,& terror hostium,siue visibilium siue inuisibilium. Idem. Pax cum bonis & bellum cum vitijs semper habendũ est, mala siquidem hominum impiorum odio habenda.Bern.super canti.Pacem habete,& vos nolite lædere inuicem, nõ facto,non verbo,non signo qualicunq;, ne quis forte exacerbatus, & præoccupatus à pusillanimitate spiritus, & tempestate Deum interpellare cogatur, aduersus eos qui se læserint, & contristauerint,& prorumpere in verbum graue contingat, filij matris meæ pugnauerunt contra me.Idem in ser.Nisi in vnitate opus tuum feceris, Deo qui vnus est, acceptus esse non poteris.Scriptum quippe est. Non est qui faciat bonum, non est vsq; ad vnum. Idem est homo pacatus,supra lib.2.de patientia.Idem.Sunt etiam alij qui si viderint. supra lib.2. de beatitudine.

De

De renunciatione. Cap. 17.

GRego.in dial.Despiciendus à nobis hic mundus foret ẽt si blandiretur,si rebus prosperis demulceret aĩum,at postq̃ tot flagellis præmitur,tanta aduersitate fatigatur, tot nobis quotidie dolores ingeminat,quid nobis aliud q̃ ne diligatur clamat.Idem in homil.Fructus mundi ruina est, ad hoc.n. crescit vt cadat,ad hoc germinat,vt quodcũq; germinauerit cladibus consumat. Idem. Si nihil in hoc mundo amãdo possidetis, etiam possidendo cuncta relinquitis. Hier. Licet sparso crine.supra de propinquitate lib.3.Isid.in syno.Semper interna quiete frueris, si te à strepitu terrenarum actionum subtraxeris.Idem. Nullus sapientiam.Infra de sapientia. (Simile.) Io. Chrys. super Matt.sicut difficile est arborem iuxta viam positã fructus suos vsq; ad maturitatem seruare, sic difficile est virum fidelem, iuxta istum mundum viuentem, in actibus eius iustitiam immaculatã vsq; ad finẽ tenere. Recede de via,& plantare in loco secreto, vt nec mundus tecum habeat aliquid cõe,nec tu cum mundo. Idẽ super Io. Qui pecuniarũ concupiscentiam deriserunt, hi maximè sunt qui Deum, vt oportet,diligũt. (Fallax mũdi prosperitas.) Aug.in epis.Vincula huius mundi,habent asperitatẽ verã,iocũditatem falsam, certum dolorẽ,incertã voluptatem, durum laborẽ,timidam quietem,rem plenam miserię, spẽ beatitudinis inanem.Idem. Quid prodest acquirere in hoc sæculo quodlibet temporale, & transitoriũ,siue sit pecunia,siue sit voluptas ventris & gutturis, siue sit honor in laude humana,nonne oĩa fumus, & ventus, nõne omnia trãseunt,& currunt? & væ his qui hęserint transeuntibus,qm̃ simul transeunt.Idẽ. Vtilius terrena opulentia tenetur humiliter,q̃ superbè relinquitur. Idẽ de pœnitentia.In oĩbus dolens,aut sua relinquat,aut saltẽ illa, quæ sine admixtione mali non sunt administrata, vt mercatura,& militia, & alia quæ vtentibus sunt nocitua, vt administrationes sæcularium potestatũ, nisi his vtatur ex obedientiæ licentia.Idem.Recedat amor.Infra de gloria.Bernar.in epi. Voci Dei tui dulciori super mel & fauum si præparas aurem interiorem, fuge curam exteriorem,vt expedito, & vacante interno sensu,dicas tu cum Samuele loquere Domine, quia audit seruus tuus. (1.Reg.3.) Idem.Si sapis, si habes cor,si tecum est lumẽ oculorum tuorum, desine iam, & ea sequi,quæ & cõsequi miserũ est. Beatus qui post illa non abijt,quæ possessa onerant,amata inquinãt, amissa cruciant.Idẽ. Generositas sanguinis, proceritas corporis, forma elegans,iuuenilis decor,prædia,palacia, immensa suppellex,infulæq; dignitatũ, adde & sapientiam mundi, de mundo sunt hæc,& mundus quod suum est diligit,sed quousq;? Non solũ.n.nõ semper,vt qui nõ semper erit verũ nec diu quidẽ, diu siquidem ista in te mũdus habere non poterit,& tu quidẽ ipsum in breui non habiturus. Nam breues dies hoĩes sunt. Idẽ. Subito procedenti de vmbra ad solẽ, de otio ad laborẽ,graue cernitur oẽ quod incipitur,sed cũ ab his dissuescere,& ad illa se paulisper adsuescere ceperit, vsus tollit difficultatem, inuenitq; facilè esse quod difficilè actor putauit. Idẽ.Falleris ò fili.supra li.1.de studentibus.Idẽ.Vigilias times.Inf.de meditatione. Idem de contẽp. Ecce nos reliquimus oĩa, bene, optimè, & non ad insipientiam tibi.Nam & mundus transit & concupiscentia eius,& relinquere hæc magis expedit, q̃ ab eis relinqui.Idem. (Diues affectus Christum sequi non potest.) Secuti sumus te nimirũ,quia exultauit vt gigas ad currendum viam suã,nec currentẽ sequi poteras oneratus sed nec inutilis cõmutatio pro eo,qui super oĩa est,oĩa reliquisse, oĩa sanè dixerim, non tm̃ possessiones, sed etiam cupiditates,& eas maximè. (Exhortatio.) Idẽ in ser.Conuolate ad vrbes refugij, vbi positis, & de præteritis agere pœnitentiã, & in præsenti obtinere gratiam, & futurã gloriã fœliciter prestolari, nõ vos retardet conscientia peccatorũ,quia vbi illa abundauerit, superabũdare gr̃a consueuit,non pœnię austeritas ipsa deterreat,neq;.n. cõdignæ sunt passiones huius tẽporis, ad præteritam culpã, quæ remittitur, non ad præsentem consolationem,quæ immittitur,nõ ad futurã gloriã quæ promittit. (Pericula mundi.) Idẽ.Quid si periclitaretur castitas in delitijs, humilitas in diuitijs, pietas in negotijs, veritas in multiloquio, charitas in hoc neq̃ sæculo, fugite de medio Babylonis,fugite saluate aĩas vestras.Idẽ. Nil credẽtibus ĩpossibile,nil amãtibus difficilè,nil asperũ mitibus,nil humilibus arduum reperitur, quibus & gratia confert auxilium,& obediendi deuotio lenit imperium.

De solitudine. Cap. 18.

GReg.in mora.Qui mortificare se appetit valde ad inuentã requiẽ contẽplationis hilarescit, vt exterius mundo lateat, & cunctis exteriorũ rerum perturbationibus, intra sinũ se intimi amoris abscondat.Idẽ. (Solitudo duplex.) Prodest solitudo corporis, si solitudo est mentis.Quid prodest solitudo corporis,si solitudo defuerit cordis? Qui.n.corpore remotus viuit, sed tumultibus conuersationis humanę terrenorũ desideriorum cogitatione se inserit,non est in solitudine.Si verò prematur aliquis corporaliter popularibus turbis,& tamẽ nullos sæculariũ tumultus, in corde patiatur, nõ est in vrbe.Idẽ.Quælibet occulta. Supra lib.2.de gratia.Idẽ. Vos qui viã.Infra de religione.Hie.in epi.Mihi oppidũ carcer est,& solitudo paradisus.Idẽ.Infinita vastitas eremi terret, sed in paradisum mente deãbula,quoties illuc mente conscenderis,toties in eremo non eris Idẽ.Hospitiolũ tuum, aut raro,aut nunquã mulierum pedes terant,oẽs puellas & virgines Christi,aut æqualiter ignora,aut æqualiter dilige. Idẽ. Bonus honor in Ecclesia, si à cõsortio clericorum longè sint fœminæ: monachũ,vel clericũ solitudo facit non publicũ.Aug. de sing.cle.Strages pessimæ conuersationis nemo prosternit, nemo calcat, nemo funestat:nisi singularitatis castitas sola,quę munimen inuictum est sanctimonię, & expugnatio fortis infamiæ, fortitudinis firmitas & lasciuiæ petulantis infirmitas,probitatis præsidium,& & improbitatis excidiũ,aĩæ victoria & corporis pręda,vbertas gratiarum,& captiuitas criminũ. Idẽ. Non est sine filijs cum claritate,nisi singularitas sola,quã nõ solũ cõcupiscentia sua nullis sordibus maculat, sed ẽt nullæ opiniones suspectæ parilitatis infamãt. Nam si castitas (quod est difficile) masculũ & fœminã pariter in virginitate conseruet, non habet claritatem,qm̃ cõmunitas ipsa,non potest nisi quibusdam probrositatũ tenebris obscurari.Ber.in epi.Cum quo Deus est,nũquam minus est solus,quàm cũ solus est,tunc.n.liberè fruitur gaudio suo, tunc ipse suus est, ibi ad fruendum Deo in se,& se in Deo,tunc in luce veritatis, & in sereno mundi cordis vltro patet sibi pura cõscientia, & liberè se infundit de Deo memoria, & illuminatur intellectus,& bono suo fruitur affectus, vel liberè seipsũ deflet humanæ fragilitatis defectus. (Nunquã minus solus est homo,q̃ cũ Deo solus.) Idem super Cant. (Solũ esse quid sit.) Solus es si nõ cõmunia cogites, si non affectes præsentia, si despicias quod multi suspiciunt, si fastidias quod oẽs desiderant,si iurgia deuites,si damna non sentias,si non recorderis iniuriarum,alioquin nec si solus corpore es,solus es. Cassi. de anima. Nimia turba vitiorum sine certamine vincitur,quando solitudo gratiæ suffragatur.Sene.in epist. Subducendus est à populo animus tener,& parum tenax recti, facilè transitur ad plures. Socrati,& Platoni,& Lælio,excutere morẽ suum, dissimilis multitudo potuisset.

De religione. Cap. 19.

GReg.in regist. Vos qui viam vitæ extra hominum frequentiam ducitis, tantò maiora certamina pati

necesse

Universidad de Deusto
Biblioteca

Malus, à consortio bonorum pellẽdus.

necesse est, quantò ad vos ipse magister tentationũ accedit..Idem. Melius est de ouili Dominico morbosam ouẽ eijcere, q̃ vnius vitio sanas amittere. Idem. Cura est sollicitudinis adhibenda, vt ea quæ pro quiete religiosæ conuersationis fuerint ordinata, nec dissimulatio negligere, nec quidem valeat, præsumptio perturbare. Idem. Multi sunt qui possunt religiosam vitam etiam cum sæculari habitu ducere, & pleriq; sunt, qui nisi omnia reliquerint, saluari apud Deum nullatenus possunt..Idem. Religiosam vitam eligentibus, cógrua nos oportet consideratione prospicere, ne cuiusdã necessitatis occasio, aut desides faciat, aut robur (quod absit) conuersationis infringat. Idem. Sicut studij nostri est à litigijs foralibus monachos submouere, vt diuinis ministerijs piè ac solerter inuigilent, ita necesse est nostra prouisione quemadmodum negotia eorum disponi debeant ordinare, ne distenta mẽs per varias causarum curas effluat, & ad celebrandum opus consuetũ eneruata torpescat.

Religio vnde dicta.

Isid. in ethy. Religio appellata est: eò q̃ per eam vni Deo religemus animas nostras, ad cultum diuinum vinculo seruiendi. Augu. de ecle. dog. Secreta satisfactione solui crimina non negamus, sed mutato prius sæculari habitu, & confesso religionis studio per vitæ correctionem, & in iugi immò perpetuò luctu miserante Deo, ita duntaxat vt cõtrario pro his quæ pœnitet agat. Idem de quantitate animæ. Omnibus subuentũ velle debemus ẽt qui nos lęserũt, aut lędere, aut oĩno lædi volunt, hæc est vera: hæc perfecta, hæc sola religio. Idẽ. Est religio vera, quia se vni Deo aĩa, vnde se peccato velut abruperat, recõciliatiõe religat. Idem. Nullo modo decet. Supra de exercitio. Idẽ. Non debent velle oẽs, q̃ paucos vident amplius non quia honorantur, sed quia tolerantur accipere, ne contingat detestãda peruersitas, vt in monasterio, vbi quãtũ possunt, fiunt diuites laboriosi, fiant pauperes delicati. Idem. Melior est qui quáuis. Supra lib. 2. de ira. Ambr. in epist. Præferenda est religio necessitudini, pietas propinquitati: ea est enim vera pietas, quæ præponit diuina humanis, perpetua temporalibus.

Totius in

Ioan. Chry. super Matth. Fides nunq̃ senescit, & religio fatigationẽ non sentit. Bern. de consid. Non in monasterijs recipimus omnes spe meliorandi, at curia bonos facilius recipere, q̃ facere consueuit. Idem in epist. Vbi non timetur reprehensor, securius accedit tentator, licentius perpetratur iniquitas. In cõuentu verò bona si qua facis nemo prohibet, malum aũt facere si vis, non licet: mox. n. à pluribus comperitur, arguitur, emendatur, sicut è contrario bonum cum oẽs vident mirantur, venerantur, imitantur.

Totius in conuentu quàm in solitudine plerique viuunt.

Idem. Ordo noster supra lib. 1. de monachis bonis.

Magna monachi cõsolatio.

Idem. Moriens vix vnquàm aliquis à cella in infernũ descendit, quia vix vnquam nisi cœlo prędestinatus, in ea vsq; ad mortem persistit. Idem. Experto credite, quia hæc via quantò arctior quantò molestior videtur in ingressu, tantò latior, tantò iocũdior inuenitur in progressu. Idem. Qui debitorem. supra lib. 1. de religiosis malis. Idem in sermo. Qui est in mundo, fugiat ad claustrũ negociaturus, & qui in claustro est non dormitet, nec torpescat per acediam tanquam piger seruus, & nequam, vita enim confert meritum, locus non facit beatum. Idem. Minus damnabile est, in sæculo perire q̃ in monasterio. Idem. Fœlix domus, & beata semper congregatio, vbi de Maria cõqueritur Martha, nam Mariam Marthæ æmulari, indignum prorsus est.

Vita actiua, & cõtẽplatiua in religione.

Idem. Regio australis, est claustrum vel eremus, in quo Christus suos abscondit à contradictione linguarum, postmodum admixturus cõsortio Angelorum. Idem. Claustralis paradisus, ad suauem spirantis austri clemẽtiam quasi tot floribus vernat, quos virtutibus abundat. Idem. Sicut bonum noscere, sic & velle solum perfecta religio, vel religiosa perfectio est. Idem. Nihil sic horrendum, vt murmur, & dissensio in congregatione.

De sufficientia. Cap. 20.

Vbi auaritia non est, ibi perennis requies.

GRegor. in moral. Non delectamur exenijs. Idẽ in moral. Mira securitas est cordis, aliena non quærere, sed vniuscuiusq; diei sufficientia, contentum manere: ex qua videlicet securitate, & perennis requies nascitur, quia à bona & tranquilla cogitatione, ad gaudia æterna trãsitur. Idem super Exo. Qui alimẽtorum inopiam, sine murmuratione tolerat, nec pro necessitate victus agit aliquid, vnde anima peccati laqueum incurrat scit esurire. Idem. Ille pauper est, qui eget eo quod non habet, nam & qui non habens habere non appetit diues est, paupertas quippe in inopia mentis est, non in quãtitate possessionis. Idem. Discamus esurire, vt nobis propter abundantiam sequẽtem, nostra hic inopia placeat, nec nos ventris necessitas ad culpam trahat, nec peccatum menti indigentia suggerat. Aug. de solilo. Siue de cibo, siue de potu, siue de balneis, cæteraq; corporis voluptate nihil interroges, tantum ab eo pete quantum valetudini opem cõferre potest.

Fortitudo sapientis.

Idem de vita beata. Nullus perfectus aliquo eget, & quod videtur corpori necessarium sumet si affuerit, si non affuerit non in eum istarum rerũ franget inopia, omnis namq; sapiens fortis est. Idem de vera religione. Quem delectat libertas, ab amore mutabilium rerum liber esse appetat, & quem regnare delectat, vni omnium regnatori Deo funditus adhæreat. Bern. in epist. Surge præcingere, tole, otium, exere vires, moue brachia, complosas explica manus, exercitare in aliquo, & statim senties sola te appetere, quæ famem tollant, non fauces demulceant, reddet quidem sapores cibis exercitium, quos tulit inertia multa, quæ respuis otiosus, post laborem sumes vel desiderio.

Magna cõtenere, magnanimitatis est.

Sene. in episto. Magni animi est magna contemnere, ac mediocria male, quàm nimia, illa enim vitalia vtiliaque sunt, ad hæc eo quòd superfluunt nocens, sic segetem nimia sternit vbertas, & rami onere franguntur. Glo. Matthæ. 3. Perfecta humilitas. supra capit. de humilitate.

De communitate. Cap. 21.

GRegor. in regist. Nullus vestrum neglecta vtilitate, cõmuni suo lucro prospiciat. Idem. Si mẽ participem operatio nõ facit laboris vestri, me participẽ charitas facit, quia sicut existimo bonũ proximi etiam otioso cõmune fit, qui de alterius actibus gaudere communiter sit. Idem. Melius est de ouili. supra de religione. Idem. Summa militiæ. supra lib. 1. de militibus. Idem in mora. Pro qualitate audientium formari debet sermo doctorum, & ad sua singulis congruat, & tamen à cõis ædificationis arte nunquã recedat. Ioan. Chrys. in ser. Omne quod nostrum est; tunc magis nostrum erit, si sit nobis cõe cum fratribus. Idẽ super Ioa. Qualiter est imitatores fieri Christi, ad cõmunem vtilitatem omnia negociãtes, & non quæ nostra sunt quærentes? Ambr. de offic. Sic Deus generari iussit oĩa, vt partus oĩbus cõis esset, & terra foret, omniũ quædam cõis possessio. Natura ergo ius cõe generauit, vsurpatio ius fecit priuatũ.

Charitas facit oĩa cõmunia.

Idẽ. Qui p̃fectè sapit nescit sua spectare cõmoda, sed ad illud quod ęternum est, quod decorũ, atq; honestũ, toto affectu intẽdit, q̃rens non quod sibi vtile est, sed quod omnibus. Idem. Nihil iudicandum vtile, nisi quod in commune prosit. q̃uo. n. põt vni prodesse, quod oĩbus nocet? Mihi crede, nõ videtur qui inutilis est oĩbus, sibi vtilis esse posse. Idẽ. Non sit affectatus. supra de simplicitate. Idẽ super Lu. Verum est causam inopiæ nostræ videri auaritiam, etenim volatilibus cœli idcirco sine labore pabuli vsus exuberat, q̃ fructus sibi commune ad escam datos, speciali quodam nesciunt vendicare dominatu. Idem. Qui iustus est non negat, quod est ad vsum oĩbus cõiter datum.

Fraternitas spũalis p̃fertur carnali.

Aug. super actus Apostolorum. Melior est fraternitas Chrĩ fraternitate sanguinis, fraternitas sanguinis interdum sibi inimica est Chrĩ autem fraternitas sine intermissione pacifica est, illa inter se communia diuidit cum æmulatione, hæc aũt sua cõmunicat cum gratulatione. Idem in regula. Oĩa opera vestra in vnum fiãt, maiori studio, & frequentiori alacritate, q̃ si vobis singulis feceritis propria: charitas. n. de qua scriptum est, non quærit quæ sua sunt, sic intelligitur, quia communia proprijs, non propria cõibus anteponit, & ideo quantò amplius rem cõem, q̃ propria vestra curaueritis, tantò vos amplius proficere noueritis.

1. cor. 13.

Dispensatio fidelis.

Bern. de consid. Quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur, vbi necessitas vrget, excusabilis dispensatio est, vbi vtilitas prouocat, dispensatio laudabilis est, vtilitas dico cõmunis, nõ propria. Nam cùm nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis, dissipatio est. Idem. de 12. gra. Singularis ad omnia sua strenuus, ad cõmunia piger, vigilat in lectò, dormit in choro. Idem. Obseruãdus est. supra lib. 2. de continentia gustus. Idem in ser. Dñs communi disciplina communi vita communibus studijs delectatur. Vsquequo miser diuerticula captas, & consolationes propriæ voluntatis, tantò labore quæritas: tantò rubore mendicas? & quid faciam in quis, eijce ancillam, & filium eius. Beda in Glo. actuum. 4. Qui ita viuunt vt sint omnia cõmunia in Dño, cœnobitæ vocãtur, quæ vita tantò fœlicior est, quantò statum sęculi futuri imitatur, vbi oĩa cõmunia, quia Deus est oĩa in omnibus & quia ibi summa pax, & securitas, ciuitas in qua typus huius vitæ præcessit, Hierusalem. i. visio pacis dicta est. Sene. in epist. Non potest quisq̃ beate degere, qui se tm̃ intuetur, qui oĩa ad vtilitates suas conuertit, alteri viuas oportet, si tibi vis viuere. Idẽ. In hoc gaudeo aliquid dicere, vt doceam, nec me vlla res delectabit, licet sit eximia, & salutaris, quam mihi vni sciturus sum.

Meum, & tuum.

Idem in prouer. Quietissimè viuerent homines, si duo verba tollerentur, meum, & tuum.

De societate. Cap. 22.

Qualis quisq; est, tales affectat socios.

GRegor. in moral. Hoc vniuscuiusq; esse proprium solet, vt qualis ipse fuerit, tales sibi coniũgi & alios velit, vt diuersitatem vitæ refugiat atq; hoc imitandum imprimat quod amat. Idem. Sicut grauioris culpæ est, inter bonos non esse bonum: ita immensi est præconij, bonum etiã inter malos extitisse. Idem. Cum in itinere comes iungitur, via quidem non detrahitur, sed tamẽ de societate comitis labor itineris leuiatur.

Cũ sancto sãctus eris.

Idem super Ezech. Qui sancto viro adhæret, ex eius assiduitate visionis, vsu locutionis, exẽplo operis accipit, vt accendatur in amorem veritatis, peccatorum suorum tenebras fugiat, in desiderio lucis exardescat. Idem in regis. Qui assistunt iudicibus, & synceris erga eos dilectionibus astringuntur, illa eis suadere debent atq; suggerere, & quæ & animam saluant, & opinioni non derogant. Augus. in epist. Si paupertas angit, si luctus mœstificat, si dolor corporis inquietat, si vlla calamitas vexat, assint boni homines, qui non solum gaudere cum gaudentibus, verumetiã flere cum flentibus norũt, & salubriter alloqui, & colloqui sciunt, per hos plurimum illa aspera leniuntur, releuantur grauia, superantur aduersa. Isid. de sum. boni. Tenẽda est cũ sanctis viris vnitas charitatis, & quãtũ se quisq; subtrahit mundo, tantò opus est, vt se associet bonorum consortio. Idem in syn. Bonorum societatem require, si fueris socius cõuersationis, eris & virtutis eorum.

Seniorum societas tutior.

Ambr. de offi. Vt æqualium vsus dulcior, ita senum tutior est, qui magisterio quodam, & ductu vitæ colorat mores adolescentium, & velut muricæ probatis inserit. Ber. de consid. Interest gloriæ sanctitatis tuæ, vt quos præ oculis habes, ita ordinati sint, ita informati, quatenus totius honestatis, & ordinis ipsi sint speculum, ipsi sint forma. Idem. Ne te dixeris sanum, dolentem latera, hoc est, ne te dixeris bonũ, malis innitentem. Idem in epist. Inter bonos bonum esse, salutem habet, inter malos verò & laudem: illud tãtæ fœlicitatis est, quantæ est securitatis, hoc tantæ virtutis, quantæ & difficultatis; quale nempè est illud tangere picem, & non inquinari ab ea, in igne sine læsione versari. Idem. Omnia fac cum consilio, nec tamen omnium, aut quorumcunq;, sed tantum bonorũ, bonos in consilio, bonos in obsequio, & bonos habeas cõtubernales, qui vitæ & honestatis tuæ, custodes sint & testes.

Ad cõsiliũ qui sint eligendi.

Idem. Omnes iuxta Domini præceptũ, ẽt inimici diligantur, si ad consiliũ soli eligantur, qui & prudentes esse videantur, & beneuoli. Idem. Vbi nõ timetur. Supra de religione. Sene. in epist. Nullius boni sine socio, iucunda possessio est. Idem. Cum his conuersare, qui te meliorem facturi sunt, illos tecum admitte, quos tu poteris meliores facere, mutuo ista fiũt, & homines dum docent, discunt.

De bonitate. Cap. 23.

Qui sint vere boni

GReg. in mora. Omne bonum quod agimus, per intẽtionem semper ad cœlestia leuemus. Idem. Hi veraciter boni sunt, qui in bonitate persistere, etiam inter malos possunt. Idem. Quantum vos in bono profecistis, tantum bona etiam de alijs sentitis. Idẽ. Bona Deo accepta non sunt, quæ ante oculos eius malorum admixtionem maculantur. Idem. Bona quę hominibus innotescũt, sine periculo vix esse possunt. Idem in dial. Multa videntur bona, sed non sunt, quia bono animo non fiunt. Idem. Vitæ vera æstimatio in virtute est operum, non in ostẽsione signorum. Nam sunt pleriq;, qui & signa non faciunt, signa tamen faciẽtibus dispares non sunt. Idem super Ezech. Bonũ valdè est, quod iustus tribuit, quando malè agentibus libera voce contradicit.

Bonarum mentium ęstimatio.

Idem in regis. Bonarum mentium est, & ibi aliquo modo culpas suas agnoscere, vbi culpa non est. Idem. Vestrum sine dubio bonum facitis, si bona volentibus opem fertis. Aug. de verbis do. Potes aurum perdere, & nolens, potes domum, potes honores, potes ipsam casu salutem: bonum verò quo verè bonus es, nec inuitus accipis, nec inuitus amittis.

Bonũ non nisi vltro amittitur.

Idem in epis. Quis est in hac vita sine aliquo peccato, sed eum dicimus bonum, cuius præualent bona, illũq; optimum, qui peccat minimũ. Idem de natura boni. Et omne bonũ à Deo est, omnis ergo natura à Deo. est. Idẽ. Omnia quantò magis moderata, speciosa, ordinata sunt, tantò magis bona sunt, quantò autem minus moderata, minus speciosa, minus ordinata sunt, minus bona sunt. Idem de virgini. Aliquando alter fructuosus est donis paucioribus, sed potioribus: alter inferioribus, sed pluribus. Idem de libe. ar. Bonum est aliquid homo & melius q̃ pecus, ex eo q̃ præcepti capax, & hoc melius cũ præceptũ iam cępit, rursum hoc melius cum præcepto paruit, & his omnibus melius, cũ æternæ lumine sapientiæ beatus est. Ioan. Chrys. de militia christiana. Nõ agamus similem infidelibus vitam, sed à quibus fide discernimur, ab eorum studijs, etiam & moribus diuidamur. Idem in ser. Pietati hoc propriũ est, vt in tenebris fulgeat, impietas autem etsi in lumine fuerit, tenebrescit. Bern. in epist. Minimè pro certò est bonus, qui melior esse non vult, & vbi incipis nolle fieri melior, ibi desinis etiam esse bonus. Idem super Cantic. Non mediocris titulus profectò virtutis inter prauos viuere bonum, & inter malignantes innocentiæ retinere candorem, & morum lenitatem. Sene. in epist.

Universidad de De... Biblioteca

epist. Tranquillitas animi, & expulsis erroribus absoluta libertas, quæris quę sit ista? non homines timere, nō turpia velle, nec nimia in seipsum maximā habere potestatem, inestimabile bonū est suum fieri. Idem. Nulla sine Deo mens bona est. Idem. Pars magna bonitatis est velle fieri bonū. Idem. Animus nunq̄ maior est quàm vbi aliena seposuit, & fecit sibi pacem nihil timendo, fecit sibi diuitias nihil concupiscendo.

De desiderio. Cap. 24.

GRegor. in moral. Sæpe nostra desideria, quia celeriter non fiunt exaudiuntur, & quod implere concitè petimus ex ipsa melius tarditate prosperatur. Idem. Valentiores voces apud sacratissimas aures Dei, non faciunt verba nostra, sed desideria. Idem. Differre solet omnipotens Deus, desideria petentium vt crescant, quatenus eò magis exaudiantur ad meritū, quò citius non exaudiūtur ad votum. Idem. Quisquis in solo æternitatis desiderio figitur, nec prosperitate attollitur, nec aduersitate quassatur, dum nil habet in mundo quod appetat, nil est de mundo quod pertimescat. Idem super Ezech. Vulnerata charitate ego sum, mala salus est cordis, quod dolorem huius vulneris nescit, cum verò anhelare in cœlesti desiderio iam & sentire vulnus amoris cęperit, fit anima salubrior ex vulnere, quæ prius ægrotabat ex salute. Idem in homil. Sancta desideria dilatione crescunt, si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. Idem. Augent spirituales deliciæ desiderium in mente dum satiant, quia quantò magis earum sapor percipitur, eò amplius cognoscitur, quod auidius ametur. Idem. Hic possunt & iusti bona, nec tamen hæc in recompensatione recipere, quia dum meliora. i. æterna appetunt, eorum iudicio quælibet bona quæ hic affluerunt, cum sanctis desiderijs æstuant bona minimè videntur. Aug. in epist. Quod dicit Apostolus, sine intermissione orate, quid est aliud q̄ beatam vitam, quæ nulla nisi æterna est, ab eo qui illam dare solus potest sine intermissione desiderare? semper hanc à Dño Deo desideremus, & semper oramus. Idem. Tantò illius quod valde magnum est, quod nec oculus vidit, quia non est color, nec auris audiuit, quia non est sonus, nec in cor hominis ascendit, quia cor hominis illuc debet ascendere, sumus capaciores, quantò id quod fidelius credimus, & speramus firmius, & desideramus ardentius. Idem. Diu orare cum vacat. i. cum alia bonarū & necessariarū actionum nō impediūt officia, quàmuis & in eis desiderio semper orandum sit, non est improbum nec inutile, neq; enim (vt nonnulli putant) hoc est orare, in multiloquio si diutius oretur. Idem. Hierusalem futuram desideramus vtiq;, & quantò impatientius desideramus ipsam, tantò patientius sustinemus omnia propter ipsam. Idem de patientia. Vis desideriorum facit tolerātiam laborum & dolorum, & nemo nisi pro eo quod delectat sponte suscipit ferre quod cruciat. Idē de pœniten. Nemo vitam æternam incorruptibilem immortalemq; desiderat, nisi eum huius vitæ temporalis, corruptibilis, mortalisq; pœniteat. Idem in medit. Quando venies consolator meus quem expecto? o si quādo videbo gaudiū meū, quod desidero, o si satiabor cum apparuerit gloria eius, quam esurio, ò si inebriabor ab vbertate domus tuæ ad quam suspiro. Idem de verbis do. Seruat tibi Deus quod non vult citò dare, vt & tu discas magna magnè desiderare. Ioa. Chrys. super Io. Sicut ex ocio desidia gignitur, ita ex actione desideriū generatur. Bern. super canti. Accepi fateor meritis potiora, sed prorsus inferiora votis. Idem. Subtractio rei quam amas augmentatio desiderij est, & quod ardentius desideras cares ægrius. Idem. Oportet vt sancti desiderij ardor, præueniat faciem Dei, ad omnem animā ad quam est ipse venturus, qui omnem consumat rubiginem vitiorum, & sic apparat locum, & tunc scit anima quàm iuxta est dñs, cum sese senserit igne illo succensam. Idem super illud. Nolite confi. &c. Vrentis solis instar. Supra lib. 3. de dilatione. Idem. Modicum & non videbitis me, ò modicum longum, pie dñe modi cum dicis, q non videmus te saluum sit verbum domini mei, longum est & multum valde, veruntamen vtrunq; verum, & modicum meritis, & longum votis. Idem in epist. Sicut fides ducit ad plenam cognitionē, sic desiderium ad perfectam dilectionem, sic dicitur, nisi credideritis non intelligetis: Sic dici æque non absurdè potest, si non desideraueritis, non perfectè amabitis. Auctor de spiritu & anima. Anima per odiū mūdi & sui, proficit in amorē Dei & proximi, & per contemptum temporalium & inferiorum, crescit in desiderium æternorum, & superiorum. Glo. Psal. 37. Desiderium est orare, nec vnquàm desinit orare, qui non desinit amare, charitas enim clamor est.

Vehemēs desideriū clamat in aures Dei

Spūalia saturitate auidiores faciunt.

Desideriū boni cōtinuatio ē.

Viri spiritualis desiderium.

Modicum longum.

De feruore. Cap. 25.

GRego. in mora. Sæpe electorum cōuersio plus finiendo peragit, quàm inchoādo proponit, etsi tepidius prima inchoat, feruentius extrema consumat, videlicet semper inchoare se æstimat & idcirco infatigabiliter in nouitate perdurat. Idē. Hi quos fortasse despicimus, & tarde possunt incipere, & tamē vitam nostram feruentioribus studijs anteire. Idem super Ezech. Mens in qua anima per amorem inuisibili sponso iniungitur, nullam præsentis sæculi consolationem recipit, sed ad illam quam diligit medullitus suspirat, feruet, anhelat, anxiatur, vilis ei fit salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris. Idem. Nisi mētis intentio ferueat, vnda mundi non vincitur, per quā semper anima ad ima reuocatur. Idem. Esse nobis. Supra lib. 3. de morte. Idem. Tantò hostis. Supra lib. 1. de demonibus. Aug. Tantò illius. Supra de desiderio. Idē. Absit ab orone. Supra li. 2. de orone accepta. Ber. super Canti. Virtus discretionis absq; charitatis feruore iacet, & feruor vehemēs absq; discretionis temperamēto præcipitat. Idem. Feruorem nouitiorum. Supra lib. 1. de nouitijs. Idem in ser. Si quis deuotus, si quis solicitus est, si quis spiritus feruēs, caueat sibi ne suis fidat meritis, ne suis operibus innitatur, alioquin nec huiusmodi animum intrat gratia, nimirum qui plenus est, nec in eo iam inuenit gratia locum sibi. Idem. Opera nostra in feruore agenda sunt, & desiderio cordis, vt sint lucernæ ardentes in manibus nostris. Idem de contēp. Tu si videris hominem in bonis operibus strenuum, & feruore cōuersationis hilarē, viuere in eo fidem ne dubites, indubia tenens vitæ illius argumenta, sed non nulli cum spiritu cęperint, heu carne consumantur. Idem. Vt vigoris esse dinoscitur, nequaquàm cedere tribulationi, sed pro iustitia tribulationē sustinere, sic feruori videtur attribuēdum, nullis capi voluptatibus, nullis illecebris eneruari.

Electorū feruor maior est in processu, quàm in principio: qui in temporalibus consolari renunt.

Feruoris sancti effectus.

De meditatione. Cap. 26.

GRegorius in morali. Solerter animus ante actionis suæ primordia, cuncta debet aduersa meditari, vt semper hæc cogitans, semper contra hæc thorace patientiæ munitus, quicquid accesserit lucrum putet. Idem. Vita nostra dum lachrymis lauatur, dum bonis operibus exercetur, sanctis meditatiouibus tenditur, ad nouitatem suam sine cessatione reparatur. Idem in registro. Stude quæso, & quotidie creatoris tui verba meditare, disce cor Dei in verbis Dei: vt ad æterna suspirans, vt mens tua ad cœlestia gaudia maioribus desiderijs accendatur, tantò enim tunc maior ei erit requies, quantò modo

mō ab amore cōditoris sui requies nulla fuerit. Idē in homil. Meditetur mēs in proximo, q exhibeat Deo gaudere cū proximo. Isi. de sum. bo. Oīs profectus ex lectōe & meditatiōe procedit, quæ. n. nescimus ex lectione discimus, meditationib. cōseruamus. Idē in ethymo. Philosophia est meditatio mortis, quod magis cōuenit christianis, qui seculi ambitiōe calcata, cōuersatione disciplinali similitudine futuræ vitæ viuunt. Augu. de med. Quātò magis hō mala sua intelligit, tantò amplius suspirat & gemit. Meditatio siquidē parit sciā scientia compunctionē, conpunctio deuotionē, deuotio cōmendat orationē. Idē. Cōsidera ò hō quid tibi erat, & quid tibi factū sit, & pensa qui tibi hoc fecit, quātò amore dignus sit. Idē de virg. Virginalis integritas, & per piā continentiā ab oī cōcubitu īmunitas angelica portio est, & in carne corruptibili īcorruptionis perpetuæ meditatio, cedat huic oīs fœcunditas carnis, oīs pudicitia coniugalis. Idē de cōflictu. Auaritiæ morbus nunq̄ melius cōpescitur, nisi cū dies mortis, sine obliuione meditatur, Basilius in regu. Tunc auiditate cœlesti aīa flagrans Christi amori copulatur, cū in terris degens, de cœlestib. & supernis iugiter meditatur. Bern. super Cant. Quid tā efficax ad curādū cōsciētiæ vulnera, necnō ad purgandū mentis aciē, q̄ vulnerū Christi sedula meditatio? Idē in Epis. Vigilias times & ieiunia, manuūq; laborē, sed hæc leuia sunt meditāti flāmas perpetuas recordatio deinde tenebrarū exterior facit nō horrere solicitudinē, si futurā cogitas de verbis ociosis discusionē, nō valde displicebit silētiū: fletus æternus, & stridor ille dentiū ante cordis oculos reductus, pares tibi reddet & mattā & culcitrā. Idē. Iuge silentiū & ab oī strepitu seculariū perpetua quies cogit cęlestia meditari. Glo. Hier. 51. Egredimini, &c. Nō debemus in desiderijs carnis mollescere, & segnes in bono esse, sed in meditatione legis & exercitio virtutū strenui, Auctor de spiritu & aīa. Meditatio siquidē parit scientiā. Supra in codē. Idē. Meditatio est occultæ veritatis studiosa inuestigatio: cōtēplatio est perspicuæ veritatis iucunda admiratio. Illā itaq; diuina reuelatio illuminat, vt veritatē cognoscat: istā diuina inspiratio inflāmat, vt eā diligat. Seneca. in episto. Nihil est tā difficile & arduū, quod humana mens nō vincat, & in familiaritatē perducat asidua meditatio. Idē Hoc quotidie meditare, vt possis æquo animoo vitam relinquere.

Lectio & meditatio proficiendi uia est.

Gradus, ad orationem. Nota.

Meditatio, mortis, medicina contra auaritiam.

Meditatio, quid.

De ascensione spirituali. Cap. 27.

GReg. in hom. In cunctis quæ agitis radicē, boni operis humilitatē tenete, nec quib. iā superiores, sed quib. adhuc inferiores estis aspicite, vt dū meliora uobis exempla proponitis, ad maiora semper ascēdere ex humilitate valeatis. Idem in registr. Tantò verius intus ascenderē, quantò per conuallē lachrymarū foris humilius iacerē, ac nunc multū me deprimit honor onerosus. Hid. de sum. bo. Qui prius in actiua proficit, ad contēplationem benè ascendit, meritò. n. in ista sustollitur, qui in illa vtilis inuenietur. Ber. in epis. Multò facilius reperies multos seculares conuerti ad bonū, q̄ vnumquempiā de religiosis trāsire ad melius rarissima auis in terris est, qui de gradu quem forte in religione semel attigerit, vel parum ascendat. Idē. Qui ascensiones in corde suo disponunt, qui de virtute, in virtutem eunt, videre Deum Deorū in syon, eò facilius merentur in retributione, quò summo bono, familiarius adhærere studuerunt, puriori conuersationis ordine. Idem. Aut ascendas necesse est, aut descendas, si attentas stare, ruas necesse est. Idem. Ab exterioribus. Supra lib. 2. de intelligen. Idē de amore Dei, Cogitationes, intentiones, voluntate, affectiones, & omnia interiora mea, venite ascendamus in mōtē, vbi dominus videt, vel videtur, curæ, solicitudines, anxietates, pœnæ, seruitutes, expectate me hic cum asino corpore isto, donec ego, cum puero, ratio, s. cum intelligentia, vsque illuc properātes, reuertamur ad vos reuertemur enim & heu reuertemur quam cito, Idē in serm. Scienti legem & non facienti peccatum est, illi propterea sciens quia in oratione datur bona volūtas, cum videris, quæ agenda sunt, vt conualescas ad agendum quæ videris, ascende tu ad orationem, ora instanter, ora perseueranter. Idem. Sub te sit appetitus, tuus, & tu domineris illius: nam vt in cœlum ascendas, prius necesse est, leuare te super te, carnalia calcando desideria, quæ in te militant aduersum te, Idē. Perseuerate in disciplina quam suscepistis, vt per humilitatem ad sublimitatem ascendatis, quia hæc est via, & non est alia præter ipsam, qui aliter vadit, cadit potius quam ascendit, quia sola est humilitas quæ exaltat, sola quæ ducit ad vitam. Auctor de spiritu & aīa. Quia bona exteriora diu stare non possunt, iussus est hō, ab exterioribus ad interiora redire, & ab interioribus ad seperiora ascendere, tantæ. n. dignitatis est humana cōditio, vt nullum bonum præter summum ei sufficere posit. Idem. Qui interius intrans, & intrinsecus penetrans, seipsum transcendit, ille veraciter ad Deum ascēdit Ans. de similit. Tria necessaria sunt ascendenti, innocentia. beneficium, prælatio. Innocentia talis esse, esse debet vt nulli noceat. Beneficium, vt omnibus, prosit. Prælatio, vt se omnibus inferioē iudicet Vnde Apost. In humilitate superiores inuicem arbitrantes. Hæc tria debet vnusquisque alijs impendere. & nihil horum sibi fieri, ex debito exigere. Idem. Alterius virtutē nō vitium, suumq; vitium non virtutem attendere debet, quisquis ad culmen humilitatis ascendere studet.

Actio, via certa ad cōtemplationem.

Ad ascendēdum tria requiruntur.

Bona antithesis.

De contemplatione. Cap. 28.

GRego. super Ezec Contemplatiua vita est, charitatem, quidem Dei & proximi tota mente retinere ab exteriori actione quiescere, soli desiderio conditoris inhærere. vt nihil iam agere libeat, sed calcatis curis omnibus ad videndam faciem sui creatoris, animus inardescat, ita vt iam nouerit, carnis corruptibilis pondus, cum mœrore portare totisq; desiderijs appetere illis hymnidicis Angelorum choris interesse, admisceri cœlestibus ciuibus, de æterna spe in cōspectu Dei, & incorruptione gaudere. Idem. Primus contemplationis gradus est, vt mens se ad se colligat, Secundus vt videat qualis est collecta. Tertius vt super semetipsam surgat, ac se contemplationi auctoris inuisibilis, intendendo subijciat. Sed se ad se nullo mō colligit, nisi prius didicerit, terrenarum fantasmata ab oculis mentis compescere, quicquid de visu, quicquid de auditu, quicquid de odoratu, quicquid de tactu, & gustu corporeo, cogitationi eius occurrerit respuere, atq; calcare, & se talem quærat intus qualis sine istis, est. Isid. Sancti viri funditus. Supra de religiosis bonis lib. 1. Bern. de consid. Potest contemplatio diffiniri, verus intuitus animi de quacunque re, seu apprehensio veri non dubia. Idem. Contemplationis species, quatuor sunt. Prima & maxima contemplatio, est admiratio diuinę maiestatis. Hæc requirit cor purgatū, vt à vitijs liberum, atque exoneratum peccatis, facilè ad superna leuetur: interdum quoq; per aliquas morulas, stupore & extasi suspensum, teneat admirantem. Secunda autem necessaria est huic. Est enim intuens iudicia Dei, quo sanè pauido aspectu, dum vehementius, concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat sapientiā, humilitatē seruat, virtutū siquidem bonum quoddam, & stabile fundamētum, humilitas nempe si nutat, illa virtutum non nisi ruina-

Cōtemplationis triplex gradus

Quatuor, species.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ruina est. Tertia contemplatio, occupatur vel potius, ociatur, circa memoriā beneficiorum, Et ne dimittat ingratū, solicitat amantē ad amorem benefactoris. De talibus dicit propheta. Memoriā abundantiæ suauitatis, tuæ eructabunt. Quarta quæ retro sunt obliuiscēs in sola requiescit expectatione promissorum: quæ cū sit meditatio æternitatis, (liquidem, quæ promittuntur æterna sunt) longanimitatē animi, & perseuerantię dat vigorem. Puto iā facilè est, quatuor nostra hęc illis quatuor Apostoli assignare, dum longitudinem, comprehendit meditatio promissorum: latitudinem, recordatio beneficiorum: sublimitatem, contemplatio maiestatis. profundum inspectio iudiciorum. Idē in medi. Viscus contemplationis est amor possessionum, affectus cognationis, cupiditas honoris, & voluptas carnis, quibus aīa inuiscatur, & irretitur, vt non pennis contemplationis per plateas superne Syon discurrere possit. Idē super Cant. Excedente aīa, etsi nō vita certè vitę sensu, necesse est etiam vt nec vitæ tentatio sentiatur. Quis ergo dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Vtinam hac morte ego frequenter cadam, vt euadam laqueos mortis. Se nec. in Epis. Quantum potes properat, quod diutius, frui emendato aīo & composito possis: frueris quidē dum emendas etiam dum componas, alia tamen illa voluptas est, quæ percipitur à contemplatione mentis, ab oī labe puræ & splendidæ. Idem. Subsilire in cęlū ex angulo licet, exurge modo, & te quoq; dignū, Deo singes, & non auro, non argento, non potest ex hac materia, imago Deo exprimi similis.

Pſal. 44.

Ad Ephe. 3.

De gustu. Cap. 29.

GRegor. in moral. Superiora amare, iam sursum ire est, dumq; magno desiderio, mens ad cœlestia inhiat, miro modo hoc ipsum quod accipere quę rit degustat. Idem super Ezech. Dulce est esse in reb. humanis, sed ei qui adhuc de cœlestibus gaudia nulla gustauit: quia quantò minus æterna intelligit, tantò delectabilius in temporalibus requiescit. Idem. Si quis iam cordis ore gustauerit quæ sit illa dulcedo cœlestiū præmiorum, qui illi hymnidici chori angelorū, quæ incomprehensibilis visio trinitatis: huic quantò dulce fit, quod intus videt, tantò in amaritudinem vertitur omne quod foris sustinet. Idem. Contemplativa, maior est, quàm activa, quia hæc in vsu præsentis operis laborat; illa verò sapore intimo venturam iam requiem degustat. August. in sermo. Cætert creatura vilescat, vt creator in corde dulcescat. Idem. de medita. Fac præcor me Domine gustare per amorē. quod gusto per agnitionem; sentiam per affectum, quod sentio per intellectum, plus tibi debeo, quàm meipsum, totum: sed nec plus habeo, sed nec hoc ipsum per me totum possum reddere, trahe domine in amorem tuū vel hoc ipsum quod sum. Idem, de vera religione. Quandiu sumus in corpore & peregrinamur à domino, gustemus saltem quam suauis est dominus, qui dedit nobis pignus spiritus, in quo sentiamus eius dulcedinem, & desideremus ipsum vitę fontem, vbi sobria ebrietate inundemur, & irrigemur, sicut lignū, quod plantatum est secus decursus aquarum. Idem. Tu qui veram. Supra de tranquillitate. Auctor de spiritu, & aīa. Hæc est requies cordis nostri: cum in Dei amore, per desiderium figitur, hæc est vita cordis nostri, cum Deū suū cōtemplatur, & ipsa sua contemplatione sua uiter reficitur. Idem. Aīa prius sanatur, sanata introducitur, introducta reficitur. Idē mentis visio est intelligentia, gustus sapientia: illa contēplatur, ista delectatur Bern. de 12, gra. Primus cibus est humilitatis purgatorius cum amaritudine. Secundus charitatis consolatorius cum dulcedine. Tertius contemplationis solidus cum fortitudine. Idē dili. Deo. Ex occasione frequētium necesitatum, crebris necesse est interpellationibus Deum ab hoīe frequentari, frequentando gustari, gustando probari, qm̄ suauis est dns. Idē de amore Dei Stans in domo solitudinis, quasi onager solitarius, & habitaculum habens in terra salsuginis, & attrahens, ventum amoris mei, os meū aperio ad te dne, & attraho spiritum: & nonnunquam domine, quasi clausis, oculis, ad te inhianti mittis mihi in os cordis, quod non licet mihi scire quid sit, saporem quidem sentio, dulcedinem adeò consortantem, vt si perficeretur in me nihil vltra quærerem. Idē super Canti. Si quem forte nostrū aliqua hora sic rapi & sic abscondi contigerit, vt minimè auocet, aut perturbet, aut sensus egens, vel cura pungens. vel culpa mordens, vel certè ea quæ difficilius amouentur irruentia imaginationum, corporearum phantasmata: poterit quidem hic, cum ad nos redierit gloriari, & dicere, introduxit me rex, in cubiculū suum. Idē. A mandatis tuis intellex (inquit) vt scias, nisi obedientiæ mandatorum contemplationis gustum, penitus non deberi. Non ergo putes, de proprio amore, quietis sanctæ obedientiæ actib. senio rum ve traditionibus: prę iudicium vllatenus faciendū. Idē in Epis: Funes ceciderunt mihi in præclaris, cœlestisq; hæreditas prę clara est mihi, & terrena adulatur promissio blanditur cōsolatio carnis. gustato spiritu, necesse est desipere carnē, affectanti cælestia, terrena non sapiunt æternis inhianti, fastidio sunt transitoria. Idē in Ser. Beati qui lugent, qm̄ ipsi consolabuntur. Quid aliud est hæc consolatio, quàm procedens, de spe veniæ gratia deuotionis, & suauissima delectatio boni, & gustus sapientiæ licet exiguus, quibus interim benignus dominus afflictam refrigerat animam At gustus ille nihil aliud est quàm irritamentum desiderij, & incentiuum amoris sicut scriptum est, qui edunt, me adhuc esuriēt, &c. Idem. Vbi sanè in spiritua li. Supra de proficientibus lib. 1. Seneca in epis. Tunc animus noster habebit, quo gratuletur sibi, cum emissus his tenebris in quibus volutatur, nō tenui visu clara prospexerit, sed totum diem admiserit, & redditus, cælo suo fuerit, cum receperit locum, quem occupauit sorte nascendi sursum, illum vocant initia sua, erit aūt illic etiam antequam hac custodia exoluatur, cum vitia deuicerit, purusq; ac leuis in cogitationes diuinas emicuerit. Idem. Philosophia animum à terrenis admittit ad diuina, hęc libertas eius est, hæc euagatio sub ducit interī se custodię in qua tenetur, & cœlo reficit.

Cœlestibus gustatis, terrena omnia desipiunt.

Matth. 5.

Eccl. 24.

De consolatione. Cap. 30.

GReg. in regis. In summa tribulatiōe positis, sola est cōsolatio misericordia creatoris. Idē. In Dei causoccupatus, cōsolatione fulcire debet, nō amaritudine reprimi. Idē. Est mihi bōe vir hoc ex Dei munere in magna cōsolatione, q̄ opus sanctum quod in me non habeo diligo in te. Idē. Facilis erit consolatio, si inter flagella quæ patimur, quæ fecimus, quę facimus & ad memoriam delicta reuocamus, atq; hęc nō flagella, sed dona cognoscimus. Idē de quodā Episcopo. Valde cōtristabat q̄ in illo quædā superba cognoscerā, sed quia mores suos ipse correxit, meam tristitiā, simul meipsum vincendo consolatus sum. Idē in mor. Magna consolatio in rerum amisione, est illa tempora ad mentē reducere. quibus nos contigit res quas perdidimus non habuisse. Idem. Magna est consolatio in eo quod displicet, q̄ illo ordinante erga nos agitur, cui non nisi iustum placet. Idem. Laborantem consolari, est pariter in labore persistere, quia subleuatio laboris est visio collaborantis. Idem. Minus tentat probatio, quam remuneratio consolatur. Idem. Grauis mœror. Infra de dolore. Idem. Festina

Quādo rex contemplationem introducit in cubiculū suū.

Consolabitur si inter flagella peccatorum te cordetis.

stina consolatio bonorum, & consideratio finis malorum, quia dum ex eorum interitu conspiciunt malum quod euadunt, leue æstimant, quicquid in hac vita patiuntur aduersum. Idem. in pastor. Non flendo flere, est sic exteriora aduersa plangere, vt tamen mens nouerit de æternæ spei consolatione gaudere. Isidor. de sum. bo. Qui vitæ futuræ præmia diligenter excogitat, mala omnia vitæ præsentis æquanimiter portat: qm̄ ex illius dulcedine, huius amaritudinem temperat Idem in Syno. Intende miserias eorum, quibus acerbè aliquid accidit, dum aliena pericula memoras, mitius tua portas, aliorum. n. exempla dolorem releuant alienis malis facilius consolatur homo. Ambro. de vidui. Paratus mœstitudini animi, fletus oculorum miseriam cōciliat, laborem minuit, dolorem alleuiat, pudorem seruat, nec iam miseria sibi videtur, quæ consolationem in lachrymis habet Bern. super Qui habitat. In quo horum omnium speras solatij aliquid, vel auxilij inuenire? Si quæras intra te, aruit cor tuum, & ob liuioni datum te reperis tanquam mortuum à corde, si infra te, corpus quod corrumpitur aggrauat animam, si circa re, terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem: quere ergo supra te, sed cautus esto, ventosa agmina transilire. Idem de contemp. Prætiosa diuina consolatio est, nec omnino tribuitur admittentibus alienam. Idem in Ser. Mentior (quod consolationem vestram dico) si non ex manibus huius peccatoris. monachorum nouitiorum, & conuersorum, animæ ad cœlorum gaudia volauerunt tam liberæ. quam liberatæ de carcere nostræ mortalitatis. Idem. Beati, qui lugent. Supra de gustu.

De gratiarum actione. Cap. 31.

GRegor. in regis. Rectæ mentis est, Deum non solum in prosperis benedicere, sed etiam in aduersitatibus collaudare. Idem ad Episcopum exponentem grammaticam. In vno se ore, cum Iouis laudibus Christi laudes non capiunt. Augu. in enchi. Misericordiam, & iudicium cantabo tibi domine, quia nisi per indebitam misericordiam, nemo liberatur, & nisi per debitum iudicium, nemo condemnatur. Idem de verbis domini. Felix sit mundus, euertatur mundus, benedicam dñm qui fecit mundū secundum carnem benè sit secundum carnem: malè sit: benedicam dñm in omni tempore. Idem. Hæc in vnoquoque supra lib. 2. de iustitia. Idem in Epistola. Qui est orandus vt faciat, illi est actio gratiarum reddenda, cum fecerit. Idem. Ex his quæ habes, gratias age Deo tanquā fonti bonitatis, vnde habes, atq; in omnibus bonis actibus tuis illi da claritatem: tibi autem humilitatem. Idem de confes. Tu Domine excitas, vt laudare te delectet, quia fecisti nos ad te, & in quietū est cor nostrum, donec requiescat in te. Idem de spiritu, & litera. Illa est sapientia quæ pietas vocatur, qua colitur, pater luminū: à quo est oē datū optimū, & oē donū, perfectū: colitur aūt sacrificio laudis actionisq; gratiarum, & cultor eius non in semetipso, sed in illo glorietur. Idem de medita. Gratias agamus de acceptis, & quod nondum accepimus, eo ipso q̄ de acceptis ingrati non sumus, nos accepturos esse confidamus, Idē de cath. ru. Quicquid homo fecerit laudabilem in suis factis inuenit Deum. Si rectè egerit, laudabilem inuenit per iustitiam præmiorū: si peccauerit, laudabilem, inuenit per iustitiā suppliciorū: si peccata confessus ad rectè viuendum redierit, laudabilem inuenit per misericordiam indulgentiarum. Hier. in Epis. Cum psalmum dicis, cuius verba loqueris, agnosce, et in conpūctione magis animi, quàm in tinnulæ vocis dulcedine delectare. lachrymas psallentis, Deus magis quàm vocis gratiam comprobat. Ioan. Chri. super Ioan. Glori

Tam in aduersis, quā in prospe- rę, deo gratias agere decet

ficemus Deum, & per fidem, & per opera: nullo. n. vtilitas nobis in salutem dogmatum sanorum, corrupta nobis vita. Idem. Rapuit ille, gratias egisti tu pro iniustitia? & glorificasti Deum: & finitas per gratiarum actiones multas fructificasti mercedes. Bern. super Canti. Nil aliud dum psallitis, quàm quod psallitis cogitetis, nec solas dico vitandas cogitationes vanas & ociosas, vitandæ sunt, & illę duntaxa, illa hora, & illo loco, quas officiales fratres, pro communi necesitate, quasi necessariò frequenter admittere compelluntur: sed ne illa quidem profectò recipere cōsuluerim, quæ fortè paulò ante in codicibus legeratis. Idem, Moneo vos dilectissimi, purè, ac strenuè Diuinis interesse laudibus, strenue quidem vt sicut reuerenter, ita & alacriter Domino assistatis: non pigri, non somnolenti, non oscitantes, non parcentes vocibus, non prædicentes, verba dimidia, non integra transilientes, non fractis & remissis vocibus, muliebre quiddam balba de nare sonantes, sed virili (vt dignum est) sonitu, & affectu, voces sancti spiritus depromentes, Idem. Discę re referē do gratias, non esse tardus, aut segnis, discę ad singula, dona gratias agera, diligenter (inquit) considera, quæ tibi apponuntur, vt nulla videlicet Dei, dona, debita gratiarum actione frustrentur, non grandia, non mediocria, non pusilla, denique iubemur colligere fragmenta, ne pereant. Idem. Omnis de bonis multiformis gratię apparentis in nobis, referatur ad ipsum laus laudabilium siquidem vniuersorum auctorem & largitorem idq; non fictè quemadmodum ab hypocritis, nec sola consuetudine sicut a secularibus, sed nec necesitate quidem, vt iumenta ferendis oneribus applicantur, sed sicut decet sanctos, synceritate fida deuotione sollicita, hilaritate grata, non tamen dissoluta. Idem. Immolantes hostias laudis, & reddentes vota nostra de die in diem, curemus omni vigilantia iungere sensum vsui, affectum sensui, exultationem affectui, grauitatem exultationi, humilitatem grauitati, libertatem humilitati, quo interim liberis purgatæ mentis passibus procedamus, & excedamus per insituatas, quasdam affectiones. spirituales lętitias, inuisibiles amœnitates, in lumine Dei, in suauitate, in spiritu sancto. Idem in quotidianis exercitijs & bellis, quæ nulla hora piè in Christo viuentibus desunt, à carne, à mundo, à Diabolo, sicut militiam vitam hominis, esse super terram, incessanter experimini in nobismetipsis, quotidiana necesse est cantica, pro assecutis victorijs immolari. Idem. In Serm. Non tantum verbo & lingua sed opere, & veritate, exhibeamus nos non ingratos, non enim gratiarum dictionem, sed gratiarum actionem exigit à nobis dominus Deus noster, Idem oportet hominem gratiosum, & deuotum esse, quia libēter dona multiplicantur, si priora benè salua videntur.

De lectione. Cap. 32.

GRego. in regist. Si ad consolationem nostram, sacra scriptura parata est, tantò magis debemus lege re, quantò nos conspicimus sub tribulationum, fasce lassari. Idem. Idcirco pictura in Ecclesijs adhibetur, vt hi qui literas nesciunt, saltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Idem. Stude quęso supra de meditatione. Idem in mora. Scriptura sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, vt interna nostra facies, in ipsa videatur, ibi enim fœda, ibi pulchra nostra cognoscimus, ibi sentimus, quantum proficimus, ibi docemur, à profectu quam longè distamus. Idem. Scriptura narrat gesta sanctorum, & ad imitationem prouocat corda infirmorum, dumque illorum victricia facta, commemorat, contra vitiorum prælia debilia nostra confirmat. Idem. Quasi quædā sit lectio mentis nostrę

Scripture, sacrę doctorum. imagi nis verò in doctorum, lectiones sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stræ, species considerata creaturæ. Idē. Plerunq; res, quælibet per historiam virtus est, per significationē, culpa. Amb. de offi. Cur non illa tempora, quibus ab ecclesia vacas, lectioni impendas, cur non Christum, reuisas, Christum alloquaris, Christū audias? illū allo quimur cum oramus, illum audimus, cum diuina legi mus oracula. Idē. in hexam. Scriptura diuina salutem suggerit, vitæ odorem fragrat, vt suauitatem legens ca pias, non præcipitij crimen incurras. Idem. Non me diocre. Supra lib. 3. de stultiloquio. Hiero. in ori. super Ionam Difficilē homines potentes & nobiles, & di uites, & multo his difficilius eloquentes credunt Deo obcecatur. n. mens eorū diuitijs & opibus atque luxu ria, & circundati diuitijs non possunt videre virtutes, simplicitatemq; scripturæ. Idem in Epist. Ama scien tiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Idem. Orationi lectio, lectioni succedat oratio, & breue vide bitur oē tempus, quod tantis dierum varietatibus oc cupatur, Isi. de sum. bo. Sanctarum scripturarū altitu do quasi montes pascuæ sunt, ad quos dum quisque iu storum conscēderit, pascuæ indeficientis refectionem inuenisse se gaudebit. Idem. Geminū confert bonū san ctarum lectio scripturarum, siue quia intellectū men tis erudit, siue quia à mundi vanitatibus abstractū ho minem ad amorem Dei perducit. Isid. in sy. Lectio do cet quid caueas, lectio ostendit quo tendas, lectione sensus augetur, & intellectus. Augu. in epi. Tanta est Christianarum prosunditas literarum, vt in eis quoti die proficerem, si eas solas, ab ineunte pueritia vsq; ad decrepitam senectutem, maximo ocio, summo stu dio, meliore ingenio, conarer addiscere. Io. Chry. super Ioan. Non propterea datæ sunt scripturæ, vt in li bris eas habeamus solum, sed vt in cordibus congluti nemus eas. Idem. Si turpiloquium sordidat, & Dæmo nes vocat, manifestum est qm̄ spiritualis lectio sanctifi cat, & spiritus affert gratiam, diuinæ. n. sunt incantatio nes scripturæ. Bern. super Cant. Ante carnem discipli næ studijs edomitā & emancipatam spiritui, ante spre tā & abiectā sæculi pompā & sarcinā, indigneab impu ris lectio sacræ scripturæ præsumit, quō nēpē lux incaſ sum circumfundit oculos cæcos vel clausos, ita anima lis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.

Lectio, & oratio, christiani exercitio.

Simile 1. Cor. 2.

De sapientia. Cap. 33.

GReg. in mora. Neq; hoc est sapere quod intellige re, quia multi æterna quidē sapiunt, sed hæc intel ligere nequaquā possunt. Idē in reg. Sapienter illi cita superat, qui didicerit ēt non vti concessis. Aug. de lib. arb. Nemo sine sapientia beatus est, nemo. n. beatus est nisi summo bono, quod in ea veritate quam sa pientiam vocamus cernitur, & tenetur. Idem. Veh, qui dereliquunt, supra lib. 3. de sapientia. Idem de or dine disciplinæ. Quisquis omnem philosophiam fu giendam putat nihil, nos vult aliud, quam non amare sapientiam. Idē. Duplex est via quam sequimur, cum rerum nos obscuritas mouet aut ratione aut certē au ctoritate, philosophia rationem p̄omittit. Idem. Tria sunt genera rerum in quibus rationabile apparet, vnū est in factis ad aliquem finem relatis, alterum in disce do, tertiū in delectando. Primum nos admonet, nihil temerē facere. Secundum rectē docere, vltimum bea tē contemplari. Idem de ciui. Dei. Non est vera sa pientia quę intentionem suam, in his quæ prędenter, discernit, gerit fortiter, cohibet temperanter, iustēque distribuit, nō ad illum dirigit finem, vbi erit Deus om nia in omnibus, æternitate certa, & pace perfecta. Isid. in Etym. Sapiens dictus est à sapore, quia sicut aptus est gustus ad discretionē saporis ciborum, sic sapiēs, ad dinoscentiā rerum atq; causarum, quò vnumquodq; dinoscat, atque seniu veritatis discernat. Isid. de sum. bo. Nullus sapientiam Dei plenè recipit nisi qui se ab omnium abstrahere actionum cura contendit. Amb. in epist. Nihil peccare solius Dei est, sapientis est, & corrigere erratum, & pœnitentiam agere peccati. Idē. Sola est sapientia libera, quæ diuitibus pauperes præfe cit, & quæ seruos proprijs fœnerari Dominis facit. Idem. Sapiens non metu supra lib. 3. de affectionibus. Idem. Ille verē sapit cuius animus in Christo est, & cuius interior oculus erigitur, ad superna. Bernar. de confide. Quid prodest si vniuersum mundum lucre ris te vnum perdens? & si sapiens alijs sis, deest tibi sa pientia si tibi non fueris. Idem super Cant. Nescitis, quia angelus Sathanæ multoties transfigurat se in an gelum lucis? sapientia est Deus, & vult se amari non solum dulciter, sed & sapienter. Sen. in epi. Sapiens vi debis vbi victurus, sit cum quibus, quo, quid acturus, cogitat semper qualis vita, non quanta sit. Idem. Sa piens omnia examinabit secum, quid acceperit, à quo quantum, vbi, quemadmodum. Idem, sapiens bonorū rector est malorum victor, sed facere docet philoso phia, non dicere, & hoc exigit, vt ad legem suam quis que viuat, ne orationi vita dissentiat, Idem. Rogo at que hortor, vt philosophiam in prēcordia ima demit tas, & experimentum profectus tui capias, non oratio ne, nec scripto, sed animi firmitate, cupiditatum dimi nutione, verba rebus proba. Idem. Affectator sapien tiæ adhæret quidem in corpore suo, sed optima sui tē pore abest, & cogitationes, suas ad sublimia intendit. Idē. Ad philosophiam te confer si vis saluus esse, si se curus, si beatus, denique si vis esse (quod maximū est) liber. Idem. Non est Philosophia populare artificium nec ostentationi paratum, nec in verbis sed in reb. est, nec ad hoc adhibetur vt cum aliqua oblectatione con sumatur dies, vt dematur ocio nausea, animum for mat & fabricat, vitam disponit actiones regit, agenda & omittenda demonstrat.

2. Cor. 11

De doctrina. Cap. 34.

GRego. super Ezech. Quisquis expositor in ex planatione sacri eloquij, vt fortasse auditoribus placeat aliquid mentiendo componit, sua & nō Dei verba loquitur, si tamen placendi vel seducendi, studio mentiatur. Nam si in verbis dominicis virtutē requirens, ipse aliter quam is per quem prolata sense rit, etiam si sub intellectu alio ædificationem charita tis requirat, Domini sunt verba quæ narrat, quia ad hoc solum Deus per totam nobis sacram scripturam, loquitur, vt nos ad suum & proximi amorem trahat. Idem. Pensare debet doctor quid loquatur, cui loqua tur quando loquatur, quantum loquatur, si. n. vnum horum defuerit, locutio apta non erit. Idem. Loqui tur Deo, quietæ valdē & liberæ mentis est tunc nanq; bene dirigitur lingua in sermone, cum securè sensus, quieuerit in tranquillitate. Idem in past. Clauis aper tionis est sermo correctionis, quia increpando culpā, detegit quam sæpè nescit, ipse etiam qui perpetrauit, Idem in mora. Qui peccatori prædicat, tanta dispensa tione componere prædicationem debet, vt nec dereli cta spe timorem subtrahat, nec spe subtracta in solo, eū timore derelinquat. Idē. Qui ad veræ prædicatio nis verba se præparat, necesse est vt cauſarū origines, à sacris paginis sumat, vt oē quod loquitur ad diuinæ, auctoritatis fundamentū reuocet, atq; in eo edificiū, suæ locutiōis firmet. Idem in homil. Cum malorum peruersitas, crescit, non solum frangit prædicatio non debet sed etiam augeri. Idem. Plus verbi pabulo vic turam, in perpetuum mentem reficere, quam ven trem morituræ carnis terreno pane satiare. Idem. Subtili occultoque, iudicio, à quorundam auri bus prædicatio sancta subtrahitur, quia suscitari, per gratia

Doctoris & uę cōciona toris offi cium.

per gratia non merentur. Idem in regis. Lingua nostrā bonis fomentum sit, prauis aculeus, tumidos retun dat, iratos mitiget, pigros exacuat, desides hortatu suo cendat, refugientibus suadeat, asperis blandiator, des peratos consoletur, vt quia doctores dicimur viam sa lutis gradientibus ostendamus. Idem in dialo. Si inui sibilia pensimus, nimirum constat, quia maius est mi raculum prædicationis verbo atque orationis solatio peccatorem conuertere quā carne mortuum suscitare Aug. de consensu euangelistarum. Ex euangeliorum, vniuersa varietate verborū, rerum autem sententiarū q; concordia satis apparet salubriter nos doceri, nihil quærendum in verbis nisi loquentium veritatem, cui demonstrandæ inuigilare debent omnes viridici nar ratores, cum de homine, vel de angelo, vel de Deo ali quid narrant. Idem de opere monac. Multò miseri cordius operatur erga animas infirmorum qui famæ, bonæ seruorum Dei consulit, quam erga corpora egē tium, qui panem esurientibus frangit. Idem de Trinit. Nec trepidus ero ad proferendam sententiam meam, in qua magis amabo inspici à rectis quā timebo mor deri à peruersis. Gratanter. n. suscipit oculū columbi nū pulcherrima & modestissima charitas, dentē aūt caninum vel euitat cautissima humilitas, vel retundit solidissima veritas. Idem. Persuadendum erat homi ni, quantū nos dilexerit Deus & quales: quantum, ne desperaremus, quales, ne superbiremus. Idem de cha teza. rud. Dilectione tibi tanquā fine proposito quo referas omnia quæ dicis, quicquid narras ita narra, vt ille cui loqueris audiendo credat, credendo speret, & & sperando amet. Idem de bono perseuerantiæ. Faci lē est imō & vtile, vt taceatur aliquod verum, propter incapaces. Idem. Cum res vera ita se habet, vt fiat pe ior nobis eam dicentibus ille qui capere non potest, nobis autem tacentibus ille qui potest, quid putamus, esse faciendum? nonne dicendū est potentius verū, vt qui potest capere capiat, quam tacendū, vt non solū id ambo non capiant, verumetiam qui est intelligentior ipse fiat peior, qui si audiret & caperet per illum plu res discerent: quò. n. est capacior vt discat, eō magis, est idoneos, vt alios doceat. Idem. Non simus in dispu tationibus prompti, & in orationibus pigri. Idem in epist. Sollicitissimè cauendum est in docendo super biæ vitium quod in discendo non ita est. Amb. de of fi. Absit pertinax in familiari sermone contentio, quo ties. n. magis excitare manes, quam vtilitatis, aliquid afferre solet disceptatio siue ira, suauitas sine amaritu dine sit, monitio, sine asperitate, hortatio sine offensio ne. Isi. in syno. Communia oībus secreta pauciorib. lo quere, aperta cunctis, operta paucis annuncia. Idē de sum. bo. Quadrimoda est dicendi rō, quia aut bene sen tiēdo quid bene profertur, aut nihil sentiēdo nihil dici tur, aut parū sentiendo loquacitas sola ostendatur, aut optimè sentiēdo nō eleganter profertur quod dicitur. Hier. in epi. Docente te in ecclesia non clamor popu li sed gemitus suscitetur, lachrymæ auditorum laudes tuæ sint. Idem. Prædicator continentiæ, nuptias ne cō ciliet. Ber. super canti. En quanta prius infundenda sunt, vt effundere audeamus, de plenitudine nō de pe nuria largientes, primò quidē cōpunctio, deinde deuo tio, tertio pœnitētiæ labor, quartò pietatis opus, quin tò orationis studiū, sextò cōtēplationis ociū, septimò plenitudo dilectionis. Idē. Doctrina spiritus non cu riositatem acuit, sed charitatem accendit.

Cur prelatus institutę, & quomodo in ip

De dignitate. Cap. 35.

GRego. in regist. Ad hoc locorum gradus rationis ordo distinxit, & iudicia esse constituit, vt nec præpositi in opprimendos se frustra valeant oc cupare subditos, nec subiectis, iterum contra suos præ positos effrenata sit resultandi licentia. Idem. Ad hoc diuinæ dispensationis prouisio, gradus & diuersos cō stituit ordines esse distinctos, & dum reuerentiā mi nores potioribus exiberent, & potiores minoribus di lectionem impenderent, vna concordiæ fieret, ex di uersitate connexio; & rectè officiorum gereretur ad ministratio singulorum. Idem. Quia homo quod si bi tribuitur quo iudicio disponatur ignorat, nec ad ap petendū locū superiorem procax insistere, nec ad re pellendū contumax debet inueniri. Idem in pastora. Virtutibus pollens coactus ad regnum veniat, virtuti bus vacuus, nec coactus accedat. Idem. Cum rerum necessitate exposcit, pensandum valde est, ad culmen, quisquis regiminis qualiter veniat, atq; ad hoc ritè per ueniens qualiter viuat, & bene viuēs, qualiter doceat & rectè docens infirmitatē suam quotidie quanta con sideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fu giat, aut peruentioni vita contradicat, aut vitam doctri na destituat, aut doctrinam præsumptio extollat. Idē in dialo. Vsus rectè conuersationis est, vt præesse non audeat, qui subesse non didicerit: nec obedientiam su biectis imperet, quam prælatis non nouit exhibere. Idem in homil. Illi debent curam pastoralem suscipe re, qui in suo corde sciunt fluxa luxuriæ domare: vt cū alijs sortia prædicant, ipsi desiderijs mollibus eneruī ter non succūbant. Idem in moral. Nolenti mihi atq; renitenti, cum graue esset altaris ministerium, etiam pondus est curæ pastoralis iniunctum. Isido. de sum. bon. Vir ecclesiasticus, & crucifigi mundo per morti ficationem propriæ carnis debet, & dispensationem ecclesiastici ordinis, si ex Dei voluntate prouenerit, volens quidem sed humilis gubernandam suscipiat. Bern. super canti. Non ociosè toties repetitum est, Pe tre amas me in commissione ouium. Ego quidem id significatum prouidè, puto, ac si dixisset illi Iesus, nisi testimonium tibi perhibente conscientia, q̄ me ames & valde perfectè ames: hoc est plus quam tua plus q̄ tuos, plus etiam quam te, vt huius repetitionis meæ, numerus impleatur, nequaquam suscipies curam hanc ne intromittas de ouibus meis, pro quibus vtiq; meus effusus est sanguis. Idem. In prælatione opus est viro forti, spirituali, & fideli: forti ad propulsandas iniurias spirituali, ad deprehendendas insidias, fideli qui non quæ sua sunt, quærat. Idem in epist. In alto positum, non alta sapere difficilē est, & omnino inusitatum, & quantò inusitatius tantò gloriosius.

fis. prelati te gerere de beant.

De zelo. Cap. 36.

GRegor. super Ezech. Nullum omnipotēti Deo, tale est sacrificium, quale est zelus animarum. Idem. Restat vt siue supra lib. 2. de prudentia. Idem in moral. Si nulla ira ex virtute surgeret diuinæ animæ aduersionis impetum Phinees per gladium nō placasset. Idem. Aliquando necesse est, vt prauis men tibus, quæ humana prædicatione corrigi nequeunt, di uina flagella optari benignè debeant, Idem. Euenire plerunque supra lib. 3. de discordis. Idem. Si sic proxi mos vt nos amare præcipimur, restat vt sic eorum er ratibus sicut nostris vitijs irascimur. Idem. Ergo erra ta proximorum sic mansuetudo zelum temperet, qua tenus à iustitiæ studio non eneruet. Aug. in Epi. Quid sic persequitur vitam bonorum, quam vita iniquorū, non cum cogit imitari, quod displicet, sed cum cogit dolere quod videtur? quoniam coram pio viuens im piè, & si nō obligat consentientē, cruciat sentientē. Idē Pia est. Infra de dolore. Bern. super cant. zelum tuū inflāmet charitas, informet sciētia, firmet constantia: sit feruidus, sit circunspectus, sit inuictus, nec tepo rē habeat, nec discretione careat, nec timidus sit. Idē. Habeat charitas zelum, sed adhibeat pro tempore mo

Boni zeli, comes mā suetudo.

Universidad de Deusto Biblioteca

dum, seueritas nunquam remissa, intermissa tamē plus proficit. Idem. Hoc vera & casta contemplatio habet vt mentem quãto diuino, igne vehementer succenderit, tanto interdum repleat zelo, & desiderio acquirendi Deo qui eũ similiter diligant, vt ocium cõtemplationis pro studio prædicationis libentissimè intermittat. Glo. psal. 30. Ira. iusta est qua irascitur quis suis, & alienis peccatis videns homines confitentes Deum ore, & negantes moribus, renunciantes sæculo verbis & non factis, & videns fratres fratribus detrahentes, oculum dantes, & fidem non seruantes. Glo. super psal. 68. Bonus zelus est feruor animi, quo mens, abiecto humano timore, pro defensione veritatis accendit, & eò magis cõmendabilis, quò quælibet, praua quæ viderit corrigere satagit, si nequit tolerat, & gemit

Bonus zelus qualis

De solicitudine. Cap. 37.

GRego. in moral. Sancti viri quia breuitatem vitę indesinenter aspiciunt, quasi quotidie morientes viuunt, & tantò se solicitius mansuris præparant quãtò & nulla esse transitoria, ex fine semper pensant Idem. Mens tantò altius inter tẽtationis fluctus tollitur, quãtò solicitius ab huius sęculi cogitatione vacuatur. Idem. Magna solicitudine ad curam nostræ meliorationis accingimur, qñ id virtutis in alijs cernimus quod non habemus. Idem. Dñm tantò. supra de discussione. Idem in registro. Illa solicitudo præpositorum vtilis est, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio, agit, & furor sibi nil vindicat. Idem. Quantò morti vicinior efficeris, tantò fieri solicitior atq; timidior debes. Idem. Cum honoris augmento, cura quoque solicitudinis debet excrescere. Idem. Cum cuncta negocia solicitudine indagandæ veritatis indigeant, tamen quæ ad deiectionem sacerdotalium graduum spectãt, sunt districtius trutinanda. Ioan. Chrys. super Matth. Occupatio virium solicitudinum, suggestionum voluptates plerunq; excludit. Hieron. Grandis virtutis, supr. li. 2. de continentia tactus. Ber. super Cant. Omnis cura sanctorum, spreto ornatu cultuq; superfluo exterioris sui hominis, qui certè corrumpitur, omni se diligentia præbet, & occupat excolendo, atq; decorando interiori illi, qui ad imaginem Dei est, & renouatur de die in diem: Idem. Omnis de bonis supra de regratiatione. Idem in sermo. Dignum valde est, & omnino exigit ratio æquitatis, vt quibus à constitutione mundi regnum paratur, ipsi etiam sese regno parare non negligant. Aug. de ordine disciplinæ. Opera danda est optimis moribus, Deus enim noster aliter, nos exaudire non poterit, bene autem viuentes facillime exaudiet. Senec. in epist. Perseuerandum est, & assiduo studio robur addendum, donec bona mens sit quod bona voluntas est.

De correptione. Cap. 38.

Correptionem discretio, atque compassio interna comittitur.

GReg. in moral. Quisquis perpẽdere solicitè sciat, ne luctus tempore verba increpationis inferat. Idem. Quos de aperta infirmitate repræhendimus, superest, vt de occultæ fortitudinis æstimatione veneremur, Idem. Ex se debet sup. lib. 2. de obliuione. Idem in registro. Dum vnus corripitur, plurimi emendantur, & melius est, vt per multorum saluatione vnus condemnetur, quã per vnius licentiã multi, periclitentur. Idẽ. Vbi senior iuuenib. exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriendus est. Isid. de sum. bo. Sicut peccatorem conuenit argui iniustum sic conuersum exulcerari. Idem. Qui veraciter fraternam vult corripere ac sanare infirmitatem, talem se præstare fraternę vtilitati studeat, vt eũ quẽ corripere cupit, humili corde admoneat, hoc faciẽs, ex cõpassione quasi communis periculi, ne fortè & ipse subijciatur tentationi. Augus. in enchiridion. Qui emẽdat verbere, in quē potestas datur, & coercet aliqua disciplina, & tamen peccatum eius quo ab illo læsus, aut offensus est dimittit ex corde, vel orat, vt ei dimittatur, non solum in eo ꝙ dimittit, atq; orat, verumetiam in eo ꝙ corripit, & aliqua emẽdatoria pœna plectit, eleemosynam dat. Multa enim bona præstantur, inuitis, quando eorum consulitur vtilitati non voluntati. Idem si peccauerit. sup. lib. 3, de arguitione. Idem in epistola. Quantum illi laudandi, atque prædicandi sunt, qui dignati non sunt cum mundo et florente, florere, tm̃ increpandi, & accusandi sunt, quos perire cũ pereunte delectat. Idem de correp. & gratia. Corripiãtur, à præpositis, suis subditi fratres, correptionib. vtiq; de charitate venientib. pro culparum diuersitate diuersis, vel minorib. vel amplioribus. quia & ipsa, quæ damnatio nominatur, quã fecit episcopale iudicium, qua pæna in Ecclesia nulla maior est, potest si Deus voluerit, in correctionem saluberrimam cedere, atq; proficere. Idem de doctrina christiana. Quid locis, & tempori, & personis eueniat, diligenter attendendum est, ne temerè flagitia repræhendamus. Io. Chry. super Matth. Omnis correptio simili est cæteris tentationibus, sicut enim omnis tentatio fideles, quidē magis ædificat, infideles autem amplius destruit, sic & omnis increpatio disciplinæ religiosum hominem, & timentem meliorem facit, irreligiosum aũt & malũ cõturbat, & ad deterius ire compellit. Bern. Non contẽnenda increpatio iusti, quę ruina peccati cordis sanitas est, necnon & Dei via ad animã. Idẽ in ser. Nemo fratres vitia palpet: peccata nemo dissimulet, cum viderit ordinem deperire, vel minui disciplinam, est enim consentire, silere cum arguere possis, & scimus quia similis pœna faciẽtes maneat & cõsentiẽtes. Raro, & nõ sine magna necessitate, obiurgatiões sunt adhibẽdę, & non nisi Dei respectu remota ab oculo trabe, i. odio.

Glo. super Matt. c. 7.

De æquitate. Caq. 39.

Summa æquitatis rõ in iudicando, loca, tẽpore, personas, res, atque causas discutit.

GRego. in registr. Ita vos in ea quæ Deum offendunt, & ad iracundiam prouocant, districtos ac sollicitos exhibete, vt ad aliorum emendationem & vindicta culpabilem feriat, & innocentem falsa opinio non affligat. Idem. Manifesta peccata, non sunt occulta correctione purganda, sed palàm sunt arguendi, qui palàm nocent, vt dum aperta obiurgatione sanantur, hi qui eos imitando delinquerant, corrigantur. Idem. Cum increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio pastor occidit. Hac ergo consideratione compulsus, velis nolis locuturus sum, quia omni virtute aut te cupio saluari, aut de tua morte me eripi. Idem. Sicut ostinati esse humilibus non debemus, ita districti esse superbis debemus. Idem. Sicut perseueranti culpæ debetur iure vindicta, ita resipiscentib. est venia concedenda, Idem. Summum in regibus, supra lib. 1. de potentibus. Idem. Boni te dulcem, praui sentiant correctorẽ, in qua videlicet correctione hunc esse ordinẽ noueris obseruandũ, vt personã diligas, & vitia persequaris, ne si aliter agere fortasè volueris, trãseat in crudelitatẽ correctio, & perdas quos emẽdare, desideras. Idẽ. Iustitiæ & rõnis ordo suadet, vt qui sua à successorib. desiderat mãdata seruari, prædecessoris sui proculdubio voluntatẽ & statuta custodiat. Idẽ. Sicut in his, qui per ignorantiã fecerunt, culpa aliquatenus toleranda est, ita in his fortiter insequenda, qui nõ metuũt sciẽdo peccare. Idẽ. Affectũ iusta postulãtibus ĩdulgere, & vigore æquitatis, & ordo exigit rõnis, præferti qñ petentiũ voluntatẽ, & pietas adiuuat & veritas nõ relinquit. Idẽ. Rõni contraria procul est abiiciẽda petitio, ita in his, quæ benè desiderantur, affectum nõ conuenit negare. Idem, Minorem maior præcedit, sicut honore & crimine, & cui pœnitentiam maior sequitur culpa, maior implicetur vindicta, & post credatur esse fructuosa, Idem Sicut laudabile discretumtumq; est reuerentiam & honorem debitum exhibere prioribus, ita rectitudinis & Dei timoris est, si qua in eos correctionis indigent, nulla dissimulatiõe postponere, ne totum (quod absit) incipiat corpus inuadere, si languor non fuerit curatus in capite. Idem. Manifesti excessus, canonica semper moderatione præmendi sunt, vt vna res, & præteritorum correctio, & esse regula possit futurorum. Idem. Quoties contra ecclesiasticam quid gestum dicetur disciplinam, ne nos ante Deum culpa ex dissimulatione redarguat, irrequisitum hoc relinquere non audemus. Idem. Sicut Ecclesia proprias res amittere non debet, ita eam rapacitatis ardore alienas inuadere non oportet. Idem Iurgantiũ controuersitas, celeri sententia terminare, & æquitati proculdubio conuenit, & vigori. Idem, Sicut ab alijs, nostra exigimus, ita singulis sua iura seruemus. Idem in moral. Maiora crimina, & tarde credenda sunt, cũ audiuntur, & citius punienda sunt cum veraciter agnoscuntur. Idem. Superiores cum per disciplinam, alios feriunt, sic alienam infirmitatem debent percutere, vt etiam ad sua nouerint oculos reuocare. Idem in pastoral. Aliquando subiectorum vitia prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulantur iudicanda, aliquando etiam apertè cognita maturà toleranda, aliquando verò subtiliter & occulta perscrutanda, aliquando leniter arguenda, aliquando & vehementer increpanda. Amb. in epist. Hostem ferire victoria est, reum æquitas in innocentem homicidium. Aug. de ciuit. Dei. Melior est animi æquitas, quàm corporis sanita. Idẽ de baptismo paruulorum. Hoc iustum est, vt cũ mala hominum reprobamus. quæcunq; in illis bona Dei, reperimus approbemus. Idem. Veritate manente, ꝙ vitiosum, quod prauum, quod falsum, in vnoquoque fuerit curemus, corrigamus, emendemus, aut si non possumus detestatum damnatumq; vitemus. Idem de ouibus. Disciplina exerceatur, iudicium non præcipitetur, Idem. Pertinet ad innocentis supra de innocentia. Ioan. Chry. super Ioan. Siue inops siue diues fuerit, quis, non personas attendamus, sed res scrutemur. Bern. in epist. Si quis susurro in populo Diaboli sibi, assumens, vicem, iurgia seminare, & pacem turbare, velle reperiatur, quemadmodum ille discordiæ semper est amator & auctor, huic rigidæ censuræ, remedio citius obuietur, eò quippe pessimæ, quo intimæ, pesti. Idem. Malum si comprimas tuum, reputabitur tibi ad gloriam, si alienum ad iustitiam. Idem. Melius est vt pereat vnus, quàm vnitas.

Nota.

Pro prelatis mirabile consiliũ.

De quatuor affectionibus. Cap. 40.

Quomodo affectiones humanę rectificantur.

AVgustinus de ciui. Dei. Recta voluntas est bonus amor, & voluntas peruersa malus amor. Amor ergo inhians habere, quod amatur, cupiditas est, id autem habens, eoq; fruens lætitia est, fugiens quod ei anuersatur. timor est, idq; si acciderit sentiẽs: tristitia est, proinde mala sunt ista si malus est, amor, bonus. Idẽ. Apud nos iuxta scriptura sanamq; doctrinam ciues sanctæ ciuitatis Dei, in huius vitæ peregrinatione secundum Deum viuentes metuunt, capiuntq;, dolent, gaudentq; & quia rectus est amor eorum, istas omnes affectiones rectas habent. Idem de patientia. Voluntas bona. i. voluntas Deo fideliter subdita, voluntas sanctitate superni amoris, accensa, voluntas, quæ diligit Deum, & proximum propter Deum, siue amore de quo respondet Apostolus, Petrus, Domine tu scis, quia amo te, siue timore, de quo dicit Apostolus, In timore & tremore vestram ipsorum salutem, operamini, siue gaudio, de quo dicit idem, Spe gaudentes, in tribulatione patientes, siue tristitia, qualem idẽ Apostolus se dicit habuisse magnam pro fratrib. suis, quæcunque amara & aspera sufferat, charitas Dei est. Isid. de summ. bo. Quatuor sunt qualitates affectionum, quibus mens iusti tædio salubri compungitur, hoc est, memoria præteritorum facinorum, recordatio futurarum pœnarum, consideratio peregrinationis in huius vitæ longinquitate, desiderium supernæ, patriæ, quo quam totius ad eam valeat peruenire. Auctor de spiritu & anima. Habet anima affectiones, quibus exercetur ad virtutes, dolor, nanq; de peccatis, timor de pœnis, desiderium de promissis, gaudium de præmijs, quædam exercitia sunt virtutum. Idem. Affectus quadripartitus esse dinoscitur, dum de eo quod amamus iam gaudemus vel gaudendum speramus, & de eo quod odimus iam dolemus, vel dolendum metuimus & ab hac concupiscibilitate gaudium & spes, de irascibilitate dolor & metus oriuntur. Qui quidem quatuor affectus animæ, omnium sunt vitiorum, atque virtutum, quasi quædam principia, & communis materia. Bern. super canti. Habent voces suas affectus per quas se etiam cum volunt produnt, timor verbi, causa meticulosas, dolor gemebundas, amor iocundas Idem in sermone, loquens de illo verbo Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. Conuertatur amor tuus, vt omnino nihil diligas nisi Deum, aut certè propter ipsum. Conuertatur, etiam ad ipsum, timor tuus, quia peruersus est timor omnis, quo metuis aliquid præter eum, aut non propter eum. Sic & gaudium tuum, & tristitia æquè conuertantur ad ipsum, hoc autem ita fiet, si non nisi secundum eum doleas, aut læteris. Quid enim peruersum magis, quam lętari, cum malefeceris, & in rebus pessimis exultare? sed & ea quoque, quæ secundum sęculum est tristitia, mortem operatur.

Ioan. 21. Ad Phil. 2. Ad Ro. 13. Ad Ro. 9.

De timore. Cap. 41.

GRegorius in moral. Iusto timendum non est, ne derisor, cum corripitur, contumelias inferat, sed ne tractatus ad odium peior fiat. Idem. Creator noster qui vbique totus est, & cernens cuncta non cernitur, tantò metuendus est, quantò inuisibilis permanens, de nostris actibus, quando & quid decernat ignoratur. Idem. Tantò de se vnusquisq; solicitus, metuat, quantò ignorat quod restat. August. in lib. de pœnitẽ. Timeat anima iam corrupta, docta experimẽto quod ignorat virgo. Idem de coniu. adulter. Si à coniugali vinculo immunis, minus appetitur vita sanctorum, exhorreatur pœna mechorum, & timore saltem frenetur concupiscentia, si non amore eligitur continentia Idem in epist. Qui gehennas metuit non peccare metuit, sed ardere, ille autem peccare metuit, qui peccatũ ipsum sicut gehennam odit. Idem in regula. Deo vir sanctus timeat displicere, ne velit fœminæ male placere, illum cogitet omnia videre, ne velit fœminæ male videri. Isid. in syno. Timor expellit peccatum, timor reprimit vitiũ, timor cautũ facit hominẽ, atq; solicitũ vbi timor non est, ibi dissolutio vitę est, vbi timor nõ est, ibi desperatio est, Idem de sum. bo. Sæpe quæ apud hominum bona iudicium patent, apud examen diligẽtissimi, & acutissimi iudicis, reproba deteguntur. Iõq; omnis sanctus veretur, ne forte bonũ quod agit, pro aliqua animi intentione, in oculis Dei reprobum sit. Hiero. in epist. Vbi timor & tremor est, non ibi vocis elatio est, sed animi flebilis lachrymosa deiectio. Idẽ. Qñ iratus fuero & aliquid mali cogitauero, & me nocturnum phantasma deluserit, basilicas martyrũ intrare non audeo, ita animo, & corpore, contremisco. Idẽ in ori. super Ioelẽ. Nunquã tuta est humana fragilitas, sed quantò virtutibus crescimus, tanto magis timere debemus, ne de sublimibus corruamus. Bernar. super canti-

Bonus timor, vitia, & desperationem excludit.

Pro. 28.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cantica. Beatus homo qui semper pauidus est, time ergo cum arriserit gratia, time cum abierit, time cum denuo reuertetur, & hoc est semper pauidum esse. Idē. In veritate didici supra lib. 2. de gratia. Idem in serm. Primus timor est, ne cruciemur à gehenna. Secundus ne exclusio à visione Dei, priuemur tam inestimabili gloria. Tertius replet animam omni solicitudine, ne forte deseratur à gratia. Idem. Sicut securitas vel desidia, causa & mater est omnium delictorum, sic timor Domini radix & custos omnium bonorum. Idē. Hume supra lib. 2. de tentatione.

De dolore. Cap. 42.

GRego. in regist. Quantò cordi nostro lætitiam, Ecclesiæ ordo inculpabiliter custoditus infundit tantò recissus tædiū doloris imponit. Idē. Credat mihi charitas tua, quia valde contristatus sum de tristitia tua, ac si in te iniuriam ipse pertulissem. Idem in moral. In amaritudine animæ sunt omnes electi, quia vel punire flendo non desinunt quæ deliquerunt, vel graui se mœrore afficiunt, quia longè huc facie conditoris proiecti, adhuc in æternæ patriæ gaudijs nō sunt Idem. Valde affligitur anima iustorum, quando mali, contra bonos districtas sententias intorquent qui bene viuere ignorant, & voce sibi iustitiam vendicant, quam moribus impugnant. Idem. Grauis mæror est, duris cordibus, infructuosè prædicare, laborem, in ostendenda veritate, sumere sed nullum de conuersione audientium laborisfructum inuenire, at cōtra, magna prædicatorum consolatio est, subsequens profectus auditorum. Idem Anima sancta intus doloris sui gemitum tolerat, sed eò refectionis pabulum percipit quò vis amoris per lahrymas emanat Ioan. Chrys. super Ioan. Cum quiddam peccauerimus nos, vel alij, tunc solum tristari bonum est: cum autem in humanas circunstantias inciderimus, inutilis in nobis de reliquo tristitiæ vsus. Augu. de verbis domini. Geme, vt columba, & tunde pectus, & tundendo correptus esto, ne videaris non conscientiam cedere, sed malam, conscientiam pugnis pauimētare, solidiorem reddere non correptiorem. Idem in epist. Pia est ista tristitia, & si dici potest, beata miseria vitijs alienis tribulari, nō implicari, mœrere: non hærere: dolore contrahi, nō amore attrahi. Idem. Quid sic. Supra de zelo bono. Idem contra Iulianum. Mentibus amicorum sanorū, fletum commouet risus freneticorum. Idem in medita. Da mihi Domine in hoc exilio panem doloris, & lachrymarum, quem esurio super omnem copiam deliciarum. Idem. Aut continui dolores cruciabunt pœnitentem vitam meam, aut æterni cruciatus vexabūt, puniendam animam meam. Ber. in sermo. Cum cepe ris tristitia implebit cor tuum, sed si perseueraueris tristitia tua vertetur in gaudium. Cassiod. Lætus & lasciuus spiritus obligat hoiem peccato sed spiritus contribulatus est sacrificium quo peccatum soluitur.

Tristitia atque gaudiū prædicatoris vnde oriatur.

Pia, & salubri tristitia

Super. psl.

De confidentia. Cap. 43.

GRegor. in moral. Tantò animus à laboris afflictione sustrahitur, quantò per spem ad summa sustollitur. Idem. Quicquid intolerabile pusillanimitas asserit, hoc ei leue ac facile spes remunerationis ostendit. Idem. Quia nunc per tribulationem seritur, vt post gaudij fructus metatur, tantò maior fiducia mentem roborat, quantò hanc fortior pro veritate afflictio angustat. Idem. Ille bene nouit in exterioribus miserijs subsistere, qui scit semper de interna spe gaudere. Idem. Cum iam in pœnitentiæ lamentis culpa diluitur, & sic perperrata plangūtur, vt plangenda minimè expetrentur, magna menti fiducia nascitur, & ad conspicienda supernæ retributionis gaudia, cordis nostri, facies leuatur. Idem super Ezech. Nō in

Spes in omnibus laborem minuit & vires ingerit.

fletibus, non in actibus nostris, sed in aduocati nostri, allegatione confidamus. Idem Spes per delideria atq; susspiria, introducit ad quietis gaudia. Amb. in hexameron. In grauissimis passionibus spem deponimus, fractiq; animo, resoluimur, improuidi & inertes iacemus, cum de diuina miseratione tunc sperandum amplius sit, cum præsidia humana defecerint. Augu. de cō fessio. Nemo securus esse debet in ista vita: quę tota tentatio nominatur, vt qui fieri potuit ex deteriori, melior, non fiat, etiam ex meliore deterior: vna spes, vna fiducia, vna firma promissio, Deus misericordia, tua. Idem de verbis Apostoli. Ipsa spes peregrinationi necessaria est, quæ cōsolatur, in via, tolle viatori spem perueniendi, continuò franguntur vires ambulandi. Idem de verbis Domini. Spes ad hoc nos hortatur, vt

Ad Phil. 4.

præsentia contemnamus, futura expectemus: ea quæ retro sunt obliuiscentes, cum Apostolo in anteriora, nos extendamus. Nihil itaq; tam inimicum spei, quā retro aspicere. Hieron. in Epist. Cum vniuersos artus mundaueris ab omni sorde peccati, & toto fueris sanctificata corpore, tunc tibi castitatem intelligas profuturam, & cum omni fiducia palmam virginitatis expecta. Bern. in Sermo. Hæc est vera hominis fiducia, à se deficientis, & innitentis domino Deo suo.

Vera lętitia, vnde oriatur.

De lætitia. Cap. 44.

GRegorius in mora. Sancti viri, cum multa se proficere, virtutum prosperitate considerant, quodam dispensationis supernæ moderamine exerceri se, etiam intentationibus exultant: quia tanto robustius, acceptam virtutum gloriam custodiunt, quā to tentationis impulsu concussi infirmitatem suam, humilius agnoscunt. Idem. Quo se interius gaudijs, animus robustius inserit, eo minus exterius dolores, sentit. Idem in Homil. Ille veraciter patientiam seruat, qui & ad tempus aliena mala cum dolore tolerat. & eadem retractans pertulisset se talia exultat. Idem. Si me participem supra, de communitate. Idem in dialog. Qualis quisque apud se lateat, contumelia illata probat. Nam sicut superbi honoribus, sic plerunque humiles sua despectione, gratulantur. Augus. de verbis domini. Quando gaudetur in domino non gaudetur in sæculo, vincat gaudium in domino, donec finiatur gaudiū in sæculo, gaudium in domino semper augeatur, gaudium in sæculo, semper minuatur donec finiatur. Idem. Tu qui veram requiem supra, de tranquillitate. Idem de confessi. Est gaudium, quod nō datur impijs, sed eis qui te gratis colunt domine, quorū gaudium tu ipse es, & ipsa est, beata vita, gaudere ad te de te, propter te, ipsa est, & non est altera. Hier. in Epistola. Nihil solicitius prouidendum est, quam vt solennem diem non tam ciborum abundātia, quàm spiritus exultatione celebremus: quia valde absurdum est

Solennitates, vt honorandę.

nimia saturitate velle honorare martyrem: quem scimus Deo placuisse ieiunijs. Bern. in Epist. Reuera illud solum & verum est gaudium, quod non de creatura, sed de creatore concipitur, & quod cum possederis nemo tollet à te: cui comparata omnis aliunde iocunditas mœror est, omnis suauitas dolor est, omne dulce amarum, omne decorum, fœdum. omne postremò quodcunque aliud delectare possit molestum. Idem in sermone. Non est regnum Dei & esca & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium, in spiritusancto, sic satui filij. Adam, & præcipiti saltu, iustitiam transilientes, & pacem rē finalē, in principiū, conuertere, & peruertere vultis. Nemo est, qui gaudere non velit, non habit, & non erit istud: quia sicut nō est pax impijs, sic nec gaudere, dicit dns. Non sic impij, non sic: prius est iustitiā facere, inquirere pacē, & persequi eā, & sic apprehendere gaudium imò à gaudio cōprehendi. Sene.

Isa. 48.

di. Sene. in Epist. Ad verū gaudiū specta, & de tuo gaude, quid aūt est hoc de tuo, de teipso, & optima tui par corpusculum quoque, & si nihil potest fieri sine ipso, magis necessariam rem cuederem quàm magnam.

De connexione virtutum. Cap. 45.

Virtutes inicem fulciūtur.

GGregor. in moral. Omnes viritutes in conspectu conditoris, vicaria ope, se subleuant, vt quia vna virtus sine alia, vel nulla est omnino, vel minima, vicissim sua coniunctione fulciantur. Idē. Valde singula quælibet destituitur, si nō vna virtus virtuti alij suffragetur. Ambr. super Lucam. Cōnexę sunt sibi concatenateque virtutes: vt qui vnam habet, plure habere videatur.

Timor, & spes.

De timore, & spe.

GRegor. in moral. In peccatoris pectore, incessanter debet spes & formido coniungi, quia incassum misericordiam sperat, si non & iustitiam timeat, incassum iustitiam metuit, si non etiam de misericordia confidit. Idē. De statu suo Dauid cadente nemo superbiat, de lapsu etiam suo Dauid surgente nemo desperet. Idem. Viri sancti ita mœsti sunt vt confidant, atque ita confidunt, vt tamen ex securitate non torpeant. Idem in dialo. Oportet & de Dei nos semper miseratione confidere, & de nostra infirmitate formidare. Idem. Qui peccatori prædicat suprà, de doctrina. Isidor. in Syno. Nulla te securitas deceptum blādiatur, nulla te securitas à pœnitentiæ intentione suspendat, incessanter in corde tuo, spes, & formido, persistat. Idē de sum. bo. Omnis iustus spe, & formidine nitet, quia nunc illum ad gaudium spes erigit, nunc illum ad formidinem timor gehennæ, adducit. Augu. de medit. Respira peccator respira ne desperes, spera in eo quem times, affuge ad eum à quo aufugisti, inuoca inportunè, quem superbè prouocasti.

Timor & gaudium.

De timore & gaudio.

GRegorius in moral. Cū bona in alijs cernimus, valde necesse est vt exultationem nostræ formidini, & formidinem nostræ exultationi misceamus, quatenus & de alienis profectibus, charitas gaudeat, & de suis infirmitatibus, conscientia contremiscat. Idem. Sancti viri, cum de quibusdam se vitijs ereptos hilarescunt, magno se metu, etiam in ipsa exultatione concutiunt, quia etsi iam de cuiuslibet procella tempestatis erepti sunt, esse se tamen adhuc in incerti maris dubijs fluctibus sciunt. Idem. Sancti viri sic spe exultāt vt pauore trepident, sic pauore timent, vt spei fiducia exultent.

Timor, & amor.

De timore & amore.

GRrego. in moral. Cum plus ipsi quod timeamus agnoscimus, plus nobis de Deo per internā gratiam infunditur quod amemus. Idem. Appositis quasi quibusdam gradibus, profectus nostri pedē prius per timorem in imò ponimus, & postmodum per charitatem ad alta leuamus, vt ab eo quod quisque timet, reprimatur vt timeat, & ab eo quod iam timuit subleuetur vt præsumat. Augus. de virgin. Ama Dei bonitatem, time seueritatem, vtrunque te superbum esse non sinit, amando enim times ne amantem & amatum graiter offendas. Idem de fide ad petrum. Diligētes Dei misericordiam, metuentesque iustitiam, nec de remissione peccatorū desperemus, nec remaneamus in peccatis. Idem de verbis Apostoli. Non intrat charitas incomitata, habet secum socium suum timorem, quem introducit ipsa, sed illum castum permanentem in sæculum sæculi. Idem super primam cano. Ioan. Exhorresce quod minatur omnipotens, ama quod pollicetur omnipotens, & vilescit omnis mundus siue promittens siue terrens. Hieron. in epi. Vide vt omnia quæcunque bene facis, propter Deum facias, sciens eius rei tantam te à Domino recepturum esse mercedem, quā eius timoris & dilectionis causa perseueris. Bern. de consi. Sanctum facit affectio sancta, & ipsa gemina: timor Domini sanctus, & sanctus amor, his perfectè anima affecta, veluti duobus quibusdā brachijs suis, Deū amplectititur stringit & tenet, & ait, tenui eum nec dimittam. Idem in epistola. Mens quam semel affecerit charitas, sui iuris esse nō finitur, metuit quod nescit, dolet quod non oportet, solicitatur pluſquam voluerit, & vnde noluerit. Idem in sermo. Timeamus & amemus Christum Dominum, timeamus pro nostra indignitate, pro ipsius dignatione amemus, non dissimulemus, non excusemus, in medio est omnibus se offerens.

Abstinentia, & eleemosina.

De abstinentia & eleemosyna.

GRegor. in homil. Hoc quod tibi subtrahis alteri largire, vt vnde tua caro affligitur, inde egentis proximi caro reparetur. Idem. Illud ieiunium Deus approbat, quod ad eius oculos manus eleemosynarū leuat, quod cum proximi dilectione agitur, quod cum pietate conditur. Idem. Non Deo sed sibi quisque ieiunat, si ea quæ ad tempus sibi subtrahit, inopibus nō tribuit, sed ventri postmodum offerenda custodit. Ioā. Chrys. super Matth. Si ieiunaueris sine eleemosyna, nihil ieiunium tuum reputatur, sed ventrem implente & inebriante deterior est, qui talis est, & tantò deterior, quantò lasciua crudelitas est difficilior. Glo. Matth. vi. Deo ieiunat qui eius amore se macerat, & quod sibi subtrahit, alij impendit.

De abstinentia & oratione.

Abstinentia & oratio.

AVgust. in epist. In ieiunijs, & vigilijs, & omni castigatione corporis quàm plurimum adiuuatur oratio. Ioā. Chryso. super Matth. Qui orat cum ieiunio, duplices habet alas, & ipsis ventis leuiores, neq; enim ascitat & tenditur, & turpet orans, quod patiuntur mali, sed est igne vehementior, & terra superior. Ideoq; maximè hic talis dęmonibus est inimicus & hostis. Nihil enim homine oráte, propriè est potentius. Idem. Sicut nec miles sine armis est aliquid, nec arma sine milite, sic nec oratio sine ieiunio, nec ieiuniū sine oratione. Isid. de sum. bo. Hoc est perfectum & rationabile ieiunium, quando noster homo exterior ieiunat, interior orat facilius enim per ieiunium oratio penetrat cœlum. Bernar. super Cantica. Abstinebo à vino, quia in vino luxuria est, aut si infirmus sum modico vtar iuxta consilium Apostoli: abstinebo &ꝑ carnibus, ne dum mihi nimis carnem nutriunt, simulq; & carnis nutriant vitia: panem etiam ipsum cum mensura studebo sumere, ne onerato ventre stare ad orandū tædeat. Idem in sermo. Oratio virtutem impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiam promeretur orandi: ieiunium orationem roborat, oratio ieiunium sanctificat, & Deo repræsentat. Idem. Quid nobis ieiunium proderit, si relinquatur in terra? subleuetur ergo, pēna quadam orationis. Prius est mortificare concupiscētiam, postea offerre Deo placabilia vota cordis. Sola oratio pinguescit, quam macies corporis pascit.

1. ad Timo. 5.

Glos. Cacti. 3.

Glo. Tho. 3.

De misericordia & oratione.

Misericordia, & oratio.

IOan. Chrys. super Matth. In lege scriptum est Ne intres ante conspectum domini vacuus. Vacuus intrat ante Deum, qui veniens ad orationem nullam facit eleemosynam. Idē. Infirma est oratio, quæ eleemosynarum largitate non est munita. Sanctus Maximus in sermo. Oratio quę castitatis iustitię & eleemosynarum operibus adiuuatur, excedit mūdum, penetrat

Deut. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

trat paradisum,euolat ad ipsum summę maiestatis angelo offerente conspectum.

Misericordia & iustitia.

De misericordia & iustitia.

GReg. in regis.Ipsa in te dulcedo cauta sit non remilla, correctio verò diligens sit nō seuera, sed sic alterum condiatur ex altero, vt & boni habeant amando quod caueant, & praui metuendo quod diligant.Idem.Boni te dulcem : suprà de equitate, & ibidem alia plura. Idem in pasto. Disciplina vel misericordia multum destituitur, si vna sine altera teneatur. Idem. Iuxta Pauli vocem,in arca tabernaculi cum tabulis virga simul & manna est, quia scripturæ sacræ scientia in boni doctoris pectore, sicut est virga districtionis, sic est & manna dulcedinis. Amb.in epi. Beatus qui & seueritatem & mansuetudinem tener,vt altero disciplina seruetur,altero innocentia non opprimatur.Nimia enim seueritas,extorquet plerunq; crudelitate mendacium.Idem de offi. Neque seueritatem esse duram conuenit, nec nimiam remissionē, ne aut potestatem exercere,aut susceptum officiū nequaquā implere videamur . Ifid.in syno. Impia iustitia est, humanæ fragilitati non ignoscere , non ergo amadam nare,sed emendare potius & corrigere.Idem. Tene rigorem in discussione iustitiæ:misericodiam in diffinitione sententiæ.Idem de sum.bo. Omnis qui rectè iudicat,stateram in manu suagestat,in vtroque penso,iustitiam & misericordiam portat, sed per iustitiam reddit peccato sententiam , & per misericordiam peccati temperat pœnam.Ioan.Chrys.super Matth.Iustitia sine misericordia,non est iustitia,sed crudelitas,sic misericordia sine iustitia,non est misericordia, sed fatuitas. Bern.super Canti. Si interdum seueritate opus est, paterna sit non tyrannica, matres vos souēdo, patres corripiendo exhibeatis.Idem de consid.Iustitiæ vt iustitia sit temperantia modum imponit, noli nimis esse iustus(ait sapiens)ostendens per hoc minimè approbandam esse iustitiam quæ temperantię moderamine non frenatur.Beda in homi. Necesse est vt rectorem subditis & matrem pietas & patrem exhibeat disciplina , atque inter hæc solicita circunspectione prouidendum, ne aut districtio rigida,aut pietas sit remissa.Idem dicit beatus Greg.in regis.Glo.Matth.j. Vera virtus est,cum nec pietas sine iustitia , nec sine pietate iustitia exequiturquæ separatæ ab inuicem dilabuntur.

Ad Hebr.

Eccles.7.

De continentia & abstinentia.

Continentia & abstinentia.

AMb.de virg. Cibus parsimoniæ & potus abstinentiæ docent vitia nescire, quia docent causas nescire vitiorum,causa peccandi etiā iustos sæpe decipit, hinc populus Dei postquam sedit manducare & bibere Deum negauit.Isido.de sum.bo.Libidinis ignes fomentis ciborum increscūt,corpus autem quod abstinētia frangit, tentatio non exurit:vnde & tres pueros abstinentes flamma babylonij incēdij & si tetigit non combusit.Idem. Quidam continentes sicut panē cum pondere edunt,ita & aquā cum mensura sumunt, asserentes ad castimoniam carnis,etiam aquæ abstinentiam conuenire. Ioan. Chrysost. in sermo. Per ieiunia cessat pugna carnis aduersus animam,& animę aduersus carnem,nec vltra insurgit ancilla in dominam, nec serua superbit in liberam, sed vniuersa hæc prælia ieiuniorum præsentia conquiescunt.

Exo.32.

De continentia & verecundia.

Continentia & verecundia.

AMbros.de virgi.Vbique in virgine comes singularum virtutum est pudor, hic indiuiduus debet esse virginitati,sine quo non potest esse virginitas.Idem de offi.Verecundia est pudicitiæ comes, cuius societate castitas ipsa tutior est . Hiero. in sermo. Omnino pudor indiuiduus virginitati esse debet , sine quo rectè castitas seruari non potest.Idem in epistola. Sit in te noua grauitas, honestas admirabilis , stupenda verecundia,mira patientia, virginalis incessus, & veræ pudicitię habitus,sermo semper modestus,& in suo tēpore proferendus.Bern.super Canti.Verecundia soror continentiæ est,nullum æque manifestum indiciū columbinæ simplicitatis,& ideo omnino testis innocentiæ est,& lampas pudicitiæ menti.

De continentia,& charitate.

Continentia,& charitas.

GRego.super Ezechielem. Antiquus inimicus castitatē in nobis, si sine charitate fuerit non timet, quia nec ipse carne premitur,vt in eius luxuria dissoluatur.Aug.de virgi. Si nuptias contempsistis filiorū hominum, ex quibus gigneretis filios hominum, toto corde amate speciosum forma præ filijs hominum, vacare vobis liberum est à coniugalibus vinculis,sed non vacare vobis liberum est à vinculo charitatis. Idē. Inspicite vulnera pendentis,cicatrices resurgentis, sanguinem morientis pretium credentis,commertium redimentis, hæc quanti valeant cogitate, hæc instatera charitatis appendite,& quicquid amoris nuptijs vestris impendendum habeatis illi repēdite. Idem de bono coniug.Illa virgo coniugatæ meritò præponitur, quæ nec multitudini se amandam præponit, cum amorē vnius ex multitudine inquirit,nec se vni cōponit : (vno iam inuento) cogitans quæ mundi sunt quomodo placeat viro,sed speciosum forma præ filijs hominum sic amauit, vt quia eum sicut Maria concipere carne non posset,ei corde concepto,etiam carnem integram custodiret.Idem. Quid inquiunt si omnes velint ab omni concubitu continere , & vnde subsistit genus humanum? vtinam omnes hoc vellent,dūtaxat in charitate de corde puro, & conscientia bono, & fide non ficta, multo citius Dei ciuitas compleretur , & acceleraretur termi nus sæculi . Quid enim aliud hortari apparet Apostolum,vbi ait cum inde loqueretur,vellem omnes homi ne esse sicut me?Bernar.in epistola.Castitas sine charitate lampas sine oleo est, subtrahe oleum, lampas non lucet:tolle charitatem castitas non placet. Sed ō quàm pulchra est(sapiens clamat)casta generatio cum charitate.Idē super Canti.Quomodo claritas(vt aiunt)Lunæ non nisi à Sole est : sic absque charitate seu iustitia continentiæ meritum nullum est.

1.Cor.7.

De continentia & humilitate.

Continentia & humilitas.

GRegor.in moral. Sic mentē necesse est per munditiam erigi, vt tamen solicitè debeat in humilitate sustineri.Idem.Per humilitatis custodiā seruanda est munditia castitatis , si enim piè spiritus sub Deo præmitur , caro illicitè super spiritum non leuatur.Augult.de virgi.Sapientes virginis esse decet,ne lāpades earum extiguantur,quomodo sapientes nisi non alta sapientes,sed humilibus consentiētes?Idem. Quia perpetua continentia , & maximè virginitas magnum bonum est in sanctis Dei:vigilantissimè cauēdum est, ne superbia corrumpatur. Idem . Facilius sequuntur agnum, & si non quocunque ierit, certè quousque potuerint coniugati humiles , quàm superbientes virgines, Idem. Neque simulare debet virgo humilitatem, sed exhibere,simulatio humilitatis maior superbia est. Idem super Ioan.Melior est quidem virginalis sanctitas,quàm pudicitia coniugalis,quis dubitet,tamen si tu tenueris superbiam, & tua mater humilitatem, melior mater erit quàm filia , non dubito præferre humilem mulierem superbę virgini.Ambr.super Lucam.Decet vt quantò castior virgo,tantò humilior sit,nouerit deferre senioribus : sit magistra eius humilitas, in qua est professio castitatis . Bern.super Missus. Pulchra commixtio virginitatis & humilitatis,nec mediocriter placet Deo illa anima , in qua humilitas commendat virginitatem,

ginitatem,& virginitas exornat humilitatem. Idē.Potes sine virginitate saluari , non potes sine humilitate : potest inquam placere humilitas,quæ virginitatem deplorat amissam, sine humilitate autem (audeo dicere) nec virginitas Mariæ placuisset.Idē super Canti.Continentia non habet meritum apud Deum,quę gloriam requirit humanam . Ideoque maximè opus est, etiam puritate intentionis qua soli Deo mens nostra & placere appetat,& valeat inhærere.

Actio, & contemplatio.

De actione & contemplatione .

GRegor.super Ezech. Actiua in necessitate,contemplatiua in voluntate est,illa in seruitute, ista in libertate.Idem. Sicut bonus est ordo viuēdi, vt ab actiua in contēplatiuam tendatur , ita plerunque à contemplatiua animus ad actiuam reflectitur, vt per hoc q; contemplatiua mentem accenderit , perfectius actiua teneatur.Idem.Amor Dei ad contamplatiuam, amor verò proximi pertinet ad actiuam . Idem. Contemplatiua maior est suprà de gestu. Idē in moral.Marthæ cura non reprehenditur, Mariæ verò & laudatur, quia magna sunt actiuæ merita,sed contemplatiuæ potiora,vnde nec auferri vnquā Mariæ pars dicitur, quia actiuæ vitæ opera cum corpore transeunt,contemplatiuæ autem gaudia melius ex fine conualescunt.Idem. Humani generis suprà lib.j.de prædicatoribus bonis. Idem.Qui culmen apprehendere perfectionis nituntur,cum contēplationis arcem tenere desiderant,prius se in campo operis per exercitiū probant. Ifid.de sum. bo. Actiua vita mundanis benè vtitur,contemplatiua nec mundo renuntians , soli Deo viuere delectatur. Idem.Qui prius suprà de ascensione.Aug.de ciui.Dei. Ex tribus illis vitæ generibus,(scilicet otioso, actuoso, & ex vtroq; compositio, quamuis salua fide quisq; possit in quolibet eorum vitam ducere , & ad sempiterna præmia peruenire , interest tamen quid amore teneat veritatis, quid officio charitatis impendat , nec sic esse debet vnusquisq; otiosus, vt in eodem ocio vtilitatem non cogitet proximi, nec sic actuosus , vt contemplationem non requirat Dei.Idem. Otium sanctum quærit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis , quam sarcinam si nullus imponit,percipiendæ atque intuendę vacandum est veritati.Bern.in Apostolo. Nec Iacob nisi cognita prius Lia, desideratos Rachelis amplexus meruit obtinere.Idē super Cantica . Aliter sanè afficitur mens fructificans verbo, aliter fruens verbo, illic sollicitat necessitas proximi, hic inuitat suauitas verbi , & quidem læta in prole mater, sed in amplexibus sponsa lætior,chara pignora filiorū, sed oscula plus delectant. Idem. Ex bonis operibus in fide non ficta radicatis,recipit consolationem mens assueta quietis , quoties sibi lux vt assolet contemplationis subtrahitur . Idem in sermo . Bonum acquirit gradum,qui benè ministrauerit proximo,fortè meliorem qui benè vacauerit Deo : optimum autem , qui perfectus est in vtroque.Idem.Optimam partem elegit sibi Maria, licet non minoris fortassè meriti, sit apud Deū humilis conuersatio Marthæ , sed de electione Maria laudatur,quoniam illa quidem omnino quantū ad nos spectat,nobis eligenda,hæc verò si iniungitur,patienter est toleranda.Idem. Absit vt qui Deo vacat,ad tumultuosam aspiret fratrum officialium vitam . Idem. Felix domus.Supra de religioue.

humilitas

De scientia & humilitate .

GRegor. in moral. Cum summa cura prouidendum est ne accepta sapientia , cum ignorantiæ tenebras illuminat , lumen humilitatis tollat, & iam sapientia esse nequeat:quæ si virtute locutionis fulgeat,elationis tamen velamine cor loquentis obscurat. Idem supra de intelligentia , quere lib.2. Idem.In omne quod scit se se mens deprimat , ne quod virtus scientiæ congregat,ventus elationis tollat. Idem. Sancti viri vt humiliatis in se virtutem custodiant , cum quædam mirabiliter sciunt , illud ante mentis oculos studeant reuocare quod nescIunt , vt cum ex parte alia infirmitatem suam considerant, & ex ea parte qua profectus est , eorum se animus non extollat , scientia etenim virtus est,humilitas etiam custos virtutis. Ifido. in disputatione . Supra de studentibus lib.1. Ibidem. Disputare studе.

De scientia & charitate.

GRegor.in moral. Cum charitas ædificando non erigit , scientia inflando peruertit . Idem super Ezech. Inter charitatem & scientiam, testis est bona operatio , quę si fortasse defuerit , profectò certum est,nec cognouisse te Deum : nec diligere proximum. Idem. Sæpe. Dum quosdam.suprà lib.3.de discordia.Aug.super Ioan.Scientia cauenda est ne inflet, ergo amate scientiam, sed anteponite charitatem:quia charitas ædificat & non permittit inflari scientiam . Idem.Ad Hieronymum de senten.Iacobi.Sicut mors auram auellit à sensibus carnis , sic charitas à concupiscentijs carnalibus,huic subseruit scientia,cum est vtilis,nam sine illa inflat. Idem. Spiritalis homo suprà de discussione.Bernar.de diligendo Deo. Liquet & absq; scientia dignitatem esse omnino inutilem, & sciētiam absque virtute damnabilem . Idem super Cant. Cibus indigestus , & qui bonam non habet decoctionem , malos generat humores,& corrumpit corpus non nutrit, ita & multa scientia ingesta stomacho animæ, qui est memoria,si decocta igne charitatis non fuerit.Idē. Sicut bonum.suprà de religio.

De scientia & doctrina .

GReg. super Ezech. Sancti viri amando discunt. quod docendo proferunt. Idem in pasto. Cum spiritale aliquid à subditis pastoris inquiritur, valde est ignominiosum si tunc quærat discere , cum quæstionem debet enodare . Idem . Plerique dum metiri se nesciunt,quæ non didicere,docere concupiscunt , qui pondus magisterij tantò leuius existimant, quantò vim magnitudinis illius ignorant.Aug.in epist. Ad discendum quod opus est nulla ætas mihi sera videri potest , quia etsi senes magis decet docere,quàm discere, magis tamen volo discere , quàm quod doceam ignorare.Ioan. Chrys.de compunc.cor. Non confundamus diuinas literas,neq; sancti spiritus sentētias,pro prijs sententijs peruertamus.Hiero.in epist.Multo tēpore disce vt doceas, nec laudatoribus tuis immo detractoribus,aurem libenter accommodes.

De vita & doctrina .

GRegor.in moral.Cum à vitijs caro restringitur, cū mens virtutibus exercetur,restat vt loquendo quisque doceat,vitam quam moribus ornat. Idem.Spiritualis quisq; prædicator studet summopere,contra maleficos rumores aduersantium,& defendere loquendo quod viuit, & ornare viuendo quod docet. Idem in pastora . Illa vox libentius auditorum cor penetrat,quam dicentis vita commendat . Idem. Boni prædicatores prius propria crimina fletibus curent,& tunc quæ aliorum sunt punienda denuntient, & antequam verba exhortationis insonent, omne quod locuturi sunt operibus clament. Ifid. de sum.bo. Tàm vita quàm doctrina clarere debet ecclesiasticus doctor. Nā doctrina sine vita, arrogantē reddit, vita sine doctrina inutilem facit.Idem Vnusquisq; doctor & bonæ actionis & bonæ prædicationis habere debet studium, nam alterum sine altero nō facit perfectum.Ioan. Chrys.in sermo. Adijcit doctrinæ auctoritatem , bona vita doctoris.

Universidad de Piura
Biblioteca

ctoris. Amb.de off.Vir iustus & dictis & rebus probatur. Nam si exercitatus sit sermonibus, desidiosus in operibus,prudentiam suã factis repellit. Hiero.in epi. Prius faciamus & post doceamus, ne doctrinæ auctoritatis calsis sermonibus destruatur. Aũgu.de confess. Surgunt indocti & rapiunt cœlum,& nos cum doctrinis nostris sine corde, ecce vbi volutamur in carne & sanguine. Bern.in ser.Est tantum lucere vanum, tantũ ardere parum,ardere & lucere perfectum.

De exemplo. Cap. 46.

GReg.in moral. Multi in tenebris vitæ præsentis dum superiora de se exempla exhibent,astrorũ more nobis desuper lucent.Idem.Qui plenissimè intelligere appetit qualis est, tales nimirum debet conspicere qualis non est, vt ex bonorum forma metiatur,quantum ipse deserto bono deformis est. Idem. Qui vitam præcedentium patrum conspicit,quid in se gemere debeat subtilius agnoscit.Idem.Sæpe cum nos suprà de verecundia.Idem in dial.Nunquam peccatores ad lamentum pœnitentiæ redirent, si nulla essent bonorum exempla, quæ eorum mentem traherent. Idem in homil. De bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem qua Deo soli placere quærimus: semper optemus secretũ. Idem. Ad amorem Dei & proximi plerũque corda audientium, plus exempla quàm verba excitant.Idem.Qui sancto viro,suprà de societate.Hidor.de sum.bon.Propterrea virtutes sanctorum ad exemplum nostrum Deus proposuit, vt quantò de imitatione eorum conferri possunt nobis iustitiæ præmia:tãtò de perseuerantia mali sint grauiora tormenta,Idẽ.Reprobi nõ attendunt documenta beatorum quæ imitentur ad melius,sed proponũt sibi exempla prauorum, quæ ad suorũ morum peruersitatem imitantur in peius. Amb.super Lucam. Vnius exemplo plurimi corriguntur. Idem de Patriarchis.Sanctorum vita cæteris norma viuendi est. Idem de offi.Sit nobis vita maiorum disciplinæ speculũ,non calliditatis commentarium. Bernar.in epistola. Sermo viuus & efficax exemplum est operis,facilè faciẽs suadibile quod dicitur, dũ monstratur factibile quod suadetur.Idem in sermo.Nullum consilium melius arbitror, quàm si exemplo tuo fratrẽ docere studeas, quæ oporteat,quę non oporteat fieri prouocans eũ ad meliora,& consulens ei non verbo neque lingua, sed opere & veritate.Sene.in epi.Instruenda est vita exemplis illustribus.

Per bona opera proximo, & per bo. intentionẽ soli Deo placeamus.

De fama. Cap. 47.

GRegorius in regist.Quidquid grauare potest,aut opinionem tuam, aut animã, omnino refugias, & te committere illud,nullius suasioni consentias.Idem. Eius quẽ videre me non licet,bona me pascit opinio. Idem in moral. Fama à bono opere vires accipit,& fauoris gratiam, quasi claritatis lumen aspergit.Idem. Dum de aliena vita lux quasi illius opinione clara ostenditur,hinc quasi pergenti in itinere exempli lumen præbetur.Idem. Nonnunquam etiam sancti viri, de bona sua opinione gaudent:cum per hanc ad meliora proficere,audientes pensant. Idem. Laus sua iustos cruciat,iniquos exaltat, sed iustos dum cruciat purgat,iniquos dum lætificat reprobos monstrat.Idẽ.virtutes proficientium in notitia cæterorum hominum, quasi suauitate frangrant odorum. Idem.Sicut ex aliena opinione proficimus, sic plerunque si laudibus famæ nostræ intendimus,à virtute vacuamur. Augu.de morib.& vita cleri. Qui nos amant,quærunt quid laudent in nobis,qui autem nos odiunt, detrahunt nobis. Nos autem in medio constituti, adiuuante Domino Deo nostro,& vitam nostram,& famam sic custodire debemus, vt non erubescãt detractoribus laudatores,

Sic famã feruemus vt famę non intendamus.

Idem de Viduit. In omnibus spiritualibus delitijs,quibus fruuntur inuptæ, sancta earum conuersatio cauta etiam debet esse,ne fortè cum mala vita non sit per lasciuiam,mala sit fama per negligentiam. Idem. Nobis est necessaria vita nostra, alijs fama nostra, & vtique quod alijs ministramus misericorditer ad salutem, ad nostram quoque redundat vtilitatẽ. Idem.Multò misericordius.supra de doctrina.Hierony.in epist.Multa in vtranq; partem crebrò fama mentitur,& tam de bonis mala quàm de malis bona falsorum ore cõcelebrat. Idem Caueto omnes suspitiones,& quicquid probabiliter fingi potest, ne fingatur,ante deuita. Idem. Fuge personas in quibus potest malæ conuersationis esse suspitio,nec paratum habeas illud de triuio, sufficit mihi conscientia mea,non curo quid de me loquãtur homines, & certè Apostolus prouidebat bona:non solũ coram Deo,sed etiam coram hominibus,ne per illũ nomen Dei blasphemaretur in gentibus. Idem. Tenera res in fœminis fama pudicitiæ est, quasi flos pulcherrimus,citò ad leuem marcescit auram : leuiq; flatu corrumpitur. Bern.super cant. Validos & constantes necesse est,esse eos,qui super alios ordinantur,necnon & longanimes in spe, atque ad superna verticem mentis attollentes, qui & bonum fidei suæ, & conuersationis vbiq; odorem spargentes, dicere cum Apostolo possint.Christi bonus odor sumus Deo in omni loco.Idẽ. Erit quidem virtus contenta candore conscientię,vbi sequi non poterit odor famæ,cæterum odor famę,nec excusaræ sufficiet vitium conscientiæ de coloris, prouidebit tamen semper quantum in se est homo virtutis bona, non tantum coram Deo, sed coram hominibus,vt verè sit lilium. Idem.Sufficit,supra de tranquillitate. Idem de consi.Interest tuæ perfectionis,& malas res, & malas pariter species deuitare, in altero conscientiæ,in altero famæ consulis. Idem. Esto fortis in fide,decorus in gloria, & probasti te imitatorem Dei, fortitudo tua fides conscientiæ est, & decor tuus splendor bonæ opinionis est.

2.Cor.2.

De aduersitate. Cap. 48.

GRego.in regist. Pœna præsens si afflicti animum conuertit,finis est culpæ præcedentis,si eum ad timorem Domini minimè conuertit, initiũ est pœnæ sequentis. Idem. Inter flagella positos,flagellis digna committere, contra ferientem est spiritualiter superbire,& sequientis acrius iracundiam prouocare.Idẽ. Aduersitas quæ bonis votis obijcitur, probatio virtutis est,non indicium reprobationis. Idem.In omnipotente Deo tunc certa fiducia est,quando pro bono opere, aduersitatis aliquid in hoc mundo recipitur, vt plena merces in æterna retributione seruetur. Idem.Ipsa malorum societas purgatio bonorum est. Idem. Dubium non est.supra de discordia lib.3. Idem in moral. Sicut aromata fragrantiam suam non nisi cum incenduntur,expandunt : ita sancti viri omne quod virtutibus redolet,in tribulatione innotescunt. Idem. Flagella bonorum, aut vitia perpetrata purgant,aut quæ poterant perpetrari futura deuitant. Idem. Cum peruersum quenquam Deus omnipotens percutit,& condolendum est miserię pereuntis,& congaudendum iustitiæ iudicis.Idem. Electi vniuscuiusque mens tribus vicibus,idest vel labore conuersionis, vel tentatione probationis,vel formidine solutionis atterritur,atque ipsa attritione purgata liberatur. Idem. Pœna interrogat, si quietus quis veraciter amat. Idem plura supra de certamine.Ioan.Chry soft.in sermo. Sicut pluuia in terram descendens eleuat semina,sic & tribulatio animam intrans,erigit desiderium.Idem. Qui aduersatur virtutẽ suam destruit, nobis verò per patiẽtiam coronas operabitur.

Tolerãde aduersitates,quoniã salubres, & electionis signa.

Nota.

rabitur. August. de pastoral. Si exceptus es à passione flagellorum,exceptus es à numero filiorum. Idem in epistola.Terror temporalium potestatum,quando veritatem oppugnat iustis,fortibus gloriosa probatio est, infirmis periculosa tentatio. Idem super Gene.ad literam. Ipse sibi homo in intentationibus certius innotescit, & iustè salus illa perpetua quæ turpiter amissa est per voluptatem,fortiter recipitur per dolorem.Isidorus in syno. Aduersa corporis aĩæ remedia sunt ęgritudo carnem vulnerat,mentem curat, languor enim vitia excoquit, languor vires libidinis frangit. Idem de summa boni.Viri sancti plus formidãt prospera quàm aduersa,quia Dei seruos prospera deijciunt,aduersa verò eruditunt.Bernard.super Qui habitat.Bonum mihi Domine tribulari, dummodo ipse sis mecum, quàm regnare sine te,epulari sine te,sine te gloriari. Bonum mihi in tribulatione,magis amplectite, in camino habere te mecũ,quàm esse sine te vel in cœlo, quid enim mihi est in cœlo,& ad te quid volui super terram ? Idẽ super canti.In petra.Infra de martyrio.

De martyrio. Cap. 49.

GRegorius in regis. Sicut beatus Cyprianus ait, martyrem non facit pęna,sed causa. Idem in homil. Morià persequente martyrium in aperto opere est,ferre verò contumelias,& odientem diligere,martyrium est in occulta cogitatione.Idem.Habet pax nostra martyrium suum,quia & si carnis colla ferro non subdimus, spirituali tamen gladio carnalia desideria trucidamus.Idem in ethimo. Duo sunt genera martyrij : vnum in aperta passione,alterum in occulta animi virtute.Nam multi hostis insidias tolerantes, & cunctis carnalibus desiderijs reslstentes,per hoc quòd se omnipotenti Deo in corde mactauerunt, & pacis tempore martyres facti sunt. Ioan. Chrys.in ser.Habet paupertas martyrium suum,& egestas benè tolerata facit martyrium,sed egestas propter Christum,non propter necessitatem.Hierony.in legenda sanctæ Paulæ.Non solum effusio sanguinis in confessione martyrium reputatur, sed deuotæ quoque mentis seruitus, quotidianum martyrium est. Idem in epist. Hæc est sola digna retributio cum sanguis sanguine compensatur, & redempti cruore Christi pro redemptore liberter occumbimus,quis sanctorum sine certamine, &c. Supra de certamine. August.de ciui. Dei. Quicunque etiam non percepto regenerationis lauacro,pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis.Idem.Quantò erit acrior impetus belli,tantò maior gloria non cedenti,tantò denior corona martyrij.Bern.super canti.Stat martyr tripudians,& triũphans, toto licet lacero corpore, & rimante latera ferro,non modo fert fortiter,sed alacriter sacrum è carne sua circunspicit ebullire sanguinem. Vbi ergo tunc anima martyris ? nempè in tuto,nępè in petra, nępè in visceribus Iesu. Idem.In petra habitãs, quid mirum si in modum petræ diruerit ? sed neque hoc mirum, si exul à corpore dolores non sentiat corporis, neque hoc facit stupor, sed amor, submittitur enim sensus non amittitur, non deest dolor, sed contemnitur. Idem in sermo.Est martyrij genus,& effusio quædam sanguinis in quotidiana corporis afflictione,est etiam baptismus aliquis in compunctione cordis, & lachrymarũ assiduitate, sic quippè infirmis & pusillis corde necesse est, vt quẽ semel ponere pro Christo non sufficiunt, saltem mitiori quodam sed diuturniori martyrio sanguinem fundant,sic & baptismi sacramentum,quoniã iterari non licet,his qui sæpius in multis offendunt,frequentiori ablutione suppleri.

Duo martyrij genera.

Baptismꝰ sanguinis.

De gloria. Cap. 50.

GRegorius in moral. Quia in hac vita nobis est discretio operũ, erit in illa proculdubio discretio dignitatum, vt secundum quòd hic alius aliũ meritò superat,illic alius alium retributione transcendat. Idem super illud Iob. donec impleatur risu os tuum,&c. In illa æterna patria cum iustorum mens in exultationem rapitur,lingua in canticum laudis eleuatur.Idem.Ibi vniuscuiusque mentem,ad alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet, sed patebit animus, patebit corporalibus oculis ipsa corporis armonia, sicque vnusquisque tunc erit conspicabilis alteri,sicut nunc esse potest conspicabilis sibi. Idem. Sicut hi qui adhuc viuentes sunt, mortuorũ animas quo loco habeantur ignorant, ita mortui vitam in carne viuentium post eos,qualiter disponatur nesciunt,quia & vita spiritus longè est à vita carnis,& sicut corporea,atque incorporea diuersa sunt genera,ita etiam distincta cognitione, quod tamen de animabus sanctis sentiendum non est,quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia sit foris aliquid quod ignorent.Idem. Quando ad ipsum fontẽ vitæ venerimus,erit nobis delectabiliter impressa sitis simul, atque satietas, sed longè aberit à siti necessitas, longè à satietate fastidium,quia sitientes satiabimur,& satiati sitiemus. Idem.Aeterna cõtemplatione agitur, vt omnipotens Deus,quò magis visus fuerit,eò magis diligatur.Idem.In illa resurrectionis gloria,erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritualis potentiæ,sed palpabile per veritatẽ naturæ. Idem in homil. Credendum est, quòd ante retributionem extremi iudicij, iniusti in requie quosdam iustos conspiciant, vt eos videntes in gaudio, nõ solum de suo supplicio,sed de eorum bono crucientur, iusti verò in tormẽtis semper intuẽtur iniustos, vt hinc eorum gaudium crescat, quia malum conspiciunt, quòd misericorditer euaserunt, tantoq́ue ereptori suo maiores gratias referunt, quantò vident in alijs, quod ipsi perpeti si essent dereliqui,potuerunt.Idem in dial.Sicut electos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quòd à die exitus sui, ignis reprobos exurat.Augu.de ciui. Dei. Erit illius ciuitatis, & vna in omnibus, & inseparabilis in singulis voluntas libera, ab omni malo liberata, & impleta omni bono, fruens indesinenter æternorum iucunditate gaudiorum,oblita culparum,oblita pœnarum, nec tamen ideo suæ liberationis oblita, vt liberatori suo nõ sit grata,quantum ergo attinet ad scientiam rationalem,memor erit præteritorum etiam malorum suorum, quantum autem ad experientis sensum prorsus immemor. Idem . Pax cœlestis ciuitatis, est ordinatissima societas fruendi Deo,& inuicem in Deo.Idem.Quanta erit illa fœlicitas,vbi nullum erit malum,nullum latebit bonum? vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus.Nam quid aliud agetur,vbi neque vlla desidia cessabitur, neque vlla indigentia laborabitur nescio. Idẽ. Ipse finis erit desideriorum nostrorũ, qui sine fine videbitur,sine fastidio amabitur,sine fatigatione laudabitur, hoc munus, hic affectus,hic actus ,perfectò erit omnibus,sicut ipsa vita erit cõmunis. Idem. In nobisipsis imagine Dei contuentes, tanquam iunior ille euangelicus filius,ad nosmet reuersi surgamus,& ad illum redeamus, à quo peccando recessimus. Ibi esse nostrũ non habebit mortem,ibi nosse nostrum non habebit errorem, ibi amare nostrum non habebit offensionem. Idem.Abfit omnis deformitas,omnis infirmitas,omnis tarditas, omnisq; corruptio,etsi quid aliud illud nõ decet regnum, in quo resurrectionis, & promissionis filij æquales erũt Angelis Dei:si non corpore,non ætate,certè felicitate.Idem.Ita Deus erit notus,atque cõspicuus,

Beatorũ cognitio.

Beatorũ, & damnatorũ visio.

Beatorum status.

Universidad de Deusto Biblioteca

spicuus, vt videatur spiritu à singulis nobis, in nobis videatur, ab altero in altero videatur, in seipso videatur, in cœlo nouo, & in terra noua, atque in omni quæ tunc fuerit creatura videatur. Et per corpora in omni corpore, quocunq; fuerint spiritualis corporis oculi, acie perueniente directi, patebunt etiam cogitationes nostræ inuicem nobis. Idem de Trinit. Contemplatio est merces fidei, cui mercedi per fidem corda mundantur: si- Act.15. cut sciptum est. Mundans fide corda eorum. Idem. Illud quod agit iustitia. supra lib.2.de quatuor virtutibus. Idem lib.3.de lib.ar. Tanta est pulchritudo iustitiæ, tanta iucunditas lucis æternæ, hoc est, incommutabilis veritatis, atque sapientiæ, vt etiam si non liceret in ea amplius viuere, quàm vnius diei mora, propter hoc solú, innumerabiles anni huius vitæ, pleni delitijs, & circun- Psal.83. fluentia temporalium bonorum, rectè meritoq; contemnerentur: non enim falso, aut paruo affectu dictú est, quoniam melior est dies vna in atrijs tuis super millia. Idem in ser. Tunc non pecabimus nó solum factis, sed nec concupiscentijs, cum illam faciem videbimus, quæ vincit omnis concupiscétias: tam enim dulcis est fratres mei, tam pulchra, vt illa visa, nihil aliud possit delectare: satietas enim erit insatiabilis, nullum fastidium, semper esuriemus, semper saturi erimus. Idé de confli. Recedat amor præsentis sæculi, in quo omnes sic viuificantur, vt deinceps moriantur, & succedat amor futuri sæculi, in quo omnes sic viuificantur, vt deinceps nó moriantur: vbi nulla aduersitas turbat, nulla necessitas angustat, nulla molestia inquietat, sed perennis lætitia regnat. Ioan. Chrys. super Ioan. Beati, & ter beati, & multotiens beati, qui beata illa potiuntur requie: quemadmodum miseri, & ter miseri, & infinitè miseri, qui à beatitudine illa seipsos abijciunt. Fulgentius in epist. Sicut per speculum vitreum, trina nobis visio administratur, qua nosipsos, & ipsum speculum, & quicquid præsens adest videmus: sic per speculum diuinæ claritatis, & ipsum Deum (vt est (videbimus, quantum possibile erit creaturæ, & nosipsos, & omnia alia, vera & certa sciétia cognoscemus. Bernar. super cant. Qui replet in bonis desiderium animæ, & ipse rationi futurus est plenitudo, lucis, ipse voluntati plenitudo pacis, ipse memoriæ, continuatio æternitatis. Idem. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? spera in Deo, quoniá adhuc confitebor illi, cum error videlicet à ratione, à voluntate dolor, atque à memoria timor omnis recesserit: & successerit illa quam speramus, mira serenitas, plena suauitas, æterna securitas. Idem in sermo. Qemadmodum circa rationalem nostrá, & scientia & ignorantia constat, tanquam habitus & priuatio, sic circa concupiscibile desiderium, & contemptus, & circa id quod dicitur irascibile, & lętitia pariter, & ira versatur. Implebit ergo Deus rationale nostrum luce sapientię, ita vt pœnitus nobis nihil desit in vlla scientia, implebit concupiscibile nostrum fonte iustitiæ, vt omnino desideremus eam, & ea pœnitus repleamur, sicut scri- Matth.5. ptum est. Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, per quam iustitiam quicquid respuere debet anima respuet, & quidquid concupiscere concupiscet, & ex his omnibus magis appetit, quod magis fuerit appetendum. Iam verò quod dicitur in nobis irascibile, cum repleuerit illud Deus, perfecta erit in nobis tranquillitas, & in summá iucunditatem, atq; lętitiá replebimur pace diuina. Idem. Sicut replebit animas nostras Deus cum fuerit perfecta in eis scientia, perfecta iustitia, perfecta lætitia: sic replebitur maiestate eius omnis terra nostra, cum fuerit corpus immortale, agile, impossibile, configuratum deniq; corpori cla- Beatitudinis partes ritatis suæ. Idem. Aeterna omnium beatorum solennitas est, facie ad faciem Deum intueri, eius dulcedine sine fastidio satiari, vt quem semper habent, semper habere velint, ac eius visione sine defectu perfrui. Anselmus de simili. Partes beatitudinis sunt, pulchritudo, agilitas, fortitudo, libertas, sanitas, voluptas, longeuitas, sapientia, amicitia, concordia, honor, potestas, securitas, & gaudiú. Ista (vt æstimo) sunt, quę propter se, & propter quæ alia quæque ab hominibus appetuntur. Et ita notandum, quòd septem priores beatitudinis partes, ad corporis beatitudinem, septemq; posteriores, ad animam pertinent. Idem. In illa vita pulchritudo iustorú, solis pulchritudini, quæ septempliciter, quàm modo sit, splendidior erit adæquabitur. Idem. Velocitas nos tanta concomitabitur, vt ipsi Angelis Dei æquè celeres simus, qui à cœlo, ad terras, & è conuerso, dicto citius dilabuntur. Idem. In futuro sic iustus fortis erit, vt etiam si velit, terram cómouere possit: & sic è conuerso iniustus imbecillis, vt nec etiam vermes amouere queat ab oculis suis. Idem. Gaudium erit iusto, intus & extra, gaudium sursum atque deorsum, gaudium circumcirca, vbique gaudium plenum. Idem. Tunc iusti scient, cunctaq; Deus fecit scienda, tam ea quæ præterita, quàm ea quæ postmodum sunt. Ibi à singulis omnes, ibi ab omnibus singuli cognoscentur, nec quemquam omnino latebit, qua patria, qua gente, qua stirpe, quis æditus fuerit, vel quid etiam in vita sua fecerit. Si autem fueris malus, vera omnino sapientia priuatus, tantis vrgeberis doloribus, vt non solum insipiens, verum etiam omnino fias & amens. Idem. In illa vita si bonus fuerit, nihil patietur quod nolit, sed agere permittetur, quodcunque voluerit: si verò fuerit malus, ad omnia quæ noluerit cogetur, & ab omnibus quæ voluerit prohibebitur.

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRAE.

TRACTATVS DE SEPTEM DONIS SPIRITVS SANCTI.

Capitulum. I.

OMNE datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, Iacob.1. descendens à Patre luminum. Sanctus Iacobus Apostolus à veritate paterni verbi illuminatus, & à charitate Spiritussancti inflammatus, in verbis istis describit nobis patrem æternum, vt est fontana, & perfecta cognitio diuinarum personarum in habitudine ad creaturas, quibus communicauit datum optimú in filij datione in natura humana, vt patet in Isaia, qui Isa.9. dicit: Imméssum paruulum datum nobis, scilicet in incarnatione, cum quo nobis omnia bona pariter venerunt. Sap.7. Propter quod Apostolus non dixit simpliciter datum optimum, sed omne datum optimum: omnia Ioan.1. enim per ipsum facta sunt. Communicauit etiá eis donum perfectum in spiritussancti liberali missione. Ioan.14. 1.Cor.12. In quo omnia dona largiunt. Propter quod Apostolus Iacobus non dixit simpliciter donum perfectú, sed omne donum perfectum. Hæc enim omnia operatur idé spiritus, vt sic per verbi incarnati, & dati illuminationem, & spiritussancti spirati, & donati inflammationem, reducamur ad luminosi & amorosi patris veram cognitionem, & feruidam dilectionem, & ex his, ad eius perfectam vnionem. Ista enim vnio est finis largitionis luminum, vt per eam reducamur ad patris deificam simplicitatem, & perfectam vnitatem. Vnde Dionysius in principio Angelicæ Hierarchiæ assumés verbum propositum dicit sic. Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre

luminum. Sed & omnis à patre luminis notæ apparitionis processus, in nos bonitatis dono veniens, rursus, vt viuifica virtus, extensiuè nos adimplet, & conuertit ad congregantis patris vnitatem, & deificam simplicitatem, etenim ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, vt ait sacer Diony. Ista exponens cómentator Linconiésis, ibidem dicit. Sumus enim nos primò, per varios variarum rerú amores distracti, diuisi, & multiplicati, & ex ipsa distractione contracti, corrugati, & multiplicati, ideo luminum, siue donorum diuinorum apparitio in nos proueniens, velut viuifica virtus ordine conuerso, quo in nos venit, recedendo secum ad suá originem vnde venit, ab huiusmodi contractione, corrugatione, & multiplicatione, nos extendit, dilatat, & maiorat, & auertens nos à multitudine prius amatorú, conuertit nos ad patris congregantis vnitatem, & deificam simplicitatem. Sequitur. Sua simplicitas auté est deifica, quia spiritum ei soli adhærentem: vt Saluator ait. Iam vnit sibi, & conformat, & deiformem efficit, Psal.81. & licet non substantialiter, participatione tamé ipsius Deum facit, secundú quòd ait Psal. Ego dixi Dij estis: & sic spiritus adhærens Deo puro amore fit magnus, expansus, & simplex, & vnitus, quia à dispersione congregatus. Hæc ille. Verbum igitur paternú dicitur da- Colos.2. tum optimum, in quo omnes thesauri sapiétiæ & scientiæ Dei sunt absconditi, secundum Apostolum. Quod verbum in natura humana nobis datum, noster frater efficitur, quem fratrem sponsa feruenter desiderauit: Cant.8. dicens, Quis mihi det te fratrem meum, &c. Spiritus, autem sanctus donum perfectum dicitur: quia à patre, & filio, vt donabilis spiratur, vt dicit Aug. de Trini.15. Qualiter verbum datum optimum mittit nobis doná Luc.12. perfectum suum, vt ipse testatur dicens. Igné veni mittere in terram. Quod verbum Ambrosius exponens de missione spiritussancti, qui est ignis amorosus, illuminans intellectum, & pariter inflammans affectum, Spússctús est ignis. dicit. Venit Dominus ignem mittere in terram, non vtique bonorum comsumptorem, sed bone voluntatis auctorem, scilicet spiritumsanctum qui aurea vasa dominicæ domus, idest animæ potentias, capaces diuinitatis meliorat, donis & virtutibus adornádo, & perficiendo: fœnum verò consumit, & stipulam, idest tá In sermo. de Péthe. magna, quàm minora offendicula per ignem charitatis expellendo. Et Bernar. dicit. Spiritussanctus prosectò monet memoriam, docet intelligentiam, & mouet voluntatem, nec minimam paleá peccati intra cordis quod possidet habitaculum, patitur residere: sed statim igne subtilissimæ circunspectionis exurit illud spi- Eccle.43. ritus suauis & dulcis. Hæc ille. Qui etiam sol infiniti & amorosi ardoris, scilicet spiritussanctus: tripliciter exurit montes; idest eleuatas mentes, scilicet memoriam, intellectum, & voluntatem. In quibus cósistit imago Dei, & ideo capaces sunt Dei, vt dicit Aug. libro tertio de trinitate. In tantum, vt pater in memoria audiatur, & verbum siue filius in intelligentia videatur, & spiri- Lib.4.de contéplatione.c.3. tussanctus, in voluntate amplexetur. Dicit enim Richardus. Sic Deus auditur per memoriam, videtur per intelligentiam, deosculatur per affectum, amplectitur per applausum. Vel si melius placet (inquit Richardus). Auditur Deus per reuelationem, videtur per contemplationem, sed deosculatur per deuotionem, & astringitur per dulcedinis sue infusionem: vt infra plenius patebit dono quinto, scilicet consilij. Non autem solum sol iste diuinus exurit montes, vt dicitur in Ec- Eccle.43. cle. Sed & igneos radios exuflat, & refulgés radijs suis excæcat oculos. Igneos radios ardentissimæ charitatis exufflat septem, quando nobis inspirat radios suos septem donorum, qui & illumināt, & inflammant mentes humanas, quia spiritussanctus datur in eis, intantú, vt oculos cæcorum illuminent, & oculos videntiú obcæcent, vt patet, quando Apostoli à spiritusancto in- Act.2. spirati, septem donis eius ita lucebant, & ardebant, vt penè totum mundum illuminarent, & inflammarent signis & doctrinis, & quosdam propter nimiam refulgentiam obcæcarent, non valentes tantum fulgoré vel refulgentiam sustinere, quare clamabant dicentes. Isti ebrij sunt, vel musto pleni sunt. Ista septem dona priui- Dona spiritussancti sunt radij ignei. legiata sanctitate dicuntur radij ignei, quia spiritussanctus per ea, quasi ad modum ignis amorosi humiliat alta, per donum timoris, liquefacit dura, per donum pietatis: illuminat obscura, per donum scientiæ: consolidat mollia, per donum fortitudinis: restringit fluida, vel dirigit deuiantia, per donum consilij: clarificat metalla, per donum intellectus: ignit frigida per doná sapientiæ. Spiritussanctus igitur per dona sua nobis donat lumen veræ cognitionis, & feruorem sancti amoris. Quæ duo maxima dona, & bona sunt quæ nobis hic dantur ad fœlicitatem æternam prægustandam, & in futura vita fœliciter consumandam. De quibus duobus bonis commétator Dionysij, Hugo dicit sic. Duo Super septé angelicę Hierarchię. sunt cognitio & amor: vnum pertinet ad illuminationem, alterum verò ad refectionem. Cognitio veritatis illuminat. Amor bonitatis satiat. In his beatitudo constat, cognoscere verum & amare bonum. Duo (inquit Hugo) prædicta apud nos sunt magna bona, & nó inueniuntur apud nos maiora alia his, neque ad gaudiú, neque ad fœlicitatem nostram magis operantia quàm lumen & dilectio. Nam si illuminaris, magnum boná est, sed non plenum. Si satiaris & non illuminaris, magnum bonum est, sed non perfectum. Refectio iucundum facit, quod intus est. Illuminatio iucundum facit, & exhibet quod foris est. Videtur quidem refectio magis necessaria esse, vtrunque tamen ad plenum gaudiú exigitur. Hæc ille. Sed quia hæc duo bona magna, & summè nobis necessaria scilicet refectio & cognitio à spiritussancto in septem donis eius conferuntur, vt dicit Gregorius lib.1.moralium, Ideo diligenter inuestigandum est, nobis qualiter hæc duo in illis bonis inueniantur, & obtineantur, vt nos per ipsa mentaliter illuminemur ad cognoscédum cœlestia, & spiritualiter reficiamur ad perfectè consequendum illa. Dicit nanque Gregorius ibidem exponens illud Iob. Ibant filij eius Iob.1. septem, & faciebant conuiuium per domos, vnusquisque in die suo. Dies (inquit) vniuscuiusque filij, idest doni, siue virtutis in mente à Deo concepti, est illuminatio. Qui filij per domos cóuiuia faciunt, dum virtutes, siue dona singula, iuxta donum proprium mente pascuntur. Hæc ille. Cum igitur iuxta septem filios, sunt septem dies spirituales, siue illuminationes, & quælibet dies habet suum cóuiuium. Igitur sicut septé sunt dies, ita & septem conuiuia erunt, siue septem mentis refectionis nos præparantia, & nos habilitátia ad illud grande cóuiuium, quod verus Assuerus septem diebus ius- Hester. sit præparari, cunctis principibus, & pueris suis.

Capitulum. 2.

VIso quòd datum optimum, scilicet verbum incarnatum, misit nobis donum perfectum, scilicet spiritumsanctum, qui vt sol amoroso ardore exurens montes, idest eleuatas métes, igneos radios septem donorum inspirando exuflat: vt tanquam scintillæ igueæ in arundineto mentis discurrant, vt & in operationem foras erumpant, & proximos verbis, & exemplis tangendo, igne amoris acendant. Ideo modo videndum est, de istis septem donis, siue radijs, qualiter in nobis recipiantur, & operentur. Et sunt quædá de donis istis præmittéda in generali, & postea de quolibet dicetur in speciali. Circa primum, quinq; sunt videnda, propter maiorem notitiam aliorum infra dicendorum. Primò videndum est, quot sint dona spiritussancti,

Universidad de De
Biblioteca

sancti, vel quid dicatur. Secundò qualiter hæc dona, ab alijs habitibus distinguantur. Tertiò, quæ vtilitates in his donis conferantur. Quartò, qui & quales, istorum donorum capaces efficiantur, & qualiter obtineantur. Quintò, qualiter dona descendendo, & ascendendo ordinantur. Primò igitur videndum est, quot sint dona spiritussancti. Circa quod est sciendum, quòd Linconien. commentator Dionysij exponẽs verbum illud.
Datio, datum & donum, quõ differant.
Omne datum optimum, & omne donum perfectum: dicit esse differentiam inter dationem, & inter datum bonum, & inter donum perfectum. Nam datio est dantis actio, & quandoque sumitur pro re data quacunque quæ potest dari. Et hæc datio bona extendit se tam ad dona data bona, quàm ad donum perfectum. Et hęc datio, vel donatio, conuenit toti Trinitati, quæ est infinitæ liberalitatis, dans omnia omnibus, secundum cuiuslibet capacitatem, & gradum essentiæ suæ. Si enim natura non deficit in necessarijs, vt dicit in lib. de cœlo & mundo, & de anima, multò minus Dominus non deficit in necessarijs. Qui enim omnia bona creauit, omnia bona regit. Sed talis datio propriè non dicitur donum, prout nunc loquimur de donis, donum tamen est. Datum verò bonũ (inquit) Linconien. dicitur, quod nos bonificat, vt omnia quæ nobis à dante conferũtur, quibus boni efficimur. Sunt autem data bona fortunæ, & omnia talia tam exteriora, quàm interiora bona, & cũ eis bene vtimur, eos perficiunt perfectione prima. Donum autem perfectum (inquit) Linconien. sumitur pro bonis gratuitis, nos in bene esse perficientibus. Vnde in ca. 3. Angelicę Hierarchię dicit sic. Licet pfecti simus, quantum ad speciem humanam, à natura tñ perfectio quantum ad bene esse, deficit nobis. Vnius enim cuiusque rei creatæ plena perfectio est, non esse impeditę operationis, propter quam creata est; nec remisse virtutis, à qua procedit. Natura enim operans otiosa est, & intantum deficiens, inquantum ab operatione propria otiatur. Cum verò ea non impeditè, nec remissæ operatur, non est quod ei vltra ad plenitudinẽ adijciatur. Ad talem autem perfectionis plenitudinẽ, homo mortalis peruenire non potest, nisi supernaturalibus lu-
Sup principiũ Angelicę Hierarchię.
minibus, siue donis adiuuetur. Vnde Hugo dicit. Rationalis creatura, quæ sola ad imaginem conditoris facta legitur, data accepit optima, dum conderetur ad infima, & data accepit perfecta, dum sublimaretur ad summa. Neque enim melius alteri naturæ datum est, ab eo quod primum accepit per creationem scilicet imaginẽ Dei. Neque perfectius accepit eò, quòd postmodũ esse meruit per gratiam scilicet Dei templum, Dei filius, vt per amoris vinculum Deo inseparabiliter colligetur, & sic fieri beatam, quod meruit per gratiam. Igitur dona perfecta gratuita, perficiunt dona optima naturalia, vt sic spiritus humanus per habitus donorum deiformium, reducatur ad plenam perfectionem, & operetur operationes non impeditas, prout possibile est in corpore corruptibili. Et sic dona ista videntur esse habitus quidam gratuiti, vel gradus quidam, & non habitus diuersi luminis diuini & gratuiti, secundum quosdã à spiritusancto mẽtibus humanis infusi, quibus disponantur, vt habiles fiant, & dispositi ad sequendum instinctus spiritussancti, qui instinctus sunt memorię admonitio, intellectus illuminatio, voluntatis motio. Et licet ratio, & synteresis sint quidam instinctus in homine, inclinantes eum ad aliquem sibi connaturalem finem consequendum per potentias eius, tamen quòd consequantur finem vltimum supernaturalẽ non sufficiunt, quia in corpore corruptibili, habent operationes multipliciter impeditas. Et ideo indigent virtute superioris agentis, ad consecutionem talis finis. Vnde Philosophus in libro de bona fortuna dicit. His qui mouentur per instinctum diuinum, non expedit consiliari secundum rationem humanam, quia id quod intendunt, consequuntur à meliori principio, quàm sit ratio humana scilicet per instinctum diuinum. Ad cuius instinctus consecutionem, dona eius nos habilitant, & præparant, quæ ab ipso liberalissimè donantur. Sunt autem hæc priuilegiata dona septem, quæ dicuntur priuilegiata, eò quòd in eis donatur spiritussanctus appropriatè loquendo, & quòd secundum prophetam
Isa. 11.
sufferunt in Christo, vt patet in Isaia, qui dicit ea super florem, qui ascendit de radice Iesse requieuisse, vbi enumerat ea dicens. Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eũ spiritus timoris Domini.
Cur dona spũsſcti in septenario numero.
In hac autem enumeratione, descendendo procedit à summo & cõbinando per mediam copulam, vt simul ostendatur donorum distinctio, & connexio, origo, & ordo. Sunt autem hęc dona tantum septẽ. Quia sicut dicit Gregorius. Per septenarium significatur vniuersitas,
Super Ezechi. par. 2. homil. 3.
vt sicut mundus septem diebus est perfectus, sic & minor mundus homo, septẽ doni spiritussancti perficiatur. Sunt enim septem dona, propter septẽ expeditiones hominis, tam in vita actiua, quàm in vita contemplatiua necessaria. Nam Anselmus li. de similitudinibus circa finem dicit, quòd quatuor dona inferiores respiciunt vitam actiuam, & tria alia, respiciunt vitam contemplatiuam. Superiora sunt, donum sapientiæ, intellectus, consilij, vt infra patebit. Et sic septem dona, sunt septem radij spirituales, tam splendidi, quàm igniti: procedentes à sole ardentissimę charitatis, quibus sapientia ædificauit sibi domum, &
Prou. 11.
maneneriũ quasi septem colũnis excisis, quibus fulcitur, & adornatur, & perficitur. In qua sapientia, dulcissima conuiuia spiritualia ministrat in habitantibus. Vnde dicitur ibidem.
Prouer. 9.
Sapiẽtia immolauit sibi victimas, & miscuit sibi vinum, & proposuit mensam suã: cuius copiam & dulcedinem nemo scit, nisi qui accipit per experientiam, vel per reuelationem, vt dicit Aug. vel per prædestinationem ait Haymo ibidem.
Sup Apo. cap. 2.

Capitulum. 3.

SEcundò videndum est, qualiter hæc septem dona spiritussancti, ab alijs habitibus, & donis distinguãtur. De quo notandum est, quòd commentator Dionysij, Hug. super principiũ Angelicę Hierarchiæ, dicit sic. Gratia diuina illuminatio est, & ipsa dona gratiæ lumina sunt, illuminantia eos, qui se participant, & omnis gratia ab vno fonte descendit, & omnis illuminatio ab vno lunime, & multi sunt radij, & vnum lumen. Et spargit se vnum, vt multos illuminet, & luceãt illuminati multi, & non videntur nisi vnum lumen, & fiunt mult vnum, in lumine vno. Hæc ille. Ex quo apparet, quòd gratia est lumen, multos habens radios, vel gradus, diuersarum virtutum, & ornamentorum spiritualium. In ipsa enim gratia gratũ faciente datur spiritussanctus, qui est donum perfectum perficiens animam, vt efficiatur filia patris æterni, sponsa Christi, & templum spiritussancti, ideo meritò vocatur gratia gratum faciens. Sine enim ipsa nullus potest mœreri, nec in bono proficere, nec ad æternam vitam peruenire, ideo necesse est, vt per varios radios gratiæ habeat anima varia exercitia virtutum, donorum, beatitudinum, fructuum spiritualium, & spiritualia dona sensuum, & vita spiritualis ex ipsis perfecta manifestetur. Gratia igitur cum sit origo, & forma omnium habituum, & gaudium virtualium, ramificatur in habitus, vel gradus virtutum moralium, quibus vires appetitiuæ perficiuntur, ad obediendum rationi qua reguntur, vt in omnibus actibus suis rectè, & delectabiliter, & perfectè omnia operentur. Sunt autem quatuor virtutes morales, quæ dicuntur cardinales: quia vt ostiũ vertitur in cardinibus,

Quatuor virtutes Cardinales.
dinibus, sic vita humana vertitur, & regitur in his virtutibus, quæ sunt. Prudentia, quæ rectificat rõnalem: Fortitudo, rectificat irascibilem. Temperantia, rectificat concupiscibilem: Iustitia, rectificat oẽs vires, quia comprehendit totius aĩæ rectitudinem, cum ipsa rectitudo dicatur voluntatis. Et dicit Augustinus, ꝙ prudentia necessaria est in eligendis, fortitudo in tolerandis, temperantia in vtendis, iustitia in distribuendis. Et Augu. in lib. musicæ dicit, ꝙ prudentiæ succedit contemplatio, fortitudini firma adhæsio, temperantiæ, dilectionis mensura, respectu creaturarum, vel creaturæ (quia dilectionis diuinæ mensura est sine mẽsura, vt dicit, Bern. in libro de diligẽ. Deo, circa principiũ) iustitiæ succedit ordinatio debita ad Deum, & proximum Ramificatur etiam gratia grãtum faciẽs in habitus, vel gradus virtutum intellectualium, quibus ratio perficitur, quæ est virtutum moralium motiua & directiua, ne per immoderantiam illarũ impediantur virtutes intellectuales mentis contemplatiuæ tendentes in cognitionem diuinarum veritatũ: quibus mens illuminatur, vel etiam reficitur. Et sunt tres, vt dicit Philosophus.
Virtutes intellectuales tres.
Sapientia regit affectum. Intelligentia intellectum. Prudentia regit vtrunq; Prudentia. n. spiritus regit cogitationes, & affectiones. Sapientia regit affectum: dum ei sapere facit vnumquodq; prout est, cęlestia vt cœlestia, terrena vt terrena. Vnde Bernar. Inuenisti sapientiam, si tibi singula horum sapiunt prout sunt. Igitur quę sur-
Ad Col. 3.
sum sunt sapite, non quæ super terram: ait Apostolus. Intelligentia regit intellectum, dum ipsum introducit per oĩa velamina vsq; ad intimas quidditates rerũ. Dicitur. n. in libro de spiritu & anima, ꝙ intelligẽtia est qua de diuinis (quantum possibile est) cognoscitur ad cœlestia archana penetranda. Prudentia verò regit vtrunq;, quia (vt dicit Philosophus in 6. eth.) Prudentia est recta ratio agibilis vtriusq;. Ramificatur etiam gratia gratum faciens, & proficit in habitus & gradus virtutum theologicarum, quæ sunt perfectiones, & virtutes prædictæ eò ꝙ per virtutes theologicas anima perfectius
Tres virtutes theologicę.
in Deum fertur, & ei immediatius coniugitur. Sunt autem tres virtutes theologicæ. s. fides, spes, & charitas. Fides Deum, quærit, & scrutatur: Spes Deum sapit, & de tentatione assecuratur. Charitas Deum tenet, & amplexatur. Vnde in Can. dicit amica. Inueni quem diligit
Cant. 3.
anima mea: tenui eum nec dimittam, vbi dicit Bernar. Quis te non teneat Domine Iesu, qui tenentẽ spe fortificas, perfectione decoras, perseuerantia conducis, remuneratione perducis? Ramificatur etiam gratia hæc in habitus, vel gradus septem donorum spiritussancti, qui vires animæ disponunt ad hoc, ꝙ bene & promptè subdãtur motionibus spiritussancti, qui in eis donatur. Et quasi superhumano modo operatur, quod tñ perfectè fieri non potest, nisi per dona ista vires mentis sanentur, & reparentur. Dicit nanque Hugo in tractatu suo de quinq; septenis circa principium sic. Sũt septem vitia capitalia, siue principalia, ex quibus vniuersa mala oriuntur, quæ sunt fontes abyssi tenebrosæ, de quibus flumina Babylonis exeunt, quæ vastant vniuersam naturæ integritatem, & generant quosdam animæ languores, interioris hominis quasi vastatores, quorũ quidam hominem spoliant, quidam spoliatum flagellant, quidam flagellatum eijciunt, quidam eiectum seducunt, quidam seductum seruituti subijciunt. Superbia enim aufert homini Deũ. Inuidia aufert ei proximũ. Ira aufert ei seipsum. Tristitia spoliatum flagellat. Auaritia flagellatum eijcit. Gula eiectum seducit. Luxuria seductum seruituti sufficit dum spiritum humanum se
Psal. 68.
de carni seruire compellit, vt iam infirmus spiritus cũ Psalmista clamet. Infixus sum in limo profundi, & non est substantia. Ascendi in altum maris, & tempestas dimersit me. Hæc ille. Sed ecce Spiritussanctus, qui est fons aquę viuæ salientis in vitã æternam, vt dicit Dñs.
Ioan. 4.
Septẽ flumina tam splendida veritate, quàm ignea charitate, & viuida veritate effudit in orbem terrarũ. Hęc aũt flumina, septem sunt dona spiritussancti, quibus Deus totum regnum animæ purgat, rigat, & fœcũdat, & oẽs vires mentis sanat ornat, & consummat, intantũ vt quilibet credens, fiat fons de cuius ventre fluẽt aquę
Ioan. 7.
viuæ, sicut dicit scriptura, vt ait Dñs. Nam per donum timoris Dñi, spiritussanctus superbiam ab hoĩe expellit, & Deum humiliter introducit. Per donum pietatis, inuidiam turpiter conculcat, & proximum ad se, dulciter inuitat. Per donum scientiæ, iram totaliter sedat, & totum hoĩem intra se, prudẽter pacificat & quietat. Et per donum fortitudinis, acediam velociter opprimit, & vigorem mentis, vehementer ad operandum impellit. Per Donum consilij, auaritiam potenter extinguit, & thesauros cœlestes sapienter conquirit. Per donum intelligentiæ, seu intellectus, gulam violẽter reprimit, & cœlestibus delitijs mentem spirtualiter reficit. Per donum sapię, luxuriã viriliter despicit, & totum hominem castitati, & libertati restituit. Oĩa prædicta, infra in singulis donis patebunt. Et Hugo in fine prędicti libri, concludit dicẽs. Spũs ergo sapiæ, cor sua dulcedine tangens, & foris concupiscentię ardorẽ temperat, & sopita concupiscentia intus spũalem creat: quatenus dum mens tota ad internum gaudiũ colligitur, plenè ac perfectè homo ad imaginẽ Dei reformetur. Sapiã nanq; à sapore dicitur. Cũ igitur mens internæ dulcedinis gustu tacta se per desideriũ intus colligit, ne foris iã enormiter in carnis voluptate dissoluatur; totũ intus possidet, in quo delectatur. Gustato. n. spiritu desipit oĩs caro. Hæc ille. Est tñ sciendum, ꝙ sicut dicit Greg. 1. moralium. Dona ad perfectionem plenã non perueniunt, nisi fide, spe, & charitate, fiat omne quod agũt, quia sibi inuicem cooperantur. Ecce sanctissima dona, nos abilitant, & disponunt ad summi boni capacitatẽ, familiaritatem, & fruitionem. Sed quia dicit August. Pertractãs
Lib. 3. de tri. cap. 2. Psal. 104.
illud Psal. Lætetur cor quærentium Dñm, quærite faciem eius semper. Qui semper quæritur nunquam inuenitur. Qũo igitur lætabitur cor quærentium Dñm, & non magis tristabitur? Et rñdet Augu. ꝙ Dominus incompręhẽsibilis est: & hoc cognoscere inuenire est. Bene dicit igitur, ꝙ sine fine quærendus, qui sine fine est diligendus. Satiabimur tñ, cũ apparuerit gloria eius. Ideo gratia eius gratum faciens, ramificare, & proficere debet, vsq; ad gradus & excellentias perfectionum, secundũ quas homo operatur, quasi diuino modo, perfectissimos actus, quadã excellentia, quia verò fini magis appropinquant, recto vocabulo nuucupãtur, ex nomine beatitudinum. Sunt autem septem beatitudines,
Matth. 5.
quas Saluator enumerat. Licet secundũ aliquem modum, possent dici octo. Et sunt hæc, s. paupertas spiritus, mititas, luctus, esuries, iustitia, misericordia, cordis
Octo beatitudines. & earum ordo.
munditia, & pax. Numerus istarum beatitudinum, & ordo accipitur, ex integritate perfectionis hominis. Primò, ad integritatem perfectionis, necessariò requiruntur tria. Primò perfectus recessus à malo. Secundo, perfectus processus in bono. Tertiò, perfectus status in optimo. Sanè malum, aut procedet ex tumore superbiæ, aut ex rancore malitiæ, aut ex langore concupiscentiæ, sed paupertas spiritus elongat à malo tumoris. Et est prima beatitudo. Quia dicit Glo. Matth. 5. Sicut initium sapientiæ est timor Domini, sic paupertas spiritus, est principiũ beatitudinis. Et facit duo scilicet rerum abdicationem, & spiritus contritionem, siue humiliationem. Mititas elongat à malo rancoris. Luctus elongat à malo libidinis, & languoris concupiscibilis. Secũdò, ad processum in bono, pertinent duæ beatitudines, scilicet esuries iustitiæ, & affectus misericordię. Tertiò ad statũ optimum, per-

Universidad de Deusto Biblioteca

tinet limpida cognitio, & tranquilla refectio. Munditia cordis, valet ad videndũ. Pax vltima beatitudo mentis, valet ad perfectè fruendum. Sunt & aliæ rationes, huius numeri & ordinis, vt infra patebit. De hac pace dicit beatus August. Sic. Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium charitatis. Hæc est quæ singularitates tollit, bella compescit, iras comprimit, superbos calcat, humiles amat, discordes sedat, inimicos concordat. Cunctis est placida, nescit extolli, nescit inflari. Hanc qui accipit teneat, qui perdit repetat, qui amiserit exquirat, quoniam qui in eadem, non fuerit, vel erit inuentus, à patre abdicatur, à filio exhęredatur, & nihilominus à spiritusancto alienus efficitur, nec ad hæreditatẽ Domini peruenit, qui testamentum pacis, obseruare noluit. Hæc August. Hac igitur pace habita, quid sequitur nisi superabundans delectatio spiritualis, quę consequitur opera perfecta? Dicit enim Origines super Cantica. De natura boni operis est, quòd ad ipsius multiplicationem multiplicatur delectatio, & quasi quoddam condimentum cibi spiritualis est, hilaritas bene operantis. Et Gregorius libro primo moralium dicit. Comedere animæ, est bonis operibus satiari. Bonũ enim operatum, fert secum ducledinem in gustu, & gaudiũ in corde. Cum igitur in beatitudinibus prædictis sint operationes perfectisimæ: necesse est, vt dulcedines dulcisimas generent, in habente illas. Ad has beatitudines igitur propter suam plenitudinem, & perfectionem, duodecim fructus spiritus, & quinque sensus spirituales, consequuntur. Qui non dicũt nouos habitus, sed status delectationum, & consolationũ, quibus consolantur spiritus iustorum virorum. Continetur autem numerus, istorum fructuum in duodenario, propter insinuandam, superabundantiam delectationum. Est enim numerus duodenarius abundans, in quo insinuatur spiritualium charismatum exuberantia, quibus fruitur, & delectatur aĩa sancta. Fructus aũt sunt hi. Charitas, gaudiũ, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, & castitas. Qui dicunt delectationes, consequentes opera perfecta. Per sensus autem spirituales, qui dicunt perceptiones, vel experientias mentales, percipit anima spiritualia fructuum oblectamenta. Sed notandum est, ꝙ sicut dicitur in libro de spiritu, & anima: duo sunt sensus in homine, vnus exterior, alter interior, & vterque suum bonum habet quo reficitur. Sensus exterior reficitur contemplacione humanitatis, sed sensus interior contemplatione diuinitatis. Propterea Deus factus est homo, vt totum hominem beatificaret, & tota conuersio hominis, & dilectio esset ad ipsum. Hoc.n. totum bonum hominis erat, vt siue egrederetur, siue ingrederetur in suo factore, pascua inueniret. Cõstat.n. homo ex carne & anima. Et in carne sunt quinq; sensus.i. visus, auditus, olfactus, gustus, & tactus, quos tamen non mouet absq; animæ societate. Ita anima simili modo, habet quinq; sensus spirituales. Quia spirituales res, non corporalibus sensibus, sed spiritualibus rimandæ sunt. Et sequitur ibidem. Vnde diuina vox in Deuteronomio. Videte ꝙ ego sum Dominus solus. Ecce visus spiritualis. Et in Apoc. Qui habet aures audiendi, audiat, quid spiritus dicat eccles. Ecce auditus spiritualis. Et in Psal. Gustate, & videte quoniam suauis est Dominus. Ecce gustus spiritualis. Et Apostol. dicit. Bonus odor Christi sumus. Ecce odor Christi spiritualis, vel olfactus. Et in Euangelio, fide mulierem se tetigisse, magis quàm corpore ostendit dicens. Quis me tetigit. Ecce tactus spiritualis. Et sequitur. Sic cum omni cautela obseruandum est, quid ad corporis sensus, & quid ad aĩæ dignitatem pertineat. Hæc ille. Hos sensus spirituales, & eorum experientiam videtur Augusti. habuisse, qui lib. 10. confessionũ ait sic. Quid amo cum Deum meũ amo, certè non exteriora, sed amo quãdam lucem, & quandam vocem, & quendam odorem, & quendã cibum, & quẽdã amplexum interioris hominis mei: vbi fulget animæ meæ lumen quod non capit locus, vbi sonat verbum quod non capit tempus, vbi olet odor quẽ non spargit flatus, vbi cibus quem non minuit edacitas, vbi hæret amplexus quem non diuellit societas. Hæc amo cum Deum meũ amo. Hæc Aug. Ex his aliqualiter apparet vel apparere potest distinctio & differentia prędictorum habituum, vel magis graduum & intensionum perfectionalium. De his sensibus spiritualibus, plenius dicitur in tractatu de itineribus æternitatis cap. 6.

Lib. de verbis Domini. ca. 5.
Pax q̃d sit
Fructus spiritus qui sint.
Sũt quinque sensus spirituales in animę.
Deut. 32.
Apoc. 2.
Psal 33.
2. Cor 2
Matth. 9.

Capitulum. 4.

TErtiò videndum est quę vtilitas in istis septem donis Spiritussancti conferatur. Circa quod notandum est, ꝙ Spiritussanctus per sua dona primò sibi domum mẽtalem in iocundum habitaculum, & in sanctum manerium præparat. Nam donum sapientiæ, virtutibus ædificat mentis domum. Donũ intellectus, mentis domum contemplatione illuminat. Donum consilij, domum mentis gubernat prudentia. Donum fortitudinis, mentis domum stabilit & defensat patientia. Donum scientiæ, mentis domum multipliciter ditat, & cibat diuinis veritatibus. Donum pietatis, mentis domum diuino cultu perornat. Donũ timoris, mentis domum mundã conseruat, & omne peccatum ab ea totaliter expellit, & extirpat, quia timor Dñi expellit peccatum vt dicitur in Ecclesia. Hæc possunt elici ex verbis Bedę, in vna homilia super Matth. cap. 12. vbi dicit. Sapiẽtia domum ædificat. Intellectus, gubernacula inuenit. Consilium, bona à malis discernere facit. Fortitudo, in patientia aĩam possidet. Scientia, diuitiæ Dei & salutis acquirũtur. In pietate, prosperitas præsentis vitæ & futuræ consistit, ad omnia.n. vtilis est. Timore, humilitas conseruatur, & omne peccatum expellitur. Et sic mens humana, Deo in habitaculum sanctum præparatur. In quo habitaculo, quantam familiaritatem Dñs cũ mente humana habeat, & quot consolationes ei exhibeat, infra patebit. Secundò dona spiritussancti, totam familiam domus mentalis, siue vires animæ ad expeditè ministrãdum Deo, & faciliter obediendũ disponunt & habilitant, vt docet Beda super Matth. exponens illud verbum. Mulier habuit septem viros. Spiritus sapientię, negligentiam.s. ministerij, à pigro repellit. Spiritus intellectus, diligentiam ministrandi rationabiliter quærit. Spiritus intellectus, diligentiã ministrandi rationabiliter quęrit. Spiritus consilij, prouidentiam diuinam prudenter inuenit. Spiritus fortitudinis, impedimenta ministrandi fortiter retundit. Spiritus scientiæ, obliuionẽ diu esse non sinit lubricam. Spiritus pietatis, humanam fragilitatem circa ministerium clementer indulget. Spiritus timoris Dei, improuidam ignorantiam ardenter decoquit, & mẽtem pia sollicitudine ad satisfaciẽdum Deo impellit. Quia qui Deum timet, nihil negligit, ait sapiens. Et Gregorius dicit. Deum timere, est nulla quæ facienda sunt pręterire. Et sic tota familia mentis, seruiet vniuersorum Dño, cui seruire regnare est, ait Apostolus & Gregor. Sed necesse est scire hic, quę sit ista familia mẽtis, & q̃ sit dignitas, ordo, & operatio eorũ. De quo notãdũ est, ꝙ in libro de spiritu & aĩa, parum post principiũ dr: ꝙ nobilis creatura est aĩa. Ciuitas nanq; Dei est, de qua (secundũ psalmistã) tam gloriosa dicta sunt, quia ad imaginem & similitudinem Dei facta sit. Sequitur. Sed quia nulla est ciuitas absq; populo, ideo disposuit in ea conditor noster, populũ triplicis gradus.i. sapientes ad consulendum, milites ad pugnandum, artifices administrandum. nistrandum. Et sequitur ibidem. Ciues huius ciuitatis sunt naturales, & ingeniti aĩæ vigores, tanquam indigenæ. Quorum distincti sunt gradus, alij sunt superiores, alij medij, alij inferiores. Superiores quidẽ, sunt sensus intellectuales. Medij rationales. Infimi sunt animales. Et tantum de familia hac sufficiat, quantum ad præsens propositum. Sed de ordine istius familiæ, & operatione infra require, cap. 5. secunda partis. Tertiò Spiritussanctus per dona prædicta, totam familiam animę siue mentis vires erudit, & munit contra tentamenta, & defectus naturales, vel contractos, quibus secũdum dispensationem diuinã quandoq; exercentur: ne ociosi in delectabili tranquillitate donorum tepescant, & inde habeantur vt ingrati, & non cognoscant. Vnde Grego. libr. ij. moralium dicit sic. Nonnunquam fit, dum mens nostra tanti muneris plenitudine donorum atque vbertate fulcitur, & continua securitate in his perfruitur, à sibi hæc sunt obliuiscitur: & quasi quo se putat habere quod nunquam sibi considerauit abesse. Vnde fit quòd eadem gratia donorum, quandoque vtiliter se subtrahat, vt menti præsumenti, quantum in se infirmetur ostendat. Sequitur. Tunc enim verè cognoscimus bona nostra vnde sint, quando hęc quasi ammittendo sentimus, quia à nobis seruari non possunt. Et dicit ibidem, ꝙ contra singula tentamenta. Spiritussanctus erudit & munit mentem, in septem virtutibus siue donis, quæ pro eodem accipit, vt patet ibidem.

Vtilitas ex donis septẽ Spũs sancti prouenientes
Eccle. 1.
Eccle 7.
Anima ciuitati cõparatur.
Psal. 86.

Vnde contra stultitiam humanam, vel mundanam, dat sapientiam diuinam. Contra hebetudinem humanam, dat donum intellectus. Contra præcipitationem periculosam, dat donum consilij. Contra timorem vt est passio, dat donum fortitudinis. Contra totam ignorantiam, dat donum luminosæ scientiæ. Contra cordis duriciam, dat donum benignæ pietatis. Et contra pertinacem superbiam, dat donum humilis timoris.

Et infra dicit. Mira autem hoc nobiscum agitur dispensatione, vt mens nostra culpæ nonnunquàm pulsatione feriatur. Nam homo magnarum virium se esse crederet, si nullum vnquàm virium suarum defectum intra mentis archanum sentiret. Nam vnde se pertimescit enormiter cadere, inde accipit fortiter stare. Et vt dicit Grego. ibidem. Tentatio talis excitat, vt se mens in certamine cautius accingat. Quarto Spiritussanctus per dona omnes vires mentis, & totam familiam animæ habilitat, & disponit, vt ad cœlestia per gradus ascendant, vbi est vera patria animæ. Vnde Gregor. exponens illud. Septem graduũ erat ascensus ciuitatis. Sunt multi, qui iã per septẽ gradus, idest per spiritus septiformem gratiã, aditũ vitæ cœlestis inueniunt, vt hi.

Qui Per timorem Dei sunt humiles. Vnde dicitur in Iob. Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.s. cœlesti. Per pietatis studium, sunt misericordes, quia in Luca dicitur. Beati misericordes, quoniam misericordiam consequentur, &c. Per scientiam, sunt discreti, sunt discernentes inter malum & bonum, & qualiter saluentur. Quam sciẽtiam dat spiritussanctus, vt dicit Anselmus. Per fortitudinem, sunt liberi vel animosi, vt nulli vitio subijciantur, quia fortitudo & decor indumentum eius. Decor autem vitium vincit. Per consilium, sunt canti. Vnde in Ecclesiastico dicitur. Sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis. Per intellectum, sunt prouidi, quia intellectus cum dono superaddito penetrat omnia velamina, vsq; ad archana cœlestia, de hoc infra. Per sapientiam, sunt maturi, iuxta illud. Quæ attingit à fine, vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Et hæc amicos Dei constituit.

Sup Eze. pat. 2. Homil. 7.
Iob. 22.
Luc. 6.
Lib. de similitud. cap. 1.
Eccl. 32.
Sapiẽtię 8.

De hac sapientia dicit Alanus libro de planctu naturæ sic. Sapientia est fructus internæ delectationis, deliciosa animæ paradisus. Hæc cum in cœlestem terrenũ idest in mortalem cadit hominem, in Deum deificæ mutationis auctoritate conuertit. Sunt & aliæ multæ vtilitates, vt in singulis donis patebit.

Capitulum. 5.

QVartò videndum est, qui, & quales, & qualiter istorum septem donorum siue radiorum capaces efficiantur, quæ tam liberaliter fidelibus exhibentur. De quo notandum est, quòd Diony. lib. 4. de diuinis nominibus, secundum commẽtum abbatis. Vercellen. dicit sic. Cum diuinitas super substantialiter sit bona, & suam bonitatem ad vniuersitatẽ extendat, cuius rei qualecunq; indicium in sole corporeo ostenditur, qui non præmissa electione, sed ex principali naturæ suæ proprietate, per seipsum quantũ in se est, circumquaque cuncta illuminat luminis sui capacia, & sibi exposita, & hoc secundum singulorum illuminandorum proportionem: Sic meritò diuina bonitas in cõparabiliter super solem, non minus super obscurã imaginem quàm super claram, non minus super cœcam, quàm videntem, vt alibi exemplificat, ex proprietate naturæ suæ, omnibus creaturis suis proportionaliter immittit radios suæ vniuersalis bonitatis, per quos subsistit, viuit, & operatur vnaquæq; creatura, prout sibi competit. Propter quod spiritussanctus cum sit summæ liberalitatis, radios suorum donorũ omnibus exhibet liberaliter, qui ab vno lumine procedentes, exhibentur diuersimodè diuersis, secundum cuiuslibet capacitatem. Vnde Bern. quasi admirando clamat. Verè multiplex spiritus in virtute, qui tam multipliciter filiis hominum inspiratur, vt non sit qui se abscondat à calore eius, idest radiis beatificis eius. Siquidem conceditur hominibus ad vsum, ad miraculum, ad salutem, ad auxilium, ad solatium, ad feruorem. Ad vsum quidem vitæ præsentis conceditur bonis & malis, dignis pariter & indignis, communia bona abundantissimè tribuens, ita vt videatur hic discretionis limen non tenere. Ingratus est vel cœcus, qui in his beneficium spiritussanti non agnoscit. Ad miraculum datur insignis & prodigijs, in varijs virtutibus, quas per quorumlibet manus operatur. Ipse enim antiqua miracula suscitat, vt ex præsentibus fidem astruat præteritorũ, quę quandoque datur sine gratia gratum faciente. Tertiò infunditur ad salutem, cum in toto corde nostro reuertimur ad dominum Deum nostrum. Porrò ad auxilium datur, cum in omni colluctatione adiuuat infirmitatẽ nostram. Datur etiam ad consolationem, cum testimoniũ peribet spiritui nostro, ꝙ filij Dei sumus. Eã enim inspiratio, ad consolationem nostram est. Datur etiam ad feruorem, cum in cordibus nostris seu perfectorum vehementius spirans, validum ignem charitatis accendit, vt non solum in spe gloriæ filiorum Dei, sed & in tribulationibus glorientur, contumeliam gloriam reputantes opprobrium gaudium, despectionem exaltationem, Pauci sunt, qui hoc spiritu repleantur. Hæc ille. Isti actus ita excellentes, sunt actus donorum, vt ex supradictis patere potest, excellentiæ quorũ, non omnibus conueniunt. Istorum autem donorum & actuũ tam excellentium, & radiorum tam splendẽtium, non sunt capaces mundi amatores, quia in eis datur spiritussanctus, quem mundus non potest accipere. Nam Dominus dicit. Spiritum veritatis, mũdus non potest accipere. Cuius rationem reddit ibidẽ dicens, quia non vidit eum, neq; scit eum. Quod verbũ Augustinus in origin. exponens dicit. Sicut iniustitia iusta esse nõ potest, ita mundus.i. amatores mundi, non possunt accipere spiritumsanctum. Quod declarat per oppositionẽ, quę est inter gratiã & peccatum. Nam peccatum quod est in amatoribus mundi, opponitur gratiæ siue charitati, quæ est in donis spiritussancti. Vnde Io. in cano. dicit Qui diligit mundum, nõ est charitas patris in eo, Quia

Ser. 1. de Penthecoste.
Multiplicẽ effectũ causat spirit9 sanctus in hominem
Ioan. 14.
1. Ioan. 2.

omne quod eſt in mundo, eſt concupiſcentia oculorũ,
& concupiſcentia carnis, & ſuperbia vitæ, quæ donis
ſpirituſſancti opponuntur. Secundò probat hoc, per
indiſpoſitionem intellectus mundanorum hominum
ad videndum, dicens. Mundana dilectio, non habet
inuiſibiles oculos, per quos ſpirituſſanctus videri po-
teſt, quia Dominus dixit, mundus non videt eum ſci-
licet ſpiritumſanctum, neque ſcit eum. Cuius ratio eſt,
quia animalis homo non percipit ea quæ Dei ſunt, vt
1.Cor.2. dicit Pau. Quia oculos ſuos ſtatuerunt declinare in ter-
Pſalm.16. ram, ſicut dicit Propheta: Et ſpirituſſanctus aufert ſe à
Sapiētię. 1. cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, vt dicit, Sa-
piens Vnde cæci ſunt, & duces cæcorũ. Tertiò Greg.
idem declarat lib. 5. moraliũ, ex defectu affectus mun-
danorum hominum, ad diligendum Deum dicens.
Spiritumſanctum mundus non poteſt accipere, quia
ad diligendum inuiſibilia non aſſurgit, quia ſeculares
mentes, quantò ſe foris per deſideria dilatant, tantò ad
receptionem Spirituſſancti ſinum cordis anguſtant, &
Roma.8. quandoque claudunt, quia ſicut dicit Apoſtolus. Qui
ſecundum carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt, qui ve
rò ſecundum ſpiritum ſunt, quæ ſpiritus ſunt ſapiunt,
non quæ carnis. Spiritus enim ſanctus odit ſordes pec
cati, nec habitare poteſt in corpore ſubdito peccatis,
ſed in mentibus puris. Ideo modò videndum eſt, qui
ſint capaces Spirituſſancti, & donorum eius, non ex
Qui ſunt capaces Spūſſancti, & donorũ eius. ſuis meritis, ſed ex largitate dantis ſpiritus. Qui igitur
econuerſo mundi mala odiunt, vilipendendo & con-
temnendo, Hieruſalem aſcendunt, mundum fugien-
do, & ſe elongãdo, in templo cordis Spiritumſanctum
quærunt fideliter orando, ſedent vnanimes in domo
cordis, humiliter quieſcendo, & paracletum deſideran
do, præſtolantur aduentum Spirituſſancti, inſpiratio-
nes eius ſtudioſè obſeruando. Hi ſunt, qui capaces eius
In ſermo. de Penthecoſt. ſunt. Nam ſicut dicit Bern. Bonum quod in nobis ſpi-
ritus bonus operatur ad faciendum, profectò monet
memoriam, docet rationem, & mouet voluntatem.
In his enim tribus, tota conſiſtit anima noſtra, vt in
imagine Dei. Memoriæ ſuggerit bonum in cogitatio-
nibus ſuis, atque ignauiam noſtram torporemque re-
pellit. Sequitur. Propterea quoties huiuſmodi ſugge-
ſtiones boni ſenſeris in corde tuo, da honorem Deo,
& age reuerentiam Spirituiſancto, cuius vox ſonat in
auribus tuis. Ipſe nanque eſt qui loquitur iuſtitiam.
Pſal. 84. Vnde & Pſal. ait. Audiam quid loquatur in me Domi-
nus Deus. Docet & rationem. Multi ſiquidem, ait Ber
nardus, benè monentur vt bene faciant, ſed minimè
ſciunt quid agendũ ſit, niſi adſit denuo gratia Spiritui-
ſancti, & quam inſpirat cogitationem, doceat in opus
proferre, ne vacua ſit in nobis gratia Dei, ſed operetur
prout ratio inſpirat, & dictat. Sed quia ſcienti bonum,
Iacobi. 4. & non facienti peccatum eſt illi. Propterea non ſolum
moneri & doceri oportet, verum & moueri, & affici
ad bonum operandum neceſſe eſt. Et ſequitur ibidem.
Operatur autem ſic Spirituſſanctus in nobis remiſsio-
nem peccatorum, facit ſolicitum ambulare cum Deo,
ſcrutatur profunda peccatorum noſtrorum diſcretor
cogitationum, & intentionum cordis. Qui nec mini-
mam paleam intra cordis quod poſsidet habitaculum,
patitur reſidere, ſed ſtatim igne ſubtiliſsimæ circunſpe
ctionis exurit ſpiritus dulcis & ſuauis, qui noſtram vo-
luntatem erigat, & dirigat ad ſuam, vt eam veraciter
intelligere, & feruenter, diligere, & efficaciter implere
poſsimus. Hæc autem omnia operatur vnus atque idẽ
ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Vnde Bern. ibidẽ
dicit. Spirituſſanctus qui à patre filioque procedit, tan-
quã firmiſsimum & indiſſolubile vinculum trinitatis,
& tanquam donum in quo omnia dona donantur, &
de quo teſtatur ſcriptura, quia procedit, & ſpirat, & in-
habitat, implet, atque glorificat. Procedere dicitur à pa
tre & filio, vt donum ad creaturam.

Vnde procedendo prædeſtinat. Inſpirando, vocat
quos prædeſtinauit. Inhabitando, iuſtificat quos voca
uit. Replendo, accumulat meritis quos iuſtificauit. Et
glorificando, ditat premijs, quos accumulauit meritis.

Hæc Bernardus. Igitur capaces Spirituſſancti, & do
norum eius ſunt prædicti. Nihilominus tamen libera-
liter ſe exhibet omnibus, vt oſtendit Bern. dicens. Ve-
nit Dominus ad nos, accelerat, appropriat, adeſt, reſpi-
cit, alloquitur. Venit, affectu, & ſtudio miſerendi. Acce
lerat, ſubueniendi zelo. Appropiat, humiliando ſeme-
tipſum. Adeſt præſentibus. Proſpicit, in futuros. Loqui
tur, docens & ſuadens de regno Dei. Sed mundani &
carnales, neque cognoſcunt, neque ſciunt eum, iuxta
illud, quia malitia eorum excæcauit eos. Boni verò co
gnoſcunt eum dicentes. O quàm bonus & ſuauis eſt
Domine ſpiritus tuus in nobis.

Capitulum. 6.

QVintò videndum eſt de iſtorum donorum or
dine. In eis nanque ſunt quidam gradus ſcala-
res, per quos aſcẽditur. Neceſſe autem eſt, nos
aſcendere & deſcendere, vt dicit Bern. in vna epiſt. Et
& Auguſt. in lib. de verbis Domini dicit. Semper am-
bula, ſemper profice, noli in via deficere, noli, retroire,
noli deuiare. Remanet qui non proficit, retrocedit qui
ad ea reuoluitur, vnde iam receſſerat, deuiat qui apoſta
tat. Et ideo videndum eſt in iſtis donis Spirituſſancti,
qualiter ſit ambulandum proficiendo de virtute in vir
tutem, qualiter aſcendendum ſit Deum contemplan-
do, & qualiter deſcendendum proximo ſubueniẽdo.
Eſaias enim loquens de flore Ieſu, qui aſcendit de radi
ce Ieſſe, dicit, quòd repletus fuit iſtis donis. Et enume-
rando ea, incepit à ſummo dono ſcilicet dono ſapien-
tiæ, & deſcendit per media, vſque ad infimum ſcilicet
donum timoris Domini. Et rationẽ iſtius ordinis aſsi-
gnat Iacobus, cum dicit. Oomne datum optimum, &
omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à
patre luminum. Sunt alij multi vt Auguſt. lib. 2. de do-
ctrina chriſtiana, Et Greg. ſuper Ezechielem, & Anſel.
Qui enumerando dona prædicta, docẽt incipere ab in
fimo dono ſcilicet timoris Domini, & per media aſcẽ-
dere vſque ad ſummum. ſ. donum ſapientiæ. Eſt igitur
in eis quaſi aſcenſus & deſcenſus ſcalaris, vt in ſcala Ia-
cob, deſcenſum de ſupremis ad media, & de medijs ad
infima. Dionyſius magis naturalem & rationabilem
oſtendit in ordinatione omnium hierarchiarũ, tam an
gelicarum quam eccleſiaſticarũ, quàm etiam mẽtium
humanarum. Dicit. n. Diony. 10. angelicæ hierarchiæ,
ſecundum commentum Vercelleñ. ſic: Addam & hoc
non inconuenienter, ꝙ ſecundum ſeipſam vnaquęque
mens tam cœleſtis quàm humana, ſpirituales habet &
primas, & medias & vltimas ordinationes, & virtutes,
& in his omnibus docet deſcendere à ſuperioribus ad
inferiora, communicando eis quæ receperunt. Nam
idem Dionyſius dicit. Oportet diuina prius participa-
re, quàm diſtribuere, quia qui præſumunt abuſiuè do-
cere diuina, antequam rectè conuerſentur adhuc im-
mundi, omnino à docendi officio ſunt extranei. Sicut
n. ſolares radij, primarias & propinquiores materias ca
paciores celerius illuſtrant & adimplent, & per illas ad
inferiores materias lumina deferunt, ſic officium do-
cendi diuina alios non prẽſumant ſuſcipere, niſi qui ha
bitũ diuinę ſcientię & veritatis obtinuerunt, tanquam
ex Dei inſpiratione, & iudicio, ad hoc officium aſſum-
pti. Vnde ſanctus Abro. in lib. de virgini. dicit. Curſus
ad ſuperiora eſt tutus, deſcenſus ad inferiora eſt pericu
loſus. Gregor. verò ſuper Ezech. humil. 19. loquens
de celeſtibus gradibus donorum & ordinũ dicit. Eſaias
loquens de celeſtibus, magis deſcendẽdo, quàm aſcen-
dendo,

Super [illegible] | Sapię. | Sapię. | Eſaias. | Iacobi. | Lib. de [illegible] | Gen. 28. | Ob. [illegible]

dendo, dona numerauit, à ſupremo, hoc eſt, à dono
ſapientiæ incipiendo. Sed nos inquit Gregorius, qui à
terra ad cœleſtia tendimus, eoſdem gradus aſcenden-
do numeramus, & incipiendo ab infimo. ſ. timoris Do
mini, vſque ad donum ſapidæ ſapientiæ. Rationem hu
ius aſcenſionis, reddit Greg. 22. moralium dicens. Ne-
mo infima deſerens, repente fit ſummus, quia ad obti-
nendum perfectionis meritum, dum quotidie mens in
alta ducitur, ad hoc proculdubio, velut aſcenſionis cu-
iuſdam gradibus peruenitur. Hæc ille. Quare aſcenſio
nes in corde noſtro diſponere debemus in hac valle la-
chrymarum, vt ad donum ſapientiæ pertingamus, in
Heb. 6. quo ſecundum Apoſtolum guſtatur verbum Dei, &
diuitiæ ſæculi venturi. Et non ſolum eſt nobis aſcen-
dendum ad Deum contemplandum, ſed etiam nobis
eſt deſcendendum ad proximum ſubleuandum, & in-
Vbi ſupra ſtruendũ de his quæ ſurſum ſunt. Vnde Dionyſius di-
cit ſic. Diuinis & ſpiritualibus viris, radius intellectua-
lis rerum ſpiritualium in mente lucens, & eorum men
tes ſpiritali ſuauitate perfundens, ad alios minus velut
non ſpirituales non ſimiliter procedit, ſed ab ipſis ſpi-
ritalibus ſint occulti mortalibus contẽplatoribus ſub
enigmatibus cooperetur, ne ab immundis contamine-
tur & imperfectis, per quæ enigmata, inferiores & in-
firmiores ſurſum aguntur, ſecundum ſingulorum capa
citatem vel facultatem. Hęc ille. Eſt igitur nobis in hac
ſcala aſcendendum, & deſcendendum, ab infimo dono
timoris, vſq; ad ſummum donum ſapientię, per gradus
diſponentes aſcenſionis in corde, vt eamus de virtute
Septẽ gradus aſcenſionis, sũt ſeptẽ dona Spūſſancti. in virtutem, donec videatur Dominus Deus in ſyon.
Primus igitur gradus aſcendẽdi, eſt timoris amoroſi in
omnibus continuatio. Secundus pietatis viſceroſæ ad
Deum, & proximum, ſancta liquefactio. Tertius ſcien
tiæ omnium beneficiorũ Dei, grata recognitio. Quar-
tus fortis omnium operationum bonarum executio.
Quintus conſulta à Deo omnium eligendorũ, & tuta
electio. Sextus intellectus omnium veritatum neceſſa
riarum, limpida contemplatio. Et ſeptimus ſapientialis
cœleſtium deliciarum, prægustatio.

Nec deſunt quidem angeli in ſcala hac aſcendentes,
& deſcendentes. Ad cuius euidentiam notandum eſt,
Lib. 2. de contẽpla. cap. 13. quid ſit angelus iſte. De quo Richardus dicit ſic. Ange
lus ſanè nuncius dicitur, & procudubio nuncius eſt, nõ
quilibet, ſed diuinus nuncius eſt, per quem diuinæ vo-
luntatis beneplacitum cognoſcimus. Nuncius eſt per
quem ad æternorũ cognitionẽ illuminamur, per quẽ
ad æternorum deſiderium inflammamur. Et ſequitur.
Vultis audire qualem nuncium Apoſtolus Ioannes no
1. Ioan. 2. bis promittat cum dicit. Vnctio inquam eius docebit
nos de omnibus. Sed quę eſt vnctio iſta niſi Spirituſſan
ctus, ſcilicet diuina inſpiratio? Hic eſt ille nuncius, quẽ
Nuncius eſt diuina inſpiratio. diu quærebamus. Hæc eſt legatio verè potẽs, verè ſuf-
ficiens, animum humanum omnem veritatem docẽs,
& ad omnia diuinæ voluntatis beneplacita inclinãs. Et
Idem lib. 4. cap. 13. ideo Richardus dicit. Summè amoroſa aĩa ſciens nun-
Eſa. 28. cios dilecti ſui audire, clamat cum propheta. Manda re
manda. Et poſtea dicit ſic. Nuncius inter nos medius di
ſcurrrat, qui me de ſingulis inſtruat, doceat me non ſo-
lũ ſuper ſtatu meo, ſed & de ſtatu tuo me doceat, quo-
modo apud te ſit, & quid tibi de me placuerit. Et ſequi
tur. Quotidie (ni fallor (vos qui lectioni vel meditatio
ni inſiſtitis, eius nuncios ſuſcipitis, mãdata cognoſcitis.
Quoties ex abditis ſcripturarum receſsibus, nos no-
uos intellectus eruimus, quid aliud quàm quoſdam di-
lecti noſtri nuncios accipimus? Huic ſanè negotio ſub
ſeruit omnis ſacra lectio, ſagaxq; meditatio, alij itaque
legentibus, alijq; meditãtibus, diuinorum ſecretorum
nuncij occurrunt, qui dilecti noſtri mãdata ad nos per
ferant, & de ſingulis ie ſtruant. Et ſæpe fit in vna eadẽq;
ſcriptura, dum multipliciter exponitur, multa nobis in
vnũ loquatur, moraliter nos docens, quid dilectus no-
ſter facere nos velit, allegoricè nos admonẽs, quid pro
nobis per ſeipſum fecerit, anagogicè proponens, quid
adhuc de nobis facere diſponit, & in hunc modũ man
dat & remandat. De hoc nota benè, dono tertiò, capi-
tulo tertio. b. Dũ igitur quotidianis vſibus nouos ſen-
ſus nouoſque intellectus quæritant, quid aliud quàm
manda remanda per affectum clamant? Hæc ille. Sed
qui ſunt nuncij falſi, vt carnis, mundi, vel Diaboli, ſo-
lerter diſcernendum eſt. Ex fructibus enim eorum, co
gnoſcetis eos. Similiter amatrix anima, nuncios amoro
ſos ſibi inſpiratos dilecto remittit, ſecundum dona Spi
rituſſancti, vt profunda ſuſpiria, alta deſideria, contem
plationes limpidas, affectiones extaticas, orationes vel
inuitationes feruidas, expectationes ſitibundas, & co-
gitationes languidas, dicens eis illud Canticorum. Nun Cant. 5.
ciate dilecto meo, quia amore langueo, vbi dicit glo.
Præ magnitudine emoris, omnia temporalia ſunt mi-
hi faſtidio. Hæc ille.

DE SEPTEM DONIS SPIRITVSSANCTI INSPECIALI, *ET PRIMO DE DONO* TIMORIS.

Capitulum Primum.

HIs itaque in generali præmiſsis, mo-
do de ſingulis donis in ſpeciali videa-
mus. Quorum primum; ſcilicet in-
fimus gradus aſcendendi ad guſtum
ſapientiæ eſt timor domini. De quo Li. de ſimilitu. circa finem.
Anſelmus dicit ſic. Horum donorum
primũ eſt timor Dei, veluti aliorum quoddam fun-
damentũ. Hunc nanq; ſpirituſſanctus in campo men-
tis ſupponit, aliaque dona in ſuo ordine, veluti in ædi- Timor eſt fundamẽtum aliorum donorum.
ficationem ſuperimponit. Prius enim metuere facit,
ne pro peccatis ſuis à Deo ſeparetur, & poſt in pœnis
inferni cũ diabolo torqueatur. De qua tortura Hugo
in lib. ſuo 3. de anima dicit ſic. Terreat te timor iudicij
terribilis, metus gehennæ, laquei mortis, dolores infer
ni, ignis vrens, vermis mordens, ſulphur fœtens, flam-
ma tartarea, & tandem omnia mala, vt tãdem clames,
in æternum non peccabo. Et ſic patet, ꝙ donum timo
ris eſt primum in aſcendendo. Sed ad maiorem notitiã
huius doni, ſcilicet timoris, ſunt quatuor notanda. Pri-
mò quid ſit timor, & qualiter ſecundum inordinatos
amores multiplicatur, & deordinatur. Secundò quis ti
mor à regno animæ per charitatem perfectam expel-
latur, & quem ſecum compatiatur. Tertiò qualiter à ti
more Dei, in anima dies clara oriatur. Quartò qualiter
à dono timoris, animæ conuiuium præparetur. Primò
igitur videndum eſt quid ſit timor, & qualiter ſecun-
dum diuerſos amores multiplicatur, quia ex amore ori
tur. Timor ſicut dicit Auguſtinus 14. de ciui. Dei, eſt Timor quid ſit.
amor fugiens quicquid ei aduerſatur. Et cum hoc con-
cordat glo. Auguſt. ſuper Ioannem capitul. 10. vbi di-
cit. Timor eſt fuga, ne perdat homo quod amat. Igitur
timor oritur ex amore. Nam quandiu amorem ordi-
natum habuit in paradiſo, tandiu ſine timore inordi-
nato fuit in ſeipſo. Et quàm cito amorem inordina-
tum admiſit, tam cito timor inordinatus affuit pœna
peccati, quare ſe abſcondit dicens. Domine audiui vo-
cem tuam & timui. Quare timuit, niſi quia per inor- Gen. 3.
dinatum amorem, præcepti domini tranſgreſſor fuit?
Quantò ergo homo à falſo & inordinato amore re-

Universidad de Deusto Biblioteca

Li. 4. de sacram. par. 13. cap. 5.
cedit, & ad veram charitatem accedit, tantò inordinatum timorem euadit. Ideo notandũ est, quòd Hugo, & glo. super Psal. 18. dicunt, quòd 5. sunt timores scilicet timor naturalis, timor mundialis, timor seruilis, timor initialis, & timor filialis.
Quinque sunt timores, & di[...]. Quid sit.
Timor naturalis, est passio quę oritur ex amore naturali, in quo quilibet timet naturaliter nocumentum naturæ suæ, passionibus autem nec meremur nec demeremur, quia non subiacẽt libero arbitrio, nisi quando quis irrationabiliter se habet circa eas. Isto timore Christus timuit mori, sed nõ nisi quantum voluit, nobis in exemplũ vel documentum. Vnde si quando est malitia in timore naturali, nõ est nisi ex defectu rationis, & voluntatis. Et licet iste timor non sit à spiritusancto, tamen cum ipso stare potest in homine.
Mundanus.
Secundus timor dicitur mũdanus, quo quis timet nimis de amissione vitæ præsentis, vel rerum ad hanc vitam pertinentium. Vnde qui nimis diligit mundum, vel res temporales, vel amicos, nimis timet ab eis separari. Et hic timor nascitur ex nimio inordinato amore vtriusque, & semper est malus, quia
1. Ioan. 2.
vt dicit Ioannes. Qui diligit mundum, inimicus Dei constituitur, quia non est charitas patris in eo. Et ideo hic timor, quandoque est peccatum mortale, vt quando quis magis vult amittere vitam ęternam, quàm corporalem, vel temporalem, thesauros cœlestes, quàm mundanos, & quandoque est veniale, quando isto timore facit homo quod non debet, & quandoq; omittit quod facere debet, vt per hoc effugiat pœnam temporalem, sed per hoc non mutat voluntatem in bonũ, vt dicit Hierony. super Matth. quare hic timor non est donum spiritusancti, quia non mutat malitiam voluntatis, licet actu omittit propter timorem temporalem.
Seruilis.
Tertius timor dicitur seruilis, quo quis magis timet pęnam quàm culpam, qui secundum essentiã dicitur esse à Deo, non tamẽ sub ratione qua seruilis est, quia principalius timet pœnam quàm culpam, nec mutat volũtatem in bonum, licet criminis suspendat executionẽ. De hoc timore dicit Aug. exponendo illud Psal. Confige timore tuo carnes meas. Timor legis seruilis, pedagogus nouæ præcessit, qui ad Christum ducit, sed carnem crucifigit, ideo quia viuit peccandi voluntas, & sequeretur opus si non sequeretur pœnalitas. Nec iste timor est donũ spiritusancti, quia potest esse sine charitate, immo nec potest esse cũ charitate gratuita.
Initialis.
Quartus timor dicitur initialis, quia est incipientium & initium sapientiæ, & dicitur esse donum spiritusancti, tamen sub imperfecto esse. Non enim differt à timore
1 Ioan. 4.
filiali, nisi vt imperfecta charitas à perfecta. Vnde Io. dicit. Perfecta charitas foras mit. timorem vbi dicit gl. Timorem illum emittit, qui dicitur initium sapientię. Illo enim timore, se cohibet homo à peccato principaliter propter Deum, secundariò verò, propter pœnam
Ser. 22. super Cant.
æternam. De timore isto Bernard. dicit sic. Non immeritò hic timor dicitur initium sapientiæ, qui sæpe se insipientię primus opponit. Hic enim timor, quidam ingressus est ad sapientiam. Planè domus Dei est, & porta cœli, & tanquam ingressus gloriæ. Et sequitur. In veritate didici, nil æquè efficax esse ad gratiam promerendam, & retinendam, & recuperandam, quàm si omni tempore coram Deo inueniaris non altum sapere, sed timere. Et sequitur. Non est enim locus, quo admittas superbiam, repletus timore Domini. Et sic de cæteris vitijs sentiendum est, quæ necesse est omnia à plenitudine timoris excludi, tunc Deum si plenè, si perfectè timueris, dabit saporem charitatis. Hunc tamen timorem initialem, perfecta charitas foras mittit, vel fortè (secundum quosdam) ipsum perficit, cum iam sapientiã ingressus fuerit. Quod sentit Bern. lib. de dili. Deũ,
Filialis.
parum ante finem, vt infra patebit cap. sequenti. Quintus dicitur timor filialis, & est vnũ de septẽ donis Spiritusancti, sub esse perfecto doni. Per ipsum enim, anima redditur benè mobilis ab inspirationibus Spiritusancti, & quasi per talem timorem se Spirituisancto omnino subijcit, & in nullo repugnat, prout possibile est in via. Vnde Gilbertus porretanus dicit. Quid timor ille filialis nisi amor esse conatur, qui iam nescit officium timoris, & penè timor esse desijt? hunc timorem sibi charitas perfectè collaterat indiuisibiliter. Et sic patet quid sit timor, plenius tamen dicetur infra de hoc timore.

Capitulum. 2.

SEcundò videndum est, quis timor à charitate perfecta foras expellatur, & quem timorem secũ patiatur, cum in prima Ioannes dicatur, quòd charitas perfecta foras mittat timorem, tanquam inutilem in officio suo. Et huius reddit ratione, dicens idẽ. Hæc enim charitas nihil pœnale habet, timor autem pœnã habet. Sed necesse est, primò videre quæ sit perfecta charitas, quæ non compatitur secum timorem, sed foras emittit eum. De quo sciendũ, quòd duplex est perfectio charitatis. Prima est necessitatis, & sufficientiæ. Secunda est priuilegiatæ sanctitatis, & excellentiæ. Et has perfectiones tangit Prosper li. 3. de vita contemplatiua dicens. Perfecti sunt illi, qui perfectè Deum diligunt, qui volendo quod vult Dominus, nullis peccatis quibus offenditur Dominus acquiescũt, & semper ad virtutes diligendas, & habendas se extendũt. Perfectionem necessitatis tangit cum dicit. Qui vult quod vult Deus, quam habent quicunque tenent charitatem. De hac charitate dicit Dominus. Perfectus eris, & absque macula coram Domino. Absque macula scilicet criminali dicit glo. Et hæc perfectio charitatis, benè compatitur secum aliquos timores, vt supra dictum est. Perfectio verò excellentiæ charitatis tangitur, cum dicitur, qui semper ad virtutes diligendas, & habendas se extendunt. Quare Bern. in epistola quadam dicit. Indefessum studium proficiendi, & iugis conatus ad perfectionem, reputatur perfectio. Et hæc charitas foras mittit omnem timorem, qui pœnam habet, vt dicit Ioan. Sed qualiter hoc intelligendum sit, ostendit Gilbertus porretanus sermo. 18. super Canti. vbi dicit. Charitas proximi caret liuore, sed charitas Christi caret timore. Hæc enim nihil pœnale habet, sed timor pœnã habet. Igitur in charitate Christi nõ erit timor. Quod probat sic. Quid enim timebit charitas veteres offensas, quia multitudinem peccatorum operit charitas, vt dicit Petrus? Quid infirmitatem propriæ conscientiæ timebit ne decidat, quia fortis vt mors dilectio est, vt habetur in Canti? Quid temporales pro Christo timebit molestias finibiles, cum nec quidem etiam si æternæ fuerint, diffatigari, aut euanescere poterit dilectio consummata, idest perfecta? Non ideo amat charitas ne pereat, sed magis vult foris in ęternum perire pœnaliter, quàm priuari vsu amoris interni æternaliter. Si. n. dederit homo omnem substantiam pro charitate, quasi nihil despiciet eam. s. substantiam. Et sequitur infrà. Dedignatur charitas timoris commertium, cogi nesciens, quæ nescit cõpesci. Idem charitas perfecta foras mittit timorẽ, velut inutilẽ & superuacuum in officio charitatis, sed non timorẽ illum, qui castus permanet in sęculũ sęculi. Et post hæc ostendit ibidem Gilbertus, quis timor manet cum charitate, vbi dicit. Est enim timor quem foras mittit charitas, vt seruilis. Et est timor quem foras mittit veritas, vt initialis. Et est timor quẽ intromittit & charitas, & veritas, vt filialis. Primus est cautus. Secundus castus, sed non permanens in sæculum sæculi. Primus veretur pœnam. Secundus offensam. Tertius totus liber, quædam humilis & secura reuerentia est. Et primus quidem timet offensam, sed propter,

1. Ioan. 4. — Dupplex est perfectio charitatis. — Deut. 18. — 1. Cant. cap. 4. — 1. Pet. 4. — Cant. 8. — Quis timor manet cum charitate.

propter pœnam. Secundus propter offensam, sed propter ipsam. Tertius, quod metuat nõ habet. Quid enim metuat cõpleta fœlicitas, & consummata charitas? Timor hic de plantario oritur charitatis. Sequitur. Non audeo dicere quòd charitas est, nec tamen audeo negare. Quid enim non amor conatur, qui iam nescit affectum timoris? Quomodo non amor est, qui iam pœnè timor esse desijt? Quid timor ille est, nisi quædam votiua subiectio, obedientia non coacta, & vltrò reuerentia impensa? Aut quomodo erit timor, qui offendere non metuit nec valet? timor ergo non videtur, qui nihil nec peccati nec periculi metuit. Sed econtra inquit Gilbertus ibidem. Quomodo non erit timor, qui offendere non audet? Certè timor est, qui nihil audacter & temerè præsumit. Quid est igitur timor ille, nisi reuerentia quædam humilis ex iure conditionis, & quasi necessitate impensa, sed necessitatis nil passa? Est enim necessitas obsequendi iure conditionis, sed necessitatẽ ignorat libertas dilectionis. Quid timor ille, vbi temeritatis & negligentiæ magis priuatio est, quàm necessitatis coactio? Sequitur. Vides qualiter timor iste approximat ad charitatem, penè illa est, sed non plenè est. Causis enim distant timor & amor, sed obsequio & affectu libero cognati. Primus itaque timor metuit puniri. Secundus priuari, & tertius neutrum. Primum perfecta charitas exterminat. Secundum ad tempus tolerat. Tertium sibi indiuisè tolerat. Vnde charitas nunquam erit sine timore casto, qui est sine omni pœna,
Quis timor manet in sæculum sæculi.
quia manet in sæculum sæculi. Hęc ille. Quidam enim dicunt, vt Bernar. in lib. de dili. Deo, circa finem, quòd timor filialis augetur augmentata charitate, & charitate perfecta perficietur, & ideo habebit in patria eundẽ actum omnino, quem habet modò, & illi adducunt auctoritatem Augu. 14. de ciui. Dei, vbi dicit. Timor ille castus permanens in sæculum sęculi, si erit in futuro sæculo, non erit timor exiens à malo quod accidere potest, sed tenens se in bono quod adimi nõ potest, & ita alium actũ habebit quàm modo. Ratio huius est, quia vbi boni adepti amor immutabilis est, profectò si dici potest, mali cauendi timor securus est. Hæc ille.

Capitulum. 3.

TErtiò videndũ est, qualiter à dono timoris Domini, dies spiritualis in mente humana oriatur. Circa quod notandum est, quòd Hugo. in lib. de
Oculus cordis habet diem suã, & noctem suã.
tribus dietis circa finẽ dicit, ꝙ sicut oculus corporalis habet diem & noctem suam, ita quoque oculus cordis habet diem suam & noctem suam. Sed alij sunt dies exteriores, & alij interiores. Nã dies exteriores trãseunt, nec ad momentũ stare possunt, sed continuè ad mortẽ vel occasum tẽdunt. Homo. n. nunquam in eodẽ statu
Iob. 13. Psal. 102.
permanet dicit Iob, & propheta dicit. Dies hominis fenum, & tanquam flos agri, &c. Dies verò interiores in æternum permanent si volumus, qui sunt quasi quidam gradus vitæ spiritualis, per quos homo tendit ad
Psal. 95.
vitam ęternam, de quibus Psal. ait. Nunciate de die in diem salutare eius, donec per radios salutaris incarnati, trasformemur à claritate in claritatem, vsque in diem æternitatis eius. Et ideo Hugo ibidem dicit, quòd interiores dies magis amare debemus, vbi lucem nullę tenebræ sequuntur, vbi æterni solis splendore, illuminantur oculi interiores mundi cordis, vt valeat homo operari opera lucis, tanquã filius lucis, quia in mundo nox sicut dies illuminabitur, per præsentiam solis æterni, qui noctem luminosam in anima facit, dum omnes species creatas sua claritate occultat, quam in diem conuertit, dum radiosas veritates menti ostendit. Et ideo pluries fit, quòd quando nox est corpori, dies est mẽti, & quando est dies corpori, pluries est nox menti. Cuius ratio est, sicut dicitur in lib. de spiritu & anima. Quia quãdo sensus exteriores vigilant, sensus interiores dormiunt, sicut hæu experientia docet. Hanc diem timor Domini inchoat tanquam mane, tanquam meridiem deducit, tanquam vesperam consummat. Vnde Hugo dicit ibidem, quòd primus dies noster interior, est timor Domini permanens in sæculum sæculi. Cuius ratio est. Quia timor Domini initium est sapientiæ. vt dicitur in Eccle. Et hic à sapientia nunquam recedit, sed *Eccle. 1.*
cum ea quotidie crescit, & proficit vsque in perfectum diem, donec vltimò formam timoris filialis induit secundum quosdam. Vnde Hugo lib. 3. de archa Noe dicit. Sapientia Dei, in cordibus sanctorum tanquam in paradiso inuisibili, per timorem seminatur, per gratiã rigatur, iam mane diei spiritualis oritur, per dolorem moritur, per fidem radicatur, per deuotionem germinat, per compunctionem oritur, per desiderium crescit, per charitatem roboratur, vt sit quasi lux meridiana, lucens & feruens, per fidem viret, per circunspectionem frondet, & expandit ramos, per disciplinam floret, per virtutem fructificat, per patiãtiam maturescit, per mortem carpitur, per contemplationem cibat, & tunc dies timoris vesperascit, quando à labore quiescitur, & spiritualiter homo reficitur. Et iste est cibus de quo Psal. ait. Adimplebis me læticia cum vultu tuo, de *Psal. 15.*
lectationes in dextera tua vsque in finem. In omnibus istis radijs sapientialibus timor Domini permanet in sæculum sæculi, & vt radix sapientiæ discurrit, & circuit sollicitè circunspiciens, ne aliquæ tenebræ peccatorũ lateant, vel se istis radiosis luminibus immisceant, quæ diem mentis obscurent, vel oculis Dei displiceãt, vt sunt tenebræ concupiscentiarum, quæ frequenter claritatem diei spiritualis impugnat, & obnubilant. Vnde Richard. dicit. Quis in illo vnquam prælio victor *Lib. de 12. Patriarchis. c. 44.*
extitit, vbi spiritus aduersus carnẽ & caro aduersus spiritum concupiscit? Quis vnquã tam numerosum exercitum concupiscentiarum suarum debellauit, si sine timore pugnauit? quia timor Domini maximè confortat cor contra concupiscentias. Et sanctus Bernardus in sermo. quodam dicit. Repletus timore Domini, nõ habet locum vbi admittat peccati tenebras, propter quod dies mentis, sicut lux meridiana clara permanet in sæculum sæculi, ideo vesperam non habet diem terminantem, sed consummantẽ. Igitur qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda vestra. Qui ambulat in die tali, scilicet timoris Domini non *Eccle. 2.*
offendit. Et est dies primus, quia initium sapientiæ est *Ioan. 11.*
timor Domini.

Capitulum. 4.

QVartò quia Gregorius lib. 1. moralium dicit, quòd donum timoris Domini in die suo conuiuium facit in mente humana, quia dum præmit mentem ne superbiat, de futuris illã cibo spei confortat. Ideo videndum est, qualiter illud donum conuiuium menti præparet. De quo notandum est, quòd nisi donum timoris conuiuium spirituale in anima facere posset, Psal. quasi admirando non clamaret, dicẽs. *Psal. 30.*
Quam magna multitudo dulcedinis tuę Domine, quã abscondisti timentibus te. Non quòd illa multitudo dulcedinis totaliter abscondita sit à timentibus eum, sed quòd ipsa est in eis abscondita à non timentibus Deũ. Multa enim manifestantur bonis, quæ tamen absconduntur à malis. Vnde Greg. 11. lib. moralium, exponẽs illud Iob. Auris verba diudicat, & fauces comedentis *Iob. 12.*
saporem, dicit sic. In his verbis Iob de electis & reprobis aliquid innuere videtur, quia verba sapientiæ quæ reprobi audiunt, quasi exterius electi non solũ audiũt, sed & gustant interius, vt in corde sapiat eis, quod reproborum cordibus non sapit, sed solũ auribus sonat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sequitur. Aliud nanq; est nominatim cibum audire solummodo, aliud verò degustare. Electi itaq; cibum sapientiæ sic audiunt vt gustent, quia hoc quod audiunt, eis per amorem medullitus sapit, re probi verò qualiter sapiat ignorant. Quia aliud est aliquid scire, aliud verò quod cognoscitur faucibus intelligentiæ degustare. Hæc ille. Ex his patère potest, q timentes Deum tanquam fóliciti de voluntate domini cognoscenda & facienda, non solùm attendunt ad illud quod commune & publicũ est, sed & ad illud quod intimo secreto mẽtis absconditum est aspiciunt, & gustare per experientiam illud quærunt, quod per timorem domini supere didicerunt. Quod autem timor domini, dulcem saporem in mẽte causet, ostẽdit Bern. serm. 23. super Cant. vbi dicit. Timor domini bene dicitur initium sapientiæ, quia tunc primum Deus animæ sapit, cum eam ad timendum non tantum ad sciendum instruit, quia timor sapor est. Porrò sapor sapientem facit, sicut scientia scientem. Times Dei iustitiam, times potentiam, & sapit tibi iustus, & potens Deus. Sapientia enim à sapore dicitur. Igitur timor initium sapientiæ, saporem sapidum in intimo mentis secreto multipliciter immittit, & ita multipliciter reficit totam mentis familiam, sed & totum regnum animæ iustificat, pacificat, & lætificat, quæ tria percipiunt conuiuium timoris domini, quod non in exterioribus animæ cælebratur, quia regnum Dei intra nos est, vt dicit Dominus. Et Maximus exponens illud: Appropinquabit in vos regnum Dei, dicit sic. Regnum Dei est potentia eius in omnibus, actu verò est in his qui respuunt carnalem vitam, & respiciũt solam spiritualem, qui dicere possunt illud apostoli. Viuo ego, iam non ego, viuit autẽ in me Christus. Quod verbum exponens Vercelleñ. in prologo super Cantica, dicit. Sicut anima sobria me regit naturaliter, & disponit ad omnem actum interiorem, & exteriorem, sicut virtus Christi cui actu viuo gratuitè me viuificat, & ad omnia disponit. Ex quo igitur regnum Dei in tranos est, vt dicit Dominus. Planum est, quòd conuiuium quod in illo regno celebratur, non consistit in istis corporalibus, & in voluptatibus carnalibus, quibus efficimur bestiales, vt dicitur primo Ethicorum, sed consistit in bonis spiritualibus nos perficientibus. Vnde Apostolus. Regnum Dei non est esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritusancto. Eccetria, quæ necessaria sunt in conuiuio spirituali. Primũ est iustitia, conuiuantes in omnibus rectificans. Secundum est pax cõuiuantes in omnibus concordans. Tertium est gaudium, conuiuantes in omnibus lætificans. Hæc tria, ex timore domini oriuntur. Nam iustitia ex timore domini oritur, sed ex iustitia pax nascitur, de pace verò gaudium generatur, quod est dulcissima mentis refectio, & spiritualis conuiuij perfectio. Primum igitur scilicet iustitia, conuiuantes rectificans in conuiuio spirituali Dei, & animæ, ex dono timoris domini oritur, quia sicut dicitur in Eccl. Qui sine timore est, non potest iustificari. Quomodo autem erit iucunda societas, vbi deest iustitiæ æqualitas? Dicit enim Aug. Remota iustitia, quid sunt regna nisi latrocinia? Et sicut patet. 2. Ethicorum. Sicut iustitia continet omnem virtutem, ita iniustitia continet omnem malitiam siue iniquitatem, vbi autem abundat iniquitas, quomodo erit vera amicitia & societas? ergo nec regni, nec conuiuij tranquilla iucunditas. Manebit autem iustitia, quia timor domini expellet peccatum vel iniustitiam, cum ex eo oriatur iustitia, vt dictum est. De talibus cõuiuijs potest dici. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. De hac saturitate iustitiæ dicit Bern. Saturabunt, quia implebit Dominus concupiscibile nostrum fonte iustitiæ, vt omnino delideremus eã iustitiam, per quam quicquid anima respuere debet, respuet: & quicquid concupiscere debet, concupiscet. Et tunc totum regnum mentis iustificabitur, & incolæ eius, & Dominus rex iustitię regnabit in illo, & ipsi cũ eo, quia iustitia & iudicium præparatio sedis eius est.

Timor domini causat dulcẽ saporẽ in mente.

Luc. 17. Luc. 10.

Ad Gal. 2.

Rom. 14.

Eccl. 1.

Libr. 4. de ciuit. Dei. ca. 4.

Matth. 5.

Bernar. in serm. De omnibus sanctis.

Secundò pax conuiuantes concordans, & quietans in cõuiuio spirituali ex iustitia nascitur, vt dicit Cęsarius. Nam ex iustitia regnum, oritur pax populorum. Augu. dicit. Duæ sunt amicæ, iustitia & pax, ipsæ se osculãtur, & si iustitiam amicam pacis non amaueris, nec ipsa pax te amabit, nec ad te veniet. Nisi igitur pax adsit, non erunt conuiuia, sed dissidia, vera autem pax est vbi nihil repugnat, & beati pacifici sunt, qui motus animi cõponunt, & rationi subijciunt, ait gl. Mat. 5. Sed nota, q Ber. in quibusdam dictis ostendit triplicem gradum pacis dicens. Est homo pacificus bona pro nobis reddẽs, & quantum in se est, nemini vult nocere. Hic paruulus est, & faciliter scandalizatur, quia in eo, vt incipiente, lex carnis adhuc repugnat legi mentis. Et Gl. Matt. 5. dicit. Quomodo pacifici alijs erimus, si nec nobis possumus esse pacifici? Pax enim à nobis incipit. Itẽ est alius patiens, non reddens mala pro malis, sed potens est sustinere nocentem. Et hic in patientia possidet animam suam, vt ait Euan. vbi dicit gl. Patientia, est aliena mala æquanimiter perpeti, & contra eum qui mala irrogat, nullo dolore moueri. Ideo animas nostras possidemus, quæ corpus possident, cum ipsas ad patiendum ratione regimus. Hæc dicit gl. Item est tertiò pacificus bona pro malis reddens, & in prompto habet prodesse nocenti. Et hic solus veram pacem habet, & multos lucrifacit Christo. De hac pace dicit Aug. in li. de verbis domini sic. Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium charitatis. Hæc est quæ bella compescit, iras comprimit, discordes sedat, & inimicos concordat, cunctis est placida. Et qui in eadem pace non erit inuentus, à patre abdicatur, à filio exhæredatur, à spiritusancto alienus efficitur, &c. vt suprà. Hæc Augustinus. Hanc pacem perficit timor domini. Vnde Sapiens. Corona sapientię timor domini, replens pacem, & salutis fructum. Tertiò gaudium in spiritusancto cõuiuantes reficiens, & lętificans in conuiuio spirituali ex vtroque prædictorum, scilicet ex iustitia, & pace generatur. Vnde Bernardus in quibusdam dictis suis dicit. Iustitiam quam Deo exhibes, & pacẽ quã proximo debes, noli cõtemnere, sic .n. procedẽtibus, erit gaudiũ spirituale nõ gaudiũ secularе, non gaudiũ cuius extrema luctus occupat, sed in quod magis tristitia vertitur. Et hoc gaudiũ nemo tollet à te, donec in tres in gaudiũ Dñi tui. De hoc gaudio dicit Bernardus in sermo. super Cãtica. Illud reuera verum est gaudium & solum, quod non de creatura, sed de creatore nascitur & concipitur, quod cũ possederis, nemo tollet à te, cui comparata omnis aliunde iucunditas mœror est, & omnis suauitas dolor est, & omne dulce amarum, & omne decorum fœdum, & omne aliud quod delectare possit molestum. Hæc omnia Bernardus. Istud gaudiosum conuiuium, per spiritum sanctum in timore Domini paulatim inchoatur, proficiẽdo continuatur, & in beatitudine æterna cõsummatur, vbi anima cum deo suo beatificatur. Primò istud gaudiosum conuiuium, quod in Regno Dei, & animæ per donum timoris Domini celebratur, paulatim & sapienter initiatur, & continuatur, & fœliciter consumatur. Vnde in Ecclesiastico. Initium sapientiæ est timor Domini, & gloria, & gloriatio, lætitia, & corona exultationis. Ecce quatuor dulcia fercula mentalis conuiuij. Sed primò timor Domini, gustum mentis ad manducandum in sapientia præparat. Quia sicut dicit Bernardus super Cantica. Timor Domini benè dicitur initium sapientiæ, quia tunc primum Deus animæ sapit, cum ea ad timendum afficit. Tunc enim menti maximè diuina beneficia

Pax nascitur ex iustitia. Aug. sup Psal. 84.

Pacis triplex gradus.

Luc. 21.

Eccl. 12.

Gaudium in spũsancto generatur ex iustitia, & pace.

Eccle. 1.

neficia sapiunt, quia iam amaritudo peccati, ab ore mẽtis per timorem expulsa est. Vnde tunc gloria laudabilis famæ interior valde sapit animæ, & similiter gloria tio laudabilis famæ exterior multum delectat. Similiter lętitia consolationis interioris hominis reficit, & exultatio exterioris hominis similiter afficit, & delectat. Secundò illud iucundum conuiuium mentis delectabiliter in perpetuum in timore Domini cõtinuatur. Vnde in Ecclesiastico dicitur Timor Domini delectabit, cor & dabit lætitiam, & gaudium in longitudinem dierum, i. in æternum, quia timor Domini, permanet in sæculum sæculi. Ecce vtriusq; hominis experimentalis delectationis perpetuatio. Tertiò illud delectabile conuiuium mentis quantùm ad interioré vitam, & exteriorem, in timore Domini fœliciter cõsummatur. Vnde in Ecclesiastico. Timenti Deum, benè erit in extremis. s. hominis quando perficitur, & cõsummatur. Et in die defunctionis benedicetur, quantùm ad vitam exteriorem, quæ tunc cum benedictione terminatur. Ecce sic benedicetur homo, qui timet, dominum, ait Psal. De perfecta consummatione illius sancti timoris dicit Ioannes Cassianus de institutione monachorum sic. Principium nostræ salutis, nostræque sapientiæ, secundùm scripturas, timor domini est. De timore. n. domini nascitur compunctio salutaris, de cõpunctione cordis procedit ab renunciatio, ideit contemptus omnium facultatum de abrenunciatione humilitas procreatur, de humilitate mortificatio voluptatum generatur, de voluptatum mortificatione, extirpantur, atque marcescunt vniuersa vitia, de vitiorum expulsione virtutes fructificant, atq; succrescũt, de virtutum pullulatione puritas cordis acquiritur, per cordis puritatem apostolicæ charitatis perfectio, possidetur, hæc fuit sententia Beati Antonij. Hæc ille. Timete ergo dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum, ait psalm. Hæc de dono timoris sufficiant.

Eccl. 1.

Psal. 127.

Cassianus, de institut. monachorum lib. 4.

Psalm. 33.

De dono pietatis. Cap. 1.

Secundò dicendum est de dono pietatis, quod immediatè sequitur donum timoris, in ascendendo, quod ostendit Anselmus in libro de similitudi. cr finem, vbi dicit sic. Huic denique dono timoris, spiritussanctus superimponit pietatem, cum menti sic timenti susp ius aspirat compassionem, pieq; recolere, facit, quàm misera erit, si à Deo separata, in inferno, cum Diabolo torta fuerit, ideo rationabiliter à dono timoris, ascendit ad donum pietatis. Cum quo & Augustinus concordat dicens. Cor contritum & humiliatum sacrifica Deo, vnde accendatur ad pietatem, vt non resistatur voluntati eius, sed obediatur. Hunc ordinem multi tenent vt supra patet. De hoc autem dono pietatis, sunt tria notanda. Primò quid donum pietatis dicitur, & qualiter à pietate naturali, & acquisita distinguatur. Secũdò qualiter per donum pietatis dies spiritualis oriatur, proficiat, & perficiatur. Tertiò qualiter per donum pietatis menti conuiuium præparetur. Primò igitur videndum est, quid donum pietatis, dicatur. De quo notandum est, sicut dicit Hugo in lib. de clausſtro animæ. Pietas est ex benignæ mentis dulcedine, grata omnibus auxiliatrix affectio infusa, & diuini cultus deuotio religiosa. Ex quo patet, q donũ, pietatis est dulcis radius à sole infinitæ pietatis mentibus inspiratus, quo mens in seipsa illuminatur, quia radius solaris in seipso afficitur, & reficitur, quia fonte, dulcedinis ad Deum vt ad patrem colendum, sursum habilitatur, & inferius ad proximo subueniendũ piè inclinatur. Et quia affectio pietatis inclinans ad aliquid est multiplex. Quædam enim est innata, quædam acquisita, quædam infusa, vt ostendit Hugo, in tractatu, qui incipit. Carissimè, ideò de illis aliquid dicendum est. Primò ergo sciendum est, q pietas innata, est quædam affectio inclinans ad aliquid, vt ad filios parentes & econuersio & ad patriam, & cætera huiusmodi. Et hæc est passio naturalis. Nam hęc pietas etiam in brutis inuenitur. Vnde Solinus in lib. de mirabili. mundi. & Isidorus. Etymologiarum. 12. dicunt. Eximia ciconiæ inest pietas. Nã quantum temporis parentes, impendunt fœtibus educandis, tantum temporis pulli impendunt, parentibus in senectute educãdis, quod & de coruis narratur. Vnde hæc pietas non est donũ, spiritussancti, licet ab eo detur, quia hæc cum illis nascitur. Ista autem quæ est donum spiritussancti, à Deo inspiratur, vt dicit Augustinus. Item est quædam pietas acquisita, de qua dicit Gregorius, 21. moralium sic Sunt nonnulli, qui pietatis suæ viscera tendere ad incognitos nesciunt, sed solùm ad eos quos per assiduitatem notitiæ didicerunt, quorũ miserentur, apud quos plus familiaritas quàm natura valet, dum quibusdam necessaria, non quia homines sunt, sed quia noti sunt, largiuntur. Sed ista pietas etiam non est donum spiritussancti, de quò modò loquimur, sed est virtus ex quadam familiari notitia contracta, vnde ad extraneos & inimicos, non extenditur. Hæc autem quæ est donũ spiritussancti à Deo datur & ad inimicos extenditur. Vnde Matth. dicit. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt. Item est alia pietas menti à fonte pietatis infusa, de qua dicit Bern. in Epist. quadam sic. O clementissima pietas quæ non desinit sua largiri beneficia, non sum his vbi nullum meritum inuenitur, sed & his vbi totum videtur contrarium. De hac pietate, & eius vtilitate dicit Ambros. super psal. Beati immaculati in via. Pietas grata est Deo, Dominum conciliat, necessarios & parentes fouet est Dei, cultura, merces parentum, filiorum stipendium, pietas (inquàm) iustorum tribunal, egenorum portus, miserorum refugium vel suffragium, indulgentia peccatorum. Hęc ille. Hæc est perfecta pietas, quæ & ante quàm spectatur precibus, nouit condescendere fatigatis, ait Cassiodorus lib. 4. epistolarum. Et hæc pietas, est donum spiritussancti. Quæ sicut dicit Apostolus, ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ, vbi dicit glo. Omnis summa disciplinæ, & consummatio, consistit in pietate & misericordia. Pietas vt sæpius respicit necessitatem spiritualem, Vnde quędam glo. dicit. Exerce te ad pietatem, idest ad fidem puram, & veritatem rectam, hæc est pietas. Misericordia verò quæ est secundus actus pietatis, respicit necessitatem spiritualem & corporalem. Vnde Augusſt. in libr. de opere monachorum dicit. Multò misericordius operatur, qui circa animas infirmorum, qui bonæ famæ seruorum Dei consulit, quã qui erga corpora ægrotantium solicitus panem esurientibus tribuit. Opera huius misericordiæ sunt quatuordecim, videlicet septem corporalia, & septem spiritualia. Corporalia sunt hæc. Visitatio infirmorum, Potatio sitientium, Cibatio esurientium, Redemptio captiuorum, Vestitio nudorum, Collectio peregrinor & Sepultura mortuorum, Prima sex sunt in Euangelio, aliud in Thobia. Opera misericordiæ spiritualia, sunt hæc Delinquenti ignoscere, Peccantem corripere, Ignorantem docere, Titubanti consulere, Mœstum consolari. Pro salute proximi orare, & Iniurias, sustinere, vt alter mitigetur. Et sic patet quid est pietas

Donum pietatis, quid dicatur.

Pietas innata, quę sit.

Acquisita.

Matth. 5.

Infusa.

2. Tim. 4.

Matth. 25

Capitulum. 2.

Secundò videndum est, qualiter per donum pietatis in regno animæ dies spiritalis, oriatur, proficiat, & consummetur. De quo notandum est, q sicut dicit Gregorius lib. primo moralium dies vnusquisq; doni,

Universidad de Deusto Biblioteca

doni,est sua illuminatio. Ipsa enim dona,lumina sunt. Cuius ratio est quia ille donatur in eis,qui est Sol infiniti splendoris, & ardoris,s. spiritussanctus. Cum igitur latio solis corporalis super terram faciat diem corporalem,in qua oportet operari opera corporalia corpori necessaria,cur non multò magis præsentia solis,

Presentia, spiritussancti causat diem spiritualem, in anima.

æterni,scilicet spiritussanctus, in mente humana causat diem spiritualem,in qua oportet operari opera spiritualia necessaria spiritui? vt sicut opera pietatis etiam aliorum habituum. Omnia enim opera nostra mortua sunt sine pietate,prout est cultus Dei.Quare Apostolus,dicit,exhortando Timotheum. Exerce teipsũ

1. Tim. 4.

ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est,pietas verò ad omnia vtilis est. Cuius rationem reddit,Hugo de sancto Victore dicens. Visibilis actio,est quasi quoddam corpus, deuotio verò quasi spiritus,eius,quia deuotio charitatis actionem viuificat,sicut anima corpus. Vnde omnis actio, quæ sine deuotione est,mortua est. Quia sicut postea dicit, licet quod viuit moriatur, tamen vita non moritur. Actio quidem transit,sed pietas actionis, licet fiat in tempore,non tamen finitur cum tempore. Hæc illę Opera enim illorum sequuntur illos. Ex quo patet

Apoc. 14.

ꝙ sententia Apostoli vera est. Quia pietas omnibus prodest,quæ est ex benigne mentis dulcedine grata auxiliatrix omnibus affectio infusa, vt dictum est. Sed sciendum est, ꝙ sicut in die exteriori tres horæ distinguuntur,scilicet mane,quod est initium diei.Meridies quæ est diei medium. Et vespera,quę facit diei, & laboris terminum.Sic in die spirituali pietatis,distinguũ

In die pietatis distinguũtur tres horę.

tur tres horæ.i.mane, quæ est initium pietatis lucentis circa subiectum proprium. Meridies, quæ est feruor pietatis lucentis ad diuinum cultum. Et vespera, quæ est inclinatio pietatis ad lucentis proximũ.In qua hora completur terminus laboris & fit initium quietis. Primo igitur donum pietatis oriens ex sole æter-

Mane diei, pietatis. Eccle. 43. Sap. 7.

no,velut quoddam mane,& initium diei spiritualis,in mente diem inchoat. Quia vt dicitur in Ecclesiastico Piè agentibus,dabit dominus sapientiam.Sapientia autem est lumen pietatis inextinguibile. Quantò autem pietas magis operatur,tantò lumen sapientiæ magis, ei datur,quo crescit, & proficit, vsque ad perfectum, diem. Sic & operatio impietatis,lumen pietatis in mẽte minuit,& tenebras gignit. Vnde in prouer. dicitur.

Prouer. 4.

Iustorum semita,quasi lux splendens procedit,& crescit vsque ad perfectum diem. Via autem impiorum tenebrosa,nesciunt, vbi corruant. Hoc igitur donum pietatis,mane suæ diei inchoat,dum noua luce mentẽ irradians,ad sui ipsius compassionem inclinat. Dicit enim Anselmus in li.de similitu. Spiritussanctus pietatem menti inspirat,dum eam sibi compati,pieq; recolere facit,quàm misera erit si à Deo separata fuerit.Ex qua inspiratione mens illuminata omnes operationes, pio desiderio in fontem pietatis extendit, & omnem impietatem excludit, Tunc pietatis donum in mente sicut lux aurorę oriente sole mane,absque nubibus ru-

2. Reg. 23.

tilat. Et ad horam meridianam proficiendo properat, in qua diuinum cultum feruenter, & perfectè exercet. Secundò donum pietatis,facit horam meridianã,

Meridies diei pietatis

diei spiritualis in anima.Quia sicut dicit Augustinus, lib. 10. de ciuitate Dei. Pietas, proprie est cultus, qui debetur soli Deo,tanquam excellentior & perfectior Sed nota quid sit iste cultus. Ad quod respondet Augustinus in libro de verbis dñi.Colimus Deũ, & Deus colit nos. Colimus Deum adorando,& vt culmen nostrum inuocando. Colit nos Deus amando tanquam agricola,quia agricultura eius in nobis est, eo ꝙ non cessat,verbo suo extirpare mala semina de cordib. nostris, & aperire cor nostrum, tanquam sermonis aratro,plantare semina præceptorum, & expectare pietatis fructum. Sed ad quid est pietatis fructus? Respondet,ad omnia vtilis est. Sed notãdum quòd duplex est cultus,scilicet cultus interior,& exterior. Interior cultus est quo quis se offert Deo tanquam principio suę creationis, & fini suæ beatificationis,& hoc quantum potest secundum omnia quæ ab ipso recepit. Quod recta ratio dictat, & natura ad hoc inclinat. Ratio dictat, quia inferius debet subesse superiori à quo dependet, & à quo multipliciter deficit,ideo indiget eius influentia,quam consequitur natura rationalis suum superius colendo,vt dictum est. Similiter natura ad hoc inclinat. Quod satis ostendit natura rationalis, cuius desiderium non quiescit plenè, nisi in suo superiori. Vnde Augustinus in libro confessionum decimo dicit. Domine inquietum est cor meum donec veniat, ad te. Cuius ratio est,quia dominus est animæ patria, vt dicitur in lib de spiritu & anima. Simile dicit Isaac, in libro de contemplatione in principio. Cultus exterior, consistit in oblationibus, sacrificijs,adorationibus, & similibus,quæ sunt signa protestantia interiorem cultum,qui soli Deo debetur,Vnde Augustinus, in libro de ciuitate Dei,dicit ꝙ hic cultus soli Deo debetur, quia videmus in omni republica obseruari, ꝙ rectorem suum aliquo singulari signo honorat, quod quicunque alteri exhiberet,incurreret crimen lęse maiestatis. Vnde lege diuina pœna mortis statuitur, his qui diuinum honorem alijs exhibent. Qui immolat

Exo. 23.

dijs occidetur, pæterquam domino soli. Est tamen sciendum,quòd aliquis cultus potest exhiberi aliquibus creaturis sine peccato, vt reliquijs sanctorum, sanctę Cruci, & imaginibus Christi, & huiusmodi. Vn-

Lib. 4. c. &

de Damascenus loquens de adoratione imaginum dicit, ꝙ in veteri testamento,non fuit assuetus vsus imaginum. Cuius ratio est,quia dominus inuisibilis,incorporalis & in circumscriptus, adhuc carnem nõ assumpserat,incarnato autem Christo,decuit habere imagines,primò ad rememorationem actuum Christi, & martyrum, vt simplices literas nescientes,triumphos Christi & martyrum vitam,in picturis quasi in libris, legerent.Et Damascenus ad confirmationem sui dicti

Imaginib. & reliquijs reuerentia debetur.

adducit exemplum Christi. De quo refertur, ꝙ Abagaro edissenorum regi mittente pictorem, vt imaginem Domini depingeret. Quo non potente,propter resplendentem claritatem faciei Christi,Dominus vestimento apposito faciei suæ similitudinem propriæ, faciei mirabiliter impresit, & sic suam imaginem desideranti. Regi transmisit. Imaginibus igitur, & reliquijs,debetur aliqua reuerentia sibi competens, soli autem Deo debetur latria. Quando igitur pietas,quæ est cultus Dei facit mentem nostram colere dominũ, vt principium nostræ creationis,& finem nostræ beatificationis,tam per operationes interiores, quàm per operationes exteriores,fit mens humana sicut lux meridiana clara,quando absque nubibus rutilat. Isidorus. 18. Tertiò donum pietatis diem spiritualem, in ani-

Vespera diei pietatis.

ma consummat,& labores eius terminat, dum mentem ad misericordiam proximi compatiendo inclinat. Hoc enim donum pietatis, alium diem à prædicta die timoris facit in anima, vt dicit Gregorius primò moralium, & eandem per misericordiam consummat. Et quia iam donum pietatis,in homine diem spiritualem initiauit, illuminando eum per inclinationẽ, & veram compassionem quantum ad seipsum, & secundò lumen meridiani feruoris menti influxit.dum eam illuminat, & inflammat ad exercendum diuinũ cultum,ideo tertiò pietatis lumen vespertinum diei, spiritualis in mente terminat,dum eam clementer per misericordiam inclinat ad proximum.Dicit enim Ioã

1. Ioan. 3.

nes. Qui diligit fratrem suum in lumine est, & scandalum in eo non est,s. tenebrarum. Illud tamen lumen dicitur,

dicitur vespertinum, respectu, luminis meridiani. Vnde Linconien. super 6. angelicæ Hierarchiæ cognitionem,quę habetur, à creaturis de Deo, vocat cognitionem vespertinam, ideo quia lumen pietatis, quod inclinat ad diuinum cultum purius, & melius videtur,

Super Cantic. Ser. 41.

quàm quod inclinat ad proximum. Quare & Bernardus dicit. Porrò in aliud tendere quàm in dominum, licet propter dominum,non ocium Mariæ, sed negotium Marthæ est,quæ adhuc solicita est, & turbatur, erga plurima.cum vnum sit necessarium. Et ideo nõ potest terrenorum actuum anima, vel tenui puluere, conspergi. Sic igitur donum pietatis causat mane, meridiem,& vesperam in die sua. Factũ est ergo vespere

Gen. 1.

& mane dies secundus, vt habetur in Gen.

Capitulum. 3.

TErtiò videndum est, qualiter per donum pietatis in regno dei, & animæ conuiuium spiaituale animæ, & omnibus viribus eius præparetur. Dicit enim Gregorius in libro primo moralium. Pietas, in die suo conuiuium facit, & menti exhibet, quia cordis viscera misericordiæ operibus replet.Opus autem

21. moral. cap. 7.

bonum est cibus animæ, vt dicit Gregorius. Et 21. moralium dicit. Comedere animæ est, bonis operibus saciari. Hæc ille. Primò igitur donum pietatis pruden-

Pietas impietatẽ expellit à conuiuio suo.

tissimè à conuiuio suo impietatem, & omnem familiam illius expellit,quia omnia fercula mentis inficit, & insipida facit. Nam vt ait Augustinus in sermone, quodam. Etiam iustitia quæ est virtus specialis & dulce ferculum piæ mentis,sine pietate crudelitas est. In crudelitate autem nulla dulcedo est,sed amaritudo impietatis in ea regnat. Quare cibaria animæ nullo igne, charitatis,decoquit,sed cruda & insipida relinquit. Vnde Seneca in libro de moribus dicit. Respice crudelitatem,& matrem eius iram,cum omni familia sua Hæc enim humanę naturæ maximè inimica est, pietas autem amica est. Ait Tullius libro tertiò de officijs,ideo ipsa est dulce condimentum humanorum, actuum. Quare per olium significatur, vt ait Richardus, in tractatu de gemino pasca.Et sic donum pietatis, impietatem à conuiuio suo omnino expellit. Se-

Inuitat omnes vires animę, etiã exteriores. Matth. 11.

cundò donum pietatis non solùm inuitat omnes vires mentis,tanquàm incolas regni ad suum conuiuium, sed exteriores, & laborantes,dicens. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis,& ego reficiam vos. Similiter & pia mater pietatis, omnes vires, & virtutes suas,ad operationes & ad officia dulciter inclinat, & inter se concordat, & ad concordiam morum, & & ad amicitiam mutuam inuitat, & ad cultum Dei,

Lib. 3. de claustro animę, capit. 6.

tanquàm ad officium proprium maximè instigat. Quod benè ostendit Hugo dicens sic. Inuitat pietas, desperatum, trahit charitas inuitum misericordia pacificat iratum,hylaritas reddit securum,affabilitas familiarem facit, familiaritas secretum apperit, apertio secreti amicitiam parit, morum concordia amicitiam, custodit,humilitas Deo proximum facit. Hæc ille. Et sic pietas omnes conuiuantes inter se concordat, & ad exteriores inclinat, & eos Deo approximat eũ, colendo humiliter, & obediendo viriliter. Sola enim humilitas, dominum perfectè colit. Sunt & aliæ familiæ pietatis, quarum,quędam ministrant in choro,humiliter psallendo,quædam in refectorio, dulciter ministrando, quædam in dormitorio,somnum quietem contemplationis procurando, quædam in coquina, mentis opera bona tanquàm cibaria dulcia igne charitatis decoquendo, quædam in infirmaria, debiles piè reficiendo, quędam in capitulo, misericorditer, & compassiuè corripiendo. Et sic pietas, omnes ministrantes sua dulcedine reficit & consolatur. Quod & dici potest de tota familia animæ, alioquin pietas non esset vtilis ad omnia. Tertiò donum pietatis omnes, incolas, & conuiuantes, regni Dei, & animæ, quod in nobis est, vt dicit dominus, multipliciter, reficit,

Luc. 17.

dum eis diuersa fercula spiritualia apponit, Sed prænotandum est,quòd sicut dicit Augustinus libro decimo de ciuitat. Dei,pietas est cultus Deo debitus principaliter. Cuius ratio est,quia homo efficitur debitor alicuius diuersimodè, vel secundum eius excellentiam, vel secundum beneficia accepta, & secundum vtrunque istorum, est homo debitor Dei, quia Deus primum & summum locum obtinet, quia est excellentissimus,& principium nobis essendi, causandi, conseruandi,gubernandi,& beatificandi. Ideo pietas est, summæ originis pius sensus, & deuotus affectus, & fidelis famulatus siue cultus per fidem, spem, & charitatem. Istis enim colitur Deus, vt dicit Augustinus,

In Enchi. cap. 3.

dum per fidem, spem, & charitatem in Deum tenditur. Ad quod pietatis donum inclinat, & habilitat. Et in hoc cultu diuino, pietas fercula dulcia & multifaria menti apponit, & propinat. Nam in fide tot dulcia fercula menti exhibentur, & pascua virentia ostẽduntur,quòd saporosæ virtutes & veritates in ea continentur,quæ sunt miræ. Vnde Bernardus dicit sic.

Super Cantica. Serm. 4.

Hi.s.cultores Dei,pro fidei magnitudine digni inueniuntur,qui in omnem plenitudinem Dei inducuntur,nec est in omnibus apothecis sapiẽtiæ aliquid omnino, à quo Deus scientiarum dominus arcendos censeat cupidos veritatis, non conscios vanitatis. Magna enim fides,magna meretur. Sequitur. Istiusmod, magnis spiritibus, magnus occurrit sponsus, emittens lucem & veritatem suam, eosque adducit & deducit in montem sanctum suum, & in tabernacula sua.Rehem.in decore suo videbunt præeuntem se ad speciosa deserti,ad flores rosarum,ad lilia conuallium ad amęna hortorum,ad irrigua fontium,ad delicias cellariorum,ad odoramenta aromatum,postremò ad ipsa secreta cubilis, vbi sunt thesauri sapientiæ, & scientiæ penes sponsum absconditi, hæc vitę pascua prępa rata sunt, in refectionem animarum fidelium. Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis hæc Bern. Hęc pascua,dulcissima fides menti ostendit. Quid.n. non inuenit fides? fides attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa,apprehendit nouissima,ait Bern. super Cant. Et Augustinus in libro, de verbis domini dicit. Nullæ maiores diuitiæ, nulli thesauri nulli honores,nulla huiusmodi substãtia maior est,quàm fides catholica,quę peccatores saluat, cęcos illuminat mortuos viuificat, & cętera multa quæ ibi enumerantur, quæ omnia mentem reficiunt. Secundò pietas in cultu diuino,qui fit per spem non vt est passio,sed vt est virtus theologica,mentem ad conuiuium introducit. Et ibi multa fercula sapida ei proponit, & conuiuantibus. Proprium enim obiectum spei,est beatitudo æterna,quę est status omnium bonorum aggregatione perfectus, vt ait Boetius. 3. de cõsolatio Sed sperare beatitudinem ęternam, siue Deũ, est appropinquare illi. Quia sperans propinquius se habet ad Deum, vel beatitudinem, quam desperans,

Psal. 72.

vt patet. Quare magis attingit Deum, innitens eius, auxilio ad consequendum bonum speratum,quam fides, dicens. Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in domino Deo spem meam. Vnde & beatus August. lib. de trinit. attribuit spei quoddam frui, vbi dicit. Quoddam est frui quod est spei, & non rei, ex quo spes immediatius attingit Deum quam fides, & sic magis propinquat Deo. Quantò autem mens per

Super Cantica. Ser. 22.

spem magis appropinquat, tantò suauiores odores dei sentit. Quod ostendit Bern.di.Licet dominus suauis, sit vniuersis, maximè autem domesticis,quãtò ei quis familiarius pro vitæ meritis, & puritate mentis appropiat,

Universidad de Deusto Biblioteca

piat, tantò eum recentiorum aromatum arbitror, & vnctionis ſuauioris ſentire fragrantiam. Porrò huiuſmodi non capit intelligentia, niſi quantum attingit, experientia. Et ibidem oſtendit piæ ſpei plures odores, eſſe diuerſas virtutes dicens. Vides ne aliquos magis ad pœnitentiã animari ſpe indulgentiæ, immò omnino domine Ieſu, propter manſuetudinem quæ prædicatur in te, curremus poſt te in odorem vnguentorum tuorum, audientes, ꝙ non ſpernas pauperem, nõ horreſcas peccatorem, nec horruiſti confitentem latronem, non lachrymantem peccatricem, non chananeam ſupplicantem, non deprehenſam in adulterio, non clamantem publicanum, non negantem diſcipulum, non perſecutorem diſcipulorum, non crucifixores tuos. In odorem iſtorum vnguentorum pijſsimorum curremus donec regeneremur in ſpem viuam.

1.Pet.1. Sap.3. Lib 6. moral.c.21.

Hæc ſpes immortalitate plena eſt. Et ſicut dicit Gregorius. Spes illa in æternitatem animam erigit, & idcirco nulla mala, quæ exterius tolerat ſentit. Tertiò pietas in cultu diuino qui ſit in charitate dulcia cibaria à fidei conuiuantibus iudicata, & à ſpe præparata iam guſtare facit. Ratio huius eſt, quia charitas perfectius, attingit Deum, quàm fides vel ſpes, licet.n. mens Deũ attingat aliqualiter in lumine fidei ſub ſpecie, vel ratione viſionis enigmaticæ, hæc tamen non eſt perfecta attingentia, niſi Deus qui eſt præſens menti per modũ, ſic viſi, fiat præſens ſub ratione ſperati, & amati. Spes enim præſupponit fidem, quia accedentem ad Deum

Ad Heb. 11.

oportet credere quia eſt. Et ideo ſpes aliqualiter magis attingit Deum quàm fides, vt ſupra dictum eſt. Sed nec hæc attingentia, ſeu præſentia ſpei perfecta eſt, niſi Deus attingatur, & præſens fiat per modum amati, & amplexus, quæ debentur volitiuæ potẽtiæ cui propriè conuenit habere, & poſsidere, vt patet per Auguſtin. vbi dicit ſic, Appetitus quo inhiatur rei cognoſcendæ fit amor cognitæ, dum tenet atq; amplectitur placidam prolem, i. notitiam gignenti coniungit. Et idem Auguſtin. dicit, quòd quidam Deum cognoſcunt, & tamen eum propter hoc non habent, Vbi præſcindit cognitionem, ab habere. Multum enim differt, cibum cognoſcere, habere, & guſtare. Guſtus autem non eſt in cognitione, ſed in amore. Huius ratio eſt, quia dicit Hugo ſuper 7. angelicæ Hiererchiæ, Amor acutus eſt, & tranſit omnia, & penetrat donec ad amatum, & in ipſum veniat, nec quieſcit donec amatum teneat, & dicat, non dimittam ipſum, donec introducam eum ad omnia intima mentis meæ, vbi eſurio & ſitio ipſum vt dicitur, in Canti. Quod exponens Bernar. dicit. Quis te non teneat domine, qui tenentem te ſpe fortificas, perfectione decoras, perſeuerantia conducis, remuneratione perducis, vt, ſ. reficias? Sequitur. Ego autem non dimittam te, niſi benedixeris mihi, & nunquam dimittam te, quia non benedicis, niſi tenentes te. Hęc ille. Igitur tenetur in cultu charitatis, quia Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo, In quo dominus, manet, dulci charitate reficitur. Quia ſicut dicit Richard. Amor ſiue charitas, eſt dulcedo ſaporis intimi, & quantò quis ardentius amat, tantò dulcius guſtat, igitur in charitate ẽ dulcior refectio. Iſte guſtus amoroſus, totam familiam conuiuij mentalis primò ab impuritate mundat, virtutibus adornat, dulcedine cibat, dilectione inebriat, lumine ſerenat, gaudio exhilarat. Iſta Rabanus in ſermone quodam declarat, dicens. Amor eſt ignis in meditatione, purificans mentem à ſordibus vitiorum omnium. Eſt lux in oratione mentem irradians claritate. Eſt mel in gratiarum actione, mentem dulcorans in dilectione diuinorum beneficiorum. Eſt vinum in contemplatione mentem inebrians iocunda dilectione. Eſt ſol in beatitudine, mẽtem clarificans ſereniſsima illuminatione. Eſt vita mẽtem exhilarans ineffabili gaudio, perenni iubilatione, Hic cultus charitatis, fidem & ſpem format & conformat, & totum conuiuium mentis, & conſumat & perficit. Vnde Caſsiodor. ſuper Pſalm. dicit. Charitas eſt mors criminum, virtus pugnantium, palma victorũ, concordia mentium, ſocietas electorum, quam fides, concipit, ad quam ſpes currit, cui profectus omnium bonorum ſeruit. Ad quod conuiuium nos conducat, qui eſt benedictus in æternum.

Libr. 9. de trini.ca. 6. In Epiſt.ad Dardanum

Cant.5.

De dono ſcientiæ. Cap. 1.

TErtiò dicendum eſt, de dono ſcientiæ, quod immediatè ſequitur donum pietatis, quia ſicut dicit Gregor. primò moralium, nulla eſt ſcientia ſi vtilitatem pietatis non habet. Et Anſel. dicit. Poſt donum pietatis, ſpirituſſanctus ſcientiam ſuperimponit, pietati, cum mens ſic timet ſibi & compatitur, vt quo valeat modo ſaluari ſcrutatur, eiq; ſpirituſſanctus huius rei cognitionem largitur. Huuc etiam ordinem donorum tenet Augu. lib. 2. de doctrin. chriſtian. De hoc autem dono ſcientiæ ſunt tria notanda. Primò, quæ ſcientia donum ſpirituſſancti dicatur. Secundò qualiter per donum ſcientiæ in anima dies oriatur. Tertiò quomodo per donum ſcientiæ menti conuiuium pręparatur. Circa primum nota, ꝙ Bernardus, ſuper Canti. in quodam ſermone dicit. Scientia quædam eſt ſecularis, quę inebriat non charitate ſed curioſitate, implet ſed non nutrit, inflat & non ędificat, ingurgitat, & non confortat. Et talis ſcientia, non eſt, donum ſpirituſſancti. Eſt alia ſcientia de qua Auguſt. dicit Eſt ſcientia quæ non eſt rerum vanarum, nec rerũ curioſarum, ſed de his quibus fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit, gignitur, nutritur, defenſatur, roboratur, & hæc dicitur donum ſpirituſſancti. Et hoc donum gratuitum, eſt lumen ſupernaturale. Cuius actus eſt bene iudicare, ſecundum regulas legis ęternæ de agibilibus per nos, quorum non eſt, determinata via quo ad nos, qualiter fieri debeant, eo ꝙ non ſemper vniformiter fienda ſunt. Vnde per donũ ſcientię, innoteſcit homini rectum iudicium de creaturis, ꝙ non eſt eis verum bonum, & hoc fit per lumen ſupernaturale. ſ. per principia fidei, quæ ſunt articuli fidei. Ideo eo ex conſequenti, ad donum ſciẽtiæ, pertinet reſoluere hominis actiones, ad fidei articulos vt ad principia. Et notandum eſt. ꝙ donum ſcientiæ principaliter reſpicit ſpeculationem, ſcilicet, inquantum homo ſcit quid tenere debeat. Secundò ſe extendit ad operationem, quia per ſcientiam credibilium, & eorum quæ ad credibilia conſequuntur, dirigitur in agendis. Vnde illi donum ſcientię habent, qui ex infuſione gratiæ certum iudicium habent circa credenda, ſic quòd in nullo deuiant à rectitudine iuſtitiæ. Et hæc eſt ſcientia ſanctorum, de qua dicitur. Iuſtum deduxit dominus per vias rectas, & dedit illi ſcientiam ſanctorum. Ex his patet, ꝙ donum ſcientiæ eſt habitus infuſus, in quo homo habet certum iudicium circa credenda, & agenda. Igitur ſicut dicit Hiero. in prologo, ſuper bibliam. Diſcamus in terris, quorum ſcientia remanebit nobis in cœlis. Valde enim indignum eſſet, ꝙ tantum laborarem circa ſcientiam, & virtutes, ſi deſinerent, eſſe in morte. Vnde Hieronym. ibidem dicit, ꝙ ſacra ſcriptura, eſt habitaculum, regni cœleſtis,. Euacuabitur tamen imperfectio eius.

Libr. de ſimil circa ſ.

Quę ſcientia eſt donum ſpirituſſancti, Lib 14. de trinit.ca.5.

Capitulum. 2.

SEcundò videndum eſt, qualiter per donum ſcientiæ, in anima dies oriatur. De quo notandum eſt ꝙ cum donum ſcientiæ ſit habitus luminoſus, à ſpirituſancto animę infuſus, qui omnia ſcrutatur, & omnem

omnem veritatẽ, docet, quo habitu aĩa habet rectũ & certũ iudiciũ circa credenda, & agenda, vt ſupra dictum eſt huiuſmodi non poſſunt fieri ſine lumine. Lumen autem facit diem, ſicut dicit Hugo in libro de tribus, dietis. Planum eſt, ꝙ donum ſcientiæ cauſat diem ſpiritualem in anima, quæ ſecundum maiorem, & minorem, illuminationem cauſat mane, meridiem, & veſpertinam horam. Mane huius diei, cauſat donum ſciẽtiæ, dum ſe extendit ad lumen ſcientiarum acquiſitarum per ſtudium & doctrinam, quæ ſcientiæ, licet ſint quædam lumina, tamen ſunt obſcura. Quia ſicut dicit Hugo in prologo ſuper librum angelicæ Hierarchiæ, Philoſophis, vel ſapientibus mundi datum eſt, veritates aliquas inuenire propter nos, quibus conſumatio, ſeruabatur. Vnde inuenerunt veritatem illam, quàm oportuit ſuſcipere filios vitæ, ad obſequium ſummæ veritatis. Illis labor appoſitus eſt, nobis autem fructus ſeruabuntur. Ipſi archana ſapientiæ, non nouerant, quia conditorium theſaurorum, ſ. incarnatum Ieſum, non nouerant, ſed naturali documento ſolo vtentes, lippienti acie lumen nubilum, & ambiguum adduxerunt, propterea errauerunt & euanuerunt, cum mente tranſire vellent ea quæ eis conceſſa ſola fuerant noſſe. Etiam hæc ſcientia aſsimilatur auroræ, quæ eſt mane & initium diei. Aurora enim eſt lux noua tenebris permixta, vt dicit Richard. Sic & ſcientiæ humanæ, tenebris permixta ſunt, donec donum ſcientiæ faciat nos circa ea iuſtè ſentire, & rectè iudicare. Secundò donũ ſcientiæ extendens ſe ad lumen ſacræ ſcripturæ, & ad credibilia, cauſat in anima horam meridianã diei ſpiritualis. Nam lumen horę meridianæ clarius illuminat, & vehementius inflammat, vt patet ad ſenſum. Sic lumen ſacræ ſcripturę, ſuper omnes ſcientias mentem clarius illuminat, & vehementius inflammat. Vnde Grego. dicit ſic. Quamuis omnem ſcientiam atque doctrinam, ſcriptura ſacra ſine aliqua comparatione, tranſcendat (vt taceam ꝙ vera prædicat, ꝙ ad cœleſtẽ patriam vocat, ꝙ à terrenis deſiderijs ad ſuperna amplectenda cor legentis inuitat, ꝙ dictis obſcurioribus exercet fortes, & paruulis humili ſermone blanditur ꝙ nec ſic clauſa eſt vt paueſci debeat, nec ſic patet, vt vileſcat, ꝙ vſu vſu faſtidium tollit. & tantò amplius, diligitur, quantò amplius meditatur, ꝙ legentis animum humilibus, verbis adiuuat. ſublimibus, verò ſententijs leuat, ꝙ aliquo modo cum legentibus creſcit, ꝙ ab auidis lectoribus, quaſi recognoſcitur, & cũ doctis ſemper noua reperitur. Vt ergo de rerum pondere taceam) ſcientias tamen omnes atque doctrinas, ipſo etiam locutionis ſuæ moræ tranſcendit. Hæc ille. Sic ergo donum ſcientiæ per lumen ſacræ ſcripturæ, animam illuminat & inflammat ad modũ lucis meridianę, vt dicatur de ea illud Iſaiæ. Sicut lux meridiana clara eſt. Tertiò donum ſcientiæ ſe extendens ad lumen ſcientiæ moralis, & ad agibilia, facit horam veſpertinam in die ſpirituali animæ, quæ eſt hora quietis, & terminus laboris. Exhibit enim homo manè ad operationem ſuam, vſque ad veſperam, ait Pſal. ſic donum ſcientiæ notificans, homini rectum iudicium circa credenda, & agenda, ipſum quietat, dum eum in veritate, ſtabilitat. Sed & laborem minuit, & quaſi terminat, dum eum gaudenter, operari facit, quia finis laboris, quietem æternam ei piè oſtendit. Vnde Dionyſius, dicit, Fides diuina eſt ſtabilis, collocatio credentium, collocans eos in veritate, & confirmans in intranſmutabili identitate. Sequitur. Et credentem in veritate, teſte ſcriptura, nihil moueat, à lætitia, quæ eſt, ſecundum veram fidem, ſed habeat in ea permanentiam immobilis identitatis, Et parum infra dicit. Ita igitur, principes, & duces noſtræ ſapientiæ. ſcilicet. Apoſtoli, & eorum diſcipuli, pro veritate quotidie lætantur, & moriuntur, teſtificantibus omnibus verbo & opere veritatem, ſicut conueniens eſt. Et ſic veſpere, & mane dies tertius perficitur.

Donũ ſcientiæ, cauſat diem in animabus, horis diſtinctam.

Lib. 1. de contempl. cap. 19.

Lib. 20. moral. cap. 1.

Iſaiæ 18.

Pſal. 103.

De diuin. nom. cap. 7.

Roma. 8.

Capitulum. 3.

TErtiò videndum eſt, quomodo per donum ſciẽtiæ, menti humanæ conuiuium præparatur, in die ſuo, & de diuerſitate ferculorum illius. Circa quod ſciendum eſt, quòd Auguſt. in lib. de vita beata dicit, ꝙ ſicut ſcientia eſt cibus animę, ita vicia ſunt fames animæ & ſterilitas. Et illa fames cauſat quoddã, ieiunium ſpirituale in anima, quod donum ſcientiæ, expellit ab anima. Vnde Grego. in primo mora. dicit. Scientia in die ſuo conuiuium facit, quia in vẽtre mentis, ignorantiæ ieiunium ſuperat. Ex quo patet, quòd ignorantia, & vitia cauſant in anima ieiunium ſpirituale, quæ quamuis ſit incorruptibilis, tamen multum debilitatur, eò ꝙ interius nullis veritatibus cibatur, & ex conſequenti nec appetitus verbis bonis ſatiatur, quia incognita amare non poſſumus, ideo nec guſtare poſſumus, vt dicit Beda ſuper Lucam cap. 8. Igitur ſicut conſulit. Auguſt. in libro de vera religione. Obmiſſis nugis theatricis, & poeticis, diuinarum ſcripturarũ cum conſideratione & tractatione paſcamus animum atque potemus, vanę curioſitatis famæ ac ſiti feſſum, ac æſtuantem inanibus fantaſmatibus, tanquàm pictis epulis, & eis velle fruſtra ſatiari, cum talia animam nõ ſatient. Secundò donum ſcientiæ prouocat animę appetitum, per manifeſtationem dulciſsimarum veritatum. Nam ſicut dicit Auguſtin. ſuper Ioannem. Veritas panis eſt, & mentem reficit, nec tamen deficit. Et quantò donum ſcientiæ dulces veritates magis manifeſtat, tantò appetitum magis prouocat. Quia quantò alimenta ſpiritualia plus ſumuntur, tantò plus appetũtur, ait Gregor. Alioquin (ſicut dicit Hugo libro, de vanitate mundi) fruſtra in nobis diuinæ cognitionis, abundantia creſcit, niſi in nobis diuinę dilectionis flãma augeſcat. Sed dilectio ſiue charitas, eſt cibus dulciſſimè reficiens mentem. Vnde Bernar. in lib. 12. gradibus humilitatis dicit. Dulcis cibus & ſuauis eſt charitas, quę feſſos alleuiat, debiles roborat, mœſtos lætificat, iugum denique veritatis facit ſuaue & onus leue in illo ſ. conuiuio mentali. Tertiò donum ſcientiæ cõuiuantes multipliciter reficit, per ferculorum diuerſorum delicioſam exhibitionem, quæ in ſcientia ſacræ theologiæ occulta oſtendit, & conuiuantes illuminando guſtare facit. Vnde Gregorius in morali. exponens illud Iob, 21. Tunc ſuper omnipotentem delicijs affues, dicit. Super omnipotentem delicijs affluere, eſt in amore illius ſacræ Scripturæ epulis ſatiari. In quibus nimirum tot delicias inuenimus, quod ad perfectum, noſtrum intelligentię diuerſitates accipimus: vt modò nos nuda paſcat hyſtoria, modò ſub textu literæ velata nos reficiat medullitus, allegoria: modò ad altiora ſuſpendat contemplatio anagogię, in præſentis vitæ, tenebris, iam de lumine æternitatis intermicans. In his verbis Gregosius innuit, triplicem menſam eſſe ſacræ Scripturæ, in quibus animę ſtudioſę mediante dono ſcientię, diuerſimodè & dulciter reficiuntur. Prima eſt menſa hyſtoriæ. Secunda eſt menſa allegoriæ. Tertia eſt anagogiæ. In menſa hyſtorię, ſimplices cibantur ferculis groſsioribus. In menſa allegorię, cibantur doctores ferculis ſubtilioribus. In menſa anagogiæ, perfectiores cibantur ferculis dulcioribus. In mẽſa hyſtoriæ, ſimplices cibantur ferculis groſsioribus, fidem roborantibus, dũ ſimplices legunt in ſacra ſcriptura, ꝙ aqua in vinum mutatur, Lazarus ſuſcitatur, leproſus mundatur, cæcus illuminatur, & huiuſmodi Tunc turba ſimplicium paſcitur, quando fides exemplis roboratur. Vnde Alexãder nequã ſuper Cant. c. 5. dicit.

Quę fames & quis cib. animę ſit.

Universidad de Deusto Biblioteca

dicit, Ecce nobis recumbentib. ad menſam ſacræ ſcripturæ, proponuntur poma miræ fragrantiæ. Arbor ſiquidem propaginis, cuius radix erat prothoplaſtus, decorata multitudine ramorum, qui ſurſum tenduntur protulit poma.i.exempla comeſtibilis & commendabilis ſaporis, per quæ intellige bona opera, ſeu prophetarum, vaticinia, quorum delicioſo odore, ſancta Mater Eccleſia quotidie recreatur. Hæc ille. In menſa ſecunda allegoriæ, reficiuntur ſubtiliores, vt doctores, & ſimiles, ſubtilioribus & dulcioribus ferculis, dum eis panis verus de cœlo promittitur, & datur, habens in ſe omne delectamentum, & omnem ſaporem ſuauitatis. Ex cuius manducatione reſurrectio nobis promittitur, vita æterna ſperatur, ianua cœleſtis aperitur, menſa æternę refectionis præparatur, corpus Chriſti, hic verè manducatur, in quo nobis diuinitas propinatur. Vnde Hugo in primo cap. ſuper librum angelicæ hierarchię dicit, carnem aſſumptam Ieſus nobis in edulium propoſuit, vt per cibum carnis, ad guſtum inuitaret diuinitatis. Ex his autem confortatur anima, & ſurgit, in ſpē viuam. De qua ſpe Gregor. lib.6. mora. dicit. Spes in æternitate animum erigit, & idcirco nulla exterius aduerſa, quæ tolerat ſentit, quod nō eſt, modica refectio mentis. In menſa tertia.ſ. anagogiæ, ſpirituales & perfectiores paſcuntur, ferculis dulciſsimis, & ſapidiſsimis, Cuius ratio poteſt eſſe talis. Anagogia, vt dicit Hugo, eſt aſcenſio, ſiue eleuatio mentis in cōtemplationem ſupernorum. Ideò aſcendendo tranſcēdit narrationem menſæ hiſtoricæ, ſed contemplando tranſit vltra velamina menſæ allegoricæ. Plena autem eleuatio, & pura contemplatio, in mentem miram, & dulcem generat delectationem, & refectiouem. Vnde Gregor, dicit ſic. Contemplatio amabilis, & mirabilis valde dulcedo eſt, quę ſuper ſemetipſam animam rapit, ideſt, cœleſtia aperit, terrena autem debere eſſe contemptui oſtendit, ſpiritualia oculis mentis patefacit, corporalia abſcondit, vt talis contemplatrix dicat illud Cantic. Ego dormio, & cor meum vigilat, Sequitur. Vigilanti etenim corde dormit, per hoc quòd interius contemplando proficit, & ab inquieto opere foris quieſcit. Sequitur. Neque ad huc omnipotens, Deus in ſua claritate, conſpicitur, ſed quædam ab illa anima ſpeculantur, vnde refecta proficiat, & poſt ad viſionis gloriam pertingat. Hæc ille. Quare contemplatrix anima deſiderans claram dilecti viſionem, & plenam refectionem, cōfortata petit iam trahi de iſtis menſis ad illam glorioſam menſam. & epulationē cœleſtis conuiuij, dicens illud. Indica mihi quem diligit, anima mea, vbi paſcas, vbi cubes in meridie. Bern. exponens hæc verba dicit ſic. Primò aduerte, quàm eleganter ſponſa amorem ſpiritus ab amore carnis diſcernat affectu dum dilectum exprimere magis, iam volens affectione, quam nomine, non ſimpliciter dicit, quem diligo, ſed inquit, quem diligit anima mea, ſpiritualem deſignans, amorem non carnalem. Indica mihi igitur, vbi paſcas, &c. Antequam ad implebis me, lętitia cum vultu tuo, vultum tuum requiro vultus autem tuus vera meridies eſt. Hæc ille. Hic meridies anagogiæ clarior eſt in ſplendore, & feruentior in calore In ſplendore clarior, dum pater per verbum infiniti, ſplendoris ſe perfectè manifeſtat. Et in calore feruentior dum per amorem ſuum ſpiratum, qui eſt infiniti ardoris ſiue charitatis, ſe ad guſtandum, amplexandū, & habendum liberaliſsimè in anagogia communicat. Sed Ber. ibidem dicit. Verumtamen quantumlibet, hic meridies vię incaleſcat, & radios ſuos multiplicet, per omnia mortalis huius vitæ curricula, ſitq; nobiſcum vſque ad conſummationem ſeculi, non tamen ad lumen perueniet meridianum patriæ. Nam hic paſtus ſed non ad ſaturitatem, nec cubare licet, ſed vigilare, oportet, propter timores nocturnos, nec hic clara lux nec plena refectio, nec tuta manſio. Igitur indica mihi vbi paſcas, vbi cubes in vera meridie.ſ.in claritate lucis, & feruore charitatis tuæ infinitæ. Hæc ille. De hac meridie dicit Bern. ibidem, quod ammirando exclamat dicens. O vera meridies plenitudo feruoris & lucis, ſolis ſtatio, vmbrarum exterminatio, paludum deſiccatio, fœtorum depulſio. O perenne ſolſticiū, quando iā non inclinabitur dies. O lumen meridianū, O venerabilis temperies. O æſtiua venuſtas. O autumnalis, vbertas. O quies & feriatio hiemalis, hunc locum inquit tantæ claritatis, & pacis, & plenitudinis, indica mihi, vt ego te in lumine tuo per mentis exceſſū merear contemplari, paſcentem vberius, quieſcentem ſecurius. Hęc eſt menſa veri Salomonis, in qua regina Saba vltra non habuit ſpiritum humanum, tota abſorpta in ſpiritu diuino.

Ioan.6. Sap.16.

Super. 1. Angel. Hierar.

Libr. 1. ſuper Ezec.p. 3 Ho. 21.

Cant.5.

Cant 1. Serm. 34.

3.Reg. 10.

Capitulum. 3.

De hac menſa diuinæ ſcripturę ſiue ſcientię Hugo loquens, dicit idem, ſed per alia verba, quę fortè magis ſapiunt, vnde dicit ſic ſicut homo, exterior in refectorio materiali ad horam cibo potuq; reficitur, ſic homo interior in refectorio ſanctę meditationis diuerſorum exemplorum ferculis ſaginatur & vino compunctionis potatur. Sequitur. In hoc ergo refectorio tres ponuntur menſę, i. tres intellectus, diuinæ ſcripturæ, videlicet menſa hiſtorialis, myſterialis, & moralis. Prima menſa ponitur ſimplicibus, ſecunda doctoribus, tertia vtriſque communiter. In prima, ponitur cibus groſsior In ſecunda, cibus ſubtilior In tertia, cibus dulcior. Prima ſaporem continet exēplorum. Secunda continet dilectionem myſteriorū, Tertia dulcedinem morum. In prima. Chriſtus panē fregit. In ſecunda, figuris miniſtrat vinum. In tertia, docet verum. In prima, paſcit miraculis. In ſecunda, figuris. In tertia, verbis. Refectio miraculorum corroborat fidem, impletio figurarum confortat ſpē, doctrina morum, adauget charitatem. Cum enim mortui ſuſcitantur, leproſi mundantur, cęci illuminantur, tunc ſimpliciorū turba paſcitur. Sed fides inde ſuccreſcit, dum Deus hoc feciſſe creditur. Deum verò reſurrectio Chriſti creditur, tunc noſtra reſurrectio ſperatur, dum ſemen ſeminantis quibus terris congruat aſſignatur, quid aliud fit, quam ꝙ in mentibus hominū, verbi Dei amor ordinatur? Ponuntur itaq; menſę, ponuntur & panes. Ad primam menſam Moyſes offert panem conſperſum, tāquam cibum groſsiorem. Oleo deuotionis conſperſum in ſuperficie, quia lex nullum ad perfectum duxit, dabatur tamen populo Dei exeūti de Aegypto ille panis, ad aliqualem deuotionem, eius & alleuiationem. Ad ſecundam menſam, Ruth, obtulit panem intinctum in aceto Dominicę paſsionis. Qui habet virtutem patienter ſuſtinendi, omnia aduerſa. Vnde Augu. in lib. de conflictu vitiorum, & virtutum dicit. Si paſsio redemptoris noſtri ad memoriam reducatur, nihil tam durum, quod non æquo animo tolleretur: parua enim omnia reputamus: ſi ſuæ paſsioni comparemus quæ patimur. Simile dicit. Iſid. de ſummo. bono. Ad tertiam menſam, ſ. anagogiæ, Chriſtus dat panem ſubſtantialem ſeipſum in corpore & ſanguine ſuo, vt ſicut dicit Hugo, per cibum carnis, inuitet ad guſtum diuinitatis, vt homo manducet panem angelorum omne delectamentum, in ſe habentem, & omnis ſaporis, ſuauitatem. Ideo maximè reficit. Vnde Vercellen. ſuper Cantica dicit. Nihil eſt, ꝙ ita gratam mentibus præſtet refectionem ſicut panis ſuper ſubſtantialis ideſt Euchariſtię, Et ſic conuiuantes in prima menſa, ad excundum de Aegypto alleuiātur. In ſecūda menſa, ad ſuſtinendum patienter pericula

Libro. 3. De clauſtro animę c.9.

Leuit. 7.

Ruth. 2.

Ioan.6.

Hugo ſuper 1. Ang. Hierarch.

Sap.16.

cula viæ animantur. In tertia menſa, conuiuantes ſic reficiuntur, vt in æternum non moriantur. Poſt appoſitionem panum, ponuntur diuerſa genera pulmentorum. Nam tres pueri afferunt legumina, Paulus infirmus miniſtrat olera, Moyſes affert diuerſa ferculorū genera, mel ſcilicet de petra, oleumq; de ſaxis duriſsimis, butyrum de armento, & lac de ouibus, cum adipe agnorum & arietum filiorum Baſan, & hircos cū medulla tritici, & ſanguinem vuæ biberent meraciſſimum. Poſt appoſitionem pulmentorum, ponuntur diuerſa fercula carnium. Nam Abel offert agnum. Abraam arietem, Ioſue, vaccam, Moyſes volatilia pennata, & rex Euangelicus altilia occiſa, per quę ſignātur patres noui teſtamenti, qui dum gratiam pinguedinis internę dulcedinis percipiunt, à terrenis deſiderijs, ad ſublimia contemplationis ſuę penna ſubleuantur, ait Grego. Poſt appoſitionem carnium, ponūtur diuerſa fercula piſcium. Nam Apoſtoli afferunt piſces de mari in Ioan. Piſces de fluuio Thob. Piſces de ſtagno in Leuiti. vbi dicitur. Omne quod habet pennulas & ſquammas, tam in mari quam in fluminibus, & ſtagnis comedetis. Vbi dicit Greg. in gloſ. Piſces, qui habent pennulas, ſolent ſaltare ſuper aquas, & ſignāt animas, quę eleuantur vltra illa fluxibilia per contemplationem, & etiam aliqui ſunt in actiua vita, & illi, ſunt comedendi, & eccleſiæ incorporandi, vel traijciendi, quia ſunt mundi. Sed Hugo dicit. Piſces de mari ſunt ſeculares, qui ſunt adhuc in hoc mari, magno. Piſces verò de flumine, ſunt doctores, qui fluūt ſcientia ad alios inquieti, ſed piſces de ſtagno ſunt clauſtrales quieti, qui omnes in flumine baptiſmi mundati ſunt, & ideo comedendi ſunt, ideſt in corpus Eccleſiæ traijciendi ſunt. Cum prædictis ferculis, donū ſcientiæ tot vina miniſtrat potanda, quot propoſuit fercula reficientia. Et huius ratio eſt quia, donum ſciētię vt eſt donum ſpirituſſancti, illuminat ad veritates ſacræ ſcripturæ cognoſcendas, & ad cognitas diligendas. Cognitio autem cibat, ſed dilectio potat. Cognitio cibat multipliciter. Quia ſicut dicit Gregorius. 21. moralium. In ſcripturæ ſacræ verbis, tot delitias inuenimus, quod ad perfectum noſtrum intelligentiæ diuerſitates accipimus. Sed ſicut in nobis creſcit cognitio, ita in nobis debet augeri, & dilectio. Aloquin ſicut Hugo dicit, in lib. de vanita. mundi, ſruſtra in nobis diuinæ cognitionis abundantia, creſcit, niſi in nobis diuinæ dilectionis flamma augeſcat, quę animos inebriat, & paſcit. Hic eſt notandū ꝙ ſicut dicit Gregor. lib. j. moral. Scriptura ſacra aliquando nobis cibus eſt, aliquando potus eſt. Cibus ē in locis obſcurioribus, quæ quaſi exponendo frangitur, & maſticando glutitur. Potus verè eſt ſcriptura in locis apertioribus, quis ita obſorbetur ſicut inuenitur. Ex his patet, ꝙ in iſto conuiuio non ſufficiunt, vina præcipua Aſueri, nec vina condita ſponſæ, nec vina mera Pſalmiſtæ &c. ſed quot erunt fercula, tot erunt in conuiuio illo vina. Quia ſicut dicit Origenes ſuper Cantic. cap. 2. Non eſt plena refectio, nec omnimoda refectionis delectatio, niſi cum cibo potus iungitur. Hæc ille. De iſta refectione ſpirituali ſiue conuiuio Rich. de ſancto victore dicit. O qualis refectio, vbi dapifer eſt Chriſtus, pincerna verò ſpirituſſanctus. Chriſtus enim miniſtrat in cibo. Vnde Dauid. Mittit Chryſtallum ſuam ſic ut bucellas. Spirituſſanctus miniſtrat, in potu. Vnde Dauid ibidem dicit. Flabit ſpiritus eius, & fluent aquę viuæ, quia viuificant. Hęc ille. Ratio huius appropriationis poteſt eſſe talis. Aug. 10. libr. de trinitate, dicit, ꝙ verbum perfectum eſt notitia cum amore. Cum igitur verbū æternum ſit notitia manifeſtans patrem, & cum hoc notificet omnem veritatem, illuminat enim omnem hominem venientem in hunc mundum. Veritas autē eſt dulcis refectio mentium, vt dicit Auguſtin. ſuper Ioannem. Patet, ꝙ refectio appropriatur filio. Sed cū in notitia ſit amor, qui appropriatur ſpirituiſancto, & amor ſit vinum ſpirituale, potans, & reficiens, & inebrians mentem. Patet, ꝙ potare vino ſpirituali & inebriare, appropriatur ſpirituiſancto. Quod autē amor ſiue charitas, ſit quoddam optimum vinum ſpirituale oſtendit Hugo libr. 3. de arca Noæ, vbi dicit, charitas ſiue amor ſimilis eſt vino, quia habet effectus vini. Vinum nanque eos quos inebriauerit, reddit hylares, audaces, fortes, obliuioſos, & quodammodo inſenſibiles: ſic charitas ſiue amor mundando conſcientiā mentem exhilarat ſecundum Pſalm. Deinde audacē reddit, quando per munditiam conſcientię fiduciam, præſtat. Deinde vires auget, quia fortis eſt vt leo, qui confidit in domino Obliuionem quoq; generat, quia dum totam intentionem ad deſiderium ęternorum, trahit, omnium tranſeuntium memoriam ab anima, funditus euellit, & inſenſibilem reddit, quia dum mētem per internā dulcedinem medullitus replet, quicquid exterius amari infertur, contemnit, quaſi nō ſentiat. Hæc ille. De hac ebrietate, dono ſeptimo, ca. 7. Supra poſita exempla nemo contemnat, quia donum ſcientiæ in omnibus ſenſibilibus diuinos radios lucere manifeſtat. Vnde Dion. dicit. Non ſolùm ſenſibilia ſigna ſcripturarum, ſed & totus iſte mundus ſenſibilis, ſecundum quam libet ſui partem, eſt quaſi propoſitio ſignans diuina inuiſibilia, iuxta illud. Inuiſibilia Dei, &c. Hi autem radij non reuelantur immundis, ſed ſolum amatoribus ſanctitatis, qui ſtudendo veræ ſapientiæ in ſanctis ſignis rerum materialium, abolita omni inepta & ſantaſtica expoſitione, per intelligentiam puræ veritatis, & amorem veræ bonitatis, per donum ſcientiæ tranſeunt ad contemplationem ſimplicis, & puræ veritatis. Ad quā nos perducat, qui eſt Deus benedictus in ęternum. Amen. Hæc ille.

Daniel. 1.

Matth. 22.

Io. vlti. Thob. 6. Leuit. 11.

Pſal. 147.

Pſal. 103.

In epiſtola ad Timotheum.

Rom. 1.

De dono fortitudinis. Cap. 1.

Quartum donum ſpirituſſancti, eſt donum fortitudinis, quod immediatè ſequitur donū ſciētiæ. Quod Anſel. oſtendit in lib. de ſimili. dicens. Spirituſſanctus donum fortitudinis ſuper imponit dono ſcientię. Cuius ratio eſt. Dum enim mens pauida timens, atque dono pietatis compatiens, & iā quid agere debeat dono ſcientię ſciens, oportet vt dono ſpirituſſancti ſit fortis, ad operaudum quæ didicit & quibus ſe ſaluari poſſe cōfidat. Quia ſicut dicit Hugo ſuper. 7. angelicæ Hierarchiæ, perfectum non facit agnitio ſeu cognitio veritatis, in mente, niſi ſubſequatur habitus veritatis in operatione. Et veritas dicit. Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis, ideo fortitudinis donum ſequitur donum ſcientiæ. Circa hoc donum fortitudinis ſunt notanda tria, Primò quę fortitudo donum ſpirituſſancti dicatur. Secūdò qualiter per hoc donum, dies ſpiritualis in anima oriatur. Tertiò quale conuiuium, per hoc donum animæ prępäretur Circa primum ſciendum, ꝙ duplex eſt fortitudo, vna quæ eſt virtus, alia quę eſt donum ſpirituſſancti. De fortitudine quæ eſt virtus, multa dicit philoſophus in 3. ethicorum, inter quæ dicit, ꝙ fortis eſt qui non timet terribilia, & ſuſtinet vt oportet boni gratia. Et Paulinus in epiſtola ad Hiero. dicit. Qui verè fortis eſt nec temerè audet, nec inconſultè timet. Et hæc fortitudo ſe habet reſpectu ardui, & mali pœnę, ſecundū dictamen naturalium principiorum. Et tali fortitudine ſuſtinet homo pericula & læſiones propter bonū virtutis. Vnde Aug. narrat, ꝙ multi vtilitatem reipublicæ, propriæ vitę præponebant. Et Tullius lib. 1. de offi. dicit ꝙ duo erant præcepta Platonis, volentibus

reipublicæ

Ioan. 13.

Duplex eſt fortitudo.

Lib. 1. de ciuit. Dei, ca. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reipublicæ prodesse. Primum vt vtilitatem ciuium sic tueantur, vt quæcunque agunt ad eam referant, obliti commodorum suorum. Secundum præceptum sunt vt totum corpus reipub. erent principaliter ne dum aliquam partem tueantur, reliquas deserant, & ideo hęc fortitudo ordinat hominem ad finem, qui est infra limites naturæ, vt patet. Est alia fortutudo, quæ est donum spiritussancti, quæ se habet respectu illius pœnæ secundum dictamen supernaturalium principiorum legis æternæ, sequendo spiritussancti specialem, inspirationem, vel instinctum, quo mouentur aliqui ad vltro se offerendum, ad sustinentiam pœnæ prædictæ. Ex quo patet q̃ donum fortitudinis, est habitus existens sicut in subiecto in voluntate inquantum negociatur citra ardua, quo voluntas habilitatur ad volendum mortem sustinere, pro defensione seu pro motione veritatis fidei vel morum, secundum dictamen legis æternæ, sequendo spiritussancti motiuam inspirationem. Ex consequẽti tamen, per ipsum donum fortitudinis, benè se habet voluntas respectu cuiuslibet, alterius arduę pœnę, & melius quam per aliquã moralem veritatem. Et ideo per istam fortitudinem, sancti fecerunt opera fottitudinis super humano modo, sustinendo talia cum gaudio & exultatione, vt patet in Apostolorum actis, vbi dicitur. Ibant Apostoli gaudentes, &c. Et ista fortitudo ordinat, & disponit ad finem supernaturalem. De hac fortitudine dicit Grego. in quadam homilia sic. Fortes facti sunt sancti, tortores domant spiritum roborant, virtutibus coruscãt terrena despiciunt, cœlestia appetunt, occidi possunt, flecti autem nequeunt: nec sustinere flagella per infirmitatem metuunt, nec læsi vnquàm à veritate conticescunt. Hæc etiam fortitudo, instigationes, ad malũ fortiter retundit, & repellit, sicut dicit Augusti. super Marcum, & Grego. in homil. Apostoli mundi huius potestatibus contraire non præsumerent, nisi eos sancti spiritus fortitudo solidasset, exemplificando de Petro, qui magna auctoritate respondit. Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus, iam spiritusancto confortatus.

Que fortitudo est donum spiritussancti.

Act. 5.

Capitulum. 2.

SEcundò videndum est, qualiter per donum fortitudinis dies spiritualis in mente humana oriatur. De quo sciendum est, q̃ cum isto dono sicut cũ alijs donis prædictis, spiritussanctus sit & habeatur, qui ad modum ignis illuminat, & inflammat vt dictũ est, ideo animam quam inhabitat illuminat, dum impetum irascibilis, & concupiscibilis, & aliarum passionum obumbrantium conuiuium animæ fortiter reprimit, & tenebras vitiorum viriliter expellit, & ornatum virtutum omnium custodit, & omnes partes mentis confractis vectibus diuino soli patenter aperit, & dicit, eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ, fortis, & potens in prælio, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. De hac fortitudine dicit Amb. lib. 1. de officijs. Non mediocris virtus animi ẽ fortitudo, quæ sola defendit ornamenta virtutum omnium, & iustitiam custodit, & quæ implacabili, prælio aduersus omnia vitia decertat, inuicta ad labores, fortis ad pericula, rigidior aduersus voluptates, auaritiam fugat tanquam labem quandam, quæ virtutem effœminat, & sic mentẽ obtenebrat. Sed necesse est videre, quæ sint portæ animę, per quas diuini radij animam ingrediũtur, & qualiter per donum fortitudinis aperiatur. De primo notandum est, q̃ tres portæ mentis sunt tres potentiæ, scilicet memoria, intelligentia, & voluntas, secundũ quas homo ad imaginem & similitudinem Dei creatus est, quę potentiæ cõuenienter dicuntur portæ æternales, quia æternitatis sunt capaces, eo q̃ imago Dei in eis consistit, vt dicit Aug. lib. 14. & 15. de trini. Has portas spiritussanctus per donum fortitudinis aperit, dum eas per sortes conatus ad æterna conuertit, iam à temporalibus aliqualiter eleuatas. Vnde appropriatè loquendo, secundum appropriationem Augustini. in lib. 1. de trinita. Primò per donum fortitudinis, porta memorialis aperitur patri æterno, dum sorti conatu à temporalibus abstractam, & eleuatam, & diuinis beneficijs gratificatam, in patre incipit iam delectari, & gratias agere de filij consubstantialis datione, & de spiritussancti missione, & de omnibus alijs, beneficiis, vt dicat illud Psal. Memor fui Dei, & delectatus sum. Quod exponens Grego. super Iob dicit. Qui de temporalium amissione non lugeo, de temporalium abundantia consolari nõ possum, quasi de vmbra, sed cũ memor fui Dei delectatus sum quia auctoris mei, quem adhuc videre non valeo sola memoria, delectat, quod sine lumine esse non poterat. Sequitur Exercitatus sum, continua meditationis meæ apertione diuino soli, & defecit spiritus meus. s. superbiæ tenebrantis, & cæcantis, & diuinus illuxit, quia quantò spiritussancti virtus in nobis fortificatur, & proficit, tantò noster spiritus deficit. Et tunc in Deo plenè proficimus, cũ à nobis plenè defecerimus, ait Gregorius. Secundò per donum fortitudinis, porta intellectualis aperitur verbo æterno siue filio, dum eam fortí conatu à clamore & solicitudine temporalium constrictam abstrahit, & ad auditionem verbi Dei conuertit, & instructionẽ, & fidei eius receptionẽ, & præceptorum eiús obseruationem. Quia sicut dicit Augusti. Sapientia quæ est filius Dei, non cessat loqui occulta inspiratione ad intellectualem creaturam vt ad se conuertatur, & sic saluetur. Et valde necesse est, vt se homo ad lumen sapientiæ conuertat, quia sicut dicit Augu. lib. 2. de libero arbit. Auertentes se à lumine, ad vmbram carnalitatis, continuè obtenebrantur, intantum q̃ non possunt videre etiam quod summè bonum, est & malum reputant, quod etiam in se bonum est. Sicut ergo isti obtenebrantur & sunt in nocte, ita illi illuminãtur & in die sunt, quia Sol resulget in clipeos aureos, idest in puros animos, & ideo fortitudo gentium cęcarum, idest irrationalium virium dissipata est. Tertiò per donum fortitudinis, porta voluntatis aperitur spiritussancto, idest amatori ęterno, quia sicut dicit Augu. lib. de moribus Ecclesiæ. Fortitudo est amor omnia propter Deum facilè perferens. Ille ergo fortis amor aperit voluntatem spirituisancto, dũ eam omnem carnalitatem fortiter vincere facit, ita vt etiam seipsum contemnat, & omnes delectationes huius vitæ fortiter extinguat. Ex tunc enim nihil resistit spirituisancto. Vnde Grego. 7. moralium dicit sic. Iustorum fortitudo est carnem vincere, proprijs voluptatibus contraire, delectationem vitę præsentis extinguere huius mundi aspera pro ęternis præmijs, amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum superare. Confractis igitur istis vectib, ferreis voluntatis, & amoris per donum fortitudinis, æternus sol ingrediens, & tripliciter exurens montes mentis, ignos radios exsufflat. Sol iste diuinus triplici ter exurit montes, secundum tres horas diei fortitudinis, s. mane. meridie, & vespere, quæ accipiuntur secũdum tres gradus fortitudinis. Primò enim donum fortitudinis facit mane diei spiritualis, quando se extendit ad gradum fortitudinis politicę. Politica autem fortitudo, vt dicit Macrobius de somno Scipionis, est mẽtem supra metum periculi erigere, & nihil nisi turpia formidare. Quod vtique perfectius facit fortitudo vt donum est, vt patet Actuum 5. in Apostolis, vbi dicitur, q̃ gaudentes ibant à conspectu concilij, gaudium autem

Tres animę potentię, sunt tres portę mentis.

Psal. 76.

Super Gene. ad litterã cap. 6.

Eccl. 43.

Tres sunt gradus fortitudinis.

autem causat serenitatem mentis, i. lucem. De hoc potest exponi illud psal. Mane astabo tibi, &c. Secundò donum fortitudinis facit meridiem diei spiritualis, qñ se extẽdit ad gradum fortitudinis, prout est virtus purgatoria. Fortitudo autem purgatoria, vt dicit Macro. ibidem, est animã non terreri corpore patiente. Quod vtique perfectius facit fortitudo vt donum est, vt patet per sanctum Andream, qui toto corde gaudẽs desiderabat pœnam crucis. Et Agatha quasi ad epulas inuitata, &c. Hi cum sponsa, desiderabant, Christum se qui ad cubitum crucis in meridie, i. in feruore charitatis. Tertiò donum fortitudinis facit horam vespertinã diei spiritualis, quando se extendit ad gradum fortitudinis, prout est purgati animi, virtus. Fortitudo, autem purgati animi vt dicit Macrobius ibidem, est passiones non vincere, sed omnino ignorare. Quod vtiq; perfectius facit fortitudo, vt donum est, vt patet in illis, qui possunt dicere cum beato Iob. Donec deficiam, nõ recedam ab innocentia mea. Neq;. n. reprehẽdit me cor meũ in oĩ vita mea, q̃ostendit fortitudinis cõsũmationẽ. Factũ est, igitur vesperæ & mane dies 4.

Psal. 5.

Cant. 1.

Iob. 27.

Gene. 1.

Capitulum Tertium.

TErtiò videndum est, quomodo donum fortitudinis menti humanæ in die suo conuiuium spirituale præparet, & conuiuantes disponat ad omnem veritatem. De quo notandum est, q̃ sicut Greg. lib. 1. moral. dicit. Fortitudo in die suo conuiuium facit dum aduersa non metuit, trepidanti menti cibos, confidentiæ apponit. Necessitatem huius refectionis ostendit glo. Matth. 6. quæ videtur accepta de libro, Aug. de sermo. domini in monte, vbi dicitur. Quia nõ dum Dei visione fruimur, cibus in via est nobis necessarius, vt quandoq; ad patriam veniamus, & ideo panẽ petimus, ad quem nemo peruenit sine spiritussancto in dono fortitudinis, quia vbi fortitudo, ibi est esuries iustitiæ: æternus. n. cibus animæ plenitudo est iustitiæ, & quotidianus cum quotidie illam esurientes implemus. Hæc ille. Igitur videmus, qualiter donum fortitudinis in mentali conuiuio operetur, & reficiat vires conuiuantes. De quo sciendum est, q̃ sicut dicit Tullius primo lib. rethoricæ. Fortitudinis vt est virtus humana, quatuor sunt partes, scilicet fidentia, magnificentia patientia, & perseuerantia. Fidentia siue fiducia, cõuiuantes de conuiuio inchoato, vsque in finem, certa spe assecurat. Magnificentia verò, in conuiuio vt decet administrat. Perseuerantia conuiuantes ad stabilẽ, mansionem inuitat. Patientia autem, conuiuantes cõfortat & quietat. Fidentia igitur vt est virtus humana conuiuantes de cõuiuio hic assecurat, hic inchoat amicabiliter, & de fine consumando, hic temporaliter, & delectabiliter assecurat. Vnde Tullius vbi supra dicit. Fidentia est certa spes animi, perducendi in finem rem inchoatam. Sed fidentia, vt est ex dono fortitudinis, quod est donum spiritussancti, conuiuantes de conuiuio temporaliter, inchoato, assecurat de fine consumando fœliciter & possidendo æternaliter. De hac fidentia Petrus dicit. Benedictus Deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam miseri cordiam suam, regenerauit nos in spem viam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, incontaminatam, & immarcesibilem, conseruatam in cœlis, &c. Hęc fidentia conuiuantes dulciter reficit, quia secura mens est quasi iuge conuiuium. Hæc confidentia expellit à conuiuantibus omnem diffidentiam, psalmus. Qui confidunt in Domino sicut mons, &c. Magnificentia verò, vt est virtus humana, in conuiuio magnificè ministrat, vt splendidè, vt decet. Vnde Tullius dicit ibidem. Magnificentia est magnarum rerum splendida administratio. Sed magnificentia, vt est ex dono fortitudinis, conuiuantes magnificè ditat, & consolatur, & exaltat. Vnde Psal. dicit. Magnificauit dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes. Grego. 8. moralium dicit. Deus hominem magnificat, quia largitate rationis ditat, quia infusione gratiæ visitat, quia bonore collatæ virtutis exaltat, quibus anima maximè resicitur, quia magno animo & rationali nihil est magnũ, nec satiat eum nisi solus Deus, qui est immensus. Vnde Macrobius dicit. Nihil est magnum præter, animum magnum, nec tibi magno aliquid est magnum. Hæc igitur virtus quæ hominem sic magnificat, excludit vitium oppositum, s. paruificentiam, quod à magnificentia debita & recta facit deficere. Vnde opes & sumptus conuiuij, non possunt mensurari. Quod in tam excellenti, & solenni conuiuio fieri non licet. Patientia autem conuiuantes confortat, vt est virtus humana ne propter difficultatem imminentium periculorum huius vitę frangantur. Vnde Tullius ibidem dicit. Patientia est causa honestatis, ac vtilitatis, arduarum rerum voluntaria ac diuturna perpesio. Sed patientia vt est ex dono fortitudinis, conuiuantes non solùm facit aduersa voluntariè sufferrè, sed & vt victores sine murmure gaudenter pertransire, vt Apost. faciebant. Vnde Cassio. super Psalm. dicit. Patientia vincit aduersa, nõ colluctando, sed sufferendo, non murmurando, sed gratias agendo. Ipsa est quę feces totius voluptatis abstergit, ipsa est quæ limpidas animas Deo reddit. Hęc virtus expellit vitia opposita à conuiuio, quæ tranquillas mentes confundunt, vt impatientiam, discordiam, rixam, seditiones, & cætera talia quæ mentis conuiuiũ molestant, & perturbant. Et hæc patientia perfectius animam reficit, quia perfectum opus habet. Vnde dominus dicit. In patientia vestra possidebitis animas vestras, vbi Grego. dicit. Quid est animas possidere, nisi perfectè in omnibus viuere, cunctisque mentis motibus quasi ex arce veritatis dominari, quod vtiq; valde animam consolatur & reficit. Perseuerantia vt est virtus humana, conuiuas fortiter & stabilitat in bono & conseruat in permanentia, vsque ad conuiuij plenã consummationem, vt sit in via. Tullius vbi supra dicit. Perseuerantia, est in ratione bene constituta stabilis & perpetua permanentia. Sed perseuerãtia vt est ex dono fortitudinis, conuiuantes in conuiuio non solũ, perseuerare facit vsque ad conuiuij temporalis terminum, sed & introducit in conuiuium sine termino æternum, vbi est refectio mentis excellentissima & satietas, quia tunc satiabor cum apparuerit gloria tua, ait psal. Vnde sanctus Bernar. in epist. dicit. Absque perseuerantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor cõsequitur. Ipsa enim est nutrix ad meritum. mediatrix ad prẽmium, soror patientię, constantiæ filia, amica pacis. amicitiarum nodus, vnitatis vinculum, sãctitatis propugnaculũ. Sequitur. Tolle perseuerantiam nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Sola est enim cui æternitas redditur, vel potius quę ęternitati hoĩem reddit dicẽte domino. Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Hęc ille. In hac perseuerantia est refectio dulcissima. Nam idem verbum domini, scilicet qui perseuerauerit vsque in finem saluus erit, exponens Augu. in lib. de verbis domini dicit. Cum peruenieris ad tres panes perseuerando, hoc est ad cibum & ad intelligentiam trinitatis, habes vnde viuas, & vnde pascas, nec timeas, nec finias. Nõ. n. panis ille finietur, sed omnem indigentiam tuam finiet, ergo & oẽm famem affligentẽ à te expellet. Ex his igit patere potest, qualiter quatuor partes fortitudinis perficiuntur, vt sunt virtutes humanę per donum fortitudinis, quia habitus supernaturales perficiunt naturales, vt dicit Dionys.

Fortitudinis sunt quatuor partes

1. Pet. 1.

Prouer. 15.

Psal. 123.

Psal. 124.

Act 5.

Luc. 21.

Psal. 16.

Matth. 10. & 24.

ęc Hierar.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De dono consilij. Cap. 1.

QVintum donum Spiritussancti, quod facit diē spiritualem in anima & conuiuium est donū. consilij, quod immediatè sequitur donum fortitudinis, vt Greg. ostendit lib. 1. moralium, vbi dicit. Valde fortitudo destituitur, nisi per consilium fulciatur. Et Ansel. in lib. de simili. dicitur. Post donum fortitudinis, spiritussanct. donum consilij superædificat, quia cum mens iam fortis ad operandum, quæ piè timendo scit esse facienda sui experimento, ducit ex spiritussancto, quid de oīb. consulere debeat. Ex quo concludit, q̄ post donū fortitudinis, sequitur immediatè donū consilij. Ad maiorem aūt notitiā illius doni consilij, sunt quinq; notanda. Primò quid consilium sit, & quid donum consilij dicatur. Secundò necessitas illius doni consilij declaratur. Tertiò differentia inter consilia diuina, & propria assignatur. Quartò qualiter dies spiritualis ex dono consilij in anima oriatur. Quintò qualiter conuiuium per donum consilij in anima præparatur. Primò quid sit consilium, & quid donū consilij dicatur videndum est. Et quia propriū rōnali creaturæ est, q̄ per inquisitionem rationis moueat ad aliquid agendum, vel nō agendū, quæ quidē inquisitio cō siliū dicitur humanū. Vnde Dam. lib. 2. dicit. Cōsiliū ē appetitus inquisitio à ratiōe directus, de his quæ à nobis sunt facienda vel non facienda. Et Aristoteles sic illud definit. Consilium est oculus & cautio futurorū. Sed quia inquisitio & ratio humana per se non sufficiunt comprehendere singularia omnia, & contingentia, quæ occurrere possunt in nostris actionib. quæ requiruntur ad consecutionem beatitudinis nostrę, quia cogitationes mortalium sunt timidæ, & incertæ, pro uidentiæ nostrę, vt dicitur in li. sapiētiæ, iō indigemus inquisitione certiori, & directione nobiliori, s. diuina. Tam inquisitio aūt quā directio nobis in dono consilij à spiritussancto cōfertur, qui omniū est artifex. omnem habens virtutē, omnia prospiciens, iō talis inquisitio & directio à spiritussancto donata, consiliū dicitur, q̄ est donū spiritussancti. Sed nō debet mouere nos q̄ donū consilij est respectu eiusdē obiecti, respectu cuius est donū scientię, quia hoc verū est materialiter nō formaliter, vtrunq; n. donū est respectu agibilium per nos, sed differenter, quia actus doni sciētiæ est de talib. prædictis bene iudicare, secundum regulas legis æternæ, sed actus doni consilij est secundū regulas legis æternæ bene inuenire, quæ ardua sunt per nos agenda, & quæ fugienda, ad obtinenda ea quæ conferunt ad uitam æternam & non præcipitanter agere, quia sicut dicit Greg. 1. moral. Spiritussanctus dat cōtra præcipitationem consilium, cui opponitur præcipitatio. Vnde sapiens dicit. Sine consilio nihil facias, & post factum non pœnitebis. Ex his igitur patere potest. q̄ donum cōsilij est habitus à Deo infusus, ex quo secundū consiliū spiritussancti mouemur ad operationes bonas quarū nō est determinata via qualiter sit agendū, eò q̄ nō vniformiter semper fiendæ sunt. De talibus. n. consilia mur, sicut dicit philosophus in 3. Ethicorum.

Quid est cō silium.

In epistola, ad Alexandrum.

Sap. 9.

Sap. 7.

Quid est donum consilij.

Eccl. 32.

Capitulum. 2.

SEcundò videndū est, quę sit necessitas huius doni, scilicet, consilij. De hoc nota Grego. libr. 1. moral. vbi dicit. Qui sine consilio viuunt, se præcipitatione, & fortunæ tradunt, præcipitantes vitam suam negligunt, dum transitoria inconsultè appetunt dum æterna non intelligunt, vel intellecta contemnūt. dum exilium & miseriam suam non cognoscunt, quia cæciō nec consiliū habere sciunt, & iō meritò tales in insipientia sua peribunt. Sed econtra inquit Greg. ibid. Electorū mentes dū cuncta transitoria nulla esse conspiciunt, ea ad quæ sunt condita exquirunt. Cunq; eorū satisfactioni nihil extra Deo sufficit, ipsa inquisitionis, siue consilij exercitatione illorum cogitatione fatigata, in cōditoris sui specie & contēplatione requiescere quęrunt. Sequitur. Vnusquisq; eorū adhuc in mundo corpore politus mente, tamē extra mundū surgit, erumnā exilij, quā tollerat deplorat, & ad sublimē patriā incessabilib. se amoris stimulis, excitat, vnde inuenit salubre consiliū, tēporale, hoc despicere quod percurrit, & quò magis crescit consilij scientia vt peritura deserat, eò augetur dolor, q̄ nec dū ad mansura, siue æterna contingat. Et iō solerti consilio infigit mentē, & cautè se in omni actione circunspiciendo considerat. Et ne ex re quæ agitur vepentinus finis & aduersus subripiat, hunc prius molliter posito pede cogitationis palpat. & pensat ne in his quæ agenda sunt præcipitatio impellat, ne prava per concupiscentiā aperto, bello superent, ne recta per inanem gloriā insidiando supplantent. Sequitur. Et mens electi cuuslibet, quo magis per consilium viuere nititur, ex angusti itineris dolore fatigatur. Hęc ille. Ratio istius vltimi dicti est quia consilia Dei sunt perfectissima, valent. n. ad vitā dum omne malum & ad consequendum omne bonū perfectissimē, & ideò ducunt per itinera arctissima. Arcta est. n. via quæ ducit ad patriam vt Cristus dicit Matth. 7 Arctæ aūt vt plurimum sunt rectiores & breuiores, quam latæ. Perfecti autem viri stimulis amoris agitati vehementius amplectuntur, vt perfectius & citius inueniatur quod amatur, & creditur, & quæritur. Istis consilijs optimis, anima deuota fuit a spiritussancto inspirata & instructa, quando post inquisitionem Dei, in lectulo corporalis commodi, & inuento, dixit. Surgam circumibo ciuitatem, & per vicos, & plateas quæram quem diligit anima mea. Origenes alloquēs animam illam ait. O te dementem & vesanam, quæ omnia mouentem immota quæ siuisti in lectulo, omnia illuminantem radijs immensi luminis quærebas, in tenebris, quę immensum & incomprehensibilem, quæsisti ductu rationis & inuenire voluisti, & tenere non bono consiliovsa es, vide quid facias. Sequitur. Dixi ergo surgam, vbi dicit Origenes. Iam nunc video, quia in meliori consilio vsa es, q̄ commodum lectuli vis postponere, tenebras noctis euadere, delicta & commissa punire, & ab eis vis diuidi à quibus Deus nō potest aliqualiter inueniri. Sequitur. Circumibo ciuitatem. i. Ecclesiam militantem inquirendo à spiritualibus viris, & doctoribus, de quæsito & non inuento, licet gloriosa dicta sint de ciuitate Dei testante psalm. Psal. 86. Igitur quæram per plateas. i. per præcepta, quæ sunt via omnibus credentibus communis & lata quæram, per vicos, glo. j. in his qui sunt viri spirituales, qui gradiendo ad cœlestia, arctam viam consiliorum tenent. Vnde & Bern. dicit. In vicis ambulemus qui corpus, arctamus, qui pœnas hic luimus, qui munditiæ & continentiæ vacamus. Et Vercellen. super Cant. dicit. Optimum est consilium, surgere adsponsum quærendum & efficaciter inueniendum in plateis præceptorum, & in vicis spiritualibus consiliorum. Vnde in eis instructa & excitata ab angelis inuenit quem diligebat. & quæsiuit dicens. Inueni quem diligit anima mea. Surge igitur & ad consilium ingredere ciuitatem, ibi tibi dicetur, quid te oporteat facere. Act. 9.

Capitulum. 3.

TErtiò videndum est, quæ sit differnetia inter cōsilia à spiritussancto inspirata per donum consilij, & inter consilia exorta ex propria voluntate liberi arbitrij. Prius aūt videndum de consilijs propriis ex voluntate propria surgētibus, vt ex hoc facilius cognoscātur cōsilia diuina ex inspiratione spiritussancti procedentia. Primò igitur notandū est, q̄ Bernar. in sermone

sermone de lepra Naamā dicit sic. In corde est duplex lepra, s. propria voluntas, & proprium consilium. Et lepra vtraque nimis est pessima. Et prius hic videndum est, quid sit propria voluntas. De hoc dicit Bern. in eodem ser. Voluntatem propriam dico, que non est communis cum Deo & hominibus, sed nostra tantum, qñ quod volumus non ad honorem Dei, non ad vtilitatē fratrum & proximi, sed propter nosipsos facimus, non intendentes placere Deo, & prodesse fratribus vel proximo, sed satisfacere proprijs motibus animorū, tunc propria voluntas mala est. Sic & loquens ex proprijs mendax est, ait Ioan. Et sequitur. Huic contraria est recta fronte charitas. Quid enim odit Deus, aut quid punit præter propriam voluntatem? Cesset voluntas propria, & infernus non erit. In quem enim ignis ille desæuiet, nisi in propriam voluntatem? Nam voluntas illa propria dicitur, cui assentimus, & cui se liberum inclinat arbitrium. Hæc autem desideria, & concupiscentię, quæ inuitos tenent, non voluntas, sed corruptio voluntatis est. Et idem super Cant. dicit. Grande malum propria voluntas, qua fit vt bona tua non sint. Etenim si in die ieiunij mei, inueniatur propria voluntas mea, non tale ieiunium elegit dominus. Ex illa volūtate propria oritur proprium consilium, de quo dicit Bern. in eodē sermo. s. de lepra Naaman sic. Lepra proprij consilij eo perniciosior est, quo magis occulta, & quantò plus habundat, tantò quis sibi sapientior videtur esse. Hæc est illorum qui zelum Dei habent, sed non secundū scientiam. sequentes errorem suum & obstinati in eo, ita vt nullis velint consilijs acquiescere. Hi sunt vnitatis diuisores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, sibi placentes, & magni in oculis suis, ignorantes Dei iustitiam, & suā volentes constituere. Et quę maior superbia, quàm vt vnus homo totius congregationis iudicio, iudicium suum præferat, tanquam si ipse solus habeat spiritum Dei? Eant nunc qui se faciunt religiosiores alijs, qui non sunt sicut cæteri hoīum, ecce arioli & Idolatræ facti sunt. Ecce consilia propria. Sed nunc de consilijs diuinis videamus, quæ & qualia sunt. De quo primò sciendum est, q̄ Deus summè sapiēs & summè bonus, omnibus consulentibus eum de oīb. liquidè respōdet, & se affabilem & amicum verū ostendit. Vnde Aug. lib. cōfessio. parum vltra medium dicit. Dñe oīb. consulentibus te, simulq; audiētibus & diuersā consulētibus, tu liquidè rūdes, sed nō liquidè oēs audiūt, oēs vnū volunt, consulunt te, sed nō semper qđ volūt audiūt. Sequitur. Optimus minister tuus est, qui non magis meretur hoc à te audire, quod ipse voluerit, sed potius hoc velle, quòd à te audierit. Hęc Aug. Ratio huius est, quia ipse solus scit quid nobis necessariū est, & quid nobis expedit, & ideo magis debemus sequi consilia sua quàm nostra, tanquam optima. Dicit enim Aug. contra Faustum, quòd consilium Dei est super omne consilium creaturæ, & eius consilium omnibus consilija præferimus, sicut & fidem Euangelicam omnibus hæreticorum disputationibus anteponimus. Consilia enim diuina valent ad omnia mala declināda, & omnia bona consequenda, sicut in consilijs euangelicis patet, & ideo sunt solicitè audienda, & studiosè obseruanda. Sed quęris qualiter sunt cōsilia diuina audienda? Respondeo, q̄ sunt consilia à Christo dicta, sunt consilia à sanctis doctorib. scripta, & sunt consilia à spiritussancto inspirata. Cōsilia à Christo dicta, nemo potest audire, nisi sit ex Deo. Vnde dominus dicit. Qui ex Deo est, verba Dei audit, propter hoc vos non auditis, quia ex Deo non estis. Ex Deo aūt sunt, qui quantum ad intellectum, sunt aliquibus luminibus diuinis illuminati, & quantum ad affectum aliquibus affectionibus diuinis calefacti, & à patre tracti. Consilia à sanctis doctoribus scripta, nemo potest audire, nisi cui Christus aperit sensum scilicet interiorem. Vnde in Luca vlt. dicitur. Tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas. Habet enim anima sensus interiores (vt dictum est) sicut & exteriores, Et illos sensus dominus aperit per experientiam, quę est intelligentię magistra, vt dicit Hugo. Vnde & Bernar. exponens dictum verbum scilicet aperuit illis sensum, dicit sic. Cū enim scripturarum interiorem sensum, & veritatem miraculorum, & sacramentorum Dei ceperimus, non solum intelligere, sed & quadam (vt ita dicam) experientię manu palpare & tractare, quod non fit nisi quodam conscientiæ sensu, tunc aperuit nobis sensum, vt scripturas intelligamus. Consilia autem à spiritussancto inspirata, nemo audire potest, nisi habeat aures interiores. Vnde dominus dicit. Qui habet aures audiendi audiat, quid spiritus dicat. De hoc Greg. dicit super Ezech. Non aures corporis, sed mētis quærit dominus. Et Haymo ex ponens illud ibidem verbum dicit. Carnis auris ad audiendum tantum consistit, cordis verò auris, auditu simul & intellectu viget. Sed Richar. Aures audiendi habet, qui habet sensum intelligendi, & affectum diligendi, & promerendi ea quę consuluntur vel promittuntur, vt supra dictum est. Item cōsilia à spiritussancto in spirata sunt occulta, sed tamen suæ euidentiæ habent plura testimonia. Quod sanctus Bern. ostendit in epi. ad comitem, in qua dicit sic. Cum mors animę peccatū sit, vita eius sine dubio iustitia fidei est, quoniam iustus ex fide viuit, Iustus autem quis est, nisi qui amanti se Deo vicem rependit amoris? Quod non fit, nisi reuelante spiritussancto per fidem homini ęternū Dei propositum super salute sua futura. Quæ sanè reuelatio nō est aliud quàm infusio gratiæ spiritualis, per quam dum facta carnis mortificantur, homo ad regnum præparatur, simul accipiens in vno spiritu, & vnde se præsumat amatum, & vnde re amet, ne gratis amatus sit. Ecce testimonium vnum. Sequitur. Hoc itaque est illud sacrū secretumque consilium, quod à patre filius in spiritussancto accipiens, suis quos nouit, per eundem spiritum iustificandos communicat, & communicādo iustificat, quando id quisque accipit in sui iustificatione, vt incipiat & ipse cognoscere, sicut & cognitus est, cum videlicet datur & ipsi, in testimonium præsentire aliquid de sua futura beatitudine, quemadmodum ab æterno latuit in prædistinante, & plenius appariturum in beatificante, de qua tamen percepta iam suimet ex parte notitia, interim quidem glorietur in spe, nondum tamē in plena securitate. Sequitur. Quam miserandi sunt, qui ad tam iucundum consilium iustorum, nullum adhuc tenent suę vocationis testimonium. Sequitur. O infelices amatores sęculi malè securi, quantum diūtat vestrū consilium à consilio iustorum. Proculdubio inter consiliū vtrorumq; magnum chaos firmatum est. Nam quo iustus longè se facit à consilio & concilio malignantium, ita nec resurgent omnino impij in iudicio, neq; peccatores in consilio iustorum. Hæc Bern. ibid. His subtiliter & fideliter intellectis, apparet aliqualiter differentia inter consilia humana & diuina.

Voluntas propria quid sit.

Ioan. 8.

Luc. vlt.

Super 7. Aug. Hierarch. Lib. de amore, c. 19.

Mate. 13.

Apoca. 2.

Aures audiendi qs habet.

Super Cāti. sermo. 72.

Psl. 58.

Consiliū proprium quid sit.

26. contra Faustum.

Cap. 4.

QVartò videndū est, qualiter per donum consilij dies spiritualis in aīa oriatur. Circa quod notādum est, q̄ Diony. dicit, q̄ magnus iste Sol est euidens diuinæ bonitatis imago, totus splendens, semper lucens, & omnia luminis cui capacia illuminat, quantum in se est, & mensurat dies & horas totius nostri temporis. Sic Sol diuinus spiritussanctus, septem radijs donorū tam fulgidis quàm feruidis, causat diuersos dies & horas spirituales in anima, vt dicit Greg. li. 1. moral. vbi dicit, q̄ donum consilij facit alium diem

De diui. nomi. c. 4.

Ioan. 8.

Ioan. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam alia dona. Et exemplificat de oībus. Dies .n. con
Que sit dies consilij. silij est illuminatio quædam mentis, quæ conuiuantes facit cautos, ne in aliquo periculo precipitentur, & vt oīa prudenter & ordinate operentur. Vnde consiliū, dicitur oculus & cautio futurorum, vbi supra. Qui am
Ioan. 11. bulat in hac die non offendit. Mane aūt huius diei oritur ab æterno radio, & proposito diuinæ voluntatis, se menti humanæ manifestantis per radiosas inspirationes, ex quibus mens inspirata exurgit, ad conformandum se voluntati diuinæ, secundum q̄ inspiratur à spiritusancto, & dirigitur à sapientia increata, quæ attingit à finē vsq; ad finē fortiter, suauiterq; disponit, oīa
Eccle. 6. A consilio istius mirabilis consiliarij, & voluntate, nūquam recedendum est. Vnde in Eccl. dicitur. Fili audi & accipe consilium meum, & ne abijcias illud. Fili in quit sapientia audi consilium meum quantum ad intellectum, accipe quantum ad affectum, & ne abiicias, quantum ad effectum, vt dicas cum psalm. Mane astabo tibi. ad consilia tua solicitè inquirendō, & videbo,
Psal. 5. veraciter intelligendo. ex his quod tibi placeat vel displiceat, fideliter exequēdo. Sed quæ est voluntas Dei
Quæ est voluntas Dei. cui iubemur conformare nostram voluntatem? Respondet Cæsarius in epistola ad donatum vbi dicit sic Voluntas Dei, est, quam Christus, fecit, & docuit, humilitas in cōuersatione, stabilitas, in fide, in verbis modestia, in factis iustitia in operibus misericordia, i moribus disciplina, iniuriam facienti non nosce re, & illatam tolerare posse, pacem cum omnibus tenere, crucifixo fortiter asistere, charitati eius inseparabiliter, ad hærere, Christo nihil præponere, quia nec ille nobis,
Meridies sit ue gradus. 2. consilij. quicquam præposuit. Mane igitur astabo tibi, & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Meridies autem huius diei clara, & feruida, procedit, ex dono consilij, prout intellectum veritate illuminat & affectum charitate inflammat, ad inquirendum & ob seruandum præclarissima præcepta domini Iesu. In quibus conuiuantes maximè inflammantur, & illuminantur, quia præceptum domini lucidum illuminans,
Psal. 17. oculos ait psalm. In istorum præceptorum & consiliorum obseruantia sancta Trinitas mentes amicabiliter,
Ioan. 14. visitat, & dulciter inhabitat. Vnde dicit. Dñs. Qui diligit me, sermones meos seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eū faciemus. Veniet ad nos pater visitando memoriam, & excitando ad operandum verbum patris illuminādo intellectum, seu intelligentiam, ad clarè contemplandum spiritussanctus voluntatem inflammando, ad dulciter amandum. Māsionem autem faciunt apud nos, Cuius rationem assignat Greg. in Homilia dicens In quorundam corda venit Deus, & mansionem nō facit, quia sic Deum recipiunt, vt tamē tempore tentationis ab eo recedant. In quorundam vero corda venit, & mansionem facit, quia sic eos amor diuinus penetrat, vt & tempore tentationis non recedant ab amore, Ille. n. vere amat, cuius mentem delectatio praua ex
1. Ioan. 4. Prouerb. 8. Eccl. 43. consensu non superat. Qui aūt in charitate manet, in Deo manet, & Deus in eo. De hac mansione, in. proner. dicitur Delitiæ meæ esse cum filijs hominum.
Quæ sit vespera, siue gradus perfectior consilij. Tunc in meridiano exurit terram, Sol diuinus. Vesperam verò huius diei spiritualis consummatiuam, donum consilij causat in anima, dum eam inclinat ad inquirendum, & seruandum diuina & perfecta consilia à domino tradita in euangelica historia. De quibus cō silijs Greg. in lib. 26. moralium, dicit. Quidam præcepta legis generalis, virtute perfectionis sue transcendunt. Qui nequaquam hoc solum quod cunctis diuina vox præcepit implere contenti sunt, sed præstantio re desiderio, plus exhibere appetunt, quam in præceptis generalib, audire potuerunt quibus dominica uo
Matth. 19. ce dicitur. Vos qui reliquisti omnia, & secuti estis me, centuplum accipietis, &c. Tales inquit Grego. ibid. cū Christo regnant, & iudicabunt, & non iudicabuntur Sequitur, Pacis. n. dicitur, & non generaliter omnibus illud quod adolescenti, diuiti, dicebatur. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pau- Matth. 19.
peribus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni & sequere me. Paucis dicitur, quia non omnibus tanta perfectio donatur, ex quo per obseruationem consiliorū quasi in vespera diei spiritualis consummatur. Ratio huius est quia per hæc consilia perfectissima, gradatim ascenditur vsque summos apices virtutum consum- Matth. 5.
mantium, vt simus perfecti, sicut & pater noster cœlestis perfectus est,. Et quantò hæc consilia sunt perfe Vbi Chrysostomus.
ctiora, tantò luminosiora, & diem spiritualem mentis magis perficientia, vel consummantia De gradib. istorum consiliorum, & perfectione eorum Chrysost. loquens, vbi dominus tradit hæc consilia perfectissima, dicit sic. Vide quod gradus ascendit dominus, & quali ter nos in ipsam virtutis verticem statuit, cum ostendit, q̄ primus gradus est, non incipere in iustitia à qua cunque occasione, vel contra quemcunq;. Secundus est quibuslibet malis nullo modo vindicari. Tertius gradus est, non facere vexanti, quę quis ab eo passus é. Quartus est, exponere seipsum ad patiendum mala, illata. Quintus amplius se tribuere, quam ille vult, qui fecit mala. Sextus, non odio habere eum. qui talia mala infert. Septimus, diligere eum qui hæc malè opera tur. Octauus benefacere ei, qui tantis malis offendit. Nonus orare pro illo, qui in malitia sic obstinatus est. Et ad ista principàlia reducuntur alia consilia euangeli ca. Sequitur, Et quia magnum erat consilium, præclarum premium subdit dicens q̄ tales similes erūt Deo Vnde dominus dicit. vt sitis filij patris vestri, & perfecti sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Et Augusti. in lib. de sermone domini in monte dicit. Ex illa regula intelligendum est, quod hic dicitur, de qua Ioan. 1.
Ioan. dicit. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, nō natura. sed præceptorum & consiliorum obseruantia.

Capitulum. 5.

QVintò videndum est, qualiter spiritussanctus, per donum consilij in die suo, & in illuminatione sua, conuiuium spirituale initiat in mente, & perficiat. Circa quæ duo sunt videnda. Primò qualiter familia mentis & conjuantes secundum dignitatem suam ordinentur, & in conuiuio locentur. Secundò est videndum, vbi donum consilij conuiuiū suum celebret, & quæ fercula ministrentur. De primis, s. qualiter familia mentis, & conuiuantes in conuiuio, secundum dignitatem ordinentur, & locentur sciendum est q̄ sicut dicitur in libro de spiritu & anima, parum post principium, vt supra dictum est. Nobilis creatura est anima. Ciuitas Dei nanque est, de qua tam gloriosa dicta sunt, s. q̄ ad imaginem & similitudinem Dei facta est. Et quia nulla est ciuitas absq; populo, disposuit in ea conditor noster populum triplicis gradus, i. sapientes ad consulendum, milites ad pugnandū, artifices ad ministrandum & operandum. Sequitur. Ciues huius ciuitatis, sunt naturales & ingenii animæ vigores, tanquam indignę. Quorum distincti, sunt gradus, alij superiores, alij medij, alij inferiores. Superiores, sunt intellectuales sensus, medij rationales, infimi animales. Quorum huiusmodi, differentia est. Animales siue sensuales vel sensibiles, appetūt visibilia. Rationales discernunt, & discretionis oculo aspernantur mala, & eligunt bona. Intellectuales verò, pertrahunt ea ad diuina. Sequitur. Intellectualis ergo sensus, sunt tanquam animæ consiliarij dicentes ei. Deū time, & mandata eius obserua. Hoc. n. est omnis homo, i. totus Rationales, sunt milites, qui

hostes concupiscentiarum impugnant per arma iustitiæ. Animales siue sensibiles sensus, sunt tanquam rustici & artifices, qui corporalibus rudimentis insistunt & corpori necessaria ministrant vt infra patet. Sequitur. Hanc triplicem vim animæ. i. intellectualem, rationalem, & sensualem, vocant partes animæ non integrales sed virtuales, quia potentiæ eius sunt. Hæc oīa prædicta sunt in lib. de spiritu & aīa. Inter familiā, intellectualē, possunt locari & ordinari habitus infusi vt fides spes, & charitas, qui multum ornant conuiuiū mentis. Inter familiam rationalem, locantur, vel possunt locari habitus acquisiti, vt prudentia, temperantia fortitudo & iustitia, qui viriliter repellunt vitia. Inter familiam sensualem, locantur habitus innati, vel ēt passiones aliquæ, vt amor, & odium dolor, & gaudiū, & sensus interiores, & exteriores, secundum aliquem modum, quos donum consilij mediatę vel immediatè modificat, vt infra patebit. Et sic patere pōt ordo & dignitas huius familiæ, sed de ministerio eorum infra dicetur. Secundò videndū est, vbi donum consilij conuiuium suum celebret, quæ fercula in illo ministrentur. De quo sciendum est, q̄ conuiuium, cōsilij nusquā cōuenientius celebratur, & quietius, quā in tabernaculo, fœderis, siue in secreto mētis, vbi cōsilia in silētio tractantur in veritate masticantur, & in amore incorporātur, & in operis executione cōsumantur, Hoc satis, expresse innuit in li. Nume. vbi scribit, q̄ Moyses in re
Num. 10. bus dubijs ad cōsulendū Dūm relictis turbis crebro, reuertebatur, & intrabat tabernaculū, vbi Dūm consuluit, & cōsiliū recepit, q̄ postea populo proposuit, & sic fieri iussit. Hoc verbū exponens Greg. li. moral. 23. dicit sic. Ad tabernaculū redire, & intrare, est post positis exterib. tumultib. secretū mentis, intrare. Ibi. n. Dominus consulitur, & quod foris agendum est publicè intellectu intus silenter auditur. Et tunc vocē Dei, quasi per occultam inspirationem audiunt, dum in meditatione mentis se à carnalibus sensibus abstrahūt Hæc ille. Primò igitur ingrediantur consiliarij. s. sensus intellectuales tanquam superiores & digniores, vt memoria, intellectus, & voluntas, relictis foris turbis tumultuantibus, à Domino in silentio audiant consilia, & in veritate intelligant, & in charitate operando perficiant. Et primò memoria ab omnibus euacuata, & purgata, ingrediatur tabernaculum. i. mentis secretū & dicat cum psal. Audiam quid loquatur in me Domi
Psal. 84. nus Deus. De hac auditione dicit Richar. sic Deus auditur per reuelationem, donec voce eius paulatim, inualescente, tota per perstrepentiū turba & tumultatio
Lib. 4. de cō templa. cap. 6. sopiatur, solaq; ipsius vox audiatur, donec omnis illa tumultuatiū turba dispereat, solusq; cū sola remaneat
Ose. 2. Psal. 84. Hæc ille. Tunc adductā in solitudinē loquitur. ad cor eius, vt dicit Ose. Sed quid loquitur dicit. psalm. Loquetur pacē in plebē suam. Sed quare magis pacē, quā oīa alia? Respondeo, quia vbi pax nō habetur, nec dulcedo diuinorum consiliorum gustatur nec vox eius auditur, nec conuiuiū in mente cū Deo habetur, quia in pace factus est locus eius, secundum psal. Vnde Leo
Psal. 75. Papa in vno sermone dicit vera pax est a Dei voluntate non diuidi, & in quę solius Dei sunt delectari. Quā dom. sensualitās nulla parte resistit, voluntati, & volū tas nulla parte cōtradicit rationi, & rō regulatur lumine fidei tunc est serenitas mentis, & tunc est in nobis,
Esa. 17. regnum Dei, vt dicit Dominus. Iō pax rationabiliter præmittitur. Regnum autē Dei nō est esca & potus, corporalis, sed iustia, pax, & gaudiū in Spiritusctō, ait
Ad Ro. 14. Apostō. Iustitia rectificās iudicia rationis, pax tranquillans imperia facultatis, gaudiū adimplens desideriū voluntaris. Nō est aūt delectabilior refectio, quā voluntatis oblectatio. De hac refectione memoriæ, tanquam expertus dixit Dauid in psal. Memor fui Dei & delectatus sum, & sequitur, & defecit spūs meus. i. humanus dicit Greg. & factus quasi diuinus. Quia quantò in nobis quotidie spiritus diuinus proficit, tantò in nobis noster in nobis deficit, propter quod tandem memoria nostra plena Deo deiformis fit. Secundò intelligentia ingrediatur tabernaculum mentis, & suū secretum iā ab oībus fantasmatib. & impedimentis abstracta, vt veritatem consiliorū discutiat, & inter consilia discernat à quo spiritu procedant. Nā Richar. dicit. Si
Li. 4. de cō templ. c. 15 cut Deus memoria auditur per reuelationē, ita intelligentia videtur per contemplationē, ex qua visione illuminatur, vt consilia discernat à quo spiritu procedant Nam sicut dicit Ber. in sermone magistri gentium. Spirituum diuersa sunt genera, iō necessaria est nobis eorum discretio, præsertim cū ab Apostolo didicerimus
1. Ioan. 14. non oī spiritui esse credendum. Videri. n. potest (inquit Bern.) minus eruditis, & qui habent parū exercitatos sensus, omnem cogitationem vel consilium non alterius, quam ipsius spiritus humani esse sermonem. Quod falsum esse ostendit certa fidei veritas. Quod & probatur testimonio scripturarum diuinarum. Audiam (inquit propheta) non quid ego loquar, sed quid
Psal. 84. loquatur in me Dominus Deus. Similiter ait psalmus, q̄ immissiones fiunt per Angelos malos. Probat etiā
Psal. 77. scriptura esse spiritum carnis, & spiritum huius mundi. Sequitur. Igitur quisquis ex his tribus spiritibus loquatur spiritui nostro nō credamus eis, quia sanguinē sitiunt animarum & mortem, à sermonibus tamen eorum cognoscimus eos. Nā spiritus carnis suggerit mollia. Spiritus aūt mundi, suggerit vana. Spiritus verò malignus, suggerit amara, vt rixas, iras, & hmōi. Si autem spiritus suggestio sit de corpore castigando, de corde humiliando, de seruanda veritate, & de exhibenda charitate, cum hæc in corde versantur, sine dubio spiritus diuinus est qui loquitur & suggerit hęc. Vt igitur intelligentia hæc consilia cautè discutiat, & prudenter, discernat, ingrediatur tabernaculum siue mentis secretum, vbi Dominum consulat super oībus dubijs, quæ oriuntur circa conuiuiū, & conuiuantes, & refectionē eorū. Solicitudo. n. istorū incumbit intelligentiæ, quæ habet regere illos, & totū regnum aīæ. Vnde Greg. li.
Prelati, in dubijs consulant legē diuinam. moral. 23. dicit, q̄ boni rectores quotidie cum se cognoscunt res dubias nescire discernere, ad secretū mentis velut ad quoddam tabernaculū reuertuntur ibique lege diuina perfecta, quasi coram posita arca Domini consulunt Dominum, & quod prius intus tacentes audiunt, hoc foras post modum agentes innotescunt. s. consilia & veritates reficientes totam familiā mentis. Quia sicut dicit Augusti. super Io. Veritas panis est qui mētes reficit nec tamē deficit sed mentes mutat, quia verificat. Quot ergo veritas in tabernaculo suo, & quot cōsilia intelligentia percipit à Spiritusancto, tot dulcia fercula conuiuantibus in voluntate manducanda proponit. Tertiò voluntas libera à fantasmatibus, & distractionibns, & curis secularib. abstrata & absoluta ingrediatur, tabernaculū siue secretum suū. Quia Richar. dicit. Sicut in memoria auditur Deus per re-
Vbi supra cordationē, & intelligentia videtur per cōtēplationē, sic in voluntate amplexatur per dilectionē, quę licet sit posterior in ordine, est tamen principalior per ingenitam libertatem. Hæc voluntas, affectione experimentali precipiens diuina consilia à patre in memoria dicta. & intelligētia exanimata & verificata, & ipsi voluntati efficaciter impressa, clamat cum sponsa dicta. illud Canti. Anima mea liquefacta est, vt dilectus
Cant. 5. locutus est. In quibus verbis, exprimit anima diuinorum cōsiliorum certam auditionē, quia dilectus locutus est, & auditorum cōsiliorum efficacem impressionem, quia liquefacta est. Hāc auctoritatem exponens Origenes dicit. Diuinæ consolationis (vt audio) fœlicissi-

Universidad de Deusto Biblioteca

cissimus effectus, est liquefactio. Liquefi.n. aĩa dum deuotione mollescit, vt dilectus in ea suauiter cubet, vt nihil duri inueniat ꝙ eius consilijs, resistat. Liquefit dum in deuotione calescit, vt dilectus in ea diuini caloris persentiens moderamen sine moderamine, eò ineffabilẽ, & delectabilẽ inueniat, quò caliditas hęc quamuis occultissima, suauissima tñ secundũ contactũ spiritualem dilectionem generat. Liquefit dum amore perefflluit vt dilectus dominiũ plenũ habeat in ea, quò ad ipsum solũ tũc oĩs motus, oĩs virtus, omnis ĩpetus ipsius habet terminũ. Siquidem humidũ malè, terminabile est termino proprio. Vnde fluida mens non nisi in ęternitate sistit. Quare Orige. dicit ibidem Qui sancto desiderio intus ęstuat, eò ad quodlibet bonum habilis inuenitur, quò nihil duri in corde portat quod non feruore æstuantis desiderij in Deum liquefiat. Sic igitur tres isti consiliarij .i. tres potentiæ à Trinitate salutaribus consilijs instructi, purgati, illuminati, & perfecti, totam familiam mentis, & conuiuantes hierarchicè purgant illuminant, & perficiunt, & in ęternitatem dirigunt vt statim patet.

Capitulum. 6.

POstquam igitur dictum est de consiliarijs, qui dicuntur principales inter conuiuantes, qualiter in secreto tabernaculo mentis à diuinis cõsilijs per dona spiritussancti sunt purgati, illuminati, & perfecti Videndum est modo qualiter medij .i. vigores animæ naturales, & sensus animæ rationales. & milites, siue virtutes morales, viriliter expugnantes, & repellentes omnia vitia à conuiuio animæ, superioribus purgentur, illuminentur, & perficiantur, Ille.n. est debitus ordo, vt superiores perficiant medios, & medij inferiores, secundum ordinem cælestis hierarchiæ, quem sequitur ecclesiastica hierarchia & humana. Dicit.n. Hugo sic. Sunt superiores & sublimes, & ipsi appropinquantes diujnitati immediatè ab ipsa accipientes purgationem vt mundi sint, & illuminationem, vt clari sint, & perfectionem, vt sint sancti, & ab illis rursum, secundum ordinem diuinæ dispositionis, & hi qui sequuntur in ordine & subiecti sunt purgantur, illuminantur, & perficiuntur. Hæc ille. Hi ergo consiliarij, tres, i. memoria, intellectus, & voluntas. dono consilij à Spiritusancto purgati, illuminati, & perfecti, medios inter conuiuantes, tanquam eis inferiores. s. vigores animæ naturales, i. sensus rationales, milites, siue virtutes morales, purgant illuminant, & perficiunt ad similitudinem Angelicæ Hierarchiæ. Primus.n. consiliarius, s. memoria, consulit omnia quæ sunt vitiorum conuiuantium purgationem, & virtualẽ exercitationẽ, dum per rememorationem oĩa vitia cõmissa, ad præsentia mentis eorũ reuocat, vt ea per pœnitentiã deleat, & totaliter extirpet. Nam sicut dicit Hugo. Nisi præcedat purgatio, non sequitur illuminatio, nec sequitur perfectio nisi pręcedat illuminatio. Vt igitur mens, cũ tota familia sua purgetur, pœnitendo dicat, illud psal. Recogitabo mihi oẽs annos meos, in amaritudine aĩæ meę, donec dicere posit, ꝙ sequitur. Proiecisti post tergũ tuum oĩa peccata mea. Dũ sic viuitur pater notã faciet filijs veritatẽ suam: quia ad receptionẽ lucis non requiritur nisi purgatio recipiẽtis. Vnde alius cõmentator. s. Lincon. dicit Necessaria est rõnali creaturæ primò purgatio quia impura nõ suscipiũt illuminationẽ, sed tenebrosa nõ possunt habere operis perfectionẽ, quia ambulant, in tenebris, & nesciunt. vbi corruãt, aut quò vadãt. Sẽsus igitur rõnales, vt milites, & virtutes morales primò purgẽt, vt postea illuminẽtur, & post operationis perfectionẽ consequantur, Secundus igitur cõsiliarius. s. intellectus ĩ tabernaculo à dono cõsilij illuminatus vidẽs, ꝙ illuminatio necessaria est ad operis perfectionẽ, cõsulit oĩbus conuiuantib. accedere ad illuminatorẽ dicens. Accedite ad Deũ & illuminamini, & facies vestræ nõ cõfundentur. Acceditur ad Deũ similitudine, & receditur à Deo dissimilitudine, vt dicit Aug. Similitudine aũt, facies honoratur imagine diuina. Dissimilitudine verò, facies confunditur imagine pecorina. Vñ psal. dicit. Nolite fieri sicut equus & mulus quibus non est intellectus. Ecce carentes intellectu pecorib. cõparantur, sed intelligentes Dij appellantur. Vñ psal. intelligentib. loquẽs ait. Ego dixi Dij estis, & filij excelsi oẽs. Oẽs igitur conuiuantes illuminat. Quid aũt est illuminari (ait Linc.) nisi tam per virtitutes speculatiuas, quàm operatiuas, in finẽ vltimũ rectè dirigi? Vnde Dauid in psal. dicit Dabo tibi intellectum, quantum ad speculationẽ, & instruã te, quãtum ad operationẽ. Sequitur. In via qua gradieris, firmabo super te oculos meos, quantũ ad directionẽ in finem. Tertius igitur cõsiliarius. s. voluntas, tanq̃ excellentior consulit. & iubet oĩa fieri, quæ sunt necessaria cõuiuantium operatiuã perfectionẽ dicens. Operamini non cibũ qui perit, sed qui permanet in vitã æternã. Operari cibũ qui perit, est affici sæcularibus rebus, & non operari propter permanentia sed ꝓꝑ pereũtia quæcũq;. Et quamuis q̃nq; in vsu operis sit tẽporalitas, tamen in intentione debet esse æternitas, vt dicit Beda super Lu. Operamini igitur, quicquid memoria purgata, & à Deo inspirata, & à Deo illuminata faciendum dictauerit, & à voluntate charitatẽ impellente fieri imperatur, quia tunc à nobis, non nisi bonũ procedit. Dicit nanq; Aug. super Io. Bonum & rectum est oẽ quod agimus, si nec memoriã obliuio decipiat. nec error intellectum excæcat, nec iniquitas voluntatem subuertat, ab his est oẽ quod agimus. Hoc consiliũ, & mandatũ in tabernaculo mentis à Deo acceptum, voluntas vt alter Moses, & oĩbus suo imperio subiectis indicit, & iniungit, & sensibus rationalibus, militib, pugnantib. siue virtutib. moralibus, & oĩ familiæ eorũ, siue specieb. quæ multæ sunt valde, qui iam oẽs à superiorib purgati, illuminati, & quasi perfecti in suis operib. secundũ legẽ charitatis voluntati obtemperantes viriliter operantur, oĩa vitia à conuiuantib. extirpando fortiter virtutibus insistendo, & Deo tanquam regi suo, & patrifamiliàs humiliter obediendo. Ex tunc & ipsi idonei sunt ad purgandũ illuminãdũ, & perficiendũ inferiores sibi, vt supra dictũ est.

Super. 2. ange. hierar.

Vbi supra

Esa. 38.

Ibidem c. 3

Psal. 31.

Psal. 81

Vbi supra

Psal. 31.

Ioan. 6.

Operari cibum qui perit, Quid sit.

Capitulum. 7

DIcto de conuiuantibus rationalibus, qui quasi medium gradum tenent in conuiuio, & qualiter sint purgati, illuminati, & perfecti. Videndum est, qualiter & isti sibi inferiores illuminent, purgent, & perficiant, vtpote sensus animales & corporales, tam interiores, vt imaginationes, & c. quã exteriores, vt visum, auditum & c. qui sunt tanquàm artefices & rustici, necessaria corpori amministrantes, vt dicitur lib. de spiritu & anima. Quos rationales conuiuantes, & milites purgant, dũ in eis motus illicitos cõcupiscentiæ mortificant, vel exterminant quantũ potest fieri in corpore corruptibili, dicentes eis, illud Apostoli. ad Roman. Si secundum carnem vixeritis, moriemini, idest secundum corruptionem vestram. Si autem spiritu rationali, facta carnis mortificaueritis, viuetis. Similiter illos, quasi illuminant, dum eos à sua præcipitatione retrahunt, & impediunt, & eos dono consilij obedire compellunt, dicentes eis illud Apostoli, ad Romanos. Debitores sumus spiritus, non carnis, .i. debemus magis obedire spiritui quam carni. Similiter illos, quasi perficiunt, dum eos, vitam illam quam in futura habituri sunt, docent hic inchoare, & prælibare, & imitari. De his Ber. dicit sic. Quidam

Quid sit purgare, & illuminare sensus exteriores.

Rom. 8.

Eodem. c.

Quidam in sanctitate vitæ, & hominis interioris glorificatione, & contemplatione, & quadam fruitione diuinitatis, iam futuræ vitæ beatitudinem prelibare in hac vita videntur & imitari, vt & de corporum suorum glorificatione. quam post plenè percepturi sunt, in hac vita non nihil percipiant. Sequitur. Accepta.n. gratia, qua habitantes in vnum seipsis in Deo, & Deo in seipsis fruunt ipsius carnis sic sentiunt vicisse omnes contradictiones, vt vniuersa carnis substantia, nõ sit eis nisi instrumentum boni operis. Nam & si ipsius, miserijs & infirmitatibus contabescunt, & ex hoc ipso in interiori homine fortius conualescunt, quia quãdo infirmor, tunc fortior sum, & potens ait Apostolus. Sequitur. Sensus.n. quandam nouam percipiunt, & propè spiritualem gratiam. Oculi enim fiunt simplices, vt certa experientia docet, & aures obtemperãtes. Aliquando in feruore orationis tanta odoris ignota quædam fragrantia conspirat, quæ sola experientia percipitur, quia ignota. Et tanta est gustus in gustando suauitas, quæ etiam non potest nisi per experiẽntiã sciri. i. per mutuum contactum spiritualis charitatis, quo incentiuum tantum sit, vt videantur sibi inter seipsos, spiritualis cuiusdam voluptatis gerere paradisum vultus etiam, & totius corporis compositione, vitæ, & morum & actuum decore mutuæ etiam seruitutis & etiam deuotis exhibitionibus, & pijs susceptionib. siue cuiusdam gratiæ beneplacito, sibi inuicem conueniunt, & conuiuunt, vt sit verè eis cor vnum, & anima vna. Nimirum futuram corporum suorum gloriã iam hic initiant, ex puritate conscientiæ & mutuæ cõuersationis gratia, perfectè iam habituri in futura, & perhenni vita. Hæc Ber. Ecce donum consilij, reficit conuiuantes supremos scilicet consiliarios, sacris contemplationibus, dum eos in tabernaculo. i. in secreto, mentis facit diuina consilia audire. Item reficit conuiuantes medios, s. sensus rationales milites, & ciues morales, sacris veritatibus, dum facit eos consilia diuina in tabernaculo verè intelligere. Item reficit conuiuantes infimos, s. artifices, rusticos, & ministranaes, vt sensus, animales interiores, & exteriores, in regno, vel in ciuitate animę laborantes, deiformibus operationib. dum eos facit diuina consilia operãdo adimplere, quod perfectorum est. Sequimini igitur consilium Dei, quia sicut dicit August. Consilium Dei est super omne consilium creaturæ, vt & mundanis videatur stultitia, vt ostendit Grego. 27. Moral. Non ꝙ sit defectus in cõsilijs, sed quia sunt tantæ perfectionis, ꝙ mundus ea nõ potest intelligere, neq; cognoscere. Quod nõ est mirũ cum nec ipsum consiliarium cognoscere possit. s. Spiritumsanctum, vt dicit Dominus.

Lib de amore Dei. c. 3.

1. Cor. 12. c.

16. contra Faustum.

Ioan. 14.

Capitulum. 1.

SExtum donum Spiritussancti, quod facit diem & conuiuium spirituale in anima, est donum intellectus. De quo sunt quinque notanda. Primũ quare donum intellectus pręcedentia dona sequatur? Secundò quid donũ intellectus sit, vel quid dicatur? Tertiò quę huius doni sit necessitas, vel quæ vtilitas in eo conferatur? Quartò qualiter ex eo dies spiritualis in anima oriatur? Quintò qualiter conuiuium animæ, ex eo præparetur? Primò igitur videndum est, qualiter donum intellectus præcedentia dona sequatur. De quo sciendum est, ꝙ Ansel. dicit, istum ordinem esse rationabilem. Cuius rationẽ ibidẽ assignat dicẽs. Quinq; dona Spiritussancti pręcedentia pertinent ad vitam actiuam, hęc aũt duo. s. intellectus & sapientia pertinent ad vitã cõteplatiuã, quę duo Spiritussanctus prædictis quinq; superimponit, vt ædificiũ perfectè compleatur. Sed vita actiua præcedit contẽplatiuã, tanquã disponens potentias contẽplatiuas ad actus suos, ne in operationib. suis impediantur. Vnde Greg. li. 6. moral. dicit. Qui arcẽ contẽplationis ascendere desiderat prius necesse est, vt in opere actionis perfectè se exerceat. Igitur in ordine ascensionis ab infimo dono. s. timoris, ad summum donum. s. sapientiam, quinque dona prædicta pręcedere debent donum intellectus & sapientiæ. Vnde Ansel. ibidem dicit sic. Postquam Spiritussanctus, mentem facit pauentem per donum timoris, sibiq; compatientem per donum pietatis, & ea quę sunt facienda manifestat, per donum scientiæ, & illa fortiter exequitur per donum fortitudinis, & de ipsis suo exemplo facit alijs consulere per donum consilij, post Spiritussanctus accendit mentem ad intelligendũ cur hæc & illa fieri debeant, & vltimò à solo Deo remunerationem quærat istorum. Sed quare donum intellectus, immediatè sequatur donum consilij? Huius ratio est. nam cum consilium sit affectuũ inquisitiuus & rationis directiuus, vt dictum est, supra, intellectus autem sit lumen, vt dicitur in lib. de spiritu & anima, & philosophus. 3. de anima vocat intellectũ agentẽ, lumen quod penetrat vsq; ad intima. s. ad essentias rerum & quidditates, ideo nunquam est perfecta veritatis inquisitio, neq; perfecta mentio, vbi nõ fuerit intellectualis illuminatio. Vnde cõsiliũ sine intellectu, manet sine affectu. Est & alia rõ quã Augu. ponit in li. 2. de doctrina christiana, parũ post principiũ vbi loquẽs de septẽ donis, dicit, de dono intellectus sic. Post quintũ gradũ. s. donũ consilij, per quod anima leuatur appetitu sordiũ inferiorũ, ascendit in sextũ gradũ, s. donũ intellectus, vbi iam ipsum oculum purgat, quo videri põt Deus ab his qui huic sæculo moriuntur, qui intantum vident, inquantũ moriuntur sęculo. Ab illis.n. nõ solũ certior, sed & iucundior spiritus lucis incipit apparere in enigmate tamen. Quandiu enim in hac vita sumus peregrinamur à Domino, quamuis conuersationem habeamus in cœlis. Vlterius igitur introducit ad sapientiam.

Lib de simi: circa finem Cur donũ, intellectus, subsequatur alia quique dona.

Quare donum intellectus imediatè sequatur donum consilij.

Capitulum. 2.

SEcundò videndũ est, quid sit donũ intellectus, & quare sic nominatur? De quo sciendũ est, ꝙ nomẽ intellectus, importat quandam intimã cognitionẽ, Dicitur.n. intelligere quasi intus legere. Et hoc patet, consideráti differentiã inter cognitionem intellectus & sensus. Nã cognitio sensitiua, occupatur circa sensibiles qualitates exteriores. Cognitio autem intellectiua, tanquã excellentior & subtilior, penetrat vsque ad quidditates, & rerum essentias interiores, quia obiectum intellectus ẽ quod quid est, vt dicitur, 3. de aĩa. Vnde cognitio humana incipit, à sensu tanquã ab exteriori, quæ nõ perficitur nisi perueniatur ad intellectũ, qui vere cognoscit, quod est res. Dicitur .n. in li. de spiritu & aĩa, ꝙ quicquid sensus recepit exterius imaginatio repræsentat interius, rõ inuestigat, intellectus dijudicat, intelligentia cõprehẽdit & ad contẽplatiõẽ, adducit quæ memoria cõseruat. Sed aduertẽdũ est, ꝙ intellectus q̃nq; accipitur vt est vis aĩæ naturalis. Et sic de intellectu loquitur auctor libri de spũ & aĩa, qui dicit, ꝙ intellectus est uis aĩæ quia inuisibilia perc ip, Cui cõcordare vr̃ Philosophus. 3. de aĩa, & hic intellectus vt plurimũ cæcutiẽs est. Vñ psal. dicit. Nescierũt, neq; intellexerũt. Itẽ intellectus q̃nq; accipiẽ vt ẽ virtus intellectualis, siue vt ẽ habitus principiorũ naturaliũ quæ subsunt lumini intellectus, vt patet. 6. Ethicorũ. Sed neuter isterũ est donũ Spiritussctĩ, licet vterq; sit à spiritusancto. Sed quia homo ordinatur ad beatitudinẽ, sicut ad finẽ, supernaturalẽ, vt apparet ex eius imagine, ideo oportet ponere intellectum, siue lumen aliquod, vt est habitus supernaturalis principiorum supernaturalium, quæ sunt articuli fidei, & ex conse-

Intellectus sumitur trifariam.

Psal. 81.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quid sit donum intellectus. Ad Gal.5.

quenti quarundam operationum quæ ordinantur, ad fidem, quia fides per dilectionem operatur, vt dicit Apostolus. Et hoc lumen supernaturale, & super additum intellectui & datum homini, vocatur donũ intellectus, quod nominat quandam excellentiam cognitionis, penetrantis vsque ad intimas rerum intelligendarum essentias & veritates, quæ non fit, ita completè ex virtute luminis, naturalis intellectus, sicut ex virtute luminis supernaturalis superadditi intellectui naturali. De quo intellectu dicitur in libro de spiritu, & anima, ꝙ intelligentia est, vis animæ quæ immediatè, supponitur Deo. Cernit siquidem ipsum summum verum, & verè incommutabilem, Sic anima percipit corpora sensu, imaginatione, corporum similitudines ratione, corporearum rerum naturas, intellectu, spiritum creatum: intelligentia, spiritum increatum, vel sicut dicitur in eodem libro. Intellectus est ea vis animæ, qua de diuinis quantum homini possibile est cognoscitur, ad cœlestia archana penetranda quæ penetrari non possunt, nisi per spiritum eius qui etiam profunda Dei scrutatur. Vnde Apostolus dicit. Nobis autem reuelauit Deus per spiritũ suum, qui omnia scrutatur etiam profunda Dei.

1.Cor.2.

Capitulum. 3.

Ad quid sit necessariũ, donum intellectus.

TErtiò videndum est, quæ sit necessitas siue vtilitas doni intellectus? De quo sciendum est, quòd cum veritates necessariæ ad salutem, sint nobis, absconditæ, & quasi velatæ, tam in rerum naturis, quã sacris scripturis, quam in diuinis sacramentis, & figuris, in tantum vt intellectus humanus sine adiutorio, supernaturalis luminis, non possit ad eas apprehendẽdas plenè pertingere, planum est, ꝙ necesse fuit, vt Spiritussãctus intellectui humano super adderet aliquod lumen supernaturale, quo velamina dictarum veritatum penetraret, & veritates absconditas apprehenderet, & eas sic nobis manifestaret. Quod vtiq; Spiritus sanctus facit dũnobis donũ intellectus inspirat. Hoc. n. donũ intellectus, primò facit nos penetrare velamina, siue tenebras mentis nostræ, donec ad notitiam propriam perueniamus, & imaginem sanctæ Trinitatis, nobis concreatam cognoscamus cum Dominus dicat Regnum Dei intra vos est, idest in imagine sua. Primò igitur donum intellectus, facit nos ad interiora nostra ingredi dum mente inspirat, vt seipsam primò cognoscere discat, & in hoc diligenter se exerceat, donec se videre quid sit incipiat. Dicit enim Richar. sic Hoc exercitio, cordis oculus mundatur, ingenium acuitur, intelligẽtia dilatatur. Nihil rectè æstimat, qui seipsum ignorat. Nescit ꝙ sub pedibus eius mundana gloria iaceat, qui cõditionis suę dignitatem non pensat. Nescit omninò quid de spiritu angelico, quid de spiritu diuino sentire debeat, qui spiritum suum prius nõ cogitat Sequitur. Si non idoneus es intrare ad teipsum, quomodo ad illa rimanda idoneus eris, quæ sunt supra teipsum? In hoc exercitio homo per donum intellectus incipit aliqualiter videre, ꝙ factus est ad imaginẽ Dei vt docet Augu. lib. 14. & 15. de Trinitate. Et auctor in libro de spiritu & anima. Tanta dignitas hominis, esse cognoscitur, vt non solum iubentis sermone, sicut alia opera sex dierum sunt facta, sed & consilio sanctę Trinitatis, & opere diuinę maiestatis creatus, sit homo, vt ex primę cõditionis honore intelligere, quã tum teneretur suo creatori, non solũ ꝓp primæ conditionis priuilegium acceptum, sed & ꝙ ad imaginẽ & similitudinem suam Deus creauit eũ. Nã sicut dicitur in eodẽ lib. de spiritu & anima. Sicut Deus pater Deus filius, Deus spiritussanctus est vnus Deus nõ tres Dij sed tres personæ, ita anima intellectus, anima volũtas, anima memoria, non sunt tres animæ sed vna in vno corpore, & tres vires. Et sicut ex parte generatur filius & ex patre & filio procedit Spiritussanctus, ita ex intellectu generatur voluntas, sed ex intellectu & voluntate procedit memoria. Multæ aliæ similitudines, ponuntur ibidem. Ex eo autem, ꝙ anima est imago, Dei, est capax Dei, vt dicit Augustin. li. de Trini. 14. & 15, Item per donum intellectus potest homo cognoscere ꝙ est factus ad similitudinem Dei. Vnde in libr. de anima & spiritu dicitur sic. Creata est anima à Deo vita, à vita, simplex à simplici immortalis, ab immortalis, vt non sit longè à creatore suo, cui appropinquare videtur simplicitate essentię, quia creata est anima. magna, à magno, recta à recto. Eò magna quò capax æternorum, eò recta quò est appetens æternorum vel supernorum, eò beata quò Deo quò vnita. Sequitur. Animam nanque Dei pietas respicit, humilitas subijcit, pœnitentia reducit, iustitia deducit obedientia conducit perseuerantia perducit, deuotio introducit, puritas iungit, charitas vnit. Et ibidem dicitur. Quis maior honor esse potuit homini, quàm ꝙ ad similitudinem sui conditoris crearetur, & eisdẽ uirtutem vestimentis ornaretur, quibus & conditor, de quo in psal. legitur. Dominus regnauit decorem indutus est, quasi omnium virtutum splendore, & totius, bonitatis decore ornatus? Sequitur. Et quod maius de decus homini, aut insœlicior miseria, quam vt hac similitudinis gloria sui conditoris amissa, ad informem & irrationalem iumẽtorum similitudinem dilabatur? Sequitur. Quapropter quisque diligentius attendat, primæ suæ conditionis excellentiam. vt venerandam sanctæ Trinitatis in se ipso imaginem agnoscat honoremque diuinæ similitudinis, ad quam creatus est, nobilitate morum, & exercitatione virtutum, & dignitate meritorum habere contendat, vnde quando apparebit, similes ei erimus vel apparebimus, qui nos condidit & reformauit. Hæc ille. Similiter per donum intellectus, homo regnum Dei in se inuenit, cum Dominus dicat. Regnum Dei intra vos est, vbi dicit gl. Gregorii. Regnum Dei nobis insitum est, dicit forbitan in ditam animabus nostris lætitiam per Spiritum sanctũ, Ea. n. est velut imago & arra perennis lætitiæ, qua in futuro sæculo, animę sanctorum gaudent. De hoc requiere supra in cap. de dono timoris. Quęrite ergo, & inuenietis, & nolite fieri sicut æquus & mulus, quib. non est intellectus, ait psalmus.

Luc.17.

Tertiò de contemplatione.c.6.

Gen.1.

psal.92.

Veritates diuinę sunt absconditę in sacra scriptura, sed manifestantur per donum intellectus.

Saper 7. Augustinus.

psalm.31.

Capitulum. 4.

POst hoc Spiritussanctus per donum intellectus, facit nos penetrare velamina sacrarum scripturarum, introducens nos ad claram, contemplationem puræ veritatis. Quod autem veritates theologicæ, & diuinæ, quæ sunt nobis necessariæ ad salutem, sint velatæ & absconditæ in sacra scriptura, ostendit, obscuritas prophetarum, vel prophetiarum, multiplicitas figurarum, & diuersitas expositionũ. Quandoq; enim exponuntur historicæ quandoq; tropologicè, quandoque allegoricè, quandoq; anagogicè, vt supra patet in capitulo de dono sciętiæ. Sed Spiritussanctus per donum intellectus, facit nos penetrare omnia velamina occultantia nobis veritates scripturarum, necessarias nobis ad salutem, donec intremus ad veritatis puras illuminationes, & contemplationes, in scripturis absconditas. Puræ autem veritatis illuminationes (vt dicit Richar.) sunt quando veritas sine imaginibus & figuris per semetipsam percipitur. Richar. super Apoc. & Haymo dicunt ꝙ excellẽtior cognitio ẽ, cũ spiritus humanus per internam inspirationem suauiter tactus nullis rerum visibilium formis ad cœlestiũ, cõtẽplationẽ erigitur, sicut vidit Dauid propheta. Sed Haymo

Haymo dicit ibidem. Est quædam visio intellectualis, quę non fit per corporales res, nec per similitudines, sed ipsa veritas in mẽte manifestatur videntibus, quod propriè electorum est. Et notandum, quòd donum intellectus quandoque intantum penetrat omnia veritatis velamina, & intantum introducit mentem ad sua interiora, vt audiat ibi verba quæ nõ licet homini loqui, quia nec fortè propriè poterũt dici per os carnis. Quia cum sint verba intellectualia, nihil corporale habentia, nec imaginem nec similitudinẽ, ideo per os carnis non exeunt. Et ideo illa nemo scit, nisi qui accipit, vt in Apoc. Quod exponens Aug. ibidem dicit, quòd nemo scit, nisi qui accipit per reuelationem vel per experientiam. Cum his concordare videtur commentator, super 7. angelicæ hierarchiæ, loquens de proprietatibus seraphicis, vbi dicit sic. Ille qui hæc verba dicebat, vsq; ad tertium cęlũ peruenerat, & intrauit paradisum Dei, vbi verba omnino secreta & proxima silentio audiuit, ad quæ auris humana non contigerat, quæ nemo audiret donec sciret, intus enim audiebantur, ibiq; dicebantur, & non poterant exire foras, vbi erat homo, & propterea ab eo qui intus erat, & valde intus, introrsus audiri poterant. Sed his qui foris erãt, dici non debuerãt. Ne autem illi qui foris erant derelinquerentur, si ab eo qui intus erat non vocarentur, nata sunt verba de verbis, sicut verba de verbo nata fuerant, de verbis quæ intus seruari debuerunt, verba quæ foris proferri potuerunt, de immensis magna, de occultis obscura, de impenetrabilibus profunda, quæ à nobis audita sunt in scripturis, vtrum intellecta nescio, vnctio tamen spiritus docet nos de omnibus, dicit Ioan. Item spiritussanctus per donum intellectus, non solum facit nos penetrare omnia velamina veritatis incarnatæ, sed & veritatis increatæ. Velamina autem veritatis incarnatæ sunt omnes infirmitates, & defectus, quos pro nobis assumpsit in natura humana, vt defectus passibilitatis, famis, sitis, & mortalitatis, &c. quę donum intellectus omnia facit penetrari vsque ad inuentionem nudæ veritatis. Quia ipsa veritas incarnata dicit. Cum venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Spiritus veritatis dicitur, quia à veritate procedit, & ideo docet omnem veritatem, quia docet eum in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Nã quia ab alio procedit, ipsum manifestat. Vnde dominus dicit ibidem. Non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audiet loquetur, quia de meo accipiet, ex quo docebit vos omnem veritatem necessariam, quam audiuit. Docere autẽ, est ipsum intellectũ ad suum obiectum quod est veritas applicare, ex quo sequitur veritatem cognoscere. Sed sciẽdum, quòd triplex veritas est. Nam est veritas cognitionis, veritas operationis, & veritas dilectionis. Per veritatem cognitionis, spiritussanctus ostendit nobis fidem Christi, & doctrinam esse verissimam. Per veritatẽ operationis Christi, docet nos operationem perfectissimam. Per veritatem dilectionis Christi, ostendit nobis charitatem maximam. Ad has veritates, possunt reduci aliæ veritatis necessariæ. Item spiritussanctus per donum intellectus, non solũ facit nos penetrare omnia velamina veritatis incarnatæ, sed & velamina veritatis increatæ. Vnde dicit Iesus. Ille scilicet spiritussanctus me clarificabit. Quod verbum exponens Aug. dicit. Spiritussanctus clarificat filium, non ita quòd de non claro faciat clarum, sed eũ clarificat in nobis, quando nobis eum manifestat, vt clarum clarè cognoscamus. Sed quia spiritussanctus procedit ab vtroque scilicet patre & filio, ideo vtrunq; nobis reuelat. Hęc autẽ reuelatio fit, cũ spiritussanctus per donum intellectus, mentem nostrã à terrenis eleuat, & purgat, & inflammat. Affectus enim terrenus & animalis, impedit intellectũ ne spiritualia intelligat, quia animalis homo, non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, ait Apostolus. Ideo talibus non fiunt reuelationes, spiritussanctus intellectum, voluntatem, memoriam, & totam familiam mentis ab inferioribus abstrahens, impellit ad dominum quærendum, & habendum. Vnde Bern. dicit, spiritussanctus profectò monet memoriã, docet intelligentiam, mouet voluntatem, nec minimã paleam peccati, intra cordis quod possidet habitaculũ, patitur residere, sed statim igne subtilissimæ circumspectionis exurit illud spiritus dulcis & suauis. Igitur mente purgata & mundata per internam monitionem, excitat memoriam ad paternæ allocutionis auditionem, quia Deus pro memoriam auditur, vt dicit † Rich. Itẽ dicit Bern. ibidem. Spiritussanctus docet intellectum, & illuminat, scilicet ad diuini verbi intellectionem. Quia sicut dicit Richar. vbi supra. Deus per intelligentiam videtur. Item dicit Bern. ibidem, quòd Spiritussanctus mouet voluntatem scilicet ad sanctæ Trinitatis perfectam dilectionem. Quia dicit Richar. vbi supra. Deus per voluntatem vel affectum amplexatur, & sic habetur. Sed & filius reuelat patrem. Vnde dicit Apostolus. Vsque in hodiernum diem, idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatũ, quod in Christo euacuatur, dum nobis patrẽ reuelat. Vnde dicit Dominus. Ego clarificaui te pater. Quod exponens Augustin. dicit. Filius clarificauit patrem, non quòd de minus claro fecerit magis clarum, cum essentialiter fuerit æternaliter clarus, sed filius in nobis clarificatus, eum in nobis clarificat, dum ipsum vebrum paternum manifestat nobis patrem. Vnde dicit verbũ. Pater manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi. Quod Augustin. lib. 7. de Trini. exponens dicit. Si verbũ nostrum temporale & transitorium quod nos proferimus, & se ostendit, & cum qui loquitur, quanto magis verbũ Dei per quod facta sunt omnia, se nobis ostendit, & patrem sicuti est, quia idem cum patre est, & seipsum ostendit nobis? Vnde dicit Dominus. Philippe qui videt me, videt & patrem meum. Sed & pater clarificauit filium, vt in miraculorum operatione, in passione, resurrectione, & in cœlum ascensione, & in multis alijs, vt filius clarificet patrem, vt supra patuit. Vnde in Ioan. dicit. Pater venit hora clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te.

1.Cor.2.

In ser. De Penthe.

† De cõtẽpla.c.25.

2.Cor 3.

Ioan.17.

Ioan.14.

Vbi supra.

1.Ioan.2.

1.Ioan.16.

Triplex ẽ veritas.

Vbi supra

Matth.7.

In sermo. de cœna Domini.

Capitulum. 5.

POst hæc videndum est, qualiter Spiritussanctus per donum intellectus, facit nos penetrare velamina veritatum diuinorum sacramentorum. Habẽt nanque sacramenta velamina quædam, quibus luciformes margaritas absondunt, ne pedibus porcorum immundę multitudinis conculcentur, & ne derideant vel contemnant eas, sicut & Dominus dicit. Nolite ponere margaritas, &c. De istis velaminibus conqueritur sanctus Bern. dicens sic. Mihi apponitur veritas, sed in sacramento agnus ex adipe frumenti saginatur, & nudo grano. Me oportet interim quoddam sacramenti cortice esse contentum, carnis furfure, palea litere, fidei velamine. Et hæc talia sunt, quę gustata afferunt mortem, si non de primitijs spiritus, quantulumcunque accipiant condimẽtum, quod fit per donum intellectus. Vnde sequitur. Denique absque spiritu sacramentum ad iudicium sumitur, & caro non prodest quicquam, litera occidit, & fides mortua est, sed Spiritussanctus est qui viuificat, vt viuã in eis, ac quantalibet sanè abundantia spiritus noster pinguescat. Non tamen pari iucunditate sumitur cortex sacramenti, & adeps frumenti, fides & spes, memoria & præsentia, æternitas & tempus, vultus & speculũ, imago Dei & forma serui. Nempe in omnibus fides mihi est locuples, intellectus pauper. Hinc Bern. ostendit, quòd intellectus humanus est

pauper

Universidad de Deusto Biblioteca

pauper & quaſi cæcutiens, ſine adiutorio diuino, in cognitione tam abſconditarum veritatum ſacramentalium, ſed adiutorio Spiritusſancti, qui donat veritates theologicas dirigentes, & ad plenum perficientes donum intellectus, & cętera dona, fit diues & fortior ad penetrandum velamina, & ad inueniendum veritates abſconditas. Vnde Grego. 1.lib.moral. dicit ſic. Ad perfectionem plenam dona non perueniunt, niſi fide, & ſpe, & charitate fiat omne quod agunt. Nam Chriſtus eſt oſtium, per quod intratur ad notitiam ſanctæ Trinitatis. [Ioan.14.] Vnde Augu. exponens illud Ioan. Ego ſum via, dicit verbum aſſumens humanitatem factum eſt via. Ambula per hominem, & perueniens ad Deum. Et dicit ipſe Dominus. [Idem.10.] Ego ſum oſtium ouium, &c. hoc oſtium fides aperit. [Eſa.7.] Vnde in Eſaia dicitur. Niſi credideritis non intelligetis, igitur fides intellectum adiuuat. Spes autem intellectum introducit. [Heb.6.] Vnde dicit Apoſtolus. Habemus ſpem firmam, & incedentem vſq; ad interiora velamina ſcilicet puræ veritatis. Sed charitas inuenit & vnit, [1.Ioan.4.] quia Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet & Deus in eo. Cuius ratio eſt, quia ſicut dicit Hugo. [Super Ange.hierar.] Amor ſiue charitas ſuo acumine omnia penetrat, donec ad dilectũ veniat. Sic igitur donũ intellectus, in fide, ſpe, & charitate, penetrat oĩa velamina ſacramentalia, ſuperius à Bernardo enumerata vt dicat illud Cant. [Cant.3.] Inueni quem diligit anima mea, tenui eum nec dimittam eum, donec introducam eum ad certiſsimam veritatem & intimam.

Capitulum. 6.

QVartò videndum eſt, qualiter per donum intellectus dies in anima ſpiritualis oriatur. De quo ſciendum eſt, quòd ſicut abſentia lucis ſolaris cauſat noctem & tenebras in terra, & ſicut præſentia eius cauſat diem ſiue lumen vt videantur ſenſibilia, ſic abſentia doni intellectus in anima cauſat tenebras. [Pſal.81.] Vnde Pſal. Neſcierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant, & eiuſdem doni præſentia cauſat in anima diem ſpiritualem, quia videntur intelligibilia. [Per donũ itellectus oritur dies in aĩa.] Vnde Gregor.lib.1.moral. exponens illud Iob vnuſquiſque in die ſuo, dicit ſic. Sicut ignorantiæ obſcuritas, ſine dubitatione nox cordis dicitur, ſic intellectus dies vocatur. Ratio huius eſt, quia intellectus ſuo lumine penetrat omnia velamina obumbrãtia veritatis radios, tam naturarum, quàm ſcripturarum, & ſacramentorum, vt ſupra patet, planum eſt quòd lumen illud doni intellectus, proficit & creſcit, vſque in perfectum diem quo ſpiritualia contemplantur, in quo die mane, meridies, & veſpera diſtinguntur. [Mane diei doni intellectus.] Primò igitur mane huius luminoſę diei in mente humana oritur, quando per donum intellectus ad noſtra interiora reuocat, per lumen compunctionis, omnes tenebras peccatorũ de lectulo conſcientiæ abſtergimus, vt dicamus cum Pſal. [Pſal.6.] Lauabo per ſingulas noctes lectum meum ſcilicet conſcientiæ, vt poſt hoc ad claritatem meridianæ horæ per contemplationem mane ſurgamus. De mane illius diei loquẽs Gregor.1.moral. exponens illud Iob. Conſurgensque diluculo offerebat holocauſta, dicit ſic. Diluculo nanq; conſurgimus, cum compunctionis luce perfuſi, humanitatis noſtræ noctem deſerimus, & ad veri luminis radios, mentis oculos aperimus. Sequitur. Offerebat holocauſta. Holocauſtum totum incenſum dicitur, quod offerre, eſt totam mentem igne compunctionis incendere, vt in ara amoris tota ardeat, & quaſi delicta propriæ cogitationis exurit. [Pſal.5.] De mane illo dicit Pſal. Mane aſtabo tibi & videbo. Secundò poſt mane huius diei luminoſæ, horæ meridianę claritas feruida oritur in mẽte ex dono intellectus, [Meridies huius diei] quod pariter illuminat, & inflãmat in ſacra ſcriptura, ad modum horæ meridianæ, dũ eloquium Domini vehementer ignitum (quod eſt penetrabilius omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionem ſpiritus & animæ, ſecundum Apoſtolum) [Ad heb.4.] manifeſtat. De claritate huius meridiei & radijs huius. [Lib.3.c.7.] Richar. dicit ſic. Iucunda ſanè admodum plaga eſt meridiana à nimietate lucis & feruore diei, eo quòd dulce ſit valde & delectabile aſpectui, contemplari beatorũ ſpirituum ordines, hilareſcentes in claritate & charitate. Et ſequitur infra. In meredie illa ſcilicet lucis & feruoris ſcripturæ, contemplantur præmia meritorũ beatorum, gaudia ciuium ſupernorum, & archana diuinorum ſecretorũ &c. huiuſmodi, propter quod dicit Dominus. [Ioan.5.] Scrutamini ſcripturas. Quod verbum Chryſ. exponens dicit. Saluator ſcripturas vocat hoſtium. Hæ enim cognitionem Dei aperiunt, hæ oues cuſtodiunt, hæ lupos ſuperuenire non permittunt hæreticis introitum præcludentes. Hæc ille. De feruore autem horæ meridianæ ſcilicet ſcripturæ ſacræ, in qua nobiſcum Deus loquitur per verbum ſuum proprium iam incarnatum, quantus ſit oſtendit eccleſia, quæ ex ardentiſsimo feruore tacendo clamat dicens. [Canti.1.] Oſculetur me oſculo oris ſui. Hunc feruorem aduertere poſſumus, ſi verba penſemus. [In Canti. cap.1.ſermo.2.] Nam Bernardus exponens hæc verba dicit. Securus ſuſcipio mediatorem Dei filium, quẽ agnoſco fratrem meũ. Minimè mihi iam ſuſpectus erit, frater enim & caro mea eſt, puto eũ ſpernere me iam nõ poſſe, os de oſsibus meis, & caro de carne mea. Igitur loquatur mihi oſculo oris ſui. Quid mihi hæc ora prophetarum ſemi verba loquuntur? Ipſe potius ſpecioſus forma præ filijs hominũ me oſculetur, oſculo oris ſui alloquendo. Nam audio iam Moyſen, impeditioris linguæ eſt. Iſaiæ labia immunda ſunt. Hieremias neſcit loqui, quia puer eſt. Non in eis iam loquatur mihi, quoniam tenebroſa aqua in nubibus aeris. Et prophetæ omnes elingues ſunt, ſed ipſe loquatur mihi, cuius gratioſa præſentia, & admiranda fluenta doctrinæ: fiant in me fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Cuius vtique ſermo viuus & efficax, mihi oſculum eſt, non quidem coniunctio labiorum, quæ interdum pacem mentitur animorum, ſed planè infuſio gaudiorum, reuelatio ſecretorum, mira quædam & quodammodo indiſcreta connexio ſuperni luminis, & illuminatę mentis. [Cant.5.] Adherens quippe Deo, vnus ſpiritus eſt. Hęc ille. Ideo ſponſa in cant. dixi. Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus meus locutus eſt, mihi ſpiritus feruorem tantum infundendo, vel influẽdo, vt tota feruida ſim. Ait. Vercelleñ. ibidem. Igitur quaſi lux meridiana eſt. [Eſa.18.] Tertiò poſt horam claræ & feruidæ meridiei, hora veſpertina ſuccedit, in qua labor quotidianus terminatur, ſomnus contemplationis inchoatur, deliciæ nocturnales celebrantur. [Veſpera huius diei] Labor quotidianus terminatur, quia ſole declinante, virtus debilitatur operantium. [Luc.24.] Vnde dixerunt Domino diſcipuli, ſimulanti ſe longius ire. Mane nobiſcum Domine, quoniam adueſperaſcit, & inclinata eſt iam dies, quia virtus eſt debilitata, & ideo à labore quieſcendum eſt. Quare & in Pſalmo dicitur. [Pſal.103.] Exibit homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuam vſque veſperum. Secundò in hora veſpertina, per donum intellectus, ſomnus contemplationis inchoatur. [Cant.5.] Vnde dicit anima contemplatiua. Ego dormio, & cor meũ vigilat. Quod exponens Vercelleñ. dicit ſic. Egò quod ſum per naturam, dormio, dormitio autem ſuſpendit vſum ſenſuum exteriorum, & intendit & quaſi inuigilat circa exercitium ſenſuum interiorum, quod incõparabiliter nobilius eſt, quàm exercitium ſenſuum exteriorum, quod perfectè haberi non poteſt, niſi ſenſus exteriores obdormiãt. Vnde in lib. de ſpiritu & anima dicitur. Cum ſenſus exterior carnalis ſuo bono vtitur, interior ſenſus quaſi obdormit. Et Greg. dicit. [Sup Ezechi. lib.1. par.3. homil.2.] Vigilanti etenim corde dormit, per hoc, quòd interius contẽplando proficit, & ab inquieto opere foris quieſcit.

Tertiò

Tertiò in hora veſpertina, delitiæ ſpirituales poſt labores diurnos à Deo miniſtrantur per donum intellectus, tunc ex Iacob reuerſo de agro ad veſperam fit Iſrael, quia poſt ſudationis boni operis, peruenitur ad lucem contemplationis, vt dicit Hugo. [Libro de clauſtro animę. c.21.] Vnde Iob dicitur. [Iob.11.] Quaſi meridianus fulgor, conſurget tibi ad veſperam. Quod exponens Grego.lib.10.moral. ait. Conſurget, quia quãta ſibi claritas meridiana maneat cum iam occumbere ceperit poſt agnoſcet, quia ſcriptum eſt. [Eccle.1.] Timenti Deum bene erit in extremis. Hęc ille. Fulgor nanque meridianus illuminat, & inflammat. Illuminatio pertinet ad cognitionem, inflammatio ad refectionem. Nam in charitate refectio eſt, quę duo maximè faciunt ad delitias ſpirituales & veſpertinas, vt patet per [Sup 7. Ange.hierar.] Hugo. vt ſupra dictum eſt. Factum eſt igitur veſpere & mane dies ſextus, per donum intellectus.

Capitulum. 7.

QVintò videndum eſt, qualiter Spiritusſanctus per donum intellectus in die ſua ideſt in illuminatione ſua, conuiuiũ ſpirituale menti præparet. De quo ſciendum eſt, quòd Greg.1.lib.moral. dicit ſic. Intellectus in die ſuo conuiuium præparat vel parat, quia in eo quòd audita penetrat reficiendo cor, tenebras eius illuſtrat. Ergo in penetratione auditorũ, inuenta veritate mens reficitur. Et ratio huius eſt, quia menti non ſufficit guſtare velamina veritatum, teſtas vel vmbram quidditatum, vt ſupra dictum eſt, licet nucleum, ideſt veritatem puram, & quidditatem nudam. Veritas pura eſt, quando per ſeipſam videtur, non per ſubiectam imaginem, vel figuram, dicit Hugo. [Sup 7. Angelicę hierarchię.] Et hic intellectus verè reficit. Vnde Liconiẽ. ſuper princi myſticæ theologiæ dicit ſic. Intellectum ſcripturæ hiſtoricum, allegoricum, & moralem habent multi, ſed interior homo quærens videre Deum incircumuelatè, & verè, non eſt his contentus, ſed tranſcendens, aſcendit cum ſacris contemplatiuis ad ſummitatem anagogicorum intellectuum. In quibus tamen non videtur Deus ſine ſimbolis, donec tandem ab omnibus abſoluatur, & cum Moyſe caliginem ignorantiæ ingrediatur, in qua mens ſummè reficitur, vt patet per Moyſen ieiunantem à cibo corporali quadraginta diebus, [Exod.24.] vt legitur in Exod. Cum igitur donum intellectus ſecundum Gregor. penetret omnia velamina veritatis diuinæ, tam in ſcripturis, quàm in doctrina, tam in figuris, quàm in ſacramentis, & vſque ad intimam & nudam veritatem intelligendam, & deguſtandam, quadam intellectuali experientia pertingat, quod perfectiſsimorum eſt, vt dicit Bern. ſuper cant. ideo donum intellectus, dulciſsimè mentem reficit. De hoc guſtu experientiæ Bern. loquens in libro de amore Dei, dicit. Guſtu experientiæ ſcripturarum, & ſacramentorũ Dei, qui eſt in Chriſto, [Lucę vlt.] facit nobis ſenſum, vt intelligamus ſcripturas. Vnde Dominus poſt reſurrectionem aperuit diſcipulis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. Et ſequitur ibidem. Cũ ſcripturarum interiorem ſenſum, & veritatem myſteriorum Dei, & ſacramentorum ceperimus, non ſolum intelligere, ſed & quædã (vt ita dicam) experientiæ manu palpare, & tractare, quod non fit, niſi quodam conſcientiæ ſenſu, & experientiæ diſciplina, intelligentis, & ſcientis bonitatem Dei, & veritatem, quàm potenti bonitate, & quàm efficaci veritatis in filijs gratiæ opus ipſius gratiæ operatur, tunc intellectus cum ſapientia operatur, quod ſuũ eſt, & exequitur tunc ſapientia vnctione ſua, docens de omnibus neceſſarijs, ſapore ſuo intellectui iam communicato, vt per claritatem cognitionis illuminetur, & per dulcedinem cognitionis reficiatur, vtrunque enim neceſſariũ eſt ad conuiuium ſpirituale, vt ſupra dictum eſt. Sed tam perfecta cognitio, quàm perfecta refectio, principaliter in vno conſiſtit, quod ſolum eſt neceſſariũ, vt dicit Dominus. [Lucę.10.] Ideo donum intellectus multa tranſcendendo, & penetrando, ad illud perfectum & neceſſarium vnum tendit, & intrat. Quia ſicut dicit Richar. in tractatu ſuo, de violenta charitate. Vnum ſolum eſt, in quo mens humana requieſcit, reficitur, & ſatiatur. Sed & Hug. [Super 7. Ang.hier.] Idem probat, ſic dicens. Multa in hoc mũdo ſunt, & hæc omnia cor hominis ſatiare non poſſunt, vt probat experiẽtia. Vnum autem eſt bonum, & hoc ſolum cum percipitur, ſatietas inuenitur: ergo non in multitudine, ſed in vnico eſt ſatietas. Vnum ergo eſt neceſſarium bonum, quod nobis præparauit Deus. Sic ergo in menſa Dei, niſi vnum ferculum nobis apponitur. Sed noli (inquit) [Pſal.16.] contemnere, ſatietas enim multa eſt. Satiabor (inquit propheta) cum apparuerit gloria tua. Noli igitur timere cum audis vnum, vnum quidem eſt bonum, ſed in illo bono, omne bonum eſt. Vnam refectionem, vnũ cibum, vnum ferculum, vnum panem præparauit nobis Deus. Sed ne deſpiciat. Audi quid ſcriptum eſt. [Sapię.16.] Panem (inquit) habentem omnem ſaporem, & omne delectamentum ſuauitatis. Et ſequitur. Ipſa verè ſimplex & vna dominica refectio ſingularis dicitur, quia cum aliena, & extranea delectatione, & dulcedine non percipitur. Dicitur domeſtica, quia amicis tantum & familiaribus præparatur. Dicitur & viuifica, quia vnum ſecum efficit omnes, quibus ſe ſumendam & percipiendam præbet. Hæc ille. Igitur quia hæc refectio, vt dicit Diony. [Angelicę hierarchia.7.] Eſt ſimplex & vna, & ideo in ſpiritu & non in carne percipitur. Ideo ſpiritum humanum confortat contra infirmitates ſpirituales. Item quia omnẽ delectationem extraneam excludit, ideo ſpiritum verificat, quia vbi eſt ſimplicitas, ibi eſt veritas. Itẽ quia tantum amicis datur, ideo ſpiritum gratificat, quia charitas eſt radix amicitię, vt ſatis patet in Io. [Ioan.15.] Item quia vnificat, ideo ſpiritum Deo conformat, & concordat, & ex hoc concordare facit cum ſeipſo, & cum proximo. Vnde Orige. ſuper 7.cant. dicit. Cõcordia hic inchoat, quæ in futura gloria inter electos cœleſtis patriæ ſemper durat. Hic enim bonis cõformat, in pugna ſuperat, conſolatione inebriat, Deo aſſociat, amorem & amicitiam augmentat, hic inchoat, quod in cœlo cõſummat. Hæc ille Cum his concordat illud Pſal. [Pſal.22.] Paraſti in conſpectu meo menſam, aduerſus eos qui tribulant me, impinguaſti in oleo caput meũ, & calix meus, &c. In eò quòd dicit, paraſti in conſpectu meo menſam, &c. innuit in intelligentia cum perſpicuitate menſam eſſe reficientem. In eò quòd dicit, aduerſus eos qui tribulant me, innuit quòd hæc refectio conuiuantes confortat, & inediam ſiue famem ſpiritualem, quæ virtutes conuiuantiũ debilitat, extirpat. In eò verò quòd dicit. Impinguaſti in oleo caput meum, innuit, ꝙ gratioſa dulcedine, & delectatione, caput animæ, ideſt mẽtem nutrit & decorat. Sed in eò quòd dicit, calix meus inebrians, quàm præclarus eſt, innuit ſpiritualem & ſobriam ſpiritus ebrietatem, quæ merè inducit ad obliuionẽ ſui, & ex hoc ad veram concordiam, & ad vnitiuam ſocietatum, & aſſociationem Dei. [Eccle.15.] Cibat igitur ſapientia mentem, pane vitæ & intellectus. Quem loco paſcuæ collocauit diuinarum ſcripturarum, vbi dicit Glo. ideſt, in intelligentia diuini ſermonis, quæ meditantes ſaginat in intellectu diuinarum ſcripturarum. [Hom.10. ſup Ezech.] Quarum paſcuarũ experientiam habuit Greg. quando dixit. Liber, qui viſcera intellectualia repleuit dulcedine in ore ſancti, mel factus eſt, quia intelligentes, de Deo ſciunt ſuauiter loqui, [De Deo ſuauiter loquntur qui eũ veraciter amant.] qui hunc didicerunt in cordis ſui viſceribus veraciter, amare. In eius quippe ore ſcriptura dulcis eſt, cuius vitæ viſcera mandatis illius replentur. Quare ſuauis eſt eis ad loquendum, cui interius in intellectu impreſſa ad viuendum fuerat. Ex abundantia enim cordis os loquitur, ait Dominus. [Mat.12. & Luc.6.]

De ſeptimo

Universidad de Deusto Biblioteca

De septimo dono. Cap. 1.

SEPtimum donum spiritussancti, quod facit diem & conuiuium spirituale in anima, est donũ sapientiæ, quæ est lux descendens à patre luminum, & radians in animam, facit eam deiformem, & donũ Dei, Illustrat enim intellectiuam, inflammat actiuam, roborat operatiuam. Facit intellectiuam speciosam, affectiuam amenam, operatiuam robustam. Hoc autẽ donum, immediatè sequitur donum intellectus. Vnde Augu.lib.2.de doctrina Christiana dicit, quòd à timore vsque ad sapientiam, quæ septima est in donis & vltima, per gradus tenditur, & peruenitur, & reddit rationem ibidem dicens. Hæc sapientia vltima, & summa est, quia hac habita, animus pacatus tranquillusque perfruitur, & delectatur in ea, ergo vltima est, in qua est consummatio. Similem rationem assignat Ansel.dicens.

Lib. de simili. circa finem.

Spiritussanctus menti inspirat ad postremum sapientiam, quam alijs donis superaccumulat, vt quod rectè intelligit scilicet in dono intellectus, ibi sit sapidũ, atque dulcissimum in dono sapientiæ, soloq; rectitudinis amore sequatur, quo intelligit esse sequendum. Nõ enim perfectum facit cognitio veritatis, nisi etiam sequatur gustus experimentalis, quia experientia est magistra intelligentiæ, ait Hugo.

Sup 7. Angelicę hierarchię.

Et addit Ansel.ibidẽ dicens. In isto ædificio sic composito donorum spiritussanctus residet, totamque familiam domus interioris.i. omnes animæ sensus, regit, & ad suum obsequium disponit scilicet ascendendo ad Dominum, & descendendo ad proximum, vt cũ Psal.dicat.

Psal. 22.

Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascuæ, ibi me collocauit. Ad huius doni maiorem notitiam, sunt quinq; per ordinem notanda. Primò quid sit sapientia, & quid donũ sapientiæ dicatur? Secundò, quæ sit necessitas eius, & quæ vtilitas in eò conferatur? Tertiò qualiter donum sapientiæ à Deo petatur, & obtineatur? Quartò quomodo dies spiritualis ex dono isto oriatur? Quintò quale conuiuium menti ex eo præparetur? Primò igitur videndum est, quid sit sapientia, & quid donum sapientiæ dicatur? De quò notandum, quòd omissa sapientia carnis, quæ inimica est Deo, & sapientia mundi huius quæ stultitia est apud Deum, quarum vtraque secundum

Iacobi. 3.

Iacobum Apostolum in episto. sua. Est terrena, animalis, & diabolica.

Tripliciter sumitur sapientia, & quę sit donũ spũsancti.

Sapientia mundi stultitia est apud Deum. Ratio est, quia peius, meliori præponit. Stultus vtique esset qui cuprũ eligeret pro auro, sic isti faciunt. Nam bona temporalia præponũt æternis, sicut diuitias, honores, fauorem mundi, & laudem eius. Vnde meritò diabolica vocatur hæc sapientia. Nam sicut diabolus semper studet ad perditionem hominis, sic tales ad perditionem propriam student. Nec dicuntur sapientiæ nisi abusiue, quia non sunt scientiæ sapidæ, sed stultæ & insipidæ. Nulla vtique illarum est donum spiritussancti. Est & alia sapientia vera & increata de qua

Sapię. 7.

dicitur in lib. Sapientię, quòd ipsa est candor lucis æternæ, & speculum sine macula diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Et cum sit vna, omnia potest, & in se permanens omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & Prophetas cõstituit

Lib. 6. supergẽt. ad literam.

scilicet per internam locutionem, quia sicut dicit Aug. Sapientia increata quæ est filius Dei, non cessat loqui occulta inspiratione & reuelatione, ad intellectualem creaturam, vt ad se conuertatur, & sic formetur, cũ ipsa omnia formet & innouet. Sed nec ista sapientia est donum de quò nunc est sermo, sed largissima omnium donorum datrix est. Est alia sapientia creata, & hæc est duplex, quia quædam est per studium humanũ acquisita, & est virtus intellectualis, de qua loquitur Philosophus in methaphisica sua, quæ potest dici sapientia aliqualiter, cum in ea sapor quidam inueniatur, Habet.n. philosophia admirabiles delectationes, vt dicitur. 10. Ethic. Licet sapor ille non sit oleo gratiæ conditus. Potest etiam illa sapientia, per rationis inquisitionem aliqualiter rectum iudicium circa aliquas res diuinas habere, licet incompletè, sicut ostẽdit Hugo, vbi dicit sic.

Super lib. cœl hier. cap.1.

Philosophis datum fuit, propter nos, quibus consummatio seruabatur, & inchoatio parabatur, vt inuenirent veritatem illam, quam oportuit suscipere filios vitę ad obsequium summæ veritatis, cuius labor ipsis appositus est, nobis autem fructus seruabatur. Nouissimè autem, theologiam quandam pro ratione diuinorum, & scrutatione inuisibilium, quasi consummaturi sapientiam addixerunt, & ibi corruere cœperunt in mẽdacia figmentorum, & ideo defecerunt & euanuerunt. Hæc ille. Vnde nec illa sapientia est donum spiritussancti, de quò nũc loquimur, quamuis ab eo detur. Est igitur alia sapientia, quæ desursum est. Sicut dicit Iacobus Apostolus in epist. sua.

Iaco.3.

Desursum est, quia à patre luminum est creata. Et hæc est vera sapientia, quia ipse est veri splendoris, & boni saporis. Splendor dirigit intellectũ ad veri cognitionem, & sapore erigit affectum ad boni saporosam dilectionem. Igitur quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram, ait Apostolus.

Col.3.

Obiectum ergo doni sapientiæ principale est Deus, non sub ratione veri absolutè, sed sub ratione veri in relatione ad rationẽ boni, vt est excitatiuum voluntatis, ad eius saporosam dilectionem. Actus autem sapientiæ est contemplari Deum, non quocunque modo, sed ex dilectione, cum quadam experimentali suauitate affectu. Vnde Augus. dicit.

Lib.15. de tri.c.7.

Vbi nulla est dilectio scilicet gratuita, quis vllam dicet esse sapientiam? Et Bernar.dicit.

Sermo.80. super cãt.

Nec dixerim reprehendendum, si quis sapientiam saporem boni distinierit, quare sapientia à sapore denominatur. Vnde & Isido.lib.ethimologiarum dicit, sapiens dictus est à sapore, quia sicut gustus aptus est ad discretionem saporis ciborum, sic sapiens ad dignoscendum sapores rerum, atque causarum aptus est. Ex his igitur apparet, quòd donum sapientiæ est habitus supernaturalis, animæ à spiritussancto infusus, ad Deum cognoscendum, & saporosè diligendum.

Capitulum. 2.

SEcundò videndum est, quæ sit necessitas & vtilitas doni sapientię. De quò notandum est, quòd dicit Bern.

Li.de amore Dei cap.15.

Sicut corpus habet suos quinque sensus, quibus animę coniungitur vita mediante, sic anima habet suos quinque sensus spirituales, quibus Deo coniungitur mediante charitate. Sequitur. Per sensus corporis veterascimus, & huic sæculo conformamur. Per sensum verò mentis, renouamur in agnitionem Dei in nouitate vitæ, secundum voluntatem Dei, & beneplacitum Dei. Vnde dicit Apostolus.

Rom.12.

Nolite conformare huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacẽs, & perfecta. Et iterum Bernard.dicit.

Vbi supra cap.14.

Sicut omnes sensus corporales, vt visus, auditus, olfatus, &c. sine sensu gustus infirmãtur, & hebetantur in operationibus suis, sic omnes sensus spirituales infirmantur, & languescunt in operibus suis, sine gustu spirituali, vel sapientiali, qui gustabilia spiritualia sapida facit. Quod Barnard.benè ostendit, dum super cantica dicit.

In cãt. sermo. 80

Hunc saporem perdidimus, ab ipso penè exordio generis nostri. Ex quo.n. cordis palatum, sensu carnis præualescẽte, infecit virus serpentis antiqui, cœpit animæ non sapere bonum, ac sapor noxius subintrare scilicet concupiscentiæ, & sensus hominis prompti facti sunt ad malũ. Et ideo multa bona fiunt quæ non sapiunt facientibus, quia sapor carnalis, seu mali, non est totaliter exterminatus.

Quarę bona multa nõ sapiunt facientibus.

Sed nunc assiduè sapientia vincit malitiã in mentibus quas intrauerit, saporem mali quem malitia inuexit, sapore

meliori exterminans. Intrãs enim sapientia, dũ sensum carnis infirmat, & infatuat, intellectũ purificat, & cordis palatum sanat, & reparat, sanato palato iam sapit bonum, sapit & ipsa sapientia, qua est in bonis nullum melius. Hæc ille. Sensu autem gustus reparato per sapientiã, omnes sensus spirituales conualescunt & vegetantur. Vnde Barn.dicit.

Lib. de amore Dei cap.19.

Gustum autem qui fit in sapientia, quædam sequitur saporis dulcedo, quam in interiori suo sentiens anima, modo quodam singulari, quę suscipit cuncta discernit, & dijudicat, seq; & omnes sensus vegetat, & confortat scilicet interiores. Hæc ille. Hic enim gustus saporosæ sapientiæ, sensum visus interiorem clarificat, ad Deum sapidè contemplandum.

Sapię.7.

Vnde sapiens. Est enim in sapientia spiritus intelligentiæ, omnia prospiciens, & cætera ibi scripta. Sensum auditus excitat, ad verbum Dei dulciter audiendum. Vnde dicit Sapiens.

Proue.8.

Beatus homo qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie. Et infra. Qui me inuenerit inueniet vitam, &c. Sensum olfatus interiorem, incitat ad dilectum suum suauiter odorandum.

Eccle.24.

Vnde dicitur. In plateis sicut cinnamomum & balsamum aromatizans odorem dedi, quasi myrra electa dedi suauitatẽ odoris. Sensum tactus interiorem, fortificat ad dilectũ inseparabiliter tenendum dicit Sapiens.

Prouer.3.

Lignum vitæ est his, qui appræhenderint eam, & qui tenuerit eã beatus. Gustu igitur spirituali animæ per sapientiam reformato, omnes sensus spirituales animæ reformantur, & vegetantur. Quod etiam Augus.lib.10.confessionum ostẽdit, vbi dicit, quòd omnes sensus sui interiores, per amorosæ sapientiæ saporem, ferebantur in summũ appetibile. Ex exemplificat ibi, vt infra patebit. De huiusmodi sapientia dicit Iacobus.

Iacobi.3.

Sapientia quæ desursum est, primum quidem pudica est, quia vitat corruptelas peccati, pacifica & modesta est, in omnibus tenens medium, suadibilis est, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, iudicans sine simulatione, fructus autem iustitiæ in pace seminantur facientibus pacem. Igitur donum sapientiæ non solum docet, secundum rectum iudicium contemplari diuina, sed etiã docet regulari humanos actus, excellentiori modo, quàm sapientia quæ est virtus intellectualis. Cuius rationem assignat August.lib.12.de trini.dicens. Superior pars rationis, sapientiæ deputatur, inferior autem scientiæ. Superior autem ratio, vt ipse in eodem lib.dicit, intendit rationibus supernis scilicet diuinis, & conspiciendis, & consulendis. Conspiciendis quidem, secundum quòd diuina in seipsis contemplatur. Consulendis autem secundum quòd per diuina iudicat de humanis, per diuinas regulas dirigens actus humanos, vt homo non solũ assimiletur Deo secundum imaginem, sed etiam secundum operationes prout potest. Vnde Augu.lib.de ser.do.in monte dicit. Sapiẽtia est contemplatio veritatis, pacificans totum hominem, & suscipiens similitudinẽ Dei.

Prouer.3.

Pretiosior est sapientia cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, non valent huic comparari.

Capitulum. 3.

TErtiò videndum est, qualiter iste pręciosissimus thesaurus doni sapiẽtiæ inueniri, & obtineri possit. De hoc notandum, quòd sapientia, & est quęrenda, & est postulanda à Deo, quærendo inuenitur, sed postulando à Deo possidetur. Inuenitur per cognitionem, sed possidetur per dilectionem, per cognitionem videtur, per dilectionem amplexatur & gustatur. Videre pertinet ad intellectum, sed amplexari & gustare, pertinet ad voluntatem & affectum. Vnde Richar. dicit.

Lib.4.de Contẽpl. cap.15.

Sicut Deus per memoriam auditur, per intellectum videtur. Ita per affectum amplexatur, & gustatur, vel astringitur, & sic tenetur, & hoc vtique est perfectius, quàm videre solum. Quod ostendit Augu.lib.9.de Trinitate in fine, vbi dicit, quòd actus amplexandi siue tenendi, est proprius actus volũtatis. Non enim sufficit voluntati illud quod est præsens intellectui per modum visi, nisi etiam fiat præsens voluntati per modum amati. Dicit enim idem Aug. quòd quandoq; fit, quòd aliqui cognoscunt Deum, & eum non habent.

In epi.ad Dardanũ

Exemplum de medico qui sanitatem alicuius cognoscit, non propter hoc habet, ibi præscindit August. cognoscere, ab habere. Primò igitur quæramus sapientiã, inuestigando per cognitionem, donec tandem mereamur eam à Deo recipere per amplexum, & degustationem. Hunc pretiosum thesaurum sapientiæ docet quęrere Salomon dicens.

Prouer.2.

Si quæsieris sapientiam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam, tunc intelliges timorem Domini, qui est initium sapientiæ. Quæ verba exponens Hiorony.dicit. Qui thesauros effodit terram reijcit, foueam in altũ fodit, sedulus insistit, donec inueniat quod quærit. Sic qui thesauros sapientiæ inuenire desiderat, omne pondus terrenũ, à se reijciat, in se fossam humilitatis faciat, nec quiescat donec inueniat. Hæc ille.

Sapię.6.

Ipsa enim sapientia, faciliter videtur ab his, qui quærunt eam, & cogitare de illa, sensus est consummatus. Est igitur quærenda sapientia, quia sicut ipsa dicit.

Prouer.8.

Qui me inuenerit inuenit vitam, & hauriet salutem à Domino. Sed quomodo cognoscitur inuenta sapientia, hoc docet Bern.in quibusdam dictis suis vbi dicit sic. Inuenisti planè sapientiam, si prioris vitæ peccata defleas, si huius sæculi desiderabilia paruipendas, si æternam beatitudinem toto desiderio concupiscas. Inuenisti sapientiam, si tibi horum singula sapiũt prout sunt, vt hæc quidem amara, & omnino fugienda, illa quoque velut caduca & transitoria contemnenda, ista verò vt perfecta bona totis desiderijs appetenda, quæ intimo quodam animi sapore deijudices & discernas. Hæc Bernar. Est igitur etiam hoc pretiosum donum sapientiæ cum habitus sit supernaturalis, & à Deo animæ infundatur à Deo fideliter postulandum, vt docet Iacobus in epist.sua dicens.

Iacobi.1.

Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter & non improperat, & dabitur ei. Postulet autem in fide nihil hæsitans. In his verbis Apostolus innuit, quòd in postulante debent esse quatuor, scilicet. Indigentia. Vnde dicit, si quis vestrum indiget sapientia. Certè hac omnes indigent.

Sapię.7.

Neminem diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia habitat. Impetrandi confidentia. Vnde dicit, postulet à Deo. Postulare enim est filiorum, rogare autem seruorum. Vnde in Psal. Postula à me, &c.

Psalm.2.

Postulati largitas. Vnde dicit, qui dat omnibus affluenter. Vnde in lib. Reg. dicitur.

3.Reg.3.

Sed & hæc quæ non postulasti dedi tibi, diuitias & gloriam. Postulantis stabilitas. Vnde dicit, postulet autem in fide nihil hæsitans. Fides autem mentem stabilitat. Vnde Diony.dicit, quòd circa veritatem verè existentem, & non errantem, versatur fides diuina, quæ est stabilis collocatio credentiũ, collocans eos in veritate, & confirmans.

Lib.de diuino.c.7.

Sic igitur patet, qualiter est à Deo sapientia quærenda, & inuenienda, & qualiter est à Deo postulanda, & possidenda. Nobilis enim animæ possessio est.

Capitulum. 4.

QUartò videndum est, qualiter ex dono sapientię in mẽte humana dies spiritualis oriatur. De quo notandũ est, quòd cum sapientia sit quasi sol lucens ratione cognitionis, & feruens ratione dilectionis. (Vtrunque enim horum inuenitur in sapientia, vt ex prędictis patet.) Ideo donum sapientię causat in anima diem lucentem cognitione, & feruentem dilectione. Quare Alanus de planctu naturę dicebat. Sapientia est sol, per quem lumen mentis diescit in tenebris, cordis oculus, fructus internę dilectionis, delitiosa animę

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacientię. 7.

animæ paradisus. Hæc in cœlestem terrenũ, in immortalem caducum, hominem in Deum deificæ mutationis auctoritate conuertit. Hanc luminosam sapientiã desiderauit qui dicebat. Inuocaui & venit in me spiritus sapientiæ, & infra. Proposui pro luce habere illam quoniam inextinguibile est lumen illius, & venerunt mihi omnia bona pariter cũ illa, & innumerabilis honestas per manũ illius. Sapientia pro luce habenda meritò est, quia ipsa totum regnum animæ dirigit, non solum in contemplandis, sed etiã in agendis, quia sapientiæ donum non solum est speculatiuum, sed etiam practicum. Vnde etiam dicit. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, quoniam omnium bonorũ mater est. Tullius primo de legibus dicit sic. Mater omnium bonarum rerum est sapientia, qua nihil vberius, nihil præstantius, quia bonum vitæ datum est. Hic enim cũ cæteras res omnes docuit, tunc quod difficilimum est docuit, vt nos nosceremus. Hęc ille. Sequit. Et venit mihi innumerabilis honestas per manus illius, & lætatus sum, quoniam antecedebat me ista sapientia. Nam decor, & maturitas honestæ vitæ in luce sapientiæ inuenitur, ab his qui in regno animæ, & conuiuio sapientię commorantur. Dicit enim Bern. in sermon. quodã super cantica sic. In sapientia est maturitas, ideo superest, vt decorem illius quæramus, sine quò nemo Deo placere potest, decor autem iste honestum dicitur. De honesto aut exterior couerlatio interrogetur, non quòd ex ea honestum procedat, sed per eam exeat foras. Nã in conscientia est habitatio eius & origo. Siquidem claritas eius, testimonium conscientiæ est. Nihil hac luce clarius, nihil hoc testimonio gloriosius, cum veritas in mente fulget, & mens in veritate se videt, quòd in nullo conscientia erubescat præsentiam veritatis, quò cogatur auertere faciem, quasi confusam, & repercussam à lumine diei. Sequitur. Hic planè illud decorum est, quod super omnia bona animæ diuinos oblectat aspectus, hoc diffinimus honestum. Sequitur. Cum autem decor huius claritatis, habundantius intima cordis repleuerit, prodeat foras tanquam lucerna sub modio lucens, immo lux in tenebris lucens latere nescia. Porrò hunc decorem fulgentem vel effulgentem, & veluti quibusdam radijs suis erumpentem, mentis simulachrum corpus excipit, & diffundit per membra & sensus, quatenus ibidem omnis reluceat actio, sermo, aspectus, incessus, & cætera omnia hominis. Hæc Bern. In hac igitur die siue luminæ sapientiæ, totum regnũ animæ illuminatur, tota actio hominis honestatur, & omnis labor laborantium coniuantium dulcoratur. Quod etiam ostendit nobis Bernard. dicens. Cum iam in his diutius fueris excitatus, roga tibi dari lumen deuotionis, siue sapientiæ diem serenissimum, & sabbatũ mentis, in quo tanquam emeritus miles, in laboribus viuas absque labore, vt quod prius cum amaritudine & coactione tui spiritus faciebas, de cætero iam cum summa dulcedine peragas, & delectatione. Verum quidem ad hanc perfectionem pauci (ni fallor) perueniunt in hac vita. Multi enim tota vita sua ad hoc tendunt, & non pertingunt, qui tamen plenè post hanc vitam recipiũt, quod hic dispensatiuè negatum est. Abijciamus igitur opera tenebrarũ, & induamur arma lucis, sic vt in die honestè ambulemus. Hæc dies septimi doni, scilicet sapientiæ, significatur per diem septimam, quæ vesperã non habet. Cuius ratio est. Quia sicut dicit Anselmus in lib. de simili. donum sapientiæ pertinet ad vitã contemplatiuam, quæ est optima pars quam Maria elegit, quæ non auferetur ab ea. Sed magis in patria perficietur. Vnde Glo. ibidem dicit sic. Cõtemplatiua vita hic incipit, & in cœlesti patria plicitur, quia amor est ignis qui ardere incipit, sed cum ipsum quẽ amat videbit amplius in amore ignescit. Et Gregor. 6. moralium exponens illud verbum dicit. Actiuæ vitæ opera cum corpore transeunt, contemplatiuæ autem vitæ gaudia, meius ex fine conualescunt, quare non deficient, sed sine fine manebunt. Quare secundum Psal. Melior est dies

In sermo de circuncisione Domini.

Gene. 2.

Luc. 10.

Psal. 83.

vna in atrijs tuis super milia, quia in illa die septima quietis, quę nullã vesperam alicuius finis habebit, mẽs contemplatiua per septiformẽ spiritum æternaliter requiescit, dicens cum Psal. Hęc requies mea in sęculum

Psal. 131.

sæculi, hic habitabo quoniam elegi eam.

Capitulum.

QVintò videndum est, qualiter spiritussanctus per donum sapientiæ in die illius, idest in illuminatione sua, coniuium spirituale menti præparet. de quo notãdum est, quòd sanctus Bernardus in lib. de diligendo Deum, parum vltra medium libri dicit, quòd sapientia triplex celebrat conuiuiũ, & ex mera complet charitate, gradatim tamen. Cibat in hac vita laborantes, potat post hanc vitam quiescentes, & inebriat in ęterna vita regnantes, scilicet beatos. Primò. n. in carne mortali, labores manuum nostrarum manducamus, cum aliquali labore masticando quod glutiendum est, post mortem verò, in vita spirituali iam bibimus, suauissima quadam facilitate à corpore absorpti. Tandẽ in rediuiuis corporibus, in vita immortali inebriamur mira plenitudine exuberantes. Quare sponsus in Cant. dicit Comedite amici mei ante mortem, bibite charissimi post mortem, & inebriamini charissimi post resurrectionem. Et ibidem dicit Bernar. sic. Inter istos tamen differentia est. Nam hi qui in carne grauati sunt, & adhuc viuunt, amici dicũtur, pro charitate quã habent: qui verò soluti sunt à carnis compedibus, eò sunt chariores, quò & propriores & expeditiores sunt ad amandum. Porrò beati meritò charissimi nominantur, quia & maiori charitate inebriantur, & consolantur, vt infra patebit. Et dicit ibidem. Bern. Anima fidelis comedit panem suum, sed heu in sudore vultus sui, quia manens in carne, adhuc ambulat per fidem, quæ tamen per dilectionem operatur. Porrò ipsum opus cibus est, dicente Domino. Meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei. Nota multi desiderant charitatẽ, sed nolunt laborare pro ea. Audi quid Origenes super Cantica dicit, quòd ad boni operis multiplicationem, dilectio multiplicatur, multiplicatio autẽ dilectionis, est dulcis refectio mentis. De his tribus conuiuijs dicendum est. Primò igitur de conuiuio primo, quod est conuiuium amicorum, quod spiritussanctus per donũ sapientiæ celebrat in mente humana, vt exiſtit in corpore. De quo Grego. in 1. lib. moral. dicit. Sapientia in die suo conuiuium facit, quia mentem de æternorum spe & certitudine reficit. Cuius ratio est, quia sicut dicit Gregorius lib. 6. morali. Spes in æternitatem animum erigit, & ideo nulla mala quę exterius tolerat sentit, sed magis gaudet & hylarescit. De quo conuiuio est notãdum, quòd Richardus in tractatu suo de diuersis affectibus dicit, quòd amorem dulcedo saporis intimi, à quo sapore denominatur sapientia, & quantò quis ardentius amat tantò suauius gustat. Igitur secundũ gradus amoris & sapientialis saporis, possunt distingui gradus conuiuij spiritualis, quo spiritussanctus per donũ sapientiæ celebrat in mentibus viuentium, & in corpore laborantium. Nam inter viuentes in corpore inquit Bernar. ibidem, quidam sunt chari, quidam chariores, quidam charissimi, quod Salomon innuit in Canticis dicens. Comedite amici mei, & bibite, & inebriamini charissimi. Hi sunt chari, qui inuitantur ad commedendum: chariores autem inuitantur ad bibendum, charissimi autem inuitantur ad inebriandum. Ratio huius ordinis est, quia secundum mensuram dilectionis, etiam dispensatur & modus manifestationis, & sapidæ degustationis,

Ioan. 4.

Cant. 5.

Lib. 4. de contẽpla. cap. 16.

1. Ioan. 2.

Lib. 4. de contẽpl. cap. 10.

Prouer. 9.

Sap. 16.

Isa. 11.

Leuit. 2.

Luc. 11. Sap. 16.

Luc. 14.

Ioan. 6.

Cant. 2.

Sap. 16.

Eccles. 11.

Eccli. 24.

Prouer. 27.

stationis, vt dicit Richar. Amici autem hic dicuntur, qui tanquam incipientes, aliquem gradum charitatis attingunt, quare dicuntur amici Dei. Amicos autẽ Dei oportet mundum istũ sapienter odire. Nam qui mundum diligit, inimicus Dei cõstituitur, quia non est charitas patris in eò: ait Ioan. Ideo tales indigent, vt à sapientia reficiantur, per aliquam degustationem spiritualis consolationis competentem eis, æstum concupiscentiæ refrigerantis, vt à mundo & delectationibus abstrahantur, & pane sapientiali confortentur. Hoc ostendit Hugo libr. 3. de arca Noe, vbi dicit sic. Postquam enim mens hominis quadã (vt ita dixerim) violentia, à delectatione carnali partim abstracta fuerit, ne cesse est, vt statim iam aliquid spiritualis gaudij prægustare incipiat, ne so omnino à delectatione aliena remanserit, quasi semen sine humore, ad germen sapientiæ cõualescere nequeat. Fit ergo diuina gratia aspirante, vt cum animus perfectius à corporeis passionibus, & desiderijs terrenis exutus fuerit, quadam statim insolita lætitia perfundatur, vt amplius amarum esse cognoscat, quod deseruit scilicet mundum, quò magis dulce sentit esse, quod inuenit scilicet sapientiam. Illas enim mentes in æternæ dulcedinis desiderium trahit, quas nullus concupiscentiæ carnalis affectus foris religauit. Hæc ille. Amici igitur dicuntur comedere, quia tanquam minus perfecti in charitate, cibum spiritualẽ difficilius sumunt. Vnde Richar. loquens de ista comestione amicorum dicit. Certè qui comedũt, dum sumptum cibum masticant, non sine mora, vel qualicunq; labore, illud in quo delectantur traijciunt. Nonne illi tibi videntur comedere, qui cũ multò studio, & multa meditatione vix possunt ad veritatis delicias pertingere? Hæc ille. Vnde sapientia vocat prius ad comedendũ dicẽs. Venite comedite panem meum. Et quis est iste panis alius ad quem sapientia inuitat, nisi ille quem spiritussanctus de cœlo præparauit? Quẽ spiritussanctus sapientiæ in vtero virginis formauit, vt dicit Ambros. Quem omnibus suis donis adornauit, vt legitur in Isa. Quẽ spiritus charitatis, in igne passionis pistauit. Hoc enim est sacrificium coctum inclibano, de simila panis absque fermento. Quem spiritus largitatis, in sacramento charitatis nobis cõicauit. Quem quasi quotidianum postulamus. Quem omni delectamento, & saporis suauitate spiritussanctus condiuit. Habet enim in se panis ille, omne delectamentum. Quem nobis nobis manducandum cum Angelis, in æterna beatitudine conseruauit, de quò dicitur. Beatus qui manducat panem in regno Dei. Vbi dicit Augu. in Glo. Quis est panis regni Dei, nisi qui dicit. Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi: non cibus corporis, sed cordis: non figuratiuus, sed verus: non mortuus, sed viuus: nõ transiens, sed permanens: non deficiẽs, sed æternaliter reficiens, & dulciter satians. Hunc cibum docet comedere Origenes, exponens illud Canti. Et fructus eius dulcis gutturi meo. Vbi dicit sic. Da mihi Domine fructum dulcem, fructum vitæ animæ meæ. Altus est, attolle desiderium, benedictus est, sanctifica obsequiũ, imputribilis est, purifica affectum, suauis est, lætifica animum. Et Glo. dicit ibidẽ. Saturata sum cœlesti dulcedine, de corpore suo. Sunt & alia fercula amicorũ, de quibus habes supra in dono scientie, quę ministrantur in mensa sacræ scripturę. Sed cum iste cibus, & fructus benedictus, habeat in se delectamẽtum omnis suauitatis. Ideo non solum, vt dicit Cantuarien. est dulcis gustari, sed & omnibus sensibus interioribus, & spiritualibus dulcis est, & eos confortat. Vnde iste cibus est dulcis visui, per contemplationem limpidam. Dulce lumen, & delectabile est oculis videre sapientiæ solẽ. De quò Propheta. Solem nubere tegam, ideſt, corpore. Dulcis est auditui, per inspirationem cœlicam. Vnde dicitur. Bonis amicis consilijs anima dulcoratur. Dulcis est olfatui, per suauitatem odoriferam, quia in odorem vnguentorum tuorum curimus post eum. Dulcis est gustui, per masticationem sapidam, vt ait Petrus. Si tamen gustatis, quoniam dulcis est Dominus. Dulcis est tacti, per tentationem amabilissimam, de qua dixit amatrix eius. Tenui eum, nec dimittã. De hoc fructu vel cibo dicit Alexander nequam ibi, sic. Isto fructu ciues superni recreantur, illo fructu delectantur, illo fructu satiantur. Ideo ò virgo virginum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus vetris tui, ora quò & nos reficiamur, licet aliquali labore dulcis masticationis.

Cant. 1. 1. Pet. 2.

Cant. 3.

Capitulum 6.

SEd quia in conuiuio spirituali mentis, existentiũ in corpore non sufficit cibus sine potu, magis diligentibus & dilectis, vnde clamant cum Maria. Vinum non habent. Ideo sapientia post inuitationem amicorum ad comedendum, secundò inuitat magis dilectos, in amore exercitatos ad potandum dicens. Et bibite vinum, quod miscui vobis. Rationem huius ordinis, assignat Origenes ibidem dicens. Non est plena refectio, nec omnimoda refectionis delectatio, nisi cũ cibo potus iungatur. Et amica iam in amore exercitata postquam dixit se à dilecto dulcibus refectam fructibus, statim subiunxit, se in cellam vinariam introductam ab eodem, dicens. Introduxit me rex in cellam vinariam. Vbi Origenes dicit. Sponsa hęc, nequaquam gratias egisset de introductione sua in cellam vinariã, nisi ipsa cella vinaria, multiplex vinum ex multiplici collectum vinea habuisset. Diuersitas enim poculi boni, melioris, & optimi, diuersitatem delectationum generat. Hæc cella vinaria sicut dicit. Vercellen. est verbum æternũ, sapientia patris, continens omnes theorias, ideſt reuelationes, quæ plenissimè continent vinũ spirituale gaudij, & vbertim fundunt in amantes. In hac nanque cella vinaria, inuenitur omne genus vini, mentes sanctas reficiens, & lætificans, secundum varios gradus amoris, vt ostendit Glo. super illud. Introduxit me Rex in cellam vinariam, vbi dicit sic. Quàm citò guttur meum dulcedinem gratiæ eius attigit, ita me recreauit spiritu, & ab amore terrenorum in superna tranſlatum sentio, ac si in cella vinaria noui meri odore in poculo sim refecta. In hac cella inuenit vinum perspicuum, siue purum, vinum ignitum, vinum conditum, & cætera huiusmodi vina, vinum præcipuum appositum magnificentia regia dignum. Vinum quoque vt regia magnificentia dignum erat, habundans, & præcipuum ponebatur. Vinum perspicuũ siue merum, distributum manu sapientifica, in Psalm. Calix in manu Domini, vini meri plenus mixto. Vinũ ignitum, incalescens humana præcordia. Postquã Assuerus vino incaluerat. Psalm. Incaluit cor meum intra me. Vinum conditum, seu aromaticum, redolens pigmenta fragrantia. Dabo tibi poculum ex vino condito. Sed quid hæc diuersa vina significant, nisi quosdã gradus charitatis, amatrices animas potãtes & reficientes, non tamen adhuc inebriantes, vt dicit Richar. Attente quòd ex magnitudine diuinę dilectionis, pendet modus diuinæ reuelationis, quare dicit Propheta. Dilecti comedunt chari bibunt, sed charissimi inebriantur. Cuius rationem infra assignat dicens. Quandiu huiusmodi ebrietatem & excessum in nobis nõ sentimus quid aliud de nobis sentire debemus, nisi quòd minus diligimur, & nisi quia minus diligimus? Sequitur. Si. n. quisquis es plenè perlecteq; diligeres, fortę dilectionis tuæ nimietas, æstuantisq; desiderij anxietas, in eiusmodi te raperet ebrietatem & excessus. Sequitur. Sanè si dilectione plenè dignus extitisses, si tãta dignatione te idoneum

Prouer. 9.

Sapĩa inuitat ad bibendum vinum.

Cant. 2.

Que est cella vinaria.

Hester. 1.

Psal. 74.

Esther. 7.

Psal. 38.

Cant. 8.

Lib. 4. de contẽpl. cap. 16.

Lib. 5. c 5.

idoneum exhiberes, fortè tanta luminis charitate, siue intelligentiæ oculos tuos irradiaret, tanta intime dulcedinis suauitate, cordis tui desiderium inebriaret, quæ te ipsum supra temetipsum raperet, & per mentis excessum in superna eleuaret. Igit̄ amici comedunt, qui sumptum cibum masticant, non sine mora vel quolicunq; labore illud in quo delectantur traiciunt. Qui verò bibunt ex diuinis reuelationibus, summa cum facilitate & iucunditate hauriunt, quod intima veritatis suauitate concupiscunt. Hæc ille. Sed charissimi inebriantur vino fortissimo dulcissimæ charitatis. De quibus modò dicendum est.

Capitulum Septimum.

IGitur tertiò videndū est, qui sint charissimi in conuiuio spirituali existentium in corpore, & quæ sit sobria ebrietas illorum. Primò notandum est, quòd Origenes exponens illud Cant. Amore langueo, distinguit inter simplicem amorem, ardorem, & languorē, dicens. Amant incipientes, ardent proficientes, sed languent in amore perfecti. Languor iste (sicut dicit Vercellen. ibidem) vsque ad mortem ducit. Mors autem, est plena separatio vitalis spiritus à corpore, & significat plenam separationem vitalis affectus, per excessum mentis, & omnimodam vnitionē ad Deum. Et Glos. ibidem dicit. Præ amoris magnitudine, omnia temporalia sunt mihi fastidio. Qui autem maximè Deum diligunt, maximè ab eo diliguntur, ideo charissimi sunt, quia dicit Dominus. Ego diligētes me diligo. Sunt charissimi Deo, qui maximè in Deo delectantur, quia maximè diligunt. Vnde in Cant. dicit dilectus veræ amatrici suę. Quam pulchra es, & quàm decora charissima in delitijs. Quod exponens Vercellen. dicit. Quam pulchra es feruoribus affectualibus & spiritualibus, charissima propter præcipuam pulchritudinem, & feruidam dilectionem, quia nihil est mēti dulcius, nec est aliquid quod mentem Deo chariorem faciat, quàm si in ipso intimè delectetur, quo nihil delectabilius est. Hæc ille. Cum hoc concordat Glo. Ibidem, quæ dicit. Charissima es Domino tuo, ex hoc quòd vacas cœlestibus delitijs. Cuius experientiā videtur habuisse, qui loquens de sapientia dixit. Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam, & gaudium, & amicitia illius delectatio bona. Sed nūc videndum est, quid sit illa ebrietas qua charissimi in conuiuio mentali sobriè inebriantur. De quo Dionysius sic dicit. In nobis siquidem ebrietas in malo, dicitur incōmensurabilis adimpletio, & excessus mentis, & sensuum. Ideo autem attribuitur ebrietas in bono, quę nihil aliud est, nisi super plena omnium bonorū immensuratio, præ existens in ipso secundum causam. Sequitur: dicitur ergo Deus inebriatus, & excessum passus in eo quòd his omnibus supereminet excedendo omnē mensurationem, & est extra omnia, & super omnia. Et Vercellen. super Cant. tractans illud. Inebriamini charissimi, dicit, quæ vera & sancta ebrietas sit, colligitur ex verbis magni Dionysij ad Titum, vbi recitat eadē verba, quæ supra dicta sunt, exponens illud. Introduxit me, dicit ibi. Assidua theoriarum, idest reuelationū varietas, & profectus assidui sponsæ, inducunt quasi experimentaliter talem ebrietatem, vt videatur idem repetere. Quę supra dixit, cellaria: modò dicit cellam vinariam, quæ quasi idem sunt. Non (inquit Vercellen.) intelligatur sponsa aliquando dicta repetere, sed assiduas illuminationes experiri, quod mentibus contemplatiuis, tam fortiter, quàm assiduè, ad radium superiorem exercitatis omnino familiare est. Dicit ergo experimentaliter introduxit me, per interiores & profundiores theorias, quàm prius, quia in Hiere. dicit. Post me ingredi non cessabis, in cellam vinariam, idest, vinum continens omnes theorias, idest reuelationes. Et ibidem. Vercellen. dicit. Ad huius ebrietatis supersubstantialis, qualemcunque similitudinem spirituales viri dicuntur inebriari, propter excessiuam abundātiam luminum diuinorum. Audi (inquit Richard.) hominē ac ebrietate madentem, & quid circa eum agatur omnino ignorantem. Siue in corpore (inquit) siue extra corpus, nescio, Deus scit. Quomodo putas inebriatus erat, quomodo mundus ei in obliuionem venerat, qui seipsum nesciebat? Hæc Richardus. Hæc autem ebrietas spiritualis, causatur ex nobilissimo vino fortissimę charitatis. Vnde Richar. dicit. Ecce charissimi inebriantur. Ebrietas autem mentis, alienationem efficit, & supernæ quidem reuelationis infusio, eos duntaxat, qui charissimi sunt in mentis excessum adducit. Talem Propheta ebrietatem designare voluit cum dixit. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Et sequitur. Si igit̄ cupimus hac ebrietate madere, & mentes theoricos excessus frequētare, satagamus Dominum nostrum intimè & summè diligere, & omni hora in diuinæ contemplationis gaudiū, cum summo desiderio anhelare. Nā quando mens nostra, intima illa internæ suauitatis abundantia potata, immo plenè inebriata fuerit, quid sit, quid fuerit penitus obliuiscitur, & in abalienationis excessum tripudij sui nimietate traducitur, & in supermundanum quendam affectum, sub quodam miræ fœlicitatis statu raptum transformatur. Nec mireris, quia sicut dicit Vercellen. in prologo super Cant. Tāta est virtus veri amoris boni & pulchri, quòd non solum facit homines & Angelos quasi naturam propriā egredi, vt in Deū ascendant, sed etiam Deum facit quasi naturam propriam egredi, inegressibilem tamen à se, vt ad creaturas quasi infra naturam suam procedendo condescendat. Et accepit istud verbum à Dionysio lib.4. de diuinis nominibus, vbi dicit sic. Audēdum est dicere pro vero, quia ipse Deus omniū, tam pulchro & bono amore exit per abundantiam amatiuæ bonitatis quasi extra seipsum, sic prouidet omnibus existentibus, & per bonitatē & amorem quasi trahitur, & ad illud quod est in omnibus deducitur, secundum virtutem supersubstantialem facientem extasim, sed à seipso inegressibilem, vt adamas ferrum trahit ad se immotus manens. Ipse enim mouet sicut desideratum & amatum, vt dicitur lib.1. de cœlo & mundo.

Cant.5.
Qui amāt qui ardēt, & qui languent amore.
Prouer. 8.
Cant.7.
Sapię.8.
In episto. ad Titū circa finē.
Quę sit ebrietas spiritus.
Hiere.3.
Lib. de patriarch. cap.14.
Lib.4. de contempla. cap.16. Ebrietas spūa causatur ex fortissima charitate.
Psal.35.

Capitulum Octauum.

SEd post hæc secundò videndū est de secundo conuiuio, quod est animæ separatæ à corpore. Et secundum Bern. vbi supra, est conuiuium quiescentium, & magis delectorum. Et in hoc conuiuio, spiritussanctus per donum sapientiæ, conuiuantes potat vino non puro, sed lacte mixto. Vnde Bern. ibidem dicit. Animæ à carne exutæ, iam pane doloris non cibantur, sed vinum amoris post cibum plenius haurire permittuntur, non tamen purum, sed cum lacte mistum, vt quælibet illarum possit dicere illud Cantico. Bibi vinum cum lacte meo. Vinum enim diuini amoris, miscet cū dulcedine lactis, idest naturalis affectionis, quæ resumere corpus suum glorificatum desiderat. Sequitur. Aestuat ergo anima nunc sanctę charitatis vino potata, sed plane nondum vsque ad ebrietatem consummata, quia temperat interim ardorē diuinę charitatis, permixtio humoris lactis, idest naturalis affectionis. Idem dicit Bernar. ibidem, sic ebrietas corporalis denique solet euertere mentes, atque ideo immemores reddere sui. Sed non ex toto sui oblita est, quæ adhuc & de proprio corpore cogitat resuscitando, propter quod desiderium anima perfectè beata esse nō potest, sed post resumptionē corporis sui cū consummabitur. Hæc ille. Cum his concordat Augu. dicens sic. Animæ inest quidam naturalis appetitus corpus administrādi, quo appetitu retardatur quodammodo, ne tota intentione pergat in illud summum cęlū quandiu nō subest corpus, cuius administratione appetitus ille conquiescat, non obstante tñ illo desiderio aīa in patria est beata, licet non consummatè, & tñ nullum dolorē sentit ex illo naturali appetitu. Sed quid de ista anima à corpore separata antequam cœlū ingrediatur, nunquid illa vino qualicunq; potatur aliqualiter, & cōsolatur quandoq;? Respondetur ꝙ sic, nisi per pœnam sensus, vel damni vel vtriusq; impediatur. Nam anima in imagine pertransit à corpore, vt dicit Psal. sed tñ desiderium eius corporis manet. Imago aūt consistit in memoria, intellectu, & voluntate, secundū quas potentias est capax sanctæ Trinitatis, vt dicit Aug. 15. de Trini. & per has anima exercet vitam contemplatiuā, quę est optima pars Mariæ, quę nō auferetur ab ea, vt dicit Dominus, vbi dicit Glo. Vita contemplatiua hic incipit, & in cœlesti patria perficitur, quia amor est ignis qui ardere incipit hic, sed cum ipse quem amat videbit, amplius in amore ignescit. Tantò igitur aīa à carne separata, vitā contemplatiuam perfectius exercet, quantò à corpore grauante absoluitur, & dilectum suum vehementius amat, quia sicut dicit Bern. in lib. de dilig. Deo, vt supra dictum est. Animæ quæ sunt absolutæ à compedibus corporis, eò similiter chariores, quò ad amandum sunt expeditiores, & ideo vinum amoris diuini plenius haurire permittuntur, non tamen purum, sed adhuc lacte mistum. Et Auicen. 6. naturalium dicit, ꝙ anima separata clarius videt, & intelligit, quàm coniuncta corpori corruptibili. Vita autem contemplatiua, dulcissimas consolationes animæ contemplatiuæ amministrat, vt supra dictum est. Igitur absolutio animę à corpore grauante, non est formidanda, sed desideranda. Hanc enim absolutionem à corpore, desiderabat Apostolus cum dixit. Cupio dissolui, & esse cum Christo, & alibi. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius quo præmor? Et mouebatur desiderio bono, & rationabili. Quia sicut dicit Bern. in quadam epist. Preciosa est mors sanctorum, præciosa plane tanquam finis laboris, tanquam victoriæ consummatio, tanquam vitæ ianua, & perfectæ saturitatis ingressus. Et quidam sanctus dicit. Mors nihil aliud est quàm exitus de carcere, finis exilij, laboris consummatio, ad portū applicatio, peregrinationis finitio, oneris grauissimi idest corporis depositio de furioso equo idest de carne descensio, de domo ruinosa liberatio, omnium ægritudinum terminatio, omnium periculorum euasio, omniū malorum cōsumptio, omnium vinculorum diruptio, debiti naturæ solutio, reditus in patriam, ingressus in gloriam. Certè euasio tantorum malorum, & adeptio tantorum bonorum, faciunt animę bonum conuiuiū, vt dicere possit illud Sapientiæ. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. s. morte bona. Beati enim mortui qui in Domino moriuntur. Et si tales animæ amatrices, siue contemplatrices, separatæ à corporibus suis aliquid secū deferant, quare indigent purgatione, credibile est, ꝙ tales facilius purgantur, & leuius patiūtur, & quandoq; minime pęna sensus. Cuius ratio est, quia amor pœnas alleuiat, & quandoque totaliter annihilat. Vnde Augus. de moribus Ecclesiæ contra manichęos lib.1. dicit. Nihil tam durum atq; tam ferreū, quod non amoris igne vincatur. Et exemplificat in lib. de sancta viduitate. vbi dicit sic. Nullo modo onerosi sunt labores amantium, sed ipsi delectant, sicut venantium aucupantium, & piscantiū, & cęterorum talium. In eo. n. quod amatur, aut nō laboratur, aut labor amatur. Hęc ille. Item hoc patet exemplo multorum martyrū, qui desiderabant pati pro Christo, & in ipsis passionibus gaudebant, vt Apostoli. Ibant Apostoli gaudētes à conspectu concilij, qm̄ digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliā pati. Et beatus Andr. vehementer desiderabat crucem, & sustinuit gaudēter. Et virgines, vt sancta Agatha dixit Quinciano. Ego in his pœnis delector, sicut qui multos thesauros inuenit, &c. Vnde Ber. in lib. de dili. Deo. dicit. Magna vis amoris, quę martyrū animas ita introrsum rapuerat, ꝙ ita corpora sua foris exposuerant, & tormenta contēnere fecerat. Si igitur in corpore aggrauāte charitas potuit mitigare pęnas, cur non in spiritu à nullo corpore impedita magis tanquā efficacior potuit pœnas mitigare suo feruore, sicut & suffragia Ecclesiæ faciunt? Credibile est. n. ꝙ sicut animę quæ fuerunt in lymbo, aliquas consolationes receperunt ab his quæ de nouo venerant ad eas, vt angeli, vel aīæ aliquæ, vt Ioan. bapt. &c. dicentes eis de aduentu Saluatoris. Sic credibile est, ꝙ angeli visitent animas in purgatorio sibi cōmissas, & consolentur eos, dicentes eis terminum purgationis suæ, & alia eis consolatoria sicut haberi pōt exemplis sanctorū, quæ ponūt sancti doctores in libris suis, vt Gregor. in lib.4. Dyal. vbi exemplificat de illo, qui seruiuit in balneis sacerdoti & de quodam alio qui dixit. Bene est mihi modo, &c. & Aug. in lib. de ciui. Dei, & Beda in hystoria anglorum, & Isid. & cæteri doctores de hoc loquentes.

Aia beata separata corpore potat vino cū lacte mixto. Cant.5.
Lib.12. super Gen. circa finē.
Psal.38.
Luc.10.
Philip.1.
Rom.7.
Mors qd sit.
Sapię.7.
Act.4.
Angeli cō solantur aīas ī purgatorio.

Capitulum Nonum.

POst hoc videndū est de tertio conuiuio sapiētiæ, quod est regnantium, secundū ordinem quē tradit Bern. lib. de dili. Deo, quod sequitur conuiuiū laborantium, & quiescentium, tanquā excellentius ad quod sapientia incarnata suos charissimos inuitat, dicens. Ego dispono vobis regnum, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo. Hic tria sunt notāda. Primò quis huius conuiuij regalis, & mensæ regiæ sit rex & paterfamiliàs, hic est Christus filius Dei. Secundò quę familia Dei, & conuiuantes ad istud regale conuiuiū, & regiam mensam inuitantur? quia angeli & hoīes. Tertiò de huius conuiuij, & conuiuantium gloria, & beatitudine dicetur. Primò quis huius cōuiuij regalis, & mensæ sit rex, & paterfamiliàs? Sed quis alius, quàm ille qui dicit. Ego sum rex, cui pater constituit regnum æternum? Et in cuius femore scriptum est. Rex regnum & dominus dominantium? Rex regum quia vos constituo reges tanquā filios adoptiuos, qui sum filius Patri consubstantialis. Et constituo vos dominos non seruos sed amicos. vt super mensam meam edatis, & bibatis in regno meo, cuius regni non erit finis, vt vbi ego sum, & vos sitis in æternum. De isto rege August. loquens lib.22. de ciuit. Dei, dicit sic. Ero illorum Deus, & ipsi mihi erunt populus, & ero illis vnde satientur, & ego ero illis quæcunque ab hominibus honestè desiderantur, & vita, & salus, & virtus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omne bonum. Sequitur. Et sic rectè intelligitur quod ait Apostolus, vt sit Deus omnia in omnibus. Ipse enim est finis nostrorum desideriorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. Sequitur. Hoc munus, hic affectus, hic actus proculdubio erit omnibus sicut vita æterna communis. Hæc ille. Visio illius regis facit esse beatum. Vnde Bern. in Epis. quadam dicit. Solum verū & plenum gaudium est, quod non de creatura, sed de creatore concipitur, quod cum possederis nemo tollet à te, cui cōparata omnis aliunde iucunditas mœror est, omnis suauitas dolor est, omne dulce amarū, omne decorum fœdum, oē postremò quodcunq; aliud delectare possit molestū est. Hęc ille. Quare Chrisos. de reparatione lapsi, hoc modo exclamat dicēs. O si quotidie oporteret nos tormenta perferre, si & ipsam gehennā

Luc.22.
1.Timo.6.
Ioan 15.
1.Corint. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

paruo tempore tolerare, pro eo quod Christum possemus videre in gloria viuentem, & sanctorum eius numero sociari, nonne erat dignũ pati omne quod triste est modo, vt tanti boni, tantęq; gloriæ participes haberemur? Clamemus igitur cum Apostolo. Regi sęculorum immortali, inuisibili, soli Deo, &c.

1. Ad Timo. 1.

Capitulum Decimum.

Qui sunt inuitari ad conuiuium beatificum.

POst hoc secundò videndũ est, quæ familia & conuiuantes ad illud regale conuiuium inuitẽtur, vel sunt inuitati iam. De quo sciendum est, quòd non solum homines, sed angeli ad illud gloriosum conuiuium regni æterni inuitantur. Vnde Chrys. lib. de reparatione lapsi dicit sic. Intuere cœtum nõ solũ ex hominibus, sed etiam ex angelis, thronis, & dominationibus, principatibus, & potestatibus conuocatum. Sequitur. De rege autem qui horum medius resídet, dicere nulla vox sufficit. Effugit enim omnem sensum humanæ mentis, excedit etiam decus illud & illa pulchritudo, & illa gloria, & illa magnificentia, & illa maiestas omnem sensum humanum. Cum his concordat Prosper in libr. de vita contemplatiua dicens. Futura vita vbi supra sanctitas quæ est angelorum, & sanctorum omnium congregatione beata, meritis fulgentibus micat, æterna salus exuberat, veritas regnat, vbi nec fallit quisquã nec fallitur, vbi nullus beatus eijcitur, vbi nullus miser admittitur, vbi est amor perfectus, timor nullus, dies æternus, alacer motus, & vnus omnium spiritus. Hæc ille. De hoc etiam Gregorius in humil. Si consideremus, quæ & quanta nobis promittuntur in cœlis, vilescunt animo omnia, quæ habentur in terris. De hac etiam societate dicit Cyprianus in vna Epistola sic. Cur non properamus & currimus, vt patriam nostram videre, & parentes salutare possimus? Magnus illic charorum numerum nos expectat, & parentum, & fratrum, filiorum, & aliorum aduẽtum copiosa turba desiderat, iam de sua incolumitate secura, adhuc de nostra salute solicita. Ad horum conspectum & complexum venire, quanta & illis & nobis erit lætitia? Hęc ille. Est tamen sciendum, quòd sicut hic est distinctio meritorum, ita illic erit distinctio dignitatum. Vnde Gregor. lib. 4. moral. dicit sic. Sicut in electis in hac vita est discretio operum, ita quoque in alia vita proculdubio discretio erit dignitatum, vt quo hic alius alium superat, illic alius alium in retributione meritorum excedat, vt dignitas eadem non sit, vna tamen omnibus vita beatitudinis erit. Et libro 4. Dial. exponens illud Ioann. in domo Patris mei mansiones multæ sunt, dicit sic. Si dispar retributio in illa beatitudine non esset, vna potius mansio, quàm multæ essent. Sequitur. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus & distincti beatorum ordines, propter meritorum consortium communiter lætentur, & tamen vnum denarium omnes laborantes accipiunt, qui in multis mansionibus distinguuntur, quia & vna est beatitudo, quam illic percipiunt, & dispar retributionis qualitas, quam per opera diuersa consequuntur. Hæc ille. Et ideo sicut differt stella à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorũ: vt dicit Pau. De multitudine istius familię cœlestis conuiuij quanta sit, nemo scit siue angelorum siue hominum, nisi solus Deus. Vnde Ioannes loquens de angelorum multitudine dicit, quòd erat millia millium in circuitu throni, vbi dicit Haymo, quòd non posuit numerum certum cum dicit, millia milium, quia numerus angelorum nobis est innumerabilis, quamuis Deo sit numerabilis. Et in Iob. dicitur. Nunquid est numerus militum eius? Quod exponens Grego. moral. 17. dicit, quòd angeli sunt milites Dei, & quòd numerus eorum Deo est numerabilis, nobis autem innumerabilis demonstratur. Et idem dicit Dionys. & in Daniel. 7.

Ioan. 14.

1. Cor. 15.

Apoc. 5.

Iob. 25.

14. Ange. Hierarc.

Non oẽs beati sunt ęquales i patria.

niel. dicitur. Millia millium ministrabant ei, & decies cẽtena millia assistebant ei. Et similiter familia beatorum hominum innumerabilis nobis est. Vnde in Apocalip. ait Ioannes, post enumerationem multorum. Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ideſt nullus homo ait glo. Deus enim numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat, secundum Psal. Tota ista familia tam angelorum quàm hominum, laudat Deũ sine intermissione. Vnde Hugo super. 2. ange. Hierar. dicit sic. Omnes Hierarchiæ tam angelorum, quàm hominum, tam supernorum quàm inferiorum, ad laudem diuinam ordinatæ sunt & institutæ, vt ab omnibus laudetur Deus à quo, & per quem sunt omnes, & omnibus omnia. Et sequitur. Qui excellentiores sunt, amplius laudant, & qui amplius laudant, sublimius remunerabuntur, vt qui sunt sublimiores in cognitione, & feruentiores in amore. Hæc ille. Sed sicut dicit Diony. lib. j. de di. nominibus. Nullus veritatis amator, quæ est super omnem virtutem, adeo efficax est, vt possit laudare super substantialem diuinitatem, secundum æternam & super bonam essentiam suam, quibuscunque vocabulis intelligibilibus, siue vt rationem, siue vt veritatem, aut mentem, aut vitam, aut substantiam, aut alio vocabulo quantũcunque sublimi: sed oportet laudare eam, sicut excellentem, & segregatam ab omni eo quod mente concipitur, & generaliter ab omnibus existentibus. Sequitur. Ne tamen ab eius laude cessetur, cum ipsa sit essentia ipsius bonitatis, & sic causa omnium existentium, ideo ex omnibus effectibus laudabilis est, sicut docet scriptura. Hæc ille.

Apoc.

Psal. 146.

Capitulum Vndecimum.

TErtiò videndum est de huius conuiuij & conuiuantium beatitudine, de quo sunt septem notãda, iuxta numerum septem donorum prædictorum, quæ secundum vsus & actus suos excellentissimos in hoc conuiuio ministrant deiformiter, quia nõ euacuabuntur secundum actus illos, sed manebunt in patria in beatis, vt probat magister lib. 3. sententiarum dist. 14. per auctoritatem Ambrosij, & communiter tenetur. Primò dicendũ est de huius conuiuij gloria. Secundò de huius conuiuij excellentia, & dignitate, & æternitate. Tertiò de huius cõuiuij abũdantia, & vbertate. Quartò de huius cõuiuij lege, & charitate. Quintò de huius conuiuij gaudio, & iucunditate. Sextò de istius conuiuij mẽsa, & perfecta saturitate. Septimò de eiusdem conuiuij beata & sobria ebrietate. Primò igitur de huius conuiuij æternitate sciendum est, q̃ necesse est, ipsum esse æternum. Cuius ratio est, quia ipsum conuiuium celebratur in regno ęterno Christi, & in mensa ęterna eius, quare ipse rex æternus regni ęterni dicit. Ego dispono vobis regnũ, vt edatis super mensam meam in regno meo, cuius regni nõ erit finis. De huius regni, & conuiuij æternitate dicit Augu. O vita vitalis, dulcis, & amabilis, & semper memorialis, vbi summa securitas secura, tranquillitas tranquilla, iucunditas iucũda, fœlicitas fœlix, æternitas ęterna, beatitudo, & beata vita sine fine, & visio atq; laudatio Dei. Ibi affluentia diuitiarũ, influentia deliciarum, confluentia bonorũ. Et Ansel. dicit sic. In illo. s. conuiuio cœlesti, est longa & salubris vita. Ibi enim est sana ęternitas, quia æterna sanitas, quia iusti in perpetuum viuẽt, & apud dñm est merces eorum. s. vita æterna. Secundò videndũ est de istius conuiuij excellẽtia & dignitate. De hac dignitate dicit Bern. Merces sanctorũ & gaudia, in illo regno & æterno conuiuio tam magna sunt, q̃ non possunt mensurari, tam multa sunt, q̃ non possunt numerari, tam copiosa sunt, quòd nõ possunt finiri, tam preciosa sunt, quòd non possunt æstimari, immo tam

Beatitudo est ętęrna.

Luc. 22.

Luc. 1.

Lib. prosologion. c. 24.

mo tam excellentia sunt, quæ præparauit Deus in isto conuiuio diligentibus se, quod ipse dominus conuiuij dicit, quòd talia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, vnde, nec omnes Arithmetici mundi possent ea numerare, nec omnes geometrici possent ea mensurare, nec omnes rethorici possent ea verbis, vel sermonibus explicare cum nec plenè possint excogitari. Tertiò videndum est de huius regni & conuiuij abundantia, & vbertate, de quibus Bernard. dicit. In illo regno, & conuiuio meridiano, erit candor lucis æstiualis, amœnitas vernalis, abundantia autumnalis, requies hyemalis, immo Deus bonum infinitum communicat se omnibus incolis illius regni, & conuiuis illius mensæ quantum quilibet capax est, vnde ipse implebit sensus interiores maximis delectationibus. Erit enim Deus speculum visui, cithara auditui, mel gustui, balsamum olfactui, flos delectabilis tactui. Ibi sicut dicit Augustinus. Laudes & carmina non deerunt, præmia non deficiunt. Ibi nihil quod amabitur deerit, nihil desiderabitur quod non adsit, ibi Deus sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur. Quartò de huius regni conuiuij lege & charitate vel societate. Ansel. dicit sic. Existentes in regno illo & conuiuio, diligunt Deum plus quàm seipsos, & inuicem tanquam seipsos, & Deus diligit illos plus quàm illi seipsos, quia illi illum, & se, & inuicem per illum, & ille se, & illos per seipsum. Quare omnibus erit vna voluntas, quasi nulla esset illis nisi Dei voluntas, ideo erit omnibus plena concordia. Et ideo sicut illi nolunt aliud quàm quod ille, ita ille volet quicquid volunt illi, & ideo filij Dei, & dij vocabuntur, & constituet eos Deus super omnia bona sua. Ibi est quicquid desideramus, & quicqud amamus. Hæc ille. Quare Augustinus lib. de corporis, & animæ misęria exclamat dicens. O anima mea & caro mea, illam vitam amplecti debuistis, vbi vita est sine morte, vbi iuuentus sine senectute, vbi lux sine tenebris, vbi gaudium sine tristitia vbi pax sine discordia, vbi voluntas sine iniuria, vbi regnum sine commutatione. Hæc ille. De hac lege Augustinus in libr. de spiritu & anima dicit. Lex Dei charitas est, lex data est vt gratia quæratur, gratia data est vt lex impleretur. Hæc ille. Quintò de huius regni & conuiuij gaudiosa iucunditate. De hoc gaudio Anselm. vbi suprà loquens dicit sic. Gaudium illud, quale aut quantum est bonum? Certè quantùm vtique quisque diligit alium tantùm de eo gaudebit. Sequitur. Ergo in illa perfecta charitate innumerabilium beatorum spirituum seu angelorum & hominum, vbi nullus minus diligit alium quàm seipsum, nõ aliter gaudebit quisque pro singulis alijs quàm pro seipso. Et infra dicit. In illa perfecta fœlicitate, vnusquisque plus amabit sine comparatione Deum quàm seipsum, & omnes alios secum, ideo & plus gaudebit absque æstimatione de fœlicitate Dei, quàm de sua & omnium aliorum secum. Sed si Deum sic diligunt toto corde, tota mente, & tota anima, vt tñ totum cor, tota mens & tota anima nõ sufficiant dignitati dilectionis, profectò sic gaudebunt toto corde, tota mente, tota anima, vt totum cor, tota mens, tota anima non sufficiant plenitudini gaudij. Non ergo totum illud gaudium intrabit in gaudẽtes. Sequitur. Deus verax, peto & accipiam, vt gaudium meum plenum sit. Meditetur interim mens mea, loquatur inde lingua mea, amet illud cor meum, fermocinetur os meum, esuriat illud anima mea, sitiat caro mea, desideret tota substantia mea, donec intrem in gaudium domini, qui est trinus & vnus Deus benedictus in secula amen. Hæc ille. Sexto de huius conuiuij mensa & satietate beata. Cum Dominus dicat. Super mensam meam comedetis, & bibetis in regno meo, ideo illud conuiuium tantum re-

Serm. 34. super Cãtica.

Vbertas beatitudinis.

Lib. Prosolo. c. 24.

Mutua dilectio beatorum.

Gaudium beatorum

Luc. 22.

gnantibus & charissimis præparatum est. De quo notandum est, quòd Beda ibidem in glosa dicit sic. Mensa proposita omnibus sanctis ad fraudem, est gloria cœlestis vitæ, qua qui esuriunt & sitiunt iustitiam, saturabuntur fruendo desiderato gaudio veri boni. Verum autem bonum solũ est in quo ratio oĩs boni est, quod solus Deus est, qui essentialiter bonus est. Et ideo in illo solo perfecta satietas est. De hac mensa beata & satietate Hugo commentator Dionysij loquens. 7. angelicæ Hierarchiæ, parum ante finem, & exponens illud, diuisio alimento repleta, dicit. Vna est refectio, & vnum alimentum. Ergo inquit Hugo. In mensa Domini non est nisi vnum ferculum, quod apponitur. Sed noli contemnere, satietas multa est. Satiabor inquit psalmista, cum apparuerit gloria tua. Vnum est enim bonum quod tibi præparauit Deus, sed in illo bono omne bonum est. Vnam enim refectionem, vnum cibum, vnum ferculum, vnum panem habentem omnem saporem, & omnem dulcedinem suauitatis, præparauit nobis Deus. Igitur vnum est necessarium, quod verè reficit. Quod ibidem sic probat dicens. Multa in hoc mundo sunt, & illa omnia cor hominis satiare non possunt, vt experientia docet. Vnum autem est bonum, & hoc solum cum percipitur satietas inuenitur. Non enim in multitudine, sed in vnitate satietas est. Item verbum Augustin. in libro, de verbis Domini tractans dicit. Multa sunt diuersa quia corporalia, quia temporalia sunt, præponitur autem vnum multis. Non enim à multis vnum, sed multa ab vno sunt. Multa distrahunt vt Martham, sed vnum colligit vt Mariam, quæ non dilexit multa, sed multum. Et Richard. in tractatu suo de amore violento dicit. Vnũ solum est, in quo mens humana quiescit, & reficitur, & satiatur. Quod declarat sic. Perfectus amor omnem alium affectum excludit, quia nihil præter vnum diligit, & propter vnum, ideo vnum amat, vnum diligit, & vnum sitit, vnum concupiscit, ad vnum anhelat, vnum suspirat, vno inardescit, & in vno requiescit, illo vno satiatur, quia nihil sapit nisi hoc vno condiatur. Hæc ille. De istius conuiuij satietate Bernardus admirando exclamat, dicens sic. O fœlix verè & gloriosa satietas. O sanctum conuiuium. O desiderabiles epulæ, ibi nimirum nulla anxietas, nullum poterit esse fastidium, sed satietas summa, & cum hoc summum desiderium. Et ibidem dicit. Festinemus igitur ad locum tutiorem, ad agrum vberiorem, ad pastum saniorem, vbi habitemus sine metu, habundemus sine defectu, epulemur sine fastidio. Hæc ille. Septimò & vltimò, quia dominus non dixit solùm vt super mensam meã edatis, sed addidit, & bibatis. Ideo videndum est, de huius mensæ vino dulcissimo potante, & sobriè inebriante, quod est vinum purissimæ, & perfectæ charitatis, quod tantùm regnantibus & charissimis propinatur, in regno & mensa Christi. De hoc vino immixto purissimæ charitatis dicit Bernardus in libro, de diligendo Deo, parum post medium sic. Cum scriptura loquatur Deũ omnia fecisse propter semetipsum, erit profectò vt factura sese quandoque conformet & concorder auctori suo, & oportet proinde nos in eundem affectum transire charitatis quandoque, vt quomodo Deus omnia esse voluit propter semetipsum, sic nos quoque nec nosipsos, nec aliquid fuisse vel esse velimus, nisi æquè propter ipsum, ob solam ipsius voluntatem, non nostram voluptatem. Sequitur. Delectabit sanè nõ tam nostra, vel fortita necessitas, vel lor tita fœlicitas, quàm quòd eius in nobis & de nobis voluntas adimpleta videbitur, quod & quotidie in oratione postulamus. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra, &c. Illa igitur est vera & sincera charitas, & omnino de corde puro & de conscientia bona, & fide non

Luc. 10.

In sermo. de omnibus sanctis.

Lua. 22. Vinũ beatorum est perfecta charitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficta, qua Deum sic diligimus, qua & proximi bonū,
vt nostrum diligimus. Et ibidem dicit Bernardus.
Hanc charitatem commendando exclamat dicens.
O amor sanctus & castus. O dulcis & suauis affectio
charitatis. O pura & defæcata intentio voluntatis, eò
certè defæcatior & purior, quò in ea de proprio nil
mixtum relinquitur, eò suauior, quò totum diuinū est
quod sentitur. Sequitur. Sic affici deificari est, quomo-
do stilla aquæ modico multa infusa vino puro, à se defi-
cere tota videtur, & saporem vini induit & colorem,
& quomodo ferrum candēs ignitum simillimum igni
fit, pristina propriaque forma exutum, & quomodo so
lis luce aer perfusus in eandem transformatur luminis
claritatem, adeo vt non tam illuminatus quàm ipsum
lumen esse videatur, sic omnem tunc in sanctis huma-
nam affectionem, quodā ineffabili modo, necesse erit à
semetipsa liquescere, atque in Dei penitus transfundi
voluntatem, alioquin quomodo Deus erit omnia in
omnibus, si in homine aliquid de homine supererit?
Sequitur. Manet substantia sed in alia forma, alia glo-
ria, aliaque potentia. Et quando hoc erit quando ve-
niam & apparebo ante faciem Domini? Sequitur. Do
nec igitur absorpta sit mors in victoria, & vndiq; no-
ctis terminos lux perennis inuadat, & occupet vsque
quaque quatenus in corporibus cœlestis gloria efful-
geat, non possunt animæ ex toto seipsas exponere, &
transire in Deum Adepto autem corpore, iam quid im
pedit animam à se ipsa quodammodo abire, & totam
in Deum ire, & eò penitus sibi dissimilem fieri, quo
Deo simillimā effici se conatur. Tunc demum ad cœ-
nam sapientiæ admissa est, ad illam videlicet de qua le-
Psal.22. gitur. Ex calix meus inebrians, quàm præclarus est. Et
sequitur. Quid mirum si iam inebriatur ab vbertate
domus Dei, cum nulla mordente culpa vel cura, de
proprio secura bibit purum & nouum vinum illud cū
Christo in domo patris eius? Rediuiuis igitur corpo-
ribus resumptis, in vita immortali, inebriantur, mira
plenitudine exuberantes post resurrectionem tāquam
charissimi. Et meritò inebriantur, qui ad nuptias agni
introduci merentur, edentes & bibentes super men-
sam illius in regno sapientiæ, quando sibi exhibet glo-
riosam Ecclesiam. Tunc prorsus inebriat charissimos
suos, tunc torrente voluptatis suæ potat eos, quando in
complexu illo arctissimo sponsi & sponsæ, fluminis
impetus lætificat ciuitatem Dei, vt delectentur in læ-
titia in æternum. Hæc ille. Tunc sapientia suos cha-
rissimos inebriat, & in patria regnare facit, & coronat,
Prouer.8. dicens illud. Per me reges regnant. Regnantes autem,
coronas aureas habent in capitibus de quibus in Apo.
Apoch.4. Quod exponens Richar. dicit. Coronas habent in ca-
pitibus, ob gloriæ decorem & regni cœlestis infinita-
tem, vnde corona illa de qua dicitur in Apocalip. quòd
Apoc.12 habuit duodecim stellas idest vniuersalem perfectio-
nem. Nam secundum Richar. rotunditas coronæ, si-
gnificat illius regni æternitatem, & præclaritas stella-
rum numero duodenario, signat beatorum omnium
æterni regni infinitatem. Vnde & Bernard. in sermo-
ne dicit, quòd ille stellæ duodecim, designant plenam
perfectioné, quæ beatis in patria debetur. Prima enim
stella (inquit Bernard.) est memoria sine obliuione.
Corona beatorum est 12. stellarum, & quid vnaqueq; significat.
Secunda stella, est ratio sine omni errore. Tertia stella,
est voluntas sine omni perturbatione. Quarta est im-
possibilitas moriendi, quia resurget corpus incorrupti-
bile. Quinta est charitas, qua configuramur claritati
Christi corporaliter. Sexta est agilitas, vt corpus sit agi-
le secundum agilitatem mentis. Septima est subtilitas,
vt corpus nostrum penetret omnia corpora. Octaua
est, vt quilibet diligat alium sicut seipsum. Nona est,
videre, quòd proximus quilibet, diligit ipsum sicut se-
ipsum. Decima est deū perfectè diligere, & plus quàm
seipsum. Vndecima, est diligere seipsum tantummodo
propter Deum. Duodecima est videre Deum dilige-
re se, diligentem plus quàm ille homo diligat seipsum.
Hæc ille. Omnium autem horum bonorum mater est
sapientia, vt dicit Sapiens. De huius sapientiæ increa-
tæ, & incarnatæ mensa, dicit Richardus de sancto Vi- Sap.7.
ctore. O qualis refectio, vbi dapifer Christus, pincer-
na spiritussanctus. Et certè pater hospes largissimus,
Christus ministrat cibum, dum semetipso conuiuan-
tes reficit & satiat, vt patet in Ioan. Spiritussanctus ve- Ioan.6.
rò potum propinat, dum suis donis conuiuantes potat
& inebriat, vt patet in Actis Pater verò, in vtroque se- Act.2.
ipsum liberalissimè exhibet, & communicat in filio,
ad cognoscendum & habendum, sicut dicit Iesus Phi- Ioan.24.
lippo In spiritusancto autem ad amplexandum, & de
gustandum appropriate loquēdo, vt patet per Richar. Lib.4.de contēpla. cap.15 & lib.5.c.12.
qui De hac mensa amorosæ sapientiæ exponens illud
quod legitur lib.3. Regum, vbi dicitur Regina Saba vi 3.Re.10.
dens omnem sapientiam Salomonis, & domum quam
ædificauerat, & cibos mensæ eius, & habitacula seruo-
rum, & ordines ministrantium, vestesque eorum, pin-
cernasque & holocausta, quæ offerebat in domo do-
mini, non habebat vltra spiritum, dicit. Regina austri,
illius calidæ regionis inhabitatrix, succensa, quæ alia
intelligi potest, quàm illa sancta anima & beata, quæ re
gnum suum in pace possidet, & verum Salomoné con
templatur. Vnde Gregor. 25. moralium dicit. Testimo
nio sacræ scripturæ, reges vocantur, qui prælati sunt
cunctis motibus carnis. Et sicut dicit Isidor. libr.1. de
summa bonit. Reges, à rectè regendo vocati sunt, ideo
rectè agendo, regis nomen obtinent. Omnes igitur
reges & reginę, sunt in illa regia mēsa rectitudinis con-
uiuantes, qui veterem hominem exuentes, & nouum
hominem induentes, qui secundum Deum creatus est,
deiformes efficiuntur, vt dij secundum Psalm. appel-
lentur. Deiformitas enim, vt dicit Linconien. est re- Super 7. ang.Hierarchię.
nouatio spiritus rationalis, & conformitas ipsius ad
Deum, prout possibile est. Hi sunt reges & reginæ
Dei, deiformes effecti, & dij appellati, videntes in men
sa sapientiam nostri regis veri Salomonis, cuius sapien
tiæ non est numerus secundum Psalm. Videntes etiam Psal.146.
domum quam ædificauit idest naturam assumptam,
quam septem columnis idest septem donis muniuit,
& adornauit, In qua sunt omnes thesauri sapientiæ, &
scientię Dei absconditi, Videntes & cibos mensę eius,
qui sunt quasi infiniti, cum vnum tantum sit ferculum
scilicet omne datum optimum, in quo est ratio omnis
boni, scilicet in quo & ex quo est omne donum, vt di-
ctum est, Videntes etiam habitacula seruorū idest nu-
merum, & distinctionem cęlicarum mansionum, quę
multæ sunt, & quasi infinitæ in domo Patris, vt dicit
dominus, Videntes etiam ordines ministrantium &
assistentium angelorum, qui innumerabiles sunt, vt di
ctum est supra, Videntes etiam pincernas, & gradus eo Io.14.
rum, idest hauriētes de occulto diuinitatis lumina gau
diosa, & mentes suscipientium inebriantia, quia supe-
riores hausta communicant inferioribus, vt dicit Dio 7.Angel. Hierarch.
nysi. Et Bernard. dicit sic. Si Cherubin & Seraphin, im In Serm. De salut. Angel.
mediato haustu de fonte vitæ bibentis, inferioribus or
dinibus angelorum effundunt de consilijs laci qui læ-
tificat ciuitatem Dei, quantò magis in gloriosa theo-
thocos occultis filij in amplexionibus eius degustata
mysteria, & hominibus, & angelis copiosius effundis
& propinas? Hæc ille. Vidétes septimo & vltimo holo
causta siue sacrificia. Holocaustum. n. vt Papias dicit, est
sacrificium quod totaliter igne consumitur. Et signat
quod omne opus siue corporale siue spirituale quod
offertur Deo, vel offerendum est Deo, igne ardentis-
simæ siue perfectissimæ charitatis, totaliter consume-
tur siue perficiatur. Quod perfectè faciūt omnes ciues
cœlestis

cœlestis patriæ, tam angeli, quàm homines, vt in oībus
& per omnia laudetur & honorificetur Deus, vt sicut
Thob.ca.13. dicitur Tobia per oēs vicos cantetur alleluia. De alle-
luia autem specialis sit mentio, quia sicut dicit Cassio.
Super titulum. Psal.149. In hac laude alleluia totus honor est. Quod cum sit in
hebræa lingua reconditū, nullo tamen constat alio ser-
mone translatū. Hoc Grecus, hoc Latinus, hoc Chal-
deus, hoc Syrus, hoc Persa. hoc Arabs, hoc tenet cun-
cta terrarum natio, & quicquid est dedicatū diuina di-
gnitate, huius nominis pia deuotione & laude venera-
tur, & in vsu habere commonemur. Illis visis & audi-
tis, regina Saba. idest, anima beata, vltra nō habebat spi
Lib.5.de contēpla. cap.12. ritum. s. humanum sed diuinum. Vnde Richar. expo-
nens illud verbum dicit sic. Cur non rectè dicatur spi-
ritus semetipsum non habere, qñ incipit à semetipso
omnino deficere, & à suo esse, in super mundanū quen
dam, & verè plus quàm humanum statum transire, &
mirabili transfiguratione spiritus ille, ab humano vi-
detur in diuinum deficere, ita vt ipse iam non ipse, eo
duntaxat tempore, quo Deo incipit arctius inhærere,
1.Cor.6. Psal.118. quia qui adhęret Deo vnus spiritus est, & psallere pōt
qui eiusmodi est cum Psal. Defecit in salutare tuum aīa
mea. Hæc ille. Et idē potest dicere quilibet beatus. Ad
istud igitur conuiuium solennissimū, & mensam om-
nium deliciarum plenissimam, oportet ascendere per
gradus donorum, & aliorum habituum gratuitorū prę
Greg.20. Mor.c.20. dictorū. Quia sicut dicit Greg. Nemo infima deferés,
repente fit summus, quia ad obtinendum perfectionis
Psal.38 De doctr. Christia. lib.2. meritum, oportet vt mens quotidie in altum quasi qui
busdam gradibus ascensionis perueniat. Vnde Psal. be-
ne dicit. Ibunt de virtute in virtute, donec videatur
Deus deorum in syon. Quare Augu. dona septem spi-
Dona spiritussancti sunt Gradus quibus ad Deū ascendimus. ritussancti, vocat quosdam gradus ascensionis, dicens.
Primò ante omnia opus est donū timoris, quod est in-
fimum donum, conferens ad cognoscendam Dei vo-
luntatem, quid nobis appetendum vel fugiendum præ
cipiatur, & quo quasi clauatis calcibus, omnis superbiæ
motus ligno crucis affigat. Deinde opus est secundus
gradus vt donum pietatis habeamus, per quod veritas
fidei, & scripturæ sanè exponatur & firmiter teneatur,
& si non perfectè intelligatur. Tertius gradus est do-
num scientiæ, per quod docemur, quòd Deus ex toto
corde diligatur, & ex tota anima, & ex tota mente, pro
ximum verò, vt nosmetipsos diligamus. Quartus gra-
dus est donum fortitudinis, quo esuritur, & sititur iusti
tia qua à temporalibus receditur, & ad æternam veri-
tatem, & ad æternam trinitatem conuertimur. Quin-
tus gradus est donum consilij, quo anima ab omnibus
sordibus lauatur, & vsque ad inimici dilectionem, iam
spe confortata, & viribus integratis peruenitur. Sextus
gradus est donum intellectus, quo oculus interior pur
gatur, & homines mundo moriuntur, & inde Deum
contemplantur in enigmate tamen. Nam intantum
Deum vident, inquantum huic sæculo moriuntur. Et
licet in hac vita peregrinemur, conuersationem tamen
habemus in cœlis. Septimus gradus est donum sapien
tiæ, quod vltimum, & septimum est, quo animus pacca
tus, & tranquillus Deo sapidè perfruitur, quia initium
sapientiæ timor domini est, à quo vsque ad ipsam sa-
pientiam quos gradus tenditur, & peruenitur. In cuius
mensa beati perpetuò quiescent, & dulciter reficiētur,
Prou.3. quàm qui inuenit inueniet vitam, & qui tenuerit eam
De beneficijs, c.3. beatus. Et quia beneficia non plenè recompensari pos-
sunt sine gratiarum actione, dicit Sen. ideo cum toto
corde, qui vocati sumus ad cęnam agni, dicamus Deo
gratias, quia sicut dicit Augu. & Hiero. Quid melius &
animo geramus, & ore promamus, & calamo explice-
mus, quàm Deo gratias? Hinc nec dici breuius, nec au
diri lætius, nec intelligi gratius, nec agi fructuosius ali-
quid potest, quàm Deo gratias.

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRAE.

In regula Fratrum Minorum, expositio.

QVicunq; hanc regulam secuti fue-
rint, pax super illos & misericor- Ad Gala. vltim.
dia. Hanc planè puto regulam, ab
Innocen. Papa III. approbatam, à
sequenti Honorio cōfirmatam, à
Greg.9. declaratā, vt funiculus tri
plex non facilè disrumpatur Nec
tñ in immensum gloriabimur, sed
secūdum mensurā regulę qua mensus est nobis Deus,
nec in aliqua alia regula gloriemur. Huius igitur regulę
rectitudinem, duce dño breuius declarabo, vt sit ei ad-
hærentibus solacium, & aduesantibus directio, qui ob
liquis & reflexis eā intuentes oculis lumini attribuunt
suarum vitium tenebrarū. Regula igitur epistolari mo
do à salutatione oritur, in narratione deducitur, & in
conclusione terminatur. In salutatione. n. refulget apo-
stolica clementia, piè pauperibus condescédens. In nar
ratione patet apostolica sapientia, perfectionis summā
breuitate perstringens. In conclusione eius refulget au
ctoritas potētiæ, qua seruos Christi perpetua protegit
armatura. Prima pars. s. salutatio duas habet particulas, Papa est eps nō alicuius partis solum, sed totius vniuersitatis.
quia continet salutationem, & sequentium confirma-
tionem. Dicit. n. primò sic. Honorius Episcopus. Eps
vtiq; nō alicuius partis solum, sed totius vniuersitatis.
In cuius figuram legitur, q̄ stante Iesu in littore maris,
Petrus succinxit se, & misit se in mare, alij verò disci-
puli nauigio venerunt. Per mare intelligitur sęculum, Ioan.21.
quod suscepit Petrus à domino gubernandum. Per na-
uigium autem, intelliguntur variæ sortes discipulo-
rum, qui in varijs mundi partibus pontificium susce-
perunt. Vnde & duæ fuerunt naues, propter circun-
cisionem, & præcipuum secundum August. senten-
tiam super illud. Hinc Petrus à petra dictus, à domi-
no positus est Ecclesiæ fundamentum. Tu es Petrus Matt.16.
& super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, vbi
Rabanus, Vt omnes per orbem credentes intelligant,
quia quicunque ab vnitate fidei, vel societate illius,
quolibet modo segregant seipsos, nec à vinculis pec-
catorum absolui, nec ianuam possunt regni cœlestis
intrare. Hinc Petro dominus dedit super alios Apo- Luc.22.
stolos ordinariam potestatem dicens. Et tu aliquando
conuersus confirma fratres tuos. In huius figuram di- Petrus habuit à domino ordinariam potestatē sup alios Apostolos
citur. Sapientiæ. 18. quòd in veste poderis quam ha-
bebat Aaron, totus erat orbis terrarum. Quod si vnus
non esset, qui in omnes exercere posset iurisdictio-
nem, vbi maneret status Ecclesiæ? Si partibus discor-
dantibus, non esset qui posset manum mittere in am-
bobus, fuissetque synagoga fœlicior quàm Ecclesia,
quia illa habebat vnum summum Pontificem, qui om
nes discordias poterat terminare, vt patet in Deut. Deut.17.
Tantæ auctoritati nostræ profundissima humilitas so
ciatur, cum dicitur. Seruus seruorum Dei, non isto-
rum vel illorum, sed sapientium & insipientium, om-
nium, & singulorum. Sic certè vt legitur in Ezec. Ezec.42.
Gazophylacia templi fuerunt in superioribus humi-
liora. In statu enim sublimi est ornamentum nota-
bile, humilitas profunda. Sequitur. Dilectis filijs fra-
tri Francisco, & alijs fratibus de ordine fratrum mi-
norum, salutem & apostolicam benedictionem. Bene Eccle.3.
dictio patris cōfirmat domos filiorum. In hierarchicis
eloquijs optimè sonat nomen dilectionis: quia vt Dio
nysius dicit, totius hierarchiæ finis, & consummatio,

Universidad de Deusto
Biblioteca

est vnitiua dilectio. Sequitur secunda particula, continens sequentium confirmationum. Vnde dicit. Solet annuere sedes Apostolica pijs votis, & honestis petentium desiderijs, fauorem benevolum impartiri. Pium est, quod est ad Dei gloriã directiuum, quia pietas est cultus Dei. Qui piè volunt viuere in Christo, persecutionem patientur. Honestum est, quod ad ædificationem proximi ordinatur. Sic vt in die honestè ambulemus. Hæc honestas à diuinis est præcipuè beneplacitis, & non mundanis vanitatibus regulanda. Vnde Hieronym. super Isa. Non erubuit Isaias nudus incedere, nihil honestius iudicans, quàm domino obedire. Sequitur. Ea propter dilecti in domino filij, vestris pijs precibus inclinati, ordinis vestri regulam, à bonæ memoriæ Innocentio Papa prædecessore nostro approbatã, annotatam præsentibus, auctoritate vobis Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Quæ talis est. Cum ratione pietatis & honestatis, dicat se summus Pontifex hanc regulã confirmasse, Impij sunt, qui à sede Apostolica discordantes, regulã istam dicunt seruari non posse, & per consequens aliquod impium continere. Tales hæretici sunt & schismatici, vt patet in decretis. Item in Deuteron. Sequeris sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, vel ad sinistra. Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, & decreto iudicis, morietur homo ille. Ex prædictis patet, quòd tota regula est mandatũ apostolicum, & per consequens autenticum quicquid in ea continetur. Sequitur textus.

1. Ad Timo. 2. Rom. 13.

Super ca. 20. Isa.

Impium ẽ asseuerare, ℘ hęc regula nõ est seruabilis. Distin. 22. Oẽs sine Patriarchę. Deu. 17.

Capitulum Primum.

Duodecim capitula regulę, sunt 12. lapides de quibus Iosue loquitur. Iosue. 3.

REgula & vita minorum fratrum hæc est. s. Domini nostri Iesu. Hic subditur confirmatæ veritatis narratio, quæ rubricis 12. discernitur, qui sunt. 12. durissimi lapides de quibus dicit Iosue. Quod duodecim electi viri acceperũt de alueo iordanis, vbi steterunt sacerdotum pedes, 12. lapides, ponentes in loco castrorum, vbi illa nocte deberent figere tentoria. Hoc est dicere, ℘ fratres minores, tanquam viri à domino vero Iosue electi, volentes pertransire iordanẽ, & festinare ad terram promissionis, eligant sibi duodecim durissimos lapides, ideſt 12. capitula regulæ, euãgelica & apostolica sententia confirmata, de loco vbi steterunt pedes sacerdotum, hoc est, ad imitationem duodecim Apostolorum. Tres primæ rubricæ, radios recipiunt orientis. Tres aliæ sequentes, pericula excludunt aquilonis. Tres tertio loco positæ, obuiant malis ab occasu. Tres vltimæ, australibus delicijs sunt refertæ. Vt sic hæc ciuitas in quadro posita, ornata duodecim portis. s. duodecim Apostolicis margaritis, non timeat potentis insultum, pauperum & sapientum industria communita. Trium autem primo positarũ ideſt orientalium rubricarum. Prima, summariè religionem instituit. Secunda, ad eam venientes recipit. Tertia, receptos interius & exterius instruit disciplina. Et quia vt patet ex Dionysio, Substantia Hierarchiæ in duobus consistit. s. in sanctis perfectionibus, & in ordine perficiendorum. Prima ad perfectos per obedientiam. Secunda subditorum ad prælatos. Idcirco prima rubrica duas habet partes. Quarum prima summariè tangit huius Hierarchiæ, id est sacri ordinis perfectionem. Secunda describit obedientialem ordinationem ibi (Frater Fracisscus. Dicit ergo primò. Regula & vita. Regula ex hoc dicitur, quia rectè ducit. Rectum autem est, cuius mediũ non exit ab extremis. Et quia dicitur per Apostolum. Nihil intulimus in hunc mundum, Haud dubium, quia nec auferre quid possumus. Illa ergo verissima dicitur regula, quæ docet vt sit possibile in vita paupertatem nudissimã obseruare. Hæc regula etiã est vita, vt tota fratrum cõuersatio regulæ applicetur,

Quare regula dicatur. 1. Tim. 6.

iuxta id quod legitur in 3. Reg. Operuit omnia laminis aureis. Fratrum minorum sic dictorum absolutè, vt de nullo dignitatis gradu contendentes, nec sibi nomen honoris alicuius vsurpantes, omnibus se humilitatis amore (saluo Dei honore) subijciant, ad nullam temporalem magnitudinem, vt pauperrimi, & purissimi aspirantes. Dicti autem fratres minores, ad imitationem illorum de quibus dicitur. Quandiu non fecistis vni de minoribus his, nec mihi fecistis. Eorum igitur regula hæc est. s. Domini nostri Iesu Christi sanctũ Euangelicum obseruare. Hoc idcirco dicitur, quia tota regulæ substantia, de fonte trahitur euangelicæ puritatis. Non est ergo regula, aut vita hæc noua res, sed proculdubio renouata magnaq; est hmõi regulæ professoribus materia solatij, qui soli in hoc mundo vitam illam ad literam profitentur, quam Apostolis ad prædicandum misisis, dñs commendauit. Sed cũ dicat, hæc regula est sanctum. s. Euangelium obseruare. Nunquid vouentes hanc regulam, vouent per consequens omnem Euangelij perfectionẽ? Dico ℘ non, cum in ipsa regula quam vouent, quędam monitorię & exhortatorię subiungantur. Cum ergo non omnẽ regulæ partem vouent obseruare, multò magis non vouẽt, quod non exprimitur in eadem. Cui simile est, quod super illud Psal. Vouete & reddite, dicit gl. ℘ quędã vota sunt communia oĩbus, vt vouere fidem, abrenunciare Diabolo & pompis eiusdẽ, non superbire, nõ occidere, & hmõi, & de his omnibus præcipitur. Vouete & reddite. Sicut ergo in hoc genere voti, non intelligitur expresse voueri ab oĩbus christianis præceptorię, nisi qđ præceptorię in lege ponit diuina, sic nec tota vita euangelica vouetur ab hmõi regulæ professoribus, sed tantum illa eius pars, quę ex regulę intentione imponitur obligatorię obseruanda. Vouent ergo fratres totam regulam secundum intentionẽ mandatorum, partim ad obseruantiam, vt præceptorię imposita, partim ad reuerentiam & approbationem illorũ, quę non tam præceptorię impununtur, quàm meritorię proponuntur, tali statui specialiter emulanda, vt est illud quod infra dicitur. Orare semper ad Deum puro corde, habere humilitatem, & patientiam in persecutione, & infirmitata. Licet. n. virtutum actus sint in præcepto, tanta tamẽ actuũ præcellentia, nulli præceptorię imponitur, quanta in pluribus capitulis regulę continetur. Vouent ergo fratres Euangelium eodẽ modo, partim. s. ad obseruantiam, partim ad reuerentiam specialẽ, quam decet & congruit tanto statui emulari. Ex his ergo patet error dicentium, ℘ vouentes hanc regulam vouent etiã oĩa præceptorię, quę in ipsa regula continentur, hoc. n. est contra regulam manifestè, quæ expresse distinguit monitiones à præceptis. Sequitur, viuendo in obedientia, sine proprio, & in castitate. Circa quòd dicendũ, ℘ obedientia vno modo est virtus contraria inobedientię, & sic omni conuenit christiano, de qua Petrus. Castificantes aĩas vestras, in obediẽtia charitatis. Alio modo, obedientia dicit statum eminẽtem huius virtutis, quando aliquis non tantum obedit Deo, verum etiam homini propter Deum. Item Deo obedit nõ tantum in necessarijs, verum etiam in oĩbus super erogationis, & diuinis inspirationibus vniuersis, quantumcunque difficilibus & arduis, illius exemplo, qui factus est obediens vsq; ad mortem, vt dicit Paulus, qui mori minimè tenebatur. Hęc obedientia ex verbo Dñi descendit, qui dicit. Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, &c. Sed triplex est sic abnegatio. Vna est necessaria per modum sub contrarietatis, qua scilicet homo, in quibusdã sue voluntati renunciat, vt in peccatis. In alijs verò vt in indifferentibus, sibi retinet suam voluntatẽ, Alia est sui abnegatio per modum contrarietatis, vt in illis omnibus siue simpliciter siue accõmodẽ, suæ

3. Reg. 6. Quare Regula, & vita.

Fratres Matth. 25.

Lic. 2.

Obed. plures habet gradus.

12. qõ. 1. ¶ Non dicatis. De off. or. c. 5.

Fratres non vouent totã euangeliã nec singulas partes regulę.

1. Pet. 1.

Ad Philip. 2.

Math. 16. Triplex sui abnegatio.

suæ renuntiant voluntati, nihil volentes, siue agentes, secundùm suam voluntatem, vel secundùm nutum suæ voluntatis. De qua dicit quidam. Nihil fragat ita domino in odorem suauitatis, quàm si mactetur domino vitulus propriæ voluntatis. Nimirum altissimum est in homine, rationalis voluntas. Altissimum ergo est sacrificium, eam totaliter domino consecrare, non tantum ipsi Deo obediendo, sed etiam homini propter Deum. Cum & ipse ad hoc docendum, parentum suorum subditus fuerit voluntati, vt legitur in Luc. Est etiam abnegatio tertia, quasi contradictoria, quæ propriam exponit vitã pro gloria conditoris. Obedientia tamen, prout dicit statum eminentem virtutis obedientiæ plures habet gradus, quidam. n. in omnibus absolutè vt dictũ est, quidam verò accomodè, vtpotè ad mediocritatem status sui pertinentibus, propriæ renunciant voluntati, quia clerici seculares in sacri ordinis susceptione, renũciant proprijs voluntatibus, & ex tunc plenè debent subijci Ecclesialticæ potestati. Amplius, sublimior est obedientia monachorum, quàm secularium clericorũ. Monachorum autem obedientia duobus cõstringitur. Primò quia per obediẽtiam, vouent salua stabilitate ad locum. Secundò quia ad nihil obedire tenentur, quod regulam suã transcendere demonstratur. Altior est ergo obedientia illorum qui habent in hoc mundo loci ius proprium, quo sua obedientia restringatur. Item altior est illorum obedientia, quorũ altior est regula ex, qua tenentur eiusdem regulæ professores, nihil respuere, nisi sit ipsi regulæ contrarium, vel saluti, directè vel aliqualiter. Illi ergo soli, abnegationis contrariæ secundo modo directè gradus attingunt perfectè, qui in omnibus etiam indifferentibus subsunt beneplacitis alienis, qui nullum habent patrocinium loci stabilis, vel religionis, ad quem eorũ obedientia contrahatur, qui nihil sibi obedientialiter impositum possunt repellere, quasi transcendens suam regulã, nisi vergat in suæ animæ detrimentum. Vnde patet ℘ errant qui dicunt, ℘ in omnibus religionibus obedientia sit æqualis. Sequitur. Sine proprio. Et hoc etiam habet gradus. Nam secundùm antiqua iura, clericis habere proprium non licebat. Sunt adhuc etiam bona ecclesiastica, non propria sed communia. i. communi vtilitati viuentium deputa ta. Sed quia etiam præter hæc, licebat clericis sæcularibus habere propria peculiaria, patet ℘ altior est status monachorum quo ad hoc, quibus non licet habere proprium vllo modo personale, sed tantum in communi. Sed quia in bonis cõmunibus est periculũ sicut in proprijs (vt patet ex auaritijs, & alijs malis affluentiæ terrenæ frequenter annexis, tam religiosorũ, quàm secularium clericorum,) ideo ille status est sincerior & à periculis diuitiarũ remotior, qui non habet affluentiã propriam, vel communem, mobilem vel immobilem, vt non sit ei ex diuitijs materia superbiendi, vel occasio lasciuiendi, vel auaritiæ incentiuũ. Crescit. n. amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Nihil igitur habet proprium ordo minorum fratrum, nec aliqua ipsius ordinis persona, sed vti serui Christi, & seruiles pro Christo effecti, qui pro nobis formam serui accepit, in domibus viuunt alienis, illum imitantes, qui nullũ habuit titulũ domicilij, vbi caput suum sanctissimum reclinaret. Et propter ipsum, vtuntur librorum, & aliarum vtilitatũ vtensilibus, quæ iuris sunt alieni. Nam & Christus alieno vescebat cibo, vt dicit Hieronym. ad Nepotianũ. Vnde Greg. nonus hanc eãdem regulam elucidans, & illã professionem ab omni alia distinguens benè ait. Dicimus, ℘ nec in communi, nec in speciali, debet proprietatem habere, sed vtensilium, & librorum & eorũ mobilium, quæ licet ordini habere, vsum habeat, saluo locorum, & domorum dominio, illis ad quos noscuntur pertinere, nec vendi debent mobilia, nec extra ordinẽ

Obedien. non est æqualis in oĩbus religionib.

Iuuenalis

cõmutari, aut alienari quoquo modo, nisi Ecclesiæ Romanæ Cardinalis, qui pro tempore fuerit ordinis gubernator, generali, seu prouincialibus ministris, auctoritatem super hoc præbuerit, vel assensum. Ex quo patet quòd omnia mobilia quibus ordo vtitur, sunt nullo medio bona Ecclesiæ, ratione cuius, & auctoritate, solus eiusdem Ecclesiæ Cardinalis, & nullus eo inferior licentiam habet, sine ipso eadem dispensandi. Cum ergo in alijs religionibus bona sic sint communia personis, quòd tamen sunt propria communitati, & sicut distinguntur Ecclesiæ, & ita possessionis Ecclesiarũ. Ita ecclesia quæ est fratrum minorum communitas, nihil potest sibi vendicare per modum possessionis, vel dominij communitatis suæ proprium, mobile, vel immobile in hoc mundo. Posset quidem æstimari, quòd in breuiarijs ordo haberet ius dominij, quia nominatim in sequenti rubrica conceduntur, nisi sexta rub. omnis rei, nulla excepta, dominium ab ordine excluderet manifestè. Sequitur. In castitate. Cuius obseruantia, & si in omnibus religiosis & clericis infra sacros existentibus est posita, tamen altior disciplina isti ordini est imposita, quàm alicui aliorum, cum hic præceptorię interdicatur fratribus, omne suspectum consortium, & ne ingrediantur interiores officinas monialium, nec etiam loca earum publica, nisi ex speciali causa, maturitate debita præexistente missarum ad talia personarum, vt sequentia amplius declarabunt. Si quis ergo omnes religiosos in his tribus votis pares asserit, obedientiæ scilicet expropriationis, & castitatis, manifestè dicit falsum, vt in obedientia, patuit etiam, & patebit quinta, & sextra rubricis, de expropriatione, & paupertate, patet etiam de castitatis inuiolabili honestate. Et si castitas ipsa religiosorum gradus non habet, multi tamen sunt gradus disciplinæ eius honestatem inuiolabilem obseruandi. Hęc est igitur huius perfectio summaria Hierarchiæ. Sed cum obedientia, paupertas, & castitas, partes sint euangelicæ doctrinæ, vtpote consilia euangelica, quare hic hæc tria ab euangelio distinguuntur, cum dicitur, sanctum euangeliũ obseruare, viuendo in obedientia, &c. Responsio. Duplex est perfectio, vna formalis, quæ consistit in habitibus & actibus virtutum, alia materialis, quæ consistit in congregatione consiliorum, vel legum, facientium seu ducentium ad statũ perfectionis. Prima intelligitur specialiter in nomine sancti euangelij, quia hęc perfectio est principaliter intenta in sancta euangelio, ad ipsam enim omnia consilia euangelica ordinantur. Hæc est quæ præcipuè in sermone domini in monte per tractatur cum dicitur. Beati pauperes spiritu, &c. Et in alijs virtutum regulis, vt puta in vitandis verbis ociosis, & similibus. Alia vero perfectio, scilicet materialis ab hac expresse distinguitur, cum dicitur, viuendo in obedientia, sine proprio, & in castitate vtique consiliaria & celebri. De qua dicit saluator. Qui potest capere capiat. Sequitur de obedientiali eiusdem status ordinatione, per quam reducitur tota religio ad Hierarchiam ecclesiæ principalem. Pro quo dicit, frater Franciscus, hoc sancti nomen fuit aduenticium, cũ Ioannes nomine proprio in regeneratione imponi diceretur, primò à matre. Promittit obediẽtiam & si totus clerus & religiosorum vniuersitas, teneatur firmiter Apostolico domino obedire, tamen sanctus huic debito votum adijcit speciale, sciens voto superuenire & fortificari sacri ordinis vinculũ, & meritum geminari. Et reuerentiam. Est autem reuerentia, exhibitio honoris procedens à timore filiali, & humili affecti. Vnde sapiens. Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia, quia reuerentia humilitatis, est actus fratris minoris. Vnde fratres minores, sicut humilitatis profundissimæ professores, debent inter omnes summę reuereri summum pontificẽ.

Bona quibus ordo vtitur sũt Ecclesię Romæ.

Matth. 5.

Matt. 19.

Fracisscus prio vocatur Ioãnes.

Eccl. 32.

Fatres mĩores supra cæteros tenentur Papę obedire ex voto siue præcepto regulę.

Universidad de Deusto Biblioteca

& alios pro gradu suo, in ecclesiasticis officijs constitutos. Domino Papæ Honorio, ac successoribus eius canonicè intrantibus, hoc est qui succedũt non facto tantum, sed iure, secundum formam canonum sublimati. Et alij fratres teneantur fratri Francisco, & eius successoribus obedire, vt chatenæ aureæ vncinis medijs disponantur, sic inferiores à supremo vertice, per gradus medios deducantur, hic est enim motus rectus mentium diuinarum, vt sanctus docet Dionysius. Et sic scala Iacob, ascendentibus, & descendentibus adornatur.

Gen. 28.
Cant. 3.

Sic ascensu purpureo, filiæ Hierusalem pergunt in reclinatorium Salomonis.

Capitulum Sextum.

SI qui voluerint hanc vitam accipere. Stratis huius ædificij fundamentis. Restat prouidere de habitatoribus ciuitatis, vt scilicet recipiantur ad ordinem venientes ad orientem, lucis radios suscepturi. Et hæc pars quatuor habet. Primò agitur de ipsorum receptione. Secundò de probatione, ibi (Postea concedant.) Tertiò de recipiendorum professione, ibi (Finito verò anno.) Quartò de professorum in victu & vestitu descriptione, ibi (Et illi qui iam) Et quia circa receptionem tria concurrunt, scilicet recipientis auctoritas, recipiendi idoneitas, humilitas, & religionis requisita puritas. Iuxta quod omne Hierarchicum negociũ, diuiditur in sanctis, perfectis, & perfectioribus, secundum Dionysium. Primò agitur de pertinentibus ad recipientẽ. Secundò agitur de pertinentibus ad recipiendi idoneitatem, ibi, (Et si hæc omnia) Tertiò de pertinentibus ad religionis puritatem, ibi (Dicant illis.) Circa receptores duo tangit, iuxta duas ecclesię claues, iuxta quod in Hierarchia est ordo & scientia, ex quibus sequitur actio. Tangit primò circa receptores, clauem auctoritatis, & ordinem potestatis. Secundò pertinentia ad clauem scientiæ & discretionis, ibi (Minister verò diligenter. Dicit ergo. Si qui voluerint hanc vitam reci-

Matt. 19.

pere. Loquitur conditionatè, dominum sequendo dicentem. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quę habes, & da pauperibus, &c. Religionis.n.huius propositum, vt nullum terrenum expectari posit emolumentum, nulli necessitate imponitur, nec carne & sanguine suggeritur, sed ab illo inspiratur de quo dicit,

Religionẽ nullus intret inuitus.

Ioan. 3.

Non potest homo accipere quicquam, nisi datum fuerit ei de cœlo. Et venerit ad fratres nostros. Non hoc dicitur, quasi non liceat fratribus non venientes exhortationibus præuenire, cum & ipse dominus plures ad discipulatum recipens, plures vocali vocatione præuenisse legatur, vt Andream, Petrum, & similes, quidam ipsum præuenerunt, se eius consortio offerendo, quorum & vnus repulsus est, sicut patet in Matth.

Matth. 8.

Venientium igitur ad fratres, quidam sunt à fratribus præuenti, quidam verò ipsos sua deuotione pręueniunt. Et de omnibus hic dicitur. Et venerint. Mittant eos ad suos ministros prouinciales, quibus & non alijs, recipiendi fratres, licentia concedatur. Ecce clauis auctoritatis, ministris tantum reseruatur. Ista autem commissio seu ordinatio, habet præcipuè duas rationes. Prima, vt receptorum, aut recipiendorũ constantia probetur. Secunda est, quia de ministri prudentia amplius præsumitur, quòd arte sciat piscatoria, bonos in vasa sua eligere, malis verò non idoneis, foras missis. Nomen autem mini-

Matt. 10.

stri sumitur ex Matth. vbi dicitur. Qui maior est vestrum, erit minister vester. Et quia plurimorum ad ordinem venientium, est deuotio manifesta, sufficiens est ad receptionem secularium, discretio in conuentibus fratrum, maximè in loco generalium studiorum. Idẽ dominus Papa non relaxans hanc regulæ partem, sed ad mentem eius dispensando aspiciens ordinauit, quòd in talibus locis, discretis fratribus, receptionis auctoritas concedatur, sciens q̀ dicit lex, ff. de legibus. Quia scire leges, non est verbum earum tenere, sed vim & potestatẽ. Et 61. dist. c. Statuimus, dicitur. Ecclesiasticæ prohibitiones, proprias habent causas, quibus cessantibus, cessant & ipsæ. Et 1. q. 1. dicitur. Quod pro necessitate temporis statutum est, cessante necessitate, cessare debet. Sed pro claue discretionis dicit. Minister verò, diligẽter eos examinabit de fide catholica, & de ecclesiasticis sacramentis. Hoc pro illis dicitur partibus, vbi contingit aliquos hęreticos inueniri. Ad fidem catholicam pertinent oĩa, quæ ipsi fidei obsequũtur. Vnde quia fratres ad fidei doctrinam ex intentione regulę sunt vocati, vt sequentia manifestant, statutũ est in ordine, ne aliquis recipiatur ad ordinem pro clerico, nisi fidei doctrinæ habeat conueniens fundamentum, vel saltẽ pro fundamenti penuria, ædificationis multitudo recompenset, vt quod in talibus lingua non sufficit, vita clamet, & sic de minoribus examinatio in maioribus amplificatur, sicut ipse dñs dicit. Inhibendo Idolatriam, inhibet omnem superstitionem. Inhibendo hęresim, inhibet oĩs erroris perniciem. Inhibendo homicidiũ, inhibet oẽm personæ iniustam læsionem. Inhibendo mę- Exo. 20.
chiam, inhibet fornicationem, præcipiendo honorem parentum omnem hoĩem pro gradus sui merito, cum innotuerit præcipit honorari, vt sic minora in maioribus commendentur. Sic etiam in præsenti, minorum examinatio in maioribus implicatur. Et si hæc oĩa credant, & velint ea fideliter confiteri. Hic agit de pertinentibus ad recipiendorum idoneitatem, quæ in duobus consistit. Prima ad Deum, pro qua dicit. Et si hæc omnia credant, vtique corde, & velint ea fideliter confiteri. Quia ore fit confessio ad salutem, vt dicit Paulus. Ad Rom. 10.
Ex quo verè patet, q̀ recipiendi ad ordinẽ, debent parati esse ad martyriũ. Et vsq; ad finẽ firmiter obseruare, quia præmium datus soli perseuerãti. Secunda est in ordine quo ad mundũ, pro qua subdit. Et vxores non habent, &c. vel licentiam eis dederint, s. maritis, auctoritate Dięcesani Episcopi, voto iam continentiæ emisso. Hoc dicitur, quia votum quo ad hoc non solemnizatur, nisi vouens mundo moriens, in spiritualis patris pœnitus transeat potestatem, quod præcipuè conuenit sponso Ecclesiæ. Et illius sint ætatis vxores, q̀ non posit de eis oriri suspitio. Aetas ista non minus stabilitate virtutis, quàm tractu temporis mensuranda videtur, quia dicit Sapiens. Senectus venerabilis est non diu- Sap. 4.
turna, nec annorũ numero cõputata. Cani.n. sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata. In isto aũt impedimento, omnia alia intelligũtur, quę possent ineptitudinẽ ad ingressum ordinis generare. Sicut modus est istius regulæ dare, ex similibus similia intelligere, & minora in maioribus implicare. Quæ autem hic dicuntur, colliguntur ex decretalium libris.

De cõuerſio. coniugat. c. cum ſis.

Dicant illis verbum sancti euangelij. Hic agitur de tertio, s. de religionis puritate, quæ in tribus consistit. In venientium denudatione perfecta. In frugalitate recipientium manifesta, ibi, Et caueant fratres, ne soliciti. Tertiò in directione ad releuationem pauperum discreta, ibi, Si tamen consilium requiratur. Pro primo dicit. Dicant illis verbum sancti euangelij, quòd vadant, & vẽdant omnia sua, & studeant ea pauperibus erogare. Hoc enim sumitur de consilio domini vt habetur in Matt. Matt. 19. & Lucę 9.
& simile legitur, in Luca vbi dicitur. Et ait alter. Sequar te domine, sed permitte mihi primum renuntiare his qui domi sunt. Ait ad illum Iesus, Nemo mittens manum suam ad aratrum, & aspiciens retrò, aptus est regno Dei, vt sint nudi cordè, vt sunt qui diuitijs habitis cor non apponunt, nec nudati tantum clamide cum Ioseph Aegyptiam fugiente, quem imitantur, Gene. 39.
qui relictis implicatiuis, sibi retinent operimentum sufficiens nuditati, & suo modo nudi nudam crucem sequuntur,

sequũtur, sed sint etiam adeo nudi, vt sint spoliati syn-

Mar. 14. cũ Glo.

done super nudo, vt à propinquiori cum adolescente, diligente dominum præ cæteris cum abiecto pondere, in nuditatis termino, statui viæ possibili, Christi, vestigia imitentur. Quod si facere non potuerint, propter loci distantiam, vel propter litium implicationẽ, sufficit eis bona voluntas, qua licitè ceditur, & omnia contemnuntur. iuxta illud Hieronymi. Si habes res, tuas vende, si non habes, proijce. Nemo renunciaturus sæculo, potest bene vendere, quæ contempsit, vt venderet. Sequitur de puritate à parte recipientium. Caueant autem fratres. Istud videtur dici prohibitoriè, cum inhibeatur vt illicitũ, quod colligitur ex hoc quod sequitur. Si tamen consilium requiratur. Ex quo enim licentia in hoc tantum datur. in alio denegatur. Et eorum ministri, ne soliciti sint de rebus suis temporalibus, vt liberè faciant de rebus suis, quicquid dominus inspirauerit eis, hoc sumitur exemplo domini di-

Matth. 19.

centis. Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, &c. Secus erat in Actibus Apostolorum vbi dicitur, q̀ propter multitudinem virorum, ac mulierum simul existentium, inter quos nullus erat egens, Apostoli gerebant pecuniæ prætij rerum venditarum ad tempus solicitudinem, quam cito dimiserunt, sicut impeditiuam verbum Dei, Discretior & excellentior est regula ab

Act. 6.
Matth. 10.

ipso domino constituta Apostolis, cum dixit. Nolite posidere aurum, vel argentum, quam illa quæ constituta est sub Apostolis, primitiuæ multitudini simul habitantium virorum, ac mulierum, vbi nullus eorum, aliquid posidebat, neq; suum aliquid esse dicebat, sed ipsum in communi cum alijs posidebat. Hanc regulã sub Apostolis constitutam, instituit Beatus Aug. sibi & clericis suis statuens, ne quid proprij posiderent. Sed quia vidit eam Aug. à clericis non seruari, mutauit decretum, eos habere proprium sustinendo. Hanc eandem multitudinis regulam imitatus sanctus Benedictus mandauit bona ad ordinem venientium, nisi darentur pauperibus, adiungi rebus Ecclesiæ monachorum, vt ipsi viuentes sine proprio personali, haberent possessiones monasterijs proprias, quibus ipse nullum præfixit limitem terrenæ affluentię acquirendæ, vnde agrum agro non cessant vsque hodie eorum plurimi, copulare.

Sermone, 51. ad fratres Eremi. de communi vita clericorum, & si sermones illi suppositi sunt ab aliquibus censeantur. 12 q. 1. certa ergo.

Alia fuit antiquorum monachorum forma. Iuxta quod narrat Gregor. 3. dialogorum de sancto Isaac monacho. Cui cum plurimi possessiones offerrent ad monasterium constituendum, & ille omnia oblata respuens, fortem tenebat sententiam dicẽs. Monachus qui in terra possessionem quærit monachus, non est. Et Hieronymus ad Paulinum. Habet vnum quodq; propositum principes suos, habemus, & nos principis propositi nostri, Paulum, & Antonium. Itẽ noster princeps Elias noster Eliseus, nostri duces filij prophetarum, qui habitabant in agris, & faciebant tabernacula iuxta fluenta Iordanis. Item dicit in Epitaphio Nepotiani. Alij nummum addunt nummo, & marsupia fodientes matronarum, opes venàntur obsequijs. Ditiores sunt monachi quam seculares, posidẽt opes sub Christo paupere, quas sub locuplete Diabolo non habuerunt, & sustinet eos etiam Ecclesia diuites, quos tenuit mundus ante mendicos. Hæc Hieronymus. Et tamen sancta est viuendi forma si seruetur, quam instituit sanctus Benedictus, quamquidam in nigris, quidam verò in albis à longè imitantur. Beatus igitur Franciscus, videns pericula & sacrilegia affluentiæ terrenę, quam multi posident in communi, elegit regulam ipsis apostolis ad prædicandum missis à domino constitutam, iniungẽs fratrib. ne solicitudinẽ habeant de reb. venientiũ ad ordinẽ ne sic ordinis maculetẽ puritas, vel in inquietudine aliqua grauetur. Sed neres veniẽtium inutiliter dispensentur, remediũ conueniens adhibetur, cum dicitur. Si tamen consilium requiratur, hæc licentia sicut conuenit, ministris, ita cõpetit alijs, quibus ex priuilegio Apostolico, recipiendi fratres ad ordinem est concessa, quoniam concesso principali, accessoriè etiam omnia conceduntur. Postea concedant eis pannos probationis. Præmissa prima parte huius rubricæ, in qua agitur deuenientium receptione, Hic subiungitur secunda pars de eorum probatione, quantum ad habitus præcipuè, qualitatem. Dicit ergo. Postea concedant eis pannos, probationis, videlicet duas tunicas sine capucio. Sed cum dicatur in regula Apostolorum. Neq; duas tuni- Matth. 10
cas, qualiter hic sanctus Franciscus concedit duas tunicas, qui superius dixit. Regula & vita fratrum minorum hæc est, s. domini nostri Iesu Christi sanctum euãgelium obseruare. Rersponsio, in euangelio nomine, vnius tunicæ, vestitus designantur necessarij. Vnde nõ habere duas tunicas, est non ferre superflua vestimenta.

Quid vna tunica significet.

Sed quia pro religionis honestate, necessariũ est exteriorem tunicam, in longitudine & latitudine, ab alia vel alijs differre, necessarium vestimentum beatus Frãciscus in duas diuisit tunicas, in vna intelligens exteriorem amictum, vt fratres cappa tegantur, in alia, intelligitur omne corpori manifestè necessarium vestimentum. Et cingulum funem vtiq; quia dicitur in Isaia. Erit pro zona funiculus, & cingulum sacci. Hoc cin- Isa. 3.
gulum funiculus est, quia sacci funibus cingi solent. Credo autem sanctum Frãciscum istud cingulum ele- Matth. 27.
gisse, quia legitur in Matt. Vinctũ duxerunt eũ, & tradiderunt eũ Põtio Pilato, Vel certè ad literã vt cinguli vilitas concordet habitus vtilitati, vt hoc cinctori oarmati veritatis, lineas multis aspa, ab Ecclesia videãt disturbare symoniacos, & alios scelerosos. Facto.n. flagello de funiculis, dñs vendentes, & ementes de templi sui Ioã. 2.
finibus noscitur eiecisse. Et bracas, quarum est necessitas manifesta in casibus, innumeris, propter humanæ miseriæ tegumentum. Istarum bracarum non tangitur qualitas, vt liceat fratribus, si nolunt tãgere lini delitias bracis vti laneis, vel etiam elicinis. Et caparonem vsque ad cingulum. vt more antiquorum religiosorũ, distinguatur habitus nouitiorum, ab habitu professorum. Ab ista autem generali lege excipiens addit. Nisi eisdem ministris secundum Deum aliquando aliud videatur. Ex hoc verbo sancti Frãcisci procedit, vt istud nouitiatus insigne paucissimis concedatur, quia crescente vanitate hominum, non est mirum si humilitas minuatur. Finito verò anno probationis. Hæc est tertia pars rubricę, in qua agitur, de professione. Primò, quantum ad sui obligationem votiuam. Secundò quãtum ad propositi stabilem perseuerantiam, ibi. Et nullo modo licebit, &c. Dicit ergo sic. Finito verò anno probationis. Nec.n. ante annum completum (licet possent se Deo immobiliter astringere) licet eos ad professionem admittere faciendam. In quo anno possunt experiri afflictiones frigoris & caloris. In cuius figura, Lucę 13.
sterilis ficulnea anno vno dimittitur ne præscindatur vt fructus ab ea agricolatus adhibito fimo expectetur Finito igitur anno probationis, recipiantur fratres ad obedientiam, promittentes vitam istam & regulam, semper obseruare. In qua promissione sic vouent totam regulam, vt supra tactum est, vt nõ omni eius parti se obligatoriè astringant. Vouent.n. se totam regulã pro regula habituros, secundum mandantis intentionem, vt quædam ad obseruandum omnimodè, quædam ad habendum pro salutaribus hortamentis. Ergo illa quę ad obseruãtiam inuiolabiliter sunt vouenda, ista ad cautelam ex voto perenniter sunt habenda Et nullo modo. Hic tangit secundum, s. voti stabilem perseuerantiam dicens. Et nullo modo licebit eis de ista religione exire supple post professionem. Exitum

Fratres regulã vouẽt, secundũ intẽtionẽ prę cipientis, quędam tã quã pręcepta, & quędam tanquã consilia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum autem de religione aliqua, dupliciter intelligere possumus. Vno modo vel retrocedendo, & hoc reuertendo ad sæculum, seu ad religionem laxiorem, quorum vtrunq; est apostatare, & retro aspicere, Alio modo, procedendo ad altiorem gradum fugere, s. melioris vitæ ascendendo, sicut faciunt qui à laxioribus statibus, ad religiones se trasferunt arctiores. Primus modus exeundi, est in omni religione damnabilis, Secundus, laudabilis vbi possibilis, Sed professo ad hanc religionem est impossibilis, quod nisi Papa supponeret, in regula præmittens, & nullo modo licebit non subiungeret. Iuxta mandatum domini Papæ. Quia secundū sanctum euangelium. Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro aptus est regno Dei. Si igitur, non licet exire, quia non licet retro aspicere, ergo omnis alia religio huic est retro, & apostatę sunt omnes, ab hac religione post professionem ad quācunq; aliā transeuntes. Quod si aliquos exire, vel pro peccatis suis à religione eijci contingat, si totis viribus instantes fuerint pro religione hac recuperanda, nec gratiam inuenire valentes, ex tunc in aliqua alia religione, rigida, se saluare poterunt, si tamen quantum in se est, maneant in desiderio ad statum suum pristinum reuertendi. Quod si de licentia Apostolica se glorientur aliqui, aliter faciēs, pro certissimo sciant, contra hanc domini sententiam, Papam nihil facere. Nemo mittens manum, ad aratrum, &c. Quod si mendacijs interuenientibus, aliquid contingat per tales à sede Apostolica impetrari, non est eis excusatio, sed accusationis duplicatio, dum mendacio tantum patrem circumuenientes, suæ quærunt apostasię pallium, qui in votis non dispensat, nisi ubi suggerit pietas, & rationabilis æquitas recompensat. Et quia obligati ad eundem ordinem voto, vel iuramento, tenentur domino integrè soluere quod vouerunt. Qua ratione, non licet fratribus de hac religione exire, quia hoc est retro aspicere. Non licet obligatis ad istam religionem, quamcunq; aliam intrare, profiteri, vel ingredi ad manendum, immo peccant mortaliter tales in religionibus alijs remanentes, peccant etiā eos recipientes & consentientes, sicut apostasiæ faciēs promouentes. Sed quid dicēdum est de illis, qui ad episcopale officium ex his fratribus assumuntur? Respondeo. Si coacti ab ecclesia, huiusmodi ineuitabili, necessitate suscipiant regimen animarum non sunt reputandi ab ordine egressi, si quantum in ipsis est, semper appetant in sinu ordinis consoueri. Quod si nō vocati ad episcopalem gradum, nec coacti, ad eundem aspirant, vt fugiant ærumnas pauperum, & ordinis rigorem, credo eos in illius partem cessuros, qui dixit, sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis. Sed nūquid obligati ad hanc religionem, excusabuntur si assumantur, ad curam pastoralem, vel aliam Ecclesiasticā, dignitatem, certum est q̄ non, vt patet extra de voto, ca. per tuas vbi Papa cuidam ad religionem obligato, & ante impletionem voti ad regimē animarum assumpto, respondit in hæc verba. Si tuam desideras sanare, conscientiam, regimen religionis memoratæ Ecclesiæ, ac reddas domino votum quod vouisti. Et illi qui iam &c. Hic tangitur quarta pars huius rubricæ. In qua agitur, de victus, & vestitus districtione. Primò quantum ad vestitum. Secundò quantum ad victum, ibi. Quos moneo. In prima parte tangit vestitus qualitatem, & quantitatem. Secundò vilitatem, ibi, Et fratres. Et interponit pedum nuditatem, vt patet. Dicit ergo sic. Et illi qui iam promiserunt obedientiam, professi scilicet habeant vnam tunicam cum capuccio. In qua habitus intelligitur. Et aliam sine capuccio qui voluerint habere. In alia tunica sine capuccio, intelligitur, secundū statuta ordinis, vnica simplex vel repeciata, nec debent plures haberi inferius, à professis præcipuè, nisi de superiorum arbitrio, quibus regula committit talium solicitudinem, secundum loca, & tempora &c. Dicit autem signanter, qui voluerint habere, quia varia sunt corporum robora, & multum differentes diuersarum intemperies regionum. Sed pro calceamentis addit. Et qui necessitate coguntur, possint portare calceamenta, vbi aduertendum, q̄ cum regula solum pro necessitate cogente concedit calceamenta portare, vbi ergo non cogit necessitas sicut in corpore robusti, vbi autem necessitas non cogit sicut & in negocijs gerendis quæ, & si per solos debiles expediri valent, potest tamen sine periculo differri ipsarum expeditio, non licet. Calceamētorum ergo deportationem ipsa regula directè interdicit. Et quia verbum illud sumitur de euangelio, vbi dicitur in regula Apostolorum. Neque calceamenta, patet hic vsum sandaliorum minimè prohiberi, quoniam sicut dicitur? Matth. Neque calceamenta, euangelico more hanc complens sententiam, præcipit eis, ne quid tollerent, sed calceatos saudalijs, &c. Propter quod antiquę sculpturæ pariter & picturę, monstrant, Apostolos calceatos sandalijs incestisse. Vnde super illud Arctorum, Calcea te caligas tuas, dicit Beda. Pro caligis, & caligulis, vt quidam habent, grecus habet sandalia. Hoc.n. genus calceamenti, legitur in euangelio, Apostolis fuisse permissum, Hęc Beda. Quæ expositio extranea videretur, nisi diceret Papias, q̄ caligę sunt sandalia. Quę autem ibidem dicuntur, s.in Act. glosa inter linearis exponit dicens, q̄ per hoc q̄ angelo iubēte Petro, & ipso complente, datur exemplum nō ambulandi sine calceamentis. & non potest ad literam, ad aliud genus calceamentorum retorqueri, quam ad illud de quo loquitur textus, ipse. s. sandalia. Verbum ēt ipsius glosæ nullius est auctoritatis, quo ad hoc quod dicit, angelo iubente, & si ad personam Petri litera referatur, tamen iussio pro alijs mystice intelligitur referri, s. ad virtutes, pedes spirituales munientes, quæ in sandalijs designantur. Sicut ad Ephesios dicitur. Calceati pedes in præparationem euangelij, ibi vide glosam. Quod autem Christus alia calceamenta Apostolis inhibuerit, patet quia super illud Matth. Neque calceamenta, dicit Hieronymus, Et Plato duas corporis summitates dicit non esse velandas, nec assuetam fieri debere mollitiē capitis & pedum. Cum enim hęc firmitatem habuerit cętera robustiora sunt. Item Hieronymus ait. Discipuli & sine calceamentorum honore, & vinculis pellium, ad prædicationem euangelij destinātur. Milites vestimentis Christi sorte diuisis, caligas non habeant quas tollerent. Nec poterat enim habere dominus, quod prohibuerat in seruis. Ecce quod Christus docuit incedere sine calceamentis, hoc ipse etiam obseruauit. Hic tamen Hieronymus aliter vtitur nomine caligarum, quà supra habitum est ex Beda, & Papia. Item Eusebius sexto Ecclesiasticæ historię dicit, Desiderabam videre sanctum illum, & psallētem chorum, qui ad exemplum melioris, vitę cæteris oībus viuunt legis Dei, atq; euangelij taciti prædicatores, in quibus ipse habitus prętert virtutis insignia, hirsutum, caput pedes nudi Apostolis, similes. Idē patet de Hieronymo, & sui temporis monachis. Dicit.n. in vitis patrum capitulo de sancto Ioanne ita omnia illa exasperante loco, vt nō solum nudos pedes vt eramus nos sed & calceamentis munitos terebret & secet. Hæc Hieronymus. Item obsecro si Christus nudis pedib. minimè incessisset, qualiter rationabiliter, de phariseo conquestus fuisset dicens. Aquam pedibus meis nō dedisti, &c. Sed quidam hic sensui suo, innitentes & ipsū Christi. sensui præferentes, dicunt melius esse pro doctrina veritatis calceatum esse, quàm discalceatum, ne impediatur verbum Dei. Sed attendant illi, q̄ nulla forma aptior est euangelij propagandi, quam illa, in qua toti

Luc. 9.

Quid de religioso pro voto ad episcopatū, vel ad aliā dignitatem ecclesiasticam.

Isa. 14.

Calceamēta interdicit regula, non autem sandalia.

Matt. 10. Mar. 6.

Act. 12.

Ephe. 6.

Matth. 10.

In epistola ad Eustо.

Christus incedebat sine calceamentis.

Luc. 7.

toti orbi fuit euangelium prædicatum. Hoc autem factum est nudis pedibus. Vnde Hieronymus. Discipuli toto orbe peregrini, non æs in zona, non caligas habuere in pedibus. Fateor pœnam esse asperam pedum nuditatem. In hyeme quidem apparet, propter frigiditatem. In æstate autem grauior est, propter duritiem maiorem, quia calor plus opprimit terræ glebas, quàm frigus, & Sole ascēdente cum gelu resoluitur in hyeme, exiccatur amplius in æstate. Calor etiam findit & frangit grauiter pedes nudos. Et tamen ipsi fratres, cū Apostolo, in frigiditate & nuditate ibant gaudentes, nec algoribus hyemis, nec ardoribus æstatis, hactenus dimiserunt, quin nudis pedibus, adierint remotissimas partes mundi. Amplius, posito quòd Christus, vel in pueritia, vel ante tricesimum tertium annum, calceamenta habuerit, non tamen ea habuit, postquam eorum vsum discipulis inhibuit, qui cœpit facere & docere. Sed pro vestimentorum qualitate subdit. Et fratres omnes vestimentis vilibus induantur. Hoc quidem conuenit altissimæ paupertati quæcunque enim sunt, in vsu verorum pauperum, sunt iuxta paupertatis regulam mensuranda. Hæc vilitas in tribus ascendenda est scilicet in pretio, in colore, & superadditis alterius pānj assumentis. In pretio (inquam) quia paupertas vera nihil prætiosum habet. Color etiam naturalis non artificialis, in veste haberi debet. Aliter frustra moneretur fratres in sequentibus, minimè iudicare vtentes vestimentis coloratis, tertium additur, vt sæculi stultitia fratrum habitu ostendatur. Vnde subdit, Et possunt ea repetiare de saccis, &c. Saccus duplex est, scilicet lineus & laneus. Et secundum istud, saccus dicitur omnis vestis vilis. Et est saccus cilicinus, quo vsi sunt prophetæ. Vnde in Isa. Solue saccum de lumbis tuis Hieronymus in glos. Mira obedientia solo cilicino indueba tur, vt tradunt Hebræi, &c. Per alias species, aliorum pannorum, diuersitas intelligitur in substantia, & colore. Additur autem huic vestimento benedictio Dei quoniam qui se stultum & despicabilem exhibet huic mundo, ipsi Deo efficitur pretiosus. Hæc est benedictio eius, qui apparuit in rubo. Ipse enim Christus vsus est vilissimis vestibus. Vnde Chrysostomus super Ioannem homilia. 32. Antequam apparuisset Iesus, prædicabat eum Ioann. ba. vt facilè susceptibile esset, testimonium, ipso apparente, in vili vestimento innotescente. Itaque.n. vili veste annunciabatur forma cōmuni omnibus Christus, vt Samaritanæ mulieres, & meretrices, & publicani cum magno ausu auderent ei appropinquare & loqui. Hæc Chrysostomus, Et nota, q̄ fratribus nulla pellicea vestimenta conceduntur Quos moneo, &c. Hic agitur de strictione, quantum ad uitam. Excludit quidem principaliter iudicium temerarium, & aliorum contemptum, ac præsumptionum propriorum factorum. Secundò addit insinuantem exhortationem de ciborum vilitate, dicēs. Quos moneo & exhortor ne def. in affectu, neque iudicent contemnendo, vel vilipēdendo in cogitatu. Homines quos vi. in vest. & colo. indu. Hieronymus ad Rusticum. Vilis tunica contemptum sæculi probat. Ita dūtaxat, ne animus tumeat, ne habitus termoq; dissentiant, vnde licet faciliter vitari non possit iudicium suspitionis, vel hæsitationis, cauendum est tamen penitus à iudicio diffinitionis, qua absolutā talibus vtentes contemnuntur. Vti cibo & potu delicato. Non est ergo fratrum, vti cibis & potibus delicatis sicut nec vestib. vti coloratis. Hoc enim ad ius pertinet altissimæ paupertatis, quæ quantò est altior, tantò arctior debet esse victus. Vnde in comitiua Christi, inuenti sunt panes hordeacij, & hoc in deserto. In ciuitate autem vsus est pane triticeo. In quo & instituit sacramentum Similiter & in deserto, ieiunabat quadraginta dierum spatio. Inter homines autē existens, adeo se hominib. & cibis, & potibus conformabat, vt vorator & potator vini ab omnibus diceretur. Quid in hoc aliud tacitè prædicat, nisi damnationem hypocrisis coram hominibus scilicet austerè, & in absconditio viuere delicatè? Vnde Matth. legitur, q̄ Iesu abeunte per sata, discipuli ceperunt vellere spicas. Vbi glosa dicit, quòd in hoc docuerunt austeram vitam, & accuratos, sed simplices cibos quærere. Vnde certum est, q̄ paupertatē, & pœnitentiam profitentibus. carnes in suis domibus sunt vitandæ extra casum necessitatis duplicis, scilicet vel infirmitatis, vel debilitatis manifestæ. Iuxta quod beatus Benedictus inhibet monachis carnes quadrupedum, præterillos, qui sunt omnino debiles aut ęgroti. Idcirco temporibus pœnitentiæ, Ecclesia à carnib. solet abstinere. Qui ergo sunt pœnitentiæ perpetuæ, professores, ab eis tritis, & integris, omni tempore debent abstinere, quantum patitur fragilitas humana. Nec hoc sufficit, nisi & à sumptuosis piscibus, & maximè belluis, studeant abstinere. Vnde Grego. Qui à carnibus abstinent, nequaquam sumptuosiora marinarū bestiarum cōuiuia præparent. Ridiculosa igitur videtur, abstinentia, maximè pauperibus, carnes non tangere, & pisces quærere chariores. Et Hieronymus ait. Sit tibi vilis & vespertinus cibus, olera & legumina, interdum & pisciculos paucos pro summis delitijs ducas. Sequitur. Sed magis vnusquisque indicet, & despiciat semetipsum. Hoc enim veræ humilitatis conuenit, professoribus, seipsos despicere, & despicabiles reputare. Sequitur.

Epistola adaggeren tiam.

Matt. 12.

In epistola ad Paulinū

Capitulum Tertium.

CLerici faciant diuinum officium, &c. Hæc tertia rubrica fratres instruit disciplina. Et hæc pars habet tria, quia primò agit de disciplina ordinante ad Deum laudandum, & honorandum. Secūdò agit de disciplina ieiunij, quæ ordinat hominem, ad seipsum, ibi, Et ieiunent. Tertiò agit de ordinantibus ad ædificationem proximorum, & hoc quantum ad ambulantes, per mundum, ibi, Consulo. In prima ergo parte, primò informat clericos, deinde informat laicos. Dicit ergo. Clerici faciant diuinum officium, secundum ordinem sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Quod officium fuit in maiori parte à sancto Gregor. & alijs sanctis institutū, excepto psalterio, quia Ecclesia Romana vtitur alia translatione psalterij, quàm communiter habeatur, vel verius aliter emendato. Ex quo scilicet officio, habere poterunt breuiaria. Sed quare sanctus Franciscus, ex quo fratres suos volebat in prędicatione & studio per consequens exerceri, tam onerosō, tam prolixo officio onerauit? Responsio. Sanctus Franciscus optabat Romanæ Ecclesiæ vestigijs, religionem suam idcirco pro viribus copulare, quia sciēs, eam immediatè subesse cœlesti, curię & ab ipso fuisse domino institutam, & à sanctis patribus gubernatam qui habentes sapientiam, & iudicia mittere toti mundo, secundum illud tamen officium prolixū laudauerunt altissimum, sicut & laudat vsque hodie Romana Ecclesia, regimini nihilominus intenta. Ecclesiæ vniuersalis, quibus etiam fuit maximè solicitudinis inter omnes necessitates, sciebant tamen clarissimum esse laudum meritum diuinarum, & per consequens, breuitatem laudum, breuitatem arguere meritorum. Cum ergo nulli incumbit tanta solicitudo vacandi sapientiæ, pro regimine, vel illustratione vniuersalis Ecclesiæ sicut Ecclesiæ Romanę, nulli pro Ecclesiæ ministerio, aut studio, congruit illud officium abbreuiare. Suspecta est ergo cuiuslibet nutricis pietas, quæ affectum putat trancendere tātæ matris. Præterea multum ad illuminationem proficitur piarum mentium, laudum

Cur Sanctus Franciscus suos, obligat, ad officium diuinum tam prolixum.

Deut. 32.

Ioan. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

laudum frequentatio. Iuxta illud Psalmistæ.Sacrificiũ
Psalm. 99. laudis honorificabit me. Gregorius super Ezechielẽ.
Vox psalmodiæ cum per intentionem cordis agitur,
per hanc omnipotenti Deo ad cor iter paratur, vt de
uotæ menti vel prophetiæ mysterium, aut compun-
ctionis gratia infundatur. Pro informatione laicorum.
subdit. Laici verò dicant. 24. pater noster. Doceantur
autem laici, quòd tria hæc vocabula. Pater noster qui
Expositio orationis dominicę. es in cœlis,pertinent ad animi præparationem,quia cũ
vult se nominari Deus patrem,dat fiduciam impetran
di,quia pater libenter filijs thesaurizat. Cum verò dici
citur, noster docet dilatationem affectus, vt nullus o-
rationem suam ad se solum, contrahat. Cum dicitur,
qui es in cœlis,excitat puritatem intentionis, vt orans
sola cœlestia orando requirat. Cum autem subdit. San
ctificetur,oratio subiungitur, quæ in septem petitioni
bus continetur,quarum primæ tres directè pertinent,
ad Dei honorem,quatuor sequentes ad petentium vti
litatem.Cum enim dicitur Sanctificetur nomen tuum
petitur vt fidei veritas certissima,qua Deus pater fide-
lium, & fideles filij Dei appellantur,ab infidelibus co
gnoscatur. Cum autem dicitur. Adueniat regnum tuũ
petitur,vt eis legibus à credentibus obediatur. Fiat vo
luntas tua,petitur, vt eius bonitas diligatur, & propter
se colatur ab infirmis sicut à fortibus. In quatuor autẽ
petitionibus,sequentib. primò petitur collatio omnis
boni corpori, & animæ necessarij,cum dicitur. Pa-
nem nostrum,quotidianum da nobis hodie .Et peten
do tantũ, prohodie, excludit, proteruiam auari-
tiæ,incertitudinem vitæ insinuando. Secundò subdi-
tur petitio amotionis omnis mali. Primò quantum ad
præterita,cum dicit. Et dimitte nobis debita nostra,
ibi implicatur debitum innocentiæ, vt sciat se ad ma-
lum suum petere, qui in corde suo retinet adhuc ran-
corem iræ. Secundò quantum ad futura, vt detur gra-
tia omnia deuitandi pericula peccatorum,vel tentatio
num: cum dicit. Et ne nos inducas intentationem, i.
ne induci permittas. Tertiò quantum ad præsentis exi
lij vniuersa mala præsentia, vt habentes vitam in patiẽ
tia,mortem optemus vitam istam,cum domino placue
rit,terminantem. Et hæc omnia confirmantur, cum
dicit Amen. Vbi notandum, quòd hæc oratio inter
omnes est præcipuè veneranda, cum ab ipso domino,
nullo medio fuerit instituta, Dicit autem beatus Fran-
ciscus signanter 24.pater noster pro matutino, quia of
ficium nocturnale excubias repræsentat ciuium super
norum, & illo tempore Deo est sacrificium laudis, &
angelis acceptissimum. Numerus autem 24.est nume
rus patrum vtriusque testamenti. Duodecim enim fue
runt Patriarchę,per quos multiplicatus est populus cre
dentium carnaliter. Duodecim etiã Apostoli,per quos
in nouo testamento,multiplicatus est populus creden-
tium spiritualiter. Petunt ergo fratres in mysterio hu
ius numeri,optantes in vtriusque testamenti patrum,
meritis exaudiri quos non est dubium, ad angelicum,
consortium peruenisse, vel quia 24.sunt horę naturalis
diei,oratio istius numeri petit remedium temporis uni
uersi. Item matutinæ laudes,quæ à clericis decantan-
tur,nouenario psalmorum,lectionum,ac cantuum di-
stinguuntur,vt angelicos nouem ordinis repręsentent.
Numerus autem 24. generatur ex ductu ternarij, in
octonarium. In ternario autem, numerus credendo-
rum. In octonario iustitia intelligitur, agendorum cũ
secundum Augustinum est numerus iustitiæ, vnicui-
que sua tribuentis. Laici ergo,qui ad laudes angelicas,
vel intelligendo mysteria non assurgunt, simplicitatẽ
suam in fide & iustitia, hoc numero perficiunt, dum
octonarius ad iustitiam,ternarius ad fidẽ pertinet Tri-
nitatis Sequitur. Pro laudib. quinq; sicut matutinũ offi
ciũ laudes signat ciuiũ supernorum, sic officiũ laudũ
significat cultum Ecclesiæ à mane Ecclesiæ primiti-
uę,vsque ad lucem claram, quam in fine sæculi expe-
ctamus. Incipiunt enim à regno Christi decore induti
in populo Iudæorum, per iubilum omnis terræ, tran-
seuntes in populo gentium, lucem pacis datam faten-
tur Ecclesiæ,, & duos primos psalmos tertio copulan
do,duplicis populi, concordiam repræsentant. Tran-
seuntes autem per canticum puerorum in camino lau
des Ecclesię repręsentant sub Antichristo. Et cum in
tribus psalmis laudes iungunt vltimo,tempus post An
tichristum significant, quando Christianis qui vsque
tunc fuerunt, Iudæi,& pagani in vna fide sociati do-
minum collaudabunt,per has quinque petitiones lau-
dum canonicarum Ecclesiasticarum: puto sanctum
Franciscum hunc quinariũ laicis assignasse, nisi in hoc
fortà numero,differentia assignetur laudum cœlestiũ,
& terrestrium. Iuxta hoc differunt hierarchiæ,quia cę
lestis laudat Deum intellectualiter,sub cęlestis per sen
sibilia simbola,quæ omnia per quinque sensus cogno-
scuntur,dum auditus laudat in canticis, visus in orna-
mentis,tactus in obsequijs,gustus in sacrificio altaris,
olfactus in fragrantia thuris & si qua similia ad fragran
dum adhibentur,Sequitur pro prima, in qua dominus
ad pontifices ductus est. Tertia,in qua accusatus & iu-
dicatus est, in qua etiam descendit spiritussanctus.Sex
ta,in qua crucifixus est. Et nona, in qua mortuus est,
pro qualibet istarum horarum septem,vt septiformis
gratia impetretur,vel secundum septem dona spiritus
sancti,vel secundum septem Ecclesiæ sacramenta,qui
bus Deus indidit suæ efficaciam passionis. Pro vespe-
ris autem duodecim. Hoc ideo fortè,quia vespere pro
horis habent duodecim celebrari, vt pro omnium ho
rarum diei preteritę offensis,oratiõe duodenaria Chri
sti misericordia imploretur. Vel quia laudibus vesper
tinis repręsentatur mundi vespera, in qua ipse Deus,
incarnatus est,factus dies,& sibi duodecim horas, in
duodecim Apostolis copulauit. Vnde legitur in Ioan,
Nonne duodecim horæ sunt diei? Sequitur, pro com Io.11.
pletorio,septem,in quo omnium consummatio insi-
nuatur,vt sicut spiritus septiformis incipit, & dirigit,
ita per ipsum, etiam diei meritum consummetur.
Hęc autem in vniuerso sunt 76: pater noster, quibus
si oratio pro defunctis adiiciatur numerus producitur
81. vt omnium peccatorum remissio impetretur, Et
ieiunent. Hic agitur de ordinantibus hominem ad se-
ipsum, scilicet, de ieiunio. Et loquitur de triplici qua
dragesima duas præcipitoriè imponẽs, tertiam ad de-
uotionis excitationem suadens. Tres siquidem legun Moses elias & Christus ieiunarunt, continuis, 40.diebus, vt patet in Exod 34.3 Regu.19.& Matth.4.
tur quadraginta diebus continuè ieiunasse nempe Mo
ses,Elias, & ipse Dominus met. Duplex autem est ie-
iunium scilicet mæroris & gaudij. Ieiunium, mero-
ris,est quo carni placentia cibaria, studio pœnitentiæ
carni, abscinduntur. Ieiunium verò gaudii est cum ip
sum cor, tantis est inunctum spiritualibus delitijs,vt
pœna sit vacare mensis, & est per consequens dele-
ctabile ieiunare, cum ieiunatur, non vt corpus af-
fligatur, sed ne deuotio interrumpatur, qua spiritus
recreatur. Ieiunium Moysi, significat mœrorem pro
deletione culpæ. Ieiunium Eliæ,significat męrorẽ pro
amotione omnis miseriæ. Primum, signat ieiunium
quadragesimę hyemis. Secundum, signat quadrage
sima veris. Vel melius,prima quadragesima refertur,
ad peccata præterita expianda. Secunda, ad futura,
imminentia præcauenda. Ieiunium autem Christi,
significat ieiunium gaudij, quo non tantum à cibis,
carnalibus, sed ab omni terrena delectatione dele-
ctabiliter abstinetur. Idcirco Beatus Franciscus duas
quadragesimas præcipiendo imposuit. Tertiam verò
cum benedictione Dei suasit, sciens eam deuotione
sola, & non aliqua coactione adimpleri debere. Di-
cit er-

cit ergo. Et ieiunent à festo omnium Sanctorum,
vsque ad Natiuitatem Domi. Sanctam verò quadra-
gesi.&c. Sed aliam vsque,&c. Nota quòd hic secundò
fit mentio de benedictione,hic in victu, superius, in
vestitu. Alijs autem temporibus, non teneantur nisi
sexta feria ieiunare,quia illa die voluit dominus cruci-
figi, Tempore verò manifestè necessitatis scilicet pro
pter infirmitatem grauem,vel propter virtutem in la-
bore ineuitabili adeo deficientem,quando scilicet la-
bor incumbens de necessitate,aliter perfici nõ potest,
non teneantur fratres ieiunio corporali. Ad gaudij igi
tur ieiunium,volens omni tempore fratres suspirare,
iuxta euangelicam regulam minus de ieiunio mœro-
ris imponens,ad gaudij ieiunia informat in sequenti-
bus vt patebit,Consulo verò,Hic agitur de ordinanti
bus ad ædificationem proximorum, per mundum,
scilicet aforis tàm ambulando,quàm in alienis domi-
bus quiescendo. Circa primum, primò informat itine
rationem ad vitandum malũm. Secundò excludit e-
quitationem,ibi,Et non debeant In prima parte infor
mat itinerationem ad uitandum malum. Tertiò ad te
nendum bonum ibi.Sed sint mites.Pro primò dicit,
Consulo verò,ad instructionem rationalis,moneo ad
Prou.12. allectionem concupiscibilis vnde sapiens. Quj suauis,
est,viuit in moderationibus, in suis monitionibus re-
linquit contumeliam. Et exhortor, ad excitationem,
1.Mach.15 irascibilis,ita fecit Iudas Machabeus qui singulos, ar-
mauit non clypei, aut hastæ munitione,sed sermoni-
bus optimis & hortamentis, vt quando vadunt per
mundum,exemplo Christi, & discipulorum suorum.
Non litigent,alicui inferendo contumeliam. Neq; cõ
tendant verbis,pertinaciter affirmando sententiã suã,
vel iudicialiter litigando. Nec alios iudicent,dubia sci
licet in peiorem partem interpretando,vt sic seruetur,
innocentia exterior & interior. Sed pro bono tenen-
do subdit.Sed sint mites,in cedendo improbitatibus,
pacifici, minoritatis suæ ordinem seruando. Et mode
sti,per disciplinam sensuum, & verborum, & operũ,
mansueti, moribus,non impetuosi. Et humiles. Nul-
lum honorem appetendo,& omnem gloriam huma-
nam fugiendo. Nec hoc sufficit, nisi diffinitionem hu
militatis in se studeant adimplere,quæ talis est. Humi
Quid sit humilitas. litas est virtus,qua homo vera cognitione sui sibiipsi
vilescens,appetit tractari vt huiusmodi, & non subli-
mis gubernari. Et pro speciali disciplina addit. Hone-
stè omnibus loquentes,sicut decet.omnem scilicet ho
minem pro sui status gradu reuerendo. Hæc est infor
matio itinerationis. Sed pro seclusione æquitationis,
subdit. Et non debeant equitare. Et per consequens,
nec bigare,aut quadrigare,quæ maioris sunt sumptus,
Nisi manifesta necessitate prolixi vel impediti itine-
Causę propter, quas fratribus minoribus licet equitare. ris,vel negotij vrgentis, vel infirmitate cogantur. Di-
cit autem non debeant, eò quod est, debeant, non e-
quitare. Et in quacunque domum intrauerint, ad pro
curandum animarum, scilicet salutem, vt dicitur in
Matt. 6. Matth. Primum quærite regnum Dei, &c. Primum
dicant. Pax huic domini,secundum doctrinam Chri-
Matth. 10. sti. Optando autem pacem optamus omnem libera-
tionem à malo, & promotionem in bono. Et est pax
tranquillitas cordis. Et secundum sanctum euangeliũ
de omnibus cibis,&c.dicit notanter liceat,non neces-
sitatem imponendo,sed secundum indulgentiam per
mittendo, vt sciat se contra regulam nihil facere, si
quis voluerit,sublimius ambulare. Ad hoc notandum
dicit,liceat omnibus non simpliciter, sed secundum
sanctum Euangelium. Istud autem non conceditur,
nisi in prædicationis euntibus ministerio. Qui ergo
pro animarum salute, non circumuenit,in hac licen-
tia ius non habent. Ipse dicendo secundum sanctum
Euangelium,licentiam temperat,vt scilicet secundum
regulam Euangelicæ honestatis fiat. Vnde cum ver-
bum prædictum trahatur,de Lucæ euangelio,vbi di-
citur,Manducate quæ apponuntur vobis Notandum Lucę. 10.
quòd ibi immediatè subiungitur, & curate infirmos,
qui in illa sunt, certum est illud intelligi spiritualiter,
secundum principalem intellectum vocabuli. Non est
autem modus curãdi animarum,delicatioribus, vti ci
bariis,quàm illi,vtantur,in quorum mensis fratres ip-
si vescuntur. Hoc enim est non curare infirmos, sed
à fortitudine ad infirmitatem vocare. Quando ergo
principales personæ,domus & familiæ,abstinent à car
nibus,non licet secundum sanctum Euangelium,fra-
tres in esu carnium laxius ambulare. Item vbi est fer-
culorum superfluitas, non est Euangelicæ sanctitatis.
superfluitatem vsu suo, vel abusu verius approbare,
sed magis necessitate accepta, dissimulare prudẽter ꝙ
nequit sine scandalo, reprehendi. Item si aliqui reli-
giosi receptores, fratrum contra regulam suam carnes
comederent,non est Euangelicæ sanctitatis participa
le cum pręuaricatore in crimine vel carnalitati irregu
lariter suo consortio conformari.

Capitulum. Quartum.

PRæcipio firmiter. Descriptis tribus portis Domi
nicæ ciuitatis,per quas illucescit claritas orienta-
lis, Sequitur secunda, in qua describuntur, tres
portæ munitę contra insidias aquilonis. Quarum pri
ma,excludit periculum Iudæo pro pecunia Dominũ
tradentis. Secunda tollit periculum fictæ religionis in
ocio viuentis. Tertia,aufert periculum multitudinis,
cleri, in fine pro appropriatis communibus conten-
dentis. Primum aufert homini Deum. Secundum au-
fert homini seipsum,quia ociosus in nullo est sibi fru-
ctuosus. Tertium aufert homini proximum. Prima
pars habet duas. Quia primò excludit pecuniæ omni
modam receptionem. Secundò prouidens subditorũ.
quieti,imponit prælatis,circa procurationem necessa
riorum solicitudinem, ibi tamen pro necessitatibus,
infirmorum. Dicit ergo pro primo. Pręcipio firmiter Pecunia bifariam sumitur.
fratribus vniuersis. Circa quod sciendum, ꝙ pecunia
terrenum nomen est,redolens magis auaritiam,quàm
modum diuitiarum, vt dicit Augustinus. Dicitur pe
cuniæ vocabulo largè,quicquid temporaliter posside De ciuita. Dei.ca. 12.
tur. Vnde August.lib.de doctrin.Christia dicit. To-
tum quicquid homines in terra possident omnia quo
rum domini sunt, pecunia vocatur, siue sit seruus,
siue ager. Alio modo dicitur, pecunia strictè, quod
est mensura commutationis rerum, & sic accipitur,
in Apostolorum actis, vbi dicitur. Pecunia tua te
cum sit in perditionem, Volens igitur Dominus, per Act.8.
seruum Franciscum auaritię radicem,penitus exclude
rę ab horto concluso,& fonte signato,præcipit ne re-
cipiant fratres denarios,vel pecuniam,vel vllam pos-
sessionem terrenarum, in pecoribus,siue generaliter,
in omnibus, quæ paupertatem altissimam labefaciunt
Et præcipuè loquitur de pecunia numerata, Hoc autẽ Matth. 10.
trahitur ab Euangelio Matth. Nolite possidere aurũ,
neque argentum,neque pecuniam,vbi dicit Glo. Duo
sunt genera necessariorum,vnum quo necessaria, per
pecuniam in zonis vndè illa emũtur, perperam quod
emitur, &c. Huius autem inhibitionis factæ Aposto
lis, septem sunt præcipuæ rationes. Prima est suspitio Septem causę propter, quas Apostolis fuit, interdictus vsus pecunię & deinde Fratrib. Minoribus
nis,exclusio,ad efficaciam prædicationis, Secunda est
terrenæ solicitudinis, perfecta extirpatio, ad com-
mendationem cœlestis prouidentię circa illos, qui di-
uinis vacãt obsequijs. Et has duas rationes tangit Hie
ron.in Glo.dicens. Si hæc haberent non viderentur,
causa salutis hominum prædicare, sed lucri,propterea
vitæ nęcessaria amputat,vt Apostoli Doctores veræ
religionis qui instruębant omnia diuina prouidentia
gubernari

Universidad de Deusto
Biblioteca

gubernari, seipsos ostanderent nihil cogitare de crasti no. Hæc Hieron. Tertia causa huius mandati, est declaratio virtutis ipsius Domini Saluatoris. Vnde pro istis tribus causis dicit Chrysost. super Matth. Multa, hoc vnum commendauit. Primum quidem non suspectos faciens Apostolos. Secundò eruens eos ab omni solicitudine, vt vacationem Dei verbo tribuant. Tertio docens eos suam virtutem. Hoc nempè postea dicit. Nunquid aliquid defuit vobis quando misi vos, nudos, & discalciatos? Quarta causa est perfecta omnis amoris mundani, expectatio, quia maximè inter possessiones cupidas solent haberi pecuniæ. Dicit. n. Salmon. Pecuniæ obediunt omnia, & Auarus non implebitur pecunia. Et Ambrosius de officijs. Dominus ad discipulos ait. Nolite possidere aurum, neque argentum, quo velut falce in humano pectore succidit pullulantem auaritiam. Chrysost. super idem. Radicem malorum confestim euellens ait. Ne possideatis aurum, neq; argentum, non dixit. Non accipite vobiscum, sed etiam si possibile sit aliunde accipere, fugite periculosam hanc egritudinem. Quinta causa est vt statum innocentiæ perditæ, vt erat possibile renouaret. In qua si homo stetisset, omnia fuissent communia, & nulla proprietas contracta fuisset ad multitudinem aliquam vel personam. Vnde Chrysost. dicit, quòd hoc dixit, vt doceret eos, ad statum in quo homo erat ante peccatum, recurrere. Sexta ratio est ad doctrinam perfectissimæ libertatis quia vt dicit Hieron. in Epistola. Nemo perfectius erogat, quã qui nihil sibi reseruat. Et si beatius est dare, quam accipere, vt dicitur in Actis. Beatissimus est, qui omnia sua dedit, & vt est possibile paucissima ecõtra recipit. Septima cã ẽ indiuisa cordis intentio circa prædicationem verbi Dei. Vnde Chrysost. super idem. Orbi terrarum Deus Doctores misturus erat, propter hoc Angelos eos ex hominibus constituit, ab omni absoluens huius vitæ solicitudine, vt vna sola re tineantur cura quę est cura, doctrinę. Hanc igitur vitam Apostoli tenuerunt, & antè pasionem Domini, & post. Vnde pauperi eleemosynam petenti, respondit Petrus. Argentum & aurum non est mihi. Glo. memor præcepti Domini dicentis. Nolite possidere aurum &c. Ambros. super Lucam ait Apostolus Petrus, primus executor dominicæ sententiæ, ostendit, non in vacuum effusum Domini mandatum. Cum enim à paupere posceretur, vt ei aliquid pecuniæ largiretur, ait, argentum & aurum &c. Non tam in hoc gloriatur Petrus, q̃ Aurum & argentum non habebat, quam q̃ seruet Domini mandatum dicentis. Nolite possidere &c. hoc est vides me discipulum Christi, & aurum, à me requiris? Hæc Ambrosius. Augu. dicit idem. Hoc idem etiam seruauit Paulus. Vnde Chrysos. de laudib. Pauli. Paulus pecuniam non possederat nam & ipse dixit. Vsque in hanc horam & esurimus & sitimus. Idẽ patet de Sancto Ioanne Euangelista in legenda sua. Dixerunt enim. Nulla ratione possumus accipere aurum aut vestes, aut domos, aut prædia, aut seruos, &c. Hic tamen aduertendum quòd præceptum erat Apostolis nihil habere, vt supra visum est. Et hoc seruauit Petrus cum alijs. Permissum est autem viuere de cibis & prę dijs alienis, & non præceptum. Vnde Chrysost. vbi supra. Omnibus denudans, omnia eis dedit, permittens eos manere in domibus illorum quos docent, & nihil habentes introire. Hoc idcirco dixerim, quia Paulus prę cepta de non possidendo, nec ferẽdo pecuniam seruauit sicut Chrysos. expresse in libro dicit de laudibus, Pauli. permissionem autem de accipiendis corpori necessarijs ab auditoribus aliquãdo tenuit, vt eos iure suo Vnde dicit. Alias Ecclesias expoliaui, accipiens stipendium ad ministerium vestrum. Aliquando non tenuit sublimius ambulando. Vnde ait. Nocte & die laborantes, ne quem vestrum grauaremus, prędicauimus Euãgelium Dei in vobis. Præceptum ergo fuit nihil habere. Permissum verò non præceptum in mensis, & de mensis viuere alienis. Sed prędictæ sententiæ, de Apostolica paupertate, videtur esse contrarium, quòd Dominus ipse legitur loculos habuisse. Sufficit ergo discipulo si sit sicut magister eius, vt dicitur in Matth. Item Si hoc verum esset, tunc Episcopi & Clerici alij à tempore Siluestri, essent in statu damnationis, vt dicunt, Manichæi, habent enim aurum & argentum. Item ex eadem ratione videtur, quòd ista vita apostolica, non sit alijs, quàm prælatis Ecclesiæ Apostolis succedentibus imitanda, & si non illis, nec alijs. Item si aliquibus, imitanda sufficiens videretur eam imitari eis in itinere constitutis, & non in domo manentibus, vbi oportet per deposita futuris periculis obuiare. Vnde Augu. de sermone Domini in monte exponens illud. Nolite esse soliciti, &c. dicit: Satis apparet Dominum nostrũ non hoc improbare, si quis humano modo illa procuret, sed si quis propter ista Deo militet. Ad primum respondet Chry. super Ioann. homil. 71. vbi agitur, de loculis Domini, dicens, qualiter non virgam, neq; peram non æs iubens deferre, marsupium ferebat ad in opum ministerium, vt discas, quoniam valde pauperẽ, & crucifixum huiusmodi oportet facere multam pro curationem. Multa enim ad nostram dispensans, doctrinam agebat. Hæc Chrysost. Habuit ergo loculos pro alijs. & hoc dupliciter, pro alijs, perfectis Ecclesię scilicet prælatis, vt doceat eos pro necessitatibus pauperum releuandis habere loculos. Vnde Augu. Habebat Dominus loculos à fidelibus oblata seruantes, & seruorum necessitatibus, & alijs indigentibus tribuebat, tunc primum Ecclesiæ pecuniæ forma est instituta. Hæc Augustl. In suos autem vsus nunquam expresse legitur Dominum loculorum pecunias conuertisse immo magis prętenditur contrarium super illud Matth. Solue didragma, vbi legitur Dominum soluisse didragma miraculosè, de pecunia miraculosè in ore piscis reperta. Ibi enim dicit Hieron. in Glo. Dominus tantæ fuit paupertatis, vt vnde daret tributa non haberet. Iudas quidem loculos in communi habebat, sed res pauperum in vsus suos conuertere nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis. Hæc Hieronymus. Item habuit loculos pro aliis infirmis & imperfectis, qui habent loculos pro seipsis, qui & si sint perfecti respectu habentium propria, vel multa, & magna cum ipsi habeant pauca, sunt tamen imperfecti, in hoc respectu, illorum qui nihil habent penitus in hoc mundo. Quia nihil habentes penitus, sunt in summo gradu in hac parte, vt est possibilè statui humano à mundi periculis & illecebris absoluti. Vnde Hugo dicit. Habebat Iesus loculos, conformans se imperfectis. Christus in numero imperfectorum inueniri voluit, ne præsumerent non accipientes, & confunderentur accipientes, Et super illud Psalmistæ, producens fœnum iumentis. Dicit Augustl. Habuit Dominus loculos, vt dictum est de quibusdam fœminis religiosis, quæ ministrabant eidem, de substantia sua. Futurus erat Paulus nihil tale aliquando requirens. Sed quia multi infirmi ista quęsituri erãt magis infirmorum personam suscepit Dominus ergo sublimius Paulus? nequaquam immo sublimius Christus, quia misericordius. Cum enim videret Paulum, ista non quæsiturum, præuidit ne damnaret, quęsiturũ & præbuit exemplum infirmo. Hæc Augustinus. Quod autem dicit, quòd præuidit Paulum non ista, quęsiturum, intelligendum est aliquando, & non semper, aliquando enim accipit, & aliquando non, vt supra patet. Qui igitur tantum pro alijs, habent loculos, ad hoc auctoritate Ecclesiæ compulsi, & si quantum in se est, optent pro se carcere loculis, ad se autem seruan-

Eccle. 10. & 5.

Act. 20.

Act. 5.

Li. 3. de mirabilib. scripturę. cap. penul.

1. Cor. 4.

2. Cor. 11.

1. Thes. 1.

Ioann. 12 & 13. Matth. 10.

Causę propter quas Dominus habuit loculos.

Super. Ioan. homi. 60.

Matth. 17.

Super Psal. 10.

Psal. 103.

tes districtionem paupertatis, vt patitur, infirmitas, dum sint in alios affluentes: sic non habentur, loculi in doctrinę præiudicium, vel impedimentum, sed eos habent sine omni imperfectione quia conueniunt cũ Christo in habendo, & in habendi ratione. Qui autẽ habent loculos pro seipsis, habent eos, vt infirmi, conuenientes cum Christo in habendo, sed non in habendi modo, quia ipse non habuit loculos, pro seipso, vt visum est, sed cum hac infirmitate tantò ad perfectionem appropinquat, quantò paucioribus sunt contenti. Ecce quòd Christus legem datam Apostolis de loculis non habendis ipse compleuit circumeundo, per castra, in quibus non habuit vbi caput sanctissimum reclinare, Et licet quodammodo infirmum videatur, secundum genus suum respectu perfectionis, Pauli necessaria recipere illo modo, quo Deus recepit à muneribus secum itinerantibus, & comedendo in mensis alienis, est tamẽ longè sublimius, sicde mensis alienis viuere, quòd nihil ex eis possessorie habeatur, quàm depositum recipere, & pecuniam cum referis promptuarijs possidere. Propter quod Dominus, singularis perfectionis modum illum in exemplum, commendans Apostolis habere loculos interdixit, ipse modum ipsum maiori parte (vt ostensum est) custoduit. Vnde nunquam in textu Euangelico mentio, sit de loculis, nisi sexta die antè articulum passionis, vbi de Iuda dicitur, q̃ fur erat, & loculos habens.

Ioan. 12. & 13

Quod quidam putabant q̃ loculos habebat Iudas, dixisset ei Iesus. Eme quæ nobis necessaria sunt. Circa illud etiam tempus, immò ipsa vespera qua voluit cõpræhendi, dispensauit cum Apostolis, vt possent habere loculos singuli durante rabie persecutionis mortuo Saluatore. Vnde ait Saluator. Quando misi vos, sine sacculo, &c. Nũquid aliquid defuit uobis, &c. Sed nũc qui habet sacculum, &c. Ibi Glosa. Bedæ dicit. Non eadem viuendi regula persecutionis, qua pacis tempore, discipulos, informat. Missis enim discipulis ad prædicandum, præcepit eis, ne quid tollerent in via ordinans vt qui Euangelium prædicat, de Euangelio viuat. Instante autem mortis articulo, & tota illa gente, pastorem simul & gregem persequente congruam tẽporum regulam decreuit permittens, vt tollant victui necessaria, donec sopita persecutorum insania, tempus Euangelizandi redeat. Hæc glosa. Igitur Apostoli missi ad prædicandum loculis caruerunt. Tempore verò persecutionis, & passionis dispensatiue loculos, pro seipsis habuerunt. Tertiò bona multitudinis, ad tempus dispensauerunt, & illam dispensationem tanquam impeditiuam verbi Dei dimittentes, ad primariam reuersi nuditatem loculis, caruerunt vt supra visum est. Præterea licet Domino volenti portati fuerint loculi à Iuda proditore, non tamen videtur in eis, aliquid iuris possessorij vendicasse. Vnde ipse Dominus dicit in Ioann. Venit princeps mundi huius, &c. Glosa. Noluit Dominus habere quod perderet, venit pauper ne haberet diabolus, quod auferret. Respõdeo ergo breuiter ad obiectum de loculis q̃ Christus aliq̃ habuit loculos pro alijs vt ad informaret Ecclesiæ prælatos. Item habuit loculos pro infirmis consolandis, qui habent loculos pro seipsis. Sic in eorum solatium fugit cum quæreretur lapidandus, ne desperent si aliquando fugiant persequentes. Sic in exemplum fortium se sponte obtulit, in passione, & pro ipsis in paupertate informandis, caruit loculis, quasi nec semper habitos tenebat, possessorie reconditos, vt qui habent pro seipsis, & non gratia dispensationis loculos, sciat, se in hac parte perfectionis apicem non tenere. Et cũ dicitur, sufficit discipulo, respondendum est, quòd magister vnus diuersos docet discipulos, singulis in suis, gradibus condescendens. sicut Apostolus inter perfectos loquebatur sapientiam, lac dans parulis ad escã. Nõ debet discipulo sufficere lactis capaci in lacte semper sistere, etiam si lac bibat magister ei condescendens, sed magis ad hoc tendere, vt solidi cibi sit capax Ita in proposito, non debet discipulo sufficere, vt sicut magister eius infirmis condescendens, nisi vt est possibile gradatim in artis apices se extendat. Vnde illud verbum sufficit discipulo pro solatio tribulationis dictum est specialiter vt scilicet exemplo magistri, in tribulationum sufferentia viriliter perseuerent. Ad secundum dicendum, quòd illa Manichæorum calumnia processit ex insipientia manifesta Prædicta. n. paupertatis districtio non fuit imposita Apostolis, vt Prælatis, cum nondum illo tempore prælati essent nec etiã sacerdotes, sed tantum autentici Prædicatores missi toti mundo in sanctitatis exemplum, vt superius est ostẽsum. Vnde illa paupertatis districtio nullos ligat alios nisi illos, qui ad hoc sponte, se obligant propter Christum. Non solum ergo post Siluestri tempora, imò statim in Ecclesiæ principio, ipsi discipuli Christi, instituerunt Prælatos in suarum curarum custodijs resi dentes, quibus nunquam fuit interdictum habere bona Ecclesiæ sibi necessaria, in se & suis subditis pauperibus eroganda. Succedunt ergo Episcopi Apostolis, in culmine auctoritatis Ecclesiæ, in obligatione & debito virtutis & sanctitatis, sed non in forma illius districte disciplinæ, & paupertatis debito supradicto.

Hoc reperies notum in Decretis. Et Bern. secundo de consideratione. Nec est locus ocio, vbi sedula viget, solicitudo omnium Ecclesiarum. Nam quid tibi dimisit sanctus Petrus? Quod habeo, inquit, tibi do. quid est illud? vnum scio neque aurum, neq; argentum, cum ipse dicat, argentum, & aurum, &c. Esto vt alia quacunque ratione hoc tibi vendices, sed nõ Apostolico iure, nec tibi dare quod non habuit potuit. Hæc Bern. Ad tertium dicendum, quòd Prælati ad illam vitam non tenentur, quia indifferenter omnibus, proponitur eam volentibus imitari. Vnde Hierony. Vis perfecta esse & in primo stare fastigio dignitatis, fac quod fecerunt Apostoli. Vende omnia quæ habes &c. Ad quartum dicendum, q̃ ista Apostolica perfectio non est solum in itinere, sed domi etiam obseruãda, vt nullum depositum pecuniæ habeatur ab his qui perfectionis regulam imitantur. Vnde Chryso. super Matth. homil. 33. in fine expositionis literalis, de nõ possidendo, aut portando aurum, vel argentum, dicit sic. Si in aliena patria existentes ad ignnotos abeuntes nihil amplius oportet petere quotidiano cibo, multò magis domi manentes. Item super illud. Nunc qui habet sacculum, dicit Glo. In hoc nobis datur exemplũ vt nonnunquam causa instante, quædã de nostri propositi rigore fine culpa possumus intermittere. Verbi gratia. Si per inhospitales regiones iter agimus, plura viatici cã licet portari q̃ domi habeamus. Et expresse in Euangelio apertè prohibet Apostolis possidere pecuniam & portare, vt patet ex Hieronymo super Matth. ibidem. Et Rabano. Hæc fuit paupertas Apostolica ante passionem, & post ad tempus, tamen medio, tempore paululum dispensatione Domini interrupta, Nec tamen omnes vt dictum est, ad hoc tenentur. Et illud verbum Augustini loquens de communi statu, omnium præcedentibus non repugnat. Sed istum regulæ articulum fratres præuaricari videntur, dũ recipiunt alij pauperes, sibi pecunias erogatas. Si. n. ille facit cuius auctoritate fit, ipsorum, autem auctoritate, pro libitu eorum suis familiaribus, pecuniæ pluries commendatur, ac aliquotiens extra domini potestatem, ergo ipsi pecuniam recipiunt vt videtur. Ad hoc patet responsio, quoniam dare & recipere opponuntur relatiue. Igitur de necessitate sicut dare se habet ad domi

Apostoli tẽpore perfectionis loculos habuerunt

Luc. 22.

Ioan. 14.

12. q. 1. videntes

In Epistola ad Helbidiã dem.

Luc. 22.

nij

Universidad de Deusto
Biblioteca

nij, translationem, & priuationem dantis, ita se habet recipere ad dominij acquisitionem. Sicut ergo nullus, dat aliquid, nisi intendat se priuari dominio eius quod dat, & ipsum trãsferre in alium, sic nec recipit propriè aliquid secundum quod receptio opponitur donationi, nisi quod intendit sibi rei dominium, acquirere. Versus. Non tibi dat quisquam, nisi quo vult expropriari. Nec tu quid recipis, nisi velis ei dominari. Nam que recepta data sibi sunt aduersa relata. Dans sua priuatur, recipit qui post dominatur. Argumentum autẽ factum ex falsa suppositione procedit, quia non fratrũ sed mittentium auctoritate pecunia custoditur. Vnde dominium apud mittentes semper ibi remanet donec sit pro fratrum necessitatibus commutata, quòd probatur. Quia dicit lex. ff. de acquir. rer. dominio. Idem in bonis nostris habere intelligimur, quoties possidentes ereptionem, aut amittentes ad recuperandum eam, actionem habemus. Cum ergo ille qui misit pecuniã, si viuit possit eam repetere sicut suam, nunquam à dominio suo recessit, nec in ius transiit alienum. Fortè dices, quòd mittens pecuniam intendat se priuari illius, dominio. Fateor quod verum est sed modo licito, & fratribus honesto. Cum enim intendat fratres habere, apud Deum intercessores, non intendit eos ob vsum, pecuniæ suæ constituere preuaricatores. Manet ergo semper pecunia in bonis eius, donec sit pro fratrum necessitatibus commutata. Amplius ponamus, quòd intendat se priuari dominio pecuniæ, statim vt est alienis fratribus simulari commendata dico, quòd adhuc à fratribus non recipitur cum non intendant quòd aliqua pro eis recipiatur pecunia sicut sua, nec omnino consentiant, quòd eis possessio acquiratur, sine consẽsu autem non acquiritur possessio. Vnde dicit lex. ff. de acquiren. rerum proprietate, ꝙ in amittenda possessione, affectio, ei qui possidet est intuenda. Itaque si in fundo sit, & tamen nolueris eum possidere, protinus amittes possessionem, nec etiã sine voluntate donatoris transfertur dominium, vt patet. ff. de acquiren. rerum propriet. & dominio. Vnde cum dator pecuniæ intendat eam dare, tamen vt possit in fratrum vsum, conuerti nunquam vult in eos dominium transferri, sed tantum pro ipsorum necessitatibus commutari. Ponamus ꝙ pecunia tradatur per manus diuersas, vsq; ad centesimam per sonam datori penitus ignotam. Dico ꝙ adhuc manet in bonis eius: eo. n. modo quo tenuit eam auctoritate sua primus, tenet secundus, tertius, & millesimus, quia dicit lex. ff. de acquiren. rerum dominio, quòd traditio nihil amplius transferre debet vel potest ad eum qui accipit, quam apud eum qui tradidit, vnde semper potest repetere huiusmodi, sicut suam, qui ipsam pro fratrum necessitatibus commendat potest enim mutare voluntatem suam, & pro tanto repetere, aliter in vltimis voluntatibus defunctorum, quia voluntas eorum est immobilis. Et ideo si contingat executores repetere pecuniam malitiosè, pro fratrum necessitatibus commendatam, non est restituenda, cum sint contrarij ipsius testatoris vltimæ, voluntati. Quod si ipsi malitiosè pecuniam detineãt, contra formam testamenti, nec eam velint commendare alicui fidei pro fratrum necessitatibus dispensandam, possent fratres ordinarijs denunciare iniuriam, defuncti & suam, sine perfectionis aliquo detrimento, nec tamen iudicialiter repetere sicut suam, quamuis sit eis debita quæcunque portio testamenti. Quod si quæras cuius sit pecunia legata? dico ꝙ manet in bonis defuncti erogandis, non hæredibus reseruandis. Vnde si fratres eam, omnino respuant, debet alijs pauperibus erogari. Fratres igitur nullo modo, nec in pecoribus, nec in quibuscunque alijs, recipiant pecuniã, nec mutuo, nec dono, nec legato, nec per se, nec per interpositam personam, quia nec dominium, nec possessionem sibi intendunt acquirere, commune, vel prorium ullo modo. Nomen. n. pecuniæ possessionem, sonat propter quod etiam Ioui nomen pecuniæ impositum est, cuius secundum fabulas, omnia sunt, vt docet Augu. vnde cum sint diuitiæ cœlestis, & terrenæ pecuniæ nomen tantummodo terram sonat sicut docet Augu. ibidem. Et ꝙ nomine pecuniæ vilissimè, & contumeliosissimè Deus nuncupatur cum tamen idem diues dicatur. Recipere igitur pecuniam, est recipere, possessionem. Hęc est igitur summa prædictorum. s. ꝙ fratres non recipiunt per se, vel per interpositam, personam pecuniam. Patet tam à parte pecuniam mittentium, vel dominorum, quam à parte ipsam recipiẽtium, vel nunciorum, quàm etiam à parte ipsorum. Quoniam mittentes non intendunt fratres facere preuaricatores, quos volunt habere pro se intercessores. Receptores etiam pecuniæ custodiant, eam non auctoritate fratrum, sed mittentium, licet custodiant eã ad voluntatem eorum. Fratres etiam, non intendunt, in pecunia sic missa, vel custodita, ius possessionis, vel dominij sibi aliqualiter vendicare. Sed pro secundà parte huius rubricæ subdit. Tamen pro necessitatib. infirmorum. ne maneant desolati, & alijs fratribus induendis, in quibus alię necessitates maiores intelliguntur. Ministri, quorum est ministrare & non ministrari exemplo Christi. Et custodes, quorum est cura gerere infirmorum. Nam samaritanus custos, interpretatur, qui curam habuit, &c. Nomina autem Custodũ, & Ministrorum, & si diuersis appropriantur, tamen circa easdem personas dicunt modum officij in hoc ordine Prælatorum. Ministerium dicit humilitatem, custodia autem vigilantiam insinuat pastoralem ne propter humilitatem sic dimittatur auctoritas, & euigilantiam ne periclitetur ordinis disciplina. Vnde Isa. Super custodiam meam ego sum, stans totis noctibus, propter quod ipse generalis Minister custos inferius in regulã appellatur. Hic autem nomine custodum, etiã guardiani intelliguntur, qui habent immediatè custodire, & intendere pastorali curæ. Istis ergo cura & solicitudo tantum imponitur, & hoc propter duo, s. vt nullus sine ipsis sit solicitus. Et quia dispensatio est necessaria, secundum varios status, de qua addit, secundum loca, tempora, & frigidas regiones. Iuxta has igitur, necessitates, necesse est dispensatiuè temperare rigorem, & temperamentum à solis Ministris, & Custodibus, in quibus guardiani intelligũtur. debere fieri hic docetur. Eo semper saluo sicut dictum est, denarios, vel pecuniam, &c. Hoc idcirco replicat, ne propter illius necessitatis periculum sustineant labefieri ordinis puritatem sciens per talium receptionem sub falso prætextu necessitatis, plures in clero, & claustro, & Deo, & hominibus viluisse, eo ꝙ radix iniquitatis Antiochus interpretatur silentium paupertatis, templum Dei legitur, in Machabæorum historia prophanasse, & contenebre scente studio sapientiæ quasi sole, luna scientiæ & studij in sanguinem est commutata. Hæc est radix sapiẽtiæ beato Francisco diuinitus, inspirata, ne vepribus, & spinis penè in vniuersa terra existentibus terror spinarum, ac veprium veniat in horto suo, quia de spinis, vuuæ minimè colliguntur.

Pecunia sẽ per manet, dantis, do nec fit consumpta.

Lib 7. de ciuit. Dei ca. 11. & 11.

Fratres minores non recipiunt pecuniam, per interpositam personam

Matth. 10.

Isa. 21.

Capitulum Quintum.

FRatres quibus dedit dominus gratiam laborandi. Post excl usum periculum Iudæ, hic excludit, periculum Religionis, ne sponsa Christi panem comedat ociosa. Primò informat laborabiles ad laborem. Secundò subdit laborandi triplicem rationem, ibi, ita quòd excluso ocio. Pro primo dicit. Fratres quibus dominus dicit omnes, sed illi, quibus dedit dominus gratiam laborandi, In hac gratia intelligo vires corporis & habitum artis acquisitu, ac habilitarẽ, etiã artem acquirẽdi, laborent fideliter, respectu sui & proximi, & deuotè respectu Dei, vt, s. labor ipse in gloriã Dei dirigatur. De cuiusmodi autẽ laboris genere loquatur, patet ex rationibus laboris quæ sunt tres, s. exclusio ociositatis, inflammatio deuotionis, adeptio etiam sustentationis necessariæ corporalis. Voluit ergo Sanctus Franciscus summè fratribus imponi exercitium, quod perfectissimè excludit otium, quod summè nutrit deuotionis affectum, quod laudabiliori modo cor pori necessaria subministrat. labor autem corporalis, & si excludat otium à corpore, tamen pro tãto ad modicum vtilis est, quia à corde sordes, & otium non excludit, sicut patet in Mechanicis, qui inter labores corporales solent turpissimos sermones eructare. Studium verò sapientiæ ipsum cor ocupat. Vnde in Pro. dicitur Præbe mihi fili mi cor tuum. Et sapiẽtiæ. Labores huius magnas habent virtutes. Ideo dicit ita, ꝙ excluso otio animæ inimico. In Eccl. dicitur. Multa mala docuit ociositas. Hiero. ad Eustochium. Teneas firmissimè, ꝙ omnis concupiscentiæ, & immunditiæ, & peccati mater est ociositas. Item labor ipse sapientiæ excitat summè deuotionis affectum. Vnde Sap. Immortalitatis mater est in cogitatione sapientia, & amicitia illius delectatio bona & in operibus manum illius honestas sine defectione. Ideo addit, sanctæ orationis, & deuotionis spiritum non extinguant. Modus autẽ laudabilissimus corpori necessaria acquirendi, est & in prædicationibus, & doctrinæ laboribus exerceri. Labor. n. Mechanichus condignè circa pretia compensatur. Nõ est autem digna cõpensatio receptio corporalium spiritualia seminanti. Vnde Paulus. Si vobis spiritualia seminamus, non est magnum si carnalia vestra metamus, ideo addit. De mercede verò laboris, corporis necessaria recipiant. Dignus. n. est operarius mercede, sua. Hoc Apostolis existentibus Predicatoribus dictũ est, quia Prælati nondum illo tempore erant, vt supra patuit. Et vt dicit Aug. lib. de Monachorum opere. Quatuor generibus hominum licet de euangelio viuere. s. ministris altaris, qui sacrificium offerunt pro populo, eidem diuinà cantica decantando. Item dispensatoribus sacramentorum, & Euangelistis, ac illis, qui ante conuersionem suam habebant sufficienter vnde viuere poterant, quod pauperibus erogauerunt. Præter denarios, vel pecuniam, ne aliquo modo transeant, in ius ordinis, quod nomen tertiò inhibet, propter triplex genus pecuniæ. s. mineralium, terrænascẽtium, & pecorum etiam à quibus pecunia est appellata, vnde ipse Dominus vniuersæ perfectionis exemplar. nunquam legitur aliquo laboris genere laborasse, sciens, ꝙ licet Paulus, qui habuit spiritum in plenitudine, & sapientiam sine studij labore, stipendiariò laborauerit, non potest tamen hoc communiter fieri, ab his qui circa procurandam salutem hominum sunt soliciti, vita, & verbo, sine huius solicitudinis detrimento, præter ea labor sapientiæ simpliciter est melior corporeo labore, quamuis in calu possit labor stipendiarius esse necessarius prędicanti. Dñs igitur, quod simpliciter est prædicanti melius eligens nõ laborauit stipẽdiarie, ne Doctores non laborantes arguerentur, vel labore tali, impedirentur vnde nec Paulus vbiq; sed alicubi laborauit. Quia igitur quidam fratrum gratiam habent laborandi spiritualiter, quidã verò corporaliter tantum omnibus dans regulam generalem, vt vnusquisq; gratia sibi data vtatur dicit. Fratres quibus Dñs dedit gratiã. Sed ne mercedis exactio turbet debitores, aut extra modum mendicitatis degeneret, addit, & hoc humiliter, sicut decet seruos Dei, & paupertatis sanctissimæ sectatores. Sciendum, ꝙ omne genus hominum ad ali quod exercitij genus vtilis, pro loco & tempore obligatur, præceptorię, vt dicitur in Gene. In sudore vultus tui, vesceris pane tuo. Vnde qui ad maiora apti nõ sunt, precepto Apostoli labore sunt corporeo exercẽdi. Dicit. n. ipse. Audiuimus. n. inter uos quosdam ambulare in quiete, nihil operantes, sed curiose agentes, his autẽ qui eiusmodi sunt denunciamus, &c. Impiũ est autẽ illud quod otiosis, & curiosis dicitur, velle, ad alios extendere, qui sublimioribus & vtilioribus sunt intenti.

Pro. 33. Sccp 8.

Eccle. 33.

Sap. 8.

1. Cor. 9.

Luce. 10.

Gene. 3.

2. Thes. 3.

Capitulum Decimum.

FRatres nihil sibi appropriant. Hic tertiò excludit tertiũ periculum, quod. s. de appropriatis proprijs noscitur processisse. Et hæc pars habet quatuor. Primò inhibet appropriationẽ. Secundò imponit mẽ dicitatem, ibi. Vadant pro eleemosyna. Tertiò excitat ad paupertatis immobilem amorem, ibi. Hęc est illa celsitudo. Quartò informat fratres ad mutuam consolationẽ, ibi. Et vbicunq; fuerint. Dicit ergo pro primo Fratres nihil sibi appropriant, quia fratribus inhibuit, receptionem pecuniæ, ne credatur, ꝙ alia liceret admittere, vt potè immobilia, in generali sermone excludit omnia dicẽs. Nihil sibi appropriant, supple nec proprietate personali, nec generali ipsius communitatis, sicut dicit Papa regulam declarãdo. Vnde addit, nec domum, nec locum, nec aliquam rem. Hoc quidẽ rectè. Quia dicit Sene. Tutissimè viueretur, si tollerentur duo verba meum, & tuum. Planũ est his temporib. summũ facere tumultũ in Ecclesia, nostrũ, & vestrũ. Sed tanquã peregrini, & aduenæ in hoc sæculo, in paupertate, & humilitate Dño famulantes. Intentio planè est Sancti Francisci, vt fratres sicut serui vtãtur reb. in aliena positis potestate. Sed quidam aduersarij Sancti Francisci, & veritatis aliqũ contra hoc obiecerũt, quia dicit Canon. Expedit facultates Ecclesiæ possideri, & proprias perfectionis amore contemni. Et consequenter eodẽ c. ponitur exemplum de Sancto Paulino qui omnibus suis proprijs distractis, factus est postea, Ecclesiæ Episcopus, cuius facultates fidelissimè dispẽsauit, subdit. Quo facto satis ostenditur & propria debere propter perfectionẽ contemni & tã sine impedimento perfectionis, posse ecclesiæ facultates dispensari, quæ sunt profectò communia possidere. Hæc Prosper. Ergo carere bonis communibus appropriatis nihil addit perfectioni. Item videtur ista forma viuendi, falsum imponere ecclesiæ Dei. Clerici, & religiosi, qui habent bona bona ecclesiarum non sunt Domini eorum, sed vsum tantum habent, quia dicit lex. ff. de rerũ dominio, ꝙ diuini sunt iuris in nullius bonis sunt, ergo clerici non habent dominium, sed vsum tantum. Itẽ res quibus vtuntur fratres aut sunt alicuius Domini aut nõ nullius quare tũc ipsi plus q̃ alii occupãt? Si sũt ĩ alicuius bõis, vtpotè ecclesiæ Romanę vł ergo ꝙ fratres qui cõtẽnunt pp seruãdã suã perfectionẽ atribuẽdo illa ecclesiæ, ponũt ei ĩperfectionẽ, ꝙ nefas est dicere, cũ ipsa ecclesia toti orbi sit posita in speculũ & exẽplũ, vt patet 19. dist. Enimuero. Itẽ res quib. vtũtur fratres aut sunt propriè, aut cões. Si propriè, dãnabiliter habẽtur. Si cões, ergo sũt de numero illorũ de quib. dicitur Et erãt illis oĩa cõia. Itẽ fratres vtuntur reb. quæ cõsũmuntur ipso vsu. In talib. aũt non differt dñiũ ab vsu. Dñiũ aũt est ap, propriatio in sũmo, ergo talia sibi appropriãt, vt cibos, & vestes & hmõi. Ad primũ dicendũ ꝙ sicut cõitas rerũ prius instituta est in charitatis incẽtiuũ, sic carentia omnis iuris proprij, vel cõis Apostolis impetita, illis nouissimis temporibus renouata est, ad auaritiam extirpandam, quæ perniciosius hodie serpit in bonis ecclesię, quorum abusus est sacrilegium, quàm in alijs quibuscunq; Cum ergo dicit, quia expedit, &c. Fateor inquam, & expedit, quia dicitur in

Prima obiectio.

12. q. 1. ex dedic.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Act. 4.

Quinta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eccle. 37. 2. Cor. 6.

Eccle. Non omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet. Vnde & Apostolus talia sibi minimè expedire dicit. Omnia mihi licent, sed nõ omnia expediunt. Cuius causam addens dicit. Sed ego sub nullius redigar potestate iudicis. s. repetendo aliquid tãquam meum. Expedit ergo haberi communia pro sustentatione ministrorum etiam egenorum. Expedit etiam modus alius. his qui nolunt propter possessionem multiplicationem, sub terrena redigi potestate, nil habere, in proprio vel communi. Vnde Hiero. ait Apostolici est fastigij, perfectæq; virtutis, omnia vendere & pauperibus distribuere, & sic leuem, & expeditum cum Christo ad cœlestia subuolare. Et quod additur ibidem, q̃ sine impedimẽto perfectionis, possunt communia dispensari, fateor verum esse, quia vt supra tactum est, non repugnat perfectioni quantumcunque pauperis ecclesiastica bona imperante ecclesia suscipere dispensanda, si quantum in se est, dispensator semper eis carere optet quò ad se, vt patitur fragilitas, districtionem minimè relaxãdo. Sic. n. dispensans loculos habet, non pro se sed pro alijs, & in habendo & habendi modo conformis est Saluatori, vt supra patuit. Ad secundum dicendm q̃ licet illa quibus vtitur ecclesia, in nullius sint bonis proprietatiuè quo ad personam, sunt tamen propria communitatibus ecclesiarum. Vnde dicitur in Act. Apostolorum. Nec quisquam eorum ex his quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, ergo possidebant in communi, sed non proprietariè, & pro tantò dicuntur talia in nullius bonis, esse. Iuxta quod dicit lex. ff. de rerum dominio, q̃ respublicè in nullius sunt bonis, ipsius. n. vniuersitatis esse creduntur. Non est tũ vsquequaquam simile de proprietatibus ciuitatum, & ecclesiarum. Ad tertiam iam patet. Omnia. n. mobilia quibus ordo vtitur, sunt mere & immediatè ipsius ecclesiæ Romanę. Sic ergo ea habere pro aliorum necessitate, in eo qui ingreditur per ostium Apostolico more, in nullo perfectioni repugnat, vt superius est ostensum. Ad quartum dicendũ, q̃ res quibus fratres vtuntur sunt eis communes quantum ad vsum, sed tamen non quantum ad dominium. De illis sanctis autem Hierusalem constitutis dicendũ est quod erant eis cõia quantum ad possessionem. Alij verò plurimi inter eos communem vsum illarum rerum sine dominio habuerunt, sicut apostoli, quando erant præsidentes, illi multitudini, vt patet 12. q. 3. c. dilectissimis. Ad quintũ dicendum, q̃ duplex est vsus rerum. Quidam. n. vtuntur, rebus auctoritate propria, vt Domini quidam aliena, vt ferui, Quia vt dicit lex. ff. de peculio vestis, qua vtitur seruus, est de peculio, Dñi. Et alibi dicit lex q̃ illud quod seruo acquiritur, Domino acquiritur. In vsu ergo illorum, qui sua auctoritate vtuntur rebus, in huiusmodi non differt vsus à dominio. In vsu autẽ aliorũ differt, quia ergo fratres minores pro Christo seruiles effecti sunt, vtuntur rebus quas vsu consumunt, nec eis dominãtur, & in hoc ipsum Dominum imitantur, qui cibo vescebatur alieno, in alienis domibus continuè hospitando. Sed quæritur, ex quo fratres tãtum habent vsum rerum, possẽt ne habere vsum quarumcunq; & quantarũcunq; rerũ? Et videtur q̃ sic, quia teste Grego. Census non est in culpa, sed affectus, ergo sufficit habere affectionem liberam, nec est vis de rebus siue sint magnæ, siue paruæ. Item vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona. Bonum aũt additum bono auget ipsum, ergo carentia diuitiarum. Nihil facit ad perfectionem. Itẽ. Nõ ne multi sancti leguntur in vtroque testamento, in diuitijs abundasse? Respondeo ad quæstionem, q̃ cũ fratres sint professores altissimæ paupertatis, oportet q̃ omnia quæ in eorum vsum veniunt, habeant, vt est possibile paruitatem, vtilitatem, & asperitatem, quæ tria, paupertatem altissimam naturaliter consequuntur. Econtra diuites habent affluentiam, gloriam, & apparentiam, & consolationem, quę possent diuitijs cõparari. Quia ergo paupertas inquantum est contraria, diuitijs, careat his tribus si caret diuitijs, necesse est, vt paupertas altissima, vt est possibile careat his tribus in summo. Non ergo competit viris pauperibus habere magnas areas, vel sumptuosa ædificia, aut quecunque similia, non vasa ornata, non cellaria, non vinaria, non promptuaria instaurata sed vt omnia quãtum patitur, fragilitas, ad paupertatis strictissimam regulam reducantur. Ideo addit. Sed tanquam peregrini in hoc sæculo, & aduenæ. Et ad dictum Græg. dicendum. Fateor quidem q̃ census non est in culpa essentialiter, vel causaliter, sed occasionaliter, quia affluentia habita illicit animum possidentis. Vnde Ber. Hæc est ratio non habendarum diuitiarum præcipuè, quia sine amore, vix aut nunquam haberi possunt. Et per hoc patet responsio ad secundum, quia omnia sunt bona essentialiter, sed occasionaliter mala sunt ex humana infirmitate. Vnde in sapientia dicitur creaturæ Dei in odiũ factę sunt, & in tentationem animæ hominũ, & in muscipulam pedib. insipientiũ vnde dicit poeta. Crescit amor nummi, quantum pecunia crescit. Ad tertiũ, dicendũ, q̃ aliqui sancti fuerunt diuites sed paucissimi, vnde diuites in singulari numero & cũ conditione cõmendãtur, à sapiente. Beatus diues, qui inuentus est sine macula. Sed pluraliter dãnantur à Christo. Væ vobis diuitib. qui habetis hæc cõsolationẽ vestram. Illis tñ oĩbus Christus infinite præponitur, qui se exhibuit doctorẽ paupertatis verbo pariter & exemplo. Quod autẽ melior elegit. magis est eligendũ. Sequitur secunda pars rubricæ. Vadant pro eleemosyna confidenter, &c. Sed contra videtur, quia de sanctis pauperibus in Hierusalẽ congregatis dicitur, Nec quisquam ægens, erat inter illos. Sed ad hoc patet responsio ex predictis in secunda rubrica, quia illi pauperes non omnino districtionem Apostolicæ paupertatis profitebantur. vt visum est inter quos erant neophyti viri & mulieres, quibus subita ægestas pernicioſa forsitan extitisset cõtra Paulus pro se & sibi conformibus ait. Vsq; in hanc horam esurimus & sitimus. Et alibi. Cum. n. apud vos essem, & egerem, nulli onerosus fui. Item objicitur, licet Dominus pauper fuit, non tamen dicitur à quibusdam fuisse mendicus, vt videtur, Item fratres mendicando, videntur grauare alios pauperes mendicos, penitos humano auxilio destitutos. Item dicitur. Beatius est magis dare, quàm accipere. Respondeo. Cum sum mè honorificum sit dare, summa priuatio honoris est constituere se in dandi impossibilitate, & necessitate mendicandi. Quia dicit Seneca. Nil carius emitur, quã quod precibus constat. Inter etiam omnium petitionum genera, verecundissima est mendicitas. Est enim mendicare, ad misericordiam hominum viuere, vt dicit Augu. super illud psalm. Nutantes transferantur filij, eius & medicent. Quid potest autem tã verecundũ esse, quàm in omnium Christianorum misericordia se ponere. Hoc sciens sanctus Frãciscus subdit. Nec oportet eos verecundari, &c. Ipse enim Dñs mendicus fuit vnde Augu. super illud Psalm. Persecutus est hominẽ inopem, idest Christum. s. Iudas. Et quod addidit, & medicum illũ eundem intelligere possumus, nisi forte quia dicit mulieri Samaritanæ, da mihi bibere. & in cruce ait. sitio. Amplius quamuis eius omnia essent, & ei ab omnibus deberentur, ipse tamen non est vsus sua potestate talia exigendo. Nec enim exegit per imperiũ auctoritatis, sed per modum pauperis mendici, sicut dixit Zacheo. Festinans descende. Ibi Glo. Non in uitatus se inuitat. Item tali etiam forma Apostoli processerunt quibus licet oĩa deberentur, tamen vt pauperes

In epistola, ad Demetriadem.

Act. 4.

An fratres, minores, possint habere vsum, quarumcũque rerum.

Ecc. 31. Lucę. 6.

Act. 4.

Christ. fuit mendicus.

Matth. 15.

Psal. 108.

Lucę. 19.

Lucę. 2

Super psal. 103.

Rom. 15.

Sap. 14.

res receperunt ex misericordia sibi datum ad necessitatem. Item Bern. tractans illud verbum. Cum factus esset Iesus annorum duodecim dicit. Vt te inquam Domine per omnia nostræ paupertati cõformares & oẽs vitę humanæ calamitates susciperes quasi vnus in turba pauperum, stipendium per ostia mendicabas. Huic concordat sanctus Augu. super illud producens fœnũ iumentis, dicit in originali. Loculi erant Iudæ proditori cõmissi, & illi qui cõferebant in loculos, Dño cõferebant, nisi fortè putatis, q̃ Dñs ibat, & petebat, aut in digebat, cui angeli seruiebant. Quare ægere voluit, nisi vt daret exemplum montib. vt parerent fœnũ. Hæc Augu. Ad tertiũ dicendum. Sicut dicit Apostolus. Probauerunt Macedonia, & Achaia, collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Hierusalem. Placuit. n. eis, & debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles debent & in corporalibus ministrare eis. Ibi dicit Glo. q̃ erant debitores, quia illi pauperes miserant eis prædicatores. Cum igitur isti pauperes fratres toti mundo mittunt prædicatores, à toto mundo possunt accipere necessaria vitæ suæ. Nulli ergo iniuriantur in hoc, quia legis, testimonio docetur, q̃ nulli facit iniuriam, qui vtitur iure suo. Nisi forte ideo faciunt iniuriã, quia quod possunt accipere cum honore, accipiunt cum extrema cõfusione. Item omnia bona ecclesiæ Christi, & omnes superfluitates diuitum, sunt vna respublica pauperum. In participatione aũt huius reipublicæ, tantò vnusquisq; minus alios lædit, quantò paucioribus est contentus Hoc faciunt fratres isti, qui cum possent viuere, sicut alij cleri in statibus honoris, & affluentiæ viuunt in statu ignominiæ, & ærumnæ, mendicantes, pro seipsis, sicut Paulus mendicauit, pro alijs, vt patet in æpistolis, suis. s. in collecturis pro pauperibus faciendis. Ad vltimum sciendum, q̃ si beatius est magis dare, quam accipere, beatissimi sunt qui omnia dederunt. Vnde Hier. Nemo perfectius erogat, quàm qui sibi nihil reseruat. Item si recipere diminuet de beatitudine, ergo qui magis recipiunt, magis deficiunt, & qui minus recipiunt, minus deficiunt. In hac parte tales sunt isti pauperes, in toto clero ex sua professione. Item licet dare, simpliciter beatius sit, quam recipere, tamen cum circunstantia tantæ humilitatis recipere est beatius, quam dare, vnde Dominus suos discipulos ad receptionem informauit, quos nudos per fœcula destinauit. Vadant ergo fratres pro eleemosyna confidenter, nec oportet eos, verecundari, quia Dominus noster se fecit pauperem, in hoc mundo. Sed glorientur, quia datum est eis pro nomine Iesu contumeliam pati. Nihil habentibus, in hoc mundo. Sed pro tertio addit. Hæc est illa celsitudo altissimæ paupertatis, &c. Quare altissimę, nisi quia à mundo remotissimę, & per consequens cœlorum regno summè vicinæ? Illi etiam vitæ æternæ, vt est possibile, similimæ, vbi nihil terrenum est proprium, vel commune. Vnde subdit. Quæ vos charissimos fratres meos hæredes, & reges regni cœlorum instituit. Ideo hæredes quia omnia dimittentibus pro regno cælorũ, promittitur, gloria æterna. Ideo reges, quia solutione facta plenaria pro re emenda. Idcirco in Matth. dicitur Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum Sunt ergo tanquam Domini cœlorum, quia cuncta dederunt propter Deum quamuis nondũ sunt in eius possessione. Hunc autem modum acquirẽdi regnum addit dicens. Pauperes rebus fecit virtutibus sublimauit, ad hoc. n. ordinatè paupertas istavt soluta, per eã prohibente virtutis sanctitas augeatur. Studeant ergo isti pauperes, sicut sunt cęteris arctiores in paupertate, sic sint præ cæteris in omnibus celsiores. Hęc sit portio, vestra, q̃ perducit in terrã viuentiũ, eo ipso quo in terra morientium nihil quęrunt. Cui dilectissimi totaliter inhærentes, vt omnia quæ in vsu fratrum sunt, hanc predicent paupertatem. Nihil aliud pro nomine Domini nostri Iesu Christi, in pepetuum sub cœlo, habere velitis. Ipse. n. ita pauper extitit, q̃ nihil habuit, quo posset eum diabolus spoliare, vt supra patet. Sed quia sic fratribus de paupertatis, necessaria est fraterna, consolatio: addit. Et vbicunque sunt fratres, ostendãt, &c. Ostendens qualiter se debent habere ad alios. Et Primò ad sanos, & consequenter ad ęgros. Circa primum informat eos ad veram non ad fictam charitatẽ, & hoc in duobus. Primò quo ad familiarem, affabilem & socialem dilectionem. Secundò quo ad necessitatũ omnium reuelationem. Dicit ergo. Vbicunq; sint, in domo, siue extra domum, & se inuenerint fratres, ostẽdant domesticos inuicem, non solum publicè, sed familiariter & secretè, & ideo ait, inter se, Pro secundò addit, & securè manifestet vnus alteri necessitatem suã Securè inquit, sicut filius matri suæ. Vnde addit, quia si mater nutrit, & diligit filium suum carnalem, quantò diligentius debet quis diligere affectu, & nutrire, s. effectu fratrem suum spiritualem? consequentia patet quia amor gratuitus, s. charitatis, fortior est amore carnali. Tum quia charitas superat mortis innatum horrorem Tum quia charitas habet fundamentum sui bonum infinitum, propter quod nihil finitum prævalet, contra eã. Hæc aũt exhortatio ex illa regula euangelica trahitur. In hoc cognoscent oẽs, q̃ mei estis discipuli, si delectionem habueritis ad inuicem. Item. Et tu aliquãdo conuersus cõfirma fratres tuos. Sed pro egrotis subdit. Et si quis eorũ in infirmitatẽ eciderit, alijs fratres debent eis seruire, sicut vellent sibi seruiri. Et hoc etiam ad eandẽ charitatem pertinet. Vnde in eccle. dicitur. Nõ te pigeat visitare infirmos, ex his. n. dilectione firmaberis. vnde Saluator ait. Omnia quęcunq; vultis, vt faciant vobis homines, & vos eadẽ facite illis, &c.

Ioan. 13. Lucę. 22.

Eccle. 7.

Matth. 7.

Capitum Duodecimum.

SI qui fratrum instigante inimico mortaliter peccauerint. Stabiliris duobus ciuitatis laterib. ex sex partibus figuratis, hic agitur de tertio latere occidentali. Et hæc pars habet tres partes quia in prima agitur, de lapsorum releuatione à casu fugientium. In secunda agitur de principali ordinis gubernatione, & pertinentibus ad totius ordinis immobilem statum. In tertia agitur de erectione aliorum à casu, prædicando uerbum diuinum. Prima pars habet tres. Primò. n. tangitur peccatorum debita ponderatio. Secundò eorundẽ ordinata correctio, ibi. Ipsi verò ministri si presbyteri sunt. Tertiò subditur ministrorum propria informatio ibi. Et cauere debent. Dicit ergo sic. Si qui fratrum instigante inimico, &c. Quantò. n. aliquis maius habuerit studium perfectum, tantò fortioribus contra eũ machinatur insidijs. Mortaliter peccauerint, quod sint in omni voluntaria transgressione pręcepti legis diuinæ, & disciplinæ. Pro illis peccatis de quibus ordinatum fuerit inter fratres, vt recurratur ad solos ministros prouinciales, Iuxta quod Dñs electionem dæmoniorũ suis miraculis reseruauit. Teneantur prædicti fratres ad eos recurrere, quàm citius poterunt sine mora. Hoc de notorijs tantum peccatis intelligitur, quia quę secreta sunt non sunt publicanda. Grauius. n. est peccatum, quod in scandalum aliorum publicè perpetratur quàm occultum cæteris paribus, & ideo grauius est puniendum. Sequitur secundum. Ipsi verò ministri si presbyteri, sunt: quod regulariter est tenendum, cum habeant curam animarum, & per consequens debeant vultus pecorum suorũ cognoscere, & in fide ac moribus ordinare. Istud autẽ dictum est pro ordinis principio, in quo erat raritas sacerdotum. Maximè quia Sanctus Frãciscus ex humilitate legitur sa-

Lucę. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. Francisc. nou fuit sacerdos, ex humilitate

cerdotium fuisse, sicut & Sanctus Benedictus. Cū misericordia iniungant illis pœnitentiam. Cum misericordia inquit, ne eueniat quod dicitur. Cum austeritate īperabatis eis, & cū potentia, & dispersus est grex meus eò q̄ non esset pastor. Si verò præsbyteri non sint, iniungi faciant per alios sacerdotes ordinis. Pro tertia parte subdit. Et cauere debent ne irascantur. Ira quæ est habitus cum assensu liberi arbitrij in maleuolentiā Hoc idcirco dixerim, quia vitare omnes passiones surrepticias iræ non est in hominis potestate. Sufficit autem voluntatis rectitudine custodire, & motus huius modi irrationabiles circa consensum viriliter cohibere. Vnde Psal. Irascimini & nolite peccare. Et conturbentur. i. turbulenti & terribiles efficiantur, subditis,

Ezech. 34.

Psalm. 4.

suis, propter peccatum alicuius, quia ira & conturbatio, in se & in alijs impediunt charitatem, quæ est vita cordis, vt ait Ioan. Qui odit fratrem suum, homicida est. Non autem prohibet, iram per zelum, quę uirtus

1. Ioan. 4.

est necessaria in peccatis corrigendis.

Capitulum Octauum.

VNiuersi fratres, vnum de fratribus istiusreligionis, &c. Hic secundò prouidetur aduersum occasum principalis ordinis gubernatio quantum ad quatuor primò quantum ad generalis ministri persectionem & electionem. Secundò quantum ad capituli generalis celebrationem, ibi, quo decedente. Tertiò quantum ad absolutionem ministri inutilis, ibi, & si aliquo tempore. Quartò quantum ad celebrationē capituli prouincialis in singulis prouincijs, ibi, post capitulum vero Penth. Dicit ergo pro primò sic, vniuersi fratres, vnum de fratribus istius religionis teneā tur semper habere generalem ministrū, & seruum totius fraternitatis, vnde in Ecclesiastico dicitur. Circa illum corona fratrum, quasi plantatio cedri in monte li

Eccl. 50.

bano. In his aūt verbis, tangit eius auctoritatem in nomine generalitatis. Tangit etiam humilitatem cū dicit, vt sit seruus totius fraternitatis, vt, s. qui dum subditus erat obediebat vni, aut duobus, sciat se electum, in generalem ministrum, debere omnium necessitatib. obedire. Tāgendo autem eius auctoritatē & humilitatem notat etiam vnitatem, dicens vnum de fratribus. Quia sine vno capite, nulla respublica stare benè potest. Vnde vnum Apostolum Dominus præfecit ce

Ezech. 34.

teris. Item. in Ezech. dicitur. Suscitabo super eos pasto

Matth. 12.

rem vnum, qui pascat eos seruum meum Dauid. Omne. n. regnum in se diuisum desolabitur. Pro secunda particula addit. Quo decedente, &c. fuerit ordinatum quia pro diuersis necessitatibus, oportet temporis spatium variare. In exemplum huius capituli, congregati discipuli receperunt spiritūsanctum, vt habetur, in

Actu. 2.

Actis. Et pro tertia parte addit. Et si aliquo tempore, appareret vniuersitati ministrorum prouincialium & custodum, sine personarum acceptione & nationum, teneantur, prædicti fratres quibus electio data, est in nomine domnini alium sibi eligere in custodem. Hoc nomen custos, actum dicit, & non gradum, sicut no-

Esa. 6.

men seraphin actum dicit, & non ordinem. Vnde in Esa. dicitur. Volauit ad me vnus de seraphin. Pro quarta particula addit. Post capitulum verò Penth. Non negat quin possint etiam capitula prouincialia alijs annis celebrare, sed de isto fit specialiter mētio, quie est præ cæteris necessariū, vt ordinationes generales capituli, per capitula prouincialia celeriter publicentur, & vt possit de absolutis ministris prouincialibus p̄ uideri

Capitulum Vndecimum.

FRatres non prædicent in Episcopatu alicuius Episcopi, &c. Hæc est tertia pars in qua agitur, de prædicatione fratrum, pertinente ad Leuiatham

Exo. 26.

extirpandum, vt stet mensa in latere aquilonis, vt dici tur in Exo. Et hæc pars habet duas partes, quia primò agit pertinentibus ad prædicationis auctoritatem. Secundò ad prædicationis vtilitatem, & maturitatem, ibi. Moneo quoque fratres, Et quoniam prædicaturi, fulciuntur duplici auctoritate, s. prælatorum sęculariū quibus sunt greges commissi, & prælatorum ordinis, per quos habet de personis idoneis prouideri. Pro primò dicit sic. Fratres non prædicent in Episcopatu alicuius Episcopi, vbi eis fuerit contradictum. Hoc ideo dicitur, quia fratribus ille gradus licentię debet sufficere, quia præsumitur, eum consentire si non contradicat. Vnde Greg. 22. moral. Pij pastoris mens quia non propriam gloriam, sed auctoris sui quærit, ab omnib. vult iuuari. Quod nanque ait, prædicator fidelis, optat, si fieri valeat, veritatem quam solus loqui non sufficit, ora cunctorum sonent Hæc Grægo. Vnde in Lu. Lucę. 9.

dicitur. Vidimus quendam, in nomine tuo dæmonia eijcientem, & prohibuimus eum, quia non sequitur, te nobiscum. Et ait ad illos. Nolite prohibere, qui. n. nō

Num. 11.

est aduersus nos, pro nobis est. Simile legitur. in Nu. Ne igitur impedimentum esse possit verbi Dei expectatio licentiæ expressæ, vt ostendatur præsumptamli centiam sufficere, his duntaxat, quorum prędicatio est per sedem apostolicam approbata, loquitur negatiuè, in principio dicens. Fratres non prædicent in Episcopatu alicuius. Sed ponamus q̄ Episcopo attemptante & approbāte prædicationem fratrum, aliquis inferior, prælatus repellat eum in parochia sua. Nunquid contra voluntatem eius debent ibidem prædicare? Et videtur q̄ non, quia omnis auctoritas concessa à quocūq; iudice, intelligitur concedi sine pręiudicio sed prædicare in alienis inuito curam habente, est in præiudicium proprij pastoris, ergo nullum priuilegium suffragatur fratribus ad prædicandum plebi, contradicente proprio pastore. Item saltem nullus debet audire, confessionem alicuius, parochiani alterius, quia per hoc īpeditur ne possit agnoscere vultum pecorum suorum

Pro. 29.

contra illud Prou. Diligenter agnosce vultum pecoris tui. Respondeo, cura pastoralis nō est dominium, sed dispensatio, & officiū ecclesiasticæ potestatis. Vnde hierarchia secundum Dion. est potestas ordinata, ad dispensandum sacræ omnia potestati subiecta. In potestatibus autem ordinatis, quicquid potest inferior, etiā potest superior, & non econuerso. Vnde & ipsæ hierarcha habet totam potestatem in se ordinatam, quæ est hierarchia per varios gradus distributa, vnde nomi nans hierarchiam, nominat omnem hierarchicam potestatem. Vnde docet Dion. i. ecclesiasticæ hierarchię licet ille hierarcha alijs tradat sibi subditis potestatem, manet tamen apud eum ordinaria potestas, ad agenda omnia quæcunque per sibi subditos fieri possunt, ad salutem fidelium procurandam. Et quia quicquid potest ex ordinaria potestate seu auctoritate, potest alteri committere & quod potest per se, potest per aliū adiutorium sibi subditarum potestatum mittere opitulationes, quotienscunq; sibi videtur expedire, alioquin nimis periclitaretur, status ecclesiæ si Papa, vel inferior hierarcha, videns sibi subditis curæ non sufficere, nec seipsum. posse omnib. adesse, non posset viros idoneos mittere vice sua. Vnde si sacerdos curam habens nolit adimittere fratrē missum canonicè peccat mortaliter. vnde Apo. Qui ptāti resistit, Dei ordinationi resistit. Si igitur resistat sacerdos, nitatur frater cum

Rom. 13.

humilitate allicere, quod si non possit (nisi scandalum immineat,) debet frater prædicationis, officium exercere. Quod si omnino se sacerdos irrationabiliter opponat, vehemens est præsumptio contra ipsum, cedendum est ad tempus malitiæ ne scandalum suscitetur, & denunciandum est hierarchæ periculum animarum. Cum ergo dicit, quòd in præiudiciū, sacerdotis,

sacerdotis, dicendū q̄ nō, quia nulli facit iniuriā, quia vtitur iure suo. Non ergo iniuriatur Episcopus mittē do opitulationē, cum hoc facere posset de iure, vt supra visum. Nec iniuriatur opitulans illi quē iuuat in sarcina supportanda, pro tantò. n. minuitur sacerdoti curā, habenti pōdus in districto iudicio Dei, quantū ab illo, supportatur. Et q̄ dico de prædicatione, intelligo etiā de confessionib. audiendis. Possunt. n. fratres apostolica ordinatione in priuilegijs ordinis expressa, audire con iuscunq; sacerdotis parochianos, ipso incōsulto, vel ēt contradicente, si auctoritatem habeāt ab episcopo audiendi. Et quia curia Romana hoc determinat, hæreti

Distinc. 22. ca. omnes.

cum est aliud pertinaciter affirmare. Patet etiā Papam posse talia in ecclesia ordinare, quia certum est q̄ distinctio curarū, & collatio iurisdictionum, ab auctoritate te processit ecclesiæ Romanæ. Ergo quandocunque videtur ei ad salutem fidelium aliud expedire pōt aliud ordinare dicente Aug. q̄ hoc solū rectè agitur, vt vita hoīum corrigatur. Ad obiectum de agnitione vultus,

In epistola ad Macedoniam.

Respon. Quod si sacerdos proprius scire possit, & vel le sufficiēs consiliū super subditos impendere, nullus sa næ mentis quæreret immiscere se confessionib. ad ipsum non pertinentib, audiendis. Certū est aūt, q̄ quidam sacerdotes oēs suos subditos audire non possunt propter multitudinem subditorum, vnde cū ipsi soleāt sibi alios adiungere sacerdotes cōmensales, vel extraneos ad tempus vocare, pro illis audiēdis, quos ipsi nolunt, vel nesciunt, vel non possunt audire impiū est dicere ipsis hoc posse, & Episcopū nō posse. Pōt igitur, Episcopus aliquos mittere in adiutorū sacerdotū, pro pter ipsorū impotentiā, ignorantiā, vel acediā, qua tepidi sunt in discutiendis, cōscientijs, subditorū. Nec pro pter hoc tantū, s. propter insufficientiā sacerdotū in aliquo prædictorū trium, immo ēt propter maius bonū, quia in maiorē feruorē, pœnitentiæ excitantur multi, ex prędicatione, & exemplis fratrum, quàm plurimorū aliorum. Potest aūt nihilominus sacerdos agnoscere vultus pecorū suorū, vel quantū ad exteriorē conuersationē, vel quantū ad conscientijs subditorū suorum, si postquam fuerint fratri confessi, dicant in foro conscię tię sacerdoti se confessos fuisse quoniam in foro cōscię tiæ pro se, & contra se cuilibet est credendū, & aliqua etiā interim venialia emergentia dicere quanquā non esset malum imò certè plurimū expediens, oēm cōfessionē reiterare, pro benedictione duplici acquirenda, nisi fortè sacerdos illeeflet ignarus plurimum, aut reuelator confessionis, aut sollicitatòr ad peccandum, aut si moniacus, aut aliter sceleros, quo pateat ipsum, vt male conscientiæ hoīem non habere zelum Dei, pro alijs dirigendis. Impium est aūt non credere audito à fratre, cum credat audito à sęculari alio sacerdote, vel dicere q̄ frater impediat agnitionē vultus, quā non impedit alius sæcularis. In oībus autē confessionib. audiē dis consulo auditores fratres, prius inquirere qua de cā declinant auditoriū proprij sacerdotis, & nisi eos inueniant piè motos & rationabili causa ductos, remittant eos ad proprios sacerdotes. Retrahuntur aliquando. n. peccatores saltem ad tempus verecundia, ab vsu peccandi, in aspectu & præsentia proprij sacerdotis, si bonus est, eorum scelera cognoscentis, Sed quia hoc rarū est, non sunt propter hoc particulare rarū bonum, alia innumera dimittenda, quæ per auditum fratrū, vel aliorum Deum timentium procurantur. Pro auctoritate, habenda à prælatis ordinis subdit. Nullus fratrum populo penitus audeat prædicare, nisi, &c. Circa quod notandum est, q̄ superius dictum est, cessante causa, &c. Certum est autem, q̄ nullus examinandus est, nisi de cuius sufficientia non constat. Idcirco Papa regulā declarando diffinit, q̄ qui examinatione non indigent, non sunt ad generalem ministrum causa officij prædicationis mittendi. Aliud etiam priuilegium, examinationem cōmittit discretis fratribus alijs, quod priuilegium non discordat ab intentione regulæ quæ non intendit nisi periculis obuiare, quod (Deo gratias) exclusi potest per multiplicationem litteratorū per ordinē ad talem examinationem sufficientiū, & melius sic pericula excludentiū, quàm alio mō fieret quia discursus & viarum multiplicium pericula sic vitantur. Sic Dñs ipse christianæ religionis institutor, primò solus vocauit & informauit discipulos, secundò per alios ecclesiam dilatauit. Moneo quoq; & exhortor ipsos fratres vt in prædicatiōe quam faciunt, ergo nullas debet prædicare nisi sciat ipse sermonem facere, & sufficienter disponere. Vnde subdit, sint examinata, non temerè ac sine deliberatione prolata, non sint noua ac suspecta, sed casta eorum eloquia psal. Eloquia Dñi, eloquia ca- Psal. 12.

sta. Hæc autem castitas excludit corruptionem falsitatis & immisionem non solum enormitatis, imò etiā omnis vanitatis seu verbi risum prouocantis, seu fastū aut impetum prætendentis. Excludit ēt corruptionē, intentionis. Vnde Apostolus ait. Non. n. sumus, sicut 2. Cor. 2.

plurimi adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sicut ex Deo, coram Deo. in Christo loquimur. Ex Deo, contra falsitatem. Coram Deo, per maturitatem in Christo, per puritatis intentionem. Secundò describit eam per causam finalem, Vnde subdit, ad vtilitatē, & ædificationem populi vtilitatē, in malo vitando, ędificationem, in bono faciēdo, populi dicitur, ne tm̄ præsumant, q̄ pauperibus & simplicibus prædicare contēnant. Sed pro causa materiali subdit, annunciando eis vitia & virtutes, quantū ad vitam presentē, pœnam, & gloriā, ad vitā futurā, quod dicit ne prædicēt. s. seipsos vt suā philosophiā ostendant, & simbrias magnificent pro causa formali, subdit cum breuitate sermonis, hæc breuitas excludit verborum ambages & sententias in uolutas verba ēt ardua super capacitatem audientium, hoc patet per illud quod sequitur, quia verbum abbreuiatum fecit Dñs super terrā. Ista. n. abbreuiatio non excludit cum expedit sermonis prolixitatem, quia dñs ipse aliquando prolixè prędicauit, sicut patet in Ioan. & Matth. Sed breuitas dicitur ibi restrictio oīum legalium, ad vnum Christū, Item exclusio cęrimonialium Ioan. 12. Matt. 15.

& cōmendatio moraliū. Itē breuitas est charitas, quæ cōtinet in se totā legē ad litterā, etiam studendum est, breuitati, quia prolixitas generando fastidiū, auditores pluries retrahit ab auditu, Ex isto capitulo patet, q̄ fratribus ex intentione beati Francisci, incumbit studere Fratres minores, ex sua professione & ex intentione Beati Francisci habent studere, & prędicare.

quia sine studio non possunt verba mō debito examinare. Patet etiam q̄ fratres ex sua professione habent, prædicare, in quorū regula inter omnes specialis, tractatus de prædicationis officio continetur, vnde certissimè constat, q̄ nullis alijs religiosis plus competit, prædicare ex ratione status sui, quàm his qui hanc regulam profitentur.

Capitulum Decimum.

FRatres qui sunt ministri, & serui aliorū fratrū &c. Descriptis tribus huius ciuitatis lateribus hic describit latus quartū totū vergēs ad austrū, & etiā ad interiora austri. Et hæc pars habet tres, quia prima, pars docet seruare oēm virtutis perfectionē præcipuè charitatis. Secūda docet seruare tāq̄ synceritatē à macu lis p̄cipuè sęditatis. Tertia sitiētib. martyriū aperit adi tū, docēs infidelib. se iūgere domesticis abdicatis. Prima pars hēt octo, quia primò īponit ministris prouincialib, diligentiā curę. Secdo imponit subditis districtio nē obediētiæ, ibi. Frēs verò qui sunt subditi. Tertiò fratrib. grauatis dat remediū, ibi. Et vbicunq; sunt. Quartò circa hoc subdit informationem ministrorum, ibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ministri verò benignè. Quintò subdit informationē, omnium fratrum ad vitationem peccatorum prēcipuè spiritualium, ibi. Moneo verò. Sextò informat eos, ad deuotionis spiritum, & orationis exercitium, ibi: sed attendant. Septimò ad tolerantiam iniuriarum & aliorum grauaminum, ibi: & habere humilitatem & patiē tiam. Octauò ad charitatis complementum, ibi, & diligere eos, qui nos, &c. Dicit ergo primò. Fratres qui sunt ministri, & serui aliorum fratrum. Ministri in spiritualibus, & serui in temporalibus. Visitent, sociali-
Lu.22. ter, & moneant, iudicialiter ex dicto Saluatoris Petro Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Et hoc ad benetaciendum, humiliter, non imperiosè, &
Ezech.34. charitatiuè, non contumeliosè contradicente, vnde in Ezechiele dicitur. Lateribus & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora, donec dispergerentur foras humiliter ergo, &
Marc.8. & Matt.23. charitatiuè. Exemplo Domini dicentis. Quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina. Ip
Ioan.2. se tamen Dominus aspere dedit correctionis exemplum, vnde facto flagello de funiculis expulit ementes & vendentes. Et petro carnali sensu ducto dixit, va
Matth.15. & 33. & Luc.16. de retro sathanas. Durissimè etiam pharisæos & hypocritas increpabat. Non præcipientes eis, aliquid, quod sit contra animam suam, vt pote, inhibitum lege diuina, & regulam nostram inhibitum lege disciplinæ. Pro secunda parte rubricę subdit. Fratres vero qui sunt subditi recordentur, ꝙ propter Deum abnegauerunt proprias voluntates. Propria voluntas est illa, quæ omnino diuino imperio non ligatur, vel superioris regulæ, non adhæret, vnde firmiter præcipio eis, vt obediant suis ministris, & omnib. prælatis ordinis. Et dicit suis vt de prouincialibus, & alijs prælatis immediatis se lo qui ostendat hic, qui supra de obedientia ad generalē, ministris in primo cap. est locutus. In omnibus, quæ promiserunt Domino obseruare, supple, explicitè vel implicitè. Et non sunt contraria animæ suæ & regulæ nostræ, hoc supra expositum est. Sequitur pro tertia parte. Et vbicunque sunt fratres, qui scirent, per experientiam, & cognoscerent per rectum iudicium, se nō posse regulam spiritualiter obseruare, hæc est in his, præcipuè quæ spiritualia sunt, vt tranquillitas cordis, & puritas conscientiæ. Non posse inquit, vel propter tentationum grauitatem periculosam, vt in consortio mulierum, vel non posse quantum ad corporis necessaria, si non possint habere alicubi salua ordinis puritate, vel propter similia. Ad suos ministros, debeant recurrere. Qui debent esse refugium afflictorum vice, Domini dicentis. Venite ad me omnes qui laboratis,
Matth.11. & onerati estis, & ego reficiam vos. Recurrere inquā, per se, vel per nuncium forma statutorum ordinis obseruata in eundo, quia istud debitum non est exemptū ab obedientia statutorum. Sequitur pro quarta parte, ministri verò charitatiuè in corde, & benignè in vultu, & sermone, eos recipiant, & tantam familiaritatē, habeant circa eos. Hoc est, tam familiares ipsos exhibeant, vt dicere possint eis, fratres ad eos recurrētes, & facere sicut Dñi seruis suis. In hoc verbo, sicut Dñi ministri informantur ad humilitatem, vt se quasi seruos, imaginentur fratrum aliorum esse. Et omnia verba imperium resonantia fileant, & facta dominatum prætēdentia pœnitus deserant. Exemplo illius, qui dixit.
Luc.22. Qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor sicut ministrator. Cum igitur dicitur, vt dicere possint & facere. Informatio est ministrorū, ne facto, aut verbo prętendant saltum, qui possit repellere subditos: à fiducia ad ministros in necessitatibus recurrendi. Nō est aūt intelligendū verbū, ꝙ subditis detur occasio, superbiendi per nimiam humilitatem ministrorum, ne sicut dicit Greg. Dum nimis seruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Vnde qui dixit, qui maior est vestrum, &c. non dixit, qui minor est, fiat sicut maior. Nam ita debet esse, quod Ministri sint serui omnium fratrum. Serui quidem in his præcipue, quæ ad
I ac.22 salutem pertinent animarum, vnde Dominus. Ego in medio vestrum sum tanquàm qui ministrat. Sequitur pro quinta parte, in qua tangit octo genera peccatorū dicens. Moneo verò & exhortor in domino Iesu Christo, vt caueant fratres ab omni superbia, quia vt dicit Aug. super illud Psal. In ira consūmationis. Alia vitia in malefactis timenda sunt superbia in benefactis plus metuēda est. Ab oī inquā superbia cordis, cōuersationis, sermonis, & operis, vana gloria, quæ oritur, ex superbia hoc est fratribus necessarium. Vnde Hier. super Matth. Eleganter in quodam voluminū scriptū legimus. Ne quæras gloriam, & nō dolebis cum ingloriustueris. Inuidia, quę infallibiliter superbiam comitatur vnde Augu. super Psal. Superbiæ comes est inuidia: heri. n. non potest, vt superbus nō inuideat. Auaritia, quæ consistit in, cupiditate rerum terrenarum non habitarum. Item consistit intenacitate rerum obtentarum quarumcunq; in vsum venientiū. Pro qua vlterius excludenda subdit, cura, & solicitudine huius sæculi, quę Matth. 7.
ex auaritia prouenium. vñ Saluator. Nolite soliciti esse, dicēdo aut solicitudine huius sæculi, solicitudinē sæcularē perimit vt spiritualē solicitudinē nō excludat, quæ in procurāda aīarū salute præcipue exercetur. Inhibendo ēt solicitudinē huius sæculi curiositatē illorum percutit, qui immoderatè student in sapientia sæculari. In culpam auaritię & solicitudinis nimietate, incidunt oēs superfluitates librorū, aut vestiū, aut ædificiorū, aut similiū. Quę auaritia tunc est damnabilis, cū in grauamē aliorū pauperū eleemosynæ in talib. super uacuē cōsumuntur. Detractiōe quę oritur præcipue, ex inuidia, & odio, iō excludendo detractionem, odiō ēt & irā excludit. Et murmuratione, quæ ex impatientia & iudiciorū temeritate procedit, oīa vitia spiritualia, quę religiosos fragiles comitare solent hęc excludit excepta acedia quā in suo cōsequēter oppositio dissuadet. Curiositatē ēt laicorū cohibet dicēs. Et nō curēt, nescientes literas. i. laici literas discere. In quo verbo curiositatē cohibet non tñ inhibet quin ipli teneantur literas discere, si fuerit eis īperatū, Sed cū ista sint mortalia putatin lege Dei prohibita, quare hęc ea monitorie exhortantur? Ad ꝙ dicendū, ꝙ in oī genere capitaliū pctōrū aliquid est mortale, & aliquid est veniale. Mortale est oē pctm quo aliquid appetitur supra Deū. Hoc aūt supra Deū appetitur, qñ aliquis pro re tęporali desiderata obtinēda, vellet aliquod peccatum mortale cōmittere, quasi eā nō possit aliter obtinere, vel pro re iā obtēta non admittenda, prius vellet peccatū mortale, committere, quā ipsa carere. Hæc autem docet sanctus
Lib.21. de ci.Dei.c.20 Aug. Hoc est. n. habere Christū in fundamento, nihil Christo pręponere, sed in omnib. eius præponere præceptoriā volūtatē. Qui igitur excellentiā vel vanāgloriā inordinatè appetit, ita tñ ꝙ Deū sibi in corde præponit, nec aliquid cōtra Deū faceret ꝙ gloria assequēda superb. est sed nō criminaliter, & propter istam distinctionē admonemur, oē ēt signū superbię in gestu, habitu, & sermōe, & ita de alijs intellige cōsequēter. Qui ergo solitus est de sęculo cōtra regulæ honestatē, vel intm vt illa dimittat ad quæ ex lege vel voto regulæ tenet, peccat mortaliter. De detractiōe ē difficilius explicare. Circa quod sciendum, ꝙ detractio est quæ verbo lædit aliū, pręcipuè in absentia. Talis ergo aut mētit vt lædat, & hoc est generaliter mortale peccatum, cum sit perniciosum mendaciū, aut dicit verū licet malum. Et hoc potest esse tripliciter, aut. n. homo dicit malum verum de alio zelo iustitiæ, qñ & vbi dicēdū est, & hoc non est malū sed bonum. Aut dicit malum scitum
Quādo detractio, & murmuratio est p. mortale.

desiderio & libidine vindictę vel odio personæ, & hoc principali intentione, & talis peccat mortaliter. Aut dicit malū scitū, ex lubricitate linguæ, & hoc non est mortale pctm, nisi ita contra prudentiā dicatur, vt possit in scandalū redundare, zelo aūt iustitiæ pōt quis dicere malū dupliciter, vel vt corrigatur, vel vt caueatur. Murmuratio est peccatū mortale cū impugnat sciēter Dei iudicia vel superioris auctoritatem, vel cum ordinatur ad scandalum suscitandum. Pro sexta parte subdit. Sed attendant ꝙ super omnia desiderare debent, habere spiritum Dñi, quē supra dixit spiritū sanctę deuotionis. Ista deuotio est pius & humilis affectus in Deū qui ex compunctione generatur. Et sanctam eius ope
Ad Ro.8. rationem. Oratio. n. dicit spiritus operationē. Quia dicit Apostolus ad Ro. Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Orare semper ad Deum, puto
Luc.18. corde. Oportet semper orare & non deficere. Et Apo
1.Ad Thes. 5. stol. ait. Sine intermissione orate. Hoc autem triplicē, habet sensum, quorum duo tanguntur in glo. Lu. 18. quia semper orare, est canonicas horas quotidie debito modo dicere. Item semper orat, qui semper bene agit. Tertiò modo, semper orare est, spiritum deuotionis semper inuiolabiliter obseruare, quæ habita inter qualcunq; occupationes solet gemitibus, & suspirijs, inenarrabilibus Christi clementiam implorare. Inperceptibiliter etiam ad hoc Regula (vt existimo) manuducit. Fratres igitur semper orantes, accediā à se excludunt. Et per ieiunium gaudij omne carnale solatium, procul appellant, vbi cauenda est hæresis Marsilianorū Pro septima parte addit, & habere humilitatem & patientiam, præmittit humilitatem patientiæ, quia fundamentum eius est, ficut ecotrariò superbia est fun-
Pro.13. damentum impatientiæ. Inter superbos semper iurgia
2.Tim.3. sunt. In persecutione quæ est aduersitas ad extra, & in-
1.Cor.4. firmitate quæ est aduersitas abintra. Et dicitur in persecutione quia omnes qui piè volunt viuere persecutionem patientur. Item Apostolus dicebat. Vsq; in hanc horam esurimus & sitimus. Ibi gl. Liberè & sine adulatione veritatem prædicantes & gesta praue vitæ arguētes gratiam non habent apud homines, Ad patientiam in infirmitate, pertinet paucis obsequijs paucisq; remedijs contentum esse, iuxta exigentiā paupertatis, vt memores sint fratres, quomodo olim Monachi languentes, aqua frigida vix ad sufficientiam vtebātur. In quo (sine graui cordis gemitu non dico) magis reperiuntur vitiosi pauperes in seculo ad religionem venientes
In epistola ad Eustochium. De quibus Hiero. ait. Mirum de infœlici conditione, plurimorum. Sunt nonnulli viles & abiecti in sæculo, qui quotidianis laboribus se vltra vires affligentes pro victu captando: vilissimè & vix raris fabis, & rapis, cū ordeaceo pane saturantur. Cum Christi verò ad mensam accedunt, & Christi militiam suscipiunt, suę egestatis obliti, lautiora quærunt quàm milites, qui sunt assueti magnificis. Hæc autem omnia in Christi & apostolica vita locum non habent, Hæc Hiero. In vltima parte subdit. Et diligere eos qui nos persequuntur facto, & reprehendunt irrationabiliter, & arguunt ratio
Matt.5. nabiliter. Quia dicit dominus. Diligite inimicos vestros, quanto magis amicos. Et orate pro persequentibus in facto, & calumniantibus vos in falli criminis, impositione. Cuius rationem subdidit. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Qui autem perseuerauerit vsq; in finem hic saluus erit.

Capitulum Vndecimum.

PRæcipio firmiter. Hic docet fratres famæ sinceritatem obseruare à labe pręcipuè turpitudinis. Et hæc pars diuiditur, in tres, primò inhibet generaliter suspecta cōsilia omnium mulierum, secundo cautelam adhibet circa consortia monialiū, tertiò inhibet occasionem spiritualium cognationū. Dicit ergo primo. Præcipio firmiter fratribus vniuersis, ne habeant suspecta consortia vel consilia mulierum. Suspe
Quod sit suspectum cōsortium, mulieris. ctum cōsortiū est, non solū mulieris suspectę, imò cū oī muliere ibi locus & tempus genus, & aspectus, & alia laudabilia indicia suspitionem laudabiliter non excludunt, vt si locus quæratur pro mulierum colloquio solitarius aut obscurus, & tempus nocturnum vel alias opportunum. Si gestus sit dissolutus, vt potè ex nimia, mulieris appropinquitate, vel faciei ad eam conuersione, fixis oculis manibus iunctis, omne tale cōsortium, est suspectum, vnde suspecta sunt consortia & colloquia prædictis circunstantijs concurrentib. Itē si solitaria sint, exclusio aliorum auditu, licet non visu, ex intentione, sine causa pia. maximè si sint solitariè prolongata, aut cū eadē persona sine ratione euidenti frequentata, suspecta sunt colloquia. Ad suspitionē autem mulierū facit ętas, & conditio colloquentis. Illam aūt suspitionem existimo hic prohiberi. quæ fratri excitat enormis tentationis stimulum, vel quæ crimini præstat fomentum, vel quę potest apud alios, vel alium scandalū generare. Et hic æstimo omne suspectum prohiberi colloquium, quod ordinatur ad carnis immundiciā, quamcunque, vel quod potest huius rei scādalum, vel suspitionē probabiliter, excitare. Sicut Dominus prohibendo mœchiam, prohibet non solū minorem lapsum qui est fornicatio, sed & omnem minorem turpitudinem, qua corpus seminaliter inquinatur. Sequitur pro secunda parte. Et ne ingrediantur, monasteria monacharum, præter illos quibus à sede Apostolica concessa est licentia specialis, Hec inhibitio de omibus, monialium domibus intelligitur. Vbi. n. magis est periculum colloquij, ibi prudentius obuietur. Illę autē moniales sancti Damiani præ cæteris mulieribus, ab humanis consortijs excluduntur, licet ergo in frequentatione earum posset oriri periculum propter quandam familiaritatem fratrum minorum, & propter hoc sit licentia adeundi talia loca: sedi Apostolicæ reseruata, tū quia alię moniales se amplius exponunt humanis colloquijs quàm illę, necesse est vt illud mandatum, ad omnes monachas referatur secundum expositionem Domini Grego. & indulgentiam de talibus visitandis Et sicut Monachi sunt non solum collegiati verūetiā solitarij, sic & Monachæ, & moniales intelligendæ, sunt non solum collegiatę verum & inclusæ dicuntur & solitariam vitam agunt. Et hæ etiam sunt vitandę. sicut collegiatæ propter magis periculum solitudinis, ex tenore præcepti vt æstimo præcedentis. Sequitur, pro tertia parte. Nec fiant comparres virorum aut mulierum, &c. Hoc idem inhibetur Monachis. Et quia de similibus est ratio similis, scito hic prohiberi omne fratrum ad mulieres commertium de quo posset fratribus scandalum generari.

Capitulum Duodecimum.

QVicunque fratrum, &c. Hic tertio docet, in martyrio consummare, & quia martyrium nihil est nisi fiat in ecclesiastica vnitate. Primò agit de primò. Secundò de secundò, ibi. Ad hęc per obedientiam. In prima parte tangit fratrum hoc desiderio flagrantium deuotionem, & Ministrorum examinantium discretionem dicens. Quicunque fratrum diuina inspiratione, non lenitate, non impetuositate, non astutia subterfugiendæ disciplinæ, voluerint, ire inter saracenos, & alios infideles, vt paganos vel hæreticos, vel scismaticos: petant inde licentiam à suis Ministris prouincialibus quia huius rei obedientia non est inuoluntarijs imponenda. Vnde subdit. Ministri verò nullis eundi licentiam tribuant,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nisi eis quos viderint esse idoneos ad amittendum. Idonei autem sunt robusti corpore, & constantes infide, probati virtute, & semper irreprehensibiliter cõuersati. Sequitur pro secunda parte. Ad hæc per obedientiam iniungo Ministris, vt petant. à Domino Papa vnus de sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, sit gubernator in bonis agendis, protectos in oppressionibus alienis, & corrector in delictis istius fraternitatis, vt semper subditi & subiecti sint pedibus eiusdẽ sanctæ Ecclesiæ, stabiles in fide catholica, sine qua illud martyrium nihil valeret, paupertatem contra auaritiam, & humilitatem contra superbiam, & sanctũ, Euangelium Domini nostri Iesu Christi quantũ ad virtutum perfectionem omnimodam, quod firmiter, quod promisimus, i. quatenus ipsum promissimus obseruemus. Propterea abundantius oportet obseruare nos ea, quæ audiuimus, ne forte pereffluamus. Quæritur de præceptis regulæ, quæ. s. vniuersaliter intelligenda sunt præceptorie imponi & in quibus possunt, prælati ordinis dispensare. Ad hoc respondeo, ꝙ regula ista præceptis est plena, & vt puto penè omnia in ea posita sunt præcepta, vbi aliquod expresse additur, vt monitionis vel exhortationis vocabulum vel consimile aliud non declarat. Præceptorum autem istorũ, tria sunt genera. In quibusdam. n. ponitur expresse præcipiendi verbum, vt præ cæteris commendentur, & illa sic transeunt in votum, vt in nullo eorum ordo valeat dispensare. Aliud est genus præceptorum, quibus additur verbum tentionis vel debiti, vel aliquod similе. Ex quo obligatio declararur. Vocabulum autem tentionis, licet obligationem importat, non tñ sic districtè sicut vocabulum præcepti ad illud faciendum ligat, cui tentionis vocabulum est adiunctum. Quod patet, quia cum homo homini teneri dicitur in aliqua pecuniæ quantitate, certum est ꝙ tentio obligationẽ importat vel ad soluendum vel ad satisfaciendum, vel alio modo, nisi debitum velit creditor remittere debitori, vnde licet tentio obligationẽ sonet, potest tñ ordo in particulari, & in casu cum aliquo dispensare, in iam dictis: exceptis illis in quibus patet intentionem, regulæ omnino præceptorie obligare, vel quorũ tãs gressio scandalum vel deordinationem notabilem generaret. Verbi gratia, cum dicitur primo cap. Alij fratres teneantur fratri Francisco, & eius successorib. obedire. Patet ꝙ in hoc non potest ordo in aliquo dispensare. Sic etiam. 8. cap. vbi dicitur. Vniuersi fratres, vnũ de fratribus istius religionis, teneantur habere semper Generalem Ministrum, Et infra eodem cap. Teneantur prædicti fratres quibus electio data est, aliũ sibi eligere in custodem, & sic in similibus. In alijs autem nõ nullis, credo quod ordo potest dispensare in particulari & in casu. V. g. cum dicitur. 3. c. Non teneantur nisi sexta feria ieiunare. Credo ꝙ citra manifestam necessitatem subditus tenetur ieiunium soluere, si superior imponeret, nisi esset solutio ieiunij in scandalum aliorum. Similiter intelligo in illo verbo septimi capituli Teneantur prædicti fratres ad eos recurrere. & in quibusdam alijs, nihil tamen horum potest ordo generaliter immutare. Est etiam tertium genus, vbi nec additur præcipere, nec teneri: sicut patet in secundo capit. in pertinentibus ad receptionem ad ordinem venientium, & in tertio in spectantibus ad diuinum officium, & in pluribus alijs consequenter, vbi multa essent præcepta ex intentione mandatoris, nisi eorum trangressio scandalum & deordinationem notabilem generaret. Circa quorum dispensationem in particulari intelligo idem, quod circa præceptum secundi ordinis est prædictum. Inter quæ etiam alia quę nõ præceptorie inferuntur. Nec in speciali amplius diffinio, nisi vt omnia regulæ verba cum reuerentia recipiantur, & ipiorum transgressio penitus deuitetur, cum certum sit regulam pro lege dari. Nec aliquis, à lege auertitur, quin ad tenebras conuertatur. Nulli ergo Hæc est pars tertia epistolæ, aliorum conclusiua, vbi duo sunt notabilia, scilicet regulæ stabilitio, & temporis determinatio. Pro primo dicit. Nulli ergo omni no hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Quod tamen faciunt detractores, regulam ipsam, & regulæ declarationem, & fratrum conuersationem, trino ordine dentium lacerantes. Vnde caueant ab eo, quod sequitur. Si autem quis hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorũ Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Pro tempore addit. Datum Laterani, idest in sede Imperiali, Christi nomini consecrata, tertiò Kalendas Decembris die, scilicet saturnini, quæ est prima, scilicet solemnitatum anni, secundum reuolutionem Romani officij, vt pateat hanc regulam esse renouatiuam gaudij, quod annus benignitatis Domini introduxit. Quæ est etiam vigilia sancti Andreæ, Apostoli, vt sciant omnes huius regulæ obseruantiã, esse vigiliam præambulam, ad thronum iudiciarium cum gloria possidendum. Pontificatus nostri, anno octauo, vt octaua gratiæ, & gloriæ commendetur. Amen.

Ad Heb. 2.

SERAPHICI DOCTORIS
S. BONAVENTVRÆ,

Determinationes multarum Quæstionum super regulam Beati Francisci.

VM inter alios ordines religiosorum, ordo fratrum minorum datus sit Ecclesiæ ad ædificationem fidelium in fide & moribus, per verba doctrinę & exempla bonæ conuersationis, quibus, & fideles eruditantur ad imitandum, & fides muniatur contra prauitatem hæreticam, sicut lucerna fugans in domo tenebras. & operantes, promouens. Vt autem eadem ædificatio, afferat fructum ampliorem, necesse est ordinem ipsum quatuor ornamentis esse præditum, sine quibus, minus proficeret in alijs, licet fortè quò ad se, aliquo illorum posset carere. Primum est vita irreprehensibilis, quæ maximè sibimet prodest, & alios ædificat. Secundum scientia sacræ scripturæ, sine qua nec securè, nec vtiliter posset alios docere, Tertium est auctoritas prædicandi & confessiones audiendi, in quibus maximè prosunt fidelibus fratres. Quartum ratio satisfactoria, super quibusdam dubijs apud illos qui nó intelligunt qualiter fiant rationabiliter & licitè immo necessariò & meritorie in ordine super quibus, aut non mirantur aut scandalizantur, vt sciant, qualiter, & quomodo illa fiant rationabiliter: cum ad hoc teneamur. Nam vt coram cæco offendiculum, non ponamus opera nostra lux debent esse, coram hominibus: iuxta illud Matthę. sic luceat lux vestra coram hominibus, vos estis lux mundi. Et ideo expedit in lucem ponere, & rationem ostendere de his, quæ nõ intellecta possent putari tenebræ, & per consequẽs possent aliorũ ædificationẽ de nobis aliquatenus impediri. Matth. 5.

impedire Sicut. n. artis alicuius ignarus, videt aliqua ab illius artis opificibus instrumenta haberi, quæ non intelligit ad quid valeant. Ita plerunq; seculares & rudes mirantur, quare spirituales hæc, & hæc faciant. Ita vt expediat aliqua ab eis abscondere, non ex simulationis palliatione, sed pro cautela, ne ponatur offendiculũ infirmis, & pusilli intelligentia materiam scandali indè sumat. Auser rubiginem de argento, & egredietur purissimum vas, hoc est, tolle de bono quod facis suspitionẽ, rationem reddẽdo, & apparebit purum & bonũ quod putabatur vitiosum. Vndè Petrus dicit. Parati semper ad &c. Ipsa. n. opera Dei purissima in se, sæpè sunt in ruinam & in infidelibus occasio scandali, cum non intelligunt, & siniſtrè ac peruersè interpretãtur. Beatus qui non fuerit scãdalizatus in me, ait Dominus, & Prophęta dicit. Cum sancto sanctus eris, & cũ peruerso peruerteris. Vt ergo lucerna clarius luceat, offendiculum auferas ei, & limpidius lumen effundet.

1. Pet. 3.

Matt. 13.

Psal. 17.

Quæstio Prima.

PRimô igitur quæritur, cum tot sancti ordines & approbatæ regulę fuerint, cur sanctus Franciscus nouam regulam facere voluit, quasi non sufficerent priorum institutа sanctorum? Ad illud tibi respondeo, quòd pater sanctus Franciscus spiritu Dei plenus, & zelo charitatis Dei & proximi totus ignitus, triplex desiderio flagrabat, videlicet vt totus posset esse imitator Christi in omni perfectione virtutum. Item vt totus posset adhærere Deo per assiduæ contemplationis eius gustum. Item vt multos posset lucrari Deo, & saluare aias, pro quibus Christus voluit crucifigi & mori. Et quia non sufficiet ei, vt ista in propria persona tantum ageret, voluit instituere ordinẽ, vt multos cooperatores haberet, non solum in præsenti, sed etiam in futuro, qui & sanctitatis eius imitatores existerent, & alios Deo plurimos lucrarentur. Ordines autem quos ipse sanctus Franciscus inuenit in Ecclesia, aliqua prędictorum trium ex parte habebant, vt religiosi Cenobitæ, qui in studio virtutum Christi imitãtur vestigia, Eremitæ qui contemplationi diuinæ frequentius vacant. Et clerici rectores plebium, qui animarum curam habentes, & officio lucri animarũ omni vigilantia intendere debent. Et quia hęc tria simul inuenit in nullo ordine, Spiritusancto edoctus nouam condidit regulã, & nouum ordinem instituit, quo in professione Euangelicorum consiliorum, obedientiæ, videlicet, & castitatis, & abdicatione proprietatis, Christi vestigia sequeretur, & in officio prędicationis & confessionis animarum lucra vtiliter quæreret, & in altissimæ pauperatis mendicitate libertatem spiritus retinens, contemplationis supernæ appræhenderet puritatem. Nam & si actionis exterioris occupatio aliquoties interrumpat ocium contemplandi, ipla tamen libertas cordis nullis solicitudinibus temporaliũ distracta, spiritualis vacationis magnam præstat studiosis oportunitatem, vt orando, legendo, meditando, & contemplando. Plus. n. obest ad deuotionis puritatem assequendam, strepitus tẽporalium curarum, quã exercitatio virtuosarum actionum, quia curarum importunitas in ocio corporis generat mentis inquietudinẽ. Boni aũt operis fidelis exercitatio consciențiam quietat, & impinguãdo eleuat in superna, sicut qui laborat in præparationem conuiuij, in quo quietus iucũdè epuletur. Vndè & Dominus per diem occupabatur in doctrina populi, & egrotantium curatione, in noctibus orationibus in monte vacabat, sicut ait Luc. Erat aũt diebus docens in templo, noctibus verò exiens morabatur in monte oliueti, & Psal. dicit. In die mandauit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum eius. Noluit sanctus Franciscus esse fratres suos astrictos ad curam animarum ex debito necessitatis, sed ex liberæ charitatis affectu, & vt meritũ expectarent de fructu salutis aliorum, & periculũ euitarent de perditione eorum, participes in lucro, indẽnes in detrimento, vt alios extrahãt de naufragij seu incendij periculo, ipsi tuti consistentes in solido, non pericli tentur cum pereuntibus in peccato.

Luc. 21.

Psal. 41.

Quæstio Secunda.

CVr ergo qui animarum curã ordinariè non suscipitis, prædicatis populo, & confessiones audiris, mittentes falcem in messem alienam, cũ illis propriè competat, qui animarum curam ex officio gerunt, iniuriantes Plebanis, in quorum videmini prędiudicium exercere officia illis commissa, & decipientes illos quos absoluitis, super quos iurisdictionem non habetis ordinariam, contra canonum instituta, & periculũ animarum vestrarum? Respondeo. Nulli in hoc facimus iniuriam, nec aliquem decipimus, sed sedes Apostolica quæ immediatè curam Ecclesiæ habet, & à qua cæteri Ecclesiarum pastores tam maiores quàm minores gubernandi suscipiunt auctoritatem, tam mediatè quàm immediatè, & à qua omnes canonum leges emanant, videns in his nouissimis temporibus iuxtà Apostolum instare tempora periculosa, & laxatis Euangelicæ prædicationis retibus in capturam tantos influxisse pisces hominum ad fidei professionem, ꝙ rete fidei scinditur, messem fidelium multam, & operarios idoneos paucos, eò ꝙ peccata quotidiè multiplicantur in Ecclesia, & Episcopi negotijs exterioribus dediti, spiritualibus intendere nequeunt, & pauci sunt Pastores in Ecclesijs personaliter residẽtes, sed Vicarijs, & mercenarijs committunt oues, siue animas regẽdas, in quorum plurimis multi eueniunt defectus imperitię, & honestæ vitæ negligentiæ, & aliorum defectuũ, per quos ad gubernandas animas redduntur inhabiles, & nõ esse qui plebes erudiant, vel à peccati fecibus extrahant, vocauit nos in adiutoriũ tam Cleri, quàm Populi, vt per officium prædicationis, & confessionis, subueniamus animabus, & onus Pastorum subleuando alleuiemus, sicut Petrus, & eius socij non valentes soli rete piscium ad littus trahere præ multitudine, annuerunt Iacobo, & Ioanni socijs suis in alia naui, quæ signat Religionẽ, vt venirent & adiuuarent eos, ne vel ipsi mergerẽtur, vel pisces capti perirent. Cum ergo ex Apostolicæ sedis missione, Episcoporum beneuolentia, prædicationis opera, & confessionis subditis eorum impẽdimus, eos ex charitate & auctoritate eorum absoluimus, & non decipimus eos, sed iuuamus, & in illis fit non prædiudicium Plebanis, sed beneficium, dum pro eis laboramus, & ad obedientiam debitam eorum subditos exhortamur. Nam si Plebanus potest alteri vicem suam committere, multò fortius potest hoc Papa, & Episcopi, qui pleniorem habẽt in omnes sibi commissos sine differentia potestatem. Et sicut ex charitate non ex necessitate impendimus fidelibus spiritualia subsidia, docendo, & orando, & à peccatis in confessione absoluendo, ita ipsi nõ ex debito coactionis, sed ex libertate charitatis ministrant nobis corporalis necessitatis subsidium, cum Dominus ordinauerit his qui Euangelium nunciant, de Euangelio viuere, &c.

Luc. 5.

1. Cor. 9.

Quæstio Tertia.

ITem quæro: cum religiosi debeant simpliciter ambulare, & oĩno virtutibus abundare, & ad hoc operam dare, cur rursum studio literarũ, quę olim sancti Patres postposuisse laudãtur, vt Benedictus & alij, se modò dant, & in secreta conuersatione student. Respondeo, ꝙ cum sicut dictum est: prędicationis officiũ ex regulari professione ordini annexum sit, & etiã confessionis, quæ notitiam requirunt sacræ scripturæ, quæ subtili indiget in plerisque locis expositione, ne ex imperitia

Universidad de Deusto
Biblioteca

peritia errores pro veritate doceamus, necesse est nobis sacræ scripturæ habere studium & magistros. Hæc enim scientia non solum vtilis est ad aliorum eruditionem, sed etiam ad propriam institutionem: vt seruus Dei sciat seipsum bene regere, virtutes à vitijs discernere, & notitiam Dei, & futurorum præmiorum clarius intelligere, & in oĩbus cautius & fructuosius conuersari. Nam & Apostolus hortatur Thimo. ad lectionis studium, & sanctorum nobis diligentia in sanctarũ ruminatione scripturarum frequenter commendatur. Veritas enim fidei & vitæ sanctitas non aliunde quàm ex scripturarum fonte hauritur: sine quibus impossibile est quenquam saluari. Hereticorum etiam versutijs, qui in scripturis sanctis occasionem erroris per falsas interpretationes assumunt, oportet per ipsarum diligentem inuestigationem diligentius obuiare, & fideles contra illorum fraudes & latentes decipulas premunire. Vnde Hiero. Sancta rusticitas solum sibi prodest, & quantum ex vitæ merito Ecclesiam Christi ædificat, tantum nocet si destruentibus non resistat. Vnde Apo. d. Potens sit exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere, &c.

1. Tim. 4.

Ad Titũ. 1

Quæstio quarta.

ITem cum sufficiat ad religionis perfectionẽ nil habere propriũ in speciali, & habere possessiones pro necessitate in communi, sicut omnes religiones antiquorum patrum Benedicti. Aug. & aliorum, videretur inconsultum & aliquo modo tentare Deum, q̃ tantus ordo exponet se mendicitati quotidianę velut cœlitus expectet victum suum, cum posset aliter habere. Respondeo. Perfectio diuersos habet gradus, & alius alio sublimior est, nec perfectioni aliorum ordinum præiudicat, quin altior possit inueniri. Tentare autem Deum non est Christi promissionibus credere, & eius consilijs obedire, & eius vestigia imitari, qui dicit. Amen dico vobis q̃ vos qui reliquistis omnia & secuti estis me sede. super se. &c. Dominus autem istam pauperatẽ docuit & tenuit, vt nil possessionis in terra haberet. Vnde dicit. Vulpes foueas habent &c. Multis autem de causis, ordo nil proprium possidet in hoc mundo. Primò, vt vestigia Christi perfectius imitetur. Si vis perfectus esse vende. &c. Secundò, vt laqueos auaritiæ facilius declinemus. Qui volũt diuites fieri incidunt in &c. Tertiò, vt culpas superfluitatis plenius expiemus. Vnde in prouerb. Omnem substantiam domus suæ &c. Quartò, vt altioris meriti gloriã consequamur per varias virtutes paupertatis. Beati pauperes, &c. Quintò, vt liberiores simus mente ad spiritualia studia, orationis, contẽplationis, lectionis. Quare di. Dominus. Nolite possidere aurum, &c. Sextò, vt prædicationis studio expeditius intendamus. Septimò, vt verbũ Dei minus trepidẽ omnibus proponamus. Octauò, vt magis cõfidere omnes in eum sperantes doceamus. Nonò, vt occasione petendæ eleemosynæ ad aliorum ædificationem frequentius exeamus. Decimò, vt qui nobis subueniũt in temporalibus, fiducialius spiritualia requirant. Vnde cimò, vt magis cauti simus ab omni scandalo: quo magis timemus in temporalibus deperire. Duodecimò, vt tantò humiliores simus, quantò magis subsidio aliorũ indigemus. Et quia spiritualia fidelibus seminamus nõ tantũ ex gratia ab eis carnalia subsidia expectamus. Dignus est operarius mercede sua: Hierony. Reddituum possessionẽ nobis prouidere non oportet, sed ad mensam Domini tanquã fideles cooperatores occuramus.

Matth. 19

Cur ordo Mino. fratrũ nil proprii possidet.

Matth8.

Matth. 19 1. ad Timo. 6.

Prou. 6.

Natth. 5. & 10.

Lu. 10.

Questio quinta.

Cur fratres Minores nõ degãt in deserto.

ITem quæro. Cum religiosi à tumultu secularis frequentiæ sese separare studuerint, & in solitudinibus habitare, quid est quòd frequentius in ciuitatibus & opidis manere soletis, quasi voluptuosius ibi pascendi, & inquietius & indeuotius ibi viuatis? Respon. Tres sunt causæ præcipuæ pro quibus inter homines morari solemus. Vna propter eorum ędificationem, vt promptius eis adsimus quando requirunt à nobis pœnitentiam, doctrinam, & salutis consilium: & videant à nobis bonæ conuersationis exemplum. Si enim remoti essemus ab eis, nec ipsi possent ad nos quando indigerent commodè accedere, & difficile esset nos toties vocari, & maior esset nobis inquietudo continuè currere & recurere, quàm inter eos manere, & prius quàm veniremus, affectus & compunctio requirentium pœnitentiã sæpè tepuisset. Secunda causa est propter indigentiam victualium, quia in locis desertis nõ ueniremus quoties super veniẽtibus, vel residentibus, vel infirmis, indigeremus qui nobis necessaria vitæ ministrarent, cũ per nos non habeamus, extranei etiã qui pro consilio superuenirent, cum statim non possent expediri & recedere, cogerentur nobiscum frequentius hospitari, quod multis ex causis nullatenus expediret, propter inquietudinem, suspicionem, & paupertatem. Tertia est causa propter tuitionem, quia si extrà homines moraremur, nec libros, nec calices, nec vestes, nec alia necessaria tutè seruare possemus à latronibus, vel prædonibus, vel seruientibus potentium. Nam personæ etiam sæpius essent in periculo, si quando in prædicatione forsitan aliquos offenderemus, vel filiũ, vel fratrem alicuius, de quo dolerent quod in ordine recipere mus, qui etiam amicum fratrum vellet malitiosè offendere, vel molestè ferret nos in terra morari, domus nostras incenderet, & nunquã possemus ibi pacificè commorari. Qui aũt habet possessiones & prædia, sibimet sufficiunt, possunt extrà ciuitates morari. Similiter & solitarij qui paucis indigẽt, pauca ab alijs requirere necesse habent. Sunt & aliæ causæ, quas modò præter eo, propter quas conuenit inter homines potius quàm in deserto iuxtà conditiones nostri ordines habitate. Sed ad præsens istæ sufficiant.

Cur fratres minor. habẽt magnos cõuentus.

Quæstio sexta.

ITem quæro. Cum Sancti Patres laudentur, in casellis & in vilibus habitaculis habitasse, quid est quòd vos altas & magnas domos erigitis, & oratoria sumptuosa, & areas latas magno pretio comparatis, cũ sitis pauperes & mendici, & contemptores mundanorum esse debeatis? Respondeo, sicut iam dictum est. Cũ inter homines manere nos oporteat, aut ergo extrà muros ciuitatis, aut intra. Si extra ciuitates maneremus vbi possemus latiores areas leuiori pretio cõparere, videlicet in campis vel ortis, quandocunq; bellum timeretur, vel guerra, ciues loci formidarent, ne fortè hostes domos nostras occuparent, & de illis niterentur ciuitatem, vel oppidum expugnare, & nõ auderent etiã alias qñ sibi timerent ad loca fratrum pro confessione, vel missa, seu prædicatione securi venire, & ideo nõ diligunt vt in talibus locis commoremur. Quòd si intra muros habitamus, vbi propter frequentiã populi areæ cariores sunt, oportet & nos areas carius emere quantum sufficiant pro claustro, oratorio, & officinis congruis, pro cõuẽtu, hospitibus, & infirmis, & horto herbarum, tam pro pulmentario, quàm pro areis recreatione, vt infirmi refocillentur, & sani conseruentur, & lassi in spiritualibus studijs recreentur. Seculares. n. qui frequenter vagantur, domi non indigẽt recreatione aeris. Religiosi verò qui in cellarum recluforijs religantur, nisi aliquam interius habeant aeris recreationẽ, citò langueſcentes tabescunt, & ad studia spiritualia inhabiles efficiuntur, ita q̃ nec sibi nec alijs proficiũt in deuotionis internæ profectu, in sapientiæ intellectu, in virtutum exemplis, & in doctrina salutis. Et quamuis perfectis omnis locus aptus sit pro disciplinæ internæ exercitijs,

exercitijs, imperfectus tamẽ & adhuc indigentibus eruditione virtutis, opus est etiam exteriori distinctione officinarum clausti alium, vt sciant vbi tacere debeant, vbi loqui liceat vbi orare, vbi laborare, vbi legere, scribere, vel comedere, vbi sit requies infirmantiũ, vbi repausatio de labore itineris venientium, & aliorum, quę in collegijs sunt necessaria, ne si confusè in differenter singula herent pro libitu, iam nec disciplina, nec quies, nec deuotio, nec ordo inter fratres sicut expedit seruaretur, quod esset in magnum detrimentũ Religionis, & in scandalum alienis, & in destructionẽ salutis, quia nec minores discerent à quo proficerent, nec perfecti alios ædificarent. Quia verò intra ambitũ ciuitatis, vt dictũ est, cariores sunt areæ, q̃ non possemus facilè sufficientiam congruę latitudinis habere, vt oĕs officinæ deorsum collocarentur iuxtà se inuicem, oportet aliquando vt vna super alteram locetur, ita q̃ vtraq; aeris respiraculo nõ careat, & ex hoc domus nr̃æ magnæ apparet, & excelsę ac sumptuosę, & paupertati dissimiles, cũ tñ hoc paupertas magis efficiat, quia ne circa dilatemur, inferius angustamur, & quia curcumsepti sumus domibus aliorum vicinorũ, & quia in ciuitate sæpè in surgunt incendia latè peruagãtia, ne vel domus vel Ecclesiæ, vel libri, vel alia necessaria frequenti discrimini sint expolita, & in continuo tremore infirmantiũ corda sint inde suspẽsa, & ne ipsi vicini nostri à nobis per incendia molestentur, vbi possumus facimus domos lapideas, vt nec igne, nec vetustate citius destruãtur, quia non solum corporibus, sed etiã cordibus magna est destructio, noua sæpius ædificia construere, maximè illis qui non habent sumptus, nisi quantũ valent colligere mendicitate. Non tñ intendo in his excusare nisi quæ valdè necessaria sunt & rationabiliter. Vbi autem super fluitas, curiositas, & irreligiositas, & regulæ, & paupertati nostræ derogantes essent structuræ, reprehendo te cum, & oĩa alia quę Deo displicent tam in moribus q̃ in rebus. Quintuplicis. n. peccati rei sunt, qui superflua in ædificijs & alijs quibus vtimur, procurant & acquirunt. Primò propter transgressionẽ professionis, quia pompis renunciantes sæculi, in paupertate, & humilitate vera promiserũt Dño famulari, vnde Apostolus ait Si ea quæ destruxi, &c. Secundò propter malum exemplum, quo alij discunt ab eis similia facere, vel scandalizantur, qñ vident eos, qui hmõi pro Christo spernere deberent, quærere vel sectari. Tertiò propter inquietudinem fratrum propter huiusmodi ædificia & procurationes, quia & deuotio extinguitur, & disciplina religionis plurimum dissipatur. Sicut scriptum est. Venerunt structores tui destruentes te, & dissipantes à te exhibunt. Quartò propter spoliationem aliorum pauperum, quibus sæpè eleemosynæ prę ripiuntur, & huiusmodi structurę fiunt, ex quibus illi deberent vestiri & pasci, dum quod istis datur, eis negatur quia ad dandũ vtrisq; sępè deficit dantium largitas & facultas. Quintò, quia quando nimis vrgemus homines ad dandum, perdunt deuotionem ad nos prius habitam, quòd nec de prædicatione, nec exemplis, nec alijs quæ facimus ædificantur, vndè cum videt nos accedere, terrentur, & timent, quòd aliquid velimus ab eis expetere, quod graue sit eis dare, & erubescunt negare, & si dederint non libenter, minus merentur, & sic rebus & deuotionis merito priuantur, &c.

Gala. 6.

Esa. 49.

Quæstio septima.

Matth. 6.

ITem quęro. Cum Dñs in Euãgelio dicat. Nolite solliciti esse in crastinũ, & vos sitis paupertatis Euãgelicę, professores, non debetis plura colligere, vel seruare, q̃ quod possit quotidie ad vnius diei victum sufficere. Sed videtur q̃ non seruetis. Rñdeo. Si diligenter Euangelij dicta pensamus, solicitudinem de crastino, sed non prouisionẽ prohibere vr̃. Vndè Sancti Apostoli Euangelij Christi perfectissimi obseruatores, tã pro se q̃ pro alijs Christi pauperibus, qui oĩ pro Christo reliquerunt, à fidelibus subsidiũ pro corporum necessitate, etiã in futurũ petebant, & recipiebant. Sicut Paulus rogatus à Petro Ioan. & Iacobo, collectas fieri per Ecclesias pro Christi pauperibus sustentandis mandauit. Et in alijs locis pluribus reperitur id fecisse. Qui etiã pro acquirendis necessarijs sibi & socijs suis laborauit manibus. Solicitudo. n. notat curę anxietatem, illicitam conuisitionẽ, auarã superfluorum promissionẽ. Sicut. n. in operatione salutis nostrę principaliter spem in Deũ iactare debemus, ita & in corporali subsidio solicitudinẽ debemus ei committere, & tñ vbi congruè possumus sinẽ iactura spiritualis perfectus nr̃i & aliorum nobis necessaria prouidere, ne aliter quasi Deum tẽtare videamur, vt miraculosè sicut olim filijs Israel, nobis quotidiè alimoniam subministret. Licet. n. prior fratrũ puritas pro maioris pfectionis ardore pauciora q̃ nunc consueuerint ad victũ colligere necessaria, & populus pp hoc talem opinionẽ concepit, q̃ nil nobis licet reseruare in crastinũ, tñ nec tunc, nec nunc aliquo nobis prohibitum est statuto, quin possimus ad victũ aliqua etiã necessaria in futurum pro aliquo tpe prouidere, maximè de his quę in promptu cũ indigeremus non possemus acquirere mendicando. Sunt. n. quę nisi colligamus certo tpe qñ est copia, qñ inter manus cõiter habentur à Populo postmodũ nec pro infirmis, nec pro hospitibus, nec pro alijs sine magna difficultate, vel magno pretio poterũt haberi. Mendici. n. maximè illo tpe solent necessaria petere, quo sciunt ea promptius à dantibus inter manus haberi, vt circa horam comedendi. Sic & Dñs populo certo tpe præcepit mane alimoniã colligere, quia non omni tpe in agro etiã si quærerent inuenirẽt. Vnde Tu das escam illis in tpe oportuno. In hoc. n. non tam nobis quàm illis à quibus petitur prouidemus, quando tali tempore petimus, quo ipsi facilius dare possunt, & magis sunt voluntarij ad eleemosynam largendam.

Exod 26.

Pſal. 144.

Quæstio octaua.

Quare multa petunt fratres minores.

ITem quęro, quid est hoc, q̃ modo plura petitis, q̃ olim, vt cũ tunc vix in vna vel paucis vtilis & pauca postulaueritis, modo latè per terram & opida & castra peruagando plurima cõgregatis? Videtur. n. auaritia inter vos creuisse, & cura ventris hanc vobis prouidentiã persuasisse, vr̃ etiam q̃ spiritus extinctio vos in cella quiescere nõ permittit. Rñdeo: vt vitiosos in hoc & in alijs excusare non audeo, vt dixi, sed rõnem pro illis qui rõne ducuntur, & pia intentione oĩa faciunt, ostẽdere beneuolis nunc intendo, qa maleuoli qui magis iacta nr̃a calumniari desiderant, q̃ agnoscere veritatem, magis dolent, si oĩa rõne, eis materia subtrahitur detrahẽdi. Quia inimicus vult potius causas malignandi contra eum, quẽ odit sibi adesse, q̃ abesse, vt non ex inuidia, sed ex iustitia eũ persequi videatur. Quod aũt nunc potius, q̃ olim videmur medicãdo plura colligere, inter alias principales cãs quas potes aduertere veras esse, vna est, q̃ cũ olim pauci fratres fuissent in ordine, nũc multò plures sunt vbiq;, & plures pluribus indigent, quãtò numerus numerũ excedit, & oĩbus quæ necessitas requirat, est magis opus. Nam Dñs infans natus, modico diuersorio & præsepio contentus fuit, sed aggregata discipulorũ turba, ad celebrationẽ Paschalis cõuiuij, quę fuit sibi præparari cœnaculũ grande stratũ. Secunda cã est, q̃ inter plures, sunt etiã debiles & infirmi, maximè qui olim strenuę Religionis & arduę paupertatis pondus per annos plurimos portãtes, nunc ex humanę mortalitatis defectibus laxati, cogẽte ipsã charitate non debẽt ipsi vt infirma pecora reliqui, sed piè quandiu

Universidad de Deusto
Biblioteca

quãdiu poterint, fulcimentis corporaliũ necessitatum pro misericordia,& pro aliorũ ędificatione, & pro iuniorũ institutione sustentari. Et p̃p tales oportet & expedit plura peti. Tertia cã, quia plures mõ mendicãtes sunt in Ecclesia de diuersis ordinibus, qđ nobis solum dabatur integrum, nũc minutatim diuiditur inter plures. Vnde cogimur nunc latius tãtò vagari quò minus in locis singulis datur nobis. Quod.n. aliqñ offerebatur nobis nõ quærentibus, nũc vix per diuersa minutatim colligimus cũ rubore. Et oportet nos petere, quia non petentibus parũ datur, dum ex multitudine petentium hoies sunt lassati. Qui aũt p̃ se nihil hñt, necesse est eos oĩa quibus indigẽt ab alijs postulare, vel carere, nisi velint illicitè acquirere, vel quocunque mõ apud alios deseruire, vel nisi gratis eis donẽt. Quarta cã, non tñ oĩno commendabilis, sed pro aliqua parte excusabilis accedit, quia qui non est patiens penuriæ, in his quibus indiget, plura cum conquirere oportet, &c.

Quæstio nona.

ITem quęro. Quę põt esse huius impatientiæ causa nisi voluptuositas, quę nil vult sibi deesse illorũ quę appetit, quę oĩs religiositatis est exterminiũ? Rñdeo. Hoc & si in quibusdã habeat locum, non tñ est potior causa, sed alię quędã. Vna quiã vt dictũ est, plures habemus debiles & infirmos quàm olim, cum oẽs ferè erãt noui in ordine. Qui cũ lassati iam, & exhausti sint viribus, oportet vt reficiantur, ne penitus deficiant, quod esset contra misericordiæ, charitatis, & discretionis virtutẽ, cum tales maximè consilio suo, & zelo, & pietatis exẽplo sustẽtent ordinẽ in suo vigore, ne subitò corruat à pristina puritate. Licet virtute corporali iam nõ sicut olim eminenter ęstimẽtur lucere, p̃p corporis de structionẽ, aut oportet, q̃ contra misericordiã deficere subitò permittant, & tunc ex hoc magis fouebitur in ordine carnalitas, quia quilibet iuuenis & sanus instructus carnis prudẽtia, cogitabit apud se dicens, Si tales viri pro ędificatione ordinis corpora sua tradiderũt oĩbus laboribus, modo debilitatis sic permittunt absq; misericordia perire, volo mihi cauere, & parcere corpori, & illud fouẽdo custodire, ne mihi similiter cõtingat. Et sic aliquis audebit de cęterò vix feruẽter in Dei seruitio se exercere. Si aũt debent debiles misericorditer resoueri, expedit, vt etiã alij qui vnũ corpus societatis cũ eis sunt, & eis seruiũt, & labores ordinis pro eis in domo, in diuino officio, in frigore, & petendis eleemosynis, & alijs obsequijs, aliquo modo mitius pertractẽtur, & melius reficiant, vt minus de illis scandalizent, & minus murmurẽt cõtra eos, quasi ipsi soli consumant oĩa, quę offerunt, & vt patientius pro eis laborent, & hilariùs ministrẽt, & vt ipsi debiles minus erubescãt, & confidentius audeãt necessitates suas accidere, cũ videant alios etiã secum esse participes in cõsolatione. Sani ergo, & fortes non debẽt p̃p se ista petere, nec suę industrię ascribere, qñ petẽtibus eis eleemosynã, ista offeruntur, sed cogitare debent, sicut & veritas est, q̃ Deus ea p̃p debiles ministrat, & in tanta copia, q̃ exinde etiã sani consolẽtur. Propter præmissas rationes, vult etiã Deus veritatẽ suę promissionis, & euidentiã suę liberalitatis ostẽdere, dum nobis qui nullos certos redditus pro ipso habere decreuimus, & totã solicitudinẽ in eum iactauimus, indulgẽtius necessaria ministrat, quàm alijs quibusdã, qui lata prędia habent, & loculos plenos, ad hoc vt ei securius confidamus, & fidelius seruiamus. Alia cã est, quia eorũ qui nuper de sęculo venerunt, quidã delicatè sunt nutriti, & cũ in ordine subitò cõtrà solitũ coguntur aliter viuere in labore, & victu, & cohertione magisterij, territa caro tenera languescit, & nisi clementer foueantur, donec paulatim assuescãt ordinis pati rigorẽ, aut semper tabescẽdo langueścent, aut ex rigoris horrore ad vomitũ reuertent. Et ideò expedit vt suprà. Tertia causa est spũalis studij. Nam assiduũ lucrum in studio sacræ scripturæ in deuotionis desiderio, in tẽtationis certamine, in interne soli citudinis vigore, ita cõsumit & desiccat vires corporis, vt nisi exterius quandoq; aliquatenus resocillentur, nõ valeãt diu subsistere, Quod aũt aliquando lautiores cibos & potus habere videmur, hoc est propriè mendicorũ, qui dum non reseruant in posterum vt cumulos congregent, vt prædia lata comparent, statim comedunt, & bibunt ea, quę Dñs administrat, Et quia pro honestate & deuotione sua, pleriq; dant nobis non de vilioribus sed de melioribus, quę Dñs dedit ei, etiã nos cum interim non habeamus alia quibus vtamur, ne vi deamur ingrati & auari, comedimus & bibimus, quæ offeruntur nobis indifferenter, tam illa, quàm alia iuxta illud regulę, de oĩbus cibis qui apponũtur vobis, liceat manducare. Mendicus.n. si recuset ea, quę offeruntur, cum nõ habeat vndè alia emat, remanebit inanis. Quia verò diuersi diuersa, & aliquando quasi aduersa mirantur de nobis, vt cum illi reprehendant in nobis carnalitatem, alij verò duritiam, quilibet pro visu suo & affectu, oportet nos singulis de suis quæstionibus respondere, & rationem reddere, licet sequentia præcedentibus continuato ipsis ordine ad hoc non cohęreant, sed modò de hac, modò de alia tractemus, &c.

Quæstio decima.

ITem quęro. Cum oĩbus debeatis cupere vt saluẽtur vobiscũ, quare indifferẽter non oẽs recipitis, qui desiderant, cũ nõ artet vos prędiorũ paucitas, sed aperta sit oĩbus via mendicandi? Rñdeo. Omnes quidẽ cupimus saluari, & nulli prohibere possumus licentiam mendicitatis. Sed oẽs passim recipere, non expedit nobis, nec Ecclesiæ Dei. Nobis non, quia varię sunt conditiones hoĩum, qualitates, & mores. Multos.n. sępè reciperemus inbecilles, qui non possent rigorem ordinis substinere, multos pauperes, qui non pro Deo, sed pro sustentatione vitæ viuere desiderarent nobiscũ. Multos incompositos moribus, quos vix corrigere ab inso lita cõsuetudine possemus, & per tales dissolueretur ordinis disciplina, & impediretur profectus aliorum, & non sufficerent eos alij pascere, nec eis seruire. Nec in uenirentur tandẽ, qui possent eis præesse, & oẽs simul in corpore, & spiritu, quasi confusa multitudo perirẽt, quę nec regi valet, nec congruè sustentari. Ecclesiæ similiter non expedit, quia cum sit ordo ad ædificationẽ Ecclesię constitutus, & multitudo receptorum magis confusionem induceret, n c de conuersione multorũ exemplũ ædificationis acciperet, sed scandalũ, vbi religiositas excepto solo habitu, nihil inueniret. Minus.n. malũ est, non esse religiosos vel nomine vel habitu vbi non viuũt sicut Religionis corũ forma requirit, quàm vt sint, & per vitã eorum peruersam alios scandalizẽt. Sicut melius est lucernã non esse in domo, quàm esse ibi tm̃ fœtidam, & non lucentem. Nimis etiã foret onerosum fidelibus, tot mendicos vnius ordinis pascere, à quibus nullum vel modicum habuerint ædificationis præsidium. Sed tot & tales solum recipi expedit, qui sine onere Ecclesię pasci possint, & qui valeant Ecclesiæ in spiritualibus respondere his, quę ab ea in carnalibus recipiunt pro corporum sustentatione, &c.

Cur nõ recipiuntur oẽs ad ordinem.

Quæstio undecima.

ITem quæro. Cur ergo non laboratis manibus pro victu, vt non sitis Ecclesiæ onerosi in eleemosynis petendis? Respondeo. Si de puro labore manuũ deberemus viuere, tm̃ vrgeret nos operis instantia, q̃ alio rum lucris intendere non possemus, nec diuina officia libere celebrare, nec orationi libere vacare. Cum.n. ad confessionem vel ad prędicationem frater vocaretur, respondere

respondere cogeretur, opus meũ quo victum meũ ho die deseruire debeo nondum expleui, & ille cui labor priusquã deseruiam, nõ dabit mihi mercedem debitã, ideo non possum venire. Alias autem omnes præter infirmos laborant, alij in studio vt fideles erudiant, alij in diuino officio, & laudibus Dei, alij in colligendis eleemosynis pro sustentatione communi, alij in officijs domesticis, infirmis & sanis ex iuncta obedientia ministrantes. Quidam qui sciunt artes aliquas mœcanicas pro fratribus & extraneis exercentes, sicut mutuo cooperantur inter se formicæ, & apes. Quidam per obedientiam missi diuersas terras perambulant, cum nuncios alios idoneos non habeamus, & sic nullus impunè permittitur ociosus.

Religiosus alterius ordinis, potest trãsire ad hunc ordinem.

Quæstio Duodecima.

ITem quęro. Si de quolibet ordine & Religione possit quis transire ad regulã & ordinem Sancti Francisci. i. Fratrum Minorum. Ad hoc sine prędicio melioris sententię. Rñdeo q̃ sic, vbi sine scãdalo aliorum potest fieri. Propter quod maximè prohibet nobis de quibusdã Religiosis non recipiendis cum scandalũ tale sit maius malum, quàm aliorũ receptio sit bonũ. Cum .n. tria illa principalia oĩs Religionis. s. obedientia, castitas, & paupertas, in regula ista sint quasi altiora, & strictiora quàm in alijs ordinibus & Religionibus, sicut patet in regula ista, constat q̃ secundũ hoc, Religio ista altior sit & strictior alijs ordinibus. Et ideò de qualibet Religione possunt securè ad istã intrare, dũmodo non ex leuitate, sed ex spiritu Dei ducti. Nam & si aliqua sit quibusdam corporalibus exercitationibus strictior, vt in abstinẽtia carnium, & silẽtio, & officio Ecclesiastico similibus, quę tñ ex sublimiorũ, obedientię, paupertatis, & castitatis virtute, facile recompẽsantur, sicut modicum pondus auri in pretio prævalet magno ponderi argenti vel alterius metalli. Corporalis enim exercitatio ad modicum vtilis est, &c.

1. Tim. 4.

Quæstio decimatertia.

ITem quęro. Si de ista Religione possit aliquis ire ad aliam post factam in ea professionem? Rñdeo. Saluo meliori iudicio, non, nisi per dispensationem sedis Apostolicæ, cum hoc expresse in ipsa regula prohibeatur, ibi (Nullo modo licebit eis, &c.) Nam cũ non inueniatur altior regula vel strictior seu æqualis patet quòd non licet cuiquam per seipsum ad inferiorem ordinem transire. Omnes qui vident, incipient illudere ei dicentes, quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consumare, &c.

Luc. 14.

Quæstio decimaquatra.

ITem quæro. Si liceat ordini eijcere aliquẽ pro demeritis, vel egresso, & pœnitenti & petenti receptionem, denuo denegare? Cum enim ordo in professione versa vice se obligauerit, vt sicut iste ligatus esse ordini, ita econuerso, videtur q̃ ordo tenetur semper recipere si exigat, ne promissum suum videatur irritare, si nollet eum tenere, quem spoponderat nunquam derelinquere. Videtur etiam q̃ ordo non possit talem licentiare ad alium ordinem, quia non inueniet alibi quod hic promisit, & ita faceret eum voti sui transgressorẽ, & sic peccaret. Videtur etiam q̃ cũ iste non possit cõpelli ad alium ordinem, cum nulli ordini se obligauerit nisi isti, & non debeat cogi inuitus ad quod se nullo voto astrinxit, etiam si alium ordinem inueniret isti æqualem, videtur etiam iste ordo esse in culpa si talis vagetur in sęculo, cum nolit eum recipere petẽtem, ad aliũ ordinem non debeat vel non possit eum compellere, & sicut punit eum vel excommunicat q̃ iniurietur ei, immo si non tenetur eum ordo recipere, nec vult iam punit non suum subditum. Et si punit eum corporaliter, capiendo, vel castigando, videtur in Canonem incidere iam latæ sententię cum sit Clericus, vel Regularis. Si autem ordo non vult eum recipere, & non conuenit eum aliam Religionem intrare, vel alij nolunt eum recipere, ad quos licentiatus est trãsire, & per hoc à fratribus ligatur excommunicatione, vel non absoluitur, ponitur in laqueũ perplexitatis in exterminabibis, vt quasi ex omni parte præclusa sit ei via salutis, qđ volenti saluari non potest, vel non debet fieri. Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare, (ait ipse Salua.) Vt autẽ super his apertior pateat ratio, quid ordini, vel egresso, faciẽdum sit in istis. Nota cum aliquis ingressum petit istius ordinis si recipitur sit ei magna gratia & multiplex, & de naufragio peccati eripitur, & sociatur illorum collegio, qui ambulant in via Dei tali conditione, vt & ipse gradiatur in eadẽ via cum eis seruando illa, propter quę ordo est institutus. Quandiu ergo sic graditur postquam ad professionẽ receptus est, non potest eum ordo abijcere, quia sicut ipse iam ligatus est ordini, ita & econuerso, vt neutrum liceat alterũ relinquere vllo modo. Si autẽ frater aliter viuit quàm licet in ordine, & sæpius correctus, se non sufficienter correxerit, si excessus occultus sit, toleretur, & cũ cautela propter scandalum, ne si abijceretur, cum eius culpa non pateat, videretur iniustè punitus, aut peccatum iniustè propalaretur, quod vtrunq; illicitum videtur. Si verò excessus eius graues fuerint, & notorij, q̃ alij eius exemplo possint infici, si retineatur in ordine, & extranei scandalizentur, q̃ talis in ordine sustineretur, tùm propter auferendum scandalum, tùm propter corruptionem ordinis præcauendam, debet eijci preuaricator voti & pacti sui. Quia iam odio nõ tenetur ei de promisso tenendi eum secum, qui promissum suũ preuaricando pluries violauit, cum ideò sit vocatus, ordo, q̃ in se nil inordinatum patiatur. Quod si Deo permittente talis seipsum eijceret, gratię sunt Deo referendę, non quia ille peccauit, sed q̃ oues suas à pestifera contagione liberauit. Vtinam abscindantur qui vos conturbant, scilicet puritatem vestram, pacem, & famam. Si autem allegatur, quòd misero est miseratio adhibẽda, vt iterum recipiantur in ordinem. Dici potest. Crudelis est miseratio, vndè plures & milliores grauiter offenduntur. Sicut qui furem liberaret, vndè pauperes spoliarentur, maximè cum tales longo vsu tepefacti, rarissimè verè & perseueranter emendantur, & facilis remissio alijs audaciam præbeat delinquẽdi. Nec potest allegare sibi iniuriam si non recipitur, quia ipse talem se fecit ex culpa propria, q̃ recipi sit indignus, quin potius ordo habeat causam contra eum agendi pro eo, q̃ sic se dehonestauit. Vndè potest eum punire pro meritis, vel tradere cui seruiuit, nisi faciat quod tenetur. Sedes enim Apostolica quæ ius suum vnicuiq; seruat, & vult ordinẽ in sua puritate persistere, non cogit ordinem tenere illos, quorum cõuersatio nociua esset in ordine, quia tunc puniret innocentes, & reos foueret, & occasionẽ daret ordinis corruptioni per tales pestiferos, si eos recipi oporteret. Sed ne dãnabiliter vagentur in sęculo, ex gratia Sedis Apostolicæ, ordo dat eis licentiam (quos iudicat non recipiendos esse) ad alium determinatum transeundi vbi saluentur, ad quem etiã transire tenentur si possunt, alioquin non erunt in statu salutis. Sicut Loth non volens montem conscendere, concedente Angelo, in Segor paruula saluatur. Propria auctoritate non possunt ordinem deserere, quem vouerunt, nec alium intrare sine ordinis sui licẽtia, vel summi Pontificis, quia vt dictum est, ad inferiorem regulam non, licet eis transire, altiora professis. Quod autem talis alium cogitur intrare ordinem, si in isto non recipitur, cum tamen alium non vouerit nisi istum, inde est, quia cum vouit istũ, sic allegauit se religioni, quòd

Luc. 9.

Ad Gal. 5.

Crudelitas est nõ eijcere in corrigibilem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd ſecundum ius canonicum nullatenus redire poteſt ad ſecundum, vel ad laxiorem vitam tranſire ei liceret. Et ideò ſi demeretur in ordine quem vouit non retineri, cum ex peccato ſuo non ſit conditio eius melior facta, vt iam poſsit eſſe liber, ſed potius deterior, oportet eum alium ordinem intrare, & illum ſeruare ſi vult ſaluari, & ad hoc cogit eum ſtatutum vniuerſalis Eccleſiæ, non ordo iſte, & cuius gratia permittitur ei ad inferiorem ordinem tranſire, cum ſuperiorem non inuenit, ne aditus ei ſalutis præcludatur. Si autem velit ſęculo vagari, ex quo ordo non vult eum recipere, nec ad Religionem concedatur ſibi tranſire in ſpacio tęporis ſibi determinato, licet iam videatur ab ordinis iuriſdictione exemptus, cum ſiolit eum amplius tenere, tamen ex auctoritate ſummi Pontificis cuius iuriſdictioni non eſt ſubtractus, poteſt eum ordo impetere, & per cenſuram Eccleſiaſticam vel etiã ad alias pęnas corporales poteſt coercere eum, vice domini Papæ, quandiu non habuerit alium iudicem regularẽ cui ſe ſubiecerit, regulam, & ordinem illius ſtabiliter aſſumendo. Sponte etiam egreſſus ordinem iſtum, ſi non licentia eius intrauerit alium ordinem ad quem licentiari poſſet, poteſt compelli, vt redeat, cum adhuc ſit ſub iuriſdictione ordinis iſtius, à qua non poteſt ſemetipſum eximere, niſi fratres dent ei licentiam ibi ſtandi, & nolint eum recipere vel tenere. Hæc omnia iam ſtatuta ſunt, nequis, pedem ponat in lubrico, & obſcuratus offendat, ſumptis leuibus occaſionibus recedendi ab ordine, vel ad alium prohibitum tranſeundi, vel etiam inordinatè viuendi.

Quæſtio decimaquinta.

ITem quæro. Cum multitudo ſit ſępè occaſio confuſionis, eò q̃ regi non poſsit, cur multiplicatis numerum in recipiendo inutiles, & oneratis voſipſos, & alios? Rñdeo. Inutiles omninò ſcienter nõ recipimus, ſed prẽter ſpem noſtrã aliquotiens ſic contingit. Quatuor. n. cauſis ſolemus recipere ſuperuenientes. Vna eſt compaſsio perditionis eorum, qui vix extrà ordinẽ in ſęculo ſaluarentur. Sicut qui de igne vel aqua periclitantẽ rapit, vel de alio diſcrimine. Secunda propter profectum ordinis, qui ex ſcientia & induſtria, morum honeſtate, & reuerẽtia quorundam, futurus præſumitur. Tertia propter aliorum edificationem, vt multi de talium conuerſatione qui aliquo modo ſunt famoſi in ſęculo emendentur, & eorũ incitentur exemplo. Quarta propter precum inſtantiã quam ipſi faciunt pro ſe, & alij pro eis, nimia importunitate obtinent aliquos recipi, quibus denegari non poteſt. Sicut aũt agricola ſæpe ſeminat, & plantat in ſpe, q̃ oĩa conualeſcant, quod tñ plerunq; in aliquibus non euenit: ita contingit & in religioſis ad ordinem receptis. Nam ait Dñs. Aliud cecidit ſecus viam, &c. Seminat plures ſulcos, vt ſi aliqua pereant, alia pro illis conualeſcant, ſi tamen omnes conualeſcerent, ſeges copioſior proueniret, &c. Luc. 8.

Quæſtio decimaſexta.

ITem quęro. Vnde eſt, q̃ videmus aliquos religioſos moribus, ita diſtortos, & rudes, ſicut aliquos ſeculares, ſuperbos, vanos, cupidos, inuidos detractores, iracundos, contumelioſos, deſides, diſſolutos, auaros, inuerecundos, delicatos, guloſos, gaſtrulos, laſciuos, & qđ ex his oritur forſitan incõtinentes? Rñdeo. Religio eſt ſchola virtutum, in qua ſicut in alijs diſciplinis & artibus diſcendis incumbitur. Videmus autem q̃ alius alio peritior eſt, alius rudior, alius diligentior, alius ſegnior. Hæc autẽ differentia ex quinq; cauſatur. Vna cauſa eſt, q̃ ſicubi informatores habentur, quorũ eruditione boni diſcipuli nutriuntur, vbi autem non habentur, aut rudes in ſpiritualibus erunt diſcipuli, aut erroribus varijs ſub ſpecie boni per ſenſum proprium ſeducuntur, habentes quidem zelum iuſtitię, ſed non ſecundũ ſcientiam, & ſic à perfectione virtutum plurimi retardãtur, vel malum æſtiment bonum, aut minus bonum putẽt optimum, aut aliam viam quàm debeant ad perfectionem tenendam. Secunda cauſa, eſt defectus ſeu copia bonorum exemplorum, quia noui in Religione ſæpè tales fiunt, quales alios eſſe vident. Sicuti in ſigillis, cera talem imaginem recipit, qualis fuit impreſſa. Et fiũt Sancti cum Sanctis, boni cum bonis, peruerſi cum peruerſis. Tertia cauſa eſt nouitas in Religione, quia incipientes non poſſunt vel non habent illa, quæ habent profecti vel perfecti. Et ignoſcendum eſt eis in aliquibus, & patienter expectandum, donec creſcant, & addiſcant quæ nondum apprehendere valuerunt. Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum ſuſtinere, &c. Vd Rom. 15. Quia puero exit labores viri, & ab infirmo vires robuſti, & à ſcholari vnius anni vires magiſtri, imprudẽs eſt. Vnde Apoſ. Cum eſſem paruulus, loquebar vt paruulus, &c. Ex hoc arguitur ſtoliditas ſecularium quorundam, qui dum vident aliquem Religioſum in aliquo offendere, omnes Religioſos deſpiciunt, quaſi omnes tales ſint, cum ipſis videretur iniuſtum, ſi quis eos propter aliena vitia deteriores haberet. Quarta cauſa eſt defectus gratię, non enim omnes omnia poſſunt. Sicut enim multi vellent eſſe diuites, & non poſſunt, ita non omnibus datur equalis gratia ſpiritualium donorum. Velle mihi adiacet, perficere autem bonũ non inuenio, ait Apoſtolus. Quinta cauſa eſt voluptas propria. Et ſi non omnia adſint prædicta, dum quis diu ſtetit in Religione, & bonorum exempla deſpexit, doctrinam non curauit, gratiam abiecit, virtuti non ſtuduit, vitijs ſe ſubdidit, ſicut heu plures ſub Religionis habitu velut dealbata ſepulchra in ſcandalũ alijs conteguntur. Væh vobis Scribæ & Phariſæi & Hypocrite, qui eſtis ſicut &c. ait Dominus. 1. Cor. 13. Rom. 7. Matt. 23.

Quæſtio decimaſeptima.

ITem quæro. Cum Religio deberet eſſe ſicut ſpeculum in domo, in quo diſcant intrantes agnoſcere deformitates ſuas, vt eas abſtergant, quare non omnes diſcolos eijcitis per quos Religionis puritas deformatur, ſi tamen non eſtis tales omnes qui illos fouetis? Reſpondeo. Bona Religio malos odit non fouet, nec tamen omnes prauos eijcit, & hoc his de cauſis. Vna propter ſpem correctionis, ſicut ægrotans non eijcitur in mare, quandiu ſpes vitæ fuerit. Ita & de lapſis in ordine intellige, cum multi lapſi, per pœnitentiam ſurgentes, poſtmodum ſani perſeuerant, & aliquoties meliores fiunt, quàm qui lapſi nõ fuerint, ſicut Dauit & alij plures. Secunda propter defectum probationis, quia licet ex aliquibus coniecturis timeatur aliquis malus, tamẽ aperte non videtur communitati. Sicut ſi aliquis timetur leproſus ex aliquibus ſignis, & nõ poteſt adhuc plenè iudicari, ſed latet morbus, & ideo inter ſanos adhuc toleratur. Tertiò propter ſcandalum, q̃n fratribus tantum notum eſt crimen illius, ſed apud extraneos reputatur honeſtus. Qui ſi viderent eum eijci, & tamen neſcirent cauſam, putarent ex inuidia fieri, vel cogitarent reliquos omnes eſſe tales, cum iſte de quo tantum præſumebant, occultè fuerit vitioſus. Nã Dominus cognouit Iudam eſſe vitioſum, & in exemplum nobis tolerauit eum, cum crimen eius alijs foret occoltum, donec per apertam iniquitatem prodidit ſemetipſum, &c.

Quæſtio decimaoctaua.

ITem quęro. Cũ quelibet Religio ſibimet placeat, & alijs ſe ꝓferat, quę ſunt maxime, in quibus bona Religio agnoſcatur, & in quibus alia melior altera æſtimatur? Rñdeo. Sæpè in vno & in aliquibus præcellit vnus ordo alterũ, vt iſte in labore, alter in ſilentio, alius in abſtinentia, & in ſimilibus. Sed generaliter in iſtis agno In quibus vna Religio præſtat alia.

agnoſcitur quis ſit melior. Vnde ſi in ſtudio oĩs virtutis vt cõiter perſonę illius ordinis feruẽtius & frequentius exercẽtur, maximè charitatis, & humilitatis, & interną deuotionis eſt ſignum bonũ præcellentię & perfectionis. Secundũ, ſi oĩa vitia & ſcandala odio habẽt, & ſolicitè cauent, & occaſiones peccatorũ amputant, & extirpant, & munditiã diligunt & conſeruant. Tertiũ eſt, ſi boni apud eos diliguntur & fouẽtur, & deſpectis alijs in regimine aĩarum ſoli aſſumũtur, & per eos maximè gubernatur ordo, qui negligit modica paulatim decidet. Quartum, ſi à ſęculari frequentia ſe ſubtrahunt, & honores fugiunt, diuitias non ambiut, & conformari huic ſęculo tam in moribus q̃ factis ſeu qualibet apparẽtia erubeſcũt. Quin tñ, ſi damnũ & iniurias illatas ac deſpectiones tacitè ſuſtinuerũt, nec per querimonias vindicare ſe cupiunt, ſed Deum oĩum inſpectorẽ attendũt, qui ſuos cũ vult põt defendere. Cum verò expedire eis nouerit, permittit eos pro altiori præmio tribulari, & patienter ferunt, donec placuerit Deo aliter ordinare, quę iſta ſigna plenius habent, Religiones meliores ſunt, & quæ minus, ſunt minus bonę, & quę nihil, nihil ſunt, qui etiam ſingulariter in ſe habet, bonus eſt, etiam ſi alij communiter non habent. Eccle. 19.

Quæſtio decimanona.

ITem videmus ordines oẽs Religioſorũ deficere in vita religioſa, etiã ſi in tẽporalibus & quibuſdã cerimonialibus videantur proficere. Cauſas huius defectus vellẽ ſcire precipuas, aut. n. nõ deberetis incipere, qđ non poteſtis perficere, aut in inceptis pro poſſe perſeuerate, alioquin preuaricatores voti meritò reputabimini? Rñdeo. Omne quod non habet eſſe ſuũ à ſe, deficiendo, decidit in non eſſe, niſi ſuſtẽtetur ab eo, qui dat ei eſſe. Si. & oĩs ordo & oĩs homo. Vndè non ſolum ordines Religioſorum, ſed ẽt Epiſcoporũ, & clericorũ, & laycorum, & vniuerſalis ſtatus multũ deficit quantum ad cõem ſtatum, ab eo quod in principio fuit, cũ oẽs fideles erant perfecti & ſancti, quales non rarò videmus. Multitudinis credẽtium erat cor vnum & aĩa vna, &c. Licet autem olim cõiter, omnes boni, & Sancti fuerint, tñ modo multo plures ſunt Sancti in Eccleſia Dei. Sed quia mali plures ſunt, ideo nõ apparent Sancti, reſpectu multitudinis aliorum. Sanctitas etiã vera, non conſiſtit in exercitatione corporali, ſed in virtutibus mentis. Et quia iſtę non apparẽt exterius, niſi modicè ex quibuſdam ſignis operũ, & Sancti non quęrũt videri ab hominibus vt laudentur, ſed occultant bona quæ habent ſingulariter præ cæteris, ideo pauci Sancti modo in eccleſia vel ordinibus eſſe videntur. Cauſę autem quare cõitas in religione deficit, ſunt magis cões inter alias. Vna eſt multitudo intrantiũ, quia multi non poſſunt tam facile flecti ſicut pauci. Sicut nauis magna difficilius gubernatur quàm parua, Et vbi multa capita ibi multa celebra, quæ oĩa non poſſunt ad vnum ſenſum deflecti. Secunda, cum ſubtrahuntur qui primo tenuerunt ordinem in ſuo vigore, vel cum debilitantur in corpore, non poſſunt iunioribus ardua rigoris dare exempla ſicut prius, & noui qui priora opera non viderunt, imitantur eos tantum in his, quæ nunc vident in eis, & fiũt remiſsi, & ſub ſpecie diſcretionis, ne ſeipſos ſicut antiqui deſtruant parcent corpori. Et quia internas virtutes quas antiqui habuerunt, non agnoſcunt, vbiq; neglecti ſunt, q̃ nec exterius exercentur, nec interius virtutes apprehendunt. Etiam quia antiqui modo non valent eos exemplo præire, timent etiam eos in verbo corrigere, quia ſolent dicere iuniores, verba quidẽ bona ſunt quę dicunt nobis, ſed opera non oſtendunt. Et ſic magis ſcandalizãtur. Tertia cauſa eſt, quòd quilibet non didicit, neſcit docere, ideo cũ regimen ordinis deuoluitur ad iſtos iuuenes, tales nutiant, quales ipſi ſunt, ita q̃ iam prior fratrum in fabulã vertitur, nõ trahitur in exemplum. Immo ſe tm̃ reputant illis prioribus meliores, quo minus agnoſcunt, quæ ſint perfectorum virtutes. Et dum exempla quędã exteriori diſciplina conſeruant in choro, vel proceſsionali ingreſſu, & ſimilibus, audent aſſerere, q̃ ſtatus ordinis nunquã fuerit ita bonus. Quarta cauſa eſt, q̃ paulatim ſub intrant non bonę cõſuetudines, quę ſtatim ab alijs traduntur in exemplũ. Et ſi aliqui zelũ Dei habentes illa redarguunt, audacter defendunt alij quare ſibi non liceat, quod alij permittitur, & pro lege tenebitur, cum ex vſu iam conueniẽs videatur, ita q̃ vix de cætero poterit extirpari. Rectores quoq; & ſi talia non diligunt, tñ ne maius malum ſequatur, diſsimulãt vt pacificè cũ fratribus viuant. Cumq; vna cõſuetudo talis facta fuerit tolerabilis, conſequenter introducitur alia, quaſi coherens priori, vt ſi illa admittitur, iſta vetus tolleretur. Quinta, occupationum frequenter emergentiũ, quæ corda diſtrahit, affectũ deuotionis extinguit, mores alterat, interius occaſiones vitiorũ inducit, & ne de ſua correctione efficaciter cogitent, ſemper noua impedimenta religioſis innectit, donec tandẽ conſueſcant ſola exteriora cogitare, & obſcurato conſcientiæ oculo, etiam cum deſunt, occupationum cauſas impudenter quærere. Sicut Samſon cęcatus in carcere molã traxit. Sunt & aliæ ſpeciales cauſæ quorundã ordinum, vt nimia inopia, ex qua coguntur fieri proprietarij, dum ſibimet videtur quiſq; prouidere, quia non prouidetur eis in cõi. Item nimię opes ex quibus fiunt carnales, ſuperbi, & multipliciter vitioſi. Item frequentia inter ſęculares, ex qua oritur multarũ tentationum carnalium materia & tęporis. Item frequens mutatio Prælatorũ, quę & ſi pro parte bona ſit, inquantum mali abijciuntur, tamen in eo nociua eſt, q̃ boni dũ cito ſperant abſoluẽ non præſumunt aggredi, vel non proficiũt, vt reforment ſtatum ordinis, & rebelles ſubditi potius laborant vt deponãtur, quàm vt ſtatus debitus reformetur. Itẽ ſi vnus prælatus quandoq; vult reformationi intendere, ab alijs quoquo modo impeditur, vel ad minus non iuuatur ab his, quorum auxilio indigeret, vt prior non adiuuatur ab Abbate, vel Abbas ab Epiſcopo, & de ſimilibus ſimiliter iudicetur, vnde rebelles ſubditi appellant ad illos quos ſciunt ſibi in ſua rebellione fauere. Item ſi aliqui in vno loco diligerent reformare ſtatum in melius, mittuntur ad alium locũ, vbi non inueniunt quod quęrebant. Ex his atq; alijs cauſis, ſtatus religionis deficit, vt non ſolũ fiat deterior, ſed etiã quaſi deſperabilis, q̃ vix vnquam niſi Deus ordinet, aliter reformetur. Sed quia diligentibus Deum oĩa cooperãtur in bonum, quod non fit in cõi, poteſt fieri in particulari. Quilibet proficere volens, conuertit ad lucrũ ſuum aliorũ detrimentum. Et oẽs vias alieni defectus, ad profectũ ſuum cum Dei gratia retorquet. Et ſicut electorum gloria ex hoc maior erit, q̃ reproborum ſocietati admiſti, eorum non imitantur exemplũ, qui ſunt ipſis tentationis, & exercẽdæ virtutis materia, ita & boni religioſi nunquã tanti fuiſſent meriti apud Deũ, ſi non à tepidorũ fratrum defectus ad multiplicem virtutis luctam aſsiduè expetiti fuiſſent. Vnde Apoſto. inter cętera virtutũ ſuarum merita, quibus ſe miniſtrum Chriſti excellenter gloriatur, enumerat pericula in falſis fratribus, eo q̃ ei & alijs bonis multiplex ſit occaſio virtutis ſ. q̃ primo eorũ praua exempla ſunt bonis, tentationis materia, & ſic victoriæ cauſa. Itẽ ſecundo, zelo iuſtitię circa eorum vitia accendunt, & vruntur ſcandaliis infirmorũ. Item tertio, eorũ miſerijs cõpatiuntur, ſicut mater filio ad perditionẽ properanti. Item quarto, magis laborant bonis exemplis eos corrigere, & monitis, & orationibus, & beneficijs. Itẽ quinto, diſtortos mores patiẽter tollerãt, & iniurias quas eis pro iuſtitia inferũt. Iudic. 16. Prelatorũ negligentia, ſępe ſubditi efficiuntur proprietarij. 1. C. 11.

Item

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item sexto, ex eorum contubernio despectionis sustinent ab extraneis, quasi ipsi sint tales. Item septimo, timidiores ac per hoc humiliores fiũt, & ne cadãt solicitiores sunt. Item octauò Deo magis refert gratias, q̃ eos nõ tales essent, benignè defenderit. Item nono, ex malis iuxtà se positis, virtutes iustorum clarius elucẽt, & pulchrius fulgent. Ista & alia bona sunt, quæ Deus elicit ex consortio malorum cum bonis. Sicut enim accidentale gaudium bonorum cumulat visa pœna damnatorum, ita etiam in Ecclesia quoddammodo decorat rectitudinem istorum, deformitas iniquorum, disponẽte hoc superna sapientia, quæ nil inordinatum in omni Regno dimittit, &c.

Quæstio vigesima.

ITem quęro. Cũ nihil debeatis appetere terrenum, nec honores, nec res pro quibus solẽt hoĩes inter se contendere, & sibi mutuò inuidere, quę causa est, q̃ sæpè videmus inter religiosos esse dissensiones & inuidias, sicut & inter sęculares vel aliqñ acriores? Rñdeo. De his quę irrationabiliter fiũt, reddi non põt ratio cõgrua. Vnde si aliqui sub habitu religionis tales aliqñ vidẽtur, non est alia rõ, nisi eorũ imperfectio, & quia habitus mẽtis non habet interius, quod oñdit habitus vestis exterius, & tonsura capitis. Boni aũt si aliqñ dissentire vñr, hoc his de causis fieri consueuit. Vna, cũ non oẽs agnoscant equaliter veritatẽ in oĩbus, contingit, q̃ aliquis intelligit illud pro alia parte non fore expediẽs, vel aliud magis fore expediens q̃ illud. Et dum vterq; hoc quod ipse melius iudicat vult ꝓmouere, & quod nociuũ credit vult impedire, sic dissensio fit inter eos, i. diuersa sensio, non peruersa, cũ vterq; benè intendit. Sicut inter Paulũ, & Barnabam pro Ioanne discipulo, quem voluit Barnabas assumere in sociũ prędicationis suę, sed Paulus prohibuit, timens ne nõ perseueraret in cõtinuatione laboris, & sic per eum impediretur, & sic dissentiebant. Et Barnabas Ioannẽ secum sumpsit, vbi minores haberet labores, Paulus verò Sylam sumpsit pro fortioribus laboribus magis aptũ, vt diuersis partibus diuisi, pluribus prędicãdo prodessent. Sic in expositione beati Gregorij, orante Daniele dñm pro populi liberatione de captiuitate Babilonica, Angelus dixit, q̃ eius oratio esset dudũ exaudita, sed Princeps Persarũ. i. Angelus illius gẽtis custodiæ deputatus restitit sibi. 21. diebus, ne statim liberarẽtur, sed diutius afflicti plenius à peccato purgarentur. Quid ergo mirum si boni q̃nq; pro bono dissentire videntur, rõne diuersarũ considerationum, si Apostoli, & Angeli eadem rõne dissentire inuenti sunt? Nã iuxtà hunc sensum sancti, q̃nq; rationabiliter à Deo dissentiunt, vt cũ Deus vult aliquẽ mori, quem ipsi diutius desiderant viuere pro aliorũ profectu, vel cum ipsi putãt citius mori, quos Deus vult pro eorum salute adhuc diutius in corpore laborare, vnde Philip. 1. Apostolus dicit. Desiderium habens dissolui, &c. Alia causa est, qñ vnus non videt intentiẽ alterius, quæ bona est, putat eum alia intentione aliquid facere, & displiceat sibi, & dissentit ab eo, qui si sciret nõ displiceret sibi, quod facit, & esset pacatus cũ eo. Sic Moyses iratus est filijs Ruben & dimidiæ tribui Manasse, cum peterent terram Basan & Esebon in possessionẽ. Et Iosue iratus est eisdẽ pro cõstructione altaris super ripã Iordanis, antequã agnosceretur, intentionẽ vtrobiq; fuisse bonã, talis autem ignorãtia non est semper culpabilis, dum tamen non sit iudicium nimis preceps, &c.

Questio vigesimaprima.

ITem quęro. Cum religiosi tam studiosè solent abscondere facta sua, suspectum est apud eos, esse aliqua indecentia, cur. n. sic celantur, cum bona non sit necessè celari? Respondeo. Tria solẽt celari, & abscondi. Primum est, singularia bona, ne de singulari gloria excellentia proueniat, & meritum de pereat. vnde Salua-
tor. Attendite ne iustitiã vestram faciatis coram hominibus, &c. Itẽ vitia & peccata, ne percipientes, scandalizentur, & qui peccantẽ scandalizant, duplici reatu obligantur. Væh homini illi per quem scandalum venit. Item quædã solent abscondi ab intelligẽtibus, qui ea iudicarent mala esse ex sua stoliditate, cum tñ coram Deo licita sint, vel etiam meritoriè non propter hypocrisim, sed ne illi exinde infirmẽtur, & ita non propter se tñ, sed magis propter illos occultant religiosi facta sua, ne noceant illis, quia non possunt oĩum corda videre, & oĩbus satisfacere, quare hoc vel hoc fiat cum sæculares rudes sint, & proni sæpius de religiosis siniſtra suspicari. Cum. n. vident eos relectionem accipere, iudicant eos carnales. Cum vident eos humiliter iucundos iudicant eos dissolutos. Cum ex zelo iustitiæ vident se ab eis pro vitio suo redargui, dicunt eos iracundos. Cũ vident eos necessaria vitæ hincinde mendicare, cum aliunde non habeant, dicunt eos auaros, & sic de singulis. Etiam quæ benè faciunt reprehendunt, proper qd oportet, vt caueant alienæ infirmitati, & occultẽt quæ possunt ab alijs mala iudicari, sic ait Apostolus. Videte ne hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Tribus modis sęculares iudicant religiosos. Primò, opinando de ipsis, quę oĩa sunt falsa, quę ipsi per se confingũt, vel alijs inferentibus leuiter credunt, vt vulgus rusticanum, q̃ dicit nos Antichristi prænuncios, & q̃ omnes guerras terrarũ & principum seminemus. Secundò, q̃ illa quæ ipsi solent facere, non sunt peccata facere, cum vident nos aliqñ facere, ęstimant, q̃ tali animo facimus vt ipsi, vt comedere delicata & bibere, alloqui fœminas, esse hilares, speciosas areas, munda ædificia ratione sani aeris, & Ecclesias decentes, & zelo disciplinæ inuicem accusare & punire, & pro cautela de locis transmutare, & similia, quæ à bonis bono, & à peruersis peruerso animo fieri solẽt. Tertiò, cum damus eis causam iudicandi & suspicandi de nobis non bona, talia exempla eis ostendendo, quæ meritò sunt reprehendenda. In primò sumus non sine culpa. In secũdò indigemus bona cautela. In tertio culpa non caremus, dantes eis scandali offensionem, & ministerium Religionis vituperabile facientes, quibus debemus esse lumen sanæ doctrinæ, & forma rectè viuendi. Cum autem despicimus ab alijs sine causa siue culpa nostra, ad profectũ nostrum cedit multiplicem. Primò, peccata nostra per hoc purgantur. Secundò, bona nostra magis tuta sunt à vana gloria & laude humana. Tertiò, humiliores red dimur coram hominibus. Quartò, cautiores sumus in verbis & factis, ne opinionem eorum confirmemus. Quintò, minus eis sumus familiares, ac per hoc magis in cella quieti. Sextò, patientiam magis discimus ex tali despectione. Septimò interna consolatio spiritus impeditur quærentibus pro exteriori subtracta. Octauò, maius meritum ex his omnibus coram Deo accrescit. Hæc & alia bona tanta sunt, quòd si nõ obessent alijs, libenter tolerare debemus, despici ab alijs, & repræhendi, & persecutiones pati propter Christum sine culpa, &c.

Quæstio vigesimasecunda.

ITem quæro. Cum deberetis sicut pauperes Christi pauperibus esse familiariores, & eorum cibis contentari, quid est, quòd magis frequentatis mensas diuitum, quàm pauperum? Respondeo. Tria nos specialiter inuitãt ad hoc, videlicet nostra necessitas, quia cum itinerando per terram lassitudine & fame fatigamur, apud illos promptius speramus obtinere refectionem, qui etiam pro honestate sua panem suum quibuslibet

buslibet transeuntibus non negat, quàm apud alios quos nescimus. Item pauperum inopia, quia si fortè nos hilariter reciperent, expenderent nobiscum pro sua deuotione in vno prædio nobis etiã dolentibus, vn de ipsi pluribus vicibus refici possent. Item ipsorum diuitum salus qui per occasionem concipiunt nostri familiarem notitiam, vt ad amorem Dei sic eos paulatim trahamus, & salutis doctrinam eis ingeramus, & per tale meritum Deum eis propicium faciamus: quia pauperes per se ingerunt se, & salutis consilia studiosè requirunt, qui non habent in hoc mundo consolationem suam, diuites autem terrenis contenti, vel mundanis negotijs occupati, vel superbia inflati, raro humiliant se ad quærendum salutis consilium, nisi per occasionem aliquam ad hoc à bonis & Religiosis trahantur prudenter, sicut Dominus traxit Zacheum, & alios Publicanos, manducando cũ eis & docendo, licet non ignoraret, Phariseos & Scribas inde murmurare, & materiam quærere detrahendi, &c.

Quare plus honoramus diuites, quã pauperes?

Quæstio vigesimatertia.

ITem quæro. Cum personarum acceptio sit apud Deum culpabilis, & ab Apostolo Iacobo prohibita, quare vos Religiosi magis honoratis diuites quàm pauperes, & promptius eis seruitis in confessionibus audiendis, & alijs consilijs, & obsequijs, sicut sæpè videmus & scimus? Respondeo, Deus pusillum fecit æqualiter & magnum, & æqualiter est illi cura de omnibus, inquantum factura eius sunt, ac ad salutem pertinent tempiternam. Ideo igitur nos omnes diligere debemus in domino, & tam diuitum, quàm pauperum salutem desiderare, & pro posse nostro promouere, sicut expedit his & illis. Vnde si paupere melior est diuite, plus debemus eum diligere, tamen diuitem plus honorare quadruplici ratione. Vna, quia cum Deus in hoc sæculo diuites, & potentes prætulit pauperibus, quo ad mundi gloriam, vbi est necessè alios alijs subesse vel præesse, nos honorando potentes, eius ordinationi concordamus, quos & ipse Deus honorauit in hac parte. Alia ratio, propter infirmitatem ipsorum diuitum, qui si non honorarentur, indignando magis infirmarentur, & deteriores efficerentur, & grauamen nobis & alijs pauperibus inferrent, ne quod offendiculum demus infirmis, ne per nos deteriores fiant, qui omnes debemus potius ad meliora trahere & prouocare. Tertia, quia maior vtilitas prouenit ex correctione vnius diuitis, quàm plurium pauperum. Pauperis autem salus sibimet prodest, diues autem emendatus multis prodest, tam propter exemplũ aliorum, qui inde ædificantur & prouocantur ad bonum, & propter alia bona, quæ per eum promouentur in
Eccle. 10. alijs, & mala impediuntur. Qualis Rector ciuitatis, talis habitantes in ea. Conuersio Constantini Imperatoris ad fidẽ plus profuit Ecclesiæ in pluribus, quàm multorum aliorum. Quarta. Cum à diuitibus plus recipiamus de corporali subsidio, eò quòd magis abundant in talibus, iustum est, vt & eis vicem rependamus, & pro ioribus simus eis ad obsequia specialia impendenda, pauperes etiam facilius expediuntur, quia tantis perplexitatibus non ligantur, diuites verò pluribus laqueis irretiti, frequentioribus & diligentioribus indigent consilijs, ideò necesse est nos circa illos studiosius occupari, ne profundius in peccato mergantur. Nam vt dictum est iam, qui potentem in bono promouet, multos iuuat: sic conuersò ipsius subuersio multorum est detrimentum, &c.

Quæstio vigesimaquarta.

ITem quæro. Cum Regula dicat quòd nil proprium debeatis habere, nec in speciali nec in communi. Et vos habetis, domos, hortos, libros, vestes, & alia victui necessaria pro tempore, quomodo potestis transgressiones huiusmodi excusare bona conscientia? Respondeo. Videmus in sæculo famulos Dominorum panem non suum comedere, tecto non suo contegi, & rebus alienis, videlicet Dominorum suorum. Sic & alij sæpè concessis vtuntur tàm vestibus, quàm alijs rebus de illorum voluntate quorum res sunt. Sic & nos vtimur rebus necessarijs pro corpore, quas tamen nec in speciali, nec in communi nobis appropriamus. Regula enim non dicit, nos nihil debere habere, sed nihil nobis appropriare. Vnde vsum rerum necessariarum habere possumus, non proprietatem, alio quin nec vestem, nec cibum, nec aliquid aliud in vsum recipere deberemus, quod esset contra omnem rationabilem intellectum, Præsul enim sedis Apostolicæ, qui est generalis omnium pauperum Ecclesiæ prouisor, specialiter nostri ordinis curam habens, omnium mobilium quæ ordini conferuntur, proprietatem sibi assumpsit, exceptis his quorum dominium sibi conferentes retinuerunt, & nobis vsum eorundem rerum solum concedit, vt semper alieno victu, & vestitu, & tecto, & alijs vtensilibus, absque proprietatis iure, ex ipsius cõcessione vtamur: Sicut familia patrisfamilias, quæ rebus Domini sunt vtitur, tam in absentia quàm in ipsius præsentia corporali, secundum ipsius dispositionem. Et eleemosyna quæ nobis à fidelibus datur transit in vsum nostrum, & in illius dominium qui est principalis ordinis nostri dispensator, cui parati sumus omnia quæ habemus cum iusserit, tanquam Domino prout conuenit resignare, & nil iuxta hoc proprietatis habentes, regulam nostram bona conscientia obseruamus, &c.

Quæstio vigesimaquinta.

ITem quæro. Cum iterum regula dicat quòd nec per vos nec per alios debeatis recipere denarios vel pecuniam, videmini per cõtrarium hoc facere, tam petendo pecuniam, tam reponendo, quàm etiam dispensando, quia & si personaliter eam non contrectatis, tamen per alios eam seruari, & recipi facitis, & distribui, sicut vultis, & tamen inhibetur sicut per præceptum, vt non habeatis super hoc protestatem dispensandi, nescio quomodo hanc transgressionem excusare potestis. Si autem non posset hoc præceptum seruari, non deberetis vouere, & potius esset à regula recedendum, quàm laqueus esset vouentibus, cum seruari non posset. Respondeo. Multa putantur mala quandiu non intelliguntur, quæ intellecta, rationabilia & iusta videntur. Sic & in ista quæstione apparet. Regula prohibet nec per nos, nec per interpositam personam nos recipere pecuniam, vt nostra sit, & nos Domini & possessores pecuniæ simus, quasi rei proprię. Sed cõcedit vt per amicos spirituales, qui pro Deo nos spiritualiter diligunt, id est caritè & iustè, necessaria procuremus, quæ tali modo vtraque congruè obseruantur, quòd ea quę sine pecunia nõ possunt procurari, aut per ipsos procurentur qui fratribus dãt eleemosynam, aut per eorum nuncios, vt cum aliquis procurat fratribus librum scribi, vel vestem fieri, vel domum, vel aliud suis laboribus & expensis, aut si fratres ista procurant, illi soluunt pecuniam, illis qui fratribus commodauerunt, vnde ista sunt procuranda, vt cum fratres faciunt librum scribi, alius soluat expensas per se vel per nuncium suum, aut si aliqui volunt dare fratribus eleemosynam pecuniæ, possunt committere alicui, qui nomine suo eam seruet, pro vtilitate tamen fratrum, vt vice illorum qui sibi cõmiserunt pecuniam, procuret inde fratribus, secundum quòd voluerit, secundum quod à fratribus instruitur, per se vel

Fratres non recipiunt pecuniã per se vel per interpositam personam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per alios, qui aptius ea promouent, quæ sibi fuerant commissa. Et per omnes istos non recipiunt fratres pecuniam, sed illi per se, pro illis qui sibi commiserunt pecuniam, conuertunt eam in vtilitatem fratrum, vicem illorum gerẽtes in eo, quòd seruant & distribuunt ipsam pecuniam, quæ adhuc illorum est, qui dederunt, etiam si nesciãt eam adhuc seruari, gerentes autem vicem fratrum in eo, quòd eorum vtilitatem promouẽt de pecunia aliorum. Fratres enim quandiu pecunia nõ est redacta in rem aliam, quàm eis vt licet, non habent eam pro sua, sed illius qui deposuit eam, licet sciant eam pro sua vtilitate ibi repositam. Sicut cũ Dominus commitit seruo suo pecuniam suam, vt mihi inde emat tunicam, interim est Domini, sed empta tunica, mea erit. Secundum hanc vitam & cautelam, fratres & per amicos speciales, & quoslibet procuratores & mediatores procurant necessaria, nec tamen recipiunt pecuniam per illos procuratores, sed illi seruant illam nomine dantium, & vice ipsorum vertunt eam in vtilitatem fratrum, vt dominium pecuniæ non transeat in proprietatem fratrum. Vnde conditor Regulæ magis intendit fratribus præcludere viam auaritiæ in possessione pecuniæ, per quam omnis Religio suffocatur, quàm obstruere eis oportunitatem necessaria procurandi. Sedes etiam Apostolica cuius acta toti Ecclesiæ dijudicanda exponuntur, & veneranda: ipsam regulam confirmando non approbasset, si in ea aliquid incongruum, & in obseruabile prospexisset. Ideo vouentibus eam non est laqueus perplexitatis, licet indigeant diligenti cautela, ne offendant contra eam, qui debent aliqua necessaria per pecuniam procurare, quę tamen cautela magni est meriti, quamuis illi tutius ambulent, qui se subtrahunt à talibus negotijs, qui ad ea ex officio non coguntur, &c.

Quæstio vigesimasexta.

ITem quæro. Cum res malè acquisitę Deo sint odibiles, vnde Dominus di. Ego dominus odio habens rapinam in Holocaustum, cur recipitis vel petitis eleemosynam, ab illis qui iniusta lucra sectantur. Respondeo. Quidam sunt qui solum habent res malè acquisitas, & possunt certæ personæ inueniri, quibus competit recompensatio (vbi tales scimus, de cætero non debemus ab eis eleemosynam petere siue accipere, quia omnia quæ habent sunt aliorũ, quibus tenentur reddere) vel omnes vel aliquæ, ꝙ si aliquæ, & non omnes, tunc vaga restitutio de eis danda est, & in pias causas eroganda. Quidam autem habent iniusta bona, ita quòd si dant eleemosynam, tamen per hoc non fiunt impotentes, quin adhuc habeant vndè possint restituere certis personis, quibus debent, vndè possunt eleemosynam facere de residuo. A primis autem non possumus recipere, nisi ignorantia vel extrema indigentia vel præsumptio, quòd creditores velint nos recipere, nos excusat: vndè quando non constat de vero, aliquem iniusta detinere bona, non tenemur leuiter credere eum tanti criminis esse reum, cũ de quolibet teneamur præsumere meliora. Mendicitas norę professionis, & quis Deo debita, pauperibus Christi largienda sunt, excusat nos in hac parte plenius, quàm illos, qui ex alijs rebus habent, vndè sufficienter valeant sustentari, vbi tamen publica fama clamat aliquẽ esse de primis prædictis, etiam si aliter non constaret, propter scandalum non expedit ab eo recipere vel petere eleemosynam, nisi fortè talibus qui ex professione vel officio habent, quòd debent raptores ad restitutionem inducere, quia vtiliter gerunt in hoc negotium spoliatorum. Et dignus est tunc fidelis operarius cibo suo, cum nemo teneatur suis stipendijs militare.

Esa. 41.

Ad hoc autem vt possimus peccatores ad emendationem monendo inducere, concedit nobis sedes Apostolica, etiam in terris excommunicatorũ libere commorari, & ab eis tunc eleemosynam recipere, maximè si aliunde nõ possemus sustẽtari. Si enim boni de medio malorum tollerentur, quis esset qui malos ad bonum verbo & exemplo moueret? &c.

Quæstio vigesimaseptima.

ITem quæro, quæ ratio est, ꝙ clerici magis odiunt nos & persequuntur, quam laici & simplices sacerdotes? Respondeo. Sicut non omnes laici diligunt nos, sic nec omnes clerici odiunt nos. Si qui autem videntur nos odire, hoc quinque de causis potest esse. Vna, quòd timent nos, quòd ipsorum facta & excessus vel defectus plenius agnoscamus, & seuerius arguamus, quo clarius videmus, quales esse deberent, & non sunt per quos Ecclesia gubernatur. Secunda, quòd inuident nobis, quòd sumus hominibus gratiores, & ipsi comparati nobis appareant in vita vel in scientia viliores, vel etiam indoctiores in doctrina. Tertia, quòd dolẽt si per confessiones secreta eorum ab alijs qui consocij fuerint percipimus, dum timent per illa magis vilescere, vel fortè personas illas nostro consilio ab eis auerti, & ad meliora conuerti. Quarta, ꝙ tement sibi aliqua per nos emolumenta subtrahi, dum eleemosynas, quæ dantur nobis, arbitrantur sibi fore dandas, si nos non essemus. Et hæc videtur potior esse causa pluribus qui nos oduint. s. si plus inhiant lucris pecuniarum à suis subditis, quàm fructui animarum, &c. Potest etiam quinta causa esse, quòd diuina iustitia illos (qui quantò amplius cognouerunt & spreuerunt, & quibus maiora beneficia contulit & ingrati fuerunt, & grauius cæteris offenderunt, & frequentius eum indignè contrectant & percipiunt) tantò magis indurat, & profundius cadere permittit. Vndè non solum ipsi sunt mali in se, sed etiã alios secum malos esse desiderant, & bonos oduint, & quos imitari nolunt, optant nõ esse, & prosequuntur eos, quos sibi dissimiles esse dolent, Salomon. Grauis est nobis ad videndũ. Et tunc ibidem plures de prædictis tanguntur. Laici verò, quia de prædictis causis minus habent, ideò minus oduint, immo etiam diligunt, qui sentiunt nos salutem suam diligere, & sperant per nos eam fideliter apud Deum promouendam, ore, meritis, & doctrinis. Clerici etiam qui sanè sapiunt, eadem ratione nos fouent, & diligũt, quasi filios suos, & vacatores & cooperatores tam suæ salutis, ꝙ suæ solicitudinis sibi cõmissæ in suis subditis necessarios adiutores, & oneris sibi impositi fideles subleuatores. Et de istis satis, &c.

Quare plures clerici odio habent religiosos?

Sapiẽtis.

SERAPHICI DOCTORIS
S. BONAVENTVRAE.
Tractatus, in quo determinat, quare Fratres Minores prædicent, & Confessiones audiant.

QVia plerique dubitant & quærunt, cùm non habeamus curam animarum ordinariè nobis cõmissam, qua ratione, vel qua auctoritate, vel qua forma prędicemus, vel confessiones in populo audiamus. Quod vt plenius & planius intelligatur, rõnis huius radicẽ altius inspiciamus, ab ipsa primaria Ecclesiæ institutione

institutione originem breuiter colligentes. Dominus Iesus Christus omnium creator, & gubernator, Sanctam Ecclesiam suam, ascensurus in cœlum, Apostolis regendam & dilatandam commendauit, principaliter Beato Petro Apostolo, cui de vniuerso grege fidelium specialiter dixit tertiò. Pasce oues meas. Ioan. 21. Sed vt ordinatius gubernaretur vniuersalis Ecclesia, distinxerunt eam sancti Apostoli per Patriarchatus & primatus, & Archiepiscopatus, & Episcopatus & Parochias, & alias Canonicas distinctiones, vt quia per vnum vel per paucos non poterat singulis fidelium in omnibus saluti necessarijs congruè satisfieri, plures ad huius solicitudinis partes per determinatos sibi limites pro vtilitate animarum vocarentur, & secundum curæ pastoralis amplitudinem, etiam quilibet istorum accepit certam auctoritatis potestatem, residente plenitudine potestatis Ecclesiasticę apud sedẽ Apostolicam Romanæ Ecclesiæ, cui Apostolus Petrus Princeps Apostolorum specialiter prætedit, & successoribus suis ibidem eandem potestatem reliquit. Triplex est autẽ huius potestatis plenitudo, scilicet quòd ipse Summus Pontifex solus habet totẽ plenitudinem auctoritatis, quam Christus Ecclesiæ contulit, & quòd vbique in omnibus Ecclesijs habet illam, sicut in sua speciali sede Romana, & quòd ab ipso manat in omnes inferiores per vniuersam Ecclesiam omnis auctoritas, prout singulis competit eam participari, sicut in cœlo ab ipso fonte totius boni Christo Iesu fluit omnis gloria Sanctorum, licet eam differenter singuli participent pro captu suo. Prædicta verò distinctio Ecclesiarum & Parrochiarum triplici de causa est instituta, scilicet propter rectorum solicitudinem, quod enim cuique specialius committitur, diligentius exequitur, nec expectat vt alter prouideat his, qui suæ solicitudini specialiter sunt commissi. Item propter subditorum vtilitatem, quia facilius reguntur, & singulis expeditius potest satisfieri, vt dictum est, per plures Ministros, quàm per paucos. Sicut Moses solus non valens onera multitudinis populi sustinere, partitus est Tribunis, Centurionibus, Quinquagenarijs, ac Decanis, vt maiores maiora, minores minora proportionaliter expedirent, retenta sibi tamen plenitudine potestatis, in typo futuræ dispositionis Ecclesiæ militantis. Item propter deprehendendas fraudes hæreticorum, & latebras peccantium, vt quisque pastor super gregem suum vigilans, possit luporum deprehendere insidias, & errantium ouium absentiam cognoscere, & ad gregis vnitatem, eas quærendo, reuocare. Ministerium autem officij pastoralis circa ista septem præcipue versar, maximè Plebanorum, scilicet docere, prædicando populum, quid credere, quid facere, quid cauere, quid sperare, quid timere debeant. Item peccantes corrigere & iudicare, in confessione soluere & ligare pro qualitate meritorum. Ecclesiam officiare, & diuina celebrare, & indicere statuta Ecclesiæ de ferijs & alijs. Intercedere pro populo apud Deum, orando, & gratiam eis impetrando, quasi mediator inter Deum & eos. Sacramenta Ecclesiastica, & sepulturam eis impendere, & alia sacramentalia. Indigentibus in Parrochia, pro posse, in corporis necessitatibus de rebus Ecclesiæ subuenire. Exemplum benè viuendi in omnibus seipsum præbere, secundum honestatem vitæ clericalis. Obedientia verò populi ad plebanos in his eo nuersò maximè consistit, vt doctrinam eorum & prædicationem, statuto tempore & loco auscultent. Vt de peccatis suis eorum correctioni subiaceant, iuxtà canonum instituta. Vt semel in anno ad minus omnia peccata sua, quæ tunc habent, eis confiteantur. Vt in præcipuis festis, secundum iura ad Parrochias conueniant, missam audituri. Vt sacramenta Ecclesiastica ab eis recipiant, & sepulturam & huiusmodi. Vt indicta feriarum, ieiuniorum, & alia denuntianda ab eis, seruent. Vt decimæ, oblationes, & alia debita eis persoluant, secundum canonum instituta. Noua verò statuta populo superaddere Plebani non debent, ne fiat obedientia onerosa: Hæc debent subditi Plebanis suis, tantum cum exceptionibus iuris, priuilegiorum, & consuetudinis approbatæ & licentia superiorum. Quod verò semel in anno quilibet confiteatur proprio sacerdoti omnia peccata sua, his sex de causis statutum est. Primò, vt pastor cognoscat, in quo statu quilibet commissorum sibi sit, vt sciat ei medicinam competentem exhibere, instructionis, correctionis, consolationis. Secundo, vt noscat quibus possit Christi corpus indulgere, vel quos à sacramentis arcere. Tertiò, ne per longam incuriam, multorum conscientiæ in peccato desperabiliter fordescant, expedit vt aliquando se expurgent. Ipse enim pudor confitendi pleroſque à peccato deterret, & confitendo sæpè, discunt hoc esse peccatum, quod se putabant innoxiè perpetrare. Quartò, vt discernantur obedientes à negligentibus vel hæreticis, per obseruantiam talis statuti. Quintò, vt purgent se ad corpus Dominicum dignè percipiendum fideles, per confessionis medelam. Sextò, pro meritò gloriæ, vt ex humilitate confessionis, merea tur in cœlo exaltari, & à peccatis citius expurgari.

Proprius sacerdos quis est.

Proprius sacerdos dicitur, cui quisque specialiter gubernandus est comissus ab Ecclesia vice Dei. Prætermissis igitur diuersis distinctionibus, quatuor sunt cuiusque plebis Parrochialis proprij sacerdotes. Primus & præcipuus est Summus Pontifex, cui tota Ecclesiastici gregis cura singularissimè commissa est, ita quòd omnes inferiores Ecclesiæ rectores, curam & totam potestatem quam habent super subditos ab ipso accipiunt, mediatè vel immediatè. Secundus est Diœcesanus Episcopus, qui est ordinarius pastor omnium Ecclesiarum sub ipso constitutarum, & sui inferiores Prælati curam animarum & auctoritatem regendi habent ab ipso. Tertius est specialis pastor cuiusque Ecclesiæ ibi canonicè institutus. Quartus est, cui quisque prædictorum pro tempore vicem suam super commissis sibi, ad ligandum & soluendum ex causa rationabili committit, cui tamen comittere potest. Superiores autem liberius & largius possunt vices suas committere, quàm inferiores. Vndè cum Plebanus possit aliquibus committere, vt vice sui plebi suæ prædicent, & eorum confessiones audiant, & absoluant, & pœnitentias iniungant, ita quòd sic absolutos non oporteat illo anno Plebanis suis iterum confiteri, nisi velint, multò magis potest hoc Episcopus, & maximè Summus Pontifex, qui sicut vbique habet potestatis plenitudinem, & commissam sibi gerit omnium Ecclesiarum solicitudinem, vt ea quæ singulis necessaria probantur, ipsius prouidentia suppleantur. Alioquin vacua esset apud ipsum tanta potestas, quam executionis efficacia non comitaretur. Committit autem alijs quandoque vices suas, tum pro locorum distantia, vel causarum qualitate, vel pro aliorum magis vrgentium negotiorum occupatione, vel pro multitudinis requirentium frequentia, & necessitatis festinatione, vel pro corporis imbecillitate, vel certè pro liberiori spiritus vacatione expediat eum, & alios secum ad oneris pastoralis sustinentiam inuitare. Nam & si Dominus solus omnia sine qualibet difficultate posit in omnibus operari quæ voluerit, sicut ex nihilo cuncta creauit, tamen dignatur in qui-

Officium Plebanorum quod sit.

Ad quid teneantur subditi, plebanis suis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

buſdam operibus ſuis habere coadiutores & vicarios ſicut in cura animarum, & in operibus artificialis induſtriæ, in hoc dant exemplum Eccleſię rectoribus, onus ſolicitudinis ſuæ, & alijs impartiendi, ne per ipſorum abſentiam & inſufficientiam, ſalus fidelium negligatur. Prædictis ergo de cauſis in his nouiſsimis temporibus, de quibus prædixit Apoſtolus, quòd inſtabũt 2.Tim.3. tempora periculoſa ex multiplicatione peccatorum, & numeroſitate rudium populorum, & ſeductione hæreticorum, & raritate bonorum, & difficultate regendi, & inſufficientia Prælatorum, & perplexitate caſuũ emergentium, & aliorum periculorum Eccleſiæ imminentium ex varijs euentibus, prouidit ſedes Apoſtolica, ad obuiandum præfatis periculis quibuſcunque, remedium ſubuentionis animabus pereuntibus, quòd diuina ordinatione quoſdam religioſorum ordines inſtituit, qui officio prædicationis & confeſsionis ſibi cõmiſſo, ſubueniant indigentiæ populorum, & inſufficientiæ clericorum, & obſiſtant verſutijs hæreticorum, & hoc in ſolatium & ſubleuamen oneris, non in præiudicium plebanorum. Non enim præiudicat eis, ſi Dominus Papa vel Epiſcopi eorum, de officio ſuo ſoliciti, quod perſonaliter implere non valent, alijs loco ſuo implendum committunt, ſicut nec hoc præiudicaret eis, ſi vellent perſonaliter in parochijs eorum prædicare, vel confeſsiones audire, ita quòd ipſi confeſsi non tenerẽtur, tunc iteratò plebanis ſuis confiteri, cum ipſi plebani ſint vicarij Epiſcoporum in ſuis parrochijs, ſicut Epiſcopi ſummi pontificis in officijs ſibi commiſsis, quia non in diminutionem poteſtatis, ſed in adiutorium ſuſtentandi oneris, ſunt inferiores paſtores ſuperioribus ſubrogati. Secundò, non fit eis præiudicium ſi pondus laboris quod ipſi portare tenentur, in cura animarum alleuietur eis per aliorum auxilium, vt animæ ſoluentur, pro quibus Deo rationem reddere debent in iudicio, ſi ex eorum negligentia, vel ignorantia, perirent, ita vt pro illarum perditione ipſi damnentur. Ecce ſuper paſtores ego requiram Ezec.34. gregem meum de manu eorum, &c. Tertiò, non fit eis præiudicium, quia non minuitur iuriſdictionis eorum poteſtas ex tali cooperatione aliorum, ſed tãtum pondus ſolicitudinis & laboris. Temperatiſsimè quippe ſic diſpoſuit diuina ſapientia, & inſtituit ſedes Apoſtolica, vt per ordines prænotatos in prædicatione, & confeſsione, defectus cleri ſuppleantur, & animæ ſaluentur, & nec in temporalibus & ſpiritualibus ius clericorum aliquatenus violetur, ne per ſubtractionem illorum, quæ eis iure debentur commoti, ſalutis profectum per fratres promouendum in Eccleſia impediret, cum vix etiam nunc ſuſtineant quidam, eos pro animarum ſalute inter homines conuerſari. Nam nec decimas eorum, nec primitias ſeu oblationes, nec alia debita eis præripimus, nec populum ab obedientia eorum abſtrahimus, nec in debitis Miniſterijs ſuis eos vllatenus impedimus. Quod autem quandoque Religioſi ad ſaluandos fideles in Eccleſia eſſent vocandi, oſtenditur in Euangelio Lucæ cum Dominus dixit Luc.5. Petro. Duc in altum & laxate retia veſtra in capturam. Concluſerunt autem in piſcium multitudinem copioſam. Rumpebatur autem rete eorum, & annuerunt ſocijs qui erant in alia naui, vt venirent & adiuuarent eos, & impleuerunt ambas nauiculas. Mare eſt ſæculum. Nauicula Petri eſt Eccleſia fidelium Populorum. Rete eſt Euangelica doctrina. Per iuſſum Domini tot piſcium multitudo concluditur, quòd rete rumpitur, quia tot ad fidem veniunt, quòd eam etiam hæreſibus ſcindunt, ſed cum Petrus cum ſuis trahere non valent, annuerunt ſocijs in alia naui, vt venirent & adiuuarent eos, quia Prælati Eccleſiæ cum Clero, non ſufficientes per ſe tantam plebium multitudinem trahere ad littus vitæ perpetuæ, annuerunt, admittendo, ſocijs religioſis, ſcilicet Iacobo, & Ioanni: actiuis & contemplatiuis, vt venirent compatiendo animarum periculis, & adiuuarent eos, tam illos qui trahunt, quàm illos qui trahuntur, illorum inſufficientiam, iſtorum indigentiam releuando. Ambas autem nauiculas implent, cum præ multitudine Populi, nec clerici nec Religioſi plenè ſufficiunt omnibus ſatisfacere. Cum autem prædicatio, & confeſsio, inter alia Populo Dei exhibenda, ampliori indigeant ſcientia ſcripturarum, & magis periculum ſit iſta ei non miniſtrare, vt expedit, cum per prædicationem informentur quid credere debeant, & qualiter viuere, per confeſsionem verò lapſi extrahantur de luto peccati, iſta duo fratribus commiſſa ſunt, vt in his ſubueniant fidelibus, & ſuppleant defectum clericorum, in reliquis autem minus eſt periculum qualiter fiant, aut facilior executio per quemcunque fiant. Ex prædicatione ergo non ſit eis præiudicium, quia non prędicamus illa hora in eorum Eccleſijs, qua ipſi ſolent in feſtis ſolemnibus, diuina ſolemniter celebrare, ſeu prædicare, niſi ipſorum permiſſu. Alia hora ſi Populus nos audire deſiderat, nihil deperit eis exinde, ſed accreſcit. Et hoc in tribus, videlicet, quia Populus eis commiſſus proficit in ſcientia veritatis, & bonis moribus. Item, cum ipſi eadem docent, quæ & nos, teſtimonio noſtro confirmamus doctrinam eorum eſſe veram, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum. Item, quia docemus Populum Paſtoribus ſuis obedire, & eos reuereri, & non calcitrare, & reddere eis ſua. Super his potius debent ſi ſapiũt gaudere, & gratias agere, quàm dolere. Aliter enim citò vileſcerent apud Populum, propter malam vitam multorum ex ipſis. Ex confeſsione ſimiliter nõ præiudicamus eis, quia nullum cogimus nobis confiteri de ſubditis ſuis, & confeſſos remittimus ad Plebanos ſuos, vt illis iterum ſe oſtendant tempore ſuo, ſecundum Eccleſiæ mandatum, ſi ante non ſunt eis eo anno confeſsi. Nam ſi ægrotus vult & alijs, medicis, pro vberiori conſilio ſanitatis pateſacere infirmitatem ſuam præter ſuum medicum ſpecialem, non fit præiudicium in hoc illo medico, niſi fortè infletur inuidia, vel cupiditate, vel pudore turbetur. Quod autem prioribus tẽporibus in Eccleſia non erant vocati vel miſſi à ſede Apoſtolica Religioſi aliqui ad prædicta officia prædicationis & confeſsionis, vt nunc ſunt miſsi, iſta fuit ratio. Cùm morbus adhuc paruus eſt, paucioribus indiget remedijs, & leuioribus, ſed cum cœperit inualeſcere, & latius ſe diffundere, ne deſperabiliter æger periclitetur, neceſſe eſt plura & efficaciora remedia adhiberi, ita etiam cum ſtatus mundi modò valde deterior, quàm olim eſſe videatur, expedit plures nunc eſſe ſubleuantes, iuxta illud. Meſsis quidem mul- Luc.10. ta, operarij verò pauci, idonei & fideles. Rogate ergo Dominum meſsis, vt mittat operarios in vineam ſuã. Item ad Roma. vbi abundauit delictum, ſuperabundet Rom.5. & gratia. Videmus nunc meſſes plebium multiplicari, & ſilus ſuccis villas ædificari. Videmus adinuentiones peccatorum ſuccreſcere, & perplexiores caſus quotidie emergere. Item ex conſuetudine malos incorrigibiliores magis fieri, & duriores in peccato. Item, quod clerici plures malo exemplo infirmãt laicos, tam in moribus, quàm in fide. Item, quòd pauci ſunt inter eos periti, qui ſciant, vel quibus confidatur, quòd doceant, vt deberent. Item quòd negligenter præſunt animabus commiſsis, & terrenis negotijs nimis inſtant. Item quòd multi eorum ſunt ſuſpenſi, excommunicati, & in officio ſuo diuerſimode impediti. Item, quòd rari ſunt paſtores in eccleſijs, ſed per leues Vicarios animarum cura venalis exponitur. Itẽ, quòd ipſi temporalibus curis dediti, iſta diſsimulãt, ita quòd ſpes

ſpes correctionis vix habetur. Item, quòd ſi aliquando vellent iſta corrigere, & inutiles remouere, non habent quos loco illorum ſubſtituant meliores. Cum igitur iam ſit Eccleſia quaſi nauis tempeſtate concuſſa, in qua remigantibus, pauore trementibus, procellę tumentes penè operiunt nauẽ, miſsi ſunt fratres à ſummo gubernatore, ſulti auctoritatem ſedis Apoſtolicę, vt in nauiculis ſuis dicurrentes per mundum, quos ex naufragio peccati periclitantes inuenerint, rapiant ex vndis, & ad littus ſalutis reportent. Nulla verò Parrochia inuenitur, quin habeat aut idoneum Plebanum, aut aliquo modo inſufficientem, aut nullum. Bonus & idoneus eſt, qui ſecundum formam canonum iuſto titulo poſsidet beneficium, cui annexa eſt cura animarum illarum, & qui ſufficientem pro regimine Plebis ſuæ habet ſcientiam ſacræ Scripturæ, & qui nullum habet impedimentum in omni officio clericali, & qui debitam diligentiam adhibet animabus ſibi commiſsis, in his quæ ſunt neceſſaria ſaluti. Talium Plebanorum ſubditos non oportet ad alios pro confeſsione recurre re, niſi in his ſex caſibus. Primus cum de voluntate ipſius, & licentia, vel ratihabitione, expreſſa vel tacita, quis alteri confitetur. Secundus cum alius habet ampliorem auctoritatẽ abſoluendi in certis caſibus, quàm Plebanus. Tertius, ſi propter abundantiorem cautelam vult etiam alijs confiteri, nihilominus tamen confiteatur etiam Plebano tempore ſuo. Quartus, ſi confiteretur illis, qui habent à Domino Papa vel ab Epiſcopo loci generalem auctoritatem audiendi confeſsiones, vt Pœnitentiarij vel alij quidam ad hoc ſpecialiter deputati. Et qui talibus confitentur, idem eſt, ac ſi Epiſcopo ſuo perſonaliter confiterentur eoſdem caſus de quibus eis contulit poteſtatem, vndè non tenentur tunc Plebanis iterum confiteri, niſi velint. Quintus, ſi aliquis eſt in peregrinatione poſitus, nec poteſt habere proprium ſacerdotem. Sextus in articulo neceſsitatis extremæ, tunc quilibet eſt ei proprius ſacerdos, ſi alium non habet. Inſufficiens Plebanus dici poteſt tribus modis. Aut cui ab Eccleſia pro tempore ſublata eſt executio officij ſui, vt ſuſpenſus, excommunicatus, & irregularis. Aut cuius ſubditis propter aliquod nocumentum ſuum non expedit ei confiteri, vt idiota, vel proditor confeſsionis, & confitentes ſibi ſolicitans ad peccatum quocunque modo. Aut qui confitentibus ſibi, non debitam adhibet diligentiam, ſicut neceſsè foret. Sicut qui non dat eis oportunitatem integrè confitendi, vel non vult eos abſoluere niſi pro prętio, vel non informat eos in diſcretione peccatorum, ſeu ſatisfactionis qualitate, vt ſciant quid ſit peccatum mortale, quid veniale, quid enorme, quid leuius, vel qualiter Deo ſatisfaciat, & qualiter proximo, & quando publicè vel occultè. Nam in talibus negligens, tantum nocet alijs, ſicut idiota qui docet errare, ita negligens relinquit in errore. Exemplum de ceco duce, & qui cecum deuiantem non reducit ad viam. Subditi enim horum ipſa neceſsitate ſalutis coguntur alios confeſſores requirere, in quibus in ſufficientię prędictæ non videntur. Sicut qui ſcit medicum ſuum inſufficientem ad curandum eum, alium neceſſariè quærat ſi vult mortis periculum effugere. Quod ſi Plebanus talis nolet ſubdito dare licentiam idoneum confeſſorem quærendi, vel pro malitia, vel inuidia, ſeu ſuperbia ſua, immò fortè præcipit ne vadat ad alium, ita tenetur ei in hoc obedire, ſicut ſeruus Domino, qui nollet eum paſcere, & prędiceret ei ne alibi ſibi cibum prouideret. Quod autem dicitur, quòd ſubditus debet prius petere licentiam, vt vadat ad peritum confeſſorem, propter cautelam factum eſt, ſcilicet ne ex contemptu quęrat alium, vel ne vadat ad minus idoneum, vel ne vadat ad hæreticũ, vel ne detur locus tergiuerſandi malignus, dum quærunt Ignotis confiteri, vt correctionem ſui paſtoris effugiant, & ita liberius pec cent, vel ne ſimulent ſe alijs confeſſos, cum nulli ſint confeſsi. Plebanus autem nullus eſt, qui tenet Eccleſiam, cum ſit inhabilis ad beneficium habens curam animarum, vt illegitimus filius, vel excommunicatus, vel laicus, vel qui vnam habens, recipit aliam. Item qui recipit Eccleſiam non ab eo qui habet ius conferendi, vel præſentandi ad eam, vel inueſtiendi, vel ab excommunicato, vel quando ius eſt ad ſuperiorem deuolutum ex cauſa. Item qui tenet Eccleſiam non debita forma, ſymoniacè per fraudem, vel violenter, vel eſt Vicarius alicuius iſtorum. Quod quiſque non habet, nec poteſt alteri ſua auctoritate conferre, omnes iſti ſicut non habent ius in Eccleſijs quas tenent, ita & plebs in nullo tenetur eiſdem. Cum ergo prędictorũ omnium ſubditi poſsint, & debeant alijs confiteri, potius quàm illis, qui videntur eſſe Plebani eorum propter præmiſſos eorum defectus, & laici neſciant diſcernere quos eligant meliores, & Clerici potius vitio ſi mitterent eos ad ſibi ſimiles, quàm ad idoneos, & ſatis rari ſunt in Clero iam, quos nulla prædictarum re ſpergat macularum, miſsi ſunt fratres à ſede Apoſtolica per mundum, muniti eius teſtimonio, qui prędictos defectus Clericorum vbi neceſſe fuerit ſuppleãt, & indigentię fidelium ſubueuiant, & non tantum laicos, ſed & ipſos Clericos & Religioſos prædicationibus inſtruant, exhortationibus à malo retrahant, inſuper exemplis ædificent, & orationibus gratiam eis & Deut.34. veniam impetrent apud Deum. Nos enim ſumus illi pauperes qui remanentes manipulos ſegetum, & ſpicas decidentes, poſt meſſores, & racemos relictos in vinea colligere debemus, ideſt illas reliquias quas Plebani, qui habent officium in Plebe ſua docendi, & corrigendi, relinquunt, vt eas ex area Eccleſiæ ad horreũ cœleſtis patriæ referamus. Quia verò ad hoc non tenemur ex debito aſtringente, ſed ex charitatis libertate, ideo ſimiliter & illi non tenentur nobis in corporali prouiſione, niſi ex libera pietate. Poſſunt enim noſtris prædicationibus intendere ſi voluerint, & nobis confiteri, & eleemoſynas largiri poſſunt, & dimittere. Econtrà poſſumus nos eis iſta ſpiritualia beneficia impendere prædicationis, confeſsionis, & orationis, licet ad ea ex debito non obligemur, niſi debito charitatis. Quæritur autem ſi illi qui nobis confeſsi ſunt, teneantur Plebanis ſuis iterum confiteri? Ad hoc dicendum, quòd duplici ratione tenẽtur homines confiteri Sacerdotibus habentibus claues in foro penitentiæ abſoluendi, & ligandi, ex præcepto Dei, & ex ſtatuto Eccleſiæ. Præceptum Dei eſt penitentiam agere, cuius pars eſt confeſsio facta Sacerdoti. Vndè Ioan. di. Si confiteamur, &c. Cum ergo pœnitens confitetur nobis, & abſoluimus eum auctoritate Domini Papæ vel Epiſcopi, non tenetur iterum à Plebano ſuo de eiſdem abſolui, cum ſit abſolutus, ſed propter ſtatutum Eccleſiæ, quo quilibet ſemel ad minus in anno iubetur confiteri omnia peccata ſua proprio. Sacerdoti, quod plerique referunt ad Plebanos ſpecialiter, debet ei ſi velit iterũ confiteri, ne ſcandalizetur, & vt melius agnoſcat eum, ſi dignus ſit, cui corpus Chriſti debeat porrigere vel negare, niſi de licentia eius alteri ſit confeſſus, vel ratu habeat ſi eſt factum, & hoc de his Plebanis intelligendum, qui boni & idonei videntur, vt ſuprà dictum eſt, non de alijs qui ius non habẽt in Eccleſijs, vel ad quos ſubditi pro confeſsione accedere prohibentur. Vt autem planius liqueat, in quibus caſibus vel qua forma fratres poſsint audire confeſsiones, quædam eorum quæ ſuperius poſita ſunt, ſub compendio repetantur. Cum pro diuerſis cauſis aliquotiens expediat ſubditos Plebanorum, etiã alijs Sacerdotibus cõfiteri, vt prom-

Quis eſt bonis plebanus.

Inſufficiens plebanus quis eſt.

Ioan.11. Qui confeſſus eſt religioſo habẽti auctoritatẽ à Papa non tenẽtur confiteri plebano iterũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptius inueniant ad quos recurrant, missi sunt fratres specialiter vt in tali necessitate fidelibus succurrant, ad hoc à sede Apostolica destinati. Primus casus, cum ex regula nostra approbata & confirmata à sede Apostolica etiam iniunctum habeamus prædicationis officium, ne fructus prædicationis inanis sit, possumus ex priuilegio Apostolico vbi prædicamus, etiam confessiones

Nota cui sis, propter quas expedit Religiosos habere copiam audiendi cõfessiones & casus in quibus possunt eas audire.

requirentium tunc audire, & absoluere, ac penitentias iniungere, auctoritate Domini Papæ. Secundus, cum ab Episcopis similiter commissum habeamus confessionis officium, non solum de communibus, sed etiã de specialibus casibus ad ipsos spectantibus, possumus absoluere iuxtà formam confessionis ipsorũ, non tantum laicos, sed etiam Clericos indigentes. Tertius, cũ Plebanus licentiat subditum suum vt nobis confiteatur, vel ratum habent quod factum est. Quartus, cum pro superabundãti cautela, vel meliori consilio, etiam vult alteri confiteri, vel ex deuotione, quàm suo Plebano. Quintus, cum quis vagatur per terras, potest interim alijs confiteri, dum suum non habet Sacerdotẽ. Sextus, in articulo necessitatis, dum timet mori, & suũ non habet sacerdotem. Septimus, cum Sacerdos alicuius est idiota, nec scit in necessarijs saluti eum congruè expedire. Octauus, cum est notorius fornicator, tunc subditi non debent ab eo sacramenta requirere. Nonus, cum consueuit reuelare secreta confessionis, subditi non tenentur ei confiteri, qui hoc timent. Decimus, cum in confessione solet aliquos ad peccatum inducere, illi non debent accedere ad eum propter periculum vtriusque. Vndecimus, cum non dat subditis copiam integrè confitẽdi, & non informat eos, de his quibus indigent ad salutem. Duodecimus, si Sacerdos est ab officio suspensus à iudice vel à iure, tunc nec potest soluere, nec ligare. Tredecimus, si est aliqua maiori excommunicatione ligatus, quia non debent tunc subditi communicare ei qui sciunt. Decimusquartus, qui est aliqua irregularitate perplexus, tunc non potest exequi officium Pastorale. Decimusquintus, si est peruersor sacramentorum, vendẽs ea pro muneribus, tunc est suspensus & infamis. Decimussextus, si tenet Ecclesiam contra statuta canonum, tunc enim nullũ ius habet in ea, vt illegitimus, symoniacus, & habens vnam Ecclesiam, si recipit alteram, tunc enim prior vacat, & qui per fraudem obtinet, vel violenter intrat, vel non recipit eam à quo debet. Decimusseptimus, si est Vicarius illius, qui non habet ius in Ecclesia, quòd possit alteri delegare. Sũt & alij casus, pro quibus quandoque etiam honestæ personæ timent suis Sacerdotibus confiteri, quia Vicarij sunt instabiles, & sæpius mutantur, ideò non audent eis sua reuelare secreta, cum toties oporteret eos ignotos habere cõfessores. Item, quia plerique ipsorum tam vitiosi sunt, quòd honesta fœmina timet infamari, si secrete susurrauerit cum eo. Item, quia plures ipsorum ignoti sunt, & timetur, ꝙ sunt apostatæ, vel in officio Sacerdotali impediti, vel sortè non habentes ordinem Sacerdotij. Item, aliqui habent talia peccata in conscientia, quòd potius volunt non confiteri, quàm Plebanis suis ea pandere, qui sem per vident eos, & coram quibus timent tota die confundi, sicut sæpè percepimus. His in tanto periculo ex compassione est succurrendum potius, quàm in despe rationẽ ponantur, hoc tali modo aptè fit, vt ẽ confiteantur talibus, quos non timent, vbi consulitur ipsorum verecundiæ & saluti. Non est leuiter præcipitandum in interitum, pro quo Christus Dominus potius voluit mortem Crucis subire, quàm permitteret eum perire. Et rigor iuris positiui, vbi expedit seruandus est, vbi autem salutem impedit, remittendus est. Cũ enim

1.Cor. 10 potestas Ecclesiastica data sit à Domino Prælatis teste Apostolo, in ædificationem & non in destructionem saluti animarum, vbicunque apertè quis ea vtitur in destructionem, virtutem suam amittit. Sicut medicina, non sicut expedit ægro porrecta, potius lædit eũ quàm sanet, cum medicinæ ad sanandum & reparandum & non ad sauciandum vel destruendum sint repertæ: Cessante enim causa, cessat & effectus, quia rigor pro vtilitate animarũ statutus, sicut seruandus est vbi illa vtilitas indè prouenit pro qua statuitur, ita laxandus est, vbi talis affectus non sequitur, sed potius contrarius apertè sentitur. Quod si aliquis Plebanus prohibet quoquo modo ne subditi sui confiteantur talibus, qui ab Episcopo vel à Domino Papa mediatè seu immediatè habent auctoritatem generalem confessiones audiendi talis prohibitio non valet, nec pœna in prohibitione apposita est timenda, & hoc multiplici ratione, quarum tres tantum hic ponam. Prima, quia non potest inferior sui superioris auctoritatem cessare, vt quod ille concessit, iste prohibeat. Secunda, quia si aliquis supradictorum defectuum inest ipsi Plebano, scilicet imperitiæ, suspensionis, irregularitatis, criminis, negligentiæ, vel alterius impotentiæ, per quem subditi ab eo debito modo non expediuntur, in confessione debent etiam eo inuito, ad alios idoneos recurrere, si non velit spontè concedere, nec pro eius maleuolentia seipsos salutis remedio priuare. Tertia, quia & si Plebanus satis sit idoneus, tamen subditi postquam ius suum ei reddiderunt, confitendo, & alia debita persoluendo, si volunt & alios de salutis suæ remedijs consulere, non debet, nec poterit eos prohibere, & si pœnam aliquam propter hoc eis infligeret, tale esset sicut qui punit omnino innocentem, & damnat rectè operantem, quod est error intollerabilis, & iuri diuino cõtrarius, & ideo non ferendus, immo grauiter puniendus, & tenetur læso de illata satisfacere iniuria, & propalauit propriam imperitiam, ne sciens quid debeat, & quid possit, ac limites suæ potestatis confundens. Cum contritio & confessio & satisfactio sint integrales partes penitentiæ, & necessarię ad salutem omni pœnitenti, sicut non contrito non datur remissio peccatorum, ita nec non confitenti peccata sua, si potest habere catholicum Sacerdotem, sicut sancta constituit Ecclesia spiritussancti auctoritate iuxta Euãgelicam doctrinã, cum Christus claues regni cœlorum per Apostolos Sacerdotibus tradiderit ad animas ligandas & soluendas. Cum ergo necesse sit confiteri, necesse est etiam aliquos esse, qui confitentes audiant, & absoluant vice Christi. Aut ergo confitebuntur Prælatis suis tantum, aut etiam alijs Sacerdotibus. Sed si Prelatus alicuius est suspensus ab officio suo quacunque ex causa per Ecclesiam, vel insufficiens est ad scientiam necessariam, vel aliter negligens quòd non impendit pœnitentibus debitam diligentiam, vel quocunque alio modo præstat impedimentum, quòd ab eo subditis non conuenit requirere absolutionis gratiam, necesse est alios institui, qui vicem illorum suppleant in hac parte. Alioquin aut sacramentum pœnitentiæ per subtractionem debitæ confessionis & absolutionis euacuatur, & claues Ecclesiæ otiosè manebunt, aut iura canonica nullius vigoris erunt & auctoritatis, quæ sententias suspensionis & irregularitatis & excommunicationis frustrà contra aliquos ediderunt, & absolutionis beneficium impendi contradixerunt, si ab ipsis tantum coguntur subditi istud requirere, & eis solis peccata sua & non alijs confiteri. Licet enim communiter Clerici in quibusdam terris istis defectibus non valdè sunt implicati, vt in Anglia vel Francia vel alibi, vbi Clerici sunt literati & clericaliter viuunt, & subditos suos benè regunt, tamen in pluribus alijs terris tanti defectus in Clero reperiuntur, per quos inhabiles & minus idonei sint ad animas penitentium absoluendas, quòd qui fratribus

tribus minoribus & prædicatoribus prohibet fideles ibidem confiteri peccata sua, videtur aut ignorare periculum, aut animarum inuidere saluti, & Dei beneplacitum impedire. Si aliquis teneretur alicui prouidere in necessarijs, & negligeret vel non posset, & alius vellet egenti ex compassione subuenire, & illius vicem supplere qui deberet, ne iste periret, nunquid ab aliquo prohibendus esset, ne proximo in necessitate subueniret? Et si hoc esset inconueniens prohibere ne liberaret proximum à periculo corporis, quantò magis incongruum est & illicitum, prohibere aliquem à liberatione animæ fratris à periculo damnationis. Immo videtur error omnino non ferendus, prohibere aliquem liberari à naufragij periculo, & potius permittere eum perire, quàm pœnitentem à voragine peccati per confessionis tabulam extrahere. Nulla lex seruanda, nulli præcepto obediendum humano, quod contra præceptum charitatis Dei, & contra salutem proximi aperte agere inuenitur. Aduersus charitatem enim, vel cæteras virtutes, & fructus spiritus, teste Apostolo, non est lex. Cum ergo pastor plebis alicuius præcipit subditis suis ne alicui confiteantur alij quàm sibi, subintelligendum est in præiudicium suum, ita quòd si alteri confessi fuerint, nihilominus confiteantur & sibi. Nam si non potest eos prohibere, quin de temporali vtilitate loquantur, cum quocunq; voluerint, quanto magis de spirituali, & salutis consilium requirere, vbi sperat inuenire? Verbi gratia, vbi decimę debentur sacerdoti tantùm, si præcipit, quòd nulli dentur decimæ nisi sibi, intelligendum est hoc de decimis quæ sibi debentur. Sed si aliquis dederit ei debitas decimas, & de residuo quod suum est, vult etiam alteri cuicunque dare aliam decimam ratione eleemosynæ, nunquam potest sacerdos suus eum prohibere, ne hoc faciat. Aliud verò est de regularibus religiosis, qui sicut à suis superioribus prohiberi possunt ne vadant quoquam, vel loquantur cuiquam sine ipsorum licentia, ita possunt etiam prohiberi ne confiteantur alicui nisi per licentiam eorum, dummodo tales eis confessores assignent, per quos non negligantur in his quæ pertinent ad salutem. Alioquin si Prælatus religiosi præcipit ei ne confiteatur alicui præter suam licentiam, & non assignat ei confessorem idoneum, & ille indiget confessione, potest & debet alium quærere confessorem, potius quàm salutem propriam negligat, quia præceptum non tenet inferioris Prælati, quod præiudicat præcepto superioris. Omnis autem Prælatus in Ecclesia est inferior summo Pontifice, cuius præceptum est vice Dei, vt fiat confessio peccatorum idoneo confessori, suo tempore cum potest haberi. Quod si subditus Plebani, confessus est alteri, etiam qui ab Episcopo licentiatus est, vt possit audire confessiones requirentiũ, & Plebanus ex pastorali solicitudine vult agnoscere oues proprias, vt sciat quibus sacramenta diuina ministret, vel qualia adhibeat infirmantibus remedia, & vult conscientias eorum etiam agnoscere per cõfessionem ipsorum, dummodo hoc calumniosè non faciat, vili pendendo auctoritatem alterius cui ille confessus fuerat, non est propter hoc redarguendus, sed magis pro sua solicitudine commendandus, cùm de ipsis sit rationẽ Domino redditurus. Si autem aliquando Episcopus præcipit subditis suis in synodo, quòd nulli confiteantur nisi Plebanis suis, vel quibus ipsi licentiam dederint, non est intelligendum velle reuocare, si quam auctoritatem fratribus dedit confessiones audiendi per suam Diœcesim, sed quòd non confiteantur alijs in suorum præiudicium Plebanorum, iuxtà quod supra dictum est, cum ad hoc tantum debeant eis obedire. Quod si expressè reuocaret omnẽ auctoritatẽ, quam fratres habent ab ipso de confessionibus audiendis, nihilominus tamen fratres quandiu non sunt à summo Pontifice prohibiti, vel à suis specialibus prælatis quibus obedire tenentur, possunt audire confessiones iuxta hac forma, quòd audita confessione eorum, si quis dignus est, absoluant eum sub spe ratihabitionis pastoris sui, si est idoneus pastor secundum præscriptam formam, vel si nolit habere ratam absolutionem illam, quòd iterato confiteatur eidem, si prius non sit ei illa peccata confessus. Si autem habet ille confitens Plebanum non idoneum, vel nullum, simpliciter absoluat eum, & expediat in his quibus indiget ad salutem potius, quàm nullo subueniente negligatur. Debemus enim præsumere summum Pontificem, vel aliũ quem libet bonum pastorem animarum huiusmodi esse discretionis, & charitatis, quòd potius velit oues Christi per quenquam catholicum sacerdotem ad salutẽ æternam expediri, quàm negligi ab his qui ex officio curam eorum suscipiunt, sed executionem officij circa eos non implent, alioquin si hoc non vellet, indignus esset dignitate Pontificalis officij, qui oues Christi magis perire vellet, quàm erui de ore luporum, & talis eius voluntas caret effectu pastoralis potestatis, quæ solum in ædificationem & nõ in destructionem animarum data est ab ipso Principe pastorum Domino Iesu Christo. Hac enim ratione prouidẽ sancta Ecclesia instituit, quòd in necessitatis articulo cum proprius non habetur sacerdos, quilibet sacerdos absoluat quemlibet pœnitentem ab omni vinculo peccati, & excommunicationis etiam maioris, potius quàm ex defectu proprij pastoris aliquis innodatus peccato decedat, licet enim vera contritio posset eum absoluere, cum nõ posset habere confessorem. A simili ergo cum proprius sacerdos non potest, aut non curat, seu nescit confitentem debito modo expedire, potest & alium confessorem quærere, qui eum expediat, cum periculosiora sint animæ vulnera seu morbi quàm corporis, si citius remedijs debitis non curentur. Qui autem prohibet ægrotantem ne accedat medicum qui eum curet, mortem desiderare videtur, quia non vult vitam suam congruis remedijs à morte tueri. Si verò sententiam contra eum ferret excommunicationis quasi pro inobedientia, nullam habet vim taliter lata sententia, quia pœna talis inferri non debet, nisi graui culpa præcedente. Culpa verò nulla est, quærere salutis suæ remedium sine præiudicio alicuius. Quod etiam quidam ferunt sententiam excommunicationis in omnes fratrum benefactores, cum nihil habeamus, nisi quod offertur nobis à fidelibus vnde viuamus, idem est ac si prohiberetur aliquis per excõmunicationem, ne fratrem suum, & proximum à submersionis, vel in incendij seu quolibet mortis periculo liberaret. Prohibere enim cibo reficere indigentem, est eum velle fame occidere, quod quàm iniustum sit, nullus ignorat. Quod autem dicitur, quòd sententia excommunicationis siue iusta sit siue iniusta semper est timenda, verum est, quia sicut iusta timenda est promerenti, ita iniusta ferenti, vel promouenti. Sex enim modis sententia excommunicationis vim suã perdit, & plus nocet ferenti quàm patienti. Si profertur à quo non debet, vt à non iudice vel excommunicato. In quem nõ debet, in non subditum, vel innocentem. Quando nõ debet, ante congnitionem causę, vel post legitimã appellationem. Vbi non debet, non in loco iudicij, vel non decenti. Quare non debet, pro bono opere, & nõ pro peccato, & bene ratione iusta. Qualiter non debet, iuris ordine non seruato. Ista & alia plura non prosequor vlterius, relinquẽs ea à viris peritis quęrẽda: Qui in eum qui peccauit, sed iam pœnitet fert excõcationis pro eodẽ peccato sententiam, punit non reum, quẽ Deus iam à reatu peccati absoluit, & restituit innocẽ-

Casus in quibus excõcatio nũ ligat.

Universidad de Deusto Biblioteca

tiæ pœnitendo: vnde debet sententiam retractare, & Num. 22. aliam ei satisfactionem imponere pro peccato. Nam scriptum est. Quomodo maledicam quem Deus non maledixit? &c. Melius tamen omnes aduersantes nobis vincimus humilitate & patientia, quàm rebellando & allegando, quia rebellando scandalizamus alios de ipsa scientia & vsurpatione potestatis quasi nostræ, patiendo autem ostendimus nos non quærere quæ nostra sunt, sed quæ salutis sunt aliorum, quosdam docendo, quosdam patiendo cupimus ædificare, & Deo lucrari, & sic Deus pro quo patimur, & alij patientiam nostram videntes pugnabunt pro nobis. Vt autem planius videatur, quàm pauci sunt iam in istis partibus inter Plebanos vel eorum Vicarios, qui liberam habeant ligandi & soluendi potestatem, vel qui bene expediant animas in confessione, ac per hoc perpendãtur quàm necessarij sunt fratres nostri, vt vicem eorũ suppleant, & animabus pereuntibus subueniant, ex his consideretur. Omnis suspensus ab officio, vel irregularis, vel excommunicatus, vel malè intrans ad regimen animarum, non habet potestatem ligandi aut soluendi, vel alia quę iurisdictionis sunt, à quibus est ab Ecclesia prohibitus exercendi, vnde quod ligat vel soluit vel facit in huiusmodi, nihil valet. Vide ergo plurimos nobilium & potentium qui deberent Beneficia ecclesiastica peragere, per bella & alios excessus frequenter incurrere excommunicationis sententiam, à iure vel à iudice latam, vel aliter demereri ius conferendi ista Beneficia, quia vel indignis conferunt, vel interueniente simonia, quocunque modo per ipsos vel mediatores, & si qua tunc vel taliter conferunt Beneficia, nil iuris percipientes ea consequuntur, cum ille conferens ius non habeat conferendi. Videmus Episcopos similiter per bella vel alios excessus sæpè incidere excommunicationis sententiam vel suspensionis, vel à Domino Papa suspendi seu excommunicari. Item quòd aliqui vel per simoniam promouentur, vel conferunt curam animarum. Similiter alij aliqui prælati promouentur & promouent alios per simoniæ interuentum, & omnes Beneficiorũ collationes per tales vel taliter factæ, nihil iuris conferunt recipienti. Videmus Pastores locare ecclesias suas Vicarijs suis sub certa pensione census, & vnus sæpè supplãtat alium promittendo maiorem pensionem Pastori, vt sibi ecclesia conferatur, & hoc sæpè incautè geritur, & cum periculo simoniæ. Videmus plurimos curam animarum suscipere contrà statuta canonum, vt non Clericos, & ante ætatem debitam, vel illegitimè natos, vel aliqua excommunicatione vel irregularitate ligatos, & inhabiles ad recipiendum tale Beneficium. Item quòd multi habent plura Beneficia curam animarum habentia, qui habent aliqua obstacula, propter quæ iura prohibent aliquem eligi vel institui, vt est pluralitas Beneficiorum & similia. Nam si aliqui habent dispensationem Apostolicam quòd de prouẽtibus ecclesiasticis possint recipere vsque ad certam summã reddituum annuorum, hoc nõ est accipiẽdum Summum Pontificem intendere, quòd concedat alicui simpliciter tot animarum curas colligere, quòd de illarum prouentibus famem suæ cupiditatis possit vtcunque mitigare, & animas illas sine Pastore relinquere destitutas, sed de alijs ecclesiarũ prouentibus potius accipiendum est, vt præbendarum & aliorum Beneficiorum curam non habentium animarum, sicut meliores & peritiores exponunt. Videmus quòd iudices causarum, sæpè mandant Plebanis sub pęna suspensionis vel excommunicationis iam latæ, aliquas denunciare sententias vel exequi, quas negligunt & pœnam incurrunt. Videmus quòd multi recipiunt ordines contrà Episcoporum prohibitionem, sub pœna suspensionis promulgatam. Videmus quòd scolares sæpè manus injiciunt in Acolitos per iram, & incidunt in canonem, nec petunt absolutionem, & sic promouentur ad ordines vel Beneficia ecclesiastica, & solenniter officiant ecclesias, & exequuntur ordines clericales. Videmus quòd in clero plurimi sunt notorij fornicatores, in domo sua vel alia concubinas habentes, vel hincinde cum pluribus notoriè fornicantes. Notorius autem fornicator dicitur, cuius crimen nulla valet tergiuersatione celari, vel cuius testis est populus, qui constat ex decem hominibus secũdum quosdam. Omnis autem notorius fornicator, est ipso iure suspensus, quo ad se & quo ad alios. Contrà aliquos etiam à suis Episcopis vel prælatis Domini Papæ aliquoties fertur sententia excommunicationis. Regulare etiam est, ꝙ suspensus à iure vel à iudice vel excommunicatus, si recipit ordinem sacrum, vel ministrat in eo solenniter, est iam irregularis factus, à qua nõ potest absolui, nisi per sedem Apostolicam vel de eius speciali mandato. Quidam tamen volunt, quòd si fuit suspensus à iure non á iudice, quòd tunc potest secum suus Episcopus dispensare, quia mitius agit canon quàm homo. Videmus ꝙ sæpè iudices Ecclesiastici ferunt excommunicationis sententias, contrà formam Decretalis illius Innoc. Papæ. 4. Cũ sit medicinalis. Vbi dicitur, debent congruas præmittere admonitiones prius quàm aliquẽ excommunicent, & sententias ferre in scripto, & causam conscribere, & illi contrà quem fertur sententia copiã scripti illius dare infra certum terminum, & qui aliter fert in aliquem excommunicationis sententiã præter alias pœnas, est ipso facto suspensus ab ingressu Ecclesię per mensem, ita ꝙ si infra mensem ingerat se diuinis, iam sit irregularis, quòd non potest cum ipso super hoc nisi per sedem Apostolicam dispensari. Sunt adhuc plurima impedimenta clericorum, quæ prę nimietate non prosequor, sed ex his paucis aduerti potest, quàm multi sunt Plebani in istis partibus, vel tales vel à talibus vel taliter promoti seu instituti, qui nihil potestatis in ligando animas habent aut soluendo, vt cognoscatur quàm necessarij sunt fratres in Ecclesia Dei, qui vicem illorum suppleant, & animabus subueniant quæ aliter possent perire. Quibus & si nulla alia suppeteret auctoritas, collata specialiter à sede Apostolica vel. Episcopis, ipsa in sufficiẽtia clerici & indigentia populi latam eis aperit audiendi cõfessiones populi facultatem, cum illi qui debent, aut nesciant, aut negligant, aut nequeãt eos qui sibi commissi sunt, congruè, vt in pluribus, à salutis suæ necessarijs expedire. Cum è tribus vnum sit necessarium. Quòd aut pœnitentes confiteantur illis, qui sunt à iure prohibiti vel suspensi. Aut nobis, quos Ecclesia ad hoc misit, vt clero simus in adiutorio, vbi ipsi minus sufficiunt. Aut nulli. Nam laycis confiteri non licet, cũ possunt haberi catholici sacerdotes. Quod enim dicitur, ꝙ in extremis debeat homo layco confiteri, si sacerdotem non habeat, non est de necessitate, cum laycus non habeat auctoritatẽ aliquam absoluendi, sed est signum tantum contritionis, quo perpenditur, ꝙ sacerdotem desiderauit, qui layco est confessus. Item cũ dicat canon, ꝙ qui habens vnum Beneficium cui sit cura animarum annexa, recipit aliud, ꝙ primum ipso iure iam vacet, & ad quem pertinet eiusdem Beneficij collatio nisi illud infra sex menses conferat alteri idoneo, ꝙ collatio iã deuoluatur ad aliũ, & nos iam videamus plurimos plura hmõi contrà canones tenere Beneficia, liquet quanta iam Ecclesiæ sint vacantes, & carentes vero Pastore, cum & ipsi qui iam tenent eas, non habeant ius in eis, nec ipsorum Vicarij, & quibus postmodum conferuntur ab illis qui iam ius conferendi propter præfatam negligentiam amiserunt, nihil iuris percipiunt cum non habeant ius illa Beneficia iam conferendi. Item cum animarum cura debeat ab Episcopo

scopo committi, vel sicut in quibusdam Ecclesijs consueuit ab Archidiaconis, vt sciant quales sint quib. animas gubernandas committuntur, & illi qui iam videntur Pastores in pluribus terris per se constituunt pro se Vicarios in Ecclesijs, qui nec ab Episcopo vel alijs auctoritate ipsius curam recipiunt animarũ, tales patet, Vicarios ius non habere. Nam cum in cura animarum sit requirenda Pastoris idoneitas, non debet hanc curã per alium gerere, nisi pro causa rationali, & de licentia speciali, cum ipse de animabus sibi commissis sit rationem Deo in iudicio redditurus, Item cum Dominus. C. Portuensis Episcopus Card. quondam Legatus, Theuthoniæ, generalem tulerit sententiam suspensionis ab officio & beneficio contra clericos solicitantes moniales cuiuscunque habitus, & excommunicationis contra oẽs carnaliter eas cognoscentes, & Dominus Papa Grego. 9. illam confirmauerit, & paucis auctoritatem absoluendi tales concesserit: timendum est multos huiusmodi sententijs ligari, qui nec cogitant, super se absolutionis vel dispensationis gratia indigere & tamen sic ministrant, & tenent curam animarum, & percipiunt Beneficia Ecclesiastica sic Legati. Item Archiepiscopi in suis concilijs, & Episcopi in synodis sæpè ferunt sententias contra diuersos excessus, à quibus sunt, plures clerici non immunes. Forma ergo petendi auctoritatem ab Episcopis audiendi confessiones generabiliter ista potest esse, vel alia æquipollens, Domine vos estis Pastor ouium Christi in hac Diocesi, & vobis incumbit prouidere animabus commissis, vestræ solicitudini, ne in aliquo negligantur, Cum igitur propter multitudinem plebium, & incrementa, peccatorum & perplexitatem casuum, Plebani nõ possunt ad plenum omnibus expediẽdis sufficere, placeat vobis vt fratres qui habent inter nos confessionis officium, auctoritate vestra sint adiutores eorum, & subueniant in quibus possunt eorum insufficientiæ populi & aliorum requirentiũ in confessionibus audiendis saluo iure ipsorum, vel quorumlibet Prælatorum, cũ specialiter ad hoc ordo noster sit à sede Apostolica destinatus. Si verò dignamini nobis aliquid potestatis, præter communem cursum de aliquibus maiorib. ad vos specialiter spectantibus superaddendo committere, propter illos maximè quibus non facilis ad vos patet frequenter, accessus, vel quibus propter alia negotia personaliter intendere non valetis, speramus Deo esse placitum, & proficuum animabus. Insuper erit vestri oneris subleuamen, hoc videlicet, & hoc expressis articulis, in scripto, & si põt fieri sub eiusdem Episcopi sigillo omnia quæ concesserit reseruentur.

Forma petendi ab episcopo facultatem. audiendi cõfessiones.

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRÆ,

TRACTATVS DE PAVPERTATE CHRISTI.

Contra Magistrum Gulielmum.

QVAESTIO est de paupertate. Et quæruntur duo. Primò quęritur de paupertate, quantum ad abrenunciationem. Secundò quantum ad mendicationem. Circa primum sic proceditur, & quæritur. vtrum Christianæ perfectionis sit abrenunciare omnibus, tam in communi, quam in priuato. Et ꝙ sic videtur in Matth. vbi dicitur. Matth. 19. Si vis perfectus esse vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me. Glo. Ecce contemplatiua quæ ad Euangelium pertinet: constat ꝙ Dominus istum ad diuitias non vocabat, & tamen renuntiare omnibus consulebat, nec ad opera manualia, immò ad contemplatiuã, sicut dicit glo. ergo. &c. Item ibidem dicitur. Ecce nos reliquimus omnia: vbi dicit glo. Tanta à sequentibus dimissa sunt, quanta à non sequentibus concupisci potuerunt, ergo perfecta imitatio totaliter extinguit appetitum diuitiarum, sed hęc extinctio potissimè est in eo. qui abrenuntiat omnibus, ergo, &c. Item Saluator ait. Matt. 10. Vade & vende omnia quæ habes. Gl. non partẽ, sicut Ananias, sed qui totum dat, nihil sibi reseruans, ipse potissimè facit quod dominus consulit, nihil sibi reseruans nec in communi, nec speciali, & qui hoc facit, perfectissimè facit, ergo, &c. Item dixit Dominus de vidua. Matt. 12. Amen dico vobis, ꝙ hæc vidua pauper plus, quam oẽs misit. Nam omnes ex eo quod abundabat, eis miserunt, hæc autem de penuria sua omnia quæ habuit misit totum victum suum. Sed in hoc laudatur, vidua paupercula, ergo qui hoc faciunt quantò perfectius agunt, tantò, magis laudabiles sunt, ergo &c. Itẽ ait Dominus Lu. 12. Respicite coruos. Gl. Sancti meritò auibus comparantur, qui nihil in mundo agentes nec laborantes, sola æterna appetunt, iam similes Angelis. Sancti auibus assimilantur. Sed quantò magis hæc dimittit quis, tantò magis Angelis assimilatur, ergo, &c. Item in Luca dicitur. Luc. 14. Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possi. Glo. Hoc distat inter renunciare omnibus, & relinquere omnia, quia renuntiare conuenit omnibus, qui ita licitè vtuntur mundanis, quæ possidẽnt, vt tamen mente tendãt, ad æterna, relinquere autem est tãtummodo perfectorum, quia omnia temporalia post ponũt, & solis æternis inhiant, sed qui prorsus omnibus renuntiat in communi, & in priuato, ille maximè omnia postponit, ergo, &c. Item hoc ipsum ostenditur exemplo Christi. Matt. 8. de quo dicitur. Vulpes foueas habẽt. &c. Chrys. Quid pecunias expectas, sequens me congregare. Non vides, quia diuersorium mihi neq; est tantum quantum auibus ergo Christus prorsus nihil habuit, ergo. &c. Item super illud Matth. Matt. 17. Vade ad mare, glo. Dominus tantæ paupertatis, fuit, vt vnde tributa solueret nõ haberet, habebat quidem Iudas communia in loculis, sed res pauperum in vsus suos assumere nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis. Si ergo Christus tãtæ paupertatis fuit, ꝙ non potuit soluere denarium, manifestum, est, ꝙ fuit in summa paupertate. Item. Vbi præmissum est, Luc. 9. Vulpes foueas habent, ait glo. Ego tantæ paupertatis sum, vt nec hospitium quidem habeam, nec meo vtar, tecto, ergo, &c. Item scriptum est Ioan. 14. Venit princeps mundi, huius, &c. glo. Noluit Dominus habere quid perderet, pauper venit, ne haberet Diabolus quod auferret, ergo si omnia temporalia possunt perditione, nihil habuit temporale. Item Apostolus ait, Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi, 2. Cor. 8. quoniam propter vos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia, &c. ergo qui sic abrenũtiat, vt egeat magis se Christo conformat, Item super illud quod sequitur. In hoc consilium do. Aug, in origine. Factus est egenus in tantum, vt non haberent quod habent vulpes, & in hoc cosilium do, subauditur, vt eius paupertatem imitemini, sed qui abrenuntiat omnibus eius paupertatem imitatur ergo, &c. Item illud Iaco. Iacobi. 2. Nonne Deus elegit pauperes Gloss. Pauperes elegit parentes, quorum educaretur officio, sed parentum Christi magna fuit, indigentia, secundum illud Luc. Pannis eum inuoluit, Lucę. 2. &c. Ergo Christus non tantum in seipso paupertatem dilexit, verumetiam in aliis. Item Christus, maximè, fuit imitabilis secundum statum quem habuit in cruce secundum illud Christus passus est pro nobis, 1. Pet. 2. relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius, sed in cruce

Universidad de Deusto
Biblioteca

cruce fuit omninò nudus. Vnde Hieronymus ad Ebidiam. Vis esse perfecta, & in primo stare fastigio dignitatis, fac quod fecerunt Apostoli, vende omnia quæ habes & da pauperibus, & sequere Saluatorem, & nudâ, solamq; crucem, virtute nuda sequaris, & solis, ergo, &c. Item hoc ipsum videtur sanctorum testimonijs. Amb. super Luc. Qualis debeat esse qui Euangelizat, Regnum Dei, præceptis Euangelicis designatur, vt sine virga, sine pera, sine calceamento, sine pane, sine pecunia, hoc est subsidij sæcularis adminicula non requirens. fideq; tutus putet sibi quò minus ea requirat, magis posse suppetere. Si igitur hoc attestatur perfectioni, prædicatoris euangelicæ perfectionis vt nullũ prorsus quærat adminiculũ sæculare, & hoc est esse in altissima paupertate patet, &c. Itẽ Hier. ait. Nolo pristinarũ necessitatũ recorderis, nudos amat eremus, nolo te antiquæ peregrinationis terreat difficultas. Qui in Christũ credis, & eius crede sermõib. Quærite primũ Regnũ Dei & hæc oĩa adijcientur vobis. Non pera tibi sumenda é, non virga, diues est qui cum Christo pauper est, oĩa igitur relinqui possent, spe posita in solo Christo. Item, Amb. in lib. de offi. Nullum adminiculum præstant, diuitiæ, ad vitam beatam, quod euidẽter Dominus demonstrauit in Euangelio dicens Beati pauperes spiritu &c. Itaque paupertatem, famem, dolorem, quæ putantur non solum non impedimento esse ad vitam beatã, sed etiam adiuuamentum esse ad euidentissimè probãtur. Sic ergo non solum adminiculo non sunt ad vitã beatam corporis externa bona, sed etiam dispendio sunt, sed quæ non sunt adminiculo, sed dispendio, perfectum est relinquere, ergo. &c. Item Hiero. super illud Matth. Nonne anima plus est quàm esca. In promissis veritatis nemo dubitet, sit homo quod esse debet, & mox adduntur ei omnia, propter quẽ facta sunt omnia. Ergo qui omnia relinquit propter Christum, confidens in promisso Christi, agit secundum perfectã fidem ipsius. Hoc autem potissimè facit, qui omninò nihil sibi reseruat, nec in cõi, nec in speciali, ergo, &c. Vnde Augu. tractans illud Matth. Respicere volatilia, cœli. Sancti meritò auibus comparantur, quia cœlum, petunt, qui iam ita remoti sunt à mundo, vt iam in terris nihil agant, nihil laborent, sed sola contemplatione iam in cœlo degent. Si ergo hæc vita altissima est, ergo spretis omnibus totam spem vitæ suæ in Deo constituere est virtutis perfectæ. Item Augustinus de bono coniu. Benè faciebant, qui de sua substantia Christo ac discipulis eius necessaria ministrabant, sed melius, qui omnem substantiam suam dimiserunt, vt expeditiores eundem Dominum sequerentur: sed quãtò quis magis dimittit, tantò expeditior, ergo tãtò laudabilior. Item in lib. de Eccle. dog. Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, melius pro intentione sequendi Dominum semel donare, & absolutum à solicitudine cum Christo egere. Ergo qui magis eget, & à solicitudinibus mundi absoluitur, perfectius Christum sequitur. ergo, &c. Item Greg. ait. Cum quis suũ aliquid Deo vouet, & aliquid non vouet, sacrificiũ est cũ verò oĩ quod habet, omne quod viuit, omne quod sapit, omnipotenti Deo vouerit, holocaustum est, qui enim sibimetipsis nihil reseruant, sed sensum, vitam, linguam, atque substantiam quam perceperunt omnipotenti Deo immolant, quid illi niti holocaustum offerunt? Vnde paulò ante dixit, q; ille holocaustum offert, qui ea quæ possidet, apud semetipsum decreuit indigentibus cuncta tribuere nihil sibi reseruare, vitã soli supernæ gubernationi committere. Sed hoc potissime facit qui sic distribuit, q; nihil sibi reseruat, nec in communi, nec in speciali, ergo. &c. Item Ioan. Chrysost. in lib. q; nemo lęditur nisi à seipso. Quid Apostolos penuria rerum corporalium læsit? Nonne in fame & siti & nuditate degebant, & pro his clari magis & magnifici habebantur, atque ingentem per hoc fructum capiam quæ fecerunt apud Deum? Ergo Paupertas illa laudabilior, in qua maior est penuria rerum. Item, Bern. ait, Felix qui nihil sibi retentat ex omnibus, nó habet foueam vt vulpes, non tanquam volucres nidum, non loculos quomodo Iudas, non domos sicut nec Maria locum in diuersorio, imitatus profectò illum qui non habebat vbi reclinaret caput. Sed qui omnia prorsus dimittit, nihil sibi omnino nec in communi nec in speciali retinendo, hoc potissimè facit, ergo, &c. Item Prosper laudat Paulinum & Hilarium de hoc q; facultates suas oĩs pauperibus erogauerunt, licet ratione episcopalis officij, ecclesiastica bona postmodum dispensauerunt, sicut habetur, 12. q. j. Expedit, vbi ait sic. De niq; sanctus Paulinus ingentia prædia quæ fuerunt sua pauperibus erogauit. Et mirã. Quid sanctus Hilarius? Nonne & ipse omnia sua aut pauperibus reliquit, aut vendita omnia pauperibus erogauit? Laudantur hi & laudabiles sunt, quia omnia sua propter Deum contẽpserunt. Sed hoc potissimè faciunt, qui nec in communi nec in speciali sibi aliquid retinent. ergo tales maximè accedunt ad culmen perfectionis euangelicæ. Itẽ, hoc ipsum ostẽditur ratione. Duplex est ciuitas. i. Dei & Diaboli. Hierusalẽ & Babylon, quæ oppositionem habent, & in seipsis & in suis fundamentis, sed fundamentum ciuitatis Babylonis, vt dicit August. est cupiditas, ergo quantò magis quis recedit à cupiditate, tantò magis recedit de Diaboli ciuitate. Sed paupertas in qua quis in communi & in speciali prorsus omnibus abrenũtiat tàm effectu, quàm affectu, ipsa est quæ maximè elongat ab auaritia, ergo & c. Item, diuitię sunt incentiuum cupiditatis, quia difficilè est habere & nó amare, sed quantò quis magis se elongat ab incentiuo, peccati tantò perfectius agit. Hoc autem facit, qui in communi, & in speciali, omnibus abrenunciat. ergo, &c. Item triplex est consilium, paupertatis, obedientiæ & castitatis, sed quantò quis generalius obedit, & vniuersalius, tantò perfectius agit. Similiter & de consilio castitatis, ergo pari ratione verum erit, & de consilio paupertatis. Itẽ, si dicas q; nó est simile, quia diuitię sunt de necessitate vitæ. Hoc nihil ẽ cũ multi qui nihil prorsus hẽnt proprietatis, viuere possũt. Itẽ perfectior est paupertas quã perfectior cõcomitatur obedientia. Sed qui habent proprium in cõi, ab illo per obedientiã non possunt excludi, nisi ratione peccati. Qui autem nihil prorsus habent, obedire tenentur vbiq; terrarum, Si ergo perfectio euãgelica maximè consistit in perfectione obedientiæ, vniuersaliter omnibus abrenunciare nihil prorsus reseruando, ad culmen facit perfectionis euangelicæ. Item. Contemptus præsentis sæculi est laudabilis: hęc est per se vera ergo maior contemptus magis laudabilis: & maximus contemptus maxime, laudabilis. Sed maximè contemnit præsens sęculum, qui abrenunciat omnibus in communi & in speciali, ergo talis perfectissimè agit. Itẽ paupertas alta est laudabilis, hæc est, per se vera, ergo altior, laudabilior, & altissima, laudabilissima, sed huiusmodi est quæ nec in communi, nec in proprio aliquam proprietatem, sibi reseruat ergo, &c. Item tantò via rectior quantò eius medium conormius est extremis, sed summa paupertas est tam in principio vitæ, quàm in termino, ergo si in medio omnia abdicentur via rectissima proceditur Sed quantò via rectior, tantò perfectior est: ergo via, & vita pauperrima est perfectissima. Sed contra in Ecclesiastico dicitur. Propter inopiam multi deliquerunt, sed nihil quod est ducens ad culpam, spectat ad perfectionẽ euangelicam, ergo &c. Item in Eccle. dicitur. Vtilior, est sapientia cum diuitijs. Glo. quàm sola. Sed diuitiæ non faciunt hominem perfectum ergo minus paupertas,

In epistola ad Eliodorum Monachum.

Affatim dives est, qui cum Christo pauper est.

Matt. 5.

Matth. 6

Matth 6.

Secũda pars super Ezech hom. 8.

In epistola ad Henricũ Senonẽ Archiepiscopum.

Rationib. probatur, conclusio.

Eccl. 27.

Pro. 30. tas & indigentia. Item in Prouer. Diuitias & mendicitatem ne dederis mihi. Et post. Ne egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei. Sed nihil facit, ad perfectionem euangelicam, quod sapiens sapienter, recusat, ergo &c. Item Christus dicit. Perfectus omnis erit, si sit sicut magister eius. Sed Christus loculos, habuit, sicut patet in Ioan. vbi dicitur q; Iudas loculos ferebat, ergo proprietatem nolle in communi habere nõ videtur esse perfectio, sed potius superstitio in qua discipulus videtur se velle præferre magistro. Si dicas quòd loculos non habuit. Contrà Augustinus dicit. Habebat Dominus loculos à fidelibus oblata conseruans, & suorum necessitatibus & alijs indigentib. tribuebat. Item, super illud. Habentes alimenta, &c. Gl. Et si nihil intulerimus in hunc mundum, non tamen prorsus abijcienda sunt hæc temporalia ergo qui totũ abijcit malè facit. Item secundæ ad Corin. octauo. Si voluntas prompta est secundum id quod habet. Glos. Necessaria retineant, non vltra vires dando. Ergo male facit qui sic dispensat, q; nihil sibi prorsus reseruat. Item. Qui tentat Deum peccat mortaliter, sed qui habet humanum refugium, & illo prætermisso quærit, diuinum, tentat Deum: hoc autem facit qui habet vnde sustentetur, & illo dimisso expectat diuinitus sustẽtari, ergo talis facit contra Euãgelium. Item virtus circa medium consistit, sed omnino omnia dimittere est ad extremum declinare, ergo hoc magis est vitij, quã virtutis seu perfectionis euangelicæ. Item sicut omnia tenere semper, est auaritia, sic omnia dare semper est, prodigalitas; sed omnia tenere semper est vitium, ergo similiter & omnia dare. Item. Qui subtrahit alij necessaria peccat mortaliter, sed tantum tenetur quis sibi prouidere sicut alij, ergo qui omnia dimittit & nihil sibi reseruat, peccat mortaliter: quia facit cõtra perfectionem euangelicam. Item, qui exponit se periculo interfectionis peccat mortaliter ergo similiter qui exponit se periculo famis, sed talis est qui omnia dimittit & nihil sibi reseruat, ergo &c. Item nullus debet reiicere omninò quod quotidie petit à Deo, sed omni die petimus in oratione Dominica, panem nostrum, quotidianum, ergo malè facit qui deserit totum? Respondeo, dicendum, q; abrenuntiare omnibus tam in priuato quàm in communi est christianæ perfectionis, nõ solum sufficientis, sed etiam abundantis, tanquam perfectionis euangelicæ consilium principale, & principium fundamentale, fundamentum sublime. Primum suadet natura, secundum scriptura, tertium gratia. Primum inquam est consilium principale, quia viam præbet ad alia. Nã abundans paupertas disponit ad carnis mortificationẽ, & ad voluntatis propriæ perfectã abnegationẽ, cum nihil sibi detineat, nec domum, nec tectum, nec aliquam rem. Ad ipsam autem specialiter viam facit ipsa natura siue instituta siue lapsa. Nã homo, nudus formatus est, & si in statu illo stetisset, nihil sibi prorsus appropriasset, homo verò lapsus, nudus nascitur, nudus moritur. Et ideo hæc rectissima, vt ab extremis non declinans quantum potest natura pati, pauper & nudus incedat, & hoc est quod dicitur, Nihil intulimus in hũc mũdum, haud dubiũ quia nec auferre quid possumus. Et ex hoc concludit. Habentes alimenta & quibus tegamur. &c. Hoc autem nihil arctius vel pauperius, quàm simplici victu & operimẽto esse contentum, quod ex naturæ documento persuadet Apostolus, tanquam bonum & perfectum. Est etiam principium fundamentale. Lex enim vetus differt à noua in hoc, quod illa timorem, hæc amorem, illa temporalia promittit, hæc temporalia contemnere docet. Si igitur fundamentum, perfectionis, ciuitatis Dei principaliter consistit in charitate, & illa potissimè est perfecta quando omnis excluditur cupiditas, quia venenum charitatis est cupiditas: hanc autem cupiditatem omnino foras mittit, quia omnia omninò, re & voluntate relinquit: sicut radix omnium malorum est cupiditas, sic radix & principium perfectionis est altissima paupertas. Vnde Augusti. in lib. 83. quæstionum. Charitatis venenum est spes adipiscendorum ac retinendorum temporalium, nutrimentum eius imminutio cupiditatis, perfectio eius, nulla cupiditas. Signum profectus eius imminutio timoris, signum perfectionis eius nullus timor, quia radix omnium malorum est cupiditas & perfecta charitas foras mittit timorem. Illa igitur paupertas est perfectissima, quę omnino cupiditatem exterminat. Est nihilominus fundamẽtum sublime, quia cum duplex sit vita ad quam disponit gratia, s. actiua & contemplatiua: actiua deorsum ordinat, sed contemplatiua sursum in cœlum erigit. Nullus autem spiritus magis idoneus ad hoc quàm ille, qui penitus est exoneratus ab onere temporalium, & qui thesaurum suum totum, habet in cœlo. & cuius regnum non est de hoc mundo, qui non habet hic manentem ciuitatem, sed futurã inquirit. Talis autem est qui omnibus terrenis perfecte abrenunciauit, & ideo talis iam fundamentum sui ædificij collocatum habet in excelsis. Vnde Augusti. in lib. de agone christiano. Cum cognitio & actio beatum hominem faciant, sicut in cognitione cauendus est error sic in actione cauenda est nequitia. Errat autem si quis putat se veritatem posse cognoscere, cum adhuc nequiter viuat: nequitia autem est mundum istum diligere, & ea quæ nascuntur, & transeunt pro magno habere, & concupiscere, & pro his laborare vt acquirantur, & lætari cum abundauerint & timere ne pereant, & contristari cum pereunt. Ille igitur potissimè est idoneus ad contuitionem sublimium, & ibi sublimiter fundatus, qui est perfectissimus contẽptor omnium istorum. talis est qui totum cogitatum, suum iactat in Domino & omnem solicitudinem, qui nullam prorsus habet possessionem. Est igitur perfectionis christianæ pro Christo nihil in mundo possidere, nec in communi, nec in proprio. Idem Dominus expressissimè consulit, idem exemplum in semetipso ostendit, Idem Spiritus sanctus in sanctis hoc multipliciter persuasit. Nam huiusmodi arduissimam paupertatem sicut ostensum est persuadet natura, scriptura, & gratia. Persuadet Dominus Iesus Christus, instruendo, conuersando, inspirando. Quis enim spiritus nisi Dei, facit hominem contemnere præsentia, & amare cœlestia? Nam hoc non facit spiritus Diaboli, nec mundanus, nec proprius cum semper inclinent ad bonum priuatum, facit igitur Spiritus sanctus. Et hinc est q; Spiritu sancto dictante istum modum viuendi Summus pontifex approbauit, sicut dicit decretalis, de excess. prela. nimis praua, Quòd ordinem & regulam, fratrum prædicatorum & minorum sedes Apostolica noscitur approbasse. Vnde huic contrarium, nulli prorsus licet sentire. Quare tales videntur stultè agere periculis se exponere, & Deum tentare. Nam contra tales dicitur, in regula beati Francisci, in qua paupertas huiusmodi confirmatur. Nulli ergo omnino hominũ liceat hanc paginam &c. Contra tales etiam dicit Augu. in tractatu de eleemosyna. Helias in solitudine coruis ministrantibus pascitur, & Danieli in lacu ad Leonum prædam iussu Regis incluso prandium diuinitùs apportatur, & tu metuis ne operanti etiam apud Dominũ promerenti desit alimentum? cum ipse in Euangelio ad exprobationem eorum quorum mens dubia, & fides parua est conteste tur, & dicat. Aspicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque cõgregant in horrea, & pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos pluris estis illis? Volucres Deus pascit, & volucri

Prouer. 30.

Luce. 6.

Ioan. 12. Secunda.

12. q. j. habebat.

1. Tim. 6. Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Octaua.

Nona,

Decima.

Renuntiare omnib. in particulari & in cõmuni, spectat ad sublimem perfectionem.

1. Tim. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

volucribus alimenta diurna præstantur, & quibus nul
lus diuinæ rei sensus est, eis nec cibus, nec potus deest,
& tu Christiano, tu Dei seruo tu bonis operibus edi-
to, tu Domino suo charo, aliquid existimas defuturũ?
An eis terrena deerunt, quibus cœlestia & diuina tri-
buuntur? Vnde hæc incredula cogitatio? vnde impia,
& sacrilega ista meditatio? Quid facit in domo Dei
perfidum pectus? Quid qui Christo omnino non cre
dit, appellatur, & dicitur Christianus? Pharisęi tibi ma
giscongruit nomen. Nam cum in Euangelio de cleemo-
synis disputaret, & vt nobis amicos de terrenis lu-
cris prouida operatione faceremus, qui nos postmo-
dum in æterna tabernacula susciperent, fideliter & sa-
lubriter præmoneret, addit post hoc scriptura dicens,
Luc. 16. Audiebant hæc omnia Pharisæi qui erant auari, & de
ridebant illum. Quales nunc sunt in Ecclesia, quo-
rum, quosdam videmus, quorum præclusę aures, & cor
da cæcata, nullum de spiritualibus ac salutaribus moni
tis lumen admittunt, de quibus mirari non debemus,
q conternnant in talibus seruos, quando à talibus ip-
sum Dominum videamus esse contemptum. Ex hoc
apparet euidenter, q omninò omnibus abrenuntiare,
vniuersaliter pro Christo culpandum non est sed po-
tius laudandum, tanquam culmen Euangelicę perfe-
ctionis. Vnde rationes exempla & auctoritates con-
cedendæ sunt ad istam partem, ad quam sufficientissi-
mè astruendã vna sola auctoritas expressa ex ore Chri
sti consulentis, dimittere omnia, esset sufficientissima,
etiam si multa glosarum expositarũ, & sanctorũ dicta
viderentur esse contraria. Ait enim Aug. ad Paulinum
de videndo Deo sic. Attende quæ credis, & in eis ip-
sis quibus non visis accommodas fidem, ipsa testium
pendera discernenda sunt. Nec enim mihi sic credis
quemadmodum Ambrosio, aut si ambobus nobis æ-
qua lance putas esse credendum, nunquid vllo modo
Euangelio comparabis? An scripturam nostram scri-
ptis canonicis coæquabis? Profectò si rectè in iudican
do, sapis, longè nos infrà vides ab illa auctoritate dista
re, & me quidem longius. Sed vtriq; nostrum quan-
tumlibet credas, vtrunque illi excellentię nequaquam
comparas. Igitur quoniam diuina auctoritas sic expres
sè dicit omnia dimittenda ei, qui ad perfectionem cõ
scendere cupit Euangelicam, manifestum est, q verũ,
certitudinaliter debet teneri, q ei non possit sine pe-
Ad obiect. prima solu tio. riculo fidei obuiari. Ad illud verò quod primò obijci-
tur in contrarium, quod pertrahit ad peccatum, & de
egestate quæ facit periurare, Dicendum q duplex est
inopia, quædam voluntaria, & quædam inuoluntaria.
Inopia involuntaria est occasio, delinquendi. 2. Cor. 6. Inopia inuoluntaria inducit defectum mentis, & pro-
nitatem, & occasionem inducit ad peccandum. Inopia autem seu paupertas voluntaria, hæc habet adiun-
ctam sufficientiam. Iuxta illud. Tanquam nihil haben
tes, &c. Et hæc disponit ad iustitiam perfectam, quia
mentem facit ad omne bonum idoneam, sicut econ-
trà radix omnium malorum est auaritia. Et est quod
Super. Mat the. Hom. 47. dicit Chrys. Si volueris videre amantis aurum animã,
quemadmodum vestimentum à decem milibus cor-
rosum vermibus, & nihil habens sanum, ita inuenies
perforatam eam vndiq; à solicitudinibus, & à pecca-
tis putrefactam, & eruginem plenam. Sed non ani-
ma inopis voluntarij tatis est, sed fulget quidem velut
aurum, splendet autem velut margarita, florescit au-
tem velut rosa. Non est illic tinea, non est illic fur
non est illic solicitudo vitæ huius negotiorum, sed si-
cut Angelus ita conuersatur. Non subiacet demoni-
bus, non assistit Regi, sed assistit Deo, & non militat,
cum hominibus, sed cum Angelis, non habet thesau-
rum terram, sed cœlum, non indiget seruis, magis au-
tem habet seruos, possessiones & cogitationes, quæ
rebus dominantur. Quid igitur paupere hoc melius
est vnquam? Pauimentum deniq; habet cœlum. Si au
tem pauimentum tale est, excogita tectum. Sed non
habet æquos & currum. Quid autem ei opus est, qui
super nube vehi debet, & esse cum Christo? Ex his
apparet, q in voluntaria paupertate magna est sufficiẽ
tia, magna est nobilitas, quæ facit transcendere cuncta
Secunda re sponsio. terrena. Vel potest dici aliter, quod illa dicta sunt tẽ-
pore legis scriptæ, quæ temporalia promittebat, non
Hom. 18. su per Epistol. ad Hebr. æterna, in qua paupertas contemnebatur. Vnde Chry
so. tractans prędictum verbum, Diuitias & mendicita
tem &c. dicit. Hæc dicebantur in veteri testamento,
vbi multa ratio diuitiarum habebatur, vbi paupertatis
plurimus erat contemptus, vbi hoc quidem maledi-
ctum, scilicet paupertas, illud autem benedictio, scili-
cet diuitiæ. Sed nunc nequaquam ita. Sed si vis audire
paupertatis prædicatum, ipsam professus est Christus
& dixit. Filius autem hominis non habet, vbi caput Luc. 9. Matth. 10. suum reclinet. Et iterum discipulis dicebat. Nolite pos
sidere aurũ. Ex quo apparet, q auctoritas non est cõtra
ria assumẽtib. voluntariã paupertatẽ, cũ illud dictũ sit
tẽpore legis scriptæ, istud aũt fuit tẽpore legis gr̃ę. Nec
illud dictum est in persona viri perfecti, sed potius in-
firmi, vt ex verbo Chrysostom. patet. Et per hoc pa-
Ad secundã obiect. tet respõsio ad tres auctoritates primas. Ad illud quod
obijcitur, quod Christus habuit loculos. Dicendum
q Christus habuit loculos, tribus de causis. Habuit. n.
loculos pro pauperibus alijs, secundũ quod dicit Hie
ro. in auctoritate supra posita. Christus tantæ paupertatis fuit, &c. & hoc non tollit paupertatem summam. Psal. 105. Dominus, habuit lo-
Habuit etiam loculos compatiendo infirmis. Sicut di-
citur in glo. super illud psal. Producens fœnum iumen
tis. Dominus loculos habebat vel habuit in vsus eorũ, los.
qui cum eo erant, & suos, & religiosas mulieres in co
mitatu quæ ministrabant ei, de substantia sua, in his in
firmorum magis personam suscipiens, præuidit enim
multos infirmos futuros & ista quæsituros, & ibi ea-
rundem personam suscepit vbi dixit, tristis est anima
mea vsque ad mortem. Et de his duobus super, illud
Ioan. 12. Ea quę mittebantur &c. Glo. Cui angeli mi-
nistrabant, loculos habet in sumptus pauperum, con-
descendens infirmis. Habuit etiam loculos in articulo
necessitatis, vtpote quando transibat per Samaritanos
In quo etiam articulo, discipulis loculos habere permi Luc. 22.
sit; secundum illud. Quando misi vos sine sacculo, &
pera. &c. Glo. Non eadem regula viuendi persecutio-
nis, qua pacis tempore discipulos informat. Missis qui
dem discipulis ad prædicandum, ne quid tollerent in
via præcepit ordinans, s. vt qui Euangelium nuntiat,
Euangelio viuat. Instante verò mortis articulo, & to-
ta illa gente Pastorem simul & gregem persequente,
congruam tempori illi regulam decreuit, permittens
vt tollerent necessaria victui, donec sopita persecuto-
rum insania, tempus euangelizãdi redeat. Ex his enim
glosis, manifestè apparet, q modus habendi loculos in
Domino in nullo minuit paupertatem. Sic enim Do-
minus condescendit infirmitati & necessitati, vt tamẽ
salua esset forma paupertatis, & exemplum quod præ
cipuè monstrare venerat hominibus. Iuxta quod dicit 2. Cor. 8.
Apostolus. Factus est pro nobis egenus, vt illius ino-
pia diuites essemus, paupertatem scilicet altissimã vo
luntariè imitando. Ad illud quod obijcitur, de glo. 1. Ad 3.
Thim. 6. Habentes alimenta. vbi dicitur, quòd non
sunt abijcienda omninò temporalia. Dicendum quòd
intelligit de abiectione temporalium quantum ad vs-
um, non quantum ad dominium, Nam vsus tempo-
ralium necessarius est vitæ humanę, qui tamen habe-
ri potest absque dominio & proprietate. Sic patet in
pauperibus qui nihil proprietatis habent. Et quòd ille
sit intellectus patet per illud quod sequitur in glo. im-
mediatè vbi subditur, Sed habentes alimenta, & qui-
bus

bus tegamur, his contenti sumus, qui ultra tendit, ma-
lum inuenit. Esse igitur contentum vsu tegumenti &
alimenti, est modus perfectæ virtutis. Et sic glo. de-
bet intelligi. nec hoc repugnat altissimę paupertati.
Qui autem sic vellet temporalia abijcere, vt nec vel-
Ad 4. let alimenta suscipere, nec operimentum habere, non
operaretur perfectè, sed stultè. Et hoc vult glo. illa in
sinuare. Ad illud quod obijcitur de gl. 2. Cor. 8. Si vo-
luntas prõptus est. Glo. vt necessaria remaneant. Di-
cendum q glosa illa truncata est, quia statim sequitur.
Non hoc dicit quin melius esset, scilicet totum dare,
sed infirmis timet, quos sic dare monet, vt egestatem
non patiantur, Ex quo apparet, quòd glo. illa potius fa
cit ad contrarium, quàm ad propositum, si sano ocu-
lo & recto inspiciatur. Ad illud quod obijcitur q qui
Ad 5. Qui omnibus renuntiat non tẽ tat Deum. sic vniuersaliter omnibus abrenunciat, tentat Deum,
Dicendum q falsum est, tum propter diuina promissa
tum propter plurima remedia, quę haberi possunt, tũ
propter exempla quibus manifeste videmus, quod ta
les pauperes sustentantur. Ex quo manifestè colligi-
tur, si obdurati non sumus, quòd talis modus abrenun
ciandi diuinitus inspiratur, nec facit tentare Deum, si
sic abrenuncians diuinis promissionibus innititur,
quin potius ille Deum tentat qui de diuinis promis-
sionibus dubitat. Propter quod Hiero. super illud.
Nonne anima plus est, quàm esca? In promissis verita
tis nemo dubitet, sit homo quod esse debet, & mox ad
duntur ei omnia. Qui igitur de hoc dubitat sicut filij
Israel, Deum tentat, qui dicebant. Nunquid poterit
Deus parare mensam in deserto? His autem non de-
bent viri perfecti conformari, sed potius Apostolis: de
2. Cor. 4. quibus dicitur. Aporiamur sed non destituimur, idest
pauperes sumus adeò vt necessaria desint, sed non de-
stituimur à Deo omnino, quia Deus pascit nos. Et q
illud extendatur non solum ap Apostolos, verumetiã
Ad Hebr. vltimò. ad eorum imitatores, apparet, per illud q dicitur. Sint
mores sine auaritia, contenti præsentibus. Ipse enim
dixit. Non te deseram, neque derelinquam. Ibi glo. Ip
se Dominus omnipotens ad Iesum naue non te dese
ram quidem necessaria, neque derelinquam, derelin-
queretur ille, qui fame periret. Sed quia hoc non est,
non sit homo cupidus. Hoc post mortem Mosi dixit
Iosue, hoc etiam dicit omni speranti in se sicut Iosue,
hæc enim nobis promittit, sed in illo spem nostrã po-
namus. Non tenacibus, non cupidis, sed sperantibus in
eum sit ista promissio. Etiam quia poterat illis videri,
q hæc promissio ad Iosue tantum pertineret. Ad hoc
Apostolus respondet dicens quod nos iuuabit, sicut
iuuit illum, quasi dicat. Non est dubitandum de pro-
missione quia Iesus Christus qui heri, idest in præteri-
to adiuuit Iosue, & ipse hodie idest in præsenti adiu-
uat nos, & alios fideles, & adiuuabit in futuro, in sæcu
la, idest sine fine. Ad illud obijcitur q virtus consistit,
Ad 6. circa medium. Dicendum quòd illud est verum, quan
tum ad ea quæ sunt necessitatis sicut est largitas, sed sil
lit in his quæ sunt supererogationis, sicut est consiliũ
paupertatis & Castitatis. Talium enim perfectio po-
tius attenditur secundum perfectam considerationẽ
ad Christum, & diuinæ dilectionis modum qui est, vt
Deus super omnia diligatur, quàm secundum super-
fluum & diminutum circa exterius obiectum. Et q
illud sit verum, patet per Ambro. in libro de offi. vbi
dicit Officium omne aut est medium, aut perfectum
est, quod scripturarum auctoritate probare possumus.
March. 10. Habemus enim in Euangelio. Si vis ad vitam ingre-
di serua mandata. Non homicidum facies, &c. Hæc
sunt media officia, quib. aliquid deest. Si vis perfectus
esse vade, & vende omnia quæ habes & da pauperi-
bus, vbi diligendos inimicos, & orandum dicit pro
calumniantibus & persequentibus nos, si volumus
perfecti esse. Hoc est igitum perfectum officiũ, quod
cathortoma dixerunt Græci, quo corrigantur omnia,
quæ ad aliquos potuerunt lapsus habere. Largitas igi-
tur, quæ attenditur secundum officium medium in lar
giendo seruat modum, Paupertas verò spiritus quæ
attenditur secundum officium perfectum tribuit to-
tum. Vnde eodẽ libro in tractatu de liberalitate dicit.
Liquet debere esse modum liberalitatis ne fiat inutilis
largitas, cuius sobrietas est tenenda. De quo modo sub
iungit. Modus liberalitatis tenendus est, vt quod be-
ne facis, id continuè facere possis, ne subtrahas necessi
tati, quod indulseris effusioni. Potuit enim donare
Ioseph totas Aegypti opes, effundere thesauros Re-
gios, noluit tamen de alieno effusus videri. Maluit fru
menta vendere, quàm donare esurientibus, quia si pau
cis donasset, pluribus defuisset. Sed hoc spectat ad offi-
cium medium secundum quòd ipse alibi dicit tractans
in eodem libro illud Apostoli. Non vt aliis refectio,
vobis autem angustia. Aduertimus quemadmodum
beneuolentiam, & liberalitatem, & modum compre
hendit, & fructum atque personas. Ideo modum, quia
imperfectis dabat consilium. Non enim patimur nisi
imperfecti. Verùm quia perfectioni non repugnat
modum tenere, si quis dispenset bona Ecclesiæ. Ideo
subiungit. Sed si quis nolens Ecclesiam grauare, in sa-
cerdotio constitutus aliquo aut ministerio, non to-
tum quod habet conferat, sed operetur cum honesta-
te, quàm officio sat est, non mihi imperfectus videtur.
Ex dictis igitur colligitur, quod licet virtutis secundũ
statum communem, & officium medium, sit tenere
medium, perfectionis tamen Euangelicæ est relinque
te totum. Si tamen in communi aliquid habeatur, vt
dispensetur, hoc non facit imperfectum, nec totum
vniuersaliter relinquere dicit excessum, quia hoc spe-
ctat ad perfectum officium, vt patet ex his quæ dicta
sunt, & ex hoc quod Ambr. premittit in præcedenti,
capitulo, vbi sic ait. Cæterum Dominus non simul
vult effundi opes sed dispensari, nisi fortè vt Heliseus
boues suos occidit, & pauit pauperes ex eo quod ha-
buit, vt nulla cura teneretur domestica, sed relictis om
nibus in disciplinam se propheticam daret. Si ergo
pro disciplina prophetica sunt omnia relinquenda,
multò fortius pro perfectione Euangelica. Ad illud
quod obijcitur, q omnia dispergere est prodigalitas. Ad 7.
Dicendum q tunc est prodigalitas, quando omnia di-
sperguntur pro vanitate, non autem quando dantur
pro vtilitate & sic est de Euangelica paupertate: quia
Dominus centuplum restituit in præsenti cum tribu Marc. 10.
latione, & in futuro vitam æternam. Secus autem est
de vniuersali retentione omnium. Illa enim non fit
pro spirituali vtilitate, sed magis pro terrena cupidita
te, ideo non est simile hinc & inde. Ad illud quod o- Ad 8.
bicitur & qui alij subtrahit necessaria, &c. dicendum
q non est simile, quia qui subtrahit alij necessaria, vio
lentiam facit, & inducit eum in paupertatem inuolun
tariam. Qui autem subtrahit sibi, voluntariè facit, &
in paupertatem voluntariam se inducit. Ac per hoc si-
cut argumentum illud non valet, Paupertas inuolun-
taria non est laudanda, ergo nec voluntaria, sic non co
git ratio prædicta. Alius etiam est defectus in argumẽ
to prędicto, quia procedit per falli suppositionem, pro
eo q omnibus vniuersaliter abrenuncians, necessaria
sibi omnia non subtrahit, quia diuinæ prouidentiæ re
gimini se committit, & multos viuendi modos, & que
rendi necessaria sibi relinquit. Ad illud quod obijcitur Ad 9.
q se exponit periculo famis, dicendum q falsum est,
sicut omnino apparet ex prædictis, & manifestè colli-
gitur ex omnibus temporibus retroactis. Nusquam, &
nunquam legitur q aliquis volens in paupertate, Deo
seruire, pro defectu cibi fame perierit. Et hoc est quod
dicit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prou.10. Psal.36. Luc.12.

dicit Augu. in tractatu quodam de oratione dominica Neq; n. deesse quotidianus cibus potest iusto, cũ scriptum sit. Non occidet Dominus fame animam iusti. Et iterum. Iunior fui etenim senui, & non vidi iustũ derelictum. Et iterum. Quærentibus regnum Dei, & iustitiam eius, omnia promittit apponi, & iam cũ sint Dei omnia, habenti Deum nihil deerit, si Deo ipse nõ deest. Sic Danieli in Leonum lacu iussu Regis incluso, prandium diuinitus procuratur, & inter feras esurientes homo Dei pascitur. Sic alitur Elias in fuga, coruis ministrantibus, & volucribus cibum apportantibus, in persecutione nutritur. O humanæ malitiæ detestanda crudelitas, feræ parẽt, & aues pascunt & homines, insidiantur, & sæuiunt. Ex his manifestè colligitur, q̃ non est periculum sed refugiũ, spretis omnibus totaliter se dedicare ad Deum colendum. Ad illud quod

Ad 10.

obijcitur, quòd in oratione dominica petimus panem nostrum quotidianum, dicendum q̃ hoc potius facit ad opp̃situm, quàm ad propositũ. Ex quo enim quotidie petimus victum diurnum, nec petimus quod habemus, manifestum est, q̃ Euangelicæ perfectionis est, quotidiano victu esse contentum, Quod quia nõ potest videri perfectio in cordibus auarorum, Domi nus non solum ad hoc induxit consilijs sapientiæ, verumetiam exemplis naturæ, & oraculis gratiæ, vt sic saltem per illud triplex testimonium, paupertatis consilium firmiter comprobetur, sicut totius perfectionis Euangelicæ altissimum, & stabile fundamentum.

QVeritur de mendicatione. Vtrum mendicare pro Christo sit Christianæ perfectionis? & vo co mendicare, eleemosynam quærere, seu de quotidianis eleemosynis viuere. Et q̃ non, vi

Psal.33.

detur primò auctoritate Psalm. Timete Dominũ omnes Sancti eius, quoniam non est inopia timentibus eũ ergo non stant simul esse inopem, & timere Deum. Item Psal. Non vidi iustum derelictũ, nec semen eius

Psal.36.

quærens panem, ergo qui panem querit non est iustus nec semen iusti. Item Psal. Nutantes transferantur filii

Psal.118.

eius, & mendicent, sed nihil quod psalmista in Dei spiritu loquens imprecatur, spectat ad perfectionem Euangelicam, seu ad perfectam iustitiam, mendicare est

Eccle. 40.

huiusmodi, ergo. &c. Item Eccl. Fili mi in vita tua no indigeas, melius est enim mori, quàm indigere, ergo melius est mortuum esse, quàm mendicum. Item in

Act.20.

Apost. Actis. dicitur. Beatius est magis dare, quàm accipere, sed dare eleemosynam non facit hominem pervenire ad perfectionem Euangelicam, ergo multò ma

Glo. Luc. 12.

gis nec accipere. Item Saluator ait. Vendite quæ possidetis, vbi Glo. vt omnibus simul pro Deo spretis, post ea labore manuum operemini vnde viuatis, vel eleemosynam faciatis, vnicuiq; igitur de proprio labore viuere, & eleemosynam facere spectat ad Euangelicã perfectionem, ergo oppositum eius. s. mendicare, & de alieno labore viuere, est contrarium perfectioni Euangelicæ. Item Apostolus dicit. Nullius aliquid desideretis, vbi Glo. ne dum rogetis, vel tollatis. Si ergo plus

Gloss. 1. Thess. 4.

est rogare, vel petere, quàm appetere, & primum tanquam illicitum ab Apostolo prohibetur, s. desiderare, vel appetere, quod est alterius, ergo multò fortius petere, Item dicit. Rogamus vos, vt noueritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis Domino, vbi Glo.

Glossa. 1. Thess. 5.

Sicut diuitiæ negligentiam pariunt saluti, sic egestas, dũ saturari cupit, à iustitia declinat, sed quod facit declinare à iustitia non pertinet ad perfectionem Euangelicam, ergo, &c. Item dicit Apostolus. Si quis non vult operari, non manducet, ergo vult Apostolus seruos

2. Thes 3.

Dei corporaliter operari, vt habeant vnde viuant, & non compellantur egestate, necessaria petere, sed hoc est mendicantium, ergo seruorum Dei non est mendicare, secundum Apostolum. Item eodem capitulo su

per illud, vt formam daremus vobis. Glo. Qui frequẽter ad alienam mensam conuenit, ocio deditus, necesse est vt aduletur pascenti se, sed adulari est contrarium ve

11.q.1.c.ui dentes.

ritati, & perfectioni, ergo, &c. Item dicit Vrbanus papa, q̃ Episcopi omnibus communi vita viuere volen tibus, ministrare cuncta necessaria debẽt prout melius poterunt, vt nemo in eis egens inueniatur. Et post. Si quis extiterit modernis, aut futuris temporibus, qui hoc auellere nitatur, iam dicta damnatione feriatur, ergo contra canonicas sanctiones est q̃ aliqui viuant vita communi in Ecclesia, egendo & mendicando in ea Item: de consec. dist. 1. Inhibetur ne Ecclesia consecretur, nisi prius dotetur, ergo si Ecclesia non debet consecrari, nisi habeant vnde sustententur, qui in ea ministrant, multò fortius, nec aliqua Religio instituj, debet sine possessione sustentatiua. Item in iure ciuili, inhibetur, q̃ validi non mendicent, lege. de mendicãtibus validis, sed magis debet esse ordinata Ecclesia, quàm Respublica, si ergo quòd validi mendicent est, contra rectam gubernationem Reipublicę, multò magis contra perfectionis sublimitatem Euangelicæ. Item hoc ipsum ostenditur ratione. Mendicare est opus indifferens, non sit opus perfectionis suis, pro additione finis, sicut apparet manifestè in alijs operibus, vt ire ad Ecclesiam & facere eleemosynam, ergo, &c. Item perfectionis est, gratis, & liberaliter seruire, & obligationes peccatorum refugere, sed qui eleemosynam recepit obligat se ad intercueniendum pro peccatis alienis, si ergo obligatio huiusmodi perfectioni non consonat, ergo, &c. Item huiusmodi qui mendicant, ex professione, aut hoc faciunt quia pauperes, aut quia Prædicatores, Si quia pauperes ergo omnes pauperes, qui mendicant perfecti sunt, quod contra Augu. in lib. de opere Monachorum, qui reprehendit Monachos mendicantes, & nihil operari volentes. Si quia Prædicatores, ergo nullus mendicare debet inter eos, qui nõ prædicat, cuius contrarium videmus tota die. Item prę dicare est quid spirituale, sed qui spirituale dat, & temporale accipit, similis est Giæzi, qui pecuniam accepit à Naaman, obtentu beneficij spiritualis prius sibi exhibiti, hoc autem est damnabile, ergo damnabile est prædicatori mendicari, non ergo perfectionis Euangelicæ Itẽ perfectorũ est abstinere à mala specie, sed hoc est mala species, q̃ Prædicantes temporalia petant, quia in hoc sunt similes Pseudo prædicatoribus ergo. &c. Itẽ, huiusmodi aut habent auctoritatem in prædicando, aut non habent. Si non habent, ergo. male faciunt in prædicando, ergo nihil merentur si habent, sed qui habent possunt petere potestatiuè, ergo tales prædicãdo iniuriantur auctoritati prædicationis Euangelij, ergo in hoc non sunt perfecti, sed impij. Item tutius, & perfectius est sequi viros perfectiores, probatiores, & sapientiores, sed viri probatissimi, & sapientissimi in Religionibus fuerunt Basilius, Benedictus, Augustinus, Hieronymus, Gregorius, Hylarius, & Paulinus, & tales sic sua reliquerunt, quòd communia possederunt, nec mendicasse leguntur, ergo mõdus ita mendicandi de nouo introductus per Dominicum, & Franciscum iudicatur superstitiosus, & vanus, cum stultum videatur sensum, & spiritum duorum pauperum hominum præponere tantæ sapientiæ, & sublimitati Sanctorum præcedentium, & Doctorum. Sed contra hoc videtur dictum illud Matth. Nolite possidere au

Matth. 10.

rum, vel argentum, neque pecuniam in zonis vestris, neque peram in via, neque duas tunicas, nec calciamẽta, vbi Glo. Nec ipsa necessaria, nec cellarium secum vehant, nihil præter indumentum, quo quis cõtentus esse potest. In hoc traditur forma Apostolis, & quod perfectionis est perfectum est imitari, ergo taliter per mundum ire spectat, ad perfectionem Euangelicam, sed

Marc.6. sed hoc est mendicare, & viuere de eleemosyna, igitur hoc spectat ad Euangelicam perfectionẽ. Item, Præcepit eis ne quid tollerent in via, neq; panem, neque in zonis ęs. Aut igitur præcepit tanquam Prælatis, aut tanquam perfectis. Si tanquam Prælatis, ergo ad illud quod adhuc essent astricti, quod manifestè falsum est. Præcepit igitur eis tanquam viris perfectis. Sed perfectio proponitur communiter omnibus imitanda, quia dicit, qui potest capere capiat, ergo sic viure spectat ad perfectionem Euangelicam. Item Saluator dicit. Nihil tuleritis, in via neque virgam, neq; peram, neque panem, neq; pecuniam, vbi Glo. Virgam non ferre, est non esse solicitum de his quæ necessaria sunt humanæ sustentationi, quia hæc debentur Prædicatoribus. Si ergo excludere solicitudinem de necessaria sustẽtatione, Dominus persuasit Apostolis, quos etiam ad prędicandum inter infideles misit, multò fortius cum prædicatur Euangelium fidelibus, perfectionis est de huiusmodi non esse solicitũ, sed victu & vestitu sibi dato esse contentum. Item ait. Quicunq; susceperit puerum in nomine meo, ibi. Glo. Interli. pauperem. Et alia Glo. Qui imitatorem Christi recepit, Christum recipit. Ergo cum suscipitur pauper imitans Christum suscipitur Christus. Si ergo perfectionis Euangelicę est esse pauperem, & Christi imitatorem, perfectionis Euangelicę est in tali paupere pro

Glo. Lu. 10 Christo suscipi. Qui ergo hoc mendicãdo petit, à perfectione Euangelica non recedit. Item dicit. Nolite portare saculũ, neq; perã, vbi Gl. Tanta debet Prædicatori esse fiducia, in Deo, vt præsentis vitæ sumptus, & si non præuideat sibi, tamen non defecturos certissimè sciat, ne dum occupatur mens ad temporalia, minus prædicet æterna. Ad expeditiorem igitur prædicationem veritatis, facit, q̃ quis temporalia non præuideat sibi, sed expectet sibi ab alijs dari cum necesse habuerit, ergo talis modus viuendi consonat veritati, &

Luc.16. Euangelicæ perfectioni. Item alibi dicit. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in eterna tabernacula, vbi Glo. Nõ quod libet pauperes, sed eos qui possunt in æterna tabernacula recipere, sed tales sunt pauperes spiritu, quorum est regnum cœlorum, ergo secundum diuinum consilium est, q̃ eleemosynæ talibus pauperibus dentur, & q̃ ab eis suscipiantur, sed quod diuino consilio consonat, perfectionis Euangelicæ non repugnat, ergo, &c. Item Hiero. aduersus vigilantium tractans præmissũ verbum dicit. Nũ isti pauperes, inter quorum sordes, & illuuiem corporis flagrans libido dominatur, possunt habere æterna tabernacula, qui nec præsentia possident, nec futura? Non enim simpliciter pauperes, sed

Psal. 40. pauperes spiritu beati appellantur. De quibus scriptũ est. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus. In vulgi pauperibus sustentandis nequaquam intellectu, sed eleemosyna opus est, in sanctis pauperibus beatitudinis intelligentia, vt ei tribuat qui erubescit accipere, & dum acceperit dolet, meteus carnalia, & seminans spiritualia

1. Cor. 8. Hęc Hiero. Item Apostolus ait. Vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia, vestræ inopię sit supplementum. Glo. Vestra abundantia terrenorum, suppleat illorum inopiam, vt econuerso abundantia illorum spiritualium qui diuinis vacat, vestræ sit inopiæ supplementum. Si ergo hoc spectat ad perfectionem Dominici corporis, q̃ membra sibi communicent ratione dati, q̃ accepti, ad perfectionẽ Ecclesiæ & Euangelij facit, q̃ pauperes iusti sustentationem petant, & accipiant, à diuitibus mundanis, & imperfectis. Si dicas quòd possunt accipere sed nõ petere, hoc nihil est, quia diuites mundani possunt petere orationes virorum spiritualium ad releuandum inopiam meritorum suorum, Ergo versavice possunt pauperes spirituales petere eleemosynam corporalem ad sustentationem corporum. Item hoc ipsum ostenditur exemplo Christi de quo Psal. Ego autem mendi- Psal.39.

cus sum & pauper gl. Hoc dicit Christus de se. Ego Christus, fuit mendicus. mendicus sum in forma serui. Mendicus est qui ab alio petit, pauper est qui sibi non sufficit. Sed constat quòd hoc non intelligitur de Christo quantum ad dona, siue bona spiritualia, quia comprehensor & omnis gratiæ plenus erat, ergo intelligitur quantum ad dona tẽporalia, igitur quantum ad illa medicus erat, & ab alio petebat. Item psal. Persecutus est hominem inopem, Psal. 108. & mendicum. Glo. i. Christum. Pauperes persequi sola sæuitia est. Alij verò pro diuitijs & honoribus interdum huiusmodi patiuntur. Aut ergo dicitur Christus mendicus, quia mendicabat à Patre, aut quia mendicabat ab homine. Si quia mendicabat à Patre, ergo omnes homines sunt mendici, tam diuites, quam pauperes, ergo Christum persequi non fuisset summa sæuitia. Si quia mendicabat ab hominibus habemus propositum. Item Dominus circunspectis omnibus exijt in Bethaniam, vbi Glo. Si quis eum hospitio susciperet, Mar.11. tantæ enim paupertatis fuit, & ita nulli adulatus, vt in tanta vrbe nullum hospitium inueniret, & constat, si voluisset hospitium conducere, inuenisset ad conducẽdum, ergo circunspiciebat tanquam pauperculus, & mendicus. Item ait. Zacheæ festinans descẽde, quia ho Lu. 19. die in domo tua oportet me manere. Glo. Non inuitatus inuitar, sed inuitare alium ad hoc q̃ eum recipiat, hospitio, nihil aliud est, quàm mendicare & petere, ergo. &c. Item dicit, Da mihi bibere, vbi Augustinus. In Ioan.4. omni re quam Christus gessit vt homo, hominibus in Homi.15. se credituris præbebat exemplum. Et post. Petit bibere, & promittit bibere, eget quasi accepturus, & promittit quasi satiaturus. Sed constat quod potu spiritua li non egebat, ergo corporali potu egebat, & illum po stulabat. Sed obijcies. Glosam. quasi contrariam, quæ dicit, licet Iesus post fatigationem sit ire, posset tamen hunc potum non exigit, sed hoc intelligitur q̃ principaliter hunc potum non petebat, ne Glo. facto contradicat. Item Hiero. ad Rusticum. Quid Samaritana vilius? ipsa tamen non solum credit Messiam, quem cognoscit ad fontem, sed & discipulis ementibus, esurientem reficit, assumq; sustentat, ergo videtur q̃ Christus ab illa fuerit sustentatus corporaliter. Item sicut Euangelica narrat historia, Christus inuitatus à pharisæis comedebat cum eis, aut ergo, sicut Dominus, aut sicut pauper? Si tanquam Dominus, ergo non dedit exemplum paupertatis, si tanquam pauper, sed hoc est mendicare, ergo &c. Item ad hoc est exemplum sanctorum. Nam dicitur in laude sanctorum. Circumie- Ad Hebrę. 11.

runt in melotis in pellibus egentes, &c. sed taliter circumire est mendicare, ergo. &c. Item est exemplũ de Elia, de quo Augustinus, in quodam serm. Nunquid 3. Reg. 17. Deus deseruerat seruum suum Eliam? Nonne illi cui deerant homines, ministrabant aues? Ostendit ergo Deus, quia vnde voluit, & quando voluit pascere seruos suos potuit, & tamẽ vt posset eum religiosa vidua pascere, fecit eum egere. Item ad hoc est exemplum, discipulorum Ioannis Euangelistę, de quibus in eius legenda dicitur, q̃ vendẽtes omnia quę habere potuerunt, dederunt egenis, & post subditur, q̃ tentati sunt, q̃ se in vno pallio viderent egentes, seruuos autẽ suos diuites, atq; fulgentes. Item, exemplum discipulorum Pauli. Vndè Christ. de laudibus Pauli. Paulus pecunias non possedit, nam ipse hoc testatur. Vsq; ad hanc in- 1. Cor 4.

quit horam, & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cedimur, & instabiles sumus, & quid dico pecuniam, cum ille quidem necessarium sæpe non haberet cibum, nec quod circundaret indumentum. Et sequitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quitur. Discipulorum quàm plurimi pauperes imperiti, ac totius eruditionis extranei, in fame & egestate viuentes, ignobiles &c. ergo discipuli Pauli fuerunt mẽdici. Item, ad hoc exemplum de beato Benedicto, de quo legitur in secundo dialogorum, ꝙ per triennium fuit in specu, nihil omnino operans, sed Romanus qui dem Monachus sibi panem ministrabat, & constat ꝙ Benedictus in hoc non peccabat. Item, exemplum de sancto Alexio, qui fuit vir miræ sanctitatis, in cuius legenda legitur, ꝙ cum esset filius ditissimi Romani, cõtempto patrimonio, iuit mendicando per mundum. Item exemplum de sancto Dominico, qui in morte sua imprecatus est omnibus maledictionem, qui in ordinẽ suum indebitè suum possessiones conarentur inducere, ergo volebat, ꝙ de eleemosynis viuerent, iuxta quod ipse vixit. Item ad hoc est exemplum de beato Frãcisco, qui non solum mendicauit, & mendicare consuluit, sed etiam mendicationem suam miraculis confirmauit, sicut patuit in nautis, quos ciborum suorum reliquijs satiauit, & satiatos liberauit, & per regulam quam à summo Pontifice approbatam confirmari fecit in qua dicit, quòd fratres in paupertate, & humilitate Deo famulantes, vadant pro eleemosyna confidenter, &c. Itẽ Gregorius in moral. super illud. Noctes laboriosas enumeraui mihi. Electi conditori rerum seruiunt, & sæpe rerum inopia coangustantur, per amorem Deo, inhærent, & tamẽ subsidijs præsentis vitæ egent. Egere ergo subsidijs præsentis vitæ, competit sanctorum perfectioni. Item Hieronymus in Epistola ad quendam virum hospitalem. Multus à te per insulas Dalmatiæ sanctorum numerus sustentatur, sed melius sacere, si & ipse sanctus inter sanctos viueres. Ergo melius est de eleemosynis viuere quàm eleemosynas dare. Item, hoc ipsum ostenditur ratione. Qualis est habitus, talis est actus, sed omnino pauperis secundum quòd pauper actus est egere, & mendicare, ergo si esse pauperem bonum est, mendicare pro Christo laudabile est, & perfectum. Item, mendicare non prohibetur lege naturæ, nec lege scripturæ, nec lege gratiæ, sed quod non est prohibitum per obedientiam impositum, efficitur laudabile & meritorium, maximè si sit difficile, & onerosum, ergo si aliqui ex professione habeant mendicare, cum hoc ex obedientia faciant, erit in eis laudabile, & perfectũ. Itẽ, Ecclesia ponit in pœnã satisfactionis mendicationẽ temporalẽ vel ẽt perpetuã, sed hoc nõ ponеret, nisi esset satisfactoriũ sed qui ad opus satisfactoriũ volũtariè se astringit, perfectè agit ergo qui pro Christo semper denouit mendicare, hic agit perfectè & laudabiliter. Item, contemptus sui est perfectionis, & maior contemptus maioris perfectionis, sed qui pro Christo mendicat, maximè seipsum contemnit, & abijcit, ergo talis perfectissimè agit. Itẽ plus placet Deo paupertas voluntaria, quàm inuoluntaria, ergo & mendicatio ex illa paupertate procedens magis est Deo placida, sed prima potest esse laudabilis, & meritoria, ergo multò magis secunda. Item, qui seruit alicui domino meretur sustentari, ab illo, sed qui omnibus abrenuntiat & consilia implet, maximo Domino seruit, ergo talis maximè meretur à Domino sustentari, ergo & à seruis Domini. Si ergo pauper voluntarius est, hoc ipso ꝙ talis, si eleemosynam petit iuste petit. Item, qui dat maiora, potest recipere minora, sed pauper orans impendit misericordiam spiritualẽ, ergo multò fortius potest recipere eleemosynam corporalem. Item, prædicans ex auctoritate potest recipere sumptus potestatiuẽ, ergo prędicans ex subauctoritate, & commissione, seu demandatione, petere potest supplicanter. Item, qui seruit alteri, iustè sustentatur ab illo, ergo qui vniuersali ecclesiæ deseruiunt, iustè sustentatur ab vniuersali mundo, ergo si qui sunt qui verbo & exemplo per mundum discurrendo deseruiunt populo Christiano, meritò sustentationem petere possunt ab ipso. Item, si licet recipere maius multò fortius, licet recipere minus, sed pauperib. Religiosis, qui proprijs renuntiauerũt, licet recipere amplissimas possessiones, ergo multò fortius licet recipere diurnas sustentationes. Alioquin monstruosum videtur dicere, ꝙ liceat recipere centum marcas auri, & non liceat recipere centum frusta panis. Si dicas, ꝙ licet accipere, sed non licet petere, hoc nihil prorsus ẽ, quia petere ordinatur ad accipere, & propter illud est, & sicut plus est dare, quàm promittere, sic plus est recipere, quàm petere. Sed constans est, quòd quicquid licet dare, licet promittere, ergo quicquid licet accipere, licet petere. Item, si amicus petit ab amico suo donum, contra nullam legem agit, nec iste petendo, nec ille dando, nec iste rursus accipiendo, sed lex charitatis, & amoris diuini est magis communicatiua, quàm lex socialis, ergo si quis petat sibi aliquid dari amore Dei, in nullo offendit, nec in aliquo à perfectione recedit. Item, indubitanter licet petere aliquid, in cuius donatione potior sit conditio dantis, sed qui dat aliquid pro Deo, fœneratur Domino, & temporale cõmutat pro æterno, & ad opus virtutis nobilissimę, se exercet, scilicet pietatis, ergo si hæc omnia eueniunt ei ratione postulantis, pauper qui eleemosynam petit potissimè facit, secundum legem charitatis, ergo à perfectione in nullo recedit. Responsio. Ad prædictorũ intelligentiam est notandum, ꝙ tripliciter contingit, mendicare. Et primus modus est ex necessitate naturæ, & hic modus est, cum quis mendicat nõ solũ quia pauper, verumetiam quia habet infirmitatem, vel debilitatem, vel vtrunque, hic autem modus miserabilis est, & tolerabilis, & per patientiam bonam fit meritorius & laudabilis. Sicut legitur de Lazaro. Qui erat quidem mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuã diuitis vlceribus plenus. Et postẽ subditur. Qui mortuus est mendicus, & perlatus est ab Angelis in sinum Abrahæ. De diuite autem dicitur, ꝙ sepultus ex in inferno. Ex quo colligitur, ꝙ mendicitas etiam est necessitate veniens, occasio ductiua est in viam salutis æternæ. Iuxta quod dicit Gregorius, ꝙ mala quę nos hic præmunt, ad Deum ire compellunt. Secundus modus mendicandi est ex vitiositate culpæ, & hic est cũ quis mendicat, vel pro ocio fouendo, vel pro lucro cumulando, vel vtroq; modo. Et hic inquam modus vituperabilis est in omnibus taliter mendicantibus. De quibus dicit Ambrosius in lib. de offi, Petitionis causa veniunt validi, nullam causam nisi vacandi habentes, & volunt subsidia euacuare puerum, exinanire sumptum, nec exiguo contenti, maiora quærunt, ambitu vestium captantes petitionis suffragium, & natalium simulatione licitantes, incrementa quæstuum. Licet autem in omnibus meritò debeat reprehendi, reprehendendus est tamen potentissimè in eis, qui habent speciem pietatis, & sanctitatis. De quibus dicit Augustinus in lib. de opere Monachorum. Nullo modo decet vt in ea vita, vbi Senatores fiunt laboriosi, ibi fiant opifices ocioſi, & quo veniant relictis diuitijs suis, qui fuerunt prædiorum domini, ibi fiant rustici delicati. Et post ad repræhendẽdũ eorũ ocium, & quęstum subiungit. Callidissimus hostis tamen multos hypocritas sub habitu Monachorum vsquequaque dispersit, circumeuntes Prouincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes, alij membra martyrum (si tamen martyrum sibi vendicãt) alij fimbrias, & phylacteria sua magnificant, alij parentes suos vel consanguineos, illa, vel illa Regione se audisse viuere, & ad eos pergere metiuntur, & omnes petunt omnes exigunt, aut sumptus lucrosæ egestatis, aut simulatæ præ-

B. Dominicus. maledixit eos qui in ordinem suum indebitè irrepserent possessiones.

Iob. 7.

Epist. 41.

Triplex modus mendicitatis.

Luc. 16.

Mendicare propter otium, vel propter lucrum vituperabile.

tæ prętium sanctitatis. Contra tales multum inuehit, beatus Augustinus in lib. de opere Monachorum, pro eo ꝙ pigritiam non tantum in se ipsis mendicando fouebant, verumetiam prædicando alijs suadebant, malè intelligentes Euangelium, vbi videtur insinuare quòd non sit ab hominibus sicut nec ab auibus laborãdum, & peius exponentes Apostolum, vbi persuadet fratribus operari, dicentes esse intelligendum illud, de labore spirituali, & non corporali. Et quia in hoc seipsos decipiebant, & alios, tõ reprehendit eos Augustinus, & multipliciter ostendit contrarium per totum librum de opere Monachorum, qui totus est contra illos, qui approbant hunc secundum mendicandi modum, vnde in talibus dicit. Qui tanquam conseruatricem Euangelij prædicantes erant pigritiam, tanquam præuaricatricem accusantes misericordiam. Vtinam isti qui vacare volunt manibus, omninò vacarent & linguis. Neq; enim tam multos ad imitationem inuitarent, si eis etiam non tantum pigra verumetiam mutа proponerent. Nunc autem contra Apostolum Christi recitant Euangelium Christi. Ita enim mirabilia sunt opera pigrorum, vt impedire velint Euangelium Tertius autẽ modus mẽdicãdi est ex supererogatione iustitię, & hoc est cum quis mendicat pro Christo imitando, vel pro Euangelizando, vel vtroq; modo.

Mendicitas supererogationis laudabilis est.

Pro Christo inquam imitando, quantum ad contemptum sui, affectum proximi, & cultum Dei. Nam in his tribus potissime debemus Christũ imitari. Quod quidem facit, qui voluntariè mendicat pro noĩe Christi, vt seipsum vilificet, & humiliet, vt proximum suũ ædificet, & prouocet ad pietatem, & vt vacet Deo libera mente depositа omni seculi solicitudine. Et de talibus Augustinus in quodam sermone quadragesimali, In isto tempore quantum commendat Deus opera misericordiæ, ipsos sanctos suos egere fecit, vt cũ fuerint facti amici Dei de mammona iniquitatis, recipiant & ipsi amicos suos in æterna tabernacula, id est cum serui Dei pij, dum iugiter Deo vacant, aliquoties indigent, illi qui habent mundi diuitias, eleemosynas largiuntur, & quomodo illos participes faciunt in terrena substantia, sic cum illis partem habere merebuntur in vita æterna. Ex quo apparet, quòd talis mendicatio laudabilis est, quæ fit pro Christo imitando. Similiter & ea quæ fit pro Christo euangelizando quia viam præbet Euangelio, ratione eius quod prædicatur, quia prædicamus mundi contemptum, quod efficacius suadetur verbo & exemplo, quàm solo verbo. A pluribus prędicatur, si prædicantes viuunt, de Euangelio, quàm si compellerentur viuere de sumptu aut labore proprio. A pluribus etiam efficacius suscipientibus documenta, largiuntur beneficia sustentantia. Hoc est quod dicit Ioan. Chys. Manifestum est, quoniam discipulos ab eis quibus prædicabant cibari oportebat, vt neque ipsi magna sapiant aduersus eos, qui docebãt, vt omnia præbentes, & nihil accipientes ab eis, nec illi rursus abscindantur despecti ab eis. Deinde vt non dicant mendicantes, igitur iubes nos viuere & verecundentur, in hoc mõstrat hoc debitum exigere, & operatores eos vocans, & quod datur mercedem nominans. Ne enim quia in sermonibus est operatio, existimetis paruum beneficium quod est à nobis. Etenim labores habet hic multos, & quicquid deberi nt qui docentur, non largientes præbent, sed retributionẽ reddentes. Quando igitur quis mendicat pro Christo imitando, & Euangelizando, secundum formam præscriptam, non solum non peccat, verumetiã implet perfectam iustitiam. Primum, quia multum debetur sustentatio, pauperi Christum imitanti. Secundò, quia magis debetur tanquam pauperi Euangelico Christum euangelizanti. Tertiò, quia maximè debetur pauperi grato debitum pro gratia humiliter accipienti, & humiliter supplicanti, quippe cum sit liber ex omnibus, facit se omnium seruum. Et hoc est quod dicit Augusti. super illud Psalmistæ. Producens fœnum iumentis, & cætera. Producens inquit, fœnum, idest temporalia, iumentis, idest Prædicatoribus, vt de Euangelio viuant, qui Euangelium annunciant, & herbam, idest temporalia seruituti hominũ idest Prædicatoribus seruis hominum pro Christo.

Homi. 32. super Matth.

Vnde Apostolus. Cum essem liber ex omnibus, omnium me seruum feci. Quæ seruitus est ex charitate, quæ facit humiles, qui pro Christo serui hominum fiunt, vtilitati fratrum attendentes. Hæc sunt iumenta quibus debetur herba, vt merces, quia seruiunt. De quibus dicitur. Non alligabis os bouis triturantis. Et dignus est operarius mercede sua. Debẽtur enim Predicatoribus temporalia quia largiuntur spiritualia. Vnde Apostolus. Si seminauimus vobis spiritualia, non magnum est si vestra carnalia metamus. Pro quibus dicitur. Beatus qui prœoccupat vocem perituri id-est, qui intelligit super egenum & pauperem. Non enim ita debes agere boui trituranti, vt mendico transeunti. Illi enim, idest mendico, das quod legitur, omni petenti da, huic etiam non petenti dare debes. Vide ergo ne si indigeat miles Christi vt petat, te iudicet, idest, damnabilem ostendat. Sicut enim dicitur de illo, qui te quærit, da omni petenti, sic de eo Prędicatore, quem tu quærere debes dicitur. Desudet eleemosyna in manu tua, donec inuenias iustum cui des. Omni petenti, ergo quicunque sit da: agnoscens in eo cui des, sed multo magis da seruo Dei, militi Christi, etiam non petenti. Ex his igitur manifestè apparet, quòd in Christi prædicatore & Euangelizatore mendicare non est vitij, nec culpæ sed magis perfectionis, euangelicę. Vnde rationes, & auctoritates & exempla concedenda sunt, quæ ad hanc partem inducuntur. Nam si quis impugnare, & improbare velit omnem mendicandi modum in seruis Christi, impugnare videtur non tantum ordinem pauperum, verumetiam ipsum summum Pontificẽ, qui approbauit hunc viuendi modum. Nec etiam tantum ipsum, verumetiam hunc magnum cœtum sanctorum, qui mendicauerunt, videlicet Franciscum, Dominicum, Alexium, Benedictum, & ipsum cuneum Apostolorum, & prophetarum, necnon & ipsum Dominum Iesum Christum, quem scriptura nõ veretur dicere pauperem & mendicũ. Cum maiora de ipso dicat, & sentiat fides nostra. s. ꝙ pro nobis, non tantum pauper & mendicus fuit propter nostrũ exẽplum, sed etiam nudatus, & vilificatus vsq; ad abiectionis genus extremum, vt exemplum daret perfectè contemnendum mundum. Postremò super hæc omnia mala, subuerti videtur vniuersus Ecclesię status. Si. n. illicitũ est per eleemosynarum acceptionem pauperibus Christi accipere amplitudinẽ, & multitudinẽ possessionũ & magnorũ redditũ; Quis. n. ita absurdus est, qui dicat licere alicui accipere talentũ auri, & nõ frustũ panis. Quid si hoc verũ est, cũ vniuersarũ ecclesiarũ possessiones, tã in religiosis proprietatẽ, habẽtib. ꝙ in Clericis secularib. habeãtur per acceptionem eleemosynarum voluntariè, & gratis datarũ. Videbitur ex hoc subuerti status vniuersarũ ecclesiarũ si eleemosynas accipere, vel de eleemosynis viuere, seu in parua quantitate, seu in magna, illicitum iudicetur, nisi fortè quis dicat, ꝙ licitum est accipere, sed nõ est licitum petere. Sed hoc mirum videtur quòd aliquis posit in illud quod maius est, & non posit in illud quod minus est. Qui aliquod monasterium possit recipere centum marchas auri in redditibus ab aliquo Principe, & vnum pauperculum non posse suæ

Sap. 6.

1. Cor. 9.

1. Cor. 9.

1. Cor. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

indigẽtie reuelationem suppliciter implorare. Quòd aliquis possit ex amicitia petere ab amico, & Christianus non possit charitate petere à Christiano. Et ꝙ aliquis possit petere aliqua expedientia ad alicuius diuitis monasterij securitatem, & abundantiam & pauper voluntarius, non possit petere vitæ sustentamentum. Et ꝙ aliquis scholaris possit licitè mẽdicare pro amore proficiendi in cognitione scientiæ, quæ inflat, vt tãdem perueniat ad temporales diuitias, & pauper Religiosus nõ posset petere pro amore proficiendi in charitate & humilitate, quæ ædificat, vt tandem perueniat ad vitam æternam, & cætera consimilia quę valde videntur absurda. Si ergo hęc omnia non parua, sed magna inconuenientia sunt, tenendum est, ꝙ liceat pauperibus sustentari de eleemosynis aliorum, saltem secundum tertium mendicandi modum superius explicatum. Ad illud quod primò obijcitur in contrarium, ꝙ non est inopia timentibus Deum. Dicendũ, quòd duplex est inopia. s. corporalis & spiritualis. Verbum autem illud intelligitur de inopia non quacunq; sed spirituali. Et quòd illud sit verum, apparet per illud quod immediate sequitur. Diuites eguerunt, & esurierunt, constat ꝙ illud non intelligitur de egestate diuitiarum materialium, restat, igitur, ꝙ de inopia spiritualium, quæ licet sit in diuitibus, non tamen est in timentibus Deum, quia timor est initium sapientię de qua dicitur. Venerunt mihi omnia bona pariter cũ illa. Ad illud quod obijcitur de psal. Non vidi iustum derelictum. Dicendũ, ꝙ duplex est panis, s. corporalis, & spiritualis. Verbũ aũt illud non intelligitur de pane corporali sed de panespirituali. Et ꝙ illud sit verũ, apparet per Gl. ibid. Nec semẽ eius quærẽs panẽ spiritualem, i. indigere pane verbi Dei, quia verbum Dei semper cum eo est. Potest etiam litera sic construi, vt intelligatur. Non vidi iustum derelictũ, nec semen eius quærens panem vidi derelictum, quia secundũ quod dicitur super illud Pauli Apostoli. Non te deseram, neque derelinquam. Glo. derelinqueretur ille, qui fame periret. Vult ergo dicere Propheta, ꝙ nec iustum, nec semen eius vidit fame mortuum, & hoc à paupertate non reuocat, sed potius inuitat. Ad illud quod obijcitur ꝙ mendicatio est, malum, quod imprecatur psal. in spiritu Dei loquens. Dicendum, ꝙ est mendicatio voluntaria, & mendicatio coacta, quæ est cum murmure, & impatientia. Prima est meritoria, secunda est demeritoria & afflictiua. Et psal. intelligitur de secunda, nõ de prima. Et ꝙ illud sit verum, apparet per textum, quia dicitur. Nutantes transferantur, & ejciantur, & hæc omnia in coactionem & violentiam sonare videntur. Ad illud quod obijcitur de Ecclesiastico Fili in vita tua ne indigeas. Dicendum est, ꝙ iuxta distinctionem præhabitam, verbum illud intelligendũ est de indigentia spirituali respectu gratiæ, non de tẽporali respectu sustentationis naturæ. Et ꝙ sit verum apparet per Glo, Ne indigeas inquit Glo. virtutibus, vel bonis moribus. Ad illud quod obijcitur, ꝙ beatius est magis dare, quàm accipere. Dicendum ꝙ illud est verum, quando acceptio eleemosynæ venit ex necessitate naturæ, non autem quando venit ex supererogatione iustitię, iuxta distinctionem, factam in principali solutione. Et ꝙ illud sit verum, apparet per illud ꝙ dicitur in libro de Ecclesiasticis dogmatibus: Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, melius est pro intentione sequendi Dominum infinitum donare, & absolutum solicitudine cum Christo egere. Hoc ipsum dicit Aug. in libro de bono coniugali. sicut in precedenti quęstione allegatum fuit. Ad illud obijcitur de Glo. quòd omnibus pro Deo spretis, debent labore manuum operari, Dicendum quòd illud est consilium, quantum ad primum, quod dicitur, vendite quę possideris: quantum ad secundum autem est solum de benè esse consilij, quod non astringit etiam viros perfectos, illos potissimè qui possunt circa maiora bona occupari. Et quòd illud sit verum apparet, per eandem Glo. cum subditur, vnde viuatis vel eleemosynas faciatis. Certum est enim, quòd illi qui omnia simul pro Deo dederunt, ad vlteriores eleemosynas faciendas minimè astringantur, & ideo illa Glo. non exprimit quod est de essentia & substantia consilij, sed magis secundum benè esse, secundum statum, & conditionem aliquarum personarum, quæ magis sunt idoneæ ad manualiter operandum, quàm ad aliquid magis arduum faciendum. Nam si aliter diceretur, ꝙ illud esset de essentia perfectionis consilij, tunc nulli illud consilium impleuissent, nisi qui operati fuerunt manualiter, ac per hoc Apostoli alij à Paulo & Barnaba, & alij plurimi sanctorum perfectissimorum quos non legimus fuisse manualiter operatos non iudicaremus fuisse perfectos. Verum est vtique, ꝙ perfectioni euangelicæ consonat operatio manualis, si tamen non impediat maiora bona. Vnde Glo. super illud. Vado piscari. Sciendum est, non fuisse prohibitos arte sua licita victum quærere, Apostolatus integritate seruata, cum vnde viuerent non haberent, & sic illis laborantibus adijcit Deus necessaria, quæ promisit. Sed quòd hic labor competat nõ occupatis circa maiora, manifestum est, quia tunc Apostoli prædicationi minimè vacabant. Vnde Chryl. Venit Simon piscari, quia neq; Christus continuè cum eis erat, neque spiritus datus erat, neq; quid commissum erat tũc neq; quid habentes agere tunc artem tractarunt, & ex hoc non habetur, quod perfecti teneantur operari manualiter, nisi forte cum non habent spiritualem & meliorem exercitationẽ. Præterea esto ꝙ vir perfectus teneretur manibus suis operari, ex hoc tamen non potest inferri, quin pro sui humiliatione & aliorum ædificatione posset eleemosynas humiliter petere pro loco & tempore. Ad illud quod obijcitur de Glo. quod nullatenus aliquid desiderandum nec petendum. Dicendum, quòd dupliciter potest quis petere ab aliquo vel propter desiderium alienæ rei, vel propter desiderium alienæ salutis. Primum prohibet Apostolus tanquam malum, & in lege prohibitum, qua dicitur. Non concupisces rem proximi tui. Secundum autem non prohibet, quia lex charitatis hoc non prohibet, quæ mutuis habet beneficijs confoueri, & onus alterius facit ab altero supportari. Quid enim tam absurdum est quàm, vt credamus Apostolum denegasse quod nullus ab altero petat nec beneficium, nec auxilium, nec solatium, ex pietatis, & charitatis fine? Et ꝙ illud sit verum, apparet per illud quod dicit Apostolus de seipso, regratians eis de beneficio collato. Non quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra. Secundum enim ꝙ exponit Aug. 13. confessionum. Datum quærit, qui delectatur precipuè in re accepta, fructum requirit, qui delectatur in salute aliena. Hæc est verborum Augustini sententia, licet verba sint mutata. Ad illud quod obijcitur de Glo. quòd egestas facit à iustitia declinare. Dicendum, ꝙ sicut diuitiæ non sunt in culpa, sed cupiditas diuitiarum, sic egestas in culpa non est, sed impatientia egestatis quã qui habet à iustitia declinat, dum fugiendo egestatem, vadit post pecuniam, quam qui sequitur de facili, declinat à iustitia. Qui enim volunt diuites fieri, incidunt in tentationes & in laqueum diaboli, & desideria multa & nociua. Et sicut talis egestas est mala, sic & mendicatio ex tali egestate prouenies culpanda. Cum autem plus placet penuria, quàm abundantia, & homo propter amorem paupertatis contemnit abundantiam terrenitatis, talis non habet occasionem declinan

Nõ est inopia spiritualis timentibus Deum.

Sapient. 7. Psal. 36.

Hebr. vlt.

1. Thess. 4.

Act. 6.

In prologo Iob.

Act. 20.

Phil. vlt.

De opere Monachorum.

Luc. 12.

1. Thess. 5.

declinãdi pro tali egestate à iustitia, & talis est paupertas, & mendicatio, quæ spectat ad perfectionem euangelicam. Et ꝙ ista responsio sit recta, patet per ipsam Glo in qua dicitur, quòd egestas dum saturari cupit declinat à iustitia. Egenus est qui cupit saturari. Est egenus qui non amat paupertatem, sed saturitatem: non penuriam, sed abundantiam. Et talis non est pauper euangelicus, aut cœlestis, qui mendicat ex supererogatione iustitiæ, sed potius cupidus, & terrestris, qui mẽdicat ex vitiositate culpæ, secundum prius habitam responsionem. Ad illud quod obijcitur de Glo. ꝙ vult Apostolus seruos Dei corporaliter operari, &c. Dicendum quòd illud velle, aut non est velle præcepti, sed admonitionis, aut si est velle, aut non est velle præcepti, non se extendit ad omnes, sed ad eos qui nolunt: egere, ad illos tantum se extendit qui non possunt maiora agere. Et ex hoc non colligitur, ꝙ pauperum vita sit mala, qui manducant & manibus suis non operãtur, sed melioribus & salubrioribus exercitijs occupantur. Et ꝙ istud sit verum manifestum est. Nam si verbum illud, qui non vult operari, non manducet, simpliciter esset præceptum, tunc omnes essent in malo statu qui manibus proprijs, victum suum non quærunt cum possent, & hoc esset damnare totum mundum. Quod iterum nõ se extendit ad pauperes voluntarios, & perfectos, hoc apparet ex ipsa Glo. quæ dicit, vt non compellantur egestate necessaria petere. Tales. n. non mendicant sicut egestate compulsi, sed sicut amore perfectionis inducti. Postremò, ꝙ non se extendat nisi ad eos, qui non sunt circa maiora occupati, apparet ex ipso textu. Audiuimus quosdam inter vos ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes, his autem qui eiusmodi sunt denuntiamus, vt cum silentio operantes, panem suum manducent. Et quòd illud sit verum, patet per Ambr. qui super illud. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos: dicit sic. Docet Dominus minora bona, pro vtilitate maiorum esse prætermittẽda. Maius est enim animas mortuorum prædicando suscitare, quàm corpus mortuum in terra abscondere. Vndè & Apostoli dicebant. Non est æquum nos delinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Apparet etiam per Hiero. in prologo super Iob dicentem sic. Si fiscellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in sudore vultus mei comederem panem meũ & ventris opus solicita mente pertractarẽ, nullus moderet, nullus reprehenderet. Nunc autem quia iuxta sententiam Saluatoris, volo operari cibum, qui nõ perit, & antiquam diuinorum voluminum viam sentib. virgultisq; purgare, error mihi geminus infigitur, cor rector scriptorum falsarius vocor, & errores non auferre, sed ferere. Hoc etiam apparet per beatum Augustinum in lib. de opere monachorum, vbi dicit, ꝙ illi qui habebant in hoc seculo aliquid, quo facilè sine opificio sustentarent vitam istam, quòd conuersi ad Dominum indigentibus dispertiti sunt, quòd tales ad opera manualia non tenentur, vel coguntur, nec ad queredum victum proprium. Et rationem postea reddit inferius, quia illi qui pauperes sustentauerunt, de eleemosynis pauperum sustẽtari debent, & possunt. Ait enim sic, Omnium Christianorum vna Respublica est, & ideo quisquis Christianis videlicet necessaria erogauerit, vbique etiam ipse quod sibi necessarium est accipit, quia & vbiq; ipse talibus dedit, quis nisi Christus accipit? Si ergo secundum Ambro. maiora bona propter minora non sunt prætermittenda. & secundum Hieron. maiora sunt bona prædicationis & institutionis: quàm manualis operationis, & secundum Augustinum, ad huiusmodi opera non astringuntur, qui iuuenes, diuites delicati: manifestè apparet, quòd intenti prędicationi, & operibus misericordiæ spiritualis, ad huiusmodi opera non sunt astricti, sed debent, & possunt de eleemosynis sustentari, Et hoc est quod Augustinus in eodem lib. ante hæc verba præmittit, ꝙ huiusmodi potestatem habent si Euangelistæ sunt, si ministri altaris, si dispensatores sacramentorum. Si enim corporalia opera faciendo meretur quis suum sustentamentum, multò fortius spiritualia opera imponendo, quę corporalibus operibus meritò præferuntur. Fateor igitur ꝙ verum est, quòd si quis adeò esset potẽs & spiritu, & carne, ꝙ posset corporaliter operari, & nihilominus pro loco, & tempore spiritualibus vacare exercitijs, & Ecclesiasticæ vtilitati, quod agendo perfectius faceret. Sed quis ad hoc plenè idoneus, cũ multi labore sudatum sit vt veritas cognoscatur, vt cognita diligatur, & cognita & dilecta alijs proponatur? Ad hoc. n. necessaria est continuitas lectionis, & orationis, & meditationis, quibus qui vult solicitè intendere, parum potest occupari circa corporalem laborem. Laudandus est igitur, & suadendus labor corporalis, sic tamen vt nõ impediatur seruor orationis, nec fructus prædicationis, nec obseruantia regularis. Ad id quod obijcitur de Glo. ꝙ ad alienam mensam accedens, necesse habet adulari. Dicendum, quòd Glo. semetipsam exponit in hoc ꝙ dicit. Ocio deditus, in quo insinuat, ꝙ ille qui alienam mensam quærit, & mẽdicat pro ociositate fouenda, ille pronus est ad blandiẽdum. Et quid mirum si ille qui diligit ocium, & fouet ventrem suum, in verbum prorumpit adulatorium? sed ex hoc non damnatur pauper Euangelista, qui ad alienam mensam conuenit propter euangelizandum, & imitandum Christum. Nam si tales hoc ipso ꝙ pauperes, & alienam mensam accedentes essent adulatores, tunc cum Christus Apostolos mitit ad Euangelium prędicandum, & ad vtuendum de sumptib. alienæ mensæ, potius fecisset tunc Apostolos suos adulatores, quam veros prædicatores. Ipse enim Christus, fuisset adulator per maximus, qui frequenter inuitabatur, & comedebat in domibus Pharisæorum. Vndè si rectè intelligimus, adulationis vitium potius est anne xum diuitibus mundanis, quàm pauperibus euangelicis, & voluntarijs. Vnde Chrysost. hom. super Matth. loquens de diuitibus dicit sic. Adulari necesse est multos & principes, & subiectos, & multis indigere, & tutiper seruire, & formidare, & suspicari, & timere eorum qui suspicantur oculos, & timere calumniatorũ ora, & aliorum, & auarorum concupiscentias. Sed nõ paupertas est aliquid tale, sed contrarium vniuersum. Religio est non furibus subiecta, sed munita, portus tranquillus, & palestra, & Gymnasium Philosophiæ. Audite quicunque horum pauperes estis, magis autẽ & quicunque ditari concupiscitis, non pauperem esse malum est, sed non velle pauperem esse, & neque malum existima esse paupertatem, & non erit tibi malũ, Et paulò pòst. Non enim mihi eos qui accusant paupertatem afferas, sed eos qui per eam fulserunt. Cum hac Helias educatus, raptus est illa beata rapina, cum hac Heliseus claruit, cum hac Ioannes, cum hac Apostoli omnes. Cum auaritia verò Achab, Iezabel, Giesi, Iudas, Nero, Cayphas condemnati sunt. Ad illud ꝙ obijcitur de decreto Vrbani. Dicendum quòd triplex est defectus in allegatione illius decreti. Primus quia decretum illud est ad Episcopos, qui debent pascere mendicantes, non ad illos qui egent. Vnde sicut illa lex Deuterono. non erit omninò indigens & mendicus inter vos non est data contra mendicitatem pauperum, sed contra tenacitatem diuitũ, quod patet per hoc quod eodem capitulo subiungitur, non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ, idcirco præcipio tibi vt aperias manum tuam fratri tuo egeno, & pauperi. Sic & hic lex datur Episcopis abundantibus,

Ocio deditus, & ex alieno viues necesse habet adulari.

Universidad de Deusto Biblioteca

ad sustentationem pauperum clericorum, & eorum potissimè qui non egent voluntariè, sed compulsione propter indigentiã efficiãtur circa diuinum obsequiũ indeuoti. Secundus defectus est quòd decretum illud inducitur ad probandum, quod clerici non debent habere proprium, sicut apparet in fine capituli. vbi dicitur. His omnibus claret, quòd clericis nullo modo licet proprium habere, ꝙ si habuerint non clerici erunt. Vnde per illud decretum non præcluditur via pauperibus qui nihil volunt habere propriũ, sed potius aperitur. Tertius defectus, est, quia sicut habere proprietatem in communi comprobatum & approbatum est auctoritate Summi Pontificis, s. Vrbani, sic modus viuẽdi in altissima paupertate auctoritate Summi pontificis approbatus, est sicut patet de excessibus prælatorũ Nimis praua, &c. Vnde decretum Vrbani Papæ præiudicare non potuit auctoritati Innocentij, Honorij, & Gregorij, qui illum modum approbauerunt, tam in iure communi, quàm in priuatis priuilegijs, quia non habet imperium par in parem, & constitutio prior non præiudicat posteriori, nec commune priuato, nec lex communis priuilegio, sed potius econuerso. Nec ex hoc potest argui instabilitas, seu contradictio inter rectores Ecclesiæ, quia statuta mutari possunt, & debẽt pro loco & tempore. Sicut patet in statuto de gradib. parentelæ, & alijs plurimis, quæ iuste à principio statuta fuerunt, & nihilominus alia non minus iustè introducta sunt. Ad illud quòd objicitur de consecratione Ecclesiæ, dicendum, ꝙ & in illius decreti allegatione, tripliciter defectus est. Primò, quia statutum illud de consecratione Ecclesiæ non dotatæ, factum est in alleuiationem Episcoporum. Secundò, in dilatationem diuini cultus. Et tertiò, in solationẽ clericorum ministrantium, qui nolunt se astringere voluntariè ad paupertatis votum. Horum autem contrarium in proposito inuenitur. Nam minus grauantur, & Episcopi, & Ecclesia de religiosis viuentibus de eleemosynis, quã si eis prouideretur in beneficijs, & Præbendis. Secundò quia cultus Dei non augmentaretur, sed potius diminueretur, si hic modus viuendi de medio toleretur. Tertiò quia tales pauperes voluntarij libentius Deo seruiunt mendicando, quàm etiam Deo seruirent pro magno Beneficio, & magis sunt contẽti, paruulis eleemosynis, quàm magnis Beneficijs & præbendis. Ad illud quod objicitur de lege & de mendicantibus validis. Dicendum, quòd similiter triplex defectus est in illius legis allegatione. Primus, quia lex illa introducta fuit contra quosdam, qui tẽpore famis pauperum eleemosynas vsurpabant, simulantes inertiam. Secundus quia illi tales onerosi erant, & nullam vtilitatem reipublicæ afferebant. Tertius, quia tales qui laborare poterant, & tunc in nihil occupati erant, & abundare volebant, proni erant ad maleficia & rapinas. Et ideò, iusto iudicio rector reipublicæ tales à mendicatione arcebat, & pœna grauissima puniebat. Secus autem omnino in pauperculis religiosis, in quibus, nec simulatio inertiæ, nec amor ocij, nec periculum rapinæ, ac per hoc nec damnum Ecclesiæ, sed potius amor virtutis, perfectè reperitur, ideò nõ arcentur lege humana, sed potius prædicantur lege diuina. Ad illud quod objicitur, quòd mendicare est indifferens. Dicendum, quòd mendicare quantum est de se non est perfectionis, nisi presupposita vniuersali abrenunciatione omnium, quæ quidem est, secundum diuinum consilium, in quo dominus expressit adolescenti, quòd si illud impleret, hoc ipso ad perfectionis cumulum perueniret.
Matt. 19. Ait enim. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia: nec addidit: trade mihi, vt in loculos meos ponam, & sint omnia communia, sed potius da pauperibus, nec subiunxit vade ad lucrandum victum tuum per laborem manuum, sed potius, veni sequere me. In quo secundum quòd glos. exponit, intelligitur vocatio ad cõtemplandum. seu ad Christum imitandum & euangelizandum. Ad illud quod objicitur, quòd perfectionis est liberaliter seruire, & obligationes refugere. Dicendum quòd est obligatio veniens ex reatu culpæ, & ex affectu charitatis perfectæ. Prima obligatio est vitanda, sed secunda est acceptanda. Iuxta quod dicitur. Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Ad Ro. 13. Laudat enim Dominus amicitiam spiritualium virorum, quæ fit de Mammona iniquitatis, & ad corporis Christi mystici perfectionem spectat, ꝙ membra sibi inuicem communicent, secundum rationem dati & accepti, vt mutua diligentia vicissim possit impleri. Ad illud quod objicitur. quòd qui mendicãt ex professione, aut hoc faciunt quia pauperes, aut quia prædicantes. Dicendum, quòd hoc faciunt, quia pauperes Christi imitatores & euangelizatores, quia enim Christum imitantur per obseruantiam disciplinę regularis, in qua vacant diuinis laudibus, orationibus, vigilijs, & alijs regularibus disciplinis, & Deum colunt, & hostẽ impugnant, & ea quæ sunt infirma, & non munita in castris Ecclesiæ protegunt & defensant. Rursus, qui verbum veritatis annuntiant, similiter Deum laudant & hostem impugnant, & audientes ædificant & informant, & ideo cum hæc opera eorum sint Ecclesiæ ualde vtilia & pernecessaria, nulli dubium est, quin mereantur sustentationem suam. & ideò non illicitè faciunt, si hanc humiliter & suppliciter petunt. Sicut .n. oculus videndo operationem facit manui pernecessariam, ita ꝙ manus oculo non potest improperare nec dicere, opera tua non indigeo, quinimmò vtilis est toti corpori eius operatio, & sic meretur sustentari, sicut manus, & pes. & membra alia quæ sunt exposita labori, sic & de istis membris Ecclesiæ non absurdè debet & potest intelligi si quis pio oculo velit istorũ oculorum operam & vigilantium intueri. Ad illud quod objicitur ꝙ tales sunt Giezi imitatores, quia spiritualia pro temporalibus ministrant. Ad hoc satis sufficiẽter respondet glo. super illud. Dispensatio mihi credi- 1.Cor 9. ta est. Non debemus ideo euangelizare vt manducemus, sed ideo manducare vt euangelizemus, vt cibus Matth.6. non sit bonum quod apetitur, sed necessarium. quod adijcitur, vt illud impleatur, primum quærite regnum Dei, & iustitiã eius, & hæc oĩa adijcientur vobis: Vnde in finem constitueret quis in re temporali prædicãdo verbum Dei, absque dubio hic peruersus esset quia de via faceret finem, & esset similis Giezi & Balaam, qui mercedem iniquitatis amauit, & alijs pseudoprophetis, qui in mercede docebant, & in muneribus diuinabant. Si autem sustentationem quærunt sicut uiã ordinatam ad Euangelium prædicandum, tunc rectè incedunt, & Apostolos imitantur. nec à veritatis tramite in quoquam recedunt. Vnde super illud. Eden- Luc.10. tes & bibentes quæ apud illos sunt, dignus est enim operarius mercede sua: glo. dicit. Nota ꝙ vni operi prędicatorum, duæ mercedes debẽtur, vna in via quæ nos in labore sustentat, alia in patria, quæ nos in resurrectione remunerat. Ad illud quod objicitur, ꝙ perfectorum est abstinere à specie mala. Dicendum est, ꝙ illa species est mala, dũ hõ rõnabiliter põt suspicari malũ, circunstantijs oĩbus pensatis quę occurrũt, sed si quis rectè attẽdat hmõi sic pdicãtes nõ hñt spẽm pseudoprædicatorũ. Nã pseudoprędicatores dicuntur per oppositũ ad veros predicatores, Veri aũt prædicatores dicuntur, quorum prædicatio habet auctoritatem, veritatẽ, & vtilitatẽ. Falsi sunt qui habent horũ contraria, vel simpliciter, vel in parte. Sed si certè velimus attendere modernum ordinũ prędicatores hæc tria hñt in se auctoritatẽ quidẽ, quia missi sunt à sũmo põtifi.

Qui sunt veri & qui falsi prędicatores.

& alijs

& alijs prælatis, quæ sunt Domini missis veritatem, sicut patet quia fidem & mores prædicauerunt secundum legem Euangelij; vtilitatem, quia multos de statu culpæ vocauerunt ad statum pœnitentię, & ideò speciem habent & similitudinem maiorem incomparabiliter si quis pio attenderet oculo ad prædicatores veros, quàm ad pseudo, licet in tanto numero vix possit esse, quin aliqui cum Iuda diligant loculos, & exorbitent ab itinere recto. Si enim Dominus hoc non concessit, 12. Apostolis quos personaliter elegit, ꝙ vniuersaliter essent boni, quod mirum si hoc non congregationibus alijs, nec concedit, tamen propter hoc non sunt boni dandi, cum malis, sicut nec mali iusti sunt, licet sint permixti cum bonis, Ad illud quod objicitur, ꝙ aut habent auctoritatem, aut non habent. Dicendũ ꝙ habere auctoritatem, hoc est dupliciter, aut ex prima institutione, aut ex commissione seu demandatione, vel per alia verba, aut ex iniuncto officio, aut ex concesso priuilegio: prima est auctoritas princpalis, & potestatiua & spectat ad Apostolos, & ad 70. & eorum successores, qui sunt episcopi, & alij curati, sicut glo. dicit Luc. 10. Secunda est auctoritas minus principalis & potest subauctoritas non absurdè dici, & competit his qui ab Apostolis mittuntur tanquam discipuli, sicut Paulus suos discipulos mittebat ad loca diuersa, & potissimè ei competit, qui est loco Petri principis Apostolorum, imò loco Christi qui est Dominus vniuersalis messis, propter quod & habere dicitur plenitudinem potestatis. Sicut ergo primis habentibus auctoritatem principalem, competit sumptus accipere
1.Tim.2. potestatiuè, sicut dicit glo. 2. Timot. 2. Laborantẽ agricolam oportet primum de fructib. percipere. Ibi Gl. Necessaria sibi sumere ab his in quibus Deo militat, & quos tanquam cultor vineæ exercet, vel tanquam gregem pastor, non est mendicitas, sed potestas. Sic illis quibus competit auctoritas subprincipalis, competit accipere supplicatiuè. Quòd disposuit Spiritussanctus ad Ecclesiæ vtilitatem, vt non tantum efficeretur verbo prædicationis, verumetiam verbo humilitatis, Quomodo ergo didicit à Christo mitis esse & humilis corde miror si hanc humilitatem & humiliationem, audet tanquam reprobam condemnare. Ad illud quod objicitur, ꝙ tutius & perfectius est sequi viros probatiores, & sapientiores. Dicendum quòd secundum dispositionem diuinæ sapientiæ Deus vniuersa disponit & ordinat temporibus suis, Vnde sicut in primo tempore Ecclesiæ introduxit viros potentes, & miraculis, & signis, sicut fuerunt Apostoli, & eorum discipuli, & medio tempore viros intelligentes in scripturis, & rationibus, viuis, sic vltimò tempore introduxit, viros voluntariè mendicantes, & pauperes rebus mũdanis. Et hoc quidem rectè congruebat, vt per primos destrueretur idololatria, & idolorũ portenta, per secũdos hæresis, per tertios auaritia, quæ in fine sæculi maximè regnat. Nihilominus tamen quia paupertas fundamentum est euangelicæ perfectionis, & ipsa est quasi complementum eiusdem, ideò viguit in Ecclesiæ primordio, & congruum est vt vigeat circa Ecclesiæ statum finalem. Vnde sicut Hiero. dissoluit quæstionem illam de esu carnium 32. dist. ab exordio dicens, ꝙ in primo tempore ante diluuium non erat in cõsuetudine esus carnium, & postea post diluuium communiter fuit omnibus concessus, & post in aduentu Christi laudabilis fuit abstinentia ab esu carnium. Vnde dicit ibidem, ꝙ o, reuolauit ad o, i. finalis status concordauit cum primo. Sic satis conuenienter intelligi potest, & in proposito. Sicut tamen Hiero. non intelligit de abstinentia carnium quantum ad omnes, sed quantum ad monachos solum, sic nec de paupertate intelligendum puto, nisi quantum ad pauperes voluntarios, qui voluntariè renuntiauerunt mundo. Nolo tamen ꝙ aliquis ex hoc arguat quasi ego dicam, quòd iam instet dies Domini, nec quòd proprias fimbrias magnificem, & dilatem, volens coram hominibus iustificari, nec quòd præferam modernos Sanctis antiquis, quia in magno & alto statu inueniri possunt multi infirmi, & imperfecti, nec iste spiritus paupertatis defuit temporibus retroactis. Iuxta quod dicit Grego. 3. dialog. de quodam sanctissimo viro Isaac nomine, qui fuit amator præcipuus paupertatis. Vnde & de eodem dicit Cũ ei discipuli innuerent, vt per vsum monasterij possessiones, quę offerebantur accipere ille solicitus, suæ paupertatis custos, fortem sententiam tenebat dicens. Monachus qui in terris possessionem quærit, monachus non est. Sic quippe metuebat paupertatis suę securitatem perdere, sicut auari solent perituras diuitias, custodire. Ibi itaq; prophetię spiritu & magnis miraculis cunctisq; longè lateq; habitantibus vita eius claruit. Ex quo apparet, ꝙ eius doctrina contemnenda non fuit, Hoc etiam suprà ostensum fuit multiplicib. exemplis, & adhuc multò pluribus posset ostendi. Et si nulla exempla essent, satis per seipsam laudabilis esset status excellentissimæ paupertatis, non solùm secundum scripturam sacram, verumetiam secundũ documenta sanctorum quæ paupertatis statum voluntarium commendant tanquam præcipuum, & perfectũ. Sicut ergo absurdum est valde, reprobare statum coniugatorum diuitum, absurdius statum clericorum & religiosorum possessiones habentium, & absurdissimũ videtur si quis inueniatur, qui reprobare velit statum pauperum in paupertate altissima, & mẽdicatione humillima Christo Domino famulantium, iuxta consilium per os Iesu Christi propositum, & irreprehensibiliter promulgatum. Horum causam defendit Hiero. Ad me relatum est (inquit) quòd contra auctoritatẽ, Apostoli Pauli, imò Petri, Ioannis, & Iacobi, qui dexteras dederunt Paulo, & Barnabæ communicationis, & præceperant eis vt pauperum memores essent, tu prohibeas Hierosolymam in vsus sanctorum, aliqua sumptũ solacia dirigi. Videlicet si ad hæc respõdeo, statim latrabis meam me causam agere, qui tanta cunctos largitate donasti, vt nisi venisses Hierosolymam, & tuas vel patronorum tuorum pecunias expendisses, vel effudisses, omnes periclitaremur fame. Ego hoc loquor quod Beatus Paulus penè in cunctis Epistolis suis loquitur, & præcipit in ecclesijs gentium per vnã sabbati, hoc est die Dominico omnes conferre debere quæ Hierosolymam in sanctorum solatia dirigantur. Nunquid in alia parte terrarum, & in his ecclesijs quas nascentes si de sua erudiebat, quæ ab alijs acceperat, diuidere non poterat, sed Sanctis pauperibus dare cupiebat, qui suas pro Christo facultatulas relinquentes, ad Domini seruitutem tota mente conuersi, sunt? Longum est enim nunc, si de cæteris Epistolis eius omnia testimonia reuoluere voluero, in quibus hoc ait, & tota mente festinat, vt Hierosolymam & ad sancta loca credentibus pecunię dirigantur, non in auaritiam, sed in refrigerium, non ad diuitias congregandas, sed ad imbellicitatem corpusculi sustentandam, & frigus, atque inediam declinandam. Hac in Iudæa vsque hodie perseuerante consuetudine, non solum apud nos. sed etiam apud Hebræos, vt illi qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent, in terra nisi solum Deum, synagogarum, & totius orbis soueantur ministerijs, ex æqualitate duntaxat, nõ vt alijs sit refrigerium, & alijs tribulatio, sed vt aliorum abundantia aliorum sustentet inopiam. Hæc Hiero. His visis satis plana est responsio ad prædicta.

In Epistola aduersus vigilantium.

His autem quę prædicta sunt conatus est aliquis multipliciter aduersari, quędam ex eis refellere volẽs,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tanquam impertinentia,quædam vt falsa, quædam vt inconsequentia,quædam vt dubia,plurima autem ex eis tanquam doctrinæ Apostolicæ inimica. Hoc autē facit respondendo cuidam quæstioni minus sufficienter posit collectæ in scholis,salua gratia colligentis, sicut melius potest apparere in prenominata quæstione Primùm igitur,impertinentia reputat quæcunq; inducimus de discipulis Christi ad prædicandū missis, quia illis data erat auctoritas necessaria accipiendi, non ex mendicitate, sed ex potestate. Qui autem prædicant absque auctoritate,pseudo sunt, & ideo neutrō modo nec ex auctoritate,nec ex mendicitate petere debent. Et si dicatur. q tales à papa & ab Episcopis missi sunt dicit, q ab Episcopis sunt pascendi,extra de officiō iudicis ordinarij. Inter cęteras. Fuit igitur data forma prę dicantibus ex officio, & auctoritate,sed ad tempus, ut impedimenta amouerentur, & ideò auctoritates, tam textus quam glosarum in hoc casu impertinentes videntur ad propositum,secundum eum qui quæstioni prædictę videtur aduersari. Huius autem obuiationis, apparentiam sophisticam facilè est detegere, si quis in telligat radicem potestatis in Apostolis,& prælatis, & nuncijs destinatis ab Apostolis.Certum est.n.q hęc radicaliter fuit in Christo secundū q dicit Apost.Quod erat Apostolus per Iesum Christum, & dicit Dominus.Sicut misit me pater &c. Dedit autem Christus Apostolis eos mittendo duplicem potestatem,s.prædicandi,& exigendi sustentationem suam.Et has potestates constat esse distinctas,quia cū Episcopus possit semel in anno procurationes suas in vno loco exige re, potest tamen cum noluerit prædicare. Igitur Summus pontifex qui Christi locum tenet in terris,potest vtrunque simul dare,potest & vnam ab alia separare. Quoniam ergo Summus Pontifex & prælati non possunt omnia,quę ad eos spectant exercere personaliter per seipsos propter diffusos populos sibi subiectos, ordinauit Spiritussanctus in regimine Ecclesiæ, vt ipse mittere aliquando Legatos,qui vtranque haberēt potestatem.Et rursus ne particulares Ecclesiæ grauarentur,ordinauit vt Episcopi mitterent personas idoneas ad prædicandum,& confessiones audiendum, quibus etiam ipsi prouiderent extra de officio iudicis ordi.Inter cætera. Ordinauit etiam, vt ipse cum Prælatis mitteret pauperes voluntarios,& peritos, quibus nec ipsi essent astricti ad exhibendum, ne grauarentur multitudine sumptuum, nec potestatem haberent ad exactionem procurationum, propter tollendum grauamen subditorum,& ita qui humiliter incederent tanquam pauperes, & contenti modicis, & sola necessaria suscipientes, & necessitatem suam cum opus esset humiliter insinuantes,his qui voluntariè sine grauamine, & cum hilaritate supportare & releuare & possent & vellent. Vnde sicut decretum de officio iudicis ordinarij à sede Apostolica emanauit,sic & confirmatio, ordinis, & regulæ huiusmodi pauperū prædicantium veritatem extrà de excessibus Prælatorm. Nimis prauа, vt habitum est suprà. Nec hoc factum est in prę iudicium,sed potius in adiutorium Parrochialium sacerdotum.Nec ex hoc Ecclesia prostituitur,si Curatis Deus prouidet adiutorium,vt animas sibi commissas quarum habent curam,ab omni corruptione peccati perfectius custodiant incorruptas, adminiculantibus sibi viris spiritualibus,non vt dominis, vel curam habentibus,sed potius velut seruis per charitatem Christi. Tales igitur,quia missi prędicant in humilitate, & paupertate,similes sunt viris Apostolicis, non pseudo prophetis. Quia verò non habent illam plenitudinem auctoritatis, quam habent illam Prælati,& habuerunt Apostoli,ideo inter opitulationes numerandi sunt dicente Pau. Posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos,secundò Prophetas,tertiò doctores,deinde virtutes, exinde opitulationes, &c. Glo. Opitulationes.i. eos qui maioribus ferunt opes,vt Titus Apostolo, & Archidiacoui. Episcopis. Inter eos etiam numerari possunt, quos Pastor Ecclesiæ Dei statuit opem alijs ferre.Et ideò ego dixi iuxta morem sermonis theologici, qui dicit subauctoritatem esse in eo qui mittitur, q subauctoritatem habent non ad excusandas excusationes in peccatis,vt mihi imponitur,sed potius ad intelligentiam veritatis. Forma igitur præscripta Apostolis,debet & potest competere istis. Quod enim dicitur q fuit temporalis, cum ex scripturis auctoritatē non habeat,eadē facilitate contemnitur,qua probatur. Rursus si conueniens fuit forma in Ecclesia primitiua,quare non similiter in finali, quantum ad eos qui Apostolos in hac forma imitari volunt? Non enim dico,q vniuersalis Ecclesia in omnibus ad paupertatem reducenda sit,sicut rabies mihi imponitur,sicut ex verbis meis superius apparet,sed qui volunt possunt Apostolorum imitari perfectionem, & paupertatis altitudinem. Vnde exemplo Apostolorum ex verbis Euangelij in Ecclesia recitatis incitatus fuit Beatus Franciscus ad aggrediendum huiusmodi modum viuendi,sicut ex legenda sua clarius elucescit. Quod igitur super illa verba ordo huiusmodi fundatus est, non sunt illa impertinentia,sed per omnem modum pertinentia, tanquam huiusmodi viuendi stabilissima fundamēta. Sunt igitur tales suscipiēdi,quia proficiscuntur, ut pauperes pro nomine Christi:sicut in canonica Ioannis dicitur, quòd qui tales recipiunt,sunt cooperatores veritatis. Igitur qui talibus aduersantur, & eos non recipiunt, vel non suscipiendos dicunt, similes sunt dyotrepi. de quo dicit glo. q hæresiarcha etiam fuit illius temporis,cuius doctrina & secta procul sit ab omnibus Christianis.

Gala. 1. Ioan.20.

Ioan. in 3. Epistola.

Religiosi sunt opitulationes in Ecclesia. 1.Cor. 12.

Refellere conatur aliqua sicut falsa. Nam falsum est se asserit, q Christus aliquid petierit vt mendicus. Nā etsi mendicus dicatur in psal. hoc dicitur inquantū petijt à patre, vel inquantum assumpsit nostras infirmitates.Si dicatur à Samaritana petisse aquam,& à Zachæo hospitium,hoc non fuit ex mēdicitate,sed ex auctoritate,vel vrbanitate. Et rursus si etiam mendicasset ad consequentiam trahendum non esset falsum,esse nihilominus dicit quod aliqua mendicatio sit voluntaria, imò omnis debet esse inuita & coacta.Hanc autem obuiationem,quæ falsitatem veritati impingit, facilè est de falsitate conuincere,si quis veritatem piè velit audire. Nam q Christus fuit mendicus & textus propheticus & glosæ testantur, & q petierit vt mendicus, sicut allegatum fuit in opponendo in 2.glo. & similiter in psal. illo. Deus in adiutorium meum inten. super illud,ego verò egenus & pauper sum,dicit glo.Assumit iste sibi verba Dei quę in præcedenti psalmo, hæc eadem de se dixit.quasi diceret. Illi qui quærunt animā meam sunt diuites,sed ego sum egenus,ideſt petens,& pauper.i.insufficiens mihi,quia & mundanas copias non habet,& intus vbi est diues semper ambit,desiderat & accipit. Secundum hanc constat quòd Christus fuit egenus & pauper, & petens vt egenus, non à patre tantum,tunc enim omnes hoc modo essent mendici,& nulli diuites etiā habentes copias.quod est contra gl.Præterea Christus adhuc petit à patre, Angeli petūt,& Sancti cōprehensores,sed tñ non dicunt mē dici.Ex quo igitur testimonio tā expresso textus hic dicit,& glo.consentit,& nulla auctoritas contradicit, quare non fatebimur, q Christus vt mendicus petierit?Fatemur.n.cū fuisse virginem,& vxore caruisse, licet scriptura de hoc nō faciat mentionē. Euangeliū ēt exprimit q petijt & potū & hospitiū,& constat q nō ex imperio, & dominio, & auctoritate, quia tunc exē plum

Psal. 69. Christus in nus mē dicauit.

plum paupertatis non dedisset, falsum etiam dixisset, q non haberet vbi caput suum reclinaret, cum haberet subditos à quibus posset procurationes exigere, & minus iustè egisset in hoc quòd prædicabat in Hierusalem,& pascebatur in Bethania,alibi faciēs fructus,& prædicans, & alibi accipiens emolumentum.Sed dices q petijt ex vrbanitate.Sed nunquid Christus accepit paupertatem,ad docendam vrbanitatē? Nunquid propter curialitates humanas docendas fieri voluit egenus & pauper? Nunquid se magistrum uocat, curialitatis,& nō magis humilitatis? Discite à me(inquit ipse) quia mitis sum, & humilis corde. Petijt igitur ex humilitate,quod opportunum erat ad releuandum suam indigentiam,ac per hoc vt mendicus pauper. Et constat quòd hanc indigentiam non habuit nisi quia voluit,nec petijt, nisi quia voluit,quia lapides in aurum cum voluit conuertere potuit,sicut discipulus eius fecit Ioannes Euangelista,illis mendicare, & egere volētibus, & euangelizantibus,qui conuersi fuerant retro, qui postmodum mendicitatem & paupertatem gemmis prætiosis prætulerunt,ac per hoc constat q Christi & eius sequacium est voluntariè mendicare, alioquin minimè mererentur in hac mendicatione & paupertate. Nā absurdū est dicere, q paupertas & egestas sint voluntarie,& mendicatio ex ipsa procedēs sit coacta.Si ergo in Christo fuit ex paupertate, & humilitate, & voluntaria,quare non est trahenda ad consequentiam,cum ipse dicat,discite à me, quia mitis sum & humilis corde? Cum etiam cæteros volentes ad Summū apicem perfectionis venire, inuitet ad sequendum se per huiusmodi paupertatem. Vade inquit & vende, &c.Et Apostolus dicat. Scitis gratiam Domini Nostri Iesu Christi.Et post consilium dicit gl. vt eius paupertatem imitemini,cum etiam ista sit perfectio, quæ omnibus communiter proponitur, & dicitur,qui potest capere capiat,cum August. super Ioan. dicat. In omnibus quæ Christus gesit vt homo, hominibus in se credituris præbebat exemplum, cum Hier.dicat, q etiam si in miraculis non sit à nobis imitandus, in his quæ humiliter gesit imitandus est à nobis,cum etiam ipse fuerit vniuersalis forma virtutum in actibus suis. Vnde Augusti. de vera reli. Nullum peccatum committi potest,nisi dum appetuntur ea,quæ ille contemplit,aut fugiuntur,quę ille sustinuit:tota itaq; vita eius in terris per hominem quem suscipere dignatus est, disciplina morū fuit. Quis igitur audeat dicere,q non sit trahenda ad consequentiam,nisi qui audet dicere, q Christo non debetur imitatio in his quæ humiliter gesit? hoc autem si dicimus quicquid sanctitatis, virtutis, & perfectionis est, & Religio Christiana confūditur, & subuertitur, & etiam eneruatur, quia qua ratione de hoc dicitur,eadem ratione, & alijs exemplis virtutum dici poterit, absit autem hoc ab omnibus cordibus christianis.

Matth. 11.

Matth. 19. 2.Cor.8.

Homil. 15.

Refellere nititur nihilominus aliqua sicut in consequentia, dicit enim q non sequitur, q quamuis egestas sit conueniens perfectioni sanctorum, q propter hoc & mendicitas,quæ egestatem aliquando concomitatur, quòd similiter posset argui de manducatione filiorum, & de furtis,& rapinis,quæ ex egestate & paupertate pluries subsequuntur. Inconsequens ēt dicit, q licet Beatus Benedictus fuit perfectus, & propter accipiendo ab illo Romano eleemosynas quotidianas opus egerit ad perfectionem spectās, quia perfectus multa facit quæ ad perfectionem non spectāt, sicut comedere,egerere& cætera consimilia.Inconsequens ēt dicit, q licet seipsum vilificare, & humiliare pro Christo sit bonum, quòd propter hoc humiliare se mendicando sit bonum,quia mēdicare non est seipsum humiliare,sed sui curam agerē. Et iterum meretrix seipsam vilificat prostituendo,nec tamē in hoc placet Domino,pari modo nec vilificatio, qua quis se vilificat mendicando. Has autem instantias fœdas, quia fœda proponit exempla, & mendicitatem fœdare nititur, facilè est spirituali viro refupuere tanquam fœdas, falsas, & fictas. Inuenimus.n.viros Christianos, & perfectos in suis legendis non laudari de crudelitatibus in manducandis hominibus,vel de cupiditatibus in prædis agendis, vel de egestionibus,fornicationibus,& huiusmodi similibus laudari autem: & prædicari inueniūtur, q in tanta penuria vitiere elegerunt, q non habebant victum neq; vestimentum,nec habere volebant tanquam diuites,sed potius mendicare humiliter tanquam pauperes,& delpecti,sicut apparet in exemplis, suprà introductis. Nam quòd ad egestatem sequatur commestio filiorum,hoc est contra ordinem naturæ: quòd sequatur furtum, & rapina, hoc est contra ordinem morum & iustitiæ. Quod autem sequatur insinuatio suę necessitatis, ad proximum, & postulatio subsidij pro amore Dei, hoc est secundum ordinē charitatis,& pietatis tam naturalis,quā etiā gratuitæ & spiritualis. Nam omnis lex mandat, proximum à proximo foueri & reuelari. Quomodo igitur simile est de hoc q ordinē peruertit & est secundū ordinē peruersum.ad hoc q fit secundū ordinē rectū, iustum, & bonum,charitatiuum, & pium. Laudatur igitur Romanus monachus quia secundum legem charitatis beato Benedicto procurabat, & Benedictus qui humillimè susciebat. Nusquam autem inuenies eum laudatum quia egerebat & stercorizabat,hoc enim valde est abominabile in medium introducere,cum agitur de laudibus sanctorum. Laudatur autem mendicans, licet curam sui agat,non quia hoc facit qualitercunq;,sed quia facit humillimè. Vnde sicut sobriè comedere est actus virtutis,licet comedere sit curam sui agere, sic & in proposito intelligendum est. Vnde Chrys.super Matth. loquens de pueris sanctis qui erant in palatio Regis Babylonis,ait sic. Sancti itaque exiſtentes & iusti, decies millies elegissent mēdicare domi & eis quæ in templo erant potiri bonis.Elegi enim(ait)abiectus esse in domo Dei mei,magis quam habitare in tabernaculis peccatorū. Decies millies itaq; elegissent abiecti esse domi,quàm regnare in Babylonia.Est ergo in mē dicatione humiliatio & vilificatio sui Deo accepta,alioquin à sanctis pueris non esset eligenda. Eligitur autē eo quòd cura sit sui cum humilitate sua.Illi autem qui curam carnis sue agunt in desiderijs, & concupiscentijs,illi proculdubio non laudātur,sicut meretrix quæ se ipsam prostituit amore pecuniæ,vel seruore libidinis,sed absit hoc fidelium cordibus vt humiliatio virorum spiritualium in mendicatione sit similis vilificationi meretricis in sui prostitutione.Nam membra Christi non sunt tollenda,vt fiant membra meretricis Christus autem de se in forma serui & etiam pro suis membris dicit. Ego sum mendicus & pauper,Dominus autē solicitus est mei. Quod nequaquam diceret, nisi esse mēdicum pro Christo adeò placeret Deo, vt Deum faciat gerere curā nostri specialissimam, sicut gerit pater de filijs,q de meretricib.& meretricantib. sentire procul sit ab aurib. & mentibus christianis.

Homil. 4. Super Matth.

Psal.83.

Psal. 39.

Refellere nihilominus conatur aliqua alia velut dubia. Nam ad illud quod dicitur de beato Alexio quod mendicauit,& Francisco quòd miraculis hoc confirmauit.Respondet probās tanquam dubia & incerta addens q ēt si miracula essent facta,nō esset adhuc certū quia multi mali miracula faciūt,& q de panib. ēt furtis sublatis posset miraculum fieri,nec tū ex hoc cōstaret q bonū esse furari. Dubiū ēt dicit, q Romana Ecclesia approbauerit mendicationē,quia si hoc faceret,errare conuinceretur, Similiter & si imponeretur in pœnā

Universidad de Deusto
Biblioteca

satisfactionis erraret, & hoc dicit nullatenus esse credendum, Huc autem obuiationi per dubitationem se protegenti, sine dubio resistendum est. Nam si in dubium reuocetur, quod legitur in legenda Sancti Alexii & legenda Beati Francisci, pari ratione in dubium venit quicquid legitur in legendis aliorum Sanctorum, ergo omnia exempla virtutum & gesta Sanctorum iã reuocantur in dubium. Sed dubia imitari vel credere periculosum est, ac per hoc perit fides, deuotio, & reuerentia, quæ habetur in Sanctis, si in dubium reuocẽtur cetera quæ narrantur de ipsis. Rursus si miracula quæ fecerunt non sunt testimonia efficacia ad sanctitatem eorum astruendam stultizat hodie Ecclesia, quæ propter testimonia miraculorum Sanctos canonizat, & catalogo Sanctorũ ascribit. Postremò quis vnquã audiuit, q̃ Deus per furem panem furtim acceptum multiplicaret ad aliorum salutem? Audiuimus tamen per mendicum pauperem, panem quem mendicando acquisierat multipliciter augmentasse. Quod si dicas, hoc speciale fuisse priuilegium, & familiari Sancti spiritus consilio esse factum: quomodo hoc alijs ttadidit in legem, & regulam, in qua eos ad mendicationem inuitat, si sibi soli pro se solo est inspirata? Si dicas, q̃ ex proprio capite non per inspirationem, quomodo non potest esse damnatus, qui ad actum reprehensibilem, tanquam ad actum moris & perfectionis, temerariè inuitauit? Quomodo etiam sedes Romana de consensu Cardinaliũ hoc approbauit? Quod si dicas hoc non esse credendum, quòd mendicitatem alicui imponat in pœnam, vel quòd approbet pro regula & vita sancta. Quod mendicitatem peregrinationis imponat, habetur de pœnitẽtia, vbi dicitur de sacerdote qui reuelabat confessiones, quòd deponatur, & omni tẽpore vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat, sed si viueret de labore honesto, vel de sumptibus propriis non pergeret vt vilis, sed potius vt honorabilis. Restat igitur, q̃ imponit q̃ vadat vt mendicus. Quod autem pro regula approbet, patet per illud scriptum superius allegatum de excess. prælat. Nimis praua, vbi dicitur, q̃ ordinem, & regulam, prædicatorum, & minorum sedes Apostolica nosciturapprobasse. Patet etiam per regulam Beati Francisci à domino Honorio approbatam, & confirmatam, vbi dicitur, q̃ vadant fratres pro eleemosyna cõfidenter. Sed si errauit hoc approbãdo & constat eum hoc approbasse & confirmasse, cõstat etiam q̃ vniuersalis Ecclesia per totum mundum huiusmodi ordines & status acceptat. Concludendũ est ergo secundum dictum huius hominis vnius q̃ vniuersalis Ecclesia tota errauit, & decepta fuit & qui huiusmodi statum erroneum inuenerunt & approbauerunt, omnes damnati sunt, quod est horribilissimum, & incredibilissimum q̃ Deus permitteret errare vniuersaliter. Populum sanctum suũ, & tantam multitudinem sapientium, qui hæc tempora præcesserunt.

Quis autem tam sapiens & tam iustus, vt audeat cæteros præter se iudicare fuisse deceptos & reprobos? Mira est hæc sapientia, quæ omnium ostendit insipientiam & mira iustitia, quæ cæteros condemnat. Quod si hoc non sapientia, sed potius temeritas, sedem Apostolicam velle iudicare, quę à solo Deo iudicatur, & eius iudicium, & sententiam reprobare, & tot viros sanctos in infernum retrudere & in baratrum damnationis, procul ergo hæc fiant à cordibus fidelibus, & christianis.

Refellere etiam conatur plurima, immo ferè omnia tanquam doctrinæ Apostolicæ inimica, pro eo, q̃ dicit mendicationem ab Apostolo esse prohibitam, tanquam malam, & tantum in casu esse concessam. Dicit etiam me fuisse mentitum & contra scripturam, & Apostolum defendisse falsum, & defendere, in hoc q̃ dicit, me dixisse, q̃ laborare opere manuali non sit præceptum. Dicit igitur q̃ mendicare non est indifferens sed malum & ideò propter adiectionem circunstantię fieri neque posse bonum, immò quod plus est, in prædicantibus asserit esse simoniacum. Hoc autem suæ positionis fundamentum frequentius iteratum, facilè est aduertere esse ruinosum, cum omni eo quod super ædificatur. Nam si mendicare prohibitum est, & mẽdicare peccare, ergo esse mendicum est esse peccatorem. Cum ergo Christus se dicat mendicum imò Propheta in persona Christi, fatetur ergo Christus se esse peccatorem, quod dicere vel credere non parũm est flagitium, vel peccatum. Rursus si mendicare peccare est, mendicitas peccatum est siue mendicatio. Sed super illud, vt eius inopia vos diuites essetis glo. dicit. Nemo se contemnat, pauper in cella, diues in conscientia securior dormit in terra, quàm auro diues in purpura. Non expauescas ergo cum tua mendicitate ad illum accedere, qui indutus est nostra paupertate, vbi se pauperauit nos ditauit. Ergo mendicitas disponit, non retrahit à diuino accessu: constat igitur q̃ non est peccatum. Amplius Chrysost. super Matth. dicit. Mendicare in nullo offendit Deum. furari autem siue rapere offendit Deum & hominem. Hoc etiam patet per auctoritatem. Chrysost. superius allegatam de homil. 4. super Matth. Non ergo est ab Apostolo prohibitum, nec inuenit alicubi hoc Apostolũ prohibuisse, sed potius cum suis coapostolis commendasse. Nam & prædicauit, & procurauit q̃ collectæ fierent in pauperes sanctorum, qui erant in Hierusalem, sicut eleemosynæ eis gratis impẽsæ, & dicit q̃ Petrus, & Iacobus dexteram dederunt mihi, & Barnabæ societatis, vt nos in gentibus ipsis in circuncisione, tantum vt pauperum, memores essemus, glo. pauperum, qui rerum suarum venditarum prætium ad pedes Apostolorum posuerant, memores essemus, ad opus illorum faciendo collectas. Si ergo Apostolus simoniacus non erat in hoc quòd collectas petebat & discipulos mittebat ad hoc vt peterent eleemosynas ab his, quibus spiritualia seminauerat, pro pauperibus qui erant in Hierusalem. Si summus Pontifex ordines statuat pauperes, qui spiritualia seminent, & de eorum quos ædificant verbo & exemplo eleemosynis gratuitis petitis seu vltrò obatis viuant, ab Apostolo in nullo prorsus discordat, quin potius concordat, cum tantam sicut ipse, & maiorem potestatem habeat in gubernando & disponendo ipsius Ecclesiæ membra. Sed obijcies, q̃ Apostolus præcepit laborem corporalem in textu, & glosæ videntur dicere, q̃ hoc facit contra mendicitatem. Sed ad hoc est plana responsio. Esto quòd Apostolus, laborem huiusmodi manualem præcipiat, quod nunquã negaui, sicut apparet in verbis meis, sed quòd hoc non vniuersaliter præcipit seruis Christi, nisi fortè in articulo necessitatis in quo non patet licita via habendi victum nisi per laborem manuum, sed præcipit personis determinatis, secundum q̃ apparet ex textu. Audiuimus quosdam inter vos ambulantes inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes, his autem qui eiusmodi sunt denunciamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes, suum panem manducent. Et paulò antè. Denunciamus ne subtrahatis vos, & cætera. Glo. Incipit hic de curiosis & ociosis, monens vt corrigantur. Patet ergo ex serie textus & ex glo. quòd mandatum illud se extendit ad curiosos, & ociosos. Similiter. Rogamus vos fratres vt operam detis, vt quieti sitis, & operemini manibus vestris, sicut præcipimus vobis. Glo. Operemini quòd adiuuat vos quietos esse. Illud enim malum, ex ocio venit. Et hoc etiam patet quòd hoc dicit ad ocium vitandum, pigritiam tollendam, quæ est sentina

Glo. 2. Ad Cor. 8.

Super Matth. Homil. 69. in fine.

1. Cor. 16.

Gala. 2.

2. Thess. 3.

1. Thess. 4.

Ephe. 4.

sentina desideriorum, & fomentum peccatorum. Vndè alibi ait. Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis, &c. Ex hoc igitur patet, quòd labor non omnibus præcipitur, ac per hoc non inhibetur mendicatio, nisi illa quæ venit ex ocio & cupiditate, secundum quòd insinuant textus & glos. Sed obijcies de Augustino de opere monachorum, qui loquebatur ad monachos, qui spiritualibus erant exercitijs occupati & intenti, non ociosi, & illis dicis, quòd ad huiusmodi opera sunt astricti. Ad hoc apparet manifesta responsio, si attendatur cõclusio circa finem, qua confutat eorum positionem, qui repudiabant operationem corporalem, in quo malè sentiebant, ibi. Quamobrem illi qui relicta, siue ampla siue qualicunque opulentia inter pauperes Christi viuere voluerint, si corpore valent, & ab Ecclesiasticis occupationibus vacant, sed manibus operantur, misericordius agunt, cum omnia sua indigentibus diuiserunt. Quòd si nolunt, quis audeat cogere? Illi autem qui præter istam sanctam societatem vitam labore corporis transigebant, si non laborant, non manducent. Apparent igitur qui sunt astricti, scilicet validi & fortes, & qui ab Ecclesiasticis occupationibus vacant, & qui vitam in sæculo de labore corporis tranfigebant, & tales multi erant inter illos monachos, & plures erant in exordio Religionis minorum fratrum, & ideò ad labores arctãdi. Nunc autem comparatione aliorũ paucissimi sunt tales, & ideò non est contrà Apostolum, si talibus conceditur simpliciter mendicare, maximè cũ talis actus non sit multum appetibilis, nec delectabilis, nec honorabilis, immo repletus multis vilitatibus, & miserijs, ad quem nullius valentis viri cor posset inclinari, nisi in spe præmij, & amore Christi, & desiderio proficiendi, cum adiutorio gratiæ spirituſsancti, sine qua vix credò posset diues ad tantæ adiectionis incommodum inclinari. Nec tales grauant Populum Domini, & Ecclesiam, maximè si nihil vltra necessaria petant, quia multò plura expenderent, & consumerẽt de eleemosynis pauperum, si Clerici in sæculo in Beneficijs præbendalibus remansissent, nec tunc quando modicum intenderent spiritualibus operibus, etiã in diuitijs præcluderetur via salutis, absit igitur, quòd nunc præcludatur in tanta arctitudine paupertatis.

Labor corporalis non omnibus præcipitur.

Epilogus huius quæstionis.

Ex iam dictis in hac quæstione de paupertate, vt cætera recolligamus in summa, apparet, quòd sicut mendicare in pauperibus debilibus & infirmis est necessitas naturæ, in validis ociosis & cupidis, est vitiositatis culpæ, sic in pauperibus voluntarijs contemptoribus sui, & imitatoribus Christi, & prædicatoribus Euangelij, est actus consonans, non repugnans Euangelicæ perfectioni, pro eo quòd omnibus vniuersaliter renuntiare, nullam rem sibi appropriando, est consilium à Domino vt perfectum, eleemosynas accipere, iustis pauperibus est concessum tanquam licitum, & in nullo perfectionis Euangelicæ inimicum, eleemosynas etiam humiliter petere pauperibus voluntarijs, nõ est inhibitum tanquam malum, vitam suam de lucro laboris sui transigere, non omnibus validis pauperibus iniunctum tanquam præceptum necessariò astrictiuũ. Si quis ergo impugnat rerum temporalium vniuersalem abrenuntiationem, impugnat Christum pauperẽ, crucifixum, impugnat Euangelicum consilium, impugnat cœtum Apostolorum dicentium Ecce nos reliquimus omnia, impugnat etiam spiritumsanctum, qui hoc inspirat & sugerit cordibus perfectorum, impugnat, & ipsum Deum patrem vniuersorum, qui est refugium pauperum, impugnat denique regnum cœlorum, totum vniuersum, cuius dominium pauperi est concessum, dicente Domino. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Et ideò contra talem insensatum, necesse est vt pugnet orbis terrarum. Qui autem impugnat eleemosynarum acceptionem, & Christum impugnat, qui stipendium accipiebat à mulieribus sibi seruientibus, & se imitantibus: & cœtum Apostolorum, qui & ipsi eleemosynas accipiebant, quæ ponebantur ad pedes eorum & statum monachorum qui super eleemosynas fundati sunt, & vniuersum Clerum. Nam & ipsi de eleemosynis viuunt, quæ vltrò Ecclesijs Christi collatæ sunt, & per consequens communem pauperum statum, quem tamen scripturæ diuinæ indicant Deo maximè esse acceptum. Qui verò impugnat humilem eleemosynarum petitionem, in eis qui egent, & licitè possunt accipere, impugnat Christum, qui humiliter petijt hospitium, qui se fatetur esse mendicum: impugnat & Paulum, qui petijt collectas fieri pauperibus sanctis, & hoc de voluntate Petri: impugnat vinculum charitatis, quod facit cõmunicari in ratione dati & accepti: impugnat officium humanitatis, per quam indigens exponit necessitatem suam, ne sibi sit inhumanus, & alium excitat, qui potest & vult vt proximo sit humanus, & pius, & in hoc nullus offenditur, nulli præiudicatur, nihil inordinatè concupiscitur, nihil indebitè aufertur in eis præcipuè qui non quærunt datum, sed fructum.

Luc. 7.

Act. 4.

Qui autem impugnat ociositatem, cupiditatem, carnalitatem, & superfluitatem, in cæteris christianis, & præcipuè in religiosis, benè facit & rectè, si tamen secundum ordinem rectum procedat: qui autem vniuersaliter omnibus validis onus imponit lucratiui laboris, de quo debeant sustentari, præceptum Apostoli nimis ampliat, & iugum seruitutis super Christi seruos nimium aggrauat, spirituales viros à spiritualibus occupationibus & laboribus retardat in periculum salutis animarum, dum magis facit eos sollicitos de suis morituris corporibus pascendis, quàm de proximorum animis Domino acquirendis, quòd si fiat, decimatur menta & ciminum, & relinquentur quę grauiora sunt, legis iudicium, & misericordia præfertur misericordia corporalis spirituali, ac per hoc corpus spiritui præfertur, priuatum commodum vtilitati communi, quę specialiter consistit in ędificatione Populi Christi in eleemosynis, in documentis & animarum consilijs, ad quę misit Deus istos ordines postremos per summũ Pontificem & Prælatos, ad quæ si quis dicat eos missos, manifestè obuiat veritati, cum expressa ad hoc testimonia habeantur, tam in regula quàm in priuilegio & institutione & approbatione huius duplicis ordinis. Si autem dicat non debere mitti, detrahit Euangelicæ sanctitati. Quis enim magis idoneus ad hoc, quàm qui deuouit Euangelicam perfectionem. Si quis dicat eos à Papa & Episcopis non posse mitti, derogat Apostolicæ auctoritati, & potestati clauium in Prælatis, & plenitudini potestatis in Summo Pontifice, qui in terris (vt scriptura asserit,) fides sentit, iura testantur, rationes etiam irrefragabiles conuincunt, caput vnum & summum, & sponsus vnicus, vt hierarcha præcipuus, in quo etiam totus Ecclesiæ militantis status obtinet locum Christi, ideò omne genus debet ei curuari, & Principum & Prælatorum & Clericorum & laicorum & Religiosorum in terris ad instar Christi in cœlis, cui omne genu flectitur, cœlestium, terrestrium & infernorum.

Quod mẽdicare pro Christo sit opus pfectionis Euangelicæ, multiplex astruit auctoritas. Nã Hiero. in Epistola de morte Fabiolæ commendans de hoc dicit sic. Oblita sui sexus, fragilitatis immemor, ac solitudinis tantum cupida, ibi erat vbi animo morabatur. Non poterat teneri consilijs amicorum, & ita ex vrbe quasi de vinculis gestiebat erumpere. Dispensationem pecuniæ & cautam distributionem, genus infidelitatis vocabat. Nam alijs distributionem eleemosynarum tri-

Matth. 19.

Matth. 5.

buere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

buere, & suis pariter effusis, ipsa pro Christo stipes optabat accipere. Item Hieron. ad Furiam. Quotiescunque manum extendis, Christum cogita, caue ne mendicante Domino Deo tuo alienas opes augeas. Idem
Psal.108. super Psalm. tractans illud verbum: persecutus est hominem inopem & mendicum, dicit sic. Inopē & mendicum, qui cum esset diues, propter nos egenus factus est, & qui in diuitijs gloriatur habeat consolationem pauperum. Dominus enim nobiscum est pauper. Idē
Psal.145. super Psalm. qui dat escam esurientibus, dicit. Monachus qui non habet, confidenter accipiat, qui habet & eructuans est, non accipiat, scis quia esuris, scis quia nō habes, magnum est beneficium si accipis quod tribuitur tibi, si autem habes & non esuris, non debet cibum esurientium accipere saturatus, accipe quod in vētrem mittas, non quod in saculum, accipe tunicam quæ corpus tegat, non quæ arcas impleat. Itē hoc ipsum astruit
Homil.4 super Mat. Chrysost. loquens de tribus pueris existentibus in Babylone. Ne enim mihi eos, quos in regalibus atrijs inuenerunt honores dicas, sancti enim existentes & iusti decies millies vtique elegissent mendicare domi, &
Psal.83. eis quæ in templo erant bonis potiri. Elegi enim, ait, abiectus esse in domo Dei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorū. Idem alibi dicit. Quando videris
Homil. 88. super Matth. pauperem, recordare verborum per quæ significabat, quoniam ipse sit qui cibatur, & si enim in eo quod apparet non est Christus, sed in hoc schemate ipse accipit & mendicat. Sed verecundaris audiēs quoniā mendicat Christus. Verecundare cum mendicanti non das. Hoc enim est verecundia, hoc supplicium & tormentum. Mendicare enim eum, eius bonitatis est signum,
Idem Homil. 69. & ideò in eo nos ornari oportet. Item dicit. Melius est mendicare quàm rapere, hoc quidem scilicet mendicare in nullo offendit Deum, illud autem offendit Deū, & homines. His etiam manifestè concordat Bernar. in homil. super illud lu. Cum esset Iesus annorum. 12. quę rens vbi Christus fuit in triduo, dicit sic. Per illud triduum vbi eras bonæ Iesu? quis tibi cibum ministrauit aut potum? quis detraxit calceamenta? quis membra puerilia fouit vnguentis? vbi ergo eras Domine? An vt te per omnia conformares nostræ paupertati, & omnes in te humanas miserias susciperes, quasi vnus ex turba pauperum stipem per ostia medicabas? quis dabit me bucellarum illarum mendicatarum participem fieri, & saltem diuini illius eduli j reliquis saginari? Itē
1.Cor.8. gl. super illud Pau. Qui cum esset diues, &c. Nemo se contemnat, pauper in cella, diues in conscientia, securior dormit in terra, quàm diues auro in purpura. Non ergo expauescas cū tua mēdicitate ad illum accedere, qui indutus est nostra paupertate, vbi se pauperauit, nos ditauit. Amen.

Magister Guilhelmus.

QVæritur vtrum pauperes validi & maximè regulares, ad opera manualia vniuersaliter sint astricti? Et quòd sic ostenditur primò ex vinculo legis naturæ, scriptum est enim. Posuit Deus hominem in Paradiso vt operaretur. Item. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, ergo præceptum de laborando respicit hominem secundum naturam institutam, secundum naturam lapsam, ergo secundum omnia tēpora, sed maximè respicit hominem qui potest per seipsum & non potest supplere per alium, talis autem est
Zach.13. pauper validus, ergo talis tenetur ad manualiter laborandum. Item in Zacha. dicitur. Homo agricola ego sum, quia Adam exemplum meum, glo. vt comedam panem meum in sudore vultus, dum ille se ostenderet natum ad hoc, vt in sudore vultus comederet panem, sed hoc maximè conuenit ei qui indiget pane, & potest laborare, & talis est validus pauper, ergo, &c. Item ad ea sine quibus non potest natura subsistere, sumus naturaliter obligati, sed sine labore corporali siue manuali non potest genus humanum in esse conseruari, ergo ad hoc necessariò aliqui obligantur, sed non niti illi qui sunt idonei, sed tales sunt pauperes validi, quia indigent & possunt, ergo tales præcipuè obligātur. Itē sicut os datum est homini ad manducandum, ita & manus ad operandum, sed qui neglexerit comedere cum indiget, si possit, facit contra dictamen iuris naturalis, ergo pari ratione qui neglexerit operari manualiter, si indiget & valet: sed talis est pauper validus, ergo, &c. Item hoc ipsum ostenditur ratione Religionis Christianæ: primò per Apostolicum præceptum vbi dicit.
Ephes.4. Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis, &c. Si dicas hoc esse consilium, contrà ait Apostolus. Operamini manibus vestris sicut præcepimus vobis, vt honestè ambuletis ad
1.Thes.4. eos qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis. Glo. Ne dum rogetis vel tollatis, Sed hoc maximè respicit
2.Thes.3. pauperes, ergo, &c. Item hoc ipsum videtur per Apostolicum exemplum cum dicitur. Ipsi scitis quēadmodum oporteat imitari nos, quia non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus, sed in labore & fatigatione, &c. Glo. Apostolus forma erat his, qui tenues erant in substantia in plebe, vt discerent libertatem suam non amittere. Qui enim ad alienam mensam frequenter conuenit otio deditus, aduletur necesse est pascenti se. Cum Religio nostra ad libertatem hominem vocet, ergo hoc est contra Religionē
Vbi sup. nostram. Item hoc ipsum videtur per Apostolicum edictum, vbi idem Apostolus ait. Cum essemus apud
2.Ioan.3. vos, hoc denuntiabamus vobis, quoniam si quis non vult operari, non manducet. Sed constat, quòd non loquitur nisi de his qui indigent refectione, ergo, &c. Si dicas quòd non intelligitur de labore corporali, contra hoc, quod ibidem dicit glo. Dicunt quidam, de operibus spiritualibus hoc Apostolum præcepisse, sed super fluè conantur & sibi & cæteris caliginem obducere, vt quod intelligitur, charitas monet, non solum facere nolit, sed nec intelligere. Sed fortè dices, quòd verba Apostoli intelliguntur dici ad curiosos, vagos, & otiosos, non ad Christi seruos spiritualibus occupatos, contrà super illud, qui non laborat. Glo. vult Apostolus seruos Dei corporaliter operari, vt habeant vnde viuant, vt non compellantur egestate necessaria petere, sed seruis dicuntur viri boni & iusti, & talibus præcipit operari, vt non compellantur mendicare, ergo pauperes validi, &c. Hoc ipsum ostēditur ratione professionis monasticæ. Primò per beatum August. qui per totum librum de opere mona. intendit tanquam finali conclu-
Glo. Luc 12. sione ostendere, quòd Monachi astricti sunt ad opera manualia. Item gl. super illud Luc. vendite quæ possidetis, & date eleemosynam, &c. vt omnibus spretis pro Deo, postea labore manuum operemini vnde viuatis, vel eleemosynam faciatis, sed omnes regulares ex voto tenent ad consilium paupertatis, ergo secundum glo. labor manualis debet sequi abrenuntiationē, ergo omnes tenentur ad corporalem operationem.
In Epistela ad Rusticum & habef de consecra. distin. 5. Item Hiero. ad Rusticum, ait. Semper aliquid boni facito, vt te Diabolus inueniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Euangelio viuere laborabant manibus suis, ne quemquam aggrauarent, cur tu in vsus tuos successuras res non præparas, vel filicellam texe iunco, vel canistrum lentis plecte viminibus. Et post. Scribantur libri, vt & manus operentur cibos, & anima saturetur lectione. Item beatus Benedictus in regula sua. Tunc veri Monachi sunt, si de opere manuum suarum viuant, sicut patres nostri Apostoli. Ergo si hoc facit nos imitatores Apostolorum, & omnes religiosi debent esse tales, ergo & operari manualiter, cum

cum operæ supererogationis non diminuatur, sed implere debeant opere præceptorum. Item beatus Franciscus in regula sua. Fratres (inquit) quibus dedit Dominus gratiam laborandi, &c. Et quòd de labore corporali intelligat, patet per hoc quod sequitur. De mercede verò laboris.

Sanctus Bonauentura.

Lucę.10. COntrà, quòd nō omnes validi pauperes ad opera manualia sint astricti, videtur pro ratione cō templationis. Nam Salua. di. Martha solicitaes, &c. vsque elegit. Melius ergo faciebat Maria intendens contemplationi, quàm Martha corporali occupationi, sed non melius ageret si omitteret illud ad qđ
Glo.Gen. tenebatur, ergo intendēs contemplationi, absoluitur ab opere corporali. Item super illud Gene. confirmatus est aget. glo. contemplatiua vita à secularibus actionibus funditus diuidit, sed non ab actionibus spiritualibus, ergo à corporalibus. Nec diuidit contra legem Dei, ergo contemplantes non sunt astricti ad hoc.
Item labor manualis non est actus respiciens vniuersaliter omnia membra Christi, alioquin nullus sine eo posset saluari, respicit ergo officium alicuius membri, sed membrum habens officium dignius non tenetur ad actum membri indignioris, ergo si digniora sunt membra quæ habent gratiā contemplandi, non astringuntur ad officium vel exercitium actionis, maximè cum necessitas non compellit defectus inferioris membri supplere. Item quòd non omnes astringātur, ostenditur ratione prædicationis. Nam vbi Luc. dicit. Mi-
Glo. Luc. 10. sit eos binos, &c. Glo. Amb. dicit. Tanta debet esse prędicatori fiducia, vt sibi necessaria non defectura certissimè scia, ne dum sibi præuidet terrena, minus alijs præuideat æterna, ergo studium prædicationis & doctrinæ non debet intermitti propter opus corporale, cum homo non perfectè sufficit ad vtrunque. Item
Glo. Luc 10. super illud Luc. Dignus est operarius mercede sua, gl. ait. Duæ mercedes prædicatori debent. Vna in via quę in labore sustentat. Altera in patria quę in resurrectione remūnerat: sed quod debetur alicui non tenetur illud labore corporali acquirere, ergo prædicator non tenetur propter prædicationem corporis manualiter operari. Item Augult. de opere mona. Si Euangelistæ sunt, si ministri altaris, si dispensatores sacramentorū, planè sibi vendicant potestatem viuendi, scilicet sine opere corporali, ergo, &c. Item quòd non omnes
Glo.1. Cor.9. astringantur ostenditur ratione spiritualis occupationis. Vnde Apostolus ait. Nescitis quòd qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt, & qui altario seruiunt, cum altario participant? vbi Glo. Naturalis ratio dictat, vt quis viuat inde, vbi laborat. Si ergo fidelis qui intentus est spiritualibus occupationibus dignus est sustentari, nec talis est ociosus, ergo nec ratione ocij vitandi, nec etiam victus acquirendi tenetur manualiter operari. Item Anſ. de simili. Tres quippè sunt ordines hominum, orantes, agricolatores, & defensores, quos ad diuersa officia Deus in hoc mundo disposuit Monachos vt pro alijs orent, & lacte prædicationis imbuant. Agricolatores vt de suo labore & ipsi & alij viuant. Milites vt orantes defendant. Sed milites digni sunt sustentari, quando suum officium exercent absque labore corporali, ergo pari ratione & Monachi digni sunt. Item si spiritualis occupatio non excusat à labore corporali, ergo multò minus nec scientialis, ergo omnes validi pauperes qui studentin qualibet scientia sunt in malo statu, quia non viuunt de labore manuum suarum, sed hoc est valdè absurdum, ergo & primum. Item Christus legem perfectissimè impleuit, quia decebat eum implere omnem iustitiam, sed Christus pauperrimus fuit & validus, ergo si tales vniuersaliter operari tenentur, Christus non perfectè legem impleuit, nec dedit exemplum perfectum, sed hoc est inconueniens, ergo & primum. Item beatus Benedictus quando erat in spelunca erat pauper & validus, & tamen non viuebat de labore manuum suarum, sed edebat quod sibi Romanus apportabat, vt dicitur. 2. dialogorum, ergo vel erat in malo statu, quod absurdum est, vel non tenebatur ad operandum. Item aut pauperes validi possunt viuere de eleemosynis absque manuali opere, aut non. Si sic, habeo propositum qp non tenentur. Si non possunt, ergo cum omnia bona ecclesiarum & monasteriorum non sunt nisi eleemosynæ pauperum, vt sancti dicunt & manifestum est, ergo omnes quotquot validi & clerici & monachi qui viuunt de huiusmodi bonis sine labore manuali, sunt in statu perditionis. Si ergo hoc est absurdissimum, patet quòd & illud ex quo sequitur. Si dicas, quòd grossis & magis eleemosynis licet, sed de paruis non licet, hoc non solum absurdum est, verum etiam adeò ridiculosum, vt manifestè qui sic dicit, colet culicem, & glutiat camelum. Restat ergo quòd ad huiusmodi opera manualia, non omnes validi pauperes sunt astricti.

Responsio.

AD prædictorum intelligentiam est notandum, qp sicut circa fidem beatissimæ Trinitatis, triplex est via sciendi, ita quòd duæ quæ declinant ad extrema sunt erroneæ, sicut hæresis Sabelliana, & Ariana, media verò, vera & catholica. Sic in quæstione proposita duplex est via declinans ad extrema, & ideo erronea & reprobanda, media verò recta & acceptanda. Vnus est modus dicendi, quod nulli pauperes voluntarij, quantumcunque validi, ad opera manualia sunt astricti, sed solum ad spiritualia. Et hi fundauerunt se super illud Matthei. Respicite volatilia cœli. Hic autem modus dicendi est erroneus, quia est corruptiuus Ecclesiæ, & deprauatiuus scripturæ. Corrumpit Ecclesiam dum simulando falsam iustitiam, fouet pigritiam, dum simulat se velle Euangelium perficere, vult ocium carnis nutrire. De quibus August. in lib. de opere Monachorum. Quis ferat homines contumaces saluberrimis monitis Apostoli resistentes, non sicut infirmiores tolerari, sed sicut sanctiores etiā prædicari, vt monasteria doctrina saniore fundata, gemina illecebra corrumpantur, & dissoluta licētia vacationis, & falso nomine sanctitatis. Deprauat etiam scripturam, quia nimis ampliat verba Euangelica, & nimis arctat verba Apostolica. Vult enim quòd Euangeliū inhibeat perfectis omne opus corporale, & vult quòd Apostolus non suadeat nisi opus spirituale, quorum vtrunque falsum est. Et contra hanc falsitatem August. totum librum de opere mona. condidit, ostendens quòd Apostolus intelligit de opere corporali, & quòd Euangelium non vetat corporalia opera, sed solum quòd cor non solicitetur præoccupatum circa tēporalia. Vnde in principio libri de opere mona. ait. Prius debemus ostendere beatum Apostolum opera corporalia seruos Dei operari voluisse, deinde ostendere Euangelica illa præcepta de quibus nonnulli non solum pigritiam, sed arrogantiam fouent Apostolico
2.Thes.3. præcepto & exemplo non esse contraria. Vnde conuincit August. positionem istam esse reprobandam.
Secundus modus dicentium est, quòd omnes validi pauperes qui non habent vnde viuant, ad opera manualia seu corporalia sunt astricti. Et inniti untur verbis Apostoli dicentis. Qui non laborat non manducat. Nec possunt excusari, vt dicunt, per opera spiritualia. Et hic quidem modus dicendi est erroneus sicut & primus. Nam nimis declinando ad alteram extremitatem

Erroneū est dicere quòd nulli pauperes voluntarij tenentur ad opera manualia. Matt.6.

Erroneū est, quòd omnes validi pauperes tenentur ad opera manualia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tremitatem, deprauat scripturam, & corrumpit Ecclesiam. Scripturam deprauat, quia nimis ampliat verbum Apostoli, dum dicit. Qui non laborat non manducet, volens illa verba de labore manuali non solum ad ociosos, sed quantumcunque vtiliter in spiritualibus occupatos extendi, qui non sunt curati. Nimis etiã restringit verba Euangelica, dum illa verba, dignus est operarius mercede sua: ad eos solos extendit, qui habent aliarum curam, cũ potius fiat homo dignus mercede ex opere quàm ex dignitate. Absit omnino à fidelibus mentibus, quòd cooperatores habentium curam non sint digni operarij, nec digni mercede & sustentatione sua, maximè qui fideliter collaborant in verbo & doctrina. Ecclesiam etiam corrumpit dum simulat districtionem iustitiæ, & persequitur spiritum vitæ. Quod enim aliud est hoc, quàm quod significatum est per præpositos Pharaonis, de quibus dicitur
Exod.1. in Exod. quòd oderant filios Israel, & ad amaritudinem perducebant, affligentes operibus duris luti, & lateris, atque omni seruitute. Et ne forte videar moueri spiritu proprio, audi quid dicit glo. super illud
Exod.5. Exod. Quare Moses & Aaron solicitatis Populum ab operibus suis? Ite ad onera vestra. Hodie si Moyses & Aaron, idest propheticus & Sacerdotalis sermo animam scilicet ad seruitium Dei, exire de seculo, renuntiare omnibus quæ possidet, attendere legi & verbo Dei, continuò audies vnanimes & amicos Pharaonis dicentes. Videre quomodo seducuntur homines, & peruertuntur adolescentes, ne laborent, ne militent, ne agant aliquid quod profit, relictis omnibus necessarijs inertias sectantur & ocium. Quid est seruire Deo? laborare nolunt, & ocij occasiones quærunt. Hæc erant tunc verba Pharaonis, hæc & nunc amici eius loquuntur, nec solum verbis, sed etiam verberibus persequuntur. Hucusque glo. Quoniam igitur vtraque opinionum vel sententiarum declinat ad extrema, & declinando deprauat scripturam, & corrumpit Ecclesiam, ideo vtraque reprobanda. Prima quia dat fomentum pigritiæ. Secunda quia nititur extinguere spiritum vitæ sub onere seruitutis Aegyptiacæ. Prima quia fouet ocium carnale, secunda quia persequitur spirituale. Propterea secunda longè peruersior est, quàm prima, licet vtraque sit mala. Ideoque vtraque repulsa tenenda est via media, quòd de pauperibus validis aliqui sunt astricti, aliqui verò absoluti, aliquibus indicitur sub præcepto, aliquibus pro consilio, aliquibus, nec isto, nec illo modo. Ad cuius pleniorem euidentiam notandum est, quòd regnum reipublicæ in Ecclesia attenditur circa tria, scilicet quantum ad bonum interius, quod est corporale: quantum ad bonum exterius, quod est ciuile: & quantum ad bonum interius, quod est spirituale, & secundum hoc triplex genus operis est necessarium ad regnum reipublicæ & Ecclesiæ militantis, scilicet opus artificiale, quod & manuale dicitur, quia manus est organum organorum, opus ciuile, & opus spirituale. Opus manuale siue corporale dico, quod est necessarium ad præparanda alimenta, vestimenta, & habitacula, & diuersorum opificum, & artium instrumenta. Opus ciuile dico, quod est ipsorum præsidum gubernantium militum defendentium, & mercatorum negotiantium, & famulorum subministrantium. Opus spirituale dico, quod consistit in disseminando diuina verba, meditando diuina cantica, in dispensando sacramenta, in communicando bona sibi diuinitus data, siue terrena siue spiritualia. Nam distribuere sua pro Christo, opus est spirituale, non ciuile, non ciuitatis terrenæ. Sicut ergo qui intenti sunt operibus ciuilibus reipublicæ, ad opera manualia per Apostolicum præceptum non intelliguntur astricti, sic nec hi qui intenti sunt spiritualibus, maximè si redundet in aliorum salutem, commodum, & profectum. Et ideò occupatos in quatuor generibus operum spiritualium prædictorum excipit August. à tentatione Apostolici præcepti in libro, de opere mona. cum dicit. Si Euangelistæ sunt, si ministri altaris, si dispensatores sacramentorum, planè hanc sibi vendicant potestatem, si aliquid habebant in sæculo quo facilè sine opificio sustentarent hanc vitam, quod conuersi ad Deum indigentibus dispartiti sunt. Euangelistæ autem disseminant diuina verba. Ministri altaris decantant diuinas laudes, & diuina cantica. Dispensatores sacramentorum dispensant diuina sacramenta, & maximè Eucharistiæ vel pœnitentiæ. Qui diuiserunt suas possessiones, distribuerunt bona sua. Si ergo digni sunt sustentari pro vnica distributione spiritualium, etiam si nihil corporaliter operentur, & si ille qui docet filium alicuius grammaticam, meretur ab eo sustentari, quare non ille qui docet viam Regni cœlestis, qui impetrat gratiam orando, qui etiã exemplis bonæ vitæ excitat & dirigit ad æternam salutem? Cum ergo Respublica vniuersalis Ecclesiæ seu Ecclesiasticæ hierarchiæ indigeat ad sui conseruationem triplici opere supra dicto, nec Deus, nec Angelus, nec Pastor Ecclesiæ vel Rector sicut Apostolus, astringit ad huiusmodi opera, nisi secundum quòd exigit salus, necessitas, & vtilitas ipsius Ecclesiasticæ hierarchiæ, cuius serui Christi sunt membra. Quoniam ergo inter membra Christi sunt quædam maximè idonea ad operationes corporales, & minimè ad spirituales, quædam econtrario modò, hinc est, quòd illis pauperibus validis qui ad opera corporalia maximè sunt idonei & minimè ad spiritualia, qui cõuenienter aliter nesciunt vitare ocium, & opus facere victu dignum, tales ad opera manualia astringuntur, & eis est manuale in præcepto. His autem qui simul spiritualibus sufficienter possunt intẽdere, & labore manuum victum acquirere vel in toto vel in magna parte, qualis fuit Apostolus Paulus, est opus manuale in consilio. His autem qui maximè sunt idonei ad spiritualia opera prædicta, vel etiam ad ciuilia, & minimè ad hæc manualia, huiusmodi opera lucratiua & artificialia non sunt in præcepto, nec etiam in consilio, quia stultum esset, quòd pro re modicæ vtilitatis commune bonũ magnum incurret detrimentum, nec hoc ordinauit Deus nec eius Apostolus, sicut in sequentibus euidenter ostenditur. Quod autem de huiusmodi operibus & hominibus diuersificari debeat iudicium secundum diuersitatem donotum, officiorum, & gratiarum sibi diuinitus collatarum, ostendit glo. super illud Deut. Glo. Deutero. 33.
Benedictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, & fructus iumentorum tuorum, ita dicens, diuersos ordines notat subditorum. Alij enim Doctoribus corporalia præbent adiumẽta, alij laborare possunt, quod sibi fuerit præceptum, alij simplicitate contenti per innocentiam vitæ studeant Deo placere, vnusquisque proprium donum habet ex Deo. Concedendum est igitur, quòd non omnes validi pauperes, etiam non curati, ad huiusmodi opera manualia sunt astricti, & concedendæ sunt auctoritates, & rationes hoc probantes, hoc ostendentes. Ad illud autem quod primò obijcitur in contrarium de obligatione legis naturæ dicendum, quòd natura ad hoc non astringit nisi ratione periculi vitandi. Nam si ex lege naturæ hæc maneret obligatio, cuncti essent vniuersaliter & æqualiter obligati, quod absurdissimum est, ideo si aliquis à natura astringitur, hoc non est nisi propter vitandũ periculum, & hoc potest esse triplex. Aut quia non potest fructuosè sine labore viuere, aut quia non potest honestè viuere, aut quia non potest viuere. In primo periclitatur entitas, in secundo honestas, in tertio vtilitas.

Pauperes validi qui ad spiritualia nõ sunt idonei, ad manualia tenentur.

Nõ astringitur hõ ex lege naturę ad opus manuale.

Triplex ẽ genus operis s. corporale, ciuile, & spirituale.

Occupati operi ciuili, aut spirituali, nõ tenentur ad op' manuale.

litas. Est autem naturaliter insertus homini amor sui, esse continui, amor honesti, & amor commodi, & per hoc lege naturæ astringitur homo ad vitandum hoc triplex periculum. Si ergo astringitur necessariò ad manualiter operandum pauper validus, si in tali articulo constitutus est, quòd non potest aliter viuere, vel non potest honestè siue iustè, vel non potest aliter viuere fructuosè. Si autem potest aliter hoc periculum vitare æque vel magis vtiliter, astringi ad hoc non habet ex lege naturæ. Quod ergo obijcitur, quòd homo ex prima sua conditione ordinatus est ad istã operationem. Dicendum, quòd nullus homo debet esse
Psal.82. sine labore in hac vita, ne fortè de eo dicatur quod de reprobis dicitur in Psalm. In labore hominum non sunt, &c. sed ex hoc non sequitur, quòd oporteat occupari circa laborem manuum, & maximè lucratiuũ. Et per hoc patet responsio ad sequens de exẽplo Adæ, quia constans est, quòd non omnes obligãtur ad opus agriculturæ. Ad illud quod dicitur, in sudore vultus
Gen.3. tui, &c. tunc non dictum est in præceptum iuris, sed in pœnam culpæ perpetratæ, sicut patet per textum sequentem. Ad illud quod obijcitur, quòd sine huiusmodi opere non potest genus humanum sustentari. Dicendum quòd duplex est mandatum, vnum indiuidui, aliquid quod respicit conseruationem speciei, sicut est mandatum de manducando, & mandatum de generando. Illud ergo quod respicit conseruationem speciei, non obligat nisi in communi, quia vno implente alius absoluitur, sicut de generatione, & quia opus manuale est huiusmodi, nisi in eo qui constitutus est in statu periculi, ideò non habet nisi talis astringi. Ad illud quod obijcitur, quòd sicut os est ad manducandum, ita & manus, &c. dicendum, quòd non est simile, quia si homo posset viuere sine comestione, sicut potest viuere sine manuali opere, non teneretur manducare. Præterea vnus homo potest operari pro alio, sed non manducare pro alio, ideo non oportet sic omnes astringi vniuersaliter ad manualem operationem sicut ad manducationem, Ad illud quod obijcitur de præcepto exemplo, aut dicto, & verbo Apostolico. Notandum, quòd circa Apostolicum præceptum consideranda est persona cui præcipitur, causa pro qua præcipitur, & forma sub qua præcipitur. Si consideretur persona, non omnibus præcipit generaliter, sed
2.Thes.3. determinatè quibusdam. Ait enim. Et audiuimus quosdam inter vos ambulantes inquiete, nihil operantes, sed curiosè agentes. His autem qui huiusmodi sunt denuntiamus, vt cum silentio operantes, suum panem manducent. Præcipit ergo inquietis curiosis & ociosis. Si autem consideretur causa, non est dubium quin sit ad remotionem horum trium vitiorũ. Quia enim labor corporalis valet ad corpus domandum, ad ociũ tollendum, ad victum honestè quærendum, idem Apostolus imponebat eis laborem quasi in vitiorum istorum medicamentum. Nam inquieti labore domante, otiosi labore excitante, curiosi & fœda cura victum quærentes, vt dicit glo. indigent labore victum promerente. Ideò Apostolus quasi per se loquitur, & propriè & sufficientissimè in prædicto mandato si attendatur causa. Si verò attendatur forma sub qua præcipit, constans est, quòd debet conuenire cum causa. Apostolicum enim hoc præceptum est, & ad tria prædicta ille astringitur, qui non potest habere illa tria per aliam viam licitam & conuenientem, qui verò potest non astringitur determinatè ad hanc viam, quantum est de ipsius præcepti efficia, quod dedit Apostolus ad ornandã & ædificandam Ecclesiã, non est ad destruendam illam, secundũ potestatem quam ad ædificationẽ dicit sibi diuinitus datam. Dicendum ergo, q̃ Apostolicum præceptũ, exemplum, edictum, & iudicium, illos obligat potissimè, qui sunt inquieti, ociosi, & curiosi, vt ab his redeant, vel eos qui non possunt aliter conuenienter quàm per laborẽ corporalẽ vitare vitia supradicta, sicut manifestè ostẽsum est. Ad illud quod obijcitur de glo. quòd vult Apostolus seruos Dei corporaliter operari. Dicendum, quòd si illud esset velle præcepti, intelligendum est indefinitè de seruis Dei, idest de his, qui sunt ad seruitium Dominicum conuersi, qui per maiora & vtiliora opera non sunt à manuali opere excusati, sicut exemplificat August. de his, qui vitam in sæculo de labore corporali transigebant, & sic illud indefinitè debet intelligi, & non vniuersaliter. Quia absurdum esset dicere, quòd omnes serui Dei ad hoc sint astricti. Patet etiam hoc, quia August. à quo verba illius glo. accepta sunt, sed mutata, excipit quatuor genera hominum, quos dicit non teneri vt labore proprio victum quærant, sicut ostensum est suprà. Vnde super prædictam glo. inntendum non est, tum quia mutat verba August. dicit enim in originali. Primum debemus ostendere Apostolum corporalia opera seruos Dei operari voluisse, vt dictũ & vestitum à nullo indigerent, nec aliquam mentionem fecit de petitione, quia illi contra quos agebat, non viuebant de petitis, sed oblatis, sicut in 2. lib. retractationem dicit. Facienda est ergo vis in hoc quod dicit voluisse, quod non semper præceptum est, & in hoc quod dicit seruos Dei, quod indefinitè dictũ est, & in hoc quod dicit ne compellantur, quod non pertinet ad pauperes voluntarios, sed potius ad inuitos.
Ad illud quod obijcitur de monachis, dicẽdum quòd monachi regulares, aliqui habent in professione & voto laborem manualem, aliqui verò minimè. Ratio verò huius est diuersitas professionum, ex parte temporum personarum, & intentionum. Ex parte tempo- In primitiua Eccle sia. 4. erat ganera monachorũ.
rum, quia circa tempora primitiuæ Ecclesiæ quatuor erant genere monachorum, sicut distinguit beatus Benedictus in principio regulæ, scilicet. Cœnobitæ. Anachoritæ. Sarabitæ & Gyrouagi. Primi erant boni, secundi optimi, tertij & quarti pessimi. Tertij enim & quarti non ducebantur iugo aliquo, sed secundum proprias concupiscentias ambulabant. Sarabitæ intendentes carni, Gyrouagi mutabiles & vagabundi, & ad omnia mala parati. Secundi, scilicet Anachoritæ regula non indigebant, quia tanquam perfectissimi regulabantur à gratia. Primis debuit regula dari, vt distingue rentur à Gyrouagis & Sarabitis, conueniens fuit ne compellerentur exterius exire, ad laborem corporalẽ eos astringi. Vnde August. in libr. de opere mona. ait. Callidissimus hostis tam multos hypocritas sub habitu monachorum vsque quaque dispersit, circumeuntes prouincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes. Et post. Nonne calescit cor vestrum intra vos, & in meditatione vestra exardescit ignis, vt istorum mala opera bonis operibus persequamini, vt eis amputetis occasionem turpium nundinarum, quibus estimatio vestra læditur & infirmis offendiculum ponitur? Miseremini ergo & compatimini, & ostendite hominibus, nõ vos in ocio facile victum quærere, sed per angustam & arctam viam huius propositi Regnum Dei quærere. Eadem vobis ratio est, quæ fuit Apostolo, vt amputetis occasionem his, qui quærunt occasionem, vt qui illorum potioribus præfocantur, in vestro bono odore reficiantur. Hucusque August. Ex parte etiam personarum vouentium, quia Monachi tunc temporis pro maxima parte erant laici, & plebei, & ideo competebat eis circa consueta opera occupari, vnde August. in libr. de opere mona. Illi qui præter istam societatem sanctam vitam labore corporis transigebãt, ex quorum numero plures ad monasteria veniunt, si nolunt operari non manducent.

Quibus præcipiat Apostolus opus manuale, & qua de causa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

manducent. Neque enim in Christiana militia ad pauperta-
tem diuites humiliantur, vt pauperes ad superbiam extollantur, nulloque modo decet vt in ea vita vbi senatores siunt laborioſi, ibi siant opifices ocioſi, & quo veniunt relictis delitijs qui fuerunt prædiorum Domini, ibi siant ruſtici delicati. Ex parte intentionum, quia Monaſteria primitiua inſtituta erant ad vitam ſolitariam agendam, vt vnuſquiſque haberet curam ſui, & apud ſe habitaret, & ideo Monachus dictus eſt, & quia pauciſſimorum eſt ſemper diuinis intendere, ideo ne ocioſi eſſet, congruebat eorum profeſſioni exerceri circa opus mannale. Vnde Hieron. ait.
In Epiſtola ad Ruſticum. Aegyptiorum monaſteria hunc morē tenent, vt nullum abſque labore ſuſcipiant, non tam propter victus neceſſaria, quàm propter animæ ſuæ ſalutem, ne vagentur perniciosis cogitationibus, & ad inſtar fornicantis Hieruſalem omni tranſeunti diuarient pedes ſuos. Competebat ergo monaſterijs primi temporis aſtringi ex profeſsione ad opus manuale, ratione temporis, perſonarum, & profeſsionis. Sed poſt inſtantibus temporibus modicis quando illi Gyrouagi erant conſumpti, & Eccleſia opulenta ſuit tam in clericis, quàm in Monachis, magis erat opus dandum circa ſpirituale exercitium, & hinc eſt quòd Monachi laborem manualem ſiue corporalem bene & rectè in ſpiritualem exercitationem & pſalmodiam comutauerunt. Et quia Eccleſiæ iam ditatę magis indigebant ſpiritualibus operarijs, quàm vinitoribus & agricolis: hinc eſt quòd ſpiritusſanctus religiones pauperculas ſuſcitauit, quarum ſolicitudo & cura tota eſſet ad ſignandos ſeruos Dei in frontibus eorum ſigno Dei viui, vocando ad pœnitentiam & ad gratiam ſpirituſſancti. Vnde vtræque à ſua primaria inſtitutione habent officium prædicandi, & ideo cum tales circa opera ſpiritualia ſint intenti, propter quæ alij ab alijs merentur ſuſtentari, nec ſunt ocioſi, nec curioſi ſic viuendo, nec in periculo, cum Dominus eos pauerit vſque modò, nec habent hoc ex voto, ideo nec ipſi nec omnes pauperes voluntarij, licet ſint validi, ſunt ad opus corporale aſtricti, quia nec ratione periculi, nec ratione præcepti Apoſtolici, nec ratione voti emiſsi, vt manifeſtè liquet ex præmiſsis. Ad illud quod obijcitur de lib. de opere monachorum, dicendum quòd beatus Auguſt. in lib. illo non ad hos loquitur, ſed ad primos, qui opera corporalia quæ habebant expreſsione, ſub prætextu ſpiritualitatis contemnebant, quia nec propter ſpiritualia debebant omittere corporalia, nec etiam econuerſo. Vnde Bernard. ad tales loquens in Apologia ait. Iam verò de labore manuum quid gloriamini, cū & Martha laborans increpata, & Maria quieſcens laudata ſit, & Paulus apertè dicat, labor corporalis ad modicum vtilis eſt, pietas autem ad omnia? Optimus la-
1. Thim. 4 bor de quo ,ppheta dicebat, laboraui in gemitu meo.
Pſalm. 6. Et de quo alibi. Memor fui Dei, & delectatus ſum, &
Pſal. 76. exercitatus ſum. at (ne corporale intelligas exercitiū) & defecit ſpiritus meus inquit, vnde vbi non corpus ſed ſpiritus fatigatur, ſpiritualis labor proculdubio intelligitur. Quid ergo inquis? Siccine ſpiritualia illa perſuades, vt etiam hæc quę ex regula habemus corporalia damnes? Nequaquam. Illa oportet agere, & iſta non omittere, alioquin cum aut iſta omitti neceſſe eſt, aut illa, iſta potius omittenda ſunt quàm illa.

Quantò enim ſpiritus melior corpore, tantò ſpiritualis quàm corporalis exercitatio fructuoſior. Tu verò cum de horum obſeruatione elatus, alijs nō eadem obſeruantibus derogas, nonne te magis regulæ tranſgreſſorem iudicas? Sunt ergo ad opus manuale aſtricti illi, qui habent ex obligatione profeſsionis, niſi forte opus manuale commutēt in ſpirituale, ita quòd hoc etiam ſit de voluntate & licentia ſuperioris. Ad illud quod obijcitur de glo. Luc. 12. dicendum quòd illud totum eſt conſilium, ſicut textus ille ſuper quem glo. fundatur. Nec aliquis ad totum illud, nec ad partem ſe aſtringit, niſi quantum ex profeſsione promittit. Vnde ſicut eleemoſynas dare non eſt præceptum illi, qui omnia dedit, ſic nec illud intermedium, ſcilicet operari, tenet rationem obligationis neceſſariæ, ſed ſolius ſuaſionis monitoriæ vel etiam conſultiuæ. Ad illud quod obijcitur de Hieronymo, Benedicto. iam manifeſta eſt reſponſio per prædicta. Ad illud quod obijcitur de beato Franciſco, dicendum quòd in regula beati Franciſci, quædam dicuntur præceptoriè, quædam monitoriè, quædam informatiuè, ſicut ipſa regula aperta vocabula diſtinguit expreſsè. Hoc autem quod dictum eſt de labore, non eſt dictum præceptoriè, quia non imperaret quòd faceret deuotè, cum hoc non ſit in noſtra poteſtate, ſed dictum eſt informatiuè: Informat enim quorum ſit manualiter operari, & qualiter, quia illorum qui habent gratiam & facultatem virtutis, & induſtriam artis, & oportunitatem loci, & temporis. Qualiter, quia fideliter ad proximum, deuotè ad Deum, & modeſti ad ſeipſos. Vnde Sanctus intelligēs per ſpiritum ſanctum ſuam vocationem in qua erant laici cum clericis, nec mandatum dedit de manualiter operando, nec tamen omnino reticuit, vt laici & qui non ſunt ad ſpiritualia idonei, nec circa neceſſaria fratrum intenti, nec adhuc ſunt ad contemplationis inde feſſum ocium eleuati, panem non comederent ocioſi. Cum enim omnibus ſit cauenda ocioſitas tanquā ſentina omnium vitiorum, potiſsimè his cauenda eſt, qui ſe perfectioni euangelicæ aſtrinxerunt. Sic ergo patet, quòd non omnes validi pauperes etiam non curati ad opera manuali ſunt aſtricti.

SERAPHICI DOCTORIS
S. BONAVENTVRAE.
Epiſtola de eo quod Chriſtus, & Apoſtoli, & Diſcipuli eius Inceſſerunt diſcalciati.

Alis lector: tali lectori. Spiritum intelligentiæ ſanioris. Quoniam ſecundùm Apoſtolum Ioannem Deus veritas eſt, qui contra veritatem offendit, maximè euangelicam, cuius Chriſtus ſpecialiter auctor eſt, contra Chriſtum offendere comprobatur. Super eo igitur quòd Chriſtum & ſuos Sanctos Apoſtolos atque Diſcipulos nō diſcalceatos, ſed calceatos inceſsiſſe coram peritorum multitudine prædicaſti, quàm temere contra veritatem Euangelicam offenderis, perpendere poteris ex ſubſcriptis. Ait enim Chryſoſto. ſuper Matth. Apoſtoli cum vna tunica & diſcalciati circumibant totum mundum, & ſuperabant. Item Hierony. ad Aggerentiam. Apoſtoli toto orbe peregrini, non eis in zona, non virgam in manu, non caligas habuere in pedibus. Item ad Ruſticum monachum ponit idem. Idem in Epiſtola ad Euſtochium dicit ſic. Moyſes & Ieſus naue nudis in terra ſancta iubentur pedibus incedere, Apoſtoli ſine vinculis pellium & onere calceamentorum ad prædicationem noui deſtinantur Euangelij. Milites veſtimentis Ieſu ſorte diuiſis, caligas non habuere quas tollerent. Non enim habere Dominus poterat, quod ſeruos ſuos habere prohibuerat. In hac auctoritate
Ioan. 14.

auctoritate perpendere poteſt tua prudētia, quòd Dominus Noſter Ieſus non tantum calceamenta tempore paſsionis non habuit, ſed etiam habere primo non potuit. Cœpit enim facere, & docere. Item Auguſtin. dicit ſic. Quod ſcribitur Luc. 22. Quando miſi vos ſine ſacculo, ſine pera, ſine calceamentis, non tranſierunt Domini verba, ſed & diſcipulorum obtemperantium facta ſecuta ſunt. Item in vita Beati Martialis.
Act. 1. 22. contra Fauſtum.
Sanctus Domini Martialis pergens ad prædicandum, non equo vehebatur aut aſino, non quolibet iumento, nec calceamenta proprijs induebat pedibus, ſed iuxta Domini & magiſtri ſui Ieſu Chriſti ſententiam, quā ipſe ſibi & alijs Apoſtolis inculcare ſolebat, vt pergentes de ciuitate in ciuitatem, non ſacculum, neque peram ſecum tollerent, nec calceamenta. Nudis incedens pedibus, imitator Chriſti, atque Beati Petri Apoſtolorum principis conſanguinei ſui in omnibus quæ ipſe dominus præcepit, exiſtere curabat. Item in vita Beati Frontonis diſcipuli ſcribitur ſic. Beatus Fronto caſtra & vrbes & vicina loca calceatus tantùm ſandalijs peragrans, gentiū cateruis diuini verbi ſemina erogabat. Item in Marthæ, & Magdalenæ vitis legitur, quòd vel ſandalijs vtebantur, vel nudis pedibus incedebant. De ſandalijs autem dicitur. Calceatos ſandalijs vbi glo. vt neque pes tectus ſit, neque nudus ad terram. Item Epheſ. 6. & Matth. 10. dicitur in glo. Sandalijs vel ſoleis vſos Apoſtolos fuiſſe. Papias autem dicit: Sandalia autem ſunt calceamenta deſuper corium non habentia. Item Euſeb. Ceſarien. ſexto Eccleſiaſticæ hiſtoriæ. lib. in ca. de laudibus Origenis. dicit ſic.
Mar. 6.
Ante omnia Origenes præcepta euangelica, & voces Saluatoris ſummo amore, & ſtudio implenda eſſe cenſebat, quibus præcipitur duas tunicas non habēdas, nec calceamentis vtendis, nec de craſtino cogitandum. Et ſequitur. Ita denique per multos annos abſque omni calceamento nudis traditur inceſsiſſe veſtigijs. Item Gregor. Nazanzenus. Oprabam homines videre, qui viuerent ad exemplum, prędicatores Euangelij Chriſti, nudis pedibus incendentes, propter regnum pauperes, propter paupertatem reges. Cernis puto ſi propriè ſapis, quòd duo illuſtriſsimi græcorum Doctores præceptum euangelicum de non portandis calceamentis ad literam cenſuerunt obſeruandum. Quod ſi fortaſsis in hac ſententia præſumpſeris dicere, prædictos duos Doctores hæreſim ſapuiſſe, per prędictas & poſt dicendas auctoritates Doctorum latinorum catholicorum, calumniari in hac parte prædictos Doctores conuinceris manifeſtè. Item in vitis patrum, in monachorum perfectorum laudibus, legitur in pluribus locis, quòd nudis veſtigijs incedebant. Item Hieronymus in lib. contra Iouinianū reprehendit ipſum, quòd cum prius tanquam perfectus monachus nudis pedibus inceſsit, poſtea à perfectione apoſtatans monachi, calceamenta deaurata portabat. Item in Apoſtolicis actis dicitur. Calcea te caligas tuas, Ad hæc eſt vna glo.
Act. 12.
Petrus propter rigorem carceris ligamenta ad horam laxabat, vt tunica circum pedes demiſſa frigus noctis ventumque temperaret, exemplum præbens infirmis vt cum moleſtia corporalis vel iniuria intentatur humana, liceat aliquid laxare de rigore propoſiti. Sicut ergo Petrus in eo quòd circumpedes tunicam demiſit ad horam propter rigorem carceris, exemplum infirmis præbuit, & rigorem laxauit, ita & in eo quòd ad horā tantum caligas habuit, ſit tamen habuit. In fine tamen prædictæ glo. calige Petri ſpiritualiter exponuntur ſic.
Luc. 12.
Quod dictum eſt. Sint lumbi veſtri præcincti, &c.
Epheſ. 6.
Et calciati pedes in præparationem Euangelij pacis, ſpiritualium virtutum verbique prædicandi reſumere iubentur inſigna. Textus etiam, calcia te, ad literam intellectus, non diſſonat à prædictis auctoritatibus & in ſerius annotandis, ſed omninò etiam concordat. Nam vbi latius interpres dicit caligas, græcus dicit ſandalia. Sunt autem ſandalia, ſicut dicit magiſter in hiſtoria, ſoleæ vel petones. Secundum Papiam verò caligæ dicuntur, quaſi caligulæ, quia ſuper pedem colligantur. Vel etiam quia calce ligantur ſicut cernimus in ſolea ſancti Petri, quæ vſq; hodiè Romæ ſeruatur. Et etiam in picturis, & in cęlaturis antiquarum Apoſtolicarum imaginum & nouarum, in quibus omnibus vel cum ſoleis vel nudis pedibus exprimuntur. Non tibi blandiaris cum audis, quia ſandalia ſunt caligæ, quia ſecundum Papiam ſandalia ſunt caligæ vel calceamenta deſuper corium non habentia. Ridiculoſum igitur eſt valdè, quòd literatus hoc neget, quod clamant lapides, & teſtantur. Interlineare autem quo dicitur ſuper illo verbo, exemplum datur non ſine calceamentis ambulandi, Angelo iubente & Apoſtolo complētē, ſoluitur per principium interliniaris, vbi dicitur, caligæ ſunt calceamenti genus, & de illis intelligitur. Nec videtur autenticum, ſed ponitur magiſtrale, vel ſpiritualiter intelligendum eſt, vt eſt illud ad Epheſ. Calceati pedes, &c. Glo. Hæc calceamenta virtutum debet habere prædicator, ne ille qui prædicat pede mentis terram tangat, ideſt pro terrenis faciat. Hac ſignificatione dicit Marcus Apoſtolos ſandalijs calceari vel ſoleis, ſcilicet vt neque pes ſit tectus, neque nudus ad terram. Hic (vt cernis) manifeſtè dicit glo. & eſt Auguſt. quid ſunt ſandalia quia ſoleę, & quòd virtutum calceamentis debent viri Apoſtoli calceari. Amplius ſuper illud Lucæ. Quando miſi vos ſine ſaeculo & pera & calceamentis, &c. Gloſ. dicit ſic. Non eadem viuendi regula perſecutionis, quæ pacis tempore diſcipulos informat. Miſsis quidem diſcipulis ad prædicandum, ne quid in via tollerent præcipit, inſtante autem mortis articulo, & tota illa gente Paſtorem ſimul & gregem perſequente, cōgruam tempori regulam decreuit, permittens vt tollant victui neceſſaria. Ex hac gloſ. patet, quòd ad regulam Apoſtolicam pertinet nihil in via tollere, & ſine calceamentis incedere. Et licet perſecutionis tempore aliquid in via tollere permittatur, de calceamentis tamen comportandis etiam perſecutionis tempore, nec textus innuit, nec glo. Ex prædictis teſtimonijs clarius innoteſcit, quid de Domini noſtri Ieſu Chriſti & ſuorum Apoſtolorum, atque diſcipulorum calceamentis, iuxta veritatem Euangelicam & ſanctorum expoſitiones, docendum ſit pariter & ſentiendum. Sed his omnibus teſtificationibus firmiſsimis, atque claris, ſancti Euangelij ſanctiones ſunt incomparabiliter clariores. Scribitur enim in Matth. Nolite poſsidere aurum, neque argentum, neque pecuniam zonis veſtris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam. Item. Præcepit eis Dominus, ne quid tollerent in via niſi virgam tantum, non peram, non panem, neque in zonis æs, ſed calceatos ſandalijs. Item ait. Nolite portare ſaeculum, ne peram, neque calceamenta. Quod autem Domini hæc verba mandata, non tantum ſpiritualiter, ſed etiam ad literam ſuerint obſeruata, patet ex auctoritatibus prædictis. Patet etiam ex picturis & cælaturis antiquiſsimis laicorum. Patet etiam ex ipſis ſandalijs Apoſtolorum & Chriſti Diſcipulorum, quæ vſque in hodiernum diem in plerisque locis, ad huius veritatis aſtipulationem, & deuotionem fidelium reſeruantur. Patet etiam ex glo. Marci ſuperius allegata. Patet etiam ibidem ex alia gloſ. Matthæus & Lucas memorant Dominum dixiſſe diſcibulis, vt nec virgam ferrent. Marcus ne quid tollerent, niſi virgam tantum. Sed illi accipiunt realiter virgam, Marcus per virgam poteſtatem accipiendi neceſſaria à ſubditis. Ergo ſicut Matthęus & Lucas virgam realiter accipiunt,

Solea Sancti Petri Romę ſeruatur.

Epheſ. 6.

Glo. Luc. 22.

Matt. 10.

Mar. 6.

Luc. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

accipiunt, sic & calceamenta. Prælato dicit, duas summitates corporis non esse velandas, neque assuetam fieri molliciem debere capitis & pedum. Cum hæc habuerint firmitatem, cætera robustiora sunt. Item magister in histor. qui dicit sic. Non portabitis calceamenta, neque virgam. Secundum Marcum sandalijs, ideſt soleis vel petonibus vti iussi sunt. Item in libr. Iosue Iosue.5. dicitur. Solue calceamētum tuum de pedibus tuis, &c. Glo. Hi sunt pedes quos lauit Iesus. Non autem ignorat prudentia tua, Dominum Iesum non tantum pedes Apostolorum spirituales, sed etiam corporales humiliter abluisse. Patet etiam postremò per gloriosum Christi signiferum Francisc̃um, qui spiritusancto reuelante iuxta literalem intellectum prædicti præcepti ordinem suum & regulam instituit, Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis, & etiam seruauit. Et iuxta hunc intellectum per se ad prouidentiam signis præcedentibus confirmationem meruit obtinere. Cæterum si præcepta Euangeliter de non portandis calceamentis spiritualiter tantum ab Apostolis intellecta fuerunt & seruata, ergo & illud quod ibidem inseritur, gratis accepistis, gratis date. Et illud. Infirmos curate, mortuos suscitate. Et illud. Nolite possidere aurum, neque argentum, &c. Quod quātum pernitiosum sit, & euangelicæ veritati aduersum tua peritia non ignorat. Vbi quæso esset illud Petri. Argentum & aurum non est mihi? Et illud. Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donū Dei existimasti pecunia possideri. Et illud. Dansque illi manum erexit eam in suscitatione thabitæ. Hæc ergo si ab Apostolis fuerunt intellecta ad literam, & seruata, ergo & illud de calceamentis ab Apostolis non portandis, quæ prædictis sine medio connectuntur. Præterea Græci prædicantes Euangelium, quos cernunt pecuniam non accipere, nec calceatos incedere, sed sandalijs, vel soleis vti Apostolicos nuncupant, & vt Christi Discipulos venerantur. Monachi etiam in die, sicut ille retulit mihi qui vidit, calceamentis non vtuntur, nudis pedibus incedentes. Hæc autem scripsi tuæ peritiæ, vt de cætero contra tot & tanta testimonia, Christum & eius perfectissimos discipulos non infames, & euangelicæ veritatis regulam vt lux clarissima, expositione tua mystica non obscures. Nam secundū quandam Glo. super Matth. Prauus est auditor, qui manifesta vult obscurè intelligi. Innuit etiam Gregorius in moralibus in proœmio trisariæ scripturæ modum. Sunt enim quæ historiæ vel ad literam intelligi nequeunt, vt illud Iob. Suspendium elegit anima mea. Et illud. Pereat dies in qua natus sum. Quædam historicè moraliter & allegoricè intelliguntur. Quædam in quibus qui sensum literæ negligit, oblatum veritatis sibi lumen abscondit. Certum est autem ex prædictis trium Euangelistarum sententias superius allegatas, non in primo genere, sed in secundo & tertio contineri. Cæterum quòd quatuor Euangelistæ Ioannis Baptistæ humilitatem admirabilem prædicantes introducunt ipsum dicentem, quòd non sit dignus soluere corrigiam calceamentorum Christi, siue ipsius calceamenta portare. Quod spiritualiter intelligendum sit, ex glosis sanctorum annotatis ibidem clarius innotescit. Dicitur in Euangelio Ioannis. Non sum dignus vt soluã eius corrigiam calceamẽti: vbi Glo. Nõ ait, non soluam, soluit enim quando ipsum manifestauit, & de diuinitate & humanitate ipsius multa aperuit, sed non sum dignus scilicet ait, quia ad hoc agendum se indignum putauit. Item in Lucæ Euangelio iterum dicitur. Non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius, vbi ait Glosa. Non sum dignus mysterium soluere incarnationis, vel nomen sponsi nõ mihi vsurpo, nec sponsus credi, sed amicus sponsi volo. Item Marc. Non sum dignus procumbens soluere corrigiam calceamentorum eius. Hieronymus, ideſt incarnationis mysterium, quando verbum caro factum est. Item Matth. Non sum dignus calceamenta eius portare. Glos. Intendebat hic ostendere excellentiam Christi, & sui humilitatem. Et in eadem Glo. exponitur allegoricè vt prius. Fortè autem Ioannes Baptista in verbis prælatis ad literam intellectis non Christum calceatum dicere intendit, sed iuxta prædictam Glosam intendebat, &c. maiestatem Christi magnificans, & suam humilitatem prædicans, & vsitatum modum loquendi tenuit, sicut de homine valdè nobili non lauante manus suas posset dicere pauper humilis, nõ sum dignus aquam effundere super manus eius. Nisi forte quispiam verba proposita volens exponere, dicat, quòd Christus eo tempore quo Ioannes Baptista sententias protulit ante dictas, nondum publicè prædicabat, nondum regulam ediderat, nõdum in deserto exemplum dans pœnitentiæ ieiunauerat. Quod vtique verum est. Et ideo vult dicere, quòd calceamentis tunc temporis vtebatur. Quod vtique videtur à glosis omnibus, & sanctorum expositionibus alienũ. Siue autem hoc fuerit siue non, ex prædictis manifestè concluditur, quòd post institutionem Apostolicæ regulæ Christus suique Discipuli sine calceamentis ad literam incesserunt. Nam secundum Hieronymum Christus non habuit, quod non habendum docuit, qui primò cœpit facere & docere. Idcirco periculosum est valdè immo ridiculosum asserere aliter Christum, aliter Apostolos vixisse, & Christum regulam non seruasse, & Apostolos aliud quàm Christum habuisse per fectionis exemplum, cum Discipulum esse perfectum si sit sicut magister suus, & seruum non esse Domino suo maiorem euangelica veritas contestetur, & vt simus imitatores Domini sicut & ipse Christi, nos Paulus Apostolus exhortetur. Tu igitur qui Euangelij Doctores, & sectator, si huius euangelicæ perfectionis apicem non attingis vsu, attingas saltem affectu pio, affatu veridico, & catholico intellectu, & noli Euangelij candidissimam margaritam tortis expositionibus conculcare, noli contra euangelicorum pedum nuditatē pelles mortuas defensare. Si enim sententias Euangelij calceamenta defendere, timendum est, ne duas tunicas & cum pera pecuniam defendere contendas. Doceat ergo te vnctio veritatem, vt si quid incautius contra Euangelium prædicasti, studeas reuocare. Ne contemptum te reputes, quòd in hac epistola tecum singulariter sim locutus. Hoc enim mihi amor charitatis priuatæ suasit, præsertim quia malui consuetudinem imitari Doctorum illustrium, & sanctorum, quàm vulgarem facetiam populorum. Vale in Domino.

Luc.5. Marc.1. Matth.3. Matth.10. Act.3. Act.8. Act.9. Iob.7. Iob.3. Ioan.1.

SERA-

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRAE.

PROLOGVS IN APOLOGIAM PAVPERVM,

Aduersus eorundem calumniatorem, scilicet Gyraldum de Abbatis Villa. Doctorem Parisien. qui cum in Beatum Franciscũ, & eius ordinem linguam relaxasset blasphemam, diuina vltione percussus, paralysi dissolutus, & lepra percussus interijt.

VMMI Legislatoris inuiolabili cõstat diffinitione sancitum, sic maiestati æternæ cultum debitum esse reddendum, q̃ idolorum cultura vitetur, sic redigẽdum intellectum creatũ in summę veritatis obsequium, q̃ nullus falsitati prębeatur assensus. sic vacãdum sanctificationi spirituum, q̃ ferietur à seruitute carnaliũ voluptatum, sic deniq; virtutum Deiformium approbandam esse rectitudinem, q̃ deformantium vitiorũ pranitas reprobetur. Præterea sicut veritatē fidei, & morũ amore pręcipuo iubemur desiderare, ac quærere, sic & errores eidem oppositos, summo astringimur horrore vitare, tantoq; vehementius, quantò pernitiosiores esse probantur. Quod quia scripturæ sacræ Catholicos tractatores non latuit, mox vt suboriri senserunt peruersorum dogmatum germina, magno studuere conatu illorum conuulsioni operam diligentem impẽdere, ne si in altum succresceret, sationis Dominicæ semina suffocaret. Porrò diebus istis nouissimis, q̃bus euidẽtiori claritate veritatis Euãgelicæ fulgor illuxerat, (quod absq; profluentium exuberãtia lachrymarum nequaquam referre valemus) dogma quoddam pullulasse, iamq; in scriptis redactum reperimus, quod tanquam fumus teter, & horridus è puteo abyssali prorumpẽs, ipsiusq; solis iustitiæ splendentibus radijs se directè obijciens, Christianarum mentiũ Hemisphęrium obscurare contendit. Ne igitur tam pernicios̃a labes (non sine Dei offensa & animarum discrimine disimulata) concrescat, præcipuè cum calliditate serpentina pietatem quandam in superficie præferat, reuelanda est facies indumenti eius, vt clarè detecta fouea, cautè possit euitare ruina. Sanè quia huiusmodi fabricator erroris, cũ adhuc sit viator, vt credimus, corrigi potest per Dei clementiã, solicitè pro eo interpellandus est Christus, vt suæ vocis virtute, ac sapientiæ lumine eius, quã Saulo quondam exhibuerat, miserationis non immemor, & proteruientem deterreat, & superbientẽ humiliet, & errantem requirat, corrigat, & reducat. Et quoniam meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta odientis oscula, nequaquam peccatorum oleo adulatione, videlicet impinguandum est ipsius languidũ caput, nec tumidi cordis apostema palpandum, quin potius procacis hominis erectam ceruicem, oportet dura increpatione ferire, non quidem amari cordis odio, sed tranquilæ mentis emulatoria charitate. Ipsum verò dogma pestiferum ordinato competit improbare progressu, vt per modum apologiæ obiectioni coaptetur responsio, & impugnationi defensio correspõdeat ex aduerso. Quoniam igitur primò perfectionis Euangelicæ apicẽ conatur deijcere, dehinc pręcipitare mœnia, tertiò euertere fundamenta, tandemq; pauperum Christi professionem falsis criminationibus infamatam, abominabilem reddere mundo, quadruplex in contrarium responsionũ est instruenda munitio, quarum quælibet tripartita sit, iuxta quod exigit materia, quatenus triangulari huiusmodi armatura euangelici milites, velut veritatis scuto circundati, contra fulminantium telorum acumina protegantur inuicti.

Primæ responsionis prima particula, in qua calumniatoris peruersa intentio detegitur, & veræ condescensionis Christi sublimis perfectio declaratur. Articulus primus.

IGitur libellum illum calumnioſum, cuius hoc initium est. Tantũ sibi præsumptionis assumpserunt quidam homines, &c. cum æmulatione non secundum scientiam fuisse conscriptum, neq; sanam continere doctrinam, qui diligenter vult considerare luculenter potest aduertere. Primùm quidem quia in defensionem illius libri erronei, qui sic incipit. Ecce videntes clamabunt foris, paucis reuolutis temporibus per Sedem Apostolicam reprobati, non absq; nota rebellionis est æditus, legislatoris spreta sententia quam in Deut. sanxit. Si difficile atq; ambiguum apud te iudicium esse prospexeris, venies ad sacerdotes Leuitici generis, & sequeris sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, vel ad sinistram. Qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille. Quòd si tempore sacerdotij figuratiui Pontificis sententiæ aduersari malum erat, mortisq; pœna mulctandum, multò fortius tempore veritatis & gratiæ reuelatæ, quando Christi Vicario plenitudo potestatis collata esse dinoscitur, malum esse constat nullatenus esse tolerandum, in fide vel moribus eius diffinitioni dogmatizare contrarium, approbando quod ipse reprobat, reædificando quod ipse destruit, defensando quod damnat. Dehinc siquis libri totalis continentiam vigili circumspectione consideret, non sanam, sed potius insanam, & impiam disseminare doctrinam osculata fide perpendet. Nam in primo libro, fugam persecutionis & mortis tanquam actum, maximè cõpetentem viris perfectis & sanctis magnis extollit p̃conijs abstinentiam verò & ieiunium tanquam spiritualium medicamenta morborũ, maximè astruit cõpetere imperfectis. In secundo verò, statum opes habẽtium ostendere nititur omni laude dignissimum, & ècontrà statum nihil habẽtium periculosum astruere conat, atq; imperfectũ. In tertio quoq; Religiosorum mendicantiũ pauperiẽ, & abiectionẽ, quãtis põt cauillationũ versutijs impugnare molit. Ex quibus patẽter colligit, q̃ hmõi pernicios̃a doctrina, non tantum Sedi Apostolicæ, sed etiã sedi Dei, & agni aduersatur apertè. Cũ enim sanctũ Euangeliũ, Beatos dicit pauperes, Beatos qui lugent, Beatos qui esuriũt, Beatos qui cum gaudio & desiderio persecutionẽ patiunt, vt sic nos ad arctam inducat viã, quæ ducit ad vitã, hic è contrariò dogmatizat perfectos, & beatos, qui persecutionẽ fugiunt, qui ieiunia soluunt, qui reditibus affligunt, qui etiã summis honoribus extolluntur. Quod q̃ sit alienũ à Saluatoris doctrina, nemo Christianus ignorat, cum & ipse magister omniũ Christus, non ad solatia carnis, sed ad supplicia crucis discipulos suos semper inuitet. Deniq; quàm peruersi fuerit zeli amaritudine motus, qui prædictum edidit librum, & libri declarat titulus progressus & terminus. Nam cum aduersus eum scribat, qui contra libellũ damnatũ opusculũ quoddã

Deut.17.

Matth. 5.

Univerſidad de Deuſto Biblioteca

compoſuit,cuius initium eſt.Manus quæ cõtra omni-
potentem erigitur,in quo ſecundum totalẽ intentionẽ
ſcribentis,& continentiã libri, paupertatis eximiæ ꝑ-
fectio defenditur,aſtruitur,& laudatur,hic è contrario
titulum libello ſuo præmittit, ꝙ liber hic eſt cõtra ad-
uerſarium perfectionis Chriſtianæ,& prælatorũ & fa-
cultatum Eccleſiæ, quaſi non poſsit paupertatis celſitu
do laudari,niſi in iniuriã Chriſti,& Eccleſiaſticæ digni
tatis: in quo ſe oſtendit,vel impium, vel ignarum, dũ
vel ſcient er innocenti falſum impingit crimen, vel ex
inconſideratione propria non aduertit, ꝙ diuerſi ſta-
tus in Eccleſia Chriſti cõmendari poſſunt laudibus ꝑ-
celſis,& proprijs,non tamen diſſonis, quanquã diuer-
ſis. Nunquã enim qui cõmendat virginitatem, aduer-
ſarius cenſendus eſt eſſe coniugij,aut qui laudat ſolitu-
dinem,aduerſarius dicendus eſt cœnobiticæ vitæ.Cer
tè ſancta mater Eccleſia,quæ in laudibus cuiuſlibet cõ
feſſoris piè decantat. Non eſt inuentus ſimilis illi,qui
conſeruaret legem excelſi, non propter hoc glorioſo
detrahit Apoſtolorum choro, vel candidato exercitui
martyrum, cum quilibet ſtatus ſuam prærogatiuã ha-
beat, de qua poteſt ſine aliorũ iniuria ſpecialiter com-
mẽdari.Porrò ſi laus filiorum nõ diminuit, ſed ampli-
ficat laudem patrum,commẽdatio ſpiritualiũ pauperũ
potius cenſenda eſt exaltatio,& glorificatio,quàm de-
præſsio prælatorũ.Ex quibus apertè relinquitur, præ-
fatum titulum, à falſi criminis impoſitione ſumpſiſſe
originem,per quem pauperum hoſtis molitur procu-
rare diſsidium inter patres & filios, tutores & orpha-
nos, nutritios & alumnos, vt ſic patronorum ſuorum
ſubſidio deſtitutos, deglutiat inopes, rapiat pauperes,
& interficiat innocentes. Huiuſmodi enim pauperes,
de quorum numero fuit ille, cõtra quem ſcribit,in ip-
ſo ſui libri exordio de præſumptione notat, de amore
priuato,de ſui cõplacentia,iactantia, & arrogantia in-
audita, videlicet,ꝙ ſe præferant Chriſto,dum in prima
ſui oris apertione ſic ait. Tantum ſibi præſumptionis
aſſumpſerunt quidam homines ſeipſos amantes, ſibi-
metipſis placentes, ac ſuam non Chriſti iuſtitiã prædi-
1.Cor.4. cãtes,vt cum dicat Apoſtolus. Eſtote imitatores mei,
ſicut & ego Chriſti ipſi è cõtrario dicũt.Eſtote imita-
tores noſtri, in quibus non ſumus imitatores Chriſti.
Hęc nãq; ſunt prima verba ipſius,in quibus apertè de-
claraĩ, ꝙ liber ipſe totalis trahit originem ab eo,qui eſt
mendacij pater,& in veritate non ſtetit, qui homicida
fuit ab initio, & accuſator eſt fratrum. Qui enim tales
inter Eccleſiæ membra ſunt,certè ſi qui ſunt, omninò
tanquã luciferiana tumeſcẽtes ſuperbia ex hac & æter-
na vita delendi ſunt. Quòd ſi reperiri nequeunt, quia
non ſunt,vel in ventum loquitur,vel innocentes calũ-
Prou.14. niantur,non attendens illud Sapientis. Qui calumniaĩ
egentẽ,exprobrat factori ſuo:honorat aũt eũ qui miſe
retur pauperis. Nec dubiũ diuina prouidẽtia id geſtum
eſſe,ꝙ tali dogmati tale præmitteretur initiũ,vt qui le-
git agnoſcat, ꝙ libelli huius conſcriptor, vt detractor
loquitur,non vt doctor.Sanè quia detractionis vitium
excæcationem inducit, Gregorio in regiſt. dicente.
Quid aliud detrahentes faciunt, niſi ꝙ in puluerẽ ſuf-
flant,atq; in oculos ſuos terram excitant, vt vndè plus
detractionis perflãt, indè magis nihil veritatis videãt.
Ideo peruerſi huius dogmatis cultor ſemper dum ſcri
bit in peius proficit, & tanquã cæcus in foueam ruit.
Nã conſequẽter annectit.Quid enim aliud dicere vo-
lunt,qui in ſuis ſcriptis dogmatizant, ꝙ Chriſtus Do-
minus aliqua egit, non in ſummæ perfectionis oſten-
ſionem,ſed in infirmorum, ſeu imperfectorum con-
deſcenſionem, cuius contrarium aliquando viris perfe
ctis facere licet, non vituperabiliter, ſed laudabiliter,
immò laudabilius agitur,quàm omittitur. Hoc eſt etiã
quod pro ſummo habet errore, quod tãquam venenũ
abhorret, & reſpuit, ꝙ Chriſtus Deus cuius perfecta
ſunt opera, aliquod opus effecerit, per quod imperfe-
ctis condeſcenderet & infirmis, ac per hoc condeſcen
ſionem huiuſmodi tanquam rectitudini perfectæ con
trariam, ab exẽplari omnimodè perfectionis omninò
aſtruit eſſe alienam.Quod quamuis ſuperficietenus vi
deatur excelſam iuſtitiæ perfectionẽ in Chriſto præ-
tendere,& ideo ad eius laudem pertinere, quia tamen
ab ipſo actum ſummæ pietatis excludit,nihil aliud eſt,
quàm fontis miſericordiæ venas ſalutiſq; vias iniquè
præcludere, necnon Regis æterni condeſcenſiuã cle-
mentiam impiè blaſphemare.

Articulus ſecundus.

AD defenſionẽ igitur veritatis & improbationẽ
erroris,eligere diſponimus exẽplo Dauid,quin
que limpidiſsimos lapides de torrente redun-
dantis ſapientiæ catholicorum Doctorũ,quibus ſi pia
fide veritati aſſentire voluerit,nobiſcũ armetur; ſi au-
tem vt effrons reſiſtere,in fronte feriatur. Audiat ergo
primum quid dicat Auguſtinus. Habuit (inquit) Do- Super Pſal.10?
minus loculos, & dictum eſt de quibuſdam Religioſis
fœminis, ꝙ miniſtrabant ei de ſubſtantia ſua. Futurus
erat & Paulus nihil tale aliquando quærens, & omnia
prouincialibus donãs.Sed quia multi infirmi iſta quæ-
ſituri erant, magis infirmorum perſonã ſuſcepit Chri-
ſtus.Sublimius Paulus nunquid & Chriſto? Sublimius Chriſtus ſuſcepit perſonam infirmorum.
Chriſtus,quia miſericordius. Cum enim videret Pau-
lum non eſſe iſta quæſiturũ, prouidit ne dãnaret quæ-
ſiturum, & præbuit exemplum infirmo. Cũ enim vi-
deret multos prõptos, & gaudẽtes ituros eſſe ad mar-
tyrium paſsionis, exultaturos in ipſa paſsione, fortes
centenarios,maturos ad horreum,tamen infirmorum
quorundam, quos videbat poſſe conturbari ventura
paſsione,ne deficerent, ſed potius voluntatem huma-
nam voluntati Creatoris coniungerent, ipſorum per-
ſonã voluit ſuſcipere Chriſtus in paſsione dicens. Tri- Mar.14.
ſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. Hæc Auguſtinus.
Quid hoc clarius, quid limpidius contra aduerſarium
veritatis dici poteſt. Non enim valet intorqueri ad in-
firmitatem carnis,ꝙ ait in loculis,& in formidine paſ-
ſionis infirmorum perſonam ſuſcepiſſe Chriſtum. Nã
& Paulus ipſe,& illi quos ad paſsionẽ dicit ire gauden-
tes, quos etiam ab infirmis huiuſmodi in verbo pręfa-
to diſtinguit à carnis infirmitate, cum eſſent mortales
homines, nequiuerunt eſſe immunes. Beatus quoque
Ambroſ.ſuper illud Saluatoris in Luca. Transfer à me Luc.22.
calicem hunc, errant (inquit) in hoc loco, qui triſtitiã
Saluatoris ad argumentum in olitæ potius à principio,
quàm ſuſceptę ad tempus infirmitatis inclinant,& na-
turalis ſenſus cupiunt detorquere ſententiæ. Nuſquam
magis pietatem eius maieſtatemq́ue demiror, minus
enim mihi contulerat,niſi meum ſuſcepiſſet affectum.
Hæc Sanctus Ambroſius: ex quibus apertè colligitur,
quòd præter illum generalem mortis horrorem, qui
communis eſt omnibus tam in paſsione gaudentibus,
quàm etiam cæteris, aliquem affectum ſuſceperit ad
condeſcendendum,non tãtum carne, ſed etiam men-
te infirmis. Chryſoſt.etiam ſuper Matth. Vides (ait) Homi.17. ſuper Matthę.
quanta eſt Chriſti in condeſcenſione diligentia, ſicut
cum comedat & bibat, cum videatur ex aduerſo Io-
anni faciens,& hæc Iudæorum gratia ſalutis facit,ma-
gis autem orbis terrarum vniuerſi.Quid his clarius di-
ci poteſt? in quibus aſſerit, Chriſtum condeſcendiſſe
in cibo & potu Iudæis, qui vtique infirmi erant, non
tam carne, quàm mente: nam & infirmitatem carnis
ipſe Ioannes habebat. Gregor. inſuper moral. 12. ſu-
per illud. Putas ne mortuus homo rurſum viuat? So- Iob.14.
lent (inquit) iuſti in eo, quòd ipſi certum ſentiunt,
quaſi

quaſi ex dubitatione aliquid proferre, vt infirmorũ in
ſe verba transforment,ſed rurſum per fortem ſenten-
tiã dubietati contradicunt, quatenus per hoc quod du-
biè proferre cernunĩ,infirmis aliquatenus condeſcen-
dant,& per hoc ꝙ certam ſententiam proferunt,infir-
morum mẽtes ad ſoliditatem trahant. Quod dum fa-
ciunt,exemplum noſtri capitis ſequuntur, qui paſsio-
ni propinquans, infirmantiũ in ſe ſumpſit vocem, di-
cens.Pater ſi poſsibile eſt,transfer calicem hunc à me,
ſed vim fortitudinis oſtendens ait,non ſicut ego volo,
ſed ſicut tu. Huc vſq; Gregorius. Per quæ patenter
oſtendit cõdeſcenſionẽ ad infirma & imperfecta mor
talium, non ſolum ad membra Chriſti fortia pertine-
Super Pſal.117. re,ſed etiam ad caput. Tandem magiſter Hugo in ex-
poſitione illius Pſalmi. Bonum eſt confidere in Domi
no.ſic dicit.Habebat Ieſus loculos, & ea quæ dabãtur
ſuſcipiebat,conformans ſe imperfectis. Paulus autem
nolebat ſumptus accipere de Euangelio, ſed gratis fa-
ctus eſt miniſter verbi,& inuenitur Paulus aliquid ma
ius feciſſe quàm Chriſtus. Chriſtus autem in numero
imperfectorũ inueniri voluit, ne pręſumerent non ac-
cipientes,& confunderentur accipientes,& æſtimare-
tur non eſſe Chriſtianus, faciens quod noluit facere
Chriſtus.Hoc Catholici Doctoris teſtimonio quin-
to,directè hoſtis condeſcenſionis Chriſti in fronte ꝑ-
cutitur,quo non ſolũ aſtruitur, ꝙ magiſter perfectio-
nis ex condeſcenſione loculos habuerit, verumetiam
ꝙ oppoſitum huius non ſolũ laudabiliter, ſed laudabi-
lius habet fieri,quàm omitti. Vt autẽ hoc clarius elu-
ceſcat,conſideratione peruigili attendendum eſt,ꝙ ſi-
cut tripliciter bonum dicitur, & etiã malũ, ſic & per-
Quemadmodum bonum & malum, ſic perfectũ, & imperfectum ſumitur tripliciter. fectum & imperfectum,videlicet,in genere,ex circun
ſtantia,& ſecũdum ſe.Bonũ nanq; in genere, eſt actus
tranſiens ſuper materiam debitã,vt ire ad Eccleſiã,da-
re eleemoſynam.Bonũ ex circunſtantia, eſt actus lau-
dabilibus circunſtantijs informatus, ſicut dare eleemo
ſynam ſeruatis debitis circunſtantijs circa dãtem, da-
tum,& accipientem,quãtum ad loca,tempora,& per-
ſonas. Et hæc duo bona deprauari poſſunt per alicuius
circunſtantiæ defectum,& maximè propter inordina
tionem intentionis, vtpotè ſiquis in dando eleemoſy-
nam,vel ieiunando, vel eundo ad Eccleſiam, hoc fa-
ciat vt gloriam capiat humanam. Tertiũ autem eſt bo
num ſecundum ſe, quod nullo modo poteſt eſſe ma-
lum,aut male fieri, ſicut eſt opus virtutis ex charitatis
radice procedens.Per hunc etiam modũ,tripliciter di-
citur malum.Malũ (inquam) in genere, dicitur actus
tranſiens ſuper materiam indebitã, ſicut occidere ho-
minẽ.Malũ ex circunſtantia, dicitur actus informatus
deordinata circunſtantia, vt comedere extra horã. Ma
la ſecundũ ſe ſunt illa, quæ mox nominata coniuncta
ſunt malo,vt mentiri,fornicari,odire veritatẽ, appro-
bare errores. Simili etiã modo perfectũ dicitur tripli-
citer.Perfectum nanq; in genere,eſt actus difficilis,&
excellens,ſicut eſt oĩa relinquere, & intrare religionẽ.
Perfectũ ex circunſtantia,dicitur actus difficilis debi-
tis circunſtantijs adornatus,vt relinquere diuitias gau-
denter,& ad ædificationem proximi. Perfectum autẽ
ſecundũ ſe, eſt actus difficilis à charitatis ſublimitate
procedens,vt eſt motus feruidæ,& extractæ dilectio-
nis in Deũ, vel puræ & plenæ dilectionis ad inimicũ.
Iuxta hunc etiã modum, imperfectũ dicĩ tripliciter.
Imperfectum quippè in genere,dicitur actus facilis ad
quẽ humana infirmitas inclinaĩ, ſicut fugere mortem,
pecuniã poſsidere.Imperfectũ ex circunſtantia, dicĩ
actus informatus circunſtãtia inclinante ad infimæ iu-
ſtitiæ ſtatũ,vt vim facienti dimittere veſtẽ, ꝓpter fu-
gã maioris iniuriæ. Imperfectũ aũt ſecundũ ſe, quod
nullo modo põt ſtare cũ perfectione euangelica, ſicut
ducere vxorẽ,& fugere paupertatẽ.Cũ igiĩ tã multifor
miter dicaĩ tã perfectũ,ꝗ imperfectũ,clarũ eſt,ꝙ ſicut
malũ ex genere põt fieri bonũ ex circunſtantia,vt oc-
cidere hominẽ,quia maleficus eſt,& quia lex iubet, &
quia Reipublicæ confert,& econuerſò bonũ ex gene-
re poteſt fieri malũ ex circunſtantia, vtpotè dare elee-
moſynam propter vanã gloriã, ſic & perfectũ in gene
re põt fieri imperfectũ ex circunſtantia,vtputa ſua re-
linquere modica, vt quis capiat maiora bona Eccleſia-
ſtica, vel ab omni actu libidinis carnalis continere ꝓ
corporis vitã prolongandã,& è cõtrariò imperfectũ in
genere,põt fieri perfectũ ex circunſtantia, vtpotè fu-
gere mortẽ,vt quis glorioſius,& fructuoſius,& opor-
tunius patiatur pro Dño, quomodo fugit Chriſtus &
Apoſtolus Paulus.Sic & in cõſimilibus ſimiliter eſt iu-
dicandũ.Ex his patẽter liquet, quid veraciter de Chri
ſti operibus ſentiendũ ſit. Nã cum loquimur de Chri-
ſti operibus,poteſt fieri ſermo de eius opere interiori,
vel exteriori.Interius dicimus opus operans, exterius
opus operatum. Omne aũt opus Chriſti operans ſiue Omne opus Chriſti interius eſt perfectiſsimũ.
interius eſt perfectiſsimum,quia ex perfectiſsima cha-
ritate proceſsit,& hoc eſt opus,& actus perfectiſsimè
voluntatis & virtutis. Opus verò eius exterius in ſe cõ
ſideratum,aliquãdo fuit perfectũ de genere actus, vt-
potè morti ſe offerre, vel animam pro ouibus ponere,
aliquando imperfectũ vt à facie perſequentiũ fugere,
& ſeipſum abſcondere,& pro amotione calicis exora-
re. Veruntamẽ hoc opus relatũ ad Chriſti charitatem,
& rationẽ,& cauſam,quare hoc faciebat, & ad perſo-
nã ſuã efficiĩ perfectiſsimũ.Vndè Ber.tractans illud.Si In ſermo. de Beato Andrea.
fieri põt tranſeat à me calix iſte.ait. Agnoſco in duce
belli puſillanimitatẽ,trepidationẽ,agnoſco ægroti vo-
cem in medico, agnoſco infirmantẽ gallinã cũ pullis,
cõſidero charitatem,ſtupeo dignationẽ, & expaueſco
humilitatẽ. Miſericors Dñs non Beati Andreæ robu-
ſtum ſibi ſumpſit affectũ,quia non eſt ſanis opus me-
dicus,ſed malè habẽtibus, & ſi quẽ dignatio tanta ſcã-
dalizet, planè mereĩ audire. An oculus tuus nequã eſt, Matt.20.
quia ego bonus ſum? Huic enim odor vitæ in mortẽ
eſt.Quid enim magnũ fuit Dñe Ieſu,ſi accedente iam
hora mortis propter quã veneras,intrepidus ſtares, tã-
quam qui poteſtatẽ habebas ponendi animã tuam, &
nemo tollebat eam à te? Aut nõ longè glorioſius fuit,
quandoquidẽ totũ propter nos agebaĩ, vt non ſolum
paſsio corporis,ſed etiã cordis affectio, pro nobis face
ret,& quos viuificabat mors tua, nihilominus & trepi
datio robuſtos,& mœſtitia lætos, & tedium alacres,&
turbatio quietos faceret, & deſolatio conſolatos. Huc
vſq; Ber.Et hoc ipſum eſt quod dicit Auguſt.in aucto
ritate ſuperius allegata, ꝙ ſublimius aliqđ fecerat Pau-
lus,ꝗ opus quod fecerat Chriſtus, nec tñ Paulus ſubli-
mius Chriſto,immò Chriſtus ſublimius, quia miſeri-
cordius.Quod ideo dicit, quia ipſa cõdeſcenſio Chri-
ſti,qua mẽbris ſuis cõdeſcendebat infirmis, & imper-
fectis, ex ſublimitate procedebat perfectiſsimæ chari-
tatis.Sicut enim humanã aſſumendo naturã, in noſtris
quidẽ factus eſt humilis, ſed in ꝓprijs permãſit excel-
ſus,ſic & ſummæ charitatis dignatione, ad actus quoſ-
dam noſtræ imbecillitati, & imperfectioni confor-
mes deprimitur, & à ſummæ perfectionis rectitudi-
ne non curuatur. Ac per hoc verum eſt, quòd Chriſti Omne opus exterius Chriſti ad ipſum relatum, eſt perfectiſsimũ.
perfecta ſunt omnia opera ad ipſum relata, verumetiã
eſt, quòd Chriſtus etiam fecit aliqua opera infirmo-
rum in ſe ſuſcipiendo perſonam, & ad noſtra conden-
ſcendo infirma,& imperfecta. Verum nihilominus,ꝙ
eorum oppoſita laudabiliter poſſunt fieri, & laudabi-
lius eſt facere illa pro loco & tempore, quàm omitte-
re. Verum eſt etiam, quòd nunquam ex hoc diſci-
pulus eſt ſuper magiſtrum, quia nullus tanta charitate
aſcendit ad illa fortia, quanta Chriſtus condeſcendit
ad iſta infirma,& ideo magiſter eſt ſemper ſupra diſci-

pulum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

pulum, Christus videlicet supra omnẽ hominẽ quantumcunq; perfectum. Hæc omnia si piè & diligẽter is cui respondetur sciuisset aduertere, nunquã tot contra Christi condescensionem protulisset ineptias. Et tunc si misericordia Dei præuentus, vt per omnem modũ optamus & suppliciter petimus, humilitatẽ discere velit, non alteri conabitur hæreticæ prauitatis crimẽ impinguere, sed proprium corrigere, ac deplorare studebit errorem, nisi fortè (quod auertat Deus) de numero sit illorum, qui Christi sublimis, & humilis altam & condescensiuam ignorãtes iustitiam, & inflexibilem, quendam magistro perfectionis attribuẽtes errorem, veræ ac piæ Christi iustitiæ conuincuntur esse cõtrarij potius, quàm subiecti.

Primæ responsionis secundæ particulæ, in qua capitalis error circa notificationẽ perfectionis & imperfectionis eliditur, & veræ perfectionis exẽplaritas, & differẽtia ipsius ad imperfectionem referatur. Artic. 1.

QVemadmodũ aũt condescẽsionis Christi aduersarium valida Doctorũ prostrauit auctoritas, sic & peruersi eius dogmatis caput propriæ assertionis mucro detrũcat, dum idẽ perfectionis euãgelicæ oppugnator impijs sensibus inuertẽdo scripturas, & imperitis sermonibus inuoluendo sentẽtias, non solũ à veritate dissentit, verumetiam sibi ipsi cõtradicit. Quanta nanq; sit in sequẽtibus intellectus peruersitas, quãtus scipturarũ abusus, quãta inuolutio sententiarũ, quantaq; repugnantia sensuũ, quia longũ esset explicari p singula, prudẽti lectori sufficere credimus, si aliqua illorum succinctè tangamus. Siquidẽ à diffinitione perfectionis quasi capitale sumens exordiũ, dicit q̃ perfectio huius vitæ est, non vt peccatũ non habeamus, sed ne regnet in nostro mortali corpore. Hoc quãuis sit veraciter, & catholicè verũ, & à sanctis acceptũ, quia tñ in hoc perfectionis euangelicæ terminum ponit, & cõplementũ cõstituit, à vera pfectionis notitia procul esse cõuincit. Nã cũ omnis homo ad hoc q̃ peccatũ in ipso non regnet diuino sit p̃cepto astrictus, omnis igit̃ homo teneret esse perfectus. Iterũ si quantumcunq; charitas parua ad hoc sufficit, sequit̃, q̃ minima charitas ad perfectionis culmen attingit. Quid igit̃ dicit Augu. q̃ charitas meret̃ augeri, vt aucta mereatur & perfici. Amplius, si perfectio est, q̃ peccatũ in nobis non regnet, igit̃ imperfectio est, q̃ regnet. Sed cũ peccatũ in nobis non potest regnare nisi cũ sumus in peccato mortali, omnis igit̃ imperfectio est peccatũ mortale. Quod quàm absurdũ sit, & à veritate dissentiat, nemo qui aliquid nouit ignorat. De hinc vigilans lector attendat, qualiter in subsequẽtibus imperfectionẽ diffiniens, sibijpsi contradicat apertè. Subdit enim. Imperfectio est citra posibilitatẽ humanæ conditionis non conformari Christo. Sed hoc potest esse nõ solũ absq; mortali peccato, quia nullus ad hoc tenet̃, verumetiam absq; veniali in his pötissimũ, quę sunt cõsilij, & in nostræ ponunt̃ liberæ volũtatis arbitrio, ac per hoc omitti possunt absq; vllo peccato, sicut expresè patet in voto paupertatis, & cõtinentiæ virginalis. Quod aũt subiungit dicens, quòd à mãdatis Christi & eius operibus discordare, est imperfectio, à qua Apostolus discipulos deh ortat̃, non solũ à præcedentibus dissonat, verũetiam repugnantiã in se claudit manifestã. Nã discordare à Christi mandatis, semp est peccatũ mortale, discordare verò à Christi operibus põt esse peccatũ veniale, vel omninò nullũ peccatũ. Apparet igit̃ q̃ seipsum nequaquã intellexit, dũ in eadẽ propositione duo sibi cõtraria simul includit. Deindè q̃ verba inculcans de imperfectionis notificatione subnectit dicẽs, imperfectio vitæ est à regula iustitiæ, & à vestigijs Christi distorqueri, vbi Christũ posset secundũ carnẽ corruptibilẽ imitari: ostẽdit se non solũ veritatis intelligentia vacuũ, sed etiã verbis veritatis egenũ. Verũ de verbis cura pmodica, magis aũt discutiẽda verbi sentẽtia, & abijciẽda tanq̃ distorta. Dicit enim, q̃ imperfectio est distortio à regula iustitiæ. Cõstat aũt, q̃ iustitia est rectitudo voluntatis, sicut dicit Anſel. Si igit̃ est quædã iustitia perfecta, quædã imperfecta, sequit̃ necessariò, q̃ sit quædã iustitia distorta. Amplius, si est rectitudo iusta, distortio etiã iniusta. Si igit̃ imperfectio est distortio, imperfectũ erit iniustũ. Sequit̃ ergo si imperfectio est distortio, q̃ aliqua iustitia sit iniusta. Deniq; cũ virtus omnis (vt ait Augustinus) sit recta ratio, necessariò sequit̃ q̃ distortio sit peccatũ. Si igit̃ vniuersaliter imperfectio est distortio, sic imperfectio vniuersaliter erit peccatũ, cũ aliqua charitas sit imperfecta, cõsequẽtia necessaria põt inferri, q̃ charitas sit peccatrix. Ac p hoc colligit̃ ex præmissis secundũ notificationes imperfectionis præhabitas, q̃ iustitia sit iniusta, rectitudo distorta, & charitas vitiosa. Ad maiorẽ quoq; imperitiæ suæ declarationẽ paulò post subdit, q̃ sapiẽs magnã asserit esse gloriã sequi Dñm, & quod simpliciter dictum est vniuersaliter intelligit̃. Quod si verũ est, cũ velle sequi Dñm in aliquibus sujs actibus sit magna præsumptio, vtpotè in miraculis, in iudicijs, in vindictis, & in præuidendis futuris, & cõsimilibus: igit̃ si hoc verbum simpliciter dictũ, est vniuersaliter intelligendũ, aut magna erit gloria sequi Dñm in his ad quæ aspirare est p̃sumptuosum, & imperitũ, aut secundũ istius peruersum iudiciũ sapiẽs dixit falsum. Huic quoq; dementiæ & aliã non minorẽ adiungit dicens, q̃ Christus adolescenti dixit, sequere me, non distinguens in quibus & qualibus sed simpliciter, & magna vt dicit p̃sumptio est, velle distinguere vbi Dñs non distinxerit, quia legislatoris est propriũ, legẽ interpretari quã condidit. In qua quidẽ assertione, & ipsi fidei, & sanctorũ patrũ sententiæ, & etiã sibimet cõtradicit apertè. Nã si vbi Christus in sermone proprio non distinxit, nec nos debemus distinguere cũ dixit: Pater maior me est, errat catholicæ fidei sensus, quo docet̃ non ad Christi diuinitatẽ, sed ad eius tantũmodo humanitatẽ, præfatũ verbũ esse referendũ. Errant nihilominus sancti, qui Christi eloquia explanando, & distinguendo, exponunt: & exponendo interpretant̃. Errat & ipse, qui consequenter in hoc verbo etiã distinguit dicens, q̃ nõ intelligit̃ de actibus spectantibus ad graduũ & dignitatũ distinctionẽ, sed de alijs tantùm. Verũ nec his contẽtus stultitijs, subiungit & alias asserens q̃ dicere Deũ aliquid præcepisse perfectis, non imperfectis: error sit Manichæorũ, & res magni periculi, nõ attendens, q̃ sacer. dicit Hiero. cõtra Iouinianũ. lib. 2. dicit enim. Nunqd oĩbus præceptũ est, ne duas tunicas habeant, nec cibos in pera, æs in zona, calciamenta in pedibus, vt vendant vniuersa quæ habẽt, & sequant̃ Iesum? Sed his qui volunt esse perfecti. Alioquin cur à Ioãne Baptista, aliud militibus, aliud præcipit̃ Publicanis? Hæc Hiero. Quibus patenter ostendit, hanc suã, immò scripturarũ esse sententiã, quã hic nouellus doctor Iouiniani erroneum dogma secutus, hæreticã asserit & periculosam. Sanè quod addit, mandatis hominem imperfectum nõ effici, quia mandatum sanctum, bonũ, & iustũ, non operatur mortem, sed imperfectio mors quædã est, manifestè verum probãs, per manifestè falsum, simul suijpsius imprudentiam declarat, & errorẽ. Certum enim est, quòd mandata nec imperfectos faciunt, nec perfectos, cum tam hi, q̃ illi ad eorũ obseruantiã astringantur. Certum est etiam, quòd imperfectio à perfectione non discrepat, sicut mors à vita distat. Si enim & imperfe-

imperfectio mors est, aut est pœnalis, aut culpabilis. Si pœnalis, nullus est in hac vita perfectus, nec etiam ipse Chr̃us. Si culpabilis, sed mors culpabilis est culpa mortalis, nullus est igitur imperfectus, qui non sit per mortale peccatũ vita priuatus. Quod si dicat mortẽ quandam deci culpam venialem, valdè impropriè loquitur, nec tamen declinat errorem, quia si culpa venialis est mors faciens imperfectum, & cum non sit maior ratio de vno veniali quàm de alio, quoties incidit quis in veniale peccatũ, toties decidit à perfectionis statu. Et iterum. Cũ nullus quantũcunq; iustus sit omnino immunis à venialibus, nullus erit in hac vita perfectus, ea pfectione quã consulit Christus, quod est hæreticũ, & damnandum. Ad terroris etiam sui cumulationẽ maiorem subsequẽter annectit, imperfectionẽ esse quandam claudicationem, quæ sub præcepto non cadit, sed sub indulgentia, quemadmodum sua repetere non est præceptum, sed indultum. Quod est planè falsum, cũ indulgentia secundũ Aug. in lib. de bono cõiugali includit peccatum, & repetere sua imperfectis est licitũ, sicut prima ad Cor. 6. dicit Glo. Infirmis licet sua repetere, etiam mouẽdo causam ante iudicem. Huic quoq; simile est, q̃ quibusdam vanis, & friuolis interpositis addidit, q̃ in nouo testamento, etiã quando causa prolis contrahitur matrimonium, est indultũ. Cui apertè contradicit Augult. in lib. de bono coniugali. Certè (inquit) dubitare fas non est, nuptias non esse peccatum. Non itaq; nuptias secundum veniã cõcedit Apostolus, sed illum concubitum secundum veniam concedit, qui fit per incontinentiam nõ solum causa procreandi, sed etiã aliquando nulla causa procreandi, quẽ nuptiæ fieri non cogunt, sed ignosci impetrant. Cõcubitus enim sola causa generandi inculpabilis, solus ipse nuptialis est. Hæc Augu. Vbi inter ipsum doctorẽ antiquum, & istum nouellum tanta est repugnantia sensuum, & verborum, vt necesse sit alterum eorum asseruisse falsum. Si igitur nõ suã sed egregij doctoris vult sequi sententiam ne in foueã cadat erroris, desinat imperfectionẽ describere per distortionẽ & claudicationẽ, vt non cõpellatur ex hoc tanquã distortus, & claudus à veritatis tramite deuiare. Quod aũt subdit, Christum nulla fecisse opera tantũ imitanda perfectis, pro eo q̃ nemini perfectionem inuidit, quasi nõ posset esse gradus, & distinctio in exemplis Christi & verbis, respectu graduũ & statuũ diuersorũ in Hierarchia Ecclesiæ: nequaquam est consonũ documentis scripturæ. Nã Christus dicit specialiter Apostolis. Vobis datum est nosse mysterium Regni Dei, cæteris autem in parabolis. Et iterum loquens ad Patrẽ ait. Abscõdisti hęc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Nunquid inuidus Deus, quia non omnibus sapientiæ suæ reuelauit arcanum? Cõstans est autẽ, q̃ sicut Christus sua pro illis qui ea capiebant proponebat eloquia, ita pariter & exempla. Nequaquã igitur ex inuidia, sed ex altissima dispensatione sapientiæ Dei, diuidentis dona sua singulis prout vult, quædã proponunt̃ imitanda Prælatis non subditis, quædã spiritualibus non animalibus, quædã perfectis non imperfectis, quædã fortioribus non infirmis, sicut expresè patet in auctoritate præmissa Hieronymi contra Iouinianum. Nec tamen dicimus, q̃ opera consiliorum & supererogationũ, illis solis proponantur qui iam perfecti sunt, quin potius omnibus qui ad perfectionis culmen cõscendere volunt. Quod quidem tanquam difficile, & arduum, non est omniũ sed paucorũ. Porrò ratio illa, qua subsequenter conatur astruere Christi opera, & exempla, æqualiter cunctis esse proposita, quia si aliquid egit quod tãtum imitãdum esset imperfectis, videretur tũc q̃ debuisset vxorem accipere, & contentionibus se ingerere, vt horũ exemplã imperfectis præberet: nullius est efficaciæ sed magnæ demẽtiæ. Nunquam enim rationem hanc probabilem crederet, nisi experientiã carnalis libidinis, & compugnantiã litis: condescensioni diuinæ dulcedinis in nostris infirmitatibus suscipiendis, temeritate quadã erronea coæquaret. Ac si apertè diceret. Si Christus condescendit infirmitati humanæ in actu comestionis, & fugæ, pari ratione condescendere debuit in actu carnalis libidinis, & litis contentione. Alioquin ratio sua non valet. Et verè non valet, qa nõ est simile hinc inde, quia in illis infirmitatibus decuit nobis condescendere Christũ, quæ cõmuniter respiciunt naturã lapsam, nec aliquã habent hæreditatem annexam, in alijs verò nequaquã. Tandè si quis vigilanter attendat quid finaliter concludit, & intẽdit, patenter aduertet, q̃ seipsum paralogizãdo multiplici inuoluit errore. Ait enim. Cum duæ sint partes perfectionis, s. sua vẽdere, ac distribuere, & Christũ Dũm sequi, sicut ad fundamentũ Religionis requirit̃ necessariò, q̃ omnia sua relinquat, sic ad cõplementũ exigitur, q̃ sua relinquens Christũ imitet̃ in omnibus, iuxta possibilitatẽ humanã. Propter quod non paruã asserit esse blasphemiam, dicere Christũ in his quæ secundum naturã nostrã gesit, non in omnibus, sed in aliquibus imitandum, eis potissimè, qui perfecti esse conant̃. Verum licet verba huiusmodi in superficie videant̃ aliquã prætendere rationẽ, tamen secundũ veritatẽ ratiocinatio sua nullũ omninò habet vigorẽ, sed & conclusio multimodam continet falsitatẽ. Non enim est simile de dimissione suorũ, & imitatione actuum Christi. Nã dimittere sua actus est vnus, & vniformis, qui pfectioni non consonat, si diminutè hoc est secundũ partem, & non secundũ totũ fiat. Actus aũt Christi sunt multiformes & varij, & quamuis in cõparatione ad Christi personã omnes sint perfecti, tamen secundũ naturã propriã quidã sunt excellentes, quidã cõdescensiui, sicut in præcedentibus aliqualiter patuit, & subsequẽter patebit. Sanè si verũ est, sicut cõcludit, q̃ perfectio dicat vniuersalem conformitatem ad Christi opera, & imperfectio dissonantia, multa per omnẽ modum sequunt̃ absurda. Nam cũ Christus mulieres secum comitãtes, & ipsum sustentantes habuerit, sequit̃, q̃ imperfectus fuerit Paulus qui hoc recusauit. Cũ Christus inter homines habitauerit, imperfectus fuerit Ioannes Baptista, qui relictis turbis solitaria loca quæsiuit. Cum Christus vinum biberit, imperfectus idẽ Baptista, qui vinum, & siceram non gustauit. Cũ Christus solus cũ muliere locutus fuerit, imperfectus vir qui à mulieris consortio se elongat. Cum Christus mulieri peccatrici pedes osculandos præbuerit, imperfectus vir qui mulierum contactus abhorret & vitat. Cum Christus diuidere hæreditatẽ inter fratres recusauit, imperfectus erit qui iurgantes pro hæreditatis diuisione germanos, ad pacem, & æquitatẽ reducit. Cũ Christus scienter loculos furi cõseruandos commiserit, imperfectus omnis erit, qui furem dispensatorem expellens fidelẽ requirit. Cũ Christus in ipsa sua passione tacuerit, imperfectus omnis erit, qui pro Christo patiens veritatẽ dicit. Et sic in pluribus alijs potest inductio fieri, vt in fuga, & comestione, & loculis taceamus, quæ omnia tam absurda sunt, vt siquis ea conetur defendere, non tam videatur errare, quàm insanire.

Luc. 2.

Matt. 11.

Articulus secundus.

VT autem hæc & his similia prudens lector effugiat inconuenientia, in quæ is cui respondemus ex inconsideratione deuenit, attẽdere debet, q̃ deceptionis huius duplex extitit causa. Prima causa est, quia cũ sciret Christũ esse omnis perfectionis exemplum, modum tamen huius exẽplaritatis nesciuit, vel aduertere neglexit. Secũda causa est, quia cũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

clare perpẽderet imperfectionẽ à perfectione deficere modum, tamen huius defectionis non potuit inuestigare. Intelligendũ est igitur, ꝙ cum Christus sit verbũ increatũ & incarnatum, duplex est in eo ratio exẽplaritatis, æternæ videlicet, & temporalis. Aeternę inquã, secundũ ꝙ est splendor æternæ gloriæ, & figura substantiæ Dei patris, atq; candor lucis æternæ, & speculũ sine macula maiestatis Dei. In quo quidẽ speculo exẽplariter cuncta creata relucent, quæ à quo principio cõditionis mũdi vsq; in finem, ad perfectionem vniuersi totius, tam spiritualiter, quàm sensibiliter producũtur. Et secundum hoc est Christus vt verbum increatum, speculum intellectuale, & exẽplum æternũ totius machinæ mundialis. Inquantũ autem verbum incarnatũ in assumptæ humanitatis conuersatione, exẽplũ & speculum est omniũ gratiarũ, & virtutum, & meritorũ, ad cuius exemplaris imitationẽ erigendũ est tabernaculũ militantis Ecclesiæ. Iuxta quod Mosi mysteriali-
Heb.1. ter dictum est, Inspice, & fac secundum exẽplar, quod tibi in mõte monstratũ est. Et quemadmodum ab illo vno æterno exemplari indiuiso, tam diuersæ manant creaturarum naturæ, & naturarũ perfectiones, secundum variam ipsius summi boni participationẽ, quod perfectè ab vna aliqua creatura capi non poterat, propter quod & diuersas cõstitui Deus rerũ species ad vniuersi completionem, sic & à verbo illo incarnato tanquam ab originali principio gratiæ, de cuius plenitudine accepimus omnes, & tanquã à speculo in quo & à quo omnis sanctitatis, & sapientiæ plenitudo, & pulchritudo refulget, diuersi status gradus, & ordines secundum variam distributionem donorum, & varium imitandi modũ exẽplariter deriuant, in quibus secundum multiformem participationẽ multimoda Christi perfectio sic diffluit, vt simul reperiat in omnibus, nec tamen in aliquo vno solo secundũ omnimodè plenitudinis totalitatem resulgeat, sed quilibet gradus & status pro suæ mẽsuræ modulo secundũ plus & minus, istiusmodi exẽplaris influẽtiã suscipit, & ad ipsius imitationẽ accedit. Refulgent aũt à Christo tanẽ à totius nostræ salutis exẽplari, & originali principio actus multiformes. Nam quidã actus in ipso respiciunt sublimitatem potentiæ, vt super aquas ficis pedibus ambulare, elementa conuertere, panes multiplicare, seipsum transfigurare, & cętera miracula facere. Quidã sapientiæ lucem, vt arcana cœlestia referre, secreta cordium scrutari, & futura ꝑdicere. Quidã seueritatẽ iudicij, sicut vendẽtes eijcere de tẽplo, cathedras vendentiũ columbas euertere, & dura increpatione ferire Põtifices. Quidã officij dignitatẽ, vt sacramentũ cõficere sacratissimi corporis sui, manus imponere, & relaxare peccata. Quidã cõdescensionẽ miseriæ, vt latere in persecutione, trepidare & contristari in morte, & pro amotione calicis patrem rogare. Quidã informationẽ vitæ perfectæ, vt paupertatẽ seruare, virginitatẽ custodire, Deo & hominibus seipsum subijcere, noctes in oratione peruigiles ducere, pro crucifixoribus exorare, & morti se summa charitate etiã pro inimicis offerre. Cũ igitur sex sint huiusmodi actuũ varietates, in his vltimis dũtaxat ipsum imitari est perfectũ. Nã in his quæ sunt excellentię singularis est impiũ & luciferianũ, nisi fuerit alicui priuilegij singularis dono cõcessum. In his aũt quæ sunt seueritatis & dignitatis, est præsidentium & prælatorũ. In his quæ cõdescensionis, est infirmorũ, inquantũ loquimur ad actũ extrinsecũ. Nequaquã igitur vt dogmatizat, summa Christianæ perfectionis consistit in vniuersali imitatione actuũ Christi, sed tantũ illorũ qui vitæ perfectæ imitationẽ respiciunt. Ex quò apparet, ꝙ huiusmodi veritatis ignorantia, prima fuit in eò causa erroris. Quã etiã secunda comitata est, videlicet ꝙ imperfectionẽ à perfectione rationabiliter non discreuit, dũ imprudenter asseruit, ꝙ imperfectio & perfectio differũt, sicut rectitudo & distortio, sicut iustitia & peccatũ, sicut puritas & pollutio, sicut gloria & ignominia, sicut vita & mors, sicut sanitas & morbus, sicut ingressus & claudicatio. Ex quibus magna inconuenientia sequũtur & multa, quorum aliqua superius sunt expressa. Propter quod diligẽs lector aduertat, ꝙ perfectio & imperfectio non differunt sicut duo contraria, sed sicut maius bonum & minus bonũ, sicut sini propinquũ & lõginquũ, sicut magis meritoriũ & minus, sicut magis deiforme & minus, sicut gloria & sanctitas maior & minor. Quod quanquã intelligentibus sit per se notũ, ad tollendũ tamen omnẽ dubitationis scrupulum, auctoritatibus Sanctorũ est probandum. Ait enim Ambro. de offi. lib. j. Officiũ omne aut mediũ aut perfectum est. Quod æquè scripturarũ auctoritatibus probare possumus. Habemus enim à Domino in Euãgelio dictũ. Si vis ad vitã ingredi, serua mandata. Nõ homicidiũ facies, nõ adulterabis. Hæc media sunt officia quibus aliquid deest, ideo sequit. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. Hoc est igitur perfectũ officiũ quod Græci katorthoma vocant, quo corrigũtur oĩa quæ aliquos poterunt lapsus habere. Hæc Ambro. Ex quibus colligit, ꝙ mediũ officiũ quod est imperfectũ, nullũ dicit peccatũ, cũ consistat in obseruantia mandatorũ. Itẽ etiã super primã propositionẽ epistolæ ad Corinth. A licitis tẽperare voluerunt fideles, vt non solũ innocentes sed & glorioſi videãtur. Concessa enim præterire virtutis est maximè. Hæc Ambr. Si igitur vti licitis innocentia concessa præterire perfectio, constat ꝙ imperfectio simul cum innocẽtia stat. Non est ergo peccatum. Augustꝰ quoq; de bono cõiugali. Quid dicturi sumus ad euidentissimam Apostoli vocẽ dicentis, quod vult faciat, non peccat si nubat, & si acceperis vxorem non peccasti, & si nupserit virgo non peccauit? Hinc certè dubitare fas non est, nuptias non esse peccatum. Nõ itaq; nuptias secundũ veniam concedit Apostolus. Nam quis ambigat absurdissimè dici, nõ eos peccasse, quibus venia concedit. Hæc Augustꝰ. Constat autẽ, ꝙ nuptiæ nõ stant cũ euãgelica perfectione, qua eunuchizari docet Christus propter Regnum cęlorũ. Igit imperfectio non requirit veniã, nec est de se aliqua culpa. Idem etiã in eodẽ libro. Bonum inquit erat quod fecit Martha, occupata circa ministerium Sanctorum, sed melius quod Maria soror eius. Bonũ Susannæ in coniugali castitate laudamus, sed tamen ei viduæ Annę bonum, & multò magis Virginis Mariæ bonum anteponimus. Bonum erat quod faciebant qui de sua substantia Christo & suis discipulis ministrabant, sed melius qui omnem substantiam dimiserunt, vt Christũ Dominũ expeditiores sequerent. Hęc Augustꝰ. In quibus luculẽter ostendit, ꝙ perfectũ non differt ab imperfectione, sicut virtuosum à vitioso, sed sicut maius bonũ à minus bono. Hoc ipsum Hieronymus dicit expresse. Vis ait esse pfecta, & in primo stare fastigio dignitatis, fac quod fecerunt Apostoli. Et post. Nũ vis esse perfecta & secundum tenere gradum virtutis, dimitte omnia quæ habes, da propinquis, da filijs, nemo te reprehendit si inferiora secteris, dummodo scias illã tibi iure prælatã, quæ elegerit prima. Huc vsq; Hiero. Ecce quàm patẽter ait & asserit, ꝙ imperfectio, quæ est secundi & inferioris status & gradus, non dicitur quid reprehensibile & peccatũ. Idem quoque Hieronymus ait. Prohibentur mala, præcipiuntur bona, conceduntur media, suadẽtur perfecta. In duobus primis peccatum omne concluditur, reliqua verò in nostra posita sunt potestate, vt aut cum minori gloria vtamur concessis ac licitis, aut ob maius præmium ea quæ nobis concessa sunt respuamus.

Varij, ac multiplices actus in Christo.

In quibus actibus imitari Christum spectat ad perfectionem.

Christus est exemplar militantis Ecclesię.

Exod.25.

Perfectio & imperfectio differunt sicut maius bonum, & minus bonum.

Matt.19.

In epist. ad Ebidi.

In epist. ad Demetriadem.

1.Cor.7.

Hæc

Hæc Hieronymus. Quid his clarius ad propositũ dici potest? Quibus quantumcunq; tardum ingeniũ, nisi fortassè fuerit excœcatum malitia, ab omni præfati erroris caligine non dubitamus posse purgari, maximè si velit aduertere, ꝙ recenter baptizatus, quãquam nondum peruenit ad apicem perfectionis & meriti, nulla tamen est infectus labe peccati.

Primæ responsionis tertiæ particulæ, in qua euangelicæ perfectionis integritas panditur, eiusq; status sublimis & gradus multiformis aperitur. Articulus primus.

QVoniam autẽ scriptoris intẽtio non tam debet esse de falsitatis reprobatione, quàm de veritatis referatione solicita, quatenus erroris tenebrositate depulsa, mentalibus legentium oculis radius veræ lucis infulgeat, ideo perfectionis notificatione falsa & erronea iam improbata, cõsiderandũ nobis est in quo perfectio consistat, tandemq; per quẽ modum vnus status perfectionis alterũ in ipsa perfectione trãscendit. Sciendũ est igit, quod radix, forma, finis, complementũ, & vinculũ perfectionis charitas est, ad quã magister omniũ Christus legẽ & prophetas, & ꝑ consequens vniuersa Dei documẽta reducit. Ipsa verò charitas triplicẽ habet statũ. Vnũ quidẽ infimum, in obseruantia mandatorũ legalium. Secundũ verò medium, in adimpletione spiritualiũ consiliorũ. Tertiũ verò summum, in perfruitione sempiternaliũ iucunditatũ. Ideo triplex est perfectionis differẽtia, in sacra scriptura scripta. Vna quidẽ necessitatis. De qua in Deut. Perfectus eris & absq; macula, coràm Domino Deo tuo. Glo. 1. absq; macula criminali. Et de hac Prosper dicit in lib. de vita contemplatiua. Perfecti sunt qui volẽdo quod Deus vult, nullis peccatis quibus Deus offendit, acquiescunt. Secunda est perfectio supererogationis, de qua dicit in Matth. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quę habes, & da pauperibus. Et de hac dicit Hiero. Perfectus seruus Christi nihil præter Christum habet, aut si præter ipsum aliquid habet perfectus nõ est. Tertia est perfectio vltimatæ plenitudinis, de qua sapiens in prouerbijs. Iustorum semita quasi lux splendens crescit, & procedit vsq; ad perfectam diem, i. diuinæ visionis fulgidam claritatem. Et de hac Augu. j. Solilo. Verè perfecta virtus est ratio pueniens vsq; ad finẽ, quẽ beata vita consequitur. Prima igitur & secunda perfectio à tertia differunt, sicut meritũ differt à præmio. Media quoq; à prima differt, sicut distinguitur cõsilium à ꝑcepto. Omnia verò tã cõsilia quàm præcepta, referuntur ad charitatis impletionem, & obseruãtiam, quã sic describit Apostolus ad Timo. Charitas est finis præcepti, de corde puro, cõscientia bona, & fide nõ ficta, insinuans triplicẽ actum charitatis, videlicet declinare à malo, prosequi bona, & patienter ferre aduersa. Nam propter declinationẽ à malo dicit de corde puro, propter prosecutionẽ bonorum dicitur de conscientia bona, propter verò tolerantiã aduersorum dicitur de fide non ficta. Glo. 1. non fictili vel fragili, sed cõtra aduersa forti. Quia verò hic triplex charitatis actus duobus modis ab habitu virtutis egreditur, vel secundum legẽ præcepti & obligationis necessariæ & vniuersalis, vel secundum legẽ consilij & obligationis spontaneæ & specialis, & sequẽs includit primũ, & superadidit quantum possibilitas viatoris admittit, hinc est, quòd secundum cum primo dicitur perfectum, primum verò absq; secundo quanquã sit quodammodo perfectũ, respectu tamen secũdi dicit imperfectũ, sicut dicit Ambro. in lib. de offic. in auctoritate capitulo præcedenti proposita. Cũ igitur de perfectione euangelica loquimur, secundum communẽ acceptionem, de hac materia intelligimus. Et istiusmodi perfectionis notificationem ex precedentibus colligere possumus, videlicet ꝙ ipsa sit conformitas viatoris ad Christum, per illũ virtutis habitum, quo supererogatiuè declinãtur mala, efficiuntur bona, & aduersa perferuntur. In his nanq; tribus, tres partes euangelicæ perfectionis cõsistunt. Porrò cum ex conuersione inordinata ad triplex bonum cõmutabile (scilicet exterius, interius, & inferius) omne peccatũ trahat originem, secundum concupiscentiã oculorum, superbiam vitę, concupiscentiam carnis, & hæc tria vitari habeant non solum quãtum ad actũ & consensum, quod fit per virtutes illis oppositas, verũetiam quantum ad occasionem, & hoc quidẽ promotiuum sit in merito, & expediens ad salutem perfectionis, magister Christus ad perfectè declinandum concupiscentiam oculorum confulit, ꝙ hæc omnia temporalia relinquantur secundũ illud. Si vis perfectus esse &c. Ad perfectè autẽ declinandũ superbiã vitæ, suadet ꝙ voluntas propria abneget, iuxta illud. Qui vult venire post me abneget &c. Ad perfectè aut declinandũ concupiscentiã carnis, edocet ꝙ omnis experientia secundum actum generatiuæ potentiæ abscindat, sic inquiens. Sunt eunuchi, qui se castrauerunt propter Regnum cœlorum, qui potest capere capiat. In hac igitur triplici supererogatiua declinatione triplicis originis omnis mali, primam partẽ euangelicæ perfectionis cõsistere, & sacra scriptura insinuat, & veri doctores astruunt, & sancti patres Religionum institutores affirmant. Secunda verò pars perfectionis euangelicæ cõsistit in supererogatiua persecutione bonorum, quæ secundũ duplicem vitam (videlicet actiuã & contẽplatiuam) in duobus consistit, videlicet in condescensione ad proximum, & in sursum actione mentis in Deũ. Consistit autẽ supererogatiua condescensio charitatis ad proximum in hoc, vt secundũ legem iustitiæ & misericordiæ amoris signa & beneficia non solũ ad amicos, verumetiã ad inimicos largiflua benignitate protendantur, secundum illud. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderũt vos. Et post. Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. Per hunc etiã modum supererogatiua sursum actio mentis in Deũ in hoc attenditur, vt secundũ legẽ mentalis mũditiæ ac pacis per amorem extaticum in diuinos splendores & ardores, sacra mens deuota sentiat & patiatur excessum, iuxta illud Apostoli ad Corinthios. Siue mẽte excedimus Deo, siue sobrij sumus vobis. Et ad Hebr. Perfectorum est cibus solidus. Tertia deniq; euangelicæ perfectionis portio, consistit in supererogatiua perpessione aduersi. Quæ quidem attenditur, non solum in hoc vt quis patienter aduersa perferat, cum sibi superuenerint quæ secundum legem Dei declinari nõ possunt, quoniam ad hoc omnes tenẽtur, verumetiã ex feruore diuini amoris magno desiderio illa præoptet, & cum magno gaudio illa sustineat, secundũ illud Iaco. Omne gaudiũ existimate fratres, cũ in tentationes varias incideritis. Et post. Patientia opus perfectũ habeat, vt sitis perfecti, & integri, in nullo deficiẽtes. Hic nanq; est consummatio perfectionis & charitatis, iuxta illud primæ Ioan. Perfecta charitas foras mittit timorem. Secundum igitur hoc arca spiritualis perfectionis cum inferius sit tricamerata, & bicamerata in medio, in cubito consummatur. Hoc sanè perfectionis arcanum, saluatòr noster monstrauit in semetipso tanquam in monte sublimi, qui totius perfectionis est splendor, speculum, & exemplar, iuxta quòd ipse testatur in Luc. Perfectus discipulus omnis erit, si sit sicut magister eius. Et ideò in huius designationem, cum hanc docere Apostolos voluit, in montem conscendit non turbas imperfectas alloquens, sed discipulos suos, quos ad perfectionis culmẽ exaltare decreuerat.

Triplex charitatis status.

Triplex est differentia perfectionis.

Deut.18.

Matt.19.

In epistola ad Elio dorum.

Prou.4.

1.Ad Timo.1.

Quid sit perfectio euangelica.

Matt.19.

Matt.16.

Matt.19.

Matth.5.

2.Cor.5.

Hebr.5.

Iacobi.1.

1.Ioan.4.

Luc.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.5. Et propterea sex præfata eo (quo dictum est) ordine doret. Nam primò dicens, Beati pauperes spiritu, inuitat ad perfectam abdicationem temporaliũ possessionum. Secundò addens, Beati mites, inducit ad abnegationem propriarum voluntarum, & sensuum, quibus quis immitis, & proteruus efficitur. Tertiò subdens, Beati qui lugent, incitat ad fugam perfectã carnalium voluptatum. Dehinc subiungens, Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, & Beati misericordes: attrahit ad iustam, piam, & condescensiuã proximorum supportationem. Post hæc superaddens, Beati mundo corde, & Beati pacifici, allicit ad sursum actionẽ limpidã in intellectu, & tranquillam siue pacificã in affectu, quibus anima perfecti viri Hierusalẽ cõformis efficitur, quæ visio pacis interpretatur. Tandẽ concludens Beati qui persecutionẽ patiunẽ propter iustitiã, quoniã ipsorũ est regnũ cœlorũ, quasi circulum faciens reddit ad principium, quia in hoc vno summa complexẽ vniuersorũ, ac per hoc senaria perfectio minoris mundi in esse reparationis, & gratiæ, directè correspondet senariæ productioni mũdialis machinæ in esse naturæ. Vndè sicut illorũ tria prima pertinent ad distinctionẽ, tria sequentia ad ornatũ, sic etiam in his, tria prima quasi distinguendo separant animę vires ab vniuersitate malorũ, vt esse habeant purũ atq; distinctũ, tria sequentia, quasi adornando easdem reducunt in Deũ, vt habeant esse decorum atq; perfectũ. Porrò si descendatur ad singula, tã mira est correspondentia ordinis, tantæq; similitudinis symbolum, vt illud quod post dierũ sex opera dicitur, igitur perfecti sunt cœli, & terra, & omnis ornatus eorum, in anima viri perfecti videatur esse completũ. Propter quod instar trium primorum operũ quæ sunt mundi fundamenta, & trium sequentium quæ sunt cõplementa, tria prima ex his cadunt sub voto, tria verò sequẽtia sub desiderio. In cuius rei testimonium, Beatus pauperum Patriarcha Franciscus, in principio regulæ suæ tria prima proponit vt vouenda, tanquam fundamenta dicẽs. Regula, & vita fratrum minorum hæc est, scilicet Domini nostri Iesu Christi sanctũ Euangelium obseruare, viuendo in obedientia, sine proprio, & in castitate. Alia verò tria postmodum vt desideranda cõmendat, tanquã cõplementa dicens. Attendant fratres, q̃ super omnia desiderare debẽt, habere spiritum Domini, & sanctam eius operationẽ, orare semper ad Deum puro corde, & habere humilitatem, & patientiã in persecutione, & in infirmitate, & diligere eos q̃ nos persequuntur, & reprehendũt, & arguunt. Vbi illa tria tangit. Nam præmittit sursum actionẽ in Deũ, & subiungit vltimò condescensionem ad proximum, interponẽs in medio tolerantiã aduersorũ. Igit̃ in tribus primis vir perfectus crucifigitur mundo, tribus sequentibus cõformis efficit̃ Deo, vt quasi sex alis Seraphicis à mundialibus eleuetur, & in diuina feratur. Proindè dignè huic pauperculo sacro qui perfectionẽ Euangelij perfectè seruauit, & docuit, in apparitione seraphica stigmata sua tanquã sigillũ approbatiuũ impressit, vt contra finaliũ temporũ periculosam caliginem, manifestum nobis in via perfectionis ostenderet signũ, quo reduceremur in Christũ perfectæ virtutis exẽplar, & finem, ac per hoc doceremur ad perfectionẽ attingere, si tñ discamus nõ alta sapere, sed humilibus consentire.

Gen.1.

Articulus secundus.

CVm aũt perfectio euãgelica circa quã modo sermo versaẽ, in his qui sunt supererogationis, sit in præcedentibus monstrata cõsistere, ea verò quę supererogationis sunt, non solũ respiciunt dona charismatũ, verumetiã exercitia virtutũ, manifestè colligit̃, q̃ huiusmodi perfectio non sine virtuosorũ habituum exercitatione possideẽ. Huiusmodi aũt exercitia virtutum supererogantiũ, aut fiunt ex mera voluntate absq; obligatione, & tunc dicunt quandã perfectionẽ actionis & meriti, aut cũ voluntate dicũt quandã obligationem superinductã ex voto emisso, vel ex officio iniuncto, & tunc dicũt perfectionẽ status, & ordinis, in quo videlicet quis actibus perfectis non solũ est deditus, verum etiã ad actus perfectionis astrictus. Quæ quidem astrictio de perfectione non minuit, sed potius cũlmẽ superinducit, quia de temporali facit æternũ, dũ nõ licet resilire à voto, & de nostro diuinũ facit, dũ non solum actũ sed etiam voluntatẽ dedicãs Deo, totum illi offert, & redigit sub iure diuino, dumq; propriã sacrificat voluntatẽ, quæ est impreciabile bonũ, & maximè charum & intimũ, offert Deo sacrificiũ medullatũ, ac per hoc perfectum, & integrum, & optimũ, Deo summè acceptũ. Vnde Augustinus tractans illud Psal. Sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob. ait sic. Quid vouemus Deo, nisi vt simus templũ Dei. Nihil enim gratius possumus ei offerre, quàm vt dicamus ei quod dicitur in Isaia. Posside nos. Hæc August. Si igitur perfectius possidet, qui possidet ad vsum & proprietatẽ, quàm qui quoad vsum tantũ, perfectius se dedicat, qui Deo se offert, & quoad vsum operis & quoad arbitriũ voluntatis. Quemadmodũ Anselmus in lib. de similitudinibus, per exemplũ sensibile patẽter ostendit in duobus. Quorum vnus pro tẽpore offert Domino arboris fructum, sed retinet proprietatẽ: alter verò largit̃ vtraq; & huius secũdi donum & oblationẽ tanquã liberalius offerentis, dicit non immerito debere pferri. Ac p hoc iuxta huiusmodi similitudinẽ, opus vouentis, opere nõ vouentis Deo acceptabilius esse demonstrat: pro eò vidélicet q̃ sic introducta in voluntate ex mera libertate necessitas, gratiositatẽ obsequij non diminuit sed consummat. Idẽ quoq; scribens Episcopo Parisiẽsi, & eum redarguẽs, q̃ clericũ de monasterio Sancti Martini de campis extraxerat, ait sic. Si omnia agẽda sunt cũ cõsilio, cuius magni cõsilio, quàm eius qui admirabilis cõsiliarius, Deus fortis dicit̃? Ipse quoq; cõsulit ad perfectionẽ nitentibus, vt omnia relinquãt & se sequãtur. Quod cõsiliũ magis in monasterio, q̃ in alio vitæ proposito impleri sancti patres intellexerunt. Hoc ipsum Greg. in regist. scribẽs, Desiderio Episcopo pro clerico volẽte religionẽ intrare, dicit sic. Minimè sit ei impedimento vestra fraternitas, magis aũt pastorali admonitione succendite, vt feruor huius desiderij in eo non tepescat, vt qui à turbulento secularium turbarum tumultu se segregans, quietis desiderio monasterij portum appetit: rursus ecclesiasticarũ curarum nõ debeat tumultibus implicari, sed in Dei laudibus securè permittaẽ liber ab his omnibus, quæ vt postulat permanere. Ber. quoq; in lib. de dispensatione & præcepto. Audire (inquit) à me vultis, vnde inter cætera pœnitẽtiæ instituta, monasterialis disciplina meruerit hãc prærogatiuã, vt secundũ baptisma nuncupeẽ. Arbitror ob perfectam mundi abrenunciationẽ, ac singularẽ excellentiã vitæ spiritualis, qua præeminens vniuersis vitæ humanæ generibus huiusmodi conuersatio, professores suos & amatores suos, Angelis similes, dissimiles hominibus facit, immò diuinã in homine reformat imaginem, cõfigurans Christo ad instar baptismi, dũ per id quod mortificamus mẽbra nostra, quæ sunt super terram, rursum Christum induimus complantati similitudini mortis eius. Idem etiã astruit glo. super tricesimum Numerorũ dicens. Alij vouent vitulos, alij arietes vel domos, nazareus semetipsum. Hoc est nazarei votũ, quod est sup omne votũ. Filius enim vel filia, aut pecus aut pdium extra nos est, semetipsum Deo offerre, nõ alieno labore sed ,pprio placere, pfectius & eminentius est oĩbus votis. ex his oĩbus apertè claresc̃it, q̃ religionis

Perfectios est bonũ operari ex voto, quã sine voto.

Psal.131.

Religio ẽ status maioris perfectionis, securitatis.

Triplex difficultas.

Matth.7.

In epistol. ad Rusticum monachum.

Difficultas prouenies ex mala consuetudine non auget meritum.

Matt. 19.

Professio monastica vocatur secundum baptisma, & est status perfectior quã laicorum, & clericorum.

Num.30.

Cœlium Toletanũ 4 Cap.49 religionis votũ in statu perfectionis collocat, tanquam adminiculans ad perfectę virtutis exercitiũ. Quod intelligentes patres in quarto concilio Toletano statuerunt, q̃ liber sit clericis ad religionẽ ingressus, sic dicentes. Placuit clericos monachorũ propositũ appetẽtes, quia meliorem vitam sequi cupiũt: liberos esse debere ab Episcopis ad monasteriorũ ingressus. Hoc aũt quia non solũ auctoritatibus probari potest, sed etiã vniuersis sanctorum exemplis qui de clericali statu ad religionem transierunt, adeò certũ est, vt siquis contraire voluerit, non minus videaẽ desipere q̃ errare. Siquis autẽ errore deceptus, præfatis conetur obsistere, asserendo q̃ perfectius sit manere in seculo, quia circa magis difficile virtus consistit, & difficilius est inter multas peccãdi occasiones peccata vitare, & mirabilius est hominem in medio flammarũ nõ vri, & victoriosius est inter numerosiores hostiũ acies & frequentiores insultus, & maiora bellorũ discrimina in hostibus triũphare. Respondebimus, non ideo statũ maioris esse virtutis, quia minoris est securitatis, nec ideo statũ aliquem perfectioris esse iustitiæ, quia proximior est ruinę, nec etiã ideo magis esse perfectũ, quia difficilius est in ipso vitare peccatũ. Est enim triplex difficultas. Prima prouieniens ex arduitate & nobilitate generis operis, sicut omni se castrare cõcubitu, omni abrenunciare possessioni, & omnino se alienæ propter Deũ subijcere volũtati. Et hęc absq; dubio auget meritũ. Iuxta illud Matthæi. Intrate per angustam portam. Vbi glo. Satis angustum est omnia prætermittere, vnũ solũ diligere, vnũ quærere, ad vnum quotidie pulsare, prospera non ambire, aduersa non timere. In his consistit difficultas, ratione generis operis. Maior difficultatis angustia reperitur inuia diuini consilij, quàm pauciores inueniunt: q̃ in via diuini præcepti, per quam omnes gradiuntur iusti. Vndè Hier. ait. Si perfecta sequi desideras, exi cum Abraham de patria & de cognatione tua, & perge quo nescis. Si habes substantiam, vende & da pauperibus, si non habes grandi onere liberatus es. Nudum Christũ nudus sequere. Durum grande & difficile, sed magna sunt præmia. Est & alia difficultas veniens ex vitiosita te p se agẽtis, sicut difficilius est diuiti auaro dare minuta, q̃ largo maiora: & supbo se alteri subdere, & gulosо ieiunare, & assueto voluptatibus carnis difficilius continere. Et hoc non auget meritũ sed miseriã. Vndè Hiero. ad Eustochium. Soror tua Blesilla ætate maior sed proposito minor, post acceptũ maritum septimo mense viduata est. O infelix humana conditio, & futuri nescia. Nam & virginitatis coronam & nuptiarum perdidit voluptatem. Et quanquam secundum pudicitiæ gradum teneat, quas tamen illam per momenta singula sustinere æstimas cruces, spectantem quotidiè in sorore quod ipsa perdidit, & cum difficilius experta careat voluptate, minorem continentiæ habere mercedẽ. Est & tertia difficultas ex circunstantijs extrinsecus annexis trahens originẽ, sicut difficilius est abstinere cũ apponuntur delicata cibaria, difficilius est bona temporalia contemnere quando offerunt̃ magna & pulchra, difficilius continere in consortio fœminarũ. Et hæc difficultas per accidens & indirectè auget aliquando meritum, cum virtus inter hęc illæsa triumphat: sed directè & per se est magis via ad ruinã, & ideo fugienda. Vnde illud super Matth. Dues difficile intrabit in Regnum cœlorum dicit Rabanus. Nõ ait impossibile sed difficile, hoc est maximi laboris esse, pecunias habentes & in pecunijs confidentes exutis philargyriæ retinaculis aulam regni cœlestis intrare. Nec tamen ex hoc inferri potest, q̃ diuites sint pauperibus perfectiores, cũ Dominus adolescenti diuiti consilium dederit, vt pauper fieret si vellet esse perfectus. Expedit igitur ad perfectionem virtutis & meriti, difficultatẽ huiusmodi non amplecti sed fugere. Vndè Augu. de singularitate cleri corum. Lubrica spes est quæ inter fomenta peccatorũ se saluari sperat, incerta victoria inter hostilia arma pugnare, & impossibilis liberatio flammis circũdari nec ardere. Hæc August. Cui & consonat Hier. contra vigilantium, qui statum secularium statui religionis præferre conabatur. Cur (inquit) pergis ad cremum, videlicet vt te non videam, te nõ audiam, vt tuo furore nõ moueat, vt tua bella non patiar: ne me capiat oculus meretricis, ne me forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus? Respondebis: hoc non est pugnare, sed fugere. Sta in acie, aduersarijs armatus obsiste, vt cum viceris coroneris. Fateor imbecillitatem meam, nolo spe pugnare victoriæ, ne perdam aliquãdo victoriam. Si fugero gladium deuitaui, si stetero, aut vincendum est mihi aut cadẽdum. Quid necesse est certa dimittere, & incerta sectari? nulla securitas est vicino serpenedormire. Potest fieri vt me non mordeat, & tamen potest fieri vt aliquando me mordeat. Quod de libidine diximus, referamus ad auaritiã, & ad omnia vitia quæ vitantur solitudine. Et ideo vrbium frequentias decli namus, ne facere compellamur quæ nos non tam natura cogit facere quam voluptas. Hæc Hier. Quibus error confutatur Vigilãtij suorumq; sequacium, eorum videlicet qui statum secularium quãtum ad perfectionis gradum, statui religionis vel præferre vel æquare conãtur. Aduersus & paulo antè prẽmittit. Quod autem asserit Vigilantius, eos melius facere qui vtuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum suarum pauperibus diuidunt, q̃ illos qui possessionibus omnibus venundatis simul omnia largiuntur: non à me sed à Domino sibi respondebitur. Si vis perfectus esse, va de & vende omnia quę tu habes, & da pauperibus. Ad eum loquitur qui vult esse perfectus, qui cum Apostolis patrem, nauiculam, & rete dimittit. Iste tamen quem tu laudas secundus aut tertius gradus est, quem & nos præcipimus dum modò sciamus prima secundis & tertijs præferenda.

Occasio peccati fugienda.

Matt. 19.

Articulus tertius.

DEniq; de comparatione perfectionis ad perfectionem secundum præeminentiæ rõnem, patenter elucet, q̃ aliquis perfectionis modus & status sit eminentior altero. Cum. n. seipsum castrare propter Regnũ cœlorum per votũ continẽtiæ sit perfectũ, & certũ est q̃ perfectiori modo sit illud per virginalẽ continentiam, quæ fructui cõparatur centesimo: q̃ per vidualem quæ per sexagesimũ in euangelica parabola designatur. Non est ergo cõtra perfectionis naturã, q̃ de aliquibus duobus quæ rectè dicuntur perfecta in statu viæ, vnum dicatur perfectius altero, quia in statu patriæ vbi ad vltimam perfectionem beatificati peruenĩũt, vnus alteri secundum Apostolicam doctrinã præponitur, instar cœlestium luminũ differentiũ claritate. Attẽdendũ est igitur q̃ cũ perfectionẽ perfectioni cõparamus, põt hoc esse in eodẽ genere vel in diuersis. Nã sicut ex præcedentibus liquet, perfectio supererogationis quædã exist̃it in exercitio virtutis, voto religionis, & officio prælatiõis. Facta ergo cõparatione ad similẽ perfectionis modũ, primò secũdũ exercitiũ virtutis illa perfectio est præminentior, in qua radix charitatis pinguior, sublimitas operationis excelsior, fraternę ædificatiõis fructus vberior. Quãq; autem totius huius perfectionis origo sit charitas, multũ tamen facit ad eius cõplementũ ipsa operatio, Greg. attestante qui ait. De dilectione conditoris, lingua mens & vita requiratur. Nunq; amor Dei est ociosus, operatur. n. magna si est, si aũt operari renuit amor non est. Multum etiam facit genus & nobilitas operis, quia sicut clarum est, aureolę prẽmium non debe-

1.Cor.15.

Signa dilectionis erga Deum.

mus

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur habitui virtutis ſtrinſeco,ſed operi priuilegiato vt-
potę prædicationi,martyrio,virginitati. Multum etiã
facit ædificatio proximi, cùm Dñs dicat viris perfe-
Matth.5. ctis.Vos eſtis lux mundi. Sic luceat lumen veſtrũ co-
ram hominibus vt videant opera veſtra bona. Simili-
ter quantum ad votũ religionis, illius eſt perfectio po
tior,in qua vouetur paupertas altior, obedĩtia vniuer
ſalior,forma caſtitatis honeſtior. Nã iſta tria ſicut ex-
preſsè patet & gradus habent,& maius & minus reci-
piunt,& per hoc tãto in maioris perfectionis ſtatu cõ-
ſtituuntur,q̃to ſublimius vouẽtur,potiſsimè ſi hęc re-
gulariũ obſeruantiarum inſtituta imitẽtur, quibus au-
ſterius caſtigetur corpus, fructuoſius ædificetur proxi
mus,ac reuerentius colatur Deus. Conſiſtit autẽ caſti-
gatio corporis in actitudine veſtium, victualiũ,& ver
borũ,cũ auſteritate laborum,vigiliarũ, & aliarum affli
ctionũ corporalium: ædificatio verò proximi in exẽ-
plis exhibendis virtutum,documentis ſcripturarũ, re-
medijs ſacrorum,pręſidentijs regiminum,iudicijs iu-
ſtitiarũ, & beneficijs miſerationum. Cultus autẽ Dei
in reuerenti ac vigili frequentatione pſalmorũ, hym-
norũ,canticorum ſpũalium, adorationum, miſſarũ,&
aliarum diuinarũ orationum.Hæc autem ſimul repe-
rire in aliquo vno ſtatu religionis pręcellẽtius quàm in
alijs,valdè difficilè,& fortaſsis impoſsibile videtur di-
ligenter cõſideranti. Et ideò quanuis vnus religionis
ſtatus alterum præcellat in votis ſubſtantialibus, non
tamen præferri poteſt in omnibus, cum quilibet ſta-
tus aliquid prærogatiuæ ſpecialis obtineat, quo ſancta
mater noſtra, & ſponſa Chriſti Eccleſia tanquam ve-
ſtitu deaurata, circundata varietate decoratur,& dei-
formis efficitur. Per hunc etiã modum ſecũdũ officiũ
prælationis excellentior eſt perfectio,in quo eminen-
tior confertur ſublimitas ordinis, videlicet ad purgan
dũ,illuminandum,& perficiendum, onerofior impo-
nitur ſarcina laboris, in paſcẽdo commiſſum gregem
exemplo,verbo,& tẽporali ſubſidio,vberior etiam co
mitatur fructuoſitas ſalutis,& ĩ eo qui præſidet,& ĩ eis
quæ ſubſunt, & in cæteris ad quos præſidentis exem-
pla perueniunt. Requiritur igitur huius perfectionis
eminentior ſublimitas, vt Prælatus Eccleſiæ quanto
ſublimius præeſt,tanto ſanctius viuat, ſollicitius inui-
gilet,& fructuoſius gregem paſcat. Si autem compara
tio fiat perfectionis ad perfectionem in genere diuer-
ſo,quantum ad modũ,& ſtatum, dupliciter poteſt in-
telligi,vel pręſuppoſitoriè,vel præciſè.Si præſuppoſi-
toriè,ſic abſq; dubio maior eſt perfectio, quæ attendi
tur ſecundum exercitiũ virtutis,votũ religionis,& of-
ficium prælationis,q̃ altero modo tantum.Sed ſi præ-
ciſè cõparamus perfectionem religionis aut prælatio-
nis ad perfectionẽ virtutis, nulla prorſus eſt compara-
tio in verò eſſe virtutis.Nam votũ religionis ſine exer
citatione perfectè virtutis, non eſt perfectio ſed per-
uerſio,non perfectionis ſublimitas ſed ſimulatio æqui
tatis.Officium verò prælationis ſinè culmine virtutis
& meritis, non eſt vera ſublimatio ſed deiectio, non
glorioſa excellentia ſed periculoſa ruina,pro eo ꝙ po-
Sapię.6. tentes potenter tormenta patientur,& duriſsimũ iudi
cium his qui præſunt fiet. Cũ igitur perfectio ſtatus ſi
ne rõne voti,ſine ratione officij,ſine perfectione me-
riti pro modica habenda ſit, perfectio verò meriti ob
tineri non poſsit ſine charitate, quæ eſt donũ ſpũſan-
cti,& nemo ſciat,vtrum alterum in hoc dono præcel-
lat,quia etiam neſcit ſe illud donum habere,nullus de-
bet ſe alteri in perfectione præferre,quin potius ſi fiat
cõparatio perſonarum in excellentia perfectionis,de-
Ad Phil. 2. bent viri quantũcumq; perfecti iuxta doctrinam Apo
ſtoli,ſuperiores ſibinuicem arbitrari. Vndè Aug.de bo
no coniugali. Non rectè inquit cõparantur homines
hominibus in vno aliquo bono.Fieri.n. poteſt vt alius
homo nõ habeat aliquid quod alius habet,ſed aliud ha
beat,quod pluris æſtimandum eſt.Et paulò poſt.Me-
lius eſt habere omnia bona,vel minora, q̃ magnũ bo-
num cum magno malo, quia in bonis corporis melius
eſt habere ſtaturam Zachei cum ſanitate, q̃ Goliæ cũ
febre.Porrò de comparatione ſtatuũ religionis, & prę
lationis(meliori ſaluo iudicio)dicere poſſumus,ꝙ hu-
iuſmodi comparatio fieri poteſt,vel quantũ ad ea quę
ſunt de ſubſtantia, vel quantum ad ea quæ ſunt de cõ-
gruentia ſtatuum. Si quantum ad ea quæ ſunt de ſub-
ſtantia,ſic ſe habent velut excedẽtia & exceſſa, pro eo
videlicet, ꝙ ad perfectionem ſtatus religionis neceſſa
riò requiritur abdicatio proprietatis, ad quam tamen
minimè aſtringuntur Prælati Eccleſię,ſicut patet. 12.
q.1.ex concilio Agatenſi.Epiſcopi de rebus proprijs,
vel acquiſitis,vel quicquid de proprio habent, hæredi
bus ſuis ſi voluerint derelinquant. Veruntamen omnis
Prælatus ex ipſo prælationis officio tenetur, non ſolũ
ad ea quæ ſunt ſalutis proprie,ſed etiam plebis ſibi cõ-
miſſę.Nam ei pro quolibet ſubditorum à Domino di 3.Reg.20.
citur,Cuſtodi virum iſtum,qui ſi lapſus fuerit,erit ani
ma tua pro anima illius.Et ad hoc religioſus ex ipſo re
ligionis voto,nequaquàm aſtringitur.Si autem fiat cõ
paratio ſtatuum, quantum ad ea quę ſunt de congruẽ-
tia ſtatuum, ſic ſimpliciter dicendũ, ꝙ ſtatum præla-
tionis,& eius perfectio eſt eminentior,quemadmodũ
inſinuat Dyony.in libr. de Eccleſia, hierarchia dicit.
Sicut qui dicit hierarchiam,ſummatim dicit vniuerſo
rum ſacrorum ornatum, ita dicens hierarcham,mon-
ſtrat in Deo manentem,& diuinũ virum,in quo om- Ad Fabio
nis hierarchia perficitur. Similiter, & Hieronym.ait. lam.
Tanta debet eſſe ſcientia, & eruditio pontificis Dei,vt
greſſus eius,& motus,& vniuerſalia vocalia ſint,verita
tem mente concipiat,& toto eam habitu reſonet & or
natu,vt quicquid agit, quicquid loquitur ſit doctrina
Apoſtolorum.Nec tamen ex his poteſt inferri, quòd
ad pontificis ſtatum requiratur, ꝙ omnes ſtatus præ-
cellat in omnibus, alioquin non poſſet fieri pontifex,
niſi eſſet virgo,congruit tamen,ꝙ in his præcellat quę
ad paſcendi gregis ſpectãt officium, ſicut ſcribit Hier.
ad Occeanum. Futurus paſtor Eccleſiæ talis eli-
gatur, cuius comparatione ſubiectus populus meritò
grex dicatur.Et Greg. in paſt. Tantò debet actionem
populi actio pręcedere præſulis,quantum diſtare ſolet
à grege vita paſtoris. Quapropter ad prælationis ſtatũ
non congruit accedere niſi perfectum, vt ibidem ait
Greg. Virtutibus pollens,coactus ad regimen veniat,
virtutibus vacuus,nec coactus accedat. Status verò re
ligionis peccatores & imperfectos admittit, vt iuſtos
efficiat,& ad perfectionẽ adducat.Et ideò quanquam
prælationis ſtatus in perfectione ſit altior, religionis
tamen ſtatus ſecurior, & morbis noſtris curãdis expe
dientior,pro eo,ꝙ à multis periculis eruit,quibus ſta-
tus prælationis exponit. Primum quidem ratione an-
nexi honoris.Iuxta illud Aug.ſuper Pſal.Quanto plus
honoramnr,tanto plus periclitamur. Huiuſmodi autẽ Iob 4.
periculum manifeſtans Greg.ſuper illud Iob,qui dicit
Regi apoſtata,ait. Vnuſquiſq; rector quotiens extolli
tur,ꝙ cæteros regit totiẽs per lapſum ſuperbiæ à ſum
mi rectoris officio ſeparatur. Idem etiam in regi.Ego
viam capitis mei ſequens ſummopere decreueram, eſ
ſe opprobrium hominum & abiectio plebis, vt tanto
veracius intus aſcenderem,quanto foris humilius iace
rem.Adiacet igitur ſtatui prælationis periculum ratio Status prę
ne honoris,necnon & oneris,& occupationis. Vndè lationis &
idem Greg.7.moral. Omnis qui diſpẽſandis rebus ter periculo-
renis præſidet,occulti hoſtis iaculis latius patet. Nam ſus, & ex-
cum ad diſpenſanda exteriora mens extendere ſe effi celſus, &
caciter nititur,à ſui conſideratione ſeparatur. Apparet ideò nõ ap
igitur,ſtatus prelationis ſimul eſt excelſus & periculo petendus.
ſus,&

ſus, & ideo ipſum appetere ſimul eſt periculoſum,prę
ſumptuoſum & ſtultum.Propter quod ait Auguſt.19.
de ciui. Dei. Locus ſuperior ſine quo populus regi nõ
poteſt,& ſi ita adminiſtretur vt decet, tamen indecen
ter appetitur.Et ideo ait Grego. 18. moral. Sancti viri
nequaquàm curas extrinſecas appetũt,ſed occulto or-
dine ſibi ſuper impoſitas gemunt.Et quamuis illas per
meliorem intentionem fugiant, tamen per ſubditam
mentem portant, quas quidem ſummoperè(ſi liceat)
vitare feſtinant, ſed timentes occultas diſpenſationes
Dei, tenent quod fugiunt,exercent quod vitãt. Ex his
apertè colligitur ꝙ locus prælationis, pro ſublimitate
quidem gradus multiformitate periculi à iuriſiam pro
batæ virtutis poteſt coactione & formidine ſuſcipi, à
peccatoribus verò & infirmis tota debet intẽtione vi
tari,à nullis prorſus appeti, & ab omnibus honorari.
Status autem religionis ab vniuerſis tam iuſtis q̃ pecca
toribus, tam perfectis q̃ imperfectis, tam ſapientibus
q̃ ſimplicibus,licitè poteſt appeti, à nullis debet con-
temni, ab his verò qui vocantur diuinitus ſecurè ſuſci
pi,& ſtudiosè ſeruari.Hæc de perfectione diffuſius di
cta ſunt, pro eò ꝙ non paruum adminiculum confe-
runt,ad declinationem errorum ſequentium, in quos
is cui reſpondere incepimus incidit, quia conſiderare
prædeterminata vel ex ruditate non valuit,vel ex pro
teruitate contempſit.

Secundæ reſponſionis prima particula,in quo appetitus martyrij de ſe perfectus oſtenditur, & contrà fuga de ſe imperfecta monſtratur. Articulus primus.

SPirituali diuinæ legis intelligẽtia pręditos,nequa-
quàm arbitramur ambigere,perfectionis euange
licæ culmen inſtar Dauidicæ turris, ſpiritualibus
Perfectior propugnaculis eſſe munitum, quibus & foris hoſtili-
actus ẽ de tas infeſta repellitur, & intus tranquillitas imperturba
ſiderũ po ta ſeruatur. Horum autem præcipuum locum tenere
nendi vi- deſiderium paſsionis & mortis pro nomine Domini
tam pro noſtri Ieſu CHRISTI, ipſe nobis Chriſtiani exer-
Chriſto. citus dux Apoſtolus Paulus euidenter oſtendit, cũ ad
Hebr. 12. Heb.dicit.Curramus per patientiam ad propoſitũ no
bis certamen, aſpiciẽtes in auctorem fidei & conſum
matorem Ieſum,qui propoſito ſibi gaudio,crucem ſu
ſtinuit confuſione cõtempta. Vbi glo. Succincti & ex
pediti curramus ſine dubitatione ad certamen marty-
rij,aſpicientis in auctorem fidei,qui ſcilicet omnia bo
na terrena contempſit, vt contemnenda monſtraret,
& omnia mala terrena ſuſtinuit, quæ ſuſtinenda præci
piebat, vt nec in illis quæreretur fœlicitas, nec in iſtis
timeretur ĩfœlicitas.Et paulò poſt. Vinctus eſt,qui in-
firmitatũ vincula ſoluit, mortuus eſt, qui mortuos ſu-
ſcitauit,amore itaq; eius ſimilia patiamur.Hęc glo.Ad
hæc quoque idem Apoſtolus ſuo nos hortatur exem-
2.Cor.12. plo ad Corinth.ſcribens.Ego(inquit)libentiſsimè im-
pendar,& ſuperimpendar ego ipſe pro animabus ve-
ſtris.Ibi gloſa. Perfecta charitas hæc eſt,vt quis para-
tus ſit etiam pro fratribus mori. Sed nunquid mox vt
naſcitur iam prorſus perfecta eſt?immò vt perficiatur
naſcitur.Cùm enim fuerit nata nutritur, cũ fuerit nu-
trita roboratur, cùm fuerit roborata perficitur, cùm
ad perfectionem peruenerit,dicit:Cupio diſſolui,& eſ
ſe cum CHRISTO. Hæc glo.Per quæ patenter colli-
gitur,ꝙ perfectæ charitatis actus eſt ſui corporis diſſo
lutionem & mortem appetere, exemplo ipſius Apo-
Philip. 1. ſtoli dicentis ad Philip.Cupio diſſolui & eſſe cũ Chri-
ſto.Vbi glo. Sunt quidã homines imperfecti qui cum
patientia moriũtur,& ſunt quidã hoĩes perfecti qui cũ
patientia viuũt.Qui.n.deſiderant iſtã vitã,cùm vene-
rit ille dies mortis luctantur aduerſum ſe, vt ſequantur
voluptatem Dei, qui verò deſiderat ſicut Apoſtolus
diſſolui & eſſe cum Chriſto, non patienter moritur,
ſed patienter viuit & delectabiliter moritur. Vnde paſ
ſioni appropinquans exultabat & gloriabatur dicens.
Bonum certamen certaui,&c. Hæc glo.Ecce ꝙ nihil 2.Ad Ti-
clarius ad propoſitum poteſt adduci, cum expreſsè di mo.4.
cat,perfectionẽ charitatis conſiſtere in deſiderio mor
tis.Poteſt autem & hoc ipſum neceſſaria ratione con-
cludi.Si enim amor vt dicit Diony.eſt vis vnitiua, & Perfectus
ſi hęc locutio eſt vera per ſe,neceſſariò ſequitur,quòd amor Dei
perfectus Dei amor perfectè inclinat amantẽ ad om- mortẽ de
ne illud,per quod conuenientius,intimius,& celerius, ſiderat.
amato poſsit vniri:ſed nihil eſt, quod magis diſponit,
vt celerius,& intimius,ſpiritus hominis in ſtatu mor-
talitatis exiſtẽs vniatur immortali & impaſsibili Deo,
q̃ ſuſtinentia mortis illatę propter honorem Dei.Ne-
ceſſe eſt igitur perfectè amantem hoc deſiderare, an-
teq̃ illud obtineat, & cum obtinuerit perfectè lætari.
Vndè & de Apoſtolis dicitur, ꝙ ibant gaudentes à cõ Act.5.
ſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomi-
ne Ieſu contumeliã pati.Ipſe enim amor vt dicit Hu-
go,vis eſt transformatiua.Qui igitur Chriſtum perfe-
ctè amat, præcipuo mentis affectu eidem configurari
peroptat,in his potiſsimum quæ diuina lex dictat.Sed
configuratio ad Chriſtum præcipuè ſaluandis conue-
niens in ſtatu præſentis miſeriæ attenditur ſecundum
aſsimilationẽ in paſsione & morte, Petro atteſtãte qui
ait.Chrus pro nobis paſſus eſt,vobis relinquens exem 1.Pet. 2.
plũ vt ſequamini veſtigia eius. Hoc igitur eſt ad quod
inclinatione præcipua perfectæ charitatis ardor inflã-
mat.iuxta illud Canti.Fortis eſt vt mors dilectio,dura Cant 8.
ſicut infernus æmulatio,lampades eius lampades ignis
atq; flammarũ. Idẽ nihilominus amor vt dicit Rich.
eſt vis liberaliter diffuſiua. Vbi igĩ pfectus eſt amor,
ibi & perfecta diffuſio, vel actu ſi opportunitas adeſt,
vel ſi non adeſt ſaltem deſiderio pleno.Cùm igitur tra
ditio ſui in mortem pro alicuius amore ſit diffuſionis
permaximæ, neceſſe eſt perfectum charitatis amorẽ
ad id aſpirare, iuxta illud quod habetur in Ioanne.Ma Ioan.15.
iorem hac dilectionẽ nemo habet vt animã ſuam po-
nit quis pro amicis ſuis.Mortẽ itaq; pro Chriſto deſi-
derare, morti ſe pro Chriſto exponere, & in mortis
agone gaudere,actus eſt charitatis pfectæ.Porrò mor
tẽ fugere actus eſt imperfectionis quantũ in ſe eſt, po
teſt tñ ad perfectionem reduci per circũſtantiã ſuper-
additam,ſicut determinatum eſt ſuprà:vtpotè cũ quis
hoc facit vt ſe reſeruet ad glorioſiorẽ triumphũ, ſicut
fugit Apoſtolus: vel cum id agit ad præbendum infir-
mis ſpei ſolatiũ,ne dum morte imminẽte trepidare ſe
ſentiunt in deſperationẽ labantur. Et hac rõne fugiſſe
credendus eſt Chriſtus: non ex vehementia timoris,
ſed ex benigna condeſcenſione perfectiſsimæ charita
tis.Iuxta quod dicit Auguſt. Firmiſsimi ſunt Chriſtia Super Io.
ni ſi qui ſũt,qui nequaq̃ morte ĩminente turbãtur.Sed Homi.26.
nũquid Chriſto firmiores? Quis hoc inſaniſsimus di-
xerit?Quid eſt ergo ꝙ ille turbatus eſt, niſi quia infir-
mos in ſuo corpore.i. in Eccleſia ſuæ infirmitatis volũ
taria aſſumptione conſolatus eſt?vt ſi qui ſuorũ morte
imminente turbantur,ipſum in ſpiritu intueantur, ne
hoc ipſo ſe putãtes reprobos peiore deſperatiõis mor
te abſorbeãtur.Hæc Aug.Quibus luce clarius oſtendi
tur,ꝙ in paſsione trepidare quanq̃ ſit imperfectũ, nul
lam tñ in Chriſto condeſcendente imperfectionẽ po-
nit,ſed in eis ſolum quibus ipſe cõdeſcendit. Similiter
etiam de fuga ſuper illud Ioa.7. Non.n. volebat in Iu-
dæam ambulare,aſtruit eſſe ſentiendum.Futurum in-
quit erat vt aliquis fidelis abſconderet ſe ne à perſecu-
toribus inueniretur, & ne illi pro crimine obijceretur
latibulum: præceſsit in capite quod in membris con-
firmaretur

Universidad de Deusto Biblioteca

firmaretur.Idem quoq; super illud Psalmi,quo adusq;
Psal. 39. iustitia cõuertatur in iudicium , infirmos (inquit)in se
præfigurans Dñs.i.infirmorum personam gerens , il-
lisq; compatiens ait, trãseat à me calix iste. Non enim
timebat dux pati tertia die resurrecturus:cum arderet
Paulus dissolui & esse cum Christo.Certum est autẽ ꝙ
Paulus habebat infirmitatem carnis. Non igitur infir-
mis carne Christus exemplũ præbuit, sed infirmis spi-
ritu cõdescendit . Huic autem veritati tam clarè is cui
Fugere mortẽ nõ est de sua rõne perfectum. respondemus multipliciter conatur obsistere.Quia.n.
vt veritatis ignarus absurdum reputat, ꝙ Christus im
perfectis condescenderit in aliquo actu, ostendere ni-
titur , ꝙ fugere mortem sit de sua ratione perfectum
pro eo videlicet ꝙ à Christo præcipitur,& quia in vi-
ris perfectis inuenitur. Veruntamẽ primam rationem
nullius esse vigoris ex hoc colligere possumus,quia si-
cut præceptum perfectionem non efficit, sic nec im-
perfectionem tollit.Si.n.imperfectionem tolleret,qui
cunq; teneretur ad præcepti obseruantiam teneretur
ad perfectionem implendam . Quod cum sit manife-
stissimè inconueniens,constat ꝙ frustra laborat osten
dere,ꝙ fugere sit perfectum,per Euangelium,per Pe-
lagium Papam , & per Athanasium, cùm Euangelicæ
perfectionis culmen ex supererogatione manet diui-
ni consilij,non ex obligatione præcepti.Insuper & il-
lud mandatum de fugiendo à facie persecutorum , in-
Matt.10. telligi habet in casu sicut Rabanus dicit super Matth.
& Glo. Hoc (inquit)ad illud tempus pertinet quo di-
ctum est,in viam gentium ne abieritis , & in ciuitates
samaritanorum ne intraueritis, ꝙ persecutionem non
debeant timere sed declinare , vt tribulationis occasio
sit Euangelij seminarium . Si ergo in hoc casu intelli-
git,nihil ad propositum suum valet. Si autem simplici
ter intelligit sicut insinuat , non modicum errat, quia
tunc quicunq; voluntariè morti se exponeret cum la-
tere vel fugere posset , peccaret mortaliter faciens con
tra Domini iussionem . Quod si verum est beatissimi
martyres,Petrus , Paulus, Andreas,Laurentius,Seba-
stianus, Tiburtius, Vincentius,& consimiles,qui se vl
trò persecutoribus tradiderunt , digni non essent glo-
ria martyrum, sed ignominia præuaricatorũ. Magnæ
igitur fuit dementiæ vniuersaliter affirmare ꝙ sancti
Martyres fugerunt , & cum inueniebantur,martyrio
se subdebant . Nam hoc expressè derogat perfectioni
sanctorum Martyrum , quia quilibet quantumcunq;
imperfectus,quando non potest latere, teneretur seip
sum martyrio subdere, ac per hoc dum actui fugiendi
falsam quandam perfectionẽ attribuit perfectis Chri
sti martyribus veram tollit. Alia quoq; rõ qua cona-
tur probare , ꝙ fugere non sit imperfectum, quia viri
perfecti fugerunt,dupliciter deficit . Primò,quia non
omne quod viri perfecti faciunt,est ex hoc ipso perfe
ctum. Nam sicut Iacob, Dauid, Vrias,& Mathatias fu
gerunt, quos introducit ad fugæ commẽdationem,ita
etiam habuerunt vxores, proprietates possessionum ,
quæ tamen sese cum Euangelica perfectione non cõ-
patiunt. Dehinc quia(vt suprà monstratum est) actus
qui de suo genere est imperfectus, per aliquam circun
stantiam quam charitas perfecta illi adhibet,potest es-
se perfectus, & ideò non rõne actus , sed rõne circun-
stantiæ sanctorum virorũ in operibus huiusmodi per
fectio commendatur. Præterea sicut non sequitur ꝙ
occidere hominem sit bonum atque perfectum, quia
Phinees & Mathatias ex peccatorum occisione laudã
tur,sic & rationes quas multiplicat nil rectè conclu-
dunt.Bene tamẽ potest inferri , ꝙ si sancti viri aliquid
laudabiliter fecerunt, illud fieri potest pro loco & pro
tempore absq; peccato,sicut sacer Athanasius probare
videtur & intendit . Nec tamen ex hoc sequitur ꝙ sit
perfectum,nisi pariter includatur,ꝙ imperfectio pec-
catum includit, sicut hic peruersè dogmatizat. Quod
quia superius ĩprobatũ est,hic cõmemorasse sufficiat.

Articulus secundus.

SAnè distinctio quam subiungit de modis fugien-
di quos de se conatur perfectos astruere , ac multi
pliciter per exempla commendare , non veritatis
dilucidationem tribuit mentibus legentium, quin po-
tius erroris caliginem,nisi solicita circunspectione ca-
ueatur.Distinguit nanq; sex modos fugę,quorum pri-
mus vt dicit,est ex mentis peruersitate, secũdus,est ex
mentis ignauia & timore seruili,tertius,est ex natura-
li rõne,quartus est ex humilitate mẽtis, quintus est ex
circunspecta prudentia , sextus ex abundãti misericor
dia.In quorum modorum explicatione,multa videtur
absurda dicere.Loquens.n. de secundo modo dicit, ꝙ
fugere ex ignauia,est ex timore seruili , sicut fugerunt
filij Israel in diebus Saulis, subditque, ꝙ Christus hoc
modo mortẽ non timuit,sed timeri prohibuit. Et pau
lò post.Hæc fuga imperfectis competit . In his autem
verbis ostẽdit se per omnia theologicæ veritatis igna-
rum.Primò quantum ad significationem verborum,
in hoc ꝙ dicit filios Israel fugisse Philistijm ex timore
seruili. Timor.n. seruilis cum sit donum spũsancti nõ
docet fugere corporalia bella,sed spũalia peccata.Secũ
dò ostendit se nescire pondus sententiarum cum dicit
hunc timorem esse prohibitum , & post subiungit , ꝙ
cõpetit imperfectis . Ex hoc.n.sequitur,ꝙ aliquid idẽ
sit generaliter prohibitum, & aliquibus personis indul
tum , & iterum , ꝙ imperfectis sit indulta trangressio
mandatorum . Quod quia continet contradictionem
implicitam,ab omñi prorsus ratione discordat.De ter
tiò vero loquens fugiendi modo dicit,ꝙ est ex quodã
naturali timore,& quòd hic fugiendi modus competit
viris perfectis,sicut Moysi, Eliæ , Eliseo, & Vriæ. Et
hæc fuga(vt dicit)nullam operatur imperfectionem ,
& hanc(vt asserit)Christus assumpsit . In quibus ver-
bis duo implicat,quorum vnum est falsum, alterũ ve-
rò blasphemia.Quàmq̃.n. timere mortem sit natura-
le,fugere tamen est voluntarium , & q̃uis perfecta cha
ritas non excludat omnino timorem naturalem , ex-
cludit tamen illius dominium quo timidus in fugam
cõuertitur.Vnde Beda super illud Mar.relicta Syndo- Mar. 14.
ne fugit . Quia plus cæteris dñm amauerit indicauit ,
qui alijs fugientibus sequi dñm non omisit , nondum
tamen perfectionẽ habuit,qui vel territus fugere po-
tuit.In quibus patenter ostendit,quòd fugere ex timo
re mortis,non stat cum perfectione charitatis.Nec ob
stat verbum gl.super illud Ioan.alius te cinget,qua dici Io 21.
tur, ꝙ huiusmodi affectus adeò naturalis erat , vt nec
cum Petro senectus abstulerit , cum tamen perfectus
esset, pro eo ꝙ aliud est timere, aliud est timore fuge-
re,sicut in eadem glo.quam ipse fraudulenter detrun-
cat immediatè subiungitur. Sed quantacũq; ait sit mo-
lestia mortis,vt vincat eam vis amoris , constat quòd
amoris vi superante timorem, nequaq̃ fugimus. Fuga
igitur ex timore mortis nequaq̃ stare potest cum per-
fectione charitatis. Vndè Augu.in orig.homil.eadem.
Amor Christi in eo qui pascit oues eius , in tam ma-
gnum debet Christi talemq; crescere ardorem, vt vin
cat etiam mortis naturalem timorem quo mori nolu-
mus,ẽt qñ cum Christo viuere volumus . Hæc Augu.
Ex quibus concluditur,ꝙ fuga huiusmodi stare nõ po
test cum perfectione charitatis , quæ hunc timorem
exuperat,ne timentem in fugam conuertat. Dicere igi
tur ex hoc timore Chrm fugisse , nõ est aliud q̃ ipsum
blasphemare , cũ ex hoc sequatur ,quòd in ipso fuerit
amor naturalem timorem non superans,sed ab ipso su
peratus,ac per hoc non perfectè stabiliẽs , sed vacillãs,
& imper-

& imperfectus. Aduertat igitur quisquis hæc legerit,
ꝙ fugæ prouenienti ex naturali timore mortis perfe-
ctionem tribuere,simulq; asserere Christum hoc mo-
do fugisse , nihil aliud est q̃ Chrm ducẽ iam prostratũ
ab hostibus dicere , & vniuersum ipsius exercitum ad
fugã prouocare. Nullus.n.in fugam mortis timore cõ
uertitur, nisi timor hmõi in eo dñetur . Quod si hoc
(vt asserit)perfectum est, & omnes hoc naturali timo
re vrgentur , nil aliud restat secundum hanc propha-
nam doctrinam , nisi omnes in fugam conuertantur.
Nulla igitur erit in fugiẽdo differentia Pastoris & mer
cenarij, cum vterq; pariter habeat naturalem timorẽ
moriendi. De quarto verò differens addit,ꝙ fugere ex
humilitate mentis,qua hõ propriam infirmitatem co-
gnoscit , & ad mortem sustinendam humiliter se im-
perfectum credit competit viris perfectis. Nam hoc
modo(vt ait)fugit Petrus à facie Neronis,& Iudæi p-
secutiones Antiochi,& anachoretę,persecutiões De-
cij & Valeriani . Et post subdit,ꝙ hanc fugam docuit
Christus,& exemplo confirmauit,& est imitanda per
fectis.Hoc autem si quis diligenter consideret,scribẽ-
tis imperitiam manifestè perpendet. Nam primũ exẽ
plum de Petro est falsum.Si.n. Petrus(vt dicit)se repu
tabat imperfectum ad martyrium , pari rõne & quili-
bet Christianus . Si igitur ex hac consideratione fuge-
re perfectum est:quilibet omnino debet fugere , nul-
lusq; ad pasionem , tanq̃ ad rem proprias vires tran-
scendentem aspirare.Ex quo ẽt illud infertur , ꝙ præ-
sumptuosus fuit ille feruor sanctorum , qui corde in-
trepido,ad tormenta ferebantur . Secundum aũt exẽ-
plum est in se ambiguum, & impertinens ad proposi-
tum,quia non constat Iudæos illos ex humilitate fugis
se,nec ad perfectionis exemplum eorum fuga potest
assumi, qui materiali gladio propriam tuebantur salu-
tem , & aduersarios qñ sibi facultas aderat persequebã
tur ad mortem . Exemplum verò tertium de anacho-
retis,vbi allegat auctoritatẽ Hieronymi pro fuga Pau
li primi heremitæ suo proposito non competit quin
potius aduersatur. Nam Paulus vt ibidem dicit Hiero
nymus adolescens erat delicatus & diues,non anacho
reta,non monachus,sed adhuc sæculo degens.De quo
ibidem Hieronymus subdit,quòd necessitatem in vo
luntatem conuertit , dum primo quasi compulsus po-
stea voluntarius mansit in eremo. De alijs verò Chri-
stianis qui iam perfecti erant , idem Hieronymus pau
lò ante præmittit. Votum tunc Christianis erat,pro
nomine Domini gladio percuti. Verum hostis calli-
dus tarda ad mortem supplicia conquirens,animas iu-
gulare cupiebat non corpora,& vt ipse qui ab eo pas-
sus est Cyprianus ait, volentibus mori non permitte-
batur occidi.Hæc Hieronymus. Quibus præfati erro
ris sententia non fulcitur sed confutatur , dum asserit ,
quòd illius temporis martyres, non solum non fugie-
bant,sed etiam vehementer dolebant quòd occidi nõ
poterant , quemadmodum gloriosi martyris & Do-
ctoris Cypriani,verbo & exemplo confirmat. Quar-
tum autem exemplum quod ponit de Christo,horrẽ-
dam in pijs auribus includit blasphemiã . Quia si Chri
stus ex humilitate se ad martyrij sustinentiam imper-
fectum putabat, aut verè hoc æstimabat aut falsè . Si
verè, ergo Christus veraciter fuit imperfectus.Si falsè
tũc necessariò sequitur,ꝙ fuerit suæ perfectionis igna
rus,& horum vtrunq; blasphemum . Insuper si omnis
qui filium Dei Iesum Christum imperfectũ dicit vel
æstimat in Deum blasphemat , qui ponit hoc Christũ
de se sensisse,non solum blasphemat in Christum,ve-
rumetiam asserit Christum fuisse blasphemum , quod
piæ aures audire nõ possunt.Quisquis igitur hoc per-
tinaciter senserit,tradendus est sathanæ, vt discat non
blasphemare . De quinto verò modo fugiendi,qui ex
prudentia circunspecta diffusius tractãs , imprudẽn-
tiam suam patenter ostendit, dum pro nihilo tot ver-
ba disseminat. Nullus enim negat , quin pro expecta-
tione oportunitatis vel vtilitatis maioris,interdum ẽt
vir perfectus fugere posit, sicut Apostolus de Dama
sco fugit . Sed hic modus ab alijs licitis fugiendi modis 2.Cor.11.
non debet distingui , quia omnis rationalis & licita fu
ga,est ex prudentia circunspecta, quæ est magistra di-
rectionis in omni via salutis . Est autem prudentia di-
rectiua fugæ,pro loco,& tempore , non tam secundũ
imperium perfectæ virtutis q̃ secundum humanæ cõ
ditionem imperfectionis & infirmitatis mentalis.Vn Matt. 26.
dè super illud Matth.discipuli relicto eo fugerunt.Be-
da dicit in glos. Sicut Petrus qui negationem lachry-
mis abluit, & confessione dominici amoris trina fun-
ditus extirpauit, recuperationem eorum ostendit qui
martyrio labuntur, sic alij discipuli qui articulum cõ-
prehensionis fugiendo præuenerunt,cautelam fugiẽ-
di docent eos qui se ad supplicia minus sentiunt ido-
neos,quibus tutius est latere,q̃ discrimini se exponeř.
Hæc Beda.Quibus elucet,ꝙ huiusmodi circũspectio
qua quis prouidè fugit , infirmis magis cõpetit quàm
perfectis. Quod igitur dicit se nullatenus æstimare,ꝙ
prudentia quæ perfectionem facit aliquando magistra
sit imperfectionis,si sic intelligit,ꝙ prudentia de per-
fecto imperfectum non facit,verum dicit sed nihil ad
propositum.Si autem intelligit, ꝙ nullum opus imper
fectionis ex prudentia procedit manifestè errat , quia
tunc omne opus prudentię esset perfectum,nec solius
prudentiæ verumetiam oĩum aliarũ virtutum quibus
necessario prudentia est annexa.Ex quo ẽt sequeretur,
ꝙ oĩs virtus sit perfecta,& oĩs virtutem habens sit p-
fectus,& omnis imperfectus iniustus & omnis imper
fectio culpa . De sexto tandem modo fugiendi subin-
fert,quòd fugere ex abundanti misericordia,ne perse-
quentes grauius Deum offendant viris perfectis com
petit,quia hoc modo fugit Iacob, Moyses, Dauid,Be
nedictus,Siluester,&c.Et hanc fugam(vt dicit)docuit
Christus & exemplo confirmauit . Porrò quamuis in
his quæ de hoc modo sexto fugiendi scribit, videatur
superficialiter considerãtibus rationabiliter & piè sen
tire,si quis tamen vigilantiori attentione consideret ,
manifestè cognoscet ea carere ratione simul & pieta-
te. Nam & exempla quæ ponit ambigua sunt,nec ex
scripturis constat præfatos viros ex ea quam assignat
causa fugisse.Qua etenim ratiõe vel auctoritate astrui
potest,ꝙ Iacob Esau.Moyses Pharaonem.Dauid Sa-
lutem,& Siluester Constantinũ fugerit ne in eos gra-
uius peccarent? Et ideò quæ proponit pro nihilo ha-
benda sunt.Quia vt dicit Hierony.quod de scripturis
auctoritatem non habet , eadem facilitate contemni-
tur qua probatur.Insuper si omnis qui persequitur iu-
stum, tanto magis peccat , quanto grauiores iniurias
irrogat,& sanctum est atq; perfectum propter hoc fu
gere , semper a facie cuiuslibet persecutoris fugiendũ
est,ne grauis peccet.Amplius ex hoc necessariò sequi-
tur,quòd Christus non abundantem misericordiam ,
sed potius crudelitatem in Iudæos exercuerit, qui tũc
se passioni obtulit, quando plures in eo peccare potue
runt,pascali scilicet tempore, cum Iudæorum multitu
do ad festum ventura erat de qua sciebat, quòd in eius
mortem consensura erat . Arguuntur etiam secũdum
hanc doctrinam,impietatis & crudelitatis omnes mar
tyres,qui non fugerunt. Inaniter igitur gloriatur se ad
uersarium confutasse , quasi fugere nõ sit imperfectũ,
cum habeat fieri ex abundanti misericordia, quæ im-
perfectionis non potest esse ministra.In quo credens
alterius improbare sententiam , viam aperit ad repro-
bandam suam.Si.n.Christus , quia fugit ex misericor-
dia respectu persequẽtiũ, nulla imperfectionis notam
incurrit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

incurrit, multò magis si fugit ex misericordia respectu membrorum suorum infirmorũ, ad præbendum illis solatium, non debet imperfectioni ascribere, sed potius iudicare perfectum. Quod aũt in fine cõcludit, q̃ his quatuor modis Chr̃us fugit, & fugere docuit, & viri perfectissimi in hoc eũ imitari sunt, & hoc alios facere docuerunt, & q̃ Christus fugiendo exemplũ in firmis præbuit: infirmis dicit, infirmitate carnis quæ perfectis competit, non mentis quæ solum conuenit imperfectis, quia ex præcedentibus satis reprobatum est, non est opus vltrà discutere, q̃q̃ hæc quatuor simul aggregata, dogmatis huius absurditatem patenter ostẽdant. Nam si Christus hoc quadruplici modo fugit, & perfectissimi viri in hoc eum imitati sunt, cum hoc fugiẽdi quadruuiũ semper, & vbiq; & oĩbus pateat, sem per & à quolibet ineunda est fuga. Quis.n. non naturaliter timet mortem? Quis nõ debet se humiliare? Quis non debet prudenter cauere periculum? Quis misereri non debet persequẽtium proximorum? Si igitur hæ viæ fugarum semitæ sunt perfectionũ, quibus itur ad Christum, nõ iã ad exhortationem Apostolicæ tubæ curren dum est ad nobis propositum passionũ certamen, sed potius quærẽdum est per aliquam dictarum viarum fugæ præsidium, quo celerius, tanq̃ per compendiosas perfectionis semitas perueniatur ad Christum. Quod si huiusmodi exhortationis immò dehortationis clamorem, quo bellatorum corda terrentur, procul à castris bellantium abesse censuerunt duces in pugna sæculi, quantò magis hoc obseruare conuenit in pugna Iesu Christi, vbi res agitur, non pro vitandis dispendijs rerum, aut fugiendis periculis corporũ, sed pro declinanda in finibili morte animarum? Nec hoc dicimus quin competere possit perfectis in casu fugere, eo modo quo superius ostensum est: sed vt fugæ laudes superfluas, vanas, & falsas, tanq̃ pernicioſas, & virtutibus perfectis contrarias ostendamus esse fugiẽdas. Quia cum falsitas vbique & semper vitanda sit, ibi tamen & tunc potissimum declinanda est, cùm fallaci specie sanctitatis à virtutum culmine reuocat, & inclinat ad ima.

Secundæ responsionis secunda particula, in qua abstinentiæ laus & perfectio declaratur, & eiusdem impugnatio calumniosa refellitur. Articulus primus.

QVamquàm certũ sit oĩbus in Christiano exercitatis agone, abstinentiæ sanctæ rigorem per necessariam esse, his qui perfectionem adipisci, & defensare conantur: quia tamen nouæ adinuentionis dogma peruersum sub introductum est, ad probãdum contrariũ, roboranda est huiusmodi veritas, tam per exempla, q̃ per documẽta sanctorum. Et primum quidem euangelicę perfectionis præcursor, adducatur in medium, qui propter abstinentiam eminentem, magnus prædicatur angelica voce, sicut refert Lucas Angelus dixisse ad Zachariam. Erit.n. magnus coram Domino, vinum & siceram non bibet. Vbi glos. Sicera interpretatur ebrietas, quo nomine signatur omne poculum de quacunque materia factum, quod inebriare posset. Decet nanq; vas cœlesti gratiæ mancipatum, à sæculi illecebris abstinere. Hoc ipsum vas electionis Apostolus in seipso commendat, ad Corinth. scribẽs. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cũ alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Et ad hoc agonistarum exemplo, cunctos prouocat Christi milites cum præmittit: Omnis qui in agone contẽdit, ab oĩbus se abstinet, & illi quidẽ vt corruptibilẽ coronam accipiant, nos autẽ incorruptã. Ad hoc facit quod ait Ambr. exameron. 3. libr. Ab initio sæculi simplicẽ cibum & naturalem debuit Deus reliquis cibis anteferre, q̃n iste est sobrietatis cibus, reliqui voluptatis. In hoc datur nobis frugalitatis exemplum & parsimoniæ magisterium, vt herbis & simplicis oleris victu, aut pomis contenti simus, quem natura obtulit, quæ liberalitas Dei primo donauit. In ecclesiastica verò historia libro. 2. refert Eusebius, q̃ inter sanctos Aegyptios, quos Euãgelista Marcus multipliciter instituit, vinum nemo nec gustu contingit, nec aliquam carnẽ, tantum aqua est eis potus, & panis cum sale & isopo est eis cibus. De anachoretis autem, quorum vita cõstat fuisse perfectionis exemplar. Hierony. ad Eustochium cum vitam commendasset cœnobitarum dicens, q̃ inter eos viuitur pane, & leguminibus, & oleribus, quæ sale solum condiuntur, quibusdam interpositis subdit. Ad tertium genus veniam, quos anachoretas vocant, qui de cœnobijs exeuntes, accepto pane & sale, amplius ad deserta nil proferũt. Huius vitæ auctor Paulus, illustrator Antonius, & vt ad superiora conscẽdã, princeps Ioannes Baptista fuit. Hucusq; Hierony. Qui & hunc quem huiusmodi vitæ asserit auctorem Paulum, talibus extollit abstinentiæ laudibus, eius vitam describens. Oẽm in orationem in solitudine duxit ætatem, cibum & vestimentum ei palma præbebat. Quod ne cui incredibile videatur, Iesum testor & sanctos Angelos, vidisse me monachos, è quibus vnus per triginta annos, pane hordeaceo, & aqua lutulenta vixit. Beatus quoq; Basilius monachis oriẽtalibus, qui ad perfectionis culmen nitebantur ascendere, carniũ æsum inhibuit. Secundus ẽt Martinus, vt deipso narrat Sulpitius, in suo monasterio secum degẽtibus monachis, vini potum concedere noluit. Et facer vir Benedictus sanis monachis esũ carniũ interdixit. His & similibus, quasi innumeris vniuersis sanctorũ exẽplis indubitanter colligitur, q̃ abstinentiæ vigor opus sit perfectè virtutis. Et ne quid ad certitudinẽ desit, alijs sanctorũ auctoritatibus probandũ est, quibus asserũt, q̃ abstinere à vino, & carnibus sit perfectum. Ait.n. Hierony. ad Demetriadem. Conceduntur quidẽ nuptiæ, carnium esus, vsus vini, sed horũ abstinentia, cõsilio perfectiore suadetur. Idem quoq; contra Iouinianum. Si vis perfectus esse, bonum est vinum nõ bibere, & carnes non manducare, nam si vis perfectus esse, melius est saginare animam, q̃ carnem. Aug. etiam de fide ad Petrum sic ait. Humiles serui Christi, qui cupiunt Domino absq; impedimento seruire, coniugia nõ appetunt, à vino & carnibus abstinẽt, q̃tum corporis valitudo permittit, nõ q̃ peccatũ sit aut cõiugẽ habere, aut carnes vinumq; percipere. Hæc Aug. Ad hoc idẽ facit quod dicit Greg. 3. lib. moral. Nullus palmam spũalis certaminis apprehendit, qui non prius in seipso per afflictã concupiscentiã carnis incentiua deuicerit. Neq;.n. ad conflictũ spũalis certaminis cõsurgitur, si nõ prius intra nosmetipsos hostis mentis positus, gulę videlicet appetitus edomatur. Colligitur itaq;, q̃ abstinẽtia sit opus maximè cõpetẽs viris p̃fectis, quorũ est fathane bellis victoriosè resistere, & sapientiæ studijs quietè vacare. Propter quod Hiero. cõtra Iouinianũ. Siquis æstimat abundantia ciborũ, atq; potuũ se perfrui, & vacare se posse sapientiæ (hoc est versari inter delicias, & deliciarũ vitijs non teneri) seipsum decipit. Et pòst. Quo nuptijs virginitatẽ, ita saturitati & carnibus, ieiunia spiritumq; præferimus. Si igitur vacare sapientiæ perfectorum est, & virginitas præfertur cõiugio sicut perfectũ imperfecto, restat q̃ de genere operis abstinere à carnibus, alijsq; delicatis cibarijs actũ dicit consonum perfectioni, & contra his vti imperfectionem quandam importat, quantum est de sui generis na-

Luc. 1.

1. Cor. 9.

1. Cor. 9.

ris natura, nisi ad perfectionem reducatur, per circunstantiam superadiectam, vtpote cum quis habet plenã abstinendi voluptatem, & tamen huiusmodi cibarijs pro loco & tempore sobriè vtitur, vel quia requirit necessitas sustentationis propriæ propter ægritudinem seu debilitatem, vel vtilitas fraternæ ædificationis per charitatiuam cõdescensionem. Primum quidem exẽplum ex vita sumitur perfectorum cœnobitarum, quã describens Hieron. ait, loquens de sanis. Viuitur pane, leguminibus, & oleribus, quę sale solo cõdiuntur. Dehinc pro debilibus subdit. Vinum tantum senes accipiunt, quibus & paruulis sæpè fit prãdium, vt aliorum fessa sustententur ætas, & aliorum non frangatur incipiens. Post hoc de infirmantibus ait. Siquis verò ceperit ægrotare, transfertur ad exedram latiorem, & tãto senum ministerio confouetur, vt nec delicias vrbium, nec matris quærat affectum. Hęc Hieron. Porrò exẽplum secundi manifestè resulget in Christo. de quo Chrysost. super Matth. Vide quanta est CHRISTI in condescensione diligentia, sicut cum comedat & bibat, cum videat ex aduerso Ioanni faciens & hoc Iudęorum gratia salutis facit, magis autem orbis terrarũ vniuersi, simulq; hæreticorum obstrues ora. Magister nanq; perfectionis omnimodæ Iesus Christus, & sup portator imperfectionis nostræ vtrũq;, debuit in sua vita monstrare, cum tamen Ioannes totam peregerit vitam secundum arctissimam abstinentiæ legem. Et quanquàm actus abstinendi perfectior sit ex proprio genere, perfectius tamẽ egit Christus quàm Ioannes quia & puriori modo in seipso abstinuit, & alijs ex pfectiore charitate condescendit. Vndè & perfectionis præcipuus sectator Apostolus non solum imitabilem se præbet in austeritate vitæ, verumetiam pia ad proximos cõdescensione: ad Corinth. dicens. Factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem, omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos. Hanc cõ descensionis ædificatoriæ formam discipulis ad prædicandum missis Dominus dedit, cum ait. In eadem domo manete, edentes & bibentes quæ apud illos sunt. Et ratio à Matthæo redditur. Est enim dignus operarius cibo suo. Quia enim discipuli pauperes erant, & laboriosis prædicationis exponebantur discursibus, ne pro penuria & difficultate laboris, in seipsis deficerẽt, vel pro difformitate victus, onerosi redderentur fusci pientibus ipsos, huiusmodi fuit eis à Domino viuendi forma prescripta, tam piè quàm prouidè, vt & alijs cõ descenderent, & iniunctum sibi laborem viriliter tolerare valerent. Ex prædictis igitur elucescit, q̃ tam abstinere à carnibus, & vino, quàm his vti, potest fieri perfectè & imperfectè, sed vnum, scilicet abstinere fit perfectè ex proprio genere, alterum verò ratione circunstantiæ adiunctæ, cum ex se magis declinet ad imperfectionem. Hæc autem non idcirco dicimus, quia cibus in culpa sit, cum dicat Apo. ad Corinth. esca nos non commendat Deo, glos. sumpta vel non sumpta. Et Augusti. 3. libr. de doctrina Christiana. Quid locis, & tempori, & personis conueniat, diligenter attendẽdum est, ne temerè flagitia reprehẽdamus. Fieri enim potest, vt sine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis, pretiosissimo cibo sapiens vtatur, insipiens autem fœdissimæ gulę flamma in vilissimum ardescat, & fanius quisq; maluerit, more Domini pisce vesci, quàm lenticula more Esau, aut ordeo more iumentorum. Hæc Augustinus. Ad quod etiam facit quod dicit Gregor. tertio lib. moralium. Non cibus sed appetitus in vitio est, Vndè lautiores cibos plerũq; sine culpa sumimus, & abiectiores nõ sine reatu conscientiæ degustamus. Hinc Esau primatum per lẽticulam perdidit, & Elias in eremo carnes edendo virtutem corporis seruauit. Vndè & antiquus hostis primum sibi hominem, non carne sed pomo subdidit, & secundum, non carne sed pane tentauit. Patet igitur q̃ delicatis vti pro loco, & tempore possumus absq; peccato, quia tamẽ per exercitationem concupiscentiæ, dant occasionem peccandi, ab huiusmodi abstinere salutare est. Ac per hoc cum sit difficile & arduũ & supererogatorium, de natura sui generis colligitur esse perfectum tanquàm ad perfectionem præparans, & ipsam promouens, & conseruans. Vndè Hieron. contra Iouinianum. Fac esum carnium cunctis nationibus esse communem, & passim licere quod passim gignitur, quid ad nos quorum cõuersatio in cœlis est, qui super Pythagoram & Empedoclem, & omnes sapientiæ sectatores non ei debemur cui nascimur, sed cui renascimur, quoniam repugnantem carnem & ad libidinum iucentiua rapientẽ inedia subiugamus. Hæc Hieronym. Quibus ostendit, abstinentiam viris perfectis & cœlestibus competere, ad perfectè cauendam libidinem, & edomãdam carnem. Competit etiam eis, quia promouet ad perfectam virtutem. Valet enim primò, ad seruandum pudicitiæ sanctæ nitorem. Vnde Hiero. ad Eustochium. Solicitè prouidendum est, vt quos saturitas de paradiso expulit, esuries reducat. Non q̃ Deus vniuersitatis creator & Dominus, intestinorum nostrorum rugitu & inanitate ventris, pulmonumq; delectetur ardore, sed q̃ aliter pudicitia tuta esse non possit. Valet secundò, ad custodiam paupertatis altissimę. Iuxta quod idẽ Hieronym. ad Saluinam scribit dicens. Vbi vile oluscum, cribarius panis, & cibus potusque moderatus, ibi diuitiæ superuacuę. Idem quoq; contra Iouinianũ. Si vis perfectus esse, bonum est vinum non bibere, & carnes non manducare. Et post. Grandis animæ exultatio est, cum paruo contentus fueris, mundum habere sub pedibus, & omnem eius pompam, & epulas, ac libidines, propter quæ diuitiæ conquiruntur, vilibus commutare cibis. Valet etiam tertiò, ad conquirendã animi fortitudinem, secundum illud Bern. Quomodo ipsum corpus nostrum quotidie crescit & decrescit, sic necesse est spiritum semper proficere, aut deficere, sed interest ordinis. Nam semper in robusto & vegeto corpore animus mollior atq; tepidior est, & rursum in corpore debili & infirmo fortior viget promptiorq; spiritus. Quod se expertum testatur Apostolus dicẽs Quando infirmor tunc potens sum. Sicut igitur per abstinentiam vigor attenuatur in corpore, sic & augmentatur virtus in animo, quod maximè locum habet in viro perfecto. Valet nihilominus quartò, ad obtinendam mentis serenitatem, iuxta sententiam Senecæ in quadam Epist. Non est (inquit) iucunda res, aqua & pulmenta, aut fructum hordeacei panis, sed summa voluptas est ex his posse capere voluptatem, & ad id se deduxisse, quod eripere nulla fortunæ iniquitas possit. Si igitur hæc mentis tranquillitas quam varij euentus fortunæ non auferunt, perfectioni attestatur, apertè colligitur, quòd sic abstinere sit perfectorum.

In Epistola ad Eustochium.

Chry. sup Matt. Homi. 27.

Comedere carnes est perfectis ex circunstantia, abstinere pfectũ ex proprio genere.

Luc. 10.

2. Cor 9.

Abstinẽtia vtilis ẽ ad pudicitiã, & similiter ad paupertatem.

2. Cor 12.

1. Tim. 4.

Articulus secundus.

HIs præallegatis pro veritatis parte, facile iam est, & perfectionis abstinẽtię sublimitatem defendere, & hostis aduersus eã erecta machinamẽta dissipare. Nam ab impositione falsi criminis sumẽs exordium, primũ quidẽ se fundat super falsum: asserẽs eum contra quem scribit dixisse, q̃ carnium esus sit à perfectione recessus, quod nunquàm dixit, insuper & q̃ de numero sit illorum de quibus dicit Apostolus, q̃ in nouissimis diebus, discedent quidam à fide attendentes spiritibus erroris. Quod crimen illi impingit, quia saturitati abstinentiam prætulit. Quantæ igitur malignitatis sit & fraudis, pro abstinentiæ commendatione

Universidad de Deusto
Biblioteca

datione, viro fideli errorem manichęorum impingere, is qui legit aduertat. Hoc enim nihil aliud est astruere, nisi q̃ abstinentia commendari non possit, sine prę iudicio fidei & sanæ doctrinæ. Quod si verum est, errauerunt viri clarissimi, qui magna & mira fuerũt abstinentia prædicti. Errat & nunc sancta Mater Ecclesia quæ in ieiunijs ab ipsa institutis, iubet abstinere à carnibus, & ab his quæ sementinam indè trahũt originem. Errare probatur & ipse qui aut morem sequitur Ecclesiæ, & tunc secundum suam sententiam est manichęus, aut morem hunc sacrum impugnat, & tunc est Iouiniani discipulus. Audiat igitur non nos sed Augustinum, contra Adamantium manichęum, de discipulis illius sectæ loquentem. Istos (inquit) significauit futuros Apostolus temporibus nouissimis, prohibentes nubere, & abstinere à cibis quos Deus creauit. Hos enim propriè designat, qui se non propterea temperant à cibis talibus, vt aut concupiscentiã suã refrenẽt, aut infirmitati alterius parcant. Audiat etiam Hieron. contra Iouinianum. Reprobat (inquit) Apostolus eos qui prohibebant nubere, & iubebant à cibis abstinere, sed Martinianum designat & cæteros hæreticos, qui abstinentiam inducunt perpetuam: ad destruenda & contemnenda & abominanda opera creatoris. Nos autem omnem creaturam laudamus & maciem saginæ, abstinentiam luxuriæ, ieiunia præferimus saturitati, & à diebus Ioannis Bapt. ieiunatoris & virginis, regnum cœlorum vim patitur. In his satis Hieron. Iouiniani & noui sectatoris ipsius os obstruit, ne instar sepulchri patentis, suorum carnalitatem sermonum tanquàm exhalationibus fœti dis fidelium mẽtes sobrias
1.Cor.19. & pudicas inficiat, moresque corrumpat. Nam (vt ait Apostolus.) Corumpunt bonos mores, colloquia prauа. Sanè quia studium esse consueuerit errantium, testimonijs veritatis peruersè itellectis, aduersus ipsam veritatem confligere, ideò consequenter munire se ni
1. Tim. 4. titur, auctoritate scripturarum, primò allegans illud
Matt. 15. Apostoli. Omnis creatura Dei bona. Et iterum. Omnia munda mundis. Cui etiam interpositis quibusdam subnectit Euangelium illud. Non quod intrat in os coinquinat hominem. Quibus etiam interponit auctoritatem Augustini de ciuitate Dei, qui dicit, quòd consuetudo victus non impedit religionem. Ex quibus conatur astruere, q̃ abstinentia ciborum nihil facit ad perfectionem, nec ipsorum vsus, vel sumptio, ad imperfectionem. Vnde & dicit. Imperfectionem non facit Dei creatura, sed mens infirma, & nesciens vti ea. Idcirco magis ei abstinentia, quàm perfectę menti est necessaria. Hoc si verum est, & huiusmodi ratio aliquid roboris habet, cum bona temporalia sint creaturæ Dei, & mulier formata à Deo, & coniugium, quod plus est, Domini sacramentum, & libertas propriæ voluntatis sit donum diuinum, nihil horum ad imperfectionem facit, magisq; competũt hæc perfectis quàm imperfectis, tanquam melius scientibus vti. Magis igitur secundum hanc indoctam doctrinam perfectis cõpetit diuitias possidere quàm spernere, magis nubere quàm continere, magis agi voluntate propria quàm gubernari aliena. Ex quibus etiam illud infertur, quòd doctrina CHRISTI fuerit perfectioni contraria. Ad quod quidem inconueniens, auribus pijs horrendum nequaquam deuenisset, si earum quas allegat auctoritatum, catholicum habuisset intellectum. Nã auctoritas Apostoli quam proponit, hæreticorum reprobat impietatem, Euangelicum verbum Pharisęorum superstitionem, sed Augustin. in verbo proposito aduersatur vtrisque. Quod enim CHRISTVS Pharisęos de superstitione notauit, & textus euangelicus apertè declarat, & glos. exponit, quæ super illud Matthæi, non quod intrat in os coinquinat hominem, ait. Vno sermone omnis superstitio obseruationum eliditur, dũ in discernẽdis cibis religio putatur. Quod de ea discretione intelligendum est, quæ secundum Pharisęorum sententiam in cibis constituit immunditiæ causam. Nam discernere inter cibaria delicata, & aspera pretiosa & vilia abstinentium more, non repugnat, sed consonat religioni Christianæ. Quod autem dicit Augustinus, quòd victus non impedit religionem, intelligẽdum est de Religione Christianæ fidei, quæ cõmunis est perfectis, & imperfectis: de qua Augustin. ibidem. Ipsos quoque philosophos qui Christiani fiunt, non habitum, & consuetudinem victus, sed falsa dogmata mutare compellit. Quod quidem intelligi non potest de Religione disciplinæ regularis, in qua habitus nouus assumitur, & mutatur consuetudo viuendi, quantum etiã ad discretionem ciborum. Vndè Hieron. contra Iouinianum. Audi, inquit, sues & apros & ceruos, & huiusmodi reliquos animantes, esse creatos, vt athlete milites, & nautę, metallorũq; fossores, & cæteri huiusmodi operibus mancipati, cibos haberet, quibus fortitudinem corporum sibi necessariam sustentarent. Cæterum nostra Religio non athletam erudit, non fossorem, vel remigem, sed sapiẽtiæ sectatorem, qui se Dei cultui mancipauit. Deniq; verbum Apostoli quod primò proponit Manichęorum impietatem impugnat, non abstinentiam imperfectorum. Vndè idem Hieronym. ad saluiam. Scimus ab Apostolo dictum: omnis creatura Dei bona, & ni- 1.Tim.4.
hil reiciendum quod cum gratiarum actione percipi- 1.Cor.8.
tur: sed idem loquitur: bonum est non manducare car Rom.14.
nem, & non bibere vinum. Comedant carnes quę carnibus seruiunt, quarum seruor despumat in coitum, quæ alligatæ maritis, generationi & liberis dant operam. Quarum vteri portant fœtus, earum intestina carnibus impleantur, tu verò quæ in tumulo mariti sepelisti omnes pariter voluptates, nihil habes necesse aliud nisi perseuerare ieiunio. His apertè colligitur, quòd omnis creatura bona & munda est, quòd sanctũ est ab aliquibus abstinere, quia & si non sint immundæ formaliter vel causaliter, tamen occasionaliter, ex earum vsu, vt frequenter immunditia contrahitur, dũ concupiscentia excitatur, sicut idem Hieronymus ad Eustochium ait. Si quid in me potest esse consilij, si experto creditur, hoc primum admoneo, hoc ob testor, vt virgo CHRISTI vinum fugiat pro veneno. Quid oleum flammę adijcimus? quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Hæc Hieronym. Quod si fortè quis dicat, hanc ruinam iuuenibus, & imperfectis, non perfectis eẽ timendam, obuiat idem Hieronymus in eadem Epistola dicens. Quandiu in hoc fragili corpore detinemur, quandiu habemus thesaurum iustum in vasis fictilibus, & concupiscit caro aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, nulla est certa victoria. Et Paulo post. Si Apostolus vas electionis & præparatus in Euangelium CHRISTI, ob carnis aculeos & incentiua vitiorum reprimit corpus suum, & seruituti subijcit, ne alijs prædicans ipse reprobus inueniatur, si post nuditatem, ieiunia, famem, flagella, supplicia, in semetipsum reuersus exclamat. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius, tu te putas securum esse debere? Caue igitur, ne de te aliquando dicat Deus. Virgo Israel cecidit, & non est qui suscitet eam. Hæc Hieronymi verba si vera sunt, immò quia vera sunt, non parui periculi res est abstinentiæ perfectioni detrahere, ac per hoc animos perfectæ virtuti studentium ab ea reuocare. Vt autem ad hoc efficacius possit inducere, sanctorum consequenter se munit exemplis. Noæ scilicet, Elię, & Ioannis Baptistę. Quorum primus vt dicit, oẽ genus carnis accepit

cepit in vsum, secundus fuit carniũ cibo refectus, ter-
tius verò locustarum esu non fuit pollutus. Ex quibus
arguit, quòd cum omnis imperfectio sit pollutio ani-
mæ, carnium esus nihil facit ad imperfectionem, quin
Phil.3. potius ad perfectionem, cum dicat Apostolus, scio a-
bundare & penuriam pati. nec esset perfectior esuriẽs,
quàm abundans, vtrumq; enim poterat virtute diuina.
Verùm hæc quæ præposuit virorum perfectorũ exẽ-
pla, si ad hoc introducit, quòd talibus vesci sit de se li-
citum, ex ratione procedit, & Augustini sententiam se-
quitur, in libro confessionum, vbi ex prædictis sancto-
rum exemplis ostendit, q̃ non cibus, sed appetitus in-
ordinatus introducit peccatum. Si autem per hoc co-
natur astruere, quòd cibis huiusmodi vti pro loco &
tempore, non sic perfectioni contrarium, sed compos-
sibile, verum adhuc dicit, sed frustra laborat, quia hoc
nullus catholicus negat. Si verò persuadere conatur, q̃
his vesci & ab his abstinere sit æque perfectum, errat
non modicum. Primò quidem quia hoc falsum est
& absurdum, sicut præallegata sanctorum testimonia
& exempla declarant. Secundò quia non vera, sed so-
phistica ratione procedit cum arguit, quòd si viri per-
fecti aliquid egerunt, quòd hoc illud sit de propria ra-
tione perfectum, hoc enim plurimas habet instantias,
sicut præostensum fuit in præcedenti particula. Nam si
militer argui posset de coniugio Noæ, & de proprieta-
te possessionum, & de plantatione vineæ, vt taceamus
de vini potatione. Tertiò verò quia exemplis huius-
modi primò propositis, falsam subnectit assumptionẽ
cum dicit, quòd imperfectio est animæ quædam pol-
lutio, hoc superius multipliciter est improbatum tan-
quàm erroneum, & ad quod multa inconuenientia se
quuntur. Tunc enim nouiter baptizatus, aut non esset
imperfectus, aut peccati labe esset pollutus, quorum
vtrumq; est absurdum. Insuper si esset pollutio, aut es-
set mortalis, & tunc omnis imperfectus charitate ca-
reret, aut venialis, & tunc omnis venialiter peccans à
perfectione decideret, nullusq; in veniali existens, ad
perfectionem perueniret, idemque foret perfectum &
impollutum, quod quidem vel est iustorum omnium
in statu viæ, vel omnino nullorum nisi Dei hominis,
& virginis Marię. Quartò autem, quia præfata exem-
pla magis ad oppositum valent quàm propositum, si-
cut à sacris Doctoribus inducuntur. Vnde Hieron.
ad Eustochium. Noè vinum bibit & inebriatus est &
post ebrietatem nudatio fœmorũ subsecuta est. Elias
cum Iezabel fugeret, & sub quercu iaceret, aduenien-
te ad se Angelo suscitatur, & ecce ad caput eius panis
subcinericius & vas aquę. Reuera poterat ei conditum
merum mittere, & electos cibos, & carnes contusio-
ne mutatas. Eliseus filios prophetarum inuitat ad prã-
dium, & herbis agrestibus eos alens, consonum pran-
dẽtium audit clamorem, mors in olla vir Dei, non est
iratus cocis, lautioris enim mensæ consuetudinem nõ
habebat. Potuit & Danieli de regijs ferculis opulen-
tior mensa transferri, sed Abachuc ei messorum pran-
dium portat, arbitror rusticanum. Ideoq; ibi vir desi-
deriorum appellatus est, quia panem desiderij non mã
ducauit, & vinũ concupiscentiæ non bibit. Ecce quot
exempla patrum veteris testamenti introducit ad ab-
stinentiæ laudem, quæ is tanquàm carnaliter sapiens
trahere nititur ad carnem. Sentiens autem ex his quæ
iam dixerat, acutis eiusdem Hieronymi iaculis, vt Io-
uiniani discipulum se posse transfigi quasi clypeũ de-
fensionis obijciẽdo verũtè subiungit. Nec me clames
Iouinianum, quia non dico vt ipse, q̃ non differat sim
pliciter abstinere, vel carnes & vinum gulosè come-
dere, sed infirmis qui nesciunt his rectè vti, valde ne-
cessarium iudico abstinentiam, perfecti verò nullam
contrahunt immunditiam. Hæc verba ipsius, qui
bus vt excuset errorem proprium, exaggerat alienũ.
Nunquàm enim Iouinianus, quanquàm sit omnino
detestandus, in hanc quam hic fingit dementiam inci
dit, vt gulositatem æquaret abstinentiæ, sicut nec lu-
xuriam continentiæ coæquauit, sed pudicitiam coniu-
galem & virginitatem, vsum ciborum & abstinen-
tiam, æqualis apud Deum meriti censuit. Quod idem
Hieronym. reprobat vt dogma prophanum. Hic autẽ
longè amplius desipit quàm ille Iouinianus, tanquàm
proficiens in erroris doctrina discipulus. Nam so-
brietatem in vsu ciborum dicit competere perfectis,
abstinentiam imperfectis, quia perfecti nullam ex hoc
immunditiam contrahunt, & imperfecti indigent illo
remedio ad edomationem concupiscentiarum. Con-
stat autem quòd perfecti præseruntur imperfectis, &
quæ illis & his competunt, per se loquendo consimi-
lem habent comparationem, igitur secundum ipsum
præfertur horum ciborum vsus moderatus & sobrius
abstinentiæ ab eisdem. Quod si causetur falsum si-
bi crimen imponi, dicat igitur ipse quod sentit. Aut
enim præfert abstinentiam moderato modo vescen-
di, aut æquat, aut postponit. Si præfert vt quid tot su-
peruacua verba contra propriam sententiam protulit?
Concesso enim quòd abstinere perfectius sit, iam nul
la restat causa aduersus aliquem disputandi. Si verò
æquat, in errorem Iouiniani turpiter incidit. Si autem
postponit, damnatę & reprobatę iam hæresi superad-
dit. Quod autem huius vltimæ sententiæ fuerit, ex
consequentibus apertè clarescit. Quasi enim ei quod
dixerat abstinentiam imperfectis competere, ex ad-
uerso aliquis resisteret, ex alterius persona subiungit.
Sed dices. Quid igitur Dominus sacerdotibus vete-
ris testamenti cum ministrarent prohibuit vinum?
Quid quòd nazareis inhibuerit? quid quòd filij Re-
chab ex hoc laudantur? & tandem Ioannes Baptista vi
num q̃ siceram non gustauit. Et addit. Qualiter igi
tur non erit perfectius à vino & à carnibus abstinere,
quàm his vti? Et ad hæc tanquàm ad probandum fal-
sum inducta respondit dicens, quòd sacerdotibus ve-
teris legis inhibetur vinum velut adhuc nescientibus
vti, & quòd abstinentia Nazareorum figuralis nõ mo
ralis fuit, & quòd filij Rechab magis de obedientia,
quàm de abstinentia laudati sunt, & quòd Ioanni Ba-
ptistæ abstinentia competebat, quia adolescens erat,
addens quia sicut absque diminutione perfectionis,
carnes comedit, sic etiam si voluisset, potuisset bibe-
re vinum, cum ad eius oppositum nulla lege teneretur. Ex quibus apertè colligitur, quòd ad Iouiniani superaddit errorem. Cum enim supra probauerit, quòd perfectis competit vino & carnibus vti, exemplo Noæ, Elię, & Ioannis Baptistæ, & nunc pro incõuenienti habeat, q̃ perfectis viris abstinẽtia indicitur, manifestè conuincitur ejus esse sententiæ, qua ciborũ vsus abstinentiæ non postponitur, sed præfertur. Pro huius quoq; erroris defensatore perfidia, plurima dicit absurda. Nam quòd asserit vinum interdici sacerdotibus, tanquàm nescientibus vti, apertè contrariatur veritati, cum super illud Leuitici. vinum & Glo. Leui.
omne quod inebriare potest, &c. dicat glos. Filijs Aa- 10.
ron tanquàm sublimiora adeptis, traditur hoc mandatum. Insuper contra viros sanctos blasphemare conuincitur, quorum nonnulli sacerdotalis generis, sanctitatis priuilegio, & prophetiæ spiritu claruerunt. Mira certè, vel potius monstruosa doctrina. Cùm enim suprà præmiserit, quòd viris perfectis competebat coniugium in veteri lege, & secundò addiderit, quòd Aaron tanquàm vir perfectus fugit, qua fronte nunc subiungere potest, q̃ tanquàm imperfectus abstinuit, quasi coniugij nexus, vel fugæ prę sidiũ sacerdotibus pfectiõis gloriã tribuat, & sãctitas

Universidad de Deusto
Biblioteca

abstinentiæ tollat? Magna etiam absurditate non caret, quòd principalem causam abstinentiæ præcursoris, ætatem asserit fuisse iuuenilem, scilicet propter adolescentiam castigandam, ac si abstinentiâ senibus & perfectis non competat. Quid igitur sancti senes, & perfecti Paulus Heremita, Antonius Hylarion, & clarissimi illi cœnobiorum patres, abstinuerunt vsque ad decrepitam senectutem? Quid illi nobiles cœnobitæ de quibus dicit Hieron. ad Eustochium. De cibis verò & potu taceo, cum etiam languentes monachi, aqua frigida vix vtantur, & coctum aliquid accepisse luxuria sit? Quid illa sacratissima Paula de qua idem Hierony. Nulla iuuenum puellarum sano & vegeto corpore, tãtæ se dedit abstinentiæ, quantæ ipsa fracto & senili debilitatoq; corpusculo? Quid etiam venerabilis illa Tarsilla de qua Grego. 4. Dialo. Tarsilla inquit amita mea, inter duas alias sorores suas, virtute continuæ orationis grauitate vitæ, singularitate abstinentiq, ad culmen perfectionis excreuerat? Quid tandem Apostolus, de quo Hier. contra Iouinianum. Paulus Apostolus post famem & sitim, & cæteros labores suos & pericula latronum, & solitudinis, crebra ieiunia enumerat, & discipulo Timotheo dolenti stomachum, & infirmitates plurimas sustinenti, suadet vini modicam potionem, quod non concederet, nisi crebræ infirmitates, & dolor stomachi postulassent? Innumera quoq; ad hęc exẽpla suppetunt, virorum illustrium, non solum in Christum credentium, verumetiam gentilium Philosophorum, sicut ex varijs historijs colligi potest, & præcipuè de libr. Hieronymi contra Iouinianum, & ex eo quem conscripsit Ambrosius de vita Brachmanarum. Nec horum contemnenda exempla, cum Hieronym. ad Aletam dicat, quòd Iudaica superstitio, ex parte facit in reiectione quorundam animalium atq; escarum, 'quod indorum brachmanæ, & Aegyptiorũ gymnosophistæ in polenta, & oriza, & pomorum solo obseruant cibo, cur virgo CHRISTI non faciat in toto? Si tanti vitrum, quare & non maioris sit margaritum? Hæc autem non idcirco diximus, vt abstinentiæ landemus excessum, vel vt nostri temporis homines, de imperfectione notemus. Fieri enim potest, vt pro debilitate corporum excusentur nonnulli, iuxta quod distinct. 24. dicitur. Defectus hominum nostri temporis, quibus non solum membra, sed etiam corpora ipsa defecerunt, non patitur districtionis illius manere censuram. Fieri enim potest, vt ad aliqua pietatis officia seipsos exerceant, quę districtionem illam vel in toto, vel in parte recompensent. Hoc tamen præcipua cura seruãdum, vt qui tantum vitæ rigorem sequi non valent, vel fortitã nolunt, non præsumptuosè vilipendant, sed religiosè venerentur, quatenus si quid in eis pro carnis debilitate subtrahitur, ex mentis humilitate suppleatur. Hanc piam reuerentiæ formã, si is cui respondetur obseruare voluisset, nequaquàm humanæ carnalitatis vitium, per carnes quas dicit à præcursore comestas, temeraria præsumptione foueret. Cui apertè contrariatur euangelicus textus, & Augustinus contra Faustum, vbi sic ait. Vnde dictus est Ioannes non manducans, neq; bibens, nisi quia illo victu quo Iudæi vtebantur, ipse non vtebatur? Constat autem, q̃ Iudæi carnibus vescebantur, nisi fortè quis ita desipiat, vt dicat Ioannem carnes manducasse in lege prohibitas. Hieronym. etiam contra Iouinianum. Præcursor Domini & præco locustis alitur, & siluestri melle, non carnibus. Et Rabanus super illud Matth. 3. Esca eius locustæ, &c. Habitatori solitudinis congruũ erat, vt non delitias ciborum, sed necessitatem humanæ carnis expeteret. Vndè refert Arnulphus Galliarũ Episcopus, minimum genus locustarum fuisse in deserto Iudææ, quo pastus est Ioannes Baptista, & vsq; hodie ibi apparere, quæ corpusculis in modum digiti manus, exilibus in herbis facilè capiuntur, coctæque in oleo pauperum præbent victum. His itaque diligenter perfectis, quis tam impudens erit, vt per vitam Ioannis austeram & pauperem, suam vel alienam defendere audeat carnalitatem? Cæterum quia superfluũ est his immorari diutius, ad ea veniendum est, quæ in quæstionis huius diffinitione subiungit. Dicit nanq;, quòd viri perfecti ad vinum & carnes se relaxauerũt, propter carnis infirmitatem, propter seruandam consuetudinem communis vitæ, & propter scandali vitationem. Quæ quàmuis vera sint, & à sanctis accepta, multa tamen falsa, vt astolet in eorum explicationem permiscet. Dicit tamen in explicatione primi membri, quòd imperfectio est damnum virtutis, quod superius tanquàm erroneum est multipliciter improbatum. Addit etiam q̃ Elias propter infirmitatem carnis, carnibus pastus fuit, quam etiã infirmitatem Christus accepit. Hoc si de speciali carnis infirmitate intelligatur, non sine temeritate multa asseritur, tum quia illud scriptura nõ docet, sed eius contrarium, tùm quia erroneum est asserere, q̃ Christus assumpserit infirmitates, nisi illas quæ communiter respiciunt statum humanæ naturæ. Quòd si de infirmitate quæ communis est omnibus loquitur, secundum hoc exemplo Christi & Eliæ quilibet perfectus carnes comedere debet. Sanè quod in explicatione secundi modi introducit auctoritate Augu. de lib. quęstionum Euangelij, quòd non interest, quid alimentorum vel quantum quis accipiat, dummodo id agat, pro congruentia hominum cum quibus viuit: si generaliter accipiatur, sicut hic exper uersitate intellectus insinuat, omnem abstinentiæ rigorem eneruat, secundum duplicem abstinentię modum, à qualibus videlicet, & à quanto. Attendendum est igitur quòd verbum illud intelligi debet, quòd non multum interest quantum ad rationem liciti vel illiciti, contra id quod asserit Manichęus, multum tamẽ interest, quantum ad edomationem carnis, exercitationem virtutis, & satisfactionem proculpis commissis. Vnde Grego. in regi. Duobus modis viri sancti à licitis abstinere solent, aliquando vt merita sibi apud omnipotentem Deum augeant, aliquando vt anteactæ vitæ culpas detergant. Sed etiam pari non caret peruersitate quod ibidem subiungit, q̃ si quis districtius vult viuere, qui hi cum quibus communiter viuit, aut intẽperans est, & ita imperfectus, aut superstitiosus, & ita impius. Hæc verba ipsius, quæ imponit Augustino de doctrina Christiana simulq́ue dicit, quòd hoc. s. restrictius viuere, nõ docuit Christus, sed potius prohibuit, nec aliquis sanctorum hoc fecit. His autẽ verbis omnibus plenè sanctarum religionum institutoribus, & Ecclesiarum rectoribus, qui strictius vixerunt, q̃ eorum consocij, non solum notã imperfectionis, sed etiã maculam pręuaricationis impingit, propter quod & à blasphemia in Christi sanctos, immunis non est: nisi in quantum fortasis eum ignorantia excusat, quia quos imitari abhorruit, illorum vitas legere neglexit, sicut & mendositas codicis, in ea quam allegat Augustini auctoritate ipsum insellit. Nequaquàm enim ibi scriptum habetur, aut intemperans, sed aut temperans aut superstitiosus, Vbi vult Augustinus ostendere, quòd transcensus vitæ communis, aut venit ex sublimitate virtutis, sicut in viris magnæ auctoritatis, aut ex superstitione erroris, sicut in Manichęis, vel ex præsumptuosa singularitate modi viuendi, sicut in quibusdam hypochritis & vanis hominibus, qui despiciunt statum vitæ communis. Corrigat igitur sui mendositatem codicis, vel potius à malignitate respiscat erroris.

In pertractatione quoque tertij modi falsò redarguit Petrum Apostolum, & impiè blasphemat in Christum

In epist.

Rabanus super Matth. 3.

Christum. Dicit enim Petrum reprehensum a Paulo, quia abstinentia sua scandalizabat infirmos. Verum sicut ex textu apparet Apostoli, non in hoc arguẽdus erat Petrus, q̃ abstinentium more, à cibis delicatioribus carnem restringeret, sed quia more Iudęorum cibos discernens, gentiles faciebat exemplo suo iudaizare. Quod verò subiungit, Christũ comedisse agnum Paschalẽ quem comedere non tenebatur, nisi ne inde præberet iudęis scandali occasionem, manifestam blasphemiam continet. Nam Christus cum esset Dñs legis & omnium, etiã cum scandalo iudæorum qui sub lege erant, legales ceremonias præterire poterat, nec extentione, sed ex condescẽsione legis figuralia obseruabat. Tãdem quia veritas vincit semper, & inualescit, cuius lumen interdensas errorum tenebras radiat, eius quasi virtute compulsus, abstinẽtiæ hostis ad eam quã impugnauerat laudandam conuertitur, cum subiũgit, q̃ tribus ex causis viri sancti abstinuerunt. Primò propter macerationem carnis, ad edomandũ concupiscẽtias, secundò propter cautelam scandali infirmorum, tertiò propter euitationem idoloticorum. Hæc siquidem vera sunt, & ab Augu. sumpta in libr. de moribus Manichęorum. sed hũc triplicem veritatis radium, triplicis erroris caligine obnubilare conatur. Nam primò dicit, q̃ sancti patres non tenebantur abstinere, cibis lege prohibitis, nisi propter vitandum scandalum, quod pertinebat ad nouum testamentum, & hoc est falsum Vnde Augu. Machabęos (inquit) cum ingenti admiratione prętulimus, q̃ eos quibus nunc licitè Christiani vtuntur, attingere noluerũt, quia pro tempore prohibito non licebat. Secundò addit q̃ Christus his tribus modis abstinuit, in quo non solum oberrat, sed solito modo blasphemat. Cũ. n. primus modus sit, vt dicit propter refrenãdas concupiscẽtias carnis, hoc Christo attribuere, non est aliud q̃ blasphemare, nisi fortè per hoc se excusare velit, q̃ ante prædixit Christũ nõ propter concupiscentias proprias abstinuisse, quia nullas habuit, sed vt astineodo exemplum daret alijs, suas concupiscentias refrenandi. Verum si hanc intelligentiam habet, sensum rectitudinis teneat, sed verbũ erroris immutet. Quærimus tamen ab eo, quibus exemplum hoc præbuit Christus vtrũ perfectis de quibus idem dicit, q̃ iam concupiscentias domuerunt, an imperfectis, qui adhuc concupiscentijs agitantur? Cõstat q̃ imperfectis. Si igitur Christus tanq̃ medicus, infirmis condescendendo exemplum præbuit, & quasi de huiusmodi medicinali potione gustauit, absque detrimento perfectionis suæ, vt quid tot in vanum verba protulit, & conscripsit aduersus hanc veritatem, quam de ipsius impugnantis ore, eiusdem inuincibilis veritatis virtus extorlit? Tertiò subdit, quòd his tribus modis abstinere perfectis Christus præcepit, nec contrarium præcepit imperfectis, sed quibus placuit, misericorditer indulsit. Hæc verba ipsius, in quibus veritati contradicit & sibijpsi. Veritati quidem, quia maximè astringuntur imperfecti ad idolotica vitanda, nec eis indulgetur, quòd alios scandalizent, aut suas concupiscentias non refrenent. Sibiipsi etiam contradicit, quia cum suprà docuerit, abstinentiam imperfectis magis competere quàm perfectis, propter quod dicit abstinentiam vini, iniunctam sacerdotibus veteris testamenti, non noui, nunc seipsum redarguens dicit, quòd abstinentia viris perfectis præcipitur, & imperfectis indulgetur. In quo dum vno destruit breui sermone, quicquid suprà construxerat, manifestè declarat, quòd qui studio contentionis deseruit, dum arcutenso dolofo per sagittam sermonis emissam, alterum vulnerare satagit, iusto Dei iudicio semetipsum prius ipse configit.

Gala. 2.

Contra Faustũ 19. cap.

Secundæ responsionis tertia particula, in qua ieunij arctitudo, vt consona perfectioni defenditur, & eius multiplex commendatio subinfertur. Articulus primus.

SAtis euidẽter per determinata patet, vt credimus ieiunij arctitudinem, velut abstinentiæ culmen, euangelicæ perfectionis structurę non modicum præstare munimen. Verum, quia cõtentionis amator, aduersus ipsius prærogatiuam nouũ disputationis certamen aggreditur, stultitiæ suæ respondere compellimur: vt simplices à perfectione non reuocet, nec sibi sapiens esse videatur. Etenim cum is contrà quem scribit, nullam de ieiunio mentionem fecerit, sicut ipsemet recognoscit, quia tamen alius prædicans fuit, de ieiunij perfectione locutus, noua cum disputatione contutare conatur, quasi ei non sufficiat agere contra vnũ, quin potius hismahelitico more, manum erigit contra omnes, vt iusto Dei iudicio manus sit omnium cõtra eum. Et quidẽ quod vir peritus, vt istè fatetur docuit, Christum ieiunando solis perfectis, & comedendo, solis imperfectis exemplum dedisse, nullatenus videtur esse credibile, cum omnibus constet, quòd tàm ieiunare quàm comedere fieri potest, non solum perfectè & imperfectè, verumetiam benè & malè, sanctè & impiè, secundum rationem diuersorum finium & circunstantiarum. In hoc tamen est differentia, inter ieiunia seruare, & ieiunia soluere, quòd primum de se est difficilè & arduum, ac de se efficax ad repressionem carnalis libidinis, & exercitationem spiritualis virtutis, & ideò de ratione sui generis bonũ, & ad perfectionem ordinatum. Secundum autem, scilicet ieiunia soluere, facilè est & carni suaue, & ad quod inclinatur mẽtalis infirmitas, & ideo imperfectũ de se quàmuis & perfectè fieri possit, ratione circunstantię superadditæ, vtpote cum à viro perfecto fit, ratione debilitatis propriæ, vel condescensionis fraternæ. Fatemur igitur vna cum illo, contra quem scribit, q̃ loquendo de natura huiusmodi actuum, perfectius est ieiunia seruare, q̃ soluere, & q̃ Christus omnis virtutis exemplar & pro tempore ieiunauit, & pro tempore ieiunia soluit, vt in primo austeritatis vitæ præberet exemplum, & in secundo humanæ infirmitati prætlaret solatium. Propter quod & primum fuit rigoris, secundum condescensionis, vtrumque tamen perfectum in Christo, quia ex perfectissima charitate processit. Nam condescensio, vt ex prædeterminatis est euidens, nullam imperfectionem ponit in condescendente, sed in eis solum quibus condescẽditur, vel in ipso genere actus. Hoc si voluisset calumniator aduertere, varios in quos incidit falsorum dogmatum declinasset errores. Nam super falsum primò se fundans, falsi criminis impositione, catholici doctoris verba deprauat, sed & verisimili quadam distinctione modorum ieiunandi, erroris sui versutias occultat, tandem fraudulenta cõmẽda tione, solutionis ieiunij carnalis lasciuiæ venena propinat. Aggrediẽs igitur eũ cõtrà quẽ scribit, primũ redarguit tanq̃ hæreticum & præsumptuosum, & verę perfectionis inimicũ. Summa autẽ persuasionis suæ qua velut hæreticum confutare conatur, hæc esse colligitur. Quia si Christus aliqua fecit, quibus exemplũ prębuit perfectis tantummodo, tunc sequitur q̃ inuidus fuerit, quia perfectionem imperfectis inuidit. Item si aliqua fecit tantum imitãda imperfectis, cum illa non potuerint esse perfecta, aut Christus duas habet personas, quarum vna fecit perfecta, alia imperfecta, secundum dogma Nestorij, aut si Dei patris perfecta sunt opera, & Christi imperfecta, tunc erit persona filij minor persona patris, iuxtà impietatem Artij

Ieiunare ẽ de se bonũ soluere ieiunũ est de se imperfectum & ex circunstantia potest perfectè fieri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

siue Fotini. Huius autem sophisticæ ratiocinationis processus auctorem suum & ignorantem demonstrat & impium. Si enim scientiam haberet, vel quantumcunq; exilem, manifestè perpenderet, q̃ sicut vniuersitatis creator diuersis rerum generibus, secundũ magis & minus naturarum, virtutum, & operationum nobilitates distribuit, non solum absq; malignitate inuidiæ verumetiam cum multa manifestatione bonitatis suæ, sic & humani generis recreator, non solum absq; inuidia, sed ẽt ex multa charitatis beneuolẽtia, diuersa largitur charismatum dona, diuersa reuelat mysteriorum archana, diuersa graduum & prælationum officia, diuersa tandem virtutum præbet exempla, ita q̃ vni dat imitari vnum, alteri alterum. Iuxtà quod Apostolus loquens, de continentiæ gradibus ait. Vnusquisque donum proprium habet à Deo. Insuper cum dicitur, q̃ Christus aliqua proposuit imitanda perfectis, si sanè saperet, non solum de illis intelligeret, qui iã perfecti sunt, sed de omnibus, qui cupiunt esse perfecti, sicut etiam Christus adolescenti cum dixerat, vnum tibi deest, subdit. Si vis esse perfectus, vade & vẽde, &c. Nullis ergo semitam perfectionis præcludit nullis inuidet, nullos repellit, sed gradũ statuit cõpetẽtem his, qui ad perfectionẽ satagunt prouehi, non his qui volunt in imperfectione versari. Quod aũt ex diuersitate operationũ in Chro, vel minoritate respectu operum patris infert Chrum, vel duplicis esse personæ & in ipla personalitate diuina esse minorem patre: Nestorij simul & Arrij erroneam sapit impietatem. Nunq̃ enim ex pluralitate operationũ sequitur pluralitas personarum, nisi secundũ Nestoriũ, sed pluralitas virtutũ & naturarũ. Nec ex minoritate operationis sequitur minoritas in personalitate diuina, sed in natura assumpta, nisi secundum Arrium, qui ex hoc q̃ Christus dicit se patre minorem, quod fideles intelligunt secundum naturam humanã, infert in æqualitatem in personalitate & natura diuina. Si igitur hanc rõnem credit valere, dum errorem alteri conatur impingere, manifestè conuincitur, vt Nestorianus & Arrianus errare. Verum nec his contentus seruum Dei contrà quẽ scribit, tanq̃ præsumptuosum inuadit & arguit, pro eo valet quòd contra prohibitionem Apostoli, iudicat alienum seruum, in hoc manducantes asserit imperfectos. Nam cum omnis imperfectio vt dicit, sit reatus, sit ẽt configurans mundo, sit & displicens Deo, si quis manducantes imperfectos dixerit, hoc ipso iudicat, & condemnat eosdem, tanq̃ reos in seipsis, mundo conformes, & Deo displicentes, quod quidem asserere, nil aliud est vt dicit, q̃ insanire, & hæc est summa rationum suarum. Sed huic ex aduerso veraciter dicitur. O præsumptio nequissima, vndè creata es, operire terrã malitia? Præsumptuosè. n. atq; malignè alienum iudicat seruum, qui dicenti verum, impinguit mendacium, sicut hic agit, cum id peritum hominem sentisse asserit, quod falsum esse, vix quantumcunq; imperitus ignoret. Quis enim tam stolidus vt dicat, q̃ omnis manducãs sit imperfectus: cum hoc necessarium, & commune sit omni viatori, tàm perfecto, q̃ imperfecto, tàm bono q̃ malo? Sed esto q̃ quis dixerit q̃ ieiunia soluere, sit actus imperfectus, quantum est de proprio genere, non tamẽ ex hoc sequitur, q̃ omnis ieiunia soluens vel comedens sit imperfectus, pro eo q̃ sicut sæpè dictum est, circunstantia potest esse personæ & actui annexa, quę ab oĩ imperfectione excuset. Insuper alia est cõparatio actuum, & alia personarũ. Vndè sicut nõ sequitur, si perfectior est virginitas q̃ coniugiũ, q̃ ideo virgo sit semper perfectior coniugata, quia potest esse q̃ virgo sit impia, & coniugata sit sancta, sic & ad eam cõparationem, qua ieiuniũ comestioni præfertur, non sequitur q̃ ieiunans sit vniuersaliter comedente perfectior, ac per hoc multò minus inferri potest, q̃ comedens sit imperfectus. Ex hoc autem q̃ dicit imperfectionem esse reatum, rem mundo conformẽ, & Deo displicentem, sequuntur absurditates innumeræ. Nam cũ virtus charitas, & iustitia aliqũ sit imperfecta, erit ergo reatui obnoxia, conformis mundo, & displicens Deo. Amplius cum ipsum coniugium de sua rõne sit imperfectum, necessariò sequitur, q̃ sit culpabile, & displicens Deo. Sed & pudicitia coniugalis, cum sit imperfecta respectu virginalis, erit Deo displicẽs, ac per hoc iuxta Manicheum non erit matrimoniũ à Deo institutum. Præterea si omnis imperfectio in artificio artifici displicet, vt hic temerariè asserit, cum omnia à Deo creata, prius imperfecta fuerint q̃ perfecta, vniuersa in suæ productionis principio displicuerunt conditori suo, sed nullus sapienter operans producit quod sibi displicet, sequitur ergo q̃ prima rerum opera, non sunt à Deo in sapientia facta. Et quia hæc absurdissima sunt, illa ex quibus sequuntur, repudianda sunt tanq̃ erronea, & ex falsò intellectu imperfectionis procedentia, sicut in precedentibus patenter ostẽdimus. Sed nec ista contentiosò disputatori sufficiunt. Nam adhuc prudentem virum, tanq̃ perfectionis hostem insequitur: Arguit enim, si ieiunium soluere est in imperfectum, senes qui ieiunare non possunt, imperfectionem labuntur. Similiter & corpore imbeciles in virtute decrescunt, cum tamen dicat Apostolus, q̃ virtus in infirmitate perficitur. Insuper q̃ soluẽtes ieiunium in diebus Dominicis, secũdum mandatum canonum, imperfecti erunt. Hæ sunt itaq; rõnes ipsius in quibus non tã eius, cui aduersatur impugnat sntam, q̃ ieiunij sanctitatem perfectã. Cum enim nullus peritus hoc dixerit, nullus ẽt hoc senserit, q̃ solutio ieiunij ex rationabili causa, perfectioni repugnet, aut præfatæ rõnes omnino sint friuolæ, aut ex hoc imperitis videntur probabiles, quia nullũ perfectionis opus est, quod intermitti potest salua perfectione, ac per hoc quia ieiunium salua perfectione intermitti potest, concludi posse videtur, quòd non sit de perfectionis integritate. Et q̃m hac rõne ad impugnationem perfectionis, in cõsequẽtibus frequenter se munit, ideo vt hac vna responsione sophisticatio ipsius dissoluatur vbiq;, prudens lector aduertat, q̃ actus ad perfectionem spectantes, quidam sunt intrinseci & essentiales, tanq̃ secundũ se perfecti & perfectiui, quidã autẽ sunt exteriores, & ad perfectionis complementũ adminiculantes & exercitatiui, & horum quidã possunt intermitti pro loco & tempore salua perfectione, quidam autem nisi pro loco & tempore intermittantur, cum perfectione stare non possunt. Vnde Beda super Luc. Quis nesciat viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, patientiam, castitatẽ, & his similia, sine vlla temporum intercapedine, fidelibus esse seruanda? At verò famen, sitim, vigilias, nuditatem, lectionem, orationem, laborem operãdi, & cætera huiusmodi, si quis semper exequenda putauerit, horum se fructu priuabit. Hæc Beda. Ad hoc ipsum facit quod dicit August. de bono coniugali. Habebat (inquit) Timotheus virtutem continendi à vino, quam non ei abstulit Paulus monendo vt vino modico vteretur, propter stomachum, & frequentes suas infirmitates, alioquin pernitiosè docebat, vt propter salutem corporis heret in animo damnum virtutis, sed quia poterat ea virtute salua fieri quod monebat, ita relaxata est corpori vtilitas bibendi, vt maneret in animo habitus continendi. Hæc Aug. Ex quibus patẽter colligitur, q̃ opus virtutis intermitti potest virtute salua, ac per hoc etiam opus perfectionis, ipsa perfectione seruata. Ad palliandam quoq; absurditatem sui dogmatis, quo ieiunium à perfectione sequestrare contendit, sex differẽtias ieiunorum

5. Cor. 7.

Matt. 19.

2. Cor. 12.

tias ieiunorum distinguẽdo subnectit. Dicit. n. quòd sex modis contingit ieiunare. Primò causa laudis humanæ, secundò causa auaritiæ, tertiò causa concupiscẽtiæ refrenandæ, quartò ex abundanti misericordia addandum exemplũ quintò ad designãdum mysteriũ, sextò propter gerendum alijs morem, & scandalũ vitãdum. Hæc autem distinctio superficialiter considerata, erroneam ipsius sententiam palliare videtur, sed diligenti examinatione discussa, propalare cognoscitur. Nam ex his sex modis duos secundum veritatem dicit competere hypocritis & auaris, tertium, scilicet causa concupiscentiæ refrenandæ competere asserit perfectis & imperfectis, quia vt dicit in quantò vis sancto remanet aliquid de concupiscentijs euincendis. Et post subdit, q̃ hoc ieiunium Christus non assumpserit, & tertiò subiungit q̃ hoc ieiunium magis imperfecto q̃ perfecto monacho cõpetit. Sed hoc tertio loco dictũ, ei quod primo posuerat apertè cõtradicit. Nam si in quantumcunque perfecto aliquid remanet de concupiscentijs euincendis, cum plenè vincere ac domare concupiscentias magis competat perfecto, q̃ imperfecto, magis ei competit modus hic ieiunandi, vbi corporalium virium imbecillitas non obsistit. Vnde Hier. Hylarionis perfectissimi monachi vitam describens, à 64. anno (inquit) vsq; ad 80. pane abstinuit, incredibili feruore mentis, sicq; complens ordinẽ vitę nunquàm ante solis occasum soluit ieiunium. Porrò in eo quod dicit, Christum non dedisse exemplũ hoc modo ieiunandi, apertè contrarium est ei, quod in præcedenti capitulo scripsit. Dixit enim ibi, q̃ Christus exemplum abstinendi ad domandas concupiscentias præbuit. Mirum certum si homo fuit alicuius intelligẽtiæ, aut saltem memoriæ qui hæc scripsit, quomodo repentè oblitus eorum quæ dixerat, paucis interpositis contrarium dogmatizat. Iusto tamen iudicio supernæ dispositionis, has mentis tenebras incurrit, vt nec sibijpsi consentiat, qui à veritate discordat. Quãquàm enim Christus nullas concupiscentias habuit, luo tamẽ ieiunio exemplum nobis certandi, per ieiunium contra concupiscẽtias dedit, sicut dicit Hier. Saluator generis humani, qui virtutis & conuersationis suę nobis reliquit exemplum, post baptismum statim assumitur à spiritu, vt pugnet cõtra Diabolũ, & tamen hostis antiquus post quadraginta dierum ieiunium, per cibum molitur insidias. Glo. etiam super illud Matth. ductus est Iesus in deser. &c. Ieiunat vt tẽtetur, tentatur quia ieiunat, & exemplum ieiunandi nobis dat. Et alia glo. ibidem. Hic est ordo rectæ conuersationis, vt post acceptam spiritussancti gratiã, contra Diabolum arctius accingamur. Ex quibus colligitur, q̃ Christus simul exemplum ieiunandi, & pugnandi dedit hominibus. Sed hoc exemplum certum est nos sequi non posse, per primum & secundum ieiunandi modũ, in quibus deest iustitia, nec per quartum quintum & sextũ, quibus non ieiunatur vt contra hostem pugnetur, restat igitur q̃ exemplum dedit quantum ad tertium modum. Vnde & Ambr. in lib. de laude ieiunij. Præliatus est Christus vt vinceret, non q̃ ipse egeret certamine sed vt nobis formam bellandi præscriberet, & postea daret gratiam triumphandi. Certamen nostrum ieiunium est. Deniq; ieiunauit saluator, & sic ad eum tentator accesit, & primum gulæ direxit spiculum, & cibum velut escam laquei prętẽdit. Dominus ieiunium prætulit, vt laqueos tentatoris sui vinculaq; dissolueret. Illo laqueo Adam fuit strangulatus, hac absolutione Diabolicè quæstionis, omnis homo est liberatus. In his tam clarè sacer Ambrosius si quid forte obscurum est explicat, vt nemo nisi mente obstinatus obsistat. Vnde & ipse hostis ieiunij in quartò ieiunãdi modo, qui videlicet est ex abundanti misericordia, asserit Christum dedisse ieiunandi exẽplum, non solum perfectis, sed etiam imperfectis. In quo siquidem aut intẽdit dicere q̃ exemplum ieiunandi dedit nobis vt ieiunemus, pro exhibenda alijs misericordia, sicut ieiunauerunt Moyses Elias Daniel, & alij prophetæ, & rũc falsum dicit, quia abundans misericordia non competit imperfectis, sed perfectis, aut ieiunemus pro superanda pugna, & tunc quidem verum dicit, sed sibijpsi apertè contradicit. Quod etiam facit in sextò ieiunandi modo, vbi dicit, q̃ perfecti concupiscentias habentes edomitas, ieiunio non astricti ieiunabant, secundũ morem illorum cum quibus viuebant, vbi contradicit ei quod paulò ante prædixerat, quòd in quantòuis perfecto, remanet aliquid de concupiscentijs euincendis. Contradicit insuper veritati. Nam Paulus Apostolus, qui ad apicem summæ perfectionis peruenerat castigare se dicit corpus proprium, & in seruitutem redigere, non tam pro gerendo alijs more, quàm pro superãdo hoste domestico, sicut expresè dicit Hiero. in auctoritate superius posita. Quis etiam quantumcunq; sanctus, nisi sit actu infirmus, vel corpore debilis, ab his ieiunijs ad quæ se obligauit per regulæ votum, vel ab his, quę vniuersaliter seruanda sancta mater Ecclesia statuit, ex sua quantalibet perfectione absoluitur. Quis sanæ mentis hoc senserit? quis docere præsumpserit? Nullus certè vt credimus, nisi sanctæ matris Ecclesiæ statuta contemnat.

1. Cor. 19.

In Epistola ad Eustochium.

In Epistola ad Demetriadẽ.

Matt. 4.

Obseruãtia ieiunij commendatur.

Articulus secundus.

DE hinc suam finalem declaret intentionẽ, quæ non ad ieiunium seruandum, sed potius ad soluendum conatur inducere, sex modos assignat solutionis ieiunij, quorum primum dicit illicitum, secundum imperfectum, quatuor sequentes modos dicit esse perfectorum. In quibus plura interserit peruersorum seminaria dogmatum, quæ ad præsens indiscussa relinquimus, ne legentium animos prolixitate grauemus. Hoc tamen prætereundum non est, q̃ cum suprà sex modos ieiunãdi distinxerit, in quibus quatuor posuit licitos, & illos indifferenter competere perfectis, & imperfectis, deindè sex modos subnectit soluendi ieiunium, ex quibus vnum imperfectis attribuit, quatuor verò reliquos modos perfectis maximè competere dicit, manifestè declarat eius sententiæ se esse, q̃ viris perfectis magis competat ieiunia soluere, q̃ seruare. In quo & impietatem transcendit Iouiniani hæretici, qui sacræ ieiuniorum obseruantiæ moderatam ciborum sumptionem, ausus non fuit præponere, sed æquare. Legat igitur si dignetur, veracium scripta doctorum, in quibus magnis nequaquàm præconijs, solutio ieiunorum extollitur, sed miris laudibus obseruã tia commendatur. Hanc enim sacer Ambr. in lib. de ieiunio, non tam miseriæ huius sæculi fore asserit, quàm innocentiæ Paradisi, cum ait. Itaque terrenum ne quis aut nouellum putet esse ieiunium, primus vsus mundi à ieiunio cæpit, quando lux clara resplenduit. Vbi cibus cœpit, ibi finis factus est mundi, ibi cœpit sua incrementa nescire, ibi cœperunt diuina circa eum opera feriari. Quo iudicio declaratum est, q̃ per cibos mundus haberet imminui, per quos defijt & augeri. Et vt sciamus nouellum nõ esse ieiunium, primam in Paradiso legem constituit de ieiunio, sciebat enim q̃ per escam culpa haberet inferri. Idem, etiam libro eodem ieiunium comparat vitę cœlesti. Meritò (inquit) Eliam dignum cœlo diuina iudicauit sententia, vt cum ipso raperetur corpore, quoniam cœlesti vita viuebat in corpore, & supernæ vsum conuersationis exhibebat in terris. Quid est enim ieiunium, nisi substantia cœlestis? Ieiunium refectio animæ, & cibus mentis est. Ieiunium vita est Angelorum, culpę mors,

Ieiunij Euacuatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum castitatis. Hoc ad Deum gradu citius peruenitur, hoc gradu Elias ascēdit anteq̄ curru, in hac virtute & spiritu Eliæ venit Ioannes, deniq; & in deserto ille vacauit ieiunijs, & ideò, quia vitæ humanæ posibilitatem cōtinentia supergressus fuerat, non homo, sed Angelus ęstimatus est. In his Amb. facer ieiunium comparat Angelicæ vitæ, & quidem satis dignè. Cum enim sicut ait Diony. hierarchiq̄ cœlestis triplex sit actus, purgatio, scilicet illuminatio, & perfectio, & ad hæc tria per ieiunij obseruantiam perueniatur, sanctè ieiunantium vita magis cœlestis esse perhibetur q̄ terrena. Per ieiunium enim obtinetur perfecta custodia sanctitatis. Primò quantum ad declinationem carnaliū vitiorū, sicut ait Hier. ad Demetriadem. Post cogitationum diligentissimā cautionē ieiunorū, tibi arma sumenda sunt, & cauendū cum Dauid. Humiliaui in ieiunio animā meam, & cinerem tanquā panem mā ducabā. Et paulò post. Ignita sunt Diaboli iacula, quæ simul vulnerant & inflammant, & à Rege Babylonis tribus pueris præparantur. Sed quo modo ibi quartus (speciem habens quasi filij Dei) immensos mitigauit ardores, sic & animo virginali, rore cœlesti, & ieiunio rū frigore, puellaris calor extinguitur, & humano corpori Angelorum conuersatio imperatur. Dehinc propter debellationem spiritualiū hostiū, iuxtà illud Ambro. vbi suprà Iudith ieiunans oībus diebus viduitatis suæ, his armis munita processit, oēm Assyriorum circumuenit exercitū, sobrij vigore consilij, abstulit Holofernis caput, seruauit pudicitiam, victoriam reportauit. Ester quoque pulchrior facta ieiunio, oē genus suū à persecutione liberauit, ita vt Regem sibi faceret esse subiectum, non libidinis ardore inflammatū, sed cœlesti miseratione conuersum, vt pœna in impium retorqueretur, & honor sacris redderetur altaribus. Est ergo ieiunium recōciliationis sacrificium, virtutis incrementum, quod fecit etiā fœminas fortiores. Per ieiunium etiam impetratur perfecta intelligentia veritatis, Primò quidem in operandis, cuiuismodi est veritas diuinæ legis, sicut dicit Ambr. vbi suprà. Moyses (inquit) de ieiunio legem dedit, ipsumq; ieiunantem non voces magnæ, non fulgura, nubes tenebrosa, & fumigans Sina perterruit. Neq; n. introisset in nubem, & vocem Dei loquentis de medio ignis sine periculo salutis audisset, nisi munitus armis ieiunij. Quadraginta. n. diebus ieiunauit in mōte, vt legem acciperet à Domino Deo nostro, & in superioribus quidem montis lex dabatur Moysi ieiunanti, in inferioribus populo manducanti, prēuaricatio sacrilega accendebatur epulātiū. Quo spectaculo motus Moyses, fregit tabulas, indignum iudicans, vt ebrio populo lex daretur. Impetratur etiam per ieiunium intelligentia veritatis, in speculandis, iuxtà quod dicit Hier. contra Iouinianum. Daniel atq; tres pueri reuelationem somniorum ieiunio merentur, pastiq; leguminibus pulchriores, & prudentiores inueniuntur. Eodem quoq; lib. Elias. 40. Dierū ieiunio præparatus, Deum vidit in monte Oreb, audiuitq; ab eo. Quid tu hic agis Elia? Multò familiarior vox ista, q̄ illa in Genesi. Vbi es Adam. Illa. n. pastum terrebat & perditum, hæc ieiunanti famulo blandiebatur. Deniq; per ieiuniū acquiritur constantia virtutis. Primùm quidem ad faciendum ardua, iuxtà q̄ Amb. vbi suprà. Magna est virtus ieiunij. Deniq; tam specosa militia est, vt ieiunare delectaret & Christum, tam valida vt ad cœlū hoīes eleuaret. Et vt humanis q̄ diuinis vtar exēplis, Elias ieiuno ore cœlū clausit, ieiunus filiū viduæ ab inferis suscitauit, ieiunus pluuias ore deposuit, ieiunus ignes deduxit de cœlo, ieiunus curru est raptus in cœlum, & 40. dierum ieiunio diuinā acquisiuit prēsentiā. Tūc deniq; plus meruit, quādo plus ieiunauit. Quis ex humana virtute igneos equos & currus potuisset ascēdere? nisi qui naturam humanam corporis incorruptibilis ieiunij virtute mutasset? Dat etiam virtutem superandi aduersa, sicut idem Amb. dicit ibidem. Est quædam creaturæ natura, quā adamātium vocant, nullo facilis igne consumi, quæ imposita focis ignescit, illico sublata de flamma, tanq̄ aquarum infusione munda resplendet. Talia erant puerorū Hebræorum corpora, & de ieiunio in adamātij transformata naturam vapore ignis non ad dispēdium sui, sed ad gratiam mutabantur. Daniel quoq; trium hebdomadarum ieiunio, leones edocuit ieiunare missum in lacum adamantinā soliditatem, abstinentiæ rigore mēbra duratus non patuit vulneri. Sic eum constrixerant ieiunia, vt in eius corpore ferarum morsibus locus esse non posset. Clausa tenebant Leones ora, quæ abstinētiæ propheticę sanctitas comprimebat, vt ea ferè aperire non possent, veluti quibusdā vinculis alligata. Ex his igitur & alijs prædictis colligitur, q̄ cum per ieiunium obtineatur perfectio sanctitatis sapientiæ & virtutis, per quæ mens humana purgatur, illuminatur, & perficitur instar hierarchiæ celestis, ab oībus debet seruari & appeti, sed maximè ab his qui cupiunt esse perfecti. Vndè & hæc tria breuiter exprimit Gregoriani illa præfatio, qua dicitur, q̄ Deui corporali ieiunio vitia comprimit, mentē eleuat, virtutem largitur, & præmia. Et Aug. in quodam ser. Ieiunium (inquit) purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contritum & humiliatum, quod Deus non spernit, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis lumen accendit, verbositatem nō amat, diuitiarum superfluitates abdicat, superbiam calcat, humilitatem commendat. Ambr. etiam vbi suprà. Ieiunium continentiæ magisterium est, pudicitię disciplina, humilitas mentis, castigatio carnis, forma sobrietatis, norma virtutis, purificatio animę miserationis expensa, lenitatis institutio, castitatis origo, senum gratia, custodia iuuentutis. Hæc de ieiunij laude diffusius diximus, vt carnaliter sapientis hominis, & intellectus instruatur, & inflammetur affectus, quatenus suū recognoscens errorem, in ieiunio, fletu, & planctu cōuertatur ad Dominum: super quo patri misericordiarū sacrificiū deuotè precis offerimus, vt sicut de ipsius subuersione doluimus hactenus, ita de conuersione in posterum gaudeamus.

Psal. 34. & 101.

Dani. 3.

Iudith. 8.

Ieiunij multiplex vtilitas:

Gen. 3.

Tertiæ responsionis prima particula, in qua voluntaria, & penuriosa paupertas fundamentum Euangelicæ perfectionis astruitur, & quæ huic videri possunt cōtraria dissoluuntur. Articulus primus.

CHristianæ religionis fundamentum esse Christū Iesum, sapiēs ille architectus Apostolus Paulus ad Cor. asserit, docens fundamentum aliud poni nō posse præter id quod positū est, quod est Christus Iesus. Hoc quidem in nostro intellectu collocatur per fidem, quam idem Apostolus dicit ad Heb. rerum sperā darum esse substātiam, in affectu verò per charitatem, de qua idē ad Eph. scribit: in charitate radicati & fundati, fundamento ipsam comparans & radici. Vt igitur hæc duo iungantur in vnum, Christianæ religionis fundamentum, & radix est fides, quæ per charitatem operatur, sicut & glosl. super illud fundamentum aliud, &c. dicit. Fides quæ per dilectionem operatur in fundamento posita, neminem perire permittit. Huic autem fundamento sine radici directè aduersatur cupiditas, de qua scribitur ad Thim. Radix enim malorum est cupiditas, quam quidem appetentes errauerunt

1. Cor. 3.

Heb. 11.

Ephes. 3.

1. Tim. 6.

uerunt à fide. Ex hac nempè radice cū annexa sibi superbia, vniuersa mala sibi originem, fomentum, & incrementum suscipiunt, propter quod ciuitatis Babylonicæ fundamētum ab Aug. esse perhibetur. Omnium itaq; bonorum origo, & nouę ciuitatis Hierusalē fundamentum, & fundator Christus Iesus, qui in hoc apparuit, vt Diaboli dissolueret opera, huius cupiditatis oppositum summo debuit affectu complecti, exēplo ostendere, & verbo prędicare. Et quoniam cupiditatis vitium, & inordinatio radicatur in affectu mentis, occasio verò & fomentum sumitur à rebus extrà possessis, ideò necesse est, q̄ perfecta radicis huius auulsio vtrumq; respiciat, vt auaritię rubiginosa affectio, & substantiæ terrenæ illecebrosa possessio, tam spiritualiter, quàm corporaliter abdicentur. Vndè super illud Matth. dixit Simon Petrus ad Iesum, ecce reliquimus omnia, dicit Bernar. Optimè & non ad insipientiam tibi. Nam & mundus transit & concupiscentia eius, & relinquere hæc magis expedit quàm ab eis derelinqui. Et hæc fugiendarum diuitiarum causa præcipua est, q̄ aut vix aut nunquàm, sine amore valeant possideri. Si igitur gemina hęc abdicatio mundi scilicet, & concupiscentiæ eius, quæ etiam paupertas spiritus dicitur, ipsa est qua radix omnium malorū perfectè amputetur, & Babylonis fundamētum euertitur, recta potest ratione concludi, q̄ perfectionis Euangelicæ per quā Christo configuramur, & complantamur, & habitaculum eius efficimur, ipsa paupertas spiritus secundum quandam analogiam & cohærentiam ad prædicta, radix est & fundamentum. Propter quod & Christus cū ad perfectionem discipulos informaret in monte, tanquàm nouæ Hierusalem descendentis de cœlo fundamenta perfectionis videlicet Euāgelicæ limina in mōtibus sanctis, montibus, scilicet Apostolicis collocans inter cæterarum virtutum glorioſa præconia, à sanctę paupertatis excellētia sumit initium dicens. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Dehinc tribuens de perfectionis aggressione consilium, primum ad hanc suo inuitat exemplo dicens. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus, & veni sequere me. Quem locum tractans Hieron. ait. Apostolici sastigij est perfectæq; virtutis, omnia vendere & pauperibus distribuere, & sic leuem atq; expeditum cum Christo ad cœlestia subuolare. Cum autem circa bonorum temporalium possessionem duo considerare contingat dominium, scilicet & vsum, sitq; vsus necessariò annexus vitæ præsenti, Euangelicæ paupertatis est, possessiones terrenas quātum ad dominium, & proprietatē derelinquere, vsum verò nō omnino reijcere, sed arctare, iuxta illud quod dicit Apostolus. Habentes alimēta & quibus tegamur his contenti simus. Ex his potest colligi paupertatis Euangelicæ ratio, scilicet, q̄ ipsa sit virtus temporaliū abdicatiua bonorum, qua quis nil proprium habens sustentatur de non suo. Et quoniam dupliciter contingit rerum temporalium abdicare dominium, dupliciter etiam sustentari de non suo, ideò paupertatis Euāgelicæ duplex est modus, duplexque perfectio. Cum enim duplex sit rerum dominium, scilicet priuatum & commune, vnum quidem spectans ad determinatā personam, alterum verò ad determinatum collegium & primum abdicari possit retento secundo, possit etiā secundum abdicari cum primo, duplex erit secundum hunc duplicem modum paupertatis perfecta professio. Vna videlicet qua quis temporalium omnium priuato seu personali abdicato dominio, sustētatur de nō suo. i. non sibi proprio, communi tamen iure cum alijs participato & simul possesso. Alia verò qua quis omnium rerum abdicato dominio, tam in proprio quàm in communi, sustentatur de non suo. i. nō sibi proprio sed alieno, piè tamen & iustè ab alio sibi pro sustentatione collato. Primæ paupertatis forma præcesit in turba credentium, de qua in actibus dicitur. Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna, nec quisquàm eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Quem scripturæ locum tractans Hiero. ad Demetriadem dicit. In actibus Apostolorum, quando Domini nostri Iesu Christi calebat cruor, & feruebat recens in credentibus fides, vendebant omnes possessiones suas, & pretia eorum ad Apostolorum proijciebant pedes, vt ostenderent pecunias esse calcandas, & dabatur singulis prout opus erat. Hinc etiam tradita fuit forma monasticę seu cœnobiticæ vitæ, iuxta quod glos. Bedę dicit ibidem. Qui ita viuunt vt sint eis omnia communia, ideo cœnobitę vocantur. Quæ vita tantò fœlicior est, quantò statum futuri sæculi imitatur, vbi sunt omnia communia. Secundæ autem paupertatis exemplar & forma in vita præcesit Apostolorum, quam perfectionis magister Christus eisdem instituit, quando ipsos ad prædicandum misit, sicut legitur in Matth. Nolite (inquit) possidere aurum, neq; argētum, neq; pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neq; duas tunicas, neque calceamenta, neq; virgam. Dignus est enim operarius cibo suo. Vbi glo. Propè modum necessaria vitæ amputat, ne vel curent de crastino qui docent omnia regi à Deo, nec ipsa necessaria nec cellarium secum vehant nihil præter vestimentum, nec etiam nummisma. In his igitur verbis, Dominus Apostolis & prædicatoribus veritatis, extremæ ac penuriosæ paupertatis formam seruandam imponit, quantum ad carentiam nō solum possessionum, sed etiam pecuniarum & aliorū mobilium, quibus sustentari vel communiri, solet cōmunis hominum vita, vt tanquàm veri pauperes in summa rerum constituti penuria, carerent pecunijs, alimenta non ferrent, simplici vestitu contenti essent, & sine calceamentis incederent, vt sic paupertatem altissimam actu, & habitu, quasi quoddam perfectionis insigno preferrent. Hanc paupertatis normā tanquàm speciali prærogatiua perfectam, & Christus in seipso seruauit, & Apostolis seruādam instituit & his qui eorum cupiunt imitari vestigia consulendo suasit. Quod enim Christus illam seruauerit ostendit Chrys. super Matth. Ne possideatis (inquit) aurum, neq; argentum, neque peram in via. Quia enim per opera ostendit ea, tunc iam legislationem quę est à verbis validiorem inducit, quando & facilè susceptibilis sermo factus est, operibus suis prius certificatus. Vbi igitur ostēdit per opera? audi eum dicentem, Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet. Neq; in hoc sufficit solo, sed & discipulis tribuit hanc apodexē. Hęc verba Chrys. Glo. etiam super illud Matt. Vulpes foueas habēt, &c. Quid me propter lucra sęculi vis sequi, cū ita sim pauper vt nec hospitiolū quod meum sit habeam? Quod si fortè quis dicat, Christum non proprium habuisse hospitium sed commune, obuiat idem Chrysost. in ser. de perditione Iudæ. Quos (inquit) pretiosorum marmorum pompa delectat, cognoscant Christum omnium Dominum, qui locum in quo caput reclinaret non habuit. Et ideò discipuli ipsum interrogant, & dicunt. Vbi vis paremus comedere Pascha? Sed si Christus habuisset domicilium cōmune, illud discipuli non ignorassent. Sed etiam Christus loco non caruisset, in quo caput reclinaret, & Pascha comederet. Colligitur ergo ex interrogatione discipulorum, & hospitij incertitudine, quōd Christus domicilium non habuit, nec proprium, nec cōmune. Arctissimam quoq; Domini paupertatem declarans Hiero. ait. Turpe est ante fores sacerdotis Domini crucifixi & pauperis, q̄ cibo quoque vescebatur alieno, lictores consulum,

Paupertas spūs, ę radix perfectionis Euāgelicę.

Matth. 5.

Matt. 19.

In Epistō. ad Demetriadem.

1. Tim. 6.

Duplex ē professio paupertatis.

Act. 4.

Matt. 19.

Homi. 22.

Luc. 9.

Christus nō habuit domicilium cōe, nec in aliquam, in particulari, neq; in cōi.

In Epist. ad Nepotianum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& milites excubare. Fuit itaq; Christus tanquàm verè pauperrimus, alieno cibo sustentatus. Hoc ipsum Ber. in quodam ser. super illud Luc. cum factus esset Iesus annorũ. 12. apertius Dicit. Vtte Domine per omnia nostræ paupertati conformares, quasi vnus in turba pauperũ stipem per ostia mendicabas. Quis dabit me buccellarũ illarum mendicatarum, participem fieri, & illius edulij reliquijs saginari? Ansel. etiam in lib. de Sacramentis. Pauper ita fuit Christus, vt veniens in mundum, nõ in sua, sed in aliena domo nasceretur, & natus propter inopiam loci in præsepio brutorum animaliũ poneretur, & viuens in mundo non haberet vbi caput suum reclinaret, nec moriens vnde nuditatem suam tegeret, nec mortuus vndè iuolueretur, nec sepulchrũ aut locum, vbi corpus mortuum locaretur. Ex his colligitur, ꝙ Christus pauper fuit in ortu, pauper in vitæ progressu, pauper in termino. Sanè vt hanc paupertatẽ amabilem redderet mũdo, pauperrimam matrem elegit, paupertatis defectus voluntariè pertulit, & vt pauper & inops discalciatus incesit. De paupertate nãq;
Ioan. 12. matris ipsius dicit Beda super Marcũ, exponẽs Euãgelicum illud, si quis mihi ministrat, me sequatur. Consideremus (inquit) qua via graditur, vt sequi mereamur. Ecce cum Dominus sit creator Angelorũ, suscepturus naturã nostram quam cõdidit, in vterum virginis venit, nasci tũ in hoc mundo per diuites noluit parentes, pauperes elegit. Vndè & agnus qui pro illo offerre
Luc. 2. tur defuit, columbarum pullos, & par turturum ad sa-
Sup Matth. Homi. 8. crificium mater inuenit. His concordat Chryf. super Matth. Pariens quidem filium virgo, confestim illum in præsepe declinauit, quia multis cõuenientibus propter descriptionem, non erat domum inuenire. Sed quid fuit, quod suasit Magos adorare? Nihil enim sensibilium magnum erat illic, sed præsepe & tugurium, & mater pauper, & nudam Magorum videas philosophiam. Idem quoq; in homil. Epiphaniæ de Magis loquens, sic dicit. Viderunt pandochium tenebrosum & sordidum, magis animalibus, q̃ hominibus aptum, in quo nemo erat contentus secedere, nisi itineris necessitate coactus: matremq; eius vix tunicam habentem vnam, non ad ornatum corporis, sed ad tegumentum nuditatis proficientem. Quod autem pauperrimè vixerit, super illud Marci, circumspectis oĩbus glo. declarat dicens. Circumspectis oĩbus, si quis eum hospitio susciperet. Tantæ. n. paupertatis fuit, & ita nulli adulatus, vt in tãta vrbe nullum inueniret hospitium. Super
Sup Marcum. 11. quem etiã locum Beda in orig. dicit. Intelligẽdum est, ꝙ tante paupertatis Dñs fuit, vt in vrbe maxima nullum hospitem, nullam mansionẽ inueniret, sed in agro paruulo, apud Lazarum sororesq; eius, habitaret. Cõstans est igitur, ꝙ Christus non solum hospitio, sed & precio quo illud emeret caruit, dum necessitate cõpulsus, de vrbe exiuit, illo videlicet die, quo eandem vrbẽ
Ioan. 14. tanq; Rex asello vectus intrauit. Hoc ipsum & glosa super illud Io. venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquàm expressius asserit. Noluit Dñs habere quod perderet, pauper erat, ne Diabolus haberet quod auferret. Sed omne temporale, siue commune siue proprium, & auferri potest & perdi. Tandẽ vt pauper discalciatus incesit, iuxta quod Hiero. ad Eustochium scribens ait. Discipuli sine calceamentorũ onere, & vinculis pellium, ad prædicationem noui Euangelij destinantur, & milites vestimentis Iesu sorte diuisis, caligas nõ habebant, quas tollerent. Nec enim habere poterat Dominus, quod prohibuerat in seruis. Calceamentis igitur Christus vt pauperrimus caruit, vestimentis verò necessarijs carere non potuit, volens tamen summæ paupertatis nuditate, vitam concludere, nudus elegit in cruce pendere. Quia verò magister & Dominus Christus, non propter se, sed nostri causa paupertatem assumpsit, vt perfectionem nobis exẽplo monstraret, ideo sacris Apostolis, tanq; suę sanctitatis imitatoribus perfectis hanc extremę paupertatis formam seruandã instituit, sicut legitur in Matth. Marco, & Luca. Quod quãquàm ex ipso textu, sit certum & ẽuidens, ad oẽm tamen dubietatis scrupulum amouendum, sanctorum auctoritatibus cõfirmetur. Nam super illud Matth. Nolite possidere aurum, &c. Dicit
Sup illud Matt. 10. Nolite possidere aurum. Chryf. Multa per hoc vnum emendabat, primum qui dem non suspectos faciens Apostolos, secundò autem ab omni eos eruens solicitudine, vt vacationem omnem tribuant sermoni: tertiò docens eos suam virtutem, hoc nempe eis & postea dicit. Nunquid aliquid defuit vobis, quãdo misi vos nudos, & discalceatos sine sacculo? Et infrà. Orbi terrarum doctores erat missurus, propter quod & Angelos eos ex hominibus (vt ita dicam) constituit, ab omni absoluens vitæ huius solicitudine. Et post. Intende qualiter omnibus eos denudans, omnia eis dedit, permittens in domibus eorum, qui docentur manere, & nihil habẽtes introire. Si aũt in aliena patria existentes, & apud ignotos abeuntes, nihil amplius oportet petere quotidiano cibo, multò magis domi manentes. Hucusq; Chryf. Idem quoq;
Homil. vltima super Matth. ait. Si bonum esset aurum habere, hoc vtique dedisset Apostolis Christus, q̃ ineffabilia eis tribuit dona, nunc autem non solum non dedit, sed etiam habere prohibuit. Ideoq; Petrus non solum non verecundatur, sed
Act. 3. etiam decoratur in paupertate dicẽs. Argentum & aurum non est mihi. Super Præfatum etiam Matthæi locum Rabanus in originali sic dicit. Consequenter hoc præcipit Euangelizatoribus veritatis, quibus ante dixerat, gratis accepistis, gratis date. Si enim sic prædicant, vt precium non accipiant, superflua est auri, & argenti, nummorumq; possessio. Nam si habuissent aurum vel argentum, viderentur non causa hominum salutis, sed lucri causa prædicare. Idemque subiungit. Qui diuitias detruncauerat, propemodum necessaria vitæ amputat, vt Apostoli Doctores veræ Religionis qui docebant omnia gubernari prouidentia diuina, seipsos ostenderent, nihil cogitare de crastino. Ex hoc præcepto arguit philosophos, qui vulgo appellantur Batroperitæ, quòd contemptores sæculi existentes, & omnia pro nihilo ducentes, cellarium secum vehãt. His etiam Beda super Marcum consonat dicens. Præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum. Tanta (inquit) prædicatori debet esse fiducia in Deo, vt præsentis vitæ sumptus, quamuis non prouideat, tamen sibi eos non deesse certissimè sciat, ne dum mens eius occupatur ad temporalia, minus alijs prouideat æterna. Idem paulò post subdit. Illa Apostolis loquebatur, vt securi non possiderent, nec portarent huic vitæ necessaria, nec magna nec minima, ideo posuit nisi virgam, ostendens, à fidelibus omnia deberi ministris suis, nulla superflua quærentibus. His concordat Ambrosius super illud Lucæ, nihil tuleritis in via, nec virgam, nec peram, nec panem, nec pecuniam. Qualis de
Super Lucan. 10. c. beat esse qui euangelizat Regnum Dei, præceptis euãgelicis designatur, vt sine virga, sine pera, sine calciamento, id est subsidij sæcularis, adminiculum non requirens, fideque tutus, putet sibi quo minus ea requirit, magis posse suppetere. Ad quod etiam facit, quod ab eodem dicitur super illud Lucę. Nolite portare sacculum neque peram. Si prohibemur possidere aurum, quid eripere? Petrus Apostolus primus dominicæ executor sententiæ, ostendens non in vacuum effusa Domini mandata, cum posceretur à pauAct. 3. pere, vt ei pecuniæ aliquid largiretur, ait. argentum, atque aurum non habeo. Tamen non tam in hoc gloriatur Petrus, quòd aurum, & argentum non habeat, quàm quòd seruet domini mandatum, qui

qui præcepit, nolite possidere aurum. Hoc est dicere. Vides me Christi discipulum, & aurum à me requiris? Aliud nobis multo pretiosus auro donauit. His verbis Ambrosij Augustinus concordat in libro de mirabilibus sacræ scripturæ sic dicens. In excusatione eleemosynæ, & paupertatis professione, Petrus paralytico dixit, surge, & ambula, illud magistri præceptum seruãs, nolite possidere aurum neque argentum. Qui enim de iniquo mammona expeditus fuerat, verbo imperij morbo ligatum citò soluebat. Hoc ipsum Bernardus
Lib. 2. de consi. ad Eugenium confirmat. Nec locus (inquit) ocio, vbi sedula viget solicitudo omnium Ecclesiarum. Nã quid aliud dimisit tibi Sãctus Apostolus? Quod habeo (inquit) hoc tibi do. Quid illud? Vnum scio: neq; aurum, neq; argentum, cum ipse dicat. Argentum & aurũ nõ
In Epistola, ad Ebidiam. est mihi. Et infra. Esto vt alia quacunq; ratione, hęc tibi vendices, sed non Apostolico iure. Nec enim ille tibi dare potuit, quod non habuit. Idipsum Hieron. dicit expressius, Apostoli toto orbe terrarum peregrini, nõ æs in zona, non virgam in manu, non caligas habuere in pedibus. Chryfost. tandem de laudibus Pauli. Paulus (iuquit) pecuniam non possedit. Nam ipse hoc testatur. Vsq; in hanc (inquit) horam, & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur. Et quid
2. Cor. 4. dico pecuniam, cum ille necessarium sæpè non haberet cibum, nec quo se circundaret indumẽtum? Ex his omnibus apertè colligitur, præscriptã paupertatis formam, qua nihil possidetur, & in summa rerum penuria viuitur, Apostolis fuisse præceptam, & ab eisdẽ seruatam. Quia autem ipsorum, immò Christi vestigia, se
Matt. 19. qui volentibus consulatur, ab ipso apertè claresci t, ex consilio quod dedit adolescenti, sicut legitur in Matth. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ possides, & da pauperibus, & veni sequere me. Quod exponens Rabanus ait. In potestate nostra est, vtrum velimus esse perfecti, tamen quicunq; perfectus esse voluerit, debet vendere quæ habet, & non ex parte vendere, sicut Ananias & Saphyra, sed totum, & sic præparare sibi thesaurum in regno cœlorũ. Nec hoc ad perfectionem sufficit, nisi Saluatorem sequatur. Constat autem, ꝙ Christus in summa rerum penuria vixit. Idẽ paulò posterius. Inter pecunias habere, & pecunias amare, nonnulla distantia est. Multi enim habentes nõ amant, multi non habentes amant. Item alij & habent & amant, alij nec habere nec amare, se diuitias sæculi gaudent, quorum tutior status est, cum Apostolo dicen
Gala. 6. tium. Nobis crucifixus est mundus, & nos mundo. In his Rabanus expresè insinuat, opus perfectionis esse, magisq; securum, & Christo crucifixo cõforme, in ca
2. Cor. 8. rentia rerum, & pecuniarũ viuere in extrema paupertate. Hoc ipsum & Apostolus ad Corint. persuadet. Scitis (inquit) gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniã propter vos egenus factus est, cum diues esset, vt illius inopia vos diuites essetis. Et in hoc consilium do. Super quo Augustinus in origin. Factus est (inquit) egenus intantum, vt non haberet quod habent vulpes. Et in hoc consilium do, subauditur, vt eius paupertatẽ imitemini. Idem quoq; in libro, de bono coniugali. Non ideò malum est, iustum aut Prophetam, in domo sua susc ipere, quia nec domum habere debet, vt quod melius est faciat, qui vult ad perfectũ Christum sequi. In quo Augustinus apertè declarat, ꝙ alieno susc ipi tecto, ei maximè competit, qui perfectè Christum imiSuper Io. Homi. 9. tari cupit. Huic consonat quod dicit Chryfostomus super Ioannem. Omnia agamus, per quæ Christum imitemur. Quid igitur Christus ait: Vulpes, foueas habẽt, & volucres cœli nidos, filius autem hominis, non habet vbi caput reclinet. Idem super Matth. homil. 9. Si ab honore quidem qui in inferioribus est palatijs pecuniæ nos expulerint, contemptibiles erunt, cœlorum autẽ Rege, per singulos dies clamante & dicente, quia difficile est cum illis cœlum intrare, non proijciemus omnia, & non desistemus ab omnibus rebus, vt cũ libera facie Regnum ingrediamur. His concordat Hieron. ad Eliodorum dicens. Nolo te huius peregrinationis deterreat difficultas, qui in Christũ credis, sed eius crede sermonibus. Primùm quærite Regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis. Non pera tibi sumenda, non virga, afatim diues est, qui cũ Christo pauper est. Idem ad Rusticum monachum. Si habes substantiam vende, & da pauperibus, si non habes grandi onere liberatus es, nudum Christum nudus sequere. Durum, grande, difficilẽ, sed magna sunt præmia. Constat autem, ꝙ duritia & difficultas nõ est, cum proprietas rerum contemnitur, nisi penuria comitetur. Ad hoc ipsum spectat, quod dicit Gregor. Nazanzenus in Apologia sua libro secundo, sed paupertatem inquit, & penuriam exprobrabunt. Istæ sunt diuitiæ meæ. Ista me non solum gloriantem, sed etiam arrogantem facit. Videor enim mihi, hoc audire ab inimicis, quia vestigijs illius incedam, qui propter nos pauper factus est, cum diues esset, atq; vtinam exuere possem me istis panniculis, quibus circundari videor, vt nudus effugerẽ spinas sæculi, quæ retinent, & reuocant pergẽtes ad Deũ. Hæc sanctus Greg. His consonat, quod dicit Ber. Habetur in Euãgelio & perfectionis consiliũ, & remediũ
Matth. 6. infirmitatis. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Hoc perfectio est. Siquidem filius hominis vbi caput reclinaret, non habebat, Petro & Ioanni nec aurũ nec argentum erat. Paulus simplici victu & vestitu cõtentus, hæc ipsa labore manuum acquirebat. Sed non omnes capiunt verbum hoc, sicut nec consilium castitatis. Hucusq; Bern. Gennadius quoq; de ecclesiasticis dogmatibus. Bonum est (inquit) facultates cum dispensatione pauperibus erogare, sed melius est, pro intentione sequendi Dominum simul donare, & absolutum solicitudine egere cũ Christo. Sed qui habet vndè sustentetur (scilicet in communi) non propriè dicitur egere: nam de illis quibus erant omnia communia, in actibus dicitur, nec erat quisquam egens inter eos. Postremò vt clarè nobis innotescat, quæ sit abrenunciationis forma perfectior, attendendum est, quod dicit Beda super illud Marci. relictis omnibus secutus est eum. Perfectam nobis abrenunciationis formam tribuit, dum non solum lucra reliquit vectigalium, sed & pericula contempsit. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est, vt nullo prorsus huius vitæ respectu, vel cogitationem sibimet reseruauerit. Per hæc sacrorum doctorum testimonia, tam manifesta quàm certa, & alia plurima (quæ causa breuitatis vitandæ resecantur ad præsens) irrefragabili potest ratione concludi ꝙ Christum, & Apostolos imitari, non solum quoad abdicationem proprietatum, verumetiam quo ad extremam temporalium rerum penuriã, quæ consistit in carentia possessionum, & pecuniarum, non solum est licitum, sed & laudabile, & perfectum. Non ta
Habere aliquid in communi non est imperfectum. men ex hoc debet, vel potest inferri, ꝙ abdicatis rerũ proprietatibus, possidere aliquid in communi sit imperfectum, quia sicut perfectæ castitatis diuersi sunt modi, quorum varijs prærogatiuis sancta mater Ecclesia, tanquam ornamentorum varietate decoratur, sic & in modis perfectę paupertatis intelligendum est, quanquam non sit per omnia simile hincinde, sicut diligenter consideranti est euidens.

Articulus secundus.

HIs autem non obstat prælegatorum vita sanctorum, qui communia possederunt, quasi non debuerint aliter docere quã viuere: quia mos esse solet pijs doctoribus, vt eas virtutum prærogatiuas

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiuas(quibus carere se vident)in alijs mirentur & prædicent sicut Hieron.ad Pammachium scribens: virginitatem (inquit) in cœlo præfero,non quia habeo,sed quia magis miror q̃ non habeo. Ingenua enim & verecunda confessio est,quo ipse careas,in alijs prædicare.Nunquid quia graui corpore terræ hæreo,auiũ non miror volatus? Hæc Hiero. Cui etiam Chrysost. consonat.Qui Aegyptios monachos laudans,ait. Nũc veniens in eremum Aegypti, paradiso hanc meliorẽ videbis effectam.Etenim est videre vbiq; regionis illius Christi exercitum & regalem gregem, & superiorum virtutum vrbanitatem. Existentia enim omni exuti, & mundo omninò crucifixi.Et vltrà, rursus procedũt corporis operatione ad indigentiam cibum sumentes. Neque enim quoniam ieiunant & vigilant vacare per diem dignum æstimant: sed noctes quidẽ sacris hymnis & vigilijs dies in orationibus, & manuum operationibus consumunt, Apostolicum imitantes zelum. Verecundemur igitur omnes & diuites & inopes, cũ illi nil penitus habentes nisi corpus, & manus suas cogant,& litigent impensas hinc indigentibus inuenire, nos autem decem milibus intus reconditis, neque superflua ad hoc tangimus.Hæc Chrysost. Qui vt doctor sanctus & verax, quasi ad sui & aliorum sibi similium verecundiam, paupertatis excellentiam in monachis Aegypti commendat. Simile per omnia sacer dicit Ambrosius. Christus (ait) Dominus noster sacerdotibus quid præcepit audiamus. Qui nõ renũciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.Contremisco hæc dicens. Meus enim primò omnium,meus inquam ipse accusator existo, meas condemnationes loquor. Negat Christus suum esse discipulum,quem viderit aliquid possidentem, & cum qui non renunciat omnibus quę possidet.Et quid agimus? Quomodo hæc aut ipsi legimus, aut populis exponimus, qui non solum non renunciamus his quæ possidemus, sed acquirere volumus ea quæ nunquam habuimus,antequam veniremus ad Christum? Nunquid nam quia nos redarguit conscientia,legere,non proferre,quæ scripta sunt possumus? Nolo duplicati criminis esse reus,confiteor,& palàm audiente populo cõfiteor hæc scripta esse, etiam si nondum implesse me noui. Sed ex hoc saltim commoniti festinemus implere, festinemus trãsire à sacerdotibus Pharaonis,quibus terrena possessio est, ad sacerdotes Domini,quibus in terra pars nõ est,quibus portio Dominus est. Talis enim erat ille qui dicebat. Tanquam egentes, multos autem locupletantes, vt nihil habentes, & omnia possidentes.Paulus hic est,qui in talibus gloriatur.His sacri doctoris veracibus & humilibus verbis, nihil expressius ad propositum dici potest. Et Beatus Papa Gregor.3. dialogorum, viri mirabilis Isaac vitam describens ait. Seruus omnipotentis Domini egressus vrbem, nõ longè desertum locum repperit, ibiq; sibi humile habitaculum construxit,ad quod dũ multi pergerent,exemplo illius æternæ vitæ desiderio accendi cęperunt, atq; sub eius magisterio in omnipotentis Domini se seruitium dederunt.Cumq; ei crebro discipuli immitterẽt, vt prouisu monasterij possessiones quæ offerebantur acciperet,vt solicitus suæ paupertatis custos,fortè sententiam tenebat dicens.Monachus qui in terra possessionem quærit,monachus non est.Sicq; metuebat paupertatis suæ securitatem perdere,sicut auari solent diuites perituras diuitias custodire.Hæc Gregor.Qui cum monachis & ipse, in monasterio quod possessionibus dotauerat vitam duxisset, communes tamen possessiones recusantem miratur & laudat. Ac per hoc impiè præsumptionis esse conuincitur, virtutem non habitã spernere, vt quia docentis vita extremę paupertati nõ per omnia consonat,iplius doctrina pauperum perfectioni repugnando contradicat. Nequaquam igitur à prædictis discordat illud Augustini verbum, quo contrà Adamantium Manichæum præfatum de paupertatis forma mandatum datum Apostolis, dicit spiritualiter esse scrutandum,vel (vt alibi dicit) permisiuè intelligendum.Nam cum Marcus dicat expresè,q̃ præcepit eis ne quid tollerent in via, & ipse cum alijs expositoribus (sicut ex præmissis claret) intelligendum ad literam doceat,si hoc simpliciter alibi negaret, & euangelicæ veritati, & sanctorum doctrinæ, simul ac suæ, apertè contradiceret siue contrairet. Quod de tãto dicendi doctore,piæ catholicorum aures abhorrent. Attendendum est ergo, q̃ cum Apostoli fuerint primi fundatores,religionis christianæ, & professores perfectionis excelsæ,professores inquam,& sicut priuatæ personæ, & sicut exemplaria quædã prædicta Domini verba,intelligere possumus, eis esse dicta tanquam fundatoribus christianæ religionis,& sic intelligũtur extendi ad omnes, sed non omnes christiani arctantur, vt hanc vitæ regulam teneant,sicut Manichę falsò dogmatizant. Ideò contrà ipsos loquens hæreticorũ malleus Augu. ostendit,q̃ hæc verba spiritualiter intelligẽda sunt, si sic accipiantur tanquam omnibus sint præcepta.Possumus etiam intelligere prædicta verba, dicta fuisse Apostolis,tanquam exemplaribus perfectionis,& sic intelliguntur per modum consilij,quod de se non obligat, nisi eos qui hanc viuendi formam voluntariè profitentur,& vouent. Intelligere possumus insuper,dicta fuisse Apostolis sicut certis personis,primisque prædicatoribus euangelicæ legis, & sic cũ duo insinuentur in verbis illis.s.abdicatio temporalium & receptio dispendiorum, primum intelligitur fuisse præceptum,sicut dicit textus & glosa. Vndè Beda. Missis ad prædicandum discipulis,ne quid tollerent in via præcepit.Secundum autem non fuisse præceptum, sed concessum siue permissum. Vndè glo.super illud Lucæ.In eadem domo manere, &c. Qui saccum & peram prohibuit,sumptus ex prędicatione concedit.Et Rabanus super Matth.Claret autem hoc Dominum non ita prę cepisse, tanquam euangelistæ viuere aliundè non debeant,quàm eis præbentibus,quibus annunciant euãgelium,alioquin contrà hoc præceptum fecit Apostolus, qui victum de manuum suarum laboribus transigebat,sed potestatem dedisse, in qua scirent ista sibi dari.Cum autem potestas datur,licet cuiq; non vti,& tãquam de iure suo cedere. Hæc Rabanus.Ex his colligitur manifestè,q̃ prædicta Domini verba,iuxta considerationes præmissas intelligi possunt, & spiritualiter, & ad literam, vt consulta & vt præcepta & permissa, propter quod omnis contrarietatis calumnia de medio tollitur,si multiformis huius acceptionis intelligẽtia sanè capiatur. His etiam non obsistit illud Hier.ad Nepotianum,vbi dicit,q̃ viuens de decimis, & altaris oblatione sustentatus, nudam crucem nudus sequitur, tanquam perfectæ paupertatis summa consistat in viuendo de decimis,& oblationibus, sicut sacerdotes & clerici viuunt.Est enim multiplex gradus, & differentia nuditatis.Alia quidem est cordis, alia cordis & corporis, nuditas cordis est per expoliationem spiritus ab omni peruerso affectu auaritiæ & cupiditatis. Et de hac Greg.in homil.Nudi cum nudo luctari debemus, quia si vestitus quisq; cum nudo luctatur, citius ad terram deijcitur, quia habet vndè teneatur, hoc quidem intelligitur generaliter dictũ omnibus christianis. Nuditas autem corporis & cordis, triplicem habet gradũ. Nam quædam est magna,quæ attenditur in abiectione omnis superfluitatis, & proprietariæ possessionis. Et hæc quanquam non sit de necessitate,est tamen de congruentia status ordinis clericalis.Et de hac Hieronymy.ad Nepotianum. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hæreditatis eius,nec accipio partem inter cæteras tribus,sed quasi leuita & sacerdos viuo de decimis,& altari deseruiens,altaris oblatione sustentor. Habens victum & vestitum his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar.Est & alia nuditas maior,quę nõ solum consistit in his, verumetiam in abdicatione potestatis,possidendi proprium, & abnegatione propriæ voluntatis.Et hæc competit regularibus & cœnobitis. De qua Hieronym.ait.Nolo pristinarum necessitudinũ recorderis,nudos amat eremus. Nudos intelligit nõ solum à facultatum appropriatione, verumetiam à propria voluntate,iuxtà illud Ber.de colloquio Simonis & Iesu. Age ergo, & qui relinquere omnia disponis, te quoque inter relinquenda numerare memento, immò verò maximè & principaliter abnega temetipsum,si deliberas sequi ipsum,qui exinaniuit propter te semetipsum. Est & tertia nuditas, quæ consistit in his quæ prædicta sunt,& insuper in abdicatione omnis trã sitoriæ facultatis,cum penuria & indigentia opportunæ sustentationis,& hæc competit Apostolis & Apostolicis viris. Et de hac super illud Matth. Qui potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli,non perdet mercedem suam. Glo.minimi sunt qui nihil penitus habent in hoc mundo. Tales fuerunt Apostoli. Vndè Hieron. ad Exuperãtium ait.Nemo Apostolis pauperior fuit, & nemo tantum pro Domino derelinquit. Vidua illa in Euangelio paupercula quæ duo minuta misit in gazophilatiũ,cunctis præfertur diuitibus, quia totum quod habuit dedit.Hæc Hieron.Si igitur hæc vidua iuxtà testimoniũ Domini,totum dando nihil sibi reseruauit,in extrema se nuditate constituit.Ad hanc nuditatem aspirabat illa nobilis vidua Paula. De qua Hieron. in laudem ipsius. Hoc habuit voti vt mendicans ipsa moreretur, & vnũ nummum non dimitteret filiæ, & in funere suo aliena sindone inuolueretur.Eiusdem quoq; fœlicem describens obitum ait.Testis est Iesus,ne vnum quidẽ nummum ab ea derelictum. Quid hac virtute mirabilius, fœminam nobilissimæ familiæ,magnis quondam opibus,tanta fide,omnia vel dilargitam, vt ad egestatẽ vltimam peruenire? Iactent alij pecunias in corbonam funalibusq; aureis dona pendentia, nemo plus dedit pauperibus,quàm qui sibi nihil reliquit. Hæc Hieron. Qui ad hanc nuditatem, tanquam summè perfectam hortatur Ebidiam in epistola,quam ad eam scribẽs ait. Vis esse perfecta, & in primò stare fastigio dignitatis, fac quod fecerunt Apostoli, vende omnia quæ habes & da pauperibus,& sequere Saluatorem,& nudam,solamq; crucem,nuda sequaris,& sola.In his manifestius asserit,q̃ ea paupertas ad perfectionis attingit fastigiũ, qua quis expressius & conformius nuditatẽ crucis amplectitur,& nudum crucifixum imitatur. Illud autem Greg.verbum quo dicit censum non esse in culpa, sed affectum:nequaquam est præmissis contrarium, si rectè intelligatur. Si quis enim hoc sentiat, q̃ census in culpa sit causaliter vel formaliter: cum Manichæo erret,& hoc Gregorius reprobat.Siquis autem intelligat censum esse culpæ occasionẽ,à sententia veritatis non deuiat,cum & ipsa veritas dicat in Marco. Quia difficilè qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt. Nullo enim modo pecunia impedimentum difficultatis Dei regnum intrare volentibus præstat, nisi quia vel est occasio inclinationis ad malum, vel distractionis à bono.Hoc sanctorum testimonijs clarè monstratur. Quòd enim diuitiæ habentibus ipsas occasio sint cupiditatis,in libro de officijs dicit Ambro. Feralis inquit auaritia,illecebrosa pecunia,quæ habentes contaminat,non habentes nõ iuuat. Esto tamen vt aliquãdo iuuet pecunia inferiorem, & ipsum desiderãtem, quid ad alios si sit ille copiosior qui habet, nunquid idcirco

Homil.8. super Matth.

Homi.16. super Genes.

Luc.14.

2.Cor.6.

Luc.10.

In epistola ad Heliodorum.

Qualiter intelligendum est quòd Apostolis dicitur, ne quid tollerent in via.

Matt.10.

Census non est in culpa, sed affectus.

Marc.10.

honestior,qui habet quo plerunq; honestas amittitur? Cui Bernar. concordat de colloquio Simonis & Iesu. Hæc fugiendarum diuitiarum præcipuè causa est,quia vix aut nunquam sine amore valeant possideri. Limosa siquidem,& glutinosa nimis, non solummodo exterior,verumetiam interior nostra substantia videtur,& facilè cor humanum omnibus quæ frequentat adhæret.His consonat Augustinus dicens.Non sunt istæ veræ diuitiæ, sed mendicitas, quia quantò magis abundant,tantò magis crescit inopia auaritiæ. Non sunt veræ diuitiæ,quæ plus augent cupiditatẽ ei qui eas possidet. Quòd autem sint occasio vanitatis & superbiæ, Augustinus de lapsu mundi.In diuitijs nil tam cauendum est quàm superbię morbus.Qui enim non habet diuitias,non habet amplissimas facultates, non habet vndè se extollat.Idẽ de verbis Domini.Nihil est quod sic generent diuitiæ quomodo superbiam, omne granum,omne germen habet vermen suum.Vermis diuitiarum superbia est.Quòd verò sint occasio distractionis, manifestè insinuat Gregorius 1.mora. Solet (inquit) rerum abundantia tantò à timore diuino mentẽ soluere, quantò hanc exigit diuersa cogitare. Nam dũ foris per multa spargitur,ltare in intimis fixa prohibetur.Idem in homil. super illud Luc. exijt qui seminat, &c.Si nos (inquit) vobis semen verbum, agrum mundum,volucres dæmonia,spinas diuitias significare diceremus, ad credendũ nobis mens vestra forsitan dubitaret. Vndè & idem Dominus per semetipsum est dignatus exponere quæ dicebat. Quis enim vnquam mihi crederet,si spinas diuitias interpretari voluissem? maximè cum illæ pugnant istæ delectent, & tamẽ spinæ sunt, quia cogitationum suarũ punctionibus mentem lacerant,& cum vsq; ad peccatũ pertrahunt,quasi inflicto vulnere cruentant. Siquis igitur præmissa diligenter attendat,indubitanter aduertet, q̃ quãuis census formaliter seu causaliter non sit in culpa, est tamen frequens occasio culpæ,distrahendo à bonis, & inclinando ad mala. Propter quod opes à Saluatore spinis comparantur & ab Ambrosio illecebrosæ dicuntur. Nam sicut ex præmissis apparet,cum vim rationalem distrahant,irascibilem extollant, & concupiscibilẽ nostram illicitant, non solum sunt illecebris sed & periculis plenæ. Vndè August. de lapsu mundi. Diuitiæ ipsæ quas putatis plenas esse delitiarum, pleniores sunt periculorum.Cum itaq; perfectionis sit non solum peccata vitare,verumetiam peccatorum occasiones & bonorum impedimenta ad plena succindere, dicente Greg. in moral.q̃ solus ille in illicita non cadit, qui se à licitis cautè restringit,liquido claret,q̃ quamuis possessiones & pecunias habere de se non sit peccatum sed licitum, est tamen eas abdicare, & voluntariè pro Christo eis carere perfectum. Quod si fortè quis dicat, occasionẽ huiusmodi à temporalibus rebus imperfectis dari mentibus,non perfectis, quasi magis competat statui imperfectorum diuitias fugere,eisq; carere, vitæ Iesu Christi,eiusq; doctrinæ aduersatur apertè. Neq; enim secundum hæc perfectissimus debuisset Christus care re diuitijs,neq; hoc docuisset perfectos,cum tamen dixerit,si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes &c.Nunquid Apostoli perfecti non erant, quibus dictum est, nolite possidere aurum? Quod verbũ tractans Ambro.in lib.de officijs:ait.Nolite possidere aurum & argentum,neq; pecuniã,quo velut falce pullulantem in pectoribus humanis succidit auaritiam.Super eundem quoq; sermonem Chrys.Non dixit nolite accipere vobiscum aurum, sed si aliundè possibile est accipere,fugite pernicioſam hanc ægritudinẽ. Etenim multa per hoc emendabat. Et his datur intelligi, q̃ propter vitandam occasionem auaritiæ, fuit Apostolis interdicta pecunia, cum tamen essent perfecti.

Super Psal.122.

Matt.13.

Hom.31.

Verum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verum quidem est, q̃ census perfectis non tam vehemens, nec tantorum est peccatorum occasio, sed quia quantumlibet parua intellectus distractio, vel illectio appetitus vitiosa mentibus perfectorum ad æterna suspensis magis est dissona, quàm longè maior imperfectis, circa filiorum educationem, & curam rei familiaris occupatis: hinc est q̃ perfecta temporalium rerum abdicatio perfectis consulitur, nõ imperfectis, nisi velint esse perfecti. Nam cum ipsis imperfectis sufficiat peccata maiora vitare per mandatorum obseruãtiam, perfectis tamen competit etiam superfluas cogitationes à mente rescindere, sicut & Greg. 2. moral. docet spiritualiter exemplificans Nazareorum ritum perfectionisq; figuram. Deuotione (inquit) completa, caput Nazareus radere capillosq; in igne sacrificij pone re iubetur, quia tunc ad perfectionis summam pertingimus, cum sic exteriora vitia vincimus, vt etiam cogi
Nume. 6. tationes superfluas à mente resecemus. Quas nimirũ igne sacrificij concremare, est flamma diuini amoris incendere, vt totum cor in Dei amore ardeat, & cogitationes superfluas concremans, quasi Nazarei capillos, deuotionis perfectione consumat. Illa quoq; promissio centupli prædeterminatis nõ obuiat, quoniam ad spiritualia bona refertur. Sicut dicit Hieron. super Matth. & etiam Rabanus quasi eisdem verbis vtẽtes. Occasione (inquiunt) huius sententiæ quidam introducunt mille annos post resurrectionem, dicentes nobis tunc centuplum omnium rerum quas dimisimus, & vitam æternam esse reddendam, non intelligentes, q̃ & si in cæteris digna sit retributio, in vxoribus apparet turpitudo, vt qui vnam pro Domino dimiserit, centum accipiat pro futuro. Sensus igitur iste est, vt qui carnalia pro Saluatore dimiserit, spiritualia recipiet, quæ comparatione & merito sui ita erunt, quasi paruo numero, centenarius numerus comparetur. Cui etiam
Homil. 6. consonat Greg. super Ezechielem. Neque enim sanctus vir ideò terrena deserit, vt hæc possidere in hoc mundo multiplicius possit, sed per centenarium numerum perfectio designatur, quia quisquis pro Dei nomine temporalia contemnit, hic perfectionem mentis recipit vt ea non appetat quæ contempsit. Centies itaque recipit quod dedit, qui perfectionis spiritum recipiens terrenis non indiget, & si hęc non habet. Hucusque Greg. His consentit Ber. in sermone illo, de Sãcto Petro. Dixit Simon Petrus ad Iesum, dicens. Quid est centuplum istud fratres, nisi consolationes, visitationes, primitiæq; spiritus, qui super mel dulcior est? Et post pauca. Non est pater aut mater, non domus aut ager est, non cibus aut vestis, non deniq; terrenum aliquid aut corporale, sed planè his omnibus est delectabilius, super omnia hæc dulcius, vniuersis his iucũdius est, & quæcunq; desiderantur in hoc sæculo nequàm, huic non valent comparari. Quòd si fortè quis pertinaciter obsistat, tàm per textum Marci, quàm per Augustin. contra Adamantium asserens, bona temporalia repromissa fuisse à Christo. Respondebimus promissiones donationis & receptionis huiusmodi, debere intelligi per modum charitatiuæ communionis, non per modum possessionis. Vndè Beda super illud Mar-
Mar. 10. ci. nemo est qui reliquerit domum, &c. quia nimirum à fratribus atque consortibus propositi sui qui ei spirituali glutino colligantur, multò gratiorem etiã in hac vita recipiet charitatem. Cui consonat & glo. ibidem. Omnes sancti, & quæcunq; habent communicantur ei. Et Augu. contra Adamantium. Fideli totus mundus diuitiarum est. Vel certè intelligendum est per modũ cuiusdam cœlestis prouisionis contra Manichæos, qui dicebant hæc temporalia bona à tenebrarum principe fuisse creata, & ab illo solo repromitti & dari, à Christo autem inhiberi. Ideò hic promittuntur à Domino ad hæreticorum confutandam perfidiam, & à cordibus fidelium diffidentiam omnem tollendã. Vn
dè super illud Matth. hæc omnia adijcientur vobis. glo Matth. 6.
sa. Omnia sunt filiorum, & ideò hæc omnia adijcientur etiam non quærentibus, quibus si subtrahantur ad probationem est, si dentur ad gratiarum actionem. Et
Augustin. super illud Ioan. vado piscari. Cur non inuenit Ioan. 21.
aliud vnde viueret, cum Dominus promiserit dicens. Primum quærite Regnũ Dei: & hæc omnia adijcientur vobis? Prorsus Dominus etiam sic quod promisit impleuit. Nam quis alius pisces qui caperentur apposuit? Constat igitur promissionem huiusmodi per modum prouisionis debere intelligi, ad tollendum diffidẽtiam, non per modum augmentationis tẽporalis substantiæ, quia hoc non esset cupiditatem abscindere: sed
augere. Vndè Chrysost. super Matth. homil. 43. Nihil ita sedat cupiditatis sitim, sicut desistere à lucrandi cõcupiscentia, sicut amaram coeram abstinentia & euacuatio. Facilius est enim hominem existentem volare, quàm adiectione pluris, quiescere facere desiderium. Et Augustin. lib. 83. quæstionum. Charitatis venenum, est spes adipiscendorum temporalium. Si ergo Christus multiplicationem temporalium per modum possessionis discipulis suis promitteret: charitatẽ in eis perimeret potius quàm augeret: dum possessionis terrenæ centuplicatione promissa, temporalium bonorum affluentiam sperandam docet, potius quàm spernendam. Quod impium est sentire de Christi doctrina.
Modus etiam Apostolicæ vitæ prædeterminatus, non
Act. 4. aduersatur sed consonat. Quãuis enim legatur in actibus, q̃ multitudini credentium erant omnia communia, & q̃ venditarum rerum precia ponebantur ad pedes Apostolorum, nequaq̃m est intelligendũ, q̃ Apostoli proprium aliquid vel commune possiderent, quia communitas illa non refertur ad Apostolos, sed ad turbam, sicut glosa ibidem insinuat. Discernit (inquit) ordinem doctorum & auditorum. Nam multitudo credentium rebus spretis, copula charitatis inuicem iungebantur. Apostoli verò virtute fulgentes, mysteria Christi pandebant. Hæc glo. Quæ per ipsum textum declarat, q̃ sicut illa rerum communitas, erat turbarũ, sic & signorum virtus erat Apostolorum. Nec huic repugnat quod sequitur, ante ipsorum pedes precia fuisse posita, quia vt dicit Hiero. ad Demetriadem, hoc fiebat vt docerent pecunias esse calcandas, vel certè vt se ac sua Apostolicæ dispositioni committerent, sicut docet Ambro. super epistolam secundam ad Corin. vbi de Apostolis dicit. Quantum ad præsentem vitã pertinet, pauperes videbantur, sed spirituales diuitias credentibus largiebantur, egeni in terris, in cœlo diuites: vt nihil habentes, omnia autem possidẽtes. Hoc enim fuit in Apostolis gloriosum, vt (sine solicitudine & nomine possidendi, non solum ea quæ in possessionibus erant: sed eorum Dominos possiderent. Hæc Ambro. In quibus insinuat q̃ Apostolis in sua egestate manentibus, eorum dispositioni quoad res & personas, primitiua illa Ecclesia suberat: hanc tamen rerum dispositionem maluerunt committere alijs, sicut in actibus con-
Act. 6. sequenter legitur. Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Quod quidem dixerunt, vt distractionẽ ministrandi refugerent, non quia per illud ministerium aliquid possiderent. Vndè & Petrus in eadem vrbe vbi hæc fiebant pauperi eleemosy-
Act. 3. nam à se petenti respondit. Aurum & argentum non est mihi. Vbi glo. Memor illius præcepti: nolite possidere aurum neque argentum, pecuniam quæ ad pedes Apostolorum ponebatur, non sibi recondebat, sed ad vsus pauperum, qui sua patrimonia reliquerant. Hanc etiam formam paupertatis, & Ioannes Euangelista seruauit cũ discipulis suis, inter quos duobus qui magnas relinque-

Apostoli non posse derunt aliquid proprium, neque commune.

reliquerant opes, præ nimia egestate tentatis, sicut scribitur in eius legenda: ait. Nunquid non valet manus Domini vt faciat seruos suos diuitijs affluentes? Sed in hoc certamen statuit animarum, vt sciant se æternas habituros diuitias, qui pro eius nomine tẽporales opes habere noluerunt. Eandem paupertatis districtionem Thadæus seruauit Apostolus, sicut scribitur in primo libro ecclesiasticæ historię, q̃ cum post Christi ascensionẽ Abagarus Rex sanatus à præfato Apostolo, præciperet eidem dari aurum & argentum, ille non accepit dicens. Si nostra reliquimus, quomodo accipiemus
1. Cor. 4. aliena? Sed Apostolus Paulus de se simul & cæteris Apostolis ait ad Corinth. Vsque in hanc horam & esu
1. Cor. 11. rimus & sitimus, & colaphis cędimur, & instabiles sumus. Vbi glo. Vsque in hanc horam, id est continuè. Et alibi ad Corinth. in fame & siti, frigore & nuditate. Hanc penuriosam vitam duxisse Apostolum, non ad tempus sed continuè hæc præfata glosa insinuat, & superius allegata Chrysostomi de laudibus Pauli auctoritas confirmat. Si quando igitur dicit se habere omnia, & abundare, nec debet nec potest intelligi quãtum ad opulentiam siue affluentiam rerum, sed quantum ad sufficientiam mentis. De qua Augustinus in libro de beata vita. Nullus perfectus aliquo eget, & quod vide-
1. Cor. 11. tur corpori necessarium, sumet si affuerit, & si non affuerit, istarum rerum non frangetur inopia. Quod si fortè quis dicat, Apostolum aliquas secum tulisse pecunias, quia periculis se dicit expositum fuisse latronum, apertè contrariatur Ambrosio, qui præfatum locũ tractans in originali, sic ait. Cum in ciuitate Diabolus eũ occidere non posset, latrones sibi excitabat in via, cum nihil ferret quod latrones cuperent. Hæc facer Ambr. Cui & Chrysost. consonat de laudibus Pauli. Iob cum ques & boues haberet innumeras, erat in pauperes liberalis. Paulus verò nil amplius corpore suo possidens, dehoc ipso sufficiẽter indigẽtibus ministrabat. Miram Pauli ex hac laude perpendere valemus inopiam, cum nil præter corpus haberet, ac per hoc nihil quod latro capere posset, miram nihilominus affluentiam, cũ non solum sibi sufficeret, verumetiam in alios abundaret. Denique nec loculorum Christi ad præfatam perfectionis formam, vlla inuenitur dissonantia: si quomodo & quare ipsos habere dignatus fuit, pia mentis attentione penetur. Nam vnigenitus Dei, cum diues esset in omnes, pro nobis adeò factus egenus, vt alieno cibo vesceretur, non sine magna dispensatione diuini consilij loculos fecit deferri, quorum tamen custodiæ illum deputauit discipulum, quem futem ac proditorẽ præsciebat esse futurum. Habuit enim loculos Christus, ad consolandum infirmos: ad refellendum improbos, & ad informandum perfectos. Vndè & huiusmodi actus, scilicet habere loculos in Christo, respectu infirmorum, fuit condescensiuus, ad consolandũ eos, qui proprijs loculis carere non volunt, sicut Augustin. ait in lib. de opere monachorum. Dominus more misericordiæ suæ infirmioribus compatiens, cum ei Angeli possent ministrare, loculos habebat, quibus mitteretur pecunia, quæ conferebatur vtiq; à bonis fidelibus eorum victui necessaria, quos loculos Iudæ commendauit. Respectu autem impiorum fuit actus commonitorius, primò quidem ad refellendum hæreticos, qui loculos reprobant, & detestantur. Vndè Augustin. super Ioannem homil. 48. Quare loculos habuit cui Angeli ministrabant, nisi quia Ecclesia loculos ipsius habitura erat? Vnde & loculos habebat, vt doceret non esse peccatum, loculos habere. In his Augustin. Manichæorum refellit impietatem: condemnantium Ecclesiæ statum, propter rerum temporalium possessionẽ. Secundò commonitorius fuit, ad deterrendum auaros, qui loculos concupiscunt. Quanquam enim ad mitigationem cupiditatis Dominus Iudæ loculos commisisset, ipse tamen adeò cupiditatis igne exarsit, vt ipsum Dominum precio paruo venundaret. Vndè & Chry-
Super Ioan. Hom. 65. sost. super Ioannem. Si verò quis scrutabitur, quid furi existenti, loculos commisit pauperum, & dispensare fecit auarum existentem? vt omnem abscinderet occasionem. Etenim sufficientem habebat, ex loculo concupiscentiæ mitigationem: sed propter nequitiã multam, quam volebat comprimere Christus, multa condescensione ad eum vtens, non incusabat furipientẽ, obstruens pernicioſam concupiscentiam, & omnem auferens occasionem. Hucusque Chrysost. apertè declarans, q̃ non penuria paupertatis, sed nequitia cupidæ mentis causa fuit tantæ impietatis. Respectu verò perfectorum, fuit actus informatorius. Siquidẽ quantum ad modum habendi, forma fuit perfectionis in ecclesiasticis personis, maximè cœnobitis: vt ad exemplum Christi, & discipulorum eius, nullus sibi quic-
Homi. 60. super Ioã. quàm appropriet, sed habeant omnia in communi. Vn dè Augustin. super Ioannem. Habebat Dominus loculos, & à fidelibus oblata conseruans, suorum necessitatibus, & alijs indigentibus tribuebat, tunc primum ecclesiasticæ pecuniæ forma est instituta, vt intelligeremus quod præcepit, non cogitandum de crastino esse: non ad hoc fuisse præceptum, vt nihil pecuniæ seruaretur à sanctis, sed ne Deo propter ista seruiatur. Hæc Augustin. Qui formam regulariter viuentium describens, sicut habet. 12. q. j. ait. Cum huius nostræ congregationis fratres, non solum facultatibus, sed etiam voluntatibus proprijs, in ipsa ordinis susceptione renunciauerint: certum est nihil habere, possidere, dare, vel accipere, sine superioris licentia debere. Quantum autem ad modum dispensandi, forma fuit perfectionis in Ecclesiæ Prælatis, vt exemplo Christi, bona ecclesiastica dispensent, ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ, & ad pauperũ releuandas miserias. Vnde Chry-
Super Io. Homi. 71. sost. super Ioannem, de loculis Christi loquens, quæstionem proponit. Qualiter inquit non peram, non virgam, non æs iubens deferre, marsupium ferebat? Respondens subdit. Ad inopum ministerium, vt discas quoniam valdè pauperem, & crucifixum, huius oportet partis multam facere procurationem. Multa enim ad nostram dispensans doctrinam agebat. In his often dit Chrysost. q̃ viris perfectis competat, miserabiliũ personarum gerere curam, quod maximè locum habet in Prælatis Ecclesię, quorum perfectioni consonat, vt & spiritualiter, & etiam temporaliter, pascendis sibi commissis gregibus intendant. Vndè Prosper in lib. de vita contemplatiua. Scientes viri Sancti, nihil aliud esse res Ecclesiæ, nisi vota fidelium, & precia peccatorum, & patrimonia pauperum: non eas vendicauerunt, in vsus suos vt proprias, sed vt commendatas pauperibus erogauerunt: hoc est possidendo contemnere, non sibi sed alij possidere, & nec cupiditate habendi Ecclesiæ facultates ambire, sed pietate subueniendi eas suscipere, & quod habet Ecclesia, cum omnibus nihil habentibus habere commune, nec aliquid inde eis qui sibi sufficiunt, de suo erogare, cum nihil aliud sit habentibus dare quàm perdere. Quantum verò ad modum vtendi, forma fuit perfectionis ipsis populis, ac cæteris huiusmodi paupertatem profeſsis, vt cum ex amore paupertatis, semper carere loculis cupiant, solũ quando apertæ necessitatis vrget articulus, loculos ferant. Ipse siquidem Christus sustentabatur à susci-
Luc. 8. pientibus, vel à mulieribus comitantibus eum, sicut in Luca scribitur, q̃ ibant cum eò mulieres, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. Cum tamen per Samariam transiuit, in qua quidem ciuitate (vt dicit Euãgelista) hospitium habere non potuit, de loculis vixit: sicut di-
Ioan. 4. citur in Ioanne: q̃ discipuli abierant in ciuitatem, vt

cibos

Universidad de Deusto
Biblioteca

cibos emerent. Vndè super illud Lucæ. Quando misi vos sine sacculo & sine pera, dicit glo. Si per inhospitales regiones transimus, plura viatici causa licet portari, quàm domi habeamus. Constat autem, ꝙ valde pauper est, qui plura portat in via, quam habeat vbi habitat habitatione determinata. Quod si fortè quis dicat perfectionis formam, nullo tempore esse intermittendam. Respondet ad hoc Beda, super Lucam dicens super illud. Nunc qui habet sacculum tollat similiter & peram, non eandem viuendi regula persecutionis, quę pacis tempore insinuat. Sunt nanque virtutes, quæ sem per obnixeq; tenendæ sunt, & sunt quæ tempore locoq; prouida sunt discretione mutandæ. Quis enim nesciat, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatẽ, patientiam, modestiam, castitatem, fidem, spem, charitatem, & his similia, sine vlla temporum intercapedine esse seruanda? At verò famem, sitim, vigilias, nuditatem, lectionem, psalmodiam, orationem, laborẽ operandi, doctrinam, silẽtium, &c. huiusmodi, si quis semper exequenda putauerit, non modo se horum fructu priuabit, sed & notam indiscretè obstinationis incurret. Magister itaq; Deusq; virtutum, vt modum discretionis insinuet, missis ad prædicandum discipulis, ne quid tollerent in via præcepit, videlicet ordinans, vt qui Euangelium annunciant, de Euãgelio viuant. Mortis verò tempore illo instante, & tota simul gente pastorem, gregemq; persequente, congruam tempori decreuit regulam, pecuniam scilicet victui necessariam, donec sopita persecutionum insania, tempus euangelizandi redeat, tollere permittendo. Hæc Beda. Ex prædictis igitur patenter elucet, ꝙ omnis perfectionis splẽdor, & speculum Iesus Christus, ob sex rationes præsatas, ac triplicem vtilitatem, aggregatione quadã in perfectionis senarium consurgentem, mirabili quodã modo in habendo loculos, & infirmos simplici modo cõsolatur, & impios dupliciter arguit, perfectos tribus modis informat. In quibus, & illud est omni admiratione, & laude ac imitatione dignissimum, ꝙ sic paupertatem Christus tenuit, vt statum diuitum non damnaret, sic & habentibus pecuniam conformem se reddidit, vt paupertatis summæ formam perfectè seruaret. Vndè super illud Matth. vade ad mare Glosa, Dominus tantæ fuit paupertatis, vt vndè tributa solueret non haberet. Iudas quidem communia in loculis habebat, sed res pauperũ in vsus suos conuertere, nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis. Hæc glo. Non igitur loculi Christi, ad fomentum cupiditatis trahendi sunt. Sicut enim in Saluatore nostro crucifixo nil fuit, quod seculares glorias aut delicias saperet, sic nil egit nil docuit, per quod mundi diuitias appetendas esse monstraret, quin potius, vt nos ad perfectè paupertatis amorem accenderet, in huius mundi campum hostem expugnaturus, ingrediens, de pauperrima matre pauperrimus prodijt, sed & hostiã Deo patri, vt Pontifex offerens, nudus in cruce pependit, necnon vt veritatis eius, tanquàm perfectissimæ rectitudinis, nequaquàm discordaret medium ab extremis, tota vita ipsius caminus paupertatis fuit. Huius igitur inuictissimi ducis nuditate tanquàm armatura circundati, & in eò solo sperantes, qui ait, confidite ego vici mundum, in ipsius pauperis Crucifixi nomine, hostiles excipiamus insultus.

Luc. 23.
Luc. 22.
Matt. 17.
Ioan. 16.

Tertiæ responsionis secunda particula, in qua possessionum leuiticarum, & ecclesiastica rum affluentia, monstratur perfectioni paupertatis non esse contraria, sed & commendatio diuitiarum ostenditur, non esse secura.

Articulus primus.

PAupertatis siquidem odibile bonum, retroactis tẽporibus, in tantò fuit horrore sensualitati mortalium, vt ante Christi aduentum, vix quantumcunque perfectus, præciositatem ipsius agnosceret. Post verò in tanta fuit admiratione spiritualium, atq; sapientium, vt vix quantumcunque peruersus hæreticus, ipsius dignitati derogaret, excepto duntaxat Vigilantio quodam. Qui cum ad interpretationem sacri doctoris Hieronymi dormitasset iam dudum, nunc per nouum quendam paupertatis hostem, illo non minus improbum euigilasse videtur. Ille nimirũ, contra paupertatis perfectionem, & sustentationem pauperum, sanctorum, sui pectoris virus euomuit: hic autem bonorum temporalium affluentiam, in culmine perfectionis euangelicæ collocans, ipsorumq; voluntariam carentiam, vt imperfectam, & superstitiosam calumnians, illius se fatetur discipulum, qui contra euangelizantium, & mendicantium pauperum ordines, libellũ composuit: quẽ sedes Apostolica condemnauit. Quẽ etiam non parua temeritate, velut innocentem excusat, ipsiusq; doctrinam commendat, & approbat, non sine iniuria multa sedis iam dictæ, cum nil aliud sit auctorem damnati libelli innocentem asserere, quàm dãnantis iudicium reprobare. Insurgens igitur temerarius, in serie sui libri exordio aduersus pastorem Ecclesiæ, vt pauperum ipsius gregem inuadat atrocius, primum se armat possessionibus Leuitarum. Nam in hoc persuasionis suæ summa consistit, ꝙ cum forma perfectionis euangelicæ in leuitis præcesserit, quibus à Domino collatæ fuerunt decimæ primitiæ, & oblationes ad viuendum, ciuitates ad habitandum, & suburbana ad alenda pecora, si nouum testamentum veteri nõ repugnat, quin potius consonat, quia rota erat in medio rotæ, nullo modo secundum hoc nouæ legis perfectio constitit, in carentia huiusmodi possessionum, sed potius in habendo eas, vt Domino dedicatas. In hac autem persuasione, quam per multas verborum venatur ambages, non solum veritati, sed sibijpsi contradicit apertè. In præcedenti siquidem libro, cum abstinentiæ perfectionem impugnaret, asseruit vinum fuisse prohibitum filijs Aaron sacerdotibus, tanquàm imperfectis, nunc autem illos eosdem in affluentiam possessionum perfectos asserit, quasi verbi prioris oblitus, vel si fortè memoriam habuit, in tantam deuenit erroris caliginem, vt putaret, ꝙ abstinere à delicijs sit imperfectum, & possidere diuitias sit perfectum. Insuper, & cum paulò ante docuerit, ꝙ in contemptu omnis proprietatis euangelicæ perfectionis consistit inceptio, & sacerdotes Leuitici generis habuerunt vxores, & filios, ad quos bona sua tanquam verè propria hereditaria successione trãsmittebant, necessario sequitur, ꝙ perfectio euangelica in Leuitis non fuit, vel ꝙ abdicatio proprietatis non est initium perfectionis huiusmodi, ac per hoc manifestè cõuincitur, sibijpsi esse cõtrarius. Contrariatur etiam ipsi veritati. Si enim forma vitæ Leuiticæ perfectionem legis euangelicæ veraciter continet, cum perfectio modi viuendi, tam in veteri testamento, quàm in nouo, supremum teneat locum, & perfectio legis perfectioni Euangelij æquatur, necesse est summum legis, & summum Euangelij, tàm in merito, quàm in præmio inter se æquari, ac per hoc testamentum testamento, promissio promissioni, sacerdotium sacerdotio coæquatur. Si igitur lex neminem ad perfectum duxit, nec Euangelium, si nõ per legem iustitia, nec per Euangelium, si etiam qui sub lege erant sub maledicto fuerunt, & qui sub Euangelio. Fruſtra igitur Dei filius est incarnatus, & passus, fruſtra translatum est sacerdotium, fruſtra legis obseruantia

uantia pro maiori parte abolita, & euangelica veritas introducta, quæ omnia cum sint falsa & impia, & prorsus abijcienda tanquam hæretica, necessariò concludi tur, & illud esse erroneum, ex quo hæc sequuntur, scilicet ꝙ in forma vitæ sacerdotum legalium, euangelicæ perfectionis altitudo consistat. Vndè Apostolus ad Heb. Si consummatio (inquit) id est, perfectio secundum Glo. per sacerdotium Liuiticum erat, quid adhuc necessarium fuit secundum ordinem Melchisedech, & non non secundum ordinem Aaron dici? Translato enim sacerdotio necesse est, vt & legis translatio fiat. Vbi Glo. Hic incipit noui, & veteris testamenti differentias dare, quia illud imperfectum. Cui etiam consonat illud quod subsequenter adiungit idem Apostolus. Vmbram (inquit) habens lex futurorum bonorũ non ipsam imaginem rerum, nunquam accendentes perfectos facere. Vbi Glo. Lex vmbram habens, nunquam potest facere perfectos virtutibus, & bonos Pontifices. Non est igitur perfectio virtutum, & consiliorum Euangelij in literali obseruantia mandatorum legaliũ, & in modò viuendi illorum Pontificum requirenda, nisi sicut in figura & vmbra, quia hoc modo dicitur rota esse in medio rotæ, non per literalis obseruantiæ æquitatem in testamento vtroque, sed per spiritualis intelligentiæ enigmaticam perfigurationem. Quod si quis obijciat, sicut & hic cui respõdemus allegat, quòd forma præfata indicta sit sacerdotibus per Ezechielẽ, qui non vmbraticum, sed sanctum & verum Ecclesiæ templum describit, attendat quod ibidem præmittitur, ꝙ sacerdos virginem ducat vxorem, & in sacrificio agnos, & vitulos offerat. Eadem igitur ratione qua perfecit, qui euangelica in Leuiticarum possessionibus præcessisse decernitur, & in eorum vxoribus, & sacrificijs, atque obseruantijs cæteris fuisse monstratur. Quod si verum est, ad perfectionem euangelicã spectat, quòd sacerdotes nouæ legis vxores ducant, bircos & vitulos offerant, & primi cum tubis ad bella procedant. Quæ cum absurda sint, non est requirenda veræ perfectionis discreptio in templo illo secundum literam, sed secundum allegoriam. Vnde Hieron. ait. Neque verò mihi aliquis opponat, diues in Iudæa templum, mensas, lucernas, thuribula, patella, cyphos, mortariola, & cætera ex auro fabrefacta, tunc hæc probabantur à Domino, quando sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum erat redemptio peccatorum, quanquam hæc omnia in figura præcesserint. Nunc verò cum paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicauerit, cogitemus crucem eius, & diuitias lutum putabimus. Quid miramur, quòd Christus vocat iniquum mammona? quid suscipimus, & amamus quod Petrus se non habere testatur? Alioquin si tantum literam sequimur, & in auro, atque diuitijs simplex nos delectat historia, cum auro obseruemus, & cætera. Ducant Pontifices vxores virgines, lepra corporis animæ vicijs præferatur, crescamus, multiplicemur, & repleamus terram, figamus septimo mense tabernacula, & solemnia ieiunia buccinis concrepemus. Quod si hæc omnia spiritualibus spiritualia comparantes sic intelligimus, vt Dominus intellexit, & interpretatus est sabbatum, aut aurum repudiemus cum cæteris superstitionibus Iudæorum, aut si aurum placet, placeant & Iudæi, quos cum auro aut probare nobis necesse est, aut damnare. Hucusque Hierony. A quo luce clarius ratio præmissa dissoluitur, & euangelicæ paupertatis perfectio nouæ legi propriæ conuenire docetur. Nequaquam igitur intelligendum est, bona Leuitarum Domino dedicata fuisse, tanquam in se sint aliquid sanctitatis habentia, & non possint esse occasio culpæ, sed quia deputantur sustentationi illorum, qui Domino famulantur. Quorum etiam Dominus possessio dicitur, quia sicut alij viuebant de fructibus rerarum suarum, sic & hi de prouentibus diuinorum minilteriorum, ita tamen, quòd ea quæ indè percipiebãt, proprietatis iure ad suos (vt dictum est) transmittebant hæredes, quia sicut illis non indicta erat castitatis integritas, sic nec consulta paupertas. Vnde Hiero. ait. Alia fuit in veteri lege fœlicitas, in qua beatus dicitur qui habet semen in Syon, & repromissio sit diuitiarũ. Statim vt filius Dei ingressus est super terram, nouam sibi legẽ instituit, vt qui ab Angelis adorabatur in cœlis haberet Angelos & in terris. Tunc Holoferni caput Iudith continens amputauit, tunc Iacobus, & Ioannes relicto patre, reti, & nauicula securi sunt Saluatorem, affectum sanguinis, & vincula seculi, & curã domus pariter relinquentes. Tunc primum auditum est, qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Nemo enim miles cum vxore pergit ad prælium. Discipulo ad sepulturam patris ire cupienti non permittitur. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet, ne fortè contristeris, si angustè permanseris. In his Hieron. patenter insinuat, quòd sicut statui testamenti veteris, diuitiæ competebant, & nuptiæ: ita perfectioni nouæ legis, paupertas & castitas. Sicut igitur virginitas per Christum introducta, legem non soluit sed implet, sic nec paupertatis consilium legem destruit, sed consummat, quia nec in eadẽ lege euangelica consilia præceptis contrariantur, sed potius addent ad perfectionem iustitiæ. Concluditur igitur per hæc, quòd sicut à ratione dissonum est, formam perfectæ castitatis constituere in vxoribus sacerdotum legalium, sic sanè doctrinæ aduersatur, perfectionem paupertatis collocare in possessionibus Leuitarum. His consonat Bern. de colloquio Simonis & Iesu. Longè (inquit) aliud est, in luto aquarum multarum diuisi fundo maris, iter capere terrena licitè possidendo, aliud ipsam nouis gressibus nudam calcare, omnia relinquendo, sed tempori gratiæ prærogatiua hæc debebatur, Petro nouum iter, & non typus itineris seruabatur. Antiquorũ sanè patrum diebus donec in terris videretur, & conuersaretur inter homines Dominus maiestatis, non erat euangelicæ forma perfectionis, sed spiritum Domini solo interim spiritu sequebantur. At cum verbum caro factum est, & habitauit in nobis, iam in eo tradita est imago vitæ, & conuersationis exemplar, quod oportet etiam corporaliter imitari, vt vtroque sequentes vestigio, non vlterius cum Patriarcha Iacob altero femore claudicemus. Neq; hoc dicimus tanquam saluari hoc tempore si secutus quis egerit, nequeat, sed vt gradum agnoscat proprium, & locum perfectionis, aut discipulatus officium nõ vsurpet. Hæc Bern. Per quæ cupidorum, atque error peruersus eliditur, à quibus sub pietatis specie per antiquorum patrum diuitias, paupertas impugnatur. Ex quibus & illud consequitur, ꝙ is cui respondemus nõ tanquam paupertatis amicus, sed aduersarius pauperum, super huiusmodi possessiones se fundans, perfectionis fundamenta non statuit, sed subuertit. Perfectionem igitur paupertatis extremæ legalis obseruantia nõ oppugnat, sed nec forma viuendi Apostolorum, nec loci Christi, nec promissio centupli, sicut ex antedictis est patens, insuper nec affluentia facultatum Ecclesiæ, qua velut armatura consequenter se munit pauperum hostis, non tam ad defensandum statum ecclesiasticæ celsitudinis, quàm ad deijciendum culmen Euangelicæ paupertatis. Si enim possessiones Ecclesiæ commõdaret vt licitas, vt expedientes, vt perfectioni cõpossibiles, in his qui communiter possident, & his qui sanctè dispensant, viam sequeretur sanctorum Doctorum, & canonum confutantium peruersos hæreticos, qui

Heb. 7.
Heb. 10.
Exec. 44. & 46.
In epistola ad Nepotianũ.
In epistola ad Eustochium.
Iudith. 13.
Matth. 4.
Luc. 4.
Ibid. 9.
Facultates Ecclesię non oppugnãt perfectionem euangelicam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui Ecclesiam Dei propter possessiones acceptas à sta tu iustitiæ, & perfectionis asserunt esse collapsam, nec sanctæ paupertati præiudicatur in aliquo doctrina hu iusmodi, pro eo q varij sunt in ea perfectionis modi, sicut circà responsionis huius principium fuit ostensum. Nunc autem quia suadere conatur possessiones ecclesiasticas ad perfectionis facere culmen, tanquam perfectius sit in eis Christo affluere, quàm pro Christo carere: non solum gloriam paupertatis euacuat, verumetiam fundamenta ipsius Ecclesiæ subruit, dum Christum & Apostolos temporalia possedisse, ad dandum perfectionis exemplum mõstrare contendit. Etenim cũ Christus de se diceret, q non haberet vbi caput reclinaret, hic è contrario dogmatizat, q domum habuit, quia dixisse legitur, domus mea, domus oratio nis vocabitur. Et post subdit, q Christus iure proprietario vbi caput suum reclinaret inter homines factus homo non habuit, qui tanquam verus Deus omnium Leuitarum bona possedit. In quo miro modo se ostendit omni veritatis intelligentia nudum, quasi nescientem distinguere inter ea quæ Christi diuinitatem, & ipsius humanitatem respiciunt. Quod enim Christum dicimus fuisse pauperem, ad eius refert humanitatem assumptam, in qua perfectè viuendi nobis monstrauit exempla, non autem ad diuinitatis eius potentiam, secundum quam non solum templum, & bona Leuitica eius dominio subiacent, verumetiam cœlum, & terra, & omnia quæ cœli ambitu continentur, dicente Propheta. Domini est terra & plenitudo eius. Ei verò q dicit, quòd Christo tanquam vero sacerdoti pater in manu omnia dedit, & quòd sacerdotij iure Leuitarum bona possedit, ipsemet paulò post apertè contradicit, cũ subdit, quòd nondum translato sacerdotio, nec decimarum, nec possessionum debuit translatio fieri. Si enim sacerdotum Leuiticum ante Christi passionem & resurrectionem translatum non fuit, manifestè colligitur, q Christus iure sacerdotij eorum quæ ad Leuitas spectabant, nil omninò possedit. Igitur tam veritati, quàm sibi ipsi contradicens, quia instar principis mũdi huius in pauperrimo capite Christo, nil temporaliũ possessionum inuenire potuit, ad corpus ipsius, scilicet matrem Ecclesiam sermonem conuertit. De qua frivolis quibusdam premissis auctoritate canonis astruit, quòd ratione maioris vtilitatis agros & prædia quæ vẽdere consueuerat, possidere cœpit. Ex quibus consequenter sic arguit. Cum idem sit vtile & honestum vt dicit Ambrosius, & quod est imperfectionis inquantũ huiusmodi, declinet ab honestate, & quod est honestatis est perfectionis, prædia Ecclesiæ viris perfectis sunt in perfectionis cumulum, non in eius detrimentum. Hæc ratio ipsius, hæc verba, cuius rationis conclusio partim est vera, & partim erronea. Verum est quidem, quòd Ecclesiastica prædia sine detrimento perfectionis haberi possunt, quòd autem sint ad perfectionis cumulum, sentire vel dicere adeo absurdum est, vt ex hoc status modusq; viuendi præsentiũ temporum vitæ Christi præferatur, & Apostolorũ, quod est apertissimè falsum. Vndè Hierony. Malchi monachi vitam describens ait. Scribere proposui ab aduentu Saluatoris vsque ad nostram ætatem id est, ab Apostolis vsq; ad huius temporis fecem, quomodo & per quos Christi Ecclesia nata sit, & adulta persecutionibus creuit martyrijs coronata, & postquam ad Christianos principes venerit, potentia & diuitijs maior, sed virtutibus sit minor effecta. Hucusque Hierony. Insuper si prædia faciunt ad perfectionis cumulũ, tunc quantò Ecclesiæ plura prædia possident, tantò qui in eis degunt perfectiores existunt, ac per hoc nullus ab Ecclesia (habente copiam prædiorum) absque detrimento perfectionis ad Religiones se transferre potest, quin potius è conuerso paupertatis erumnas abijcere, & ad facultates Ecclesiasticas aspirare sanctum erit atque perfectum. Eius sententiæ facultatem Hieron. ad Nepotianum eliminans ironicè ait. Sunt ditiores monachi, quàm antè fuerant sæculares, possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete diabolo non habuerunt, & suspiret eos Ecclesia diuites, quos tenuit mundus antè mendicos. Amplius, si Ecclesiastica prædia faciunt ad perfectionis cumulum, nihil est (secundum Christi consilium) vendendum dandumque pauperibus, sed totum Ecclesiæ agris, seu opibus aggregandum: cum secundum hoc dogma profanũ, cumulatio possessionum in Ecclesia Christi ad cumulũ faciat perfectæ sanctitatis. Contrà quod Hierony. ait. Alij ædificent ecclesias, vestiant parietes marmorum crustis, columnarum moles aduehant, earumq; deaurent capita gemmis aurata distinguant altaria, non reprehendendo, non abnuo, sed tibi aliud propositũ est, Christum vestire in pauperibus, visitare in languentibus, pascere in esurientibus, suscipere in his qui tecto indigent, & maximè in domesticis fidei. Ex his colligi potest, quòd præfata conclusio multiformem continet absurditatem. Sed & ratio ipsa non valet. Nam sicut possessiones sunt vtiles, & sic & alia multa, vtpotè vxores, serui, arma, & temporalis potẽtia, ex quorum retentione non sequitur, quòd cumulus perfectionis accrescat. Nec ei suffragatur Ambrosij verbum, quo diffinit, idem esse vtile & honestum: loquitur enim de vtilitate bonorum spiritualium, nõ terrenorum. Nam eodem libro. Nihil vtile, nisi quod ad vitæ illius æternæ profit gratiam diffinimus, non quod ad delectationem præsentis. Nec aliqua commoda in facultatibus, sed incommoda hæc putamus, si non reijciantur ea, quæ hominum magis cum adsunt æstimamus, quàm dispendio cum erogantur. Idem quoque liber à parte alia sic ait. Nullum adminiculum præstant diuitiæ ad beatam vitam. Quod euidenter determinauit Dominus in Euangelio dicens. Beati pauperes, quoniam vestrum est regnum Dei. Beati qui nũc esuritis, &c. Itaque paupertatem, famem, dolorem quæ putantur mala, non solũm impedimento non esse ad beatam vitã, sed etiam adiumento esse euidentissimè pronunciatũ est, sed & illa quæ videntur bona diuitias, facietatẽ, lætitiam, expertæ doloris, detrimentum esse ad fructum beatitudinis, Dominico declaratum iudicio liquet. Sic ergo non solum adminiculo non sunt ad vitam beatam, corporis externa bona, sed etiam dispendio sunt. Hucusque Ambrosius. Quod & in prædictis intelligendis, loquitur de vtilitate intrinseca, & spirituali quæ idem est quod honestas, non autem de extrinseca, de qua non habent intelligi, secundum quòd etiam pronunciat Sapiens, vtiliorem esse sapientiam cum diuitijs. Sunt enim possessiones terrenæ vtiles, & sustentamenta naturæ ad opera humanæ industriæ, nonnullis etiam ad exercitia virtutis perfectæ, sed hoc non inest eis ex seipsis sed ex parte vtentis. Vndè August. in fine libri, vndè malum. Qui (inquit) benè vult, vti temporalibus bonis, non eis amore agglutinetur, & velut membra animi sui faciat, quod fit amando, ne cum resecari cœperint, cum cruciatu ac tabe fœdent, sed eis totus superferatur, & habere illa, atque regere paratus sit, amittere verò ac non habere paratior. Hęc August. Quæ nunquam diceret, si temporalia bona essent vtilia, secundum quòd vtile idem est quod honestũ, quia nullus rectè sapiens paratior esse debet, honestatem amittere, quàm seruare. Multum igitur à sapientia discors fuit, qui in temporalibus Ecclesiæ bonis, honestum ab vtili non discreuit. In sui quoque firmamentum erroris, perfectionis virtutum, & possessionis opũ septiformem assignat germanitatem dicens, q Dominus

Psal. 23.

Facultates Ecclesiæ non iuuant ad culmen paupertatis euangelicę.

In epistola ad Demetriadem.

Luc. 6.

minus voluit ministros Ecclesię ipsum perfectè sequi, volẽtes habere bona communia mobilia, & immobilia: primò propter cautelam futurorum, quod est prudentię, secundò propter sustentationem ministrantiũ, quod est iustitiæ, tertiò in sustentamentum egentium, quod est misericordiæ, quartò in mutuę charitatis nutrimentum, quintò propter quietem, sextò in aliorum exemplum, & largitionẽ eleemosynarũ, septimò propter conformitatem ad cœlestem curiam, cuius participatio in idipsum. Ex quibus omnibus arguit, q habere possessiones Ecclesiasticas perfectionem nõ minuit, sed consummat. Quanquam autem predictarum rationum aggregatio, superficietenus cõsiderata efficax videatur, & pia: si tamen discutiatur interius, inefficax inuenitur & impia. Pro eo videlicet impia, quia si mobilium & immobilium, communis possessio non diminuit, sed potius complet, cui non valent, nec volunt hæc possidere communia, perfecti esse non possunt. Insuper cũ Christus & Apostoli huiusmodi possessiones immobiles non habuerint, sequitur in eis, q consummatæ perfectionis exemplum non effulsit. Inefficax verò, quia in eisdem rationibus, potest etiã aliquis laicus vxoratus bona sua retinere, s. vt prudẽter iustè, misericorditer, charitatiuè ministrantibus Christo subueniat, ad illorum quietem, & aliorum exemplum secundum conformitatem supernam, in qua est communicatio larga bonorum: aut igitur talis erit perfectus, aut præfata ratio nullius efficaciæ esse cõuincitur. Amplius sicut Ecclesiastica bona, benè vtẽtibus, sunt materia exercendarum virtutũ, sic etiam abutentibus, sunt fomentum multiformium peruersitatũ: vtpotè iniustitiarum, & impietatum carnalitatum, nec tamen inferri potest propter huiusmodi abusum, q bona huiusmodi habere sit impium, pari ratione inferri non poterit, q per bonã dispensationem vtentium ea habere sit perfectum in se & absolutè, vel perfectius quàm carere. Vndè & illa conclusio quã polt explicationem rationum prædictarum, in quibus multas absurditates interserit, tanquã finaliter intentam subiungit, nullius est probabilitatis sed magnæ perfidiæ. Ait enim vt verbis eius vtamur, his causis prædictis fortè, & alijs quę à sapientibus possunt inueniri cũ apice perfectionis. Quod enim citra est, imperfectum est, bona tẽporalia Ecclesiæ à perfectis viris præcepit Deus & voluit possideri. In quibus verbis manifestè aperit, q paupertatis euangelicę perfectionem, totis viribus eliminare contendit. Si enim temporalia bona Ecclesiæ possidere sic est perfectum vt dicit, vt omne quod est citra illud sit imperfectum, pauperes igitur Christi, qui nihil omninò possidere volunt, sed totum dant, vt vidua illa paupercula, aut citra hũc perfectionis apicem consistunt, & tunc sunt imperfecti, aut vltrà procedũt, & tunc superstitiosi & impij. Si igitur talis fuit Christus sicut narrat Euangelicæ veritatis historia, & perfectorum testimonio monstratũ est supra, tales etiam fuerunt Apostoli, necessariò sequitur secundum Antichristianam doctrinam, q Christus & eius discipuli, vel superstitiosi fuerint, vel imperfecti. Insuper si hæc tẽporalia bona Christus præcepit possideri à viris perfectis sicut asserit, quicunq; ergo perfectionis statum profitentur, & hæc bona non possident, transgressores diuini præcepti esse conuincuntur. Quod si verum est, vtiq; dici non potest, beati pauperes spiritu, quoniam vestrum est regnũ Dei, nec væ vobis diuitibus sed potius væ vobis pauperibus, tanquam miseris, imperfectis, iniustis, & impijs: & beati diuites. Beatus etiam populus cui hæc sunt, sine quibus nec perfectionis apex, nec virtus iustitiæ possidetur, quæ perfectio inter dona Dei locum præcipuum tenet. Caueat sibi qui eiusmodi sententiæ, ne super eum maledictio principis Apostolorum iustè descendat dicaturq́ue sibi: pecunia tua tecum sit in perditionem, eo quòd existimasti donum Dei pecunia possideri. Mirum certè quomodo quis potest ad tantam impietatem proficere, ad tantam venire insaniam, ad tantam prorumpere fatuitatem, vt cum Christus viris perfectis suadeat omnia vendere & dare pauperibus, præcipiatq́ue Apostolis vt nec peram, nec pecuniam tollant in via, nec aurum, nec argentum possideant, è contrario audeat dicere præceptum esse à Deo viris perfectis temporalia possidere. Quàm verò absurda dogmata conclusio præfata contineat, ex ipsius verbis elicitur ex quibus affirmat omne quod infra perfectionis apicem est, esse imperfectum. Si apex dicit summam rei alicuius extremam & excelsam, & apicem perfectio habet, aliquid est perfectionis citra apicem eius: duo ergo contraria simul dicit, cum asserit perfectionem habere apicem, & nihil citra perfectionis apicem esse perfectum. Est etiam hæc vniuersalis negatiua penè in toto falsa, scilicet cum non solum perfectio viæ, sed etiam perfectio patriæ gradus habet, & sicut perfectio castitatis & obedientiæ potest esse maior & minor, sic & paupertatis, quemadmodum ex primæ responsionis tertia parte patescit. Denique quàm periculosum sit possessionum affluentiam magnis laudatam præconijs deliderabilem reddere, ex hoc patenter aduertitur, quod omnium ferè mortaliũ appetitus & sensus proni sunt ad concupiscentiam oculorum, & admirationem diuitiarum. Et sicut dicit Apostolus ad Timoth. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli. Quod si dixerit non se laudare possessiones quascunque, sed tantum communes & ecclesiasticas & Domino dedicatas, attendat quòd non parum latet in ipsarum cumulatione periculum. Vndè Bernar. de colloquio Simonis & Iesu. Dotatas & dedicatas cernimus Ecclesias à potentibus & diuitibus huius sæculi, qui in operibus bonis diuites, iuxta domini admonitionem amicos sibi facere studuerunt de mammona iniquitatis, à quibus in æterna tabernacula reciperentur. Quid ni sperarent ab his se recipi qui claues videntur habere? Sed heu data est ipsa prouidentia eorum in occasionem carnis, & qui sibi atque alijs in cœlo tabernacula parare debuerant, in terra cõiungunt domum ad domum, & copulant agrum agro. Quis rapuit ab ore Apostolorum huiusmodi temporis verbum gratiæ, verbum fiduciæ, ecce nos relinquimus omnia & secuti sumus te? Ecce enim vt populus, sic sacerdotes diuites fieri volunt, similiter hic suam & abundantius suam recipiunt consolationem, similiter amicis egent & ipsi, vt in aliena tabernacula recipiantur, vt propria non habentes. Beati enim pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Hæc Bernar. Idem quoque quibusdam interpositis subdit. Vtinam in duodecim vnus hodie Petrus, vnus qui reliquerit, vnus qui loculis careat inueniatur. Vtinam saperes miser & intelligeres, cum thesauro pecuniæ & thesaurum iræ pariter cumulari, vtinam nouissima prouideres, animaduerteres facile per foramen acus transituros non diuitiarum cumulos, sed delictorum. Nihil enim tulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre possumus quicquam. Huc vsque Bernar. Cui Gregorius Nazanzenus concordat in quodam sermone contra persecutores Ecclesiæ loquens, Sed facultatibus (inquit) defraudabunt. Quibus meis? Sed acilius mihi alas abscindent, quas non habeo. Si autem ecclesiasticis, hoc vtique pro quo omnis pugna & omne certamen. An ignoramus quòd per pecuniæ cupiditatem, & loculorum fraudem, ad proditionem proficitur Christi? Hæc Gregorius

Act. 8.

1. Tim. 6.

Luc. 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nazanzenus. Ad hoc etiam facit quod dicit Ambr. in lib. de offi. Qui Apostolos sine auro misit, ecclesias sine auro congregauit. Et iterum, Qui plurimũ auri possidet non abundat, quia nihil est quicquid in sæculo est. Qui exiguũ habet nõ minuit, quia nihil est quod amittit, res sine dispendio est, quæ tota dispendium est. Ex his clarè patet sanctorũ curam fuisse præcipuam, non ad quarumcunq; possessionũ amorem allicere, sed potius exemplo & Apostolorum ad earum contemptum prouocare. Nec tamẽ ex his intelligat aliquis, ꝙ ecclesiastica bona per modum dilapidationis sint habenda contemptui, quoniam hoc sacri canones inhibent, sed ꝙ à personis non alligatis curę pastorali ratione maioris securitatis, siue perfectionis, valeãt pro Christi amore dimitti, & hi quibus dispensatio eorũ committitur, eis quę dispensant, nullatenus alligẽtur affectu. Hic autem vt affluentiam opum reddat amabilẽ, tanquam rõ sanctitatis eximiæ in rationali Ecclesiæ collocat, ex quo iudicium cum veritate respondere solebat, cũ tamen hæc sua doctrina omni careat ratione iudicij, & rectitudine veritatis. Fingit etiã superhumerale quoddam, quod huic irrationali siue fantasiæ coaptat adducens in medio duodecim viros sanctos atq; probatos, qui de statu paupertatis ad dispẽsandas diuitias assumpti fuerunt. Clementem. Siluestrum, Gregorium, Cyprianum, Hilarium, Basilium, Chrysostomum, Martinum, Nicolaum, Paulum, Augustinum, Anselmum, quorum exempla suo adaptans errori, in sequentibus subdit. Isti sunt duodecim filiorum Israel nomina, isti sunt vittæ iacinctinæ, & catenulæ aureæ. Post quæ addit. Ista est doctrina Dominica, statuto Apostolorum Hierosolymis solidata, à sanctis Doctoribus exposita, à perfectis Christi imitatoribus obseruata, non vt nihil in communi aut proprio haberetur, sed vt spreta proprietate bonorum Ecclesiæ communitas seruaretur. Si aliter docueris, caue ne fias (secundum Apostolũ) anathema, quod à viro absit catholico, qui puniri recusat cum apostata Iuliano. Hæc verba ipsius. In quibus & ignorantem se esse demonstrat & impium. Nisi enim impius esset, nunquam de professoribus paupertatis in qua nihil habetur in proprio, vel communi, sensisset tã impiè, vt eos tanquã hereticos indicasset anathema esse à Christo. Qua quidem blasphemia non solum hos Christi pauperes, sed & Romanam Ecclesiã impetit, quæ hunc viuendi modum approbauit. Insuper & bonos viros catalogo sanctorum ascriptos, & quod maius est ipsos Apostolos, qui vt ex superioribus claret, in extrema paupertate vixerunt, quibus etiam tanquam duodecim filij Israel in superhumerali summi Pontificis Christi cõscriptis, & per propria nomina designatis, summa paupertas indicitur. Sic enim scribitur in Matth. Apostolorũ nomina sunt hæc, Simon primus, qui dicitur Petrus, & de hinc cæteris nominatis subiungit. Hos duodecim misit Iesus, præcipiens eis. Nolite possidere aurum, neq; argentum, neq; pecuniã in zonis vestris, &c. In quibus superhumerale vitæ Apostolicæ cum rationali perfectionis & paupertatis altissimæ, per charitatem regni cœlestis tanquam vitta iacinctina indissolubili iunctura constringit, cũ interponit, Gratis accepistis gratis date. Hoc autẽ superhumerali & rationali verus Põtifex Christus adornatus fuit, dum sanctæ paupertatis perfectionẽ & verbo docuit, & exemplo monstrauit, & tunc potissimum, quãdo vt verus Põtifex per sanguinem proprium ingressurus in sancta, pauper & nudus in cruce pependit. Hoc ornamento nobili & spirituali quo à corporalibus crucifixoribus Christus spoliari nõ potuit, hic velut atrocissimus prædo eum nudare contendit, & aliud quoddam confingere nititur, nõ vitta iacinctina & catenulis aureis, sed terrenarum possessionum affluẽtijs tanquam iunctura lutea & viscosa constrictũ, quasi Christus cũ Apostolis terrena possederit, ipsaq; cõmunis possessio altius prouehat, magisq; ad cœlestia eleuet, quàm extrema, & altissima paupertas. Quod nemo dubitat falsum, nisi qui modos prorsus ignorat mẽtalis eleuationis in Deum. Vndè Hiero. ait. Ioseph cũ tunica Aegypti effugere non potuit, adolescens qui opertus sindone sequebatur Iesum, quia tẽtus fuerat à ministris, terrenum abijciens operimentũ nudus euasit. Elias igneo curru raptus in cælum melotã reliquit in terris. Eliseus boues & iuga prioris vertit & vota. Loquitur sapiẽtissimus vir, Qui tangit picem inquinabitur ab ea. Quan diù versamur in sæculi rebus, & anima nostra possessionũ, & redituũ procuratione deuicta est, de Deo libere cogitare nõ possumus. Cui & Glo. cõsonat super illud. Cant. Spoliaui me tunica mea, &c. Deceptus solicitudine tẽporalium subsidiorũ, quantumlibet eximius Doctor difficilẽ vitat peccatũ. Hæc autem idcirco nõ dicimus, ꝙ dispensatio facultatũ Ecclesiæ à viris sanctis administrari non possit absq; detrimento perfectionis, sed vt discernamus præciosum à vili, quia perfectionẽ eis non contulit temporaliũ bonorũ administratio, sed contẽptus: non tẽporalis affluentia, sed spiritus paupertatis, quo inter rerũ affluentiũ copias sic viuebant, sicut egentes multos autẽ locupletantes, tanq; nihil habentes, & omnia possidentes, quemadmodum nobilis ille prælatus, de quo ait Hiero. scribens ad Rusticũ, Sictus Exuperius Tholosæ Episcopus viduę Sareptanæ imitator, esuriẽs pascit alios, & ore pallẽte iejunijs fame torquet aliena, omnemq; substantiã Christi visceribus erogauit. Nihil eo ditius, qui corpus Christi canistro vimineo sanguinẽ portat in vitro, qui auaritiam proiecit de tẽplo, qui cathedras vendentiũ columbas, mensasq; subuertit, mãmonæ & numulariorũ æra dispersit, vt domus Dei domus orationis sit, non spelunca latronũ. Huiusmodi tu sectare vestigia, & cæterorum qui virtutũ illius similes sunt, quos sacerdotium & humiliores facit, & pauperiores. Aut si perfecta desideras, exi cum Abrahã de patria & cognatione tua, si habes substantiã vende, & da pauperibus, si non habes grandi onere liberatus es. Nudũ Christũ nudus sequere. Durũ, grande, difficile, sed magna sunt pmia. In his sacer Hiero. distinguit præciosum à vili, simulq; ostendit ꝙ aliud competit perfectioni prælati, qui est persona cõmunis, aliud pfectioni personæ priuatæ. Et ideò quanq; ratione prælationis, quisquis religiosus à statu paupertatis ad dispẽsationẽ temporaliũ possit assumi, impium tamen est, hoc ad consequentiã trahere. Sicut enim prælatis ratione curę pastoralis, cõpetit extrinsecis interdum implicari negocijs salua perfectione, nec tamen inferri potest, ꝙ in persona priuata equè perfectum sit, per extrinsecas occupationes erga pluri ma turbari cum Martha, velut per intimas, feruidas, & iucũdas sursum actiones secus pedes Domini quiescere cum Maria: sic & in proposito intelligendũ. Licet igitur Pontifices, siue summi sacerdotes (quia curam habent non solum quantum ad perfectos & validos, verumetiam infirmos & imperfectos quos pascere debent exemplo & verbo, & pro loco & tempore corporali subsidio) salua perfectione possessiones susceperint ad sustẽtationem pauperum & Ecclesiæ ministrorum, non tamen ex his quibuslibet priuatis personis, in quolibet Ecclesiæ statu ascribi potest nec debet, quòd in tanto sint perfectionis culmine cum amplitudine possessionis, sicut cum altitudine paupertatis. In hoc autem quòd laudatores paupertatis extremæ, imitatores existimat Iuliani apostatæ, non solum nequitia plenum, sed etiam veritatis notitia vacuum esse se demonstrat: dum professoribus veritatis malitiosè crimen impingit erroris, & ipsam perfidiam

Matt. 12.

In epistola ad Lucinum.

Ecc. 13.

Cant. 5.

perfidiam Iuliani apostatæ, tanquam ignorans à laude paupertatis insinuat traxisse originem, cum tamen ipse Iulianus non in hoc errauerit, ꝙ assereret omnia tẽporalia relinquenda fore secundũ dictamen diuini cõsilij, ad quod nemo astringitur, nisi velit: sed potius ad suæ auaritiæ rapacitatem colorandam & conculcandã Ecclesiam hoc dicebat esse de necessitate diuini mandati, allegans illud Christi verbum, quod in Luca scribitur. Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Ex quo ipse vniuersaliter calumniabatur Ecclesiã, quasi nulla esset differentia inter renũciare omnibus, & relinquere omnia. Verum sicut Glo. dicit ibidem, hoc distat inter renunciare omnibus & relinquere omnia, quia renũciare conuenit omnibus, qui ita licitè vtunt mundanis quę possident, vt tamen mente tendant ad supernа: relinquere verò est solummodo perfectorum, qui omnia temporalia postponunt, & solis æternis inhiant. Hæc Glo. Ex qua manifestè colligitur, ꝙ quisquis hoc sentit, ꝙ perfectorum sit omnia relinquere, & solis æternis inhiare, doctrinam sequitur Iesu Christi, non perfidiam Iuliani. Nam quãuis dicat omnia pro perfectionis amore debere relinqui, nõ tamen asserit bona Ecclesiæ dirui, quia licitum est dimittere propria, sed illicitum rapere aliena.

Luc. 14.

Tertiæ respõsionis tertia particula, in qua abrenunciationis ratio falsa eliditur, & penuriosæ paupertatis duodenaria prærogatiua monstratur. Articulus primus.

Resta intentione legenda est scriptura.

MOs peruersarum mentium esse dignoscitur, si qua sententiæ suæ cõtraria propter istorũ certitudinẽ inficiari non possunt, fraudulenta calliditate peruertere, & ad sensum trahere repugnãtem, iuxta illud Ber. ad fratres de monte Dei. Si in lectione Deum quærit qui legit, omnia cooperantur ei in hoc ipsum: si autẽ in aliud declinat sensus legentis, omnia trahit post seipsum, nihilq; tam sanè, tam pium in scripturis inuenit, quod seu per vanã gloriã, seu per distortum sensum, seu per prauum intellectum non applicet suæ malitiæ vel vanitati. Quod manifestè in aduersario pauperum nunc cernimus esse completũ. Cũ enim certum sit, paupertatẽ quæ consistit in abdicatione rerum temporalium, propter Deum esse laudabilẽ, magistrumq; Christum perfectionis, in paupertate vixisse vsq; ad mortẽ, hic in comparatione possessionum & opulentarũ sic peruertẽdo attenuat, vt nil sanctæ paupertati de perfectionis sublimate relinquat. Inuestigãs enim primò causam abdicationis temporaliũ, hãc dicit esse ipsorum appropriationem seu proprietatẽ, quæ quoniam ex radice descendit auaritiæ (vt verbis eius vtamur) non stat cũ perfecta charitate quæ non quærit quæ sua sunt. Et ideò dicit consultam esse abdicationem proprietatis ad excludendã cupiditatem, qua extirpata, his qui eiusmodi sunt rectè cõmittitur dispensatio bonorum temporalium, tanquàm scientibus vti, & non quæ entibus quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi. Quod per Abrahæ, Iacob, Ioseph, Dauid, Daniel, patrum, s. veteris testamenti exempla cõfirmat. In his autem verbis & exemplis superficialiter cõsideratis nihil apparet erroneũ: si tamen diligẽter discutiantur, magnum inuenitur latere venenũ. Si enim proprietas sola causa est abdicationis temporalium, vt extirpetur cupiditas & perficiatur charitas ad bona huiusmodi temporalia dispensanda, tunc igitur paupertas non est nisi sicut via ad abundantiam, & dispositio quædã præambula, ac per hoc nulla perfectio consistit in ea. Imperfecta igitur fuit vita Christi, & falsa doctrina qua dixit. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes,

Mare. 10. & Luc. 18.

& da pauperibus. Amplius si vnũ aliquod collegiũ non dicã vnius Regni sed totius mundi, bona in communi possideat, altissimũ illud de paupertate consilium integerrimè seruat, immò quod est absurdius multò perfectiori modo, quàm hi qui in extrema rerũ penuria in fame. s. siti frigore & nuditate Domino seruiũt, cuiusmodi fuerunt Apostoli, & hi qui exẽpla eorũ sequunt. Quod cũ euidenter sit falsum, restat ꝙ hæc nõ sit causa præcisa & principalis abdicãdi diuitias quia proprię, sed quia illecebrosæ vt ostensum est. Verũ est quidẽ, ꝙ propriæ diuitiæ magis solent esse illecebrosæ q̃ communes, & ideo magis est de essentia perfectionis contemptus ipsarum, non quia appropriatio sit culpa, vel semper habeat culpam annexam, sed quia vt frequentius, solet esse occasio culpæ. Vndè & ipsemet in consequentibus exemplis, sibijpsi contradicit, cum asserit illos sanctos patres, nõ solum sine culpa, sed etiã cũ perfectione, bona hæc temporalia possedisse. Ipsi etiã Leuitæ, qui vxores habebant, & filios, constat ꝙ aliqua propria possidebãt, quos tamẽ superius de perfectione laudauerat. Ipse etiam populus Israeliticus terrã patribus repromissam adeptus, absq; peccato distinctas & proprias portiones accepit. Insuper nunc reuelatæ gratiæ tempore, secundũ scita legũ & canonum, iustè & sanctè aditur & possidetur hæreditas, non solum in partialibus patrimonijs, sed etiam in principatibus & regnis, sicut ipse inferius de Constantino Raymũdo, & ibi similibus fatetur. Non ergo proprietas est ratio abdicationis sicut falsò insinuat, quasi semp sibi sit peccatũ annexum. Sanè quod dicit Clemẽs ꝙ pro iniquitate, alius dicit hoc esse suum, alius illud, nõ est intelligẽdum generaliter, sed vt in pluribus, vel intelligendũ est, ꝙ huiusmodi appropriatio descendit ex iniquitate primorũ parentũ, ꝙ nisi illi peccassent, huiusmodi appropriatio non fuisset. Non tamen ex hoc sequitur, ꝙ omnis appropriatio sit cũ peccato, quia ex præuaricatione primorum parentũ, non solũ peccata descendũt, sed etiã pœnæ peccatorũ. Licet autẽ diuitiæ tã cõmunes, ẽ propriæ haberi & possideri valeãt absq; peccato, tamẽ eas relinquere perfectionis est, quia sicut imperfectio de se nõ dicit culpã, vt ex supra dictis apparet, sic & perfectio nõ tantũ dicit iustitiæ rectitudinẽ, verumetiã expeditionẽ, quã quidẽ expeditionẽ diuitiæ, quia illecebrosæ & periculosæ, præpediunt. Vndè Greg. 4. mor. Rarũ valdè est, vt qui possident aurũ ad requiẽ tendant, cũ per semetipsam veritas dicat. Quã difficilè qui pecunias habẽt, intrabunt in regnũ cœlorũ. Idẽ etiã in 4. dialo. Cura rei familiaris vix sine culpa agitur, etiã ab his qui qualiter culpas declinare debeãt, sciũt. Et Rabanus super Matth. Difficilè (hoc est) maximi laboris est, pecunias habẽtes vel in pecunijs confidentes exutis phylargyriæ retinaculis, aulã regni cẽlestis intrare. Propter quod securum est diuitias fugere, & eas abdicare perfectum. Vndè Hieron. ait. Apostolici fastigij est, perfecteq; virtutis vendere omnia, & pauperibus distribuere, & sic leuem & expeditũ cũ Christo ad cœlestia subuolare. Porrò exẽpla quæ subiungit de patribus, inconuenientia sunt ad propositũ. Primum quidem quia non se expropriauerunt, vt hic falsò confingit, dicens ꝙ Dominus sanctum Abraham propria hæreditate derelicta, nudum de terra sua exire coegit, & præcepit. Nam & textus Geneseos apertè contradicit, vbi dicit. Egressus est Abraham sicut præcepit ei Dominus, tulitq; Saram vxorem suam & Loth filium fratris sui, vniuersamq́ue substantiam quam possederant, & ingressi sunt vt irent in terram Chanaan. Quod autem Iacob, Ioseph, Dauid, aliquando in paupertate fuerunt, hoc magis fuit vrgentis necessitatis, quàm voluntariæ expropriationis. Quòd verò Daniel omnia sua vẽdiderat, quia de scri-

In epistola ad Demetriadẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pturis auctoritatẽ non habet, si sapientia Danielis fuisset imbutus, nequaquã aduxisset in medium, quia prudentius silẽtio tegitur, quod scripturarum testimonio non probatur. Secunda ratio est, quare dictorum patrũ exempla non cõgruunt, quia cum perfectione virtutis aliquos habuerunt actus extrinsecos, secũdum exigentiam temporis, qui trahi nõ possunt in exemplum perfectionis, sicut in Patriarchis pluralitas vxorum, in Dauid Itrenuitas ad bellandum, & in Elia occisio Prophetarum Baal, & si cum istis perfectionem seruauerunt, magis admirabiles, quàm imitabiles viris perfectis proponuntur. Vnde August. de moribus Ecclesiæ. Amisit Iob omnes diuitias, & factus est repentè pauperrimus, sed inconcussum tenuit animũ, quo animosi esse possent nostri temporis homines, cum magnopere in nouo testamento ab istorum possessione prohiberemur, vt perfecti esse possemus. Hæc Augustinus. Cui cõsonat Gregor. in moral. Necdum virtus præcepti emicuerat, quæ omnia relinqui præciperet, sed tamen eãdem præceptionis vim in corde seruabat, quia nimirum substantiam suam iam mente reliquerat, quã sine amore possidebat. Ex quibus euidenter apparet, ꝙ Iob terrena possidendo, perfectus fuit solo cõtemptu mentis, quia nondum emicuerat cõsilium paupertatis, ac per hoc, sicut coniugium Abrahæ, cui nõ præfertur cœlibatus Iohannis, non est trahendum tempore gratiæ in exemplum perfectionis, sic nec patrũ sanctorum possessio temporalis. Tertia quoque ratio ad hoc ipsum est, quia multa patribus in figura contingebant & vmbra, quæ tempore reuelatæ gratiæ & veritatis perfectioni non cõsonant, & ideo illa nunc in exemplum trahere, nõ modicam generat absurditatem. Vndè Ber. de colloquio Simonis Iesu. Excusant se aliqui fortasis dicentes, Abraham, Isaac, & Iacob, cæteriq; sancti, nunquid non terrenas diuitias habuisse leguntur? Sufficit nobis esse sicut illi fuerunt: neq; enim sumus nos patribus meliores. Si culpabilis possessio esset diuitiarum, nunquam illi in diuitijs tãtam à Domino gratiam obtinerent. Quid respõdebimus nouis imitatoribus veterum sanctorum? Imponãt certè vitulos super altare Domini, mactent arietes, hircos immolent, quia & hoc Abraham fecit. Sed hęc (inquiũt) statum vltrà non habent: vbi reuelata est veritas transiere. Quid si ipsas quoque sanctorum diuitias temporales, vmbram fuisse dixerimus futurorũ? In figura siquidem eis omnia legimus contigisse. Deniq; quid ni terrenas palàm diuitias possiderent sancti & perfecti viri, cum sola terrena palàm promitterentur à Domino. Vbi sanè cœlestis promissio sonuit, necesse est spiritualibus spiritualia comparari, & mutari sacrificium spẽ mutata. Non sunt igitur huiusmodi exempla, nec etiam prælatorum quæ consequenter annectit, cũ de paupertatis perfectione agitur adducenda in medium, ne sub specie sanctitatis pontificalis officij, quod opulentia commutatur, & bonorũ paruipendatur paupertas, vilificetur humilitas, excitetur cupiditas & ambitio foueatur, ad quæ omnia is cui respondemus pauperum hostis, omni qua potest virtute conatur. Nam verum iustitiæ Solẽ qui paupertatis & humilitatis exempla in vniuersum orbem radios suæ lucis emisit, fantasticæ cuiusdam nebulositatis obiectu obscurare contendit. Querit enim. Vt quid Christus pauper esse voluit? Vt quid Rex fieri recusauit? Et respondet vt verbis eius vtamur, ideò pauper esse debuit, vt eum statũ teneret, qui ab omnibus imitari valeret. Neque enim omnes diuites fieri possunt, sed si voluerint omnes pauperes sient. Postq; subiungit. Quod autem ne Rex fieret fugit mundanas dignitates fugere docuit. Alius est enim honor Regis, alius prælati siue sacerdotis. Hæc sunt verba illius, in quibus tã viriliter, & indoctè seu-

tit, & loquitur de alta & tam nobili materia, vt nos etiã pudeat, ipsius ineptias replicare. Quis enim in sacris literis eruditus vel modicum, quis quantulamcunq; ad Christum reuerẽtiam habens, altissimi Dei benignissimam condescensionem vsq; ad extremæ paupertatis inopiam sic audeat paruipendere, vt puter eum hoc egisse absq; ratione & causa permaxima? Quam tamẽ is paupertatis hostis adeò friuolã arbitratur, vt ne vereatur dicere, ideò Christum pauperem factum, quia non omnes possunt diuites fieri. Si igitur possent omnes adipisci diuitias, sicut & paupertatem assumere, æquè benè vel magis secũdum hanc profanam doctrinam, Christus debuisset temporalibus bonis diues esse quàm pauper. Quòd si verum est, paupertas in nullo præfertur diuitijs, nec magis est meritoriũ pro Christo pauperem fieri, quàm possidere diuitias, quapropter sicut Christus dixit adolescẽti diuiti, vade & vende, ita secũdum hoc Antichristianum dogma, dici potest & pauperi, si vis perfectus esse, vade & posside. Insuper cũ dicit, ꝙ omnes possunt pauperes esse, aut intelligit de paupertate quæ habet aliquid in communi, cuiusmodi est in collegiatis Ecclesijs, & tũc est falsum, quia non omnes etiam si velint admittuntur ad collegia talia. Aut intelligit de paupertate in qua nihil habetur, & tunc etiam falsum est, quia nõ omnes saluis statibus, quos in Ecclesia vniuersali Deus esse instituit, hanc possunt paupertatem eligere, sicut patet in Regibus & Principibus, militibus popularibus, ceterisq; habentibus vxores & filios. Et quoniam qui à recta veritatis via discedit, per deuia vagatur errorũ, hinc prouenit, ꝙ de Christi fuga in consequentibus loquens, in multa incidit falsa, dicens ꝙ Christus docuit honores esse fugiendos, non ecclesiasticos sed mundanos, quia acceptauit honorem in Hierusalem sibi exhibitum vt Prophetæ, qui prius fugerat honorem sibi oblatum vt Regi, expresis è textui contradicit Euangelico. Nam in Ioanne dicitur. Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israel. Et in Marco, ꝙ turbæ clamabant dicentes. Benedictum quod venit, regnum patris nostri Dauid. Super quo Beda. Non reprimit voces eorũ, qui regnum Patriarchæ Dauid in eo restaurandũ, & præce benedictionis dona recuperanda cõcinunt. Vt quid igitur quod prius fugiendo declinauit, modò libẽs amplectitur? nisi vt apertè doceret, ꝙ non temporalis & terreni, sed æterni in cœlis Rex esset imperij, ad quod profecto regnum, per cõtemptum mortis & gloriam resurrectionis peruenireturꝰ Ex his clarũ est, ꝙ Christo exhibitus fuit honor Regalis, non Prophetalis, seu Sacerdotalis, vt dicit, quem tamen acceptauit propter mysterium nostræ salutis, & propter exemplũ humilitatis, vt etiam ab his oblati honoris non recusaret obsequium, à quibus paulò pòst crucifigendũ se esse sciebat. Tunc siquidem inter laudantium, & applaudentium voces, humilitatis & pietatis non immemor, super aselli tergum sedere non erubuit, sed etiam copiosos lachrymarum imbres effudit. Per hũc etiam modum quando discipulorum pedes humiliter abluit, se magistrum & Dominum esse, & dici debere mõstrauit: vt per declarationem Regiæ cellitudinis, discipulos duceret ad imitationẽ ostẽsæ humilitatis. Mira igit̃ peruersitas est, ea quæ scriptura introducit in exemplũ abiectionis, ad fomentũ ambitionis intorquere, quasi non sit humilitatis virtus, honores ecclesiasticos fugere, nec superbiæ vitium ad illos aspirare. Cuius contrarium dicit Greg. in registro. Ego (inquit) viam capitis mei sequens, summopere decreuerã esse opprobrium hominum, & abiectio plebis. In quo manifestè ostẽdit, quòd in fuga ecclesiastici honoris est imitatio Christi. Idem quoq; in pastorali. Nolite plures magistri fieri. Hinc ipse Dei & hominum mediator regnũ

percipere

Ioan. 12.

percipere vitauit in terris, qui supernorum spirituum scientiam sensumq; transcendens, ante sæcula regnat in cœlis. Qui enim idcircò in carne venerat, vt non solum nos per passionem redimeret, verumetiã per suã conuersationem doceret: exemplũ se sequentibus præbens, Rex fieri noluit, ad crucis verò patibulum sponte peruenit, oblatam gloriam culminis fugit, pœnam probrosæ mortis expetijt, vt membra eius discerẽt fauores fugere, terrores minimè timere, pro veritate aduersa diligere, prospera formidando declinare. Hucusque. Greg. Si igitur Christus in fugiendo regnũ, se sequentibus exemplum dedit fugiendi gloriam, fauorẽ, & prosperitatem, & hæc non tantũ inueniuntur in dignitatibus mundanis, sed etiam ecclesiasticis; constat, ꝙ humilitatis est hæc refugere, ad perfectam humilitatis Christi imitationem, quantum fieri potest saluo zelo animarum salutis, & obedientia respectu superiorum, cum ipse Christus discipulis cõtendentibus, quis eorum videretur esse maior. in Matth. respõdeat. Quicunq; humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cœlorum. Quod si fortè quis dicat (sicut in consequẽtibus conatur astruere) hoc ad humilitatem spiritualem & interiorem, non ad corporalem & exteriorem, debere referri: non modicum desipit, cum vniuersorum magister & Dominus, non solum spiritualis, sed etiam corporalis humiliationis exẽpla præbuit, quando discipulorum pedes lauit & tersit, vbi & dixit. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodũ ego feci vobis, ita & vos faciatis. De quo August. Passurus Christus exitia, præmisit obsequia, non solum eis pro quibus erat subditurus mortem, sed etiam illi qui eũ fuerat traditurus ad mortem. Tanta quippè est humanæ humilitatis vtilitas, vt eam suo commendaret exemplo etiam diuina sublimitas, quia homo superbus in æternum periret, nisi eum Deus humilis inueniret, periret autem superbiam deceptoris secutus, & humilitatem redemptoris sequatur inuentus. Discamus fratres humilitatem ab excelso, faciamus inuicem humiles, quod humiliter fecit excelsus. Magna est hæc cõmendatio humilitatis. Faciant hæc sibi inuicem fratres, etiã opere ipso visibili, cum se inuicem hospitio recipiunt. Vnde & Apost. cum benemeritam viduam commendaret, si hospitio (inquit) recipit, si sanctorum pedes lauit. Et apud sanctos vbicunq; hæc consuetudo non est, quod manu non faciunt, cordè faciunt: multò autẽ est melius, & sine controuersia vt etiam manibus fiat, ne dedignetur quod fecit Christus facere Christianus. Cum enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiã corde ipso vel excitatur, vel si iam inerat confirmatur ipsius humilitatis affectus. His autem verbis ostenditur, ꝙ humiliatio exterius facta in corpore, plurimũ confert ad perfectionẽ verę humilitatis in corde. Per hunc etiam modum, exterior rerum penuria quanquàm de se videatur inutilis, paupertati tamen spiritus iuncta, non solum ipsius auget meritũ, sed etiam valet ad plurima, propter quod rectè designatur per euangelicam illam margaritam quæ tantæ preciositatis est, vt pro illa emenda, distrahenda sint omnia.

Matt. 18.

Hom. 53. super Io.

1. Tim. 5.

Psal. 48.

Articulus secundus.

Plures Vtilitates Paupertatis.

VAlet enim inter alia ad quatuor, s. ad exterminiũ iniquitatis, ad exercitium perfectæ virtutis, ad possessionẽ internæ iucunditatis, & ad publicationem euangelicæ prædicationis. Valet primò ad exterminiũ iniquitatis. Primùm quidẽ propter expiationem perpetratarum culparum. Est enim caminus quidem purgans, & eliminans sordes peccatorũ, iuxta illud Isaiæ. Elegi te in camino paupertatis. Quod maximè de illa intelligi habet paupertate, quæ non tantum voluntatem interius per rerum cõtemptũ afficit, verumetiam corpus per penuriam affligit. De qua Greg. in homil. de Lazaro & diuite. Mala inquit Lazari purgauit ignis inopiæ, & bona diuitis remunerauit fœlicitas vitæ transeuntis. Illum paupertas afflixit & tersit, istum abundantia remunerauit & repulit. Quicunque ergo in hac vita benè habetis, cũ vos bona egisse recolitis, valdè de eis pertimescite, ne cõcessa vobis prosperitas, eorundem remuneratio sit bonorũ, & cũ quoslibet pauperes, nonnulla reprehensibilia perpetrare cõspicitis, nolite despicere, nolite desperare, quia fortassis quod superfluitas tenuissimæ prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat. De vobis omnino pertimescite, quia nonnulla etiam malè acta prospera vita secuta est, de illis verò solicitè pensate, quia eorum vita magistra paupertas cruciat, quousq; ad rectitudinem perducat. Secundò propter subtractionem occasionũ peccandi, quæ sicut diuitiarum affluentia crescunt, sic voluntaria paupertate minuunt. Vnde Chrys. dicit. Christianus in pauperie constitutus, quam cum diuitijs magis irradiat. Quomodo? quia excludit à se superbiæ typum, non erit arrogans sed patiens, obtemperans, pudicus, mitis, & sapiens. Qui verò in diuitijs constitutus est, multa illum ad bona præpediũt. Inspiciamus ergo, quæ sunt quæ diues operatur. Rapit aliena, æstuat cupiditate, nefandos non desinit pertractare cõcubitus, maleficia cuncta committit. Nonne vniuersa hæc ex diuitijs, cõspicis generari? Intueris quomodo in pauperie, magis quã in diuitijs virtutes facilius possidemus. Nec mihi dicas, quia in hac vita diuites nullam vindictã suscipiunt. Nã cum omnibus malis suis, etiã hoc malũ habent diuitiæ, quia malignitate peccantes ab vltionibus tuentur, & qui diuitias possidet, semper peccans nulla pœna reuocatur, sed sine vllis remedijs munera suscipit peccatorũ, & frenũ illi nullus imponit. Huc vsque Chrys. Quod si fortè quis dicat, ꝙ de pauperie occasionaliter multa mala oriuntur, respondet inferius. 18. Sermone. Nemo causeꝰ (inquit) de paupertate, quasi causa sit multorũ malorũ, neq; obloquaꝰ de Christo, qui perfectionẽ illã dixit: si vis perfectus esse &c. Hoc enim in verbis dixit, & operibus ostendit, & per discipulos suos docuit. Sectemur igitur paupertatẽ, maximum quippè bonũ est. Nihil enim opulentius eo, qui paupertatẽ sponte diligit, & cũ alacritate suscipit. Valet etiã tertiò propter abscisionẽ vitiosarũ radicũ. Vnde & Chrys. Ser. eodẽ: Abijciamus quæcunq; corpus florere faciunt, vitiant autẽ animam, vtpotè sunt diuitiæ, gloria, cuncta hæc carnis sunt, & amor corporũ. Itaq; non amemus ampliora, sed paupertatẽ semper cõsectemur, ista enim magnũ bonũ est. Sed sapientia (inquit) pauperis pro nihilo habetur. Et iterũ. Diuitias & paupertatẽ ne dederis mihi, & ex camino paupertatis libera me. Quare ergo hæc dicta sunt? Hæc in veteri testamento dicebant, vbi multa ratio diuitiarũ, vbi paupertatis plurimus erat cõtẽptus, vbi hæc quidẽ maledictio erat, illud benedictio: sed nunc nequaquã ita est. Si vis audire paupertatis prædicamenta, ipsam professus est Christus & dixit. Filius hominis non habet vbi caput suũ reclinet. Et iterũ discipulis dicebat. Nolite possidere aurũ, neq; argentũ, Et Petrus dicebat ei qui ex natiuitate sua claudus erat: argentum & aurũ non est mihi. Et in ipso quidẽ veteri testamẽto, nonne Elias præter melotam nihil habebat? nonne Eliseus? nonne Ioãnes? Huc vsq; Chryso. paupertatis tolerãtiam laudat, quia corporalium per eam rerum amor abscinditur, qui est prima radix vitiorum: laudat etiã, quia per ipsam abscinditur radix secunda, quæ est timor malè humilians. Vnde & consequẽter adiungit. Vides quia quod maximè facit fiduciã, hoc est paupertas. Diues seruus est obnoxius ex istis damnis, & tribuens omni volenti eum nocere, ille autem nihil habens; proscriptionem

Homil. 2. super Epistola ad Hebr.

Prou. 30.

Luc. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non timet,neq; condemnationem. Nequaquàm ergo paupertas facit sine fiducia esse, Christus cum paupertate mittebat Apostolos, in causam opus habẽtem fiducia multa. Valde enim fortis est pauper, non habet vnde iniuriam patiatur. Hæc verba Chrysost. intelligi nõ possunt nisi de paupere qui nihil penitus habet. Ex his igitur patet, ꝙ voluntaria paupertas non modicum valet ad exterminium iniquitatis. Valet etiam ad exercitium virtutis perfectæ. Primum quidem, quia per eã virtus acquisita probatur. Vnde Ambros. primo lib. de officijs. Non potest quis præmium accipere, nisi legitimè certauerit, neque gloriosa victoria, vbi non fuerint laboriosa certamina. Ideoq; Dominus in Euangelio. Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnũ cælorum. Nõ dicit beati diuites, sed pauperes. Inde enim incipit beatitudo diuino iudicio, vbi ærumna æstimatur. Hæc Ambro. Constat autem ꝙ ærumna non est in paupertate, ratione contemptus rerũ in mente, sed ratione penuriæ temporalis quam sustinemus in corpore. Secundò etiam valet quia per eã virtus probata custoditur. Vndè Hierony. Crates ille Thebanus homo quondam ditissimus cum ad philosophandũ Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, nec putauit se virtutes posse simul, & diuitias possidere. Deniq; & tu audita sententia Saluatoris, si vis perfectus esse vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me: verba verte in opera, & nudam crucem nudus sequens, expeditior & leuior ascendis scalã Iacob, priusq; manibus & candido pectore, pauperem te spiritu, & opibus gloriaris. Valet etiam tertiò, quia per eã virtus custodita expeditius in finem perducitur, iuxtà quod dicit Chryso. super epist. ad Hebræ. Sermone. 2. Non habẽtes diuitias non propterea doleamus, sed gratias magis vniuersorum Deo & Domino referamus, quia nos paruo labore eandem mercedem poterimus, quam diuites promereri, & si voluerimus etiam ampliorem. Nam ex paruis magna lucramur. Huic etiam Greg. consonans in homil. Regnum, inquit, cœlorum tantum valet quantum habes. Et iterũ. Ante Dei oculos nunquam est vacua manus à munere, cum arca cordis repleta fuerit bona voluntate. Quapropter cum voluntas, vbi deest possibilitas, pro facto reputatur, & facilius sit sanctis pauperibus velle, quàm diuitibus bonis velle & facere, multum igitur facit paupertatis inopia ad virtutis expeditionem. Si ergo volũtaria temporalium rerũ penuria, virtus probatur, conseruatur & expeditur: manifestè conuincitur, ꝙ eminentia paupertatis plurimum confert ad exercitium perfectæ virtutis. Consequenter etiam valet, ad fruitionem iucunditatis internæ. Primò ratione extrinsecæ securitatis. Vndè Chry. hom. vlt. super Matth. Diuitem necesse est multis indigere, & turpiter seruire, formidare & suspicari, & timere eorum qui suspicantur oculos, & calumniatorum ora, & auarorum concupiscentias, sed non paupertas est aliquid tale, sed contrarium vniuersum: regia est non subiecta furibus, sed munita, portus tranquillus, palestra, & Gymnasium philosophiæ. Constat autem ꝙ paupertas furibus non subiacẽs ea potissimum est, in qua nihil habetur, de qua & subdit ibidem. Audite quicunque pauperes estis, magis autem qui ditari cupitis. Non pauperem esse malum est, sed non velle pauperem esse, & neque malum exsitimes paupertatẽ, & non erit tibi malum, & si philosopharis decem millium erit bonorum fons & origo. Nec tantum securitatem dat penuriosa paupertas in hoc sæculo, verumetiam in futuro iudicio. Vnde Bernar. super Psal. Qui habitat. Fœlix paupertas voluntariè relinquentiũ omnia, & sequentium te Domine Iesu. Fœlix planè quæ tam securos, immò & tàm glorioſos faciat in illo singulari fragore elementorum, in illo tremendo examine meritorum, in illo tanto discrimine iudiciorum. Secundò ratione expectatæ mercedis. Vnde super illud Iob. deridetur iusti simplicitas, lampas contẽpta apud cogitationes diuitum, parata ad tempus statutum, dicit Greg. Statutum quippe contempte lampadis tempus est, extremi iudicij prædestinatus dies. Tũc reprobum oculis patescet, ꝙ cœlesti potestate subnixi sunt qui terrena omnia reliquerunt. Quisquis enim diuini amoris stimulo excitatus, hic possessa reliquerit, illuc proculdubio culmen iudiciariæ potestatis obtinebit, vt simul tunc cum iudice iudex veniat, qui nunc consideratione iudicij, sese spontanea paupertate castigat. Liquet autem, ꝙ paupertas pro qua quis deridetur & contemnitur, ea potissimum est, quæ annexam habet exteriorum penuriam & vilificationem. Vnde Bern. Duo habet paupertas sequẽtium dominum; afflictionem, scilicet, & vtilitatem, de quibus propheta. Vide (inquit) humilitatem meam & laborem meũ, & propterea in terra sua duplicia possidebunt, & pro pudore sit honor iudiciariæ potestatis, pro labore refrigerium placidissimæ sessionis. Hæc enim est quæ castigat, purgat, probat, humiliat, & exaltat. Hãc igitur rationẽ mercedis concomitatur lætitia mentis. Vnde super illud Psal. Ego sum pauper & dolens, salus tua Deus suscepit me. Glo. Laudabo in me & in membris meis, nomen Dei cum cantico. 1. cũ delectatione, quia si omnia desunt, nec tamen illi deest metalis iucunditas, propter quod subditur. Videant pauperes & lætentur, quærite Deum & viuet anima vestra. Tertiò quoq; ad hoc ipsum valet ratione superinfusæ consolationis. Vnde Chrysost. super Matth. Descendamus (inquit) ad pauertatis caminum, videamus qui ambulant in eo & elatorum colla conculcant videamus miraculum, & paradoxum hominem in camino psallentem, in igne gratias agentem, paupertati vltimæ alligatum, & multam ferentem Deo laudationem. Etenim pueris illis tribus similes sunt, qui paupertatem cum gratiarum actione ferunt, nam & ignem terribilius paupertas incendere consueuit, sed pueros illos nequaquàm incendit. Ita & nunc si in paupertate gratias egeris, vincula dissoluuntur, & flamma extinguitur, & si non extincta fuerit, quod multò mirabilius est, pro flamma ros oritur. Quod & in philosophantibus est videre, quoniam in paupertate diuitibus copiosius disponuntur, & in medio camino rore puro potiuntur. Etenim maximus est ros, non detineri concupiscentia diuitiarum. Et illi tunc contemnentes regem, facti sunt rege clariores: & tu vtique si despexeris mundana negotia, omni mundo eris honorabilior, secundum sanctos illos quibus dignus non erat mundus. Vt igitur dignus cœlis efficiaris, deride præsentia, ita enim & hic clarior, & futuris potieris bonis. Huiusque Chrysostomus euidenter ostendens, quòd voluntaria paupertas, & rerum penuria, est quàm maximè vtilis ad perfruitionem internæ iucunditatis. Valet quartò ad publicationem euangelicæ prædicationis. Primùm quia facit eam magis credibilem. Vnde Chrysostomus. vbi suprà. Talis est luminis virtus, vt non solum luceat, sed & illuc ducat illos qui sequuntur. Cum enim viderint omnia præsentia nos contemnentes, & ad futura præparatos, antè omnem sermonem operibus nostris credent. Quis enim ita est amens, vt videns eum qui & ante lasciuiebat, & ditabatur, omnia exutum, & ad famem, & inopiam, & duram vitam, sanguinem occisionem, & omnia quæ videntur periculosa præparatum, non manifestam accipiat hinc futurorum demonstrationem? Si autem nos præsentibus implicauerimus, & immoisceuerimus, qualiter poterũt credere, quòd ad possessionem aliam festinemus? Huc vsque Chrysostomus. In his clarè demonstrat,

Paupertas vtilis est ad exercitium virtutis perfectę. Matth. 5.

In epistola ad paulinum.

Vtilis est ad fruitionem internam.

Iob. 12.

Ser. 15[illegible]

Homi. 32. super Matthæ.

Pſal. 68.

Homil. 4. super Matthæ.

Super Matth. Homi. 46.

Paupertas voluntaria valet ad Euangelium prædicandum.

Homi. 46. super Matthæ.

demonstrat, ꝙ volũtariæ paupertatis exemplũ, in prædicante magis credibilem facit euangelicam prædicationem. Secundò etiam valet, quia magis reddit efficacem, iuxtà quod Damascen. lib. 3. dicit. Euangelium agnitionis Dei prædicatum est, non bellis & armatis exercitibus, aduersarios deuincens, sed pauci nudi, pauperes, persecuti, verberati, mortificati, crucifixũ in carne, & mortuum, & dominantem prædicantes, sapientibus, & insipientibus prævaluerunt. Hæc Damascen. Horum imitatores illi fuerunt, de quibus in ecclesiastica historia, lib. 3. dicit Eusebius. Quidã ardentiore diuinæ sapientiæ cupiditate succensi, animas suas verbo Dei consecrabant, explẽtes perfectionis salutare præceptum, vt facultates suas primò pauperibus diuidentes, expediti ad prædicandum Euangeliũ fierent. Tertiò quia efficit eam magis acceptabilem. Vndè super illud Matth. dignus est operarius cibo suo, dicit Chrysost. Manifestum quoniam à discipulis eos cibari oportebat, vt neque ipsi magna sapiant, aduersus eos, qui dicebantur omnia præbentes, & nihil accipientes ab ipsis, nec illi rursus abscindantur tanquã despecti ab ipsis. Cum igitur voluntaria rerũ penuria, Euãgelij prædicationem magis reddit credibilem, efficacem, acceptabilem, ac per hoc adiutores inducat ad fidem, erigat ad spem, alliciat ad charitatem, manifestum est, ꝙ maximè valet ad euangelicæ veritatis publicationem. Cuius etiam euidens iudiciũ est, ꝙ per Apostolos pauperes rebus, & spiritu, quanquàm numero paucos, diffusa est euangelica veritas in orbẽ vniuersum, vt de ipsis verè dictum sit. In omnem terram exiuit sonus eorum. Vnde Chrysost. super Matth. Si autem homines 12. orbem terrarum cõuerterunt, excogita quanta est nostra malitia, cũ tanti exsistentes, eos qui regũtur non possumus corrigere, quos decẽ milibus mundis oportebat sufficere, & esse fermentum. Sed signa (ais) habebant. Sed non signa eos mirabiles fecerunt. Multi enim & dæmones proijcientes, (quia iniquitatem operati sunt) facti mirabiles, sed puniti. Sed quid inquam est, quod eos ostendit magnos? Pecuniarũ contemptus, gloriæ despectus, ab omnibus vitæ huius negocijs ereptio, quæ si non habuissent, & si decem millia mortuos suscitassent, non solum nulli profecissent, sed & seductores æstimati essent. Hucusq; Chrysostomus. Qui & his patenter ostendit, ꝙ nihil tantùm valuit ad dilatandum Christi Euangelium, quàm perfectus contemptus rerum mundanarum. Cũ igitur volũtaria & penuriosa paupertas, (sicut ex prædictis elucet) valores incomparabiles, quatuor habeat triplicatos, rectè designantur non solum per vnam euangelicam margaritam, verumetiam per duodecim præfulgidas in portis nouæ Hierusalem, descendentis de cælo, pro magno sui valore miraq; pulchritudine positas, quibus & nomina duodecim pauperũ spiritu Apostolorum, scilicet in fundamentis collocata respondẽt, seu per 12. lapides in typico rationali quadruplici ordinatione distinctos, quo Summus noster Pontifex adornatus apparuit, quando vt nos recõciliaret Patri, nudus in cruce pependit. Cui etiam rationali, & superhumerale exemplum, scilicet. 12. Apostolorum tanquàm vita iacinctina, charitatis affectu copulatur. Est enim huiusmodi paupertatis preciositas, non tantum multiplex, sed & magna, & incomparabilis omni preciositati terrenæ, vt ait Chryso. Quid autem si quis tibi proponeret facere sœnum aurũ, & posse omnes pecunias, vt fœnum contemnere? Non vtiq; hoc susciperes magis, & valdè decenter, etenim hoc homines vtiq; attraxisset. Si enim viderent sœnum aurum effici, concupiscerent & ipsi hanc virtutem, vt sic moueretur & augeretur, vtiq; eis pecuniarum cupido. Si autẽ viderent omnes, vt fœnum aurum despicientes, olim vtique ab hac ægritudine eruti essent. Idem quoque homil. vlt. Si quis tibi principatus, & ciuiles potestates, & diuitias, & lasciuiam proponeret, deinde paupertatem ponens, electionẽ daret accipere quodcunq; velles, hanc confestim raperes, si tamen cognosceres eius pulchritudinem. Mihi autem paupertas puellæ cuiusdam pulchræ & speciosæ similis esse videtur. Cũ hac Elias ędu catus est, beata illa raptura cum hac Eliseus claruit, cũ hac Ioannes, cum hac Apostoli omnes. Sed & ipsam puellæ huius pulchritudinem intueamur. Etenim oculus eius est purus & præclarus, nihil habens turbulentum sed mansuetum, tranquillus, delectabilis, ad omnes respiciens, mitis, humilis, nullum odio habens, nullum auertens, os illi & lingua sana est, continua gratiarum actione plena, & benedictione, & nutibus verbis amicabilibus. Si autem vis & proportionem membrorum eius videre, longa est & multum excelsior quàm superabundantia. Si autem fugiunt eã multi, ne mireris, etenim virtutes alias fugiunt insipientes. Sed cõtumelijs afficit (ais pauper) à diuitibus. Rursus mihi' inopiæ laudem dicis, quoniã beatus est qui conuitiũ patitur. Sed hoc ferre admonet inopia. Si esurit pauper, & Paulus esuriebat, & in famæ erat. Sed non habet (inquis) requiem. Neq; filius hominis habebat vbi caput reclinaret. In his expresè declarat. Os aureum, ꝙ voluntaria rerum inopia, non solum est magnæ pręciositatis, sed etiam pulchritudinis miræ. Est etiã (& quod plus est) magni honoris, sicut idem vir sanctus ait super Ioannẽ. Anima inopis quidẽ volũtarij fulget velut aurum, splendet vt margarita fulgens, floresci autẽ vt rosa. Non enim est illic tinea, non fur, non solicitudo vitæ huius negociorum, sed sicut Angelus, ita conuersatur. Vis huiusmodi animæ pulchritudinẽ videre, vis ipsius diuitias addiscere. Nõ subiacet dæmonibus, sed assistit Deo, non militat cum hominibus, sed cum Angelis, non habet arcas duas, vel tres vel viginti, sed talẽ abundantiam, vt hunc mundum vniuersum nihil esse æstimet, non habet thesaurum, sed cœlum, nõ indiget seruis, magis autẽ habet seruos passiones & cogitationes, quæ regnũ dominantur, regnum autem, & aurũ, & omnia talia quemadmodũ puerorum ludibria deridet, & sicut rotas ad pilam hęc omnia æstimat esse cõtemptibilia. Habet enim mundũ, quem neq; videre, qui in his ludunt, possunt. Quid igitur hoc paupere melius est vnquàm? Pauimentum denique habet cœlum. Si autem pauimentum tale est, excogita tectũ. Sed non habet (inquis) æquos & currus. Quid autẽ ei his opus est, qui suprà nubes vehi debet, & esse cum Christo? Hucusq; Ioannes Os aureum, ignitis fulgidis, ponderosis, & pretiosis eloquijs, voluntariæ paupertatis, quæ penuriam rerum habet annexam, admirabilem celsitudinem, pulchritudinem preciositatemq; commendat. Quia tamẽ hæc nõ reuelanẽ mundi sapientibus, iuxta illud Domini in Matth. Abscondisti hæc à sapiẽtibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis: non proponuntur carnalibus, sed spiritualibus, iuxtà illud. Nolite sanctum dare canibus, neq; mittatis margaritas antè porcos, non innotescunt amatoribus diuitiarum, sed paupertatem amantibus & expertis qui iam vicerunt mũdum, iuxtà illud Apocalipsi. Vincẽti dabo manna absconditum, & dabo ei calculum candidum, & in calculo nomen meũ scriptum, quod nemo scit, nisi qui accepit. Ideò paupertas huiusmodi per thesaurũ absconditum designatur in agro, quẽ qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius, vadit & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrũ illũ. Si quis igitur sanctæ paupertatis vult nosse valorem, aut ipse in se experiri studeat, aut expertorum sententiæ acquiescat, iuxta quod Bernar. in epist. quam scribit ad Thomam, qui amore scientiæ retardabat propsitũ veniendi ad religionẽ, ait.

Super Ioan. Hom. 47.

Matth. 16.

Matth. 7.

Apoc. 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

Quàm salubrius disceres Christū Iesum & hunc crucifixum,quàm vtiq; scientiā haud facilè nisi qui mūdo crucifixus fuerit apprehendit? Falleris fili falleris, si te putas inuenire apud mundi magistros, quā soli Christi discipuli id est, mundi contemptores, Dei munere assequuntur.Nec enim hanc lectio docet, sed vnctio, non eruditio,sed exercitatio in mandatis Domini.His sacris eloquijs Chryso. consonat super Matth. sic dicens.

Super Matth. Hom.38.

Verumtamen quæcunq; dixero,nihil representabit tale sermo quale rerū experientia, ideò vellē quendam illorum, qui in illum iam deuenerunt philosophiæ verticem nobis adesse,& tunc manifestè videremus huius rei delectationem, & qualiter nulli eorum, qui diligunt paupertatē, acceptarent ditari decem millibus præbendis,tanquam qui non lamētabantur in solicitudinibus, sed rident & saltant, & his qui diadema sibi circumponunt, magis in paupertate decorātur. Si igitur hæc rerum experientia docet, & qui diuitias & honores sæculi cōplectuntur,nec experti sunt nec experiri volunt, necesse habent qui eiusmodi sunt, super hac materia indicere sibi silentium, ne tanquam cæci, de coloribus syllogizare videantur. Talium etenim temeritatem Hieron.ad Demetriadem scribens redarguit.Quidam (inquit) cum loqui nesciant, tacere non possunt, docentq; scripturas quas non intelligunt, & cum alijs persuaserint, eruditorū sibi assumunt supercilium,prius imperitorum magistri, quàm doctorum discipuli.

Pręceptor pessimus,est pręsumptio.

Bonum est enim obedire maioribus, & parere perfectis,& post regulas scripturarum vitæ suæ tramitē ab alijs discere,nec præceptore vti pessimo præsumptione sua.Hoc pręceptore pessimo,si is cui respōdemus vsus non esset, nequaquam in suggillationē paupertatis, commendationem temporaliū possessionū, improba temeritate, dogmatizare præsumpsisset.

Quanquàm enim interdū ex rerum inopia proueniāt mala, & ex affluentia bona: nunquam tamen mala ex paupertate dilecta proueniunt,sed odita, nec bona ex amatis diuitijs,sed contemptis.Salomone testāte.Qui amat diuitias,fructum non capiet ex eis.

Eccles.5.

Constat autē, ꝙ sicut laus alicuius rei excitat ad illius amorem sic, & vituperium ad contemptum. Cum igitur contemnere diuitias, & amare pauperiem sit extirpatio vitiorū, & insertio virtutum,& econtrariò contemnere pauperiem,& amare diuitias,sit eradicatio virtutum & insertio vitiorum:manifesta ratione concluditur,ꝙ quēadmodum commendatio paupertatis & spiritualiū pauperum,& viuificatio diuitiarum & diuitum, doctrinæ competit Christi: sic & huius contrarium asserere, ad dogma profanum pertinet Antichristi.

Virtutum vmbra est gloria.

Vndè Hieronymus de vita Paulæ. Non laudis est possidere diuitias,sed eas pro Christo contemnere: nō inhiare ad honores,sed eos paruipendere. Propter quod & Paula fugiendo gloriam, gloriā merebatur, quæ virtutes quasi vmbra sequitur & appetitores sui deserens,appetit cōtemptores.Sæculi homines suscipiunt eos,qui his pollent priuilegijs: nos laudamus eos, qui pro Saluatore ista despexerint, & mirum in modum quos habentes paruipendimus,si habere noluerint prædicamus. Hucusq; Hierony. Quod si fortè hostis pauperum dicat, nō se laudare honores & diuitias sæculi, sed ecclesiasticos tantùm:requiremus ab eo, si credat in horum appetitu esse periculum,an indifferentiam quandam, an meritū? Si appetere ecclesiasticas diuitias & honores, periculum credit,& tamen dum laudat appetibiles efficit,aut auditores suos decipit,aut insanit.Si verò hæc appetere indifferens æstimat,nec istas laudādo persuadere conatur,ꝙ aliquis appetat,in vanum loquitur, & frustra laborat. Si autem desiderare opes, & honores Ecclesiæ meritorium credit & sanctum, cum nullum vitiū sit abhominabilius cupiditate, & ambitione personarum ecclesiasticarum,cū per hæc duo emi vel vendi soleat Spiritussanctus, vt de domo Dei fiat spelūca latronum, non minus impugnat fundamentum Christianæ religionis,quàm euangelicę paupertatis.In hoc igitur finis sit huius tertiæ responsionis,quanquàm nō sit eius,cui respōdemus,partialis intercisio libri. Quia enim ex nunc ad ordinem spiritualem impugnandum se præparat,nouam aggreditur pugnam,nouæ responsionis cum adiutorio Christi assumemus armaturam.

Responsionis quartæ prima particula, in qua Religio carentium loculis, ab errore defenditur, & verum ius possessionis ecclesiasticæ declaratur. Articulus primus.

Omnium malorum radicalis origo cupiditas, cū humanæ mentis arcem inuaserit,tam dura tyrannide præmit, vt ad idolorum redigat seruitutem,& in bestialem transformet crudelitatem. Huius testimonium euidens esse constat Iudæ proditoris nequitiam, qui cum loculos haberet de quibus cupiditatis suæ voracitatem famelicam mitigare volebat, modicæ tamen sibi repromissæ pecuniæ, tanto est illectus amore, vt sitiret Saluatoris omnium sanguinē, & Auctorem vitæ venaretur ad mortem. Hac peste laborans,& hic pauperum calumniator, tanquàm Iudæ discipulus, primò eis pacis osculum tribuit, ipsorum simulatoriè commendando pauperiem, dehinc lætaliter percutit dum loculis carentium pauperum, professionem conatur arguere, non vt imperfectā verumetiam vt erroneam simulatoriam,& iniquam. Ex quibus non solum prælatorum,sed etiam clericorum, & religiosorum possessiones habentium, nititur animos ad ipsorum exterminium concitare.Primò igitur quasi osculum præbens,quęstionem sibi proponit.Sed dices.Condemnas ne eos,qui loculos non habent,nec laborant?Et postea subdit.Non condemno,sed laudo, nec tamen habentibus pręfero,quia non est discipulus super magistrum.Et paulòpost. Et si enim homo solus absq; loculis possit viuere,tamen de congregatione cui tanta competunt credibile nō est. Dehinc subdit.Respublica sunt loculi Christi. Si ergo Christi mēbrum es, cum Christo loculos habes. Hæc enim sunt verba illius, in quibus (more Iudæ) primò deosculat, cum loculis carentes laudare se asserit, sed statim vulnus infligit, cū immediatè subnectit, ꝙ hoc Christus exemplo non docuit,ac per hæc demonstrat, ꝙ loculis carere non sit perfectum,quia non est discipulus super magistrum.Certum est autē, ꝙ nullus vir prudens abrenunciat loculis, nisi vt Christo configuretur perfectius, omnis ergo talis secundum hoc dogma profanum,est errore deceptus.Amplius,si non est credibile, ꝙ congregatio aliqua sine loculis,viuat vt dicit,aut asserit hoc incredibile,quia difficile, aut quia impossibile.Si quia difficile, tunc pari ratione non est credibile, ꝙ aliqua congregatio sanctè viuat & castè.Si quia impossibile,sed congregatio impossibile profitens, & se ad impossibile ligans,est superstitiosa,& vana,& fatua, ac per hoc reprobanda,quia erronea.Igitur loculos nō habentes, secundùm huiusmodi dogmatis assertionē non sunt digni laude,sed reprobatione.Insuper, si quicunque membrum Christi est, cum Christo loculos habet vt asserit,à destructione consequentis, qui loculos non habet non est membrū Christi.Ex quo etiam sequitur,ꝙ omnes pauperes nihil habentes, & prorsus omnia relinquētes,alieni sunt ab vnitate corporis mystici, tanquam si is qui habere pecuniā noluerit, gratiā Christi habere non possit,ac per hoc beatior fuerit Iudas qui loculos habuit,ꝗ Petrus qui dixit, argētum & aurum non est mihi. Cū etiā secundū hanc profanam senten-

sententiam,ipse Dominus Iesus non nisi loculis inueniat locum, qui tamen per Isaiam Prophetam locum suæ requietionis,asserit super pauperculum & contritum. Ecce qualis pauperum collaudator,qui etiam vt sui pectoris virus abundantius euomat, eosdem nititur de hæresi duplici in consequentibus notabiles reddere, cum subiungit allegans auctoritatem Augustini,de hæresibus & etiam contra Faustum,quòd quædam est hæresis,nudis pedibus ambulantium,nō quia propter corporis afflictionem sic ambulant, sed quia diuina testimonia taliter intelligunt, sic & Manichæi iudicantur hæretici,non quia pecunias,aut loculos nō habeant, sed quia testimonia diuina etiam ad hoc referre nituntur.Hæc verba illius, in quibus foueam erroris aperit,quā non claudit. Nam ex his manifestè relinquit, quia si qui nudis pedibus incedunt & loculis carent, sed ad hoc diuina testimonia referunt,in duplicem hæresim incidunt, scilicet nudis pedibus ambulantium,& Manichæorum. Constat autem,quòd huiusmodi pauperes ideò nudis pedibus incedunt,& loculis carent, vt illud Euangelij verbum ad literam impleant,quod Dominus dixit Discipulis, vt non ferrēt æs in zonis,nec calceamenta in pedibus.

Matt.10.

Ideò secundùm assertionem huiusmodi dogmatis, impij in duplicem hæresim sunt lapsi. Quod si verum est, per omnem modum Apostolica errauit Ecclesia,quę statum talium approbauit,& auctores huiusmodi hæresum cathalogo sanctorum ascripsit. Errauerunt nihilo minus Ambrosius, Augustinus, Hieronymus,Chrysostomus,Beda,Rabanus,& Bernardus, qui omnes affirmant, quòd documentum CHRISTI ad Apostolos de non ferenda pecunia, sit intelligendum ad literam, sicut manifestum est ex præallegatis auctoritatibus ipsorum,in præcedentis responsionis particula prima. Quod quia prophanum est sentire de sanctis,necesse habet hic impositor errorum,ad piam redire intelligentiam veritatis, si iusta non vult feriri sententia damnationis. Attendat igitur insensatus & perfidus, quòd diuina testimonia dupliciter his aptari possunt, per modum videlicet consilij, vel præcepti. Si quis igitur ad nuditatem pedum, & carentiam loculorum sic diuina coaptat eloquia, vt ea per scripturam astruat esse pręcepta,& necessaria ad salutem, tanquàm nullus saluari possit nisi pedibus nudis incedat & loculis careat,dupliciter errat.Si quis verò ad hoc aptare nititur diuina testimonia, tanquàm sint consulta,& supererogatoria,& ad salutem expedientia, non est censendus hæreticus,sed verus CHRISTI discipulus,non Manichæus, sed verus Christianus. Et quòd hæc fuerit intellectus pij doctoris Augustini, manifestè colligitur ex verbis ipsius, quinto capitulo contrà Faustū. Nam præmittens verba Fausti, in quibus se gloriatur Euangelium accipere, quia argentum & aurum deiecit,& æs in zonis habere destitit,& cætera his similia, postmodum respondet hoc ordine, primò ipsum ostēdent hypocritam & mendacem, & tādem hæreticum in hoc videlicet quòd Ecclesia distinguit in modo accipiendi Euangelium,quantum ad perfectos & imperfectos,sed Manichæi nequaquàm. Ait enim sic. Quā multi in nostra communione, veraciter faciunt sublimia illa præcepta, de quorum specie fallitis imperitos. Et assignatis paulo post in Ecclesia differentijs,subdit. Neque enim illi soli, qui vt sint perfecti vendunt & dimittunt omnia sua, & sequuntur dominum, pertinēt ad regnum cœlorum,sed huic militiæ Christianæ propter quoddam commertium charitatis, subiungitur etiam quædam stipendaria multitudo, cui dicetur in fine.

Matt.25.

Esuriui & dedistis mihi manducare, sitiui & dedistis mihi bibere. Alioquin damnandi erunt illi, quorū domos tam diligenti cura componit Apostolus,

Col.3.

monens mulieres subditas esse viris suis, viros diligere vxores,filios obtemperare parentibus. Sed absit vt istos à mandatis euangelicis alienos,& à vita æterna separandos iudicet,quia vbi dominus ait.Si quis non tulerit crucem suam & secutus me non fuerit, non potest meus esse discipulus, exhortans firmiores ad perfectionem ibi statim & istos consolatus est dicens.

Matt. 10.

Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Quid autem fallitis auditores vestros, qui cū suis vxoribus & filijs familijs,domibus, & agris, vobis seruiunt, si quisquis omnia ista non dimiserit,non accipiat Euangelium. Sed quia eis non resurrectionem, sed reuolutionem ad istam mortalitatem promittitis, vt vita electorum vestrorum viuant, tàm vana,& inepta sacrilega qua & vos viuitis quādo valde laudamini meritò eos à mandatis euangelicis alienatis.Hæc August. In quibus apertè demonstrat,quòd aliqua Euangelij documenta perfectis conueniunt, sine quorum obseruantia imperfecti saluari possunt, & quòd sententia Manichæorum fuit, ad hoc omnes indifferenter astringi. Non ergo dicit Faustum errasse,quia diceret hæc intelligenda ad literam,sed quia discernere noluit inter consilia & præcepta. Per hunc etiam modum ꝙ testimonium illud, de non portandis calceamentis sit ad literam intelligendum,multiplici patet attestatione sanctorum.

Testimoniū de nō portandis calceamētis est literā intelligendum.

Nam sacer Ambrosius in lib.de fuga sæculi sic ait. Iesus discipulos sine calceamentis & pecunia misit, ne secum terrena portarent.Hierony. etiam ad Eustochium scribens ait. Moyses & Iesus naue nudis in terra pedibus iubētur incedere,& discipuli sine calceamentorum onere & vinculis pellium,nudi ad prędicandum destinantur,& milites vestimenti Iesu sorte diuisis,caligas non habebant,quas tollerent. Nec.n. habere poterat dominus,quod prohibuerat in seruis. In his ostendit Hierony. quòd non solum discipuli, sed etiā ipse Christus nudis pedibus incessit. Et quòd ad literam debet intelligi. Idem quoq; ad Geruntiam de Monogana. Discipuli toto orbe peregrini, non es in zona non virgam in manu, non caligas habuere in pedibus. Ioannes Chrysostomus super Matthæum.

Homil. vti.sup Math.& homil.32.

Apostoli vna tunica induti,& discalceati circumierūt, & omnes superauerunt.Idem quoque Dixit Iesus discipulis. Nunquid aliquid defuit vobis, quando misi vos nudos & discalciatos? Eusebius etiam Ecclesiasticę historiæ lib.6.in laudem Origenis pro eo tempore quo catholicus erat sic ait, Ante omnia verò præcepta euangelica,& voces Saluatoris, summo amore & studio implendas esse dicebat quibus præcipitur,duas tunicas non habendum, neque calceamentis vtendum, neq; de crastino cogitandum. Et paulopost. Denique per multos annos traditur, absque omni calceamento nudis pedibus incessisse. Ex quibus & antedictis luce clarius constat, quòd Christus nudis pedibus incessit, & Apostoli ad mandatum ipsius. Quod si quem fortè mouet verbum Baptistæ dicentis, cuius non sum dignus,soluere corrigiam calciamenti, consideret textū & glosam.

Luc.3.

Nam Ioannes ibi verbis mysticis & parabolicis vtitur, cum Christum dicit habere in manu vētilabrum & securim, propterea sicut per hæc intelligi debet districtio futuri examinis, sic per calceamenti corrigiam mysterium incatnationis. Vndè glos. Calceamentum incarnationis mysterium, corrigia mysterij ligatura. Non ergo valet Ioannes corrigiam calciamenti soluere, quia mysterium incarnationis non sufficit explicare. Et alia glosa. Non sum dignus corrigiam calciamenti soluere id est nomen sponsi mihi non vsurpo. Est autem præfatum verbum, tanquàm mysticum spiritualiter intelligendum. Si quis verò contendat, intelligendum hoc esse ad literam,secundum vsitatum modum loquendi, attendat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Act.3. tendat, quòd conditionalis est huiusmodi sermo, quo quis eum quem vult excellentem ostẽdere, dicit quòd non sit dignus eum discalciare, etiam si calceamentis non vratur, quia hoc intelligitur si vteretur. Verùm si quis vrgeat, quòd Angelus dixit ad Petrum, calciate caligas tuas, ac per hoc, quòd Petrus non fuerit discalciatus, nec Apostoli alij: audiat Bedam super hunc locum in originali dicentem. Pro caligulis vel caligis vt quidam habent, Græcus habet sandalia, hoc enim genus calceamentorum in Euangelio legitur Apostolis fuisse permissum. Hæc Beda. Cui etiam consonat & Papias grammaticus dicens. Caligæ vel caligulæ, id est, sandalia, dicta sunt à callo pedum, vel quasi à colligando, quia ad pedes ligantur. Porrò si quis sensu carnis inflatus, asserat non esse conueniens, Dominum ad literam indixisse Apostolis nuditatem pedum, tãquàm vile aliquid, & Apostolicæ dignitati dissonum, & à tramite discretionis alienũ, intelligat q; multiplex est ratio huius informationis. Prima est ad indicium paupertatis extremæ. Vndè in Luca 22. Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calceamentis, nũquid aliquid defuit vobis? Quod pertractant Chrysosto. ait. Fortasse dicet aliquis, quoniam alia Christi præcepta rationem quidem habebant, non habere autem peram in via, neque calceamenta, neque duas tunicas, qua de causa iussit? Et respondet. In omnem indigentiam exercitare eos volens, qui & superius, nec de superuenienti die solicitos esse concesit. Secundò verò hoc persuasit in incitamentum humilitatis pœnitentiæ, secundum illud. Porrò Dauid ascendebat cliuum oliuarum, scandens & flens, & operto capite, & nudis pedibus incedens. In quo Rex ille nobilis totius pœnitentiæ, & humilitatis exemplar, verè pœnitentibus præbebat exemplum. Cui etiam consuetudo ecclesiastica consonat, quæ ad iram Dei placandam in processionibus pedes nudat. Tertiò ad testimonium obedientiæ. Vndè super illud Isaiæ. Sicut ambulauit seruus meus Isaias nudus & discalceatus. Glosa. Ecce obedientia, Iste de Regio semine fuit, & tamen per ciuitatem Hierusalem nudus pedes incessit. Quartò ad exercitium vitæ austeræ. Vndè super illud Matth. Neq; calceamenta in pedibus. Glosa. Et Plato dicit duas corporis summitates non esse velãdas, nec assuetam fieri debere molliciem capitis & pedum. Cum enim hæc habuerint firmitatem, cætera robustiora sunt. Quintò in signum elongationis ab omni carnalitate. Vndè super illud Exodi. Solue calciamentum de pedibus tuis, &c. Glosa. Quia nullus Deo assistere, vel Deum videre potest, nisi cuncta desideria carnalia deponat. Sextò ad perfectæ virtutis insigne. Vndè Gregorius Nazanzenus in laude religiosorum quorundam sui temporis, post ipsorum dispersionem lugens & flens, desiderabam, inquit, & intentis ac pendentibus oculis requirebam sanctum illum canentem chorum, laudem & gloriam offerentium Deo, qui in lege Domini meditantur die ac nocte, qui ad exemplum & commonitionem melioris vitæ omnibus viuunt, legis Dei atque Euangelij Christi taciti prædicatores. In quibus ipse quoq; habitus præfert virtutis insignia, hirsutum caput, incultis & horrentibus comis, pedes nudi, & Apostolis similes. Indumenti vilitas, arrogantiam sæculi superbiamque condemnans, zona ipso suo neglectu precisior, parum quid cohibens necessitati. Ne igitur nuditas pedũ quæ de se afflictiua & despicabilis est, tanquàm inutilis & erronea detestabilis habita tollatur de medio. Id circò in medium has patrum auctoritates adduximus, non quia calceamenta reprobanda cẽseamus, nec quia calciatos de imperfectione notemus, cum & calceatorum & discalceatorum habitus, & loculos habentium & non habentium, professiones considerationibus & causis diuersis Domino placeant, & multiformi quadam varietate sponsam Christi circundatam, decorã, perfectam, & admirabilem reddant.

Multiplex rõ discalciationis pedum.

Homi. 22. sup Matthæum.

2. Reg. 15.

Isa. 20.

Matt. 10.

Exod. 3.

Articulus secundus.

FRustra igitur ad contumeliam nil habentium pauperum, quos suprà de hæresi ac simulatione notauerat, sanctam matrem Ecclesiam Ivanis & falsis quibusdam laudibus (quasi mendacio suo indigeat) à vitio simulationis excusat, cum subsequenter annectit. Sancta verò mater Ecclesia supra montem posita, hæc se non habere non simulat, non quia harum rerum dominium habeatur, sed pro capite suo legatione fungẽs, eas fideliſsimè dispensat. Hæc verba ipsius in quibus duo contraria simul implicat, cum dicit, quòd Ecclesia hæc se non habere non simulat, & posteat subdit, quòd nequaquàm harum dominium habeat. Si enim ostendat Ecclesia se habere & sine simulatione, veraciter igitur habet, quia possidet iure, ac per hoc rerum dominium sibi veraciter vendicat. Qualiter igitur dicit non quia rerum dominium habeat, sed quia dispensat. Non enim dicimur veraciter habere, quæ dispensamus tãquàm aliena, sed quæ possidemus tanquàm nostro iure mancipata. Porrò si Ecclesia ostendit res tẽporales habere, & tamen non habet, contraria Manichæis simulatione laborat, dum illi simulant se nõ habere quod habent, hæc autem simulat se habere in specie, quæ tamen non habet in veritate. Si autem Ecclesia non se habere asserit, nec secundum veritatem vt dicit aliquid habet, nõ habere temporalia bona, ac per hoc nec etiam loculos sanctę matri Ecclesiæ veraciter competit. Vt quid igitur non habentes loculos, & se non habere profitentes, & simulatores & hæreticos criminatur & damnat? Si verò vt diximus, & verè habet & veraciter habere se asserit, falsò igitur bonorũ Ecclesiæ dominium ab Ecclesia tollit, & sibimet etiã contradicit. Amplius si rerum dominium non competit sanctæ Ecclesiæ vt dicit, quicunq; rei alicuius dominium habent, excluſi sunt ab ecclesiastica vnitate, quod absque dubio spectat ad impietatem Manichęorum, sicut euidenter patet per allegatam superius auctoritatem Augustini. 5. c. contrà Faustum. Dum igitur Christi pauperibus Manichæorũ impietatem impingit, in eam quam fecit foueam incidit, & in lacum demergitur quem effodit. Quòd si dicat se non intelligere de vniuersali Ecclesia, sed particulari, vtpotè ecclesia clericorum, adhuc falsè, & impiè sentit, dũ omnes clericos habentes proprium, ab Ecclesię vnitate secludit. Nequaquàm igitur asseri potest, Ecclesiam tẽporalia huiusmodi vniuersaliter non habere, nec eius contrarium, scilicet vniuersaliter habere, cum quidam salua veritate Euangelij, & statu salutis, veraciterr habeant sicut propria, quia sunt communia, quidam etiã vtrisque careant, secundùm quandam perfectionis Euangelicæ formam superius iam expressam. Verùm quidem est, quòd decimæ, & oblationes, Domino debentur, & iure diuino deputantur Ecclesiæ, verum ẽt nihilominus est, quòd possessiones immobiles, vt agri villę, castra, ciuitates, Comitatus, non tantum iure diuino, sed etiam humano in possessionem transeunt Ecclesiarum. Quòd quanquàm prudẽtibus omnibus vtrisque peritis luce clarius constat, tamen ad imperiti, & procacis hominis reuellendam proteruiam, sacris canonibus ostendendũ est. Nam si quis de clericis documenta quibus possessio Ecclesiæ firma tenetur, aut supprimere, aut negare, aut auertere, aut fortasse tradere damnabili & punienda obstinatione præsumpserit, quicquid pro absentia documentorum damni Ecclesiæ illatum est, de proprijs facultatibus reddat. Item ait Gregorius

Ecclesia põt habere dominia, & possessiones.

Concilij Aurelianẽse 3. c. 21. 12. q. 2. si quis de clericis.

Ibidem c. sicut Ecclesia. Agathense Concilium. c 49. Ibidem c. si quis qua libet. 9. itẽ si seruitus.

Gregorius dicens. Sicut Ecclesia proprias res amittere non debet, ita eam rapacitatis ardore, alienas inuadere non oportet. Amplius ex concilio Agathensi. Si seruos Ecclesiæ libertate Episcopus donauerit, ea quæ in manumissione data illis fuerant, perpetua firmitate tenebunt. Hæc canon. Habet igitur Ecclesia seruos. Sed vbi vera seruitus, ibi verum dominium. Si igitur Ecclesia habere potest seruos originarios, & ascriptitios, veram concluditur habere proprietatem, veramq; possessionem. Insuper quòd distinctis Ecclesijs distincta dominia competant, apertè probatur per iura. Nam 16. quæstio. 2. Nicolaus Papa, Si quis Episcoporum in alienæ ciuitatis territorio, pro quacunque suorum infirmitate Ecclesiam ædificare disponit nec præsumat dedicationem facere, quæ illius est, in cuius territorio Ecclesia surget. Item causa eadem q. 3. Gelas. Istud an necti placuit, vt si (quod absit) facultates Ecclesiæ necnon Diœceses ab aliquibus possidentur Episcopis, iure sibi vendicent, quod lex decimalis conclusit, quia & filiorum nostrorum principum ita mandauit auctoritas. Amplius. q. eadem Inter memoratos, vbi dirimitur quæstio limitum ait Innocentius. Si limes legitimus eandem Basilicam non concludit, & tamen longi temporis probatur obiecta præscriptio, appellatio præsentis Episcopi non valebit, quoniam illis tricenalis obiectio ponit silentium. Hæc etiam sæcularium edicta principum præcipiunt, & Præsulum Romanorum decreuit auctoritas. Hæc canon. In quibus non solum astruitur quòd Ecclesiæ verum dominium habeant atq; distinctum, quia mutuò inter se prescribũt, verumetiam quòd id habeant secundùm ius diuinum pariter & humanum, pro eo quòd præscriptio, sicut ex præallegato canone patet, ab edicto principum trahit originem, approbato nihilominus per summi Pontificis auctoritatem. Hoc autem probatur patentius. vndecima quæstio. prima ex verbis Ambrosij contrà Auxentium. Si tributũ Imperator petat, non negamus agri Ecclesiæ soluant tributum. Sed quid ad tributum Cæsaris tenetur ratione prædiorum, prædia illa non tam diuino iure possidet, quàm humano Saluatore teste qui ait. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Amplius distinctione octaua, ex verbis Augustini super Ioannem, Quo iure defendis villas Ecclesiæ; diuino aut humano? Diuinũ ius in diuinis scripturis habetur, humanum in legibus regum. Vndè quisquis possidet quod possidet, nonne iure humano? Nam iure diuino, Domini est terra & plenitudo eius.

Homil. 6. super Ioã.

Hæc Augustinus. Idem quoq; super Ioannem. Noli dicere quid mihi & regi? Quid ergo tibi & possessioni? per iura enim regum possidentur possessiones. Dixisti. Quid mihi & regi? Noli dicere possessiones tuas, quia ipsa iura humana renunciasti, quibus possidentur possessiones. Quid his clarius dici potest, ad ostẽdendum, quòd Ecclesia temporalia bona veraciter possidet, iure diuino pariter & humano? Verùm quia sacri canones asserunt, quòd ea quæ offeruntur Ecclesijs Domino consecrantur, & quòd earum dominium non habent, igitur ministri earum ea proprietate damnabili vendicant, & quòd bona huiusmodi magis sunt cœlestia quàm humana, magis communia quàm priuata, ideò vt omnis contraditionis & dubietatis caligo tollatur de medio, intelligendum est, quòd quadruplex est temporalium rerum communitas, ex quadruplici iure manans. Prima nanque cõitas, quæ manat ex iure necessitatis naturæ, qua fit vt omnis res ad naturæ sustentationem idonea, quantumcunq; sit alicui personæ appropriata illius fiat qui ea indiget necessitate extrema. Et huic communitati renuntiare non est possibile: pro eo quòd manat ex iure naturaliter inserto homini, quia Dei est imago & creatura dignissima, propter quem sunt omnia mundana creata. Secunda communitas est, quæ manat ex iure charitatis fraternę, qua fit vt omnia sint iustorum, & communione quadam charitatis quæ sunt propria singulorum, fiant vniuersorum communia, secundum illud Apostoli. Omnia vestra sunt. De qua Aug. vbi suprà loquens contrà hæreticos Donatistas. Veniant (inquit) ad catholicam fidẽ, & nobiscum habeant non solum terram, sed eum qui fecit cœlum & terram. Et huic communitati renuntiare, est omnino illicitum, quia manat ex iure diuinitus infuso, per quod est vnitas in colũba, id est in vniuersali Ecclesia, à qua vnitate & communione nullus potest discedere seruata diuina lege, quæ tota completur in charitate. Tertia est communitas, quæ manat ex iure ciuilitatis mundanæ, qua fit vt vnius imperij regni, vel ciuitatis vna fiat respublica, vel vnius societatis, mercatorum vel pugnatorum commune fiat lucrũ vel damnum, vel vnius indiuisæ familiæ vna sit communis hæreditas. Et huic communitati renuntiare est de perfectionis Euangelicæ necessitate, quia talis communitas personalem includit proprietatem, quæ manat ex iure humanitus instituto, cui etiã annexa sunt quę occasionaliter inducunt difficultatem ad bonum, & pronitatem ad malum, ac per hoc perfectioni Euãgelicæ aduersantur. Et ideo animæ sanctæ huiusmodi suadetur dimissio, vt in Psal. Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui. Quarta communitas est, quæ manat ex iure dotationis Ecclesię, qua fit vt omnia bona quę conferuntur Ecclesijs Domino dedicentur, ad communem sustentationem ministrorum suorum & pauperum. Et hæc communitas est in omnibus Ecclesijs collegiatis, habentibus possessiones. Et huic communitati renũciare, non est perfectioni necessarium, quia teneri potest salua perfectione, sicut apparet in Prælatis, & in religiosis perfectis & sanctis: quia talis communitas manat ex iure diuinitus ordinato, vt de altari viuat qui altari seruit, & illis sint omnia communia, quibus cor vnum & anima vna, vnus pater spiritualis, & vna norma viuendi. Huic tamen communitati renunciare non est perfectioni contrarium, quin potius facit ad Euangelicæ perfectionis cumulum, pro eò scilicet quòd talis communitas quanquàm manat ex iure diuino, manat etiam ex humano, vt quia nõ solum est spiritualis, verumetiam temporalis, & quia licet in ea non concludatur personalis proprietas, includitur tamen proprietas collegialis, cuius etiam quælibet persona de collegio particeps esse dinoscitur: non solũ quãtum ad vsum, verumetiam quantum ad dominium, dum vnusquisque ipso iure actionem habet ad res Ecclesiæ suæ recuperandas, & exceptionem ad defendendas, quod verè declarat dominij rerum ipsarum agentem, vel excipientem aliqualiter esse participem. Quoniam igitur valdè difficile est, omnibus abdicatis in sola paupertate gaudere: difficilè nihilominus, omni proprietate excluſa, sola Ecclesiastica esse contentũ, ideò vtrunq; perfectum, non secundum humanam traditionem, vt aduersarius pauperum asserit, sed secundum ius diuinitus institutum: maximè in hoc comitetur castitatis votum cum propriæ voluntatis abnegatione. Si quis verò pro sola abdicatione mundialium facultatum, cum retentione quantalibet Ecclesiasticorum rerum clericos asserat esse perfectos, eos verò solos imperfectos & claudos, qui quantumcunque exiliter de patrimonio viuunt, sicut hic calumniator pauperũ dogmatizat, Ecclesiasticæ perfectioni non modicum derogat. Quis enim quantumcunq; parum intelligens non aduertat, hoc esse insanum dicere, quòd aliquis clericus de patrimonio victũ & vestitum, sit imperfectus & claudus? qui autem quantoscunq;

1. Cor. 3.

Psal 44.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cunq; redditus habet Ecclesiæ, si paternis bonis renunciet sit rectus atq; perfectus. Quis ita claudus mentalibus pedibus, qui non libenter statum hunc mutaret in illum? Nunquid talis est Euangelicę veritatis perfectio, quam velut sublimen & arduam Christus commendat & prædicat, ad qualem quis infirmus, imperfectus, claudus, cupidus, superbus, carnalis aspirat? Mirũ certè si via hæc noua, per quam aut nulli us, aut rarus perfectus siue imperfectus incesit, antiquis præferenda est semitis, vt clericus sum ptus ad Ecclesiasticos reditus, omni se denudet proprietate. Quis enim secularium clericorum nostris temporibus hoc perfecit? quis proposuit? quis etiam somniauit vt in susceptione Eclasiastici Beneficij, paterna bona cum his quæ habere posset, distraheret & erogaret pauperibus? & ipse deinceps voueret nihil habere proprium, soloque foret victu atq; vestitu contentus? Huiusmodi propterea statum, qui vix aut nunquàm in aliquo reperitur extollere nihil aliud est, quàm coruinam albedinem prædicare: nil certè aliud quàm proprij capitis sententiam veritati iam notæ præponere, vt sic filij hominum graui corde diligentes vanitatem, & quærentes mendacium à Christi vestigijs auertantur, suaque sequantur phantasmata, errantes in inuio, & non in via. Nec tamen negamus, eos qui bonis Ecclesiasticis contenti sola necessaria retinent, & reliqua omnia pauperibus conferunt, ad quandam perfectionem pertingere: perfectioni tamen religiosorum pauperũ nullatenus coequandam, sicut suprà monstratum est tertia parte responsionis primę. Huic ergo suisque complicibus à saluatore veraciter dicitur, Vęh vobis hypocritę qui claLuc.11. ditis regnum cœlorum ante homines, vos enim non intratis, neq; introeũtes sinitis intrare. Si enim per hãc venenatam doctrinam nonnulli credentes in sæculo se esse perfectos, retrahantur à religionis ingressu, nulli dubium est, quin sanguinẽ animarum illarum, quæ propter hoc in suorum peccatorum fecibus remanserint, iustus iudex de ipsorum manibus in examine districto requirat, nisi per suam clemẽtiam, vt oramus, eosdem veritatis suæ luce perfusos dignatus fuerit ab erroris deuiõ reuocare.

Quartæ responsionis secunda particula, in qua professio fratrum minorum veraciter carere ostenditur, & appropriatione rerum immobilium siue mobilium, & proprietate pecuniarum, tam in proprio quàm in communi. Articulus primus.

ARrogantium hominum tumidæ mentes qui mundi huius vanitate pascuntur, gloriam sibi videntur conquisiuisse non modicam, si verã simplicium sanctitatem visi fuerint vt simulationem dolosam arguere, eorumq; prudentiam spiritus, vt insaniam reprobare. Quod vt efficacius perficere queãt, bona frequenter in mala conuertunt, & in electis maculam ponunt. Verum est qnidem, quòd propter humanæ infirmitatis corruptelam, vix reperiri potest alicua persona, vel status, ab omni macula reprehensionis immunis, sed & nos veraciter inficiari non possumus, quin inter perfectionis Euangelicæ professores peruersi sint aliqui, & imperfecti quàm plurimi. Si igitur is cui respondemus, in solentium vitia reprehẽderet, præconia laudum reportare deberet, si etiam generaliter in personas maledicta congereret, deceret Euangelicos viros ori suo silentium imponere, præsertim si diuino motu id ageret, & per patientiam dissimulando conuitia pro malidicente rogare. Nunc ati tem quia in totam CHRISTI pauperum religionem, venenatorum eloquiorum tela conuertit, eorumq́ue professioni erroris & simulationis crimen impingit, necesse habemus, procacitati ipsius resistere, non quia velimus maledictiones pro maledictionibus reddere, sed quia sacram religionẽ intendimus ab obiectis criminibus excusare. Assumens ergo personam Ecclesię aduersus pauperes præfatos inuehitur, velut contrà hostes ipsius. Nunc (inquit) derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei, apertè insinuans per hoc religiosos contrà quos loquitur, obiurgandos vt Ecclesiæ inimicos, & aduersus Ecclesiam insurgentes, ipsamq́ue vt irrisores habentes contemptui, cum tamen vt dicit vita ipsa puProu.30. tentur indigni, steriles egestate ac fame, & in terra pęnitus non parẽtes. Quod quidem nihil aliud est, quàm patrem suum Christi Vicarium à quo status huiusmodi approbatus est, subsannando despicere, & partum sacræ matris sponsam Christi Ecclesiæ irridere. Et ideò iuxta Salomonis sententiam, ipsius est oculus à coruis & aquilis, veritatis scilicet emulatoribus eruendus, ac per hoc veraciter contra hunc & complices eius, nouIob. 30. orum dogmatum inuentores dicere potest Ecclesia: Nunc derident me iuniores tempore, vt sic ictu proprio iniquus oculus eruatur, dum sagitta qua ferire nititur, ipse feritur. Dehinc zelũ & verbum Apostolicum sibi vsurpans, cum tamen Apostolicæ perfectionis impugnator magis sit quàm imitator, subsequenter annectit. Vtinam sustineretis me modicum. Aemulor enim vos Dei æmulatione. Quid vos precæte1. Cor. 11. ris iactatis de perfectione? Hæc verba ipsius. In quibus Apostolicæ humilitatis oblitus, illud omittit quod potissimè potuit dicere modicum quid in sapientiæ męę dumq́ue non insipienter, sed sapienter loqui se reputat, iusto Dei iudicio stultus effectus, in multas & magnas prorumpit insanias. Omnia enim ferè quæ subsequenter allegat, non solum insipientiam, sed & nequitiam sonant. Nequaquàm enim (vt dicit) nos præcæteris de perfectione iactamus, quamquàm paupertatis celsitudinem, tanquàm verè perfectionis consonam commendemus. Nam sicut veraciter præfertur virginitas cuilibet gradui pudicitiæ, nec tamen ex hoc sequitur, quòd status sacrarum virginum præferatur statui prælatorum, vel virorum quorumlibet qui ad hanc minimè astringuntur, sic & circa differentias & gradus paupertatis oportet intelligi. Vndè nec ille ait (vt asserit) q́p hic status pauperum sit perfectior alijs, qui sibi aliquid retinent, nisi cum hac conditione, paribus conditionibus alijs ad perfectionem requisitis, sed nullus est omnino status, in quo conditiones omnes cum statu præfato per omnia parificentur. Non ergo potest ex hoc argui, quòd omnibus statibus, vel alicui omnium, præferat statum suum. Magnæ ergo fuit malignitatis occasione vnius sermonis veracis & humilis, librum plenum inuectionibus & criminationibus falsis componere aduersus totum ordinem pauperum, quasi parum superbo visum fuerit, in vnũ Mardocheum mittere linguæ manum. Propter quod & detractiones in libello conscriptæ manifestè declarant auctorem non æmulatione Dei fuisse successum, sed potius stimulatione illius cuius inuidia mors introiuit in orbem terrarum. Cæterum confusionis Babylonicæ filius vt vniuersos confundat Ecclesiæ status, proviribus conatur astruere, quòd nullus sit gradus nullaq́ue differentia in paupertatis professione. Nam quibusdam friuolis interpositis, subsequenter subiungit. In quo ergo gloriamini contra ministros Ecclesiæ? quia sicut nec vos, ita nec ipsi sunt professores, quibus dominicarum possessionum tantũ vsus conceditur nõ dominium,

dominium, in tantum beatiores ac præferendi, q́p res quibus vtuntur æternum habent dominium, sed vestræ res sub potestate sunt terrestrium, dominorum. Hæc verba ipsius. In quibus omnia confundit, atque in tantum peruertit, vt in paupertate gradus nõ sit, aut si est, præferendus sit status clericorum Ecclesiasticis redditibus affluentium, statui quantumlibet pauperũ, & pro CHRISTI amore nihil habere volentium, quia illi vtuntur rebus cœlestis & sempiterni dominij, hi terreni, quasi Christus exclusus sit à dominio rerum, quas laici possident, cum tamen sit Dominus vniuersorum & quasi Ecclesia non habeat rerum temporalium verum dominium, cuius contrarium euidẽter monstratum est suprà, & ideò in hoc ipsius matris paupertatem fallaciter insinuat, vt potestatem veraciter impugnet. Deniq; si verum est, quòd Ecclesia non habet cum suis ministris rerum dominium, sed tantum vsum, vt quid consequenter professionem calumniatur pauperum, dicentium se nullarum rerum habere dominium quamuis habeant vsum, dicens quòd omnibus videatur hoc esse ridiculum, cum eorũ quæ per ipsum vsum penitus consumuntur, ab vsu dominium inter homines nullatenus distinguatur? Et dehinc irridendo subiũgit. Cæterum quorum sunt pecuniæ quas per prouincias non cessatis à diuitibus petere, & in vnum congregare, nisi aliquid habeatis commune? Vt igitur præfatis, & his similibus cauillationibus malignis & subdolis imponatur silentium, intelligendum est, quòd cum circa res temporales quatuor sit considerare, scilicet proprietatem, possessionem, vsufructũ, & simplicem vsum, & primis quidem tribus, vita mortalium possit carere, vltimo verò tanquàm necessario egeat: nulla prorsus professio potest esse, omnino temporalium rerum abdicans vsum. Verum ei professioni, quæ sponte deuouit Christum in extrema paupertate sectari, condecens fuit vniuersaliter rerum abdicare dominium, arctoq; rerum alienarum & sibi concessarum vsu esse contentam. Vnde & in ipsorum regula continetur, fratres nihil sibi approprient, nec domũ, nec locum, nec aliquam rem. Porrò ne quis fortè proprietatem interdictam in his verbis credat non collegio, sed priuatis personis, audiat quid super hoc Greg. 9. fratrum consultationi respondet. Dicimus (inquit) q́p nec in communi, nec in speciali, debent proprietatẽ habere, sed vtensilium, & librorum, & eorum quæ licet habere: ordo vsum habeat, & fratres secundum q́p generalis vel prouinciales ministri disponendo duxerint, his vtantur. Nec debent vendi mobilia, vel extra ordinem commutari, aut alienari quoquo modo, nisi Ecclesiæ Romanæ Cardinalis qui fuerit ordinis gubernator, generali, vel prouincialibus ministris, auctoritatem super hoc præbuerit vel assensum, Hæc verba rescripti Papalis, in quibus sapiens, & pius antistes, proprietatem separauit ab vsu, illam sibi vel Ecclesię retinens, hunc autem fratrum necessitati concedens, sanctè quidem sapienter & piè. Si enim temporalia bona pro alijs possidere ac dispensare, vbi etiam temporale recipitur emolumentum atq; solatium, nihil de ratione perfectionis in prælatis diminuit, sicut ex tertia responsione clarescit; quantò magis cum solum præsidium impenditur, & nullum temporale commodum expectatur, ipsius summi Pontificis saluatut perfectio, & ei accrescit meritum ante Deum? Quod si fortè his quisquam conetur obsistere, ex eo quòd iure cautum est, vsum non posse perpetuo à dominio separari, respondebimus quòd lex ista ciuilis non habet hic locũ, quia hoc ideò ius ciuile decreuit, ne dominiũ inutile videatur, ac per hoc inanis sit nominis. Nam retentio dominij huiusmodi rerum, cum concessione vsus facta pauperibus non est infructuosa, cum sit patri pau-

Fratres minores habẽt vsum

nõ proprietatẽ et earũ rerum, quę vsu consumuntur.

Per bellę collationes.

perum meritoria, & professioni filiorum Christo famulantium oportuna. Nec obstat q́p aduersarius obijcit de rebus quæ vsu consumuntur, quòd in eis proprietas non separatur ab vsu. Hoc enim fallit in peculio præfectitio filijfamilias, vbi filiusfamilias vsum habet, & tamen proprietas nec ad momentum residet penes ipsum. Sic & de ordine huiusmodi pauperum, respectu Romanæ Ecclesiæ intelligi debet. Sunt quippe de iure communi omnes CHRISTI fideles summi Pontificis filij, peculiari tamen quodam iure hi sunt eius obedientiæ subditi & curæ commissi, & ideò cum alij sint tanquam filij emancipati, quibus licet auctoritate iuris eis indulta, de bonis Ecclesiarum suarum sine dilapidatione disponere, hi sunt tanquam paruuli & filijfamilias totaliter ipsius regimini deputati. Propterea sicut lege cauetur, quòd filiusfamilias nec retinere nec recuperare possessionem rei peculiaris potest, sed patri per eum quæritur, sic & in his pauperibus intelligendum est, quia rerum eisdem collatarum ad sustentamentum ipsorum, patri pauperum deputetur dominium, illis verò vsus. Sane quemadmodum essentiale cuiuslibet religionis statui esse dinoscitur, quòd nulla persona priuata possideat aliquid propriũ, sic nec huiusmodi pauperum religio tota, quæ quidem ad abdicationem proprietatis censetur sicut vna persona.

Quemadmodum igitur monachus vel quiuis religiosus vtitur vestibus, calceamentis, cibis, ac cæteris quæ vsu consumũtur, ita tamẽ q́p nihil sibi appropriat quo ad priuatum dominium, nec propter talem vsum efficitur proprietarius, quia proprietas semper collegio reseruatur, sic & de collegio istiusmodi pauperum, summoque Pontifice intelligere debet, quicunq; de professione ipsorum sentire vult tam verè quàm piè. Et propterea sicut illud quod datur monacho, qualiscunque sit intentio dantis, non in ipsius transit dominium, sed totius collegij, & subiacet dispositioni Abbatis, etiam si dans nihil de collegio cogitet, sic quicquid datur cõgregationi minorum fratrum, in ius, dominiũ, & proprietatem summi Pontificis & Romanæ Ecclesię trã sit, præcipuè cum ipsi fratres ius seu proprietatem alicuius rei, sibi acquirere nulla ratione intendant. His autem quæ dicta sunt, suffragatur legis naturalis dictamen, euidenter explicatum per iura ciuilia. Nam lege cauetur, quòd non potest libertas nolenti acquiri, & q́p beneficium inuito non datur, & quòd nemo donatum assequi, & damnosam seu lucrolam hæreditatem nemo adire compellitur. Insuper sicut rerum vniuersitas puta hæreditas, solo animo acquiritur, ita solo animo contrario repudiatur, & sicut nuda voluntate extraneus hęres fit, ita ex contraria destinatione statim ab hæreditate repellitur. Propter quod & Iurisconsultus Iulianus ait. Pro hærede gerere non tàm facti, quàm animi est. Cui & alius, scilicet Iurisconsultus, consonat dicens. Furiosus & pupillus sine tutoris auctoritate nõ possunt incipere possidere, quia affectionem tenendi non habent, licet res suo corpore contingant, sicut si dormienti aliquid in manu ponatur. Patet igitur per hæc verba legis expressa, neminem posse proprietatẽ siue dominium, imò nec possessionem acquirere, nisi verè vel interpretatiuè, animum habeat acquirendi. Cum igitur fratres minores animum acquirendi non habeant, quin potius voluntatem contrariam, & si res corpore contingant, nec dominium nec possessionem acquirunt, nec rerum huiusmodi possessores vel domini dici possunt. His autem robur præbet pontificalis auctoritas, quæ tam eminens est, vt omnia iura humana transcendat, vt extrà de maioritate & obedientia. c. solitæ. Ad firmamentem cœli, id est vniuersalis Ecclesiæ, fecit Deus duo luminaria magna, id est, duas instituit dignitates, quæ sunt pontificalis auctoritas, regalisque

Universidad de Deusto Biblioteca

lisque potestas. Sed illa quæ præest diebus,id est spiritualibus,maior est,quæ autem noctibus,id est carnalibus,minor:vt quanta est inter Lunam & Solem,tanta & inter reges & pontifices differentia cognoscatur. Cum igitur tantæ sit auctoritatis potestas imperialis, vt non arctetur legibus, sed ipsa sit legis origo,& intantum possit, vt ea quæ fuerunt pro non factis habenda statuerit,vt patet in lege postliminij, qua bello captus & seruus effectus,decernitur semper fuisse liber & pręsens, & ea quæ non fuerint pro factis habenda decernat,sicut patet.C.de inofficioso testamento, in quo de postliminio nulla fit mentio,& tamen iudicatur mentio facta. Si (inquam) tantum potest regalis potestas, multò fortius pontificalis auctoritas, quantumcunq; vsus &,dominium in aliquibus rebus,secundum ius ciuile censeantur esse coniũcta, decernere poterit in personis aliquibus esse separata.Quod circa ordinem prædictorum fratrum minorum Christi Vicarius sua auctoritate confirmans, sic esse decreuit, cuius diffinitioni contraire nullatenus licet.Nam Gregorius ait. *Distin.18. Nulli fas.* Nulli fas vel velle vel posse transgredi Apostolicę sedis pręcepta.Sit ergo ruinæ suę dolore prostratus,quisquis voluerit Apostolicæ sedis contraire decretis.Nulla igitur possunt ad huius status impugnationem allegari iura ciuilia,nulla etiam iura canonica. Nam extra de electione.ca.Romanæ Ecclesiæ, legem nulla concilia præfigunt, cum omnia concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem & facta sint,& robur acceperint,& eorum statutis Romanæ Ecclesiæ patenter excipiatur auctoritas. Nulla etiam præcedentium Pontificum statuta obsistunt,vt extrà de electione.cap.Innotuit, vbi dicit Innocen.tertius.Per prędecessorem nostrum non fuit nobis adempta facultas,cum ea non fuerit prohibentis intentio, qui successoribus suis nullum potuit in hac parte præiudicium generare, pari post eum immò eadem potestate functuris, cum non habeat imperium par in parem.Et hæc quidem dicta sufficiant,ad cauillationes malignantium hominum reuellendas. Nam quantum ad testimonium veritatis summi legislatoris Christi Solisq; iustitiæ exemplum sufficit, atq; consilium.Qui cum sit iuris naturalis ciuilis canonici ac diuini principalis origo, sacro suo sanxit eloquio temporalium rerum dominium abijciendum esse perfectis, cum tamen sufficientiam quantũ ad vsum eisdem concesserit,promiserit, atq; persoluerit. Insuper vt quod docebat verbo,confirmaret exemplo, alieno cibo voluit sustentari,sicut Euangelica narrat historia. Et Hieron.ad Nepotianum dicit, & euidentius patet ex præcedenti responsione.

Articulus secundus.

Porrò de dominio pecuniarum, quæ ad sustentationem præfatis fratribus conferuntur, indubitãter tenendum est, q nullatenus ad ipsorum collegium spectat,cum in ipsorum regula sit præceptum,q fratres nullo modo denarios vel pecuniam recipiant, per se vel per interpositam personam.Et vt omnis tollatur de medio calumniandi materia,intelligendũ est, quòd persona interposita,cui pecunia dispensanda cõmittitur, intelligi potest recipere, ac tenere ipsam auctoritate dantis, vel auctoritate illorum, pro quorum necessitate releuanda donatur. Si auctoritate dantis retinet & dispensat,sic ipsius est procurator seu nuntius, & dans potest repetere, recipere, & agere contra eum in causa, ad recuperationem pecuniæ, non autem ille pro quo dispensanda committitur.Et hoc non debuit, nec potuit inhiberi pauperibus mendicantibus, quin per interpositam personam, ipsorum valeat releuari necessitas,quia valdè absurdũ est intelligere,quòd cuiuis diuiti non liceat eleemosynam per seipsum,aut per alterum,pro sua voluntate conferre. Quod si referuet auctoritate illius,pro quo dispensanda est, ei competit & in causam trahere & cætera agere, quæ potest quisquis verum rei sibi vẽdicauit dominium. Et hoc, quia professioni fratrum nullatenus conuenit, beatus Franciscus expressè inhibuit, quia secundũ veritatem quãtum ad proprietatem rei non refert, vtrum quis hoc modo recipiat per propriam manum,vel alienã.Hanc autem differentiam,& naturalis ratio docet,& ius scriptum dictat, & rescriptum Papale declarat:sicut enim multum refert, vtrum qui ministrat alicui sit ipsius seruus, vel alicuius excellentioris personæ minister, pro cuius voluntate & imperio ministerium illud impendit, quemadmodum differunt ministerium seruile & liberale, ministerium humanũ & angelicum,sic multum differt,vtrum ille intermedius nuntius personam teneat dantis,vel accipientis. Secundum etiam ius ciuile multum differt,cum creditori debitor pecuniam soluturus alicui intermediæ personæ committit, vtrum ille medius sit procurator debitoris, an creditoris.Si.n. procurator est creditoris, & pecunia perdatur ante solutionem,ipsi creditori perditur, & iam pro soluta habetur. Si autem procurator sit debitoris, ipsi perditur, & adhuc soluenda est, non pro soluta habenda. Iuxta hunc modum Dominus Grego.9. vir vtiq; tam diuino quàm humano iure peritus, qui mentem beati Frãcisci plenius nouerat, sic diffinitiuè respondet:quòd si rem sibi necessariam velint fratres emere, vel solutionem facere pro iam empta, possunt vel nuntium eius à quo res emitur, vel aliquem aliũ volentibus sibi eleemosynam facere præsentare,qui taliter præsentatus à fratribus,non est eorum nuntius, sed illius potius, cuius mandato solutionem facit,seu recipientis eandem qui & eleemosynam sibi commissam potest, sicut & Dominus, apud spiritualem vel familiarem fratrum amicum deponere per ipsum,loco & tempore pro ipsorum necessitatibus,sicut expedire viderit,dispensandam.Hęc verba rescripti Papalis. Ex quibus patenter elucet, quòd fratrum minorum regula non discordat à vita, nec communis ipsorum modus viuendi discordat à regula. Nequaquàm igitur profitentur,quòd nullus eis prouideat,& eleemosynam faciat per se vel per interpositam personam, quia hoc collegio mendicantium pauperum, & impossibile foret & stultum : sed quòd ipsi iuxta formam in Euangelio traditã,in Euangelicis viris pecuniam nullo modo possideant.Si fortè quis dicat, in carentia pecunię nullam prorsus esse sanctitatem,nõ tam infert calumniam regulæ pauperum, quàm Euangelio Christi, in quo Apostolis inhibitam fuisse constat pecuniam, sicut & textus expressè dicit, & sanctorum testimonia astruunt. Quod quidem nullatenus à magistro veritatis,credendum est perfectissimis viris fuisse propositum, nisi sciuisset, per hoc meritum eis accrescere perfectæ virtutis,& præcipuæ sanctitatis.Cum enim magnæ sit difficultatis,ignotas regiones, & aridas terras, sine sufficientia stipendiorum peragrare, quia tales necesse habent, vitam istam transigere in fame,siti,frigore, & nuditate, omniumq; rerum penuria, si nullum hoc modo viuentibus meritũ sanctitatis accresceret,hoc dicere, hoc profiteri,sic viuere,nihil aliud esset, quàm insanire. Verùm sicut ex vltima præcedentis responsionis particula patet,penuriosę paupertatis duodenario Apostolorum primò impositæ,duodecim sunt vtilitates eximiæ, miriq; valoris, quas typici rationalis, duodecim lapides præciosi designant.Et quia illos hostis hic pauperum ignorauerat, ideò margaritas has porcorum more conculcans, ore polluto in hæc blasphemiæ verba prorumpit. Si (inquit) in pecuniæ carentia, siue vt non tangeretur,

Fratres non recipiunt pecuniã per interpositam personam.

sanctus

sanctus Franciscus sanctitatem credidit, vel perfectis à Domino inhibitam sanciuit: audacter loquor corã Domino,quòd errauit. Sed constans est,quòd beatus Franciscus non ob aliud possessionem, seu contrectationem pecuniæ, imitatoribus suis inhibuit, nisi quia in hoc esse aliquã sanctitatem, & pia fide credidit, & certa veritate cognouit: non quia mala sit pecunia,vel quia census formaliter siue causaliter sit in culpa, vel quia pecunia & contrectari possit, & non possit absq; peccato, sed quia inter cætera quæ possidentur,pecunia maximè est illecebrosa, & de facili est illectiua, & distractiua non solum imperfectorum,sed etiam perfectorum. Et quia Spiritusancto dictante percepit,q sanctitatis est non tãtum peccata cauere, verumetiam occasiones peccatorũ refugere, ideò veraciter, in hoc sanctitatem credidit,& non errauit. Quòd igitur hũc Christi imitatorem præcipuũ, ipsius insignitum stigmatibus,ascriptum catalogo sanctorum, & ab vniuersa Ecclesia in veneratione susceptum, asserit errore deceptum fuisse, maximè in professione & obseruantia Euangelicæ vitæ:non solum ipsum impugnat,& vniuersalem Ecclesiam, sed quod plus est magistri veritatis, & Apostolorum eius doctrinam blasphemat & vitam. Insuper & professores huius regulæ, tanquam approbatores erroris, vt alter Aman superbissimus, dignos esse iudicat sententia temporalis mortis, & æternæ damnationis. Super qua quidẽ absurditate,quam aures piæ audire vehementer abhorrent, ipsis zelatoribus paupertatis sanctæ, magis lugendum credimus,q̃ loquendum: magis spiritualis Ester implorandum pręsidium,quàm versandum in pugna verborum. Te igitur sacrosancta Romana Ecclesia, tanquàm alteram Ester eleuatam in populis, vt Ecclesiarum omniũ matrem,reginam,atq; magistram, ad defensandam,& docendam,tam morum quàm fidei veritatem, fiducialiter interpellat tuorum pauperum cœtus,vt quos genuisti vt mater,educasti vt nutrix, nũc etiam vt regina patenter ac iustè defendas, cum idcircò dispositione faciente diuina,pontificalis,ac regię potestatis verticem supremum adipisci merueris, vt in arduis necessitatis articulis, ad defensandum Christi populum parareris. Exurge igitur sancta mater, & iudica causam tuã,quia si pauperum hic ordo minorum, rectè profitetur veritatem Euangelij,tuum est: si à veritate in professione à te sancita deuiat, tuum est:ac per hoc si professioni huiusmodi sanctæ error impingitur, tu quæ illam sanxisti errasse assereris, & quæ magistra veritatis hactenus extitisti, nunc de approbatione erroris argueris,& à quibusdam modernis præsumptoribus,velut iuris diuini,& humani nescia derideris? Sed & tu regina mundi dignissima,defensatrix pauperum,& humilium aduocata,longè sublimius quàm Ester exaltata in populis, & præparata in tempore Mardochei, tui Francisci videlicet excitare clamoribus,vt interpellare digneris ad regem,quatenus pauperum statum, quem tibi voluit esse consimilem, & speciali quadam germanitate coniunctum,sacris tuis meritis clarificet & conseruet. Quid enim magis dat paupertatis amori fomentum, magisq; declarat prærogatiuam & gloriam, quàm tu forma viuendi beatissima virgo, & mater Domini nostri Iesu Christi, quæ adeò fuisti paupercula, vt sicut Euangelij historia sacra testatur, in ipso sacratissimo partu non haberes vbi reclinares Deum cœli, & Dominum exercituum, nisi in via publica itinerantium, & præsepio iumentorum? Porrò si tu virgo sanctissima,omnis es perfectionis exẽplar, sicut perfectis imitãda est,tua cum virginitate humilitas, sic etiam penuriosa paupertas.Constat autem, tam per Euangelij textum, quàm per assertionem doctorum, quòd tu in extrema vixisti, temporalium facultatũ inopia, cũ Chrysost.dicat, quòd tu vix habuisti vnam tuniculam, non ad decoris ornatum, sed ad nuditatis tegumentum, & Beda,q in oblatione,& præsentatione regis regum in templo,nec vnum valuisti agniculum offerre, ideò more pauperum obtulisti par turturũ, aut duos pullos columbarum.Qui igitur desiderio,professione,signaculo habitus, & obseruantiæ veritatem in hac tibi paupertie configurari studiosius satagunt, verè sunt de tuorũ numero spiritualium Iudæorum, quorum circuncisio non est in carne,sed in spiritu per hilarem supportationem,multiformium penuriarum,& vniuersalem abdicationem omnium temporalium facultatum. Hos igitur verè ac peculiariter tuos, piè digneris misericordię regina fauore ab hostili incursu,potenter eripere,& aduersus hunc hostem ipsorum pessimum, triumphaliter dimicare, non vt cum Aman suspẽsus intereat, sed vt eius humilietur superbia, damnetur proteruia, illustretur intelligentia, rectificetur voluntas, vt spiritus saluus fiat.

Quare S. Franciscus prohibuit contactũ pecunię.

Luc.2.

Quartæ responsionis tertia particula, in qua Euangelizantium pauperum fructificatio multiformis ostenditur, eorumque status à multiplicibus cauillationum versutijs defensatur. Articulus primus.

Multiformis caliditatis nequitia serpens antiquus, sanctæ matris Ecclesiæ partui semper insidias parans, vetustam Pharaonis impietatem nouissimis his diebus renouare conatur, dum per hominem quendam Aegyptiacæ fraudis, malignitate repletum, aduersus Ecclesiasticam prolem,suggerere satagit,quicquid masculini sexus natum fuerit, in flumẽ proijci, quicquid fœminei reseruari. Quid.n. est aliud rationes ad virilem sanctæ paupertatis spiritum inducentes,calumniando reuellere, quàm effœminatorum cordium phantasias, qui emollientium diuitiarum affluentia commendatur,approbãdo roborare? Ad quę duo calumniator hic pauperum,in hac extrema operis sui parte,omnes sui vires conflat ingenij,quosdam cauillationum modos iam pro maxima parte, in præcedentibus dissolutos,frequẽtius replicans ad oppressionem pauperum Christi, quatenus spiritu paupertatis extincto spirituales Israelitę multiplicari non possint, frustra tamen,quia diuina opitulante clementia,vt veritas à figura non discrepet,quantò magis oppressi fuerint,tantò magis accrescent.Et ne quis hæc, velut nostram adinuentionem paruipendat, audiat Bernardũ, in sermone 24.sic dicentem .Si quid ad salutem pertinens, si quid religionis oritur, si quis quicunq; resistit, quicunq; repugnat,planè cum Aegyptijs paruulo, Israelitici generis necare conatur, immò cum Herode, nascentem persequitur saluatorem. Nequaquàm ergo casu,sed prouidentia Dei gestum esse credendum est, quòd instar Ioseph descendentis in Aegyptum, ad custodiendas & distribuendas alimonias corporum, quẽ vt verè filium accrescentem, crescere fecit Deus in terra paupertatis suæ,status Euangelizantium pauperũ mitteretur in mundum,ad conseruanda,& dispensanda documenta scripturarum, tanquam alimenta spirituum, qui etiam & sacerdotum Christi curam gregis habentium, cooperatores existerent in his, quæ spectant ad salutem animarum. Est autem sacerdotalis officij opus præcipuum, reductio plebium subiectarum in Deum, per septiformem influxum Hierarchicum scilicet per eruditionem credibilium, per instaurationem virtutum,per exhibitionem exemplorum, interuentionem precum,curationem plagarum hostilium,

prænun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

prænunciationem insidiarum, & repulsationem hosti litatum'. Et hoc quidem septiforme opus sacerdotale, scriptura sacra declarat sub septemplici metaphora scilicet architecti, agricolæ pastoris, fideiussoris, medici, speculatoris, & ducis. Describitur igitur primò sub metaphora Architecti pontificale officium, propter eruditionem credibilium, secundum illud ad Cor. Vt sapiens architectus fundamentum posui, quot enim sunt lapides in ædificio, sunt articuli fidei in animo, in quo habitat CHRISTVS tanquàm in templo suo, secundù illud Apostoli ad Eph. Superædificati super fundamentum Apostolorum & prophetarum: Ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio instructa crescit in templũ sanctum in Domino. Et paulò post. Christum habitare per fidem in cordibus vestris. Ac per hoc sicut se habet ædificator ad ędificium sic & sacerdos ad populum, in fidei veritate fundandũ & promouendum. Secundò sub metaphora Agricolæ propter instaurationem virtutum, quas irrigare debet per documenta scripturarũ, secundum illud Apostoli ad Cor. Ego plantaui Apollo rigauit. Si enim Ecclesiasticus populus hortus est & Paradisus plantatus, & virens multiformitate virtutum, recte informator plebium in doctrina morum dicitur agricultor designatus per primum hominem, quem posuit Deus in Paradiso, vt operaretur & custodiret illum. Tertiò sub metaphora Pastoris propter exhibitionem exemplorum, secundum illud Domini in Ioan. Qui intrat per ostium pastor est ouium, & cum proprias oues emiserit ante eas vadit. Quod quidem facit, cum eas per sanctitatis exemplum præcedit. Ideò Petrus cui Dominus dixit. Pasce oues meas: hortatur seniores siue presbiteros, vt populos sibi commissos pascant, tanquàm facti forma gregis ex animo. Hæc autem est forma secundum documẽta sanctorum, vt quantum pastor est præcelleus respectu gregis, tantum vita sacerdotalis sit sanctior & sublimior vita plebis. Quartò sub metaphora Fideiussoris, propter præcum interuentionem ad Deum secũdum illud Apostoli ad Heb. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Agit igitur pontifex causas hominum apud Deum, agere et debet causam Dei apud hominem suæ curæ commissum, secundum illud. Custodi virum istum, qui si lapsus fuerit erit anima tua pro anima illius. Propter quod sapiens in prouerbijs ait. Fili si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum animam tuam. Quintò sub metaphora Medici propter curationem plagarum hostilium, secundum illud quod insinuat Lucas in parabola illius qui incidit in latrones, quòd Samaritanus alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum: designans per Samaritanũ ipsum medicum Christum, & eos qui tenent locum eius in expurgatione vitiorum. Propter quod & Iacobus dicit. Infirmatur quis in vobis, inducat præsbiteros Ecclesię & orent super eum, vnguentes eum oleo sancto, & oratio fidei saluabit infirmum, & si in peccatis sit dimittentur ei. Sextò sub metaphora Speculatoris propter prænunciationem imminentium pericu lorum, secundum illud Ezech. Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel. De quo & consequenter adiungit. Quod si gladium superueniẽtem, hoc est imminentia discrimina, tentationum suæ curæ commissis annunciare neglexerit, sanguis illarum animarum de suis manibus requiretur. Septimò sub metaphora Ducis ferentis vexillum ad repulsionem hostilitatum, instar illius nobilis Machabei, qui induit se loricam sicut gigas & succinxit se arma bellica, & protegebat castra gladio. Præest enim Ecclesiæ quæ est terribilis, sicut castrorum acies ordinata, & deputatur ad Salomonis lectulum custodiendum, quem 60. fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios & ad bella doctissimi. Est itaq; opus sacerdotalis officij septiforme sicut dictum est. Si igitur propter multitudinẽ errantium à fide Christianus populus factus est iam similis ædificio ruinoso, quis prouidus architectus, coædificantes & consustentantes repellit nisi adeò sibi sapiẽs videatur, q̃ solus sibi sufficiat, vel adeò stultus sit, quòd velit vt sub manu sua domus Ecclesiastica ruat? Iterum si propter defectum sapientiæ & virtutum in plebeis hominibus, cõparatur ipsa plebs horto inculto & spinoso & arido, quis diligens & laborioſus agricola seruos collaborãtes repellit, maximè qui laborat in opere & doctrina, nisi intantum desipiat, vt velit q̃ super humum suam spinæ & vepres ascendant? Propterea si propter deuiationem à semitis diuinarum legũ, multitudo populi Christiani similis est gregi errabundo & perdito, & in medio luporum constituto, quis clemens pastor fugabit à se harum ouium reductores ad viam, & non potius gaudebit cum Angelis exemplo boni pastoris, qui dicit. Congratulamini mihi, quia inueni ouem quæ perierat? Amplius si propter multitudinem reatuum plebis trangredientis mandata Dei, populus Christianus similis est viris alieno ære oppressis, quis fideiussor sensatus abhortebit huius oneris alleuiationem per multiplicationũ intercessorum ad Deũ partim impetrantium remissionem, partim inducentium & adiuuantium ad solutionem spiritualium debitorum? Insuper si propter varietatem peruersitatum in populo, tanta est tabes, tanta pestilentia spiritualis, vt quasi omne caput sit languidum, & omne cor mœrẽs, ita quòd à planta pedis, vsque ad verticem vix est in eo sanitas, quis fidelis medicus non dico peritos homines in arte spiritualis medicinæ, sed vel canes vlcera lambentes audebit effugare, nisi vulneratorum, atq; languẽtium, vitam velit extinguere? Adhuc si propter multiformitatem tẽtationum vndiq; circunstãt insidiæ crudelium hostium, & quasi super capita ciuũ gladij iam vibrantur, quis prouidus speculator, in profundæ & horrendæ noctis teterrimis tenebris, habere secum vigiles recusabit, qui castra custodiant? Postremò si propter scandalorum frequentias adinuẽtiones scelerum & inimicorũ tyrannides, innumerabilis multitudinis strages, quasi continuè sit in castris fidelium, & draco cum bestia multiformium capitum Ecclesiasticam aciem nititur oppugnare, vt truculenter discerpat, occidat, & deuoret, quis prudens dux exercitus Domini, recusabit commillitones secum dimicantes habere, qui vltrò se discrimini offerãt, & murum pro domo Israel seipsos opponant? Porrò, quia affectus põtificis siue sacerdotis ad plebem, debet esse consimilis affectui patris ad filium, matris ad prolem, nutricis ad infantẽ, sicut Apostolus manifestè declarat, qui fideles per ipsum conuersos modo se dicit in Christo genuisse, modo vt filios parturire, modo sicut paruulos in Christo lactare: quemadmodum filium pauperculum sustentari, inualidam prolem foueri, & gementem infantem lactari nequaquàm est patri, vel matri, vel nutrici molestum, sed desiderabile, charum, & placitum: sic etiam omnibus sacerdotibus sanctis, & pijs, magnũ debet esse solatium, quoties salus procuratur plebium subiectarum. Propter quod Dominus in Matth. Apostolos alloquens & successores eorum. Messis ait multa operarij autem pauci, rogate Dominum messis, vt mittat operarios in messem suam, insinuãs, q̃ bonorũ pontificum non tam est patienter ferre, quàm desideranter appetere cooperatores Euangelistas, ad multitudines diuinarum messium colligendas. Quod attendens Christi vicarius Petriq; successor, vtpotè sancti spiritus illustratione prẽuentus, statum hunc Euangelizantium

Ostendit quantum episcopi indigeant adiutorio religiosorum & eis deberi gratum & desiderabile.

Sup Matth. Homi. 27. Opus prędicatiõis Deo valdè acceptum Matth. 8.

1. Cor. 3. Septẽ sacerdotis nomina', quibus eius ofucia explicantur.

Ephes. 2.

Ibid. 3.

1. Cor. 3.

Gen. 2.

Io. 10.

Ioan. 21.

1. Petr. 5.

Heb. 6.

3. Reg. 20.

Prou. 6.

Luc. 10.

Iacobi 5.

Ezech. 3.

1. Macha. 3.

Cant 3.

Cant 6.

1. Cor. 4. Gal. 4. 1. Cor. 3.

Luc. 15.

Isa. 1.

Matth. 9.

fizantium pauperum, qui saluti animarum intẽderent, tanquam cœlitus sibi missum, cum hilaritate suscepit, pietate consouit, auctoritate roborauit, & potestate defendit, & vt Patriarcha Iacob tanquàm filios accrescentis Ioseph, multipliciter benedixit: piè in hoc prouidens saluti animarum, & in nullo præiudicans auctoritati pontificum, tanquam ornans non deornans Ecclesiasticam hierarchiam. Tanta. n. erat in aduentu huiusmodi pauperum prædicantium raritas, vt illud Euãgelicum videretur impleri, messis quidem multa, operarij autem pauci. Quod pertractans Gregor. ait. Ecce mundus sacerdotibus plenus est, & tamẽ in messe Dei rarus inuenitur operarius. Nam & si sunt qui bona audiant, desunt qui dicant, quia officium quidem sacerdotale suscipimus, sed opus officij nõ implemus. Quãtum verò prædicationis opus sit Ecclesiæ necessariũ, in se pium, & Deo acceptũ, manifestè Chrisostomus ostendit super Matth. illud tractans verbum dominicum, quod discipulo dixit patrem sepelire volenti. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei. Ait. n. Nunquid non erat ingratitudinis naturæ, non adire cum sepeliretur pater? Prohibuit ergo eum monstrans, q̃ nihil cœlestibus negocijs magis necessarium esse oporteret, & neq; parũ tardare, & si valdè ineuitabilia & incitãtia fuerint quæ retrahunt. Cum igitur sepelire patrem sit magnæ pietatis opus, & secundum sapientiæ dictamen diuinæ, maiori bono minus præferri non debeat; relinquitur, q̃ maioris pietatis est prædicare verbum salutis, q̃ facere opus quantumcũq; misericordię corporalis. Dignè quidem pro eo, q̃ spiritualiter per ipsum cibatur & potatur, vestitur & hospitio colligitur, ab infirmitate releuatur, & à vinculis & à morte redimitur, spiritus ad imaginem Dei factus. Et ideò cum grauis sit sceleris, prohibere quemquam ab operibus pietatis & misericordiæ corporalis, longè maioris impietatis erit atque perfidiæ, diuini verbi ministris idoneis impedimenta præbere. Pensatis igitur multiformi vtilitate ac necessitate salutis animarum, numerositate indigẽtium plebium, & raritate sufficientium ministrorum, nulli debet videri iniuriosum & superfluum, si cœlesti Hierarchiæ complacuit, aliquos ad hoc opus, & si non necessitate constrictos, sed charitate inductos eligere, quos & subcœlestis Hierarchia voluit & debuit approbare. Quod si cui fortè videtur ordini dispositionis Hierarchicæ, nequaquàm esse conueniens monasticam vitã professos, ad opus prædicationis assumi, pro eo q̃ Dionysius dicit, monachos in Ecclesiastica Hierarchia nõ habere statum perficientium, sed perficiendorum: & Hieronymus asserit, q̃ monachus non dicẽtis, sed plãgentis habet officium: & sacri canones decernunt, q̃ monachi iuxta sui nominis interpretationem solitarię vitæ deputati, intendere debent saluti propriæ nõ alienæ: intelligant huiusmodi dicta patrum, & canonum, de ordine monastico pro eo tempore fuisse prænunciata, quo erant inter eos personæ laicales & imperitę, non sacerdotales & literatæ. Nam sicut idem vir Hierarchicus docet, q̃ monachorum est purgari, illuminari, & perfici, sic etiam illud non reticet, q̃ purgare, illuminare, & perficere, ad ordinem spectet sacerdotalẽ. Insuper & professio huiusmodi pauperum, non parũ distat à professione monachorum, & quod maius est, huiusmodi Hierarchica opera, non peragunt auctoritate sua, sed ordinariorum & potissimè summi Pontificis, cuius dispositionis auctoritas, omnia iura positiua transcendit. Nec ad hoc feruntur secundum propriæ voluntatis arbitrium, sed iuxta mandatum superiorũ, à quibus instituuntur, regulantur, castigantur, & transmittuntur vt veri filij obediẽtiæ, non vt Cyrouagi vel Sarabeitæ, non secundum numerum vagum & infinitum, sed secundum certum & determinatum. atq; vtinam plures essent idonei, qui possent assumi non in vno angulo terræ, sed potius in vniuersalis Ecclesiæ latitudine. Nimirum hoc desiderare deberet cœtus põtificum, ac cuilibet illos prohibere volenti id respondere, quod dixit Moyses ad Iosue. Quid (inquit) æmularis pro me? Quis det, vt omnis populus propheret & det eis Deus spiritum suum? Quandiu ergo huiusmodi pauperes leges diuinas custodiunt, & Euangelica consilia seruant, quæ promiserunt, & saluti animarum intendunt, & sanctæ matri Ecclesiæ humiliter subsunt, si quis eos repudiandos censeat velut pseudo prædicatores, & seductores, & gyrouagos, & penetrantes domos: subiacere debet iustæ damnationis iudicio, tanquam Ecclesiasticæ auctoritatis contemptor, fraternæ gratiæ inuidus, & Euangelicæ veritatis impugnator.

Numer. 11.

Articulus secundus.

DEmum vt via præcludatur erroribus, respondendum est cauillationibus quibusdam magis apparentibus, quibus calumniator hic pauperum, vitam ipsorum in hac extrema sui operis parte deprauare molitur: videlicet propter defectum laboris manuum, abdicationem bonorum communium, & mẽdicationem eleemosynarum. Nam ex eo quòd Apostolus ad Thessa. quibusdam præcipit, vt cum silentio panem suum manibus operando manducent, & huiusmodi pauperes manualiter non laborant: ideò ipsos nititur redarguere, & de ociositate vitę, & de mãdati Apostoli transgressione. Ad quod nos econtrario respondemus, & quòd sicut patet ex textu, non præcipit Apostolus laborem manualem omnibus generaliter, quia tunc omnes qui nõ vacant laboritijs huiusmodi, essent in statu damnationis, inter quos & ipse calũniator seipsum inuoluit: sed quibusdã duntaxat ociosè curiosè, & inquietè viuentibus opus manuum imponit & imperat, ne blanditijs adulationum, & turpi quæstu victum sibi conquirant, cum dispendio salutis propriæ & impedimento salutis alienæ. Verum quia huiusmodi pauperes, qui suis & proximorum animabus saluandis intendunt, secundum septiformem operationem Hierarchicam, in antedictis expressam, id perficere nequeunt sine adminiculo scripturarum, ad quarum præclaram intelligentiam peruenire non possunt nisi per studium sapientiale, quod consistit in legendo, meditando, orando, contemplando, audiendo, referendo, prædicando, ideò rectè competit eiusmodi studij spiritualis operatio septiformis. Et quia difficultas huius studij totum hominem requirit, iuxta quod designatum est in Exodo, vbi præcepit Dominus quòd vectes quibus ferenda esset arca semper essent in circulis. Quod exponens Gregor. ait. Qui ad officium prædicationis excubant, à lectionis studio nunquam recedant. Ignominiosum est enim si tunc quis quærit discere, cum debet quæstiones enodare. Ideò qui huic studio septiformi solicitè intendunt, quia magis est sublime in se difficile menti, expediens Ecclesiæ, & necessarium plebi, etiam si non laborent operibus manuum, digni tamen sunt ab Ecclesia vt sustententur, secundum illud Deute. Non ligabis os bouis triturantis in area fruges tuas. Glo. Victum non subtrahes prædicatori, vt vacet orationi & prædicationi. Et alia Glo. ibidem. Occupati in doctrina, non possunt sibi prouidere necessaria. Ex quibus breuiter constat, q̃ studium sapientiæ cum vigilãtia prædicationis, manualẽ laborẽ plenè recõpẽsat. Huic & sacer Ambro. consonat super illud Luc. Maria

1. Thes. 3.

Religiosi nõ tenẽtur laborare manibus.

Deut. 25.

Luc. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

optimam partem elegit,dicens. Nec arguas eos ociosos & iudices,quos videas studere sapientię,hanc enim cohabitantem Salomon pacificus acquisiuit. Denique Apostoli non putauerunt optimum, relinquere verbum Dei,& ministrare mensis. Huic etiam cõcordat Act.6. Hierony. In plog. super Iob. Si autem fiscellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus solicita mente tractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet, nunc autem quia iuxta Saluatoris sententiam, operari volo cibum qui non perit,falsarius vocor. Ad idem quoque facit quod super illud Psalm, defecerunt oculi mei. dicit Augustin. Non est ociosus qui tantum verbo Dei studet,nec pluris est qui extrà operatur, quàm qui studiũ cognoscendę veritatis exercet. Ipsa etiam sapiẽtia maximum habet opus,& antefertur Maria quę audiebat. Marthæ quæ ministrabat. Hęc August. Cui etiam cõcordat Anselmus, in libro de similitudinibus ita dicẽs. Tres sunt hominum ordines, orantes, agricultores,& defensores, quos ad diuersa officia Deus in hoc mundo disposuit monachos, vt pro alijs orent,& lacte prædicationis enutriant:agricultores, vt de suo labore ipsi & alij viuant:milites vt vtrosque defendant. Si igitur nobilius est opus monachorum, quàm agricultorum seu militum, & illi officijs suis intendentes stipendia sua iustè merentur, multò magis & hi qui orãdo Deo assistunt,& ad proximos prædicando condescendunt. Nec his obstat August. in lib.de opere monachorum, cum ibi loquatur contra quosdam hæreticos principaliter,qui vocabãtur Euchitæ, asserentes monachis nõ licere,sustentande vitæ causa aliquid operari, malè intelligentes Euangelium CHRISTI, quos facer Doctor per Apostoli documenta conuincit. Simul etiam arguit monachos illos, qui cũ pro maiori parte essent laici,nec prædicationi, nec saluti animarum intenderent,non tamen volebant corporaliter operari,& quã quam fuissent in seculo laboriosi & pauperes, iam professi monasticam vitam,ab alijs sumptus accipere non solum licitum sibi, sed etiam debitum esse censebant. Contra quos Augustin. Isti(inquit)fratres temerè sibi arrogant quantum æstimo vt huiusmodi habeant protestatem. Si Euangelistæ sunt fateor habent,si ministri altaris, si dispensatores sacramentorum, si saltem aliquid habebant in seculo, quo facilè sine artificio sustentarent hanc vitam, quod indigentibus dispertiti sunt,credenda est eorum infirmitas & ferenda. Hæc August. Ex quibus colligitur q̃ quatuor generibus hominum dignè & iustè competit ab alijs pasci, quanquã proprijs manibus possint laborare scilicet qui alios pascunt vel verbo & doctrina, vel altaris viatico, vel diuinorum dispensatione sacramentorum, vel suarum distributione facultatum. Secundum hæc igitur illi quibus aliqua prædictarum conditionum competit, digni sunt vt de Euangelio viuant, illi verò quibus plures digniores existunt, quibus autem omnes vtpotè qui prædicant,celebrant, confessiones audiunt, & tẽporalium affluentiam contempserunt: maximè dẽgni esse probantur. Quibus verò omnes desunt & validi sunt & pauperes, ne ocioli & infructuosi sint sibi, & onerosi Ecclesiæ, iuxta sententiam Augustini laborare tenentur, nisi per hoc excusentur, q̃ eis qui præfatas conditiones habent deseruiunt & assistunt,& ideò cũ eis sustentari merentur, iuxta quod misticaliter designatur in Iob. vbi dicitur quod boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos:illaq; astruitur lege sancitum qua strenuus pugnator ille Dauid, videlicet iustè decreuit, q̃ æqua portio esset descendentium ad præliũ, & remanentium ad sarcinas. Porrò si aliqui quantumlibet ideotæ,ac simplices,tantæ sunt deuotionis in prece,tantæ districtionis in vita,& tantæ ædificationis in populo,quòd æquè fructificant solo exemplo, quantum alij exemplo & verbo, excusant eos merita vitæ etiam si desint verba doctrinæ. Hæc autem diximus non quia ociosos,aut ocium approbemus, cum potius castigandos huiusmodi, & ad opera compellendos cẽseamus,sed quia propter difficultatem studij spiritualis, q̃ requirit hominem totum, & propter debilitatẽ corporum, & inexperientiam artium mechanicarum, rarus suenitur aut nullus,qui more Apostoli Pauli manuali labori,& sapientiæ studio septiformi, efficaciter possit intẽdere. Et ideò compellere homines huic studio aptos ad opera manualia, non est aliud quàm à sapientia reuocare, & filijs Israel instar philistim,diuinorum eloquiorum arma præripere,vel more Pharaonis operibus duris luti, & lateris iugoq; seruitutis importabilis, violenter oppressos ab ingressu Religionis retrahere,& ad egressum incitare,quemadmodum insinuatur in Exodo per hoc quod Pharao dixit. Quare Moyses, & Aaron solicitatis populum ab operibus suis? Ite ad onera vestra. Vbi Glosa sacri Ambrosij. Hodie si Moyses & Aaron. 1.Propheticus,& sacerdo talis sermo, aliquem solicitet ad seruitium Dei, exire de seculo, renunciare omnibus, attendere legi,& verbo Dei, cõtinuo audiet vnanimes etiam amicos Pharaonis dicentes. Videte quomodo seducunt homines, qualiter peruertunt adolescentes ne laborent, ne militent,ne agant aliquid quod eis profit, relictis rebus necessarijs,ineptias sectantur & ocium,laborare nolunt, & ocij occasiones requirunt. Hæc Glosa. Qua hostis pauperum dolus patenter detegitur, quòd non sicut Christi discipulus, ad exercitia virtutum conatur erigere,sed tanquàm amicus Pharaonis, spirituales Israel filios impugnare. Alio quoq; modo calumniator hic pauperum statum ipsorum deprauare contendit: pro eo quòd nihil sibi retinent in proprio vel communi, quo non videntur virtutis tenere medium: sed vitiosi tatis extremum,cum dicat Ambrosius,quòd non sunt effundendæ opes,sed dispensandæ. Verum consimili ratione posset sancta virginitas, ostendi non laude sed vituperio digna,quasi extremum non medium teneat dum ab omni concubitu,siue illicito, siue concesso,se tam mente quàm carne sequestrat. Quapropter diligens considerator aduertat,quòd sicut aliud est mediũ pudicitiæ coniugalis,aliud sanctimoniæ virginalis, sic & aliud largitatis politicæ, aliud paupertatis euangelicæ,Largitas nanq; politica,quia circa mundana versatur, possessionum terrenarum nequaquam suadet abrenunciationem à CHRISTO consultam: sed potius bonorum iustè possessorum dilectionem moderatã, & dispensationem largam & piam. Propter dilectionis moderantiam dicit Salomon in Prouerbijs in persona viri politici. Duo rogaui te ne deneges mihi:imẽdicitatem & diuitias ne dederis mihi, sed tantum victui meo tribue necessaria, volens in hoc ostendere, quòd virtus politica tenet medium, & fugit extrema. Propter dispensationis pietatem dicit in Ecclesiaste pro persona rectoris Ecclesiæ. Vtilior est sapientia cum diuitijs, & magis prodest videntibus solem. Quod ideò dictum est, quia pastor sapiens, etiam absque diuitijs vtiliter pascit, dum gregem ædificat exemplo, & verbo, sed cum pia dispẽsatione diuitiarũ pascit vtilius,dũ verbo,exẽplo,& tẽporali subsidio gregi prouidet sibi cõmisso. Et hoc est quod canon dicit, expedit facultates Ecclesiæ possideri. Propterea Ecclesiastes præfato verbo paulò ante præmittit. Ne dicas, quid putas causæ est,quòd præterita tempora fuerunt meliora quàm nunc sunt? stulta est enim huiusmodi interrogatio. In quo arguit hæreticorum stultitiam approbantium Ecclesiæ statum antequam à principibus dotaretur, & reprobantium postquam dotata est.

Exo.25.

Homil.3. sup Exo.

Prouer.30.

Eccle. 7.

Iob. 1.

Quibus

Quibus respondet, q̃ vtilior est sapientia cũ diuitijs, hoc est Reipublicæ tanctæ matris Ecclesiæ magis expediens,propter varias conditiones,necessitates,infirmitates,& commoditates, multiformium Christi fidelium congregatorum intra Ecclesiasticam vnitatem, instar diuersitatis animalium intra arcam Noe, quibus ipse prælatus solicitam curam exhibens,de pasto necessario prouidere debet pro loco & tempore, iuxta dictamen largitatis pollitię modum seruando in dispẽsatione. Propter quod & in Agathensi concilio,prohibentur huiusmodi,ne res Ecclesię sibi creditas alienare presumat, ibiq; conceditur dispensationis medium, sed interdicitur dilapidationis extremum. Euangelica verò paupertas,pro eo q̃ ad æterna spiritum subleuat, tanquam ea quę in cœlis totaliter thesaurizat:perfectè ipsam profitẽti suadet omnibus temporalibus debere nudari,quo ad effectum atq; dominium, & arcta sustẽtatione necessitatis,esse contẽtum, quantum ad vsum. Et hic est ipsius modus sine medietas, q̃ sic relinquat dominium q̃ nõ reijciat vsum, sic recipiat vsum q̃ nõ reseruet dominium,sic arctitudinem vsus reseruet, q̃ sustentationem naturæ non deuitet,sic necessitati subueniat, q̃ ab arctitudine non recedat. Igit̃ propter vniuersalem abdicationem possessionis, & depositionem affectus terreni: in persona huiusmodi pauperis dicit sponsa in canticis. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Vbi Glo. Recepta solicitudine temporalium subsidiorum, quantumlibet eximius Doctor difficilè vitat peccatum. Et de abdicatione huiusmodi,Hierony. ad Lucinum. Sei ipsum Deo offerre Christianorum,& Apostolorũ est, qui duo paupertatis suæ in Gazophylatium æra mittentes,totum censum quem habuerant Domino tradiderunt,& merentur audire. Sedebitis super sedes duodecim, iudicãtes duodecim tribus Israel. Propter arctitudinem verò sustentationis quantum ad vsum in persona huiusmodi pauperum, dicit Apostolus ad Timotheum. Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti simus, habentes(inquit)non quantum ad proprietatem dominij, sed quantum ad facultatem vtendi, per quem modum habere dicimur omne quo vtimur, & si non sit nobis proprium, sed gratis aliunde collatum. Hunc modum paupertatis tanquam medium virtuosum mediator Dei & hominũ, deiq̃ virtus,& sapientia Christus in seipso monstrauit,qui sicut dicit Hieronymus ad Nepotianum,alieno cibo vescebatur. Hunc & Paulus Apostolus imitator ipsius precipuus secutus est:in cuius laudibus dicit Chry. q̃ nihil habet nisi corpus. Sed etiam in hoc exemplum se alijs præbuit,cum ait. Imitatores mei estote,sicut & ego Christi. Igitur hunc viuendi modum tanquàm à medio virtutis recedentem arguere, nihil aliud est q̃ magistrum veritatis atq; virtutis de excessu vitioso culpare. Propter quod diligenter oportet aduertere, q̃ sicut alio & alio modo tenetur medium à virtute politica,& purgatoria,& animi iam purgati, sic etiam diffor miter medium tenent ciuiliter, largus ex rectitudine virtutis,& Christi formiter egenus, in latitudine paupertatis. Et hoc est quod in auctoritate præmissa Ambro. Doctor facer insinuat,qua calumniator confueto more truncatam allegat. Ceterum(inquit)non vult Dominus simul effundi opes, sed dispensari,in quo explicat modum largitatis politicæ. Sed ne quis ex hoc crederet, q̃ modũ paupertatis euangelicæ non approbaret, immediatè subiũgit. Nisi fortè vt Eliseus boues suos occidit, & pauit pauperes, ex eo quidẽ habuit, vt nulla cura teneretur domestica, sed relictis omnibus, in disciplinam se propheticam daret. Hec Ambros. addidit, q̃ vt euangelicam paupertatem sublimiter extolleret, quæ ille dolos è subticuit, quatenus eandem profitentes, subdolè impugnaret. Nequaquam igitur huiusmodi pauperes possunt rationabiliter argui, q̃ discrimini se committãt,ac per hoc, q̃ homicide sint sui, vel tentatores Dei. Si.n. sufficientiam victus quãtum ad vsum opportunum respuerent, vtiq; seipsos necarent. Nunc autem sic recusant possessionis dominium q̃ sustentationis necessariæ non abijciunt vsum: sic se committunt diuinæ prouidentiæ, vt viam non spernant prouisionis humanæ,quo minus sustẽtari valeãt, vel de his quæ gratis offerentur, vel de his quæ mendicantur humiliter, vel de his quæ per laborium cõquiruntur. His.n.modis vixerũt hactenus huiusmodi pauperes i magna multitudine sexaginta annis, & amplius per operis exhibitionem adeò in eis diuino impleto promisso, q̃ nullus eorum cuius ad nos fama peruenit, ob defectum vestitus vel victus', mortis periculum incurrit. Abscedat igitur diffidentia à prædicatoribus veritatis,perfectisque Christi discipulis:cum eius repromittatur à Domino sufficientia victus, dicaturque eis. Nolite soliciti eẽ animæ vestræ,quid mãducetis,præcipiaturq; eis,ne quid tollant in via,nisi virgam tantum, vt habetur in Mar. Super quem locum dicit Beda. Tã ta debet esse prædicatoribus fiducia in Deo, vt præsentis vitę sumptus quamuis non prouideat,tamẽ sibi hos nõ deesse certissimè sciat, nedum mẽs eius occupatur ad temporalia, minus alijs prouideat æterna. Hoc verbum totius confidentiæ tam expressum calumniator peruertere nititur, vt sic illud exponat, quãuis nõ prouideat.i.tempus prouidendi non habeat,quasi non debeat de sufficientia victus confidentium habere, nisi quando non potest aliud egere, ad quod non tantum prædicator veritatis, immo quantumcunq; imperfectus Christianus astringitur. Propter quod vt omnis calumniandi occasio tollatur è medio intelligendum, q̃ duplex diffidentia est, quædam proueniens ex peruersitate,quædam ex pusillanimitate. Ex peruersitate venit,quando habet incredulitatem, vel desperationẽ annexam,vtpotè cũ quis de Deo diffidit,vel quia non credit Deum curare humana tanquam infidelis, vel quia existimat se derelictum à Deo, propter peccata tua,tanquam desperatus. Et talis diffidentia & solicitudo procedẽs ex ipsa,omnibus prohibetur, & cõfidẽtia illi opposita,cunctis præcipitur. Diffidentia autem ex pusillanimitate proueniens, est quæ habet annexã remissionem amoris diuini, & intensionem timoris humani, & hoc stare potest cũ charitate imperfecta, nõ cum perfecta, & ideò hæc pusillanimitatis diffidentia, & solicitudo ex ipsa proueniens euangelicis & perfectis viris inhibetur, & confidentia eidem opposita à perfectionis magistro iniungitur quatenus prædicatores veritatis, algorem pusillanimitatis solicitantis pro cibo refugiant, & ardorem charitatis confidentis de Deo cum promptitudine ad perferendum paupertatis incõmoda constanter assumant. Ad hanc quidem confidentiã,in lib.de eleemosyna Aug.inuitat. Metuis(inquit)ne patrimonium tuum forte deficiat,si ex eo operari largiter cœperis? Q̃n.n.factum est,vt iusto possent deesse subsidia?cum scriptum sit, non occidet Deus fame animam iusti. Elias in solitudine ministrantibus coruis pascitur, Danieli in lacu,ad leonum prędam iussu Regis incluso,prandium diuinitus apportatur, & timemus ne operanti, & Deum timenti desit alimentum?cum ipse in Euangelio ad exprobrationem illorum,quorum mens dubia est,& fides parua,conteste tur & dicat. Aspicite volatilia cœli, quoniam non seminant,neque metunt,nec colligunt in horrea,& pater vester cœlestis pascit illa. Volucres Deus pascit, & quibus nullus diuinæ rei sensus ineſt, eis nec cibus nec potus deest: tu Christiano, tu Dei seruo, tu operibus bonis dedito, tu Domino suo charo, aliquid existi-

1.Cor.11.

Cant. 5.

1.Tim.6.

Mar.6.

Duplex ẽ diffidẽtia.

Matth. 6.

Universidad de Deusto Biblioteca

mas defuturum? An putas quia qui Christum pascit, à Christo ipse non pascetur? Aut eis terrena deerunt, quibus diuina & cœlestia tribuuntur? Vndè hæc incredula cogitatio, vndè impia & sacrilega ista meditatio? Hæc Aug. Quid facit in domo Dei tam perfidum pectus? Quid qui Christo omninò non credit appellatur & dicitur Christianus? Pharisæi magis tibi congruit nomen. Nam cum in Euangelio de faciendis eleemosynis disputaret, vt & nobis amicos de terrenis lucris prouida operatione faceremus, qui nos post modũ in æterna tabernacula susciperent, fideliter & salubriter præ-

Luc.17.

moneret, addit scriptura post hoc dicens. Audiebant hæc omnia Pharisæi, qui erant auari, & deridebant eũ. Quales nunc sunt in Ecclesia, quorum quosdam videmus, quorũ præclusæ aures, & corda cæcata, nullũ de spiritualibus, ac salutaribus monitis, lumen admittunt. de quibus mirari non debemus, quia contemnant in talibus seruos, quando à talibus ipsum Dñm videmus, esse derisum & contemptũ. Ad quorum confirmationẽ exemplum, viduæ Sareptanæ quæ pauit Eliã, con-

Luc. 4.

sequenter adiungit. Quibus etiam consonat illius pauperculæ viduæ liberalis oblatio, quæ q̃m quicquid ha-

Vtrũ mendicare sit meritoriũ

buit misit, diuino meruit ore laudari. Tertiũ quoq; calumniandi modũ, non minus malignum aliquo prędictorum, calumniator hic pauperum assumere nititur ex mendicatione eleemosynarum, allegans primo cõtra eam, ꝙ nõ sit opus virtutis, eo ꝙ non habet annexum spũale solatium, sed potius pœnalem cruciatum: ratione cuius propheta eam imprecatur filijs impiorũ, cum in Psal. dicit Nutantes transferantur filij eius, &

Psal. 108.

mendicent. Et sacri canones, mendicantem Clericum asserunt infœlicem. Ad cuius cauillationis, & consimi-

Quintuplex è mẽdicitas.

liũ repellendam calumniã, intelligendum est, ꝙ quintuplex est mendicitatis dñia, origine, modo, ac efficacia, à se inuicem disperata. Prima est quã petit calamitas, & hæc est in personis miserabilibus & egenis, annexũ habens pœnalẽ cruciatum cũ merito, cum sit cũ patientia, qualis fuit mendicitas Lazari vlcerosi & pauperis, iacentis antè ianuã diuitis Epulonis, vel cũ peccato si sit cũ impatiẽtia. Et hanc imprecatur Propheta, & abhorrebat sapiens vir, in persona loquẽs hominis infirmi, & timentis per egestatem inuoluntariã, ad impatientiam cõpelli. Vndè postq̃ præmisit: mendicitatem

Prou.30.

ne dederis mihi, subiungit, ne cõpulsus egestate furer, & periurem nomen Dei mei. Et hæc est propriè dicta mendicitas: iuxta quod dicit Isid. Ethim. lib. 10. Mendicus dictus est, quasi minus habẽs, vndè degat, vel quasi manu dicens necessitatẽ suam. Secunda est qua parit cupiditas. Et hæc est in pauperibus simulatis, habens annexũ cruciatum culpabilẽ, quo torquentur oẽs auari & cupidi, non tam fame corporalis inediæ, q̃ spiritualis nequitiæ per insatiabilem auaritiæ voracitatem: iuxta illud Iob. Attenuetur fame robur eius, & inedia

Iob.18.

inuadat costas illius. Et hanc dissuadet Apostolus ad Thes. Nullius aliquid desideretis. Glo. necdũ roge-

1. Thes 4.

tis vel tollatis, in quo desiderium prohibet cupiditates rei alienæ, & petitionem ex ipsa venientem, iuxta illud

Ephes.4.

ad Ephe. Qui furabatur iã non furetur, magis aũt laboret manibus suis operando, vt habeat vndè tribuat necessitatem patiẽti. Tertia est quam petit pigritia, & hæc est in pauperibus mendicantibus validis & ociosis, habens annexum cũ cruciatu solatium, vitiosum tamẽ atq; fantasticum. Studiosum. n. refugientes laborẽ, & ociosam appetẽtes vacationẽ, fructuosam quietem perdunt, & perniciosam fatigationem incurrunt, secũdũ illud sapientis. Desideria occidunt pigrum, nolue-

Prou.21.

runt. n. quicquam manus eius operari. Et iterum. Pro-

Ibid.28.

pter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo egestate, & non dabitur ei. Et hæc mendicitas non solum lege diuina, sed etiã lege ciuili prohibetur. Et vt ab hac reuocet Apostolus: laborem manualem iniungit, ad Thes. cũ ait. Audiuimus inter vos quosdã ambulare in quietè, nihil operantes, sed curiosè agentes: his aũt qui 1. Thes. 3.
eiusmodi sunt denũciamus, vt cum silentio operantes mãducent panẽ suũ. Cuius mãdati Glo. rõnem reddit, dicens. Qui ad alienam mensam frequenter accedit, ocio deditus, necesse est adulетur pascẽti se. Quarta est quã parit industria, & hec est in pauperibus studiosius, circa disciplinam scholasticam occupatis, habẽs annexũ cum cruciatu penuriæ, solatium veritatis inuentæ: q̃ adeò mentes generosas oblectat, vt multis dies ærũnis, & laboribus pleni, iucundi videantur & pauci præ magnitudine dilectionis, maluntq; eam cũ rubore mẽdicando addiscere, q̃ delicatè viuendo ignorare: quod in pluribus vidimus, qui cũ mẽdicãdo didicerit, postea magnum locũ in Ecclesia Dei tenuerũt. Et de talibus Aug. de opere monachorũ dicit, ꝙ eis bona opera fidelium subsidio, supplendorũ necessariorum deesse non debent, cũ ad erudiendũ aĩum ita vacant, vt corporalia huiusmodi opera ab ipsis geri non possint. Quinta est quã parit iustitia, & hæc est in pauperibus voluntarijs, immunibus ab amore temporalis lucri, & torpore tẽporalis quietis, habens annexum cum cruciatu solatiũ, virtuosum & verum, pro eo ꝙ sic mendicantes, solius mouentur amore paupertatis extremæ, quam ideò amplectũtur, vt liberius sapientiæ vacent, & efficacius ad culmen virtutis attingant: quatenus in camino paupertatis electi, ipsius penuria purgentur à crimine, ipsius erubescentia humilientur in corde, ipsius in parsimonia castificentur in carne, ipsius deuota gratitudine cõcilientur ad proximum, ipsius condescensiua benignitate configurentur ad Christum, ipsius sublimi celsitudine sursum agantur in Deum. Quod autem paupertas penuriosa, & voluntaria huiusmodi efficacias habeat, supra declaratum est, per sanctorum auctoritates de laude paupertatis, tertię responsionis particula postrema: quanquã nullus sanè intelligẽs, dubitare queat, quin penuria purget, erubescentia humiliet, parsimonia castificet, gratitudo accipientis beneficium benefactori cõciliet, cõdescendẽsio benignitati configuret ad Christum, qui cum diues esset amore nostrę salutis, effici voluit egenus & paup: celsitudo paupertatis qua quis omnia calcat, & seipsum cũ omnibus sursum agat in Deum, nõ solum propter spiritus libertatem, verũ etiam propter experiẽtiam incommodorum, quę pauperes comitantur, cum dicat Gregor. ꝙ mala quæ nos hic præmunt, ad Deum ire compellunt. Licet autem auaris sit molesta penuria, & superbis erubescentia, & lasciuis frugalitas, & indeuotis actio gratiarum, & infidelibus conformitas ad Christum, & desperatis eleuatio mentis in Deum, verè tamẽ pauperibus, solatium est penuriam pati, humilibus despici, continentibus castigari, charitatiuis conciliari beneficio, credentibus configurari Christo, sperantibus sequestrari à mundo, & iungi Deo æterno. Ad quorũ oĩum confirmationẽ hoc sufficit, quod dicit Gregor. 1. dialog. Sicut superbi honoribus, sic plerunque humiles sua despectione gratulantur, cumque se in alienis oculis vilescere sentiunt, idcircò gaudent, quia hoc iudicium confirmari intelligunt, quod de se & ipsi habuerunt. Quoniam igitur huic mendicitatis modo, in pauperibus veris, & humilibus annexum est, cum extrinseco cruciatu intrinsecum gaudium, ideò secundum Chrysos. rectè designatur, per illum caminum in quem pueri descendentes, ne statuam auream adorarent, cœlitus irrorari meruerunt. Huiusmodi spirituale solatium, quòd viri carnales ignorant, eiusque laudatores, Pharisæorum more, auari derident, mulier eximiæ virtutis (Paula scilicet) experiri cupiebat, iuxta quod Hieronym. sacer in ipsius laudibus, ob hoc eiusdem

desiderium admirabile prædicans, ipsamq; collaudãs, dicit, ꝙ hoc habebat voti, vt mendicans pro Christo moreretur, & vnum nummum filiæ non relinqueret, & in funere suo aliena sindone inuolueretur. Nequaquam igitur vt calũniator astruere nititur, ea sola mendicitas approbabilis est, quę ex mera necessitate, vel calamitate procedit, pro eo, ꝙ multò laudabilior est paupertas volũtaria, quàm coacta: nisi quis ita desipiat, vt in operibus supererogationis, necessitatis coactionem præferat promptitudini volũtatis, quod ita absurdum est, quemadmodum si passionibus martyrum, præponat quis stipendia latronum, dum martyres voluntariè, latrones inuolũtariè patiuntur. Porrò si quis astruere velit, mendicitatem nõ esse de genere honestorum, & laudabilium, quoniam ad ipsam ex inopia rerum, & exigentia naturæ compellimus, consimili ratione, nec martyrium scõrum fuit perfectum, nec laudabile, quoniam ad illud perferendum compellebantur, per violẽtiam improbam malignitatis alienæ: cum etiam magis teneat rationem volũtarię, paupertatis penuria, quàm pœnalitas passionis, pro eò ꝙ illa volũtariè assumitur, & voluntariè perfertur, hic autem aliundè violenter infligitur, q̃q̃ voluntariè perferatur. Est & alia cauillatio, qua nobilis & Christo Domino accepta mẽdicitas, calũniosè arguitur, quasi annexam habeat non euangelicam beatitudinem, sed mentalem imperfe-

Act.10.

ctionem, cum in actibus Apostolorum scribitur, beatius est magis dare, quàm accipere. Ex quo sequi videtur, ꝙ beatiores, & perfectiores essent huiusmodi pauperes, si essent in statu eleemosynas dantium, q̃ sint in statu accipientium, beatiores vtiq; si essent in statu eorum, qui eleemosynas liberaliter offerunt, quàm qui petunt: cum dicat Hiero. ad Nepotianum, nũquàm pe-

Sup Psal. 103.

tentes, rarò accipiamus rogati. Et Augu. In loculis habendis, exigenda quodammodo annona, Christus nõ petendo, sed prębendo indigentias suscepit. Ex quibus videtur posse inferri, quòd status clericorum præbendas habentium, Christo sit similior, & perfectior statu mendicantium pauperum. Verum si huiusmodi ratiocinationis fundamentum, vigilantius discussum fuerit magis potest ex hoc oppositum, q̃ propositum inferri. Si. n. beatius est magis dare, quàm accipere, ille minimè beatus est, qui bona plurima accipit, & pauca largitur. Cũ igitur omnia ecclesiastica, sicut dicit Prosper, sint vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, sequitur quòd quicunq; reditus ecclesiasticos habet, cum longè plus accipiat quàm alijs largiatur: magis erit pingui acceptione miser, quàm exili donatione beatus. Et è contrario verus pauper, qui omnia propter Christum deserit, & dispergit, non solum quæ habuit, sed & quæ concupiscere potuit, & paucis, & modicis est ad sustentationem naturæ contentus, erit secundum hanc rationem acceptione parcissima minimè miser, & donatiõe largiflua maximè beatus. Cui etiam concordare videtur euangelicus textus, qui secundum Chrys. habet in Græco: beati mẽdici, quia ipsorum est regnum cœlorum, vbi latinus habet, beati pauperes spiritu. Quibus etiam concordat sacer Amb. in lib. de offic. dicens. Pauper & si non habet vndè reddat pecuniam, reddit gratiã. In quo certum est, ꝙ plus reddat, quàm acceperit. Pecunia. n. numo soluitur, gratia verò nunq̃ exinanitur, reddendo vacuatur pecunia, gratia verò & habendo soluitur, & soluendo retinetur. Hæc Amb. Ex quibus est euidens, ꝙ prædicta veritatis auctoritas, contra euangelicos pauperes intorqueri non potest. Vndè & Glo. Bedæ ibidem. Non illis qui relictis omnibus secuti sunt Dominum, diuites eleemosynarios pręponit, sed illos maximè glorificat, qui cunctis quæ possident renunciantes, laborant nihilominus operando manibus, vt habeant vndè tribuant necessitatem patienti. His Cassianus consonat. Hæc est (inquit) impartientis beatior largitas, q̃ acci- De institutis monachorum.
pientis pecunia, quæ non de reconditis auaritiæ thesauris impenditur, sed quæ de fructibus operis proprij & pio sudore profertur. Ex quibus habetur, ꝙ si quis cũ paupertate, & exercitio studij spiritualis, labori manuum intendens, seipsum & alios pascit, imitator effectus Apostoli Pauli, opus agit maioris supererogationis, quàm qui ab alijs subsidia requirit, & accipit. Et ideò perfectionis omnis amator Franciscus, ad laborem manualem sectatores suos & filios, moderatè, ac prudenter inducit: dum ad hoc idoneos informat, & excitat, ꝙ sic laborent, ꝙ refugiant ocium, & spiritum non extinguant. Ad quod quanquam sit perfectum & sanctum vniuersali præcepto astringere noluit, pro eo ꝙ hanc celsitudinem supererogantis perfectionis, infirmitas corporum cum tarditate ingeniorum in hominibus nostri temporis non admittit. Esto igitur, ꝙ hoc modo beatius sit dare, q̃ accipere, secundum imitationem Apostoli: non tamen ex hoc potest inferri, ꝙ accipientes sint imperfecti: quia nec Apostoli à perfectione exciderunt in hoc, ꝙ sustentabantur ab alijs nec Christus imperfectionis magister fuit, qui perfectionis euangelicæ Doctores ab alijs sustentari ordinauit, & hoc in seipso per exemplum ostendit. Vndè August. super illud Psal. qui producit in mõtibus fœnum. Quare voluit egere Dominus, nisi vt daret montibus exemplum & parerent fœnum, nec cõtra pluuiam steriles redderentur? Hæc August. per pluuiam dans intelligi doctrinam qua mentes erudiuntur, & per fœnum temporalia quibus corpora sustentantur. Sane vt omnis calumniandi materia cesset, intelligendum est, ꝙ quamuis accipere comparatum ad dare de genere operis minus sit beatum, atq; perfectum: potest tamen ex superadiecta circunstantia esse beatius, atq; perfectius, videlicet cum quis accipit extremæ paupertatis amore, secundum sex cõditiones superius expressas, in quibus simul iunctis integra consistit ipsius perfectio, nõ solum in abdicatione proprietatum, verumetiam in acceptione necessariorum, cum videlicet quis mendicat & accipit, vt acceptione penuriosa purgetur, verecunda humilietur, attenuata restringatur & castigetur, grata concilietur ad proximum, condescensiua configuretur ad Christũ, fiduciali & alta sursum agatur in Deũ. Quod quidem excellentius est, q̃ præbere alimenta pauperibus. Vndè Hiero. ad Iulianum, Extruis monasteriã, multus à te sanctorum numerus sustentatur, sed melius faceres, si & ipse sanctus inter sanctos numerareris. Et Bern. in quadam epistola. Volo te amicum esse pauperum, magis autem imitatorem. Ille gradus est proficientium, hic perfectorum. Secundum hæc igitur perfectius est cum Christo egere, & eleemosynas cum accipiente accipere, quàm sit amicum esse pauperum, ipsos pauperes sustentare. Quod ergo dicit Hieronym. ad Nepotianum, quòd nunquam petentes debemus accipere, intelligendum est, quòd loquitur Nepotiano Clerico, pro his clericis qui sufficientem habent victum de bonis Ecclesiæ, qui etiam nondũ cõscenderant ad celsitudinem paupertatis extremæ. Et his cum habeant vndè viuant, nec velint egere, turpe est accipere, turpius petere. Et quia huiusmodi personis nisi studij causa turpe est mendicare, ideò statutum fuit in Carthaginen. Concilio, quòd Clericus pauper victum & vestitum artificiolo quæreret. Et quia difficilè erat eos ad huiusmodi labores compellere, ideò statutum est sicut patet de consecratione distin prima. quòd nulla Ecclesia dedicetur, nisi prius dotata fuerit, ob hoc videlicet, vt Clerici in ea ministrantes habeant vndè sustentari possint. Simul etiam per noua iura introductum est, vt Clerici sine tu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tulis non debeant ordinari, quòd si ordinati fuerint ab ordinatoribus sustentẽtur. Quæ quidem iura certum est nullatenus eos astringere, qui pro Christi nomine viuere deuouerunt in extrema paupertate, concurrentibus in hoc ipsum auctoritate summi Pontificis, & attestatione euangelicæ veritatis. Qualiter autem verbum Augustini, ꝙ dixit Christum non petendo sed præbendo indigentiam suscepisse intelligi debeat, ipsemet aperit, cum subsequenter adiungit exempla de Christo, Elia, Zacheo, & vidua dicens Cum quisq; sanctum suscipit, non suscepto sed susceptori præstatur, q. d. quòd Dominus in suscipienda annona, non quærebat proprium commodum, sed meritum alienum, nõ requirebat datum sed fructum, quo fiebat, vt Christũ suscipienti plus præstaretur ex merito, qui suscepto cõferretur ex dono. Quod non solum habet veritatem in ipso capite, verumetiam pro membris ipsius paupe-
Matt.25. ribus. s. pro quibus benefactoribus eorũ in Matthęo mercedem repromittit cum dicit, Quandiu feciſti vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. Et iterũ.
Matt.10. Quicunq; dederit potum vni ex minimis istis calicẽ aquæ frigidæ tantum, in nomine discipuli: amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Vbi Glo. Minimi sunt qui nihil penitus habent in hoc mũdo, & iudices erunt cum Christo. Valdè igitur sunt pauperes, qui nihil omninò habent in mundo, & calice frigidæ aquæ indigent, sed nihilominus valdè sunt diuites, in quorũ susceptiones CHRISTVS se suscipi asserit, quibus ẽt iudiciariam potestatem se communicaturum esse prædixit. Deniq; pessima cauillationum omnium ea esse dinoscitur, qua oppressor hic pauperum eos esse viros sanguinum criminatur, pro eo videlicet, ꝙ eleemosynas accipiunt, quibus sustentari deberent inualidi pauperes qui operari non possunt, & ideò quodammodo homicidium perpetrant: dum eos eleemosynis ex pie
Eccle.34. tate sibi debitis, impiè defraudant cum Ecclesiasticus dicat, Panis egentium vita pauperis est, qui defraudat eum homo sanguinis est. Insuper & Christi Ecclesiã vt dicit onerant, & multis periculis se exponunt, quæ
Idem.27. ex inopia procedunt, cum dicat idem Ecclesiasticus, propter inopiam multi deliquerũt. Ex quibus & illud habet sequi, ꝙ paupertatem huiusmodi profiteri sit impium, cum non habeat annexum meritum sed peccatum. Et hoc est quod sinaliter calumniator egentiũ persuadere mollitur. s. ꝙ status huiusmodi pauperum tanquam peruersus, ab vniuersali Ecclesia reprobetur,
Psal.108. vt verè videatur illud Psal. in eo esse completum. Persecutus est hominem inopem, & mendicum, & compunctum corde mortificare. Dicamus igitur pro causa pauperum defendenda, ꝙ huiusmodi euangelici viri, qui proprijs facultatibus renunciauerunt, & saluti animarum intendunt, non sunt viri sanguinum, sed misericordiæ, quorum iustitiæ obliuionem non acceperunt: quoniam ex abundante misericordia, temporalia bona largiti sunt ad sustentanda corpora pauperum, & spiritualia bona continuè largiũtur ad sustentationem animarum, & ideò digni sunt vt ab Ecclesia sustententur quia nõ grauant, sed alleuiãt, multo amplius quàm illi, qui Ecclesiasticorum reddituum vbertate pingue scunt, quos cum & plurimi eorum habere potuissent, multò magis pro Christo illis carere voluerunt. Hi ergo cum eleemosynas petunt & accipiunt, nullum pauperem defraudant, quin potius causas pauperum agũt cum suis sacris exemplis & monitis, impios homines ad opera pietatis inducunt. Nulli prorsus iniuriantur, quia hoc petunt & accipiunt, quod eis debetur. Sustentatio enim corporalis debetur ipsis lege misericordię, tanq; pauperibus: & eò magis quò pauperes voluntarij sunt Christoq; deuoti. Vndè Hier. cõtrà Vigilantium. Non negamus cunctis pauperibus, si tanta sit largitas stipes esse porrigendas. Apostolus docet faciendã quidem eleemosynã ad omnes, maximè ad domesticos fidei. De quibus Saluator in Euangelio loquebatur. Fa-
Luc.16. cite vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiant in ęterna tabernacula. Nũquid isti pauperes inter quorũ pãnos & alluuies corporis flagrãs libido dominatur, possunt habere æterna tabernacula, qui nec præsentia possident nec futura? Non enim simpliciter pauperes, sed pauperes spiritu appellant: de quibus scriptũ
Psal.40. est. Beatus qui intelligit super egenũ & pauperem. In vulgi pauperibus, nequaquàm intelligentia sed eleemosyna opus est: in sanctis verò pauperibus beatitudo est intelligentiæ, vt ei tribuatur qui erubescit accipere, & cum acceperit dolet metens carnalia, & seminans spiritualia. Hucusq; Hiero. Debetur etiam eis lege iustitiæ tanq; prædicatoribus veritatis: quã quidem iustitiã exigere possunt, non iure fori sicut prælati, in quibus acceptio stipendiorum nõ est mendicitas sed potestas, sed iure poli eam exigere possunt & debent, per modum humilitatis. s. pro Christi amore gratis petendo, vt alij mereantur dando, & ipsi humilientur accipiendo, & sic sustententur vt euangelizent, non euangelizent vt comedant. Vndè Bernar. ad fratres de monte Dei. Cũ dies esset, pauper pro nobis factus est: & qui volũtariæ paupertatis dedit exemplum, ipse in semetipso eiusdem formam dignatus est demonstrare. Vt. n. sciant euangelici pauperes quid eis faciendum sit, ipse etiam à fidelibus pasci voluit: nonnunq; & ab infidelibus, sed vt fideles faceret, vitæ necessaria accipere non recusauit. Constans est autẽ, ꝙ non loquitur hic de prælatis, sed de pauperibus religiosis, quos exemplo Christi dicit de eleemosynis sustentari debere, nõ quidem potestatiuè requisitis, sed piè & humiliter postulatis. Huiusmodi autem pauperes sustentare pro Christo, non minoris est meriti q; ædificare basilicas, vt dicit Hieron. ad Demetriadem. Alij ædificent Ecclesias, ve stiant parietes marmorum crustis, nõ reprehendo, nõ abnuo. Vnusquisq; in sensu suo abũdet. Melius est hoc facere, q; repositis opibus incubare. Sed tibi illud propositũ est, Christum vestire in pauperibus, visitare in languentibus, pascere in esurientibus, suscipere in his qui tecto indigent, maximè in domesticis fidei, virginum alere monasteria, seruorum Dei & pauperũ spiritu habere curam, qui diebus ac noctibus seruiũt Domino tuo, qui in terra positi imitantur angelorum cõuersationem, nihil loquuntur nisi quod ad laudes Dei pertinet, habentesq; victum & vestitum, his gaudent diuitijs, qui plus habere nolunt, si tamen seruant propositum, alioquin si amplius desiderant, his quę necessaria sunt probantur indigni. Ex his Hieronimi verbis colligitur, quòd sustentare huiusmodi euangelicos pauperes, opus est pietatis maximæ, ac per hoc ipsos persequendo calumniari, scelus est non paruæ perfidiæ. Non enim inopia voluntaria vt his dicit, est causa malorum & multiplicium criminum, sed vt dicit Chrysostomus, & supra habitum est, infinitorum causa bonorum. Sicut enim radix omnium malorum est cupiditas quę est amor diuitiarum: sic paupertas cunctorum est origo bonorum spiritualium, quæ est contemptus affluentiæ & amor penuriarum. Non ergo multi deliquerunt propter inopiam quam dilexerunt, sed propter inopiam quam oderunt, vel certè sicut glosa dicit, verbum illud intelligitur non de inopia bonorum temporalium, sed spiritualium virtutum atque charismatum. Hæc idcirco diximus, non quia commendemus effrenatam mendicantium multitudinem, aut omnem mendicandi modum, vt perfectum approbare velimus: sed eum duntaxat, qui annexum habet studium sapientiæ septiformæ, vel laborem manualem, cũ professione

Gal.1. fessione & obseruantia euangelicæ paupertatis, & exercitatione perfectæ virtutis. Quem quidem modum cum tota Christi vita & doctrina euangelica comprobet, si quis ipsius contrarij euangelizauerit, iuxta verbum Apostoli anathema sit. Desinat igitur persecutor hic pauperum, à malignis calumnijs & verbis maledicis, nec Balaam transcendendo malitiam, illis maledicat quibus Dominus benedixit, ne benedictionẽ perdens cęlitus repromissam, maledictionẽ incurrat eternam. Quod si cessare noluerit, verus pauper clamare non cesset. Adiuua me Domine Deus meus, saluũ me fac propter misericordiam tuã. Et dehinc media prosequens in fine concludat. Confitebor Domino nimis in ore meo, & in medio multorum laudabo eum. Qui astitit à dextris pauperis, vt saluã faceret à persequentibus animam meam.

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRAE.

Epistola, in qua mandat, vt fratres sui ordinis caueant à frequẽtia discursuum, ab importunitate quæstuum, à sumptuositate ædificiorum, librorum, vestium, ac ciborum, à prædicatione cõtrà prælatos coram laicis, & à litigiosa inuasione sepulturarum & testamentorum.

IN CHRISTO sibi carissimo fratri B. Saucelis prouinciæ ministro, frater Bonauentura ordinis fratrum Minorum Minister Generalis & seruus. Salutem & pacem in Domino sempiternam. Quoniam ad hoc potissimum inuigilare debet solicita cura rectoris, vt in commisso sibi grege meritũ virtutis accrescat, claudatur via vitijs, & detur moribus disciplina: diligenti deliberatione præhabita, visum est tã mihi quàm diffinitoribus capituli generalis, vt Ministris singulis aliqua ibidem examinata & discussa, literatoriè demandarem, ipsoq́ue solicitos redderem, ad eos potissimum abusus tollendos de medio, quibus synceritas religionis inficitur, perfectionis celsitudo deprimitur, & sanctitatis claritas offuscatur. Sanè cum euãgelici culminis obseruata perfectio, hactenus spectabiles & amabiles nos mundo reddiderit, omniq; fauore ac reuerentia dignos: ecce iam nunc multitudine in procliua tendente, & remissius agentibus his qui præ sunt, vitiorũ quædam sentes cernuntur succrescere, quæ dum sacrũ hoc venerandumq; collegium, despicabile & onerosum reddunt populis, conuertunt in scandalum, quod
Cauenda frequentia discursus, & importunitas quæstus. cunctis esse debuerat in exemplum. Nam frequentia discursus & importunitas quæstus, viles nos & graues efficiunt, pro eo videlicet, ꝙ dum paruis nolumus esse contenti, & ædificia sumptuosa conamur erigere, vilia summo studio quæritantes, nobilia per incuriam perdimus, cum murorum curiosa cõstructio, destructionem pariat animarum. Perhorreo quorundam procacium audaciam, qua contra Patris nostri doctrinã, coram laicis prædicando in Ecclesia contra prælatos, ipsorum acta suggillando, consurgunt non nisi scandala, iurgia, & odia seminant, & non solum ipsorũ, verumetiam Dei prouocant iram: cum diuina constet lege sancitum, ne quis maledicat surdo, nec ponat offendiculum coram cæco. Sed & sepulturarum ac testamen-
Leu.19. torum litigiosa & auida quædam inuasio, cum exclusione illorum ad quos animarum cura spectare dinoscitur, non modicum nos clero toti fecit exosos, sicut (experientia docente) percepimus, & ipse sanctissimus pater Pontifex summus Dominus Clemens, fratres omnes ad cauendum huiusmodi (pia prouidẽtia) per me voluit commouere. Horum autem omnium hanc puto potissimam rationem & causam, ꝙ ea quæ prouida cura, per totius ordinis prouidentiam, in generali capitulo statuuntur, paruipenduntur à fratribus, & habentur pro nihilo. Nec tamen transgressores huiusmodi, disciplina debita castigantur. Sicq; fit diuini permissione iudicij, vt spernentes modica, in maxima decidant. Quia cum disciplina negligitur, insolentiæ crescunt, ac per hoc interior negligentia circa exercitationem virtutum, exterius procedit in scãdalum per eorum patentem ruinam, qui stare videbãtur in oculis aliorum. Ex quo fit, vt sanctæ religionis splendor præfulgidus in pallorem degeneret, sanctitatis pulchritudo sordescat, bonæ opinionis odor computreat, & nomen Domini blasphemetur. Ne igitur sanguis animarum non solum nostræ solicitudini commissarum, sed etiam omnium quæ ad lumẽ sanctæ religionis per viam salutis incedunt, de nostris manibus requiratur: charitatis tuæ zelum (quantũ possum) efficaciori mandato duxi præsentibus excitandum, adiurans te per aspersionem sanguinis Crucifixi, & per stigmata passionis eius, quæ in sacro Patris nostri corpore indubitabili claritate fulserunt: vt sicut Christi seruus fidelis & prudens, ad præfatarum extirpationem pestium toto te animi vigore succingas, tota mentis attentione inuigiles, totoq; feruore spiritus succendaris. Et primùm quidem ad sanctæ orationis studium, fratres tuę curæ commissos efficaciter incitãs, ad regulæ promissæ obseruantiam synceram inducas pariter & cõpellas: pestiferos & insolentes nullius ferẽdo faciem euellens & destruens, dissipans & disperdens, vel carcerali mancipando custodiæ, vel à communitate sacri collegij expellẽdo, iuxta quod pietatis & iustitiæ lex exposcit: ne dum crudeli misericordia vni membro putrido parcitur, in totius corporis sospitatem putrens corruptio diffundatur. Et quoniam paupertas est nostræ religionis prærogatiua sublimis, ne nobilis hæc margarita conculcanda porcis viliter exponatur, discursuum causam & quæstuum, sumptuositatem, scilicet ædificiorum, librorumq; , vestium, ac ciborum, sic studeas amputare, ꝙ à professionis excellentia vitæ obseruantia non discordet. Fœdum est enim profanumq; mendacium, summæ paupertatis voluntarium professorem se asserere, & rerum penuriam pati nolle: interius diuitum instar affluere, & exterius more pauperum mendicare. Inhibeas etiam fratribus firmiter
Fratres non arguãt prælatos coram populo. 1.Pet.2. & districtè, quia tam diuino quàm canonico prohibetur imperio, ne Prælatorum vitam coràm populo carpant, sed potius reuerentiam exhibeant, non tantum bonis & modestis, verumetiam discolis, quia etiã hoc exigit sacrum mysterium Christificæ vnctionis. Mandes etiam fratribus vniuersis, vt pacem clericorũ omnium tam in testamentis quàm in sepulturis (quantum in eis est) sic studeant obseruare, vt nullã habeant contra nos occasionem iustæ quærelæ, simulq; : sæculo toti clarescat, quòd non commoda rerum, sed lucra quærimus animarum. Denique quia his & alijs deordinationibus innumeris, per statuta ordinis via præcluditur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cluditur, volo vt per loca fratrum ea sic diligéter conscribi, legi facias & seruari, vt sicut professione virtutum præcipui credimur, nequaquam morum incompositione postremi meritò censeamur. His igitur charissime frater, tam efficaci studio non cesses intendere, quod Deus gratum habeat, vt ego tuæ obedientiæ promptitudinem, & solicitudinis vigilantiam, zelumq; ordinis sacri, possim non immeritò commendare. Et vt hoc melius fiat, volo vt præsens series omnibus fratribus tuæ Prouinciæ per te vel per custodes (quotiés opportunum fuerit) explicetur.

EIVSDEM SERAPHICI DOCTORIS,

Epistola altera, ad Ministros Prouinciales & Custodes, de reformandis fratribus sui ordinis.

IN Christo sibi charissimis Ministris prouincialibus & Custodibus vniuersis, Frater Bonauentura ordinis eorum generalis minister & seruus, Salutem & pacem, quæ exuperat omnem sensum. Licet insufficientiam meam ad ferendum onus impositũ cognoscerem manifestè, per debilitatẽ corporis, imperfectionem mentis, inexperientiam actionis, & repugnantiam voluntatis: quia tamen durum est cõtra stimulũ calcitrare tantæ congregationis, & summi Pontificis, ac per hoc, & altissimi Dei voluntati pertinaciter resistendo, sarcinæ graui, & quasi importabili humeros suppositi imbecilles, sperans de adiutorio virtutis omnipotentis, & confidens de adminiculo vestræ solicitudinis in idipsum. Nam & si sit impossibile homini quantumcunq; forti, industrio, & experto, totam tanti oneris sarcinam suis humeris baiulare, si tamen diuisa in partes, & humeris imposita diuersorum viriliter à quolibet importetur, nõ est quantumcunq; debili capiti, horrore quodam rei insolitæ desperandum. Quoniam igitur de vestra præsumo industria, solicitudine, & zeli viuacitate, q̃ prompti sitis ad extirpanda mala, promouendo bona, refouenda debilia, & fortia conseruanda, videns me speculatorem datum domui Israel, ne sanguis animarum de manibus meis requiratur, cogitaui quædam vobis breuiter scribere, quæ verbotenus, si in capitulo generali fuissem, libentius enodassem. Nunc autem quia pericula temporũ vrgent, & læsiones conscientiarum, necnon & scandala mundanorum, quibus cum ordo deberet esse sanctitatis totius speculũ, in diuersis orbis partibus in tedium vertitur & contemptum, quæ mihi de consilio discretorũ visa sunt corrigenda, nec penitus tacens, nec omninò exprimens, nec noua statuens, nec vincula superinducens, nec onera grauia alligans alijs, & imponens, sed tanquam annunciator veritatis breuiter explico, vidẽs illa nullatenus reticenda. Sanè perquirenti mihi causas, cur splendor nostri ordinis quodammodo obscuratur, ordo exterius inficitur, & nitor conscientiarum interius defœdatur, occurrit negociorum multiplicitas, qua pecunia nostri ordinis paupertati, super omnia inimica, auidè petitur, in cautè recipitur, & incautius contrectatur. Occurrit quorũdam fratrum ociositas, quæ sentina est omnium vitiorum, qua plurimi consopiti, monstruosum quendam statum inter contemplatiuam & actiuam eligentes, non tam carnaliter quàm crudeliter, sanguinem comedunt animarũ. Occurrit euagatio plurimorum, qui propter solatium suorum corporum, grauando eos per quos transeunt, non exempla post se relinquunt vitæ, sed scandala potius animarum. Occurrit importuna petitio, qua omnes transeuntes per terras adeò abhorrent fratrum occursum, vt eis timeant quasi prædonibus obuiare. Occurrit ædificiorum constructio sumptuosa & curiosa, quæ pacem fratrum inquietat, amicos grauat, & hominum peruersis iudicijs multipliciter nos exponit. Occurrit multiplicatio familiaritatum, quam regula nostra prohibet, ex qua suspitiones, infamationes, & scandala plurima oriuntur. Occurrit improuida cõmissio officiorum, qua fratribus nondum vsquequaq; probatis, nec carne maceratis, nec spiritu roboratis, imponuntur officia vix portanda. Occurrit etiam sepulturarum & testamentorum auida quædam inuasio, non sine magna turbatione cleri, & maximè sacerdotum. Occurrit mutatio locorum frequens & sumptuosa, cum quadã violentia & perturbatione terrarum, cum nota inconstantiæ, non sine præiudicio paupertatis. Occurrit tandem sumptuositas expensarum. Nam cum fratres paucis nolint esse contenti, & charitas hominum refrigauerit, facti sumus omnibus onerosi, magisq; fiemus in posterum, nisi remedium celeriter apponatur. Licet autem plurimi reperiantur, qui non sunt culpabiles in aliquo prædictorum, tamen omnes inuoluit hæc maledictio, nisi à non facientibus his, qui faciunt resistatur, cũ luce clarius omnia supradicta in maximum, & nullo modo dissimulandum vergant nostri ordinis detrimentũ, licet tepidis & indeuotis, & secundum carnem sapientibus, considerantibus consuetudinem, & allegantibus multitudinem, quasi facilia & excusabilia etiam irremediabilia videantur. Excitetur ergo cordis nostri deuotio, & seruor ad zelum, & electis negociatoribus de domo patris celestis, fratres omnes ad orationis & deuotionis studium accẽdatis, restringatis receptionem multitudinis, quia modis omnibus volo, q̃ constitutio de receptione strictè seruetur. Prauas prædictorũ vitiorum consuetudines resecetis, quia licet videatur fratribus graue, requirit tamen hoc perfectio professionis nostræ, requirit tribulationis incursus, requirit mundus. Clamat hoc Beatus Frãciscus, & sanguis Christi aspersus, & Dominus de excelsis. Ociosos stimuletis ad laborem, vagantes compescatis ad quietem, importunè petentibus importatis silentium, intentos exaltandis domibus profundius deprimatis, familiaritates quærentes, arceatis ad solitudinem. Officia prædicationis & confessionis, cum multo examine imponatis. Constitutionem de testamentis olim factam, & de nouo de sepulturis, faciatis arctius obseruari. Locorũ verò mutationem, nullatenus cõcedatis alicui ante capitulum generale. Nam de consilio discretorum, propter scandala vitanda iuxta prædecessoris mei mandatum, hoc mihi reseruo districtè per obedientiã iubendo, vt nullus deinceps locum mutet sine mea licentia speciali. Discant etiam fratres modicis esse contenti, quia vehementer & sapientibus & rationabiliter formidatur, q̃ oportebit eos modicis esse contentos, velint nolint. Si igitur obedientes fueritis verbo per epistolam, & hoc per visitatores intellexero, quos volo super prædictis corrigendis, tam in capitibus quàm in membris diligentius vigilare, gratias agam omnium conditori, & vobis. Quod si aliter (quod absit) acciderit, indubitanter sciatis, q̃ nullatenus pateretur cõscientia mea, prædicta sub silentio pertransire. Licet enim non sit mei propositi nouis vos vinculis inodare, oportet me tamen conscientia cõpellente totis viribus extirpationi intendere prædictorum, quatenus vitatis scandalis

scandalis (vt tenemur regulæ quam vouimus, sine cuius obseruatione saluari nõ possumus) veritatem perspicaciter videamus, & impleamus professionem, & toris viribus puritatem custodiamus, quæ impugnatur euidẽter ex omnibus supradictis. Datum Parisijs &c. Hanc autem literam legi in singulis conuentibus vestræ prouinciæ faciatis.

SERAPHICI DOCTORIS S. BONAVENTVRAE.

De contemptu sæculi Collatio.

Septem inducunt ad contemptum mundi. cap 5.

NOTA septẽ sunt in mundo, quæ si homo bene perpenderet & attentè consideraret, facilè mundũ contemneret, vinceret, & fugeret, & ad seruiendum Deo se cõferret. Deo enim seruire regnare est, sed mundo seruire est seruitiũ perdere. Primum est labor, amatores mundi fatigans. Quis enim in honore sine dolore? In prælatione sine tribulatione? In sublimitate sine vanitate esse poterit? Vndè damnati in fine dicent Sapientiæ. 5. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulauimus vias difficiles. Reprobi hic fatigantur in desiderijs, postea cruciantur in tormentis. Magna est proinde securitas cordis, nihil habere concupiscentiæ secularis: nam si ad terrena adipiscenda inhiat, securum tranquillumq; nullatenus esse potest, quia aut non habita concupiscit vt habeat, aut adepta metuit ne perdat. Nolite ergo charissimi diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt, scilicet delitias & diuitias. Beatus homo qui scit Christum Iesum, etiam si alia nescit. Infelix qui scit omnia alia: illum autem nescit. Vndè versus. Hoc est nescire, sine Christo plurima scire. Si Christum bene scis, satis est si cetera nescis. Secundum est negligentia melioris boni, ex amore mundi. Amatores enim mundi adeò intenti & diligentes sunt circa bona terrena acquirenda, q̃ omnes negligunt æterna. Amator enim mundi huius, quantò amplius Dei obliuiscitur, tantò plus à Deo derelinquitur, & mens ipsius obdurescit. Quantò quis malis adhæret, tantò minus intelligit bona quæ perdit. Contemnentes etiam Deũ minimè sentiunt quantũ sit mali quod ipsi agunt. Sancti etenim viri quia nihil huius mundi diligunt, sed cœlestem patriam appetunt, magna tranquillitate viuunt. Huius autem mundi fœlicitas magna est infœlicitas. O quàm fœlix est cui datum est mundum contemnere & Christo seruire, omni libertate melior est seruitus Christi. Tertium quod nos excitare debet ad contemptum mundi & rerum temporaliũ, est vanitas ipsarum, lætitia seculi vanitas est. Cum magna expectatione speratur vt veniat, & non potest teneri cum venerit. Et transeunt omnia, & euolant omnia, & sicut fumus euanescunt, & væ qui amant talia. Vnde quidam. Præterit ista dies, nescitur origo secundi. An labor an requies sit, transit gloria mundi. Ecce mundus transit, & concupiscentia eius. Quid ergo vis, an amare temporalia, & transire cum tempore, an Christum amare & in æternum viuere? Vnde perfecti viri indesinenter breuitatem præsentis vitæ respiciunt, quasi quotidiè morientes viuunt, & tãtò solicitius ad ventura se præparant: quantò & nulla esse transitoria semper ex fine pensant. Immẽsum est quod sine termino sequitur, & parum est quicquid finitur. Et quò verius summa cognoscunt, eò subtilius terrena despiciunt, quia illuminatæ mentis oculos considerationis in æterna figunt. Et ideò gaudia præsentis vitæ quæ iniusti æstimant magna, ipsi deputant vt stercora. Et ea quæ seculi amatoribus chara sunt, ipsi velut aduersam rem fugiũt. Alienos enim sciunt esse à Deo, quibus hoc seculũ ad omne commodum prosperatur. O gens sine consilio, & sine prudentia. Vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Saperent, damnatorum multitudinem, saluandorum paucitatem, & temporalium rerum vanitatem. Intelligerent tria, scilicet peccatorum multitudinem, bonorũ omissionẽ, & temporis amissionem. Prouiderẽt tria, scilicet mortis periculum, extremum iudicium, & æternum supplicium. Mors quasi ad oculum demonstrat esse contemnenda, quæcunq; in hoc mundo ab impijs quæruntur, scilicet diuitias, delitias, & honores: labor quærentium diuitias vanus ostenditur, cum homo nudus in terram reuertitur. Et labor delitiarum inutilis probatur, quia corpus nutritum delitijs, vermibus esca paratur. Ambitio honoris infructuosa cognoscitur, quia homo sub terra conditur, & homines & iumenta vadunt super eum Augu. Nolite ergo charissimi diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt. Dimittamus hæc vana & inania. Conferamus nos ad solam inquisitionem eorum, quæ finẽ non habent. Vita hæc misera est, mors incerta subitò obrepit, & post hæc negligenti supplicia luenda sunt. Redite ergo prꝛeuaricatores ad cor, & adhærete illi qui vos fecit. State cum illo & stabitis. Fallax & vanus est mundus, finis dubius, exitus horribilis, iudex terribilis, & pœna infinibilis. Quartum nos ad mundi contemptum solicitans, est fugacitas gloriæ mundanæ. Dum enim libenter ac iucundissimè moratur homo in mundo, diuq; victurum se arbitratur, subitò rapitur à morte & anima segregatur à corpore, pergitq; miserijs plena, tremens ac dolens, in regionem penitus ignotam, occurrentibus sibi dæmonibus &c. Vbi sunt amatores huius seculi, qui ante paucos dies nobiscum fuerunt? nihil ex eis remansit nisi cineres & vermes. Attende diligenter, qui sunt vel fuerunt. Homines fuerunt sicut & tu, comederunt & biberunt, duxerunt in bonis dies suos, & in puncto descenderunt ad infernum. Hic caro vermibus, illic anima sempiternis deputatur incendijs. Nolite ergo fratres diligere mundum, sed sequimini Christum qui dixit. Regnum meum non est de hoc mundo. Ad cœlestem patriam toto mentis desiderio suspirate, vt ipsam finialiter consequamini. Nõ sunt hic vera solatia, sed ibi potius est vera vita, vbi nunquã mors timebitur. Quintum quod nos ab amore mundi retrahere debet, est periculũ in quo sunt homines existentes in mundo. Quid enim faciunt homines seculares secundum seculum viuentes, quàm q̃ implicant se peccatis, & confodiunt animas suas, magnis vulneribus suorum peccatorum, intantum q̃ non possunt ea sentire. Adulteria, fraudes, furta, mendacia, & cuncta mala diffusa sunt. A maximo vsque ad minimum, omnes sequuntur auaritiam. Vnusquisq; ad vxorem proximi sui inhiabat. Quilibet quomodo substantiam suã faciat ampliorem excogitat. Nullus vel pauci qualiter animam suam saluent. O quantum exultat nunc diabolus. Omnes in procliuo vitiorum sunt. Nullus vel pauci conuertuntur, cuncta nobis superflua sunt expensa, terrenis inhiamus, terrena sapimus, Deum & eius mandata contemnimus, terribilia iudicia audientes nõ obstupescimus. Nolite ergo charissimi diligere mundum neque ea quæ in mundo sunt, quia iacula Diaboli sunt, sed seruiamus Christo. Nihil est melius & vtilius bona vita. Sextum nos solicitans ad fugiendum de mundo, est mutabilitas rerum temporaliũ. Vnde legitur quendam philosophum dixisse. Quando cogito de pace & quiete, quæ est in corde puro, & de delectatione quæ est in intellectu Deum contemplante, de securitate &

Vanitas temporalium.

Fugit gloria mundi.

Ioan. 18.

Periculum in mundo

Osee. 4.

Hier. 5. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tate & de spe quæ est in corde Deum diligẽte, tunc iudico q; talibus intendere nihil aliud est, quàm deiformiter viuere. Cæcus est qui alijs deditus est, quia deificum est, omne quod creatum est. Quæ est ista vita nostra nisi cursus ad mortem, & quid est viuere nisi diu torqueri? Si enim subtiliter pensetur, omne quod agitur pœna est, miseria est. O amatores mundi ad quem laboratis finem, cur vosmetipsos affligitis circa nihil, cum creatorem omnium possidere valeatis? Quid amplius quæritis? Quid homini sufficit cui conditor ipse non sufficit? O filij hominum vsque quo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium? Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mũdo sunt. Quicunq; ergo vult ad terram promissionis peruenire, id est gloriam supernæ patriæ obtinere, necesse est vt per virgam crucis transeat mare rubrum, ab Aegypto intrans desertum, vitã delitiosam, & tenebras peccatorum deserens, assumat vitam laboriosam, & moriatur cum Christo in cruce pœnitentiæ, vt sic in hora mortis suæ mereatur audire illud dulce verbũ quod dictum est latroni. Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Septimum & vltimum quod nos debet cõpescere ab amore rerum mundialium, est occultũ vulnus peccati, quod bona mundi suis amatoribus infigunt. Difficile enim est vt inter vanitates seculi quis positus à vitijs maneat illibatus, proximus periculo diu tutus non eris. Fœlix est ergo illa anima quæ huiusmodi delectationibus oblectatur, vbi turpitudine nulla inquinatur, sed veritatis securitate purgatur, quã ita delectat lex Dei, vt omnes delectationes lasciuiæ vincat. Cui ergo sapit Christus, amarus est illi mundus, quia gustato spiritu Christi, desipit omnis caro. Vndè Beatus Augu. ad Dominũ. Peto vt omnia mihi amarescant, vt tu solus dulcis animæ meæ appareas, qui es dulcedo ineffabilis per quam cuncta amara dulcorantur. Tua enim dulcedo, Stephano lapides torrentis dulcorauit. Tua dulcedo, Laurentio craticulam dulcem fecit. Pro tua dulcedine, ibant Apostoli gaudentes à cõspectu cõcilij, quoniã digni habiti sunt pro nomine Iesu cõtumeliam pati. Ibat Andreas securus & gaudens, quoniã ad tuam dulcedinẽ properabat. Pro hac emenda, pellem propriam Bartholomæus dedit. Pro hac gustanda, veneni poculum intrepidus Ioannes potauit. Hanc vt gustauit Petrus, omnium inferiorum oblitus, clamauit quasi ebrius dicens. Domine bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula. Hic moremur & contemplemur, quia nullo alio indigemus. Vnã scin tillam dulcedinis iste gustauit, & omnẽ aliam dulcedinẽ fastidiuit. Quid putas dixisset, si magnã illam dulcedinis multitudinẽ diuinitatis gustasset, quã abscõdisti timentibus te? Hanc dulcedinẽ tuam ineffabilem & illa gustauerat virgo Agatha, de qua legimus q; lætissima & gratulanter ibat ad carcerem, quasi ad epulas inuitata. Hanc (vt reor) & ipse gustauerat qui dicebat. Quã magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te. Et iterum. Gustate & videte quoniam suauis est Dominus. Hæc Augustꝰ. Qui ergo nihil de ista dulcedine Dei gustat, sorditari terrenis desiderijs non euitat. Magnum donum Dei est, vitia & delitias huius mundi abdicasse. Vlulate ergo miseri dilectores huius mundi, qui corpus ante tẽpus destruitis, & animam interficitis. Vnde infirmitates multæ, & mors tam repentina, nisi ex ciborum nimia copia, & frequenti mulierum vsu? Dum dulciter creditis, certè deleditis vosmetipsos, pro corpore obliuiscimini animam, & ecce corpus simul cum anima ante tẽpus destruitis. Epulamini & inebriamini, non enim post mortem amplius facietis. Seminate corruptionem, & de corruptione colligetis diuinam sententiam, quam iustus ille iudex dabit in magno iudicio Dei dicens. Ite maledicti in ignem æternum. Heu cor lapideum, si cũ tale tibi cogitas ob huius mundi parua solatia immine re sententiam non formidas. Sed forte quis dicat, q; vir qui in peccatis vixit totõ tempore vitæ suæ, in mortis articulo accepta pœnitentia à Deo veniam obtinebit. Heu quàm vana suspicatio, & falsa meditatio. Rarò accidit vt in morte mereatur diuinam obtinere indulgentiam, qui dum sanus est & validus, Deum offendere non formidat. Hoc teneo, hoc verum puto, q; ei non bonus est finis, cui semper fuit mala vita. Pretiosa est in conspectu Domini mors sanctorũ eius, ait psal. mors verò peccatorum pessima. Nolite ergo charissimi diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt, sed fugite de medio Babylonis. Exite de Vr Caldeorum, incendio scilicet vitiorum. Fugite & saluate animas vestras. Cõuolate ad vrbes refugij, ad loca videlicet religiosa, vbi positis de præteritis agere pœnitentiam, in præsenti obtinere gratiam, & fiducialiter futuram gloriam præstolari.

Leu. 23.

Nota.

Psal. 115.

Psal. 30.
Psal. 33.

EIVSDEM SERAPHICI DOCTORIS,

Exercitia quædam spiritualia.

T In virtutibus conseruerís oportet te habere exercitia spiritualia quibus animum tuum occupes, quia nisi sic non poteris in virtutibus perseuerare. Primò igitur exercebis te in oratione, tali modo & temporibus istis ferueter. Ante cuiuslibet operis vel facti inceptionem, Dominum inuocabis & modicum orabis cum tali oratiuncula. Deus in adiutorium meum intende. Miserere mei Deus, vel huiusmodi. Itẽ quandocunq; audis campanã sonare orabis, vel quando audis pulsare horas, has orationes ferueter ab intra facies, & ita facias, q; si iuxta alios fueris, illi non cõsiderent q; ores. Secundum tuum exercitiũ erit istud, videlicet vt ferueter proponas quandocunq; audis sonare campanam, generaliter te emendare, breuiter cũ oratione per morulam vnius Pater noster. Antequam notabile opus facias, breuiter cogitabis, qualiter propo suisti te habere in priori proposito. Item de mane semper proponas qualiter te per totam diem velis habere, & hoc antequam facis facta tua extrinseca, & quando facis factum aliquod cogitabis breuiter, qualiter propoſuisti. Item ter vel quater in die, propones ferueter contra superbiam. Tertium exercitium erit de aliquo bono cogitatio, quando tempus vacuauerit. Habebis enim qualibet die vnam memoriam specialem, de qua cogitabis sæpẽ; & ad quam cursum habeas. Habebis enim Dominica die de regno cœlorum. Feria secunda de extremo iudicio. Feria tertia de beneficijs Dei. Feria quarta de morte. Feria quinta de pœnis inferni. Feria sexta de passione Domini. Sabbato de Domina nostra, & peccatis proprijs. Passionem tamen Domini in qualibet die cum materia diei, & cum beneficijs Dei habebis. Et in qualibet hora matutinali, primæ, tertiæ, &c. de passione illius horæ, cum pauco de materia illius Diei cogitabis. Sic igitur cogitando, & tua facta faciendo spero q; tempus cõpetenter expendes. Quartum exercitium erit, vt quotidiè te exerceas in operibus humilibus & despectis, semper eligere locum vilissimum, & teipsum ex toto corde despicere, nullíusq; laudis dignum te reputare, sed totum ascribere Deo, siue

Quid meditandum singulis diebus.

siue laueris siue vitupereris non curabis. Esto considerans teipsum & inuenies, q; non es aliqua laude dignus, sed omni opprobrio dignissimus. Cum enim es iuxta alios habebis te taciturnè, verecundè, & mansuetè, tamen sicut decet. Quintum exercitium erit, vt omnia signa superbiæ deuites, scilicet clamorem in loquendo, & sic de alijs. Sextum exercitium erit, vt sæpè consideres in quibus te malè habeas, vbicunq; fueris, & non permittas aliquod paruum vitium transire non iudicatum, quia qui parua non reputat in maiora sæpè cadit. Septimum exercitiũ erit, vt præcipuè vbicunque fueris oculos tuos custodias, quia ex incustodia oculorum infinita mala eueniunt, ergo præcipuè custodi oculos. Octauum exercitium est, considerare aliorum bona, & non mala. Cum enim videris aliquẽ peccantem, cogitabis quòd si ipse haberet tãtam gratiam à Deo sicut tuipse, multum feruentius emendaret se quàm tu. Si autem videris aliquem aliquid boni facere, cogitabis qualiter posses illud imitari. Nonum exercitium erit, vt omnia quæ videris & audieris ab hominibus, ad bonum trahas, & sic non suspicaberis. Decimum exercitium erit, vt semper vbicunq; fueris habeas te morigeratè & compositè ab extrà, ne alijs exhibeas malum exemplum, quia exterior incompositio est signum indeuotæ mentis. Vndecimum exercitium erit, vt semper vbicunque fueris videas, vt illud non facias cum quo alicui possis præbere malum exemplum, vel vndè alius posset suspicari, quia valde periculosum est alijs præbere malum exemplum. Duodecimum erit, viriliter tentationibus resistere, & à carnalibus te abstinere & abstrahere, quia in illo salus non est. Vltimum erit, vt semper stes in timore & habeas te verecundè, & ita custodi te solus, sicut quando es cum alijs. Nam Deus omnia videt quæ facis. Hæc exercitia in communi inquantum potes facere studebis, & Dominum diligenter rogabis, vt velit tibi dare gratiam ad faciendum ea, quia sine ipso nihil potes facere, &c. Redeam ab exterioribus ad interiora, ab interioribus ad superiora conscendam, vt possim cognoscere, vnde venio aut quo vado. Quid sum, & vndè sum, vt ita ex cognitione mei, valeam peruenire ad cognitionem Dei. Quantò nanque in propria cognitione proficio, tantò ad cognitionem Dei accedo Vndè venio, Secundum exteriorem hominem, de parentibus illis qui me fecerunt, ante damnatum quàm natum, peccatores peccatorum in peccato suo genuerunt, & de peccato nutrierunt. Quid sum ego, homo de humore liquido. Sum enim in moneta conceptionis, de humano semine conceptus, deinde spuma illa catha modicum crescendo caro facta est, postea plorans, & eiulans, traditus sum huius mundi exilio, & ecce iam maior plenus iniquitatibus. Iamiam præsentabor ante districtum iudicem. Tunc dicetur de me. Ecce homo & opera eius. Cogita hęc profundius.

ERRATA

Conglutinatorum incuria omissi hi versus paginæ. 113. versic. 1. col. 1. initio inserantur.

arbi- trij traheret ad consensum, quæ facultas est rationis & voluntatis, complectens nihilominus tres prædictas vires, s. rationalem, irascibilem, & concupiscibilem respectum quarum diabolus allexit &c.

Explicit pars prima Paruorum Opusculorum D. Bonauenturæ.

Series Chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
AA BB CC DD EE FF GG HH.

Omnes sunt Quaterniones præter HH, Terniones.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca